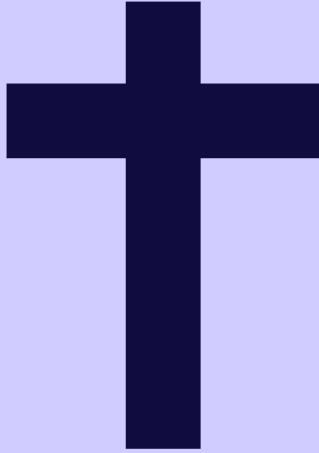

Tuma-Irumu

The New Testament and portions of the Old Testament in the
Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament in the
Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long long tokples
Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025
914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5

Contents

Ahäkahäk	1
Rut	61
Sam	65
Matiyu	171
Mak	224
Luk	254
Jon	309
Aposoro	348
Rom	400
1 Korin	425
2 Korin	448
Galesia	463
Efesus	472
Pilipai	480
Kolosi	486
1 Tesalonaika	491
2 Tesalonaika	496
1 Timoti	499
2 Timoti	506
Taitus	511
Piremon	514
Hibru	516
Jems	534
1 Pita	541
2 Pita	548
1 Jon	552
2 Jon	558
3 Jon	559
Jut	560
Kwawak Iwojärewani	562

(Stat)
Ahäkahäk
Anututä yäputpenjpäñ imaka imaka täñpäj penjkuko, **ba ämawebe**
inita yämagutta tawañ penjkuko **unitño manbiñam**

Anututä kunum kome pewän ahäjñkumäno unitäño manbiñam

- ¹ Yäput penjpäñ Anututä kunum kenta kome pewän ahäjñkumän.
- ² Täñpäkañ kome u täñkuräk-kuräk ikek, jopitä parirän bipmäñ uranitä uwäk täñkuk. Täñpäj gwägu pähap terak uwä Anutu täño Munapiktä punin jop kuñatjuk.
- ³ *Täñpäkañ Anututä yäjñkuk; Yäjewän! Yäwänä yäjñkuk.
- ⁴ Yäjñjirän Anututä penjyäjek u kawän tägañkuk. Kawän tägawäpäñ bipmäñ urani ba penjyäjek yäpmäj daniñpäj inigän inigän yepmañjuk.
- ⁵ Ude yäpmäj daniñpäj penjyäjek täño wäpi Kepma yäj iwetkuk. Täñkañ bipmäñ urani täño wäpi Bipani yäj iwetkuk. Eruk, kome bipmäñpäj yäjñjirän edap kubä u tärenjuk.
- ⁶ *Edap kubä u tärenjirän, eruk Anututä yäjñkuk; Ume bämopiken бага kubä ahäjñpäj ume yäpmäj daniwän!
- ⁷ Ude yäwänä ume bämopiken бага kubä ahäjñpäj ume yäpmäj daniñjuk. Yäpmäj daniñpäj punin kubä täñkuko gubam. Täñkañ kome terak umeinik. Ude täñjirän punin inigän, komen inigän täñkuk.
- ⁸ Ude ahäjñirän Anututä бага unitäño wäpi Kunum yäj iwetkuk. Eruk, kome äneñi bipmäñpäj yäjñjirän edap yarä u tärenjuk.
- ⁹ Edap yarä u tärenjirän, eruk Anututä yäjñkuk; Kunum gämoriken ume kubäkengän it moreñirä kome kawuki ahäwän! Ude yäwänä ahäjñkuk.
- ¹⁰ Täñpäjñä Anututä kome kawuki täño wäpi Kome yäj iwetkuk. Täñpäj ume kubäkengän it moreñkuño unitäño wäpi Gwägu Pähap yäj iwetkuk. Ude ahäjñirän Anututä kawän tägañjuk.
- ¹¹ Ude täñkañ Anututä yäjñkuk; Imaka yeri-yeri kome terak tädorut! Ketem mujipi nitek mebäri mebäri ba päya mujipi nitek mebäri mebäri tädorut! Ude yäwänä udegän ahäjñkuñ.
- ¹² Kometä towiñirä ketem mujipi nitek doni iniken iniken terak, ba päya mujipi nitek doni iniken iniken terak ahäjñkuñ. Ahäwäkañ Anututä yabäwän tägañkuñ.
- ¹³ Eruk, kome äneñi bipmäñpäj yäjñjirän edap yaräkubä u tärenjuk.
- ¹⁴ Edap yaräkubä u tärenjirän, eruk Anututä yäjñkuk; Kunum terak kepma ba bipani yäpmäj danikta topän ahäwut! Unitä iwän kadäni, edap kadäni, orekirit kadäni api yäjñahäk täneñ.
- ¹⁵ Täñpäjñ kunum täño topän u ahäjñpäj kometa penjyäjek imut. Yäwänä udegän ahäjñkuk.
- ¹⁶ Anututä ude yäjñpäj topän pähap yarä pewän ahäjñkumän. Kubä tañi uwä kepma watäni itta, kubä täpuri uwä bipani watäni itta u yepmañjuk. Täñkañ guk bok pewän ahäjñkuñ.
- ¹⁷⁻¹⁸ Pewän ahäjñkuño uwä kometa penjyäjek imikta, bipani kep mata watäni itta, ba bipmäñ urani ba penjyäjek yäpmäj danikta u Anututä kunum gänañ yepmañjuk. Ude yepmañpäj Anututä yabäwän tägañkuñ.
- ¹⁹ Eruk, kome äneñi bipmäñpäj yäjñjirän edap yaräbok-yaräbok u tärenjuk.
- ²⁰ Edap yaräbok-yaräbok u tärenjirän, eruk Anututä yäjñkuk; Ume gänañ tom bumtainik, jirañ ahäwut! Täñkañ barak punin terak piäj kuñarut! Ude yäwänä udegän ahäjñkuñ.
- ²¹ Anututä gwägu tom tañi pähap ba imaka kuñat-kuñat ikek mebäri mebäri, wareñ täñpani mebäri mebäri gwägu gänañ kuñat täkañ, ba barak mebäri mebäri pewän ahäjñkuñ. Pewän ahäjñkuño u yabäwän tägañkuñ.
- ²² Täñpäkañ Anututä man yeri nitek ñode yäwetkuk; In bäyañ wenjpäñ gwägu tokñewut, ba barak imaka, bäyañ wenjpäñ kome tokñewut!
- ²³ Eruk, äneñi bipmäñpäj yäjñjirän edap ket kukñi kudup u tärenjuk.

²⁴ Edap ket kukŋ kudup u tärenjirän Anututä yänjuk; Kome terak tom ɲode ahänpän ini-
ini bäyan wewut; Tom yepmäŋ towikta yäwani ba tom ägwäri ba gämok kejima mebäri
mebäri udegän bäyan wewut! Ude yäwänä udegän ahänjuk.

²⁵ Anututä tom ägwäri ba yepmäŋ towikta yäwani mebäri mebäri ba gämok gwakgwak
mebäri mebäri ude u pewän ahäwäpäŋ yabäwän täganjuk.

²⁶ *Ude täŋkaŋ Anututä yänjuk; Eruk, ninin bumik äma pena ahäwut yäk. Ude täŋitna
äma unitä gwägu tom ba barak ba tom yepmäŋ towikta yäwani ba kome terak irojän
kuŋarani, u kuduptagän kaŋ yabäŋ yäwarut.

²⁷ *Ude yänpäŋ Anututä ini bumik äma pewän ahänjuk. Ämani peŋ webe peŋ täŋjuk.

²⁸ Täŋpäŋ man yeri nikek ɲode yäwetkuk; Intä kome mähem täŋpäŋ bäyan wewäpäŋ kome
tokŋewut. Täŋpäŋ tom gwägu gänaŋ nanik ba barak ba imaka imaka kome terak kuŋarani u
kuduptagän kaŋ yabäŋ yäwarut.

²⁹ Anututä ude yänpäŋ yäwetkuk; Ketem imaka yeri nikek kudup ba päya mujipi näŋpani
kudup u nakjinta peŋ tamitat.

³⁰ Täŋpäŋ tom kejima, barak kejima ba imaka gwakgwak kome terak kuŋarani unitä nakta
tokän peyat.

³¹ Täŋpäkaŋ Anututä imaka kudup täŋpewän ahänjuk u yabäwän tägagämäninik täŋjuk.
Eruk, kome äneŋi bipmäŋpäŋ yänjenjirän edap 6 u tärenjuk.

2

¹ Eruk, kunum kome yarä ukät äboriye pähap pewän ahän moreŋjuk u unitäŋo manbiŋam
uba.

² * Täŋpäkaŋ edap 7uken Anututä piäni täŋkuko u tärenjirän edap uken itpäŋ-nadäka orek
itkuk.

³ Anututä edap 7u ini kon täŋ imiŋpäŋ ini pärik, kudupi api irek yän yänjuk. Imaka
kudup ahän morewäpäŋ itpäŋ-nadäk täŋpa yänpäŋ orek itkuko unita edap u ini pärik, kudupi
penjuk.

Adam kenta Iv täŋo manbiŋam

⁴⁻⁵ Nowä kunum kome pewän ahänjuk u unitäŋo manbiŋam. Yawe Anututä kunum kome
pewän ahänjuk kadäni uken päya ba ketem imaka mebäri mebäri kome terak nämo
ahäwani. Yawe Anututä iwän takta nämo nadän imiŋjuk. Ba piäni takta äma kubä nämo
itkuk.

⁶ Täŋpäkaŋ woŋ taŋi kome gänaŋ naniktä ahänpäŋ kome pähapta ume imiŋjuk.

⁷ * Täŋpäkaŋ Yawe Anututä komepäŋ äma kubä gatäŋpäŋ injami gänaŋ irit täŋo woŋ piän
iwatuk. Piän iwät-pewän ämoŋjirän äma u imaka irit ikek ahänjuk.

⁸ Ude täŋpäŋ Yawe Anututä edap abani käda ketem piä kubä Iden komeken täŋjuk. Piä u
täŋpäŋ äma gatäŋkuko u Iden piä uken teŋjuk.

⁹ * Teŋpäŋ Yawe Anututä päya mebäri mebäri kaŋgärip ikekät mujipi ätu täga nakta bok
pewän ahänjuk. Täŋkaŋ piä u bämopiken päya kubä wäpi Irit päya, kubäwä wäpi Waki ba
Täga täŋo Mebäri Nadäwani päyatä itkumän.

¹⁰ Täŋpäkaŋ Iden kome bämopiken naniktä ume taŋi kubä piäta gakŋi imikta kuŋjuk.
Kuŋkaŋ yäpmäŋ daniŋpäŋ ume yaräbok-yaräbok ini-ini kuŋjuk.

¹¹ Ume kubä wäpi Piŋon, unitä Havila kome kudupken kuŋat moreŋjuk. Kome uken gol
mobä kome gänaŋ itkuk.

¹² (Gol mobä uken nanik gwäki ärowani. Täŋpäŋ ukengän päya kubä umumi käbän
säkgämän ikek itkuk, ba mobä kaŋgärip ikek wäpi Kanilian imaka itkuk.)

¹³ Täŋpäkaŋ ume kubä wäpi Gihon, unitä Kus komeken kuŋat moreŋjuk.

¹⁴ Täŋ, ume kubä wäpi uwä Taigris. Unitä Asiria kome edap abani käda u kuŋjuk. Täŋ,
ume kubä wäpi Yufretis.

¹⁵ Täŋpäkaŋ Yawe Anututä äma gatäŋkuko u yäpmäŋpäŋ Iden piä uken piä takta, ba watäni
irekta teŋjuk.

¹⁶ Teŋkaŋ äma u man kehäromi ɲode iwetkuk; Gäk piä ɲo gänaŋ päya mujipi nikek it yäpmäŋ
kukaŋ unitäŋo mujipi täga api näŋpen.

¹⁷ Upäŋkaŋ Waki ba Täga täŋo Mebäri Nadäwani päya unitäŋo mujipi nämoinik näŋpen! U
naŋpäŋjä kumäkinik api täŋpen. U jop nämo gäwetat yän iwetkuk.

¹⁸ Täŋpäkaŋ Yawe Anututä yänjuk; Äma u inigän irirän nämo tägatak. Ini bumikgän not
täŋkentäki kubä gatäwa!

* 1:26: 1Ko 11:7 * 1:27: Mat 19:4; Mak 10:6; Stt 5:1-2 * 2:2: Hib 4:4, 10 * 2:2: Kis 20:11 * 2:7: 1Ko 15:45

* 2:9: Rev 2:7, 22:2, 14

¹⁹ Eruk, Yawe Anutu u tom mebäri mebäri, barak punin nanik komepäñ tãñkuko u kudup äma unitä wäp yämikta inamiken yäpmäñ äbuk. Yäpmäñ äbãñjirãn äma unitä yabãñpãñ wäp ini-ini yãmiñkuk. Wãpi yãmiñkuko uwä wãpi ubayãñ.

²⁰ Äma unitä ude tãñkuko uwä tom yepmäñ towikta yãwani, barak ba tom ägwäri u kuduaptagãnta wãpi yãmiñkuk.

Ude tãñkuko upãñkañ tãñkentãki ini bumik kubä nãmo kañ-ahãñkuk.

²¹ Unita Yawe Anututã äma u tãñpewãn dãpmon patguñ tanjirãn äma unitãño jãrapi kujat kubä dãtpãñ toharipãñ äneñi tãñpipiñkuk.

²² Ude tãñkañ Yawe Anututã jãrapi kujat yãpuko upãñ webe kubä tãñpãñ äma uken imagut yãpmãñ kuñkuk.

²³ Imagut yãpmãñ kuñjirãn äma unitã kañpãñ yãñkuk;

Wisik! Njowã kujatnek kubãgãn, tohatnek kubãgãn.

Njowã ämaken nanik yãpani unita wãpi webe yãñ api iwetneñ.

²⁴ * Eruk mebäri unita ämatã miñi nani yepmanpeñ webeni kentãñjirãn gupi tohari kubãgãn api tädeñ.

²⁵ Tãñpãkañ yanãpi yarã u morãñ bok itpãñ mäyãkkãt nãmo itkumãn.

3

Äbek ora wãñkumãno unitãño manbiñam

¹ * Eruk, Yawe Anutu u tom ägwäri pewãn ahãñkuño upãñkañ gãmok tãño yãñikjat mantã ärokinik tãñpãñ tom päke u yãrepmitkuk. Tãñpãkañ gãmok u webe ñode iwet yabãñkuk; Anututã piã gãnañ päya kuduaptagãn mujipi nãmo nakta täwetkuk ba jide?

² Yãñjirãn webetã gãmok u iwetkuk; Nek piã gãnañ päya kuduaptagãn tãño mujipi täga nädeñ yãñ niwetkuk yãk.

³ Tãñ, päya kubã piã bãmopiken itak unitãño mujipi uwä Anututã injitta ba nakta yãñiwãtkuk. Ude tãñpãñã kumãkinik api tädeñ yãñ niwetkuk yãk.

⁴ Yãwãnã gãmoka tä webe iwetkuk; Ude nãmo! Nãmo api kumdeñ!

⁵ U Imata, Anututã ñode nadãñpãñ täwetkuk; Ek mujipi u nanjirãn dapunjek ijiwãn kwãpãñ ek Anutu ini bumik tãñpãñ kãdet täga ba waki unitãño mebäri api nadãwãn täreneñ yãñ nadãñkuk yãk.

⁶ Gãmoka tä ude iwerãnpãñ webetã päya u kañpãñ ñode nadãñkuk; Päya unitãño mujipi kañgãrip ikek. U täga nãñpet. U nanpãñ nadãk-nadãk kañ-ahãk ikek yãñ nadãñpãñ gãripi nadãñkuk. Ude nadãñpãñ mujipi u dãtpãñ nanjãñã morãki äpita imãn nanjku.

⁷ Nanpãñã yarã u nadãk-nadãki pirãreneñjirãn morãñ kuñatkumãno u kawãn täreneñkuñ. Unita gupi tãñpipikta pähãm tanj ätu yãpmãñkañ bipumãn.

⁸ Tãñkumãno kome komkom tanjirãn Yawe Anututã piã gãnañ kuñarirãn yanãpi yarã u mãmãni nadãñkumãn. Nadãñpãñã umuntãnpãñ päya jopãniken kãbop itkumãn.

⁹ Kãbop irirãn Yawe Anututã äma unita gera yãñkuk; Adam, gãk de?

¹⁰ Yãñjirãn iwetkuk; Nãk gãkã piã gãnañ kãdet kuñariri mãmãka nadãñpãñ morãñ kuñatat unita umuntãnpãñ kãbop itat yãk.

¹¹ Yãwãnã Anututã iwetkuk; Morãñ kuñatan u netã gãwerak? Gãk päya mujipi nãñpentawã yãñ gãwetkuro u kubã nan ba?

¹² Ude yãwãnã äma unitã yãñkuk; Ude nãmo! Webe nãkkãt itta namiñkuno unitã päya mujipi u namãn nat yãk.

¹³ * Ude yãñjirãn Yawe Anututã webe iwetkuk; Imata ude tãn? Ude yãwãnã webe unitã iwetkuk; Nãk nãmo! Gãmoka tä yãñnãkñjat-pewãn nat yãk.

¹⁴ Yãwãnãkañ Yawe Anututã gãmok u ñode iwetkuk; Gãk ude tãno unita tom towiwani ba ägwäri päke u täga bumik irirã, tagwãn gãkã terakgãn peyat. Gãk kome terak irojãñ kuñatpãñ kãpãpok nañ yãpmãñ api kwen.

¹⁵ * Tãñpãñ gãkkãt webekãt iwan pähap tãñ yãpmãñ api kudenj. Gãkño kodakikayekãt webe tãño kodakiniyekãt iwan pähap api tãñ yãpmãñ kunenj. Tãñpãñ ukãt nanik kubãtä gwãkka api yeñ jakñjirek. Tãñjirãn kowatawã kuronjiken api iwen yãk.

¹⁶ Ude yãñpãñ Anututã webe uwä ñode iwetkuk; Nanak kok itkañ kuñariri komi bumta api gamet. Tãñjira komi nadãñpãñ nanak api bãyawen. Tãñpãñ äpkata gãripi nadãñjiri, unitã intãjukun api it gamek yãk.

¹⁷ * Ude yãñpãñ Adam ñode iwetkuk; Gãk webe tãño man buramiñpãñ päya mujip nãmo nakta gãwetkuro u nano unita kome terak tagwãn peyat. Gãk komi piã tärek-tãreki nãmo api nadãwen. Komi piã tãñpãñ ketemka api yabãñ ahãwen.

* 2:24: Mat 19:5; Mak 10:7-8; 1Ko 6:16; Efe 5:31

* 3:1: Rev 12:9, 20:2

* 3:13: 2Ko 11:3; 1Ti 2:14

* 3:15: Rev

¹⁸ Täñjiri dääräk-dääräk ba mup waki ätu piäkaken kuräk ahäjirä uken nanik ketem nanpäj kañ kuñat!

¹⁹ Komi nadäñopäj woñ imätpäj ketem u mujipi nanp yäpmäj kuñtäñgän kumäñpäj gäk kome gänäñ äneñi äyäjutpeñ api äpmonpen, gäk komepäñ täñpani unita. Gäk komepäñ täñpanigän unita kumäñpäj kome gänäñ äneñi api äpmonpen.

²⁰ Eruk, Adam webeni unitä ämawebe kuduhtagän täño minji intäjukun yäput peñkuk. Unita Adamtä webeni wäpi Iv yäj iwetkuk.

²¹ Täñpakañ Yawe Anututä tom gupipäj tekta bipmäñpäj Adamkät webenikätta täñ yämiñkuk.

²² ✧ Täñpäj Yawe Anututä ñode yäjñkuk; Apiño äma ño ninin bumik äworetak. Waki ba täga unitäño mebäri nadäwani. Unita äma u Irit päya unitäño mujipi yäpmäñpäj nakta бага peñ imine. U nanpäj paot-paori nämo irek.

²³ Ude yäñpäj Yawe Anututä Adam yanäpi Iden piäken itkumäñopäj yawat kireñkuk. Yawat kireñpäj bibikpäj Adam gatäjñkuko unita bibik injit-injit epän täñpäj nanpeñ kuñatta yepmañkuk.

²⁴ Ude yawat kireñpewän kuñjirän, Anututä añero ätu ba, päip pärañi, kädäp mebet ikek äyäjutpäñ äyäjutpäñ täñpani Iden piä yämaniken yepmañkuk. Ude täñpäj Irit päya täño käderi täñpipiñkuk.

4

Kein kenta Abel täño manbiñam

¹ Täñpakañ Adamtä webeni Ivkät yanäpi täñpäj kuñjarirän nanak kok itpäñ nanak wäpi Kein bäyañkuk. Bäyañpäj yäjñkuk; Yawetä täñkentäj namiñjirän nanak kubä bäyatat yäk.

² Täñpäj mäden monäni Abel bäyañkuk. Bäyañkuko tägañpäj Abeltä sipsip watä äma ude kuñat täñkukonik. Täñ Keintä ketem piä täk täñkukonik.

³ Täñpäj ittäñgän kepma kubäta Keintä piäniken nanik ketem ätu yäpmäj äbäñpäj Anututa biñam peñkuk.

⁴ ✧ Täñjirän Abeltä udegän tom intäjukun ahäwani uken nanik ätu däpmäñpäj madäñpäj gakñi yäpmäj äbä Anututa biñam peñkuk. Täñjirän, Yawetä Abel ini ba tom peñkuko unita nadäñjirän täga täñkuk.

⁵ Täñ Kein ini ba ketem yäpuko unitawä nadäñjirän gäripi nämo täñkuk. Anututä ude nadäñjirän Keintä bänepi wawäpäñ inami dapun äpuiñkuk.

⁶⁻⁷ Ude täñjirän Yawetä Kein iwetkuk; Imata bäneпка wawäpäñ äpuitan? Gäk kudän siwoñi täñpeñ kuñjariri uyaku not api täñ gamet. Upäñkañ kädet täga nämo iwareno uwä wakitä käböp itpäñ gäk gabäj gäwarek. Waki uwä gepmäñjitta gäripi nadätak upäñkañ gäk kehärom tanpäj kañ irepmit.

⁸ ✧ Eruk, Anututä ude iweränä Keintä monäni Abel iwetkuk; Nek piäken kuda yäj yäwänä piäken kuñkumän. Kuñpäjä Keintä Monäni Abel injippäñ kumäj-kumäj utkuk.

⁹ Täñjirän Yawetä Kein ñode iwetkuk; Monäka Abel de? Iweränä Keintä iwetkuk; Näk nämo nadätat. Näk notnapak täño watä äma ba?

¹⁰ ✧ Yäwänä Yawetä iwetkuk; Gäk imapäj tän? Monäka täño nägät kome terak piwän kuño unitä näkken gera yäjñirän nadätat yäk.

¹¹ Unita tagwän gäkä terak pewa ärotak. Täñpäj kome ño meni añejirän monäka täño nägät ketkaken nanik yäpmäñpäj nako uken nanikpäñ yäj-gäwatat.

¹² Eruk apiñonitä päñku ketem piä täñjiri ketem bureni ket nämo api ahäneñ. Täñkañ gähä kuñat-kuñatgän api täñpen.

¹³ Yäwänä Keintä Yawe iwetkuk; Kowata namitan u bäräpiinik. Näkä u täga kotanañi nämo.

¹⁴ Gäk apiño piä täñpäj nakna komeken nanik yäj-näwatan unita näk injamkaken nanik api paoret. Paot päñku uken irit api täñtän kuñaret. Täñjira, äma kubätä nabäj ahäñpäj kumäj-kumäj api nurek yäk.

¹⁵ Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ude nämo! Äma kubätä Kein utpäñ kowata ärowaniinik api yäpek yäk. Ude yäñpäj äma kubätä Kein kañ-ahäñpäj kumäj-kumäj nämo urekta Yawetä Kein gupi terak wären täñkuk.

¹⁶ Ude täñpäj Keintä Yawe inamiken nanik ämet päñku kome kubä wäpi Kuñat-kuñatgän uken itkuk. Kome u edap äbani käda, Iden kome gägäniken itak.

¹⁷ Täñpakañ Keintä webeni yäpmäñpäj kuñattäñgän webeni nanak kok itkuk. Nanak kok itpäñ nanaki Enok bäyañkuk. Kadäni uken Keintä yotpärare kodaki kubä täñ irirän nanaki ahäjñkuko unita yotpärare u wäpi Enok yäj iwetkuk.

¹⁸ Tänpäkanj Enok u täganpäñ nanak kubä wäpi Irat bäyanjuk. Tänpäñ Irattä nanaki wäpi Mehujael bäyanjuk. Täñkanj Mehujaeltä Metusael bäyanjuk. Täñkanj Metusaeltä Lamek bäyanjuk.

¹⁹⁻²⁰ Tänpäkanj Lamek uwä webe gwaräp yäpuk, kubä wäpi Ada, kubä wäpi Sira. Täñkanj Adatä nanaki Jabal bäyanjuk. Jabal uwä äma bipiken yottaba gänañ itkanj tom towik täkanj unitä intäjukun täñjuk.

²¹ Täñ monäni wäpi Jubal u kap tektek täño tuñum mebäri mebäri u yäput peñjuk.

²² Eruk, Lamek täño webeni kubä wäpi Sira unitä nanak kubä bäyanpäñ wäpi Tubalkein yäj iwetkuk. Äma unitä kome änek-änek täño tuñum ainpäñ täñpani unitäño intäjukun täñjuk. Tubalkein unitäño wanori wäpi Nama.

²³ Tänpäkanj kadäni kubä Lamektä webeniyat ñode yäwetkuk; Webenayat Ada, Sira, ek juku peñpäñ näkño man ño nadäwun.

Äma kubätä äbä nägät uränkanj näkä akuñpäñ kowata kumäj-kumäj utkut.

Ba äma guban; kubätä komi namiñkuko unita kowata utpewa kumbuk.

²⁴ ✧ Äma kubätä Kein utpäñä, kowata tañi käwep nadäwek.

Upäñkanj äma kubätä näk nutpäñä, kowata ärowaniinik api imet.

²⁵ Tänpäkanj Adamä webenikät kuñatgän nanak kok äneñi itkuk. Nanak kok itpäñ nanak kubä bäyanpäñ ñode yänpäñ wäpi Set iwetkuk; Keintä Abel utkuko unitäño komenita Anututä nadäj namiñirän nanak kubä ahäj namitak yäk.

²⁶ Eruk Set uwä täganpäñ nanak kubä bäyanpäñ wäpi Enos yäj iwetkuk.

Tänpäkanj kadäni ukengän ämawebetä Anutu wäpi yänpäñ kuñat-kuñat uken yäput peñjuk.

5

Adam äboriye täño wäpi tawanj

¹ ✧ Adam äboriye täño wäpi tawanj ñode kudän täwani;

Anututä ämawebe pewän ahäjkuño uwä Anutu ini bumik gatäñjuk.

² ✧ Ämani bok webe bok gatänpäñ man yeri nitek yäwetpäñ wäpi tañi Äma yäj yäwetkuk.

³ Tänpäñ Adamtä obañ 130 irirän nanaki gweki wäpi Set ahäjjuk. Set u nani ini injami dapun bumik ahäjjuk.

⁴⁻⁵ Set ahäwänkanj, nani Adam äneñi obañ 800 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 930 ude tärenjirän kumbuk.

⁶ Adam nanaki Set unitä obañ 105 tärenjirän nanaki tuäni wäpi Enos ahäjjuk.

⁷⁻⁸ Nanaki Enos u ahäwänkanj, nani Set uwä äneñi obañ 807 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 912 ude tärenjirän kumbuk.

⁹ Tänpäñ Enos unitä obañ 90 tärenjirän nanaki tuäni wäpi Kenan ahäjjuk.

¹⁰⁻¹¹ Kenan u ahäwänkanj nani Enos uwä äneñi obañ 815 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 905 ude tärenjirän kumbuk.

¹² Tänpäñ Kenan unitä obañ 70 tärenjirän, nanaki tuäni wäpi Mahalalel ahäjjuk.

¹³⁻¹⁴ Mahalalel u ahäwänkanj nani Kenan uwä äneñi obañ 840 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 910 ude tärenjirän kumbuk.

¹⁵ Tänpäñ Mahalalel unitä obañ 65 tärenjirän, nanaki wäpi Jaret ahäjjuk.

¹⁶⁻¹⁷ Jaret u ahäwänkanj nani Mahalalel uwä äneñi obañ 830 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 895 ude tärenjirän kumbuk.

¹⁸ Tänpäñ Jaret unitä obañ 162 tärenjirän, nanaki tuäni wäpi Enok ahäjjuk.

¹⁹⁻²⁰ Enok u ahäwänkanj nani Jaret uwä äneñi obañ 800 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 962 ude tärenjirän kumbuk.

²¹ Tänpäñ Enok unitä obañ 65 tärenjirän, nanaki tuäni wäpi Metusela ahäjjuk.

²²⁻²³ Metusela u ahäwänkanj Enoktä Anutukät kentänpäñ obañ 300 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 365 ude tärenjirän kumbuk.

²⁴ ✧ Enok uwä Anutukät kentänpäñ kuñattängän paotkuk. Paotkuko uwä Anututä ini komegup ikek imagutkuk.

²⁵ Tänpäñ Metusela unitä obañ 187 it yäpmäj äronjirän nanaki tuäni Lamek ahäjjuk.

²⁶⁻²⁷ Lamek u ahäwänkanj nani Metusela uwä äneñi obañ 782 u bämpiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñirä obañ 969 ude tärenjirän kumbuk.

²⁸ Tänpäñ Lamek unitä obañ 182 tärenjirän nanaki tuäni ahäjjuk.

²⁹ Nanaki tuäni ahäjirän wäpi Noa yäj iwetpäñ ñode yäñjuk; Anututä kome terak tagwän peñkuko unita komi piä, butewaki piä pähap tänpäñ kuñaritna nanak ñonitä api ninin kawatäwek yäk.

³⁰⁻³¹ Noa u ahäwänkañ Lamek uwä äneñi obañ 595 u bämopiken äperiye nanak ätu ahäj yäpmäj kuñjirä obañ 777 ude tärenjirän kumbuk.

³² Täñpäj Noa unitä obañ 500 tärenjirän nanaki yaräukubä ahäjkuñ. Kubä wäpi Siem, kubäwä Ham, kubäwä Jafet.

6

Anututä ämawebe täño irit kuñat-kuñat kañjirän wakiinik täñkuk

¹⁻² * Eruk ämatä kome terak mäyap ahäj yäpmäj äbuñ. Täñkañ äperiye bäyañkuñ u Anutu täño nanakiyetä injami dapun yabängärip täñpäjä iniken iniken gäripi terak webeniyeta yäpuñ.

³ Täñjirä, Yawetä yänjuk; Ämawebe u paotpaot ikek yäk. Kadäni käronjita nämo api täñkentäj yämet yäk. Näkño Munapiktä ämaken nämo it yäpmäj äronjirän obañ 120 udegän itpäñ api kumneñ yäj yänjuk.

⁴ * Täñpäkañ Anutu täño nanakiyetä kome äma täño äperiye ukät nädapi täñjirä nanakiye ahäjkuñ. Uwä äbot biani, inide kubä, ämik täkta kehäromi nitek. Ämawebetä äbot unitäño kudän pähap kañpäñ biñam pähap yäk täñkuñonik. Täñpäj wäpi Nefirim yäj yawet täñkuñonik. U kadäni uken, ba kämi imaka, kome terak it täñkuñonik.

⁵ * Täñpäj ämatä kome terak wakiinik mebari mebari täñit bänepiken nanik nadäk-nadäk wakigän nadäj yäpmäj äbänjirä Yawetä yabäñpäñ-nadäjkuñ.

⁶ Yabäñpäñ-nadäjkañ imata ämawebe u gatäñpäñ kome terak peñkut yäj nadäñpäñ bänepiken jägämiinik nadäjkuñ.

⁷ Jägämi nadäñpäñ yänjuk; Äma näkña kome terak pewa ahäjkuñ u kuduhtagän kome terak nanik kañ awähut morewa! yäk. Bänepna jägämi täyak unita ämawebe ukät tom ba gwak ba barak bok, kuduhtagän api däpmäj morewet yäj yänjuk.

⁸ Täñpäkañ Yawetä Noata nadäjirän tägañkuñ.

Noa täño manbiñam

⁹ * Täñpäkañ Noa täño manbiñam ñode; Noa uwä siwoñi kuñat täñkuñonik. Ämawebe ätu päke u bämopiken, Noa-tägän kuräki, momini nämo, kuñat täñkukonik. Täñkañ Anutukät kentäñpäñ kuñat täñkukonik.

¹⁰ Täñpäkañ unitäño nanaki yarä kubä. Kubä wäpi Siem, kubä Ham, kubä Jafet.

¹¹ Eruk, kome äma kudup Anutu injamiken wañ moreñjirä kome terak ämik kädet mebari mebari bumta tokñeñkuk.

¹² Tokñeñjirän Anututä kome kañjirän wakiwakitä kome äma täño irit kuñatkuñari u täñpän wakiniñ täñkuk.

¹³ Täñpän wakiniñ täñjirän Anututä Noa ñode iwetkuk; Näk kome äma api däpmäj paoret. Unitäño ämik kädettä kome terak tokñetak unita däpmäj paorayäj. Näk bureni yäyat, ämawebe bok kome bok api awähuret.

¹⁴ Ude täñpayäj täro unita gäk päya kehäromi kehäromi madäñpäñ upäj gäpe kubä kañ tä. Täñpäj gäpe gänañ täñkireki täñkireñpäñ täñkireñpäñ kañ pe yäk. Täñpäj gupiken kukñi kukñi nämäkpäj kañ urumäñpipi.

¹⁵ Täñpäj ñode kañ tä; Järäpita 140 mita, keräpita 23 mita, käronjita 13 mita ude kañ tä.

¹⁶ Täñkañ puñji peñpäñ, järäpi täñpipiñ yäpmäj äronjiri mäñit kädettä bägup jopi haf mita ude piri gämoriken jop kañ irän. Täñpäjä järäpi bämopiken yäma kubä kañ tä. Täñpäj bukä yarä punin täñkañ kubä gänañ umude kañ tä.

¹⁷ Anututä ude yäñpäñ iwetkuk; Nadätan? Näk kome terak, ämawebe ba imaka irit kuñat-kuñat ikek kudup däpmäj morewa yäñpäñ ume gwägu tañi api pewa ahäwek. Täñpäkañ imaka kudup kome terak itkañ u api paotneñ.

¹⁸ Upäñkañ gäkkät topmäk-topmäk kubägän täñjira gäpe gänañ äronpäñ api iren. Täñkañ u gäkñagän nämo. Gäk ba nanakaye webeka ba äbekaye uwä gäkkät gäpe gänañ äro api itneñ.

¹⁹⁻²⁰ Täñpäj tom mebari mebari kudup yarä-yarä, ämani webeni gäkken äbänjirä gäpe gänañ kañ yepmañ. Barak mebari mebari, tom mebari mebari, gämok mebari mebari ba gwakgwak mebari mebari u yarä-yarä gäkkät bok nämo paotneñta äronpäñ kañ irut.

²¹ Ketem mebari mebari in ba barak tom unitä nak täkañ u kämi naktä yäpmäñpäñ gäpe gänañ pewi ärowut yäk.

²² * Täñpäkañ Noatä Anututä man iwetkuko udegän buramiñpäñ täñ moreñkuk.

7

Noatä tom mebari mebari yämagutkuk

¹ Eruk Yawetä Noa ñode iwetkuk; Gäk äma äbot ño bämopiken siwonji kuñariri gabäwa tågatak unita gäkkät äbotkaye in kudup gäpe gānañ äronj morewut!

² Gäpe gānañ ärowayänä tom nakta nämo yäjiwārani mebäri mebäri ämani 7, webeni 7 ude kanj yäpmäj äro. Ba tom nämo nakta yäjiwārani mebäri mebäri ämani yarä webeni yarä kanj yäpmäj äro.

³ Täñkanj barak mebäri mebäri udegän, ämani 7 webeni 7 ude yäpmäjpäñ pewi gäkkät bok gäpe gānañ kanj äronj morewut. Imaka mebäri mebäri irit kuñat-kuñat ikektä nämo paotneñta ude kanj tä.

⁴ Kepma 7 tärenjirän näkä yänjira iwän pähap api tawek. Kome terak iwän tañ yäpmäj kuñtäyon kepma bipani 40 ude api tärewek. Iwän ude tänjirän imaka irit kuñat-kuñat ikek kome terak pewa ahänkuño u kuduhtagän api däpmäj morewet.

⁵ Ude iweränkanj Noa Yawetä man iwetkuko uwä buramiñpäñ täñ moreñkuk.

⁶ Täñpänkanj Noa täño obañ 600 ude tärenjirän gwägu pähap kome terak tokñenjuk.

⁷ ✧ Tänjirän Noa ume tokñenjuk u irepmitta webeni nanakiye ba äbekiye kudup yänj- yäknjat yäpmäj gäpe gānañ äronj moreñjuk.

⁸⁻⁹ Tänjirän tom nakta nämo yäjiwārani ba nämo nakta yäjiwārani ba barak, gämok, gwakgwak imaka mebäri mebäri ämani bok webeni bok Noaken abun. Äbänjirä Anututä Noa iwetkuko udegän yänj- yäknjat yäpmäj gäpe gānañ äronjuk.

Kome terak gwägu pähap tokñenjuk

¹⁰ Gäpe gānañ ärowäkñä kepma 7 tärenjirän kome terak gwägu pähap tokñenjuk.

¹¹ ✧ Noa täño obañ 600 unitäño komepak yarä kepma 17 kadäni uken gwägu pähap kome gānañ naniktä ume dapuri uken bäräreñ ahänjirä kunum gānañ nanik iwän pähap täñjuk.

¹² Täñ yäpmäj kuñtäyon kepma bipani 40 ude tärenjuk.

¹³ Täñpakanj kepma iwän pähap yäput penpäñ täñkuko ugän Noa, webeni nanakiye Siem, Ham, Jafet ukät webeniye kät kudup gäpe gānañ äronjuk.

¹⁴ Täñpäñ tom ägwäri ba yepmäj towiwani mebäri mebäri ba gämok gwakgwak mebäri mebäri ba barak mebäri mebäri ba imaka piri nikek u kuduhtagän bok äro itkuñ.

¹⁵ Bureni, imaka irit kuñat-kuñat ikek mebäri mebäri kudup, yarä-yarä Noaken äbänpäñ gäpe gānañ äronjuk.

¹⁶ Anututä Noa iwetkuko udegän äronj moreñjuk. Ämani bok, webeni bok äronjuk. Äronj moreñjirä Yawetä gäpe täño yäma täñpipiñpäñ täñkehärom täñjuk.

¹⁷ Täñpänkanj kepma 40 udetä gwägu kome terak tokñen yäpmäj äronjirän gäpe u punin oran yäpmäj äronjuk.

¹⁸ Bureni, kome terak ume umuri pähap tokñenjirän gäpetä gwägu terak kuñ abän täñjuk.

¹⁹ Gwägu uwä kome terak bumta tokñenpäñ pom karonji karonji kuduhtagän umetä uwäk täñjuk.

²⁰ Ume gwägutä pom miñgupi 7 mita ude irepmittuk.

²¹ Ude täñpäñ imaka kome terak itkuño u kuduhtagän paot moreñjuk. Barak, tom yepmäj towiwani ba ägwäri, gwak, gämok ba ämawebe u kuduhtagän kumäj moreñjuk.

²² Yarägän nämo paotkuñ. Nämo, imaka mäniit yäpmäk-yäpmäk ikek kuduhtagän-inik kome terak kuñarani u paotkuñ.

²³ Bureni, Anututä imaka irit kuñat-kuñat ikek kome terak irani kuduhtagän, äma ba tom, gwak kejima, barak u kudup awähutkuk. Noakät gäpe gānañ itkuño ugänpäñ yepmanjuk.

²⁴ Täñpakanj ume gwägu pähap kome punin terak tokñen irirän kepma 150 ude tärenjuk.

8

Ume gwägutä wädäj äpäñjirän kome keke yänjuk

¹ Täñpakanj Anututä Noakät tom ägwäri ba towiwani päke ukät gäpe gānañ itkuño unita kudup nadäj yämiñjuk. Nadäj yämiñpäñ mäniit pähap iniñ kirenñewän piänjirän gwägu pähap äpuk.

² Täñpäñ ume bian kome gānañ nanik abunjo u kawuk täñjuk. Ba iwän täñkuko u imaka, däknjenjuk.

³⁻⁴ Täñpäñ gwägu täñ u äneñji kwikinik kwikinik wädäj äpmonjuk. Kepma 150 ude tärenjirän ume gwägutä ätu wädäj äpmonjirän gäpe u Ararat Pom terak däpän yewäpäñ itkuk. Kadäni gäpetä pom terak itkuko u komepak 7 unitäño kepma 17.

⁵ Irirän ume gwägu pen wädäj äpmonjirän komepak 10 unitäño kepma 1 kadäni uken pom miñgupi kwawak pat yäpmäj kuñjuk.

⁶ Eruk äneñji kepma 40 ude tärenjirän Noatä gäpe täño mäniit kädet bian täñkuko u dätkuk.

⁷ Dätpäŋ Noa barak kubä yägu bumik pewän uken-uken piäŋ kuŋat irirän ume gwägu kawuk taŋkuk.

⁸ Täŋpākaŋ Noatä kome terak ume itak ba nämo itak yäŋ kaŋpäŋ nadäkta känäram kubä tewän kuŋkuk.

⁹ Tewän päŋku känäram u maŋira yäŋkaŋ gwägu pen parirän täŋpän waŋkuŋ. Täŋpän wawäpäŋ äneŋi äyäjutpeŋ Noaken äbuk. Äbäŋirän Noatä ket kewarirän keru terak maŋitkuk. Maŋiränkaŋ yäpmäŋ gäpe gänaŋ äbuk.

¹⁰ Täŋpāŋ kepa 7 itkaŋ känäram u äneŋi tewän kuŋkuk.

¹¹ Tewän yäpmäŋ päŋku kuŋattäŋgän bi päda äneŋi äyäjutpeŋ äbäŋirän kaŋkuk; Olip päya pähämi kodaki kubä meniken irirän kaŋkuk. Ude kaŋpāŋä Noatä ŋode nadäŋkuk; Ume wädäŋ äpmonirän kome kwawak itak yäŋ nadäŋkuk.

¹² Täŋpāŋ kepa 7 itkaŋ känäram u äneŋi tewän kuŋkuk. Eruk tewän kuŋkuko uwä äneŋi nämo äbuk.

¹³ Noa obaŋ 601 unitäŋo komepak kubä täŋo kepa 1 täŋirän kome terak ume kawuk taŋkuk. Täŋpāŋ Noatä gäpe täŋo medäp dārämupäŋ kaŋkuk; Kome terak ume kawuk taŋirän.

¹⁴ Ätukät itpāŋä komepak yarä unitäŋo kepa 27 täŋirän okä kudup kawuktaŋ moreŋpāŋ patkuk.

¹⁵ Kometä ude kawuk taŋirän Anututä Noa iwetkuk;

¹⁶ Gäk, webeka ba nanakaye äbekaye gäpe gänaŋ naniktä yäman aput.

¹⁷ Tom, barak, gämok, gwakgwak u imaka yepmaŋpi äput. Yepmaŋpi äpäŋpāŋ bäyaŋ weŋpāŋ kome tokŋewut yäk.

¹⁸ Ude iwerirän Noakät webeni nanakiye äbekiye äpuŋ.

¹⁹ Ba tom kome terak kuŋarani kudup, barak, gämok, gwakgwak u kuduŋtagän gäpe gänaŋ naniktä äbot ini-ini tawaŋ äpuŋ.

²⁰ Äpäŋ moreŋpāŋä Noatä Yawe iniŋ oretta mobä bukä kubä täŋpāŋ tom ba barak nakta nämo yäjiwäriani kudup ukät nanik ätu yäpmäŋpāŋ ijiŋ imiŋkuk.

²¹ Ijiŋ imiŋirän Yawetä kábäŋi säkgämän nadäŋpāŋ bänepitä ŋode nadäŋkuk; Ämata yäŋpāŋ kome terak tagwän wari nämo api täŋpet. Äma nanakinik kentä bänep nadäk-nadäki wakigän api täŋ yäpmäŋ kuŋatneŋo upäŋkaŋ täŋkuro udegän näk imaka imaka kuŋat-kuŋat ikek kuduŋtagän äneŋi nämoink api däpet.

²² Nämo!

Kome täŋo kadäni it yäpmäŋ ärowayäŋ täyak udegän piŋpāŋ naknak, mäniŋ ba komi, iwän ba edap kadäni, kepa bipani u pen api it yäpmäŋ ärowek.

9

Anututä Noakät topmäk-topmäk täŋkuk

¹ * Täŋpāŋ Anututä Noakät nanakiye man yeri nikek ŋode yäwetkuk; In nanak weŋbäyaŋ täŋirä kome kaŋ tokŋewän.

² Täŋpākaŋ tom ägwäri, barak, gämok gwakgwak kome terak kuŋat täkaŋ u ba gwägu tom u kuduŋtagän in ketjinken peyat. Ude täŋira inta umun pähap nadäŋpāŋ api kuŋatneŋ.

³ Imaka irit kuŋat-kuŋat ikek u nakta tamitat. Bian tokän peŋ tamiŋkuro udegän apiŋo imaka imaka kudup nakta tamitat.

⁴ * Upäŋkaŋä tom nägäri nämo piwä kwani u nämo näneŋ, nägät u irit täŋo kehäromi nikek unita.

⁵ Nadäkaŋ? Nägät pikpik täŋo kowata u näkä api däpmäŋ tärewet. Äma kubätä noripak kubä ureko uwä kowata näkä bureni-inik api täŋpet. Ba tom kubätä äma kubä ureko uwä kowata udegän näkä api däpmäŋ tärewet.

⁶ * U imata, äma kubä täŋo injam dapun nämo.

Anutu näkŋa bumik täŋpani unita äma kubätä noripak kubä utpewän nägäri piwän kuŋeŋo unitäŋo kowata äma-tägän udegän äma u utpewän nägäri api piwän kuŋeŋ.

⁷ * Täŋpākaŋ Noa, intäwä yeri nikek täŋpāŋ bäyaŋ weŋirä kome kaŋ tokŋewän.

⁸ Anututä ude yäŋpāŋ Noakät nanakiye ŋode yäwetgän täŋkuk;

⁹ Näkä apiŋo in ba yerijiyeät bok, topmäk-topmäk täyat.

¹⁰ Täŋpāŋ imaka kome terak irit kuŋat-kuŋat ikek inkät penta gäpe gänaŋ naniktä äpuŋo, barak, tom ägwäri ba yepmäŋ towiwani u kudup inkät topmäk-topmäk täyat yäk.

¹¹ Näk inkät topmäk-topmäk täyat uwä ume putputtä imaka kome terak kuŋat täkaŋ ba kome ini äneŋi nämoink api awähuret.

¹² Anututä ude yänpän äneji kubä ñode yäwetgän täñkuk; Näk inkät imaka kuñat-kuñat ikek kuduptagän inkät bok it täkan, ba imaka kuduptagän kämi ahäta yäwanikät bok, topmäk-topmäk täyat unitäño kudän ñode;

¹³ Näkño gämok wära kudän gubam terak peyat. Peyat u kanjan topmäk-topmäk komekät täñkuro unita kan juku piwut.

¹⁴⁻¹⁵ Näkä tänpewa gubam gwägätpän gämok wära ahänirän näkä inkät ba imaka irit kuñat-kuñat ikek mebäri mebäri ukät topmäk-topmäk täñkuro u api nadäwet. Nadänjira ume putputtä kome terak imaka irit ikek kudup wari nämo api däpek.

¹⁶ Tänpän gubam terak gämok wära parirän kanpän kome terak imaka irit kuñat-kuñat ikek inkät topmäk-topmäk tärek-täreki nämo täñkuro u api nadäwet.

¹⁷ Anututä ude yänpän Noa ñode iwetkuk; Kome terak imaka irit kuñat-kuñat ikek in kuduptagänta topmäk-topmäk täyat unitäño kudän u api kak täneñ.

Noa nanakiye täño manbiñam

¹⁸ Noa nanakiye gäpe gänäñ naniktä äpuño unitäño wäpi Siem, Ham, Jafet. Täñkanj Ham uwä Kenan täño nani.

¹⁹ Noa nanakiye yaräkubä uken naniktä komen äma äbori äbori ahäj patpat tänpän komeni komeni it yäpmän kuñkuñ.

²⁰ Noa uwä ketem piä täkta, äma ude itkuk. Tänpän Noa u yäput peñpän päya kubä wäpi wain, u piä täñkuk.

²¹ Tänpäkanj kämiwä wain ume yäpmänpän nanjan täñgunjun tänpän yottaba gänäñ moränj patkuk.

²² Moränj parirän Kenan täño nani Ham unitä nani Noa moränj parirän kanpän nori-pakiyat äpmo biñam yäwetkuk.

²³ Yäweränkanj Siem kenta Jafet tek kubä yäpmänpän mädeni käda ämetpän yäpmänkanj nan moränj parirän käde yän nadänpän mäde kädagän päro ämet iminjumän.

²⁴ Tänpän Noa u waintä urirän patkuk kädagän akuñpän nanaki gweki Hamtä imaka täñ iminjuko unita nadänpän ñode yäñkuk;

²⁵ Tagwäntä Kenan terak kan ärowän!

U äpaniinik itkan noriye täño piä täñ yämiktagän.

²⁶ Ude yänpän äneji ñode yäkgän täñkuk;

Yawe, Siem täño Anutu u iniñ oretna!

Täñkanj Kenan u Siem täño piä täñ imiktagän.

²⁷ Tänpäkanj Anututä Jafet täñkentän iminjirän komeni täñigän kan pipiyäwän.

Tänjirän Jafet täño yeriniyekät Siem täño yeriniye bok kan irut.

Tänpäkanj Kenan täño uwä piä täñ imiktagän.

²⁸ Tänpäkanj gwägu pähaptä paorirän Noa uwä äneji obañ 350 ude it yäpmän kuñkuk.

²⁹ Kuñarirän obañ 950 ude tärenjirän kumbuk.

10

Noa äbeki oraniye täño manbiñam

¹ Gwägu pähaptä paoränkanj u punin terak Noa nanakiye Siem, Ham, Jafet unitäño nanakiye ahänkuñ. Äma yaräkubä unitäño manbiñam ñode;

² Jafet täño nanakiye wäpi ñode; Gome, Magok, Madai, Javan, Tubal, Mesek ba Tiras.

³ Gome täño nanakiye wäpi ñode; Askenas, Rifat, Togama.

⁴ Javan täño nanakiye wäpi Elisa, Tasis. Täñkanj ämawebe Saipras kenta Dodan komeken nanik u imaka, Javantä äbotken nanik.

⁵ Täñkanj äbot u bäyanj wenjirä äbot mäyap ahäj yäpmän kuñkuñ. Äbot mäyap unitäño komeni ba mani kotäk inigän inigän. U ini buap-buap gwägu dubiniken ba kome kubäkubä gwägu bämopiken ittän kuñkuñ.

⁶ Ham täño nanakiye wäpi ñode; Kus, Isip, Libia, Kenan.

⁷ Kus täño nanakiye wäpi ñode; Seba, Havila, Sapta, Rama, Sapteka. Rama uwä nanakiyat wäpi Seba kenta Dedan.

⁸ Kus uwä Nimrot täño nani. Nimrot u täganpän äma kehäromi, wäpi biñam nikek täñkuk.

⁹ Yawetä täñkentän iminjirän tom däpmäktä intäjukun ämata itkuk. Mebäri unita äma kehäromi ätuta U Nimrot bumik, Yawetä täñkentän iminjirän tom däpani ärowani itkuko u yän yäwet täkanj.

¹⁰ Tänpänj Nimrot unitä Babilonia kome täñiken yotpärare mäyap täñkuk. Intäjukunä yotpärare ñode täñkuk; Babel, Erek, Akat, Kalne.

¹¹ Eruk, Babilonia kome peñpeñ Asiria komeken kuñkuk. Kome uken yotpärare wäpi Ninive, Rehobot, Kala, Resen täñkuk.

¹² Resen yotpärare uwä Ninive Kala yotpärare bämopiken itak. U yotpärare pähap.

¹³ Isip tãño yeri äbot-äbot ñode ahãñkuñ; Lidia nanik, Anam nanik, Leah nanik, Naptu nanik,

¹⁴ Patarus nanik, Kaslu nanik, Krit nanik. Krit naniktã Filistia nanik ahãñ patpat tãñkuñ.

¹⁵⁻¹⁸ Kenan nanaki wãpi Saidon intãjukun ahãñkuk. Saidon ahãñkuko u punin terak Kenan tãño yeri äbot ätu wãpi ñode ahãñkuñ; Hit, Jebus, Amo, Gilgas, Hivi, Alka, Sini, Alvat, Semar, Hamat. Äbot ude ahãñ yãpmãñ kuñkuñ.

Kadãni u punin terak Kenan nanakiye tãño äbori äbori uken-uken kuñtãñpã kuñkuñ.

¹⁹ Kuñ tãñpã kuñkuño unita Kenan nanakiye äbori äboritã kome tanj tokneñ moreñkuñ. Kome tanj tãñpãñ Saidon kometã pãñku kome ban ätu unitãño бага terak tärenkuk. Kome ban u wãpi ñode; Geral, Gasa, Sodom, Gomora, Atma, Seboim, Lasa u tärenkuk.

²⁰ Eruk tawan it yãpmãñ äbãkan u Ham nanakiye. Unitãño buap, mani kotãk, komeni, äbori u wãpi wãpi terak tawan pewani.

²¹ Jafet monãni wãpi Siem u imaka, nanakiye ätu ahãñkuñ. Siem u Ebe nanakiye tãño orani.

²² Siem nanakiye wãpi ñode; Elam, Asu, Apaksat, Lidia, Aram.

²³ Aram nanakiye uwã ñode; Us, Hul, Geta, Mas.

²⁴ Apaksat uwã Sela tãño nani. Selawã, Ebe tãño nani.

²⁵ Ebe tãño nanaki yarã ahãñkumãn. Kubã wãpi Pelek. Unitãño kadãniken ämawebetã äma äbot-äbotta kome yãpmãñ daniñkuño unita nanitã wãpi Pelek yãñ iwetkuk. Monãni wãpi Joktan.

²⁶⁻²⁹ Joktan unitãño nanakiye wãpi ñode; Almodat, Selep, Hasamawet, Jera, Hadoram, Usal, Dikla, Obal, Abimael, Seba, Ofi, Havila ba Jobap. Äma u kudup Joktan nanakiye.

³⁰ Siem äboriye unitãño kome pom-pom ikek, edap dapuri abani kåda itkuk. Mesa kome yãput penpãñ pãñku Sefa täretak.

³¹ Tawan it yãpmãñ äbãkan u Siem nanakiye. Unitãño buap, mani kotãk, komeni, äbori u wãpi wãpi terak tawan pewani.

³² Äma tawan it yãpmãñ äpãkan ño u Noa nanakiye äbori äbori ahãñkuño udegãn. Gwãgu pähap paotkuko u punin terak äbot u naniktã äbori äbori ba kome deken deken kuñtãñpã kuñkuñ.

11

Man kotãk yãpmãñ daniwani tãño manbiñam

¹ Kadãni uken ämawebe komeni komeni man kotãk kubãgãn yãk tãñkuñonik. Ba imaka wãpi wãpi uwã kudup kubãgãn yãk tãñkuñonik.

² Tãñpãñ ämawebe kome dapuri äpmonpanikentã bãyan wenjtãñ äbãñkã awañ kubã wãpi Babilonia kome ahãñpãñ uken yotpãrare tãñpãñ itkuñ.

³ Tãñpãñã yot täna yãñkan yãñpãñ-nadãk ñode tãñkuñ; Eruk, gãñpãñ tãñpena kwãkã yãwãkan kãdãpken ijiñpena kehãrom tawut yãk. Ba gãñ kehãrom täwani yãpurãrãtpãñ dãpmãñ gatãkta kome yãpmãki kome gãnañ nanik upãñ kan dãpmãñ gatãna yãk. Ude tãñkuño uwã äma kome ätuken naniktã yot mobãpãñ tãk tãñkuño u nämo tãñkuñ. Ba mobã yãpurãrãtpãñ dãpmãñ gatãkta gãñpãñ tãk tãñkuño u nämo tãñkuñ.

⁴ Tãñpãkan äma unitã yãñpãñ-nadãk ñode tãñkuñ; Eruk yotpãrare tanj kubã täna. Tãñkan yotpãrare u bãmopiken yot kãronj kubã yãpurãrãtpãñ täntãñ äronjitna miñgupitã kunum kan yãpurãn! Ude täñjitna wãpnin biñam nikek itpãñ komeni komeni kuñtãna kunenjtawã yãk.

⁵ Ude yãñpãñ yotpãrare pähap ba yot kãronj u tãñ irirã Yawetã yabãwayãñ äpuk. ⁶ Pãpã yabãñpãñ Yawetã yãñkuk; Bureni, ñowã äma äbot kubãgãn, mani kotãk kubãgãn unita yot kãronj ño tãñpãñã mäden imaka imaka täna yãñkan tägagãn api tänenj.

⁷ Eruk, nin äpmonpãñ man kubãgãn yãk tãkan u awãhutpena manta tãñguñguñ kan tanjput yãk.

⁸ Yawetã ude yãñpãñ äma äbot pähap u yãpmãñ daniñpãñ yepmanpãn yotpãrare pähap tãñ itkuño u penpen komeni komeni kuñtãñpã kuñkuñ.

⁹ Tãñpãkan Yawetã kome uken mani kotãk kubãgãn yãpmãñ daniñpewãn imãtpen komeni komeni kuñ moreñkuño unita kome, yot kãronj tãñkuño unitãño wãpi Babel yãñ iwetkuk. Babel mebãri u yãñuruk-uruk pähap.

Siem nanakiye tãño wãpi tawan

¹⁰ Siem tãño äbekiye oraniye tãño manbiñam ñode;

Gwãgu pähap paorãñkan obañ man mani kotãk tärenjirãn Siem uwã obañ 100 tãñkuk. Obañ 100 täñjirãn unitãño nanaki tuãni Apaksat ahãñkuk.

¹¹ Apaksat ahãwãñkan obañ 500 it yãpmãñ äronjirãn u bãmopiken äperiye nanak ätu ahãñkuñ.

¹² Apaksat uwã obañ 35 tärenjirãn nanaki tuãni Sela ahãñkuk.

¹³ Sela ahāwänkaŋ Apaksat u obaŋ 403 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

¹⁴ Sela uwä obaŋ 30 täreŋjirän nanaki tuäni Ebe ahänkuŋ.

¹⁵ Ebe u ahāwänkaŋ Sela u obaŋ 403 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

¹⁶ Ebe uwä obaŋ 34 täreŋjirän nanaki tuäni Pelek ahänkuŋ.

¹⁷ Pelek ahāwänkaŋ Ebe u obaŋ 430 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

¹⁸ Pelek uwä obaŋ 30 täreŋjirän nanaki tuäni Reu ahänkuŋ.

¹⁹ Reu ahāwänkaŋ Pelek u obaŋ 209 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

²⁰ Reu uwä obaŋ 32 täreŋjirän nanaki tuäni Seruk ahänkuŋ.

²¹ Seruk ahāwänkaŋ Reu u obaŋ 207 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

²² Seruk uwä obaŋ 30 täreŋjirän nanaki tuäni Naho ahänkuŋ.

²³ Naho ahāwänkaŋ Seruk u obaŋ 200 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

²⁴ Naho uwä obaŋ 29 täreŋjirän nanaki tuäni Tera ahänkuŋ.

²⁵ Tera ahāwänkaŋ Naho u obaŋ 119 it yäpmäŋ äronjirän u bämopiken äperiye nanak ätu ahänkuŋ.

²⁶ Tera uwä obaŋ 70 täreŋjirän nanakiye ŋode ahänkuŋ; Abram, Naho, Haran.

²⁷ Eruk Tera täŋo manbiŋam ŋode; Tera nanakiye Abram, Naho, Haran ahänkuŋ. Täŋpäh Haran täŋo nanaki Lot ahänkuŋ.

²⁸ Haran nani wäpi Tera u pen irirän Haran uwä ini ahāwani yotpärare wäpi Ur uken kumbuk. Ur u Kaldia komeken itak.

²⁹ Täŋpäh Abram kenta Naho webe yäpumän. Abram webeni wäpi Sarai yäpuk. Täŋpäh Naho webeni wäpi Milka yäpuk. Naho webeni u Haran täŋo äperi. Haran uwä äperiyat Milka kenta Iska.

³⁰ Täŋpäh Abram webeni Sarai äruŋ itkuk.

³¹ Täŋpäh Teratä nanaki Abram, Abram webeni wäpi Sarai, orani Haran täŋo nanaki wäpi Lot, u kudup yäh-yäkŋat yäpmäŋ Kenan komeken kuŋkuŋ. Kome it täŋkuŋo u wäpi Ur, Kaldia kome bämopiken itak u peŋpeŋ kädet moräki yäput peŋkuŋ. Kuŋkä kädet bämopiken Haran komeken ahänpäh itkuŋ.

³² Täŋpähkaŋ Tera u obaŋ 205 it yäpmäŋ äronpäh Haran komeken kumbuk.

12

Anututä Abram inita biŋam yäpmäŋ danijuk

1 ✧ Eruk Yawetä Abram ŋode iwetkuk; Gäk komeka, notkaye, äbotkaye u yepmaŋiri kome gäwoŋärewayäh täyat uken päŋku kaŋ it.

² Täŋpäh näkä iron täŋ gaminjira äbotkayetä äbot pähap api itneŋ.

Ude täŋ gaminjira gäkä wäpka biŋam ikek itkaŋ ämawebe mäyap api täŋkentäh yämen.

3 ✧ Äma iron täŋ gaminayäh täkaŋ uwä näkä udegän iron api täŋ yämet.

Täŋ kubätä gäk waki täŋ gameko uwä näkä udegän waki api täŋ imet.

Täŋpähkaŋ gäkä terak ämawebe äbori äbori komeni komeni kuduptagantä iron pähap api yäpneŋ.

⁴⁻⁵ Eruk Abram obaŋ 75 täreŋjirän Yawetä iwetkuko ude man buraminpäh komeni wäpi Haran peŋpeŋ kuŋkuŋ. Inigän nämo kuŋkuŋ. Webeni Saraikät gweki täŋo nanaki Lot ba piä ämaniye tuŋumi Haran itkaŋ yäpuŋo päke u kudup yäh-butuwänkaŋ Kenan kome taŋi u kuna yähpäh komeni Haran peŋpeŋ kuŋkuŋ. Kädet käroni kuŋtängän kome taŋi Kenan uken ahänkuŋ.

⁶⁻⁷ ✧ Abram Kenan kome kuŋtängän kome täpuri kubä wäpi Sekem uken ahänkuŋ. Kome uken päya taŋi kubä äma kubä wäpi Moretä bian piwani itak. Kadäni uken ämawebe Kenantä äbotken nanik uken itkuŋopäh Yawetä Abram ahäh iminpäh iwetkuk; Nanakjiye ba äbekjiye orajiyeta kome ŋo api yämet yäk. Man ude iwetkuko unita Abramtä Yaweta yähpäh mobä bukä kubä täŋkuŋ, Yawetä ahäh iminukko unita.

⁸ Ude täŋpäh Sekem kome u peŋpeŋ äneŋi kuŋtängän edaptä äbani käda pom u dubiniken yottaba täŋpäh itkuk. Betel kome edaptä äpmonpani käda, Ai kome edaptä äbani käda u bämopiken itkuk. Täŋpäh kome uken Yaweta yähpäh mobä bukä kubä täŋpäh Yaweken yähpähkuŋ. ⁹ Täŋpäh äneŋi akumaŋ Negev komeken kuŋkuŋ.

Abram Isip komeken kuŋkuk

¹⁰ Eruk kadäni uken kome Abramtä itkukken uwä nakta jop itkuŋ. Ketem nämoinik unita Isip komeken itpäj-nadäktä kuŋkuk.

¹¹⁻¹² Eruk Isip kome keräp tänpäj webeni Sarai ɲode iwetkuk; Nadätat yäk. Gäk webe säkgämän gabätat unita Isip ämatä gabänpäj api yäneŋ; Ai, ɲo webeni yäj nadänkanjä näk kumäj-kumäj nutkan gäk api gabäj koreneŋ.

^{13*} Ude api yäneŋo unita ɲode kanj yäwet; Näk unitäŋo wanori yäj kanj yäwet yäk. Gäk ude yäweriwä gäka yänpäj näk nabäj korenpäj täga käwep api täŋ namineŋ yäk.

¹⁴ Ude yänpäj kuŋtängän Abram Isip komeken ahäjkuŋ. Ahäjirän Isip ämatä Sarai u säkgämäninik kaŋkanj kaŋgärip täŋkuŋ.

¹⁵ Tänpäkanj Isip täŋo intäjukun äma Fero unitäŋo piä ämaniye ätutä Sarai u kaŋkanj päŋku Fero biŋam iwetkuŋ. Ude iweräwä Ferotä yäwerän Sarai imagut yäpmäj Ferotä ini yotken äroŋkuŋ.

¹⁶ Ferotä yotken äroŋirän kaŋpäŋ Saraita yänpäj Ferotä Abram iron täŋ imiŋkuk. Sipsip, bulimakau, doŋki ämani webeni, epän ämawebekät kamel ätu ude imiŋkuk.

¹⁷ Upäŋkanj Abram webeni Saraita yänpäj Yawetä Ferokät äboriye käyäm wakiwaki pewän ahäj yämiŋkuŋ.

¹⁸ Ude ahäj yämiŋirän Ferotä Abramta yänpewän äbänpäj ɲode iwetkuk; Wa! Abram, jide täŋ namin? ɲo webena yäj imata nämo näwetkun?

¹⁹ Imata ɲo wanotna yäj näwetpewi webenata yäput? Eruk, webeka ɲo imagut yäpmäj ku!

²⁰ Tänpäjä Ferotä piä ämaniye yäwet-pewän äbä Abram iwetkuŋ; Webeka tuŋumka kudup yänporeŋ yäpmäj ku! yäj iwetkuŋ. Iweräwä kuŋkuŋ.

13*Abram Lot ini-ini kuŋkumän*

¹ Tänpäj Abramtä webeni, Lot ba tuŋumi kudup yäj-butuwänkanj Isip kome peŋpeŋ Negev komeken äneŋi äroŋkuŋ. (

² Abram u Isip kome itkukken tom towiwani, golkät siliwa moneŋ mäyap yäpmäjpäŋ tuŋum äma täŋkuk.)

³⁻⁴ Eruk, Negev kome u peŋpeŋ kuŋtängän Betel kome bian itkukken u ahäjpäŋ itkuk. Betel kome, Ai kome bämpiken bian yottaba tänpäj mobä bukä täŋkukken u kuŋpäŋä Yawe iniŋ oretkuk.

⁵ Tänpäkanj Lot Abramkät kuŋatkumäno u imaka, sipsip, bulimakau ba yot tom gupipäj tänpäni mäyap it imiŋkuŋ.

⁶ Tänpäj Abram kenta Lot bok ude irirän yawakiye mäyapinik ahäjirä tomtä nakta ketemta wäyäkŋeŋkuŋo unita bok itnaŋi nämo täŋkuk.

⁷ Ude tänpäj Abram täŋo piä ämaniyekät Lot täŋo piä ämaniye bämpiken yäŋwawak pewä ahäjkuŋ. (Tänpäkanj kadäni uken Kenan täŋo äboriyekät Peres täŋo äboriyetä kome mähem tänpäj itkuŋ.)

⁸ Yäŋwawak yäŋtäko Abramtä Lot ɲode iwetkuk; Nek ba piä ämaniye bämpiniken ämik man ahäjirän nämo tägatak. Nek yanani.

⁹ Eruk käyan? Kome pähap pätak u! Unita yäpmäj danida yäk. Gäkä bure käda kwayäj nadäwiwä näkä käpmäk käda api yäpet. Täŋ gäkä käpmäk käda kwayäj nadäwiwä näkä bure käda api yäpet yäk.

^{10*} Eruk Lot dapun ijinpewän kwäpäŋ Jordan awaŋ pähap, ume täga nitek. Kome uwä Iden piä Yawetä piwani ude bumik, ba Isip kome täga, Soa kome käda itak u bumik. (Kadäni uwä Yawetä Sodom Gomora yotpärare u nämo däpukken Jordan kometä ude itkuk.)

¹¹ Tänpäj Lottä Jordan awaŋ päke u inita korekta yäŋkuk. Ude yänpäj edap äbani käda u kuŋkuk. Ude täŋkuko uwä Abram kenta Lot ini-ini päŋku itkumän.

¹² Tänpäkanj Abram Kenan komeken pen irirän Lottä Jordan kome täŋo yotpärare itkuŋo u kubäwä wäpi Sodom u dubiniken kuŋpäŋ yot tänpäj itkuk.

¹³ Sodom uwä mähemiwä wakiinik. Imaka Yawetä momi yäj nadänkuko u bumta täŋtäj kuŋat täŋkuŋonik.

¹⁴ Eruk Lot Abram teŋpeŋ kuŋirän Yawetä Abram ɲode iwetkuk; Gäk bämpo ɲo itkanj kome ɲo ijin pärewat.

^{15*} Kome kudup käyan u gäka ba gäkŋo äbotkaye mäden ahänayäj täŋo unita biŋam.

¹⁶ Näkä yäŋpewa äbotkaye keŋkeŋ jiraŋ ude api ahäneŋ. Äma kubätä keŋkeŋ jiraŋ täga daniweko uwä äbotkaye mäden ahänayäj täŋo u imaka, täga daniwek. Upäŋkanj täga nämo, u jiraŋinik api ahäneŋ.

¹⁷ Eruk akumaņ pāņku kudup yabāņ yāwattāņ ku. Kome pāke ņo gākagān ganiņ kiretat yāk.

¹⁸ Yawetā Abram ude iwerānkaņ tuņumi kuduhtagān yāpmāņkaņ kuņtāņgān Hebron kome pāya āma kubā wāpi Mamretā piwani u dubiniken pāņku ugān itkuk. Pāņku u itkaņ Yaweta yāņpāņ mobā bukā kubā tāņkuk.

14

Iwantā Abram gweki tāņo nanaki Lot topmāņpāņ yāpmāņ kuņkuņ

¹⁻⁷ Kadāni uken āma Sodom, Gomora, Atma, Seboim ba Soa komeken naniktā Elam kome tāņo intājukun āma wāpi Kedolaomi unitāņo gāmoriken obaņ 12 ude it yāpmāņ ābāņkā eruk obaņ 13 uken gaņjani pāhap nadāņpāņ intājukun āmaniye wāpi Bela, Bisa, Sinap ba Semebetā bānep kubāgān tāņpāņ Kedolaomi, komi piā tāņ yāmiņkuko ukāt āmik pewā ahākta yāņpāņ-nadāņkuņ.

Ude tāņirā obaņ 14 uken Kedolaomi, Elam kome tāņo intājukun āma unitā kome ātu tāņo intājukun āmakāt āboriyeta gera yāņpewā āmikken tāņkentāņ imikta ābuņ. Tāņkentāņ imikta ābuņo u Babilonia, Elasa ba Goim kome unitāņo intājukun āma wāpi Amrafel, Ariok, Tidal. Eruk intājukun āma ukāt āboriye ābākaņ pengān kome ātukāt āmik tāņpāņ kehāromini yāpmāņ āpuņ. Āma ābot-ābot kehāromini yāpmāņ āpuņo u wāpi Refa, Sus, Em, Hol. Tāņkaņ kome ņodeken āmik tāņkuņ; Asterot-Kanaim, Ham, Save-Kiriataim, ba Sei kome tāņo pomkentā pāņku Elparan, kome jopi dubiniken itak u. Tāņpākaņ ābot ātu u kehāromini yāpmāņ āpāņkaņ eruk āyāņut pāņku Enmispāt kome, wāpi kubā Kades u kuņkuņ. Kuņpāņ uken Amalek ābot kuduhtagān dāpmāņpāņ yāwat kireņkuņ. Ude tāņkaņ Amo ābotken nanik Hasason-Tama komeken irani u dāpuņ.

⁸⁻⁹ Eruk ude tāņirā Sodom, Gomora, Atma, Seboim ba Soa kome tāņo intājukun āmaniyekāt āboriyetā Sidim Awaņ, Kumbani Gwāgu dubiniken itak u kuņpāņ Kedolaomi, Tidal, Amrafel ba Ariok ukāt āmik pewā ahāņkuņ. Āmik pewā ahāņkuko uwā kome 5 tāņo intājukun āmatā kome 4 tāņo intājukun āmakāt āmik pewā ahāņkuņ.

¹⁰ Tāņpākaņ Sidim Awaņ uken gwāgu kāroņi okā nābā nīkek bumta itkuņ. Tāņkaņ iwaniyetā Sodom Gomora tāņo āma ārowanikāt āboriye kudup yāwat kireņirā metāņpeņ kuņpāņ ātu okā gwāgu u gānaņ āpmonpāņ paotkuņ. Tāņirā ātu metāņpeņ pāņku pom terak āroņpāņ kābop itkuņ.

¹¹ Ude tāņirā iwaniyē kome 4 uken nanik unitā Sodom, Gomora yotpārare uken pāņku u nanik tāņo tuņum ketem kudup yāyomāgatkuņ.

¹² Abram gweki tāņo nanaki Lot Sodom yotpārare itkuko u imaka, injipāņ tuņumi bok yāpmāņ kuņkuņ.

¹³ Āmik tāņirā Sodom nanik kubātā metāņpeņ pāņku Abram u imaka ahāņkuko unitāņo biņam iwetkuk. (Abram unita āma ātutā Hibru ābotken nanik yāņ yāk tāņkuņonik. U pāya āma kubā wāpi Mamretā bian piwani u dubiniken it tāņkukonik. Mamre uwā Amotā ābotken nanik. Unitāņo noripakiyat Eskol kenta Ane. Āma yarākubā ukāt Abramkāt bānep kubāgān tāņpāņ itkuņ.)

Abramtā Lot iwan keriken nanik imagutkuk

¹⁴ Eruk, Abramtā nanaki topmāņpāņ yāpmāņ kuņkuņo unitāņo manbiņam nadāņpāņ ņode tāņkuk; Inikāt nanik āmik tāņpāņ nadāwani āmaniye yarāgān 318 ude yāmagutkuk. Yāmagurāņpāņ iwan yāwat yāpmāņ kuņtāņgān Dan yotpārareken ahāņkuņ.

¹⁵ Ahāņpāņ bipani ugān Abramtā āmaniye yāpmāņ daniņpāņ ini ābot-ābot yepmaņpāņ yāwerān pāņku iwaniyē ahāņ yāmiņkuņ. Ahāņ yāmiņpāņ dāpmāņpāņ yāwat kireņtāņ kuņtāņgān Hoba yotpārare Damaskus guno kāda uken ahāņkuņ.

¹⁶ Uken ahāņpāņ tuņum iwantā yāyomāgat yāpmāņ kuņkuņo u kuduhtagān āneņi yāpuņ. Tāņpāņ Abram gweki tāņo nanaki Lotkāt Lot tāņo tuņum, ukāt webe ba āmawebe ātu iwantā kubota tāņkuņo u āneņi yāmagutkuņ.

¹⁷ Tāņkaņ Abram Elam tāņo intājukun āma Kedolaomi ukāt intājukun āma noriye dāpmāņpāņ yāwat kirewā kuņirā eruk āyāņutpāņ komeniken kuņkuk. Kuņirān Sodom tāņo intājukun āma Abram kāwayāņ Save Awaņ komeken ahāņ imiņkuk. (Save Awaņ kome u wāpi kubā Intājukun āma tāņo Awaņ.)

¹⁸ ✧ Tāņpākaņ Salem tāņo intājukun āma wāpi Melkisedek u imaka, ābā Abram ahāņ imiņkuk. (Melkisedek uwā Anutu Ārowaniinik unitāņo bāmop āma epān tāk tāņkukonik.) Eruk, ahāņ imiņpāņ kārāga kenta wain ume Abramtā imiņkuk.

¹⁹ Imiņpāņ kon man ņode iwetkuk;

Abram, Anutu Ārowaniinik kunum bibik gatāwanitā imaka tāgataģa tāņ gamiton!

²⁰ Tãjkañ Anutu Ärowaniiniktä iwankaye ketkaken yepmañkuko unita wãpi iniñ oretsi!
Ude iweränä Abramtä tuñum iwan keriken nanik yäyomãgatkuco ukät nanik ätu buñät imiñkuk.

²¹ Ude täj imiñkañ ätu nanak kuñirän Sodom täño intäjukun ämatä Abram ahäj imiñpãñ ñode iwetkuk; Ämawebenaye nomãgatkuco u äneji naniñ kire. Täñ, tuñumä gãkñata it gamikot yäk.

²²⁻²³ Yãñirän Abramtä Sodom täño intäjukun äma u iwetkuk; Yawe Anutu Ärowaniinik, kunum kome täñkuko u wãpi terak man kehãromi ñode gãwetat; Nãk tuñum täpuri-inik u ba u ketkaken nanik kubä nämoinik yãpayãñ. Imata, gãkä ñode yãwenta; Nãkä Abramta tuñum mäyap imiñjira tuñum äma täñkuk yãñ yãwenta yäk.

²⁴ Täñpãkañ ketemka täpuri ämanayetä kådet miñin naño unita täga nañ yãñ nadãsi yäk. Ba äma näkkät ämikta kuñkumãño wãpi Ane, Eskol, Mamre, tuñum unitä täga yãpnañi nadãñ yãmiñjiri yãput yäk.

15

Anututä Abramkät topmãk-topmãk kubãgãñ täñkuk

¹ Ude täñpãñ mäden Yawe täño mani kotãktä Abram ayãbu ahäj imiñpãñ iwetkuk; Abram, umun täwentawã!

Nãkñagãñ gãkño kurepä ude api it yãpmãñ ärowet!
Tãñkañ nãkñawã gwãki ärowani ude api it gamet.

² Yãwänä Abramtä iwetkuk; Ekãni Yawe, gãk imatãken kubä namayãñ yãñpãñ yãyan? Nãk kadãni kåroñi it yãpmãñ äbãtat upãñkañ nanakna kubä nämö. Nãkño kome ba tuñum piã ämana Damaskus komeken nanik wãpi Eliesa unita biñam api täneñ yäk.

³ Nadãtan? Gãk nanak kubä nämö namiñkun! Unita epãñ ämana kubätä nãkño kome ba tuñum api korewek yäk.

⁴ Ude yãwänä Yawe täño mani kotãktä ñode ahäj imiñkuk; Äma wãpi yãyan unitä gãkño kome ba tuñum nämö api korewek. Nãmö, gãkñaken nanaka ahãwayãñ täyak unitä gãkño tuñum api korewek.

⁵ * Ude iwetpãñã yãñjikat pãñku yãman umu ñode iwetkuk; Gãk dorãnpãñ kunum terak iñjipewi ärowãn. Iñjipewi ärowãnpãñ guk täga daninañi täñpãwã, eruk dani! Ude yãñpãñ iwetkuk; Nanakaye ahãnayãñ täño yabãtan udegãñ api ahäj yãpmãñ kuñej yäk.

⁶ * Täñpãkañ Abram Yawetä iwetkuko u nadãkinik täñkuko unita äma siwonji yãñ yãñtäreñ imiñkuk.

⁷ Tãñkañ ñode iwetgãñ täñkuk; Nãk Yawe, kome ño ganiñ kirewa gãkñata biñam tãkta Ur yotpãrare Kaldia komeken nanik gãmagut yãpmãñ äburo u.

⁸ Ude iwerãnkañ Abramtä iwetkuk; Ekãni Yawe, jide täñpãñ kome ño nãkä bureni korewetta yãñ nadãwet?

⁹ Yãwänä ñode iwetkuk; Bulimakau gubañi kubä, meme kubä ukät sipsip ämani kubä, obañ yarãkubã tärewani ukät kãnarãm kubã notek kubä u yãpmãñ nãkken äbi.

¹⁰ Ude yãwänä Abram udegãñ täñkuk. Yãpmãñ pãñku kwãk duñpãñ kukñi ini terak, kukñi ini terak tawañ peñkuk. Barakã kumãñ ikek peñkuk, kwãk nämö duñkuk.

¹¹ Ude peñirãn barak tañi ätutä tom madãñ peñkuko u nãnayãñ äpãñirã Abramtä täñ-yãwatku.

¹² * Eruk edap äpmonpayãñ täñirãn Abram patguñguñ täñirãn bipmãñ urani umuri pähap kubätä uwãk täñkuk.

¹³ * Täñpãkañ Yawetä Abram iwetkuk; Bureni-inik gãwera nadã; Kãmiwã, äbotkaye kãmi ahãnayãñ tãkan uwã kome kudupiken pãñku irirã kome unitãño mãhemtä komi piãken api yepmanej. Obañ 400 udetã komi piãken itkañ äma kerã terak komi bumta api nadãneñ.

¹⁴ * Upãñkañ komi piã täñ yãminayãñ täño unita kowata nãkä api yãmet. Täñpãkañ kãmiwã äbotkaye komi piãken naniñpãñ tuñum ärowani nïkek api äpãmañ kuñej.

¹⁵ Gãkña uyaku tagawani täñpãñ kumãñpãñ äbekaye orañkaye täño itpãñ-nadãk komeken api äpmonpen yäk.

¹⁶ Täñpãñ Amo täño äboriye unitãño waki-wakini yãpurãrätpãñ yãpurãrätpãñ täñ yãpmãñ äroñirã obañ 400 bumik tärewãnkañ Amo äboriye dãpmãñpãñ yãwat kirenjira äbotkaye äneñi äyãñutpen api ämneñ yäk.

¹⁷ Yawetä ude iwerirãn kome dapuri äpmonpãñ bipmãñ urirãn kãdãp gãyãkkät topãn mebet ahãñpãñ tom duñpãñ peñkuko u kukñi kukñi irirãn bãmopgãñ kuñkumãn.

* 15:5: Rom 4:18; Hib 11:12 * 15:6: Rom 4:3; Gal 3:6; Jem 2:23 * 15:12: Jop 4:13, 14 * 15:13: Kis 1:1-14; Apos 7:6 * 15:14: Kis 12:40-41; Apos 7:7

18-21 ✧ Kepna ukengän Yawetä Abramkät topmäk-topmäk tänpäj iwetkuk; Kome ɲo gäknjo äbotkayeta yämikta yänkehärom täyat. Kome uwä Isip täño ume wäpi Nail unitä päñku Yufretis ume u täretak. U Ken, Kenas, Katmon, Hit, Peres, Refaim, Amo, Kenan, Gilgas, Jebus unitäño komeni gäknjo äbotkayeta api yämet.

16

Abramtä Haga webenita yäpuk

¹ Tänpäkañ Abram täño webeni Sarai u nanak kubä nämo bäyañkuk. Täñjirän Sarai täño piä watä webe Isip nanik kubä itkuko u wäpi Haga.

² Irirän Saraitä Abram ɲode iwetkuk; Nadätan, Yawetä nadäñjirän aruñ itat unita watä piä webena ukät pätkon. Parirän webe uterak nanak ätu käwep ahäj nimek yäk. Ude iweränä Abramtä Sarai täño man buramiñkuk.

³ Eruk, Abramtä Kenan komeken obañ 10 ude irän tärenjirän, Saraitä Isip nanik watä piä webeni wäpi Haga u api Abram webenita iniñ kireñkuk.

⁴ Iniñ kirewän bok parirän nanak kok itkuk. Täñpäj Haga nanak kok itat yäj nadäñpäj Saraita nadäwän äpani täñkuk.

⁵ Ude täñkuko unita Saraitä äpi Abram ɲode iwetkuk; Näkä mäyäk nadätat uwä gäka biñam täyak yäk. Näkä watä webena gamiñpäj kupäñka terak peñkut. Täñpäj unita Hagatä nanak kok itat yäj nadäñpäj näka nadäñjirän äpani täyak yäk. Unita gäkkät nek bämopnekken man pätak u Yawe ini-tägän yäpmäj daniwän yäk.

⁶ Ude yäwänä Abramtä iwetkuk; Ude nämo! Piä watä webe u mähe mi gäkä täyan. Unita u ba u täñ ima yäñpäjä täga api täñ imen yäk. Yäwänä Saraitä Hagata iwan täñ imiñtäyon metäñpeñ kuñkuk.

⁷ Haga metäñpeñ päñku Su kädet kuñtäñgän kome äma nämo iraniken ume täpuri kubäken ahäñpäj itkuk. Uken irirän Yawe täño añero ahäj imiñkuk.

⁸ Ahäj imiñpäjä ɲode iwetkuk; Haga, Sarai täño watä webe, gäk de naniktä äbätan? Ba de kwayäj? Yäwänä Hagatä iwetkuk; Intäjukun webe Sarai kañjuntañ äbätat yäk.

⁹ Ude iweränä Yawe täño añero unitä ɲode iwetkuk; Gäk intäjukun webeka äneñi kuñkañ mani kañ burami yäk.

¹⁰ Nadätan? Näkä täñpewa gäknjo äbekaye orañkaye bumta, ämatä daninañi nämo ude api ahäneñ yäk.

¹¹ Ude yäñpäj Yawe täño añero unitä ɲode iwetgän täñkuk;

Nadätan? Gäk nanak kok itan. Nanak ämani u bäyañpäjä wäpi Ismael kañ iwet, Yawetä konäm butewaki täñjiri nadäñkuko unita yäk.

¹² Tägañpäj tom ägwäri udewani api irek yäk.

Nanaka uwä ämata iwan täñ yämiñjirän ämatä udegän api täñ imineñ.

Noriye kuduptagänta iwan täñ yämiñtäñ api kuñarek yäk.

¹³ Ude iwetkuko unita Haga bänepitä ɲode nadäñkuk; Nabäñpäj-nadäwani unitä kwawak ahäj namiñjirän karo unita Yawe täño wäpi ɲode iwetat; Gäk Yawe nabäñpäj-nadäwani u yäk.

¹⁴ Mebäri unita ume terak itkuko u wäpi ɲode yäk täkañ; Irit mähe mi nabäñpäj-nadäwani unitäño ume dapuri. Ume u Kades yotpärare, Beret yotpärare bämopiken pen itak.

¹⁵ ✧ Eruk, kadäni tärenjirän Hagatä Abramta nanak kubä bäyañ imiñkuk. Bäyawänä Abramtä nanak wäpi Ismael yäj iwetkuk.

¹⁶ Tänpäkañ Abram täño obañ 86 tärenjirän Hagatä nanaki Ismael bäyañ imiñkuk.

17

Anututä Abramkät topmäk-topmäk täñkuko unitäño kudän

¹ Abramtä täño obañ 99 tärenjirän Yawetä ahäj imiñpäj ɲode iwetkuk; Näk Anutu kehäromi mähe mi yäk. Gäk gämotnaken itkañ siwonjigän kuñat täyi yäk.

² Täñjiri näkä gäkkät topmäk-topmäk tänpäj äbotkaye mäyap api pewa ahäj gamineñ.

³ Ude iweränä Abramtä injami kome terak yäpäñ äpmonpäpäj parirän Anututä iwetkuk;

⁴ Nadätan? Näk gäkkät topmäk-topmäk täyat uwä ɲodeta; Gäk äma äbori äbori unitäño nani api täñpen.

⁵ ✧ Täñkañ wäpka Abram uwä wari nämo api gäweret. Nämo, gäk äma äbori äbori unitäño nani yäj nadäj gamiñjira kuñarayäj täno unita wäpka Abraham api gäweret yäk.

⁶ Täñkañ näkä täñpewa nanakaye mäyapinik api ahäneñ. Ahäñpäjä ätutäwä intäjukun äma irit piä api täneñ. Nanakaye mäyap ahänayäj täño unitä äbori äbori komeni komeni api it yäpmäj kunen.

7 * Topmäk-topmäk gäkkät täyat ñonitá gäk ba nanakayetá äbotkentá äbekiye oraniyeken tärek-täreki nämö, api pat yäpmäj kwek. Täjirän nähä gäka ba äbekaye orañkaye kämi-kämi ahänayäj täñkañ unitäño Anutu api iret yäk.

8 * Apiño Kenan komeken itan ñowá äbani ude itan upañkañ kome ño gäk ba äbekaye orañkaye kämi-kämi ahänayäj täkañ unitá mähemi tärek-täreki nämö täneñta api tanñj kirewet. Täñpäñ äbotkaye unitäño Anutu api iret yäk.

9 Ude iwetpäñ Anututá Abraham ñode iwetgän täñkuk; Gähäwá topmäk-topmäk gäkkät täyat unitäño käderi iwat yäpmäj kañ kuñat. Täjiri äbekaye orañkaye kämi ahänayäj täkañ u udegän kañ iwat täñput.

10-13 * Topmäk-topmäkna täño kudän ñode; Nanak ämani ahäñpäñ kepma 8 ude täreñirän gupi moräk madäj yämik täneñ. Nanak ämani kuduptagän apiñotá kämi ahänayäj täño uwá udegän kañ ták täñput. Iná ude tänayäj täño uwá näkä gäkkät topmäk-topmäk unitäño kudän ude api irek. Täñpäkañ nanakayetagän nämö yäyat. Gäkño piá ämakaye täño nanak ba kome kubäken nanik monëppäj suwawani unitäño nanakiye udegän gupi moräk madäj yämineñ. Täñkañ topmäk-topmäk näkä inkät täyat uwá tärek-täreki nämö api it yäpmäj ärowek.

14 Täñpäkañ äma kubá gupi moräk nämö madäweko uwá äma uwá äboriken nanik iwat kirewäkañ inigän api kuñarek, äma uwá näkño topmäk-topmäk yäpmäj däkñewayäj täko unita.

15 Ude yäñpäñ Anututá Abraham äneñji kubá ñode iwetgän täñkuk; Webeka Saraita gäwera; U wäpi Sarai yäj nämö api iweren. Nämö, Sara yäj kañ iwet.

16 Bureni-inik, näkä iron täñ imiñjira Saratá koki itpäñ nanak kubá api bäyañ gamek. Saraken nanik äma äbori äbori api ahäneñ. Ba uken nanikgän ätu uwá äbot täño intäjukun äma api ahäj yäpmäj kunen.

17 Anututá ude iweräná Abraham kome terak injami yäpäñ äpmonëppäj patkañ äräpi nadäñpäñ ñode nadäñkuk; Wära! Äma kubá obañ 100 tärewani näk udewanitá nanak kubá täga pewän ahäwek? Ba webena Sara obañ 90 tärewänkañ nanak kubá täga bäyawek? Nämoinik!

18 Ude nadäñpäñ Anutu iwetkuk; Nanakna Ismael bian bäyañkuro unitá gäkño iron terak täga itnañi nämö?

19 Yäwäná Anututá iwetkuk; Ude upañkañ webeka Saratá nanak kubá bäyañ gamänkañ wäpi Aisak yäj kañ iwet. Ahäñpäñ tägawänkañ ukät topmäk-topmäkna api täñpet. Täñpäñ äboriyeukät udegän, topmäk-topmäk uwá tärek-täreki nämö api it yäpmäj kwet.

20 Täñ Ismaelta yäno u nadäj gamiñpäñ iron täñ imiñpewa äboriye mäyap api ahäj imineñ. Täñpäñ nanakiye 12tä wäpi biñam ikek itkañ yabäj yäwat piá api täneñ. Täñkañ näkä täñkentäj imiñjira nanaki ahäj yäpmäj kuñtäko äbot tañji kubá api täñpek.

21 Upañkañ Ismael ukät topmäk-topmäkna nämö api täñpet. Nanaka Aisak ukät uyaku api täñpet. Täñkañ nanak uwá Saratá obañ kubá gunonita api bäyañ gamek yäk.

22 Eruk, Anutu Abrahamkät man yäñtäreñpäñ Abraham teñpeñ äronkuk.

23 Teñpeñ äronkuko kepma ugän Abrahamtä Anutu täño man buramiñpäñ nanaki Ismael gupi moräk madäj imiñkuk. Nanaki Ismaelkät piá ämaniye inikät irani ba kubäken nanik suwawani u ämani kudup gupi moräk madäj yämiñkuk.

24 Täñpäkañ Abraham ini uwá obañ 99 tärewänkañ gupi moräk madäj imiñkuñ.

25 Täñ nanaki Ismael uwá obañ 13 täreñirän nanitá gupi moräk madäj imiñkuk.

26 Bureni, kepma ugän, Abrahamkät nanaki Ismael gupi moräk madäj yämiñkuñ.

27 Täñkañ Abraham täño piá ämaniye, ini ugän bäyawani ba kome kubäken nanik monëppäj suwawani u imaka, kuduptagän gupi moräk madäj yämiñkuñ.

18

Anututá Abraham ahäj imiñkuk

1 Kadäni uken Abrahamtä päya, äma kubá wäpi Mamre unitá piwani u dubiniken it täñkukonik. Täñpäñ kadäni kubá, kepma bämopiken Abraham yottaba yäman manjit irirän Yawetá ahäj imiñkuk.

2 * Abraham manjit ittängän ijiwän kwäpäñ yabäñkuk; Äma yaräkubá injamiken käronj wädäj irirä. Yabäñpäñ dubiniken bäräñeñ kuñkañ orañ yämikta gwäjñ äpmonëppäj yäwetkuk;

3 Ärowaninaye, in näka täga nadäj namiñpäñ piá ämajin näk, nämö närepmitneñ yäk.

4 Näkä yäñpewa ume yäpmäj äbäpäñ kuroñjin ärutkañ päya ño äyuñken itpäñ-nadäk täkot.

5 Täñjirä ketem ätu tama nañ täpäneñkañ kuna yäñpäñä kukot yäk. Näkä yotken äbäño unita nadäj namiñjirä ude täñkentäj tama! Yäwäná iwetkuñ; Täga, yäyan ude täyi yäk.

⁶ Täga yäj iweräkan Abrahamtä yot gänañ äro webeni Sara iwetkuk; Eruk, plaua ätu bumik gwetkan awähutpäñ käräga säkgämän ätu bäräñeñ ijñ yämisi yäk.

⁷ Iwetpäñä Abraham bäräñeñ päñku bulimakau nanaki säkgämän kubä yäpmäñ päñku piä ämani kubäta imänkan bäräñek madäñpäñ ijñkuk.

⁸ Täñjirän bulimakau nonoñ umeni ba gakñikät bulimakau madäñpäñ ijiko u penta yäpmäñ päbä yämiñkuk. Yämän nañ irirä iniwä päya äyüñken käroñ wädäñ itkuk.

⁹ Käroñ wädäñjirän iwet yabäñkuñ; Webeka Sara de? Yäwäwä yäwetkuk; Yot gänañ itak yäk.

¹⁰ ✱ Yäjirän Yawetä iwetkuk; Apiño kadäni itkamäñ ñodeken obañ kubä gunonita näk äneñi api äbet. Äneñi äbäñjira Saratä nanak kubä api bäyawek yäk. Täñpakan Sara äma itkunjo u mädeniken yot yämaken itkan man yänkujo u nadäñkuk.

¹¹ Abraham kenta Sara uwä tägawaniinik täñkumän. Täñpäñ Saratä nanak bäyanañi nämo täñkuk.

¹² ✱ Unita Saratä ñode nadäñpäñ mägayäñkuk; Näk gupna tepmom ikek. Äpna u imaka, tägawaniganä unita bok patpäñ jide täñpäñ gäripi nadäwet?

¹³ Sara ude nadäjirän Yawetä Abraham ñode iwet yabäñkuk; Sara imata näk webe pähap täyat ñopäñ nanak täga nämo bäyawet yäj nadäñkan mägayätak?

¹⁴ ✱ Yawetä imaka u ba u kubä täñpayäñä täga nämo täñpän waneñ. Nämoink! Obañ kubä gunonita, kadäni gäweraro udeken äneñi äbäñjira Sara nanak api bäyawek.

¹⁵ Yawetä ude yäjirän Sara umuntañpäñ äwo yäñpäñ yäñkuk; Näk nämo mägayät yäk. Yäwänä iwetkuk; Mägayänopäñ jop yäyan yäk.

Abrahamtä Sodom yotpärareta Anutuken konäm butewaki täñkuk

¹⁶ Äma yaräkubä Abrahamkät itkunjo u akumañ kuna yäñkan Sodom yotpärare etä päpmo kankuñ. Täñjirä Abrahamtä kädet miñin yepmañpa kut yäñkan bok kunkuñ.

¹⁷ Kunkan Yawe nadäk-nadäki-ken ñode nadäñkuk; Jide täkta nadätat uwä Abrahamta käbop nämo peñ imet.

¹⁸ Nadäñ imiñjira Abraham täño oraniyetä bureni-inik äbot tañi ba kehäromi niked api täneñ. U wäpi terak täñkentäñ yämiñpewa ämawebe kuduptagän uken-uken nanik iron pähap api ahäj yämineñ.

¹⁹ Abrahamtä nanakiye ba oraniye äbekiye näkño kädet yäwoñäreñpewän näkño man buramiñpäñ kuñat-kuñat siwoñi iwatpäñ täneñta unita näk Abraham näkñata yäpmäñ daniñkut. Ude täñjirä näk Yawetä imaka Abrahamta biñam yäñkehärom tañpäñ iwetkuro unitäño bureni näk täga api pewa ahäj imineñ yäk.

²⁰⁻²¹ Ude nadäñpäñ Yawetä Abraham iwetkuk; Sodom Gomora yotpärareken nanik täño irit kuñatkuñari wakiinik täñpewä jukunaken yäñkuruk-kuruk bumta ahätak unita yabäñpäñ-nadäkta kwa yäk. Yäñkuruk-kuruk nadätat uwä bureni ba jop käwep yäk.

²² Täñpäñ äma yarä u Abraham tenjeñ Sodom käda kunjukmänopäñ Abraham Yawekät itkumän.

²³⁻²⁴ Ittäñgän Abrahamtä Yawe iñamiken kuñpäñ butewaki man ñode iwetkuk; Bureni? Gäk äma waki ba äma siwoñi bok api däpmäñ paoren? Ñode täga nämo täñpen? Ämawebe siwoñi kuñarani 50 ude itneño uwä yotpärare kudup täñpi waneñtäwä. Äma siwoñi kuñarani 50 unita yäñpäñ päke u täga nämo yabäñ korewen?

²⁵ Ämawebe siwoñi bok waki täñpani bok däpayañ täno uwä imaka tänañi nämopäñ täñpen. Gäkño mebarika nadätat. Gäkä äma waki täñpani ba äma siwoñi kuñarani yäpmäñ daniñpäñ kudän siwoñi täk täyan unita äma täga ba waki bok u däpnañi nämo yäk.

²⁶ Yäwänä Yawetä iwetkuk; Sodom ämawebe siwoñi kuñarani 50 ude yabäñpäñä unita yäñpäñ ämawebe kudup api yepmañpet yäk.

²⁷⁻²⁸ Yäwänä Abrahamtä iwetkuk; O Ekäni, gäk ärowani. Näk äma äpani upäñkan näk nämo mäyäk tañkan äneñi gäwetat. Näk 50ta yäropäñ siwoñi äma 45 ude itneñowä gäk täga yepmañpen? Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ämawebe siwoñi 45 ude yabäñpäñä yotpärare u nämo yäpa waneñ.

²⁹ Ude yäwänä Abrahamtä äneñi iwetgän täñkuk; Ämawebe 40gän ude yabäñpäñ däpen ba? Yäwänä iwetkuk; Eruk ämawebe 40 unita yäñpäñ kudup yabä kätäwet yäk.

³⁰ Iweränä Abrahamtä yäñkuk; O Ekäni äneñi gäwetat unita nämo nebewen! Ämawebe siwoñi kuñarani 30gän ude iräwä jide api täñpen? Api däpen ba nämo api däpen? Yäwänä Yawetä iwetkuk; Ämawebe siwoñi kuñarani 30 unita yäñpäñ nämo api däpet yäk.

³¹ Yäwänä äneñi Abrahamtä iwetgän täñkuk; O Ekäni, näk nämo mäyäk tañkan äneñi gäwetat. Ämawebe siwoñi 20gän itneño uwä däpen ba nämo däpen? Yäwänä Ekäni itwetkuk; Ämawebe 20 ude itneño unita yäñpäñ kudup yepmañpet yäk.

³² Ude yäwänä Abrahamtä yänjuk; O Ekäni, nämö nebewen! Kubäkät yäwayäj; E, ämawebe 10gän iräwä jide täñpen? Yäwänä Ekänitä yänjuk; Ämawebe siwoñi kuñarani 10 ude iräwä yotpärare u nanik kuduaptagän api yabänj päñku kuñkuk.

³³ Eruk Yawetä Abrahamkät ude yäwän tärewän kuñirän Abraham äneñi äyäjutpäñ yotken kuñkuk.

19

Sodom naniktä wakiwaki täk täñkuño unitäño manbirjam

¹ Eruk bipäda ugän Lottä Sodom yotpärare täño kädet moräkiken irirän añero yarä ukeño ahäj iminikumän. Ahäj iminirän yabänjpäj päñku inami yäpäñ äpmonjpäjän yäñij oretkuk. Yäñij oretpäñ yänjuk;

² Ärowaninat, näkä yotken äbänjirän täñkentän tama! Näk kuroñjek ärutpäñ bipani ño itpäñ pätna yänjewänkañ kañ kun yäk. Ude yäwänä iwetkumän; Nämö, yotpärare täño käbeyä bägupken jop pätdayäj yäk.

³ Jop uken pätdayäj yäwänä man kehäromigän yäñtäyon Lottä yotken kuñkuñ. Kuñpäj yot gänaj äro irirän Lottä käräga yiskät nämö awähurani u ba ketem tägatäga ätukät ijin yämän nanjuk.

⁴ Nanjkañ dämpmon pätnayäj täñirä Sodom nanik äma ekäni gubañi päke u kudup Lot täño yot u it äyäjutkuñ.

⁵ * It äyäjutpäñ Lot gera täñpäj iwetkuñ; Äma yarä gäkken äbämäno ukeño de itkamän? Äma yarä u yän-yäkñat yäpmäj ninken äbi yäk. Yarä u yäpmäj ninken äbikañ yäjitna yän nadäkamäj yäk.

⁶ Ude yäwäwä man yäna yänkañ Lot yäman äpmonjpäjän yäma ukät yäwatku.

⁷ Yäma ukät yäwatpäñ yäwetkuk; O notnaye, wakiwaki tänayäj nadäkañ u nämö täneñ yäk.

⁸ Nämö, näk äpetnat gubañi yarä ño ämakät nämö pärani unita yarä u yäpmäj äbä tamakañ ukät jide tänayäj nadäkañ uwä täkot yäk. Täñ äma yarä ban naniktä näkken äbumäno uwä näkä watäni it yämitat unita waki täñ yämineño!

⁹ Ude yäwänä iwetkuñ; Kewenj nim! Gäk kome mähem nämö unita kädet udewanita gäkä man täga nämö niweren yäk. Nadätan? Yarä unita täñ yäminayäj täkamäj uwä irepmiñpäj gäka waki-inikinik api täñ gamine! yäk. Ude yänjpäj Lot pimiñ iwat-pewä kwänpäjän yäma dämpäj eränayäj täñkuñ.

¹⁰ Täñirä äma yarä yot gänaj itkumäno u bäräñej päbä yäma dätpäñ Lot kerigän initkañ wädäj yäpmäj yot gänaj ärowänkañ yäma ukätkumän.

¹¹ * Täñpäjän äma yarä unitä täñpewän äma yäman itkuño uwä dapuri bipmäj utkuñ, äma ekäni bok, gubañi bok. Dapuri bipmäj uräpäñ yämata puñ ijinjuñ.

Lotkät äboriye Sodom yotpärare peñpeñ kuñkuñ

¹² Eruk äma yarä unitä Lot iwetkumän; Gäk nanakaye äpetkaye yepmankaye ba nägät moräkaye ätu yotpärare ñoken iräwä kuduaptagän yäwetpäñ yämagurikañ yotpärare ño peñpeñ kut yäk.

¹³ Nek yotpärare ño dämpäj moredayäj nadäkamak. Yotpärare ñonitäño waki mebäri mebaritä yänjukuruk-kuruk pähap ude Yawe jukuniken äpmonjukko unita peñ niwet-pewän yotpärare ño dämpäj morekta äbumäj yäk.

¹⁴ Lottä man iwetkumäno u nadänpäj päñku yepmaniyat, äperiyatta iwoyäwani u yäwetkuk; Oi, bäräñej! Yawetä kome ño dämpäj morewayäj täyak yäk. Yäweränkañ Lot jop yänñikñatañ yän nadänkañ mani nämö buraminjukmän.

¹⁵ Eruk yänjewänä tamaman bipani añero yarä ukeñonitä Lot peñ iwetkumän; Bäräñej bäräñej! yäk. Webeka ba äpetkayat ño yän-yäkñat yäpmäj ku yäk. Ude täñpayäj täno uyaku inä yotpärare ñokät bok nämö paotnayäj yäk.

¹⁶⁻¹⁷ * Täñpäkañ Lot kwikinik kwikinik täñirän Yawetä butewaki nadäj yämiñpäj añero ukeño yäwet-pewän nädaminji-nani kerigän yepmäñitpäñ yän-yäkñat yäpmäj yotpärare gägäniken kuñpäj añero kubätä yäwetkuk; Bäräñekinik kukot! Äyäjutpäñ ijik ba awañ uken itpäñ-nadäk nämö täneñ. Bäräñej kumañ pom uduken kañ kut. Uyaku nämö api kumneñ yäk.

¹⁸ Ude iweränä Lottä yänjuk; Ärowanina, ude nämö! yäk. Ude täga nämö täñpet.

¹⁹ Gäk iron tañi täñpäj orañ naminjirän nämö kumaro upänkañ pom udu baninik itkañ unita waki ahäwayäj täyak unita pom uken nämö ahänkañ bämpoken paoret yäk.

²⁰ Yotpärare täpuri udu ka! U täpuri, ei yäj? U uyaku tuän bumik yäk. Uken nepmanjpi yäpmäj kwayäj täro uyaku nämö paoret yäk.

21-22 Ude yäwänä iwetkuk; Eruk yäyan unita täga nadätat yäk. Yotpärare gäkä yäyan u nämo däpaysän upänkañ bäräñeñ metänpeñ kut yäk. Yotpärare uken ahäwikañ uyaku kome ño täga täñpa wanayän yäk.

(Yotpärare u Lottä täpuri yän yänkuko unita wäpi Soa yän yäk täkañ. Soa u nininken man terak täpuri.)

²³ Kuñtäyon edap dapuri äbänjirän Lot yotpärare täpuri Soa uken ahänjuk.

24-25 * Ahänjirän Yawetä täñpewän iwän kädäkut mebet ikek Sodom Gomora yotpärare terak äpuk. Iwän kädäkut mebet ikek äpuko u Sodom Gomora nanik ba awañ pähap uken nanik ämawebe ba ketem imaka imaka u kudup ijñ moreñjuk.

²⁶ * Täñjirän Lot webeni kuñtängän äneñi äyäjutpäñ Sodom yotpärare kañpäñä bewe äworeñjuk.

27-28 Täñpäkañ patkuko kome yäñe-yäneta Abraham akumañ kumañ päñku kome bian Anutu injamiken itkukken uken ahänjuk. Päñku ahänjipäñ kañjuk; Sodom Gomora ba kome awañ pähap uwä gupe kädäp mebet ikek bumik akuñjirän.

²⁹ Yawetä Sodom Gomora awañ pähap Lottä iraniken u nanik kudup däpmän moreñjuk upänkañ Abrahamta nadänjipäñ Lot uken nanik imagut yäpmän kuñjuk.

Lot kenta äperiyat täño manbijam

³⁰ Täñpäñ Lot u Soa yotpärare täpuri uken itta umuntapäñ äperiyat yäwän yäpmän pomken kuñkañ möbä käwut kubäken it täñkuñonik.

31-32 Eruk kadäni kubäken Lot äperi mokitä wenäni iwetkuk; E, nek täño nannek tägawani täyak yäk. Täñjirän ämawebe komeni komenitä täk täkañ ude äma nek yäpmänpäñ nektä nanak bäyakta nämoinek itkañ unita wain muñipi täño ume täkätpäñ nanta imida nanpäñ täñguñ tawänpäñ ukät patkañ nanak kok ikek kañ itda. Ude täñitda nan täño nägät moräk api it yäpmän ärowek yäk.

³³ Eruk bipani ugän wain ume imän nanpäñ täñguñ takinik täñpäñ nämo nadänjirän äperi moki nanikätkä patkumän.

³⁴ Täñpäñ äneñi patkuño yäñewänkañ mokitä wenäni iwetkuk. Näkkät uku kwep bipani päramäko u yäk. Unita apiño äneñi wain ume imida nanjirän gäkkät bipani kañ parun yäk. Ude täñpäñ uyaku nek bok nannektä nanak kañ nimän yäk.

³⁵ Eruk bipani ugän nanita wain ume imän nanpäñ täñguñ takinik täñpäñ nämo nadänjirän äperi wenänikätkä patkumän.

³⁶ Täñpäñ Lot äperiyat nanikätkä ude täñpäñ nanak kok itkumän.

³⁷ Ittängän mokitä nanak ämani bäyanpäñ wäpi Moap yän iwetkuk. Apiño Moap äbot itkañ uwä Moap, Lot äperi mokitä bäyanjukko u täño orani pähap.

³⁸ Täñpäkañ wenänitä udegän nanak ämani bäyanpäñ wäpi Benami yän iwetkuk. Apiño Amon äbot itkañ uwä Benami, Lot äperi wenänitä bäyanjukko u täño orani pähap.

20

Abraham kenta Abimelek täño manbijam

¹ Abrahamtä Mamre kome peñpeñ kome tañ kubä wäpi Negev uken kuñjuk. Negev kome u Kades Su kome bämopiken uken. Täñpäñ Abrahamtä yotpärare kubä wäpi Gera uken itkuk.

² * Itkañ webeni Sarata u wanotna yän yänjuk. Bijam u nadänjipäñ Gera yotpärare täño intäjukun äma Abimelektä yänpewän Sara yänikñat yäpmän päñku imä webenita yäpuk.

³ Täñpäkañ bipani kubäken Anututä Abimelek däpmonken ahän iminpäñ iwetkuk; Gäk webe ño äpi nikekpäñ gäkñata yäpuno unita kumbayän yäk.

⁴ Ude iweränä Abimelektä iwetkuk; Näk Sarakät bok nämo päramäk. Ekänina, näk äma siwoñi! Unita näkkät äbotnayekät nämo nidäpen yäk.

⁵ Abrahamtä ini-tägän wanotna yän yänjirän webeni Saratä Abrahamta udegän wanotna yän yänjuk yäk. Näk bänep siwoñina terak täñkuro unita näkken waki kubä nämo pätak yäk.

⁶ Yäweränä Yawetä iwetkuk; Bänep siwoñi terak täñkuno u bureni nadätat. Unita webe u injirenta бага peñ gaminpäñ täñkentän gaminjira waki kubä nämo täñkun yäk.

⁷ Eruk, gäk webe u äpiken ininñire. Abraham uwä profet kubä unita gäka yänpäñ näkken yäpäñjirän gäk nämo api kumben. Täñ webeni nämo imayän täno uwä gäk ba äbotkaye bureni-inik api kumän moreneñ.

⁸ Eruk patkuño kome api yäñejirän Abimelek akuñpäñ piä ämaniye änok yepmañpäñ man däpmonken nadänjukko u yäwerirän umun pähap nadänjuk.

⁹ Ude täñkañ Abimelektä Abraham yänpewän äbänkañ ñode iwet yabänjuk; Gäk jide täñ niminñkun? Näk waki kubä jide täñ gaminñkutta kowata komi näk ba äbotnaye terak peñ niminñkun? Ude uwä nämo tänanjipäñ täñkun yäk.

¹⁰ Gäk jide nadänpäj ude uwä täņkun?

¹¹ Ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Kome ŋo naniktä Anutu nämoinik oraņ imik täkaņ unita webena yäj yäwawä api nutneņ yäj nadänpäj ude täņkut yäk.

¹² Etäj, u bureni wanotna yäk. U nannek kubägän upäjkaņ meņnek inigän inigän. Upäjkaņ webenata yäput yäk.

¹³ Tänpäkaņ Anututä näwet-pewän nana täņo yotpärare peņpäj kome kudupiken äba yänpäj Sara iwetkut; Kome uken ba uken kuņpäjä nadäj namikinik tänpäjä ŋo wanotna yäj kaņ yäwet tä yäj iwetkut.

¹⁴ Ude iwerirän Abimelektä sipsip, bulimakau ba piä ämawebe yäpmänpäj Abrahamta biņam iniņ kireņkuk. Tänpäj webeni Sara bok iniņ kireņkuk.

¹⁵ Iniņ kireņpäj Abraham iwetkuk; Nadätan! Injamkaken komena pat kuyak ŋo gäk uken ba uken ira yänpäjä täga api iren yäk.

¹⁶ Ude yänpäjä Sara ŋode iwetkuk; Äbotkayetä nadäj gamiņirä mäyäk nadäweno udetä ba gabänpäj gäk webe siwoņi yäj nadäj gamineņta wanotka Abrahamta siliwa moneņ 1,000 ude imitat yäk.

¹⁷⁻¹⁸ Tänpäkaņ Abimelektä Sara webenita yäpuko kadäni uken Anututä Sarata yänpäj Abimelek webeni ba piä webeniye nanak nämo bäyakta kädet täņpipiņ yämiņkuk. Äruņ itneņta nadäj yämiņkuko uwä Abrahamtä Sara äneņi yäpmänpäj Anutuken yäņapiņirän nanak bäyakta kädet äneņi peņ yämiņkuk.

21

Aisak ahäņkuk

¹⁻² * Kadäni uken Yawetä ini bian yäņkehäromtak man yäņkuko uterakgän Sarata iron täņ imiņirän nanak itpäj Abraham tägawani täņirän nanak bäyäj imiņkuk. Anututä kadäni uken api bäyawen yäj bian yäņkehärom taņkuko kadäni ukengän bäyäjkaņ.

³ Tänpäkaņ nanak Saratä bäyäj imiņkuko u Abrahamtä wäpi Aisak iwetkuk.

⁴ * Aisak ahäņpäj kepma 8 täneņirän Abraham u Anututä man iwetkuko u iwatpäj Aisak u gupi moräk madäj imiņkuk.

⁵ Tänpäkaņ Abraham obaņ 100 täneņirän nanaki Aisak u ahäņkuk.

⁶ Ahäņirän Saratä ŋode yäņkuk; Anututä kädet täwit namiņkuko unita bumta oretat yäk. Kubätä nadänpäjä bok api oretde.

⁷ Ude yänpäj yäkgän ŋode täņkuk; Netätä Abraham Saratä nanak kubäta nonoņ api imek yäj iwerän? Täga nämo, upäjkaņ Abraham tägawaniinik täņirän nanak kubä bäyäj imitat yäk.

Abrahamtä Ismael iwat kireņkuk

⁸ Eruk, nanak u tägaņpäj nonoņ peņkuko kepma uken Abrahamtä äņnak-äņnak pähap täņkuk.

⁹⁻¹⁰ * Tänpäkaņ kadäni kubäken nanak Isip webe Hagatä Abrahamta bäyäj imiņkuko u Aisakkät täņoret täņ irirän Saratä yabänpäj Abraham iwetkuk; Gäk piä webe ukät nanaki bok yäwat kirel yäk. Piä webe u täņo nanakikat nanakna Aisak, yarä unitä gäkņo tuņum bok nämoinik api koredeņ yäk. Nanakna Aisak unitägän gäkņo tuņum api korewek yäk.

¹¹ Saratä ude yäņirän Abraham jägämi nadäņkuk, Ismael imaka, u unitäņo nanakigän unita.

¹² * Jägämi nadäņirän Anututä Abraham ŋode iwetkuk; Nanaka ba piä webeka unita nadäwätäk nämo täņpen yäk. Saratä man gäwerako u burami yäk. U imata? Aisak täņo nanakiye-tägän wäpka biņam u terak api pat yäpmäj äroweko unita yäk.

¹³ Upäjkaņ näkä täņpewa piä webeka täņo nanaki uterak äma äbot pähap kubä api ahäneņ. Ismael u gäkņo nanakgän unita api nadäj imet yäk.

¹⁴ Eruk patkuko yäneņirän Abraham akumaņ ketemkät ume ehät täņtuņum täņpäj Haga täņo piriken peņkaņ nanaki iniņ kireņpäj yäwet-pewän kuņkumän. Kuņtäņgän Beseba kome äma nämo iraniken uken täņguņguņ täņtäņ kuņatcumän.

¹⁵⁻¹⁶ Kuņattäkon umetä paorirän nanaki päya äyujken tewän irirän nanaki kaņirän kumäkta bitnänpäj inigän ban bumik päņku itkuk. Päņku itkaj butewaki nadänpäj konäm kotkuk.

¹⁷ Tänpäkaņ nanaki imaka, konäm korirän Anutu nadäņkuk. Nadäņirän Anutu täņo aņero kunum gänaņ itkaņ Hagata gera ŋode yäņkuk; Jide ahäņ gamänpäj kotan? Umuntäweno! Anututä nanaka pat itkaņ kotak u nadätäk yäk.

¹⁸ Akumaņ päņku nanaka yäpmäj akuņpäj iniņ bitnä. Nadätan? Näkä täņpewa nanak uterak äbot pähap api ahäneņ yäk.

¹⁹ Tänpäj Anututä nadäj imänpäj dapun ijinpewän kwäpäj ume dapuri kubä kaŋkuk. Ude kaŋpäj päŋku ume ehät piwän tokŋewänkaŋ yäpmaŋ päŋku nanaki towiŋkuk.

²⁰ Tänpäkaŋ Anututä nanak u watäni irirän tägaŋkuk. Kome jopi uken it yäpmaŋ kuŋpäj tom dämpäktä mebari kudup nadäŋkuk.

²¹ Täŋkaŋ kome jopi wäpi Paran u irirän miŋitä Isip webe kubä yäpmaŋpäj imiŋkuk.

Abraham kenta Abimelek bänep kubägän täŋkumän

²² * Kadäni uken Abimelek ba komi ämaniye täŋo watä äma wäpi Fikol ukät päŋku Abraham iwetkumän; Imaka u ba u täk täyan uwä Anututä täŋkentäj gamiŋirän täk täyan yäk.

²³ Unita näk ba nanaknaye ba nanaknaye täŋo nanakiye jop kubä nämo yäŋ-yäkŋarenta apiŋo kome ŋokengän Anutu wäpi yänpäj yäŋkehäromtaŋ nimi yäk. Gäk kome mähe mi nämo itan unita näkä iron täŋ gamik täyat udegän gäkä näka ba ämawebe ŋo nanikta iron täŋ nimik täyi yäk.

²⁴ Ude iweränä Abrahamtä ŋode iwetkuk; Näwetan ude yäŋkehärom täyat yäk.

²⁵ Ude yänpäj Abrahamtä Abimelek ŋode yäŋahäŋpäj iwetkuk; Nadätan? Gäkŋo piä ämakayetä ume nakte awaŋ äneŋpani kubä niyomägatkuŋ yäk.

²⁶ Iweränä Abimelektä iwetkuk; Äma netä ude täŋ gamiŋkuŋo u näk nämo nadätat yäk. Bian man täpuri kubä nämo näweriri nadäŋkuropäj apiŋogän yäŋiri nadätat yäk.

²⁷ Ude iweränkaŋ Abrahamtä sipsip ba bulimakau mäyap Abimelektä buŋät imänpäj bänep kubägän täŋkumän.

²⁸ Tänpäj Abrahamtä sipsip nanaki, webeni 7 ude yäpmaŋ daniŋpäj inigän yepmaŋkuk.

²⁹ Yepmaŋirän Abimelektä yabänpäj yäŋkuk; Ima mebarita sipsip webeni 7 ŋo yäpmaŋ danitan?

³⁰ Yäŋirän iwetkuk; Näkä ume awaŋ äneŋkuro näkŋaken yäŋ nadänpäj sipsip webeni 7 gamitat ŋo yäpmaŋkaŋ bureni yäŋ nadäwen yäk.

³¹ Tänpäkaŋ Abraham kenta Abimelek kome uken bänep kubägän täŋkumäno unita kome u wäpi Beseba yäŋ iwetkuŋ.

³² Eruk bänep kubägän tänpäj itkaŋ Abimelekkät komi ämaniye täŋo watä äma Fikol ukät Filistia komeken äneŋi kuŋkumän.

³³ Kuŋirän Abrahamtä päya kubä Beseba komeken piŋkuk. Tänpäj ukengän Ekäni Yawe Tärektäreki Nämo u iniŋ oretkuk.

³⁴ Ude tänpäj Abrahamtä Filistia kome uken kadäni käroŋi itkuk.

22

Abrahamken täŋyabäk ahäŋkuk

¹ * It yäpmaŋ kuŋtängän Anututä Abraham iwet yabäŋkuk; Abraham! Yäwänä yäŋkuk; Ei! Näk ŋo yäk.

² * Yäwänä iwetkuk; Gäk nanaka kubägän, gäripi nadänpäj oraŋ imik täyan u imagut yäpmaŋ Moria komeken ku. Kuŋpäj pom kubä gäwoŋärewapäj uken Aisak utpäj ärawata kaŋ ijin nam yäk.

³ Eruk patkuko kome ket nämo yäŋeŋirän Abrahamtä akuŋpäj doŋkini kädet kukta ket utkuk. Tänpäjä Aisakkät piä ämani yarä yämagurän yäpmaŋ kuŋkuŋ. Ärawa ijikta kädäp duŋpäj däkäŋkuko u imaka yäpmaŋpäj Anututä kome iwetkukken ukäda kuŋkuŋ.

⁴ Kuŋtäko kepma yaräkubä täreŋirän kome yäŋkuko bankentä kaŋkuk.

⁵ Ukaŋpäj piä ämaniyat yäwetkuk; Ek ŋo doŋki watäni irirän Aisakkät nek udu päŋku Anutu iniŋ oretkaŋ ämdayäŋ yäk.

⁶ Ude yänpäj Abrahamtä kädäp Aisakta imän yäpänkaŋ kädäp moräkkät mujuk imaka bok yäpmaŋkaŋ kuŋkumän.

⁷ Kuŋtängän Aisaktä nan yäŋ iweränä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, ima? Ude yäwänä Aisaktä iwetkuk; Nan, kädäp moräk ba kädäp yäpmaŋkamäk ŋo. Täŋkaŋ ärawa täkta tom de?

⁸ Yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, Anututä ini-tägän tom ärawa täkta biŋam pewän ahäwayäŋ yäk. Ude iweränkaŋ kuŋkumän.

⁹ * Kuŋtängän Abraham Anututä kome yäŋkukken ahäŋpäj mobä bukä kubä tänpäj kädäp utarak peŋkuk. Kädäp peŋpäjä Aisak iŋitpäj pädä täŋkaŋ kädäp-bukä mobä bukä terak peŋkuko u terak punin teŋkuk.

¹⁰⁻¹¹ Punin teŋpäj mujuk yäpmaŋ akuŋpäj nanaki urayäŋ täŋirän Yawe täŋo aŋero kunum gänaŋ itkaŋ gera yänpäj iwetkuk; Abraham! Abraham! yäŋ yäŋirän Abrahamtä yäŋkuk; Ei, näk ŋo yäk. ¹² Yäwänä aŋerotä iwetkuk; Nanaka ŋo u ba u täŋ imeno! Gäk nanaka kubägäninik näka namikta nämo iyap taŋiri gabänpäj gäk Anutu u umuri yäŋ nadänpäj oraŋ namiŋpäj kuŋat täyan yäŋ nadätat yäk.

¹³ Ude iwerirän Abrahamtä dapun ijiwän kwäpän kaŋkuk; Sipsip ämani kubä yen obättä jonanigän wabiwänkaŋ irirän kaŋkuk. Irirän kaŋpän päŋku sipsip u yäpmäŋpän nanaki komenita Anututa ärawa täŋ ima yäppän ijin imiŋkuk.

¹⁴ Täppäkaŋ Abrahamtä kome u wäpi Yawetä Api Täŋkentän Namek yän iwetkuk. Unita apiŋo Yawe iniken pomi terak api täŋkentän nimek yän pen yäk täkaŋ.

¹⁵⁻¹⁷ ✧ Täppäkaŋ Yawe täŋo aŋerotä Abrahamta gera äneŋi yänkuk. Yawe näkä ñode yäyat yäk. Gäk nanaka kubägän nämo iyap tano unita täŋkentän gamiŋpewa kunum terak guk mäyapinik itkaŋ ude, ba gwägu gägäniken mobä jiraŋ ude oraŋkayetä api ahäneŋ. Täŋkaŋ oraŋkayetä iwan täŋo yotpärare inita api koreneŋ yäk.

¹⁸ ✧ Ba oraŋkaye terak näkä nadän yämiŋpewa äma äbot uken-uken nanik kuduptagäntä iron pähap api yäpneŋ yäk. U imata, gäk näkŋo man buramik täyan unita. Man yäyat ño Yawe näkŋa wäpna terak yänkehärom täyat yäk.

¹⁹ Ude täppän Aisak yanani äneŋi päŋku piä ämaniyat yämaguränkaŋ Beseba komeken penta kuŋkuŋ. Täppäkaŋ Abraham kome uken pen it yäpmäŋ kuŋkuŋ.

²⁰⁻²³ It yäpmäŋ kuŋtäyon kadäni kubäken Abraham manbiŋam ñode iwetkuŋ; Monäka Naho unitäŋo webeni Milkatä nanaki ñode bäyaŋ imiŋkuk; Usi intäjukun, eruk mäden Busi, Kemuel (u Aram täŋo nani), Keset, Haso, Pildas, Jitlap, Betuel yäk. Täppäkaŋ Betueltä Rebeka bäyaŋkuk.

²⁴ Täŋ Naho täŋo webeni kubäwä wäpi Reumatä nanak ätu bäyaŋkuko wäpiwä ñode; Teba, Gaham, Tahas, Maka.

23

Abrahamtä äma kumbani äneka kome suwaŋkuk

¹ Täppäkaŋ Sara obaŋ 127 tärewänkaŋ kumbuk.

² Yotpärare Hebron, Kenan komeken kumbuk. Kumäŋirän Abrahamtä päŋku konäm butewaki täŋ imiŋkuk.

³ Abraham konäm kottängän eruk akumaŋ Hit äboriyetä itkuŋken u kuŋpän yäwetkuk;

⁴ ✧ Näk kome mähem nämo, äma äbanitä in bämoŋjinken it täyat unita in webena kumbuko u äneka kome kubä näwoŋärewäkaŋ monen tamayän yäk.

⁵⁻⁶ Yäwerirän Hit ämatä iwetkuŋ; Ärowaninin, juku peŋiri gäweritna nadä; Nin Gäka äma ekäni pähap yän nadän gamik takamän unita nintäŋo äma kumbani äneka awaŋ äneŋpani kubä kawi gärip tawänä upän yäpayaŋ nadätat unita kome u mähem näka biŋam iwerirä naniŋ kirewänkaŋ api suwawet yäk. Mobä awaŋ uwä mähem Efron, Soha täŋo nanaki u. Awaŋ uwä unitäŋo kome moräkiken itak yäk. Inamjinken mobä awaŋ u gwäki mähemitä yäwänkaŋ uterakgän api imet yäk. Ude täŋ namiŋirä webena bämoŋjinken api äneŋpet yäk.

⁷ Yänirä Abrahamtä Hit äma gwäjin äpmon yämiŋpän yäwetkuk;

⁸⁻⁹ Intä webena komejinken äneŋpetta bureni nadän namiŋpänä ñode täŋ namikot; Mobä awaŋ wäpi Makpela upän yäpayaŋ nadätat unita kome u mähem näka biŋam iwerirä naniŋ kirewänkaŋ api suwawet yäk. Mobä awaŋ uwä mähem Efron, Soha täŋo nanaki u. Awaŋ uwä unitäŋo kome moräkiken itak yäk. Inamjinken mobä awaŋ u gwäki mähemitä yäwänkaŋ uterakgän api imet yäk. Ude täŋ namiŋirä webena bämoŋjinken api äneŋpet yäk.

¹⁰⁻¹¹ Täppäkaŋ Efron ini bok itkaŋ yänirän nadänkuk. Nadänpän noriye käbeyä täŋkuŋken äbä itkuŋo unitä nadänirä Abraham iwetkuk; Ärowanina, yäyan ude nämo yäk. Näkä nadätat ude gäwera. Kome ukäda Gäka biŋam ganiŋ kiretat. Mobä awaŋ äma kumbani äneka biŋam ukät kome u käda bok jop ganiŋ kiretat yäk. Notnaye itkaŋ ño kudup inamiken ganiŋ kiretat yäk. Gäka biŋam täyak unita webeka u kaŋ äneŋ yäk.

¹²⁻¹³ Iweränkaŋ Abrahamtä kome u nanik gwäjin äpmon yämikgän täppän ämawebe itkuŋo u nadänirä Efron ñode iwetkuk; Ude nämo, näkä nadätat ude gäwera nadäsi; Kome u jop naminanŋ nämo. Kome gwäkita gama yäpmäŋiri webenawä api äneŋpet yäk.

¹⁴ Iweränä Efrontä yänkuk;

¹⁵ Ärowanina, kome yäyan unitäŋo gwäki siliwa monen 400 peyat yäk. Imata man wari yäde? Webeka yäpmäŋ päŋku u äneŋ yäk.

¹⁶ Iwerirän Abrahamtä täga yän nadänpänä gwäki Hit ämawebetä nadänirä yänkuko ude yäpmäŋ daniŋpän imiŋkuk. Kome mähem täŋo siliwa monen täŋo bäräpini kaŋpän nadäwani uterak siliwa monen 400 ude yäpmäŋ daniŋpän imiŋkuk.

¹⁷⁻¹⁹ Eruk, monen imänpän Hit ämawebe käbeyä täŋkuŋken äbä itkuŋo u inamiken Abrahamta biŋam kome Makpela, Mamre kome käda yänkuko u iniŋ kireŋkuk. Kome, päya ba awaŋ äma kumbani peka biŋam äneŋpani u kudup iniŋ kireŋkuk. Täppäkaŋ Abrahamtä mobä awaŋ suwaŋkuk-ken webeni Sara u äneŋkuk. Kome uwä Kenan kome bämoŋiken itkuk.

²⁰ Ude täŋkuŋo uwä Hit kome mähemtä kome ba awaŋ uwä Abrahamta biŋam yänitäneŋ imiŋpän iniŋ kireŋkuk.

24

Abraham Aisakta webe kubā kaŋ-ahāŋkuk

¹ Abraham kadāni kāronji it yāpmāŋ āronŋtāŋgān tāgawani tāŋkuk. Imaka imaka tāŋkuko uwā Yawetā iron tāŋ imiŋirān sākgāmān ahāŋkuŋ.

²⁻⁴ Tāgawani taŋpāŋ kadāni kubāken Abrahamtā piā watā āmani intājukun tāŋpani, tuŋumi kuduŋtagānta watā irani u ŋode iwetkuk; Ketka gāyeknaken peŋpāŋ Yawe, kunum tāŋo Anutu ba kome tāŋo Anutu u iŋamiken yāŋkehāromtak man ŋode nāwet; Nanakata Kenan webe, kome itkamāŋ ŋoken nanik kubā nāmoinik kaŋ-ahāŋ imet yāŋ nāwet! Gāk Aisakta webe kaŋ-ahāŋ imayāŋ nadāŋpāŋā nākŋa komeken kuŋkaŋ nākŋo ābotken nanik webe kubā kaŋ yāpmāŋ imi.

⁵ Ude yāwānā piā watā āmanitā iwetkuk; Webetā nākkāt ŋo ābākta gāripi nāmo nadāwānā jide kaŋ tāŋpet? Nanaka kome ŋo peŋpeŋ komekaken kāwep api imagut yāpmāŋ kwet?

⁶ Yāwānā iwetkuk; Nāmo! Nanakna u komenaken nāmoinik imagut yāpmāŋ kwen!

⁷ Kunum tāŋo Anutu Yawetā nākŋa kome kujatna ba nanatā ābot bāmopiken nanikpāŋ nāmāgūt yāpmāŋ ābāŋpāŋ man kehāromi ŋode nāwetkuk; Yerikayeta kome itan ŋo bureni api yāmet yāŋ nāwetkuk. Unita nanaknata webe kubā nākŋa komeken nanikpāŋ kaŋ-ahāŋ imayāŋ tāŋjiri Yawetā aŋeroni iwerān pāŋku intājukun kuŋ gamiŋpāŋ api tāŋkentāŋ gamek yāk.

⁸ Webe kaŋ-ahāwayāŋ tāno unitā gākkāt āyāŋutpeŋ ābākta gāripi nāmo nadāwānā eruk yāŋkehāromtak man nāwetan unita nadāwātāk nāmo tāŋpen. Upāŋkaŋ ŋode nadā! Nanakna komenaken nāmoinik imagut yāpmāŋ kwen!

⁹ Ude yāwān nadāŋpāŋā piā watā āmani uwā kerī, māhemi Abraham gāyekiken peŋkaŋ man iwetkuko u tākta yāŋkehārom tāŋkuk.

¹⁰⁻¹¹ Ude yāŋkaŋ piā watā āmani uwā māhemi Abraham tāŋo kamel ātu itkuŋo ukāt nanik 10 yāmāgūt. Tāŋpāŋ māhemi tāŋo tuŋum imaka tāgatāga mebāri mebāri kobet tāŋ yāpmāŋ kuŋkuk. Tuŋum ude tāŋpāŋ yāpmāŋ kuŋtāŋgān Mesopotemia komeken Naho tāŋo yotpārare kerāp taŋpāŋ ume nāŋpaniken ahāŋkuk. Ahāŋpāŋ itpāŋ kamel yāwerān gukuri imāpmok tāŋkuŋ. U bipāda ahāŋkuk, webe u nanik tāŋo ume gwetgwet kadāni bumik tāŋjirān.

¹² Tāŋkaŋ piā watā āma unitā Anutuken ŋode yāŋapiŋkuk; O Yawe, māhemna Abraham tāŋo Anutu, gāk apiŋo Abrahamtā yāŋpāŋ iron tāŋ imiŋpāŋ tāŋkentāŋ namiŋjiri piā tāga tāŋpa.

¹³ Nāka nabā! Nāk ume dapuriken ŋo irira kome ŋo nanik tāŋo webe gubaŋi umeta ābākaŋ yāk.

¹⁴ ŋode irira webe gubaŋi kubā ābāŋpāŋ ume gwet nami nāŋpayāŋ iwerapāŋ ŋode nāwerān; ŋo nanjiri kamelkayeta gwet yāma naŋput yāŋ. Ude yāwayāŋ tāko webe u uwā piā āmaka Aisakta biŋam iwoyāŋkun yāŋ nadāwayāŋ yāk. Ude nāwerānā māhemna Abrahamtā iron tāŋ imitan yāŋ nadāwayāŋ yāk.

¹⁵ Man ude Anutu nāmo iwet moreŋirān uterakgān Rebekatā ume gwetta ume kābot buramiŋ yāpmāŋ ābuk. Webe uwā Milka nanaki Betuel unitāŋo āperi. Milka uwā Abraham monāni Naho tāŋo webeni.

¹⁶⁻¹⁷ Tāŋpākaŋ Rebeka uwā iŋami dapun sākgāmān. Webe gubaŋi, āmakāt nāmo pārani ba kuŋarani. Webe unitā ume dapuriken āpmo ume gwetkaŋ āneŋi ābāŋirān piā watā āma unitā dubiniken bārāŋeŋ kuŋpāŋ iwetkuk; Nadāŋ namiŋjiri ume kābotken ŋo ātu nāŋpa yāk.

¹⁸ Ude iwerānā Rebekatā ume kābot u piriken nanik yāpmāŋ āpāŋpāŋ iwoŋāreŋpāŋ iwetkuk; Ekānina ŋo naŋa yāk.

¹⁹ Naŋpikaŋ kamelkayeta udegān gwetpāŋ yāmiŋjira naŋpā koki tāŋput yāk.

²⁰ Ude yāŋpāŋ ume kābotken nanik kamelta gāpe gānaŋ bārāŋeŋ piwān āpmonkuŋ. Piwān āpmonpākaŋ āneŋi bārāŋeŋ pāŋku ume ātukāt gwet yāpmāŋ ābuk. Ude tāŋtāyon kamel 10 u ume naŋpā tāgaŋkuŋ.

²¹ Ude tāŋ irirān Yawetā nadāŋ imiŋpāŋ piāni tāŋo bureni webe ŋo terak pewān ahātak ba nāmo yāŋ u kaŋpāŋ nadākta piā āma unitā webe u ket tāŋpāŋ kaŋiwat itkuk.

²² Eruk, kameltā ume naŋ morewākaŋ piā āma uwā iŋami epmāget tāŋ imiŋpāŋ siworok yarā kerī kuŋki kuŋki peŋ imiŋkuŋ. Epmāget uwā golpāŋ tāŋpani, gwāki taŋipāŋ peŋ imiŋkuŋ.

²³ Peŋ imiŋpāŋ iwet yabāŋkuk; E nanka wāpi netā? Tāŋkaŋ ninā intā yotken tāga pātŋayāŋ?

²⁴⁻²⁵ Ude iwerānā iwetkuk; Nana wāpi Betuel, Naho kenta Milka tāŋo nanaki yāk. Ninkāt tāga pātŋayāŋ. Tāŋkaŋ nintā yotken ketem kamelkayetā nakta māyap itkaŋ ba unitā dāpmon patta bāgup tāga itkaŋ yāk.

²⁶⁻²⁷ Yāwānkaŋ piā watā āmatā gwājiŋ āpmonpāŋ Yawe iniŋ oretpāŋ yāŋkuk; Māhemna Abraham tāŋo Anutu Yawe u wāpi yāpmāŋ akutat yāk. Anutu uwā māhemna Abrahamtā nadāŋ imiŋpāŋ bānep iron tāŋpāŋ yāŋkehāromtak man yāŋkuko unitāŋo bureni nāmo iyap taŋkuko unita iniŋ oretat yāk. Tāŋkaŋ nāka imaka, nadāŋ namitak. Yawe u kādet siwoŋi nāmāgūt pābā nepmaŋpāŋ māhemna tāŋo nāgāt morāktā yotken ahātāt yāk.

²⁸ Täppäkan webe gubanji uwä bäränej päñku miñitä yotken ahäppäj ämawebe itkuño u ume terak imaka ahäñkuko u manbiñam kudup yawetkuk.

²⁹⁻³⁰ Iwerirän Rebeka wanori wäpi Laban unitä epmäget inamiken ba siworok keriken u yabäñkan manbiñam yäñkuko u nadäppäj bäränej kumañ Abraham täño piä watä äma kamelkät ume terak irirä yabäj ahäñkuk.

³¹ Yabäj ahäppäj iwetkuk; Anututä iron täñ gamani gäk äbikan kuna yäk. Yotpärare gägäniken ño imata itan? Näk gäka ba kamelkayeta irit patpat kome ket urat yäk.

³² Ude yäppäj äma ukät kamelniye yämagut yäpmäj Rebeka miñitä yotken kuñkuk. Kuñkan kamel terak nanik tuñum ketärenpäñ penkan kamelta ketem yämän nañ irirä äma yarä u yot gänañ äronkumän. Äronpäñ Abraham täño piä watä äma ukät piä ämaniye bok äbuño unita kuroñji ärutta ume gäpe gänañ piñ yämiñkuk.

³³ Ude täñkan ketem pen yämiñkuñ. Pen yämiñirä Abraham täño piä watä ämatä yäñkuk; Nadäj namiñirä man nadätat u yäwa tärewänkan ketem kämi näppayäj yäk. Yäwänä Labantä iwetkuk; Yäyan ude tä yäk.

³⁴ Yäwänä watä äma unitä yäñkuk; Näk Abraham täño piä äma yäk.

³⁵ Yawetä mähemna Abrahamta iron pähap täñ imiñkuko unita tuñum äma täyak yäk. Sipsip, bulimakau, siliwa ba gol monen, piä äma, piä webe, kamel, donki ude imani.

³⁶ Täppäkan mähemna täño webeni Sara uwä webe pähap terak nanak kubä bäyañ imiñkuk. Bäyañ imän tägawänkan Abrahamtä tuñumi kuduptagän nanakita äriwän äpmon imiñkuk.

³⁷ Täppäj mähemnatä mani buramikta man kehäromi näwet-pewän yäñkehärom tañkut yäk. Ñode täñpen yäj näwetkuk; Gäk nanaknata webe kubä Kenan kome it täyat ñoken nanik nämo yäpmäj imen yäj näwetkuk.

³⁸ Nanatä komeken näkña äbotken kuñkan nanaknata webe uken nanikgänpäj kan yäpmäj imi. Ude näwetkuk.

³⁹ Ude näwerirän mähemna ñode iwetkuk; Webe unitä ño äbäktä gäripi nämo nadäwänä jide api täñpet? yäj iwetkuk.

⁴⁰ Ude iwerawä kowata ñode näwetkuk; Yawe inamiken it yäpmäj äbäk täyat unitä añero kubä pen iwet-pewän gäkkät itpäñ täñkentäj gamiñirän piä gamitat ño unitäño bureni api ahäwek yäj näwetkuk. Gäk näkña kome kujat nanatä konken nanik nanaknata webe kubä api yäpmäj imen yäj näwetkuk.

⁴¹ Näkño äbotken naniktä webe kubä nanaknata nämo gamäwä, eruk, yäñkehärom täyan unita nadäwätäk nämo täñpen yäj näwetkuk.

⁴² Täppäkan apiño ume dapuriken ahäppäj Anutu ñode iwerat; Yawe, mähemna Abraham täño Anutu, piä täñpayäj äbätat unita gäk täñkentäj namiñiri bureni täga ahäwayäj?

⁴³⁻⁴⁴ Ume dapuriken ño irira webe gubanji kubätä äbäppäj ume täpuri gwet nami näppayäj iwerapäj ñode näwerän; Ño nanjiri kamelkayeta gwet yämayäj. Ude yäwayäj täko webe uwä mähemna täño nanaki unita biñam, Yawetä iwoyäñkuko u yäj nadäwayäj yäk.

⁴⁵⁻⁴⁶ Eruk, bänepnatä ude nämo yäptäreñjira uterakgän Rebekatä ume käbot buramiñ päbä ume dapuriken ahäppäj ume gwerak. Täñirän ñode iwerat; Ume nami näppa yäj iwerira uterakgän ume käbot piriken nanik yäpmäj äpäppäj ume gwetpäñ näwerak; Nanjiri kamelkayeta udegän gwet yämayäj yäk. Ude yäj nadäñä ume gwet namän nanjira kamelta udegän gwet yämän nañ.

⁴⁷ Ude täppänä iwerat; Gäk netä täño äperi? Ude yäwawä näwerak; Näk Naho Milka nanaki Betuel unitäño äperi yäk. Ude näweränä epmäget inamiken penpäñ siworok kerikuñ kuñki kuñki pen imit.

⁴⁸ Ude täppäj gwäñin äpmonpäñ Yawe iniñ orerat yäk. Bureni, mähemna täño Anutu Yawetä monäni täño äbeki nanakita webe biñam yäpmäktä kädet täga terak nämagutkuko unita wäpi yäpmäj akut!

⁴⁹ Eruk näwerut; In mähemnata nadäj imikinik täppäj iron täñ imikta nadäkan ba nämo? Nämo yäj nadäppäjä näweräkan u ba u api täñpet yäk.

⁵⁰ Ude yäweränkan Labankät nani Betueltä iwetkumän; Ñowä Yawe täño kudän unita nektä u ba u yänañi nämo yäk.

⁵¹ Rebeka inamkaken itak ño. Mähemka täño nanakita webe biñam Yawetä yäñkuko udegän täppäj kan imagut yäk.

⁵² Ude yäñirä nadäppäj Abraham täño piä watä ämatä Yawe gwäñin äpmon imiñkuk.

⁵³ Ude täppäj epmäget siliwa golpäñ täñpani, tek kejima Rebekata imiñkuk. Täppäj tuñum gwäki ärowani ätu uwä Rebeka miñi wanorita yämiñkuk.

⁵⁴ Yämänkan Abraham täño piä watä äma ukät äma ätu bok äbuño u ketem ume yämän nanpäñ ugän patkuñ. Patkuño yäñewänä yawetkuk; Nepmañpäkan mähemnaken kwa yäk.

⁵⁵ Ude yäwänä miñi wanoritä yäñkumän; Webe gubanji uwä kepma 10 ude bumik ninkät itkan kan kut yäk.

⁵⁶Yäwäwä piä watä äma unitä yäwetkuk; Nabä kätäwä kwa yäk. Yawetä täga täñ naminjirän piäna täño bureni ahäñjirän imata nepmäñitkamän? Mähemnaken nabä kätäwä kwa yäk.

⁵⁷Ude yäwänä iwetkumän; Eruk webe gubanji u imagutpäñ iwetpäñ-nadäna yäk.

⁵⁸Ude yäñpäñ yäñpewän äbäñjirän Rebeka iwet yabäñkumän; Gäk äma ñokät kukta nadätan? Iweränä Ei, näk kwayäñ nadätat yäñ yäwetkuk.

⁵⁹⁻⁶⁰Ei yäñ yäwänä miñi wanoritä Rebekakät iniken watä irani webe ba Abraham täño piä watä äma ukät yepmañpän kunayäñ täñjirä Rebekata kon man ñode iwetkumän; O wanotnin, gäk äbot pähap täño miñi täyi.

Täñjiri äbotkayetä iwaniye yawat kireñpäñ kome mähemmi täkot!

⁶¹Ude iweräkanj Rebekakät piä webeniyetä tuñum täñpäñ kamel terak ärowäkanj piä äma unitä yäñ-yäkñat yäpmäñ kuñkuñ.

⁶²Täñpakanj kadäni uken Aisak ume kubä wäpi Irit Mähemitä Nabäk Täyak u peñpeñ Negev kome päñku it täñkukonik.

⁶³Eruk kadäni kubätä bipäda itpäñ-nadäkta piäken kuñkuko ittängän dapun iñjipewän kwäpäñ kamel äbäñjirä yabäñkuk.

⁶⁴Täñjirän Rebekata udegän dapun iñjipewän kwäpäñ Aisak kanjuk. Kanpäñ kamel terak naniktä äpmonpäñ piä äma ñode iwet yabäñkuk; Äma piäken naniktä äbätak u netä?

⁶⁵Ude yäwänä piä watä ämatä iwetkuk; U mähemna ubayäñ yäk. Ude yäñjirän injami dapun peñpipikta tek wädäñ pewän äronjuk.

⁶⁶Täñpäñ dubiniken ahäñpäñ itpäñ piä ämanitä imaka imaka täñkuko u Aisak biñam iwetkuk.

⁶⁷Iwerän tärewänkanj Aisaktä Rebeka imagut yäpmäñ miñi Saratä yotken yäpmäñ äronpäñ webenita yäpmäñpäñ nadäñ imikinik täñ iminjirän it täñkumänonik. Ude täñpäñ miñi kumäñjirän butewaki nadäpeñ kuñatkuko u paotkuk.

25

Abraham täño nanakiye ätu

¹Saratä kumbänkanj Abraham äneñi webe kubä yäpuk, wäpi Ketura.

²Unitäwä nanak ñode bäyan yepmañjuk; Simran, Joksan, Medan, Midian, Isbak, Sua.

³Joksan uwä Seba kenta Dedan unitäño nani. Täñkanj Dedan uwä äma äbot ñode täño orani; Asu, Letus, Leum.

⁴Täñkanj Midian täño nanakiye ñodetä ahäñkuñ; Efa, Efe, Hanok, Abida, Elda. Äma u kudup u Ketura täño oraniye.

⁵Täñpakanj Abraham uwä monen tuñumi kuduptagän Aisakta biñam buñät iminjuk.

⁶Upänkanj kodak pen itpäñ webeniye ätu unitäño nanakiyeta tuñum ätu yämiñpäñ nanakna Aisakkät nämo itneñ yäñpäñ edap äbani käda yäwerän kuñ moreñkuñ.

Abraham kumbuk

⁷⁻⁸Abraham u it yäpmäñ äronjtäyon tägawaniinik täñpäñ obañ 175 ude tärewänkanj kumbuk. Kumbänkanj äneñkuñ.

⁹Nanakiyat Aisak, Ismael unitä Makpela awañken äneñkumän. Awañ uwä Hit äma Soha nanaki Efron unitäño piä Mamre udude käda itkuk.

¹⁰ * Piä u Abrahamtä bian Hit nanikpäñ suwanpäñ webeni Sara äneñpani-kengän äneñkumän.

¹¹Täñpakanj Abraham kumäñjirän Anututä nanaki Aisakta iron pähap täñ iminjuk. Aisak uwä ume awañ kubä wäpi Irit Mähemitä Nabäk Täyak u dubiniken it täñkukonik.

Ismael täño oraniye

¹²⁻¹³Eruk Abraham nanaki Ismael, Sara täño watä piä webe Isip nanik wäpi Haga unitä bäyan iminjuko unitäño nanakiye wäpi tawanj ñode; Tuäni Nebaiot, monäni Keda, gweki Athel, awäni Mipsam.

¹⁴⁻¹⁵U punin terak Misma, Duma, Masa, Hadat, Tema, Jetu, Nafis, Kedema.

¹⁶Ismael täño nanakiye 12 unitä äma äbot 12 unitäño oraniye pähap ude täñkuñ. Äma äbot 12 unitäño yottabatä ittän kuñkuño u yotparare wäpi udegän yäñ-daniñkuñ.

¹⁷Eruk Ismael it yäpmäñ äronjtängän obañ 137 ude täreñjirän kumbänkanj äneñkuñ.

¹⁸Ismael oraniye täño irit kome uwä Havila kenta Su kome u bämpoken, u Isip kome täño edaptä äbani kädatä päñku Asiria baganiken it yäpmäñ kuñkuñonik. Täñkanj Ismael oraniye täño äbot unitä Abraham täño nanakiye ätukät not nämo täñpäñ inigän inigän it täñkuñonik.

Jekop kenta Iso täño manbiñam

19-20 Täppäkaŋ Abraham täŋo nanaki Aisak unitäŋo manbiŋam ŋode; Aisak u obaŋ 40 ude täreŋirän Betuel täŋo äperi Rebeka webenita yäpuk. Betuel u Aramtä äbotken nanik Mesopotemia kome mäheŋi. Rebeka wanoriwä Laban.

21 Rebeka aruŋ ittäyön äpi Aisaktä webenita yäppäŋ Yaweken yäŋapik man yäwän nadäŋ imiŋirän Rebekatä nanak kok itkuk.

22 Nanaki yarä nikek miŋi koki gänaŋ patkaŋ kowat ämiwän täŋkumän. Täŋirän miŋitä yäŋkuk; Wära! Imata näkä terak ude ahäŋ namitak? Ude nadäppäŋ Yawe iwet yabäŋkuk.

23 * Iwet yabäwänä Yawetä iwetkuk; Äma äbot yarä kokka gänaŋ itkamän. Äbot yarä gäkken naniktä ahäppäŋä ini äbot-äbot api itneŋ. Äbot kubä täŋo kehäromitä kubä täŋo api irepmirek. Intäjukun naniktä mäden nanikta watä piä api täŋpek yäk.

24 Täŋkaŋ nanak ahäk-ahäk kadäni täŋirän eruk, gwabäyäk ahäŋkumän.

25 Intäjukun ahäŋkuko u gupi gämäni täŋkaŋ pujiŋ-pujiŋ ikeke, tom pujiŋi ude bumik unita wäpi Iso yäŋ iwetkuŋ. (Ninin man terak Iso uwä pujiŋ yot.)

26 Täŋ mäden ahäŋkukotä tuäni Iso täŋo mämeke iŋitkaŋ ahäŋkuk, u wäpi Jekop yäŋ iwetkuŋ. (Jekop u ninin man terak mämeke iŋirani. Täŋkaŋ Isrel naniktä man wärani yäŋkaŋ äma jop man yäwanita mämeke iŋirani yäŋ yäwet täŋkuŋonik.) Aisak u obaŋ 60 ude täreŋirän nanakiyat uwä ahäŋkumän.

27 Täppäkaŋ nanaki yarä ahäŋkumäno u tägaŋpäŋ Isotä äwanken kuŋatpäŋ tom däpmäkta mebari nadäŋkuk. Ude täŋirän Jekop uwä kwikinik irani, yotkengän irani.

28 Täppäkaŋ nani Aisak u tom ägwäri täŋo toharita gäripi nadäŋkuko unita gäripini Iso terak patkuk. Upäŋkaŋ miŋi Rebekatä Jekopta gäripi nadäŋ imiŋkuk.

29-30 Eruk kadäni kubäken Jekop käpek gämäni käbot ijiŋ irirän Iso bipiken naniktä äbäppäŋ nakta wakiinik iŋkuŋ. Äbäppäŋ Jekop iwetkuk; Bäraŋeŋ, imaka gämäni ijitan u ätu nami näppa. Nakta bumta nekaŋ! yäk. Mebari unita wäpi kubä Edom yäŋ iwerani. (Ninin man terak Edom u imaka gämäni.)

31 Ude iweränä Jekoptä ŋode iwetkuk; Gäk intäjukun ahäwani täŋo tuŋum yäpmäkta biŋam wäp u naniŋ kirewikaŋ uyaku yäk.

32 Yäwänä Isotä man kowata ŋode iwetkuk; Eruk yäk. Wäpna biŋam unitä täŋkentäk jidewani api namek? Nämo! Nakta kumäkinik täyat yäk.

33 * Ude yäŋirän Jekoptä iwetkuk; Naniŋ kirekta yäŋkehäromtaŋ nam! Ude yäwänä Isotä intäjukun ahäwani täŋo tuŋum yäpmäkta biŋamta yäŋkehärom taŋpäŋ Jekopta iniŋ kireŋkuk.

34 Iniŋ kireŋirän Jekoptä Isota käragäkät käpek gämäni ijiŋkuko u imiŋkuk. Imän naŋkaŋ kuŋkuk. Bureni, Isotä intäjukun ahäwani täŋo tuŋum yäpmäkta biŋam wäpi unita nadäwän mewuni täŋkuk.

26

Aisak täŋo manbiŋam

1 Kadäni uken nakta jop irit äneŋi ahäŋkuk. Bianä Abraham täŋo kadäniken kubä ahäŋkuk. Täŋ äneŋi ahätäk ŋowä Aisaktä Filistia äbot täŋo intäjukun äma wäpi Abimelek, Gera yotpärareken irirän päŋku ahäŋ imiŋkuk.

2 Täppäkaŋ Yawetä Aisak ahäŋ imiŋpäŋ ŋode iwetkuk; Isip komeken nämo kwen. Näkä kome kubä gäwöŋärewakaŋ uken päŋku kaŋ it yäk.

3 * Kome uken ätu iriri näkä gäkkät itpäŋ api täŋkentäŋ gamet. Täŋkentäŋ gamiŋpäŋ gäk ba nanakaye oraŋkayeta kome kudup u api tamet. Bureni, yäŋkehäromtak man nanka Abraham iwetkuro u api täŋkehärom tawet yäk.

4 Näkä täppewa oraŋkayetä nanak bäyaŋ wenjirä kunum terak guk itkaŋ ude bumta api ahäneŋ. Äbekaye oraŋkaye äbot u terak ämawebe äbot komeni komeni kudupta iron pähap api täŋ yämet.

5 U Abrahamtä näkŋo бага man ba jukumanna u kudup nadäppäŋ buramiŋ moreŋkuko unita ude uwä api täŋpet yäk.

6 Yawetä ude iweränkaŋ Aisak Gera yotpärare uken it yäpmäŋ äroŋkuk.

7 * Irirän kome u naniktä webenita iwet yabäk täŋirä Aisaktä yäwetkuk; U wanotna yäk. Webena yäŋ yäwetta umuntaŋkuk. Man bureni yäwawä ŋo naniktä Rebeka iŋami dapun säkgämän u kaŋgärip täppäŋ näk api nutneŋ yäŋ nadäŋkuk.

8 Eruk uken kadäni käroŋi ittängän kadäni kubäken Aisaktä webeni Rebekakät täŋoret täŋirän Abimelek, Piristia täŋo intäjukun ämatä ini yotken itkaŋ dapun pärewat täppäŋ yabäŋkuk.

⁹Yabänpän Aisak yänpewän äbänirän iwetkuk; Nadätat! Rebeka u webeka yäk. U wanotna yän imata yänkun? Yänirän Aisaktä yänkuk; Burenì, näk Rebeka inami dapun täga u kanpän nutneñ yän nadänpän ude yänkut yäk.

¹⁰Yänirän Abimelektä iwetkuk; Wa! Umuri pähap täñkun yäk. Ämanaye kubätä webeka Rebekakät patkumän yäwänä momi pähap nintä terak pätek yäk.

¹¹Ude yänpän ämawebeniye ñode yäwetkuk; Kubätä äma ño ba webenita imaka waki kubä täñ yämayänj täko uwä kumäk-kumäkta biñam api täñpek yäk.

¹²Tänpakan Aisaktä kome uken ketem piä täñkuk. Täñirän Yawetä iron täñ iminirän obañ ugän ketem bumtainik ahänj iminjun.

¹³⁻¹⁴Aisak uwä sipsip bulimakau ba piä watä ämaniye ahänj bumbum täñirä tunum äma pähap täñkuk. Ude täñirän Filistia ämatä kanpän nadäwäwak täñ iminjun.

¹⁵Nadäwäwak täñ iminpänj ume awañ bian nani Abrahamtä itkanj piä ämaniye yäwerän äneñpani u Filistia ämatä kome äneñi kudup yejämbun.

¹⁶Ude täñirä Abimelektä Aisak ñode iwetkuk; Gäk nin nirepmittänj äma kehäromi nitek itan unita nipmanpeñ kome kubäken ku yäk.

¹⁷Ude yäwänkanj Aisak Gera kome pipiyäwani pähapken äpmonpänj yottaba tänpänj kome uken kadäni käronj bumik itkuk.

¹⁸Tänpakanj ume awañ Abrahamtä irirän äneñpani Filistia ämatä Abraham kumänirän yejämbunjo u äneñi äneñtänj kunjuk. Ude tänpänj ume awañ unitäño wäpi wäpi nanitä yäwani udegän yäntänj kunjuk.

¹⁹Tän Aisak täño piä watä ämaniyetä ume dapuri kudupi kubä kome äneñpänj kan-ahänjun.

²⁰Kan-ahänirä Gera kome täño sipsip watä ämatä Aisak täño sipsip watä ämakät yänawätpäñ yänkun; Ume ño nin täño yäk. Yänawätkunjo unita Aisaktä ume awañ uwä wäpi Esek yän iwetkuk. (Ninin man terak Esek uwä yänawät-awät).

²¹Ude täñirä äneñi ume awañ kubä änekän täñkunopänj unita äneñi yänawätgän täñkun. Äneñi yänawätgän täñkunjo unita wäpi Sitna yän iwetkuk. (Ninin man terak Sitna u iwan täktäk).

²²Ude täñirä kome u penpeñ päñku ume awañ äneñi kubä äneñkuk. Ume unita man nämo ahänjuk. Man nämo ahäwänpänj Aisaktä yänjuk; Yawetä kome täñi ño naminirän nanak bäyan wenpänj api itne yän yänpänj ume awañ u wäpi Kome Täñi yän iwetkuk.

²³Eruk, Aisak kome uken naniktä Beseba komeken päñku ahänjuk.

²⁴Pänku ahänirän bipani ugän Yawetä ahänj iminpänj iwetkuk; Näk nanka Abraham täño Anutu. Näk gäckät api itdero unita nämo umuntäwen yäk. Piä ämana Abrahamta yänpänj näk gäckät itkanj täñkentänj gaminpänj äbekaye orañkaye mäyap api pewa ahäneñ.

²⁵Yawetä ude iwerirän Aisaktä mobä bukä kubä tänpänj Yawe ininj oretkuk. Ude tänpänj yottaba kome uken täñirän piä ämaniyetä ume awañ kubä äneñkun.

Aisak Abimelekkät bänep kubägän täñkumän

²⁶ ✧ Kadäni kubäken kome uken nanik täño intäjukun äma Abimelek ukät watä äma wäpi Ahusat ba komi ämaniye täño intäjukun äma wäpi Fikol u Gera komeken naniktä äbä Aisak ahänj iminjun.

²⁷Ahänj iminirä Aisaktä yäwetkuk; Imata näkken äbakan? Iwan täñ naminpänj näwat kireñpewä kome ñoken äburöpänj imata äbakanj?

²⁸⁻²⁹Ude yäwänä Gera naniktä yänkun; Nin Yawetä gäckät it täyak u kakinik täñkumänjo unita bämopininen yänkehäromtak man kubä penpänj gäckät bänep kubägän tänayänj nadäkamänj yäk. Nintä Gäka waki kubä nämo täñ gaminpänj bätaki terak gepmanapänj ñoken äbun. Äbäniri Yawetä täñkentänj gaminjuk. Unita gäk udegän, waki kubä nämo täñ nimenta bänep kubägän kan täna yäk.

³⁰Ude yänirä Aisaktä äñnak-äñnak pähap täñ yämän nanjun.

³¹Nañpänj patkunjo yänewänä bänep kubägän itta Aisakkät äma äbunjo u yänkehäromtak man yänkun. Ude täñkanj Aisaktä bänep kwini terak yepmanpän kunjun.

³²Eruk, edap ugän Aisak täño piä ämaniye äbä ume awañ äneñkunjo unita Aisak biñam ñode iwetkun; Nin ume kan-ahäkamänj yän iwetkun.

³³Iwerirä ume awañ unitäño wäpi Seba yän iwetkuk. Unita yotpärare unitäño wäpi Beseba yän iwetkunjo unitä pen itak. Ninin man terak Beseba u Yänkehäromtak Man.

³⁴Tänpakanj Iso obañ 40 ude täreñirän Hit nanik kubä wäpi Beri unitäño äperi Judit webenitä yäpuk. Tänpänj Hit nanik kubä wäpi Elon unitäño äperi Basemat u bok yäpuk.

³⁵Tänpakanj webe yarä Isotä yäpuko unitä Aisak yanäpita goret täñ yäminirän bänepitä jägämi pähap nadäk täñkumänonik.

27

Jekoptä nani täñkñjat-pewän kon man iminjkuk

¹ Täñpäkaj Aisak u it yäpmäj äronpäñ äma tägawani täñpäñ dapuri wañjirän imaka imaka ket nämo yabäjkkuk. Eruk, kadäni uken nanaki tuäni Iso yäñpewän äbänpäj Nanakna! yäj yäwänä Näk ño yäj iwetkuk.

² Iweränä nani Aisaktä iwetkuk; Nadätan? Näk äma tägawani täyat. Äma tägawani täñpäñ kumäk-kumäkna kadäni u nämo nadätat.

³ Unita äpa kuwek yäpmäj päñku bipiken tom kubä kaj ut nam.

⁴ Utpäjä ketem näkña gäripi nadäk täyat ude kaj ijin nami näñpa. Nañ paotpäñä näk nämo kumäjkanj kon manna kaj gäwera tärewän yäk.

⁵⁻⁶ Eruk Aisak nanaki Isokät man yäñpäñ-nadäk ude täñjirän Rebekatä juku peñpäñ nadäjkkuk. Nadäñpäñä Iso tomta bipiken kuñjirän Rebekatä nanaki Jekop iwetkuk; Ai, nadätan? Nankatä tuäka ñode iwerirän nadätat yäk.

⁷ Gäk tom kubä yäpmäj päbä ketem gäripi nikek ijin namiñjiri Yawe inamiken kon manna gäwetkan kaj kumba yäj iwetak.

⁸ Ude iwetak unita nanakna, näkä man gäwera nadäñpäñä burami.

⁹ Gäk ñodetä kuñkanj meme gubanj säkgämän yarä yäpmäj äbi. Yäpmäj äbäjñiri nankata ketem ini gäripi nadäk täyak u ijin imayäj yäk.

¹⁰ Ijin imakanj yäpmäj nankaken yäpmäj ärowipäj nañkanj gäkpäj kon mani gäwetkan kaj kumbän yäk.

¹¹ Ude iwerirän Jekoptä miñj Rebeke iwetkuk; Ude täga upäjkanj Iso u puñjij yot, nähä dudumi yäk.

¹² Nanatä nepmäñitpäñ nadäwektagän yäk. Ude täñpero uwä gäk täñkñjarani äma yäj näwetpäñ kon manta kowata tagwän man näwerek yäk.

¹³ Yäjñirän miñjitä iwetkuk; Nanakna, ude nämo! Tagwän man uwä näkä terak kaj ärowän yäk. Gähäwä manna buramiñpäñ imaka unita gäwetat u päñku yäpmäj äbi yäk.

¹⁴ Ude iweränkanj Jekop päñku meme yäpmäjpäñ miñjita iminjkuk. Imänkanjä miñjitä ketem nanitä gäripi nadäk täñkkuko ude ijin iminjkuk.

¹⁵ Ude täñkanj nanaki tuäni täño tek täga kubä enj gänañ itkuko u yäpmäjpäñ Jekopta täñ iminjkuk.

¹⁶ Täñ iminjpäj tom däpuko unitäño puñjij yäpmäjpäñ keru kotäki dudumi uwä uwäk täñkkuk.

¹⁷ Uwäk täñ iminjpäjä tom ba käräga gäripi nikek ijinjkuko u iminjkuk.

¹⁸ Imänkanj ketem u yäpmäjkanj naniken kuñpäñ iwetkuk; Nan yäk. Yäwänä iwetkuk; Nanakna, gäk netä?

¹⁹ Yäwänä Jekoptä nani iwetkuk; Näk nanaka tuäka, Iso yäk. Man näwërano u täñ moretat. Gäk akuñpäñ itkanj ketem yäpmäj äbätat ño nañkanj kon man näwet yäk.

²⁰ Yäwänä Aisaktä nanaki iwetkuk; Nanakna, jide täñpäñ tom u bäräjekinik kaj-ahätan? Yäwänä ñode iwetkuk; Yawe, gäkño Anutu unitä näwoñärewänkanj kaj-ahätat yäk.

²¹ Ude yäwänä Aisaktä iwetkuk; Nanakna, äbikanj gäk nanakna Iso yäj siwoñj nadäkta gepmäñit nadäwa.

²² Ude yäwänä Jekoptä nani dubiniken kuñjirän inñit nadäjkkuk. Inñit nadäñpäñ yäjkkuk; Manka kotäk nadäjñira Jekop täño man kotäk bumik täyak upäjkanj ketka gepmäñitpäñ nadäwa Iso täño bumik täyak yäk.

²³ Ude yäñpäñ keru Iso täño bumik puñjij nikek yäj nadäñpäñ nämo kajkkuko unita kon imayäj nadäñpäñ yäjyabäk ñode täñkkuk;

²⁴ Gäk bureni nanakna Iso ba? Yäwänä Jekoptä yäjkkuk; Näk ubayäj.

²⁵ Näk ubayäj yäj yäwänä nanitä iwetkuk; Nanakna, tom ketem ijiwani u yäpmäj äbi nañpäñä kon manna gäwerayäj yäk. Ude iwerirän Jekoptä ketem u yäpmäjpäñ imän nañkkuk. Täñpäñ wain ume bok imän nañkkuk.

²⁶ Nañ paotpäñä nani Aisaktä ñode iwetkuk; Nanakna, dubinaken äbäñpäñ bumumnaken neñpäñ naniñ oret yäk.

²⁷ ✧ Ude iweränä Jekop nani dubiniken kuñpäñ inñit oretpäñ nani bumumiken injkuk. Täñjirän teki käbäj nadäñpäñ kon man ñode iwetkuk; Nanakna täño gupi käbäj u äwan täño käbäj bumik, säkgämän, Yawetä gäripi nikek peñkkuko u bumik yäk.

²⁸ Anututä guk näburum ba kome täño gakñj gamiñjirän säguom ba wain ahäj bumbum täkot.

²⁹ ✧ Äma komeni komenitä orañ gamiñpäñ piä täñ gamik täkot.

Täjñirä täño gupi käbäj u äwan täño käbäj bumik, säkgämän, Yawetä gäripi nikek peñkkuko

u bumik yäk.
Ba meñka täño äbotken naniktä orañ gamik täkot.

Tänkaŋ kubätä tagwän man gäweränä unita kowata tagwän man u terak äroton.
Ba kubätä ganij orerirän kowata udegän ahäj imiton.

Iso, nantä kon man näwerän yänkaŋ butewaki man iwetkuk

³⁰ Aisaktä Jekop kon man ude iweränkaŋ Jekoptä nani mäden täŋ iminjirän uterakgän tuäni Iso biŋiken naniktä äbuk.

³¹ Äbänpän ketem gäripi nitek Jekoptä ijinukko udegän ijinpän naniken yäpmän äbänpän iwetkuk; Nan, akunpän itkaŋ ketem yäpmän äbätat ŋo nanpän kon manka näwet yäk.

³² Iweränä Aisaktä iwetkuk; Gäk netä? Iweränä Näk nanaka tuäka Iso yän iwetkuk.

³³ Iwerirän Aisaktä bärom pähap täppän yänkuk; Netä unitä tom utpän ijin päbä namän nat? Gäk api äbäjiri tom ketem u nanpän kon manna iwera tärek. Kon manna imiro uwä bureni yäpmäntak, jopi nämo api täppek yäk.

³⁴ Aisaktä ude iwerirän Isotä konäm kotpän jäpi nadänkaŋ nani iwetkuk; Nan! Kon manka näka udegän näwet yäk.

³⁵ Yäwänä iwetkuk; Monäkatä yännäknatpän kon manna gäka biŋam u gomägarak yäk.

³⁶ * Ude iweränä Isotä yänkuk; Wa! Wäpi Jekop yän iwerani uku ubayän! Kadäni yarä yännäknarani täyak. Kubäwä intäjukun ahäk-ahäk täŋo tuŋum yäpmäka biŋam wäp uwä nomägakuk yäk. Täppäkaŋ apiŋowä nana täŋo kon man näka namikta yäwani nomägatak yäk. Ude yänpän yänkuk; Näka biŋam kon man kubä itak ba nämo?

³⁷ Ude yäwänä Aisaktä nanaki Iso iwetkuk; Nadätan? Ude täŋ imiro uterak monäkatä intäjukun api täŋ gamek. Ba noriye kuduŋtagäntä watä piä api täŋ imineŋ. Ba säguom ba wain umetä ahäj bumbum api täŋ imineŋ. Unita nanakna, jide täppän imaka de nanikpän gamet?

³⁸ * Ude yäwänä Isotä iwetkuk; O nana, kon manka kubägän paorako uba? Näk imaka, kon man näwet yäk. Ude yänpän konäm kähän yänpän kotkuk.

³⁹ * Konäm korirän Aisaktä iwetkuk;

Guk näburumtä nämo api täŋkentän gamek.

Ba kome gakŋi nämoken api kuŋaren.

⁴⁰ * Bureni, gäk ämik täppän ketem api kaŋ-ahäwen.

Tänkaŋ gäk monäkata watä piä api täŋ imen.

Upänkaŋ gäk piä täŋ imikta gaŋani nadänpänjä ärowani täŋ iminjän kaŋumuntän api kwen.

⁴¹ Täppäkaŋ Isowä nanitä kon mani Jekoptä iminjukko unita yänpän kokwawak nadän yäpmän kuŋatkuk. Täppän bänepitä ŋode nadänkuk; Nana täŋo kumäk-kumäki keräp täyak. Kumänjirän butewaki nadäwa tärenjirän monäna Jekop kumän-kumän api uret yäk.

⁴² Eruk Rebekatä nanaki tuänitä man yänkuko u biŋam nadänpänjä Jekop yänpewän äbänkaŋ ŋode iwetkuk; Nadätan? Tuäka Iso uwä bänepitä kowata däpmän täreka nadänpän gäk kumän-kumän gutta nadänpeŋ kuŋatak yäk.

⁴³ Unita nanakna, gäk akumanj ämetpeŋ wanotna Labantä itakken Aran yotpärareken kul Gäwetat udegän pengän iwat.

⁴⁴ Wanotna ukät kadäni keräpigän iriri tuäka täŋo kokwawak u kaŋ bam tawän.

⁴⁵ Bam täŋjirän imaka täŋ iminjukko unita täŋguŋ täŋjirän man pewakaŋ kaŋ äbi. Imata kepma kubägän tabän äwaräkuk täŋjira nanaknayat bok paotden?

Jekop ämetpeŋ kuŋkuk

⁴⁶ Täppäkaŋ Rebekatä äpi Aisak ŋode iwetkuk; Yäke! Näk Iso täŋo webeniyat Hit äbotken nanik unita bitnäkinik täyat yäk. Jekoptä udegän kome ŋo nanik, Hit webe udewani kubä yäpeko uwä kaŋ kumba yän api nadäwet!

28

¹ Rebekatä man ude iwetkuko unita Aisaktä Jekop yänpewän päbä kon man äneŋi iwetpän man kehäromi ŋode iwetkuk; Gäk Kenan kome ŋo nanik webe kubä nämoinik yäpen yäk.

² Unita akumanj Mesopotemia komeken meŋka täŋo nani Betuel uken ku. Uken meŋka täŋo wanori Laban unitäŋo äperi kubä webekata kaŋ yäpmän.

³ Ude täŋjiri Anutu Kehäromi Mähemitä täŋkentän gaminjirän nanakaye mäyap ahäkot. Nanakaye mäyap ahäjirä gäk äbot mäyap täŋo nani ude isi.

⁴ * Anututä Abraham täŋkentän iminjukko gäk ba äbekaye oranŋkaye udegän täŋkentän taminjirän kome ŋo kaŋ kore. Kome ŋowä Anututä Abrahamta ininj kireŋkuko upänkaŋ apiŋo gäk kome mähem bureni nämo, äbani ude itan.

⁵ Man ude yänpän Aisaktä Jekop tewän yäpmän Mesopotemia komeken äwänji Labanken kuŋkuk. Laban uwä Betuel, Aramtä äbotken nanik unitäŋo nanaki ba Rebeka wanori, Jekop kenta Iso täŋo miŋji u.

Isotä webe kubäkät yäpuk

⁶⁻⁷ Tänpäkan Isotä binam ñode nadänjuk; Nantä Jekop kon man iwetpäñ Kenan webe yäpmäkta yäjiwätpäñ webe yäpmäkta Mesopotemia komeken kukta peñ iwetkuk. Binam ude nadänpäñ pen ñode nadäkän täñjuk; Peñ iwerirän Jekoptä minji nani täño man buraminpäñ Mesopotemia komeken kuñjuk.

⁸ Isotä binam ude nadänpäñ bänepiken ñode nadänjuk; Nana Aisaktä webe Kenan nanik yäpuro unita nadäwän täga nämö täk täyak yän nadänjuk.

⁹ Ude nadänpäñ päñku Abraham nanaki kubä Ismael unitäño äperi kubä wäpi Mahalat, Nebaiot täño wanori u webenita yäpuk. Yäpmanpäñ webeniyat itkumänkengän tewän yaräkubä täñkuñ.

Jekoptä kunum täño terak kanjuk

¹⁰ Tänpäkan Jekoptä Beseba kome peñpeñ Haran yotpärareken kuñjuk.

¹¹ Kuñtäyon edap äpmonjirän kädet bämopiken dämpmon pärayän täñjuk. Kome uken mobä mäyap itkuño u kubä yäpmanpäñ kunowäta peñpäñ patkuk.

¹² ✧ Patpäñ dämpmonken, terak kubä moräki kome terak, moräki kunum gänañ yäputpäñ irän kanjuk. Terak u terak Anutu täño anerotä äronj äpäñ täñjirä yabänjuk.

¹³ ✧ Ude täñjirä Yawetä terak moräkiken unu itkanj yänjuk; Näk Yawe, oranja Abraham ba nanka Aisak täño Anutu. Kome pätan ño gäk ba äbotkayeta api taniñ kirewet.

¹⁴ ✧ Äbotkayetä ahänj bumbum täntäko kome terak kenjen jiranj patkanj ude api ahänej. Tänpäñ kome kuknji kuknji umude ba unude api toknej yäpmanj kunen. Täñjirä gäk ba äbekaye oranjkaye terak ämawebe komeni komeni u kuduhtagänta iron pähap api täñj yämet.

¹⁵ Nadätan? Näk gäkkät itkanj kome kuñarayän täno udegän watäni api it gamet. Tänpäñ gämagut yäpmanj äbänjira kome ñoken äneñj api äben. Näk nämö gepmanpäñ gäkkät irira imaka imaka api gamet yänj yänkehärom täñkuro u api ahänj morewek yänj iwetkuk.

¹⁶ Ude iweränkanj Jekoptä akuñpäñ ñode nadänjuk; Wära! Näk jop pätat yänj nadäropänj Yawetä kome ño it-inik täyak yäk.

¹⁷ Ude nadänpäñ umuntanpäñ yänjuk; Kome ño umuri-inik. Bureni-inik, ñowä Anutu täño irit kome. Eruk kunum täño yäma ño yäk.

¹⁸ Eruk kome yäñejburu täñjirän Jekop akuñpäñ mobä kunowäta peñ patkuko u yäpmanj akuñpäñ kämi kanpäñ nadäkta käronj yäputkuk. Tänpäñ Anututa binam täkta olip gaknji umeni piñ ibatkuk.

¹⁹ Gaknji piñ ibatpäñjä kome u wäpi kodaki Betel yänj iwetkuk. (Ninin man terak Betel u Anutu täño yot). Kome unitäño wäpi biani Lus yänj iwerani.

²⁰⁻²¹ Ude tänpäñ Jekoptä ñode yänkehärom täñjuk; Anutu gäkä näkkät itkanj kädet kuñarayänj täro uken nabänj näwatpäñ ketem ba tek pewi ahänj naminjirän nanatä yotken äneñj säkgämän äbänpäñjä eruk Yawe gäka näkño Anutu yänj api nadän gamet.

²² Eruk mobä yäputat ñonitä Anutu ganiñoret bägup api irek yäk. Täñkanj imaka imaka namayän täyan u kuduhtagän yäpmanj daniñpäñ moräki gäka api gamik täñpet yäk.

29*Jekop äwäñi Labanken ahänjuk*

¹ Tänpäkan Jekop kuñtängän ämawebe edap äbani käda itkuñken uken ahänjuk.

² Ahänpäñ dapuri ijiwän kwäpäñj ume awañ kubä kanjuk. Uken sipsip äbot yaräkubä yabänjuk. Kome mähemitä awañ uken yawakiye yepmanj towik täñkuñonik. Täñkanj ume awañ unitäño meni mobä pähap kubäpäñj täñpipiwani.

³ Mähemiyetä sipsipta ume gwet yäminayän nadänpäñjä mobä uwä kireñj täbot-pewä kuñjirän ume gwetpäñ sipsip yepmanj towik täñkuñonik. Yepmanj towiñ moreñpäñjä mobä u yäpmanpäñ äneñj komeniken täñpipik täñkuñonik.

⁴ Eruk, Jekoptä sipsip watä äma uwä ñode yäwet yabänjuk; Notnaye, in de nanik? Yäwänä iwetkuñ; Nin Haran nanik yäk.

⁵ Ude iwerirä yäwet yabänjuk; In Naho orani wäpi Laban u nadäkanj? Yäwänä Ei, u nadäkamanj yäk.

⁶ Nadäkamanj yänj iweräwä yäwetkuk; U täga itak? Yäwänä iwetkuñ; Ei, itak yäk. Äperi Resel sipsip yämagut yäpmanj äbätak udu käyan?

⁷ Ude yäwäwä Jekoptä yänjuk; Ai! Sipsip yotken yepmakta kadäni nämö täyak. Ño kepma yäk. Unita ume gwetpäñ yepmanj towiñpäñ yämagut yäpmanj ketemi näñpaniken äneñj yepmananj yäk.

⁸ Ude yäwänä iwetkuñ; Ude nämö. Yawak äbot äbänj morewakanj uyaku ume awañ meni täñpipiwani mobä kireñj täbotpena kuñjirän sipsip kudup ume yepmanj towinayänj yäk.

⁹ Man ude yänpäj-nadäk täñ irirä Reseltä nani täño sipsip yämagut yäpmäj äbuk, u sipsip watä webe ude itkuko unita.

¹⁰ Eruk, Jekop Reseltä äwäñi Laban täño sipsip yämagut yäpmäj äbäñirän kañpäj päñku awañ meni täño mobä kireñ täbotkuk. Mobä kireñ täbot-pewän kuñirän Laban täño sipsip ume yepmäj towiñkuk.

¹¹ Ude täñpäj Jekoptä Resel bumumiken inpäñ konäm bumta kotkuk.

¹² Konäm ude kotpäñ itkañ Resel iwetkuk; Näk nanka täño nägät moräk, Rebeka täño nanaki yäk. Ude iwerirän Resel kuñpäj nani manbiñam u iwetkuk.

¹³ Päñku iweränä Labantä wanori täño nanaki Jekop unitäño biñam nadänpäj bäräñeñ päñku bäyañ imiñpäj bumumiken injuk. Täñpäj imagut yäpmäj yoriken äronjuk. Äro itkañ Jekoptä manbiñam kuduypagän Laban iwetkuk.

¹⁴ İwet morewänä Labantä iwetkuk; Bureni, gäk näkño nägät moräkna yäk.

Jekoptä Lea kenta Resel webeniyatta yäpuk

Eruk Jekop komepak kubä irirän Labantä iwetkuk;

¹⁵ Gäk nägät moräkna itan upäñkañ imata piä jop api täñ namiñ iren? Gwäki jide yäpayäj nadätan?

¹⁶ Täñpäkañ Laban äperiyat yarä, moki wäpi Lea, wenäni wäpi Resel.

¹⁷ Lea u dapuri wakı. Täñ Resel uwä injami dapun säkgämän, gäripi nikek.

¹⁸ Jekoptä Reselta gäripiinik nadäñkuko unita äwäñi iwetkuk; Näk obañ 7 ude piä täñ gamiñira äpetka wenäka Resel u kañ nam yäk.

¹⁹ Ude iweränä äwäñitä yäñkuk; Täga yäk. Äma kudupita imiñira waki täñpek. Gäka gamayäj täro uyaku täga api täñpek yäk. Unita näkkät ño kañ itda.

²⁰ Ude yäñirän Jekoptä Reselta nadänpäj obañ 7 äwäñita piä täñ imiñ yäpmäj äronjuk. Upäñkañ Reselta gäripi nadäñkuko unita obañ 7 unita nadäñirän kepma yarägän bumik täñkuk.

²¹ Eruk obañ 7 täreñirän Jekoptä äwäñi iwetkuk; Kadänina täretak unita webena Resel namikañ kuñatkäda yäk.

²² Ude yäwänä Labantä äñnak-äñnak pähap täñkañ kome mähem kuduypagän yämagutkuk.

²³ Äñnak-äñnak pähap täñkañ bipani ugän Labantä äperi moki Lea uwä Jekopken tewänkañ bok patkumän.

²⁴ (Labantä piä watä webe Silpa Leata piä watä täñ imikta imiñkuk.)

²⁵ Eruk patkumäno yäñeñirän Jekoptä Lea kañpäj kikuñtuk. Kañpäj äwäñi Laban päñku iwetkuk; Ai, ima kudän täñ namitan? Näk Reselta nadänpäj piä täñ gamiñkut yäk. İmata ñode täñnäñqatan?

²⁶ Yäwänä iwetkuk; Kome ño nanik täño kädet uwä moki jop irirän wenänitä jukun äma yäpnañi nämo yäk.

²⁷ Unita gäk mokikät kuñarirän yanäpi täño oretoret äñnak-äñnak kepma 7 ude täreñirän wenäni api gamet yäk. Upäñkañ webe unita gwäki uwä äneñi obañ 7 ude piä kañ täñ nam yäk.

²⁸ Labantä Jekop ude iwetkuko udegän täñkuk. Leakät yanäpi täñkumäno unitäño oretoret äñnak-äñnak täreñirän Labantä äperi Resel webenita imiñkuk.

²⁹ Täñpäj Reselta watä epän täñ imikta webe kubä wäpi Bilha imiñkuk.

³⁰ Täñkañ Jekop Reselkät patpäñ unita gäripi nadäñkuko u webeni Lea pengän yäpuko unita nadäñkuko u irepmitkuk. Täñpäkañ Jekop Labanta piä täñ imiñ yäpmäj äronirän obañ äneñi 7 ude täreñkuk.

Jekop nanakiye ahäñkuñ

³¹ Täñpäkañ Yawe Jekoptä Leata gäripi nämo nadäñ imiñirän kañpäjä Lea nanak bäyakta nadäñ imiñirän Resel äruñ itkuk.

³² Täñpäj Leatä nanak kok itpäñ bäyañkuko u wäpi Ruben yäj iwetkuk. Ñode nadänpäj Ruben yäj iwetkuk; Anututä butewakina kañpäj nadäk täñpäj täñkentäj namitak yäk. Nanak bäyañ imitat unita äpnatä gäripi bureni käwep api nadäñ namek yäk.

³³ Ude täñkañ it yäpmäj äronpäñ äneñi nanak kubäkät bäyañkuk. Bäyañpäj yäñkuk; Äpnatä ganani nadäj namiñirän Anututä nadäj namiñpäj äneñi nanak kubä ño namitak yäk. Mebäri unita wäpi Simeon yäj iwetkuk.

³⁴ Ude täñkañ it yäpmäj äronpäñ äneñi nanak kok itpäñ kubä bäyañpäj yäñkuk; Eruk, näk nanak yaräkubä bäyañ imitat unita äpnatä näka gäripi bureni api nadäwek yäk. Mebäri unita wäpi Livi yäj iwetkuk.

³⁵ Täñpäj äneñi it yäpmäj ärontäñgän nanak kok itpäñ bäyañpäj yäñkuk; Apiño Anutu imiñ oretat yäk. Ude yäñpäj wäpi Juda yäj iwetkuk. Täñkañ äneñi nanak kubä bäräñeñ nämo bäyañkuk.

30

¹ Tänpäkaŋ Resel äruŋ itpäh Jekoŋta nanak kubä nämo bäyaŋ imiŋkuk. Iniken mebäri ude nadäŋpäh moki Leata nadäwäwak täŋ imiŋpäh Jekop ŋode iwetkuk; Näka nanak kubä kaŋ nam! Nämo namiwä api kumbet yäk.

² Ude yäŋirän Jekoŋtä jäpi nadäŋ imiŋpäh iwetkuk; Anututä nadäŋ gamiŋpäh nanak nämo gamiŋirän näkä u irepmiŋpäh nanak täga gamet?

³ Ude iweränä Reseltä yäŋkuk; Ŋo watä piä webena Bilha. Ukät patpäh nanak bäyaŋirän näka biŋam tänpäkaŋ nanak täŋo miŋi kaŋ ahäwa yäk.

⁴ Reseltä ude yäŋpäh piä watä webe Bilha imän Jekopkät patkumän.

⁵ Patkumäno Bilhatä nanak kok itpäh Jekoŋta nanak kubä bäyaŋ imiŋkuk.

⁶ Bäyaŋirän Reseltä yäŋkuk; Anututä täŋkentäŋ namikta nadäwän tägawäpäh manna nadäŋpäh nanak kubä namitak yäk. Mebäri unita wäpi Dan yäŋ iwetkuk.

⁷ Tänpäkaŋ Resel täŋo watä piä webe äneŋi nanak kok itpäh Jekoŋta nanak kubä bäyaŋirän yarä ude täŋkuk.

⁸ Täŋkaŋ Reseltä yäŋkuk; Moknakät ämiŋtängän eruk irepmiŋtat uba yäk. Ude yäŋpäh nanak wäpi Naptali yäŋ iwetkuk.

⁹ Tänpäkaŋ Leatä nanak bäyak-bäyak kadänini paotak yäŋ nadäŋpähä watä piä webeni Silpa Jekop webenita iniŋ kireŋkuk.

¹⁰ Iniŋ kirewänkaŋ Silpatä Jekoŋta nanak kubä bäyaŋ imiŋkuk.

¹¹ Bäyaŋ imiŋirän Lea wisikna yäŋ nadäŋpäh wäpi Gat yäŋ iwetkuk.

¹² Eruk, it yäpmäh äronpäh Silpatä Jekoŋta äneŋi nanak kubä bäyaŋirän yarä ude täŋkuk.

¹³ Täŋirän Leatä ŋode yäŋkuk; Näk bumta oretat unita notnaye ätutä näka oretoret täŋpani yäŋ api näwetneŋ yäk. Ude yäŋpäh nanak u wäpi Ase yäŋ iwetkuk.

¹⁴ Tänpäkaŋ wit bureni däpmäk-däpmäk kadäniken Lea täŋo nanak uäni Rubentä piäken kuŋkaŋ päya pähäm nanak itta näŋpani u ätu yabäh ahäŋkuk. Yabäh ahäŋpäh yäpmähkaŋ miŋi Leaken yäpmäh kuŋkuk. Yäpmäh päŋku imänkaŋ Reseltä u kaŋpäh Lea iwetkuk; Ai, päya pähäm nanak itta näŋpani nanakatä yäpmäh äbuko u ätu täga namayäh?

¹⁵ Iweränä Leatä iwetkuk; Äpna nomägatkuno unita nadäwi pidäm tawänpäh päya pähäm nanak itta näŋpani nanaknatä yäpmäh äbuko u imaka, nomägarayäh täyan? Yäwänä Reseltä iwetkuk; Eruk, päya pähäm yäpmäh gamiŋkuko u namiwä apiŋo biŋani gäk äpnakät täga patdayäh yäk. Ude yäwänä Leatä nadäŋ imiŋkuk.

¹⁶ Nadäŋ imiŋpähä biŋpäda Jekop piäken naniktä äbäŋirän Leatä päŋku kädet miŋin ahäŋ imiŋpäh iwetkuk; Apiŋo gäk näkkät pätdayäh yäk. Nanakna täŋo päya pähäm nanak itta näŋpani upäh gäk suwatat yäk. Yäwänkaŋ biŋani uken bok patkumän.

¹⁷ Tänpäkaŋ Anututä Lea nadäŋ imiŋirän nanak kok itpäh Jekoŋta nanak kubä bäyaŋ imiŋirän nanakiye 5 ude itkuŋ.

¹⁸ Bäyaŋpäh yäŋkuk; Näk watä piä webena äpnata imiŋkuro unita kowata Anututä nanak kubä namitak yäk. Ude yäŋpäh nanak u iniken man terak wäpi Isaka yäŋ iwetkuk.

¹⁹ Eruk ude täŋkaŋ it yäpmäh äronirän Leatä nanak kok itpäh Jekoŋta nanak kubä bäyaŋ imiŋirän nanakiye 6 ude itkuŋ.

²⁰ Bäyaŋpäh yäŋkuk; Anututä iron täga täŋ namiŋirän äpnata nanak 6 ude bäyaŋ imiŋkut yäk. Unita näk api oraŋ namek yäk. Ude yäŋpäh nanak u iniken man terak wäpi Sebulun yäŋ iwetkuk.

²¹ Eruk it yäpmäh äronätängän äperi kubä bäyaŋkuko u wäpi Daina yäŋ iwetkuk.

²² Ude ahäŋ moreŋirä Anutu Reseltä yäŋapik man yäŋkuko u nadäŋ imiŋirän äruŋ iranitä nanak kok itkuk.

²³ Nanak kok itpähä nanak kubä bäyaŋpäh yäŋkuk; Äruŋ itpäh mäyäk nadäŋkuro uwä Anututä nomägatak yäk.

²⁴ Eruk, Anututä nanak äneŋi kubä kaŋ namän! yäh yäŋpäh nanak u wäpi Josep yäŋ iwetkuk.

Jekop tuŋum äma täŋkuk

²⁵ Reseltä Josep bäyawänkaŋ Jekoŋtä äwähni Laban iwetkuk; Komenaken kwayäh nadätat unita nabä kätäwi kwa yäk.

²⁶ Webenayat nanaknayeta nadäŋpäh watä piä täŋ gamiŋkuro unita naniŋ kirewipäh yämagut yäpmäh kwa yäk. Piä jide täŋ gamiŋkuro uwä gäkŋa nadätan yäk.

²⁷ Ude iweränä äwähnitä iwetkuk; Ude nämo. Ŋode gäwera nadäsi. Näk kären ŋode kaŋkut; Yawetä gäka yäŋpäh iron taŋi täŋ namiŋkuk.

²⁸ Unitä piäka täŋo gwäki ude nami yäŋ nadäŋpäh yäwikaŋ api gamet yäk.

²⁹ Yäwänä Jekoŋtä iwetkuk; Näk piä taŋi täŋ gamiŋkuro u kaŋpäh nadätan? Gäkŋo bulimakau sipsip yabäh yäwarira jide ahäŋkuŋo u gäkŋa nadätan yäk.

³⁰Nākā nāmo ābutken āhan yarāgān bumik itkuṅopāṅ apiṅowā ahāṅ bumbum tāṅ gamikaṅ. Nāk piā tāṅ gaminjira Yawetā gāk tāṅkentāṅ gamiṅ yāpmāṅ ābatak yāk. Unita kadāni ṅoken nākṅaken ābotnayeta piā tāṅ yāmiṅpāṅ tāṅkentāṅ yāmayāṅ nadātat.

³¹Ude yāwānā āwāṅjitā iwetkuk; Unita kowata jide api tāṅ gamet? Ude yāwānā Jekoptā iwetkuk; Gāk imaka kubā nāmo namen yāk. Nāk bānepnaken man pātak u gāwera nadāṅjiri tāga tāṅpeko uwā gākṅo sipsip meme āneṅi watāni api iret yāk.

³²Uwā ṅode; Nāk apiṅo tom ābori ābori yabāṅpāṅ sipsip kudāri ba yāput-toroktorok ikek, sipsip nanaki kubiri ba meme nanaki yāput-toroktorok ikek u kudup yāpmāṅ danīṅpāṅ inīgān yepmanpayāṅ yāk. Tom yarāgān udewanita piā tāṅ gamik tāyat unitāṅo gwāki api yāpet yāk.

³³Ude tāṅjira kudān siwoṅi tāyak ba siwoṅi nāmo tāyak yāṅ tāga api kaṅpāṅ nadāwen. Gāk piā tāk tāyat unitāṅo gwāki siwoṅi yāpmāṅtak yāṅ kaṅpāṅ nadāwayāṅ ābāṅpāṅ meme yāput-toroktorok ikek nāmo, ba sipsip nanaki kubiri nāmo, nākṅo ābotken irirā yabāṅpāṅ kubota tāyak yāṅ kaṅ nadāk tā yāk.

³⁴Ude yāwānā āwāṅjitā yāṅkuk; Yāyan u tāga. Ude kaṅ ahāwān yāk.

³⁵Ude yāṅpāṅ āwāṅi Labantā kepma ugān meme āmani jaum ba yāput-toroktorok ikek, meme webeni yāput-toroktorok ikek ba pujiṅi bāmop uken paki, ba sipsip nanaki kubiri u kudup nanakiyeta watāni itneṅta yāpmāṅ danīṅpāṅ yepmanṅuk.

³⁶Ude tāṅpāṅ Jekop peṅpeṅ kepma yarākubā udeita kuṅtāṅgān kome ban kubāken ahāṅkuk. Ahāṅpāṅ u irirān Jekoptā āwāṅi tāṅo meme sipsip ātuta watāni itkuk.

³⁷Eruk Jekoptā pāya mebāri yarākubā unitāṅo karāni kodaki tokātpāṅ gupi uken-uken tātūṅ āyāṅtuko. Uken-uken tātūwānkaṅ bānepi paki kwawak ahāṅpāṅ kudān ikek tāṅkuṅ.

³⁸⁻³⁹Tāṅpāṅ pāya karāni tātūṅkuo u yāpmāṅpāṅ sipsip memeta u kaṅkaṅ ume kaṅ naṅput yāṅpāṅ ume nāṅpaniken peṅkuk. Eruk sipsip memeta webeniye yāwatnayāṅ ābāṅpāṅ ume naṅpāṅ pāya karāni itamiken irirān webeni yāwarāntāk tāṅkuṅ. Ude tāṅpāṅ nanak bāyaṅkuṅo u pāya karāni udewanigān kudān-kudān nīkek ahāṅkuṅ.

⁴⁰Nanak ahāṅkuṅo u yāpmāṅ danīṅpāṅ inīgān yepmanṅuk. Yepmanṅāṅ sipsip meme biani uwā Laban tāṅo sipsip meme kudān-kudān nīkek itkuṅ kāda ukāda kowat yabāwān tāṅput yāṅpāṅ yepmanṅān itkuṅ. Ude tāṅpāṅ sipsip meme inita yāwani yāpmāṅpāṅ inīgān yepmanṅuk. Ude tāṅpāṅ yepmanṅān Laban tāṅo inīgān inita yāwani inīgān itkuṅ.

⁴¹Kadāni kadāni meme sipsip gupi tāgatā iniken tāṅjirā Jekoptā pāya karāni ukeṅo āneṅi yāpmāṅpāṅ ume nāṅpaniken peṅkuk. Ude tāṅjirān meme sipsip pāya karāni u kaṅkaṅ webeni yāwarāntāk tāṅkuṅonik.

⁴²Upāṅkaṅ meme sipsip gupi waki uwā pāya karāniken nāmo yepmak tāṅkukonik. Ude tāṅjirān meme sipsip gupi waki Labantagān itkuṅ. Meme sipsip gupi tāgatāga u Jekop tāṅo biṅamgān tāṅkuṅ.

⁴³Ude tāṅ yāpmāṅ kuṅtāṅgān Jekoptā tuṅum āma tāṅkuk. Meme sipsip bumta, piā watā webe bok āma bok ba kamel doṅki nīkek itkuk.

31

Jekoptā āwāṅi Laban kaṅumuntaṅ metāṅpeṅ kuṅkuk

¹Jekoptā kādet ude tāṅ yāpmāṅ ābāṅtāyon Laban tāṅo nanakiyeta kaṅpāṅ yāṅkuṅ; Jekoptā nan tāṅiṅatpāṅ nan tāṅo tuṅum kudup yāyomāgatak. Tuṅum āma tāyak uwā nan tāṅo tuṅum terak tāyak yāk. Man ude yāṅjirā Jekoptā nadāṅkuk.

²Tāṅpāṅ ṅode imaka kaṅpāṅ nadāṅkuk; Awo apiṅo not sākgāmān nāmo tāṅ namik tāyak uwā bian nāmo tāṅ namik tāṅkukopāṅ udewā tāyak yāk.

³Ude nadāṅjirān Yawetā Jekop iwetkuk; Gāk āneṅi āyāṅputpeṅ nankaye nāgāt morākkayeta kome kujatken kaṅ ku! Kuṅjiri watā api it gamet yāk.

⁴Anututā ude iwetkuko unita Jekoptā webeniyat Resel kenta Lea ṅode yāwetkuk; Nāk tom epānaken kuṅjira ek ātu itkaṅ kaṅ ābun yāk. Eruk man ude yāwetpāṅ kuṅjirān ātu itkaṅā yarā uwā pāṅku ahāṅ imiṅkumān.

⁵Ahāṅ imānā yāwetkuk; Nāk ṅode kāyat yāk. Nanjek u bian not tāṅ namiṅpāṅ kuṅatkuko udegān apiṅo nāmo tāṅ namitak. Upāṅkaṅ nana tāṅo Anututā nāk tāṅkentāṅ namik tāyak yāk.

⁶Nāk nanjekta watā piā kehāromi tākinik tāṅ yāpmāṅ ābāk tāyat u nadākamān, ei yāṅ?

⁷Ude tāk tāyat upāṅkaṅ nanjekta piā tāṅ imik tāyat unitāṅo gwāki namikta yāṅnāṅjat yāpmāṅ ābāṅjirān kadāni 10 tāreṅkuk. Upāṅkaṅ nanjekta waki ude tāṅ namayāṅ tāṅjirān Anututā ukātpipik ṅode tāṅ imik tāṅkukonik;

⁸Nanjekta tom yāput-toroktorok ikek piā gwākita kaṅ yāpmāṅ yāṅ nāwerirān eruk Anututā nadāṅjirān tom miṅjitā nanaki yāput-toroktorok ikekgān bāyaṅkuṅ. Tāṅ tom gwārārek kudān

ikek gäkñjata yäpmäj yäj näwerirän eruk Anututä nadäñjirän tom miñjitä nanaki gwärärek kudän nikegän bäyañkuñ yäk.

⁹ Ude täñ yäpmäj äbätängän Anututä nanjek täño tom kudup yomägatpäñ näñjata biñam naninj kireñkuk yäk.

¹⁰ Ude yäñpäñ ñode yäwetkuk; Kadäni kubä yawaktä iniken täñjirä dāpmonken ñode täñkut; Kadäni uken meme ämanitā webeni yäwatkuño uwä yäput-toroktorok, gwärärek kudän ikek yäk.

¹¹ Täñpäñ Anutu täño añerotä dāpmonken ñode näwetkuk; Jekop! yäk. Jekop yäj yāwänä Itat ño yāj ininj yāñkut.

¹² Yāwawā näwetkuk; U yabäl yäk. Meme ämanitā webeni yäwatkañ u yäput-toroktorok, gwärärek kudän ikegän yäk. Äwāñka Labantä yāñgäkñjat yäpmäj äbuko u kak täyat unita nadäñjira udewä ahākañ yäk.

¹³ * Täñpäñ nadātan? Gäk Betel komeken näka yäñpäñ mobä änok kubä buñätkañ olip gäkñji uterak piñ ibaťpäñ yāñkehāromtak man yāñkun. Eruk, kome uken iriri ahāñ gamiñkuro uwä Anutu näk ño yäk. Unita akunjañ äyājutpeñ kome kujatkaken kañ ku yäk. Man ude näwetkuk.

¹⁴ Eruk, ude yāweränä webeniyattä iwetkumän; Nanta butewaki nämo nadākamäk yäk. Nektā biñam tuñum kubä nämo iwoyāj nimiñkuk.

¹⁵ Nan uwä äbani bumik nibäk täyak yäk. Gäkken moner yäpmäkta niniñ kireñkuk. Upāñkañ moner yäpuko uwä kudup nañkuko unita imata ño itde?

¹⁶ Ude yäñpäñ yāñkumän; Anututä nannek täño tuñum kuduťtagän yomägarirän nin ba nanakiye ninta biñam täyak yäk. Unita Anututä gāwetak ude kañ tä yäk.

¹⁷ Ude yāwänä Jekop komeniken äneñi kukta tuñum täñpäñ webeniye nanakiye kamel terak yepmañkuk.

¹⁸ Ude täñpäñ sipsip, bulimakau, tuñum ba imaka kudup Mesopotemia komeken irirän ahāñ imiñkuño u yäpmäñpäñ Kenan komeken nani Aisaktä itkukken kwa yäñpeñ kuñkuk.

¹⁹ Akumañ kunayāj täñkuño kadäni uken tuñum ñode täñkuñ; Labantä sipsip puñji madāwa yāñkañ kuñjirän Resel naniť yotken äronpäñ nani täño äboriyeta watä irani yāwik kubo täñpäñ yäpmäj äpāmañ kuñkuk.

²⁰ Täñ Jekoptāwä äwāñji Laban, Aramtä äbotken nanik u täñjikñatpeñ nämo iwerän nadäñjirän kuñkuk.

²¹ Eruk tuñum ude täñ paotpäñ tuñumi kuduťtagän kobet täñ yäpmäj Yufretis ume weñpeñ Gileat pom kāda kuñkuñ.

Labantä Jekop iwat yäpmäj kuñkuk

²² Jekop kuñjirän kepma yarākubä tärewānkañ Jekoptä metāñpeñ kuñkuko unita manbiñam Laban iwetkuñ.

²³⁻²⁵ Eruk manbiñam u nadäñpäñä ämaniye yāmagurānkañ Jekop iwat yäpmäj kuñtäyon kepma 7 tärewānkañ Gireat pom Jekoptä ahāñpäñ yottaba täñpäñ itkuko u ahākta kerāp tañkuñ. Uken ahāñpäñ Laban ba ämaniye yottaba täñpäñ patkuñ. Parirä Anututä Laban dāpmonken ñode iwetkuk; Laban! Gäk Jekop man kādāp ikek kubä iwerentawä! yäk.

²⁶ Patkuño yāñewānkañ Labantä Jekop ahāñ imiñpäñä iwetkuk; Ima kudän täñ namitan? Imata jop täñnäkñatpäñ iwan täñ gamapāñ bumik äpetnayat nomāgatpäñ yäpmäj äbātan?

²⁷ Yāñahāñpäñ näwetkuno uyaku kap tenpäñ gepmana yäpmäj äbim yäk.

²⁸ Näk äpetnayat oranaye nämo yāñiñ orerira yāmagut yäpmäj äbān. Gäk guñ kudän täñ yäk.

²⁹ Näk gäk gutnañjipāñ nanka täño Anututä bipani dāpmonken ñode näwetpäñ naninj bitnäk; Gäk Jekop man kādāp ikek kubä iwerentawä yāj näwetkuk.

³⁰ Gäk komekata nadāwātäk täñpäñ ämetpeñ äbāno uwä täga upāñkañ näkño äbotnayeta watä irani yāwik imata kubo täñpäñ yäpmäj äbān?

³¹ Ude yāñjirän Jekoptä Laban man kowata ñode iwetkuk; Gäka umuntañkuro uwä ñodeta; Gäkä äpetkayat nomāgaren yāj yäñpäñ unita nämo gāwetkañ äbāmāj yäk.

³² Upāñkañ itkamāj ño kubātä yäkken yāwikka u kañ-ahāwayāj tāno uwä äma ba webe u kumäkta biñam täñpäñ. Ämaniye inamiken tuñum päke yäpmäj kuñjatat ño gäkñjata biñam kubä kañpäñä kañ yäpmāj yäk. Jekop uwä webeni Reseltä yāwik kubo täñkuko u nämo nadāñkañ man kehāromi u yāñkuk.

³³ Eruk, Laban Jekoptä yottaba gānañ äronpäñ yāwik ukeñonita kawān wawāpäñ, Leatä yottaba gānañ äronpäñ udegän kawān wañkuñ. Täñpäñ piä watä webe yarä unitä yottaba gānañ udegän kawān wañkuñ. Ude täñkañ kumañ Reseltä yottaba gānañ äronkuñ.

³⁴ Reseltä yāwik kubo täñkuko ukeño kamel täño yäk tuñum pewani u gānañ kābop daiñkukopāñ uterak manjirirän Labantä yottaba u gānañ wāyäkñewān wañkuñ.

³⁵ Ude tājkaṅ Reseltā nani iwetkuk; Nana, gāk nāka kokwawak nadāweno. Nāk tāga nāmo akwayāṅ. Webetā nininken kāyām ahāṅ namitak unita tāga nāmo akwayāṅ yāk. Iwerānkaṅ nanitā pāṅku yot kudup gānaṅ yāwika wāyākṅewān waṅkuṅ.

³⁶ Ude tāṅirān Jekoptā koki wawāpāṅ Laban ṅode kaṅ yāṅku; Oi! Nāk waki jide tāṅ gamiṅkuro unita tom bumik nurayāṅ nāwarān tāyan?

³⁷ Gākā nākṅo tuṅum pāke ṅo yabāwi tārekaṅ. Unita gākā imaka kubā gākṅopāṅ nāk ba ābotnaye ṅo bāmopninken kāyan u tāṅpāwā notniye tāṅo iṅamiken kwawak pewipāṅ kaṅkaṅ nek tāṅo mebāri kaṅ yāpmāṅ daniwut!

³⁸ Nāk gākā watā piā tāṅ gamiṅjira obaṅ 20 ude tāreṅkuk. Kadāni u bāmopiken gākṅo yāwakaye watāni ket irira sipsip ba meme nanaki kubā nāmo dātdāt maṅkuṅ. Ba gākṅo sipsip ābotken nanik sipsip āmani kubā nāmo utpāṅ naṅkut yāk.

³⁹ Ba tom āgwāritā gākṅo sipsip yewa gānaṅ āronpāṅ sipsip kubā utpāṅ naṅpānā nākṅakenpāṅ komenita peṅ gamiṅkut. Tāṅkaṅ keṅpa ba bipāni kubāta gākṅo sipsip kubā kubo tāṅkuṅo unita komenita nākṅakenpāṅ gamikta nāwet tāṅkunonik.

⁴⁰ Nāk gākṅo sipsipta watā irira edaptā bumta nek tāṅkukonik. Bipāniwā mānit nadāṅpāṅ dāpmon sākgāmān nāmo pat tāṅkuronik yāk.

⁴¹ Nāk komi piā ude gākā obaṅ 20 tāṅkut. Obaṅ 14 āpetkayatta nadāṅpāṅ watā piā tāṅ gamiṅkut. Ba obaṅ 6 āneṅi tom ātu nāka biṅam tāneṅta watāni it gamiṅkut. Tāṅpāṅ kadāni u bāmopiken piā tāṅ gamiṅkuro unitāṅo gwāki namikta tāṅnākṅariri kadāni 10 ude tāṅkut.

⁴² Gāk ude tāṅ namiṅkuno upāṅkaṅ nana tāṅo Anututā nāka watā it namiṅkuk. Anutu uwā orana Abraham ba nana Aisak unitāṅo Anutu pāhap. Anututā nāka watā nāmo itkuk yāwānā jopinik nepmaṅi ābātet. Upāṅkaṅ Anututā butewaki terak komi piā tāṅ yāpmāṅ āburo u kaṅpāṅ imaka kubā nāka nāmo tāṅ namenta dāpmonken man kehāromi gāwetkuko u yāk.

Laban Jekoptā bānep kubāgān tāṅkumān

⁴³ Jekoptā man ude yāwānā Labantā iwetkuk; Webekayat ṅowā āpetnayāt, ba nanakaye ṅowā nākṅaken ābeknaye oranaye. Ba tom kuduptagān pāke ṅo u imaka, nākṅakengān. Imaka kuduptagān iṅamnaken itkaṅ ṅowā nākṅakengān. Upāṅkaṅ apiṅowā jide tāṅpāṅ āpetnayāt ba ābeknaye oranaye āneṅi yāpet? U tāga nāmo.

⁴⁴ Unita nek bānep kubāgān tāda yāk. Tāṅpāṅ bānep kubāgān tākamāk ṅonita nāmo guṅ tādeṅta mobā ānok kubā ṅo peda yāk.

⁴⁵ Man ude yāwānkaṅ Jekoptā mobā kāronji kubā yāpmāṅpāṅ siwoṅ yāputkuk.

⁴⁶ Tāṅpāṅ nā noriye yāwet-pewān mobā u dubiniken mobā ātukāt buṅatkuṅ. Ude tāṅpāṅ mobā ānok u dubiniken ketem naṅkuṅ.

⁴⁷ Tāṅpākaṅ Labantā mobā ānok peṅkumāno iniken Mesopotemia man terak wāpi Jega-Sahaduta yāṅ iwetkuk. Tāṅpāṅ Jekop uwā iniken Hibru man terak wāpi Galet yāṅ iwetkuk. (Ninin man terak 'nāmo guṅtakta').

⁴⁸ Tāṅpāṅ Labantā Mobā ānok pekamāk ṅo kaṅpāṅ bānep kubāgān tākamāk unita nāmo api guṅ tāde yāṅ Jekop iwetkuko mebāri unita mobā ānok unitāṅo wāpi Galet yāṅ iwetkumān.

⁴⁹ Tāṅ Labantā kome u wāpi kubā Misa yiwetkuko uwā ṅo yāṅku unita; Yawetā gāk gākṅagān, nāk nākṅagān kuṅaritada nek nibāṅpāṅ nadāwān.

⁵⁰ Tāṅpākaṅ Labantā Jekop āneṅi kubā ṅode iwetkuk; Gāk āpetnayatta gaṅani nadāṅpāṅ komi yāmeno, ba nākā nāmo nadāṅjira webe kodaki ātu yāpeno uwā ṅodeta ket nadāwen; Anutu nibātak yāṅ nadāwen yāk.

⁵¹⁻⁵² Mobā kāronji yāputāt ṅo ba mobā ānok bāmopneken peyat ṅo ka! ṅowā kaṅpeṅ kuṅatpāṅ bānep kubāgān tākamāk ṅonita nāmo api guṅ tāde yāk. Nāk ṅo irepmitpāṅ nāmo guret. Gāk udegān, ṅo irepmitpāṅ nāmo nuren.

⁵³ Tāṅpāṅ gāk ba nāk bānep kubāgān tākamāk ṅopāṅ irepmitdawā Anutu, Abraham kenta Naho tāṅo Anutu unitā kowata kaṅ nimān yāk.

Ude yāwānkaṅ Jekoptā Anutu, nani Aisaktā gāmoriken kuṅarani unitāṅo wāpi terak yāṅkehārom taṅkuk.

⁵⁴ Tāṅpāṅ Anutu inij oretta pom terak āronpāṅ gupe ijin ima yāṅpāṅ tom kubā utpāṅ ijin imiṅkuk. Ude tāṅpāṅ āboriyekāt ketem bok nāna yāṅkaṅ yāmagutkuk. Yāmagurānpāṅ ketem naṅkaṅ pom terak ini ugān patkuṅ.

⁵⁵ Patkuṅo yāṅewānā Laban akuṅpāṅ āperiyāt, oraniye ābekiye yerpāṅ yāniṅ oretpāṅ kon man yāwetkaṅ komeniken āyāṅutpeṅ kuṅkuk.

32

Jekop tuāni Iso kaṅ-ahāṅkuk

¹ Eruk Jekop kome u peṅpeṅ kuṅirān Anutu tāṅo aṅero ātutā kādet miṅin ahāṅ imiṅkuṅ.

² Ahāṅ imiṅjirā yabāṅpāṅ nadāṅkuk; Wa! ṅowā Anutu tāṅo ābot yāk. Ude yāṅpāṅ unita kome u wāpi Mahanaim yāṅ iwetkuk.

³ Kadäni uken Jekop täño tuäni Iso Sei kome, wäpi kubä Idom uken itkuk. Irirän Jekoptä tuäna uken itak yän nadänpän watä äma yäwet-pewän intäjukun kuñkuñ.

⁴ Kunayän täñirä yäwetkuk; In ekänina Iso ñode iwerut yäk. Watä piä ämaka Jekoptä ñode yäyak; Näk kome ban päñku äwäñnek Labankät kadäni karoni it yäpmän äbut.

⁵ It yäpmän äbänkä sipsip, bulimakau, doñki, watä ämawebe it namikan. Unita ekänina, gäk not täñ nam yän nadänpän manbinjam ño gäka pewa ärekan yäk. Jekoptä manbinjam ude pewän kuñkuñ.

⁶ Watä piä ämaniyetä manbinjam ude yäpmän kuñkuñotä äneñi äyänutpen äbänpän Jekop ñode iwetkuñ; Nin tuäka Iso kan-ahänkumän yäk. Unitä gäk gabän ahäwayän nadänpän ämaniyä 400 yämagurän äbän itkan yäk.

⁷ Ude iwerakan Jekop umun pähap nadänpän-nadäwätäk täñkuko unita ämaniyä, sipsip, bulimakau, kamel kudup yäpmän daninpewän äbot yarä täñkuñ.

⁸ U ñode nadänpän yäpmän daninuk; Isotä äbänpän änok kubä nidäpänä änok kubätä api ämetpen kunen yäk.

⁹ Ude nadänpän Jekoptä Anutu yänapik man terak ñode iwetkuk; O Anutu, orana Abrahamkät nana Aisak täño Anutu! Gäk ñode näwetkun; Gäk komekaken ba notkayä itkanen äyänutpen kuñiri api täñkentän gamet. Man ude näwetkun.

¹⁰ Näk piä ämaka täga nämo upänkan nadän namikinik täñpän bänep iron täñ namin yäpmän äbäk täyan. Bianä ähottaba-gänpän yäpmänkan Jordan ume wenpen kuñkut. Apinowä näk äbot täñ yarä ño nikek äbätat yäk.

¹¹ Unita gäk täñkentän naminjiri tuäna Isotä nurektawä. Tuänatä äbänpän näkña ba nanak nädaminjiri nidäpek yänpän umuntäyat yäk.

¹² ✧ Gäk bian ñode näwetkuno äneñi nadäsi; Näk bänep täga nadän gaminpän nanakayä pewa gwägu pomiken mobä jiran mäyap, daninanä nämo itkan ude api ahäneñ. Ude näwetkun yäk.

¹³ Eruk, patkuko yänewänä Jekoptä akunpän tuäni Iso iron imikta tunumi päke uken nanik ätu iwoyän iminuk. Tunum ironta iwoyän iminuk uwa ñode;

¹⁴⁻¹⁵ Meme webeni 200, ämani 20, sipsip webeni 200, ämani 20, kamel webeni nanakiyä nikek 30, bulimakau webeni 40, ämani 10, doñki webeni 20, ämani 10 ude iwoyän iminuk.

¹⁶ Iwoyän iminpänä memeta watä äma kubä penjuk, sipsipta kubä, kamelta kubä, bulimakauta kubä, doñkita kubä. Ude yepmanpän watä äma u ñode yäwetkuk; Intäjukun kut yäk. Näk mäden täwarayän. Upänkan änok kubägan kuneño. Banban kut yäk.

¹⁷⁻¹⁸ Eruk kunayän täñirä Jekoptä watä äma intäjukun kwayän täñkuko u iwetkuk; Gäk kuñiri tuäna Isotä gabän ahänpän gäwet yabäk ñode api täñpek; In netä täño watä äma? De kukan? Tom äbot ño mähe mi netä? yän gäwerirän ñode kan iwet; Ñowä watä ämaka Jekop, unitäño yäk. Tom äbot ño ekänini gäka iron täkta pewän äbakan. Täñkan monäka mäden näwatak yän kan iwet.

¹⁹⁻²⁰ Ude iwetkanä piä watä äma mäden kunayän täñkuño u man piä watä äma intäjukun iwetkuko udegän ñode yäwetkuk; In Iso kan-ahänpänä äma intäjukun kuyak u iweraro udegän kan iwerut yäk. Watä ämaka niwatak yän ude iwetneñ yäk. Täñpakan Jekoptä ñode nadänkuk; Näk tom äbot ño ironta intäjukun pewa kuñirä tuäna Iso näka bänep waki nadätak u penpän kowat kawän täñpänä not käwep täñ namek yäk.

²¹ Ude nadänpän tom äbot ukeño intäjukun pewän kuñirä bipani ini ugän patkuk.

Jekop Anutukät ämik täñkumän

²² Eruk bipani bämopiken Jekoptä akunpän webeniyatkät watä webeni yarä ukät nanakiyä 11 ude yämagut yäpmän päñku Jabok ume pipiyäwaniken wenkuñ. ²³ Wenpen kuñ moreñirä Jekoptä tunumi päke u kudup ume ani kukñi udude pewän kuñkuñ.

²⁴ ✧ Pewän kuñ moreñirä ume ani kukñi ño käda inigän itkuk. U irirän äma kubätä ahän imänkan äminjäkon kome yänpenburu-buru täñkuk.

²⁵ Äminjängän äma Jekop ahän iminuk u Jekop täño kehäromini täga nämo yäpmän äpayän yän nadänpän keritä Jekop jopänikengän injirirän jopäni jok tädotkuk.

²⁶ Tädorirän äma unitä Jekop iwetkuk; Kome yänewayän täyak unita nabä kätäwi kwa! yäk. Yäwänä Jekoptä kowata ñode iwetkuk; Ude nämo! Gäk kon man kubä näwerikan uyaku gabä kätäwayän yäk

²⁷ Yäwänä iwetkuk; Wäpka netä? Yäwänä Näk wäpna Jekop yän iwetkuk.

²⁸ ✧ Jekop yän iweränä äma unitä yänkuk; Gäk Anutukät ba äma ätukät äminpän gäkägän yärepmitan unita gäk wäpka Jekop penpän wäpka kodaki Isrel yän gäwetat. (Ninin man terak Isrel uwa Anutukät äminkumän)

²⁹ ✱ Wäpi kodaki Isrel yäj iweränä Jekoptä yäjku; Eruk, gäkŋo wäpka täga näwerayäj? Yäwänä iwetkuk; Imata wäpna nadäwayäj yäyan? Ude yäjpäñ kon man kubä iwetpeñ kuñkuk.

³⁰ Kuñjirän Jekoptä nadäjku; Wära! Näk Anutu injami dapun karo unita nutnanjipäj nabäj orerak yäk. Näk Anutu injami dapun kat yäj nadäjku unita kome u iniken man terak wäpi Peniel yäj iwetkuk.

³¹ Täñpäñ tamimanj edap dapuri abäjirän Jekop Peniel kome u peñpeñ kuñkuk. Peñpeñ kuñkukupäj kanj kuroñ säkgämän nämo yeñtäj kuñkuk. Jopäni jok tädotkuko unita täjäro pärentäj kuñkuk.

³² Täñpäkanj mebari unita kadäni ukentä päbä apinjo Juda ämawebetä tom tohari jopäni jokken nanik nämo nak täkanj, Jekop jopänikengän injirirän jopäni jok tädotkuko unita.

33

Jekop tuäni Isokät abä peronkumän

¹ Eruk Jekop täjäro pärentäj kuñtängän Iso, ämaniye 400 udekät äbäjirä yabäjku. Eruk yabäjpäñ Jekoptä nanakiye yäpmäj daniñpäñ webeni Resel kenta Leata, ba watä webeni yarä unita yämiñkuk.

² Ude täñpäñ watä webe yarä ukät nanakiye intäjukun yepmanpäñ kwäwä nanaki ätukät Leakät u mädeniken yepmanpäñ kuñku. Yepmanpäñ kuñjirä nanaki Josepkät Resel mädeninik yepmanpäñ kuñkumän.

³ Tuñum ude täñpäñ ini intäjukuninik kuñjirän iwatku. Intäjukuninik päñku tuäni kanjanj orañ imikta kadäni 7 ude injami yäpän äpmonpäpäñ patkanj akuk täñtäj kuñkuk.

⁴ Täñtäj kuñjirän tuäni Isotä kanjapäñ bäräñej äbä bäyan imiñpäñ injipäj iniñ oretkuk. Ude täñpänkanj konäm kotkumän.

⁵ Täñpäñ Isotä Jekop webeniyekät nanakiye yabäjpäñ Jekop iwetkuk; Ai! Webe nanak päke ŋo netäñ? Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Anututä watä ämaka näka iron täñ namiñjirän imaka päke yabätan ŋo ahäj namiñku.

⁶ Ude yäwänkanj watä webe yarä u nanakiye yäj-yäkñat yäpmäj Iso dubiniken kuñpäñ gukut imäpmok täñku.

⁷ Täñjirä Lea nanakiyekät äbäjpäñ udegän täñku. Mädeninik Resel nanaki Josepkät äbäjpäñ udegän gukut imäpmok täñkumän.

⁸ Täñjirä Isotä iwetkuk, Ai, tom äbot intäjukun yäpmäj äbäjirä yabäro u imata? Yäjirän Jekoptä iwetkuk; Ekänina, gäk bänep täga nadäj nami yäppäj pewa äbäjo u! yäk.

⁹ Ude iweränä Isotä yäjku; Monäna waki! Näkŋo tuñum mäyapinik it namikanj unita tuñum u gäkñata yäpmäñsi!

¹⁰ Yäwänä Jekoptä yäjku; Ude nämo! Gäk bänep paki nadäj namiñpäñä tuñum gamitat u gäkñata biñam yäpmäj yäk. Gäk gabäjpäñ tägagämän nadätat. Gäk not täñ namitan unita injamka gabäjira Anutu injami bumik täyak yäk.

¹¹ Ude yäjpäñ äneñi gwäk pimiñpäñ iwetgän täñku; Tuñum gamiro u gäkñata yäpmäj yäk. Anututä täñkentäj namiñjirän imaka täpuri kubäta nämo wäyäkñek täyat. Ude peñ iwettäyon Isotä tuñum u yäpuk.

¹² Yäpmäjpäñ Isotä yäjku; Eruk kuna! Näkä jukun kuñjira näwarut yäk.

¹³ Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Ekänina, gäk nadätan? Nanaknaye bäräñej kukta kehäromini nämo. Ba sipsip bulimakau nanakiye nitek unita imaka, nadäwätäk täyat. Bäräñej jide täñpäñ kunej? Bäräñej kuñpäñä nanakiye kuduptagän kumneñ yäk.

¹⁴ Unita gäkä jukun Idom kome päñku ninta itsämäjiri näk mäden tomkät nanaknaye-kät nin kwiklinik äreñpäñ api gabäj ahäne.

¹⁵ Ude yäwänä Isotä iwetkuk; Eruk, täñkentäj tamikta ämanaye ätu gäkken yepmanpakanj tämagut yäpmäj kunayäj yäk. Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Iron täñ täyan upäjkanj man yäyan ude nämo. Jop waki, näka bänep täga nadäjpeñ kweno uwä täga yäk.

¹⁶ Eruk man yäwän tärewänpäñ Iso uwä iniken kome wäpi Idom kepma ugän äneñi kuñkuk.

¹⁷ Idom kome kuñkukupäj Jekop uwä Sukot komeken päñku itkuk. Kome uken inita yottaba kubä täñit, tomta yottaba ätu täñit täñku. Päñku yottaba täñpäñ itkuko unita iniken man terak kome u wäpi Sukot yäj iwetku.

¹⁸ Eruk, Mesopotemia kome peñpeñ äbuko, Sukot kome uken ätu it yäpmäj kuñtängän eruk akumanj päñku Kenan kome Sekem täño yotpärare wäpi Salem uken ahäjpäñ u dubiniken kome yäpmäjpäñ itkuk.

¹⁹ ✱ Kome yäpmäjpäñ itkuko unitäño mähemitä kome gwäkita siliwa monenja iwetkuk. Iwerä udegän yämiñkuk. Kome mähemi uwä Hamo täño nanakiye. Hamo uwä Sekem täño nani.

²⁰ Tänpäkan Jekop kome uken mobä kubä kubä tänpän Anutu inin oretta tom uterak dämpänpän ijik tänkukonik. Ude tänkan wäpi 'Anutu, Isrel täno Anutu' yän iwetkuk. Iniken man terak wäpi 'El, Elohe Isrel' yän iwetkuk.

34

Sekemtä Daina iwarän tänkuk

¹ Eruk, kepma kubäta Jekop kenta Lea äperi wäpi Daina uwä webe kome uken nanik ätukät itpän-nadäk tänpayän kuñkuk.

² Kuñjirän äma kubä wäpi Sekem unitä Daina u kanğärip tänpän iwarän tänpän injipän waki täñ imiñkuk. Sekem nani wäpi Hamo uwä Hivitä äbotken nanik, kome unitäno intäjukun äma itkuk.

³ Tänpäkan Sekemtä Daina waki täñ imiñpänä eruk webe unita gäripi nadänpän näkñjata kan yäpa yänkan man gäripi nikek ätu iwetkuk.

⁴ Ude tänpän pänku nani Hamo nado iwetkuk; Nan! Webe guban ño näka biñam yäpmän nam yäk.

⁵ Tänpäkan Sekemtä Daina waki täñ imiñkuko manbiñam u Jekoptä nadänkan itkukonik. Nanakiye tomta watä itta kuñ moreñkuño unita ini äbäkan manbiñam u yäwera yänpän itsämbuk.

⁶ Nanakiyeta itsämän irirän Sekem nani Hamo uwä äbuko Jekopkät man yänpän-nadäk täñ itkumän.

⁷ Man nämo yänğärenjirän Daina wanoriye tom piäken naniktä yoriken äbänpän biñam u nadänkuñ. Sekemtä Daina waki täñ imiñkuk yän nadänpän Isrel ämawebe ninta mäyäk pähap täñ nimitak yän nadänkuñ. Imaka tänanji nämopän tänkuko unita bänepi utpän kokwawak tanji pähap nadänkuñ.

⁸⁻⁹ Kokwawak nadän irirä Hamotä Jekopkät nanakiye ñode yäwetkuk; Nanakna Sekem uwä äpetka yäpmäta gäripiinik nadätak yäk. Iniken gärip u iwatpän gäwet yabätat yäk. Jide nadätan? Täga api yäpek ba nämo? Eruk, bänep kubägän pedayän tämäko uyaku kämiwä nanakiye äpetniye kowat wapiwän täga api täneñ.

¹⁰ Kowat wapiwän tänpän in nintä komeken ño penta kan itna yäk. Ude tänpän itkan intä ninken tunum suwan namiñ gamiñ täga api täne yäk. Ba nintäno kome ätu imaka, injinta täga api yäpneñ.

¹¹ Sekem nanitä ude yäwänä Sekem ini uwä Daina nani wanoriye ñode yäwetkuk; Intä ei yän yäwäwä imaka kubä injin gäripi nadänayän täno ugänpän api tamet yäk.

¹² Ba monen udepän nimi yän näweräwä täga api tamet yäk. Upänkan webe ño iwoyän namiñirä näka biñam ude tänpän yäk.

¹³ Sekemtä ude yäwänä Jekop nanakiyeta Wanotninta imaka mäyäk ikek täñ imiñkuko unita jop yän-yäkñatna yänpän Sekemkät nani ñode yäwetkuñ;

¹⁴ Ude nämo yäk. Nin wanotnin uwä äma gupi moräk nämo madäwaniken täga nämo tena kwek yäk. Ude täkta mäyäk ikek yäk.

¹⁵ Upänkan in äma kuduhtagän gupjin moräk madänpän nin bumik äworeneño uyaku täga api nadän tamine yäk.

¹⁶ Nintä kädet pekamän u bureni iwaräwä eruk inkät bänep kubägän tänpän äbot kubägän ude itkan kowat wapiwän täga api täñ yäpmän kune.

¹⁷ Täñ gupjin moräk madäta täwetkamän u nämo tänpäwä nin kome ño penpän wanotnin u yänjñat yäpmän api kune yäk.

¹⁸ Ude yänjirä Hamokät nanaki Sekemtä nadäwän tägankuñ.

¹⁹ Nadäwän tägawäpän Sekem Jekop äperi yäpmäta gäripiinik nadänkuko unita man Jekop nanakiyeta yäwetkuño u bäräneñ buramiñkuk. (Sekemtawä iniken äboriyeta nadäwä ärowani täk täñkuñ.)

²⁰ Eruk, Sekemkät nani Hamotä yotpärare u täno käbeyä komeken pänku äma uken nanikkät käbeyä tänpän man ñode yäwetkumän;

²¹ Nadäkan? Jekopkät äboriye uwä ämawebe täga. Ba komenin imaka, tanji unita nadän yämiñitna kome ño yäpmänpän itkan suwan namiñ gamiñ täñit kowat wapiwän tänpän api täk täne yäk.

²² Upänkan nintä täkinik tänpüt yän nadäkan uwä ämani nin kuduhtagän gupnin moräk madänero uyaku penta ñogän itta täga api nadäneñ.

²³ Täñkan äbot kubägän itpän sipsip, bulimakau ba tunumi päke u ninta biñam api täneño unita penta kan itna yän nadän yämina!

²⁴ Ude yäweränä yotpärare u nanik ämawebe kuduhtagantä Sekem yanani täno man unita nadäwä tägankuñ. Nadäwä tägawäpän ämani kuduhtagän gupi moräk madänkuñ.

²⁵⁻²⁶ Eruk, gupi moräk madänkuño kepma yaräkubä ude tärenjirän unitäño komi nämo paorirä Daina wanoriyat, Simeon kenta Livai, yarä unitä ämik täkta päip yäpmänpäñ käbop penkañ äma täga dapun jop tänyäknatkañ yotpärare u kuñatkumäno u naniktä yabänpäñ-nadäk nämo täñkuñ. Yabänpäñ-nadäk nämo täñjirä Simeon kenta Livai ämik pewän ahänkuñ. Ämik täppäj Sekem yanani ba ämaniye kudup kumäj-kumäj döpumän. Däpmänpäñ Daina Sekemtä yäpukopäj imagut yäpmäj kuñkumän.

²⁷ Ude täñpeñ kuñjirän noriye ätu mäden yäwatkuño unitäwä wanori waki täñ imiñkuko unita kowata däpmäj tärekta yotpärare u kuñpäñ äma döpumäno u yapmittäj kuñpäñ tuñum tägatäga inita koreñkuñ.

²⁸⁻²⁹ Uwä sipsip, bulimakau, doñki ba webeniye nanakiye ba imaka tägatäga yori gänañ ba piäniken itkunjo u kuduptagän porinjuñ.

³⁰ Ude täñjirän nani Jekoptä biñam nadänpäñ kikuñtupäñ Simeon kenta Livai yäwetkuk; Wa! Ek ämawebe ño nanik injamiken näk wäpna täñpän wakañ yäk. Ektä ude täñjirän Kenantä äbotken nanik ba Perestä äbotken nanik ba äbot kuduptagän näka gañani pähap api nadäj namineñ. Näkä äbotken äma mäyap nämo ño unita äma äbori äbori unitä yän-akuñpäñä nin nädaminji-nani kumän api nidäpneñ yäk.

³¹ Nanitä ude yäwerirän nanakiyat unitä Jekop kowata man ñode iwetkumän; Umun man täga niwetan upänkañ wanotnin kubokäret webe bumik waki täñ imiñkuko u täga nadätan ba?

35

Jekop Betel komeken äneñi kuñkuk

¹ ✧ Kome uken ittängän Anututä Jekop ñode iwetkuk; Gäk Betel komeken kuñpäñ kome kañ yäpmänpäñ it yäk. Kome uken Anutu näk naniñ oretta mobä bukä kubä kañ tä. Nähä Anutu gäk tuäka Isota umuntañ päñku pariri ahäj gamiñkuro u yäk.

² Anututä ude iweränä Jekoptä webeniyañ äperiye nanakkät piä ämawebeniye kudup yänpäbä yepmañpäñ ñode yäwetkuk; Bämopjinken yäwikta anutunin yän nadäk täkañ u ureñ täñpä kwäpäñ bänepjin ket utpäñ tekjin imaka, ärutpak täwanipäj wädäwä ärokot yäk.

³ Nadäkañ, nin Betel komeken api kune yäk. Näk butewaki nadäwätäk terak kuñarira Anutu kädet miñin ahäj namiñkuko u iniñ oretta mobä bukä kubä uken api täñpet yäk. Anutu unitä uken-uken kuñatkutken u täñkentäj namiñjirän kuñatkut yäk.

⁴ Ude yäweränkañ guñ äbot täño yäwik yäpmäj kuñatkuño u ba jukuwabik imaka kudup Jekopta imiñjirä Sekem täño kome u gägäniken kupähä päya kubä mebäriken awañ äneñpäñ yejämbuk.

⁵ Ude täñpeñ kuñjirä Anututä ämawebe yotpärare kuñji kuñji itkunjo unita umun pähap pewän ahäj yämiñjirän Jekop nanakiye däpmäkta nämo yäwarän täñkuñ.

⁶ Eruk kuñtängän Jekoptä äboriye Kenan komeken kome täpuri wäpi Lus, wäpi kubä Betel uken ahänkuñ.

⁷ Uken Jekoptä mobä bukä kubä täñpäñ wäpi Betel Kome Täño Anutu yän iwetkuk. Tuänita umuntañpeñ kuñjirän Anututä Betel kome uken ahäj imiñkuko unita wäpi ude yänkuñ.

⁸ Uken ittängän Rebeka täño watä piä webe wäpi Debora u kome uken kumäjirän Betel kome gägäni kupähä päya mebäriken äneñkuñ. Päya kupähä u mebäriken Konäm Butewaki Kome yän iwetkuk.

Anututä Jekop wäpi kodaki Isrel yän iwetkuk

⁹ Täppäkañ Jekoptä Mesopotemia komeken naniktä äbänpäñ itkuko kadäni uken Anututä äneñi ahäj imiñpäñ kon man ñode iwetkuk;

¹⁰ ✧ Gäk wäpka Jekop upänkañ wäpka Jekop wari nämo gäwetpäñ wäpka kodaki Isrel yän api gäwetneñ. Ude yänpäñ Anututä wäpi Isrel yän iwetkuk.

¹¹ ✧ Täppäj iwetkuk; Nadätan, näk Anutu kehäromi mähemi. Gäk nanak bäyañ wek täñpäñ ahäj bumbum täñjiri äbot kubägän nämo, äma äbot ini-ini api ahäj yäpmäj kuneñ. Ba gäkä äbotken nanik intäjukun äma imaka, api ahäneñ. Ahäjirä gäk orani pähap api iren yäk.

¹² Täppäkañ Abraham Aisakta kome yäniñ kireñkuro u gäka biñam api ganiñ kirewet. Täñkañ äbekaye orañkaye kämi ahänayäj täkañ unita biñam imaka, api yäniñ kirewet yäk.

¹³ Eruk, Anututä ude yänpäñ Jekop teñpeñ kuñkuk.

¹⁴ ✧ Täppäkañ Jekop Anututä man iwetkukken mobä käroñji kubä kämi kañpäñ nadäkta yäputkuk. Täppäj Anututa biñam täkta wain ume piñ ibatpäñ olip gakñji imaka piñ ibatkuk.

¹⁵ Ude täppäj Anututä Jekop man iwetkuko kome u täño wäpi Betel yän iwetkuk.

Resel kumbuk

¹⁶ Eruk Efrata kome kuna yänpäj Betel kome u peņpeņ kuņkuņ. Kuņtängän kädet bämopiken Resel nanak bāyawayäj komi nadänjukopäj nanak bāräņeņ nämo ahänjuk.

¹⁷ Komi taņi ude nadäj irirän täņkentäki kubätä ŋode iwetkuk; Umuntäweno! Nanak ämani äneņi kubä ahatak yäk.

¹⁸ Eruk nanak kwawak ahäwänkaņ miņi Resel kumbayäj täņpäjä nanaki wäpi Benoni yäj iwetpäņ pengän kumbuk. Täņpäkaņ Benoni yäj iwetkukopäj kumäņirän nanitä nanaki uwä wäpi Benjamin yäj iwetkuk. (Ninin man terak Benoni uwä Komi piäna täņo nanak. Täņ Benjamin uwä Nanakna bänepnaken nanik.)

¹⁹ Eruk, Resel kumbänkaņ Efrata kome nämo ahänkaņ kome bämopiken, kädet gägäniken äneņkuņ. Efrata uwä apiņo wäpi Betlehem yäj yäk täkamäj.

²⁰ Resel äneņpäjä awaņ terak mobä käroņi kubä, kämi kaņpäjä nadäta äneņkuk. Äneņkuko apiņo pen itak.

²¹ Eruk Jekop kome u peņpeņ kome täpuri wäpi Mikita-Ede u irepmitpäjä ätukät kuņpäjä yottaba täņpäjä itkuj.

²² * Uken itkaņ Jekop nanaki tuäni wäpi Rubentä nani täņo watä piä webe kubä wäpi Bilha ukät päņku parirän nanitä biņam nadäņpäjä kokwawak taņi nadäj imiņkuk

Jekop nanakiye täņo manbiņam

²³ Jekop täņo nanakiye 12. Webeni Leatä bāyaņkuko uwä ŋode; Ruben u intäjukun nanik. Mädenä Simeon, Livaı, Juda, Isaka, Sebulun unitä ahänkuņ.

²⁴ Täņ webeni Reseltäwä Josep kenta Benjamin bāyaņkuk.

²⁵ Täņkaņ Resel täņo watä piä webe Bilha u nanakiyat Dan kenta Naptali.

²⁶ Täņ Lea täņo watä piä webe wäpi Silpa uwä nanakiyat Gat kenta Ase. Jekop nanakiye uwä Mesopotemia komeken ahänkuņ.

Jekop nani Aisak kumbuk

²⁷ * Täņpäjä Jekop, nani käwa yänpäj Mikita-Ede kome peņpeņ Mamre kome, nani Aisaktä itkukken u kuņkuk. Mamre kome u Hebron yotpärare u dubiniken itkuk. Hebron wäpi kubä Kiriāt-Aba, Abraham kenta Aisaktä bian itkumäno u.

²⁸⁻²⁹ Aisak tägawaniinik täņirän obaņ 180 ude täreņirän kumbuk. Kumäņirän nanakiyat Iso kenta Jekoptä äneņkumän.

36

Iso nanakiye täņo manbiņam

¹ Iso, wäpi kubä Idom, unitäno manbiņam ŋode;

² * Webeniye Kenan komeken nanik ŋode yäpuk; Kubäwä Elon täņo äperi Ada. Elon uwä Hit äbotken nanik. Kubäwä Ana täņo äperi Oholibama. Ana uwä Sibeon nanaki, Hivi äbotken nanik.

³ * Webeni kubäwä Ismael äperi wäpi Basemat yäpuk. Basemat uwä Nebaiot täņo noripak.

⁴ Täņkaņ Iso webeni Ada uwä nanaki kubägän wäpi Eriřas bāyaņkuk. Täņ webeni Basemat uwä nanaki kubägän wäpi Ruel bāyaņkuk.

⁵ E, webeni Oholibama uwä nanakiye Jeus, Jalam, Kora bāyaņkuk. Täņpäkaņ Iso nanakiye wäpi tawaņ danikamäj uwä Kenan komeken itkaņ ahänkuņ.

⁶⁻⁷ Täņpäkaņ Jekop tuäni Isokät Kenan kome u bok itdenņa nadäwän kome taņi nämo täņkuk. Äboriye ba yawakiye mäyap unita jide täņpäjä ketem ninekta ba yawaktä nakta yabäj ahäde yäj nadänkumän. Ude nadäņpäjä eruk Isotä monäni Jekop kakätäņpeņ kome kubäken kwa yänpäj webeniye nanakiye piä ämawebeniye yawakiye ba tuņumi Kenan kome itkaņ yäpuko u kuduptagän kome ban kubäken kuņkuk.

⁸ Kuņtängän Idom kome pom-pomken ahänpäjä kome u yäpmpäjä itkuk.

⁹ Iso uwä Idom äma äbot kome uken ahänkuņo unitäno orani itkuk. Nanakiye oraniye täņo wäpi tawaņ ŋode;

¹⁰ Iso webeni wäpi Ada unitä nanak Eriřas bāyaņkuk. Täņ webeni kubäwä wäpi Basemat unitä nanaki Ruel bāyaņkuk.

¹¹ Eruk, nanaki Eriřas unitäno nanakiye 5 ude ahänkuņ. Nanakiye 5 ahänkuņo u wäpi ŋode; Teman, Oma, Sefo, Gatam, Kenas.

¹² Täņ Eriřas webeni burenitä nanak 5 ude bāyaņkuk. Täņkaņ watä piä webeni wäpi Timna yanäpi täņpäjä nanak Amalek bāyaņkumän. Nanak uwä Iso webeni Ada unitäno oraniye.

¹³ Täņ Iso nanaki Ruel unitäno nanakiye yaräbok-yaräbok ŋode; Nahat, Sera, Sama, Misa. U uwä Iso webeni Basemat unitäno oraniye.

¹⁴ E, Iso webeni mäden yäpuko uwä Oholibama. Oholibama uwä Ana täņo äperi, Sibeon täņo äbeki. Oholibama unitäno nanakiye uwä Jeus, Jalam, Kora.

¹⁵⁻¹⁶ Tānpākaŋ Iso tāŋo oraniye ātu āboriye tāŋo āma ekānita itkuŋ. Āma ekāni itkuŋo uwā wāpi tawaŋ ŋode; Iso nanaki tuāni Erifas unitāŋo nanakiye āma ekānita itkuŋo u wāpi Teman, Oma, Sefo, Kenas, Kora, Gatam, Amalek. U uwā Iso webeni Ada tāŋo oraniye.

¹⁷ Tāŋ Iso nanaki Ruel unitāŋo nanakiye āboriye tāŋo āma ekānita itkuŋo u wāpi Nahat, Sera, Sama, Misa. U uwā Iso webeni Basemat tāŋo oraniye.

¹⁸ E, Iso webeni Oholibama unitāŋo nanakiye āboriye tāŋo āma ekānita itkuŋo uwā wāpi Jeus, Jalam, Kora. U uwā Iso webeni Oholibama, Ana āperi unitāŋo oraniye.

¹⁹ Tānpākaŋ wāpi tawaŋ it yāpmāŋ āpākaŋ uwā Iso, wāpi kubā Edom, unitāŋo nanakiye oraniye āma ekāni itkuŋ.

Sei oraniye tāŋo manbiŋam

²⁰⁻²¹ Tānpāŋ Sei, Ho ābotken nanik, unitāŋo nanakiye Idom komeken itkaŋ ahāŋkuŋo u wāpi ŋode; Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Ese, Disan. Sei tāŋo nanakiye u Ho āboriye tāŋo āma ekānita itkuŋ.

²² Tāŋkaŋ Lotan nanakiyat Hori, Heman. (Timna, Iso tāŋo watā piā webeni uwā Lotan tāŋo wanori).

²³ Tāŋkaŋ Sobal nanakiye ŋode; Alvan, Manahat, Ebal, Sefo, Onam.

²⁴ Tāŋkaŋ Sibeon nanakiyat Aia, Ana. Ana uwā kome āma nāmo iraniken itkaŋ nani tāŋo doŋkiniyeta watā it tāŋkukken u ume komi nitek kome gānaŋ nanik ābāŋjirān intājukun kaŋ-ahāŋkuk.

²⁵ Tānpākaŋ Anatā nanak yarā bāyaŋkuk. Nanaki Dison, āperi Oholibama.

²⁶ Dison nanakiye ŋode; Hemdan, Esban, Itran, Keran.

²⁷ Tāŋ Ese nanakiye ŋode; Bilhan, Savan, Akan.

²⁸ E, Disan nanakiyat Us, Aran.

²⁹⁻³⁰ Tānpākaŋ Ho āboriye tāŋo āma ekāni ŋode itkuŋ; Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Ese, Disan. Āma uwā āma ābori ābori Idom komeken ittāŋ kuŋkuŋo unitāŋo āma ekāni.

Idom kome āma ābori ābori unitāŋo intājukun āma wāpi tawaŋ

³¹ Tānpākaŋ Isrel āmawebetā intājukun āma kubā nāmo yāpmāŋjirā Idom āmawebe tāŋo intājukun āma māyap ŋode it yāpmāŋ ābuŋ;

³² Intājukunā Beho nanaki wāpi Bela, u Idom komeken yabāŋ yāwat piā tāŋkuk. Āma u Dinhaba yotpārareken nanik.

³³ Eruk, Belatā it yāpmāŋ āroŋpāŋ kumāŋjirān Sera tāŋo nanaki wāpi Jobaptā komeŋi yāpmāŋpāŋ intājukun āmata itkuk. Āma unitāŋo komeŋi Bosra.

³⁴ Eruk Jobaptā it yāpmāŋ āroŋpāŋ kumāŋjirān Husamtā komeŋita itkuk. Husam uwā Teman komeken nanik.

³⁵ Eruk Husamtā it yāpmāŋ āroŋpāŋ kumāŋjirān Bedat nanaki wāpi Hadattā intājukun āmata itkuk. Hadat uwā Moap komeken āmik tāŋpāŋ Midian kome tāŋo komi āma kehāromini yāpmāŋ āpuk. Hadat uwā yotpārareni Avit.

³⁶ Eruk Hadattā it yāpmāŋ āroŋpāŋ kumāŋjirān Samlatā komeŋi yāpuk. Samla uwā Masreka komeken nanik.

³⁷ Eruk Samlatā it yāpmāŋ āroŋpāŋ kumāŋjirān Saultā komeŋita itkuk. Uwā Rehobot yotpārare, Yufretis ume ani kukŋi uken nanik.

³⁸ Eruk Saultā kumāŋjirān Akbo nanaki Balhanantā komeŋi yāpuk.

³⁹ Balhanantā it yāpmāŋ āroŋpāŋ kumāŋjirān Hadattā komeŋi yāpuk. Āma uwā Pau yotpārareken nanik. Webeniwā Matret āperi wāpi Mehetabel. Matret uwā Mesahap āperi.

⁴⁰⁻⁴³ Iso āboriye tāŋo āma ekāni ekāni wāpi ŋode; Timna, Alva, Jetet, Oholibama, Ela, Pinon, Kenas, Teman, Mipsa, Makdiel, Iram. U uwā Idom nanik āmawebe ābori ābori unitāŋo āma ekāni. Tānpākaŋ wāpi Idom uwā Iso tāŋo wāpi kubā. Isotā orani pāhap itkuko unita kome u ba āmawebe ābot u wāpi Idom yāpuŋ. Ābot kubāgān nāmo itkuŋ. Ābori ābori itkuŋo u kome ini-ini yāpuŋ. Kome u ini-ini yāpmāŋpāŋ āma ekāni wāpi tawaŋ it yāpmāŋ āpākaŋ ŋo ābori ābori unitāŋo āma ekānita itkuŋ.

37

Josepkāt noriye tāŋo manbiŋam

¹ Tānpākaŋ Jekop, nanitā bian itkukken, Kenan komeken u itkuk.

² Eruk Jekop nanakiye tāŋo manbiŋam u ŋode; Nanaki kubā wāpi Josep u gubaŋi, obaŋi 17 ude. Uwā noriyekāt sipsip kenta memeta watāni ittāŋ kuŋat tāŋkuŋoni. Noriye uwā nani tāŋo watā piā webe Bilha kenta Silpa unitāŋo nanakiye. Tāŋkaŋ Josep uwā noriyetā kādet wakiwaki tāŋpeŋ kuŋat tāŋkuŋo u yabāŋpāŋ pāŋku nani Jekop manbiŋam iwet tāŋkukonik.

³ Tānpākaŋ nani tāgawaniinik tāŋjirān Josep ahāŋkuko unita nanitā Josepta gāripiinik nadāk tāŋkukonik. Unita tek sākgāmān kāroŋi kubā, kerī kāroŋipāŋ bipmāŋ imiŋkuk.

⁴ Tãñpãkãñ noriyetã ñode kañpãñ nadãñkuñ; Nanitã Josepta gãripi nadãñ iminjkuko u ninta nadãñ nimik tãyak u irepmítak yãñ kañpãñ nadãñkuñ. Ude kañpãñ nadãñpãñã Josepta gañani pãhap nadãñ iminjkun. Kokwawak injam dapun ijinpãñ man tãga kubã nãmo iwet tãñkuñjonik.

⁵⁻⁷ Kokwawak ude nadãñ iminpãñ kuñjarirã eruk bipani kubã Joseptã dãpmonken tãñjuk. Tãñpãñ yãñejirãñ dãpmonken kañkuko u ñode yãwetkuk; Nãkã dãpmonken karo u yãñahãwa nadãwut yãk. Nin kuduhtagãñ piã gãnañ itkañ tepãrañ ãtu pãdã tãñ iramãñjonik yãk. Tãmãñopãñkañ nãkã pãdã tãro uwã akunpãñ kãron wãdãñ irak yãk. Tãñjirãñ intã tãño unitãwã nãkã tãro u it ãyãñutpãñ gukut imãpmok tãñ iminirã yabãt yãk. Dãpmonken karo ubayãñ yãk. Ude yãwerirãñ nadãñpãñ noriyetã gañani nadãñ iminjkunjo u irepmítãñ gañaniinik nadãñ iminjkun.

⁸ Ude yãwãnã noriyetã iwetkuk; Gãk ninta intãjukun ãma api iret yãñ nadãtan? Bure? Ude iwetpãñ dãpmonken kañkuko u ba man yãk tãñkuko u nadãñpãñ kokwawak tãñi pãhap nadãñ iminjkun.

⁹ Eruk bipani kubãtã dãpmonken ãneñi kubã kañkuk. Kañpãñ noriye ñode yãwetkuk; Dãpmonken karo u ñode yabãt yãk. Edap dapuri, komepakktãt guk 11 ude injamnaken gukut imãpmok tãñ naminirã yabãt yãk.

¹⁰ Eruk noriye ude yãwetkañ nani imaka, pãñku iwetgãñ tãñjuk. Iwerãnã nanitã kañyãñpãñ ñode iwetkuk; Wa! Dãpmonken jidewanipãñ tãñ! Gãk meñka notkayekãt nintã injamnaken gukut imãpmok kañ tãñ namut yãñ nadãtan?

¹¹ * Tãñpãkãñ Josep noriyetã kokwawak nadãñ imik tãñkuño upãñkañ nani Jekop uwã nanakitã man yãñkuko u kudup nadãñpãñ iyap tãñjuk.

Noriyetã Josep ãmata inin kireñpãñ gwãki yãpũ

¹²⁻¹³ Eruk kadãni kubã Josep noriye Seken komeken sipsipta watãni itta kuñkuño irirã nani Jekoptã Josep iwetkuk; Notkaye sipsipta watãni itnayãñ Sekem komeken kuñkuño itkañ yãk. Gepmãñpa yãpmãñ notkayeken kwayãñ unita tuñum tãyi yãk. Yãwãnã Joseptã Tãga, kwayãñ yãñ iwetkuk.

¹⁴ Yãwãnã nanitã iwetkuk; Gãk kome udeken kuñkañ notkaye ba tom imaka, sãkgãmãñ itkañ ba, goret itkañ yãñ kañ yabã yãk. Kudup yabãñpãñ-nadãñkañ ãbã manbinjam kañ nãweri nadãwa yãk. Jekoptã ude iwetpãñ Hebron awañ u nanik nanaki Josep tewãñ yãpmãñ kuñkuk. Eruk Josep kumañ Sekem komeken ahãñjuk.

¹⁵ Sekem komeken ahãñpãñã noriyetã wãyãkñetãñ kumãñ kuñat moreñjuk. Kuñattãngãñ ãma kubã ahãñ imãnã iwetkuk; Gãk imata wãyãkñetan?

¹⁶ Iwerãnã Joseptã iwetkuk; Nãk notnaye yawakiyeta watãni itkañ unita wãyãkñetat yãk. Gãk uken itkañ yãñ nadãtan?

¹⁷ Iwerãnã ãma unitã iwetkuk; Notkaye kome ño peñpeñ kuñkuñ yãk. Uwã kome ño peñpeñ Dotan komeken kuna yãñirã nadãñkut yãk. Ude iwerãnã eruk Josep noriye yabãñ ahãkta kuñtãngãñ Dotan komeken ahãñjuk.

¹⁸ Ahãñpãñ ban uduken kuñ irirãñ noriyetã kañpãñ kumãñ-kumãñ utta ñode yãñkuñ;

¹⁹ Wisiknin! ãma dãpmonken kãwani ukeño ãbãtak udu yãk.

²⁰ Eruk, inipãñ kumãñ-kumãñ utpãñ ume awañ kubã gãnañ pena ãpmonpãñ yãk. Utnakañ dãpmonken kak tãñkuko u jide tãñpãñ bureni api ahãneñ? Ude tãñkañ pãñku nan ñode kañ yãñikñatna; Tom ãgwãri kubãtã utpãñ nanjuk yãñ kañ iwetna yãk.

²¹ Eruk noriyetã ude yãñirã tuãni Rubentã nadãñpãñ Josep tãñkentãñpãñ tewa yãpmãñ nanken kañ kwãñ yãñ nadãñpãñ man ñode yãwetkuk; Kumãñ-kumãñ utnero!

²² Ba nãgãt iminero. Josep jop inipãñ kome jopi ñoken ume awañ kubã gãnañ tena ãpmonpãñ yãk. Uwã yabãñ paotpãñ Josep ãneñi yãpmãñpãñ nanken kañ tewa kwãñ yãñ nadãñpãñ man ude yãwetkuk.

²³ Ude yãwerãñ nadãñpãñ irirã Josep, noriye dubiniken ãbãñjirãñ inipãñ tek kerã kãronji tãñkuko u weñ tãñpã kuñ iminjkun.

²⁴ Weñ tãñpã kuñ iminirã inipã yãpmãñ pãñku ume awañ gãnañ tewa yãpmãñ ãpmo itkuk. Awañ uwã kawuki, umeni nãmo. ²⁵ Ude tãñkañ pãñku manjit itpãñ ketem nanjuk. Ketem nan itkañ Ismael ãbotken nanik ãtu Gileat komeken naniktã Isip kunayãñ ãbãñjirã bankentã yabãñkuñ. ãma ãbuño unitãño kamel terak imaka gãripi ba kãbãñi sãkgãmãñ nikek Isip komeken Isip naniktã yãminpãñ gwãki yãpmãkta bumta peñpãñ yãpmãñkañ ãbuñ. Ismael ãbot uwã wãpi kubã Midian.

²⁶ Ismael ãbot wãpi kubã Midian u ãbãñjirã yabãñpãñ Josep noripak kubã wãpi Judatã noriye ãtu ñode yãwetkuk; Notninpak utpãñ kãbop penayãñ tãkamãñ u kowata imatãken upãñ api yãpne?

²⁷ Unita utnero. Ismael äbot äbäkaŋ unita yämiŋpäŋ gwäki yäpna yäk. Ude tänayäŋ täkamäŋ unitä täga bumik. Josep uwä notninpak, nägät moräk kubägän yäk. Judatä ude yäweränä noriye ätu u nadäwä tägaŋkuŋ.

²⁸ * Ude yäŋ irirä Midian moner tuŋum äma u dubiniken äbuŋ. Äbäŋirän noriyetä Josep awaŋ gänaŋ nanik wädäŋ yäpmäŋ äbuŋ. Ude täŋkaŋ Ismael äbot unita yämiŋkuŋ. Yämäwä Josep gwäkita siliwa moner 20 ude yämiŋkuŋ. Yämiŋpäŋ yäŋikŋat yäpmäŋ Isip komeken kuŋkuŋ.

²⁹ Ude täŋirä eruk Ruben mäden äbä awaŋ gänaŋ Josepta kawän wawäkaŋ butewaki täŋiŋik nadäŋpäŋ konäm kotpäŋ teki weŋ-gajāhutkuk.

³⁰ Ude täŋpäŋ päŋku noriye yäwetkuk; Nanak u awaŋ gänaŋ nämo itak yäk. Unita näk jide täŋpayäŋ?

³¹ Ude yäŋirän noriye ätutä päŋku meme gubaŋi kubä utpäŋ Josep täŋo tek käroni uterak nanitä kakta nägäri dāpā jirkuŋ.

³² Däpā jiwäpāŋ yäpmäŋkaŋ nani iwōŋäreka eniken kuŋkuŋ. Päŋku nani ahäŋ imiŋpäŋ tek kerä käroni, meme nägäri nitek u iwōŋärenpäŋ ŋode iwetkuŋ; Nan, ŋo ka! Nō Josep täŋo tek ba?

³³ Ude iwet yabäŋirä nanitä kaŋpäŋ yäŋkuk; Wära! Nō bureni nanakna Josep täŋo tek yäk. Tom ägwäri kubätä utpäŋ nak yäŋ nadätat yäk.

³⁴ Jekop ude yäŋpäŋ butewaki täŋi nadäŋpäŋ iniken teki weŋ-gajāhut maŋpän kuŋkuŋ. Weŋ-gajāhut maŋpän kwäkaŋ tek wakiwaki yäpmäŋpäŋ täŋkuk. Täŋpäŋ nanaki Josepta yäŋpäŋ kadäni käroni konäm butewaki täŋ itkuk.

³⁵ Ude täŋirän nanakiye äperiye kuduŋtagän nanitä itkukken ugän äbäŋ moreŋkuŋ. Äbäŋpäŋ nani inin bitnänayäŋ nadäŋkuŋopäŋ konäm butewaki pekta nämo nadäŋkuk. Täŋpäŋ yäŋkuk; Nämo! Konäm kot yäpmäŋ kuŋtängän kumäŋpäŋ nanaknatä kukken ugän api iwaret yäk.

³⁶ Täŋpakaŋ Isip kome uken Midian nanik ukenonitä gwäki yäpmäkta Josep Potifata imiŋkuŋ. Potifa uwä Isip kome täŋo intäjukun äma Fero unitäŋo täŋkentäki kubä, komi äma Fero täŋo eni watä itkuŋo unitäŋo äma ärowani.

38

Juda kenta Tama täŋo manbiŋam

¹ Kadäni uken Juda noriye yepmaŋpeŋ päŋku äma kubä wäpi Hira ukät itta Adulam yotpärareken kuŋkuŋ.

²⁻³ Päŋku ittängän webe gubaŋ kubä kaŋgärip täŋpäŋ webenita yäpuk. Webe uwä nani wäpi Sua, Kenan komeken nanik. Eruk yanäpi täŋpäŋ bok ittängän webeni nanak kok itpäŋ nanaki tuäni bäyaŋkuk. Bäyawänpäŋ nani Judatä wäpi Era yäŋ iwetkuk.

⁴ Täŋpäŋ ittän kuŋtängän webeni äneŋi koki itpäŋ monäni bäyaŋkuk. Bäyaŋpäŋ wäpi Onan yäŋ iwetkuk.

⁵ Täŋpäŋ ätu it yäpmäŋ kuŋtängän nanak kok äneŋi itpäŋ nanak gweki bäyaŋpäŋ wäpi Sela yäŋ iwetkuk. Sela uwä Kesip yotpärareken ahäŋkuk.

⁶ Eruk Judatä nanaki tuäni Erata webe kubä iwoyäŋ imiŋkuko uwä wäpi Tama.

⁷ Täŋpakaŋ Era u kädet goret-goret kuŋarirän Yawetä kawän nämo tägawäpāŋ kumäŋ-kumäŋ utkuk.

⁸ Ude täŋirän Judatä nanaki monäni Onan iwetkuk; Tuäkatä nanak kubä nämo bäyaŋkaŋ kumäŋtak unitä gäkä nin täŋo kädet u iwatpäŋ webeni kajat gäkä korenpäŋ tuäkata nanak kaŋ bäyaŋ imi yäk.

⁹ Nanitä ude iwetkukopäŋ monänitä ŋode juku piŋkuk; Näk tuäna webeni kajat yäpayäŋ täyat uwä nanak bäyaŋirän ämawebetä U gäŋjaken nanak nämo yäŋ api näwetneŋ. U tuäka kumbuko u täŋo biŋam yäŋ api yäneŋ yäŋ nadäŋkuk. Ude nadäŋpäŋ eruk bok pat täŋkumänken nanak kok irektawä yäŋ nadäŋpäŋ ibini jopiken piak täŋkukonik. Ude täŋtän kuŋkuko unitä tuänita biŋam nanak kubä nämo ahäŋkuk.

¹⁰ Onantä ude täk täŋkuko uwä Yawetä kawän täga nämo täŋpänpäŋ u imaka, kumäŋ-kumäŋ utkuk.

¹¹ Urirän kaŋpäŋä Judatä äbeki Tama ŋode iwetkuk; Nankaken kaŋ ku! yäk. Päŋku iriri gwekna Sela unitä tägaŋpäŋ webe yäpnaŋi ude täŋirän äneŋi äyāŋutpeŋ näkken ŋo kaŋ äbi yäk. Judatä tuäke monäke webe yäpmäŋpäŋ kumbumäno udegän yäpmäŋpäŋ kumäkgän täŋpek yäŋ nadäŋpäŋ äbeki iwet-pewän naniken kuŋkuŋ.

¹² Ude iwet-pewän kuŋirän it yäpmäŋ äronätängän Juda webeni (u Sua äperi) kumbuk. Kumbänpäŋ äneŋkaŋ kupämta irän täreŋirän eruk kepma kubäta noripaki Adulam

yotpärareken nanik wäpi Hira u imaguränkanj Timna komeken piä ämaniyetä sipsip pujiñ madäñ itkuñken u kuñkumän.

¹³ Kome uken ahäñpäj irirän äma kubätä Tama iwetkuk; Nadätan? Oranjka sipsip pujiñ madäwayäj Timna komeken kuñkuk yäk.

¹⁴ Ude iwerirän Tamatä nadäjnkuk; Orana Juda, nanaki gweki wäpi Sela u tägatak upänkan näka biñam nämo iniñ kiretak yäj nadäjnkuko unita ñode täñkuk; Tek webe kajattä täñpen kuñjarani u yäjopmäñpäj tek kudupi kubä täñpäj ämatä nämo kanpäj nadäkta injami dapun uwäk täñpipiñkuk. Ude täñkanj Judatä Temna kädet ño äbayäj nadäñpäjñä pänku Enaim yotpärare kädet moräkiken manjit itkukonik.

¹⁵⁻¹⁶ Eruk Juda uwä kuñtängän webe u kädet miñin manjit irirän kanpäj ñode nadäjnkuk; Webe ño tektä injami dapun täñpipiñkuko unita kubokäret webe käwep yäj nadäjnkuk. Ño äbekna yäj nämo nadäjnkuk. Täñpäj dubiniken kuñpäjñä iwetkuk; Nadäj naminjiri nek bok pädayäj yäk. Iweränä webe unitä man ñode iwetkuk; Bok pädayäjñä näwetan unita imapäj namayäj?

¹⁷ Yäwänä Judatä iwetkuk; Nadäwätäk täñpeno yäk. Kowatawä meme gubanj kubäpäj pewa äbayäj yäj iwetkuk. Yäwänä iwetkuk; U täga upänkanj imaka kubä namikanj uyaku u kanpäj meme bureni api namen yäj nadäwayäj. Meme u bureni namiwä tuñum ño äneñi api gamet yäk.

¹⁸ Yäwänä Judatä iwetkuk; Kanpäj nadäkta imatäkenpäj gamet? Yäwänä iwetkuk; Imaka kubä gäkña wäpka kudän nikek ukät ähottaba inñitan u bok nam! Ude iweränä mani buraminpäj yänkuko udegän täñkuk. Täñpäj eruk bok parirän webe u nanak kok itkuk.

¹⁹ Täñpänkanj Tama yotken pänku tek injami dapun täñpipiñkuko u yäjopmäñpäj penkanj tek webe kajattä täñpani upäj äneñi täñpäj itkuk.

²⁰⁻²¹ Täñpänkanj Judatä iniken tuñumi ätu webe unita imiñkuko ukenjo äneñi yäpayäj nadäñpäj noripak Hira u meme gubanj kubä imiñkanj webe unita imikta pen iwet-pewän kuñkuk. Pen iwet-pewän pänku webe unita wäyäkñewän wawäpäj äma ätu Enaim yotpärare u nanik ñode yäwet yabäjnkuk; Kubokäret webe kädet miñin manjit irani u de itak? Yäwänä iwetkuñ; Kubokäret webe udewani ño nämo yäj iwetkuñ.

²² Ude iwerirä Hira äneñi äyäjutpen Judaken kuñkuk. Kuñpäj iwetkuk; Webe ñokenjo nämo kan-ahätat yäk. Webe udewani kome ñoken kubä nämo itak yäj näwetkuñ.

²³ Ude iwerän nadäñpäj Judatä yänkuk; Täga yäk. Näk nadäwätäk nämo täyat. Tuñum imiñkuro uwä inita biñam täyak. Webe unita wari nämo wäyäkñewen. Pen wäyäkñeñtän kuñaritda ämawebetä api nibäj mägayäneñ. Meme gubanj u webe unita imikta yäwanipäj wäyäkñewi wakanj unita täga, ini jop kanj irän yäk.

²⁴ Täñpänkanj it yäpmäj äronätängän komepak yaräkubä tärenjirän äma ätutä äbänpäj Juda iwetkuñ; Äbeka Tama ukenjowä kubokäretta kuñattängän nanak kok ikek irirän käkamäj yäk. Ude iweräwä kokwawak pähap nadäjnkuk. Täñpäj yänkuk; Pänku inñit yäpmäj pänku kädäp gänanj pewa ä ijiputpen kwän! yäk.

²⁵ Ude yäweränä pengän inñit yäpmäj yäman äpäñjirä webe ñokenjo orani man ñode iwetkuk; Nabäwut! Nanak kok itat ño netäño? Imaka wäpi kudän nikek ba ähottaba inñit ñonitä äma unitäño yänahäwayäj yäk.

²⁶ Tamatä ude yäwänä Judatä imaka imaka imiñkuko u yabänpäj ñode yänkuk; Wära! Webe ñonitäño momi nämo. Näkä goret täñkut! Näk nanakna Sela tägawänkanj webe ñonita iniñ kirekta yäwanipänkanj nämo iniñ kireñkuro unita udewä täñkuk yäk. Ude yänpäj eruk webe ukät bok wari nämo patkumän.

²⁷⁻²⁸ Täñpäj ätu it yäpmäj äronpäj webe u nanak kok itkuko bäyawayäj täñjirän webe täñkentäj imikta äbuko unitä kanpäj nadänkanj iwetkuk; Nanak kokkaken ño nanak yarätä itkamän yäk. Ude iwerirän nanak kubätä jukun keru pewan kwawak ahänjirän tek moräk gämäni kubä yäpmäjñpäj keriken topuk. Täñpäj yänkuk; Nanaki ñonitä jukun ahätak yäk.

²⁹ Ude yäwänä nanak u keru äneñi wädäj yäpmäj äronkuk. Täñjirän noripak kubä käbop itkuko unitä jukun ahänkuk. Täñjirän watä webe unitä kanpäj yänkuk; Wa! Baga imata yeñ weñpäj intäjukun ahätan? Baga yeñ weñpäj intäjukun ahänkuko unita iniken man terak wäpi Peres yäj iwetkuñ.

³⁰ Täñ noripak kubä tek gämäni topuko u mäden ahänkuk. Ahänjirän wäpi Sera yäj iwetkuñ.

39

Joseptä Potifata watä piä täñ imiñkuk

¹ Täñpänkanj Ismael naniktä Josep u Isip komeken yäjikñat yäpmäj kuñjirän Isip täño intäjukun äma unitäño täñkentäki kubä wäpi Potifa unitä moner yäminpäj Josep watä piä

jop täj imekta imagutkuk. Potifa uwä Isip kome täjō intäjukun äma wäpi Fero unitäjo watä ämata itkuk. Täjkañ komi äma täjō intäjukun äma ude itkuk.

² ✧ Eruk, Anutu Josepkät irirän Potifa täjō eni gānañ watä piä täj yäpmäñ kuñkuko u täjirän bureni säkgämān ahāñkuñ. ³ Ude täj irirän Potifatä kañpāñ nadāñkuñ; U Yawetä bok itkañ kehāromi imik täyak unita imaka imaka tāk täyak u kudup säkgämān ahāk täkañ yäk.

⁴ Ude kañpāñ nadāwān tägawāpāñ enini ba tuñumi päke u yabāñ yāwatta teñkuk.

⁵ Täjirän Yawetä Josepta yāñpāñ iron tañi täjirän Potifa täjō äbot, tuñumi ba epāni kudup säkgämāninik ahāñkuñ.

⁶ Yawetä ude täjirän Potifatä Josep imaka imaka päke u yabāñ yāwatta iniñ kireñkuk. Iniñ kireñpāñ ini uwä imaka kubāta nadāwātāk nämo täjñkuk. Ketemgān nañkañ nadāwātāk ikekāt nämo it täjñkukonik.

Josep komi yotken teñkuñ

Täñpākañ Josep uwä gupi ba iñami dapun säkgämān.

⁷ Unita kadāni kārōñi nämo itkañ Potifa webenitā Josep u kañgārip täñpāñ iwetkuk; Bok pätda yäk.

⁸⁻⁹ Ude iweränä Josep bitnäñpāñ yāñkuk; Imata näk kädēt waki udewani täñpet? No yabā; Tuñum päke itkañ ñonitājo māhemitā watāni itta nepmañkuk. Watāni irira ini uwä imaka kubāta nadāwātāk nämo tāk täyak. U eni ño watāni itta wäpi biñam iniken bumik namiñpāñ imaka kubāta nämo naniñ bitnäñkuk. Upāñkañ imaka kubātagān naniñ bitnäñkuk, uwä gāk yäk. Unita imata näk kädēt waki udewani täñpāñ Anutuken momi täñpet?

¹⁰ Ude iwerirän gwāk pimiñpāñ kadāni kadāni pen iwet yabäk tāk täñkukopāñ Joseptā nämo inik nadāñ imiñpāñ bok patta ba dubiniken kukta bitnäk täñkukonik.

¹¹ Täñpākañ kepma kubāta piä äma kudup kuñ moreñirā Josep piä täñpayāñ yot gānañ äroñkuk.

¹² Äroñirän webe unitā iwatpāñ tekigān iñitpāñ wādāñkañ iwetkuk; Eruk, apiño bok pätdayāñ yäk. Täjirän Josep umuntāñpāñ teki punin nanik u webe kerī terak yāñopmāñpāñ peñpeñ yāman umu äpāmañ kuñkuk.

¹³⁻¹⁴ Äpāmañ kuñirän webe u Josep täjō tek ñokejo iñit itkañ piä äma ätuta gera yāñkuk; Oi! Äbā ño kawut! Hibru äma äpnatā nintā yotken imagut yäpmāñ äbuko ukeñonitā mäyäk nimitak yäk. Näkä dāpmon patpat bägupken äbā nepmāñirayāñ täjirän kähān yāyat yäk.

¹⁵ Kähān yāñira metāpeñ kuyak! Täjkañ teki gupi terak nanik ño yāñopmāñpāñ ketna terak peñpeñ kuyak ño kawut! yäk.

¹⁶ Ude täñpāñ tek u pen iñitkañ irirän äpi Potifatā yoriken äbānä Josep täjō tek u iwōñäreñkuk.

¹⁷ Iwōñäreñpāñ manbiñam piä äma ätu yāwetkuko udegān äpi iwetgān täñkuk; Gākä äma imagut yäpmāñ äbuno ukeñowä näkä dāpmon patpatken äbāñpāñ mäyäk namik yäk.

¹⁸ Ude täjirän näkä kähān yāñpewa kikiñutpāñ teki peñpeñ yāman äpāmañ kuk yäk.

¹⁹ Potifa, webenitā jop manman ude iwerirän nadāñpāñ kokwawak pähap nadāñkuñ.

²⁰ Täñpāñ komi äma yāwerän Josep iñitpāñ Fero täjō komi yotken teñkuñ.

²¹ ✧ Eruk Josep komi yotken teñkuko irirän Yawetä orakorak täj imiñirän komi yot täjō watä äma intäjukun täñpanitā Josep kañpāñ nadāwān äma täga täñkuk.

²² Ude kañpāñ nadāñkañ Joseptā äma komi yot gānañ irani u ba epān u gānañ tākta yāwani u kudup yabāñ yāwatta teñkuk.

²³ Täñpākañ Yawetä Josep täñkentāñ imiñpāñ watä ämata teñirän piä täñkuko u tägagān ahāñ moreñirā intäjukun äma unitā kañpāñ nadāwātāk kubā nämo täjñkuk.

40

Joseptā dāpmonken täjō mebāri yāñahāñkuk

¹ It yäpmāñ äroñtāngān kadāni kubāken Isip täjō intäjukun ämata wain ume piñ imik täñpani ukāt kārāga iñiñpāñ imik täñpani, äma yarā unitā piä goret täñkumān.

²⁻³ Piä goret täjirän Ferotā nadāwān wawākañ komi yot kubā, komi äma täjō watä intäjukun täñpanitā watāni it täñkuko uken yepmañpāñ itkumān. Komi yot uwä Josep pewä itkukken ukengān äma yarā u päñku yepmañkuñ.

⁴⁻⁵ Täjkañ komi yot watä ämatā äma yarā unita watä irekta Josep iwoyāñkuk. Eruk komi yotken kadāni kārōñi it yäpmāñ äroñpāñ biñani kubāken äma yarā unitā dāpmonken kañkumāno uwä mebāri inigān inigān yabāñkumān.

⁶ Patkumāno yāñewākañ Joseptā äma yarā unitā itkumānken äroñpāñ nadāwātāk täj irirän yabāñkuk.

⁷ Yabāñpāñ yāwetkuk; Oi, ek imata nadāwātāk täj itkamān?

⁸ Yäweränä iwetkumän; Nek dāpmonken tāmako unita mebäri netä niwerek yāppāṅ nadāwātāk tāṅ itkamāk yāk. Ude iweränä Joseptä yāwetkuk; Nadāwun! Dāpmonken tāṅo mebäri nadāk-nadāk u Anutu tāṅo epän unita näwerun!

⁹ Ude yāweränä āma Ferota wain ume piṅ imik tāṅpani unitä dāpmonken tāṅkuko unitāṅo manbiṅam ṅode iwetkuk; Nāk ṅode kaṅkut yāk. Nāk kaṅ-iwarira wain päya kubä tädotpāṅ āronkuk.

¹⁰ Tāṅpāṅ unitāṅo kānani yarākubä āronpāṅ irori tāṅkuk. Irori tāṅpāṅ bureni ahāṅpāṅ gāmāneṅkuṅ yāk.

¹¹ Bureni gāmāneṅirä nāk Fero tāṅo ume ehät ketna kukṅitā inṅitkaṅ ketna kukṅitā wain bureni inṅitpāṅ tākātpewa umeni ehät gānaṅ āpmonkuṅ. Āpmonpākaṅ Ferota imiṅkut yāk.

¹² Ude yāṅirän Joseptä iwetkuk; Mebäri ṅode gāwera yāk. Kānani yarākubä uwä edap yarākubä ude itta kaṅkun.

¹³ Edap yarākubä tāreṅirän Ferotä gāmagut pāṅku piākaken āneṅi api gepmaṅpek. Tāṅpākaṅ gāk bian wain umeni piṅ imik tāṅkuno āneṅi udegān api piṅ imik tāṅpen yāk.

¹⁴ Ude tāṅpāṅ bānep tāga terak kuṅatpāṅä nāka butewaki nadāṅpāṅ Fero iwerikaṅ yot ṅo penpeṅ kaṅ kwa!

¹⁵ Nadātan? Nāk Kenan komeken nanik kubota nāmagut pābä kome ṅoken komi piä tākta nepmaṅkuṅ. Tāṅkuṅopāṅ waki kubä nāmo tāṅira jop nadāṅ komi yot ṅoken nepmaṅkuṅ!

¹⁶ Joseptä ude yāṅirän āma Ferota kārāga iṅṅpāṅ imik tāṅpani unitä Joseptä noripaki u dāpmonken tāṅo mebäri tāga yāṅahāṅpāṅ iwetak yāṅ nadāṅpāṅ ṅode iwetkuk; Nāk dāpmonken udegān kaṅkut yāk. Uwä ṅode; Nāk kārāga basket yarākubä gwāknaken penpāṅ yāpmāṅ kuṅatkut.

¹⁷ Yāpmāṅ kuṅarira basket punin u gānaṅ Ferota biṅam kārāga gāripi mebäri mebäri irirä baraktä ābāṅpāṅ naṅ paotkuṅ yāk.

¹⁸ Ude iwerirän Joseptä man kowata ṅode iwetkuk; Mebäri ṅode gāwera; Basket yarākubä uwä edap yarākubä ude itta kaṅkun.

¹⁹ Edap yarākubä tāreṅirän Ferotä yāniṅ kireṅpewān kotākka madāṅ tākṅeṅpāṅ gupka päya terak wabiṅirä baraktä api naṅ paotneṅ.

²⁰ Joseptä ude yāwerānkaṅ edap yarākubä tāreṅirän Fero iniken ahāk-ahāk kadāni tāṅirän āṅnak-āṅnak pāhap tāṅpa yāṅkaṅ piä āmaniye intājukun tāṅpani yāmagutkuk. Ude tāṅpāṅ āma Ferota wain ume piṅ imik tāṅpani ukät āma Ferota kārāga iṅṅpāṅ imik tāṅpani yarä u komi yot gānaṅ nanik bok yāmagutkuk.

²¹ Yāmagutpāṅ āma wainta mebäri nadāwani uwä piä bian tāṅpani āneṅi tāṅpekta inin kireṅkuk.

²² Upāṅkaṅ kārāga iṅṅ imani āma uwä Joseptä iwetkuko udegān kotāki madāṅ tākṅeṅpāṅ gupi päya terak wabiṅkuṅ.

²³ Ferotä ude tāṅpānkaṅ wainta mebäri nadāwani āma unitä Josepta juku nāmo penpāṅ guṅ taṅpāṅ itkuk.

41

Fero dāpmonken kubä tāṅkuk

¹⁻² Eruk it yāpmāṅ āronṅtāko obaṅ yarä tāreṅirän Ferotä dāpmonken ṅode tāṅkuk; Fero ini Nail ume dubiniken kāron itkaṅ bulimakau 7 gupi tāga Nail ume gānaṅ naniktä ābāṅpāṅ tepāraṅ naṅ irirä yabāṅkuk.

³⁻⁴ Bulimakau 7 ude ābākaṅ bulimakau 7 āneṅi abuṅo uwä kujarigān, intājukun ahāṅkuṅo udewani nāmo. Unitä ābāmaṅ noriyetä itkuṅken u kuṅkuṅ. Kuṅpāṅä noriye gupi tāga uwä naṅpāṅ kāmā āpmonkuṅ. Eruk Fero ude kaṅpāṅ kikuṅkutkuk.

⁵ Kikuṅkaṅ āneṅi patpāṅ dāpmonken āneṅi kubä ṅode tāṅkuk; Säguom kubä tädotpāṅ āronirän kaṅkuk. Uterak bureni 7 taṅi, tāgatä ahāṅkuṅ.

⁶ Eruk u punin terak āneṅi kubä tädotpāṅ āronkuko uwä bureni 7 mānit kādāp ikektä dāpani pogopigān ude ahāṅkuṅ.

⁷ Tāṅpākaṅ bureni pogopigān unitä bureni tāga uwä kudup kāmā āpmonkuṅ. Kāmā āpmonirä kaṅpāṅ Fero āneṅi kikuṅkutkuk. Kikuṅpāṅ ṅo dāpmonken tāyat yāṅ nadāṅkuk.

⁸ * Patkuko yāṅewānā Ferotä dāpmonken tāṅkuko unita nadāwātāk pāhap tāṅpāṅ āmaniye nadāk-nadāk ikekkāt kāren kāwani āma u kudup yāmagut pābä yepmaṅkuk. Yepmaṅpān irirä dāpmonken tāṅkuko yāwetpāṅ unitāṅo mebäri tāga yāwet yabāṅkuk. Yāwet yabāṅirän dāpmonken tāṅo mebäri kubä nāmo yāṅahāṅpāṅ iwetkuṅ.

⁹ Tāṅpākaṅ āma Ferota wain ume piṅ imik tāṅpani unitä Fero ṅode iwetkuk; Wära! Nāk apiṅo momina kubä nadātat u yāṅahāṅpāṅ gāwera yāk.

¹⁰ Gäk piä ämakayat nekta nadäwäwak täj niminpäj äma käräga ijinpäj gamik täjpani ukät nek komi yot kubä, komi äma täjo watä intäjukun täjpanitä watäni it täjkuko uken nipmanjukun.

¹¹ Komi yotken nipmanjukuno kadäni uken bipani kubäkengän nek dämpmonken bok täjnkumäko uwä mebäri inigän inigän.

¹² Täjpän kadäni uken Hibru äma guban j kubä komi yot täjo intäjukun äma unitäjo watä piä täj imani itkuko unitä dämpmonken täjnkumäko u iwetdapän mebäri ini-ini niwetkuk.

¹³ Mebäri niwetkuko udegän ahäj niminjuk; Näk nämagut päbä piänaken äneji nepmanjukun. Täj, äma gäka käräga ijinpäj gamik täjpani uwä päya terak wabiñkun yäk.

¹⁴ Ude iwerirän Ferotä komi äma peñ yäwet-pewän Josep bäräñen imagut yäpmanj abun. Imagut yäpmanj äbänpäjä gwäki geñi puñ j bok madän iminpäj tek kodaki täj iminjan Fero injamiken yänjkat yäpmanj kunjuk.

¹⁵ Yänjkat yäpmanj kwäwä Ferotä Josep ñode iwetkuk; Nadätan? Näk bipani dämpmonken täjnkuro unitäjo mebäri nadäka yäwet yabäwapän kubätä dämpmonken täjo mebäri nämö näwerak yäk. Täjkan gäka ñode yänjirä nadät; Gäk dämpmonken täjpän gäwerirä mebäri yänhäñpäj yäwet täyan. U bureni ba?

¹⁶ Ude iwerirän Joseptä Fero man kowata ñode iwetkuk; Näkña-tägän täga nämö täjpet. Mebäri nadäwayäj täyan uwä Anututä gäwerayäj yäk.

¹⁷⁻¹⁸ Ude iweränä Ferotä Josep iwetkuk; Näk dämpmonken ñode täjnut. Näk Nail ume dubiniken käroñ wädäj itkan bulimakau 7 gupi täga Nail ume gänañ naniktä äbänpäj tepärañ nanj irirä yabänjuk.

¹⁹ Bulimakau 7 ude intäjukun abäkan uterak äneji 7 ude abunjo uwä kujarigän, Isip komeken näkä nämö yabäwani.

²⁰ Bulimakau kujarigän unitä abäman noriyetä itkunjen kunjuk. Kunpäjä noriye gupi täga uwä nanpäj kämä äpmonjuk.

²¹ Nanpäj kämä äpmonjukopän ude täjnuj yäj nämö yabänpäj-nadäwen. Nämö, koki nämö tokneñpäj irani udegän itkuj. Dämpmonken ude täjpän kikinjutk yäk.

²² Kikinjutpäñ akunjan äneji patpäñ dämpmonken ñode täjnut; Säguom kubä tädotpäñ äronjirän kanjuk. Uterak bureni 7 tanj, tägatä ahänjuk.

²³ U punin terak äneji kubä tädotpäñ äronjukuo uwä bureni 7 mänit kädap ikektä däpani pogopigän ude ahänjuk.

²⁴ Täjpäkan bureni pogopigän unitä bureni täga uwä kudup kämä äpmonjuk. Dämpmonken ude täjnut yäk. Dämpmonken ude täjnkuro unita kären käwani amatä mebäri näwerut yänkan yäwerañ mebärita täjnuj tanjuk yäk.

²⁵ Ude iweränä Joseptä Fero ñode iwetkuk; Dämpmonken yarä täjnkuno unitäjo mebäri kubägän. Anututä kudän kubä pewän ahänayäj täkan unita kwawak gäwoñärenjuk.

²⁶ Bulimakau 7 gupi täga dämpmonken yabänjukuo uwä obañ 7 ude itta täyak. Ba säguom bureni täga nitek 7 yabänjukuo uwä udegän obañ 7gän. Dämpmonken yarä unitäjo mebäri kubägän.

²⁷ Täj bulimakau 7 gupi kujarigän, tohari nämö uwä obañ 7 nakta jop itnayäj tämäjo unitäjo wärani. Ba säguom bureni mänit kädap ikektä däpani pogopigän ahänjirä yabänjukuo u imaka, udegän.

²⁸ Unita nadäsi! Gäwetat ño bureni api ahäwek. Anututä pewän ahänayäj täjo uwä gäwoñärenjukuo u yäk.

²⁹ Nadätan? Isip kome pähap ñoken obañ 7 u gänañ ketem ahäj bumbum api täneñ.

³⁰⁻³¹ Upänkan kadäni täga u täreñjirän u punin terak nakta jop irit obañ äneji 7 api it yäpmanj äroneñ. Kadäni uken nakta jop irit wakiinik ahänjirän säkgämän itkujo unita guñ takinik api täneñ. Bureni, kome ño api wanj morewek.

³² Unita Fero, gäk ñode nadäsi; Dämpmonken kadäni yarä täjnkuno u mebäri kubägän täjnkuno uwä mebäri ñodeta; Anututä imaka u bureni api pewa ahäneñ yäj nadäk peyak. Täjkan imaka u ahäktä kadäni keräpi täyak yäk.

³³ Ude yänpäñ Joseptä Fero ñode iwetgän täjnkuk; Eruk, gäk äma nadäk-nadäki täga kubä iwoyänpäñ Isip kome pähap u kudup watäni irekta epän kanj imi yäk.

³⁴ Ude täjpän kanjwat äma ätu yepmanpipän obañ 7, täj-bumbum kadäni ahäwayäj täko u gänañ ketem ahänjirä äma unitä ketem moräki gapmanta binjam yäpmanpäñ kämita kanj pek täñput yäk.

³⁵ Kanjwat äma uwä kadäni täga uken ketem kämi nakta u yäpmanj daninayäj täjo uwä kudup yotpärare kubäkubä täjo ketem pewani yot gänañ pewä kunjirä watäni kanj irut yäk. Täjpäkan Fero, epän uwä gäkña wäpka terak kanj täñput.

³⁶ Ketem penayäj täjo uwä nakta jop irit obañ 7 ahäwayäj täko unita binjam kanj pewut. Ude tänayäj täkan uwä nakta jop irit kadäni uken kubätä nämö api kumbek.

Ferotä Josep watä äma ärowani ude tenjuk

- ³⁷ Ude iweränä Ferokät piä ämaniye Joseptä man yänjukko u nadäwä täganjuj.
- ³⁸ Nadäwä tägawäpäj Ferotä piä ämaniye ñode yäwetkuk; Nin äma Josep udewani, Anutu täño Munapik ikek, netäpäj api kañ-ahäne? Imata äma kubäta wäyäkñene?
- ³⁹ Ude yäppäj Josep iwetkuk; Bureni, man niwetan u Anututä yänahäppäj gäwetak. Unita äma nadäk-nadäk ikek gäk ñodewani kubä nämo itak yäk.
- ⁴⁰ * Unita gäkä näkjo kome pähap ño watä irenta gepmanjat yäk. Gäk man yäjiri ämawebenaye kudup gäkño man api buraminej. Täppäkanj äma kubäta gärepmitnanji nämo. Nämo, näkägän gäkño ärowani api iret yäj iwetkuk.
- ⁴¹ Ferotä ude yäppäj ñode iwetgän täjuk; Eruk, Isip kome pähap täño watä ärowani gepmanjat yäk.
- ⁴² * Ude iwetpäj siworok keru nanakiken pewani Fero ini wärani niked u keriken nanik ketärenpäj Josep keru nanakiken pen iminjuk. Täppäj tek säkgämän wädäwän äronj iminpäjä meran kubä golpäj täppani meran täj iminjuk.
- ⁴³ Ude täppäj Ferotä Josep ñode iwetkuk; Gäk näkño äpani ude itan unita näkjo karis namba 2 hostä wädäwani uterak kuñat täyi! Uterak kuñariri äma ätutä intäjukun kuñpäj ñode api yäwettäj kunen; Gukut imäpmok täj imut! yäj ude api yäwettäj kunen yäk. Ude täjukko uwä Ferotä Josep Isip täño watä äma pähap tenjuk.
- ⁴⁴ Ude yäppäj Josep äneji ñode iwetgän täjuk; Näk Isip täño intäjukun äma itat upänkanj gäkä nämo nadäj yäminjiri Isip komeken äma kubäta ini nadäppäj imaka kubä täga nämo api täppek. Gäkä nadäjiri uyaku täga api täppek yäk.
- ⁴⁵ Täppäj Ferotä wäpi kodaki Safenat-Panea yäj iwetkuk. Wäpi kodaki iwetkanj eruk webenitä Heriopolis yotpärare täño bämop äma wäpi Potifera unitäño äperi wäpi Asenat u iminjuk. Täppäkanj Joseptä Isip kome pähap täño watä äma intäjukunta itkuk.
- ⁴⁶ Josep uwä obañ 30 ude tärenjirän Ferotä Isip kome kañiwat piä u täkta iniñ kirenjuk. Täñjirän Josep Fero tenpeñ päñku Isip kome kudup kañiwat piä täñtäj kuñatjuk.
- ⁴⁷ Ude täppäj kuñarirän Isip komeken obañ 7 ketem ahäj bumbum täñjuk.
- ⁴⁸ Täñkanj obañ 7 u gänañ ketem kämi nakta u kudup yotpärare kubäkubä täño ketem pewani yot gänañ pewä kuñ moreñkuñ. Ketem kämita penkuño uwä yotpärare kubäkubä epän iniken iniken u gänañ nanik.
- ⁴⁹ Joseptä ude täkta yäwettäj kuñarirän ketemtä yot tokñenpäj jiranj ude patkuñ, ämatä täga daninanji nämo täppäkanj ketem danik-danik epän u penjuk.
- ⁵⁰ Täñkanj nakta jop irit kadäni u nämo ahäjirän Josep webeni Asenat uwä nanaki yarä bəyänjuk.
- ⁵¹ Nanaki tuänitä ahäjirän Joseptä ñode yänjuk; Anututä täñkentäj namiñirän notnaye meñna nanata nadäwätäk täñkuro u täretak, ba komi nadäj yäpmäj äburo u täretak. Unita nanakna tuä ño wäpi Manase yäj iwetat.
- ⁵² Täppäj nanaki monänitä ahäjirän ñode yänjuk; Komi piäna kome ñoken Anututä nanaknaye namitak unita wäpi Efraim yäj iwetat yäk.
- ⁵³ Täppäkanj Isip komeken ketem ahäj bumbum obañ 7 u tärenjuk.
- ⁵⁴ * Tärewänkanj nakta jop irit obañ 7 Joseptä bian yänjukko u ahäjjuk. Ude ahäjirän kome päke uken ketem nämo upänkanj Isip komeken ketem täga nañpäj itkuñ.
- ⁵⁵ * Eruk nakta jop irit u wakiinik täñjirän Isip ämawebetä nakta Ferotä ketem yämikta yänpäñkuñ. Yänpäñjirä Ferotä ñode yäwetkuk; In Josepken kwäkänj unitä yäwänkanj uterakgän kanj täñput yäk.
- ⁵⁶ Täppäkanj nakta jop irit u wakiinik täppäj Isip kome u kudup pat yäpmäj kuñjuk. Ude ahäjirän Joseptä ketem yot it yäpmäj kuñkuño u dat yäminjirän Isip ämawebetä suwanpäj nak täñkuñonik.
- ⁵⁷ Täñkanj kome ätuku udegän, nakta jop irit waki ahäjirän ämawebe uken nanik-naniktä äbäppäj Josepken yänpäwäpäj nadäj yäminjirän ketem suwanjuñ.

42*Josep täño noriyetä Isip komeken ketemta kuñkuñ*

- ¹ Kenan komeken nakta jop udegän itkanj Jekoptä manbiñam ñode nadänjuk; Isip komeken ketem suwanpäj-nak täj itkanj. Ude nadäppäj nanakiye yäwetkuk; In imata jop itkanj kowat kawän täj itkanj?
- ² * Isip komeken ketem itkanj yäj nadätat unita uken kuñpäj ketem suwanpäj yäpmäj äbut, jop itpäñ nakta kumneta!

³ Nanitä ude yäppäj yäwet-pewän Josep noriye 10 udetä ketem suwanayäj Isip komeken kuñkuñ.

⁴ Upänkañ Jekoptä Josep noripaki mäden nanik-inik wäpi Benjamin u noriyeikä kukta yäjiwätükuk. Kädet miñin kuñtängän bäräpi kubä ahäj imek yäj nadäñpäj iyap tañkuk.

⁵ Täñkañ Jekop täño nanakiye uwä Kenan kome mähemkät penta kuñkuñ, nakta jop irit Kenan komeken imaka, ahäjkuke unita.

⁶ Täñpakañ Joseptä Isip kome täjo wata äma pähap itkañ, ämawebe uken-uken nanikta ketem yämiñirän suwañkuñ. Ude täñ irirän Josep noriye ukeño päñku ahäj imiñpäj gwäjaj äpmonj imiñkuñ.

⁷ Täñirä Joseptä noriye yabäñpäj-nadäñkukopäj mebarini nämo yäñahäñpäj yäwetkañ man kädäp ikek ñode yäwet yabäñkuñ; In de naniktä äbäkañ? Ude yäwänä iwetkuñ; Ketem suwanayäj Kenan komeken naniktä äbäkamäj yäk.

⁸ Joseptä notnaye yäj nadäñkukopäj kowata nämo kañpäj nadäñkuñ.

⁹ ✧ Täñpäj Joseptä därmonken bian täñkuko unita juku piñpäj ñode yäwetkuk; Nadätat! In nintäño iwaniyetä nibäñpäj nadäk tänayäj äbäkañ. In ninkät ämik täkta nadäñpäj kome kubä de uken watäni nämo itak yäj kañpäj nadäk tänayäj äbäkañ. Ude nibäñpäj nadäñkañ komejinken kuñpajā intäjukun ämajije ñode api yäwetneñ; Uken ba uken watäni nämo itkañ yäj api yäwetneñ!

¹⁰ Ude yäweränä noriye tä yäñkuñ; Ärowanina, ude nämo! Watä ämakaye ninä, ketem suwakta äbäkamäj.

¹¹ Nin äma kubä täño nanakiyegän. Ninä jop man nämo yäwani. Yäyan udetä nämo äbäkamäj yäk.

¹² Iweräwä yäwetkuk; Jop man yäkañ! Nintäño iwantä nibäñpäj nadäk täna yäñpäj äbäkañ yäk.

¹³ Yäwänä iwetkuñ; Yäke, ude nämo! Nin ninin buap 12 ude ahäjkuämäñ, äma kubä täño nanakgän, Kenan komeken irani. Täñkañ nintäño mäden nanik kubä naninkät itkamän. Täñ notninpak kubä paotkuk yäk.

¹⁴ Ude yäñirä Joseptä yäwetkuk; Ude nämo. Näk bian täweraro ude; In nintäño iwaniyetä nibäñpäj nadäk tänayäj äbäj ño unita mebari kwawak ahätak.

¹⁵ Näk Fero täño wäpi terak man kehäromi ñode täwetat; Intäño notjinpak mäden nanikjin unitä kome ño nämo äbeko uwä in kome ño naniktä äneñi äyäjutpeñ komejinken nämo api kunen yäk.

¹⁶ Unita notjinpak kubä peñ iwet-pewä päñku notjinpak nanikät itkamän u imaguränkañ äbun! In ätuwä komi yotken irirä man yäkañ u jop ba bureni yäj api kañpäj nadäwet. Notjinpak nämo ahäwänä in jop man yäwani, nintäño iwantä nibäñpäj nadäkta äbäkañ yäj bureni-inik api nadäwet yäk.

¹⁷ Ude yäñpäj komi yotken yepmanjirän edap yaräkubä ude tärenkuk.

¹⁸⁻¹⁹ Edap yaräkubä tärewäkañ Joseptä ñode yäwetkuk; Nadäkañ? Näk Anutu u umuri yäj nadäñpäj kuñat täyat yäk. Unita näkä tepmañpa kukta nadäñpäjä ñode kañ täñput; In äma täga siwonj kuñatkañ u täñpawä, notjinpak kubägänpäj tewa komi yot gänäñ irirän in ätuwä ketem tama yäpmäj päñku mähemjiye ketemta jopinik itkañ unita yämut yäk.

²⁰ Yämiñkañ notjinpak mäden nanik uwä imagut yäpmäj äbut. Intä ude täñpawä in man bureni näwetkañ yäj nadäñpäj kumäj-kumäj nämo api tadäpet yäk. Joseptä ude yäweränä yäñkuko udegän täkta nadäñkuñ.

²¹ Täñkañ ini-tägän näwetgäwet täñpäj yäñkuñ; Bureni! Mäden naniknin waki täñ imiñkumäjño unita kowata umuri pähap ño ahäj nimitak yäk. U konäm butewaki täñ nimiñirän mani nadäñpäj kowata nämo täñkentäj imiñkumäjño unita kudän umuri ño kowata ahäj nimitak yäk.

²² ✧ Ude yäñpäj Rubentä yäwetkuk; Näk täwetkuro uwä! Notninpak u waki täñ imineño yäj täwerakañ nämo nadäñ namiñkuño unita kumäk-kumäki täjo kowata ahäj nimitak ño yäk.

²³ Joseptä noriye täjo man nadäñkukopäj man yäwerayäj nadäñkañ man yäpmäj äyäjurani äma iwerirän äma unitä man yäpmäj äyäjutpäj yäwetkuko unita noriye tä nin täjo man nämo nadäkta yäj nadäñkuñ.

²⁴ Ude täñpäj inigän päñku konäm kotkuk. Konäm korän tagawäkañ äneñi äbäñpäj noriye tä kañirä Simeon injipäj keriyat pädat täñkuk.

²⁵ Ude täñkañ piä ämanije yäwet-pewän ketem ini yäkken-yäkken daiñ yämiñkuñ. Yäkken daiwä tokñewäpäj uterak monen ketem u suwakta yäpmäj äbujo u äneñi daiñ yämiñkuñ. Ude täñpäj kädetta däkum yämikta yäwetkuk. Yäwerirän udegän täñkuñ.

²⁶ Ude täñpakañ Josep noriye ketem suwañkuño u donji terak peñpäj yäpmäj kuñkuñ.

²⁷ Kuñtängän kome bipänpäj patkuñken noripak kubätä donkinita ketem imayäj nadänpäj iniken yäk meni pitpäñ kañkuk; Moneñ ketem suwañkuko u yäk meniken irirän.

²⁸ Kañpäñ noriye yäwetkuk; Näkño moneñ äneñi peñ naminñkuño yäk meniken itak ño yäk. Ude nadänpäj-nadäwätäk pähap täñpäñ yäñpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Nin kädet siwonji tämäjopäñkañ mebari imata Anututä bäräpi ño pewän ahäj nimitak yäk?

Josep noriye nani Jekopken äneñi kuñkuñ

²⁹ Parä yäñewänkañ kuñtängän Kenan komeken ahäñpäñ nani Jekop manbiñam kudup-tagän iwet moreñkuñ.

³⁰ Manbiñam ñode iwetkuñ; Isip kome unitäño äma ärowanitä man kädäp ikek ñode niwetkuk; In iwan täñ nimikta äbäkañ yäj niwetkuk.

³¹⁻³² Ude niweränä ñode iwetkumäj; Nin äma täga, ninin buap 12, nanin kubägän. Ninkät nanik kubä-tägän paotkuk. Täñ mäden nanik-inikä naninkät komeñin Kenan u itkamäj yäj iwetkumäj.

³³ Ude iwetnawä kowata ñode niwetkuk; In äma täga ba waki yäj nadäkta ñode täñirä kañ nadäwa; Inkät nanik kubä ñogañ irirän in ätuwä mähemjiye nakta jop itkañ unita ketem yäpmäj päñku kañ yämut yäk.

³⁴ Äneñi äbänpäjä mäden nanikjin imaguräkañ kañ äbut yäk. Intä ude täñpäwä In äma täga yäj api nadäwet. In äma täga yäj nadäj tamiñpäñ notjinpak ño taniñ kirewapäj in kome ñoken ketem suwakta täga äbäñkañ kuk api täneñ yäk. Man ude niwetkuk.

³⁵ Nani manbiñam ude iwetkañä ketem yäkken nanik ketem pewaniken äreñpä kuñkuñ. Ude täñpäñä moneñ ketem suwakta yämani ukeño kuduptagän yäk meniken yabäj ahäñkuñ. Moneñ u yabäñpäñ nani ba nanakiye kudup umun pähap täñkuñ.

³⁶ Moneñ yabäñpäñ nani Jekoptä ñode yäwetkuk; In ude täñpäñ nanaknaye kudup nomägatnayäj. Josep paotkuk, udegän Simeon ño nämo itak. Täñpäñ Benjamin imaka, nomägatnayäj täkañ uwä butewaki pähap u näkägän api nadäwet yäk.

³⁷ Ude yäjirän Rubentä nani iwetkuk; Näk Benjamin äneñi nämo yäpmäj äbawä unita kowata nanaknayat bok kañ däpmäj yäk. Unita Benjamin näk ketna terak pe. Näkä äneñi täga api yäpmäj äbäj gamet yäk.

³⁸ Ude iweränä Jekoptä yäñkuk; Nanakna ño inkät nämoinik api kwek! Bianinitä kumbukopäj inigän it namitak. In kädet miñin kuñtängän umuri kubä ahäj tamiñirän nanakna Benjamin ño käwep kumbek. Ude ahäweko uwä intä täñpewä äma tagawani näk kumbet yäk.

43

Josep noriye Isip komeken äneñi kuñkuñ

¹ Täñpäkañ nakta jop irit uwä Kenan komeken pen wakiinik itkuk.

² Ude irirän Isip komeken nanik ketem yäpmäj äbuño uwä nanpä paorirän Jekoptä ñode yäwetkuk; In ninta ketem suwakta äneñi kañ kut yäk.

³ Ude yäjirän Judatä nani iwetkuk; Nan, nadätan? Isip täño intäjukun äma unitä man kehäromi ñode niwetkuk; In mäden nanikjinkät bok nämo äbawä näk nämo api tabäwet yäk. Injingän äbäñkañ inamnaken nämoinik api ahäneñ yäj ude niwetkuk.

⁴ Unita nan, gäkä Benjamin bok kukta ninin kireweno uwä täga päñku ketem api suwane yäk.

⁵ Upäñkañ iyap tawiwä nämo api kune, äma unitä ñode yäñkuko unita; Injingän nämoinik ämneñ yäk. Notjinpakkät bok nämo äbawä nämo api nadäj tamet yäj niwetkuk.

⁶ Judatä ude yäwänä nani Jekoptä yäwetkuk; In Benjamin täño manbiñam äma u imata iwetkuñ? Ude täñkuño uwä korni namikañ yäk.

⁷ Yäwänä nanakiyetä iwetkuñ; Äma unitä yänyabäk mäyap ñode niwetkuk; Nanjin kumbuk ba itak? Ba notjinpak mäden nanik kubä itak? Yänyabäk ude niwerirän itkamäj ude manbiñam iwetkumäj. Ude iweritna kowata ude api niwerek yäj nämo nadäñkañ iwet moreñkumäj.

⁸ Ude yäñpäñ Judatä nani iwetkuk; Benjamin näka nanin kirewipäj akumañ kuna yäk. Ude täñpeno uyaku gäk ba nintäño webe nanak kudup nakta nämo api kumne.

⁹ Täñkañ ñode yäñkehärom täyat; Näkña Benjaminta watäni api iret. Täñ äneñi nämo imagut yäpmäj äbawä unitäño momi näka biñam irirän kome terak it yäpmäj kuñira api tärewek yäk.

¹⁰ Eruk kuna! Kadäni käronji jop itkamäj. Yäj-nadäwätäk nämo täñkumäj yäwänäku Isip kome kuñkañ äbäk kadäni yarä uku tänam yäk.

¹¹ Yäjirän nanitä yäwetkuk; Yäyan ude tänañi täñpäwä in kuna yäñpäñ imaka gäripi nikek kome ño nanik upäj yäkjinkeñ daiñpäñ yäpmäj kañ kut yäk. Päya mujipi näñpani, päya umumi käbäñi nikek ba kähärap umeni näñpani, imaka udewani ätu ironjinta yäpmäj päñku äma unita kañ imut!

¹² Tänpäj monej tanj yäpmanjkan kut yäk, monej kodaki bok bian ketem yäk meniken daijkanj tamiñkuño u bok. Tänguñ tanpäñ tamiñkuñ käwep yäk.

¹³ Ude täñkanj Benjamin imagurakanj äma ukenä kut! yäk.

¹⁴ Intä kuñirä Anutu Kehäromi mähemitä täñkentänj tamiñjirän notjinpak Simeon ba Benjamin ño bok tepmanpäñkanj kanj äbut. Täñ nanaknaye paot namikta biñam täñpäwä ini kanj paot namut!

¹⁵ Ude yäwänkanj eruk nanakiyetä iron täño tuñum, monej kodaki ba biani bok yäpmanjkanj Benjamin imagurakanj Isip komeken kumanj päñku Josep ahäj imiñkuñ.

¹⁶ Ude täñjirä Joseptä Benjamin kanpäñ yori watä äma iwetkuk; Äma äbakanj u yäj-yäkñjat yäpmanj päñku yotna gäñan yepmanj yäk. Ude täñkanj tom kubä utpäñ ljiwut. Ljiwäpäñ kepma äma ukät ketem bok nänayäj yäk.

¹⁷ Ude iweränkanj yäjku udegän iwatpäñ Joseptä yotken yämagut päñku yämaken yepmanjkanj.

¹⁸ Joseptä ini yotken yämagut yäpmanj kuñirän noriyetä bumta umuntanpäñ yäjkuñ; Wära! Intäjukun äbumäño ugän yäkninken monej äneñi daij nimiñkuño unita käwep ño niñmanjkanj yäk. Nin yot ño iritna äbä nidäpmanjpäñ doñkinin niyomägatpäñ komi piäniken api niñmanej yäk.

¹⁹ Ude yäjpäñ Joseptä yot yämaken ahänpäj itkanj yot watä äma u ñode iwetkuñ;

²⁰⁻²¹ Nadätan? Nin bian ketem suwakta äbumäñopäj ninin komeken äneñi kuñtängän kädet miñjin patkumänken yäk gäñan nin kubäkubä täño monej kudup irirä yabänkumän. Ude täñkumäñopäj monej u äneñi yäpmanj äbäkamäj yäk.

²² Ba ugän nämo, monej kodaki, ketem äneñi suwakta yäpmanj äbäkamäj. Monej biani u netä daij nimiñkuño u nämo nadäkamäj yäk.

²³ Ude yäwäwä yäwetkuk; Umuntäneño! Anutujin, Nanjin täño Anutu unitä yäkjinken daij tamiñkuk yäj nadäwut! Näk monejjin uku täga yäput yäk. Ude yäjkanj päñku Simeon komi yot gäñan nanik imagut yäpmanj noriyetä itkuñken äpuk.

²⁴ Imagut yäpmanj äpänpäjnä noriye kudup Joseptä ini yot gäñan yäj-yäkñjat yäpmanj äronpäñ ume gwet yämiñjirän kuroñj ärutkuñ. Ume gwet yämiñkanj doñkinita imaka, ketem yämiñkuk.

²⁵ Ude täñkanj Joseptä ketem bok nakta kepma äbayäj yäj ude nadänpäj irona tuñum yäpmanj äbuño u täñtuñum tanjuñ.

²⁶ Ude täñ irirä Joseptä äbänä iron tuñumi yäpmanj äbuño u inamiken penjuñ. Penpäñ gwäjij äpmonj imiñkuñ.

²⁷ Gwäjij äpmonj imiñjirä Joseptä yäwetkuk; Ai, näwerut! Nanjin tägawanita näwetkuño ukeno apiño jide itak? Täga itak ba kumbuk?

²⁸ Yäwänä yäjkuñ; Piä ämaka nanin u täga itak yäk. Ude yäjpäñ gukuri imäpmok täñpäñ gwäjij äpmonj imiñkuñ.

²⁹ Gwäjij äpmonj imiñkanj akuñirä iniken monäni Benjamin u kanpäñ yäjkuñ; Notjinpak nanjinkät irirän näwetkuño ukeno ño? Ude yäjpäñ Benjamin iwetkuk; Nanakna, Anututä täñkentänj gamiton! yäk.

³⁰ Ude iwetpäñ iniken monäni kanjkuo unita butewaki nadänpäj konäm korayäj uruñ kada bäräñej päñku kotkuk.

³¹ Konäm korän tärewäpäñ injami dapun umetä ärutpäñ kehärom tanpäñ äneñi noriye dubiniken kuñkuk. Noriye dubiniken kuñpäñ watä äma iwetkuk; Ketem gwet nimi! yäk.

³² Ude iweränä watä äma unitä ketem ini äbot-äbot penj yämiñkuk. Josepta inigän, Josep noriyeta inigän, eruk Josep täño piä ämaniye, Isip nanik unita inigän penjuñ. Isip naniktä Hibru ämakät ketem penta nakta taräki nadäk täñkuño unita udewä täñkuk.

³³ Josep inigän irirän noriye Josep inamiken inigän tawanj terak tuänitä it päñku mäden nanik Benjaminken täreñkuk. Ude itkanj Josepkät kowat kawän täñ itkanj nadäwä inide kubä täñkuñ.

³⁴ Ude irirä watä äma unitä ketem gäripi nikek Josep inita pewani yäpmanjpäñ yämiñkuk. Ude täñpäñ noriyeta kubäkubä yämiñkanj Benjaminta mäyap penj imiñkuk. Eruk, ketem nanjpäñ ume komi bok nanjpäñ kuduaptaganj oretoret täñkuñ.

44

Joseptä noriye tänyäkñarani täñkuk

¹ Komeniken äneñi kunayäj täñjirä Joseptä yot watä irani ñode iwetkuk; Gäk äma ñonita ketem mäyap, ini yäpnanj uterakgän yäkiken gwet yämi yäk. Ude täñpäñ iniken iniken monej ketem suwakta yäpmanj äbuño u udegän ini yäkken-yäkken meniken äneñi daij yämi.

² Tänpäj näknaken ume gwet näjpani siliwapäj täjpani u mäden naniki täjjo yäk meniken peñkañ ketem täjjo monerj bok daiñ imi yäk. Joseptä watä äma iwet-pewän udegän täj moreñkuk.

³ Tänpäj patkuñjo yäjewänä eruk noriye u, donki tunumikät yepmanpä yäpmäj kuñkuñ.

⁴⁻⁵ Yotpärare peñpeñ ban nämo kuñjirä Joseptä yot watä ämani iwetkuk; Eruk, gäk yäwat yäpmäj ku! Päjku yabäñpäñ ñode yäwet; Imaka umuri pähap täkañ yäj päñku yäwet. Täga täñ tamänkañ kowata imata waki täñ imiñpäñ ume gwet näjpani siliwapäj täjpani u kubota yäpman? Ärowaninatä ukengän ume nak täyak. U it imiñjirän däpmonken täjjo mebari yäjähäk täyak. Ude täjirä wakiinik täyak! yäj yäwet yäk.

⁶ Man ude iwetpäñ peñ iwet-pewän päñku yabäj ahäjpäñ Joseptä yäjku udegän yäwetkuk.

⁷ Ude yäweränkañ kowata ñode iwetkuñ; Ärowaninin! Man ude imata niwetan? Nin kudän ude wani nämo täk takamäj.

⁸ Nin bian ketem yäk meniken monerj yabäj ahäjku mäñjo u Kenan komeken nanik äneñi yäpmäj äbumäj. Unita imata äma ärowanika täjjo monerj tunum kubota yäpne?

⁹ Unita tunum u ninken nanik kubä täjjo yäk gänañ kañ-ahäwiwä kumäkta biñam kañ täñpän! Täñpänkañ nin ätu gäka komi piä api täne yäk.

¹⁰ Yäwäwä yäwetkuk; Yäkañ ude kañ ahäwän! Ume gwet näjpani ukeñjo kubätä yäkken kañ-ahäwäwä äma unitägän näkñjo watä piä api täñpek. Ätu uwä yepmanpa jop api kuneñ yäk.

¹¹ Ude yäwänä yäki bäräjñeñ yäpmäñpäñ komen peñpäñ meni kudup pitkuñ.

¹² Meni kudup pitkanñ irirä Josep täjjo watä äma unitä yäk kubäkubäken duiñ iññkuk. Tuäniken jukun yäput peñkañ yabäjñeñ päñku mäden nanik Benjamintä yäkken ume gwet näjpani ukeñjo bureni kañ-ahäjku.

¹³ Kañ-ahäwänä umuri pähap nadäjpäñ teki weñpäñ tunum ketem täjjo butuñpäñ donki terak peñpäñ äyäjutpeñ yotpärareken äneñi kuñkuñ.

¹⁴⁻¹⁵ Kuñpäñjä Josep yoriken pen irirän Judakät noriyekät yori gänañ äronpäñ Josep gwäjñi äpmonñ imiñjirä yäwetkuk; Wa! In kudän ude imata täkañ? Äma näk ñodewanitä kären täñpäñ intäñjo mebari käbop irani täga kañpäñ nadäwek yäj nämo nadäjkuñ?

¹⁶ Yäwänä Judatä yäjku; Yäke, ima manpäñ gäwetne? Anututä nintäñjo mebari kwawak peyak unita jide gäweritna nadäwi tägawek? Nadätan? Notninpak mäden nanik unitäñjo yäk meniken ume gwet näjpani kañ-ahätak unitägän nämo, nin kumäntagän gäka watä piä api täñ gamine.

¹⁷ Ude iweräwä Joseptä yäjku; Ude nämo! Yäk meniken ume gwet näjpani kañ-ahätak unitägän näka watä piä api täñ namek. In ätuwä säkgämän kumañ nanjinken kukot!

¹⁸⁻²⁰ Yäwänä Judatä Josep iwetkuk; Ärowanina! Nadäj namiñjiri man gäwerira kokwawak nadäj nameno yäk. Gäk Fero bumikgän itan unita kadäni kubä äbäjñitna ñode niwetkun; Nanjin itak? Ba notjñpak kubä itak? yäj ude niweriri ñode gäwetkumäj; Ei, nanin itak. Täñkañ mäden naniknin kubätä itak. Uwä nanin tägawani irirän ahäjku. Täñ iniken tuäni uwä kumbuk. Miñjitä nanak yaräbok ugän bäyañ yepmanjukopäj kubä-tägän itak. Unita nanintä mäden nanik unita gäripi tanji nadäk täyak.

²¹⁻²² Ude gäweritna ñode niwetkun; In u imagut yäpmäj näkken äbäjñirä api käwet yäj niweriri ñode gäwetkumäj; Nanak unitä nani teñpeñ kunañi nämo. Teñpeñ kuñjirän nani butewakita kumbek.

²³ Ude gäweritna niwetkun; Mäden nanikjin u nämo imagut yäpmäj äbäjñpäñ näk äneñi nämo api nadäj tamet!

²⁴ Man ude yäjiri nintä kuñpäñ watä piä ämaka nanin gäkñjo manbiñam iwetkumäj.

²⁵ Iweritna nanintä Ketem suwakta äneñi kut! yäj niwetkuk.

²⁶ Ketem suwakta äneñi kut yäj niwerirän iwetkumäj; Täga nämo api kune yäk. Benjamin bok kunayäj takamäj uyaku täga api kune. Benjaminkät bok nämo kunero uwä Isip kometa watäni pähap itak unitä täga nämo api nadäj nimek.

²⁷⁻²⁸ Ude iwetnapäj nanintä niwetkuk; Webenatä nanakna yarä ugän bäyañ namiñkuko u nadäkañ? Kubätä waki nepman paotkuk. Tom ägwäritä käwep utpäñ nañ paotkukopäj nämo kak täyat yäk.

²⁹ We! Nanakna mäden nanik-inik ño nomägatnayäj täkañ? In kädet miñin kuñtängän umuri kubä ahäj tamiñjirän nanakna Benjamin ño käwep kumbek. Ude ahäweko uwä intä täñpewä äma tägawani näk api kumbet yäj niwetkuk.

³⁰⁻³¹ Nanin uwä man ude niwetkuko unita notninpak mäden nanik ño täga nämo teñpeñ kune yäk. Nanintä notninpak mäden nanik ñonita gäripi tanji nadäk täyak unita watä piä ämakaye nintä teñpeñ kunero uwä nanintä injamta wäyäkñewän wawäpäñ api kumbek. Kumäjñirän momi nintä yäpne yäk.

³² Näk notnapak mäden nanik ño nan inamiken äneñi yäpmäj kwetta man kehäromi ñode iwetkut; Näkña Benjaminta watäni api iret. U äneñi nämo imagut yäpmäj äbero uwä unitäño momi näka biñam irirän kome terak it yäpmäj kuñjira api tärewek yäj iwetkut.

³³ Unita ärowanina, nadäj namipäj notnapak mäden nanik ñonita kowata näkä itpäñ gäkño watä piä täñ gamiñjira noriyekät kañ kut! yäk.

³⁴ Niningän täga nämö api kune. Butewäk! ärowani pähap udewani nana terak ahäjirän kakta nämö nekañ yäk.

45

Joseptä iniken mebäri yäwetkuk

¹ * Noriyetä ude yäjirä Joseptä piä ämanije itkuño u yabäñpäñ inamiken koret yäj nadäñpäñ ñode yäjku; In kuduhtagän äpämañ kut! yäk. Ude yäjirän äpämañ kuñjirä Joseptä noriye mebäriñi yähähäñpäñ yäwetkuk.

² Ude täñpäñ konäm mabiñ kot täñjirän piä ämanije yäman itkuño u nadäñpäñ Ferotä yotken biñam man tewän kuñku.

³ Täñkañ Joseptä noriye ñode yäwetkuk; Näk notjinpak Josep! Nana itak? Ude yäwerän nadäñpäñ noriyetä bumta umuntañpäñ kowata man nämö iwetku.

⁴ Umuntañ irirä Joseptä noriye yäwetkuk; In tuän ñogän äbut yäk. Yäwet-pewän dubiniken äbäjirä ñode yäwetkuk; Näk mäden nanikjin Josep yäk. Intä gwäki yäpmäkta Isip komeken nepmañpä äburo u näk ñol! yäk.

⁵ Nadäwätäk täneño. In monen yäpmäñpäñ kome ñoken naniñ kireñkuño unita injinta kokwawak nämö nadäneñ. Ämawebetä kumneñ yäñpäñ Anututä ini nadäñpäñ nepmañpäñ äbut yäk.

⁶ Apiño nakta jop irit ahäjirän obañ yarä täretak. Piä kodakiken yänat täktäk kadäni nämö keräp täyak. Unita jop it yäpmäj äronayäj täkamäj u obañ 5 ude äneñi it yäpmäj api äroneñ yäk.

⁷ In ba äbotjiye paotneñ yäñpäñ Anututä intäjukun nepmañpäñ äbut yäk. Anututä näkä täñkentäj tamikta ude täñkuko uwä ini pärik kubä täñku yäk.

⁸ U nadäkañ? Intä nämö nepmañpä äbut. Nämö, Anututä ini-tägän nepmañpäñ äburo unita Fero nadäj imiñjirän Ferotä iniken yot watä ba Isip täño watä äma ärowani iretta nepmañku yäk.

⁹ * Ude yäñpäñ yäjku; Eruk, inä bäräneñ kuñkañ nana manbiñam ñode kañ iwerut; Nanaka Joseptä gäka man ñode yäjku; Anututä Isip kome pähap unita äma ärowani nepmañku. Unita kadäni käroni nämö iren. Bäräneñ näkken kañ äbi yäj iwerut.

¹⁰ Äbikañ Gosen komeken tuän ugän api tepmañpet. Äbayäj täno u gäkñagän nämö. Nanakaye, äbekaye, orañkaye, yawakaye it tamikañ u kudup yämagurikañ kañ äbut yäj iwerut.

¹¹ Nadäkañ? Nakta jop irit uwä pen it yäpmäj kuñjirän obañ 5 ude api tärewek. Unita in uken irirä näkä tabäj täwarina gäk ba äbotkaye yawakaye nakta nämö api kumneñ.

¹² Näkño mebäri apiño nadäkañ. Dapunjintä nabäjirä näkñaken monäna Benjamin imaka, udegän nabätäk yäk.

¹³ Näk Isip komeken piä ärowani täñpäñ itat unitäño manbiñam bok, imaka imaka yabäñpäñ-nadäk täkañ unitäño manbiñam nana kañ iwerut! Ude täñpäñ bäräneñ kañ imagut yäpmäj äbut.

¹⁴ Ude yäwetpäñ monänikäät kowat bäyañ imän täñpäñ korän kotkumän.

¹⁵ Konäm korit-korit päyku noriye ätuwä bäyañ yämiñpäñ bumumiken yerpäñ konäm kot yebatkuk.

¹⁶ Ude täñ irirä äma kubätä Ferotä yotken kuñpäñ Ferokät ämanije manbiñam ñode yäwetkuk; Josep noriye äbäkañ yäk. Yäwerirän bänep täga nadäñku.

¹⁷⁻¹⁸ Ude täñpäñä Ferotä Josep iwetkuk; Notkaye ñode yäwet yäk. In donki terak tuñum ketemjin penpäñ Kenan komejinken äyäjutpen kuñpäñ nanjin ba webe nanakjiye yämaguräkañ näkken kañ äbut! Täñpäkañ kome täga taniñ kirewapäj Isip komeken ketem ahäj bumbum pätak ño nañpäñ kañ irut yäk.

¹⁹ Ferotä ude yäñpäñ ñode yäkgän täñku; Ñode yäwet yäk. In webejiye nanakjiyeta nadäñpäñ Isip komeken nanik karis tomtä wädäwani ätu kañ yäpmäj kut. Täñkañ nanjin bok kañ imagurut! yäk.

²⁰ Ude täñkañ imaka tuñum yot gänañ nanik unita nadäwätäk täneñtäwä. Isip komeken tuñum udewanigän tägatäga itkañ u api tamine yäk.

²¹ Ferotä man iwetkuko u Joseptä noriye yäwetpäñ karis tomtä wädäwani ätu ba ketem kädet miñjin nakta yämiñku.

²² Tånkañ noriye ätuta tek kubäkubä daiñ yämiñkuk. Ude täñpäñä Benaminta tek säkgämän 5 ude imiñpäñ uterak monëñ tañi siliwa monëñ 300 ude imiñkuk.

²³ Tånkañ nanitawä doñki 10 terak Isip kome täño tuñum gäripi nitek ätu peñkuk. Täñpäñ äneñi doñki webeni 10 uterak ketem ätu nanita biñam nañtäñ Isip komeken äbeka peñpäñ peñ yäwet-pewän kuñkuñ.

²⁴ Peñ yäwet-pewän kunayäñ täñirä ñode yäwetkuk; In kuñtängän kädet miñin yäñawät-awät nämo täneñ yäk.

²⁵ Ude yäwet-pewän Isip kome peñpeñ kumañ päñku Kenan komeken nani Jekop ahäñ imiñkuñ.

²⁶ Ahäñ imiñpäñ manbiñam ñode iwetkuñ; Nanaka Josep itak! yäk. Unitä Isip kome pähap unitäño äma ärowani itak. Ude yäñirä Jekoptä man iwetkuñ u nadäppäñ kikuñtuñpäñ nadäwän bureni nämo täñpäpäñ jop yabäñ itkuk.

²⁷ Nadäwän bureni nämo täñpäkañ Joseptä man yäwetkuko udegän iwet moreñkuñ. Täñpäñ karis tomtä wädäwani Joseptä nanita biñam pewän kuñkuñ u yabäñpäñ bäneptä oretoret nadäñkuk.

²⁸ Ude täñpäñ yäñkuk; Täga. Nanakna Josep itak unita näk nämo kañkañ kumbero udetä eruk päñku kañ käwal yäk.

46

Jekop Kenan kome peñpeñ Isip komeken kuñkuñ

¹ Ude yäñpäñ Jekoptä imaka imaka kuduñtagän kobet täñpäñ päñku Beseba komeken ahäñpäñ nani Aisak täño Anutu iniñ oretta tom kubä utpäñ ijiñ imiñkuk.

² Ude täñirän Anututä däpmonken ñode iwetkuk; Jekop! Jekop! Yäwänä Jekoptä yäñkuk; Näk ño yäk.

³ Yäwänä yäñkuk; Näk nanka Aisak täño Anututä nadäñ gamitat unita Isip komeken kukta umuntäweno. Uken uyaku gepmañpa nanak weñbäyak täñiri äbotkaye tañi api ahäñ yäpmäñ kuneñ.

⁴ Näk gäckät bok Isip komeken api kude yäk. Täñpäkañ ittängän uken nanikpäñ äneñi api gämaguret. Tånkañ nanaka Joseptä watä it gamiñ yäñpäñ kuñirän api kumben yäk.

⁵ Anututä ude iweränkañ Jekoptä Beseba kome pena yäñ yäñirän nanakiyetä nani ba webeniye nanak kudup karis tomtä wädäwani Ferotä pewän äbuñjo uterak yepmañpä äronkuñ.

⁶⁻⁷ * Kenan komeken itkañ tuñum päke yäpuñjo ukät yawakiye kudup bok yämagut yäpmäñ kuñkä Isip komeken ahäñkuñ. Jekoptä äperiye nanakiye äbekiye oraniye u kudup Isip komeken yämagut yäpmäñ kuñkuk.

Jekop nanakiye oraniye wäpi tawañ

⁸ Nowä Jekop nanakiye oraniye Isip komeken kuñkuñjo unitäño wäpi tawañ. Tånkañ webeni kubä wäpi Leatä nanakiye ñode bäyañ imiñkuk; Nanaki tuäni Ruben.

⁹ Ruben nanakiye Hanok, Palu, Hesron, Kami.

¹⁰ Täñ nanaki kubä wäpi Simeon. Unitäño nanakiye ñode; Jemuel, Jamin, Ohat, Jakin, Soha, Saul. (Saul uwä, Simeon webeni Kenan komeken nanik yäpuke unitä bäyañkuk.)

¹¹ Täñ nanaki kubäwä wäpi Livai. Unitäño nanakiye ñode; Geson, Kohat, Merari.

¹² Täñ nanaki kubäwä wäpi Juda. Unitäño nanakiye ñode; Era, Onan, Sela, Peres, Sera. (Era kenta Onan u Kenan komeken kumbumän). Peres uwä nanakiyat Hesron, Hamul.

¹³ Täñ nanaki kubäwä wäpi Isaka. Isaka täño nanakiye ñode; Tola, Puva, Iop, Simron.

¹⁴ Täñ nanaki kubäwä wäpi Sebulun, unitäño nanakiye ñode; Seret, Elon, Jalel.

¹⁵ Nanakiye u Leatä Mesopotemia komeken Jekopta bäyañ imiñkuk. Äperi kubä wäpi Daina kome ugän ahäñkuk. Äperi nanakiye ba oraniye kuduñtagän 33 ude. Uwä Leatä bäyawani.

¹⁶ Eruk, Jekop webeni kubä wäpi Silpatä nanakiye bäyañkuko uwä ñode; Kubäwä Gat. Gat nanakiye Sefon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arod, Areli.

¹⁷ Täñ nanaki kubä Ase. Unitäño nanakiye ñode; Imna, Isva, Isvi, Beria. Äperi kubägän wäpi Sera. Beriawä nanakiyat Hebe kenta Malkiel.

¹⁸ Nanakiye oraniye uwä Silpatä tawañken ahäñkuñ. Silpa uwä Lea täño watä piä webe, nani Labantä imiñkuko u. Nanakiye oraniye 16 ude ahäñkuñ.

¹⁹ Täñpäkañ Jekop webeni Reseltä nanakiyat Josep kenta Benjamin bäyañkuk.

²⁰ * Joseptä Isip komeken webeni wäpi Asenat yäpmäñirän nanakiyat Manase kenta Efraim bäyañkuk. Webeni uwä Potifera, Heliopilis kome täño bämpor äma, unitäño äperi.

²¹ Täñ Benjamin täño nanakiye ñode; Bela, Beke, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, At.

²² Jekop webeni Reseltä nanak ude bäyañ imiñkuk. Nanakiye, oraniye 14 ude Reseltä tawañken nanik.

²³ Täñpäkañ Jekop webeni kubä wäpi Bilhatä nanakiye ñode bäyañkuk; Kubäwä Dan. Dan nanaki kubägän wäpi Husim.

²⁴ Täñ nanaki kubä Naptali. Unitäño nanakiye ñode; Jasel, Guni, Jese, Silem.

²⁵ Nanakiye oraniye 7 u Bilhatä tawañken nanik Jekopta biñam bäyawani. Bilha uwä Resel täño watä piä webe, nani Labantä imiñkuko u.

²⁶ Eruk ämawebe Jekoptä äbotken ahäwani Isip komeken kuñkuño u kuduhtagän 66 ude. (Nanakiye täño webeniye u nämo daniñkañ 66 ude ahäñkuñ.)

²⁷ ✧ Joseptä Isip komeken irirän nanak yarä ahäñkumäno u bok daniñpäñ Jekop äboriye Isip komeken itkuño u 70 ude itkuñ.

Jekop Isip komeken päñku ahäñkuk

²⁸⁻²⁹ Täñpäñ Jekoptä Gosen komeken kwa yäñpäñ nanaki Juda intäjukun Josepken iwetpewän kuñkuk. Päñku Josep iweränkañ karis hostä wädäwani kubä tuñum täñpäñ uterak nani imagutta Gosen komeken kuñkuk. Josep päñku nani Jekop kañ-ahäñpäñ bäyañ imiñpäñ kadäni käronji kot ibat itkuk. ³⁰ Konäm kot ibattäyon Jekoptä nanaki Josep iwetkuk; Eruk, iñamka dapun gabäñpäñ itan yäñ nadätat unita kumäkta pidäm täyat yäk.

³¹ Ude iwerirän Joseptä noriyekät nani pähap ñode yäwetkuk; Näk päñku Fero man ñode iwerayäñ; Notnaye ba nana täño äboriye Kenan komeken iranitä näkken äbäkañ.

³² Äbot uwä sipsipta watäni itkañ bulimakau piä bok täk täkañ. Yawakiye, tuñumi kuduhtagän yäpmäñ äbuñ. Näk Fero man ude iwerayäñ yäk.

³³⁻³⁴ Unita nadäwut! Ferotä yäñ-tämagut päñku tepmañpäñ In ima piä täk täkañ? yäñ täwet yabäñirän ñode kañ iwerut; Watä piä ämakaye nin nanak täpuriken sipsip yawakta watäni itkumäyonitä it yäpmäñ äbäkamän, oraniyetä täñpani udegän. In man ude iweräwä Ferotä nadäwän taräki täñirän kome gägäni kubä wäpi Gosen uken api tepmañpek. Isip naniktä piä ude täñpanita taräki nadäk täkañ unita yäk.

47

Jekoptä Fero ahäñ imiñkuk

¹ Eruk Joseptä man ude yäwet paotpäñä Fero ken kuñpäñ iwetkuk; Nana, notnaye, yawak ba tuñumi u kudup yäpmäñpäñ Kenan komeni peñpen äbuño Gosen komeken itkañ yäk.

² Ude iwetkañ noriye 5 udepäñ Fero iñamiken yepmañkuk.

³ Yepmañirän Ferotä Josep noriye ñode yäwet yabäñkuk; E! In ima piä täk täkañ? Ude yäweränä yäñkuñ; Watä piä ämakaye nin yawak sipsip watäni it täkamän, oraniyetä täñpani udegän yäk.

⁴ Nin kome ñoken itpäñ-nadäkta äbumän. Kenan komeninken nakta jop irit pähap ahäñkuko unita yawakninta ketem kubä nämo itkuñ. Unita gäkä nadäñ nimiñiri Gosen komeken api itne yäk.

⁵⁻⁶ Ude yäwänä Ferotä Josep iwetkuk; Nankakät notkaye gäkken täga äbuñ yäk. Nadätan? Isip kome pähap ño gäk ketka terak itak. Unita nankakät notkaye Gosen kome tägaken yepmañpipäñ itkot. Uken itkañ äbotkaye ukät nanik kubä äma nadäk-nadäk ikek u täñpäwä yepmañpipäñ näkño yawaknayeta watäni kañ irän yäk.

⁷ Ferotä ude yäweränkañ Joseptä nani imagut yäpmäñ Fero ken kuñkuk. Päñku ahäñ imiñpäñ Jekoptä Fero kon man iwetkuk.

⁸ Kon man iweränä Ferotä iwet yabäñkuk; Gäkño obañ jide?

⁹ Yäwänä Jekoptä iwetkuk; Kome terak ittäñ kuñatkuro uwä obañ 130 ude täreñkuk. Kadäni keräpi u komi butewaki nitek itkut. Upäñkañ nanaye oranayetä kome terak itpäñ-nadäk kadäni käronji täñkuño udegän nämo kañ-ahätat.

¹⁰ Ude yäñpäñ kon man iwetpeñ kuñkuk.

¹¹ Täñpäkañ Ferotä man yäñkuko ude Joseptä noriyekät nanita Isip kome kuñji inita biñam yäniñ kireñkuk. Kome u tägagämän, Rameses yotpärare käda yepmañpäñ itkuñ.

¹² Josep ude täñpäñ nani ba noriye täño webeniye nanakiye yawakiyeta ketem yämiñkuk. Uwä nanakiye jide itkuño u terak ketem yämiñkuk.

Joseptä Isip kome watäni itkuk

¹³ Täñpäkañ komeni komeni nakta jop irit ahäñtäñ kuñtäyon Isip kome ba Kenan kome mähemi bok, nakta bumta yeñkuñ.

¹⁴ Ude ahäjirän ämawebe u naniktä äbä ketem gwäkita monerj penkuj. Penjirä Joseptä monerj u kudup yäpmänpäj Ferotä yotken kubäkengän penkuk.

¹⁵ U punin terak, eruk Isip ba Kenan komeken monerj paotkuk. Monerj paorirän kome mähemtä äbänpäj Josep iwetkuj; Gäk ketem jop nimi. Ketem nämo nimirpäj nibäj äwaräkuk täjiri dapunkaken kumnayäj. Nintäjjo monerj kudup paotkuko ubayäj yäk.

¹⁶ Ude yäwäwä Joseptä yäwetkuk; Monerjin paoräwä yawakjiye kan yäpmäj äbut! Yäpmäj äbäjirä unita kowata ketem api tamet yäk.

¹⁷ Ude yäjirän yawakiye ketem gwäkita yäpmäj äbuaj. Hos, sipsip, meme, bulimakau, donki kuduptagän yäpmäj äbäjirä kowata Joseptä ketem yämirjuk. Ude täj yäpmäj kunjäko obaaj u tärenjuk.

¹⁸ Obaaj u tärenjirän obaaj änerj kubä keräp tanjirän Josepken äbänpäj iwetkuj; Ärowaninin, imata jop man gäwetne? Nin täjjo monerj kudup paotkuj, ba tom imaka, u Gäka bijamgän täj morenkuj. Unita ninin ba komenin ugänpäj täga ganij kirene.

¹⁹ Täjkanj injamaken imata ninin ba komenin bok jop paotne? Ude nämo! Gäk nin ba komenin suwanpäj ketem nimirkan komenin Ferotä inita bijam täjirän nininä Ferota watä piä kan täj imina. Kumänpäj paoritna kometa jop päreko udeta ketem yeri nimirjiri yeri piänpäj nanpäj nämo api kumne.

²⁰ Ude iweräkaj Joseptä Isip kome kudup Ferota bijam suwanjuk. Ketem kubä nämo irirän unita ämawebe Isip komeken nanik kuduptagän ini komen komen ketem gwäkita Ferota bijam inij kirejuk.

²¹ Ude täjirä Joseptä Isip kome kukji kukji umude unude äma itkujo u kuduptagän Ferota watä piä täkta bijam yämagutkuk.

²² Kome päke u suwankan bämpöp äma täjo kome ugänpäj nämo suwanjuk. Ferotä bämpöp äma piäni gwäkita ketem yämik täjkuko unita komeni nämo yäpuk.

²³ Ude täjnpäj Joseptä ämawebe ñode yäwetkuk; Näk apijo injin ba komejin suwawapäj Ferota bijam täkanj unita ketem yeri ño yäpmäj päjku piwut! yäk

²⁴ Ketem piwäpäj bureni ahäjirä äbot 5 ude kan pewut. Eruk, ketem äbot 4 uwä in ba webejiye nanakjiyetä nakta ba yerita penkanj äbot kubäwä Ferota bijam kan pewut yäk.

²⁵ Ude yäweränä ämawebetä iwetkuj; Gäkä täjken täj nimirjiri nämo kumbumäjjo unita nibäwi tagawäpäj Fero täjo watä piä kan täna yäk.

²⁶ Ude täjnpäj Joseptä Isip kometa kädet ñode pewän ahäjirkuko pen itak; Ketem piäken nanik äbot 5 ude penkanj äbot 4 piä mähem i nita bijam. Täj äbot kubäwä Ferota bijam. Täjnpäkanj bämpöp äma täjo komewä Ferotä nämo suwanjuk.

Jekop täjjo kumäk-kumäk kadäni keräp tanjuk

²⁷ Isrel ämatä Gosen kome mähem ude täjnpäj irirä äperiye nanakiye mäyap ahäjirkuko udegän tunum ahäj bumbum täjkuj.

²⁸ Täjnpäkanj Jekop Gosen komeken obaaj 17 it yäpmäj äronjirän iniken obaaj 147 tärenjuk.

²⁹ * Eruk, kumäk-kumäk kadänini keräp tanjirän nanaki Josep yäj-imagutpäj ñode iwetkuk; Näka gäripi nadänpäj oranj nimirpäj ketka gäyeknaken penkanj gupna Isip komeken nämo api änerpet yäj yäjkehäromtä.

³⁰ Isip nanik nämagut päjku nanaye oranaye änerpani-kengän kan nepmanj yäk. Yäwänä Joseptä iwetkuk; Yäyan ude api täjpet yäk.

³¹ Yäyan ude api täjpet yäj iwerirän Jekoptä yäjku; Man yäyan u bureni yäjkehäromtä! yäk. Ude iweränä Joseptä yäjkehäromtak man iwetkuk. Iwerän tärenjirän ähottaba injitkanj gwäjij äpmonkanj Anutu inij oretkuk.

48

Jekoptä Josep nanakiyat kon man yäwetkuk

¹ It yäpmäj äronjtängän Josep manbijam ñode iwetkuj; Nanka käyäm täyak yäk. Ude iwerirä Joseptä nanakiyat Manase Efraim yämagurän yäpmäj oranitä yotken kuñkuj.

² Päjku ahäjirä äma kubätä Jekop iwetkuk; Nanaka äbätak yäk. Ude iwerirän nadäj moren aku itkuk.

³ * Täjnpäj Josep iwetkuk; Nadätan? Anutu Kehäromi Mähemitä Lus yotpärare Kenan komeken bian ahäj nimirpäj ñode näwetkuk;

⁴ Näkä nadäj gaminjira äpetkaye nanakaye, äbekaye, oranjaye mäyap ahäj bumbum api täne. Täjnpäkanj Gäk äma mäyap täjo nani pähap täjiri äbotkayeta kome ño yämijira inita bijam yäpmänpäj kome ño mähem i api täne. Anututä ude näwetkuk.

⁵ Näk Isip komeken nämö äbänjira nanakayat Isip komeken ahänkumäno uwä näka biñam! yäk. Efraim, Manase uwä nanaknayat Ruben kenta Simeontä it namikamän ude itdenä yäwani yäk.

⁶ Täñ äpetkaye nanakaye mäden ahänayän täño unitä gäkñata biñam kañ täñput yäk. Mäden ahänayän täño uwä tuäni monäni yarä u wäpi terak kome mähe mi api täneñ.

⁷ ✧ Näk Mesopotemia komeken naniktä äbänjira Efrata yotpärare keräp tañjirän Kenan komekengän webena Reseltä kädet miñin kumbuk. Kumänjirän butewaki nadänppän äneñkut. (Apiñowä Efrata yotpärare u wäpi Betlehem yän iwet täkan).

⁸ Eruk Jekoptä Josep nanakiyat yabänppän iwet yabänkkuk; Ai! Nanak ño netä täño?

⁹ Yäwänä Joseptä nani iwetkuk; Nanaknayat kome ño irira Anututä namiñkuko u yarä ñobayän yäk. Yäwänä Jekoptä yänkkuk; Yepmañpi dubinaken äbänkañ kon man yäwera yäk.

¹⁰ Jekop tägawani täñjirän dapuri wañkuño unita oraniyat ket nämö yabänppän-nadänkkuk. Ude täñkañ Joseptä nanakiyat orani dubiniken yepmañjirän bäyañ yämiñppän bumumiken yenkkuk.

¹¹ Ude täñppän Josep ñode iwetkuk; Näk äneñi nämö api gabäwet yän nadänkuroppän Anututä nadänjirän gäk nanakayatkät bok tabätat.

¹² Ude iwerirän Joseptä nanakiyat orani bakäniken nanik pudätppän yepmañpän irirän injami kome terak yäpän äpmonkuñ.

¹³ Ude täñppän Jekop kerä käpmäk käda nanaki monäni Efraim teñkuk. Täñppän kerä bure käda nanaki tuäni Manase teñkuk.

¹⁴ Joseptä ude yepmañjirän Jekoptä kerä bure käda tuäni Manase gwäkiken penañppän kerä kowat irepmirän kerä bure käda monäni Efraim gwäkiken peñkuk. Peñppän kerä käpmäk käda Manase gwäkiken peñkuk.

¹⁵ Ude täñppän nanaki Josep kon man ñode iwetkuk;

Nana Aisak ba orana Abraham, Anututä yabän yäwarirän injamiken kuñatkumän. Anutu unitägän näka watäni itkukotä itak. Unitä nanak yarä ño kon täñ yämän.

¹⁶ Täñkañ Anjero, komi butewaki mebäri mebäri uken nanikppän nämagutkuko unitä nanak yarä ño kon täñ yämiñjirän näkño wäpnatä yarä ñoniterak pat yäpmanñ kuyon, ba nana Aisak, orana Abraham unitäño wäpitä bok. Anututä nadän yämiñjirän nanak yarä ñonitä nanak weñbäyak täñjirän kome terak ahän bumbum kañ täñput.

¹⁷ Kon man ude yän paorirän nanitä kerä bure käda Efraim gwäkiken peñkuko unita Joseptä kawän nämö tägawäppän nani kerä bure käda yäpmanñkañ Efraim gwäkiken nanik Manase gwäkiken pewayän yäpuk.

¹⁸ Ude täñppän yänkkuk; Nan! Ude nämö. Nanak ñonitä intäjukun nanik unita ketka bure käda ño tuä gwäkiken pe!

¹⁹ Yäwänä Jekoptä Josep täño man utpän yänkkuk; Näk nadäwa tärewäkañ ude täyat yäk. Manase u äma wäpi biñam ikeke itpän kuñarirän oraniye mäyap api ahäneñ. Upänkañ monänitä irepmitppän nanakiye oraniye äma äbot pähap täñppän api itneñ.

²⁰ ✧ Ude yänppän kepma ugän kon man äneñi kubä ñode yäkgän täñkuk; Kämi-kämi Isrel ämawebeä äma kubä kon man iwerayän nadänppänä ek wäpjek terak wohutpän ñode api yäneñ; Anututä Efraim Manase täñkentän yämiñkuko gäk udegän täñ gamiton! Jekoptä ude yänppän monäni Efraim intäjukun peñppän tuäni Manase mäden teñkuk.

²¹ Jekoptä ude täñppän nanaki Josep ñode iwetkuk; Nadätan? Näk kumbayän täyat upänkañ Anututä gäkkät itpän kämiwä tämagut yäpmanñ orajiyetä kome kujatken äneñi api kwek yäk.

²² Täñppäkan Amo ämawebe äbot däpmanñppän yäwat kireñppän komeñi wäpi Sekem yäyomägatkuro u notkaye ätuta biñam nämö, gäka biñam ganiñ kiretat yäk.

49

Jekoptä nanakiye imaka kämi ahän yämikta yäwetkuk

¹ Jekop nanakiye yänppäbä kubäkengän yepmañppän imaka kämi ahän yämayän täñkuko u kudup ñode yäwetkuk;

² Nanaknaye, in ket nadäwut! Nanjin näkä man täwerayän täyat u yäpmanñppän nadäk-nadäñkin-ken pekot.

³ Eruk, nanakna tuäna Ruben, gabänppän kehäromtak täyat! Näk gubañi itkan intäjukun gäk bäyañkut. Bäyawañkañ ämawebeä nabänjirä näk äma bureni kehäromina nikek ahänkut. Gäkño kehäromikatä notkaye ätu yärepmit morek täyak.

⁴ Upänkañ gäkño irit kuñat-kuñat uwä umetä wakiinik tokätppän päna täk täyak udewani. Gäk näka nämö nadän namiñppän watä webena kubä yänjikñatppän däpmon bok patkumäno unita näk mäyäk nadänkut. Mebäri unita gäk notkaye täño intäjukun äma nämoinik api iren yäk.

⁵ Jekoptä Ruben man ude iwet morenpäj eruk nanakiyat Simeon kenta Livai ñode yäwetkuk; Ek mebarijek kubägän. Ek ämik täño tuñum yäpman kuñatpän ämik täkämän.

⁶ Unita näk ekkät itpäñ-nadäk penta täga nämö täne yäk. Ek äma däpmahta man yäñpän-nadäk täkamän unita. Ek kokwawak täñpän äma bäränek däpmäk täkamän. Ba gäripita tom päriki jop-nadäj däpmäj tokät täkamän yäk. Kädet wakiwaki udewani täk täkamän.

⁷ Ek kokwawak wakiinik nadänpäj täñpen kuñat täkamän unita injek terak bäräpi ñode api kotaden; Näkä ek ba nanak pewän ahänayäj täkañ u täwat kireñpewa päñku Isrel äma äbot ätu gänäñ kubäkubä api ittäj kuney. Äbot kubägän nämö api itnen yäk.

⁸ Jekoptä man ude yäwetpän nanaki Juda ñode iwetkuk; Juda, notkayetä wäpka biñam yäpman akunpäñ punin api peney yäk. Ba iwankayetä gutna yänkañ api täñburut täneñ. Täñirä gäkägän yepmäñitpäñ ureñ täñpi kuk api täñpen. Gäk ude täñiri notkayetä api gwäjñ äpmon gamineñ yäk.

⁹ ✧ Gäk laion gubañ udewani. Laion u kepma tom däpman nañtäj kuñattängän kome bipmäñirän äneñ äyänutpen däpmon patpat bägupken kuñkañ parirän tom kubätä äbä täga nämö täñkjareko udegän ämawebe kudup Gäka api umuntak täneñ.

¹⁰ Juda, gäkño äbotken nanik äma yabän yäwat piä täkta api ahän yäpman kuney. Bureni, orankeye ahänayäj täkañ unitä intäjukun äma ude itkañ yabän yäwat piä täñirä äma äbot komeñi komeñitä äbä gwäjñ äpmon yämiñpäñ tuñum api buñät yämik täneñ.

¹¹ Juda uwä wäpi biñam ikek it täyak. Unitäño wain piäni tañ pähap unita doñkinatä bureni näneñ yän yäñpän nadäwätäk nämö täñkañ wain päya terakgän topmäk täyak. Ba äma jopitä tek umepän ärut täkañ ude nämö. Äma unitä moneñ ikek unita wain umenigänpäj tek ärut täyak.

¹² Umeta iwäwä wain umenigänpäj näñtäyon dapuri gämänek täyak. Ba bulimakau nononñ täkätpäj nak täyak unita meni kujat kuräki pakiinik täk täkañ. Bureni! Juda uwä jäwäri nämö, äma ini pärik kubä api irek.

¹³ Eruk, Jekoptä Judata man ude yäñpän nanaki Sebulun ñode iwetkuk; Sebulun, gäk gwägu tañ gägäniken api iren yäk. Kome irayäj täyan u säkgämän, gäpe tañ tañitä äbä täga itnen yäk. Gwägu pomä terak gäkä irayäj täyanken unitä päñku Saidon kome unitäño kome mäheñi ude api iren yäk.

¹⁴ Ude yäñpän nanaki Isaka ñode iwetkuk; Isaka, gäkäwä doñki kehäromi kubä. Tuñum bäräpi bäräpi mädeka terak peñirä kädet kuñatta bitnäñpäj jop uken mañit itan yäk.

¹⁵ Upäñkañ komeka ba irit bägup täga kubä kañpäñ piä täga täñpen. Äma täño watä piä äma ude api täk täñpen yäj iwetkuk.

¹⁶ Jekoptä Isaka man ude iwetpän nanaki Dan ñode iwetkuk; Dan, gähäwä intäjukun ämatä itkañ ämawebe äbotkaye api yabän yäwaren, notkayetä iniken äboriye yabän yäwat täkañ ude yäk.

¹⁷ Nanakna, ude irayäj täyan upäñkañ gäk gämok komi kubä, kädet jämjäm pärani ude api iren. Gämok jäjäm irirä hos kubätä äbanä mämekiken inpewän hostä kikuñtupäj äma uterak mañirani u api kwarut mañpan kuney. Gäk udewani yäk.

¹⁸ Jekoptä man ude yäj morenpäj ñode yänkuk; Yawe, gäkño täñkentäk piä kehäromi nikel ahäwayäj täko unita itsämäjtat! yäk.

¹⁹ Eruk ude yäñpän nanaki Gat ñode iwetkuk; Kadäni ätuken kubo äma ätutä gäk ba äbotkayekät ämik api pewä ahäk täneñ yäk. Upäñkañä in kehärom tañpäñ api yäwat kirek täneñ yäk.

²⁰ Ude yäñpän yänkuk; Nanakna Ase, gähäwä kome tägaken itkañ piä täñpayäj täyan u ketem tägatäga ahän bumbum api täneñ yäk. Ketem ahänayäj täkañ ude säkgämän, äma wäpi nikelätä yabängärip täñpäñ api nak täneñ yäk.

²¹ Ude yäñpän nanaki Naptali iwetkuk; Gäk meme ägwäri bumik. Uwä iniken gäripä terak kuñatkañ nanak säkgämän bäyak täkañ udewani yäk.

²² Jekop ude yäñpän eruk nanaki Josep ñode iwetkuk; Josep, gäk wain päya täga mujipi bumta pewä wädäk täkañ udewani yäk. Päya uwä ume gägäniken itkañ kubirigän äronjirän momitä bumta iriñ wädäk täyak.

²³ Gäk ittäj kuñariri äma komi Gäka kokwawak nadänpäj gabän ahäñpäj äpatä gamneñ yäk.

²⁴ Täñirä gäkä ehutpäñ äpa gwäjñpäj pära nämö api yamben yäk. Ketka kujat kehäromi täñpayäj täko uwä nanka Jekop täño Anutu kehäromi mäheñi, unitä täñkentäj gamiñirän kehäromi nikel api iren yäk. Anutu uwä Isrel täño Watä Pähap ba Isrel täño Mobä Kujat, unitäño kehäromitä api täñkentäj gamek yäk.

²⁵ Bureni, nanka täño Anutu unitägän täñkentäj gamik täyak. Anutu kehäromi mäheñi uwä iron mebari mebari ñode pewän ahäj gamik täkañ; Iwän punin nanik ba ume kome

gänañ nanik, ba nanakaye mäyap, ba yawakaye imaka mäyap. Iron ude pewän ahäj gamik täkañ.

²⁶ Nanka näkño kon man terak iron ahäj gamayäj täyak uwä buñät yäpmanj ärok täyon pom biani biani u kañ yärepmirän. Ba iron u imaka säkgämän oranayetä bian yäpuño u imaka, kañ yärepmirän yäk. Täñpän Josep, gäk yäpmanj daninjpanj notkaye yärepmitpän wäpka biñap ikek itan unita iron pähap yäyat ño gäka terak kañ äron morewut yäk.

²⁷ Jekoptä Josep man ude iwetpän nanaki Benjamin ñode iwetkuk; Gäk anj komi tom däpmanpän nanjani kubä udewani yäk. Tamimañä tom ätu däpmanpän pengän kudup nak täyak. Täñpän bipäda ätu däpmanpän nanjanj ätu däkumta pek täyak.

²⁸ Eruk, Jekop täño nanakiye uwä ini äbot-äbot ittän kuñkuño u Isrel kome täño äma äbot 12 udetä itkun. Jekop nanakiye 12 u kubäkubä täño mebariniye yabänpän-nadäk täñpän uterakgän kon man yäwetkuko u äbä täretak ño.

Jekop kumbänpän äneñkuño unitäño manbijam

²⁹⁻³⁰ * Jekop nanakiye man ude yäwet paotpänj ini kumäkta manbijam ñode yäwetkuk; Näk kumbani notnayetä itkanjen u kukta keräp täyak yän nadätat. Näk kumänjira kome nanaye oranaye äneñkuñken kañ äneñput yäk. Kome u Kenan komeken, kome täpuri wäpi Makpela, Mamre kome edap abani käda uken itak yäk. U äma Hit nanik wäpi Efron unitäño piä tobät gägäniken itak, kome orana Abrahamtä ini ba äboriye äneneñta suwanjkuo u yäk.

³¹ * Kome uken äbekna orana Abraham yanäpi äneñkuñ. Täñpän meñna nana Aisak yanäpi pähap u imaka ugän äneñkuñ. Webena Lea imaka u äneñkuk yäk.

³² Kome ba awañ uwä Abrahamtä Hit nanik täñopän suwanjuk. Näk u kañ äneñput.

³³ * Eruk Jekop nanakiye man ude yäwet moreñpän patpänj eruk kuroñ mugwäjñpän waki kumbuk.

50

¹ Eruk nani kumbuko parirän Josep nani bäyanj iminjpanj konäm butewaki täñpän injamiken injkuk.

² Ude täñpän itkanj eruk mäden Josep nani täño komegup bäräñeñ nämo paranpän kehäromigän pen irekta yänpän Isip täño äma nadäwani ätu ñode yäwetkuk; In imaka käbänji säkgämän nitek u yäpmanj päbä nana gupi terak ño kañ ärut imut yäk.

³ Ude yäweränä äma u Isip äma ätutä kumänjirä täk täñkuño u Jekoptä kumbänä udegän gupiken ärut imik täñ yäpmanj kuñ irirä kepma 40 ude täreñkuk. Eruk ude täñ moreñpän Isip nanik ämawebe Jekoptä konäm butewaki täñ yäpmanj kuñjirä kepma 70 ude täreñkuk.

⁴ Konäm butewaki täñ yäpmanj kwä täreñjirän Joseptä Fero täño watä piä ämaniye ñode yäwetkuk; In näka gäripi nadäkanj u täñpäwä man yäyat ño yäpmanj päñku Fero ñode iwerut;

⁵ * Nana täño kumäk-kumäki kadäni keräp täñjirän man kehäromi kubä ñode näweränpän yänkehärom täñkut; Näkä kumbawä Kenan komeken kome muni kubä näkña kumänjira äneneñta suwanjukten ukengän kañ äneñ yäk. Nana ude näwetkuko unita Fero gäk nepmanji päñku nana kome uken äneñkanj äneñji äyäjutpen ño api äbet yäk.

⁶ Ude yänjirän Ferotä nadänpän kowata man Josepken ñode tewän kuñkuk; Gäk päñku nankatä man gäwerirän yänkehärom täñkuno udegän täñkanj äneñji kañ äbi yäk.

⁷ Ude iwerirän Josep päñku nani Kenan kome uken äneñkuk. Jekop änekta kuñkuño u Fero täño äma wäpi nitek ba äma ekäni ekäni ba Isip kome täño intäjukun äma kuduhtagän Josepkät bok kuñkuñ.

⁸ Josep webeni nanakiye ba noriye kuduhtagän ba Jekop täño äboriye kuduhtagän kuñkuñ. Ironj täpuri täpuri ukät sipsip, bulimakau unitägän Gosen kome uken itkun.

⁹ Täñjä äma ätu karis hostä wädäwani uterak ba hos terak Josepkät penta kuñkuñ. Äma äbot kuñkuño u kubägän nämo. Ämawebe bumta akunj kireñkanj Jekop änekta kuñkuñ.

¹⁰ Eruk kuñtängän Atat kome wit gupi tätuwani bägupken Jodan ume ani kukuñ udude uken ahänkuñ. Eruk uken ahänpänj konäm butewaki pähap täñkuñ. Ude täñpän itkanj Josep u täñbute-bute täñpän konäm butewaki täñ yäpmanj kuñjirän kepma 7 ude täreñkuk.

¹¹ Konäm butewaki täñ irirä Kenan ämawebetä yabänpän man ñode yänkuñ; U yabäwut! Isip naniktä konäm butewaki täñ pähap, kadäni karonji täñ yäpmanj äbäkanj yäk. Ude yänkuño unita kome u wäpi Abel-Misraim yän yäk täkanj. Wäpi u mebari Isip nanik täño butewaki pähap.

¹²⁻¹³ * Jekop nanakiye ude täñkuño uwä nani täño man buramijpanj Kenan kome uken äneñkuñ. Kome nani äneñkuñken u wäpi Makpela, Mamre kome dubiniken, kome Abrahamtä biane äma kubä Hit nanik wäpi Efron unita monenj iminjpanj kome u inita yäpukken u.

¹⁴ Tänpäkan Josep nani Jekop u äneppän yejämänpän penkan mäden nanakiye, noriye, wanoriye, piä ämaniye bok kuñkuño u kudup äneni äyäjutpen Isip komeken kuñkuñ.

Noriyetä Josepta umuntanñkuñ

¹⁵ Eruk nani äneppän äbä komeniken itkan noriyetä yänkuñ; Eruk apiño jide itkamän? Josep ninta kokwawak pen nadänpän yäwänaku imaka goret täñ imiñkumäño unita kowata udegän täñ nimitek yäk.

¹⁶ Ude yänpän man ñode pewä yäpmän Josepken kuñkuk; Kadäni nanka nämo kumänkan man ñode niwetkuk;

¹⁷ In goret täñkuñ. Notjinpak Josepta waki täñ imiñkuño unita Josepken päñku ñode iwerut; Ninä waki täñ gamiñkumäño unita kowata nämo täñ nimen. Momi täñkumäño u pen nimisi yäk. Unita Josep, nin nanka täño Anutu unitäño piä ämaniyetä ñode gäwetkamän; Nantä man ude niwetkuko unita butewaki nadän nimiñpän mominin nämo yäpmän kuñaren yäk. Yänirä Joseptä nadänpän konäm kotkuk.

¹⁸ Josep ude täñirän noriye dubiniken äbänpän injami yäpä äpmonpän patkan ñode iwetkuñ; Nin apiño gäñjo watä piä äma ude itkamän yäk.

¹⁹ Yänirä Joseptä yäwetkuk; In näka umuntäneñtawä yäk. Näk Anutu täño bägup yäpmänpän Anutu bumik täga nämo iret.

²⁰ In bian näk yäpawakta man yänpän-nadäk täñkuño upänkan Anututä waki u yäpmän äyäjutpän imaka täga kubä ñode pewän ahänkuk; Ämawebe mäyaptä nakta jop itpän kumnanji upänkan Anututä intäño waki yäpmän äyäjutpän näkä terak täñkentäk pähap pewän ahänirän näkä in täñkentän tamitit ño.

²¹ Unita in nadäwätäk täneñtawä. Näk täñkentän taminjira in ba nanakjiye täga api itnen yäk. Josep noriye man säkgämän ude yäwettäyon noriye umun pähap nadänkuño u paotkuk.

Josep kumbuko unitäño manbiñam

²² Eruk Josep täño kumäk-kumäki kadäni keräp täñirän Jekop täño äboriye ukät Isip kome it yäpmän kuñirän obañ 110 täreñirän kumbuk. Unitäño manbiñam ñode;

²³ Josep nämo kumänkan nanaki monäni wäpi Efraim unitäño nanakiye oraniye yabänkuk. Ba kodak irirän nanaki tuäni wäpi Manase unitä nanaki kubä wäpi Maki bäyanñkuk. Eruk Maki unitäño nanakiye ahänirä Joseptä inita iwoyänpän watäni it yämiñkuk.

²⁴ Eruk Joseptä kumbayän nadänkan noriye yänpübä yepmanpän ñode yäwetkuk; Eruk näk kumbayän täropänkan Anututä ini inta watä api it tamed yäk. Tänpän in yän-täkñat yäpmän kome ño kakätänpen kome kubäken api tepmanpek. Kome u Anututä Abraham, Aisak kenta Jekopta bureni api tamet yän yäwetkukken u api yän-täkñat päñku api tepmanpek yäk.

²⁵ ✧ Man ude yänpän noriye ñode yäwetkuk; In ñode täneñta yänkehärom tawut. Anututä tämagurirän Isip kome ño penpen kunayän tänpänä näk kumbayän täro u näñjo kujatna imaka, yäpmänkan kan kut yäk. Ude yäwerirän yänkehärom tañkuñ.

²⁶ Tänpäkan Josep obañ 110 täreñirän Isip komeken kumbuk. Kumbänkan Isip nanik täño äma nadäwani ätutä komegup nämo parawekta imaka käbäñi täga nitek gupi terak ärutkan bokis gänan penpän äneñkuñ.

Rut

Webe kubä Moap komeken nanik unitäño manbiñam

Yanäbeki Naomi kenta Rut täño manbiñam

¹⁻² Bian yäpmäj daniwani ämatä Isrel ämawebe yabäj yawat täñkuño kadäni ugän ketemta jop itkuj.

Irirä äma kubä wäpi Elimelek, Efrata äbotken nanik Betlehem yotpärare Juda komeken it täñkuko unitä webeni Naomikät nanakiyat Malon kenta Kilion yämaguränkañ Moap komeken itpäñ-nadäktä kuñkuñ.

³ Päñku ittängän Elimelek kumbänkañ webeni Naomi nanakiyat ukät itkuj.

⁴⁻⁵ Itkañ nanak yarä u webe yarä Moap komeken nanik wäpi Opa kenta Rutpäñ yäpumän. Yäpmäñpäñ itkañ obañ 10 tärenjirän Malon kenta Kilion bok kumäjirän Naomi inigän, äpi nanakiye nämotä itkuk.

⁶ Naomi ittängän nadäñkuk; Juda komeken Yawetä ämawebeniye täñkentäj yämikta täñbumbum pewän ahäkañ yäj nadäñpäñ äbekiyat yäwerän bok kukta tuñum täñkuñ.

⁷ Täñpäñ äbekiyatkät kome it täñkuño u peñpeñ Juda kädet moräki yäpüt peñpäñ kuñkuñ.

⁸ Kuñtängän Naomitä äbekiyat ñode yäwetkuk; Ektä näk ba äpjekyat kumbumäno unita watä it nimik täñkumäno udegän Yawetä ekta watä it tamiñjirän päñku menjekyat-kät irun.

⁹ Täñpäñ Yawetä täñkentäj tamiñjirän äma yarä äneñi kañ yäpmäjkañ irun. Ude yäwetpäñ kowat bäyañ imän täñpäñ konäm bumta kotkuñ.

¹⁰ Konäm kotpäñ ñode iwetkumän; Ude nämo! Nek gäkkät mähemkayeken u bok api kune yäk.

¹¹ Ude yäwänä Naomitä äneñi yäwetgän täñkuk; Äbeknayat, äyäjutpeñ notjiyeken kun. Mebäri imata näk näwatta nadäkamän? Näkä jide täñpäñ nanak ätu bäyawakañ api yäpdeñ?

¹²⁻¹³ Ude täga nämo. Näk webe pähap täyat. Äma äneñi täga nämo api yäpet unita kun. Ba äma apiñogän yäpmäñpäñ nanak pengän bäyawero u yäpmäkta kadäni käronji täga nämo itsämdeñ. Kadäni käronji irän wawäpäñ äma ätupäñ yäpdeñ yäj nadätat. Äbeknayat, butewaki pähap. Yawetä mäde ut namitak unita butewaki ärowani nadäj tamitat.

¹⁴ Ude yäweränä Rut kenta Opa konäm äneñi kotkumän. Kotpäñ Opa äbeki bäyañ imiñpäñ teñpeñ kuñjirän Rut kukta bänepi bitnäkinik täñpäñ Naomikät itta nadäñkuk. ¹⁵ Ude täñpäñä Naomitä Rut iwetkuk; U ka! Gwaräpka noriyeken ba anutuniyeken kuyak. U iwat yäk.

¹⁶ Ude yäwänä Ruttä iwetkuk; Nämo, näk gäkkät bok kudayäj. Näkä gäk gepmanpeñ kukta man näwereno. Gäkä deken kwayäj täno u näk bok api kude yäk. Gäk de irayäj täno u bok api itde. Gäkño notkaye u näkño notnaye ude api itneñ. Ba gäkño Anutu u imaka, näkño Anutu ude api irek.

¹⁷ Gäkä kome deken kumbipäñ änenayäj täño uwä näk kome ugän api äneneñ. Imaka kubätä nek bämpoken madäj täkñewektawä. Kumäk-kumäk kubä-tägän api madäj täkñewek. Bureni-inik yäyat. Näkä man yäyat ño kudup nämo iwarawä Yawetä kowata wakiinik kañ namän.

¹⁸ Naomitä Rut man kehäromi ude yäjirän nadäñpäñ teñpäñ kukta man kubä äneñi nämo yäjkuñ.

¹⁹ Ude täñpäñ bok kumañ Betlehem yotpärareken kuñkumän. Eruk kumañ Betlehem yotpärareken ahäjirän kome u nanik webetä bumta kikiñutpäñ yäjkuñ; Ño Naomi ini ba?

²⁰ Ude yäwäwä Naomitä yäwetkuk; Wäpna Naomi yäj nämo näwetneñ. Unitäño mebäri uwä säkgämän. Upäjkañ kehäromi mähemitä mäde ut namiñkuko unita wäpna säkgämän yäj nämo näwetneñ. Mara yäj näwerut. Unitäño mebäri jägämi yäk.

²¹ Kome ño peñpeñ kuñkuro ugänä tuñum webe bumiktä kuñkut. Upäjkañ apiño Yawetä jopi jäwäriinik irira nämagut yäpmäj äbatak. Ude täñjirän mebäri imata Naomi, webe säkgämän yäj näwetneñ. Kehäromi mähemi unitä yäppewän näk wakiniñ täñkut.

²² Eruk, manbiñam ño Naomitä äbeki Rut Moap komeken nanik imaguränkañ Moap kome peñpeñ Betlehem yotpärareken wit madäk-madäk kadäniken ahäjikumäno unitäño manbiñam.

2

Ruttä Boastä piäken piä täñkuk

¹ Betlehem kome uken Naomi äpi kumbuko unitäño nägät moräk kubä wäpi Boas unitä itkuk. Boas uwä Elimelektä äbotken nanik, äma ekäni kubä, tuñum äma.

² ✧ Tǎŋpǎkaŋ kepma kubä Ruttä äbeki Naomi ɲode iwetkuk; Nadǎŋ namiŋjiri äma kubätä piäken kuŋkaŋ piä äma wit madǎŋtǎŋ kuŋjirä ätu jop mäŋpani u kaŋ yäpa yäk. Äma kubätä nadǎŋ namänä unitä piäken api tǎŋpet yäk. Ruttä ude iweränä Naomitä iwetkuk; Äbekna, yäyan ude tä yäk.

³ Ude yäwänä eruk Rut piä kubäken kuŋpǎŋ piä ämatä wit madǎŋtǎŋ kuŋjirä mäŋpani u yäpǎmǎŋtǎŋ yäwatuk. Piä ude tǎŋkuko uwä Boas, Elimelek tǎŋo nägät moräk kubä unitä piäken tǎŋkuk.

⁴ Piä tǎŋ irirän Boas Betlehem yotpǎrare peŋpeŋ piäniken äbǎŋpǎŋ piä ämaniye yabǎŋpǎŋ ɲode yäwetkuk; Yawetä inkät iton. Ude yäwänä kowata ɲode iwetkuŋ; Yawetä kon tǎŋ gamiton yäk.

⁵ Tǎŋpǎŋ Boastä piä äma tǎŋo intǎjukun äma ɲode iwet yabǎŋkuk; Webe gubaŋi u netätä äbotken nanik?

⁶ Yäwänä iwetkuk; U kome kubäken nanik, äbeki Naomikät Moap komeken naniktä äbumän yäk.

⁷ Webe unitä ɲode näwerak; Nadǎŋ namiŋjiri piä ämakaye yäwarän tǎŋpǎŋ wit pewä mäŋpani kaŋ yäpa yǎŋ näwerak. Ude näwerǎnpǎŋ tǎga yäwapǎŋ piä tamimaŋ yäput peŋpǎŋ tǎŋ yäpǎmǎŋ äbäko apinogǎn itpǎŋ-nadäk täyak u yäk.

⁸ Ude iwerǎnkaŋ Boastä pǎŋku Rut iwetkuk; Äpetna, man kubä gäwera nadä yäk. Äma kubätä piäken wit yäpǎmǎkta kwentawä. Näkä piäken ɲogǎn webe kwayak ɲokät kaŋ tǎk tǎŋput.

⁹ Webe u wit madǎŋjirä yabǎŋkaŋ ugǎn yäwarän tǎk täyi. Nadǎtan? Näk piä ämanaye gäk waki nämo tǎŋ gamineŋta yäjiwät man uku yäwerat. Tǎŋpǎŋ umeta gewäwä ume käbotken gwetpǎŋ peŋo u tǎga api näŋpen yäk.

¹⁰ Boastä ude iweränä Ruttä Boas dubiniken inami kome terak yäpǎn äpmonpǎpǎŋ iwetkuk; Näk kome kubäken nanikpǎŋ mebäri imata nadǎŋ namiŋpǎŋ oraŋ namitan?

¹¹ Ude iweränä Boastä ɲode iwetkuk; Äpkatä kumǎŋjirän äbekka Naomita tǎŋkentäk mebäri mebäri tǎŋ iminjkuno unitǎŋo manbiŋam yǎŋjirä kudup nadǎŋkut. Gäk kome kujatka ba meŋkaye nankaye yepmaŋpeŋ äbot kudupi gǎnaŋ itta äbuno u nadǎŋ gamitat.

¹² Unita Yawe, Isrel tǎŋo Anututä watä it gamekta dubiniken äbuno unitä imaka tǎga tǎŋkuno unita gwäki tǎgagǎmǎn kubä gamiton.

¹³ Ude yäwänä Ruttä ɲode iwetkuk; O intǎjukun ämana, näk piä watä webekayetä itkaŋ ude nämo itat upǎŋkaŋ oraŋ namiŋpǎŋ man kwini näweriri bǎnepna pidǎm täyak yäk.

¹⁴ Tǎŋpǎkaŋ ketem naknak kadäniken Boastä Rut ɲode iwetgǎn tǎŋkuk; Äbä käräga kubä yäpǎmǎŋpǎŋ wain ume gǎnaŋ yäputpǎŋ naŋ. Ude iweränä Ruttä wit madǎwani ämawebekät bok maŋitkuŋ. Maŋit irirän Boastä wit mujipi ijinjkuko u imǎn naŋpǎŋ koki tǎŋpǎpǎŋ moräki pewän itkuŋ.

¹⁵⁻¹⁶ Ketem naŋ paotpǎŋ akumaŋ pǎŋku wit mäŋpani äneŋi butuŋkuk. Ude tǎŋ irirän Boastä piä ämani ɲode iwetkuk; Nadǎŋ iminjkirä nämo yäpnaŋiken, wit pädä täwani bämopiken mäŋpani kaŋ yäpǎn. Ba ugǎn nämo, madäk-madäk kadäniken ätu yäpǎmǎŋ dǎkŋeŋpǎŋ pewä maŋ iminjkirä kaŋ yäpǎn. Ude tǎŋjirän nämo ibeneŋ.

¹⁷ Tǎŋpǎkaŋ Rut piä tǎŋ yäpǎmǎŋ kuŋtǎyon edap dapuri äpmonkuk. Ude tǎŋpǎŋ wit kujari yäpuko u dǎpǎmǎŋ-pewä bureni tǎreŋjirä taŋi, 10 kilos ude ahǎŋkuk.

¹⁸ Ude tǎŋpǎŋ yäpǎmǎŋ pǎŋku wit bureni yäpuko ukät ketem naŋkaŋ moräki peŋkuko u äbeki Naomi iwonǎreŋkuk.

¹⁹ Iwonǎreŋjirän Naomitä Rut ɲode iwetkuk; Yäke, gäk netä piäken piä tǎŋpǎŋ wit ɲo yäpǎmǎŋ äbätan? Anututä äma nadǎŋ gamiko u säkgǎmǎn tǎŋ imiton. Ude yäwänä Ruttä iwetkuk; Näk piä uwä äma kubä wäpi Boas unitä piäken tät yäk.

²⁰ ✧ Ude iweränä Naomitä yǎŋkuk; Yawetä Boas kon tǎŋ imiton! Yawe uwä äma kumbani ba kodak irani watäni itta yǎŋkehäromtak man yäwani u nämo irepmit täyak. Ude yǎŋpǎŋ ɲode iwetgǎn tǎŋkuk; Nadǎtan? Äma uwä nintǎŋo nägät moräk bureni, watä it nimikta yäwani yäk.

²¹ Yäwänä Ruttä iwetkuk; Äneŋi man tǎga kubä ɲode näwetkuk yäk. Gäk piä watä webenayekät itpǎŋ piä tǎŋ yäpǎmǎŋ kuŋjiri wit madäk-madäk kadäni kaŋ tǎrewän.

²² Ude iweränä Naomitä ɲode iwetkuk; Äbekna, u tǎga gäwerak yäk. Piä watä webeniyekät piä tänanayŋ tǎŋo u tǎgagǎmǎn. Kubätä piäken kweno uwä piä ämaniyetä waki tǎŋ gamineŋ! yäk.

²³ Tǎŋpǎkaŋ Ruttä Boas tǎŋo piä webeniyekät piä tǎŋ yäpǎmǎŋ kuŋjirä wit madäk-madäk kadäni tǎreŋkuk. Tǎreŋjirän äbekikät pen it yäpǎmǎŋ äronjkumǎn.

3

Rut äma kubä kaŋ-ahänjuk

¹ Eruk ittängän Naomitä äbeki Rut ɲode iwetkuk; Gäkä säkgämän irenta äma kubä kaŋ-ahän gaminanji yäk.

² ɲode nadäsi; Boas, watä piä webeniye piä bok täŋkuŋo u nägät moräknin yäk. U apiŋo bipäda wit bureni yäpmäkta kujari madänkuŋo u däpmän käkäräyän yäk.

³ Unita gäk ume ärutpäŋ tek säkgämän täŋkaŋ imaka kääñji nitek gupka terak ärutpäŋ Boastä piä täŋpayän täyakken kuŋpäŋ injamiken kwawak nämo ahän imen. Nämo, käbop iriri unitä epän täŋpän tärewäpäŋ ketem ume kaŋ naŋ paorän.

⁴ Täŋkaŋ däpmon pärayän täŋjirän unitä pärayän täko u ket kaŋ kaŋpäŋ nadä. Täŋpäŋ däpmon patguŋ taŋjirän päŋku tek ämet pärayän täko u yäpmän akuŋpäŋ kuroŋji käda kaŋ pat. Pariri unitä kikuŋtpäŋ imaka gäkä tänaŋji u api gäwerek.

⁵ Naomitä ude iweränä Ruttä iwetkuk; Täga, näwetan ude api täŋpet yäk.

⁶ Ude yänkaŋ Ruttä wit däpmän käkärani bägupken päŋku äbekitä piä man iwetkuko u kudup täŋjuk.

⁷ Boas ketem ume naŋpäŋ bänep oretoret terak itpäŋä däpmona inŋewä päŋku wit bureni änok itkunjen u patkuk. Parirän Rut yeŋ-yeŋ päŋku Boas täŋo tek yäpmän akuŋpäŋ kuroŋjiken patkuk.

⁸ Ude parirän Boas bipani bämopiinik kikuŋtpäŋ äyänŋtpäŋ kaŋjuk; Webe kubä kuroŋji käda parirän!

⁹ Kaŋpäŋ iwetkuk; Gäk netä? yäk. Yäwänä iwetkuk; Näk Rut, piä webeka yäk. Gäk Elimelek täŋo nägät moräk, näk watä it namikta yäwani. Unita näk webekata kaŋ nämagut yäk.

¹⁰ Ude iweränä Boastä ɲode iwetkuk; Äpetna, Yawetä kon täŋ gamiton! Kudän täyan ɲo imaka täga äbekkata täŋ imiŋkuno u irepmiŋpäŋ täyan. Äma gubaŋji, tuŋum ikek ba tuŋumi nämo u kubä täga yäpnaŋji upänkaŋ nämo, äbekka täŋo nägät moräk näkken äbätan.

¹¹ Unita äpetna, umuntäwentawä. Imaka kubäta näwet yabäwayän täyan uwä api täŋkentän gamet yäk. U imata, yotpärare ɲo nanik kudup u mebärika nadäkan. Gäk webe täga.

¹² * Täŋpakaŋ näkä gäk watä it gamikta yäwani yän näwetan u man bureni upänkaŋ näk gägäni bumik. Nägät moräk bureniwä äma kubä itak.

¹³ Unita ɲo pariri kome yänewänkaŋ näkä tami päŋku äma u iwet yabäwa gäka watä itta täga yäwänä täga. Täŋ täga nämo yäwänä eruk, näŋka watäka api it gamet. Yawe irit mähemu u wäpi terak ude yänkehärom täyat. Eruk päsi yäk.

¹⁴ Ude täŋpäŋ Boas kuroŋjiken parirän kome yänŋ buruburu täŋjirän akwänkaŋ Boastä iwetkuk; Ämawebetä gäk ɲo päran yän nadäneŋo unita kome ket nämo yänŋjirän kuyi yäk.

¹⁵ Kwayän täŋjirän Boastä ɲode iwetgän täŋjuk; Tekka punin nanik yänopmäŋpäŋ ɲo iri yäk. Iwerän ude täŋpänä wit bureni tek terak äreŋpäŋ kuŋjirän 20 kilos ude täŋjuk. Täŋpänkaŋ Rut täŋkentänpäŋ wit uwäk u pudätpäŋ piri terak peŋjuk. Piri terak pewänkaŋ yotpärareken kuŋjuk.

¹⁶ Kumaŋ päŋku Naomi ahän imiŋjirän äbeki u ɲode iwet yabänjuk; Äbekna, kädet jide ahän gamik? yäk. Ude iweränä Ruttä imaka Boastä täŋ imiŋkuko u kudup iwetkuk.

¹⁷ Iwetpäŋ yänjuk; Äma unitä äbekkaken ketän täga nämo kwen yän näwetpäŋ wit ɲo namän yäpmän äbätat yäk.

¹⁸ Ude iweränä Naomitä iwetkuk; Eruk äbekna, nadänjit nadänjit isi yäk. Imaka bureni ahänjirän kaŋ käda. Nadätan, Boas imaka täŋpayän gäwerako unita nämo maŋjirän äpmonayän.

4

Boastä Rut webenita yäpuk

¹ Eruk, Boastä käbeyä bägup, yotpärare täŋo yämabamken päŋku maŋjitpäŋ itkaŋ Elimelek täŋo mäden naniki Boastä Rut iwetkuko u äbänjirän kaŋjuk. Kaŋpäŋ iwetkuk; Notnapak, äbikaŋ bok itda yäk. Ude iweränä päŋku Boastä itkukken maŋjitkuk.

² Täŋpänä Boastä yotpärare täŋo äma ekäni 10 udetä man pewän kwäkaŋ äma ekäni ekäni äbuŋ. Äbäwä yäwerän bok maŋjitkuŋ. ³ Maŋjit irirä noripaki u ɲode iwetkuk; Nadätan? Naomi Moap kome peŋpeŋ äbuko uwä monen yäpayän notnekpak Elimelek täŋo kome kujat u äma kubäta imikta nadätak yäk.

⁴ Unita ɲode gäwetta nadätat; Kome u suwayayän nadänpänä äma ekäni ekäni itkaŋ ɲo injamiken yänŋtäre. Täŋ nämo yäpayän nadänpänä siwoŋji yä. U imata, kome u gäkä mähemu tänaŋji bumik, näkä jukun 'ei' täga nämo yäwet yäk. Ude iweränä äma unitä täga, api suwawet yän yänjuk.

* 3:12: Rut 2:20

⁵ Ude yāwānā Boastā iwetkuk; Nadātan? Kome u Naomi keriken suwanpānā Moap nanik webe kajat Rut u imaka, webekata yāpnaŋi yāk. Ude tānjiri notnekpak kumbuko unitāŋo wāpi nāmo api paorek. Nāmo, kome kujari u ābekiye oraniye ahānayāŋ tākaŋ unita biŋamgān api it yāpmāŋ ārowek yāk.

⁶ Ude iwerānā noripaki u ŋode iwetkuk; Bureni, kome kujat u nākā māhemi tānaŋi upāŋkaŋ nākā suwawero uwā kome u nākŋaken nanaknayeta biŋam nāmo api ireko unita tāga nāmo yāpayāŋ. Unita gākŋata biŋam yāk.

⁷ ✧ Kadāni uken Isrel naniktā ŋode tāk tāŋkukonik; Āma kubātā kubā tāŋo tuŋum kubā suwaweko ba āma yarātā tuŋumi kowat imān tādeŋo u tāŋkehārom takta tuŋum unitāŋo māhemitā kuroŋi ārārani yāŋopmāŋpāŋ āma tuŋum yāpeko unita imek. Ude tānjirā piā u tāretak yāŋ nadāk tāŋkuŋonik.

⁸ Mebāri unita āma noripak unitā kome kujat u Boas gākŋata suwa yāŋ ude iwetpāŋā kuroŋi ārārani yāŋopmāŋpāŋ imiŋkuk.

⁹ Ude tānjirān Boastā āma ekāni ekāni ukāt āmawebe pāke itkuŋo u ŋode yāwetkuk; Eruk nabānjirā in iŋamjinken Elimelek-kāt nanakiyat Kilion kenta Malon unitāŋo tuŋum Naomitā inigān yāpmāŋ kuŋatkuko u apiŋo nākā suwanpāŋ māhemi tāyat yāk.

¹⁰ ✧ Ba ugān nāmo. Malon tāŋo webe kajat Rut, Moap nanik u imaka, webenata imagutat. Ude tānjira notninpak kumbuko unitāŋo wāpi yotpārareni ŋoken nāmo api paorek. Nāmo, kome kujari u ābekiye oraniye ahānayāŋ tākaŋ unita biŋam api it yāpmāŋ ārowek yāk. In iŋamjinken kudān ŋo tāyat.

¹¹ ✧ Ude yāwerirā āma ekāni ekāni ukāt āmawebe pāke itkuŋo u ei-gera yāŋpāŋ yāŋkuŋ; Tānjiri gabāŋpāŋ-nadākamāŋ. Unita Yawetā webeka tāŋkentāŋ imiŋjirān Resel kenta Lea, Isrel ābot nintāŋo ābeknin pāhap yarā ude āworeŋpāŋ nanak māyap kaŋ bāyaŋ gamān. Ude tānjirān gākŋawā Efrata ābot tāŋo tuŋum āma kubā tāŋpāŋ Betlehem yotpārareken wāp biŋam ārowani nīkek kaŋ it.

¹² ✧ Tāŋkaŋ Yawetā ekta nanak māyap tamiŋjirān Juda kenta Tama tāŋo nanaki Peres unitāŋo ābot pāhap udegān kaŋ ahāwut.

Boas tāŋo nanak ba oraniyeta man

¹³ Tāŋpākaŋ Boastā Rut webenita yāpuk. Tānjirān Yawetā nadāŋ imiŋjirān nanak kok itpāŋ nanak āmani kubā bāyaŋkuk.

¹⁴ Bāyaŋjirān kome u nanik webetā Naomi ŋode iwetkuŋ; Yawe tāŋo wāpi iniŋ oretna! Unitā watā it gamikta oranŋka kubā gamitak yāk. Nanak unitā Isrel āmawebe bāmopiken wāp biŋam ārowani nīkek iton.

¹⁵ Nadātan? Ābekka Ruttā gāka gāripi nadāŋ gamikinik tāŋpāŋ tāŋkentāk taŋi tāŋ gamik tāyak uwā nanak 7tā tāŋkentāŋ gamiŋeŋo u irepmītak. Unita nanak apiŋo bāyatak unitā webe pāhap tānjiri tāŋpidām-pidām tāŋ gamiŋpāŋ watā sākgāmān api it gamek yāk.

¹⁶ Ude iwerāwā Naomitā nanaki bāyaŋ imiŋpāŋ ini bāyawani bumik watāni it imik tāŋkukonik.

¹⁷ Tāŋpākaŋ webe kome u naniktā nanak u wāpi Obet yāŋ iwetkuŋ. Ude yāŋpāŋ yāŋkuŋ; Wisiknin! Naomitā nanak kubā yāpmāŋtak! Tāŋpākaŋ Obet uwā Jesi tāŋo nani. Tāŋ Jesi uwā Devit tāŋo nani.

¹⁸⁻²² Eruk ŋowā Perestā ābotken nanik tāŋo wāp tawaŋ; Peres uwā Hesron tāŋo nani. Hesron uwā Ram tāŋo nani. Ram uwā Aminadap tāŋo nani. Aminadap uwā Nason tāŋo nani. Nason uwā Salmon tāŋo nani. Salmon uwā Boas tāŋo nani. Boas uwā Obet tāŋo nani. Obet uwā Jesi tāŋo nani. Tāŋpākaŋ Jesi uwā Devit tāŋo nani. Ugān.

Sam Juda nanik tãño kap buk

1

Äma täga ba äma waki tãño kädet

- 1 ✧ Äma kubätä äma wakiwaki tãño man nämo buramiwayäj tãyak uwä bänep oretoret terak api kuñarek.
Äma unitä kädet äma wakiwakitä iwat täkañ u nämo iwat tãyak. Ba äma Anututa yäjärok man yäk täkañ udewanikät itpäñ yäñpäñ-nadäk nämo täk tãyak.
- 2 ✧ Äma unitä Ekäni tãño man ba kädet siwonjita gäripi-inik nadäk tãyak. Gäripiinik nadäñpäñ unita kepma bipani nadäk-nadäk epän täk tãyak.
- 3 ✧ Äma uwä päya ämatä ume pomi terak piwani ude bumik. U kehäromigän it täkañ. Pahämi kubirigän itkañ bureni kadäni terakgän pat täkañ. Imaka imaka äma unitä täñpeko uwä kudup tägagän ahänej.
- 4 Täñpäkañ äma waki täñpani uwä udewani nämo. U pen nämo api itnej. Nämo, u täpun-täpun mänittä piäj äreyäj täñpän kuk täkañ ude bumik.
- 5 Unita Anututä äma wakita komi yämayäj tãyak u täga nämo api irepmitnej. Täñpäñ äma udewaniwä äma täga bämopiken itpäñ Anutu nämo api ininj oretnej. Nämoink!
- 6 ✧ Täñpäkañ äma Anutu tãño man iwat täkañ, äma udewani Anututä orañ yämiñpäñ watä it yämik tãyak. Täñ, äma waki täñpani kuduaptagän api pewän paotnej.

2

Kome tãño intäjukun ämatä inita nadäwä ärowani nämo tänej

- 1 ✧ Guñ ämawebetä imata ärowani täkta gäripi nadäk täkañ? Ba imata kädet wakiwaki täkta man yäñpäñ-nadäk jop täk täkañ?
- 2 Kome tãño intäjukun äma uken-uken nanik imaka, ämik tänayäj tunjum täkañ. Täñpäñ Anutu ini ba äma Anututä intäjukun-inik itta iwoyäñkuko u wäpi yäpmäj äpäkta käbeyä täñpäñ man yäñpäñ-nadäk täkañ.
- 3 Man yäñpäñ-nadäk täñpäñ ñode yäkañ; Yarä unitä topmäñpäñ ini gämoriken nipmanñkumän yäk. Unita ketnin pädat täñkumäno u yäpmäj däkñej täna kwäpäñ nininken gärip terak itna yäk.
- 4 ✧ Komen ämatä ude yäjirä Ekänitä kunum gänañ itkañ yabäj mägayäñpäñ sära yäwet tãyak.
- 5 Täñkañ koki wawäpäñ jukuman kehäromi yäwerirän bumta umuntanpäñ kwaik täkañ.
- 6 Koki wawäpäñ ñode yäwet tãyak; Wa! Äma intäjukun itta yäwani iwoyäñkuro u näkña tenjkuro itak yäk. U pom kudupina wäpi Saion uken tenjkuro intäjukun-inik itak yäk. U nadäj imut!
- 7 ✧ Täñpäkañ intäjukun äma Ekänitä iwoyäñpäñ tenjkuro unitä ñode yäyak; Eruk ämawebenaye, man Ekänitä kwawak yäñpahäñkuko u täwera nadäwut. Ekäni uwä ñode näwetkuk; Gäk näkño nanakna. Apiño näkä gäkño nanka ude itat yäk.
- 8 ✧ Täñpäñ ñode näwetgän täñkuk; Gäk näwerikañ guñ ämawebe gäkña-tägän watä it yämenta api ganiñ kirewet yäk.
- 9 ✧ Ude täñjira gämotnaken kañ irut yäñpäñ pärip-pärip kehäromi injtkañ äma komitä-yäj intäjukun api it yämen yäk.
Bureni, ämatä käbotinik däpmäj käräpmit täkañ ude gäk pärip-päriptä guñ ämawebe api däpmäj käräpmiren. Ekäninatä man ude näwetkuk.
- 10 Unita kome tãño intäjukun äma in, ba äma wäpi nike in, jukuñin penpäñ man täwerayäj täyat ñonita ket nadäkot.
- 11 ✧ In Ekänita umuntanpäñ gämori-kengän it täkot.

✧ **1:1:** Sam 26:4; Snd 14:15; Jer 15:17 ✧ **1:2:** Jos 1:8; Sam 119:1, 119:35, 119:47, 119:92 ✧ **1:3:** Ais 3:10; Jer 17:8; Ese 47:12 ✧ **1:6:** Nah 1:7; Jon 10:14, 2Ti 2:19 ✧ **2:1:** Sam 46:6; Apos 4:25-26 ✧ **2:4:** Sam 37:13, 59:8; Snd 1:26
✧ **2:7:** Apos 13:33; Hib 1:5, 5:5 ✧ **2:8:** Sam 72:8; Dan 7:13-14; Jon 17:4-5 ✧ **2:9:** Sam 89:23; Rev 2:26-27, 12:5, 19:15
✧ **2:11:** Plp 2:12; Hib 12:28

12 * Nadäkan? Anutu täño nanakitä äma wakita kokwawak bäräñej tāk täyak unita kumäñ-kumäñ nidäpek yäñpäj kan orañ imut.

Täñpäkan ämawebe Anututä watä it nimän yäñpäj dubiniken kuk täkan uwä Ekäni täño oretoret terak it täkan.

3

Tamiman täño yäñapik man kubä

Kap ñowä Devittä nanaki tuäni Apsalom kan-umuntan kuñatkan tenjuk.

1 * Ekäni, iwanaye bumta ahäñkan näk täñpä wanayän täkan.

2 Täñkan yäñärok ñode näwet täkan; Anututä täga nämo täñkentän gamek.

3 * Ude näwet täkan upäñkan Anutu gäk näkño kurepäna ude itan. Gäkña-tägän täñpewi iwanaye yärepmit täyat.

Anutuna tägagämän, gäk bänep nadäj bäräpna täñpidäm tan naminpäñ nepmanpi iwan inamiken bätakigän it täyat.

4 * Nadäkan? Ekänitä täñkentän namän yäñpäj gera yäñira iniken pom kudupi terak itkan gerana nadäj namik täyak.

5 Unitä watä it namik täyak unita bipani dāpmon patguñguñ täñtāngän akuk täyat.

6 * Iwanaye bumta näk it gwäjik täkan upäñkan nämo umuntak täyat.

7 * Ekäni, gäkä iwanaye däpmäk täyan. Täñkan äma waki u meni däpmäj tokäriri näk nutta täñpä wak täkan. Unita Ekäni Anutuna, täñ naminpuno udegän, gäk äbä iwan kerit terak nanik nämagut!

8 * Ekäni gäk kubä-tägän ämawebekaye täga täñkentän yämen. Unita Ekäni, ämawebekaye watä säkgämän it yämi.

4

Bipani kubäken Devittä kehäromi yäpmäka yäñapik man yäñjuk

1 * Siwoñi Anutuna, gäkken yäñapinira nadäj namisi. Bian bänep nadäj bäräpna ketären naminpuno unita apiño gerana nadänpäj orañ nami.

2 Ämawebe, in kadäni jidegän wäpna yäpmäj äpäkta piäni tāk täkan u api peney? Ba imaka jopi-jopi yäpmäj kuñat täkan ba jopman nadäka gäripi pähap nadäk täkan u kadäni jidegän api peney?

3 * Ñode nadäkot; Ämawebe Ekäni täño gämoriken kuñat täkan u inita biñam iwoyäk täyak. Unita näkä gera yäñira nadäj namik täyak.

4 * Unita ämawebe, in kuñatjin kwaiwäpäñ momi täktäk kädet pewut. Täñkan dāpmon patpat kadäniken kwikinik patpäñ man täwetat ñonita juku pik täkot.

5 * Täñkan inä Ekänita nadäj imikinik täñpäj ärawa täktäk kädet ini gäripi nadäk täyak ude täñ imik täkot.

6 * Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkken gera jop ñode yäk täkan; Iron täñ nimi! Nadäj nimeno uyaku oretoret täga täne yäj yäk täkan.

7 * Ketem piäniken ahäñ-bumbum täñirä äma unitä oretoret nadäk täkan. Upäñkan Ekäni, oretoret nadäk täkan u jopigän. Bänep oretoret gäkä namik täyan u tanj pähap. Bänepna täñpidäm tan naminjiri oretoret bumta nadäk täyat.

8 * Ekäni gäkña-tägän watä it naminjiri säkgämän it täyat. Unita imaka kubäta nämo umuntan kan dāpmon bäräñek-inik päñku säkgämän patguñguñ tāk täyat.

5

Anututä watä it imikta äma kubätä yäñapinikuk

1 O Ekäni, näk komi nadänpäj yäñkähän-kähän yäñira juku penpäñ nadäj namisi.

2 * Anutu intäjukun ämana, juku penpäñ täñkentäka konäm kotat ño nadäj nam.

* 2:12: Jon 5:23, 1Pi 2:6 * 3:1: 2Sml 15:13-17:22 * 3:3: Sam 62:7 * 3:4: Sam 4:3, 43:3 * 3:6: Sam 23:4, 27:3, 118:10-13 * 3:7: Jop 16:10; Sam 22:21, 57:4, 58:6 * 3:8: Sam 28:8, 29:11 * 4:1: Sam 17:6, 18:6, 18:18-19 * 4:3: Sam 6:8-9, 50:5, 135:4 * 4:4: Sam 77:6, 119:11; Efe 4:26 * 4:5: Lo 33:19; Sam 51:19, 62:8 * 4:6: Sam 6:26; Jop 7:7, 9:25 * 4:7: Sam 97:11-12, 119:14, 119:72 * 4:8: Jop 11:19; Sam 16:9 * 5:2: Sam 3:4, 65:2

- 3 ✧ Ekāni, tami tami gākken yāṅapik man yāk tāyat. Edap dapuritā abāṅirān nāk gākken yāṅapik man kehāromigān yāṅpāṅ gākā kowata jide nāwoṅārewayāṅ tāyan unita dapun tāk tāyat.
- 4 Anutu, anutu jopi ātu kudān wakita gāripi nadāk tākaṅ upāṅkaṅ gāk anutu udewani nāmo. Nāmoinik, āma waki tāṅpanitā gāk dubikaken tāga nāmo itneṅ.
- 5 ✧ Ba āma unita nadāwā ārowani tāṅpani uwā iṅamkaken tāga nāmo itneṅ. Āma waki tāṅpani udewanita gaṅjani pāhap nadāk tāyan.
- 6 ✧ Tāṅkaṅ āma jop manman yāwanita tāṅpāwak tāṅ yāmik tāyan. Ba āma iwan tāṅpāṅ kumāṅ-kumāṅ dāpanikāt āma tānyākṅarani tāṅpanita wakiinik nadāk tāyan.
- 7 ✧ Upāṅkaṅ gāk nāka butewaki pāhap nadāṅ namik tāyan unita gākṅo kudupi yotken tāga api ārowet. Āroṅpāṅ ganīṅ oretta guket imāpmok api tāṅpet.
- 8 ✧ O Anutu, iwanaye bumta itkaṅ unita nākṅo irit kuṅat-kuṅatnata watā it namiṅiri gākṅo kādet siwoṅi kaṅ iwara.
Kādet nākā iwatta nadāwikanṅ pātak u nāwoṅāre.
- 9 ✧ Nākṅo iwanayetā man bureni kubā nāmoinik yāk tākaṅ. Uwā āma tāṅpā waktagān nadāk tākaṅ.
Unitāṅo meni jinom uwā sākgāmān, gākṅi nikektā āma tānyākṅatpāṅ kumāṅ-kumāṅ kādetken yāmagut tākaṅ.
- 10 ✧ Unita Anutu, manken yepmaṅpāṅ komi piā kaṅ yāmi. Tāṅjiri iniken nadāk tawaṅ wakiwakitā āyāṅutpāṅ kaṅ tāṅpā wawut.
Ārowani tāṅ gamiṅpāṅ momi bumta tāk tākaṅ unita iṅamkaken nāmo itta kaṅ yāwat-kire!
- 11 ✧ Tāṅpākaṅ āmawebe nadāṅ gamiṅjirā watā it yāmik tāyan uwā oretoret tāk tākot. Bānep tāga nadāṅpāṅ oretoret kap kadāni kadāni tek tākot.
Ude tāṅjirā watā sākgāmān it yāmik tāyi. U imata, āmawebe uwā gākā gāripi pāhap nadāṅ gamiṅpāṅ gākā yāṅpāṅ oretoret bureni tāk tākaṅ.
- 12 ✧ Bureni Ekāni, āma gākṅo man bureni iwarāntāk tākaṅ unita kudān sākgāmān tāṅ yāmik tāyan.
Nadāṅ yāmik tāyan unitā kurepātā-yāṅ watā bureni it yāmik tāyak.

6

Āma bārāpiken irani tāṅo yāṅapik man

- 1 ✧ O Ekāni, mominata yāṅpāṅ kokwawak nadāṅkaṅ nāmo nebewen, ba momina tāṅo kowata nāmo namen.
- 2 ✧ Ekāni, kehāromina paotinik tāyak unita butewaki nadāṅ namiṅpāṅ kehāromi āneṅi nam.
- 3 ✧ Bānepnaken nadāṅ bārāp pāhap ahātak upāṅkaṅ Ekāni, gāk bārāṅeṅ nāmo tāṅkentāṅ namitan. Unita jidegān api nadāṅ namen?
- 4-5 ✧ Nutpewi kumbero uwā tāga nāmo ganīṅ oretet. Āma kumbanitā nāmo nadāṅ gamik tākaṅ. Udewaniwā gāk tāga nāmo ganīṅ oretneṅ.
Unita Ekāni, pābā bārāpi terak nanik nāmagut. Gāk butewaki māhemi unita nadāṅ namiṅpāṅ kumāṅ-kumāṅ dubiniken nanik nāmagutsi.
- 6 Konām kot yāpmāṅ ābāṅtāyiwa kehāromina kudup paotak. Tāṅpāṅ bipani bipani dapunna konām pitotā āmetpārani tekna ba gwāk kunowāna nābātak tāyak.
- 7 ✧ Iwanaye māyap unita konām pen kot tāyat. Konām kottāyiwa dapunna pom tokṅewākaṅ dapun tāga nāmo ijik tāyat.
- 8 ✧ Tāgagāmān! Ekānitā konām korira nadātak. Unita āma wakiwaki tāṅpani in kewerṅ namut!
9 Tāṅkentāka gera yāk tāyat u nadāṅ namitak. Bureni, yāṅapiṅjira tāṅkentāṅ namik tāyak.
- 10 Unita nadātat; Iwanaye bārāpi pāhap gānaṅ itkaṅ umun bumta api tāneṅ. Tāṅpāṅ māyāk pāhap nadāṅpāṅ nepmaṅkaṅ tāṅguṅ-gurap tāṅtāṅ api āmetpeṅ kuneṅ.

7

Āma ṅo bārāpi nadāṅkaṅ Anutuken gera yāṅkuk

- ✧ 5:3: Sam 30:5, 88:13, 130:6 ✧ 5:5: Hab 1:13 ✧ 5:6: Sam 55:23; Rev 21:8 ✧ 5:7: 1Kn 8:29-30; Sam 132:7, 138:2
✧ 5:8: Sam 24:4-5, 27:11 ✧ 5:9: Sam 62:4; Luk 11:44; Rom 3:13 ✧ 5:10: 2Sml 15:31, 17:14, 17:23 ✧ 5:11: Ais 65:13 ✧ 5:12: Sam 115:13 ✧ 6:1: Sam 38:1; Jer 10:24 ✧ 6:2: Sam 41:4; Hos 6:1 ✧ 6:3: Sam 90:13 ✧ 6:4-5: Sam 88:11, 118:17; Ais 38:18 ✧ 6:7: Jop 17:7; Sam 38:10; Kra 5:17 ✧ 6:8: Sam 119:115; Mat 7:23; Luk 13:27

- 1 * Ekäni Anutuna, iwanaye yabäj umuntañ gäkken käbop itta ärek täyat. Täñkentäj naminjiri äma näk kumäj-kumäj nutnayäj näwarän täkañ uwä nutneñtawä.
- 2 Täñ ämatä täñkentäj namikta nämo iräwä, iwanayetä tom ägwäri ude wädäj gärepmäj päñku gupna api yäpmäj däkjeney.
- 3-4 ** O Ekäni Anutuna, näk kudän waki kubä nämo täñkut yäj nadätat. Upänkañ näkken kudän waki ätu itneño, ba not kubäta täñpäwak täñpero, ba notnapak täñ-ikñatpäñ man uterak yäjmañpa äroweko, ba jop nadäj iwanaye täñpäwak täñpero u täñpäwä, eruk ñode täga täñpen;
- 5 Iwanaye jop yabäjiri näwarän täñpäñ kañ nepmäñjirut! Nut-mañpä äpmonpapañ kumäj-kumäj täga api nutneñ. Täñpäñ gupna kome terak jop uken täga api pewä pärek.
- 6 * Upänkañ näk ude nämo täñpani unita Anutu, gäk kokwawak pähap nadänkañ akunpäñ iwanaye nutnayäj piä bumta täkañ u däpmanpäñ yawat-kire!
- Imata, gäkwäwä kudän siwonjitañ nadäk täyan unita äbä täñkentäj namisi.
- 7 * Ude täñpäñ punin unu itkañ ämawebe kuduptagän yäwari gämotkaken irirä yabäj yäwasi.
- 8 * Gähäwä ämawebe kuduptagän täño kudän yäpmäj daniwani unita Ekäni, iwanaye injamiken näka äma siwonji yäj näwet!
- Imata, näk waki täñjira kowata yäpmäkta yäwani nämo yäj nadätan unita.
- 9 * Anutu, gäk äma siwonji pähap. Gäk äma täño nadäk-nadäk ba gäripini kudup nadäwi tärek täkañ.
- Unita gäk äma waki täño kudän waki kudup kañ pewi paorut. Täñkañ äma siwonjita gwäki täga kañ yämi.
- 10 * Ämawebe, in nadäkañ? Anutu u näkño watä ämana. Äma unitäño man buramik täkañ u täñkentäj yämik täyak.
- 11 * Anutu uwä man yäpmäj daniwani tägagämän. U äma wakiwaki nämo yabäj oretpäñ kowata yäpmäkta biñam yäñtären yämik täyak.
- 12 * Täñpäkañ äma waki u kudän waki nämo penayäj täño uwä Anututä päip boham täño meni api wädäwek. U äpa topmäñkañ gwäjikta pidäm täyak.
- 13 * Täñpäñ ämik täño tuñum komi komi u yäpmänpäñ kuwek kädäp mebet ikek äma u yamäkta täñtuñum täyak.
- 14 * Eruk, äma waki unita nadäwut. U kudän waki täkta tawañ pek täkañ. Täñkañ täñjiknarani kudän mebäri mebäri wari wari täk täkañ.
- 15 * Uwä äma ätuta buñep täk täkañ. Upänkañ buñep iniken unitä api äyäjutpäñ yepmäñjirek.
- 16 * U udegän, kudän waki iniken unitägän äyäjutpäñ ini terak täñpäwak api pewän ahäney.
- 17 U kawut! Anutu u siwonji pähap unita bänep täga iwet täyat. Täñpäñ Ekäni Anutu ärowani unitäño wäpi biñam kap terak inijoret täyat.

8

Anutu ima mebärita komen äma nin nadäj nimik täyak?

- 1 * Ekäni Mähemin, wäpka biñam gäripini gäkñi nikektä kome kuduptagän intäjukun itak!
- Wäpka biñam ärowani unita kunum gänañ naniktä gäk ganiñoret täkañ.
- 2 * Täñpäkañ iwankayetä mäyäk nadäwut yäñpäñ nanak pakikät ironjironji yäwetpäñ yäwonjäreke täñjiri kap terak ganiñoret täkañ.
- Tenjirä iwankayetä nadänpäñ umuntañpäñ man kum api itneñ.
- 3 * Täñpäkañ Ekäni, näk kunum terak dapun täñpäñ imaka säkgämän ketkatä täñ penkuno, komepak ba guk komeniken yepmañkuno u yabäj yawatpäñ nadäwätäk ñode täk täyat;
- 4 * Anutu, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani täk täkañ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?
- 5 Nin äpani ude itañjipän wäpnin biñam epmäget kudän nitek ude nipmañkun. Bureni, imaka päke u kudup yärepmiñpäñ gäkña bumik nipmañkun.

* 7:1: Sam 31:1, 31:15, 71:1 * 7:3-4: 1Sml 24:11 * 7:3-4: 1Sml 24:7, 26:7; Sam 109:4-5 * 7:6: Sam 35:23, 94:2, 138:7 * 7:7: Sam 22:27 * 7:8: Sam 26:1, 43:1, 98:9 * 7:9: Sam 34:21, 40:2, 94:23; Rev 2:23 * 7:10: Sam 18:2, 18:30, 97:10-11 * 7:11: Sam 50:6, 90:9 * 7:12: Lo 32:41-42; Sam 64:7 * 7:13: Sam 18:14, 45:5 * 7:14: Jop 15:35; Ais 59:4; Jem 1:15 * 7:15: Sam 57:6 * 7:16: Sam 140:9-11 * 8:1: Sam 113:4, 148:13 * 8:2: Sam 44:16; Mat 21:16, 1Ko 1:27 * 8:3: Sam 111:2 * 8:4: Jop 7:17-18; Sam 144:3; Hib 2:6-8

- 6 * Ude tãjkaŋ imaka kudup ketkatã tãj-peŋkuno u yabãj yãwatta nipmaŋkun. Ude tãjiri imaka kudup u gãmotninken itkaŋ.
- 7-8 Yawakkãt tom ägwãri, barak ba imaka imaka gwãgu pãhap gãnaŋ komeni komeni kuŋat tãkaŋ u kuduŋtagãn äma gãmoriken yepmaŋkunotã itkaŋ.
- 9 Unita Ekãni Mãhemnin, wãpka biŋam gãripi gãkŋi nitektã kome kuduŋtagãn intãjukun itak!

9

Anutu tãjo kudãn siwoŋi unita bãnep tãga man

- 1 Ekãni, bãnep nadãk-nadãkna kuduŋtã api ganiŋoret tãŋpet. Tãŋpãŋ nãk ämawebe gãkã piã tãgagãmãn tãk tãyan unita api yãwet tãŋpet.
- 2 * Tãŋkaŋ Anutu ärowani, nãkã nadãŋ gaminpãŋ oretoret kap tenpãŋ wãpka biŋam api yãpmãŋ ärok tãŋpet.
- 3 Gãkã tãŋkentãŋ namikta äbãjiri iwanayetã gabãŋ umuntaŋ metãŋpeŋ kuk tãkaŋ. Metãŋpeŋ kuŋkã maŋ-dãpmãŋpãŋ kumãk tãkaŋ.
- 4 Tãŋpãkaŋ yãpmãŋ danik piã tãk tãyan uwã siwoŋigãn tãk tãyan. Tãŋkaŋ nãkŋo manna yãpmãŋ danipãŋ momika nãmo yãŋ yãŋtãreŋ namipkun.
- 5 * Gãk guŋ äbot äbori äbori nãmo nadãŋ gamik tãkaŋ u yebeŋpãŋ äma wakiwaki u kumãn dãpmãŋ moreŋkun. Tãjiri ämawebetã äma udewanita api guŋ tãneŋ.
- 6 Bureni, iwaniye waŋkuŋo ubayãŋ. Inide ude api itneŋ. Gãk unitãŋo yotpãrare yãpi waŋkuŋo unita ämawebetã kome unita tãŋguŋ taŋpãŋ nãmoinek api nadãneŋ.
- 7 * Tãŋpãkaŋ Ekãni uwã intãjukun äma inide api it yãpmãŋ ärowek. Uwã intãjukun-inik itkaŋ ämawebe yãpmãŋ danikta pidãm tãyak.
- 8 * Tãŋpãŋ kudãn siwoŋi terak api yãpmãŋ daniwek. Ude tãjkaŋ ämawebe kuduŋtagãn iniken nadãk siwoŋi terak api yabãŋ yãwarek.
- 9 * Ekãni uwã eŋi kehãromi kubã ude itak. Iwantã äma kubãta tãŋpãwak tãŋpãnã, äma u Ekãniken pãŋku tãga irek.
Ba bãrãpi kadãnikenã Anutuken kãbop tãga pãŋku irek.
- 10 * O Ekãni, äma gãk gabãŋ tarek tãkaŋ u kubã mãde nãmoinek ut imipkunono unita ämawebe mebãrika nadãwã tarek tãkaŋ uwã gãkã terakgãn api yengãmã penep.
- 11 * Unita ämawebe, in Ekãni, Saion yotpãrareken intãjukun itkaŋ yabãŋ yãwat piã tãk tãyak u wãpi biŋami iniŋoret tãkot!
Epãn pãhap tãk tãyak unita ämawebe komeni komeni yãŋahãŋpãŋ yãwet tãkot.
- 12 * Bureni, Ekãni uwã äma komi nadãk tãkaŋ unitãŋo konãm gerata juku penpãŋ nadãŋ yãmik tãyak. Ude tãŋpãŋ äma netãtã komi u yãmik tãkaŋ unita kowata tãŋpãwak tãŋ yãmik tãyak.
- 13 Unita Ekãni, nãka waki, butewaki nadãŋ namisi. Iwantã komi ba bãrãpi namikaŋ ŋo yabã!
Kumãŋ-kumãŋ dubiniken itat ŋo nãmaguri äneŋi tãga kaŋ ira!
- 14 * Ude tãŋpayãŋ tãno uwã nãk pãŋku Jerusalem nanik ämawebe iŋamiken itkaŋ wãpka api ganiŋ oreret!
Ba waki keriken nanik nãmagurayãŋ tãyan unita oretoret pãhap nadãŋpãŋ wãpka api yãpmãŋ ärowet.
- 15 * Tãŋpãkaŋ äma guŋ äbotken naniktã nintã ärikta awãŋ äneŋkuŋo upãŋkaŋ ini-tãgãn awãŋi gãnaŋ äriŋkuŋ.
Nin nipmãŋitta buŋep tãŋkuŋo upãŋkaŋ buŋep iniken unitã yepmãŋitkuk.
- 16 * Bureni-inik, Ekãnitã äma tãŋo tãktãki, kudãn siwoŋi terak yãpmãŋ danipãŋ kowata yãmik tãyak. Tãŋjirãn äma waki uwã iniken kudãn wakitã äyãŋutpãŋ tãŋpãwak tãŋ yãmik tãkaŋ.
- 17 * Äma waki komeni komeni Anututa nadãŋ äwarãkuk tãk tãkaŋ unitãŋo komeniwã kumbani kome ubayãŋ.

* 8:6: Stt 1:26-28, 1Ko 15:27; Efe 1:22; Hib 2:8 * 9:2: Sam 5:11, 83:18 * 9:5: Lo 9:14; Snd 10:7 * 9:7: Sam 102:12, 102:26; Hib 1:11 * 9:8: Sam 96:13, 98:9 * 9:9: Sam 37:39, 46:1, 91:2 * 9:10: Lo 31:6-8; Sam 37:25, 70:4, 91:14 * 9:11: Sam 107:22 * 9:12: 2Sml 4:11; Sam 9:18, 10:17, 22:24, 37:25; Ais 49:14-15; Hib 13:5 * 9:14: Sam 13:5, 20:5, 35:9 * 9:15: Sam 7:15, 94:23; Snd 5:22, 26:27 * 9:16: Kis 14:31; Snd 5:22 * 9:17: Jop 8:13; Sam 50:22

18 * Tänpäkanj ämawebe tuŋumi nämo, tänpbute-bute tänppaniwä Ekänitä jop yabäj äwaräkuk nämo täk täyak.

Nämo, äma bäräpi nitek udewani bureni-inik api tänpkentäj yämek.

19 Unita Ekäni, äbi! Äbä jop yabäjiri komen ämatä ärowani tänp gaminerŋtawä! Äma nämo nadäj gamiktäkanj u kudup yepmanpikanj gäkŋo man piäken kanj irut. Tänpäj unitäno täktäki kanj yäpmäj dani.

20 * Ekäni, ude tänjiri kanj umuntäwut. Kehäromika ude yäwoŋärejiri inita nadäwä äpani-inik kanj tänpüt.

10

Äma waki tänpiani u Anututä kehäromini täga yäpmäj äpek

1 Ekäni, komi butewaki ahäj namiŋirän gäk imata nepmanpeŋ päŋku käbop itan?

2 * Ekäni, äma waki tänpianita nadä! U ärowani tänpäj äma jopi jäwäri iwan tänp yämiŋpäj däpmänpäj yäwat-kirek täkanj u nämo nadätan?

3 * Äma waki tänpiani uwä iniken bänepi täno gäripi ugän iwatpäj ärowani täk täkanj. Monerŋ tuŋumta nadängärip tänpäj Ekäni mäde ut imik täkanj.

4 * Äma udewanitä nin ärowani yänpäj Anututa nämoinik nadäj imik täkanj. Nämo, Anututa nadäwä nämo itak bumik yäj nadäk täkanj.

5 * Tänpäj äma udewani tuŋum pähap ikek itkanj kome terak säkgämän it täkanj. Upänkanj Anutu, äma uwä inita nadäwä ärowani tänpöpäj gäkŋo бага manta nadäwä äpani täk täkanj ba iwaniyeta udegän yäjärok yäwet täkanj.

6 * Tänpäj bänepitä ŋode nadäk täkanj; Imaka kubätä nin täga nämo tänpän wanerŋ. Nin tägagän api itne yäj nadäk täkanj.

7 * Äma udewani uwä meniken äma tagwän man yäwet-yäwet unitägän abämanj kuk täkanj. Meberitä jop manman, umun man ba tänpäwak man yäk täkanj.

8-9 ** Tänpäj kädet moräkken käbop itpäj äma siwoŋi ba äma kehäromini nämo, jop nadäj däpmäk täkanj, aŋ komitä käbop itpäj tom däpmäk täkanj ude.

10 Äma wakiinik tänpiani uwä äma jäwäri u jiraŋ yäj nadänkanj yerŋ yäwat päpmo yepmanpäj ärowani tänp yämik täkanj.

11 * Tänpkanj bänepitä ŋode yäk täkanj; Anutu u ninta guŋ tänpäj dapuri tänpipik tänpkuko unita nin nämo nibäk täyak yäk.

12 O Ekäni, gäk akunpäj äma waki tänpiani unita kowata yämi! Tänpkanj äma kehäromi paorani ninta guŋ täwentawä!

13 Anutu, äma waki tänpiani imata gäk ganinj wärät täkanj? ŋode uwä jop nadäk täkanj; Kowata nämo api nimek!

14 * Upänkanj Ekäni, gäk äma kädet waki tänpiani u yabäk täyan. Äma udewanitä komi nimiŋirä nibäj äwaräkuk nämo täk täyan.

Unita äma kehäromini nämo, gäkä tänpkentäj nimi yänpäj gäkgän gabäj tarek täkanj. U imata, gäk kubä-tägän äma jopi jäwäri tänpkentäj yämik täyan.

15 Unita Ekäni, gäkä äma waki tänpiani täno kehäromi yäyomägatpäj kowata komi kanj yämi!

16 * Ekäni gäk intäjukun-inik it yäpmäj päŋku pen api it yäpmäj ärowen, paot-paotka nämo.

Unita äma gäka nämo nadäj gamik täkanj u yäwat kirenpewi kanj kuŋtänpä kut!

17 * Ekäni, gäk äma jäwäri täno yäjapik man nadäj yämiŋpäj bänepi tänp-täpänerŋ yämiŋjiri säkgämän api itnerŋ.

18 * O Ekäni, ironj kodäpanikät äma bäräpi nadäwani unitäno yäjapik man nadäj yämiŋpäj komi nadäk täkanj u dätäreŋ yämik täyi.

Ude tänjiri komen ämata änerŋi nämo api umuntänerŋ!

* **9:18:** Sam 12:5; Snd 23:18, 24:14 * **9:20:** Sam 62:9; Ais 31:3; Ese 28:2 * **10:2:** Sam 7:16, 9:15; Snd 5:22 * **10:3:** Sam 94:4; Rom 1:32 * **10:4:** Sam 14:1-2, 53:1 * **10:5:** Sam 12:5; Ais 26:11 * **10:6:** Ais 56:12; Rev 18:7 * **10:7:** Jop 20:12; Sam 12:2; Rom 3:14 * **10:8-9:** Sam 17:11; Hab 3:14 * **10:8-9:** Sam 17:12; Mai 7:2 * **10:11:** Jop 22:13; Sam 94:7; Ese 9:9 * **10:14:** Sam 68:5, 2Ti 1:12, 1Pi 4:19 * **10:16:** Sam 145:13; Jer 10:10; Dan 4:34, 1Ti 1:17 * **10:17:** Kis 22:23; Sam 9:12 * **10:18:** Sam 82:3; Ais 11:4

11

Äma kubätä Anututa nadäkinik täjkkuk

1-2 * Umuri kubä ahäj naminjirän Ekänitä watä it namän yäjppäj uken kuk täyat.

Unita notnapak, imata guntä-yäj ñode näwetan? Ai! Metäjpenj ku! Äma waki täjppanitä äma siwoñi däpmäkta bipmäj uraniken käbop itkañ kuwek gwäjikañ u nämo yabätan? Gäk barak umuritä-yäj metäjpenj pom udu ku! yäj man ude imata näwetan?

3 * Yäke! Äma kuduhtagäntä kädet siwoñi mäde ut imäwä äma siwoñi jide tänen? Käwep api metäjpenj kunerj.

4 * Upäjkañ nähä nämo api metäjpenj kwet! Nämo, Anutu ini kudupi tähaken itkañ dapun täj itak.

Kunum gänañ mañjikañ intäjjukun-inik it niniñpäj äma täjo täktäki u kuduhtagän yabäjppäj-nadäk täyak.

5 * Ekäni ini äma siwoñi ba äma waki täjppani yäpmäj daniñpäj äma бага mani nämo buramik täkañ unita kokwawak pähap api pewän ahäj yämek.

6 * Ude täjppäj kädäp mebet komigämän upäj piñ yabat-pewän komi bumta api nadänej. U imata, kowata udewani yäpmäkta biñam täkañ ubayäj.

7 * Täjppäkañ Ekäni ini uwä siwoñi unita äma siwoñi kuñjaranita gäripi nadäk täyak.

Äma Ekäni täjo meni jinom iwatpäj kuñat täkañ uwä Ekäni iñami api känej.

12

Äma kubä Anututä täjkkentäj imikta yäjapik man yäjkkuk

1 * Ekäni, äma siwoñi kubä nämoinik itak. Ba äma man bureni yäwani kudup paotkañ unita äbä täjkkentäj nimisi!

2 * Ämawebe kuduhtagäntä noriye bänepi ärikta jop tänyäkñaranita täk täkañ.

3 Unita Ekäni, gäk äma ätu jop yäj-yäkñatpäj waki kädet terak yämagut täkañ ba ärowani täk täkañ uwä meni tenjipij yämi!

4 Äma udewanitä ñode yäk täkañ; Nin äma ätu jop yäj-yäkñatpäj imaka yäpmäkta gäripi nadäk täkamäj u täga api yäpne.

Ba man yänayäj nadäjppäjä udegän täga api yäk täne yäk. Ude tänjitna äma kubätä täga nämo niniñ bitnäwek yäj yäk täkañ.

5 * Ude yäk täkañ upäjkañ Ekänitä ini ñode yäyak; Eruk täga! Näk ärewayäj! Ämatä äma jäwäri yäpmäj äpäñpäj komi piä yämiñirä yäjkkähän-kähän yäj itkañ u nadätat.

Ärenpäj säkgämän itta gäripi nadäk täkañ u täjkkentäj yämiñira udegän api itnen yäk.

6 * Ämawebe, in nadäkañ? Ekänitä täjkkentäj nimikta man kehäromi yäjkkuko uwä man bureni-inik yäjkkuk. Man yäk täyak u siliwa mobä kädäpken iñjipewä kodaki paki-inik äworek täkañ udewani.

7 * Unita Ekäni, watä säkgämän kadäni kadäni it niniñiri iwantä nidäpneñtäwä.

8 * U imata, äma waki bämpoken itkamäj. U kudup kädet wakita tägagämän yäj nadäk täkañ.

13

Äma kubä Anututä äneñi nadäj imikta yäjapik man yäjkkuk

1 * Ekäni, kadäni jidegän äneñi api nadäj namen? Gäk näka mäde kadäni käronji api ut namen ba? Kadäni jidegän nadäj naminjiri iñamka äneñi api gabäwet?

2 Kadäni jidegän bäräpina ño api ketärenj namen? Butewaki pähap nadäj itat ño kepma bipani jide nadäj yäpmäj kuñjira api paot namek? Kadäni jidegän täjkkentäj naminjiri iwanaye gämoriken nämo api iret?

3 * Ekäni, gäk näkño Anutuna unita yäjapik manna ño nadäj naminjipäj butewaki nadäj nami. Täjppäj kehäromi naminjiri nämo api paoret.

* 11:1-2: Sam 2:12, 121:1 * 11:1-2: Sam 7:12, 37:14, 64:3-4 * 11:3: Sam 87:1, 119:152 * 11:4: Mai 1:2; Mat 5:34 * 11:5: Stt 22:1; Sam 34:19; Jem 1:12 * 11:6: Sam 75:8; Jer 4:11-12; Ese 38:22 * 11:7: Sam 7:9-11, 16:11, 33:5 * 12:1: Ais 57:1; Mai 7:2 * 12:2: Sam 41:6; Jer 9:8; Rom 16:18 * 12:5: Sam 10:18, 34:6, 35:10; Ais 33:10 * 12:6: Sam 119:140; Snd 30:5 * 12:7: Sam 37:28, 97:10 * 12:8: Sam 55:10-11 * 13:1: Jop 13:24; Sam 88:14; Ais 59:2 * 13:3: Jer 51:39

- 4 ✧ Iwanaye yabä kätäjiri nintä irepmittkamäj yäjpäñ nabäwä mañ parira oretoret nämo täneñ.
- 5 Upäjkañ ude nämo! Gäk nadäj namikinik täk täyan unita nadäkinik täyat. Butewaki nadäjpäñ täñkentäj namayäj täyan unita oretoret täñ gamitat.
- 6 ✧ Bureni Ekäni, gäk näka säkgämän täñ namij yäpmäj äbuno unita kap tenpäñ wäpka api ganij oreret.

14

Äma waki täño täktäk

- 1 ✧ Äma Anutu nämo itak yäj yäk täkañ uwä guñ bureni-inik! Äma udewani bänepi käbäj täwani. U kudän waki mebari mebari täk täkañ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 2 ✧ Nadäkaj? Ekänitä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäwä tumbäpäj Anutu kañ-ahäkta piäni täñpani udewani ätu itkañ ba nämo yäj nadäjpäñ yabäj ahäkta dapun pärewat täk täyak.
- 3 ✧ Upäjkañ nämo, kudup u kädet siwoñi irepmitt moreñpäñ kädet waki täñpanigän. Uken nanik kubätä kudän täga kubä nämo täk täyak. Nämoinik.
- 4 ✧ Unita Ekänitä ñode yäyak; Jide? Ämawebe u nadäk-nadäki nämo? U jop orek patkañ näkjo ämawebenaye uken täñyäkñatpäñ kubota täñ yämik täkañ.
Ude täñkañ näkken yäjapik man kubä nämoinik yäk täkañ.
- 5 Upäjkañ Anututä ämawebeniye ukät itkentäk-inik täyak unita äma waki täñpani unita imaka umuri-inik kubä api ahäj yämek.
- 6 ✧ Äma waki uwä äma äpani jopi täño piä tawañ kañkañ yäniñ wärät täkañ. Upäjkañ Ekäni uwä äma äpanita watä it yämik täyak.
- 7 ✧ Eruk, Isrel ämawebe täñkentäj yämikta Ekänitä äma kubä Saion nanik kañ pewän äbän yäj nadätat. Ekänitä ude täñjirän äneñi säkgämän itnayäj täkamänken uken oretoret pähap api nadäne!

15

Kädet siwoñi Anututä gäripi nadäk täyak

- 1 ✧ Ekäni, kudupi yotkaken äma jidewanitä täga ärowek? Ba kudupi yotpärarekaken äma jidewanitä kadäni käroñi täga it yäpmäj ärowek?
- 2 ✧ Eruk, nadätat, äma ñodewanitä Anutu injamiken täga it yäpmäj ärowek;
Äma, Anutu täño manta gäripi nadäjpäñ kädet siwoñigän iwarani u. Ba äma kadäni kadäni man burengän yäk täñpani u.
- 3 ✧ Äma udewanitä noriye täño wäpi jop man terak nämo yäpmäj äpek. Ba noriyeta imaka wakiwaki nämo täñ yämek. Ba äboriye bämopiken yäj-yäkñarani man kubä nämoinik yäwek.
Anututä äma udewanitä gäripi nadäk täyak.
- 4 ✧ Äma udewanitä äma wakiwaki täñpanita gäripi nämo nadäk täyak. Nämo! Ämawebe Anutu täño kädet siwoñi iwat täkañ unitagän orañ yämik täyak.
Äma udewanitä imaka api täñpet yäj yäwani ugän iwatpäñ täk täyak. Iniken mani u iwatpäñ täñjirän häräpi mebari mebari ahäj imäpäñ waweko upäjkañ gwäk pimiñpäñ mani ugän iwatpäñ täñpek.
- 5 ✧ Äma udewanitä kädet siwoñi ñode täk täyak; Äma ätuta monen yämiñkañ yäwerek; Kowata kämi kañ namut yäk. Eruk ude yäwerekopäj kowata imikimik kadänikenä jide yämeko udegän yäpek, u irepmittpäñ nämo.
Täñpäñ äma udewanitä man käbeyäken man burengän yäwek. Täñpäkañ äma ätuwä noriye manken yepmakta jop manman yäk täkañ. Upäjkañ äma siwoñitä kädet udewaniwä nämoinik täñpek.

✧ 13:4: Sam 25:2, 35:19, 38:16 ✧ 13:6: Sam 116:7, 119:17 ✧ 14:1: Sam 10:4, 53:1 ✧ 14:2: Sam 33:13, 102:19
✧ 14:3: Rom 3:10-12 ✧ 14:4: Ais 64:7; Jer 10:25; Amo 8:4 ✧ 14:6: Sam 9:9, 142:5 ✧ 14:7: Jop 42:10; Sam 53:6,
126:1 ✧ 15:1: Sam 23:6, 24:3, 27:4, 61:4 ✧ 15:2: Ais 33:15; Sek 8:16; Efe 4:25 ✧ 15:3: Kis 23:1; Sam 28:3, 50:20
✧ 15:4: Jos 9:18-20; Het 11:35; Apos 28:10 ✧ 15:5: Lo 16:19; Ese 18:8

In nadäkanj? Äma kädet tägatäga udewani iwat täkanj uwä paot-paotta biñam nämo täkanj.

16

Äma kubätä Anututa nadäñ imikinik täk täyan

- 1* Anutu, näk nadäñ gamikinik täk täyat unita gäk watä säkgämän it namik täyi!
- 2 Näk Ekäni ñode iwetkut; Ekäni, gäk näkño intäjukun ämana. Imaka tägatäga näkken itkanj u gäkño ketka terak nanik-tägän äbäk täkanj yäj iwetkut.
- 3* Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkanj udewanikät itta gäripi nadäk täyat.
- 4* Upäñkanj ämawebe mäjo wära nadäñ yämik täkanj uwä komi api nadänej. Nähä mäjo wärata ärawa nämoinik api täñ yämet. Ba wäpi menaken nämo api irek. Nämoinik!
- 5* Imaka imaka päke itkanj ñonitä näka watä nämo it namik täkanj. Ekäni, gäk kubä-tägän watä it namik täyan. Täñpakanj imaka imakata wäyäkñek täyat uwä gäkägän namik täyan.
- 6* Gäk watä säkgämän it namiñiri näk kome terak ño gäripi niked it yäpmäj äbätat. Näk imaka kubäta nämo wäyäkñek täyat.
- 7* Unita Ekänina wäpi biñam yäpmäj akutat. Imata, uwä kädet siwoñi kuñatta nepmäjñit näwat täyak. Täñpäj bipani imaka, Ekänitä nadäk-nadäk siwoñi näwetpäj näwoñärekk täk täyak.
- 8* Täñpakanj Ekänita guñ täñpäj nämo kuñat täyat. Nämo, Ekäni uwä dubinaken it täyak unita imaka kubätä täñyäkñat-pewän umuntañpäj täga nämo kwaiwet.
- 9* Unita bänepna pidäm täñrän oretoret pähap nadäk täyat. Täñkanj imaka kubäta nämoinik umuntak täyat.
- 10* Täñpakanj Ekäni, gäk watä säkgämän it namik täyan. Ude täñiri näk kumäj-kumäj komeken nämo api kwet. Gäkño piä ämaka täga näk, nabäj äwaräkuk täñiri kumäjñpäj jop nämo api parawet.
- 11* Täñkanj gäkña-tägän kädet gäripi nadäk täyan u näwoñärekk täyan. Täñiri gäk dubikaken itkanj bänep oretoret terak kuñat täyat uwä tärek-täreki nämo!

17

Äma kubä Anututä watä it namän yäñpäj gera yäjñuk

- 1 Ekäni, gäkken gera yäjira nadäñ namisi! Kädet siwoñi iwat täyat unita nadäñ bäräpna gäkken yäpmäj äbäjira täñkentäj nami. Gäk yängäkñatta nämo yäyat unita yäjapik manna ño nadäñ namisi.
- 2 Näk nadätat, dapunka pärañi-inik unita kudän siwoñi u kudup kanpäj nadäwi tärek täkanj. Unita iwan inamiken äma siwoñi yäj api yäñtären namen.
- 3* Bänep nadäk-nadäkna kudup kawu tärek täyak. Bipani bipani nabäjñpäj-nadäk täyanken nadäk waki kubä nämo kan-ahäk täyan. Imata, näk man waki, äma ätutä yäk täkanj ude nämo yäk täyat.
- 4 Gäkño man ugäñpäj buramiñpäj äma täñpawak kädet kudän unita mäde ut imik täyat.
- 5* Gäkño kädet siwoñi nämo irepmitpäj wari wari ugän iwat täyat.
- 6 O Anutu, gäkken yäjapiñira nadäñ namik täyan. Unita apiño gäkken gera yäkägän täñjira juku penpäj nadäñ namisi.
- 7* Dubikaken irira iwanayeta yäñpäj watä säkgämän it namik täyan unita Anutu, nadäñ namikinik täk täyan u kwawak pewi ahäwäpäj iwan keriken nanik nämagut.
- 8-9* Dapunka mujipta watäni it täyan udegän näka watä it namisi. Äma waki täñpanitä näk nutta itgwäjineño udeta nämagut päñku jirokka gäriñ käböp nepmanñi.
- 10* Äma udewani äma ätuta butewaki nämo nadäñ yämik täkanj. Meni jinomkenä gup yäpmäj ärokärok man unitägän äbäk täkanj.

* 16:1: Sam 7:1, 17:8 * 16:3: Sam 101:6, 119:63 * 16:4: Jos 23:7; Sam 32:10, 106:37-38 * 16:5: Sam 23:5, 119:57, 125:3; Kra 3:24 * 16:6: Jer 3:19 * 16:7: Sam 73:24, 77:6 * 16:8: Sam 27:8, 73:23 * 16:9: Sam 13:5, 30:12, 108:1 * 16:10: Sam 49:15, 86:13; Apos 13:35 * 16:11: Sam 36:7-8, 43:4 * 16:11: Apos 2:25-28 * 17:3: Sam 16:7; Sek 13:9; Mal 3:2-3, 1Pi 1:7 * 17:5: Sam 119:133 * 17:7: Sam 31:21 * 17:8-9: Lo 32:10; Sam 91:1, 91:4; Sek 2:8; Mat 23:37 * 17:10: 1Sml 2:3; Jop 15:27; Sam 73:7

- 11 U năwarăn tănĵă nabăŋ ahăŋpăŋ nutta yewa tăkaŋ. Ude tănĵkaŋ năk tănĵpăwakta pidăm taŋpăŋ itkaŋ.
- 12 An ġwări tom yenayăŋ pidăm taŋpăŋ it tăkaŋ ude năk neŋpăŋ kwinit äwatta nabăŋ nawat itkaŋ.
- 13 Unita Ekăni, äbi! Äbă tănĵkentăŋ namiŋpăŋ iwanaye dăpmăŋ yăwat kireŋpăŋ unităŋo kehăromini yăpmăŋ äpăsi. Păip bohamka u yăpmăŋ păbă ämik tănĵpăŋ äma waki keriken nanik nămagut.
- 14 Bureni Ekăni, äma kome terak ŋo imaka tăpuri kubăta nămo wăyăĵĵek tăkaŋ u keriken nanik nămagut. Komi piă yămikta yăwani yăŋ yămiŋkuno u yăniŋ ĵiresi. Komi piă uwă yerită yerita pen kaŋ yăniŋ kire!
- 15 * Tănĵpăkaŋ năhă waki nămo tănĵpani unita kămi ġăkkăt kowat kawăn bureni api tăde. Tănĵkaŋ dăpmon terak naniktă akuŋpăŋ dubinaken itan yăŋ nadăŋpăŋ bănep oretoret păhap tokĵek api nadăk tănĵpet.

18

Devittă iwaniye yărepmitpăŋ oretoret tănĵkuk

Ekănită Devit, Sol ba iwaniye ätu kerit terak nanik imagurănpăŋ kap ŋo teŋkuk.

1 O Ekăni, ġăk năĵno kehăromina unita ġăka ġăripi păhap inide kubă nadătat!

2 * Ģăk năĵno wată ämana, mobă yewa ude it namitan. Bureni, Anutunată ude tănĵkentăŋ namiŋirăn ġupna koreŋpăŋ săġġămăn it tăyat.

U kurepă ude itpipiŋ namik tăyak. Unită itkentăŋ namiŋirăn iwantă taġa nămo nutneŋ.

3 Năk Ekăniken gera yăŋira nadăŋ namiŋpăŋ iwan keriken nanik nămagut tăyak. Unita Ekăni iniŋ orera!

4 * Kumăŋ-kumăŋ tăŋo yentă kwasikotpăŋ nepmaŋkuŋ. Tănĵpăwak tăŋo kehăromită năk uwăk taŋpăŋ nepmaŋkuk.

5 Bureni, kumbani kome tăŋo yentă pădăt tănĵpăŋ nepmăŋ irirăn awaŋtă năk nepmăŋitta buŋeptă-yăŋ itsămbuk.

6 * Upăŋkaŋ bărăpina u ġănaŋ Ekăni Anutuna uken tănĵkentăkta gera yăŋkut. Tănĵkentăkta ude yăŋira ini kudupi yotken itkaŋ gera kotăkna ba konăm butewakina nadăŋ namiŋkuk.

7 Nadăŋ namiŋirăn kome bărom tănĵpăŋ kwaiŋkuk. Jop puniŋăn nămo, mebăriken umu imaka, kwaiŋkuk.

U imata, Anutută iwanayeta kokwawak nadăŋirăn ude uwă ahăŋkuk.

8 Injami ġăriŋ ġănaŋ nanik ġupe yăŋ tănĵpăŋ äpuŋ. Tănĵpăŋ meni ġănaŋ nanik tănĵpăwak kădăp mebet ġăyek ikek aneŋ tănĵpăŋ abuŋ.

9 Ude tănĵkaŋ kunum yăpmăŋ weŋpewăn kukŋi kukŋi kuŋirăn ġubam kubiri păhap terak yeŋtăŋ äpuk.

10 * U imaka kunum ġănaŋ nanik piri nıkek uterak maŋitkaŋ ukeŋode äpuk. U bărăŋek-inik äpuk, mănıt tăŋo piri mămă terak yăŋ.

11 U bipmăŋ uranipăŋ tek ude uwăk tănĵkuk. Ģubam tobori tobori ume nıkek it ġwăŋiŋ imiŋkuŋ.

12 Kădet tăwit imikta yăpătă ġubam kubiri u ġănaŋ madăŋ kireŋtăŋ äbăŋirăn mim ba kădăp mebet kome terak maŋkuŋ.

13 Tănĵpăkaŋ Ekănită iromanĵtă-yăŋ kunum ġănaŋ kărakŋeŋirăn Ekăni Ärowani-inik unităŋo man kotăk nadăŋkuŋ.

14 Tănĵkaŋ ġjini yăpă ude, ġwăŋiŋ tănĵpăŋ äbăŋiră iwaniye ämet tănĵpă kuŋkuŋ.

15 Ekăni kokwawak tănĵpăŋ iwaniye yabăŋ yăŋpăŋ yabăŋ kărakŋeŋkuk-ken ġwăġu păhap kawuk taŋirăn kome mebări kwawak patkuk.

16 Ude tănĵpăŋ Ekănită punin unu naniktă năk nepmăŋitta kewatpăŋ ume ġwăġu kăronĵiken nanik wădăŋpăŋ nepmaŋkuk.

17 Bureni, äma năka kokwawak tănĵpani, kehăromini năkă yărepmitnaŋi nămo u keriken nanik nămagutkuk.

18 Iwanaye u bărăpi terak irira äbă nutnayăŋ tăŋiră Ekănită itpipiŋ namiŋkuk.

19 * Wakiken-inik itkuro upăŋkaŋ bănepna ġămăni-inik yăŋ nadăŋpăŋ unita wakiken nanik nămagutkuk.

* 17:15: Sam 4:6-7, 16:11, 1Jo 3:2 * 18:2: Hib 2:13 * 18:4: Sam 116:3 * 18:6: Jna 2:5-7 * 18:10: Sam 104:3

* 18:19: Sam 31:8, 118:5

- 20* Ekānitā nāk kādet siwoŋji tāk täyat unita gwāki säkgāmān namik täyak. Nāk momina nāmo unita iron tāj namik täyak.
- 21 Nāk Ekāni Anutuna unita māde nāmo ut iminpäŋ unitāŋo бага mani buraminpäŋ iwāt täyat.
- 22 Baga mani kudup iwātpäŋ unitāŋo man kāderi kubāta peŋawāk nāmo tāk täyat.
- 23 U injamiken momina nīkek nāmo it täyat. Waki kubā tājpet yāŋpāŋ nadāŋit nadāŋit kuŋat täyat.
- 24* Injamiken nāk momina nāmo, siwoŋji kurāki-inik kuŋat täyat unita gwāki säkgāmān udegān namik täyak.
- 25 * Unita Ekāni, ŋode nadātat; Äma nadāŋ gamikinik tājpäŋ nāmo gepmak tākaŋ unita kowata udegān nadāŋ yāminpäŋ oraŋ yāmik täyan.
Tājpäŋ äma siwoŋji kuŋat tākaŋ unita kudān siwoŋjān tāj yāmik täyan.
- 26 Tājpäŋ äma bānep paki kurāki-inik kuŋat tākaŋ unita kudān tēgagān tāj yāmik täyan. Tājkaŋ äma waki tāk tākaŋ unita iwan tāj yāmik täyan.
- 27* Tājpäkaŋ ämawebe āpani kuŋat tākaŋ u tājkentāŋ yāmik täyan. Tājkaŋ äma inita nadāwā ārowani tājpäpāŋ kuŋat tākaŋ u māyāk yāmik täyan.
- 28 * O Ekāni, bipmāŋ urani nāk uwāktāŋ äyāŋutak u iwāt kirekta topān ijin-yāŋeŋ namik täyan.
- 29 Bureni, kehāromi naminjiri iwanaye tāga dāpmāŋpāŋ yāwat kirewet. Ba unitāŋo kehāromi tāga yāpmāŋ āpet.
- 30* Unita ämawebe, ŋode yāŋira nadāwut; Yawe Anutu ŋowā tāktāki säkgāmān, man yāk täyak u bureniġān ahāk tākaŋ.
Uwā äma watā it nimān yāŋ nadāŋpāŋ uken kuk tākaŋ unita kurepā ude it yāmik täyak.
- 31* Ekāni kubā unitāgān Anutu. Ba Anutu unitāgān nin gārak itpāŋ tājkentāŋ nimik täyak.
- 32* Anutu unitāgān kehāromi namik täyak, ba kādet kuŋat-kuŋatnaken watā säkgāmān it namik täyak.
- 33* U tēgaken ba geŋiken kuŋatta kuroŋna tāŋpidām taŋ naminjirān kwamāktā-yāŋ pidāmigān kuŋat täyat.
- 34 Tājkaŋ āmik tākta tājpäŋ-nāwoŋjerek täyak unita āmik kādāniken āpa kehāromi tāga gwājiwet.
- 35 Ekāni, watā it naminpäŋ wakiken nanik nāmagut täyan. Ketka kehāromitā mehāmtāŋ naminpäŋ watā it naminjiri säkgāmān, wāpna biŋam nīkek it täyat.
- 36* Gāk kādet säkgāmān tāwit naminjiri kuŋat täyatken yewa kwāpāŋ nāmo maŋnut tākaŋ.
- 37 Nāmo, iwanaye gwāk piminpäŋ yāwat kireŋkā yepmāŋitpāŋ dāpmāŋ-āŋan tājkaŋ it täyat.
- 38 Tājkaŋ akukta nāmo, bumta dāpmāŋpāŋ yepmaŋpa gāmotnaken it tākaŋ.
- 39 Bureni Ekāni, gāk āmik tākta kehāromi naminjiri iwanaye tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpāŋ morek täyat.
- 40 Ba gākā tājpewi iwanaye nāka umuntaŋpāŋ metāŋpeŋ kuŋtāŋpā kuk tākaŋ. Bureni, äma kokwawak tāj namik tākaŋ u tājpwak tākaŋ.
- 41 Ude tāŋjira tājkentākta konām gera tāk tākaŋ upāŋkaŋ kubāta nāmo tājkentāŋ yāmik täyak. Ba Ekāniken gera yāk tākaŋ upāŋkaŋ kowata nāmo yāniŋ-yāk täyak.
- 42 Nāmo, nāk yeŋ kokoyāŋ-pewa keŋkeŋ āworeŋirā mānittā piāŋ āreyāŋ tājpan kuk tākaŋ. Ba okā kādetken nanik ude äma u terak yeŋtāŋ kuk täyat.
- 43 Bureni Ekāni, äma ābot peŋawāk tāŋpani u keriken nanik nāmagutpāŋ guŋ ābot yabāŋ yāwatta iwoyāŋpāŋ nepmaŋkun.
Ude tāŋjiri äma bian nāmo nadāŋkuro u apinjo nākŋo watā piā āmanaye ude itkaŋ.
- 44-45 Tājpäŋ man yāŋjira äma kubāken naniktā umuntaŋpāŋ kwaiŋkaŋ kābop irani uken nanik kwawakgān ahāŋkaŋ gwājin āpmon namik tākaŋ. Ude tāŋkaŋ manna buramik tākaŋ.
- 46 Unita ŋode yāwa; Ekāni itak! Tājkentākna inin orerut! Anutu waki keriken nanik nāmagurani unitāŋo biŋam yāŋahāwut!

* 18:20: 1Sml 24:19 * 18:24: 1Sml 26:23 * 18:25: Sam 25:10, 31:23, 37:28, 40:11, 89:24 * 18:27: Sam 101:5; Snd 6:17 * 18:28: Jop 29:3 * 18:30: Sam 17:7, 119:140; Dan 4:37 * 18:31: Lo 32:31, 32:39, 1Sml 2:2; Ais 45:5 * 18:32: Sam 91:2 * 18:33: Lo 32:13; Hab 3:19 * 18:36: Snd 4:12

47 ✧ U imata, iwanaye yärepmitta kehäromi namik täyak. Täñpäj äma äbori äbori täño kehäromi yäpmäj äpäñpäj gämotna-kengän yepmak täyak.

48 Bureni Ekäni, iwanaye yärepmitta kehäromi namik täyan. Täñkañ watä it namiñjiri täñpäwak äma komi komitä nämo nut täkañ.

49 ✧ Unita äma äbori äbori bämpoken kap terak yäj-teñpäj api ganiñoret täñpet.

50 U imata, Anututä Devit näk, intäjukun ämani itta iwoyäjñkuk. U kehäromi namiñjirän iwanaye kudup yärepmit morek täyat.

U kadäni kadäni nadäj namikinik täk täyak. Ba kämiwä yerinayeta udegän tärek-täreki nämo api nadäj yämik täñpek.

19

Anutu täño ket kudän ba meni jinom täño biñam man

1 ✧ Kunumtä Anutu täño wäpi biñam jidewani yäj u kwawak pewän ahäk täkañ! Imaka imaka kudup kunum terak naniktä keru kudän säkgämän-inik u kwawak niwoñärek täkañ!

2 ✧ Kepma kubäkubätä yäpurärätpäj yäpurärätpäj pen yäjahäk täyak. Ba bipanitä udegän täk täyak.

3 Bipani kepma yarä uwä man yäkyäkta meni nämotä man kwawak yäjirän jukunintä nämo nadäk täkamäj.

4 ✧ Upäjñkañ biñam man yäjpewän komeni komeni, yotpärare kubäkubä kuñ morek täyak.

Täñpäkañ kunum terak Anututä eni kubä edap dapurita täñ imiñkuk.

5 Täñkuko unita edap dapurita ñode täk täyak; Äma gubañi kubätä webeni käwayäj oretoret terak eni gänañ naniktä äpämañ kweko ude abäk täyak. Ba äma kubä närepmirek gärepmirek-ken bäräñekta pidämatak täyak ude täk täyak.

6 ✧ Edap dapuri u pom kuññi käda naniktä abämañ kumañ kuññi udude äpmok täyak. Imaka kubätä unitäño ägonita käbop täga nämo irek.

7 ✧ Täñpäkañ Ekäni täño бага man uwä siwoñi-inik. Unitä bänep nadäk-nadäknin täñ-kodaktak täyak. Täñkañ Ekäni täño man unita nadäñitna bureni-inik täk täyak. Unitäño man kubä pära nämo täk täyak. Unitä äma nadäk-nadäki täpuri unita nadäk-nadäk tañi Anutuken nanikpäñ yämik täyak.

8 ✧ Täñjirän Ekänitä man tägagämän u yäjñpäj niwoñärek täñjirän oretoret täk täkamäj. Täñkañ Ekäni täño man kädet u kudupi säkgämän-inik unita ämawebe nadäk-nadäki täñpirärek tak täyak.

9 ✧ Täñpäkañ Ekäni orañ imikimik kädet u kädet säkgämän. U tärek-täreki nämo it täyak. Täñpäj Ekänitä ini kädet nintä iwatpäj täkta yäjñpäj niwet täyak u siwoñi bureni-inik.

10 ✧ Ekäni täño man u gol säkgämän-inik u irepmitak unita man unita gäripi pähap nadäk täkana! Uwä gäripi-inik, tom gakñi täño gäripini irepmit moretak.

11 ✧ Bureni Ekäni, gäkñjo man u jukuman täga niwet täyak. Ämawebe u buramiñpäj iwat täkañ uwä kowata täga ahäj yämik täkañ.

12 ✧ Upäjñkañ Ekäni, äma kubätä iniken momi kuduhtagän täga nämo kañpäj nadäwän täreneñ. Unita momi ätu käbop itkañ unita nämo nadätat u ärut nami!

13 ✧ Ärut namiñpäj watä it namiñjiri momi nadäj parit wari täñpetawä! Ude nämo täñ namiwä momi unitä intäjukun täñ namiñjirän unita watä piä täñ imetta! Unita watä ude it namiñjiri siwoñi-inik itkañ gäk mäde ut gamettawä.

14 ✧ Täñpäkañ Ekäni gäk käbop irit mobä käwutna, ba täñkentäk ämana bureni! Unita näkño gäripna tañi uwä ñode yäjahätat; Mena jinom, nadäk-nadäkna kañ kawi tägawut yäj nadäk täyat.

20

Äma kubätä intäjukun ämata yäjñpäj Anutuken gera yäjñkuk

1 Intäjukun ämanin, gäk bäräpi terak irayäj täno uwä, Ekäni, Jekop täño Anututä täñkentäj gamiñpäj watä it gamik täyon!

2 Anutu u Saion komeken itak. Itkañ ini täha gänañ nanik täñkentäk täga ganiñ kirek täyon.

✧ 18:47: Sam 94:1 ✧ 18:49: Rom 15:9 ✧ 19:1: Sam 8:1, 50:6; Rom 1:19-20 ✧ 19:2: Sam 74:16, 139:12 ✧ 19:4: Rom 10:18 ✧ 19:6: Sam 113:3 ✧ 19:7: Sam 119:130 ✧ 19:8: Sam 12:6, 36:9, 119:128 ✧ 19:9: Sam 119:138, 119:142 ✧ 19:10: Sam 119:72, 119:103, 119:127 ✧ 19:11: Sam 17:4 ✧ 19:12: Sam 40:12, 51:1-2, 90:8 ✧ 19:13: Sam 18:32, 25:11, 119:133 ✧ 19:14: Sam 18:2, 31:5, 104:34

- ³ Iniñ oretta gupe kabãñi nïkek ijin imayãñ tãno ba bãnep tãgata bãnep iron peñ imayãñ tãno unita gãripi nadãñ gamik tãyon.
- ⁴ * Imaka imaka bãnepkatã gãripi pãhap nadãk tãyan u ganiñ kirek tãyon. Ba tãñkentãñ gamiñirãñ nadãk-tawañ pewayãñ tãno u bureni sãkgãmãñ kañ ahãwãñ!
- ⁵ * Ude tãñkentãñ gamiñirãñ iwan tãño kehãromi yãpmãñ ãpayãñ tãno uken nin oretoret pãhap tãñpãñ Anutunin api iniñ oretne! Tãñpãkañ Ekãnitã yãñapik manka kudup nadãñ gamik tãyon.
- ⁶ Eruk, nãk nadãtat! Ekãnitã intãjukun ãma ini iwoyãñpãñ tewani u tãñkentãñ imik tãyak. U kunum gãnañ itkañ yãñapik mani nadãñ imik tãyak. Tãñkañ kerã kehãromitã tãñkentãñ imiñirãñ iwaniye tãño kehãromi yãpmãñ ãpãk tãyak.
- ⁷ * Tãñpãkañ ãma ãtu ãmik tãño tuñum kehãromi kehãromi unitagãñ nadãkinik kehãromi tãk tãkañ. Upãñkañ ninã Ekãni Anutunin unitãño kehãromita nadãkinik tãk tãkamãñ.
- ⁸ ãma udewani tãño kehãromi kudup paorãkañ api mañ-patãbotneñ. Upãñkañ ninã akuñpãñ kehãrom tãñpãñ api it yãpmãñ kune.
- ⁹ Ekãni, gãkken gera yãnayãñ tãkamãñken uken nadãñ nimiñpãñ intãjukun ãmanin tãñkentãñ imiñiri iwaniye tãño kehãromi kudup kañ yãpmãñ ãpãñ morewãñ!

21

Isrel tãño intãjukun ãmatã Ekãni wãpi iniñ oretkuk

- ¹ Ekãni, intãjukun ãmata kehãromi imiñiri iwaniye tãño kehãromi yãpmãñ ãpãñ moreñkuko unita oretoret tãk tãyak.
- ² Imaka bãnepitã gãripi pãhap nadãñpãñ unita gãkken yãñapiñkuko u imiñkun.
- ³ Gãk not tãñ imiñpãñ iron tãñi tãñ imiñkun. Tãñkañ wãpi biñam kwawak niwonãreкта gwãpã golpãñ tãñpanipãñ ãhãt imiñkun.
- ⁴ * U irit kãronji itta gãkken yãñapiñkuko u nadãñ imiñiri udegãñ kadãni kãronji it yãpmãñ abukotã pen api it yãpmãñ ãrowek.
- ⁵ Tãñkentãñ imiñiri iwan tãño kehãromi yãpmãñ ãpuko unita wãpi biñam ikektã tãñi itak. Wãpi biñamkãt kehãromi u gãkña imiñkun.
- ⁶ * Gãk iron pãhap tãñ imik tãyan u paot-paori nãmo, pen api it yãpmãñ ãrowek. Ba dubiniken iriri unita oretoret pãhap tãk tãyak.
- ⁷ * O Ekãni tãñpãmerek mãhemi, intãjukun ãma u gãka nadãkinik tãk tãyak. Gãk nadãñ imikinik tãk tãyan unita kehãromigãñ api irek.
- ⁸ Ude tãñkañ iwankaye kokwawak nadãñ gamani u kuduptagãñ yãpmãñ ãpãñpãñ gãkña gãmotka-kengãñ api yepmanpen.
- ⁹ * Tãñpãkañ Ekãni, gãkã kwawak ahãwayãñ tãyanken uken kãdãp mebet tãñitã imaka imaka ijinpewã paot tãkañ ude iwan u kudup api dãpmãñ paoren. Bureni, kokwawak tãñi nadãñ yãmiñpãñ dãpmãñpãñ kãdãptã kudup ijinpewi api paotneñ.
- ¹⁰ Tãñiri unitãño yeri kubã nãmo api irek. Nãmo, u kuduptagãñ api dãpmãñ morewen.
- ¹¹ * ãma udewanitã waki tãñ gamikta yãñpãñ-nadãk tãk tãkañ upãñkañ tãga nãmo tãneñ.
- ¹² Nãmo, kuwek gwãjiñpewi yãwarirãñ api metãñpeñ kuneñ.
- ¹³ O Ekãni, gãk kehãromika nïkek unita wãpka biñam kap terak ganiñoret yãpmãñ api kune!

22

ãma kubã komi nadãñpãñ Anutuken konãm gera tãñkuk

- ¹ * Anutuna, Anutuna, imata nepmanñan? Imata ban itkañ konãm kãhãna nãmo nadãñ namitan?
- ² * Wãra! Anutuna, nãk kepma konãm kãhãñ yãñira kowata nãmo naniñ yãk tãyan. Ba bipani udegãñ ehutpãñ gãkken gera yãñira nãmo nadãñ namik tãyan.
- ³ Upãñkañ nãk nadãtat; Gãk Anutu kudupi intãjukun iriri Isrel naniktã gãk wãpka yãpmãñ akuk tãkañ.
- ⁴ * Tãñpãñ bian ãbekniye oraniyetã irit kuñat-kuñari gãk ketka terak peñpeñ kuñarirã tãñkentãñ yãmik tãñkunonik.

* 20:4: Sam 21:2 * 20:5: Sam 9:14, 60:4 * 20:7: Sam 33:16-17; Snd 21:31; Ais 31:1 * 21:4: Sam 61:5-6, 91:16
 * 21:6: Sam 16:11, 45:7; Apos 2:28 * 21:7: Sam 16:8 * 21:9: Sam 18:8; Ais 26:11; Mal 4:1 * 21:11: Sam 2:1
 * 22:1: Sam 10:1; Mat 27:46; Mak 15:34 * 22:2: Sam 42:3, 88:1 * 22:4: Sam 78:53, 107:6

- 5 Uwä gäkken yäñapiñirä iwan keriken nanik yämagut täñkunonik. Täñjiri gäka nadäkinik täñ gamiñirä nadäkiniki jopi nämo täñkuk.
- 6 * Upäñkañ nähä imaka jopi ude. Näk äma nämo! Ämawebetä nabäñirä äpani täñpäkañ yäñärok näwerit iñam täñ namiñit täk täkañ.
- 7 * Täñpäh nabäh mägayäñit mebet ogät närenjit täk täkañ.
- 8 * Täñpäh sära ñode näwet täkañ; Ekäniken gera yäñjiri käwep täñkentäh gamayäh yäk. Gäka gäripi nadäñpähä imata nämo gämagut täyak? Man ude näwet täkañ.
- 9 * Anutu, gäkä bian meñ koki gänañ nanik täñpewi ahäñkut. Näk nonon nañ parira gäkä täñkentäh namiñkun.
- 10 * Gäk näkño Anutu. Gäka nadäkinik täk täyat uwä meñtä bäyañpäh nepmañkukken unitä pen it yäpmäh äbätat ño.
- 11 * Unita apiño nepmañpentawä! Bäräpi ahäh namiñtak ñonita näk täñkentäktä kubä nämo! Unita gäk ban nepmañpeñ kweno.
- 12 Iwantä bulimakau komitä äma yawat-kirek täkañ ude näwat-kirek täkañ. Burimäkau kehäromi Basan komeken nanik udewanitä-yäh näk yewa täk täkañ.
- 13 Añ komitä tom yenayäh yabäh kärakñeñpäh meni añek täkañ ude iwantä näk ude nenayäh täk täkañ.
- 14 * Täñpähkañ kehäromina kudup paotak, ume piwä kwäkañ kome terak päñku paot täkañ ude. Täñpäh kujatna kudup gapun täkañ. Ba nadäk-nadäkna tom gakñi kädäpken pewäkañ mutpäh paot täkañ ude täyak.
- 15 * Täñpäh kotäkna kawuk tawäkañ mebetna därawän täkañ. Gäk nabäh näwaräkuk täñjiri kumbayäh täyat.
- 16 Täñpäh waki täñpani äbot pähaptä biñmäh gwäñiñpäh añtä tom yek täkañ ude gupna neñpäh yäpmäh däñjek täkañ.
- 17 Täñpähkañ kujatna kwawak parirä nabäñkañ oretoret täk täkañ.
- 18 * Ba näkño tek inita yäpmäkta närepñirek-gärepñirek ude täk täkañ.
- 19 * Unita Ekäni, nepmañpeñ ban kweno. Täñkentäh namik täyan udegän apiño bäräñeñ abäñkañ täñkentäh nam!
- 20 Gäk äneñi nämaguriri nutna yäkñat täñpä wawut! Gäk täñkentäh namiñjiri äma añ bumik ñowä kumäh-ñumäh nutneño.
- 21 * Näk añ ägwäri keriken nanik yäyomägariri tom ägwäri yek täkañ ude näk nekta täñpä wawut! Täñpähkañ bulimakau ägwäri itkañ ño jonäñitä näputneño, Ekäni näk nämagut.
- 22 * Ude täñpikañ manbiñam gäkä täñ namik täyan u notnaye api yäweret. Täñpäh gäk ganiñ oretta äbot kubägän itkañ näkä gäkño wäpka biñam api yäpmäh akwet.
- 23 Eruk näk ñode yäyat; Anutu täño äbot täñpani in Anutu wäpi yäpmäh akuwut! Jekop täño äboriye in Ekäni orañ imikot! Bureni, Isrel äbot in, gwäñiñ äpmon imut!
- 24 * U imata, Anutu uwä äma jäwärita mäde nämo ut yämik täyak. Unitäño komi nadäwätäkita nadäñirän jopi nämo täk täyak. Nämoinik! U yäñapiñirä nadäh yämiñpäh dubiniken äbäk täyak.
- 25 * Unita Ekäni, ämawebekayetä ganiñ oretta käbeyä täñjirä gäkño täktäkkata yäñpäh käbeyä iñamiken api ganiñoret täñpet. Bureni, orañ gamikta gupe käbäñi nitek iñiñ gamikta yäñkehärom täñkuro u ämawebe gäka umuntak täkañ u iñamiken api täñpa-tärewek.
- 26 * Kadähni uken äma jäwäri imaka, nañ tokñek api täneñ. Ba ämawebe Ekäni dubiniken kuk täkañ uwä wäpi api iniñ oretneñ. Eruk, ude täñkañ tärek-täreki nämo säkgämän it yäpmäh ärok täkot!
- 27 * Täñpähkañ ämawebe komeni komeni Ekänita nadäñpäh äyähutpeñ gämoriken api kuñ moreneñ. Kuñ moreñpäh api iniñoret täneñ.
- 28 * U imata, Ekäni uwä ämawebe komeni komeni kuduñtagän intäjukun it yämiñpäh yabäh yawat täyak.

* 22:6: Jop 25:6; Sam 31:11; Ais 41:14, 49:7 * 22:7: Ais 53:3; Mat 27:39; Mak 15:29; Luk 23:35 * 22:8: Mat 27:43
 * 22:9: Sam 71:5-6 * 22:10: Ais 46:3, 49:1 * 22:11: 2Kn 14:26; Sam 72:12; Ais 63:5 * 22:14: Sam 73:26; Dan 5:6
 * 22:15: Sam 38:10 * 22:18: Mat 27:35; Mak 15:24; Luk 23:34; Jon 19:24 * 22:19: Sam 22:11, 70:5 * 22:21: Sam 34:4, 118:5 * 22:22: Sam 40:10; Hib 2:12 * 22:24: Sam 31:22, 69:17, 69:33; Hib 5:7 * 22:25: Sam 35:18, 40:9-10, 61:8 * 22:26: Sam 40:16, 69:32 * 22:27: Sam 2:8, 82:8, 86:9 * 22:28: Sam 47:7-8; Sek 14:9

- 29 * Äma inita nadäñjirä ärowani täñpanitä guket imäpmok täñpäj Anutu api ininj oretnej. Bureni, kome ämawebe kumäñpäj parakta yäwani u kuduptagäntä Ekäni api orañ iminej.
- 30 * Täñkañ ämawebe mäden ahänyäñ täkañ uwä Ekänita watä piä api täñ iminej. Ude täñkañ yeriniye ahänyäñ täkañ unita Ekäni täño täktäkita yäñahäñpäj api yäwet tänej.
- 31 * Bureni, ämawebe nämo ahäwani uwä kämi ahäñjirä Ekänitä ämawebeniye waki keriken nanik yämagurani unita yäñpäj-yäwoñärek api tänej.

23

Ekäni täño iron säkgämän

- 1 * Ämatä sipsip watä it yämik täkañ udegän, Uraktä näka watä säkgämän it namik täyak. Unita näk imaka kubäta wäyäkñek piä nämo täk täyat.
- 2 * Täñpäkañ näk yäñnäkñat päñku nepmañpän ume dapuriken näñpakañ eruk äneñj nämagut päñku äyujken nepmañpän kwiniñän itpäñ-nadäk täk täyat.
- 3 * Ude täñkañ irit kuñat-kuñatna täñ-kehäromtak täyak. Täñpäj iniken wäpi täga terak kädet siwoñi-kengän nämagut yäpmäj kuk täyak.
- 4 * Ekäni, kumäj-kumäj täño bipmäj uranitä uwäk täñpäj nepmäñjirayäj täko upäñkañ umuri udewanita nämo umuntäwet. Imata, gäk näkkät bok itkañ kadä ba käyap injiriri gabäñpäj nämo umuntak täyat.
- 5 * Ude täñkañ näk nepmäj towikta ketem tuñum täñpäj nämaguriri iwanaye jop nabäk täkañ. Ude täñkañ nämagut päñku dubikaken nepmañpäj täñ-bumbum pewi ahäj namik täkañ.
- 6 * Ekäni, gäk irit kuñat-kuñatnaken watä säkgämän it namiñpäj bänep iron täñ namik täyan. Unita gäripi pähap tärek-täreki nämo, nadäk täyat. Ba näk gäkkät bok pen api it yäpmäj ärode.

24

Anututä äma jidewanita gäripi nadäk täyak?

- 1 * Kome pähap ukät ämawebe ba imaka kome terak itkañ u kuduptagän Anututä mähemini täyak.
- 2 * Anutu unitägän kome u gwägu pähap terak peñpäj täñ-kehärom tañkuk.
- 3 * Unita äma jidewanitä Anutu unitäño kudupi pom terak täga äroneñ? Ba äma jidewanitä kudupi yoriken täga äronpäj ininj oretnej?
- 4 * Ämawebe ñodewani; Äma keritä kudän waki nämo täk täkañ u, ba äma bänepi kuräki-inik u. Ba äma bänep nadäk-nadäki mäjo wära terak nämo pek täkañ u, ba äma imaka udewani täño wäpi yäñpäj jop manman nämo yäk täkañ u.
- 5 Ekänitä ämawebe udewanita nadäj yämiñpäj iron säkgämän api täñ yämek. Bureni-inik, yämagurani Anutu unitä Siwoñi ämawebenaye yäj api yäwerek.
- 6 * Täñpäkañ ämawebe udewaniwä gwäk pimiñpäj Jekop täño Anutu iwarän täñpäj täñkentäkta Anutu ukengän kañ-tarek täkañ.
- 7 * Unita Jerusalem täño yämabam biani biani, in keweñ iminjirä penyäjek pähap täño intäjukun äma ärowani-inik u kañ ärowän!
- 8 Täñpäkañ penyäjek täño intäjukun äma uwä netä? Uwä Ekäni kehäromi mähemini, iwan täño kehäromi yäpmäj äpani ubayäj! Äma unitägän penyäjek pähap täño intäjukun äma itak.
- 9 Unita äneñji täwera! Jerusalem täño yäma biani biani, in keweñ iminjirä penyäjek pähap täño intäjukun äma ärowani-inik u kañ ärowän!
- 10 Täñpäkañ penyäjek täño intäjukun äma uwä netä? Uwä Ekäni kehäromi mähemini ubayäj! Äma unitägän penyäjek pähap täño intäjukun äma itak. Bureni-inik!

* 22:29: Sam 89:48; Ais 10:16 * 22:30: Sam 102:18, 102:28 * 22:31: Sam 71:18, 78:6 * 23:1: Sam 34:9-10; Ais 40:11; Jon 10:11, 1Pi 2:25 * 23:2: Sam 36:8, 65:11-13; Ese 34:14; Rev 7:17 * 23:3: Sam 5:8, 19:7, 85:13 * 23:4: Sam 16:8, 27:1; Ais 43:2; Mai 7:14 * 23:5: Sam 78:19, 92:10; Luk 7:46 * 23:6: Sam 25:7, 25:10, 27:4-6, 2Ko 5:1 * 24:1: Kis 19:5; Lo 10:14; Sam 50:12, 1Ko 10:26 * 24:2: Sam 104:5, 136:6, 2Pi 3:5 * 24:3: Sam 15:1 * 24:4: Sam 15:4; Ais 33:15-16; Mat 5:8, 1Ti 2:8 * 24:6: Sam 27:8, 105:4 * 24:7: Ais 26:2; Hag 2:7; Mal 3:1, 1Ko 2:8

25

Devit tãño yãŋapik man kubã

- 1 ✧ Ekãni, yãŋapik man gãwerayãŋ äbãtat!
 2 ✧ Gãk Anutuna unita nãk gãkagãn nadãkinik tãk tãyat. Gãk tãŋkentãŋ nam! Nabãŋ äwarãkuk tãŋjiri iwantã kehãromina yãpmãŋ äpãŋpãŋ yãŋãrok nãwerirã mäyãk nadãwetawã.
 3 ✧ Tãŋpãkaŋ nãk ñode nadãtat; Äma gãkã terak yengãmã pek tãkaŋ u yabãŋ äwarãkuk tãŋjiri nadãkiniki jopi nãmo tãŋpek. Nãmoinek, äma gãka bitnãk tãkaŋ unitãgãn komi nadãŋpãŋ mäyãk api nadãneŋ.
 4 ✧ Unita Anutu, gãk nadãk-nadãk siwonjika nãwetpãŋ nãwoŋãrek tãŋjiri gãkŋo kãdet tãga u nadãwa tãrewut.
 5 ✧ Tãŋpãŋ nãmagurani Anutu, gãkŋo man bureni pãtak u nãwetpãŋ nãwoŋãreŋjiri kãdet siwonji u kaŋ iwara. O Ekãni, nãk gãka nãmo guŋ tãŋpãŋ gepmãŋit-inik tãŋpãŋ kuŋat tãyat.
 6-7 ✧✧ Ekãni, ironka ba butewaki kãdetka bian tãŋkunoniktã tãŋ yãpmãŋ äbãtan unita nadãŋpãŋ nãk gubaniken kãdet wakiwaki tãŋkuro u peŋ namisi. Gãk kudãn tãga ba iron mãhemi unita nadãŋ namisi!
 8 ✧ Ämawebe, in nadãkaŋ? Ekãni uwã tãgagãmãn, siwonji-inik itak. Unitã äma momi tãŋpani kãdet siwonji iwatta yãwetpãŋ yãwoŋãrek tãk tãyak.
 9 ✧ Ba äma gãmori-kengãn kuŋat tãkaŋ u kãdet ini gãripi nadãk tãyak ude yãwoŋãrek tãyak.
 10 ✧ Bureni, ämawebe topmãk-topmãk kubãgãn Anututã pewãn ahãŋkuko u ba mani biŋam buramiŋpãŋ iwat tãkaŋ unita nadãŋ yãmik-inik tãk tãyak.
 Anutu uwã nadãk-nadãk yarã nitek nãmo tãk tãyak, nadãŋkuko udegãn pen api nadãŋ yãpmãŋ ärowek.
 11 ✧ Ekãni, momina mäyap upãŋkaŋ wãpka biŋamta yãŋpãŋ peŋ namisi.
 12 Tãŋpãkaŋ ämawebe Ekãni tãŋo mani buramik tãkaŋ, ämawebe u Ekãnitã kãdet siwonji iwatta u yãwoŋãrek tãyak. Yãwoŋãreŋjirãn ugãn iwat tãkaŋ.
 13 ✧ Äma udewani säkgãmãn it tãkaŋ. Ba unitãŋo nanakiye imaka, kome terak tãga api itneŋ.
 14 ✧ Bureni-inik! Ekãnitã ämawebe mani buramik tãkaŋ u not säkgãmãn tãŋ yãmik tãyak. Tãŋpãŋ topmãk-topmãk kubãgãn bian pewãn ahãŋkuko unitãŋo mebãri kudup yãwetpãŋ yãwoŋãrek tãk tãyak.
 15 ✧ Tãŋkentãŋ namikta Anutu-kengãn gera yãk tãyat. Tãŋjira umuri u ba u keru terak nanik yãyomãgat tãyak.
 16 ✧ Unita Anutu, gãk nãkken äbãŋpãŋ tãŋkentãŋ namisi. Gãk ban iriri nãkŋagãn itpãŋ kehãromi nitek nãmo nadãtat.
 17 ✧ Unita gãk nadãŋ bãrãpna yãpmãŋ keweŋ namiŋjiri bãnepnatã kwikinik kaŋ irãn. Tãŋkentãŋ namiŋjiri bãrãpitã kehãromina yãpmãŋ äpãk-inik nãmo tãŋpek.
 18 ✧ Bureni Anutu, komi nadãwãtãkna yãpmãŋ keweŋ namiŋpãŋ momina kudup peŋ namisi.
 19 ✧ Ekãni, iwanaye mäyap u yabãtan? Unitã kokwawak pãhap jop nadãŋ-nadãŋ namik tãkaŋ.
 20 Tãŋpãkaŋ gãk nãkŋo watã ämana unita nãk nãmagutpãŋ watã säkgãmãn it namiŋjiri iwantã nurirã mäyãk yãpettawã.
 21 ✧ Nãk nadãŋ gamikinik tãk tãyat unita gãkã nadãŋ namiŋpãŋ kãdet ba nadãk-nadãkna siwonji unita yãŋpãŋ kadãni kadãni watã säkgãmãn it namiŋjiri wawetawã.
 22 ✧ Tãŋpãkaŋ Ekãni, gãk äbotkaye Isrel, bãrãpi mebãri mebãri gãnaŋ nanikpãŋ wãdãŋ tãdotpãŋ yepmaŋpi säkgãmãn kaŋ irut.

26

Äma siwonji kubã tãŋo yãŋapik man

- 1 ✧ Nãk kudãn tãga tãk tãyat upãŋkaŋ iwanayetã yãŋãrok nãwet tãkaŋ. Unita Ekãni, iwanaye iŋamiken gãkãwã äma siwonji yãŋ kaŋ nãwet! Nãk gãkagãn nadãŋ gamikinik tãk tãyat.

✧ 25:1: Sam 86:4, 143:8 ✧ 25:2: Sam 31:1, 41:11 ✧ 25:3: Ais 21:2, 49:23; Hab 1:13 ✧ 25:4: Sam 27:11, 86:11
 ✧ 25:5: Sam 40:1, 43:3, 79:9 ✧ 25:6-7: Sam 98:3, 103:17 ✧ 25:6-7: Jop 13:26; Sam 31:19, 51:1 ✧ 25:8: Sam 32:8, 86:5, 92:15 ✧ 25:9: Sam 23:3, 27:11 ✧ 25:10: Sam 40:11, 103:18 ✧ 25:11: Kis 34:9; Sam 79:9 ✧ 25:13: Sam 69:36; Snd 1:33; Jer 23:6 ✧ 25:14: Stt 17:1; Jop 29:4; Snd 3:32 ✧ 25:15: Sam 123:2, 124:7 ✧ 25:16: Sam 69:16, 143:4 ✧ 25:17: Sam 40:12, 107:6 ✧ 25:18: Sam 31:7, 103:3 ✧ 25:19: Sam 3:1-2, 9:13 ✧ 25:21: Sam 41:12
 ✧ 25:22: Sam 130:8 ✧ 26:1: 2Kn 20:3; Sam 28:7; Snd 20:7

- 2 * Ekäni, man yäkyäk ba täktäkna kuduhtagän siwoŋi itak yäŋ nadäkta nabäŋpäŋ-nadäk täyi. Täŋpäŋ bänep nadäk-nadäkna jide itak yäŋ nadäkta yäpmäŋ danisi.
- 3 * Ekäni, gäk näka iron pähap täŋ namiŋpäŋ kadäni kadäni kädet siwoŋi näwoŋärek täyan. Gäk intäjukun it namiŋpäŋ nämo nepmak täyan.
- 4 * Täŋpäkaŋ Anutu, gäk näkŋo mebärina nadätan. Näk äma waki täŋpanikät nämo kuŋat täkamäŋ. Ba äma jop manman yäwanikät nämo it täkamäŋ.
- 5 * Bureni, näk äma goret täŋpanikät itpäŋ yäŋpäŋ-nadäkta gäripi nämo nadäk täyat. Äma udewani mäde ut yämik täyat.
- 6 * Ekäni, bänepna, täktäkna siwoŋi yäŋ gäwoŋärekta ketna ärutpäŋ gäkŋo eni gänaŋ alta dubiniken ganiŋ oretkaŋ teŋ gwäjik täyat.
- 7 Näk ude täŋ gamiŋpäŋ kap kubä bänep täga man gäwetta teŋpäŋ täktäkka säkgämän u ämawebe yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täyat.
- 8 Ekäni, eni gäkä it täyanken wäpka biŋam kwawak itak. Eni unita gäripi taŋi nadäk täyat.
- 9 * Unita Anutu, näk äma waki täŋpani ba ämawebe kumäŋ-kumäŋ däpani ukät bok nämo nidäpen!
- 10 * Äma udewanitä kädet wakiwaki pen täk täkaŋ. Moneŋ yäpmäkta kädet waki mebäri mebäri täkta nämo umuntak täkaŋ.
- 11 Upäŋkaŋ Ekäni, nähä kädet udewani täga nämo täŋpet. Näk gäkŋo kädet siwoŋi ugän iwat täyat unita näk nadäŋ namiŋpäŋ gäkŋata biŋam nämagut.
- 12 * Wisikna! Näk bägup tägaken itat yäŋ nadätat. Imaka kubätä näk täga nämo täŋpän waner. Unita Anutu, ämawebe gäk ganiŋoret käbeyä täŋ irirä wäpka biŋam api yäŋahäk täŋpet.

27

Äma kubätä nadäkiniki yäŋahäŋkuk

- 1 * Ekäni uwä näkŋo penyäjekna. Unitägän täŋkentäŋ namiŋpäŋ watä it namik täyak. Unita netäta umuntäwet?
- 2 * Anututä täŋkentäŋ namiŋirän äma wakiwakitä gupna awähutta täŋpäwak täkaŋ. Ba iwantä näka kokwawak nadäŋpäŋ nutna yäŋkaŋ äbä Anutu kaŋ-umuntaŋ ämetpeŋ päŋku yewä kwäpäŋ maŋdäpmäk täkaŋ.
- 3 * Nadäkaŋ? Irit kuŋat-kuŋatna Anutu-kengän pek täyat unita iwan äma äbot pähaptä nutna yäŋkaŋ näk it gwäjiŋeŋo upäŋkaŋ nämo umuntäwet. Nämoinek!
- 4 * Näk Anutuken imaka kubätagän yäŋapiŋkut. Nöde täŋ namikta gäripi-inik nadäŋpäŋ yäŋapiŋkut; Anutu, gäk nadäŋ namiŋjiri gäkŋa eni-kengän ittängän kaŋ paora. Enjikaken itkaŋ dapun taŋpäŋ gabäŋgärip täk täyiwa.
- 5 * Näk nöde nadätat; Kadäni waki ahäŋ namayäŋ täyak upäŋkaŋ Anututä yäŋnäkäŋat päŋku tähani gänaŋ nepmanpäŋ yäma ukätpäŋ watä säkgämän api it namek. Ude täŋirän näk tägagän api iret.
- 6 * Watä säkgämän it namiŋirän iwan näk it gwäjiŋayäŋ täkaŋ u yärepmitpäŋ kehäromini api yäpmäŋ äpet. Täŋpäŋ bänep pidäm nadäŋpäŋ oraŋ imiŋpäŋ Anututä ini eni gänaŋ kap terak wäpi biŋam api yäpmäŋ akwet.
- 7 * O Ekäni, näkä gäkken gera yäwayäŋ täyatken u butewaki nadäŋ namiŋkaŋ täŋkentäŋ nam.
- 8 * Näkken äbi yäŋ näwetkuno udegän Ekäni, gäk ganiŋ oretta äretat.
- 9 * Äreŋjira näka käbop nämo iren. O Anutu, näk piä ämaka unita täŋkentäŋ nam! Näka kokwawak nadäŋ namiŋpäŋ nämo näwat kirewen. Nämo nepmanŋen ba mäde nämo ut namen.
- Kadäni kadäni täŋkentäŋ namik täŋkuno udegän täŋkentäŋ namik täyi.

- 10 * Meŋnaye nanayetä mäde ut namineŋo upäŋkaŋ Ekäni gähä täga nabäŋ näwaren.

* 26:2: Sam 17:3, 139:23; Sek 13:9 * 26:3: 2Kn 20:3 * 26:4: Sam 1:1; Jer 15:17 * 26:5: Sam 1:1, 31:6, 139:21-22
 * 26:6: Sam 73:13, 1Ti 2:8 * 26:9: 1Sml 25:29; Sam 28:3 * 26:10: Lo 16:19, 1Sml 8:3; Ais 33:15 * 26:12: Sam 22:22, 27:11, 40:2, 107:32 * 27:1: Sam 118:14; Ais 33:2, 60:20; Mai 7:8 * 27:2: Sam 9:3, 14:4 * 27:3: Jop 4:6; Sam 3:6 * 27:4: Sam 18:6, 23:6, 90:17 * 27:5: Sam 17:8, 31:20, 40:2, 50:15 * 27:6: Sam 3:3, 107:22 * 27:7: Sam 4:3, 13:3, 61:1 * 27:8: Sam 34:4, 105:4; Amo 5:6 * 27:9: Sam 6:1, 40:17, 69:17, 94:14 * 27:10: Ais 40:11, 49:15; Jon 16:32, 2Ti 4:16-18

- 11 ✧ Unita Ekäni, imaka kañ tä yäj nadätan udegän näwonjäreñiri kañ täñpa. Iwanaye mäyap itkañ unita kädet kukñi kädagän kañ yäjñäkñat yäpmäj ku.
- 12 ✧ Ekäni, iwan yabäj äwaräkuk täjiri näk nämo nepmäjitetnej. Iwan uwä näka jop manman yäjit umun man näwerit täk täkañ.
- 13 ✧ Bureni-inik nadätat! Itkañ kämi Ekänitä ämawebeniye täñkentäj yämiñirän api yabäwet.
- 14 ✧ Unita ämawebenaye, ñode täwera nadäwut; In Anututa nadäkinik täñpäñ Anututä ini täñkentäj tamekta kañ itsämbut. Nadäwätäk pähap nämo täneñ. Nämoïnik! Kehärom tañpäñ kañ irut.

28

Äma kubätä bäräpi gänañ itkañ Anutuken gera yäjñkuk

- 1 ✧ Täñkentäkna bureni Anutu, gäkä täñkentäj nami yäjñpäñ yäjñapitat. Gera yäjñira nadäj namisi. Gäk gerana nämo nadäj namiwä näk äma kumäjñpeñ kwani ude äworewayäj.
- 2 ✧ Näk täñkentäj nami yäjñpäñ kudupi yotka käda ketna yaräbok kewatat. Täñpäñ yäjñapiñira manna kotäk nadäj namisi!
- 3 ✧ Anutu, näk äma waki-waki-kät bok nämo niwat kirewen. Äma waki udewani uwä noriyeta menitä not täj yämik täkañ upäjñkañ bänepitä nadäwäwak yäpmäj kuñat täkañ.
- 4 ✧ Unita Ekäni, kädet waki täñkuño u kowata udegän kañ yämi.
- 5 ✧ Gäk piä tägatäga täk täyan upäjñkañ äma udewanitä gäka mäde ut gamik täkañ. Unita nadätat, äma udewani uwä kumän api däpmäj morewen!
- 6 Bänep täga pähap! Näk Ekäniken yäjñapik man yäjñira nadäj namiñkuko unita ämawebenaye, Ekäni wäpi iniñoret täkot!
- 7 ✧ Ekäni uwä näkño kehäromina. U kurepäna. Bänep nadäk-nadäkna u terak peñ moretat. U täñkentäj namik täyak.
Unita bänep tägagämän nadäjñpäñ kap terak wäpi yäpmäj akutat ño!
- 8 Ekäni uwä kehäromi-inik. Unitä iniken ämaniyeta kehäromi yämiñpäñ inita iwoyäwani näk watä it namik täyak.
- 9 ✧ Täñpäkañ Anutu, ämawebekaye waki keriken nanik ketäreñ yepmañ. Täñkañ gäkñata iwoyäwani ämawebekayeta nadäj yämiñpäñ watä säkgämän kadäni kadäni kañ it yämi.

29

Iwän mänittä Anutu täño kehäromini kwawak pewän ahäk täkañ

- 1 ✧ Ei! Kunum gänañ it täkañ in Anutu gämoriken itkañ wäpi yäpmäj akuwut! Anutu-tägän kehäromi nitek unita wäpi biñamta ba kehärominita yäjñpäñ oretoret täjput.
- 2 ✧ Anutu u kudupi inipärik kubä itak unita gwäjñj äpmon imiñpäñ wäpi biñam iniñ orerut!
- 3 Gwägu pähap u punin terak iromäjñ pähap yäjñirän äma komeni komenitä nadäk täkañ. U Anutu täño gera mämä.
- 4 Bureni! Anutu uwä kehäromini nitek. Gerani u yäjñirän komen ämawebetä nadäwä kehäromi ini pärik kubä täk täkañ.
- 5 Täñpäkañ mänit piäjñirän puamak täk täkañ uwä Anutu täño mämä. Anutu täño mämä unitä Lebanon komeken päya tañi tañi tokät täñpä kuk täkañ.
- 6 Unitä kärak yäjñirän Lebanon kome täño pomtä oretoret nadäjñpäñ piäj äronkañ mak, bulimakau nanakitä täk täkañ ude täk täkañ.
- 7-8 Bureni, Ekänitä kärak yäjñirän yäpä kwinit täyak. U kärak yäjñirän kome kawuki wäpi Kades unitä kwaik täyak.
- 9 Ekänitä gera yäjñirän tomtä nanaki bäyak täkañ. Ba gera yäjñewän päya pähämi äreyäjñ kuk täkañ.
Ude täñirän Ekäni täño kudupi yot gänañ ämawebeniye tä ñode yäk täkañ; Ekäni täño wäpi biñam tañi kañ täñpäñ! yäk.

✧ 27:11: Sam 5:8, 25:4, 86:11 ✧ 27:12: Lo 19:18; Mat 26:60; Apos 9:1 ✧ 27:13: Sam 31:19; Jer 11:19 ✧ 27:14: Sam 62:5; Snd 20:22; Ais 25:9 ✧ 28:1: Sam 83:1, 88:4, 143:7 ✧ 28:2: Sam 5:7, 138:2 ✧ 28:3: Sam 26:9, 55:21; Jer 9:8 ✧ 28:4: 2Ti 4:14; Rev 18:6, 22:12 ✧ 28:5: Jop 34:27; Ais 5:12 ✧ 28:7: Sam 13:5, 18:2, 22:4 ✧ 28:9: 1Kn 8:51-53; Sam 78:1 ✧ 29:1: Sam 96:7-9 ✧ 29:2: 2Sto 20:21

- 10 * Ekäni u ume ba gwägu pähap yänpewän tokŋeŋkaŋ äneŋi wädäŋ äpmok täkaŋ. Tänpäkaŋ Ekäni u intäjukun-inik, paot-paori nämo it täyak.
 11 Täŋkaŋ ämawebeniya kehäromi yämiŋpäŋ nadäŋ yämiŋjiraŋ säkgämän it täkaŋ.

30

Kumäŋ-kumäŋken nanik wädäŋ tädotpäŋ nipaŋpani täŋo bänep täga kap

- 1 Ekäni, näk käyäm tänpäŋ kumnaŋi upäŋkaŋ gäkä äneŋi nämagutkuno unita ganiŋ oretat!
 Gäkä täŋkentäŋ namiŋjiri iwanaye yäŋärok nämo näwetkuŋ.
 2 * O Ekäni Urakna, näk gäkä täŋkentäŋ nam yäŋpäŋ yäŋpaŋjira bäräpi ahäŋ namiŋkuko u ketäreŋ namiŋkun.
 3 * Näk kumäŋ-kumäŋta biŋam täŋkuropäŋ äneŋi wädäŋ tädotpäŋ nepmaŋkun. Näk kumbani äworeŋpäŋ patkuropäŋ kumbaniken nanik äneŋi nämagutkun.
 4 * Ai! Ekäni täŋo ämawebeniye, in oretoret tänpäŋ wäpi biŋam yäpmäŋ akuwut! Ekänitä imaka imaka täk täŋkuko unita nadäkinik tänpäŋ wäpi kudupi iniŋ orerut!
 5 * Urakniŋ uwä kokwawak kadäni käronjita nämo nadäk täyak. Täŋ, iron täŋ nimik täyak uwä paot-paori nämo.
 Tänpäkaŋ konäm butewaki kadäni keräpitaŋ täŋkaŋ butewaki paoränkaŋ äneŋi oretoret täk täkamäŋ.
 6 * Tänpäkaŋ näk säkgämän itkutken uken ŋode nadäŋkut; Imaka kubätä täga nämo nepmäjirek. Kehäromina nizek pen api iret yäŋ nadäŋkut.
 7 Ekäni, kadäni uken näk pom ude, iŋamkaken kehäromi nizek itkut. Upäŋkaŋ gäk nabäŋ umuntaŋ kuŋjiri umuntä kehäromina yäpmäŋ äpuk.
 8 Ekäni, näk umun ude nadäŋkaŋ, gäkä butewaki nadäŋ nam yäŋpäŋ, gäkken yäŋpaŋjikut.
 9 Näk ŋode gäwetkut; Näk kumäŋpäŋ äneŋi kome äworeŋjira nämo tägawek. Nämoink! Ba äma kumbanitä wäpka biŋam täga nämo yäpmäŋ akwek. Ba äma kumbanitä gäŋŋo täktäŋka täŋo biŋam täga nämo yäŋahäwek yäŋ gäwetkut.
 10 Unita Ekäni, näk gäkken yäŋpaŋjira butewaki äneŋi nadäŋpäŋ täŋkentäŋ nam!
 11 * Eruk, käyäm täŋkaŋ butewaki nadäŋ bäräp täŋkuro u ketäreŋ namiŋpewi oretoret kap teyat ŋo! Butewaki pähap nadäŋkuro u yäpmäŋ kewerŋ namiŋpäŋ bänep oretoret peŋ namiŋkun.
 12 Unita manikum nämoink api iret. Näk wari wari wäpka biŋam api yäŋahäk täŋpet!

31

Iwantä nidäpnayäŋ täŋjirä Ekänitä api täŋkentäŋ nimek

- 1 * Ekäni gäkä käbop nepmaŋ yäŋpäŋ dubikaken äretat. Gäk täŋkentäŋ namiŋpäŋ iwan yabäŋ äwaräkuk täŋjiri nämo nutneŋ.
 Gäk kudän siwoŋi-inik täŋpani unita täŋpewi iwantä nurirä mäyäk yäpettawä!
 2 * Tänpäŋ gäk nadäŋ namiŋpäŋ bäräŋek nämagut. Gäk mobä käwutna, watä ämana unita käbop nepmaŋjiri iwantä nutneŋtawä.
 3 * Watä ämana gäkä wäpka biŋamta yäŋpäŋ nämagut yäpmäŋ kädet tägaken ku!
 4 Ekäni, iwantä näk nepmäjitta buŋep täkaŋ. Unita nabäŋ näwariri jibi kubä yäpettawä! Gäk kubä-tägän watä ämana kehäromi.
 5 * Ekäni Anutuna, man bureni täŋo mäheŋi, bänep nadäk-nadäkna ba irit kuŋat-kuŋatna gäkkengän peŋjira näk nämagut.
 6 Gäk ämawebe ätutä mäjo wära yäniŋ oret täkaŋ unita bitnäk täyan. Upäŋkaŋ näk gäka nadäŋ gamikinik täyat.
 7 Gäk nadäŋ namikinik täk täyan unita oretoret täyat. Näk bäräpi täjira nabäŋpäŋ bäräpina dätäreŋ namiŋkun. Komä nadäŋjira nabäŋpäŋ komina utpewi maŋkuk.
 8 * Iwan yabäŋ äwaräkuk täŋjiri komä piäken nämo nepmaŋkuŋ. Nämo. Watä säkgämän it namiŋjiri tägagän itat.
 9 Ekäni, gäk butewaki nadäŋ nam. Näk bäräpi kotatat. Näk konäm kottäyiwa dapunna pomi tokŋekaŋ. Tänpäkaŋ kujatna imaka, kudup kwitakaŋ.

* **29:10:** Stt 6:17; Jop 38:8, 38:25; Sam 28:8 * **30:2:** Sam 6:2, 88:13, 103:3 * **30:3:** Sam 28:1, 86:13 * **30:4:** Kis 3:15; Sam 135:13, 149:1 * **30:5:** Sam 103:9; Ais 26:20, 2Ko 4:17 * **30:6:** Jop 29:18; Sam 10:6, 62:2, 62:6 * **30:11:** Sav 3:4; Ais 20:2; Jer 31:13 * **31:1:** Sam 22:5, 71:1; Ais 49:23 * **31:2:** Sam 71:2 * **31:3:** Sam 18:2, 23:3, 25:11 * **31:5:** Luk 23:46; Apos 7:59 * **31:8:** Sam 18:19

- 10 * Bänep nadäj bäräpnatä irit kuḡat-kuḡatna urayäj täyak. Täñjirän konäm kotkä kadäni käronḡi nämo ired yäj nadätat. Bäräpinatä kehäromina yäpmäj äpänḡewän paotak. Täñjirän kuḡatna imaka, kudup kwitakaḡ.
- 11 Kehäromina nikek nämo ude irira iwanayetä yäjärok man näwet täkaḡ. Notnaye imaka, inḡam täñ namik täkaḡ. Täñḡpäñ täñkentäj namanitä näka gaḡḡa tañḡpäñ nabä-kätäkaḡ.
- 12 * Täñjirä ämawebe näka guḡ täkaḡ, äma kubäpäñ äneñḡpäñ täñguḡ tañḡpäñ it täkaḡ ude. Näk käbot awäram jirañken mañḡpä kuk täkaḡ udewani.
- 13 * Täñḡpäñ iwan mäyaptä yäjḡpäñ-nabäj näwat täñjirä nadäk täyat. Näk nutta man yäjḡpäñ-nadäk täñjit waki täñ naminayäj yäjñit täñḡewä bumta umuntak täyat.
- 14 Upäjkaḡ gäk näkḡo Anutuna bureni-inik yäjḡpäñ-nadäj gamikinik täk täyat.
- 15 Näk gäk ketka terakgän it täyat unita iwan nepmäñitnayäj näwat-kirek täkaḡ uken nanik nämagut.
- 16 * Gäkḡo piä ämaka näk, iron täñ nami. Gäk iron mähemu unita äneñḡi nämagut.
- 17 * Ekäni, näk gäka gera yäyat unita täñkentäj nam. Gäk iwan yabäj äwaräkuk täñjiri näkḡo kehäromina nämo yäpmäj äpneḡ.
- Upäjkaḡ äma waki ini wawut! Ini kumäjḡpäñ kumäk-inik täñḡput!
- 18 * Äma udewanitä ärowani täñḡpäñ yäjärok man ḡode yäk täkaḡ; Äma siwonḡi kuḡarani u äma waki yäj yäwetḡpäñ yebek täkaḡ.
- Unita Anutu, äma udewani täño meni täñḡipi.
- 19 * Anutu, ämawebe gäka nadäj gamikinik täñḡeñ kuḡat täkaḡ unita iron säkgämän-inik täñ yämik täyan.
- Ämawebe gäkä terak tubeñ kuk täkaḡ u watä kehäromi it yämik täyan. Ude täñjiri ämawebe komeni komenitä kañḡpäñ nadäk täkaḡ.
- 20 * Täñḡpäkaḡ ämawebekaye u iwantä täñḡäwak täñ yämineñ yäjḡpäñ dubikaken käbop yepmak täyan.
- Täñjiri iwantä komi yämikta täñḡpä wak täkaḡ. Ba äma waki täño mäyäk mantä täga nämo yäpmäj äpäc täkaḡ.
- 21 * Unita näk Ekäni iniñ orera! Iwantä yotḡärarena däpmäj eränayäj täñjirä Ekäni uwä iron pähap täñ naminḡuk.
- 22 * Bureni! Näk komi nadäjkaḡ gäk käweḡ nepmañkun yäj nadäjkuropäj konäm butewaki täñjira nadäjḡpäñ täñkentäj naminḡkun.
- 23 Ekäni, gäk ude täñ naminḡkuno unita ämawebe ḡode yäwera; Ekäni täño äboriye in uwä Ekänita gäripi-inik nadäk täkot! U ämawebe mani buramik täkaḡ u watä säkgämän it yämik täyak.
- Upäjkaḡ äma inita nadäwä ärowani täk täkaḡ unita kowata yämik täyak.
- 24 * Unita ämawebe Ekäni nadäj imikinik täk täkaḡ, in kuduḡtagän Ekäni itak yäjḡpäñ kehäromigän it täkot.
- Täñḡpäñ imaka umuritä ahäj tamiñjirä bätakigän kuḡat täkot!

32

Momi ärutärut uwä imaka tägaḡämän kubä

- 1 * Anututä äma kubä täño momi peñ iminḡirän säkgämän it täyak.
- 2 * Bureni, ämawebe Anututä momini ärut yäminḡpäñ mominḡin nämo yäj yäwet täyak uwä säkgämän it täkaḡ. Ämawebe udewani Ekäni täñḡikḡarani äneñḡi nämo täk täkaḡ.
- 3 * Bureni Anutu, momina gäkken nämo yäjähänḡkaḡ käbop peñḡpäñ kepma bipani konäm kotkä gupna kudup putärenḡkuk.
- 4 Kadäni uken kepma bipani bänepna sukurekta komi naminḡjiri kehäromina kudup paotkuk, edap tañ iñḡpäñ kome kawuktak täyak ude.

* 31:10: Sam 32:3, 102:3 * 31:12: Sam 88:4-5 * 31:13: Jer 6:25, 20:3, 20:10; Mat 27:1 * 31:16: Nam 6:25-26; Sam 4:6, 67:1 * 31:17: 1Sml 2:9; Sam 25:2, 115:17 * 31:18: 1Sml 2:3; Sam 12:3; Jud 15 * 31:19: Ais 64:4, 1Ko 2:9
 * 31:20: Jop 5:21; Sam 27:5, 32:7 * 31:21: 1Sml 23:7; Sam 17:7 * 31:22: Ais 38:11-12; Jna 2:4 * 31:24: Sam 27:14 * 32:1: Sam 85:2, 103:3 * 32:2: Jon 1:47, 2Ko 5:19 * 32:2: Rom 4:7-8 * 32:3: Sam 31:10, 38:8, 39:2-3

- 5* Tänpänj kämi n̄ode nadān̄kut; Nāk momina Anutuken yānjahāwa! Ude nadānpänj momina kwawakgān penpänj yānjahānjira waki tänkuro unitāno momi ārut namin̄kun.
- 6* Mebāri unita āmawebe gākno manka buramik tākaŋ u kudup bārāpi ahānj yāmāwā gākken bārāneŋ kaŋ yānjapiwut! Tänjirā bārāpi taŋi-inik, umetā tokātpänj āma yāpmānj kuk tākaŋ ude tänpänj nāmo api dāpek.
- 7* Bureni Anutu, nāk imaka kubāta umuntaŋpänj gākken pänku kābop tāga iret. Bureni, gākā watā it namin̄jiri bārāpitā nāk nāmo yāpmānj āpāk tākaŋ.
Wakiken nanik nāmagut tāyan unita nāk ganij oretta kap taŋjgān tek tāyat.
- 8* Tänpäkaŋ Ekānitā n̄ode nāwetkuk; Kādet iwarayānj tāyan u nākā nadāk-nadāk siwonjgān gamiŋpänj api gabānj gāwaret yāk.
- 9* Unita gāk hos kenta but ude nāmo āworewen yāk. Yarā uwā nadāk-nadāki nāmo yāk. U yen topmānpänj wādāwikaŋ manka buramiŋpänj gākken āmden yāk. Tänpäkaŋ gākā udegān nāmo āworewen yānj nāwetkuk.
- 10* Āmawebe, nākā n̄ode tāwera nadāwut; Āma kādet wakiwaki tāk tākaŋ udedewani terak bārāpi mebāri mebāri ahānj yāmik tākaŋ.
Upänkaŋ āmawebe Anututa nadānj imikinik tāk tākaŋ u sākgāmān yabānj yāwat tāyak.
- 11* Unita āmawebe siwonj, in bānep tāga nadāk tākot! Tänpänj imaka imaka tānj tamin̄kuko unita oretoret tāk tākot!
In āmawebe bānep sukurewani kudup, Anutu injamiken kap teŋpänj gera terak oretoret tāk tākot!

33

Anutu iniŋoret-oret kap kubā

- 1 Āmawebe siwonj kuŋaranj, in oretoret tänpänj Anutu kap iniŋ ubinj tewut. Jop manman nāmo yāwani intā iniŋoret kap teŋ iminjirā tāgawek.
- 2 Unita wagām utpänj wāpi biŋam iniŋ orerut!
- 3 Wagām bigonj sākgāmān utpänj kap kodaki kubā oretoret terak teŋ imut!
- 4 Anutu tāno man u bureni-inik. Ba imaka tāk tāyak uwā tāgagān tāk tāyak. Goret kubā nāmo tāk tāyak.
- 5* Unitā kudān siwonjitaŋgān gāripi nadāk tāyak. Täŋkaŋ unitāno butewakitā kome pāhap no terak tokŋek tāyak. Uwā nāmo paot tāyak.
- 6* Tänpäkaŋ Anututā man yānjirān kunum, edap dapuri, komepak ba guk u kuduŋtagān ahāŋkuŋ.
- 7* U man yānjirān ume kubākengān ābā gwāgu taŋi ahāŋkuk. Ahāŋpänj mani buramiŋkaŋ bagani nāmo irepmitpänj ini iraniken ugān it tāyak.
- 8-9* Unita āmawebe komeni komeni, in Anututa nadāwā umuri kubā tänpäpänj iniŋ orerut!
Iniŋ oretpänj mani buramiwut!
- 10* Tänpänj n̄ode nadāwut; Ekāni u intājukun itak. Komen āmatā ude api tāne tāne yānj man topmāk tākaŋ upänkaŋ Anututā nadānjirān imaka u bureni tāga nāmo tāk tākaŋ.
U tāna yākŋat tänpā wak tākaŋ.
- 11* Tänpäkaŋ Anutu ini, ude api täppet yānj nadāk tāyak uwā bureniŋgān pewān ahāk tākaŋ.
Nadāk-nadāki kubā jop nāmo inik kuk tāyak, ba nāmo api kwek.
- 12* Unita āma ābot Anutu Bureni unitagān nadāk tākaŋ u oretoret terak kuŋat tākaŋ.
Āmawebe inita biŋam iwoyāwani uwā bānep pidām terak it tākaŋ.
- 13-14** Tänpäkaŋ Ekāni uwā kunum gānaŋ intājukun-inik itkaŋ āmawebe kuduŋtagān kome terak kuŋarirā yabānj yāwat itak.

* 32:5: Wkp 26:40, 2Sml 12:13; Jop 31:33; Sam 103:12, 1Jo 1:9 * 32:6: Sam 46:1-3, 69:1, 69:13 * 32:7: Het 5:1-31; Sam 31:20, 91:1, 121:7 * 32:8: Sam 25:8, 33:18 * 32:10: Sam 16:4; Snd 13:21; Rom 2:9 * 32:11: Sam 7:10, 64:10, 97:12 * 33:5: Sam 11:7, 37:28, 119:64 * 33:6: Stt 1:6, 2:1; Sam 104:30; Hib 11:3 * 33:7: Kis 15:8; Jos 3:16; Sam 78:13 * 33:8-9: Sam 148:5 * 33:10: Sam 2:1-3; Ais 8:10, 19:3 * 33:11: Jop 23:13; Sam 40:5; Snd 19:21; Ais 55:8 * 33:12: Lo 7:6; Sam 28:9, 144:15 * 33:13-14: Jop 28:24; Sam 11:4, 14:2 * 33:13-14: 1Kn 8:39, 8:43; Sam 102:19

- 15 * Anututä ini-tägän ämawebe täño nadäk-nadäki pewän ahänkujo unita mebärinin nadäj morek täyak.
- 16-17 *[✧] Täñpăkañ kome täño intäjukun ämatä ini-ini ñode nadäk tăkañ; Nin täño komi äma mäyap-inik itkañ unita iwan täño kehâromini tăga yăpmăñ äpne.
Ba ñode nadäk tăkañ; Nin täño ämik tuñum u kehâromi nıkek unita nin intäjukun itkamăñ yăñ nadäk tăkañ.
Upăñkañ tăga nămo! Ämik täño tuñum unităño kehâromi terak săkgămăn nămo itneñ. Nămoinik!
- 18 * Tăñ ämawebe Ekăni täño mani buramik tăkañ ba unităño iron paot-paori nămo u terak yenğămă pewăpăñ it tăkañ uwă Ekănită wată it yămiñirăn săkgămăn kuñat tăkañ.
- 19 * Ekănită ini tănkenătăñ yămiñirăn kăyăm ba imaka umuri kubătă bărăneñ nămo dăpmăk täyak.
- 20 * Unita Ekăni kubă unităgăn tănkenătăñ nimikta itsămăk tăkamăñ. Ekănită ini-tăgăn tăga tănkenătăñ nimek. Uwă nintăño ukătıpipek kurepă.
U wată it nimiñirăn săkgămăn it tăkamăñ.
- 21 Unita Ekănităgăn gărıpi păhap nadäk tăkamăñ. Unităño wăpi kudupi terakgăn tuben kuñpăñ it tăkamăñ.
- 22 O Ekăni, nin irit kuñat-kuñatnin gākă terakgăn penpăñ tănkenătăkta itsămăñitna găkño ironka păhap paot-paori nămotă nintă terak äroton!

34

Ekăni täño ironi tăgata kap tewani

Kadăni kubă Devittă nepmanpăn kwa yăñkañ iwani Abimilek injamiken guñ ude äworeñirăn Abimilektă kakătăñ-pewän kuñkuk. Tăñirăn Devittă kap ño tenkuk.

1 *[✧] Năk kadăni kadăni Ekăni wăpi biñam yăpmăñ akuk täyiwa!

2 Imaka tăga tăñ namik täyak unita nadăppăñ iniñoret täyat. Ude tănıra ämawebe nadăwătăk ikektă năkño man u nadăñkañ bănep oretoret tăkot.

3 * Ai! In äbăkañ Ekăni täño wăpi biñam bok yăñahăñitna nadăwut! Tăñpăñ penta iniñ oretna!

4 * In nadăwut! Năk Ekănită tănkenătăñ namikta yăñapıñıra nadăñ namiñkuk. Tăñpăñ umun mebări mebări nadäk tănkurow u iwat kireñirăn bănep kwini terak bătakigăn itkut.

5 Unita nadăkot; In nadăñ bărăp tăñpăñ Ekăniken tănkenătăkta yăñapınayăñ täño uwă bănep oretoret păhap api nadăneñ. U imata, Ekănită intă nămo bitnăk täyak unita.

6 * Tăñpăkañ äma jopi jăwărită Ekăniken gera yăñiră nadăppăñ tănkenătăñ yămik täyak.

7 * Burenı! Ämawebe Ekănită nadăñ imikinik tăk tăkañ u Ekăni täño añerotă dubiniken itpăñ tănkenătăñ yămik tăkañ.

8 * Ekăni uwă tăgagămăn-inik. Unita ketem kudupi kubă nabăñ nadăwă gărıpi tăk tăkañ udegăn Ekăni dubiniken kuñkañ tăñpăñ-kawut. Ude tănayăñ täño uwă Ekăni uwă gărıpi-inik yăñ api nadăneñ!

9 * Tăñpăkañ Ekăni täño äboriye, in gămori-kengăn itkañ imaka kubătă nămo api wăyăkñeneñ.

10 * Tom ägwări uwă nakta kadăni kubăkubă wăyăkñewă waneño upăñkañ ämawebe Ekăniğăn iwat tăkañ u imaka tăga kubătă nămo wăyăkñek tăkañ.

11 Unita nanaknaye, in äbă dubinaken itpăñ Ekăni wăpi biñam oran imikta tăwetpăñ tăwonjărewayăñ täyat ño ket nadăwut.

12 Uwă ñode; In săkgămăn itkañ oretoret terak kañ it yăpmăñ ärona yăñ nadăkañ?

13 * Eruk ñode tănput! In jop manman ba man kăbăñi kubă nămo yăneñ. Nămoinik!

14 * In kădet waki u măde ut imiñpăñ kădet tăga ugăn kañ iwarut. Tăñpăñ kădet tăga u kañ-ahăñpăñ ämawebe ätukăt bănep kubăgăn kañ tănput.

Gwăk pimiñpăñ kădet tăgatăga u kudup kañ iwarut.

* 33:15: 2Sto 16:9; Jop 10:8; Sam 119:73 * 33:16-17: Sam 44:6, 60:11 * 33:16-17: Sam 20:7, 147:10; Snd 21:31

* 33:18: Jop 36:7; Sam 32:8-10, 1Pı 3:12 * 33:19: Jop 5:20; Sam 37:19; Apos 12:11 * 33:20: Sam 62:1, 115:9; Ais 8:17

* 34:1: 1Sml 21:13-15 * 34:1: Efe 5:20, 1Te 5:18, 2Te 1:3, 2:13 * 34:3: Sam 69:30; Luk 1:46 * 34:4: Sam 18:6;

Mat 7:7; Luk 11:9 * 34:6: Sam 3:4, 34:17-19 * 34:7: 2Kn 6:17; Dan 6:22; Sek 9:8; Hib 1:14 * 34:8: Sam 2:12, 1Pı

2:3 * 34:9: Sam 31:23 * 34:10: Jop 4:10-11; Sam 84:11 * 34:13: 1Pı 2:22 * 34:14: Ais 1:16-17; Rom 12:18;

Hib 12:14

- 15 * U imata, Ekänitâ ämawebe siwoŋi yabäŋ yäwatpäŋ yäŋapik man yäk täkaŋ u nadäŋ yämik täyak.
- 16 ** Täŋ äma Ekäni täŋo mani nämo buramiwani uwä mäde ut yämik täyak. Mäde ut yämiŋirän äma udewani kumäŋirä ämawebetä waki täŋpani unita bäräŋeŋ guŋ täŋpäŋ äneŋi täga nämo api juku pinen.
- 17 * Unita äneŋi täwera nadäwut; Ämawebe siwoŋitâ Ekäniken yäŋapiriä nadäŋ yämik täyak. Nadäŋ yämiŋpäŋ täŋkentäŋ yämiŋirän bäräpi kubätâ kehäromini nämo yäpmäŋ äpäk täyak.
- 18 * Näk bureni täwetat. Ekäni uwä ämawebe nadäwätäk ikek u dubiniken it yämik täyak. Ba ämawebe butewaki pähap terak it täkaŋ u oraŋ yämiŋpäŋ bänepi täŋpidäm taŋ yämik täyak.
- 19 * Bureni, bäräpi mebäri mebäri uwä ämawebe siwoŋi kuŋaraniken ahäŋ yämik täkaŋ upäŋkaŋ Ekänitâ täŋkentäŋ yämiŋpäŋ bäräpi u ketäreŋ yämik täyak.
- 20 * Täŋpäŋ watä it yämiŋirän kujari kubä nämo tokät täkaŋ.
- 21 Täŋpäkaŋ imaka wakiwakitâ äma waki täŋpani kumäŋ-kumäŋ api däpneŋ. Täŋ ämawebe, äma nadäkinik täŋpanita iwan täŋ yämik täkaŋ uwä Ekänitâ komi api yämek.
- 22 * Täŋpäkaŋ Ekänitâ watä piä ämawebeniye watä it yämiŋirän säkgämän it täkaŋ. Täŋpäŋ ämawebe nadäkiniki u terakgän pek täkaŋ uwä paot-paotta biŋam nämo api täneŋ. Nämoinik.

35

Äma kubä Anututâ täŋkentäŋ namän yäŋpäŋ yäŋapiriŋkuk

- 1 Ekäni, äma iwan täŋ namik täkaŋ u iwan täŋ yämisi. Ba äma näkkät ämik täk takamäŋ ukät ämik udegän täkot!
- 2 Kurepäkäät kupäŋtek yäpmäŋkaŋ täŋkentäŋ namikta äbäsi.
- 3 Täŋpäŋ äma näwat kirek täkaŋ u kadä bohamka yäwoŋäresi. Täŋkaŋ bänepna kwiniŋän itta api täŋkentäŋ gamet yäŋ näwet.
- 4 * Täŋpäkaŋ äma näk nutpewä kumäkta yäŋpäŋ-nadäk täŋpäŋ näwat-kirek täkaŋ u ämikken kehäromini paoräpäŋ mäyäk nadäŋpäŋ äneŋi äyänutpäŋ metäŋpeŋ kaŋ kut!
- 5 Ekäni täŋo aŋerotâ yäwat kireŋirän täpun-täpun mänittâ piäŋ äreyän täŋpän kuk täkaŋ ude kaŋ äworewut.
- 6 Metäŋpeŋ kuŋirä käderi bipmäŋ urani täŋpäŋ itärop kaŋ täŋpän. Täŋirän Ekäni täŋo aŋerotâ kaŋ däpän!
- 7 Mebäri nämo näka buŋep pek täkaŋ. U nepmäŋitta awaŋ käroni kädetnaken änek täkaŋ.
- 8 Unita nämo nadäŋirä täŋpawaktâ kaŋ ahäŋ yämän. Täŋkaŋ buŋepi iniken unita yepmäŋ irirän kaŋ wawut!
- 9 Ude täŋirä Ekänita yäŋpäŋ oretoret api täŋpet, täŋkentäŋ namayäŋ täyak unita.
- 10 Bänep nadäk-nadäkna kuduptâ Ekäni ŋode api iweret; Gäk bumik äma kubä nämo itak. Äma kwini äma kehäromi nikektâ däpneŋ yäŋpäŋ täŋkentäŋ yämik täyan. Ba äma jäwäri äma tuŋum ikektâ tänyäkŋatneŋta watä it yämik täyan.
- 11 Äma waki täŋpani manken nepmaŋpäŋ waki ude täŋpani yäŋ jop näkŋat täkaŋ.
- 12 * Täŋpäŋ täktäkna tägata kowata waki namik täkaŋ. Ude täŋirä netätâ täŋkentäŋ namek yäŋ nadäŋkaŋ nadäŋ bäräp bumta täk täyat.
- 13-14 * Upäŋkaŋ kadäni unitâ käyäm täŋiräwä, butewaki tek täŋpäŋ nakjop it täŋkuronik. Ude täŋkaŋ notnapak burenita yäŋ gwäjiŋ äpnoŋpäŋ Ekänitâ täŋkentäŋ yämikta gera yäk täŋkuronik. Ba äma kubä miŋitâ kumäŋirän konäm butewaki täŋpeko ude täk täŋkut.
- 15 Täŋpäkaŋ kadäni näkä bäräpi gänaŋ irira wisik-inik yäŋ yäŋpäŋ näk it gwäjiŋpäŋ yäŋärok näwet täŋkuŋonik. Äma kome kubäken nanik u nutpäŋ nutgän täk täŋkuŋ.
- 16 Ba äma wakitâ guŋ yäniŋ wärätpäŋ ibeneŋo ude nebenpäŋ naniŋ wärät täkaŋ.
- 17 Unita Ekäni jop yabäŋ äwaräkuk täk täyan u jidegän api pewen? Bäräŋeŋ äbä aŋ ägwäri nutnayäŋ täkaŋ ŋoken nanik nämagut!

* **34:15:** Jop 36:7; Sam 34:6, 34:17 * **34:16:** Snd 10:7; Jer 44:11; Amo 9:4 * **34:16:** 1Pi 3:10-12 * **34:17:** Sam 34:6, 34:15, 34:19, 14S:19-20 * **34:18:** Sam 51:17; Ais 57:15, 66:2 * **34:19:** Snd 24:16, 2Ti 3:11-12 * **34:20:** Jon 19:36 * **34:22:** 2Sml 4:9, 1Kn 1:29; Sam 103:4 * **35:4:** Sam 40:14, 70:2, 129:5 * **35:12:** Sam 38:20; Jer 18:20; Jon 10:32 * **35:13-14:** Jop 30:25; Mat 10:13; Luk 10:6

- 18 Ude täñjiri ämawebekaye käbeyä täñjirä iñamiken bänep täga man kwawakgän gäwetpäj api ganiñ oreret.
- 19 ✧ Täñpăkañ iwanaye jop manman yăwani u yabăñ äwarăkuk täñjiri năk nărepmitpăj wisik-inik, kehăromini yăpmăñ äpakamăñ yăñ nămo năwetneñ.
Ba jop yabăñjiri äma jop nadăñ kokwawak tăj namik tăkañ u komi naminiñpăj yăñărok nămo năwetneñ.
- 20 Äma udewani uwă kwini man nămo yăk tăkañ. Nămo, u äma kwini terak kuñaranita jop manman mebări mebări pewă ahăk tăkañ.
- 21 Täñkañ, ude täñjiri gabămăño yăñ jop yăñnăkñatpăj wohut-wohut man bumta yăk tăkañ.
- 22 Ude täñjirä upăñkañ Ekăni, kañpăj nadăno unita man kum nămo iren. Ekăni, năk nabăñ umuntañ păñku ban nămo iren.
- 23 Nămo! Kikñutpăj jijiwă kwăpăj nabă! Äbă năk gărak itkañ iwanaye năka äma täga yăñ yăwet!
- 24 ✧ Ekăni, găk siwoñi-inik unita năka momini nămo yăñ kañ yăwet. Ude täñjiri iwanaye yăñărok nămo năwetneñ.
- 25 Yabăñ äwarăkuk täñjiri năka ñode nămo yăneñ; Tägağămăn! U paotak!
- 26 Eruk, äma komi nadătat ñonita yăñărok năwet tăkañ u kehăromini kudup paoriră täñguñ tañpăj kañ irut!
Ba äma năka nadăwă äpani täñpăpăj inita nadăwă ärowani tăk tăkañ uwă wăpi biñam paorirăn măyăk păhap kañ nadăwut.
- 27 Täñpăkañ Ekăni, găk täñkentăñ naminiñjiri ämawebe năka äma siwoñi yăñ nadăkinik tăk tăkañ u oretoret gera wari wari ñode kañ yăwut;
Ekăni wăpi biñam punin-inik it täyon! Epăn ämani ñonită säkgămăn irirăn gărapi nadăk täyak.
- 28 ✧ Ude yăñjiră năk imaka, tăktăkka siwoñi unităño biñam api yăñahăwet. Täñkañ yăñetak bipmăñtak wăpka biñam api ganiñoret täñpet.

36

Äma waki täño mebărikăt Anutu täño bänep iron

- 1 ✧ Momită äma waki bänepiken tokñek pat tăkañ. Momi unită peñ yăweriră Anututa nămo umuntañkañ măde ut imikinik tăk tăkañ.
- 2 Bänepită tänyăkñarirăn inita nadăwă ärowani täñpăpăj ñode nadăk tăkañ; Wakinin käbop itak. Anutuť unita yăpăñ manken täga nămo niñmañpek! yăñ nadăk tăkañ.
- 3 Meni jinomken man, nadăk ba tăktăk waki unităgän abăk tăkañ. Unita jop manmangän yăk tăkañ. Imaka täga tăkta nadăk tawañ siwoñi kubă nămo pek tăkañ.
- 4 Nămo, dăpmon patpari-kenă kădet waki tăkta nadăk tawañ pek tăkañ. Imaka täga täpuri-inik kubă nămo täñkañ waki tăktăk kădet unita măde nămoinik ut imik tăkañ.
- 5 ✧ Täñpăkañ Ekăni, găkă ninta butewaki nadăñ nimik täyan u kăroni boham, kunum yăpureko ude bumik. Găk ninta nadăkinik tăj nimik täyan u ärowani.
- 6 Imaka imaka tägağän tăk täyan u yabăñpăj-nadăñjitna inide kubă tăk täyak. Găkă piă siwoñi tăk täyan uwă ämată nadăwă tărenañi nămo. Äma ba imaka tom tom găkăgän yabăñ yăwat täyan.
- 7 ✧ Anutu găkă komen äma ninta wată it nimik täyan unita găka gărapi păhap inide kubă nadăk tăkamăñ. Wată it nimik täyan uwă baraktă nanaki uwijiñ pat tăkañ ude tăj nimik täyan.
- 8 ✧ Ketem tägatăga gărapi nitek kawutkaken nanikpăj nimik täyan. Nadăñ nimiñjiri găkño ume gărapi nitek u nak tăkamăñ.
- 9 ✧ Irit kuñat-kuñat täño măhemi u găk kubăgän. Găk peñyăñekka bänepninken peñyăñeñ nimiñjiri kwawakgän it tăkamăñ.
- 10 Unita ämawebe găka nadăñ gamikinik tăk tăkañ unita bänep iron pen tăj nimiñ yăpmăñ kwen.
- 11 Täñpăj äma ärowani täñpani yabăñ äwarăkuk täñjiri năk nămo yeñ jakñitneñ. Ba waki täñpani yabăñ äwarăkuk täñjiri năk nămo yokut tăreneñ.

✧ 35:19: Sam 69:5; Jon 15:25 ✧ 35:24: Sam 26:1, 43:1 ✧ 35:28: Sam 51:14, 71:15, 71:24 ✧ 36:1: Rom 3:18
✧ 36:5: Sam 57:10, 108:4 ✧ 36:7: Rut 2:12; Sam 17:8, 31:19, 91:4 ✧ 36:8: Jop 20:17; Sam 16:11; Rev 22:1 ✧ 36:9:
Jer 2:13; Jon 4:10, 4:14, 1Pi 2:9

12 Wisik! Äma waki tänpäni akukta nämo, mañ-däpaniken ugän pätkañ. U kañpäñ nadäwut!

37

Äma waki ba äma tägatä gwäki yäpmäk-yäpmäk täño manbiñam

- 1* Notnapak, äma wakiwaki täño täktäkita yänpäñ nadäwätäk nämo tänpän. Ba äma unitäño tuñumita nadäñ gärip tänpäñ kokwawak nämo tänpän.
- 2* Äma udewaniwä piä tänpäñ pewä muyen bäräñen kubitak täkañ ude api paotpen kuneñ.
- 3* Unita gäk nadäwätäk nämo tänpäñ Ekänitagän nadäkinik tänpäñ kudän täga ugän tänpän kuñat täyi. Ude tänpayän täno uyaku kome yän gamaniken u säkgämän api iren.
- 4* Tänpäkañ oretoret bureni kañ-ahäkta Ekäniken kuñjiri ini hänep nadäk-nadäkka täño gäripi api däpmän tären gamek.
- 5* Irit kuñat-kuñatka kudup Ekänita iniñ kirenpäñ nadäkinik täñ imiñjiri api täñkentän gamek.
- 6* Ude täñjiri Ekänitä täktäkka täga u tänpewän edap täño penyäñekitä säkgämän ijik täyak ude ämawebe inamiken api ijij-yäñewek. Täñkañ Ekänitä ämawebe kwawak ñode api yäwoñärewek; Äma ñowä inamnaken siwoñi-inik itak.
- 7* Unita äma kädet waki iwatpäñ tuñum äma täk täkañ udegän itta nadäwätäk nämo tänpän. Nämo, Ekänitä täñkentän gamikta dapun tänpäñ kwikinik iren.
- 8* Nadäwätäk tänpäñ kokwawak täktäk kädet u mäde ut imi. Kädet udewani uwä bäräpi pewä ahäk-ahäk kädet.
- 9* Nadätan? Ämawebe Ekänita nadäkinik täk täkañ unitäwä kome yän yämani u api korenpäñ itneñ. Tänpäkañ waki tänpäniwä Anututä yawat kirenpewän api apämañ kuneñ.
- 10* Yawat kirenpewän apämañ kuñpäñä api paot tänpä kuneñ. Täñjirä yabän ahäkta wäyäkñewayän täno upänkañ täga nämo api yabän ahäwen.
- 11* Nämo! Ämawebe inita nadäwä äpani tänpäni uwä täñ-bumbum kome iwoyän yämani u korenpäñ irit gapuni terak itkañ oretoret api täneñ.
- 12 Bureni, äma wakiwaki tänpänitä äma siwoñita kokwawak täñ yämiñpäñ tänpäwakta nadäk täkañ.
- 13 Upänkañ Ekänitä äma udewanita yänjärok yäwet täyak. Imata, itkañ nämo, api wañ moreneñ yän nadäk täyak.
- 14 Äma äpani jäwäri u siwoñi upänkañ äma wakiwaki tänpänitä äma däpmäkta äpa kuwek gwäñjit päip boham wepmärit täk täkañ.
- 15 Ude täk täkañ upänkañ päip boham iniken unitägän äyänutpäñ ini api yäput täneñ. Täñkañ äpa kuweki uwä Anututä api ubiñ jukut tänpän kuneñ.
- 16* Tänpäkañ äma tägatäga tuñum täpuri pat yämitak unitä äma waki täño tuñum päke itkañ unitäño kehäromi Anutu inamiken kudup yärepmatak.
- 17 Imata, Ekänitä ini äma waki tänpäni täño kehäromi yäyomägatpäñ äma tägata watä api it yämek.
- 18 Bureni, Ekänitä ämawebe mani buramiñpäñ iwat täkañ u watä säkgämän it yämiñpäñ kome iwoyän yämani u inita biñam yäniñ kirewänpäñ uken tärek-täreki nämo api itneñ.
- 19 Täñkañ äma udewaniwä kadäni waki äbänjirän tägagän api itneñ. Ba tagwän irit ahäwayän täyakken imaka, ketem tokñek api näneñ.
- 20 Upänkañ äma waki tänpäni uwä Ekäni täño iwan itkañ unita api kumneñ. Päya irori kadäni keräpitagän ahäñpäñ paot täkañ ude, ba gupetä äbutkuk täkañ ude api paotpen kuneñ.
- 21 Äma waki tänpäni uwä äma täño tuñum yäpmänkañ kowata äneñ bäräñen nämo yämik täkañ. Upänkañ äma täga uwä iron säkgämän tänpäñ tuñumi ämata ño yämiñ-yämiñ täk täkañ.
- 22 Tänpäkañ ämawebe Ekäni täño iron ikek unitäwä kome yän yämani u api korenpäñ itneñ. Täñ äma Ekäni täño kokwawak terak it täkañ uwä yawat kirenpewän api kuñtänpä kuneñ.
- 23* Täñkañ Ekänitä äma kubä täño irit kuñat-kuñari kañpäñ gäripi nadäñpäñä irit kuñat-kuñari kädet u täñ-kehäromtan imik täyak.

* 37:1: Sam 73:3; Snd 23:17, 24:1, 24:19 * 37:2: Sam 90:5-6 * 37:4: Ais 58:14 * 37:5: Snd 16:3; Mat 6:25; Luk 12:22, 1Pi 5:7 * 37:6: Jop 11:17; Mai 7:9 * 37:7: Sam 62:1; Ais 30:15; Jer 12:1 * 37:8: Sam 73:3; Efe 4:26 * 37:9: Jop 27:13-14; Ais 57:13 * 37:10: Jop 20:9; Hib 10:36-37 * 37:11: Mat 5:5 * 37:16: Snd 15:16, 16:8, 1Ti 6:6 * 37:23: 1Sml 2:9; Snd 16:9

- 24 Ude täjirän äma udewani yewän kuneŋo uwä täga nämo maŋutneŋ. Nämo, Ekänitä täŋkentäŋ iminjirän yeŋ täpäneŋpäŋ irek.
- 25 ✧ Eruk, ŋode nadäwut; Kadäni käroni it yäpmäŋ äbäŋkä äma tägawani täyatken ŋo bämpoken Anututä äma siwonjita mäde ut yäminjirän nanakiye nakta yäŋapik-apik kubä nämo täjirä yabäŋ yäpmäŋ äbätat.
- 26 Nämo, äma täga udewani kadäni kadäni äma täŋkentäŋ yämikta iron tägatäga jop täŋ yämik täkaŋ. Täŋkaŋ äperiye nanakiyetä täga kuŋjarirä miŋiye naniyetä yabäŋpäŋ oretoret api täk täneŋ.
- 27 Unita notnapak, kädet waki täkta mäde ut imiŋpäŋ kädet täga ugän kaŋ tä. Ude täjiri kämiwä gäkŋo yerikaye uwä kome iwoyäwaniken ugän säkgämän api itneŋ.
- 28 ✧ Imata, Ekäni uwä ämawebeniye kudän täga täŋpäŋ nadäŋ imikinik täk täkaŋ u mäde nämo ut yämik täyak. Nämo, u yabäŋ yawat piä tärek-täreki nämo täŋ yämik täyak. Täŋpakaŋ waki täŋpani ini ba unitäŋo yeriniye uwä yawat kireŋpewän api kuneŋ.
- 29 Täŋ ämawebe siwonjita kome yäŋ yämani u koreŋpäŋ uken tärek-täreki nämo api itneŋ.
- 30 Täŋpakaŋ äma siwonji täŋo meni jinomkenä man säkgämän säkgämän Anutuken nanik unitägän ahäk täkaŋ. Mani unitä ämawebe täŋkentäŋ yämik täyak.
- 31 ✧ Äma udewani Anutuni täŋo бага man bänepiken inŋit-inik täŋpeŋ kuŋat täkaŋ uwä nämo kakätäk täkaŋ.
- 32 Täŋ äma waki täŋpani uwä äma täga däpmäkta yabäŋ yawat piä täk täkaŋ.
- 33 Upäŋkaŋ Ekänitä äma täga uwä yabä kätäŋjirän iwaniyetä kehäromini täga nämo yäpmäŋ äpneŋ, ba manken täga nämo yepmaneŋ.
- 34 Unita Ekänitä täŋkentäŋ gamikta unitäŋo man kädet u kudup iwatkäŋ dapun täyi. Ude täjiri oraŋ gamiŋpäŋ kome iwoyäwani u ganiŋ kireŋpäŋ iwankaye dapunka terak yawat kireŋpewän kuŋjirä api yabäwen.
- 35 ✧ Eruk, äma kubäta ŋode täwera nadäwut; Äma waki kubä itkuko u ämawebeta komi yämik täŋkuk. U äma kehäromini nitek, päya taŋi, mäbi ude.
- 36 Upäŋkaŋ mäden, äma unitä iraniken u kuŋpäŋ ini ba tuŋumi nämo irirän kaŋkut. Kaŋ-ahäwayäŋ wäyäkŋeŋkuro upäŋkaŋ täga nämo kaŋ-ahäŋkut. U paotkuk.
- 37 ✧ Täŋ äma täga siwonji kuŋjarani unita nadäwut; Äma bänep kwini terak kuŋjarani täŋo yeriniye uwä mäyap.
- 38 Täŋpakaŋ momi täŋpani uwä paotpäŋ paot-inik api täneŋ. Ba yeriniye imaka, kudup api awähutneŋ.
- 39 Upäŋkaŋ bäräpi kadäniken Ekänitä äma siwonji täŋkentäŋ yämiŋpäŋ watä it yämik täyak.
- 40 ✧ Äma udewanitä waki mebäri mebärita umuntaŋpäŋ käbop niŋpamaŋpäŋ yäŋpäŋ Ekäniken kuk täkaŋ unita äma waki täŋpani keriken nanik yäyomägatpäŋ watä it yämik täyak.

38

Äma kubä bäräpiken itkaŋ Anutuken yäŋapinŋkuk

- 1 O Anutu, kokwawak nadäŋkaŋ nämo nebewen, ba momina täŋo kowata nämo namen.
- 2 Gäk kuwektä-yäŋ namäk täyan. Täŋpäŋ nut-maŋpi kome terak äpmok täyat.
- 3 ✧ Gäkä nadäŋ waŋ namiŋiri käyäm taŋi täyat. Täŋpäŋ momi täŋkuro unita gupnaken kehäromi nitek nämo nadäk täyat.
- 4 ✧ Momina unitä uwäk ude täŋpäŋ nepmak täyak. Täjirän tuŋum bäräpi kubä, buraminaŋi nämo, ude bumik yäpmäŋ kuŋat täyat.
- 5 Gupnaken womäntä tabä täŋkaŋ käbäŋi bumta piäk täkaŋ. Näkŋa kudän goret täŋkuro unita udewä ahäŋjirän taräki-inik täk täkaŋ.
- 6 Bänepnaken bäräpi bumta parirä nadäŋjira wakiinik täk täyak. Ude täŋkaŋ kepma käron butewaki nadäŋpäŋ konäm kottäŋ kuŋat täyat.
- 7 Täŋpäŋ gupna kädäptä-yäŋ iŋinjirän käyäm pähap täk täyat.
- 8 Komi taŋi nadäŋkaŋ goret-goret itat, imaka taŋi kubäta yeŋ nepmäŋitpäŋ irirän bumik.

✧ 37:25: Sam 37:28, 59:15, 109:10 ✧ 37:28: Sam 11:7; Snd 2:22; Ais 14:20 ✧ 37:31: Lo 6:6; Sam 40:8, 119:98; Ais 51:7 ✧ 37:35: Jop 5:3 ✧ 37:37: Ais 32:17, 57:2 ✧ 37:40: 1Sto 5:20; Ais 31:5; Dan 3:17, 3:28, 6:23 ✧ 38:3: Jop 33:19; Sam 32:4, 102:10; Ais 1:6 ✧ 38:4: Esr 9:6; Sam 40:12

- 9 * O Ekäni, gäk näkŋo nadäŋ gäripna u nadätan, ba bänepnatä yänghähän-kähän täyak u imaka, nadätan.
- 10 Bänepnatä tuptup yäpurirän kehäromina kudup paot-inik täyak. Ude täjirän dapunna imaka, säkgämän nämö ijitak.
- 11 Ude täjira notnaye jibinata yänpän dubinaken äbäka bitnäk-inik täk täkaŋ. Ba meŋ nan ba notnaye wanotnaye imaka, nabän umuntanpän pänku ban it täkaŋ.
- 12 Tänpäkaŋ ämatä näk nutpän waki täŋ namikta man yänpän-nadäk täk täkaŋ. Tänpän waki täŋ namikta juku piŋtäŋ kuŋat täkaŋ. Ude täŋkaŋ näk nutta buŋep täk täkaŋ.
- 13 Täjirä nähäwä guŋ ude äworeŋpän man yäk täkaŋ u nämö nadäk täyat. Tänpän man waki yäk täkaŋ uwä kowata täga nämö yäk täyat.
- 14 Butewaki! Näk man nämö yäwani, ba man nämö nadäwani ude äworeŋpän man kum it täyat.
- 15 Upänkaŋ Ekäni, gäk yäpmän wädänpän itat. Tänpän Ekäni Anutuna, näk nadätat; Gäkä nadäŋ namiŋpän api täŋkentän namen.
- 16 Unita iwanaye jop yabänjiri näk komi nadänpän goret irira nabänpän wisik-inik yän näwetneŋtäwä.
- 17 U imata, komi pen nadän itkaŋ wakinik tänpayän keräp täyat.
- 18 * Tänpäkaŋ Anutu, momi täŋkuro unita nadäwätäk pähap tänpän injamkaken kwawak yänjahäk täyat.
- 19 Täŋ iwanaye bumta-inik uwä kehäromi nikekgän itkaŋ jop nadän kokwawak nadän namik täkaŋ.
- 20 Näk kudän siwoŋi täjira äma unitä iwan täŋ namik täkaŋ. Äma udewaniwä kudän tägata kowata wäkgän täk täkaŋ.
- 21 * Unita Ekäni, mäde ut namentawä! Ban nämö iren!
- 22 Gäk Ekäni, wakiken nanik wädän tädotpän nepmanpani unita bäränŋen täŋkentän namis!

39

Devittä mominita nadän bäräp täŋkuk

- 1 * Näk ŋode yänkehärom taŋkut; Irit kuŋat-kuŋatnata watä ket api iret. Tänpän mebetnatä momiken nepmanpekta watä imaka, api iret. Unita äma waki dubinaken irirä man kubä nämö api yäwet.
- 2 Ude yänkuro unita bäräpi ŋo ahän namiŋjirän man kum-inik itkut. Man täpuri kubä, waki ba täga nämö yänkuro päŋkaŋ nadän bäräpna taŋi täŋkuk.
- 3 Tänpän nadäwätäk unitä bänepnaken agekotkuk. Nadäwätäkgän täŋkä bäräpi bumta kaŋ-ahänkuro unita ŋode yänkut;
- 4 * Ekäni, kome terak ŋo kadäni jide api it yäpmän ärowet? Ba jidegän api kumbet? Iritna jidegän api täreweko unitäŋo kadäni näwet!
- 5 * Butewaki! Kome terak itta kadäni keräpitagän tänpän nepmankun! Kodak irayän täyat u kaŋjiri imaka jopi ude täyak.
Bureni, äma kuduŋtagän itkaŋ u me woŋ bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.
- 6 Ba wäran, edap ägonitä ahänpän paot täkaŋ u irepmitpän nämö. Tänpäkaŋ äma piä täk täkaŋ u imaka kehäromi kubä nämö pewä ahäk täkaŋ. Monen tuŋum pewä ahäk täkaŋ u netätä api koreneŋ yän nämö nadäk täkaŋ.
- 7 Unita Ekäni, imatäken kubäta itsämbet? Gäk kubä-tägän täga täŋkentän nameno unita gakagän itsämänjat.
- 8 Unita momi täk täyatken unitäŋo kowata yänpaŋiken nanik nämagusi. Ba yabän äwaräkuk täjiri äma Gäka nämö nadän gamanitä yänärok näwetneŋtäwä.
- 9 Nämö, gäkŋa tänpewi komi ŋo nadätat unita man kum irayän. Man täpuri kubä nämoinik yäwayän.
- 10 Unita komi piä wari namentawä! Nut yäpmän äbänjiri kumbayän täyat!
- 11 Gäkŋo mebärika nadätat. Gäk momi täŋo kowata äma yabän yänpän komi piä yämik täyan. Ba imaka unita gäripi nadäk täkaŋ u gwaktä tek nänpä tumäk täkaŋ ude täŋpiwak täkaŋ.
Bureni, ämawä me woŋ bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani.

* 38:9: Sam 6:6, 10:17, 102:5 * 38:18: Sam 32:5, 2Ko 7:9-10 * 38:21: Sam 22:19, 35:22 * 39:1: Sam 141:3; Kol 4:5; Jem 3:2 * 39:4: Sam 90:12 * 39:5: Sam 62:9, 90:4, 144:4

12 Unita Ekäni, juku penpäj butewaki gera ba yänapik manna nadäj namisi. Tänpäj konäm korira nabänpäj äbä naniņ kawat tä.

Näk äbeknaye oranaye udegän kome terak ȳo gäkkät kadäni keräpitağän itta iwoyäņkun.

13 Eruk nabä kätäņiri oretoret ätu täņkaņ kaņ kuņ kewewa!

40

Anutu wäpi inijoret kap kubä

1 Näk Ekäniken gera yäņkaņ täņkentäj namikta kwikinik itkut. Irira butewaki nadäj namiņpäj gera yäņkuro u nadäj namiņkuk.

2 * Nähä äma kubä awaņ käreņi kubä gänaņ kábop itkaņ kumbeko ude. Ude irira Ekänitä nabänpäj awaņ gänaņ nanik wädänpäj nepmaņkuk.

Ba näk äma kubä okä näbä gänaņ äpmonpäj ireko ude irira Ekänitä wädänpäj kome tägaken nepmaņpän äneņi täga kuņatkut.

3 * Eruk, ude tänpäj kap kodaki kubä nadäk-nadäkna-ken pewän ahäņkuņ. Uwä Anutunin wäpi biņam inij oretta.

Kap u teņira nabänpäj ämawebe mäyaptä Anutu täņo kehäromita nadäwä inide kubä tänpäpäj Ekänitä nadäkinik api täneņ.

4 * In nadäkaņ? Ämawebe Ekäni terak yengämä pek täkaņ uwä Ekäni täņo iron nikek. Äma udewanitä äma ärowani täņo kädet nämo yawat täkaņ.

Ba Ekäni mäde ut imiņpäj mäjo wära nämo yäniņ oret täkaņ. Nämoinik!

5 * O Anutu Ekänina, gäk piä tägatäga tänpäj täņkentäj nimiņkun. Äma gäk udewani kubä nämo itak! Gäkägän intäjukun itan!

Täņkentäk bumta täņ nimikta nadäk tawaņ pek täyan unita täga nämo yäwetpäj yäwoņärewa täreneņ. Nämoinik! Täņkentäk nimik täyan uwä bumta-inik, daninaņi nämo.

6 * Anutu, gäk ganiņ oretta tom däpmaņpäj ijik täkamäj unita nämo gek täkaņ. Ba gupe kábäņi nikek mominin ärutta ijik täkamäj udewanita nadäwi ärowani nämo täk täkaņ.

Upäņkaņ näk gäkņata biņam iwoyänpäj manka nadäkta jukuna biori tumbuņ. Tänpäj gäkä nadäk-nadäk namiņiri manka buramik täyat.

7 * Eruk Anutu, näk äretat. Man näka bian kudän täņkuņo udegän iwatpäj äretat.

8 * Anutuna, kädet gäkä gäripi nadäk täyan näk kädet udegän täkta gäripi nadätat. Gäkņo kädet siwoņi u nadäk-nadäkna-ken pätak.

9-10 * Unita Ekäni, näk man kum nämo itkaņ kábeyäken ämawebekaye gäkņo bänep ironta ȳode pen api yäņahänpäj yäwet täņpet;

Ekäninintä nadäj nimikinik tänpäj wakiken nanik wädäj tädotpäj niņmak täyak yäņ api yäwet täņpet. Tänpäj manka täktäkka täņo biņam kábop nämo pek täyat. Ironka pähap ba imaka bureniğän täk täyan u ämawebe yäwet täyat.

11 Unita Ekäni, näka nadäj namisi! Gäk butewakika kábop nämo pewen. Nämo, nadäj namiņiri ironka ba manka burenitä watä säkgämän it namiton.

12 * Bäräpi mebäri mebäri ahäņ namik täkaņ, u daninaņi nämo. Tänpäkaņ momi täk täņkuro unitä kehäromina yäpmaņ äpäkaņ.

Bäräpi u ba u yärepmitta kädetta wäyäkņewa wakaņ. Momina mäyap iniktä gwäkna pujiņ itkaņ u yärepmitkaņ. Unita umun terak itat.

13 Unita Ekäni, bäräņeņ äbä täņkentäj namisi!

14 Äma nutnayäņ täkaņ u kehäromini yäpmaņ äpänpäj nadäk-nadäki täņpewi guņtaņirä mäyäk tawut. Mäyäk taņpäj nabä-kätäņpeņ kut!

15 Äma yäņärok man näwet täkaņ u meni täņpipiņpäj yawat kireņiri mäyäk nadäwut.

16 Tänpäkaņ Ekäni, ämawebe gäk gäwaräntäk täkaņ u oretoret täk täkot! Imata, gäkņya waki keriken nanik wädäj tädotpäj yepmaņkuno unita gäka gäripi pähap nadäk täkaņ.

* 40:2: Sam 27:5, 69:2; Jer 38:6, 38:10-13 * 40:3: Sam 32:7, 33:3, 64:9 * 40:4: Sam 84:12, 125:5 * 40:5: Sam 71:15, 139:17-18; Ais 55:8-9 * 40:6: Ais 1:11; Jer 6:20; Mai 6:6-8 * 40:7: Hib 10:5-7 * 40:8: Sam 37:31, 2Ko 3:3 * 40:9-10: Sam 89:1; Apos 20:20, 20:27 * 40:12: Sam 18:5, 38:4, 65:3

Tānpāṅ kadāni kadāni ṅode yāk tākot; Ekāni uwā wāpi biṅam ikek kaṅ irān!

- 17 O Ekāni, nāhā waki, kehāromina nīkek nāmo. Upāṅkaṅ nadāṅ namisi. Gāk kubā-tāgān nākṅo tāṅkentākna ba yāpātāgak āmana.
O Anutuna, bārāṅṅ ābā tāṅkentāṅ namisi!

41

Devittā kāyām tānpāṅ yāṅapik man yāṅkuk

- 1 * Āma, āma jāwārita nadāṅ yāmik tākaṅ uwā Anutu tāṅo oretoret terak kuṅat tākaṅ. Udewanitā bārāpi kaṅ-ahānayāṅ tākaṅ uwā Ekānitā api tāṅkentāṅ yāmek.
2 * Bureni, Ekānitā watā it yāmiṅpāṅ irit kuṅat-kuṅari api tāṅ-mehamtaṅ yāmek. Tānpāṅ āma udewani tāṅpewān komeniken oretoret terak api itneṅ.
Irirā yabā kātāṅirān iwaniyetā kehāromini tāga nāmo api yāpmāṅ āpneṅ.
3 Tānpāṅ kāyām tāṅirā Ekānitā tāṅkentāṅ yāmiṅirān gupi āneṅi api koreneṅ.
4 Tānpākaṅ nāhā Ekāni ṅode iwetkut; Ekāni, nāk gākken momi tāṅkut. Upāṅkaṅ butewaki nadāṅ namiṅpāṅ nepmaṅpi tāgasiwa.
5 Iwanayeta kāyām tāṅira nabānpāṅ man jāgāmi nāwet tākaṅ. Uwā nākā kumāṅjira wāpita kaṅ guṅ tāna yāṅ nadāk tākaṅ.
6 Tānpāṅ āma u nabānayāṅ ābāk tākaṅ u jop gupi-tāgān ābāk tākaṅ. U nāka waki ude itak yāṅ yāṅpāṅ yāṅtāṅ kukta jop nabānayāṅ ābāk tākaṅ.
7 Āma kokwawak tāṅ namik tākaṅ uwā nāka waki ude ahāṅ imitak yāṅpāṅ yāṅjiap-jiap yāṅtāṅ kuk tākaṅ.
8 Nāka ṅode yāk tākaṅ; Wisik! U kāyām wakiinik kubā tāṅkaṅ kumākta biṅam tāyak. U tāga nāmo api tāgawek yāṅ yāk tākaṅ.
9 * Butewaki! Notnapak bureni, nadāṅ imikinik tānpāṅ ketem namiṅ-gamiṅ tānpāṅ nak tākamāk u imaka, nāka iwan tāṅ namik tāyak.
10 Unita Ekāni, butewaki nadāṅ namiṅpāṅ nepmaṅpi tāgaṅpāṅ iwanayeta kowata api yāmet.
11 Ude tāṅkentāṅ namiṅjiri iwantā nāmo nārepmirāwā ṅode api nadāwet; Anutu, gāk nāka bāneṅp tāga nadāṅ namitan yāṅ api nadāwet.
12 Nāk kudān tāgagān tāk tāyat unita oraṅ namiṅpāṅ iṅamkaken kwawakgān nepmaṅ iriri tārek-tāreki nāmo api iret.
13 * Unita āmawebe, Ekāni, Isrel tāṅo Anutu u iniṅoret tākāna! U tārek-tāreki nāmo iniṅoret tākāna! Burenitā bureni-inik!

42

Āma kubātā Anutu dubiniken kukta gāripi nadātak

- 1 * Anutu, tomtā umeta yek tākaṅ ude, nāk gāka udegān nek tākaṅ.
2 * Anutu, Anutu irit māhemi, bāneṅpnatā gāka nek tākaṅ unita kadāni jidegān gākkāt man yāṅpāṅ-nadākta kaṅ ārewet?
3 * Kepma bipani butewaki nadāṅpāṅ konāmna pitotā ketemna ude tāk tāyak. Kepma kāroṅ yāṅārok ṅode nāwet tākaṅ; Anutuka de? Imata nāmo tāṅkentāṅ gamik tāyak? yāṅ nāwet tākaṅ.
4 * Nāk komi nadāṅpāṅ imaka ṅode juku pik tāyat u yāṅahāṅjira bāneṅpna pidām tawān!
Bian nāk komenaken itkaṅ āmawebe tawaṅ kāroṅ nākā jukun yāṅ-yākṅat yāpmāṅ oretoret terak Anutu tāṅo kudupi yot gānaṅ ārok tāṅkumāṅonik.
Āroṅkaṅā Anututa oretoret kap teṅ imiṅitna unitā tāṅpidām taṅ nimik tāṅkukonik.
5 * Yāke! Butewaki imata nadātā? Bāneṅpna imata jāgām tāyak? Ude nāmo! Nāk ṅode tāṅpet yāṅ nadātā; Nāk Anutu tubeṅ kuṅkaṅ pen api iniṅoret tāṅpet! Imata, Ekānina uwā nāmagurani āmana bureni!
6 Nāk komenata nadāwātāk tāṅ itat. Upāṅkaṅ Anutu, ban kome ṅo Jodan ume dapuri kādakāt pom yarā Hemon kenta Misa ṅoken itkaṅ gāka nadāṅ gamayāṅ.
7 * Wāra! Ume damuntā gwāgu gānaṅ āpmonjirān gwāgutā gera yāṅ itak. Wāra! Waki nadātā! Tāṅpāik-pāikkatā nāk yejāmāṅ moretak.

* 41:1: Snd 14:21 * 41:2: Sam 27:12 * 41:9: 2Sml 15:12; Sam 55:12-13, 55:20; Jer 20:10; Mat 26:23; Mak 14:20; Luk 22:21; Jon 13:18 * 41:13: Sam 106:48 * 42:1: Sam 119:131 * 42:2: Sam 42:11, 43:5, 63:1, 143:6; Jer 10:10; Dan 6:26; Mat 26:63; Rom 9:26 * 42:3: Sam 80:5 * 42:4: 1Sml 1:15; Jop 30:16; Sam 95:2, 100:4; Ais 30:29 * 42:5: Sam 9:1, 38:6; Mat 26:38 * 42:7: Sam 69:1-2, 88:7; Jna 2:3

- 8 * Upånkaŋ ude nämo! Kepma kepma Ekänitä butewaki nadäŋ namik täyak. Ude täjirän bipani bipani Anutu iniŋoret kapnatä mena-kengän it täyak.
 Kap tenkaŋ Anutuna, irit kuŋat-kuŋatna täŋo mäheŋi uken yäŋapik täyat.
 9 Täŋpäj kadäni kadäni Anutu, mobä kuŋatna ŋode iwet täyat; Imata näka guŋtak täyan? Imata iwan yabäj äwaräkud täjiri komi namik täkaŋ?
 10 Kadäni kadäni iwantä sära ŋode näwet täkaŋ; Anutuka de? Man ude näwet täkaŋ u äpa kuwektä-yäj namäk täkaŋ.
 11 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bäneŋna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ŋode täŋpet yäj nadätat; Näk Anutu tubeŋ kuŋkaŋ pen api iniŋoret täŋpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni!

43

Äma kubätä iwan it gwäŋiŋirä Ekäniken yäŋapinŋuk

- 1 * Anutu, äma mäde ut gamik täkaŋ u wäpna yäpmaŋ äpnayäj täkaŋ. Unita gäkä näk gäarak itkaŋ jop man yäwani unitäŋo mani utpäŋ ŋode yäwet; U siwoŋi kuŋat täyak.
 2 Anutu, gäk näkŋo kehäromina ude itan upånkaŋ imata mäde ut namitan? Iwantä kehäromina yäpmaŋ äpänjirä wakiinik nadätat.
 3 * Unita Anutu, kädetka bureni näwoŋäre! Topänka penyäreŋ naminjiri akuŋpäŋ kädet täga iwat yäpmaŋ Saion Pom terak, itanken u kaŋ ärewa.
 4 Ude täŋ naminjiri enjikaken äroŋpäŋ gäk ganiŋ orerayäj kudupi bukäkaken kwa. Bureni, Anutuna, gäk dubikaken kwa.
 Gäk bäneŋna täŋpidäm taŋ naminjiri oretoret pähap nadäk täyat unita Anutu Anutuna, wagäm utpäŋ api ganiŋ oreret.
 5 Yäke! Butewaki imata nadätat? Bäneŋna imata jägäm täyak? Ude nämo! Näk ŋode täŋpet yäj nadätat; Näk Anutu tubeŋ kuŋkaŋ pen api iniŋoret täŋpet! Imata, Ekänina uwä nämagurani ämana bureni-inik!

44

Isrel ämawebetä Anututä watä it yämekta yäŋapinŋuk

- 1 * O Anutu, äbekniye oraniyeta imaka tägatäga bian-inik täŋ yämiŋkuno unitäŋo biŋam ŋode niwerirä ninin nadänkumäj.
 2 * Kome iwoyäj yämani uken nanik guŋ äbot komi yämiŋpäŋ yawat kireŋpäŋ ämawebekaye gäkŋaken unita yäniŋ kireŋkun. Yäniŋ kireŋjiri täŋ-bumbumka u koreŋkuŋ.
 3 * Ämawebekaye u iniken kadä boham ba iniken kehäromi terak kome u nanik ämawebe nämo däpmaŋ yawat kireŋkuŋ. Nämo, gäkŋo kehäromika terak yengämä pewäpäŋ täŋkuŋ. Ba gäkä nadäj yämik-inik täŋpäŋ dubiniken itkentäj yämiŋpäŋ kehäromi yämiŋjiri täŋkuŋ.
 4 Gäk intäjukun ämana ba Anutuna bureni. Isrel äbot nintäŋo iwaniye yärepmita kädet pen niŋinŋkun.
 5 Täŋkaŋ gäkä täŋkentäj niŋinjiri iwaniye täŋo kehäromi yäpmaŋ äpäk täkamäj.
 6 * Unita näk äpa kuwekna ba päip boham unitä api täŋkentäj naminen yäj nämo nadäk täyat.
 7 Nämo, gäkŋa-tägän täŋkentäj niŋinpäŋ iwaniye kokwawak nadäj nimik täkaŋ u däpmaŋ yawat kireŋpäŋ u keriken nanik yäyomägatpäŋ niŋmak täyan.
 8 Unita gäkŋo wäpka yäpmaŋ akuŋpäŋ bänep täga man tärek-täreki nämo api gäwet täne.
 9 Upånkaŋ waki, apiŋode nibä kätäjiri iwaniyetä ämikken nirepmit täkaŋ. Komi ämaniye nämo itkentäj yämik täyan.
 10 Ude täjiri iwaniye yabäj umuntaŋ metäŋpeŋ kuŋitna nintäŋo tuŋum korek täkaŋ.
 11 Nibä kätäjiri sipsip däpmäk täkaŋ ude iwaniyetä nin mäyap nidäpuŋ. Ude täjiri ämatä komeken kubäkubä kuŋ täna kuŋkuŋ.
 12 Ämawebekaye ninta nadäjiri äpani-inik täŋpäpäj nin iwaniyeta jop yäniŋ kireŋkun.
 13 Gäk kudän nintä terak pewi ahäj niŋinŋkuŋo u kaŋpäŋ, äma nintä äbotken nanik nämo unitä yänärok niwetpäŋ yäŋpäŋ-nibäj mägayäk täk täkaŋ.
 14 Täŋpewi imaka jopi ude äworeŋjitna guŋ äbotken naniktä yäŋpäŋ-nibäj niwat täkaŋ.

* 42:8: Sam 16:7, 57:3, 63:6, 149:5

* 43:1: 1Sml 24:15; Sam 5:6, 26:1, 38:12

* 43:3: Sam 36:9

* 44:1: Kis

12:26-27; Sam 78:3

* 44:2: Sam 78:55, 80:8

* 44:3: Lo 8:17; Jos 24:12

* 44:6: Sam 33:16; Hos 1:7

- 15-16 Iwanaye ba äma näka kokwawak täk täkaŋ unitä yäjärok ude yäjirä mäyäk pähap nadänpäj umuri nadäk täyat.
- 17 Jide? Gäka guŋ taŋpäj gäkkät topmäk-topmäk kubägän täjpani u irepmitnapäj imaka waki ude pewi ahäj nimitak? Nämo, nin ude nämo täŋkumäj.
- 18 * Gäk gepmaŋpäj бага mankata mäde nämo utkumäj.
- 19 * Upäjkaŋ gäkä nipmaŋpikaŋ nin täŋkentäknin nämo, tom ägwäri bä mopiken itkamäj. Ba bipmäj urani pähap gänaŋ ude itkamäj.
- 20-21 * Nin Anutunin bureni gäk ganiŋ oretta bitnänpäj kome kubä täŋo anutu jopi-jopi nadäj yämiŋkumäjo yäwänaku uwä gäkku bian nibäj ahäwim. Imata, gäk bänep nadäk-nadäknin käbop itkaŋ u kudup nibäwi tärek täyak unita. Upäjkaŋ ude nämo täŋkumäj!
- 22 * Nin gäkŋo ämawebekaye itkamäj unita yänpäj kadäni kadäni ninken nanik mäyap nidäpmäk täkaŋ. Ba nibäjirä sipsip nakta däpmäk täkaŋ ude itkamäj.
- 23 * Unita Ekäni ijiwi kut! Imata dupiŋkaŋ itan? Mäde wari nämo ut nimen. Aku!
- 24 Ninta imata käbop it nimitan? Komi bäräpi gänaŋ itkamäj ŋonita ninta nämo guŋ täwen.
- 25 Yäke! Däpmäj jakŋitpäj nipmaŋpä kumbanitä-yäj kome terak pätkamäj.
- 26 Unita äbä täŋkentäj nimisi! Gäk nadäj nimikinik täk täyan udegän waki keriken itkamäj ŋo nimagutsi!

45

Äma ekäni kubätä webe yäpmäjirän inij oretoret kap tewani

Kora täjo nanakiyetä intäjukun ämata gäripi pähap nadänpäj kap ŋo teŋkuŋ.

- 1 Man säkgämän säkgämän nadäk-nadäkna-ken tokŋek parirän intäjukun äma u inij ubiŋpäj tewayäj. Äma meni pidäm itä man säkgämän yäŋahäk täkaŋ ude menatä äma ekäni u ŋode inij ubiŋ tekta pidäm täyat;
- 2 Gäk äma säkgämän, man yäkyäka imaka, gäripi nikek. Äma gäk ude wani kubä nämo itak. Bureni, Anututä iron täj gamiŋkukotä pen api täj gamiŋ yäpmäj ärowek.
- 3 Gäk intäjukun äma kehäromi pähap, wäpka biŋam ärowani-inik. Unita kehäromika niwoŋärekta päip bohamka iŋitpäj isi!
- 4 Kehäromika nikek unitä iwan täjo kehäromi yäpmäj äpäk täyi. Täjnpäj man bureni ba kudän siwoŋi unitägän irun yänpäj täj-mehamtak täyi. Kehäromikatä ämik täjnpäj iwan däpmäjirän kaŋpäj umun pähap täk täkot!
- 5 Täjkaŋ tenäj kuwek-kuwekkawä päraŋi-inik. U iwankaye yabä-tumäkta nikek. Täjiri äma äbori äbori gabäjpäj gämotka-kengän maŋ pat täkaŋ.
- 6 * Bureni Anutu, gäk intäjukun-inik itkunonitä api it yäpmäj ärowen. Kaŋiwat piäka u kudän siwoŋi terakgän täk täyan.
- 7 ** Gäk kädet wakita taräki nadäjpäj kädet siwoŋitägän gäripi nadäk täyan. Unita Anutukatä ini gäkä kaŋiwat piä täkta iwoyäŋkuk. Piä ude täkta iwoyäŋkuko unita notkaye yärepmitpäj oretoret pähap nadäk täyan.
- 8 Gäkŋo tek käroŋi kudup käbäŋi säkgämän-inik, jiä däropä käbäj ikek bumik. Ba intäjukun äma ätutä gäkä eŋiken äbä kap teŋkaŋ ganiŋoret täkaŋ.
- 9 Täjnpäkaŋ äma jopi täjo äperiyetä watä nämo it gamik täkaŋ. Nämo, kome ätu täjo intäjukun äma täjo äperiyetä unitä gäkä eŋiken itkaŋ watä it gamik täkaŋ. Täjnpäkaŋ webekawä omäk meran säkgämän täjnpäj dubikaken it täyak. Omäk meran uwä gol mobä säkgämän-inik, Opiä komeken nanik upäj täjpani.
- 10 Eruk webeni, gäka ŋode yäjira nadä; Gäk komekaken nanik ämawebe ba nägät moräkaye mäde ut yämiŋpäj unita juku kubä nämo pewen.
- 11 Ude täjiri intäjukun ämatäka gabäŋgärip täjnpäj gäka webe säkgämän yäj api gäwerek. Täj äpka uwä ekänika unita mani buramiwen.
- 12 Täjnpäkaŋ Tire komeken ban naniktä äbä bänep tägata iron api täj gamineŋ, ba tuŋum ämatä gäk ganiŋ oretta api ämneŋ.
- 13-14 Eruk ämawebe, nadäkot! Intäjukun ämajin täjo webeni uwä ini eŋi gänaŋ säkgämän, kaŋgärip ikek ude itak. Teki uwä golkät bok täjpani, unita ägo-ägo weŋirän intäjukun

äma dubiniken yänjıktat yäpmänj kukanj. Kuñirä webe guban noriye imaka, iwarän täñirä ugän yän-yäktat yäpmänj kukanj.

- 15 U kudup, bänep täga pähap nadänpänj oretoret terak intäjukun äma täño enji pähap gänañ kumanj ärokanj.
- 16 Täñpakanj intäjukun ämana, Gäka ñode yäyat; Gäkño nanak ämani mäyap ahäñpänj Gäk ba oranjkaye täño kome yäpmänpänj intäjukun äma udegän api itneñ. Täñirä ämawebe komeni komeni yabänj yäwatta wäpi biñam ärowani api yämen.
- 17 * Täñpakanj nähä ätu mäden ahänayänj täkanj unitä nadänpänj kuñatneñta kap ño tenjira wäpka biñamtä punin api kuñarek. Ude täñjira ämawebe kuduptä wäpka biñam u tärek-täreki nämo api ganiñoret täneñ.

46

Anutu u ninkät itkamänj

- 1 * Anutu u nintäño äyujnin ba nintäño kehärominin. Bäräpi gänañ täñkentänj nimikta pidämtak täyak.
- 2 Unita nin imaka kubäta nämoink umuntäne. Nämoink! Kenänj kwainjirän kome kwähärep duneño uwä täga. Ba pom gwägu bä mopiken duñpeñ äpmoneno u imaka täga. Nämo api umuntäne.
- 3 * Ba gwägu pähap mämä tanj yänpänj tokätpänj porarak pakipaki täñpek. Täñjirän pom tanj tanj wareñ täneño upäjkanj imata umuntäne? Ninä nämoink api umuntäne!
- 4 * U imata, Anutu täño yotpärare bä mopiken ume tanj kubätä pätak. Ume unita ämawebe oretoret pähap nadäk täkanj. Yotpärare u kudupi-inik, Anutu ärowani täño irit bägup.
- 5 * Uken Anututä it täyak unita nämo api wawek. Nämoink, kepma bipani Anututä watä api it imik täñpek.
- 6 * Bureni, Anutu u kehäromi-inik. Unita äma äbori äbori umun pähap nadänpänj kujari kwaik täkanj. Täñirä Anututä karak yänjirän kometä ume bumik äworewek!
- 7 Upäjkanj ninäwä nämo api umuntäne. Nämo, Ekäni kehäromi mähe mi u ninkät it täkamänj. Bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täño Anutuken käbop täga api itne.
- 8 Ai, ämawebe in äbut! Äbänpänj Ekänitä piä täk täñkuko u ño kawut! Imaka imaka täk täñkuko u yabänpänj jäkjäk yamänpänj nadäwä inide kubä täk täyon!
- 9 Ekäni uwä komeni komeni täño ämik däpmänj täkñek täyak. Täñpänj äpa kuwek yäpmänpänj tokät jukutpänj kurepä kädäp gänañ ureñ täñpänj äpmok täkanj.
- 10 * Unita Ekänitä ñode yäyak; Kwikinik itkanj näka ñode nabänpänj-nadäwut; Näk Anutu bureni-inik. Näk intäjukun irira ämawebe komeni komeni ittänj kukanj u gämotnäkengän it täkanj.
Kome kuduptagän täño Ekäni-inik u näk! yäk.

- 11 Unita ämawebe, in ñode nadäwut! Ekäni kehäromi mähe mi, u ninkät it täkamänj. Bureni, bäräpi kubätä ahäwänä Oranin Jekop täño Anutuken käbop täga itne.

47

Anutu u äma komeni komeni täño ekäni pähap

- 1 Ämawebe kuduptagän kap tenkanj ketjin utpänj oretoret täk täkot! Täñkanj oretoret gera terak Anutu ininj orerut!
- 2 Ekäni ärowani pähap uwä ini pärik-inik kubä itak. Kehäromini uwä umuri pähap. Uwä kome pähap ñonitäño Ekäni ärowani-inik.
- 3 Uwä täñkentänj niminjpäñ guñ ämawebe äbori äbori unitäño kehäromini yäpmänj äpänpänj gämotninken yepmañkuk. Täñkanj komeni ninta nininj kireñkuk.
- 4 Täñpakanj bian Anututä ini kome u iwoyänpänj niminj kuko unita ñode nadäkamänj; Jekop täño äboriye ninta nadänj nimikinik täk täyak.
- 5 Ai, nadäwut! Anututä manjirani bägupken äroñkuko itak. Äro irirän ämawebetä bänep pidäm oretoret kap womat mämä terak tenkuñ.
- 6 Eruk! Unita nadänpänj in imaka, Anututa oretoret kap tenj imut! Tenkanj ininj orerut! Ekäni pähapnin oretoret kap tenj imut.

* 45:17: Sam 138:4; Mal 1:11 * 46:1: Sam 62:7-8, 91:2, 142:5 * 46:3: Sam 93:3-4; Jer 5:22; Mat 7:25 * 46:4: Sam 48:1, 48:8 * 46:5: Jol 2:27; Sef 3:15; Sek 8:3 * 46:6: Jos 2:9, 2:24; Sam 2:1 * 46:10: Lo 4:35, 1Kn 18:36-39; Ais 2:11, 2:17

Äneñi täwetat; Inij orerut!

⁷ Anutu uwä kome pähap ñonitäño Ekäni ärowani itak unita oretoret kap tenj imut!

⁸ Anutu ärowani pähap unitä manjirani bägup kudupiken manjitkañ ämawebe komeni komeni intäjukun-inik it yämiñpäñ yabäñ yawat täyak.

⁹ Täjirän guñ ämawebe äbori äbori täño ärowaniniyekät Abraham täño Anutu unitäño äbot ninkät käbeyä täk täkamäj. U imata, kome täño intäjukun äma kudup u Anutu gämori-kengän itkañ.

Anutu unitäño kehärominitä päke u yärepmit moretak! U intäjukuntä intäjunik itak.

48

Anutu täño yotpärare wäpi Jerusalem unita oretoret kap

¹ Ekäni uwä wäpi biñam ärowani nikek. Unitäño yotpärare wäpi Jerusalem u pom kudupi kubä terak itak. Unita yotpärare uken äronpäñ wäpi biñam yäpmäj akuna!

² * Saion Pom kudupi uwä käronji boham, tägagämän-inik, kañoret ikek. Ämawebe kome pähap ño nanik kuduhtagantä Anutu täño pom u kañpäñ oretoret täk täkañ.

Täñpäkañ Ekäni Ärowani unitäño yotpärare pom u terak itak.

³ Anutu uwä kudupi yotpärare u bämopiken itkañ ämik kadäniken ämawebe uken nanikta yewa kehäromi täñ yämik täyak.

⁴ Bian kome ätu täño intäjukun ämatä Saion ämawebekät ämik tänayäñ yotpärare u dubiniken äbuñ.

⁵ Äbäñkañ yotpärare kudupi u kañpäñ jäkjäk yamäñpäñ umuntañkañ metäñpen kuñkuñ.

⁶ * Umuntañkuño uwä komi webetä nanak bäyanayäñ nadäk täkañ ude nadäñpäñ kujari kwaiñkuñ.

⁷ Ämik tänayäñ gäpe tañi tañi pähap terak äbuño u gäkä mänit pähap inij kireñpewi gäpe uwä yäpmäj kärapmit täñpäñ kuñkuñ.

⁸ Täñpäkañ bianä, Anutu täño täktäki kehäromi nikek unitäño manbiñamgän nadäk täñkumäñonik. Upäñkañ apiño dapunintä kañpäñ nadäk täkamäj.

Ekäni uwä iniken yotpärare ño watäni säkgämän irirän kehäromigän pen api it yäpmäj ärowek. Yotpärare uwä Ekäninin, Anutu kehäromi mähemitä iniken.

⁹ O Anutu, kudupi yotka gänañ äronpäñ ironka tärek-täreki nämo unitäño mebärita yäñpäñ-nadäk täk täkamäj.

¹⁰ Wäpka biñam komeni komeni kuñ moreñkuko unita ämawebe komeni komeni tä udegän ganiñoret täkañ. Täñpäñ yabäñ yawat piä täk täyan uwä nadäk-nadäk siwonji terakgän täk täyan.

¹¹ Gäk ämawebe täño irit kuñat-kuñari u siwonjigän yäpmäj danik täyan unita ämawebe Saion yotpärareken nanik ba yotpärare tañi täpuri Juda komeken it yäpmäj kukañ u nanik kudup, oretoret täk täkañ.

¹²⁻¹³ Eruk, Anutu täño ämawebe, in Anutu täño kehäromini kañpäñ nadäna yäñpäñ ñode kañ täñput; Jerusalem yotpärare gägäniken kuñat äyäjutpäñ yewa kehäromikät ämik täño tuñum tuñum ukät yabäñpäñ-nadäwut.

Yabäñpäñ-nadänayäñ täño unitäño biñam uwä nanakjiye orajiye mäden ahänayäñ täkañ u ñode kañ yäwerut;

¹⁴ * Anutu unitägän nibäñ niwat täyak. U nintäño Anutu, paot-paori nämo. Täñpäkañ unitä kadäni kadäni api niñmäñit niwarek.

49

Moneñ tuñumta nadäwätäk täneñtawä

¹ Äma äbot, kome terak it yäpmäj kukañ in kudup man ño nadäwut.

² Äma wäpjin biñam nikek ba wäpjin nämo, äma moneñ ikek ba äma jäwäri, in kuduhtagän man täwerayäñ täyat ño juku penpäñ nadäwut.

³ Man kädet siwonji kubä nadätat u intä nadäneñta yäñahawayäñ.

⁴ Man siwonji u man wärani terak täwerayäñ. Täwet paotpäjäñ man wärani unitäño mebäri kap terak api yäñahäwet.

- 5-6 * Imata äma waki-wakita umuntäwet? Äma uwä monejta nadäkinik täk täkañ. U näk monej ikek yänkañ iniken wäpi biñam yäpmäj akuk täkañ.
Täjnpäkañ äma waki udewanitä näk it gwäjijpäj nutnayäj täk täkañ. Upäjkañ, äma udewanita imata umuntäwet?
- 7 * Moneji päke unitä nämo api täñkentäj yämek. Nämoink! Nin nadäkamäj; Äma kubätä iniken gupi monejpäj täga nämo suwawek. Nämo, äma kubätä irit kehäromi kañ-ahäwa yäjnpäj Anututa monej peñ imikimik kädet nämo pätak.
- 8 * Nämoink, äma täño gwäki suwak-suwak ärowani pähap. U monej tañi penenjo upäjkañ bäränej täga nämo pewä tagawek.
- 9 Monej terak äma kubätä irit kehäromi täga nämo kañ-ahäwek. Nämo, äma kuduhtagän paot-paotta biñam.
- 10 Bureni nadäkamäj. Äma kuduhtagän kumäk täkañ. Äma nadäk-nadäk ikek kumäk täkañ.
Ba guñ ämakät äma kädet goret-goret täñpani u imaka, kumäk täkañ. Kumäjnpäj moneji peñirä äma ätutä yäpmäk täkañ.
- 11 Bianä, äma udewani komeni nikek. Upäjkañ apinjo kubäpäj änenjirä kome ukengän paot-paori nämo api itnej.
- 12 Äma täño wäpi biñamtä kumäk-kumäkita kädet nämo api täñpipij yämek. Nämoink! Tomtä kumäk täkañ udegän api kumnej.
- 13 Kumäk-kumäk kädet uwä, äma inita nadäkinik täñpäj täga itkamäj yäj nadäk täkañ uken api ahäj yämek. U kawut!
- 14 Äma udewani uwä tom udegän, kumäk-kumäk ikek. Kumäjirä kumäj-kumäjntä watä ämani ude api täñpek. Äma änenpaniken äpmonjirä gupi bäränej paranjirä ämawebe siwonjitä Wi! api yäwatnej.
- 15 * Täñnpäkañ nähä Uraktä nämagutpäj kumäj-kumäj täño kehäromiken nanik api wädäj tädotpäj nepmanjek.
- 16 Unita nadäkot! Äma monej tuñum ikek ba eni säkgämän nikek, udewanita ninin jide täñpäj äma ude kañ äworene yäj nadäwätäk nämo tänej.
- 17 * Nämoink! Äma udewani kämi kumäjkañ tuñumi u yäpmäjkañ täga nämo api kunej. Ba wäpi biñamikät bok nämo api kunej.
- 18 Täñpäj äma udewani kodak itkañ kome täño tuñumta gäripi nadänpäj Anutu täño iron terak itkamäj yäj nadäk täkañ.
Säkgämän irirä äma ätutä wäpi biñam yäpmäj akuk täkañ.
- 19 Upäjkañ äma udewani kumäjkañ, bian äbekiye oraniyetä kumäjpen pänku bipmäj urani gänañ itkunjen ugän api yäwatnej.
- 20 Bureni-inik! Äma monej tuñum ikek upäkañ nadäk-nadäki nämotä irit kehäromita biñam nämo api tänej. Uwä tomtä kumäjnpäj parak täkañ udewani.

50

Anututä ämawebe täño täktäki yäpmäj danik täyak

- 1 Ai! Ämawebe in nadäwut! Anutu ärowani, Ekäninin unitä man yäwayäj täyak. U ämawebe komeni komeni päke unita gera yäyak.
- 2 Anutu täño penyäjek kudän Jerusalem yotpärare säkgämän uken naniktä kwawakinik teñ yäjnetak. U kawut!
- 3 Bureni! Anutunin kehäromi nikek u man yäwayäj äbätak. Kädäp mebettä intäjukun kuñjirän iwän mänit pähaptä itgwäjijirän äbätak.
- 4-5 Anututä ämawebeniye täño kudän yäpmäj daniwayäj yäjnpäj kunum kenta kometa gera ñode yäyak; Ek äbä ämawebe nanij oret täkañ u kuduhtagän yämagut päbä inamnaken yepmanpun yäk.
Ämawebe uwä näkkät topmäk-topmäk kubägän täñpäj täñ-kehäromtakta tom dämpäjnpäj iñij namiñkuño u yäk.
Eruk, ude täñpänkañ man piä täñjira kañ nabäwut yäk.
- 6 * Anututä ude yäjirän kunumtä kwawak ñode yäjahäk täyak; Anutu ini uwä man yäpmäj daniwani äma siwonji-inik. Jop man kubä nämo yäk täyak.

* 49:5-6: Jop 31:24; Sam 52:7; Mak 10:24 * 49:7: Jop 36:18-19 * 49:8: Sam 16:10, 22:29, 89:48 * 49:15: Sam 16:10-11, 73:24; Hos 13:14 * 49:17: Sam 17:14, 1Ti 6:7 * 50:6: Sam 75:7, 97:6

- 7 Eruk, Anututä ämawebeniye ñode yäwetak; Isrel ämawebenaye, juku penkañ nadäwut! Anutu bureni-inik, intäño Anutuñin näkña in manken tepmanpayäñ yäk.
- 8 Tom käbäñi nikek iñij namik täkañ unita nämo tebetat yäk. Nämo, kadäni kadäni in tom käbäñi nikek iñij namik täkañ yäk.
- 9 Upäñkañ ñode täwera nadäwut; Näk bulimakau ba memeta nämo wäyäkñek täyat yäk.
- 10-11 Nämoinik, tom ägwäri bipiken itkañ, ba bulimakau pomken itkañ, barak ba gwakgwak imaka u kuduptagän näkñogän yäk.
- 12 * Nakta newäwä inken nämo yäñapiwet yäk. Nämoinik, kome pähap ba imaka imaka u terak itkañ u mähe mi näk yäk.
- 13 Näk inipärik kubä. Tom koyani ba nägäri nämo nak täyat yäk.
- 14 Täñpäkañ nanin oretoret kädet bureni gäripi näkä nadäk täyat uwä ñode; In nanin oretpäñ bänep täga man yäk täkot. Uwä ärawa bureni ude api täñ naminen.
Täñpäñ Anutu ärowani näka bänep täga täñ namikta yäk täñkuño uwä bureni täñ naminen!
- 15 * In ude täneño uwä bäräpi kubä inken ahäwänä näkken gera yäñjirä näkä in täñkentäk-inik api täñpet. Täñpakañ in wäpna biñam punin api yäpmäñ akuneñ yäk.
- 16 Täñpakañ Anututä äma waki täñpani man ñode yäwetak; In jop, mejin-tägän näkño бага man ba topmäk-topmäk kubägän u yäñahäk täkañ. Täñjirä nadäwa siwonji nämo täk täkañ.
- 17 * Täñpäñ näkä in yäpä tagakta bitnäñkañ kadäni kadäni näkño man ut täkañ.
- 18 In kubo äma yabäñkañ ukät not täñpen kuñat täkañ. Yabäñjirä intäño notjiye ude äworek täkañ.
Ba ämawebe kubokäretta täñpani ba nädapitä duñ-weñpäñ ini-ini iranikät not täñ yämiñpäñ kuñat täkañ.
- 19 In mejinta watä nämo itkañ man jop manman ba man wakiwaki yäk täkañ.
- 20 Täñkañ notjiye manken yepmanjit yäñpäñ-yabäñ yäwarit täk täkañ.
- 21 * Intä ude täñjirä näkä jop dapun tabäñpäñ man kubä nämo yäk täyat. Ude täñjira intä Anutu u nin bumik yäñ nadäk täkañ.
Upäñkañ nämoinik! Apiño tebenpäñ manken kwawak tepmanpayäñ.
- 22 Unita ämawebe näka mäde ut namik täkañ, in ñode nadäwut; In itkañ ude pen udegän itpäñä api wañ moreneñ.
Täñkañ äma kubätä in täga nämo api täñkentäñ tamek.
- 23 * Täñpakañ bänep täga man näwet-näwet unita gäripi nadäk täyat. Unita nadäwa ärawa bureni ude täk täkañ.
Ämawebe ude täñ namiñkañ näkño man buramik täkañ uwä bureni-inik api yämaguret.

51

Wakini yäñahäk-ahäk

Devit Basiba kubo täñjirän Natantä kañ-yäñkuko unita nadäñpäñ man ño kudän täñkuk.

- 1 * Anutu, gäk butewaki mähe mi unita näka butewaki nadäñ namisi. Butewaki nadäñ namiñpäñ wakina kudup ketäreñ nami.
- 2 * Ude täñkañ wakiwakina ärut paktañ nami.
- 3 * Anutu, momi äma näk, wakina unita nadäwätäk täñpäñ kuñat täyat.
- 4 * Momina uwä ämaken nämo, gäkkengän täñkut. Imaka u täñjira gäkä nabäñjiri taräki täñkuk. Unita injam man näwetkuno u bureniñän näwetkun. Ba täktäkna yäpmäñ daniñkuno u siwonjiñän yäpmäñ daniñkun.
- 5 * Wära! Kädet wakina ñowä kädet kodaki nämo täyat. Nämo! Näk meñnatä momikät bok bäyañpäñ nepmanjuk.
Täñpänkañ momi täñpani pen udegän it yäpmäñ äbätat.

* **50:12:** Sam 24:1, 1Ko 10:26 * **50:15:** Sam 91:15, 107:6, 107:13, 107:19; Sek 13:9 * **50:17:** Neh 9:26; Rom 2:21-22
 * **50:21:** Sam 90:8; Ais 55:8-9, 57:11; Rom 2:4 * **50:23:** Sam 27:6 * **51:1:** 2Sml 12:1-15 * **51:1:** Sam 109:26; Ais 43:25; Apos 3:19; Kol 2:14 * **51:2:** Ais 1:16; Jer 4:14; Hib 9:14 * **51:3:** Ais 59:12 * **51:4:** 2Sml 12:13; Luk 15:21; Rom 3:4 * **51:5:** Jop 15:14; Efe 2:3

- 6 * Anutu, gäk näkä jop manman yäkta gäripi nämo nadäk täyan unita gäkñaken nadäk-nadäk bureni näwojäre.
- 7 * Täñpäj gäk momina ketäreñ naminjiri pakigän-inik ira.
- 8 * Bureni Anutu, bäräpi pähap naminikuno u ketäreñ naminpäñ bänep oretoret peñ nami.
- 9 * Momi täñkuro u ärut paktañ naminpäñ momina unita kañ täñguntal!
- 10 * O Anutu, gäk bänep pakigän pewi ahäj namikot. Bänepna täñ kodaktañ naminjiri gäkämpäj kañ gäwaräntäwa!
- 11 * Inamkaken nanik näwat kireweno, Anutu. Ba gäkñaken Munapikka nomägareno!
- 12 * Bian gäkñata biñam nämaguriri bänep oretoret nadäñkuro u, apiñjo bänep oretoret udegän täñ namisi yäj nadätat!
Gäkño man iwatta gäripi pewi ahäj namänkañ gäkä mehamtäñ naminjiri man u buramiwa.
- 13 * Ude täñ naminjiri peñawäk äma gäkño kädet siwoñji api yäwojärewet. Täñjira momi äma udewanitä bänepi api sukureneñ.
- 14 * Anutu, yäpätägak ämana, näk kumäkta biñam täyat upañkañ näk kumäj-kumäj nämo nuren. Ude täñpayäj täno uwä bänep oretoret terak gäkño kudän siwoñji u pen api yäjahäk täñpet.
- 15 * Ekäni, mena jinom täñpidäm tañjiri wäpka biñam yäjahäñpäj ganij orera!
- 16 * Nadätat! Anutu, orañ gamikta gupe kábäñji nitek ijin gamik-gamikta bitnäk täyan. Unita gäripi nadäwipäj uyaku ijin gamitet.
- 17 * Upañkañ orañ gamik-gamik kädet gäkä gäripi nadäk täyan uwä ñode; Äma manka buraminpäñ gämotkaken kuñat täkañ unita gäripi nadäk täyan.
Näk nadätat, gäk äma iniken momita nadäj bäräp täñpäj inita nadäwä äpani täk täkañ äma udewanita mäde nämo ut yämik täyan.
- 18 Anutu, gäkñaken gärip iwatpäñ ämawebe Jerusalem nanik täñkentäj yäminjiri säkgämän kañ irut. Täñpäj Jerusalem täño yewa pähap äneñi täñkodak tañpäñ kañ pe!
- 19 Ude täñjiri ämatä gupe kábäñji nitek ijin gaminjirä gäripi tañji api nadäwen.

52

Nin ima terak yengämäna pek täkañ?

Devit täño iwan kubätä päñku Sol, Devit Ahimalektä yotken käbop itak yäj iwetkuko unita nadäñpäj Devittä kap ño teñkuk.

- 1 * Äma kehäromi gäk, imata täktäkka wakita yäjbiñam-biñam yäñtän kuñat täyan? Anutu injamiken mäyäk tänañpäj imata wakika unita biñam wari wari yäñtän kuñat täyan?
- 2 * Gäk äma täñpawakta nadäk tawañ pek täyan. Meka jinom pärañi-inik, mujuk pärañ bumik. Jop manman kädet mebari mebari pewä ahäkta nadäk täyan.
- 3 Kudän tägata nadäwi äpani täñpöpäj waki täkta gäripi nadäk täyan. Ba jop manmanta nadäwi ärowani täñpöpäj man bureni ta gajani nadäk täyan.
- 4 Jop manman yäwani gäk, ämawebe meka jinomtä komi yämikta gäripi pähap nadäk täyan.
- 5 Unita Anututä gäka komi gamayäj täyak u tärek-täreki nämo. U enjikaken nanik u wädäj mañpän kuñjiri äma itnayäj täkañ u wari nämo api nadäj gamineñ.
- 6 Anututä ude täñjirän äma siwoñji kuñaranitä u kañpäj api umuntäneñ. Täñpäj gabäj mägayäñpäj ñode api yäneñ;
- 7 * U kawut! Äma ñowä säkgämän itta Anutu terak nämo yengämän pek täñkukonik. Nämo, moneñ tuñumna pähaptä täga täñkentäj namineñ yäj nadäñpäj säkgämän itta waki mebari mebari ehutpäñ täk täñkukonik.
- 8 Täñpäkañ nähä olip päya säkgämän Anutu täño eñi dubiniken ärowani ude bumik itat. Täñpäj unitäño iron tärek-täreki nämo uterak yengäma pewöpäj it täyat.
- 9 Unita Anutu, imaka täñ namik täyan unita bänep täga man api gäwet yäpmäj ärowet.
Täñpäj ämawebekaye injamiken gäk tägagämän yäj yäjahäñpäj api yäwet täñpet.

* 51:6: Sam 15:2; Snd 2:6; Jem 1:5 * 51:7: Nam 19:18; Ais 1:18; Hib 9:19 * 51:8: Sam 35:10; Ais 35:10; Jol 1:16
* 51:9: Jer 16:17 * 51:10: Sam 78:37; Mat 5:8; Apos 15:9; Efe 2:10 * 51:11: 2Kn 13:23; Ais 63:10-11; Jer 7:15
* 51:12: Sam 13:5 * 51:13: Sam 22:27; Apos 9:21-22 * 51:14: 2Sml 12:9; Sam 35:28, 71:15 * 51:15: Kis 4:15;
Sam 9:14 * 51:16: Sam 40:6 * 51:17: Sam 34:18 * 52:1: 1Sml 22:9-10 * 52:2: Sam 50:19, 59:7, 64:3 * 52:7:
Sam 49:6

53

Äma waki täjo täktäk

- 1 ✧ Äma Anutu nämo itak yäj yäk täkañ uwä guñ bureni-inik! Äma udewani bänepi kábäñ täwani. U kudän waki mebäri mebäri täk täkañ. Kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 2 ✧ Nadäkañ? Anututä kunum terak ununitä etä päpä dapun pärewat täk täyak. U äma nadäk-nadäk täga nıkek näk naniñ orerani udewani ätu itkañ ba yäj nadäppäj yabäj ahäktä dapun pärewat täk täyak.
- 3 ✧ Upäjkañ nämo, kudup u kädet siwoñi irepmit moreñpäj kädet waki täñpanigän. Uken nanik kubätä kudän täga kubä nämoinik täk täyak.
- 4 Unita Anututä ñode yäyak; Jide? Ämawebe udewani uwä nadäk-nadäki nämo ba? U näkño ämawebenaye uken tänyäkñatpäj kubota pidämigän täñ yämik täkañ. Ude täñkañ näkken yäjapik man kubä nämoinik yäk täkañ.
- 5 Upäjkañ umuri pähap kubä api nadäneñ. Bian umun udewani kubä nämoinik nadäñkuñ. Anututä ämawebeniye täño iwan kudup däpmäppäj kujari api ureñ täñpän kuneñ. Bureni, Anututä mäde ut yämiñkuko unita Isreltä iwaniye u täñpawakinik api täñ yämineñ.
- 6 Eruk, Anututä Isrel ämawebe täñkentäj yämikta äma kubä Saion nanik pewän äbän yäj nadätat. Anututä ude täñjirän äneñi säkgämän itnayäj täkañ unita oretoret pähap api nadäneñ!

54

Devittä Anutuken täñkentäktä yäjapıñkuk

Sifa nanik ätutä päñku Sol, Devit nintä komeken käbop käwep itak yäj iwetkuño unita nadäppäj Devittä kap ño teñkuk.

- 1 ✧ Anutu, kehäromika terak iwan keriken nanik nämagutpäj nepmañpi äneñi säkgämän kañ kuñara.
- 2 Gäkken yäjapıñira juku peñpäj nadäj namisi.
- 3 Äma komi komi ba peñawäk täñpanitä näk kumäj-kumäj nutnayäj äbäkañ. Äma udewanitä Anututa nadäjirä jopi täk täyak.
- 4 Täñpäkañ Anutu iniwä täñkentäj namik täyak. Intäjukun ämanatä watä säkgämän it namiñjirän täga it täyat.
- 5 Nämo nepmak täyak unita iwan komitä näka täñ namik täkañ ugänpäj Uraktä äyäjutpäj kowata udegän yämiñjirän paot-inik api täneñ.
- 6 O Ekäni, gäk tägagämän unita bänep täga man gäwetpäj iron kowata täñ gamayäj nadätat.
- 7 ✧ O Ekäni, gäk täñkentäj namiñjiri bäräpi yabäj ahäñkuro u kudup paot moreñkuñ. Täñpäj yabäjira gäkä iwanaye kuduhtagän däpmäj moreñkun.

55

Äma kubä noripakitä iwan täñ imänkañ yäjapik man yäjñkuk

- 1 O Anutu, yäjapik mannata juku peñpäj nadä. Butewaki terak gäwet yabäjira mäde nämo ut namen!
- 2 Nämo, juku peñpäj kowata näwet. Imata, nadäwätäkñatä kehäromina kudup yäpmäj äpätak.
- 3 Iwanayetä umun man näwerirä bumta umuntañ itat. Äma waki täñpani uwä näka gañani nadäppäj kokwawak nadäj namik täkañ unita nadäj bäräp tañi täyat.
- 4-5 ✧ Bänepñatä komi inide kubä nadätat. Kujatna bumta kwaiwäkañ umun pähap nadätat ñonitä täga nurek yäj nadätat.
- 6 ✧ Unita ñode nadätat; Näk pitna nıkek täñpän yäwänäku barak ude orek itta piäj päñku kubäken itet.
- 7 Ban kubäken-inik piäj päñku kome ämani nämoken täha bägup täñpäj itet.
- 8 Ude täñkañ umuri ahäj namitak ñonita uken käbop itet.

- 9 Unita intäjukun ämana bureni, iwanaye täŋo man yäkyäki täŋ-kuruktaŋ yämi. Imata, yotpärare taŋiken ämatä ämik kowata kowata täŋkaŋ ut täpätet mämä bumta täŋirä yabätat.
- 10 U kepma bipani yotpärare u yewa täŋpän it gwäjinŋkaŋ ämik ba kubota kudän bumta pewä ahäŋpän tokneŋ pätak.
- 11 Täŋpäkaŋ waki kädet mebäri mebäritä uken-uken kudup ahän pätak. Yotpärare gänaŋ kädet täpuri täpuriken täŋyäkŋat-yäkŋat ba komi jop nadän yämik-yämik kädettä udegän pätak.
- 12 Butewaki pähap! Iwan kubätä yänärok ude näwet täŋpän yäwänäku täga bumik nadätet. Ba kubäken nanik kubätä näka ude täŋ namän yäwänäku käbop päŋku täga itet.
- 13 * Upänkaŋ waki, notnapak bureni-inik, imaka imaka bokgän täŋpani gäkä ude täŋ namitan!
- 14 Nek inam kowat-kawän täŋpän man yänpän-nadäk säkgämän täŋkaŋ Anutu iniŋ oretta kudupi yotken bokgän kuk täŋkumäko upän udewä täyan.
- 15 Unita iwanaye täŋo kadänini nämo täreŋirän kaŋ paorut! Ba kodak itpän kumbani komeken kaŋ ärmoŋput! Imata, kudän wakiwakitä äma udewanikät kentäŋpän it-inik täk täkaŋ.
- 16 Upänkaŋ näk Ekäni Anutuken gera yänjira api täŋkentän namek.
- 17 * Tamimaŋ ba kepma bipani bäräpinata nadänpän yänapik-apik gerana uken pewa äroŋirän api nadän namek.
- 18 Ude täŋkaŋ ämik pähap gänaŋ iwanaye mäyapät ämik tänayaŋ täkamärken uken nanik äneŋi säkgämän nämagut yäpmän api äbek.
- 19 Bureni, Anutu intäjukun itpän kaŋiwat piä ärowani täŋ yäpmän äbukotä itak, pen api it yäpmän äroweko unitä yänapik manna nadän namiŋpän iwanaye komi piäken api yepmaŋpek. Imata, äma uwä Anututa nämo umuntaŋkaŋ kädet wakita mäde utta bitnäk täkaŋ.
- 20 Täŋpäkaŋ notnapak iwan täŋ namani unitä yänkehäromtak mani irepmitpän noriye mäyapta iwan täŋ yämik täyak.
- 21 * Menitä gäkŋi ärut namik täyak upänkaŋ bänepitä näka kokwawak namik täyak. Mani säkgämän, gäkŋi nitek upänkaŋ päip päraŋi udewani.
- 22 * Unita ämawebenaye, ŋode täwera nadäwut; Ekänitä äma siwoŋi yabän äwaräkuk täŋirän iwaniyetä täga nämo yärepmitneŋ. Unita nadän bäräpjin kudup Ekänikengän peŋirä api täŋkentän tamek.
- 23 Täŋpäkaŋ Anutu, gäk äma kumän-kumän däpani ba jop manman yäwani unitäŋo irit kuŋat-kuŋari kudup nämo täreŋirän yän-yäkŋat yäpmän päŋku ini awaŋ gänaŋ api yepmaŋpen. Täŋ nähä gäka nadän gamikinik pen api täŋ yäpmän ärowet.

56

Devittä Anututa nadän imikinik täŋpän yänapik man ŋo yänjuk

Filistia naniktä Devit Gat komeken inŋitkuŋo unita nadänpän kap ŋo teŋkuk.

- 1 * O Anutu, iwanaye jop nadän komi wari wari namik täkaŋ unita butewaki nadän namiŋpän täŋkentän namisi!
- 2 Yänetak bipmäŋtak iwanaye nutnayaŋ täk täkaŋ. Iwanaye u yarägän nämo, mäyap-inik.
- 3 * Ude täŋirä umuntaŋpän, Ekäni ärowani, gäkä terak tubeŋ kuŋpän it täyat.
- 4 * Bureni, Anutu terak tubeŋ kuŋpänä nämo umuntak täyat. Nämo, täŋkentän namikta yänkehäromtak man yänkuko u juku piŋpän iniŋoret täyat.
Ude täŋjira ämatä imaka kubä täŋ namikta nämo umuntak täyat.
- 5 Täŋpäkaŋ kepma kepma iwanayetä bäräpi mebäri mebäri namik täkaŋ. U täga kubä täŋ namikta nämo nadäk täkaŋ.
Nämo, waki täŋ namiktagän yänpän-nadäk täk täkaŋ.
- 6 U kubäkengän päŋku käbop itpän näk nutta yänpän-nadäk täŋkaŋ nabän näwat täkaŋ.
- 7 Unita Anutu, wakinita kowata komi piäken yepmaŋ! Yabän koreweno! Kokwawakka terak kehäromini däpmän tokät yämi.

* 55:13: 2Sml 15:12; Sam 41:9 * 55:17: Sam 92:2; Apos 10:3, 10:30 * 55:21: Sam 12:2, 28:3, 59:7; Snd 5:3-4
* 55:22: Sam 15:5, 37:5, 1Pi 5:7 * 56:1: 1Sml 21:13-15 * 56:3: 1Sml 30:6, 2Sto 20:3 * 56:4: Sam 118:6; Ais 31:3;
Hib 13:6

- 8 Nāk bārāpi gānaŋ jide itat u kudup nadāŋ namitan. Ba konāmna pito jide māŋkaŋ u kudup daniŋpāŋ nadāk tāyan.
Bureni, u kudup tawaŋ terak kudān tāk tāyan.
- 9 * Unita Anutu, gākken gera yāwayāŋ tāyatken nadāŋ namiŋjiri iwanaye nabāŋ umuntaŋpāŋ āneŋi āyāŋutpeŋ api kuneŋ. Ude tāŋjiri ŋode kaŋpāŋ api nadāwet; Anutu nāk gārak itak yāŋ api nadāwet.
- 10 Ekāni uwā tāŋkentāŋ namikta yāŋkehāromtak man yāŋkuko u juku piŋpāŋ iniŋoret tāyat.
- 11 * Ude tāŋpāŋ Anutu terak tubeŋ kuŋpāŋā nāmo umuntak tāyat. Bureni, āmatā imaka kubā tāŋ namikta nāmo umuntak tāyat.
- 12 Unita Anutu, imaka gamikta yāŋkehārom taŋkuro u bureni api gamet. Uwā bānep tāga man yāŋpāŋ api gamet.
- 13 U imata, nāk awaŋ pomiken nanik nāmagutkuno unita. Eruk, apiŋo Anutu iŋamiken irit tāŋo peŋyāŋek gānaŋ itat.

57

Āma kubā Anutuken tāŋkentāk yāpmākta gera yāŋkuk

Devittā Solta umuntaŋpāŋ metāŋpeŋ pāŋku mobā kāwut kubā gānaŋ kābop itkukken uken kap ŋo teŋkuk.

- 1 * O Anutu, nāk watā it nami yāŋpāŋ dubikaken āretat unita butewaki nadāŋ namisi. Jirokaken āyuŋ tāŋ namiŋ yāpmāŋ kuŋjiri imaka umuri nāk tāŋpāwakta itak ŋo kaŋ paoran!
- 2 * Nāk Anutu tāŋpāmōre māhemiken tāŋkentāk yāpmākta gera yāyat. Anutu u tāŋkentāŋ namiŋjirān imaka kubāta nāmo wāyākŋek tāyat.
- 3 Unita nadātat; Anututā nāka nadāŋ namikinik tāŋpāŋ nāmo nepmak tāyak. Nāmo! U kunum gānaŋ itkaŋ nākŋo yāŋapik manna nadāŋpāŋ wakiken nanik api nāmagurek. Nāmagutpāŋ iwanaye tāŋo kehāromi api yāpmāŋ āpek.
- 4 * Aŋ āgwāri, āma yeŋpāŋ nāŋpanitā-yāŋ nāk it gwājikaŋ. Meni uwā pāraŋi-inik, tenāŋ kenta boham udewani. Tāŋkaŋ meberi uwā pāip pāraŋi ude.
- 5 Unita Anutu, wāpka biŋam ārowani kwawak pewi kunum gānaŋ ba kōmeni kōmeni ahāŋjirān āmawebe kuduptagān kaŋ kaŋpāŋ nadāwut.
- 6 Nadātan? Iwanta nāk nepmāŋjitta buŋep nākā kādetken tāŋpāŋ peŋkuŋo unita nadāŋ bārāptā nākŋo kehāromina kudup yāpmāŋ āpatak. Tāŋpākaŋ wisik! Nāk nepmāŋjitta buŋep tāŋkuŋo unitā āyāŋutpāŋ ini yepmāŋjtkuk!
- 7 * O Anutu, bānepnatā gāka nadākinik kehāromi tāŋ gamitat unita kap terak ganiŋoret tāyiwal!
- 8 Eruk bānepna, pidām tāyi! Tāŋkaŋ wagām gita in udegān, kap tekta pidām tākot! Pidām taŋpāŋ kōme nāmo yāŋeŋjirān kap tena!
- 9 Ekāni, wāpka kābop nāmo api pewet! Nāmo, āmawebe gāka nāmo nadāk tākaŋ u bāmopiken bānep tāga terak wāpka biŋam api ganiŋ oreret.
- 10 * Tāŋpākaŋ Anutu, gākā ninta butewaki nadāŋ nimik tāyan u kāroŋi boham, kunum yāpureko ude bumik. Tāŋkaŋ ninta nadāŋ nimikinik tāk tāyan u ārowani.
- 11 Unita Anutu, wāpka biŋam ārowani kwawak pewi kunum gānaŋ ba kōmeni kōmeni ahāŋjirān āmawebe kuduptagān kaŋ kaŋpāŋ nadāwut!

58

Anututā āma waki tāŋpanita kowata yāmikta yāŋapik man

- 1 Intājukun āma, in maŋ yāpmāŋ danik piā tāk tākaŋ u siwoŋi tāk tākaŋ ba nāmo? Tāŋkaŋ man siwoŋi bureniŋān yāk tākaŋ ba nāmo?
- 2 Nāmoinek! Waki jide tākta nadāk tākaŋ ugānpāŋ tāk tākaŋ. Ude tāŋkaŋ āmata komi jop nadāŋ bumta yāmik tākaŋ.
- 3 Āma waki udewani goretgān kuŋat tākaŋ. Uwā jop manman yākyāk kādet pengān ahāŋpāŋ yāwanitā yāŋtāŋ ābāk tākaŋ.
- 4 Meni jinom u komi, gāmok komi tāŋo meni ude. Ba jukuni pik tāŋpani.

* 56:9: Sam 56:4; Rom 8:31 * 56:11: Sam 56:4 * 57:1: 1Sml 22:1, 24:3 * 57:1: Sam 56:1, 63:7; Ais 26:20
* 57:2: Sam 38:8 * 57:4: Sam 55:21, 64:3; Snd 30:14 * 57:7: Sam 108:1 * 57:10: Sam 36:5, 103:11, 108:4

⁵ U but ägwäri bumik. Mähemitä man yäñirän täga nämo nadäwek. Iniken gärip terakgän kuñarek.

⁶ Eruk Anutu, añ komi umuri ñonitäño meni däpmäj tokät täñpi kut.

⁷ Ude täñjiri ume madäñpewä kuk täkañ ude kuñpäñ paot-inik kañ täñput. Ba mup kädet miñjin ämatä yeñ gatäk täkañ ude yeñ gatäwut.

⁸ * U gatäk-kubit yeñ kokoyäj täñpä kuk täkañ ude yeñ kokoyäwut. Ba nanak paki meñ koki gänañ kumäjkañ ahäñpäñ dupik ikek pat täkañ ude kañ äworewut.

⁹ Ba mup däpmäj täkñek täkañ ude nämo nadäñjirä bäräñek-inik kañ däpmäj täkñeñ täñpä kut. Bureni, Anututä iniken kokwawaki pähap terak pen irirä api piäj äreyäj täñpäñ kuneñ.

¹⁰ Täñpäkañ waki täñpanitä komi nadäñjirä äma siwoñitä yabäñkañ oretoret api täneñ. Täñpäñ waki täñpani täño nägät gwägu ude tokñeñirän äma siwoñi kuroñitä api yeñ weneñ.

¹¹ * Ude ahäñjirän ämawebe ätutä api yäneñ; Siwoñi ämawebe gwäki täga bureni-inik yäpmäk täkañ.

Apiño nadäkamäj; Anutu kubä unitägän ämawebe kuduptagän kädet siwoñi terakgän yäpmäj danik täyak. Ude api yäneñ.

59

Iwantä utnayän jämjäm parirä Devittä Anutuken gera yäñkuk

Soltä komi ämaniye ätu Devit kumäj-kumäj utta yäwerän päñku yot yämaken jämjäm patkuñjo unita nadäñpäñ kap ño tenkuk.

¹ * Anutuna, watä it naminpäñ iwan nutnayäj wari wari äbäk täkañ unita itpipiñ namisi.

² Äma wakiinik, äma kumäj-kumäj däpani u bämopiken nanik nämagusi!

³ U yabä! Äma komi komi u änok kubägän itpäñ näk nutta itsämäjkañ u. Uwä näkä momi ba goret kubä täñkuro unita nämo.

⁴ Nämo! Ekäni, näk waki kubä nämo täñjira näk nutta bäräñeñ äbäkañ.

⁵ Unita Ekäni Anutu ärowani, gäk kikñutpäñ bäräñeñ äbä täñkentäj namisi. Isrel täño Anutu gäk äbä äma waki täñ namik täkañ u kañ yabäñpäñ-nadä!

Ude täñkañ guñ äbot, äbori äboriken nanik äma wakiinik täñpani ño komi yäminkañ nämo yabäj korewen.

⁶ Äma uwä bipani bipani añtä-yäj yäñgera-gera yäñkañ yotpärare gänañ käbop käbop kuñjat täkañ.

⁷ Man komi komi ba yäñärok man yäk täkañ unita juku peñpäñ nadäsi. Meni jinom uwä pärañi-inik, päip bumik.

Täñkañ äma kubä nämo nibäñpäñ nadätak yäj nadäk täkañ.

⁸ Upäñkañ nämo! Ekäni gäk guñ äbot u yäñärok yäwetpäñ yabäj mägayäk täyan.

⁹ * Ude täñjiri unita kehäromikata nadäkinik täyat. O Anutu, gäk käbop irit mobä käwutna.

¹⁰ Ämawebe, in nadäkañ? Anutuna uwä nadäj namikinik täñpäñ dubinaken äbä it naminjirän iwanaye täño kehäromini api yäpmäj äpäñ morewet.

¹¹ Täñpäkañ Anutu, kumäj-kumäj bäräñeñ nämo däpen. Ude täñpayäj täno uwä ämawebenayetä gäkño kehäromikata bäräñeñ guñ täneñta.

Unita Ekäni watä ämanin, kehäromika terak kehäromini yäpmäj äpäñpäñ jop yäwat kireñpewi kañ kuñtäñpä kut.

¹² Äma uwä meni jinomken, man yäkyäkiken u momi täktäk täño man ugänpäj yäk täkañ unita ärowani kudän unitä äyäjñutpäñ buñeñtä-yäj yepmäñiton.

¹³ Täñpäkañ man wakiwaki ba jop manman yäk täkañ unita yäñpäñ kokwawakka terak kumän-inik kañ täñpi wawut.

Ude täñjiri ämawebe kudup ñode api nadäneñ; Anututä Isrel ämawebe uwä yabäj yäwat täyak.

Täñpäñ ugän nämo. Kome pähap pat yäpmäj kuyak u kudup kañiwat täyak yäj api nadäneñ.

¹⁴ Iwanaye uwä bipani bipani añtä-yäj yäñgera-gera yäñkañ yotpärare gänañ käbop käbop kuñjat täkañ.

- 15 U an̄tā ketem nan̄pāṅ nāmo tokṅewāpāṅ ijin̄tāṅ kuṅat tākaṅ ude kuṅatkaṅ nakta yewāpāṅ yāṅkāhān-kāhān yāṅtāṅ kuṅat tākaṅ.
- 16 * Tāṅpākaṅ nāhā kehāromikata yāṅpāṅ kap terak ganiṅ ubiṅ api tek tāṅpet. Tamiman̄ tamiman̄ nāka nadāṅ namikinik tāk tāyan unita nadāṅpāṅ kap kwawakgān api tek tāṅpet.
U imata, gāk kābop irit mobā kāwutna ude it namik tāyan. Ba bārāpi kadāniken āyuy tāṅ namik tāyan.
- 17 * Unita Anutu itkentākna, gāk wāpka api ganiṅoret tāṅpet. Gāk kābop irit mobā kāwutna unita.
Anutu, gāk nadāṅ namikinik tāṅpani Anutuna.

60

Juda āmawebe Ekānitā āneṅi yāmagutta gera yāṅkuṅ

- 1 * Anutu, gāk māde ut nimiṅpāṅ kehārominin kudup yāpmāṅ āpāṅ moretan. Gāk kokwawak nadāṅ nimiṅkunopāṅ apiṅo āneṅi nimagut.
- 2 Gākā ude tāṅ nimiṅkuno uwā tāṅpewi kome kwaiṅpāṅ kudup duṅ-weko ude bumik. Unita āneṅi yāpi tāgawut!
- 3 Āmawebekaye ninta bārāpi taṅi nimiṅiri, āmatā wain ume nan̄pāṅ tāṅguṅguṅ tāk tākaṅ ude tāṅtāṅ kuṅatkamāṅ.
- 4 * Upāṅkaṅ āmawebe gāk gāmotkaken kuṅat tākaṅ unitā kakta kudān kubā kwawak peṅkun. U kaṅpāṅ nadāṅpāṅ iwan yārepmiṅpāṅ gākken sākgāmān itta bārāṅeṅ pāṅku dubinaken irut yāṅpāṅ ude tāṅkun.
- 5 Unita yāṅapik man̄nin nadāṅ nimiṅpāṅ ketka kehāromitā tāṅkentāṅ nimi. Ude tāṅjiri āmawebe gākṅa gāripi nadāṅ nimik tāyan nin sākgāmān kaṅ itna.
- 6 Anutu ini eṅiken itkaṅ ṅode yāṅkuk; Iwan tāṅo kehāromi kudup yāpmāṅ āpāṅ moreṅpāṅ oretoret terak ṅode api tāṅpet; Sekem kenta Sukot kome yāpmāṅ daniṅpāṅ āmawebenayeta api yāmet yāk.
- 7 Tāṅpāṅ ugān nāmo. Gileat Manase kome u imaka, nākṅo. Tāṅkaṅ Efraim kome u nākṅo kurepā ude, ba Juda kome u kehāromina kwawak pewā ahāwani yāk.
- 8 Tāṅpākaṅ Moap kenta Idom kometā watā piā tāṅ namik tākaṅ. Tāṅkaṅ Filistia nanik tāṅo kehāromini yāpmāṅ āpāṅpāṅ oretoret tāyat yāk.
- 9 Eruk Anutu, netātā yotpārare yewa kehāromi nitek, Idom komeken itak uken āmik tākta nāmagut yāpmāṅ kwek?
- 10 Nāmo! Gāk māde ut nimiṅkuno unita jop itkamāṅ. Gāk imata nintāṅo komi āmakāt āmikken bok kukta gaṅja tāk tāyan?
- 11 * Eruk Anutu, gāk tāṅkentāṅ nimiṅiri uyaku iwan tāga dāpmāṅpāṅ yāwat kirene. Āmatā tāṅkentāk tāk tākaṅ u jopi, kehāromini nāmo.
- 12 Unita nadākamāṅ! Anutu, gākkāt bok uyaku iwan tāṅo kehāromini tāga api yāpmāṅ āpne!

61

Anututā watā it imikta yāṅapik man yāwani

- 1 O Anutu, nāk gākken gera yāṅjira nadāṅ nami! Ba yāṅapik mannata juku peyi.
- 2 * Komena peṅpeṅ pāṅku kome gāgāni kāda itpāṅ nadāṅ bārāṅ tāyat. Unita gākā tāṅkentāṅ nam yāṅ nadāṅpāṅ gākken gera yāyat.
Gākā ābā nāmagut pāṅku pom migupi terak ude bumik nepman̄jiri iwantā nāk tāṅpā wanēṅtawā.
- 3 * O Anutu gāk kubā-tāgān watā sākgāmān it namik tāyan. Ba gāk kubā-tāgān yewa kehāromi tāṅ namiṅjiri iwantā tāga nāmo nutneṅ.
- 4 * Unita gāk nadāṅ namiṅjiri dubikaken tārek-tāreki nāmo kaṅ it yāpmāṅ ārowa. Barak miṅjitā nanaki piri gānaṅ uyiṅ-piṅjitpāṅ pat tākaṅ ude tāṅ nam.
- 5 O Anutu, imaka imaka tākta gākken yāṅkehāromtak man yāṅjira nadāṅkun. Tāṅpāṅ āmawebe gāk ganiṅoret tākaṅ unita imaka imaka yāmikta yāṅkehāromtak man yāṅkuno udegān nāka imaka, namiṅkun.

* 59:16: 2Sml 22:3; Sam 46:1, 88:13 * 59:17: Sam 59:9-10 * 60:1: 2Sml 8:13, 1Sto 18:12 * 60:4: Ais 5:26, 11:10-12 * 60:11: Sam 118:8, 146:3 * 61:2: Sam 18:2, 42:6, 77:3, 94:22 * 61:3: Snd 18:10 * 61:4: Sam 17:8, 27:4, 91:4

- 6 Unita Anutu, Intäjukun äma täñkentäj iminjiri kome terak ño kadäni käronji kañ it yäpmäj ärowän.
- 7 Uwä gäk injamkaken irit bägupiken kehäromigän kañ irän. Täñpäj iron gäkä nanik unitä täñkentäj iminjirän kañ kuñarän. Ba watä it iminjpäñ nämo tewen.
- 8 * Ude täñjiri yäñkehäromtak man yäñkuro uwä nämo api guñ täwet. Täñkañ kepma kepma kap terak wäpka api ganiñoret täñpet.

62

Anutu kubä unitägän nintäño watä äma bureni

- 1 * Täñkentäj namikta Anutu unitagän kwikinik itsämäk täyat. U kubä terakgän yengäma pek täkañ.
- 2 * U kubä-tägän nabäj näwatpäñ wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämo api närepmitneñ.
- 3 Eruk iwanaye, in ñode yäjira kowata näwerä nadäwa; Näk nutta wari wari api täk täneñ ba? Näk kehäromina nikek nämo, yewa yeñ wewani udewani unita näk täñpawakta täk täkañ u jidegän api penenñ? Kowata näwerut!
- 4 Ämawebe naniñ oret täkañ upäjkañ inä wäpna biñam yäpmäj äpäktägän nadäk täkañ. Täñpäj jop yäñnäñpatta gäripi nadäk täkañ. Täñkañ mejintäwä man säkgämän näwet täkañ upäjkañ bäneppin-täwä ini kañ wawän yäj nadäk täkañ.
- 5 * Upäjkañ jop uken! Anutu kubä uterakgän yengäma pek täkañ. U kubä-tägän täñkentäj namikta itsämäk täyat.
- 6 U kubä-tägän nabäj näwatpäñ wakiken nanik nämagut täyak. U näk gäarak irirän iwanayetä näk täga nämo api närepmitneñ.
- 7 * Täñpäj Anutu unitägän täga api nämagurek, ba wäp biñam api namek yäj nadäñpäñ it täyat. U kubä-tägän watä kehäromi it namiñpäñ käbop nepmak täyak.
- 8 * Unita ämawebenaye, kadäni kadäni Anutu terakgän yengämä pek täkot. U käbop irit mobä käwutnin unita nadäj bäräppin u ba u kudup yäjähäñpäñ iwet täkot.
- 9 Täñpäkañ ämawä imaka jopi, me woñ bumik. Äpani ba ärowani u kubägän, jopigän. Anutu injamiken imaka bäräpi-inik nämo, pidämi-inik, ehät woñ ude bumik.
- 10 * Unita monenñ tuñum terak nadäk kehäromi nämo penenñ. Äma täñyäkñatpäñ tuñumi nämo kubo täneñ.
Nämo, kädet udewani terak imaka bureni kubä nämo api kañ-ahäneñ. Ba monenñ tuñumjin tañ pat tamineño upäjkañ uniterak nämo yengämä pewäpäñ itneñ.
- 11 Ude nämo! Anututä man ñode yäkgän täñjirän nadäñkut; Kehäromi mähe mi u Anutu näkña itat yäk.
- 12 * Bureni Ekäni, nadäj nimikinik täk täyan uwä siwoñi uterakgän. Gäkña-tägän ämawebe kudup täktäki terak gwäki kowata yämik täyan.

63

Äma kubätä Anutu dubiniken itta gäripi nadätak

Devit Juda kome kawukiken kuñatkañ kap ño tenkuk.

- 1 * Anutu, gäk näkño Anutu. Gäkagän gäripi nadäk täyat. Näk dubikaken itta bänepnatä etä itak.
Äma kome kawukiken kuñatkañ umeta wakiinik yek täkañ, näk gäka udegän nadäk täyat.
- 2 Nadäj namiñjiri kudupi yotken äronpäñ gäk gabäwa! Äronjira kehäromika ba wäpka biñam säkgämän kañ näwoñäre!
- 3 Anutu, gäkä iron täñ namik täyan unitä kome terak irit täño gäripi u irepmit täyak. Ude täñ namik täyan unita ganiñ oretat.
- 4 Täñkañ kome ño terak irayäj täyat udegän ganiñ orettängän api paoret. Ba ketna yäpmäj akuñpäñ gäkkengän yäjapik man api yäk täñpet.

* 61:8: Sam 56:12 * 62:1: Sam 37:39, 59:9 * 62:2: Sam 62:6, 89:26 * 62:5: Sam 62:1 * 62:7: Sam 46:1, 85:9 * 62:8: 1Sml 1:15; Sam 52:8; Ais 26:4 * 62:10: Ais 61:8; Ese 22:29; Luk 12:15, 1Ti 6:10 * 62:12: Jop 34:11; Sam 103:8; Jer 17:10; Mat 16:27; Rom 2:6, 1Ko 3:8; Rev 2:23 * 63:1: 1Sml 23:14 * 63:1: Sam 42:2, 84:2, 143:6

- ⁵ Anutu, gäk mäjona towinjiri säkgämän it täyat, ämatä ketem gäripi nikek nanjan it takan ude. Unita oretoret tänpäj menatä kap terak api ganiñoret tänpet.
- ⁶ * Bipani, patpat bægupnaken kadäni käronj gäka nadäj gaminjan pat täyat.
- ⁷ * Bureni Anutu, gäk täjkentäkna. Unita gäkä nabäj näwariri jirokka gänañ oretoret kap tenpäj pat täyat.
- ⁸ * Näk gäk tubenjan kunjira ketka bure kädätä täñ-mehamtañ namik täyan.
- ⁹ Ude täjkentäj namik täyan unita äma ätutä nutnayäj takan unita näk ñode nadätat; Äma udewani tänpä wawäpäj kumäj-kumäj komeken api äpmoneñ!
- ¹⁰ Bureni, ämik ahänjirän iwanaye u paorirä añ ägwäritä tohari api nan paotneñ.
- ¹¹ * Tänpäkanj Juda täño intäjukun äma näk, Anututa bänep täga api nadäj yäpmäj ärowet. Täñjira äma Anutu täño wäpi terakgän it takan, u kuduhtagäntä Anutu api iniñ oretneñ. Täñ Anututä jop manman yäwani unitäño meni tänpipinjirän mankum-inik api itneñ.

64

Devit Anututä watä it namän yänpäj yäñapinjak

- ¹ Eruk Anutu, näk bäräpi terak itat unita butewaki gerana ño nadäj nami! Iwanayeta bumta umuntak täyat unita watä it naminjiri paoretawä.
- ² Äma wakiwaki komi namikta änok änok kuñatkan yänpäj-nadäk täk takan unita itpipin namisi.
- ³ Äma uwä meberi pärañi-inik, päip wädäwani ude. Man yäk takan u tenäj ukeño ude namäkta gwäjik takan.
- ⁴ U jop manman yäkta mäyäkät nämo pidämigän yäntäj kuñat takan. U yänpäj-yabäj yawat man terak äma täga tänpäwakta bätakigän nadäk takan.
- ⁵ * Waki täkta täjkentäk-kentäk terak täk takan. Tänpäj äma yepmäñitta buñep udeken udeken kan täna yäj yänpäj-nadänpäj ñode yäk takan; Täñitna ämatä täga nämo nibäneñ yäk.
- ⁶ Bureni, waki täkta yänpäj-nadänpäj ñode yäk takan; Tawan pekamäj ño säkgämän täkamäj yäk. Ämatä wärämütñañi nämo yäj yäk takan.
Yäke! Äma täño bänep nadäk-nadäkken waki pätak u nadäwä tärenañi nämo!
- ⁷ Upänkan äma udewaniwä Anututä tenänpäj yamänjirän jibi bäräneñ api yäpneñ.
- ⁸ Meni jinom komi unita yänpäj tänpän wanjirä äma u yabänkan wisik yäj api yäneñ.
- ⁹ Ude täñjirän kanjan ämawebe kuduhtagäntä umuntanpäj Anutu täño täktäki unita pen juku pinpäj binjami api yäntäj kuneñ.
- ¹⁰ * Bureni-inik, Anututä ude täñjirän ämawebe siwonjita kanjan oretoret tänpäj säkgämän itta uken api kuneñ.
Tänkan ämawebe tägatäga u Anutu api iniñoret täneñ!

65

Anututa oretoret tänpäj bänep täga man iwetkun

- ¹ Anutu, nin pomka wäpi Saion u äronpäj wäpka ganiñ oretpäj imaka imaka täñ gamikta yänkehäromtak man yänkumäño u nämowä nämo api täne.
- ² Gäk komen äma nintäño yäñapik man nadäj nimik täyan unita ämawebe kuduhtagän ganiñ oretta gäckengän äpi ärenek.
- ³ Täñkanj momininta nadänpäj mäyäk nadäwätäk pähap täk täkamäj upänkan Anutu gäkä mominin peñ nimik täyan.
- ⁴ * Bureni Anutu, äma gäkña iwoyänpäj enjaken yäj-yäkñat yäpmäj kuk täyan, äma udewani oretoret terak kuñat takan.
Imata, kudupi yotka u gänañ imaka gäripi mebäri mebäri itkan u nimik täyan unita.
- ⁵ Anutu, nin gäkken yäñapinjitna gäkña-tägän äneñi nimagut täyan. Täñjiri säkgämän it täkamäj. Imaka imaka täñ nimik täyan unita nadäna gäripi inide kubä täk takan.
Gäk ude täk täyan unita ämawebe komeñi komeñi, tuän ba gwägu pähap udude këda itkan u gäk nadäj gamikinik täk takan.

* **63:6:** Sam 42:8, 119:55, 149:5 * **63:7:** Sam 61:4 * **63:8:** Ais 26:9 * **63:11:** Lo 6:13; Ais 45:23 * **64:5:** Sam 10:11, 59:7; Snd 1:11 * **64:10:** Sam 32:11, 58:10, 68:3 * **65:4:** Sam 33:12, 36:8, 84:4

⁶ Ekäni, gäk kehäromika nikek. Unita gäkä täjpwewi pom pähap-pähap ahäntäj kuŋkuŋ itkaŋ.

⁷ Gäk kubä-tägän gwägu pähap täjpwewi mänit paoränkaŋ kwikinikgän it täyak. Udegän, komen ämawebe täjjo ämik täj-urukuruk unitäjo kehäromini yäpmäj äpäk täyan.

⁸ Täjpäkaŋ nin-tägän nämo ganiŋoret täkamäj. Nämo, ämawebe komeni komeni, edap äbäk täyak käda ba äpmok täyak käda u kudän kudupi täk täyan unita nadäwätäk pähap täk täkamäj.

Täjpäj gäk wäpka biŋam kap terak ganiŋoret täkamäj.

⁹ ✧ Anutu, gäk kometa watäni säkgämän itpäŋ iwän iweri tanjirän kome gakuŋi nikek täk täyak. Gäkä komeni komeni ume kuduŋtagän peŋkuno u nämo kumänjirä ketem säkgämän ahäk täkaŋ. Gäkŋa täjpwewi ahäk täkaŋ.

¹⁰ Bureni, gäkä iwän yäjpewi tanjirän piä gänaŋ kome näbäni tanjirän ketem säkgämän ahäk täkaŋ.

¹¹ Gäk kome nadäj iminjiri kome uken ketem ahäj-bumbum täk täkaŋ.

¹²⁻¹³ Ude täjiri kome kawukiken upäŋkaŋ ketem säkgämän ahäjirä pom terak sipsip imaka, ahäj-bumbum täk täkaŋ.

Täjpäkaŋ pom ba imaka imaka kuduŋtagän gäka oretoret pähap nadäjpäj kap tek täkaŋ.

66

Uraktä imaka imaka tägaŋän täk täyak

¹ ✧ Äma ba imaka kome terak kuŋat täkaŋ, in kuduŋtagän bänep oretoret gera terak Anutu ininj orerut!

² Wäpi biŋam yäpmäj akuŋpäŋ kap teŋ imut! Ininj oretoret kap tek-inik täŋ imut.

³ Täjpäj Anutu ŋode iwerut; Imaka täk täyan uwä tägaŋämän-inik! Kehäromikatä täjpewän iwankaye gämotkaken maŋ-patäbot täkaŋ.

⁴ ✧ Ämawebe kuduŋtagän oraŋ gamik täkaŋ. Oraŋ gaminjpäŋ wäpka biŋam yäpmäj akuk täkaŋ.

⁵ ✧ Ämawebe, in äbut! Äbäŋkaŋ Anututä imaka imaka täk täjŋkuko unitäjo biŋami nadäwut. Äbä imaka kudupi, ämawebe bämpiken täjŋkuko unitäjo manbiŋam nadäwut.

⁶ ✧ Anutu uwä ŋode täjŋkuk; Ume taŋi täjpewän däkŋeŋpeŋ kuŋŋi kuŋŋi kuŋjirän kome kawuk tanjirän kädet patkuk. Kädet parirän ämawebe kuroŋitä bämpogän yeŋtäj kuŋkuŋ.

Anututä ude täj yämiŋkuko u juku piŋpäŋ oretoret pähap nadäkot!

⁷ Anutu uwä intäjukun itkaŋ kehäromini terak kaŋiwat piäni täk täyak. Täjkaŋ guŋ äbottä peŋawäk täj namineŋ yäj nadäjpäj yabäj yäwat täyak.

⁸ Unita ämawebe, in Uraknin u ininj orerut! Wäpi biŋam yäpmäj akukta kap tanjigän tenjirä ätutä nadäwut!

⁹ ✧ Imata, Anutu unitä watä kehäromi it nimirän kadäni karoŋi it yäpmäj äbäkamäj. Watä kehäromi it nimirän iwantä kehärominin täga nämo yäpmäj äpneŋ.

¹⁰ ✧ Anutu, gäk tänyabäkken niŋmaŋkun. Upäŋkaŋ tänyabäk uken jop nämo niŋmaŋkun. U nintäjo irit kuŋat-kuŋatnin yäpä tägakta niŋmaŋkun.

¹¹ Gäk nibäj äwaräkuk täjiri buŋeŋtä niŋmäŋitkuk. Täjpäj bäräpi taŋi nintä terak kotaŋ niwatkun.

¹² Gäk nibäj äwaräkuk täjiri ämatä yeŋ niwat päpmo niŋmaŋkuŋ. Gäk nadäjiri ume ba kädäp gänaŋ niŋmaŋpä äpmonkumäj.

Ude täjkuŋopäj gäkä wädäj päbä kome säkgämän-ken niŋmaŋkun.

¹³⁻¹⁴ Täjpäkaŋ Anutu, bian bäräpi ahäj naminjirän u ba u api täjpet yäjpäj yäjkehärom tanjkuro unita nämo guŋ täyat.

Nämo, ganiŋ oretta ŋode api täjpet; Kudupi yotken äbä tom api ijin gamet.

¹⁵ Tom gupi taŋi, sipsip, bulimakau ba meme ämanipäj api ijin gamet.

✧ 65:9: Lo 32:2; Sam 46:4, 72:6, 104:13, 104:24, 147:8, 147:14 ✧ 66:1: Sam 100:1 ✧ 66:4: Sam 67:3, 96:1-2, 117:1

✧ 66:5: Sam 46:8 ✧ 66:6: Kis 14:21; Jos 3:14-17 ✧ 66:9: Sam 121:3 ✧ 66:10: Sam 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9, 1Pi 1:6-7

- 16 Eruk, ämawebe Anutu oraŋ imik täkaŋ, in kudup äbäkaŋ imaka imaka Uraktä täŋkentäŋ namik täŋkuko unita yäŋjira nadäwut.
- 17 Bian gera yäŋjira nadäŋ namiŋkuko unita kap terak wäpi biŋam yäpmäŋ akuŋkut.
- 18 ✧ Täŋpäŋ kädet waki täkta gäripi nadäŋkaŋ Anutuken gera yäŋkut yäwänäku nämo nadäŋ namän.
- 19 ✧ Upäŋkaŋ, bureni-inik! Näkŋo yäŋapik manna nadäŋ namiŋkuk.
- 20 Unita Anutu iniŋ orerut! Imata, näkŋo yäŋapik geranata mäde nämo utkuk. Täŋpäkaŋ butewaki nadäŋ namiŋpäŋ nämo nepmaŋkuk.

67

Anututa bänep täga kap tewani

- 1 ✧ Anutu, gäk butewaki nadäŋ nimiŋpäŋ iron täŋ nimi. Ude täŋ nimiŋjiri säkgämän kaŋ itna!
- 2 Ude täŋjiri komen äma äbori äboritä gäŋŋo ironka ba yäpätägak piäka u kudup kaŋ kawä tärewut.
- 3 Anutu, gäk ude täŋjiri äma äbot kuduŋtagän uken-uken naniktä bänep täga nadäŋpäŋ kaŋ ganiŋ orerut.
- 4 ✧ Täŋpäkaŋ äma mebäri mebäritä bänep täga nadäŋpäŋ oretoret kap terak kaŋ ganiŋ orerut. Imata, gäkä äma äbot täŋo mani ba nadäk-nadäki kädet siwoŋji terak yäpmäŋ danik täyan. Ba komen äma uken-uken nanik kädet tägaken yämagut yäpmäŋ kuk täyan.
- 5 Unita Anutu, äma uken-uken naniktä Anutu gäk kaŋ ganiŋ orerut. Äma äbori äbori kuduŋtagäntä wäpka yäpmäŋ akuk täkot!
- 6 ✧ Ai, ämawebe, in nadäkaŋ? Anutu täŋo iron pähap terak kometä ketem bureni nimik täyak. Anutunin, Anutu Bureni-inik uwä iron pähap täŋ nimik täyak.
- 7 Bureni! Anututä iron täŋ nimik täyak unita ämawebe it yäpmäŋ päŋku kome tärek-tärekken itkaŋ in kuduŋtagän Ekäni oraŋ imut!

68

Isrel ämawebe Anututä täŋkentäŋ yämiŋkuko unita oretoret kap tewani

- 1 Anutu, bäräŋeŋ akuŋpäŋ iwankaye kokwawak nadäŋ gamik täkaŋ u däpmäŋ yäwat-kireŋpewi kuŋtäŋpä kut!
- 2 Mänittä gupe piäŋ iwat-pewän paotpeŋ kuk täkaŋ ude däpmäŋ yäwat kireŋpewi kut. Ba tom gakŋi kädäpken ijiŋpewä mutpäŋ ume äworeŋpäŋ paot täkaŋ ude, wakiwaki täŋpani Anututä äbäŋjirän udegän kaŋ täŋput!
- 3 Täŋpäkaŋ äma siwoŋitä Anutu iŋamiken ŋode kaŋ täŋput; Bänep täga nadäŋpäŋ oretoret gera kaŋ yäk täŋput!
- 4 Anututa kap teŋ imiŋpäŋ wäpi punin-inik pewut! Gubam terak äbätak unita kädet ket ut imikot! U wäpi Ekäni, iŋamiken oretoret täŋput!
- 5 ✧ Anutu u kudupi yoriken itkaŋ nanak kodäŋa ba webe kajatta watä it yämik täyak.
- 6 ✧ Äma noriye näkota eŋi yämiŋpäŋ komi eŋiken nanik yäniŋ kireŋpewän äpämaŋ päŋku oretoret terak it täkaŋ. Täŋ peŋawäk täŋpani yäwat kireŋpewän kome kekekiken ittäŋ kuŋat täkaŋ.
- 7-8 ✧ O Anutu, ämawebekaye yämaguri yäpmäŋ kome kawukiken kuŋat täŋkuŋo kadäni uken kome u kwaiŋjirän kunum gänaŋ nanik iwän taŋi taŋkuk. Imata, Isrel nanik täŋo Anutu, Sainai pomken kehäromini kwawak yäwoŋäreŋkuko u äbäŋjirän ude täŋkuk.
- 9 Täŋpäkaŋ kome iwoyäŋ yämiŋkuno u gakŋi nämo irirän iwän yäŋpewi taŋjirän kome uken gakŋi taŋi äneŋi täŋkuk.
- 10 ✧ Täŋjiri ämawebekaye yotpärare u täŋpäŋ irirä ämawebe jäwäri unita iron täŋpäŋ yepmäŋ towiŋkun.
- 11 Ekänitä peŋ yäwerirän webetä manbiŋam ŋo yäpmäŋ kuŋatkuŋ;

✧ 66:18: Ais 1:15; Jon 9:31; Jem 4:3 ✧ 66:19: Sam 116:1-2 ✧ 67:1: Nam 6:25; Sam 31:16, 119:135 ✧ 67:4: Sam 96:10, 96:13, 98:9 ✧ 67:6: Wkp 26:4; Sam 85:12 ✧ 68:5: Sam 10:14, 10:18, 146:9 ✧ 68:6: 1Sm1 2:5; Sam 107:10, 107:34; Apos 12:6 ✧ 68:7-8: Kis 19:18 ✧ 68:10: Lo 26:5, 26:9; Sam 74:19

- 12 Iwaniye tãño komi ämakät intäjukun ämaniye ämet täñpä kuñkuñ. Ude täñjirä webe tähäkengän itkunjo u iwan tãño tuñum yäyomägatkuñjo u yäpmän daniñpän yäpuñ.
- 13 Tuñum säkgämän säkgämän yäpuñjo ätu ñode; Barak wärani siliwapänj uwäk täwani. Täñkañ piritawä gol säkgämän-inikpän täñpani. Täñ, in ätu imata ämik kadäniken yawakkät käböp jop itkun?
- 14 Täñpäkañ Anutu kehäromi mähemitä kome ätu tãño intäjukun äma Salmon pomken yäwat kiren täñpän kuñtäñpä kuñjirä mim täñpewän pom uken bumta mañkuñ.
- 15 Wära! Basan pom pähap u jidewani? Pom äronkañ äpmok täñpani mäyap-inik.
- 16 Upäñkañ Basan pom tañi, gäk imata Saion pom Anututä ini itta iwoyäñkuko unita injam täñ imitan? Nämo nadätan? Ekäni uken tärek-täreki nämo api irek!
- 17 Ekänitä komi ämaniye mäyap-jirañkät Sainai pomken naniktä äbämañ kudupi yori gänañ äronkuk.
- 18 * U iwaniye yentä topmäñpän wädäj yäpmän punin unu äronkuk. Täñjirän uken äma peñawäk täñ imanitä gämoriken itpäñ tuñum imiñkuñ. Täñpäkañ Ekänitä ukengän api irek.
- 19 * Unita Ekäni iniñ oretna! U bäräpinin kepma kepma ketäreñ nimiñpäj täñkentäj nimik täyak unita.
- 20 * Anutunin uwä waki keriken nanik nimagurani Anutu u. U Ekäni, nintãño Ekäninin kumäj-kumäj-ken nanik nimagurani.
- 21 Anututä iwaniye, gwäk pimiñpän momi kädet iwarani unitãño gwäki bureni-inik api däpmän kokoyäwek.
- 22-23 Unita Ekänitä ñode niwetkuk; Intä iwanjiye däpmäñpän unitãño nägäri terak yeñtän kukta, ba anjiyetä unitãño nägäri nañpä koki täkta inken yämagut yäpmän api äbet. Ukäda-käda nanik, Basan pomken nanik ba gwägu mebäriken nanik iwanjiye kudup u gämotjinken yäpmän päbä api yepmañpet yäj niwetkuk.
- 24 O Anutu, u bureni-inik täñkun. Gäk iwankaye tãño kehäromi yäpmän äpäk-inik täñkun. Ude täñkuno unita ämawebe kuduptagän gabäjirä oretoret terak kudupi yotka gänañ ärotan.
- 25 Äronjiri kap menitä yäj-tewani intäjukun kukañ. Kuñjirä wagäm mämä mebäri mebäri täñpani u mäden äbäkañ. Täñjirä u bämopikenä webe gubanj wagäm täpuri täpuri uttän kukañ.
- 26 Täñjirä kap ñode tekamäj; Ämawebeniye tãño käbeyäken Anutu iniñ oretna! Jekop tãño äbötken nanik nin, Ekäni iniñ oretna!
- 27 Täñpän tawañ terak kudupi yotken ñode ärokamäj; Bejamin tãño äbot täpuri unitä jukun kukañ. Täñpäkañ u mädeniken Juda äbot tãño äma ekäni ekäni. U mädenikenä Sebulun kenta Naptali äbot tãño äma ekäni ekäni.
- 28 Unita Anutu, gäkño kehäromika bian niwonjäreke täñkuno udegän kwawak pewi ahäjirän kañ këna!
- 29 Jerusalem tãño kudupi yotka unita yäñpän komeni komeni tãño intäjukun ämatä gämotkaken itpäñ tuñum gamik täkañ.
- 30 Eruk Anutu, iwanka Isip, tom ägwäritä-yäj komi täyak u ibe! Ba guñ äbot kehäromi kehäromi u yebe! Ba äbot ämik täkta gäripi nadäk täkañ u yawat kiren täñpi ini-ini kuñtäñpä kut! Ude täytäyi gämotka-kengän päbä gwäjij äpmon gamiñpänj siliwa moneñ tuñumi kañ ganiñ kirewut!
- 31 Bureni, Isip nanik tãño intäjukun ämatä iniken piä ämaniye Anutu gwäjij äpmon imikta api yepmañpän kuneñ. Ba Itiopia naniktä äbä ket kewatpäñ Anutu bureniken yäñapik man api yäneñ.
- 32 Unita kome terak äbori äbori Anututa iniñoret kap teñ imik täkot!
- 33 Ekänitä kunum ini bian pewän ahäwani uterak kuñ äbäk täñ itak unita iniñ orerut! Täñkañ kehäromigän kärkeñjerän juku peñpän nadäwut!
- 34 Anutu uwä Isrel äbotta intäjukun täñ yämitak. Täñkañ kehäromini kunum terak kwawak pewän ahäk täyak. Unita ämawebe nin imaka, Anutu unitãño kehäromi u kwawak yäñahäk täkäna!
- 35 Isrel tãño Anutu kudupi yoriken nanik äpätak u kawut! U umuri pähap, inide kubä! Täñpäkañ ini uwä ämawebeniye tä kehäromi yämik täyak.

Unita Anutunin u iniņ oretna!

69

Äma kubätä täņkentäj namän yäņpäj Anutuken gera yäņkuk

- 1 ✧ Anutu, täņkentäj namisi! Ume tokņej yäpmäj äbäņpäj kotäknaen itak.
- 2 ✧ Näk gwägu gänaņ äpmoņira umetä tokņejpäj nut maņpän äpmotat. Yeņ-täpäneņpäj itta bägupta wäyäkņetat.
- 3 Anutu, gera yäņtäyiwa kotäkna kawuk tawäpäj kehäromi nämo nadätat. Täņpäj dapunna imaka, Anutu gäka dapun käron täņtäyiwa dapunna komi nekaņ.
- 4 Täņpäkaņ imaka kubä nämo täņira, äma mäyapiniktä jop nadäj kokwawak täņ namik täkaņ. Äma uwä kehäromi nikektä jop näkņatpäj nutnayäj täk täkaņ. Imaka kubä nämo kubo täņkuro upäņkaņ äneņi nimi yäj näwet täkaņ.
- 5 Anutu, gäk näkņo mebärina bureni nadätan. Momi kubäkubä täk täyat uwä iņamkaken kwawak itak.
- 6 Ekäni kehäromi mäheми, Isrel täņo Anutu, näk nabäj äwaräkuk täņiri näkä kädet waki ätu täņira ämawebe gäk nadäj gamik täkaņ unitä näka yäņpäj mäyäk nämo yäpeņ.
- 7 Nadätan? Näk nadäj gamik täyat unita äma ätutä yäņärok man näwet täkaņ. Näwerirä mäyäk nadäk täyat.
- 8 Näkņaken notnayetä nabäņirä jiraņ udewani täyat. Ba näkņaken mähemnaye imaka, eroni nabäk täkaņ.
- 9 ✧ Upäņkaņ Anutu, gäkņo eņita yäņpäj bäneпna kädäp ijik täyak. Unita ämawebetä gäka yäņärok yäņirä yäņärokitä näkä terak ärok täyak.
- 10 Täņpäj gäk ganiņ oretta ketem nakta jop irira ämawebetä yäņärok näwet täkaņ.
- 11 Ba butewaki nadäņpäj tek waki peņpäj äpani kuņarira nabäj mägayäk täkaņ.
- 12 Ba ugän nämo, ämatä kädet miņin käbeyä täņpäj näk yäņpäj-nabäj näwat täk täkaņ. Täņirä äma ärowani, wain ume naņpäj täņguņguņ täņpanitä kaп naniņ ubiņ tek täkaņ.
- 13 Upäņkaņ jop uken! Näk yäņapik manna Ekäni gäkken pewa ärek täyak. O Anutu, gäkņo iron tokņekinik pat täyak unita kadäni uken ba uken nadäwi tägawänä kaņ nadäj nami!
- 14 Täņkentäj namiņiri okä näbä gänaņ äpmoņpettawä. Iwanken nanik ba ume gwäguken nanik wädäj tädotpäj nepmaņsi!
- 15 Ekäni, näk nabäj äwaräkuk täņiri umetä tokätpäj uwäk täwektawä. Bureni, watä it namiņiri iwantä kehäromina yäpmäj äpäņirä awaņ gänaņ äpmoņpettawä.
- 16 O Ekäni, bänep ironka ärowani unita nadäj nami. Gäk kadäni kadäni butewaki nadäj namik täyan udegän täņkentäj nami.
- 17 Piä ämaka näka bitnäņpäj käbop nämo iren. Näk bäräpi taņi-inik nadätat unita näkņo yäņapik gera bäräņej nadäj nam!
- 18 Ekäni, dubinaken äbäņpäj näk iwan keriken nanik yäyomägat!
- 19 Ekäni, mäyäk nadäk täyat uwä nadätan, ba näk man waki näwetpäj wäpna yäpmäj äpäk täkaņ uwä nadätan.
- 20 ✧ Yäņärok näwet täkaņ unita bäneпnaken butewaki pähap nadäk täyat. Täņira kehäromina paotak. Ätutä butewaki nadäj namut yäņpäj dapun täņpa waņkuņ. Ba naniņ kämätta äma kubä nämo kaņ-ahäņkut.
- 21 ✧ Täņpäj nakta neņirä täņ-näkņatpäj näk täņpäwakta ketem wakipäj namiņkuņ. Täņkaņ umeta neņirä ume jägämi namiņkuņ.
- 22 ✧ Unita ñode nadätat; Äma u ketem nak-nakiken ketem oretoret terak naņirä unitä äyäņutpäj kowata kaņ täņpä wawut! Täņkaņ Anututa ärawa täņ imiņirä unitä äyäņutpäj buņej ude äworeņpäj kaņ däpän!
- 23 Ekäni, däpuri yäpuri-tumbut. Täņkaņ mädeni kujat imaka, yäpi wawut!
- 24 Täņpäj kokwawakka äma udewani terak kwawak pewi ahäwäpäj komi nadäņpäj kaņ paorut!
- 25 ✧ Paorirä komeni u jop kaņ parän! Äma kubä nämoinik kaņ-korewen, kuduptagän kaņ däpmäj more!

✧ 69:1: Sam 69:2, 69:14-15; Jna 2:5 ✧ 69:2: Sam 40:2 ✧ 69:9: Jon 2:17; Rom 15:3 ✧ 69:20: Jop 16:2; Sam 142:4; Ais 63:5 ✧ 69:21: Mat 27:48; Mak 15:36; Luk 23:26; Jon 19:28-29 ✧ 69:22: Rom 11:9-10 ✧ 69:25: Apos 1:20

- 26 U imata, äma udewanitâ äma gâkä momita kowata komi yâmani unita yâpurârâtpâj komi yâmikgân tâjppâj yâjârok yâwet tâkañ.
- 27 Unita Anutu, äma udewani tâjo momi tâpuri kubâta nämoinik guñ tâwen. Ba imaka tâga kubâ nämoinik tâj yâmen.
- 28 * Tâjppâj irit kehâromi tâjo wâp tawarñken wâpi itkañ u awâhutpâj uken nanik äma kubâ näkñata biñam tâkañ yâj kubâ nämö yâwen.
- 29 Yäke! Komi bärâpi nadâjira unitâjo butewakitâ nutak. Unita Anutu nämagutpâj yâpi-tâgañ namut!
- 30 Tâjiri wâpka pâhap kap terak api ganiñ oreret. Tâjkañ bânep tâga nadâjppâj unitâjo biñam api yâjahâk tâjpet.
- 31 Ude tâjira Ekânitâ gâripi api nadâj namek. U bulimakaupâj gupe ijin imero u irepmiñpâj tâjpek.
- 32 Ude tâjira ämawebe bärâpi kotañkañ itkañ unitâ kañpâj oretoret api tâneñ. Bureni, ämawebe Anutu iniñoret tâkañ u bânep nadâk-nadâki äneñi api tâj-kehârom tâneñ.
- 33 U imata, Ekânitâ äma jopi jâwâri tâjo gera nadâj yâmik tâyak. Ba iniken ämawebeniye iwantâ yepmâñitpâj komi eñiken yepmañkuño itkañ unita nämö guñtak tâyak.
- 34 Unita kunum, kome, gwägu ba gwägu tom imaka imaka gwägu gânañ itkañ in kuduñtagân Anutu wâpi yâpmâj akuwut!
- 35 Nadâkañ? Anutu u Jerusalem tâjñkentâj imiñpâj iwan dâpmâj yâwat kireñjirân äneñi gupi koreñpâj api irek. Ba Juda tâjo yotpârare ätu iwantâ tâjppâ wawani u imaka, äneñi tâjñkodak tañppâj api pewek. Ude tâjirân ämawebeniye-tâ komeñi äneñi koreñpâj uken säkgâmân api itneñ.
- 36 Tâjppâj watâ piâ ämaniye unitâjo yeriniye-tâ ahâjppâj kome ugân koreñpâj api it yâpmâj kuneñ. Bureni, ämawebe Anututa gâripi nadâj imik tâkañ u kome uken api it yâpmâj kuneñ.

70

Bärâneñ äbâ tâjñkentâj namisi!

- 1 * Anutu, bärâneñ äbâ tâjñkentâj namisi!
- 2 Äma nutnayâñ tâkañ u kehâromini yâpmâj äpâñpâj nadâk-nadâki tâjpi guñtañirâ mäyâk tawut. Mäyâk tañppâj nabâ-kâtâjpeñ kut!
- 3 Äma yâjârok man näwet tâkañ u meni tâjñpipiñpâj yâwat kireñjiri mäyâk tawut.
- 4 Tâjppâkañ ämawebe gâk gâwarântâk tâkañ u oretoret tâk tâkot! Anutu, gâk waki keriken nanik wädâj tâdotpâj yepmañkuno unita gâka gâripi pâhap nadâk tâkañ. Tâjppâj kadâni kadâni ñode yâk tâkot; Anutu u wâpi biñam ikek kañ irân!
- 5 O Anutu, nähâ waki kehâromina nitek nämö unita bärâneñ äbi! Gâk kubâ-tâgân näkñjo tâjñkentâk ba yâpâtâgak ämana.
O Anutuna, bärâneñ äbâ tâjñkentâj namisi!

71

Äma tâgawani kubâ tâjo yâjapik man

- 1 * Ekânina, watâ it namiñjiri iwantâ näk tâga nämö tâjppâ wanen. Gâk iwan yabâj äwarâkuk tâjiri mäyâk nämö naminen.
- 2 Täktâkka u siwoñi-inik unita tâjñkentâj namiñpâj iwan keriken nanik yâjomâgasi! Gâkken yâjapiñjira nadâj namisi.
- 3 * Gâk yewa ba eñi kehâromi ude it namik täyan. It namiñjiri näk u gânañ äronpâj iwan yabâj umuntañ pâjku kâbop irira watâ säkgâmân it namik täyan.
- 4 Anutuna, äma waki keriken nanik wädâj tâdotpâj nepmañsi. Nadâtan? Iwantâ kehâromi-inik tâjppâj nepmâñitnayâñ tâkañ.
- 5 Unita Anutu Ekânina, gâk kubâ-tâgân irit kuñat-kuñatnata watâ tâga iren yâj nadâkinik täyat. Näk ironiken umunitâ gâka nadâkinik tâj yâpmâj äbâtat.
- 6 Bureni! Gâk ketka terakgân it täyat. Näk nanak pakî ahâjñkutken unitâ apiño nepmâj towiñ yâpmâj äbâtan. Unita näk wâpka biñam kadâni kadâni ganiñoret täyat.

* 69:28: Kis 32:32; Rev 3:5, 13:8, 17:8 * 70:1: Sam 40:17, 141:1 * 71:1: Sam 31:1-3 * 71:3: Sam 18:2, 42:8, 90:1, 91:9

- 7 Anutu, gäk watä kehäromi it namiñ yäpman abuno unita ämawebe mäyaptä irit kuñat-kuñatna täga u kanpän nadänpän gäk Anutu udewani yän nadäwä tärek täñkuñ.
- 8 Tänpän kepma kepma, tamimanjä päñku bipäda menatä wäpka biñam ärowani u ganiñoret täyat.
- 9 * Unita tagawani tänpän kehäromina nämo itatken ñoken mäde ut namiñpän nämo nepmanpen.
- 10 Nämo, iwantä näk nutta käbeyä tänpän man yänpän-nadäk täk täkan.
- 11 Tänpän ñode yäk täkan; Eruk! Iwat kirenpän injtna yäk. Anututä mäde ut iminirän u täñkentän imikta äma kubä nämo itak yän yäk täkan.
- 12 * Unita Anutuna, nabä kätänpän gäkñagän päñku nämo iren. Nämo, täñkentän namikta bäräñej äbi!
- 13 Ude täñiri äma iwan täñ namik täkan u komi nadänpän mäyäk pähap nadäk täkot. Täñkan iwaniyetä däpmän yäwat kireñirä paot-inik kan täñput.
- 14 * Upänkan nähä gäkä täñkentän namenta nadäkinik tänpän api itsämbet. Ude täñkan wäpka biñam wari wari api ganiñoret yäpman ärowet.
- 15 Tänpän säkgämän täñkentän namik täyan unita yänpän biñam api yäk täñpet. Täktäka täga u kumän nadäwa-tärenañ nämo upänkan, jop uken, kepma kepma unitäño biñam api yänjahäk täñpet.
- 16 Ekäni Anutuna, kehäromika u nadänpän wäpka api yäpman akuk täñpet. Tänpän manbiñam ñodegän api yänjahawet; Ekäni-tägän äma siwoñi-inik itak yän ude api yänjahäk täñpet.
- 17 Anutu, näk ironiken umunitä apiño näwetpän näwoñärek täñ yäpman äbatan. Unita imaka tägatäga täk täyan u yänjahän yäpman äburotä pen yänjahäk täyat.
- 18 * Unita Anutu, apiño tagawani tänpän gwäkna puññ paki tädotak ñoken nämo nabä-kätäwen! Nämo, watä pen it namiñiri gäkño kehäromika pähap unita yänpän ämawebe mäden ahänayän täkan u yänjahänpän api yäwet täñpet.
- 19 U imata, Ekäni, kudänka siwoñi u käroñi boham, kunun yäpureko ude bumik. Gäk imaka umuri kudupi kudupi täñ yäpman äbun. Komen äma gäk udewani kubä nämo itak. Nämo inik, gäkägän kudup yärepmi moretan.
- 20 Gäk komi bäräpi mebäri mebäri namiñkuno upänkan nadätat; Äneñi api täñ-kehäromtan namen. Kumbani ude iraropän äneñi nämagutan.
- 21 Ude tänpän wäp biñam bian yäpuro u irepmipän namitan. Täñkan komi bäräpi ganañ irira äneñi api naniñ kawat täwen.
- 22 O Anutuna, täñkentän namikta yänkehärom tanjuno udegän iwatpän täñkentän namik täyan unita Isrel täño kudupi äma gäk wagäm utpän wäpka yäpman akunpän api ganiñ ubiñ tewet.
- 23 Bänep oretoret pähap nadänpän bumta api teñ garepet. Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kudup mäba ärowäpän api tek täñpet. Gäk wakiken nanik nämagutkuno unita yänpän ude api täñpet.
- 24 Bureni, kepma kepma täktäka siwoñi unita yänpän ämawebe yänjahänpän api yäwet täñpet. Imata, ämatä näk tänpä wanayän täñkuño upänkan gäkä unitäño kehäromi yäpman äpäñiri mäyäk bumta nadäñkuñ.

72

Intäjukun ämata yänpän yänjuk

- 1 O Anutu, gäkä nintäño intäjukun äma gäkñaken kudän siwoñi ugänpän tänpän-iwoñäre. Täñiri yäpman danik-danik piä siwoñigän kan tänpän.
- 2 Ba ämawebekaye kudän siwoñi terak yabän yäwatpän äma jäwäri kan täñkentän yämän.
- 3 Tänpän kadäni irayän täyakken ämawebeniye piä tänayän täkanjen imaka ahän-bumbum api täneñ. Ude täñirä ämawebe u kadet siwoñika ugän api iwatneñ.
- 4 Tänpäkan intäjukun äma unitä äma jäwäri täño bäräpi api täñpidäm tañ yämek. Ba ämatä tunjunta wäyäkñek täkan u api täñkentän yämek. Täñ, ämatä noriye tänpäwak täkan udewanita kowata api yämek.
- 5 Tänpäkan intäjukun äma u kome terak irayän täyak uwä edap ba komepaktä iññ yäpman kudayän tämäno udegän api irek.

- 6 Unitäno täktäki säkgämän-inik api ahäwek, iwäntä piä gānaŋ maŋirān ketem säkgämän ahäk tākaŋ ude.
- 7 Ba kadāni yabāŋ yāwat piä täŋpayāŋ täyakken u āma siwoŋigān kuŋarānitä säkgāmān api itneŋ. Ba komepaktä ijiŋ yāpmāŋ kwayāŋ täyak udegān täŋ-bumbum terak api it yāpmāŋ āroneŋ.
- 8 * Täŋpākaŋ kome yabāŋ yāwat täyak u gwāgu pähap ŋo kädätä päŋku ban udude pätak ude. Komeni täŋo бага uwä ume wäpi Yufretis u yäput-peŋkaŋä komeni komeni api kuŋ morewek.
- 9 Täŋpānkaŋ āmawebe komeni komenitā api oraŋ imineŋ. Ba iwaniye kudup gāmori-kengān api maŋ uyiŋeŋ.
- 10 Täŋpāŋ intājukun āma u ārowani-inik irirān guŋ āmawebe täŋo intājukun āma Spen kome, Itiopia kome ba Arebia komeken naniktä päbä iron täŋ imiŋpāŋ takis moner kaŋ imut.
- 11 Bureni, kome kudup täŋo intājukun āmatä api gwājijŋ āpmonŋ imineŋ. Ba āma ābori āboritā watä piä api täŋ imineŋ.
- 12-14 * Täŋpākaŋ āma jāwāri ba āma kehāromini nāmotā yāŋapiŋirä api täŋkentāŋ yāmek. Ba āmawebe āma ätutä täŋkentāŋ yāminaŋi nāmo unitä gera yāŋirä api täŋkentāŋ yāmek.
 Äma udewanita gāripi nadäk täyak unita āma wakitā dāpnayāŋ täŋirä āneŋi api yāmagurek.
- 15 Intājukun āma u kadāni kārōŋi kaŋ irān! Täŋpākaŋ Arebia kome täŋo āma ekāni ekānitä gāmoriken kuŋatpāŋ gol moner pähap kaŋ imut!
 Täŋpāŋ āmawebeniyeät Änutu täŋkentāŋ imān yāŋ nadāŋpāŋ yāŋapik maŋ yāŋirä Änututä api täŋkentāŋ imik täŋpek.
- 16 Intājukun āma unitä kome kaŋ iwarirān saguom ba ketem ätutä āmawebe täŋo piāken kaŋ ahāwut, Lebanon komeken ahäk tākaŋ ude.
 Täŋpākaŋ muptä piāken tädot tākaŋ udegān āmawebe kome uken ahāŋ-bumbum kaŋ täŋput!
- 17 * Täŋpākaŋ intājukun āma täŋo wāpi biŋamä edaptä pen ijiŋ yāpmāŋ kuk täyak ude kaŋ it yāpmāŋ kwān.
 Täŋpākaŋ āmawebe ābori āboritā u wāpi terak täŋ bumbum pähap terak kaŋ irut. Itkaŋ wāpi biŋam yāpmāŋ akuŋpāŋ iniŋoret-oret epān tārek-tāreki nāmo kaŋ tāk täŋput.
- 18 Täŋpākaŋ āmawebe komeni komenitā Ekāni Änutu, Isrel täŋo Änutu u wāpi biŋam kaŋ iniŋoret täŋput.
 Unitägān kudān kudupi ini pärik kubä tāk täyak.
- 19 Wāpi biŋam säkgāmān u pen oraŋ imik tākot. Wāpi biŋamtä komeni komeni kaŋ tokŋeŋ morewān! Burenitā bureni-inik!
- 20 Devit, Jesi täŋo nanaki, unitäŋo yāŋapik kap teŋirān kudān tāk täŋkuŋo u kudup äbä tārekaŋ ŋo. Ugān.

73

Äma kubä nadākiniki täŋo mebāri yāŋahāŋkuk

- 1 Näk bureni ŋode nadätat; Änututä Isrel āmawebeta säkgāmān täŋ yāmik täyak. U āmawebe bānep nadäk-nadāki kurāki säkgāmān unita nadāŋ yāmik-inik täyak.
- 2-3 * Upāŋkaŋ Änutu, nadākinikna pära pewa putāreŋkuk. Äma wakiwaki täŋpanitā säkgāmān itkaŋ tuŋum pähap ikek kuŋarirä yabāŋpāŋ-nadāŋkaŋ näkŋata jop waki ŋode nadāŋkut; Udegān itet yāŋ nadāŋkut.
- 4 ŋode yabāŋpāŋ-nadäk täyat; Äma udewani bārāpi nāmo nadäk tākaŋ ba kāyām nāmo kaŋ-ahäk tākaŋ.
- 5 Kome täŋo bārāpi ninta ahāŋ nimik tākaŋ uwä āma udewanita nāmo ahāŋ yāmik tākaŋ.
- 6 Täŋpākaŋ iniken täktäki waki u kābop nāmo peŋpāŋ gup yāpmāŋ ārokārok kudān ba āmata komi jop nadāŋ yāmik-yāmik kädēt iwarān täŋpāŋ tāk tākaŋ u kwawakgān tāk tākaŋ.

- 7 Bānep nadāk-nadāki-ken wakitā tokṇek patkaṇ abāmaṇ kuk tākaṇ. Tāṇpākaṇ waki ātu tākta nadāk-nadāki-ken ini yāṇpāṇ-nadāk wari wari tāk tākaṇ.
- 8 Ude tāṇkaṇ āma ātu yāṇārok yāwetpāṇ kokwawak man yāwetgān tāk tākaṇ. U ārowani kudān tāṇpāṇ āma ātu komi yāmikta umun man yāwet tākaṇ.
- 9 Tāṇkaṇ Anutu kunum gānaṇ itak unita man waki yāk tākaṇ. Ba iniken wāpi yāpmāṇ akuṇpāṇ āmawebe komeni komenitā nintāṇo gārip ugān iwarut yāṇpāṇ peṇ yāwet tākaṇ.
- 10 Yāke! Ude tāṇjirā unita Anutu tāṇo āmawebe ātutāwā gāripi nadāṇpāṇ man yāk tākaṇ unita nadāwā bureni tāṇpāpāṇ yāwarān tāk tākaṇ.
- 11 Tāṇjirā āma waki unitā ṇode yāk tākaṇ; Anutu ārowani tāṇpāmōrek māhemitā nintāṇo wakinin u yabāṇ ahākta kādet kubā nāmo pat imitak.
- 12 Wāra! Āma waki tāṇpani tāṇo mebāri udegān pātak! Tuṇum māyap pat yāmiṇjirā upāṇkaṇ āneṇi ātukāt yāpmākta piāni tākgān tāk tākaṇ.
- 13 Butewaki! Siwoṇi kādet kuṇatpāṇ momi tāṇpet yāṇpāṇ nākṇatta watā itpeṇ kuṇat tāyat u jide? Jopi tāyak ba?
- 14 Anutu, ude bumik tāṇpāpāṇ yāṇ ukeṇode kadāni kadāni kepma bipani komi mebāri kubā namik tāyan.
- 15 Upāṇkaṇ ude nadāwero! Anutu, āma waki tāṇpanitā yāṇārok gāwet tāṇkuṇo udegān yāwero uwā āmawebekaye-kāt nanik kubā bumik nāmo iret. Nāmo, āma waki udewanigān āworewet!
- 16 Tāṇpākaṇ bārāpi ṇonitāṇo mebāri nadāwa tārewut yāṇpāṇ piāni tāṇkuropāṇ mebāri tāga nāmo kaṇ-ahāṇkut.
- 17 * Ude tāṇkā eruk, pāṇku kudupi yotka gānaṇ āroṇpāṇā eruk nadāwa tāreṇkuk. Āma waki terak kāmi jide api ahāwek yāṇ u nadāwa tāreṇkuk.
- 18 Bureni, āma waki udewani yāniṇ kirewikaṇ itārop yewā kwāpāṇ maṇdāpmāk-inik tāṇpāṇ api waṇ moreneṇ!
- 19 Maṇ-dāpnayāṇ tākaṇ uwā komi piā umuri kubākeṅgān api itneṇ. Ude tāṇpāṇ pit kubāgān api kumāṇ moreneṇ.
- 20 Uwā āmatā bipani dāpmonken tāṇpāṇ pewā kwākaṇ tamimaṇ pāṇaku tāṇguṇtaṇ it tākaṇ ude bumik. Bureni Ekāni, gākā ābājiri āma udewani api paotpeṇ kuneṇ.
- 21-22 Tāṇpākaṇ āma udewanita yāṇpāṇ bānepnatā nadāwa jāgām tawāpāṇ kadāni uken gākṇo mebārika tāga nāmo nadāwa tāreṇkuṇ. Nāmo, iṇamkaken kudān jide tāṇkuro u tomtā-yāṇ guṇ ude kuṇatkut.
- 23 Upāṇkaṇ apiṇo nāk gākkāt it-inik tāṇjira gākā ketnagān nepmāṇit nāwariri it tāyat.
- 24 * Ude tāṇkaṇ juku-mankatā nāk jide itpāṇ kuṇaretta nāwetpāṇ nāwoṇārek tāk tāyan. Ude tāṇ yāpmāṇ kuṇkā māden nāmagutpāṇ epmāgetka kudān api meran tāṇ namen.
- 25 * O Ekāni, nāka watā itta kunum gānaṇ gāk udewani kubā nāmo itak. Nāmoinik. Gāk kubāgān it namitan unita gāka gāripi inide kubā nadāk tāyat. Unita kome tāṇo tuṇumta imata gāripi nadāwet?
- 26 * Nāmoinik! Gup nadāk-nadākna tāṇo kehāromi paoreko upāṇkaṇ Anutu gāk nākṇo kehāromina. Gāk nākkāt tārek-tāreki nāmo it-inik api tāṇpen.
- 27 Tāṇpākaṇ āmawebe gāka māde ut gamik tākaṇ u kudup paot-inik api tāneṇ. Ba āma gāk gabāṇ umuntaṇpāṇ iniken gārip terak kuṇarani u kudup api tāṇpi waneṇ.
- 28 * Upāṇkaṇ tāgagāmān-inik! Nāhā gāk dubikaken itat unita sākgāmān itat. Anutu Ekānina, gāk nākṇo yewana unita imaka tāṇ namiṇkuno unita nadāṇpāṇ u kudup kwawakgān yāṇahāwayāṇ!

74

Anututā Isrel ābot āneṇi tāṇkentāṇ yāmikta yāṇapik man yāwani

- 1 O Anutu, imata nīpmaṇpi kodāṇani ṇode itkamāṇ? Āmawebekaye ninta kokwawak pen api nadāṇ yāpmāṇ ārowen ba?
- 2 Āmawebekaye gākṇata biṇam bian iwoyāṇpāṇ komi piāken nanik nimagut yāpmāṇ āpāmaṇ kuṇkuno ninta āneṇi nadāṇ nimen. Ba Saion Pomka ṇo terak gākṇa bian bāmopninken irani unita nadāwen.

* 73:17: Sam 27:4, 37:38, 77:13 * 73:24: Sam 48:14, 49:15, 58:11 * 73:25: Sam 16:2 * 73:26: Sam 16:5, 40:12, 84:2 * 73:28: Sam 14:6, 40:5; Hib 10:22; Jem 4:8

- 3 Komeka biani täñpawawani ɲo pärewatkaŋ ka! Iwaniyetä kudupi yot gänaŋ nanik imaka imaka kudup täñpä waŋkuŋ.
- 4 Anutu, iwankayetä yärepmitkamäŋ yäñpāŋ kudupi yot gänaŋ oretoret gera mämä täñpāŋ eñi ɲo ninta biŋam täyak yäñpāŋ wären täŋkuŋ.
- 5-6 Ämatä bipiken päya madäk täkaŋ ude kudupi yot gänaŋ päya kujat säkgämän säkgämän painjāŋ täñpani u kudup gwem kujat ba pinigoŋtä däpmāŋ äreyäŋ täñpä kuŋkuŋ.
- 7 Kudupi yotka u ude täñpä wawāpāŋ kädäp pewä ijinjirän injamkaken gäk ganiŋ oretta biŋam täha nämo täŋkuk.
- 8 Ämawebekaye nin täñpawakinik tänayāŋ nadāñpāŋ komeninken ɲoken ganiŋ oretta bägup kudup pewä ijin paotkuŋ.
- 9 Ude täñjirä apiŋo kudān kudupi kubä nämo täñjiri kak täkamāŋ. Ba meka jinom yāñahāwani äma u kudup paotkuŋ. Unita bäräpi ɲo udeken api paorek yāŋ äma kubätä nämo nadätäk.
- 10 Iwantä gäkɲo wäpka yāñpāŋ gabāŋ mägayäk täñjirä kadäni jide api täñpek? Wäpka biŋamta yāñärok man yāñjirä tärek-täreki nämo api pärek ba?
- 11 Anutu, imata nin täñkentāŋ nimikta bitnäk täyan? Imata jop nadāŋ itkentāŋ nimik täyan?
- 12 Täñpākaŋ näk nadätat; Gäk nintäŋo intäjukun äma ude yäput peñpāŋ it nimin yäpmāŋ äbun. Ude täñkaŋ kadäni mäyap iwan keriken nanik nimagut täñkun.
- 13-14 [☛] Kehäromika terak gwägu däpmāŋ täkñeñpāŋ gwägu gämok pähap wäpi Levitan unitäŋo gwäki däpmāŋ kokoyāñpāŋ gupi madāŋ jukutpāŋ kome kawukiken nanik tomta yepmāŋ towiŋkun.
- 15 Ude täñkaŋ ume dapuri täwitpewi ume äpuŋ. Täñkaŋ ume tañi tañi täñpewi kawuktan yäpmāŋ kuŋkuŋ.
- 16 ^{*} Gäkña-tägän kepma bipani yäñpewi ahäñkumän. Täñpāŋ edap kenta komepak komeniken yepmaŋkun.
- 17 ^{*} Täñkaŋ kome pähap ɲonitäŋo бага kukñi kukñi täñ-kehärom tañpāŋ peñkun. Täñpāŋ iwän edap täŋo kadäni yäpmāŋ daniñpāŋ peñkun.
- 18 Täñpākaŋ Ekäni, iwankaye gäka gaŋani pähap nadāñpāŋ Anutu bureni yāŋ nämo nadāŋ gamiñpāŋ gabāŋ mägayäk täkaŋ. Unita nadāñpāŋ kowata yämen.
- 19 Täñpāŋ ämawebekaye täñkentäki nämo, iwan täŋo komi piä terak itkaŋ u nämo nibä-kätäwen.
- 20 Nämo, topmäk-topmäk kubägän ninkät bian täñkuno unita äneñi juku pi! Imata, kome ɲo täŋo käwuri kukñi kukñiken äma komi nimikta käbop ittāŋ kukaŋ.
- 21 Unita iwan yabä-kätäñjiri mäyäk nämo niminen. Nämo, täñkentāŋ niminiri äma jopi jäwäri mewuni nin wäpka kaŋ ganiŋ oretna!
- 22 Eruk Anutu, bäräñeñ akuñpāŋ iwankaye yabāŋ yāñjiri goret täkamāŋ yāŋ nadäwut. Äma udewani nämo nadāŋ gamiñkaŋ kepma käron gäk gabāŋ mägayäktagän nadäk täkaŋ u nadä!
- 23 Täñkaŋ iwankaye u kokwawak täñpāŋ yāñgera-gera wari wari yäk täkaŋ unita nämo guŋ täwen! Nämo, komi kaŋ yämi.

75

Anutu uwä ämawebe täŋo täktäki yäpmāŋ daniwani

- 1 Bänep täga, Anutu, bänep täga gäkagän nadāŋ gamikamāŋ! Imaka säkgämän säkgämän, ba kudān kudupi kudupi täŋ yäpmāŋ äbuno unitäŋo biŋam yañahäk täkamāŋ.
- 2 Anutu, gäkä ɲode yāñkun; Yäpmāŋ danik-danik epän täkta kadäni kubä iwoyāñpāŋ peñkuro itak. Kadäni uken kudān siwoŋji terak ämawebe uwä api yäpmāŋ daniwet.
- 3 Täñpākaŋ imaka imaka kome terak it täkaŋ ba kome ini bärom täñpeko upāñkaŋ Anutu näkä meham täñjira api kehärom täneŋ.
- 4-5 Näk äma wäki täñpani gup yäpmāŋ ärokärok kädet peñpāŋ injinken kehäromita nadäwä ärowani nämo täñpek yāŋ yäwet täyat yäk. Anutuä ude yāñkuk.
- 6 Nadäkaŋ, kome äma uken-uken nanik kubätä äma kubätä wäp biŋam bureni yämik-yämik uwä täga nämo täñpek.
- 7 ^{*} Nämo, u Anutu ini kubä unitägän ämawebe yäpmāŋ daniñpāŋ ätu kowata wäki yäpmäkta biŋam yepmaŋkaŋ ätu wäpi biŋam yäpmäkta biŋam yepmak täyak.

☛ 74:13-14: Kis 14:21 ☛ 74:13-14: Jop 41:1; Sam 104:26; Ais 27:1 ☛ 74:16: Stt 1:14 ☛ 74:17: Stt 8:22; Apos 17:26

☛ 75:7: 1Sml 2:7; Sam 50:6, 147:6; Dan 2:21

- ⁸ Imata, Ekänitā ini kokwawaki umuri pähap, ume komi nikek bumik Gäpe nikek injitak. Tänpäj u piwän kunjirän äma waki tänpänitā kudup api nañ paotneñ. Kubätā nämoinik api irepmirek.
- ⁹ Täñ nähä Isrel täño Anutu unitäño täktäkita wari wari api yänähäk täñpet. Ba kap terak inin oretta nämoinik api gaña täwet.
- ¹⁰ Nämö, Anutu u waki tänpäni täño kehäromi api pewän paotneñ. Täñkañ äma siwoñj täño kehäromi ätukät api yäpurärärek.

76

Anututā ämikken ämawebeniye täñkentäj yämiñkuk

- ¹ Juda naniktā Anutu täño mebäri nadäkañ. Ba Isrel nanik imaka, wäpi orañ imik täkañ.
- ² Anutu täño eñini Jerusalem itak. Saion pom terak it täyak.
- ³ Kome uken itkañ iwan ämik tänayän äbuño unitäño äpa kuwek, kurepä, käda boham u kudup ubiñ-jukutkuk.
- ⁴ O Anutu, Gäka nadänjira epmäget kudän inipäräk-inik kubä täk täyak. Ba täktäkka täño mebäri ärowani inipäräk kubä, pom käronj käronjiken tom ahäj-bumbum täk täkañ u kudup yärepmit moretak.
- ⁵ Iwan täño komi äma uwä kehäromi nikek upänkañ Gäk däpmänpäj tuñumi kudup yäyomägatkun. Täñjiri kumänpäj däpmon patguñ-guñ ude täñ itkañ.
U ka! Kehäromini ba nadäk-nadäki u jopigän.
- ⁶ Jekop täño Anutu, däpayän täñyäkñariri komi ämakät hosniye pajin kumäj mankuñ.
- ⁷ Bureni Ekäni, äma kuduptagän Gäka umuntak täkañ. Kokwawak täñjiri kubätā injamkaken täga nämö kehärom tänpäj irek.
- ⁸ Gäk kunum Gänañ itkañ iwanta kowata ude yäntäreñ yämiñjiri ämawebe komeni komeni umuntänpäj man kum itkuñ.
- ⁹ Kowata yäntäreñ yämiñkuno uwä ämawebe iwan keriken irani u kudup yämagutta yänkun.
- ¹⁰ * Bureni Ekäni, äma ätutā kokwawak täñpäj ämik täneño upänkañ kowata yämiñjiri ämawebe nadäwä täga täñpöpäj ganiñoret täkañ.
Täñirä äma ämikken kehärom tänpäj it täkañ uwä api ganiñoret täneñ.
- ¹¹ Unita ämawebe, Ekäni Anutujinta täñ imikta bian yänkehärom täñkuño u inita täñ imineñ. Täñpäj äma äbot tuän tuän itkañ in, iron yäpmäj äbänpäj kañ imut. U imata, Anutu unitagän umuntänañi.
- ¹² Bureni, Anutu u äma wäpi biñam ikek täño wäpi yäpmäj äpäk täyak. Ba intäjukun äma ärowani ärowani täñpewän bumta umuntak täkañ.

77

Äma ño bäräpi ahäj imiñjirän Anutuken gera yänjuk

- ¹ * Anutuken konäm butewaki gera yäk täyat. Gera yänjira nadäj namik täyak.
- ² Bäräpi kadäniken Ekäniken yänjapik täyat. Biñani käronj yänjapik man yäk täyatken uken ketna yäpmäj akunkañ Ekäni iwet täyat. Upänkañ bänepna nämö pidämtak täyak.
- ³ Ude täñkañ Anutu täño täktäkita nadänpäj bäräpi nadäk täyat. Unita juku piñjira nadäj bäräp ahäj namik täyak.
- ⁴ Unitä täñpewän biñani biñani däpmon kubä nämö pat täyat. Nadäwätäk tañj täñpäj man kubä täga nämö yäwet yän nadäk täyat.
- ⁵ Ude täñkañ bian täga itkutken unita juku pik täyat.
- ⁶ * Biñani käronj nadäk-nadäk pähap täñpäj näkñaken bänepna ñode iwet yabäk täyat;
- ⁷ Jide? Ekänitā ninta mäde pen api ut nimek? Ninta gäripi äneñj nämö api nadäj nimek?
- ⁸ Nadäj nimikinik täk täñkuko u nibä-katänkuko ugän? Ba yänkehäromtak mani wari nämö käwep api iwarek?
- ⁹ Orakoraki pewän paotkuko ubayän? Kokwawakitā orakoraki komeni yäpuk ba?
- ¹⁰ Ude nadänpäj yänjuk; Imaka ñonita nadänjira bänepnaken däpmäj päretak; Anututā kadäni käronj kehäromini näwoñäreñ yäpmäj äbukopäj apiño de itak?
- ¹¹ Täñpäkañ ude nämö! Ekäni, imaka säkgämän säkgämän, ba kudän kudupi kudupi bian täñkuno unita äneñj juku piwa!
- ¹² Imaka tägatäga kehäromi nikek täñ yäpmäj äbuno unita nadäk-nadäk epän kañ täk täñpa!

- 13 Bureni Anutu, imaka imaka tāk tayan u kumän kudupi siwoŋi-inik. Anutu kehäromi nikek gäk u dewani kubä nämo itak.
- 14 Kudän kudupi pewä ahäwani Anutu u gäk kubägän. Kehäromika ärowani guŋ äbot bämopiken pewi ahäŋirän kaŋpäŋ nadäŋkuŋ.
- 15 Ketka kehäromikatä ämawebekaye, Jekop kenta Josep täŋo äboriye u komi epänken nanik yämagutkun.
- 16 Täŋpākāŋ ume gwägu pähaptä Anutu gäk gabäŋkaŋ umuntaŋpäŋ bärom-bärom täŋkuk.
- 17 Yäŋpewi gubam gwägärirän yäpä iromän iwän bukŋa täŋkuk.
- 18 Iromän täŋpewi yäŋpäŋ-wädän iwarirän yäpä kwinitpäŋ penyäŋeŋirän komeni komeni kwawakgän itkuŋ. Ude täŋjirän kome kwaiŋkuk.
- 19 Anutu, gäk gwägu käroŋi boham u bämopiken kädet täwitkun. Täŋkuno upäŋkaŋ kuroŋka bäräm äma kubätä täga nämo kaŋkuk.
- 20 Ude täŋkaŋ ämawebekaye yawak ude irirä yäŋ-yämagutkun. U Moses kenta Arontä watä it yämiŋirän yämagut päŋku tägaken yepmaŋkun.

78

Anututä ämawebeniye Isip komeken nanikyämagutkun

- 1 Eruk ämawebenaye, in näkŋo jukuman ŋo nadäwut. Juku säkgämän peŋpäŋ man täwerayäŋ täyan ŋo nadäwut!
- 2 * Jukuman ŋo man wärani terak täwerayäŋ. Imaka bian ahäwani mebäri nikek unita täwerayäŋ.
- 3 Bian oraniyetä yäŋpäŋ niwerirä nadäŋkumäŋo nadäk-nadäknin-ken pätak u tärewayäŋ.
- 4 Man ŋo nanakniye ahänayäŋ täkaŋ unita käbop nämo peŋ yämine. Nämo inik! Ekäni u imaka säkgämän säkgämän täŋkuk. Unita yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋitna epän kehäromi kehäromi tāk täŋkuko u ba kudän kudupi täŋkuko unita kaŋ nadäwä tärewut.
- 5 Ekäni u Jekop täŋo oraniye, Isrel ämawebe it yäpmäŋ äbäkämäŋ nintä iwatta бага mani bian peŋkuk. Täŋpäŋ oraniye man kehäromigän ŋode yäwetkuk; In näkŋo бага man ŋo nanakjiye yäwetpäŋ yäwoŋärek kaŋ tāk täŋput yäŋ yäŋkuk.
- 6 Ude tänayäŋ täŋo uyaku yerijiye mäden ahänayäŋ täkaŋ unitä yäŋpäŋ-nadäk pen api tāk täneŋ. Ude täŋkaŋ unitäŋo yeri ahänayäŋ täkaŋ unitä udegän api yäwetpäŋ yäwoŋäreneŋ.
- 7 Ude tänayäŋ täŋo uwä äbot u imaka, Anututa nadäkinik täŋ imiŋ yäpmäŋ kuŋpäŋ kudän kudupi täŋkuko unita nämo api guŋ täneŋ. Ba бага mani u api buramik täneŋ.
- 8 Бага mani buramiŋpäŋä oraniyetä täŋkuŋo ude nämo api täneŋ. Oraniye uwä Anutu täŋo manta nadäkinik nämo täŋpäŋ bänepitä Anutu inŋit-inik nämo täŋkuŋ. Täŋpäŋ Anutu mäde ut imiŋkuŋ.
- 9 Bian uken Efraim äbot unitäŋo komi äma uwä äpa kuwek yäpmäŋ kuŋat täŋkuŋo upäŋkaŋ ämik ahäŋirän umuntaŋpäŋ ämetkuŋ.
- 10 U Anutukät topmäk-topmäk täŋpani unita nadäŋ äwaräkuk täŋpäŋ бага mani iwatta bitnäŋkuŋ.
- 11 Ba imaka kudän kudupi inamiken täŋkuko unita guŋ tak-inik täŋkuŋ.
- 12 * Ekänitä Isip täŋo kome kubä wäpi Soan uken kudän kudupi oraniye naniye ŋode täŋpäŋ yäwoŋäreŋkuk;
- 13 * U gwägu taŋi däpmäŋ täkŋewänkaŋ kukŋi kukŋi kuŋjirän Isrel ämawebe bämopgän yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kuŋkuk.
- 14 * Yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ kuŋpäŋä kepmawä gubam kubä iwerän kädet yäwoŋärekte intäjukun kuŋjirän iwatkuŋ. Täŋ bipaniwä kädäp täŋo penyäŋeki ägonitä udegän intäjukun kuŋjirän iwatkuŋ.
- 15 * Täŋpākāŋ kome kawukiinikken mobä yäpurän tumäŋirän ume gänaŋ umu nanik bumta abäŋirä naŋkuŋ.
- 16 Bureni, mobä jopi täŋpewän ume dapuri abani ude täŋkuk. Ude täŋjirän ume taŋi ahäŋkuk.
- 17 Ekäni ärowani pähaptä iron ude täŋ yämiŋkukopäŋ kome kawuki uken ehutpäŋ ärowani kudän pen ŋode täŋ imiŋkuŋ;
- 18 * Anutu iyapi yäŋ nadäŋpäŋ yäŋjikatpäŋ kakta ketem gäripi nikek ätukät nimi yäŋ peŋ iwetkuŋ.
- 19 Ude täŋpäŋ Anutu yäŋärok ŋode iwetkuŋ; Anutu kome kawuki ŋodeken ketem täga käwep pewän ahäwäpäŋ nimek? Ba täga nämo käwep! yäk.

- 20 Bureni, pengänä mobä yäpurän tumäñjirän ume uken nanik abuk yäk. Upäñkañ jide? Tom ketem udegän niminañi nämo käwep? yäk.
- 21 Yäñärok ude yäñjirä Ekänitä mani u nadäñpäj kokwawak tañi täñpäj Jekop täño äbot uken kädäp mebet iniñ kireñpewän äpuk.
- 22 U imata, ämawebe uwä Anututa nadäkinik nämo täñkuñ. Ude täñkañ Anutu ninta nadäkinik täñpäj täñkentäj nimik täyak yäj nadäwä bureni nämo täñkuk.
- 23 Ude täñkuño upäñkañ Anututä kunum iwerän añeñkuk.
- 24 * Añeñjirän kunum gänañ nanik ketem inide kubä pewän mañjirä yäpmañpäj nañkuñ.
- 25 Ketem nañkuño u ketem tägagämän, añero täño ketem bumikpäj nañkuñ. Anututä iron täñ yämiñkuko u nañpäj koki täñkuñ.
- 26-27 Ude täñpäj mäñit pähap kubä iwerän piñkuk. Piñjirän ämawebetä itkuñken u barak punin nanik päke uwä iwän ude bumik pewän mañkuñ. Barak uwä bumta, mobä jirañ ude.
- 28 Täñpäkañ u kome jopiken nämo pewän mañkuñ. Nämo! Ämawebetä yottaba täñpäj itkuñken ugän pewän mañkuñ.
- 29 Eruk, ude täñpäkañ ämawebetä barak päke u nañ tokñeñkuñ. Bureni, imaka Anutuken yäpmañta yäñapiñkuño u yäniñ kireñ yämiñkuk.
- 30-31 Ude täñkentäj yämiñkukopäj momi kädät nämo peñkuñ. Unita ketem u pen nañ irirä Anututä kokwawak nadäñ yämiñpäj Isrel äma gubañi gubañi kehäromi nikek u pit kubägän däpmäj moreñkuk.
- 32 Upäñkañ momi pen täñ yäpmañ kuñkuñ. Anutu kudän kudupi päke täñ yäpmañ äbuko unita nadäkinik nämo täñkuñ.
- 33 Nadäkinik nämo täñkuño unita ehät woñ pit kubägän abäñpäj paot täkañ ude Ekänitä imaka umuri kubä pewän ahäñjirän uterak pit kubägän kumäj moreñkuñ.
- 34 Eruk Anututä ätuniye ude däpmäj paorirän yabäñpäj ätu bänepi äyäjutpäj Ekäni äneñi iwatta bänep pek täñkuñ.
- 35 * Täñpäj nadäñkuñ; Ekäni uwä nintäño mobä kujat kehäromi ude it nimitak. Unitägän wakiken nanik nimagut täyak.
- 36 Ude nadäñkuño upäñkañ bänep äyäjut-äyäjut man yäñkuño u jop yäñjikatkuñ. Man yäkyäki täktäki u jopigän, bureni nämo.
- 37 * Ekänikäñ topmäk-topmäk täñpani u nadäñ äwaräkuk täñpäj mani nämo buramiñkuñ.
- 38 Ude täñkuño upäñkañ Anututä kudup nämo däpmäj moreñkuk. Nämo, orañ yämiñpäj momini peñ yämiñkuk. Kokwawak tañi täga täñ yämiñañpäj kadäni kadäni kokwawaki pewän mañpäpäj ähan täñ yämik täñkuk.
- 39 * U imata, ämawebe unitäño mebärini ñode nadäñkuk; Uwä ämawebe jopigän, kadäni karonji itta yäwani nämo. Mänittä abämañ paotpeñ kuk täyak udewani.
- 40 Wära, kome kawukiken peñawäk wari wari täñ imiñjirä nadäwän jägämi täk täñkuk!
- 41 Isrel täño Kudupi Anutu u kadäni kadäni täñjikat-ikñat kädät mäyap täñ imiñjirä komi nadäk täñkuk.
- 42 Uwä iniken kehäromini terak iwan keriken nanik bian yämagutkuko unita juku kubä nämo peñkuñ.
- 43 Nämo, Isip kome Soan käda uken kudän kudupi ñode täñkuko unita nadäwä ärowani nämo täñkuk.
- 44 * Kome uken Anututä ume yäñpewän nägät äworeñjirän Isip nanik täga nämo nañkuñ.
- 45 * Ba gäbäräm bipi ätu yäniñ kirewänkañ abä äma gupi tätuñ nañkuñ. Ude täñpäj wirit udegän yäniñ kirewänkañ äbä imaka imakani kudup täñpä wañ yämiñkuñ.
- 46 * Täñpäkañ kapukbam mebäri mebäri ketemi epäni täñpäwakta yäniñ kireñkuk.
- 47 * Ude täñpäjä mimitä mañpäj wain päya ba ketemi epän kudup täñpän wañkuñ.
- 48 Ba ugän nämo, mim kenta yäpäta yawakiye kudup udegän däpmäj moreñkuk.
- 49 Yäke! Anututä kokwawak wakiinik täñpäj añero täñpäwak pewä ahäwani u yäniñ kireñkuk.
- 50 Kokwawaki kwawak yäwonañrekta kädät täwitpäj ämawebe yabäj äwaräkuk kubä nämo täñkuk. Nämo, käyam wakitä mäyap däpmäj moreñkuk.
- 51 * Ekänitä ude täñpäjä Isip nanik täño nanak ämani intäjukun ahäwani kudup däpmäj paotkuk.

* 78:24: Jon 6:31 * 78:35: Kis 15:13; Lo 7:8; Ais 41:14, 63:9 * 78:37: Apos 8:21 * 78:39: Sam 103:14-16; Jon 3:6-8; Jem 4:14 * 78:44: Kis 7:17-21 * 78:45: Kis 8:1-6, 8:20-24 * 78:46: Kis 10:12-15 * 78:47: Kis 9:22-25 * 78:51: Kis 12:29

- 52 * Täj iniken ämawebeniye yawak ude kome kawukiken kädet yäwojärenpäj yämagutkuk.
- 53 * Yämagut päñku yepmanpän umunkät nämo, säkgämän itkuñ. Täñpakaan iwaniye uwä gwägutä uwäk täñpäj däpmäj moreñkuk.
- 54 * Eruk, yäj-yäkñat yäpmäj kuñtängän iniken kudupi kome dubinken ahäjkuñ. Täñkañ kome uwä iniken kehäromi terak ämawebeniye yämikta ñode täñkuk;
- 55 * Kome u mähemiyeye yawat kireñpäj iniken ämawebeniye yäpmäj daniñpäj yämiñtäj kuñkuk. Ude täñpakan Isrel äbori äbori eni täñpäj ittäj kuñkuñ.
- 56 * Anututä ude täñ yämiñkuko upañkañ Isrel ämawebetä Anutu ärowani unita täñkiñarani täñpäj peñawäk täñ imiñkuñ. U jukumani kubä nämoinik iwatkuñ.
- 57 Kudän waki oraniyeta bian täñkuño udegän iwatpäj nadäj imikinik nämo täñ imiñkuñ. Uwä äñin gwäjiwani gwäjiwakan siwoñi nämo kweko ude bumik.
- 58-59 Uwä anutu jopi yäniñ oretta kome iwoyäñpäj peñkañ u kuk täñkuñonik. Ude täñirä Anututä yabäñpäj näk nadäj naminañi jidepäj täkañ yäj nadäñpäj kokwawak täñ yämik täñkuk.
- Ude täñpäj Isrel äbot u mäde ut yämik-inik täñkuk.
- 60 * Täñpäj Silo komeken yottaba Anutu bureniñtä bämopiken itta yäwerän täñ imiñkuño u Anutu uken äneñi itta nadäk kubä nämo peñkuk.
- 61 * Ude täñkañ iwan yäniñ kireñirän topmäk-topmäk täño kudupi gäpe yottaba u gänañ itkuko u yäyomägatkuñ. Gäpe u terak Anutu täño kehäromi ba peñyäjeki kwawak kak täñkuñonik.
- 62 Ude täñkañ ämawebeniye kokwawak nadäñpäj iwaniye yäniñ kireñirän däpuñ.
- 63 Kadäni uken Isrel täño äma gubañi ämik pähap gänañ kumbuñ. Kumäñirä webetä äma deken yäpne yäj yäñpäj jop itkuñ.
- 64 Kadäni ugän bämop ämaniye udegän däpakan webeniye konäm kotkät nämo, jop kawuk tañpäj itkuñ.
- 65 Eruk ude täñtäj äbänkä Ekäni däpmon terak naniktä-yäj akuñkuk. U äma wain ume nañkañ täñguñguñ täñpäj pärekopäj kikuñutpäj akuñpäj karak yäweko ude bumik täñkuk.
- 66 Ude akuñpäj iwaniye däpmäñpäj pimiñ yawat kireñirän mäyäk tärek-täreki nämo nadäñpäj ämik äneñi täkta nämo nadäñkuñ.
- 67 Ude täñkañ Josep täño oraniye äbot unita mäde ut yämiñpäj, Efraim täño äboriye imaka, nämo iwoyäñkuk.
- 68 Täj Juda täño oraniye äbot u iwoyäñkuk. Täñkañ Saion pom, Juda täño komeken itkuko unita imaka, gäripi nadäk täñkuko unita iwoyäñkuk.
- 69 Täñkañ pom uken kudupi yori, pom käroni ude punin unu täñkuk. Täñpäj kehäromi-inik täñkuk, kome pähap täñpäj peñkuko inide it täyak ude bumik täñkuk.
- 70-71 * Täñpakan Juda äbot uken nanik epän watä ämani Devit epäni täkta iwoyäñkuk.
- U sipsip watä epän äma ude iraniken nanik imagutpäj Isrel ämawebe ekäni ba täpuriwa watä irekta iwoyäñkuk.
- 72 * Ude iwoyäñpäj teñirän Devit iniken epän unitagän nadäñpäj ämawebeniye watä säkgämän it yämik täñkuk. Eruk unita Devit uwä Isrel äbot täño watä äma tägagämän-inik ude itkuk.

79

Anututä iwan keriken nanik yämagutta yäñapirkuñ

- 1 * O Anutu, guñ äbottä gäkuñ kome inita korenayäj äbuño itkan, u yabätan? U kudupi yotka täñpä wañirä imaka jopi äworetak.
- Ude täñkañ Jerusalem yotpärare imaka, täñpewä wañ moretak.
- 2 Ämawebekaye, epän watä ämakaye u däpmäñpäj yepmanirä siäj ba tom ägwäritä nañ-irähut täkañ.
- 3 Ude täñkañ ämawebekaye jopjop däpmäñirä unitäño nägäri umeyäwa tägata kweko ude Jerusalem yotpärare bämopiken tokñeñkuk.
- Täñpakan u änekta äma kubä nämo itkuk. U kumän paotkuñ.
- 4 Täñpakan guñ äbot kukñi kukñi iranitä yäjärok niwetpäj nibäj mägayäkuñ.

* 78:52: Kis 13:17-22 * 78:53: Kis 14:26-28 * 78:54: Kis 15:17; Jos 3:14-17 * 78:55: Jos 11:16-23 * 78:56: Het 2:11-15 * 78:60: Jos 18:1; Jer 7:12-14, 26:6 * 78:61: 1Sml 4:4-22 * 78:70-71: 1Sml 16:11-12, 2Sml 7:8, 1Sto 17:7 * 78:72: 1Kn 9:4 * 79:1: 2Kn 25:8-10, 2Sto 36:17-19; Jer 52:12-14

- 5 ✧ Unita Ekäni, jide? Ninta kokwawak pen api tänpen? Ba kokwawakka u kädäptä-yän pen api ijin yäpmän kwek?
- 6 Kokwawakka u ninta nämö, äbori äbori gäk nämö ganiñoret täkan ba gäkken yänapik man nämö yäk täkan unita täj yämisi.
- 7 Äma äbot unitä gäknjo ämawebekaye däpmän-pewä kubäpän komeka u tänpä wanju.
- 8 ✧ Äbekniye oraniyetä bian momi tänkunjo unita yänpän komi epän nämö nimen. Nämö, bänep nadäk-nadäknin putärewani ninta butewaki nadän nimisi.
- 9 ✧ O Anutu, tänkentän nimiñpän iwan keriken nanik nimagusi. Ude tänpän wäpka binjamta yänpän mominin pen nimisi.
- 10 Guj äbottä Anutujin de yän niwerirä tägawek? Ude nämö, unita Anutu, guj äbottä epän watä ämakaye täno nägäri piwä kunjujo unita kowata komi yämiñiri kan yabäna!
- 11 Tänkän notniye komi eniken yepmanjujo yänkähän-kähän yän itkan u nadän yämiñpän kehäromika ärowani terak äma kumäkta binjam yäntärewani u yäniñ kireñpewi äpaman kut.
- 12 O Ekäni, guj äbot uken-uken nanik yänärok gäwet tänkunjo unita kowata kwini nämö täj yämen.
Nämö, täj gamiñkujo u irepmitpän wakiinik täj yämen.
- 13 Ude täñiri ämawebekaye nin, yawakaye ude itkan bänep täga man tärek-täreki nämö gäwetpän ganiñ oretoret api täj yäpmän kune.

80

Isrel ämawebe Anututä tänkentän yämikta yänapik man yänkuj

- 1 ✧ Anutu, Isrel täno watä äma, gäk nadän nimisi! Gäk Josep täno äbot nin, yawak ude watä it nimik täyan. Gäk anero täno intäjukun äma iriri it gwäjik täkan.
- 2 Unita gäk kehäromika oraniye Efraim, Bejamin kenta Manase täno äbot ninken kwawak pewi ahäwän! Äbä kehäromika nimiñpän tänkentän nimi!
- 3 Anutu, gäk äneji nimagut yäpmän dubikaken ku. Butewaki nadän nimiñpän tänkentän nimiñiri paotnetawä!
- 4 O Anutu kehäromi mähehi, äbotkaye nintä gäkken yänapiñitna kokwawak nadän nimiñkä kadäni jidegän api pewen?
- 5 Gäkä ude täñiri konämpän ketem ude nan itkamän.
- 6 Tänpäkan iwaniyetä kukni kukni itkan yabän äwaräkuk täñiri nidäpmänpän nintäno kome korenayän täkan.
Tänpän yänärok niwetpän nibän mägayäk täkan.
- 7 Unita Anutu kehäromi mähehi, gäk äneji nimagut yäpmän dubikaken ku. Butewaki nadän nimiñpän tänkentän nimiñiri paotnetawä!
- 8 ✧ Ekäni, bian gäk äbekniye oraniye, wain yeri kubä ude, Isip komeken nanik yäpmän päbä kome kubäken piwayän yänpän äma kome uken nanik yawat kireñkun. Tänpän wain yeri uwä kome u piñkun.
- 9 Tänpän yeri u pikta komeni ket tänpän piñkun. Tänpikan jäwäri äpmonpän tanji-inik tänpän kome tanji irin wädän yäpmän kunjuk.
- 10 Tänpän wain päya unitäno momitä pom ba päya tanji päke itkujo u kudup äyuj täj yämiñkuk.
- 11 Tänpäkan momini uwä kuman pänku gwägu tanji wäpi Mediterenian unitä pänku Yufretis umeken tärenjuk.
- 12 Upän gäk imata wain epän täno yewa u däpmän wenkun? Tänkunopän ämawebe kädet miñin kunat täkan unitä bureni kubota täk täkan.
- 13 Tänpäkan but ägwäritä jäwäri metän gwäjik täkan. Täñirä tom ägwäritä mujipi nak täkan.
- 14 Unita Anutu kehäromi mähehi, gäkä ninta äneji nadänpän kunum terak ununitä dapun tänpän nibän niwat. Tänpän wain päyaka nin tänkentän nimi.
- 15 Ninäwä wain päya guban gäkä tänpewi kehärom tanjukuo udewani. Gäkä yeri u ketka kehäromitä piñkun. Tänkuno unita tänkentän nimik täyi.

✧ 79:5: Sam 85:5; Ese 38:19

✧ 79:8: Sam 106:6; Ais 6:9

✧ 79:9: 2Sto 14:11; Sam 25:11, 31:3

✧ 80:1: Kis 25:22

✧ 80:8: Ais 5:1-7

16 Upäñkañ wain päyaka uwä madäñpäñ kädäp ijiwani. Unita iwaniye yabäñ yäñiri paot-inik täñput!

17 O Anutu, ämawebe ninä gäkñata biñam iwoyäñkuno u täñkentäñ nimiñpäñ äneñi nibäñ niwat täyi. Ba kehäromi äneñi nimik täyi.

18 Ude täñ nimiñiri nin ärowani täñpäñ manka äneñi nämo api irepmitne.
Täñkañ wäpka biñam api ganiñ oretne.

19 Unita Anutu kehäromi mähegi, gäk äneñi nimagut yäpmäñ dubikaken ku. Butewaki nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ nimiñiri paotnetawä!

81

Kadäni pähap kubäken kap tehta jukuman yäñkuk

1 Anutu u kehärominin. Unita bänep oretoret kap teñ imina. Jekop täño Anutu u kap gera terak teñ imut.

2 Oretoret kap yäput pena yäñpäñä wagäm utkañ gita kurere bok utpäñ iniñoret kap teñ imut.

3 * Täñpäñ komepak api äbäñirän womat kañ piäwut, ba komepak bämop tañirän orekirit kadäni uken womat piäñpäñ kap kañ teñ imut.

4 Isrel äbottä kap ude tehta бага pätak. Jekop täño Anututä man u yäñkehärom tañkuk.

5 Anututä ämawebe Isip komeken nanik yämagutkuko kadäni uken man u Josep iwetpäñ iwonjäreñ täñkuk.

Täñpäkañ näk man kotäk kudupi kubä ñode ahäñirän nadäñkuk;

6 Pitjin terak bäräpi patkuko u ketäreñ tamiñkut yäk. Ba komi epänjin täño tuñum u täyomägatpäñ peñ tamiñkut yäk.

7 * Täñpäkañ intä komi nadäñpäñ gera yäñirä nadäñpäñ täñkentäñ tamiñkut yäk. Iromäñ nämä gānañ kābop itpäñ nadäñ tamiñkut yäk.

Täñpäñ komi gānañ nanik tämagut yäpmäñ äbätāngān Meriba ume terak täñyabākken tepmañkut.

8 Unita Isrel ämawebe äbotnaye, in jukuman täwerayäñ nadätat ño ket nadānyāñ ba nämo?

9 * In mäjo wāra nadāñ yāmiñpäñ nämoinik yäpmäñ kuñatneñ yäk. Ba guñ äma täño yāwik nämo gwājijñ äpmon yāmineñ.

10 * Nadākañ? Näk Ekāni, intāño Anutu bureni-inik. Isip komeken nanik tämagut yäpmäñ äburo u yäk. Unita in mejin añeñirä ketem tepmäñ towiwa.

11 Ude yāñkuro upāñ ämawebenayetä mäde ut namiñpäñ näkño man unita juku nämo peñkuñ.

12 * Ude täñirä yabäñ äwaräkuk täñira iniken nadäk-nadäk terak kädet wakiwaki iwatkuñ.

13 Butewaki! Ämawebenaye, jide? In näkño man ño juku peñpäñ nadānañi. Isrel äbotnaye, in näkño kädet iwatnañi.

14 Ude täñirä uyaku iwanjiye täño kehäromi yäpmäñ äpätet. Ba ketnatä iwanjiye däpmäñ paotet.

15 Ude täñira iwanjiye, näka bitnäñ täkañ uwä näka umuntanpäñ gwājijñ äpmon namikāneñ. Täñpäkañ komi epän tärek-täreki nämo yämitet yäk.

16 Upäñkañ ämawebenaye, näk inta ketem säkgāmān säkgāmān tamakañ nañ tokjewut yāñ nadätat.

82

Anutu u intäjukun-inik itak

1 Anututä äma ekāni ekāni unita gera yäñpewān äbäñpäñ käbeyä täñirä Anututä ini käbeyä täño intäjukun äma itak.

Intäjukun itkañ käbeyäken äma itkañ uwä ñode yabäñ yäyak;

2 In goret tāk täkañ yäk. In man käbeyäken äma kädet goret täñpanita in täga täkañ yāñ yāwet täkañ.

Ba inä yabäñ äwaräkuk täñirä äma wäpi biñam ikektä äma äpani täño wäpi yäpmäñ äpäñ täkañ yäk. Kädet u jidegān api peneñ?

* 81:3: Nam 10:10 * 81:7: Kis 17:7; Nam 20:13 * 81:9: Kis 20:2-3; Lo 5:6-7, 32:12; Sam 44:20; Ais 43:12 * 81:10: Kis 20:2; Sam 37:4, 107:9 * 81:12: Jop 8:4; Apos 7:42; Rom 1:24-26

- 3-4 Unita in kädet täga nodedpäñ kañ täñput; Man käbeyäken äma jopi jäwäri ba ironi kodäña udewani yänkentän yämineñ.
 Täñpän ämawebe guñ ba ini gupi täga nämo täñkentänani udewanita kädet siwonji täñ yämineñ yäk.
 Täñpän amatä äma udewani komi epän täñ yäminayän täkañ uwä kañ yäniñ bitnäwut.
- 5* Inä guñ, nadäk-nadäkin nämo! Injin bipmäñ urani gänañ kuñatpäñ ämawebe kädet siwonji nämo yäwoñärek täkañ.
- 6* Näk bian noded täwetkut; Inä anutu bumik, Anutu ärowani täño nanakiye itkañ yän täwetkut.
- 7 Ude täwetkuro upän apiño noded täwera nadäwut! Inä kodak nämo api itneñ yäk.
 In äma mewunitä kumäk täkañ udegän api kumneñ! Ba intäjukun äma ätutä kumäk täkañ udegän kumäñpän paot-inik api täneñ yäk.
- 8 Anutu, bureni yäyan! Gäk akuñpän kome terak yänträrek epän tä! Äma äbori äbori kuduaptägän u gäkño biñam.

83

Isrel täño iwaniyetä paotta Asapatä yänapik man njo yänjuk

- 1 O Anutu, man kum nämo iren. Ba kubäkengän kwikiniñ nämo iren.
- 2 Iwankaye yabäsi! Äma gäka gañani pähap nadän gamik täkañ u ärowani täñ gamikañ.
- 3 Guñ äma u ämawebekaye watä it yämik täyan u däpmäkta man käbop käbop yänpän-nadän itkañ.
- 4 Täñpän noded yäkañ; Eruk, Isrel äbot u wari nämo itta däpmän morena. Ude täñjitna wäpi paotpäñ paot-inik kañ täñpän.
- 5 Anutu, gäk täñpawakta guñ äma äbori äbori nodedä bänep kubägän täkañ;
- 6 Idom kenta Ismael nanik, Moap kenta Hakri nanik,
- 7 ba Gebal, Amonkät Amalek nanik, ba Filistia kenta Tire nanik.
- 8 Täñpän Siria nanik, äbot kehäromi Lot täño oraniye täñkentän yämiñkuño u imaka, yäpurärätgän täñkuñ.
- 9* Äma äbori äbori u gäk täñpawakta bänep kubägän pekañ unita Midian nanikta bian jide täñ yämiñkuno ude täñ yämen. Ba Kison umeken Sisera kenta Jabinta jide täñ yämiñkuno udegän täñ yämen.
- 10 Äma uwä Endo komeken däpmän-pewi kumäñpän kome äworeñkuño u.
- 11* Täñpakan Orep kenta Septa jide täñ yämiñkuno u intäjukun ämaniyeta udegän täñ yämen.
 Ba Sepa kenta Salmuna täñpawak täñ yämiñkuno u äma ärowaniniyeta udegän täñ yämen.
- 12 Äma uwä noded yänkuño unita täñpawak täñ yämiñkun; Anutu täño kome u nininta api korene yän yänkuñ.
- 13 O Anutu, iwaniye u täñpewi mänittä kenken jirañ kenta täpun-täpun piän äreyän täñpän kuk täkañ ude kañ täñput.
- 14-15 Täñpän kädäptä pom terak tepärañ pit kubägän ijin paoreko ude täñ yämen.
 Täñpän yäpä iromän mänitka terak yawat kireñ täñpi kuñtäñpä kuñeñ.
- 16 Ude täñpän kehäromika kañpäñ nadäwä tärekta mäyäk pähap yämen.
- 17 Ude täñjiri kehäromini paoräpän gäka tärek-täreki nämo umuntäneñ. Täñpän mäyäki pen pat yämiñjirañ kañ kumbat.
- 18* O Ekäni, kwawak yäwoñäreñjiri noded kañpäñ nadäwä tärewut; Gäk kubä-tägän Ekäni, kome pähap njo kañiwatta kehäromi ärowani pat gamitak.

84

Kora nanakiyetä Anutu täño enjita gäripi nadäñpän kap njo tenkuñ

- 1 O Ekäni ärowani, kudupi yotkata gäripi inide kubä nadätat!
- 2* U gänañ Ekäni inamkaken itta bänepna kädäp ijik täyak u inipärik kubä. Bänep nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anutu irit mäheми u oretoret kap yänñeñ ininoret täyiwa.
- 3 Barak imaka, enjikata gäripi nadäk täkañ. Kurasisiptä gäripi nadäñpän tähani kudupi yotka piriken täk täkañ.

* 82:5: Sam 11:3, 75:3 * 82:6: Jon 10:34 * 83:9: Het 4:6-22, 7:1-23 * 83:11: Het 7:25, 8:12 * 83:18: Kis 6:3;
 Sam 59:13, 92:8 * 84:2: Sam 42:2, 63:1

Ekäni ärowani Anutuna, barak ätu imaka, bägup säkgämän yänkañ enini täñpäj kudupi bukäka dubiniken mujipi pek täkañ.

4 Bureni, ämawebe kudupi yotkaken itkañ kap terak wari wari ganiñoret täkañ uwä gäkñjo oretoret terak it täkañ.

5 * Ba ämawebe kehäromi yäpmäkta gäkkengän kuk täkañ u imaka, oretoret terak it täkañ.

Ämawebe udewani ganiñ oretta Saion pom terak ärokta pidämtak täkañ.

6 Äronjtängän ämawebe täga u kome kawuki kubä wäpi Baka u irepmirirä iwän säkgämän täñjirän ume dapuri abäñpäj gwägu tokñej yäpmäj kuk täkañ.

7 * Ude ahäjirän kañkañ oretoret täñpäj Saion pom kañ-ahäkta ehutpäj kuñkä nämo ganjatac täkañ.

Nämo, u anutu jopi-jopi kudup yärepmirani Anutu bureni u Saion pom terak api käneñjo unita.

8 Ekäni Anutu ärowani, Jekop täño Anutu, juku peñpäj yänjapik mannata nadäsi!

9 O Anutu, intäjukun ämanin iwoyänkuno u iron täñ imisi.

10 * Täñpäj ñode yäwa; Kudupi yotkata gäripi pähap nadätat. Kepma kubä uken irero uwä kepma mäyap uken-uken ittäj kwero u irepmitpäj iret.

Äma ätutä äma waki täño täha säkgämän säkgämän gänañ itta gäripi nadäk täkañ upänkañ nähä äma jopigän itkañ Anutuna täño eni yäma täño watä ude irero unita nadäjira inide kubä täñpek.

11 * U imata, Ekäni uwä watä it niniñpäj intäjukun täñ nimik täyak. U kudän tägatäga terak iron täñ niniñpäj orañ nimik täyak.

U äma siwoñi kuñjaranita imaka täga yämikta nämo bitnäc täyak.

12 Bureni-inik! Ekäni ärowani, ämawebe gäka nadäkinik täñpäj gäkä terak yengämä pek täkañ uwä oretoret terak it täkañ.

85

Ekänitä äboriye watä it yämekta yänjapik man yänkuk

1 Ekäni, komeka ba Isrel ämawebekaye ninta iron täñ niniñjiri äneñi säkgämän itkumäj.

2 Gäk ämawebekaye nintäño mominin peñ niniñpäj waki täc täñkumäño unitäño kowata awähutkun.

3 Kokwawak ninta nadäj niniñkuno upänkañ peñ niniñkun. Nidäpnañipäj kokwawakka äneñi mäde käda peñkun.

4 Unita Ekäni, waki keriken nimagurani, äneñi gäkñjata biñam nimagusi. Butewaki Anutu, gäk ninta nadäwäwak wari täñ nimentawä.

5 Ekäni, ninta kokwawak pen api täñpen? Ba gäkñjo nadäwäwakka pen api it yäpmäj ärowek ba?

6 * Ude nämo! Gäk täñkentäj niniñpäj irit kuñjat-kuñjat säkgämän äneñi niniñjiri ämawebekaye nin oretoret täñpäj kañ ganiñoret täna.

7 O Ekäni, bänep ironka äneñi niwoñäreñpäj waki keriken nanik wädäj tädotpäj tägaken niñmañjiri säkgämän kañ itna.

8 Ai, ämawebenaye, nin kädet waki bian täc täñkumäño u äneñi täc tänetawä. Nadäkañ? Ämawebe iniñoret täkañ uwä Ekänitä irit säkgämän yämiñpäj äbot kubägän yepmak täyak.

Mebäri unita Ekäni Anututä man yänjahäjirän näc api nadäk täñpet.

9 Bureni! Ämawebe Anutu orañ imik täkañ u inita biñam yäpmäkta nämo bitnäc täyak. Nämo inik.

U nin äneñi nimagutpäj Anutu ini ninkät penta itkañ komeninken säkgämän api itne.

10 Täñpäj kadäni uken Anututä nadäj yämik-inik täñjirän ämawebeniyetä bänep nadäk-nadäk Anutu-kengän api peney.

Ba Anututä iniken kädet siwoñi ämawebeniye bämopiken pewän ahäjirän säkgämän, äbot kubägän api itneñ.

* 84:5: Sam 81:1, 86:11, 122:1; Jer 31:6 * 84:7: Sam 42:2; Ais 40:31; Jon 1:16, 2Ko 3:18 * 84:10: 1Sto 23:5; Sam 27:4

* 84:11: Sam 34:10, 85:9; Ais 60:19-20; Mal 4:2 * 85:6: Hab 3:2

- 11 Bureni! Kome terak Anutu tãjo amawebeniyetã Anutu nadãj imikinik tãnjirã Anututã kãderi siwoŋi api yãwetpãj yãwoŋãrewek.
 12 Ude tãjkaŋ iron tãj nimirãŋ imaka imaka tãnayãj tãkamãj u kudup sãkgãmãŋ ahãnjirã epãninken ketem ahãj-bumbum api tãneŋ.
 13 Tãjpkãkaŋ Anutu tãjo kãdet siwoŋitã intãjukun kuŋkaŋ Ekãni tãjo äbãkãbãk kãdet api tãwired.

86

Äma kubätã Anutu tãjkentãj namãŋ yãjppãj yãjapikuk

- 1 Ekãni, äma mewuni nãka butewaki nadãj namijpãj tãjkentãj nam!
 2 Nadãk-nadãkna kudup gãkkengãŋ peŋpãj watã epãn ämaka ude itat unita watã sãkgãmãŋ it namijiri wawetawã.
 3 Ekãni, kepma kãron gãkken gera yãjtãyiwa butewaki nadãj namijpãj geranata juku peyi.
 4 Gãkgãŋ ganiŋoret tãyat unita nadãj namijpãj tãjpewi bãnepnaken oretoret pãhap kaŋ nadãwa.
 5* Ekãni, gãk orakorak mãhemi unita mominin peŋ nimik tãyan. Ämawebe gãkken tãjkentãk yãpmãkta gera yãk tãkaŋ u gãripi pãhap nadãj yãmik tãyan.
 6 Unita Ekãni, nãkjo yãjapik manta juku peyi. Nãk gãkã butewaki nadãj nami yãj yãjppãj gera yãyat u nadãj nam.
 7* Nãk nadãtat, gãkken gera yãwayãj tãyat u api nadãj namen unita bãrãpi kaŋ-ahãwayãj tãyatken gãkken gera api yãk tãjpet.
 8* O Ekãni, gãk udewani Anutu kubã nãmo itak. Gãkãgãŋ kuduŋtagãŋ yãrepmitan. Tãjppãj gãkã epãn tãga tãk tãyan u udegãŋ kubã nãmo tãk tãkaŋ.
 9* Guŋ äbot tãjppãj yepmaŋkuno u kudup abã gãk gãmotkaken gwãjij äpmon gamijpãj wãpka api ganiŋoret tãneŋ.
 10* U imata, Ekãni gãk kubã-tãgãŋ imaka kudupi kudupi tãk tãyan. Gãk kubã-tãgãŋ Anutu bureni-inik.
 11* Unita Ekãni, gãk kãdetka nãwoŋãreŋjiri manka bureniãgãŋ iwat tãyiwa!
 Ket nãwoŋãreŋjiri gãkãgãŋ nadãj gamijpãj ganiŋoret tãyiwa!
 12 Ekãni Anutuna, nãk bãnepna gupna kuduŋtagãntã api ganiŋoret tãjpet. Tãjppãj wãpka biŋam api oraŋ gamij yãpmãj ärowet.
 13 Gãk butewaki tãj nadãj namik tãyan. Kumãkta biŋam tãjkuropãj wãdãj tãdotpãj nepmaŋkun.
 14 Anutu, äma inita nadãwã ärowani tãjpani ätutã mãde ut namik tãkaŋ. Uwã gãkjo manka utpãj nãmoink iwat tãkaŋ.
 Tãjppãj nãka butewaki nãmo nadãj namijpãj kãbeyã tãjppãj nãk nuttagãŋ man yãjppãj-nadãk tãkaŋ.
 15 Upãjkaŋ Ekãni, gãk butewaki ba iron mãhemi, kokwawak bãrãŋeŋ nãmo tãk tãyan.
 Gãk ämawebekayeta gãripi-inik nadãk tãyan. Tãjppãj nãmo nipmak tãyan.
 16 Unita äneŋi nadãj namijpãj butewaki nadãj nam. Piã ämaka nãk kehãromi namisi. Piã watã webeka nanãk nãk tãjkentãj nami!
 17 Nãka not tãj namik tãyan unitãjo bureni kwawak peŋjiri kãwayãj nadãtat.
 Ude tãjiri kaŋpãj iwanaye imaka, Ekãnitã tãjkentãj imik tãyak yãjppãj kaŋ mãyãk tawut!

87

Saion uwã äma äbori äbori tãjo yotpãrare tãga bureni-inik

- 1 Ekãnitã pom kudupi terak yotpãrareni wãpi Saion tãjppãj peŋkuk.
 2 Tãjppãj Isrel tãjo kome ätuta gãripi nadãk tãyak u irepmitpãj Saion yotpãraretã gãripi ini pãrik kubã nadãk tãyak.
 3 Unita Anutu tãjo yotpãrare, gãk juku peŋkaŋ Anututã gãka man tãgatãga ñode yãyak u nadã;
 4 Kome nãkjo man buramik tãkaŋ unitãjo wãpi tawaŋ api tãjpet. U tãjppãj tãyatken uken guŋ kome, Isip kenta Babilon tãjo wãpi imaka, bok api kudãŋ tãwet. Ba Saion itta

* 86:5: Neh 9:17; Sam 25:8; Jol 2:13; Jna 4:2 * 86:7: Sam 17:6, 50:15, 77:2 * 86:8: Lo 3:24, 2Sml 7:22; Jer 10:6
 * 86:9: Sam 66:4; Ais 66:23; Rev 15:4 * 86:10: Sam 72:18; Ais 44:6-8; Mak 12:29 * 86:11: Sam 25:5; Jer 32:39

biŋam wäpi kudän täwayäŋ täyatken uken guŋ kome Filistia, Tire ba Itiopia nanik imaka, bok api kudän täwet.

- ⁵ Kadäni uken Saionta ɲode api yäneŋ; Komeni komeni ämawebe täŋo eŋi meŋ bureni täyak. Tänpäŋ Anutu tänpämerek mähemitä ini täŋ-kehärom taŋpäŋ api pewek.
⁶ Tänpäŋ Saion täŋo kome mähem bureni-inik täŋo wäpi tawaŋ kudän täwayäŋ täyakken uken ämawebe komeni komeni nanik täŋo wäpi u kudup u gänaŋ api pewek.
⁷ Ude täŋirän ämawebe uwä kap teŋ oretoret bumta tänpäŋ ɲode api yäneŋ; Saion kome ɲowä iron kädet mebäri mebäri pewä ahäŋ nimani unitäŋo dapuri bureni-inik!

88

Äma kubä komi butewaki terak itpäŋ Anutuken gera yäŋkuk

- ¹ Ekäni Anutu täŋkentäkna, kepma bipani konäm butewaki terak gäkken gera yäk täyat.
² Unita yäŋapik manna terak gera yäyat ɲo nadänpäŋ täŋkentäŋ nami.
³ Bäräpi mebäri mebäri näkä terak äronjirä kumäŋ-kumäŋ dubiniken itat.
⁴ Ämatä näka nadäŋjirä kumäŋpäŋ awaŋ gänaŋ pat täkaŋ ude täyak, kehäromina kudup paotkaŋ unita.
⁵ Näk kumbani ude nepmaŋpäkaŋ it täyat. Ba ämikken däpmäŋ-pewä kumbani, awaŋ gänaŋ pat täkaŋ udewani itat. Ba äma gäkä unita guŋ tak-inik tänpäŋ nämo täŋkentäŋ yämeno ude bumik itat.
⁶ Nähä awaŋ käronji-inik bipmäŋ urani gänaŋ mebäri-ken-inik umu maŋpi äpmonpero ude itat ɲo!
⁷ Kokwawakkatä näk kudup uwäk tänpäŋ yejämäŋtak.
⁸ Gäkä nadäŋjiri notnayetä nabäŋpäŋ-nadäŋjirä imaka taräki tänpäpäŋ nabäŋkaŋ umuntak täkaŋ.
 Näk yewa kehäromi täga nämo abämaŋ kunaŋi, udewani gänaŋ itat.
⁹ Tänpäŋ dapunna gäyamigän ijiŋ itat. Ude itkaŋ, Ekäni, kepma kepma ketna kewatpäŋ yäŋapik man terak gäkken gera yäk täyat.
¹⁰ Jide? Kumbanitä kakta kudän kudupi pewi ahäk täkaŋ? Nämo! Ba ude täŋjiri kumbanitä akuŋpäŋ wäpka yäŋpäŋ ganiŋoret täkaŋ? Nämo, u täga nämo täneŋ!
¹¹ Kumbani komeken naniktä gäkä nadäŋ nimikinik tänpäŋ nämo nipmak täyan unitäŋo biŋam yäŋahäk täkaŋ? Nämo, u täga nämo täneŋ!
¹² Bipmäŋ urani kome uken kudän kudupi kak täkaŋ? Nämo! Ba peŋpäŋ guŋ taŋpäŋ irani kome udeken naniktä gäkŋo bäneŋ iron täga kaŋpäŋ nadäk täkaŋ? Nämotä nämoinik!
¹³ Unita Ekäni, jop kumbero udetä täŋkentäktä gera yäyat. Tamimaŋ tamimaŋ gäkken gera yäk täyat.
¹⁴ Täŋjira imata nämo nadäŋ namik täyan? Ba Ekäni, imata mäde ut namik täyan?
¹⁵ Näk gubaŋiken umunitä komi namiŋ yäpmäŋ äbäŋjiri kumäŋ-kumäŋ dubiniken it täyat. Komi unitä kehäromina kudup näyomägatak.
¹⁶ Näk nutta kädet mebäri mebäri terak nepmaŋpi wak täyat. Gäkŋo kokwawakka wakiinik unitä näk däpmäŋ jakŋitpäŋ nepmaŋtak.
¹⁷ Komi u kepma käron näk itgwäjiŋpäŋ umetä tokätkaŋ täk täkaŋ ude yewa tänpäŋ nepmak täyak.
¹⁸ Tänpäŋ notnaye-inik u imaka, täŋpewi nabä-kätäŋjirä bipmäŋ urani-tägän näkŋo notnapak bureni ude itak.

89

Ekänitä ämawebeniye nadäŋ yämik-inik täk täyak

- ¹ O Ekäni, wari wari nadäŋ nimik täyan unita juku piŋpäŋ kap api tek täŋpet. Ba nämo nibä-kätäk täyan unitäŋo manbiŋam pen api yäŋahäk täŋpet.
² Imata, nadäŋ nimikinik täk täyan uwä nämo api paorek yäŋ nadäk täyat. Ba kunum inide it täyak udegän nämoinik api nibä-katäweno unita nadäkinik tänpäŋ api yäŋahäk täŋpet.
³ Ekäni, gäk man ɲode yäŋkun; Äma iwoyaŋkuro Devit ukät topmäk-topmäk kubägän tänpäŋ ɲode yäŋkehärom taŋkut; Äma kubätä äbotken naniktä intäjukun äma nämo api irek.
⁴ Nämo, intäjukun ämata gäkä äbotken nanik-tägän api ahäŋ yäpmäŋ ärok täneŋ yäŋ yäŋkun.
⁵ Ekäni, kunumtä ini ba imaka u terak it täkaŋ unitä gäkŋo täktäkka tägagämän unita kap terak ganiŋ ubiŋ tek täkaŋ.

Ba nadāḡ nimikinik tāk tāyan unita yāḡpāḡ aḡero kudupitā kap teḡpāḡ wāpka yāpmāḡ akuk tākaḡ.

- 6* Kunum gānaḡ kudupi aḡero ba imaka kubā gāk udewani nāmo itak.
 7 Bureni, kudupi aḡerotā Anutu kaḡpāḡ nadāwā inipārik kubā, kehāromi nikek tāḡpāpāḡ umuntak tākaḡ.
- 8 Unita Ekāni Anutu kehāromi māhemi, gāka imaka kehāromi kubā terak utpāḡ tāga nāmo yāwet. Nāmoinek, gāk kehāromi-inik, ba manka kudup iwāt-inik tāk tāyan.
 9 Gwāgu pāhap gāk kubā-tāgān kaḡiwāt tāyan. Ba gwāgu tokārirān gāk kubā-tāgān tāga inīḡ bitnāwen.
 10 Gāk kubā-tāgān Isip tāḡo kehāromi kudup yomāgatpāḡ kehāromikatā iwankaye ātu kudup dāpmāḡpāḡ yāwāt kireḡkun.
 11* Kunum u māhemi gāk, ba kome imaka. Kunum kenta kome gākāgān tāḡ yepmaḡkun.
 12 Kome morāki morāki, unudetā umude gākā tājkun. Unita pom taḡi yarā wāpi Tabo kenta Hemon unitā oretoret terak ganiḡoret tākamān.
 13 O Ekāni, gāk ārowani, kehāromi-inik.
 14 Kaḡiwāt epān tāk tāyan uwā kudān siwoḡi terakgān tāk tāyan. Nadāḡ yāmik-inik tāḡo māhemi gāk.
 Ba yāḡkehāromtak man siwoḡi iwarani u māhemi gāk.
- 15 Unita Ekāni, āmawebe kap terak ganiḡoret tākaḡ ba orakorakka tāḡo penyāḡek gānaḡ kuḡat tākaḡ uwā oretoret pāhap nadāk tākaḡ.
 16 Gāka juku piḡpāḡ kepma kāroḡ bānep oretoret terak it tākaḡ. Tāḡpāḡ iron tāḡ yāmik tāyan unita nadāḡpāḡ wāpka biḡam yāpmāḡ ārok tākaḡ.
 17 Āmawebe unitāḡo kehāromi u gāk. Ba unitāḡo epmāḡet kudān u gāk. Bureni Anutu, gāk oraḡ nīmīḡiri iwaniye yārepmīt morek tākamāḡ.
 18 Ekāni, Isrel āmawebe tāḡo Anutu kudupi gākā watā āmanin iwoyāḡkuno unitā intājukun it nimik tāyak.
- 19 Anutu, bian-inik, gāk ayābu terak epān āmakaye tāga ḡode yāwetkun; Nāk komi āma kubā kaḡ-ahāḡpāḡ kehāromi imiḡkut. Āma u āmawebenaye bāmopiken iwoyāḡpāḡ intājukun āma ude teḡkut.
 20* Āma uwā epān āmana Devit. U intājukun it tamikta olip umeni piḡ ibatpāḡ iwoyāḡpāḡ teḡkut.
 21 Unita kehāromi imiḡjira kehāromigān api it yāpmāḡ ārowek.
 22 Ude irirān iwaniyetā āmik tāḡpāḡ kehāromini tāga nāmo api yāpmāḡ āpneḡ, ba āma wakitā tāga nāmo api irepmītneḡ.
 23 Nāmoinek, iwaniye nākḡa-tāgān api yeḡ jakḡiret. Āma iwan tāḡ iminayāḡ tākaḡ upāḡ api dāpet.
 24 Tāḡpāḡ nadāḡ imikinik tāḡpāḡ nāmoinek api kakātāwet. Nāmo, wāpna terak kehāromigān itkaḡ iwaniye api yārepmīt morewek.
 25 Tāḡpāḡ tāḡkentāḡ imiḡjira kome taḡi pāhap, gwāgu wāpi Mediterenian unitā pāḡku ume wāpi Yūfretis u inita koreḡpāḡ api kaḡiwarek.
- 26 Ude tāḡ imiḡjira ḡode api nāwerek; Gāk nākḡo nanna ba Anutuna. Gāk watā āmana kehāromi pāhap, mobā ude. Watā it nāmīḡiri sāḡgāmān it tāyat.
 27* Yāḡirān gāk nanakna intājukun nanik yāḡ iwetpāḡ intājukun āma wāpi biḡam ārowani nikek ude teḡjira wāpi biḡamtā kome tāḡo intājukun āma pāke u kudup api yārepmirek.
 28 Topmāk-topmāk kubāgān ukāt tāḡkuro ba ude api tāḡ gamet yāḡ yāḡkehārom taḡkuro u nāmo api guḡ tāwet. Nāmo, u pen api nadāḡ yāpmāḡ kuḡaret.
 29 Ude tāḡpāḡ nākā tāḡpewa kunumtā inide itpāḡ nāmo paot tāyak udegān Isrel tāḡo intājukun āmawā, unitā ābotken nanik-tāgān api ahāḡ yāpmāḡ ārok tāneḡ.
- 30-32 Tāḡpākaḡ unitāḡo āboriye ahānayāḡ tākaḡ u бага manna nāmo buramiḡpāḡ man kādetna māde ut iminayāḡ tākaḡ uwā momini unita kowata yāmiḡjira komi api nadāneḡ.
 33 Upāḡkaḡ Devit ba nanakiye oraniye nāmoinek api yabāḡ kātāwet. Yāḡ-kehāromtak man iwetkuro u nāmo api irepmiret. Nāmo! Pen nadāḡ imikinik api tāk tāḡpet.
 34* Bureni-inik! Topmāk-topmāk ukāt tāḡkuro u nāmo api madāḡ tāḡḡewet ba manna tāpuri-inik kubā nāmoinek api irepmiret.

* 89:6: Sam 40:5, 86:8, 113:5 * 89:11: 1Sto 29:11; Sam 24:1-2, 50:12 * 89:20: 1Sml 13:14, 16:12; Apos 13:22
 * 89:27: Rev 1:5 * 89:34: Nam 23:19; Lo 7:9; Jer 33:20-21

- 35 Wäpna kudupi u terak bureni-inik ñode yäyat; Devit jopman kubä nämo iwetkut ba nämoinik api iweret.
- 36 Nämo, äboriye pen api weñ bäyanen. Näk mehamtäñ iminjira edaptä ijin yäpmäj kwayäj täyak udegän kañiwat epänitä pen api it yäpmäj ärowek.
- 37 Ba komepaktä inide penyäjek täyak udegän it yäpmäj äronirä ämawebetä ñode api nadänen; U ka! Komepak inide it täyak ude, Anututä mani nämo guñ tanpäj kehäromigän iwat täyak.
- 38 Ekäni, ude yänjkuno upänkan apiño intäjukun ämaka iwoyänjkuno unita kokwawak nadän imitan. Tänpäj mäde ut iminjpäñ itan.
- 39 Tänpäj topmäk-topmäk kehäromi epän ämaka ukät täñjkuno u madäj täkñepän gwäpäni säkgämän yäpmänpäj okä näbä gänäñ mañpi-äpmokañ.
- 40 Tänpäj yotpärareni täño yewa kehäromi pähap u wärämutkan.
- 41 Wäramuriri äma kuñ-äbän täk täkañ uwä tuñumi kubotän iminjpäñ kañ-mägayäk täkañ.
- 42 Yäniñ kireñjiri iwaniyetä kehäromini yäpmäj äpäñpäñ oretoret bumta nadäk täkañ.
- 43 Ämik tänpäj gäk täñpewi ämik täño tuñumitä nämo täñkentäj iminjirä iwaniyetä irepmitkuñ.
- 44 Gäk wäpi biñam yomägatpäñ gwäpäni säkgämän u jop mañpi kuñkuñ.
- 45 Ude täñjiri kadäni nämo täreñirän äma tägawani, kehäromi nikek nämo, bäräñen äworetak. Tänpäj mäyäk pähap nadätak.
- 46 Ekäni, butewaki. Käbop pen api iren? Ba kokwawakka kädäptä ijik täyak ude pen api täñpen.
- 47 Näkño mebarinata guñ täwentawä. Kome terak iritna u keräpigän. Nin kudup kumäk-kumäk ikek täñ nipmanñkun.
- 48 Netätä nämo kumäñpäñ kadäni käronji irek? Äma kubätä kehäromigän itkañ awañ gänäñ täga nämo äpmonjek? Nämoinik.
- 49 O Ekäni, bian nadän nimikinik täñjkuno u de pewi kukañ? Tänpäj yänkehäromtak man Devit iwetkuno unita jide nadätan?
- 50 Guñ ämatä epän watä ämaka näka yänjrok näwet täkañ unita nadän äwaräkuk nämo täñpen. Nämo, kowata yämen!
- 51 Ekäni, nadä! Intäjukun ämaka näk iwoyänjkuno u kome deken deken kuñarira guñ ämatä sära man näwet täkañ u nadätan?
- 52 Eruk, Ekäni wäpi biñam tärek-täreki nämo iniñoret täkäna!

90

Anutu u pen api it yäpmäj ärowek, täñ ninä paotpaotnin ikek

Anututa nadäkinik täñpani Mosestä yäñapik man ño yänjkuk

- 1 ✧ Ekäni, gäk eninin bureni ude bian itkunonitä pen it yäpmäj äbätan.
- 2 ✧ Kunum kenta kome nämo pewi ahänjirän gäk Anutu itkun. Gäk Anutu pengän itkunonitä pen api it yäpmäj ärowen. Paotpaotka nämo.
- 3 Gäk äma ñode yäwet täyan; In äneñi kome äworewut. Ude yänpäj äma täñpewi kome äworek täkañ.
- 4 ✧ Tänpäkañ kadäni käronji pähap, obañ 1,000 ude u nadänjiri kepma kubägän ude täk täyak. Däpmon paritna bipani kubä ahänpäj paot täyak ude bumik.
- 5 Tänpäkañ ume tokätpäñ äma kumäj-kumäj däpmanpäñ yäpmäj kuk täyak gäk äma täño irit ude täñpewi paot täkañ.
Täñjiri ämatä kome terak kadäni keräpi ayäbu täk täkamäj ude it täkamäj. Ba wädantä bäräñen ärok täkañ ude it täkamäj.
- 6 Tamimañ mänit säkgämän yäpmänpäj itkañ kome ijinjirän bipäda bäräñen kubitak täkañ. Äma uwä udewanigän.
- 7 Tänpäkañ gäkño kokwawaktä nidäpmäk täyak. Ba gäkño bänep wakwakta bumta umuntak täkamäj.
- 8 Imaka wakiwaki käbop ba kwawak täk täkamäj u gäkä kwawakgän penpäj yabäk täyan.
- 9 Kokwawak nadän niminjiri nin kome terak ahän paot täk täkamäj. Tänpäkañ nin kähän yänpäj paot täkamäj.

- ¹⁰ Nin kadāni kāronji nāmo it tākamāṅ. Obaṅ 70 ude nāmo itkaṅ paot tākamāṅ. Ba kehāromigān pen itpāṅā obaṅ 80 tāga kāwep kaṅ-ahāne.
- ¹¹ Ekāni, kokwawakka tāṅo kehāromi kudup niwoṅārewi yāwānāku āma kubātā tāga nāmo itek. Ba umun pāhap jidewanipāṅ nadākkāne?
- ¹² * Unita gāk kwawak niwoṅārenjiri kome terak irit kuṅat-kuṅatnin u kerāpigān it tākamāṅ yāṅ mebāri nadāna tumbut.
Ket ude nadāna tumbāpāṅ nininta nadāna āpani tāṅpāpāṅ gākken nanik nadāk-nadāk sākgāmān u terakgān kaṅ kuṅatna.
- ¹³ * O Ekāni, gākṅo kokwawak jidegān api paorek? Ba gāk jidegān ānenji āyāṅutpāṅ epān āmakaye ninta butewaki api nadāṅ nimen?
- ¹⁴ Tāṅpākaṅ gāk tamimaṅ tamimaṅ ironka pāhap iritninken pewi tokṅenjirān bānep oretoret nadāṅpāṅ ganiṅoret kap tek tākāna.
- ¹⁵ Nin kadāni kāronji-inik bārāpigān nadāṅ yāpmāṅ ābumāṅ. Eruk apiṅo gāk bānep oretoret taṅji nimisi, obaṅ jide bārāpi nimiṅ yāpmāṅ ābuno udegān.
- ¹⁶ Kehāromika terak imaka tāgatāga tāk tāyan u epān āmakaye niwoṅāre. Tāṅpāṅ ironjiniye ba oraniye ahānayāṅ tākaṅ uwā udegān kaṅ yāwoṅāre.
- ¹⁷ * Tāṅpākaṅ Ekāni Anutunin, konka pāhaptā nintā terak āronjirān imaka imaka tānayāṅ tākamāṅ unitāṅo bureni kwawak kaṅ ahāwut.

91

Anututā ninta watā sākgāmān it nimik tāyak

- ¹ * Āma kubātā iwantā nutneṅ yāṅpāṅ Anutu ārowani-inik dubiniken kuṅjirān kābop tewek.
- ² * Tāṅpāṅ Ekāni ṅode iwerek; Nāk kābop irit bāgupkaken ārenjira watā it namik tāyan yāk.
Anutuna, nāk nadāṅ gamikinik tāk tāyat yāṅ iwerek.
- ³ * Bureni-inik, Anututā watā kehāromi it gamiṅjirān, imaka kābop itak unitā gāk nāmo tāṅpān waneṅ. Ba kāyām wakitā gepmāṅjirekta api tāṅkentāṅ gamek.
- ⁴ * Anututā sākgāmān uwāk tāṅpāṅ api gepmaṅpek, baraktā nanaki uyiṅpiṅjit pat tākaṅ ude.
Nāk watā it gamik tāyat yāṅ yāk tāyak uwā bureni-inik tāk tāyak.
Unita gāk Ekānikāt iriri āmatā āmik tāṅo kurepā tagenpāṅ it tākaṅ ude Ekānitā ude api tāṅ gamek.
- ⁵ * Anututā watā it gamiṅjirān gāk bipani imaka umuri kubāta nāmo umuntāwen. Ba kepma imaka kubā gākā terak bārāṅen-inik āronpāṅ tāṅpān waneṅ yāṅpāṅ nāmo umuntāwen.
- ⁶ * Tāṅpākaṅ gāk kāyām taṅji ba imaka wakitā kepma ba bipani ahāṅ namineṅ yāṅpāṅ nāmo umuntāwen.
- ⁷ * Āma māyapiniktā dubikaken kumāṅjirā nāk udegān kumbet yāṅ nāmo nadāwen.
- ⁸ * Nāmo! Gāk sākgāmān api iren. Tāṅpākaṅ āma waki tāṅpani u kowata Anututā kwawak yāmiṅjirān api yabāwen.
- ⁹ Ekāni u gāka watā kehāromi-inik it tāyak. Anutu ārowani uken pāṅku imaka wakita kābop it tāyan.
- ¹⁰ U iriri imaka wakitā gākā terak nāmo api ahāwek. Ba kāyām wakitā gākā enji gānaṅ nāmo api ārowek.
- ¹¹⁻¹² ** Anututā aṅeroniye watā it gamikta yepmaṅkuko unitā api oraṅpāṅ gepmaneṅ. Ude tāṅjirā kuroṅka ba gukutka nāmo api pimiṅ tādoren.
- ¹³ * Tāṅpākaṅ gāk aṅ komi ba gāmok tāga api yeṅ yepmāṅjiren.
- ¹⁴ * Tāṅpāṅ Anututā ṅode yāṅkuk; Āmawebe nāka gāripi nadāk tākaṅ uwā api tāṅkentāṅ yāmet yāk.
Ba āmawebe nadāṅ namikinik tāk tākaṅ uwā watā it yāmet yāk.
- ¹⁵ * Āma udewani nākken gera yānayāṅ tākaṅ uwā api nadāṅ yāmet yāk. Tāṅpākaṅ bārāpi ahāṅ yāmiṅjirā nāk tāṅkentāṅ yāmiṅpāṅ wāpi biṅam ikek api yepmaṅpet yāk.
- ¹⁶ Tāṅpākaṅ nākā kome terak irit kuṅat-kuṅari yāpurārāt-pewa api kāronṅaṅ yāmek yāk.
Ude tāṅjira āma u ṅode api yāneṅ; Uraknin u tāṅkentāknin bureni yāṅ api yāneṅ.

* **90:12:** Sam 39:4 * **90:13:** Kis 32:12-13 * **90:17:** Sam 27:4; Ais 26:12 * **91:1:** Sam 31:20, 121:5; Ais 25:4, 32:2
 * **91:2:** Sam 14:6, 18:2, 56:4; Jer 16:19 * **91:3:** 1Kn 8:37; Sam 124:7; Snd 6:5 * **91:4:** Sam 36:7, 40:11, 63:7; Ais 51:16
 * **91:5:** Jop 5:19-23; Sam 23:4, 27:1, 64:4 * **91:6:** 2Kn 19:35; Jop 5:22 * **91:7:** Jos 14:10 * **91:8:** Sam 37:34, 58:10
 * **91:11-12:** Sam 34:7; Mat 4:6; Luk 4:10 * **91:11-12:** Mat 4:6; Luk 4:11 * **91:13:** Het 14:6; Dan 6:22; Luk 10:19
 * **91:14:** Sam 9:10, 59:1, 145:20 * **91:15:** 1Sml 2:30; Jop 12:4; Jon 12:26

92

Anutu tãjo irona bãnep tãga kap tewani

Juda naniktã kap ño Sabat kadãni kubãkubãken tek tãñkuñonik.

- 1 Ekãni, gãk ãrowani pãhap. Gãka bãnep tãga man gãwetpãñ ganiñ orerira bãnepna pidãmtak tãyak.
- 2 Tãñpãñ iron tãñ namik tãyan unita tami tami yãñahãñit watã sãkgãmãn it namik tãyan unita bipani bipani yãñahãñira bãnepna pidãmtak tãyak.
- 3 Unita nãk gita utpãñ gãk wãpka yãpmãñ akuk tãyiwa.
- 4 O Ekãni, gãk epãn tãñiri kanpãñ bãnepna tãgak tãyak. Ba ketka kudãn kanpãñ oretoret kap tek tãyat.
- 5 * Gãk nadãk-nadãkka ãrowani-inik. Tãñpãñ epãn tãk tãyan u imaka, ãrowani-inik.
- 6 Tãñiri ãma bãnep nadãk-nadãki nãmotã gãkño tãktãkkata tãñguñtak tãkañ. Ba ãma nãmo nadãñ tumbani, guñ udewanitã tãga nãmo nadãñ gamik tãkañ.
- 7 ãma kãdet waki tãñpani udewanitã nãmo nadãñ gamik tãkañ upãñkan wãdantã tãgak tãkañ ude tãganpãñ imaka imaka yãpmãk tãkañ.
- Ude tãk tãkañ upãñ kãmiwã kudup api wañ moreneñ.
- 8 Imata, Ekãni gãk intãjukun-inik, paot-paotka nãmo it tãyan unita.
- 9 Ekãni, ãma udewani unita ñode nadãkamãñ; ãma waki tãñpanitã tãga nãmo api itneñ. Nãmoinek! Gãka iwan tãñ gamik tãkañ uwã kudup api dãpmãñ morewen.
- 10 Tãñpãkan gãkã kehãrominawã bulimakau ãgwãri tãjo kehãromi ude peñ namiñkun. Ude tãñpãñ nadãñ namiñpãñ ume kãbãñi nìkek ãrut namiñkun.
- 11 Tãñpãñ tãñkentãñ namiñjiri iwanaye kumãn wañ moreñjirã yãbatat. Ba ãma waki tãñpanitã kãhãn yãñjirã nadãtat.
- 12 * Tãñpãkan ãmawebe siwonji kuñaraniwã ãgãba pãyani ãrok tãkañ udewani. Ba pãya kãronitã ãromãñ kuk tãkañ ude sãkgãmãn api it yãpmãñ ãroneñ yãk.
- 13 * Uwã pãya Ekãni tãjo eni yãmaken piwani, sãkgãmãn, kehãromi nìkek udewani.
- 14 * ãma udewani uwã nadãkiniki kodakigãn pen api it yãpmãñ kwek. Uwã pãya biani-pãñkan kodakigãn itkan bureni sãkgãmãn pat tãkañ ude bumik.
- 15 Unita ñode api yãñahãneñ; Ekãni u tãgagãmãn yãk. Nin kehãromigãn tãñkentãñ nimik tãyak yãk.
- Uken kãdet goret kubã nãmo kak tãkamãñ. Nãmoinek!

93

Anutu ãrowani-inik itak

- 1 Ekãni uwã intãjukun-inik itak. Uwã ekãni ãrowani. Wãpi biñam sãkgãmãntã teki ude it tãyak. Tãñkan pion yamãk tãkañ ude kehãrominipãñ yamãk tãyak. U komeñi komeñi tãñmeham tãñpãñ pewãn wareñi nãmo it tãyak.
- 2 * Ekãni, gãk bian kome ñoken imaka kubã nãmo itkukken intãjukun itkun. Tãñkan bian umuken intãjukun itkunonitã paot-paori nãmo intãjukun it yãpmãñ ãbãtan.
- 3-4 Tãñpãkan kome terak imaka imaka kehãromi nìkek itkan uwã gãkã yãrepmitan. Gwãgu kãronji boham uwã mãmã tanji yãk tãyak.
- Ba gwãgutã tanji tokãtpãñ mãmã pãhap yãk tãyak upãñkan Ekãni, gãkño kehãromika uwã ãrowani pãhap.
- Gãkño kehãromikatã imaka imaka kuduhtagãn yãrepmitak.
- 5 * Ekãni, gãkño man kãdet u kehãromigãn, paot-paori nãmo. Ba gãkño kome uwã kudupi-inik itkukoniktã api it yãpmãñ ãrowek!

94

Anutu-tãgãn yãpmãñ daniwani ãma ude itak

- 1 * Ekãni, gãk ãma wakita kowata yãmani Anutu. Unita apinjo kokwawakka kwawak pewi
- * 92:5: Sam 139:17; Ais 28:29, 55:8-9; Rom 11:33-34 * 92:12: Sam 1:3, 52:8; Ais 65:22; Hos 14:5-6 * 92:13: Sam 100:4, 135:2 * 92:14: Sam 1:3; Jon 15:2 * 93:2: Sam 45:6, 90:2; Kra 5:19 * 93:5: Sam 19:7, 29:2, 96:9, 1Ko 3:17 * 94:1: Ais 35:4; Nah 1:2; Rom 12:19

- ahänjirän käwa!
- ² Gäk ämawebe kuduhtagän täño täktäki yäpmäj daniwani Anutu. Unita bäräñeñ päbä äma gup yäpmäj ärokärok täñpani komi yäpnañi u yämi!
- ³ * O Ekäni, äma wakiwaki täñpanitä wakinitä yäñpäj oretoret täñ yäpmäj kuñirä kadäni jidegän api tärewek? Kowata jidegän api yämen?
- ⁴ Äma udewanitä täñpawak kudänita gupi yäpmäj äronpäj inita biñam wari wari yäk täkañ.
- ⁵ Äma udewani ämawebe gäkñata biñam iwoyänjkuno u komi bumta yämiñpäj yeñ däpmäk täkañ.
- ⁶ U webe kajat ba nanak kodäñani däpmanj-pewä kumäk täkañ. Ba kubäken nanik ninkät bok irani unita udegän jop nadäñ däpmäk täkañ.
- ⁷ Ude täñkañ ñode yäk täkañ; Kudän ude täk tämañ uwä käbop täk tämamäj. Ekäni, Isrel täño Anutu u nämo nibänpäj nadäk täyak yäk.
- ⁸ Äma täñpawak täñpani in ude yäk täkañ upänkañ jidegän api nadäwä täreneñ? Inä guñ bureni-inik!
- ⁹ * Man ude yäk täkan uwä yänañi nämopäj yäk täkañ. Anutu, jukunin dapunin täñkuko u täga nämo tabänpäj nadäwek? U siwoñi tabänpäj-nadäk täyak!
- ¹⁰ * U guñ äbotta komi yämik täyak unita inta komi udegän täga api tamek. U ämawebe kuduhtagän täño yäñpäj-yäwoñärek äma unita nadäk-nadäki nämo yäh nämo nadäneñ.
- ¹¹ * Nämo! Anututä äma täño nadäk-nadäki kudup yabänpäj-nadäk täyak. Nadäk jide pewä ahäk täkañ u jopigän yäh nadäk täyak.
- ¹² * Täñpakañ Ekäni, äma gäkä jukuman yäwetpäj yäwoñärek täñiri buramik täkañ u gäkño oretoret terakgän kuñat täkañ.
- ¹³ Gäk bäräpi ketäreñ yämiñiri gup gapun gapun terakgän it täkañ. Ude it yäpmäj kuñirä äma waki täñpani awañ gänañ äpmonjirä kañ yabäwut!
- ¹⁴ * Unita bureni-inik nadätat, Ekäni gäkä ämawebe gäkñata biñam iwoyänjkuno u nämoinik api yabä-kätäwen.
- ¹⁵ Nämo, äma waki täñpani unitä ämawebe täño man goret yäpmäj danik täkañ u gäkä täñpewi siwoñi api ahäwek. Ude täñiri äma siwoñi siwoñitä kädet u api täñ-kehärom täneñ.
- ¹⁶ Ämawebe, yähnyabäk ñode täwet yabäwa; Netätä äma wakiwaki täñpani injamiken näk gäarak itkuk? Ba näkño man netätä yänkentäj namijnkuk?
- ¹⁷ Unita man ñode täwera nadäwut; Ekänitä täñkentäj namijnkuk! Nämo täñkentäj namijnkuk yäwänäku näk bäräñeñ kumäñpeñ päñku kum irit komeken iram.
- ¹⁸ * Yäke! Näk mañ nutnayäh täkañ! yäh yänkut. Upänkañ nämo! Ekäni, butewakika tärek-täreki nämo u terak orañ namijniri nämo mañ nutkuñ.
- ¹⁹ Nadäwätäk bäräpi mebäri mebäri ahäh namijnirä upäkañ gäkä naniñ kawat tañiri oretoret terak kuñat täyat.
- ²⁰ Ekäni, näk nadätat. Gäk äma ekäni ekäni waki täñpanikät epän bok nämo täk täkañ. Äma udewaniwä kudän wakita siwoñigän yäh yäk täkañ.
- ²¹ Ude täñkañ ämawebe siwoñita komi yämikta tawañ peñpäj äma momini nämo, jop nadäh kumäkta yäniñ kirek täkañ.
- ²² * Upänkañ Ekäni Anutunatä äma waki injamiken näk gäarak itpäj täñkentäj namik täyak.
- ²³ Täñkañ Ekäni Anutunintä äma waki momininta yähpäj komi yämiñpäj kudup api täñpän waneñ.

95

Inijoret mankät jukuman

- ¹ Ämawebe, in äbut! Äbäkañ Anututa inijoret kap teñ imina! Anutu u watä it nimiñkañ umuri-ken nanik nimagut täyak unita inij oretna!
- ² Injamiken ahähpäj bänep täga kap inij ubiñ tena!
- ³ Nadäkañ? Ekäni u Anutu pähap. Uwä wäbät ba imaka anutu yäh yäwet täkañ u kudup intäjukun-inik it yämik täyak.

* 94:3: Jop 20:5; Sam 13:2 * 94:9: Kis 4:11; Snd 20:12 * 94:10: Jop 35:11; Sam 44:2; Ais 28:26 * 94:11: Jop 11:11, 1Ko 3:20 * 94:12: Jop 5:17; Snd 3:11, 1Ko 11:32; Hib 12:5 * 94:14: 1Sml 12:22; Rom 11:1-2 * 94:18: Sam 38:16 * 94:22: Sam 59:9, 62:2, 62:6

- 4 Ume kubat ba pom karonji karonji kuduptagän u Ekäni täñjoniktä itkañ.
- 5 Ini-tägän kome ba gwägu pähap yänjirän ahänkuño unita mähe mi bureni-inik itak.
- 6 Unita in äbut! Ekäni nin kudup täñpän-nipmanñpani u dubiniken äbähñpän gwäjän äpmonñpän iniñ oretna!
- 7 ✧ Uwä nintäño Anutu itkañ yawakiye ude iritna nibäh niwatpän ketem nipmäh towik täyak.
- 8 ✧ ✧ Unita Ekänitä ñode niwerirän nadäna; Äbekjiye orajiyetä bian Meriba Masa komeken näkño man bitnäñpän ärowani täk täñkuño u in udegän nämo täneñ.
- Apiño näkño man nadäh parit ärowani nämoinik täneñ yäk.
- 9 Nämo! Näk imaka tagatäga täñjira yabähkuño upähkañ äbekjiye orajiyu uwä mäde ut namikinik täñkuñ.
- 10 ✧ Ude täñ namiñirä kokwawak nadäh yäpmäh kuñjira obañ 40 ude täreñkuk. Täñpän yänkut; Näka nadäkinik nämo täñ namiñpän näkño kädet iwatta bitnäk täkañ.
- 11 ✧ Unita kokna wawäpän man kehäromi ñode yänkut; Äbot uwä äbä orek näkkät nämoinik api itneñ.

96

Anutu uwä intäjukun-inik itkañ kome ämawebe yabäh yäwat täyak

- 1 Komen ämawebe kuduptagän, nin Ekänita kap kodaki kubä teñ imina!
- 2 Ekänita kap teñ imiñpän wäpi iniñ oretna! Täñpän yäpätägak epän täñkuko unitäño manbiñam kepma kepma ämawebe kap terak yäwet täkäna!
- 3 Bureni! Wäpi biñam ärowani ba kudän kudupi täk täyak unitäño manbiñam ämawebe kome ni kome ni yänjahähñpän yäwetna!
- 4-5 Imaka imaka ämawebe kome ni nadäh yämik täkañ uwä jopigän. Upähkañ Ekäni ini-tägän kununkät imaka imaka punin itkañ u täñpän peñkuk.
- Bureni! Ekäni u wäpi biñam ikek unita unitäño wäpi biñamä yäpmäh akuñpän punin unu pena!
- Täñ, wäbät nämo nadäh yämine. Nämoinik! Ekänitagän umuntak täkäna!
- 6 Ekäni uwä wäpi biñam pähap ikek unitä Intäjukun Äma itak. Ba iniken eñni udegän, kehäromi, epmäget tagagämän ikek.
- 7 ✧ Unita äma äbori äbori, in kuduptagän Ekäni iniñ orerut! Ekänitä iniken täktäki ba kehärominita yähñpän wäpi biñam yäpmäh akukot!
- 8 Wäpi biñam iniñ oretkañ imaka kubä Ekäni iniñ oretta pewani yäpmäh iniken eñni gänäñ ärowut!
- 9 ✧ Nadäkañ? Ekäni u kudupitä kudupi-inik unita ämawebe kome ni kome ni Anututa nadähñpän kwainej.
- 10 ✧ Täñpähkañ Anutu täño ämawebe, in äma äbori äbori ñode kañ yäwerut; Ekäni uwä intäjukun itkañ kome täñ-kehärom täñkuk. Täñpähkañ kometä säkgämän itpän wareñni nämo pat täyak.
- Täñpähkañ kämi Ekänitä iniken nadäk-nadäk siwoñi terak äma äbori äbori yäpmäh daniñpän api yabäh yäwarek. Ude kañ yäwerut!
- 11 Ai! Kunum ba kome, ek oretoret täkon! Täñpän gwägu pähap, gäk ba imaka imaka gäk gänäñ kuñat täkañ in gera mämä täñput!
- 12 Epän, inkät ketem in gänäñ itkañ u kudup Ekäni iniñ orerut! Täñpähkañ Anutu injamikenä päya bipiken päke itkañ u kuduptagän kap teñpän oretoret kañ täñput!
- 13 ✧ U imata, Ekäni uwä äbähñpän täyak. Äbähñpäh ämawebe kome ni kome ni iniken nadäk-nadäk siwoñi terak yabäh yäwatpän man bureni terak api yäpmäh daniwek.

97

Ekäni uwä kañiwat epän ärowani täñpani

✧ 95:7: Sam 80:1, 100:3 ✧ 95:7: Hib 3:15, 4:7 ✧ 95:8: Nam 14:22; Lo 6:16 ✧ 95:8: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13
 ✧ 95:10: Hib 3:7-11 ✧ 95:11: Nam 14:20-23; Lo 1:34-36, 12:9-10; Hib 4:3-5 ✧ 96:7: Sam 29:1-2 ✧ 96:9: 2Sto 20:21; Sam 33:8, 93:5, 114:7 ✧ 96:10: Sam 9:8, 67:4, 93:1, 98:9 ✧ 96:13: Sam 98:9

- 1 Ekänitā intājukun-inik itak. Unita kome taŋi, ba kome täpuri täpuri gwägu bämpiken itkaŋ, in bänep täga nadäŋ imiŋpäŋ oretoret täkot.
- 2 Ekäni uwä kudupi-inik. Gubam kenta bipmäŋ uranitā kumän uwäk täŋ paot täyak. Täŋkaŋ unitā ämawebe yabäŋ yawat epän säkgämän siwoŋi täk täyak.
- 3 Täŋpakaŋ uwä jop nämo kuŋat täyak. Nämoinik, kädäp mebet täŋpewän intājukun kuŋkaŋ iwaniye ijiŋ paot täyak.
- 4 Ekäni Anututā yäpewän yäpä kwirinirän kome yäŋek täyak. Ude ahäŋirän kometa kaŋkaŋ kwaik täyak.
- 5 Anutu uwä kome pähap täŋo intājukun. U äbäŋirän kome pähap ŋo kokoyäk täyak.
- 6 Kunum ba imaka imaka u terak it täkaŋ unitā Anutu kudän siwoŋi täk täyak unitäŋo manbiŋam pewä ahäk täkaŋ. Täŋjirä ämawebe u kaŋpäŋ nadäk täkaŋ.
- 7 * Unita ämawebe anutu jopi-jopi yäniŋ oret täkaŋ uwä bumta mäyäk tänaŋi. Anutuniye u tägagämän yäŋ yäk täkaŋ.
Upäŋkaŋ nämo! Anutu jopi-jopi kuduŋtagän u Ekäni iniŋ oretnaŋipäŋ.
- 8 Anutu, yäpmäŋ danik-danik epän täk täyan u siwoŋi unita ämawebe kuduŋtagän Saion yotpärareken nanik ba Juda komeken nanik bänep täga pähap nadäŋpäŋ oretoret pähap täk täkaŋ.
- 9 * Ekäni, gäk ekäni ärowani. Gäkä kome pähap ŋo watä it täyan. Gäk wäpka ärowani pähap. Imaka kome terak ba anutu jopi-jopi kumän yärepmitan.
- 10 Täŋpakaŋ Anututā ämawebe imaka waki-wakita taräki nadäk täkaŋ unita gäripi nadäŋ yämik täyak.
Täŋpäŋ ämawebeniye watä säkgämän it yämiŋpäŋ äma wakiwaki keru terak nanik yämagut täyak.
- 11 Bureni, ämawebe kudän täga täŋpani u Anututā peŋyäŋek bänepiken peŋjirän oretoret terak it täkaŋ.
- 12 Ai! Ämawebe siwoŋi kuŋat täkaŋ, in Ekänijin unita yäŋpäŋ bänepjinken oretoret pähap nadäk täkot!
Piä taŋi täk täyak u nadäŋpäŋ iniŋ oretkaŋ U äma kudupi-inik yäŋ nadäk täkot!

98

Anutu ärowani uwä kehäromi ba kudän siwoŋi mähemu

- 1 * Ekänitā imaka mebäri mebäri tägagämän pewän ahäŋ nimiŋkuŋo unita kap kodaki kodaki terak iniŋoret täkäna!
Ekäninin u siwoŋi, kehäromini terak iwaniye kudup täŋo kehäromini yäpmäŋ äpuk.
- 2 Ekänitā ämawebeniye iwan keriken nanikpäŋ yämagurirän ämawebe komeni komenitā kehäromini kwawakinik kaŋpäŋ nadäŋkuŋ.
Ude täŋjirän kudän siwoŋi-inik täk täyak yäŋ kaŋpäŋ nadäwä täreŋkuŋ.
- 3 * Isrel ämawebeta watä pen api it yämet yäŋ bian yäŋkuko u nadäŋpäŋ ämawebeniye nämo yepmaŋkuk.
Täŋjirän ämawebe komeni komeni naniktä täktäki u kaŋpäŋ nadäŋpäŋ yäŋkuŋ;
Anutu u ämawebeniye iwan keru terak nanikpäŋ yämagutkuk yäk.
- 4 Unita ämawebe in kuduŋtagän kome terak itkaŋ, in Ekäni iniŋoret kap teŋpäŋ wäpi yäpmäŋ akuk täkot!
- 5-6 Ude täŋpäŋ bigoŋ utpäŋ iniŋoret kap teŋit womat piäŋit, uhuwep bok piäk täkot yäk. Bänep tägagämän nadäŋpäŋ Ekäni ärowani gera terak iniŋoret täkot!
- 7 Ai! Gwägu taŋi, tom gäk gänaŋ itkaŋ u ba kome ba ämawebe, in kuduŋtagän Ekäni wäpi yäpmäŋ akuk täkot!
- 8 Ume, in mämä taŋi yäk täkot! Pom, in imaka udegän, Ekäni injamiken oretoret täŋpäŋ kap tek täkot!
- 9 U imata, uwä Anutu Bureni-iniktä äbäŋpäŋ yabäŋ yawat epän säkgämän siwoŋi täŋkaŋ iniken nadäk-nadäk siwoŋi terak ämawebe api yäpmäŋ daniweco unita!

99

Anutu intājukun-inik itak

* 97:7: Kis 20:4; Lo 5:8, 27:15; Jer 10:14; Hib 1:6; Jem 2:19 * 97:9: Kis 18:11; Sam 83:18, 95:3, 96:4 * 98:1: Kis 15:6; Sam 33:3, 40:5; Ais 52:10 * 98:3: Sam 22:27; Luk 1:54, 1:72

- 1 * Ekäni u intäjukun-inik itak. Anjero keri kukņi kukņi irirā u bāmopiken maņit iitak.
Unita āmawebe uken-uken nanik kaņpāņ nadāņpāņ umuntaņpāņ kwaik tākot!
2 Ekäni uwā Jerusalem yotpārareken itkaņ wāpi biņam ārowani nitek it tāyak. Itkaņ āmawebe ābori ābori komeni komeni intäjukun it yāmik tāyak.
3 Bureni! Ekäni u kudupi unita āmawebe päke u Ekäni intäjukun-inik itak yaņ nadāk tākot. Ude nadāņpāņ wāpi biņam yāpmāņ akuk tākot!
- 4 Intäjukun āmanin, gāk kehāromika nitek itkaņ kādet siwoņitagān gārīpi nadāk tāyan. Ekäni, bureni, gāk Isrel āmawebe nin kādet siwoņi niwoņāreņiri ugān iwat tākamāņ.
Niwoņāreņiri āmawebe ātu nāmo tāņyākņat tākamāņ. Nāmo, kudān tāga-tāgagān yāwoņārek tākamāņ.
- 5 Unita āmawebe, Ekānijin wāpi yāpmāņ akuk tākot! U Anutujin bureni. U kudupi-inik unita dubiniken kuņpāņ wāpi iniņoret tākot!
- 6 Nadākaņ? Moses kenta Aron uwā Ekäni unitāņo bāmop āma ude itkumān. Ba Samuel u imaka, Anutu iniņ orerani āma kubā.
Āma uwā Ekāniken yāņaņirā nadāņ yāmik tāņkukonik.
- 7 * Tāņpākaņ Ekäni uwā gubam gānaņ itkaņ бага man yāmiņkuk. Yāmākaņ бага man u kudup iwatkuņ.
- 8 * Ekäni Anutunin, gāk āmawebekaye tāņo yāņaņik man u nadāņ yāmik tāņkun. Gāk gākņa-tāgān āmawebekaye ņode yāwoņāreņkun; Gāk momini peņ yāmani Anutu.
Momini peņ yāmik tāņkuno upāņkaņ wakini u yāpā-siwoņtakta komi yāmik tāņkun.
- 9 Unita āmawebe, Ekäni Anutunin wāpi yāpmāņ akuk tākāna! Tāņpāņ unitāņo pom kudupiken kuņpāņ gwājiņ ārhoņ imiņpāņ iniņoret tākāna.
U imata, Ekäni Anutunin u kudupitā kudupi-inik itak.

100

Āmawebe, in ābā Anutu iniņ orerut!

- 1 Āmawebe uken-uken nanik, in kuduptagān oretoret gera terak Anutu iniņoret tākot!
- 2 Tāņpāņ Anutu tāņo epān bānep pidām terak tāņpāņ kap teņpāņ iņamiken kwawak ābut.
- 3 * Ekäni uwā Anutu itak u nadāwut! Keri terak ahāņkumāņo unita māheminin ude itak.
Tāņpākaņ ninā unitāņo āmawebeniye.
Tāņkaņ ninā yawakiye unita nibāņ niwat tāyak.
- 4 Eruk āmawebe, in kap teņpāņ iniņ orepāņ Ekäni tāņo yotpārareken ābut! Tāņpāņ bānep tāga man iwetpāņ wāpi yāpmāņ akuwut!
- 5 * Imata, Ekäni uwā tāgagāmān. Bānep ironi paot-paori nāmo. Watā sākgāmān pen api it nimiņ yāpmāņ ārowek.

101

Devittā intäjukun āma itkaņ siwoņi kuņatta Ekäni iwetkuk

- 1 Ekäni, gākā nadākta kap yaņ-tewayāņ tāyat ņowā siwoņi kuņatta ba gāgāņpāņ gāwarāntākta tewayāņ.
- 2 Nāk siwoņigān kuņatta nadāņit nadāņit api kuņaerero unita gāk nākken jidegān api āben?
Tāņkaņ āmawebenaye yabāņ yāwat tāyat uwā bānep kurāki terak tāk tāyat.
- 3 * Tāņkaņ kudān wakita not nāmo inik api tāņpet. Ba āma Anutu māde ut imik tākaņ unitāņo tāktākita tarāki nadāņpāņ unita ukāt itpāņ-nadāk kubā nāmo inik api tāņpet.
- 4 Nāk tāņyākņarani kudān ba kudān waki ātu tāņo tāktākta bānep nāmo api pewet.
- 5 * Tāņkaņ āma yāņpāņ-yabāņ yāwat tāņpani u api yāwat kirewet. Ba āma inita nadāwā ārowani tāņpāpāņ gup yāpmāņ ārokārok tāņpani u nāmo api yabāņ korewet.
- 6 * Tāņpākaņ āmawebe nadāk kubāgān peņpāņ Anutu unitagān nadāņ imikinik tāņpāņ kuņat tākaņ u not tāņ yāmiņpāņ api yāmaguret.
Ba nadāņ yāmiņiri āma kudān siwoņigān tāņpanitā watā epān api tāņ namineņ.
- 7 * Upāņkaņ jop manman yāwani ba tāņyākņarani tāņpanitā dubinaken tāga nāmo api itneņ.

* 99:1: Kis 25:22 * 99:7: Kis 33:9 * 99:8: Nam 14:20; Lo 9:20; Jer 46:28; Sef 3:7 * 100:3: Sam 79:13, 95:7; Ese 34:30-31; Efe 2:10 * 100:5: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 106:1, 107:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11 * 101:3: Lo 15:9; Sam 5:5, 40:4 * 101:5: Sam 18:27, 50:20; Jer 9:4 * 101:6: Sam 119:1 * 101:7: Sam 43:1, 52:2-5

⁸ Nāmo, kepma kepma āma waki tānpani Ekāni tānjo yotpārareken ba komenin kudupken nanik api dāpmān yāwat kirek tānpet.

102

Āma nadān bārāp terak irani tānjo yānāpik man

Kap nōwā āma kubā nadān bārāp terak irirān kehāromini kudup paorāpān itkañ nadān bārāpi u Ekāni yājahānpān iwetkuk.

¹ O Ekāni, yānāpik manna njo nadān nami. Gākā tānkentān nami yānpān gera njo yāyat.

² Bārāpi tañ kañ-ahānpān nadān bārāp terak irira nāka māde nāmo ut namen. Nāmo, gera yānjira nadānpān bārāneñ tānkentān nam.

³ Nāknjo iritna gupe kadāni kerāpitagān āronpān abutkuk tākañ ude. Tānpān gupna kādāp ijitak, kādāp gāyek ude.

⁴ Muyeñ pāripmānpān pewā kubitak tākañ udeyani bumik itpān ketem nakta bānep kubā nāmo nadāt.

⁵ Yāke! Gupna nāmo, kujatna-tāgān itkañ yānkāhān-kāhān yāñ itat.

⁶ Nāk kwāwukbam kome jopiken inigān it tākañ ude itat.

⁷ Ba barak kubā inigān-inik pāya morāk terak ireko ude. Dāpmon bureni nāmo pat tāyat.

⁸ Butewaki, kepma kāron iwantā nebeñpān yāñārok bumta nāwet tākañ. Tānkañ wāpna tāktāk waki terak peñkentānpān yāk tākañ.

⁹⁻¹⁰ O Ekāni, gāk nāka kokwawak nadān namitan unita ketemta waki, kādākutpān nak tāyat. Tānkañ konāmna pitopān umeta ude nak tāyat. Nāk jirañ morāk ude ureñpān mañpi kukañ.

¹¹ Nāk kadāni kāroni kome terak nāmo api iret yāñ nadāt. Mup dāpmān pewanitā bārāneñ kubitak tākañ udeyani.

¹² O Ekāni, gāk intājukun itkañ kanjiwat epānka tārek-tāreki nāmo tāk tāyan. Unita wāpka biñamta udegān api it yāpmān ārowek.

¹³ Tānpākañ Jerusalem āmawebeta orañ yāmiñpān tānkentān yāmikta kadāni ahātak ubayān. Unita butewaki nadān nimiñpān ābā tānkentān nimisi.

¹⁴ Butewaki, Jerusalem yotpārare yāpāwawani upānkañ epān āmakaye nintā unita gāripi pen nadākamān. U tānjo morāk-morāki yabānkañ butewaki tañ nadāk tākamān.

¹⁵⁻¹⁶ Upānkañ Ekānitā Jerusalem u āneñi yāpmān akuñpān uterak kehāromini kwawak pewān ahānjirān api kāneñ. Kañpān āmawebe ābori āboritā Ekānita umuntañpān intājukun āmaniye gāmori-kengān itpān api orañ imineñ.

¹⁷ Tānpākañ kadāni uken āma jāwāritā Ekāniken yāñapiñirā nāmo gaña tañpān api nadān yāmek.

¹⁸ Eruk Ekānitā imaka tānkuko njonitānjo manbiñam kañ kudān tāwut. Ude tānayāñ tamānjo uyaku oraniye māden ahānayāñ tākañ unitā kañpān nadānpān Ekāni njo de api yāñ-iniñ oretneñ;

¹⁹ Ekāni ini iraniken punin unu itkañ kome terak ijinpewān āpuk.

²⁰ Ude tānpān nadānkuk; Āboriye komi eñiken irani, kumākta biñam tānkuñjo u komi nadānkañ yānkāhān-kāhān yāñirā. Ude nadānpān āpāmañ kukta yāniñ kireñkuk.

²¹ Unita Ekāni tānjo wāpi u Saion pom terak Jerusalem yotpārareken api iniñ oretneñ.

²² Kadāni ugān āma ābori ābori ābā kubākengān api itneñ. Tānpān intājukun āmaniye ba āboriye kudup u Ekānitagān watā epān api tāñ imineñ.

²³ Tānpākañ irit kuñat-kuñatna bāmopiken Ekānitā kehāromina tānpān wawāpān nepmañkuk.

²⁴ * Unita njo iwetkut; Anutuna, gāk itkunotā it yāpmān ābātan. Api it yāpmān ārowen. Nāk tāgawani nāmo tānjira gāk nāk bārāneñ nāmo nāmaguren!

²⁵ * Anutu, bian-inik kome njo gākā tānkun. Tānpān kunum peñpān imaka imaka kudup peñ moreñkun, kome terak ba kunum gānañ.

²⁶ Imaka imaka kehāromi u kudup api paot moreneño upānkañ gāk pen api iren, paot-paotka nāmo. Tānjiri imaka kunum ba kome terak peñkuno uwā amatā tek tāñ yāpmān kuñarirā wek tākañ udegān api tāneñ.

Tānpān amatā tek biani mañpākuk tākañ gāk udegān tāñpewi āmawebe paot tākañ.

Ude tāk tāyan unita āmawebe kadāni kāroni nāmo it tākañ.

²⁷⁻²⁸ * Anutu, gāk itan ude pen api ireno unita nanakniyeta watā it yāmiñiri sākgāmān api itneñ. Tānkañ unitānjo nanakiye udegān, gāknjata biñamgān api itneñ.

103

Anutu iron mähemi-inik iniḡ oretoret kap

- 1 Näk Ekäni täḡo wäpi biḡam u yäpmäḡ akuk täyiwa! Bureni! Gupna, nadäk-nadäkna u kuduptä Ekäni täḡo wäpi kudupi u iniḡoret täḡpa!
- 2 Ekänitä iron täḡ namik täyak unita guḡ täwetta yäḡpāḡ wäpi biḡam yäpmäḡ akuk täyiwa!
- 3 * Ekäni unitä momina kudup peḡ naminḡ morek täyak. Täḡpāḡ käyämna imaka, kudup nepmanḡän tägak täyat.
- 4 * Ekänitä täḡkentāḡ naminḡirān nämo paot täyat. Bureni! Iron pähap näkä terak buḡät täyak.
- 5 * Imaka imaka gakḡi ḡäripi nitek namik täyak unitä tokḡek itkaḡ yāḡ nadäk täyat.
Täḡpāḡ gupna kwitaḡirä kehäromi naminḡirān gubaḡi ānerḡi āworenḡpāḡ pidämigān kuḡät täyat, siāḡtä kuḡät täkaḡ ude bumik.
- 6 Ekäni u kudān siwoḡi terak āmawebe yabāḡ yāwat täyak. Äma ätu iwantä kädet waki täḡ yämik täkaḡ, äma udewani täḡkentāḡ yämik täyak.
- 7 Täḡpākaḡ bian, Anututä imaka imaka täḡpayāḡ nadāḡkuko u kudup Moses iwet moreḡkuk. Ba imaka imaka ämatä täga tänaḡi nämo u täḡirān Isrel āmawebetä yabāḡpāḡ-nadāḡkuḡ.
- 8 * Bureni! Ekäni uwä butewaki ba iron pähap täḡ nimik täyak. U komen äma ninta kokwawak bärāḡeḡ nämo täk täyak.
Nämo, iniken bānepi dātpāḡ nimik täyak.
- 9 U ninta kokwawak jop nadāḡ nämo täk täyak. Ba kokwawaki kadāni kārōḡi nämo yäpmäḡ kuḡät täyak.
- 10 * Täḡpākaḡ momininta ba wakiwakininta kowata taḡi niminaḡpāḡ nämo nimik täyak. Nāmoinik!
- 11 * Ekäni uwä äma oraḡ imik täkaḡ udewanita butewaki pähap nadāḡ yämik-inik täk täyak, kunum kenta kome u taḡi pähap ude.
- 12 * Täḡpākaḡ mominin yäpmāḡpāḡ ban-inik maḡpān kuk täkaḡ uwä edap dapuri ābani kädatä āpmok täyak kāda u ban-inik itkamān ude.
- 13 * Ba naniyetä ironḡiniyeta nadāḡ yämik-inik täk täkaḡ udegān Ekänitä āmawebe oraḡ imik täkamāḡ, ninta nadāḡ nimikinik täk täyak.
- 14 * Ekäni u nintāḡo mebärinin nadātak. Ninä kehärominin nitek nämo, ninä komepāḡ gatāwanigān.
- 15 * Iritninä muḡ ba irori udewani.
- 16 Mānittä piāḡirān irori u bärāḡeḡ paotpeḡ kuk täkaḡ. Kokoki kubä nämo irek.
- 17 * Upāḡkaḡ äma Anututa nadāḡ imikinik täk täkaḡ unita iron pen api täḡ yāmiḡ yäpmäḡ ārowek. Ba nanakiyetä oraniye terak pen api täḡ yäpmäḡ ārowek.
- 18 Bureni, Ekäni täḡo man kädet bian yāmiḡkuko u iwarani, ba unitäḡo jukuman buramiwani udewanita butewaki pen api nadāḡ yāmiḡ yäpmäḡ ārowek.
- 19 Ekäni uwä kunum ḡānaḡ intāḡjukun-inik itak. Itpāḡ imaka imaka kunum ḡānaḡ ba kome terak unitäḡo mähemi pähap itak.
- 20 Unita Ekäni täḡo aḡero, in wäpi biḡam yäpmäḡ akuwut! In Ekäni täḡo man buramik äma kehäromi nitek ude itkaḡ unita manita juku pekot!
- 21 Täḡpākaḡ Ekäni täḡo komi äma kunum ḡānaḡ itkaḡ, in udegān, wäpi biḡam iniḡ orerut. Inä epān āmaniye unita mani buramiwut!
- 22 Bureni! Imaka imaka komeni komeni Anututä pewān ahāḡkuḡo in kuduptagān Ekäni iniḡ orerut. Ekänitä deken deken tabāḡ täwat täyakken uken iniḡ orerut.
- Ba näk udegān, gupna, nadäk-nadäkna kuduptä Ekäni täḡo wäpi biḡam yäpmäḡ akuk täyiwa!

104

Anutu imaka kuduptagān pewān ahāwani u iniḡ oretna!

- 1 Bānep nadäk-nadāknatä Ekäni iniḡ orera!

* 103:3: Ais 33:24; Jer 17:14 * 103:4: Sam 34:22, 56:13 * 103:5: Ais 40:31 * 103:8: Jem 5:11 * 103:10: Esr 9:13 * 103:11: Sam 57:10; Efe 3:18 * 103:12: Ais 43:25; Mai 7:18 * 103:13: Mal 3:17 * 103:14: Stt 3:19; Sam 78:39; Sav 12:7 * 103:15: Jop 14:1-2; Jem 1:10-11, 1Pi 1:24 * 103:17: Luk 1:50

- O Ekäni Anutuna, gäk ärowani pähap. Gäk intäjukun-inik itkañ epmäget kudän säkgämän-inikkatä uwäktäj gaminjirän itan.
- 2 * Penjyäjekka pähappäj tek ude yamäk täyan. Täppäj kunum terak guk kejima ämatä tek irinj wädäjpäñ pek täkañ ude penjuno itkañ.
- 3 * Täñkañ irit bägupka ume punin itak u terak täñkun. Täñpäkañ gubam terak mañjiri mänittä yäpmäj kuñat täyak.
- 4 * Ude täñkañ yäjiri mänittä gäkño meka jinom komeni komeni yäpmäj kuñat täyak, ba yäpätä epän ämakaye ude itak.
- 5 Täñpäkañ kome pähap ño täñ-kehärom tañpäñ penjuno iniken beki terak wareñji nämo it täyak.
- 6 Kome täñ-kehärom tañpäñ penjkañ gwägu täñpäñ pewi kome pähap ba pom imaka, kudup yejämäñpäñ gwägu.
- 7 Ude täñkunopäj mäden man kehäromi, iromäj ude yäjiri gwägu ämetkuk.
- 8 Gwägu pähap uwä pom kakätäñpäñ wädäj äpä kubari yäj iminjunken ugän itkuk.
- 9 * Ude täñkuno unita бага penj iminjuno u täga nämo wärämut täyak. Ude täñkuno unita gwägutä kome äneñji kudup nämo api yejämbeke.
- 10 Täñpäkañ gäkña-tägän täñpewi ume ini kubat-kubatken äpämañ päñku pom mebäriken ämiñkañ kubägän kukañ.
- 11 Täñjirä tom ägwäri mebäri mebäri u nañpäñ kotäki irok tawäpäñ it täkañ.
- 12 Ba baraktä ume pomi terak nanik päya uniterak eñjini täñpäñ itkañ iniken manman yäk täkañ.
- 13 Täñpäkañ kunum gänañ nanik iwän yäjiri tak täyak. Iwän tañpäñ kometa gäkñi tokñek-inik imik täyak.
- 14 Ude täñjiri ketem tomtä nakta ba ämatä piñpäñ nakta ahäj-bumbum täk täkañ.
- 15 Bureni Ekäni, gäk wain ume nimiñjiri nañpäñ oretoret täk täkamäj. Ba orip gäkñi injamninken ärutitna ägo weñjirä kuñatta nimik täyan. Täñpäñ gupnin täñ-kehärom takta ketem nimik täyan.
- 16 Täñpäkañ Ekäni, nadäjiri gäkñaken päya tañi tañi Lebanon komeken itkañ u iwäntä gäkñi säkgämän yämik täyak.
- 17 Ude täñjirä barak mebäri mebäritä päya uterak eñjini täñpäñ it täkañ.
- 18 Täñpäkañ tom tañi tañi pom käronji terak kuñarirä täpuri täpuri ätutäwä mobä gänañ pat täkañ.
- 19 Täñpäñ komepak täñpäñ penjuno unitä imaka imaka täño ahäk-ahäk unitäño kadäni wädäj yäpmäj äbäk täyak.
Täñpäkañ edap uwä käderi iwatpäñ kadäni udeken äpmok täyat yäj nadätak.
- 20 Yäñpewi edap äpmonjirän bipmäñurani äbäk täyak. Ude täñjirän tom bipani kuñarani u kuñat täkañ.
- 21 Äñ ägwäri tomta wäyäkñeñkañ gera yäñtäj kuñat täkañ. U, Anutu gäkä nimi yäjkañ gabäj tarek täkañ.
- 22 Eruk edap abäjirän patpat bägupi, gänañken äneñji äpmok täkañ.
- 23 Ude täñjirä ämawä akumañ epäniken päñku epän täñ yäpmäj kuñirä edap äpmok täyak.
- 24 O Ekäni, gäk imaka mebäri mebäri pewi ahäjkuño u daninañji nämo. Nadäwi tärewäpäñ täñ moreñkun. Kome ño terak ketka kudäntä tokñeñ moreñkuko pätak.
- 25 Täñpäkañ gwägu pähap ñode yäwa; U pipiyäwani pähap. U gänañ tom ba imaka imaka täga daninañji nämotä pätkañ.
- 26 * U terak ämatä gäpe yäpmäj kuñat täkañ. Ba tom pähap kubä wäpi Levitan täñpäñ yepmañkuno u gänañ täñoret täk täkañ.
- 27 Imaka imaka irit ikek kuduptä gäkä ketem nimi yäjkañ gabäj tarek täkañ.
- 28 Täñpäkañ gäkña-tägän ketem yämi nañpä koki täk täkañ.
- 29 Upäñkañ gäkä mäde ut yämiñjiri umuntak täkañ. Gäk irit kuñat-kuñari yäyomägariri kumäñpäñ kome äworek täkañ.
- 30 Täñpäkañ gäk meka woñ piäj yäwariri komenita ätu kodaki ahäk täkañ. Täñjiri imaka imaka kome terak kodaki ahäk täkañ.
- 31 Unita ñode yäwa; Ekäni täño wäpi biñam ba penjyäjeki u paot-paori nämo it täyon! Täñpäkañ Ekäni iniken ket kudän unita kañpäñ kañgärip täk täyon.

- 32 Ekäni uwä kehäromi pähap ikek. Kome jop kanjirän kwaik täyak. Ba keritä pom jop tensusurirän gupe ärok täkañ.
- 33 Unita irayäj täyat udegän Ekäni täño täktäki tägata yäjpäj kap api tej imik täjpet. Bureni, it yäpmäj kwayäj täyat udegän kap tejpäñ Anutu api iniñoret täjpet.
- 34 Täjpäj imaka täga-tägatagän yäjpäj-nadäk täñjira Anututä kawän tägawut yäj nadäk täyat. U imata, näk Ekäninata yäjpäj oretoret pähap nadäk täyat.
- 35 Upäjkañ Ekäni, gäk äma momi täjpani kudup kañ däpmäj! Äma waki täjpani kudup paorut yäj nadätat!
Eruk, Bänep nadäk-nadäknatä Anutu iniñ orera!
Täjira, ämawebe in kuduptagän Ekäni udegän iniñ orerut!

105

Anututä Isrel ämawebeken yäpätägak epän täñjuk

- 1-2 Eruk, Ekäni täño ämawebe, Anutu-kengän bänep täga man iwerit täñkentäj nimikta yäjapik täk täkäna!
Uwä wäpi biñam ikek unita epän pähap täñjukko unitäño manbiñam ämawebe komeni komeni kañ yäjahäjpäñ yäwetna. Täjpäj kap tejpäñ wäpi kañ yäpmäj akuna.
- 3 Nin unitäño ämawebe itkamäj unita oretoret terak kuñat täkäna. Bureni! Ämawebe Anutuken yäjapik täkamäj nin, oretoret täk täkäna!
- 4 Täjpäj Anutu dubini-kengän kuñitna täñkentäj nimik täyon. Ba kehäromi yäpna yäjpäjä ukengän yäjapik täkäna.
- 5-6 Isrel ämawebe, in nadäkañ? Inä Anutu täño epän ämaniyat wäpi Abraham kenta Jekop unitäño oraniye. Inä Anututä inita biñam iwoyäwani. Unita kudän kudupi Anututä bian täñjukko unita nadäneñ. Ba äma wakita komi yämik täñjukko unita juku pineñ.
- 7 Ekäni uwä Anutunin. Unitäño бага man uwä komen äma uken-uken naniktä buramikta yäwani.
- 8 Ninkät topmäk-topmäk kubägän peñjukko u paot-paori nämo. Ba imaka imaka api täñ tamet yäj yäjjukko u kadäni kadäni yeritä yeri ahänayäj täkañ udegän iwatpäñ api täñ nimek.
- 9 * Topmäk-topmäk kubägän uwä bian oranin Abraham kenta Aisakkät täñkuñ. Yäj-kehäromtak man yäjjukko u nämoinik api irepmirek.
- 10 * Täjpäj man ugänpäj Jekop iwetgän täñjuk. Bureni, topmäk-topmäk Isrel äbotkät täñjukko uwä itkukonitä itak.
- 11 Täjpäj man kehäromi yäwetjukko uwä ñode; Kenan kome taniñ kirewayäj täyat u gäk ba orañkaye mäden ahänayäj täkañ inta biñam api täjpek yäk.
- 12 Täjpäkañ äbekniye oraniye bian äbot tañi nämo, täpuri. Uwä komeni nämo ude kome ñoken itkuñ.
- 13 Kome kubäkengän iräpmok-inik nämo täñkuñ. Nämo, ämatä komeken itpäñ wärämut täñtäj kuñatkuñ.
- 14 * Ude täñkuñ upäjkañ Ekänitä yabäj äwaräkuk täñjirän ämatä nämo täjpä wañkuñ. Nämo, ämawebeniye yäjpäj intäjukun äma ittäj kuñkuñ u jukuman kehäromi ñode yäwetkuk;
- 15 Ämawebe näñjata biñam iwoyäwani unita waki kubä täñ yämikta nämoinik nadäneñ yäk. Ba näñjo man yäjahäwani ämanayeta udegän nämo täñ yämineñ yäj yäwetkuk.
- 16 * Eruk, it yäpmäj kuñtäko Ekänitä nadäjirän kome uken nakta jop irit kadäni ahäjjuk. Ketem päke u kudup pewän paotkuñ.
- 17 * Ude täñkañ Josep iniñ kireñpewän intäjukun Isip komeken päñju itkireñjuk. U noriyetä gwäki yäpmäkta nadäjpäñ epän watä äma jopi ude itta ämata yäniñ kireñkuñ.
- 18 * Eruk, imagut yäpmäj kuñpäñä komi eñiken tejpäñ yen kehäromitä kuroñjiken topmäñkañ kotäkikenä udegän imaka bäräpi kubäpäñ topmäñpäñ tewä wädäjjuk.

- 19 Komi enjken ugän it yäpmäj kunjäyon imaka ahäkta Ekänitä iwerirän yäjahänjkuko u ahäjirän kanpäj nadänjkuj. Kanpäj nadänpäj Josep täno man u bureni yän nadänjkuj.
- 20 * Eruk, Isip täno intäjukun ämatä ude nadänpäjä äma kubä iwerän päñku Josep komi enjken nanik iniñ kireñpewän äpamañ kunjuk.
- 21 * Ude täñpänjä intäjukun äma u Josep tunjum ba imaka imakani kudup unita watä it yämikta wäp imiñkuk.
- 22 Ba ugän nämo. Iniken noriye Joseptä iniken gärip terak yabäj yäwatta kehäromi imaka imiñkuk. Ba unitäno nadäk-nadäk ämaniye yäwetpäj yäwoñärektä wäp imiñkuk.
- 23 * Eruk, u punin terak, Jekoptä Isip komeken päñku itkuk.
- 24 * U irirän Ekänitä nadän imiñirän äboriyeken yeriniye ahäj-bumbum täñkuj. Ahäj bumbum täñpäj unitäno kehäromitä iwaniye täno kehäromi yärepmitkuj.
- 25 Täñpakan Ekänitä Isip nanik täñpewän epän watä ämawebeniye unita kokwawak täñ yämiñpäj komi yämikta kädetta yäñpäj-nadäk täñkuj.
- 26 * Eruk ude täñkan mäden Ekänitä epän watä ämani yarä iwoyänpäj yepmañkuko Moses kenta Aron yäniñ kireñpewän Isip äbumän.
- 27 Äbänpäj Isip ämawebe hämopiken Anutu täno kudän kudupi ñode pewän ahäjnkuj;
- 28 * Anututä yäjirän bipmäñ uranitä kome pähap u kudup uwäk täñpäj peñkuk. Upäjkan Isip nanik u Anututä Moses meniken man yäjahänjkuko u kudup bitnäñkuj.
- 29 * Ude täñkujno unita äneñi ume täñpewän nägät äworeñirän ume gänañ nanik tom kudup kumäj moreñkuj.
- 30 * Ude täñkan äneñi kubä ñode täñkuk; Yäjirän wirit ahäj-bumbum täñpäj kome päke u kudup tokñepäj patkan, intäjukun äma täno patpat bägupken udegän tokñepäj patkuj.
- 31 * Eruk Ekänitä äneñi yäjirän gäbäräm kenta nämäk-nämäk pädä nitek ahäj patpäj komeni komeni kudup tokñepäj moreñkuj.
- 32 * Ude täñkan Ekänitä nadäjirän iwän bureni nämo tañkan yäpä kwiniñirän mim-tägän mañkuj.
- 33 Mimtä mañpäj wain päya ba ketemi epän kudup täñpän wawäpäj yäpätä päya ijin-gariñpäj peñkuk.
- 34 * Äneñi yäkgän täñirän käpukbam daninañi nämo, bumta ahäjnkuj.
- 35 Ahäj patpäj gwaktä imaka pähämi nitek kudup nañ moreñkuj. Ba Isip naniktä ketem piwani imaka, pähämi kudup nañkuj.
- 36 * Ude täñtän kunjätängän Ekänitä Isip nanik täno nanak ämani intäjukun nanik u kudup däpmäj moreñkuk.
- 37 * Eruk, ude täñkan Isrel ämawebe Isip nanik täno siliwa gol monen bumta yäpakan Ekänitä watäni itpäj Isip komeken nanik yämagut yäpmäj äpamañ kunjuk. Täñirän kubätä bäräpi kubä nämo kan-ahäjnkuj.
- 38 Täñpakan Isip nanik Isrel nanikta umuntañkujno unita yepmañpeñ kunjirä oretoret täñkuj.
- 39 * Täñpakan ämawebeniye kunjirä Ekänitä nadäjirän gubamtä äyuj täñ yämikta gwäki terak itkuk. Täñpakan bipani peñyähək yämikta kädap mebet peñkuk.
- 40 * Ude täñkan ketemta yäñapiñirä barak ätu yämiñirän nak täñkuj. Ba käräga kunum gänañ nanik yämiñirän nañ tokñek täk täñkuj.
- 41 * Täñpakan mobä kubä yäjirän imäränkan ume u gänañ naniktä äpäñirän nañkuj. Kome kawuki umeni nämo upäjkan mobä gänañ nanik yäjirän äpuko unitä täñkentäj yämiñkuk.
- 42 Imaka päke ude täñ yämiñkuko uwä bian epän watä ämani Abraham ukät yänkehäromtak mañ yänjkuko u iwatkan täñkuk.
- 43 Bureni, ämawebeniye inita binam iwoyäwani u yän-yäkñat yäpmäj kunjirän teñ oretoret terak kunjuk.
- 44 * Yän-yäkñat yäpmäj kunjäj äbot ätu täno kome yäniñ kirewän koreñkuj. Kome äma ätutä ket urani koreñpäj itkuj.
- 45 Täñpakan täñkentäk tañi täñ yämiñ yäpmäj äbuko u joñ nämo täñ yämiñkuk. Nämo, u jukumani ba бага mani u kudup buramiñpäj kunjatneñta täñ yämiñkuk.

* 105:20: Stt 41:14 * 105:21: Stt 41:39-41 * 105:23: Stt 46:6, 47:11 * 105:24: Kis 1:7-14 * 105:26: Kis 3:1-4:17 * 105:28: Kis 10:21-23 * 105:29: Kis 7:17-21 * 105:30: Kis 8:1-6 * 105:31: Kis 8:16-17, 8:20-24 * 105:32: Kis 9:22-25 * 105:34: Kis 10:12-15 * 105:36: Kis 12:29 * 105:37: Kis 12:33-36 * 105:39: Kis 13:21-22 * 105:40: Kis 16:2-15 * 105:41: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13 * 105:44: Jos 11:16-23

Unita Ekäni wäpi iniñ orerut!

106

Isrel naniktä momini yäjahänkuñ

- 1 * Ekäni wäpi iniñ oretna! U säkgämän täñ nimik täyak unita bänep täga nadäñ imik täkäna! Nadäñ nimikinik täk täyak uwä tärek-täreki nämo.
- 2 Imaka imaka tanji tanji täk täyak unitäño mebäri netätä kudup täga yäjahäwek? Ba netätä iniñ orerän tärewek? Nämoink!
- 3 Ämawebe mani buramınpän kädet siwonjigän kuñat täkañ uwä Ekäni täño oretoret terak kuñat täkañ.
- 4 Unita Ekäni, ämawebekaye täñkentän yämiñpän iwan keriken nanik yämagurayän täyanken uken näk imaka, bok kañ nimagut!
- 5 Ude täñjiri ämawebekayetä äneñi täñ-bumbum terak irirä yabänpän oretoret bok kañ täna. Ude täñjiri ketka kudänkaye nintä gäka gäripi inide kubä nadäk täkäna!
- 6 Butewaki, äbekniye oraniyetä momi täñkuño nin udegän täñkumäj. Täñpäwak mebäri mebäri täñkumäj.
- 7 * Äbekniye oraniye Isip komeken itkunjo u Anutu täño kudän tägatäga kañpän nadänkañ upänkañ unita nadäwä äpani täñkuk. Nadäñ yämik-inik täñpän täñkentäk mebäri mebäri täñ yämiñkuko upänkañ guñ tañpän Gwägu Gämäniken peñawäk täñ imiñkuñ.
- 8 Ude täñkuño upänkañ yänkehäromtak mani iwatpän kehäromini ärowani u kwawak yäwonjäreka ñode täñkentän yämiñkuk;
- 9 * U Gwägu Gämäni peñ iwerirän däkneñpän kukñi kukñi kuñjirän kädet parirän ämawebeniye kome terak yeñtän kuñkuñ.
- 10 Ude täñkañ äma komi yämani, iwaniye u keriken nanik yämagut yäpmän äpamañ kuñkuk.
- 11 Ude täñpän iwaniye uwä täñpewän umetä kudup däpmän moreñkuk, kubätä nämo itkuk.
- 12 * Ude täñjirän ämawebeniyetä kañpän yänkehäromtak mani unita nadäwä bureni täñpápän kap terak iniñ oretkuñ.
- 13 Upänkañ täñ yämiñkuko unita bäräñej guñ tañpän jukumani nadäkta juku kubä nämo peñkuñ.
- 14 * Nämo, kome jopiken kuñatkä ketem mebäri kubä nakta wakiinik kubä nadänpän Anutu jop nadäñ peñ iwetkuñ.
- 15 Täñjirä imatäkenta nadänpän yänpañkuño u bureni yämiñkuko upänkañ käyäm waki kubä bok bämopiken pewän ahänkuñ.
- 16 * Kome jopiken u ittän kuñattängän Isrel äbotken nanik ätutä Moses ba Ekäni täño epän watä äma kudupi wäpi Aron, yarä unita kokwawak nadäñ yämiñkuñ.
- 17 Täñjirä kome añejirän Datankät Abiram ini ba äboriye kudup kome gänañ äpmonjirä kome äneñi ämiñ pipiñkuk.
- 18 Ude täñjirä kädap mebettä päpä äma yarä unitäño iwaräntäkiye wakiwaki täñpani u kudup iññ moreñkuk.
- 19 * Eruk, ittän kuñtängän Sainai pom mebäriken bulimakau wärani kubä golpän täñpani täñkuñ. Täñpän peñkañ unita gwäjiñ äpmonjirä ämiñ täñkuñ.
- 20 U Anutu wäpi biñam ärowani nıkek mäde ut imiñpän u komenita tom muyej näñpani u peñpän wäpi iniñoret täñkuñ.
- 21 Ude täñkuño uwä Anutu Isip komeken iwaniye keriken nanik yämagutta kudän kehäromi mebäri mebäri mebäri täñkuko unita guñ tañpän ude täñkuñ.
- 22 U kawut! Imaka kudupi kudupi Isip kome täñkuko ba imaka ämatä nämo tänañi Gwägu Gämäniken täñkuko unita nadäna inide kubä täñpän!
- 23 Täñpakañ Anutu ämawebeniye kudup täñpän wanayän yänjirän epän watä ämani Moses unitä ämawebeniye gäarak itpän Anutu täño kokwawaki ukät-pipiñjirän nämo däpuk.
- 24 * It yäpmän kuñtängän Anutu täño yänkehäromtak man yänkuko unita nadäwä bureni nämo täñpápän kome säkgämän Anututä yäniñ kirekta yänkuko u korekta bitnäñkuñ.
- 25 Bitnäpän enji jopikengän itkañ Ekäni täño manta juku kubä nämo peñkañ iniken gäripi iwatpän yänuruk-uruk man bumta yänkuñ.

* 106:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5 * 106:7: Kis 14:10-12 * 106:9: Kis 14:21-31 * 106:12: Kis 15:1-21 * 106:14: Nam 11:4-34 * 106:16: Nam 16:1-35 * 106:19: Kis 32:1-14 * 106:24: Nam 14:1-35

- 26 Ude täjirä Ekänitā jukuman kehāromi ṅode yāwetkuk; Kome jopiken täjṅpewa in api paotneṅ yāk.
- 27 * Yerijije yāpmāṅ danijṅpāṅ yepmaṅpa guṅ ābotken kukṅi kāda pāṅku api kumāṅ täjṅpā kunen yāṅ yāwetkuk.
- 28 * Eruk ittāṅ kuṅtāṅgān Peo komeken Anutu tāṅo ābottā guṅ ābot tāṅo anutu jopi kubā wāpi Bal u iniṅ oretta biṅam tāṅkuṅ. Täjṅpāṅ anutu jopi, iriri nāmo, u iniṅ oretta tom ijiwani u nak tāṅkuṅ.
- 29 Ude täjṅpewā Ekāni tāṅo kokwawaki bumta ahāwānpāṅ nadāṅjirān āmawebe bāmopiken kāyām wakiinik kubā weṅ patkuk.
- 30 Ude ahāṅjirān Finiastā kaṅpāṅ nadāṅpāṅ āmawebe momi tāṅkuṅo u komi yāmiṅjirān eruk Anututā kāyām waki u täjṅpewān paotkuk.
- 31 Finiastā ude tāṅkuṅo uwā Anututā kawān tāgawāpāṅ āma siwoṅi yāṅ pen, paot-paori nāmo api nadāṅ yāpmāṅ ārowek.
- 32 * Täjṅpākaṅ Meriba ude dapuriken āmawebe āneṅi waki täjṅirā Anututā kokwawak āneṅi nadāṅ yāmiṅkuk.
- 33 Täjṅjirān Moses nadāṅ bārāp terak itpāṅ bānepi jāgām tawāpāṅ man jopjop māyap yāṅkuṅ.
- 34 * Eruk kome Anututā iwoyāṅ yāmani uken ahāṅkuṅo upāṅkaṅ Anututā kome u nanik guṅ āmawebe pāke u dāpmākta yāwetkuko udegān nāmo tāṅkuṅ.
- 35 Nāmo, yabāṅ koreṅpāṅ āmawebe u nanikkāt kowat-yāpān täjṅpāṅ guṅ ābot tāṅo kādet wakiwaki u iwarān tāṅkuṅ.
- 36 Anutu tāṅo āmawebeniye unitāgān kome unitāṅo mājo wāra nadāṅ yāmiṅpāṅ gwājiṅ āpmon yāmiṅkuṅ. Nadāṅ yāmiṅkuṅo unita waṅ moreṅpāṅ ṅode tāk tāṅkuṅ;
- 37 * Iniken āperiye nanak ātu dāpmāṅpāṅ Kenan nanik tāṅo anutu jopi unita ārawa ude tāṅ yāmik tāṅkuṅ.
- 38 * U āperiye nanak waki kubā nāmo täjṅirā jop nadāṅ dāpmāṅjirā nāgāritā kome u Anutu iṅamiken täjṅpān waṅkuṅ.
- 39 Täjṅpākaṅ iniken tāktāki unitā ini imaka, Anutu iṅamiken tarāki-inik ude itkuṅ. Ude tāṅkuṅo unitāwā Anutukāt bānep kubāgān nāmo tāṅkuṅ. Nāmo, iniken gārip iwarān tāṅkuṅ.
- 40 * Ude täjṅirā Ekänitā iniken āmawebeniye unita gaṅani pāhap nadāṅpāṅ kokwawak tāṅ yāmiṅkuk.
- 41 Ude täjṅpāṅ Anututā ini nadāṅpāṅ āmawebeniye yabā-kātāṅjirān guṅ āmawebetā ābā intājukun tāṅ yāmiṅjirā gāmoriken kuṅatkuṅ.
- 42 Täjṅirā iwaniyetā komi epān mebāri kubā tāṅ yāmiṅkuṅ.
- 43 Täjṅpākaṅ kadāni kadāni Ekänitā āmawebeniye wakiken nanik yāmagut täjṅjirān upāṅkaṅ waki tākta gwāk pimiṅpāṅ āpmok-inik tāk tāṅkuṅ.
- 44 Ude tāk tāṅkuṅo upāṅkaṅ Ekänitā konām butewakini nadāṅ yāmik tāṅkuk.
- 45 Butewaki nadāṅ yāmiṅpāṅ topmāk-topmāk kubāgān āmawebeniye kāt bian tāṅkuko u juku piṅpāṅ nadāṅ yāmik-inik täjṅpāṅ jop yabāṅ oretkuk.
- 46 Yabāṅ oretkaṅ āma komi epān yāmani u täjṅpewān āmawebeniye gāmoriken itkuṅo unita butewaki nadāṅ yāmiṅkuṅ.
- 47 Eruk Ekāni Anutunin, ude tāṅkuno unita nin udegān tāṅkentāṅ nimiṅpāṅ guṅ ābot tāṅo komi epānken itkamāṅken ṅo nanik āneṅi nimagut yāpmāṅ āpāmaṅ kuyi! Ude täjṅjiri bānep tāga nadāṅ gamiṅpāṅ wāpka kudupi u tāga api ganiṅoret tāne.
- 48 Eruk āmawebe, Ekāni, Isrel tāṅo Anutu u iniṅ oretna! Apiṅotā tārek-tāreki nāmo pen inide iniṅoret tākāna!
Unita kudup ṅode yāna; U Burenī. Ekāni wāpi iniṅ oretna!

107

Anututā komi epānken nanik yāmagutkuko unita oretoret kap tewani

- 1 * Ekāni iniṅ orerut! Uwā tāṅ-bumbum māhemi-inik. Unitā iron tāṅ nimik tāyak uwā paot-paori nāmo patkukotā pātak.
- 2 Ekänitā komi epānken nanik tāmagurani in kudup Ekāni iniṅoret man ude kaṅ yāwut.
- 3 Ekāni uwā āmawebe komeni komeni kuṅtāṅpā kuṅkuṅo u āneṅi yāmagutpāṅ kubākengān yepmaṅkuko unita yāṅpāṅ ude kaṅ yāwut!

* 106:27: Wkp 26:33 * 106:28: Nam 25:1-13 * 106:32: Nam 20:2-13 * 106:34: Het 2:1-3, 3:5-6 * 106:37: 2Kn 17:17 * 106:38: Nam 35:33 * 106:40: Het 2:14-18 * 107:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

- 4 Komeni komeni kuñtäñpä kuñkuño uken nanik ätutä kome kawuki bä mopiken kuñatkañ yotpärare kubäken päñku itta kädetta ñoba kuna-kuna täñtäñ kuñatkuñ.
- 5 U ketem ba umeta bumta yewäkañ ñoken kumne yäj nadäñkuñ.
- 6 Komi bäräpi u gänañ itkañ Ekäniken gera yäjirä ketären yämiñkuñ.
- 7 Ketären yämiñpäñ yämagut yäpmäñ yotpärare eni täga täñpäñ itnañiken u ahäñkuñ.
- 8 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadäñ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 9 * U äma umeta yējirä ume yepmäñ towiwän nañpäñ täga it täkañ. Ba äma nakta yek täkañ u ketem tägatäga yepmäñ towiwän nañ tokneñpäñ it täkañ.
- 10 * Eruk, ämawebe kuñtäñpä kuñkuño u ätutäwä yen terak komi eniken bipmäñ urani gänañ itkañ komi bumta nadäk täñkuñonik.
- 11 U imata, Anutu ärowani unitäño manta mäde ut imiñpäñ iniken gärip iwarani unita.
- 12 Ude täñkuño unita Ekänitä komi epän pähapken yepmañkuk. Ude yepmañirän kehäromini paoräkañ kwaiñ ärontäñ kuñatkuñ. Täñkentäñ yämikta äma kubä nämo itkuk.
- 13 Komi epänken ude itkañ Ekäniken konäm butewaki gera yäjkuñ. Yäjirä nadäñ yämiñpäñ komi butewaki nadäñkuño u ketären yämiñpäñ yämagutkuk.
- 14 * Bureni, u bipmäñ urani pähap gänañ nanikpäñ yen yäpmäñ däkreñpäñ yämagutkuk.
- 15 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadäñ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 16 U komi epän täño yewa kehäromi yēj wek täyak. Ba komi eni täño eni kujari däpmäñ jukut täyak.
- 17 Eruk, ämawebe kuñtäñpä kuñkuño u ätutäwä guñ ude äworeñpäñ Anututa mäde ut imiñkuñ. Ude täñpäñ momi kädet mebäri mebäri täñkuño unita käyäm waki kubäken yepmañkuk.
- 18 Täñpäñ käyämtä täñpewän ketem nakta kudup bitnäñpäñ pära kumäk täñkuñ.
- 19 Wakiinik ude itkañ Ekäniken gera yäjirä ñode täñkentäñ yämiñkuñ;
- 20 U meni jinomtä yäpän tägawäpäñ yepmañkuk. Awañ pomi terak nanikpäñ yämagutkuk.
- 21 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadäñ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 22 Bänep täga nadäñ imiñpäñ ärawa täñ imiñpäñ bänep oretoret kap terak kudän täga täñ yämiñkuko unita yäñpäñ teñ imik täkot.
- 23 Eruk, ämawebe kuñtäñpä kuñkuño u ätutäwä moneñ epän täkta gäpe terak gwägu pähap terak kuñatkuñ.
- 24 Gwägu terak kuñarirä Ekänitä kudän kudupi ätu pewän ahäñirä ñode kañpäñ nadäk täñkuñ;
- 25 Ekänitä yäjirän mäniñ pähap kubä piäñpäñ gwägu täñpewän tokätkuk.
- 26 Gwägutä tokätpäñ gäpe pudät mañpän äronkañ mak täñkuk. Ude täñirän äma gäpe terak kuñatkuño unitä kumne yäj nadäñpäñ bumta umuntañkuñ.
- 27 Umuntañpäñ täñguñguñ täñkañ gäpetä säkgämän kukta nadäk täga kubä nämo yäpuñ.
- 28 Ude täñpäñ imaka umuri pähap u gänañ itpäñ Ekäniken gera yäjirä täñkentäñ yämiñpäñ bäräpi u ketären yämiñkuñ.
- 29 Täñpäñ Ekänitä äneñi yäjirän mäniñ pähap u paorirän gwägu wareñi nämo patkuk.
- 30 Eruk gwägu wareñi nämo parirän kañpäñ bänep oretoret pähap täñkuñ. Ude täñirä Ekänitä yäj-yäkyat yäpmäñ päñku kome kunayäñ nadäñkuñken u yepmañkuk.
- 31 Unita ämawebe u Ekäni täño iron tärek-täreki nämo unita yäñpäñ bänep täga pähap nadäñ imik täkot. Ekäni uwä komen äma täñkentäk säkgämän täñ yämik täyak.
- 32 Unita Anutu täño ämawebekät käbeyä täñpäñ Ekäni wäpi pähap yäñpäñ punin unuken kañ yäpmäñ akuwut! Ba äma ekäni ekäni täño käbeyäken udegän Ekäni wäpi biñam yäñpäñ kañ orañ imik täñput.
- 33 Täñpäkañ Ekänitä kome täga täñpewän ume täpuri ba tañi kawuk tañirä kome kekeki patkuk.
- 34 Täñpäñ ketem pikpik komeken täñpewän mobä gäjäräk ikek patkuk. Imata, ämawebe kome uken iranitä kudän waki mebäri mebäri täñkuño unita ude täñkuk.
- 35 Ekänitä ude täñkuko upäñkañ kome kawukiken yäñpewän ume äpäñit, gwägu parit täñkuk.
- 36 Ude täñkañ ämawebe nakta jop irani u yepmañpänkañ kome uken yotpärare täñpäñ itkuñ.

* 107:9: Sam 34:10; Luk 1:53

* 107:10: Jop 36:8; Ais 9:2, 42:16; Luk 1:79

* 107:14: Sam 68:6, 146:7; Apos 12:7

- 37 Eruk yotpärare täppäj itpänä ketem piñit wain päya piñit täppäj pewä bureni bumta ahänkuñ.
- 38 Ekänitä iron täj yämiñirän nanak weñbäyak täñkuñ. Ba yawakiye imaka, bumta weñbäyañkuñ.
- 39 Täppäkañ kehäromi nitek ude kadäni käronjita nämo itkuñ. Nämo, iwantä abäñpänä komi epän ba butewaki terak yepmañirä ämawebe jopi ude itkuñ.
- 40 Bureni, Ekäni uwä äma wäp biñam ärowani nitek täño wäpi biñam yäpmäj äpani. Äma udewani yawat kireñjirän kome jopiken kuñtäñpä kuk täñkuñ.
- 41 Upäñkañ äma jäwäri komi butewaki gänañ nanik täñken täñpäj yepmañkañ iron täj yämiñirän nanakiye sipsiptä nanak weñbäyak täk täkañ ude bumta ahänkuñ.
- 42 Anututä ude täñjirän ämawebe siwonjitä kañpäj bänep täga nadäk täkañ. Täñ äma wakitä kañpäj jop, man kum it täkañ.
- 43 Unita äma nadäk-nadäk ikek in Ekäni täño kudän päke u kañpäj nadäwä tärewut. Kañpäj nadäwä tärewäpäñ Ekäni täño iron pähap unita yäñpäj-nadäk kañ täñpen kuñarut.

108

Iwantä nidäpneñ yäñpäj Devittä Anutuken gera yänjuk

- 1 O Anutu, bänepnatä gäka nadäkinik kehäromi täñ gamitat unita kap terak ganiñoret täyiwa!
- 2 Eruk, bänepna pidäm täyi! Udegän, wagäm gita in kap tekta pidäm täkot! Pidäm tañpäj kap teñitna kome yägewän!
- 3 Ekäni, wäpka käbop nämo api pewet! Nämo, ämawebe gäka nämo nadäk täkañ u bämopiken bänep täga terak wäpka biñam api ganiñ oreret.
- 4 Täppäkañ Anutu, gäkä ninta butewaki nadäj nimik täyan u käronji boham, kunum irepmireko ude bumik. Täñkañ ninta nadäj nimikinik täk täyan u ärowani.
- 5 Unita Anutu, wäpka biñam ärowani kwawak pewi kunum gänañ ba komeni komeni ahänjirän ämawebe kuduaptagantä kañ kañpäj nadäwut!
- 6 Täñpäj ninta nadäj nimikinik täk täyan unita yäñapik manna nadäj namiñpäj ketka kehäromitä täñkentäj nimi. Ude täñjiri säkgämän kañ itna.
- 7 Anutu ini eñiken itkan ñode yänjuk; Iwan täño kehäromi kudup yäpmäj äpäñ moreñpäj oretoret terak ñode api täñpet; Sekem kenta Sukot kome yäpmäj daniñpäj ämawebeñayeta api yämet yäk.
- 8 Täñpäj ugän nämo. Gileat Manase kome u imaka, näkño. Täñkañ Efraim kome u näkño kurepä ude, ba Juda kome u kehäromina kwawak pewä ahäwani yäk.
- 9 Täñpäkañ Moap kenta Idom kometä watä epän täñ namik täkañ. Täñkañ Filistia nanik täño kehäromini yäpmäj äpäñpäj oretoret täyat yäk.
- 10 Eruk Anutu, netätä yotpärare yewa kehäromi nitek, Idom komeken itak uken ämik täkta nämagut yäpmäj kwek?
- 11 Nämo! Gäk mäde ut nimiñkuno unita jop itkamäj. Gäk nintäño komi ämakät ämikken bok täga nämo api kuneñ ba?
- 12 Eruk Anutu, gäk täñkentäj nimiñjiri uyaku iwan täga däpmänpäj yawat kirene. Ämatä täñkentäk täk täkañ u jopi, kehäromini nämo.
- 13 Unita nadäkamañ! Anutu, gäkkät bok uyaku iwan täño kehäromini täga api yäpmäj äpne!

109

Äma kubätä Anutuken butewaki man ño yänjuk

- 1 Anutu, näk ganiñoret täyat unita nadäj äwaräkuk nämo täñpen.
- 2 Nämo, äma wakiwaki täñpani ba jop manman yäwanitä näk jop man näkñatpäñ nut täkañ.
- 3 Mebäriini nämo, man waki näwetpäñ jop nepmäñit täkañ.
- 4 Not täñ yämiñpäj täñkentäj yämikta yäñapik man yäk täyat upäñkañ naniñ wärät täkañ.
- 5 Täñkañ not täñ yämiñpäj täñkentäj yämiñira unitä kowata kokwawak nadäj namiñpäj waki täñ namik täkañ.
- 6 Unita Anutu, iwannaye u man käbeyäken yepmañpäj mani nadäkta äma waki kubä iwoyäñpäj kañ te! Bureni, inikät nanik kubätä mani kotäk yäpmäj daniñpäj kañ iniñ wärärän.

- 7 Tǎŋpǎŋ mani yǎpmǎŋ daniŋpǎŋ ǎma ŋo waki tǎŋpani yǎŋ kaŋ yabǎŋ-ahǎwǎn. Tǎŋkaŋ yǎŋapik man terak yǎŋikŋarani yǎk tǎkaŋ unita imaka, wakigǎn yǎŋ kaŋ yǎwǎn.
- 8 * Ude tǎŋjirǎn irit kuŋat-kuŋari udegǎn bǎrǎŋeŋ kaŋ paorǎn! Paorirǎn moneŋ tuŋumi ǎma kubǎtǎ ahǎŋpǎŋ kaŋ korewǎn yǎŋ nadǎtat.
- 9 Paorirǎn ǎperiye nanak kodǎŋani kaŋ irut. Ba webeni imaka udegǎn, webe kajat, tǎkentǎki nǎmo kaŋ irǎn.
- 10 Nanakiye kome kujari nǎmo ude itkaŋ ǎriŋ tǎpǎtek tǎŋtǎŋ kaŋ kuŋarut! Ude tǎŋtǎŋ kuŋarirǎ tǎhani wǎrǎmutpǎŋ kaŋ yǎwat kiren pewǎkut!
- 11 Tǎŋpǎŋ ǎma kubǎken naniktǎ ǎma unitǎŋo komeni ba moneŋ tuŋumi komi epǎn tǎŋpǎŋ yǎpani u kudup kaŋ yomǎgarut yǎŋ nadǎtat!
- 12 Tǎŋpǎkaŋ kubǎtǎ not tǎŋ imiŋpǎŋ ǎperiye nanak kodǎŋani unita watǎ irektawǎ yǎŋ nadǎtat.
- 13 Tǎŋpǎŋ yeriniye mǎden ahǎnayǎŋ tǎkaŋ u kudup kaŋ kumbut yǎŋ nadǎtat. Tǎŋjirǎ wǎpitǎ paot-inik kaŋ tǎŋpǎn!
- 14 Tǎŋpǎkaŋ ǎbekiye oraniye tǎŋo kudǎn wakiwaki unita Ekǎnitǎ pen juku piŋpǎŋ miŋjǎ tǎŋo momini peŋ imektawǎ.
- 15 Ude tǎŋkaŋ ǎmawebetǎ ǎbot unitǎŋo wǎpita guŋ tak-inik tǎŋjirǎ upǎŋkaŋ Ekǎnitǎ momini pen nadǎŋ yǎpmǎŋ kaŋ kuŋarǎn yǎŋ nadǎtat.
- 16 Iwana uwǎ orakorak kǎdet tǎpuri kubǎ nǎmoinik tǎŋkuk. Nǎmo, u ǎma jopi jǎwǎri, tǎŋkentǎkiye nǎmo u komi jop nadǎŋ yǎmiŋpǎŋ dǎpǎmǎgǎn tǎk tǎŋkuk.
- 17 U tǎŋpǎwak man yǎkta gǎripi nadǎŋkuko unita ǎyǎŋutpǎŋ ini kaŋ tǎŋpǎ wawut. Ba iron kǎdet tǎkta gǎŋani nadǎŋkuko unita kubǎtǎ iron nǎmo tǎŋ imek.
- 18 Tǎŋpǎwak man u tek gupi terakǎn irani ude tǎŋkuk. Unitǎ tǎŋpǎwak man u ini gupi kujari gǎnaŋ kudup umetǎ-yǎŋ ǎpmonpǎŋ tokŋeŋ morewut!
- 19 Ba tektǎ-yǎŋ tǎktǎki waki unitǎ gupi kudup uwǎk tǎŋpipiŋpǎŋ, pionpǎŋ yǎŋ puŋ topmǎŋkaŋ pen it tǎyon.
- 20 Unitǎ Ekǎni, iwanaye man waki nǎk peŋkentǎŋpǎŋ nǎwet tǎkaŋ unita yǎyat udegǎn tǎŋ yǎmi.
- 21 Ude tǎŋkaŋ Ekǎni Anutuna gǎkŋa wǎpka biŋam tǎga unita yǎŋpǎŋ tǎŋkentǎŋ nam. Tǎŋpǎŋ sǎkgǎmǎn nadǎŋ namikinik tǎk tǎyan unita iwan kerǎ terak nanik nǎmagut.
- 22 Butewaki! Nǎk tǎŋkentǎkna nǎmo, jopi. Nadǎŋ-bǎrǎpnatǎ bǎnepnaken komi, womǎntǎ yǎŋ neyak.
- 23 Edap ǎpmonjirǎn edap ǎgoniken wǎrana paot tǎyak ude paoret yǎŋ nadǎtat. Mǎnittǎ gwakgwak piǎŋ ǎreyǎŋ tǎŋpǎn kuk tǎkaŋ ude tǎŋpet.
- 24 Butewaki nadǎŋpǎŋ ketem bitnǎŋkuro unita gupna kudup putǎrewǎkaŋ kehǎromina nǎmo, kujatna kwini unitǎgǎn itat.
- 25 * Ude irira iwanayetǎ nabǎŋkaŋ nabǎŋ mǎgayǎŋpǎŋ yǎŋǎrok nǎwet tǎkaŋ.
- 26 O Ekǎni Anutuna, tǎŋkentǎŋ nam! Butewakika tǎrek-tǎreki nǎmo unita nǎmagut.
- 27 Ude tǎŋjiri iwanayetǎ ŋode kaŋpǎŋ nadǎwut; Ekǎni uwǎ tǎŋkentǎki bureni.
- 28 Unitǎ tǎŋpǎwak man nǎwetneŋo upǎŋkaŋ gǎkǎ iron api tǎŋ namen. Komi jop namani u tǎŋpewi mǎyǎk tǎŋjirǎ nǎk epǎn watǎ ǎmaka oretoret kaŋ tǎŋpa.
- 29 ǎneŋi yǎkgǎn ŋode tǎyat; Mǎyǎktǎ iwanaye tek ǎmet pǎranipǎŋ yǎŋ kumǎn kaŋ uwǎk tǎwut!
- 30-31 Ekǎnitǎ ǎma tǎŋkentǎki nǎmo itkentǎŋ yǎmiŋpǎŋ ǎma wakitǎ kumǎkta biŋam yǎŋtǎreŋ yǎmiŋjirǎ tǎŋkentǎŋ yǎmik tǎyak.
Unitǎ, Anutu tǎŋo ǎmawebe kǎbeyǎ tǎŋjirǎ u bǎmopiken itpǎŋ bǎnep tǎga pǎhap nadǎŋpǎŋ menatǎ Ekǎni bumta api iniŋoret tǎŋpet.

110

Anututǎ Intǎjukun ǎmani man ŋo iwetkuk

- 1 * Ekǎnitǎ intǎjukun ǎma ekǎnina ŋode iwetkuk; Ketna bure kǎda maŋjiriri iwankaye gǎmotkaken yepmaŋjira kaŋ yabǎ! Ude iwetkuk.
- 2 Nadǎtan? Yawetǎ Saion pom terak itkaŋ komeni komeni yabǎŋ yǎwatta wǎp biŋam gamiŋpǎŋ ŋode api gǎwerek;
Iwankayeta intǎjukun tǎŋ yǎmiŋpǎŋ kaŋ yabǎŋ yǎwat.

* 109:8: Apos 1:20 * 109:25: Mat 27:39; Mak 15:29 * 110:1: Mat 22:44; Mak 12:36; Luk 20:42-43; Apos 2:34-35, 1Ko 15:25; Efe 1:20-22; Kol 3:1; Hib 1:13, 8:1, 10:12-13

- ³ Tãñpãkañ iwankayekät ämik tänayãñ tãkañken ämawebekayetä tãñkentãñ gamikta gupi api yãniñ kireneñ.
Tãñkañ tamimañ tamimañ näburum yabäk tãkamãñ ude äma gubanikayetä du-bikaken ude api gãwarãn täneñ.
- ⁴* Yawetä ñode yãñkehãrom tañkuko u äneñi nãmo api wãrãmurek; Gãk bãmop äma tãrek-tãreki nãmo api iren, bãmop äma biani kubã wãpi Melkisedektä itkuko ude.
- ⁵ Eruk, ñode nadã; Ekãni u bure kåda itkentãñ gamiñkañ kokwawak tãñpãñã kome ätu tãño intãjukun äma tãño kehãromi api yãpmãñ äpek.
- ⁶ Ba guñ äbottã kowata yãpmãkta yãñtãreñ yãmiñpãñ ämikken bumta dãpmãñirãn ini ugãn api kumãñ maneñ.
Bureni, komeni komeni tãño intãjukun ämaniye tãño kehãromi u kudup api yãpmãñ äpek.
- ⁷ Upãñkañ intãjukun ämana gãk, ume kådet miñin säkgãmãn nañ tãpäneñpãñ iwan tãño kehãromi kudup yãpmãñ äpãñ moreñpãñ oretoret terak tãpäneñpãñ api iren.

111

Anutu tãño ironita yãñpãñ iniñ oretna

- ¹ Eruk, Ekãni wãpi iniñ oretna!

Anutu tãño ämawebeniye täga u kåbeyã tãñirã nãk bãmopiken itkañ bãnepna gupna nadãk-nadãkna kuduptagãn Anutu bãnep täga man iwet täyiwa!

- ² Ekãni u epãn tãgagãmãn tãk täyak. Tãñirãn ämawebe epãni unita gãripi nadãk tãkañ uwã Anutu tãño tãktãkita juku piñtãñ kuñat tãkañ.
- ³ Bureni-inik! Epãn Anututã tãk täyak u tãgagãmãn-inik. Unita nadãwa inide kubã tãk täyak. Tãñkañ kudãn siwoñini uwã paot-paori nãmo. U pen api it yãpmãñ ärowek.
- ⁴ Kudãn kudupi Ekãnitã tãk täyak u inide kubã tãk täyak. Unita bãrãñeñ nãmo guñtak tãkamãñ. U butewaki pãhap nadãñ nimiñpãñ iron tãñ nimik täyak.
- ⁵ Ämawebe orañ imik tãkañ u Ekãnitã ketem yepmãñ towik täyak. Ba topmãk-topmãk ninkät tãñkuko unita nãmo guñtak täyak. Nãmo inik!
- ⁶ Tãñpãkañ äbot ätu tãño kome, iniken ämawebeniye yãniñ kireñkuko uwã iniken kehãromini kwawak pewãn ahãñkuk.
- ⁷ Bureni-inik! Imaka u ba u tãk täyak uwã kådet siwoñi terakgãn tãk täyak. Man kådet ba jukuman niwet täyak u kuduptagãn täga tãñkentãñ nimek.
Man jopi kubã nãmo niwet täyak!
- ⁸ Ba unitãño bãga man kubã nãmo inik api paorek. Nãmo, uwã kudup siwoñigãn penjuko unitã pen api it yãpmãñ ärowek.
- ⁹ Tãñpãkañ Ekãni u ämawebeniye nin komi epãnken nanik nimagutpãñ ninkät topmãk-topmãk täga, tãrek-tãreki nãmo tãñkuk.
Unita ñode yãna; Anutu u kudupi, tãgagãmãn-inik.
- ¹⁰* Unita ämawebe, in ñode nadãwut; Äma kubã nadãk-nadãk ikek ude kañ irayãñ nadãñpãñã, eruk, Ekãnitã umuntañpãñ orañ imek.
Bureni, ämawebe Ekãni tãño man buramik tãkañ uwã nadãk-nadãk täga nimek.

Unita Ekãni wãpi iniñ oretpãñ pen iniñoret tãkãna!

112

Anutu orañ imanitã säkgãmãn-inik api itneñ

- ¹ Ekãni wãpi yãpmãñ akuna! Äma Anutu orañ imik tãkañ uwã Ekãni tãño oretoret terak kuñat tãkañ. Äma udewanitã Anutu tãño man buramikta gãripi nadãk tãkañ.
- ² Äma udewani tãño äbekiye oranijetã kome terak kehãromigãn api itneñ. Siwoñi äma tãño nanakijetã Anutu tãño tãñkentãk ikek api itneñ.
- ³ Äma udewani tãño äboriyeken iron pãhap ahãñ-bumbum api tãñ yãmek. Tãñpãñ tãrek-tãreki nãmo, säkgãmãn pen api irek.

- 4 * Jop manman nāmo yāwani āmata bipmānjurani gānaŋ penyāŋek pāhap api ahāŋ yāmek. Tāŋpākaŋ āma siwoŋi, bānep iron tāŋpani ba āma ātuta tāŋkentāŋ yāmani unita penyāŋek api ahāŋ yāmek.
- 5-6 Āma noriyeta butewaki nadāŋ yāmik tākaŋ uwā sākgāmān kuŋat tākaŋ. Tāŋpāŋ āma moneŋ epān siwoŋiŋān, tāŋyākjarani nīkek nāmo tāk tākaŋ uwā oretoret terak kuŋat tākaŋ.
 Āma udewani tāŋo kehāromi pen api irek. Āma māden ahānayāŋ tākaŋ unitā wāpi biŋam pen api yāŋ yāpmāŋ āroneŋ.
- 7 * Āma udewani tā bārāpi kukŋi kāda ahāŋirān nadāŋpāŋ nāmo umuntak tākaŋ. Bānepitā Ekāni kwasikotpāŋ unita nāmo kwitak tākaŋ.
- 8 Āma udewani tā bātakigān kuŋatpāŋ imaka kubāta nāmo umuntak tākaŋ. Ittāŋgān iwaniye iŋamiken kehārom tāŋpāŋ bāri kap api teneŋ.
- 9 * Āma udewani jopi jāwārita butewaki nadāŋ yāmiŋpāŋ iron tāŋ yāmik tākaŋ. Kādet siwoŋini u paot-paori nāmo api irek.
 Unitā āmatā wāpi biŋam api yāŋahāŋ yāpmāŋ kuneŋ.
- 10 Tāŋpākaŋ āma wakitā u kaŋkaŋ kokwawak nadāk tākaŋ upāŋkaŋ gupi pewā putāreŋirān meni nānām tawāpāŋ āmik tākta tāŋpāwak tākaŋ.
 Tāŋpāŋ imaka tāga kāmi yāpmākta itsāmāk tākaŋ uwā bureni nāmo yāpmāk tākaŋ.

113

Imaka imaka tāga tāŋ nimik tāyak unita Anutu inījoret tākāna!

1 Ekāni inījoret tākāna!

Ekāni tāŋo epān watā āmaniye nin u wāpi inījoret tākāna! Āneŋi yāwa! Ekāni wāpi yāpmāŋ akuna!

2 Yāŋetak bipmāŋtak tārek-tāreki nāmo inījoret tākāna!

3 Āmawebe kukŋi kukŋi nanik in imaka, kudup Ekāni wāpi inījoret tākot!

4 Ekānitā āmawebe komeni komenita intājukun-inik it nimik tāyak. Wāpi biŋamtā imaka imaka kome terak ba kunum gānaŋ itkaŋ u kumān yārepmītak.

5 Ekāninin Anutu udewani kubā nāmo itak! Nāmoinik, Ekāninin u punin-inik unu it tāyak.

6 Bureni, u punin-inik unu it tāyak upāŋkaŋ kunum kenta kome unita nadāŋpāŋ etā pāpā yabāŋ yāwat tāyak.

7-8 Ekāninin kudān tāgagāmān tāk tāyak. U āma āpani-inik, jopi jāwāri tāŋkentāŋ yāmiŋpāŋ yepmaŋpān āma wāpi biŋam ikekāt kentāŋpāŋ it tākaŋ.

9 Tāŋpākaŋ webe āruŋ iranita nadāŋ yāmiŋirān nanak bāyaŋkaŋ oretoret pāhap nadāk tākaŋ.

Unita Ekāni inījoret tākāna!

114

Ekānitā āmawebeniyekeŋ kudān kudupi pewān ahāŋkuŋ

1-2 * Kadāni Isrel nanik Jekop tāŋo ābot unitā Isip komeken nanik āpāmaŋ kuŋkuŋo uken, Juda ābot u Ekāni tāŋo kudupi āmawebe ude āworeŋkuŋ.

Bureni, kadāni ugān Isrel āmawebetā Ekānitā inīta biŋam tāŋkuŋ.

3 * Kadāni uken Gwāgu Gāmānitā Ekāni kaŋ-umuntaŋ āmetpeŋ kuŋkuk. Ba kadāni kubā Jodan ume imaka, bitnāŋpāŋ itkuk.

4 Tāŋkaŋ pom taŋi taŋi oretoret tāŋpāŋ memetā-yāŋ tubupentāŋ kuŋirā, tāpuri tāpuriwā udegān sipsiptā-yāŋ tubupentāŋ kuŋkuŋ.

5 Eruk nāwerut; Gwāgu, gāk imapāŋ kaŋkaŋ metāŋpeŋ kuŋkuŋ? Ba Jodan ume, gāk ima mebārita āpākta bitnāŋpāŋ itkun?

6 E, pom taŋi taŋi, in ima mebārita memetā-yāŋ tubupentāŋ kuŋkuŋ? Ba tāpuri tāpuri in udegān, imapāŋ kaŋkaŋ sipsiptā-yāŋ tubupentāŋ kuŋkuŋ?

7 Ai, kome pāhap, Yawe, Jekop tāŋo Anututā ābāŋirān kaŋkaŋ iŋamiken bāromtā!

8 * Imata, Ekāni uwā yāŋpewān mobā kehāromi kubātā imārirān ume gwāgu ahāŋkuk. Ba yāŋpewān geŋi kawukiken ume dapuri āpuk.

* 112:4: Jop 11:17; Sam 97:11 * 112:7: Sam 57:7, 64:10 * 112:9: 2Ko 9:9 * 114:1-2: Kis 12:51 * 114:3: Kis 14:21; Jos 3:16 * 114:8: Kis 17:1-7; Nam 20:2-13

115

Anutu bureni u kubägän itak

- 1 Ekäni, nintäjo wäpnin biñam punin nämo irek. Nämo, nin täga nämo! Gäkñaken wäpka biñam peñyäjek ikek unitägän punin kwawakinik it täyon, gäk nadäj nimikinik täñpäj nämo nipmak täyan unita.
- 2 Guñ äbottä sära man ñode imata niwet täkañ; Anutujin u de itak?
- 3 U nämo nadäkañ? Nin täño Anutu u kunum gänañ kehäromi nikek itak. U itkañ imaka kubä täñpayäj nadäñpäjä u bureniğän täk täyak.
- 4 * Täñ äma unitäjo anutuwä siliwa kenta gol mobäpäj keritä inñitpäj puñ gatäñpäj pek täkañ.
- 5 U meni nikek täk täkañ upäñkañ meni man täga nämo yäneñ. Ba dapuri nikek täk täkañ upäñkañ dapuri wareñ täga nämo täneñ.
- 6 Ba jukuni nikek täk täkañ upäñkañ man täga nämo nadäneñ. Ba injami nikek täk täkañ upäñkañ imaka kubä täga nämo piäj nadäneñ.
- 7 Keri nikek täk täkañ upäñkañ keru wareñ täñpäj imaka kubä täga nämo inñitneñ. U kuronji nikek täk täkañ upäñkañ kädet täga nämo kuneñ. Ba wareñ täñpäj mämä täga nämo täneñ.
- 8 Unita äma imaka udewani täñpani, ba äma unita nadäj yämik-inik täk täkañ u imaka, imaka wärani täñpäj nadäj yämineño udewaniğän api äworeneñ!
- 9 Eruk, Isrel ämawebe, Ekänijin täñkentäj tamiñpäj watä it tamik täyak unitagän nadäj imikinik täñput.
- 10 Anutu täño bämop äma, in udegän täñkentäj tamiñpäj watä it tamik täyak unita Ekäni unitagän nadäj imut.
- 11 Bureni, ämawebe Anutu bureni u iniñ orerani in kudup Ekäni täñkentäj tamiñpäj watä it tamik täyak unitagän nadäkinik täñput.
- 12 Ekäni u ninta nämo inik guñtak täyak. Nämo, u Isrel ämawebe ba Anutu täño bämop äma ninta nadäj nimikinik täñpäj iron pen api täñ nimik täñpek.
- 13 * Anutu u ämawebe kuduaptagän, äpani ba ärowani iniñoret täkañ unita iron api täñ yämek.
- 14-15 Ekäni kunum kenta kome pewän ahäwani unitä yeri kon täñ tamiton. Kon täñjirän nanak weñ bäyak pen kañ täñ yäpmäj kut! Ba nadäj tamiñjirän nanakjiyetä udegän kañ täñ yäpmäj kut!
- 16 Täñpäkañ kunum uwä Ekänitä inita biñam. Täñ kome uwä ninta ninin kireñkuk.
- 17-18 Unita ämawebe kodak irani nin, Ekänitä bänep täga tärek-täreki nämo nadäj imik täkäna. U imata, kumäñpeñ päñku kum irit komeken naniktä Ekäni täga nämo iniñ oretneñ. Eruk, Ekäni wäpi iniñ oretna!

116

Ekänitä bänep täga kap tewani

- 1 Ekäni täñkentäj nam yäñpäj gera butewaki terak yäñira nadäj namik täyak unita Ekänitä gäripi pähap nadätat.
- 2 * Näkño gerata juku pek täyak unita näk it yäpmäj kwayäj täyat ude Anutu iniñoret yäpmäj kañ kwa.
- 3-4 * Näk pära kumäñpäj unita bumta umuntañkut. Kadäni uken Ekänitä gera yäñpäj ñode yäñkut; Ekäni, butewaki nadäj namiñpäj täñkentäj nam! yäñ yäñkut.
- 5 Ekäni uwä ninta bänep täga nadäj nimiñpäj täñkentäj nimik täyak ba butewaki nadäj nimik täyak.
- 6 Bureni! Äma ätu ini täga nämo täñkentänañi uwä Ekänitä täñkentäj yämik täyak. Näk ude itkuro upäñkañ täñkentäj namiñkuk.
- 7 Täñpäj Ekänitä näk nabäj näwatpäj täñkentäj namiñkuko unita apiño imaka kubäta nadäwätäk nämo täk täyat.
- 8 Näk konäm kottäyiwa Ekäni gäkä nanin bitnäñpäj konämna pito ärut namiñpäj nepmäñit näwatkun. Näk kumbayäj täñkuropäj Anutu gäkä täñkentäj namiñkun.
- 9 Unita näk kome terak irayäj täyat uwä Ekänikätk bok api it yäpmäj kuñjatde.
- 10 * Näk bumta wayat yäñ nadäñkuro upäñkañ Ekäni jop waki nadäj iminñkut.

- 11 Tǎŋpǎŋ nǎk ǎma tǎŋo manta nadǎwa bureni nǎmo tǎŋpǎkaŋ Anutugǎn nadǎŋ imiŋkut.
- 12 Ekǎnitǎ sǎkgǎmǎn tǎŋ namiŋ yǎpmǎŋ ǎbuko unita kowata jide api tǎŋ imet?
- 13-14 Nǎk nadǎtat! Ude api tǎŋ gamet yǎŋ yǎŋkehǎrom taŋkuro unita ǎmawebe kudup iŋamiken
 ɲode tǎga api tǎŋpet;
 Anututa iron imikta wain ume gǎripi nikek inita biŋam kaŋ piŋ ima, Ekǎnitǎ
 nǎmagutkuko unita kowata.
 Ude tǎŋkaŋ Ekǎniken yǎŋapik man api yǎwet.
- 15 * Tǎŋpǎkaŋ Ekǎnitǎ ǎmawebenyeta nadǎwǎn ǎrowani tǎk tǎkaŋ. U kubǎtǎ kumǎŋirǎn
 nadǎwǎn jopi nǎmo tǎk tǎyak.
- 16 Unita Ekǎni, ɲode gǎwera; Nǎk gǎkŋo epǎn ǎmaka ude kuŋat tǎyat, meŋnatǎ kuŋat tǎŋkuko
 ude.
 Nǎk yentǎ topmǎŋpǎŋ nepmaŋkuŋopǎŋ gǎkǎ pit namiŋkun.
- 17 Unita nǎk gǎka bǎnep tǎgata iron tǎŋ gamiŋpǎŋ api ganiŋ oreret.
- 18 Tǎŋpǎŋ nǎk ude api tǎŋ gamet yǎŋ gǎwetkuro ude ǎmawebekaye iŋamiken api tǎŋ gamet.
- 19 Ekǎni, nǎk tǎŋpayǎŋ tǎyat u Jerusalem kudupi yotkaken api tǎŋ gamet.

Unita Ekǎni wǎpi yǎpmǎŋ akukot!

117

ǎma uken-uken nanik Ekǎni wǎpi iniŋoret tǎkot!

- 1 * ǎma ǎbori ǎbori, in Ekǎni iniŋ oreret! ǎmawebe kuduŋtagǎn in wǎpi biŋam yǎpmǎŋ
 akuwut!
- 2 Ekǎnitǎ ninta gǎripi pǎhap nadǎŋpǎŋ wari wari nadǎŋ nimikinik tǎk tǎyak. Unita iniken
 yǎŋkehǎromtak man bian yǎŋkuko udegǎn iwatpǎŋ nǎmooinik api nipmaŋpek.

Unita ǎmawebe kuduŋtagǎn Ekǎni wǎpi iniŋoret tǎkǎna!

118

Anututǎ tǎŋkentǎŋ yǎmiŋkuko unita nadǎŋpǎŋ bǎnep tǎga man yǎŋkuŋ

- 1 * Ekǎni nadǎŋ nimik tǎyak unita bǎnep tǎga man iwet tǎkǎna. Bǎnep iron tǎrek-tǎreki nǎmo
 tǎŋ nimik tǎyak.
- 2 Unita Isrel ǎmawebe ɲode yǎkot; Bǎnep iron tǎrek-tǎreki nǎmo tǎŋ nimik tǎyak!
- 3 Anutu tǎŋo bǎmop ǎma udegǎn ɲode yǎkot; Bǎnep iron tǎrek-tǎreki nǎmo tǎŋ nimik tǎyak!
- 4 ǎmawebe Anutu tǎŋo man buramik tǎk tǎkaŋ unitǎ ɲode yǎk tǎkot; Bǎnep iron tǎrek-tǎreki
 nǎmo tǎŋ nimik tǎyak!
- 5 * Nǎkǎ bǎrǎpi taŋi kotaŋpǎŋ Ekǎnita gera yǎŋkut. Gera yǎŋira nadǎŋpǎŋ Ekǎni uwǎ bǎrǎpina
 ketǎreŋ namiŋirǎn pidǎm taŋkut.
- 6 * Ekǎni uwǎ nǎkkǎt irirǎn nǎmo api umuntǎwet. Nǎmo, ǎmatǎ imaka kubǎ tǎŋ namikta
 nǎmo umuntak tǎyat.
- 7 Ekǎni nǎkkǎt it tǎkamǎk. Tǎŋkaŋ ini tǎŋkentǎŋ namik tǎyak unita kǎmi iwanaye dǎpmǎŋirǎn
 api yabǎwet.
- 8 Bureni! ǎma tǎŋo tǎktǎki-tagǎn nadǎŋitna ǎrowani nǎmo tǎŋpǎpǎŋ Anututagǎn nadǎŋ
 imikinik tǎŋpeŋ kuŋatneŋo u tǎgǎmǎn.
- 9 Komen ǎma tǎŋo tǎŋkentǎk u ǎpanigǎn. Ekǎni tǎŋo tǎŋkentǎk u ǎrowani.
- 10 Unita iwan mǎyaptǎ it gwǎjiŋ namiŋkuŋopǎŋ Ekǎni tǎŋo wǎpi terak kehǎromini yǎpmǎŋ
 ǎput.
- 11 Nǎk it gwǎjiŋkuŋopǎŋ Ekǎni tǎŋo kehǎromi terak dǎput.
- 12 Iwanayetǎ nǎmǎk-nǎmǎktǎ nintǎ terak biŋmǎk tǎkaŋ ude tǎŋkuŋo upǎŋkaŋ dǎpmǎŋ-pewa
 kumbuŋ, kǎdǎptǎ tepǎraŋ bǎrǎŋeŋ ijiŋ paot tǎkaŋ ude.
 Ekǎni tǎŋo kehǎromi terak dǎpmǎŋ moreŋkut.
- 13 ǎmik pǎhap tǎŋpǎŋ nepmǎŋitpǎŋ nutnayǎŋ tǎŋirǎ Ekǎnitǎ tǎŋkentǎŋ namiŋirǎn nǎmo
 nutkuŋ.
- 14 * Bureni, Ekǎnitǎ kehǎromi pǎhap namiŋpǎŋ tǎŋkentǎŋ namik tǎyak. U wakiken nanik
 nǎmagutkuk.

* 116:15: Sam 72:14 * 117:1: Rom 15:11 * 118:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1,
 136:1; Jer 33:11 * 118:5: Sam 18:19, 120:1 * 118:6: Sam 56:4, 56:11; Ais 51:12; Hib 13:6 * 118:14: Kis 15:2; Ais
 12:2

- 15 Təppəñ unita Anutu təño əmawebe təhaniken iniñoret kap teñit gera ñode yäk təkəñ;
Anutu təño kehəromitə epən kehəromi-inik tək təyak! yäk.
- 16 Ekəni təño kehəromitə təñkentəñ nimiñirən iwan təño kehəromi yəpməñ əpuməñ.
- 17 Nək pengən ñode nəmo api kumbet. Nəmo! Nək kodak itkañ Ekəni təño təktəki unitəño manbiñam api yəñahək təñpet.
- 18 Bureni, Ekəni uwə kuməñ-kuməñ nutta bitnəppəñ nək yəpə-siwonətakta komigən namiñkuk.
- 19 Unita kudupi yot yəma dət namiñirə əro Anutu wəpi yəpməñ akwa!
- 20 Nəno ñowə Ekəni təño yəma, əmawebe siwonə kuñarani unitəgən təga əroneñ.
- 21 Ekəni, gək nəkño yəñapik man nadəñ namiñpəñ təñkentəñ namiñiri səkgəmən it təyat.
Unita ganiñ oretat!
- 22 ✨ Bek eni təñpani əmatə kawə wawəpəñ gəgəniken mañpə kuñkuño unitə eni təño bek bəmopi ude itak.
- 23 Imaka uwə Ekəni ini-təgən təñirən kañpəñ gəripi pəhap nadəkaməñ.
- 24 Təppəñ kadəni ñowə Ekənitə peñ nimiñkuk. Unita oretoret təppəñ bənep təgəgəmən nadəna!
- 25 ✨ Ekəni, gək təñkentəñ nimi. O Ekəni, təñpewi bureni səkgəmən ahəñ nimiñ!
- 26 ✨ Anutu, əma gəkñaken wəpka terak əbayəñ təyak uwə kañ orañ imi. Təñiri nin udegən kudupi yot gənañ əronpəñ wəpka api yəpməñ akune.
- 27 Ekəni ini-təgən Anutu bureni! Ini-təgən ninta watə səkgəmən it nimik təyak. Unita pəya pəhəm kehap təñpəñ alta teñ əyəñut təkot.
- 28 Gək Anutuna! Bənep təga man gəwetat. Gək Anutuna! Gəkño wəpka yəpməñ akutat.
- 29 Eruk əmawebe ñode nadəkot; Ekənitə ninta gəripi nadəppəñ iron təñ nimik təyak u paot-paori nəmo unita bənep təga man iwet təkot.

119

Anutu təño man u təgəgəmən-inik

- 1 ✨ Əma kədet siwonəgən səkgəmən kuñat təkəñ uwə Ekəni təño oretoret terak it təkəñ. Əma udewaniwə Ekəni təño man buramiwani əma.
- 2 Əma Ekəni təño kədet siwonə iwat təkəñ, əma udewani Ekəni təño oretoret terak it təkəñ.
Ekəni təño kədet u iwatta gəripi pəhap nadəppəñ ehutpəñ iwat təkəñ.
- 3 Bureni-inik, əma udewani kədet waki iwatta bitnəppəñ Ekəni təño kədet siwonə ugən iwat təkəñ.
- 4 Anutu, gək man kədetka siwonə u kudup niwetpəñ ñode yəñkun; Watəni itpəñ nəkñaken kədet siwonə ugən kañ iwarut yəñ niwetkun.
- 5 Unita Anutu, nək gəkño man kədet siwonə u iwatta gəripi pəhap nadək təyat udegən wari wari kañ iwat təñpa yəñ nadətat!
- 6 Bureni, gəkño jukuman kudupəgənta ket nadəppəñ kuñarayəñ təyat uwə momi təppəñ nəmo api məyək təwet.
- 7 Ekəni, kadəni gəkño man kədet siwonə yəñpəñ-nadək təñpayəñ təyatken uken bənepna səkgəmən paki-inik api irek.
Ude təñkañ gəkño wəpka biñam api yəpməñ akuk təñpet.
- 8 Nək gəkño irit kədetka kudup iwatta nadətat unita nəmo nepmanpen.

Anutu təño jukuman buramiwani əma təño manbiñam

- 9 Əma gubañi nək jide təppəñ kədet siwonəgən təga kuñaret? Nək gəkño man iwarero uyaku əma siwonə ude iret.
- 10 ✨ Unita Anutu, nək gəkño kədet u iwatta gəripi pəhap nadəppəñ ehutpəñ iwat təyat.
Gəkə təñkentəñ namiñiri kədet siwonəta nəmo bitnəppəñ ugən api iwaret.
- 11 Nək gəkken momi təñpetawə yəñpəñ gəkə nanik man ugənpəñ bənepnaken pek təyat.

✨ **118:22:** Luk 20:17; Apos 4:11, 1Pi 2:7 ✨ **118:22:** Mat 21:42; Mak 12:10-11 ✨ **118:25:** Mat 21:9; Mak 11:9; Jon 12:13

✨ **118:26:** Mat 21:9, 23:39; Mak 11:9; Luk 13:35, 19:38; Jon 12:13 ✨ **119:1:** Sam 128:1 ✨ **119:10:** Sam 119:2, 119:21, 119:118, 119:145

- 12 Ekäni, kädetka siwoŋi näwetpäj näwoŋärek täjiri ugän iwatpäj wäpka biŋam kaŋ ganij orera.
- 13 Näk kädet kuduptagän yäŋahäŋpäj niwetkuno u ämawebe kudup yäŋahäŋpäj yäwet täyat.
- 14 Ämatä monej tuŋumta gäripi pähap nadäk täkaŋ u irepmitpäj näk gäkŋo man iwatta gäripi udegän nadäk täyat.
- 15 Gäkŋo manka juku piŋpäj manka kädet siwoŋi u yäŋpäj-nadäk täk täyat.
- 16 ✧ Anutu, gäkŋo kädet siwoŋi iwatta gäripi nadäŋpäj gäkŋo mankata nämo api guŋ täwet.

Ekäni täŋo man kädetta gäripi nadäŋjuk

- 17 Unita Ekäni, epän watä ämaka näka täŋkentäk säkgämän täŋ namiŋiri säkgämän itpäj gäkŋo mangän kaŋ iwara.
- 18 Bänepna täŋo dapuri birik ärut täŋpi kuŋjirä ijiwa-kwäpäj man bureni gäripi nikek gäkŋo man kudän terak pätkaj u kudup nadäwa tärewut.
- 19 Näk kome ŋo terak kadäni karoŋi itta biŋam yäwani nämo unita gäkŋaken man kädet u näka käbop nämo peŋ namen. Nämo!
- 20 Näk gäkŋo manka biŋam u kepma kepma yäŋpäj-nadäk täŋpäj iwatta bänepnatä kädäp ijjik täyak.

- 21 Ekäni, näk nadätat. Äma inita nadäwä ärowani täŋpöpäj manka mäde ut imik täkaŋ u yebeŋpäj mäde ut yämiŋiri paotta biŋam täk täkaŋ.
- 22 Täŋpökaj näk gäkŋo man buramiŋpäj iwat täyat unita äma udewani yabäŋ äwaräkuk täjiri yäŋärok ba mäde kända man wari nämo näwetneŋ.
- 23 Bureni Ekäni, äma wäpi biŋam ikektä käbeyä täŋpäj näk wäpna yäpmäj äpäkta yäŋpäj-nadäk täk täkaŋ upäŋkaŋ epän watä ämaka näk gäkŋo jukuman ehutpäj yäŋpäj-nadäk api täk täŋpet.
- 24 Imata, gäkŋo jukuman unitä bänepna täŋpidäm taŋpäj kädet näwoŋärek täyak.

Anutu täŋo бага man ehutpäj iwatkuk

- 25 Wära! Iwanayetä näk nutpäj näwat kireŋpewä kehäromina kudup paotak unita gäk bian näwetkuno ude täŋkentäj namiŋpäj kehäromi äneŋi namisi.
- 26 Irit kuŋat-kuŋatna täŋo mebäri kudup yäŋahäŋpäj gäwerira kowata näwetkun.
Unita apiŋo gäkŋaken man kädet u näwetpäj näwoŋäresi!
- 27 Täŋpäj nadäk-nadäkna täŋpewi piräreŋjirän gäkŋo jukuman nadäwa tärewäkaŋ kudän kudupi täŋkuno unita kaŋ juku piwa.

- 28 Wära! Butewakitä nutpewän kumbet yäj nadätat unita näwetkuno udegän kehäromi äneŋi namisi.
- 29 Täŋpökaj bänepnatä täŋ-näkŋat-pewän kädet wakiwaki täŋpetta yäŋpäj бага peŋkireŋpäj yewa täŋ namisi.

Täŋpäj bänep täga nadäŋ namiŋpäj бага manka näwetpäj näwoŋärek täyi.

- 30 Imata, näk gäkŋo kädet bureni iwatta iwoyäŋpäj yäŋkehärom taŋkut. Ude täŋkaŋ man kädetka wari wari pen juku piŋpäj kuŋat täyat.
- 31 O Ekäni, näk juku-manka inŋit-inik täŋpäj yäpmäj kuŋat täyat unita yabäŋ äwaräkuk täjiri iwantä mäyäk nämo namineŋ!
- 32 ✧ Eruk, wisik-inik! Bänepna täŋpidäm taŋ namik täyan unita gäkŋo бага man kädetka ugänpäj kaŋ iwat täŋpa!

Nadäk-nadäk yäpmäkta Anutuken yäŋapiŋjuk

- 33 Ekäni, бага man kädetka ket näwoŋäreŋjiri näk kädet u pen iwat yäpmäj äroŋtäŋgän kaŋ kumba!
- 34 ✧ Nadäk nadäk täŋkentäj namiŋiri бага manka buramiŋpäj kaŋ yäpmäj kuŋara.
Gupna bänepna bok kaŋ yäpmäj kuŋara!
- 35 Ekäni, бага manka kädetkaken yäŋnäŋat yäpmäj ku. Imata, u iwat täyatken uken bänep oretoret nadäk täyat.
- 36 ✧ Unita bänepna täŋpidäm taŋjiri moneŋ wädäk-wädäk täŋo gärip mäde ut imiŋpäj gäkŋo бага man iwattagän gäripi kaŋ nadäk täŋpa!
- 37 Dapunna teŋ-pipiwayäj täyan uyakuwä imaka jopi-jopita yabäŋgärip nämo api täŋpet.
Ude täŋkaŋ näwetkuno udegän iritnata watä säkgämän it namisi.

✧ 119:16: Sam 119:35, 119:70, 119:92-93, 119:174 ✧ 119:32: 1Kn 4:29; Ais 60:5, 2Ko 6:11-13 ✧ 119:34: Sam 119:73; Snd 2:6; Jem 1:5 ✧ 119:36: Mak 7:21-22, 1Ti 6:10-11; Hib 13:5

- 38 Anutu, amawebe nadəŋ gamik tākaŋ u tən̄kentəŋ yämikta yəŋkehərom taŋkun. Eruk, epən əmaka nəkken udegən pewi kaŋ ahəŋ namən.
- 39 Iwanta mäyək man nəwetta umuntəyat unita nadəŋ namiŋiri kaŋ nərepmirən.
- 40 O Ekəni, бага manka ba juku-manka iwatta gəripi pəhap nadətət unita gəkŋaken nadək siwoŋi terak iwatpəŋ irit səkgəmən u namisi.

Anutu təŋo man yen̄gəmən pewəpəŋ kuŋatku

- 41 Təŋkaŋ Ekəni, gək iron məhemi unita ironka u kwawak nəwoŋərəŋpəŋ nəwetkuno udegən wakiken nanik tən̄ken tən̄pəŋ kaŋ nəmagut.
- 42 * Ude təŋ namiŋiri əma yəŋərok nəwet tākaŋ unitəŋo man təga uret. Imata, gəkŋo manta nadəkiniŋ təyat unita.

- 43 O Ekəni, mena tən̄pidəm taŋiri manka bureni u yəŋahək təyiwa.
Imata, kehəromi kubəken nəmo yəpmək təyat, gəkŋo man terakgən yəpmək təyat.
- 44 Unita gəkŋo jukuman u tərek-təreki nəmo buramiŋpəŋ api iwət tən̄pet.
- 45 Bureni, gəkŋo jukuman iwatta nadək təyat unita iwanayətə təga nəmo api topmən̄pəŋ nepmən̄jitneŋ.
Nəmo, bətakiğən api kuŋaret.

- 46 Tən̄pəkaŋ kome təŋo intəjukun əma in̄amiken gəkŋo jukuman api yəŋahək tən̄pet.
Ude təŋira manna u utpəŋ mäyək təga nəmo api namiŋeŋ.
- 47 * U imata, gəkŋo mankata gəripi pəhap nadəŋpəŋ buramiŋira bənepnatə pidəmtak təyak.
- 48 Ekəni, man kədətkata gəripi nadək təyat unita nadəŋira ərowani tən̄pəpəŋ yəŋpəŋ-nadək tək təyat.

Anutu təŋo бага manta nadəwən bureni kubə tən̄ku

- 49 Ekəni, yəŋkehəromtak man bian epən watə əmaka nək nəwetkuno u nadəŋpəŋ tən̄kentəŋ nam.
Man nəwetkuno unitə bənepna təŋ-kehəromtak təyak.
- 50 Bərəpi kadəniken man unitə bənep kwini pewən ahəŋ namik tākaŋ ba iritna təŋ-mehamtak təyak.
- 51 Tən̄pəkaŋ butewaki pəhap! Əma ərowanitə yəŋərok man bumta nəwet tākaŋ. Upəŋkaŋ nək gəkŋo man unitagən gwək pimiŋpəŋ manka ugənpəŋ iwət təyat.
- 52 Ekəni, бага manka bianiinik uterak kehəromi yəpmək təyat unita u pen juku pik təyat.
- 53 Unita əma wakiwakitə gəkŋo бага man u pekinik təŋirə yabəŋpəŋ bənepna tən̄pəwak tākaŋ.
- 54 Tən̄pəkaŋ uken-uken ittəŋ kuŋat təyatken gəkŋo бага manta gəripi nadəŋpəŋ unita kap ganiŋ ubiŋ teŋtəŋ kuŋat təyat.
- 55 Ekəni, bipani bipani nək gəka juku pik təyat. Tən̄kaŋ бага manka u nəmo api pewet.
Nəmoinik!
- 56 Baga manka wari wari iwət təyat unitə bənepnaken oretoret pewən ahək tākaŋ.

Anutu təŋo бага man iwatta gəripi nadəŋku

- 57 * Ekəni, gək it namitan unita imaka gəripi nikek əneŋi kubəta nəmo wəyəkŋek təyat.
Mebəri unita gəkŋo man kədət kudup iwatta nadəŋpəŋ yəŋkehərom taŋkut.
- 58 Tən̄pəkaŋ Ekəni, gək bian tən̄kentəŋ namikta yəŋkehəromtak man yəŋkun. Unita gəkŋo man u nadəŋpəŋ tən̄kentəŋ namikta bənep nadək-nadəkna kudup gəkagən ganiŋ kiretat.
- 59 * Nək irit kuŋat-kuŋatna təŋo mebəri kudup nadəwa-tərewəpəŋ apiŋo gəkŋo man buramiŋpəŋ iwatta bənep peyat.
- 60 Unita gəkŋo jukuman iwatta kəmi kaŋ yəŋkaŋ nəmo itsəmən̄ yəpmən̄ kwet. Nəmo, pengən yəput peyat ŋo.
- 61 Bureni, əma wakitə nək nutta nadəŋpəŋ buŋep tən̄kuŋo upəŋkaŋ nək bənepna əreyəwəpəŋ gəkŋo jukuman unita nəmo guŋ təyat.
- 62 Nəmoinik, gəkŋo бага manka siwoŋi unita nadəŋpəŋ ganiŋ oretta bipani bəməp-inik akuk təyat.
- 63 Ba amawebe gək oraŋ gamiŋpəŋ juku-manka iwət tākaŋ ukət not tən̄pəŋ kuŋat təkaməŋ.
- 64 Bureni Ekəni, kome ŋo terak ironka tokŋeŋ patak. Unita man kədətkata təŋo mebəri nəwetpəŋ nəwoŋərəŋiri kaŋ nadəwa tərewut!

Ekəni təŋo бага mantə təga tən̄kentəŋ nimek

* 119:42: Sam 102:8, 119:39; Snd 27:11

* 119:47: Sam 119:16, 119:97, 119:127, 119:159

* 119:57: Sam 16:5

* 119:59: Mak 14:72; Luk 15:17

- 65 Ekäni, täñkentäñ namikta yänkuno u iwatpäñ epän ämaka näka säkgämän täñ namik täyan.
 66 Näk бага манката надäkinik täyat unita nadäk-nadäk täga naminjiri бага ман täjo mebäri kañ nadäwa tärewut.
 67 * Täñpäkañ bian goret kuñatkuro unita yäpä-siwonjtakta komi naminjkun. Ude täñjiri eruk apiño gäkño man buramitat.
 68 O Ekäni, täñkentäñ namik täyan u tägagämän. Gäk orakorak täjo mäheми bureni. Unita gäkñaken man kädetka täjo mebäri näwetpäñ näwonjäreк täyi.
 69 Äma ärowani näka jop manman yäk täkañ upäñkañ bänep nadäk-nadäkna kudup gäkño juku-manka uterakgän pek täyat.
 70 Täñpäñ äma ärowani uwä bänep nadäk-nadäki kumbani upäñkañ nähä juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat.
 71 Täñpäkañ nadätat; Komi nadäñ itkuro u täñkentäñ naminjkuk. Unita bänepna yäpmäñ sukurenpewän bänep nadäk-nadäkna pewa бага манка terakgän kuyak.
 72 Unita Ekäni, apiño ñode yäyat; Baga ман mekatä pewi ahäwani unita nadäwa säkgämän-inik täyak, moneñ tuñum pähapta gäripi nadäk täkañ u irepmit moretak!

Anutu täjo бага ман u siwonji-inik

- 73 Ekäni, gäkña ketkatä puñ gatäñpäñ nepmañkuno unita nadäk-nadäk naminjiri juku-manka unita yäñpäñ-nadäk täk täyiwa!
 74 Täñjira ämawebe gäk orañ gamik täkañ u näk nabäñpäñ ñode nadäk täkot; Äma ño Ekäni täjo jukumanta nadäkiniki kehäromi uterak pek täyak! Ude nadäñpäñ oretoret täk täkot.
 75 Ekäni, näk bureni ñode nadätat; Näk yäpä-siwonjtakta komi naminjkuno uwä nadäñ namikinik täñpäñ unita naminjkun. Täñpäkañ gäkño man kädet uwä siwonji-inik.
 76 Eruk, watä epän ämaka näk täñkentäñ namikta bian yänkuno u iwatpäñ ironka paot-paori nämo u pewi ahäñ naminjiri butewaki nadäwätäk terak itat ño täñ-kehäromtañ nami.
 77 Näk gäkño бага манта gäripi nadäk täyat unita butewaki nadäñ naminjiri äneñi säkgämän kañ ira.
 78 Täñpäkañ äma inita nadäwä ärowani täñpanitä jop manman terak manken nepmak täkañ. Ude täk täkañ unita mäyäk kañ yäput! Upäñkañ nähä gäkño jukuman unita pen juku piñpäñ api kuñaret.
 79 Täñjira ämawebe gäk orañ gamiñpäñ gäkño jukuman nadäk täkañ unitägän näkken äbäkañ bok kañ itna.
 80 Täñpäkañ Ekäni, gäripna ñode pätak; Injamkaken täktäkna terak mäyäk yäpettawä yäñpäñ gäkño jukuman kudup siwonjigän iwatta nadätat.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yänjkuk

- 81 Ekäni, gäkä täñkentäñ namikta itsämäñ yäpmäñ äbäñjira kehäromina paoränkañ kehäromina nikek nämo itat. Upäñkañ man bian yänkuno u bureni api täñpen yäñ nadäkinik täyat.
 82 Täñpäkañ man yänkuno u bureni jidegän iwatpäñ bänepna täñpidäm täwayäñ? U kakta dapun täñ yäpmäñ äbäñjira dapunna komi nekañ.
 83 Näk imaka wawäpäñ mañpäkuk täkañ ude itat upäñkañ gäkño juku-manka unita nämo guñtak täyat.
 84 Wära! Piä watä ämaka bäräpi terak it yäpmäñ äbätat ño äneñi udegän kepma bipani jide api iret? Ba äma komi namik täkañ unita kowata jidegän api täñ yämen?
 85 Nadätan? Äma inita nadäwä ärowani täñpani, gäkño бага манта mäde ut imik täkañ u näk täñpäwakta näkä kädetken awañ änek täkañ.
 86-87 U jop nadäñ komi namik täkañ unita täñkentäñ nam! Äma udewanitä nuttäko paot-nañjipäñ itat. Täñpäkañ juku-manka kudup u siwonji tägagän, ämatä nadäñpäñ iyap tañpäñ yäpmäñ kuñatnañigän.
 Täñpäñ komi butewaki terak itat upäñkañ juku-manka unita mäde nämo utat.
 88 Unita ironka tärek-täreki nämo unita yäñpäñ iritna täñmeham tañjiri juku-manka, mekatä yäñjiri ahäwani u kudup kañ iwara.

Anutu täjo бага ман unita nadäkinik täñjkuk

- 89 * O Ekäni, gäkño manka u kunum gänañ, kehäromi tärek-täreki nämo pätak.
 90 Ironkatä kodakitä kodaki api it yäpmän kwek. Kome pähap ño inide itta täñ-kehärom tanpäñ penkuno wareñi nämo it täyak.
 91 Imaka imaka kuduptagän u gäkño man buramiwanitä itkañ unita gäkño meka jinom terakgän it yäpmän äbän itkañ.
 92 Täñpäkañ gäkño бага manka unita gäripi nämo nadänkut yäwänäku komi namiñkuno unitä nutpewän paoram.
 93 Upänkañ nämo! Gäk juku-manka terak iritna täñ-mehamtañ namiñkuno unita juku-manka unita wari nämo api guñ täwet.
 94 O Ekäni, näk gäkñata biñam itpäñ gäkño juku-manka kadäni kadäni iwatta ehutpäñ epäni täk täyat unita wakiken nanik nämagut.
 95 Nadätan? Äma waki käbop itkañ näk nutta täñtuñum täkañ. Upänkañ näk nadäwätäk nämo täñpäñ gäkño jukumanta yäñpäñ-nadäk pen täk täyat.
 96 Täñpäkañ ñode yabänpäñ-nadäk täyat; Imaka kome ño terak täga yän yäk täkamän u kudup api paot moreneñ.
 Täñ gäkño man u imaka bureni-inik, tärek-täreki nämo, inide itta yäwani.

Anutu täño бага mantä äma ño nadäk-nadäk säkgämän imiñkuk

- 97 Wisikna! Gäkño manta gäripi pähap nadäk täyat. Täñpäñ unita kepma bipani yäñpäñ-nadäk täk täyat.
 98 Jukumanka u wari wari yäñpäñ-nadäk täk täyat unita nadäk-nadäkna uwä iwanaye täño nadäk-nadäki yärepmitak.
 99 Ba ugän nämo. Man kädetka unitagän juku piñpäñ kuñat täyat unita nadäk täga inñitat uwä yäñpäñ-näwoñärek täñpani ämanaye unitäño nadäk yärepmitpäñ inñitat.
 100 Ba бага manka u buramik täyat unita nadäk-nadäk äma ekäni ekänitä nadäk täkañ u näkä yärepmitpäñ nadäk täyat.
 101 * Täñpäkañ gäkño juku-manka kubä irepmiret yän nadänpäñ kädet wakiwaki u kudup yabän umuntañpäñ kukñi kädagän yärepmit täyat.
 102 Ekäni, gäkña-tägän meka jinom unita yäñpäñ-näwoñärek täk täyan unita nämo guñ tanpäñ irepmit täyat.
 103 * Yäke! Gäkño jukuman unita nadäwa gäripi pähap, inide kubä täk täkañ, imaka gakñi nikek nakta gäripi nadäk täyat unitäño gäripi irepmitak.
 104 Burenitä bureni-inik, gäkño mantä nadäk-nadäk kädet säkgämän näwoñärek täyak unita waki kädet kudupta taräki nadäk täyat.

Ekäni täño jukumantä penyänjek ude täyak

- 105 * Ekäni, gäkño meka jinom u kädet kuñat-kuñatna täño topän ude täñ namitak. Täñkañ kädetnaken penyänjek namitak.
 106 Unita man kädetka siwoñi u iwatta inñamkaken yänkehäromtak man yänkuro udegän api täñpet.
 107 Upänkañ Ekäni, bäräpi tanñitä näk nepmähñitak unita gäkña yänkuno ude iritna äneñi täñ-kehäromtañ namisi.
 108 Täñpäkañ gupe käbäñi nikek ude, ganiñoret man pewa-ärek täkañ unita gäripi nadän namisi.
 Ude nadän namiñkañ gäkñaken manka u säkgämän näwetpäñ näwoñärek täk täyi.
 109 Näk kadäni kadäni kumän-kumän dubiniken it täyat upänkañ gäkño juku-manka unita nämo guñtak täyat.
 110 Äma wakitä näk nepmähñitta buñep täk täkañ upänkañ näk gäkño man kädetka u penpäñ näkñaken gärip terak nämo iwat täyat.
 111 Nämoinik, gäkño juku-mankatä bäñep oretoret pewän ahän namik täkañ. Unita iyap tanpäñ tärek-täreki nämo api iwat täñpet.
 112 * Täñpäñ gäkño man kädetka u iwatta nadäk kehäromi peyat. U iwat yäpmän kuñtängän kañ kumba!

Ekäni täño man käderitä watä it nimik täyak

- 113 Ekäni, äma gäk gäwaräntäktä bäñep yarä pek täkañ unita ganjani pähap nadänkañ gäkño juku-manka unitawä gäripi nadäk täyat.
 114 * U imata, gäk näkño kurepäna ba mobä käwutna, iwantä nutnayän täñjirä käbop iretta.

* 119:89: Ais 40:8, 1Pi 1:25 * 119:101: Snd 1:15 * 119:103: Sam 19:10; Snd 8:11 * 119:105: Snd 6:23
 * 119:112: Sam 119:33, 119:36 * 119:114: Sam 32:7, 91:1

Tänpäkanj man bian yänkuno u bureni iwatpäñ api täñpen yän nadäkinik täyat.

115 Ai! Waki täñpani in nabä kätänpeñ kut! Näk Anutuna täño jukumani iwarayän nadätat!
116 Eruk Anutu, näkño iritna täñ-kehäromtakta man kehäromi yänkuno u juku pñpäj udegän kanj tä.

Ude täñjiri uyaku näkño nadäkinikna kehäromigän itkanj бага manka pen täga api iwarän täwet.

117 Unita mehamtäñ naminjiri bäräpi gänañ nämo api paoret. Ude täñjiri juku-manka wari wari api nadäñ gamet.

118 O Ekäni, näk nadätat. Gäk ämawebe gäkño jukuman iwatta bitnäk täkanj unita mäde ut yämik täyan.

Ude täñjiri täñyäkñarani täktäki kädet u jopi ude api täñpek.

119 Tänpäj, gäk ämawebe ude wani kudup jirañ ude bumik ureñ täñpi kuk täkanj. Tänpäkanj nähä gäkño manta gäripi pähap nadäk täyat.

120 O Ekäni, gäkño täktäkka inipärik unita nadäwa umuri täñpöpäj kujat kwaik täk täyat. Ba gäkño man kädetka unita nadäwa umuri täk täkanj.

Anutu täño jukuman iwarani

121 O Ekäni, näk kädet täga siwoñi iwat täyat unita nabäj äwaräkuk täñjiri iwantä näk nämo täñpä waneñ!

122 Ekäni, näk epän watä ämaka unita api täñkentäj gamet yän näwet. Täñkentäj naminjiri äma inita nadäwä ärowani täñpanitä bäräpi namineñtawä.

123 Wära! Gäk bian täñkentäj namikta siwoñi näwetkuno ude täñkentäj nami yänpäj dapun täñ yäpmäj äbänjira dapunna komi nekanj.

124 Unita Ekäni, butewakika paot-paori nämo unita nadäñ namisi! Täñkanj gäkñaken juku-manka u näwetpäñ näwoñärek täyi.

125 Näk epän watä ämaka itat unita gäkño meka jinom u nadäwa-tärektä nadäk-nadäk namisi.

126 Ekäni, ämawebe gäkño бага man irepmit täkanj u yabätan? Eruk, gäk bäräñeñ akunpäj kowata yäwoñäre!

127-128 Näk kädet wakiwaki äma ude wani itat iwat täkanj unita taräki-inik nadäk täyat.

U imata, gäkño juku-manka unita gäripi pähap nadäk täyat, ämatä gol monen säkgämän-inik unita gäripi nadäk täkanj u irepmitpäñ-nadäk täyat.

Ba gäkño бага manka u kudup iwat täyat.

Anutu täño kädet iwatta gäripi nadäkñuk

129 Ekäni, gäkño man uwä säkgämän unita buraminpäj kujat täyat.

130 ✧ Äma kubätä gäkño man bänepiken penpäj kunarayän täko uwä bänepiken penyänek api irek.

Ba guñ äma kubätä gäkño man yänpäj-nadäk täñpayän täko uwä nadäk-nadäk ikek api kunarek.

131 Tänpäkanj Ekäni, näk gäkño бага manta gäripi-inik nadäk täyat. U iwatta mena bänepna pidämtak täkamän.

132 Unita Ekäni, ämawebe nadäñ gamikinik täñpanita nadäñ yämik täyan udegän, näk nabäñpäj butewaki nadäñ namisi.

133 Täñkanj gäkño mankatä kädet näwoñäreñjirän momitä näka intäjukun nämo täñ namek.

134 Tänpäkanj Ekäni, täñkentäj naminjiri ämatä näka täñpöwak täneñtawä. Ude täñ naminjiri manka kanj buramik täñpa.

135 ✧ Gäk dubinaken itkanj säkgämän täñ naminjäj gäkñaken kädet siwoñika kudup kanj näwetpäñ näwoñäre.

136 Tänpäkanj Ekäni, ämawebe mäyaptä gäkño man nämo iwat täkanj unita konämna pito ume dapuriken äpäk täyak ude mak täyak.

Anutu täño jukuman u siwoñi-inik

137 O Ekäni, kudän siwoñi säkgämän täño mähe mi u gäk. Tänpäkanj gäkño meka jinom kudup u ude wani gän, siwoñi säkgämän.

138 Bureni, jukuman bian pewi ahäñkuno u kudup siwoñi tägagän, ämatä nadäñpäj iyap täñpäj yäpmäj kunatneñtagän.

139 Upäñkanj iwanayetä бага manka u mäde ut imik täkanj unita bänepna kädap ude ijik täyak.

140 Ekäni, yänkehäromtak manka u pära nämo ahäk täyak. Burenigän ahäk täyak.

Unita epän watä ämaka näkä manka unita gäripi-inik nadäk täyat.

- 141 Tānpāṅ amatā nāka nadāwā āpani, jiraṅ ude tāk tākaṅ upāṅkaṅ meka jinomta nāmo gaṅatak tāyat.
 142 U imata, kudān siwoṅi sākgāmān sākgāmān tāk tāyan u pen udegān api tāṅ yāpmāṅ āroweno unita.
 Tānpākaṅ бага manka u bureniḡān ahāṅ yāpmāṅ kukta yāwani.
 143 Bureni, komi epān ḡānaṅ itat, upāṅkaṅ juku-manka unitā bānepna tāṅpidām taṅjirān oretoret nadāk tāyat.
 144 Tānpākaṅ бага manka uwā siwoṅi tārek-tāreki nāmo. Unita Ekāni, nadāk-nadāk namiṅjiri sākgāmān kaṅ it yāpmāṅ ārowa!

Wakiken nanik imagutta Anutuken yāṅapiṅkuk

- 145 Bānep nadāk-nadākna kudup ḡākken peṅpāṅ gera yāyat. Unita Ekāni, nadāṅ namiṅjiri juku-manka kudup kaṅ buramiwa!
 146 ḡākken gera yāṅjira wakiken nanik nāmagut. Nāmaguriri бага manka kudup u kaṅ iwara.
 147 Tānpāṅ ḡākṅo manka unitā bureni ahāwekta nadākinik tāyat unita kome ket nāmo yāṅeṅjirān akuṅpāṅ tāṅkentāṅ namikta ḡākken gera yāk tāyat.
 148 Tāṅkaṅ ḡākṅo manka yāṅpāṅ-nadāk tāṅpayāṅ nadāṅpāṅ bipani kāroṅ pāke u kodakḡān it tāyat.
 149 Ekāni, ironka tārek-tāreki nāmo unita nadāṅ namisi. Tānpāṅ butewakika kwawak nāwoṅāreṅpāṅ iritna tāṅ-kehāromtaṅ namisi.
 150 Nadātan? Āma komi epān namik tākaṅ u dubinaken itkaṅ. Āma uwā ḡākṅo jukuman iwatta bitnāk-inik tāk tākaṅ.
 151 Tānpākaṅ Ekāni, ḡāk imaka, nāk dubinaken itḡān tāyan. Tānpāṅ ḡākṅo бага manka u kehāromiḡān pen itta yāṅkehārom tāwani.
 152 Bian ḡākṅo juku-mankata yāṅpāṅ-nadāk ḡode tāṅkut; U tārek-tāreki nāmo itta pewi ahāṅkuṅ.

Wakiken nanik imagutta Anutuken gera yāṅkuk

- 153 Ekāni, nāk ḡākṅo juku-mankata nadāṅ āwarākuk nāmo tāk tāyat unita komi bārāpi ḡānaṅ itat ḡo nabāṅpāṅ-nadāṅkaṅ tāṅkentāṅ namisi.
 154 Bian yāṅkehārom taṅkuno ude iwanaye iṅamiken nāk ḡarak itpāṅ tāṅkentāṅ namiṅjiri iwan nabā-kātāṅpeṅ kut.
 155 Āma waki tāṅpani u ḡākṅo juku-manka nāmo buramik tākaṅ unita ḡākṅata biṅam tāga nāmo api yāmaguren.
 156 Upāṅkaṅ Ekāni, nāhā tāṅkentāṅ nam! Butewakika u ārowani pātak unita yāṅkuno udegān wakiken nanik nāmagut.
 157 Iwan māyap nāk tāṅpāwakta it ḡwājiṅ namiṅkaṅ upāṅkaṅ ḡākṅo man kādetka bureni u nāmoinik irepmiṅ tāyat.
 158 Tāṅ Isrel āmawebe ātu ḡākṅo manta nadāṅ parit tāk tākaṅ unita kokwawak nadāṅ yāmik tāyat.
 159 Tānpākaṅ Ekāni, ḡākṅo meka jinomta ḡāripi pāhap nadāk tāyat u nabāṅpāṅ-nadāsi.
 U nabāṅpāṅ-nadāṅkaṅ ironka tārek-tāreki nāmo unita iritna tāṅ-kehāromtaṅ namisi.
 160 * Ekāni, бага manka u bureniḡān ahāṅ yāpmāṅ kukta yāwani. Manka siwoṅi u kudup tārek-tāreki nāmo.

Anutu tāṅo бага man iwatta ḡāripi-inik nadāṅkuk

- 161 O Ekāni, āma wāpi ārowani nikek ātu jop nadāṅ nāk tāṅpāwak tākaṅ upāṅkaṅ nāk juku-manka unita nadāwa umuri tāṅpāpāṅ oraṅ imik tāyat.
 162 Tānpāṅ kudān tāgatāga tākta yāṅkehārom taṅkuno unita nadāṅkaṅ oretoret pāhap nadāk tāyat.
 Āma kubātā moneṅ taṅi māmāram yāpmāṅkaṅ oretoret nadāweko ude nadāk tāyat.
 163 Tānpākaṅ jop-manmanta tarāki-inik nadāṅkaṅ ḡākṅo man kādetkata ḡāripi-inik nadātat.
 164 Unita keṅma kubā ḡānaṅ kadāni 7 ude бага manka siwoṅi unita yāṅpāṅ ganiṅoret tāyat.
 165 * Bureniṅitā bureni-inik! Āmawebe ḡākṅo manta ḡāripi nadāṅpāṅ iwata tākaṅ unitawā watā it yāmiṅjiri bānep kwini terakḡān it tākaṅ imaka kubā tāṅpewān bānep nadāk-nadāki tāga nāmo putārewek.

166 Unita Ekäni, gäk kubä-tägän wakiken nanik nämagutta itsämänjat. Itsämänjan gäkno бага manka u iwaräntäk täyat.

167 Tänpäkan äneji ñode yäkgän täyat; Jukumanka unita gäripi-inik nadänpän iwat-inik täk täyat.

168 Bureni, gäk näkno irit kuñat-kuñatna u kudup nabänpän-nadäwi-tärek täkan unita meka jinom kudup buramik täyat.

Anututä täñkentän imikta yänapiñkuk

169 Ekäni, gäkken gera yäyat ño nadän namisi. Nadän namiñpän bian yänkuno udegän nadäknadäk täga näwetpän näwoñärek täyi.

170 Yänapiñ manna ño injamkaken ärenjirän yänkehäromtak manka u iwatpän wakiken nanik nämagusi.

171 Ude täñjiri menatä gäk ganiñoret täyiwa! Imata, gäk juku-manka kudup u säkgämän näwetpän näwoñärek täk täyan unita yänpän.

172 ✧ Mena täñpidäm täñjiri gäkno manka kädet unita nadänpän kap ganiñ ubiñpän teñtän kuñat täyiwa, manka kudup u säkgämän siwoñigän unita.

173 Näk gäkno man kädetka bureni iwatta yänkehärom täñkuro unita täñkentän namikta pidämtak täyi.

174 O Ekäni, gäkä täñkentän namikta dapun käron täñ itat ño. Ba gäkno manta bänep täga pähap nadäk täyat.

175 Unita Ekäni, iritna täñ-mehamtañ namiñjiri wäpka biñam orañ gamik täyiwa.

Ude täñjira manka kuduptä täñ-mehamtañ namik täyon.

176 ✧ Näk yawak ägwän täñpeñ kwani udewani unita gäk epän watä ämaka näka wäyäkñeñpän nabän ahäsi.

Imata, näk gäkno juku-manka iwatta epäni kehäromi täk täyat.

120

Äma kubä Anutuken täñkentäka yänapiñkuk

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1 ✧ Bian, komi butewaki terak itkan Ekäni, gäkken yänapiñjira nadän namiñkun.

2 Unita apiño udegän jop manman yäwani ba tänyäkñarani äma bämopiken nanik nämagusil!

3 Ai, jop manman yäwani in, Anututä jide api täñ tamek? Ba komi epän jidewani upän api tamek?

4 Komi epän ñodewanipän api tamek; Komi äma täño päip bohämtä api tapmanpek. Ba kädäp mebetpän intä terak api piñ täbarek.

5 Wära! Äma waki täñpani, inta gañani pähap nadätat! In bämopjinken itkan gañani nadätat u Mesek kome ba Keda ämawebe bämopiken itkan nadäwero ude.

6 Bänep kwini terak itta gäripi nämo nadäk täkan u bämopiken kadäni käroni it yäpmän äbut. Unita kan pewa yän nadätat.

7 Imata, bänep kwini itta man yänjira unitäwä ämik mangän yäk täkan.

121

Ekäni u watä ämanin täggämän

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1 ✧ Näk pom täñi täñi udu terak dapun käron täñ itat upänkan täñkentäkna dekaken naniktä äbänkan täñkentän namayän?

2 ✧ Eruk näk nadätat, Ekäni kunum kenta kome täñ-peñkuko unitägän api täñkentän namek.

3 ✧ Nadätan? Ekäni unitä gabän äwaräkuk täñjirän nämo mangurek. Nämo, watä ämaka u däpmon nämo pat täyak.

4 Bureni-inik, Isrel täño watä äma unitä kodakigän itpäñ watä säkgämän it gamik täyak.

5-6 ✧ U dubikaken itkan watä it gamiñpän äyuñka ude it gamik täyak.

Ude it gamiñjirän kepma edaptä täga nämo gurek ba bipani komepaktä gäk täga nämo täñpän wanen.

7 ✧ Tänpäkan Ekäni u gabän gawatkan imaka umuri pähapken wädän tädotpäñ gepmanpäñ säkgämän api iren.

✧ 119:172: Sam 51:14, 119:138 ✧ 119:176: Ais 53:6; Jer 50:6; Mat 18:12; Luk 15:4 ✧ 120:1: Sam 118:5; Jna 2:2

✧ 121:1: Sam 87:1, 123:1 ✧ 121:2: Sam 115:15, 124:8 ✧ 121:3: Sam 41:2, 66:9, 127:1 ✧ 121:5-6: Ais 49:10; Rev

7:16 ✧ 121:7: Sam 91:10-12

- 8* Tänpän täha penpen deken kwenopän äneji tähaken äbeno uwä Ekänitä watä it gaminjirän umun terak nämö api iren.
Tänpäkan apiñogän nämö gabäj gäwarek. Nämö, watä kadäni nämö, api it gamik täppek.

122

Jerusalem ämawebe oretoret terak it täkan

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1* Ekäni, ijiñpewa kunum gäkä itkan karjiwat epän täk täyanken ärotak.

2 Eruk, ahäkamäj, Jerusalem täño yewa gänañ itkamäj ño.

3 Tänpäkan Jerusalem u yotpärare tägagämän-inik. Täñkodak täñkuño unita kehäromigän, kanjoret ikek itak.

4 Uken Isrel ämawebe kuduptagän Anutu täño jukuman iwatpän iniñ oretta ärok täkan.

5 Ba uken Isrel täño intäjukun ämaniye itkan ämawebeniye täño man epän täk täkan.

6 Unita Jerusalem komeken iranitä säkgämän irut yänpän Ekäniken ñode yäñapitat; Ekäni, täñkentän yämiñiri ämawebe Jerusalem yotpärareta gäripi nadäk täkan u tägagän kan irut!

7 Ude yäñapiñira Jerusalem ämawebetä kwini terak irirä watä ämaniye imaka, säkgämän kan irut.

8 Tänpäkan mähemnayeta yänpän äneji ñode yäkgän tänpa; Jerusalem ämawebe säkgämän, kwini terak it täkot!

9 Ba Ekäni Anutunin täño kudupi yotta yänpän ñode yäyat; Tägagän it täyon.

123

Anututagän dapun ijik täkäna!

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1* Ekäni, ijiñpewa kunum gäkä itkan karjiwat epän täk täyanken ärotak.

2* Tänpäkan Ekäni Anutunin, watä epän äma jopitä epän mähe mi terak it täkan, ba watä epän webetä intäjukun webeni täño kehäromi terak it täkan, nin udegän gäkagän dapun karon pen api täñ yäpmäj kune.

Ude täñ yäpmäj kuñtäkäna, eruk butewaki api nadäj nimen.

3 Unita Ekäni, butewaki bäräñej nadäj nimisi. Imata, äma wakitä waki täñ nimik täkan unita gañani nadäkamäj.

4 Ba tunum ämatä yäñärok bumta niwet yäpmäj äbäñirä äneji udegän nadäkta nämö niñan. Ba äma gup yäpmäj ärokärok täñpanitä komi epän nimiñpän sära niwet yäpmäj äbäñirä gañani nadäkamäj.

Unita Ekäni, butewaki nadäj nimiñpän täñkentän nimisi.

124

Anutu uwä ämawebeniye täño täñkentäk

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

1 Ekänitä nämö täñkentän nimiñkuk yäwänä jide tänam? Isrel ämawebe, in yäñyabäk ñonikta kowata yäwut!

2-3 Bian ämatä kokwawak nadäj nimiñpän ninkät ämik täñkuñ. Täñkuñopän Ekänitä nämö täñkentän nimiñkuk yäwänä iwantä kudup nidäpäm.

4-5 Umetä tokätpäñ nidäpämñpäñ yejämäk täkan ude tänañipän nämö täñkuk!

6 Unita nin Ekänitä hänep täga nadänpän iniñoret täkäna! Tänpäkan iwan yabän äwaräkuk täñjirän nämö nidäpuñ.

7 Ämatä buñep tänpäkan barak yepmäñirakan ehutpäñ buñep därämupen kuk täkan nin udegän täñkumäj. Buñep uwä däknjenkuk.

Tänpäkan ninä apiño buñep terak nämö itkamäj.

8 Ekäni, kunum kenta kome pewän ahäñkuño uniktä ini-tägän täñkentän nimik täyak!

125

Anututä ämawebeniye äyurj täñ yämik täyak

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

¹ Ämawebe Ekäni terakgän yengämä pek täkañ uwä Saion pomtä kehäromi-inik it täyak ude bumik it täkañ.

Bäräpi mebari mebari ahäñirä kwainpäj täga nämo tokät manej.

² ✱ Täñpäkañ pomtä Jerusalem yotpärare it gwäjikañ ude, Ekänitä ämawebeniye tärek-täreki nämo ude yewa täñpäj täñkentäj yämik täyak.

³ Näk ñode nadätat; Waki täñpanitä siwoñi ämawebe täño komeken watä wari nämo api itnej. Ude täñayäj täño uwä kämiwä siwoñi ämawebe ini imaka, käderi waki iwatpäj waki tänej.

⁴ Unita Ekäni, äma täga, gäkño man buramik täk täkañ unita säkgämän täñ yämisi.

⁵ Täñpäkañ waki täñpanita kowata komi yämiñpäjä äma ätu gäkño äbot täñpanipäj gabä-kätäñpäj mäde ut gamik täkañ u imaka, kowata komi yämisi.

Eruk, Isrel ämawebe säkgämän kañ irut!

126

Isrel ämawebetä Anututä täñkentäj yämikta gera yäjkuñ

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

¹ ✱ Ekänitä komi epänken nanikpäj yäjnikñat yäpmäj Jerusalem yotpärareken äneñi äbäñirän ayäbu takamäj yäj nadäjñkumäj.

² Äneñi abäñkañ gäripi nadäñpäj mägayäk oretoret kap teñkumäj. Täñjitna ämawebe Anututa nämo nadäj imanitä nibäñpäj yäjkuñ;

Ekäninitä Isrel ämawebetä täñkentäk tañi täñ yämitak yäj yäjkuñ.

³ Bureni, Ekäni uwä täñkentäk pähap täñ nimiñkuko unita bänep täga nadäj imiñkumäj.

⁴ Unita Ekäni, gäkä bian ude täñ nimiñkuno udegän komeninken äneñi kañ yäjnikñat yäpmäj ku!

Ude täñpayäj täyan uwä ñode bumik; Kome kawukiken ume kubat kawuk tak-inik täñpanipäj yäjñewi iwän tañjirän kubat kawuk täwani u ume äneñi äpäk täkañ ude bumik.

⁵ ✱ Unita nadäkamäj; Äma kubätä apiño konäm butewaki terak ketem yeri piweko upäñkañ oretoret terak ketem bureni ahäñirän pugerek.

⁶ Bureni, webe kubätä nadäwätäk terak yäñat täñpeko upäñkañ bureni ahäñirän kap teñpäj oretoret terak ketem uwä enjken yäpmäj äbek.

127

Imaka u ba u täñayäj yäjñpäjä Anutu täño kehäromini ba nadäk-nadäki terakgän täne

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

¹ ✱ Äma kubätä enji kubä täñpayäj nadäñpäjä Ekänitä nämo nadäñpäj täñpayäj täko uwä täñpän Anutu inamiken jopi api täñpek.

Ba udegän, ämatä Ekäni täño nadäk-nadäki terak äboriyeta watä nämo itñayäj täño uwä äma unitäño watä epän u jopigän api täñpek.

² Ba udegän, gäk kome ket nämo yäjñerän akumañ päñku epän täñ dämiñ yäpmäj kuñjiri kome bipek.

Ude täñpayäj täno upäñkañ Ekäni nämo nadäj imiñkañ jop täñpayäj täno uwä epän u Anutu inamiken jopi api täñpek.

Unita nadäkañ? Ekänitä ini ämawebeniye bureni uwä yabäj yäwatpäj imaka imaka täñkentäj yämiñirän bipani säkgämän pat täkañ.

³ Täñpäkañ nanak bäyak täkañ uwä Ekäni täño iron. Ba nanakjiye uwä Anutu täño kon pähap.

⁴ E, äma gubañi itkañ nanakiye mäyap bäyak täkañ uwä äma unitäño kehäromi. Ironironi uwä tägañpäj watä säkgämän api it iminen.

⁵ Bureni, äma udewani uwä oretoret pähap terak it täkañ. Täñpäkañ iwaniyetä man epänken yepmañirä kehärom tañpäj täga yärepmiñnej.

✱ 125:2: Sam 121:8; Sek 2:5 ✱ 126:1: Apos 12:9 ✱ 126:5: Jer 31:9 ✱ 127:1: Sam 121:4, 107:1, 118:1, 136:1; Jer 33:11

128

Irit kuṅṅat-kuṅṅat sākgāmān unitāṅo mebāri

Anutu inin oretolet kābeyā yāput pekta kap ṅo tek tāṅkuṅonik.

- ¹ Āmawebe Ekāni tāṅo man buraminpāṅ nadākinik tāṅpeṅ kuṅṅat tākaṅ āma udewani uwā Ekāni tāṅo oretolet terak it tākaṅ.
- ² Gāk āma udewanitā epān tāṅjiri bureni ahāṅ gaminayāṅ tākaṅ uwā iritka sākgāmān api meham tāwek.
- ³ Yen tāgatā mujipi bumta pewān wādāk tākaṅ ude webekatā nanak māyap api bāyaṅ gamek. Ba nanakayetā gewet gukṅitā it gwājik tākaṅ ude api tāneṅ.
- ⁴ Bureni-inik, āma Ekāni tāṅo mani buraminayāṅ tāṅo uwā irit kuṅṅat-kuṅṅariken imaka tāgatāga udewani api ahāṅ yāmineṅ.
- ⁵ Eruk, Ekāni Saion pom terak it tāyak unitā iron tāṅ tamiton. Ude tāṅjirān komejin Jerusalem uwā sākgāmān kaṅ it yāpmāṅ ārowān.
- ⁶ Ba in kadāni kāronji sākgāmān itkaṅ orajiye ahāṅjirā kaṅ yabāwut. Unita Isrel āmawebe inā bānep kwini terakgān kaṅ it yāpmāṅ ārowut.

129

Isrel āmawebeṅ Ekānitā iwaniye tāṅpāwakta yāṅṅapinṅkuṅ

Anutu inin oretolet kābeyā yāput pekta kap ṅo tek tāṅkuṅonik.

- ¹ Isrel, gāk ābot yāput peṅpāṅ ahāṅkunken iwankayetā komi gamiṅ yāpmāṅ ābuṅo unitāṅo manbiṅam ṅode yājahā;
- ² Ābot tāpuri ude it yāpmāṅ ābāṅjira iwanayetā komi epān jop nadāṅ namiṅkuṅ. Upāṅkaṅ nāmo nārepmiṅkuṅ!
- ³ U pārip-pāripta mādenaken nutpāṅ nepmanpā gupna terak bārām bārām bumta patkuṅ.
- ⁴ Ude tāṅ namiṅkuṅo upāṅkaṅ Ekāni siwonji tāktāk kādet māhemi unitā komi epān uken nanik nāmagutkuk.
- ⁵ Unita Saion kometa kokwawak nadāk tākaṅ uwā Ekānitā kaṅ dāpmāṅ yāwat kirewān!
- ⁶ U muyeṅ kome kawukiken ahāṅkaṅ kawuk tāṅpāṅ paot tākaṅ ude kaṅ āworewut.
- ⁷ U epāni nāmo, jiraṅ ude. Unita ini kubākubā jop kaṅ parawut.
- ⁸ Tāṅjirā āmatā yārepmiṅ kuṅ ābāk tāṅkaṅ yabāṅpāṅ kubātā ṅode nāmo api yāwek; Ekāni wāpi terak kwikinik irirā Ekānitā iron tāṅ tamiton yāṅ nāmo api yāwetneṅ. Nāmoinik!

130

Āma kubātā Anutu butewaki nadāṅ nami yāṅpāṅ yāṅṅapik man ṅo yāṅkuk

Anutu inin oretolet kābeyā yāput pekta kap ṅo tek tāṅkuṅonik.

- ¹ * Ekāni, nāk bārāpi pāhap nadāṅpāṅ tāṅkentākta gākken gera yāyat.
- ² O Ekāni, gera yāṅjira nadāṅ namiṅpāṅ tāṅkentāṅ namisi.
- ³ * Ekāni, gāk mominin terak nidāpmāk tāṅpi yāwānā netā itek? Nin kudup paotnam.
- ⁴ * Upāṅkaṅ, gāk mominin peṅ nimik tāyan unita gākṅa gāmotka-kengān kaṅ it tāna.
- ⁵ * Nāk Ekānitā tāṅkentāṅ namān yāṅpāṅ kwikinik it tāyat. Nāk unitāṅo mantagān nadākinik tāyat. Unitāgān bānepna tāṅkentāṅ namik tāyak.
- ⁶ * Āma epān kubā tāṅpa yāṅpāṅ kome bārāṅeṅ yāṅewi tāṅpayāṅ nadāk tākaṅ ude, nāk Anutu bārāṅeṅ abā tāṅkentāṅ namān yāṅpāṅ itsāmāṅ itat.
- ⁷ Unita Isrel āmawebe, nadāk-nadāknin Anutu-kengān kaṅ pena. Ekāni u iron tārek-tāreki nāmo tāṅ nimik tāyak ba waki keriken nanik nimagutta pidāmtak tāyak.
- ⁸ * Tāṅpākaṅ mominin terak kumāk-kumākta biṅam tānaṅpāṅ Anututā āmawebeniye nintāṅo mominin kudup peṅ moreṅpāṅ api nimagurek.

131

Ekāni terakgān yeṅgāmīna pewāpāṅ it tākāna

Anutu inin oretolet kābeyā yāput pekta kap ṅo tek tāṅkuṅonik.

* **130:1:** Kra 3:55; Jna 2:2 * **130:3:** Sam 143:2; Rom 3:20, 3:23-24 * **130:4:** Jer 33:8-9 * **130:5:** Sam 33:20, 40:1; Ais 8:17, 30:18 * **130:6:** Sam 63:6, 119:147 * **130:8:** Mat 1:21; Tai 2:14

- 1 O Ekäni, näk gup yäpmäj ärokärok nämo täk täyat. Ba näkñata nadäjira ärowani nämo täk täyak.
Nadäk-nadäkna ärowani nitek itta ba imaka näkä täga nämo nadäwa tärenañi unita nadäwätäk wakiinik nämo täk täyat.
- 2 Ude nämo. Imaka jide pat namitak unita täga nadätat. Nanak pakitä miñiye bakani terak nadäwätäkkät nämo, gup gapun gapun pat täkañ ude, bänepnaken ude nadätat.
- 3 Unita Isrel ämawebe, tärek-täreki nämo Ekäni terakgän yengämä pewäpäj it täkot!

132

Saion pom täño yäjapik man kap

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 Ekäni, Devittä gäka yäjpäñ komi epän gänañ itkuko unita nämo gup täwen.
- 2 Täñkañ Isrel täño Anutu kehäromi gäka täñ gamikta yäjkehäromtak man yäjkuiko u imaka, juku piwen.
- 3-5 Devit uwä yäjkehärom täñpäñ ñode yäjkuik; Näk enjiken ba dämpmon patpatken bäräñej nämo api kwet. Nämo, Ekäni, Isrel täño Anutu kehäromi unitä itta kome täñ-kerutpäñ penkañ uyaku enjiken päñku orek itpäñ dämpmon täga api päret.
- 6 ✨ Eruk, Betlehem yotpärareken itkañ topmäk-topmäk täño kudupi gäpe u itak yäj man-biñam nadäjkuumäj. Nadäjkañ päñku Ja komeken bureni kañ-ahäjkuumäj.
- 7 Kañ-ahäjpäñ yäjkuumäj; Ekäni täño enjiken kuñpäñ ini irani gämoriken gwäjij-äpmon imina!
- 8 Eruk Ekäni, kudupi yotka ñoken tärek-täreki nämo itta äbi! Täñpäñ topmäk-topmäk täño gäpe, kehäromika täño wärani, ukät bok kañ äbi!
- 9 Äbäjiri bämop ämakayetä kudän siwonjigän kañ täk täñput. Ude täñjirä ämawebekayetä oretoret gera kañ yäk täñput.
- 10 Ekäni, gäk intäjukun äma itta iwoyäwani Devit u imaka kubä täñ imikta yäjkehäromtak man yäjkun. Unita epän ämaka u mäde nämo ut imen.
- 11 ✨ Yäj-kehäromtak man iwetkuno u bureni-inik api täñ gamet yäj yäjkun. Gäk ñode iwetkun; Gäkño yeriken nanik kubä gäkä kumäjiri mädekaken intäjukun äma itkañ kañiwat epän täkta api iwoyäwet.
- 12 Täñpäkañ yerikaye unitä topmäk-topmäk kubägän inkät täñkuro u mäde nämo ut imiñpäñ бага man yämayäj täyat u buramiñpäñ yäpmäj kuñatnayäj täño uwä, unitäño yeritä yerit intäjukun äma itta ude api ahäj yäpmäj kuk täneñ.
- 13 Nadäkañ? Ekänitä Saion yotpärare inita biñam iwoyäjpäñ ñode yäjkuik;
- 14 Yotpärare ñowä näkä tärek-täreki nämo itkañ kañiwat epän täkta gäripi nadätat.
- 15 Saion yotpärare ñoken itkañ unitäño ämawebeniye täñ-bumbum terak api yepmäñ towiwet. Täñpäñ äma jäwäri bämopiken it täkañ u imaka, ketem yepmäñ towinjira nanpä tokñewäpäñ oretoret api täk täneñ.
- 16 Ude täñkañ bämop ämaniye täño epäni täñ-mehamtañ yämiñjira ämawebeniye tä kañpäñ nadäjkañ kap tenpäñ oretoret gera mämä api täneñ.
- 17 ✨ Täñpäkañ kome ñoken Devit täño orani kubä intäjukun äma ärowani-inik ude api pewa ahäwek. Äma uwä näkña iwoyäwani. Kañiwat epän täñpayäj täyak u täñpewa tärek-täreki nämo pen inide api täñ yäpmäj ärowek.
- 18 Täñkañ iwaniye täñpewa mäyäk tañi nadäjirä upäjkañ kañiwat epän täñpayäj täyak uwä wawaki nämo, säkgämän api it yäpmäj ärowek.

133

Bänep kubägän irit kädet u imaka säkgämän

Anutu iniñ oretoret käbeyä yäput pekta kap ño tek täñkuñonik.

- 1 ✨ Anutu täño ämawebeniye bänep kubägän terak it täkañ uwä imaka säkgämän, gäripi nitek kubä.
- 2 Bänep kubägän irit kädet u orip gakñi säkgämän Anutu täño bämop äma Aron täño gwäkiken piñ ibarirä injami dapunken yäwat imiñ äpämañ kotäkiken äpuño ude wani.
- 3 Ba uwä guk näburum Hemon pom terak säkgämän mak täkañ u Saion pom terak mäneño ude.

✨ 132:6: 1Sml 7:1-2, 1Sto 13:5 ✨ 132:6: 2Sto 6:41-42 ✨ 132:11: 2Sml 7:12-16, 1Sto 17:11-14; Sam 89:4-5; Apos 2:30
✨ 132:17: 1Kn 11:36 ✨ 133:1: Stt 13:8

U imata, Saion pom uken Ekänitā irit paot-paori nāmo tāŋo ironi nimikta yāŋkehārom taŋkuko unita.

134

Anutu wāpi biŋam iniŋoret tākāna

Anutu iniŋ oretoret kābeyā yāput pekta kap ŋo tek taŋkuŋonik.

¹ Ekāni tāŋo epān watā āmawebeniye in kudup ābut! Ābāŋpāŋ Ekāni u iniŋ orerut!

Bureni, bipani Ekāni tāŋo kudupi yotken epān tāk tākaŋ in udegān kaŋ tāk tāŋput.

² Kudupi yot gānaŋ ketjin kewatpāŋ yāŋapik man yāŋpāŋ Ekāni iniŋ orerut!

³ Ude tāŋirā Ekāni kunum kenta kome pewān ahāwani unitā Saion pom terak itkaŋ iron tāŋ tamiton!

135

Anutu iniŋoret kap tewani

¹ Ekāni wāpi iniŋ orerut!

Ekāni tāŋo epān āmaniye, in wāpi biŋam yāpmāŋ akuwut!

²⁻³ Tāŋpākaŋ āmawebe Ekāni tāŋo kudupi yot unita watā it tākaŋ, in wāpi biŋam yāŋpāŋ iniŋ orerut.

Imata, Ekāni uwā kādet taŋatāga niwoŋārek tāyak ba tāktāki unita kap terak wāpi iniŋ orerut!

⁴ Bureni-inik! Ekānitā Jekop tāŋo āboriye, Isrel āmawebe ābot nin, inita biŋam iwoyāŋpāŋ nipmaŋkuk.

⁵ Unita nāk nadātat; Ekāninin uwā ārowani pāhap, imaka imaka kome āmawebetā yāniŋ oret tākaŋ ba unita umuntak tākaŋ u kudup yārepmi moretak.

⁶ Ekānitā ini imaka kubā kunum gānaŋ ba kome terak, gwāgu gānaŋ ba gwāgu mebāriken ban umu tāŋpayāŋ nadāŋpāŋ u bureni tāk tāyak.

⁷ Ba nadāŋirān gubam gwāgātpāŋ yāpā kwiniŋirān mānit pāhap u gānaŋ naniktā ābāk tāyak.

⁸ * Tāŋpākaŋ Isip komeken āma ba tom nanaki āmani intājukun nanik kudup dāpmāŋ moreŋkuk.

⁹ * Tāŋpāŋ Isip kome unitāŋo intājukun āma ukāt epān āmaniyeta komi yāmikta Ekānitā kudān kudupi mebāri mebāri pewān ahāŋkuŋ.

¹⁰ Eruk ude tāŋkaŋ āmawebe komeki komeki tāŋo intājukun āma u kumāŋ-kumāŋ dāpmāŋpāŋ āmawebeniye tāŋo kehāromini yāpmāŋ āpuk.

¹¹ * Amo kome tāŋo intājukun āma wāpi Sihon u ba Basan kome tāŋo intājukun āma wāpi Oki u imaka kumāŋ-kumāŋ dāpuk.

Tāŋpāŋ udegān Kenan kome tāŋo intājukun āmaniye kudup dāpmāŋ moreŋkuk.

¹² Tāŋkaŋ intājukun āma unitāŋo kome yāpmāŋ daniŋpāŋ Isrel āmawebeniye yāniŋ kireŋkuk.

¹³ Unita Ekāni, wāpka biŋamā pen api it yāpmāŋ ārowek. Āroŋirān āmawebe māden ahāŋ yāpmāŋ kunayāŋ tākaŋ u gākagān pen api nadāneŋ.

¹⁴ Ude tāŋirā Ekāni gākā āmawebekayeta butewaki nadāŋ yāmiŋpāŋ watā sākgāmān api it yāmen.

¹⁵ * Tāŋpākaŋ in ket nadāwut; Anutu kome kukŋi kāda naniktā yāniŋ oret tākaŋ uwā anutu jopigān, āma keritā siliwa ba gorāpāŋ tāŋpani.

¹⁶ Uwā meni nitek upāŋkaŋ man tāga nāmo yāneŋ. Ba dapuri nitek upāŋkaŋ imaka imaka tāga nāmo yabāneŋ.

¹⁷ Ba jukuni nitek upāŋkaŋ man tāga nāmo nadāneŋ. Ba tāmanitā mānit tāga nāmo yāpneŋ.

¹⁸ Tāŋpākaŋ āma yāwik udegāni yāniŋ oret tākaŋ uwā ini yāwik udegān kaŋ āworewut!

¹⁹ Eruk, Isrel tāŋo oraniye in Ekāni wāpi punin unu pewut! Ba Anutu tāŋo bāmop āma in imaka, wāpi iniŋ orerut.

²⁰ Ba kudupi yot tāŋo epān āma, in udegān, Ekāni wāpi yāpmāŋ akuwut! Tāŋpākaŋ āmawebe Anutu bureni iniŋoret tākaŋ, in kuduptagān Ekāni wāpi biŋam yāpmāŋ akuwut!

²¹ Tāŋirā Jerusalem āmawebe, Ekānitā ini irit bāgupken, Saion pom terak āroŋpāŋ iniŋ orerut. Imata, Anutu uwā ārowani-inik.

* 135:8: Kis 12:29 * 135:9: Kis 7:14–10:29 * 135:11: Nam 21:21–35; Jos 12:7–24 * 135:15: Sam 115:4–8; Rev 9:20

Unita äneji yäwa, Ekäni wäpi iniñ orerut!

136

Anututa bänep täga kap tewani

- 1 * Ekäni u täñkentäk säkgämän täñ nimik täyak unita bänep täga pähap nadäj imina!
Imata, unitäño ironi u tärek-täreki nämö patkukotä pätak, api pat yäpmäj ärowek.
- 2 Anutu intäjukun-inik itak unita bänep täga nadäj imina! Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 3 Ekäni ärowani intäjukun-inik itak u iniñ oretna! Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 4 U kubä-tägän kudän kudupi ini pärik kubä pewän ahäk täkañ. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 5 * U iniken nadäk-nadäk terak kunum pewän ahäñkuñ. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 6 * Täñkañ komewä ume tañi pähap u bämopiken täñpäñ penñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 7 * Ude täñkañ edap dapuri kenta komepak täñpäñ yepmañkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 8 Edap dapuriwä kepmata watäni itta teñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 9 Täñ, komepak kenta gukä bipanita watä itta yepmañkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 10 * Ekäni unitä Isip nanik täño nanak ämani intäjukun ahäwani däp್ಮäj moreñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 11 * Täñkañ Isrel äbot Isip nanik yäj-yäkñat yäpmäj äpämañ kuñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 12 Iniken kehäromi terak keritä ude uwä täñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 13 * Täñkañ Gwägu Gämäni bämopgän däp್ಮäj täkñeñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 14 Ude täñkañ ämawebeniye bämop ugän yämagut yäpmäj kuñpäñ säkgämän yepmañkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 15 Täñpäkañ Isip nanik täño intäjukun äma ba komi ämaniye u täñpewän ume gänañ äprow moreñkuñ. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 16 * Täñkañ ämawebeniye kome kawukiken yäj-yäkñat yäpmäj kuñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 17 U kome ätu täño intäjukun äma kehäromi kehäromi däp್ಮäj moreñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 18 Bureni, u intäjukun ämaniye wäpi biñam ikek däp್ಮägän täñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 19 * Amo nanik täño intäjukun äma wäpi Sihon u kumäj-kumäj utkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 20 * Ba Basan nanik täño intäjukun äma wäpi Oki u kumäj-kumäj utkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 21 Ude täñkañ komeni kujat u ämawebeniye täniñ kireñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 22 Kome u Isrel ämawebe, epän ämaniye unita yämiñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 23 Täñpäkañ iwantä ämikken nirepmirirä nibäj äwaräkuk nämö täñkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 24 Nämö, u iwan kerit terak nanik nimagutkuk. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.
- 25 Ekäni uwä imaka irit ikek päke u kudupta ketem yep್ಮäj towik täyak. Unitäño ironi u tärek-täreki nämö.

* 136:1: 1Sto 16:34, 2Sto 5:13, 7:3; Esr 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 118:1; Jer 33:11 * 136:5: Stt 1:1 * 136:6: Stt 1:2 * 136:7: Stt 1:16 * 136:10: Kis 12:29 * 136:11: Kis 12:51 * 136:13: Kis 14:21-29 * 136:16: Kis 13:18, 15:22 * 136:19: Nam 21:21-30 * 136:20: Nam 21:31-35

- ²⁶ Unita Kunum tãño Anutu unita bãnep tãga man iwet tãkana!
Imata, unitãño ironi u tarek-tãreki nãmo patkukonitã pãtak, api pat yãpmãñ
ãrowek.

137

Isrel naniktã äma tãño komeken itkanj butewaki kap tenkuñ

- ¹ * Babilon ume pomiken manjtkanj komenin kujat Saionta juku pinjãñ konãm bumta kot
tãñkumãñjonik.
² Pãya ume pomiken itkuño u terak wagãmnin wabiñkanj äneñi nãmo utkumãñ.
³ Iwan nipmãñitpãñ komeniken yãñnikñat yãpmãñ kuñkuño unitã kap gãripi nitek tenjirã
oretoret nadãna yãñ niwet tãñkuñ. Saion kome tãño kap kubã tenj nimut yãñ niwet
tãñkuñ.
⁴ Upãñkanj jide? Ban kome kubãken itkanj Ekãni tãño kap kubã tãga tene? Nãmoinik!
⁵ O komenin Jerusalem, gãka juku pikamãñ. Gãka guñ tãnero uwã ketnin gapun tawãpãñ
wagãm wari nãmo api utne!
⁶ Ba gãka nadãñitna gãripi pãhap nãmo tãñpeko uwã kotãknin wawãkanj kap wari nãmo yãñpãñ
tene!
⁷ Unita Ekãni, Idom naniktã Babilon äma tãñken tãñpãñ pãñku Jerusalem tãñpã warñkuño
unita nãmo guñ tãwen. Iwaniye unitã ñode yãñkuñ; Yotpãrare ño dãpmãñ äreyãñ tãna
kut! Tãñitna mobã kubãtã kubã terak itneñtawã!
⁸ * Eruk Babilon nanik, in umuntãkot! In api warñ moreneñ. Bureni, äma kowata tamayãñ
tãyak uwã äma tãga, Ekãni tãño oretoret terak api kuñarek.
⁹ Äma unitã intãño nanak paki yãpmãñpãñ mobã terak kanj dãpmãñtarãk tawãn!

138

Anutu tãño irona kap tewani

- ¹ Ekãni, gãk ganiñ oretta bãnepna kehãromi-inik peyat. Tãñpãñ urak kome terak nanik u
injamiken gãk ganiñoret kap api tek tãñpet.
² Tãñkanj kudupi yotka itak kãda inãmna dapun ukãda ijinñkanj api orañ gamet.
Ekãni, gãk nãka nadãñ namik tãyan unita, ba iron tãñ namik tãyan unita bãnep
tãga man api gãweret.
Gãk wãpka biñam ba mankatã intãjukun-inik it tãyak.
³ Tãñpãkanj kadãni kubã nãkã yãñapik man yãñkuro u nadãñ namiñkun. Tãñpãñ gãkñaken
kehãromika namiñpãñ bãnepna tãñ-kehãromtanj namiñkun.
⁴ Ekãni, kome tãño intãjukun äma kuduptagãñ gãkño manbiñam nadãñ moreñkuñ. Nadãñ
moreñkuño unita wãpka biñam kanj yãpmãñ akuwut!
⁵ Gãkño tãktãkka ba epmãget penyãñjek pãhap unita kap tenj gamik tãkot.
⁶ * Ekãni gãk intãjukun ärowani it tãyan unita ämawebe inita nadãwã äpani tãk tãkanj uwã yabãñ
yãwat tãyan.
Upãñkanj ämawebe inita nadãwã ärowani tãk tãkanj unita mãde ut yãmik tãyan.
⁷ * O Ekãni, bãrãpi mebãri mebãri ahãñ namiñjirã watã it namik tãyan. Tãñpãkanj iwantã
kokwawak nadãñ namiñjirã gãkã dãpmãñ yãwat kireñpãñ kehãromika terak nãmagut
tãyan.
⁸ Ekãni, gãk tãñkentãk epãn bumta tãñ namik tãyan. O Ekãni, ironka paot-paori nãmo pãtak.
Unita gãkñaken ketka kudãn nin nãmo nipmanñen.

139

Anututã nintãño mebãrinin nadãwãn tarek tãkanj

- ¹ * Ekãni, gãk nãk ket-inik nabãñpãñ-nadãñkanj mebãrina kudup nadãwi tarek tãkanj.
² * Irit kuñat-kuñatnaken imaka imaka tãk tãyat u kudup nabãñpãñ-nadãk tãyan. Banken itkanj
nãkño nadãk-nadãkna kudup kanjãñ nadãwi tarekanj.
³ * Piã tãk tãyatken ba orek it tãyatken kudup nabãñpãñ-nadãk tãyan.
⁴ * Man jide yãwayãñ nadãk tãyatken gãkã jukun nabãñpãñ-nadãwikanj mãden yãk tãyat.
⁵ Gãk intãjukun mãden it namiñkanj ketkatã orañ namikinik tãk tãyan.

* 137:1: Neh 1:4 * 137:8: Rev 18:6 * 138:6: Ais 57:15; Jem 4:6, 1Pi 5:5 * 138:7: Sam 23:3-4 * 139:1: Sam
17:3; Jer 12:3 * 139:2: 2Kn 19:27; Mat 9:4; Jon 2:24-25 * 139:3: Sam 17:3; Jer 12:3 * 139:4: Hib 4:13

- 6 Yäke! Gäkä näkno mebärina nadäwi tärek täkan u äpmonpani-inik. Unita nadäwa ärowani inipärik kubä täk täyak.
- 7 * Unita Munapikka u penpäñ deken pärjku käbop täga iret? Ba gabäj paot pärjku käbop deken täga iret? Nämoinik!
- 8 Kunum gänañ ärowero uwä gäk u iren. Kumbanitä yotpärareken kwayäj täro uwä u imaka, iren.
- 9-10 Ba ban-inik, edap dapuritä itkan abäk täyakken ukäda kwayäj täro uwä gäk näk yäj-nämagutta u itgän täñpen.
Ba edap dapuritä äpmonpäñ it täyakken ukäda pärjku irayäj täro uwä gäk näk täñkentäj namikta ukäda itgän täñpen.
- 11-12 * Täñpakan bimpäj urani iwera käbop nepmanpek, ba penyäjek iwera bimpäj urani äworenpäñ uwäktäj nameko upänkan gäkä bimpäj urani kanjiri bimpäj urani bureni nämö täk täyak.
Ba bipani uwä kanjiri kepma ude täk täyak. Unita bipani kepma uwä gäkä kanjiri kepmagän it täyak.
- 13 O Ekäni, meñ koki gänañ gupna täño moräki moräki kudup täñ moreñkun.
- 14 Gäk näk inide kubä käbop säkgämän-inik kubä täñpän nepmankuno unita ganiñ oretat.
Bänepnatä bureni-inik ñode nadätat; Imaka kudup u udegän kanjkorek ikek täñpän penkun.
- 15 * Gäk nabäjiri näk meñ koki gänañ käbop kujatna tohatna nämö tänañipäj kwikikin yäpurärätpäñ tägañ itkut.
- 16 Näk nämö ahäjira gäkä jukun nabäjkun. Ba nämö ahäjira kome terak jide api irero unitäño kadäni u kudup intäjukun tawañ pen naminjun.
- 17 Anutu, nadäk-nadäka mäyap. Näk jide täñpän daniñpäñ nadäwa täreneñ. Täga nämö!
- 18 Näkä u daniwero uwä mobä jirañ irepmitneñ, unita täga nämö daniwa täreneñ! Täñpakan dämpom terak nanik akunpäñ gäkkät bok pen it takamak.
- 19 Yäke! Anutu, gäk äma waki täñpani dämpäj yäj nadätat! Täñjiri ämata komi jop nadäj yämik täkan u nabä-kätäwut!
- 20 Äma udewani gäka man waki yäk täkan. Ba wäpka ganiñ wärät täkan.
- 21 O Ekäni, äma gäka kokwawak nadäj gamik täkan unita näk udegän kokwawak nadäj yämik täyat.
Ba äma penawäk täñ gamik täkan unita taräki pähap nadäk täyat.
- 22 Bänep nadäk-nadäkna ba gupna kuduptä äma udewanita gañani pähap nadäk täyat. U yabäjira iwanaye bureni ude täk täkan.
- 23 * O Anutu, bänep nadäk-nadäkna ket täñpän yäpmäj daniñpäñ nadä.
- 24 * Ude täñkan nadäk waki ätu näk gänañ itneñta epän täñpän yabäj ahä. Täñpakan irit kehäromi täño kädetken yäjñäkjat yäpmäj kul!

140

Devittä Anututä watäni säkgämän it imikta yäjapinjkuk

- 1 O Ekäni, äma waki ba äma komi komitä nutneñta itkentäj namisi.
- 2 Äma udewani waki täkta dämponta nämö yek täkan. Ba yäjawät-awät kädet pewä ahäkta gäripigän täk täkan.
- 3 * Meni jinom u pärañ-inik, gämok komi täño meni bumik. Man yäkyäki u komigämän, gämok äma däpani udewani bumik.
- 4 Unita Ekäni, äma wakitä nepmäjitneñta watä it namik täyi. Äma u näk täñpäwakta nadäk tawañ pek täkan unita itpipin namisi.
- 5 Äma uwä inita nadäwa ärowani täñpöpäj kädetnaken näka buñep täk täkan.
- 6 Täñpakan Ekäni ñode iwet täyat; Näkno Anutu uwä gäk kubägän. Unita Ekäni, täñkentäka butewaki gera yäyat ño nadäj namisi.
- 7 Yawe Ekänina, itkentäkna bureni, gäkä ämikken watä kehäromi it naminjun.
- 8 Unita Yawe, apiño äma waki u nämö nadäj yämen. Yabäj äwaräkuk täñjiri täñpäwaki unitäño bureni nämö kan-ahäneñ.

* 139:7: Jer 23:24; Jna 1:3 * 139:11-12: Jop 34:22; Dan 2:22; Hib 4:13 * 139:15: Jop 10:8-9; Sav 11:5 * 139:23: Jop 31:6; Sam 26:2 * 139:24: Sam 5:8, 143:10 * 140:3: Rom 3:13

- 9 Ba yabāñ awarākuk tāñjiri iwanayetä ämikken närepmitpāñ kehāromina yāpmāñ āpneñtawā. Nāmo, tāñpewi tāñpāwaki nāka tāk tākañ u äyāñutpāñ ini terak kañ ārowān.
- 10 Tāñkañ kädāp gāyek komigāmān āma uterakgān kañ mañpān! Tāñpāñ ureñ tāñpā awañ kāronji gānañ, āneñji nāmo abākta, kañ āpmonput.
- 11 Ba āma jop manman terak āma manken yepmak tākañ unitä imaka bureni kubä kañ-ahāneñtawā. Nāmo, tāñpāwaktä āma komi komi uterak āronpāñ kañ tāñpān wawut!
- 12 Tāñpākañ Yawe, āma jopi jāwāri itkentāñpāñ āma wakitä tāñyākñatneño udetā watä it yāmik tāyan.
- 13 Unitä āmawebe siwonjitä dubikaken itpāñ wāpka bureni-inik api ganiñoret tāneñ.

141

Devittä yāñapik man ŋo bipani kubä yāñkuk

- 1 O Ekāni, tāñkentākta gākken gera yāyat ŋo nadāñ naminpāñ bārāñeñ tāñkentāñ nam.
- 2 * Tāñpāñ yāñapik manna ŋonita nadāñjiri gupe kābāñji nīkek gākken ārowani ude tāyan. Tāñkañ ketna kewatat ŋonita nadāñjiri gāk ganiñ oretta bipani tāño ārawa sākgāmān ude tāyan.
- 3 * Eruk Ekāni, man waki kubä yāwetta mena jinomta watä ket it namik tāyi.
- 4 * Ba waki tākta gāripi nadāñpāñ āma waki tāñpanikāt bok kuñatneta бага penkireñ namisi. Ude tāñjiri udewani tāño kap teñ oretoret āñnak-āñnakken bok nāmo api itne.
- 5 Tāñpākañ āma tāga kubätä kädēt siwonji nāwoñārekta nabāñ yāñpāñ komi naminjirān nadāñjira tāga tāñpek. Upāñkañ āma waki tāñpanitā naniñ orerirä tāga nāmo nadāñ yāmet.
- Nāmo, nāk unitāño tāktäki wakitä paorut yāñpāñ unita yāñapik man yāk tāyat.

- 6 Tāñpākañ kudān wakita kowatawā iwantä āma udewani tāño intājukun āma geñiken ureñ tāñpā kunayāñ tākañken uken āmawebetä kañpāñ nāka ŋode api nadāneñ; Unitāño meni jinom u bureni yāñ api nadāneñ.
- 7 Āma udewani kumāñjirä āmatä kädāp tāpuri tāpuri duñ-jukut tākañ ude kujari awañ gāgāniken ude api tāñjirāhutneñ.
- 8 * Tāñpākañ Yawe Ekānina, nāhā dapunna gākkengān api pewa āreñeñ. Iwanta kābop itta gākken ārek tāyat unita nabä-kātāñjiri nāmo kumbet.
- 9 Nāmo, iwanayetä buñep tāñ namik tākañ uterak ārowetta nepmāñjit nāwasi.
- 10 Ude tāñjiri nāk gupna koreñ kuñarira buñepi terak āma waki unitä ini tāga āroneñ.

142

Āma kubätä Anututä watä it namān yāñpāñ yāñapinuk

Devit mobä kāwut gānañ kābop itkañ Anutuken yāñapinuk.

- 1 * Nāk butewaki terak Anutuken gera yāñ itat ŋo. Tāñkentāñ namān yāñpāñ gera yāñ itat.
- 2 Nāk nadāwätākna yāñahāñpāñ iwet it tāyat.
- 3 * Jide tāñpāñ ŋoba ŋo tāñpet yāñpāñ peñpeñ kwayāñ nadāñjira Anututä nadāwätākna yāpmāñ āpāñpāñ ude kañ tā yāñ kädēt tāwit namik tāyak.
- Wāra, wāra! Kädēt kuñat tāyatken āmatä nāk nepmāñjitta yen kädetken pek tākañ.
- 4 * Tāñjirä nāk dapun tāñpāñ tāñkentākna kubä nāmo kañ-ahātat. Nākä sākgāmān itta bāgup kubä nāmoinik itak.
- Ude irira āma kubätä butewaki nāmo nadāñ namitak.
- 5 Tāñpākañ Ekāni, gākken tāñkentākta gera ŋode yāyat; Gāk kubä-tāgān watä it namik tāyan.
- Gāripta kudup gākä terakgān peyat.
- 6 Unita gerana ŋo nadāñpāñ tāñkentāñ nami. Nāk kehāromina nāmo. Āma nāwat kirekañ u kehāromina kudup yāpmāñ āpnayāñ tākañ.
- 7 * Nāk bārāpiken itat ŋo tāñpidām tañ nami. Ude tāñ naminjiri uyaku āmawebekayetä u kañpāñ nadāñpāñ ābā irirä nāk inamiken wāpka biñam api ganiñ oreret.

143

Devittä kumāñ-kumāñ nutneñ yāñpāñ Anutuken gera yāñkuk

* 141:2: Rev 5:8 * 141:3: Sam 34:13; Jem 1:26, 3:8 * 141:4: Snd 23:6 * 141:8: 2Sto 20:12; Sam 25:15, 123:1-2
 * 142:1: 1Sml 22:1, 24:3 * 142:3: Sam 77:3, 140:5, 143:4 * 142:4: Jop 11:20; Sam 88:8, 88:18 * 142:7: Sam 13:6, 143:11, 146:7

- 1 Ekäni gäk yänpäpik geranata juku peñpäj nadäj nami. Gäk iron mähemi, äma siwoñi-inik unita butewaki nadäj nam.
- 2 ♣ Täñpäkañ Ekäni, epän ämaka näk, näkñjata nadäjira momi äma täyat upäjkañ manken nämo nepmanpen.
Nadätan, kome ño terak dapunkaken äma siwoñi-inik kubä nämo itak.
- 3 Ekäni, iwanayetä näwat kireñpäj näkño kehäromina yäpmäj äpäk-inik täkañ. Täñpäkañ kome bipmäj uraniken nepmanpä äma bian kumbanitä pat täkañ ude pat täyat.
- 4 Ude täñpäj nadäk-nadäkna wakiinik täñpäj umun terak itat.
- 5 ♣ Täñkañ, kadäni bian itkutken upäj nadätat. Imaka tägatäga täñkuno ba imaka imaka pewi ahäjkuño u juku piyat.
- 6 Täñpäj gäkken yänpäpik man yäjira mäjonatä gäka gäripi pähap nadäk täyak, ämatä kotäki kawuk tañirä ume nänayäj nadäk täkañ ude.
- 7 Unita Ekäni, kehäromina paotak unita gäk nadäj nami. Nepmanpi kumäjpäñ äma kumbani nämo äworewet!
- 8 ♣ Näk gäka nadäj gamikinik täk täyat unita tami tami ironka kädet näwetpäj näwoñäreki täyi.
Täjiri näk gäkkengän yänpäpik täyat unita kädet siwoñigän näwoñäreñjiri iwat täyiwa.
- 9 Ekäni, näk gäkä watä it nam yäj yäñpäj gäkken äretat unita iwan keriken itat ño nämagut.
- 10 ♣ Gäk näkño Anutu unita gäkñaken gärip iwaretta näwetpäj näwoñäreki täyi. Ude täñjiri gäkño Munapikkatä kädet bähätgän nämagut yäpmäj kukta gäripi pähap nadätat.
- 11 Unita Ekäni, gäkña yäñkuno ude äneñi nämagut. Gäk Ekäni siwoñi pähap unita bäräpi mebäri mebäri ahäj naminayäj täkañ u keriken nanik kañ nämagut.
- 12 Näk gäkño epän ämaka unita ironka pähap terak iwanaye ba äma näk täñpäk täkañ u kudup kumäj-kumäj däpmäj.

144

Oretoret ba yänpäpik man kap

- 1 Ekäni u watä äma bureni unita inijoret man unitagän yäj imik täkäna! U ämik täkta täñpäj-näwoñäreki täyak unita ämik gänañ pidämigän kuñat täyat.
- 2 U watä it namiñpäj iwan injamiken näk gäarak it täyak. U wakiken nanik nämagutpäñ äyuyña ude it namik täyak. Unitägän watä it namikta nadäkinik täñ imik täyat.
U guñ äbot, äbori äbori täño kehäromini yäpmäj äpäñpäj gämotnaken yepmak täyak.
- 3 ♣ Täñpäj Ekäni, imata gäk äma mewuni ninta nadäwi ärowani täk täkañ? Imata ämawebe watä säkgämän it nimik täyan?
- 4 Nin kuduptagän u me woñ udegän bumik, kadäni keräpi-inik itta yäwani. Ba kome terak itnayäj täkamäj uwä wärani edap ägoniken ahäjpäñ paot täkañ ude.
- 5 Upäjkañ Ekäni, kunum duñ weñpewi añeñpeñ kukñi kukñi kuñirän kañ äpi. Täñkañ pom jop tensumuriri gupe pähap bäräñeñ kañ äbän.
- 6 Täñpäj iwankaye yawat kireñpewi kuñtäñpä kukta äñin gwäjik täkañ ude täñpewi yäpä joñani käroñ ude äbäton.
- 7 Ude täñkañ punin unu naniktä näk nepmäjitta kewatpäj ume gwägu käroñiken nanik wädäñpäj nepmanñi.
Täñpäj iwan kome kubäken nanik täño keriken nanik nämagusi.
- 8 Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkañ. Nämo, Anutu injamiken man bureni yäkamäj yäj yäñkañ man jop manman yäk täkañ.
- 9 Täñpäkañ Anutu, näk wagäm utpäñ kap kodaki terak api ganiñoret täñpet.
- 10 U imata, gäk intäjukun ämakaye ämikken täñmeham tañ yämiñjiri iwaniye yärepmi täkañ.
Täñkañ epän watä ämaka Devit näk iwan keriken nanik nämagut täyan.
- 11 Unita apiño udegän täñ namisi. Itpipiñ namiñjiri iwanaye komi komitä nutneñtwä.
Täñpäj iwan kome kubäken nanik täño keriken nanik nämagusi.
Äma uwä man bureni nämoinik yäk täkañ. Nämo, Anutu injamiken man bureni yäkamäj yäj yäñkañ man jop manman yäk täkañ.

♣ 143:2: Rom 3:20; Gal 2:16 ♣ 143:5: Sam 77:5, 77:10-11 ♣ 143:8: Sam 5:8, 25:1, 46:5 ♣ 143:10: Sam 31:14, 119:12, 139:24 ♣ 144:3: Jop 7:17-18; Sam 8:4

- 12 Eruk Anutu näkŋo gäriŋna ŋode yāŋahāwa; Nanakniye gubanŋiken kehāromigān, pāya kehāromitā it tākaŋ ude it tākot.
Tāŋpākaŋ āpetniye siwoŋi sākgāmān, intājukun āma tāŋo eŋi bek sākgāmān sākgāmānpāŋ tāŋpani ude it tākot.
- 13 Tāŋpāŋ ketem mebāri mebāri epāninken ahāŋ-bumbum tāk tākot. Ba yawakniye yewa gānaŋ nanak bāyaŋ-wek bumta tāk tākot.
- 14 Tāŋpāŋ bulimakau nanak bāyaŋ-wek tāŋirā ātu tāŋgurāŋ taŋpāŋ nāmo paotneŋ. Ba yotpārareken konām butewaki kāhān nāmo ahāwek.
- 15 * Āma ābot, imaka udewani ahāŋ yāmik tākaŋ uwā, Ekāni tāŋo oretoret terak kuŋat tākaŋ. Bureni, āmawebe Anutunita Yawe yāŋ nadāŋ imik tākaŋ uwā oretoret bureni terak it tākaŋ.

145

Anutu iniy oretta kap tewani

- 1 Anutu, intājukun āmana, gāk wāpka pen api yāŋahāŋ yāpmāŋ āroŋ iret.
- 2 Kepma kepma wāpka biŋam bānep tāga terak api ganiŋoret tāŋpet. Bānep tāga terak pen ude api ganiŋoret yāpmāŋ ārok tāŋpet.
- 3 Ekāni uwā wāpi biŋam ikek unita wāpi biŋam pen ude iniŋoret tākāna! Wāpi biŋam ārowani pāhap unita jide tāŋpāŋ mebāriŋi nadāna tāreneŋ? Nāmoinik! Nin tāŋo nadāk-nadāknin uwā kerāpigān.
- 4 Upāŋkaŋ meŋ nantā ironiŋniye gākŋo tāktākka yāŋahāŋpāŋ api yāwet tāneŋ. Epān pāhap tāŋkuno unitāŋo manbiŋam api yāwet tāneŋ.
- 5 Bureni! Āmawebetā Anutu intājukun āma kehāromi nikek ude itak yāŋ api yāŋahāk tāneŋ. Tāŋirā nāk imaka, gākŋo epān tāga unitagān api nadāk tāŋpet.
- 6 Tāŋpākaŋ āmawebetā kehāromika terak epān tāk tāyan unitāŋo manbiŋam api yāneŋ. Ude tāŋirā nākŋawā wāpka biŋam pāhap u api yāŋahāwet.
- 7 Unita gākā kudān tāgagāmān, ba iron tāk tāyan unita kap terak api ganiŋ oretne.
- 8 * Kap ŋode api tene; Ekāni uwā ninta nadākinik tāŋ nimiŋpāŋ iron tāŋ nimirik tāyak. Tāŋkaŋ butewaki nadāŋ nimiŋpāŋ kokwawak bārāŋek nāmo nadāk tāyak.
- 9 Ekāni uwā āmawebe kuduptagān sākgāmān tāŋ yāmik tāyak. Imaka kudup pewān ahāŋkuŋo unita nadākinik tāk tāyak. Kap ude api tene.
- 10 Ekāni, āmawebekaye nin kap u teŋitna imaka imaka kudup peŋkuno unitā nadāŋpāŋ wāpka biŋam api yāpmāŋ akuk tāneŋ. Tāŋpākaŋ āmawebekayetā bānep tāga man api gāwet tāne.
- 11 Tāŋpāŋ kaŋiwat epānka biŋam ikek unitāŋo manbiŋam api yāŋahāne. Ba kehāromikata udegān api yāŋahāŋ yāpmāŋ kune.
- 12 Ude tāŋitna epān kehāromi nikek tāk tāyan unitāŋo manbiŋam āmawebe komeni komeni kuduptā kaŋ nadāwut! Kaŋiwat epānka tāŋo peŋyāŋek epmāget ikek unita tāŋguŋ tāneŋtawā!
- 13 Kaŋiwat epān tāk tāyan uwā nāmoinik api paorek. Gāk kaŋiwat epān āma intājukun tārek-tāreka nāmo api it yāmiŋ yāpmāŋ ārowen.
Ekāni gākŋo man uwā jopi nāmo. Ba tāktākka kudup kudāri sākgāmān.
- 14 Āma bārāpi kaŋ-ahāk tākaŋ u tāŋkentāŋ yāmiŋit, āma kehāromini paorani tāŋ-kehāromtaŋ yāmiŋit tāk tāyan.
- 15 Ekāni, imaka imaka irit ikek nakta yewākaŋ gākken gabāŋ tareŋirā ketem ini tāga nānaŋi u yāmik tāyan.
- 16 Tāŋpākaŋ ketem imaka yāmi naŋpāŋ sākgāmān it tākaŋ.
- 17 Nadākaŋ? Ekānitā imaka imaka siwoŋigān tāk tāyak. Imaka imaka peŋkuko u kudup ironi terakgān yabāŋ yāwat tāyak.
- 18 Āmawebe Anutuken bānep kubāgān peŋpāŋ gera yāk tākaŋ unita nadāŋ yāmiŋpāŋ dubiniken it yāmik tāyak.
- 19 Ba āmawebe oraŋ imik tākaŋ unitā imaka kubāta yāŋapik man yāŋirā yāmik tāyak. Ba gera kotāki nadāŋpāŋ imaka umuri gānaŋ nanik wādāŋ tādotpāŋ yepmak tāyak.

- 20 Təŋpəŋ əmawebe Anututa gəripi-inik nadəŋ imik təkaŋ unita watə səkgəmən it yəmik təyak. Upəŋkaŋ əma wakiwaki təŋpani kudup api dəpek.
- 21 Təŋpəkaŋ nək menatə Ekəni təŋo biŋami yəŋahək təyiwa! Ba əmawebe komeni komeni kuduptagəntə wəpi kudupi tərek-təreki nəmo u kaŋ yəŋahəŋ yəpməŋ ərowut!

146

Anutu u əma kehəromini nəmo təŋo təŋkentək

- 1 Anutu wəpi iniy orerut!

Təŋpəkaŋ nək imaka, bənepna gupna, nadək-nadəkna kuduptə Anutu wəpi biŋam yəpməŋ akusiwa!

- 2 Kome terak irayəŋ təyat ude Anutuna təŋo wəpi biŋam kap terak api iniyoret yəpməŋ kwet.

- 3 Əmawebe, in ɲode nadəwut; Kome təŋo intəjukun əmatə təŋkentək bureni təga nəmo tamek. Unita komen əma udewanita nadəkinik nəmo təneŋ.

- 4 Nadəkaŋ? Komen əmatə kuməŋpəŋ kome əneŋi əworek təkaŋ. Kuməŋpəŋ imaka imaka api təŋpet yəŋ yəwani u təga nəmo tək təkaŋ.

- 5 Upəŋkaŋ əma kubətə oranin Jekop təŋo Anutu kwasikotpəŋ kuŋarayəŋ təko uwə bənep oretoret terak irek.

Əma udewani uwə Anututə ini təŋkentəŋ yəmek.

- 6* Anutu uwə kunum kenta kome, ba gwəgu pəhap ba imaka imaka itkaŋ u pewən ahəŋkuŋ. Ba imaka u ba u api təŋ tamet yəŋ yək təyak u bureniğən təŋ nimik təyak.

- 7 Təŋpəŋ əmawebe iwan gəmoriken it təkaŋ, u ba ketemta wəyəkŋek təkaŋ, u ba komi epən gənaŋ it təkaŋ uwə Ekənità təŋkentəŋ yəmik təyak.

- 8 Təŋpəŋ ɲode imaka tək təyak; Əma dapuri tumbani yəpən təgaŋpewən əneŋi dapun ijik təkaŋ. Ba əma bərəpi kotak təkaŋ unitəŋo bərəpi ketərəŋ yəmik təyak.

Bureni! Ekəni uwə iniken əbot siwoŋita gəripi-inik nadəŋpəŋ təŋkentəŋ yəmik təyak.

- 9 Təŋpəŋ əma komeni nəmo, webe kajat ba ironi kodəŋa unita butewaki nadəŋ yəmiŋpəŋ watə səkgəmən it yəmik təyak.

Upəŋkaŋ əma waki təŋpani unitəŋo kehəromini kumən yəpməŋ əpək təyak.

- 10 Bureni! Ekəni uwə intəjukun-inik pen api it yəpməŋ ərowek! Saion əmawebe, in ɲode nadəwut; Ekənijin uwə paot-paori nəmo api irek.

Unita Ekəni təŋo wəpi biŋam punin yəpməŋ akuwut!

147

Ekəni kəboŋ nəmo itak

- 1 Ekəni iniy oretna!

Anutunin kap terak iniy oreritna bənepninken oretoret ahək təyak, ba wəpi yəpməŋ akuŋitna təgak təyak.

- 2 Nadəkaŋ? Ekənità Jerusalem əneŋi təŋkodak təŋpəŋ əmawebeniye iwantə yəmagut yəpməŋ kwani əneŋi yəmagut yəpməŋ abatak.

- 3* Əmawebe nadəŋ bərəp terak irani u təŋpidəm təŋ yəmiŋpəŋ jibi meni uwəktəŋ yəmik təyak.

- 4* Təŋpəkaŋ guk pəke u ini nadəŋkuko udegən ahəŋjirə wəpi ini-ini yəmiŋkuk.

- 5 Bureni, Ekəninin unitəŋo wəpi biŋam ərowani, ba kehəromini u taŋi. Təŋkaŋ nadək-nadəki u kəroŋi boham, niŋtə kaŋpəŋ nadəna tərenaŋi nəmo.

- 6 Uwə əma əpani jopi-inik u kehəromi yəmiŋpəŋ təŋ-mehamtaŋ yəmik təyak. Təŋkaŋ əma waki təŋo kehəromini yəyoməgatpəŋ kome terak yeŋ təreŋ təŋpən kuk təkaŋ.

- 7 Unita bənep təga nadəŋpəŋ kap terak Ekəni wəpi iniy oretna! Wagəm utpəŋ Anutunin u iniy ubiy tena.

- 8 Imata, u gubam təŋpewən ahək təkaŋ. Təŋpəŋ kome towikta iwən yəŋpewən taŋjirən pom terak muyeŋ mebəri mebəri ahək təkaŋ.

* 146:6: Sam 115:15, 117:2; Apos 4:24, 14:15 * 147:3: Sam 51:17; Ais 57:15, 61:1; Luk 4:18 * 147:4: Stt 15:5; Ais 40:26

- 9 Tãnkaŋ tomta ketem yepmãŋ towik täyak. Ba barak nanak imaka, kähän yãjirã yepmãŋ towik täyak.
- 10 * Nadãkaŋ? Hos ba komi äma ba imaka kome täŋo kehãromi nïkeкта ämatã nadãjirã ärowani täk täkaŋ udewanita Ekãnitã oretoret nämo täk täyak. Nämoïnik!
- 11 Ämawebe Ekãni initaŋã ununtãppãŋ nadãŋ imikinik täk täkaŋ, ba bãnep ironi terak yengãmã pewãpãŋ it täkaŋ unita oretoret täk täyak.
- 12 Unita Jerusalem ämawebe, in Ekãni iniŋ orerut. Uwã Anutuŋin unita wãpi yãpmãŋ akuwut.
- 13 Ekãni uwã yotpãrarejin täŋo watã kehãromi itkaŋ iron pãhap täŋ tamik täyak.
- 14 Ekãni uwã nadãŋ tamiŋirã in säkgãmã, bãnep kwini terak irirã Ekãnitã epãnjinken täŋpewãn ketem ahãŋ-bumbum täk täkaŋ.
- 15 Täŋpãkaŋ Ekãni unitãŋã kome pãhap pãke ñonitãŋo mãhemi itak unita man yãjirãn kometã mani buramik täyak.
- 16 Man yãjirãn gubam gwãgãrirãn iwãn mãnit täk täyak.
- 17 Peŋ iwerirãn kome mãniri-inik täŋpãpãŋ ämawebe bãrom bumta täk täkaŋ.
- 18 Täŋpãkaŋ man äneŋi yãjirãn kome tägaŋpãŋ edap säkgãmãn ijik täyak.
- 19 Eruk, Ekãni unitãŋã Isrel ämawebe not täŋ yãmiŋpãŋ iniken kãdet kuroŋ yãwoŋãreŋpãŋ бага mani yãwetpãŋ yãwoŋãreŋkuk.
- 20 Täŋpãkaŋ äma äbot ätuta nämo, Isrel ämawebe intãŋã man kãderi täwoŋãreŋkuk, äma ätu uwã guŋ itkaŋ.

Unita Ekãni iniŋ oretna!

148

Imaka kuduŋtagãn Anutu wãpi biŋam iniŋ oretta yãwani

1 Ekãni wãpi yãpmãŋ akuwut!

Kunum gãnaŋ nanik in kuduŋtagãn Ekãni wãpi yãpmãŋ akuwut.

2 Aŋero äboriye in kuduŋtagãn Ekãni iniŋ orerut. Ba kunum gãnaŋ nanik ämik ämaniye in imaka, Ekãni iniŋ orerut!

3 Edap dapuri kenta komepak ek imaka Ekãni wãpi iniŋ orerun! Ba guk taŋi iŋiŋ-yãŋek täkaŋ in kudup Ekãni iniŋ orerut!

4 Kunum ban-inik unu gãk, ba ume gãk gãnaŋ nanik, in Ekãni wãpi iniŋ orerut.

5 Bureni! Ekãnitã ini yãjirãn imaka imaka u ahãŋkuŋotã itkaŋ unita u kuduŋtagãn Ekãni wãpi iniŋoret täkot.

6 * Ekãnitã ini yãjirãn kãderi peŋ yãmiŋkuko u paot-paori nämo yãwat täkaŋ. Kãderi u täga nämo yãrepmiŋneŋ.

7 Eruk, kome terak nanik in kuduŋtagãn Ekãni iniŋ orerut. Ume tom taŋikãt imaka imaka u gwãgu mebãriken ban umu itkaŋ in,

8 Ba yãpã iromãŋ, iwãnkãt mim, ba mãnit taŋi in kudup Ekãni täŋo man buramik täkaŋ, wãpi biŋam iniŋ orerut.

9-10 Pom taŋi ba täpuri, pãya piwani ba bipiken nanik, tom towiwani ba ägwãri, gãmok, geŋiraŋ ba barak, in kudup Ekãni wãpi yãpmãŋ akuwut.

11 Täŋpãkaŋ komeni komeni täŋo intãjukun ämakãt ämawebejiye, gapman ba äma wãpi nïkek, in imaka, Ekãni iniŋ orerut.

12 Ba ämawebe gubaŋi, ämawebe ekãni, ba ironjironji, in kuduŋtagãn Ekãni wãpi biŋam yãpmãŋ akuwut!

13 Bureni-inik, in kudup Ekãni wãpi iniŋ orerut. Ekãni täŋo wãpi biŋamtã ämawebe täŋo wãp biŋam pãke u kudup yãrepmiŋ morek täyak. Epmãget peŋyãŋek kudãnitã imaka kome kenta kunum gãnaŋ itkaŋ unitãŋo yãrepmiŋ morekinik täyak!

14 Täŋpãkaŋ Ekãni u Isrel ämawebeta gãripi nadãŋ yãmiŋpãŋ kehãromi yãmiŋirãn unita iniken kudupi ämawebeniye uwã Ekãni wãpi iniŋoret täkaŋ.

Ekãni wãpi yãpmãŋ akuwut!

149

Isrel täŋo Anutu iniŋ orerut!

1 Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

Ämawebeniye, in käbeyä tänpäj iniñoret kap kodaki kubä tej imut!

2 Isrel ämawebe, Anututä gatänpäj tepmañkuko unita bänep täga nadäj imut! Jerusalem yotpärareken nanik inä intäjukun ämajin Ekäni unita oretoret täñ imut!

3 Tänpäkañ in jop nämo itneñ. Gukut tokätpäñ wäpi yäpmäj akukta wagäm ba gita utpäñ iniñoret kap tej imut.

4 In nadäkañ? Ekänitä ämawebeniye nadäjirän tägak täyak. Tänpäkañ ämawebe inita nadäwä äpani täk täkañ u täñkentän yämik täyak.

5 * Unita ämawebe Ekäni iniñoret täkañ in bänep oretoret täk täkot. Ba patpat bägupjinken udegän oretoret kap tej imik täkot.

6 Tänpäkañ ämik täño tuñum inñitpäñ gera terak wäpi biñam yäpmäj akuwut!

7 Ude tänpäj iwanjiye täño momi kowata api däpmäj täreneñ.

8 Ba iwan täño ekäni ekäni ba intäjukun ämaniye yen kehäromipäj topmäñpäñ api yepmaneñ.

9 Ude täñirä Anututä man bian yäñkuko u iwanjiyeken bureni api ahäwek. Unita ämawebeniye, in Anutu iniñorerirä wäpi biñam ärowani täk täyak.

Eruk, Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

150

Kap teñkañ Anutu iniñoretna!

1 Anutu wäpi yäpmäj akuwut!

Kudupi yori gänañ wäpi yäpmäj akukot. Ba kehäromi pähap ikek kunum gänañ itak ununita iniñorerut!

2 Epän tañi täk täñkuko unita orañ imina! U intäjukun äma pähap, wäpi biñam ärowani nikek u iniñoretna!

3 Tänpäj womat piäñpäñ uterak wäpi yäpmäj akuna! Ba gita utpäñ uterak iniñoretna!

4 Tänpäj wagäm utpäñ kap teñpäñ gukut tokätpäñ iniñoretna! Uhuwep piäñkañ u kotäk terak wäpi yäpmäj akuna!

5 Päräpäpäñ tänpäj däpâyäk ärena kwäpäñ Anutu iniñoretna! Tänpäj päräpäpäñ däpâyäk mämä tañjigän tänpäj Anutu kunum gänañ unu iniñoretna!

6 Kome terak imaka imaka irit kuñat-kuñat ikek in kuduhtagän Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

Ekäni wäpi yäpmäj akuwut!

Matiyu

Matiyutä Juda ämawebeta yänpäñ Jesu täño manbiñam ño kudän täñkuk

Jesu täño oraniye wäpi tawan

Luk 3:23-38

¹ ✧ Man pätkañ ñowä Jesu Kristo oraniye täño wäpi tawan. Tänpäñ Jesu täño orani pähap u wäpi Abraham, bian-inik itkuko u. Tänpäñ Abraham täño yeri ahäñ yäpmäñ abäñkä uterak orani kubä wäpi Devit ahäñkuk. Tänpäñ Devit täño yeri ahäñ yäpmäñ abäñkä u punin terak Jesu ahäñkuk.

² Eruk Jesu täño oraniye tawan ahäñ yäpmäñ äbuño unitäño manbiñam u ñode;

Intäjukun-inik Abrahamtä nanaki Aisak bäyañkuk.

Tänpäñ Aisaktä Jekop bäyañkuk.

Jekoptä Judakät noriye ätu bäyañ yepmañkuk.

³ ✧ Judatä Peres-kät Sera bäyañkuk. Yarä unitäño miñi wäpi Tama.

Tänpäñ Perestä Esron bäyañkuk.

Esrontä Ram bäyañkuk.

⁴ Ramtä Aminadap bäyañkuk.

Tänpäñ Aminadapta Nason bäyañkuk.

Nasontä Salmon bäyañkuk.

⁵ ✧ Salmontä Boas bäyañkuk. Boas täño miñi Rahap.

Tänpäñ Boastä nanaki Obet bäyañkuk. Obet täño miñi u Rut.

Obettä Jesi bäyañkuk.

⁶ ✧ Jesitä Devit bäyañkuk. Devit u Juda täño intäjukun äma itkuk.

Tänpäñ Devit täño nanaki Solomon. Solomon u miñi Devittä Uria webeni yomägakuko unitä bäyañkuk.

⁷ Tänpäñ Solomontä Rehoboam bäyañkuk.

Rehoboamtä Abiya bäyañkuk.

Abiyatä Asa bäyañkuk.

⁸ Tänpäñ Asatä Jehosofat bäyañkuk.

Jehosofattä Jehoram bäyañkuk.

Jehoramtä Usia bäyañkuk.

⁹ Tänpäñ Usiatä Jotam bäyañkuk.

Jotamtä Ahas bäyañkuk.

Ahastä Hesekia bäyañkuk.

¹⁰ Tänpäñ Hesekiatä Manase bäyañkuk.

Manasetä Emon bäyañkuk.

Emontä Josaiä bäyañkuk.

¹¹ ✧ Tänpäñ Josaiatä Jehokin-kät noriye bäyañ yepmañkuk. Uwä Babilon ämatä Juda ämawebe yämagut päñku Babilon komeken yepmañpäñ komi epänken yepmañkuño kadäni uken ahäñkuñ.

¹² ✧ Tänpäñ komi epänken pen irirä Jehokintä Sealtiel bäyañkuk.

Sealtieltä Serubabel bäyañkuk.

¹³ Serubabeltä Abiut bäyañkuk.

Abiuttä Eliakim bäyañkuk.

Eliakimtä Aso bäyañkuk.

¹⁴ Tänpäñ Asotä Sadok bäyañkuk.

Sadoktä Akim bäyañkuk.

Akimtä Eliut bäyañkuk.

¹⁵ Eliuttä Eleasa bäyañkuk.

Eleasatä Matan bäyañkuk.

Matantä Jekop bäyañkuk.

¹⁶ Jekoptä Josep bäyañkuk.

Josep uwä Maria Jesu bäyañkuko unitäño äpi.

Täñkan Jesu uwä Kristo, Anutu täño iwoyäwani äma u.

¹⁷ Node ahäjy yäpmäj äbuñ; Abrahamtä nanaki bäyawänä nanaki unitä nan täppäj nanak bäyañkuk. Pen udegän udegän täñ yäpmäj abäñtäko Devit ahäjirän kadäni 14 ude täñkuk. Täñpäkañ Devittä nanaki bäyawänä nanaki unitä nan täppäj nanak bäyañkuk. Pen udetä udegän täñ yäpmäj abäñtäko kadäni Babilon komeken komi epän yämikta yämagut yäpmäj kuñirä kadäni äneji 14 ude täñkuk. Kadäni uken yäput peñpäñ nantä nanak bäyawänä nanaki unitä nan täñkuk. Pen udetä udegän täñ yäpmäj abäñtäko kadäni äneji 14 ude täreñirän Kristo, Anutu täño iwoyäwani ahäjñkuk.

Mariatä Jesu Kristo bäyañkuk

Luk 2:1-7

¹⁸ * Jesu, Anutu täño iwoyäwani Kristo ahäjñkuko unitäño mebäri ñode pätak; Miñi Maria u Josepta biñam iwoyäwakan inigän inigän kuñarirän Munapiktä ini kudän täñpewän Maria nanak kok irirän kañpäñ nadäñkuj.

¹⁹ Ude ahäjirän äpi Josep u äma siwoñi kuñatkuko unita webeni Maria nanak kok ikek irirän kañpäñ kañ pewa yäñkañ ñode nadäñkuk; Kwawak yäñahäwapäj mäyäk nadäweko unita käbop kañ pewa yäk.

²⁰ Josep ude täñpayän nadäñpäñ kuñarirän, Ekäni täño añero kubätä döpmonken ahäj imiñpäñ ñode iwetkuk; Gäk Devit täño äbotken naniktä webeka Maria yäpmäkta nadäwätäk nämo täppen yäk. Nanak kok itak uwä Munapiktä ini kudän täñpewän ahätäk.

²¹ * Nanak bäyawayäj täko uwä ämani api bäyawek. Bäyañirän wäpi Jesu yäj kañ iwet. Täñpäkañ wäp Jesu u mebäri ñode; Unitä iniken äboriye momi täño topmäk-topmäkken nanik ketäreñpäñ api yepmañpek yäk.

²² Täñkañ imaka kudup ahäjkuñjo u Ekänitä nadäñirän man profet biani kubätä ñode yäñkuko u bureni ahäjñkuk;

²³ * Webe guban, ämakät nämo pärani kubätä nanak kok itpäñ bäyawayäj täko unitäño wäpi 'Imanuel' yäj api iwetneñ.

Täñkañ wäpi 'Imanuel' unitäño mebäri uwä Anutu ninken itak.

²⁴ Täñpäkañ Joseptä man u nadäñpäñ kikuñtupäj aku Anutu täño añerotä man iwetkuko u buramiñpäñ Maria webenita yäpuk.

²⁵ * Webenita yäpukopäj bok nämo pat yäpmäj kuñirän nanak u ahäjñkuk. Nanak u ahäjirän Joseptä wäpi 'Jesu' yäj iwetkuk.

2

Guj äbotken nanik ätu Jesu känäyäj äbuñ

¹ Eruk Mariatä Jesu Judia kome, Betlehem yotpärare-ken bäyañkuk. Äma ekäni wäpi Herot Juda ämawebe yabäj yäwat täñkuko kadäni ugän bäyañkuk. Bäyawänkañ ätu itpäñ äma guk täño kuñat-kuñat yabäñpäñ-nadäwani ätu edap dapuri äbani käda naniktä Jerusalem äbuñ.

² * Äbä ämawebe ñode yäwet yabäñkuñ; Nanak paki Juda ämawebe yabäj yäwarayäj täyak u de? Nin komeñin-ken udu itkañ nanak paki u ahäjirän guk tañi ahäjñkuko u kañpäñ nadäñpäñ akumañ iwat yäpmäj äbäkamäj. Nanak paki u kañpäñ iniñ oretnayäj äbäkamäj yäk.

³ Ude yäjirä Herottä nadäñkañ kikuñtupäj nadäwätäk pähap täñkuk. Ba Jerusalem nanik ämawebe kudup manbiñam u nadäñpäñ-nadäwätäk udegän täñkuñ.

⁴ Herottä nadäwätäk täñpäñ Juda ämawebe täño bämop äma intäjukun täñpani-kät Baga man yäwoñärewni äma kumän-tagän yäj-päbä yepmañpäñ yäwet yabäñkuk; E, Anutu täño iwoyäwani Kristo yäj yäk täkañ u kome de ahäktä yäwani?

⁵ Ude yäwet yabäñirän iwetkuñ; U Judia kome Betlehem yotpärare-ken api ahäwek yäj yäk täkamäj yäk. Anututä Kristo uken api ahäwek yäj yäñkuko u profet kubätä ñode kudän täñkuk;

⁶ *Ai! Ämawebe Juda kome Betlehem yotpärare-ken nanik, in ñode nämo nadäneñ;

Nin kome jopi-ken itkamäj. Bämopin-ken äma ekäni kubä nämo itak, ba bian nämo itkuk yäj nämo nadäneñ.

Nämoinik! Inken intäjukun äma pähap kubä api ahäwek. Ahäjpäñ näkñaken äbot, Isrel ämawebe u api yabäj yäwarek.

Mai 5:2

⁷ Täñpäñ Herottä man u nadäñpäñ-nadäwätäk täñpäñ äma nadäk-nadäk ikek edap dapuri äbani käda äbuño ukeño yäj-päbä inigän yepmañpäñ yäwetkuk; Guk tañi kañkañ äbäkamäj yäj näwetkuño ukeño kadäni jidegän ahäjirän kañkuñ?

⁸ Ude yāwānā kowata iwerā nadānpānjā jop n̄ode yāwetpāj peñ yāwetkuk; In pāņku ehutpāj yāñ-wāyākņepāj nanak paki u kañ-ahānpājā āneñji pābā kañ nāwerā nadāwa. Ude tāñpākañ nāk imaka, pāņku api inij oreret yāk.

⁹⁻¹⁰ Ude yāwerānkañ kuñkuñ. Kumañ pāņku guk tañji ini komeken kañkuo u āneñji kañkuñ. Kañpāj oretoret pāhap nadāņkuñ. Tāñpākañ guk u intājukun kuñjirān kañtāj iwatkuñ. Kañtāj iwarirā guk uwā yot nanak yamiñjitā patkumāno u punin terak itkuk.

¹¹ * Tāñpākañ yot gānañ āroņpāj Maria nanakikat irirān yabāņpāj gukut imāpmok tāñpāj nanaki u inij oretkuñ. Ude tāñpāj tuñum tāgatāga, gol ba imaka kābāñji tāgatāga gwāki ārowani peņpāj yāpmāj ābuño upāj peñ imiñkuñ.

¹² Ude tāñkañ parirā Ekānitā dāpmonken yāwerānkañ yāñewānā Herot irepmitpeñ kābop kukñji kādagān kumañ ini komeken kuñkuñ.

Jesu nādamiñji nani Isip komeken kuñkuñ

¹³ Eruk āma nadāk-nadāk ikek ukeño āyāñutpeñ ini komeken kuñjirā Ekāni tāño aņero kubātā Josep dāpmonken ahāñ imiñpāj iwetkuk; Josep, gāk ŋo irentawā. Akuñkañ nanak yamiñji yāñ-yākñat yāpmāj metāņpeñ pāņku Isip komeken ahāñpāj itkañ nākñjo manta juku pāram kañ tāñpun yāk. Nadātan? Herottā nanak paki ŋo utta nadāņkañ kādetta wāyākñetak.

¹⁴ Aņerotā ude iwerānā akuñpājā nanak yamiñji yāñ-yākñat yāpmāj bipanigān Isip komeken metāņpeñ kuñkuk.

¹⁵ * Pāņku uken ittāj kuñjirān Herot kumbuk. Tāñpākañ imaka ahāñkuko unita profet kubātā bian, Anutu tāño meni jinom yāpmāņpāj ŋode kudān tāņkuk; Nanakna Isip komeken irirān gera yāñira āneñji āyāñutpeñ ābuk.

Profettā man kudān tāņkuko u kāmi ude bureni api ahāwek yāñ nadāņpāj yāņkuk.

Herottā nanak paki āmani kudup dāpuk

¹⁶ Tāñpākañ āma nadāk-nadāk ikek ukeño Herot tāñiñkatpeñ kuñjirā nadāņpāj kokwawak pāhap nadāņkuk. Kokwawak nadāņkuko unita komi āmaniye peñ yāwet-pewān Betlehem ba kome gāgāni gāgāni uken nanik nanak āmani obaņ yarā nāmo tārewani kudup kumāñ-kumāñ dāpmāj moreņkuñ. Āma nadāk-nadāk ikek ukeñonitā guk tañji u kadāni uken ahāñkuk yāñ iwetkuño kadāni u nadāñ iwatpāj nanak āmani obaņ yarā nāmo tārewani ugāņpāj kumāñ-kumāñ dāpuñ.

¹⁷ Herottā ude tāņkuko unita man profet Jeremiaiatā ŋode kudān tāņkuko u bureni ahāñkuk;

¹⁸ * *Betlehem dubini-ken Rama komeken Isrel webe kubātā konām butewaki jāgāmi-inik yāñjirān nadāņkuñ.*

Nanakiye kumbuño unita konām kāhān yāñjirān inij bitnāna yāñkañ tāñpā wankuñ. Jer 31:15

Jesu nādamiñji nani āneñji ini komeken ābuñ

¹⁹ Tāñpākañ Josep Isip komeken pen irirān Herottā kumbānā Ekāni tāño aņero kubātā dāpmonken ahāñ imiñpāj iwetkuk;

²⁰ * Josep, āma nanak ŋo urayāj yāñkuko ukeño kumbuk. Unita gāk akuñkañ nanak yamiñji ŋo yāñ-yākñat yāpmāj Isrel komeken ku yāk.

²¹ Ude iwerānā Josep ironji yamiñji yāmagurān yāpmāj Isrel komeken kuñkuñ.

²²⁻²³ * Kuñpājā nadāņkuk; Herottā kumbānkañ nanaki wāpi Akelaustā Judia nanikta intājukun tāñpāj itkuko unita Josep uken kwayāj umuntaņkuk. Tāñpāj Anututā dāpmonken jukuman ātukāt iwerānā kukñji kādagān kumañ Galili komeken kuñkañ Nasaret yotpāraren yot tāñpāj itkuñ. Tāñpāj Jesuta profet ātutā bian yāñkuño u bureni ahāñkuk. ŋode yāñkuñ;

Āma ŋo Nasaret nanik yāñ api iwetneñ.

3

Jontā Anutu tāño manbiñam yāñahāñkuk

Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28

¹ Eruk kadāni uken ume ārut yāmani āma wāpi Jontā kome jopi Judia tāño kome bāmopi-ken u pāņku itkuk. Itkañ manbiñam yāñahāk-ahāk epān tāñ itkuk.

² * Tāñpāj manbiñam ŋode yāñahāk tāñkuk; Kadāni ŋo Anututā intājukun itkañ yabāñ yāwat epān bureni tāñ yāmayāj tāko u kerāp tāyak unita bāneņjin sukureņpāj kādet wakiwaki tāk tākañ u kumāñ peñ morewut! yāk.

³ * Tāñpākañ bianā profet Aisiaiatā Anutu meni-ken yāpmāņpāj Jontā yāņpāj man ŋode kudān tāñkuk;

*Äma kubätä kome jopi-ken päjku itkanj gera ñode yäj itak;
Ekänitā äbäkta kädet täwirut!
Irit kuñat-kuñatjin kanj täñsiwonj tawut!*

Ais 40:3

Aisaiatā man ude kudān täñkuk.

⁴ ✧ Täñpākanj Jon uwā tektawā but kubā wāpi kameri unitāño pujiñpāñ täñpani upāñ täñkanj pionṭawā but gupipāñ täñpani upāñ yamāñ täpäneñpāñ kuñat täñkukonik. Täñkanj ketemṭawā käpukbam-kät kähārāp umeni bipiken nanik ugānpāñ nak täñkukonik.

⁵ Ude täñkanj manbiñam u yāñjahāñjirān āmawebe Jerusalem yotpārare ba Judia kome ba Jodan ume kukñi kukñi uken naniktā bumta äbā ahāj imiñpāñ manbiñam nadāñkuñ.

⁶ Manbiñam nadāñpāñ wakini yāñjahāñjirā Jontā Jodan ume gānañ yāj-yākñat päpmo ärut yāmik täñkuk.

⁷ ✧ Ude täñkanj Parisi äma ätu ba Satyusi äbotken nanik ätu Jontā ume ärut nimān yāñkanj uken äbāñjirā yabāñkuk. Yabāñpāñ Jontā yāwetkuk; Wa! In bāneppjin nāmo sukurenkanj äbākanj. In gāmoktā äbotken nanik! Anututā intāño momita kokwawak nadāñkanj tadāpayāñ tāko unita umuntarñkanj gupjin-tāgān äbākanj?

⁸ Inā bāneppjin bureni-inik sukurenpāñ äma bānepi sukurewani tāño kudān kanj pewā ahāwut!

⁹ ✧ Ñode nāmo nadāneñ; Bāneppnin tāga. Nin oranin pähap Abrahamtä äbotken nanik unita Anututa biñam itkamāñ yāj nāmo nadāneñ. Nāmo! Anututā Abraham tāño äboriye ätu ahāwut yāj nadāñpāñ mobā jopi ñopāñ tāga täñpewān ahāneñ! yāk.

¹⁰ ✧ Upāñkanj man ñode nadāwut; Äma kubā päya mujipi pogopigān wādāwani madākta pinigonj ket utak. Päya, mujipi pogopigān wādāk tākanj u kudup madāñpāñ ureñ täñpān kädāpta biñam api kuney yāk.

¹¹ ✧ Näkä ume ärut tamik täyat unitāño mebāri ñode; In wakiwaki tāk tākanj u kumān peñ moreñpāñ bāneppjin sukurenpāñ irit kuñat-kuñat siwonj täñpeñ kuñatta ume ärut tamik täyat. Täñpākanj äma kubā wāpi biñam ikek māden nāwatak. Unitāño kehārominitā näkño kehāromina irepmitak. Näk āpani-inik unita u dubini-ken näk itnañi nāmo. Näk ume-inikpāñ ärut tamitat. Upāñkanj äma unitāwā Anutu tāño Munapik ba kädāp mebetpāñ bok api ärut tamek yāk.

¹² ✧ Äma ekāni uwā āmawebe yāpmāñ danik epān tākta äbayāñ täyak. Yāpmāñ danik epān u man wārani ñode bumik api täñpek; Wit mujipi-kät gupi kubā-kengān itkanj u yāpmāñ daniñpāñ mujipi bureni inita yot kubāken peñkanj gupi kädāp kumāk-kumāki nāmoken api ureñ täñpān āpmoney yāk. Jontā man ude yāwetkuk.

Jontā Jesu ume ärut imiñkuk

Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³ Täñpāñ Jontā āmawebe ume ärut yāmiñ irirān Jesu Jontā ärut namān yāñkanj Galili komeken naniktā abāmanj Jodan ume, Jontā itkuk-ken u äbuk. Äbāñpāñ Jon iwetkuk; Näka ume ärut nami yāk.

¹⁴ Ude yāwānā Jontā iwetkuk; Ude nāmo! Gäkä näka uyaku tāga ärut namen. Imata gākā ärut nami yāj nāwetan?

¹⁵ Yāwānā Jesutā iwetkuk; Bureni yāyan upāñkanj apiño gākā tāga ärut namayāj. Nek Anututā nadāñpāñ kädet peñkuko ugānpāñ iwatde yāk. Ude iwerānā Jontā mani buramiñpāñ ume ärut imiñkuk.

¹⁶ ✧ Ärut imānkanj ume gānañ naniktā abā itpāñ uterakgān kanjuk; Kunum añeñjirān Anutu tāño Munapiktā kānarām ude äpāñkanj gwāki terak mañirayāj täñkuk.

¹⁷ ✧ Täñjirān Anutu kunum gānañ gera kubā ñode yāñkuk; Ñowā näkñaken bānepna gāmāni yāk. U kanpāñ gārapi pähap nadāk täyat. Man ude yāñkuk.

4

Satantā Jesu yāj-ikñatuk

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

¹ ✧ Jontā Jesu ume ärut imān tāreñjirān Satantā Jesu täñyabäkta Munapiktā yāñkñat yāpmāñ kome jopi-ken päjku teñkuk.

² ✧ Kome jopi-ken tewānkanj ketem kubā nāmo nanñkanj kepma bipani 40 ude itkuk. Ketem kubā nāmo nanñkanj it yāpmāñ kuñtāyon nakta wakiinik kubā injuk.

✧ 3:4: 2Kn 1:8 ✧ 3:7: Mat 12:34, 23:33 ✧ 3:9: Jon 8:33,39; Rom 2:28-29; Rom 4:12 ✧ 3:10: Mat 7:19; Luk 13:6-9
✧ 3:11: Jon 1:26-27,33; Apos 1:5 ✧ 3:12: Mat 13:30 ✧ 3:16: Jon 1:32 ✧ 3:17: Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18, 17:5;
Luk 9:35 ✧ 4:1: Hib 2:18, 4:15 ✧ 4:2: Kis 34:28; Stt 3:1-7

³ Ude täñjirän Satantä ahäj iminjpäñä iwetkuk; Gäk Anutu täño nanak bureni-inik täñpawä mobä itkan njo yöweri ketem äworewäkan nañ yäk.

⁴ ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämo täñpayäj. Anutu täño man kudän terak man njo de pätak; Äma kubätä ketem-tagän täga nämo irek. Anutu täño man kumän nadäñpäñ bänepi-ken peñpäñ kuñareko uyaku täga yäk.

⁵⁻⁶ Ude yäwänä Satantä yänjiktat yäpmäj Jerusalem kuñpäñ kudupi yot medäp terak päro punin-inik unu teñkan iwetkuk; Anutu täño man njo de kudän täwani;

Anututä anjeroniye watä it gamikta yepmankuko unitä api oranpäñ gepmanej.

Täñpakan kuroñka ba gukutka nämo api pimij tädoren.

Sam 91:11,12

Man ude pätak unita gäk Anutu täño nanak bureni-inik täñpawä man u nadäñpäñ punin njonitä komeñ umu tubäpe! yäk.

⁷ ✧ Ude iweränä Jesutä yänjkuk; Näk ude nämo täñpayäj. Anutu täño manbiñam terak man kubä njo de pätak; Gäk Ekäni Anutuka mebarika kwawak pewi ahäwut yäj jop nämo peñ iweren yäk.

⁸ Yäwänä Satantä Jesu pom käronj kubäken yänjiktat yäpmäj päro itkan komeñ komeñ äma äbori äbori u ba unitäño tunum pähap gäripi mebari mebari u iwonjäreñkan njo de iwetkuk;

⁹ Gäk gukut imäpmok täñ naminpäñ naniñ oreriri imaka päke yabätan njo wä täga ganiñ kirewet yäk.

¹⁰ ✧ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Satan, gäk nabä kätänpeñ ku! Anutu täño man njo de kudän täwani; Ekäni Anutujin u kubägän iniñ oretneñ. Unitagän watä epän täñ imineñ. Man ude pätak.

¹¹ ✧ Eruk Jesutä Satan ude iweränä teñpeñ kuñjirän Anutu täño anjeroniyetä äbä täñkentäj iminjkuñ.

Jesu Galili komeken epän yäput peñpäñ täñkuk

Mak 1:14-20; Luk 4:14-15, 5:1-11

¹² ✧ Täñpakan Jon komi yot gänäñ tewä irirän Jesutä biñam nadäñpäñ äyänjutpeñ Galili komeken kuñkuk.

¹³ ✧ Pänku ini yotpärare Nasaret u ittänğän eruk peñpeñ Kapeneam kuñkuk. Kapeneam uwä Galili gwägu dubini-ken itkuk. Kome u Sebulun kenta Naptali äbekiye oraniye täño kome. Ukäda päñku itkuk.

¹⁴ Jesutä kome u kuñatkuko unita bian profet Aisaiatä man njo de kudän täñkuko u bureni ahänjkuk;

¹⁵ *Äi! In ämawebe Sebulun Naptalitä komeken nanik! Komejin Jodan ume udude käda Galili gwägu dubini-ken itak. Inä äma jopi, guñ äbotken nanik.*

16 Üpänkan bipmäj urani-ken it täkan u in peñyänek pähap api käneñ.

Kumbani komeken bumik it täkan, nadäk-nadäkjin nämo pirärewani, inta peñyänek pähap kubä ahäj tamayäj täyak.

Ais 9:1,2

Aisaiatä man ude kudän täñkuko u bureni ahänjkuk.

¹⁷ ✧ Täñpäñ Jesutä Kapeneam yotpärare-ken kuñkuko kadäni uken manbiñam yänjahäk epän yäput peñpäñ njo de yänjahänpäñ yäwetkuk; Bänepjin sukurenpäñ siwoñjgän kuñarut. Anututä intäjukun itkan äboriye yabäj yäwatinik täñpayäj täyak u keräp täyak yäk.

Jesutä iwaräntäkiye ätu yämagutkuk

Mak 1:16-20

¹⁸ Kepma kubäken Jesu Galili gwägu pomi terak kuñattänğän yabänjkuk; Äma yarä iniyat tuäni Saimon wäpi kubä Pita kenta monäni Andru gwägu tom yäpdayäj tom wädäwani yäk manpäñ äpmonjirä yabänjkuk. Äma yarä uwä monej epänta gwägu tom yäpmäk täñkumänonik.

¹⁹ ✧ Yäk manpäñ äpmonjirän Jesutä yabänpäñ yäwetkuk; Eruk! Epän u peñkan näk näwarun! Näk näwarirän gwägu tom yäpmäk täkamän udegän ämawebe Anutu iwatta yäpmäk-yäpmäk epän api tamet yäk.

²⁰ ✧ Yäweränä uterakğän epäni u peñpeñ iwatkumän.

²¹ Eruk, ätukät kuñpäñä Sebedi nanakiyat wäpi Jems kenta Jon nani Sebedi-kät gäpe terak itkan yäk tañ gwägu tom yäpani u ket ut irirä yabänjkuk.

²² Yabänpäñä näk näwarun yäj yäwerirän uterakğän nani gäpe terak ugän irirän teñpeñ Jesu iwatkumän.

Jesutä ämawebe käyäm ikek yäpän tägan kuñ

²³ ✧ Täñpäñ Jesutä kome Galili dubini-ken itkuñ u kudup kuñat moreñpäñ ämawebe käyäm

✧ 4:4: Lo 8:3 ✧ 4:7: Lo 6:16 ✧ 4:10: Lo 6:13 ✧ 4:11: Hib 1:6,14 ✧ 4:12: Mak 6:17; Luk 3:19-20 ✧ 4:13: Jon 2:12 ✧ 4:17: Mat 3:2 ✧ 4:19: Luk 5:1-11; Mat 13:47 ✧ 4:20: Mat 19:27 ✧ 4:23: Mak 1:39; Mat 9:35; Apos 10:38

mebäri mebäri nitek yäpän täganjit, käbeyä yot gänäñ äronpän man yäwerit täñ yäpmän kuñkuk. Manbiñam Täga ñode yäñahäñtän kuñatkuk; Anututä intäjukun itkañ äboriye yabän yäwatiniñ täñpayän täyak u ahätañ yäk.

²⁴ * Ude yäwerirän biñami Siria komeken kuñat moreñirän nadänkuñ. Nadänpänä ämawebe käyäm mebäri mebäri nitek, gup kähän nadäwani, äma mäjotä magärani, äma kwäyähäñen täñpani, kumän-däpurek täñpani ba käyäm mebäri mebäri täñpani u kudup noriyetä yän-yäñat yäpmän äbäñirä Jesutä yäpän täganjuñ.

²⁵ * Täñpänkanj äma äbot pähap kome uken-uken naniktä iwarän täñkuñ. Ämawebe Galili komeken nanik, Dekapolis komeken nanik, Judia komeken nanik, ba Jodan ume pomi terak naniktä äbä Jesu iwarän täñkuñ.

5

Jesutä pom terak päro man kudupi kubä yäwetkuk

Luk 6:20-26

¹⁻² Jesutä ämawebe äbot päke iwatkuño u yabänpän pom keräpi kubä terak äro mañitpän irirän iwarantäkiye uwä dubini-ken tuägän äbä iräwä Jesutä manbiñam ñode yäwetpän yäwoñärek täñkuk;

³ * Äma ini bänepitä näk momi äma äpani-inik yän nadäk täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anututä yabän yäwat täyak.

⁴ * Täñpänkanj äma iniken mominita nadäwä waki täñpän konäm butewaki terak kuñat täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä ini bänepi api täñpidäm tañ yämek.

⁵ * Ba äma bänep kwini terak kuñat täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewanita Anututä kome pähap ño inita biñam api yäniñ kirewek.

⁶ * Täñpän äma irit kuñat-kuñat siwoñj u iwatta gäripi-inik nadänpän ehutpän täk täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä äma udewani täño gäripini uwä api däpmän tären yämek.

⁷ * Täñpänkanj äma noriyeta butewaki nadän yämik täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä äma udewanita butewaki udegän api nadän yämek.

⁸ * Ba äma bänep nadäk-nadäk imaka täga täktägän nadänpen kuñat täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anutu api kañ-ahäñen.

⁹ * Täñpän äma ämik ba duñwekwek däpmän täñjek täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä äma udewani Näkño ironjinaye yän api yäwerek.

¹⁰ * Ba äma Anutu täño kädet siwoñj iwarirä äma ätutä iwan täñ yämik täkanj uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anututä yabän yäwat täyak.

¹¹⁻¹² ** Täñpänkanj intä näk nadän namikinik täñirä ämawebetä man jop yän-täñatpän, man wakiwaki täwetpän täwat kireñit api tänen. Upänkanj ude täñirä nadäwätäk nämo tänen. Nämo, in säkgämän itkañ. Nadäkanj? Bärapä udewani intagän nämo täñ tamik täkanj. Profet biani itkuño unita udegän täñ yämiñkuñ. Täñpänkanj in kunum gänäñ kowata täga api yäpneño unita bänep täga nadänpän oretoret terak kuñat täkot!

Inä ämawebe täño pañ kenta topän ude itkañ

Mak 9:50, 4:21; Luk 14:34-35, 8:16, 11:33

¹³ Täñpänkanj Anutu täño ämawebeniye intä, ämawebe päke u bämpä-ken pañ gäripi nitek ude kañ kuñarut. Täñpänkanj gäripi paoreko uwä jide täñpena äneñj gäripi ahäwek? Nämo, pañ gäripi nitek nämo uwä mañpä kuñirä ämawebetä yeñ awähutneñ. Unita pañ gäripi nitek ude kañ kuñarut!

¹⁴⁻¹⁵ ** Ba kubä pen ñode; Topäntä tañj ijiñpän ägoni säkgämän penyänjek täkanj. In-täño irit kuñat-kuñatjin udegän. Äma kubätä topän ijiñpän käbop imata pewek? Ude nämo, ijiñpän kwawak peñirän ägonitä kädet-ken peñ-yäñenirän ämawebetä kwawakgän kañtäñ kuñatneñ. Ba yotpärare tañj kubä pom terak ireko uwä käbop täga irek? Nämo, kwawakinik irirän ämawebe bankentä täga käneñ.

* **4:24:** Mak 6:55 * **4:25:** Mak 3:7-8 * **5:3:** Ais 57:15 * **5:4:** Ais 61:2-3; Rev 7:17 * **5:5:** Sam 37:11 * **5:6:** Ais 55:1-2 * **5:7:** Jem 2:13 * **5:8:** Sam 24:3-4; Sam 51:10, 73:1 * **5:9:** 1Jo 3:2-3 * **5:10:** Hib 12:4, 1Pi 3:14 * **5:11-12:** 1Pi 4:14; Jem 1:2 * **5:11-12:** 2Sto 36:16; Apos 7:52; Hib 11:32-38; Jem 5:10 * **5:14-15:** Jon 8:12, 9:5 * **5:14-15:** Mak 4:21; Luk 8:16, 11:33

16 ✧ Tänpän in, irit kuñat-kuñatjin udegän. Anutu täño penyäñek kudän bänepjin-ken itak u tänpewä kwawak irirän kädet siwoñi kuñarirä ämawebetä tabänpän oretoret tänpän Anutujin kunum gänäñ nanik u iniñoret täneñ.

Jesu Anutu täño man biani wärämutta nämö äpuk

17 ✧ Jesutä ude yänpänä äneñi ñode yänkuk; In Anutu täño бага man ba profet biani täño yäwetpän yäwoñärek man täppani u näkä däpmän täkñekta äpuk yän nämö nadäneñ. Näk u däpmän täkñekta nämö äput. Nämö, u täñkehärom tänpewa bureni kwawak kañ ahäwän yänpän äput.

18 ✧ Unita näk bureni täwetat; Baga man u bäräñeñ nämö api paorek. Imaka u ba u ahäkta yäwani Anutu täño man terak kudän täñkuño u bureni ahäwäkañ kunum kenta kometä paorirän uyaku Baga man u api paorek.

19 ✧ Unita äma kubätä бага man täpuri-inik kubä irepmitpän ätu kädet udegän kañ iwarut yän yänpän-yäwoñärek tänpayän täyak uwä Anutu täño kañiwat yewa gänäñ wäpi biñam nikektä nämö api irek. Täñ, äma kubätä бага man u buramiñpän ätu kädet udegän kañ iwarut yän yänpän-yäwoñärek tänpayän täyak uwä Anutu täño kañiwat yewa gänäñ wäpi biñam nikektä api irek.

20 ✧ Unita ñode täwera nadäwut; Baga man yäwoñärewni äma ba Parisi ämatä ñode yäk täkañ; Bureni, nin Anutu täño бага man iwatpän siwoñi kuñat täkamän yäk. Ude yäk täkañ upänkañ in u yärepmittpän Anutu täño gärip ugän kañ iwarut. Ude nämö tänyäñ täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänäñ nämö api äroneñ.

Kokwawak nadäñpeñ kuñat-kuñatta man

Luk 12:57-59

21 ✧ Jesutä ude yänpän äneñi ñode yänkuk; Anututä äbekjiye orajiye bian ñode yäwetkuk; Äma kubä kumän-kumän nämö uren. Äma kubä kumän-kumän urayän täyan uwä manken api iren yäk.

22 ✧ Man ude yäwetkuko upänkañ apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä noripakita kokwawak nadäñpeñ kuñarayän täyak uwä manken api irek. Ba äma kubätä noripakita man waki mäyäk ikek iwerayän täyak uwä man käbeyä-ken api irek. Ba äma kubätä noripakita kokwawak nadäñpän iniñ wärät man iwerayän täyak uwä geñi kädäp mebet ikek unita biñam api täñpek.

23-24 ✧ Unita ket ñode nadäkot; Kadäni kubä gäk Anututa iron täñ ima yänpänä ñode käwep nadäwen; Näk imaka kubä täñkuro unita notnapak näkä kokwawak nadätak. Ude nadäñpänä imaka Anututa imikta yäwani u pewi irirän äneñi äyänutpen päñku notkapak kokwawak nadäñ gameko uwä yänahänpän yänpak täñkañ eruk äneñi äyänut päñku imaka u Anututa täga imen.

25 ✧ Ba notkapak kubätä iwan täñ gamiñpän manken gepmanpayän yänjirän nadäñpänä manken nämö ahänkañ päñku notkapak-kät yänpän-nadäñpän bänep kubägän tädeñ. Ude nämö täñkañ notkapaktä jukun päñku gäkño mebärika yänahäwänkañ gäk mäden kwiwä man nadäwanitä komi äma yäniñ kireñpewän gepmäñit päñku komi yotken gepmaneñ.

26 ✧ Näk bureni täwetat. Gäk notkapakta momi täñ imeno u nämö täreñirän gäk jop täga nämö ganiñ kirewä äpämañ kwen. Nämö, gäk notkapakta momi täñ imeno u suwawi tärewänkañ uyaku ganiñ kireñpewä äpämañ kwen! Upänkañ jide tänpän monen yäpmänkañ suwawi tärewäpän äpämañ kwen?

27 ✧ Jesutä man ude yäwetpän äneñi ñode yäkgän täñkuk; Anututä äbekjiye orajiye bian ñode yäwetkuk; In kubokäret nämö täneñ yäk.

28 ✧ Man ude yäwetkuko upänkañ apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä webe kubä kañgärip tänpän ukät päde yän bänepi-ken ude nadäweko uwä kubokäret täyak uba.

29 ✧ Unita dapunka kubätä waki täño buñep-ken gepmanpayän tänpänä dapunka u dätpän mañpi kunen. Dapunka bok yäpmän kuñatkañ geñi-ken äpmonpenta.

30 ✧ Ba ketka kubätä waki täño buñep-ken gepmanpayän tänpänä ketka u madän täkñeñpän mañpi kunen! Gupka kumän nikek yäpmän kuñatpän wañpän geñi-ken äpmonpenta.

Nädapitä duñwek täkañ unitäño man

Mat 19:9; Mak 10:1-12; Luk 16:18

✧ 5:16: Efe 5:8-9, 1Pi 2:12 ✧ 5:17: Mat 3:15; Rom 3:31, 10:4 ✧ 5:18: Luk 16:17, 21:33 ✧ 5:19: Jem 2:10 ✧ 5:21: Kis 20:13; Kis 21:12; Wkp 24:17; Lo 5:17 ✧ 5:22: 1Jo 3:15 ✧ 5:23-24: Mak 11:25 ✧ 5:25: Mat 6:14-15; Mat 18:34-35 ✧ 5:27: Kis 20:14; Lo 5:18 ✧ 5:28: 2Pi 2:14 ✧ 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47; Kol 3:5 ✧ 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43

³¹ ✨ Jesutä man ude yawetpän äneji pen ñode yawetkuk; Mosestä äbekjiye orajiye bian ñode yawetkuk; Äma kubätä webeni pewayän nadänpänjä webena peyat yän man kudän kwawak ude tänpänj imeko uyaku täga yänjwat-pewän kwek yäk.

³² In man ude nadäk täkanj upänkanjä apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä webenitä äma kubäkät momi nämö täñpekopänj jop nadänj yänjwat-pewän pänjku äma kubä yäpeko uwä webe u kubokäret täñpek. Täñkanj äma kodaki yäpeko u imaka, kubokäret täñpek.

Yän-kehäromtak man yäkta man

³³ ✨ Jesutä ude yawetpän äneji man kubä pen ñode yänjahänpänj yawetkuk; Baga man kubä bian ñode kudän täwani in nadäk täkanj; Gäk yänkehäromtak man jop nämö yawen. Yän-kehäromtak man u Anutu inamiken yawani unita udegän bureni täñpen yäk.

³⁴ ✨ In-täño бага man terak ude itak upänkanjä apiño näkä ñode täwetat; In yänkehäromtak man yana yänpänjä imaka kubä wäpi terak utpänj nämö yäneñ. Kunum wäpi terak utpänj yänkehäromtak man nämö yäneñ. Kunum uwä Anutu täño irit bägup unita.

³⁵ ✨ Ba kome wäpi terak utpänj yänkehäromtak man nämö yäneñ. Kome u imaka, Anutu täñgöän. Ba kudupi yotpärare Jerusalem wäpi terak utpänj yänkehäromtak man nämö yäneñ. U Kanjiwat Äma intäjukun täñpani, Anutu täño yotpärare unita.

³⁶ Ba gwäkjin kujat terak wohutpänj nämö yäneñ. Imata, manjin u kehäromi nitek nämö. Jide? In gwäkjin puñj paki kubä iwerä kubiri täga äworewek? Ba gwäkjin puñj kubiri kubä iwerä paki täga äworewek? Nämoinik, in ämagän!

³⁷ ✨ Ünita äma kubätä man yaweno u bureni ba bureni nämö yän nadäkta gäwet yabänjirän gäk 'Bureni' yän yänpänjä 'Ei'-gän iweren. Ba 'Bureni nämö' yän yänpänjä 'Nämö'-gän iweren. Man keräpi yarä ugän yawen. Upänkanj gäk imaka kubä täño wäpi terak wohutpänj yaweno uwä Satantä pewän ahänjirän yawen.

Wakita kowata kowata nämö täneñ

Luk 6:27-36

³⁸ ✨ Jesutä man ude yawetpän äneji kubä ñode yawetkuk; Baga man kubä bian ñode kudän täwani in nadäk täkanj; Kubätä dapunka yäpurän tumbäwä kowata udegän täñ imen. Ba kubätä meka kujat däpmänj tokäränä kowata udegän däpmänj tokät imen yäk.

³⁹ ✨ In man ude nadäk täkanj upänkanjä apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä waki täñ gamänä kowata waki nämö täñ imen. Ünita äma kubätä bumumka kukñi käda guränä kukñi iniñ kirewen.

⁴⁰ ✨ Ba äma kubätä gäka kokwawak nadänpänj manken gepmanpänj gäkño tek punin nanik gomägaränä gänañ nanik bok iniñ kirewi yäpek.

⁴¹ Ba äma kubätä täñkentänj pänjku tuän uduken nepmanñaj äbi yän gäweränä täñkentänj pänjku ban uduken tenñkanj äben.

⁴² Ba äma kubätä imaka kubäta yänapiwänä imen. Ba äma kubätä gäkño imaka kubä yäpmänj pänjku täñkanj api gamet yän gäweränä iniñ kirewen.

⁴³ ✨ Jesutä ude yänpänj man kubä pen ñode yawetgän täñkuk; Man kubä ñode yawani u nadäkinik täkanj; Notjiyeta bäneñ iron täñ yämiñkanj äma iwan täñ tamik täkanj unita mäde ut yämineñ.

⁴⁴ ✨ Man ude nadäkanj upänkanj näkä apiño ñode täwera nadäwut; Äma iwan täñ tamik täkanj unita bäneñ iron täñ yämineñ. Ba äma nadäkinikjinta yänpänj komi tamik täkanj unita Anututä täñkentänj yämikta Anutu-ken yänapineñ.

⁴⁵ ✨ In ude täneño uyaku Nanjin kunum gänañ nanik täño nanakiye bureni-inik api itneñ. Tänpäkanj mebari imata äma waki ba äma täga bok iron täñ yämineñ? Uwä ñode; Nanjin unitä yänpewän edaptä äma waki ba äma tägata bok penyänneñ yämik täyak. Ba Anututä nadänj yämiñirän äma siwoñi-ken ba äma goret kuñarani-ken iwän tak täyak.

⁴⁶ Täñpäkanj äma gäka bäneñ iron kowata täñ gamik täkanj äma unitagän bäneñ iron kowata yämeno uwä Anututä gäk äma täga yän nämö gäwerek. Nämö, äma wakiwakitä noriyeta udegän bäneñ iron täñ yämik täkanj.

⁴⁷ Ba guñ ämawebetä ämawebe ini gäripi nadäk täkanj unitagän bäneñ iron täga täñ yämik täkanj. Täñ, inä kädet ude nämö täneñ. In notjiye-tagän iron täñ yämineño uwä inñinta nadäwä täga nämö täneñ. Äma kowata nämö täñ tamanita iron täñ yämineño uyaku!

⁴⁸ ✨ In nadäkanj? Kunum gänañ Nanjintä kädet ude iwät täyak. Uwä kädet tägagän täk täyak unita nanakiye inä udegän kädet tägagän kanj täk täñput!

✨ 5:31: Lo 24:1-4; Mak 10:4, 1Ko 7:10-11 ✨ 5:33: Kis 20:7; Wkp 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 ✨ 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mat 23:22; Apos 7:49 ✨ 5:35: Sam 48:2; Ais 66:1 ✨ 5:37: Jem 5:12 ✨ 5:38: Kis 21:24; Wkp 24:20; Lo 19:21 ✨ 5:39: Wkp 19:18; Jon 18:22-23 ✨ 5:40: 1Ko 6:7 ✨ 5:43: Wkp 19:18 ✨ 5:44: Kis 23:4-5; Luk 23:34; Apos 7:60; Rom 12:14,20 ✨ 5:45: Efe 5:1 ✨ 5:48: Wkp 19:2; Lo 18:13

6

Äma jäwäri täñkentäj yämikta man

¹ ✧ Jesutä ude yäñpäj ñode yäwetkuk; In ket nadäñkañ kuñat täkot. Imaka täga kubä täñpa yäñpäjä ñode nämo nadäñpäj täñpen; Kwawak täñjira ämawebetä nabäñpäj wäpna yäpmäj akut yäj nadäñkañ nämo täñpen. In ude täñayäj täkañ uwä kunum gänañ Nanjintä gwäki täga nämo api tamek.

² Unita gäk äma kubä täñkentäj ima yäñpäjä eruk ämawebetä nabäwut yäj nadäñkañ injamiken kwawak nämo täñpen. Äma yäj-yäkñaranitä kudupi yot gänañ ba kädet miñin täk täkañ ude nämo täñpen. Äma udewaniwä ämawebetä nibäñpäj wäpnin biñam yäpmäj akut yäj nadäñkañ täk täkañ. Näk bureni täwetat. Äma udewani gwäki yäpmäjirä täretak ubayäj!

³ ✧ Unita gäk äma kubä täñkentäj ima yäñpäjä käböpinik, notkapak kubä dubika-ken ireko unitä gabäñpäj-nadäñjirän nämo.

⁴ Ude täñjiri Nanka, imaka käböpinik täñjiri kanpäj nadäk täyak unitä gwäki api gamek.

Anutu-ken yäñpik man yäkyäk täño käderi

Luk 11:2-4

⁵ ✧ Jesutä man ude yäñpäj man kubä pen ñode yäkgän täñkuk; In Anutu-ken yäñpina yäñpäjä äma yäj-yäkñaranitä täk täkañ ude nämo täneñ. Yäj-yäkñarani äma uwä kudupi yot gänañ ba kädet miñin itkañ Anutu-ken yäñpik man käronji boham yäkta gäripi nadäk täkañ. Ämawebetä nibäwut yäñkañ udewä täk täkañ. Näk bureni täwetat. Ämawebetä äma udewani yabäñjirä gwäki yäpä täretak ubayäj!

⁶ ✧ Unita Anutu-ken yäñpawiwa yäñpäjä gäkña yot gänañ päro yäma yäputpäj itkañ Nanka käböpinik it täyak ukät man yäñpäj-nadäk tädeñ. Ude täñjiri Nanka imaka käböpinik kanpäj nadäk täyak unitä gwäki api gamek.

⁷ ✧ Ba in Anutu-ken yäñpina yäñpäjä guñ ämatä täk täkañ ude nämo täneñ. Guñ äma uwä anutunita man käronji, mebärini nämo yäñiwat yäpmäj kuk täkañ. Käronji ude yäj yäpmäj kuñjita uyaku anutunintä käwep nadäj nimek yäj nadäk täkañ.

⁸ ✧ Upäñkañ inä ude nämo täneñ. In imaka imakata wäyäkñepäj Anutu Nanjinken yäñpina yäj nadäñjirä Nanjin uku tabäñpäj-nadäk täyak. Unita imata man käronji mebärini nämo yäñiwat yäpmäj kuñej? Nanjin uwä täñkentäj tamikta gäripi nadäk täyak.

⁹ ✧ Unita Anutu-ken yäñpina yäj nadäñpäjä man siwonji ñode yäñej;

Kunum gänañ Nanin täñj,

Gäk wäpka inipärik kubä pat täyon.

¹⁰ ✧ Äbäñpäj bänepi bänepi, komeni komeni Ekäni täñ nimi.

Kunum gänañ gäkken man buramik pätak, kome terak ninken udegän man buramik pat täyon.

¹¹ Kadäni ñonitäjno ketem nimisi.

¹² ✧ Nin notniye täño momi pek täkamäj, gäk udegän mominin peñ nimisi.

¹³ ✧ Täñyabäk-ken nämo nipmanpeñ.

Wakiken nanik wädäj tädotpäj nipmanpi.

¹⁴ ✧ Ude yäñpäj yäñkuk; Äma kubätä waki täñ gaminjirän, waki täñ gameko u peñ iminjan nämo yäpmäj kuñariwä Nanka kunum gänañ naniktä udegän gäkño wakika api peñ gamek.

¹⁵ Upäñkañ äma kubätä waki täñ gaminjirän waki täñ gameko u nämo peñ iminjan yäpmäj kuñariwä Nankatä udegän gäkño waki nämo api peñ gamek.

Nakta jop iritta man

¹⁶ ✧ In kadäni ätu Anutu inin oretta nakta jop itna yäñpäjä butewaki injam dapun nämo ijinjan kuñatneñ, yäj-yäkñarani ämatä täk täkañ ude. Äma udewani uwä ämawebetä nibäñpäj in äma kädet täga täñpani yäj nadäwut yäñkañ injam dapun butewaki ijinjan kuñat täkañ. Näk bureni täwetat. Äma udewani gwäki yäpmäjirä täretak ubayäj!

¹⁷ Upäñkañ inä, Anutu inin oretta nakta jop itna yäñpäjä ume ärutpäj gwäkjin puñin täñket utkañ kuñatneñ.

¹⁸ Ude täñjirä ämawebetä in Anutu inin oretta nakta jop kuñatkañ yäj tabäñpäj nämo nadäneñ. Nanjin käböpinik it täyak unitägän tabäñpäj-nadäk täñpek. Nanjin uwä imaka käböpinik täñjirä tabäñpäj-nadäk täyak unitä gwäkiwä api tamek.

Tuñum bureniä man

Luk 12:33-34

✧ 6:1: Mat 23:5 ✧ 6:3: Mat 25:37-40 ✧ 6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14 ✧ 6:6: 2Kn 4:33 ✧ 6:7: Ais 1:15, 1Kn 18:26-29 ✧ 6:8: Mat 6:32 ✧ 6:9: Jon 17:6 ✧ 6:10: Mat 7:21, 26:39; Luk 22:42 ✧ 6:12: Mat 6:14-15; Mat 18:21-35 ✧ 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15, 2Te 3:3, 2Ti 4:18, 1Sto 29:11-13 ✧ 6:14: Mak 11:25-26 ✧ 6:16: Ais 58:5-9

19 * Jesutä man ude yänpän äneji kubä pen ñode yäkgän tänkuk; In kome terak ño imaka tagatäga yäpmäta nadäwätäk nämo täneñ. Kome täño tuñum u kehäromi nämo. Äpusit ba gwakgwaktä nak täkanj ba gämäneñ ärok täkanj. Ba kubo ämatä yot däpmänj äreyänpänj kubo täneñ.

20 * Unita kunum täño tuñum yäpmäta epäni täñpeñ kanj kuñarut. Kunum täño tuñum nämo wak täkanj. Äpusit ba gwakgwak u nämo nak täkanj ba u nämo gämäneñ ärok täkanj. Kunum täño tuñum uwä kubo ämatä täga nämo däpmänj äreyänpänj yäpneñ.

21 Bureni-inik, imatäken tuñumta nadäwi ärowani täñpeko uwä bäneñ nadäk-nadäkka uterakgän penpäñ kuñaren.

22 In nadäkanj? Dapunjin u gupjin täño topän. Dapunjintä täga ijineño uwä gupjin imaka, penyäreñ ikek irirän kädet siwoñi täga kuñatneñ.

23 Täñ, dapunjin waneño uwä jide täñpäñ imaka imaka täga kanpäñ täñpeñ kuñatneñ? Nämo, gupjin bipmän urani gänañ irek. Täñpäkanj penyäreñ bäneppin-ken itak unitä bipmän urani täñpeko uwä bipmän urani pähap gänañ api itneñ.

Gup täño tuñumta nadäwätäk nämo täneñ

Luk 16:13; 12:22-31

24 Äma kubä-tägän äma ekäni yaräta watä epän täga nämo täñ yämek. Nämo, u kubäta gäripi nadänkanj kubäta gañani nadäwek. Ba kubä täño epän täñkanj kubäta mäde ut imek. In udegän, bäneñ nadäk-nadäkjin Anutu terak ba moneñ tuñum terak bok täga nämo penpeñ kuñatneñ.

25 * Unita ñode täwetat; In gupjinta nadäwätäk ñode nämo täneñ; Ketem depänj näpnet? Ba tek depänj täppänj kuñaret? yän nämo nadäneñ. Nämo, ketem ba tek uwä bureni nämo. Uwä irit kuñat-kuñatjin täño täñkentäk moräkigän. Unita bäneñ nadäk-nadäkjin imaka bureni terak penen.

26 * In imata Anutu u watä säkgämän nämo käwep it nimek yän nadäk täkanj? Eruk, in barakta yabänpänj-nadäwut! U ketem nämo piñpäñ puget täkanj ba pugetpäñ kämita nämo pek täkanj. Upänkanj Nanjin kunum gänañ naniktä yabänj yäwatpäñ yepmänj towik täyak. Imaka äpani udewani yabänj yäwatpäñ yepmänj towik täyak u täñpänä imata äma inta udegän nämo tabänj täwatpäñ tepmänj towiwek?

27 Nadäwätäkjintä kome terak iritjin täga wädäwän käronj täwek? Nämooinik!

28 Unita gupjin täño tuñumta imata nadäwätäk täk täkanj? Päya irori bipiken it täkanj unita yabänpänj-nadäwut! U inita tehta epäni nämo täk täkanj upänkanj yabängärip ikek.

29 * Bureni, imaka kubä täño kangäriptä päya irori unitäño kangärip u täga nämo irep-mirek. Unitäño yabängäriptä intäjukun äma biani Solomon unitäño moneñ tuñum ba tek säkgämän kangärip ikek päke u yärepmit täyak.

30 U uwä Anututä ini tek gäripi nimek ude päya irori jopi unita uwäktänj yämik täyak. Täñpäkanj u kadäni keräpigän itpäñ paot täkanj. Apiño ahäneñopänj kwep ude äneji täreñ mäneñ. Eruk, päya irori unita yabänj yäwat täyak upän imata inta udegän täga nämo tabänj täwatpäñ tamek? U bureni tamek! Unita imata nadäkinikjin Anutu-ken kumän nämo pek täkanj?

31 Unita ketem ba ume deken yäpmänpänj näne yänkanj nadäwätäk nämo täneñ. Ba tek deken yäpmänpänj täne yänkanj nadäwätäk nämo täneñ.

32 * Nämooinik! U guñ ämatä bäneñ nadäk-nadäki udewani terakgän pek täkanj. Täñ, inä imaka udewanita nadäwätäk pähap nämo täneñ. Nämo, nanjintä in imaka udewanita wäyäkñek täkanj yän tabänpänj-nadäk täyak unita api täñkentänj tamek.

33 * Unita inä imaka kubäta nadäwä intäjukun nämo täñpek. Nämo, Anututä intäjukun it tamipänj tabänj täwatta ba unitäño kädet siwoñi u iwatta unitagän gäripi-inik nadänpänj epäni täk täkot. Ude täñjirä uyaku ketem tuñumta wäyäkñek epän tänyänj täkanj u api taniñ kirewek.

34 * Unita kwep täño irit kuñat-kuñat jidewani api itneñ yän nadänkanj nadäwätäk nämo täneñ. Kwep yänen täño bäräpi ini irirä apiño täño unitagän nadäwätäk täneñ.

7

Äma yänpänj-yabänj yäwat nämo täneñ

Luk 6:37-38,41-42

1-2 * Jesutä man äneji kubä pen ñode yäwetkuk; In äma kubä yänpänj-kanjwat nämo täneñ, Anututä in udegän yäpmänj daniwekta nadänkanj. In nadäkanj? In ämawebeta jide nadänpänj kuñatnayänj täkanj uterakgän Anututä inta api nadänj tamek.

* 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mat 19:21; Luk 18:22; Kol 3:1-2 * 6:25: Plp 4:6, 1Ti 6:6-8; Hib 13:5, 1Pi 5:7 * 6:26: Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Kn 10, 2Sto 9:3-6 * 6:32: Mat 6:8 * 6:33: 1Kn 3:13-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 * 6:34: Kis 16:4,19; Mat 6:11 * 7:1-2: Rom 2:1, 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * 7:1-2: Mak 4:24

³⁻⁴ Unita gäk imata täpun-täpun tanji dapunka-ken itak u nämo kanpäj nadänkañ notkapak kubä dapuri-ken täpun-täpun täpuri itak u kanpäj yokut gamayän iwet täyan? Täpüntäpun gäkñja dapunka-ken itak u imata nämo kanpäj nadäk täyan?

⁵ Gäk yän-yäkñarani äma! Intäjukunä gäkñja dapunka-ken täpun-täpun tanji itak u yokutkañ uyaku dapun täga ijinpäj kanpäj notkapak dapuri-ken täpun-täpun u täga yokut imen!

⁶ * Ude yänpäj yäwetkuk; Äma Anututa gäripi nämo nadäk täkañ unita Anutu täño man kudupi u jop nämo yäwetneñ. Anjtä äma yek täkañ udegän äma udewani uwä Anutu täño man unita bitnänpäj tanij wärätneñ. Bureni, äma udewani uwä but bumik. Buttä it täkañ-ken tuñumka täga kubä jop nadän täga mañpi kunen? Nämo, buttä tuñumka u yen gatäñtän kuñkañ abäk täneñ. Äma uwä udegän täneñ yäk.

Anutu-ken yäñapiñtäko api nadän tamek

Luk 11:9-13

⁷ * Jesutä man ude yänpäj yäwetkuk; In Anutu-ken imaka kubäta yäñapiñirä api nadän tamek. Uwä äma kubäta wäyäkñek epän täñ yäpmäj kuñtängän kañ-ahäweko ude. Ba kubäta yäma-ken kwäpkwäp yäput yäpmäj kuñirän yäma dat imeko ude.

⁸ * Näk bureni täwetat. Äma kubäta yäñapik epän täñpäñä bureni api yäpek, äma kubäta wäyäkñek epän täñ yäpmäj kuñtängän bureni kañ-ahäweko ude. Ba kubäta yäma-ken kwäpkwäp yäput irirän Anututä nadän imiñpäñ yäma dat imeko ude.

⁹ Eruk, jide nadäkañ? Nanacka kubäta ketemta yäñirän mobä täga imen? Nämo!

¹⁰ Ba tomta yäñapiñirän gämokpäñ täga imen? Nämo inik!

¹¹ * Inä äma waki upäjkañ nanakñiyeta imaka tägatäga yämik täkañ. Unita ñode nadäwut; Kunum gänañ Nanjin iron mäheñi itak uken yäñapiñirä imaka tägatäga imata täga nämo tamek? Nämo, u gäripi nadän tamiñpäñ bureni-inik tamek yän täwetat!

¹² * Unita ñode täwetat; Kädet äma ätutä täñ nimut yän nadäk täkañ in udegän täñ yämineñ. Man täpuri unitäwä man profet bianitä yäñahäwani u ba бага man Mosestä yäñahäwani u kumän uwäk täyak.

Kunum kädet u täpuri

Luk 13:24

¹³ * In kunum kädet iwatta yäma täpuri-ken kañ ärowut. Kumäj-kumäj kädet u tanji ba yämäni udegän u tanjigän. Kädet tanji uken ämawebe mäyaptä kuñ äbän täk täkañ.

¹⁴ * Täñpäkañ irit kehäromi täño yäma uwä täpuri ba käderi udegän gäkñi. Kädet uwä ämawebe kubäkubä-tägän iwat täkañ.

Päya wakitä mujipi näñpani täga nämo wädäwek

Luk 6:43-44

¹⁵ * In nadäkañ? Äma ätu Anutu täño man yäñahäk täkañ upäjkañ ämawebe täñyäkñatna yänkañ Anutu täño man siwoñi nämo yäñahäk täkañ. Äma udewanita ket nadänkañ kuñatneñ. Äma uwä bänep ärik-ärik man täwet täkañ upäjkañ bänepi-ken nadäk wakiwaki yäpmäj kuñat täkañ.

¹⁶ * Unitäño irit kuñat-kuñariken bureni jide pewä ahäk täkañ u yabäñpäñ-nadänkañ mebarini täga nadäneñ. Uwä päya ude. Bärop terak wama mujip täga nämo wädäneñ ba gupmom yen terak wäyän täga nämo wädäneñ.

¹⁷ Nämo, päya mebari täga terak bureni gäripi nikek wädäneñ. Täñ, päya mebari wakitä mujipi näñpani nämo wädäneñ.

¹⁸ Päya mujipi näñpani terak bureni waki wädäkta käderi nämo pätak. Ba päya mujipi nämo näñpani terak bureni näñpani uwä täga nämo wädäneñ.

¹⁹ * Täñpäkañ päya, bureni gorek pewä ahäk täkañ uwä madänpäj kädäp pewä ijik täkañ.

²⁰ * U udegän, äma Anutu täño man jopjop yäñahäwani unitäño mebarini nadäna yäñpäñä irit kuñat-kuñari upäj yabäñpäñ-nadäneñ.

Jesutä ämawebeniye bureni täyätwetkuk

Luk 13:25-27, 6:47-49

²¹ * Unita ñode täwera nadäwut; Äma mäyaptä näka Ekänina yän näwet täkañ upäjkañ u kuduptägän Anutu täño kañiwat yewa gänañ nämo api äroneñ. Nämo! Nana kunum gänañ unitäño mani buramik täkañ ämawebe unitägän api äroneñ.

* **7:6:** Mat 10:11 * **7:7:** Mak 11:24; Jon 14:13, 15:7; Jon 16:23-24 * **7:8:** Jem 1:5, 1Jo 3:22, 1Jo 5:14-15 * **7:11:** Jem 1:17 * **7:12:** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 * **7:13:** Jon 10:7,9 * **7:14:** Apos 14:22 * **7:15:** Mat 24:4,24; Apos 20:29, 2Pi 2:1 * **7:16:** Gal 5:19-22; Jem 3:12 * **7:19:** Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * **7:20:** Mat 12:33 * **7:21:** Luk 6:46; Mat 21:31; Rom 2:13; Jem 1:22,25

²² Äma mäyaptä kadäni pähapken ñode api näwetneñ; Ai! Ekäni! Gäkño biñam man ämawebe yäñahäppäñ yäwetkumän. Ba gäk wäpka terak kudän kudupi mebäri mebäri täñit mäjo yäwat kireñjit täñkumän.

²³ * Man ude yänjirä näkä ñode api yäweret; Wakiwaki täñpani in kewewut! Näk inta nämö nadätat!

²⁴ Eruk, ämawebe man täwet täyat ño buramiñpäñ iwatnayän täño uwä äma yot täkta mebäri nadäkinik täñpani udewani bumik. Kadäni kubä äma nadäk-nadäk ikek udewani kubätä yori mobä kehäromi terak täñpek.

²⁵ Täñpekopäñ iwän mäñit täñjirän ume tokätkañ gwägu tokñewek. Täñpäkañ yot uwä mobä kehäromi terak täñpani unita nämö wärämurek.

²⁶ Eruk kadäni kubä äma guñ udewani tä yori mobä jirañ terak täñpek.

²⁷ Täñpekopäñ iwän mäñit täñjirän ume tokätkañ gwägu pähap tokñewek. Ude täñpäñ yot uwä äneñ kwiniñ täñpan kuneñ. Bureni, u paot-inik täñpek! Täñpäkañ ämawebe näkño man täwet täyat ño nadänkañ nämö buramiñpäñ iwatnayän täño uwä äma yot täkta mebäri nämö nadäwani, guñ udewani.

²⁸ Täñpäkañ Jesutä man päke u yän moreñjirän ämawebe dubini-ken itkuño u man u nadänpäñ-nadäwätäk pähap täñkuñ.

²⁹ * Ñode nadänkuñ; Baga man yäwoñärewani ämatä man yänpäñ-yäwoñärek täk täkañ ude bumik nämö yäyak yäk. Äma ñowä man mähemitä ini yäyak yän nadänkuñ.

8

Jesutä äma kubä paräm ikek yäpäñ tägañkuk

Mak 1:40-45; Luk 5:12-16

¹ Eruk, Jesutä pom terak naniktä äpäñjirän ämawebe äbot pähap unitä iwatkuñ.

² Täñjirä äma kubä gisik paräm ikek unitä Jesuken kuñpäñ gukut imäpмок täñpäñ iwetkuk; Ekäni, gäk täñkentän namayän nadänpäñnä näk täga nepmanpi kudupi iret yän nadätat.

³ Ude yäwänä Jesutä keru gupi terak penpäñ yänkuk; Täga täñkentän gamayän. Paräm ño paorut! yäk. Ude yäwänä uterakgän gisik paräm u paorirä gupi tagawänpäñ säkgämän itkuk.

⁴ * Jesutä ude täñ imiñpäñ iwetkuk; Gäk imaka täñ gamitat ñonitänjo manbiñam äma nämö yäweren. Nämö, gäk päñku gupka Anutu täño bämop äma iwonjäre. Ude täñpäñ äneñi säkgämän itta Moses täño бага man iwatpäñ gupe kábäñi niked ijinjiri ämawebetä paräm tagakan yän api gabäñpäñ-nadäwä täreneñ yäk.

Jesutä epän watä äma kubä yäpäñ tägañkuk

Luk 7:1-10

⁵ * Eruk Jesu Kapeneam yotpärare-ken kumanä äronjirän komi äma kubätä Jesuken ahäñpäñ butewaki man ñode iwetkuk;

⁶ Ärowanina! Epän watä ämana komi pähap nadänpäñ kwäyähäneñ täñpäñ yotken pätak yäk.

⁷⁻⁸ Yäwänä iwetkuk; Näkä ärenkañ yäpa taganayän yäk. Ude iweränä komi äma unitä ñode iwetkuk; Ärowanina, näk äma täga uyaku yotna-ken täga kwen. Unita gäk ñogän itkanä mangän yänjiri kan tagawän! ⁹ Ude täga täñ namen yän nadätat. Imata, näk udegän, intäjukun ämanaye täño gämori-ken itkanä mani buramik täyat. Ba näk gämotna-ken komi ämanaye ätu itkanä. U kubäpäñ, Ku! yän iwerawä, man buramiñpäñ kwek. Ba kubä, Äbi! yän iwerawä, äbek. Ba epän watä ämana kubä, Epän ño tä! yän iwerawä u täñpek yäk.

¹⁰ * Man ude yänjirän Jesutä nadäwän inide kubä täñpäpäñ ämawebe iwarän täñkuño u ñode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Näk äma nadäkinik ärowani ñodewani Isrel komeken nanik kubä nämö kanpäñ nadäk täyat!

¹¹ * Unita ñode täwetat; Ämawebe mäyap guñ äbotken nanik uken-uken naniktä abäñpäñ Juda täño oraniye Abraham, Aisak, Jekop ukät Anutu täño kanjwat yewa gänañ ärawa pähapken bok api itneñ.

¹² * Upänkañ Juda ämawebe ätu Anutu täño kanjwat yewa gänañ äronañipäñ Anututä yäwat kireñpewän biñmäñ urani gänañ äpmonkañ konäm butewaki täñkanä meni api jiwätpeñ itneñ.

¹³ Ude yänpäñ komi äma u iwetkuk; Gäk kuyi. Nadäkinikka täño bureni ahäñ gamayän. Ude iwerirän uterakgän komi äma täño epän watä äma uwä tagañkuk.

Jesutä ämawebe mäyap yäpäñ tägañkuk

Mak 1:29-34; Luk 4:38-41

* 7:23: Sam 6:8; Mat 10:33, 25:41; Mat 13:41-42, 2Ti 2:19 * 7:29: Mak 1:22; Luk 4:32; Jon 7:46 * 8:4: Wkp 14:1-32; Mat 9:30; Mak 7:36; Luk 17:14 * 8:5: Jon 4:47 * 8:10: Mat 15:28 * 8:11: Sam 107:3; Luk 13:29 * 8:12: Mat 22:13, 25:30; Luk 13:28

14* Ude tãnjkañä Jesu Pitatä yot gãnañ äronpãñ kañkuk; Pita yepmani webe uwä gup kädäp käyãm tãnjkañ parirãn.

15 Kañpãñ Jesutä kerigãn injirirãn käyãm u paotkuk. Tãnjirãn webe uwä akuñpãñ Jesuta ketem gwet iminjkuk.

16 Tãñpãkañ bipãda ugãn ämawebe mäjäotä magãrani mäyap yãñ-yãkñat yãpmãñ Jesuken äbuñ. Äbã irirã, Jesutä mäjäo peñ yãwet-pewãn ämawebe yabã kätãñpeñ kuk tãñkuñ. Käyãm ikek imaka, kudup yãpãn tãgañkuñ.

17 Ude tãnjirãn profet Aisaiatä bian man ñode kudãn tãñkuko u bureni ahãñkuk;
Nintãño käyãm-käyãm ba komi komi kumãn niyomãgatpãñ yãpmãñ kuñkuk.

Ais 53:4

Jesu iwat-awat tãño man

Luk 9:57-62

18 Eruk, ämawebe mäyap unitä Jesu itgwãjinirã yabãñpãñ iwarãntãkiye ñode yãwetkuk; Eruk, gwãgu kukñi udude kãda kuna! yãk.

19 Ude yãwerãnã Baga man yãwoñãrewani äma kubätã abãñpãñä Jesu iwetkuk; Yãñpãñ-yãwoñãrek äma, gãkã deken kwayãñ yãñiwã nãk imaka, api gãwarãn täwet yãk.

20* Ude iwerãnã Jesutä iwetkuk; Ket nadãwi pewãkañ nãwaren. Imata, tom ägwãri u patpat bãgupi nikek. Barak udegãn, bukãni nikek. Upãñkañ Äma Bureni-inik iwarayãñ yãñ yãyan uwã patpat bãgupta wãyãkñek täyak.

21* Ude yãnjirãn iwarãn täwani kubätã Jesu iwetkuk; Ekãni, nadãñ naminiñiri nãk pãñku nana kumbãñpãñ äneñkañ mäden kañ gãwara yãk.

22 Yãwãnã iwetkuk; Ude nãmo! Nãk nãwarãn tãñjiri, kumbanitã kumbani noriye kañ äneñput.

Jesutä gwãgu kenta mäñit yãniñ bitnãñkuk

Mak 4:35-41; Luk 8:23-25

23 Eruk man ude yãñ paotpãñä Jesu iwarãntãkiye-kãt gãpe terak äronpeñ gwãgu kukñi udude kãda kuna yãñkañ kuñkuñ.

24* Kuntãko pengãn mäñit pãhap piãnjirãn gwãgutã tãñi tokãtpãñ gãpe gãnañ äpmonjkuk.

25 Jesu uwã gãpe mädeni kãda parirãn iwarãntãkiyetã yãwã kikuñurãnpãñ iwetkuk; Wãra! Ekãni, tãñkentãñ nimiwã! Gwãgu gãnañ äpmonayãñ tãkamãñ ño! yãk.

26* Yãwãwã Jesutä yãwetkuk; Imata umuntãkañ? Nadãkinikjin äreyãwani! Imata bãneppin bãrãñpeñ putãrekañ? Ude yãwetkañ akuñpãñ mäñit pãhap ba gwãgu tokãtkuko u yabãñ yãñpãñ yãniñ bitnãñpewãn kwikinik itkumãn.

27 Ude tãnjirãn kañpãñ iwarãntãkiyetã nadãwãtãk pãhap tãñpãñ yãñkuñ; Wãra! Äma ño jidewani? Mäñit kenta gwãgutã mani buramikamãn ño! yãñ yãñkuñ.

Jesutä äma mäjäotä magãrani yãpãn tãgañkuñ

Mak 5:1-17; Luk 8:26-37

28 Eruk kuntuñgãn gwãgu kukñi udude kãda Gadara komeken ahãñkuñ. Kome uken äma mäjäotä magãrani yarã, äma kumbani äneñpani-ken it tãñkumãnonik. Unitã komita tãnjirãn ämawebe umuntãñkañ uruñ kãdagãn yãrepmiteñ kuñ abãñ tãk tãñkuñonik.

29* Eruk yarã unitã Jesu kañpãñ bãrãñpeñ pãñku ahãñ iminppãñ kãhãn yãñpãñ ñode yãñkumãn; Ee! Anutu tãño ironji gãk jide tãñ nimayãñ abãtan? Gãk kadãninin nãmo tãreñjirãn komi nimayãñ ba abãtan?

30-31 Ude yãñpãñ ban uduken but äbot pãhap itkañ ketem nañ irirã yabãñkumãn. Yabãwãnã mäjäo, äma yarã u magãrani unitã Jesu butewaki man ñode iwetkuñ; But äbot itkañ udu yabãtan? Niwat kirewayãñ yãñpãñã niwat kireñpewi jopi-ken kunero. Niweri pãñku but äbot itkañ udu gãnañ äpmona yãk.

32 Ude yãwãnã Jesutä peñ yãwetkuk; Eruk kut! Yãwãnã äma yarã u yabã kätãñpeñ kumañ but gãnañ äpmonkuñ. But u gãnañ äpmonpãkañ but pãke unitã bãrãñpeñ kumañ geñi äriñpeñ gwãgu gãnañ äpmonpãñ kumãn moreñkuñ.

33 Ude tãnjirã äma but watãni irani uwã metãñpeñ kumañ yotpãrare-ken pãñku imaka umuri ahãñkuko unitãño biñami yãwetkuñ.

34 Yãwerãkañ ämawebe pãke u Jesu kakta yotpãrare uken naniktã äbuñ. Eruk äbã kañpãñä Jesu butewaki nadãñ niminppãñ kome ño peñpeñ ku! yãñ iwetkuñ.

9

Jesutä äma kubã yãpãn tãgañkuk

Mak 2:1-12; Luk 5:17-26

¹ * Jesu iwaräntäkiye-kät gäpe terak äronpeñ gwägu kukñi udude käda ini yotpärare-ken kuñkuñ.

² Kumañ päñku yotpärare-ken ahäñirä äma ätutä kwäyähäneñ täñpani kubä gärañ täñ yäpmäñ Jesutä itkuk-ken äbuñ. Yäpmäñ äbäñirä Jesutä äma u nadäkiniki näkken pekañ yäñ nadäñpänjä kwäyähäneñ täñpani u ñode iwetkuk; Nanakna, umuntäweno. Momika paotkan!

³ Jesutä man ude yäñirän Baga man yäwoñärewani äma ätu uken itkuño unitä nadäñpän yänpän-nadäk ñode täñkuñ; Wa! Äma ñonitä man Anututä yänañpän yäyak yäk.

⁴ * Ude yäñirä Jesutä nadäk-nadäki-ken yabäñpän ñode yäwetkuk; Bäneppin-ken imata nadäk waki u nadäkan?

⁵ Äma ño man jide iwerira bureni kwawak ahäñirän känayäñ? Momika peñ gamitat yäñ iweret ba Akumañ ku yäñ iweret?

⁶ * Eruk, in Äma Bureni-inik-ken momi peñ yämik täño kehäromi itak yäñ nadäkta ñode täñira kawut. Ude yäñpän äma kwäyähäneñ täñpani u iwetkuk; Aku! Patpat bägupka yäpmänkañ yotka-ken kuyi!

⁷ Ude iweränä äma u akumañ yori-ken kuñkuk.

⁸ Kuñirän ämawebe päke unitä u kañpän jäkjäk yänpän Anututä kehäromi udewani äma kerit terak peñ yämiñkuko unita wäpi yäpmäñ akuñpän iniñ oretkuñ.

Jesutä Matiyu ini iwaräntähta imagutkuk

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Jesutä Kapeneam yotpärare peñpeñ kuñtängän Matiyu kañkuk. Matiyu uwä takis monen yäpmäk-yäpmäk täño yot gänañ irirän kañpän iwetkuk; Gäk u peñpän näk näwat! yäk. Iweränä uterakgän mani buramiñpän akumañ iwatkuk.

¹⁰ Täñpän Jesu-kät ketem bok näna yänpän ini yot gänañ yäñikñat yäpmäñ äronkuk. Ude täñirän takis monen yäpani ämakät waki täñpani yäñ yäwerani äma ba Jesu iwaräntäkiye ukät penta itpän ketem nañkuñ.

¹¹ * Nañ irirä Parisi äma ätutä yabäñpän Jesu täño iwaräntäkiye ñode yäwetkuñ; Ai! Yäwoñärewani ämajin u imata takis monen yäpani ba äma wakiwaki täñpani-kät penta itpän ketem näyak?

¹² Man ude yäñirä Jesutä nadänpän ñode yäwetkuk; Yäpätagak ämatä äma tagaken epän nämo täk täkan. Käyäm ikek-kengän täk täkan.

¹³ * Anututä bian ñode yäñkuk; Imaka imaka näk naniñ oretta pek täkan unita gäripi nämo nadäk täyat yäk. Ämawebe bänep iron kädet iwat täkan unita uyaku gäripi-inik nadäk täyat. Eruk, in kuñkañ man yäñkuko unitäño mebari kañ nadäwä tärewut. Äma inita näk äma siwoñi yäñ nadäk täkan unita nämo äput. Ämawebe inita näk momi täñpani yäñ nadäk täkan unita yänpän äput.

Nakta jop itta Jesu iwet yabäñkuñ

Mak 2:18-22; Luk 5:33-39

¹⁴ * Kadäni uken Jon ude ärut yämani unitäño iwaräntäkiye ätutä Jesutä itkuk-ken äbänpän iwet yabäñkuñ; Ninkät Parisi ämatä Anutu nadäñ imiñpän kadäni ätuta nakta jop it täkamäñ. Upänkañ gäkño gäwarantäkaye udegän nämo täk täkan yäk. Imata kadäni kadäni ketem nak-nakgän täk täkan? Anututa nämo nadäñ imiñkañ udewä täk täkan ba?

¹⁵ * Ude yäñirä Jesutä man wärani ñode yäwetkuk; Äma ätu noripaki wäpi biñam ikek kubäkät oretoret terak kuñatkañ imata butewaki nadäñpän nakta jop itneñ? Nämoink! Täñpänkañ iwantä päbä äma uwä inñit yäpmäñ kuñirä uyaku noriyetä wäyäkñewä wawäpän butewaki nadänpän nakta jop itneñ yäk.

¹⁶ * Jesutä ude yänpän iniken man kudupi-kät Parisi äma täño man ukät bok nämo awähutneñ yänpän man wärani yarä ñode yäwetkuk; Äma kubätä tek wewani bipa yäñkañ tek moräk kodakipän tek wewani uterak täga nämo peñpän bipek. Ude täñkanä tek u äruänä tek kodaki unitä täpuri täñpänä biani yäpmäñ däñjewek.

¹⁷ Udegän, äma kubätä wain umeni api täñpanipän käbot tom gupipän täñpani biani kubä gänañ täga nämo piwek. Ude täñpänä wain umeni api täñpani unitäño kehäromitä täñpewän tom gupi käbot biani kehäromi nämo u tumänpän wain umeni ba käbori u bok jop awähutneñ. Unita wain umeni api täñpanipän käbot kodaki kehäromi gänañ piweko uyaku täga yäk.

Jesutä webe yarä yäpän tägañkuñ

Mak 5:21-43; Luk 8:40-56

18 Jesutä man ude yäj irirän käbeyä yot täŋo watä äma kubä wäpi Jairas unitä ahäŋpäj Jesu kaŋpäj gämorî-ken gukut imäpmok täŋpäj ñode iwetkuk; Äpetna apigän kumäntak yäk. Unita gäkä päŋku ketkatä injiriri äneŋi kodak taŋpäj akwän!

19 Ude iwetpäj imagurän yäpmäj kuŋirän iwaräntäkiye imaka yäwatkuŋ.

20-21 * Kuŋirä webe kubä käyäm mebarî kubä nîkek itkuk. Webe unitä nägät piŋ yäpmäj kuŋirän obaŋ 12 ude täŋkuk. Webe unitä Jesu mädeni-ken iwatpäj Jesu täŋo tekgän injirira käyämna paorän yäŋkaŋ päŋku mädeni-ken tekgän iŋitkuk.

22 Ude injirirän Jesu äyänutpäj webe u kaŋpäj ñode iwetkuk; Wanotna! Bänepka-ken oretoret pähap nadäsi! Nadäkinikka näkken peyan unitä gäk yäpän tägatan yäk. Ude iweränä webe unitäŋo käyämî paotkuk.

23-24 * Ude täŋkaŋ kuŋtängän Jairastä yotken ahäŋpäj nadäŋkuk. Yäŋtäbätet yäŋpäj konäm butewaki pähap täŋit äma ätu butewaki kap uhuwep terak piäŋit täŋirä yabäŋpäj Jesutä yäwetkuk; Peŋpeŋ akumaŋ kut! Webe gubaŋ u nämo kumak. Jop dämpon pätak yäk. Yäwänä kaŋ-mägayäŋkuŋ.

25 Ude täŋpäkaŋ yäj-yawat-pewän kudup akumaŋ kuŋirä webe gubaŋ unitä itkuk-ken uken äroŋkuk. Äroŋpänä kerigän injirirän akuŋkuk.

26 Täŋpänkaŋ unitäŋo biŋamtä komenî komenî kuŋat moreŋkuk.

Jesutä ämawebe ätukät yäpän tägaŋkuŋ

27 * Jesu yotpärare u peŋpeŋ kuŋirän äma dapuri tumbani yarätä gera ñode yäŋtäŋ iwatkumän; Devit orani! Butewaki nadäŋ niminpäj täŋkentäŋ nimi! yäk.

28 Yäwän nadäŋkaŋ Jesu yot kubä gänaŋ äroŋkuk. Äro irirän äma yarä unitä äbänä Jesutä yäwet yabäŋkuk; Dapunjek yäpä tägakta kehäromi pat namitak u nadäkinik täkamän? Yäweränä iwetkumän; Ei, nadäkinik täkamäk.

29 * Yäwänä dapuri-ken yepmäŋitpäj yäwetkuk; Nadäkinikjek täŋo bureni ahäŋ tamän!

30 * Ude yäŋirän dapuri ijiwän kuŋkuŋ. Dapuri ijiwän kuŋirä Jesutä yäniŋ bitnäŋpäj yäwetkuk; Täŋ tamitat ŋonita äma kubä iwetdeŋtawä!

31 Ude yäwetpäj yäniŋ bitnäŋkuko upäŋkaŋ mani nämo buramiŋkaŋ manbiŋam u yäŋahäŋpewän yäpmäj komenî komenî kuŋatkuŋ.

32 Ude täŋpäj yepmaŋpän äma yarä u kuŋirän äma ätutä äma mäjotä magät-pewän man nämo yäwani kubä Jesuken yäj yäpmäj äbuŋ.

33 * Äbäŋirä Jesutä mäjo äma magärani u iwat kireŋ imänkaŋ äma u man yäŋkuk. Äma unitä man yäŋirän ämawebe päke itkuŋo u kaŋkaŋ kerî inpäj yäŋkuŋ; Imaka ñodewani Isrel komeken nämo ahäŋirän kaŋpäj nadäwani yäk.

34 * Ämawebetä ude yäŋirä Parisi ämatä ñode yäŋkuŋ; U uwä mäjo täŋo intäjukun ämatä kehäromi iminirän mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

Jesutä ämawebe yabäŋpäj butewaki nadäŋkuk

35 * Täŋpäj Jesu yotpärare taŋi täpuri kudup kuŋatkuŋ. Kuŋatkaŋ käbeyä yot ini-ini äroŋpäj Anututä intäjukun it yämiŋirän gämoriken irit täŋo Manbiŋam Täga u yäwetpäj yäwönärek täŋit, paräm käyäm mebarî mebarî nîkek yäpän tägaŋit täŋkuk.

36 * Ude täŋkaŋ ämawebe päke u yabäŋpäj butewaki nadäŋkuk. Ämawebe uwä nanak kodäŋani bumîk, kehäromini nämo, nadäwätäk terak kuŋarirä yabäŋkuk.

37 * Yabäŋpäj iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Epän taŋi kubä ahäŋ niminirän käyat yäk. Epän it yäpmäj kukaŋ-ken uken ketem ahäŋ-bumbum täkaŋ. Upäŋkaŋ ketem u yäpmäkta epän äma yarägän.

38 Unita epän mähe-mi-ken yäŋapaŋirä ketem gämäneŋ itkaŋ u yäpmäkta epän äma ätukät kaŋ pewän äbut.

10

Jesu iwaräntäkiye täŋo wäpi tawaŋ

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

1 * Jesutä iwaräntäkiye 12 u yäj-yäŋat päbä kubä-kengän yepmaŋpäj mäjo yäwat kirekta ba käyäm paräm mebarî mebarî nîkek yäpän tägakta kehäromi yämiŋkuŋ.

2-4 Iwaräntäkiye 12 unitäŋo wäpi tawaŋ ñode;

Kubä Saimon, wäpi kubä Pita.

Kubä Andru, Saimon monäni u.

Yaräwä Jems kenta Jon, Sebedi nanakiyat u.

* 9:20-21: Mat 14:36 * 9:23-24: Jon 11:11 * 9:27: Mat 20:29-34 * 9:29: Mat 8:13 * 9:30: Mat 8:4 * 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * 9:35: Mat 4:23; Mak 1:39 * 9:36: Mat 14:14; Nam 27:17, 1Kn 22:17; Ese 34:5 * 9:37: Sek 10:2; Mak 6:34; Luk 10:2 * 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1

Kubä Filip.
 Kubä Batorom.
 Kubä Tomas.
 Kubä Matiyu, takis monej yäpani u.
 Kubä Jems, Alfias nanaki.
 Kubä Tadius.
 Kubä Saimon Selot.
 Kubä Judas, Kariot komeken nanik, Jesu iwan keru terak penjukuo u.

Jesutä iwaräntäkiye epän man yäwetkuk
Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ ✧ Ude tänpäj Jesutä äma 12 u epän man ñode yäwetkañ yäniñ kireñpewän kuñkuñ; In kuñkañ guñ ämawebe äbotken ba Samaria yotpärare it yäpmäj kukañ-ken u kuneñtawä.

⁶⁻⁸ ✧✧ Isrel äma äbot kodäjani bumik, watä ämani nämo, itkañ ukengän kuñkañ man ñode yäñahäñpäñ kañ yäwerut; Nadäwu! Anututä intäjukun itkañ yabäj yäwat epän täñpayäj täko u keräp täyak. Ude yäwerit, käyäm nikek yepmanpä tägañjit, paräm mebari mebari nikek komi nadäj itkañ u yäpä tägañjit, mäjo yäwat kireñjit ba äma kumbani yäpmäj päñaku yepmanjit kañ täk täñput. Epän u täkta kehäromi jop tamitat, gwäki nämo unita in udegän täñkentäk epän u gwäki nämo, jop kañ täñtäj kut.

⁹⁻¹⁰ ✧✧ Kuroñjin ärärani ba ähottaba nämo yäpneñ. Moneñ nämo yäpmäj kuneñ, yäk imaka nämo yäpneñ. Ba tek yarä nikek nämo yäpneñ, gupjin terak itkañ unitagän kañ kut. U imata, epän täñayäj täño unitäño kowata täga täñkentäj taminäñi.

¹¹ In yotpärare kubäken ahäñjirä äma kubätä yori-ken yäj-täkñat yäpmäj ärowänä ugän itpäñ epän täñ paotpäñ kome kubäken kañ kut.

¹² ✧ Täñpäkañ äma kubä täño yot gänañ äronkañä yot mäheñi u ñode kañ iwerut; Anutu täño bäneñ iron gäkken pat täyon! ¹³ Ude iwerirä not täñ taminjirän intäño man unitä uken bureni api ahäñ imek. Upäñkañä not nämo täñ taminjirän man iwetnayäj täkañ unitä uken bureni nämo api ahäwek.

¹⁴ ✧ Äma kubä ba ämawebe yotpärare kubäken naniktä not nämo täñ taminjirä ba intäño manta gaña tawäwä mäde ut yämiñpeñ kañ kut! Täñpäkañ ämawebe uken naniktä momi nininken pätak yäj nadäka kugun kuroñjin terak nanik pewä manpäpeñ kañ kut.

¹⁵ ✧ Näk bureni täwetat. Kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare udeuwani-ken naniktä kowata Sodom Gomora naniktä yäpnayäj täño u irepmiñpäñ ärowani pähap api yäpneñ.

Bäräpi mebari mebari api ahäneñ
Mak 13:9-13; Luk 21:12-17

¹⁶ ✧ Ude yäñpäñ yäñkuk; In nadäkañ? Iwan bämöpi-ken taniñ kiretat yäk. Äñ komitä but nanak däpmäñpäñ näk täkañ in udegän api tadäpmäñpäñ näneñ. Unita in ket kañiwatpäñ nadäñjit kañ kuñjarut. Upäñkañ bäneñ kwini terak kuñatpäñ waki kubä täkta nämo nadäneñ.

¹⁷ ✧ Bureni, in watäni ket itpäñ kañ kuñjarut! Äma ätutä manken tepmanjit käbeyä yot gänañ kadätä api tadäpneñ.

¹⁸ ✧ Ba ugän nämo, näka nadäkinik täk täkañ unita tämagut päñku kome täño kañiwat äma ba intäjukun äma injamiken api tepmaneñ. Tepmanpäpäñ intäjukun äma u ba ämawebe guñ äbotken nanik u näkño manbinjam api yäwetneñ.

¹⁹ Kadäni uken yäj-täkñat yäpmäj manken kuñjirä man jide yäwetnayäj nadäñkañ nadäwätäk nämo täneñ. Kadäni uken man ahäj taminjirän nadäñpäñ ugänpäñ yäwetneñ.

²⁰ ✧ Täñkañ man yänayäj täño uwä injinken man nämo, u Nanjin täño Munapiktä bäneñjin-ken peñjirän api yäñahäneñ.

²¹ ✧ Täñpäkañ kadäni uken ämatä ñode api täneñ; Tuänitä monäni iwan keru-ken peñjirän kumäj-kumäj api utneñ. Ba naniyetä nanakiye udegän api täneñ. Ba äperiye nanakiyetä miñjiye iwan täñ yämiñpäñ manken yepmanjirä kumäj-kumäj api däpneñ.

²² ✧ Täñpäkañ in näka nadäkinik täñpäñ näwat täkañ unita ämawebe mäyaptä inta kokwawak api nadäj tamineñ. Upäñkañ äma kubätä gwäk pimiñpäñ näkño man nämo peñkañ yäpmäj kuñarayäj täko uwä tärek-tärek kadäni-ken näkñata binjam api yäpet.

✧ **10:5:** Apos 13:46 ✧ **10:6-8:** Jer 50:6; Mat 15:24 ✧ **10:6-8:** Apos 20:33 ✧ **10:9-10:** Luk 10:4 ✧ **10:9-10:** Nam 18:31; Luk 10:7, 1Ko 9:14, 1Ti 5:18 ✧ **10:12:** Luk 10:5-6 ✧ **10:14:** Luk 10:10-12; Apos 13:51, 18:6 ✧ **10:15:** Mat 11:24; Jud 7 ✧ **10:16:** Luk 10:3; Jon 10:12; Apos 20:29; Rom 16:19 ✧ **10:17:** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; Luk 21:12-15 ✧ **10:18:** Apos 25:23, 27:24 ✧ **10:20:** Jon 14:26, 1Ko 2:4 ✧ **10:21:** Mai 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 ✧ **10:22:** Mat 24:9,13; Mak 13:13; Luk 21:17; Jon 5:18-21

23 ✧ Tānpān yotpārare kubāken kuñirā tadāpmānpān tāwatkierek tānpāwā yotpārare kubāken metāpneñ kuneñ. Nāk bureni tāwetat. Isrel kome pat yāpmān kuyak u nāmo kuñarā tārenjirān Āma Bureni-inik api ahāwek yāk.

24 ✧ Ude yānpān yānkuk; Jide nadākan? Netātā intājukun itak? Yāwoñārek āmatā intājukun itak ba nanakiyeta intājukun itkan? Bureni, yāwoñārek āmatā intājukun itak! Ba netātā intājukun itak? Epān māhemitā intājukun itak ba epān āmaniyeta intājukun itkan? Bureni, epān māhemitā intājukun itak.

25 ✧ Unita yāwoñārek āmata waki tān imineño uwā, nanakiyeta udegān tān yāminjirā ñode nadāneñ; Tāga! Ekāninin udegān āworekamān yāñ nadāne. Tānpākan Bilisibap yāñ nāwetkuño unita imata nāwarāntāknaye in man waki nāmo api tāwetneñ? Nāmo, u man wakiinik api tāwetneñ yāk.

Netāta umuntāne?

Luk 12:2-7

26 ✧ Unita in āma udewanita nāmo umuntānkan nākño man kwawak yāñahāneñ. Imaka tāñ-yejāmbani pātak u wari nāmo api pārek. Anututā api tāñkwawā tāwek. Ba imaka kābop itak u wari nāmo api irek. Kwawak api pewek.

27 Jiap man niningān itkan tāwet tāyat u āma ābot gānañ kwawakgān kan yāñahāwut!

28 ✧ In āmata nāmo umuntāneñ. Āma uwā gupjingān tāga awāhutneñ, upānkan mājōjin utta api tānpā waneñ. Unita in Anutu kubā unitagān umuntāneñ. Unitā uyaku āma tāño gupi bok, mājoni bok tāga awāhurek.

29 Bureni tāwetat; Āmata nāmo umuntāneñ. Anututā watā sākgāmān it tamik tāyak. Unita pakup barakta nadāwut. Barak u āpani-inik, biñami nīkek nāmo upānkan Nanjintā udewanita ket yabāñ yāwat tāyak. Kuñat-kuñari ba kumāk-kumāki yabānpān-nadāk tāyak.

30-31 ✧ Upānkan Anututā inta gāripi nadāk tāyak uwā pakup barakta nadāk tāyak u irepmitak unita tāga nāmo tepmanpek. Gwākjin pujin jide itkan u kudup nadāk tāyak. Unita imaka kubāta nāmo umuntāneñ.

Jesu wāpi yāñahākta nāmo umuntāneñ

Luk 12:51-53, 14:26-27

32 Man ude yānpān āneñ ñode yānkuk; Āma kubātā āmawebe injamiken nāk Jesuta nadākinik tāñ imitat yāñ yāwayāñ tāko uwā nākā udegān Nana kunum gānañ nanik u injamiken āma uwā nākñata biñam yāpmāntat yāñ api yāñahāwet.

33 ✧ Tāñ, āma kubātā āmawebeta umuntānpān nāk Jesuta nāmo nadātāt yāñ yāwayāñ tāko uwā nākā udegān Nana kunum gānañ nanik u injamiken āma ñonita nāmo nadātāt yāñ api iweret.

34 In nākā ñode nāmo nadāneñ; Uwā kome terak bānep kwini pewān ahākta āpuk yāñ nāmo nadāneñ. Nāk bānep kwini pewa ahākta nāmo āput. Nāmoinik! Nāk komen āmawebe bāmopiken duñ-wewek pewa ahākta āput.

35-36 Nāk āmawebe yāpmāñ danikta āpuro unita man ñode profet biani kubātā kudān tāñkuko u bureni api ahāwek;

Yanani yarā duñ-wewek api tādeñ, ba yamini yarā udegān api duñ-wedeñ.

Ba yanābeki yarā duñ-wewek api tādeñ.

Ba āma kubā iniken noriyeinik-tā iwan api tāñ imineñ.

Mai 7:6

37 ✧ Ba āma kubāwā miñi nanita gāripi tāñ nadāñ yāmiñkan nākā tāpuri nadāñ namayāñ tāko uwā āma udewani nākā biñam nāmo api tāñpek. Tānpākan meñ ba nan kubātā āperiye nanakiyeta gāripi tāñ nadāñ yāmiñkan nākā tāpuri nadāñ namayāñ tāko uwā nākā biñam nāmo api tāñpek.

38 ✧ Ba kubātā nākā komi pāya kwakāp terak nadāwayāñ tāro udegān nadākta umuntānpān nāmo nāwarayāñ tāko uwā nākā biñam nāmo api tāñpek.

39 Ba kubātā kome terak irit kuñat-kuñatta gāripi nadānpāñ nadākinik tāñpeñ kuñarayāñ tāko uwā irit kehāromi nāmo api kan-ahāwek. Tāñ, kubātā nākā nadākinik tāñ namīnpāñ kome ñonitāño irit kuñat-kuñat māde ut imayāñ tāko uwā irit kehāromi api yāpek.

40 ✧ Tānpākan āma kubātā orañ tamayāñ tāko uwā nāk udegān api orañ namek. Ba nāk orañ namayāñ tāko uwā nāk naniñ kireñkuko u udegān api orañ imek.

41 Tāñkan kubātā Anutu tāño man yāñahāwani āma kubātā nadāñ imayāñ tāko uwā gwāki Anutu tāño man yāñahāwani āmatā yāpmāk tākan udegān api yāpek. Tānpākan āma kubātā āma siwoñi kuñarani kubā kan-ahānpāñ ñode nadāwek; A! Āma uwā siwoñi kuñarani unita

✧ **10:23:** Mat 16:28 ✧ **10:24:** Luk 6:40; Jon 13:16, 15:20 ✧ **10:25:** Mat 9:34, 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ✧ **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17 ✧ **10:28:** Jem 4:12 ✧ **10:30-31:** Mat 6:26, 12:12 ✧ **10:33:** Mak 8:38; Luk 9:26, 2Ti 2:12 ✧ **10:37:** Lo 33:9 ✧ **10:38:** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Luk 17:33; Jon 12:25 ✧ **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

tānjentānj ima yānj nadāwek. Āma ude nadāwayānj tāko uwā gwāki āma unitā yāpayānj tāko udegān api yāpek.

42 ✧ Nāk bureni tāwetat. Āma kubātā nāwarāntāknaye āpani-inik kubā kañ-ahānjpānj U Jesu tāño iwarāntāki kubā yānj yānjpānj ume gwetpānj imayānj tāko uwā gwāki tāga api yāpek.

11

Jontā Jesu tāño mebāri nadākta man pewān kuñkuj
Luk 7:18-35

1 Jesutā iwarāntākiye 12 epān man ude yāwerān tārenjirān kome u penpej Anutu tāño man yāwetpānj yāwojārek tānjpayānj yotpārare ātu tuān ittānj kuñkuj-ken uken kuñkuk.

2 ✧ Kuñjirān Jon ume ārut yāmani uwā komi yotken itkañ Jesutā epān tāk tānjkuo u biñam nadānjku. Biñam u nadānjpānj iniken iwarāntākiye yāwet-pewān pānjku Jesu iwet yabāk ñode tānjkuj;

3 ✧ Ābākta biñam yāwani uwā gāk ño ba? Ba kubāta itsāmne? yāk.

4 Ude iwet yabāwāwā Jesutā ñode yāwetkuk; Inā āyānjtpānj pānjku imaka nadānjit kanjit tākan ño, unitāño manbiñam pānjku Jon kañ iwerut.

5 ✧ Āma dapuri tumbani āneñi ijiwā kuk tākan. Kwāyāhāneñ tānjpani āneñi tāganpej kuñjat tākan. Parām wakiwaki tokñewani tāganpānj gupi dudum tak tākan. Ba jukuni tānguj tāwani nadāwā tumāk tākan, ba kumbani kodak tañpānj akumañ kuk tākan. Ba āma jāwāri-jāwāri Manbiñam Tāga u yāwera nadāk tākan.

6 ✧ Ba āneñi kubā ñode kañ iwerut; Āma nāka yānjpānj nadākiniki nāmo pewā putārek tākan uwā bānep oretoret terak kuñjat tākan yāk.

7 ✧ Ude yāwerānkañ Jon tāño iwarāntākiye u āneñi āyānjtpēj kuñjirā Jesutā āmawebe ābot pāke u Jon tāño tāktāki ba kuñat-kuñarita manbiñam ñode yāwetkuk; Jon kome jopi-ken irirān kānayānj nadānjpānj kuñkujo u āma jidewaniipānj kānayānj kuñkuj? Pidām enjini bumik, mānittā piāñpewān wareñ-wareñ tāk tākan, āma udewani kānayānj kuñkuj?

8 Ba ima kānayānj kuñkuj? Āma tek sākgāmān tānjpani kāwep? Ude nāmo! Āma udewani uwā āma wāpi nīkektā yot gānañ it tākan.

9 ✧ Unita nāwerut! Āma jidewani u kānayānj kuñkuj? Profet kubā kāwep kānayānj kuñkuj? Bureni, profet kubā kañkujo upānkañ Jon uwā profet inipārik kubā.

10 ✧ Tāñkañ Anutu tāño man ñode kudān tāwani uwā Jontā kudān tāwani;

Nāñjo biñam yāñahāwani āma kubā ño yāk.

Intājukun kādet tāwit gamikta api inij kirewet yāk.

Mal 3:1

11 Unita nāk bureni tāwetat; Jon tāño wāpi biñamtā āma it yāpmānj ābuño unitāño wāpi biñam yārepmit moretak. Upānkañ āmawebe āpani Anututā intājukun it yāmiñpānj yabānj yāwat tāyak unitāño wāpi biñamtā Jon tāño wāpi biñam irepmitak.

12 ✧ Jon intājukun ābā Anututā yabānj yāwat epān tāk tāyak unitāño manbiñam yāñahānj yāpmānj ābuk. Apiño udegān nāhā manbiñam ugānpānj yāñahāk tāyat. Upānkañ āma waki ātutā mannata bitnānjpānj Anutu tāño kañiwat yewa gānañ āronpānj itta kādet ukāt-pipinayānj tāk tākan.

13 Moses ba Profet biani kuduptā manbiñam ñode yāñahānj yāpmānj ābuñ; Anutu tāño iwoyāwani āma ahānjpānj Anutu tāño yabānj yāwat epān api yāput pewek yāk. Manbiñam u yāñahānj yāpmānj abāñtāko Jonken tārenjuk.

14 ✧ Ba man kubā ñode yāñahānjkuj; Profet kubā Elaija udewani api ahāwek! yānj yānjkuj. Unita nāk man tāwetat ño nadākinik tāñput! Profet Elaijatā ābākta yāñkujo uku Jon ābātak ño.

15 Āma jukuni nīkektā nāñjo man ño ket nadāwut! yāk.

16 Āmawebe ābot itkañ ñonita jide yāwet? Uwā ironjroni tāñoret bāgup-ken itkañ kowat yāwān ñode tāk tākan ude bumik;

17 Niwerā oretoret kap tenjitna gukut nāmo tokāt tānjkuj.

Ba niwerā butewaki kap tenjitna, konām nāmo kotkuj yānj yāk tākan.

Tāñpākañ in uwā udewani, nakāk siwoñi kubāgān nāmo penkañ ñode tānjkuj;

18 ✧ Jon uwā ābānkañ ketem āma ātutā nak tākan ude nāmo nañkuk ba wain ume imaka, nāmo nañkuk. Tāñjirān intā kañpānj yāñkuj; U mājotā kotawani!

19 ✧ Tāñ, Āma Bureni-iniktā ābānjpānj ketem nañit wain ume nañit tānjkuj. Tāñjirān intā kañpānj yāñkuj; Āma ño kawut! Nak āmānj tānjpani! yāk. Uwā āma waki-waki-kāt takis monēj yāpani tāño noripaki! yānj yānjkuj. Upānkañ in nāmo nadāwā tumbākañ ude yāk tākan. Āma

✧ 10:42: Mat 25:40 ✧ 11:2: Mat 14:3 ✧ 11:3: Mal 3:1 ✧ 11:5: Ais 35:5-6; Ais 61:1 ✧ 11:6: Mat 13:57, 26:31

✧ 11:7: Mat 3:5 ✧ 11:9: Luk 1:76 ✧ 11:10: Mak 1:2; Jon 3:28 ✧ 11:12: Luk 16:16 ✧ 11:14: Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 ✧ 11:18: Mat 3:4 ✧ 11:19: Mat 9:14

yarä unitä Anutu täño nadäk-nadäk siwoŋi iwatpäj täk takamän. Täñpakaŋ nadäk-nadäk u iwatpäj täktäki siwoŋitä Anutu täño nadäk-nadäk kwawak pewän ahäñjirän ämawebetä kañpäj nadäwä bureni api täneñ yäk.

Bänepi nämo sukurewanita umun man

Luk 10:13-15

²⁰ Kadäni uken Jesutä yotpärare ätuken epän täñit kudän kudupi imaka täñit täñ yäpmäj äbäñjirän kañpäj bänepi nämo sukurenkuŋo unita yabäj yäñpäj ñode yäñkuk;

²¹ * Wa! Korasin nanik in, ba Betsaida nanik in komi api nadäneñ! Inken kudän kudupi täk täñkuro udegän Tire Sidon ämawebe, Anututa nämo nadäwani u ahäj yämiñkuk yäwänäku mominita yäñpäj konäm butewaki täñpäj bänepi bian sukurewäm!

²² * Unita bureni ñode täwera nadäwut; Ämawebe yäpmäj danik-danik kadäni pähapken Tire ba Sidon ämawebe kowata ahäj yämayäj täko u irepmitpäj inä ärowani-inik api kañ-ahäneñ!

²³ * Täñ, Kapeneam nanik inä, Anututä kunum gänañ api yäñnikŋat yäpmäj ärowek yäj nadäkañ? Wära! Nämoinki! In kumäj-kumäj komeken api äpmon moreneñ. Näkä kudän kudupi inken täk täñkuro u Sodom komeken ahäjku yäwänäku ämawebe momini penjirä Anututä kome nämo awähurän. Nämo, pen kadäni käroñi it yäpmäj kuk täyek.

²⁴ * Unita Juda äma in ñode täwera nadäwut; Kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare udewani-ken naniktä kowata waki ärowani api yäpneñ. In Sodom naniktä yäpnayäj täño u irepmitpäj ärowani pähap api yäpneñ.

Näkken äbäñpäj itpäj-nadäk kañ täñput

Luk 10:21-22

²⁵ * Kadäni uken Jesutä nani ñode iwetkuk; Nana, kunum kenta kome täño mähe mi gäka bänep täga nadäj gamitat. Imata, gäk manka biñam täño mebari äma kome täño nadäk-nadäk ärowani nikekta käbop peñ yämik täyan. Täñ, äma äpanita täñ-kwawatan yämik täyan.

²⁶ Nan, gäkña ude kañ ahäwän yäj nadänkuno udegän ahätak yäk.

²⁷ * Ude yäñpäj ämawebe päke u ñode yäwetkuk; Nana uwä imaka kumän-tagän näk ketna terak peñ moreñkuk. Täñpakaŋ äma kubätä Anutu täño nanaki näka täga nämo nadäwän tärek täkañ. Nämo, Nana kubä-tägän mebarina nadäwän tärek täkañ. Ba äma kubätä ini Nana täño mebari u nämo nadätäk. Nämo, nanaki näkña-tägän nadätat. Täñ, Nanaki näkä äma ätuta Nana täño mebari yäwoñärewayäj yäñpäjä yäwoñäreñjira Nana täño mebari täga nadäneñ.

²⁸ * Jesutä ude yäñpäj äneñi ñode yäwetkuk; Ämawebe in bäräpi kotañkañ nadäwätäk pähap täk täkañ uwä näk-kengän äbut! Näkken äbäñjirä bäräpi ketäreñ tamijira itpäj-nadäk täkot.

²⁹⁻³⁰ ** Näkken äbäñkañ epän tamakañ u bok täñpäj uyaku näkño mebarina nadäwä tärenayäj. Näk orakorak mähe mi, näk bänep kwini ba äpani kuñat täyat. Näkken äbäñpäjä nadäwätäk ikek nämo api kuñatneñ. Bureni, epän ketjin-ken pek täyat u pipiri nämo yäk.

12

Jesu uwä Sabat täño mähe mi

Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11

¹ * Eruk Sabat kadäni kubäken Jesu inikät iwaräntäkiye säguom epän gänañ kuñatkuñ. Kuñattängän iwaräntäkiyetä nakta yewäwä säguom wenpäj nañkuñ.

² * Wenpäj nañjirä Parisi äma ätutä u yabäñpäj Jesu iwetkuñ; U kawut! Orekirit kadäni-ken gäwaräntäkayetä epän täkañ uwä nämo tänañpäj täkañ. U nintäño бага man irepmitpäj täkañ yäk.

³ * Iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ude nämo! Bian oranin Devit u noriye-kät nakta yewäpäj täñkuñ unitäño manbiñam Anutu täño man terak nämo daniñpäj nadäk täkañ?

⁴ * Üwä ñode täñkuñ; Devit u noriye-kät Anutu täño man yot gänañ äronpäj käreğa kudupi yäj yäwani u yäpmäñpäj nañkañ noriyeta imaka, yämän nañkuñ. Täñkañ käreğa uwä bämpop äma-tägän nänañpäj nañkuñ. Äma jopitä udewani nakta yäjiwäranu upañkañ Devit u noriye-kät nañkuñ.

⁵ * Täñpäj in Baga man terak kudän täwani ñode imaka nämo daniñpäj nadäk täkañ ba? Bämpop äma uwä Sabatken kadäni kadäni kudupi yot gänañ äronpäj Sabat täño бага irepmitpäj epän täk täkañ. Baga irepmit täkañ upañkañ waki täk täkañ yäj nämo yäwet täkañ.

⁶ * Unita näkä ñode täwera nadäwut; Inamjin-ken itat ñonitä kudupi yot irepmitat.

* **11:21:** Jna 3:6 * **11:22:** Ais 23; Ese 26:1-28:26; Jol 3:4-8; Amo 1:9-10; Sek 9:2-4 * **11:23:** Ais 14:13-15; Stt 19:24-28

* **11:24:** Mat 10:15; Luk 10:12 * **11:25:** 1Ko 1:26-29 * **11:27:** Mat 28:18; Jon 3:35, 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18, 10:15

* **11:28:** Jer 31:25 * **11:29-30:** Jer 6:16 * **11:29-30:** 1Jo 5:3 * **12:1:** Lo 23:25 * **12:2:** Kis 20:10 * **12:3:**

15ml 21:1-6 * **12:4:** Wkp 24:5-9 * **12:5:** Nam 28:9-10 * **12:6:** Mat 12:41-42; Luk 11:31-32

7 * Anututä man kubä yänjkuko uwä ñode kudän täwani;
Gupe ijik-ijik näk nanij oretta pek täkañ unita gäripi nämö nadäk täyat.

Ämawebetä bänep iron kädet iwarirä unita uyaku gäripi-inik nadäk täyat. Hos 6:6

In man u nadänpän yäwänäku näwaräntäknaye momini nämö ño man nämö yäweräm.

8 * Nadäkañ? Äma Bureni-inik uwä Sabat täño mäheми.

Jesutä Sabat kubäken äma kubä yäpän tägañkuk

9-10 * Ude yänpän penpen kuman käbeyä yot gänañ äronpän äma kubä keru kukni tängurän täwani uken irirän kañkuk. Kawänä Juda täño ekäni ätutä Jesu u goret kubä tänpän kañpän manken tena yänkañ iwet yabänkuñ; Sabat kadäni-ken äma kubätä käyäm ikek yäpän täganeño u бага irepmirek ba nämö irepmirek?

11 * Ude yänjirä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Jide? Inken nanik kubätä yawaki tepi kubätä awan gänañ äpmonjirän Sabat unita yänpän kañäwaräkuk täñpek? Nämö, topmänpän wädäwek!

12 Täñkañ yawak uwä imaka jopi udewani. Äma uyaku bureni. Unita Sabat kadäni-ken täñkentäk epän uwä täga tänpän.

13 Ude yänpän äma keru tängurän täwani u iwetkuk; Ketka täñ-siwonça! yäk. Ude iweränä keru täñ-siwon täñjirän tägañpän keru kukni täga udegän itkuk.

14 * Täñjirän Parisi ämatä u kañpän penpen päñku käbeyä tänpän Jesu kañ utna yän yänpän man topuñ.

15 * Tänpäkañ Jesu Baga man nadäwanitä man topuño u nadänpän kome u penpen kubäken kuñkuk. Kuñjirän ämawebe mäyap iwarän täñkuño u gänañ käyäm ikek u kudup yäpän tägañkuñ.

16 * Ude tänpän ämawebe päke unitä mebärini yänjahäta yäjiwät-inik täñkuk.

17 Ude täñjirän Profet Aisaiatä man bian ñode kudän täñkuko u bureni ahäñkuk;

18 * *Nowä epän ämanata näkña iwoyänkut yäk.*

Nowä näñjaken bänepna gämäni. U kañpän gäripi nadäk täyat.

Uterak Munapikna pen ima täñkentän iminjirän ämawebe Anutu täño äbot nämö tänpäni kuduaptagan näkña kädet siwonji iwatta yäwetpän yäwonjäreke api täñpek.

19 *Uwä yänjawät-awät ba yabänj kärkeñek nämö api täñpek. Ba mani kotäk kädet minjin-minjin gera yänpän yäk täñjirän nämö api nadänej.*

20 *Bänep kwini terak api kuñarek.*

Uwä tepärañ kujat pidämi kubä nämö tokäreke ba kädäp täpuri iñjirän nämö däpän kumnej.

Tänpäkañ epäni täñ yäpmän kuñjirän kädet siwonji säkgämän api ahänj morewek.

21 *Tänpän ämawebe äbot nämö tänpäni kuduaptagan bänepi wäpi binjam terakgan api wohutnen yäk. Ais 42:1-4*

Jesu mäjotä magärrirän epän täk täyak yän iwetkuñ

Mak 3:22-30; Luk 11:14-26, 12:10

22 * Tänpäkañ kadäni uken äma kubä mäjotä magärani kubä Jesuken yäpmänj äbuñ. Äma uwä mäjotä magärrirän dapuri tumbänpän guñ täñkuk. Guñ tänpän man imaka, nämö yäk täñkukonik. Eruk äma upän Jesuken yäpmänj äbäkañ yäpän tägañ-pewän dapun iñjit man yänjit täñkuk.

23 Ude täñjirän ämawebe päke itkunjo u kañpän kikuñpänj jäkjäk yänkuñ. Tänpänj yänkuñ; Wära! Dedit täño orani äbäka yänkuño ukenjo ño käwep yäk.

24 * Ude yänjirä Parisi ämatä nadänpänj ñode yänkuñ; Jop yäkañ! Mäjo täño äma ekäni wäpi Bilisibap unitä magärrirän mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

25 Ude yänjirä Jesutä bänepi-ken yabänpän-nadänkañ yäwetkuk; Man wärani kubä täwera nadäwut; Äbot kubätä duñ-wewek tänpänä kehäromi itneñ ba nämö? Nämö! Ba yotpärare kubätä duñ-wewek tänpäwä tägawek ba nämö? Ba ini buaptä duñ-wewek tänpänj ämik tänpäwä tägawek? Nämoinik!

26 Unita ñode täwetat; Satantä iniken ämaniye yäwat kirewewo uwä jide tänpänj Satan täño äbot kehäromi nikek irek? U täga nämö irek!

27 Intä Näkä Satan täño kehäromi terak mäjo yäwat kirek täyat yän näwetkanj upänkañ näkä ude bureni täyat u tänpäwä intäño ämajiyetä netä wäpi terak mäjo yäwat kirek täkañ? Satan täño wäpi terak yäwat kirek täkañ yän täga nämö yäneño unita jop täñ-näkñatkañ unitäño mebäri kwawak ahätak!

28 * Näk Anutu täño Munapiktä täñkentän namiñjirän täk täyat unita ñode nadänej; Anututä intäjukun it yämiñjirän gämoriken irit täño bureni inken ahätak ño.

* 12:7: Hos 6:6; Mat 9:13 * 12:8: Mat 8:20 * 12:9-10: Luk 14:3 * 12:11: Luk 14:5 * 12:14: Jon 5:16

* 12:15: Mak 3:7-10 * 12:16: Mat 8:4; Mak 3:12 * 12:18: Mat 3:17 * 12:22: Mat 9:32-33 * 12:24: Mat 9:34, 10:25 * 12:28: Apos 10:38, 1jo 3:8

²⁹ ✧ Nāk Satan tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpāk tāyat unitāŋo man wārani kubā ŋode tāwera nadāwut; Āma komi kubā yori gānaŋ irirān āma kubātā siwani yāŋkaŋ pāro tuŋumi tāga yomāgarek? Nāmo! Āma komi u bāyaŋ injitpāŋ yentā kerī kuroŋi pādāt tāŋpāŋ penkaŋ uyaku tuŋumi tāga yomāgarek.

³⁰ ✧ Nadākaŋ? Āma not nāmo tāŋ namik tākaŋ uwā iwan tāŋ namik tākaŋ. Ba āma nākŋo epānta watā nāmo it tākaŋ uwā epāna yāpāwak tākaŋ.

³¹ ✧ Unita ŋode tāwera nadāwut; Waki mebāri mebāri ba yāŋārok man mebāri mebāri nāk nāwet tākaŋ unitāŋo momi u tāga penaŋi. Upāŋkaŋ āma kubātā Kudupi Munapikta man waki ba yāŋārok man iwereko uwā momi u penaŋi nāmo.

³² Bureni, āma kubātā Āma Bureni-inikta yāŋārok man yāwayāŋ tāko uwā momini u tāga ārut imek. Tāŋ, āma kubātā Kudupi Munapikta yāŋārok man yāwayāŋ tāko uwā momini nāmoinik api ārut imek. Nāmo, u pen api pat imek yāk.

Mankatā bānepka-ken jide pātak u yāŋahātak

³³ ✧ Tāŋpāŋ Jesutā āneŋi ŋode yākgān tāŋkuk; In pāya kubāta tāga yāŋ nadāŋpāŋā burenita udegān tāga yāŋ nadāneŋ. Ba pāya kubāta waki yāŋ nadāŋpāŋ burenita udegān waki yāŋ nadāneŋ. Pāya tāŋo mujipi kaŋpāŋ nadāŋpāŋ pāya uwā tāga ba waki yāŋ nadāneŋ.

³⁴ ✧ Wa! Gāmok tāŋo ābotken nanik in jide tāŋpāŋ man tāga kubā yāneŋ? Nāmo, nadāk, āma bānepi-ken pat tāyak u meni-ken kwawak pewā ahāk tākaŋ.

³⁵ Āma tāga tāŋpani u bānepi-ken nadāk tāgatāga unitā irit kuŋat-kuŋariken kādet tāga pewā ahāk tākaŋ. Tāŋ, āma waki tāŋpani u bānepi-ken nadāk wakiwaki unitā irit kuŋat-kuŋariken kādet waki pewā ahāk tākaŋ.

³⁶ Upāŋkaŋ nāk ŋode tāwera nadāwut; Āmawebe yāpmāŋ danik-danik kadāni pāhapken man waki mebāri mebāri bian yāŋ yāpmāŋ ābuŋo unita yāŋpāŋ Anututā manken api tepmaŋpek.

³⁷ In kome terak kuŋatkaŋ man yāŋ yāpmāŋ kunayāŋ tāŋo uwā Anututā nadāwān tāga ba waki api tāneŋ. Waki tāŋpānā manken api tepmaŋpek. Tāga tāŋpānā Anututā api tāmagurek yāk.

Kudān kudupi kānayāŋ yāŋkuŋ

Mak 8:11-12; Luk 11:29-32

³⁸ ✧ Jesutā man ude yāwerānā Parisi āmakāt Baga man yāwoŋārewani āma ātu itkuŋo unitā Jesu man kowata ŋode iwetkuŋ; Yāŋpāŋ-yāwoŋārewani! Kudān kudupi kubā mebārika kaŋpāŋ nadākta tāŋiri kāna! yāk.

³⁹ ✧ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Wa! Waki tāŋpani āmawebe ābot intā kudān kudupi kubā kakta nāwet yabākaŋ? Upāŋkaŋ kudān kudupi mebāri kubā nāmo tāŋira kānayāŋ! ŋodegān api kāneŋ; Kudān bian profet Jona terak ahāŋkuko udegān ahāŋirān api kāneŋ.

⁴⁰ ✧ Jona uwā kepma bipani yarākubā gwāgu tom pāhap koki gānaŋ patkuk. Udegān Āma Bureni-inik uwā kepma bipani yarākubā kome gānaŋ api pārek.

⁴¹ ✧ Tāŋpākaŋ āmawebe Ninive yotpārare-ken naniktā udegān, kowata yāpmāk-yāpmāk kadāni-ken inkāt bok api itneŋ. Āmawebe uwā intāŋo momijin kwawak api pewā ahāneŋ. U jop nāmo, Jonatā man yāwerān Ninive āmawebetā nadāŋpāŋ bānepi sukurenkuŋ. Upāŋkaŋ āma Jonatā tāŋkuko u irepmitak uwā itat ŋo!

⁴² ✧ Ba kowata yāpmāk-yāpmāk kadāni-ken kome umude kāda nanik tāŋo intājukun webe unitā inkāt Anutu injamiken bok itkaŋ momijin kwawak api pewā ahāneŋ. Webe unitā Juda tāŋo intājukun āma Solomon unitāŋo nadāk-nadāk ārowani yāŋahāŋirān nadākta gāripi nadāŋkuko unita kome ban naniktā kādet kāroŋi-inik ābuk. Tāŋpākaŋ āma Solomontā tāŋkuko u irepmitak uwā itat ŋo!

Āmawebe ābot u waŋ moreŋkuŋ

Luk 11:24-26

⁴³ Tāŋpāŋ Jesutā man āneŋi kubā ŋode yāwetgān tāŋkuk; Āma ābot ŋowā ŋode bumik. Mājo āma magārani kubātā āma u kakātāŋpeŋ pāŋku kome kurāki-ken irit bāgup kodakita wāyākŋeŋtāŋ kuŋareko upāŋkaŋ nāmo kaŋ-ahāwek.

⁴⁴ Nāmo kaŋ-ahāŋpāŋā yāwek; Bian itkuŋ-ken āyāŋutpeŋ kwa yāŋ yāwek. Ude yāŋpāŋ āyāŋutpeŋ pāŋku kāwek; Irit bāgup biani uwā ārutpāŋ ket urani, māhemi nāmo.

⁴⁵ ✧ Ude kaŋpāŋā noriye 7 ini bumik nāmo, wakiinik, yāmagurākaŋ ābā ukengān itneŋ. Tāŋpākaŋ āma uwā pengān-inik waki irekopāŋ māden waki inikinik tāŋpāŋ irek yāk. Eruk, āma ābot waki ŋo ābot udegān api itneŋ.

✧ 12:29: Ais 49:24, 1Jo 4:4 ✧ 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 ✧ 12:31: 1Ti 1:13; Hib 6:4-6, 10:26 ✧ 12:33: Mat 7:16-20
 ✧ 12:34: Mat 3:7, 15:18; Mat 23:33; Luk 3:7 ✧ 12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30, 1Ko 1:22 ✧ 12:39: Mat 16:4
 ✧ 12:40: Jna 1:17 ✧ 12:41: Jna 3:5 ✧ 12:42: Mat 12:6, 1Kn 10:1-10 ✧ 12:45: 2Pi 2:20

Jesu täŋo nägät moräk u netä?

Mak 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ ✧ Täŋpäŋ Jesu man pen yäwet irirän miŋji-kät noriye man iwetnayäŋ äbä yäman umu itsämbuŋ.

⁴⁷ Täŋirä äma kubätä Jesu iwetkuk; Ai! Meŋka notkaye man gäwetnayäŋ yäman itkaŋ gumo yäk.

⁴⁸ Yäwänä Jesutä ŋode yäŋkuk; Meŋna netä? Ba notnaye u netä?

⁴⁹ Ude yäŋpäŋ iwaräntäkiyetä itkuŋ-ken u käda ketsiwoŋ taŋpäŋ yäŋkuk; Yabäwut! Näkŋo meŋnaye notnaye ŋo!

⁵⁰ ✧ Ämawebe Nana kunum gänaŋ nanik täŋo man buramik täkaŋ uwä näkŋo meŋnaye notnaye ba wanotnaye bureni yäk.

13

Mujiŋi piŋpiŋ täŋo man wärani

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ Kepma ukengän Jesu yot gänaŋ naniktä äpämaŋ päŋku gwägu gägäni-ken maŋit itkuk.

² ✧ Maŋit irirän ämawebe äbot pähap ahäŋpäŋ tokŋewä yabäŋpäŋä gäpe terak äroŋkuk. Äro gäpe terak irirän ämawebe bumta gwägu pomi terak itkuŋ.

³ Irirä man wärani mebäri mebäri yäwetkuk. Yäwetkaŋ man wärani kubä ŋode yäwetgän täŋkuk; Äma kubätä ketem mujiŋi pikta epäni-ken päŋku mujiŋi täŋ-irähuttäŋ kwek.

⁴ Täŋ-irähuttäŋ kuŋirän mujiŋi ätu kädet miŋjin mäneŋ. Kädet miŋjin mäneŋo uwä baraktä yabäŋ ahäŋpäŋ naŋ paotneŋ.

⁵⁻⁶ Täŋkaŋ mujiŋi ätuwä kome taŋi nämo, gänaŋ umu mobä, uterak maŋi tädotneŋ. Kome u pidämigän, gänaŋ umu mobä unita jäwäri punin itkaŋ bäräneŋ tädotneŋ. Bäräneŋ tädotneŋo upäŋkaŋ edaptä yeŋpewän kubit täneŋ.

⁷ Täŋ, mujiŋi ätuwä mup waki gänaŋ mäneŋ. Mup waki gänaŋ maŋirä mup waki unitä äroŋpäŋ uwäk täŋpipiŋ-pewä waŋpäŋ bureni nämo pätnəŋ.

⁸ Täŋpäkaŋ mujiŋi ätuwä kome gakŋi nikekken mäneŋo uwä täga äroneŋ. Äroŋpäŋ bureni ätu ähan pätnəŋ. Ätuwä taŋi bumik pätnəŋ. Täŋ, ätuwä bumta pätnəŋ.

⁹ Jesutä ude yäŋpäŋ yäŋkuk; Äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadäwut!

Jesu imata man wärani yäŋpäŋ-yäwoŋärek täŋkuk?

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Jesutä ude yäwänä iwaräntäkiyetä ŋode iwet yabäŋkuŋ; Imata man wärani terak yäwet täyan?

¹¹ Yäwäwä ŋode yäwetkuk; Anututä intäjukun itkaŋ yabäŋ yäwat epän täk täyak unitäŋo manbiŋam käbop irani u injingän nadäkta yäwani unita in-gänpäŋ täwetat. Äma ätukät nadäkta nämo.

¹² ✧ Unitä ket ŋode täwera nadäwut; Äma kubätä imaka Anututä imani u yäpmäŋ kuŋarayäŋ täko uwä yäpurärätpäŋ bumta imikta yäwani. Täŋ, äma ätuwä nin imaka udewani nikek yäŋ nadäk täkaŋ upäŋkaŋ nämo! Täŋpäkaŋ imaka inŋitkamäŋ yäŋ jop nadäk täkaŋ uwä yäyomägatta yäwani.

¹³ ✧ Mebäri unitagän man wärani terak yäŋpäŋ-yäwoŋärek täyat. Man wärani terak yäwetpewa dapuritä känäyäŋ täŋo upäŋkaŋ nämo api kawä tärewək. Ba jukunitä nadänayäŋ täŋo upäŋkaŋ mebäri nämo api nadäwä tumneŋ.

¹⁴ ✧ Man täwetat ŋo man profet biani Aisaiaätä ŋode kudän täwani udegän;

Jukujin täwä api nadäneŋo upäŋkaŋ bänəŋjintä nämo api nadäwä täreneŋ.

Dapunjintä api ijineŋo upäŋkaŋ nämo api kawä täreneŋ.

¹⁵ Ämawebe äbot ŋo bänəŋi nämo imärani. Jukuni pik täŋpani ba dapurita pimij ijiwani.

Bänəŋi sukurenjirä uyaku yäpa tägawäpäŋ yeŋmaŋŋam.

Upäŋkaŋ ude täneŋtäwä yäŋkaŋ näk täŋpewa dapuritä nämo kawä tärek täkaŋ ba jukunitä nämo nadäwä tärek täkaŋ, ba bänəŋitä nadäkinik nämo täk täkaŋ. Ais 6:9,10

¹⁶ ✧ Aisaiaätä äma äbot ŋonita ude yäŋkuko upäŋkaŋ Anututä nadäŋ tamiŋirän inä dapunjintä kawä tärek täkaŋ ba jukujintä nadäwä tärek täkaŋ.

¹⁷ Näk bureni täwetat. Anutu täŋo kehäromi kak täkaŋ uwä profet biani ba äma siwoŋi kuŋarani mäyaptä u kakta gäripi nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ nämo kak täŋkuŋ. Ba manbiŋam apiŋo intä nadäk täkaŋ ŋo nadäkta gäripi nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ nämo nadäk täŋkuŋ.

Mujipi pikpik tãño man wãrani unitãño mebãri

Mak 4:14-20; Luk 8:11-15

¹⁸ Eruk notnaye, mujipi pikpik tãño man wãrani tãwetkuro unitãño mebãri tãwerayãñ.

¹⁹ Mujipi tãñ-irãhuttãñ kuñjirãn kãdet miñin mãneño u jidewani? Mujipi uwã ñode; Åma kubãtä Anutu tãño yewa gãnañ ãrokãrok tãño man nãmo nadãwãn tumbeko uwã åma wakitã bãnepi-ken mujipi piwani u yomãgat yãpmãñ kwek.

²⁰ Tãñ, mujipi kome pidãmi, gãnañ umu mobã uterak mãneño u jidewani? Uwã ñode; Åma kubãtä nãkño manbiñam kudupi nadãñpãñ ukengãn gãripi nadãñpãñ yãpmãñ kuñjarek.

²¹ Upãñkañ bãnepi-ken jãwãri nãmo tãñpani unita kadãni kerãpigãn irek. Tãñpãkañ nãkño manta yãñpãñ åmatã yãñãrok man iwerit iwan tãñ imiñit tãñpãwã, nadãkiniki bãrãñej putãrewek.

²² * Tãñ, mujipi mup waki gãnañ mãneño u jidewani? U åma kubãtä nãkño man kudupi u nadãñpãñ bãnepi-ken daiñpãñ yãpmãñ kuñjareko uwã kome tãño tuñumta nadãwãtãk tãñpãñ monej tuñum tãñbumbum unitãño gãripta tãñjikñat-pewã nãkño man kudupi u utpewãn kumãñjirãn bureni nãmo tãñpek.

²³ Tãñ, mujipi kome gакñiken piweco u jidewani? Uwã ñode; Åma kubãtä nãkño man kudupi nadãñpãñ bãnepi-ken peñpãñ tãñkehãrom tãñpãñ yãpmãñ kuñjarek. Tãñpãkañ åma åtuken bureni åhan pãtneñ. Åtukenã tãñi bumik pãtneñ. Tãñ, åtukenã bumta pãtneñ.

Mup waki tãño man wãrani

²⁴ Ude yãwet paotpãñ åneñi man wãrani kubã pen ñode yãwetkuk; Åbot Anututã intãjukun it yãmiñpãñ yabãñ yãwarayãñ tãyak uwã ñode bumik; Åma kubãtä ketem mujipipãñ yãpmãñ pãñku epãni-ken piwec.

²⁵ Ketem mujipi piñkañ pãñku parirãn bipani ugãn iwanitã epãn uken pãñku mup mujip, ketem mujipi epãn mãhemitã piweco ukengãn tãñ-irãhuttãñ kwek.

²⁶ Ude tãñpeñ kuñjirãn mujipitã imãtpãñ kãruk åbãñjirã mup mujip waki iwantã tãñ-irãhuttãñ kweco u bok tãdotneñ.

²⁷ Tãdorirã epãn watã åmaniyetã u yabãñpãñ epãn mãhemi iwetneñ; E! Gãk epãnka-ken ketem mujipi tãgagãnpãñ piñkun yãk. Piñkunopãñ mup waki åbãkañ u jide tãñpãñ bok årokañ?

²⁸ Yãwãwã yãwerek; Uwã iwan kubãtä piñkukotã årokañ. Yãwãnã iwetneñ; Mup waki u nintã dãtne?

²⁹ Yãwãwã epãn mãhemitã yãwerek; Nãmo! In mup waki dãtna yãkñat ketem mujipi piwani u bok dãtneñta yãk.

³⁰ * Ketem mujipi piwani bok mup waki ini bok kañ årowut. Åronjirã ketem bureni yãpmãk-yãpmãk kadãni-ken ketem bureni yãpani åma yãwerañ yãpmãñ danipãñ mup waki dãpmãñpãñ kãdãp gãnañ pewã ijwãkañ ketem bureni nakta yãwani ugãnpãñ yotna gãnañ kañ pewut yãñ yãwerek.

Åbot Anututã yabãñ yãwat tãyak u jidewani?

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹ Ude yãñpãñ man wãrani kubã pen ñode yãñkuk; Åbot Anututã intãjukun it yãmiñpãñ yabãñ yãwat tãyak u pãya mujipi kubã wãpi mastat udewani. Åmatã mastat mujipi uwã epãnken pik tãkañ.

³² Mujipi u tãpuri, pãya mujipi åtu tãño gãmori-ken itkañ. Upãñkañ tãdotpãñ åronkañ tokãn åtu yãrepmi tãkañ, pãya bumik årok tãkañ. Åronpãñ tãñi tãñpãñ pãhãmi obãt tãk tãkañ. U momi terak baraktã yori tãk tãkañ.

³³ Ude yãñpãñ yãñkuk; Man wãrani kubã ñode. Åbot Anututã yabãñ yãwat tãyak u yis udewani. Webe kubãtä kãrãga tãñpa yãñkañ yis tãpuri yãpmãñpãñ parawa tãñi-kãt awãhurek. Ude tãñjirãn yistã parawa kudup gãnañ kuñatkañ epãni tãñpek.

³⁴ Jesutã man yãwet tãñkuko uwã man wãranigãn yãwet tãñkuk. Man kwawak kubã nãmo yãñahãñpãñ yãwet tãñkukonik.

³⁵ Ude tãñjirãn profet kubãtä man ñode yãñkuko u bureni ahãñkuk;

Nãk åmawebe man yãwerayãñ nadãñpãñã man wãranigãn api yãk tãñpet.

Man kãbop kome ahãñkuk-ken unitã it yãpmãñ åbuko uwã api yãñahãwet.

Sam 78:2

Mup waki tãño man wãrani unitãño mebãri

³⁶ Ude yãñpãñ eruk Jesutã åma yepmanpãn kuñ moreñjirã yot gãnañ åronjuk. Pãro irirãn iwarãntãkiyetã iwet yabãñkuñ; E! Saguom epãn gãnañ iwantã mup mujip tãñ-irãhuttãñ kuñkuko unita mebãri yãñahãwi nadãna yãk.

³⁷ Ude iwerãwã yãñkuk; Åma sãguom mujipi piñkuko uwã Åma Bureni-inik.

³⁸ * Epäni uwä kome pähap ŋo. Ketem mujipi piŋkuko uwä ämawebe Anututä yabäŋ yäwat täyak. Täŋ, mup waki uwä äma waki Satan täŋo äboriye.

³⁹ Ba iwanä, epänken mup waki piŋkuko u Satan. Saguom yäpmäk-yäpmäk kadäni uwä tärek-tärek kadäni pähap. Täŋpakaŋ ketem bureni yäpani äma uwä Anutu täŋo aŋeroniye.

⁴⁰ * Mup waki dätpäŋ kädäp-ken pewä kuŋkuŋo uwä tärek-tärek kadäni-ken ude api ahäwek.

⁴¹⁻⁴² * Kadäni uken Äma Bureni-iniktä aŋeroniye yäwerän päŋku komeni komeni ämawebe yabäŋ yäwat täyak u yäpmäŋ daniŋpāŋ ämawebe kädet siwoŋi yäpāwak täŋpani ba ämawebe wakiwaki täŋpani yäpmāŋpāŋ kädäp pähap gānaŋ yepmaŋpā api äpmonēŋ. Uken konām butewaki pähap täŋpāŋ meni api jiwätpeŋ itneŋ.

⁴³ * Täŋpakaŋ ämawebe Anututä inita yäpmāŋ daniwayāŋ täyak uwä yewani gānaŋ itkaŋ kudān siwoŋi täŋ yäpmāŋ äbuŋo unitä edap ude api ijiŋ-yāŋeneŋ. Eruk, äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadāwut!

Tuŋum säkgāmān kaŋ-ahāwani täŋo man wārani

⁴⁴ * Jesutä man ude yāŋpāŋ man wārani kubā pen ŋode yākgān täŋkuk; Äma ätu Anutu täŋo yewa gānaŋ ärokta gāripi-inik nadäk täkaŋ uwä ŋode bumik; Kadäni kubā äma kubätä epān tobät kubāken kuŋatkaŋ tuŋum säkgāmān kubā ämatä bian-inik pewani u kaŋ-ahāwek. Kaŋ-ahāŋpāŋ yāwek; Wisikna! Näkŋata korewayāŋ nadätat yäk. Jide täŋpāŋ yäpet? Ude yāŋpāŋ tuŋum u yäpmāŋkaŋ kome ini ukengān äneŋi kāboŋ pewek. Eruk peŋkaŋ päŋku iniken tuŋum kuduŋtagān ämata yāmiŋpāŋ moneŋ yāpek. Moneŋ yäpmāŋkaŋ kome, tuŋum säkgāmān kaŋ-ahāweko u inita suwaŋkaŋ tuŋum uwä yāpek.

Omäk tägagāmān kubā täŋo man wārani

⁴⁵ Jesutä ude yāŋpāŋ man wārani kubā pen ŋode yāwetgān täŋkuk; Eruk, äma ätu Anutu täŋo yewa gānaŋ ärokta gāripi-inik nadäk täkaŋ uwä ŋode bumik; Äma kubätä omäk tägatäga yäpmākta wāyākŋek epān täŋpek.

⁴⁶ Kadäni kubāken äma uwä omäk tägagāmān-inik kubā kaŋ-ahāwek. Ude kaŋpāŋ nadāŋkaŋ päŋku iniken tuŋum kudup ämata yāmiŋpāŋ moneŋ yäpmāŋkaŋ päŋku omäk tägagāmān-inik u suwawek.

Yäk gwāgu tom yāpani täŋo man wārani

⁴⁷ Jesutä ude yāŋpāŋ man wārani kubā pen ŋode yāwetgān täŋkuk; Anututä ämawebe intājukun it yāmiŋpāŋ yabāŋ yāwarayāŋ täyak uwä ŋode bumik; Ämatä yäk gwāgu tom yāpani pewä gwāgu gānaŋ äpmonjirān gwāgu tom mebāri u gānaŋ äpmonēŋ.

⁴⁸ * Äpmonpāŋ tokheŋjirä gāgāni-ken wādāŋ-pewä äbāŋjirān tom yäpmāŋ daniŋpāŋ gwāgu tom näŋpani gāpe-ken säkgāmān peŋkaŋ waki, nämo näŋpani äneŋi ureŋ täŋpā gwāgu gānaŋ äpmonēŋ.

⁴⁹⁻⁵⁰ * Tärektärek kadäni-ken ude api ahäwek. Uken Anutu täŋo aŋeroniyetä komeni komeni kuŋatpāŋ ämawebe yäpmāŋ daniŋpāŋ äma siwoŋi kuŋarani inigān peŋkaŋ äma wakiwaki täŋpani kädäp pähap gānaŋ ureŋ täŋpā api äpmonēŋ. Uken konām butewaki pähap täŋpāŋ meni api jiwätpeŋ itneŋ.

⁵¹ Jesutä ude yāŋpāŋ iwarāntäkiye yāwet yabāŋkuk; In man wārani yāro u mebāri nadāwä tumāŋkaŋ? Yāwānā yāŋkuŋ; Nadāna tumāŋkaŋ yäk.

⁵² Ude yāŋjirä yāwetkuk; Inä Anutu täŋo man yāŋpāŋ-yāwoŋärek äma ude itkaŋ. Anututä yabāŋ yāwat epān tāk täyak unitāŋo man kädetta mebāri nadäk täkaŋ unita in yot mäheŋi kubā udewani. Yot mäheŋi uwä yori gānaŋ äroŋpāŋ tuŋum kāwut-ken nanik tuŋum biani bok kodaki bok yäpmāŋpāŋ äbot kubā-kengān pewek. Täŋpakaŋ in udegān, Anutu täŋo man biani nadāŋit, apiŋo Anutu täŋo man kädet kodaki täwetpāŋ täwoŋäretat u nadāŋit tāk täkaŋ.

Nasaret ämawebetä Jesu mäde ut imiŋkuŋ

Mak 6:1-6; Luk 4:22-30

⁵³ * Jesu u man wārani mebāri mebāri yāŋkā yāŋ paotpāŋ yotpārare u peŋpeŋ kuŋkuŋ.

⁵⁴ * Kumaŋ päŋku ini yotpārare-ken ahāŋpāŋ kābeyä yot gānaŋ äroŋpāŋ Anutu täŋo man yāwetpāŋ yāwoŋärek täŋjirān ämawebetä nadāwä inide kubā täŋpāpāŋ yāŋkuŋ; Nadäk nadäk pähap ba kudān kudupi tākta kehāromi u de yāpuk?

⁵⁵ * Unitāŋo mebāri nadākamāŋ. U äma jopi, yot täŋpani täŋo nanak yäk. Miŋi wāpi nadākamāŋ, u Maria. Noriye imaka, nadākamāŋ, u Jems, Joses, Saimon kenta Judas yäk.

⁵⁶ Ba wanoriye ninkät penta it tākamāŋ ŋo. Upāŋkaŋ imaka kudān kudupi tākta kehāromi ba nadäk-nadäk pähap u de yāpuk?

⁵⁷ * Ude yāŋpāŋ nadāwä wanŋuŋ. Ude täŋjirä Jesutä yāwetkuk; Komeni komeni ämawebe

* 13:38: 1Ko 3:9 * 13:40: Mat 7:16; Jon 15:6 * 13:41-42: Mat 24:31; Mat 25:31-46; Mak 13:27 * 13:41-42: Mat 8:12 * 13:43: Dan 12:3 * 13:44: Mat 19:29; Luk 14:33; Plp 3:7 * 13:48: Mat 22:9-10 * 13:49-50: Mat 13:42; Luk 13:28 * 13:53: Mat 7:28 * 13:54: Jon 7:15 * 13:55: Jon 6:42 * 13:57: Jon 4:44

Anutu tãño epãn äma oraŋ yämik täkaŋ upãŋkaŋ ini komeken nanik ba noriye miŋiye naniye u bitnäk täkaŋ.

⁵⁸ Täŋpãkaŋ ämawebe kome u naniktä Jesuta nadäkinik nämo täŋkaŋ bitnäwãpãŋ kome uken kudãn kudupi mäyap nämo täŋkuk.

14

Jon ume ärut yãmani kumãŋ-kumãŋ utkuŋ

Mak 6:14-29; Luk 3:19-20, 9:7-9

¹ Kadãni uken Galili kome tãño äma ekãni wãpi Herot unitä Jesu tãño biŋam nadãŋkuk.

² Nadãŋpãŋ epãn ämaniye ñode yãwetkuk; Uwã Jon ume ärut yãmani bian kumãŋ-kumãŋ utkuropãŋ äneŋi käwep akuŋkuko unita kehãromi nikek kuŋatak yãk.

³⁻⁴ ⁵⁸ Herottã Jon u bian kumãŋ-kumãŋ utkuko unitãño manbiŋam ñode; Bian Herot uwã noripaki Filip tãño webeni wãpi Herodias yomãgatuk. Ude täŋirãn Jontã iwetkuk; Ai! Notkapak webeni yomãgatan u goret täyan yãŋ iwerãnpãŋ Herottã kokwawak nadãŋpãŋ epãn ämaniye yãwerãn keru kuroŋi pãdãt täŋpãŋ pãŋku komi yot gãnaŋ teŋkuŋ.

⁵ ⁵⁸ Herottã Jon kumãŋ-kumãŋ urayãŋ nadãŋkukopãŋ ämawebetã Jon u äma täga, p̄rofet kubã yãŋ nadãŋkuŋo unita umuntãpãŋ nämo utkuk.

⁶ Täŋkukopãŋ Herot iniken ahãk-ahãk kadãni täŋirãn äŋnak-äŋnak täŋpa yãŋpãŋ äma wãpi biŋam ikek uken-uken nanik yãmagutkuk. Yãmagut pãbã yepmanpãn irirã Herodias tãño äperitã äma wãpi biŋam ikek itkuŋo u iŋamiken kap, kuroŋ täŋpãŋ teŋirãn kaŋkuŋ. Kaŋpãŋ gãripi nadãŋpãŋ Herottã webe gubaŋ u man kehãromi ñode iwetkuk;

⁷ Bureni gãwetat. Näkken imaka it namikaŋ u kubã nam yãŋ yãwiwã api ganiŋ kirowet yãk.

⁸ Ude yãŋirãn webe gubaŋ uwã miŋitã peŋ iwerirãn ñode yãŋkuk; Gãk Jon kotãki madãŋ täkŋepãŋ gwãki gãpe gãnaŋ peŋkaŋ pengãn namikaŋ wisik yãŋ kaŋ yãwa! yãk.

⁹⁻¹¹ Ude yãŋirãn Herottã nadãwãtãk täŋkuk. Upãŋkaŋ Anutu iŋamiken ba äma itkuŋo u iŋamiken yãŋkehãrom taŋkuko unita epãn ämaniye yãwet-pewãn pãŋku Jon komi yot gãnaŋ irirãn kotãki madãŋ täkŋepãŋ gãpe gãnaŋ peŋpãŋ yãpmãŋ pãbã imiŋkuŋ. Imãkaŋ webe gubaŋ unitã miŋi Herodiasta imiŋkuk.

¹² Täŋpãkaŋ Jon u kotãki madãŋkuŋ-ken u parirãn iwarãntãkiyetã pãbã yãpmãŋ pãŋku äneŋkuŋ. Äneŋkaŋ pãŋku Jesu manbiŋam iwetkuŋ.

Jesutã äma 5,000ta ketem yepmãŋ towiŋkuk

Mak 6:31-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13

¹³ Jesutã Jon kotãki madãŋkuŋo unitãño manbiŋam nadãŋkaŋ gãpe gãnaŋ äronpãŋã kome kubãken äma nämo irani-ken inipãrik irayãŋ nadãŋpãŋ kuŋkuk. Kuŋirãn ämawebe Jesu ude kuk yãŋ nadãŋkaŋ ämawebe uken-uken nanik yotpãrãreni peŋpeŋ Jesutã irayãŋ kuŋkuk-ken u pãŋku it kireŋkuŋ.

¹⁴ ⁵⁸ Täŋirã kome uken ahãŋpãŋ gãpe terak naniktã äpã ämawebe äbot pãhap u yabãŋpãŋ butewãki nadãŋ yãmiŋkuk. Täŋkaŋ käyãm parãm ikek yãpãn tägaŋ moreŋkuŋ.

¹⁵ Ude täŋ irirãn kome bipãnã iwarãntãkiyetã iwetkuŋ; Ño jopi-ken itkamãŋ. Iritna kome bipayãŋ täyak. Unita ämawebe ño yepmanpi ini komeŋ komeŋ kuŋpãŋ ketem yãpmãŋpãŋ naŋput yãk.

¹⁶ Ude yãwãwã Jesutã yãŋkuk; Ai! Imata kut yãŋ yãwetkaŋ? Injin yepmãŋ towiwurã!

¹⁷ Ude yãwerãnã yãŋkuŋ; Ninã kärãga 5kãt gwãgu tom yarã-gãnpãŋ injtkamãŋ yãk.

¹⁸ Ude iwerãwã Jesutã yãwetkuk; U nãka namut yãk.

¹⁹ ⁵⁸ Ude yãŋpãŋ ämawebe yãwet-pewãn wãdan gãnaŋ maŋit yãpmãŋ kuŋkuŋ. Täŋirã kärãga 5 u ba gwãgu tom yarã u yãpmãŋpãŋ kunum terak doraŋpãŋ ketemta Anutu bãnep täga man iwetkuk. Bãnep täga man iwetkaŋ ketem u tokãtpãŋ yãpmãŋ daniŋpãŋ iwarãntãkiyeta yãmiŋkuk. Yãmãnkaŋ unitã yãpmãŋpãŋ ämawebe pãke unita yãmiŋtãŋ kuŋkuŋ.

²⁰ ⁵⁸ Täŋpãkaŋ ämawebe kudup naŋpã koki täŋpãpãŋ ätu jop peŋkuŋ. Täŋpãkaŋ jop patkuŋo u yãpmãŋpãŋ yãk 12 ude daiwã tokŋeŋkuŋ.

²¹ Ämawebe Jesutã yepmãŋ towiŋkuko uwã 5,000 ude. Täŋpãkaŋ u äma ekãni-gãnpãŋ daniwani, webe ironji-kãt nämo.

Jesutã gwãgu terak yepãŋ kuŋkuk

Mak 6:45-56; Jon 6:16-21

²²⁻²³ ⁵⁸ Eruk, Jesutã iwarãntãkiye yãniŋ kireŋpewãn gãpe terak äromaŋ gwãgu udude kãda intãjukun kuŋkuŋ. Kuŋirã Jesutã ämawebe yepmanpãn kuŋ moreŋirã Jesu inigãn pom terak

äronpän nani-kät man yänpän-nadäk tänkumän. Ude täj irirän kome bipmäjirän Jesu inigän-inik itkuk.

²⁴ Tänpän kanjuk; Gäpe iwaräntäkiyetä yäpmän kunjkujo u kumañ gwägu bämopi-ken ahäñjuk. Ahäñjirän gäpetä kwayäñ täñjuk käda mäniñ täñ pähaptä äbuk. Täñjirän gwägutä täñ tokätpäñ gäpe gänañ äpmoñpayäñ täñjuk. Ude täñjirän kuna yäñjat pipiri pähap täñjuk.

²⁵⁻²⁶ * Bipani käron pipiri pähap ude täñ irirä kome yäñjuk. Yänwänä iwaräntäkiye pen ude täñ irirä Jesutä yabäñpän gwägu terak yentäñ kunjirän bankentä kanpäñ yänjuk; Yäke-el! Mäjo kubä äbätäk! yän yänpän kähän yänjuk.

²⁷ Ude yänjirä Jesutä yäniñ bitnänpän yäwetkuk; Umuntänejo. Näkña äretat yäk.

²⁸ Ude yäwänä Pitatä nadänpän iwetkuk; Ekänina! Gäkña äbäñpänä yäwikañ näk gwägu terak gäkä äbätan udegän ärewa! yäk.

²⁹ * Yäwänä Jesutä iwetkuk; Äbiwä! yäk. Äbi yän iweränkanj Pitatä gäpe terak naniktä äpamañ gwägu terak yentäñ Jesutä itkuk-ken kunjuk.

³⁰ Yentäñ kunjängän mäniñ pähap piänjirän gwägu tokärän kanjanj umuntänpän gwägu gänañ äpmoñpayäñ täñjuk. Tänpän gera yänjuk; Wära! Ekäni gäk nepmäñit yäk.

³¹ * Yäwänä uterakgän Jesutä kerä injipän iwetkuk; Gäk nadäk-nadäcka äreyäwani! Imata bänep yarä nikek peyan?

³² Ude iwetpän injiränkanj gäpe terak äronjirän mäniñ u bitnäñjuk.

³³ * Täñjirän äma gäpe terak itkujo unitä Jesu gämori-ken gujuk imäpmok tänpän iniñ oretkuj. Tänpän ñode iwetkuj; Gäk Anutu täño ironj bureni-inik! yäk.

³⁴ Eruk ude tänpän gwägu irepmitpäñ Genesaret kome gwägu gägäni-ken ahäñjuk.

³⁵ Ahäñpän irirä ämawebe ätu Jesu kanpäñ nadänpän man pewä yäpmän yotpärare it yäpmän kunjkujo ude kunjatkuk. Kunjarirän ämawebe käyäm ikek yän-yäñjat yäpmän Jesuken äbuñ.

³⁶ * Äbäñpän Jesu butewaki man ñode iwetkuj; Nadäñ yämiñjiri tekka moräkigän injirä käyäm paorut yän iwetkuj. Ude iwerä nadäñ yämiñjirän käyäm ikek teki moräkigän injitkujo u kudup tägañ moreñjuk.

15

Ketemtä bänepnin nämo tänpän wak täkanj Mak 7:1-23

¹ Kadäni uken Jerusalem yotpärare-ken nanik Parisi ba Baga man yäwonjärewni äma ätutä Jesuken ahäñpän ñode iwet yabänjuk;

² * Gäwaräntäkaye imata oraniye täño man kädet irepmit täkanj? U ketem näna yänpän kerä nämo ärutkanj jop yäpmänpäñ nak täkanj yäk.

³ Ude yäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; In imata orajiye täño man kädet iwetpän Anutu täño бага man irepmit täkanj?

⁴ * Anututä bian ñode yänjuk; Gäk meñka nanka oranj yämen. Ba kubä ñode; Äma kubätä miñi nani yebewänä kumän-kumänj utneñ.

⁵ Inä man bureni u nadäkanj upänkanj u mäde ut imiñpän ñode yäk täkanj; Äma kubätä imaka täga kubätä miñi nani täñkentän yämikta yäwekopän ñode yäwerek; Ño ekta taminañipän ek jop irirän Anututa biñam peyat yän yäwerek. Wa! Miñi nani nämo nadäñ yämiñpän ude yäweko uwä in täga täyan yän iwetneñ.

⁶ In ude tänpän Anutu täño man yäpmän äpäñkanj injinken man meham täk täkanj.

⁷ Jop manman yäwani inta profet biani kubä wäpi Aisaia unitä man Anututä nadäk-nadäki-ken peñiran ñode yänjukko uwä bureni ahätäk;

⁸⁻⁹ Äma äbot ño menitä näk nanin oret täkanj upänkanj bänepitä näka bitnäñ täkanj.

Äma täño бага mangän iwet täkanj unita nanin orerirä näk nämo nadäñ yämik täyat. Ais 29:13

¹⁰ Jesutä man ude yänpän ämawebe ätu yän yän-yäñjat päbä yepmanpäñ yäwetkuk; Man ket ñode täwera nadäwä tärewut;

¹¹ * Imaka mejin gänañ äpmok täkanj unitä bänepjin nämo tänpänwak täkanj. Imaka bänepjinken naniktä äbamañ mejin-ken äbäk täyak unitä täñpewän bänepjin wak täkanj.

¹² Ude yäwänä iwaräntäkiyetä dubini-ken kunjpäñ iwetkuj; Gäk nadätan? Gäk man u yänjiri Parisi ämatä nadänpän gäka kokwawak nadäkanj yäk.

¹³ Ude yänjirä Jesutä yänjuk; Päya kudup Nana kunum gänañ naniktä nämo piñkuko uwä däyamänpäñ api buñäre.

14 ✧ In Parisi äma mäde ut yämik täkot. Uwä dapuri tumbanitä noriye dapuri tumbani kädet yäwönärek täkan. Upänkan äma dapuri tumbani yarätä keru kowat injirän tänkanä kunjtängän awaŋ gänaŋ bok äpmoden yäk.

15 Jesutä ude yäwänä Pitatä iwetkuk; Gäk man wärani niwetan unitäŋo mebäri yäwi nadäna yäk.

16 Yäwänä Jesutä yänkuk; Ai! In udegän, man yänjira nämo nadäwä tumäk täkan.

17 Mebäri ɳode nämo käwep nadäk täkan; Mejintä imaka nanjirä kokjin gänaŋ päpmo ini irani-ken itkanä käderi-kengän äpamaŋ kuk täkan.

18 Tänpäkan imaka waki bänepjintä nadäk täkan unitä bänepjin tänpänwak täkan.

19 ✧ Äma bänepitä imaka wakiwaki ɳode pewän ahäk täkan; Nadäwäwak, ämik, kubokäret, kubo, äma yäniŋ wärät man, ba jop manman.

20 Imaka udewanitä Anutu inamiken tänpewän wak täyak yäk. Tänpäkan ketjin nämo ärutkan ketem piŋitpän nak täkan unitä bänepjin nämo tänpänwak täkan yäk.

Kenan webe kubätä Jesuta nadäkinik täŋ imiŋkuk

Mak 7:24-30

21 Jesutä ude yänpän kome u peŋpeŋ Kenan kome, yotpärare yarä wäpi Tire kenta Sidon itkumän-ken ukäda kunjuk.

22 Pänku irirän guŋ äbotken nanik webe kubä, kome uken nanik unitä päbä Jesuta gera ɳode yänkuk; Ekäni! Gäk Dewit täŋo oranitä näka butewaki nadän nam! Näkŋo äpetnawä mäjo kubätä kotawänkan komi pähap nadän it täyak yäk.

23 Ude yäwänä Jesutä nadänpän man kowata kubä nämo iwetkuk. Ude tänjirän iwaräntäkiyetä Jesu dubini-ken kunpän iwetkuk; Gäk webe ɳo yän iwatpewi kwän! U yän-urukuruk yänjtän niwatak yäk.

24 ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Anutu Nantä näk Isrel äma äbot, peŋ awähutpeŋ kuŋarani, ugänpän täŋkentäktä näwerän äput yäk.

25 Tänpäkan webe u ehutpän äbä Jesu dubini-ken gukut imäpмок tänpän yänkuk; Ekäni, gäk jop waki täŋkentän nam!

26 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Nanak täŋo ketem yäyomägatpän aŋta yämiwä nämo tägawek.

27 Ude iweränä webe unitä iwetkuk; Bureni yäyan upänkan aŋtä mähemiyetä ketem nankan kokoki pewä manjirä jop waki nak täkan yäk.

28 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wanotna, nadäkinikka tanj! Unita näwet yabätan udegän täŋ gamitat. Ude yänjirän uteragän äperi täganjuk.

Jesutä ämawebe käyäm ikek mäyap yäpän täganjuk

Mak 7:31-37

29 ✧ Ude tänpän Jesu kome u peŋpeŋ Galili gwägu-ken päŋku pom kubä terak päro manit itkuk.

30 Manjirä irirän ämawebe bumta Jesu känayän äbuŋ. U käyäm mebäri mebäri ɳode tänpäni yän-yäkŋat yäpmän äbä Jesu dubini-ken yepmanjuk; Kuroŋi waki, dapuri tumbani, kwäyähäneŋ tänpäni ba man nämo yäwani ba käyäm ikek ätu Jesu dubini-ken yäpmän äbänjirä Jesutä kudup yäpän täganjuk.

31 ✧ Yäpän tägawäpän yepmanpän man nämo yäwanitä man yänjuk. Ba kwäyähäneŋ tänpänitä kädet ini kunjatjuk. Tänpän äma kehäromini nämotä kehäromi yäpuŋ. Ba dapuri tumbanitä dapun ijinjuk. Ude tänpäkanä ämawebe päke unitä yabänpän jäkjäk yänpän nadäwätäk pähap täŋjuk. Ude tänpän Isrel nanik täŋo Anutu bumta inin oretjuk.

Jesutä äma 4,000ta ketem yepmän towiŋkuk

Mak 8:1-10

32 ✧ Tänpäkan Jesu uwä iwaräntäkiye yän-yäkŋat päbä yepmanpän yäwetkuk; Näk ämawebe päke ɳonita butewaki nadätat. Ninkät kepma yaräkubä it yäpmän äbänkä nakta bumta yekan. Tänjirä jop yepmana päŋku kädet miŋjin nakta kumneŋ yänpän nadäwätäk täyat yäk.

33 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuk; Kome jopi-ken ɳodeken ketem deken yäpmänpän äma äbot pähap ɳodewani yepmän towina naŋ tokŋeneŋ?

34 Ude iweräwä Jesutä yäwet yabänjuk; Injinken däkum jide itkan? Yäwänä iwetkuk; Käräga 7kät gwägu tom yarä yäk.

35 Ude iwerä nadänkan ämawebe päke u yäwet-pewän manjirä yäpmän kunjuk.

36 Ude tänjirä käräga 7 ukät gwägu tom yarä u yäpmänpän Anutu-ken bänep täga man yänpän iwaräntäkiyetä yämiŋkuk. Yämänkan unitä yäpmän danjnpän ämawebe päke unita yämiŋ yäpmän kunjuk.

✧ 15:14: Mat 23:16,24; Luk 6:39; Rom 2:19 ✧ 15:19: Stt 8:21; Mat 12:34 ✧ 15:24: Mat 10:6 ✧ 15:28: Mat 8:10,13

✧ 15:29: Mak 7:31 ✧ 15:31: Mak 7:37 ✧ 15:32: Mat 14:14

³⁷ Yämäkanä ämawebe päke u nanpä koki tänpäpän ätu jop penkuḡ. Jop patkuḡo u yäpmanpän yäk 7 ude daiwä tokḡenkuḡ.

³⁸ Tänpäkan äma ketem nankuḡo u 4,000 udetä nankuḡ. Webe ironji-kät nämö daniwani.

³⁹ Eruk ude täḡkan ämawebe u yepmanpän kuḡirä Jesu ini uwä gäpe terak äroman kuḡtängän Magadan komeken ahänkuḡ.

16

Kudän kudupi kakta äneji yänkuḡ
Mak 8:11-13; Luk 11:29, 12:54-56

¹ ✧ Eruk Magadan komeken ahänpän irirän Parisi ämakät äma Satyusi äbotken nanik ätutä äbänpän Jesutä goret kubä tänpän kanpän manken kan tenayän nadänpän pen iwetkuḡ; Ai! Gäk kudän kudupi kubä täḡiri kanpän Anututä gepmanpän äpun yän nadäna! yäk.

² Ude yäwäwä yäwetkuḡ; In kome täḡo kudän ḡode yabänpän-nadäk täkan; Bipäda kome gämäni ijinirän kwep edap api ijiwek yän yäk täkan.

³ Ba yägewänkan tamimanḡ gubam kubiri gwägärirän iwän taḡi tawayän yän yäk täkan. Tänpän in kome täḡo kudän jopi udewani yabänpän-nadäk täkan upänkan näk kudän kudupi täḡ yäpmanḡ äburo unitäḡo mebäri imata nämö kanpän nadäk täkan?

⁴ ✧ In nadäkan? Waki tänpäni ämawebe äbot intä kudän kudupi yabäka näwet yabäk täkan. Upänkan kudän kudupi mebäri kubä nämö täḡira känayän! Nämö, kudän bian profet Jona terak ahänkuko udegän ahänirän api käneḡ.

Äma täḡo nadäk wakita dapun ket täk täkot
Mak 8:14-21

⁵ Tänpän iwaräntäkiye käräga däkum guḡ taḡpän penpen Jesu-kät gäpe terak äronpen gwägu kukḡi udude käda kuḡkuḡ.

⁶ ✧ Pänku itkan Jesutä yäwetkuḡ; In Parisi ämakät Satyusi äbotken nanik täḡo yista ket nadänpän kan kuḡarut!

⁷ Ude yäwänä iwaräntäkiye näwetgäwet ḡode tänpän yänkuḡ; Yista yäyak u imata yäyak? Käräga guḡ taḡpän penpen äbämäḡo unita käwep nadänpän niwetak yäk.

⁸ Man ude yänirä Jesutä nadänpän yäwetkuḡ; Wa! Nadäkinikin kwini. In imata käräga penpen äbäḡo unita man yänpän-nadäk täkan? Unita nämö yäyat.

⁹ ✧ Näkä imaka bian täḡkuro unita täḡguḡ täkan ba? In imata guḡ taḡpän näwetgäwet täkan? Näk käräga 5 upän äma 5,000 ketem yepmän towiwa nanpä tägawäpän ketem jop patkuḡo u yäk jide daiwä tokḡenkuḡ?

¹⁰ ✧ Ba käräga 7 upän äma 4,000 yepmän towiḡira nanpä koki tänpäpän ketem jop patkuḡo u yäk jide daiwä tokḡenkuḡ?

¹¹ Unita in imata nämö nadäwä tärekan? Näk yis yäro uwä kärägata nämö täwetat. Parisi ämakät Satyusi äbotken nanik täḡo kädet kuḡat-kuḡatta yänpän yis terak utpän täwetat. Äma u nämö yäwarän täneḡ yänpän man u täwetat. Unitäḡo nadäk-nadäk waki unita ket kanjiwatpän kan kuḡarut yän ude nadänpän täwetat.

¹² Man ude yäweränkan eruk nadäwä tärewäpän yänkuḡ; Bureni! Yis, käräga-kät awähurani unita nämö niwetak. Parisi ämakät Satyusi äbot täḡo man yäkyäki ba kädet kuḡat-kuḡarita ket kanjiwatpän kan kuḡarut yän yänpän niwetak yäk.

Pitatä Jesu täḡo mebäri yänahänkuḡ
Mak 8:27-30; Luk 9:22-27

¹³ Jesutä ude yänpän iwaräntäkiye yän-yäkḡat yäpmanḡ Sisaria Pilipai komeken kuḡkuḡ. Kuḡtängän Jesutä kädet miḡin iwaräntäkiye ḡode yäwet yabänkuḡ; Ämawebetä Äma Bureninikta netä yän iwet täkan?

¹⁴ ✧ Yäwänä iwetkuḡ; Ätutäwä Jon, ume ärut yämani yän yäk täkan. Ba ätutäwä profet biani Elaija yän yäk täkan. Täḡ, ätutäwä Jeremaia ba profet biani ätu uken nanik kubä yän yäk täkan yäk.

¹⁵ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuḡ; Tänpäkan injinä näkawä netä yän yäk täkan?

¹⁶ ✧ Yäwänä Saimon-Pita unitä iwetkuḡ; Gäk Kristo, Anutu Irit Mähemi unitäḡo nanaki yän iwetkuḡ.

¹⁷ ✧ Yäwänä Jesutä ḡode iwetkuḡ; Saimon, Jona täḡo nanaki, gäka gäripi nadätat! Nadäk-nadäka uwä ämaken naniktä nämö ahätak. Nana kunum gänaḡ naniktä yänkwawa täḡ gamitak.

18 ✧ Ude yānpān iwetkuk; Bureni ḡode gāwera nadā; Wāpka Pīta yān gāwet tākaḡ u mebāri mobā unīta gākā terak ābotnaye yepmaḡpa kehāromi irirā āma wakī tāḡo kehāromitā nāmo api dāpek.

19 ✧ Tānpān nāk Anutu tāḡo kaḡiwat yewa unitāḡo yāma dārani tāḡo ki api gamet. Ude tānpkāḡā gākā imaka kubā kome terak nāmo yāniḡ kireḡjiri Anututā kunum gānaḡ udegān nāmo api yāniḡ kirewek. Tān, gākā imaka kubā kome terak yāniḡ kireḡjiri Anututā kunum gānaḡ udegān api yāniḡ kirewek yāk.

20 ✧ Ude yānpān iwarāntākiye yājiwāt man kehāromi ḡode yāwetkuk; Intā nāka Anutu tāḡo iwoyōwani āma Kristo yān āmawebe nāmoinik yāwetneḡ.

Jesutā nāk api kumbet yān yāḡkuk
Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27

21 Kadāni uken Jesutā yāput peḡpān imaka ahān imikta yān imani unita iwarāntākiye yāwetkuk; Nāk komi pāhap api nadāwet. Tānpkāḡaḡ Juda tāḡo āma ekāni ba bāmpo āma intājukun tānpāni-kāt Baga man yāwoḡārewani āmatā māde api ut namineḡ. Tāḡkaḡ nutpān ānenayāḡ tāḡopān keḡma yarākubā tāreḡjirān kodak taḡpān āneḡi api akwet.

22 Ude yāwerānā Pitatā Jesu inipārik yāḡikḡat pāḡku ibeḡpān yāḡkuk; Ekāni, Anututā tāḡkentāḡ gamiḡjirān imaka udeḡwani nāmoinik api ahān gamek yāk.

23 Yāwānā āyāḡutpān Pīta ḡode iwetkuk; Satan, gāk kewe! Gāk kādet tāḡḡipiḡ nameno! Nabā kātāḡpeḡ ku! Gāk man yāyan uwā Anutu-ken nanikpān nāmo yāyan. Uwā āma gākḡaken mangānpān nāwetan yān iwetkuk.

24 ✧ Tānpkāḡaḡ Jesutā iwarāntākiye ḡode yāwetkuk; Āma kubātā nāk nāwarayāḡ nadāḡpāḡā iniken bāneḡ nadāk-nadāki māde ut imiḡpān bārāpi nākā kotawayāḡ tāyat udegān pāya kwakāpi buramiḡkaḡ gwāk pimiḡpān kaḡ nāwarān.

25 ✧ Tānpkāḡaḡ, āma kubātā sākgāmān kaḡ irayāḡ nadāḡkaḡ iniken irit kuḡat-kuḡarita iyap taḡpāḡā u api paorek. Upāḡkaḡ āma kubātā nāka yānpān irit kuḡat-kuḡari iniḡ kirewayāḡ tāko uwā irit tāga api kaḡ-ahāwek.

26 ✧ Tān, āma kubātā kome tāḡo imaka kudup peḡ bāyaḡpān yāpmāḡ kuḡarayāḡ tāko uwā kumājirān imaka imakani unitā irit kehāromi kakta tāga nāmo api tāḡkentāḡ imineḡ. Unita irit kehāromi kaḡ-ahākta imatākenpān tāga suwawek? Nāmoinik!

27 ✧ Jesutā ude yānpān āneḡi ḡode yāḡkuk; Āma Bureni-inikā nani tāḡo eḡmāget kudān ikek kudupi aḡeroniye-kāt api āḡneḡ. Āpānpān āmawebe kuduptagān kādet jide jide tāḡpeḡ kuḡat tākaḡ uterakgān kowata api yāmek.

28 Nāk bureni tāwera nadāwut; Itkaḡ ḡo inken nanik ātu nāmo kumājirā Āma Bureni-inik intājukun āma tāḡo kudān ikek āpāḡjirān api kaḡpān nadāneḡ yān yāwetkuk.

17

Jesu gupi inide kubā ahāḡkuk
Mak 9:2-13; Luk 9:28-36

1 Eruk Jesu keḡma 6 ude it yāpmāḡ kuḡtāḡgān Pitakāt noripakiyat Jems Jon u yāḡ-yāḡḡat yāpmāḡ pom kubā terak āroḡkuk. Uken pāro inigān itkuḡ.

2 ✧ Itpāḡ kaḡjirā Jesu gupi inide kubā ahāḡkuk. Injami dapuntā edap dapuri tāḡo peḡyāḡek ude āworeḡkuk. Teki imaka paki inikinik tāḡpān āḡo weḡkuk.

3 Ude ahāḡjirān yabāḡkuḡ; Profet bian irani yarā, Moses kenta Elaija injami terak ini ugān ahāḡpān itkumān.

4 Yarā uwā ahāḡpān Jesu-kāt man yānpān-nadāk tāḡjirā Pitatā Jesu iwetkuk; Ekāni, itkamāḡ ḡonita oretoret tākamāḡ yāk. Unita gākā yāwikaḡ yottaba yarākubā kaḡ tāḡpa yāk. Gāka kubā, Mosesta kubā, Elaijata kubā yāk.

5 ✧ Ude yān irirān pengān gubam peḡyāḡek ikek kubātā āpā uwāk tānpān yepmaḡkuḡ. Uwāk tānpān yepmaḡjirān gubam gānaḡ man kubā ḡode ahāḡkuk; ḡowā nākḡo nanakna bureni-inik. U kaḡpān gāripi-inik nadāk tāyat unita in unitāḡo man kaḡ buramik tāḡput yān yāwetkuk.

6 Eruk iwarāntākiye yarākubā unitā man u nadāḡpān umuntaḡkaḡ kome terak pāḡku injami yāpā āḡmoḡpāpāḡ patkaḡ bumta kwaiḡkuḡ.

7 Ude tājirā Jesu dubini-ken kuḡpāḡ yepmāḡit tāḡpāḡ yāwetkuk; In umuntāneḡo! Akuwut!

8 Yāwānā iwarāntākiye u dapuri ijiwā kwāpāḡ Jesu inigān irirān kaḡkuḡ.

✧ 16:18: Jon 1:42; Efe 2:20 ✧ 16:19: Mat 18:18; Jon 20:23 ✧ 16:20: Mat 17:9; Mak 9:9 ✧ 16:24: Mat 10:38; Luk 14:27 ✧ 16:25: Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ✧ 16:26: Mat 4:8-9 ✧ 16:27: Mat 25:31; Sam 62:12; Snd 24:12; Rom 2:6; Rev 22:12 ✧ 17:2: 2Pi 1:16-18 ✧ 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Lo 18:15

9 ✧ Ude tãŋkaŋ pom terak naniktã äpãñit äpãñit Jesutã jukuman ñode yãwetkuk; Imaka kudupi kãkaŋ unitãño manbiŋam äma ätu pengãn nãmo yãwetneŋ. Äma Bureni-inik kumbani-ken naniktã kodak taŋpãŋ akwãnkaŋ kaŋ yãwerut yãk.

10 ✧ Ude yãwerãnã iwarãntãkiyetã iwet yabãŋkuŋ; Baga man yãwoŋãrewani äma imata ñode yãk tãkaŋ? Elaijatã jukun ahãwãnkaŋ Anutu tãño iwoyãwani äma Kristo u mãden api ahãwek.

11 Iwerãwã Jesutã kowata ñode yãŋkuŋ; Elaijatã jukun ahãwãnkaŋ Kristo mãden api ahãwek yãŋ yãk tãkaŋ u tãga yãk tãkaŋ. Unita bureni ñode tãwetat; Elaija uku ahãŋkuk. Ahãŋpãŋ Kristo ahãwayãŋ tãko unita kãdet tãwit imiŋkuk.

12 ✧ Ahãŋpãŋ irirãn nãmo kaŋpãŋ nadãŋkaŋ kudãn waki mãyap tãŋ imiŋkuŋ. Tãŋkuŋo Äma Bureni-inikta udegãn komi mãyap api tãŋ imineŋ.

13 ✧ Jesutã ude yãwerãnkaŋ nadãwã tumbuŋ; Elaijata yãyak uwã Jon ume ärut yãmanita yãyak yãŋ nadãŋkuŋ.

Iwarãntãkiyetã tãŋpã waŋkuŋ

Mak 9:14-29; Luk 9:37-42

14 Eruk pom terak naniktã äpãŋpãŋ ämawebe itkuŋ-ken u ahãñirã äma kubãtã pãbã Jesu dubini-ken gwãjiŋ äpmonpãŋ iwetkuk;

15 Ekãni, gãk nanaknata butewaki nadãŋ imi yãk. U tãŋguŋguŋ taŋpãŋ maŋ-patãbotkaŋ kãdãp gãnaŋ ba ume gãnaŋ äpmok tãyak.

16 Ude tãñirãn nanakna yãpmãŋ gãwarãntãkaye-ken äbãñira yãpna tãgawut yãŋkaŋ tãŋpã waŋ yãk.

17 ✧ Yãwãnã Jesutã gaŋani nadãŋpãŋ ñode yãŋkuk; Wa! In bãnepjin gwãjiŋ ärowani. Nadãkinikjin nãmo! Jidegãn api nadãwã tumneŋ? Äma in udewani-kãt wari kuŋatta nãmo nekaŋ! Ude yãŋpãŋ äma u iwetkuk; Eruk, ironi uwã yãpmãŋ äbi!

18 Ude yãwãnã ironi u yãpmãŋ äbãñirãn mãjo ibenpewãn nanak u kakãtãpẽŋ kuŋkuk. Kakãtãŋpẽŋ kuŋirãn tãgaŋpãŋ itkuk.

19 ✧ Tãñirãn iwarãntãkiyetã Jesu inigãn irirãn iwet yabãŋkuŋ; Nin imata mãjo u iwat kirekta tãna wawãpãŋ pemãŋ?

20-21 ✧ Yãwãwã yãwetkuk; Nadãkinikjin tãpuri-inik unita tãŋpã waŋ yãk. Nãk bureni tãwetat; Nadãkinik bureni u imaka kubã kehãromi nitek. Nadãkinikjin bureni, bak mujiŋ udewani tãpuri ireko uwã pom ño ñode iwetneŋ; Wãdãŋ udu ku! Iwerãwã man buramiŋpãŋ tãga wãdãŋ kwek. Nadãkinikjin tãpuri it tameko uwã imaka kubã tãŋpãwã bureni nãmowã nãmo ahãwek.

22 ✧ Jesutã ude yãwetpãŋ pãŋku Galili komeken iwarãntãkiye-kãt kãbeyã tãŋpãŋ yãwetkuk; Kadãni kãroni nãmo iritna äma kubãtã Äma Bureni-inik jop nadãŋ äma kerit terak api pewek.

23 Penjirãn kumãŋ-kumãŋ utpãŋ äneñirã kepmã yarãkubã tãreñirãn api akwek yãk. Ude yãwãn nadãŋpãŋ iwarãntãkiye butewaki pãhap nadãŋkuŋ.

Jesu takis monẽŋ pekta manbiŋam yãwetkuk

24 ✧ Tãŋpãŋ äyãñutpẽŋ Kapeneam yotpãrãre-ken kuŋirã kudupi yot tãŋkentãkta takis monẽŋ yãpani äma ätutã äbãŋpãŋ Pita ñode iwet yabãŋkuŋ; Tãwoŋãrek ämajintã kudupi yot tãño takis monẽŋ pek tãyak ba nãmo pek tãyak?

25 Yãwãwã Pitatã yãwetkuk; U pek tãyak! yãk. Ude yãŋpãŋ yot Jesutã itkuk-ken u äronpãŋ man nãmo iwerirãn Jesutã Pita pengãn iwet yabãŋkuŋ; Saimon, gãk jide nadãtan? Kome tãño intãjukun ämatã iniken epãn tãŋkentãkta takis monẽŋ yãpmãk tãkaŋ u netã kerit-ken nanik yãpmãk tãkaŋ? Iniken mãyemiye-ken nanik bok yãpmãk tãkaŋ ba ämawebe gãgãni tãño-gãnpãŋ yãpmãk tãkaŋ? Jide nadãtan?

26 Yãwãnã Pitatã iwetkuk; Ämawebe gãgãni tãño-gãnpãŋ yãpmãk tãkaŋ, iniken mãyemiye-ken nanik nãmo yãpmãk tãkaŋ yãk. Pitatã ude yãwãnã Jesutã iwetkuk; Tãga yãyan, iniken mãyemiye uwã takis monẽŋ nãmo pek tãkaŋ. U jop it tãkaŋ.

27 Upãŋkaŋ ninta nadãwã wak tãŋ nimineño udetã gwãgu-ken kuŋkaŋ gwãgu tom kubã pengãn wabiwayãŋ tãyan u wãdãŋpãŋ yãpmãŋkaŋ meni yãpmãŋ aŋeñpãŋ monẽŋ kubã kaŋpãŋ ninek-tagãn yãŋpãŋ monẽŋ u takis yãpani äma unita kaŋ yãmi.

18

In nanak tãpuri ude bumik kuŋatneŋ

Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

✧ 17:9: Mat 16:20 ✧ 17:10: Mal 4:5 ✧ 17:12: Mat 11:14, 14:10 ✧ 17:13: Luk 1:17 ✧ 17:17: Lo 32:5,20; Jon 14:9 ✧ 17:19: Mat 10:1 ✧ 17:20-21: Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6, 1Ko 13:2 ✧ 17:22: Mat 16:21 ✧ 17:24: Kis 30:13; Kis 38:26

1 ✧ Kepma uken Jesu tãño iwarãntãkiyetã Jesuken kuŋpãñ ñode iwet yabãñkuŋ; Anutu tãño kañiwat yewa gãnañ netãtã intãjukun tãñpãñ itak?

2 Eruk ude yãñjirã Jesutã nanak tãpuri kubã yãñpewãñ äbãnpãñ bãmopi-ken teñkuk.

3 ✧ Teñpãñ ñode yãwetkuk; Nãk bureni tãwetat. In injinta nadãwã äpani tãñpãpãñ nanak tãpuri ñodewani bumik nãmo kuñatnayãñ tãkañ uwã Anutu tãño kañiwat yewa gãnañ nãmoinik api ãroneñ.

4 Tãñpãkañ äma kubãtã iniken gupi ba nadãk-nadãki yãpmãñ äpãñpãñ nanak tãpuri bãmopjin-ken itak ñodewani bumik kuñarayãñ tãyak uwã Anutu tãño kañiwat yewa gãnañ intãjukun äma ude tãñpãñ api irek.

5 ✧ Tãñkañ äneñi ñode yãwetgãñ tãñkuk; In nadãkañ? Äma kubãtã nãka nadãñpãñ nanak tãpuri ñodewani kubãta orañ imayãñ tãyak uwã nãka udegãñ api orañ namek.

6 ✧ Upãñkañ äma kubãtã nanak ñodewani nadãkiniki nãkken pek tãkañ u yãñ-yãkñat-pewãñ momi tãneño uwã äma udewaniwã Anututã kowata wakitã wakinik api imek, ämatã mobã bãrum kotãkiken topmãñpãñ ume gãnañ mañpã äpmonenjo u irepmirek.

7 Wãra! Komen äma intã butewaki nadãtat. Imata, äma waki ätutã tãñ-tãkñat-pewã inken nanik mãyap api warj moreneñ. Bureni, tãñyãkñarani äma udewani itkañ, upãñkañ jide tãñpãñ kowata api irepmitneñ?

8 ✧ Unita ketka ba kuroñkatã wakiken gepmañpayãñ tãñpãñã u madãñ tãkñeñpãñ kañ mañpi kut yãk. Irit kehãromi kañ-ahãwayãñ nadãñpãñã jop kwãyhãneñ tãñpãñ kañ it. Ude nãmo tãñkañ ketka kuroñka bok yãpmãñ kuñarayãñ tãno uwã kãdãp pãhap gãnañ api äpmonpen!

9 Ba dapunkatã wakiken gepmañpayãñ tãñpãñã dapunka dãtpãñ kañ mañpi kut. Irit kehãromi kañ-ahãwayãñ nadãñpãñã ude tãñkañ dapunka tumbani kañ kuñat. Dapunka bok iñjñkañ kuñatpãñã genj tãño kãdãp pãhap gãnañ api äpmonpen.

Yawak kubã paotkuko unitãño man wãrani

Luk 15:3-7

10-11 ✧✧ Man ude yãñpãñ äneñi pen ñode yãwetgãñ tãñkuk; Inã kwikinik kuñatpãñ ironj tãpuri tãpuri ñonita nadãñjirã äpani nãmo tãneñ. Nãk unita ñode tãwera nadãwut; Nanak tãpuri tãpuri u Anutu dapuri-ken äpani nãmo kuñat tãkañ. Nãmo, u añeroniye nïkek. Añero kunum gãnañ Nana-kãt bok itkañ unitã watãni it yãmik tãkañ.

12 In jide nadãk tãkañ? Äma kubã yawakiye 100 uken nanik kubã-tãgãñ paoreko uwã ini paorãñ yãñ tãga yãwek? Nãmoinik, yawaki 99 u yepmañkañ yawak paotpeñ kweko unita pãñku wãyãkñewek. 13 Nãk bureni tãwetat. Äma uwã wãyãkñeñkã kañ-ahãñpãñã oretoret 99 itneño unita nãmo tãñpek. Nãmo, paotpeñ kwanipãñ kañ-ahãweko unita oretoret pãhap tãñpek.

14 Tãñpãkañ Nanjin kunum gãnañ naniktã ämawebe äpani ukenonita udegãñ nadãk tãyak. Kubãtã paotta nãmo nadãk tãyak.

Momi tãñpani yãpãtãgakta man

Luk 17:3

15 ✧ Jesutã ude yãñpãñ yãñkuk; Notkapak kubãtã waki tãñ gaminjirãñ gãk kuñkañ äma ukãt injekgãñ itpãñ waki tãñ gameko u kwikinik yãñ paiden. Tãñkañ man yãwi gãkño man buramiwãñã äneñi not tãñpeñ kuñatden.

16 ✧ Upãñkañ gãkño manta bitnãwãñã äma kubã ba yarã yãmagurikañ ukãt bok yãñpãñ yãpã-siwon tawãpãñ tenen. Ude tãneño uyaku nadãñ gamek.

17 ✧ Tãñpãkañ äma yarãkubã intãño manta bitnãwãñã äbot tãñpani tãño kãbeyã-ken tãga tenen. Ba äbot tãñpani kãbeyã tãño man unita udegãñ bitnãwãñã äma u mãde ut iminjirã guñ äma, ba takis moneñ yãpani ude kuñarek.

18 ✧ Nãk bureni tãwetat. In imaka kubã kome terak nãmo yãniñ kireñjirã Anututã kunum gãnañ udegãñ nãmo api yãniñ kirewek. Ba in kome terak yãniñ kireñjirã Anututã kunum gãnañ udegãñ api yãniñ kirewek.

19-20 ✧✧ Ba äneñi ñode tãwetgãñ tãñpa nadãwut; Äma yarã ba yarãkubãtã nãka yãñpãñ kãbeyã tãñjirã nãk u bãmopi-ken api iret. Unita inken nanik yarãtã imaka kubãtã bãneñ kubãgãñ penpãñ Anutu-ken yãpãñjirãñ kunum gãnañ Nanatã nadãñ yãmiñpãñ mani api buramiwek.

✧ **18:1:** Luk 22:24 ✧ **18:3:** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ✧ **18:5:** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 ✧ **18:6:** Luk 17:1-2 ✧ **18:8:** Mat 5:29-30 ✧ **18:10-11:** Hib 1:14 ✧ **18:10-11:** Luk 19:10 ✧ **18:15:** Wkp 19:17; Luk 17:3; Gal 6:1 ✧ **18:16:** Lo 19:15; Jon 8:17 ✧ **18:17:** 1Ko 5:13 ✧ **18:18:** Mat 16:19; Jon 20:23 ✧ **18:19-20:** Mak 11:24; Jon 15:7 ✧ **18:19-20:** Mat 28:20; Jon 14:23

*Momi pekpek täño man**Luk 17:3-4*

²¹ Jesutä man ude yäjirän Pitatä iwetkuk; Ekäni! Notnapak kubätä waki täñ namik täñjirän momini u kadäni kadäni peñ imiñ yäpmäj kuñtäyiwä kadäni 7 ude täreñirän äneñ wari peñ imettawä?

²² * Pitatä ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämo. Gäk notkapak täño momini kadäni kubä ba yarätägän ude nämo peñ imen. Pen waki udegän täñ gamiñ yäpmäj äronjirän gäk pen wakini pekpek kañ täñ yäpmäj ku.

²³ Täñpäñ man yäjku unita man wärani kubä ñode yäwetkuk; Ämawebe Anututä intäjukun it yämiñpäñ yabäj yawat täyak uwä ñode bumik; Kome kubäken intäjukun äma kubä irek. Täñpäkañ epän ämawebeniye mäyaptä äma uken nanik tuñum jop yäpmäjkañ gwäki nämo pek täneñ.

²⁴ Eruk kadäni kubä intäjukun äma u tuñum jop yäpani unitäño gwäki yäpa yäjkañ ämawebe kubäkubäken gwäki yäpek. Yäpmäjtäñ kuñtäñgän epän ämani kubä kañ-ahäwek. Äma u tuñum jop yäpeko unitäño gwäki ärowani-inik.

²⁵ Unita äma u gwäki tañ päke u jide täñpäñ pewa täreñeñ yäj nadäñpäñ mähe mi iwerek. Iwerirän mähe mi unitä ñode yäwek; Imaka imaka it gamikañ u ba webe nanakaye kuduaptagän ämata yäniñ kireñpäñ gwäki yäpmäjkañ kañ nam yäj iwerek.

²⁶ Ude iwerirän inita butewaki nadäñpäñ mähe mi dubini-ken kuñpäñ gukut imäpmok täñpäñ butewaki man ñode yäwek; Butewaki nadäñ namiñpäñ kwikinik iriri kañ-ahäjkañ waki kañ gama yäk.

²⁷ Iwerirän mähe mi u butewaki nadäñ imiñpäñ momini kudup peñ moreñ imiñkañ jop tewän kwek.

²⁸ Eruk, tewän päñku noripak kubätä äma uken gwäki täpuri 100 kina ude nämo imeko unita kañ-ahäjpäñ kotäkigän iñitkañ näkño moner ukeno nam yäj iwerek.

²⁹ Ude täñjirän noripak u inita butewaki nadäñkañ gwäjñ äpmonpäñ ñode iwerek; Butewaki! Kwikinik iriri kañ-ahäjkañ api gamet yäj iwerek. Ude iweränä yäwek;

³⁰ Kämi kañ gamayäj näwetan upäjkañ nämoinik yäk. Ude yäjpäñ iñit yäpmäj päñku komi yot gänañ teñkañ iwerek; Moner nami täreñirän api gabä kätäwä äpamañ kwen yäj iwerek.

³¹ Ude täñjirän noriye epän penta täñpani unitä kañkañ kokwawak nadäñpäñ päñku ekänini-ken manbiñam u iwetneñ.

³² Ude iweräwä äma ekäni unitä nadäñpäñ epän äma unita yäjpewän äbänpäñ iwerek; Wa! Gäk äma wakiinik yäk. Gäk näkken momi täñkunopäñ butewaki man näweriri näk gäkño momika kumän peñ gamiñkut yäk.

³³ Näkä ude täñ gamiñkuropäñ gäk imata notkapakta udegän nämo täñ imitan?

³⁴ * Ude yäjpäñ kokwawak tañ nadäñ imiñpäñ komi äma keru terak peñkañ yäwerek; Äma ño komi imiñ yäpmäj kuñjä näkken tuñum yäpuko unitäño gwäki namänkañ kañ kakätäwut yäj yäwerek.

³⁵ * Jesutä man wärani ude yäjpäñ yäwetkuk; Nana kunum gänañ naniktä inta udegän api täñ tamek. In mejin-tägän nämo yäneñ. Bänepin nadäk-nadäkjin kuduaptä notjiye täño wakini nämo peñ yämiñpäñ komi api nadäneñ.

19*Ämatä webeniye yänyawat täkañ unitäño manbiñam**Mak 10:1-12; Luk 16:18*

¹ Eruk Jesutä man ude yäj paotpäñ Galili kome peñpeñ Judia kome Jodan ume kukñj udude käda kuñkuk.

² Uken kuñjirän ämawebe mäyap pähap iwarän täñjä käyäm mebäri mebäri yäpän tägañ yämiñkuk.

³ * Täñ irirän Parisi äma ätutä ahäj imiñpäñ täñ-ikñatpena man kubä goret yäwänkañ manken tenayäj nadäñpäñ man kubä ñode iwetkuñ; Ai! Gäk jide nadätan? Äma kubä täño webenitä kädet mebäri mebäri u ba u täñjirän webeni u yäj iwareko uwä täga ba waki?

⁴ * Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Wära! Mosestä man kudän täñkuko u nämo danijpäñ nadäk täkañ? Man kubä ñode kudän täñkuk; Anututä imaka imaka pewän ahäj moreñjä äma bok, webe bok täñ yepmanjuk.

⁵ * Täñpäñ ñode yäjku; Ämatä miñj nani yabä kätäñpäñ webeni-kät epmäñpäñ irirän tohari gupi kubägän api tädeñ.

* 18:22: Luk 17:4 * 18:34: Mat 5:25-26 * 18:35: Mat 6:15; Mak 11:25; Efe 4:32; Kol 3:13 * 19:3: Mat 16:1

* 19:4: Stt 1:27, 5:2 * 19:5: Stt 2:24; Efe 5:31

⁶ Mebäri unita yanäpi u inigän inigän nämo irani. U Anututä gupi tohari kubägän itdenṭa yepmanpanipän ämatä täga nämo yäpmän danineṭ.

⁷ ✱ Yäñirän Parisi ämatä iwetkuṭ; Ude yäyan upänkaṭ imata Mosestä manbiṭam kubä ṅode niwetkuk? Gäk webeka pewayän nadänpänä webekata yänjwat-iwat man kudän keräpi kubä tänpän iminṭkaṭ kaṭ yänjwat yän yänkuk.

⁸ Ude yänirä Jesutä kowata ṅode yäwetkuk; Manbiṭam u jop nämo täwetkuk. In Anutu täṅo man irepmitkaṭ injinken gäripjin terak kuṭat täkaṭ unita webejiye täga api yän-yäwatneṭ yän yänkuk. Upänkaṭ pengän Anututä kädet ude täkta yäjiwätkuk.

⁹ ✱ Näk ṅode täwera nadäwut; Äma kubätä webenitä äma kubäkät momi nämo täṅpekopän jop nadän yänjwatpän webe kubä yäpeko uwä kubokäret ude täṅpek.

¹⁰ ✱ Eruk ude yänirän iwaräntäkiyetä iwetkuṭ; Wära! Nädapi irit kuṭat-kuṭatta ude niwetan unita webe netätä yäpek?

¹¹ Yänirä Jesutä kowata ṅode yäwetkuk; Ämawebe mäyaptä man u nadäwä bäräp täkaṭ upänkaṭ Anututä täṅkentän yämiṭirän ämawebe ätutä man u täga iwatneṭ.

¹² In nadäkaṭ? Äma ätu webe täga nämo yänneṭ. Imata, miṅiyetä inide bäyan yepmak täkaṭ. Äma udewaniwä webe yäpmäka gäripi nämo nadäk täkaṭ. Täṅ, äma ätu yabäni dārani unita webe täga nämo yänneṭ. Ba äma ätuwä Anutu täṅo epänta yänpän webe nämo yäpmäk täkaṭ. Upänkaṭ äma kubä, webe yäpmäka käderi pat imänä, eruk yanäpi täktäk täṅo man täweraro u buramiwek.

Ironṅironṅi näkken äbut!

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Kadäni uken ämawebe ätutä nanakiye Jesutä keru gupi terak penṭkaṭ nani-ken täṅkentän yämiṭka yänpik man yäwän yänpän Jesuken yän yäpmän äbuṅ. Yän yänṭat yäpmän äbänirä iwaräntäkiyetä yabän yänpän yäwetkuṭ; Nanakjiye yäpmän ämneṭo! Kut! yän yäwetkuṭ.

¹⁴ ✱ Yänirä Jesutä nadänpän yänkuk; Yäwat kireneṭo! Yabä kätäwä ironṅironṅi näkken yäpmän äbäk täkot yäk. Nämo yäjiwätneṭ. Ämawebe ironṅironṅi ṅodewani äworeṅpän kuṭat täkaṭ uwä Anututä bureni yabän yäwat täyäk.

¹⁵ Eruk Jesutä man ude yänpän keru gupi terak penṭkaṭ. Ude täṅpän tärewäkaṭ kome u penṭeṭ kuṭkuk.

Äma gubaṅi tuṅum mähemitä Jesuken äbuk

Mak 10:17-31; Luk 18:18-30

¹⁶ Täṅpäkaṭ äma kubä Jesu ahän iminṭpän iwetkuk; Yäwönärewani, näk täga jide u täṅkaṭ irit kehäromi kaṭ yäpet?

¹⁷ ✱ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk imaka tägata imata näwet yabätan? Imaka täga u mäheṅi Anutu ini. Täṅ, irit kehäromi yäpayän nadänpänä Anututä kädet pewani u iwarayän täno uyaku api kaṭ ahäwen.

¹⁸ ✱ Yäwänä äma unitä yänkuk; Kädet jidewanita yäyan? Yäwänä Jesutä yänkuk; Gäk äma kumän-kumän nämo uren, kubokäret nämo täṅpen, kubota nämo täṅpen, äma kubä manken teṅkaṭ jop manman nämo ikṭaren.

¹⁹ ✱ Ba gäk meṅka nanka oraṅ yämen. Täṅkaṭ gäṅjata nadäk täyan udegän notkapakta nadänpän iron täṅ imen.

²⁰ Ude iweränä yänkuk; Näk kädet näwetan u kudup iwät yäpmän äbätat. Upänkaṭ imaka ätu jide upän täṅkaṭ irit tägawä kaṭ yäpet?

²¹ ✱ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Siwonṅi-inik kaṭ ira yän nadänpänä ṅode kaṭ tä; Monen tuṅum ba imaka it gamikaṭ u kudup ämata yänin kireṅpän monen yäpmänkaṭ ämawebe jäwärita kaṭ yänin more. Ude täṅpayän täno uyaku kunum gänaṭ tuṅum tägagämän api korewen. Eruk, ude täṅ moreṅkaṭ äbä näk kaṭ näwat!

²² Täṅpäkaṭ äma gubaṅi unitä man ude nadänpän monen tuṅum päke unita bänepitä nadän bäräp taṅi täntän kuṭkuk.

²³ Kuṭirän Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Näk bureni-inik täwetat; Monen ämatä Anutu gäromi-ken itkaṭ unitäṅo kaṭiwat yewa gänaṭ äroka api täṅburut täneṭ.

²⁴ Unitä jide nadäkaṭ? Tom pähap kubä wäpi kameri u gänaṭ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käṅin täwek. Tuṅum äma udegän, Anututä intäjukun it yämiṭpän yabän yäwatta api täṅburut täneṭ.

²⁵ Jesutä ude yäwänä iwaräntäkiyetä bumta kikuṭpän yänkuk; Wära! Anututä äma monen ikek bäräneṭ nämo api yämagurek yän yäyan upän äma jopi nin ṅodewani jide täṅpän irit kehäromi api kaṭ ahäne?

✱ 19:7: Lo 24:1-4; Mat 5:31 ✱ 19:9: Mat 5:32, 1Ko 7:10-11 ✱ 19:10: 1Ko 7:1-2,7-9 ✱ 19:14: Mat 18:2-3 ✱ 19:17: Wkp 18:5; Luk 10:28 ✱ 19:18: Kis 20:12-16; Lo 5:16-20 ✱ 19:19: Wkp 19:18 ✱ 19:21: Mat 6:20; Luk 12:33; Apos 2:45; Apos 4:34-37

²⁶ * Ude yāwāwā Jesutā yabāñpāñ yāwetkuk; Āmatā ini-tāgān tāga nāmo āroneñ. Upāñkañ āmatā ini tāga nāmo tānañi u kudup Anututā tāga tāñpek.

²⁷ Ude yāñirān nadāñpāñ Pitatā kowata man ñode iwetkuk; Nibā yāk. Nin imaka imaka kudup peñ moreñkañ gāk gāwarān tākamāñ ñonita kowata jide api yāpne?

²⁸ * Yāwānā Jesutā iwetkuk; Nāk bureni tāwetat; Anututā tāñpewān kome ba imaka imaka āneñi kodak tānayāñ tākañ-ken uken Āma Bureni-iniktā wāpi biñam ikek itkañ imaka imaka api yabāñ yāwarek. Tāñpākañ in nāk nāwarāntāk tākañ u imaka, nāk dubina-ken itkañ Isrel ābot 12 unitāño intājukun āma ude api itneñ.

²⁹ * Tāñpāñ āma kubātā nāk nāwarayāñ nadāñpāñ noriye wanoriye, miñje naniye, ironjiñiye ba imaka kuduptagāñ peñkañ nāk nāwarayāñ tāko uwā imaka peñkuko u yārepmiñpāñ kowata tāgagāmān api kañ-ahāwek. Tāñpāñ irit kehāromi imaka, api yāpek.

³⁰ * Upāñkañ āma apiño wāpi biñam ikek intājukun itkañ u māyaptā māde kāda kwākañ āmawebe apiño āpani itkañ unitā wāpi biñam ikek intājukun api itneñ yāñ yāwetkuk.

20

Āma wain epān tāñpani tāño man wārani

¹ * Anututā intājukun itkañ yabāñ yāwat epān tāk tāyak uwā ñode bumik; Epān māhemi kubātā tamimañ bipani akuñpāñ wain epāna kañ tāñ namut yāñ yāñpāñ āma ātu yāmagurayāñ kwek.

² Kuñkañ āma jop irani ātu yabāñ ahāñpāñ yāwerek; Ai! In nākño wain epān tāñ namiñirā gwāki K20 K20 tamayāñ yāk. Ude yāwerānkañ āma unitā nadāwā tāga tāñpāpāñ wain epān māhemi u iwatneñ.

³⁻⁴ Eruk 9'kirok tāñirān āneñi pāñku āma māyap namiñ-gamiñ bāgup-ken jop irirā yabāñpāñ ñode yāwerek; Ai, in pāñku wain epān tāñ namiñirā nāk gwāki tamayāñ yāk.

⁵ Yāwerān nadāñkañ wain epāni-ken kuney. Eruk kepma kubā ugān āma māyap, tamimañ yāmagurek, kepma yāmagurek, bipāda yāmagurek.

⁶ Ātu itkañ kome bipayāñ tāñirān āneñi pāñku āma jop irani ātu irirā yabāñpāñ yāwerek; In kepma kāroñ pāke ño ima tāñ irirā kome bipmāñtak?

⁷ Yāwānā iwetneñ; Āma kubātā epān tāñ imikta nāmo nimagurako unita jop iramāñonik yāk. Yāwāwā yāwerek; Pāñku wain epāna tāñ namut yāk. Ude yāwerānkañ kuney.

⁸ * Epān māhemitā ude tāñirān kome bipmāñirān watā āmani kubā iwerek; Gāk epān āma apiño yāmaguraro u yāñ-pābā kubā-kengān yepmanpāñ epān tākañ unitāño gwāki yāmi yāk. Tāñpāñ epān āma māden yāmaguraro unita yāmiñ pāñku āma pengān yāmaguraro unita yāmi tārewut yāk.

⁹ Ude tāñkañ eruk māden yāñ-yākñat yāpmāñ ābeko unitā jukun K20 K20 yāpneñ.

¹⁰ Eruk, K20 K20 yāmān yāpmāñirā intājukun yāmagureko unitā kañpāñ ñode nadāneñ; Tāgagāmān! yāk. Nintawā wādāñ pāro punin kāda kāwep nimek yāñ nadāneñ. Ude nadāñirā watā āma unitā māden āmneño unita yāmeko uterakgān intājukun āmneño unita udegān yāmek.

¹¹⁻¹² Ude yāmān kañpāñ epān māhemi yāñpāñ-kañiwat tāñpāñ iwetneñ; Ai! Māden ābāño uwā epān jop iñangān iwoñāreñ yāk. Nin uwā tamimañ naniktā epān komi nadāñpāñ tāñ yāpmāñ ābāñitna bipmāñtak. Tāmāñopāñ imata gwāki māden ābāño ukāt bok uterakgān nimitan?

¹³ Ude iwerirā epān māhemitā epān āma u kubā ñode iwerek; Notnapak yāk. Nākā gāk nāmo tāñpa wakañ. Nāk gwāki K20 K20 ude api tamet yāñ tāwerat. Tāwerira tāga yāñ nāwerañ yāk.

¹⁴ Unita gwāki tamitat udegān yāpmāñkañ kukot. Nākñawā in intājukun ābāño-kāt māden ābāño ukāt gwāki kubāgān tamikta nadātat yāk.

¹⁵ Tuñum nākña-kenpāñ ude ba ude tāñpa yāñkañ tāga nāmo tāñpet? Nāk iron tāga tāropāñ imata bāneñjin tāñpā wakañ? yāñ yāwerek.

¹⁶ * Jesutā man wārani ude yāñpāñ yāñkuk; Unita āmawebe apiño māden itkañ unitā intājukun api itneñ. Ba āmawebe apiño intājukun itkañ unitā māden api itneñ.

Jesutā ini kumākta man āneñi yāñkuk

Mak 11:11-24; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

¹⁷ Jesu uwā Jerusalem yotpārare-ken ārowa yāñkañ iwarāntākiye 12 ugānpāñ yāmagurān yāpmāñ inigān kuñkuñ. Tāñkañ kādet kuñit kuñit ñode yāwetkuk;

18 * Ket nadawut yäk. Nin kuñtängän Jerusalem yotpärare api ahäne. Ahäñpähä Äma Bureni-inik uwä Baga man yäwoñärewani ba hämop äma intäjukun täñpani täño keru terak äronjirän kumäkta man api topnen.

19 Täñpäh äma guñ äbotken nanik unita iniñ kireñirä yäñärok man iwerit, kañ-mägayänit täñpäh pärip-päriptä utpäh päya kwakap terak api utpewä kumbek. Kumbänpäh äneñirä edap yaräkubä täreñjirän api akwek.

*Jems kenta Jontä intäjukun itta yäñkumän
Mak 10:35-45*

20 Kadäni uken Sebedi webenitä Jesuken imaka kubäta yäñapiwa yäñkañ nanakiyat wäpi Jems kenta Jon yän-yäkñat yäpmäh päñku Jesu inamiken gwäññ äpmonpäñ itkuk. Täñjirän Jesutä iwetkuk;

21 * Jide näwerayäh äbätan? Yäwänä yäñkuk; Gäkä yäwikañ wäpka biñam ikek irayäh täno uken nanakñayat ño dubika-ken kubätä käpmäk käda, kubätä bure käda kañ irun yäk. Ude täñpäh wäpi biñam ikek gäkkät bok kañ irut yäk.

22 * Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; In mebäri nämo nadänkañ yäkañ. Ume komi nitek näkä näñpayäh täyat u ek udegän täga api nädeñ?

Yäwänä Jems kenta Jontä iwetkumän; Täga api näde! yäk.

23 Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; Bureni yäkamän. Komi nadäwayäh täyat u in udegän api nadädeñ. Upähkañ näk järaña kukñi kukñi itdayäh yäkamän unita näkä täwetnañi nämo. Nanatä iwoyähkuko unitägän järaña kukñi kukñi bok api itneñ.

24 Ude yäwänkañ iwarantäkiye 10 unitä man u nadähpäñ noripak yarä unita nadäwäwak täñ yämiñkuñ.

25 * Täñpähkañ Jesutä iwarantäkiye yäñpewän äbäpäñ ñode yäwetkuk; In nadäkan? Guñ äbot täño intäjukun ämatä ämawebeniye ärowani täñ yämikta gäripi nadäk täkañ. Ba unitäño äma ekäni ekänitä ämawebe epän ämaniye ude yäpmäh kuñat täkañ.

26-27 * Upähkañ inä ude nämo täneñ. Inken nanik kubätä intäjukun irayäh nadähpäñä eruk, kowata yäpmäkta nämo nadähpäñ intäño watä epän äma jopigän ude täñpeñ kuñarek. Intäjukun irayäh nadähpäñä noriye täño gämori-ken kuñatpäñ unitäño watä äma ude irek.

28 * Imata, Äma Bureni-inik uwä udegän, ämawebe täño watä äma ude irekta äpuk. Uwä ämawebe tä watä epän täñ imikta nämo äpuk. Nämo! U gupi iniñ kireñpäh kumänjirän ämawebe mäyap wakiken nanik ketärenpäñ inita biñam yäpayäh äpuk.

*Äma dapuri tumbani yarä äneñi dapun iññkumän
Mak 10:46-52; Luk 18:35-43*

29 Jesu iwarantäkiye-kät Jeriko yotpärare peñpeñ kuñirä ämawebe bumta yäwatkuñ.

30 * Täñpähkañ äma dapuri tumbani yarä uwä kädet miñin itkañ Jesu äbätak yäh yäwä nadähpäñ gera tañi ñode yäñkumän; Ekäni, Dewit täño orani, butewaki nadähñ nimi! yäk.

31 Ude yänjirän ämatä yabäh yähpäñ Wari yädeño! yäh yäwetkuñ. Yäniñ bitnäñkuño upähkañ gwäk pimiñpäñ gera pen yäñkumän; Ekäni, Dewit täño orani, neka butewaki nadähñ nimi yäk.

32 Eruk ude yäñtäkon Jesu kädet miñin itkañ yäñpewän dubini-ken äbänjirän yäwetkuk; Ima täñ nimän yähpäñ näkken gera yäkamän?

33 Yäwänä ñode iwetkumän; Ekäni, dapunek yäpi täganirä ijida kut yähpäñ yäkamäk yäk.

34 Ude yäwänä Jesutä butewaki nadähñ yämiñpäñ dapuri-ken yepmäñjirän uterakgän dapun iññpäñ Jesu iwarän täñkumän.

21

*Jesutä Äma Ekäni ude Jerusalem yotpärare-ken ärotjuk
Mak 11:1-10; Luk 19:29-38; Jon 12:12-19*

1 Kuñtängän Jerusalem yotpärare kerap täñpäh Olip pom mebäri-ken yotpärare täpuri kubä wäpi Betefage uken ahäñkuñ. Uken ahäñpäh itpäñä Jesutä iwarantäki yarä ñode yäwetpäñ peñ yäwet-pewän kuñkumän;

2 Ek yotpärare täpuri udu käkamän uken kuñkañ doñki nanak yamiñi topmäk terak itkamän u yabähpäñ pitpäñ wädäh yäpmäh äbun.

3 * Ektä ude täñjirän äma kubätä täwet yabäk täñpähä ñode kañ iwerun; Ekänitä doñki ñonita yäwänpäñ äbä pitkamäk yäh kañ iwerun. Ude iweränkañ taniñ kirewayäh yäk.

4 Täñpähkañ doñki topmäk terak irirän Jesuta pitkumäno u jop nämo. Profet biani kubätä ñode yähpäñ kudän täñkuko udegän ahäñkuk;

5 * *Pähku Jerusalem nanik ämawebe ñode yäwerut;*

* 20:18: Mat 16:21; Mat 17:22-23 * 20:21: Mat 19:28; Luk 22:30 * 20:22: Mat 26:39; Jon 18:11 * 20:25: Luk 22:25-26 * 20:26-27: Mat 23:11; Mak 9:35; Luk 9:48 * 20:28: Luk 22:27; Plp 2:7, 1Ti 2:6 * 20:30: Mat 9:27, 15:22 * 21:3: Mat 26:18 * 21:5: Sek 9:9

Kawut! Ekänjin inken api äbek. U bänep kwini tänpänitâ donki nanak terak manitkañ api äbek yâñ kañ yäwerut. Sek 9:9

⁶⁻⁷ Tänpän iwarântäki yarä u Jesutä man yäwetkuko udegän donki nanak yamiñi u pitpän yän-yäñkat yäpmän äbänkañ iniken tek punin nanik yäñopmänpän donki terak irin imänkañ Jesu uterak äro manitkuk.

⁸ * Täñjirän ämawebe uken nanik mäyaptä teki kädet miñin irin wädän yäpmän kuñkuñ. Ba ätutä päya päham tokätpäñ kädet miñin udegän pen wädän yäpmän kuñkuñ.

⁹ Ude täñkañ ämawebe ätu intäjukun, ätu mäden kuñkuño u gera ñode yänkuñ;

Wisikinik! Ekäni wäpi terak äbatak ñonita iniñ oretna!

Anutu ärowani kunum gänañ itak u iniñ oretna! yäk.

¹⁰ Yänjirä Jesu Jerusalem yotpärare uken äronjirän ämawebe u naniktä yäñtäbätek yänkuñ. Tänpän yänkuñ; Wära! Äma äbatak ño netä?

¹¹ * Yäwäwä ämawebe Jesu-kät bok äbuño unitä yäwetkuñ; In nämo nadäkañ? Ñowä profet Jesu yäk. U Nasaret yotpärare, Galili komeken ahäwani yän yäwetkuñ.

Jesu kudupi yot gänañ äronjuk

Mak 11:11-24; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

¹² Täñkañ Jesutä kudupi yot gänañ äronpäñ yabänjuk; Ämatä monen ba barak imaka imaka kowat imän täñ irirä. Yabänpäñ yawat kirenpän bukäni imaka, däpmän äreyän tänpän kuñ yämiñkuñ.

¹³ * Tänpän yäwetkuk; Anutu täño man ñode kudän täwani; Näkño Yotta nadänjirä yäñapik man yot ude täñpek. Upänkañ intä ñode täñjirä kubo äma täño käbop irit bägup ude äworetak!

¹⁴ Ude yäwetkañ Jesu kudupi yot gänañ irirän äma dapuri tumbani ba kwäyähäneñ tänpäni mäyap Jesutä itkuk-ken u yän-yäñkat yäpmän äbänjirä yepmanpäñ tägañkuñ.

¹⁵ Ude täñjirän ironjironji kudupi yot gänañ itkuño unitä kanpäñ gera ñode yän itkuñ; Devit orani äbän nimitak ñonita oretoret täñ imina! yän yän itkuñ. Tänpäkañ ironjironjitä Jesu wäpi biñam yäpmän akuñjirä nadänpän bämop äma intäjukun tänpäni-kät Baga man yäwoñärewani äma ätu ukät nadäwä wañkuñ. Ba kudän tägatäga Jesutä täñkuko u kanpäñ nadäwäwak täñ imiñkuñ.

¹⁶ Nadäwäwak täñ imiñpäñ Jesu iwetkuñ; Ironjironji gäka man yäkañ u nadätan? Iweräwä Jesutä yäwetkuk; Eñ, nadätat yäk. Täñ, in man ñode kudän täwani u nämo daninpäñ nadäk täkañ ba?

Ironjironji ba nanak täpuri-inik nonon-ken nanik täño bänepi täñpidäm tañ yämiñjiri gäk ganijoret man yäkañ yäk. Sam 8:2

¹⁷ Jesutä ude yäwetpäñ mäde ut yämiñpäñ Jerusalem yotpärare penpen päñku Betani yotpärare-ken ahänjirän kome bipänpäñ u patkuk.

Nadäkinik bureni u kehäromi nikek

Mak 11:12-14,20-24

¹⁸⁻¹⁹ * Patkuko yänewänä Jesu akumañ Jerusalem yotpärare-ken äneñ kuñkuk. Kuñtäyon nakta iwäkañ wama päya kubä, mujipi nämo, pähämi-tägän irirä kädet miñin kañkuk. Kanpäñ wama u ñode iwetkuk; Gäkä terak mujipka kubä mäden nämo ahäwek! Yäwänä uteragän wama uwä gämäneñ äronjuk.

²⁰ Tänpänkañ iwarântäkiyetä u kanpäñ keri inpäñ yänkuñ; Wära! Wama ñowä jide tänpän bäräñek-inik gämäneñ ärotak?

²¹ * Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni täwetat. In bänep yarä nikek nämo penpäñ nadäkinikjin Anutu-kengän penayän täkañ uwä wamata täro udegän täga täneñ. Tänpän ugän nämo. In Anutu nadän imikinik tänpän pom gudo ñode täga iwetneñ; Pom, gäk tokätpeñ gwägu gänañ äpmo yän iweräwä manjin api buramiwek.

²² * Tänpäkañ nadäkinikjin nikek kuñatpäñ imaka u ba u unita yänjapinjirä api tamek.

Jesu kehäromini täño mebärita iwet yabänkuñ

²³ * Jesutä kudupi yot gänañ äronpäñ man yänpäñ yäwoñärek täñ irirän Baga man yäwoñärewani ämakat! Juda täño watä äma ätutä ahän imiñpäñ iwetkuñ; Ai! Gäk imaka täk täyan ño netätä gäwerirän täk täyan?

²⁴ Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk man kubägän-inik täwet yabäwa näwerirä näkä udegän netä näwerän imaka täk täyat u kowata täwerayän.

²⁵ Eruk näwerut! Jontä ume ärut yämik täñkuko u netä iweränkañ ume ärut yämik täñkukonik? Anututä iweränkañ täñkuk ba ini nadänpäñ täk täñkukonik? Ude yäwet yabäwänä

jide yäne yän nadäppäj yänpäj-nadäk ñode täñkuñ; Nin Anututä iwerän täñkuk yän yänawä Jesutä ñode niwerayän; A! Üpäj imata mani nämö nadäñkuñ? yän niwerayän yäk.

²⁶ * Täñ, Jon uwä ini nadäppäj täñkuk yän yänawä ämawebetä Jon uwä profet kubä yän nadäppäj ninta kokwawak nadäj nimineñ yäk.

²⁷ Nadäj-bäräp yarä nitek ude täñpäj Jesu iwetkuñ; Nin nämö nadäkamäj yäk. Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, ude yäkanj unita näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäño mebäri nämö täwerayän.

Tuäke monäke täño manbijam

²⁸⁻³⁰ * Jesutä man ude yänpäj äneñi ñode yäwetkuk; Man wärani kubä täwera ket nadäwut; Tuäke monäke it täñkumänonik. Nanitä nanaki tuäni ñode iwetkuk; Tuä, gäk kuñkanj wain epän täñ namisi yäk. Iweränä yäñkuk; Nan, täga täñpayäj yäk. Täga täñpayäj yäñkukopäj peñawäk täñpeñ epän nämö täñkuk. Täñirän ätu itpäj nanitä monäni man udegän iwetkuk. Iweränä yäñkuk; Nämö täñpayäj! yäk. Nämö täñpayäj iwetkukopäj mäden bänepi sukurenpäñ päñku epän täñkuk.

³¹ Jesutä man wärani u yäwet paotpäj yäwetkuk; In jide nadäkanj? Nanak netätä nan täño man buramiñkuk? Yäwänä iwetkuñ; Nanaki monäni tä buramiñkuk yäk.

Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Ämawebe wakiwaki täñpani, takis moneñ yäpani äma ba kädet miñin webe udewanitä in tärepmitpäñ Anutu täño kanjiwat yewa gänäñ intäjukun api äroneñ.

³² * Jontä ahäppäj siwonji kuñat-kuñat täño kädet täwonjäreñirän inä unitäño man nadäkta bitnäwäkanj takis moneñ yäpani äma ba kädet miñin webetä nadäppäj bänepi sukurenkuñ. Ude täñjirä yabäñkuño upäñkanj gwäkjin nämö imätkuñ. Man Jontä yäñkuko u nämö nadäj imiñpäñ bänepiñ nämö sukurenkuñ.

Wain epän täño watä äma waki

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ * Jesutä ude yänpäj yäwetkuk; Näk man wärani kubä täwera nadäwut; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain epän täñ moreñpäñ yewa täñ-äyänjerek. Täñpäñ wain mujipi yeñ yäwatpäñ umeni yäpmäkta komeni täñkanj watä ämata yot kubä täñ yämek. Ude täñ moreñpäñ wain epän u kanjiwatta äma ätu yepmanpäñ irirä kome ban kubäken kwek.

³⁴ * Kwekopäj mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp tanjirän mujipi ätu inita ketpäñ yäpmäj imiñ äbäkta epän ämaniye yäwerän kunen.

³⁵ * Kuñjirä wain epän watä äma unitä äma u yepmäñitpäñ däpneñ; Kubä injipäj päripneñ, kubäwä kumäj-kumäj utneñ, kubäwä mobätä utneñ.

³⁶ * Täñjirä wain epän mähemitä nadäppäj äneñi epän ämaniye mäyap yäwerän kuñjirä udegän yepmäñitpäñ däpneñ.

³⁷ * Eruk mäden-inik ñode nadäwek; Nanakna bureni-iniktä päñku yäwänä oranj imiñpäñ mani api buramineñ yäk. Ude nadäppäj iniken nanaki iwerän kwek.

³⁸ * Eruk kwänkanj wain epän täño watä äma unitä nanaki-inik u kanjpäñ yänpäj-nadäk ñode täneñ; Unitä epän ño mäheñi api täñpek yäk. Unita uritna epän ño ninta bijam kanj täñpän!

³⁹ * Ude yänpäjä iwat kireñpewä yewa gägäni-ken kuñjirän kumäj-kumäj utneñ.

⁴⁰ * Jesutä man wärani ude yänpäj ñode yäwetkuk; Jide nadäkanj? Epän mähemitä kuñpäñ watä äma u kowata jide täñ yämek?

⁴¹ * Yäwänä bämop äma ba Juda täño watä äma uken itkuño unitä iwetkuñ; Imaka waki-waki täñkuño unita udegän kowata waki täñ yämiñirän paotneñ yäk. Täñpäñ watä äma biani yäwat kireñpäñ komeni-ken watä äma tagägänpäj yepmanjirän unitä kadäni kadäni wain mujipi yäpmäj imik täneñ yäk.

⁴² * Yäwäwä Jesutä ñode yäwetkuk; Anutu täño man ñode kudän täwani u nämö daniñpäñ nadäk täkanj?

Äma yot täñpanitä bek kubä kawä wawäpäñ peñkuño unitä bek bämopi ude itak.

Anututä ude täñpewän ahäñjirän kanjitna gäripi nitek täyak.

Sam 118:22

⁴³ * Unitä ñode täwera nadäwut; Inä wain epän watä äma waki ukeño udewani. Unita Anutu täño kanjiwat yewa gänäñ ärokta kädet täñpipiñ täwatkanj äma äbot kudupi kubä Anutu täño gärip terak kuñatnayän täkanj unita kädet api peñ yämek.

⁴⁴ * Bek bämopi täwerarö uterak äma kubätä manjapäñä bumta api urek. Ba bek unitä äma kubä terak manjapäñä äma u api däpmän jaknjerek yäk.

* 21:26: Mat 14:5, 21:46 * 21:28-30: Luk 15:11 * 21:32: Luk 3:12; Luk 7:29-30 * 21:33: Ais 5:1-2; Mat 25:14

* 21:35: Mat 22:6 * 21:38: Mat 27:18 * 21:39: Hib 13:12 * 21:42: Apos 4:11; Rom 9:33, 1Pi 2:6-8 * 21:44:

⁴⁵ Jesutä man wärani ude yäjirän bämop ämakät Parisi äma unitä nadäwä tärewäpäj yäjkuj;

⁴⁶ ✧ Bureni! Man wärani wain epän terak utpäj yäyak u ninta yäyak! Ude yäjpäj injitpäj utnayäj nadäjkujöpäj ämawebeta umuntanpäj penjkuj.

22

*Äjnak-äjnak pähap kubä täjjo man wärani
Luk 14:16-24*

¹ Jesutä man wärani kubä pen ñode yäwetkuk;

²⁻³ Anututä intäjukun itkañ yabäj yäwat epän täk täyak uwä ñode bumik; Äma ekäni kubä täjjo nanaki webeni-kät keräntäk tädayäj täjirän u iniñ oretta äjnak-äjnak pähap täjpayäj tuñum täjpek. Tuñum täj itkañ ämawebe ätu ninkät bok kañ nänayäj nadäjpäj kadäni udeken api näne yäj man pewän kunej. Eruk, äjnak-äjnakta tuñum täj paotpäj epän ämaniye yäwerän ämawebe yämagutta kunej. Päñku yäwetnejo upäjkanä äbähta bitnäne.

⁴ ✧ Bitnäñirä biñami nadäjpäj äneji epän ämaniye ätu ñode yäwerek; In kuñkañ äma bitnäñkañ itkañ u ñode yäwerut; Äbut! yäk. Äma ekäni u äjnak-äjnakta tuñum täj moretak. Bulimäkau ba tom ätu däpmäjpäj penj tamitak yäk. Äjnak-äjnak mähemitä man ude yäweränkañ kunej.

⁵ Eruk epän ämaniye u päñku yäwetnejo upäjkanä nämo nadäj yäminej. Täjpäj ini-ini kuñtäjpä kunej. Kubäwä ketem epäni-ken kwek. Kubäwä moner epäni-ken kwek.

⁶ ✧ Ätuwä epän äma u yepmäñitpäj komi yämiñpäj kumäj-kumäj däpne.

⁷ Täjirä äma ekäni unitä biñam nadäjpäj kokwawak tañi täjpäj komi ämaniye yäwet-pewän päñku äma kumäj-kumäj däpani u yori nitek wärämutpäj äma u kudup däpmäj paotne.

⁸ Täjpäkañ mäden äma ekäni unitä epän ämaniye ätu yäwerek; Tom ketem yäpmäjpäj pero ño jop itkañ yäk. Äma pengän man pewa kuñkujo u nämo ämnayäj. Äjnak-äjnak täyat ño äma udewanita biñam nämo täyat yäk.

⁹ Unita in päñku kädet moräk-ken ämawebe ittäj kukañ u yämagut yäpmäj äbäkañ ketem penta kañ näna! yäk.

¹⁰ Eruk man ude yäwet-pewän päñku kädet miñin ba itpäj-nadäk täjpani-ken ämawebe jopi täga ba waki bok yämagut päbä yepmanpä yot äjnak-äjnak täneñ-ken u tokneñ morene.

¹¹ Ämawebe ude tokneñ moreñpäj irirä äma ekäni uwä u yabäwayäj yot u gänäñ äronpäj käwek; Äma kubä kadäni unitäjo tek nämo täjkañ äbeka irirän.

¹² Kañkañ iwerek; Notnapak! Gäk imata kadäni ñonitänjo tek nämo täjkañ äbäno ño manjit itan? Ude yäwänä man kowata kubä nämo iwerek.

¹³ ✧ Täjpäkañ äma ekäni unitä epän ämaniye ätu yäwerek; Äma ño injitpäj yentä keru kuroñi pädät täjpäj bipmäj urani gänäñ manpä kut! yäk. Bipmäj urani gänäñ u itkañ konäm butewaki terak meni kañ jiwätpeñ it yäpmäj ärowän yäk.

¹⁴ Jesutä man wärani u yäj paotpäj ñode yäwetkuk; Bureni täwera. Anutu täjjo mantä ämawebe mäyap yämagut täyak upäjkanä yarä-gänpäj inita biñam api yäpek.

Takis moner pene ba nämo pene?

Mak 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵⁻¹⁶ ✧ Parisi ämatä man Jesutä yäjkujo u nadäjpäj Jesu kakätäñpeñ päñku inigän itkañ käbeyä täjkuj. Täjpäj Jesutä man goret kubä yäwän kañpäj manken tena yäjkañ noriye ätukät Herot täjjo ämaniye ätukät yäwet-pewä Jesuken kuñkuj. Päñku ahäj imiñpäj bänep ärik-ärik man ñode iwetkuj; Yäwoñärewni äma, nin gäkño mebari nadäkamäj yäk. Gäk jopman nämo yäk täyan. Ämata nadäwätäk nämo täjpäj man bureniñän yäk täyan yäk. Gäk äma ärowani äpani nämo yäpmäj danijpäj kuduptagän Anutu täjjo kädet siwonigän niwetpäj niwoñärek täk täyan.

¹⁷ Unita niweri nadäna; Nin Juda naniktä Rom gapmanta takis moner imikta nintänjo бага mantä yäjjiwät täyak ba nämo?

¹⁸ Yäwäwä Jesutä nadäk-nadäki-ken yabäjpäj-nadäjkañ yäwetkuk; Wa! In äma jop manman yäwani. Imata jopman yäjnäknatkañ?

¹⁹ Eruk, moner kubä namä käwa yäk. Yäwänä moner kubä imiñkuj.

²⁰ Täjirä yäwet yabäjkuj; Moner ño terak netä täjjo injami dapun ba wäpitä itak?

21 ✨ Yäwänä iwetkuñ; Rom gapman täño intäjukun äma Sisa unitäñotä itak yäk. Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Eruk ket ñode nadäwut; In imaka Rom gapmanta imikta yäwani u inita kanj imut. Täñ, imaka imaka Anututa imikta yäwani u Anututa kanj imut yäk.

22 Ude yäwänkanj kikuñutpäñ nadäwätäk täñpähä kuñtäñpä kuñkuñ.

Kumbani-ken nanik akukakuk täño man

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

23 ✨ Kepma ugän äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuñ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yäh nadäk täñkuñonik.)

24 ✨ Eruk abähñpäh Jesu ñode iwet yabähñkuñ; Yäwoñärewani äma, Mosestä ninta man kudän ñode täñ niminñkuk; Äma kubätä webe yäpmähñpäh komenita yeri kubä nämo bäyanñkanj kumähjirän monänitä webeni kajat yäpmähñpäh tuänita binjam yeri bäyan imek yäh yähñkuk.

25 U nadähjiri manbinjam kubä ñode gäwetna nadä; Bianä ini buap 7 itkuño uwä tuänitä webe kubä yäpmähñpäh yeri kubä nämo penñkanj kumbuk.

26 Täñjirän monänitä webe ugähñpäh yäpuk. Yäpmähñpäh udegän yeri kubä nämo penñkanj kumbuk. Kumähjirän gwekitä webe ugähñpäh koreñpäh udegän yeri kubä nämo penñkanj kumbuk. Kumähjirän awänitä webe kajat ini ugähñpäh yäpuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugähñpäh yäpmähñpäh yeri kubä nämo penñkanj kumän-tagän kumbunñ.

27 Täñkanj äpiyetä kumähjirä webeni kajat udegän mäden kumbuk.

28 Eruk, kumbanitä akukakuk kadäni webe uwä netäta binjam api täñpek? yäh iwetkuñ.

29 Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; In Anutu täño man kudän täwani ba Anutu täño kehäromita guñ takinik täk täkanj. Mebäri unita in nadäk-nadäk goret nadäkanj!

30 Itähñgän kumbani-ken naniktä akuñpäh ämawebe u nädapi nämo api täneñ. Anero kunum gähäñ itkanj uwä webe yäpmäk-yäpmäk nämo täk täkanj ude ämawebe jop api itneñ.

31 Kumbani-ken naniktä akukakukta yähkanj unita ñode täwetat; Mosestä man bian kudän täñkuko u nämo daniñpäh nadäk täkanj ba?

32 ✨ Anututä Moses ñode iwetkuk; Näk Abraham, Aisak, Jekop täño Anututä itat yäh yähñkuk. Anututä ude iwetkuko unita ñode nadäwut; Anutu u kumbani täño Anutu nämo. Uwä kodak irani täño Anutu. Unitä inä ämatä kumähñpen u kädagän kuk täkanj yäh yäk täkanj uwä goret-inik yäk täkanj.

33 Jesutä man ude yähjirän ämawebe päke itkuño unitä nadähñkanj kikuñutpäñ nadäwätäk pähap täñkuñ.

Baga man jide unitä intäjukun itak?

Mak 12:28-31; Luk 10:25-28

34 Jesutä man ude yäweränä Satyusi äma unitä manta wäyäkñeñpäh kuñjirä Parisi ämatä binjam u nadähñpäh ämaniye yähporiñ yäpmäh Jesutä itkuk-ken u ahäh iminñkuñ.

35 Ahäh iminñpäh noripak kubä, Baga manta mebäri nadäwani u imaka, penta itkuñ.

36 Äma unitä Jesu ñode iwet yabähñkuk; Yäwoñärewani äma, Anututä man kädet penñ niminñkuko u jide unitä intäjukun itak?

37-38 ✨ Iweränä Jesutä kowata ñode iwetkuk; Man intäjukun itak uwä ñode; Gäk Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bänepka, gupka, nadäk-nadäkka kumän-tagän Anutu-kengän pewen.

39 ✨ Ba kubä ñode; Gäkñata nadäk täyan udegän notkayeta nadäh yämen.

40 ✨ Man yarä ñonitä man Mosestä kudän täwani ukät profet bianitä kudän täwani unitäño doni ude itkamän.

Jesu ini-tägän Kristota yäwet yabähñkuk

Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

41 Täñpäkanj Parisi äma Jesu-kät pen irirä Jesutä ñode yäwet yabähñkuk;

42 ✨ In Anutu täño iwoyähwani Kristo unita jide nadäkanj? U netä täño orani? Yäweränä iwetkuñ; Kristo u Devit täño orani yäh nadäk täkamähñ yäk.

43 ✨ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo. Inä Kristo u Devit täño orani jopi kubä, komen ämagän yäh yäk täkanj upähñkanj Devit imata Ekänina yäh iwetkuk? Anutu täño Munapiktä nadäk-nadäk imänkanj Devittä ñode yähñkuk;

44 Ekäni Anututä Ekänina ñode iwerirän nadähñkut;

Gäk dubina-ken äbä mañjiri wäpka binjam gaminñkanj iwankaye yäpmähñpäh gämotka-kengän api yepmañpet yäk.

Sam 110:1

45 Eruk u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yäh yähñkuko unita imata Kristo u Devit täño orani jopi kubä yäh yäk täkanj?

⁴⁶ Jesutä ude yäwän nadänpäj Parisi ämatä kowata man kubä täga nämo iwetne yäj nadänkuñ. Ba Jesu täño kehäromi täga nämo yäpmäj äpne yäj nadänpäj man wari nämo iwetkuñ.

23

Watä äma täño irit kuñat-kuñatta yäwetkuk

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46, 20:45-46

¹ Jesu Parisi ämakät man yäj morenpäj iwaräntäkiye-kät ämawebe päke itkuño u ñode yäwetkuk;

² In nadäkan? Parisi ämakät Baga man yäwoñärewni ämatä in kädet Mosestä pewani unita täga täwet täkanj.

³ * Ude täwerirä man u nadänpäj kan buramik tänpüt. Upänkanj täktäki uwä täga nämo. Ude kanj tänpüt yäj täwet täkanj upänkanj ini uwä nämo täk täkanj. Unita watä ämajin ätutä tänpäj kuñat täkanj in udegän nämo täneñ.

⁴ Ude täk täkot yäj täwet täkanj uwä yäk tuñum bäräpitä kehäromijin yäpmäj äpäc täyak ude bumik. Ude täñ tamik täkanj upänkanj ini uwä bäräpi udewni kubä nämo buramik täkanj.

⁵ * Ude yänpäj yäwetkuk; Watä äma udewanitä kädet mebari mebari täk täkanj. Ämawebetä nibänpäj siwoñi kuñarani yäj nadäwut yänkanj ñode täk täkanj; Anutu täño man mujipi ätu pipa terak kudän tänpäj uwäk tänpäj yentä topmänpäj damani-ken penpäj pädat täk täkanj. Täpuri-inik, äma ätutä täk täkanj ude nämo täk täkanj. Nämo, tanj täk täkanj! Ba tek täk täkanj uwä, äma ätutä keräpi täk täkanj udewni nämo. Käroñpäj tänpäj ämawebetä nibäwut yänkanj imaka yabängärip ikek tek terak topä wädäk täkanj.

⁶ * Ba äñnak-äñnak tanj täktäk kadäni-ken intäjukun, ämawebe inamiken it täkanj. Tänpäj käbeyä yot gänañ äroñpäj udegän täk täkanj.

⁷ Ba ämawebetä orañ niminpäj wäppin biñam ikek yäj niwerut yänkanj ämawebe inamiken kwawak kuñat täkanj.

⁸ Täñ, inä kudän udewni nämo täneñ. Äma wäpi biñam ikek ude nämo kuñatneñ. Unita äma kubätä Ekänina yäj gäweränä kanj inin bitnä. In injin buap. Kubätä ätuta intäjukun nämo irek. Ekänijin kubä-tägän itak.

⁹ Tänpäkanj kome terak ño in äma kubäta gäk nintäño intäjukun äma yänpäj Nanin yäj nämo iwetneñ.

¹⁰ Nämo, Kristo unitägän Ekäni it tamitak.

¹¹ * Täñ, notjinpak kubätä watä epän täñ tamayäj täyak, äma u uwä Anutu inamiken intäjukun-inik itak.

¹² * Tänpäj äma kubätä ini wäpi biñam yäpmäj ärowayäj täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpmäj äpek. Täñ, äma kubätä inita nadäwän äpani tänpänpäj kuñarayäj täko uwä Anututä api orañ imek yäk.

Jesutä Parisi äma jukuman yäwetkuk

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52, 20:47

¹³ Jesutä ude yänpäj Parisi äma Baga man yäwoñärewni ämakät man kädap ikek ñode yäwetkuk; Wa! In kudup api wañ moreneñ! In jopman yänkanj tänyäkñarani täk täkanj. In Anututä intäjukun it tamikta bitnänpäj mani nämo buramik täkanj. Ude täñirä ämawebe Anutu täño kädet siwoñi iwatta kädet tänpipin yämiñpewä Anutu täño kanjwat yewa gänañ täga nämo ärok täkanj. [

¹⁴ Wa! In kudup api wañ moreneñ! Tänyäkñarani äma intä webe kajattä yot gänañ äroñkanj tuñumi yäyomägat täkanj. Ude tänpäj mäyäk nämo nadänkanj Anutu-ken yänpäpik man käroñi jop yäk täkanj.]

¹⁵ Wa! Tänyäkñarani äma in kudup api wañ moreneñ! In ämawebetä kädet nintä täk täkamäj ugän iwarut yänkanj yäwettän komeni komeni tuän ba ban kuñat täkanj. Täñirä äma kubätä intäño kädet u iwarayäj täyak uwä in bumikgän genja biñam ude api tänpäk.

¹⁶ * Jesutä ude yänpäj äneñi yäkgän tänpük; Wa! In kudup api wañ moreneñ! Tänyäkñarani äma intä äma dapuri tumbani ude bumik kuñat täkanj. Dapunjin tumbani intä ämawebetä kädet täga nämo yäwoñäreneñ. In Anutu täño mebarini nämo nadänkanj imaka täpuri täpuri unita nadäwä ärowani tänpäkanj imaka bureni tanj unita nadäwä äpani täk täkanj. Tänpäj in ämawebe man goret ñode yäwet täkanj; Äma kubätä man yäweco u yänkehärom takta kudupi yot täño wäpi terak wohureko uwä jopi yäj yäk täkanj. Upänkanj äma unitä tuñum täpuri täpuri säkgämän kudupi yot gänañ itkanj uterak wohureko uyaku, bureni yäj yäk täkanj.

¹⁷ In ude goret yäk täkan! Imataken unitä bureni täyak? Tuñum täpuri täpuri kudupi yot gānañ itkañ u, ba kudupi yot ini? Tuñum unitä bureni nämo täyak. U yot gānañ jop itkañ yot unitä bureni! yäk.

¹⁸ Ba kubä pen ñode yäk täkan; Äma kubätä man yäweko u yāñkehārom takta, imaka alta terak pek täkan u wäpi terak wohureko uwä jopi yāñ yäk täkan. Täñpākañ äma unitä imaka bänep tägata pewani uterak wohureko uyaku bureni yāñ yäk täkan.

¹⁹ In ude goret yäk täkan. Imataken unitä bureni täyak? Imaka alta terak pek täkan u, ba alta ini? Iron pek täkan u ini-tägān bureni nämo. Alta unitä bureni täyak unita imaka uterak peweno uwä bureni täñpek.

²⁰ Alta uwä imaka alta terak itkañ u kumān-tagān uwäk täyak unita alta unitäwä bureni täyak.

²¹ Täñ, kudupi yot uwä yot ini ukät kudupi yot täño mäheми Anutu u bok uwäk täyak.

²² * Ba äma kubätä kunum yāñpāñ u wäpi terak man wohureko uwä kunum uterak nämo wohurek. Kunum uwä Anutu täño irit bägup unita Anutu täño wäpi uterak man wohurek.

²³ * Jesutä ude yäwetpāñ äneñi ñode yäwetgān täñkuk; Wa! In kudup api wañ moreneñ! Täñyäkñarani äma intä Nin Anutu täño kädet siwoñi iwat täkamāñ yāñ yāñpāñ бага man täpuri täpuri iwatpāñ ñode täk täkan; Imaka tokān täpuri täpuri yāpmāñ daniñpāñ moräki Anututa biñam pek täkan. Ude täk täkan upāñkañ Anutu täño man bureni pähap päke ñodewani yārepmi täkan; Äma täñyäkñarani nämo täñpen. Bänep kwini iron kädet täñpeñ kuñaren. Ba, ämawebeta nadäkinik täñpeñ kuñaren. In kädet ude wani-kät бага täpuri täpuri iwat täkan u bok iwarāpāñ uyaku tägawek.

²⁴ Dapunjin tumbani intä бага täpuri täpuri iwatpāñ man tañi irepmiñpeñ kuñat täkan u ñode bumik täk täkan; Äma kubätä ume näñpa yāñkañ täpun-täpun yāpmāñ täñpāñ kwäpāñ tom tañi kubä nämo kañkañ ukät bok kämān kuneño in ude täk täkan.

²⁵ * Wa! Parisi ämakät Baga man yāwoñārewani äma in kumān api wañ moreneñ. Täñyäkñarani äma intä ketem peñ nakjin gupigān ärut täkan upāñkañ bäneñjin-ken imaka waki kubota ba kome täño kañgāñ upāñ nämo ärut täñpä kuk täkan.

²⁶ Dapunjin tumbani! Inä gānañ umu ukun ärutpewä pak tanjirä eruk gupjin uwä kuräki api itneñ.

²⁷ * Wa! Täñyäkñarani äma in kumān api wañ moreneñ. Kuñat-kuñatjin u ämatä äma kubä äneñpāñ punin simen täk täkan ude bumik. Simen u säkgāmān käweno upāñkañ gānañ umu kumbani täño kujari ba imaka taräki taräki unitä itkañ.

²⁸ * Täñkañ in ude waniñgān. Ämatä tabäk täkan uwä täga upāñkañ bäneñjin-kenä täñyäkñarani kädet waki mebari mebari unitä itkañ.

²⁹ Wa! Parisi ämakät Baga man yāwoñārewani äma in kumān api wañ moreneñ. Täñyäkñarani äma intä profet biani äneñpani-ken säkgāmān ket ut täkan. Ba äma siwoñi kuñarani äneñpani-ken imaka, mebari ket ut täkan.

³⁰ Täñkañ in ñode yäk täkan; Oraniyetä bian itkuño ude itkamāñ yāwānaku profet nämo däpämäk täkäne yāñ yäk täkan.

³¹ * Ude yäk täkan upāñkañ jopman yäk täkan. Kudān täk täkan unitä ñode niwoñārek täyak; In profet däpuño unitäño oraniye unita mebariñjin kubägān.

³² Unita kädet waki orajiyetä täñkuño inä udegān api täñ täreneñ.

³³ * Gämok täño äbot in kowata yāpmäk-yāpmäk kadāni-ken käbop de pāñku api itneñ? Nämo! Momijin unita geñi-ken api äpmoneñ.

³⁴ * In nadäkañ? Näkä profet ba siwoñi äma peñ yäwetpewa äbāñjirä in ukät nanik ätu api däpmāñ täñpä kuneñ. Ba ätu uwä komi api yāmineñ. Ätu uwä päya kwakāp terak api däpneñ. Täñ ätu uwä käbeyä yotken pärip-päriptä däpmāñpāñ yāwat kirep api täneñ.

³⁵ * Ude täñjirä ämawebe siwoñi däpmanñ äbuño u kudupta intä kowata api yāpneñ. Bian-inik äma siwoñi kubä wäpi Abel uterak ämik yäpüt peñpāñ däpmanñ yāpmāñ äbāñtāko Berekiä nanaki Sekaraia intä kudupi yot täño alta dubini-ken urirä täreneñkuk.

³⁶ Unita apiño bureni ñode täwera nadäwut; Ämik ahāñ yāpmāñ äbuño unita kowata in itkañ ñonitä api yāpneñ.

Jesutä Jerusalem ämawebeta butewaki nadāñkuk

Luk 13:34-35

³⁷ * O Jerusalem ämawebenaye! In imata profet däpmanñpāñ epān ämanaye täñkentāñ tamikta pewa äbuño u möbätä kumāñ-kumāñ däpämäk täkan? Baraktä nanakiye uyiñjeñ pat täkan ude näkä in uyiñjeñ patta bitnāñ yāpmāñ äbuñ.

* 23:22: Ais 66:1; Mat 5:34 * 23:23: Wkp 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Apos 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Apos 7:52 * 23:33: Mat 3:7, 12:34; Luk 3:7 * 23:34: 1Te 2:15; Mat 10:23 * 23:35: Stt 4:8; Hib 11:4, 2Sto 24:20-21 * 23:37: Apos 7:59, 1Te 2:15

38 * Unita Anututä tabä kätänjirän watä ämajije nämö, jop api itneņ.

39 * In nadäwut! Äneņi nämö nabänkaņ it yäpmäņ äronťängän Anutu wäpi terak abätak unita iniņ oretna yäņ yänayäņ täņo ugän api nabäneņ.

24

Kudupi yot api däpmäņ äreyäneņ yäņ yänjuk

Mak 13; Luk 21:5-36

1 Eruk Jesu kudupi yot gänaņ naniktä äpämaņ kuņjirän iwaräntäkiyetä kudupi yot pähap kaņkaņ biņam yäņpän Jesu iwoņärenkuņ.

2 * Ude täņirä Jesutä yäwetkuk; Ket nadäkot! Kudupi yot ŋo kaņgärip täkaņ upänkaņ mädenä api tokät mäņpek. Mobä uterak-terak itkaņ uwä api eräņ mäneņ.

3 Ude yäweränkaņ kumaņ päņku Olip pom terak äronťän maņit itpäņ iwaräntäkiyetä inigän iwet yabänkuņ; Yäno ukeņowä jidegän api ahäwek? Ba gäņņo äbäkäbäk kadäni ba kome täņo tärek-tärek kadäni keräp taņjirän kudän jide ahänjirän api käne?

4 Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; Bänepjin peņ awähutneņta ket kaņjwatpäņ kuņatneņ.

5 * Äma mäyaptä ahänpän näk wäpna yäņpän Anutu täņo iwoyäwani Kristo u näk yäņ jopman api täwetneņ. Ude yäņ-täkņarirä ämawebe mäyaptä nadäwä bureni api täneņ.

6 Kadäni uken ämik mämä ba ämik biņam nadänkaņ Wära! Kadäni täretak yäņ nadänkaņ nämö kikuņtneņ. Kudän ude ahäktä yäwani upänkaņ kadäni bäräņeņ-inik nämö api tärewek.

7 * Nämö, kome taņi täpuri kowat ämiwän api täneņ. Täņpän kadäni uken nakta jop irit imaka api ahäwek. Ba kenäņ komeni komeni api kwaiwek.

8 Upänkaņ kudän uwä bäräpi bureni ahänayäņ täņo unitäņo wärani. Bureni kämi api ahäwek.

9 * Kadäni uken näka yäņpän ämawebetä iwan täņ tamiņpän manken tepmaņit, komi tamiņit, kumäņ-kumäņ tadäpmaņit api täneņ.

10 Ude täņ tamiņirä äbot täņpani ämawebe mäyaptä nadäkiniki pewä putärewäkaņ iwan kowata kowata api täneņ.

11 * Täņpän profet jopi-jopi mäyap ahänpän täņyäkņarani täņjirä ämawebe mäyaptä mäde api ut namineņ.

12 Täņpän kädet wakiwaki ahäņ yäpmäņ kuņjirän äma täņo bänep iron api paorek.

13 * Upänkaņ äma kubätä gwäk pimiņpän näkņo man nämö peņkaņ yäpmäņ kuņarayän täko uwä tärek-tärek kadäni-ken näkņata biņam api yäpet.

14 * Täņpäkaņ Anutu täņo kaņjwat yewa gänaņ ärokärok unitäņo manbiņam yäwetpäņ yäwoņärek täņtän kuņjirä ämawebe kudup komeni komeni itkaņ unitä nadäņ moreņjirä kadäni uken uyaku kadäni pähap api ahäwek.

Imaka wakiinik kubä api ahäwek

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

15 * Jesutä ude yäņpän kubä pen ŋode yäwetkuk; Bianä profet kubä wäpi Danieltä imaka taräki waki kubä peņawähut ikektä yänjuk. Imaka yänjukko u Anutu täņo kudupi yot gänaņ irirän api käneņ yäk. (Äma man ŋo kaņpänjä mebäri ket nadäkot.)

16 Täņpäkaņ kadäni u ahäwänä ämawebe Judia komeken nanik u bäräņeņ akumaņ kome ŋo peņpeņ banken kaņ kut.

17 * Äma kubätä yot yäman irayän täko uwä tuņumi yäpmäktä yot gänaņ nämö ärowek. Nämö, jop kaņ metäņpeņ kwän!

18 Ba äma kubä ketem epänken irayän täko uwä äneņi äyänutpeņ päņku mänit siot ba ämetpat tek nämö yäpek. Nämö, jop kaņ metäņpeņ kwän!

19 Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironi paki nikek u bäräpi-inik api nadäneņ!

20 Äniti in Ekäniken yänpapijirä ämetpeņ kukkuk kadäni u mänit kadäni-ken ba Sabat kadäni-ken ahäwektawä!

21 * Bureni, imaka ahäwayäņ täyak uwä umuri pähap. Anututä pengän kunum kenta kome pewän ahänkumän-ken umunitä päbä apiņo umuri pähap udewani kubä nämö ahänjuk. Ba udewani äneņi nämö api ahäwek.

22 Ekänitä kadäni u keräpigän nämö däpmäņ täkņeņjuk yäwänäku äma kubätä nämoinik itek. Upänkaņ Anututä ämawebe inita iwoyänjukko unita butewaki nadänpän kadäni keräpigän api däpmäņ täkņewek.

* 23:38: 1Kn 9:7-8; Jer 12:7, 22:5 * 23:39: Sam 118:26; Mat 21:9 * 24:2: Luk 19:44 * 24:5: Mat 24:23-24; Apos 5:36-37, 1Jo 2:18 * 24:7: 2Sto 15:6; Ais 19:2 * 24:9: Mat 10:22; Jon 15:18 * 24:11: Mat 24:5,24, 1Jo 4:1 * 24:13: Mat 10:22 * 24:14: Mat 10:18, 28:19 * 24:15: Dan 9:27, 11:31; Dan 12:11 * 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1; Jol 2:2; Rev 7:14

23 * Kadäni ukenä ämatä Kristo udu ahätak! ba ŋo ahätak! yäj täwerirä unita nadäjirä bureni nämo täjpek.

24 * Imata, kadäni ukenä äma mäyaptä jop manman yäj-täkŋatpäj näk Kristo ba profet kubä yäj api yänej. Äma udewanitä kudän kudupi mebäri mebäri api tänej. Ämawebe Anututä inita yäpmäj daniwani unitäŋo bänepi peŋ awähutna yäjkaŋ käderi paränä epän pähap ude api tänej.

25 Täŋkaŋ imaka udewani nämo ahäjirän intäjukun täwetat.

26 * Täŋpäj äma kubätä Kristo u kome jopi kubäken itak yäj täwerirän in uken nämo kunej. Ba kubätä Kristo u yot gänaŋ itak ŋo yäj täwerirän u nadäj imineŋtäwä.

27 * In nadäkaŋ? Yäpä kwirirän äma deken deken kwawak kak täkaŋ udegän Äma Bureni-iniktä ahäjirän ämawebe kuduŋtagän uken-uken naniktä kwawak api känej.

28 * Tom kubä kumäjkaŋ parirän baraktä u näna yäjkaŋ punin unu änok piäj kuŋarirä u yabäŋpäj-nadäk täkaŋ. Udegän, kudän täwetat udewani kaŋpäjä Äma Bureni-inik ahätak yäj api nadänej.

29 * Imaka umuri u ahäjpäj paorirän uterakgän ŋode api ahäwek;

Edap täjo peŋyäjektä nämo iŋjirän, komepak udegän api bipmäj urek.

Täjirän guk api tärej mänej.

Ude ahäjirän imaka kehäromi nitek kunum gänaŋ it täkaŋ u kudup wareŋ api täj morenej. Ais 13:10, 34:4

30 * Ude ahäj irirä kudän kudupi kubä kunum gänaŋ ahäjirän kaŋpäjä Äma Bureni-inik äbäj itak yäj api nadänej. Ude nadäŋpäj ämawebe kuduŋtagän konäm butewaki api tänej. Täjirä Äma Bureni-inik uwä gubam terak, kehäromi ba epmäget kudän ikek äbäjirän ämawebe api känej.

31 * Kaŋ-yäpurirä äma unitä womat taŋi piäjkaŋ aŋero peŋ yäwet-pewän päŋku ämawebe inita iwoyäwani kome kukŋi kukŋi, umude ba unude uken nanik api yämagutneŋ.

32 Jesutä ude yäŋpäj man kubä pen ŋode yäwetkuk; Man wärani kubä wama päya terak utpäj täwera nadäwä tumbut. Wamatä dätäki pirirän kaŋpäj edap kadäni keräp täyak yäj nadäk täkaŋ.

33 Unita udegän, in imaka imaka api ahänej yäj täwetat unitä ahäjirä yabäŋpäj tärek-tärek kadäni keräp täyak yäj api nadänej.

34 * Näk bureni täwetat. Ämawebe apiŋo itkaŋ unitä kodak irirä imaka yäyat u api ahäj morenej.

35 * Täŋpakaŋ kunum kenta kome u bok api paotdeŋo upäjkaŋ mena jinom u nämoinik api paorek.

Jesu u äneŋi jidegän api äbek?

Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36

36 * Äma Bureni-inik äneŋi äbayäj täyak unitäŋo kadäni äma kubätä nämo nadatak. Aŋero kunum gänaŋ itkaŋ u imaka, nämo nadäkaŋ. Ba Anutu täjo Nanak u imaka, nämo nadatak. Nanitä ini-tägän nadatak.

37 * Täŋkaŋ Äma Bureni-iniktä äneŋi äbayäj täyak-ken uwä Noa täjo kadäni-ken ämawebetä täŋuruk-uruk täŋkuŋo udegän api tänej.

38 Kadäni uken gwägu nämo tokŋejirän ämawebetä nin täga itkamäj yäj nadäŋkaŋ ketem naknak, kädet kuŋat-kuŋat, nädapi täktäk täŋ yäpmäj kuŋirä Noa gäpe gänaŋ äroŋkuk.

39 * Nin täga itkamäj yäj nadäŋkaŋ ude täŋ irirä gwägu taŋi pähap tokŋejpäj ämawebe päke u däpmäj moreŋkuk. Täŋpakaŋ ämawebe udegän täŋuruk-uruk täŋ irirä Äma Bureni-inik api äbek.

40 Kadäni uken äma yarä epän täŋ irirän kubä yäpmäjkaŋ kubä ugän api tewek.

41 Ba webe yaräwä ketem äŋnaŋ irirän kubäwä yäpmäjkaŋ kubä ugän api tewek.

42 * Unita in ket täpēj kaŋiwatpēj kuŋarut. In Ekäni udeken api äbek yäj nämo nadäkaŋ.

43 * In mebäri ŋode nadäwut; Täha kubä mähemitä bipani uken kubo äma api äbek yäj, ude nadäŋpäj pidäm taŋpäj irirän kubo äma u yot gänaŋ täga nämo ärowek.

44 Eruk ude bumik, in udegän Ekänijintä kepma ba kadäni uken api äbek yäj nämo nadäkaŋ-ken uken api äbeko unita pidäm taŋpēj itkot.

45 Jesutä ude yäŋpäj ämawebetä udegän tänej yäŋpēj man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä epän watä ämaniye-kät nanik kubäta epän man ŋode iwerek; Näk kome

* 24:23: Mat 24:5,11 * 24:24: Lo 13:1-3, 2Te 2:8-9; Rev 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24 * 24:27: Mat 24:37-39

* 24:28: Luk 17:37 * 24:29: Ese 32:7; Jol 2:10,31, 2Pi 3:10 * 24:30: Rev 6:12-13; Sek 12:10; Rev 1:7; Dan 7:13

* 24:31: Ais 27:13, 1Ko 15:52, 1Te 4:16 * 24:34: Mat 16:28 * 24:35: Mat 5:18 * 24:36: Apos 1:7, 1Te 5:1-2

* 24:37: Stt 6:5-8 * 24:39: Stt 7:21-23, 2Pi 3:6 * 24:42: Mat 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; Rev 16:15

kubäken kwayäj unita epän watä ämanaye u watäni itpäñ ketem kadäni-kengän kan yepmäñ towi yäj iwerek. Eruk, epän watä äma u kudän jide täñpeko unita watä äma nadäk-nadäk ikek, man buramik ikek yäj iwerek?

⁴⁶ Epän watä äma u, yäj imani ude täñpäj irirän ekänini äneñi äyäjutpen äbek. Äbäñpäj epän watä äma u orañ imek.

⁴⁷ * Näk bureni täwetat. Ekäninitä orañ imiñpäj tuñumi kuduhtagän watäni it imekta iniñ kirewek.

⁴⁸⁻⁴⁹ Täñ, epän watä äma u goret täñpeko uwä ñode nadäwek; A! Ekäninawä ñodetä nämo api äbek! Ittäñgän kämiinik api äbek yäj nadäwek. Ude nadäñpäj epän watä noriye wanoriye ätu däpmäñpäj yawat kireñit, ba täñguñguñ ume nañkan täñguñ täñpäj irek.

⁵⁰⁻⁵¹ * Ude täñkan ekäninita guñ täñpäj irirän ekänitä kadäni ukengän äbek. Äbäñpäj waki täñ irirän kanpäj epän watä äma u utkan madäj jukutpäñ täñyäkñjarani ämatä kumäñpen päñku irani-ken mañpän kuneñ. Ukät itkan komi nadäñpäj konäm butewaki täñkan meni jiwätpen itneñ yäk.

25

Webe gubañi 10 unitäño manbijam

¹ * Jesutä ude yäñpäj pen ñode yäwetgän täñkuk; Tärektärekkadäni uken Anututä yabäj yawat epän täñpayäj täyak u ñode bumik; Webe gubañi 10 udetä ñode täneñ; Äma ekänini kädet miñin imagutta kuneñ.

² Webe ätu nämo nadäwä tumbani, ätuwä nadäwä tumbani.

³ Nämo nadäwä tumbani webe 5 unitä topän umeni paorirä piñpäj ijikta nämo nadäneñ.

⁴ Täñ, nadäwä tumbani webe 5 uwä topän umeni kädet miñin paorirä piñpäj ijikta nadäñpäj yäpneñ.

⁵ Täñpakan äma ekänini uwä bäräñeñ nämo äbäñirän irä wawäpäj gurän täñpäj däpmon patneñ.

⁶ Parirä bipani bämopi-inik äma kubätä gera ñode yäwek; Ekänijin äbätak! Eruk, akuman päñku imagurut! yäk.

⁷ Yawänä webe gubañ uwä kudup kikuñpäj päñaku topäni yäpneñ.

⁸ Täñpakan nämo nadäwä tumbani webe 5 unitä webe 5 nadäwä tumbäpäj umeni yäpneño uwä ñode yäwetneñ; Nin täño topän ijinapäj kumäñkan yäk. Unita intä umeni ätu piñ nimut yäk.

⁹ Yäjirä webe nadäwä tumbani unitä yäwetneñ; Nämo, imata ude täne? Ume yäpmäj äbämäño unitä nin kudup täga nämo täñkentäj nimek yäk. Injin kuñkan gwäki penpäj kodaki yäput yäk.

¹⁰ Ude yawäwä topän umeni suwanayäj kuñirä äma ekäni u ahäñpäj webe gubañ 5 nadäwä tubani u yäj-yäkñat yäpmäj kwek. Kuman yotpärare-ken ahäñpäj yot gänañ äro yäma ukätpäñ ketem nañ itneñ.

¹¹ * Ketem ude nañ irirä nämo nadäwä tumbani webe 5 u äbäñpäj yäman umu itpäñ yäneñ; Ekäni, yäma dät nimi yäk.

¹² * Yawäwä äma ekäni unitä yäwerek; Bureni täwetat! Inta nämo nadätat yäk.

¹³ * Jesutä ude yäñpäj ämawebe ñode yäwetkuk; Unita in udegän, täñpidäm-pidäm tañkan kan kuñarut. Imata, Ekäni udeken api äbek yäj kadäni nämo nadäkan.

Äma moneñ uwäk yämani unitäño manbijam

Luk 19:12-27

¹⁴ * Jesutä ude yäñkan äneñi Anututä yabäj yawat epän täk täyak u jidewani yäj nadäkta man wäran kubä pen ñode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome banken kwa yäñkan watä ämaniye yarakubä yäj-yäkñat päbä moneñi watäni it imineñta yäpmäj daniñpäj yämek.

¹⁵ * Ude täñpäj epän täktäki täño kehäromi pat yämeko udegän nadäñit watä ämani kubäta moneñ uwäk 5 imek. Äneñi kubäta yarä imek. Täñ, kubäta kubägän imek. Moneñ uwäk ude yämiñkan kwek.

¹⁶ Kweko kuñarirän watä ämani kubä moneñ uwäk 5 imeko uwä bäräñeñ päñku epäni kehäromi täñpäj moneñ uwäk 5 imeko udegän äneñi uwäk 5 ude yabäj ahäwek.

¹⁷ Ba noripaki kubä uwä yarä imeko udegän epäni kehäromi täñirän äneñi uwäk yarä kan-ahäwek.

¹⁸ Täñ, uwäk kubägän moneñ mähemitä imeko u yäpmäj päñku awañ äneñpäj kome gänañ penpäj yejämbek.

19 Ude täñjirä äma ekäni u kadäni käronj ittäj kuñattängän äneñi äbek. Äbäñpäj watä ämaniye yaräkubä u äbot kubägän yepmañpäj monerj yämeko unita yäwet yabäwek.

20 Täñpänä äma monerj uwäk 5 imeko unitä monerj uwäk 5 kodaki yäpeko ukät bok peñpäj yäwek; Ekänina, gäk monerj uwäk 5 naminjuno ukeno epäni täñtäyiwä äneñi uwäk 5 ahäjkuño u ño yäk.

21 ✧ Yäwänä ekäni unitä iwerek; Tägagämän yäk. Gäk man buramik täñpäj epän säkgämän täñkun. Gäk imaka jopita watäni itkuno unita näkä imaka bureni watä itta api gepmañpet yäk. Unita apiño gäk näkkät itpäj oretoret terak itda yäk.

22 Ude yäwänä watä ämani kubä monerj uwäk yarä imeko unitä iwerek; Ekänina, gäk monerj uwäk yaräbok naminjuno. U näkä epäni kehäromi täñjira äneñi uwäk yaräkät ahäjkuñmän yäk.

23 Yäwänä ekänitä iwerek; Watä ämana tägagämän! Manna buramiwani, gäk imaka jopita watäni itkuno unita imaka bureni watä itta gepmañtat yäk. Unita apiño gäk näkkät itpäj oretoret terak kañ it yäpmäj äroda yäk.

24-25 Yäwänä mäden monerj uwäk kubägän imeko unitä iwerek; Ekänina, mebarika nadätat yäk. Gäk äma komi. Äma ätutä epän täk täkañ unitäño bureni ahäjirä gäkä yäpmäk täyan yäj nadäñpäj ununtañkut. Unitä näk monerj uwäk kubägän naminjuno u awaj äneñpäj peñkuro u yäpmäj äbatat ño! yäk.

26 Ude yäwänä äma ekäni unitä iwerek; Wa! Gäk epän ämana waki, orek pärani yäk. Gäk näkä äma udewani yäj nadäñkañ imata näkño monerj jop peñkun?

27 Gäk ñode tänañi täñkun; Näkño monerj gaminjuro u monerj äma kerä terak peñjiri uyaku täñpewä tañi ahäjirän äbäjkañ yäpmäñtet yäk.

28 Ude yäñpäj epän ämaniye ätu yäwerek; In monerj uwäk yomägatpäj uwäk 10 yäpmäj kuñatak unita imut yäk.

29 ✧ Nadäkañ? Äma kubätä imaka imani u yäpmäj kuñarayäj täko uwä ätukät bumta-inik buñät imikta yäwani. Täñ, äma ätuwä nin imaka udewani nitek yäj nadäk täkañ upäjkañ nämo! Imaka injtkamäj yäj jop nadäk täkañ uwä yäyomägatta yäwani.

30 ✧ Ude yäñpäj ekäni unitä yäwek; Watä ämana gañani ño bipmäñ urani gänañ pudät mañpä äpmonpän yäk. Uken konäm kähän yäj jiwätpeñ irän yäk.

Äma Bureni-iniktä ämawebe api yäpmäj daniwek

31 ✧ Täñpäj Äma Bureni-iniktä kunum täño epmäget kudän nitek añeroniye-kät äbäjpäj intäjukun äma ärowani pähap wäpi biñam ikek api irek.

32 ✧ Täñjirän ämawebe komeni komeni uken naniktä päbä u injamiken api itneñ. Äbä iräkañ yäpmäj daniñpäj äbot yarä api yepmañpek, sipsip watä ämatä sipsip meme yäpmäj danik täkañ ude.

33 Täñpäj äma wakiwaki kerä käpmäk käda yepmañpäj äma tägatäga kerä bure käda api yepmañpek.

34 Ude täñkañ intäjukun äma unitä ämawebe kerä bure käda itnayäj täño uwä api yäwerek; Nana inta nadäj tamitak unita näkken äbut yäk. Äbäjkañ kome säkgämän Anututä bian-inik kunum kenta kome pewän ahäwäpäj inta biñam kome iwoyäjkuñko ño korewut yäj api yäwerek.

35 ✧ Näk nakta neñjirä nepmäñ towiñkuñ, ba umeta neñjirä ume gwet naminjkuñ. Ba näk äma kudupi ude kuñarira nämagut yäpmäj yotjin-ken kuñkuñ.

36 Ba moräj irira tek täñ naminjkuñ. Ba käyäm täñjira watä it naminjkuñ. Ba komi yot gänañ irira nabäj tarenkuñ yäk.

37 Ude yäweränä ämawebe täga unitä kowata ñode api iwetneñ; Ekäni, jidegän uken nakta geñjirä gepmäñ towiñkuñ? Ba umeta geñjirä jidegän uken ume gwet gaminjkuñ?

38 Ba gäk jidegän äma kudupi ude äbäjiri gämagut yäpmäj yotnin-ken kuñkuñ? Ba jidegän moräj iriri tek täñ gaminjkuñ?

39 Ba jidegän käyäm täñjiri watä it gaminjkuñ? Ba komi yotken iriri gabäj gawat epän jidegän uken täñ gaminjkuñ?

40 ✧ Ude iweräwä intäjukun äma unitä kowata ñode api yäwerek; Näk bureni täwetat. Imaka ude ämawebenaye äpami ño kubäta täñ imik täñkuño u näkä täñ namik täñkuñ yäk.

41 ✧ Täñä ämawebe kerä käpmäk käda itnayäj täño uwä ñode api yäwerek; Kewewut! Kädäp äbot Anututä äma waki Satan-kät epän ämaniye-kätta yäñpäj peñkuro uken äpmo api itneñ yäk.

✧ 25:21: Mat 24:45-47; Luk 16:10 ✧ 25:29: Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ✧ 25:30: Mat 8:12 ✧ 25:31: Mat 16:27, 19:28; Rev 20:11-13 ✧ 25:32: Rom 14:10; Ese 34:17 ✧ 25:35: Ais 58:7 ✧ 25:40: Snd 19:17; Mat 10:42, 18:5; Mak 9:41 ✧ 25:41: Mat 7:23; Rev 20:10

⁴² Imata, in ñode tãñ naminñkuño unita; Nãk nakta neñjirã ketem nãmo naminñkuñ. Umata neñjirã ume nãmo gwet naminñkuñ.

⁴³ Nãk ãma kudupi ude kuñarira yotjin-ken nãmo yãñ-yãkñat yãpmãñ kuñkuñ. Ba morãñ irira tek nãmo tãñ naminñkuñ. Kãyãm tãñjira watã nãmo it naminñkuñ. Ba komi yot gãnanñ irira nãmo nabãñ nãwatkuñ.

⁴⁴ Ude yãwerãnä ãmawebe waki unitã kowata ñode api iwetneñ; Ekãni, jidegãn uken nakta geñjirã nãmo gepmãñ towinñkumãñ? Ba umata geñjirã jidegãn uken ume nãmo gwet gamiñkumãñ? Gãk ãma kudupi ude äbãñiri jidegãn nãmo gãmagut yãpmãñ yotnin-ken kuñkumãñ? Ba jidegãn morãñ iriri tek nãmo tãñ gamiñkumãñ? Kãyãm tãñjiri jidegãn uken watã epãn nãmo tãñ gamiñkumãñ? Ba komi yotken iriri jidegãn gabãñ gãwat epãn nãmo tãñ gamiñkumãñ?

⁴⁵ Ude iwerãwã intãjukun ãma unitã ñode api yãwerek; Nãk bureni tãwetat. Imaka ude ãmawebenaye äpani ño kubãta nãmo tãñ imik tãñkuño u nãka tãñ namik tãñkuñ.

⁴⁶ *Unitã ãmawebe u komi tãrek-tãreki nãmoken api yepmanñpãn äpmonen. Tãñkanjã ãmawebe tãga uwã irit kome säkgãmãn paot-paori nãmoken api yepmanñpek.

26

Jesu utta man topuñ

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

¹⁻² * Eruk, Jesutã man kudup yãwet moreñpãn iwarãntãkiye ñode yãwetkuk; In nadãkan? Yãñen uwã Pasova Orekirit kadãni. Kepma uken ãma Bureni-inik uwã iwaniye kerit terak pewãkan iwaniyetã päya kwakãp terak api utneñ.

³ Tãñpãkanjã bãmop ãma intãjukun tãñpani-kãt Juda tãño ekãni ekãni ätutã bãmop ãma intãjukun tãñpani wãpi Kaifastã yotken kãbeyã tãñkuñ.

⁴ Kãbeyã tãñpãn Jesu kãbop inñtpãn utta man topuñ.

⁵ Ude tãñpãn yãñkuñ; Nãmo yãk. Orekirit kadãni-ken tãñpena ãmik pãhap ahãwek yãk.

Webe kubãtã Jesu ume kãbãñi tãgapãñ ärut imiñkuk

Mak 14:3-9; Jon 12:1-8

⁶ Tãñpãkanjã Jesu Betani yotpãrare-ken itkuk. Itkanjã Saimon gisik parãm ikek yãñ iwerani unitã yotken äronpãn ketem bok nanñkumãn.

⁷ * Ketem nanñ irirãn webe kubãtã ume kãbãñi säkgãmãn u gwãki ärowani penpãn yãpuko upãn yãpmãñ abuk. Yãpmãñ pãbã Jesu ketem nanñ irirãn gwãki-ken kudup piñ ibatkuk.

⁸ Ude tãñjirãn iwarãntãkiye bok itkuño u kanñkanjã kokwawak nadãñpãn yãñpãn-nadãk ñode tãñkuñ; Wa! Mebãri imata monen pãhap ño jop awãhutak?

⁹ Ume u ãmata yãmiñpãn monen tanjã yãpmãñkanjã ãma jãwãrita yãmiñjirãn uyaku kãna tãgatek yãk.

¹⁰ Ude yãñjirã Jesutã bãrãñen yabãñpãn-nadãñkanjã yãwetkuk; In webe ño imata ibekanjã? U iron säkgãmãn kubã tãñ namitak.

¹¹ * ãma jãwãri inkãt wari wari pen irirã iron tãñ yãmينا yãñpãnã kanjã tãñ yãmut! Upãnkanjã nãk inkãt wari nãmo api itne.

¹² Nãk kumbapãn api änenenjo unita awãñken kukta gupna ume kãbãñi nitek u ärut namitak.

¹³ Nãk bureni tãwetat. Manna biñam Tãga komeni komeni yãñahãñ yãpmãñ kunayãñ tãño udegãn webe ñonitã tãñ namitak unitãño manbiñam bok api yãñ yãpmãñ kunen. Ude tãñjirã ãmawebetã webe ñonita nãmo api gup tãñen yãk.

Judas Jesuta iwan tãñ imiñkuk

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴⁻¹⁵ * Tãñpãkanjã iwarãntãki kubã wãpi Judas-Kariot unitã Jesu iwan kerit terak kanjã pewa yãñkanjã bãmop ãma intãjukun tãñpanitã itkun-ken pãñku ñode yãwetkuk; Nãk Jesu ketjin-ken pewawã monen jide api naminenjã? Yãwãnä siliwa monen 30 ude imiñkuñ.

¹⁶ Imãkanjã Judastã pãñku iwan kerit terak kanjã pewa yãñ nadãñpãn Jesu iwarãntãñ yãpmãñ kuñatkuñ.

Pasova Orekirit tãño ketem nanñkuñ

Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30

¹⁷ * Tãñpãkanjã orekirit kadãni kubã wãpi Kãrãga yiskãt nãmo awãhurani tãño äñnak-äñnak u yãput penkuñ. Kadãni ukengãn iwarãntãkiyetã Jesu pãñku ñode iwetkuñ; Nin apinjo yot deken pãñku Pasova tãño imaka imaka u tãñtuñum tãne?

* 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29 * 26:1-2: Kis 12:1-27; Mat 20:18 * 26:7: Luk 7:37-38 * 26:11: Lo 15:11 * 26:14-15: Jon 11:57 * 26:14-15: Sek 11:12 * 26:17: Kis 12:14-20

18 ✧ Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In yotpārare-ken āronpān āma kādet morāk-ken itak u kañpān nōde iwerut; Yāwoñārewani āma nōde yāyak. Kādānina kerāp tāyak unita gākā yotken nākkāt nāwarāntāknaye-kāt Pasova tāño ketem nāneta nadātat.

19 Ude yāwerānkañ iwarāntākiye Jesutā man yāñkuko udegān pāñku yot māhemi u iwetkañ Pasova tāñtuñum tāñkuñ.

20 Ude tāñkañ kome bipmāñirān Jesu iwarāntākiye 12 u yāmagurān pāñku yot uken itpān Pasova ketem nanñkuñ.

21 Nanñ ittāngān Jesutā man nōde yāwetkuk; Nāk bureni tāwetat. Inkāt nanik kubātā iwan tāñ namayāñ yāk.

22 Ude yāñirān nadāñpāñā butewaki nadāñpāñ ini-ini iwet yabāñkuñ; Ekāni, nāka yāyan?

23 ✧ Ude yāñtāko Jesutā yāwetkuk; Āma nākkāt kārāga gāpe kubāgān nākamāk nōnitā iwan kerī-ken nepmanpayāñ.

24 Nadākañ? Āma Bureni-inik uwā kādet yāñ imani udegān api iwerek. Upāñkañ āma iwan kerī terak nepmanpayāñ tāyak u kowata jidewani kubā api yāpek? Uwā komi umuri kubā api yāpek yāk.

25 Ude yāñirān Judas, Jesu iwan kerī terak pewayāñ tāñkuko unitā Jesu iwetkuk; Yāwoñārewani āma, nāka ba yāyan? Yāwānā iwetkuk; Gāk ubayāñ yāk.

Bānep kubāgān āñnak-āñnak yāput peñkuk

Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25

26 ✧ Eruk ketem nanñ irirā Jesutā kārāga kubā yāpmāñkañ Anutu bānep tāga man iwetkañ tokāt jukutpāñ iwarāntākiyeta nōde yāwetpāñ yāmiñtāñ kuñkuk; Nō yāpmāñpāñ nanñput. Nōwā nākñjo gupna yāk.

27 Ude yāñpāñ wain ume yāpmāñkañ Anutu bānep tāga man iwetpāñ iwarāntākiye nōde yāwetpāñ yāmiñtāñ kuñkuk; In kudup nō nanñput.

28 ✧ Nōwā nākñjo nāgātna. Anututā āmawebe-kāt topmāk-topmāk tāyak u tāñkehārom takta. Tāñpāñ āmawebe māyap tāño momi awāhuretta yāñpāñ nāgātna piwayāñ tāyat.

29 Nāk bureni tāwetat. Wain ume āneñi nāmo nanñkañ it yāpmāñ kuñtāngān Nana tāño yewa gānañ āronkañ wain ume mebāri kubā inkāt bok api nāne yāk.

30 ✧ Ude yāwerānkañ kap kubā tenpāñ yot penpen kumañ Olip Pom terak āronkuñ.

Pitatā wāpna kābop api pewek yāñ yāñkuk

Mak 14:27-31; Luk 22:31-34,40-46; Jon 13:36-38

31 ✧ Āronit āronit Jesutā yāwetkuk; Bīpani nōgān in kuduptagān nāka māde ut namiñpāñ āmetpen kuñtāñpā kunayāñ. Ude tāñirā Anutu tāño man nōde kudān tāwani u bureni ahāwayāñ;

Nāk sipsip tāño watā āma urira sipsip api kuñtāñpā kuney yāk.

Sek 13:7

32 ✧ Upāñkañ kumbani-ken nanik āneñi akuñpāñ Galili komeken nākā jukun pāñku api it kirewet.

33 Yāwānā Pitatā iwetkuk; Ātutā gāka māde kāwep api ut gaminen, upāñkañ nāk ude nāmo api tāñpet yāk.

34 ✧ Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Bureni gāwera. Apiñjo bīpani purup gera nāmo yāñirān gākā kadāni yarākubā ude wāpna kābop pewayāñ.

35 ✧ Ude yāwānā Pitatā gwāk kwainpāñ man kehāromigān nōde yāñkuk; Nāmo! Gāk gutpāñ nāk bok nutta yāwāwā wāpka kābop nāmo api pewet yāk. Ude yāwānkañ noriyetā udegān yāñkuñ.

Jesu inigān pāñku yāñapik man yāñkuk

Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

36 Tāñpāñ Jesu iwarāntākiye-kāt kuñtāngān Getsemāne epān tobātken ahāñpāñ yāwetkuk; In nōde irirā nāk pāñku yāñapik man yāwayāñ yāk.

37 Ude yāwetkañā Pitakāt Sebedi tāño nanakiyat Jems kenta Jon, ugāñpāñ yāmagurānkañ kuñkuñ. Kuñtāngān nadāwān umuri pāhap tāñpāñpāñ āma yarākubā u yāwetkuk;

38 ✧ Bānepna-ken butewaki nadāwātāk pāhap ahāñ namitak unitā nurek yāñ nadātat. Unitā in nōgān kodak itkañ nabāñ nāwatkot.

39 ✧ Ude yāñpāñ ātu nanak kuñpāñā gūkut imāpmok tāñpāñ yāñapik man nōde yāñkuk; Nana, tānañi tāñpāwā nadāñiri komi bārāpi nadāwayāñ tāyat u nārepmirān. Ude upāñkañ nākñjo nadāk nāmo, gākñjo mantā kehārom tawān.

✧ 26:18: Mat 21:3 ✧ 26:23: Sam 41:9 ✧ 26:26: Mat 14:19 ✧ 26:28: Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11, 1Ko 10:16

✧ 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1 ✧ 26:31: Sek 13:7 ✧ 26:32: Mat 28:7,16 ✧ 26:34: Mat 26:69-75 ✧ 26:35: Mat

26:56 ✧ 26:38: Jon 12:27 ✧ 26:39: Hib 5:7-8; Mat 6:10

⁴⁰ Ude yānpāṅ āma yarākubā unitā itkuṅ-ken āyāṅutpeṅ kuṅpāṅ yabāwān dāpmon pat itkuṅ. Dāpmon parirā yabānpāṅ Pita iwetkuk; In imata dāpmon pat itkaṅ? In kadāni kerāpi nākkāt kodak tāga nāmo itneṅ?

⁴¹ * Tānyabāk-ken kwitanenṅta ket nadānpāṅ yāṅapik man yāṅ itkot. Bānepijintā nāk nāwatta pidām tākaṅ upāṅkaṅ kehāromijin nāmo yāk.

⁴² Ude yāwetkaṅ āneṅi pāṅku nani ṅode iwetkuk; Nana, komi nadātaṅ ṅo tāga nāmo nārepmitnaṅi tāṅpāwā jop waki nadāṅ naminjiri komi ṅo nadāwa tāreṅjirān gākṅo mantā kehārom tawān yāk.

⁴³ Man ude yāṅ paotpāṅ āyāṅut pābā āma yarākubā u dāpmon pen parirā yabāṅkuk.

⁴⁴ * Ude yabāṅkaṅ āneṅi pāṅku yāṅapik man yāṅkuko udegān yāṅjirān kadāni yarākubā tāṅkuk.

⁴⁵ Ude tāṅkaṅ iwarāntākiyetā patkuṅ-ken u kuṅpāṅ yāwetkuk; Ai! In dāpmon pen pat itkaṅ? Kadāni tāretak! Āma Bureni-inik uwā momi āma kerī terak ārokārok kadāni kerāp tāyak ṅo.

⁴⁶ * Unita akwāpāṅ pāṅku yabāṅ ahāna! Āma iwan kerī-ken nepmakta yāwani uwāku ābātak ṅo yāk.

Iwantā Jesu inṅitkuṅ

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-11

⁴⁷ Jesu man ude yāwet irirān iwarāntākiye 12 u kubā wāpi Judas u pengān ahāṅ yāmiṅkuk. Iwan āma māyap kadā boham ikek penta ābuṅ. Iwan āma uwā bāmop āma intājukun tāṅpani ba juda tāṅo āma ekāni ekāni unitā peṅ yāwet-pewā ābuṅ.

⁴⁸ Intājukunā Judastā man kādet ṅode yāwetkuk; Nākā pāṅku āma u bayāṅ imiṅpāṅ inṅi orerirā nabāṅkaṅ upāṅ kaṅ inṅirut yāṅ yāwetkuk.

⁴⁹ Eruk Jesu ahāṅ imiṅpāṅ iwetkuk; Yāwōṅārewani āmana! Ude yānpāṅ bayāṅ imiṅpāṅ inṅi oretkuk.

⁵⁰ Judastā ude tāṅjirān Jesutā iwetkuk; Notnapak, epān tāṅpayāṅ nadāṅpeṅ ābātan ude tāyil! Yāwānā iwantā ābuṅowā inṅitpāṅ kerigān topuṅ.

⁵¹ * Ude tāṅjirā iwarāntāki kubātā pāipi pionṅ gānaṅ nanik wādāwān kwāpāṅā bāmop āma unitāṅo watā āmani kubā ura yākṅat jukuni pāiṅkuk.

⁵² * Ude tāṅpānā Jesutā iwetkuk; Ai! Pāipka pe! Āma kubātā āmik tāṅpeko uwā kowata udegān utneṅ.

⁵³ ṅodeta nāmo nadātan? Nanaken gera yāṅjira anṅeroniye māyap peṅ yāwet-pewān ābā tāga tāṅkentāṅ namineṅ.

⁵⁴ Upāṅkaṅ tāṅkentāṅ namineṅo uwā Anutu tāṅo man kudān tāwani u jide tāṅpāṅ bureni ahāwek?

⁵⁵ * Ude iwetpāṅā Jesutā komi āma ābuṅo u yāwetkuk; Jide? Intā nabāwā kubo āma āmik tāṅpani ude tāṅpapāṅ kadā boham ikek nutnayāṅ ābākaṅ? Nāk kepmani kepmani kudupi yot gānaṅ āronṅkaṅ inkāt āmawebe Anutu tāṅo man yāwetpāṅ yāwōṅārek tāk tāṅkut-ken ugān imata nāmo nepmāṅitkuṅ?

⁵⁶ * Upāṅkaṅ in ṅode tāṅ naminjirā Anutu tāṅo manbiṅam terak profet bianitā nāka man kudān tāṅkuṅo u bureni ahāwān! Ude yāwānkaṅ iwarāntākiye kudup Jesu kakātāṅpeṅ kuṅtāṅpā kuṅkuṅ.

Jesu manken teṅkuṅ

Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24

⁵⁷ Tāṅpākaṅ komi āma unitā Jesu imagut yāpmāṅ bāmop āma intājukun tāṅpani wāpi Kaifas unitā yotken kuṅkuṅ. Yot uken kuṅpāṅ Baga man yāwōṅārewani āmakāt juda tāṅo āma ekāni ekāni kuduptagān kubāken ugān itkuṅ.

⁵⁸ Irirā Pita mādengān kābop itpāṅ-yabāk tāṅtāṅ kumaṅ yot unitāṅo yewa gānaṅ āronṅkuk. Āronṅpāṅā Jesu jide tāṅ iminayāṅ yāṅ yabāṅpāṅ-nadākta yot tāṅo watā āmakāt bok maṅitkuṅ.

⁵⁹ Tāṅpākaṅ Baga man yāwōṅārewani āmakāt juda tāṅo āma ekāni ekāni u kuduptagān itpāṅ Jesu kumaṅ-kumāṅ utna yāṅkaṅ Jesu jop ikṅatta jop manman ātuta wāyākṅeṅkuṅ.

⁶⁰⁻⁶¹ * Ude tāṅjirā āma māyaptā Jesu imaka wakiwaki ude tāk tāṅjukonik yāṅ jopman ude yāṅkuṅo upāṅkaṅ Jesuken imaka goret kubā nāmo kaṅpāṅ nadāṅkuṅ. Tāṅjirā āma yarātā ābāṅpāṅ yāṅkumān; Āma ṅowā ṅode yāṅjirān nadāṅkumāk yāk. U nāk kudupi yot wārāmutkaṅ kepma yarākubā-tagān āneṅi taga tāṅpet yāṅ yāṅjirān nadāṅkumāk yāk.

⁶² Ude yāwerirā bāmop āma intājukun tāṅpani unitā akuṅpāṅ Jesu iwet yabāṅkuk; Man kowata kubā nāmo yāwerayāṅ? Āma pāke ṅo gāka man yākaṅ ṅo nadāwi jide tāyak?

63 ✨ Yäjirän Jesutä kowata nämo yänjuk. Man nämo yänkañ kum irirän intäjukun äma unitä äneñi iwet yabänjuk; Anutu Bureni kehäromi u wäpi terak yänkehärom tañpäñ niwet! Äma Anututä ämawebeniye täj kentäktä iwoyäwani Kristo u gäk ba nämo? Gäk Anutu täño Nanaki ba nämo?

64 ✨ Yäwänä yänjuk; Yäyan ubayäj. Unita näk bureni täwetat; Äma Bureni-iniktä Anutu ärowani täño keru bure käda ittängän kunum gänañ gubam terak äbäjirän api käneñ.

65-66 ✨ ✨ Ude yäwänä bämop äma intäjukun täjpani u nadäwän wawäpäñ iniken tek weñ-gäjähutpäñ yänjuk; Mangämän imata wari yäne? Anutu yänärok man iwetak unita in jide nadäkañ? Yäwänä äma päke itkuño unitä kumän-tagän ñode yänjuk; U kumäkta biñam täyak! yäk.

67-68 ✨ Ude yäwäkañ ätutäwä iwit ut ibarirä ätutäwä dapuri täñpipiñkañ keru mugwäjiñpäñ utkuñ. Ätutäwä keru pipiyäñpäñ bumumi-ken utkañ yänärok man ñode iwetkuñ; Gäk profet unita äma gutak unitäño wäpi niwet! yäk.

Pitatä Jesu wäpi käbop peñjuk

Mak 14:66-72; Luk 22:54-62; Jon 18:15-18,25-27

69 Täñpäkañ Pita yäman umu, man yot yewa gänañ mañjirirän yot unitäño watä webe kubätä ahäj imiñpäñ iwetkuk; Ai! Jesu Galili komeken nanik ukät kuñarani kubä gäk yäk.

70 Yäwänä yänjuk; Gäk man jide yäyan? Yäjiri guñ täyat yäk.

71 Ude yänkañ äpämañ kwayäj täñjirän yäma-ken webe kubätä kañpäñ äma itkuño u yäwetkuk; Äma ño Jesu Nasaret nanik täño äbotken nanik kubä yäk.

72 Yäwänä äneñi äwo yänjuk.

73 Eruk ätu itpäñä äma itkuño unitä iwetkuñ; Nadäkamäj! Gäk äbot uken nanik yäk. Galili man kotäk terak yäk täyan unita nadäkamäj yäk.

74 Ude yäwäwä Pitatä yänjuk; Anutu wäpi terak bureni-inik täwetat! Äma wäpi yäkañ u nämoinik nadätat. Jop man yäwäwä Anututä kowata namän yäk. Ude yäjirän pengän purup gera yänjuk.

75 ✨ Yäjirän Pita u Jesutä man ñode iwetkuko u nadäwän täreñjuk; Purup man nämo yäjirän gäk kadäni yaräkubä näkño wäpna käbop pewayäj yäk. Man u juku piñpäñ bänepi-ken jägämi pähap nadäñpäñ äpämañ päñku konäm bumta kotkuk.

27

Judas kotäki topuk

1 Eruk, kome yäneñ pak tañjirän bämop ämakät Juda täño ekäni ekäni kuduptagän kubäkengän itkañ Jesu utpewä kumbekta yänkehärom tañkuñ.

2 Ude yänpäñ keru pädat täñpäñ yäpmäj päñku Pailat keru terak peñkuñ. (Pailat uwä Rom gapmantä iwerirän Juda ämawebe yabäj yäwarani.)

3 ✨ Täñjirä Jesu kumäj-kumäj utneñta yäniñ kireñkuko u nadäñpäñ äma iwan keru-ken pewani Judas ini täñkuko unita waki nadäñjuk. Ini täñkuko unita waki nadäñpäñ siliwa moner 30 ude yäpuko u porinj yäpmäj äma ekäni ekäniken äneñi kuñjuk.

4 Päñku yäwetkuk; Näk jopman yänpäñ äma siwoñi kubä kumäkta taniñ kireñkuro unita nadäñjira jägämi täyak yäk. Yäwänä iwetkuñ; Ninken imata yäyan? Gäkña täñkuno yäk.

5 Ude iweräwä Judastä moner u kudupi yot gänañ ureñ täñpäñ äronkuñ. Täñpäñ yepmanñpeñ kotäki topayäj kuñjuk.

6 Kuñjirän bämop äma ekäni ekänitä moner kudupi yot gänañ ureñ täñpäñ äronkuño u butuñpäñ kubäkengän kuñpäñ yänkuñ; Moner ño äma täño nägät suwawani unita moner ñopäj Anututa biñam kudupi yotken pekta бага mantä yäjiwät täyak yäk.

7 Ude yänpäñ man yäñtän kuñtängän bänep kubägän täñpäñ ñode yänkuñ; Moner ñowä äma kubä wäpi Pota unitäño epän tobät kañ suwana yäk. Täñpäñ kome suwankuño u äma kome kubäken nanik Jerusalem äbänpäñ kumäjirä änenenña iwoyäñpäñ peñjuk.

8 Mebäri unita kome u wäpi 'Nägät Kome' yäj yäk täkañ.

9-10 ✨ Ude täñkuño unita man kudän profet Jeremiaitä bian ñode kudän täwani u bureni ahänjuk; Juda ämawebetä äma unita nadäwä äpani täñjirä moner gwäki täpuri siliwa moner 30 udegän peñkuñ. Ekänitä näwetkuko udegän moner upäj Pota täño epän tobät suwankuñ.

Pailattä Jesu iwet yabäk täñjuk

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38

11 Jesu Pailat inamiken irirän Pailattä ñode iwet yabänjuk; Gäk Juda täño intäjukun äma ba? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Yäyan uba yäk.

✨ **26:63:** Ais 53:7; Mat 27:12 ✨ **26:64:** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 ✨ **26:65-66:** Apos 14:14; Mat 9:3; Jon 10:33

✨ **26:65-66:** Wkp 24:16; Jon 19:7 ✨ **26:67-68:** Ais 50:6, 53:5 ✨ **26:75:** Mat 26:34 ✨ **27:3:** Mat 26:14-15 ✨ **27:9-10:**

12 * Täppäkan bämop äma intäjukun täppani-kät äma ekäni ekänitä Jesu yäppäj-kanjwat man mäyap yänkuŋo upänkan Jesutä man kowata kubä nämo yäwetkuk.

13 Jesu man nämo yänkan irirän Pailattä äneŋi iwetkuk; Man mebäri mebäri gäkä terak wohutkanŋonita kowata imata nämo yäyan?

14 * Ude yäwänä Jesu man kubä nämo iniŋ yänkan kum irirän Pailattä nadäwätäk taŋi tänkuk.

Pailattä Jesu kumbän yäppäj yäniŋ kireŋkuk

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16

15 Täppäkan Pasova Orekirit kadäni-ken Rom gapman täŋo watä ämatä ñode täk täkanjonik; Ämawebetä äma komi yot gänaŋ irani kubäta gäripi nadäppäj Rom gapman täŋo watä äma iweräwä äma ugänpäj dat imän yäpmäj kuk täppani.

16 Eruk, kadäni uken äma waki kubä wäpi Barabas u komi yot gänaŋ irani.

17 Täppäj ämawebe Pailattä yot yäma-ken käbeyä täppäj irirä yäwet yabänkuk; Netäpäj dat ima äpämaŋ kwek? Barabas ba Jesu, Kristo yän iwerani u?

18 * (Man ude yäwetkuko uwä Pailattä ñode nadäppäj yäwetkuk; Juda äma ekäni ekänitä Jesuta kokwawak nadänkuŋo unita Jesu näkken pewä äbuk yän nadänkuk.)

19 Täppäkan Pailattä man epän täŋ irirän webenitä manbiŋam kubä ñode pewän yäpmäj äbuk; Äma siwonŋi unita imaka kubä täŋ iminaŋi nämo yäk. Näk bipani dāpmonken äma unitagän yäppäj nadäwätäk pähap tät yäk.

20 Pailattä manbiŋam ude nadänkukopäj bämop äma intäjukun täppani-kät Juda täŋo äma ekäni ekäni unitä ämawebe päke u yäwetkuŋ; Pailattä täwet yabäk täppänä ñode kan yäwut; Barabas pit imiŋ pewi kuŋirän Jesupäj kumäkta kan tewi yäpmäj äpän yäk.

21 Eruk Pailattä ämawebe päke u yäwet yabänkuk; Netäpäj pit imiŋpewa jop äpämaŋ kwek? Ude yänirän gera terak yänkuŋ; Barabas u! yäk.

22 Yäwäwä yäwetkuk; Täŋ, Jesu, Kristo yän iwerani unitawä jide täppet? Ude yäwet yabäwänä yänkuŋ; Päya kwakäp terak utpewä kumbän! yäk.

23 Ude yäwäwä Pailattä yänkuŋ; Waki kubä jide tänkukta? Ude yäwänä ämawebe päke unitä gera taŋi terak ñode yäkgän tänkuk; Jesu kwakäp terak kan kumbän!

24 * Ude yän ittängän Pailattä nadänkuk; Näkŋo man kumän yäpmäj äpäkan yäk. Pen yäntäyiwa ämik pähap ahäwek yäk. Ude nadäppäjä ume yäpmäppäj ämawebe inamiken keru ärutpäjä yänkuŋ; Äma ñonitä kumbayän täyak uwä momi näkŋo nämo. Momi injinta biŋam yäk.

25 * Ude yäwänä ämawebe päke unitä yänkuŋ; Jop uken yäk. Kowata ba momi u ninkät nintäŋo nanakta biŋam kan täppän!

26 Ude yäwäkan Pailattä Barabas jop tewän äpämaŋ kuŋirän Jesu kadätä päripmäppäj päya kwakäp terak utpewä kumäkta komi ämata yämän yäpmäj kuŋkuŋ.

Jesu utpäj täŋirek-irek tänkuk

Mak 15:16-20; Jon 19:2-3

27-28 * Yämän yäpmäj kuŋpäjä Pailat täŋo komi ämatä Jesu yänikŋat yäpmäj komi äma täŋo yot gänaŋ äronpäj komi äma ätuta yänpewä äbuŋ. Äbäppänä Jesu it gwäjiŋpäj teki yänopmäŋ imiŋpäjä tek gwagäri intäjukun ämatä täk täkan udewani täŋ imiŋkuŋ. 29 Ude täŋ imiŋpäj gupmom yen kedon täppäj gwäki-ken ähäät imiŋkuŋ. Täppäj iwänap kujat, intäjukun ämatä injit täkan udewani kubä imä keru bure käda injtkuk. Ude täŋ imiŋpäjä sära man iwetpäj yänkuŋ; Juda täŋo intäjukun äma, gäk ganiŋ oretkamäj! yäk.

30 * Täppäj iwit ut ibatpäj iwänap kujat imä injtkuko ugänpäj yäpmäppäj gwäki-ken ut tänkuk.

31 Täŋirek-irek ude täŋ imiŋ paotpäjä tek gwagäri ñokeŋo yänopmäŋ imiŋpäj tek iniken upäj äneŋi täŋ imiŋkuŋ. Ude täŋ imiŋpäjä, eruk päya kwakäp terak utnayän imagut yäpmäj kuŋkuŋ.

Jesu päya kwakäp terak utkuŋ

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

32 Imagut yäpmäj kuŋpäjä äma kubä Sairini komeken nanik wäpi Saimon kan-ahäppäjä komi ämatä pen iwet-pewä Jesu täŋo päya kwakäp buramiwänkan penta kuŋkuŋ.

33 Kuŋtängän kome kubä wäpi Golgota uken ahänkuŋ. (Golgota u ninin man terak gwäki kokäp.)

34 * Uken ahäppäjä eruk, Jesu gupi kwitawän yänpäj wain ume jägämi imiŋkuŋ. Imäkan bitnäŋkuk.

* 27:12: Ais 53:7; Mat 26:63 * 27:14: Jon 19:9 * 27:18: Jon 11:47-48; Jon 12:19 * 27:24: Lo 21:6-9; Mat 27:4
* 27:25: Mat 23:35; Apos 5:28 * 27:27-28: Luk 23:11 * 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21

³⁵ ✧ Imä bitnāwānā komi āmatā teki yāḡopmāḡ imiḡpāḡ pāya kwakāp terak utkuḡ. Tāḡkaḡ teki yāpmākta komi āmatā nārepmirek ḡārepmirek tāḡkuḡ.

³⁶ Ude tāḡkaḡ maḡit itkaḡ kaḡiwat itkuḡonik.

³⁷ Tāḡpākaḡ Jesu ḡwāki-ken punin kāda man kudān ḡode kudān tāḡkuḡ;

Nowā JESU, JUDA Āmawebe TĀḡO INTĀJUKUN Āma.

³⁸ ✧ Tāḡpākaḡ kubo āma yarā, kubā kukḡi kubā kukḡi yepmaḡpāḡ bok dāpuḡ.

³⁹⁻⁴⁰ ✧✧ Ude tāḡkaḡ āmawebe kuḡkaḡ ābāk tāḡkuḡo unitā yāḡārok iwetpāḡ ketsiwonḡ tāḡpāḡ yāḡkuḡ; A! ḡāk ḡonitā kudupi yot wārāmutkaḡ keḡma yarākubāta āneḡi api tāḡpet yāḡ yāḡkuḡ yāk. Unita ḡāk Anutu tāḡo nanak bureni tāḡpāwā pāya kwakāp terak naniktā ketāreḡpāḡ āpiwā!

⁴¹⁻⁴² ✧✧ Ude yāḡirā bāmop āma ba Baga man yāwonḡārewani āmakāt āma ekāni ekānitā udegān tāḡ-ireḡpāḡ nāwetḡāwet tāḡpāḡ yāḡkuḡ; Āma ḡowā āma ātu tāḡa tāḡkentāḡ yāmik tāḡkukupāḡ ini ḡupi tāḡkentāktawā tāḡpān wakaḡ yāk. Āmawebetā āma ḡonita U Isrel āmawebe tāḡo intājukun āma yāḡ yāk tākaḡ. Intājukun āma bureni tāḡpānā pāya kwakāp terak naniktā āpāḡirān kaḡkaḡ nadākinik tāḡ iminawā!

⁴³ ✧ U Anutu terak yengāma pek tākaḡ yāḡ yāk tāyak, ba Nāk Anutu tāḡo nanaki yāḡ yāk tāyak unita itpāḡ kāna yāk. Anututā kāwep tāḡkentāḡ imek yāk.

⁴⁴ Tāḡpākaḡ āma waki tāḡpani yarā, kukḡi kukḡi dāpuḡo unitā yāḡārok man udegān iwetkumān.

Jesu kumbuk

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30

⁴⁵ Tāḡpāḡ kome keḡma bāmopi-inik uken edap dapuri kumbuk. Kumāḡirān kome kudup bipmāḡ urani it yāpmāḡ kuḡirān 3'kirok tāḡkuk.

⁴⁶ ✧ Tāḡpāḡ 3'kirok ude tāḡirān Jesutā iniken man terak gera taḡi ḡode yāḡkuk; Eli, Eli, lema sabaktani? (U ninin man terak Anutuna, Anutuna imata nepmaḡtan?)

⁴⁷ Ude yāḡirān āma kaḡ itkuḡo unitā nadāḡpāḡ yāḡkuḡ; Nadāwut! Elaijata gera yāyak yāk.

⁴⁸ ✧ Ude yāḡirā āma kubātā bārāḡeḡ pāḡku imaka kubā bima yabut bumik yāpmāḡpāḡ wain ume jāḡāmi ḡānaḡ yāputpāḡ jikon terak pādāt tāḡkaḡ Jesuta imiḡirān noriye ātutā iwetkuḡ;

⁴⁹ Pewut! Jop itpāḡ kāna. Elaijata bureni pābā ketārewayāḡ kāwep yāk.

⁵⁰ Ude tāḡirā Jesu āneḡi gera taḡi yāḡpāḡ kumbuk.

⁵¹ ✧ Kumāḡirān kudupi yot ḡānaḡ tek taḡi bagata pewā wādāwani u punin ununitā komeḡ umu ini wewāḡ tāreḡkuḡ. Tāḡirān kome imaka, kwaiḡirān mobā imāt tāḡpā kuḡkuḡ.

⁵² Ba āma āneḡpani awaḡtā udegān tumāḡ erāḡirā āma māyap Anututa nadāḡ imiḡpāḡ kumbanitā kodak tāḡkuḡ.

⁵³ Kodak tāḡpāḡ itkaḡ eruk māden Jesu ini kumbani-ken nanik āneḡi akuḡirān āmawebe kodak tāḡkuḡo u awaḡ peḡpeḡ akumaḡ Jerusalem yotpārare-ken āroḡirā āmawebe māyaptā yabāḡkuḡ.

⁵⁴ Kome kwaiḡkuko ba imaka imaka ahāḡkuko u kaḡpāḡ komi āma tāḡo intājukun āmakāt komi āmaniye Jesu kaḡ itkuḡo unitā umuntaḡpāḡ bārom tāḡpāḡ yāḡkuḡ; Wāra! Nowā Anutu tāḡo nanak bureni-inik! yāk.

⁵⁵ ✧ Tāḡpākaḡ Jesu kumbukowā webe māyap ban itkaḡ kaḡkuḡ. Webe uwā Jesu Galili komeken naniktā iwarān tāḡpāḡ tāḡkentāk epān tāḡ imiḡ yāpmāḡ ābuḡo u.

⁵⁶ ✧ Webe kwayak uken nanik ātu wāpi ḡode; Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria u Jems kenta Josep tāḡo miḡi, ba Sebedi tāḡo webeni, Jems kenta Jon tāḡo miḡi u.

Jesu āneḡkuḡ

Mak 15:42-47; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42

⁵⁷ Tāḡpāḡ bipāda ugān āma tuḡum māhemi kubā Arimatea komeken nanik wāpi Josep u Jerusalem ābuk. Āma uwā Jesu tāḡo manta ḡāripi nadāwani.

⁵⁸ ✧ Eruk Jerusalem ābuko Pailat-ken pāḡku Jesu tāḡo komeḡup yāpmāḡ pāḡku āneḡpayāḡ iwet yabāḡkuk. Iwet yabāḡirān Pailattā nadāwān tāḡawāpāḡ komi āma yāwet-pewān pāḡku Jesu tāḡo komeḡup ketāreḡpāḡ imiḡkuḡ.

⁵⁹ Tāḡirā Josep Jesu tāḡo komeḡup u yāpmāḡpāḡ tek paki sāḡgāmān ārurani kubāpāḡ uwāk tāḡpāḡ yāpmāḡ kuḡkuk.

✧ 27:35: Sam 22:18 ✧ 27:38: Ais 53:12 ✧ 27:39-40: Sam 22:7; Sam 109:25 ✧ 27:39-40: Mat 26:61; Jon 2:19
 ✧ 27:41-42: Jon 11:50 ✧ 27:43: Sam 22:8 ✧ 27:46: Sam 22:1 ✧ 27:48: Sam 69:21 ✧ 27:51: Kis 26:31-33; Hib 10:19-20 ✧ 27:55: Luk 8:2-3 ✧ 27:56: Mat 20:20 ✧ 27:58: Lo 21:22-23

⁶⁰ ✧ Yäpmäj päñku mobä awañ inita äneñpani u gänañ peñkuk. Awañ gänañ peñpäñ mobä tañi kubä pimij iwät-pewän päñku mobä awañ meni uwä yäput pipiñkuk. Ude täñkañ kuñkuk.

⁶¹ Täñpākañ Jesu mobä awañ gänañ peñkuko u Maria Makdala ukät wahupi-kät kañ iwarirän Jesu äneñkuk.

⁶² Eruk päñku patkuño kome yäñewänä Sarare-ken bämop äma intäjukun täñpani-kät Parisi äma ätukät Pailat-ken kuñkuñ.

⁶³ ✧ Kuñpäñ iwetkuñ; Ekäninin, man kubä nadämäño u gäwetna; Jop man yäwani ukeño kodak itkañ ñode yäñkuk; Näk kumäñkañ edap yaräkubä täreñjirän kodak täñpäñ api akwet yäk.

⁶⁴ Ude yäñkuko unita komi äma yäweri päñku awañ meni-ken watäni ketinik irirä edap yaräkubä kañ tärewän yäñ yäñkuñ. Iwaräntäkiyetä päñku komegup yäpmäj metäñpeñ kuñkañ kumbani-ken naniktä akuñkuk yäñ ämawebe jopman yäñjatneñta! Jop man bian yäwani uteragän komegup u kubotäñ yäpmäj kuñjirä bureni yäñ nadänekta yäk. Udetä nadäwätäk täñpäñ gäwetkamäñ yäk.

⁶⁵ Iweräwä Pailattä ñode yäwetkuk; Täga yäk. Komi äma yäniñ kiretat u yäñ-yäñjat päñku injin nadäkañ ude yäweräkañ awañ meni watäni ket kañ irut.

⁶⁶ ✧ Ude yäweränkañ komi ämakät penta päñku awañ meni ket täñpäñ täñpipiñpäñ komi ämatä watäni itkuñ.

28

Jesu akuñkuk

Mak 16:1-10; Luk 24:1-10; Jon 20:1-18

¹ Täñpākañ Juda täño Sabat kadäni täreñjirän Sande tamiinik Maria Makdala komeken nanik ukät wahupi Maria Jesu awañ gänañ äneñkuño u käda yäñkañ kuñkumän.

² Täñpākañ kadäni ukengän koñ pähap kwaiñjirän Ekäni täño añero kubätä kunum gänañ naniktä äpäñpäñ mobä awañ meni-ken täñpipiwani u yäpmäj kewenpewän päñku parirän uterak mañitkuk.

³ ✧ Gupi injami dapun yäpätä kwinitä takañ ude. Teki u paki-inik.

⁴ Täñjirän komi äma u kañpäñ umun pähap nadäñpäñ kwaiñpäñ kumäñ mañpäñ pattäñ kuñkuñ.

⁵ Täñjirä webe yarä unitä ahäwänä añerotä yäwetkuk; Ek umuntädeño yäk. Näk nadätat, Jesu päya kwakäp terak utkuño u kadayäñ äbäkamän yäk.

⁶ ✧ Upāñkañ ño nämo itak. U man bian täwetkuko udegän akumañ kuk. Ek abāñkañ patpat bägupi ño kawun yäk.

⁷ ✧ Täñkañä bäräñej kuñkañ iwaräntäkiye ñode yäwerun; Jesu uwä kumbani-ken naniktä akumañ kuk. Akumañ päñku Galili komeken intäjukun it kireñjirän päñku uken kañ kawut! yäñ yäwerun. Añerotä ude yäwetkañ yäñkuk; Man täwetat uä yäk.

⁸ Täñpākañ webe yarä uwä umuntajkumäno upāñkañ awañ peñpeñ kuñkañ oretoret terak iwaräntäkiye yäwetdayäñ bäräñej kuñkumän.

⁹ Kuñjirän kädet miñin Jesutä pengän ahäñ yämiñpäñ tamiman yäñ yäwetkuk. Tamiman yäñ yäweränä gukut imäpmok täñpäñ kuroñi injitpäñ inij oretkumän.

¹⁰ ✧ Ude täñpākañ Jesutä yäwetkuk; Ek umuntädeño! Kuñkañ notnaye yäwerän päñku Galili komeken kañ nabäwut yäk.

Komi ämatä bämop äma manbiñam yäwetkuñ

¹¹ Webe yarä u kuñjirän komi äma awañ watäni itkuño u ätutä bäräñej kumañ päñku yotpäware-ken äronpäñ imaka umuri ahäñkuko unitäño biñam bämop äma yäwetkuñ.

¹² Yäweräkañä bämop ämakät Juda täño ekäni ekänitä käbäyä täñpäñ man yäñpäñ-nadäk täñpäñ komi äma awañ watäni itkuño unita monen tañi yämiñkuñ.

¹³ ✧ Yämiñkañ yäwetkuñ; In ñode kañ yäwerut yäk. Bipani nin dāpmon paritna Jesutä iniken iwaräntäkiyetä päbä komegup kubo täñpäñ yäpmäj kuñ yäñ kañ yäwerut.

¹⁴ Pailattä jopman u nadäñpäñ goret kubä täñ nimek yäñ nämo umuntäneñ. Nämo, nintä täga api inij bitnäne yäk.

¹⁵ Ude yäñpäñ yäwerä komi äma uwä monen u yäpmäñpäñ man yäwetkuño u buramiñkuñ. Täñkuño unita jopman u Juda ämawebe-ken patkuko unitä pen pätak.

Jesutä iwaräntäkiye man yäwetkuk

Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23

¹⁶ ✧ Täñpākañ Jesu iniken iwaräntäkiye 11 uwä Galili komeken pom kubä Jesutä ini bian

yäwetkuko u äronjukuj.

¹⁷ Äronpäñ Jesu ini kañpäñ ukengän gwäjin äpmonj iminpäñ inin oretkuj. Upañkañ ätutäwä bänep yarä täñpäñ U Jesu nämo käwep yäj nadänjukuj.

¹⁸ ✧ Täñjirä Jesutä dubini-ken äbäñpäñ ñode yäwetkuk; Anututä kehäromi kuduhtagän, kunum täñjo ba kome täñjo, näka namin moreñjuk yäk.

¹⁹ ✧ Unita in komeni komeni kuñkañ äma äbori äbori näwaräntäknaye ude kañ täñ yepmanñput. Näk näwaräntäknaye täñpakañ Nan ba Nanaki ba Kudupi Munapik u wäpi terak ume kañ ärut yämut.

²⁰ ✧ Täñpäñ man täwetpäñ täwoñärek täñkuro u kudup yäwetpäñ yäwoñärenjirä kañ buraminj morewut. Bureni ñode täwera nadäwut; Näk edapi edapi inkät irira kome ñonitänjo kadäni api tärewek yäk.

✧ **28:18:** Dan 7:14; Jon 13:3; Efe 1:20-22 ✧ **28:19:** Mak 16:15-16; Apos 1:8, 8:16, 19:5; Rom 6:3, 1Ko 1:13, 10:2; Gal 3:27

✧ **28:20:** Apos 18:20; Jon 14:23

Mak Maktä Jesu u kehäromini inigän kubä yän niwojärekta manbiñam ŋo kudän täñkuk

Jontä Jesuta kädet täwitkuk

¹ Jesu Kristo u Anutu täño Nanaki. Unitäño Manbiñam Täga yäpüt peñpäñ ahänkuko u ñode;

² *Bianä Anutu täño profet kubä wäpi Aisaiatä manbiñam kubä ñode kudän täñkuk;

Näkño biñam yänahäwani äma kubä ŋo.

U intäjukun kädet täwit gamikta api inin kirewet yäk.

Mal 3:1

³ Uwä kome jopi-ken päñku itkan ñode api yäwek;

Ekänitä äbäkta kädet kan täwirut!

Irit kuñat-kuñatjin kan täñsiwoñ tawut!

Ais 40:3

⁴ *Eruk, man Aisaiatä kudän täñkuko udegän Jontä ñode täñkuk. Kome jopi-ken päñku itkan ämawebeta ume ärut yämiñpäñ man ñode yänahäjät täñkuk; In bänepjin sukurewäkan ume ärut tamiñira Anututä momijin api peñ tamek yäk.

⁵ Ude yäwerirän ämawebe mäyap Judia komeken nanik ba Jerusalem yotpärare-ken naniktä Jontä itkuk-ken u päñku wakini yänahäjirä Jontä Jodan ume gänañ yän-yäkñat päpmo ärut yämik täñkuk.

⁶ *Täñpakan Jon uwä tektawä but kubä wäpi kameri unitäño pujiñipän täñpani upän täñkanjä piontawä but gupipän täñpani upän yamäj täpäneñpäñ kuñat täñkukonik. Täñpäñ ketemtawä käpukbam-kät kähäräp umeni bipiken nanik ugänpän nak täñkukonik.

⁷ *Ude täñkan manbiñam ñode yänahäk täñkuk; Äma kubä biñam ikek mäden näwatak yäk. Unitäño kehäromitä näkño kehäromina irepmitak. Näk äpani-inik unita u dubini-ken näk nämo itnanji.

⁸ Nadäkan? Näk ume-inikpäñ ärut tamitat. Täñpakan äma mäden näwatak unitäwä Anutu täño Munapikpäñ api uwäktänj tamek yäk.

Jontä Jesu ume ärut imiñkuk

Mat 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Kadäni uken Jesutä Galili kome Nasaret yotpärare u peñpeñ abäjirän Jontä Jodan ume gänañ yänikñat päpmo ärut imiñkuk. ¹⁰ Ärut imänkan Jesu ume gägäni-ken äbänpäñ kanjuk; Kunum aņejirän Anutu täño Munapiktä imaka känaräm bumik unitä äpäñkan gwäki terak mañirayänj täñkuk.

¹¹ *Ude täñjirän kunum gänañ nanik gera kubä ñode ahänkuk; Gäk näkñaken bänepna gämäni-inik yäk. Gäk gabänkan gäripi pähap nadäk täyat yän yänkuk.

¹²⁻¹³ *Ude yänjirän uterakgän Munapiktä inin kireñpewan Jesu kome jopi-ken, tom ägwäritä kuñarani-ken päñku itkuk. Uken kepma 40 ude irirän Satantä yänikñat täñkukonik. Ude täñkuko upänkan Anutu täño aņerotä täñkentänj imiñjirä it yäpmän kuñkuk.

Jesutä äma yaräbok-yaräbok yämagutkuk

Mat 4:12-17; Luk 4:14-15

¹⁴ *Eruk, Jon komi yotken tewä irirän kadäni uken Jesu Galili komeken kuñkuk. Päñku Anutu täño Manbiñam Täga yänahänpäñ ämawebe ñode yäwetkuk;

¹⁵ *Kadäni ahätäk yän yäwetkuk. Anututä intäjukun itkan yabän yawat epän täñpayänj täyak u tuän keräp täyak! Unita bänepjin sukureñpäñ Anutu täño Manbiñam Täga uwä nadänpäñ bänepjin-ken peñpäñ kan yäpmän kuñarut!

¹⁶ Ude yäwetpäñ Jesutä Galili gwägu pomi terak kuñattängän yabänkuk; Saimon-kät noripaki Andrutä yäk tanji, gwägu tom yäpani u gwägu gänañ mañpän äpmonj irirän yabänkuk. Äma yarä uwä moneñ epänta gwägu tom yäpmäk täñkumänonik.

¹⁷ *Yäk mañpän äpmonj irirän Jesutä yäwetkuk; Eruk! Epän u peñkan näk näwarun! Näk näwarirän gwägu tom yäpmäk täkamän udegän ämawebe Anutu iwatta yäpmäk-yäpmäk epän api tamet yäk.

¹⁸ Yäweränä uterakgän epäni u peñpeñ iwatkumän.

¹⁹ Iwaränkan ätukät kuñpäñä Sebedi täño nanaki yarä wäpi Jems kenta Jon u gäpe terak itkan yäk tanji, gwägu tom yäpani u ket täñ irirän yabänkuk.

²⁰ Yabänpäñ pengän yarä unita gera yänjirän nani Sebedi-kät epän ämaniye gäpe terak itkuño u yepmañpeñ Jesu iwatkumän.

* **1:2:** Mat 11:10 * **1:4:** Apos 13:24, 19:4 * **1:6:** 2Kn 1:8; Mat 11:8 * **1:7:** Apos 13:25 * **1:11:** Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7 * **1:12-13:** Sam 91:11-13 * **1:14:** Mak 6:17 * **1:15:** Mat 3:2; Gal 4:4 * **1:17:** Mat 13:47; Luk 5:1-11

*Jesutä mäjo äma magärani kubä iwat kirenjuk**Luk 4:31-37*

21-22 ²¹⁻²² **✠✠**Eruk ude tänpän penta kunjängän Kapeneam yotpärare-ken ahänjuk. Uken Sabat kadäni tänjirän Jesu Juda täno käbeyä yot gänañ äronpän manbiñam yäwetpän yäwoñärenjuk. Tänjirän ämawebe kikuñupän nadäwä kudupi kubä tänjuk. Ude tänpän ñode nadänjuk; Baga man yäwoñäremani ämatä man yänpän-yäwoñäreñäk täk täkañ ude bumik nämo yäk. Äma ñowä man mähemitä yäyak yän nadänjuk. ²³ Tänpäkañ kadäni ukengän mäjo wakitä magärani kubä käbeyä yot gänañ penta itkuño unitä kähän yänkañ ñode yänjuk;

²⁴ **✠**Jesu, Nasaret nanik, gäk jide täñ nimayän äbätan? Nidäpayän äbätan? Gäka nadäkamän. Gäk Anutu täno Kudupi Äma u! yäk.

²⁵ Yäwänä Jesutä kañ-yänpän ñode iwetjuk; Bitnä! yäk. Äma ño kakätänpeñ ku!

²⁶ **✠**Ude iweränä mäjotä äma uwä injipän kwainkañ kähän yänpän kakätänpeñ kunjuk.

²⁷ Tänjirän ämawebe u kañkañ nadäwätäk pähap tänpän ini-tägän näwetgawet tänpän yänjuk; Wära! U imatäken? Man kudupi kehäromi nitek yäyak! Unitä man yänjirän mäjo mani buramik täkañ. Äma jopitä ude täga tänañi nämo yäk.

²⁸ **✠**Ude yänpän Jesu täno biñam u bäräñeñ Galili kome uken-uken yänpän-nadänpäñ kunjuk.

*Jesutä ämawebe mäyap yäpän tägañjuk**Mat 8:14-15; Luk 4:38-39*

²⁹ Tänpäkañ Jesu uwä Jems kenta Jon-kät käbeyä yot peñpeñ Andru kenta Saimontä yotken kunjuk.

³⁰ Kunpän Jesu yot gänañ äronjirän Saimon kenta Andrutä Saimon yepmani webe gup kädäp käyäm täñkañ patkuko unita iwetkumän.

³¹ Iweränkañ päñku kerigän injipän yäpmän akuñjuk. Ude tänjirän uterakgän käyäm u paoränkañ päñku ketem gwet yämiñjuk.

³² Eruk kome bipmäñjirän äma käyäm ikek ba äma mäjotä magärani u yän-yäkñat yäpmän Jesuken äbuñ.

³³ Yän-yäkñat yäpmän äbänpäñ ämawebe yotpärare uken nanik kudup bumik yot yäma-ken itkuñ.

³⁴ **✠**Äbä irirä Jesutä ämawebe käyäm mebäri mebäri nitek yäpän tägañit mäjotä magärani yäwat kirenjit täñjuk. Ude täñkañ mäjo u Jesu täno mebäri nadänjukno unita man yäkta yäniñ bitnäñjuk.

*Jesu nani-kät inigän man yänjukumän**Luk 4:42-44*

³⁵ **✠**Ude täñkañ patkuko kome ket nämo yänpeñjirän Jesu akumañ yot peñpeñ uruñ kada päñku nani-kät man yänjukumän.

³⁶⁻³⁷ Yän irirän Saimon-kät noriye ätutä Jesuta wäyäkñeñtäñ päñku kañ-ahänpäñ iwetjuk; E! Gäk imata ño itan? Ämawebe kudup gäka wäyäkñeñ itkan!

³⁸ Ude iweräwä ñode yäwetjuk; Nin yotpärare kukji kukji it yäpmän kukañ-ken u kada kuna! Uken kunjkañ Anutu täno man yänahänpäñ kañ yäwet tänpa. Näk epän u täkta äbut.

³⁹ **✠**Ude yänpän Galili komeken yotpärare kubäkubä täno käbeyä yot gänañ äronpän man yäwerit mäjo yäwat kirenjit täñjuk.

*Jesutä äma gisik paräm ikek yäpän tägañjuk**Mat 8:1-4; Luk 5:12-16*

⁴⁰ Tänpäkañ kadäni kubä äma kubä gisik paräm iektä Jesuken kunjpäñ gukut imäpmok tänpän butewaki terak ñode iwetjuk; Gäk täñkentän namayän nadänpäñä näk täga nepmanji kudupi iret yän nadätat.

⁴¹ Ude yäwänä Jesutä äma u kañpäñ butewaki pähap nadän iminpäñ keru gupi terak peñkañ iwetjuk; Täga täñkentän gamayän. Eruk, paräm ño paorut!

⁴² Ude yäwänä uterakgän paräm u paorirä säkgämän itkuñ.

⁴³⁻⁴⁴ **✠**Tänpän Jesutä äma u man kehäromi ñode iwetjuk; Täñ gamitat ñonita ämawebe biñam nämo yäweren. Gäk päñku gupka bämop äma iwoñäre. Ude tänpän äneñi säkgämän itta Moses täno бага man iwatpäñ gupe kähäñi nitek injiri ämawebetä paräm tägakañ yän api nadäwä täreneñ. Jesutä ude yänpäñ iwet-pewän kunjuk.

⁴⁵ Päñku Jesutä iwetkuko ude nämo täñjuk. Nämo, Jesutä gupi yäpän tägañjukno unitagän ämawebe kumän yänahänpäñ yäwettän kunjuk. Ude tänjirän kañpäñ Jesu yotpärare bämopi-ken

kwawak tağa nāmo kwet yāŋ nadāŋkuk. Ude nadāŋpāŋ kukŋi kāda, āma māyap nāmo irani-ken kuŋat tāŋkuk. Āma māyap nāmo irani-ken kuŋatkukopāŋ āmawebe uken-uken naniktā ehutpāŋ pen iwarān tāk tāŋkuŋjonik.

2

Jesutā āma kubā yāpān tāgaŋkuk

¹⁻² Eruk kepma yarāgān itpāŋ Jesu āneŋi Kapeneam yotpārare-ken kuŋirān āmawebetā Jesu ābāko ude itak yāŋ nadāŋpāŋā yot itkuk-ken u ābā bumta tokŋeŋpāŋ yāman imaka, it tokŋeŋpāŋ bāgup kubā nāmo peŋkuŋ. Bumta tokŋeŋpāŋ irirā Jesutā Anutu tāŋo manbiŋjam yāwetkuk.

³ Tāŋkaŋ āma kwāyāhāneŋ tāŋpani kubā āma yarābok-yarāboktā gāraŋ tāŋpāŋ Jesuken yāpmāŋ ābuŋ. Tāŋpāŋ noriye ātu tāŋkentākta penta ābuŋ.

⁴ Yāpmāŋ ābāŋpāŋ yabāŋkuŋ; Āmawebe kātum-kātum irirā. Ude yabāŋpāŋā Jesu dubini-ken peкта kādetta wāyākŋewā wawāpāŋ yot medāp terak punin yāpmāŋ āroŋkuŋ. Punin pāro medāp āriwā tumbāpāŋ āma kwāyāhāneŋ tāŋpani u gāraŋ ikek tewā āpmonkuŋ.

⁵ * Ude tāŋirā Jesutā nadākiniki yabāŋpāŋ āma kwāyāhāneŋ tāŋpani u iwetkuk; Notnapak, gākŋo momika peŋ gamitat!

⁶⁻⁷ * Ude yāŋirān Baga man yāwoŋārewani āma ātu penta itkuŋo unitā ŋode nadāŋkuŋ; Ai, āma ŋo imata ude yāyak? Anututa yāŋārok man yāyak yāk. Āma kubātā āma tāŋo momi penāŋi nāmo. Anutu-tāgān momi peŋ yāmik tāyak yāŋ nadāŋkuŋ.

⁸ Ude nadāŋirā Jesutā Ude nadākaŋ yāŋ nadāŋpāŋ ŋode yāwetkuk; Imata ude nadākaŋ?

⁹ Āma ŋo man jide iwerira bureni kwawak ahāŋirān kānayāŋ?; Momika peŋ gamitat yāŋ iweret ba Akumaŋ ku yāŋ iweret?

¹⁰⁻¹¹ Eruk, in kome terak ŋo Āma Bureni-inik-ken momi peŋ yāmik tāŋo kehāromi itak yāŋ nadākta ŋode tāŋira kawut. Ude yāŋpāŋ āma kwāyāhāneŋ tāŋpani u iwetkuk; Nāk ŋode peŋ gāwetat; Aku! Patpat bāgupa yāpmāŋkaŋ yotka-ken kuyi!

¹² * Ude iwerirān āmawebe itkuŋo u iŋamiken akumaŋ patpat bāgupi yāpmāŋkaŋ kuŋkuk. Tāŋirān āmawebetā kaŋpāŋ nadāwā inide kubā tāŋkuk. Tāŋpāŋ yāŋkuŋ; Wāra! Imaka kudupi kubā kākamāŋ! Kudān ŋodewani bian kubā nāmo kak tāŋkumāŋjonik. Ude yāŋpāŋ Anutu inin oretkuŋ.

Jesu Livai imagutkuk

Mat 9:9-13; Luk 5:27-32

¹³ Ude tāŋpāŋ Jesu Kapeneam yotpārare peŋpeŋ āneŋi Galili gwāgu u gāgāni-ken kuŋkuk. Pāŋku irirān āmawebe māyaptā ahāŋ imiŋpāŋ it gwājiŋkuŋ. It gwājiŋirā Anutu tāŋo manbiŋjam yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋkuk.

¹⁴ * Yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋtāŋ kuŋattāŋgān Alfias nanaki wāpi Livai u takis monēŋ yāpmāk-yāpmāk tāŋ irirān Jesutā kaŋpāŋ iwetkuk; Gāk akumaŋ nāk nāwat yāk. Ude iwerānā Livai mani buramiŋpāŋ epāni u peŋpeŋ akumaŋ iwetkuk.

¹⁵ Eruk kumaŋ pāŋku Jesu Livaitā yotken āroŋpāŋ Livaikāt ketem bok naŋkumān. Jesu tāŋo iwarāntākiye-kāt āma takis monēŋ yāpani ātu ba āma waki tāŋpani yāŋ yāwerani māyap Jesu iwet tāŋkuŋo u ketem penta naŋkuŋ.

¹⁶ * Ketem naŋ irirā Baga man yāwoŋārewani āma ātu Parisi āma ābotken nanik ābā yabāwā siwoŋi nāmo tāŋpāpāŋ Jesu tāŋo iwarāntākiye ŋode yāwetkuŋ; E! Jesu imata takis monēŋ yāpani āma ba āma waki tāŋpani-kāt bok itpāŋ ketem nākaŋ?

¹⁷ Man ude yāŋirā Jesutā nadāŋpāŋ yāwetkuk; Āma kubā nāk kāyām nāmo yāŋ nadāŋpāŋā yāpātāgāk āmaken nāmo kwek. Tāŋ, āma kubā nāk kāyām tāyat yāŋ nadāweko unitā uyaku yāpātāgāk āmaken kwek yāk. Nāk epān udewani tākta āput. Nāk āma inita siwoŋi yāŋ yāk tākaŋ unita nāmo āput. Nāmo, āma inita nāk momi tāŋpani yāŋ nadāŋpāŋ āpani-inik kuŋat tākaŋ āma udewanita yāŋpāŋ āput.

Nakta jop itta Jesu iwet yabāŋkuŋ

Mat 9:14-17

¹⁸ Tāŋpākaŋ kepma uken Jon ume ārut yāmani unitāŋo iwarāntākiye ba Parisi āma ātukāt бага man iwetpāŋ nakta jop itkuŋ. Ude tāŋirā āma ātutā Jesu pāŋku ŋode iwetkuŋ; Jon tāŋo iwarāntākiye ba Parisi āma tāŋo yāwarāntākiye u бага iwetpāŋ nakta jop it tākaŋ. Tāŋ, gākŋo gāwarāntākaye imata nakta jop udegān nāmo it tākaŋ?

¹⁹ Iwerāwā Jesutā kowata man wārani kubā ŋode yāwetkuk; Āma ātu noripaki wāpi biŋjam ikek kubākāt oretoret terak kuŋatkaŋ imata butewaki nadāŋpāŋ nakta jop itneŋ? Nāmoinik!

²⁰ Tãñpãkañ iwantã pãbã äma u injit yãpmãñ kuñirã uyaku noriyetã wãyãkñewã wawãpãñ butewaki nadãñpãñ nakta jop itneñ.

²¹ Jesutã ude yãñpãñ iniken man kudupi-kãt Parisi äma tãño man ukãt bok nãmo awãhutneñ yãñ nadãñpãñ man wãrani yarã yãwetkuk. Kubã ñode; Äma kubãtã tek wewani bipã yãñkañ tek morãki kodakipãñ tek wewani biani terak tãga nãmo peñpãñ bipek yãk. Ude tãñpeko uwã tek kodaki unitã tãñpewãñ tek biani u tanj wewek.

²² Ude yãñpãñ äneñ man wãrani kubã ñode yãwetgãñ tãñkuk; Äma kubãtã wain umeni api tãñpanipãñ kãbot tom gupipãñ tãñpani biani kubã gãnañ tãga nãmo piwek. Ude tãñpãñã wain umeni api tãñpani unitãño kehãrominitã tãñpewãñ kãbot biani kehãromi nãmo u tumãñpãñ wain umeni ba kãbori u bok jop awãhutneñ. Ude tãga nãmo tãñpek. Wain umeni api tãñpanipãñ kãbot kodaki kehãromi gãnañ piweko uyaku tãga.

Jesu u Sabat tãño mãhemi

Mat 12:1-8; Luk 6:1-5

²³ Eruk Juda tãño Orekirit kadãni kubãken Jesu iwarãntãkiye-kãt sãguom epãñ bãmopi-ken kuñatkuñ. Kuñattãngãñ iwarãntãkiyetã sãguom ätu weñpãñ yãpuñ.

²⁴ ✧ Weñpãñ yãpmãñirã Parisi äma ätutã Jesu ñode iwetkuñ; U yabã! Orekirit kadãni-ken epãñ ude tãkta yãñiwãrani ukeñopãñ ude imata tãkañ?

²⁵ ✧ Ude iwerãwã Jesutã kowata ñode yãwetkuk; Ude nãmo! Bian oranin Devit u noriye-kãt nakta yewãpãñ tãñkuño unitãño manbiñam Anutu tãño man terak nãmo daniñpãñ nadãk tãkañ?

²⁶ ✧ Manbiñam u ñode pãtak; Bian-inik Devit noriye-kãt Anutu tãño yot gãnañ äronpãñã kãrãga Anututa pewaniñpãñ yãpmãñpãñ nañkañ noriyeta imaka yãmãñ nañkuñ. Bãmop äma intãjukun tãñpani wãpi Abiata kadãni unitã itkuk-ken uken ude uwã tãñkuk.

²⁷ ✧ Ude yãwetpãñ ñode yãwetgãñ tãñkuk; Orekirit kadãni uwã Anututã ämawebe tãñkentãkta peñjuk. Kadãni uwã ämawebeta bãrãpi yãmikta nãmo.

²⁸ In nadãkañ? Äma Bureni-inik u imaka kuduptagãñ ba Sabat tãño mãhemi bok.

3

Jesu epãñ Sabat kubãken tãñkuk

Mat 12:9-14; Luk 6:6-11

¹ Kadãni kubã Jesutã Juda tãño kãbeyã yot kubã gãnañ äronpãñã äma keru kwãyãhãneñ tãñpani kubã irirãñ kañkuk. ² Kepma u Sabat unita Parisi ämatã Jesu jide tãñpãñ manken kañ tene yãñ nadãñpãñ Jesu ket tãñpãñ kañiwat itkuñ. Jesutã äma keru kwãyãhãneñ tãñpani ñokeñowã Sabat kadãni ño kãwet yãpãñ tãganen yãñ nadãñpãñ unita.

³ Ude kañ iwarirã Jesutã keru kwãyãhãneñ tãñpani u ñode iwetkuk; Ämawebe pãke ño gabãñirã aku!

⁴ ✧ Ude iwerãnkañ akuñpãñ irirãñ Jesutã Parisi äma yãwet yabãñkuk; In jide nadãkañ? Orekirit kadãni-ken kãdet jidewani uwã tãga tãne? Kãdet tãga tãne ba kãdet waki tãne? Ba äma kãyãm ikeкта jide tãñ yãmине? Tãñkentãñ yãmине ba nãmo tãñkentãñ yãmijnitna ini kumneñ? Ude yãwerãnã kowata man nãmo yãñkañ kum itkuñ.

⁵ ✧ Ude tãñpãwã Jesutã bãnepi nãmo imãrani yabãñpãñ-nadãwãñ nãmo tãgawãpãñ koki tãñpãñ wañkuñ. Koki tãñpãñ wawãpãñ äma keru kwãyãhãneñ tãñpani uwã iwetkuk; Ketka pirãreñpãñ yãpi-siwon tawut! Ude iwerãnã keru pirãreñpãñ yãpãñ-siwon tañkuñ.

⁶ ✧ Eruk, ude tãñjirãñ Parisi ämatã kañpãñ Jesu jide tãñpãñ kañ utne yãñ nadãñpãñ gapman tãño intãjukun äma wãpi Herot unitãño äbotkãt pãñku kãbeyã tãñpãñ yãñpãñ-nadãk tãñkuñ.

Ämawebe mãyaptã Jesu iwarãñ tãñkuñ

⁷⁻⁸ ✧ Ude tãñkañ kome u peñpeñ Jesutã iwarãntãkiye yãwãñ yãpmãñ Galili gwãgu-ken kuñkuñ. Kuñirã ämawebe bumta yãwatkuñ. Kome mãyap ñode u naniktã yãwatkuñ; Galili kome, Jerusalem yotpãrare, Judia kome, Idumea kome, kome Jodan ude umude kãda itkañ, Tire yotpãrare, Sidon yotpãrare, kome uken naniktã Jesutã imaka imaka tãk tãñkuko biñami u nadãñpãñ Jesutã itkuk-ken ukengãñ tokñer moreñkuñ.

⁹⁻¹⁰ ✧ ✧ Ämawebe kãyãm ikek mãyap yãpãñ tãgañkuño unita äma kãyãm mebari mebari nikektã Jesu gupi injitnayãñ nadãñpãñ noriye dumãñ yãwat yãpmãñ Jesutã itkuk-ken äbuñ. Äbã bumta tokñewãwã Jesu ämawebetã uyin-kãtupneñ yãñ nadãñpãñã iwarãntãkiye gãpe tãpuri kubã yãpmãñ pãbã tuãñ pekot yãñ yãwetkuk.

11 ✧ Täppän kadäni kadäni äma mäjäotä magäranitä Jesu kanppän mäjo uwä kome terak injami yäpä äpmonppän kähän yäppän nōde yäk täñkuñonik; Gäk Anutu täño nanaki yäk.

12 ✧ Ude yäwäwä Jesutä iniken mebäri yäñahäkta yäjiwät-inik täñkuk.

Jesutä iwaräntäkiye 12 ude yämagutkuk

Mat 10:1-4; Luk 6:12-16

13 Ude yäppän pom kubäken äronppän Jesutä äma ini bänepitä nadänkuko u yäñpewän äbuñ.

14-15 Ude täppän äma 12 ude yäñpewän äbuño u Jesu inikät kuñatta ba Anutu täño man kudupi yäñahänit, kehäromini pen yäminjirän mäjäotä äma magärani yäwat kirenjit täkta yäpmän daniñkuk.

16 ✧ Äma 12 uwä wäpi nōde; Kubä Saimon. Jesutä wäpi kodaki Pita yäñ iwetkuk.

17 ✧ Yaräwä Sebedi täño nanakiyat wäpi Jems kenta Jon. Yarä unita iniken man terak wäpi Boaneges yäñ yäwetkuk. U ninin man terak Iromän.

18 Täñä ätu täño wäpi Andru, Filip, Batorom, Matiyu, Tomas. Kubäwä Alfias täño nanaki wäpi Jems. Kubä wäpi Tadius. Kubä wäpi Saimon Selot.

19 Kubä Judas, Kariot komeken nanik. Äma unitä Jesu iwan kerä terak penjuk.

Jesu mäjäotä magärirän epän täyak yäñ iwetkuk

Mat 12:24-32; Luk 11:14-23, 12:10

20 Eruk iwaräntäkiye ude iwoyäppän yepmanñan Jesu yotken kuñkuk. Kuñkukopän ämawebe bumta äbuño unita Jesu ini ba iwaräntäkiye jide täppän ketem nañpäm!

21 ✧ Ude täñirä Jesu täño noriyetä biñam u nadäppän, Eruk! Jesu nadäk-nadäki paotak yäppän imagutnayän Jesutä itkuk-ken äbuñ.

22 ✧ Täppäkan äma Baga man yäwoñärewani Jerusalem yotpärare-ken naniktä äbuñ. Äbäppän nōde yäñkuñ; Mäjo täño äma ärowani wäpi Bilisibap unitä Jesu magärirän unitäño kehäromi terak mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

23-25 Täppän man yäñkuño Jesutä u nadäppän ämawebe yäñ-päbä yepmanppän man wärani terak nōde yäwetkuk; Satantä iniken äboriye täga yäwat kirewek? Nämoinik! Ba äma äbot kubätä kowat ämiwän täneño uwä jide täppän kehäromi irek? Bureni, ini buap-tägän ämineño uwä kehäromini paorek.

26 Täppän udegän Satantä iniken äboriye däpmanppän yäwat kireweko uwä kehäromi täga yäpneñ? Nämoinik! Satan ini paot-inik täñpek.

27 Ude yäppän yäwetkuk; Äma komi kubätä iniken yot gänañ irirän äma kubätä siwani yäñkan päro tuñumi täga yomägarek? Nämö! Äma komi u bäyan injitpän yentä kerä kuroñi pädät täppän penjan uyaku tuñumi täga yomägarek.

28 Unita ket täwera nadäwut; Waki mebäri mebäri ba Anututa yäñärok man yäkyäk unitäño momi u täga penañi.

29 Upänkan äma kubätä Anutu täño Munapikta yäñärok man yäwayän täko uwä momini uwä täreke-täreki nämö pen api pärek yäk. Anututä momini uwä täga penañi nämö.

30 Äma ekäni ekänitä Gäk mäjäotä magäränkan unitäño kehäromi terak täk täyan yäñ iwetkuño unita Jesutä ude yäwetkuk.

Jesu täño miñiye noriye u netä?

Mat 12:46-50; Luk 8:19-21

31 ✧ Man ude yäñ irirän miñi noriye-kät Jesutä itkuk-ken u ahänkuñ. Ahäppän yäman umu itkän Jesutä yäman äpän yäñ nadäppän äma kubä iwerä äronjuk.

32 Äronppän Jesu äma bämopi-ken irirän kanppän nōde iwetkuk; Ai! Menka notkaye yäman itkän gäka yäkan yäk.

33 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Meñnaye notnaye bureni-inik u netä?

34 Ude yäppän ämawebe it gwäñiñkuño u yabäppän yäñkuk; Meñnaye, notnaye bureni ño!

35 Ämawebe Anutu täño man buramik täkan uwä näkño meñnaye, notnaye, wanotnaye bureni-inik.

4

Mujiñi pikpik täño man wärani

Mat 13:1-9; Luk 8:4-8

1 ✧ Jesutä äneñi Galili gwägu gägäni-ken äpmonppän ämawebe man yäwetpän yäwoñärek täñkuk. Täñ irirän ämawebe mäyap äbä itgwäñiñpewä Jesu uwä gäpe terak punin äro manjit

itkaŋ ämawebe gwägu gägäni-ken it yäpmäj kwäkaŋ Jesutä manbiŋam yäwetpäj yäwonjerek täŋkuk. ² * Täŋpäjä man wärani mäyap yäwetpäjä kubä pen ŋode yäwetkuk;

³ Juku peŋpäj man wärani täwerayäj täyat ŋo ket nadäwut! Äma kubätä ketem mujipi pikta epäni-ken päŋku mujipi täŋ-irähuttäj kwek.

⁴ Täŋ-irähuttäj kuŋjirän mujipi ätu kädet miŋin mäneŋ. Kädet miŋin mäneŋo uwä baraktä yabäj ahäŋpäj naŋ paotneŋ.

⁵ Täŋkaŋ mujipi ätuwä kome taŋi nämo, gänaŋ umu mobä, uterak maŋ tädotneŋ.

⁶ Kome u pidämigän, gänaŋ umu mobä unita jäwäri punin itkaŋ bäräneŋ tädotneŋ. Bäräneŋ tädotneŋo upäjkaŋ edaptä yeŋpewän kubit täneŋ.

⁷ Täŋ, mujipi ätuwä mup waki gänaŋ mäneŋ. Mup gänaŋ maŋjirä mup waki unita äronpäj uwäk täŋpipiŋ-pewä waŋpäj bureni nämo pätnenŋ.

⁸ Täŋpäkaŋ mujipi ätuwä kome gakŋi nikekken mäneŋo uwä täga äroneŋ. Äronpäj bureni ätu ähan pätnenŋ. Ätuwä taŋi bumik pätnenŋ. Täŋ, ätuwä bumta pätnenŋ.

⁹ Man ude yäppäj yäŋkuk; Äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadäwut!

¹⁰ Täŋpäkaŋ ämawebe ätu kuŋ moreŋjirä Jesu iniken iwarätäkiye-kät noriye ätukät man wärani yäwetkuko unitäŋo mebärita iwet yabäŋkuŋ.

¹¹ Iwet yabäwäwä yäŋkuk; Anututä intäjukun itkaŋ yabäj yawat epän täk täyak unitäŋo manbiŋam käbop irani injingän nadäktä yäwani unita in-gänpäj täwetat. Upäjkaŋ ämawebe päke u nämo nadäwä tumäk täkaŋ unita u man wäranigän yäj nadäk täkaŋ.

¹² * Man unitagän profet kubätä bian ŋode kudän täŋkuk;

Jukujin täwä api nadäneŋo upäjkaŋ bänepjintä nämo api nadäwä täreneŋ.

Ba dapunjintäwä api käneŋo upäjkaŋ nämo api kawä täreneŋ.

Upäjkaŋ nadäwä tärewäpäj bänepi nämo sukurek täkaŋ unita Anututä momini nämo peŋ yämik täyak yäk. Ais 6:9,10

¹³ Jesutä ude yäppäj yäŋkuk; Man wärani täweraro unitäŋo mebäri nadäkaŋ ba nämo? In mebäri nämo nadäwä tumäjirä man wärani ätu yäwawä jide täŋpäj nadäwä täreneŋ?

¹⁴ Man wärani täweraro unitäŋo mebäri ŋode; Äma näkŋo man kudupi yäjähäk täkaŋ uwä äma mujipi täŋ-irähuttäj kweko udewani.

¹⁵ Täŋä ämawebe ätu näkŋo man kudupi nadäŋpäj bänepi-ken peŋjirä Satantä yäyomägat täyak uwä mujipi kädet miŋin pewän mäneŋo udewani.

¹⁶ Täŋpäj ämawebe ätu näkŋo man kudupi pengän nadäŋkaŋ gäripi nadäk täkaŋ uwä mujipi kome pidämi, gänaŋ umu mobä uterak piweko udewani.

¹⁷ * Unita ämawebe udewani uwä näkŋo man bänepi-ken jäwäri ket nämo äpmonpani unita man u kadäni keräpigän yäpmäj kuŋatneŋ. Bäräpi kubä ba näkŋo man yäjähäŋjirä yäjärok man yäwerit iwan täŋ yämiŋjit täppäwä kwitanpäj näkŋo man kudupi u bäräneŋ penenŋ.

¹⁸⁻¹⁹ * Täŋä ämawebe ätu näkŋo man kudupi nadäk täkaŋ upäjkaŋ nadäj bäräp ba monen wädäk-wädäktä ämäŋi täktäk ba tuŋum imaka imakata yabäŋgärip täŋjirä unitä näkŋo man utpewä kumäjirän näkŋo man jopi täŋpek. Uwä mup wakiwaki gänaŋ mäneŋo udewani.

²⁰ Täŋpäkaŋ ämawebe ätu näkŋo man kudupi nadäŋkaŋ bänepi-ken peŋpäj kehäromi yäpmäj kuŋat täkaŋ uwä mujipi kome gakŋi terak piweko u bureni ähan ba taŋi bumik ba bumta ahäneŋo udewani.

Topän uwä kwawak pewän ijikta yäwani

Luk 8:16-18

²¹ * Jesutä manbiŋam u yäj paotpäjä äneŋi yäwetkuk; Äma kubätä topän ijinpäj käbot gänaŋ ba käwut-ken pewek? Nämoinik! Kwawakgän pewänkaŋ ijin-yäjewek.

²² * Bureni! Imaka imaka apinjo käbop itkaŋ uwä mäden kwawak ahäŋjirä api yabäŋpäj-nadäneŋ. Ba imaka imaka ämatä yejämak täkaŋ uwä äneŋpäj kwawak api penenŋ.

²³ Unita äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadäwut!

²⁴ * Man täwet täyat uwä ket nadäk täkot. In näkŋo man kudupi nadäj namiŋpäj nadäk-nadäŋin-ken ähan peŋpäj nadäneŋo uwä Anututä ätukät yäpurärät tamijirän taŋi nadäneŋ.

²⁵ * Unita in ŋode nadäwut; Äma kubätä imaka imani u yäpmäj kuŋarayäj täko uwä imaka imani uwä yäpurärätpäj bumta imikta yäwani. Upäjkaŋ äma kubätä imaka imani u nämo yäpmäj kuŋarayäj täko uwä imaka imani u äneŋi yomägatta yäwani.

Mujipi tädot täkaŋ unitäŋo man wärani

²⁶ Ude yäppäj äneŋi man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Man wärani kubä ŋode täwera nadäwut; Äbot Anututä yabäj yawat täyak uwä ŋodewani; Äma kubätä mujipi epäni-ken piŋtäj kwek.

* 4:2: Mat 13:34; Mak 4:33-34 * 4:12: Jon 12:40; Apos 28:26-27 * 4:17: Mat 26:31 * 4:18-19: Mat 19:23-24
* 4:21: Mat 5:15 * 4:22: Mat 10:26; Luk 12:2 * 4:24: Mat 7:2 * 4:25: Mat 13:12

27 ✧ Piñ moreñkan kuñjirän bipani kepma yarä-yarä itpäñ mebäri nämo kanpäñ nadäñjirän kärük imätpäñ amneñ.

28 Kometä ini-tägän gакñji yämiñjirän tädotpäñ pähämi pitpäñ äronpäñ bureni pätnenñ.

29 ✧ Eruk bureni patpäñ täganjirä pugerek. Täñpakan äbot Anututä yabäh yäwat täyak u udewani.

Mastat mujipi täño man wärani

Mat 13:31-32; Luk 13:18-19

30 Jesutä ude yäñpäñ yäwetkuk; Man wärani jide u täwerira Anutu täño yabäh yäwat epän unitäño mebärita nadäwä täreneñ? Eruk, kubä ñode; Äbot Anututä yabäh yäwat täyak u ñodewani;

31-32 Päya kubä wäpi mastat unitäño mujipi täpuri-inik, päya ätu täño mujipi gämori-ken itkan. Upänkan mujipi u piweno uwä tädotpäñ täñji täñpäh pähämi obät täñpek. Obät täñjirän barak u gänañ äyuñ säkgämän itneñ.

33 Täñpakan Jesutä ämawebe täño nadäk-nadäki yabähpäñ-nadäñkan nadäk-nadäkitä täga inñtanañ udegän Anutu täño manbiñam man wärani terakgän yäwet täñkukonik.

34 Man mebäri kwawak nämo yäwetkan man wärani terakgän yäwet täñkukonik. Täñpakan man mebäri uwä iwaräntäkiye-kät inigän itkan yäwet täñkukonik.

Mänittä Jesu täño mani buramñkuk

Mat 8:23-27; Luk 8:22-25

35 Eruk kepma ukengän kome bipmäñjirän Jesutä iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Gwägu kukñji udude käda kuna yäk.

36 Yäweränä iwaräntäkiyetä ämawebe Jesu kakta äbuño päke u yepmañpen gäpe Jesutä itkuk-ken u gänañ ärowäkan penta kuñkuñ. Kuñjirä ämawebe ätu gäpe ätu yäpmäñkan mäden yäwatkuñ.

37-38 Eruk, Jesu iwaräntäkiye-kät gäpe terak kuñtängän Jesu däpmona iwäwä gäpe mädeni käda gwäkita kunowä penpäñ uterak däpmon patguñ-guñ täñkuk. Parirän mäni pähap piñjirän gwägu tokätkuk. Tokätpäh gäpe gänañ äpmonjirän gäpetä gwägu gänañ äpmonpayäh täñkuk. Ude täñpänä iwaräntäkiyetä Jesu yäwä kikuñranpäñ iwetkuñ; Ai! Yäwoñärewani, gwägu gänañ äpmonayäh takamäh ño yäk. Gwägutä nidäpayäh täyak ño. Gäk ninta butewaki nämo nadätan?

39 Iwaräntäkiyetä ude iweräwä eruk, Jesutä akuñpäñ mäni kan-yäñpäñ gwägu ñode iwetkuk; Bitnäñpäñ kwikinik isi! yäk. Yäweränä mäni kenta gwägu bitnäñpäñ waren mämäni nämo itkumän.

40 Ude täñpäh Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Imata umuntäkan? Nadäkinikjin näkken nämo penpäñ umuntäkan ba?

41 Täñpakan Jesutä mäni kenta gwägu yäniñ bitnäñkuko u kanpäñ umun pähap nadäñpäñ ini-tägän näwetgäwet täñpäh yäñkuñ; Wa! Äma ño jidewani! Äma jopi kubätä ude täga tänañ nämo. Upänkan äma ñonitä mäni kenta gwägu man yäwerirän mani buramikamän! yäk.

5

Äma mäjotä magät-pewän täñguñguñ täñpani

Mat 8:28-34; Luk 8:26-39

1 Eruk kuman päñku gwägu kukñji udude käda Gerasa komeken ahänkuñ.

2 ✧ Ahähpäñ Jesu gäpe terak naniktä äpäñjirän äma mäjotä magärani kubä, äma kumbani äneñpani-ken naniktä ahäh yämiñkuk.

3-4 Äma u noriyetä inñtina yänkan kadäni kadäni keru kuroñi yen kehäromipäh pädat täwäkan yäpmäh däñek täñkukonik. Uwä äma kubätä unitäño kehäromi yäpmäh äpnañi nämo, kehäromigämän.

5 Täñpäh kepma bipani mobä gänañ ba pom terak-terak kuñatkan mobä yäpmähpäñ gupi awähutkan kähän yäñtäñ kuñat täñkukonik.

6 Kuñattängän Jesu ban udu irirän kankan bäräñen dubini-ken päñku gukut imäpmok täñkuk.

7-8 ✧ Ude täñjirän Jesutä iwetkuk; Mäjo, gäk äma ño kakätäñpen ku! yäk. Ude iweränä äma u kähän pähap yäñpäñ ñode yäñkuñ; Jesu, Anutu Ärowani täño nanaki, gäk jide täñ namayäh äbätan? Anutu injamiken komi epän nämo gamayäh yäh näweri nadäwä!

9 Yäñjirän Jesutä iwet yabähkuk; Wäpka netä? Iweränä yäñkuñ; Nin mäjo mäyaptä äma ño terak itkamäh unita wäpnin Mäyap yäh niwet täkan yäk.

¹⁰ Ude yānpāṅ butewaki terak wari wari iwetkuṅ; Kome itkamāṅ ṅoken nanik niwat kireweno! yāk.

¹¹ Man ude yāntāṅgān pom kubā tuān itkuko uken but ābot pāhap ketem naṅ irirā yabāṅkuṅ.

¹² Yabāṅpāṅ Jesu butewaki terak iwetkuṅ; But ābot udu yabātan? Niwat kireṅpewi uterak ārona yāk.

¹³ Yāṅirā Jesutā yāniṅ kireṅpewān mājotā āma kakātāṅpeṅ kumaṅ but uterak āronkuṅ. Āronirā but 2,000 udetā bārāṅeṅ kumaṅ pāṅku geṅi-ken āriṅpāṅ gwāgu gānaṅ āpmonpāṅj u me naṅpāṅ kumbuṅ.

¹⁴ Ude tāṅirā āma but watāni iranitā yabāṅpāṅ āmetpeṅ pāṅku āmawebe yotpārare ba deken deken ittāṅ kuṅkuṅj u manbiṅam u yāwetkuṅ. Yāwerākaṅ umuri ahāṅkuko u kāna yāṅkaṅ kuṅkuṅ.

¹⁵ Kumaṅ pāṅku Jesuken ahāṅpāṅ kaṅkuṅ. Āma mājo māyaptā magārani u tek yamāk ikek, nadāwān tumbāpāṅ Jesu dubini-ken kwikinik maṅit irirān. U kaṅpāṅ āma pāke ābuṅo uwā umuntaṅkuṅ.

¹⁶ Tāṅpāṅ āma kaṅpāṅ nadāṅkuṅj unitā āma mājotā magārani u ba but geṅi-ken āriṅpāṅ kumbuṅ unitāṅo manbiṅam yāwetkuṅ.

¹⁷ Man u nadāṅ moreṅpāṅā Jesu iwetkuṅ; Gāk nintāṅo kome ṅo peṅpeṅ ku! yāṅ iwetkuṅ.

¹⁸ Ude iwerāwā Jesu gāpe terak ārowayāṅ tāṅirān āma mājo yāwat kireṅ imiṅkuko unitā Jesu iwetkuṅ; Nadāṅ namiṅjiri bok kuda! yāk.

¹⁹ Iwerānā Jesutā iwetkuṅ; Nāmo! Gāk komeka-ken ku! Pāṅku meṅkaye notkaye Ekānitā tāṅkentāk ba iron ude tāṅ namitak yāṅ biṅam kaṅ yāwet.

²⁰ Iwerānā āma u manī buramiṅpāṅ kuṅkuṅ. Kuṅpāṅā Jesutā tāṅ imiṅkuko unita āmawebe yotpārare kubākubā manbiṅam u yāwerākaṅ yāṅkuṅ; Wāra! Imaka kudupipāṅ nadākamaṅ yāk.

Jesutā webe yarā yāpān tāgaṅkuṅ

Mat 9:18-26; Luk 8:40-56

²¹⁻²³ * Tāṅpāṅ Jesutā Gerasa kome peṅpeṅ gāpe terak āromaṅ gwāgu kukṅi ṅode kāda ābuk. Ābākaṅ āmawebe bumta itgwāṅiṅkuṅ. Tāṅpāṅ ātu nanak irirān kābeyā yot tāṅo watā āma kubā wāpi Jairas unitā ahāṅpāṅ Jesu kaṅpāṅ gāmori-ken iṅami yāpān āpmonpāṅj butewaki terak ṅode iwetkuṅ; Nākṅo āpetna kumbayāṅ tāyak unita gāk pābā yāpā tāgakta ketka uterak tāga pewayāṅ? Ude tāṅpayāṅ tāno uyaku nāmo api kumbek yāk.

²⁴ Ude iwetpāṅ imagurākaṅ bok kuṅkumān. Kuṅirān āmawebe māyap tāṅṅun nikek iwetkuṅ.

²⁵⁻²⁶ Iwarirā webe kubā kāyām ikek āmawebe bāmopi-ken itkuk. Webe u komepak kāyām kadāni kadāni tāṅ yāpmāṅ kuṅtāyon obaṅ 12 ude tāreṅkuṅ. U yāpātāgak āma māyaptā tāṅpena tāgawān yāṅkaṅ epān tāṅ yāpmāṅ kuṅirā komi pāhap nadāṅkaṅ moneni jop ahāwut yāpmāṅ ābāṅ itkuk. Tāṅkaṅ kāyāmi nāmo paotkaṅ wakiinik tāṅkuṅ.

²⁷⁻²⁸ * Ude tāṅkaṅ webe unitā Jesu tāṅo manbiṅam nadāṅpāṅā āmawebe pāke u gānaṅ pāṅku Jesu tāṅo tekgān iṅirira kāyāmna paorān yāṅkaṅ pāṅku mādeni-ken tekgān iṅitkuṅ.

²⁹ Ude iṅirirān uterakgān nāgāt kawuk taṅpāṅ gupi-ken komi nadāṅkuko u paotkuṅ.

³⁰ * Tāṅirān kadāni ukengān Jesu kehāromini ātu āma kubā terak kuṅtāṅirān nadāṅkuṅ. Nadāṅpāṅ āyāṅputpāṅ yāwetkuṅ; Nākṅo tek netātā iṅitak?

³¹ Yāwānā iwarāntākiyetā iwetkuṅ; Etāṅ, āmawebe māyap dumāṅ gāwatkaṅ u nāmo yabātan? Imata netātā nepmāṅitak yāṅ yāyan?

³² Yāṅirā Jesutā u netātā nākṅo tek iṅitak yāṅpāṅ āyāṅputpāṅ yabāṅ āyāṅputkuṅ.

³³ Yabāṅ āyāṅurirān webe ukeṅo Nākā tāyat yāṅpāṅ umun pāhap nadāṅpāṅj ābā Jesu gāmori-ken iṅami yāpān āpmonpāṅj mebārini yāṅahāṅpāṅj iwetkuṅ.

³⁴ * Iwerirān Jesutā iwetkuṅ; Āpetna, nāka nadāṅ namikinik tāyan unita gepmaṅpa tāgatan. Pāṅku tāgaṅpāṅ sākgāmān kaṅ it!

³⁵ Man ude iwerirān āma ātu kābeyā yot tāṅo watā āma wāpi Jairas unitā yotken naniktā abāṅpāṅ Jairas iwetkuṅ; Āpetna kumak yāk. Kumakopāṅ imata Jesu jop yāṅiṅat yāpmāṅ kwayāṅ?

³⁶ Yāwāwā Jesutā man yāṅkuṅj u nadāṅpāṅj Jairas iwetkuṅ; Umuntāweno! Nadāk-nadākka nākagān kehāromi peyi!

³⁷ Ude yāṅpāṅ āmawebe pāke itkuṅj unita yājiwātpāṅ āma yarākubā Pita, Jems-kāt Jems noripaki Jon ugānpāṅj yāmagut yāpmāṅ kuṅkuṅ.

³⁸ Yämagut yäpman kuñtängän Jairas täno yotken ahänpän yabänkuñ; Yäntäbätet yänpän konäm butewaki pähap täñ irirä.

³⁹ Ude yabänkan yot gänañ äronpän yäwetkuk; Mebäri imata yäntäbätäk yänpän konäm butewaki no täñ itkan yäk? Webe guban no nämo kumak. Däpmon pat itak.

⁴⁰ * Ude yäwänä kan-mägayänkuñ. Kan-mägayäwäwä yän-yawat-pewän yäman äpaman kuñjirä webe guban kumbuko unitäno miñi nani-kät iwaräntäkiye yaräkubä ukät webe guban kumbanitä patkuk-ken u äronkuñ.

⁴¹ * Äronpänä webe kumbani u kerigän injipän iniken man terak no de iwetkuk; Webe guban, aku! (U iniken man terak Talita kumi yän iwetkuk.)

⁴² Ude yänjirän uterakgän webe guban uwä akumañ kuñatkuk. (Webe guban unitäno obañ 12 ude.) Täñjirän kanpän miñi nani-kät iwaräntäkiye yaräkubä u keru inkuñ.

⁴³ * Tänpän Jesutä manbiñam u nämo yänahäneñ yänpän webe gubani u miñi nani-kät iwaräntäkiye yaräkubä u yäwetpän yäniñ bitnäñkuk. Yäniñ bitnänpän ketem imä nanpän yän yäwetkuk.

6

Nasaret naniktä Jesu mäde ut imiñkuñ

Mat 13:53-58; Luk 4:16-30

¹ Jesu iwaräntäkiye-kät yotpärare u penpen Jesutä ini yotpärare-ken kuñkuñ.

² * Pänku irirä juda täno Orekirit kadäni täñjirän käbeyä yot gänañ äronpän Anutu täno manbiñam yänahänpän yäwetkuk. Yäwerirän nadänkan mäyaptä nadäwätäk täñi tänpän yänkuñ; Äma no nadäk-nadäk pähap no wä de yäpuk? Ba imaka imaka ämatä täga tänanj nämopän täk täyak u kehäromi netä imiñkuk?

³ * Äma no yot tänpänigän no yäk. U Maria täno nanakigän. Noriye Jems, Joses, juda kenta Saimon u nadakamän yäk. Ba wanoriye ninkät penta it takamän no yäk. Ude yänpän Jesuta nadäwä wakñkuñ.

⁴ * Täñjirä Jesutä yäwetkuk; Komeni komeni ämawebe Anutu täno epän äma orañ yämik takañ upänkan ini komeken nanik ba noriye miñiye naniye u bitnäk takañ yäk.

⁵ Eruk, ini yotpärare-ken naniktä mäde ude ut imiñpewä Jesutä kudän kudupi nojen täga nämo tänpet yän nadänkuk. Äma käyäm ikek yarä-gänpän keritä yepmäñit-pewän tägankuñ.

⁶ Tänpäkan ämawebe nadäk-nadakitä kehäromi nämo nadän imiñkuño unita nadäwän täga nämo täñkuñ.

Jesutä iwaräntäkiye epän man yäwetkuk

Mat 10:5-15; Luk 9:1-6

Eruk yotpärare it yäpman kuñkuño udegän päñku Anutu täno manbiñam yäwetpän yäwonärek täntän kuñkuk.

⁷⁻⁹ * Täntän kuñtängän iwaräntäkiye 12 yänpäbä yepmanpän yarä-yarä yäpman daniñpän mäjo yawat kirekta kehäromi yämiñpän jukuman no de yäwetkuk; In imaka kubä nämo yäpmankan kuneñ. Yäk, ketem, moneñ imaka nämo yäpneñ. Ähottaba-kät kuronjin ärarani ugänpän kan yäput. Ba tek gupjin terak itkan unitagän kan kut.

¹⁰ Pänku kome kubäken ahänpän äma kubätä yori-ken yän-täkñat yäpman ärowänä ugän itpän epän täñ paotkan kome kubäken kan kut.

¹¹ * Täñ, kome kubäken ahäñjirä not nämo täñ tamiñpän manjin bitnäwäwä mäde kan ut yämüt. Mäde ut yämiñpän kugun kuronjin-ken nanik pewä manpäpen kan kut. Ude täñjirä tabänpän kan umuntawut!

¹² Jesutä jukuman ude yäwetpän yäniñ kireñpewän päñku ämawebe bänepi sukurekta manbiñam yäwetkuk.

¹³ * Ude täñjit mäjo äma magärani bumta yawat kireñjit, käyäm ikek mäyap ume gakñi ärut yämiñpewä täganjit täñkuñ.

Herottä Jon utpewän kumbuk

Mat 14:1-2; Luk 3:19-20, 9:7-9

¹⁴ * Eruk, Jesu ba iwaräntäkiyetä yäpätägak epän täñ yäpman kuñtäko ämawebetä nadänpän biñam pähap yänjirä Herottä nadänkuk. Man mebäri mebäri no de yäk täñkuñonik. Ätutä no de yäk täñkuñonik; U Jon ume ärut yämani äma u kumbani-ken naniktä akuñkuko unita kehäromini nikek yän yänkuñ.

¹⁵ Ätu täwä Äma u Elaija yän yänkuñ. Ba ätu täwä Äma u Anutu täno man yänahäwani äma kubä bian itkuño ude wani yän yänkuñ.

¹⁶ Yäntäko Herottä nadänpänä yänjuk; Ude nämo! yäk. Jon kotäki madänkuro ukenjonitä äneji akunjuk! yäk.

¹⁷⁻¹⁸ ✧ Herottä man yänjukko unitäño manbinam ñode; Bian Herottä yänpewän komi ämatä Jon inipän keru kuroñi pädat tänpän komi yotken tenkuñ. Mebäri ñodeta; Herottä monäni Filip unitäño webeni wäpi Herodias yomägatpän inita yäpuko unita Jontä kadäni kadäni ñode iwet tänjukonik; Gäk monäka Filip täño webeni yomägatpän uwa бага man irepmitpän tänkun yäk.

¹⁹⁻²⁰ Ude iwet tänjukko unita Filip webeni Herodias uwa Jontä kokwawak nadän iminpan utta kädetta wäyäkñek tänjukonik. Täñirän Herottä ini uwa Jon uwa Anutu täño kädet siwonj iwarani äma yänpän watäni it imik tänjukonik. Unita Jontä man yänirän nadäwän inide kubä tänpäpän nadäwätäk täñkan Jon täño man nadäkta gäripi nadäk tänjukonik.

²¹ Eruk Herodiasä Jon utta kädetta wäyäkñetän kuñtäyon kädet ñode ahänjuk; Herottä ini ahäwani kadäni-ken äma ärowani ba iwan täño watä äma ba Galili kome täño ekäni ekäni yänpäpä yepmanpä äñnak-äñnak pähap täñ yämiñku.

²²⁻²³ ✧ Ude täñ yämän nañ irirä Herodias äperi yänpewän päñku äma ketem nañ itkuño u inamiken itpän kap kuroñ täñjuk. Kap kuroñ täñ irirän Herot ini ba ämaniye-kät kanpärip täñkuñ. Kanpärip tänpän Herottä äma ärowani itkuño u inamiken webe uwa yänkehäromtak man ñode iwetkuk; Gäk imaka jopi u ba u unita yäwiwä gamayän yäk. Ba tuñumna ba kome kanjwat täyat unita yäwiwä yäpmän daniñpän moräki gamayän yäk.

²⁴ Webe uwa man u nadänpänä yäman äpmonpän miñi iwet yabänjuk; Meñ, näk imatäkenta yäweret? Yäwänä miñitä iwetkuk; Kuñkan Jon, ume ärut yämani unitäño gwäkita yäwet yäk.

²⁵ Ude iweränkan äperi bäräñen päñku intäjukun äma u iwetkuk; Gäk Jon, ume ärut yämani unitäño kotäki madän täññepän gwäki gäpe gänañ penkan äbä nam yäk.

²⁶ Yänirän Herot butewaki pähap nadänjuk. Butewaki nadänjukopän äma ärowani inamiken ba noriye inamiken man kehäromi yänjukko u nadänpän näka nadänirä äpani täñpek yänpän nadän iminjuk.

²⁷⁻²⁸ Nadän iminpan bäräñen Jon kotäki madän täññepän gwäki yäpmän äbäkta komi äma kubä iwerän kuñjuk. Komi äma unitä komi yot gänañ äronpän Jon u kotäki madän täññepän gäpe gänañ penpän yäpmän päpä Herodias äperita iminjuk. Imänkan webe gubani unitä miniken yäpmän kuñjuk.

²⁹ Ude täñirä Jon täño iwaräntäkiyetä binam u nadänpän Jon gupi yäpmän päñku awan äneñkuñ. Ugän.

Jesutä äma 5,000 ketem yepmän towinjuk

Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13

³⁰ ✧ Tänpäkan Jesutä iwaräntäkiye yäwerän kuñtänpä kuñkuño u äneñi äyäjutpen Jesuken päpä manbinam ämawebe yänpän-yäwonärek täñkuño u ba imaka imaka täñtän kuñatkuño unitäño manbinam iwetkuñ.

³¹ ✧ Täñirä ämawebe mäyap Jesu käna yänkan kuñkan äbäk täñkuñ. Unita jide tänpän ketem näne yänpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Päñku kome äma nämo itkan-ken itpän-nadäk täna yäk.

³² Ude yänkan kuna yänpen gäpe terak äronpän äma nämo itkuñ-ken u kuñkuñ.

³³ Kuñirä ämawebe mäyaptä yabänpän-nadäk täñkan komeni komeni akun kirenpän intäjukun päñku kome Jesu-kät iwaräntäkiyetä itpän-nadäk tänyän yänkuñ-ken u it kireñkuñ.

³⁴ ✧ Eruk Jesutä gwägu gägäni-ken udu ahänpän gäpe terak naniktä äpänpän ämawebe äbot pähap yabänjuk. Yabänpän ironi kodäjatä butewaki täñtän kuñat täkan ude bumik täñ irirä yabänpän butewaki nadän yämiñku. Ude nadänpän pengän Anutu täño kädet mebäri mebärita yäwetpän yäwonärek täñjuk.

³⁵ ✧ Ude täñ irirän kome dapuri äpmonpayän täñjuk. Täñirän iwaräntäkiyetä päñku Jesu iwetkuñ; Kome ño gägäni-ken iritna kome bipayän täyak.

³⁶ Unita ämawebe yäwetpewi päñku yotpärare it yäpmän kukan-ken uken päñku ketem ini-ini gwäki penpän yäpmänpän nañput yän iwetkuñ.

³⁷ Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; Intä täga nämo yämineñ? Ude yäweränä yänkuñ; Jide tänpän yämine? Monen täñipän uyaku ämawebe päke ñonita ketemä yämine yäk. Upänkan monen täñi de yäpmänpän ämawebe mäyap ño yepmän towinayän?

³⁸ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Päñku ämawebe yäwet yabäwut. Iniken däkum jideka itkan? Ude yäwänä päñku yabänpän-nadänkan äbä iwetkuñ; Käräga Skät gwägu tom yarä ude itkan yäk.

³⁹⁻⁴⁰ Ude yäwäwä Jesutä yäwet-pewän ämawebe kome terak äbot-äbot manjiräntän yäpmän kuñkuñ. Äbot ätu 100, äbot ätu 50 ude manjiräntän yäpmän kuñkuñ.

41 ✧ Eruk manjirantån yåpmån kuñirå Jesu kåråga 5 ukåt gwågu tom yarå ukåt yåpmånkan kunum terak dorånþån Anutu-ken bånep tåga man iwetkuk. Iwetþån kåråga tokåtþån iwarantåkiyetå yåmånkan unitåwå åmawebe bumta påke unita yåmiñtån kuñkuñ. Tånþånå gwågu tom udegån tånkuñ.

42-43 Ude tånkan åmawebe påke unitå nanþå koki tånþåþån åtu jop penkuñ. Tånþåkan jop patkuño u iwarantåkiyetå yåpmånþån yåk 12 ude daiwå tokneñkuñ.

44 Åmawebe Jesutå yepmån towñkuko uwå 5,000 ude. Tånþåkan u åma ekåni-gånþån daniwani, webe ironji-kåt nåmo.

Jesu gwågu terak yentån kuñkuk

Mat 14:22-23; Jon 6:16-21

45 Tånþåkan pengån Jesutå iwarantåkiye yåwet-pewån gåpe terak åroman gwågu gågani kukuñi udude kåda Betsaida kome kåda intåjukun kuñkuñ. Kuñirå Jesutå åmawebe påke u yåwerån kuñtånþå kuñkuñ.

46 ✧ Åmawebe kuñtånþå kuñirå Jesu iniwå nani-kåt man yådayån pom terak åronkuk.

47 Åronkuko ittångån kome bipmån urånkan gåpe iwarantåkiyetå yåpmån kuñkuño u gwågu bāmopi-ken kuñirå Jesu inigån pom terak itkan yabånkuk.

48 Iwån månit tanji pāhap piñjirån iwarantåkiyetå gåpe tånþena kwån yånkan pipiri kubå tån irirå. Eruk tamiman barak nåmo manjirirå Jesu uwå iwarantåkiyetå itkuñ-ken uken kwa yånþån gwågu terak yentån kuñkuk. Gwågu terak yentån kumañ þånku iwarantåkiye dubini-ken ahån yåmiñjirån kankuñ.

49-50 ✧ Kanþånå måjo kubatå åbåtak yånkan umun pāhap nadånþån kåhån yånkuñ. Kåhån yånjirå Jesutå pengån yåwetkuk; Umuntåneño, nåkña åretat yåk.

51-52 ✧✧ Ude yånþån gåpe iwarantåkiyetå itkuño uterak åronþån bok irirå iwån månit bitnånkuk. Iwån månit bitnånjirån nadåwå umuri pāhap kubå tånkuñ. Imata, Jesutå ketem yåpmån daniñþån åmawebetå yåmiñjirån kankuño upånkan Jesu tånjo mebåri ket nåmo nadånkuño unita nadåk-nadåki-ken nadåwå nåmo tårenkuñ.

Jesutå kåyåm ikek måyap yåþån tågatkuñ

Mat 14:34-36

53 Jesutå gåpe terak årowånkan penta kuñtångån Genesaret komeken ahånkuñ. Ahånþånå gåpe tånjo yen yåpmån þånku paya kujat terak topmånþån penkuñ.

54-55 Penþån kunayån tånjirå åmawebetå Jesu kanþån nadånkan þånku yotþårare Genesaret kome kådata ittån kuñkuño u biñam yåweråkan åmawebe kåyåm ikek gån tånþån yåpmån Jesutå itkuk-ken ugån iwatkuñ.

56 ✧ Tånþån yotþårare tanji ba tåpuri ba tobåt yotken epån tåntån kuñjirån åmawebe kåyåm ikek kwawakgån yepmanþån Jesu butewaki man nõde iwetkuñ; Nadån yåmiñjiri tekka moråkiñan injirirå kåyåmi paorut yån iwetkuñ. Ude iwerå nadån yåmiñjirån kåyåm ikek teki moråkiñan injitkuño u kudup tågan moreñkuñ.

7

Åbek ora tånjo man

Mat 15:1-9

1 Parisi åma åtukåt Baga man yåwonjårewani åma åtu Jerusaleman naniktå åbånþån Jesuken ahånþån itkuñ.

2 ✧ Tånþån yabånkuñ; Jesu tånjo iwarantåkiyetå Parisi åma tånjo бага man pewani u nåmo iwatþån keru nåmo årutkan ketem jop yåpmånþån nankuñ. Ude tånjirå yabåwå siwonji nåmo tånkuñ. Bånepi tånþå wakan yån nadånkuñ.

3 Unitånjo mebåri nõde; Parisi åmakåt Juda nanik åmawebe kudup keru årutkan-gån ketem nak tånkuñonik. Uwå åbekiye oraniye tånjo бага man buramiñþån ude tåk tånkuñonik.

4 ✧ Ba kåbeyåken naniktå åbånþån ketem nåna yånþånå keru årutkan uyaku tåga nånep. Tånkan gåpe, kåbot ba imaka imaka årut tånkuñonik. Ude nåmo tånawå bånepnin yåpna waneñ yån nadåk tånkuñonik. Tånþån imaka imaka mebåri mebåri åbekiye oraniyetå pewani ugån iwatþån tåk tånkuñonik.

5 Mebåri unita nadånþån Parisi åmakåt Baga man yåwonjårewani åmatå Jesu nõde iwet yabånkuñ; Gåwarantåkaye imata nintånjo åbekniye oraniye tånjo бага man u nåmo iwat tåkan? Keru nåmo årutkan imata ketem jop nak tåkan? Ude tåk tåkan uwå bånepi tånþåwåk tåkan yåk.

6-7 ✧ Yåwåwå Jesutå yåwetkuk; Jop manman yåwani inta profet biani kubå wåpi Aisaia unitå man Anututå nadåk-nadåki-ken penjirån nõde yånkuko uwå bureni ahåtak;

Äma äbot ño menitã nãk naninÿ oret tãkanÿ upãñkanÿ bãnepitã nãka bitnãk tãkanÿ.

Äma tãño бага mangãn iwat tãkanÿ unita naninÿ orerirã nãk nãmo nadãñ yãmik täyat yãk.
Ais 29:13

⁸ In Anutu tãño бага man penÿpãñ komen äma tãño бага man buraminÿpãñ kuñat tãkanÿ.

⁹ Ude yãñpãñ yãwetkuk; In Anutu tãño man wenÿkireñpãñ injinken nadãk-nadãk kãdet ugãnpãñ iwat tãkanÿ. U siwonÿ yãñ nadãk tãkanÿ upãñkanÿ nãkã nadãwa siwonÿ nãmo tãk täyak. Unita kãdet udewanigãn kubã ñode täwera mebãrijin nadãwut.

¹⁰ ✧ Orajin pãhap Moses bian jukuman ñode yãñkuk; Gãk meñka nanka oranÿ yãmen. Ba kubã ñode; Äma kubãtã miñi nani yebewãnã kumãñ-kumãñ utneñ yãñ yãñkuk.

¹¹ Eruk, in man u nadãkanÿ upãñkanÿ mãde ut iminÿpãñ ñode yãk tãkanÿ; Äma kubãtã imaka tãga kubãtã miñi nani tãñkentãñ yãmikta yãwekopãñ ñode yãwerek; Ño ekta taminãñpãñ ek jop irirãn Anututa biñam peyat yãñ yãwerek. Wa! Miñi nani nãmo nadãñ yãmijnÿpãñ ude yãweko uwã in tãga täyan yãñ iwetneñ.

¹² Meñnan tunum upãñ tãñkentãñ yãmianÿi nãmo yãñ iwetneñ.

¹³ Jesutã ude yãwetpãñ yãñkuk; In ude tãk tãkanÿ uwã Anutu tãño man u wenÿkireñpãñ injinken man ugãnpãñ iwat tãkanÿ. Tãñpãkanÿ ugãn nãmo. Imaka ätu udegãn tãk tãkanÿ yãñ yãwetkuk.

Imatãkentã bãnepnin tãga tãñpãñ waney?

Mat 15:10-20

¹⁴ Jesutã ude yãñpãñ ämawebe äneñi yãñpãbã äbot kubãgãn yepmanÿpãñ yãwetkuk; In juku penÿrã man kubã täwera nadãwut;

¹⁵ ✧ Imaka nãñpanitã bãnepjin nãmo tãñpãwak tãkanÿ. Imaka bãnepjin-ken nanik äbãk täyak unitãgãn bãnepjin tãñpãwak tãkanÿ.

¹⁶ Äma jukuni nicketã nãñño man ño ket nadãwut!

¹⁷ Eruk ude yãñpãñ ämawebe yepmanÿpenÿ yot gãnanÿ äronÿkuk. Äronÿrãn iwarãntãkiyetã man wãrani yãñkuko unita iwet yabãñkuñ.

¹⁸ Iwet yabãwã yãwetkuk; Ai! In nadãk-nadãkjin nãmo ba? Mebãri ñodeta nãmo nadãkanÿ? Imaka kokjin gãnanÿ äpmok täyak unitã bãnepjin imata tãñpãñ waney?

¹⁹ Ketem nak tãkanÿ unitã bãnepjin-ken nãmo äpmok tãkanÿ. Uwã pãpmo ini irani-ken itkanã kãderi-kengãn äpãmanÿ kuk tãkanÿ yãñ yãwetkuk. Ude yãwetkuko uwã ketem ätu Juda naniktã yãjiwãrani u kuduptagãn Jesutã tãgãgãn yãñ yãñkuk.

²⁰ Ude yãñpãñ kubã pen ñode yãwetkuk; Imaka waki bãnepjin-ken nanik-tãgãn äbãk tãkanÿ unitã Anutu inãmiken tãñpewã waki tãk tãkanÿ.

²¹⁻²² Äma bãnepi-ken naniktã imaka äbãk tãkanÿ u ñode; Nadãwãwak, kubokãret, kubota, äma kumãñ-kumãñ dãpãmãk, webe yãpmãñpãñ pek, yabãñgãrip, bãnep iyap, jop yãkñat-yãkñat, kokwawak yãpmãñ kuñat-kuñat, me yãkyãk, yãñpãñ-yabãñ yãwat, ärowani tãktãk, Anututa nadãwã äpani tãktãk.

²³ Imaka wakiwaki udewani äma ini bãnepi-ken naniktã ahãñpãñ tãñpewã wak tãkanÿ. Tãñjirã Anututã yabãwãn wakiinik kubã tãk tãkanÿ.

Webe kubãtã Jesuta nadãkinik tãñ iminÿkuk

Mat 15:21-28

²⁴ Eruk Jesu kome u penÿenÿ Tire komeken kuñkuk. Pãñku ahãñpãñ ämatã nabãneñ yãñ nadãñpãñ yot kubã gãnanÿ kãbop äronÿkuk. Kãbop äronÿkukopãñ jide tãñpãñ kãbop-inik irãn?

²⁵⁻²⁶ Yot gãnanÿ äro irirãn pengãn webe kubãtã Jesu äbãk yãñ yãñjirã nadãñkuk. Webe uwã guñ äbotken nanik, kome kubã wãpi Siria Ponika uken nanik. Eruk webe unitã Jesu äbãk yãñ yãñjirã nadãñpãñã äperi mãjotã magãtkuko unita yãñpãñ bãrãñenÿ pãñku Jesu gãmori-ken inãmi yãpãñ äpmonÿpãñ patkuk. Ude tãñkanÿ konãm butewaki tãñpãñ iwetkuk; O Jesu, mãjo äpetna magãrako u iweri kanÿ kwãn yãk.

²⁷ Ude iwerãnã Jesutã iwetkuk; Nanak tãño ketem yãyomãgatpãñ anÿta yãmiwã nãmo tãgawek. Ironÿironÿita yãmina nanÿpã koki tãñpãkanÿ uyaku yãk.

²⁸ Ude yãwãnã webe unitã man kowata ñode iwetkuk; Ekãni, bureni yãyan upãñkanÿ anÿ uwã ironÿitã ketem nanÿkanÿ kokoki pewã manÿjirã upãñ jop waki nak tãkanÿ yãk.

²⁹ Ude yãwãnã Jesutã iwetkuk; Tãga yãyan unita nadãñ gamitat. Eruk tãga, kuyi! Mãjo äpetka kakãtäyak yãk.

³⁰ Ude iwerãnkanÿ kumãñ komeni-ken ahãñpãñ pãñku ini yotken äronÿpãñ kanÿkuk; Äperi mãjo kakãtäñpenÿ kuñjirãn kwikinik patkuk.

Jesutã äma guñ kubã yãpãñ tãgãñkuk

³¹ ✧ Täppäkan Jesu uwä Tire kome penpen Sidon kome irepmiṭpāṅ päbä Galili gwägu käda Dekapolis kome ahāṅkuk.

³² Ahāṅjirān āma guṅ kubä, man nämo nadāwani ba man yäkyäkta meberi bārāpi, u imagut yāpmāṅ Jesuken ahāṅpāṅ butewaki man ṅode iwetkuṅ; Jesu, ketka āma ṅo terak pe! yäk.

³³ ✧ Ude iwerä nadāṅpāṅ Jesutä āma uwä ketwära tāṅjireṅpewān pāṅku inigān irānkanṅ kerī nanakitä jukuni-ken penkuk. Täṅpāṅ iwit kerī-ken utpāṅä meberiken inṅitkuk.

³⁴ ✧ Ude täṅpāṅ kunum terak iṅjipewān ārowāpāṅ āma unita butewaki pähap nadāṅpāṅ jākjäk yāṅpāṅ iwetkuṅ; Nadāwi tumbut! (U iniken man terak Epata! yāṅ iwetkuk.)

³⁵ Ude yāwānā uteragān jukunitä nadāwān tumbāpāṅ meberi imaka pidām tāṅjirān man sākgāmān yāṅkuk.

³⁶ ✧ Täṅjirān Jesu āmawebetä manbiṅam u nämo yāṅjahāneṅ yāṅpāṅ yājiwātṅkuk. Yājiwātṅkuko upāṅkan man nämo buramiṅkuṅ. Nämo, u ehutpāṅ yāṅjahāṅtāṅ kuṅkuṅ.

³⁷ ✧ Ude yāṅjahāṅjirä āmawebe biṅam u nadāṅkuṅo unitä yāṅkuṅ; Wära! Imaka imaka tāk täyak u kudup tāgagān tāk täyak! yäk. Āma man nämo yāwani tāṅpewān man yäk tākanṅ ba man nämo nadāwani imaka tāṅpewān man nadāk tākanṅ. U inide kubä! yāṅ yāṅkuṅ.

8

Jesutä āmawebe 4,000 ketem yepmāṅ towiṅkuk

Mat 15:32-39

¹⁻² ✧ Kadāni ukengān āmawebe ābot pähap Jesuken āneṅi tokṅeṅpāṅ nakta jop irirä iwarāntākiye yāṅpewān ābāpāṅ yāwetkuk; Āmawebe ṅo ninkāt kepma yarākubä it yāpmāṅ ābāṅkät nakta bumta yeṅjirä yābāṅpāṅ butewaki nadātat.

³ Jop yepmana pāṅku kādet miṅin nakta kumneṅ. Ātu ban naniktä ābuṅ yäk.

⁴ Ude yāwerānā iwarāntākiyetä iwetkuṅ; Kome jopi-ken ṅodeken ketem deken nanikpāṅ yāpmāṅpāṅ āma ābot ṅodewanita yāmine?

⁵ Yāwāwä yāwetkuk; Inken kārāga jidetä itkanṅ? Yāwerānā iwetkuṅ; 7tāgān itkanṅ yäk.

⁶ Ude iwerä nadāṅkanṅ Jesutä āmawebe yāwet-pewān kome terak maṅjit yāpmāṅ kuṅkuṅ. Täṅkanṅ kārāga 7 ṅokeṅo yāpmāṅpāṅ Ekāni bānep tāga man iwetkanṅ tokātpāṅ iwarāntākiyetä yāmiṅkuk. Yāmānkanṅ iwarāntākiyetä āmawebe päke unita yāmiṅ yāpmāṅ kuṅkuṅ.

⁷ Täṅkanṅ gwägu tom yarāgān itkuṅo u udegān Ekāni bānep tāga man iwetkanṅ yāpmāṅ daniṅpāṅ iwarāntākiyetä yāmānkanṅ āmawebeta yāmiṅkuṅ.

⁸ Yāmā āma 4,000 bumik itkuṅo u naṅpāṅ koki tāṅkuṅ. Naṅpā tāgawāpāṅ ketem ātu jop patkuṅo uwä iwarāntākiyetä yāpmāṅpāṅ yäk 7 ude daiwä tokṅeṅkuṅ.

⁹ Ude tāṅkanṅ āmawebe u yāwet-pewān ini komen komen kuṅtāṅpā kuṅkuṅ.

¹⁰ Kuṅ moreṅjirä Jesu iwarāntākiye-kāt gāpe terak āroṅpeṅ pāṅku Dalmanuta komeken uken ahāṅkuṅ.

¹¹ ✧ Uken ahāṅpāṅ irirä Parisi āma ātu Jesuken ābāṅpāṅ manken tena yāṅkanṅ yāṅyabāk kehāromigān iwetpāṅ ṅode iwet yabāṅkuṅ; Ai! Kudān kudupi kubä tāṅjiri kanṅpāṅ Anututä geṅmaṅpāṅ āpun yāṅ nadāna!

¹² ✧ Iwerirä Jesutä gaṅani nadāṅpāṅ yāwetkuk; Āma udewani imata kudān kudupi tāṅjiri kānayāṅ yāṅkanṅ nadāk tākanṅ? Nāk bureni tāwetat. Nāk kudān kudupi kubä nāmoinik tāwoṅārewayāṅ!

¹³ Ude yāṅpāṅ yepmaṅpeṅ iwarāntākiye yāṅ-yākṅat yāpmāṅ gāpe terak āromanṅ gwägu ani kuṅṅi udude kāda āroṅkuṅ.

Parisi āma tāṅo kudāni u yis udewani

Mat 16:5-12

¹⁴ Täṅpākanṅ iwarāntākiyetä guṅ taṅpāṅ kārāga dākum māyap nämo yāpuṅ. Gāpe terak kubāgān itkuko ugāṅpāṅ yāpuṅ.

¹⁵ ✧ Eruk kuṅtāṅgān Jesutä man ṅode yāwetkuk; In Parisi āmakāt Herot tāṅo yis unita ket nadāṅpāṅ kanṅ kuṅjarut!

¹⁶ Yāwerānā iwarāntākiyetä ini-tāgān nāwetgāwet tāṅpāṅ yāṅkuṅ; Kārāgata guṅ taṅpeṅ ābāmāṅo unita kāwep nadāṅpāṅ niwetak yäk.

¹⁷ ✧ Man ude yāṅjirä Jesutä nadāṅpāṅ yāwetkuk; Kārāgata guṅ taṅpeṅ ābāṅopāṅ imata yāṅpāṅ-nadāk tākanṅ? Wari wari tāwet yāpmāṅ ābāk tāyat u mebāri nämo nadākanṅ? Bānepjin nāmo pirāreyātak?

¹⁸ ✧ Dapunjin tumbani ba jukujintä nāmo nadāk tākanṅ? Tāṅä ketem yepmāṅ towiṅkuro u yabāṅpāṅ-nadāk tāṅpāṅ guṅ taṅkuṅ?

✧ 7:31: Mat 15:29-31 ✧ 7:33: Mak 5:23; Luk 4:40, 13:13 ✧ 7:34: Mak 6:41; Jon 11:41 ✧ 7:36: Mak 1:43-45

✧ 7:37: Ais 35:5 ✧ 8:1-2: Mak 6:34-44 ✧ 8:11: Mat 12:38 ✧ 8:12: Luk 11:29 ✧ 8:15: Luk 12:1 ✧ 8:17:

Mak 6:52 ✧ 8:18: Jer 5:21; Mak 4:12; Apos 28:26

¹⁹ ✧ Käräga 5 yäpmänj daniñpäñ äma 5,000ta yämiñjira kokoki itgän täñkuño u yäk jide daiñkuñ? Yäwerän 12 yäñ iwetkuñ.

²⁰ ✧ Ba käräga 7 yäpmänj daniñpäñ äma 4,000 yepmänj towiñjira kokoki itgän täñkuño u yäk jide daiñkuñ? Ude yäwänä 7 yäñ iwetkuñ.

²¹ Yäwäwä yäwetkuk; Upäj imata nämo nadäwä tumänkañ?

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägañkuk

²² Ude yäweränkañ gwägu terak kuñtängän Betsaida komeken ahäñkuñ. Ahäñjirä uken äma ätutä noripak dapuri tumbani yänikñat yäpmänj Jesuken kuñkuñ. Päñku dubini-ken ahäñpäñä Jesutä kerä dapuri waki terak peñjirän tägawän yäñpäñ butewaki man iwetkuñ.

²³ Eruk ude iwerirä Jesutä äma uwä inippäñ yänikñat yäpmänj yotpärare gägäni-ken kuñkuk. Päñku dapuri-ken iwit utpäñ keritä gupi terak peñpäñ iwetkuk; Imaka kubä käyan ba nämo?

²⁴ Iweränä yänkuk; Ai, äma yabätat upänkañ u wäranigän, päya ude bumik yabätat. Ket nämo yabätat yäk.

²⁵ Ude yäwänä Jesutä kerä dapuri-ken äneñj peñjirän eruk dapun säkgämän ijiwän kuñkuñ. Ijiwän kwäpäñ imaka kudup kwawakgän yabänkuk.

²⁶ ✧ Ude täñpäñä Jesutä iwetkuk; Gäkña yotken siwoñj kuyi. Yotpärare-ken äroweno.

Pitatä Jesu täño mebari yäñahäñkuk

Mat 16:13-20; Luk 9:18-21

²⁷ Ude täñkañ Jesu iwaräntäkiye-kät Sisaria Pilipai komeken kuñkuñ. Kuñtängän iwaräntäkiye ñode yäwet yabänkuk; Ämawebetä näka netä yäñ näwet täkañ?

²⁸ ✧ Yäwänä iwetkuñ; Ätutäwä Jon ume ärut yämani yäñ yäk täkañ. Ba ätutäwä gäk profet biani Elaija yäñ yäk täkañ. Täñ, ätutäwä profet bian itkuño uken nanik kubä yäñ yäk täkañ.

²⁹ ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Täñpäkañ injinä näkawä netä yäñ yäk täkañ? Yäwänä Pitatä iwetkuk; Gäk Kristo, Anututä bian nin täñkentän nimikta iwoyäwani u yäk.

³⁰ Ude yäwänä Jesutä iniken mebari äma ätu nämo inik yäwetneñ yäñpäñ yäniñ bitnäñkuk.

Jesu ini kumäkta yäñahäñpäñ yäwetkuk

Mat 16:21-28; Luk 9:22-27

³¹ Kadäni uken Jesutä yäpüt peñpäñ man ñode yäñahäñpäñ yäwetkuk; Äma Bureni-inik uwä komi mäyap api nadäwek. Täñpäkañ Juda täño äma ekäni, ba bämop äma intäjukun täñpani-kät Baga man yäwoñärewni äma unitä Äma Bureni-inik mäde ut imiñpäñ kumänj-kumänj api utneñ. Täñkañ utpäñ änenayäñ täñopäñ kepma yaräkubä tärenjirän äneñj api akwek.

³² Man u yänkwawa tawänkañ Pitatä inigän yänikñat yäpmänj päñku ibenkuñ.

³³ Täñpäñä Jesutä äyänutpäñ iwaräntäkiye yabänpäñ Pita iwetkuk; Satan, gäk kewe! Gäk man nadätan uwä Anutu-ken nanik nämo. Uwä äma täño nadäk-nadäkän.

³⁴ ✧ Jesutä ude yäñpäñ ämawebe päke u itkuño ukät iwaräntäkiye yäñpewän äbäpäñ ñode yäwetkuk; Äma kubätä näk näwarayäñ nadänpäñä iniken bänep nadäk-nadäki mäde ut imiñpäñ bäräpi näkä kotawayäñ täyat udegän päya kwakäpi buramiñkañ gwäk pimiñpäñ kañ näwarän.

³⁵ Täñpäkañ äma kubätä iniken irit kuñat-kuñari iyap täñpäñä u api paorek. Upänkañ äma kubätä näka yäñpäñ iniken irit kuñat-kuñari iniñ kireñpäñ näkño Manbiñam Täga yäpmänj kuñarayäñ täko uwä irit kehäromi api kañ-ahäwek.

³⁶ Täñ, äma kubätä kome täño imaka kudup peñ bāyanpäñ yäpmänj kuñattängän paot-paotta biñam täñpeko uwä tägawek?

³⁷ Äma ude wani Anutu mäde ut imiñpäñ kuñarayäñ täko uwä irit kehäromi yäpmäkta kädetta api wäyäkwek.

³⁸ ✧ Nadäkän? Äma Bureni-iniktä nani täño tunjum epmäget kudän ikek kudupi aneroniye-kät api äpneñ. Kadäni uken äma kubätä äma änok gwäjiwani, Anutu täño man peñawäk täk täñpani ño bämopi-ken itpäñ wäpna ba manna biñam mäde ut imayäñ täko uwä, Äma Bureni-inik uwä udegän äma unita mäde api ut imek.

9

¹ ✧ Jesutä ude yäñpäñ kubä pen ñode yäwetgän täñkuk; Näk bureni täwetat. Itkañ ño inken nanik ätu nämo kumäñjirä Anututä intäjukun it yämiñjirän gämoriken irit täño kehäromini kwawak ahäñjirän api käneñ.

Jesu mebarini kwawak pewän ahäñkuñ

Mat 17:1-13; Luk 9:28-36

✧ 8:19: Mak 6:41-44 ✧ 8:20: Mak 8:6-9 ✧ 8:26: Mak 7:36 ✧ 8:28: Mak 6:15 ✧ 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9
✧ 8:34: Mat 10:38-39 ✧ 8:38: Mat 10:33 ✧ 9:1: Mak 13:30

²⁻³ Eruk ittāḡ kuṅtāḡḡān kepma 6 tāreṅirān Pita, Jems, Jon yāmāgūrān yāpmāḡ pom kāronḡ kubā terak inigān pāro itkuḡ. Āro u irirā Jesu terak inipārik kubā ahāḡḡuk. Teki paki-inikinik tāḡpāḡ āḡo weḡḡuk, āma kubātā tek ārurānkaḡ ude tānaḡi bumik nāmo.

⁴ Jesu terak ude ahāḡirān yabāḡkuḡ; Profet biani yarā Moses kenta Elaija ini ugān injami terak ahāḡ yāmiḡpāḡ Jesu-kāt man yāḡpāḡ-nadāk tāḡkuḡ.

⁵⁻⁶ Tāḡirā yabāḡpāḡ iwarāntākiyetā umun pāhap nadāḡpāḡ Pitatā man jide yāwet yāḡ nadāḡpāḡ ḡode yāḡḡuk; Ārowani, itkamāḡ ḡonita oretoret tākamāḡ yāk. Unita yottaba yarākubā tāḡ tamina. Gāka kubā, Mosesta kubā, Elaijata kubā yāk.

⁷ * Ude yāwānā gubamtā āpā uwāk tāḡpāḡ yepmaḡirān u gānaḡ man kubā ḡode ahāḡḡuk; ḡowā nākḡo ironḡina tāgagāmān. U kaḡpāḡ ḡāripi nadāk tāyat unita in unitāḡo man kaḡ buramik tāḡput yāḡ yāwetkuḡ.

⁸ Man kotāk ude nadāḡirā pit kubāḡān profet biani yarā u paorānkaḡ Jesu inigān irirān kaḡkuḡ.

⁹ * Tāḡpāḡ pom itkuḡ-ken u naniktā āpāḡit āpāḡit Jesutā jukuman ḡode yāwetkuḡ; Imaka kaḡo unitāḡo manbiḡam āma nāmo yāwerirā Āma Bureni-inik kumbani-ken naniktā kaḡ akwān.

¹⁰ Ude yāwerānkaḡ iwarāntākiye yarākubā u man u yāpmāḡpāḡ bānepi-ken peḡpāḡ man yāḡpāḡ-nadāk ḡode tāḡkuḡ; Kumbani-ken naniktā akukakuk u imatāken man? yāḡ yāḡkuḡ.

¹¹ Ude yāḡpāḡ Jesu ḡode iwet yabāḡkuḡ; Baga man yāwoḡārewani āmatā Elaijata jukun api ahāwek yāḡ imata yāk tākaḡ?

¹²⁻¹³ ** Iwerāwā Jesutā yāwetkuḡ; Elaija uwā bureni intājukun ahāḡpāḡ Anutu tāḡo iwoyāwani āma unita tuḡum tāḡḡuk. Unita bureni ḡode tāwetat; Elaijata yāḡkuḡo uku ābuk.

Ābāḡpāḡ irirān imaka tāḡ iminayāḡ nadāḡkuḡo udegān tāḡ imiḡkuḡ. Imaka tāḡ imikta yāwani Anutu tāḡo man bian kudān tāwani udegān tāḡ imiḡkuḡ. Tāḡkaḡ Anutu tāḡo man terak Āma Bureni-inikta māde ut imiḡirā komi komi māyap api nadāwek yāḡ yāwani, man u bureni api ahāwek.

Mājo kubā iwat kirekta tāḡpā waḡkuḡ

Mat 17:14-22; Luk 9:37-43

¹⁴ Tāḡpāḡ pom terak naniktā āpāmaḡ iwarāntākiye ātu itkuḡ-ken ahāḡpāḡ yabāḡkuḡ; Āma bumta it ḡwāḡpāḡ irirā Baga man yāwoḡārewani āma ātu iwarāntākiye-kāt yāḡārahut irirā yabāḡkuḡ.

¹⁵ Tāḡirā āma pāke u Jesu ābāḡirān kaḡpāḡ nadāwā inipārik kubā tāḡpāḡpāḡ pāḡku bārāḡeḡ ahāḡ imiḡpāḡ inḡ oretkuḡ.

¹⁶ Ahāḡ imāwā Jesutā yāwetkuḡ; Imatākenta yāḡawāt itkaḡ?

¹⁷ Yāwānā āmawebe u itkuḡo uken nanik kubātā iwetkuḡ; Yāwoḡārewani āma, nanakna mājotā magāt-pewān man nāmo yāk tāyak uwā ḡākken imagut yāpmāḡ ābātāt yāk.

¹⁸ Mājo unitā kadāni kadāni nanakna kehāromi inḡpāḡ kome terak pudāt maḡpān kuk tākaḡ. Tāḡirān jep yāḡutpāḡ meni yeḡārāt tāyak. Tāḡkaḡ kerī kuroḡi ba gupi kudup ḡigineḡpāḡ pat tāyak yāk. Ude tāk tāyak upāḡ ḡāwarāntākayetā mājo u iwat kirewut yāḡ yāwerakaḡ tāḡpā wakaḡ.

¹⁹ Yāwānā Jesutā ḡaḡani nadāḡpāḡ yāḡḡuk; Wa! Āma in udewani-kāt wari kuḡatta nāmo nekaḡ! In nadākinikḡin nāmo! Nāk inkāt kadāni jide it yāpmāḡ ābātāt? Jideḡān api nadāwā tumneḡ? Eruk, ironḡi u yāpmāḡ ābut.

²⁰ Ude yāwerānā ironḡi u Jesuken yāpmāḡ ābāḡirā mājotā Jesu kaḡpāḡ u terakḡān ironḡi u ut maḡpān kome terak maḡ-patābotpāḡ meniken jep yāḡutkuḡ.

²¹ Tāḡpānkaḡ Jesutā ironḡi nani iwetkuḡ; Imaka ḡo jideḡān ahāḡ imiḡkuḡ? Iwerānā yāḡḡuk; Ironḡi tāpuri-ken yāput peḡḡuk yāk.

²² Kadāni kadāni mājo ḡonitā ironḡi ḡo kumbān yāḡpāḡ ut maḡpān kādāp ḡānaḡ āpḡoḡit ime ḡānaḡ āpḡoḡit tāk tāyak. Unita kehāromika nikek tāḡpāwā nekta butewakī nadāḡ nimiḡpāḡ tāḡkentāḡ nimi yāk.

²³ * Ude yāwānā Jesutā iwetkuḡ; Imata kehāromika nikek yāḡ nāwetan? Āma nadākinik ikek kuḡat tākaḡ uwā imaka kudup tāga tāḡ moreneḡ.

²⁴ * Yāwānkaḡ uterakḡān ironḡi nanitā kikuḡpāḡ iwetkuḡ; Nāk nadākinik tāyat upāḡkaḡ nadākinikna kwini yāk. Gākā nadākinikna tāḡ-kehāromtaḡ nami.

²⁵ Yāḡirān āmawebe pāke u bārāḡeḡ ābāḡirā yabāḡkaḡ Jesutā mājo u kaḡ-yāḡpāḡ iwetkuḡ; Nāk ḡode peḡ ḡāwetat; Gāk ironḡi ḡo meni jukuni tāḡpipiḡkuno u kakātāpeḡ ku! Āneḡi nāmoḡinik magāren!

* 9:7: Mat 3:17, 2Pi 1:17-18; Lo 18:15; Apos 3:22 * 9:9: Mat 12:16; Mak 8:30 * 9:12-13: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 * 9:12-13: Mat 11:14 * 9:23: Mat 21:21; Mak 11:23 * 9:24: Luk 17:5

26 * Ude iwerirän mäjotä kähän tañigän yäñpän ironji u wädän mañpän päñku kumbanitä-yän patkuk. Ude tänpewän parirän mäjo kakätäñpeñ kuñkuk. Kuñjirän ämawebe mäyaptä ironji u kumäñtak yän yäñkuñ.

27 Ude yänirä Jesutä ironji u kerigän injit yäpmän akuñpän tewän käroñ itkuk.

28 Ude täñkañ Jesu yot gänañ äronjirän iwaräntäkiyetä inigän iwet yabäñkuñ; Nin imata mäjo iwet kirenayän yäñkat täñburut tamän?

29 Yäwawä yäwetkuk; Mäjo ude wani uwä jop täga nämo iwet kirewen. Nakta jop itkanj Anutu-ken yäñpak man yäkyäk kädet uterakgän uyaku täga iwet kirewen.

Jesu ini kumäñpän akukta äneñi yäwetkuk

Mat 17:22-23; Luk 9:43-45

30 * Ude täñkañ Jesutä iwaräntäkiye man yäwetpän yäwoñärewa yäñpän kome itkuño u peñpeñ ämawebe yabän paotpeñ Galili kome irepmitpeñ kuñkuñ.

31 * Yabän paotpeñ päñku Jesutä iwaräntäkiye ñode yäwetpän yäwoñäre k täñkuk; Äma kubätä Äma Bureni-inik uwä iwan kerä terak peñjirän utpewä kumäñpän kepma yaräku bätä patpän api akwek yän yäwetkuk.

32 * Ude yäweränä man yäwetkuko unita nämo nadäwä tärewäpän mebari nadäkta iwet yabäkta umuntañkuñ.

Wäp biñam ikek iritta man

Mat 18:1-5; Luk 9:46-48

33 Kumañ päñku Kapeneam yotpärare-ken ahäñkuñ. Ahäñpän yot gänañ äronkañ iwaräntäkiye ñode yäwet yabäñkuñ; Kädet miñin ima man yäñtän abäñ?

34 Yänjirän ini bämopi-ken netätä intäjukun-inik itak yän yäñpän-nadäk täñ itkuño unita mäyäk nadäñpän kowata nämo iwetkuñ.

35 * Eruk Jesu mañjitpän iwaräntäkiye 12 u yän-päbä yepmañpän yäwetkuk; Gäk intäjukun äma irayän nadäñpänä notkaye päke unitäño äpani-inik itpän epän täñ yämen.

36-37 * Ude yäñpän ironji kubä injit yäpmän päbä ämawebe itkuño u bämopi-ken teñkuñ. Teñpän ironji u bayañ imiñpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Äma kubätä näka nadäñpän ironji ñodewani orañ yämayañ täko uwä näk udegän api orañ namek. Ba näk orañ namayañ täko uwä näk naniñ kireñkuko u udegän api orañ imek.

Nadäkinik täñpawakta man

Mat 18:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2

38 * Täñpakañ Jontä Jesu iwetkuk; Ärowani, nin äma kudupi kubätä gäk wäpka terak mäjo yäwat kireñjirän kañkumän. Kañpän nintä äbotken nanik nämo yän nadäñpän inij bitnäñkumän yäk.

39 * Yäwänä Jesutä yäñkuk; Imata inij bitnäñkuñ? Äma kubätä wäpna terak kudän kudupi kubä täñpeko uwä ude wani itä jide täñpän näka man wakiwaki yäneñ?

40 * Nämo, äma epänin nämo täñpawak täkañ äma unita täñkentäknin yän nadäne.

41 * Unita bureni täwera nadäwut; Äma kubätä inta Kristo täño ämaniye yän nadäñpän täñkentänj tameko uwä äma ude wani kowata täga gwäki ärowani api yäpneñ.

42 Täñpakañ äma kubätä ironji ñodewani nadäkiniki näkken pek täkañ u yän-yäñkat-pewän momi täneño uwä äma ude waniwä Anututä kowata wakitä wakiinik api imek, ämatä mobä bärum kotäkiken topmäñpänj ume gänañ mañpä äpmoneño u irepmirek.

43 * Unita ketkatä waki täño buñep-ken gepmañpayänj täñpänä u madän täkñewen. Gäk ketka yaräbok yäpmän kuñatpänj geñi waki täño kädäp pähap gänañ äpmonpet yän nadäñpänj jop kwäyähäneñ täñpän itkanj irit kehäromi kanj yäpmän. [

44 Geñi wakiken yamun äma tohari nakta itkanj u nämo paot täkañ ba kädäp kumäk-kumäki nämo yäk.]

45 Täñpänj kuroñkatä waki täño buñep-ken gepmañpayänj täñpänä u madän täkñewen. Gäk kuroñka bok kuñatpänj geñi wakiken äpmonpet yän nadäñpänj jop kwäyähäneñ täñpänj irit kehäromi kanj yäpmän. [

46 Geñi wakiken yamun äma tohari nakta itkanj u nämo paot täkañ ba kädäp kumäk-kumäki nämo.]

47 * Ba dapunkatä waki täño buñep-ken gepmañpayänj täñpänä dätpänj mañpi kuneñ. Dapunka bok ijin yäpmän kuñatpänj geñi wakiken äpmonpet yän nadäñpänj kukñi dätpänj mañpi kwäpänj kukñi-tägän ijinpeñ kuñatkanj irit kehäromi kanj yäpmän.]

* 9:26: Mak 1:26 * 9:30: Jon 7:1 * 9:31: Mak 8:31; Mak 10:32-34 * 9:32: Luk 9:45, 18:34 * 9:35: Luk 22:24; Mat 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:36-37: Mat 10:40 * 9:38: Nam 11:27-29 * 9:39: 1Ko 12:3 * 9:40: Mat 12:30; Luk 11:23 * 9:41: Mat 10:42 * 9:43: Mat 5:30 * 9:47: Mat 5:29

⁴⁸ Geŋi wakiken yamun äma tohari nakta itkaŋ u nämo paot täkaŋ ba kädäp kumäk-kumäki nämo.

⁴⁹ Nadäkaŋ? Ämawebe kuduŋtagän kädäp mebet api ahäŋ yämek. Ba sol-paŋ täŋo jägämi api nadäneŋ.

⁵⁰ * Paŋ uwä imaka tägagämän upäŋkaŋ unitäŋo gäripi paoränkaŋ jide täŋpewi äneŋi ahäwek? Paŋ uwä gäripi nikek udegän irit kuŋat-kuŋatjin gäripi nikek ahäwänpäŋ notjiyekät säkgämän itneŋ.

10

Nädapitä duŋ-wewek täŋo man

Mat 19:1-12; Luk 16:18

¹ Jesutä Kapeneam kome peŋpeŋ kuŋtäŋgän Judia komeken Jodan ume udude käda ahäŋkuk. Päŋku u irirän äma bumta ukädatä-ukädatä äbuŋ. Äbäwä täk täŋkuko udegän man yäwetpäŋ yäwoŋäreŋk täŋkuk.

² Yäwetpäŋ yäwoŋäreŋk täŋ irirän Parisi äma ätutä äbäŋpäŋ Jesu yäŋikŋatta ŋode iwet yabäŋkuŋ; Nintäŋo бага man kudän täwanitä jide yäyak? Äma kubätä webeni yäŋiwareko uwä tägawek ba nämo?

³ Yäwäwä yäwetkuk; Orajin pähap Moses uwä unita yäŋpäŋ бага man jide täwetkuk?

⁴ * Yäweränä iwetkuŋ; Mosestä ŋode niwetkuk; Äma kubätä webeni yäŋiwarayäŋ nadäŋpäŋä webena yäŋiwatat ubayäŋ yäŋ kudän täŋpäŋ imiŋkaŋ uyaku täga yäŋ-iwarek yäŋ niwetkuk.

⁵ * Yäwäwä yäwetkuk; Moses uwä gwäkjin täpäni pähap unita бага man u kudän täŋ tamäŋkuk yäk.

⁶ Upäŋkaŋ bian-inik yäput peŋpäŋ Anututä ämawebe pewän ahäŋkuŋ-ken äma bok, webe bok täŋ yepmaŋkuk.

⁷⁻⁸ * Mebäri uterak ämatä miŋi nani yabä kätäŋpäŋ webeni-kät epmäŋpäŋ irirän tohari gupi kubägän api täŋpek yäk. Man ude pätak unita yanäpi u yarä nikek nämo. U kubägän täŋpäŋ itkamän yäk.

⁹ Anututä kubägän topmäŋpäŋ yepmaŋkuko uwä ämatä täga nämo yäpmäŋ danineŋ yäk.

¹⁰ Ude yäwet paotpäŋ iwaräntäkiye-kät yotken kuŋkuŋ. Kuŋpäŋ iwaräntäkiye Jesutä man yäŋkuko unitäŋo mebäri nadäkta iwet yabäŋkuŋ.

¹¹ * Iwet yabäŋirä Jesutä mebäri ŋode yäwetkuk; Äma kubätä webeni yäŋiwatpäŋ kubä yäpeko uwä kubokäret kädet täyak ubayäŋ.

¹² Ba webenitä äpi kakätäŋpäŋ kubä yäpeko uwä udegän kubokäret kädet täyak ubayäŋ.

Jesutä ironjironjita nadäŋ yämikinik täŋkuk

Mat 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Täŋpäŋ ämawebetä nanakiye Jesuken yämagut yäpmäŋ äbuŋ, Jesutä keru gupi terak pewän yäŋpäŋ. Yäpmäŋ äbäŋirä iwaräntäkiyetä yabäŋ yäŋkuŋ.

¹⁴ Ude täŋirä Jesu koki wawäpäŋ yäwetkuk; In yabä kätäwä ironjironji näkken äbut. Nämo yäŋiwätneŋ. Ämawebe ironjironji ŋodewani äworeŋpäŋ kuŋat täkaŋ uwä Anututä bureni yabäŋ yäwat täyak.

¹⁵ * Unita näk bureni-inik täwetat; Anututä intäjukun it tamäŋpäŋ tabäŋ täwatta ironjironjitä nadäk täkaŋ ude nämo nadänayäŋ täŋo uwä nämo inik api tabäŋ täwarek yäk.

¹⁶ Ude yäwetpäŋ ironjironji yäpmäŋ äbuŋo u bäyaŋ yämiŋpäŋ keru kubäkubä terak peŋkaŋ Anututä watäni it yämikta yäŋapik man yäŋ yämiŋkuk.

Äma tuŋum mähemitä Jesuken äbuk

Mat 19:16-30; Luk 18:18-30

¹⁷ Jesu akumaŋ kwayäŋ täŋirän äma kubätä bäräŋeŋ päŋku ahäŋ imiŋkuk. Ahäŋ imiŋpäŋ gukut imäpmok täŋpäŋ iwetkuk; Yäwoŋäreŋwani äma siwoŋi, näk kädet jide u iwatpäŋ irit kehäromi kaŋ yäpet?

¹⁸ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata äma siwoŋi yäŋ näwetan? Anutu kubä ugän siwoŋi yäk.

¹⁹ * Gäk Anutu täŋo бага man ŋode nadätan; Gäk äma kumäŋ-kumäŋ nämo uren, kubokäret nämo täŋpen, kubota nämo täŋpen, jopman nämo yäwen, äma täŋyäkŋatpäŋ imaka kubä jop nämo yäpen, meŋka nanka oran yämen yäk.

²⁰ Ude iweränä äma unitä kowata iwetkuk; Yäwoŋäreŋwani äma, näk kädet näwetan u kudup ironjiken umunitä pen iwat yäpmäŋ äbätat yäk.

²¹ * Ude iwerirän Jesutä kaŋpäŋ butewaki nadäŋ imiŋpäŋ iwetkuk; Imaka kubägän nämo

* 9:50: Mat 5:13; Luk 14:34; Kol 4:6 * 10:4: Lo 24:1-4; Mat 5:31 * 10:5: Stt 1:27, 5:2 * 10:7-8: Stt 2:24; Efe 5:31

* 10:11: Mat 5:32 * 10:15: Mat 18:3 * 10:19: Kis 20:12-17; Lo 5:16-20; Lo 24:14; Jem 5:4 * 10:21: Mat 10:38;

tånkun. Gæk kuñkañ tuñumka kudup yäniñ kireñpän moneñ yäpmanñkä äma jäwärita kañ yämi. Ude täñpayän täno uwä kunum gänañ tuñum tägagämän api korewen yäk. Eruk ude täñ moreñkañ äbä näk kañ näwat!

²² Jesutä ude iweränkañ moneñ tuñum päke unita bänepitä nadän bäräp tañi täñtän kuñkuk.

²³ ✧ Kuñirän Jesutä iwaräntäkiye yabäñpän yäwetkuk; Tuñum ämatä Anutu gämori-ken itkañ unitäño kañiwat yewa gänañ ärokta täñburut täk täkañ yäk.

²⁴ Yäweränä iwaräntäkiyetä man u nadäñpänjä kikuñtupän nadäwätäk täñ irirä Jesutä äneñi yäwetkuk; Nanaknaye, äma udewani Anutu täño kañiwat yewa gänañ ärokta pipiri-inik täk täkañ yäk.

²⁵ In jide nadäkañ? Tom pähap kubä wäpi kameri u gänañ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjiñ täwek yäk. Tuñum äma udegän, Anututä intäjukun it yämiñpän yabän yäwatta api täñburut täneñ yäk. ²⁶ Ude yäñirän iwaräntäkiyetä bumta kikuñtupän ini-tägän yäñkuñ; Wära! Anututä äma moneñ ikek bäräñeñ nämo api yämagurek yän yäyan upän äma jopi nin ñodewani jide täñpän irit kehäromi api kañ-ahäne?

²⁷ Ude yäwäwä Jesutä yabäñpän yäwetkuk; Ämatä ini-tägän täga nämo äroneñ. Upänkañ ämatä ini täga nämo tänañi u kudup Anututä täga täñpek yäk.

²⁸ Man ude nadäñpän Pitatä Jesu iwetkuk; Nibä yäk. Nin imaka imakanin kudup mäde ut yämiñpän gæk gäwatkuämäño ño yäk.

²⁹⁻³⁰ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni täwetat. Äma kubätä näka ba näkño Manbiñam Tägata nadäñpän yotpärare penpän ba wanoriye noriye, miñiye naniye, nanakiye ba epäni kudup penpän näkño epän täñ yäpmanñ kuñarayän täko uwä kowata Anututä imaka imaka tägagämän api imek yäk. Ude täñpayän täko uwä kome terak irirän Anututä yotpärare, noriye wanoriye, miñiye nanakiye ba epäni täñ bumbum pewän ahän imineñ. Täñkañ kadäni pähapken irit kehäromi api kañ-ahäwek yäk. Upänkañ äma näwarayän täko uwä kome terak ño äma ätutä komi mebäri mebäri api imineñ.

³¹ ✧ Ude yäñpän yäwetkuk; Äma apiño wäpi biñam ikek intäjukun itkañ u mäyaptä mäde käda kwäkañ ämawebe apiño äpani itkañ unitä wäpi biñam ikek intäjukun api itneñ yän yäwetkuk.

Jesu ini kumäkta manbiñam äneñi yäwetkuk

Mat 20:17-19; Luk 18:31-34

³² ✧ Eruk Jesu Jerusalem yotpärare-ken ärowayän nadäñpän iwaräntäkiye yäwänkañ penta äronkuñ. Äronpän Jesu intäjukun kuñirän iwaräntäkiye mäden iwatkañ nadäwätäk pähap täñkuñ. Täñirä ämawebe ätu yäwatkuño u bumta umuntañkuñ. Eruk, bian täk täñkuko udegän Jesutä iwaräntäkiye 12 inigän yän-yäkñat päñku ini terak imaka kämi api ahän imeko unita man ñode yäwetkuk;

³³⁻³⁴ Ket nadäwut! Nin kuñtängän Jerusalem yotpärare api ahäne. Ahäñpänä Äma Bureni-inik uwä Baga man yäwoñärewani ba bämop äma intäjukun täñpani täño kerit terak äronjirän kumäkta man api topneñ yäk. Täñpän äma guñ äbotken nanik unita iniñ kireñjirä yänärok man iwerit, kañ-mägayänit täñpän pärip-päriptä utpän kumän-kumän api utneñ. Utpewä kumbänpän äneñpänkañ edap yaräkubä täreneñirän api akwek yäk.

Jems kenta Jontä wäpi biñam yäpmaäkta nadänkuämäñ

Mat 20:20-28

³⁵ Täñpän Sebedi täño nanakiyat Jems kenta Jontä Jesu päñku iwetkumän; Ärowani, nek imaka kubätä yänapidayän nadänpenj äbäkamak yäk.

³⁶ Yäwänä yäwetkuk; Jide täñ nimän yän nadäkamän?

³⁷ Yäwänä äma yarä unitä iwetkumän; Gæk kämi ekäni ärowani epmäget ikek täñpän iriri nek kubätä järaпка bure käda kubätä järaпка käpmäk käda wäpnek biñam nikek kañ itda yäk.

³⁸ ✧ Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; Ek mebäri ket nämo nadänkañ yäkamän yäk. Ume jägämi näkä näñpayän täyat u ek udegän täga api näden? Ba ume kädäp ikek ärunayän täyat uwä ek udegän täga api ärutden?

³⁹ ✧ Ude yäwet yäwänä yänkuämäñ; E, nek ude täga api tädek yäk. Yäwänä Jesutä ñode yäwetkuk; Bureni, ume jägämi näñpayän täro uwä api näden. Ba ume kädäp ikek ärunayän täro uwä api ärutden yäk.

⁴⁰ Upänkañ näk järaпка kukñi kukñi itdayän näwetkamän unita näkä täwetnañi nämo. U äma Anututä bägup u itta iwoyäwani unitägän api itneñ yäk.

⁴¹ Jems kenta Jontä ude yänjirän iwaräntäkiye ätutä nadäwä wanñkuñ.

42 * Tãñpãkañ Jesutã iwarãntãkiye yãñpewãn äbãpãñ ñode yãwetkuk; In nadãkañ? Guñ äbot tãño intãjukun ämatã ämawebeniye ärowani tãñ yãmikta gãripi nadãk tãkañ. Ba unitãño äma ekãni ekãnitã ämawebe epãn ämaniye ude yãpmãñ kuñjat tãkañ.

43-44 * Upãñkañ inã ude nãmo tãneñ yãk. Inken nanik kubãtã intãjukun irayãñ nadãñpãñã eruk, kowata yãpmãkta nãmo nadãñpãñ intãño watã epãn ude tãñpeñ kuñjarek. Intãjukun irayãñ nadãñpãñã inita nadãwãn äpani tãñpãnkañ noriye tãño gãmori-ken kuñjatpãñ unitãño watã epãn äma ude irek yãk.

45 * Imata, Äma Bureni-inik uwã udegãn, ämawebe tãño watã epãn äma ude irekta äpuk. Uwã ämawebetã watã epãn tãñ imikta nãmo äpuk. Nãmo! U gupi inin kireñpãñ kumãñjirãn ämawebe mäyap wakiken nanik ketãreñpãñ inita biñam yãpayãñ äpuk.

Jesutã dapuri tumbani kubã yãpãn tãgañkuk

Mat 20:29-34; Luk 18:35-43

46 Kuñtãngãn Jesu iwarãntãkiye-kãt Jeriko yotpãrare-ken ahãñkuñ. Ahãñpãñ u irepmitpeñ kuñjirã mädeni-ken ämawebe mäyaptã yãwatkuñ. Kuñtãngãn kãdet morãki-ken äma jäwãri dapuri tumbani kubã itkuko u wãpi Batimeus, Timeus tãño nanaki. Äma uwã kãdet gãgãñi-ken itkan monenja yãñapiñ ittãngãn nadãñkuk;

47 * Jesu Nasaret nanik äbãtak yãñ yãñirã. Ude nadãñpãñã gera tãñi ñode yãñkuk; Jesu, Devit tãño orani, butewaki nadãñ nam! yãk.

48 Ude iwerirãn ämawebe mäyaptã inin bitnãñpãñ iwetkuñ; Kum isi. Man yãweno! Yãñirã gwãk pimiñpãñ ehuranigãn yãñkuk; Jesu, Devit tãño orani, butewaki nadãñ nam! yãk.

49 Yãñirãn Jesutã nadãñpãñ uterakgãn tãpäneñ itpãñ yãñkuk; Iwet-pewã äbãn! yãk. Ude yãwãnã dapuri tumbani unitã gera yãñpãñ iwetkuñ; Bãnep tãga nadãñpãñ aku! yãk. Jesu gãka yãyak!

50 Eruk, ude yãwãwã tek punin nanik yãñopmãñ mañpãn kwãpeñ bãrãñeñ akumanã Jesuken äbuk.

51 Ude tãñpãnã Jesutã iwetkuk; Ima tãñ namãn yãñpãñ nãka gera yãyan? Ude iwerãnã dapuri tumbani unitã yãñkuk; O Yãwõñãrewani äma, nãk dapun äneñi ijikta nadãtat yãk.

52 * Yãwãnã Jesutã iwetkuk; Tãga, kuyi! Bãnepkatã nadãñ namikinik tãyan unitã tãgatan yãk. Iwerirãn uterakgãn dapun äneñi ijiwãn kwãpãñ Jesu iwarãn tãñkuk.

11

Jesu donki terak Jerusalem äronkuk

Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19

1 Kuñtãngãn Jerusalem yotpãrare kerãp tãñpãñ pom kubã wãpi Olip u dubini-ken yotpãrare tãpuri yarã wãpi Betefage kenta Betani uken ahãñkuñ. Ahãñpãñã Jesutã iwarãntãki yarã intãjukun peñ yãwetpãñ yãwetkuk;

2 Ek yotpãrare udu kun yãk. Pãñku donki kãdet morãki-ken topmãk terak itak u kawun. Donki uwã gubãñi, nãmo tãñbãtak tãwani. U kañpãñ pitpãñ yãpmãñ äbun. 3 Pirirãn äma kubãtã tabãpãñ U imata yãpmãñkamãn? yãñ tãwerãnã ñode kañ iwerun; Ekãnitã ñopãñ epãn kubã tãñpayãñ nadãtak. U tãñpãn tãreñjirãn äneñi bãrãñeñ pewãn äbayãñ yãñ kañ iwerun.

4 Jesutã ude yãwerãnkañ äma yarã uwã kuñpãñ donki gubãñi yot yãman kãdet morãki-ken topmãk terak irirãn kañpãñ pitkumãn.

5 Pirirãn äma ätutã yabãñpãñ yãñkuñ; E, u imata yãpmãñkamãn?

6 Ude yãwerãwã äma yarã unitã Jesutã man yãwetkuko udegãn yãwerirãn nadãwã tãrewãpãñ Donki u yãpmãñ kun! yãñ yãwetkuñ.

7 Ude yãñirã donki uwã Jesuken yãpmãñ kuñkumãn. Yãpmãñ pãñku Jesuken ahãñ imiñpãñ tek punin nanik yãñopmãñpãñ donki terak peñkumãn. Peñjirãn Jesutã äro uterak mañjitkuk.

8 Äro donki terak mañjirãn ämawebe mäyaptã tek iniken iniken yãñopmãñpãñ kãdet-ken peñjirã ätutã päya pãhãm tokãtpãñ udegãn kãdet-ken peñ wãdãñ yãpmãñ kuñkuñ.

9-10 Ude tãñkañ ämawebe mäden ba intãjukun kuñkuño u gera ñode yãñkuñ;

Wisikinik! Ekãni wãpi terak äbãtak ñonita inin oretna!

Kañjwat epãn oranin pähap Devittã tãñkuko u äneñi ahãtak unitã inin oretna!

Anutu ärowani kunum gãanañ itak u inin oretna!

11 Eruk, ude tãñ imiñjirã kumanã Jerusalem äronpãñ Jesu kudupi yot gãnanã äronkuk. Äronpãñ imaka imaka kuduptagãn yabãñpãñ-nadãk tãñ irirãn kome biñãm tãñjirãn äpãmãñ iwarãntãkiye 12 u yãmagut yãpmãñ Betani yotpãrare-ken kuñkuk.

Jesutã wama päya kubã tagwãn man iwetkuk

Mat 21:18-19

* 10:42: Luk 22:25-26 * 10:43-44: Mat 23:11; Mak 9:35 * 10:45: 1Ti 2:5-6 * 10:47: Mat 9:27, 15:22 * 10:52: Mak 5:34

12 Eruk patkuŋo yāñewānā Betani peŋpeŋ āpāmaŋ kuŋirā Jesu nakta inkuŋ.

13 * Nakta iwākaŋ iŋiŋpewān kwāpāŋ wama pāya kubā pāhāmi yabāŋkaŋ mujiŋi nitek kāwep yāŋkaŋ wāyākñewān waŋkuŋ. Mujiŋi ahāk-ahāk kadāni nāmo unita pāhāmiŋān itkuŋ.

14 * Ude kaŋpāŋ pāya u ŋode iwetkuk; Āmatā gākŋo mujiŋka nāna yāŋkaŋ api tāŋpā wanen! Man ude yāŋirān iwarāntākiye nadāŋkuŋ.

Jesu kudupi yot gānaŋ āroŋkuk

Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

15 Ude tāŋkaŋ kumaŋ Jerusalem ahāŋpāŋā Jesutā kudupi yot gānaŋ āroŋpāŋ yabāŋkuk; Āmatā moneŋ ba barak imaka imaka kowat imān tāŋirā. Yabāŋpāŋ yāwat kireŋpāŋ bukāni imaka, dāpmāŋ āreyāŋ tāŋpān kuŋ yāmiŋkuŋ.

16 Ude tāŋpāŋ kudupi yot gānaŋ epān udewani āneŋi tāneŋtawā yāŋpāŋ yāniŋ bitnāŋkuk.

17 Tāŋpāŋā āmawebe ŋode yāwetpāŋ yāwoŋāreŋkuk; Anutu tāŋo man kubā ŋode kudān tāwani;

Yotna uwā āmawebe ābori āboritā nākken yāŋapik man yākta api irek.

Ais 56:7

Upāŋkaŋ intā ŋode tāŋirā kubo āma tāŋo kābop irit bāgup ude āworetak yāk.

Jer 7:11

18 * Tāŋpākaŋ bāmop āma ba Baga man yāwoŋārewani āma Jesutā ude tāŋkuko unitāŋo manbiŋam nadāŋpāŋ ŋode yāŋpāŋ-nadāŋkuŋ; Jesu u jide tāŋpāŋ utpena kaŋ paorek? Āmawebe pāke u Jesu tāŋo manta gāripi nadāk tāŋkuŋo unita Jesuta umuntaŋpāŋ man ude yāŋpāŋ-nadāŋkuŋ.

19 Tāŋpākaŋ kome bipānā Jesu iwarāntākiye-kāt Jerusalem peŋpeŋ kuŋkuŋ.

Jide tāŋpāŋ yāŋapik man tāŋo bureni yāpne?

Mat 21:20-22

20 * Eruk kuŋtāŋgān patkuŋo yāñewānā akumaŋ kuŋpāŋā wama pāya Jesutā tagwān man iwetkuko uwā kaŋkuŋ; Pāhāmi kujari kuduŋtagān kubit taŋ tewā āpukopāŋ kaŋkuŋ.

21 Kaŋpāŋ Jesutā wama pāya man iwetkuko Pitatā u juku piŋpāŋ yāŋkuk; Ārowani, pāya ukeŋonita ka! Tagwān man iwetkuno ukeŋo kubit taŋkuko itak ŋo yāk.

22 Yāŋirān Jesutā ŋode yāwetkuk; Nadāwut! In Anutu nadāŋ imikinik tāŋpāŋ kuŋat tākot!

23 * Nāk bureni tāwetat. Āma kubātā bānep yarā nāmo peŋkaŋ bureni-inik api ahāwek yāŋ nadāŋpāŋ Pom udu akumaŋ gwāgu gānaŋ tubāpeŋpāŋ āpmo! yāŋ iwereko uwā bureni ahāwek.

24 * Unita ŋode tāwetat; In imaka u ba u unita Anutu-ken yāŋapinayāŋ tāŋo uwā imaka u yāpmāŋkamāŋ ubayāŋ nadākinik ude tāŋpāwā bureni api ahāŋ tamek.

25 * Unita Anutu-ken yāŋapik man yānayāŋ nadāŋpāŋā āma kubā tāŋo momi yāpmāŋ kuŋatpāŋā kaŋ pek tāŋput! Ude tāŋirā Nanjin kunum gānaŋ naniktā udegān intāŋo momi api peŋ tamek. [

26 Upāŋkaŋ in āma tāŋo momi yāpmāŋ kuŋarāwā Nanjin kunum gānaŋ naniktā udegān intāŋo momi pen api yāpmāŋ kuŋarek yāŋ yāwetkuk.]

Jesu netātā iwerānpāŋ epāni tāk tāyak?

Mat 21:23-27; Luk 20:1-8

27 Eruk man yāŋ paotpāŋ Jesu iwarāntākiye-kāt āneŋi Jerusalem kuŋkuŋ. Pāŋku ahāŋpāŋ Jesu kudupi yotken āroŋpāŋ kuŋarirān bāmop āma, Baga man yāwoŋārewani āma ba Juda nanik tāŋo ekāni ekāni ātutā ahāŋ imiŋpāŋ iwetkuŋ;

28 Ai! Gāk imaka tāk tāyan ŋo netātā gāwerirān tāk tāyan?

29 Ude iwerāwā Jesutā kowata ŋode yāwetkuk; Nāk man kubāgān-inik tāwet yabāwa nāwerirā nākā udegān netā nāwerān imaka tāk tāyat u kowata tāwerayāŋ.

30 Eruk, Jontā ume ārut yāmiŋkuko u netā iwerānkaŋ ume ārut yāmiŋkuk? Anututā iwerānkaŋ tāŋkuk ba ini nadāŋpāŋ tāŋkuk? Unita yāwā nadāwā!

31 Ude yāwerānā āma ābot unita jide yāne yāŋ nadāŋpāŋ ini-tāgān yāŋpāŋ-nadāk tāŋkuŋ; Nin Anututā iwerān tāŋkuk yāŋ yānawā Jesutā ŋode niwerayāŋ; A! Upāŋ imata mani nāmo nadāŋkuŋ? yāŋ niwerayāŋ yāk.

32 Tāŋ, Jon uwā ini nadāŋpāŋ tāŋkuk yāŋ yānawā āmawebe man bumta niwetnayāŋ. (Uwā āmawebeta umuntaŋkuŋ. Āmawebetā Jonta Anutu tāŋo manbiŋam yāŋahāwani āma kubā yāŋ nadāŋkuŋo unita.)

33 Nadāŋ-bārāp yarā nitek ude tāŋpāŋ Jesu iwetkuŋ; Nin nāmo nadākamāŋ yāk. Yāwāwā yāwetkuk; Eruk, ude yākaŋ unita nāk udegān netātā nāwerirān tāk tāyat unitāŋo mebāri nāmo tāwerayāŋ.

* 11:13: Luk 13:6 * 11:14: Mak 11:20 * 11:18: Mak 14:1 * 11:20: Mak 11:14 * 11:23: Mat 17:20 * 11:24: Mat 7:7 * 11:25: Mat 5:23; Mat 6:14-15

12

Wain epän täño watä äma waki

Mat 21:33-46; Luk 20:9-19

¹ ✱ Jesutä ude yänpäj yäput penpäj man wärani ñode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain epän täñ morenpäj yewa täñ-äyñurek. Tänpäj wain mujipi yeñ yäwatpäj umeni yäpmäkta komeni täñkañ watä ämata yot kubä täñ imek. Ude täñ morenpäj wain epän u watäni itta äma ätu yepmañkañ kome ban kubäken kwek.

² Kwekopäj mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp tañirän mujipi ätu inita ketpäj yäpmäj imiñ äbähta epän ämani kubä iwerän kwek.

³ Kuñirän wain epän watä äma unitä äma u kanpäjä utpäj iwat kirenpewä äneñi ketäj kwek.

⁴ Tänpäj wain epän mähemitä nadänpäj äneñi epän ämani kubä iwerän kwek. Iwerän kuñirän inñitkañ gwäki däpmäj kärapmitpäj waki täñ imineñ.

⁵ Ude täñirä äneñi kubä iwerän kugkän täñpek. Iwerän kuñirän kumäj-kumäj utneñ. Täñirä wain epän mähemitä pen kubäkubä yäwerän kuñirä ätu uwä däpmänpäj yepmañpä kuneñ, ätu uwä kumäj-kumäj däpmäk täneñ.

⁶ ✱ Eruk, yepmañpän kuñ moreñtäko iniken nanaki-inik unitägän iränä upäj iwerän kwek. Näñaken nanakna ñonitä kwänä orañ imiñpäj mani api buramineñ yäk.

⁷ Eruk, nanaki-iniktä kwänä wain epän täño watä äma unitä nanaki-inik u kanpäjä yänpäj-nadäk ñode täneñ; Unitä epän ño mäheñi api täñpek yäk. Unita uritna epän ño ninta biñam kañ tänpän! yäj yäneñ.

⁸ ✱ Ude yänpäj inñitpäj kumäj-kumäj utpäj gupi wain epän gägäni käda mañpä kuneñ.

⁹ Jesutä man wärani ude yänpäj ñode yäwetkuk; Epän mähemitä watä äma u kowata jide api täñ yämek? Ñode api täñpek; Kuñpäjä wain epän watä it täñkuño u däpmäj morenpäjä watä äma kodaki yepmañpek yäk.

¹⁰ Anutu täño man ñode kudän täwani u nämo daniñpäj nadäk täkañ?

Äma yot täñpanitä bek kubä kawä wawäpäj penkuño unitä bek bämopi ude itak.

¹¹ Anututä ude tänpewän ahäñirän kanpäj gäripi pähap nadäkamäj yäk. *Sam 118:22,23*

¹² Jesutä ude yäñirän Juda täño intäjukun ämatä nadäñkuñ; Jesu ninta yänpäj man wärani u yäyak. Ude nadänpäj inñitnayäj täñkuño upäjkañ ämawebetä Jesuta gäripi nadäk täñkuño unita umuntañpäj Jesu kakätäñpen kuñkuñ.

Ämatä Jesu takis moneña iwet yabäjkuñ

Mat 22:15-22; Luk 20:20-26

¹³ ✱ Kuñpäj Parisi ämakät äma Herot täño äbotken nanik ätu Jesu täño mani nadäkta yäwerä kuñkuñ. Jesutä man goret yäwän nadäñkañ uterak kañ inñitna yäjkañ kuñkuñ.

¹⁴ Ude nadänpäj Jesu kañ-ahänpäj bänep ärik-ärik man ñode iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, nin gäko mebari nadäkamäj. Gäk jopman nämo yäk täyan. Ämata nadäwätäk nämo tänpäj man bureñigän yäk täyan. Gäk äma ärowani äpani nämo yäpmäj daniñpäj kuduptagän Anutu täño kädet siwoñigän niwetpäj niwoñärek täk täyan. Unita niweri nadäna; Nin Juda naniktä Rom gapmanta takis moneñ imikta nintäño бага mantä yäjiwät täyak ba nämo?

¹⁵ Imik täkäna ba imik tänero? Ude iwerirä Jesutä jopman täño mebari nadäwän tärewäpäj yäwetkuk; In imata jopman näñjatkañ? Eruk moneñ kubä yäpmäj päbä namä käwa.

¹⁶ Yäweränä moneñ kubä imiñkuñ. Imiñirä kanpäj yäwetkuk; Moneñ ño terak netä täño inami dapun ba wäpitä itak? Ude yäwerirän yäjkuñ; Rom gapman täño intäjukun äma Sisa unitänotä itak yäk.

¹⁷ ✱ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Eruk ket ñode nadäwut; In imaka Rom gapmanta imikta yäwani u inita kañ imut. Täñ, imaka imaka Anututa imikta yäwani u Anututa kañ imut yäk. Ude yäwänkañ kikñutpäj nadäwätäk pähap täñkuñ.

Kumbani-ken nanik akukakuk täño man

Mat 22:23-33; Luk 20:27-40

¹⁸ ✱ Kepma ugän äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuñ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yäj nadäk täñkuñonik.) Äbänpäj ñode iwetkuñ;

¹⁹ ✱ Yäwoñärewani äma, Mosestä ninta man kudän ñode täñ nimiñkuk; Äma kubätä webe yäpmänpäj komenita yeri kubä nämo bäyankañ kumäjirän monänitä webeni kajat yäpmänpäj tuänita biñam yeri bäyan imek yäj yäjkuñ.

²⁰⁻²² Tänpäkañ bianä ini buap 7 itkuñowä tuätä webe kubä yäpmänpäj yeri kubä nämo penkañ kumbuk. Täñirän monänitä webe ugänpäj yäpuk. Yäpmänpäj udegän yeri kubä

nämo peŋkaŋ kumbuk. Kumäñirän gwekitä webe ugänpäj korenpäñ udegän yeri kubä nämo peŋkaŋ kumbuk. Kumäñirän awänitâ webe kajat ini ugänpäj yäpuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugänpäj yäpämpäj yeri kubä nämo peŋkaŋ kumän-tagän kumbun. Äpiyetâ kumäñirä webeni kajat udegän mäden kumbuk.

²³ Eruk kumbanitâ akukakuk kadäni pähapken webe uwä netâta biñam api täñpek? yäj iwetkun.

²⁴ Ude iverirä Jesutâ yäwetkuk; In nadäk-nadäk goret nadäkaŋ u mebäri ñodeta; In Anutu täño man kudän täwani ba Anutu täño kehäromita guñ takinik täk täkaŋ unita yäk.

²⁵ Ittäñgän kumbani-ken naniktâ akuñpäñ ämawebe u nädapi nämo api täneñ yäk. Anjero kunum gänañ itkaŋ uwä webe yäpmäk-yäpmäk nämo täk täkaŋ ude ämawebe jop api itneñ yäk.

²⁶ * Kumbani-ken nanik akukakukta yäkaŋ unita täwera nadäwut; Mosestâ man bian kudän täpkuko uterak ñode nämo daniñpäñ nadäk täkaŋ ba? Mosestâ päya terak mebet täñirän kañkaŋ u dubini-ken kuñjirän Anututâ iwetkuk; Näk Anutu, Abraham, Aisak, Jekop unitâ naniñ orerani yäj iwetkuk.

²⁷ Anututâ ude iwetkuko unita ñode nadäwut; Anutu u äma kodak irani täño Anutu, kumbani täño nämo. Ämatâ kumäñpäñ paot-inik täk täkaŋ yäj nadäk täkaŋ u goret-inik nadäk täkaŋ! yäk.

Baga man intäjukun-inik täño man

Mat 22:34-40; Luk 10:25-28

²⁸ * Täñpäñ Baga man yäwoñärewni äma kubätâ äbäñpäñ Jesu-kät Satyusi äma ukät man yäpñ-nadäk täñ itkuño u nadäñkuk. Jesutâ Satyusi man kowata tägagän yäwet irirän nadäñpäñä Jesu iwet yabäñkuk; A, baga man jidetâ intäjukun-inik täyak?

²⁹ * Ude yäwänâ Jesutâ ñode iwetkuk; Baga man intäjukun itak uwä ñode; Juda ämawebe juku peñpäñ nadäkot! Ekäni Anutunin u Ekäni bureni kubägän.

³⁰ Unita Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bäneka, gupka, nadäk-nadäkka kumän-tagän Anutu-ken pewen yäk.

³¹ * E kubâ ñode; Gäkñata nadäk täyan udegän notkayeta nadäñ yämen. Baga man kubätâ yarä ño nämoinik yärepmitak yäk.

³² Ude yäñirän Parisi äma unitâ yäñkuk; Yäwoñärewni äma, gäk yäñiri nadäwa siwoñi täyak yäk. Bureni yäyan. Anutu u Ekäni bureni kubägän, u udewani kubä nämo itak yäk.

³³ * U bäneka nadäk-nadäkka ba kehäromika kudup imen ba gäkñata nadäk täyan udegän notkapakta bänep iron täñ imeno unitâ Anutu iniñ oretta äñnak-äñnak gäripi nitek mebäri mebäri yärepmit morekamän yäk.

³⁴ Ude yäñirän Jesutâ nadäwän siwoñi täñirän iwetkuk; Gäk Anutu täño kañiwat yewa dubini-ken itan yäj gabäñpäñ-nadätat yäk. Täñpäkaŋ kadäni uken ämatâ Jesu iwet yabäk ätukät täkta umuntäñpäñ peñkuñ.

Jesu ini Kristo unita yäwet yabäñkuk

Mat 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Kadäni kubä Jesutâ kudupi yot gänañ ämawebe yäñpäñ-yäwoñäreñk täñ itkaŋ ñode yäwet yabäñkuk; Imata Baga man yäwoñärewni ämatâ Kristota Devit täño nanaki kubä, komen ämagän yäj yäk täkaŋ?

³⁶ Anutu täño Munapiktâ nadäk-nadäk imänkaŋ Devittâ ñode yäñkuk;

Ekäni Anututâ Ekänina ñode iwetkuk;

Gäk dubina-ken äbâ mañiriri wäpka biñam gamiñkaŋ iwankaye yäpämpäj gämotka-kengän api yepmañpet yäk. Sam

110:1

³⁷ Eruk, u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yäj yäñkuko unita imata Kristo u Devit täño orani jopi kubä yäj yäk täkaŋ? Jesutâ man ude yäñirän ämawebe äbot päke u gäripi-inik nadäñkuñ.

³⁸ Täñpäñ äneñi ñode yäñpäñ-yäwoñäreñkuk; Baga man yäwoñärewni ämata ket nadäñpäñ kuñkatot! Äma uwä ämawebetâ nibäñpäñ biñam yäwut yäj nadäñpäñ tek säkgämän käronji täñkaŋ ämawebe inämi-kengän kuñat täkaŋ.

³⁹ Käbeyä yot gänañ äma ekäni täño bägup-ken mañit täkaŋ, intäjukun itta. Ba äñnak-äñnak tañi täktäk kadäni-ken bägup udewani-kengän intäjukun itnayäj nadäk täkaŋ.

⁴⁰ Äma udewanitâ webe kajattâ yot gänañ äronpäñ tuñumi yäyomägat täkaŋ. Ba ämawebetâ nibäwut yäñkaŋ yäñapik man käronji boham yäj yäpmañ kuk täkaŋ. Ude täk täkaŋ unita kämi kowata bäräpi ärowani api yäpneñ yäk.

*Webe kajat kubätä moneŋi kudup penjuk**Luk 21:1-4*

⁴¹ ✧ Kudupi yot gānaŋ aroŋkaŋ Jesu moneŋ pewani-ken kukŋi kāda itkaŋ yabāŋ yāwat irirān āmawebe ābā moneŋ pewā āpmok tāŋkuŋ. Tāŋkaŋ āma tuŋum ikek māyaptā ābāŋpāŋ moneŋ pāhap pewā āpmok tāŋkuŋ.

⁴² Tāŋirā webe kajat jopi jāwāri kubā unitā ābā moneŋ gāmāni tāpuri yarā pewān āpmonkumān.

⁴³ ✧ Ude tāŋirān Jesutā webe kajat u kaŋpāŋ iwarāntākiye yāŋ-pābā yepmaŋpāŋ yāwetkuk; Nāk bureni tāwetat yāk. Webe kajat jopi jāwāri ŋonitā moneŋ peyak uwā ātu pāhaptā pekaŋ ŋo yārepmitik yāk.

⁴⁴ Āmawebe pāke u moneŋ bureni pat yāmiŋirā uken nanik yarā-gānpāŋ pekaŋ yāk. Tāŋ, webe kajat ŋowā ude nāmo tāyak. Nāmo, tāpuri iŋirako uwā kudup penkaŋ jopi-inik itak yāk.

13*Kudupi yot api tāŋpā waner**Mat 24:1-28; Luk 21:5-24*

¹ Ude tāŋpāŋ Jesutā kudupi yot gānaŋ naniktā āpāmaŋ kuŋirān iwarāntāki kubätä iwetkuk; Ārowani, udu yabā! Mobā yot pāhap-pāhap udu sākgāmān tāŋpani yāk.

² ✧ Ude yāwānā Jesutā iwarāntākiye ŋode yāwetkuk; Ket nadākot. Yot pāhap u yabāŋgārip tākaŋ upāŋkaŋ mādenā api tokāt māneŋ. Mobā uterak terak itkaŋ uwā api erāŋ māneŋ.

³ Eruk kuŋtāŋgān Jesu iwarāntākiye-kāt pom kubā wāpi Olip uterak aroŋpāŋ itpāŋ kudupi yot ban udu irirān kaŋpāŋ Pita, Jems, Jon, Andrutā inigān Jesu ŋode iwet yabāŋkuŋ;

⁴ Yāno ukeŋo jidegān api ahāwek? Ba man yāno bureni ahāwayāŋ tāŋirān kudān jidewani ahāŋirān api kāne?

⁵ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Āmatā jop yāŋ-tākŋatneŋta ket nadāŋkaŋ kuŋat tākot yāk.

⁶ Āma māyaptā ābāŋkaŋ nāk wāpna terak ŋode api yāneŋ; Nāk Anutu tāŋo iwoyāwani ubayāŋ yāŋ api yāneŋ. Ude yāŋirā āmawebe māyaptā nadāŋ yāmiŋpāŋ api yāwarān tāneŋ.

⁷ Kadāni uken āmik māmā ba āmik tāŋo manbiŋam nadāŋkaŋ Wāra! Kadāni tāretak yāŋ nadāŋkaŋ nāmo kikŋutneŋ. Kudān ude ahākta yāwani upāŋkaŋ kadāni bārāŋeŋ-inik nāmo api tārewek yāk.

⁸ ✧ Kome taŋi tāpuri kowat āmiwān api tāneŋ. Tāŋpāŋ kadāni uken nakta jop irit imaka api ahāwek. Ba kenāŋ komeni komeni api kwaiwek. Kudān u uwā bārāpi bureni ahānayāŋ tāŋo unitāŋo wārani. Bureni u kāmi api ahāwek yāk.

⁹ ✧ Unita in nadāŋ tāpāneŋpāŋ kuŋat tākot. Āmatā manken tepmaŋit, kābeyā yotken kadātā tadāpmāŋit api tāneŋ yāk. Ba ugān nāmo. In nāka yāŋpāŋ tāmagut pāŋku kome tāŋo kaŋjiwat āma ba intājukun āma inamiken api tepmaneŋ. Tāŋirā kadāni uken intā nākŋo man u yāŋahāŋpāŋ yāwetneŋta yāwani.

¹⁰ Tāŋpākaŋ kadāni tārek-tārek nāmo ahāŋirān intājukunā nākŋo Manbiŋam Tāga yāŋahāŋirā āmawebe komeni komeni kaŋ nadāwut.

¹¹ ✧ Tāŋpāŋ tāmagut pāŋku manken tepmanayāŋ tāŋirā uken man jide yāwetnayāŋ yāŋpāŋ nadāwātāk nāmo tāneŋ. Nāmo, kadāni uken man ahāŋ tamiŋirā nadāŋpāŋ ugānpāŋ yāwetneŋ. Man u yānayāŋ tāŋo u injinken man nāmo. Uwā Munapiktā bāneŋjin-ken penjirān api yāŋahāneŋ yāk.

¹² ✧ Tāŋpāŋ kadāni uken āmatā ŋode api tāneŋ; Tuānitā monāni iwan kerik-ken penjirān kumāŋ-kumāŋ api utneŋ. Ba naniyetā nanakiye udegān api tāneŋ. Ba āperiye nanaktā miŋiye naniye iwan tāŋ yāmiŋpāŋ manken yepmaŋirā kumāŋ-kumāŋ api dāpneŋ.

¹³ ✧ Tāŋpākaŋ nāka yāŋpāŋ āmawebe māyaptā iwan api tāŋ tamineŋ. Upāŋkaŋ āma kubätä gwāk pimiŋpāŋ nākŋo man nāmo penjipāŋ yāpmāŋ kuŋarayāŋ tāko uwā tārek-tārek kadāni-ken nākŋata biŋam api yāpet yāk.

¹⁴ ✧ Man ŋo daniŋpāŋ ket ŋode nadāwā tārewut; Kāmiwā, imaka tarāki waki kubā penawāhut ikektā nāmo itnaŋiken irirān api kāneŋ. Kaŋpāŋā āmawebe Judia komeken nanik u bārāneŋ akumaŋ kome ŋo penpeŋ banken kaŋ kut.

¹⁵ ✧ Āma kubätä yot yāman irayāŋ tāko uwā tuŋumi yāpmākta yot gānaŋ nāmo ārowek. Nāmo, jop kaŋ metāŋpeŋ kwān.

¹⁶ Ba āma kubā ketem epānken irayāŋ tāko uwā āneŋi āyāŋutpeŋ pāŋku mānit siot ba āmetpat tek nāmo yāpek. Nāmo, jop kaŋ metāŋpeŋ kwān.

¹⁷ ✧ Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironji paki nikek u bārāpi-inik api nadāneŋ!

✧ 12:41: 2Kn 12:9 ✧ 12:43: 2Ko 8:12 ✧ 13:2: Luk 19:44 ✧ 13:8: Ais 19:2, 2Sto 15:6 ✧ 13:9: Mat 10:17-20

✧ 13:11: Luk 12:11-12 ✧ 13:12: Mat 10:21 ✧ 13:13: Mat 10:22; Jon 15:21 ✧ 13:14: Dan 9:27, 11:31; Dan 12:11

✧ 13:15: Luk 17:31 ✧ 13:17: Luk 23:29

18 Unita in Ekäniken yänjapinjirä ämetpej kukkuk kadäni u mänit kadäni-ken ahäwektawä!

19 * Bureni, imaka ahäwayänj täyak uwä umuri pähap! Anututä pengän kunum kenta kome pewän ahänjukumän-ken umunitä päbä apiño u bämopi-ken imaka umuri pähap udewani kubä nämo ahänjuk. Ba udewanitä äneji nämo api ahäwek.

20 Ekänitä kadäni u keräpigän nämo däpmänj täknejkuk yäwänäku äma kubätä nämoinik itek. Upänkañ Ekänitä ämawebe inita binjam iwoyänjukuko unita butewaki nadänpänj kadäni keräpigän api däpmänj täknejek.

21 Kadäni ukenä ämatä Kristo udu ahätak! Ba ɲo ahätak! yänj täwerirä unita nadänjirä bureni nämo tänppek.

22 * Imata, kadäni uken äma mäyaptä jop manman yänj-täkñatpänj Näk Kristo ba profet kubä yänj api yäneñ. Äma udewanitä kudän kudupi mebäri mebäri api täneñ. Ämawebe Anututä inita yäpmänj daniwani unitäño bänepi peñ awähutna yänkañ käderi paränä epän pähap ude api täneñ.

23 Täñkañ imaka udewani nämo ahänjirän intäjukun täwetat unita nadänj täpäneñpänj kuñat täkot!

Äma Bureni-inik äneji api äbek

Mat 24:29-35; Luk 21:25-33

24-25 * Imaka umuri umuri u ahänpänj paorirän mädeni-ken ɲode api ahäwek;

Edap täño peñyänjektä nämo ijinjirän, emak udegän api bipmänj urek.

Tänjirän, guk api täreñ mäneñ.

Ude ahänjirän imaka kehäromi nikek kunum gänañ it täkañ u wareñ api täñ moreneñ. *Ais 13:10, 34:4*

26 Eruk, kadäni uken Äma Bureni-inik uwä gubam terak, kehäromi pähap ba epmäget kudän ikek äbänjirän ämawebe api käneñ.

27 * Kadäni ugän aɲeroniye peñ yäwet-pewän päñku ämawebe inita iwoyäwani kome kukñi kukñi, umude ba unude uken nanik api yämagutneñ.

28 Jesutä ude yänpänj äneji ɲode yänjuk; Man wärani kubä wama päya terak utpänj täwera nadäwä tumbut. Wamatä dätakä pirirän kanpänj edap kadäni keräp täyak yänj nadäk täkañ.

29 Unita udegän in imaka imaka api ahäneñ yänj täwetat unitä ahänjirä yabänpänj tärek-tärek kadäni keräp täyak yänj api nadäneñ.

30 Näk bureni täwetat. Ämawebe apiño itkañ unitä kodak irirä imaka yäyat u api ahänj moreneñ.

31 Täñpäkañ kunum kenta kome u bok api paotdeño upänkañ mena jinom u nämoinik api paorek.

Kepma ba kadäni nämo nadäkamänj

Mat 24:36-44

32 Imaka täwetat ɲo äma kubätä kadäni uken, kepma ba bipani uken api ahäwek yänj nämoinik nadätak. Kunum gänañ aɲero imaka nämo nadäkañ yäk. Ba Anutu täño Nanaki u imaka, nämo nadätak. Nanitä ini-tägän nadätak.

33 Kadäni nämo nadäkañ unita bänepjinta watäni itpänj kuñat täkot. In imaka u kadäni udeken api ahäwek yänj nämo nadäkañ unita.

34 * Kadäni uwä man wärani kubä ɲode bumik; Äma kubä kome kubäken kwa yänkañä watä ämaniye imaka tuñumi watäni itneñta epän man yäwerek. Ude yäwetpänj yot yäma täño watä äma iwerek; Watä säkgämän kañ it yäk.

35 * Unita inä udegän, watäni säkgämän itpeñ kuñatneñ. In yot täño mähemitä äneñi äbäkäbäk kadäni uwä nämo nadäkañ. Bipäda ba bipani bämop ba yänje-yänjeta ba tamimanj-inik kadäni uken ba uken api äbek yänj nämo nadäkañ.

36 Bäränjek-inik äbänpänj däpmon parirä tabäwekta.

37 Unita in ba ämawebe kudup ɲode täwetat; Dapun ijinpänj kodakgän itkot, däpmon nämo pätnenj yäk.

14

Juda ämatä Jesu utta man topuñ

Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

1 * Täñpäkañ kepma yarä keräp täñjirän Juda täño orekirit pähap kadäni kubä wäpi Pasova ba Käräga yiskät nämo awähurani äñnak-äñnak kadäni täñjuk. Täñjirän bämop äma intäjukun täñpani-kät Baga man yäwoñärewani äma ätutä Jesu käbop injtpänj utna yänkañ kädetta wäyäkñeñkuñ.

* 13:19: Dan 12:1; Jol 2:2; Rev 7:14 * 13:22: Lo 13:1-3; Rev 13:13 * 13:24-25: Rev 8:12 * 13:27: Mat 13:41

* 13:34: Mat 25:14 * 13:35: Luk 12:38 * 14:1: Mak 11:18

² Njode nadänkuñ; Ämawebe bumta itkan ñonitá nadáwá tága námo táñpápáñ peñawák táneñ yáñpáñ unita orekirit kadáni uken tánetawá yáñ nadänkuñ.

Webe kubátá Jesuta iron táñ imin'kuk

Mat 26:6-13; Jon 12:1-8

³ * Táñpákañ Jesu Betani yotpárare-ken itkuk. Itkan Saimon, gisik parám ikek yáñ iwerani unitá yotken áronpáñ ketem bok nañkumán. Ketem nañ irirán webe kubátá ume kábáñi sákámán u gwáki tañi peñpáñ yápanipáñ yápmáñ ábuk. Yápmáñ ábáñpáñ Jesu gwáki-ken piñ ibatkuk.

⁴ Ude táñjirán áma átu itkuño unitá kañpáñ kokwawak nadáñpáñ yáñpáñ-nadák ñode táñkuñ; E! Ima mebarita imaka gwáki páhap peñpáñ yápani ñowá jop ureñ táñpán kukañ?

⁵ Ámatá ume u suwañpáñ siliwa moneñ tañi gamákañ áma jáwárita yáminañi. Ude yáñpáñ webe u bumta kañ-yáñkuñ.

⁶ Kañ-yáñ irirá Jesutá ñode yáwetkuk; Kakátáwut! yák. Imata bárápi imikañ? U iron inipárik kubá táñ namitak yák.

⁷ * Áma jáwári inkát wari wari irirá iron táñ yámina yáñpáñ kañ táñ yámut! Upáñkañ nák inkát pen námo api itne.

⁸ * Webe ño iron táñ namayáñ nadáñpáñ ini táñ naminañi ude táyak. Nák ánenayáñ tákan unita awáñken kukta gupna ume kábáñi gáripí níkek ño árut namitak yák.

⁹ Ná k bureni táwetat. Manna bíjam Tága komeni komeni yáñaháñ yápmáñ kunayáñ táño udegán webe ñonitá táñ namitak unitáño manbíjam bok api yáñaháñ yápmáñ kuney. Ude táñjirá ámawebetá webe ñonita námo api guñ táneñ yák.

Jesu iwarántákiye-kát Pasova ketem nañkuñ

Mat 26:14-30; Luk 22:3-20; Jon 13:21-30

¹⁰ Táñpákañ iwarántákiye 12 u bámpopi-ken nanik kubá wápi Judas Kariot unitá Jesu iwan kerí terak kañ pewa yáñ nadáñkañ bámpop áma intájukun táñpanitá itkuñ-ken u páñku yáwetkuk.

¹¹ Ude táñjirán báneñ tága nadáñpáñ moneñ api gamine yáñ iwetkuñ. Judastá u nadáñpáñ páñku iwan kerí terak kañ pewa yáñkañ Jesu iwarántáñ yápmáñ kuñatkuk.

¹² * Táñpákañ kárága yískát námo awáhurani táño áñnak-áñnak kadáni yáput peñkuñ. Kadáni ukengán Juda ámawebe Anututá ábekiye oraniye bían táñkentáñ yámin'kuko u nadákta nádamíñi-nani kubákubátá sipsip nanaki ini-íni dápmák táñkuñonik. Eruk kadáni ugán Jesu iwarántákiyetá iwet yabáñkuñ; Yot deken páñku Pasova táño imaka imaka u táñtuñum táne?

¹³ Yáwáwá Jesutá áma yará man ñode yáwetpáñ peñ yáwet-pewán kuñkumán; Yotpárare bámpopi-ken kuñjirán áma kubá ume kábót ikek ukát ábá peronpáñá u kañ iwarun!

¹⁴ Iwat yápmáñ kumañ áma unitá yot árowayáñ tákken u áronpáñ yot máhemi ñode kañ iwerun; Yáwonjárewani áma ñode yáyak; Bágup náwarántáknaye-kát Pasova ketem áñnak-áñnakta de? yáñkañ iwerun.

¹⁵ Ude iweránkañ yot gánañ bágup tañi punin unu ketem áñnak-áñnak táñpani tuñum ikek táwonjárewánkañ Pasova ketem táñtuñum tákon.

¹⁶ Eruk Jesutá ude yáweráná yará uwá yotpárare-ken áronpáñ Jesutá yáñkuko udegán kañ-aháñpáñ Pasova ketem táñtuñum tañkumán.

¹⁷ Eruk kome bipmáñjirán Jesu iwarántákiye 12 ukát tuñum tañkumán-ken u kuñkuñ.

¹⁸ * Kumañ yot gánañ áro ketem nañ itkan Jesutá yáwetkuk; Ná k bureni táwetat. In ketem penta nákamáñ ño kubátá ná k iwan kerí terak nepmanpayáñ yák.

¹⁹ Ude yáñjirán nadáñpáñ butewaki nadáñpáñ ini-íni iwet yabáñkuñ; Ekáni, náka yáyan?

²⁰ Ude yáñtáko Jesutá yáwetkuk; In náwarántáknaye 12 inken nanik kubá. Áma nákkát kárága gápe kubágán nákamák ñonitá api táñpek.

²¹ Nadákañ? Áma Bureni-inik uwá kádet yáñ imani udegán api iwarek. Upáñkañ áma iwan kerí terak nepmanpayáñ táyak u kowata jídewani kubá api yápek? Uwá komi umuri kubá api yápek yák.

²² Eruk ketem nañ irirá Jesutá kárága kubá yápmáñkañ Anutu báneñ tága man iwetkañ tokát jukutpáñ iwarántákiyetá ñode yáwetpáñ yámin'táñ kuñkuk; Ño yápmáñpáñ nañput. Ñowá náknjo tohatna yák.

²³ Ude yáñpáñ wain ume yápmáñkañ Anutu báneñ tága man iwetpáñ yámán kudup nañkuñ.

²⁴ * Yámán nañjirá yáwetkuk; Ñowá náknjo nágátna. Anututá ámawebe-kát topmák-topmák táyak u táñkehárom takta nágátna piwayáñ táyat. Ámawebe máyapta yáñpáñ piwayáñ táyat.

²⁵ Ná k bureni táwetat. Wain ume áneñi námo nañkañ it yápmáñ kuñtángán Anutu táño kanjwat yewa gánañ áronkañ wain ume mebari kubá api náñpet.

26 Ude yäweränkaŋ kap kubä tenpän yot u penpen kumaŋ Olip Pom terak äronkuŋ.

Pitätä wäpna käbop api pewek yänj yänjuk

Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38

27 ✧ Äronit äronit Jesutä yäwetkuk; In kuduhtagäntä nabänj umuntaŋ api kuŋtänpä kuneŋ. Ude täjirä Anutu täŋo man kudän täwani ŋode pätak u bureni ahäwayänj;

Näk sipsip täŋo watä äma urira sipsip api kuŋtänpä kuneŋ.

Sek 13:7

28 ✧ Upänkaŋ kumbani-ken nanik äneŋi akuŋpäŋ Galili komeken näkä jukun päŋku api itkirewet.

29 Yäwänä Pitätä iwetkuk; Ätutä Gäka mäde käwep api ut gamineŋ upänkaŋ näk ude nämo api tänpet yäk.

30 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni Gäwera; Apiŋo bipani purup gera kadäni yarä nämo yäjirän Gäkä kadäni yaräkubä ude wäpna käbop pewayänj.

31 ✧ Ude yäwänä Pitätä gwäk kwainpän man kehäromigän yänjuk; Nämo! Gäk gutpän näk bok nutta yäwäwä wäpka käbop nämo api pewet yäk. Ude yäwänkaŋ noriyetä udegän yänjuk.

Jesutä Getsemane päŋku nani-ken yänjapinjuk

Mat 26:36-46; Luk 22:39-46

32 ✧ Kuŋtängän Getsemane epän tobätken ahänpän Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; ŋode irirä näk päŋku yänjapik man yäwayänj yäk.

33 Ude yänkaŋ ätu yepmanpän irirä Pita Jems Jon ugänpän yämaguränkaŋ kuŋkuŋ. Kuŋtängän Jesu nadäwan umuri pähap tänpäpän yänjuk;

34 ✧ Bänepna-ken butewaki nadäwätäk pähap ahänj namitak unitä nurek yänj nadätat. Unitä in ŋogän kodak itkaŋ nabänj näwatkot yäk.

35 Ude yänpenj ätu nanak kuŋpänj bäräpi nadänpänj kome terak manpän äpmonpöpänj komi nadänjukko u nanatä nadänj namiŋirän paorän yänpänj ŋode yänjapinjuk;

36 ✧ O nan, Gäk imaka kubä tänpayänj nämo bäräp tak täyan. Unitä komi bäräpi nadäwayänj täyat u ketärenj namisi. Upänkaŋ näkŋo nadäk nämo, Gäkŋaken nadäktä kaŋ ahäwän.

37 Ude yänpänj äma yaräkubä unitä itkuŋ-ken äyänjutpen kuŋpänj yabäwan dämpmon pat itkuŋ. Dämpmon parirä yabänpänj Pita iwetkuk; Saimon! Gäk imata dämpmon pat itan? Gäk kadäni keräpi näkkät kodak täga nämo iren?

38 ✧ Täŋyabäk-ken kwitanenja ket nadänpänj yänjapik man yänj itkot. Bänepjintä näk näwatta pidäm täkaŋ upänkaŋ kehäromijin nämo yäk.

39 Ude yäwetkaŋj äneŋi kuŋpänj yänjapik man yänjukko udegän yänjuk.

40 Yänpän man ude yänj paotpänj äbänpänj yabänjuk; Dämpmonta yewäpänj pat irirä. Abä yabäwänä mäyäk taŋpän man kubä nämo iwetkuŋ.

41 Eruk Jesu äneŋi kuŋpänj täŋjukko udegän täŋkaŋ äbänpänj yäwetkuk; Ai! In dämpmon pen pat itkaŋ? Kadäni täretak! Äma Bureni-inik uwä momi äma kerä terak ärokärok kadäni keräp täyak ŋo.

42 Akwäpänj päŋku yabänj ahäna! Äma iwan kerä-ken nepmakta yäwani äbätak ŋo yäk.

Komi ämatä Jesu injitkuŋ

Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12

43 Jesu man ude yänjirän pengän iwaräntäkiye 12 u kubä wäpi Judas u ahänj yämiŋjuk. Komi äma, kadä boham ikek Judas-kät penta äbuŋ. Komi äma uwä bämpo äma, Baga man yäwonjärewani äma ba Juda täŋo ekäni ekäni ätu unitä yäwet-pewä äbuŋ.

44 Intäjukunä Judastä man kädet ŋode yäwetkuk; Näkä päŋku äma u geŋi dara nabänkaŋ upänj kaŋ injirut yäk.

45 Eruk Jesu ahänj iminpänj iwetkuk; Yäwonjärewani ämana! Ude yänpänj geŋi datkuk.

46 Eruk, ude tänpän kaŋpänj injitpänj kerigän topuŋ.

47 Ude täjirä iwaräntäki kubätä päipi pion gänaj äronkaŋ nanik wädäwan kwäpänj bämpo äma unitäŋo watä ämani kubä ura yäkŋat jukuni päinjuk.

48 Tänpänä Jesutä komi äma äbuŋo u yäwetkuk; Jide? Intä nabäwä näk kubo äma ämik tänpäni ude tänpapänj kadä boham ikek nutnayänj äbäkaŋ?

49 ✧ Näk kepmäni kepmäni kudupi yot gänaj äronkaŋ inkät ämawebe Anutu täŋo man täwetpänj täwonjärek täk täŋkut-ken ugän imata nämo nepmäŋitkuŋ? Upänkaŋ täga! Ude täŋ namiŋirä Anutu täŋo man terak näka man kudän pätak u bureni ahäwän.

50 Ude yänjirän iwaräntäkiye kudup kaŋ-umuntaŋ kuŋtänpä kuŋkuŋ.

51-52 Tänpäkaŋj äma gubaŋi kubä tek yabuko unitä Jesu iwetkuk. Iwarirän komi ämatä injintayänj täjirä tek yabuko u pitpänj penpen moränj metänpen kuŋjuk.

✧ 14:27: Mak 14:50 ✧ 14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 ✧ 14:31: Jon 11:16 ✧ 14:32: Jon 18:1 ✧ 14:34: Jon 12:27

✧ 14:36: Rom 8:15; Gal 4:6; Mak 10:38; Jon 6:38 ✧ 14:38: Luk 11:4 ✧ 14:49: Luk 19:47, 21:37; Jon 18:20

*Jesu manken tenkuj**Mat 26:57-68; Luk 22:54-71; Jon 18:13-24*

⁵³ Tänpäkañ Jesu imagut yäpmäj bämop äma intäjukun iranitä yotken kuñkuñ. Yot uken bämop äma, ba Juda täño ekäni ekäni ba Baga man yäwoñärewni äma u kudup kubä-kengän ugän itkuñ.

⁵⁴ Yäpmäj kuñirä Pita mädegän yäwatpäñ yot unitäño yewa gänañ äronkuk. Äronpäñä komi äma ukät bok itpäñ kädäp äñärin itkuñ.

⁵⁵ Tänpäkañ Baga man yäwoñärewni ämakät Juda täño äma ekäni ekäni u kuduptagän itpäñ Jesu kumäj-kumäj utna yänkañ Jesu jop ikñatta jop manman ätuta wäyäkñenkuñ. Upänkañ Jesuken imaka goret kubä nämo kañpäñ nadänkuñ.

⁵⁶ Tänpäkañ äma mäyaptä Jesu imaka wakiwaki ude täk täñkukonik yäj jop manman ude yänkuñ. Jop manman mäyap ude yänkuñopäñ man mebäri inigän inigän yänkuño unita man uterakgän nämo ahänkuk.

⁵⁷⁻⁵⁸ ✧ Yäntäko äma ätutä akuñpäñ jopman ñode yänkuñ; Nin Jesu u man ñode yänjirän nadänkumäj; Näk kudupi yot äma keritä täñpani ño wärämütpäñ kepma yaräkubätagän äneji udewanigän äma keritä nämo täñpani kubä api täñpet yäk.

⁵⁹ Man yänkuño u ini-ini yänjirä mebäri kubägän nämo täñkuk.

⁶⁰ Tänpäkañ bämop äma intäjukun täñpani unitä akuñpäñä Jesu iwet yabänkuk; Man kowata nämo yäwerayäj? Äma päke ño gäka man yäkañ ño nadäwi jide täyak?

⁶¹ ✧ Yänjirän Jesutä man kubä nämo yänkuk. Man nämo yänkañ kum irirän intäjukun ämatä äneji iwet yabäkän täñkuk; Äma Anututä ämawebeniye täñkentäktä iwoyöwani Kristo uwä gäk? Anutu iniñoret takamäj unitäño nanaki gäk?

⁶² Yäwänä yänkuk; Yäyan ubayäj. Näk bureni täwetat. Äma Bureni-iniktä Anutu ärowani täño kerä bure käda ittängän kunum gänañ gubam terak äbänjirän api kañ-yäputneñ yäk.

⁶³ Ude yänjirän eruk, intäjukun äma u nadäwän wawäpäñ iniken tek weñ-gäjähutpäñ yänkuk; Mangämän imata wari yäne?

⁶⁴ ✧ Anutu yänjiräk man iwetäk unita in jide nadäkañ? Yäwänä kuduptagän ñode yänkuñ; U kumäkta biñam täyak yäk.

⁶⁵ Ude yäwäwä äma ätutä iwit ut ibatkuñ, ätutäwä dapuri täñpipinpäñ kerä mugwäjinpäñ utkañ iwetkuñ; Gäk profet unita äma gutak unitäño wäpi niwet! yäk. Ude täñjirä komi ämatä injipäñ kerä pipiyänpäñ injami dapun-ken utkuñ.

*Pitatä Jesu wäpi käbop penkuj**Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27*

⁶⁶ Tänpäkañ Pita yäman umu irirän bämop äma intäjukunta irani unitäño watä webe kubä äbänpäñ kañkuñ;

⁶⁷ Pita kädäp äñärin irirän. Kañpäñ ket täñpäñ kañ-yäpmäj äronkañ-äpäk täñpäñ iwetkuk; Jesu Nasaret komeken nanik ukät kuñarani kubä gäk yäk.

⁶⁸ Yäwänä yänkuk; Gäk man jide yäyan? Yänjiri guñ täyat yäk. Ude yänpäñ yäma-ken äpmonkuk.

⁶⁹ Äpmonjirän watä webe unitä kañpäñ äma itkuño u yäwetkuk; Äma ño Jesu täño äbotken nanik yäk.

⁷⁰ Yäwänä äneji äwo yänkuk. Eruk ätu itpäñä ämawebe itkuño unitä iwetkuñ; Nadäkamäj! Gäk äbot uken nanik. Gäk Galili äma! yäk.

⁷¹ Iweräwä Pitatä yäwetkuk; Anutu wäpi terak bureni-inik täwetat! Äma wäpi yäkañ u nämoinik kak täyat! Näk jopman yäwawä Anututä kowata namän yäk.

⁷² ✧ Ude yänjirän uterakgän puruptä gera yänjirän kadäni yarä täñkuk. Täñpänkañ Pitatä nadäwän tumbäpäñ Jesutä man ñode iwetkuko u nadänkuk; Puruptä gera yarä nämo yänjirän näka äwo kadäni yaräkubä ude api yäwen. Ude nadänkañ nadäwän ägekoräpäñ konäm bumta kotkuk.

15*Jesu Pailat kerä-ken penkuj**Mat 27:1-2,11-26; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38*

¹ ✧ Täñpäñ tamiman bipaniinik bämop ämakät Parisi äma ba äma ekäni ekäni u kuduptagän käbeyä täñpäñ Jesu utta tawañ penkuñ. Ude täñkañ eruk, Jesu kerä pädat täñpäñ yäpmäj päñku Pailat kerä terak tenkuñ.

² Tenjirä Pailattä Jesu iwet yabänkuk; Gäk Juda täño äma ärowani ba? Yäwänä yänkuk; Yäyan uba yäk.

³ Tånkañ bämop äma intäjukun tånpani Jesuta yånppån-kañiwat man mäyap yånkuñ.

⁴ Ude yånirä Pailattä Jesu äneji iwetkuk; Äma päke ñonitã gäka man mäyap yånirä imata kowata nämo yäyan?

⁵ * Ude iweränä Jesu kowata nämo yånkuñ. Kowata nämo yånkañ man kum irirän Pailattä nadäwätäk tañi tånkuñ.

⁶ Tånppäkañ Pasova Orekirit Kadäni udeken Pailattä kädet ñode tåk tånkukonik; Juda ämawebetä komi yotken irani kubäta nadånppån Pailat iwerirä nadån yäminppån äma u yäniñ kireñpewän kuk tånkuñonik.

⁷ Kadäni ugän äma kubä wäpi Barabas u noriye ätukät komi yotken itkuñ. Äma uwä Rom gapmanta kokwawak nadånppån ämik pewä ahäwäppån äma kubä kumäj-kumäj utkuño unita gapmantä komi yotken yepmankuñ.

⁸ Tånppäkañ Juda ämawebetä Pasova Orekirit Kadäni ätuken tåk tånkuko udegän tånppän yån nadånppån päbä Pailattä yäma-ken käbeyä tånppån itkuñ.

⁹ Irirä Pailattä yäwet yabånkuñ; Juda äma intäño intäjukun äma ño pitpån tewa kwän?

¹⁰ (Man ude yäwetkuko uwä Pailattä ñode nadånppån yäwetkuk; Juda äma ekäni ekänitã Jesuta kokwawak nadånkuño unita Jesu näkken pewä äbuk yån nadånkuñ.)

¹¹ * Tånppäkañ Pailattä Jesu tewa kwän yån yånkuko upånkañ bämop äma unitäwä ämawebe päke u pen yäwet-yäwet tånkäko yånkuñ; Barabaspån tewi äbån nimän!

¹² Ude yånirä Pailattä äneji yäwet yabånkuñ; Yäkañ unita Juda tånjo Intäjukun Äma yån iwet tåkañ ñowä jide tån imet?

¹³ Yäwänä äma päke unitä gera pähap ñode yånkuñ; Päya kwakäp terak kañ kumbän!

¹⁴ Yäwäwä yäwetkuk; Waki kubä jide tånkukta? Ude yäweränkañ ehutpån gera kehäromigän yånppån iwetkuñ; Päya kwakäp terak kañ kumbän!

¹⁵ Ude yäwäkañ ämawebe bänepi yäpmån äpäkta Pailattä Barabas jop tewän äpamañ kuñirän Jesu kadätä päripmånppån päya kwakäp terak utpewä kumäkta komi ämata yämän yäpmån kuñkuñ.

Jesu yånärok man iwetkuñ

Mat 27:27-31; Jon 19:2-3

¹⁶ Yäniñ kirewänppån Pailat tånjo komi ämatä Jesu yot gänañ nanik yäpmån äpamañ pånku yot mäde käda komi äma tånjo yewa gänañ äronppån noriye ätuta gera yånppewä äbuñ.

¹⁷ Yånppewä äbakañ tek gwagäri intäjukun ämatä tåk tåkañ udewani tån iminppånä intäjukun tånjo gwäpäta gupmom yenpån kedon tånppån gwäki-ken ähät iminkuñ.

¹⁸ Ude tånppån sära man iwetpån yånkuñ; Juda tånjo intäjukun äma, ganiñ oretkamån! yäk.

¹⁹ Tånppån pärip-päriptä gwäki-ken urit iwit uwan ibarit tåk tånkuñ. Tånppån gukut imäpmok tån iminppån jop inin oretkamån yånkañ tånkuñ.

²⁰ Tånjirek-irek ude tån imin paotppånä intäjukun äma tånjo tek yånppmån iminppån tek iniken upån äneji tån iminkuñ. Ude tån iminppån, eruk päya kwakäp terak utnayån imagut yäpmån kuñkuñ.

Jesu päya kwakäp terak utkuñ

Mat 27:32-34; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

²¹ * Eruk, yånjkjat yäpmån kuñppånä äma kubä wäpi Saimon u epäniken naniktä äbätängän äbä peronkuñ. Uwä Sairini komeken nanik, Aleksada kenta Rufus unitäño nani. Äbä peronppånä pen iwet-pewä Jesu tånjo päya kwakäp buramiwänkañ penta kuñkuñ.

²² Kuñtängän kome kubä wäpi Golgota, u ninin man terak gwäki kokäp, u ahånkuñ.

²³ Ahånppånä eruk Jesuta wain umekät päya umumi kubä ukät awähutpån Jesu gupi kwitawän yånppån iminkuñ. Imäwä bitnånkuñ.

²⁴ * Tånjirä komi ämatä teki yånppmån iminppån päya kwakäp terak utkuñ. Päya kwakäp terak utpånä Jesu tånjo teki yäpmäkta komi ämatä närepmirek gärepmirek tånkuñ.

²⁵ Tånppån 9'kirok tånjirän utkuñ.

²⁶ Tånppäkañ Jesu gwäki-ken punin käda man kudän ñode kudän tånkuñ;

Ñowä JESU, JUDA Ämawebe TÄño

INTÄjukun Äma.

²⁷ Tånppäkañ kubo äma yarä, kubä kukñi kubä kukñi yepmanppån bok däpuñ. [

²⁸ * Ude tånjirä Anutu tånjo man ñode kudän täwanitã bureni ahånkuñ; Kawä äma waki tånpani tånkuñ.]

²⁹⁻³⁰ * Tånppäkañ ämawebe kuñkañ äbäk tånkuño unitä yånärok man iwetpån ketsiwon tånppån yånkuñ; A! Gäk ñonitã kudupi yot wärämuppån kepma yaräkubäta äneji api tänpet yån yånkuno udegän gupka tånkentånppån päya kwakäp terak naniktä äpiwä!

³¹ Ude yānjirā bāmop āma ba Baga man yāwoṅārewani āma unitā udegān tāṅ-ireṅpāṅ nāwetgāwet tāṅpāṅ yāṅkuṅ; Āma ṅowā āma ātu tāga tāṅkentāṅ yāmik tāṅkukopāṅ ini gupi tāṅkentāṅ tāṅpān wakaṅ yāk.

³² ṅowā Anutu tāṅo iwoyāwani Kristo, Isrel tāṅo Intājukun Āma itak u tāṅpāwā pāya kwakāp terak naniktā āpānjirān kaṅkaṅ nadākinik tāṅ iminawā! yāṅ yāṅkuṅ. Tāṅpākaṅ āma yarā dāpmāṅpāṅ kukṅi kukṅi yepmaṅkuṅo unitā udegān yāṅārok iwetkumān.

Jesu kumbuk

Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30

³³ ✧ Tāṅpāṅ kome kepma bāmopi-inik uken kome dapuri kumbuk. Kumānjirān kome kudup bipmāṅ utpāṅ patpāṅ it yāpmāṅ kuṅjirān 3'kirok tāṅkuk.

³⁴ ✧ Tāṅpāṅ 3'kirok ude tāṅjirān Jesutā iniken man terak gera taṅi ṅode yāṅkuk; Elai, Elai, lema sabaktani? U ninin man terak Anutuna, Anutuna imata nepmaṅtan?

³⁵ Ude yānjirān āma kaṅ itkuṅo unitā nadāṅpāṅ yāṅkuṅ; Nadāwut! Elaijata gera yāyak yāk.

³⁶ ✧ Yānjirān nadāṅpāṅ āma kubātā bārāṅeṅ pāṅku imaka kubā bima yabut bumik yāpmāṅpāṅ wain ume jāgāmi gānaṅ yāputpāṅ jikon terak pādāt tāṅpāṅ Jesuta imiṅpāṅ noriye yāwetkuk; Pewut! Jop itpāṅi gera. Elaijātā bureni pābā ketārewayāṅ kāwep yāk.

³⁷ Ude tāṅjirā Jesu āneṅi gera taṅi yāṅpāṅ kumbuk.

³⁸ Kumānjirān kudupi yot gānaṅ tek taṅi bagata pewā wādāwani u punin ununitā komen umu ini wewān tāreṅkuṅ.

³⁹ Tāṅpāṅ Jesutā kumānjirān komi āma tāṅo watā āma unitā dubini-ken itkaṅ kawān inide kubā tāṅpāpāṅ yāṅkuk; Bureni-inik, āma ṅowā Anutu tāṅo Nanaki!

⁴⁰ ✧ Tāṅpākaṅ webe ātu ban itkaṅ Jesu kumānjirān kaṅkuṅ. Ukāt nanik ātu tāṅo wāpi ṅode; Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria, Jems gubaṅi kenta Joses tāṅo miṅi u, ba Salome ukāt penta itkuṅ.

⁴¹ Webe u kuduṅtagān Galili komeken naniktā Jesu iwarān tāṅpāṅ watā epān tāṅ imiṅ yāpmāṅ ābāk tāṅkuṅonik. Tāṅkaṅ ugān nāmo, webe ātu Jesu-kāt Jerusalem yotpārare-ken penta āroṅkuṅo u imaka, ābā itpāṅ kaṅkuṅ.

Jesu āneṅkuṅ

Mat 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Sabat kerāp taṅjirān eruk bipāda Juda tāṅo āma ekāni kubā wāpi Josep u ābuk. U komeki Arimatea. Uwā Anututā intājukun itkaṅ yabāṅ yāwat piāni kwawak ahānjirān kakta itsāmāṅtāṅ kuṅat tāṅkukonik. Eruk, āma unitā Pailat-ken umunkāt nāmo, bātakigān kuṅpāṅ Jesu tāṅo gupi awaṅ gānaṅ āneka iwet yabāṅkuk.

⁴⁴ Tāṅjirān Pailattā yāṅkuk; Wa! Imata bārāṅeṅ kumāṅtak yāṅ nadāṅpāṅ komi āma tāṅo intājukun āma yāṅpewān ābānā iwet yabāṅkuk; Jesu bureni kumak?

⁴⁵ Āma unitā bureni kumak yāṅ yāwānā Joseptā Jesu gupi āneka nadāṅ imiṅkuk.

⁴⁶ Nadāṅ imiṅjirān Joseptā pāṅku tek paki suwaṅpāṅ, Jesu tāṅo gupi pāya kwakāp terak nanik ketāreṅ pāpā tek yāpuko unitā uwāk tāṅkuk. Ude tāṅpāṅ mobā awaṅ kodaki kubā āma kumbani pekta biṅam āneṅpani u gānaṅ peṅkuk. Peṅpāṅjā mobā kubā pimiṅ iwet-pewān pāṅku mobā awaṅ meni uwā yāput pipiṅkuk.

⁴⁷ Āneṅjirān Maria Makdala komeken nanik ukāt wahupi Maria Joses tāṅo miṅi, yarā u kaṅkumān.

16

Jesutā āneṅi akuṅkuko unitāṅo manbiṅam

Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10

¹ Tāṅpākaṅ Juda tāṅo Sabat tāreṅjirān Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria Jems tāṅo miṅi ba webe kubā wāpi Salome unitā Jesu tāṅo gupi ārut imikta gakaṅi mebāri mebāri kābāṅi tāgatāga u suwaṅpāṅ tuṅum tāṅkaṅ itkuṅ.

² Eruk Sande tamimaṅ kome ket nāmo yāṅeṅjirān tuṅum ukeṅo yāpmāṅ Jesu tāṅo gupi peṅkuṅ-ken uken kuṅkuṅ.

³⁻⁴ Kuṅit kuṅit yāṅpāṅ-nadāk ṅode tāṅtāṅ kuṅkuṅ; Mobā, awaṅ meni tāṅpipiwani u netātā yāpmāṅ kewēṅ nimayāṅ? Ude yāṅpāṅ dapun tāṅpāṅ kaṅkuṅ; Mobā pāhap uwā yāpmāṅ kewēṅkuṅo mobā awaṅ meni tumānjirān.

⁵ Eruk ude kaṅkaṅ āroṅpāṅ kaṅkuṅ; Āma gubaṅi kubā tek paki nikek awaṅ kāwuri bure kāda maṅit irirān. Kaṅpāṅ umuntaṅpāṅ bumta kwaiṅkuṅ.

⁶ Kwaiṅjirā yāwetkuk; Umuntāneṅo. In Jesu Nasaret nanik pāya kwakāp terak utkuṅo ukeṅo kānayāṅ ābākaṅ? U ṅo nāmo itak yāk. Akumaṅ kuk! Patpat bāgupigān ṅo kawut!

7 ✧ Unita in pänku Pita ba iwaräntäkiye ätu biñam ñode yäwerut; Jesu uwä Galili komeken intäjukun it kirewayän kuk. U pänku kawut, täwetkuko ude.

8 ✧ Ude yäweränkanj webe yaräkubä uwä umun pähap täñkanj awanjen naniktä metäñpenj kwainätänj kuñkuñ. Bumta umuntanjuño unita imaka kanjuño u ämawebe nämo yäwettänj kuñkuñ.

Jesu noriye wanoriye ahänj yämiñjuk
Mat 28:9-10; Jon 20:11-18

[

9 ✧ Jesu uwä Sande tamimanj kumbani-ken naniktä akumanj pänku Maria Makdala nanik, bian mäjo 7tä magärani Jesutä ini yawat kireñ imiñkuko u ahänj imiñkuk.

10-11 ✧ Ahänj imiñirän webe uwä pänku äma Jesu-kät kuñarani konäm butewaki täñ irirä yabänpänj Jesu u nämo kumbuk, kodak irirän kat yänj yäweränkanj nadäwä bureni nämo täñkuk.

12-13 ✧ Eruk kadäni kubä äma yarä yotpärare penpenj kädet miñin kuñirän Jesutä gupi inigän kubä äworenkanj ahänj yämiñjuk. Ahänj yämänkanj äma yarä unitä äyänutpenj pänku noriye ätu yäweränkanj udegän nadäwä bureni nämo täñkuk.

14 ✧ Eruk, u punin terak iwaräntäkiye 11 u yot kubäken ketem nanj irirä ahänj yämiñpänj ñode yäwetpänj yabänj yänjuk; Imata nadäkinikjin nämo itkanj? Ba imata notjiye ätu kodak irira nabänpänj biñam täwetkuño u nadäwä bureni nämo täkanj?

15 ✧ Ude yänpänj yäwetkuk; In komeni komeni kuñkanj ämawebe it yäpmänj kukanj udegän Manbiñam Täga u kanj yäwettänj kut.

16 ✧ Äma kubätä näk nadänj namikinik täñpänj näk wäpna terak ume ärurayänj täko uwä Anututa biñam api täñpek. Täñ, äma kubätä nadänj namikinik nämo täñpayänj täko uwä Anututä geñita biñam api tewek.

17 ✧ Ämawebe nadänj namikinik täñpänj kuñatnayänj täkanj unita kehäromi yämiñira näk wäpna terak kudän ñode api täneñ; Mäjo api yawat kireneñ, ba man kotäk kudupi kudupi terak api yäneñ.

18 ✧ ba gämok keritä api yepmäñitneñ, ba ume waki nanirä unitä nämo api däpek, ba äma käyäm ikek keritä gupi-ken injirirä api täganenj.

Jesu kunum gänañ äronjuk
Luk 24:50-53; Apos 1:9-11

19 ✧ Eruk Ekäni Jesutä man ude yäwet moreñpänj irirän Anututä imagut yäpmänj kunum gänañ äronjuk. Äronjukko uken Anutu kerä bure kada itkukotä itak.

20 ✧ Äronjirän iwaräntäkiye komeni komeni kuñ moreñpänj mani biñam yänpahänj yäpmänj kuñkuñ. Täñjirä Ekänitä bämopi-ken itpäñ epäni takta täñkentänj yämiñit mani biñam u täñkehärom takta kudän kudupi ämawebeniye-ken pewän ahänjukuñ.]

✧ 16:7: Mat 26:32; Mak 14:28 ✧ 16:9: Luk 8:2 ✧ 16:10-11: Mat 28:10 ✧ 16:14: 1Ko 15:5 ✧ 16:15: Apos 1:8
 ✧ 16:16: Apos 2:38 ✧ 16:17: Apos 2:4; Apos 8:7, 10:46 ✧ 16:18: Luk 10:19; Apos 28:3-6 ✧ 16:19: Apos 2:33-34
 ✧ 16:20: Apos 14:3; Hib 2:3-4

Luk Luktä guñ äbot ämawebeta yänpäñ Jesu täño manbiñam ño kudän täñkuk

Luk imata manbiñam ño kudän täñkuk?

1 * Eruk, äma ärowani Tiofilus, man ño gäwera nadä;

Äma mäyaptä imaka imaka Anututä nin bämopnin-ken pewän ahäñkuño unitäño manbiñam kudän täkta piäni tanji täñ yäpmäj äbuñ.

2 * Imaka bian ahäñirä ini dapuritä kanpäñ nadäñkuño u ba apiño ahäñ yäpmäj abäkañ ugänpäñ kudän täñkuñ. Äma uwä Anutu täño manbiñam yäñahäk-ahäk piä täñkañ manbiñam ñowä niniñkuñ.

3-4 Tänpäkañ näk imaka, kadäni käroni manbiñam ño yäpüt pektä päñku tärek-tärek u kuduhtagäntä ket nadäwa yänkañ yäñyabäk piä täñ yäpmäj abut. Unita äma ärowanina Tiofilus, gäkä manbiñam gäwerani u bureni-inik yän nadäkta imaka imaka ahäñkuño unitäño manbiñam siwonji kudän tänpäñ gäkken pewa ärekta nadäk peñkut. Eruk manbiñam uwä ñode;

Añero kubätä Sekaraia ahäñ imiñkuk

5 * Herottä Judia kome täño intäjukun äma itkuk-ken uken bämop äma kubä itkuk, u wäpi Sekaraia. Äma uwä bämop äma biani wäpi Abiya unitä äbotken nanik. Tänpäkañ webeni Elisabet imaka, bämop äma äbot kubäken nanik.

6 Täñkañ yanäpi yarä uwä Anutu inamiken siwonji kuñat täñkumänonik. Täñkañ Anutu täño baga man ba jukuman kuduhtagän iwat moreñpäñ waki kubä nämo täk täñkumänonik.

7 Upänkañ nanakiye nämo. Elisabet äruñ it yäpmäj äbänkä tägawani webe pähap täñkumän.

8 Tänpäkañ kadäni kubä, Sekaraia täño äbottä Anutu inamiken bämop äma piä täkta kadäni ahäñkuk.

9 * U bämop ämatä täk täñkuño ude piä yäpmäj daninpäñ Sekaraiatä kudupi enji gänañ Anutu inamiken gupe kábäñi nikek ijin imikta ahäñkuk.

10 Eruk, gupe kábäñi nikek ijik-ijik kadäni ahäñirän ämawebe mäyaptä äbänkañ kudupi enji yämän umu itkañ Anutu-ken yäñapik man yän itkun.

11 Yäñapik man yän irirä kudupi enji gänañ Sekaraia gupe kábäñi nikek ijin ittängän kanjuk; Ekäni täño añero kubätä gupe kábäñi nikek ijiwani täño käwuri bure kada ahäñpäñ irirän.

12 Kankañ kikuñtupäñ bumta umuntanjuk.

13 Ude tänpänä Añero unitä iwetkuk; Sekaraia, gäk umuntäweno. Anutu gäkño yäñapik man nadäñ gamitak yäk. Unita webeka Elisabet uwä nanak ämani kubä api bäyawek. Bäyawänkañ wäpi Jon yän, kan iwet.

14 Tänpäñ nanak unitä bänep täga nadäñpäñ oretoret api täñpen. Ba unitä ahäñirän ämawebe mäyaptä bänep täga nadäñpäñ oretoret udegän api täneñ yäk.

15 * Imata, nanaka unitä täganpäñ Ekäni inamiken wäpi biñam ikek api irek. Täñkañ wain ume ba täñguñguñ ume ätu nämoinik api nak täñpek. Täñkañ ahäwayäj täyak-ken unitä it yäpmäj ärowayäj täkken Kudupi Munapiktä uwäktäj imiñirän api irek.

16 Tänpäkañ unitä Isrel ämawebe Anutu mäde ut imiñkuño u mäyap bänepi yäpmäj sukurenpäñ yepmanpäñ Anutu Ekänini-ken äneñi api kuneñ.

17 * Bureni, kuñat-kuñari ba kehäromini Profet Elaijatä täpñep kuñatkuko udegän api täk täñpek. Ekänita intäjukun kuñkañ nädanani täño kokwawak yäpän-siwon tawäpäñ yepmanjit, ba äma man bitnäk täk täkañ unitäño bänepi yäpmäj sukurenpäñ yepmanpäñ äma siwonji täño kädet kuroñgän api iwat täneñ. Ude tänpayäj täko uwä Ekänita watä piä täñ imikta ämawebe äbot ket utpäñ yepmak täñtän api kwek yäk.

18 * Eruk, añerotä man ude iweränä, Sekaraiatä kowata ñode iwetkuk; Man yäyan u jide tänpäñ bureni yän nadäwet? Näk tägawani-inik ño, ba webena imaka, webe pähap ño!

19 * Ude yäwänä añerotä iwetkuk; Näk wäpna Gabriel, Anutu inamiken it täyat unita jopman nämo gäweret yäk. Nämo, manbiñam täga ño gäwetta Anututä ini nanñ kireñpewän äbatat.

20 * Gäk nadätan? Näkño man nämo nadäñ namitan unita meka bäräp tawäpäñ man kum api iren. Ude täñkañ it yäpmäj kuñiri manbiñam gäwetat ñonitä ahäwänkañ man äneñi api yäwen. Manbiñam yäyat ñowä kadäni yän imani-ken uken bureni api ahäwek yäk.

21 Tänpäkañ ämawebe Sekaraia yänkañ yäman umu irä wawäwä nadäwätäk tänpäñ yänkuñ; Kudupi enji gänañ uken imatäken kubätä ahäñirän Sekaraia kadäni käroni ñowä itak?

²² Ude yäjirä yäman äpänpäj ämawebe man kubä nämoinik yawetkuk. Meni bäräp tawäpäj man kum itkuko unita keritägän wärani tänyärenjuk. Tänpänä ämawebetä nadänjuk; Imaka kudupi kubä kudupi eni gänañ kañkañ käwep äpatak yäk.

²³ Eruk mäden, Sekaraia täño piä u tänpän tärewäkañ komeni-ken kuñjuk.

²⁴ Päjku irirän Elisabet nanak kok itkuk. Nanak kok itkañ eni gänañgän it yäpmäj kuñjirän komepak 5 ude tärenjuk.

²⁵ * Tänpäkañ Elisabet nanak kok itat yäj nadänpäj yäjjuk; Ekänitä iron u täñ namitak! Apiño Ekänitä orañ naminjirän näkño mäyäkna ämawebe inamiken paotak yäk.

Añerotä Maria ahäj iminjuk

²⁶ Elisabetä nanak kok ikek it yäpmäj kuñtängän komepak 6 tärenjirän, eruk kadäni uken Anututä añero Gebriel u peñ iwet-pewän yäpmäj yotpärare kubä Galili komeken wäpi Nasaret uken kuñjuk.

²⁷ * Webe gubañ kubä äma kubä wäpi Josep unita yäjkañ iwoyäjkuño webe uken kuñjuk. Josep uwä Devittä äbotken nanik. Täñkañ webe gubañ iwoyäj iminjkuño u wäpiwä Maria.

²⁸ Eruk, Gebrieltä webe uken kuñpäj iwetkuk; Kepma yäk. Gäk nadätan? Ekäni Anutu gäkkät itpäñ iron täñ gamitak.

²⁹ Ude iweränä Mariatä man u nadänkañ kikuñpäj yäjjuk; Yäke! Man kubä ño jidewani-päj nadätat?

³⁰ Yäwänä añerotä iwetkuk; Maria, gäk umuntäweno! Anututä ini nadäj gamitak.

³¹ * Nadätan? Gäk nanak kok itpäñ nanak ämani kubä api bäyawen yäk. Bäyapäj wäpiwä Jesu yäj api iweren.

³² U äma ekäni kubä ude irirän ñode api iwetneñ; U Anutu Ärowani Bureni unitäño Nanaki yäj api iwetneñ. Tänpäkañ Anututä intäjukun ämata api tewek, orani Devittä itkuko ude.

³³ * Unitä Jekop täño äbotken nanik ämawebeta intäjukun äma ude tärek-täreki nämö api irek yäk. Tänpäkañ yabäj yawat piä tänpayäj täko uwä paot-paori nämö api täñpek.

³⁴ Eruk, Mariatä u nadänpäjä añero ñode iwetkuk; Man yäyan u jide ude api ahäwek? Näk äpna nämö ño!

³⁵ * Mariatä ude yäwänä añero unitä iwetkuk; Kudupi Munapiktä gäkä terak äronjirän Anutu Ärowani Bureni-inik unitäño kehärominitä gäk kumän api uwäk täwek yäk. Unita nanak kudupi bäyawayäj täno uwä Anutu täño Nanaki yäj api iwetneñ.

³⁶ Unita ket nadä! Notkapak Elisabet webe pähap täñkuko upänkañ apiño koki itak yäk. Bian aruñ yäj iwerani upänkañ apiño nanak kok itpäñ it yäpmäj äbänjirän komepak 6 täretak.

³⁷ * Nadätan? Anututä imaka kubä tänpayäj nadänpäj uwä bureni-inik täñpek.

³⁸ Añerotä man ude iweränä Mariatä yäjjuk; Eruk, bureni! Näk Ekäni täño piä watä webegän. Unita imaka kubä täñ namayäj nadänpäjä, yäyan ude kañ täñ namän. Mariatä añero man ude iweränkañ tenpeñ kuñjuk.

Mariatä Elisabet käwayäj kuñjuk

³⁹ Kuñjirän Maria akumañ bäränjen kumañ Judia kome pom itkuñ-ken yotpärare kubä uken kuñjuk.

⁴⁰ Kumañ päñku uken ahänkañ Sekaraiatä eni gänañ äronpäjä Elisabet iniñ oretkuk.

⁴¹ * Ude täñjirän nanak Elisabet koki gänañ itkuko unitä kikuñpäj waren täñjuk. Ude tänpänkañ Elisabet uwä Kudupi Munapiktä uwäk tänpäj itkuk.

⁴² * Täñjirän Elisabet oretoret man terak ñode yäjjuk; Maria! Anututä gäka iron täñ gamiko uwä webe ätu täño yärepmitak yäk. Ba nanak gäk kokka gänañ itak u imaka udegän, Anututä iron tañi täñ imani.

⁴³ Näk jidewani unita Ekänina täño miri gäk nabäwa yäjkañ äbätan?

⁴⁴ Nadätan? Gäkä naniñ oreriri nanak kokna-ken itak ño täga nadänpäj uterakgän kikuñpäj waren täk!

⁴⁵ * Gäk Ekäni täño biñam man gäwetkuko unitä bureni api ahäwek yäj nadäkinik täñkuno unita Ekäni täño oretoret terak itan yäk. Elisabetä ude yäjjuk.

Mariatä Ekäni wäpi iniñ oretkuk

⁴⁶ * Tänpäj Mariatä yäjjuk;

Bänepnatä Ekäni wäpi yäpmäj akutat!

⁴⁷ Täñjira mäjonatäwä Anutu wakiken nanik nämagurani ämana u iniñ oretak.

⁴⁸ * Näk piä watä webeni jopi upänkañ iron täñ naminjuk. Apiño ba kämi-kämi ämawebe kuduptä ñode api näwetneñ; Anututä iron tañi täñ gamani.

* 1:25: Stt 30:23 * 1:27: Mat 1:16,18; Luk 2:5 * 1:31: Ais 7:14; Mat 1:21-23 * 1:33: Dan 7:14; Mai 4:7 * 1:35: Mat 1:20 * 1:37: Stt 18:14 * 1:41: Luk 1:15 * 1:42: Lo 28:4 * 1:45: Luk 1:20 * 1:46: 1Sml 2:1-10 * 1:48: Luk 1:25, 11:27

49 Anutu Kehäromitä imaka tañi kubä täñ namiñkuko unita ude api näwetneñ. Unita wäpi biñam kudupi-inik itak yäj yäwa!

50 * Näk nadätat, Anutu täño bänep iron pähap uwä äma mani buramiñpäñ gämoni-kengän kuñat täkañ unita biñam.

Ba unitäño nanakiye täño nanakiye tawañ uteraktä pen udegän api kwek.

51 * Keritä piä kehäromi udegän täk täyak. Äma bänepitä inita nadäwä ärowani täñpani u yawat kireñpewän uken-uken kuñtäñpä kuk täkañ.

52 * Unitä intäjukun äma kehäromi täño wäpi biñam ärowani u yäpmäñ päpä peñpäñ äma jopi äpani täño wäpi biñam yäpmäñ akuk täyak.

53 * Täñkañ äma jäwärita imaka tägatäga daiñ yämiñkañ äma tuñum mäyap ikek uwä yawat kireñpewän ketäñ kuk täkañ.

54 * Täñpäkañ piä ämaniye Isrel nanik u täñkentäñ yämiñ yäpmäñ äbuk. Täñkuko udegän butewaki pen nadäñ yämik täyak.

55 * Ba oraniyeta ude api täñ yämet yäj yäwetkuko udegän Abrahamkät unitäño äboriye mäden ahäj yäpmäñ äbuño unita butewaki tärek-täreki nämo nadäñ yämik täyak.

56 Mariatä kap ude teñkañ Elisabet-kät it yäpmäñ kuñirän komepak yaräkubä ude täreñkuñ. Tärewäkañ Maria äneñi komeni-ken kuñkuk.

Jon ume ärut yämani täño manbiñam

57 Eruk ittängän Elisabet nanak ämani bäyañkuk.

58 Bäyäjirän mähemiyä ba noriye wanoriye ini u nanik unitä Ekänitä iron täñ imiñkuko biñam u nadäñpäñä oretoret pähap täñ imiñkuñ.

59 * Eruk kepma 8 ude täñjirän äma ekäni ekäni ätu nanak u gupi moräk madäñkañ nani wäp Sekaraia udegän iwetna yäñkañ äbuñ.

60 * Äbä nani wäpi yäjirä miñjitä yäñkuk; U nämo yäk. Wäpi Jon yäj iwetnayän.

61 Miñjitä ude yäwänä äma päke unitä iwetkuñ; Gäkä äbotken nanik wäp udewani kubä nämo itak yäk.

62 Ude yäñkañ nanitä nanaki wäpi jide yäj iwerayän yäj nadäñkañ ketwära-wära täñireñkuñ.

63 Täñpäwä Sekaraiatä kudän täñpani täño tuñumta yäwet yabäñkuk. Eruk, u yäpmäñpäñä äma päke itkuño u inamiken ñode kudän täñkuk; Ño wäpiwä Jon. Ude kudän täñjirän kañkañ nadäwätäk täñkuñ. 64 Eruk, uterakgän Sekaraia meni bäräp tawäpäñ man kum itkuko ukenowä meni äneñi pidäm tañkuk. Ude täñkañä man yäñpäñ Anutu wäpi bumta iniñ oretkuk.

65 Ude täñjirän noriye wanoriye ini u nanik u kañkañ umuntañkuñ. Umuntañkañ kudän mebäri mebäri ahäjirän kañkuño unitäño manbiñam Judia kome täpuri täpuri kudup u pewä kuñat moreñkuk.

66 Kuñat moreñjirän ämawebe manbiñam u nadäñkuño u kudup bänepi-ken nadäwätäk täñpäñ yäñkuñ; Kämi-kämi nanak uwä kädet kuroñ jide ude api iwarek? Ekäni täño kehäromi ukät itkamän yäj nadäñpäñ unita man udewä yäñkuñ.

Sekaraia oretoret täñpäñ kap teñkuk

67 Täñpäkañ Jon täño nani Sekaraia uwä Kudupi Munapiktä uwäk tawänkañ Anutu täño manbiñam yäñahäñpäñ ñode yäñkuk;

68 * Isrel ämawebe täño Ekäni Anututä nin ño nadäñ nimiñpäñ wakiken nanik nimagutak. Unita wäpi yäpmäñ akuna!

69 * Iniken piä watä ämani Devit, unitä äbotken nanik äma kehäromi kubä nin nimagutta pewän ahätäk.

70 Bian-inik profet jukuman yäwerän yäñahäk täñkuño udegän ahätäk.

71 * Anututä ñode yäñkehärom tañkuk; Näk ämawebenaye iwan keriken nanikpäñ api yäyomägaret yäk.

Äma nadäwäwak täñ yämik täkañ u keriken nanikpäñ api yäyomägaret yäj yäñkuk.

72 * Unita ini-tägän äbekniye oraniyeta butewaki nadäñ yämiñpäñ täñkentäñ yämiñkuk.

Ba topmäk-topmäk kubägän bian pewän ahäjnkuko uterak nadäñ iwatpäñ bureni ahätäk ño.

73-74 * Bian oranin pähap Abraham yäñkehäromtak man iwetkuko ude apiño ninta täyak.

* 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sml 22:28 * 1:52: Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6 * 1:53: 1Sml 2:5; Sam 34:10; Sam 107:9 * 1:54: Ais 41:8; Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Stt 17:7, 18:18; Stt 22:17 * 1:59: Stt 17:12; Wkp 12:3; Luk 2:21 * 1:60: Luk 1:13 * 1:68: Sam 41:13; Sam 72:18; Sam 106:48; Luk 7:16 * 1:69: Sam 18:2 * 1:71: Sam 106:10 * 1:72: Stt 17:7; Wkp 26:42; Sam 105:8-9; Sam 106:45 * 1:73-74: Stt 22:16-17; Mai 7:20

Ba nintä umunkät umunkät nämö kuŋatpäj iniken piä u täneta yäjppäj iwan keriken nanik api tämaguret yäj yäjŋkuko u täyak ŋo.

75 * Unita yäjŋkuko udegän, kadäni kadäni säkgämän kuŋatpäjä iniken piä ugänpäj injipäj tänpäj injamiken kädet siwonjigän api kuŋatne.

76 * Täŋ, nanakna, gäkä jukun kuŋkaŋ Ekäni täŋo kädet api täwireno unita gäka Anutu Ärowani Bureni-inik unitäŋo profet yäj api gäwetneŋ.

77 * Ekäni uwä ämawebeniye täŋo waki-wakini ärut tänpän kwäpäj inita biŋam yämagurayäj täko unita yäjppäj-yäwoŋäreŋ täntäj kuŋiri api nadäneŋ.

78 * Bureni! Anutunin, ironi pähap pätak unita ŋode api täŋpek; Kunum gänaŋ täŋo penyäjek u api inij kireŋpewän äpäj nimek.

79 * Penyäjek uwä ämawebe bipmäŋ urani-ken itkaŋ kumäkta umuntaŋ itkaŋ unita api penyäjneŋ yämek.

Penyäjek unitä nintäŋo kädet kuroŋnin nipmäŋit niwarirän bänep kwini kädet iwatpäj kuŋatneta yäwani.

Jon täŋo nani Sekaraiatä man ude yäwän täreŋkuk.

80 * Täŋpäkaŋ nanak uwä bänep nadäk-nadäk ba gupi bok tägaŋkuk. Täŋkaŋ kome jopi-ken it yäpmäj kuŋtängän Isrel ämawebe injamiken kwawak ahänpäj Anutu täŋo man yäŋahänpäj yäwet täŋkukonik.

2

Jesu nanaktä ahäŋkuko unitäŋo manbiŋam

Mat 18:1-25

¹ Kadäni ukengän äma kubä wäpi Sisa Ogastastä Rom täŋo intäjukun äma itkuk. Unitä ämawebe komeni komeni Rom gapmantä yabäj yäwarani unita jukuman ŋode pewän yäpmäj kuŋatkuk; Ämawebe päke u wäpi kuduŋtagän gapman täŋo wäp kudän tawaŋ terak api peŋ moreneŋ yäk.

² (Piä udewani bian kubä nämö täŋkuŋ. Äma ekäni kubä wäpi Kwirinus u Siria komeken kaŋiwat piä täŋirän yäput peŋkuŋ.)

³ Eruk, ude nadänpäj ämawebe kuduŋtagän wäpi kudän täkta kome ini ahäwani-kengän kuŋ moreŋkuŋ.

⁴ Kuŋirä Josep uwä Galili kome Nasaret yotpärare-ken u itkukopäj peŋpeŋ Judia kome Betlehem yotpärare uken kuŋkuk. Uwä orani Devittä yotpärare-ken kuŋkuk.

⁵ * U kwayänpäjä webeni biŋam yäj imani Maria u nanak kok ikek wäpi kudän bok täkta imaguränkaŋ kuŋkumän.

⁶ Kumaŋ päŋku kome uken ahänpäj ittängän nanak bäyawayäj keräp taŋkuk.

⁷ * Täŋpäkaŋ enji äma ban naniktä pätnenja täŋpani u tokŋeŋ moreŋkuŋo unita bäguŋta wäyäkŋeŋpäj bulimakautä enjiken päro itkumän. Päro u itkaŋ nanaki tuäni bäyänkuŋ. Bäyänkaŋ tektä uwäk tänpäj bulimakautä ketem näŋpani gäpe gänaŋ pewän patkuk.

Ajerotä sipsip watä äma ahäj yämiŋkuŋ

⁸ Täŋpäkaŋ bipani ugän yotpärare u gägäni-ken äma ätu sipsipta watäni itkuŋonik.

⁹ Irirä Ekäni täŋo aŋero kubätä ahäj yämiŋkuk. Ahäj yämiŋirän Ekäni täŋo penyäjek ägonitä peŋ-yäŋeŋirän bumta umuntaŋkuŋ. ¹⁰ Umuntaŋirä ajerotä yäwetkuk; E, in umuntäneŋo! Näk manbiŋam täga kubä yäpmäj abätat yäk. Manbiŋam tägagämän täwerayäj täyat ŋonitäŋo bureni uwä äma kuduŋtagän täŋkentäj yämikta biŋam! Täŋkentäj yämiŋirän oretoret pähap api täneŋ yäk.

¹¹ Apiŋo edap ŋogän ämawebe paot-paotta biŋam täŋpani wädäj tädotpäj yepmakta yäwani u Devit täŋo yotpärare-ken ahätak. Uwä Anututä iwoyäwani Ekäni Kristo!

¹² Unita ket täwera nadäwut; In nanak paki tekpäj uwäk täwani bulimakau täŋo gäpe gänaŋ parirän kaŋpäjä yäjirän nadäŋkumäŋo ukeŋo u yäj kaŋ nadäwut yäk.

¹³ Yäwänkaŋä uterakgän kunum gänaŋ nanik aŋero äbot tawaŋ karoŋ ahänpäj noripak-kät ŋode yäjppäj Anutu inij oretkuŋ;

¹⁴ * Kunum gänaŋ unu Anutu inij oretna!

Kome terak ämawebe Anututä ini yabängärip täk täyak-ken bätaki pewän ahätak.

Sipsip watä ämatä Jesu nanak ahäj imiŋkuŋ

¹⁵ Anjerotä man ude yäj paotpäñ peñpeñ kunum gānañ äronjirä sipsip watä äma ukeñonitā näwetgäwet täñpäñ yäjkuñ; Eruk kuna! yäk. Betlehem päñku imaka kubä ahäjirän Ekānitā niwerako u kāna!

¹⁶ ✧ Ude yäñpäñ bārāneñ päñku Maria Josep yabāñ ahājñpäñ nanak paki gāpe gānañ patkuko u imaka, kañkuñ.

¹⁷ Kañpäñ nanak unitāño manbiñam anjerotä yāwerän nadāñkuño u yāwetkuñ.

¹⁸ Yāwerirä ämawebe itkuño u nadāñpäñ jākjak yambuñ.

¹⁹ ✧ Täñ, Mariatāwä man u nadāñpäñ iyap täñpäñ yāpmāñ kuñatku.

²⁰ Täñpäkañ sipsip watä ämatä imaka kañpäñ nadäk täñkuño unita Anutu inij orettāñ āneñi piāni-ken kuñkuñ. Man anjerotä yāwetkuko udegān kañkuño unita.

Simeontä Jesu kañku

²¹ ✧ Eruk, nanak paki u kepma 8 uken gupi moräk madāñpäñ wāpi Jesu yāj iwetkuñ. Wāpi Jesu uwä, Maria nanak kok nāmo irirän anjero kubätä ahāj imiñpäñ wāpi iwetkuko u.

²² ✧ Täñpäkañ Mosestā bian kädet webe nanak bāyañpäñ ini ba nanak paki u Anutu injamiken kurāki itta бага man terak kudān täñku. Eruk, kädet u iwatpäñ Maria kenta Joseptä Jesu nanak Anututa biñam imikta yāñkñat yāpmāñ Jerusalem äronkumān.

²³ ✧ Ude täñkumāno uwä Ekāni täño бага man ñode kudān tāwani u iwatpäñ täñkumān; Nanakjiye intājukun nanik u Anututa biñam kañ inij kirewut yāj kudān tāwani.

²⁴ ✧ Ba Ekāni täño бага man kubä pen ñode nadāñkumān; In Anutu injamiken kurāki itta barak wāpi kānarām yarāpāñ yāpmāñpäñ Anututa iñij imut yäk. Ba kānarām nāmo irānā barak wāpi yāgu udewani yarāpāñ iñij imut. Eruk, бага man unita nadāñpäñ Jerusalem itkan udegān täñkumān.

²⁵ ✧ Eruk kadāni uken äma kubä wāpi Simeon Jerusalem yotpārare-ken itku. Uwä äma siwoñi, Anutu kadāni kadāni inij orerani. Äma unitā Anututä Isrel ämawebeta täñkentāñ yāmik-yāmik kadānita itsāmāñpäñ kuñarani. Täñjirän Munapiktä bānepi-ken itpäñ man ñode iwetku;

²⁶ Gäk nāmo kumājiri Ekāni Kristo Anututä bian iwoyāñkuko u ahājirän api kāwen yāj iwetku.

²⁷⁻²⁸ Täñpäñ Munapiktä iwet-pewān kudupi eñi gānañ äronkuk. Äro irirän Maria kenta Joseptä Juda täño бага man iwatpäñ Jesu nanak yāpmāñ äbumān. Täñjirän Simeontä nanak u kañpäñ bāyañ imiñpäñ Anutu ñode yājñpäñ inij oretku;

²⁹ Ekāni pähap! Man näwetkuno ude bureni pewi ahāj namitak unita piä ämaka näk ño nabä kätāwipāñ oretoret terak kwa.

³⁰ ✧ Apiño dapunatä gākken nanik ämawebe wakiken nanik yāmagutta yāwani u kāyat.

³¹ Äma uwä ämawebe komeni komeni kakta pewi ahatak.

³² ✧ Unitā ämawebe guñ äbotken nanik unita penyāneñ yāmiñirän gākño kädet siwoñi api kañpäñ nadāneñ.

Ba uterak Juda ämawebekayetä wāp biñam api yāpneñ.

³³ Simeontä nanak ahājñkuko unita man ude yājirän miñi nanitā nadāwätäk täñkumān.

³⁴ ✧ Ude täñjirän Simeontä Anutu täño wāpi terak man täga yāwetkan Maria ñode iwetku; Gäk nadāneñ? Nanak ño terak Juda ämawebeta äbot yarä yāpmāñ danikta iwoyāwani yäk. Ätutä paot-paotta biñam, ätutāwä irit kehāromita biñam yäk. Nanak ñowä Anutu täño бага ude api irek. Ämawebe mäyaptä kañjirä āpani täñjirän mäde api ut imineñ.

³⁵ Äma mäde ut iminayāñ täño unitāño nadäk-nadäk waki u kwawak api pewä ahāneñ. Täñkan komi imiñirä gākñawä bānepkatä jägāmi-inik api nadāwen, mujuktä gupka awāhurirän nadāweno ude yäk.

Webe pähap kubätä Jesu kañku

³⁶ Eruk, Fanuel täño āperi, Asetä äbotken nanik kubä wāpi Ana. Ana u äma yāpmāñpäñ āpikāt ittāñ kuñtāngān obañ 7 täreñjirän āpi kumbuk.

³⁷ ✧ Äpitä kumājirän webe kajat it yāpmāñ kuñjirän obañ 84 täreñjuk. Webe unitā kepma bipani kudupi yot-kengān itkan Anutu inij oretta nakta jop itpäñ yāñapik man yäk täñkukonik.

³⁸ ✧ Täñpäkañ Jesu nādamiñi nani kudupi eñi gānañ irirä Anatä päñku ahāj yāmiñpäñ Anutu bāneñ täga man iwetku. Ude täñpäñ Jesu nanak unita ämawebe mäyap Anututä Jerusalem ämawebe iwan kerik-ken nanik ketärektä itsāmāñ itkuño u manbiñam ñode yāñahājñpäñ yāwetku; Äma intä itsāmāñ itkan u ñobayāñ!

✧ 2:16: Luk 2:10-12 ✧ 2:19: Luk 2:51 ✧ 2:21: Luk 1:31,59 ✧ 2:22: Wkp 12:1-8 ✧ 2:23: Kis 13:2,12,15 ✧ 2:24: Wkp 12:8 ✧ 2:25: Ais 40:1, 49:13 ✧ 2:30: Ais 52:10; Luk 3:6; Tai 2:11 ✧ 2:32: Ais 42:6, 49:6; Ais 52:10 ✧ 2:34: Ais 8:14; Mat 21:42, 1Ko 1:23, 1Pi 2:8 ✧ 2:37: 1Ti 5:5 ✧ 2:38: Ais 52:9

³⁹ ✱ Simeon kenta Anatä man ude yäwän täreñirän Jesu miñi nani u бага man patkuko iwarän täreñirän äyäjutpeñ Jesu nanak imagut yäpmäj Galili kome iniken yotpärare Nasaret u kuñkumän.

⁴⁰ ✱ Päjku u irirä Anututä nanak uwä orañ imiñirän gupi tägañpäñ säkgämän itkuk. Itkañ nadäk-nadäk tägagämän, Anutu-ken nanik injitpäñ kuñatkuk.

Jesu ätu tägañpäñä kudupi yotken kuñkuk

⁴¹ ✱ Täñpäkañ Jesu miñi nani Pasova orekirit täkta Jerusalem yotpärare-ken kuk täñkumänonik.

⁴² Eruk Jesu obañ 12 ude täñirän miñi nanitä Jesu imaguränkañ täk täñkumäno udegän täkta Jerusalem penta kuñkuñ.

⁴³ ✱ Päjku Pasova täñpä täreñirän Jesu Jerusalem pen irirän miñi nani Jesu noriye-kät käwep kukañ yäj nadäñkañ äneñi äyäjutpeñ komeni-ken kuñkumän.

⁴⁴ Jesu-kät penta kukamäj yäj nadäñkañ kepma kubä kuñarän bipuk. Kome bipmäñirän miñi nanitä Jesuta noriye päke u gänañ wäyäkñentäj kuñatkumän.

⁴⁵ Wäyäkñewän wawäpäñ äneñi äyäjutpeñ Jerusalem kuñkumän.

⁴⁶ Jerusalem kuñkañ wäyäkñentäj kuñarän kepma yaräkubä täreñirän kudupi eñi gänañ äronpäñ kuñkumän. Jesu Baga man yäwoñärewani äma u bämopi-ken itkañ man yäjirä nadäñit, yäwet yabäk täñit täñ itkukonik.

⁴⁷ Täñpäñ äma ekäni ekäni kudupi eñi gänañ itkuño u Jesutä yäwet yabäk täñkuko u ba kowata man yäwetkuko u kañpäñ nadäkañ kikuñutpäñ nadäwätäk täñkuñ.

⁴⁸ Täñpäkañ Jesu ude täñ irirän miñi nanitä kañ-ahäñpäñ udegän kikuñutkumän. Täñpäñ miñitä iwetkuk; Nanakna, imata nämo niwatpäñ bäräpi nimitan? Nankakät nek gäka nadäwätäk tañi täñpäñ wäyäkñek piä täñ yäpmäj äbäkämäk ño yäk.

⁴⁹ ✱ Yäjirän kowata ñode iwetkuk; Näka imata wäyäkñekamän? Näk Nana täño piä täkta yäwani yäj nämo nadäkamän?

⁵⁰ Ude yäwerirän miñi nani Jesutä man yäwetkuko u mebäri nämo nadäwän täreñkuñ.

⁵¹ ✱ Eruk, ude täñpäñ Jesu akumañ miñi nani-kät penta Nasaret kuñkuñ. Päjku Nasaret komeken itkañ miñi nani täño man kudup buramik täñkuk. Upäñkañ imaka Jesutä Jerusalem itkañ yäjkuñ ba täñkuko unita miñitä nadäñpäñ iyap tañpäñ yäpmäj kuñatkuk.

⁵² ✱ Täñpäkañ Jesu nadäk-nadäki bok gupi bok tañi tägañkuk. Tägañirän Anutu ba ämawebe imaka, kañjirä äma tägagämän täñkuk.

3

Jontä Jesu täño kädet täwitkuk

Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28

¹ Täñpäñ kadäni uken Rom nanik täño intäjukun äma wäpi Taiberius-Sisa u Rom ba kome ätu täño ämawebe yabäj yäwat piä täñ yäpmäj kuñirän obañ 15 ude täreñkuk. Kadäni ukengän Sisa täño piä ämaniye Isrel kome täño kome täpuri ñode yabäj yäwat täñkuñ; Pontius-Pailattä Judia kome kañiwat täñkuk. Herottä Galili kome kañiwat täñkuk. Herot täño monäni Filiptä Ituria kenta Trakonitis kome yabäj yäwat täñkuk. Lisinias täwä Abilene kome kañiwat täñkuk.

² ✱ Täñpäñ Anas kenta Kaifastä bämop äma intäjukun täñpani ude irirän kadäni uken Jon, Sekaraia täño nanaki u kome jopi-ken it täñkukonik. Uken ittäj kuñirän Anututä jukuman iwetkuk.

³ ✱ Iweränkañ Jontä kome Jodan ume gägäni gägäni ittäj kuñkuñ-ken u kuñatkañ man-biñañ ñode yäjähäñpäñ yäwettäj kuñkuk; Irit kuñat-kuñatjin wakiwaki unita mäde ut yämiñirä näk ume ärut tamiñira Anututä wakijin peñ tamayäj yäk.

⁴ Jontä ude täñirän man kudän ñode, profet Aisaiatä bian kudän täñkuko u bureni ahäñkuñ; Äma kubätä kome jopi-ken päñku itkañ gera ñode api yäj irek;

Ekänitä äbäkta kädet täwirut! Irit kuñat-kuñatjin kañ täñ-siwon tawut!

⁵ Kome äpmoñpani ba pom täpuri ba tañi äneñpäñ yäpä tägakot.

Kädet gwäjij ärowani ba kädet goreri u ket ut yäpmäj kukot!

⁶ Ude täñjirä Anututä waki kerik-ken nanik yämagut-yämagut piä täk täyak uwä ämawebe kudup
Ais 40:3-5

⁷ ✱ Täñpäkañ ämawebe mäyaptä ume ärut nimän yäñkañ Jonken äbuñ. Äbäñirä Jontä ñode yäwetkuk; Wa! In gämoktä äbotken nanik yäk. In bäneppin nämo sukurenkañ äbäkañ? In

✱ 2:39: Mat 2:23 ✱ 2:40: Luk 1:80, 2:52 ✱ 2:41: Kis 12:24-27; Kis 23:14-17; Lo 16:1-8 ✱ 2:43: Kis 12:18 ✱ 2:49: Jon 2:16 ✱ 2:51: Luk 2:19 ✱ 2:52: 1Sm 2:26; Snd 3:4; Luk 1:80 ✱ 3:2: Luk 1:80 ✱ 3:3: Apos 13:24, 19:4 ✱ 3:7: Mat 12:34, 23:33

Anututä intäŋo momita kokwawak nadäŋkaŋ tadäpayäŋ täko unita irepmittayäŋ äbäkaŋ ba?

⁸ ✧ Inä bänepin bureni-inik sukurenpäŋ äma bänepi sukurewani täŋo kudän kaŋ pewä ahäwut! Nin bänepin täga, oranin pähap Abrahamtä äbotken nanik unita Anututa biŋam itkamäŋ yäŋ bäräreŋ nämo nadäneŋ. Nämo, Anututä Abraham täŋo äboriye ätu ahäwut yäŋ nadänpäŋä mobä jopi ŋopäŋ täga täŋpewän ahäneŋ!

⁹ ✧ Upäŋkaŋ man ŋode nadäwut; Äma kubä päya mujipi pogopigän wädäwani madäka pinigon ket uritak. Unitä päya, mujipi pogopigän wädäk täkaŋ u kudup madänpäŋ ureŋ tänpän kädäpta biŋam api kuneŋ yäk.

¹⁰ Jontä ude yäwerän nadänpäŋä ämawebe itkuŋo unitä kowata ŋode iwet yabäŋkuŋ; Ude yäyan unita jide täne?

¹¹ Ude iwet yabäwä Jontä äneŋi ŋode yäwetkuk; Äma kubätä tek yarä nikek it imänä yäpmäŋ daniŋpäŋ kubäwä äma teki nämota imek. Ketem imaka udegän täŋpek yäk.

¹² ✧ Tänpäŋ takis moner yäpami äma ätutä Jontä ume ärut nimän yäŋkaŋ äbäŋpäŋ Jon iwetkuŋ; Yäwoŋärewani äma, nin jide täne?

¹³ Yäwäwä yäwetkuk; Ämawebe-ken takis moner pektä yäwani ude u irepmittäŋ nämo yäpneŋ yäk.

¹⁴ Ude yäwerirän komi äma ätutä udegän iwet yabäŋkuŋ; E ninä jide? Yäwäwä yäwetkuk; Ämawebe tänyäktäpna moner ätukät nimut yäŋkaŋ nämo täneŋ yäk. Ba ämawebe jopman yäŋ-yäktäpän manken nämo yepmaner. Ba piä täk täkaŋ unitäŋo gwäki täpuri tamik täkaŋ unita nadäwätäk nämo täneŋ. Bänep tägagän nadäk täneŋ.

¹⁵ Jontä man ude yäŋirän ämawebetä kikkutpäŋ bänepi kädäp jiwäpäŋ nadäwätäk tänpäŋ ŋode yäŋkuŋ; Bureni! Man yäŋirän nadäŋitna inide kubä täkaŋ yäk. Ŋowä Anutu täŋo iwoyäwani Kristo käwep?

¹⁶ ✧ Ude yäŋirä nadänpäŋ Jontä ŋode yäwetkuk; Ude nämo! Äma kubä wäpi biŋam ikek mäden näwatak. Unitäŋo kehärominitä näkŋo kehäromina irepmittak. Näk äpami-inik. U dubini-ken näk täga itnaŋi nämo. Näk ume-inikpäŋ ärut tamitat. Upäŋkaŋ äma mäden äbätäk unitäwä Anutu täŋo Munapik ba kädäp mebetpäŋ bok api ärut tamek yäk.

¹⁷ Äma ekäni uwä ämawebe yäpmäŋ danik piä täkta api äbek. Yäpmäŋ danik piä u man wärani ŋode bumik api täŋpek; Wit mujipi-kät gupi kubä-kengän itkaŋ u yäpmäŋ daniŋpäŋ mujipi bureni inita eni kubäken penkaŋä gupi kädäp kumäk-kumäki nämoken api ureŋ tänpän äpmoner.

¹⁸ Ude yäŋpäŋ ämawebetä bänepi sukurekta jukuman yäwerit Manbiŋam Täga u yäwet täŋkuk.

¹⁹ ✧ Jontä ämawebe jopita man ude yäwetkaŋ intäjukun äma Herot imaka, kaŋ-yäŋkuk. Imata, Herot uwä monäni täŋo webeni wäpi Herodias u yomägatpäŋ webenita yäpuko unita. Ba imaka wakiwaki mäyap täk täŋkuko unita yäŋpäŋ kaŋ-yäŋkuk.

²⁰ Jontä Herot kaŋ-yäŋkuko unita Herottä bänepi wawäpäŋ imaka wakiinik kubä ŋode täŋkuk; Jon u yäpmäŋpäŋ komi enjiken teŋkuk.

Jontä Jesu ume ärut imiŋkuk

Mat 3:13-17; Mak 1:9-11

²¹⁻²² ✧ Jontä ämawebe ume ärut yämir irirän Jesu imaka, äbänä Jontä Jesu udegän ärut imiŋkuk. Täŋirän Jesutä Nani-ken yäŋapin irirän kunum aŋeŋirän Anutu täŋo Munapiktä känaräm ude päpä Jesu gwäki terak maŋitkuk. Täŋirän Anutu kunum gänaŋ naniktä gera ŋode yäŋkuk; Gäk näkŋaken bänepna gämäni-inik yäk. Gäk gabäŋkaŋ gäripi pähap nadäk täyat. Man ude yäŋkuk.

Jesu täŋo oraniye wäpi tawaŋ

Mat 1:1-17

²³ ✧ Tänpäŋ Jesutä obaŋ 30 ude bumik täŋkaŋä yäŋpäŋ-yäwoŋäreŋ piäni yäput penpäŋ täŋkuk. Täŋirän ämawebetä Jesu uwä Josep täŋo nanaki yäŋ nadäk täŋkuŋonik. Täŋpakaŋ Josep uwä Heli täŋo nanaki.

²⁴ Heli uwä Matat-2 täŋo nanaki.

Matat-2 uwä Livai-2 täŋo nanaki.

Livai-2 uwä Melki-2 täŋo nanaki.

Melki-2 uwä Janai täŋo nanaki.

Janai uwä Josep-2 täŋo nanaki.

²⁵ Josep-2 uwä Matatias-2 täŋo nanaki.

✧ 3:8: Jon 8:33,39 ✧ 3:9: Mat 7:19 ✧ 3:12: Luk 7:29 ✧ 3:16: Apos 13:25 ✧ 3:19: Mat 14:3-4; Mak 6:17-18

✧ 3:21-22: Jon 1:32; Mat 17:5; Luk 9:35 ✧ 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Matatias-2 uwä Amos täño nanaki.
 Amos uwä Nahum täño nanaki.
 Nahum uwä Esli täño nanaki.
 Esli uwä Nagai täño nanaki.
²⁶ Nagai uwä Mat täño nanaki.
 Mat uwä Matatias-1 täño nanaki.
 Matatias-1 uwä Semen täño nanaki.
 Semen uwä Josek täño nanaki.
 Josek uwä Joda täño nanaki.
²⁷ ✧ Joda uwä Joanan täño nanaki.
 Joanan uwä Resa täño nanaki.
 Resa uwä Serubabel täño nanaki.
 Serubabel uwä Serati täño nanaki.
 Serati uwä Neri täño nanaki.
²⁸ Neri uwä Melki-1 täño nanaki.
 Melki-1 uwä Adi täño nanaki.
 Adi uwä Kosam täño nanaki.
 Kosam uwä Elmadam täño nanaki.
 Elmadam uwä Era täño nanaki.
²⁹ Era uwä Josua täño nanaki.
 Josua uwä Eliesa täño nanaki.
 Eliesa uwä Jorim täño nanaki.
 Jorim uwä Matat-1 täño nanaki.
 Matat-1 uwä Livai-1 täño nanaki.
³⁰ Livai-1 uwä Simeon täño nanaki.
 Simeon uwä Juda täño nanaki.
 Juda uwä Josep-1 täño nanaki.
 Josep-1 uwä Jonam täño nanaki.
 Jonam uwä Eliakim täño nanaki.
³¹ ✧ Eliakim uwä Melea täño nanaki.
 Melea uwä Mena täño nanaki.
 Mena uwä Matata täño nanaki.
 Matata uwä Natan täño nanaki.
 Natan uwä Devit täño nanaki.
³² ✧ Devit uwä Jesi täño nanaki.
 Jesi uwä Obet täño nanaki.
 Obet uwä Boas täño nanaki.
 Boas uwä Salmon täño nanaki.
 Salmon uwä Nason täño nanaki.
³³ ✧ Nason uwä Aminadap täño nanaki.
 Aminadap uwä Atmin täño nanaki.
 Atmin uwä Ani täño nanaki.
 Ani uwä Esron täño nanaki.
 Esron uwä Peres täño nanaki.
 Peres uwä Juda täño nanaki.
³⁴ Juda uwä Jekop täño nanaki.
 Jekop uwä Aisak täño nanaki.
 Aisak uwä Abraham täño nanaki.
 Abraham uwä Tera täño nanaki.
 Tera uwä Naho täño nanaki.
³⁵ Naho uwä Seruk täño nanaki.
 Seruk uwä Reu täño nanaki.
 Reu uwä Pelek täño nanaki.
 Pelek uwä Ebe täño nanaki.
 Ebe uwä Serari täño nanaki.
³⁶ ✧ Serari uwä Kainan täño nanaki.
 Kainan uwä Apaksat täño nanaki.
 Apaksat uwä Sem täño nanaki.
 Sem uwä Noa täño nanaki.

✧ 3:27: 1Sto 3:17,19; Esr 3:2 ✧ 3:31: 2Sml 5:14
Stt 11:10-26

✧ 3:32: 1Sml 16:1-13; Rut 4:17-22

✧ 3:33: Stt 29:35

✧ 3:36:

Noa uwä Lamek täŋo nanaki.
³⁷ Lamek uwä Metusela täŋo nanaki.
 Metusela uwä Enok täŋo nanaki.
 Enok uwä Jaret täŋo nanaki.
 Jaret uwä Mahalel täŋo nanaki.
 Mahalel uwä Kenan täŋo nanaki.
³⁸ * Kenan uwä Enos täŋo nanaki.
 Enos uwä Set täŋo nanaki.
 Set uwä Adam täŋo nanaki.
 Adam uwä Anutu täŋo nanaki.

4

Satantä Jesu yäŋ-ikŋatuk

Mak 1:12-13; Mat 4:1-11

¹ Jesu, Kudupi Munapiktä bänepi-ken tokŋeŋ parirän Jordan umeken naniktä äyänutpeŋ abuk. Äbänirän Munapik unitä yänŋikŋat yäpmäŋ päŋku kome jopi-ken teŋkuk.

² Uken tewänkaŋ Satantä täŋyabäk täŋ yäpmäŋ kuŋjirän kepma 40 täreŋkuk. Kadäni u bämopi-ken Jesu ketem kubä nämo naŋkuko unita kepma 40 ude irän täreŋjirän nakta bumta inkuŋj.

³ Täŋjirän Satantä iwetkuk; Gäk Anutu täŋo nanaki bureni-inik täŋpawä mobä itak ŋo iweri ketem äworewänkaŋ naŋ!

⁴ * Yäwänä iwetkuk; Ude nämo täŋpayäŋ yäk. Anutu täŋo man kudän terak man ŋode pätak; Äma kubätä ketem-tagän täga nämo irek.

⁵ Jesutä ude iweränä Satantä pom karonj kubä terak yänŋikŋat päro komeni komeni kudup pit kubägän täppewän Jesu inamiken ahänjirä yabänkuk.

⁶ * Täŋkaŋ iwetkuk; Imaka imaka kehäromi ba tuŋum tägatäga nikek yabätan u näkŋata biŋam yänpäj namani unita netä kubäta imayäŋ nadänpäj täga imet yäk.

⁷ Unita gäkä näkŋo wäpna yäpmäŋ akuŋpäj naniŋ oreriwä imaka päke ŋo kudup gäkŋata biŋam täga ganiŋ kirewet.

⁸ * Ude iweränkaŋ Jesutä iwetkuk; Anutu täŋo man kudän terak man kubä ŋode pätak yäk. Ekäni Anutujin u kubägän iniŋ oretneŋ. Unitagän watä piä täŋ imineŋ. Man ude pätak.

⁹⁻¹¹ Ude iweränkaŋ Satantä äneŋi yänŋikŋat yäpmäŋ Jerusalem kuŋpäj kudupi eni medäp terak päro punin-inik unu teŋkaŋ iwetkuk; Anutu täŋo man ŋode kudän täwani; Anututä aŋeroniye watä it gamikta yepmaŋkuko unitä api oraŋpäj gepmaneŋ.

Täŋpakaŋ kuroŋka ba gukutka nämo api pimiŋ tädoren yäk.

Sam 91:11,12

Man ude pätak unita gäk Anutu täŋo nanaki-inik bureni täŋpawä man u nadänpäj punin ŋonitä komen umu tubäpe!

¹² * Ude iweränä Jesutä yänkuk; Näk ude nämo täŋpayäŋ yäk. Anutu täŋo manbiŋam terak man kubä ŋode pätak; Ekäni Anutuka mebärika kwawak pewi ahäwut yäŋ jop nämo peŋ iweren.

¹³ * Täŋpakaŋ Satantä Jesu kädet mebäri mebäri terak täŋ-ikŋatpäj teŋpeŋ kuŋkuk. Kuŋkaŋ äneŋi täŋŋikŋatta kadäni täga kubäta itsämbuk.

Jesu Galili komeken piä yäput peŋkuk

Mak 4:1-11; Mat 1:12-13

¹⁴ Eruk Satan Jesu kakätänpeŋ kuŋjirän Munapiktä kehäromi iminjirän Galili komeken kuŋkuk. Täŋpakaŋ imaka täk täŋkuko u biŋami Galili kome kuŋat moreŋkuk.

¹⁵ Täŋkaŋ Jesu uwä Juda täŋo käbeyä eni gänaŋ äronkaŋ ämawebe yäwetpäj yäwönäreŋk täŋkuk. Täŋjirän nadänkaŋ wäpi biŋam yänpäj iniŋoret täŋkuŋj.

¹⁶ Eruk, kepma kubäta Jesu iniken komeni wäpi Nasaret u kuŋkuk. Kuŋpäj Sabat kadäni-ken täk täŋkuko udegän Juda täŋo käbeyä eni gänaŋ äronkuk. Äro ittängän manbiŋam kudän täwani daniwa yänkaŋ akuŋkuk. ¹⁷ Akwänä manbiŋam profet Aisaiatä kudän täwani upäj imäkaŋ piräreyäntäŋ kuŋtängän man kudän täwani kubä ŋode kaŋpäj daniŋkuk;

¹⁸ Näk Manbiŋam Täga äma jopi jäwäri yänahäŋpäj yäwetta Anututä ini naniŋ kireŋkuk.

Unita Ekäni täŋo Munapik näkkät itkamäk.

Äma mominitä topmänpäj yepmäŋirani u pit yämikta naniŋ kireŋkuk.

Ba dapuri tumbani dapuri yäpä tägakta naniŋ kireŋpewän äbut.

Äma komi piäken irani u yäniŋ kireŋpewa kukta naniŋ kireŋpewän äbut.

19 Ba Ekänitâ ämawebeta bänep iron api tãj yämek u kadäni yãjahäkta naniñ kireñkuk.
Ais 61:1,2

20 Jesutâ man ude daniñ paotpäñ buk ñokeño äneni kedonj tãñpäñ yämiñkañ mañitkuk. Ude tãñjirän ämawebe käbeyâ eni gãnañ päke itkunjo u Jesu-gãnpãñ kañ-yãputkuj.

21 Kañ-yãput irirã yãwetkuk; In nadãkañ? Manbiñam daniñjira nadãkañ ño apiño inamjin-ken bureni ahãtak ño!

Nasaret ämawebetâ Jesu mäde ut imiñkuj

Mat 13:53; Mak 6:1-6; Luk 4:15-30

22 * Jesutâ man ude yãwerirän ämawebe päke itkunjo unitâ man säkgãmãn yãñkuko u nadãñpäñ jãkjãk yamãñpäñ orañ imiñkuj. Ude tãñkujonjo upãñkañ man ñode yãñkuj; Yãke! Man yãkyãki ba tãktãki täga upãñkañ ñowã Josep täño nanaki!

23 * Ude yãñjirã Jesutâ nadãñpäñ kowata ñode yãwetkuk; Ude yãkañ upãñkañ intãño mebãri nadãtat. Inã sära man ñode api nãwetneñ; Gãk yãpãtãgãk äma unita gãkña-tãgãn gupka täga yãpi tãganeñ. Kudãn mebãri mebãri Kapeneam komeken tãñjiri biñamka nadãñkumãño ude komeka kujat-ken ño udegãn meñjiri kañ gabãna! Ude api nãwetneñ yãk.

24 * Ude yãñpäñ yãñkuk; Nãk bureni täwetat. Ini komeken naniktã Anutu täño biñam yãjahãwani äma täño manita bitnãk tãkañ.

25 * Unita ñode bureni nadãwã tumbut; Anutu täño manbiñam yãjahãwani profet Elaijatã bian itkuko uken webe kajat mäyap Isrel komeken it tãkañonik. Kadãni uken obañ yarãkubã komepak 6 udetã iwãn kubã nãmo tãñjirän kome uken naniktã nakta jop-inik itkuj.

26 * Ude itkunjo upãñkañ Anututã Elaija Isrel webe kajat tãñkentãkta nãmo peñ iwet-pewãn kũkuk. Nãmo, guñ kome wãpi Sidon unitãño yotpãrare kubã wãpi Sarefat uken peñ iwet-pewãn pãñku webe kajat guñ äbot uken nanik kubã tãñkentãñ imiñkuk.

27 * Tãñpäñ udegãn, Profet Elaijatã itkuko uken ämawebe gisik parãm ikek mäyap Isrel komeken itkuj. Upãñkañ Anutu täño piã äma unitã Isrel komeken nanik kubã nãmo yãpãn tãgañkuj. Nãmo, u guñ kome wãpi Siria uken nanik kubã wãpi Neman ugãnpãñ yãpãn tãgañkuj.

28 Jesutâ man ude yãñjirän äma käbeyã eni gãnañ itkunjo unitã nadãñpäñ bãnepi wanũkuj.

29 Bãnepi wawãpãñ Jesu inñit yãpmãñ äpãmañ pãñku yotpãrare gãgãni-ken teñkuj. Yotpãrare u genji pom terak itkuko unita genji-ken tenã äpmonpãn yãñkañ tãñkuj.

30 Ude tãñjirã Jesu uwã tãnyãkñatpeñ ämawebe bãmopi-ken yãrepmitpeñ kũkuk.

Mãjotã äma kubã magãtkuk

Mak 1:21-28

31 * Ude tãñpeñ kumañ Galili kome täño yotpãrare kubã wãpi Kapeneam u kũkuk. Eruk, Sabat kadãni-ken ämawebe yãwetpãñ yãwoñãrek tãñjirän kañpäñ nadãñpäñ yãñkuj;

32 * Yãke! Äma ñowã man mãhemitã ini yãyak yãk.

33 * Tãñpãkañ käbeyã eni uken äma Satan täño mãjo kubãtã magãrani kubã itkañ gera pãhap terak ñode yãñkuk;

34 * Wa! Jesu Nasaret nanik, gãk jide tãñ nimayãñ äbãtan? Nidãpayãñ äbãtan ba? Gãka nadãkamãñ, gãk Anutu täño Kudupi äma u yãk.

35 Yãñjirän Jesutã ñode kañ-yãñkuk; Bitnã! Äma ño kakãtãñpeñ ku! yãñ iwetkuk. Ude iwerirän uterãgãn ämawebe inamiken äma u mãjo wakitã pudãt mañpãn kome terak kũkuko upãñkañ gupi-ken jibi kubã nãmo imiñpäñ kakãtãñpeñ kũkuk.

36 Ude tãñpãn kañkañ ämawebe päke u kikkũtpãñ man nãwetgãwet ñode tãñkuj; Wãra! Äma ño jidewanitã man yãñjirän mãjo mani buramiñpäñ metãñpeñ kukañ? Mani kehãromi nikek yãñ yãñkuj.

37 Tãñpãkañ Jesu täño biñamitã kome u kuñat moreñkuk.

Jesutã ämawebe mäyap yãpãn tãgañkuj

Mat 8:14-17; Mak 1:29-34

38 Tãñpäñ Jesu käbeyã eni u peñpeñ kumañ Saimontã eniken kũkuk. Kũkuko Saimon webeni täño miñji gup kãdãp kãdãp kãyãm tãñkañ parirãn tãñkentãñ imikta iwetkuj.

39 Iwerã pãñku webe u dubini-ken itpãñ kãyãm u kañ-yãñkuk. Kañ-yãñjirãn gup kãdãp kãdãp nadãñkuko u paorãnkañ akunpãñ ketem gwet yãmiñkuk.

40 Eruk, kome biñmãñjirãn kome uken nanik noriye kãyãm ikek yãñ-yãkñat yãpmãñ Jesu-kengãn äbuñ. Kãyãm mebãri mebãri tãñjirã Jesutã kerã kerã terak peñtãñ kuñjirãn tãgañ moreñkuj.

41 * Tãñpäñ äma mãjotã magãrani mäyap imaka, yãpãn tãgañkuj. Tãñjirãn mãjo uwã

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:23: Mat 4:13; Jon 2:12 * 4:24: Jon 4:44 * 4:25: 1Kn 17:1-7, 1Kn 18:1 * 4:26: 1Kn 17:8-16 * 4:27: 2Kn 5:1-14 * 4:31: Luk 4:23 * 4:32: Mat 7:28-29; Jon 7:46 * 4:33: Mat 8:29; Luk 8:28 * 4:34: Jon 6:69 * 4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12

ämawebe yabä-kätänkan Jesu gera terak ñode iwet tänjuk; Gäka nadäkamär. Gäk Anutu täño Nanaki-inik yäk. Yäwawä Jesutä yabän yänpän Mejin tänpipiwut! yän yäwet tänjuk. Imata, Äma ño Kristo ubayän yän nadänkuño unita ude yäwetkuk.

⁴² Eruk patkuko yänenirän kome u penpen inigän irayän nadänpän kome äma nämö irani-ken kuñkuk. Kuñjirän ämawebe u nanik Jesuta wäyäkñentän kuñtängän kan-ahänpänä kome kubäken kukta inin bitnänkuñ.

⁴³ * Ude täñjirä Jesutä yäwetkuk; Ude nämö! Nana täño Manbiñam Täga u kome ñonitagän nämö. Kome ätuta bok yäk. Anututä intäjukun itkan yabän yäwat piä täk täyak unitäño manbiñam api yäwet tänpet. Mebäri unitagän naniñ kirenjuk.

⁴⁴ * Jesutä ude yänpän kome u penpen Judia komeken nanik täño käbeyä eni gänañ Nani täño manbiñam yänahänntän kuñatuk.

5

Jesu iwaräntäkiye ätu yämagutkuk
Mat 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ * Eruk kepma kubäken Jesu Galili gwägu gägäni-ken irirän ämawebe mäyap Anutu täño manbiñam nadänayän äbä it gwäjinkuñ.

² It gwäjinkirä gäpe täpuri yarä gwägu gägäni-ken irirän yabänjuk. Gäpe u mahemi gäpe terak naniktä äpamañ gwägu tom yäpani yäk ärutpän yäpätägan itkuñ.

³ Yäpätägan irirä Jesutä gäpe u yabänpänä kumañ Saimon täño gäpe uterak äronjuk. Äronpän Saimon iwetkuk; Äbi yäk. Gäpe tänpewi kome penpen gwägu terak ätu nanak kwän yäk. Ude iweränä Saimontä gäpe tänpewän ätu nanak kuñjirän Jesu gäpe terak mañitkan ämawebe gwägu gägäni-ken itkuño u Anutu täño man yäwetpän yäwoñärenjuk.

⁴ Eruk yäwetpän yäwoñärekan täñ paotpänä Saimon iwetkuk; Gäpe tänpewi gwägu bämopiken kwän yäk. Täñkan yäk, gwägu tom yäpani u gwägu gänañ pewi äpmonpakan gwägu tom mäyap yäpayän yäk.

⁵ * Ude yäwänä Saimontä ñode iwetkuk; Yäwoñärewani äma, nin bipani käron pipiri pähap tämäñopän gwägu tom kubä nämö yäpmamän. Upänkan gäkä yäyan unita udegän täga tänpayän yäk.

⁶ Ude yänpän Jesutä yänjuk udegän Saimon-kät noriye iwatpän tänjuk. Tänpän gwägu tom mäyap-inik äpmonjirä yäk däknenañi tänjuk.

⁷ Yäk däknenañi täñjirä wädawä wanäko noriye gäpe kubä terak itkuño u ketwära tänyärenjuk. Ketwära tänyärenpewä noriye ätu u äbä täñkentän yäminjuk. Tänpakan gwägu tom u yäpmänpän gäpe yarä u pewä tokñenirän gäpetä gwägu gänañ äpmodayän tänkumän.

⁸⁻⁹ Ude täñjirän äma unitä gwägu tom päke u yabänpän umun nadäwätäk pähap tänjuk. Nadäwätäk tänpän Saimon-Pita unitä Jesu gämori-ken gukut imänpmok tänpän yänjuk; Ekäni! Gäk nepmanpen ku! Näk waki tänpäni ñodewani imata gäkkät kuñatde? yäk.

¹⁰ * Yänjirän Jems kenta Jon, Saimon-kät piä bok tänpäni u imaka, umun nadäwätäk tänkumän. Yarä uwä Sebedi nanakiyat.

Täñjirä Jesutä Saimon iwetkuk; Gäk umun nadäwätäk tänpeno. Gäk kämi uwä, ämawebe gwägu tom yäpmänntan udegän api yämaguren yäk.

¹¹ * Ude iweränkan gäpe yarä u äneñi tänpewä gwägu gägäni-ken kuñkumän. Tänpakan äma gwägu tom yäpani u Jesu iwatna yänpän iniken tuñum tuñumi päke u täñ-yäpäre yäwakan Jesu iwarän tänjuk.

Jesutä äma gisik paräm ikek yäpän täganjuk
Mat 8:1-4; Mak 1:44-45

¹² Kadäni kubä Jesutä yotpärare kubäken päñku itkuk. Yotpärare uken äma kubä gisik paräm ikektä itkuk. Paräm unitä äma u gupi kudup yäpän wanjuk. Eruk, äma paräm ikek unitä Jesu kanpän äbä dubini-ken kome terak yäpän äpmonpän patkan butewaki man ñode iwetkuk; Ekäni, täñkentän nam yäk. Gäk täñkentän namayän nadänpänä näk täga nepmanpi kudupi iret yän nadätat.

¹³ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Täga täñkentän gamayän yäk. Paräm ño paorut! Ude yänpän keru gupi terak penjirän uterakgän paräm paorirä gupi tägawänpän säkgämän itkuk.

¹⁴ * Ude tänpän Jesutä äma u ñode pen iwetkuk; Gäk imaka täñ gamitat ñonitänö manbiñam äma nämö yäweren. Nämö, gäk päñku gupka bämop äma iwonäre yäk. Ude tänpän äneñi säkgämän itta Moses täño бага man iwatpän gupe käbäni nikel ijinjiri ämawebetä paräm tägakan yän api nadäwä täreneñ.

¹⁵ Tãñpãkan imaka tagatãga Jesutã tãk tãñkuko unitãño manbiñam yãñpãñ-nadãk tãñirã komeni komeni kudup wen parayãñ tãñkuk. Tokñewayãñ tãñirãn ãmawebetã nadãñpãñ Jesutã man yãñirãn nadãkta ba kãyãm ikek yãpã tagakta Jesuken ãbãk tãñkuk.

¹⁶ * Kadãni kadãni ude tãñirã kadãni ãtuken Jesutã ãmawebe u yabãñ paot pãñku inigãn itpãñ nani-ken yãñapik man yãk tãñkukonik.

Kuroñi kwãyhãneñ tãñpani unitãño manbiñam

Mat 9:1-8; Mak 2:1-12

¹⁷ Eruk kepma kubãken Jesutã ãmawebe man yãwetpãñ yãwoñãrek tãñ itkuk. Ude tãñ irirãn Parisi ãma ba Baga man yãwoñãrewani ãma, Galili komeken nanikkãt Judia kome ba Jerusalem yotpãrare-ken naniktã ãbãñpãñ ãmawebe bãmopi-ken penta itkuk. Ude irirã Ekãni tãño kehãromitã Jesu tãñkentãñ imiñirãn kãyãm ikekken yãpãtagak piã tãñkuk.

¹⁸⁻¹⁹ Ude tãñ irirãn ãma kubã kuroñi kwãyhãneñ tãñpani gãrañ tãñpãñ yãpmãñ ãbuñ. Yãpmãñ ãbãmañ Jesu dubini-ken yãpmãñ kunayãñ nadãñkuño upãñkan ãma mãyãptã it-pipirãpewã tãñpã wawãpãñ Jesutã itkuk-ken eni medãp terak ãronpãñ medãp pãñ-kireñkuk. Pãñ-kireñpãñ ãma kuroñi kwãyhãneñ tãñpani u yen terak pewã yãpmãñ ãma bãmopi-ken Jesutã itkuk-ken ãpmoñkuk.

²⁰ * Tãñirã Jesutã kwãyhãneñ tãñpani tãño noriye unitãño nadãkiniki yabãñpãñ-nadãñkan ãma kwãyhãneñ tãñpani u ñode iwetkuk; Notnapak, momika paotkan yãk.

²¹ * Jesutã man ude yãñirãn Baga man yãwoñãrewani ãmakãt Parisi ãmatã bãnepi-ken ñode nadãñkuk; Wãra! ãma ño netã? U Anututa yãñãrok man yãyak yãk. Momi pekpek piã u Anutu-tãgãn tãk tãyak.

²² Ude nadãñirã Jesutã nadãk-nadãki-ken yabãñpãñ ñode yãwetkuk; Nadãk udewani imata nadãkan?

²³ ãma ño man jide iwerira bureni kwawak ahãñirãn kãnayãñ? Momika peñ gamitat yãñ iweret ba Akumañ ku yãñ iweret?

²⁴ * Eruk, intã ãma Bureni-inik-ken momi peñ yãmik tãño kehãromi itak yãñ nadãkta ñode tãñira kawut. Ude yãñpãñ ãma kuroñi kwãyhãneñ tãñpani u iwetkuk; Nãk peñ gãwetat; Akunãkan patpat bãgupka yãpmãñkan enjika-ken kuyi! yãk.

²⁵ Ude iwerãnkan uterãkgãn ãma unitã ãmawebe inãmiken akumañ teki iriñ patkuko u yãpmãñkan Anutu iniñ orettãñ enjini-ken kunjuk.

²⁶ Ude tãñirãn kanpãñ ãmawebe pãke itkuño unitã nadãwã inide kubã tãñpãpãñ Anutu iniñ oretpãñ yãñkuk; Apirã imaka kudupi kãkamãñ! yãñ yãñkuk.

Jesutã Livai inikãt kunatta imãgutkuk

Mat 9:9-13; Mak 2:13-17

²⁷ Jesutã eni u gãnañ naniktã ãpãmañ pãñku takis moner yãpani ãma kubã wãpi Livai moner pewani enjiken irirãn kanpãñ ñode iwetkuk; ãbã nãk nãwat!

²⁸ Ude iwerãnã Livaitã Jesu iwarãntãkta imaka tuñum tuñumi kudup peñ moreñpãñ Jesu iwatkuk.

²⁹ Tãñpãñ Jesu iniñ orerayãñ yãñpãñ ãñnak-ãñnak pãhap tãñtuñum tanpãñ ini eni gãnañ yãñikñat yãpmãñ ãronjuk. Yãñikñat yãpmãñ ãronirãn takis moner yãpani noriye mãyãpkãt ãma ãtukãt penta itpãñ ketem nanjuk.

³⁰ * Ketem nanj irirã Parisi ãma ba Baga man yãwoñãrewani noriye ãtutã yabãwã tãga nãmo tãñpãpãñ Jesu tãño iwarãntãkiye ñode yãwetkuk; Ai! Imata in takis moner yãpani ba ãma waki tãñpani ãmakãt penta itpãñ ketem nak tãkan?

³¹ Man ude yãñirã Jesutã nadãñpãñ ñode yãwetkuk; Yãpãtagak ãmatã ãma tãgaken piã nãmo tãk tãkan. Kãyãm ikek-kengãn tãk tãkan yãk.

³² ãma inita nãk ãma siwoñi yãñ nadãk tãkan u yãmagutta nãmo ãput. ãmawebe inita nãk momi tãñpani yãñ nadãk tãkan unitã bãnepi kan sukurewut yãñpãñ ãput yãk.

Nakta jop itta Jesu iwet yabãñkuk

Mat 9:14-17; Mak 2:18-22

³³ Jesutã man ude yãñirãn iwetkuk; Jon tãño iwarãntãkiye ba Parisi tãño iwarãntãkiyetã Anutu nadãñ imiñpãñ kadãni ãtuta nakta jop it tãkamãñ yãk. Upãñkan gãkño gãwarãntãkaye udegãn nãmo tãk tãkan. Imata Anutu nãmo nadãñ imiñpãñ kadãni kadãni ketem nak-nakgãn tãk tãkan?

³⁴ * Ude yãñirã man wãrani ñode yãwetkuk; ãma ãtu noripaki wãpi biñam ikek kubãkãt oretoret terak kunãtkan imata butewaki nadãñpãñ nakta jop itnen? Nãmo!

³⁵ Iwantä pãbã äma uwã injit yãpmãñ kuñirã uyaku noriyetã wãyãkñewã wawãpãñ bute-waki nadãñpãñ nakta jop tãga itneñ yãk.

³⁶ Ude yãñpãñ man wãrani terak ñode yãñ kwawa tañkuk; Jide? Äma kubãtã tek wewani bipa yãñkañ tek kodaki weñpãñ tek wewani terak peñpãñ bipek? Ude nãmo! Ude tãñpeko uwã tek kodaki u tãñpãñ yãpãñ waneñ yãk. Imata, tek morãk kodaki uwã tek biani udewanigãñ nãmo.

³⁷ Tãñkañ udegãñ, äma kubãtã wain tãño umeni api tãñpanipãñ kãbot tom gupipãñ tãñpani biani kubã gãnañ nãmo piwek. Nãmo, wain umeni api tãñpani unitã tokñeñ ãronpewãñ kãbot biani u weñirãñ wain ume ba kãbot u bok jop awãhutneñ yãk.

³⁸ Wain ume api tãñpanipãñ kãbot kodaki kehãromi gãnañ piweko uyaku tãga.

³⁹ Ba äma kubãtã wain ume biani nankañ kodakita gãripi nãmo nadãñpãñ yãwek; Biani uwã tãgainik yãk.

6

Jesu uwã Sabat tãño mãhemi

Mat 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ ✧ Eruk Sabat kadãni kubãken Jesu iwarãntãkiye-kãt wit piã gãnañ kuñatkuñ. Kuñattãngãñ iwarãntãkiyetã nakta yewãwã wit mujip yãpmãñpãñ gupi pangupmãñ tãñpã kwãpãñ nankuñ.

² ✧ Yãpmãñpãñ nanjirã Parisi äma ätutã u yabãñpãñ-nadãwã siwoñji nãmo tãñpãkañ yãwetkuñ; Wa! Imata ude tãkañ? Orekirit kadãni-ken piã ude tãkañ uwã Moses tãño бага man irepmiñpãñ tãkañ yãk.

³ ✧ Ude yãwãwã Jesutã kowata ñode yãwetkuk; Bian oranin Devit u noriye-kãt nakta yewãpãñ tãñkuño unitãño manbiñam nãmo daniñpãñ nadãk tãkañ?

⁴ ✧ Devit uwã ñode tãñkuk; Noriye-kãt Anutu tãño enji gãnañ ãronpãñ kãrãga kudupi yãñ yãwani yãpmãñpãñ nankañ noriyeta imaka, yãmãñ nankuñ. Moses tãño бага man terakã kãrãga uwã bãmop äma-tãgãñ nãnañji upãñkañ nankuñ yãk.

⁵ Ude yãñpãñ ñode yãwetkuk; Äma Bureni-inik uwã Sabat tãño mãhemi.

Jesutã äma keru waki kubã yãpãñ tãgañkuk

Mat 12:9-14; Mak 3:1-6

⁶ Eruk Sabat kadãni kubãtawã kãbeyã enji gãnañ ãronpãñ Jesutã man yãwetpãñ yãwoñãrek tãñ itkuk. Uken äma kubã keru bure kãda tãngurãñ tãwani unitã itkuk.

⁷ ✧ Tãñpãkañ Baga man yãwoñãrewani ämakãt Parisi äma ätukãt Jesutã yãpãtãgak piã Sabat kadãni ñoken tãñpek ba nãmo kãwep tãñpek yãñkañ kanjwat itkuñ. Jesutã goret tãñpãnpãñ manken tekta kãdetta wãyãkñeñkuñ.

⁸ ✧ Ude tãñ irirã Jesu Parisi äma ba Baga man yãwoñãrewani u nadãk-nadãki-ken yabãñpãñ-nadãñkañ äma keru tãngurãñ tãwani u iwetkuk; Gãk akuñkañ ämawebe injamiken ño it yãk. Yãwãnã udegãñ tãñkuk.

⁹ Tãñpãnkañ Jesutã ämawebe pãke u ñode yãwet yabãñkuñ; In jide nadãkañ? Sabat kadãni-ken kãdet tãga tãnañji ba kãdet waki tãnañji? Äma tãñkentãñ yãmĩnañji ba äma yãpã wanañji?

¹⁰ Ude yãñpãñ ämawebe pãke u yabãñ äyãñgupãñ äma keru waki u iwetkuk; Ketka tãñ-siwoñta! Ude iwerãnã udegãñ tãñirãñ keru tãngurãñ tãwani u tãgañkuk.

¹¹ Ude tãñirãñ kanpãñ Parisi ämakãt Baga man yãwoñãrewani äma unitã Jesuta kokwawak pãhap kubã nadãñpãñ ini-tãgãñ nãwetgãwet tãñpãñ jide ude tãñ imine? yãñ yãñkuñ.

Jesutã iwarãntãkiye 12 yãmagutkuñ

Mat 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Kadãni kubãken Jesu Nani Anutu-ken yãñapik man yãwayãñ pom kubã terak ãronkuñ. ãronpãñ bipani kãron pãke u man yãñpãñ-nadãk tãñirãñ kome yãñeñkuñ.

¹³ ✧ Yãñeñirãñ äma iwarãntãk tãñkuño u yãñpãbã yepmankañ inikãt kuñatta 12 udegãñpãñ yãpmãñ daniñpãñ yepmankuñ. Tãñkañ wãpi Aposoro yãñ yãwetkuk. Aposoro u mebãri piã man yãwetpãñ yepmanpã kwani.

¹⁴⁻¹⁶ Äma u yãpmãñ daniñkuño kubã wãpi Saimon yãñ iwerani upãñkañ Jesutã wãpi Pita yãñ iwetkuk. Ätuwã wãpi ñode;

Kubã Andru, Saimon tãño noripaki.

Iniyat yarã Jems kenta Jon.

Kubã Filip. Kubãwã Batorom.

Kubã Matiyu. Kubã Tomas.

Kubã Alfias tãño nanaki wãpi Jems.

Kubä Saimon. Saimon uwä Rom gapman, Juda äbot yabäj yäwatkuco unita kokwawak nadänpäj kuñarani.

Kubä Jems täjo nanaki Judas.

Kubä Judas, Kariot komeken nanik, Jesu iwan keri terak peŋkuko u.

Irit ba paot-paotta man

Mat 5:1-12

¹⁷⁻¹⁸ Ude täppäj Jesu-kät iwaräntäkiye 12 yäpmäj daniŋkuko ukät pom terak nanik äpänpäj kome awaŋken ämawebe äbot Jesuta nadäj imanitä itkuŋ-ken uken ahänpäj penta itkuŋ. Äbot u Jesutä man yäŋirän nadänayäj, ba yäpätägak piä täj nimän yäppäj Judia komeken nanik, Jerusalem yotpärare-ken nanik, ba Tire kenta Sidon gwägu pomä terak naniktä ukengän äbuŋ. Äbäŋirä Jesutä äma mäjo wakitä magärani yäwat kireŋ yämiŋpäj yäpätägak piä täj yämiŋkuk.

¹⁹ Jesu täjo kehäromitä ämawebe käyäm ikek ba mäjotä magärani u kumän yäpän tägaŋ yämiŋkuko unita ämawebe päke unitä Jesu täjo kehäromi ninken äbän yäj nadäŋkaŋ Jesu gupi inŋitnayäj täjkuŋ.

²⁰ Ude täj irirä Jesutä iwaräntäkiye yabänpäj ñode yäwetkuk;

In ätu jopi jäwäri it täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.

Anututä ini tabäj täwat täyak.

²¹ * Täppäkaŋ in apiŋo ketem bureniä tek täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.

Kämiwä Anututä ini tepmäŋ towiwän api naŋ tokŋeneŋ.

Ba in apiŋo konäm butewaki terak it täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.

Kämiwä nadäj bäräpjin kudup paoräkaŋ bänepjin pidäm tawäpäj mägayäk api täneŋ.

²² * Äma Bureni-inikta yäppäj ämatä inta kokwawak taŋi pähap nadänpäj api täwat kireneŋ. Ba taŋiŋ täwetpäj äma waki yäj api täwetneŋ. Ude täj tamäwä säkgämän itkamäj yäj kaŋ nadäwut.

²³ Ude täj taminayäj täkaŋ-ken uken bänep täga nadänpäj oretoret pähap kaŋ tänpüt. Imata, gwäki kunum gänaŋ it tamitak u taŋi pähap. In nadäkaŋ? Bian äbekjiye orajjiyetä profet biani biani unita udegän täj yämik täjkuŋonik yäk.

²⁴ * Täppäkaŋ, in äma moneŋ tuŋum ikek uwä umuntäkot!

Irit säkgämän uku itkaŋ ubayäj.

²⁵ Ba in apiŋo naŋ tokŋek täk täkaŋ uwä umuntäkot!

Kämiwä nakta api tenenŋ.

Ba in apiŋo bänep täga terak it täkaŋ in umuntäkot!

Kämiwä konäm butewaki terak api itnenŋ.

²⁶ Ba in ämawebetä intäŋo wäpjin biŋam yäpmäj akuŋpäj äma täga yäj täwet täkaŋ uwä umuntäkot! Bian äbekiye oraniyetä profet jop manman yäwanita udegän täj yämik täjkuŋonik yäk.

Iwankayeta not täj yämen

Mat 5:38-48, 7:1-5

²⁷ Jesutä man ude yäwetpäj äneŋi kubä ñode yäjkuŋ. Man täwera nadäj itkaŋ ño, in ñode täwera nadäwut; Äma iwan täj tamik täkaŋ unita bänep iron täj yämineŋ. Tänpäj äma inta kokwawak nadäj tamik täkaŋ unita not täj yämineŋ.

²⁸ Ba äma man wakiwaki täwet täkaŋ unita kowata man säkgämän yäwetneŋ. Ba wäpjin yäpawak täkaŋ unita nadänpäj täŋkentäj yämikta Anutu-ken yäŋapiri täkot yäk.

²⁹ Täj, äma kubätä bumumka kukŋi guränä kukŋi bok iniŋ kireŋiri gurek. Ba äma kubätä gäkŋo sioŋ punin nanik gomägaränä gänaŋ nanik bok iniŋ kirewen.

³⁰ Ba äma kubätä imaka kubätä yäŋapiwänä imaka u imen. Ba kubätä imaka kubä gomägareko uwä äneŋi gamikta gwäk pimiŋpäj nämo yäŋapiwen.

³¹ * Nämo, in ñode nadänpäj kuŋatneŋ; Kudän ätutä täj nimut yäj nadäk täkaŋ in udegän täj yämineŋ.

³² In äma iron täj tamik täkaŋ unitagän iron täj yämineŋo unitäjo kowata jide yäpnen? Nämo yäpnen! Äma wakitä noriye waki täŋpanita iron udegän täj yämik täkaŋ yäk.

³³ Ba in äma täga täj tamik täkaŋ unitagän kowata täj yämineŋo unitäjo kowata jide yäpnen? Nämo! Äma wakitä noriye waki täŋpanita kudän udegän täk täkaŋ.

³⁴ Ba in äma ätuta kowata kaŋ namän yäj nadäŋkaŋ imaka yämineŋo unitäjo gwäki kowata jide yäpnen? Nämo inik! Äma wakitä kowata uteräkän yäpmäkta noriye waki täŋpanita iron täj yämik täkaŋ!

³⁵ * Upänkañ inä iwanjiyeta iron täñ yämineñ. Kowata tamikta nämö nadäneñopäñ imaka kubäta yänapiwäwä jop yäniñ kireneñ yäk. In ude täneño uyaku kowata säkgämän api yäpneñ ba Anutu Ärowani Pähap unitäño nanakiye ude api itneñ. U Imata? Anutu u ämatä bänep täga nämö nadän imik täkañ upänkañ unita iron täñ yämik täyak. Ba äma waki täñpanita iron udegän täñ yämik täyak yäk.

³⁶ Unita in äma ätuta butewaki nadän yämineñ, Nanjintä butewaki nadän yämik täyak udegän.

Kubätä iniken mebärita nadäwek

Mat 7:1-5

³⁷ * Näk äma siwoñi yän nadänpän äma kubä nämö yänpän-kañiwat täneñ. Ba äma kubäta gäk kowata yäpmäkta biñamgän yän nämö iwetneñ. Anututä inta udegän täñ tamekta ket nadäneñ yäk. Äma kubätä waki täñ tamiñirän kowata waki imikta nämö nadäneño uwä Anututä udegän intäño momijin peñ tamek.

³⁸ * Täñpäkañ ämatä bänep iron täñ yämiñirä Anututä inta udegän bänep iron täñ tamek. Upänkañ intä täñ yämineño u irepmiñpän bumta buñat tamek. In nadäkañ? In ämawebeta jide nadänpän kuñatnayän täkañ uterakgän Anututä inta api nadän tamek.

³⁹ * Unita yänpän Jesutä iwaräntäkiye man wärani ñode yäwetkuk; Äma dapuri tumbani kubätä noripak dapuri tumbani u kädet täga iwoñärewek? Nämö, yarä u kuñtängän genji bok ärideñ yäk.

⁴⁰ * Unita in ñode nadäkot; Ironi kubätä yänpän-yäwoñärek ämani irepmiñtañi nämö. Ironi u nadäk-nadäk piä täñ yäpmän kuñtängän nadäwän tärewäkañ uyaku yänpän-yäwoñärek äma udegänä äworewek yäk.

⁴¹⁻⁴² Täñpäkañ gäk imata päya awäram dapunka-ken itak u nämö kañpän nadänkañ notkapak kubä dapuri-ken täpun-täpun täpuri itak u kañpän yokut gama yän iwet täyan? Päya awäram gäkña dapunka-ken itak u imata nämö kañpän nadäk täyan? Gäk yän-yäkñarani äma! Intäjukunä, gäkña dapunka-ken päya äwaram itak u yokutkañ uyaku dapunka täga iñipän kañpän notkapak dapuri-ken täpun-täpun u täga yokut imen! yäk.

Päya täño mebäri

Mat 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Jesutä ude yänpän waki wärani äneñi kubä ñode yäkgän täñkuk; Nin nadäkamän; Päya mebäri täga terak, bureni mani täga nämö wädäneñ. Ba päya mebäri waki terak bureni täga gäripi nizek, täga nämö wädäneñ.

⁴⁴ Bureni, päya terak mujipi parirä yabänpän-nadänkañ päya unitäño mebäri nadäk takamän. Unita kohoräk yen terak wama mujipi nämö käwen. Ba däräk-däräk terak yen mujipi nämö wädäk täkañ.

⁴⁵ Eruk äma täño irit kuñat-kuñattä udegän, äma u bänepi-ken jide pätak u kwawak pewä ahäk täkañ. Nadäk äma bänepi-ken pat täyak u meni-ken kwawak pewä ahäk täkañ yäk. Äma täga täñpani u bänepi-ken nadäk tägatäga unitä irit kuñat-kuñariken kädet täga pewä ahäk täkañ. Täñ, äma waki täñpani u bänepi-ken nadäk wakiwaki unitä irit kuñat-kuñariken kädet waki pewä ahäk täkañ yäk.

Eñi täktäk täño man

Mat 7:24-27

⁴⁶ * Jesutä man ude yänpän äneñi kubä ñode yäkgän täñkuk; In imata näkño man nämö buramiñpän iwatkañ wari wari wäpna Ekäni yän yäk täkañ?

⁴⁷ Eruk, äma näknen itpäñ näkño man nadänpän buramiñpän iwat täkañ unita man wärani ñode täwera nadäwut;

⁴⁸ Uwä äma kubä eñi kehäromi kubä täñpeko udewani. Äma u eñi täñpa yänpän bek käronjgän äneñpän yäpurä-sinsik täñpek. Ude täñpän eñi täñ morewepöpän iwän kadäni täñpek. Täñpän iwän mäniñ tañi täñirän eñi u kehärom tañpän irek. Imata, eñi säkgämän-inik täñpeko unita.

⁴⁹ Täñpäkañ äma kubä näkño man nadänpän nämö iwarayän täko uwä äma eñi kehäromi nämö täñpeko udewani. Äma u eñi täñpa yänpän bek kehäromipän nämö täñpek. Bek jopjop äneñpän täñpek. Täñpekopän iwän mäniñtä äbäñpänjä eñi u kwiniñ täñpän kwäkañ paotpäñ paot-inik täñpek yäk.

7

*Komi äma kubä ä Jesuta nadäkinik täñkuk**Mat 8:5-13*

¹ Jesutä ämawebe man ude yäwet paotpäñä äyäjutpeñ Kapeneam yotpärare-ken kuñkuk.

²⁻³ Uken komi äma täño intäjukun äma kubä itkuk. Unitäño piä watä äma kubä käyäm tañi täñkuk. Täñirän komi äma unitä piä watä ämanita gäripi tañi nadäñkuko unita Jesu ude täk täyak yäj biñam nadäppäñä Juda täño ekäni ätu yäwet-pewän Jesuken kuñkuñ. Jesutä piä ämani u yapän tägawut yäñpäñ yäwet-pewän kuñkuñ.

⁴⁻⁵ Yäwet-pewän päñku Jesuken ahäñpäñä butewaki man terak ñode iwetkuñ; Gäk nadätan? Äma uwä Juda äma ninta nadäñ nimikinik täñpäñ käbeyä eni kubä täñ niniñkuk yäk. U äma täga unita gäk mani nadäñ imen yäk.

⁶⁻⁷ Man ude iwerirä Jesu akumañ äma äbuño ukät penta kuñkuñ. Kumañ päñku eniken keräp täñirä komi äma unitä noriye ätu yäwerän Jesuken kuñpäñ iwetkuñ; Ekäni, gäk ude iriri notninpaktä man niwerako u gäwetnayäñ yäk. Näk äma täga uyaku enjina-ken äben. Upäñkañ gäk mangän yäjiri näkño piä watä ämana tägawän yäk.

⁸ Ude täga täñ namen yäj nadätat yäk. Imata, näk udegän, intäjukun ämanaye täño gämori-ken itkañ mani buramik täyat. Ba näk gämotna-ken komi ämanaye ätu itkañ. U kubäpäñ, Ku! yäj iwerawä, manna buramiñpäñ kwek yäk. Ba kubä, Äbi! yäj iwerawä, äbek. Ba piä watä ämana kubä, Piä ño täl! yäj iwerawä u täñpek yäk. Eruk, man notninpaktä niwerako u gäwetkamäñ uba.

⁹ Jesutä man ude nadäppäñ nadäkinikita nadäwän inipärik kubä täñpäpäñ äyäjutpäñ ämawebe äbot iwarän täñkuño u ñode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Isrel äbot in bämojpjin-ken nanik äma nadäkiniki ärowani udewani kubä nämö kañpäñ nadäk täyat!

¹⁰ Jesutä ude yäwänkañ komi äma täño noriye Jesuken äbuño u äneñi äyäjutpeñ päñku eniken äronpäñ käyäm täñkuko u säkgämän irirän kañkuñ.

Jesutä nanak kubä täñpewän kodak täñkuk

¹¹ Täñpäñ kepma kubäken Jesu yotpärare kubä wäpi Nen uken kuñkuk. Iwaräntäkiye-kät ämawebe äbot päke ukät penta kuñkuñ.

¹² Eruk, yotpärare-ken keräp täñpäñ kañkuñ, äma kumbani kubä buramiñ yäpmäñ äbäñirä. Äma kumbuko u webe kajat kubä täño nanaki tepi kubägän-inik. Äpi imaka, bian kumbuk. Täñpäkañ webe kajat u ämawebe äbot yotpärare uken nanikkät penta äbuñ.

¹³ ✧ Äbäñirä Jesutä webe kajat u kañpäñ butewaki nadäñ iniñpäñ iwetkuk; Konäm butewaki täñpeno!

¹⁴ ✧ Ude iwetpäñ dubini-ken kuñpäñ keritä gärañ ugän injtkuk. Jesutä ude iniränä äma kumbani buramiñkuño u kärongän wädäñ itkun. Kärongän ude wädäñ irirä Jesutä kumbani u iwetkuk; Nanakna, aku! yäk.

¹⁵ ✧ Nanakna, Aku yäj iweränä kumbanitä kodak täñpäñ akuñpäñ manman yäñkuk. Ude yäjirän Jesutä nanak u miñi-kät kuñatdenä iniñ kireñkuk.

¹⁶ ✧ Ude täñirän äma itkuño unitä kañpäñ nadäwä inide kubä täñpäpäñ Anutu iniñ oretkuñ. Iniñ oretpäñ ñode yäñkuñ; Bureni! Profet ärowani kubä nin bämojpjin-ken ahäñkuko itak! Anutu ini ämawebeniye täñkentäta äbätak ño! yäk.

¹⁷ Täñpäkañ Jesutä täñkuko u biñamiwä Judia kome ba kome gägäni gägäni it yäpmäñ kuñkuño uken kuñ moreñkuk.

*Jontä Jesu täño mebäri nadähta man pewän kuñkuñ**Mat 11:2-19*

¹⁸ Jon komi eniken irirän iniken iwaräntäkiyetä päbä kudän kudupi Jesutä täk täñkuko unitäño biñam iwetkuñ.

¹⁹ Iwerirä iwaräntäki yarä yäwetkuk; Päñku Ekäni ñode iwet yabäwun; Äbähta biñam yäwani u gäk ño? Ba kubäta itsämne?

²⁰⁻²¹ Ude yäwet-pewän iwaräntäki yarä u Jesuken kuñpäñ kañkumän; Jesu uwä äma käyäm ikek yäpäñ tägañit, äma mäjo wäratä magäranani mäjo yäwat kireñit, dapuri tumbani yäpäñ tägañit täñ irirän. Kañpäñ Jesu iwetkumän; Jon ume ärut yämanitä ñode yäñpäñ peñ niwet-pewän äbäkamak yäk. Mesaia, äbähta biñam yäwani u gäk? Ba kubäta itsämne?

²² ✧ Ude iweränä Jesutä Jon täño iwaräntäki yarä u kowata ñode yäwetkuk; Ek äneñi kuñkañ imaka nadäñit kañit takamän ño, unitäño manbiñam päñku Jon kañ iwerun. Äma dapuri tumbani äneñi ijiwä kuk täkañ. Kwäyähäneñ täñpani äneñi tägañpeñ kuñat täkañ. Paräm wakiwaki nikek tägañpäñ gupi dudum tak täkañ yäk. Ba jukuni täñguñ täwani nadäwä tumäk

tākaŋ, ba kumbani kodak taŋpāŋ akumaŋ kuk tākaŋ. Taŋpākaŋ āma jāwāri-jāwāri Manbiŋam Tāga u yāwera nadāk tākaŋ yāk.

²³ * Ba āneŋi kubā ŋode kaŋ iwerun; Āma nāka yāŋpāŋ nadākiniki nāmo pewā putārek tākaŋ uwā sākgāmān it tākaŋ yāk.

²⁴ Jon tāŋo iwarāntāki yarā uwā ude yāwerān kuŋirān Jesutā āmawebe ābot itkuŋo u Jon tāŋo tāktāki ba kuŋat-kuŋarita manbiŋam ŋode yāwetkuk; Jon kome jopi-ken irirān kānayaŋ nadāŋpāŋ kuŋkuŋo u āma jidewanipāŋ kānayaŋ kuŋkuŋ? Pidām eŋini bumik, mānittā piāŋpewān wareŋ-wareŋ tāk tākaŋ āma udewanipāŋ kānayaŋ kuŋkuŋ?

²⁵ Ba ima kānayaŋ kuŋkuŋ? Āma tek sākgāmān tāŋpani ba? Ude nāmo! Āma udewani ba tuŋum nikek uwā āma wāpi nikektā eŋi gānaŋ it tākaŋ.

²⁶ * Unita nāwerut! Āma jidewani u kānayaŋ kuŋkuŋ? Profet kubāpāŋ kānayaŋ kuŋkuŋ? Bureni, profet kubā kaŋkuŋo upāŋ Jon uwā profet inipārik kubā yāk.

²⁷ Tāŋkaŋ Anutu tāŋo man ŋode kudān tāwani uwā Jonta kudān tāwani; Nākŋo biŋam yāŋahāwani āma kubā ŋo.

Intājukun kādet tāwit gamikta api inih kirewet.

Mal 3:1

²⁸ Unita nāk ŋode tāwetat; Jon tāŋo wāpi biŋamtā āma it yāpmāŋ ābuŋo unitāŋo wāpi biŋam yārepmi moretak. Upāŋkaŋā āmawebe āpani Anututā intājukun it yāmiŋpāŋ yabāŋ yāwat tāyak unitāŋo wāpi biŋamtā Jon tāŋo wāpi biŋam irepmi tak.

²⁹ * Tāŋpākaŋ Jesutā man ude yāŋahāŋirān nadāŋpāŋ āmawebe jopi-kāt āma wakiwaki takis moneŋ yāpani unitā ŋode nadāŋkuŋ; Man sākgāmān yāyak yāk. Nin ŋo ŋonitā Anutu tāŋo man kādet siwoŋi iwāt-iwatta gāripi nadāk tākamāŋ yāŋ nadāŋkuŋ. Āma udewaniwā bian Jonken kuŋirā ume ārut yāmani.

³⁰ * Tāŋ, Parisi āmakāt Baga manta mebāri nadāwani āmatā Jontā ume ārut yāmikta bitnāŋkuŋ. Ude tāŋkuŋo uwā Anututā kādet tāga iwatta peŋ yāmiŋkuko u māde ut imiŋkuŋ.

³¹ Tāŋpākaŋ Jesutā yāŋkuk; Āmawebe kome ŋo terak itkaŋ ŋonita jide yāwet? U imatāken udewani?

³² Uwā ironi tāŋoret bāgup-ken itkaŋ udewani. Ironiŋonji uwā gera kowat yāwān ŋode tāk tākaŋ;

Niwerā oretoret kap teŋitna gukut nāmo tokāt tāŋkuŋ.

Ba niwerā butewaki kap teŋitna, konām nāmo kotkuŋ yāŋ yāk tākaŋ.

Tāŋpākaŋ in uwā udewani, nadāk siwoŋi kubāgān nāmo peŋkaŋ ŋode tāŋkuŋ;

³³ Jon ume ārut yāmanitā ābāŋkaŋ ketem āma ātutā nak tākaŋ ude nāmo naŋkuk ba wain ume imaka nāmo naŋkuk. Tāŋirān intā kaŋpāŋ yāŋkuŋ; U mājotā kotawani! yāk.

³⁴ * Tāŋ, Āma Bureni-iniktā ābāŋpāŋ ketem naŋit wain ume naŋit tāŋkuk. Tāŋirān intā kaŋpāŋ yāŋkuŋ; Āma ŋo kawut! Nak āmāŋ tāŋpani! yāk. Uwā āma waki-waki-kāt takis moneŋ yāpani tāŋo noripaki! yāŋ yāŋkuŋ.

³⁵ Upāŋkaŋ in nāmo nadāwā tumbākaŋ ude yāk tākaŋ. Āma ābot yarā unitā Anutu tāŋo nadāk-nadāk siwoŋi iwāt-pāŋ tāk tākamān. Tāŋpākaŋ nadāk-nadāk u iwāt-pāŋ tāktāki siwoŋitā Anutu tāŋo nadāk-nadāk kwawak pewān ahāŋirān āmawebetā kaŋpāŋ nadāwā bureni tāneŋ yāk.

Webe kubātā Jesu kuroŋi ārutkuk

³⁶ * Tāŋpākaŋ Parisi āma kubā wāpi Saimon unitā Jesu-kāt ketem bok nakta imagutkuk. Imagut yāpmāŋ pāŋku tewān ketem nādayāŋ maŋitkuk.

³⁷ * Maŋit irirān kome u nanik webe waki tāŋpani kubātā Jesu u Parisi āma kubātā enjiken ārotak yāŋ biŋam nadāŋkuk. Biŋam nadāŋpāŋ ume kābāŋi sākgāmān nikek gwāki ārowani u yāpmāŋkaŋ eŋi Jesutā itkuk-ken u āroŋkuk.

³⁸ Āroŋpāŋ Jesu kuroŋi kāda pāŋku itkaŋ konām kot itkuk. Konām kot irirān konāmi pitotā Jesu kuroŋi terak maŋkuŋ. Konāmi pitotā maŋirā gwāki puŋiŋpāŋ ārut imiŋpewān kohoyāŋkuk. Ude tāŋpāŋ oraŋ imikta kuroŋi-ken inŋat-naŋdat-naŋ tāŋpāŋ ume kābāŋi nikek u ārut imiŋkuk.

³⁹ Ude tāŋ irirān Parisi āma Jesu imagutkuko unitā kaŋpāŋ ŋode nadāŋkuk; Jesu ŋo profet bureni yāwānā webe ŋowā waki tāŋpani yāŋ nadāwān tāretek yāk.

⁴⁰ Parisitā ude nadāŋirān Jesutā iwetkuk; Saimon yāk. Nāk man kubā gāwera nadā. Yāwānā Saimontā yāŋkuk; Yāwoŋārewani, yāwi nadāwa yāk.

⁴¹ Yāwānā Jesutā iwetkuk; Man wārani kubā gāwera nadā; Moneŋ āma kubātā āma yarāta moneŋ, kowata kāmi kaŋkaŋ kaŋ dāpmāŋ tārewun yāŋpāŋ yāmiŋkuk. Kubāta moneŋ 500 ude imiŋkuk. Tāŋ, kubātawā moneŋ 50 ude imiŋkuk.

⁴² Kowata imik-imik kadāni-ken moneŋta wāyākŋeŋirān momini peŋ yāmiŋkuk. Eruk, ude tāŋirān āma yarā uken nanik netā unitā bānep tāga pāhap nadāŋkuk yāŋ nadātan?

⁴³ Yäwänä Saimontä kowata ñode iwetkuk; Äma monerj tanji yäpuko unitä yäk. Yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Gäk täga yäyan yäk.

⁴⁴ * Ude yänpäj äyäjutpäñ webe u kanpäñ Saimon iwetkuk; Webe ño käyan? Näk gäkä enj gänañ äbäjira ume kuroñna ärutta nämo piñ namin yäk. Tänopäj webe ñonitä konämi pitopäj kuroñna ärutkan gwäki puñjöpäj täñkohoyäk.

⁴⁵ Ba orañ namikta bumumnaken nämo nen. Tänopäj webe ñonitä orañ namikta pengän äba irat-ken ukentä kuroñna-ken nenjat-nanjat-nanj täyak.

⁴⁶ * Tänpäj gäk gakñj gwäkna-ken nämo äruranopäj webe ñonitä kuroñna-ken ume käbäñj nikek ño piñ äwatak.

⁴⁷ Unita ñode gäwetat. Webe ño momini tanji peñ imani unita näka gäripi pähap nadänpäj bänep iron tanji ño täñ namitak. Upänkanj äma mominita nadäñjirän äpani täñpani udewani täño momi peñ imero uwä näka gäripi ähan nadäwek yäk.

⁴⁸ * Jesutä ude yänpäj webe u ñode iwetkuk; Momika peñ gamitat.

⁴⁹ Ude yäwänä äma ketem bok nañ itkuño unitä näwetgäwet ñode täñkuñj; Wära! Äma ño jidewani unitä äma täño momi menitä yänpäj ärut täyak?

⁵⁰ * Ude yäjirä Jesutä webe u iwetkuk; Nadäj namikinik täyan unitä momi täño kowata-ken nanik gämagutak yäk. Unita bänep oretoret terak kuñat täyi.

8

Jesu täño äbot

¹ * Eruk, patkuño yäjewänkanj Jesutä yotpärare tanji täpuri kuñatkanj Anututä intäjukun itkanj yabäj yäwat piä täk täyak unitäño Manbiñam Täga yäwetpäñ yäwoñarek täñtänj kuñatkuk. Ude täñjirän ämawebe ñodetä iwarän täñkuñj; Iwaräntäkiye 12 ukät webe ätu.

² * Webe u bian mäjotä magäriärä Jesutä mäjo u yäwat kireñ yämani, ba käyämi yäpän täganj yämani. Webe kwayak ukät nanik kubä wäpi Maria, Makedala komeken nanik. Jesutä bian webe uterak nanik mäjo wära 7 yäwat kireñ imiñkuk.

³ Täñ, webe kubäwä wäpi Joana, Kusa täño webeni. (Kusa u Herot täño täñkentäk äma kubä). Kubäwä wäpi Susana. Webe yaräkubä ukät webe ätu bok kuñatkuñj. Webe kwayak uwä iniken monerjöpäj Jesu-kät iwaräntäkiye täñkentänj yämik täñkuñjonik.

Mujiipi pikpik täño man wärani

Mat 13:1-9; Mak 4:1-9

⁴ Tänpäkanj ämawebe uken-uken nanik Jesutä itkuk-kengän äbäj moreñpäj irirä yabäñpäj man wärani kubä ñode yäwetkuk;

⁵ Äma kubätä ketem mujiipi piwa yänpäj piäni-ken kwek. Kuñpäj mujiipi täñ-irähuttänj kwek. Täñ-irähuttänj kuñjirän mujiipi ätu kädet miñin mäneñ. Kädet miñin mäneño u ämatä kuñ äbäj täñkanj yeñ gatäneñ. Tänpäkanj mujiipi ätuwä baraktä mäneñ.

⁶ Täñkanj mujiipi ätuwä mobä terak mäneñ. Mobä terak manpäñ tädotneño upänkanj kome umeni nämo unita kubit täneñ.

⁷ Täñ, mujiipi ätuwä mup gänañ mäneñ. Mup gänañ manjirä mup waki unitä äronpäñ yäwarä kunerj.

⁸ Tänpäkanj mujiipi ätuwä kome tägaken mäneñ. Kome tägaken mäneño u tädotpäñ bureni säkgämän mäyap-inik pätnerj.

Jesutä man ude yänpäj gera terak ñode yäñkuk; Äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut!

Jesu imata man wärani terakyäk täyak?

Mat 13:10-23; Mak 4:10-20

⁹ Tänpäkanj Jesutä man wärani yäñkuko unita iwaräntäkiyetä mebarita iwet yabäñkuñj.

¹⁰ Iwet yabäjirä yäwetkuk; Anututä intäjukun itkanj yabäj yäwat piä täk täyak unitäño manbiñam käbop irani injingän nadakta yäwani unita in-gänpäj täwetat, äma ätukät nadakta nämo. Unita man wärani terakgän yäwet täyat yäk. Man wärani terak yäwetpewa; Dapuritä känayäj täño upänkanj täga nämo api kawä tärewek.

Ba jukunitä nadänayäj täño upänkanj mebari täga nämo api nadäwä tumbek. Ais 6:9

¹¹ * Ude yänpäj yäwetkuk; Mujiipi pikpik täño manbiñam täweraro u mebari ñode; Mujiipi uwä Anutu täño man ude.

¹² Täñ, mujiipi kädet miñin mäneño u ñode; Äma Anutu täño manbiñam nadänpäj yäpmäj kuñjirä Satantä bänepi-ken nanik yäyomägat täyak u. Satantä ñode nadänpäj täk täyak;

* 7:44: Stt 18:4 * 7:46: Sam 23:5 * 7:48: Luk 5:20-21 * 7:50: Luk 8:48, 17:19; Luk 18:42 * 8:1: Luk 4:43
* 8:2: Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 * 8:11: 1Pi 1:23

Anutu tãjo man bãnepi-ken iyap tanpãj yãpmãj kuñatpãj Anututa biñam tãneñ yãj nadãnpãj yãyomãgat tãyak.

¹³ Tãj, mujipi mobã kujat terak mãneño u ñode; Äma Anutu tãjo man nadãnpãj gãripi nadãneñopãj bãnepi-ken jãwãri nãmo ãpmonpani. Unita nadãkiniki kadãni kerãpi-tagãn yãpmãj kuñatpãj tãjyabãkken Anututa mãde ut imik tãkanj.

¹⁴ Tãj, mujipi ätu mup gãnanj mãneño u ñode; Äma Anutu tãjo man nadãk tãkanj upãñkanj kome tãjo monerj tunjunta nadãwãtãk ba nadãj gãrip unitã Anutu tãjo man utpewã kumãñirãn kuñat-kuñariken bureni nãmo ahãk tãyak.

¹⁵ Tãjpkãkanj mujipi kome tãgaken mãneño u ñode; Äma Anutu tãjo manbiñam nadãnpãj bãnepi-ken kehãromi inñitpãj mani buraminpãj yãpmãj kuñarirã irit kuñat-kuñariken bureni ahãk tãkanj yãk.

Penyãnek tãjo manbiñam

Mak 4:21-25

¹⁶ ✧ Jesutã man wãrani ãneñi kubã ñode yãwetgãn tãñkuk; Äma kubãtã topãn ijinpãj kãbot gãnanj ba bukã gãmori-ken kãbop tãga pewek? Nãmoinik! Topãn uwã kwawak pewãn enj gãnanj pen-yãneñirãn ämatã imaka imaka tãga kãneñ.

¹⁷ ✧ In nadãkanj? Imaka imaka apiño kãbop itkanj u mãden Anututã kwawak api pewãn ahãneñ. Bureni, imaka tãj-yejãmbani pãtak u wari nãmo api pãrek. Nãmo, u tãñkwawa tanjirãn api kanpãj nadãneñ.

¹⁸ ✧ Unita jukujin-tãgãn nadãneño udetã in Anutu tãjo manta juku penpãj ket nadãk tãkot. Imata, äma kubãtã imaka Anututã imani u yãpmãj kuñarayãj tãko uwã ätukãt buñãt imikta yãwani. Tãj, äma ätuwã nin imaka udewani nikek yãj nadãk tãkanj upãñkanj nãmo! Tãjpkãkanj imaka inñitkamãj yãj jop nadãk tãkanj uwã yãyomãgatta yãwani.

Jesu tãjo nãgãt morãk u netã?

Mat 12:46-50; Mak 3:31-35

¹⁹ Jesutã man ude yãj irirãn minji-kãt noriye kãnayãj äbuñ. Upãñkanj ämawebe pãke itkuño unitã Jesu kumãn itgwãñirã dubini-ken kukta tãjpkã wañkuñ.

²⁰ Tãjirã äma ätutã yabãñkanj Jesu ñode iwetkuñ; Menjka-kãt notkaye gabãnayãj äbãño yãman umu itkanj yãk.

²¹ Ude iwerãwã Jesutã kowata ñode yãwetkuk; Ämawebe Anutu tãjo manbiñam nadãnpãj iwarãntãk tãkanj uwã nãkño menjaye notnaye bureni!

Jesutã ibãm gwãgu yãniñ bitnãñkuk

Mat 8:23-27; Mak 4:35-41

²² Eruk, kadãni kubãtã Jesutã iwarãntãkiye yãwetkuk; Gwãgu kukñi udude kãda kuna yãk. Ude yãnpãj gãpe kubã terak äronpen kuñkuñ.

²³ Eruk gwãgu terak kuñtãngãn Jesu dãpmon patkuk. Parirãn mãnit pãhap piãñirãn gwãgu tokãtpãj gãpe gãnanj ãpmon tokneñirãn gãpe nikek gwãgu gãnanj ãpmonayãj tãñkuñ.

²⁴ Tãñirãn Jesu yãwã kikuñurãnpãj iwetkuñ; Ai! Ekãni! Paotnayãj tãkamãj ño! yãk. Ude iwerãwã Jesutã akunpãj mãnit kenta gwãgu yabãj yãñkuk. Yabãj yãñirãn uterakgãn mãnit bitnãñirãn gwãgu kwikinik patkuk.

²⁵ Tãñirãn Jesutã iwarãntãkiye yãwetkuk; Nadãkinikjin de?

Ude yãñirãn iwarãntãkiye umuntãñkanj nadãwãtãk tãjpkãj nãwetgãwet ñode tãñkuñ; Wãra! Äma ño jidewani unita mãnit kenta gwãgu mani ño buramikamãn? yãj yãñkuñ.

Mãjo wãra but gãnanj ãpmonkuñ

Mat 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Eruk Jesutã gwãgu kenta mãnit yãniñ bitnãwãñkanj Galili kome u penpen gwãgu terak kuñtãngãn gwãgu kukñi udude kãda Gerasa kome ahãñkuñ. ²⁷ Ahãnpãj Jesu gãpe terak naniktã manãtpeñ kuñjirãn kome uken nanik äma mãjo mãyãptã magãrani kubãtã ahãñ imiñkuk. Äma uwã kadãni kãronji-inik enj gãnanj nãmo pat tãñkukonik. Dãpmon pat tãñkuko uwã mobã kawut, äma kumbani ãneñpani-ken u tek morãnj pat tãñkukonik.

²⁸⁻²⁹ Pattãj kuñattãngãn eruk Jesu kanpãnjã kãhãn yãñkanj gãmori-ken man-patãbotkuk. Ude tãñirãn Jesutã mãjo uwã yãwetkuk; Äma ño kakãtãñpen kut yãk. Ude yãwerirãn mãjo äma magãtkuño unitã Jesu iwetkuñ; Jesu, Anutu Ärowani tãjo nanaki, gãk jide tãj nimayãj äbãtan? Komi nimenoi! yãj iwetkuñ. Tãjpkãkanj mãjo uwã kadãni kadãni äma u inñitpãj kwaik tãñirã äma ätutã inñitpãj yen kehãromitã keru kuroñi pãdãt tãk tãñkuñonik. Ude tãk tãñkuño upãñkanj mãjotã tãñpewã äma u yen yãpmãj dãkneñ tãñpãn kwãpen kome äma nãmo irani-ken kuñat tãñkukonik.

³⁰ Tänpäkan Jesutä äma u iwet yabänjuk; Wäpka netä? Iwet yabäwan iwetkuk; Wäpna 'Äbot pähap' yäk. (Mäjo mäyaptä magätkuño unita wäpna Äbot pähap yän iwetkuk.)

³¹ Ude yäwanä mäjo unitä Jesu butewaki terak nōde iwetkuj; Gäk niwat kireñpewi awan karoni, bipmäh urani gānan äpmonektawäl yäk.

³²⁻³³ But äbot pom terak udu yabātan? Gäk nibä-kätäwi but u gānan äpmona! Ude yäwäwä Jesutä nadän yäminirän mäjo uwä äma u kakätänpen päñku but gānan äpmonkuj. But gānan äpmonpäkan bärāñej kuman gwägu gānan äpmonkan ume nanpäñ kumbuj.

³⁴ Ude täñirä äma but watāni iranitā yabāñpäh bärāñej päñku ämawebe yotpārare tanji täpuri it yäpmäh kuñkuño u nanik manbiñam yäwetkuj.

³⁵ Yäweräkan ninin kāna yänkan Jesutä itkuk-ken äbäh moreñkuj. Äbähpäh kanuj; Äma mäjotä magārani u tek yamäk ikek, nadāwan tumbäpäh Jesu dubini-ken kwikinik manjit irirän. Mäjotä kakätänpen kuñkuño unita. Manjit irirän kanpäñ äma päke äbuño u umuntanuj.

³⁶ Täñirä imaka ahäñirän kanpäñ nadänkuño unitä mäjotä magāranipäh yäpän täganjukko unitäño manbiñam yäwetkuj.

³⁷⁻³⁸ Manbiñam u nadänpäh ämawebe Gerasa kome u nanik umuntanpäñ Jesu komenin nō penpen ku! yän iwetkuj. Ude iweräwä Jesu kome u penpen Galili kome gwägu udude kāda kwayäh täñirän äma yäpän täganjukko unitä Jesu iwetkuk; Nadän naminiiri bok kuda! yäk.

³⁹ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Nāmo yäk. Komeka-ken kuñkan imaka Anututä täñ gamitak unitäño biñam kan yäwet! Ude iwerirän äma u äyähutpen komeni-ken päñku Jesutä täñkentäh iminjukko unitäño manbiñam yäwettäh kuñatuk.

Jesutä webe yarä yäpän täganjuk

Mat 9:18-26; Mak 5:21-43

⁴⁰ Eruk, Jesu Galili komeken äneñi kuñirän ämawebe päke Jesuta itsämbuño unitä kanpäñ inih oretkuj.

⁴¹ Ude täñirä kome unitäño kābeyä eni täño watä äma kubä wäpi Jairas unitä Jesu ahäh iminjuk. Ahäh iminpäñ Jesu gāmori-ken gukut imäpmok täñpäh Jesutä enjina-ken kwän yähpäh butewaki man iwetkuk.

⁴² Imata, äperi tepi kubägän obañ 12 ude itkan käyäm täñpäh kumbayäh täñjukko unita. Eruk, Jesu Jairas täño man buraminpäñ enjini-ken kwayäh kādet minjin kuñirän ämawebe buminik unitä yewa täñkan iwaräntäh yäpmäh kuñkuj.

⁴³ Ämawebe u bämopi-ken webe kubä käyäm mebäri kubä nikek itkuk. Webe unitä nägät piñ yäpmäh kuñirän obañ 12 ude täñjuk. Käyäm waki u yäpätägak yäpätägak ämaken kuñ äbäk täñkan monenji kudup jop awähutkuk. Täga nämo yäpä täganjuk.

⁴⁴ Ude täñpän wawäpäh eruk webe unitä Jesu mädeni-ken äbähpäh tekigän injuk. Jesu täño teki injirän uteragän täganpäñ nägät piñ yäpmäh äbuko u kawuk tanjuk.

⁴⁵ Täñirän Jesutä nadänpäh yänjuk; Ai! Netätä nepmähitak?

Ude yänirän äma päke u äwo yäwakan Pitatä nōde iwetkuk; Ekäni, ämawebe päke nōnitä dumäh gawatkan nō nämo nadātan?

⁴⁶ Pitatä ude iweränä Jesutä yänjuk; Ude nämo! Äma kubätä nepmähirän kehäromina ätu kuñirän nadätat yäk.

⁴⁷ Ude yäwanä webe u mebärina kan-ahätak yähpäh päbä Jesu gāmori-ken gukut imäpmok täñpäh kwainpäñ itkuk. Itkan ämawebe päke u inamiken Jesu täño tek injirän käyāmi uteragän paotkuko unitäño mebäri yähahänjuk.

⁴⁸ ✧ Yähahähirän Jesutä iwetkuk; Wänotna, nadäkinikka näkken peyan unitä gäk yäpän tägatan. Unitä bänep kwini terak kuyi yäk.

⁴⁹ Jesutä man ude yänirän kābeyä eni täño watä äma unitä enjiken nanik äma kubä äbä Jairas u iwetkuk; Äpetka kumähntak unita imata yäwönärewni äma jop yänikñat yäpmäh äben?

⁵⁰ Ude yänirän Jesutä nadänpäh Jairas iwetkuk; Nadäwätak täñpeno! Nadäkinikka näkagän penjiri äpetka tägawayäh yäk.

⁵¹ Ude yänpäh Jairastä enjiken kuñkuj. Kuñpäh äma päke u yänih bitnähpäh yepmanpäñ yäman ude irirä iwaräntäkiye yaräkubä Pita, Jon, Jems ukät ironji kumbuko unitäño minji nani ugähpäh yämaguränkan eni gānan äronkuj.

⁵² ✧ Ämawebe päke konäm yäñtäbäk täñ itkuño u yäwetkuj; Konäm wari kotneño. Ironji u nämo kumak. Jop dāpmon pätak yäk.

⁵³ Yäwanä kumakopäh jop yāyan yähpäh kan-mägayähkuj.

⁵⁴ ✧ Tänpäkan Jesu eni gānan äronpäh ironji u kerigän injipäh iwetkuk; Äpetna, aku!

⁵⁵ Ude yäwanä uteragän kehäromini äneñi äpmonirän kodak tanpäñ akujkuk. Kodak tanpäñ akujirän Jesutä minji nani yäwetkuk; Ketem imän nanpäñ!

⁵⁶ ✧ Yäweränä miñi nani uwä nadäwän inide kubä täñkuko unita Jesutä imaka ahäñkuko u yäñahähta yäniñ bitnäñkuk.

9

Jesutä iwaräntäkiye 12 u piä man yäwetkuk

Mat 10:5-15; Mak 6:7-13

¹ Eruk, Jesutä iwaräntäkiye 12 u yäñpabä dubini-ken yepmañkuk. Yepmañpäh käyäm wakiwaki yäpä täganjit, mäjo äma magärani yäwat kirekta kehäromi ba wäpi biñam yämiñkuk.

²⁻³ Yämiñkañ Anututä intäjukun it yämiñirän gämori-ken irit täño man yäwetta ba äma käyäm ikek yäpä tägakta man ñode yäwetpäh yäniñ kireñpewän kuñkuñ; In ähottaba, ketem, moner ba yäk yäpmäñkañ nämo kuneñ. Ba tek yarä nikek nämo yäpneñ yäk.

⁴ ✧ Kuñkañ yotpärare kubäken ahäñjirä enji tamäwä ugän kañ irut. Eruk, yotpärare uken piä täñ paotpäh enji u peñpeñ kome kubäken kañ kut.

⁵ ✧ Upähkañ yotpärare kubäken not nämo täñ tamäwä ñode kañ täñput; Yotpärare u mäde ut imiñpäh kugun kuronjin-ken nanik yeñ ärähut täñpäh kañ kut. Ude täñjirä äma kome uken naniktä tabähñpäh goret täñ yämikamäh yäh api nadäner yäk.

⁶ Jesutä jukuman ude yäweränkañ kädet yäput peñpäh kuñkuñ. Kuñkañ yotpärare it yäpmäh kuñkuño uken Manbiñam Täga u yäñahäñjit, käyäm ikek yäpä täganjit täñtäh kuñatkuñ.

Herottä Jesu täño biñam nadäñkuk

Mat 14:1-2; Mak 6:14-16

⁷ ✧ Täñpähkañ Judia kome täño kañiwat äma wäpi Herottä imaka imaka ahäñkuño unitäño manbiñam nadäñpäh-nadäwän nämo täreñkuk. U imata, äma ätutä ñode yäñjirä nadäñkuk; U Jon, ume ärut yämanitä kumbani-ken naniktä kodak tañpeñ akuñkuko unitä piä u täk täyak.

⁸ Ba äma ätutä ñode yäñkuñ; Ude nämo, uwä profet biani Elaijatä kumbani-ken nanik akuñkuko unitä piä u täyak yäk.

⁹ ✧ Täñpähkañ Herottä man mäyap ikek u nadäñpäh-nadäwätäk täñpäh yäñkuk; Jon u näkä bian kotäki madäh täkneñkuro unitä jide täñpäh piä täyak? Netätä täñjirän mani biñam nadätat? Ude yäñpäh Jesu kañpäh nadäwa yäñkañ kädetta wäyäkneñkuk.

Jesutä äma 5,000 ketem yepmäh towiñkuk

Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-15

¹⁰ Eruk, iwaräntäkiye piä man yäwet-pewän kuñkuño u täñ paotpähä, äyähutpeñ äbähñpäh piä mehäri mehäri täñkuño u biñam iweräkañ Jesu iwaräntäkiye-kät inigän itnayäh yäñ-yäkñat yäpmäh Betsaida komeken kuñkuk.

¹¹ Käbop kuñkuñopäh ämawebetä u käda kuyak yäh nadäñpäh iwarän täñkuñ. Iwarän täñjirä yabähñpäh Jesutä yäniñ orepäh Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken irit täño manbiñam yäwerit, äma käyäm ikek yäpä täganjit täñkuk.

¹² Eruk, kome bipayäh täñjirän iwaräntäkiye 12 u Jesu äbä iwetkuñ; Kome ño ketemi nämoken itkamäh. Unita gäk yäwerikan yotpärare ittäh kukañken u kuñkañ ketem yabäh ahähñpäh nanñkañ parut yäk.

¹³ Ude yäñjirä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo! Injin yepmäh towiwurä! Yäwänä iwetkuñ; Yäke! Nintäño käräga 5kät gwägu tom yarä-tägän itkah ño yäk. Jide? Nin yotpärare-ken kuñpäh äma äbot päke ñonita ketem suwakta nadäñpäh yäyan?

¹⁴ (Äma äbot päke u 5,000 ude bumik unita nadäwätäk täñpäh yäñkuñ.)

Yäñjirä Jesutä yäwetkuk; Äma äbot ño yäwerä äbot 50-50 ude manjit yäpmäh kut yäk.

¹⁵ Yäwänä yäñkuko udegän yäweräkañ manjit yäpmäh kuñkuñ.

¹⁶ Manjiräntäh yäpmäh kwäkäh Jesutä käräga 5 ukät gwägu tom yarä u yäpmähñpäh kunum terak dorahñpäh ketemta Anutu bänep täga man iwetkuk. Täñpäh ketem u tokät jukutpäh iwaräntäkiyeta yämähkañ äbot itkuño udegän yämiñtäh kuñkuñ.

¹⁷ Yämiñjirä kuduptagän ketem u nanpä koki täñpähñpäh ätu jop peñkuñ. Täñpähkañ jop patkuño u yäpmähñpäh yäk 12 ude daiwä tokneñkuñ.

Pitatä Jesu täño mehäri yäñahähñkuk

Mat 16:13-28; Mak 8:27-31

¹⁸ Täñpäh kadäni kubätä Jesu inigän itpäh nani man iwet irirän iwaräntäkiye päbä dubini-ken kubä-kengän itkuñ. Irirä Jesutä ñode yäwet yabähñkuk; Ämatä näka netä yäh yäk täkañ?

¹⁹ ✧ Yäwänä iwetkuñ; Ätutäwä Jon, ume ärut yämani yäh gäwet täkañ yäk. Ba ätutäwä Elaija yäh gäwet täkañ. Ba ätutäwä profet biani uken nanik kubätä kodak tañkuk yäh gäwet täkañ.

20* Ude yäwäwä ñode yäwetkuk; Täñpăkan injinâ năkawă netă yăñ yăk tăkan? Yăwănâ Pitatâ iwetkuk; Găk Anutu-ken nanik Kristo, Isrel âmawebe tãño tãñkentăk bureni u yăk.

21 Ude yăwănâ Jesutâ âma âtu nămoinik yăwetneñ yăñpăñ yăniñ bitnăñpăñ ñode yăwetkuk;

22* Âma Bureni-inik uwă ittăñ kuñtăngăn yăñ imani ude, komi păhap api nadăwek yăk. Täñpăkan Juda tãño âma ekăni ba bāmop âma intăjukun tãñpani-kăt Baga man yăwoñărewani âmatâ măde api ut imineñ. Täñpăñ Âma Bureni-inik uwă ură kumbănpăñ ânenayăñ tãñopăñ kepma yarăkubă tărenjirăn kodak tanpăñ api akwek.

23* Jesutâ ude yăñpăñ man kubă ñode yăwetgăn tãñkuk; Âma kubătâ năwarayăñ nadăñpăñ iniken bāneñ nadăk-nadăki măde ut imiñpăñ bārăpi năkă kotawayăñ tăyat udegăn kepma kepma gwăk pimiñpăñ kan năwarăn yăk.

24* Täñpăkan, âma kubătâ săkgămăn itta nadăñpăñ iniken irit kuñat-kuñarita iyap tanpăñă u api paorek. Upăñkan âma kubătâ năka yăñpăñ irit kuñat-kuñari iniñ kirewayăñ tãko uwă irit tãga api kan-ahăwek.

25 Tãñ, âma kubătâ kome tãño imaka kudup peñ bāyanpăñ yăpmăñ kuñarayăñ tãko uwă kumăñjirăn imaka imaka yăpmăñ kuñarayăñ tãko unită tãga nămo api tãñkentăñ imineñ.

26* In nadăkan? Âma kubătâ năka ba man năkă yăñahăk tăyat unită yăñpăñ măyăk tanpăñ năka bitnăwayăñ tãko uwă âma udewanita Âma Bureni-inik năkă udegăn api bitnăwet. Kadăni năkñaken epmăget kudăn ikek ba Nana tãño ba kudupi aņero tãño penyăñek kudăn ikek âneñj ahăwayăñ tãro kadăni uken âma udewani tãño wăpi yăñahăkta api măyăk tăwet.

27 Năk bureni tăwera nadăwut; Itkan ño inken nanik âtu nămo kumăñkan Anututâ intăjukun itkan yabăñ yăwat piăni kwawak ahăñjirăn api kăneñ yăk.

Jesu gupi inide kubă ahăñkuk

Mat 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Jesutâ man ude yăwerănkăñ kepma 8 ude tărenjirăn nani-kăt man yădayăñ Pita Jems Jon yămagurăn yăpmăñ pom kubă terak aroñkuñ.

29 Păro u itkan nani-kăt man yăñ irirăn Jesu inami dapun inide kubă ahăñkuk. Ahăñjirăn teki imaka, paki-inikinik, yăpă kwinit tăyak ude penyăñekuk.

30-31* Ude tãñjirăn Profet bian irani yară ahăñkumăn. Kubă Moses, kubăwă Elaija, Anutu tãño penyăñek ikek ini ugăn ahăñpăñ itkan Jesu-kăt man yăñpăñ-nadăk tãñkuñ. Jesu Jerusalem yotpărare-ken api ură kumbek yăñ man ude yăñpăñ-nadăk tãñ itkuñonik.

32* Ude tãñ iriră Pita noriye-kăt dăpmonta gurăn tãñ ittăngăn kikuñutpăñ Jesu inami dapun penyăñek ikek irirăn kankuñ. Profet yară Jesu-kăt itkuño u imaka, yabăñkuñ.

33 Täñpăñ âma yară u kudayăñ tãñjirăn Pitatâ mebări nămo nadăwăn tărewăkan jop ñode yăñkuk; Ekănina, itkamăñ ñonita oretorek tăkamăñ yăk. Unita yottaba yarăkubă tãñ tamina. Găka kubă, Mosesta kubă, Elaijata kubă yăk.

34 Pitatâ man ude yăñjirăn gubamtă äpă uwăk tãñpăñ yepmanjirăn Pita Jems Jontă bumta umuntăñkuñ.

35* Umuntăñ iriră gubam gănañ man kubă ñode ahăñkuk; Nōwă nanakna, năkñja iwoyăñkuro unita mani buramik tăkot!

36 Man kotăk ude ahăwăn tărenjirăn Jesu inigăn irirăn kankuñ. Täñpăkan Pita Jems Jon imaka ahăñjirăn kankuño unităño manbiñam yăñahăñtăñ kukta nămo nadăñkuñ.

Jesutâ nanak kubă yăpăn tăgañkuk

Mat 17:14-21; Mak 9:14-29

37 Eruk patkuño yăñewănă, Jesu iwarăntăkiye Pita Jems Jon-kăt pom terak naniktă äpuñ. Äpăñtăngăn âmawebe äbot păhap u yabăñ ahăñkuñ.

38 Täñpăkan âmawebe äbot u gănañ nanik kubătâ Jesuken gera ñode yăñkuk; Yăwoñărewani âma! Găk manna buramiñpăñ nanakna tepi kubăgăn ño tãga tãñkentăñ imayăñ?

39 Măjo kubătâ magărirăn uterăgăn kăhăn yăk tăyak. Ba pudăt manpăn kome terak patăbottăñ kuñatkan meni-ken jep yăñut tăyak yăk. Tãñkan măjo uwă kadăni kadăni komi imiñpăñ bārăneñ nămo kakătăñpeñ kuk tăyak.

40 Unita năk găwarăntăkaye măjo u iwat kirewut yăñ yăwera piă tãñkuño upăñkan iwat kirena yăkñat tãñpă wankuñ yăk.

41 Ude iwerirăn Jesutâ ñode yăñkuk; Wa! In bāneppin gwăjijñ ärowani. Nadăkinikjin nămo! Jidegăn api nadăwă tumneñ? Âma in udewani-kăt wari kuñatta nămo nekan! Ude yăñpăñ âma u iwetkuk; Eruk, nanaka yăpmăñ äbi!

* 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22: Luk 9:44; Luk 18:32-33 * 9:23: Mat 10:38; Luk 14:27 * 9:24: Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mat 10:33; Luk 12:9, 2Ti 2:12 * 9:30-31: Luk 9:22, 13:33 * 9:32: Jon 1:14, 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22

⁴² Ude iweränä nanitā nanaki yāpmāñ äbāñirān mājō unitā nanak u pudät mañpān kome terak patābottāñ kuñatkuuk. Ude täñirān Jesutā mājō u kañ-yāñirān mājotā nanak u kakätāñpeñ kuñkuuk. Kuñjirān säkgāmān iränā äneñi nani-ken teñkuuk.

⁴³ Ude täñirān ämawebe itkuño unitā Anutu täño kehäromi u kañpāñ kikuñutpāñ-nadāwätäk pähap täñkuñ.

Täñpākañ ämawebetā imaka imaka tägagāmān Jesutā täk täñkuuko unita pen nadāwätäk täñ irirā Jesutā iwaräntäkiye ñode yāwetkuuk;

⁴⁴ ✧ Man täwerayāñ täyat ño juku peñpāñ nadākot; Inikät nanik kubätā Äma Bureni-inik iwan kerī terak tewayāñ kadāni kerāpi täyak.

⁴⁵ ✧ Ude yāwerirān mebäri nämo nadāwä täreñkuñ. Nadäk-nadäki uwäk ikek pen itkuko unita mebärita iwet yabānayāñ täñkuño upāñkañ umuntāñpāñ nämo iwet yabāñkuñ.

Netätā intājukun api irek?

Mat 18:1-5; Mak 9:33-40

⁴⁶ ✧ Eruk kepma kubā, iwaräntäkiyetā nin-ken nanik netätā intājukun-inik api irek yāñ yāñpāñ yāñārahutkuñ.

⁴⁷⁻⁴⁸ ✧ Täñirā Jesutā nadäk-nadäki yabāñpāñ-nadāñkañ nanak täpuri kubā yāñ-päbā dubini-ken teñpāñ yāwetkuuk; Äma kubätā näka yāñpāñ nanak täpuri ñodewani kubā orañ imayāñ täko uwā näka udegān api orañ namek. Täñpāñ äma näk orañ namayāñ täko uwā äma näk naniñ kireñkuuko u udegān api orañ imek. Imata, in bāmopjin-ken nanik kubätā äpani-inik ude kuñatpāñä äma uwā intājukun ude itak yäk.

⁴⁹ Jesutā ude yāweränā Jontā ñode iwetkuuk; Ekāni! Äma kubätā wäpka terak mājō äma magārani yāwat kireñirān kañkumāñ yäk. Kañkumāñopāñ nintāño äbotken nanik nämo unita iniñ bitnäñkumāñ yäk.

⁵⁰ ✧ Yāwänā Jesutā iwetkuuk; Imata iniñ bitnäñkuñ? Äma iwan nämo täñ tamani uwā notjinpak täñkentāñ tamani ubayāñ yäk.

Samaria naniktā Jesu mäde ut imiñkuñ

⁵¹ ✧ Jesu kunum gānañ äneñi ärokta kadāni keräp täñirān Jerusalem kukta nadäk kehäromi peñpāñ kuñkuuk. ⁵² Täñkañ äma ätu yāwerän intājukun kuñkuñ. Jesu ño api äbek yāñ man ude yāwetta kuñkuñ. Eruk, äma unitā Samaria yotpārare-ken ahāñpāñ Jesuta tuñum täkot yāñ yāwetkuñ.

⁵³ ✧ Yāweräkañ Jesu uwā Jerusalem api kwek yāñ nadāñkuño unita äbāñirān nämo nadāñ imiñkuñ.

⁵⁴ ✧ Samaria naniktā ude täñirā Jems kenta Jon, kädet waki u kañpāñ Jesu iwetkumāñ; Ekāni, gäkä nadāñiri yādakañ kunum gānañ nanik kädäptā päpä äma äbot ño kañ ijin paorut yäk.

⁵⁵⁻⁵⁶ Ude iweränkañ Jesutā iwaräntäkiye yebewänkañ kome u peñpeñ kubäken kuñkuñ.

Jesu iwat-iwat täño man

Mat 8:19-22

⁵⁷ Ude yāñpāñ äma kubā kañ-ahāñpāñ iwetkuuk; Gäk deken kwayāñ yāñiri näk imaka, api gāwarän täwet yäk.

⁵⁸ Ude iweränā Jesutā iwetkuuk; Ket nadāwi pewäkañ näwaren. Imata, tom ägwäri u patpat bägup ikek. Barak udegān, bukāni nikek. Upāñkañ Äma Bureni-inik iwarayāñ yāyan uwā patpat bägupi nämo yäk.

⁵⁹ Ude yāñpāñ äma kubā kañ-ahāñpāñ iwetkuuk; Gäk abā näk näwat yäk. Yāwänā äma unitā ñode iwetkuuk; Ekāni, nadāñ naniñiri nana kumbāñpāñ äneñkañ mäden kañ gāwara yäk.

⁶⁰ Yāwänā iwetkuuk; Ude nämo! Näk näwarän täñiri kumbanitä kumbani noriye kañ äneñput yäk. Gähā kuñkañ Anututā intājukun itkañ yabāñ yāwat piä täk täyak unitāño manbiñam yāñahāñpāñ yāwettāñ kañ kuñat.

⁶¹ ✧ Ude iweränā äneñi äma kubätā Jesu ñode iwetkuuk; Ekāni, näk gäk gāwatta gäripi nadätat yäk. Upāñ, nadāñ naniñiri pengān pāñku webena nanaknaye yāwet yabāwa täga yāñ yāwāwā api äbet yäk.

⁶² Yāwänā Jesutā iwetkuuk; Ude nämo, äma kubätā imaka kubā täñpayāñ nadāñpāñ-nadäk-nadäki piä unitagān pewek. Äma ätu nadäk-nadäk jopjop pek täkañ uwā intājukun äma Anutu unita watā piä täga tänañi nämo yäk.

✧ 9:44: Luk 9:22 ✧ 9:45: Luk 18:34 ✧ 9:46: Luk 22:24 ✧ 9:47-48: Mat 10:40 ✧ 9:50: Mat 12:30; Luk 11:23
✧ 9:51: Mak 10:32 ✧ 9:53: Jon 4:9 ✧ 9:54: 2Kn 1:9-16 ✧ 9:61: 1Kn 19:20

10

Jesutä äma 72 piä man yäwetkuk

Mat 9:37-38, 10:7-16, 11:20-24

1 ✨ Eruk, ätukät itpäj u mädeni-ken Ekänitä äma 72 ude piä täkta iwoyäñkuk. Iwoyäñpäj yarä-yarä yäpmäj daniñpäj kome ni kome ni mäden kuñarayäj nadäñkuko udegän kuñatta yepmanpän kuñkuñ.

2 ✨ Täñkañ jukuman ñode yäwetkañ yepmanpän kuñkuñ; Piä tañi kubä ahäj niminirän käyat. Piä it yäpmäj kukañ-ken uken ketem ahäj-bumbum täkañ. Upäñkañ ketem u yäpmäkta piä äma yarägän. Unita piä mähe mi-ken yäñapiñirä ketem gämäneñ itkañ u yäpmäkta piä äma ätukät kañ pewän äbut yäk.

3 ✨ Eruk, man kubä ñode täwerakañ kukot; Näk piä pidämi-ken nämo tepmanjat. Nämo, in yawak ude äma äbot añ komi ude wani gänañ tepmanjat.

4 ✨ Täñkañ moneñ, yäk kuratäk, kuroñjin ärärani yäpmäñkañ nämo kuneñ. Nämo, in piä man täwetat-ken u kuñkañ äma ätu kädet miñin yabäj ahäñpäj ukät man yäñpäj-nadäk nämo täneñ. Siwoñi piä man täwetat-ken uken kañ kut.

5 Täñpäkañ eñi äronayäj täkañ-ken u äroñpäj pengän ñode kañ yäwut; Ämawebe eñi ño gänañ irani, Anutu täño bänep pidämtä intä terak äroton!

6 Ude yäñirä eñi u gänañ nanik kubätä bänep pidäm ude wani gäripi nadäwani irayäj täko täñpänä manjin täño burenitä uterak api ärowek. Upäñkañ äma ude wani kubä nämo iränä bänep pidäm man u äyäjutpeñ injin terak äneñi api ärowek.

7 ✨ Nadäk nadäk täga nikek unitäño eñi-kengän irirä eñi mähemitä äñiron täñ tamänä täga api yäpmäñpäj näneñ. Imata, piä ämatä piä täk täkañ unitäño gwäk täga yäpnañi. Täñkañ eñi äroñkañ äpäk nämo täneñ.

8 ✨ Täñpäkañ kome u peñpeñ kubäken kuñirä kome mähemitä tämagut päñku ketem tamäwä u kañ nañput.

9 Täñkañ kome uken nanik äma käyäm ikek kañ yäpä tägawut. Ude täñkañ ñode kañ yäwerut; In bämopjin-ken Anututä intäjukun it tamiñpäj tabäj tawat piä kehäromi nikek täñpayäj täyak u tuän keräp täyak yäj kañ yäwerut.

10-11 ✨ Upäñkañ yotpärare kubäken kuñirä kome mähemtä nämo tämaguräwä yotpärare bämopi-ken kuñkañ täpun-täpun kuroñjin-ken nanik injamiken yeñ ärahutkañ ñode kañ yäwerut; Ño kawut! Täpüntäpun kome ño nanik däpmäj äreyäppena man injin terak äneñi kukañ! Ude yäwetkañ ñode yäwetgän kañ täñput; Ket ñode nadäko! Anututä intäjukun it tamiñpäj tabäj tawat piä täñpayäj täyak u keräp täyak! yäj kañ yäwerut.

12 ✨ U imata, kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare uken naniktä kowata wakiinik, Sodom naniktä yäpnayäj täño u irepmitpäj ärowani pähap api yäpneñ.

Ämawebe bänepi nämo sukurewanita man

Mat 11:20-24

13 ✨ Wa! Korasin nanik in, ba Betsaida nanik in komi api nadäneñ! Inken kudän kudupi mäyap täk täñkuro udegän Tire Sidon ämawebe, Anututa nämo nadäwani u ahäj yämiñkuk yäwänäku mominita yäñpäj konäm butewaki täñpäj bänepi bian sukurewäm!

14 Unita ñode nadäwut; Ämawebe yäpmäj danik-danik kadäni pähapken Tire ba Sidon ämawebe kowata ahäj yämayäj täko u irepmitpäj inä ärowani-inik api kañ-ahäneñ!

15 Täñ, Kapeneam nanik inä, Anututä kunum gänañ api yäñnikjat yäpmäj ärowek yäj nadäkañ? Wära! Nämo inik! In kumäj-kumäj komeken api äpmoñ moreneñ.

16 ✨ Jesutä man ude yäñpäj iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Äma kubätä intäño manta gäripi nadäwayäj täko uwä näkño mannata udegän api nadäwek yäk. Täñ, äma kubätä mäde ut tamayäj täko uwä näka udegän mäde api ut namek. Ba äma mäde ut naminayäj täño uwä Äma naniñ kireñpewän äpuro unita udegän mäde api ut imineñ yäk.

Äma 72 ukeño äneñi äbuñ

17 Eruk, äma 72 Jesutä peñ yäwet-pewän kuñkuño u piä täñ paotkañ bänep oretoret terak äneñi äbä Jesu iwetkuñ; Ekäni, nin gäkño wäpka biñam yäñahäñtäj kuñitna Satan täño mäjo wära mannin buraminañi nämo päñ mannin buramiñkuñ yäk.

18 ✨ Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Bureni! In ude täñirä Satan kunum gänañ nanik, yäpä ude, kehäromini paoränkañ kome terak man parirän kanjut.

✨ **10:1:** Mak 6:7 ✨ **10:2:** Mat 9:37-38; Jon 4:35 ✨ **10:3:** Mat 10:16 ✨ **10:4:** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5, 2Kn 4:29 ✨ **10:7:** 1Ko 9:6-14, 1Ti 5:18 ✨ **10:8:** 1Ko 10:27 ✨ **10:10-11:** Apos 13:51, 18:6 ✨ **10:12:** Stt 19:24-25; Mat 10:15, 11:24 ✨ **10:13:** Mat 11:21-23 ✨ **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 ✨ **10:18:** Jon 12:31; Rev 12:8-9

¹⁹ * Imata, nâk kehâromi tamiŋkut. Kehâromi tamiŋkuro uwâ in imaka meni komi, gâmok kenta bam udewani weŋ jakŋjitta, ba iwanjin Satan unitâŋo kehâromi irepmi moreneŋta tamiŋkut. Unita imaka kubätä in nâmo tâŋpân waŋkuŋ ba nâmo api tâŋpân waneŋ.

²⁰ * Upâŋkaŋ mâjo wâratâ manjin buramik tâkaŋ unitagân oretoret nâmo tâneŋ. Nâmo, Anututâ inta nadâŋpâŋ wâjpin ini irani-ken kudân tâŋkuko unita oretoret pâhap nadâneŋ yâk.

Jesutâ Nani bânep tâga man iwetkuk

Mat 11:25-27, 13:16-17

²¹ Ude yâwânkaŋ Kudupi Munapiktâ bânepi tâŋpidâm taŋirân Jesutâ oretoret pâhap tâŋkuk. Oretoret tâŋpâŋ nani iwetkuk; Nan, kunum kenta kome tâŋo mâhemi, nâk bânep tâga nadâŋ gamitat. Imata, gâk manka biŋam tâŋo mebâri âma kome tâŋo nadâk-nadâk ârowani nikekta kâbop peŋ yâmik tâyan. Tâŋ, âma âpanita tâŋ-kwawataŋ yâmik tâyan. Bureni Nan, gâkŋa ude kaŋ ahâwân yâŋ nadâŋkuno udegân ahâtak yâk.

²² * Ude yâŋpâŋ âmawebe pâke u ŋode yâwetkuk; Nana uwâ imaka kumân-tagân ketna terak peŋ moreŋkuk. Tâŋpâkaŋ âma kubätä Anutu tâŋo nanaki nâka tâga nâmo nadâwân târeneŋ. Nana kubâ-tâgân mebârina nadâwân târetak. Ba âma kubätä ini Nana tâŋo mebâri u nâmo nadâtak. Nâmo, nanaki nâkŋa-tâgân nadâtat. Tâŋ, Nanaki nâkâ âma âtuta Nana tâŋo mebâri yâwoŋârewayâŋ yâŋpâŋ yâwoŋâreŋjira Nana tâŋo mebâri tâga nadâneŋ.

²³ * Ude yâŋpâŋ iwarântâkiye yâmagut pâŋku inigân yepmaŋpâŋ yâwetkuk; Nadâkaŋ? Anututâ nadâŋ tamiŋirân yabâŋpâŋ-nadâk tâkaŋ unita oretoret pâhap nadâk tâkot!

²⁴ * Imata, Anutu tâŋo kehâromi kak tâkaŋ uwâ profet ba intâjukun âma bian itkuŋo u kakta gâripi nadâk tâŋkuŋo upâŋkaŋ nâmo kak tâŋkuŋ. Ba manbiŋam apiŋo intâ nadâk tâkaŋ ŋo nadâkta gâripi nadâk tâŋkuŋo upâŋkaŋ nâmo nadâk tâŋkuŋ yâk.

Samaria nanik âma tâga kubâ tâŋo manbiŋam

²⁵ * Jesutâ ude yâwân târewâkaŋ Baga manta mebâri nadâwani âma kubätä Jesu man goret kubâ yâwân nadâwa yâŋkaŋ Jesu dubini-ken âbâŋpâŋ iwetkuk; Yâwoŋârewani âma, kâdet jidewanipâŋ iwatpâŋ irit kehâromi u api kaŋ-ahâwet?

²⁶ Ude yâwânâ Jesutâ kowata ŋode iwetkuk; Mosestâ Baga man bian kudân tâwani uterak man jide danipâŋ nadâk tâyan?

²⁷ * Iwerânâ iwetkuk; ŋode danipâŋ nadâk tâyat; Gâk Ekâni Anutukata gâripi-inik nadâwen. Bânepka, gupka, nadâk-nadâkka kumân-tagân Anutu-ken pewen. E kubâ ŋode; Gâkŋata nadâk tâyan udegân notkaye âtuta nadâŋ yâmen yâk.

²⁸ * Ude yâwânâ Jesutâ iwetkuk; Bureni nâwetan. Man yarâ u iwatpâŋâ irit kehâromi u api kaŋ-ahâwen yâk.

²⁹ Ude iwerânâ âma uwâ Jesutâ nâka âma nadâk-nadâk ikek yâŋ nadâwân yâŋ nadâŋkaŋ Jesu ŋode iwet yabâŋkuk; Baga mantâ notkaye âtu yâŋ yâyak u netâta yâyak?

³⁰ Yâwânâ Jesutâ kowata man wârani kubâ ŋode iwetkuk; âma kubâ Jeriko kome kwayâŋ nadâŋpâŋ Jerusalem peŋpeŋ kâdet miŋingân kuŋirân kubo âma âtutâ kaŋ-ahâneŋ. Kaŋ-ahâŋpâŋ teki weŋ tâŋpâ kwâpâŋ pârip-pâriptâ pâripmâŋtâko kumâŋ-dâpurek tâŋpek. Tâŋirân yâpmâŋpâŋ kâdet miŋin peŋpeŋ kuney.

³¹ Kâdet miŋin pewâ parirân bâmop âma kubätä âbâ kaŋpâŋ kukŋi kâdagân irepmiŋpeŋ kwek.

³² Kuŋirân Juda tâŋo âma ekâni kubätä âbâ âma u dapuri-tâgân kaŋkaŋ udegân irepmiŋpeŋ kukŋi kâdagân kwek. Nâmo tâŋkentâŋ imek.

³³ Kuŋirân eruk, âma Samaria nanik kubätä kâdet ugân iwat yâpmâŋ âbâŋpâŋ âma u kâwek. Kaŋpâŋ butewaki pâhap nadâŋpâŋ dubini-ken âbek.

³⁴ âbâ jibi meni-ken wain wame kenta olip gâkŋipâŋ ârut imiŋkaŋ uwâktâŋ imek. Uwâktâŋ imiŋkaŋ pudâtpâŋ iniken doŋki terak peŋpâŋ yâŋikŋat yâpmâŋ kuŋtâŋgân eŋi kubâ, âma ban naniktâ patta tâŋpani-ken tewân parirân bipani watâni irân yâŋewek.

³⁵ Yâŋewânâ eŋi tâŋo watâ âma unita siliwa moner yârâ imiŋkaŋ iwerek; âma ŋonita watâni sâkgâmân isi. Moner gamitat ŋo paorânâ âbâ âneri âtukât api gamet yâŋ iwerek.

³⁶ Eruk, Jesutâ manbiŋam u yâŋ moreŋpâŋ Baga manta mebâri nadâwani âma u ŋode iwet yabâŋkuk; âma yarâkubâ unita jide nadâtan? âma jibi nikek unita netâtâ noripak bureni ude tâŋpek?

³⁷ Ude iwerirân iwetkuk; âma tâŋkentâŋ imeko unitâ noripak bureni-inik tâŋpek yâk. Yâwânâ Jesutâ iwetkuk; Bureni yâyan unita gâk kuŋkaŋ kâdet udegân kaŋ iwat!

* 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Mat 7:22; Kis 32:32; Plp 4:3; Rev 3:5 * 10:22: Jon 3:35, 10:15 * 10:23: Mat 13:16-17 * 10:24: 1Pi 1:10 * 10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Lo 6:5; Wkp 19:18 * 10:28: Wkp 18:5; Rom 10:5; Gal 3:12

Jesu Mata kenta Mariakät itpäñ-nadäk täñkuj

³⁸ Kadäni kubä Jesu iwaräntäkiye-kät kuñtäñgän, webe kubä wäpi Mata unitä komeken ahäñkuj. Uken ahäñjirä Matatä ini enjken Jesu yäñjikñat yäpmäj äronjuk.

³⁹ ✱ Äro itkañ Jesutä manbiñam yäñahawayäj täñjirän Mata täño noripak Maria u nadäwayäj yäñkañ äbä Jesu dubini-ken manjtpäj manbiñam nadäj itkuk.

⁴⁰ Maria manbiñam nadäj irirän noripaktä u kañpäñ piä tañ inigän täñ itkuko unita bänepi warñkuj. Bänepi wawäkañ äbä Jesu iwetkuk; Ekäni, butewaki nämo nadäj namitan? Notnapak ño nabä kätäñpeñ äbäko ño irirän näñkañgän piä tañ täyat. Iweri täñkentäj namän! yäk.

⁴¹ Matatä ude yäwänä Ekänitä kowata ñode iwetkuk; O Mata, gäk imaka imaka ñonita imata nadäwätäk pähap täyan?

⁴² ✱ Imaka bureni kubätagän nadäwen. Notkapak Maria ñowä imaka bureni unita nadäwän tärewäpäñ täyak. Täñpakañ imaka bureni ñowä kubätä täga nämo yomägarek.

11

Yäñapik man yäkyäk täño käderi

Mat 6:9-15, 7:7-11

¹ ✱ Eruk kadäni kubä Jesu kome kubäken itkañ nani-kät man yäñ itkumän. Yäwän tärenjirän iwaräntäkiye ukät nanik kubätä iwetkuk; Ekäni, Anutu-ken yäñapik man yäkyäk täño käderi niwetpäñ niwonjäre yäk. Bian, Jontä iniken iwaräntäkiye yäwetpäñ yäwonjäreñkuko ude.

² Ude iweränä Jesutä yäwetkuk; In Anutu-ken yäñapik man yänayäj yäñpäjä man ñode yäneñ;

Nan, wäpka kudupi inipärik kubä pat täyon.

Äbäñpäñ bänepi bänepi, komeni komeni Ekäni täñ nimi.

³ Kepma kubäkubä täño ketem nimik täyi.

⁴ Ämatä waki täñ nimik täkañ unitäño momini peñ yämik täkamäj unita gäk udegän nintäño mominin peñ nimik täyi.

Täñyabäk-ken nämo nipmañpen.

⁵ Ude yäñpäñ man wärani ñode yäwetkuk; In bämopjin-ken nanik kubätä ketemtä wäyäkñepäj bipani bämop noripak kubätä enjken kwek. Kuñpäñ noripak u ñode iwerek; Notnapak, ketem ätu täñkentäj nam.

⁶ Notnapak kubä, ban naniktä äbäñjirän ketem imapäj imet yäñpäj gäkken yäñapitat.

⁷ Ude iweränä enji mähemitä iwerek; Imata dämpon wewe täñ namitan? Yäma ukätpäj nanaknaye-kät dämpon pätkamäj ño yäk. Näk täga nämo akuñpäñ ketem yäpmäj gamayäj.

⁸ ✱ Eruk, Jesutä man wärani u yäwetpäñ yäñkuk; Pengänä enji mähemi u noripak täñkentäktä nämo nadäweko upäñkañ ehuranigän yäñapiñtäyon gañani nadäñpäñ nadäj imek.

⁹ Unita ñode täwera nadäwut; In Anutu-ken imaka kubäta yäñapiñjirä api nadäj tamek. Uwä äma kubätä wäyäkñek piä täñ yäpmäj kuñtäñgän kañ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput yäpmäj kuñjirän yäma dät imeko ude.

¹⁰ Unita näk bureni täwetat! Äma kubätä yäñapik piä täñpäjä bureni api yäpek, äma kubätä wäyäkñek piä täñ yäpmäj kuñtäñgän bureni kañ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput irirän Anututä nadäj imiñpäñ yäma dät imeko ude.

¹¹ Eruk, jide nadäkañ? Nanakka kubätä ketemtä yäñjirän nani gäkä mobä kubä täga imen? Nämo inik! Ba tomta yäñapiñjirän gämokpäñ täga imen? Nämo inik!

¹² Ba purup mujipta yäñjirän bampäj täga imen? Nämo inik!

¹³ Inä äma waki upäñkañ nanakjiyeta imaka tägatäga yämik täkañ. Unita ñode nadäwut; Kunum gänañ Nanjin iron mähemi itak uken Kudupi Munapikta yäñapiñjirä imata nämo tamek? Nämo, u bureni-inik tamek yäñ täwetat!

Jesu jop manman iwetkuj

Mat 12:22-30; Mak 3:20-27

¹⁴ Kadäni kubäken Jesutä äma mäjotä magärani kubä mäjo iwat kiren imiñkuk. Mäjo unitä magät-pewän äma u man nämo yäk täñkukopäj Jesutä mäjo u iwat kirenjirän äma u man äneñi yäñkuk. Man yäñjirän ämawebetä kikiñutpäñ nadäwätäk pähap täñkuj.

¹⁵ ✱ Upäñkañ äma ätutä Jesuta ñode yäñkuj; Ude nämo! Äma uwä mäjo täño äma ärowani wäpi Bilisibap unitä kehäromi imiñjirän mäjo yawat kirek täyak yäk.

¹⁶ ✱ Täñpakañ ämatä Jesu täñjikñatta kunum täño kudän kudupi kubä pewi ahäwut yäñ iwetkuj.

17 Ude täñjirä Jesutä nadäk-nadäki täño mebäri nadäwän tärewäpän man wärani ñode yäwetkuk; Ude nämö! Kome kubä-tägän ämik pewä ahäwäpän kowat ämiwän täñjirä kehäromini paorek yäk. Ba udegän buap kubätä kowat ämiwän täñjirä kehäromini paorek.

18 Unita Satantä iniken ämaniye yawat kireñjirän jide täñpän Satan täño äbot kehäromi irek? U täga nämö! Inä näk Bilisibap täño kehäromi terak mäjo yawat kirek täyat yän näwet täkañ.

19 Upänkañ ude bureni täyat u täñpäwä ämajiyetä netä wäpi terak mäjo yawat kirek täkañ? Satan täño wäpi terak yawat kirek täkamän yän nämö yänejo unitä jop täñ-näkñatkañ unitäño mebäri kwawak ahäwek!

20 * Upänkañ ñode nadäwut! Näk Anutu täño kehäromi terak mäjo yawat kirek täyat ude bureni täñpäwä ñode nadänej; Anututä intäjukun irit piä kehäromi nitek täk täyak unitäño bureni inken ahatak ño.

21 Unita man wärani kubä täwera nadäwut; Äma kehäromi kubätä Kadä boham injitkañ enjinita watä ireko uwä tuñumi enj gänañ säkgämän itneñ.

22 * Upänkañ äma kubä kehäromini tañi pähap ikek unitä äbänpänä ñode täñpek; Enj mähemitä kadä boham injitat yän nadäweko u yomägatpän tuñumi enj gänañ itnejo u yäpmanñkañ noriyeta yäpmanñ daniñpän yämek.

23 * Eruk unita ñode täwera nadäwut; Äma not nämö täñ namik täkañ uwä näka iwan täñ namik täkañ. Ba äma näkño piäta watä nämö it täkañ uwä piäna yäpawak täkañ yäk.

24 Täñpäkañ äma äbot ñowä ñode bumik; Mäjo äma magärani kubätä äma u kakätänpen päñku kome kuräki-ken irit bägup kodakita wäyäkñentän kuñarek. Wayäkñentän kuñareko upänkañ nämö kañ-ahäwek. Nämö kañ-ahänpänä bian irani-ken äyänutpen kwa yän nadäwek.

25 Ude nadänpän äyänutpen päñku käwek; Irit bägup biani uwä ärutpän ket urani.

26 * Ude kañpänä noriye 7 ini bumik nämö, wakiinik, yämaguränkañ äbä ukengän itneñ. Täñpäkañ äma uwä pengän-inik waki irekopän mäden waki-inikinik täñpän irek yäk.

27 * Man ude yän irirän ämawebe päke itkuño u bämöpi-ken webe kubätä gera terak Jesu ñode iwetkuk; Yäke! Gäk bäyanpän nonoñ gepmän towiñkuko uwä Anutu täño oretoret terak kuñarani! yäk.

28 * Ude iweränä Jesutä yänku; Ude nämö! Ämawebe Anutu täño man nadänpän iyap tañpän yäpmanñ kuñat täkañ unitä uyaku Anutu täño oretoret terak kuñarani bureni yäk.

Kudän kudupi kakta Jesu iwet yabänkuñ

Mat 12:38-42, 5:15, 6:22-23; Mak 8:12

29 * Ämawebe mäyap äbä Jesu it gwäñjirä man ñode yäwetkuk; Wa! Waki täñpani ämawebe äbot intä kudän kudupi kubä kakta näwet yabäkañ. Upänkañ in näkä kudän kudupi mebäri kubä nämö täñjira api käneñ. Kudän bian Jona terak ahänkuko udegän ahänjirän api käneñ.

30 Jona terak imaka ahänkuko unitä ämawebe Ninive komeken nanik ñode yäwönjärenku; Jona uwä Anutu-ken nanik. Udegän, Äma Bureni-inik terak imaka ahäwayän täyak unitä äma äbot in ño ñode api täwönjärewek; Äma Bureni-inik uwä Anutu-ken nanik.

31 * Upänkañ intä näka Anutu-ken nanik yän nämö nadäkañ. Unita kowata yäpma-k-yäpma-k kadäni-ken Siba kome täño intäjukun webe unitä inkät Anutu injamiken bok itkañ momijin kwawak api pewän ahäneñ. Webe unitä Juda täño intäjukun äma Solomon unitäño nadäk-nadäk siwonji yänahänjirän nadäka gäripi nadänkuko unita kome ban naniktä kädet käronji-inik äbuk. Täñ äma Solomontä täk täñkuko u irepmitak uwä itat ño! Upänkañ imata nämö nadän namik täkañ?

32 * Täñpäkañ ämawebe Ninive yotpärare-ken naniktä udegän, kowata yäpma-k-yäpma-k kadäni-ken inkät bok itkañ intäño momijin kwawak api pewä ahäneñ. Imata, Jonatä man yäwerän Ninive ämawebetä nadänpän bänepi sukurenkuñ. Täñ äma Jonatä täñkuko u irepmitak uwä itat ño! Upänkañ bänepjin imata nämö sukurenkañ?

Äbot täñpani uwä topän ude

Mat 5:15, 6:22-33

33 * Jesutä man ude yänpän man wärani kubä ñode yäwetkuk; Äma kubätä topän ijinpän käwut-ken käbop nämö pewek. Ba topän ijinpän käbotpän nämö ähäät yejämbek. Ude nämö! Topän u ijinpän kwawak penjirän ämawebe äma unitä enjiken abänpän penyänjenjirän imaka imaka täga yabäneñ.

34 Udegän, dapunjin uwä gupjin täño topän. Dapunjintä täga ijineño uwä gupjin imaka, penyänjek ikek irirän kädet siwonji täga kuñatneñ. Täñ, dapunjin waneño uwä jide täñpän imaka imaka täga kañpän täñpen kuñatneñ? Nämö, gupjin bipmäñ urani gänañ ireko ubayän.

³⁵ Unita penyäñek bäneppin-ken itak unitä bipmäñ urani täñpeko ujeta watäni itpäñ kuñat täkot.

³⁶ Täñkañ gup nadäk-nadäkjintä bipmäñ urani nämo, penyäñek ikekgän irirän irit kuñat-kuñatjin kuduptagän penyäñek ikek api itneñ, topäntä penyäñeñ tamik täyak ude.

Anutu täño man gup-tägän nämo yäpmäñ kuñaren

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47

³⁷⁻³⁸ * Jesutä man ude yäj moreñirän, Parisi äma kubätä ketem bok nakta Jesu eñini-ken yäjñkñat yäpmäñ äronkkuk. Eñi gänañ äro mañitpäñä kerä nämo ärutkañ ketem nañkkuk. Täñirän Parisi äma unitä kañpäñ nadäwän nämo tägawäpäñ nadäwätäk ñode täñkkuk; Imata nintäño бага irepmitpäñ kerä nämo ärutkañ ketem näyak yäk.

³⁹ * Nadäwätäk ude täñ irirän Jesutä ñode iwetkuk; Parisi äma in бага iwatpäñ ketem peñ nakñin gupigän ärut täkañ. Ude täñpäñ Anutu inamiken bäneñ nadäk-nadäknin täga yäj nadäk täkañ. Upäñkañ nämo! Bäneppin-ken moneñ tunjunta nadäwätäk, ba imaka wakiwakitä tokñeñkuko pätak.

⁴⁰ Inä guñ bureni! Anututä gupjin bäneppin bok täñkkuk yäj nadäk täkot.

⁴¹ Unita äma jäwärita bäneñ iron täñ yämineño uyaku gupjin bäneppin bok, Anutu inamiken pakigän itdeñ.

⁴² Wa! Parisi äma in umun terak kuñat täkot! In бага man iwatpäñ piäjin-ken nanik tokän jopi mebäri mebäri unitäño moräki Anututa biñam pek täkañ. Upäñkañ bäneppin-ken Anutu nadäñ imikinik nämo täk täkañ, ba bäneñ iron kädet nämo iwat täkañ. Unita бага man iwatpäñä bäneñ nadäk-nadäknin bok peneno uyaku tägawek.

⁴³ Jesutä ude yänpäñ kubä ñode yäwetgän täñkkuk; Wa! Parisi äma in umun terak kuñat täkot! In käbeyä eñiken intäñjukun ämatä bägup-ken itta nadäk täkañ. Ba kädet miñin, ämawebe jopitä taniñ oretta gäripi nadäk täkañ.

⁴⁴ Upäñkañ inä äma kumbani, kome gänañ käböp käbäñtañ irirä ämawebe punin guno nämo nadäwä tumbäkañ kuñ äbäk täk täkañ udewani.

⁴⁵ Jesutä man ude yäjirän Baga manta mebäri nadäwani äma kubätä iwetkuk; Ai! Yäwoñärewani äma, gäk Parisi ämata man kehäromi ude yäwetan uwä nin udegän yäjärok man niwetan! yäk.

⁴⁶ Ude yäwänä Jesutä kowata man ñode iwetkuk; Wa! Baga manta mebäri nadäwani äma in imaka, umun terak kuñat täkot! Baga man bäräpi bäräpi ämawebe terak peñkañ injin ketäñ kuñat täkañ.

⁴⁷ Wa! In komi api nadäneñ! In äbekjiye orajiye udewanigän. Unitä Anutu täño profet biani däpmäñpäñ änek täñkuñ. Profet äneñkuño awañ meni-ken in epmäget tägatäga piñpäñ mebäri säkgämän täk täkañ.

⁴⁸ Upäñkañ in kädet ude täk täkañ unitä ñode niwoñäreñ täyak; Orajiyeñä profet däpmäk täñkuño u täga täñkuñ yäj nadäk täkañ. Orajiyeñä profet däpmäñpäñ äneñpani-ken piä täk täkañ.

⁴⁹ Unita Anutu nadäk-nadäk mähemitä man kubä ñode yäjñahäñkkuk; Näk inken profet ba piä ämanaye yäniñ kireñpewa äreñirä ätu kumäñ-kumäñ däpmäñjit, ätu däpmäñpäñ waki täñ yämiñjit api täneñ yäj yäñkkuk. Eruk, man bian yäñkkuko u bureni ahätak ño.

⁵⁰ Unita bureni ñode täwetat; Äma ahäk-ahäk kadäni-ken yäput peñpäñ profet däpmäñ yäpmäñ äbuño unitäño momini ämawebe kudup apiño itkañ ño intä terak ärotak.

⁵¹ Ämik uwä bian-inik Abeltä nägäri piwän kuñkuño uken yäput peñpäñ ämiñ yäpmäñ äbäñkä Sekaräia kudupi eñi gänañ alta mebäri-ken utpäñ peñkuñ. Unita äneñä täwetgän täyat; Ämik täñ yäpmäñ äbuño unitäño momi intä terak ärotak.

⁵² Wa! Baga man yäwoñärewani äma in komi api nadäneñ. In ämawebeñä iritta biñam täkta Anutu täño man yäwetpäñ yäwoñäreñäñipäñ Anutu täño man mebäri bureni nadäkta kädet täñpipiñ yämik täkañ. Injin iritta biñam nämo täñpäñ udegän ämawebeñä u täkta kädet täñpipiñ yämik täkañ.

⁵³⁻⁵⁴ * Eruk, Jesutä man ude yäj paotpeñ kuñirän Baga man yäwoñärewani ämakät Parisi ämatä Jesu man ätu goret yäwän nadäna yäñkañ iwet yabäk pähap täñit, yäñpäñ-kañjwarit bumta täñkuñ.

12

Parisi täño täñyäkñarani kudänta man

Mat 10:19-33

¹ Ämawebe buminiñ Jesuken dubini-ken pädä nitek äbä itkuñ. Äbä irirä Jesutä iwaräntäkiye jukun ñode yäwetkuk; Ket nadäkot! yäk. Parisi äma täño yista ket nadäñpäñ kañ

kuñarut. Irit kuñat-kuñariken kudän gupi-tägän ták takarj ude in udegän tänejo udetä yänpäj yäyat.

² * Upänkarj imaka täñ-yejambani pätak u wari nämo api pärek. Nämo kwawakgän api irek. Ba imaka käbop itak u wari nämo api irek. Nämo, u kwawakgän api irek.

³ Bipmäñurani gänañ man yänayäj takarj uwä kepma pähapken kwawakgän api nadäneñ. Ba enji gänañ jiap man yänayäj takarj uwä kami gera terak yänjirä api nadäneñ.

Netäta täga umuntäne?

Mat 10:28-31

⁴ Jesutä iwaräntäkiye ude yäwetpäñ ämawebe päke u ñode yäwetkuk; Notnaye, ñode täwera nadäwut; Ämata nämo umuntäneñ. Nämo, äma u komegupgän däpmänkarj mäjojin däpmäkta api täñpä waneñ.

⁵ Upänkarj ñode täwetat; Äma kubätägän täga umuntäneñ. Äma unitä tadäpmänpäñ genji wakiken ureñ täñpän äpmonenjo udetä umuntak tákot yänpäñ täwetat.

⁶ In nadäkarj? Barak täpuri kubä wäpi pakup u imaka jopi kubä. Unitäño gwäki täga nämo yäpen. Upänkarj Anututä udewanita ket yabän yäwat täyak.

⁷ * Täñpäñ Anututä inta gäripi nadäk täyak uwä pakup barakta nadäk täyak u irepmitak unita nämoinik api tepmanpek. Gwäkjin puññ jide itkarj u kudup daniwän tärewäkarj itak. Unita imaka kubäta nämo umuntäneñ yäk.

Jesu iwatta nämo mäyäk täneñ

Mat 10:32-33, 12:32, 10:19-20

⁸ Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä ämawebe injamiken Näk Jesuta nadäñ imikinik ták täyat yäj yänahäwayäj täko uwä, Äma Bureni-inik näkä udegän äma unita Anutu täjo anero injamiken ñode api yänahäwet; Äma uwä näkjata biñam yäpmäñtat yäj api yänahäwet.

⁹ * Täñ, äma kubä ämawebeta umuntanpäñ Näk Jesuta nämo nadätat yäj yäwayäj täko uwä, näkä udegän äma unita Anutu täjo anero injamiken ñode api yäwet; Äma ñonita nämo nadätat yäj api yäwet.

¹⁰ Täñpakarj äma kubätä Äma Bureni-inikta yänjähok man yäwayäj täko uwä momini u täga api peñ imek. Täñ, äma kubätä Kudupi Munapikta yänjähok man yäwayäj täko uwä momini nämoinik api peñ imek.

¹¹ * In ket nadäwut! Ämatä manken tepmanayäj käbeyä enji gänañ yäj-täkñat yäpmän äronpäñ äma ekäni ekäni injamiken api tepmanen. Ude täñjirä man jide yäne yäj nadäwätäk nämo täneñ.

¹² Nämo, kadäni uken manta wäyäkñenjirä Kudupi Munapiktä ñode yäwut yäj täwerirä man ugänpäñ api yänahäneñ.

Moneñ tuñumta bäneñ iyap nämo täneñ

¹³ Jesutä man ude yänjirän ämawebe päke u bämopi-ken nanik kubätä Jesu ñode iwetkuk; Yäwoñärewani äma, tuäna iweriri tuñum nantä peñ niminkarj kumbuko u yäpmän daniñpäñ näka moräki karj namän yäk.

¹⁴ Yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Näk tuñum yäpmän daniwani äma uyaku, ude täñpet yäk.

¹⁵ * Ude yänpäñ man ñode yäwetkuk; Tuñum pähap yäpmäkta nadänejo udetä watäni itpen kuñatneñ. Tuñum päke unitä iritjin täjo meham bureni nämo täyak.

¹⁶ Jesutä man ude yänpäñ man wärani kubä ñode yäwetkuk; Moneñ äma kubätä piäni-ken ketem piweko u bureni ahänj-bumbum täneñ.

¹⁷ Täñjirä ñode nadäwek; Jide täñpet? Ketem bureni bumta ahäkarj ño degän karj pewet? yäj nadäwek.

¹⁸ Ude nadänpäñ yäwek; A! nadätat. Ketem pekpek enjina biani wärämütpäñ kodaki tanjigän täñpäñ ketem ba tuñumna u gänañ karj pewa! yäk.

¹⁹ Ude täñkarj ñode täga nadäwet yäk. Ketem kämita pewayäj täro uyaku piä äneñi kubä nämo täñpäñ oretoret terak ketem ume tägatäga nanñkarj säkgämän api it yäpmän ärowet yäj nadäwek.

²⁰ Ude nadänjirän Anututä ñode iwerek; Gäk guñ bureni! Bipani ñogän iritka gomägarayäj yäk. Täñpakarj nadäk tawarj peyan u kubäta biñam karj täñpän yäj iwerek.

²¹ * Unita ñode täwera nadäwut; Äma kubätä Anutu täjo tuñumta nadäwätäk nämo täñpäñ kome täjo tuñum peñ bäyan yäpmän kuñarayäj täko uwä udegän api ahänj imek yäk.

Kome terak irit tägata nadäwätäk nämo täneñ

Mat 6:25-34

* 12:2: Mat 16:6; Luk 8:17 * 12:7: Luk 12:24, 21:18; Apos 27:34 * 12:9: Luk 9:26 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Ti 6:9-10 * 12:21: Mat 6:19-20

²² Unita yānpān Jesutā iwarāntākiye ḥode yāwetgān tāḥkuk; In guḥjinta nadāwātāk ḥode nāmo tāneḥ; Ketem depān nāḥpet? Ba tek depān tānpān kuḥaret? yāḥ nāmo nadāneḥ.

²³ Nāmo, ketem ba tek u bureni nāmo. Uwā irit kuḥat-kuḥatjin tāḥo tāḥkentāk morākigān. Unita bānep nadāk-nadākjin imaka bureni terak peneḥ.

²⁴ * In imata Anutu u watā sākgāmān nāmo kāwep it nimek yāḥ nadāk tākaḥ? Eruk, in barakta yabānpān-nadāwut! U ketem nāmo piḥpān puget nak tākaḥ, ba nanpān kāmita nāmo pek tākaḥ. Upānkaḥ Anututā ketem yepmāḥ towik tāyak. Tānpākaḥ inā barak yārepmittkaḥ unita in nadāwātāk nāmo tāneḥ.

²⁵ Jide? Nadāwātākjin tā kome terak iritjin tāga wādāwān kāroḥ tāwek? Nāmoinik!

²⁶ Nadāwātākjin tā imaka tāpuri udewani tāga nāmo tāḥpeko unita imata ketem tuḥumta nadāwātāk pāhap tāk tākaḥ? Nadāwātāk nāmo tāneḥ. Anututā ini api tāḥkentāḥ tamek.

²⁷ Tānkaḥ pāya irorita yabānpān-nadāwut. U inita tekta piāni nāmo tāk tākaḥ upānkaḥ yabāḥgārip ikek. Unitāḥo yabāḥgārip tā intājukun āma biāni Solomon unitāḥo moneḥ tuḥum ba tek sākgāmān kaḥgārip ikek pāke u yārepmitt tāyak.

²⁸ Tānpān pāya irori uwā kadāni kerāpigān itpāḥ paot tākaḥ. Apīḥo ahāneḥopāḥ kwep ude āneḥi tāreḥ māneḥ. Upānkaḥ Anututā kaḥgārip ikek pewān ahāk tākaḥ. Ude tāk tāyak upān imata tek tāga nāmo pewān ahāḥ nimek yāḥ nadāk tākaḥ? Wa! In nadākinikjin āreyāwani!

²⁹ Unita ketem ba u me deken yāpmāḥpāḥ nāne yāḥkaḥ nadāwātāk nāmo tāneḥ. Ba tek deken yāpmāḥpāḥ tāne yāḥkaḥ nadāwātāk nāmo tāneḥ.

³⁰ Nāmoinik! U guḥ āmatā bānep nadāk-nadāki udewani terakgān pek tākaḥ. Tāḥ, inā imaka udewanita nadāwātāk pāhap nāmo tāneḥ. Nāmo, nanjintā in imaka udewanita wāyākḥek tākaḥ yāḥ tabānpān-nadāk tāyak unita api tāḥkentāḥ tamek.

³¹ Unita Anututā intājukun it tamiḥpāḥ tabāḥ tāwatta unitagān gāripi-inik nadāḥpeḥ piāni tāk tākot. Ude tājirā uyaku ketem tuḥumta wāyākḥek piā tānayāḥ tākaḥ u api taniḥ kirewek.

³² * Unita yawaknaye, in nāmo umuntāneḥ. Nanjintā tāmagutpāḥ intājukun it tamiḥpāḥ tabāḥ tāwatta gāripi nadātak.

³³ * Unita in tuḥumjin āma jopita yāniḥ kirewut. Ude tānkaḥ kunum tāḥo tuḥum wawaki nāmo, ba paot-paori nāmo pātak ugānpāḥ kaḥ korewut. Tuḥum uwā āmatā kubo tānaḥi nāmo ba gwaktā nanpā tumnaḥi nāmo.

³⁴ Nadākaḥ? Imatāken tuḥumta nadāwi ārowani tāḥpeko uwā bānep nadāk-nadākka uterakgān penpāḥ kuḥaren.

Bānep kodaki itta man

Mat 24:42-51; Mak 13:33-36

³⁵ * Jesutā man ude yāwetpāḥ āneḥi ḥode yāwetkuk; In tuḥum tākot! Piā tāḥo tek tānpāḥ topān iḥin-yāḥeḥkaḥ itkot.

³⁶ * Piā watā āma tāgatā intājukun āmanitā ābākta tuḥum tānpāḥ itsāmāk tākaḥ ude tānpāḥ itkot. Intājukun āmani uwā kome kubāken kwekotā āneḥi ābānpāḥ yāma-ken kwāpkwāp yāpurirān piā watā āmaniye tāga u ābā yāma bārāḥeḥ dāt imineḥ.

³⁷ * Bureni, piā watā āmaniyetā tāḥpidām tānpāḥ irirā ābā yabāḥ ahānpāḥnā tāga nadāḥ yāmek. Bānep tāga nadānpāḥ piā tāḥo tek yamānkaḥ piā watā āmaniye ḥode yāwerek; Eruk nākḥo kome yāpmāḥpāḥ maḥit yāpmāḥ kuḥirā nākā ketem tepmāḥ towiwayāḥ yāk.

³⁸ * Āma ekāni u bipani bāmop ba yāḥe-yāḥeta ābānpāḥ dāpmon nāmo pātneḥo uwā yabāwān tāgainik tāḥpek.

³⁹ * In meḥāri ḥode nadāwut; Eḥi kubā māḥemitā bipani uken kubo āma api ābek yāḥ, ude nadānpāḥ pidām tānpāḥ irirān kubo āma u eḥi gānaḥ tāga nāmo ārowek.

⁴⁰ Eruk ude bumik, in udegān Ekānjintā kepma ba kadāni uken api ābek yāḥ nāmo nadākaḥ-ken uken api ābeko unita pidām tānpāḥ itkot.

Piā āma tāga u jidewani?

Mat 24:45-51

⁴¹ Jesutā manbiḥam u yāwet paorānā Pitatā ḥode iwet yabāḥkuk; Ekāni yāk. Gāk man wārāni yāyan ḥowā, nintagān ba kudup pāhapta yāyan?

⁴² Ude iwet yabāḥirān Jesutā man wārāni kubā ḥode yāwetgān tāḥkuk; Āma ekāni kubātā piā watā āmaniye-kāt nanik kubāta piā man ḥode iwerek; Nāk kome kubāken kwayāḥ. Kuḥarira piā watā āmanaye u watāni itpāḥ ketem kadāni-kengān kaḥ yepmāḥ towik tāyi yāḥ iwerek. Eruk, piā watā āma u kudān jide tāḥpeko unita watā āma nadāk-nadākka tāga ba man buramiwani āma yāḥ iwerek?

⁴³ Uwā ḥode; Piā watā āma u, yāḥ imani ude tānpāḥ irirān ekānini āneḥi āyāḥutpeḥ ābek. Ābānpāḥ piā watā āma u kaḥpāḥ oraḥ imek.

* 12:24: Sam 147:9; Luk 12:7 * 12:32: Luk 22:29; Rev 1:6 * 12:33: Luk 18:22 * 12:35: Kis 12:11; Mat 25:1-13
* 12:36: 1Pi 1:13; Mak 13:33-36 * 12:37: Jon 13:4 * 12:39: Mat 24:43-44, 1Te 5:2

44 * Nāk bureni tāwetat. Ekāninitā oraŋ imiŋpāŋ tuŋumi kuduŋtagān watāni it imekta iniŋ kirewek yāk.

45 Tāŋ, piā watā āma u goret tāŋpeko uwā ŋode nadāwek; A! Ekāninawā ŋodetā nāmo api ābek! Ittāngān kāmiinik api ābek yāŋ nadāwek. Ude nadāŋpāŋ piā watā āma noriye wanoriye ātu dāpmāŋpāŋ yāwat kireŋit, ba tāŋguŋguŋ ume naŋit tāŋkaŋ tāŋguŋ tāŋpāŋ irek.

46 Ude tāŋkaŋ ekāninita guŋ tāŋpāŋ irirān ekānitā kadāni ukengān ābek. Ābāŋpāŋ waki tāŋ irirān kaŋpāŋ piā watā āma u utkaŋ madāŋ jukutpāŋ āma nadākinik nāmo tāŋpanitā pāŋku irani-ken maŋpān kuney yāk.

47 * Unita bureni-inik tāwera nadāwut; Piā watā āma kubātā ekānini tāŋo man uwāku nadāweko upāŋkaŋ man bitnāk tāŋpeko uwā ekāninitā bumta urek.

48 Tāŋ, piā watā āma u ekānini tāŋo man nāmo nadāŋkaŋ peŋawāk tāŋpeŋ kuŋareko uwā āhan urek. Tāŋpākaŋ āma kubātawā imaka imaka māyap iniŋ kirewani āma udewaniwā kowatawā piāni taŋi pewān ahāŋirān Anututā kawān tāgawek. Ba kubā u piā wāp ārowani yāpanitā kowatawā gwāk pimiŋpāŋ piāni tāŋirān tāgawek.

Jesu duŋ-wewek pewān ahākta āpuk

Mat 10:34-36, 5:25-26, 16:1-4; Mak 8:11-13

49 Jesutā ude yāŋpāŋ āneŋi ŋode yāŋkuk; Nāk kome terak kādāp pewā ijineŋta āput yāk. Tāŋkaŋ pengān iŋinaŋi.

50 * Upāŋkaŋ nāk ume inide kubā, komi nikek āruretta yāŋ namani. Ume u ārura tārenjirān nadāŋ bārāp nadātāt ŋo api tārewek.

51 * In nāka ŋode nāmo nadāneŋ; U kome terak bāneŋ kwini pewa ahākta āpuk yāŋ nāmo nadāneŋ. Nāmo, nāk komen āmawebe bāmopi-ken duŋ-wewek pewa ahākta āput.

52 Apiŋotā it yāpmāŋ āronayāŋ tākamāŋ-ken u ŋode api ahāwek; Nādamiŋi-nani 5 u bāmopi-ken duŋ-weŋjira kukŋi yarā, kukŋi yarākubā ude api ahāwek.

53 * Ba wāpna terak ini yanani yarātā duŋ-wewek tāŋpāŋ nani ini, nanaki ini ude api itdeŋ. Ba wāpna terak yamiŋ yarātā duŋ-weŋpāŋ miŋi ini, āperi ini api itdeŋ. Ba yanābeki yarātā duŋ-wewek tāŋpāŋ ini-ini api itdeŋ.

Kadāni tāŋo kudān yāpmāŋ danik tākot

54 Jesutā man ude yāwetpāŋ āmawebe pāke itkuŋo u ŋode yāwetkuk; In gubam wārāmāŋirān kaŋpāŋ iwān tawayāŋ yāŋ nadāk tākaŋ. Ude nadāŋirā ātu itpāŋā bureni ahāk tāyak yāk.

55 Ba mānittā piāŋpewān gubam kewenjirān kaŋpāŋ ŋode yāk tākaŋ; Edap iŋiwayāŋ. Yāŋirā udegān ahāk tāyak.

56 Wāra! Jop manman yāwani in uwā ābāŋ kubit unitāŋo mebāri nadāk tākaŋ upāŋkaŋ kadāni ŋonitāŋo mebāri imata nāmo nadāwā tāretak?

57 Injīn imata kādet gwājiwani u ba, siwoŋi u kawā tārewāpāŋ nāmo yāpmāŋ danik tākaŋ?

58 Āma kubātā manken gepmaŋpayāŋ nadāŋpāŋ kuŋareko uwā kādet miŋin kuŋit kuŋit kokwawaki yāpmāŋ āpākta yāŋpāŋ-nadāk tādeŋ. Ude nāmo tāŋiri iwanka unitā manken gepmaŋirān man yāpmāŋ daniwanitā nadāŋpāŋ komi āmani peŋ iwet-pewān komi enjken gepmaŋpeke.

59 Nāk bureni tāwetat. Komi enjken u gepmaŋpeko uwā jop tāga nāmo āpāmaŋ kwen. Momi tāŋpeno unitāŋo kowata kudup-inik peŋkaŋ uyaku āpāmaŋ kwen.

13

Bāneŋ āyāŋut-āyāŋutta man

1 Kadāni uken āma ātu Jesu-kāt itkuŋo unitā Jesu manbiŋam ŋode iwetkuŋ; Man ŋonita jide nadātān? Galili nanik āmawebe ātu Anutu iniŋ oretta tom dāpmāŋpāŋ iŋiŋ imiŋ irirā Pailattā yāŋpewān āmawebe u kumāŋ-kumāŋ dāpuŋ yāk.

2 * Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Galili āmawebe uken umuri pāhap ahāŋ yāmiŋkuko u ima mebārita ahāŋ yāmiŋkuk? Momini uwā ātu tāŋo momini yārepmitkuko unita ahāŋ yāmiŋkuk yāŋ nadāk tākaŋ?

3 * Nāmoinik! Upāŋkaŋ inā bāneŋpin nāmo sukurenayāŋ tāŋo uwā udegān api paot moreneŋ.

4 Tāŋ, āma 18 ude Siloam komeken mobā enjītā tokātpāŋ maŋ kumāŋ-kumāŋ dāpuko unita jide yāne? Momini uwā Jerusalem āmawebe ātu tāŋo momini yārepmitkuko unita umuri u ahāŋ yāmiŋkuk yāŋ nadākaŋ?

5 Nāmoinik! Upāŋkaŋ inā bāneŋpin nāmo sukurenayāŋ tāŋo uwā udegān api paot moreneŋ.

6-7 ✨ ✨ Tänpäj Jesutä wama päyata man wärani ñode yänjuk; Äma kubätä piäni-ken wama päya piwän äronpäj tägawek. Täganpäj päya unitäno mujipitä ahäwut yänpäj watäni irekopäj mujipi nämo ahäñirä piä watä äma iwerek; Näk päya ñonitäño mujipita wäyäkñej yäpmäj äbänjira obañ yaräkubä täreñirän ätu nämo yabäj ahätat yäk. Unita madäj manpi kut! Päya ño jop-nadäj piä bämopi-ken irektawä! yäj iwerek.

8 ✨ Iweränä piä watä äma unitä iwerek; Ärowanina, nämo! yäk. Obañ ñonitawä ini kañ irän. Näk mebari tänpäj däpuk äriwa äronjirä mujipi api ahänej ba nämo ahänej u kañpäj nadäkta yäk.

9 Bureni paränä ini kañ irän. Täñ, nämo paränä kañ madäwa yäk.

Jesutä Sabatken webe kubä yäpän täganjuk

10 Eruk, Sabat kadäni kubäken Jesu käbeyä eni gänañ äronpäj ämawebe Anutu täño man yäwetpäj yäwonjerek täñ itkuk.

11 Tänpäkañ webe mäjotä magärani kubä u imaka bok itkuñ. Mäjotä webe u magärirän obañ 18 ude it yäpmäj äbuk. It yäpmäj äbänjirän mädeni mugetkuko unita siwonj täga nämo kuñat täñkukonik.

12 Eruk Jesutä webe u irirän kañpäj iwerän dubini-ken äbänä iwetkuk; Wanotna, käyäm waki gäkä terak itak ño apiño paotak!

13 Ude yänkañ keritä gupi terak peñirän uterakgän siwonji itpäj Anutu wäpi biñam yäñpäj iniñ oretkuk.

14 ✨ Tänpäkañ Jesutä Sabat kadäni-ken webe u yäpän täganjukno unita käbeyä eni täño watä äma unitä kañpäj bänepi wanjuñ. Bänepi wawäpäj ämawebe yäwetkuk; Ai! Piä täktäk kadäni kepma 6tä itkañ yäk. Unita käyäm yäpän täganj nimän yäj nadäñpäjä piä täktäk kadäni-kengän kañ äbut. Sabat kadäni-ken käyäm yäpä tägakta nämo ämnej yäk.

15 ✨ Ude yäwänä Ekänitä bänepi wawäkañ kowata ñode iwetkuk; Wa! In ämawebe täñkentakta wäp biñam yäpuño upänkañ u bureni nämo täk täkañ. In tänyäkñaranä ämal In Sabat kadäni-ken yawakñiyeta butewaki nadäj yämiñpäj yen pit yämiñkañ yäj-yäkñat yäpmäj ume ketem nakta kuk täkañ. Upänkañ yawakñiyeta nadäk täkañ ude webe ñonita butewaki udegän imata nämo nadäj imikañ?

16 ✨ Webe ñowä Abrahamtä äbotken nanik. Satantä obañ 18 udetä topmäñpäj komi imiñ yäpmäj äbuk. Unita Sabat kadäni-ken webe mäjotä magärani pit imitat ñonita jide nadäkañ? U siwonji nämo yäj ba nadäkañ?

17 Ude yänjirän äma yänpäj-kañiwatkuño u mäyäk nadänkuñ. Tänpäkañ ämawebe päke u Jesutä imaka tägatäga täñ yämiñkuko unita gäripi pähap nadäñpäj iniñ oretkuñ.

Anutu täño äbot u jidewani?

Mat 13:31-33; Mak 4:30-32

18 Tänpäkañ Jesutä yäwetkuk; Jide yäwa? Äbot Anututä intäjukun it yämiñkañ yabäj yawat täyak u imatäken udewani?

19 Uwä päya mujipi kubä wäpi Mastat udewani. Äma kubätä mastat mujipi yäpmäñpäj piäni-ken piwän äronpäj pähämi obät täneñ. Pähämi obät täñjirä baraktä enjini päya u momi terak täneñ.

20 Ude yäñpäj äneñi ñode yäwetgän täñjuk; Ba Anututä intäjukun itkañ yabäj yawat piä täk täyak u jidewani?

21 Uwä yis udewani. Webe kubätä käräga täñpa yänkañ yis täpuri yäpmäñpäj parawa täñjikat awähurek. Ude täñjirän yistä parawa kudup gänañ kuñatkañ piäni täñpek.

Yäma täpuri täño man

Mat 7:13-14,21-23

22 Eruk Jesutä Jerusalem yotpärare kwa yänkañ yotpärare täñi täpuri manbiñam yäwetpäj yäwonjerek täñtän kuñjuk.

23 Manbiñam yäñahäñtän kuñjirän äma kubätä ñode iwet yabänjuk; Ekäni! Gäk jide nadätan? Anutu uwä ämawebe inita biñam jidepäj api yäpek? Mäyap api yäpek ba yarägän? Ude iweränä Jesutä kowata ñode yäwetkuk;

24 ✨ Bureni täwetat, ämawebe mäyaptä yäma täpuriken ärokta api täñpä waneño unita in yäma täpuri u ärokta piäni gwäk pimiñpäj täneñ.

25 ✨ In nadäkañ? Eni mähemitä yäma u api ukärek. Ude täñjirän in yäma-ken itkañ gera ñode api yäneñ; Ekäni! Yäma ño dat nimiwä! Ude yäwawä api täwerek; Näk inta nämo nadätat. In de naniktä abäkañ?

✨ 13:6-7: Mat 21:19 ✨ 13:6-7: Luk 3:9 ✨ 13:8: 2Pi 3:9,15 ✨ 13:14: Kis 20:9-10; Lo 5:13-14; Luk 6:7; Jon 5:16
✨ 13:15: Luk 14:5 ✨ 13:16: Luk 19:9 ✨ 13:24: Plp 3:12 ✨ 13:25: Mat 25:10-12

²⁶ Ude yāwānā intā ñode api iwetneñ; Nin bian gäckät ketem bok näk täñkumäño ukeño. Gäk komenin-ken man niwetpäñ niwoñärek täñkuno ukeño yäk.

²⁷ * Ude iwetnayäñ täño upäñkanj äneñi ñode api täwerek; Inta nämö nadätat, ba u naniktä äbäkan yäñ nämö nadätat. Unita wakiwaki täñpani in kewewut!

²⁸ * Inä yewa kemat kāda mañpä kunayäñ täkanj-ken u itkanj Abraham, Aisak, Jekop-kät profet biani kudup Anutu täño yabäñ yawat yewa gānañ irirä api yabāneñ. Yabāñkanj konām butewaki täñpäñ komi nadāñkanj mejin api jiwätpeñ itneñ.

²⁹ * Täñpäkanj āmawebe edap dapuri äbäk täyak kāda ba āpmok täyak kāda ba kukñi kukñi uken naniktä api āmneñ. Äbāñpäñ Anututä yewa gānañ äronpäñ āñnak-āñnak pähap uken ketem api näneñ.

³⁰ * In nadākanj? Kadāni uken āmawebe wäpi biñam ikek itkanj u āpani api itneñ. Täñ, āpani itkanj u uwä wäpi biñam ikek api itneñ.

Jesu Jerusalem yotpārare-ken api kumbek

Mat 23:37-39

³¹ Kadāni ukengān Parisi ätutä äbāñpäñ Jesu iwetkuñ; Kome ño penpenj kome ätuken ku! Herot gäk kumāñ-kumāñ gutta nadätak yäk.

³² Ude iwerāwä Jesutä yāwetkuk; Kuñkanj añ ägwāri Herot u ñode iwerä nadāwān. Näk apiñokät kwep uwä mäjo āma magārani u yawat kireñit ba āma kāyām ikek yāpa tāgañ yāmiñit api täñpet yāñ iwerut. Täñkanj apiño ba kwep yāñen piāna täñ yāpmāñ kuñira kepma yarākubä uken api täwerek yāñ iwerut.

³³ Kepma kepma piä gwäk pimiñpäñ täñtāñ api kwet. U imata, profet kubä kome kubāken irirān tāga nämö utpewä kumbek. Nämö, Jerusalem yotpārare-ken uyaku tāga utpewä kumbek.

³⁴ Jesutä ude yāñpäñ yāñkuk; O Jerusalem āmawebenaye! In imata profet dāpmāñpäñ piä āmanaye täñkentāñ tamikta pewa ābuño u mobätä kumāñ-kumāñ dāpmäk täkanj? Baraktä nanakiye uyiñjeñ pat täkanj ude näkä in uyiñjeñ patta bitnāñ yāpmāñ ābuñ.

³⁵ Unita Anututä tabä kätāñirān watājin nämö, jop api itneñ. Eruk nadāwut! Äneñi nämö nabāñkanj it yāpmāñ ärontängān Anutu wäpi terak abätak unita iniñ oretna! yāñ yānayāñ täño ugān api nabāneñ.

14

Jesu Parisi kubä täño enjken itkuk

¹ * Sabat kubāken Jesu Parisi āma ätukät ketem bok nakta Parisi āma wäpi nitek kubätä enjken äronkuk. Äro irirān āma itkuño u ket kanjiwatkuñ.

² Ket kanjiwat irirä, āma gupi tokneñ ärowani kubä yāñikñat yāpmāñ Jesu dubini-ken äbä teñkuñ.

³ * Teñirä Jesutä kanpäñ Parisi āmakät Baga manta mebāri nadāwani āma ñode yāwet yabāñkuk; Baga mantä jide niwetak? Sabat kadāni-ken āma kāyām ikek tāga yāpa tāganeñ ba nämö?

⁴ Ude yāweränä kowata man kubä nämö yāñkuñ. Man kum irirä Jesutä āma u iñitpäñ yāpān tāgawāpāñ tewān kuñkuk.

⁵ * Tewān kuñirān āma itkuño u yāwetkuk; Näka goret täyak yāñ nadākanj? In kubä täño nanak ba yawakñin kubätä Sabat kadāni-ken awañ gānañ āpmoñpeko uwä butewaki nämö nadāneñ? Nämö, butewaki nadāñpäñ bārāneñ päñku wādāñpäñ tenen.

⁶ * Yāweränä kowata iwetta manta wäyäkñewä wawāpāñ man nämö iniñ yāñkuñ.

Gāñyata nadāwi ärowani nämö täñpek

⁷ * Eruk ätu itpäñ yabāñkuk; Äma ätu, ketem bok nakta äbä inita nin āma ekāni yāñ nadāñpäñ, bāgup āma wäpi biñam ikektä mañirani-ken äro mañitkuñ. Mañirirä yabāñpäñ Jesutä manbiñam ñode yāwetkuk;

⁸ * Äma kubätä āñnak-āñnak pähap täñpäñ gāmaguränä āma ekānitä mañirani-ken päro nämö mañiren. Äñnak-āñnak māhemitā āma wäpi biñam ärowani nitek imaguränä gäk jide täñpen?

⁹ Gäk āma ekānitä mañirani-ken mañiriri āñnak-āñnak māhemitā päbä gāwerek; Äi, akwikanj, ekāni ñonitā bāgup tāga ño mañirān yāñ gāwerek. Ude gāweränä päñku bāgup jopi-ken mañitkanj māyäk pähap nadāwen.

¹⁰ Unita āma kubätä ketem bok nādāyāñ nadāñpäñ gāmaguränä bāgup jopi-ken mañiren. Ude täñiri āma unitä gāwerek; Notnapak, abä bāgup säkgāmān peñ gamitat-ken ño mañit yāñ gāwerek. Ude täñiri āmawebe ätutä gabāñpäñ wäpka biñam punin yāpmāñ akuneñ.

11 ✨ Nāk ñode täwera nadäwut; Äma kubätä ini wäpi biñam yäpman ärowayän täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpman äpek. Täñ, äma kubätä inita nadäwän äpani täñpänpäñ kuñarayän täko uwä Anututä api oran imek.

12 Jesutä ude yänpän äma yänikñat yäpman äronkuko u ñode iwetkuk; Gäk äñnak-äñnak kubä täñkan gäkñaken wanotkaye notkaye niminñkaye ba komeka-ken nanik äma wäpi biñam ikek nämo yäpewi ämneñ. Ude täñpeno uwä kowata Gäka udegän täneñ. Kowata udegän täñ gaminirä tärewek.

13 ✨ Unita äñnak-äñnak täñpänä äma äpani, keru kuroñi gwäjiwani, dapuri tumbani, äma jäwäri ugänpäñ yän-yäkñat päbä yepman towiwen.

14 ✨ Äma jopi jäwäri udewanitä kowata täga nämo täñ gamineñ, upänkan Anututä ini api ganiñ orerek. Kowata uwä äma siwonitä akukakuk kadäni-ken api yäpen.

Äñnak-äñnak pähapta bitnäñkuñ

Mat 22:1-10

15 ✨ Jesutä man ude yänirän äma ketem bok nañ itkuño u kubätä Jesu iwetkuk; Bureni yäk. Anutu täño kanjwat yewa gänañ ketem nänayän täkan udewanitä säkgämän api itneñ yäk.

16 Yäwänä Jesutä manbiñam kubä ñode iwetkuk; Äma kubätä äñnak-äñnak täni kubä täñpayän täñtuñum täñpän äma bumta äbäka man pewän kuñarek.

17 Täñpän imaka imaka täñket täñ moreñpäñ watä ämani kubä ñode iwerek; Pänku äma näkño gera nadänkuño u ñode yäweri äbut; Ketem kudup iññpäñ täñtuñum täwani unita kuna yän yäwet.

18 Eruk päñku yäweränä bitnäñpäñ wohut-wohut man iwetneñ. Äma kubätäwä ñode iwerek; Näk kome kubä näkñata yäpetta gwäki peñkut yäk. U kakta kuyat yäk. Unita ekänikatä näka nadäwän waki nämo täñpek yäk.

19 Täñ kubätäwä iwerek; Näk bulimakau 10 suwanñkuro u päñku yän-yäkñat yäpman päbä kehäromini yabänpäñ-nadäka piäken yepmanpayän yäk. Unita ekänikatä näka nämo nadäwän waneñ yäk.

20 ✨ Ba kubätäwä iwerek; Näk webe kubä api yäput. Unita nämo ärowayän yäk.

21 Ude yänirä watä ämani uwä äneñi äyänutpeñ päñku ekänini manbiñam iwerek. Iwerän nadänkan bänepi wawäpäñ watä ämani äneñi ñode iwet-pewän kwek; Gäk bäräñeñ kuñkan yotpärare täño kädet täpuri täpuri-ken ämawebe jäwäri, keru kuroñi gwäjiwani, dapuri tumbani kuduptagän yän-yäkñat yäpman äbi yäk.

22 Ude iweränä watä ämanitä udegän täñkan äma ekänini u iwerek; Ekäni yäk. Näwerano udegän täñ. Täro upänkan eni ketem nänayän täkan-ken bägup ätu jop itkan yäk.

23 Yäweränä iwerek; Eruk, äneñi kuñkan kädet täpuri täpuri it yäpman kukanñken udegän kuñkatkan ämawebe kudup yänporiñ yäpman äbi. Näkño eni ämawebetä tokñewän yän nadätat yäk.

24 Näk bureni gäwera; Ämawebe pengän man pewa kuñarirän nadänkuño unitä näkkät ketem nämoinik api näne yäk.

Jesu iwat-iwatta jukuman

Mat 10:37-38

25 Täñpän äma äbot pähaptä Jesu iwarän täñirä äyänutpäñ ñode yäwetkuk;

26 ✨ Äma kubätä näkkät kuñatta nadänkan upänkan minji nani ba webe nanak ba noriye wanoriye unita mäde nämo ut yämayän täko uwä näkño notnapak bureni täga nämo irek. Ba iniken irit kuñat-kuñarita mäde nämo ut imayän täko uwä näkkät bok täga nämo kuñatde.

27 ✨ Ba kubätä näkä päya kwakap terak komi nadäwayän täro udegän nadäka umuntanñkan näwarayän täko uwä näwaräntäkna bureni täga nämo api irek.

28 Bureni! Äma kubätä eni kehäromi kubä täñpa yänkan pengänä moneni daninpäñ monen upän eni täga tänañi ba nämo tänañi yän nadäwek.

29 Ude nämo täñkanä eni yäput peñirän moneni paoränpäñ pewän jop pärek. Täñirän ämawebetä eni päraki u kanpäñ yänpäñ kan-mägayäk täñpäñ yäneñ;

30 U kawut! Eni ño täñpayän yänpäñ ba täñkukupän pewän päraki-tägän ño pätak! yäk.

31 Ba kome kubä täño intäjukun ämakät kubä täño intäjukun ämakät ämik täda yänkan intäjukun äma u pengän kanpäñ nadäk piä ñode täñpek; Kome kubä unitäño äboriye täni, 20 tausen ude yäk. Näkño 10 tausen-gän. Jide täñpäñ näkño äbottä iwan äbot täni u däpneñ yän kanpäñ nadäk piä ude täñpek.

32 Ude täñpäñ iwan täga nämo däpmanpäñ yawat kirewet yän nadäwek. Ude nadänpäñ noriye ätu kome unitäño intäjukun äma täño bänepi yäpman äpäka yäwet-pewän kuneñ yäk.

✨ 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14 ✨ 14:13: Lo 14:29 ✨ 14:14: Jon 5:29 ✨ 14:15: Luk 13:29 ✨ 14:20: 1Ko 7:33

✨ 14:26: Luk 18:29 ✨ 14:27: Luk 9:23

³³ Jesutä man wärani u yäj paotpäj ñode yäwetkuk; Udegän, äma kubätä näk näwara yänpäj bäräpej-inik nämo näwerek. Nämo äma u imaka imakani kudup nämo pej morenkañ näk näwarayäj täko uwä näkño näwaräntäkna bureni nämoinek api täjpek.

Pañ gäripi nitek ude kuñatneñ

Mat 5:13; Mak 9:50

³⁴ Jesutä ude yänpäj man wärani kubä ñode yäwetkuk; Pañ u gäripi kehäromi nitek. Upänkañ gäripi paoreko uwä jide täjpena äneñi gäripi ahäwek? Täga nämo! U imaka jopi kubä ude irek.

³⁵ Piäni nämo ude irek. U jop ureñ täna kunen. Unita äma jukuni nitekta näkño man ño ket nadäwut!

15

Sipsip kubä paotkuko unitäño manbiñam

Mat 18:12-14

¹ Kepma kubäken äma takis monen yäpani ätu ba äma waki täjpani yäj yäwerani ätukät Jesutä man yäjirän nadänyäj äbuñ.

² * Ude täjirä Parisi ämakät Baga man yäwoñjärewani äma ätu u itkuño unitä yänpäj-kañiwat man ñode yäjkuñ; U kawut! Äma ñowä waki täjpanita not täj yämiñpäñ ketem bok nak täkañ yäk.

³ Ude yäwäwä Jesutä man wärani kubä ñode yäwetkuk;

⁴ * Inkät nanik kubä täño sipsip äbot 100 ude itneño upäj kubätä paoränä jide täjpek? Äma u sipsip 99 säkgämän itneñ u bägup tagaken yepmankañ kubä paoreko unita wäyäkneñtäñ kuñarek.

⁵⁻⁶ Kuñatkä kañ-ahäñpäñä oretoret terak yäpmänkañ buramiñ yäpmäj enjiken kwek. Enjiken kuñpäñä noriye yänpäbä kubä-kengän yepmankañ yäwerek; Wisikna! Näkño yawak kubä paorakopäj kañ-ahäñpäñ yäpmäj äbätat unita oretoret täna! yäj yäwerek.

⁷ Näk bureni täwetat. Udegän, momi äma kubätä bänepi sukurewayäj täko uwä kunum gänañ ununitä oretoret bumta api tañ imineñ. Täñ, ämawebe mäyap Siwonji yäjkañ bänepi sukurekta nämo nadäk täkañ unita oretoret nämo api täneñ.

⁸ Jesutä ude yänpäj man wärani kubä ñode yäjkuñ; Webe kubätä monen kujari 10 ude yäpmäj kuñarirän monen kujari kubätä paoreko uwä jide täjpek? Webe u topän ijiñpäñ enj gänañ imaka imaka ket däpmäj äreyänpäj wäyäkneñtäñgän kañ-ahäwek.

⁹ Kañ-ahäñpäñä webe unitä noriye yänpäbä kubä-kengän yepmanpäñ yäwerek; Wisikna! Monenka kubä paorakopäj kañ-ahätat yäk. Unita oretoret täna ureñ täjpan kunen.

¹⁰ Jesutä ude yänpäj ñode yäwetkuk; Udegän, momi äma kubätä bänepi sukurewayäj täko uwä, kunum gänañ oretoret pähap api ahäwek.

Nanaki kubätä paotkuko unitäño manbiñam

¹¹ Jesutä man wärani ude yänpäj man wärani äneñi kubä ñode yäwetgän täjkuñ; Äma kubä täño nanaki yarä.

¹² Unitä ittängän nanaki monänitä nani iwerek; Nan, gäkä kumäjiri monen tuñum näkñata biñam yäpmäkta yäwani u nam! yäk. Ude iweränä nanitä tuñum yäpmäj daniñpäñ yämek.

¹³ * Täjirän nanaki monäni uwä kepma yarägän itkañ monen tuñum nanitä imeko u yäpmäñpäñ komeni peñpeñ kwek. Kumañ päñku kome ban kubäken ahäwek. Uken ahäñpäñ imaka imaka yabängäriñ ikek unita monenji kudup ureñ täjpan kunen.

¹⁴ Ureñ täjpan kuñirä kadäni ugän kome uken nakta jop irit ahäwek. Ude täjirän monä uwä jop irek.

¹⁵ Jop itkañ piä täñpayäj kome mähem kubä ireko uken kwek. Kwänä äma unitä towik watäni itta iwerän kwek.

¹⁶ * Täjpäñ ketem kubä nämo imiñirä nakta bumta iwäwä towik täño ketem näñpayäj nadäwek.

¹⁷ Täjpäñ inita näk goreñ täñ yäpmäj äbätat yäj nadäwätäk täñkañ bänepitä ñode nadäwek; Nana täño piä ämaniye kumän-tagän ketem bumta nañ irirä näk nakta jop ño itat.

¹⁸ * Unita näk komena-ken kuñkañ nana ahäj imiñpäñ ñode kañ iwera; Nan, näk waki täñira mominatä Anutu-ken ba gäkken wakiinik täyak.

¹⁹ Unita gäk ironjina yäj näwerentawä yäk. Näk jop waki, piä ämaka kubä ude nadäj namñiri kañ ira yäk. Man ude api iweret yäj nadäwek.

²⁰ Eruk, ude nadäñpäñ akumañ äneñi nani-ken kwek.

Kuŋtāngān eruk, kādet morāk-ken äbānjirān nanitā kāwek. Kaŋpāj butewaki nadāŋpāj bārāneŋ pāŋku bāyaŋ imiŋpāj geŋi darek.

²¹ Tāŋpājā nanakitā ŋode iwerek; Nan, nāk waki tāŋjira mominatā Anutu-ken ba gākken wakiŋnik tāyak yāk. Unita gāk ironjina yāŋ nāwerentawā.

²² Ude iwerānkaŋ nanitā piā āmaniyeta gera yāwek; In tek tāgagāmān kubā bārāneŋ yāpmāj piā tāŋ imut! yāk. Ba siworok kerī-ken tāŋ imiŋpāj kuroŋi ārārani peŋ imut! yāk.

²³ Ude tāŋkaŋ pāŋku bulimakau nanaki sākgāmān ukeŋopāj yāpmājkaŋ utpāj iŋjkaŋ naŋpāj oretoret tāna!

²⁴ Imata, nanakna ŋowā kumbukopāj āneŋi äbätak yāk. Paotkukopāj āneŋi ahätak. Ude yāwerānkaŋ ārawa pāhap yāput peŋpāj tāneŋ.

²⁵ Ude tāŋ irirā nanaki tuāni piāken kuŋareko unitā äyāŋutpeŋ eŋi mäde kāda äbānkaŋ kap oretoret māmā nadāwek.

²⁶ Nadāŋpāj piā āma kubā yāŋpewān abānkaŋ iwet yabāwek; U ima māmā?

²⁷ ✧ Yāwānā iwerek; Monāka yotpārareken āneŋi äbätak unita nanjektā yāŋpewān bulimakau nanaki sākgāmān ukeŋopāj madāŋpāj iŋkamāj yāk.

²⁸ Ude iwerānā nanaki tuānitā bānepi tāŋpān wawāpāj eŋi gānaŋ ārokta bitnāwek. Ude tāŋjirān nanitā yāman äpā eŋi gānaŋ ārokta butewaki terak ehutpāj iwet yabāwek.

²⁹ Iwet yabāwānā nanaki tuānitā iwerek; Gāk nadātan? Nāk obaŋ jide u piā tāŋ gamiŋ yāpmāj äbānpāj manka kubā nāmo ut tāyat. Tāŋkaŋ gāk meme nanaki tāpuri kubā nami notnayekāt naŋpāj oretoret nāmo tāŋkumāj yāk.

³⁰ Upāŋkaŋ nanaka monāka gākŋo monēŋ tuŋum webe jopjop kuŋaranita kudup ureŋ tāŋpān kuŋkuŋ! Udewānitā äbānjirān gākā yāŋpewi bulimakau nanaki sākgāmān kubā utpāj iŋj imikaŋ yāk.

³¹ Yāwānā nanitā iwerek; Nanakna! Gāk kadāni kadāni nākkāt it yāpmāj äbāk tākamāk. Imaka kuduŋtagān itkaŋ uwā nekta biŋam it morekaŋ yāk.

³² Upāŋkaŋ monākawā kumbukopāj āneŋi kodak tāyak yāk. Uwā ägwān takinik tāŋkukopāj āneŋi ahätak. Unita oretoret ŋowā tāga tākamāj yāk.

16

Tuŋum tāŋo watā āma waki unitāŋo man

¹ Jesutā ude yāŋpāj iwarāntākiye man wārani kubā ŋode yāwetkuk; Kadāni kubāken tuŋum āma kubātā monēŋ tuŋumi watāni itta watā āma kubā iwoyāŋpāj tewek. Teweko kadāni kāroŋi it yāpmāj äbātāngān monēŋ āma unitāŋo piā watā āma ätutā pābā iwetneŋ; Ekāni yāk. Āma monēŋ tuŋumka watāni itta iwoyāŋpāj tenkuno ukeŋo gākŋo monēŋ morāki inita yāpmāk tāyak yāŋ iwetneŋ.

² Ude iwetpeŋ kuŋjirā mebāri nadāwayāŋ piā mähemitā watā āma u iwet-pewān äbānā iwerek; Nāk gākŋo manbiŋam waki u nadāt yāk. Gāk udewānitā nākŋo tuŋum watā tāga nāmo iren yāk. Unita piā tāŋ namik tāŋkuno unitāŋo man kudān tāŋpāj yāpmāj äbikaŋ kāwayāŋ yāk.

³ Ude yāwānā watā āma u kuŋkaŋ bāneŋpitā ŋode nadāwek; Wāra! Piā tāŋkuro unitāŋo mähemitā nāwat kirewayāŋ tāyak yāk. Ekāninatā piā watā āma kubā yāpmājirān jide api tāŋpet? Piā tāŋpāj yānat pikpikta gaŋani nadātat. Ba āmaken ketemta yāŋapikta mäyāk nadātat yāk.

⁴ Ude yāŋkaŋā ŋode nadāwek; Eruk, nadātat! Piā peŋjira kome mähem ätutā nāka tāga nadāŋpāj kāwep eŋini-ken yāŋnākŋat yāpmāj kukta nadāk kubā nadātat. Eruk ŋode kaŋ tāŋpal!

⁵ Ude yāŋpāj āmawebe ekānini tāŋo tuŋum jop yāpmājŋpāj kowata api imine yāŋ yāneŋo u yāŋ-yākŋat yāpmāj pābā yepmaŋpek. Tāŋpāj intājukun äbeko u ŋode iwet yabāwek; Ekānina tāŋo imaka jop yāpuno u gākken jide itak?

⁶ Yāwānā iwerek; Tom uwāk taŋi 100 ude yāk. Yāwānā ŋode iwerek; Eruk pipa ŋo yāpmājkaŋā 100 u awāhutkaŋ 50 kudān tā yāk.

⁷ Ude yāŋpāj kubā iwet yabāwek; Ekānina tāŋo imaka jop yāpuno u gākken jide itak? Yāwānā iwerek; Rais keb 100 yāk. Yāwānā ŋode iwerek; Eruk, gāk pipa ŋo yāpmājkaŋā 100 u awāhutkaŋ 80 kudān tā yāk.

⁸ ✧ Tāŋkaŋ piā watā goret tāŋpani unitā udegān tāŋ yāpmāj kuŋjirān ekāninitā manbiŋam nadāŋpāj bāneŋi-ken ŋode nadāwek; Piā watā āmana u goret tāŋkuko upāŋkaŋ ini gupi tāŋkentāka nadāk kubā yāpmājŋpāj tāŋkuk yāŋ nadāwek. Ude nadāŋpāj inij orerek. Jesutā manbiŋam ude yāŋpāj yāwetkuk; Burenī! Āmawebe kome tāŋo nadāk-nadāk yāpmāj kuŋat tākaŋ uwā kome tāŋo imaka imaka tākta gārīpi nadāŋpāj kehāromigān tāk tākaŋ. Ude tāŋkaŋ

kuwat takan uwā nadāk-nadāk nīkek tānpān noriye-kāt kowat tānpān mebāri mebāri tāk takan. Upānkan penjānek tāno nanakiye intā notjiye-kāt kādet tāga ude nāmo tāk takan.

⁹ * Unita in udegān, āmawebetā not tān nimut yān nadānpānā kome tāno monen tuḡum pat tamikan u yāniḡ kireneḡ. Ude tānayān tāno uyaku kome tāno monen tuḡum yāpmān kuwat-kuwat kadāni tārenjirān āmawebe uwā irit kehāromi tāno enjiken oranḡ tamīnpān api tāmagutneḡ.

¹⁰ * Āma kubātā imaka tāpurita watā tāga ireko uwā, udegān imaka tanjita watā sākgāmān irek. Tān, āma kubātā imaka tāpurita kādet siwoḡi terak watā nāmo ireko uwā imaka tanjita udegān watā sākgāmān nāmo irek.

¹¹ In kome tāno monen tuḡum jopi watāni tāga nāmo itpān yāpmān kuwarirā netātā imaka bureni tamek?

¹² Ba āma kubā tāno tuḡum watāni sākgāmān tāga nāmo itpān yāpmān kuwarirā netātā injinta biḡam yāwani u api tamek?

¹³ * Nadākanḡ? Watā āma kubā-tāgān āma ekāni yarāta watā piā tāga nāmo tān yāmek. Nāmo, u kubāta gāripi nadānkanḡ kubāta ganjani nadāwek. Ba kubā tāno piā tānkanḡ kubāta māde ut imek. In udegān, bānep nadāk-nadākjin Anutu terak ba monen tuḡum terak bok tāga nāmo injitpān kuwatneḡ.

¹⁴ * Jesutā man ude yān irirān Parisi āma ātu monen tuḡumta nadān gārip tānpenḡ kuwatkuḡo unitā nadānpān kanḡ-māgayānkuḡ.

¹⁵ * Kanḡ-māgayāwāwā Jesutā ḡode yāwetkuk; Āmawebetā siwoḡi yān nibāwut yānkanḡ in kādet mebāri mebāri tāk takan. Upānkan Anututā mebārijin tabānpān-nadātak. Nadākanḡ? Imaka āmatā yabānjirā gāripi nīkek tāk takan uwā Anututā yabānjirān tarāki tāk tāyak.

Anutu tāno man nāmo api paorek

Mat 11:12-13, 5:18; Mak 10:11-12

¹⁶ * Eruk Mosestā бага man kudān tāwani ba man kudān profet bianitā kudān tāwani unitā yānpābā Jonken tārenkuk. Jon-ken yāput penpān Anutu tāno kanjwat piā unitāno Manbiḡam Tāga yān-kwawatanḡ yāpmān kuwat. Eruk āmawebetā u nadānpān Anutu tāno kanjwat yewa gānanḡ āronpān itta piā kehāromi takan.

¹⁷ * Upānkanḡ ḡode nāmo nadāneḡ; Man kudān Mosestā kudān tāwani ba Profet bianitā kudān tāwani u buraminektawā yān nāmo nadāneḡ. Nāmoink! Baga man kudān tāwani unitāno morāki tāpuri nanak nāmoink api paorek. Kunum kenta kome tāga api paotderḡo upānkanḡ Baga man u nāmoink api paorek.

Nādapitā duḡ-wewek tāno man

Mat 5:31-32, 19:9; Mak 10:11-12

¹⁸ ḡode nadāwut; Āma kubātā webeni penpān kubā yāpeko uwā kubokāret kādet tānpek. Ba āma kubātā webe, āpitā bian iwat kirewani yāpeko uwā, udegān kubokāret kādet tānpek.

Tuḡum āma kenta Lasarus tāno manbiḡam

¹⁹ Jesutā ude yānpān manbiḡam kubā ḡode yāwetgān tānkuḡ; Tuḡum āma kubā irek. U tek sākgāmān sākgāmān tānkanḡ ketem imaka, tāgatāga nak tānpek.

²⁰ Tānpākanḡ kadāni uken, āma jopi jāwāri-inik kubā wāpi Lasarus u gupi kudup parām nīkektā irek. Irirān Lasarus u noriyetā tami tami yānjikat pānku tuḡum āma unitā enj yāman tek tānpek.

²¹ * Ketem kokoki tuḡum āma unitā nanpān ureḡ tānpān kwani u nanpāyān nadānpān noriye yāwet-pewān pānku tek tānpek. U irirān anḡā ābā parām gupi-ken ājipmāntānḡ āronkanḡ āpāk tāneḡ.

²² Ude tān yāpmān kuwtāngān kumbuk. Kumānjirān Anutu tāno anjerotā bārāneḡ ābā pudāt yāpmān kunum gānanḡ Abraham dubini-ken pānku tenkuḡ. Tewā irirān tuḡum āma u imaka, kumbuk.

²³ Kumbānkanḡ āneḡkuḡ. Āneḡpākanḡ geḡi wakiinik u kuḡkuk. Uken itkanḡ komi pāhap nadān itkanḡ dapun tānpān Lasarus Abraham dubini-ken irirān kanḡkuk.

²⁴ Kanpānḡ gera terak ḡode yānkuḡ; Nana Abraham, butewaki nadān namīnpān Lasarus pen iwetpewi āpā kerī ume gānanḡ penkanḡ damana-ken ārurirān gupna bam tawān yāk. Nāk kādāp gānanḡ itkanḡ komi pāhap nadān itat ḡo!

²⁵ Butewaki man ude yāwānā Abrahamtā iwetkuk; Nanakna, bian tāk tānḡkuno ukeḡo nāmo nadātan? Gāk kome terak tuḡum sākgāmān sākgāmān yāpmānjiri Lasarus imaka wakiwakigān yāpāni yāk. Unita apīḡowā Lasarus oretoret terak ḡo irirān gāhā komi nadān itan u yāk.

* 16:9: Mat 6:20; Luk 14:14 * 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mat 6:24 * 16:14: Mat 23:14 * 16:15: Mat 23:28; Luk 18:9-14; Snd 6:16-17 * 16:16: Mat 11:12-13 * 16:17: Mat 5:18 * 16:21: Mat 15:27

²⁶ Tänpäkanj genji waki kubä ek bämopjek-ken itak. Äma kubätä tänkentänj gamikta u täga nämö kejpämänpenj kwek yäk. Ba gäkä itan-ken u nanik kubätä nektä itkamäk-ken njo täga nämö äbek yäk.

²⁷⁻²⁸ Ude iweränä tuñum äma unitä yänjuk; Ude yäyan unita notnaye 5 kome terak kodak itkanj u näkä komi nadänj itat-ken njo nämö äbäka, Lasarus penj iwetpewi päñku umun man yäwerän yäk.

²⁹ Ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Ude nämö. Notkaye uwä Moses täñjo бага man ba man profettä kudän täwani täga daninpäñ nadänej. Man u daninpäñ nadänkanj kädet siwonj kanj iwarut yäk.

³⁰ Yäwänä tuñum äma unitä iwetkuk; Nana Abraham, ude nämö! Äma kubätä kumbaniken naniktä akumanj äbän kanpäñ uyaku bänepi sukurenej yäk.

³¹ * Ude yäwänä njo iwetkuk; Nämö. Notkayetä Moses ba profet täñjo man nämö iwat täkanj unita äma kumbani kubä kodak täñpäñ äbänä udegän mani nämö buraminej yäk.

17

Momi täktäk ba momi pekpekta man

Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹⁻² Jesutä man ude yänpäñ iwaräntäkiye njo yäwetkuk; In momi kädet paotak yänj nämö nadänej. Nämoinik! Täñyabäk mebäri meberitä täñpewä ämawebetä momi pen api tāk tänej. Upäñkanj äma kubätä ämawebe kehäromini nämö njo dewanita momi kädet täñpäñ yäwoñärek täñpäñä ket nadänpäñ kuñjarek. Äma udewanitä kowata täñjiinik api yäpek, ämatä mobä bärum kotäkiken topmänpäñ ume gänañ manpä äpmonenjo u irepmirek.

³ * Unita ket nadänpäñ kuñjat täkot! Notkapak kubätä goret kubä täñpäñä päñku jukuman kehäromi iweren. Iwerikanj bänep sukurenpäñ momini pewänä gäk imaka, momini penj imen.

⁴ Täñ, kepma kubäken kadäni 7 goret täñ gaminjanj kadäni 7 momina penj nami yänj äbä gäweränä gäk udegän momini penj imik täñpen.

⁵ * Ude yäweränä eruk, iwaräntäkiye 12 unitä Jesu njo iwetkuñ; Ekäni, ude yäyan unita nadäkiniknin yäpuräräri täñji täñput! yäk.

⁶ * Yäwäwä Ekänitä yäwetkuk; Nadäkiniknin yäpuräräri täñji täñput yänj näwetkanj unita njo de täwetat; Nadäkiniknin täpurigän, päya mujipi täpuri udewanigän täñpäwä in päya täñji kākamänj njo gäkña jäwän dätpeñ päñku gwägu gänañ äpmo yänj iweräwä manjin buramiwek.

Piä watä äma täga ude kuñaren

⁷ Njonita jide nadäkanj? Äma kubä täñjo piä watä äma kubätä mähemä täñjo piäken piä täñji täñpek. Eruk bipäda, piä täñ paotpäñ enjiken änenji kweko uwä ekäninitä njo de täga iwerek ba täga nämö iwerek? Notnapak, äbikanj ketem bok näda yänj täga iwerek?

⁸ Ude täga nämö iwerek. Nämö, piä watä äma u njo de iwerek; Intäjukunä näka ketem ijinpäñ gwet nami nanjira gäkñata kämi nanj yänj iwerek.

⁹ Bureni, piä watä äma kubätä piä yänj imani uterakgän täñpeko uwä piä unita mähemitä imata ininj orerek?

¹⁰ Unita in udegän, piä Anututä yänj-tamani udegän täñpäñä imata bänep täga man niwerän yänj nadänej? Nämö, in njo de nadänej; Imaka täñji kubä nämö täkamänj. Nin piä watä ämani äpani jopigäntä piä yänj nimani ugän täkamänj unita imata bänep täga man niwerek? yänj nadänej.

Jesutä äma 10 ude yäpän tägañkuñ

¹¹⁻¹² * Täñpäñ Jesu Jerusalem kädet kuñtängän Samaria Galili kome bagani-ken yotpärare täpuri kubäken ahänjuk. Kome uken äma 10 ude yabänj ahänjuk. Yabänj ahäwänkanj dubiniken nämö äbuñ. U paräm waki, gisik paräm nizek unita.

¹³ * Eruk ban itkanj gera njo de yänjuk; Jesu! Ekäni! Butewaki nadänpäñ tänkentänj nimi yäk.

¹⁴ * Ude yänj irirä yabänpäñ yäwetkuk; In päñku bämop äma kubäken ahänj imakanj gupjin yabäwän. Ude yäwet-pewän kuñtängän kädet minjin paräm u paorakanj gupi säkgämän ahänjuk.

¹⁵ Ude ahänj yämän kanpäñä kubäwä änenji äyänjutpeñ Anutu gera terak ininj orettänj Jesuken kuñjuk.

¹⁶ Kuñpäñä Jesu dubini-ken injami yäpän äpmonjpäpäñ bänep täga man iwetkuk. Äma uwä Samaria komeken nanik, Juda äbotken nanik nämö.

¹⁷ Ude täñjirän Jesutä yänjuk; Näk äma 10 ude yäpa tägañjo upänj 9 u de itkanj?

¹⁸ Jide tänpäj äma gägäni ñonitã-gãn Anutu bãnep tãga man iwetta äbãtak?

¹⁹ * Ude yãppãj äma u iwetkuk; Tãga. Akuman kuyi! Nadãj namikinik tãyan unita tãgatan.

Anutu tãjo kehãromi kwawak api ahãwek

Mat 24:23-28,37-41

²⁰ * Kadãni uken Parisi äma ätutã äbã Jesu ñode iwet yabãñkuñ; Anutu tãjo kañiwat piã kehãromi nitek jidegãn api ahãwek? Ude iwet yabãwãwã Jesutã yãwetkuk; Bureni, kañiwat piãni api ahãwek upãñkañ dapunjitã nãmo api kãneñ.

²¹ * Dapunjitã kañpãj äbãtak ño yãj nãmo api yãneñ, ba itak udu yãj nãmo api yãneñ. Nãmo, Anututã intãjukun itkañ yabãñ yãwat piãni bãmopjin-ken tãj itak.

²² Ude yãppãj iwarãntãkiye yãwetkuk; In nadãkañ? Kãmiwã ñode api nadãneñ; Wãra! Nin jop-inik itkamãj. Jide tänpãj kepma kubãtagãn Äma Bureni-inik-kãt ãneñi bok itne? yãj api nadãneñ. Upãñkañ nãmo.

²³ * Ämawebetã ñode api täwetneñ; Kawut! Itak udu yãj api täwetneñ. Ba, tuãn itak ño yãj api täwetneñ. Ude täwerirã u bureni yãkañ yãj nadãppãj mani buraminãkañ nãka nãmo wãyãkñeneñ.

²⁴ U imata, Äma Bureni-inik äbayãñ tãyak uwã yãpã kwiniñirãn kome kumãn-tagãn penyãnek tãyak ude, kwawakinik ahãñirãn api kãneñ.

²⁵ * Upãñkañ intãjukunã, ämawebe ñonitã mãde ut imiñirã Äma Bureni-inik uwã komi pãhap api nadãwek.

²⁶ Eruk, Äma Bureni-iniktã ãneñi äbayãñ tãyak-ken uwã Noa tãjo kadãni-ken ämawebetã tãñuruk-uruk tãñkuño udegãn api tãneñ.

²⁷ Kadãni uken ämawebetã Nin tãga itkamãj yãj nadãñkañ ketem naknak, kãdet kuñat-kuñat, nãdapi tãktãk tãj yãpmãj kuñirã Noa gãpe gãnañ ãronjuk. Äronjirãn gwãgu tãñ pãhap tokñepãj ämawebe pãke u dãpmãj moreñkuk. Ämawebe udegãn tãñuruk-uruk tãj irirã Äma Bureni-inik api äpek.

²⁸⁻²⁹ * Ba kadãni Lottã itkuk-ken u imaka. Ämawebe ketem naknak, yãnat tãktãk, tuñum suwak-suwak, eñi tãktãk tãj irirã Lot Sodom yotpãrãre u penpeñ kuñkuk. Penpeñ kuñirãn kãdãp mebet-kãt mobã kãdãp ikektã iwãn tak tãyak ude mañpãj ämawebe tãñuruk-uruk tãj itkuño u kumãn-tagãn dãpuk.

³⁰ Kãdet u ahãñkuko udegãn Äma Bureni-iniktã äbayãñ tãyak-ken api ahãwek.

³¹ * Kadãni uken äma kubãtã yãman irirãn Jesutã äbãñirãn kañpãj tuñumi yãpmãkta eñi gãnañ nãmo ärowek. Nãmo, jop kañ metãñpeñ kwãn! Ba kubãtã piãken irayãñ tãko uwã enjen ãneñi nãmo kwek. Nãmo, jop kañ metãñpeñ kwãn.

³² Lot webenita juku piwut!

³³ * Nãk bureni täwera nadãwut; Äma kubãtã iniken irit kuñat-kuñarita iyap tãñpãñã irit kehãromi nãmo api korewek. Upãñkañ kubãtã irit kuñat-kuñarita mãde ut imayãñ tãko uwã irit tãga u api yãpek.

³⁴ Kadãni nãkã ãneñi äbayãñ tãyat-ken uken ñode api ahãwek; Äma yarã, bok pat ittãngãn kubãwã paotpeñ kuñirãn kubãwã api irek.

³⁵ Ba webe yarãwã ketem ãñnañ ittãngãn kubãwã paotpeñ kuñirãn kubãwã ugãn api irek.

[³⁶ Ba äma yarã piãken irirãn kubãwã paotpeñ kuñirãn kubãwã ugãn api irek.]

³⁷ * Man ude yãntãreñirãn iwarãntãkiyetã iwet yabãñkuñ; Yãyan u de api ahãwek? Yãwãwã yãwetkuk; Tom kubã kumãñkañ parirãn baraktã u nãna yãñkañ punin unu ãnok piãñ kuñarirã u yabãppãj-nadãk tãkañ. Eruk udegãn, kudãn täwetat udewani kañpãñã Jesu ahãtak yãj api nadãneñ.

18

Anutu-ken yãñapiñitna nadãj nimik tãyak

¹ * Tänpãj ämawebetã nadãppãj Anutu-ken yãñapak man pengãn pengãn yãñkañ nãmo gaña tãneñta Jesutã man wãrani ñode yãwetkuk;

² Yotpãrãre kubãken man yãpmãj daniwani äma kubã irek. Äma unitã Anutu nãmo orañ imiñpãj ämawebeta udegãn nãmo orañ yãmik tãñpek.

³ Tãñirãn yotpãrãre ukengãn webe kajat kubã unitã kadãni kadãni äma ukengãn äbãñ tarek tãñpek. Äbãppãj ñode iwet tãñpek; Äma kubãtã iwan bumta tãj namik tãyak yãk. Unita manken kuñkañ nãk gãrak itpãj kañ tãñkentãj nam.

* 17:19: Luk 7:50 * 17:20: Jon 3:3, 18:36 * 17:21: Mak 13:21 * 17:23: Luk 21:8 * 17:25: Luk 9:22

* 17:28-29: Stt 18:20; Stt 19:25 * 17:31: Stt 19:17,26; Mat 24:17-18 * 17:33: Luk 9:24 * 17:37: Jop 39:30

* 18:1: Rom 12:12; Kol 4:2, 1Te 5:17

4-5 ✧ Ude iweränä pengänä man yäpman daniwani äma uwä webe kajat u täñkentän imikta ganja täwek. Ganja täweko upänkan mäden ñode nadäwek; Näk Anutu ba ämata nämö nadän yämik täyat upänkan webe kajat ñonitä pipiri nabän tarek täyak yäk. Unita manken kuñkan täñkentän ima. Ude nämö tänpawä pen api nabän tarewek. Ude täñirän ganjani kubä api nadäwet yäk.

6 ✧ Ekänitä man wärani ude yäwetpän yänkuk; Eruk, in man yäpman daniwani äma waki unitä man yäweko unita nadäwä tumbut.

7 ✧ Anutu täño ämawebeniye kadäni kadäni butewaki man terak yänjapik täkan. Ude täñirä Anututä waki kubä nämö täñ yämek. Nämö, yänjapik man yäk täkan u nadänpän nadän yämikinik täk täyak.

8 ✧ Näk bureni-inik täwetat! Anututä ämawebeniye bäränjen-inik api täñkentän yämek. Upänkan kämi, Äma Bureni-iniktä äbayän täko kadäni uken ämawebe nadäkinik ikek irirä api yabäwek ba nämö?

Anutu inamiken netätä siwoñi itak?

9 ✧ Täppakan kome uken äma ätu inita nadäwä ärowani täñirä nin äma siwoñi yän nadänkan äma ätuta nadäwä äpani täñkuñ. Äma udewanitä nadäkta Jesutä man wärani terak ñode yäwetkuk;

10 ✧ Kepma kubäta äma yarätä Anutu-ken yänjapik man yädäyän kudupi eni gänan äroden. Kubä u Parisi äma, kubä takis monen yäpani äma. Unitä ñode täden;

11 ✧ Parisi äma uwä inigän pänku karon itkan inita Anutu ñode iwerek; Anutu, näk äma ätu waki täk täkan udewani nämö unita bänep täga man gäwetat. Äma ätuwä kubota täk täkan. Ba kädet wakiwaki, kubokäret udewani täk täkan. Täñ nähä äma takis monen yäpani bok itkamäk ñodewani nämö yäk.

12 ✧ Nämö, Sande kubäkubäta kepma yarä ude nadän gamikta nakta jop it täyat. Ba бага man iwatpän monen ba ketem yäpmäk täyat uken nanik moräki gäka gamik täyat yäk.

13 ✧ Täppakan takis monen yäpani äma uwä eni käwuriken itkan kunum gänan iñipewän ärokta mäyäk nadäwek. Ba inita nadäwän waki tänpäpän kupäni wenkan Yäke! Yäke! yänpän yänjapik man ñode yäwek; Anutu, näk äma waki tänpäni unita bänep wakwak nadän namitan u täñpi bam tawänkan butewaki nadän nami! yän yäwek.

14 ✧ Eruk, näk ñode täwetat; Äma takis monen yäpani unitawä Anututä äma siwoñi yän iwerirän enjini-ken kwek. Täñ, Parisi äma unitawä nämö. In nadäkan? Äma kubäta ini wäpi biñam yäpman ärowayän täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpman äpek. Täñ, äma kubäta inita nadäwän äpani tänpänpän kuñarayän täko uwä Anututä api oran imek.

Ironjironi Jesuken yäpman äbuñ

Mat 19:13-15; Mak 10:13-16

15 ✧ Täppakan ämawebe ätutä iniken nanak paki Jesutä keru gupi terak pewän yänpän yän-yänjat yäpman äbuñ. Yäpman äbänjirä iwaräntäkiyetä yabänpän yabän yänkuñ.

16 ✧ Ude täñirä Jesutä ironjironi kuman yänpewän äbänpän iwaräntäkiye yäwetkuk; Yabä kätäwä ironjironi näkken yäpman äbäk täkot. Nämö yäjiwatnen. Ämawebe ironjironi ñodewani äworenpän kuñat täkan uwä Anututä intäjukun it yämiñpän yabän yäwat täyak.

17 ✧ Unita näk bureni-inik täwetat; In ironi ironitä nadän namik täkan udegän Anututä intäjukun it tamikta nämö nadän iminayän täño uwä nämoinik api tabän täwerek.

Tuñum äma kubä täño manbiñam

Mat 19:16-30; Mak 10:17-31

18 ✧ Tänpän Juda täño äma ekäni kubätä Jesu ahän imiñpän ñode iwetkuk; Yäwoñärewani äma täga, Näk jide u itkan irit kehäromi u kan yäpet?

19 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk imata äma täga yän näwetan? Äma täga uwä Anutu kubä ugän.

20 ✧ Täñkan, irit kehäromi yäpayän nadänpänä Anututä kädet pewani nadätan ugän iwarayän täno uyaku api kan-ahäwen. Uwä ñode; Gäk äma kumän-kumän nämö uren, kubokäret nämö täppen, kubota nämö täppen, äma kubä manken tenkan jop manman nämö ikñaren, gäk menka nanka oran yämiñpän mani buramik täppen.

21 ✧ Jesutä ude iweränä yänkuk; Näk kädet näwetan u kudup ironjiken umunitä pen iwat yäpman äbätat yäk.

22 ✧ Ude iwerän nadänpän Jesutä iwetkuk; Imaka kubägän nämö täñ. Irit täga kan-ahäwayän nadänpänä ñode kan tä; Monen tuñum it gamikan u kudup ämata yäniñ kirenpän monen

yäpman̄kan̄ ämawebe jäwärita kan̄ yämin̄ more. Ude tänpayän̄ täno uyaku kunum gānan̄ imaka tägatäga u api korewen. Eruk, ude täñ moren̄kan̄ äbā näk kan̄ näwat!

²³ Äma unitä man ude nadānpāñ moneñ tuñum päke unita bānepitā nadāñ bārāp tänpāñ butewaki in̄am dapun ijin̄peñ kuñkuk.

²⁴ Kuñjirān Jesutā iwarāntäkiye yāwetkuk; Moneñ ämatā Anutu gāmori-ken itkan̄ unitāño kan̄iwat yewa gānan̄ ärokta api täñburut täneñ.

²⁵ In̄ jide nadākan̄? Tom pähap kubā wāpi kameri unitä gānan̄ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjin̄ täwek. Tuñum äma udegān, Anututā intājukun it yämin̄pāñ yabāñ yāwatta api täñburut täneñ.

²⁶ Jesutā ude yāñirān nadānpāñ ämawebe bumta kikin̄putāñ yāñkuñ; Yāke! Anututā äma moneñ ikek bārāneñ nämo api yāmagureko u tänpāwā äma jopi nin̄ ñodewani jide tänpāñ irit kehāromi api kan̄-ahāne?

²⁷ ✧ Ude yāwāwā Jesutā yabānpāñ yāwetkuk; Imaka ämatā ini täga nämo tänan̄ji uwā Anututā täga täñpek.

²⁸ Ude yāñirān nadānpāñ Pitatā iwetkuk; Nibā yäk. Nin̄ imaka imaka kudup peñ moren̄kan̄ gāk gāwarān tākamāñ ñonita kowata jide api yāpne?

²⁹⁻³⁰ Yāwānā Jesutā iwetkuk; Näk bureni täwetat; Äma kubätā näka yāñpāñ noriye wanoriye, min̄je naniye, iron̄niye ba imaka kuduaptagān̄ peñkan̄ näk näwarayän̄ täko uwā imaka peñkuko u irepmiñpāñ irit kuñjat-kuñjariken kowata tägagāmān u kan̄ ahākta pära nämo api täñpek. Täñkan̄ kumāñpāñ irit kehāromi api kan̄-ahāwek.

Jesu ini kumäkta äneñi yāñkuk

Mat 20:17-19; Mak 10:32-34

³¹ ✧ Eruk, man ude yāñ paotpāñ iwarāntäkiye 12 u inigān yāñpābā yepman̄pāñ yāwetkuk; Ket nadāwut. Nin̄ kuñtāngān̄ Jerusalem yotpārareken api ahāne. Ahānpāñā bian profettā Äma Bureni-inikta manñin̄am kudān̄ täwani uwā kome uken bureni api ahāwek.

³² ✧ Äma Bureni-inik uwā guñ äma keru terak pewākan̄ unitä yāñärok man iwetkan̄ waki täñ imiñpāñ, iwit api ut ibatneñ.

³³ Ude täñkan̄ päripmāñpāñ kumāñ-kumāñ api utpewā kumbek. Ude tänan̄yāñ täñpāñ kepmā yarākubā täreñjirān kumbani-ken naniktā äneñi kodak tänpāñ api akuman̄ kwek.

³⁴ ✧ Jesutā ude yāñirān mebāri kābop itkuko unita iwarāntäkiyetā nämo inik nadāwā täreñkuñ.

Jesutā dapuri tumbani kubā yāpān tägañkuk

Mat 20:29-34; Mak 10:46-52

³⁵ Kuñtāngān̄ Jeriko yotpārare dubini-ken ahānpāñ kan̄kuñ. Äma kubā dapuri tumbani, kädēt min̄jin̄ man̄it itkan̄ ämawebe-ken moneñta ketkewat itkuk.

³⁶ Ude täñ ittāngān̄ ämawebe Jesu iwarān täñkuñjo täño māmāni nadānpāñ yāñkuñ; U imatāken?

³⁷ Ude yāwānā ämawebe ätutā iwetkuñ; Jesu Nasaret nanik ukāt äbāñkan̄ tākamāñ yäk.

³⁸ ✧ Ude iwerāwā äma dapuri tumbani u gera ñode yāñkuñ; Jesu, Devit orani, butewaki nadāñ nami! yäk.

³⁹ Ude yāñirān ämawebe intājukun äbuño unitä kan̄-yānpāñ iwetkuñ; Wari yāweno! Ude iwerirā nämo nadāñ yämin̄pāñ gera äneñi tan̄jigān̄ ñode yākgān̄ täñkuñ; Devit orani, täñkentāñ nami!

⁴⁰ Yāñirān Jesutā nadānpāñ yāñkuñ; Äma u yāñikñat yāpmāñ äbut. Ude yāwānā yāñikñat yāpmāñ äbāman̄ Jesu dubini-ken äbāwā iwet yabāñkuñ;

⁴¹ Ima täñ namān̄ yānpāñ näknen gera yāyan? Yāwānā iwetkuk; Äma ärowanina, näk dapun äneñi ijiwa kunayāñ nadātat yäk.

⁴² ✧ Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Eruk, ijiwi kurā! Nadāñ namikinik täyan unitä täñpewān tägatan.

⁴³ Yāñirān uterakgān̄ äma u ijiwān kwāpāñ Anutu-ken bānep täga man iwetpāñ Jesu iwarān täñkuñ. Ude täñirān ämawebe äbot päke unitä u kan̄pāñ Anutu wāpi in̄in̄ oretkuñ.

19

Sakius täño manñin̄am

¹ Täñpākan̄ Jesu Jeriko yotpārare bāmopi-ken kuñkuk.

² Kuñjirān yotpārare uken takis moneñ yāpani täño intājukun äma kubā wāpi Sakius itkuk. Sakius uwā moneñ nani.

✧ 18:27: Mak 14:36

✧ 18:31: Luk 24:44

✧ 18:32: Luk 9:22,44

✧ 18:34: Mak 9:32

✧ 18:38: Mat 15:22

✧ 18:42: Luk 7:50

³ Unitä Jesu u netä yäj ket kanpäj nadäwa yäjkan kuņkuk. Kuņkuko upäjkan ämawebe äbot mäyap iwatkuņo unita Sakius Jesu detäde käwet yäjkan täņpän wanķuņ. Imata, u äma keräpi-inik unita.

⁴ Ude täņpän wawäwä intäjukun bäräņej kumaņ päņku päya käroni kubä kädet miņin itkuko uterak äronķuk. Päro itkan Jesu äbän käwayäj yäjkan dapun täņ itkukonik.

⁵ Täņ Irirän Jesu u äbä doranjpäņ kanpäj iwetkuk; Sakius! Gäk bäräņej äpi. Näk apiņo gäkä enjiken bok itdayäj yäk.

⁶ Ude iweränkan Sakius bänepi-ken oretoret pähap nadäjkan bäräņej äpä Jesu imaguränkan enjini-ken kuņkumän.

⁷ * Ude täņirän ämawebe päke unitä u kawä siwonji nämo täņpöpäj man yäjpäņ-nadäk ŋode täņkuņ; U kawut! Imata äma waki täņpani-kät ketem näda yäjkan kuyak?

⁸ * Ude yäjkuņo upäjkan Sakiustä enjiniken kuņpäjä Sakiustä Ekäni ŋode iwetkuk; Ekäni näk bureni gäwetat. Imaka monej tuņumna kumän yäpmäj daniņpäj bämopgän peņkanä moräki äma jäwärita yamayäj. Täņ, moräki uwä äma jop yäj-yäkņatpäj tuņumi kubota täņ yämik täņkuro unita kowata u irepmiņpäj taņigän yämiņtäj kwayäj yäk.

⁹ * Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni! Apiņo ämawebe äbot eni ŋoken Anututä yäpätägak piä täņ yämitak. Imata, äma ŋo imaka, Abraham täņo nanak bureni-inik täyak yäk.

¹⁰ * Täņpäkan Äma Bureni-inik uwä äma ŋodewani paot-paotta biņam-ken nanik yabäj ahäjpäņ yämagutta äpuk.

Piä watä äma yaräkubä unitäņo manbiņam

Mat 25:14-30

¹¹ * Eruk, Jeriko yotpärare peņpeņ kädet miņin kuņtängän Jerusalem keräp taņkuņ. Täņpäkan ämawebe ätutä ŋode nadäjkuņ; Eruk, Anututä intäjukun itkan yabäj yäwat piäni kehäromi nikek kwawak pewä ahäktä keräp täyak yäj nadäjkuņ. Ude nadäjkuņo unita Jesutä man wärani kubä ŋode yäwetkuk;

¹² * Äma wäpi biņam ikek kubätä nadäk tawaņ ŋode pewek; Kome ban kubäken kwapäj intäjukun ämata kan nepmaņput. Intäjukun ämata nepmaņpäkan äneņi äbä ämawebenaye kan yabäj yäwara yäj nadäwek.

¹³ Eruk, kwayäj nadäjpäņ piä watä ämaniye 10 ude yämagut päbä yepmaņpäņ monej uwäk kubäkubä yäpmäj daniņpäj yämek. Yäpmäj daniņpäj yämiņkan yäwerek; Monej ŋowä piä täņpäņ moräki ätukät yäpmäņirä näk äneņi api äbet yäk.

¹⁴ * Ude yäjpeņ kwekopäj ämawebe äbot komeņi-ken naniktä äma unita gaņani pähap nadäjpäņ noriye ätu yepmaņpä päņku yäwetneņ; Nin äma ŋonitä intäjukun it nimikta bitnäkamäj yäk.

¹⁵ Ude yäneņopäjkan ehutpäņ intäjukun ämata tewä irek. Intäjukun äma ude tewäkan ittängän äneņi ini komeņ äbäjpäņ yäwek; Piä watä ämanaye monej uwäk kubäkubä yämiņkuro ukeņonita yäņpewä äbut yäk. Näk monej yämiņkuro upäj piä täņpäņ moräki jide yabäj ahäjkuņo u kanpäj nadäwayäj yäj yäwek.

¹⁶ Eruk, kubätä jukun äbäjpäņ iwerek; Ekänina, monej uwäk kubägän namiņkuno ukeņopäj piäni täņira uwäk 10 ude ahäjkuņ.

¹⁷ * Yäjirän intäjukun äma unitä iwerek; Täga yäk. Gäk piä säkgämän täņkun. Imaka täpuri unita watä säkgämän it täyan unita apiņo näkņo yotpärare 10 unitäņo watä ämata gepmaņtat yäk.

¹⁸ Täņpäkanä kubätä äbäjpäņ iwerek; Ekäni, monej uwäk kubägän namiņkuno ukeņopäj piäni täņira uwäk 5 ude ahäjkuņ yäk.

¹⁹ Yäjirän intäjukun äma unitä iwerek; Täga. Apiņo näkņo yotpärare 5 unitäņo watä ämata gepmaņtat yäj iwerek.

²⁰ Täņpäkanä kubätä äbäjpäņä iwerek; Ekäni, monej uwäk kubä namiņkuno ukeņo uwäk täņpäņ peņkanä itkuko äneņi yäpmäj äbätat ŋo yäk.

²¹ Imata, näk gäkņo mebärika ŋode nadäjpäņ umuntaņkut; Gäk äma komi yäj nadäjkut. Gäk äma täņo imaka tuņum yäyomägat täyan. Ba ketem äma kubätä piwani pugetpäj nak täyan unita gäka umuntaņpäņ monej uwäk käbop u peņkut yäk.

²² Ude iweränä intäjukun äma unitä iwerek; Gäk piä watä äma wakiinik! Unitä gäkņaken man unitä äyäjutpäj manken gepmaņpayäj yäk. Bureni! Gäk näka äma komi yäj yäyan. Ba äma täņo imaka tuņum yäyomägat täyan yäj näwetan. Ba ketem äma kubätä piwani puget täyan yäj yäyan.

²³ Yäyan ude bureni täņpawä imata näkņo monej, monej enjiken nämo peņkun? Ude täņkuno yäwänäku äbäjpäņä monej u yäpmäjkan moräki ätukät yäpmäņtet yäk.

* 19:7: Luk 15:2 * 19:8: Kis 22:1; Nam 5:6-7 * 19:9: Apos 16:31; Luk 13:16 * 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17, 1Ti 1:15 * 19:11: Mat 25:14-30 * 19:12: Mak 13:34 * 19:14: Jon 1:11 * 19:17: Luk 16:10

²⁴ Ude yäppäj äma tuän itneņo u yäwerek; Monej uwäk kubägän u yomägatpäj äma monej uwäk 10 yäpuko ŋonita imut yäk.

²⁵ Ude yäwänä iwetneņ; Ekäni! Äma ŋo monej uwäk uku yäpuko ŋo yäk.

²⁶ ✧ Ude yäwäwä äma unitä yäwerek; Juku peņkaņ ket nadäwut! Äma kubätä imaka imani u yäpmäj kuņarayäj täko uwä ätukät buņät imikta yäwani. Täņ, äma ätuwä nin imaka udewani nikek yäj nadäk täkaņ upäņkaņ nämo! Imaka injtkamäj yäj jop nadäk täkaņ uwä yäyomägatta yäwani.

²⁷ Ude yäppäj yäwek; Eruk, äma näkä intäjukun äma it yämikta bitnäņkuņo u kumän yäņporinj päbä inamma-ken ŋo yepmanpäj kumäj-kumäj дәput yäj yäwek.

Ämawebetä Jesu oraņ iminjirä Jerusalem äroņkuk

Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19

²⁸ Jesutä man wärani ude yäj paoränkaņ kuņtäņgän Jerusalem yotpärare keräp taņpäj Olip pom mebäri-ken yotpärare täpuri yarä wäpi Betefage kenta Betani uken ahäņkuņ. ²⁹ Päjku uken itkaņä Jesutä iwaräntäki yarä ŋode yäwetpäj peņ yäwet-pewän kuņkumän;

³⁰ Ek yotpärare täpuri udu kuņkaņ doņki nanaki kubä, ämatä nämo täņbätäk täwani, topmäk terak itak u kaņpäj pitpäj wädäj yäpmäj äbun.

³¹ Ude täņjirän äma kubätä täwet yabäk täņpänä ŋode kaņ iwerun; Ekänitä doņki ŋonita yäwänpäj äbä pitkamäk yäj kaņ iwerun.

³² ✧ Ude yäwet-pewän kuņpäjä iwaräntäkiyat uwä Jesutä man yäwetkuko udegän doņki nanaki u kaņ-ahäņkumän.

³³ Kaņ-ahäppäj yen pit irirän doņki u mähemitä ŋode yäwet yabäņkuk; Imata doņki uwä yen pit imikamän?

³⁴ Ude yäwänä yarä unitä iwetkumän; Ekänitä ŋopäj piä kubä täņpayäj nadatak yäk.

³⁵ Ude iwetkaņ doņki u pitpäj yäpmäj Jesuken kuņkumän. Yäpmäj kuņpäjä teki punin nanik yäņopmäjpäj doņki mädeni terak iriņkaņ Jesu kerigän inj itwarirä päro maņitkuk.

³⁶ ✧ Maņitkaņ kuņjirän ämawebe Jesu iwarän täņkuņo unitä teki punin nanik yäņopmäjpäj kädet miņin iriņ wädäj yäpmäj kuņjirä Jesu uterak kuņkuk.

³⁷ Kuņtäņgän Olip pom gämorik-ken ahäppäj Jerusalem keräp taņkuņ. Jerusalem keräp taņpäjä ämawebe Jesu iwarän täņkuņo u oretoret pähap nadäņkuņ. Jesutä kudän kudupi mebäri mebäri täņjirän kak täņkuņo unita nadäņpäj Anutu gera terak iniņ oretkuņ. Anutu iniņ oretkaņ ŋode yäņkuņ;

³⁸ ✧ Iniņ oretna! Intäjukun ämanin Ekäni wäpi terak äbätäk ŋonita Anututä iron täņ imän! *Sam 118:26*

Anutu ninta bänep täga nadäj nimitak unita Anutu ärowani kunum gänaņ itak u wäpi biņam yäpmäj akuna! yäj yäņkuņ.

³⁹ Ude yäņjirä Parisi äma ätu ämawebe u gänaņ itkuņo unitä nadäņpäj Jesu iwetkuņ; E! Yäwoņärewani äma! Gäwaräntäkaye ŋo yabäj yäņpewi bitnäwut! yäk.

⁴⁰ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Nämo! Näk bureni täwetat. Näkä näwärantäknaye ŋo yäniņ bitnäwawä mobä ŋonitä gera terak api naniņ oretneņ!

Jesu Jerusalem kaņpäj konäm kotkuk

⁴¹ ✧ Ude yäņpäj kuņtäņgän Jerusalem yotpärare dubiniken ahäņkuk. Ahäppäj Jerusalem kaņpäjä konäm kotkuk.

⁴² ✧ Konäm kotpäj yäņkuk; Yäkena! Jerusalem ämawebenaye! Kwinigän irit täņo mebäri apiņo täga nadänaņi upäņkaņ nämo nadäwä tärek täkaņ. Nämo, uwä käbop it tamitak unita nämo kaņpäj nadäkaņ.

⁴³ Täņpäkaņ kämi, kadäni kubäken umuri ŋode api ahäwek; Iwankayetä yewa tädotpäj ämik täkta it gwäjinpäj api itneņ. Ude täņjirä inä täga nämo api ämetpeņ kuņeņ.

⁴⁴ ✧ Nämo! Yewa дәpmäj äreyäppäj in ba intäņo nanak kudup api täņpä waneņ. Ba intäņo eņi taņi taņi u kudup api дәpmäj eräj täņpä kuņeņ. Bureni! Anutu täņkentäj tamikta äbuko u mebäriini nämo kaņpäj nadäņpäj mäde ut imikaņ unita bäräpi umuri pähap u api ahäņ tamek.

⁴⁵⁻⁴⁶ Eruk, Jesutä kudupi eņi gänaņ äroņpäj yabäņkuk; Ämawebetä imaka imaka suwan namiņ gamiņ täņ irirä. Yabäppäj yäwat kireņpäj ŋode yäwetkuk; Eņi ŋonita ŋode kudän täwani pätak; Näkņo eņi uwä yäņapik man eņi ude irek yäk. Upäņkaņ intä ŋode täņjirä kubo äma täņo käbop irit bägup ude äworetak.

⁴⁷⁻⁴⁸ ✧✧ Eruk kepma kepma Jesu kudupi eņi gänaņ äroņpäj man yäwetpäj yäwoņärek täņkuk. Ude täņjirän bämop ämakät Baga man yäwoņärewani ba Juda täņo äma ekäni ekänitä

✧ 19:26: Mat 13:12; Luk 8:18 ✧ 19:32: Luk 22:13 ✧ 19:36: 2Kn 9:13 ✧ 19:38: Luk 2:14 ✧ 19:41: Jon 11:35 ✧ 19:42: Ais 6:9-10; Mat 13:14; Rom 11:8 ✧ 19:44: Luk 21:6, 1:68 ✧ 19:47-48: Luk 21:37, 22:53; Jon 18:20 ✧ 19:47-48: Mat 21:46; Mak 14:1-2; Luk 20:19

Jesu kumäj-kumäj utta kädetta wäyäkñeñkuño upañkañ tññpä wañkuñ. Imata, ämawebe kuduptagän Jesu tñño manita gäripi nadäñpäñ äbä itgwäjik tññkuño unita.

20

Jesu netä tñño kehäromi terak piä tññkuk?

Mat 21:23-27; Mak 11:27-33

¹ Kepma kubäta Jesu kudupi eni gänañ äronpäñ ämawebe Manbiñam Täga u yäñahäñppäj yäwetpäñ yäwoñärek tññkuk. Yäwetpäñ yäwoñärek tññ irirän bämpop äma intäjukun tññpani ätu, ba Baga man yäwoñärewani äma ätukät Juda tñño äma ekäni ekäni ätutä man iwetnayäj dubini-ken äbun.

² Äbäñpäñ iwetkuñ; E! Gäk imaka täk täyan ño netätä gäwerirän täk täyan?

³ Iweräwä Jesutä man kowata ñode yäwetkuk; Eruk näk udegän, man kubä täwerira kowata näwerut!

⁴ Jontä ume ärut yämik tññkuko uwä nadäk-nadäk Anutu-ken yäpmäñkañ täk tññkukonik ba ini nadäñpäñ täk tññkukonik?

⁵ Ude yäwet yabäwänä jide yäne yäj nadäñpäñ yäñpäñ-nadäk ñode tññkuñ; Nintä Anutu-ken nanik yäpmäñkañ tññkuk yäj yänawä Jesutä ñode niwerayäj; Upäj imata mani nämo nadäñkuñ? yäj niwerayäj yäk.

⁶ Tññä Jon uwä ini nadäñpäñ tññkuk yäj yänawä ämawebetä ninta kokwawak nadäñpäñ mobätä kumäj-kumäj nidäpnayäj yäk. Jon uwä profet kubä, Anutu-ken nanik yäj nadäk tññkuñ unita ude tñña nämo yäne yäk.

⁷ Nadäj-bäräp ude tññpäñ Jesu iwetkuñ; Ninä Jontä ume ärut yämik tññkuko unitäño mebäri nämo nadäkamäj yäk.

⁸ Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäño mebäri nämo täwerayäj.

Wain piä watä äma waki tñño manbiñam

Mat 21:33-46; Mak 12:1-12

⁹ ✧ Jesutä ude yäñpäñ man wärani ñode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain piä kubä tññpek. Tññpäñ penkañ wain piä u watäni itta äma ätu yepmañkañ kome ban kubäken päñku kadäni käronji-inik irek.

¹⁰ ✧ Päñku irirän wain mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp tanjirän mujipi ätu inita ketpäñ yäpmäj iminj äbäkta äma kubä iwerän kwek. Eruk kumañ päñku wain piäken ahäwänä wain piä watä äma unitä äma u injitpäñ päripmäñpäñ tewä äneñi ketäj kwek.

¹¹ Ketäj päñku piä mäheми-ken ahäwänä kañpäñ äneñi äma kubä iwerän kwek. Kwänä wain piä watä äma unitä äma u injitpäñ päripmäñpäñ waki tññ iminjpäñ tewä u imaka, ketäj kwek.

¹² Piä watä ämatä ude tññpäwä piä mähemitä äneñi äma kubä iwerän kwek. Kwänä äma u utpewä kumäj-däpürek tññjirän yewa gägäni-ken mañpä kuneñ.

¹³ Piä äma ätu däpmäntäko piä mähemitä jide täñpet yäj nadäñpäñ ñode nadäwek; Nanakna bureni-inik ñonitä päñku yäwänä bureni yäj nadäñpäñ mani käwep buramineñ yäk. Ude nadäñpäñ iniken nanaki iwerän kwek.

¹⁴ Eruk kwänä wain piä tñño watä äma unitäño nanaki-inik u kañpäñ yäñpäñ-nadäk ñode täneñ; Nanaki ñonitä piä ño mäheми api tññpek yäk. Unita uritna piä ño ninta biñam kañ tññpän yäk.

¹⁵ Ude yäñpäñä iwat kireñpewä yewa gägäni-ken kuñjirän injitpäñ kumäj-kumäj utneñ.

Eruk Jesutä manbiñam ude yäj paotpäñ ämawebe päke itkuño u yäwetkuk; Jide nadäkañ? Piä mähemitä kuñpäñ watä äma u kowata jide tññ yämek?

¹⁶ U ñode tññ yämek; Piä mähemitä äbäñpäñ watä äma biani kumäj-kumäj däpmañpäñ watä äma kodaki yepmañpek. Ude yäweränä ämawebe päke itkuño unitä nadäñpäñ iwetkuñ; Ude ahäwektawä!

¹⁷ Ude iweräwä Jesutä dapun kehäromigän yabäñpäñ ñode yäwetkuk; Eruk, Anutu tñño man ñode kudän täwani unitäño mebäri jide?

Äma eni tññpanitä bek kubä kawä wawäpäñ penkuño unitä bek bämpopi ude itak yäk. *Sam 118:22*

¹⁸ ✧ Unita ñode täwera nadäwut; Bek bämpopi uterak äma kubätä mañpäñä bumta api urek. Ba bek unitä äma kubä terak mañpäñä äma u kumäj-kumäj api däpmañ jakñjirek.

¹⁹ ✧ Jesutä man wärani ude yäjirän bämpop äma ba Baga man yäwoñärewani äma unitä nadäwä tärewäpäñ yäñkuñ; Bureni! Man wärani wain piä terak utpäñ yäyak u ninta yäyak

yäk. Ude yänpäj pengän injitpäñ manken tenayäj nadäjkuñopäj ämawebeta umuntanpäñ penjkuñ.

Jesu takis money pekta iwet yabäjkuñ

Mat 22:15-22; Mak 12:13-17

²⁰ * Täñpäñ Jesu injitta kädetta wäyäkñepäj iwaräntäj yäpmäj kuñatkuñ. Täñkañ äma ätu Jesu man goret yäjirän kañpäñ injitpäñ gapman keriken pekta yäniñ kireñpewä kuñkuñ. Eruk äma unitä Jesutä ninta äma täñyäkñarani nämo yäj nadäwekta yänpäj äma täga injam dapun äworeñpäñ päñku ahäj imiñkuñ.

²¹ Ahäj imiñpäñ Jesu ñode iwetkuñ; Yäwoñärewani äma! Nin nadäkamäj, gäk äma siwoñji. Imaka imaka yäjiri bureniğän ahäk täkañ. Anutu täño kädet siwoñğän niwetpäñ näwoñärek täk täyan. Ba man yäk täyan uwä äma wäpi biñam ärowani ba äpani unita umun nämo täñkañ niwet täyan.

²² Ude täk täyan unita nin Juda naniktä Rom gapmanta takis money täga imik täkamäj ba nämo, unitäño mebari niweri nadäna.

²³ Yäwäwä Jesutä yäj-yäkñarani täño mebari yabäjnpäj-nadäjkañ yäwetkuñ;

²⁴ Money kubä namä käwa yäk. Yäwänä money kubä imiñkuñ. Imäwä ñode yäwet yabäjkuñ; Money ño terak netä täño injami dapun ba wäpitä itak? Yäwänä iwetkuñ; Rom gapman täño intäjukun äma Sisa unitäñotä itak yäk.

²⁵ Yäwäwä Jesutä yäwetkuñ; Eruk ket ñode nadäwut. In imaka imaka Rom gapmanta imikta yäwani u inita kañ imut. Täñ, imaka imaka Anututa imikta yäwani u Anututa kañ imut.

²⁶ Ude yäwänkañ kikuñtpäj-nadäwätäk täñpäñ kum itkuñ. Ämawebe injamiken Jesutä goret kubä nämo yäwän kañpäñ injitta täñpä wawäpäñ jop itkuñ.

Kumbani-ken naniktä akukakukta man

Mat 22:23-33; Mak 12:18-27

²⁷ Ude täñkañ kuñirä äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuñ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yäj nadäk täñkuñonik.)

²⁸ Eruk abäjnpäj Jesu ñode iwet yabäjkuñ; Yäwoñärewani äma, Mosestä ninta man kudän ñode täñ nimiñkuñ; Äma kubätä webe yäpmäjnpäj komenita yeri kubä nämo bäyankañ kumäjirän monänitä webeni kajat yäpmäjnpäj tuänita biñam yeri bäyan imek yäj yäjkuñ.

²⁹ U nadäjiri manbiñam kubä ñode gäwetna nadä; Bianä ini buap 7 itkuñowä tuänitä webe kubä yäpmäjnpäj yeri kubä nämo penjkañ kumbuk.

³⁰ Täñirän monänitä webe ugänpäj yäpuk. Yäpmäjnpäj udegän yeri kubä nämo penjkañ kumbuk.

³¹ Kumäjirän gwekitä webe ugänpäj koreñpäñ udegän yeri kubä nämo penjkañ kumbuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugänpäj yäpmäjnpäj yeri kubä nämo penjkañ kumän-tagän kumbun.

³² Äpiye 7tä kumäjirä webeni kajat udegän mäden kumbuk.

³³ Eruk, kumbanitä akukakuk kadäni-ken webe uwä netäta biñam api täñpek? yäj iwetkuñ.

³⁴ Ude iweräwä Jesutä yäwetkuñ; In nadäkañ? Ämawebe Nädapi täktäk uwä kome terak ño täk täkañ.

³⁵ Upäjkañ kadäni pähapken ämawebe kumbani-ken naniktä akukta biñam u Anututä yäpmäj akwayäj täyak-ken uken nädapi täktäk äneñi nämo api täneñ.

³⁶ * Kadäni uken äma wari nämo api kumneñ, añerotä kumäk-kumäki nämo itkañ udegän. U kumbani-ken nanik akunayäj täkañ unitä Anutu täño ironjiniye ude äworeñpäñ api itneñ.

³⁷ Kumbani-ken naniktä akukakukta yäkañ unita ñode täwera nadäwut; Mosestä man kudän täñ nimiñkuko uterak kumbani-ken nanik akukakuk u imaka bureni yäj niwetpäñ niwoñärek täk täyak. Mosestä päya kädär mebet ikek unitäño manbiñam kudän täñpäñ ñode imaka kudän täñkuñ; Ekäni u Abraham, Aisak, Jekop täño Anututä itak yäj yäjkuñ.

³⁸ * Man ude yäjkuñ unitä ñode niwoñäretak; Anututä nadäwän ämawebe kuduñtagän, kumbani ba kodaki bok u irit ikek täkañ. Unita ñode täga yäne; Anutu u kumbani täño Anutu nämo. Uwä kodak irani täño Anutu.

³⁹ Jesutä ude yäwerirän Baga man yäwoñärewani äma ätutä iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, kowata täga niwetan yäk.

⁴⁰ Täñpäñ äneñi iwet yabäkta umuntanpäñ penjkuñ.

Jesu ini-tägän Kristo u netä yäj yäjkuñ

Mat 22:41-46; Mak 12:35-37

41 Tãñpãkañ Jesutã ämawebe ñode yãwet yabãñkuk; Man goret ñode imata yãk tãkañ? Kristo u Devit tãño nanaki, komen ämagãn yãñ yãk tãkañ. Upãñkañ ude nãmo!

42 Devit ini uwã Sam kubã terak ñode kudãn tãñkuk;

Ekãni Anututã Ekãnina ñode iwerirãn nadãñkut;

43 Gãk dubina-ken äbã manñiriri wãpka biñam gamiñkañ iwankaye yãpmãñpãñ gãmotkãkengãn api yepmanñpet yãk. Sam 110:1

44 Eruk, u kawut! Devit ini uwã Kristota Ekãnina yãñ yãñkuko unita jide tãñpãñ Kristo u Devit tãño orani jopi kubã yãñ yãk tãkañ?

Baga man yãwoñãrewani tãño tãktãkta yãñkuk

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54

45 Ämawebe u Jesu tãño man u nadãñ irirã iwarãntãkiye ñode yãwetkuk;

46 In Baga man yãwoñãrewani ämatã kuñat tãkañ ude nãmo kuñatneñ. Uwã ämawebetã nibãñpãñ wãpi biñam ikek yãñ niwerut yãñkañ tek kãronji säkgãmãn wãdãwã ärowãkañ ämawebe iñamiken kuñat tãkañ. Ba kãdet miñin kuñarirã ämawebetã yabãñpãñ yãniñ oretta gãripi nadãk tãkañ. Tãñkañ kãbeyã enji gãnañ ba äñnak-äñnak pãhap tãk tãkañ-ken äronpãñ äma ärowanitã irani-ken itta gãripi nadãk tãkañ.

47 Äma udewani uwã webe kajattã enji gãnañ äronkañ tuñumi yãyomãgat tãkañ. Ba ämawebetã nibãñpãñ äma siwoñi yãñ niwerut yãñkañ yãñpik man kãronji bohã yãk tãkañ. Äma udewani uwã Anututã kowata waki tãñi-inik api yãmek.

21

Anututa moner pekpек kãdet bureni u jide?

Mak 12:41-44

1 Jesutã ude yãñkañ irirãn ämawebe moner ikek pãbã monerji kudupi enji tãño moner kãbot-ken peñ irirã yabãñkuk.

2 Yabãñ irirãn webe kajat kubã moner tepi kubãgãnpãñ äbã kãbot gãnañ pewãn äpmonkuñ. Pewãn äpmonjirãn kañpãñ Jesutã ämawebe yãwetkuk;

3-4 * Nãk bureni tãwetat; Webe kajat jãwãri ñonitã peyak uwã ätu pãhaptã pekañ u yãrepmatak. Ätuwã moner tãñi it yãmikan uken nanik tãpurigãn pekañ. Upãñkañ webe ñonitã peyak uwã tãpuri it imiñkuko udegãn, kudup peñpãñ jãwãri-inik itak.

Kudupi enji uwã api tokãt manñpek

5 Tãñpãkañ iwarãntãkiyetã kudupi enji säkgãmãn u kañkañ yãñkuñ; Säkgãmãn! Moner Anututa biñam pewani upãñ tuñum gãripi nïkek yãpmãñkañ mobã säkgãmãn ukãt bok kudupi enji tãñkuñ yãk.

6 * Yãwãwã Jesutã yãwetkuk; Imaka säkgãmãn kãkañ uduwã mädenã api tokãt manñpek. Mobã uterak-terak itkañ uwã api erãñ mäneñ.

7 Yãwãnã iwarãntãkiye ätutã iwetkuñ; Yãwoñãrewani äma, yãyan uwã jidegãn api ahãwek? Kudãn jidewani ahãñ nimiñirãn api kañpãñ nadãne?

8 Yãwãwã yãwetkuk; Ämatã tãñ-tãkñatneño unita ket nadãñkañ itkot. Äma mäyaptã nãk wãpna terak man ñode api tãwetneñ; Nãk Jesu yãk. Ba kadãni pãhap tuãn äbãtak yãñ api tãwetneñ yãk. Upãñkañ man u nadãñ yãmïneñtawã.

9 Ba ämik pãhap-pãhap ahãkañ yãñ tãwetnayãñ tãkañ unita nãmo umuntãneñ. Imaka umuri pãhap u intãjukun ahãnayãñ tãñopãñkañ nãkño äbãkãbãk kadãni uwã bãrãneñ nãmo api ahãwek.

10 Tãñkañ kubã ñode yãwetgãn tãñkuk; Bureni, kome kubãtã kubãkãt ämik pãhap api tãneñ. Ba äma änok kubãtã kubãkãt ämik api tãneñ.

11 Kadãn uken kenãñ tãñi api kwaiwek. Ba kome ätuken nakta jop api itneñ ba käyãm wakiwaki api ahãñ yãmïneñ. Ba kudãn kudupi umuri pãhap mebãri mebãri kunum terak ahãñjirã api yabãneñ.

12 Tãñpãkañ imaka umuri pãhap u nãmo ahãñjirã ämatã tepmãñitpãñ kãdet wakiwaki api tãñ tamineñ. Goret tãkañ yãñpãñ kãbeyã enji tãño äma ekãni ekãni iñamiken tepmanñpãkañ manñin api yãpmãñ danineñ. Tãñpãñ komi enji gãnañ api tepmaneñ. Ba kome tãño intãjukun ämakãt gapman ämatã intãño mebãri nadãkta api tãwet yabãneñ. Bureni, nãka nadãñ namikinik tãñpeñ kuñatnayãñ tãño unita udewã api tãñ tamineñ.

13 Kãdet udewani tãwoñãrenayãñ tãño uwã in nãkño wãpna biñam api yãñpãhãneñ.

14 * Tãñpãkañ bãrãpi u nãmo ahãñ tãmiñirãn intãjukunã manken itnayãñ tãkamãñ uwã man jide api yãne yãñ nadãwãtãk nãmo tãneñ.

15 ✧ Nāmo, kadāni uken nākṇa-tāgān mejin api tāṅpidām tāwet ba nadāk-nadāk api tamet. Ude tāṅ taminjira iwanjijetā man yāḡahānayāṅ tākaṅ u nadāṅkaṅ yāpmāṅ āpna yāḡṇat api tāṅpā waneṅ.

16 ✧ Kadāni uken nanjiye menjiye ba notjiye āwānjijye ba āma ātu unitā iwan api tāṅ tamineṅ. Ba in ātu kumāṅ-kumāṅ api tadāpneṅ.

17 In nākṇo wāpna biṅam yāpmāṅ kuṇatnayāṅ tākaṅ unita komi api tamineṅ.

18 ✧ Ude tāṅ taminayāṅ tākaṅ upāṅkaṅ gupjin morāk tāpuri kubā nāmo api paorek.

19 ✧ Nadāk-nadākjin nākken kehāromi peṅ yāpmāṅ kuṇatnayāṅ tākaṅ uwā sākgāmān api itneṅ.

Jesutā Jerusalem api wawek yāṅ yāṅkuk

20 Upāṅkaṅ guṅ ābot tāṅo komi āmatā pābā Jerusalem yotpārare ṅo it gwājijirā ṅode yabāṅpāṅ-nadāneṅ; Kome ṅo apiṅo wawayāṅ yāṅ nadāneṅ.

21 Kadāni ugān āmawebe yotpārare ini ṅo irani in akumaṅ kaṅ kut. Tāṅpāṅ āmawebe Judia komeken nanik u imaka, bārāneṅ akumaṅ kome ṅo peṅpeṅ banken kaṅ kut. Tāṅkaṅ kome kukṇi kāda nanik Jerusalem amneṅtawā!

22 ✧ Nadākaṅ? Komi bārāpi u ahāṅjirān kowata yāpmāk-yāpmāk kadāni Anutu tāṅo man terak bian kudān tāwani u bureni-inik api ahāwek.

23 ✧ Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironi paki nitek u bārāpi-inik api nadāneṅ! Ekānitā kokwawak nadāṅjirān imaka umuri pāhap kome ṅonitāṅo āmawebe terak api ahāwek.

24 ✧ Tāṅpākaṅ kadāni uken ātuwā āmikken mujuk terak api kumneṅ. Ātuwā guṅ ābotken naniktā yāmagut pāṅku ini irani-ken yepmaṅpāṅ komi piā api yāmineṅ. Guṅ ābot unitā Jerusalem yotpārare ṅo tāṅpā wawāpāṅ inita biṅam yāpmāṅpāṅ kadāni kāroni it yāpmāṅ āronjirā kadāni Anututā nadātak-ken api tārewek.

Jesu tāṅo ābāk-ābākta man

Mat 24:29-35; Mak 13:24-31

25 ✧ Eruk, kadāni uken edap dapuri ba komepak ba guktā inide kubā api ahāneṅ. Kome terak gwāgu pāhaptā māmā pāhap tāṅjirān āmawebe api umuntāneṅ. Umuntaṅpāṅ jide tāne yāṅ api nadāneṅ.

26 Tāṅpāṅ edap, komepak guktā wareṅ tāṅjirā kome terak ṅo jide ahātak yāṅ nadāṅpāṅ bumta api umuntāneṅ.

27 ✧ Tāṅuruk-uruk ude ahāṅjirān Āma Bureni-inik uwā gubam terak kehāromi epmāget kudān nitek abāṅjirān api kāneṅ.

28 ✧ Unita umuri unitā ahāṅ taminjirān nāmo umuntāneṅ. Nāmo, bāneṅjin pidām tawāpāṅ ṅode kaṅ nadāwut; Eruk, Anututā waki ṅoken nanik nimagurayāṅ kerāp tāyak yāṅ kaṅ nadāwut.

29 Man u yāwetpāṅ manbiṅam kubā ṅode yāwetkuk; Wama pāya ṅo ba pāya ātu tāṅo mebāri yabāṅpāṅ-nadāwut.

30 Dātākitā ahāṅjirā Soropek kadāni kerāp tāyak yāṅ nadāk tākaṅ.

31 Eruk, udegān imaka umuri u ahānayāṅ tākaṅ u yabāṅpāṅ Anututā intājukun itkaṅ yabāṅ yāwat piā kehāromi tāṅpayāṅ tāyak u tuān kerāp tāyak yāṅ api nadāneṅ.

32 Nāk bureni tāwetat; Āmawebe apiṅo itkaṅ u kudup nāmo kumāṅjirā imaka yāyat u api ahāṅ moreneṅ.

33 ✧ Tāṅpākaṅ kunum kenta kome u bok api paotdeṅo upāṅkaṅ mena jinom u nāmoinik api paorek.

Ket nadāṅpāṅ itneṅ

34 ✧ Unita in ket nadāṅkaṅ itkot! In ketem ume naknak unitagān kadāni nāmo irepmitneṅ. Ba imaka guptagān nadāwātāk nāmo tāneṅ. Ude tānayāṅ tāṅo uwā nadāk-nadākjin unitagān api penēṅ. Ude tāṅpāṅ tuṅum nāmo tāṅkaṅ irirā kadāni pāhap api ahāṅ tamek.

35 Kadāni pāhap u buṅeptā tom pit kubāgān dāpmāk tākaṅ udegān āmawebe kudup api ahāṅ yāmek.

36 ✧ Unita ket tāṅpāṅ nadāṅit nadāṅit kaṅ kuṅarut. Ba imaka umuri pāhap u ahāṅ taminayāṅ tākaṅ u gānaṅ kehārom taṅpāṅ itta Ekāniken yāṅapik tākot. Ude tāṅpāṅ it yāpmāṅ kuṅtāṅgān Āma Bureni-inik injamiken api ahāneṅ.

✧ 21:15: Apos 6:10 ✧ 21:16: Mat 10:21-22 ✧ 21:18: 1Sml 14:45; Luk 12:7 ✧ 21:19: Hib 10:36 ✧ 21:22: Lo 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7 ✧ 21:23: 1Ko 7:26 ✧ 21:24: Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Rom 11:25; Rev 11:2 ✧ 21:25: Sam 46:2-3; Sam 65:7-8 ✧ 21:27: Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7 ✧ 21:28: Rom 13:11 ✧ 21:33: Luk 16:17 ✧ 21:34: Mat 24:48-50; Mak 4:19; Luk 17:27, 1Te 5:3 ✧ 21:36: Mak 13:33; Rev 6:17

³⁷ ✧ Täppäkan kepma kepma kudupi yotken Jesutä ämawebe yäwetpän yäwoñärek täk täñkukonik. Täñkan bïpani bïpani uwä yepmanpeñ pänku pom kubä wäpi Olip uken äro it täñkukonik.

³⁸ U irän tärenjirän tamiman-inik apäman pänku kudupi yotken it täñkukonik. U irirän ämawebetä mani biñam nadäka äbäk täñkuñonik.

22

Satantä Judas bänepi-ken äpmonjuk

Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53

¹ Täppän orekirit kadäni kubä wäpi Pasova ba Käräga yiskät nämo awähurani täño äñnak-äñnak kadäni keräp täñkuk.

² ✧ Täñkan bämop äma ätukät Baga man yäwoñärewani ämatä jide täppän Jesu utpena kan paorek yäppän kädetta wäyäkneñkuño upänkan ämawebeta umuntanñkuñ.

³⁻⁴ ✧ Ude täñ yäpmän kuñirä Satantä Jesu iniken iwaräntäki kubä wäpi Judas, Kariot komeken nanik, u bänepi-ken äpmonjuk. Bänepi-ken äpmonpänkan Judastä Jesu bämop äma intäjukun täppani ba kudupi eni täño watä äma u keriken pekta pänku man yäwetkuk.

⁵ Yäwerän nadäppän bänep täga pähap nadän imiñpän kowata gwäki imikta yäñtärenñkuñ.

⁶ Yäñtären imäwä Judas täga nadänkan ämawebe kanpän nadäk nämo täñirä käbop iwan kerit terak kan pewa yäppän Jesu iwaräntän yäpmän kuñatkuk.

Pasova ketem nakta tuñum täñkuñ

Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30

⁷ ✧ Täppäkan Käräga yiskät nämo awähurani täño äñnak-äñnak kadäni yäput peñkuñ. Orekirit kadäni udeken Juda ämatä Pasova orekirit kadäni täño mebäri nadäppän yawak gubanj däpmanpän dubik täñkuñonik.

⁸ Eruk, kädet u iwatpän Jesutä Pita kenta Jon ñode yäwetpän peñ yäwet-pewän kuñkumän; Ek kuñkan Pasova täño tom ketem täñ tuñum täkon. Täñjirän nintä ärenakan kan näna.

⁹ Yäwänä yarä unitä ñode iwetkumän; Eni deken pänku Pasova täño ketem täñtuñum tädayäñ?

¹⁰ Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Ek yotpärare-ken äronkan äma kubä ume käbot ikek kanpänjä äma u iwat yäpmän kuñjirän eni kubä gänañ ärowänä ugän kan iwarun.

¹¹ Äronpänjä eni mäheми ñode kan iwerun; Yäppän-yäwoñärek ämatä ñode yäyak; Eni deken näkkät näwaräntäknaye-kät Pasova täño ketem nänayäñ?

¹² Ude iweränkan eni däpän täñi, äñnak-äñnak täño tuñum ikek kubä täwoñärewänkan Pasova täño ketem uken kan täñtuñum tawun.

¹³ ✧ Jesutä ude yäweränkan Pita kenta Jon pänku yäñkuko udegän kan-ahänpän Pasova täño ketem täñtuñum täñ itkumän.

Ekäni täño äñnak-äñnak unitäño man

Mat 26:47-56; Mak 14:2-26; Jon 18:3-11

¹⁴ Eruk kadäni ahänjirän Jesu iwaräntäkiye ätu yäwän yäpmän päro eni u gänañ manñkan ketem u penta nanñkuñ.

¹⁵ Ketem nanñ itkan Jesutä ñode yäwetkuk; Komï nadäwayän täyat u keräp täyak unita Pasova äñnak-äñnak ñowä inkät bok nakta gäripi täñi nadän yäpmän kuñatkuk.

¹⁶ ✧ Näk bureni täwetat. Näk Pasova ketem inkät äneñi nämo nanñkan it yäpmän kuñtängän Anututä intäjukun itkan ämawebeniye yabän yäwarayän täyak-ken uken Pasova täño mebäri kwawak api ahäwek.

¹⁷ Ude yäppän wain ume yäpmänpän Anutu-ken bänep täga man yäppän ñode yäwetpän yämiñkuk; In kuduptagän ño yäpmänpän nanñput.

¹⁸ Näk wain ume äneñi nämo nanñira Anututä intäjukun itkan yabän yäwat piäni kehäromi täñpayän täyak u kwawak api pewän ahäwek.

¹⁹ ✧ Jesutä ude yäppän käräga kubä yäpmänkan Anutu bänep täga man iwetkan tokät jukutpän iwaräntäkiyeta ñode yäwetpän yämiñtän kuñkuk; Ñowä näkño gupna. U inta yäppän täñiñ kirewani. Ño nanñkan näka nadänpeñ kan kuñat täñput.

²⁰ Eruk ketem nanñ paotpän Jesutä wain ume yäpmänpän udegän yämiñpän yäñkuk; Ñowä Anututä ämawebe-kät topmäk-topmäk kodaki täyak u täñkehärom takta. Topmäk-topmäk kodaki uwä nägätna inta yäppän piwayän täyat uterak wohutak.

²¹ ✧ Ude yäppän yäñkuk; In nadäkan? Äma näkkät käräga gäpe kubägän näkamäk ñonitä iwan keriken nepmanñpayän.

²² Äma Bureni-inik uwä kädet yäj imani udegän api iwarek. Upänkanjä äma iwan keri terak nepmanpayän täyak u kowata jide kubä api yäpek?

²³ Ude yäwän nadänkanj iwaräntäkiyetä ini näwetgäwet ñode täñkuñ; Ninken nanik netätä ude api täñpek? yäj yänkuñ.

Intäjukun irit täño man

Mat 20:25-28; Mak 10:42-45

²⁴ ✧ Täñpänj iwaräntäkiye uwä ninken nanik netä intäjukun itak yänpänj man wärät-wärät täñkuñ.

²⁵ ✧ Täñjirä Jesutä ñode yäwetkuk; In nadäkanj? Kome terak nanik intäjukun ämatä ämawebeta ärowani täñ yämik täkanj. Täñkanj inita ñode yäk täkanj; Nin ämawebe täño täñkentäk bureni yäj yäk täkanj.

²⁶ ✧ Upänkanj inken ude nämo ahäwek. Inken nanik kubätä äma ekäni ude itpänjä intäjño mäden nanik ude kuñarek. Ba in kubätä intäjukun itpänjä eruk noriye täño watä äma jopi ude kuñarek.

²⁷ ✧ Eruk, unita jide nadäkanj? Netätä ärowani itak? Äma wäpi nikek jop ittängän ketem nak täkanj unitä ärowani ba, watä äma ketem ijik-ijik täk täkanj unitä ärowani? Jop itkanj nak täkanj inä unitä ärowani yäj nadäk täkanj. Täñ, nähä ude nämo täk täyat. Näkä in bämojpin-ken watä äma jopi ude kuñat täyat.

²⁸ Täñpakanj bäräpi mebäri mebäri ahäj namik täkanj uwä inä nämo nabäkätäk täkanj.

²⁹ ✧ Täñjirä nanatä näk intäjukun itkanj kanjimat piä kehäromi täkta wäp naminjkuko udegän in näkkät bok kanjimat piä u täkta wäp binjam tamitat.

³⁰ ✧ Ude täñ tamitat unita intäjukun irayänj täyat-ken uken näkkät bok bägup kubä-kengän ketem penta api nak täne. Ba Isrel äbot 12 unitäjño intäjukun äma api itneñ.

Jesu Pitatä näka äwo api yäwek yäj yänjuk

Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38

³¹ ✧ Jesutä ude yänpänj Saimon iwetkuk; Saimon, Satantä in täñpänj-tabäwayäj yäyak. Ämatä wit mujipi-kät gupi yäpmänj danik täkanj ude täñpayäj nadatak.

³² ✧ Unita Saimon nanakna, nadäkinikka paoränpänj bänepka gapun täwek yänpänj gäka Nanaken yänjapik man yät. Ude täro unita gäk äneñi näkken äbayäj täyan-ken uken Anutu täño man kädet notkaye yäwet täpänek kanj tä.

³³ ✧ Ude yäwänä Pitatä ñode iwetkuk; Ekäni gäkä komi enjiken iriwä näk komi enjiken bok itta pidäm täyat. Ba gäk gutpänj näk imaka nutta yäwäwä api pidäm täwet.

³⁴ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Pita, ñode gäwera nadä. Apiño bipani purup gera nämo yäjirän gäkä kadäni yaräkubä wäpna käböp pewayäj.

³⁵ ✧ Ude yänpänj yäwetkuk; Näkä monenj, kuroñjin ärärani ba yäkta yäjiwätpäñ jop taninj kirenpewa kuñkuñ-ken uken imaka kubäta wäyäkñenkuñ ba nämo? Yäwänä Nämo yäj iwetkuñ.

³⁶ ✧ Yäjirä Jesutä man kubä ñode yäwetgän täñkuk; Eruk apiño-ken kubätä monenj it imänä yäpmänkanj kuñaton. Ba kubätä yäk kubä it imänä udegän tagenkanj kuñaton. Ba kubä täño kadä ämik täkta nämo it imänä iniken teki punin nanik yänjopmänpänj ämata yäminpänj monenj yäpmänkanj kadä kubä suwaton.

³⁷ ✧ U imata, Anutu täño man ñode kudän täwani; Kubo ämata täñ yämik täkanj ude täñ iminkuñ. Eruk, man uwä näkken bureni-inik ahäkta yäwani. Näka man yäwani uwä kudup bureni ahäwayäj.

³⁸ Jesutä ude yäweränä iwetkuñ; Ekäni, ño ka! Kadä yarä injtkamänj ño! Yäwäwä yänjuk; Täga, man u pewut! yäk.

Olip pomken Jesu nani-ken yänjapinjkuk

Mat 26:36-46; Mak 14:32-42

³⁹⁻⁴⁰ ✧ Täñpänj Jesu bipani bipani täk täñkuko udegän yotpärare penpenj Olip pomken äronjirän iwaräntäkiye iwatkuñ. Bägup it täñkuk-ken u ahänpänj iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; In tänyabäk-ken kwitanenja Anutu-ken yänjapik man yäwet.

⁴¹ Eruk Jesu inigän ätukät kuñpänjä gukut imäpmok täñpänj yänjapik man ñode yänjuk;

⁴² ✧ Nana, täga yäj nadänpänjä gäk nadänj naminjiri komi nadäwayäj täyat u kanj närepmirän. Upänkanj näkño nadäk nämo, gäkñaken nadäk kanj ahäwän.

⁴³ Ude yänjirän kunum gänäñ nanik anjero kubätä päpä täñkentänj iminjkuk.

✧ **22:24:** Luk 9:46 ✧ **22:25:** Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 ✧ **22:26:** Mat 23:11; Mak 9:35 ✧ **22:27:** Jon 13:12-15

✧ **22:29:** Luk 12:32 ✧ **22:30:** Mat 19:28 ✧ **22:31:** 2Ko 2:11 ✧ **22:32:** Jon 17:11,15,20; Sam 51:13 ✧ **22:33:** Luk

22:54 ✧ **22:35:** Luk 9:3, 10:4 ✧ **22:36:** Luk 22:49 ✧ **22:37:** Ais 53:12; Luk 22:52 ✧ **22:39-40:** Luk 21:37; Jon

18:1 ✧ **22:42:** Mat 6:10

⁴⁴ Tãñpãnkaj bãnepitã komi pãhap nadãnkaj gwãk pimiñpãj yãñpak man kehãromigãn yãñirãn woñ bumta imãtkuko uwã nãgãt bumik unitã kome terak mankuñ.

⁴⁵ Tãñpãj yãñpak man yãñtãngãn akumaj iwarãntãkiyetã itkuñ-ken u kuñpãj yabãnkuk; Butewaki nadãj bãrãp tãñpãj pat irirã.

⁴⁶ Pat irirã äbã yabãñpãj yãwetkuk; In imata dãpmon pat itkanj? Tãñyabãk-ken kwitanenta akunpãj yãñpak man yãwut!

Judastã Jesu iwan keritã terak tenjuk

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11

⁴⁷ Tãñpãj Jesutã man ude yãj irirãn iwarãntãkiye uken nanik kubã wãpi Judas unitã äma äbot yãñ-yãkñat yãpmãj äbãnkaj Judas ini Jesu bayãj imiñpãj iniñ orerayãj nadãnkaj dubini-ken äbuk.

⁴⁸ Äbãnã Jesutã iwetkuk; Judas, gãk Äma Bureni-inik iwan keritã terak tewa yãñpãj nanin oretan?

⁴⁹ ✧ Tãñpãnkaj iwarãntãkiye Jesu-kãt penta itkuño unitã iwan päke u yabãñpãj Jesu iwetkuñ; Ekãni, iwan ño kadãtã dãpna?

⁵⁰ Ude yãñpãj iwarãntãki kubãtã bãmop äma kubã tãño watã äma kubã ura yãkñat jukuni bure kãdapãj pãñkuk.

⁵¹ Tãñirãn Jesutã kanpãj yãnkuk; Ai! Ude tãñpeno! Ude yãñpãj äma u jukuni yãpmãñpãj änerji irani ude peñ imiñkuk.

⁵² ✧ Tãñkanj bãmop äma, Juda tãño äma ekãni ekãni-kãt kudupi enji tãño komi äma Jesu iñitta äbuño u Jesutã ñode yãwetkuk; Intã nabãwã nãk kubo äma ämik tãñpani ude tãñpapãj kadã boham nitek nutnayãj äbãkanj?

⁵³ Nãk kepmani kepmani kudupi enji gãnanj ãronkanj inkãt ämawebe Anutu tãño man yãwetpãj yãwonãrek tãk tãnkut-ken ugãn nãmo nepmãñitkuño u. Upãnkaj intã piãjin tãkta kadãni ahãtak. Uwã bipmãj urani tãño kehãromi ubayãñ!

Pitatã Jesu wãpi kãbop peñkuk

Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27

⁵⁴ ✧ Ude tãñpãj Jesu iñit yãpmãj bãmop äma intãjukun tãñpanitã enji gãnanj ãronkuñ. Tãñirã Pita uwã bankentã yabãñit yabãñit yãwatkuñ.

⁵⁵ Tãñirãn komi äma yewa gãnanj äro kãdãp ijiñpãj äñãrinj irirã Pita imaka, äro bãmopi-ken itpãj kãdãp penta äñãrinj itkuñ.

⁵⁶ ✧ Äñãrinj irirã enji unitãño watã webe kubãtã ket tãñpãj kanpãj yãnkuk; Äma ukãt kuñarani kubã ño yãk.

⁵⁷ Yãwãnã Pitatã yãnkuk; Wanotna, nãk äma u nãmo kak tãyat yãk.

⁵⁸ Ude yãñpãj ätu irirãn äma kubãtã kanpãj yãnkuk; Bureni, gãk unitã äbotken nanik yãk. Yãwãnã Pitatã yãnkuk; Notnapak, jop yãyan yãk. Nãk nãmo!

⁵⁹ Tãñirãn mãden äma kubãtã äbãñpãj kehãromigãn ñode yãnkuk; Ai! yãk. Äma ño bureni-inik ukãt kuñarani. Uwã Galili ämagãn yãk.

⁶⁰ Yãwãnã Pitatã yãnkuk; Notnapak, gãk man ño yãñiri tãngunj tãyat yãk. Yãñirãn uterakgãn puruptã gera yãnkuk.

⁶¹ ✧ Tãñpãkanj Ekãnitã äyãñutpãj Pitaken dapun tãñirãn Pitawã Ekãnitã man ñode iwetkuko u nadãwãn tãrenkuñ; Purup man nãmo yãñirãn gãk kadãni yarãkubã nãkño wãpna kãbop pewayãj yãk.

⁶² Man u juku piñpãj bãnepi-ken jãgãmi pãhap nadãñpãj äpãmanj pãñku konãm bumta kotkuk.

Jesuta waki mebãri mebãri tãñ imiñkuñ

Mat 26:67-68; Mak 14:53-65; Jon 18:19-24

⁶³⁻⁶⁴ Tãñpãkanj äma Jesu kanj gwãjiñ itkuño u sära man iwetpãj iñami dapun tektã tãñpipiñkanj utpãñ iwetkuñ; Gãk profet unita äma gutak unitãño wãpi niwet! yãk.

⁶⁵ Tãñkanj ugãn nãmo. Yãñãrok man wakiwaki imaka, bumta iwetkuñ.

⁶⁶ Ude tãñirã kome yãñejirãn äma ekãni ekãni, bãmop äma intãjukun tãñpani-kãt Baga man yãwonãrewani äma kudup man kãbeyã tãñpãj Jesu yãñikñat yãpmãj ãronpãj man ñode iwetkuñ;

⁶⁷ ✧ Gãk Kristo tãñpãwã yãñahãñpãj niwet yãk. Yãwãwã yãwetkuk; Nãk Kristo yãñ tãwerawã tãga nãmo nadãj naminayãj.

⁶⁸ Ba tãwet yabãk tãñira kukñini tãga nãmo nãwetnayãj.

⁶⁹ ✧ Upänkañ ñode täwera nadäwut; Apiño yäput penpän Äma Bureni-inik uwä Anutu kehäromi mäheми keri bure käda itpäñ tärek-täreki nämo api it yäpmän ärowek.

⁷⁰ ✧ Ude yäwän nadänpän kuduptagän ñode iwetkuñ; Gäk Äma Bureni-inik u? Yäwäwä yänku; Yäkañ ubayän.

⁷¹ Yäwänä yänkuñ; Imata mangämän wari yäne? No ini menitä yänjirän nadäkamän uba yäk.

23

Jesu Pailat ba Herot injamiken itkuk

Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38

¹ Eruk, käbeyä täñ itkuño u kuduptagän akuñ-kirenpän Jesu yänjikat yäpmän päñku Pailat injamiken tenkuñ.

² ✧ Uken päñku itpäñ ñode yänpän manken tenkuñ; Äma ñonitänjo mebäri ñode pätak; Äma ño nin täño ämawebeniye nadäk-nadäki täñkuräk tak täyak. Täñkañ Rom täño intäjukun äma Sisa unita takis monej penentawä yän yäjiwät tak täyak yäk. Täñkañä inita ñode yäk täyak, Näk äbäka yäwani Kristo u, intäjukun äma kubä yän yäk täyak.

³ ✧ Ude yäwäwä Pailattä Jesu iwet yabänku; Gäk Juda täño intäjukun äma ba? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Yäyan ubayän.

⁴ Yäwänä Pailattä bä mop äma ba äma äbot itkuño u kudup ñode yäwetkuk; Näk äma ñonitänjo momita wäyäkñewa wakañ yäk.

⁵ Pailattä ude yäwetkuko upänkañ kehärom tanpän yänkuñ; Ude nämo! U äma yän-yänjarirän manitä nintä komeñ ahänj moretak yäk. U Galili kome-kentä yäput penpän täñ yäpmän äbän täyon Judia komeken ño udegän ahätak yäk.

⁶ Ude yäwäwä Pailattä äneji yäwet yabänku; Äma ño Galili komeken nanik ba?

⁷ ✧ U Galili komeken nanik bureni täñpänä, eruk, näkä unitänjo mebäri nadäka nämo yäwani. U kome Herottä yabän yäwat täyak u nanik unita Herottä man piäken kwän yäk. Täñpakañ kadäni uken Herot Jerusalem yotpärare-ken itkuko unita Jesu Herotken tewän kuñkuk.

⁸ ✧ Täñjirän Herot uwä Jesu kanpän bänep täga nadänku. U Jesu täño biñam mäyap nadäk täñkuko unita u kakta gäripi nadän yäpmän äbuk. Imata Jesutä kudän kudupi kubä täñjirän käwayän gäripi nadänku.

⁹ Täñpän Jesu man mebäri mebäri iwet yabänjirän kowata man kubä nämo iwetkuk.

¹⁰ Man kum irirän Baga man nadäwani ämakät bä mop äma intäjukun täñpani uken itkuño u nadänkañ Jesu terak man mebäri mebäri wohutpäñ gera terak yäput iwetkuñ.

¹¹ Täñjirä Herot-kät komi ämatä Jesuta waki täñ imünpän sära man iwetkuñ. Ude täñkañ äma ekäni täño tek täñ imünpän Pailat-ken äneji yänjikat yäpmän kuñkuñ.

¹² Täñpakañ kadäni ukengän Pailat kenta Herot not täñpän bänep kubägän penkumän. Bian ini-ini itkumänopän kadäni ugän not täñkumän.

Jesu kumän-kumän utta Pailattä yänjärenku

Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16

¹³ Täñpän Pailat uwä Juda täño äma ekäni ekäni-kät bä mop äma intäjukun täñpani ba ämawebe päke itkuño u yänpewän dubini-kengän äbuñ.

¹⁴ Täñpän ñode yäwetkuk; In äma ño ämawebe yän-yänjarani täk täyak yän yänpän näkken yäpmän äbän yäk. Upänkañ näkä in injamjin-ken mebärinta iwet yabätken momini kubä nämo kañ-ahätat yäk.

¹⁵ Täñkañ Herot udegän, mominita wäyäkñewän wawäpäñ ninken äneji tewän äbätak yäk. Unita jide? Momi kubä nämo täñkukopän imata jop kumän-kumän utnek?

¹⁶⁻¹⁷ Eruk, komi äma yäwera iwänaptä jop päripäkañ pit ima yäk.

¹⁸ Ämawebetä ude nadänpän kuduptagän bänepi wawäpäñ gera ñode yänkuñ; U paorän! U paoränkañ Barabaspän pit nimi! yän yänkuñ.

¹⁹ Barabas uwä noriye-kät yotpärare bä mop-ken ämik pewä ahäwäpäñ äma kubä kumän-kumän utpewän komi eniken tenkuñ.

²⁰ Täñpakañ Pailattä Jesu pit imayän nadänkuko unita ämawebe päke u yäwetkuk.

²¹ Yäweränä äneji gera kehäromigän yänkuñ; Päya kwakäp terak kumän-kumän ut!

²² Yänjirä Pailattä äneji yäwet yabäk ñode täñku; Waki kubä jide täñkukta? Näk nadänjira momi nikek bumik nämo täyak. Unita komi äma yänij kirewa iwänap-tägän päripäkañ kañ tewa yäpmän kwän yäk.

23-24 Ude yāwānā mani utpāṅ kuduṅtagān gera tāṅpāṅ ṅode yāṅkuṅ; Pāya kwakāp terak kumbān! yāk. Gera taṅi pen yāntāṅ kuṅtāko Pailattā iniken gārip iwarut yāṅpāṅ yāntāreṅ yāmiṅkuk.

25 Tāṅkaṅ mani buramiṅpāṅ āma āmik pewān ahāwānpāṅ āma kubā kumāṅ-kumāṅ urani wāpi Barabas u pit imiṅpāṅ yāniṅ kireṅkuk. Tāṅpāṅ Jesu uwā kumākta yāntāreṅpāṅ komi āmata yāmiṅkuk.

Jesu pāya kwakāp terak utpewā kumbuk

Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27

26 Tāṅpākaṅ komi āmatā Jesu yāṅikṅat yāpmāṅ kuṅtāṅgān kādet miṅin āma kubā kaṅ-ahāṅkuṅ. Āma uwā wāpi Saimon, Sairini yotpārare-ken nanik. Uwā piāken naniktā ābāṅirān kaṅpāṅ Jesu tāṅo pāya kwakāp piriken pewā buramiṅkaṅ Jesu mādegān iwatkuk.

27 Tāṅpākaṅ āmawebe ābot pāhaptā iwatkuk. Iwarān tāṅkaṅ webe ātu konām butewaki tāṅtāṅ iwatkuk.

28 Konām kottāṅ iwarirā Jesutā āyāṅutpāṅ yabāṅpāṅ ṅode yāwetkuk; Jerusalem webe kwayak, in nāka kotneṅo. Nāmo, injinta ba āpetjiye nanakta korut.

29 ✧ In nadākaṅ? Kadāni kerāp taṅirān webe nanak bāyawanitā ṅode api yāneṅ; Āruṅ kuṅatnaṅi tākamāṅonik yāk.

30 Tāṅkaṅ pom kāroṅi tokāt pābā nin yejāmbut!

Ba geṅi kwāhārep duṅpāṅ nin yāpmāṅ pāṅku gānaṅ umu yejāmbut! yāk.

Hos 10:8

31 ✧ Upāṅkaṅ kadāni tāga bumik-ken ude yānayāṅ tāṅo uwā kadāni wakikenā jide api yāneṅ?

32 Tāṅpākaṅ waki tāṅpani yarākāt Jesu-kāt penta dāpnayāṅ yāṅ-yāṅṅat yāpmāṅ kuṅkuṅ.

33 Yāṅ-yāṅṅat yāpmāṅ kome kubā wāpi Gwāki Kokāp uken kuṅkuṅ. Uken ahāṅpāṅā Jesu pāya kwakāp terak utkuṅ. Ba waki tāṅpani yarā, kubā kukṅi kubā kukṅi yepmaṅpāṅ bok dāpuṅ.

34 ✧ Tāṅpākaṅ Jesutā yāṅpik man ṅode yāṅkuk; Nan! Waki tāṅ namikaṅ ṅo nāmo nadāṅkaṅ tākaṅ unita momini peṅ yāmi. Yāṅirān komi āma teki yāpmākta nārepmirek gārepmirek tāṅkuṅ.

35 ✧ Tāṅpāṅ āmawebe bumta ini ugān itpāṅ yabāṅirā Juda tāṅo āma ekāni ekānitā Jesu sāra ṅode iwetkuk; Āma ṅowā ābākta yāwani Kristo tāṅpāwā iniken gupi tāṅkentāwānā. U āmagān tāṅkentāṅ yāmik tāṅkukopāṅ iniken gupi tāṅkentāktawā tāṅpān wakaṅ yāk.

36 ✧ Yāṅirā komi āmatā udegān Jesu yāṅārok man iwetkaṅ dubini-ken ābāṅpāṅ wain ume jāgāmi iminayāṅ tāṅkuṅ.

37 Tāṅpāṅ yāṅkuṅ; Gāk Juda āma tāṅo intājukun āma bureni u tāṅpāwā gākṅa gupka tāṅkentāwā yāk.

38 Tāṅpāṅ Jesu gwāki punin kādawā man kudān ṅode kudān tāṅkuṅ;

Nowā JUDA Āmawebe Tāṅo INTAJUKUN Āma.

39 Ude tāṅirā waki tāṅpani yarā u kubātā pāya kwakāp terak itkaṅ Jesu yāṅārok man ṅode iwetkuk; Gāk Kristo tāṅpāwā gākṅa gupka tāṅkentāṅpāṅ nek imaka, tāṅkentāṅ nimi! yāk.

40 Ude yāwānā noripaki kubātā ibeṅpāṅ ṅode iwetkuk; Nek penta nidāpmākta biṅam yāwanipāṅ, gāk man ude yāyan uwā Anututa nāmo umuntāyan?

41 Nek momineкта tāga nidāpmāṅkaṅ. Upāṅ āma ṅowā momi kubā nāmo tāṅkukopāṅ jop utkaṅ yāk.

42 ✧ Ude yāṅkaṅ yāṅkuk; Jesu, gāk intājukun itkaṅ wāpka biṅam ikek irayāṅ tāyan-ken uken nāka kaṅ nadāṅ nam yāk.

43 Yāwānā Jesutā iwetkuk; Nāk bureni gāwera; Apinogān nākkāt irit bāgup tāgaken bok itdayāṅ yāk.

Jesu kumbuk

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30

44-45 ✧✧ Tāṅpāṅ kome kepma bāmopi tāṅirān kome dapuri kumbuk. Kumāṅirān kome kudup bipmāṅ utpāṅ it yāpmāṅ kuṅirān 3'kirok tāṅkuk. Tāṅirān kudupi eni gānaṅ tek taṅi bagata pewā wādāwani u punin ununitā komen umu ini wewān tāreṅkuṅ.

46 ✧ Tāṅirān Jesutā gera yāṅpāṅ yāṅkuk; Nan! Kehāromina ketka-ken peyat! Ude yāṅpāṅ kumbuk.

47 Tāṅirān komi āma kubā watāni itkuko unitā u kaṅpāṅ nadāṅkaṅ Anutu iniṅ oretpāṅ yāṅkuk; Bureni-inik! Āma ṅo momini nāmo.

48 ✧ Tāṅpākaṅ āmawebe ātu kaṅ itkuṅo unitā imaka ahāṅkuko u kaṅpāṅ butewaki nadāṅpāṅ kupāṅi wenpeṅ enjini-ken kuṅtāṅpā kuṅkuṅ.

49 ✧ Tāṅpākaṅ Jesuta not tāṅ imik tāṅkuṅo u ba, Galili komeken nanik webe ātu iwat

✧ 23:29: Luk 21:23; Rev 6:16 ✧ 23:31: 1Pi 4:17 ✧ 23:34: Ais 53:12; Mat 5:44; Apos 7:60; Sam 22:18 ✧ 23:35: Sam 22:7-8 ✧ 23:36: Sam 69:21 ✧ 23:42: Mat 16:28 ✧ 23:44-45: Amo 8:9 ✧ 23:44-45: Kis 36:35 ✧ 23:46: Sam 31:5; Apos 7:59 ✧ 23:48: Luk 18:13 ✧ 23:49: Sam 38:11, 88:8; Luk 8:2-3

yäpämäñ äbuño u imaka banken itkañ imaka ahäñkuño u kañpäñ nadäk täñkuñ.

Jesu äneñkuñ

Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42

⁵⁰ Täñpakaan äma kubä ukät penta itkuño wäpi Josep. Äma uwä Judia komeken yotpärare kubä wäpi Arimatea uken nanik. Uwä Juda täño äma ekäni ekäni unitä äbotken nanik. U äma täga, Anututa nadäñ imiñpeñ kuñarani.

⁵¹ * Täñpakaan noriyetä Jesu man iwetpäñ iwan keriken peñirä nadäwän nämo tägañkuk. Nämo, u Anututä intäjukun itkañ yabäñ yäwet piäni kwawak ahäñirän kakta itsämäñtän kuñat täñkukonik.

⁵² Eruk, äma unitä Pailat-ken päñku Jesu täño komegup yäpayañ iwet yabäñkuk.

⁵³ Iwerän nadäñ imänkañ päya kwakäp terak nanik ketärenpäñ tek pakitä uwäktäñ-äwatpäñ yäpämäñ päñku mobä kawut awañ komegup äneka biñam yäwani uken peñkuk. Mobä kawut uwä bian äma kumbani kubä nämo pewani, kudupi-inik itkuko uken Jesu täño komegup peñkuk.

⁵⁴ Kepma uwä Fraide, Sabat täño tuñum täktäk kadäni udeken Jesu äneñkuñ.

⁵⁵ * Täñpakaan webe ätu Jesukät Galili komeken naniktä bok äbuño u Josep iwat yäpämäñ päñku kañirä komegup awañ gänañ äneñkuk. Kañirä äneñpänkañ enjiken äyäjutpeñ päñku imaka imaka ume käbäñi niked täñtuñum täñpäñ peñkuñ.

⁵⁶ * Ude täñkañ Sabat unita Moses täño бага man iwatpäñ itpäñ-nadäk täñkuñ.

24

Jesu kumbani-ken naniktä akumañ kuñkuk

Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10

¹ Täñpakaan Sande tamimañ-inik webe ukeño imaka käbäñi tägatäga täñtuñum täñpäñ peñkuño u yäpämäñkañ Jesu äneñkuñ-ken kuñkuñ.

² Päñku ahäñpäñ kañkuñ; Mobä pähap u yäpämäñ keweñkuño parirän.

³⁻⁴ * Ude täñpakaan Jesu äneñkuñ-ken äronpäñ Jesu täño komegupta wäyäkñewä wawäkañ nadäwätäk täñ irirä äma yarä teki paki-inik unitä pit kubägän dubini-ken ahäñpäñ itkumän.

⁵ * Täñirän webe kwayak unitä bumta umuntañpäñ injami komen yäpä äpmonpäpäñ patkuñ. Parirä äma yarä unitä yäwetkumän; In kumbani komeken ño imata kodak iranita wäyäkñeñ itkañ?

⁶ * U ño nämo itak, akumañ kuk yäk. Galili komeken itkañ man ñode täwetkuko unita guñ tañkuñ?

⁷ Uwä ñode täwetkuk; Äma Bureni-inikä, äma waki täñpani keriken pewäkañ päya kwakäp terak utpäñ äneñpänkañ kepma yaräkubä täreñirän Anututä äneñi yäpämäñ päñaku api tewek yäñ täwetkuk.

⁸ Ude yäñirän webe kwayak u nadäñpäñ yäñkuñ; Bureni, nadäkamäñ! yäk.

⁹ Ude yäñpäñ awañ u peñpeñ päñku iwaräntäkiye 11 ukät ämawebe ätukät biñami yäwetkuñ.

¹⁰⁻¹¹ * Webe kwayak u wäpiwä Maria Makdala komeken nanik, kubä wäpi Joana, kubäwä Maria wahupi Jems täño miñi ukät webe ätu bok kuñatkuñ. Täñpäñ webe kwayak unitä iwaräntäkiye ukeño manbiñam yäwerirä mani nadäñirä jopi ude täñpäpäñ nadäwä bureni nämo täñkuk.

¹² Upäñkañ Pitatä akumañ awañken bäräñeñ päñku awañ gänañ umu okärenpäñ tek Jesu gupi uwä täñpäñ äneñkuño ugänpäñ kañkuk. Ude kañpäñ nadäwätäk pähap täñtän äneñi kuñkuk.

Jesu Emeus kädet-ken kañkumän

¹³ Täñpäñ kepma ukengän iwaräntäkiye yarätä Emeus yotpärare-ken kuñkumän. Emeus u Jerusalem yotpärare dubini-ken itkuk, 10 kilomitäs ude.

¹⁴ Kädet kuñit kuñit imaka Jesuken ahäñkuko unita man yäñpäñ-nadäk täñtän kuñkumän.

¹⁵ * Yäñpäñ-nadäk täñtän kuñirän Jesu ini äma yarä u dubini-ken ahäwänkañ penta kuñkuñ.

¹⁶ Täñpakaan äma yarä u Jesu kañkumäno upäñkañ u Jesu yäj siwoñi nämo kawän täreñkuñ.

¹⁷ Ude täñirän Jesutä yäwet yabäñkuk; Ek imatäken manpäñ yäñpäñ-nadäk täñtän kuñatkamän? Yäwänä äma yarä uwä päñku täpäneñpäñ itpäñ butewaki injami dapun iññikumän.

¹⁸ Täñkañ äma yarä u kubä wäpi Kliopas unitä iwetkuk; Gäk kome kubäken nanik käwep unita Jerusalem yotpärare-ken kudän ahäñkuko u nämo kañpäñ nadäñkun.

19 ✨ Yāwānā Jesutā yāwetkuk; Imatākenta yākamān? Yāwānā yarā unitā iwetkumān; Jesu Nasaret yotpārare-ken nanik unitāno manbiṅam yāk. U profet pāhap. U Anutu ba āmawebe inṅamiken imaka kehāromi nīkek yānpāṅ-tāk tāṅ yāpmāṅ ābāk tāṅkukonik yāk.

20 Upāṅkaṅā nintāṅo āma ekāni ekāni-kāt bāmop āma intājukun tāṅpani unitā kumāta yāntāreṅ imiṅpāṅ manken tenpāṅ pāya kwakāp terak utpewā kumbuk.

21 ✨ Unitā Isrel ābot nin Rom gapman tāṅo kerī-ken nanikpāṅ nimagutta yāwani yāṅ nadāṅkumāṅopāṅ u kawut, utpewā kumāṅirān edap yarākubā tāretak ṅo yāk.

22 ✨ Tāṅpākaṅ apiṅo tamimanṅ ninken nanik webe ātutā manbiṅam inide kubā niweranṅ yāk.

23 Uwā tamiinik Jesu āneṅkuṅ-ken kuṅpāṅ Jesu tāṅo komegupta kawā waṅ yāk. Tāṅkaṅ āneṅi āyāṅutpeṅ pābā ṅode niweranṅ; Aṅero yarātā ahāṅ niniṅpāṅ Jesu kodak taṅpeṅ akumaṅ kuk yāṅ niweramān yāk.

24 ✨ Eruk man u nadāṅpāṅ nininken ābotken nanik ātutā awanṅen pāṅku webetā yāṅo udegān kaṅ yāk. Upāṅkaṅ Jesu nāmo kaṅ-ahāṅ.

25 Man ude iwerānā Jesutā yāwetkuk; Yāke! Inā guṅ bureni-inik! Profettā man yāṅpāṅ kudān tāṅkuṅo u in imata tāṅguṅ taṅpāṅ bānep nadāwātāk tāṅpāṅ nadākinik nāmo tākaṅ?

26 ✨ Profettā ṅode yāṅkuṅ; Kristo u komi mebāri mebāri nadāṅpāṅ kumāta yāwani. Komi u nadāṅkaṅ eruk, epmāget penyāṅek ikek kunum gānaṅ api ārowek yāṅ yāṅkuṅ.

27 ✨ Jesutā ude yāṅpāṅ man kudup inita, Moses ba profet māden ahāwanitā Anutu tāṅo man terak kudān tāṅkuṅo unitāno mebāri kudup yāṅkwawa taṅ yāmiṅkuk.

28 Eruk, kuṅtāṅgān Emeus yotpārare kerāp taṅkuṅ. Tāṅpāṅ Jesutā yotpārare u irepmitpeṅ kwayāṅ tāṅkuk.

29 Ude tāṅpānā āma yarā unitā iwetkumān; Kweno yāk. Kome bipayāṅ unita nekkāt penta ṅogān itna yāk. Ude iwerān nadāṅ yāmānkaṅ eni gānaṅ penta pāro itkuṅ.

30 ✨ Āronpāṅ ketem nānayāṅ manṅitkuṅ. Manṅit itkaṅ Jesutā kārāga kubā yāpmāṅpāṅ tokātkaṅ Anutu bānep tāga man iwetpāṅ āma yarā unitā yāmiṅkuk.

31 Ude tāṅpānkaṅ Anututā nadāṅ yāmiṅirān eruk U Jesu yāṅ kawān tāreṅkuṅ. Kawān tārewākaṅ uterakgān Jesu ini ugān paotkuk.

32 Tāṅpānkaṅ yarā u ini-tāgān nāwetgāwet tāṅpāṅ yāṅkumān; Bureni! yāk. Kādet miṅin man tāṅo mebāri yāṅahānpāṅ niwerirān man gāripi nīkek u nadāṅpāṅ bānepnektā pidām tako ukeṅo!

33 Ude yāṅpāṅ uterakgān akumaṅ Jerusalem yotpārare-ken āyāṅutpeṅ kuṅkumān. Pāṅku ahānpāṅ yabāṅkumān; Jesutā iniken iwarāntākiye 11 uwā noriye ātukāt ānok kubāgān irirā. Yabāwānā iwarāntākiye itkuṅo unitā ṅode yāwetkuṅ;

34 ✨ Ekāni awanṅ gānaṅ naniktā bureni akuk! yāk. U Saimon kādet miṅin ahāṅ imik yāk.

35 Tāṅpākaṅ yarā unitā udegān kādet miṅin ahāṅ yāmānkaṅ eni gānaṅ pāro kārāga tokātpāṅ yāmān nanṅkaṅ kawān tāreṅkuṅo manbiṅam upāṅ yāwetkumān.

Jesutā iwarāntākiye ahāṅ yāmiṅkuk

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Apos 1:6-8

36 ✨ Eruk Jesutā tāṅkuko unita manbiṅam yāṅpāṅ-nadāk tāṅ irirā bāmopi-ken ini ugān ahāṅ yāmiṅpāṅ yāwetkuk; Bānep kwini terak itkot! yāk.

37 ✨ Yāwerānkaṅ iwarāntākiyetā kaṅpāṅ kwaiṅpāṅ yāṅkuṅ; Wāra! Mājo kubā ābātak ṅo! yāk.

38 Ude yāwāwā yāwetkuk; In imata kikuṅpāṅ bānep yarā-yarā pekaṅ?

39 ṅowā nākṅa-inik ābātāt. In ketna kuroṅna-ken ṅo nepmāṅit nāwatpāṅ nabāṅpāṅ nadākinik tāṅput. Mājo uwā gupi tohari nīkek nāmo. Tāṅ, nāhā gupna tohatna nīkek ṅo yāk.

40 Man ude yāwetpāṅ kerī kuroṅi-ken jibi me u yāwoṅāreṅkuṅ.

41 ✨ Yāwoṅārewān kaṅpāṅ bānepi tāgaṅkuṅ. Tāṅpākaṅ ṅo Jesu ini yāṅ ketinik nāmo nadāwā tāreṅkuṅ. Ude tāṅpākaṅ yāwet yabāṅkuk; Inken ketem ātu itkaṅ?

42 Ude yāwerānā gwāgu tom ijiwani kubā imiṅkuṅ.

43 Imiṅkaṅ kaṅ irirā, eruk nanṅkuk.

44 ✨ Nanpāṅ yāṅkuk; Nāk inkāt itkaṅ man tāwet yāpmāṅ āburo ukeṅo nadākaṅ? Nāk ṅode tāwetkuk; Man nāka Moses tāṅo бага man kudān tāwani terak, ba profet tāṅo man kudān terak ba Sam terak kudān tāwani u kudup udegān ahāṅ morekta yāwani yāṅ tāwetkuk.

45 ✨ Ude yāwetkaṅ Anutu tāṅo man mebāri nadākta nadāk-nadāki tāṅkwawa taṅ yāmiṅkuk.

46 Tāṅkaṅ ṅode yāwetgān tāṅkuk; Anutu tāṅo man kudān terak ṅode kudān tāwani; Kristo u komi nadāṅpāṅ kumāṅkaṅ kepma yarā tāreṅirān kubāta kumbani-ken naniktā api akwek.

47-48 ✨✨ Tāṅkaṅ komeni komeni āmawebe yāwetpāṅ yāwoṅārek tāṅpewā bānepi sukurenṅirā

✨ 24:19: Mat 21:11 ✨ 24:21: Luk 2:38, 19:11; Apos 1:6 ✨ 24:22: Luk 24:1-11 ✨ 24:24: Jon 20:3-10 ✨ 24:26: Luk 9:22, 24:44 ✨ 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53; Jon 13:31; Apos 3:13 ✨ 24:30: Luk 22:19 ✨ 24:34: 1Ko 15:4-5 ✨ 24:36: 1Ko 15:5 ✨ 24:37: Mat 14:26 ✨ 24:41: Jon 21:5 ✨ 24:44: Luk 9:22 ✨ 24:45: Luk 24:27 ✨ 24:47-48: 1Ti 3:16

✨ 24:47-48: Jon 15:27; Apos 1:8

Anututä Kristo unitäŋo wäpi terak wakini api peŋ moreŋ yämek yäŋ ude kudän täwani. Eruk nanaknaye, inä ude täkta yäwani. Unita Jerusalem yotpärare-ken yäput peŋpäŋ kaŋ täŋtän kut.

⁴⁹ ✧ Täŋpakaŋ nanatä imaka injinta biŋam yäwani u iniŋ kireŋpewa api äpäŋ tamek. Unita in kome ŋo nämo peŋpeŋ kuneŋ. Nŋogän itsämäŋ irirä kunum täŋo kehäromi tama yäpmäŋkaŋ kaŋ kut yäk.

Jesu kunum gänaŋ äroŋkuk

Mak 16:19-20; Apos 1:9-11

⁵⁰ Man ude yäwetkaŋ eruk yäŋ-yäkŋat päŋku Betani yotpärare gägäniken itkaŋ keru yäpmäŋ akunpäŋ Anututä iron täŋ yämikta man yäwetkuk.

⁵¹ Man täga u pen yäwerit yäwerit kome käkätäŋirän Anututä imagut yäpmäŋ kunum gänaŋ äroŋkuk.

⁵² ✧ Täŋirän iwaräntäkiyetä Jesu iniŋ oretkaŋ bänep oretoret pähap terak Jerusalem yotpärare-ken äneŋi kuŋkuŋ.

⁵³ Kuŋpäŋ kadäni kadäni kudupi eŋi gänaŋgän itkaŋ Anutu iniŋ oret täŋkuŋ.

Jon

Jontä Jesu uwä Anutu täño nanaki yäj niwojärehta manbiñam ño kudän täñjuk

Jesu u Anutu täjo Manbiñam

1 ✧ Manbiñam U mebäri-ken-inik yäput peñpäj it yäpmäj äbukotä itak. Uwä Anutu-kät itkumänöpäj u ini-tägän Anutu.

2 U yäput peñpäj Anutu-kät it yäpmäj äbukotä itak.

3 ✧ Manbiñam U Anutu-kät ket kubägän täñpäj imaka kuduhtagän pewän ahäjkuñ. Ukät nämowä imaka kubä nämö ahäwän.

4 ✧ Uwä irit täjo mähemi unitä ämawebeta penyäñej yämik täyak.

5 ✧ Täñpäkaj peñyäjeki unitä bipmäj urani-ken peñyäjenjirän bipmäj uranitä peñyäjek u döpän kumna yäjkanj täñpän wak täkanj.

Ämatä Jesu not nämö täj imiñkuñ

6-7 ✧ Äma kubä wäpi Jon. Unitä peñyäjek unitäjo manbiñam yäjñahäjirän nadäjppäj ämawebe kuduhtagän nadäkinik täneñta Anututä iniñ kireñjuk.

8 ✧ Jon ini uwä peñyäjek mähemi nämö. U peñyäjek mähemi täjo manbiñam yäjñahäkta äbuk.

9 ✧ Täñpäkaj peñyäjek mähemi bureni uwä ämawebe komeni komeni peñyäjej yämik täyak unitä kome terak ahäkta keräp täñjuk.

10 ✧ Eruk peñyäjek uwä kome ämawebe bämpo-ken ahäjppäj itjuk. Täñpäkaj ämawebe u ini-tägän pewän ahäjkuñöpäj ämawebe uwä mebäriini nämö kañpäj nadäjkuñ.

11 Ini äbotken ahäjkuñ upäjkanj äbot unitä not nämö täj imiñkuñ.

12 ✧ Täj, ämawebe ätu not täj imiñpäj nadäkinik täj imiñkuñjo unita Anutu täjo äperiye nanak itneñta kädet peñ yämiñjuk.

13 ✧ Täñpäkaj äperiye nanak ahäjkuñjo uwä ämatä ahäk täkamäj ude nämö ahäwani. Ba nädapitä nanak ahäkta epän täktäk kädet-ken nämö ahäwani. Uwä Anututä ini-tägän bäyanj yepmanñpani.

14 ✧ Eruk, Manbiñam u äma äworeñpäj bämpoñin-ken ahäjppäj ninkät penta it täñkumäñonik. Ahäjppäj irirän wäpi biñam kehäromi nitek kañpäj nadäjkuñmäj. Uwä Anutu täjo nanaki-inik kubägän unita wäpi biñam u yäpu. Uwä orakorak mähemi ba man bureni täjo mähemi ahäjppäj irirän kañpäj nadäjkuñmäj.

15 ✧ Täñpäkaj äma unitäjo mebäriini Jontä gera terak ñode yäjñahäjkuñ; Näk äma unita ñode täwerat; Näk ä jukun ahäjkuñ upäjkanj äma u näk närepmetak. Imata, näk nämö ahäjira äma u it yäpmäj äbukotä itak yäj yäjkuñ.

16 ✧ Bureni! Manbiñam uwä orakorak mähemi. Unita nin kuduhtagän imaka imaka gäripi nitek unitä käwut-ken nanik iron wari wari täj nimik täyak.

17 ✧ Täñpäkaj bian Anututä Moses kerä terak baga man peñ nimijjuk. Täj, orakorak ba man bureni uwä Jesu Kristoken naniktä ahäj nimijkuñ.

18 ✧ Ba ugän nämö. Äma kubätä Anutu nämoinik kañjuk. Upäjkanj Anutu täjo nanaki bureni kubä-tägän nani dubini-ken it täyak unitä äpäppäj Anutu täjo mebäri kwawak pewän ahäj nimijjuk.

Jontä iniken mebäri yäwetkuk

Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17

19 Täñpäkaj Jerusalempotpärare-ken nanik Juda äma ekäni ekänitä bämpo ämakät kudupi eñj täjo watä äma ätu yäniñ kireñpewä Jonken kuñkuñ. Päjku Jon ñode iwet yabäjkuñ; Gäk netä?

20 ✧ Yäwäwä Jontä mebäriini käbop kubä nämö peñpäj ñode yäjñahäjppäj yäwetkuk; Näk Kristo, Anututä bian iwoyäwani u nämö!

21 ✧ Yäwänä iwetkuñ; Etäj, gäk netä? Gäk Elaija ba? Yäwäwä yäwetkuk; Näk u nämö! yäk. Yäwänä iwetkuñ; A, Gäk profet, Anututä api tanij kirewet yäj yäjkuñ u? Yäwäwä yäwetkuk; Näk profet u nämö yäk.

✧ **1:1:** Jon 17:5, 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 ✧ **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 ✧ **1:4:** Jon 5:26 ✧ **1:5:** Jon 3:19 ✧ **1:6-7:** Mat 3:1; Luk 1:13-17,76 ✧ **1:8:** Jon 1:20 ✧ **1:9:** Jon 8:12, 1Jo 2:8 ✧ **1:10:** Jon 1:3, 17:25 ✧ **1:12:** Gal 3:26 ✧ **1:13:** Jon 3:3-6; Jem 1:18, 1Pi 1:23 ✧ **1:14:** Ais 60:1-2; Gal 4:4; Plp 2:7; Hib 2:14; Luk 9:32; Jon 2:11 ✧ **1:15:** Jon 1:27,30; Mat 3:11 ✧ **1:16:** Kol 2:10 ✧ **1:17:** Kis 34:28; Rom 6:14, 10:4 ✧ **1:18:** Kis 33:20; Jon 6:46, 1Ti 6:16, 1Jo 4:12; Mat 11:27 ✧ **1:20:** Jon 3:28 ✧ **1:21:** Lo 18:15,18; Mat 11:14; Jon 6:14, 7:40

22 Jontä ude yäwänä iwetkuḡ; Eruk bureni niwet! Gäk netä? Pänku äma niwet-pewä äbämäḡo u jide yäwetnayänḡ?

23 * Ude yäwäwä Jontä profet biani wäpi Aisaia u meni-ken yäpmänḡpäḡ ḡode yäwetkuk; Näk äma kubä, kome jopi-ken itkaḡ gera ḡode yän irani;

Ekäni täḡo kädet täwitpän kaḡ yäpä-siwotḡtaḡ imut! yäk. *Ais 40:3*

24-25 * Täḡpäkaḡ äma Jonken äbuḡo uwä äma Parisi äma ätu bok itkuḡo unitä äneḡi iwet yabäḡgän täḡpän yänkuḡ; Näk Kristo nämo, Näk Elaija nämo ba Näk profet nämo yän niwetan upänkaḡ imata äma ume ärut yämik täyan?

26 Yäwäwä Jontä ḡode yäwetkuk; Näkä äma umegän ärut yämik täyat. Upänkaḡ äma kubä bämoḡjin-ken itak ḡo, u inä nämo kaḡpän nadäk täkaḡ yäk.

27 * Äma uwä mäden näwatta yäwani. Upänkaḡ näk närepmiḡpän intäjukun it namitak unita äpani näk ḡodewanitä u dubini-ken itnaḡi nämo.

28 * Imaka ahänkuko u Betani yotpärare, Jodan ume udude käda täḡkuḡ. Jontä kome uken itkaḡ ämawebe ume ärut yämik täḡkuk.

Jontä Jesu täḡo mebäri yäwetkuk

29 * Patkuḡo yäḡewänä Jesu Jonken kuḡirän bankentä kaḡkaḡ Jontä ämawebe ḡode yäwetkuk; Udu kawut! yäk. Anutu täḡo tom bätaki äbätak! Ämawebe komeḡi komeḡi täḡo momi u äma uterak äroḡirän kotatak.

30 * Äma unita ḡode täwerat; Mäden äbätak unitä näk närepmiḡpän intäjukun it namitak. Imata, äma u näk nämo ahänḡira it yäpmän äbukotä itak yän täwerat.

31 Täḡpän näkḡa imaka, äma u nämo kaḡkut. Upänkaḡ Isrel ämawebe intä äma unitäḡo mebäri kämi nadäkta näk intäjukun äbä ume ärut tamik täḡkut.

32 * Jontä ude yänpän yäwetgän täḡkuk; Näk bian Munapiktä känaräm ude äpänkaḡ uterak maḡitpän irirän kaḡkut yäk.

33 * Täḡpäkaḡ näkḡa bian Kristo nämo käwa täreḡirä Anutu, ume ärut yämik-yämik epän yän naminḡkuko ugän ḡode näwetkuk; Munapiktä äpä gwäki terak irirän api käwen yäk. Äma unitä ämawebe Munapikpän api uwäktän yämek yän näwetkuk.

34 * Näwetkuko udegän kaḡkuro unita ḡode yänahänḡpän täwet täyat; Äma uwä Anutu täḡo nanaki bureni-inik.

Äma ätutä Jesu kaḡ-ahänkuḡ

35-36 * Patkuḡo yäḡewänä Jon-kät iniken iwaräntäki yarä kome ini ugän irirä Jesutä äbämäḡ yärepmiḡpeḡ kuḡirän kaḡpän iwaräntäki yarä u yäwetkuk; Eruk kawun! Anutu täḡo tom bätaki kuyak u yäk.

37 Yäwerirän yarä u man u nadänpän Jon teḡpeḡ mädegän Jesu iwatkumän.

38 Iwarirän Jesutä äyägutpän yabänpän yänkuḡ; Ek imata äbäkämän? Yäwänä iwetkumän; Yäwoḡärewani äma! Gäk enḡi de it täyan? (Yäwoḡärewani äma u iniken man terak Rabai yän iwetkumän).

39 Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Äbänkaḡ kawun! yäk. Yäwänä yarä uwä iwatkumän. Eruk 4'kirok bipäda enḡiken ahänpän kaḡpänḡä kepma ugän Jesutä it täḡkuk-ken ugän penta itkuḡ.

40 * Äma yarä, Jon täḡo man nadänpän Jesu iwatkumäno u kubä wäpi Andru, Saimon-Pita unitäḡo monäni u.

41 * Eruk Andru u bäräḡeḡ pänku tuäni Saimon ahän iminḡpän iwetkuk; Nek Mesaia käkämäk yäk. (Mesaia u mebäri Kristo, Anututä iwoyäwani.)

42 * Ude yänpän Andru u tuäni Saimon yänḡikḡat yäpmän Jesuken kuḡkuk. Kuḡirän Jesutä Saimon kaḡpän iwetkuk; Gäk Saimon, Jon täḡo nanaki. Upänkaḡ gäk wäpka Kefas yän ḡäwetat yäk. (Kefas u ninin man terak mobä.)

43 * Eruk, patkuḡo yäḡewänä Jesu Galili komeken kwa yänpänḡ äma kubä wäpi Filip kaḡ-ahänḡpän iwetkuk; Gäk näwat! yäk.

44 Filip uwä Andru kenta Pita täḡo yotpärare wäpi Betsaida, u nanik.

45 * Eruk, Filiptä noripak kubä wäpi Nataniel kaḡ-ahänḡpän iwetkuk; Mosestä бага man terak kudän täwani, ba profet ätutä kudän täḡpän Äma kubä api ahäwek yän yäwani ukeḡo nadätan? Nin äma u kaḡ-ahäkämän. Uwä Jesu, Josep täḡo nanaki, Nasaret yotpärare-ken nanik u yäk.

46 * Iweränä Natanieltä man kowata ḡode iwetkuk; Kome täpuri Nasaret udewani-ken nanik imaka täga kubä täga ahäwek? Nämoḡinik! Ude yäwänä Filiptä iwetkuk; Pänku ka! yäk.

* 1:23: Ais 40:3 * 1:24-25: Mat 21:25; Jon 1:33 * 1:27: Jon 1:15; Apos 13:25 * 1:28: Mat 3:6; Jon 10:40 * 1:29: Ais 53:6-7; Jon 1:40, 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32: Mat 3:16 * 1:33: Luk 3:2-3 * 1:34: Mat 3:17, 17:5; Mat 27:54 * 1:35-36: Jon 1:29 * 1:40: Mat 4:18-20 * 1:41: 1Sml 2:10; Sam 2:2; Jon 4:25 * 1:42: Mat 16:18; Mak 3:16 * 1:43: Mat 8:22; Mak 2:14 * 1:45: Lo 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23 * 1:46: Jon 7:41,52

47 Ude iweränä Natanieltä päñku Jesuken ahäñirän kañpäj Jesutä yäñkuk; Äma ñowä Isrel äma mebäri kubä yäk. Bäñepi-ken jopman kubä nämö itak.

48 * Ude yäñirän Natanieltä Jesu iwetkuk; Gäk jide täñpäj näka nadätan? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Filiptä näka nämö gäwerirän wama äyurken iriri gabät yäk.

49 * Yäwänä Natanieltä ñode iwetkuk; Yäke! Yäwonjärewni äma, gäk Anutu täño nanaki, Isrel äma nintäño intäjukun äma yäk.

50 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wama mebäri-ken iriri gabät yäj gäwerapäj nadäj namikinik täyan? Nadätan, kañpäj nadäk täyan ño täpuri yäk. Kämi, imaka bureni pähap ahäñirä api kañ yäpmäj kwen yäk.

51 * Ude yäñpäj äma päke u ñode yäwetkuk; Näk bureni ñode täwera nadäwut; In kunum añejirän Anutu täño añeroniyetä Äma Bureni-inik terak äronkañ äpäc täñirä api yabänej yäk.

2

Jesu kudän kudupi yäput penjuk

1 * Kepma yarä tärejirän Galili kome, yotpärare kubä wäpi Kana uken yanäpi yarä keräntäk täñirän äñnak-äñnak täñkuñ. Jesu täño miñi imaka, penta itkañ äñnañkuñ.

2 Täñpäj äñnak-äñnak täño mähemitä Jesu-kät iwaräntäkiyeta yäñpewän äbäkañ bok itpäj nañkuñ.

3 Näñtako wain ume paoränkañ miñitä Jesu iwetkuk; E, wain ume paotak yäk.

4 * Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata penj näwetan? Näñño kadäni nämö ahätak yäk.

5 * Ude yäwänä Jesu täño miñitä eñi unitäño epän watä äma yäwetkuk; Imaka kubäta täwerirän udegän kañ täñput yäk.

6 * Täñpäkañ eñi uken ume käbot mobäpäj täñpani tañji-inik 6 ude itkuñ. Käbot kubä uken ume gwereno uwä 100 litas ude bumik täñpek. Juda ämatä бага man iwatkañ ume ärutna yäñpäj ume käbot udewani-ken gwerani.

7 Eruk Jesutä epän watä äma yäwetkuk; Käbot ño gänañ ume piwä tokñewut yäk. Yäwänä udegän täñkuñ. 8 Ude täñpawä yäwetkuk; Eruk, käbot-ken nanik ume ätu gwet päñku äñnak-äñnak mähemita imut yäk. Ude yäwänä udegän täñkuñ.

9 Täñkañ äñnak-äñnak mähemi uwä ume u nañ yabäwän wain ume täñkuk. Wain ume u Jesutä täñpewän ahäñkuk yäj nämö nadäñkuk. (Upäñkañ eñi epän watä äma u ini nadäñkuñ.) Mähemi uwä ume nañpäj-nadäñkañ yanäpi keräntäk täñkumäno u äpita yäñpewän äbuk.

10 Yäñpewän äbänä iwetkuk; E! yäk. Äma ätutä äñnak-äñnakken wain ume gäripi nitek ñodewaniwä intäjukun piñ yämik täkañ yäk. Täñpäj ämawebetä näñtängän täñguñ täñpäj wain ume gäripi nämö upäj yämik täkañ yäk. Ude täk täkañ upäñkañ gähä wain ume gäripi nitek ñowä käbop pewi irakopäj paot-paotta pewi ahätak yäk.

11 * Jesu kudän kudupi intäjukun uwä Galili kome Kana yotpärare-ken täñkuk. Kadäni uken Jesu kehäromini ba wäpi binam kwawak pewän ahäñirän iwaräntäkiyetä kañpäj nadäkinik täñ imiñkuñ.

Kudupi eñi u kudupi kañ irän

Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46

12 * Täñpäkañ Kana yotpärare penjen Jesu ini ba miñi noriye-kät, iwaräntäkiye penta Kapeneam yotpärareken kuñkuñ. Päñku uken kepma yarägän itkuñ.

13 * Itkañ Juda täño orekirit kadäni kubä wäpi Pasova u keräp tañkuko unita Jesu Jerusalem äronkuk.

14 Pärö kudupi eñi moräki-ken yabäñkuk; Äma ätuwä Anututa gupe kabäñi nitek ijin imikta sipsip, bulimakau, barak namiñ-gamiñ täñjit moner imaka, namiñ-gamiñ täñ irirä.

15 Ude täñ irirä Jesutä yabäñpäj yen yäpmäñkañ irin utpäj äma u ba tom bok däpmäñpäj yawat kireñpewän äpämañ kuñkuñ. Äpämañ kuñirä moner käbot yäpmäj äreyän täñpän kuñkuñ.

16 * Täñpäj äma barak suwañ itkuño u ñode yäwetkuk; Imaka ño yäpmäj kut! yäk. In mäyäkjin nämö! Nana täño kudupi eniken imaka jopi ño täñirä tunum eñi nämö täñpek yäk.

17 * Jesutä ude täñirän iwaräntäkiyetä man kubä Anutu täño man ñode kudän täwani u juku piñkuñ; Gäkño eñi säkgämän irekta bänepna kädäp ijik täyak.

18 Jesutä ude täñirän kañpäj Juda äma ekäni ekänitä kokwawak nadäñkañ iwetkuñ; Netä gäweränpäj ude täyan? Gäk ude täkta kehäromi pat gamitak yäj nadäkta kudän kudupi kubä niwonjärewi kána! yäk.

* 1:48: Sam 32:2 * 1:49: Mat 14:33, 16:16; Mat 27:42; Mak 3:11 * 1:51: Stt 28:12 * 2:1: Jon 1:43 * 2:4: Mat 12:48; Jon 19:26 * 2:5: Jon 7:30, 8:20 * 2:6: Mak 7:3-4 * 2:11: Luk 9:32; Jon 1:14, 4:54; Jon 11:40 * 2:12: Mat 4:13 * 2:13: Kis 12:1-27; Jon 6:4, 11:55 * 2:16: Luk 2:49 * 2:17: Sam 69:9

19 ✧ Yāwāwā yāwetkuk; Intā kudupi eni ŋo kwirinākaŋ nākā edap yarākubā-tagān tāŋpāŋ āneŋi api tāŋ morewet yāk.

20 Ude yāwānā yāŋkuŋ; Wa! Oraniyetā kudupi eni ŋo obaŋ 46 ude tāŋ yāpmāŋ āronṭāŋgān tāŋ moreŋkuŋ! Upāŋkaŋ gākā edap yarākubātagān tāŋ morekta yāyan? yāŋ iwetkuŋ.

21 ✧ Jesutā iniken gupita juku piŋkaŋ kudupi eni terak yāŋkuŋ.

22 ✧ Tāŋpākaŋ māden, Jesutā kumāŋpāŋ akuŋirān iwarāntākiyetā man u nadāwā tumbuŋ. Nadāwā tumbāpāŋ man Jesutā yāŋkuko u ba Anutu tāŋo man kudān tāwani u nadāwā bureni tāŋkuŋ.

23 ✧ Tāŋpākaŋ Jesu Pasova orekirit kadāni uken Jerusalem yotpārare-ken itkaŋ kudān kudupi māyap tāŋkuŋ. Tāŋirān āma māyaptā nadākinik tāŋ imiŋkuŋ.

24 Upāŋkaŋ āma kudup tāŋo bānepi yabāŋpāŋ-nadāwani unita mebārini kudup nāmo yāŋahāŋpāŋ yāwetkuk.

25 ✧ Imata, Jesu ini uwā āma bānepi yabāŋpāŋ-nadāk tāŋpani unita āma bānepi-ken jide pātak u kudup yabāŋpāŋ-nadāŋkuk. Uwā bānep kakkak māhemi unita kubātā iwetnaŋi nāmo.

3

Nikodemus tāŋo manbiŋam

1 ✧ Kome uken Parisi āma kubā wāpi Nikodemus. Nikodemus uwā Juda āma ekāni kubā.

2 ✧ Eruk bipani kubā Nikodemus pāŋku Jesu ahāŋ imiŋpāŋ iwetkuk; Yāwoŋārewani āma, gāk yāŋpāŋ-yāwoŋārek āma Anutu-ken naniktā ābun yāŋ nadākamāŋ. Anutu-ken naniktā nāmo ābun yāwānāku kudān kudupi tāk tāyan u tāga nāmo tāk tāyen yāk.

3 ✧ Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Nāk bureni gāwera; Āma kubātā ahāk-ahāk kodaki nāmo ahāwayāŋ tāko uwā Anututā intājukun itkaŋ yabāŋ yāwat epān kehāromi tāk tāyak unitāŋo mebārini tāga nāmo kaŋpāŋ nadāwān tārewek.

4 Jesutā ude yāwānā Nikodemus kikuŋpāŋ iwetkuk; Ude nāmo! Āma tāgawanitā jide tāŋpāŋ nanak paki ude āneŋi āworewek? Āma kubātā nanak paki āworeŋpāŋ miŋi koki gānaŋ ahāwānkaŋ āneŋi miŋitā tāga bāyanaŋi nāmo! yāk.

5 ✧ Yāwānā Jesutā iwetkuk; Nāk bureni gāwetat. Āma kubātā ume terak ba Munapik terak āneŋi kodaki nāmo ahāwayāŋ tāko uwā Anututā intājukun itkaŋ nāmo api kaŋiwarek.

6 ✧ Āma miŋi koki gānaŋ ahāwani uwā kome tāŋo nadāk-nadāk uterakgān kuŋat tākaŋ. Tāŋ, Kudupi Munapiktā āma kubā tāŋo nadāk-nadāki tāŋkodak tāwayāŋ tāko uwā Munapiktā iniken nadāk-nadāk terak api kuŋarek.

7 Nāk kodaki ahāwen yāŋ gāwetat u nadāŋpāŋ nāmo kikuŋuren.

8 ✧ Ahākahāk kodaki Munapiktā pewān ahāk tākaŋ uwā mānit ude bumik. Mānit uwā iniken gārip terak piāk tāyak. Imaka imaka yepmāŋit tāŋirān yabāk tākamāŋ, upāŋkaŋ de ahāŋkaŋā de pāŋku paotak yāŋ nāmo kak tākamāŋ. Tāŋpākaŋ Munapik udegān, ini uwā kwawak nāmo kak tākamāŋ. Upāŋkaŋ āma Munapik tāŋo irit kodaki nīkek uterak Munapik tāŋo piāni ahāŋirān kak tākamāŋ yāk.

9 Jesutā ude yāwānā Nikodemustā iwetkuk; Yākai! Nāk jide tāŋpāŋ unitāŋo mebāri nadāwa tāreŋeŋ?

10 Yāwānā Jesutā iwetkuk; Gāk Juda tāŋo yāŋpāŋ-yāwoŋārek āma ŋonitā man ŋonita imata tāŋguŋ tāyan?

11 ✧ Nāk bureni gāwera; Imaka nadāk tākamāŋ ba kaŋpāŋ nadāk tāk tākamāŋ udegān Juda āma in tāwetpāŋ tāwoŋārek tāk tākamāŋ. Upāŋkaŋ in nintāŋo manta bitnāk tākaŋ.

12 ✧ Imaka kome āma terak ahāk tākaŋ unita tāwerira nadāwā bureni nāmo tāk tākaŋ unita imaka kunum gānaŋ ahāk tākaŋ unita tāwerawā jide tāŋpāŋ nadāwā bureni tāŋpek?

13 ✧ Kome terak nanik āma kubātā kunum gānaŋ nāmo āronkuko unita kunum gānaŋ ahāk tākaŋ uwā āma kubā-tagān yabāŋpāŋ-nadāk tāyak. Uwā Āma Bureni-inik, kunum gānaŋ nanik āpoko u kubā unitāgān kunum tāŋo mebāri nadātak.

14 ✧ Mosestā bian-inik kome jopi-ken gāmok jikontā yokut iwat yāpmāŋ āronpāŋ āmawebe iŋamiken kwawak peŋkuko udegān Āma Bureni-inik uwā yāpmāŋ āro punin kwawak pekta yāwani.

15 ✧ Ude tāŋirā āma kubātā Āma Bureni-inik unitā tāga tāŋkentāŋ namek yāŋ nadākinik ude tāŋpayāŋ tāko uwā irit kehāromi api kaŋ-ahāwek.

✧ **2:19:** Mat 21:23, 26:61; Mat 27:40; Apos 6:14 ✧ **2:21:** 1Ko 6:19 ✧ **2:22:** Luk 24:6-8; Jon 12:16, 14:26 ✧ **2:23:** Jon 7:31 ✧ **2:25:** Mak 2:8 ✧ **3:1:** Jon 7:50, 19:39 ✧ **3:2:** Mat 22:16; Jon 9:16 ✧ **3:3:** Mat 18:3, 1Pi 1:23 ✧ **3:5:** Ese 36:25-27; Tai 3:5 ✧ **3:6:** Sam 51:5; Jon 1:13 ✧ **3:8:** Sav 11:5 ✧ **3:11:** Jon 3:32, 8:26 ✧ **3:12:** Luk 22:67 ✧ **3:13:** Snd 30:4; Rom 10:6 ✧ **3:14:** Nam 21:9; Jon 8:28, 12:32 ✧ **3:15:** Jon 20:31

16 * Anututä komen ämawebeta nadäñ yämik-inikinik täñkuko unita nanaki tepi kubägän u tewän äpuk. Ude täñkuko unita ämatä u nadäñ imiñpäñ kuñatnayäñ täkañ uwä paot-inik nämo api täneñ. Nämo, u irit kehäromi api kañ-ahäneñ.

17 * Anutu uwä Nanakna komen ämawebe manken kañ yepmañpäñ yäñpäñ nämo tewän äpuk. Nämo, u komen ämawebe yäpäñ tägakta yäñpäñ nanaki kubägän-inik uwä iniñ kireñjuk.

18 * Unita äma kubätä Anutu täño nanaki u nadäñ imikinik täñpayäñ täko uwä manken itta biñam nämo. Täñ, äma kubätä nadäñ imikinik nämo täñpayäñ täko uwä manken itta biñam. Imata, nadäkiniki Anutu täño Nanaki kubägän unita nämo täk täyak unita.

19-20 ** Manken irit täño mebäri ñode pätak; Penyäneñek pähap Anutu-ken naniktä kome terak ño äpätak. Upäñkañ komen äma kuñat-kuñari waki unita penyäneñekta bitnäñkañ biñmäñ uranita gäripi nadäk täkañ. Kädet wakini täño mebäri kwawak pewä ahäktä umuntak täkañ unita penyäneñek gänañ nämo ärok täkañ.

21 Täñ, äma kubätä kädet bureni iwarayäñ täko uwä penyäneñek u gänañ itta nämo api bitnäwek. Nämo, äma udewanitä penyäneñek gänañ irirä ämawebe ätutä ñode api yabäñpäñ-nadäneñ; Bureni! Äma unitäño täktäki uwä Anutu täño mangän iwatpäñ täk täkañ yäñ api nadäneñ.

Jontä Jesu täño mebäri yäñkwawa täñjuk

22 * Jesutä man ude yäñ paotpäñä iwaräntäkiye yämagut yäpmäñ Jerusalem yotpärare peñpeñ Judia gägäni käda kuñkuñ. Päñku itkañ ämawebe ume ärut yämiñ itkuk.

23 Ude täñ irirän kadäni ugän Jon imaka, kome kubäken ämawebe ärut yämiñ itkuk. Anon kome, Salim yotpärare dubini-ken uken täñjuk, ume tañi kubä u itkuko unita.

24 * (Kadäni uken Jon komi eñiken nämo teñjirä epän u täñjuk).

25 Täñpäkañ Juda äma ekäni kubätä äbäñpäñ Jon täño iwaräntäkiye-kät Anutu iñamiken kuräki itta ume ärutärut uñwo käderita man wärät-wärät täñjuk.

26 * Ude täñkañ Jon täño iwaräntäkiyetä kuñpäñ Jon ñode iwetkuk; Yäwoñärewani äma, äma gäckät Jodan udude käda itkañ unitäño mebärini niwetkuno äma ukeño nadätan? Ämawebe mäyaptä äma uken kuñjirä ume ärut yämiñ itak yäk.

27 * Ude yäwäwä Jontä yäwetkuk; Nadäkañ? Kunum mähemitä äma kubäkubäta epän nimik täyak. Nimiñjirän epän nininta biñam nimani ugäñpäñ iwatpäñ täk täkamäñ yäk.

28 * Näk ñode täwetkuro upäñ imata täñguñ täkañ? Näk näkñata Kristo nämo yäñ täwetkut. Näk Kristota kädet täwit imiktagän Anututä nanin kireñjuk yäk.

29 * Jontä ude yäñpäñ ñode yäwetgän täñjuk; In ñode nämo nadäkañ? Äma kubäta webe yäñ imineño uwä webe uwä äma ukengän kwek. Täñpäkañ äma unitäño noripakitä biñam nadäñpäñ täñkentäñ imiñpäñ bänep täga pähap nadäñ imek. Eruk, näk äma unitäño noripaki ude. Ämawebetä notnapak Jesu ukengän kukañ unita bänep täga nadäñ imitat.

30 Unita näk ñode nadätat; Notnapak täño wäpitä äronjirän näkño wäpnatä kañ äpän yäk.

Äma kubä kunum gänañ naniktä äpuk

31 * Jontä ude yäñpäñ yäwetkuk; Äma kunum gänañ naniktä äpuko uwä äma kuduhtagän yärepmitpäñ intäjukun-inik itak. Täñpäkañ nähä komen äma. Näk imaka imaka kome terak itkañ unitäño mebäriñgän nadäwa tärekañ. Täñ, äma kunum gänañ naniktä äpuko unitä uyaku imaka kuduhtagän nadäwän tärekañ.

32 * Äma unitä imaka kañpäñ nadäk täyak udegän yäñahäk täyak. Upäñkañ ämatä u nadäktä bitnäñ täkañ.

33 Täñ, äma kubätä man u nadäñpäñ buramiwayäñ täko unitäño nadäk-nadäki-ken ñode pätak; Anutu u imaka bureniñgän täk täyak ba yäk täyak.

34 * Imata, äma Anututä ini tewän äpuko u Anutu täño man yäñahäk täyak. Anututä ini unita Munapik täño kehäromi tokñek-inik peñ imiñjuk.

35 * Täñpäkañ Nani uwä Nanakita gäripi-inik nadäñpäñ kome terak ba kunum gänañ imaka imaka kuduhtagän täño mähemitä pähap teñjuk.

36 * Unita äma kubätä Nanaki unita nadäñ imikinik täñpayäñ täko uwä irit kehäromi nitek api irek. Upäñkañ äma kubätä Nanaki täño man nämo buramiwayäñ täko uwä irit kehäromi nämoinik api kañ-ahäwek. Nämo, Anutu täño kokwawaktä äma udewani terak pen api it yäpmäñ ärowek yäk.

* 3:16: Jon 3:36, 10:28; Rom 5:8, 8:32, 1Jo 4:9-10

* 3:17: Luk 19:10; Jon 5:22, 12:47; Apos 17:31

* 3:18: Jon 3:36,

5:24 * 3:19-20: Jon 1:5,9, 8:12 * 3:19-20: Efe 5:11-13 * 3:22: Jon 4:1-2 * 3:24: Mat 4:12 * 3:26: Jon

1:26-34 * 3:27: Jon 19:11, 1Ko 4:7; Hib 5:4 * 3:28: Jon 1:20,23; Mat 11:10 * 3:29: Mat 9:15 * 3:31: Jon 8:23,

1Jo 4:5 * 3:32: Jon 3:11 * 3:34: Jon 1:32 * 3:35: Mat 11:27; Jon 5:20, 10:17 * 3:36: Jon 3:16-18, 1Jo 5:12; Luk

3:7

4

Jesu Samaria webe kubäkät man yäjnkumän

1 ✧ Kadäni uken Parisi ämatä manbiñam ñode nadänkuñ; Jesu uwä ämawebe mäyap ume ärut yämik täyak, Jontä täk täñkuko u irepmiñpäj täyak.

2 (Täj bureni uwä Jesu ini ämawebe ume nämo ärut yämiñkuk. Iwaräntäkiye yäwerän unitä ärut yämik täñkuñ.) Täñpäkaj Jesutä Parisi äma Jesu epän ude täyak yäj yäjñpäj-nadäk täñkuñjo manbiñam u nadänkuk.

3 Manbiñam u nadänñpäj Judia kome u penpen Galili komeken äneñi äyäjutpen kuñkuk.

4 Galili kädet u iwät yäpmäj kuñtängän Samaria kome käda ahänkuk.

5 ✧ Kuñtängän Samaria kome täño yotpärare täpuri kubä wäpi Sika uken ahänkuk. (Yotpärare u kome Jekoptä bian-inik nanaki Josepta iniñ kireñkuko u dubini-ken itkuk.)

6 Jesutä kädet käronji kuñtängän kepma bämopi täñjirän gañja tañpäj ume awaj Jekoptä bian-inik äneñpani u kañ-ahäjñpäj dubini-ken mañjit itkuk.

7-8 Täñpäj Jesu täño iwaräntäkiye ketem suwanayäj yotpärare bämopi-ken kuñkuñopäj Jesu iniñän uken irirän Samaria nanik webe kubä ume gwerayäj äbuk. Äbäjirän Jesutä kañpäj iwetkuk; Gäk ume ätu gwet nam yäk.

9 ✧ Ume gwet nam yäj iwerirän webe unitä kikuñpäj yäjnkuk; Gäk Juda ämatä näk Samaria webeken imata umeta yäyan? (Juda naniktä Samaria nanikkät not nämo täñpen kuñat täñkuño unita webe unitä Jesu ude iwetkuk.)

10 ✧ Webe unitä ude iwerirän Jesutä iwetkuk; Gäk Anutu täño iron täño mebäri nämo nadätan, ba umeta gäweraro näkño mebäri u imaka, nämo nadätan. Nadäwi tärewän yäwänäku, irit kehäromi täño umeta näwet yabäjiri gamitet yäk.

11 ✧ Yäwänä webe unitä iwetkuk; Wanotna, irit kehäromi täño umeta yäyan u depäj yäpen? Ume awaj ño käronji-inik unita ume gweranika nämo uwä jide täñpäj gweren?

12 ✧ Nadätan? Oranin biani Jekoptä awaj käronji ño äneñkuk. Täñpäkaj ini ba äbekiye oraniye, yawakiye ume ñogänpäj nañ yäpmäj äbuñ yäk. Gäk Jekop irepmiñpäj ume kodaki kubä kañ-ahäwayäj yäyan?

13 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Äma ume ño nak täkañ uwä nañjirä umeta pen yek täkañ.

14 ✧ Upäjkañ äma ätu ume näkä yäyat u yäma nänayäj täño uwä umeta wari nämo api yeneñ. Ume uwä nañjirä bänepi-ken ume dapuri ude ahäjirän äma uwä irit kehäromi nikek api itneñ yäk.

15 Jesutä ude yäwänä webe unitä iwetkuk; Wära! Notnapak, ume yäyan u nami nañpäj umeta wari neneñtäwä! Ba umeta ño äbäk täyat uwä kañ pewa! yäk.

16 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Eruk, gäk päñku äpka yäwi äbun yäk.

17 Yäwänä iwetkuk; Näk äpna nämo yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk äpna nämo yäj bureni näwetan.

18 Upäjkañ gäk äpkaye 5 ude yäpmäjkañ yepmañpi kuk täñkuño u. Täñkañ apiño äma bok it takamän uwä äpka bureni nämo. Unita bureni näwetan yäk.

19 ✧ Jesutä ude yäwänä webe unitä yäjnkuk; Bureni! Gäk profet kubätä yäyan yäk.

20 ✧ E, pom itkamäk-ken ño oraniyetä Anutu iniñoret yäpmäj äbuñ yäk. Täñ, Juda äma inä ñode niwet täkañ; Jerusalem komeken Ekäni wäpi iniñoret tänañi yäk.

21 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wanotna, gäwera nadä. Kadäni keräp tañjirän in pom ñoken ba Jerusalem yotpärare-ken Anutu Nan wari nämo api iniñ oretneñ.

22 ✧ Nämo, Samaria ämawebe intä Anutu täño mebäri ket nämo nadänkañ iniñoret täkañ. Täñ, Juda ämawebe ninä mebäri nadäna täreñjirä iniñoret takamäj. Nadätan? Anututa biñam täktäk kädet u Juda äbot bämopi-ken ahänkuk.

23 Kadäni keräp tañjirän Anutu iniñoret-oret kädet kodaki api ahäwek. Kadäni ugän kome uken ba uken täne yäj nadäwätäk nämo api täneñ. Nämoiniñ! Kadäni uken ämawebe Anutu bureni iniñ oretnayäj täño unitä ñode api täneñ; Nan täño man bureni iwatpäj Kudupi Munapik täño kehäromi terak api iniñ oretneñ. Kädet u iwatta kadäni ahätak uba. Anutu Nantä ämawebetä kädet ude iwatpäj kañ naniñ orerut yäj gäripi nadäk täyak.

24 ✧ Nadätan? Anutu uwä äma ude nämo. Anutu iniñ munapik unita äma kubätä iniñ orerayäj täko uwä iniken nadäk terak täga nämo iniñ orerek. Nämoiniñ, man bureni-inik bänepi-ken parirän Kudupi Munapik täño kehäromi terak Anutu iniñ orerek yäk.

25 ✧ Ude yäwänä webe unitä Jesu ñode iwetkuk; Ude käwep. Upäjkañ näk ñode nadätat; Mesaia, Kristo yäj yäwani unitä ahäjñpäj imaka kudup niwetpäj niwoñäreke api täñpek yäk.

26 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Etäj, uwäku näk ñobayäj yäk.

✧ 4:1: Jon 3:22,26 ✧ 4:5: Luk 9:52; Stt 33:19; Jos 24:32 ✧ 4:9: Esr 4:1-5; Esr 9:1-10:44; Luk 9:52-53 ✧ 4:10: Jon 4:26 ✧ 4:11: Jon 7:37-38; Rev 21:6 ✧ 4:12: Jon 8:53 ✧ 4:14: Jon 6:35 ✧ 4:19: Jon 7:40, 9:17, 1Ko 14:24-25 ✧ 4:20: Lo 12:5-14; Sam 12:2-1-5 ✧ 4:22: 2Kn 17:29-41; Ais 2:3; Rom 9:4-5 ✧ 4:24: 2Ko 3:17; Rom 12:1; Plp 3:3 ✧ 4:25: Jon 1:141 ✧ 4:26: Mak 14:61-62; Jon 9:37

²⁷ Ude iwerän tärenjirän iwaräntäkiye äbuñ. Äbähñpäh Jesu webe ukät man yähñpäh-nadäk täñjirän yabähñpäh-nadäwätäk täñkuñ. Nadäwätäk täñkuñopäh imatäkenta iwetan, ba jideta iwetan yäh nämö iwet yabähñkuñ.

²⁸ Täñpähkañ webe u ume käbot kämän paräpeñ yotpärare-ken bärähñeñ päñku ämawebe ñode yäwetkuk;

²⁹ In äbähñkañ äma kubäta kawut! yäk. Unitä kädet bian täñ yäpmäh äburo u yähahäh moretak. U Kristo käwep!

³⁰ Yäweränkañ ämawebe yotpärare uken nanik Jesutä itkuk-ken ugän äbuñ.

³¹ Webe uwä kuñkuko yotpärare-ken irirän iwaräntäkiyetä äbähñpäh Jesu peñ iwetkuñ; Yäwonjärewani äma, ketem ätu näñä! yäk.

³² Ude yäwäwä Jesutä yähñkuk; Ude nämö! Näkño ketem mebäri kubä intä nämoinik nadäkañ u it namitak.

³³ Ude yäwän nadähñpäh ini-tägän näwetgäwet ñode täñkuñ; Ima ketemta yäyak? Äma kubätä ketem ätu käwep imän nakta yäyak yäk.

³⁴ ✧ Ude yähñirä Jesutä yäwetkuk; Näkño ketem bureni uwä ñode; Äma nepmanñän äpuro unitähño nadäk iwatta, ba epän man näwetkuko u täñpa tärekta gäripi nadätat yäk.

³⁵ ✧ Täñpähkañ intä ñode nadäkañ; Ketem puget-puget kadäni nämö ahätäk. Komepak 4 ude tärenjirän uyaku ketem bureni täga api yäpne yäh nadäkañ, ei yäh? Upähñkañ epän pähap ño dapun iññpäh ket yabäwut! Ketem bureni pugetta biñam täkañ.

³⁶ Äma ketem täñ-tägähñirä pugerani u epän täño gwäki yäpmähñpäh ketem puget itak. Ketem uwä irit kehäromita biñam puget peyak. Ude täñjirän äma ketem piwani ukät ketem bureni pugerani yarä u bok oretoret täga tädeñ.

³⁷ Unita man kubä ñode yäk täkañ u bureni yäk täkañ; Äma kubätä ketem yeri piwekopäh kubätä pugerek.

³⁸ Nadäkañ? In näkä ketem äma kubätä piwani u pugetta tepmanña kuñkuñ. Ketem u intä nämö piñkuñ. Äma ätutä piñkuñopäh intä pugetpäh gwäki yäpmäk täkañ yäk.

Samaria ämawebe mäyaptä nadäkinik täñkuñ

³⁹ Täñpähkañ Samaria ämawebe yotpärare uken nanik mäyaptä Jesuta nadähñ imikinik täñkuñ. Imata, webe ukeñonitäh biñami ñode yäweränpäh; Jesutä imaka bian täñ yäpmäh äburo u kumän yähahähñ moreñkuk.

⁴⁰ Biñam u nadähñkañ Jesuken kuñpäh man kehäromi ñode iwetkuñ; Gäk kwentawä yäk. Ninkät ño kañ it täna. Iweräwä Jesutä mani buramiñpäh kome uken kepma yarä itkuk.

⁴¹ U itkañ manbiñam ätu yäwerirän nadähñpäh äma mäyaptä nadäkinik täñ imiñkuñ.

⁴² ✧ Ude täñpäh webe ukeño iwetkuñ; Pengän mani biñam niwetkuno u nadähñpäh nadäkinik jop täñkumähñ yäk. Upähñkañ apiñowä ini-tägän dubinin-ken äbä yähahähñirän kañpäh nadäkinik täkamähñ. Apiño bureni kañpäh nadäkamähñ; Äma ñowä ämawebe komeni komeni waki kerik-ken nanikpäh yäpmäkta biñam iwoyäwani bureni yäk.

Jesutä äma ekäni kubä täño nanaki yäpän tägañkuk

⁴³ ✧ Eruk kepma yarä irän tärenjirän Jesu Samaria kome u peñpeñ Galili komeken kuñkuk.

⁴⁴ ✧ (Bian Jesutä ini kome unita yähñpäh ñode yähñkuk; Profet uwä ini kome kujat-ken wäpi biñam nämö itak).

⁴⁵ ✧ Eruk, kumañ päñku Galili komeken ähähñirän ämawebe uken naniktä not täñ imiñpäh iniñ oretkuñ. Jerusalem yotpärare, Pasova kadäni-ken Jesutä imaka imaka bureniğän täñjirän kañkuño unita Jesuta nadähñirä ärowani täñkuk.

⁴⁶ ✧ Täñpähkañ Galili kome yotpärare kubä wäpi Kana, bian Jesutä ume jopi täñpewän wain ume äworeñkuko uken kuñkuk. Kome ukenä äma ekäni kubätä itkuk. Unitähño nanaki Kapeneam yotpärare-ken käyäm tanji täñ itkukonik.

⁴⁷ ✧ Eruk, äma u Jesu Judia kome peñpeñ Galili komeken äbähñirän biñam nadähñpäh Jesutä itkuk-ken kuñkuk. Kuñpäh butewaki man ñode iwetkuk; Jesu, gäk äbä nanakna kumbayähñ täñ itak u täga yäpi täganayähñ?

⁴⁸ ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wa! In imata kudän kudupi täñjirän kañpäh nadähñpäh uyaku nadäkinik täne yäh nadäk täkañ?

⁴⁹ Jesutä ude yäwänä äma ekäni unitä iwetkuk; Ekäni, nanakna kumbayähñ. Bärähñeñ äbi! yäk.

⁵⁰ ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Enjiken kuyi. Nanakna nämö kumbayähñ yäk. Yäwänä nadäwän bureni täñpähñ eñini-ken kuñkuk.

⁵¹ Kuñtängän kädet miñin epän watä ämaniye ätukät äbä peronpän iwetkuñ; Nanakka nämö kumak. Tägañpän itak yäk.

⁵² Ude yäwäwä yäwet yabänjuk; Kadäni jideken tägak? Yäwänä iwetkuñ; Kwep, 1'kirok bipäda gupi bamtañ yäpmän kuñirä tägañjuk yän iwetkuñ.

⁵³ ✧ Yänirä nanitä ñode nadänjuk; Bureni! Kwep bipäda 1'kirokken ugän Jesutä Nanakka nämö kumbayän yän näwetkuk. Ude nadänjukko unita nädamiñi-nani kumän-tagän Jesuta nadäkinik täñ imiñkuñ.

⁵⁴ ✧ Täñpäkañ Jesu Judia komeken peñpeñ Galili kome äbuko u punin terak kudän kudupi mäyap täñjuk. Upänkañ äm ekäni unitäño nanaki yäpän tägañkuño unitäwä kadäni yarä ude täñjuk.

5

Jesutä Betsaida gwägu-ken äma kubä yäpän tägañjuk

¹ Eruk Juda nanik täño orekirit kadäni keräp täñirän Jesu Jerusalem yotpärare-ken äronjuk.

² Täñpäkañ Jerusalem yewa pähap gänañ gwägu kubä wäpi Betsaida, yäma kubä wäpi Yawak täño Yäma u dubini-ken itkuk. Gwägu u gägäni-ken äyuntä täñpani eni 5 udetä it äyänutkuñ.

³ Gwägu u dubini-ken äma käyäm ikek ba dapuri tumbani, kwäyähäneñ ba nägäri kawuk täwani mäyap it täñkuñonik. [U imata, gwägutä wareñ täñpän këna yänkañ itsämäk täñkuñonik.

⁴ Kadäni ätu Ekäni täño añero kubätä äbä täñpewän gwägu wareñ täñirän äma kubätä jukun tärop tañpeñ äpmok täñkukonik. Ude täñpän äma intäjukun tärop tañpeñ äpmok täñkuko uwä käyäm tägañpeñ kuk täñkukonik.]

⁵ Ude täñ yäpmän kuñirä äma kubäwä pen pat it täñkukonik. Äma u käyäm täñ yäpmän äronirän obañ 38 ude täreñjuk.

⁶ Eruk, Jesutä äma u kañpän kadäni käroni pat yäpmän äbätak yän nadänjuk. Ude nadänpän iwet yabänjuk; Gäk tägawayän nadätan?

⁷ Yäwänä äma kwäyähäneñ täñpani unitä iwetkuñ; Ekäni, äma netä it nameko unitä gwägu wareñ täñirän bäräñeñ nepmanpän äpmonpam? Näkña äpmonpayän täñira ämatä bäräñeñ närepmitpeñ äpmok täkañ yäk.

⁸ ✧ Yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Eruk, gäk aku! Iriñ patka ba ämet patka yäpmänkañ ku! yäk. ⁹ Yäwänä uterakgän gupi tägawäpän akuñpän teki peñ bäyañ yäpmän kuñjuk. Täñpäkañ kepma uwä Sabat kadäni.

¹⁰ ✧ Unitä Juda äma ekäni ätutä äma yäpän tägañkuño u ñode iwetkuñ; Wa! Apinjo Sabat kadäni-ken tekka peñ bäyañ yäpmän kuñatan udetä yäjwärani! yäk.

¹¹ Ude iweräwä äma unitä yäwetkuk; Äma nepmanpän tägat unitä iriñ patka ba ämet patka yäpmänkañ ku yän näwet-pewän täyat.

¹² Yäwänä iwetkuñ; Äma gäwerän äbätan u wäpi netä?

¹³ Ude iwet yabäwäwä guñ tañjuk, Jesu uwä äma päke itkuño u bämopi-ken paotpeñ kuñkuko unita.

¹⁴ ✧ Eruk kämi, Jesutä äma u kudupi eni gänañ kañ-ahänpän jukuman ñode iwetkuk; Gäk gupka tägañkuño u käyan? Eruk, imaka bäräpi udewani äneñi nämö ahän gamekta momi wari nämö täñpen yäk.

¹⁵ Ude iweränkañ äma u Jesu kawän tärewäpän päñku Juda äma ekäni ekäni u ñode yäwetkuk; Äma nepmanpän tägañkuro uwä wäpi Jesu yän yäwetkuk.

¹⁶ ✧ Täñpäkañ Jesu uwä Sabat kadäni-ken epän udewani täk täñkuko unita Juda äma ekäni ekänitä iwan täñ imiñkuñ.

¹⁷ ✧ Täñirä Jesutä ñode yäwetkuk; Nanatä epän täk täyak uwä itpäñ-nadäki nämö. Näk imaka, udegän täk täyat.

¹⁸ ✧ Ude yänirän Juda ämatä nadäwä wawäpän Jesu utta kädetta wäyäkñeñkuñ. Imata, Jesu u Sabat täño бага man irepmit täñkukonik. Ba ugän nämö, u Anututa Nana yän yänjukko unita ini Anutu ude äworek täñkukonik.

Jesutä irit bureni pewän ahäk täkañ

¹⁹ ✧ Täñpäkañ Jesutä ñode yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Nanaki uwä iniken gäripi terak imaka kubä täga nämö täk täyak. Nanitä täñpän kañkañ uterakgän täk täyak yäk. Ba Nanitä täk täyak udegän Nanaki täk täyak.

²⁰ ✧ Täñpän Nani uwä Nanakita gäripi pähap nadän imik täyak. Gäripi pähap nadän imiñirän epän täk täyak udegän iwonjäreñ täyak. Upänkañ epän ño täñira kak täkañ ugän nämö. In

✧ 4:53: Apos 16:14-15,31 ✧ 4:54: Jon 2:11,23 ✧ 5:8: Mat 9:6 ✧ 5:10: Jon 9:14; Neh 13:19; Jer 17:21; Luk 13:14
✧ 5:14: Jon 8:11 ✧ 5:16: Mat 12:14 ✧ 5:17: Jon 9:4 ✧ 5:18: Mat 26:4; Jon 7:1,30; Jon 10:30,33 ✧ 5:19: Jon 5:30, 8:28 ✧ 5:20: Jon 3:35

nadawätäk pähap tänpüt yänpäj Nanatä imaka ärowani pähap näwojärewan täjira api kañ-däkñenej.

²¹ ✧ Nanatä äma kumbani-ken nanik yäpmäj aku kuñat-kuñat kodaki kuñarekta yepmak täyak. Udegän Nanakitä äma u ba u irit bureni yäma yänpäjä api yämek.

²² ✧ Tänpäkañ Nani uwä äma kowata manken nämo yepmak täyak. Nämo inik, epän uwä Nanaki kerä terak peñkuk.

²³ ✧ Epän ude täkta wäpi biñam imiñkuko unita ämawebetä Nani orañ imik täkañ udegän Nanaki api orañ iminej. Tänpäkañ äma kubätä Nanaki nämo orañ imayäj täyak uwä Nani, Nanaki iniñ kireñkuko u nämo orañ imik täyak ubayä.

²⁴ ✧ Unita näk bureni-inik täwera nadawut; Äma näkño man nadänpäj iyap tänpäj, äma naniñ kireñkuko unita nadäj imikinik täk täkañ uwä irit kehäromita biñam täkañ. Äma ude wani uwä kowata mankenta biñam nämo. Nämo, uwä kumäj-kumäj täño kädet mäde ut imiñpäj irit kehäromita biñam täkañ.

²⁵ ✧ Näk bureni-inik täwera nadawut; Kadäni kubä keräp täyak! Kadäni uken äma kumäj-kumäj täño kädet-ken kuñarani kubätä Anutu Nanaki täño man nadäj imayäj täko uwä kodak tänpäj kuñat-kuñat kodaki nikek api kuñarek. Tänpäkañ kadäni uwä ahätañ ñobayäj!

²⁶ ✧ Nan uwä kuñat-kuñat kodaki täño mähe mi. Täñkañ Nanaki udegän kuñat-kuñat kodaki täño mähe mi täñpekta iniñ kireñkuk.

²⁷ ✧ Tänpäkañ nanaki uwä Äma Bureni-inik itak unita Nanitä äma kowata manken yepmakta yäj imani.

²⁸ ✧ Täñkañ man yäyat ño nadänpäj-nadawätäk nämo täneñ. Kadäni kubä pewani itak. Kadäni uken äma kumañirä awañ äneñpanitä Nanaki täño man kotäk api nadäneñ.

²⁹ ✧ Unitäño man kotäk nadänpäj awañ gänañ nanik api ämneñ. Tänpäj irit kuñat-kuñat säkgämän kuñarani itir itir kehäromita biñam api akuneñ. Täñ, irit kuñat-kuñari wakitä kowata manken itta api akuneñ.

³⁰ ✧ Näk näkñaken nadäk-nadäk terak epän täktäk täño kädet nämo pätak. Nan täño meni jinom ugänpäj iwatpäj äma kowata biñam yäntäreñ yämik täyat. Unita man epän täk täyat u siwoñigän täk täyat yäk.

Anututä Nanaki täño mebari kwawak pek täyak

³¹ ✧ Tänpäkañ näkña mebarina yäñahäwero uwä ämatä nadawä bureni nämo täneñ.

³² ✧ Mebarina uwä kubätä yäñahäk täyak. Äma unitä mebarina yäñahäñirän bureni täk täyak yäj nadätat.

³³ ✧ In Jon iwet yabäk täñirä näkño mebarina bureni yäñahäñkuk.

³⁴ ✧ Upäñkañ komen ämatä mebarina yäñahäkta nadäwa ärowani nämo täk täkañ. Nämo, in mebarina nadänpäj kuñat-kuñat kodaki täño kädet kañ iwarut yänpäj Jontä näka yäñahäñkuko udegän täwetat.

³⁵ ✧ Jon uwä bämopjin-ken topän ude peñyäneñ tamñkuk. Täñirän in kadäni keräpi-tagän kañpäj gäripi nadäñkuñ.

³⁶ ✧ Tänpäkañ Jon uwä näkño mebarina täga yäñahäñkuko upäñkañ imaka kubätä mebarina kwawakinik pewän ahäk täyak. Nadäkañ? Nantä epän man näwetkuk. Epän täk täyat unitä mebarina kwawak ñode pewän ahäk täkañ; Nanatä näwerän äput.

³⁷ ✧ Ba Nan naniñ kireñkuko u imaka, mebarina yäñahäñkuk. Inä unitäño meni-ken man nämo nadäk täkañ ba mäjoni udegän nämo kak täkañ.

³⁸ ✧ Inä äma Nantä iniñ kireñkuko unitäño man mäde ut imik täkañ unita mani biñam bänepjin-ken täga nämo irek.

³⁹ ✧ In irit kehäromi kañ-ahäna yänpäj Anutu täño man kudän täwani danñpäj nadäk bumta täk täkañ. Eruk, man kudän täwani unitä näkño mebarina yäñahäk täyak!

⁴⁰ ✧ Upäñkañ in irit mähe mi näknen irit kehäromi yäpmäkta bitnäk täkañ.

⁴¹ ✧ Näk komen äma in ude wani tä wäpna yäpmäj akukta nämo nadätat.

⁴² ✧ Nämo, intäño mebari nadäkinik täyat. Bänepjin Anutu-ken nämo pek täkañ.

⁴³ ✧ Näk Nan täño wäpi terak äburo upäñkañ in näka not nämo täñ namik täkañ. Täñ, äma kubätä iniken gäripi terak äbäñirän u not täñ imiñpäj mani nadäj imik täkañ. U inide kubä!

⁴⁴ ✧ Injin-tägän kowat yäñiñ oretta gäripi nadäñkañ Anututä nintäño irit kuñat-kuñatta jide nadäk täyak yäj nadawätäk kubä nämo täk täkañ. Unita jide tänpäj näka not tänpäj nadäkinik api täñ namineñ? Täga nämo!

✧ 5:21: Rom 4:17; Efe 2:5; Jon 11:25 ✧ 5:22: Jon 3:17, 5:27; Jon 9:39; Apos 10:42 ✧ 5:23: Plp 2:10-11, 1Jo 2:23

✧ 5:24: Jon 3:15-18; Jon 8:51, 1Jo 3:14 ✧ 5:25: Mat 8:22; Efe 2:5-6 ✧ 5:27: Jon 1:4, 5:22 ✧ 5:29: Dan 12:2; Mat 16:27; Jon 6:40; Apos 24:15 ✧ 5:30: Jon 5:19, 6:38 ✧ 5:31: Jon 8:13-14 ✧ 5:32: Jon 5:36-37, 1Jo 5:9 ✧ 5:34: Jon 1:19-34; Jon 3:27-30 ✧ 5:36: Jon 3:2; Jon 10:25,38; Jon 14:11 ✧ 5:37: Mat 3:17; Jon 5:32, 8:18 ✧ 5:38: Jon 6:29

✧ 5:39: Luk 24:27,44; Apos 13:27, 2Ti 3:15-17, 1Pi 1:10-11 ✧ 5:43: Mat 24:5 ✧ 5:44: Jon 12:43

45 ✧ Upånkañ in näka ñode nämo nadäneñ; Unitä Nanken täktäknin täño mebäri käwep api yāpahāñ nimek yāñ nämo nadäneñ. Ude nämo! Mosestä ini Anutu-ken täktäkjin täño mebäri api yāpahāwek. In Moses wāpi terak kunum gānañ api ārone yāñ nadāk tākañ upånkañ nämo!

46 ✧ Nadākāñ? Mosestä man kudān täñkuko u näka kudān täñkuk. Unita inä unitāño man nadāwā bureni täñpān yāwānaku näka udegān nadāwā bureni tākāneñ.

47 ✧ Täñpākañ Moses täño man kudānta bitnāk tākañ unita näkño man jide täñpāñ nadākinik api tāneñ?

6

Jesutä ämawebe 5,000 ketem yepmāñ towiñkuk

Mat 14:13-21; Mak 6:32-44; Luk 9:10-17

1 Jesutä man ude yāñ paotpāñā Galili gwāgu (wāpi kubā Taibirias), u udude kāda kuñkuk. 2 Kuñjirān ämawebe mäyaptä Jesu iwarān täñkuñ, Jesutä kāyām ikek yāpān tāganjirā yabāñkuño unita.

3 Eruk, kadāni uken Jesutä iwarāntākiye yāñ-yākñat yāpmāñ pom kubā terak āro itkuñ.

4 ✧ Kadāni uwā Juda täño orekirit kadāni wāpi Pasova kerāp tañjirān.

5 Täñpākañ pom uterak āro ittāngān yabāñkuk; Ämawebe äbot päke u äbānjirā yabāñpāñ Jesutä Filip ñode iwet yabāñkuk; Filip, ämawebe päke ño yepmāñ towikta ketem imapāñ yepmāñ towinayāñ?

6 Ini ude api täñpet yāñ nadāñkañ Filip nadākiniki kehāromi jide patkuko u yāwān kañpāñ nadākta iwet yabāñkuk.

7 Ude iwerānā Filiptä ñode iwetkuk; Äma ño yepmāñ towikta monēñ tañjipāñ ketem suwanpāñ yāminero upånkañ nämo nanpā tāgawek yāk.

8 Ude yāwānā iwarāntāki kubā wāpi Andru, Saimon täño monāni unitä yāñkuk;

9 Ironji kubā gwāgu tom täpuri yarā, kārāga 5 ude yāpmāñ kuñjarirān kāyat yāk. Udewanipāñ ämawebe päke u jide täñpāñ yepmāñ towine?

10 Ude yāwānā Jesutä yāwetkuk; In ämawebe yāwerā mañjirān tāwut yāk. Ude yāwerānā ämawebe yāwerā wādan terak mañjirān täñkuñ. Äma ekānigān 5,000 ude bumik unitä mañjirān täñkuñ, webe ironji penta itkuño ukāt nämo daniwani.

11 Eruk, Jesutä kārāga u yāpmāñpāñ Nani bānep tāga man iwetpāñ ämawebe mañjirān täñkuño unita yāpmāñ daniñpāñ iniken gārip terak yāwāpāñ yāminjāñ kuñkuk. Ude täñpāñ gwāgu tom yāpmāñpāñ udegān yāminjāñ kuñkuk.

12 Yāminjirān nabā tāgawāpāñ Jesutä iwarāntākiye ñode yāwetkuk; Näñpani morāki morāki patpāñ waneño unita butuwut yāk.

13 Ude yāwerānā kārāga 5 nankuño unitāño morāk-morāk butuñpāñ yāk 12 daiwā tokñeñkuñ.

14 ✧ Täñpākañ Jesutä kudān kudupi ude täñpān kañpāñ ämawebetä yāñkuñ; Wāra! Ño profet pähap kome terak ahākta yāwani ukeñowā ñobayāñ! yāk.

15 ✧ Ude yāñpāñ itgwājipāñ Jesu injipāñ intājukun äma it yāmekta injitnayāñ täñjirā yabāñ umuntañ inigān pom terak āroñkuk.

Jesu gwāgu terak yentāñ kuñkuk

Mat 14:22-27; Mak 6:45-52

16 Eruk, bipāda ugān Jesu iniken iwarāntākiyetä Jesu tenpeñ Galili gwāgu pomi-ken āpmonkuñ.

17 Äpmo Jesuta irā wawāpāñ Kapeneam yotpārare-ken äyāñutpeñ kuna yāñkañ gāpe terak āronpeñ kuñkuñ. U bipani kuñkuñ.

18 Kuñjirā mānit kehāromi piñjirān gwāgu tañi tokātuk.

19 Ude täñjirān ehutpāñ gwāgu bāmopi-ken kuñjirā Jesu gwāgu terak yentāñ äbuk. Yentāñ äbāmañ iwarāntākiyetä itkuñ-ken äbānjirān kañpāñ umun pähap täñkuñ.

20 Ude täñjirā gera täñpāñ yāwetkuk; Ño näkña äretat. Umuntāneño!

21 Ude yāwān nadāñpāñā bānep pidām terak Jesu täñkentāñpāñ gāpe terak tenjirā kome kukta nadāñkuñ-ken uken pengān ahāñkuñ.

Ämatä Jesu yāñārok man iwetkuñ

22 Täñpākañ ämawebe päke u gwāgu udude parā yāñeñkuk. Parā yāñewānā ñode yāñkuñ; Gāpe kubā-tāgān irirān kañkumāñopāñ Jesu u iwarāntākiye-kāt nämo kuñjirān kañkumāñ yāk. Iwarāntākiye inigān kuñkuñ yāñ nadāñkuñ. Ude nadāñpāñ Taibirias komeken nanik täño gāpe ätu Ekānitä yepmāñ towiñkuk-ken irirā yabāñkuñ.

✧ 5:45: Lo 31:26-27 ✧ 5:46: Lo 18:15; Apos 3:22 ✧ 5:47: Luk 16:31 ✧ 6:4: Jon 2:13 ✧ 6:14: Lo 18:15; Jon 5:46

✧ 6:15: Jon 18:36; Mat 14:23

23-24 ✨ Täppäkanj kome uken Jesu inita ba iwaräntäkiyeta wäyäkñewä wawäpäj gäpe uterak äronpäj Kapeneam komeken wäyäkñeñtäj kuñkuñ.

Jesu ini uwä ketem bureni

25 Wäyäkñeñtäj kuñtängän kan-ahäñpänjä iwet yabänkuñ; Yäwonjärewni äma, gäk jidegän äbän?

26 ✨ Yäwäwä ñode yäwetkuk; Näk bureni-inik täwera nadäwut; Näk kudän kudupi täñpewa ahäñjirän kak täkanj unita nämo! Ketem tepmäñ towiñjira nañ tokñek täñkuño unita näka wäyäkñekañ.

27 ✨ Inä epän bureni täk täkot. Kome täño ketem, paot-paori nikek unita nämo yäyat. Nämo, irit kehäromi täño ketem paot-paori nikek nämo, unita piäni täk täkot. Ketem uwä Äma Bureni-iniktä täga tamek, Anutu Nantä wäpi biñam imiñkuko unita yäk.

28 Ude yäwäwäñ kowata ñode iwetkuñ; Nin jide täñpäj imaka Anututä gäripi nadäk täyak u täne?

29 ✨ Ude iweräwä Jesutä ñode yäwetkuk; Anututä epän intä täkta nadäk täyak u ñode; Iwerän äpuko unita nadäkinik täñ imineñ. Anutu täño gärip ude yäk.

30 ✨ Ude yäwäwäñ kowata ñode iwetkuñ; Kudän kudupi jidewani kubä täñjiri gabäñpäj nadäkinik täñ gamine? Imatäken kubä täñjiri gabäñpäj-nadänayäj?

31 ✨ Nadätan? Äbekniye oraniyetä kome jopi-ken kuñjarirä Anututä ini ketem kubä wäpi mana yepmäñ towiñkuk yäk. Unita Anutu täño man ñode kudän täwani; Anututä ketem kunum gänañ nanik yepmäñ towiñkuk. Eruk, kudän kudupi kubä ude wani täñjiri kanpäj nadänayäj?

32 Ude yäwäwäñ Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk man bureni täwera nadäwut; Kunum gänañ nanik ketem uwä Mosestä nämo pewän ahäj tamiñkuñ. Nämo inik, Nantä kunum gänañ nanik ketem bureni tamik täyak.

33 Ketem bureni uwä äma kubä yäk. Kunum gänañ naniktä äpäñpäj kome ämawebeta irit kodaki pewän ahäj yämik täyak unitä Anutu-ken nanik ketem bureni täyak yäk.

34 ✨ Yäwäwäñ iwetkuñ; Ekäni, gäk ketem yäyan u kadäni kadäni nimik täyi! yäj iwetkuñ.

35 ✨ Ude yäwäwäñ yäwetkuk; Irit kehäromi täño ketem näkña ño. Äma näknen äbäk täkanj uwä nakta wari nämo api yeneñ. Ba äma nadäj namikinik täk täkanj uwä umeta äneñi nämo api yeneñ.

36 ✨ Näk man täwera ukeño; Nähä nabäk täkanj upäjkanj nadäj namikinik nämo täk täkanj.

37 ✨ Täñ, Nantä ämawebe näka biñam yäpmäj daniñpäj namik täyak u kuduhtagän näknen api ämneñ. Äbäñjirä nämo inik api yawat kirowet.

38 ✨ Kunum gänañ naniktä äpuro u näkñaken gärip iwatta nämo äput. Nämo inik, Nan täño gäripgän iwatta äput.

39 ✨ Täñkanj unitäño gärip uwä ñode; Ämawebe Nantä namik täyak u kubätä paorek yäñpäj-yabäj yawat epän täñtängän kadäni pähapken kumbani-ken nanikpäj yäpmäj päñaku api yepmanpet.

40 ✨ Unita äma Anutu täño Nanaki u tumber kuñkanj nadäj imikinik täkanj uwä irit kehäromita biñam api täneñ. Äma ude wani uwä kadäni pähapken täñpewa api kodak täneñ. Nana täño nadäk u ude yäj yäwetkuk.

Jesu u irit kehäromi täño ketem

41 Yäñjirän nadäñpäj Jesu u kunum gänañ nanik ketem u näk yäj yäñkuko unita Juda äma ekäni ätutä man yäñburu-buru yäñkuñ.

42 ✨ Man yäñburu-buru yäñpäj yäñkuñ; Jesu u äma jopi kubä yäk. U Maria Josep täño nanaki. U ninä yabäñpäj-nadäk täkamäj. Upäj imata näk kunum gänañ naniktä äput yäj yäk täyak?

43 Ude yäñjirä nadäñpäj Jesutä yäwetkuk; In unita nadäwäwak täneño.

44 ✨ Äma kubä ini-tägän näknen ämnañi nämo. Nan naniñ kireñpewän äpuro unitägän wädäñpewän näknen äbäkäbäk kädet u itak. Äma ude wani u kadäni pähapken täñpewa api kodak täneñ.

45 ✨ Täñpäkanj profet bianitä ñode kudän täwani pätak; Anututä ini ämawebe kudup yäwetpäj yäwonjäreki api täñpek. Unita Nantä iwetpäj iwonjäreñjirän nadäwewo unitä näknen äbek.

46 ✨ Täñkanj äma kubätä Nan u nämo kanjuk. Anutu-ken naniktä äpani u kubä-tägän kanjuk.

✨ 6:23-24: Jon 6:11 ✨ 6:26: Jon 6:11-12 ✨ 6:27: Jon 4:14; Jon 6:48-58 ✨ 6:29: 1Jo 3:23 ✨ 6:30: Mat 16:1; Jon 2:18 ✨ 6:31: Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 ✨ 6:34: Jon 4:15 ✨ 6:35: Jon 4:14; Jon 6:48-58 ✨ 6:36: Jon 20:29 ✨ 6:37: Jon 17:6-8; Mat 11:28 ✨ 6:38: Mat 26:39; Jon 4:34 ✨ 6:39: Jon 10:28-29; Jon 17:12 ✨ 6:40: Jon 11:24 ✨ 6:42: Mat 13:55 ✨ 6:44: Jon 6:65 ✨ 6:45: Ais 54:13 ✨ 6:46: Jon 1:18

47 ✧ Unita nāk bureni-inik tāwera nadāwut; Āma nāka nadākinik tāŋ namik tākaŋ unitā irit kehāromita biŋam api tāneŋ.

48 ✧ Tāŋpāŋ irit tāŋo ketem u nākŋa ŋo.

49 Bureni, bian ābekjiye orajiye u kome jopi-ken mana naŋkuŋo upāŋkaŋ kumāŋ tāŋpā kuŋkuŋ.

50 Tāŋ, kunum gānaŋ ketem āpuko u iŋamjin-ken itak ŋo. Āma kubātā ketem u naŋpāŋā nāmo api kumbek.

51 Irit kehāromi tāŋo ketem kunum gānaŋ naniktā āpani u nākŋa! Unita āma kubātā ketem ŋo naŋpāŋā nāmo kumāŋkaŋ pen api it yāpmāŋ ārowek. Tāŋpākaŋ ketem uwā tohatna. Komen āmawebetā irit kehāromi yāpneŋta u api taniŋ kirewet yāk.

52 Ude yāŋirān nadāŋpāŋ Juda āma ekāni ekāni ini-tāgān man wārāt-wārāt tāŋpāŋ yāŋkuŋ; U jide tāŋpāŋ tohari nimān nāne?

53 Ude yāwāwā Jesutā ŋode yāwetkuk; Nāk bureni tāwera nadāwut; In Āma Bureni-inik tāŋo tohari nāgāri nāmo nānayāŋ tāŋo uwā irit kehāromita biŋam nāmo api tāneŋ.

54 Tāŋ, āma tohatna nāgātna nak tākaŋ uwā irit kehāromita biŋam tāŋpāŋ paot-paori nāmo api it yāpmāŋ āroneŋ. Tāŋpākaŋ kadāni pāhapken āma udewaniwā nākā tāŋpewa api kodak tāneŋ.

55 U imata, tohatnatā ketem bureni-inik tāyak unita. Ba nāgātna udegān ume bureni-inik tāyak.

56 Āma nākŋo tohatna nāgātna nak tākaŋ uwā nākkāt kowat kwasikorān tāk tākamāŋ.

57 ✧ Tāŋpākaŋ Irit tāŋo māhemi Nantā naniŋ kireŋpewān āpuro unita Nanta biŋam it tāyat yāk. Nāk imaka, irit māhemi unita āma nāk nak tākaŋ uwā irit kehāromita biŋam api tāneŋ.

58 Ketem bureni kunum gānaŋ nanik āpuko uwā ubayāŋ. Ketem wāpi mana ābekniye oraniyetā naŋkuŋo udewani nāmo. Ābekniye oraniye uwā ketem u naŋkuŋo upāŋkaŋ kumāŋ tāŋpā kuŋkuŋ. Tāŋ, āma ketem ŋo nak tākaŋ uwā tārek-tāreki nāmo api it yāpmāŋ āroneŋ.

59 Jesutā man ŋo Kapeneam yotpārare-ken kābeyā eni gānaŋ yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋkuk.

Āma māyaptā Jesu kaŋumuntaŋ kuŋkuŋ

60 Man ude yāŋirān āma Jesu iwarāntāk tāŋkuŋo ukāt nanik māyaptā nadāŋpāŋ yāŋkuŋ; Wāra, man ŋo nadāna siwoŋi nāmo tāyak. Man udewani netātā nadāwān bureni tāŋpek?

61 Yāŋgaŋa gaŋa yāŋkuŋo u Jesutā yabāŋpāŋ-nadāŋpāŋ ŋode yāwetkuk; Man ŋo nadāŋirā waki tāyak?

62 ✧ E tāŋ, Āma Bureni-inik u bian irani-ken āneŋi āroŋirān kaŋpāŋā jide api nadāneŋ?

63 ✧ In ŋode nāmo kāwep nadākaŋ; Kome guptā irit kodaki tāga pewā ahānaŋi nāmo. Nāmo, irit kodaki pewā ahāk-ahāk uwā Kudupi Munapik tāŋo epān. Nākā man tāwetat ŋowā Kudupi Munapik tāŋo irit kodaki nitek unita āma kubātā man u nadākinik tāŋpayāŋ tāko uwā irit kodaki u nitek api kuŋarek yāk.

64 ✧ Upāŋkaŋ inken nanik ātutāwā man tāwetat ŋo nadāŋirā bureni nāmo tāyak. (Jesu u āma netā unitā nāka api bitnāneŋ yāŋ uku intājukun yabāŋpāŋ-nadāŋkuk. Udegān, āma netātā iwan kerik-ken api nepmaŋpek yāŋ uku kaŋpāŋ nadāŋkuk.)

65 ✧ Ude yāŋpāŋ yāŋkuk; Mebāri unita yāŋpāŋ ŋode tāwetkuk; Āma kubā Nantā bānepi nāmo tāŋpidām taŋ imiŋirān āma u nākken tāga āmnaŋi nāmo.

66 Man yāwa ude tāreŋirān kadāni ugān āmawebe iwarān tāŋkuŋo u ātutā gaŋa taŋpāŋ teŋpeŋ kuŋkuŋ.

67 Teŋpeŋ kuŋirā Jesutā iwarāntākiye 12 u ŋode yāwetkuk; In imaka, nepmaŋpeŋ kunayāŋ kāwep nadākaŋ?

68 Ude yāwānā Saimon-Pita unitā kowata ŋode iwetkuk; Ekāni! Gāk gepmaŋpeŋ netāken kune? Gāk kubā-tāgān irit kehāromi tāŋo man yāpmāŋ kuŋat tāyan yāk.

69 ✧ Tāŋiri nin nadāŋ gamikinik tāŋpāŋ ŋode nadākamāŋ; Anutu tāŋo Kudupi Āma uwā gāk ubayāŋ.

70 Ude yāwānā Jesutā yāwetkuk; Nāk in 12 nākŋata biŋam yāpmāŋ daniŋkut. Upāŋkaŋ inken nanik kubātā satan āworetak yāk.

71 Man uwā Saimon Kariot komeken nanik unitāŋo nanaki wāpi Judas unita yāŋpāŋ yāŋkuk. Judas uwā iwarāntākiye 12 ukāt nanik kubā upāŋkaŋ mādenā, Jesuta māde ut imiŋkuk.

7

Orekirit kadāni kubāken Jesu Jerusalem kuŋkuk

1 ✨ Ätu itpäñ Jesu Galili kome käda kuñatkuko upäñkañ Judia kome käda kuñatta bitnänjkuk. U imata, Juda äma ekänitā utpewā kumäkta itsämbuñ.

2 ✨ Täppäkañ orekirit kubä wäpi Yottaba täño Ärawa Täktäk kadäni keräp tañkuk.

3 Täñirän noriyetä Jesu man ñode iwetkuñ; Gäk kome ño peñpeñ Judia komeken kuñkañ kudän kudupi täñiri gäwaräntäkayetä kañ gabäppäñ-nadäwut.

4 Nadätan, äma kubätä mebarina kwawak ahäwän yäñpäñ epän käbop täga nämo täñpek. Kudän kudupi bureni täk täyan u täñpawä ämawebe äbot pähap injamiken kwawak täñiri kañ gabäppäñ-nadäwut yäñ iwetkuñ.

5 ✨ (Butewaki, nägät moräkiyetä Jesuta nadäkinik nämo täñ iminjuño unita man ño iwetkuñ.)

6 ✨ Noriyetä ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ude nämo! In täño kudän uwä mebari nitek nämo unita kadäni kadäni tagagän täk täkañ. Upäñkañ näkño kadäni nämo ahätäk.

7 ✨ Komen ämawebetä inta iwan täga nämo täñ tamineñ. Upäñkañ nähä komen äma täño irit kuñat-kuñari waki u yäñahäñpäñ kwawak pek täyat unita iwan täñ namik täkañ.

8 Unita in ärawa unita kut. Kadänina nämo keräp täyak unita apiño nämo kwayäñ yäk.

9-10 Ude yäñpäñ Galili kome ini ugän irirän noriyetä kuñkuñ. Eruk ätu itpäñ Jesu mäden ämawebe yabañ paotpäñ inigän uruñ kadagän kuñkuk.

11 ✨ Täppäkañ ärawa bägup-ken Juda äma ekäni ekänitā Jesuta Äma u de yäñ yäñkañ yäñ-wäyäkñeñtäñ kuñatkuñ.

12 Ude täñirä ämawebe jopi päke unitä näwetgäwet täñirä ätutäwä ñode yäñkuñ; Äma uwä täga yäk. Yäñirä ätutäwä yäñkuñ; Nämo, ämawebe jop manman yäñ-yäkñat täyak yäk.

13 ✨ Man ude yäñkuño upäñkañ Juda äma ekäni ekänitā umuntañpäñ kwawak nämo yäñahäñkuñ.

Jesutä ämawebe yäwetpäñ yäwoñärek täñjkuk

14 Täppäkañ orekirit u kadäni bämopi-ken Jesutä kudupi eñi gänañ äronpäñ yäwetpäñ yäwoñärek täñjkuk.

15 ✨ Ude täñirän Juda äma ekäni ekänitā nadäñpäñ jäkjäk yämäñpäñ yäñkuñ; Äma ñowä nintäño nadäk-nadäk eniken nämo ärowani upäñkañ nadäk-nadäk ärowani ño de yäpuk?

16 ✨ Ude yäñirä Jesutä ñode yäwetkuk; Näk man mebari täwetpäñ täwoñärek täyat uwä näkñaken nämo. Anutu, naniñ kireñkuko uken nanik.

17 Äma kubätä Anutu täño gärip iwatta bänep peweko uwä man yäk täyat u Anutu ba näkñaken manpäñ yäk täyat yäñ yäpmäñ daniñpäñ nadäwek.

18 ✨ In nadäkañ? Äma kubätä inita nadäñpäñ man yäweko uwä gup yäpmäñ ärokärok kädet iwarek. Täñ, äma kubätä epän mähemä täño wäpi yäpmäñ akukta nadäñpäñ man yäweko uwä man bureni yäwek. U jopman kubä nämo yäwek.

19 ✨ Mosestä бага man bian tamiñkuko upäñkañ inkät nanik kubätä man u nämo buramik täkañ. In imata näk nutta yäk täkañ?

20 ✨ Ude yäñirän ämawebe päke unitä yäñkuñ; Netä gurayäñ yäk täyak? Gäk mäjo wäratä bänepka peñ awähutak yäk.

21 ✨ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk kudän kudupi kubägän Sabat kadäni-ken täñkuro unita nadäwätäk pähap täkañ.

22 ✨ Unita ñode täwera nadäwut; Moses ba Moses täño oraniyetä nanakjiye gupi moräk madäneñta yäñtäreñ tamiñkuk. Eruk nanak paki kubä täño gupi moräki madäk-madäk kadäni Sabat ahäñirän бага irepmiñte yäñpäñ nämo madäk täkañ ba?

23 ✨ Nämo! In Sabat kadänita nadäwätäk nämo täñpäñ gupi madäk täk täkañ uwä! Bureni, in Moses täño man buramiñpäñ Sabat kadäni-ken nanak paki täño gupi moräk täga madäñ yämik täkañ. Täppäkañ näk äma kubä täño gupi kuduptagän yäpa tägañirä imata nebek täkañ?

24 ✨ Jop dapun-tägän kak täkañ unita jop manman kubä nämo näwetneñ. Nadäwä tärewäpäñ man bureniñän näwetneñ.

Jesu u Anutu-ken naniktä äpuk

25 ✨ Täppäkañ Jerusalem ämawebe ätutä yäñkuñ; Jide? Äma ekäni ekänitā äma utpewä kumäkta yäk täkañ uwä ño ba?

26 Ño kawut! U man kwawakgän yäñahäñtäñ kuñatak ño yäk. Yäñahäñtäñ kuñarirän imata nämo iniñ bitnäkañ? Nintäño äma ekäni ekänitā U Kristo yäñ bureni käwep nadäkañ.

✨ 7:1: Jon 5:18 ✨ 7:2: Wkp 23:34 ✨ 7:5: Mat 13:55; Apos 1:14 ✨ 7:6: Jon 2:4 ✨ 7:7: Jon 15:18 ✨ 7:11: Jon 11:56 ✨ 7:13: Jon 9:22, 12:42; Jon 19:38, 20:19 ✨ 7:15: Mat 13:54; Luk 2:47 ✨ 7:16: Jon 12:49, 14:10 ✨ 7:18: Jon 5:44, 8:50 ✨ 7:19: Apos 7:53; Rom 2:21-24 ✨ 7:20: Jon 8:48,52; Jon 10:20 ✨ 7:21: Jon 5:16 ✨ 7:22: Wkp 12:3; Stt 17:9-13 ✨ 7:23: Jon 5:8-10,16 ✨ 7:24: Wkp 19:15; Ais 11:3-4; Jon 8:15 ✨ 7:25: Jon 5:18

27 ✧ Upånkañ ninä ñode nadäkamäj, äma ño Kristo nämö yäk. Yotpärare u nanik yäj nadäkamäj. Täñ, Kristo bureniä äbänjirän yotpärare uken naniktä äbätäk yäj nämö api nadäne yäk.

28-29 ✧ Täñpäkañ Jesu kudupi enji gänañ itkañ ämawebe päke u manbiñam yäwetpäj yäwonjärekk täñpäj man kubä gera terak ñode yäjku; Bureni, in näka nadäkañ. Ba uken naniktä äbuk yäj nadäkañ. Upånkañ ñode täwera nadäwut; Näk näkñaken gärip terak nämö äbät. Anutu Nan, imaka bureniñän täñpani, unitä nanin kireñpewän äput. In Nan uwä nämö nadäkañ. Täñ, nähä ukät ittängän nanin kireñpewän äpuro unita näk u nadätat yäk.

30 ✧ Jesutä man ude yäjirän ämawebe ätutä injipäj manken tenayäj täñku. Täñpäkañ kadänini nämö keräj täñkuko unita täñpä wawäpäj peñku.

31 ✧ Täñ, ämawebe jopi mäyaptä Jesuta nadäj imikinik täñpäj ñode yäjku; Kristo äbäktä iwoyäwani unitä äbänpäjä kudän kudupi äma ñonitä täk täyak u irepmipäj täga api täñpek ba? Nämö!

Juda ämatä Jesu injitnayäj täñku

32 Ämawebetä man ude yäjirä Parisi äma ätutä nadäjku. Nadäjpäj bämp äma intäjukun täñpani ätukät yäjpäj-nadäk täñpäj Jesu injitta komi äma peñ yäwet-pewä kuñku.

33 ✧ Täñpäkañ Jesutä ämawebe päke u yäwetku; Kadäni keräpigän inkät itkañ änenji äyäjutpeñ äma nanin kireñpewän äbutken api kwet.

34 ✧ Täñira in näka bumta wäyäkñenayäj täño upånkañ nämö api nabäj ahänej. Ba kome näk päñku irayäj tätken u in täga nämö api kunej.

35 Ude yäweränä, Juda äma ekäni ini-tägän näwetgäwet täñpäj yäjku; Äma ño de kuñjirän unita api wäyäkñena waneñ? Juda äma notniye ätu Grik kome itkañ-ken u käwep api kweko unita yäyak. Uken kuñpäj ämawebe u nanik käwep yäwetpäj yäwonjärekk api täñpek yäk.

36 Wära! Mebäri jideta man ñodewä yäk täyak; In näka wäyäkñenayäj täño upånkañ nämö api nabäj ahänej. In kome näk päñku irayäj tätken u täga nämö api kunej yäk.

Kudupi Munapik u ume dapuri udewani

37 ✧ Täñpäkañ Juda täño orekirit kadäni u irä tärenayäj käbeyä pähap täñjirä Jesutä ämawebe bämpo-ken akunpäj man kubä gera terak ñode yäwetku; Äma kubätä umeta iwäwä näknen äbänkañ kañ nanpäñ!

38 ✧ Anutu täño mantä yäyak ude; Äma näk nadäj namikinik täk täkañ uwä irit kodaki täño ume bänepi-ken nanik ume dapuri äbäkbäk täk täkañ ude api äbäj irek.

39 ✧ Jesutä man ude yäjku u wä Kudupi Munapikta yäjku. Kudupi Munapik u ämawebe Jesuta nadäj imikinik täñpani unitä yäpmäkta yäwani upånkañ kadäni uken Jesu kunum gänañ nämö äronkuko unita Kudupi Munapik nämö äpuk.

40 ✧ Jesutä man yäk täñkuko u ämawebe ätutä nadäjpäj yäjku; Bureni-inik, äma ño Profet ahäktä yäwani ubayäj yäk.

41 ✧ Yäjirä ätutäwä yäjku; Nämö, uwä Kristo bureni yäk. Täñpäkañ ätutäwä yäjku; Ño Kristo nämö. Kristo u Galili komeken nämö api ahäwek.

42 ✧ Anutu täño man kudäntä ñode yäyak; Kristo u Betlehem yotpärare-ken Devittä äbotken ahäktä yäwani yäk.

43 ✧ Äma päke unitä man wärät-wärät ude täñpäj duñ-weñku.

44 ✧ Täñ, ätutäwä Jesu injitpäj komi eniken tenayäj nadäjkuño upånkañ äma kubätä Jesu nämö injitku.

Juda äma ekänitä Jesuta nadäkinik nämö täñku

45 ✧ Täñpäkañ komi äma Jesu injitnayäj Jesuken kuñkuño uwä änenji äyäjutpeñ bämpo äma intäjukun täñpani ätukät Parisi ämaken penta kuñku. Kuñjirä yäwetku; In imata Jesu nämö injitpäj yäpmäj äbäkañ?

46 ✧ Ude yäwäwä komi ämatä kowata ñode yäwetku; Jesutä man yäk täyak u inipärik kubä. Bian äma kubätä man ude nämö yäk täñpani yäk.

47 Ude yäwäwä Parisi ämatä yäwetku; Wa! In imaka, Jesutä bäneppin yäj-täkñat täyak?

48 ✧ Unita in jide nadäkañ? Parisi äma ba intäjukun äma ninkät nanik netä kubätä äma unita gäripi nadätäk? Nämoinik!

✧ 7:27: Jon 7:41, 9:29 ✧ 7:28-29: Mat 11:27; Jon 8:55 ✧ 7:30: Jon 7:44, 8:20; Jon 13:1 ✧ 7:31: Jon 2:23, 8:30; Jon 10:42, 11:45; Jon 12:11,42 ✧ 7:33: Jon 13:33 ✧ 7:34: Jon 8:21, 13:36; Jon 17:24 ✧ 7:37: Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:10,14 ✧ 7:38: Ais 58:11; Sek 14:8 ✧ 7:39: Jon 16:7, 20:22; Apos 2:4 ✧ 7:40: Jon 6:14 ✧ 7:41: Jon 1:46, 4:29 ✧ 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mat 2:5-6 ✧ 7:43: Jon 9:16 ✧ 7:44: Jon 7:30 ✧ 7:45: Jon 7:32 ✧ 7:46: Mak 1:22 ✧ 7:48: Jon 12:42

49 Upañkanj ämawebe äbot päke ñonitá бага man nämö nadäñpäj Anutu injamiken wanj moreñkanj geñita biñam tákanj yäk.

50 * Ude yäjirä Parisi äma noripaki kubä wäpi Nikodemus, bian Jesu-kät yäjñpäj-nadäk täñkumäno unitä yäwetkuk;

51 * E, nintäño бага man terak jide pätak? Äma kubä waki ude täyak yäjñ nämö nadäñkanj manken jop täga tene? Nämoinik! Imaka täñpeko unitäño mebärini yäjähawän kanpäj nadäñpäj uyaku manken täga tene yäk.

52 * Ude yäwän nadäñpäj noriyetä sära ñode iwetkuñ; Gäk imaka, Galili komeken nanik ba? Anutu täño man ket daniñpäj nadäñkanj ñode nadäwen; Galili komeken profet kubä ahänañi nämö yäk.

53 Ude yäjñpäj-nadäñkanj eñini-ken kuñtäñpä kuñkuñ.

8

Webe waki täñpani kubä Jesuken yäpmäj kuñkuñ

1 * Eruk Jesutä Olip pomken äronpäj u patkuk.

2 Patkuko yäñejirän tamimanj-inik u naniktä äpamanj kudupi yotken äronjirän ämawebe bumta it gwäjinñkuñ. Itgwäjinñirä Jesutä mañitpäj manbiñam yäwetpäj yäwoñarek täñkuk.

3 Täñjirän Baga man yäwoñärewani ämakät Parisi ämatä webe äpi nikek kubä kubokäret täñjirän kanj-ahäñkuñ u yäpmäj Jesuken kuñpäj ämawebe bämopi-ken pimiñ iwetkuñ.

4 Täñpäj Jesu iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, webe ñonitä äma kubäkät kubokäret täñjirän kanj-ahäñkumäj.

5 * Moses täño бага mantä webe ñodewanita mobätä kumäj-kumäj däpmäkta yäwani yäk. Unita gäkä jide yäwayäjñ?

6 * Jop Jesu iwet yabäjñirä Jesutä man goret ba jide kubä yäwän kanpäj buñep-ken kanj pena yäjñpäj Jesu iwet yabäk täñkuñ.

Yäwawä Jesu gwäjinñ äpmonpäj kome terak keritä kudän täñkuk.

7 * Ude täñjirän iwet yabäk pen täñ irirä Jesu dorañpäj yabäjñpäj ñode yäwetkuk; Inken nanik kubätä momini nämö täñpawä unitä jukun mobätä uränkanj urut yäk.

8 Ude yäjñpäj äneñi gwäjinñ äpmonpäj kudän täñkuk.

9 * Man ude yäjñirän nadäñpäj äma intäjukun ämaniyetä kwä yabäjñkanj yabäjñit yabäjñit kubäkubä kudup kuñ moreñkuñ. Kuñ moreñjirä webe uwä Jesu dubini-ken inigän itkuk.

10 Irirän Jesutä dorañpäj kanpäj iwet yabäjñkuk; Wanotna, äma manken gepmanayäjñ täño u de? Äma kubätä yäñtärek man nämö gäwerak?

11 * Yäwänä webe unitä Nämö yäjñ yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk udegän, yäñtärek man nämö gäwerayäjñ. Gäk jop päñku itkanj waki äneñi nämö täñpen yäk.

Jesutä iniken mebärini yäjähäjñpäj yäwetkuk

12 * Eruk ittängän kadäni kubä Jesutä ämawebe man ñode yäwetkuk; Näk komen ämawebe intäño topän. Unita äma kubätä näk näwarayäjñ täko uwä bipmäj urani gänañ nämoinik äpi kuñarek. Uwä irit kehäromi täño penyäjek terak äpi kuñarek yäk.

13 Man ude yäjñirän Parisi ämatä nadäñpäj ñode iwetkuñ; Jop manman yäyan yäk. Eruk ño gäkñja-tägän mebärika yäjähätan unita nadäñjitna bureni nämö täyak yäk.

14 * Yäwawä Jesutä ñode yäwetkuk; Ude nämö. Näkñjata siwoñi yäyat. U imata, näk de naniktä äbut ba de äpi kwet yäjñ unitäño mebäri nadäñkanj yäk täyat. Unita näkñja mebärina yäjähäjñira jopi nämö täk täyak. In ñowä näka de naniktä äbuko äneñi de äpi kwek yäjñ nämö nadäk täkanj unita täñguñtak täkanj.

15 * Inä äma gupigän yäpmäj danik täkanj. Täñ, nähä äma nämö yäpmäj danik täyat.

16 * Upañkanj näkä äma yäpmäj daniñpäj yäwänäku bureni yäpmäj danik täyet. Imata, äma yäpmäj danik-danik epän u näkñjagän nämö täñpet. Nan naninñ kireñpewän äpuro unitä täñkentäj naminñjirän bok täde.

17 * In nadäkanj? Baga manjin terak ñode pätak; Äma yarätä kubä täño mebäri yäjähäjñirän bureni yäjñ nadäwen.

18 * Täñpäjñ näk mebärina yäjähäjñira Nan, naninñ kireñkuko unitä udegän yäñkentäj namik täyak. U kawut, nek äma yarätä mebärina yäjähäk täkamäk!

19 * Man ude yäweränkanj ñode iwet yabäjñkuñ; Nanka de? Ude yäwawä yäwetkuk; In näka nämö nadäwä tärewäpäj nanta udegän nämö nadäwä tärekanj. In näka nadäwä tärewäpäj uyaku Nanta udegän nadäwä tärekänejñ yäk.

* 7:50: Jon 3:1-2 * 7:51: Lo 1:16 * 7:52: Jon 7:41-42 * 8:1: Luk 21:37 * 8:5: Wkp 20:10; Lo 22:22-24

* 8:6: Mat 22:15 * 8:7: Lo 17:7 * 8:9: Mat 22:22 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9, 9:5; Jon 12:46

* 8:14: Jon 5:31-32; Jon 7:28, 9:29 * 8:15: Jon 7:24, 12:47 * 8:16: Jon 5:30, 8:29 * 8:17: Lo 17:6, 19:15 * 8:18:

1jo 5:9 * 8:19: Jon 14:7

20 ✨ Jesu kudupi enj gānaŋ āmawebe yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋkuko ugān Parisi āma man u yāwetkuk. Monerj irona pek tāŋpani kāwuri u dubini-ken itkaŋ man u yāwetkuk. Tāŋpākaŋ kadānini nāmo kerāp tāŋkuko unita jide tāŋpāŋ manken tewām.

Jesutā Juda āma jukuman yāwetkuk

21 ✨ Tāŋpākaŋ Jesutā āmawebe man kubā pen ŋode yāwetgān tāŋkuk; Nāk api tepmaŋpenj kwet yāk. Tepmaŋpenj kuŋjira nāka api wāyākŋeneŋ. Tāŋpāŋ wakiwakijin nikek kuŋattāngān api kumneŋ. Tāŋkaŋ nākā pāŋku irayāŋ tātken uken in tāga nāmo api kuneŋ yāk.

22 ✨ Ude yāwānā Juda āma ekāni ekānitā yāŋkuŋ; Nākā pāŋku irayāŋ tāyat-ken uken tāga nāmo api kuneŋ yāŋ yāyak u imata yāyak? Inī gupi utpāŋ kumākta yāyak ba jideta yāyak?

23 ✨ Ude yāwāwā Jesutā ŋode yāwetkuk; In komeŋ āma nāmo nadākaŋ. Inā komeŋ umude kāda nanik. Nāhā punin unude kāda nanik. Inā komeŋ terak nanik. Nāhā komeŋ terak nanik nāmo.

24 In wakijin nikek kuŋatkā kumneŋ yāŋ tāwerat. Bureni, mebārīna nākŋa itat yāŋ tāwet tāyat u nadākinik nāmo tāneŋo uwā wakijin pat tamīŋirān māt kumneŋ.

25 Yāwānā iwet yabāŋkuŋ; E tāŋ, gāk netā? Yāwāwā Jesutā kowata ŋode yāwetkuk; Mebārīna uku, umunitā tāwet yāpmāŋ ābāro ugān.

26 ✨ Nākā in manken tepmaŋpāŋ mebārījin yāŋahākta kehāromina nikek. Upāŋkaŋ mebārījin nāmo yāŋahāwayāŋ. Nanīŋ kireŋkuko u meni-ken nadāŋkuro ugānpāŋ komeŋ terak ŋo yāŋahāŋpāŋ tāwet tāyat. Nanīŋ kireŋkuko unitā man bureni yāk tāyak yāk.

27 Tāŋpākaŋ Nanita ude yāwerānkaŋ nāmo nadāwā tāreŋkuŋ.

28 ✨ Nāmo nadāwā tāreŋkuŋo unita Jesutā ŋode yāwetkuk; In Āma Bureni-inik yāpmāŋ aku punin peŋkaŋ mebārīna nākŋa itat yāŋ api nadāwā tāreŋeŋ. Tāŋpākaŋ nākŋaken nadāk-nadākpāŋ imaka kubā nāmo tāk tāyak. Nāmo, Nantā nāwoŋāreŋkuko man ugānpāŋ yāk tāyat. U imaka, api nadāwā tāreŋeŋ.

29 ✨ Nanīŋ kireŋkuko uwā nākkāt itkamāk. Nāk kadāni kadāni imaka yāk tāyat ba tāk tāyat unita gārīpi nadāŋpāŋ nāk nāmo nepmak tāyak yāk.

30 ✨ Tāŋpākaŋ Jesutā man ude yāŋirān Juda āmawebe māyaptā nadāŋ imikinik tāŋ imiŋkuŋ.

Abraham tāŋo nanakiye

31 Tāŋpāŋ Juda āmawebe Jesuta nadākinik tāŋ imiŋkuŋo u ŋode yāwetkuk; In nākŋo man terakgān kuŋatnayāŋ tāŋo uwā nākŋo nāwarāntāknaye bureni-inik api itneŋ.

32 Ude tāŋpāŋ nākŋo man bureni nadāwā tāreŋirā man bureni unitā topmāk-topmākken nanik pit tamīŋpāŋ tepmaŋpāŋ sākgāmān api kuŋatneŋ yāk.

33 ✨ Jesutā ude yāwerānā Juda āma ekāni ekāni unitā iwetkuŋ; Wāra! Nin Abraham tāŋo oraniye unita sākgāmān itkamāŋ yāk. Āma kubā tāŋo topmāk-topmākken nāmo inik it yāpmāŋ ābākamāŋ. Ba ābot kubāta watā epān nāmo tāŋ imiŋ yāpmāŋ ābākamāŋ. Upāŋ imata topmāk-topmākken nanik pit tamīŋpāŋ tepmaŋpāŋ sākgāmān api itneŋ yāŋ niwetan?

34 ✨ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Nāk bureni-inik tāwera nadāwut; In kudup waki tāŋo watā kuŋat-kuŋat āma ude itkaŋ yāk. Āma momi tāk tākaŋ uwā waki tāŋo watā kuŋat-kuŋat āma ude tāk tākaŋ.

35 Tāŋ āma kubā tāŋo watā kuŋaranitā ekānini tāŋo āboriye-kāt tāga nāmo kuŋarek yāk. Nanaki uyaku nāgāt morāki unita nani tāŋo āboriye-kāt pen it yāpmāŋ ārowek yāk.

36 Unita Nanaki unitāwā topmāk-topmākken nanik pit tamīŋpāŋ tepmaŋpayāŋ tāko uwā sākgāmān-inik api kuŋatneŋ.

37 ✨ E, nin Abraham tāŋo āboriye itkamāŋ yāŋ nāwetkaŋ u nadātat. Tāŋpākaŋ in mannata bitnāk tākaŋ unita kumāŋ-kumāŋ nutnayāŋ nadāk tākaŋ.

38 Nāk Nantā nāwoŋārek tāŋkuko ugānpāŋ tāwet tāyat. Upāŋkaŋ inā injinken nanjintā tāwoŋārek tāŋkuko upāŋ tāk tākaŋ yāk.

39 ✨ Ude yāwānā iwetkuŋ; Nin tāŋo nanin u Abraham! yāk. Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In Abraham tāŋo oraniye yāwānāku inī bumik āworekāneŋ.

40 Nāk Anutu-ken nanik man bureni nadāŋkuropāŋ tāweraŋ inā nutnayāŋ yāk tākaŋ. Abrahamtā imaka udewani kubā nāmo tāŋkuk.

41 ✨ Unita bureni ŋode tāwera nadāwut; Inā kādet injinken nanjintā iwatkuko udegān iwat tākaŋ yāk. Jesutā ude yāwānā Juda āma unitā iwetkuŋ; Wa! Ninā kubokāret tāŋpāŋ bāyawani nāmo! Nanin Anutu kubāgān yāk.

Satan tāŋo nanakiye

✨ 8:20: Jon 7:30 ✨ 8:21: Jon 7:34,36; Jon 13:33 ✨ 8:22: Jon 7:35 ✨ 8:23: Jon 3:31 ✨ 8:26: Jon 7:28, 12:49
 ✨ 8:28: Jon 3:14, 5:19 ✨ 8:29: Jon 8:16, 16:32 ✨ 8:30: Jon 7:31 ✨ 8:33: Mat 3:9 ✨ 8:34: Rom 6:16,20, 2Pi 2:19
 ✨ 8:37: Jon 5:18 ✨ 8:39: Mat 3:9 ✨ 8:41: Lo 32:6; Ais 63:16, 64:8

42 ✧ Yāwāwā Jesutā ṇode yāwetkuk; Nanjin Anutu yāwānaku nāka not tāṅ namikāneṅ. Nāk Anutu-ken naniktā āput, nākṅaken nadāk-nadākna terak nāmo āput. Anututā naniṅ kireṅpewān āput.

43 ✧ Mebāri imata nākṅo mantā bāneṅpin-ken nāmo yāput tāyak? U ṇodeta; Nāk man yāṅjira in jukujin penṅpāṅ tāga nāmo nadāk tākaṅ unita.

44 In-tāṅo nanjin Satan. Unitāṅo kādet iwatta gāripi nadāk tākaṅ. U bian āma dāpmāk-dāpmāk tāk tāṅkuko unitā pen tāṅ yāpmāṅ ābāk tāyak. Uwā man bureni māde ut imiṅkuko unita bānepi-ken man bureni kubā nāmo inik pat tāyak. Uwā jop manman tāṅo māhemi-inik unita āma jop yāṅṅatta gāripi pāhap nadāk tāyak.

45 Upāṅkaṅ nāhā man bureni-inik tāwet tāyat unita manna bitnāk tākaṅ.

46 ✧ Jide? Inken nanik kubātā nākṅo momī tāga kaṅ-ahāwek? Nāmo inik. Tāṅṅpākaṅ nāk man bureni tāwerira imata nākṅo man nadāwā bureni nāmo tāk tākaṅ?

47 ✧ In nadākaṅ? Āma ba webe Anututa biṅam kuṅat tākaṅ uwā Anutu tāṅo man nadāṅṅpāṅ buramik tākaṅ. Tāṅṅpākaṅ inā Anututa biṅam nāmo tākaṅ unita mani bitnāk tākaṅ.

Jesu ini ba Abrahamta yāṅjuk

48 ✧ Ude yāwān nadāṅṅpāṅ Juda āmatā koki bumta wawāpāṅ Jesu iwetkuṅ; Gāk Samaria āma! Mājo wakitā kotawānkaṅ ba yāyan! yāk.

49 Ude yāwāwā Jesutā ṇode yāwetkuk; Nāk mājotā nāmo kotatak. Nāk Nan oraṅ imik tāyat upāṅkaṅ inā nāk nabāṅ āwarākuk tāk tākaṅ.

50 ✧ Nāk wāpna biṅamta nadāwātāk tāṅṅpāṅ nāmo tāwet tāyat. Wāpna biṅam yāṅṅahāk-ahāk u Āma kubā tāṅo epān. Āma unitā āma māde ut namik tākaṅ uwā api yāpmāṅ daniwek.

51 ✧ Nāk bureni-inik tāwera nadāwut; Āma nākṅo man buramiṅpāṅ yāpmāṅ kuṅat tākaṅ uwā paot-inik nāmo api tāneṅ. Nāmo inik!

52 Ude yāwānā Juda āmatā ṇode iwetkuṅ; Man ude yāṅjiri bureni ṇode nadākamāṅ; Gāk mājotā magātak! yāk. Abraham uwā kumbuk, ba profet biani udegān kumāṅ moreṅkuṅ. Upāṅkaṅ gāk ṇode yāyan; Āma nākṅo man yāpmāṅ kuṅat tākaṅ unitā paot-inik nāmo api tāṅpek yāṅ yāyan!

53 ✧ Jide? Gāk oranin pāhap Abraham u irepmiṅpāṅ yāyan? U kumbuk, ba profet biani u imaka udegān kumbuṅ. Upāṅkaṅ gāk jidewani unitā āma u yārepmiṅpāṅ wāpka yāpmāṅ āronṅpāṅ yāyan?

54 Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Nākṅa-tāgān wāpna yāpmāṅ āronṅjira nāmo tāgawek. Nāmo, Nan, nintāṅo Anutunin yāṅ iwet tākaṅ unitā oraṅ namik tāyak.

55 ✧ Anutunin yāṅ iwet tākaṅ upāṅ mebāri nāmo inik nadākaṅ. Tāṅ, nākṅawā nadāwa tārekaṅ. Nāmo nadāwa tārekaṅ yāṅṅā, imata yāwet? Jop man ude yāṅṅpāṅ ingān āworewet. Ude nāmo! Nāk Nanta nadāwa tārewāpāṅ mani biṅam yāpmāṅ kuṅat tāyat.

56 Oraṅin Abraham uwā nākṅo ābākābāk kadāni u api kāwet yāṅkaṅ oretoret terak kuṅattāṅṅān kaṅpāṅ wisikinikna! yāṅ yāṅjuk.

57 Ude yāwānā Juda āma ekāni ekānitā yāṅkuṅ; Wāra! Gāk obaṅ 50 ude nāmo tāreṅjukopāṅ Abraham kaṅkun?

58 ✧ Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Nāk bureni-inik tāwera nadāwut; Abraham nāmo ahāwani-ken itkuro unitā itat yāk.

59 ✧ Ude yāwānā mobā yāpmāṅpāṅ utnayāṅ tāṅjirā Jesu uwā āma itkuṅo u gānaṅ paotpeṅ kuṅjuk.

9

Jesutā dapuri tumbani kubā yāpān tāgaṅkuṅ

1 Kādet miṅin kuṅtāṅṅān Jesutā āma kubā miṅi koki gānaṅ dapuri tumbanitā ahāwani u kaṅ-ahāṅjuk.

2 ✧ Kaṅ-ahāṅṅpāṅ Jesu iwarāntākiyetā iwet yabāṅkuṅ; Yāwoṅārewani āma, netā tāṅo momita āma u dapuri tumbani ahāṅjuk? Iniken ba miṅi nani tāṅo?

3 ✧ Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Ude nāmo. Iniken ba miṅi nani tāṅo momita nāmo. Anututā epān kehāromi āma ṅo terak kwawak ahāwekta Anututā inide teṅjuk.

4-5 ✧ Nadākaṅ? Nāk kome terak irayāṅ tāyat udegān komen āmawebe tāṅo topān ude api iret. Tāṅṅpākaṅ Nan, naniṅ kireṅkuko unitāṅo epān kepma irayāṅ tāyat-ken ugān tāk tākāna. Bipmāṅ urani kadāni kerāp tāyak. Kadāni uken epān tāga nāmo api tāne yāk.

✧ 8:42: 1Jo 5:1; Jon 16:28 ✧ 8:43: Rom 8:7, 1Jo 3:8 ✧ 8:46: 2Ko 5:21, 1Pi 2:22, 1Jo 3:5 ✧ 8:47: Jon 18:37, 1Jo 4:6

✧ 8:48: Mak 3:21-22; Jon 7:20 ✧ 8:50: Jon 5:41 ✧ 8:51: Jon 5:24; Jon 6:40,47 ✧ 8:53: Jon 4:12 ✧ 8:55: Jon

7:28-29 ✧ 8:58: Jon 1:1 ✧ 8:59: Jon 10:31 ✧ 9:2: Kis 20:5; Ese 18:20; Luk 13:2,4 ✧ 9:3: Jon 11:4 ✧ 9:4-5:

Jon 5:17,20; Jon 11:9, 12:35 ✧ 9:4-5: Mat 5:14; Jon 8:12

6 * Jesutä ude yänpäj kome terak iwit utpäj awähutpewän okä täjkkuk. Okä täjnpäkanj yäpmänpäj äma dapuri tumbani u dapuri-ken gatäjkuk.

7 * Gatäjpäj nōde iwetpäj peñ iwetkuk; Gäk kuñkanj Siloam gwägu-ken garok nō ärut yäk. (Siloam uwä ninin man terak peñ iwet-pewän kwani.) Jesutä ude peñ iweränä äma u päjku gupi ärutpäj dapun ijiwän kwäpäñ enjen kuñkuk.

8 Enjen kuñirän noriye ba äma ätu ketem ba monēta yäñapik täjkkuko-ken unitä kanpäñ yäñkuñ; U kawut! Äma imaka imakata ninken yäñapik täjkkuko unitä ba äbätäk?

9 Ude yäñirä ätutä yäñkuñ; Ini u! yäk. Ba ätutä yäñkuñ; Nämō yäk. Udewani bumik yäk. Ude yäñirä ini yäwetkuk; Näkña äbätat! yäk.

10 Ude yäwänä iwet yabäñkuñ; Jide täjnpäj dapun ijitan?

11 Yäwäwä äma unitä yäwetkuk; Äma kubä wäpi Jesu unitä okä dapuna-ken gatäñkanj nōde näwerak; Gäk Siloam gwägu-ken kuñkanj gupka ärut yäñ näwerak. Näweränkanj näk u päjku ume ärutkanj eruk dapun ijit yäk.

12 Ude yäwänä iwet yabäñkuñ; Äma u de itak? Yäwäwä yäwetkuk; Näk nämō nadätat yäk.

Parisi ämatä man wärät-wärät täjkuñ

13 Ude yäwänkanj ämawebetä dapuri tumbani u yäñikñat yäpmäj Parisi äma ätuken kuñkuñ.

14-15 * Kepma Jesutä okä awähutpäj dapuri-ken gatäjkuko u Sabat kadäni-ken täjkkuko unita Parisitä äma u iwet yabäñkuñ; Dapun jide täjnpäj ijin? Yäwäwä yäwetkuk; Äma u dapuna-ken okäpäñ gatäñirän päjku ume ärutpäj ukengän dapun ijit yäk.

16 * Ude yäñirän Parisi äma ätutä yäñkuñ; Äma uwä Anutu-ken nanik nämō. Uwä orekiritnin irepmitak yäk. Ude yäñirä ätutä yäñkuñ; Uwä momi äma yäwänäku imaka kudupi udewani täga nämō täyek yäk. Ude yänpäj ini-tägän man wärät-wärät täjkuñ.

17 * Täjnpäj äma uwä äneñi nōde iwet yabäñkuñ; Äma dapunka täjnpewän ijino u gäkä unita netä yäñ yäyan? Ude yäwäwä yäñkuk; U profet kubä yäk.

18 Ude yäwänkanj Juda äma ekäni ekäni unitä äma u bureni dapun tumäk itkukopäj dapun äneñi ijik yäñ nämō nadäñkuñ. Täjnpäj miñi nani yämagut yäpmäj äbuñ

19 Yämagut yäpmäj äbänpäj yäwet yabäñkuñ; Äma nō nanakjek bureni? Dapuri tumbani yäñ iwet täkamän u nō? U jide täjnpäj dapun ijik?

20 Yäwäwä miñi nanitä nōde yäwetkumän; Uwä nanaknek yäk. Nek nadäkamäk, u bian dapuri tumbani inide ahäñkuk yäk.

21 Upäñkanj jide täjnpäj dapun ijik, ba netätä dapuri täwirak yäñ nämō nadäkamäk yäk. U bian täganjkuko unita ini iwet yabäwäkanj täwerän yäk.

22-23 * Uwä Juda ämata umuntänpäj ude yäñkumän. Juda äma ekäni ekänitä man nōde yänpäj uku yäñkehärom täjkuñ; Äma kubätä Jesu u Kristo yäñ yäwänä äma u kudupi enj gänañ äroka api yäjiwätne yäñ yäñkuñ.

24 * Täjnpäkanj äma dapuri tumbani u äneñi nōde iwetkuñ; Gäk Anutu iniñ oretpäñ man bureni yä! Ninä äma unitäño mebäri nadäkamäj. U momi äma yäk.

25 Yäwäwä nōde yäwetkuk; Uwä momi äma ba momi äma nämō yäñ nämō nadätat. Upäñkanj näk nōde nadätat; Näkä dapun tumäk itkuropäj dapun ijitan nō yäk.

26 Yäwänä Juda äma unitä iwetkuñ; Jide täjnpäj dapunka täjnpewän injin?

27 Yäwäwä yäwetkuk; Näk täweraro u nämō nadäñ? Imata äneñi niwerän yäñkanj yäkan? Inä iwaräntäkiye täna yänpäj ba yäkan?

28 Ude yäwänä yäñärok man nōde iwetkuñ; Gäkña uyaku iwaräntäki täyan. Ninäwä Moses täño iwaräntäkiye yäk.

29 * Moses uwä Anututä man iwetkuko u nadäkamäj. Upäñkanj äma uwä äma jopi kubä yäk. Uken naniktä äbäk yäñ nämō nadäkamäj!

30 Yäñirä äma unitä man kowata nōde yäwetkuk; Intä ude yäñirä inide kubä nadätat yäk. Dapunna täjnpewän ijiro upäñkanj imata äma u deken naniktä äbäk yäñ nämō nadäkanj?

31 * Ninä nōde nadäk täkamäj; Anutu uwä äma momi nikek nämō täñkentäj yämik täyak. Täjnpäj kubätä iniñ oretpäñ mani buramiwänä täñkentäj imek yäk.

32 Äma kubätä dapun tumäk ahäwani kubä dapuri täjnpewän ijinjkuk yäñ biñam udewani bian umu-kentä kubä nämō nadäñ yäpmäj äbumäj.

33 * Unita äma uwä Anutu-ken naniktä nämō äpuk yäwänäku epän udewani jide täjnpäj täjnpän?

34 * Yäwänä koki wawäpäñ nōde iwetkuñ; Wa! Wakiinik-ken naniktä ahäwani gäk! Gäk ñonitä manbiñam yänpäj täga niwoñärewen? Ude yänpäj iwat kireñkuñ.

* 9:6: Mak 8:23 * 9:7: 2Kn 5:10 * 9:14-15: Luk 13:14 * 9:16: Jon 3:2, 7:43; Jon 9:31-33 * 9:17: Jon 4:19
 * 9:22-23: Jon 7:13 * 9:24: Jos 7:19 * 9:29: Jon 8:14 * 9:31: Sam 34:15; Sam 66:18; Ais 1:15; Snd 15:29 * 9:33:
 Jon 9:16 * 9:34: Sam 51:5; Jon 9:2

Bāneḡ biḡmāḡ urani tāḡo manbiḡam

³⁵ Iwat kireḡirā Jesutā biḡam u nadāḡkaḡ kaḡ-ahāḡḡpāḡ ḡode iwet yabāḡkuk; Gāk Āma bureni-inik nadāḡ imitan?

³⁶ Yāwānā āma unitā iwetkuk; Ekāni, gākā āma yāyan u netā? Nāwoḡḡḡḡḡiri kaḡḡāḡ nadāḡ imikinik tāḡḡā! yāk.

³⁷ ✧ Yāwānā Jesutā iwetkuk; Gāk nabāḡḡiri man gāwetat ḡo nākḡa yāk.

³⁸ Yāwānā yāḡkuk; Ekāni, bureni! Nāk nadāḡ gamikinik tāyat yāk. Ude yāḡḡāḡ ḡāmorī-ken kukut imāḡḡmōk tāḡḡāḡ inīḡ oretkuk.

³⁹ ✧ Tāḡirān Jesutā yāḡkuk; Nākā kōmen āma mebārīḡin kwawak yāḡḡmāḡ danikta āpuro unita dapuri tumbanitā dapun ijik-ijik tāneḡ. Tāḡ, dapuri ijiwanitā dapun tumāk tāneḡ yāk.

⁴⁰ ✧ Ude yāwānā Parisi āma bok itkuḡo unitā nadāḡḡāḡ yāḡkuḡ; Ai! Ninta dapun tumāk yāḡ yāyan?

⁴¹ ✧ Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In dapun tumāk yāwānāku momijin nīkek nāmo itkāneḡ. Upāḡkaḡ nin dapun ijiwani yāḡ yāk tākaḡ unita momijin māḡ pat tamek yāk.

10*Jesu uwā yawak tāḡo māhemi tāḡagāmān*

¹ Jesutā man ude yāḡḡāḡ āneḡi kubā ḡode yāwetkuk; Nāk bureni tāwera nadāwut; Āma kubātā yawak tāḡo yewa ḡānaḡ ārowa yāḡḡāḡ yāma siwoḡi-ken nāmo āroḡḡāḡ jopi-ken tādotḡeḡ āḡḡoḡḡeko uwā kubo āma.

² Tāḡ āma yāma pewani-ken siwoḡi āroweko uwā yawak tāḡo māhemi.

³ Māhemitā ābānā yewa watā āma irani unitā yāma dāt imek. Yāma dāt imān āroḡḡāḡā iniken yawakiye wāḡi terakḡān gera yāḡirān nadāneḡ. Tāḡḡāḡ dubini-ken ābāḡirā yāḡ-yākḡat yāḡḡmāḡ yāman āḡāmaḡ kwēk.

⁴ ✧ Āḡāmaḡ yāman kumaḡ intājukun kuḡirān yawakiyetā māhemi kotāki nadāḡit iwatneḡ.

⁵ Yawak u āma kudupi kubā tāga nāmo iwatneḡ. Nāmoḡin, kudupi kotāk nadāḡḡāḡ metāḡḡeḡ kuneḡ yāk.

⁶ ✧ Jesutā man wārani ude yāwerirān mebārī nāmo nadāwā tāreḡkuḡ.

⁷ Man wārani tāḡo mebārī nāmo nadāwā tāreḡkuḡo unita Jesutā man yāḡpurārāḡḡāḡ ḡode yāwetkuk; Nāk bureni tāwera nadāwut. Nāhā yawak tāḡo yāma bureni-inik.

⁸ ✧ Āma intājukun ābāḡḡāḡ yawakta watā epān tāk tāḡkuḡo uwā kubo āma unita yawak u mani nāmo buramīk tāḡkuḡ.

⁹ ✧ Tāḡḡākaḡ nāhā yāma bureni-inik. Āma kubātā yāma nākā itat-ken ugān yewa ḡānaḡ ārokta ābayāḡ tāko uwā āroḡḡāḡ sāḡḡāmān api irek. Kuḡ ābāk tāḡkaḡ ketem tāḡagāmān api nak tāḡḡek.

¹⁰ Tāḡḡākaḡ kubo āma uwā imaka kubāta nāmo ābek. U yawak kubo tāḡit kumāḡ-kumāḡ dāḡḡmāḡit tāḡḡek. Upāḡkaḡ nāhā yawak irit kuḡat-kuḡat ḡārīpi nīkek yāmikta ābut.

¹¹ ✧ Nāk yawak tāḡo māhemi tāḡagāmān. Nāk yawaknaye sāḡḡāmān kaḡ irut yāḡ nadāḡḡāḡ ḡupnata nāmo iyap tāḡḡāḡ api inīḡ kirewet. ¹² ✧ Tāḡḡākaḡ āma yawak watāni itkaḡ ḡwāki yāḡḡmāk tākaḡ uwā māhemi bureni nāmo. Aḡ komi kubā yawak yewayāḡ ābāḡirān āma uwā kaḡḡāḡ umuntaḡḡeḡ yawak yabā kātāḡḡāḡ metāḡḡeḡ kwēk. Metāḡḡeḡ kuḡirān aḡ komi u yawak dāḡḡmāḡḡāḡ yāwat kireneḡ.

¹³ Imata, āma uwā yawakta ḡārīpi-inik nāmo nadāk tākaḡ. U ḡwāki yāḡḡmāk-tagān yawak watāni it tākaḡ unita umuri kubā ahāḡ yāmīḡirān metāḡḡeḡ kuk tākaḡ.

¹⁴⁻¹⁵ ✧ ✧ Upāḡkaḡ nāk yawak tāḡo māhemi bureni-inik. Nantā nāka nadāḡ namikinik tāk tāyak udegān nāk yawaknayeta nadāḡ yāmikinik tāk tāyat. Tāḡḡāḡ nāk Nanta nadāḡ imikinik tāk tāyat udegān yawaknayetā nadāḡ namikinik tāk tākaḡ. Yawaknayeta yāḡḡāḡ ḡupna inīḡ kirekta nāmo bitnāt.

¹⁶ ✧ In nadākaḡ? Yawaknaye ini ḡo nanik-ḡāḡḡāḡ nāmo yabāḡ yāwat tāyat. Nāmo, yawaknaye ātu kome ātuken itkaḡ. U yāmagurira nākḡo man kotāk nadāḡḡāḡ nāwat yāḡḡmāḡ ābāḡirā ābot kubāḡān api yepmaḡḡet. Yepmaḡḡa kubā-kengān irirā māhemi kubā-tagān api yabāḡ yāwarek.

¹⁷ ✧ Tāḡḡākaḡ nāk ḡupna api inīḡ kirewero upāḡkaḡ āneḡi pengān itkuro ude api āworewero unita Nantā nāka ḡārīpi nadātak.

✧ **9:37**: Jon 4:26 ✧ **9:39**: Jon 3:17; Jon 8:15-16; Mat 13:11-15 ✧ **9:40**: Mat 15:14, 23:26 ✧ **9:41**: Jon 15:22 ✧ **10:4**: Jon 10:27 ✧ **10:6**: Jon 16:25 ✧ **10:8**: Jer 23:1-2; Ese 34:2-3 ✧ **10:9**: Sam 118:20; Jon 14:6 ✧ **10:11**: Sam 23:1; Rev 7:17 ✧ **10:12**: Apos 20:29 ✧ **10:14-15**: Jon 10:27, 2Ti 2:19 ✧ **10:14-15**: Mat 11:27; Jon 15:13, 1Jo 3:16 ✧ **10:16**: Ais 56:8; Jon 11:52, 1Pi 2:25; Ese 34:23; Ese 37:24 ✧ **10:17**: Plp 2:8-9

18 ✧ Äma kubätä näkño irit jop nadäj täga nämö nomägarek, näkña yäwakañ uyaku. Näkña-tägän gupna täga iniñ kirewet. Gupna iniñ kirekta ba äneñi yäpmäkta u kehäromina pätak. Ude täkta Nantä kehäromi peñ naminjkuk yäk.

19 ✧ Jesutä man ude yänjirän Juda äma ekäni ekänitä nadänpäj äneñi nadäk yarä nikek injitkuñ.

20 ✧ Tänpäj äma ätutäwä yänkuñ; Mäjotä magäriñän nadäk-nadäki paoränkañ man ñodewä yäyak! Man yäyak u nadäneño! yäk.

21 Ude yänjirä äma ätutäwä yänkuñ; Ude nämö! Mäjotä magäriñän jide tänpäj man säkgämän udewani yäwek? Äma mäjotä magäranitä äma dapuri tumbani täga nämö yäpän täganey yäk.

Juda ämatä Jesu iwan täj iminjkuj

22 Tänpäkan Juda täño orekirit kubä keräp tañkuk. Orekirit uwä kudupi enji kodaki tänpäj yäma bian dätkuño u nadäkta pewani. Mänit kadäni-ken täk täñkuñonik.

23 Eruk orekirit u keräp tañjirän Jesu kudupi enji gänäñ äronpäj kumañ kukñi käda wäpi Solomon täño Itpäj-nadäk Bägup ukäda päñku itkuk.

24 ✧ Uken irirän Juda äma ekäni ekänitä äbä itgwäjinpäj iwet yabäk ñode täñkuñ; Gäk jidegän mebarika siwoñi api niweren? U nadäna yänpäj nadäwätäk terak kuñatkamäj yäk. Eruk siwoñi niwet; Gäk Kristo ba Kristo nämö?

25 ✧ Ude iwet yabäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk uku täwetkuro upänkañ in nadäwä bureni nämö täñkuñ. Kudän kudupi Nana täño wäpi terak täk täyat unitä mebarina kwawak pewän ahäk täkañ.

26 ✧ Upänkañ inä näkño yawak nämö unita nadäj namikinik nämö täk täkañ.

27 ✧ Näkño yawaknaye uwä manna nadänpäj näwat täkañ. Näwarirä yabänpäj-nadäk täk täyat.

28 ✧ Tänpäj irit kehäromi yämik täyat unita nämoinik api kumneñ. Ba äma kubätä ketna-ken nanik täga nämö api nomägarek.

29 Yawaknaye uwä Nanatä näka naniñ kireñkuk. Nana täño kehäromitä imaka kudup-tagän täño kehäromi yärepmitak unita äma kubätä yawaknaye Nana täño kerik-ken nanik täga nämö api kubo täwek.

30 In nadäkañ? Nana-kät nek kubägän yäk.

31 ✧ Ude yänjirän nadänpäj Juda äma ekäni ekäni unitä Jesu utnayäj mobä porinjkuj.

32 Täñjirä Jesutä yäwetkuk; Näk Nana täño kudän tägatäga mäyap täñ yäpmäj äbätat. Kudän jide u täñira kañpäj nutnayäj täkañ?

33 ✧ Yäwänä iwetkuñ; Ude nämö. Imaka kubä terak nämö gutnayäj täkamäj. Gäk Anutu yänjörök man iwet täyan unita täkamäj yäk. Gäk äma jopi kubä upänkañ Näk Anutu yän niwet täyan!

34 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In-täño бага man kudän täwani terak man Anututä yänkuko u nämö daniñpäj nadäk täkañ? Uterak Anututä ñode yänjkuk; Näk täwetat, in anutu.

35 ✧ Eruk, nin nadäkamäj, man kudän Anutu täño man terak kudän täwani kudup uwä bureniñän. Täñ, ämawebe Anutu täño man buraminjkuno unita 'In anutu' yän yäwetkuko u imaka, bureniñän.

36 Unita näk Anutu täño nanaki yän täwerira in imata gäk Anutu yänjörök man iwetan yän näwet täkañ? Anututä ini näk iwoyänpäj kome terak naniñ kireñpewän äput.

37 Unita näk Nana täño kudän bureni nämö täk täyat tänpäwä näka nadäwä bureni nämö täñpek.

38 ✧ Upänkañ näk Nana täño epän bureni-inik täk täyat. Unita man yäk täyat unita nadäwä bureni nämö tänpäwä imaka imaka täñjira nabäk täkañ unita nadäwä bureni-inik täñput. Ude täñkañ uyaku näk Nana-kät kowat kwasikorän täk täkamäk yän u täga api nadäwä tumneñ yäk.

39 ✧ Jesutä ude yäwänä äneñi injtnayäj täñkuñ. Täñkuñopäj kerik yokut täñpän kwäpeñ kuñkuk.

40 ✧ Kerik yokut täñpän kwäpäj äneñi äyänutpeñ kome Jontä bian ume ärut yäminjkuk-ken Jodan yome kukñi udude päñku itkuk.

41 Päñku u irirän ämawebe mäyap äbä ahäj iminjkuj. Ahäj iminjpäj yänkuñ; Bureni-inik, Jontä ini kudän kudupi kubä nämö täñjirän kañkumäj. Upänkañ imaka äma uterak bureni api ahäneñ yän niwetkuko u bureni ahäkañ!

42 ✧ Tänpäkan kome uken ämawebe mäyaptä Jesu nadäj imikinik täñkuñ.

✧ 10:18: Jon 5:26, 14:31; Jon 19:11 ✧ 10:19: Jon 7:43 ✧ 10:20: Jon 7:20, 8:48 ✧ 10:24: Apos 3:11, 5:12; Luk 22:67

✧ 10:25: Jon 4:26, 5:36; Jon 10:38 ✧ 10:26: Jon 6:64, 8:45 ✧ 10:27: Jon 8:47, 10:3 ✧ 10:28: Jon 3:16, 6:39; Jon 18:9

✧ 10:31: Jon 8:59 ✧ 10:33: Wkp 24:16; Mat 26:65; Jon 5:18 ✧ 10:34: Sam 82:6 ✧ 10:35: Mat 5:18 ✧ 10:38:

Jon 14:10-11 ✧ 10:39: Luk 4:30; Jon 8:59 ✧ 10:40: Jon 1:28 ✧ 10:42: Jon 7:31

11

Lasarus kumbuko unitäŋo manbiŋam

1 ✨ Täŋpakaŋ äma kubä wäpi Lasarus käyäm täŋ itkuk. U Betani komeken, wanoriat Maria kenta Matakät it täŋkuŋonik.

2-3 ✨✨ Maria uwä Jesu kuroŋi-ken ume käbäni täga nikek ärut iminpäŋ gwäki pujiŋipäŋ kuroŋi täŋ-kohoyäŋkuko u. Täŋpakaŋ noripaki Lasarus käyäm taŋi täŋirän Maria kenta Matatä Jesuken manbiŋam ŋode pewän kuŋkuŋ; Ekäni, äma gäkä unita gäripi-inik nadäk täyan uwä käyäm taŋi täyak yäk.

4 ✨ Eruk, Jesutä manbiŋam u nadänpäŋ yäŋkuk; Käyäm täyak u nämo api kumbek. Käyäm uterak Anutu täŋo wäpi biŋam api ärowek. Ba käyäm uterak Anutu Nanakitä wäpi biŋam api yäpek yäk.

5-6 Täŋkaŋ Jesutä Mata Maria-kät noripaki Lasarus unita gäripi-inik nadäk täŋkuko unita Lasarus u käyäm täyak yäŋ nadänpäŋ bäräŋeŋ päŋku nämo yabäŋkuk. Itkukken u kepma yaräkät itkuk.

7 Kepma yarä itpäŋä Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Eruk, Judia komeken äneŋi kuna yäk.

8 ✨ Ude yäwänä iwaräntäkiyetä kikuŋutpäŋ iwetkuŋ; Yäwoŋärewani äma, ude nämo! Kome uken Juda äma ekäni ekänitä mobätä gutnayäŋ täŋkuŋo ukeŋo nämo nadätan? U bian nämo upäŋ imata äneŋi kwayäŋ yäyan?

9 ✨ Ude yäwäwä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Jide? Kepma kubä edaptä kadäni käroŋi, 12 auas udetä nämo ijik täyak? Unitä äma kubätä kepma täŋo penyäŋek-ken kuŋareko uwä nämo maŋurek. Penyäŋek gänaŋ kwawakgän kuŋareko unita.

10 ✨ Upäŋkaŋ bipani kuŋareko uwä bipmäŋ urani unita ŋoba-ŋoba täŋtät kuŋarek.

11 ✨ Ude yäŋpän yäwetkuk; Notninpak Lasarus uwä däpmon pätak. Däpmon parirän päŋku yäwa kikuŋurayäŋ yäk.

12 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuŋ; Ima yäyan? Däpmongän patpäŋä äneŋi täganpäŋ ini täga akwek! yäk.

13 Jesutä Lasarus däpmon pätak yäŋ yäŋirän iwaräntäkiyetä Lasarus däpmon bureni pätak yäŋ nadäŋkuŋ. Upäŋkaŋ Jesutä ini uwä Lasarus kumak yäŋ nadänpäŋ däpmon pat itak yäŋ yäŋkuk.

14 Täŋpän iwaräntäkiye täŋguŋtaŋ irirä Jesutä siwoŋi ŋode yäwetkuk; U kumak yäk.

15 Nin dübini-ken nämo iritna kumako unita bänep täga nadätat. Imata, näk imaka kubä täŋira in kaŋpäŋ nadänpäŋ nadäŋ namikinik api täneŋ. Eruk päŋku këna!

16 ✨ Ude yäŋirän Tomas wäpi kubä Didimus unitä Juda ämatä Jesu api utneŋ yäŋpän noriye yäwetkuk; Penta kunakaŋ kaŋ nidäput! yäk.

Kumbani-ken nanik akukakuk täŋo mebäri u Jesu

17-19 Eruk Jesu iwaräntäkiye-kät Jerusalem penŋeŋ päŋku kädet keräpi 3 kilomitas ude kuŋpäŋ Betani yotpärare-ken ahäŋkuŋ. Ahäŋpän yabäŋkuŋ; Kome uken nanik ämawebe mäyaptä äbäŋpän Mata kenta Maria bänepi täŋ-kawataкта penta irirä yabäŋkuŋ.

20 Ude täŋirä Mata Jesu äbatak yäŋ nadänpäŋ Maria eniken ugän irirän ini uwä Jesu imagurayäŋ kädet miŋin päŋku kaŋ-ahäŋkuk.

21 ✨ Kaŋ-ahäŋpänä iwetkuk; Ekäni, gäk ŋo itkun yäwänäku wanotna nämo kumbän.

22 Upäŋkaŋ näk nadätat, gäk imaka kubäta Anutu-ken iwet yabäŋjiri täga nadäŋ gamayäŋ yäk.

23 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Nadäwätäk täŋpeno. Wanotka kodak taŋpäŋ äneŋi akwayäŋ yäk.

24 ✨ Ude iweränä Matatä yäŋkuk; Bureni, kadäni pähapken kodak taŋpäŋ api akwek yäŋ nadätat. Kadäni uken ämawebe kuduŋtagän api akuneŋ yäk.

25 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Nadätan? Kumbani-ken akukakuk unitäŋo mebäri ba irit kehäromi täŋo mebäri u näk. Äma kubätä näk nadäŋ namikinik täŋpeŋ kuŋarayäŋ täko uwä kumbayäŋ täko upäŋkaŋ äneŋi api kodak taŋpeŋ akwek.

26 ✨ Bureni, äma kubätä nadäŋ namikinik täŋpän kuŋarayäŋ täko uwä nämoinik api kumbek! Mata, man yäyat ŋo nadäŋjiri bureni täyak ba nämo?

27 ✨ Ude yäwänä Matatä iwetkuk; Ekäni, näk bureni nadätat; Gäk Kristo, Anutu täŋo Nanaki. Anututä kome terak äbäktä bian iwoyäŋkuko u gäk yäk.

28 Matatä ude yäŋpän päŋku noripaki Maria u inigän yäŋjiktat päŋku teŋpän jiap man terak ŋode iwetkuk; Yäŋpän-yäwoŋärek äma äbäko itkaŋ gäka yäyak yäk.

29 ✨ Mariatä ude nadänpänä bäräŋek terakgän akumaŋ Jesuken kuŋkuŋ.

✨ 11:1: Luk 10:38-39 ✨ 11:2-3: Jon 12:3 ✨ 11:2-3: Jon 11:36 ✨ 11:4: Jon 9:3, 11:40 ✨ 11:8: Jon 8:59 ✨ 11:9: Jon 9:4-5 ✨ 11:10: 1Jo 2:11 ✨ 11:11: Mat 9:24 ✨ 11:16: Mak 14:31 ✨ 11:21: Jon 11:32 ✨ 11:24: Jon 5:29 ✨ 11:26: Jon 8:51 ✨ 11:27: Jon 6:69 ✨ 11:29: Jon 11:20

³⁰ Jesuwä yotpärareken nämö ahänjuk, bägup Matatä pengän kaŋ-ahänjuk-ken ugän irirän.

³¹ Tänpäkaŋ Juda ämawebe penta Maria-kät erji gänaŋ ugän itkaŋ konäm butewaki täŋ itkuŋonik. Täŋ ittänŋän kaŋkuŋ; Maria bäränek terak akumaŋ yäman umu kuŋjirän kaŋkuŋ. Kaŋpän ŋode nadänkaŋ iwat yäpmäŋ kuŋkuŋ; U wanori äneŋkuŋ-ken u korayän kuyak yän nadänkuŋ.

³² ✧ Eruk, Maria Jesutä itku-ken u ahänpänä Jesu dubini-ken päŋku gukuri imän äpmonpöpän konäm butewaki terak ŋode iwetkuk; Ekäni, gäk ŋo itkun yäwänäku näkŋo wanotna ŋo nämö kumbän yäk.

³³ Ude iwerirän Jesutä Maria u ba Juda ämawebe Maria-kät äbuŋo u konäm korirä yabänpän bänepi ägekoräpän butewaki pähap nadänjuk.

³⁴ Ude tänpän yäwetkuk; Eruk, in komegup de äneŋkuŋ? Ude yäwänä iwetkuŋ; Ekäni, äbänkaŋ ka yäk.

³⁵⁻³⁶ ✧ Ude iweräwä Jesu konäm kotkuk. Täŋjirän ämawebe päke unitä kaŋpän yänkuŋ; ŋo kawut! Äma kumbuko unita gäripi-inik nadäk täyak unita butewaki nadänpän kotak yäk.

³⁷ ✧ Ätutä ude yäwäkaŋ ätutäwä yänkuŋ; Äma ŋowä äma dapuri tumbani yäpän tägaŋ yämik täyak. Upänkaŋ äma ŋo käyäm täŋ itkuk-ken ugän täŋkentän iminaŋi täŋjirän kumbuk yäk.

Jesutä Lasarus äneŋi yäpmäŋ aku tenjuk

³⁸ ✧ Tänpäkaŋ Jesutä bänepi-ken butewaki pähap nadänpän Lasarus äneŋkuŋ-ken u kuŋjuk. Awaŋ u mobä taŋi kubäpän äneŋpani. Täŋkaŋ mobä kubäpän awaŋ meni täŋpipiwani.

³⁹ Kuŋpänä yäwetkuk; Mobä awaŋ meni täŋpipiwani no yäpmäŋ kewewut. Ude yäwänä Lasarus wanori wäpi Mata unitä iwetkuk; Ekäni, ŋo kumbänpän äneŋkaŋ kepma yaräbok-yaräbok itkamän unita kähäŋi wakiinik ŋo piätak yäk.

⁴⁰ ✧ Matatä ude yäwänä, Jesutä ŋode iwetkuk; Näk pengän ŋode gäweraro u nämö nadätan? Gäk nadän namikinik tänpänä Anutu täŋo kudän kehäromi niked ahänjirän täga käwen yän gäwerat.

⁴¹ Eruk, mobä taŋi awaŋ meni peŋpipiwani u yäpmäŋ kewewäkaŋ Jesutä kunum gänaŋ dapun iŋjipewän ärowäpän ŋode yänjuk; Nan, gäk näkŋo yänapik manna uku nadän namino unita gäka bänep täga nadän gamitat.

⁴² ✧ Tänpäkaŋ Nan, gäk näkŋo yänapik manna nadän namik täyan u nadätat upänkaŋ ämawebe itkaŋ ŋonita yänpän man ŋowä gäwetat. Gäkä näk nepmaŋpi äput yän kaŋ nadäwut yänpän man ŋo yäyat.

⁴³ Ude yänpän gera terak ŋode yänjuk; Lasarus, gäk akumaŋ äbi!

⁴⁴ Jesutä gera ude yäwänä, eruk äma kumbani tek keru kuroŋi ba injami dapun uwäk täwani niked unitä akumaŋ äbuk. Äbänä Jesutä yäwetkuk; Tek u wärämut iminpän tewä kwän yäk.

Jesu utpewä kumäkta man topuŋ

Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2

⁴⁵ ✧ Jesutä ude tänpänkaŋ Juda äma Mariaken äbuŋo unitä Jesutä imaka kudän kudupi täŋkuko u kaŋpänä nadäkinik täŋ iminjuŋ.

⁴⁶ ✧ Nadäkinik täŋ iminjuŋo upänkaŋ ätutäwä päŋku Parisi äma Jesutä kudän täŋkuko u yäwetkuŋ.

⁴⁷ Tänpäkaŋ bämop ämakät Parisi ämatä päŋku Juda äma ekäni ekäni u yäwetkuŋ; Äma kudän kudupi mebäri mebäri tāk täyak ŋonita jide api täŋ imine?

⁴⁸ Kaŋäwaräkuk täŋitna udegän täŋ yäpmäŋ kuŋtäyon ämawebe kuduŋtagän unita biŋam täneŋ yäk. Tänpäkaŋ Rom täŋo komi ämatä äbänpän iwan täŋ niminpän kudupi yotkät ämawebe äbotniye api tänpä waneŋ yäk.

⁴⁹ Ude yäwäkaŋ uken nanik bämop äma intäjukun täŋpani kubä wäpi Kaifas unitä yäwetkuk; Ude nämö!

⁵⁰ ✧ In ŋode nämö nadäkan? Ämawebe kumän-tagän paotneŋo udetä äma kubä-tägän kaŋ kumbän yäk.

⁵¹⁻⁵² ✧✧ Kaifastä man ude yänkuko u iniken nadäk-nadäkpän nämö yänjuk. Nämö, kadäni uken bämop äma ude itkuko unita manitä imaka ŋode api ahäwekta yäwani u uwäk täŋjuk; Jesutä kumäppän Juda ämawebe api täŋkentäwek. Tänpäkaŋ Juda ämawebe täŋkentän yämik-tagän nämö. Uwä kumänpän Anutu täŋo nanakiye uken-ukun ittän kukaŋ u äbot kubägän api yepmaŋpän itneŋ. Man Kaifastä yänkuko uwä uwäk täŋjuk.

⁵³ ✧ Eruk kepma uken yäput peŋpän yänkaŋ Jesu utpewä kumäkta man epän täŋtän kuŋkuŋ.

⁵⁴ ✧ Ude täŋjirä Juda ämawebe bämopi-ken Jesu kwawak nämö kuŋatkuŋ. Kome u peŋpeŋ

✧ 11:32: Jon 11:21 ✧ 11:35-36: Luk 19:41 ✧ 11:37: Jon 9:6 ✧ 11:38: Mat 27:60 ✧ 11:40: Jon 11:4,23-26

✧ 11:42: Jon 12:30 ✧ 11:45: Jon 4:48, 7:31 ✧ 11:46: Luk 16:31 ✧ 11:50: Jon 18:14 ✧ 11:51-52: Stt 50:20

✧ 11:51-52: Jon 10:16, 17:21, 1Jo 2:2 ✧ 11:53: Jon 5:18 ✧ 11:54: Jon 7:1

gägäni kăda kome jopi dubini-ken yotpărare kubă wăpi Efraim uken pąnku iwarăntăkiye-kăt itkuŋ.

⁵⁵ * Eruk, Juda nanik tąŋo orekirit kadăni păhap kubă wăpi Pasova u kerăp tąŋkuko unita âmawebe kome uken-uken nanik kuduŋtagăn Jerusalem yotpărare-kengăn kuŋ moreŋkuŋ.

⁵⁶ * Kuŋpănjă Jesu kaŋ-ahăna yăŋpăŋ kudupi eŋi gănaŋ ăronpăŋ ini-tăgăn man ŋode yăŋkuŋ; In jide nadăkaŋ? U nintăŋo orekirit kadăni ŋo nămo kăweŋ păbă kăwek yăk.

⁵⁷ Tăŋpăkaŋ Juda âma ekăni ekăni-kăt Parisi âmatăwă ŋode yăŋahăŋpăŋ yăwetkuŋ; Âma kubăta Jesu u uken itak yăŋ nadăŋpănjă yăŋahăwănkaŋ pąŋku inŋitpăŋ komi eŋi gănaŋ kaŋ tena yăŋ yăŋkuŋ.

12

Mariată Jesu kuroŋi ărutkuk

Mat 26:6-13; Mak 14:3-9

¹ * Tăŋpăkaŋ Pasova Orekirit kadăni kepma 6 ude kerăp taŋirăn Jesu Betani yotpărare-ken kuŋkuk. Betani uwă Lasarus, âma Jesută kumbani-ken nanik wădăŋ tădotkuko unităŋo kome.

² * Tăŋpăkaŋ kome uken Jesu iniŋ oretta ăŋnak-ăŋnak păhap tąŋkuŋ. Eruk ketem nănayăŋ Matată ketem gwet yămăn Lasarus ba noriye ătukăt Jesukăt ketem penta naŋkuŋ.

³ * Naŋ iriră Mariată păbă âme gwăki ărowani, kăbăŋi săkgămăn ikekpăŋ Jesu kuroŋi-ken piŋ ibatkuŋ. Piŋ ibatpăŋ gwăki pujiŋpăŋ kuroŋi tăŋ-kohoyăŋkuk. Tăŋirăn âme unităŋo kăbăŋi âma păke itkuŋo u nadăŋkuŋ.

⁴ * Tăŋpăkaŋ, iwarăntăki kubă wăpi Judas Kariot, Jesu iwan kerî terak pekta yăwani unită kăbăŋi u nadăŋpăŋ yăŋkuk;

⁵ * E! Ume u gwăki ărowani, âma moner epăn obaŋ kubăta tăŋpăŋ yăpmăk tăkaŋ ude. Ume u yăpmăŋpăŋ âmata yămiŋkaŋ moner yăpmăŋpăŋ âma jăwărita yăminarŋi yăk.

⁶ Judas uwă âma jăwărita butewaki nămo nadăŋ yămani. Uwă kubo âma unita man ude yăŋkuk. U Jesu-kăt iwarăntăkiye tăŋo moner wată itkaŋ kubota tăk tăŋkukonik.

⁷ * Eruk, Judastă man ude yăŋirăn Jesută nadăŋpăŋ iwetkuk; Ibeweno! Ume kăbăŋi nîkek inŋirako u inŋit yăpmăŋ kuŋirăn năkŋo kumăk-kumăk kadăni ahăŋirăn piŋ nabatta yăwani.

⁸ * Tăŋkaŋ âma jăwări uwă inkăt kadăni kăroŋi api it yăpmăŋ ăroner. Upăŋkaŋ năhă inkăt kadăni kăroŋi nămo api it yăpmăŋ ărone yăŋ yăŋkuk.

⁹ * Tăŋpăkaŋ Jesu Betani komeken itak yăŋ biŋam nadăŋpăŋ âma măyap kăna yăŋkaŋ pąŋku ahăŋ imiŋkuŋ. Tăŋkaŋ Jesugăn kakta nămo kuŋkuŋ. U Lasarus, âma Jesută kumbani-ken nanik wădăŋ tădotkuko u imaka, bok yabănayăŋ kuŋkuŋ.

¹⁰⁻¹¹ * Jesută Lasarus tăŋkentăŋ imiŋkuko u nadăŋpăŋ Juda nanik măyaptă bămop âma yabă kătăŋpeŋ Jesuta nadăkinik tăŋkuŋ. Ude tăŋiră bămop âma unită kokwawak nadăŋpăŋ Lasarus kumăŋ-kumăŋ utta man topuŋ.

Jesută intăjukun âma ude Jerusalem ăroŋkuk

Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

¹² Eruk, patkuŋo yăŋewănă âmawebe bumta Pasova Orekiritta Jerusalem kuŋkuŋo u Jesu ŋo ăbătak yăŋ manbiŋam nadăŋkuŋ.

¹³ * Nadăŋpăŋ imuk yeŋ yăpmăŋpăŋ Jesută kădet ăbayăŋ tăŋkuk-ken pąŋku itpăŋ gera ŋode yăŋkuŋ;

Wisikinik! Ekăni wăpi terak ăbătak ŋonita iniŋ oretna!

Isrel tăŋo intăjukun âma iniŋ oretna!

Man ude yăŋkuŋ.

¹⁴ Tăŋpăkaŋ Jesu ini uwă doŋki gubaŋi kubă kaŋ-ahăŋpăŋ uterak păro maŋitkaŋ ăbuk. Ude tăŋirăn manbiŋam ŋode bian kudăn tăwani u bureni ahăŋkuk;

¹⁵ Jerusalem âmawebe, umuntăneŋo!

Intăjukun âmajin ăbăŋ tamitak ŋo.

U doŋki gubaŋi terak maŋitkaŋ ăbătak ŋo! yăk.

Sek 9:9

¹⁶ * Man ude kudăn tăwani păkaŋ Jesu tăŋo iwarăntăkiyetă man uwă pengăn nadăwă nămo tăreŋkuŋ. Tăŋkuŋopăŋ Jesu kunum gănaŋ ăronpăŋ wăpi biŋam ikek irănkaŋ măden man u nadăŋpăŋ imaka ŋokeŋo âmawebetă tăŋ imiŋkuŋo unităŋo mebări nadăwă tăreŋkuŋ.

¹⁷ * Tăŋpăkaŋ Jesută Lasarus awaŋ gănaŋ nanik yăŋpewăn akuŋkuko kadăni ugăn âmawebe măyaptă kaŋpăŋ nadăŋkuŋ. Kaŋpăŋ nadăŋkaŋ manbiŋam u yăŋahăntăŋ kuŋkuŋ.

* 11:55: 2Sto 30:17; Apos 21:26 * 11:56: Jon 7:11 * 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38

* 12:4: Jon 18:3 * 12:5: Mat 19:21 * 12:7: Jon 19:40 * 12:8: Lo 15:11 * 12:9: Jon 11:43-44 * 12:10-11:

Jon 11:45 * 12:13: Mat 27:42; Jon 1:49 * 12:16: Jon 2:22 * 12:17: Jon 11:43-44

¹⁸ Yāñahāñtāñ kuñirā āmawebe māyaptā kudāñ kudupi unitāñjo manbiñam nadāñkañ Jesu donki terak ābātak yāñ nadāñpāñ kānayāñ kuñkuñ.

¹⁹ * Ude tāñirā Parisi āmatā yabāñpāñ ini-tāgāñ yāñpāñ-nadāk ñode tāñkuñ; Wāra, u kawut! Āmawebe kuduptagāñ iwatkañ yāk. Injitrnayāñ nadāmāñjo ukeñjo tāna wakañ ubayāñ. Man ude yāñkuñ.

Jesu ini kumākta yāñkuk

²⁰ Āmawebe Pasova Orekiritta ābuñjo ukāt nanik ātu Grik āma, guñ ābotken nanik.

²¹ * Grik āma unitā pāñku Filip, Galili kome, Betsaida yotpārareken nanik u kañ-ahāñpāñ iwetkuñ; Notninpak, nin Jesu kānayāñ ābākamāñ yāk.

²² Eruk, ude iwerāwā Filiptā pāñku Andru iwerānkañ bok pāñku Jesu iwetkumāñ.

²³ * Tāñpāñ Jesutā yāwetkuk; Āma Bureni-iniktā wāpi biñam yāpmākta kadāni ahātak ño.

²⁴ * Unita nāk bureni tāwera nadāwut; Saguom mujipi kome gānañ penjirā nāmo waweko jide tāñpāñ kāruk tādorek? Nāmo. Tāñ, mujipi u kome gānañ penjirā waweko uyaku kāruk tādotpāñ ābāñirāñ bureni māyap ahāñ-bumbum tāneñ yāk.

²⁵ * Ude yāñpāñ yāñkuk; U udegāñ āma iniken irit kuñat-kuñarita iyaptak tākañ uwā api paotneñ. Tāñ, āma irit kuñat-kuñari kome terak ño māde ut imik tākañ uwā irit kehāromi, paot-paori nāmo u api kañ-ahāneñ.

²⁶ * Tāñpākañ in kubātā watā epāñ āmana ude irayāñ nadāñpāñā nāk kañ nāwarāñ. Ude tāñpāñā nākā it tāyat-ken bok api itde. Nadākañ? Āma tāñkentāñ namik tākañ u Nanatā api orañ yāmek.

²⁷ * Ude yāñpāñ āneñi ñode yāñkuk; Bānepna-ken bārāpi pāhap nadātat. Unita jide yāwet? Nan, gāk nadāñ namijiri bārāpi ahāñ namayāñ tāyak u ābā nārepmirāñ yāñ yāwet? Ude nāmo, bārāpi ude ahāñ namikta yāwani. Mebāri udetagāñ āput.

²⁸ * Unita Nan, tāñpewi wāpka biñam tañi kañ ahāñ parāñ! Ude yāñirāñ man kotāk kubā kunum gānañ naniktā ñode āpuk; Wāpna biñam tāñpewa tañi ahāñkuko udegāñ api tāñpet yāk.

²⁹ * Man kotāk ude yāñirāñ āma pāke itkuñjo unitāwā iromāñtā yāyak yāñ yāñkuñ. Tāñ ātutāwā Nāmo yāk. Añerotā yāyak yāñ yāñkuñ.

³⁰ * Ude yāñirā Jesutā yāwetkuk; Man kotāk ahāñirāñ nadākañ u nāka nāmo. U intā nadāwut yāñpāñ yāyak.

³¹ * Apiñjo Anututā kome āmawebe tāñjo irit kuñat-kuñari yāpmāñ daniwayāñ. Tāñpāñ kome ñonitāñjo intājukun āma u pimiñ mañpāñ kwayāñ.

³² * Kadāni kerāp tañirāñ āmatā nāk yāpmāñ pāñaku punin api nepmaneñ. Kadāni uken āmawebe komeñi komeñi kudup yāñporiñ pābā dubina-kengāñ api yepmañpet yāk.

³³ * Jesutā jide tāñ imiñirā api kumbeko unitāñjo man wārani ude yāñkuk.

³⁴ * Eruk, Jesutā man ude yāñirāñ āmawebe pāke itkuñjo unitā yāñkuñ; Ude nāmo. Nin Baga man terak ñode daniñpāñ nadāk tākamāñ; Kristo ahāwayāñ tāyak uwā nāmo api kumbek. U pen api it yāpmāñ ārowek yāk. Unita imata Āma Bureni-inik kāmī yāpmāñ pāñaku punin api teney yāñ yāyan? E, Āma Bureni-inik yāyan uwā netāta yāyan?

³⁵ * Ude yāwāwā Jesutā āneñi ñode yāwetkuk; Penyāñek inkāt kadāni kerāpīgāñ irayāñ tāyak unita inā penyāñek uteragāñ kañ kuñarut. Bipmāñ uranitā in uwāk tāwekta. Āma kubā bipmāñ urani-ken kuñareko uwā kādet ude kuyat yāñ nāmo nadāñkañ kwek.

³⁶ * Unita apiñjo inken penyāñek itak unita penyāñekta nadākinik tākot. Ude tānayāñ tāñjo uyaku penyāñek tāñjo nanakiye bureni api itneñ yāk. Jesutā ude yāñpāñ yepmañpeñ pāñku kābop itkuk.

Āmawebe māyaptā Jesuta nadākinik nāmo tāñkuñ

³⁷ Tāñpākañ Jesutā kudāñ kudupi mebāri mebāri āmawebe injamiken tāñkuko upāñkañ nadākinik nāmo tāñ imiñkuñ.

³⁸ * Ude tāñirā man profet Aisaiañ ñode kudāñ tāñkuko u bureni ahāwekta tāñkuñ; Ekāni, nin manbiñam yāñahāñjitna netātā nadāwāñ bureni tāñkuk?

Ba netātā gākñjo kehāromika kawāñ tāreñkuk?

Ais 53:1

³⁹ * Tāñkañ Jesu tāñjo man nāmo nadāñ imiñkuñjo uwā Aisaia tāñjo man kudāñ kubā ñode pātāk;

⁴⁰ Anututā dapuri ba bānepi tāñpipiñkuk.

Mebāri unita, dapuritā nākñjo mebārina nāmo nabāwā tārek tākañ.

* 12:19: Jon 11:48 * 12:21: Jon 1:44; Luk 19:3, 23:8 * 12:23: Jon 13:31-32; Jon 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36

* 12:25: Mat 16:25 * 12:26: Jon 14:3, 17:24 * 12:27: Sam 6:3, 42:5; Mat 26:38 * 12:28: Mat 3:17 * 12:29:

Apos 23:9 * 12:30: Jon 11:42 * 12:31: Jon 9:39, 14:30 * 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 18:32 * 12:34: Sam

89:4,36; Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 7:33, 8:12, 1Jo 2:10-11 * 12:36: Efe 5:8 * 12:38: Rom 10:16

* 12:39: Mat 13:15

Ba mebäri unita bänepitä imaka kak täkañ uwä bäräñeñ nämo nadäwä tärewäpäj bänepi nämo sukurek täkañ.

Ude nämo täk täkañ unita momini nämo peñ yämik täyat yäk.

Ais 6:10

⁴¹ * Aisaiatä man yäjukuko uwä, imaka u nämo ahäñirän Jesutä wäpi biñam ikek api ireko u nadäñpäj uterak yäjukuk.

⁴² * Täñpäkañ Juda äma ekäni ekäni mäyaptä Jesuta nadäkinik täñ imiñkuñ. Upäñkañ Parisita umuntañkuño unita nadäkiniki käböp peñkuñ. Parisitä kudupi eñi gänañ äneñi ärokta ninin bitnäneñ yäñpäj umuntañkuñ.

⁴³ * Ude täñkuño uwä ämatä wäpi biñam yäniñ oretta gäripi nadäñpäj Anututä wäpi biñam yäpmäj akukta bitnäñkuñ.

⁴⁴ * Eruk, Jesutä gera terak ñode yäjukuk; Äma kubätä näk nadäñ namiñpäjä uwä näkagän nämo. U naniñ kireñpewän äburo u bok nadäñ imik täyak.

⁴⁵ * Täñkañ äma u näk nabäñpäjä naniñ kireñpewän äpuro käyak ubayäj.

⁴⁶ * Imata, ämawebe näk nadäñ namikinik täñpäj bipmäj urani gänañ wari nämo itneñta kome terak ño peñyäjek ikek ude äput.

⁴⁷⁻⁴⁸ ** Täñ, äma kubätä man yäk täyat u peñpäj kowata api yäpek. Upäñkañ näkä äma u manken nämo api tewet. Nämo, näk komen ämawebe yämagutta äput. Täñpäkañ äma näka bitnäñpäj näkño man nämo buramik täkañ u yäpmäj danikta äma kubä itak. Tärektärek kadäni-ken näk kome terak itkañ man yäwetpäj yäwoñärek täñkuro unitä äma u manken api yepmanpek.

⁴⁹ Nadäkañ? Man yäk yäyat uwä näkña bänepna-ken nanikpäj nämo yäk täyat. Nämo, Nana naniñ kireñkuko unitä man yäñahäwetta näwetpäj näwoñärek täñkuk.

⁵⁰ * Täñpäkañ näk ñode nadäk täyat; Mani biñamtä ämawebeta irit kehäromi yämik täyak. Unita man yäk täyat uwä Nanatä yäñtäreñ namiñkuko udegän yäk täyat yäk.

13

Jesutä iwaräntäkiye kuroñi ärut yämiñkuk

¹ * Täñpäj Juda täño orekirit pähap wäpi Pasova keräp täñirän Jesutä kome ño peñpeñ Nanaken kukta kadäni ahätak yäj nadäñkuk. Täñpäj iniken iwaräntäkiyeta ban umunitä pen nadäñ yämikinik täñ yäpmäj äbäñirän kumäk-kumäki kadäni ahäñkuk.

² * Eruk bipäda uken Jesu ini ba iwaräntäkiye penta ketem nañ itkuñ. Täñpäkañ ketem kämi näñayäj täñirä Satantä jukun Saimon-Kariot täño nanaki wäpi Judas, Jesu mäde ut imikta nadäk-nadäk imiñkuk.

³ * Nadäk nadäk u imiñirän Jesutä kañpäj nadäñpäj-nadäwätäk nämo täñkuk. Nämo, u ñode nadäñkuk; Nanatä kehäromi, nadäk-nadäk ba imaka kudup ketna terak peñ moreñkuk. Ba näk Anutu-ken naniktä äburo unita äneñi iniken api kwet yäj nadäñkuk.

⁴ Ude nadäñpäj Jesutä ketem peñpäj tek punin nanik yäñopmäñpäj tek, gupi täñ-kohoyäwani kubä yäpmäjpäj yabuk.

⁵ Ude täñpäj ume gäpe gänañ piñkañ gwetpäj iwaräntäkiye kuroñi ärut yämiñpäj tek gupi täñ kohoyäwani yabuko ugänpäj pitpäj täñkohoyäj yämiñkuk.

⁶ Ärut yämiñtän äbätängän Pita kuroñi ärunayäj täñirän Pitatä iwetkuk; Wa! Ekäni, gäk kuroñna ärunayäj ba täyan?

⁷ Yäñirän Jesutä kowata ñode iwetkuk; Gäk näkä kädet täyat ño nämo nadäwi tumäñkañ. Kämi uyaku api nadäwi tumneñ yäk.

⁸ Ude yäwänkañ Pitatä iwetkuk; Nämoinik! Gäk kuroñna äruneno. Kämi imaka, nämoinik api ärut namen yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nämo nadätan. Näk kuroñka nämo ärut gamawä gäk äbotna gänañ täga nämo api iren yäk.

⁹ Jesutä ude iweränä Pitatä kowata iwetkuk; Wära! Ekäni, gäk kuroñnagän äruneno. Gwäkna ketna, gupna kumän ärut nami! yäk.

¹⁰ * Ude yäwänä Jesutä ñode yäjukuk; Äma kubä gupi kudup ume ärunani uwä pakigän itak. U kuroñigän äneñi ärunek. In päke ño pakigän itkañ. Upäñkañ kubägän nämo yäk.

¹¹ Man ude yäjukuko uwä äma iwan kerä terak api peweko unita nadäñpäj yäjukuk. Mebäri unita äbotnaye inken nanik kubä-tägän pakigän nämo itak yäj yäjukuk.

¹² Eruk, iwaräntäkiye kuroñi ärut moreñpäj teki äneñi täñkañ mañitkuk. Mañitpäj ñode yäwet yabäñkuk; In näkä täñ tamitad ñonitänjo mebäri nadäkañ ba nämo?

¹³ * In näka yäñpäj-yäwoñärek äma ba ekäni yäj näwet täkañ u bureni näwet täkañ.

* **12:41:** Ais 6:1 * **12:42:** Jon 7:48, 9:22 * **12:43:** Jon 5:44 * **12:44:** Mat 10:40 * **12:45:** Jon 14:9 * **12:46:** Jon 8:12, 12:35 * **12:47-48:** Jon 3:17, 8:15 * **12:47-48:** Hib 4:12 * **12:50:** Jon 8:26,28 * **13:1:** Jon 7:30, 12:23; Jon 15:13, 1Jo 3:16; Plp 2:8 * **13:2:** Luk 22:3; Jon 13:27 * **13:3:** Jon 3:35, 16:28 * **13:10:** Jon 15:3; Jon 6:64,70-71 * **13:13:** Mat 23:8,10

14 * Unita ŋo nabawut; Ekänijin, yänpäj-yäwoŋarek ämajin näkä kuroŋjin ärut tamitat. Unita in udegän kowata kowata kuroŋjin ärutätän kaŋ kuŋarut.

15 * Näk jop nämo ärut tamitat. Nämo, näk kädet täga tänpäj-täwoŋarekta täyat. Unita näkä täŋ tamitat ŋodegän kaŋ täk tänpüt.

16 * Unita näk bureni-inik täwetat; Epän äma kubätä Ekänini nämo irepmitpäŋ kuŋarek. Ba manbiŋam yäŋahäwani äma kubätä äma peŋ iwet-pewän äbeko u nämo irepmitpäŋ kuŋarek.

17 * Eruk, apiŋo in kädet bureni u nadäkaŋ unita kädet u iwatnayäŋ täŋo uwä Anutu täŋo oretoret terak api kuŋatneŋ yäk.

Jesu ini kumäkta yäwetkuk

Mat 26:22-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

18 * Tänpäkaŋ in kudupta nämo yäyat. Äma näkŋata biŋam iwoyäŋkuro unitäŋo mebärini nadäŋ moretat. Upäŋkaŋ man kubä Anutu täŋo manbiŋam kudän täwani ŋode uwä bureni kaŋ ahäwän; Äma näkkät ketem bok näppanitä iwan täŋ namitak.

19 * Täŋkaŋ imaka uwä bureni nämo ahäŋjirän täwet kiretat. Unitäŋo bureni uwä kami ahäŋjirän näkŋa äma u ubayäŋ * yäŋ nabäppäj-nadänerŋta.

20 * Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä näkŋo epän ämana kubäta not täŋ imayäŋ täko uwä näka udegän not api täŋ namek. Tänpäj näka not täŋ namayäŋ täko uwä näk nanin kireŋkuko unita udegän not api täŋ imek yäk.

21 * Eruk, ude yäwän täreŋjirän, Jesu bänepi-ken bäräpi pähap nadäppäj kwawak ŋode yäŋahäppäj yäwetkuk; Bämopjin-ken nanik kubätä näk iwan kerit terak nepmanpayäŋ yäk.

22 Yäŋjirän nadäppäj iwaräntäkiyetä kowat kawän tänpäj netäta yäyak yäŋpäj nadäwätäk täŋkuŋ.

23 * Tänpäkaŋ iwaräntäki kubä, Jesutä unita gäripi pähap nadäŋ imik täŋpani uwä Jesu dubini-ken itkuk.

24 Irirän Saimon-Pitatä iŋam wära tänpäj jiap terak iwetkuk; Iwetpäj ka; Netäta yäyan?

25 Ude täŋjirän äma Jesu dubini-ken itkuko unitä Jesu tuben kuŋpäj iwetkuk; Ekäni, netäta yäyan? yäŋ iwetkuk.

26 Ude iwet yabäwänä Jesutä iwetkuk; Näkä ketem moräki tokätpäŋ tokän gäpe gänaŋ yäputpäŋ imayäŋ täyat äma unitä iwan täŋ namayäŋ yäk. Jesutä ude yäŋpäj ketem moräki tokätpäŋ gäpe gänaŋ yäputpäŋ Judas, Saimon-Kariot nanaki unita imiŋkuk.

27 * Imiŋjirän uterakgän Satantä Judas kotäŋkuk. Täŋjirän Jesutä Judas iwetkuk; Imaka täŋpayäŋ täyan u bäräŋeŋ täyi yäk.

28 Ude yäŋjirän äma Jesu-kät ketem penta naŋ itkuŋo uwä Jesutä man yäŋkuko u täga nämo nadäwä täreŋkuŋ.

29 * Judas uwä iwaräntäkiye täŋo moneŋ watä äma ude itkuko unita iwaräntäkiye ätutä ŋode nadäŋkuŋ; Päŋku äŋnak-äŋnak pähap ahäwayäŋ täyak unita ketem yäpmäkta käwep iwet-pewän kuyak yäŋ nadäŋkuŋ. Tänpäj ätutäwä ŋode nadäŋkuŋ; Ba äma jäwärita moneŋ yämän yäŋpäj käwep iwet-pewän kuyak yäŋ nadäŋkuŋ.

30 Tänpäkaŋ ketem moräki Jesutä Judasta imiŋkuko u yäpmäppäj uterakgän äpamaŋ kuŋkuk. U kome bipmäŋ urirän täŋkuk.

Pitatä Jesu wäpi käbop api pewek

Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

31 * Tänpäkaŋ Judas äpamaŋ kuŋjirän Jesutä ŋode yäŋkuk; Eruk, apiŋo Äma Bureni-iniktä wäpi biŋam yäpayäŋ. Täŋjirän uterak Anututä wäpi biŋam udegän yäpayäŋ.

32 * Bureni! Anututä ini Äma Bureni-inikta wäpi biŋam imayäŋ. Täŋkaŋ bäräŋeŋ imayäŋ.

33 * Jesutä ude yäŋpäj yäwetkuk; Nanaknaye, näk inkät kadäni käroŋŋ nämo api itne. In näka api wäyäkŋeneŋ. Upäŋkaŋ man Juda äma ekäni ekäni yäwetkuro udegän täwetat; In kome näkä kwayäŋ täyat-ken u täga nämo api kuŋeŋ.

34 * Unita apiŋo бага man kodaki kubä ŋode täwetat; In kubäkubätä notjiye ŋonita gäripi kowata kowata nadäŋ yämik täneŋ, näkä inta nadäŋ tamij yäpmäŋ äburo udegän.

35 Tänpäkaŋ in kubäkubätä notjiye ätu näkŋo äbotken nanik unita gäripi nadäŋ yäminayäŋ täŋo uwä ämawebetä ŋode api tabäppäj nadäneŋ; Bureni-inik, ŋowä Jesu täŋo iwaräntäkiye äbot bureni yäŋ api nadäneŋ.

* 13:14: Mat 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Płp 2:5; Kol 3:13, 1Pi 2:21 * 13:16: Mat 10:24 * 13:17: Mat 7:24; Jem 1:25

* 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29, 16:4 * 13:19: Jesutä näkŋa äma u ubayäŋ yäŋ yäkuko u Anutu, Moses päya karäni gänaŋ mebet täŋkuko ugänaŋ ahäŋ imiŋpäj wäpi näkŋa itat yäŋ iwetkuko unita juku piŋpäj man ŋo yäŋkuk. Ude yäŋkuko uwä näk Anutu itkurotä itat ubayäŋ yäŋ yäŋkuk. * 13:20: Mat 10:40 * 13:21: Jon 12:27 * 13:23: Jon 19:26, 20:2; Jon 21:7,20 * 13:27: Jon 13:2 * 13:29: Jon 12:6 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17, 1Jo 3:23, 2Jo 5

36* Täppäkanj Saimon-Pita unitä Jesu ñode iwet yabänjuk; Ekäni, gäk de api kwen? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Kome näkä kwayänj täyat-ken u gäk täga nämö api näwat yäpmänj kwen. Upänkanj kämi uyaku api näwat yäpmänj kwen.

37 Ude yäwänä Pitatä äneji iwet yabänjuk; Ekäni, imata näk apiño täga nämö gäwaret? Näk gäk täñkentäppänj kumäkta nadätat!

38 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk näk täñkentäppänj kumäkta bureni nämö yäyan. Unita bureni ñode gäwera nadä; Kadäni puruptä gera yäwayänj keräp täñirän gäk näkä nämö nadätat yänj yarakubä api yäwen.

14

Anutu-ken kukkuk kädet uwä Jesu

1* Jesutä iwaräntäkiye man äneji ñode yäwetgän täñjuk; In butewaki nadäwätäk pähap nämö täneñ. Nämö, nadäk-nadäkjin Anutu-kengän pekot. Täñkanj näkä imaka, nadäkinik täñ namikot.

2 Imata, Nanatä enjiken ämawebetä itneñta bägup mäyap itkanj. Ude bureni nämö itneño uwä in man ñode täga nämö täweret. Täppäkanj näk inta bägup täñket urayänj kuyat.

3* Näkä päñku bägup ket utkanj äneji päbä näkkät itta tämagut yäpmänj irayänj täyat-ken api kwet.

4 Täppänj kome näkä kwayänj täyat-ken unitäño kädet uwä nadäkanj.

5 Ude yäwänä, Tomastä iwetkuk; Ekäni, kome kwayänj täyan u nämö nadäkamänj unita jide täppänj kädet u nadäne?

6* Yäwänä Jesutä ñode yäwetkuk; Näkña-tägän kädet. Ba man bureni täño mäheми u näk. Ba irit kodaki täño mäheми u näk. Unita äma kubätä Nanken kwayänj yänpänj kädet kubä nämö iwarek. Nämö, Nanken kukkuk kädet uwä näk kubägan.

7* In näk siwonji nabäppänj-nadäwä tärewäwä Nanta udegän api nadäneñ yäk. Täppäkanj apiño yäpüt penpänj in Nan täño mebari kanpänj nadäkanj. Ba Nan käkanj yäk.

8 Ude yäwänä Filiptä ñode iwetkuk; Ekäni, gäk Nan niwonjäreñjiri kanpänj nadäna tärewut!

9* Yäwänä Jesutä yänjuk; Filip, kadäni käronji näk inkät it yäpmänj äbäkamänj upänkanj gäk imata näkño mebarina nämö nadätan? Äma kubätä näk nabäk täyak uwä Nan kak täyak ubayänj. Gäk jide unita Nan niwonjäre yänj yäyan?

10* Gäk ñodeta nadäwi bureni nämö täk täkanj? Näk Nan bänepi-ken itat, udegän Nan uwä näk bänepnä-ken itak. Nankät nek kubägan itkamäk. Täñkanj man täwet täyat uwä näkñaken nadäppänj nämö täwet täyat. Nämö, Nan näkken itkanj iniken epän täk täyak.

11* Unita näk man ñode yänjira in nadäwä bureni täyon; Näk Nankät nek kubägan itkamäk. Ba näkä kudän täk täyat u kanpänj bureni yänj nadäppänj näkä nadäkinik täñ namikot.

12* Näk bureni ñode täwera nadäwut; Äma näkä nadäwä bureni täppäppänj nadäkinik täk täkanj uwä näkä epän täk täyat udegän api täk täneñ. Ba näk Nanken kuyat unita epän näkä täñkuro u irepmitpänj api täk täneñ.

13* Täñkanj Nan täño wäpi biñam ärowani kwawak ahänppänj tokneñ pärekta Nanaki näkä ñode api täñpet; Imaka kubäta näk wäpna biñam terak yänjapinayänj täño uwä api nadänj tamik täñpet.

14 Bureni-inik täwetgän täñpa; Imaka kubäta näk wäpna biñam terak yänjapinayänj täño uwä api nadänj tamet yäk.

Jesutä Kudupi Munapik äpäkta yäwetkuk

15* Eruk man kubä pen ñode täwera nadäkgän täkot; In näkä gäripi-inik nadäppänjä näkño man buramiñpänj api kuñat täneñ.

16* Ude täñjirä näk Nanken yänjapinjira täñkentäk äneji kubä api taniñ kirewek. Täñkentäk taniñ kirewayänj täyak uwä inkät tärek-täreki nämö itneñta.

17* Täñkentäk u Munapik, Anutu täño mebari kwawak pewan ahäwani u. Täppäkanj komen ämawebetä Munapik u nämö kanpänj nadäk täkanj unita bänepitä not täga nämö täñ imineñ. Täñ, inä unita nadäk täkanj. Bureni, Munapik uwä inkät it täyak unitä kämi bäneppin-ken api irek.

18* Näkä tepmanpeñ kuñirawä in kodäjani ude nämö api itneñ. Nämö, inken äneji api äbet.

19* Kadäni keräpi itkanj komen ämawebetä näkä api ijiwä waneñ. Upänkanj intäwä api nabäneñ. Näk irit kodaki täño mäheми unita in udegän irit kodaki nikek api kuñatneñ.

20* Täppänj kadäni näk kumänppänj äneji kodak täppänj akumanj kuñarayänj täyat-ken uken

* **13:36:** Jon 7:34; Jon 21:18-19 * **14:1:** Jon 14:27 * **14:3:** Jon 12:26, 17:4 * **14:6:** Jon 11:25; Rom 5:1-2; Hib 10:20 * **14:7:** Jon 8:19 * **14:9:** Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * **14:10:** Jon 12:49, 14:24 * **14:11:** Jon 10:38, 14:20 * **14:12:** Mak 16:19-20 * **14:13:** Mat 7:7; Jon 15:16 * **14:15:** Jon 15:10, 1Jo 5:3 * **14:16:** Jon 14:26, 15:26; Jon 16:7 * **14:17:** Mat 10:20; Jon 16:13; Rom 8:26 * **14:18:** Jon 14:3 * **14:19:** Jon 16:16 * **14:20:** Jon 17:21-23

ñode api nadäwä täreneñ; Näk Nana bänepiken itat. Ba näk in bänepjin-ken irira inä näk bänepna-ken itkamäj yäj api nadäneñ.

²¹ ✧ Täñpäkañ äma näkño man inñitpäñ säkgämän buramik takañ uwä näka gäripi nadäk takañ. Täñkañ äma näka gäripi nadäk takañ uwä Nanatä udegän äma unita gäripi api nadäwek. Ba näkä udegän, bänep iron täñ yämiñpäñ näkñaken mebäri kwawak api peñ yämet yäk.

²² ✧ Jesutä ude yäwänä Judas kubä (Judas Kariot u nämo), unitä Jesu ñode iwetkuk; Ekäni, gäk imata komen ämawebeta ahäj yämikta bitnäñpäñ nin-kengän ahäj nimikta yäyan?

²³ ✧ Ude yäjirän Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Äma näka gäripi-inik nadäk takañ uwä näkño man säkgämän iwat takañ. Täñjirä Nantä äma udewanita gäripi udegän nadäjirän Nankät nek äma ukät kentäñpäñ bok itpäñ api kuñatne.

²⁴ ✧ Täñ, äma näka gäripi nämo nadäk takañ uwä näkño man nämo iwat takañ. Täñpäkañ man yäjira nadäkañ ño näkña-kenpäñ nämo yäyat. Nämo, uwä Nan, nanin kireñpewän äburo unitäño.

²⁵ Näkña inkät itpäñ unita man ño täwet yäpmäj äbätat.

²⁶ ✧ Upäñkañ Täñkentäk unitä imaka kuduptagän api täwetpäñ täwoñärewek. Ude täñjirän man täwet yäpmäj äburo unita api juku pinen. Täñkentäk uwä Kudupi Munapik, Nantä wäpna biñam terak tanin kirewayäj täyak u.

²⁷ ✧ Näk tepmañpa yäppäj bänep kwini tamitat. Bänep kwini komen ämawebetä nadäk takañ udewanipäj nämo tamitat. Nämo, bänep kwini näkña nadäñpäñ kuñat täyat upäj tamitat unita butewaki nadäwätäk täñpäñ umun terak nämo kuñatneñ.

²⁸ ✧ Täñkañ näk tepmañpeñ kuñkañ inken äneñi api äbet yäj uku täwerira nadäj. Upäñkañ in imata näk Nanaken kukta nanin bitnäkañ? In bänepjin näkken bureni pekañ yäwänäku Nanaken api kwet yäj täwerira nadäwä tägawäm. Nan u näk närepmetak unita täga, kuyi yäj näwetnañi.

²⁹ ✧ Imaka täwetat u kwawak nämo ahäjirän intäjukun täwet kiretat ño. Unita kämi, bureni ahäjirän kanpäñä bureni yäj api nadäneñ.

³⁰ ✧ Täñpäkañ näk inkät man yäppäj-nadäk kadäni käronji nämo tänayäj. Nämo, kome ñonitäño mäheñi äbayäj. Unitä näkño kehäromina kubä täga nämo yäpmäj äpek.

³¹ ✧ Upäñkañ komen ämawebetä näk Nanta gäripi pähap nadätäk yäj ude nadäwä täreneñta epän man Nanatä näwetkuko udegän täyat.

Eruk, kome ño penpeñ kuna!

15

Jesu u wain päya, ninä känani

¹ Täñpäkañ Jesutä man pen ñode yäwetgän täñkuk; Näk wain päya bureni-inik. ² ✧ Täñkañ Nana uwä wain epän täño mäheñi. Näkä terak känani yäput penpäñ bureni nämo pat takañ uwä Nantä taniñpäñ yäpmäj täñpäñ kuk takañ. Täñpäñ känani bureni wädäk takañ uwä bureni tanigän kañ wädawut yäjkañ täñket täñpäñ ket utpäñ pek takañ.

³ ✧ Täñpäkañ inä, manna biñam täwerira nadäñpäñ bänepjin pak täñkuk.

⁴ ✧ Nadäkañ? Päya känanitä kujari terak nämo gatäñpäñ ireko uwä bureni täga nämo wädäwek unita in näkkät kwasikotpäñ irirä näk inkät udegän kwasikotpäñ kañ ira. Näkkät nämo kwasikotpäñ kuñatpäñä injingän imaka täga kubä täga nämo api täneñ.

⁵ ✧ Näk wain päya irira inä wain päya unitäño känani ude itkañ. Unita äma näkkät kowat kwasikorän täñpäñ kuñat takañ uwä känani tägatä ude irit kuñat-kuñariken bureni pähap api pewän ahäj yämek. Upäñkañ näkkät nämowä, in imaka kubä täga nämo täneñ.

⁶ ✧ Täñpäñ äma näkkät nämo itpäñ kuñat takañ uwä känani waki taniñpäñ mañpä kuk takañ ude api täneñ. Känani u kubit tawänkañ ämatä känani kubiri ätukät kubä-kengän penpäñ pewä iñineñ.

⁷ ✧ Unita in näkkät kowat kwasikorän täñpäñ manna kañ buramik täñput. Ude tänayäj täño uyaku imaka u ba u yäpmäkta nadäñpäñä iwet yabäjirä Anututä api tamek.

⁸ ✧ Täñpäñ irit kuñat-kuñatjinken bureni pähap ahäjirän in näkño nanaknaye äbot täñjirä Nana täño wäpi biñam kwawak ahäjirän käneñ.

⁹ Täñpäkañ Nantä bänep iron pähap täñ namik täyak udegän näkä inta bänep iron täñ tamik täyat. Ude täñ tamik täyat unita näkño bänep iron teragän kañ kuñat täñput.

✧ **14:21:** Jon 15:10, 16:27 ✧ **14:22:** Apos 10:41-42 ✧ **14:23:** Mat 18:20; Jon 13:34, 2Ko 6:16; Efe 3:17 ✧ **14:24:** Jon 7:16 ✧ **14:26:** Jon 14:16 ✧ **14:27:** Jon 14:1, 16:33; Plp 4:7 ✧ **14:28:** Jon 14:3, 16:28; Jon 20:17; Luk 24:52 ✧ **14:29:** Jon 13:19 ✧ **14:30:** Jon 12:31, 16:11; Efe 2:2 ✧ **14:31:** Jon 10:18, 12:49; Mat 26:46 ✧ **15:2:** Mat 3:10 ✧ **15:3:** Jon 13:10 ✧ **15:4:** Jon 6:56 ✧ **15:5:** Jon 15:16, 2Ko 3:5 ✧ **15:6:** Mat 7:19, 13:42 ✧ **15:7:** Mat 7:7 ✧ **15:8:** Mat 5:16

10 ✨ Nāk bureni tāwera nadāwut; In manna biḡam buraminayāḡ tājō uwā nākḡo bānep iron terakḡān api kuḡatneḡ, nākā Nana tājō mani buramiḡpāj unitājō bānep iron terak kuḡat tāyat udegān.

11 ✨ Tājḡpāj nāhā bānep oretoret nadāk tāyat in udegān nadāk tākot yājḡpāj man ḡo tāwetat. Bānep oretoret pāhap u inken tokḡeḡpāj pat tāyon yāj yājḡpāj tāwetat.

12 ✨ Eruk, nāk jukuman ḡode tāwera nadāwut; Nākā nadāj tamik tāyat udegān in notḡiyeta ḡāripi kowat nadāj imān tājḡpeḡ kaḡ kuḡarut.

13 ✨ In nadākaḡ? Bānep iron kādet intājukun-inik ḡode pātak; Āma kubātā noriye tāḡkentāwa yājḡpāj iniken ḡupi peweko u. Bānep iron kādet kubātā kādet u nāmo irepmitak.

14 ✨ Unita ḡode tāwetat; Inā nākḡo man buramiḡpāj kuḡarirā tabājira notḡaye bureni tāneḡ.

15 Tājḡpāj nāk kadāni ḡoken watā āmanaye yāj wari nāmo tāwet tāyat. Nāmoink! Nākā inta nadāwa notḡaye ude tākaḡ. Imata, watā āmatā intājukun āmani tāḡo bānepi-ken nadāk-nadāk pat tāyak u iwerān nāmo nadāwek. Upājkaḡ nāhāwā Nanaken nanik man nadājḡkuro u kudup yājahājḡpāj tāwet moreḡkuro unita notḡaye yāj tāwetat yāk.

16 Tājḡpākaḡ, intā nāk inta biḡam nāmo yāpmāj daniḡkuḡ. Nāmoink, nākā inā nākḡata biḡam yāpmāj daniḡkut. Tājḡpāj in yāpmāj daniḡkuro uwā irit kuḡat-kuḡatjinken bureni ahāj tamikta in yāpmāj daniḡpāj tepmaḡkut. Tājḡpāj bureni bārāḡeḡ wak tākaḡ udewanita nāmo yāyat. Nāmo, bureni kehāromi nikek, paot-paori nāmo udewani irit kuḡat-kuḡatjinken ahāj tamikta yāyat. Ude tāḡkaḡ nāk wāpna terak Nanaken yājapinjirā uterakḡān api tamek.

17 ✨ Unita nāk jukuman āneḡi ḡode tāwera nadāwut; In notḡiyetakāt ḡāripi kowat nadāj imān tājḡpeḡ kaḡ kuḡarut.

Jesu iwarān tāwanita iwan api tāneḡ

18 ✨ Jesutā man ude yājḡpāj ḡode yāwetkuk; Komen āmawebetā iwan tāḡ tamāwā ḡode kaḡ nadāwut; Jesuta jukun tāḡ imiḡkuḡo udegān tāḡ nimikaḡ yāj kaḡ nadāwut.

19 ✨ In komen āmawebe udewanigān itneḡo uyaku inkāt not tājḡpāj kuḡatneḡ, iniken noriye-kāt not tājḡpeḡ kuḡat tākaḡ udegān. Upājkaḡ inā komen āma nāmo. Nāmo, nākā in komen āmawebe ābotken nanikpāj yāpmāj daniḡpāj tepmaḡpa kome tāḡo tāktāki māde ut imiḡkuḡo unita iwan tāḡ tamik tākaḡ.

20 ✨ Nāk man ḡode bian tāwetkuk; Epān watā āmatā ekānini nāmo yārepmiteḡ. Nāka iwan tāḡ namiḡkuḡo unita inta udegān api tāḡ tamineḡ. Tājḡpākaḡ āma ātutā nākḡo man nadājḡpāj iyap tāḡkuḡo uyaku intājō man udegān api nadājḡpāj buramineḡ.

21 ✨ Upājkaḡ komen āma uwā nāk naniḡ kireḡpewān āpuro unita nāmoink nadākaḡ. Tājḡpāj in nākḡo nāwarāntāknaye itkaḡ unita iwan api tāḡ tamineḡ.

22 Tājḡpākaḡ nākā āpājḡpāj man nāmo yāwetkuro yāwānāku, momini kwawak nāmo pewā ahākkāneḡ. Upājkaḡ apiḡo momini kābop pekta kādet nāmo pātak.

23 ✨ In nadākaḡ? Āma nāka iwan tāḡ namik tākaḡ uwā Nanata udegān tāḡ imik tākaḡ.

24 ✨ Nāk āma ābot ḡo bāmopi-ken kudān kudupi pāhap, āmatā nāmo tānaḡi u nāmo tāḡkut yāwānāku momini kwawak nāmo pewā ahākkāneḡ. Upājkaḡ nāmo. Kudān kudupi bāmopi-ken tāḡjira nabājḡpāj-nadāk tāk tāḡkuḡo upājkaḡ nāka iwan tāḡ namiḡpāj Nanta udegān tāḡ imik tākaḡ.

25 Ude tāḡjirā man kubā unitājō бага man kudān tāwani terak pātak u tāḡkehārom tāyak. Man uwā ḡode;

Mebāri nāmo, iwan jop nadāj tāḡ namiḡkuḡ.

Sam 35:19, 69:4

26 ✨ Upājkaḡ nāk tāḡ-kehāromtaḡ tamikta Tājḡkentāk, Nanken nanikpāj api taniḡ kirewet. Tājḡpāj Tājḡkentāk uwā Munapik, Anutu tāḡo mebāri kwawak pewā ahāwani u. Munapik unitā ābājkaḡ nākḡo manbiḡam api tāwerek.

27 ✨ Tājḡpākaḡ in bian nākā epān yāput peḡira nākkāt it yāpmāj ābākaḡ unita kadāni uken nākḡo manbiḡam kaḡ yājahājḡpāj yāwerut.

16

1 Jesutā man ude yājḡpāj āneḡi pen ḡode yājḡkuk; In nadākinikjin pewā putāreneḡo udetā man ḡo tāwetat.

2 ✨ In nadākaḡ? Āmatā kābeyā yot ḡānaḡ nanik tāwat kireḡpāj āneḡi ārokta api yājiwātneḡ. Bureni tāwetat, kadāni kerāp tāḡjirān āmatā nin Anututa watā epān bureni tāḡ imikamāj yāj nadājkaḡ kumāj-kumāj api tadāpneḡ.

✨ **15:10:** Jon 14:15, 1Jo 2:5 ✨ **15:11:** Jon 17:13 ✨ **15:12:** Jon 13:34 ✨ **15:13:** Jon 10:11, 1Jo 3:16 ✨ **15:14:** Mat 12:50 ✨ **15:17:** Jon 13:34 ✨ **15:18:** Mat 10:22, 1Jo 3:13 ✨ **15:19:** 1Jo 4:5; Jon 17:14 ✨ **15:20:** Jon 13:16 ✨ **15:21:** Mat 5:11; Mak 13:13 ✨ **15:23:** Luk 10:16 ✨ **15:24:** Jon 9:41, 14:11 ✨ **15:26:** Jon 14:26 ✨ **15:27:** Luk 1:2; Apos 1:8,21-22 ✨ **16:2:** Mat 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22

3 * Ude tänayän takan uwä Nankät neka nämö nadäwä tärewäpänj api tän taminenj.

4 * Tänpäkanj imaka u nämö ahäjirän man ñowäku intäjukun täwet kiretat. Tänpänj imaka u bureni ahänj taminjirän jukuman täwetat ño api juku pinenj.

Kudupi Munapiktä epän jide api tänppek?

Jesutä ude yänpänj yawetkuk; Näk inkät penta itpänj unita imaka umuri ño bian nämö täwetkut.

5 * Eruk, näk apiño tepmanpej naninj kirenpewän äputken kwayänj. Upänkanj in kubätä gäk de kwayänj yänj nämö näwet yabakanj.

6 Nämö, näk man täweraro unita nadäwätäk tänpänj bänepjintä bäräpi pähap nadakanj.

7 * Upänkanj bureni täwera nadawut; Tepmanpej kwayänj täyat uwä in tänkentäktä kwayänj. Bureni, näk päñku Tänkentäk u ininj kirenpewa inken api äpek. Täñ, näkä nämö kwawä Tänkentäk u inken täga nämö api äpek.

8 Tänpäkanj Tänkentäk unitä äbänpänjä komen ämawebe siwonji nadawut yänpänj imaka ñodeta goret nadäk takan u yawetpän yawonjäreki api tänppek; Momini täño mebäri, Anutu injamiken siwonji irit täño mebäri, ba yäpmänj danik-danik epän Anututä tänpayänj täyak unitänjo mebäri.

9 * Täñkanj momini täño mebäri uwä näkä nadäkinik nämö täk takan yänj api yawonjärewek.

10 * Ba näk Anutu injamiken siwonji itat yänj kanj nadawut yänpänj ñode api yawetpänj yawonjärewek; Näk kumänpänj Nanken api kwet. Kuñira wari nämö api nabänej.

11 * Täñkanj Anututä yäpmänj danik-danik epän täk täyak unitänjo mebäri ñode api yawetpänj yawonjärewek; Kome ñonitänjo intäjukun äma waki Anututä manken uku tenjuk yänj api nadänej.

12 * Man mäyap täga täwerero upänkanj in täga nämö nadäwä tärenej.

13 * Upänkanj Munapik, Anutu täño mebäri kwawak pewän ahäwani unitä äbänpänjä Anutu täño mebäri kwawakinik nadäkta kädet api täwit tamek. Tänpäkanj iniken nadäk-nadäkpänj nämö api täwerek. Nämö, imaka Anutu-ken nadänkanj ugänpänj api täwerek. Ba imaka ahäkta yäwani u imaka, api täwerek.

14 Tänpänj Munapik, Anutu täño mebäri kwawak pewän ahäwani unitä wäpna biñam imaka, kwawak api pewän ahänej. Ude täkta näkño mena jinom yäpmänpänj api täwerek.

15 Nadakanj? Nanatä iniken nadäk-nadäk kumän-tagän naminjuk. Mebäri unita Munapiktä näkño mena jinom yäpmänpänj api täwerek.

Nadänjbäräp ba oretoret täño man

16 * Jesutä man ude yänpänj iwaräntäkiye man ñode yawetgän täñjuk; Ätu nanak itpänj kuñira nämö api nabänej. Täñkanj ätukät it yäpmänj äronpänjä änejji api nabänej.

17-18 Ude yäwänä iwaräntäkiye ätutä ini-tägän näwetgäwet tänpänj yänjuk; Man yäyak ño jide ude? Kadäni keräpi-tagän nämö api käne. Tänpäkanj ätu itpänj änejji api käne yänj niwetak u mebäri jideta? Kadäni keräpi yänj niwetak u jideta yäyak? Ba Näk Nanaken kwayänj yänj niwerako u jideta niwerak? Man yäyak u guñ yäkämänj. Nämö nadäna tärekanj yäk.

19 Ude täñjirä Jesutä nadäwätäki u yabänpänj-nadänkanj ñode yawetkuk; In man ñode täweraro unita yänpänj-nadäk takanj? Ätu itpänj kuñira nämö api nabänej. Täñkanj ätukät it yäpmänj äronpänj änejji api nabänej. Man unita guñ takanj?

20 Eruk, näk bureni täwera nadawut; Inä näkä yänpänj konäm butewaki api tänej. Täñ, komen ämawebetä wisikinik, kumänjak yänpänj oretoret pähap api tänej. Bureni, in butewaki api nadänejjo upänkanj äyänjupänj mädenä oretoret terak api kuñatnej.

21 * In nadakanj? Webe nanak bäyanayänj komi nadäk takan. Upänkanj nanaktä ahäjirän kanpänj Wisikna, nanakna ahätak ño yänpänj oretoret pähap nadäk takan.

22 * Tänpäkanj in udegän. Apiño in butewaki terak itkanj upänkanj näk änejji ahänj taminjira nabänpänj bänepjintä oretoret inide kubä api tänej. Täñjirä äma kubätä oretoret u täga nämö api utpewän mänppek.

23 * Tänpänj kadäni näkä kumänpej kunum gänaj ärowayänj täyat-ken uken in näk-kenä imaka kubäta nämö api yänjapinej. Nämö, imaka kubäta näk wäpna terak yänjapinjirä Nanatä ini api tamek.

24 * Umunitä päbä apiño in imaka kubäta näk wäpna terak nämö yänjapik takan. Tänpäkanj apiñotä päñku kämi, in imaka kubäta yänjapinjänjä api yäpmäk tänej. Ude tänpänj bänep täga pähap api nadänej yäk.

Jesutä kome täño mähehi api urek

* 16:3: Jon 15:21 * 16:4: Jon 13:19 * 16:5: Jon 7:33, 13:36 * 16:7: Jon 14:16 * 16:9: Jon 3:18 * 16:10: Apos 5:31; Rom 4:25 * 16:11: Jon 12:31 * 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:13: Jon 14:26, 1Jo 2:27 * 16:16: Jon 14:19
* 16:21: Ais 26:17 * 16:22: Ais 66:14 * 16:23: Mat 7:7 * 16:24: Jon 15:11

25 * Jesutä ude yäppäj pen ñode yäwetgän täñkuk; Man täwet yäpmäj äbätat ño man wärani terak täwetat. Upäjkañ kämiwä man wärani terak nämo api täweret. Nämo, kadäni uken Nana täño manbiñam kwawakinik api täweret.

26 Bureni, kadäni ukentä päñku kämi injin-tägän näk wäpna terak Nanken api yäñapineñ. Näk inta Nanken nämo api yäñapiwet yäj täwetat.

27 * Nämo, Nantä ini inta nadäj tamikinik täk täyak. Imata, in näka gäripi nadäj yäpmäj äbäkañ unita. Ba in näka Anutu-ken naniktä äpuk yäj nadäwä bureni täk täkañ unita.

28 Täñkañ näk Anutu-ken naniktä kome ñoken äpuropäñ kome ño penpen äneñi Nanken kwayäj.

29 Ude yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkun; Eruk, apiño gäk man wärani terak nämo niwetan. Kwawakinik niwet ahätan yäk.

30 * Nin nadäkamäj, gäk imaka kuduptagän nadäwi tärekañ. Äma kubätä yänyabäk kubä täñpayäj nadäjirän gäkä jukun kañpäñ nadäjkañ kowata täga iwet ahäwen yäk. Unita gäk Anutu-ken naniktä äpäñ yäj gabäppäj-nadäkamäj.

31-32 * Ude yäjirä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Apiño nadäj namikinik täkañ upäjkañ ñode täwera nadäwut; Kadäni keräptañ tamitak. Kadäni uken in kubäkubä täwat kireñpewä komejin-ken kuñtäppä kuñirä näkñagän api iret. Eruk, kadäni u ahätak! In nepmajirä näkña kubägän irayäj. Upäjkañ näkñagän-inik nämo irayäj. Nämo, Nan näkkät it täyak udegän api itde.

33 * Eruk, man täweraro uwä mebäri ñodeta täwerat; In näkkät kowat kwasikorän täñpäñ näkño bänep pidäm terak kañ kuñarut. Bureni, kome ñoken bäräpi mebäri mebäri api kañ-ahäneño upäjkañ ñode nadäkot; Näk kome ñonitäño mäheми unitäño kehäromi yäpmäj äpäro unita nadäwätäk nämo täneñ!

17

Jesutä inita Nani-ken yäñapiñkuk

1 * Eruk, man ude yäj paotpäñä Jesutä kunum doranjpäñ ñode yäjkuk;

Nan, kadäni ahätak unita gäk ämanaye inamiken wäp biñam kañ nam. Ude täñiri näk manka buramiñpäñ epän namiñkuno u täñira wäpka biñam udegän kañ ahäj parän.

2 * Unita näk ñode yäyat; Gäk ämawebe kuduptagän intäjukun it yämikta kehäromi uku namiñkun. Kehäromi namiñkuno uwä mebäri ñodeta namiñkun; Ämawebe gäkä näka biñam namiñkuno unita irit kehäromi yämikta kehäromi u namiñkun.

3 * Irit kehäromi unitäño mebäri ñode; Ämawebetä gäk kubätägän Anutu bureni-inik nadäkinik täñpäñ näk Jesu Kristo gäkä nepmajpi äpuro unita imaka, bok nadäj namikinik täñpäñ irit kehäromi api kañ-ahäneñ.

4 * Täñpäkañ näk epän namiñkuno u kumän täñpa täreñjirä wäpka biñam ba kehäromika kome ño terak kwawak kañpäñ nadäjkuñ.

5 * Täñpäkañ Nan, näk nadäj namiñjiri gäkkät bok itpäñ wäpnek biñam ikek kañ itda. Kome ño nämo yäwi ahäjirän näk gäkkät bok itkañ wäpna biñam ikek itkuro udegän äneñi kañ nam.

Jesutä iwaräntäkiyeta Nani-ken yäñapiñkuk

6 Täñpäñ ämakaye komen ämawebe bämopi-ken nanik yäpmäj daiñpäñ näka biñam namiñkuno ño gäkño mebärika yäwönäreñkut. Mebärika yäwönäreñjira manka buramiñ yäpmäj äbäkañ.

7-8 * Täñpäkañ man näwetkuno u kudup yäwerira bänepi-ken daiñpäñ yäpmäj kuñat täkañ. Daiñpäñ yäpmäj kuñatpäñ apiño ñode nadäwä tärekañ; Imaka namiñkuno u kudup gäkken nanikgän. Ba ñode imaka nadäkañ; Näk gäkkät iranipäj gäkña-tägän näwetpewi äput.

9 * Eruk, ämanaye unita yäppäj gäkken yäñapitat. Komen ämawebe päke unita nämo gäwetat. Nämo, äma gäkñata biñam iwoyäñpäñ namiñkuno unita gäwetat.

10 * Näk nadätat, gäkño ämawebekaye uwä näkño bok. Ba näkño ämawebenaye uwä gäkño bok. Ämawebeniye unita yäppäj inamika-ken wäp biñam tañi yäpuro itat.

11 * Upäjkañ näk kome ñoken wari nämo api it yäpmäj ärowet. Apiño gäkken äretat. Täñ, äbotnaye ñowä ñogän itnayäj unita Kudupi Nana, gäk watäni it yämiñjiri säkgämän kañ irut. Kehäromika terak watäni kañ it yämi. Kehäromi namiñkuno uterak watäni it yämiñjiri bänep kubägän kañ irut, nektä bänep kubägän itkamäk udegän.

* 16:25: Jon 10:6 * 16:27: Jon 14:21,23 * 16:30: Jon 2:25 * 16:31-32: Mat 26:31,56; Jon 8:29 * 16:33: Jon 14:27; Rom 5:1, 2Ti 3:12, 1Jo 5:4 * 17:1: Jon 11:41, 12:23 * 17:2: Mat 11:27 * 17:3: 1Jo 5:20 * 17:4: Jon 4:34 * 17:5: Jon 1:1, 17:24 * 17:7-8: Jon 16:30 * 17:9: Jon 6:37,44 * 17:10: Jon 16:15 * 17:11: Jon 10:30, 17:21

12 ✨ Täppäkañ näk ukät itpäñ gäkño kehäromika terak watäni it yämik täyat. Bureni, kehäromi naminjuno uterak watä ude it yämiñira ukät nanik kubä-tägän paotkuk, äma genjita biñam yäwani u. Täñkañ unitä paorirän man kudän täwani u bureni ahätak.

13 ✨ Eruk nan, näk ärewayän. Upäñkañ näk kome terak ño pen itkañ yäñapik man ño gäwetat. Täppäñ äbotnaye ñonitä bänep oretoret pähap, oretoret pähap näkä nadäk täyat udegän kañ nadäwut yäñpäñ gäkken yäñapitat.

14 ✨ Nan, näk man näwetkuno u kumän yäwet moreñkut. Täñjira komen ämawebetä mäde ut yämik täkañ. Täppäkañ näk komen ämawebe täño kädet nämo iwat täyat udegän äbotnaye ñowä komen ämawebe täño kädet waki u nämo iwat täkañ. Mebäri unita komen ämawebetä iwan täñ yämik täkañ.

15 ✨ Äbotnaye ño kome terak ño nanikpäñ kunum gänañ yämagut yäpmäñ kukta nämo gäwetat. Nämo, gäk watä säkgämän it yämiñiri Äma Wakitä nämo api täppän waney yäñpäñ gäwetat ño.

16 ✨ Täppäkañ näk komen ämawebe täño kädet waki nämo iwat täyat udegän äbotnaye ñowä kädet waki u nämo iwat täkañ.

17 ✨ Unita gäkño manbiñam bureni yäweriri kome ñonitäño gäripita mäde ut imiñpäñ gäkñata biñam kañ täñ morewet.

18 ✨ Täppäkañ gäk pengän-inik komen ämawebe bämopi-ken itta kome ño terak näwetpewi äput. Udegän, näk ämanaye ñonitä komen ämawebe bämopi-ken epän täkta yäwetpewa kuñtäñpä kunayän.

19 ✨ Täppäkañ täñkentän yämikta näk gupna nadäk-nadäkna u kuduptagän gäkñata biñam ganiñ kiretat. Ude täñjira äbotnaye ñowä udegän man burenita biñamgän kañ täñput.

Jesutä nadäkinik täñpani kudupta yäñapinjuk

20 ✨ Nan, äbotnaye ñonita gäkken yäñapitat. Upäñkañ unitagän nämo gäwetat. Ämanaye ñonitä näkño biñam yäwetpäñ yäwoñärek täñjirä ämawebe näka nadän namikinik tänayän täkañ unita bok yäñapitat.

21 ✨ Täppäkañ nan, gäk täñkentän yämiñiri ämawebe näka nadäkinik tänayän täkañ u bänep kubägän, nektä bänep kubägän itkamäk udegän itpäñ kañ kuñarut yäñpäñ yäñapitat. Täppäñ nekkät bänep kubägän bok kañ it yäpmäñ ärona. Ude kuñarirä komen ämawebetä näka Anutu-ken naniktä äpuk yän bureni api nadäney.

22 ✨ Täppäñ kehäromi ba nadäk-nadäk tägagämän gäkä naminjuno udegän äbotnaye ñonita yämiñkut. Bänep kubägän it täkamäk, udegän kañ irut yäñpäñ yämiñkut.

23 ✨ Näk ukät kubägän iritna gäk näkkät kubägän kañ itda. Täñkañ ugän nämo. Bänep kubägän itpäñ kuñarirä komen ämawebetä yabäñpäñ-nadänkañ näka ñode api nadäney; Anututä tewän äpuk yän api nadäney. Ba Anututä gäripi nadän imiñkuko udegän äbot ñonita gäripi nadän yämik täyak yän api nadäney.

24 ✨ O nan, ämawebe ño näka biñam iwoyänkuno u kome näkä irayän täyat-ken u bok itta nadätat. Täppäñ näkkät bok itkañ kehäromina ba wäpna biñam niček kañ nabäñpäñ-nadäwut. Kunum kenta kome nämo ahäñjirän näka gäripi nadänpäñ kehäromi ba wäpna biñam u naminjuk.

25 ✨ Siwoñi nana, komen ämawebetä mebärika u nämo nadäwä tumänkañ. Täñ, nähä gäkño mebärika nadätat. Ba ima mebärita nepmañpi äput yän, äbotnaye ñowä nadäkañ.

26 ✨ Täppäkañ näk kome terak ño äpäñpäñ mebärika yäwetpäñ yäwoñärek täñ yäpmäñ äbätat. Täñkañ kämiwä, mebärika kumän-tagän api yäwoñäreñ morewet. Yäwoñäreñ moreñjira gäkä näka gäripi nadän namik täyan udegän äbotnaye ñonitä gäripi kowat nadän imän api täney. Täñjirä u kentäppäñ api iret yäk.

18

Judastä Jesu iwan kerik-ken peñjuk

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53

1 ✨ Jesutä yäñapik man ude yäwän täreñjirän eruk iwaräntäkiye-kät kome awañ pähap wäpi Kidron udude käda Olip päya epän gänañ kuñkuñ.

2 ✨ Jesu iwaräntäkiye-kät epän uken kadäni mäyap itpäñ-nadäkta kuk täñkuño unita Judas, Jesu iwan kerik-ken pewani unitä ñode nadänjuk; Jesu uken käwep itak yän nadänjuk.

3 ✨ Ude nadänpäñ komi äma ätukät bämop äma ba Parisi täño watä äma ätu yämaguränkañ epän uken kuñkuñ. Topän ijin-yäñepän yäpmänkañ kadä boham ikek kuñkuñ.

✨ 17:12: Jon 6:39, 13:18; Jon 18:9 ✨ 17:13: Jon 15:11 ✨ 17:14: Jon 15:19 ✨ 17:15: Mat 6:13, 2Te 3:3, 1Jo 5:18

✨ 17:18: Jon 20:21 ✨ 17:19: Hib 10:10 ✨ 17:21: Jon 4:11; Gal 3:28 ✨ 17:22: Apos 4:32 ✨ 17:24: Jon 12:26,

17:5 ✨ 17:25: Jon 8:55 ✨ 18:1: Mat 26:36 ✨ 18:2: Luk 21:37 ✨ 18:3: Jon 7:45

⁴ Tǎppǎkaŋ iwan tuǎn äbǎŋirǎ Jesu jide ahǎŋ imayǎŋ tǎŋkuko uku nadǎwǎn tärewǎpǎŋ äma äbot äbuŋo u dubini-ken kuŋpǎŋ yǎwet yabǎŋkuk; Netǎ kǎnayǎŋ äbǎkaŋ?

⁵ Yǎwǎnǎ yǎŋkuŋ; Jesu, Nasaret nanik kǎnayǎŋ äbǎkamǎŋ yǎk. Yǎwǎwǎ yǎŋkuk; Etǎŋ uwǎku nǎkŋa itat ŋobayǎŋ yǎk. (Komi äma u bǎmopi-ken Judas, Jesu iwan kerik-ken pewayǎŋ tǎŋkuko u penta itkuŋ).

⁶ Jesutǎ uwǎku nǎk ŋo yǎŋ yǎwǎnǎ komi äma u mäde kǎda pǎŋku kome terak bumta maŋdǎpuŋ.

⁷ Tǎŋirǎ Jesu äneŋi yǎwetgǎn tǎŋkuk; Netǎta äbǎkaŋ? Yǎwǎnǎ äneŋi yǎŋkuŋ; Jesu, Nasaret nanik kǎnayǎŋ äbǎkamǎŋ yǎŋ yǎŋkuŋ.

⁸ Yǎwǎwǎ Jesutǎ äneŋi yǎwetgǎn tǎŋkuk; Etǎŋ, u nǎkŋa ŋobayǎŋ. Unita nǎk nepmǎŋitnayǎŋ yǎŋpǎŋ ätu ŋo yabǎ kǎtǎwǎ ini kut yǎk.

⁹ ✧ Jesu man ude yǎŋkuko uwǎ man bian ŋode yǎŋkuko udegǎn bureni ahǎŋkuk; Yabǎŋ äwarǎkuk tǎŋira äma naminiŋkuno u kubǎtǎ nǎmoinik api paorek.

¹⁰ ✧ Ude yǎwerirǎn uterakgǎn Saimon-Pitatǎ päpi pion gǎnaŋ nanik wǎdǎwǎn kwǎpǎŋǎ bǎmop äma intǎjukun tǎŋpani unitǎŋo watǎ ämani kubǎ ura yǎkŋat jukuni bure kǎda painkuk. (Epǎn watǎ ämani u wǎpi Malkus).

¹¹ ✧ Tǎŋirǎn Jesutǎ Pita iwetkuk; Mujuk äneŋi dai! Ume komi nিকে Nanatǎ namayǎŋ täyak ini kaŋ nǎppa!

Jesu Anasken yǎpmǎŋ pǎŋku teŋkuŋ

¹² Ude yǎwǎnǎ komi äma tǎŋo intǎjukun ämakǎt komi ämaniye ba kudupi eŋi tǎŋo watǎ ämatǎ Jesu inipǎŋ kerik pǎdǎt tǎŋkuŋ.

¹³ Keri pǎdǎt tǎŋpǎŋ Anasken jukun yǎŋikŋat yǎpmǎŋ kuŋkuŋ. Anas uwǎ Kaifas tǎŋo yepmani. Tǎŋkaŋ Kaifas uwǎ kadǎni uken bǎmop äma intǎjukun itkuko u.

¹⁴ ✧ Ba unitǎgǎn Juda äma ekǎni ekǎni bian ŋode yǎwetkuk; Ämawebe kumǎn-tagǎn paotneŋo udeta yǎŋpǎŋ äma kubǎ-tǎgǎn kaŋ kumbǎn yǎŋ yǎŋkuko u.

Pitatǎ Jesu wǎpi kǎbop peŋkuk

Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57

¹⁵ ✧ Tǎŋpǎkaŋ Jesu yǎŋikŋat yǎpmǎŋ kuŋirǎ Saimon-Pitakǎt noripak kubǎ Jesu iwat yǎpmǎŋ kuŋkumǎn. Noripaki uwǎ bǎmop äma intǎjukun tǎŋpani ukeŋonita nadǎŋkuko unita nadǎŋ iminiŋirǎ bǎmop äma tǎŋo yewa gǎnaŋ Jesu-kǎt bok äronkuŋ.

¹⁶ Äronirǎn Pita yǎma-kengǎn itkukonik. Ude irirǎn noripaki ukeŋonitǎ yǎman äneŋi äpǎŋpǎŋ webe yǎma watǎ itkuko u iwerǎn Pita yǎŋikŋat yǎpmǎŋ äronkuŋ.

¹⁷ Tǎŋpǎŋ webe unitǎ Pita kaŋpǎŋ iwetkuk; Äma unitǎŋo iwarǎntǎki kubǎ gǎk ba? Ude iwerǎnǎ Nǎk nǎmo! yǎŋ iwetkuk.

¹⁸ Mǎnit kadǎni unita eŋi unitǎŋo watǎ ämakǎt komi äma ätutǎ kǎdǎp iŋipǎŋ äŋäriŋ itkuŋ. Äŋäriŋirǎ Pita imaka, penta äŋäriŋ itkuŋ.

Anastǎ Jesu manken teŋkuŋ

Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71

¹⁹ Tǎŋirǎ bǎmop äma intǎjukun tǎŋpani unitǎ Jesu ŋode iwet yabǎŋkuk; Gǎwarǎntǎkaye u netǎ-netǎ? Ba man jidepǎŋ yǎŋpǎŋ-yǎwoŋäreŋ tǎk tǎŋkun?

²⁰ ✧ Ude yǎwǎnǎ Jesutǎ iwetkuk; Nǎk komeni komeni kuŋatpǎŋ ämawebe man kwawakgǎn yǎŋahǎŋpǎŋ yǎwet tǎŋkut. Nǎk kadǎni kadǎni kudupi yot gǎnaŋ ba kǎbeyǎ eŋi, Juda ämawebetǎ äbǎ kubǎ-kengǎn it tǎkaŋ-ken äronpǎŋ yǎwetpǎŋ yǎwoŋäreŋ tǎŋkut. Ba man kubǎ kǎbop nǎmo yǎŋahǎk tǎŋkut.

²¹ Unita gǎk imata nǎwet yabǎtan? Nadǎwa yǎŋpǎŋ ämawebe nǎkǎ man yǎŋpǎŋ-yǎwoŋäreŋ tǎk tǎŋkuro u yǎwet yabǎ. Unitǎ uyaku nǎkǎ man yǎwet tǎŋkuro u nadǎkaŋ yǎk.

²² ✧ Jesutǎ ude yǎwǎnǎ komi äma kubǎ u itkukonitǎ itkuk. Tǎŋpǎŋ yǎŋkuk; Gǎk bǎmop äma ŋonitǎŋo man imata utan? Gǎk goret täyan yǎk.

²³ Yǎwǎnǎ Jesutǎ ŋode iwetkuk; Jide? Nǎkǎ man waki kubǎ yǎwawǎ yǎŋahǎ. Tǎŋ, man yǎro u bureni yǎŋ nadǎŋpǎŋ imata nutan?

²⁴ Ude tǎŋpǎŋ yen topuŋo u nǎmo pit imiŋkaŋ Anastǎ Jesu inip kireŋpewǎn bǎmop äma intǎjukun tǎŋpani wǎpi Kaifas uken kuŋkuk.

Pita Jesu wǎpi äneŋi kǎbop peŋkuk

Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62

²⁵ Tǎŋpǎkaŋ Saimon-Pita kǎdǎp äŋäriŋ itkuk-ken pen irirǎn ŋode iwet yabǎŋkuŋ; Iwarǎntǎki kubǎ gǎk, bure? Yǎwǎwǎ yǎŋkuk; Nǎmoinik! Nǎk unitǎŋo iwarǎntǎki nǎmo yǎk.

²⁶ ✧ Ude yǎwǎnǎ bǎmop äma intǎjukun tǎŋpani tǎŋo watǎ äma kubǎ, Pitatǎ jukuni madǎŋ

täknejkuko unitä äbotken naniktä yäjnkuk; Piäken bok irirän tabäro u gäckät irirän tabät yäk. Bure?

²⁷ ✧ Yäwänä Pitatä yäjnkuk; Nämoinik! Ude yäwänä uterakgän purup gera yäjnkuk.

Jesu imagut yäpmäj Pailat-ken kuñkuñ
Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5

²⁸ Täñpăkañ tamimañ-inik Juda äma ekäni ekänitä Jesu imagurăkañ Kaifas tăño enj yăma penpen Rom Gapman tăño yăma-ken kuñkuñ. Tăñkañ ñode nadăñkuñ; Uken äronpăñä Anutu injamiken bänepnin tăna wawăpăñ Pasova äñnak-äñnak tăño ketem tăga nămo năne unita äronero yäk. Ude yăñpăñ Rom gapmantä enj gănañ nămo äronkuñ.

²⁹ Yăman umu itsămăñ irirä Pailattä äbăñpăñ ñode yăwet yabăñkuñ; Äma ño mebări imata manken tenayăñ äbăkañ?

³⁰ Yăwănă iwetkuñ; Äma ñonită imaka waki kubă nămo tăñpeko uwă găkken ñode tăga nămo yăñikñat yăpmăñ ämne yäk.

³¹ ✧ Yăwăwă Pailattä yăwetkuñ; Yăñikñat yăpmăñ kuñkañ injinken бага man uterak manken tewut yäk. Yăwănă iwetkuñ; Ude nămo! Nintă äma kumăñ-kumăñ dăpmăkta yăjiwărani yäk.

³² ✧ (Ude yăñiră bian Jesută ude api kumbet yăñ yăñkuko unită bureni tăñkuk).

³³ Ude yăwăwă Pailat äneñ enj gănañ unu kuñkañ Jesuta yăñpewăn ärowănpăñ ñode iwet yabăñkuñ; Bureni? Găk Juda äma tăño intăjukun äma?

³⁴ Yăwănă Jesută kowata ñode yăñkuk; Găkña nadăñpăñ man ño yăyan, ba äma ätută năka man yăñiră nadăñkun?

³⁵ ✧ Yăwănă Pailattä iwetkuñ; Jide? Năk Juda äma kubă nabătan? Nämoinik! Upăñkañ găk jide tăñkunta găkñaken äbotkät bämop äma intăjukun tăñpanită găk yăngăkñat yăpmăñ äbăkañ?

³⁶ Yăwănă Jesută iwetkuñ; Năk intăjukun äma kome terak ño ämawebe yabăñ yăwat tăkañ udewani nămo. Năk ude ira yăwănăku epăn ämanaye ämik tăñpăñ äma kubătă năk Juda äma ekäni ekäni kerit terak tăga nămo nepmanpăn. Upăñkañ năk kome ñonităño intăjukun äma nămo itat. Nămo, năk kome kubă tăño yäk.

³⁷ ✧ Ude yăwănă Pailattä iwetkuñ; Aha, găk intăjukun äma kubă? Yăwănă Jesută iwetkuñ; Intăjukun äma yăyan u bureni yăyan. Năk mebări kubătagăn kome ñoken ahăñkut; Ämawebe manbiñam bureni yăñahăñpăñ yăwetta äbut. Mebări unita ämawebe man burenita gäripi nadăwanită năka nadăñ namik tăkañ yäk.

³⁸ Ude yăwănă Pailattä yäjnkuk; Wa! Manbiñam bureni u imatăken?

Pailattä Jesu kumăñ-kumăñ utta yăñtăreñkuk
Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25

Pailattä ude yăñpăñä yăman äpămañ kuñpăñ äma ekäni ekäni yăwetkuñ; Năk äma ñoken kudăn waki kubă nămo tăñkuko kăyat.

³⁹ Upăñkañ năkă kădet ñode iwat tăyat u in nadăkañ; Pasova orekirit kadăni kubăkubăken äma komi enjiken irani kubă taniñ kirek tăyat yäk. Unita jide nadăkañ? Năkă Juda tăño intăjukun äma ño tewa äpămañ kwek?

⁴⁰ Ude yăwănkañ gera terak yăñkuñ; U nămo! yäk. Găk Barabas tewi äpămañ kuñ nimăn! yäk. (Barabas uwă ämik kubota tăñpani kubă).

19

¹ Ude tăñpăñ Pailattä yăwet-pewăn komi ämată Jesu yăñikñat yăpmăñ păñku bumta păripun.

² ✧ Păripmăñpăñ tăñikñarani ñode tăñ imiñkuñ; Intăjukun äma tăño gwăpă ude tăñ imina yăñpăñ gupmom yenpăñ kedon tăñpăñ gwăki terak ähăt imiñkuñ. Ähăt imiñpăñ tek săkgămăn, intăjukun ämată tăk tăkañ udewani tăñ imiñkuñ.

³ ✧ Ude tăñpăñ dubini-ken tawañ itpăñ Jesu săra man ñode iwetkuñ; Juda tăño intăjukun äma găk ganiñ oretkamăñ! Ude tăñkañ injami-kengăn ut tăñkuñ.

⁴ ✧ Ude tăñpăkañ Pailattä äneñ yăman äpăpăñ Juda äma ekäni ekäni yăwetkuñ; Kawut yäk. Năk inken Jesu yăñikñat yăpmăñ äbătat unita ñode nadăwut; Äma ño imaka waki kubă nămo tăñkuko kăyat.

⁵ Yăñirăn Jesu gupmom yen ähăt imiñkuño ba tek săkgămăn tăñ imiñkuño u nıkek yăman äpăñirăn Pailattä Juda äma yăwetkuñ; Äma ño waki kawut!

⁶ ✧ Tăñpăkañ bämop äma intăjukun tăñpani ba Juda tăño komi ämată Jesu kanpăñä gera yăñkuñ; Păya kwakăp terak ärowăn! yăñ yăñiră Pailattä yăwetkuñ; Năk mominita wăyăkñewa wakañ unita injin injipăñ păya kwakăp terak urut yäk.

⁷ ✧ Yāwānā Juda āmatā yāṅkuṅ; U inita nāk Anutu tāṅo nanaki yāṅ yāk tāyak. Ude yāk tāyak unita kumākta biṅam tāyak yāk. Āma inita ude yāwani uwā kumākta бага man kubā patak yāk.

⁸ Ude yāṅirā nadāṅpāṅ Pailattā bumta umuntaṅkuk.

⁹ ✧ Umuntaṅpāṅ Jesu āneṅi yāṅikṅat yāpmāṅ pāro iwet yabāṅkuk; Gāk de nanik? Yāwānā Jesutā man kowata nāmo yāṅkuk.

¹⁰ Ude tāṅirān Pailattā ṅode iwetkuk; Gāk man nāwetta bitnātan? Ṅode nāmo kāwep nadātan; Nākā yāwakaṅ api iren ba nākā yāwakaṅā pāya kwakāp terak api gutneṅo unita kehāromi namani yāk.

¹¹ ✧ Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Jop yāk. Anutu punin ununitā kehāromi nāmo gamiṅkuko yāwānāku nāk nutta kehāromi nāmo pat gamitek. Unita āma nāk ketka terak nepmaṅkuko unitāṅo momitā gākṅo momi irepmitpāṅ unitāṅo taṅi-inik yāk.

¹² ✧ Ude yāwānkaṅ Pailattā iniṅ kireṅpewān kukta kādetta wāyākṅeṅkuk. Upāṅkaṅā Juda nanikṅā gera pāhap ṅode yāṅkuṅ; Gākā āma u kakātāṅ-pewi kwānā gāhā intājukun āmaka Sisatā not nāmo api tāṅ gāmek yāk. Gāk nadātan? Āma kubātā inita nāk intājukun āma itat yāṅ yāweko uwā Sisata iwan tāṅ imek yāk.

¹³ Ude yāṅirā Pailattā nadāṅpāṅ Jesu yāṅikṅat yāpmāṅ yāman āpāṅpāṅ bāgup kubā wāpi Mobā Irīṅ Wādāwani uken kuṅpāṅ āma man yāpmāṅ daniwanitā bāgup-ken maṅitkuk. (Mobā Irīṅ Wādāwani uwā Juda tāṅo man terak Gabata yāṅ yāk tāṅpani).

¹⁴ Kepma uwā Pasova tāṅtuṅum tāktāk kadāni-ken. Tāṅpākaṅ kepma bāmopi tāṅirān Pailattā Juda āma yāwetkuk; Kawut! In-tāṅo intājukun āmajin ṅo yāk.

¹⁵ Yāwānā gera terak yāṅkuṅ; Yāpmāṅ kewe! Yāpmāṅ kewe! Pāya kwakāp terak kumbān! Yāṅirā Pailattā ṅode yāwet yabāṅkuk; Intājukun āmajin ṅo pāya kwakāp terak utpewa kumākta nadākaṅ, bure? Yāwānā bāmop āma intājukun tāṅpanitā iwetkuk; Nintāṅo intājukun āmanin māyap ikek nāmo. U Sisa kubāgān! yāk.

¹⁶ Ude yāwākaṅ Pailattā Jesu pāya kwakāp terak utta yāniṅ kireṅkuk.

Jesu pāya kwakāp terak utpewā kumbuk

Mat 27:32-50; Mak 15:21-37; Luk 23:26-46

¹⁷ Tāṅpākaṅ komi āmatā Jesu iṅitpāṅ pāya kwakāp imā buramiwānkaṅ kome kubā wāpi Gwāki Kokāp (u Juda man terak Gogota) uken kuṅkuṅ.

¹⁸ Pāṅku kome uken ahāṅpāṅ pāya kwakāp terak utkuṅ. Tāṅpākaṅ āma waki tāṅpani yarā, bok dāpmāṅpāṅ kubā kukṅi kubā kukṅi, Jesu ini uwā bāmop tenkuṅ.

¹⁹⁻²⁰ Tāṅpākaṅ Pailattā yāwānkaṅ Jesu gwāki punin kāda man kudān kubā ṅode tāṅkuṅ;

Ṅowā JESU NASARET KOMEKEN NANIK,

JUDA Āmawebe Tāṅo INTĀjukun Āma.

Man kudān uwā man kotāk yarākubā, Juda, Rom ba Grik man terak kudān tāṅkuṅ. Tāṅpāṅ kome Jesu utkuṅo uwā yotpārare dubini-ken itkuko unita āmawebe māyaptā uken kuṅ ābāṅ tāṅkaṅ kudān u daniṅkuṅ.

²¹ Tāṅpākaṅ bāmop āma intājukun tāṅpani ātutā u daniṅpāṅ nadāṅkaṅ pāṅku Pailat iwetkuk; Juda tāṅo intājukun āma kudān tāno uwā goret kudān tān yāk. Ṅode kudān tānāṅi; Āma ṅowā inita Nāk Juda tāṅo intājukun āma yāṅ yāk tāṅkukonik yāk.

²² Yāwāwā Pailattā yāwetkuk; Kudān tāro unitāgān ini irān yāk.

²³⁻²⁴ Eruk, Jesu pāya kwakāp terak utpāṅā komi āmatā teki punin nanik yāṅopmāṅpāṅ yāpmāṅ daniṅpāṅ ābot 4 ude peṅkaṅ ābot kubākubā komi āma ini-ini yāpuṅ. Tāṅkaṅ teki gupi terak nanik uwā nāmo yāpurārātpāṅ bupani unita komi āmatā madānero yāṅ yāṅkuṅ. Ude tāṅpena waki tāṅpek yāṅ yāṅkuṅ. Unita nārepmirek gārepmirek tāṅkaṅ kubātā intājukun tāṅpāṅ unitā kaṅ yāpān yāṅ yāṅkuṅ. Ude yāṅirā Anutu tāṅo man bian ṅode kudān tāwani bureni ahāṅkuk;

Uwā tekna yāpmāṅ daniṅpāṅ ini-ini yāpuṅ.

Ba nārepmirek gārepmirek tāṅpāṅ tekna yāpuṅ yāk.

Sam 22:18

Man ude kudān tāwani uterakgān komi āmatā udegān tāṅkuṅ.

²⁵ ✧ Tāṅpākaṅ Jesu miṅi uwā nanaki tāṅo pāya kwakāp dubini-ken itkuk. Tāṅkaṅ miṅi tāṅo noripaki kubā, Klopas webeni wāpi Maria ukāt Maria Makdala komeken nanik u imaka, penta itkuṅ.

²⁶ ✧ Ude irirā Jesutā miṅi ba iwarāntāki kubā, Jesutā ini gāripi-inik nadāṅ imik tāṅkuko u irirā yabāṅkuk. Yabāṅpāṅ miṅi ṅode iwetkuk; Nanakka kubā ṅo yāk. Ude yāṅpāṅ iwarāntāki u ṅode iwetkuk; Webe ṅowā gākṅo meṅka yāk.

✧ 19:7: Wkp 24:16; Jon 5:18 ✧ 19:9: Mat 26:62-63; Mat 27:12; Luk 23:9 ✧ 19:11: Jon 10:18; Apos 2:23; Rom 13:1

✧ 19:12: Luk 23:2; Apos 17:7 ✧ 19:25: Mat 27:55-56 ✧ 19:26: Jon 13:23

²⁷ Tänpäkan kadäni ukengän iwaräntäki uwä Jesu miñi yäñikñat yäp್ಮän eñini-ken päñku watäni it täñjukonik.

Jesu kumbuk

²⁸ ✧ Ude yäwetpänä Jesutä Imaka kudup tänpa täretak yäñ nadänpän, eruk yäñkuk; Umeta nekan yäk. Man keräpi ude yäñirän Anutu täño man bian kudän täwani kubä bureni ahäñkuk.

²⁹ ✧ Umeta nekan yäwänä wain ume jägämi, ume käbot kubä itkuko uken nanik imaka kubä yabut bumik uterak piñ ibatkuñ. Piñ ibatpän päya kubä wäpi hisop unitäño momi kubä terak pädat tänpän yäp್ಮän päñku Jesu meni-ken peñkuñ.

³⁰ Täñirä Jesutä ume u nanpänä yäñkuk; Piäna täretak uba yäk. Ude yänpänä gwäki gurot mañpän kumbuk.

³¹ ✧ Tänpäkan kepma Jesu kumbuko uwä Pasova täñtuñum täktäk kadäni. Tänpän kwep ude uwä Sabat yäñkan ñode täñkuñ; Äma kumbanitä orekirit kadäni-ken päya kwakäp terak irirä orekirit täño бага irepmiñne yänpän Juda ämatä päñku Pailat iwetkuñ; Gäk yäwetpewi komi ämatä päñku äma päya kwakäp terak itkan unitäño kuroñi däp್ಮän tokärä bäräñeñ kumbäkan komegup yäp್ಮän kewewut yäñ iwetkuñ.

³² Ude iwerirä Pailattä yäwet-pewän komi ämatä päñku äma Jesu kukñi kukñi itkumäno unitäño kuroñi däp್ಮän tokätkuñ.

³³ Tänpän Jesu kuroñi däp್ಮän tokätna kumbän yäñkan doranpän kankuñ; Jesu uku kumäñirän. Ude kanpänä kuroñi nämo däp್ಮän tokätkuñ.

³⁴ Tänpäkan komi äma kubätä Jesu Järapi-ken bohamtä yäputkuk. Täñirän uterakgän ume nägät mañkumän.

³⁵ ✧ (Imaka ahäñkuko u äma dapuritä kankuko unitä ini ño kudän täñirän bureni-inik täyak. Uwä nadätak; Man ño bureni yäk. Intä nadäkinik täñput yänpän yäñahätak).

³⁶ ✧ Tänpäkan Anutu täño man kudän täwani kubä ñode pätak uwä kehärom tawän yänpän ude u ahäñkuk; Kujari kubä nämo api tokätneñ yäk.

³⁷ ✧ Ba Anutu täño man kudän täwani kubä pen ñode pätak; Äma yäputkuño u api käneñ.

Jesu äneñkuñ

³⁸ ✧ Eruk ätu itkan äma kubä Arimatea nanik wäpi Josep unitä päñku Pailat Jesu täño komegup änektä iwet yabäñkuk. (Josep uwä Jesuta nadän imani äma kubä upänkan Juda äma ekäni ekänita umuntanpän nadäkiniki kwawak nämo yäñahäk täñjukonik). Unitä päñku iweränkan Pailattä yäñtäreñ imiñkuk. Yäñtäreñ imänkan päñku Jesu täño komegup päya kwakäp terak nanik ketäreñkuk.

³⁹ ✧ Äma kubä bok täñkumäno uwä Nikodimas, bian bïpani kubäta Jesuken kuñkuko u. Nikodimas unitä Jesu täño gupi kábän täwek yänpän gakñi kábäñi tägagämän nïkek yäp್ಮän kuñkuk. Gakñi täpuripän nämo yäpuk. Täñi, bäräpini uwä 30 kilogram udepän yäpuk.

⁴⁰ Yäp್ಮän päñku Josep täñken täwänkan Jesu täño komegup gakñi kábäñi tägagämän upän ärut imiñkan tek pakipän uwäk täñkumän. Juda naniktä äma kumbani änek täkan ude iwatpän täñkumän.

⁴¹ Tänpäkan Jesu utkuño kome u kukñi kända epän tobät kubä itkuk. Uken mobä gänañ ikek, äma änektä biñam yäwani kubä itkuk. U gänañ äma kubä nämo äneñpani, jop ini ude irani.

⁴² Unita Sabat keräp täyak yäñ nadänpän äma yarä uwä Jesu gupi yäp್ಮän mobä awañ u gänañ päñku peñkumän. Mobä awañ u tuän itkuko unita u peñkumän.

20

Jesu kumbani-ken nanik akunjuk

Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12

¹ Eruk Sande tamimañ-inik, kome ket nämo yäñeñirän Maria, Makdala komeken nanik unitä Jesu äneñkuñ-ken kuñpän kanjuk; Mobä awañ meni täñpipiwani u yäp್ಮän kewenkuñopän yäma tumäñirän. ² ✧ Ude kankan bäräñeñ päñku Saimon-Pitakät iwaräntäki kubä Jesutä gäripi pähap nadäk täñkuko ukät yabän ahänpän ñode yäwetkuk; Ai! Jesu awañ gänañ nanik yäp್ಮän päñku dekaken peñ?

³⁻⁴ Ude yäwerirän Pitakät noripaki u bäräñeñ Jesutä patkuk-ken kakta kuñkumän. Kuñkan noripakitä Pita irepmitpän awañken intäjukun ahäñkuk.

⁵ Ahänpänä papayänpän yabäñkuk; Tek gupi terak täñ imiñkuño u yabänpän gänañ unu nämo äronjuk.

6-7 ✧ Ude täñjirän Pitatä mäden äbamañ awañ gänañ unu kuñ tädot kuñkuk. Ude kuñkañ tek Jesu gupi terak täñ imiñkuño u kañpäñ tek gwäki-ken pädät täñkuño u säkgämän pimiñ tokätpäñ peñkuko inigän parirän kañkuk.

8 Ude kañpäñ irirän iwaräntäki awañ meni-ken intäjukun ahäñkuko u imaka, äro yabäñpäñ-nadäwän bureni täñkuñ.

9 ✧ Täñpäkañ äma yarä u Anutu täño man terak man Jesu u kumbani-ken naniktä äneñi kodak täñpäñ akwekta yäwani u nämo nadäwän täreñkuñ. Eruk kämi, nadäwän täreñkuñ.

Jesu Maria ahäñ imiñkuk

Mat 28:9-10; Mak 16:9-11

10 Eruk, iwaräntäki yarä u enjiken kuñkumän.

11 Kuñjirän Maria ini ugän itkañ konäm butewaki täñkañ papayäñpäñ awañ gänañ dapun täñpäñ yabäñkuk;

12 Añero yarä tek paki nitek irirän. Äma kubätä gwäkitä patkuk-ken, kubätä kuroñi käda.

13 Täñkañ äma u kubätä Maria ñode iwetkuk; Wanotna, imata konäm kotan? Yäwänä iwetkuk; Ekänina yäpmäñ päñku deken peño u nämo nadätañ yäk.

14 ✧ Ude yäñpäñ äyäjutpäñ Jesu pengän dubini-ken irirän kañkuk. Kañkuko upäñkañ ño Jesutä ahäñ namitak yäñ nämo nadäwän täreñkuñ.

15 Täñpäñ Jesutä ñode iwetkuk; Wanotna, imata konäm kotan? Ba netäta wäyäkñetan? Ude yäwänä Mariatä epän ño mähemitä yäyak yäñ nadäñpäñ iwetkuk; Gäkä kome kubäken yäpmäñ päñku peñpäñä näwerikañ päñku yäpa yäk.

16 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Maria! Yäwänä Mariatä äyäjutpäñ iwetkuk; Yäwoñärewani ämana! (U iniken man terak Rabonai yäñ iwetkuk.)

17 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Nepmäñjireno, näk Nanaken nämo ärot. Gäk kuñkañ notnaye ñode yäwet; Jesu Nani ba Anutuni-ken kwayäñ. Ba intäño Nanjin ba Anutujin-ken kwayäñ yäñ yäwet.

18 Ude iweränä Maria, Makdala komeken nanik u äyäjutpeñ kuñpäñ iwaräntäkiye yäwetkuk; Näk Ekäni kañkañ äbätat! Ude yäñpäñ man Jesutä iwetkuko u yäwetkuk.

Jesu iwaräntäkiye ahäñ yämiñkuk

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

19 ✧ Eruk kepma ugän kome bipmäñjirän iwaräntäkiye eñi kubä-kengän itkuñ. U Juda äma ekäni ekänita umuntañpäñ yäma kehäromigän ukät-pipiñpäñ itkuñ. Ude täñpäñ irirä Jesu pengän bämopi-ken ahäñ yämiñpäñ yäwetkuk; Bänep kwini terak itkot! yäk.

20 ✧ Ude yäñpäñ jibi meni kerä jiräpi-ken u yäwoñäreñjirän kañpäñ U Ekäninin bureni yäñpäñ oretoret bumta täñkuñ.

21 ✧ Täñjirä Jesutä äneñi yäwetgän täñkuk; Bänep kwini terak itkot! Nadäkañ? Nanatä epän täkta naniñ kireñpewän äpuro udegän näkä in taniñ kireñpewa komeñi komeñi api kuneñ.

22 Ude yäñpäñä meni woñ piäñ-yäwatpäñ yäwetkuk; Kudupi Munapik yäput!

23 ✧ In äma kubä täño momi peñ iminayäñ täño uwä momini api paorek. Täñ, kubä täño momi nämo peñ imäwä momini u pen api pat imek yäk.

Jesu Tomas ahäñ imiñkuk

24 ✧ Eruk Jesu iwaräntäkiye ahäñ yämiñkuk-ken ugän iwaräntäki kubä wäpi Tomas (wäpi kubä Didimus) u penta nämo itkuñ.

25 Unita Tomas kuñatkuko äbänä noriyetä nin Jesu käkamäñ yäñ iwetkuñ. Iweräwä Tomastä yäñkuk; Ude nämo! Näk kerä-ken niri bäräm u ba jiräpi-ken bäräm u nämo injipäñ kañpäñä nadäwa bureni nämo tänyayäñ yäk.

26 Täñpäkañ kepma 7 ude täreñjirän iwaräntäkiye uwä eñi bian itkuñ-ken ugän Tomas penta itkuñ. Täñkañ yäma ukät ikek itkuño upäñkañ Jesu äbä bämopi-ken ahäñ yämiñpäñ yäwetkuk; Bänep kwini terak itkot!

27 Ude yäñpäñ Tomas iwetkuk; Nabä! Ketka ño peñpäñ injitkañ nadä. Ba jiräpna-ken jibi meni ño injitpäñ-nadä. Ude täñpäñ bänep yarä nitek täyan uwä peñpäñ nadäkinik tä.

28 Ude iweränä Tomastä pengän yäñkuk; Ekäni Anutuna!

29 ✧ Ekäni Anutuna yäñ yäñjirän Jesutä iwetkuk; Gäk nabätan unita nadäkinik täyan. Täga täyan upäñkañ äma nämo nabäñkañ nadäñ namikinik tänyayäñ täño uwä Anutu täño oretoret terak api kuñatneñ.

Buk ño ima mebärita täñpani?

✧ 20:6-7: Jon 11:44 ✧ 20:9: Apos 2:24-32, 1Ko 15:4 ✧ 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4 ✧ 20:17: Rom 8:29; Hib 2:11-12
 ✧ 20:19: Jon 19:38 ✧ 20:20: Jon 16:22, 19:34, 1Jo 1:1 ✧ 20:21: Jon 17:18 ✧ 20:23: Mat 16:19 ✧ 20:24: Jon 11:16, 14:5; Jon 21:2 ✧ 20:29: 1Pi 1:8

³⁰ ✧ Tāppākaŋ Jesutā iwarāntākiye injamiken kudān kudupi māyap-inik tāŋkuko upāŋkaŋ buk ŋo terak nāk kudup nāmo kudān tāyat.

³¹ ✧ Tāŋ, imaka buk ŋo gānaŋ kudān tāyat ŋo mebari ŋodeta kudān tāyat; Intā Anutu tāŋo iwoyāwani Kristo u Jesu, ba Jesu u Anutu tāŋo nanaki bureni-inik yāŋ nadākinik tāneŋta. Tāŋpāŋ in nadākinik ikek kuŋatpāŋŋa unitāŋo wāpi terak irit kehāromi nikek itta buk ŋo kudān tāyat.

21

Jesutā iwarāntākiye 7 ahāŋ yāmiŋkuk

¹ Tāŋpāŋ ātu itpāŋ kepma kubā iwarāntākiye Taibirias* gwāgu dubini-ken irirā ahāŋ yāmiŋkuko unitāŋo manbiŋam ŋode;

²⁻³ ✧ Iwarāntākiye ŋodetā itkuŋ; Kubā Saimon-Pita. Kubāwā Tomas wāpi kubā Didimus. Kubāwā Nataniel, komeni taŋi Galili, komeni tāpuri Kana, u nanik. Yarāwā Sebedi tāŋo nanakiyat. Eruk āma ukāt yarākāt pentagān irirā Saimontā yāwetkuk; Nāk pis wādawayāŋ kuyat yāk. Ude yāwānā noriyetā yāŋkuŋ; Nin imaka, penta kunawā yāk. Ude yāŋpāŋ gāpe terak āromaŋ gwāgu terak kuŋkuŋ. Kuŋkuŋo bipani kāroŋ pāke u pis kubā nāmo inik yāpuŋ.

⁴ Eruk kome yāŋewānā Jesu gwāgu pomi-ken ahāŋpāŋ itkuk. Ahāŋpāŋ irirān iwarāntākiyetā kaŋpāŋ u Jesutā ahātak yāŋ nāmo kaŋpāŋ nadāwā tāreŋkuŋ.

⁵ ✧ Tāŋpāŋ yāwetkuk; Notnaye, in pis ātu yāpmāŋkaŋ ba nāmo? Yāwānā nāmo yāŋ iwetkuŋ.

⁶ ✧ Ude yāwāwā Jesutā yāwetkuk; In yāk taŋi ukeŋo yāpmāŋkaŋ gāpe bure kāda pewi āpmonpāpāŋ pis ātu yāpnayāŋ yāk. Yāwerān udegān tāŋpāŋ pis māyap yāk gānaŋ āpmonpāpāŋ yāk u āneŋi gāpe terak wādāŋpāŋ pena yākŋat tāŋpā waŋkuŋ.

⁷ ✧ Tāŋpāŋ iwarāntāki kubā, Jesutā gāripi pāhap nadāk tāŋkuko unitā Pita iwetkuk; U Ekāninin! yāk. Yāwānā Pita Jesu kāwayāŋ yāŋkaŋ, morāŋ itkaŋ epān tāŋ itkukopāŋ tek āneŋi tāŋpāŋ gwāgu gānaŋ tubāpeŋpāŋ gwāgu wentāŋ gāgāni-ken kuŋkuk.

⁸ Kuŋjirān noriye gāpe terak pen itkuŋo unitā gāpe tāŋpewā pis yāk u wādāŋ yāpmāŋ gāgāni-ken māden āroŋkuŋ. Gwāgu terak itkuŋ-ken unitā gāgāni udude Jesutā itkuk-ken u ban nāmo, 100 mitas udegān.

⁹ Eruk kuŋtāŋgān gāgāni udude ahāŋpāŋ kaŋkuŋ; Kādāp kubā iŋjirān gwāgu tomkāt kārāga ātukāt kādāp gānaŋ buan iŋjirā.

¹⁰ Tāŋpākaŋ Jesutā yāwetkuk; Gwāgu tom yāpmaŋo u ātu yāpmāŋ ābut yāk.

¹¹ ✧ Yāwānā Saimontā gāpe-ken pāŋku yāk u gwāgu gāgāni-ken wādāŋpāŋ abā peŋkuk. U gānaŋ pis māyap, 153 udetā itkuŋopāŋ yāk u nāmo dākŋeŋkuŋ.

¹² Tāŋpāŋ Jesutā yāwetkuk; Ābā ketem penta nāna yāk. Ude yāŋjirān u Ekāninin yāŋpāŋ gāk netā yāŋ iwetta umuntaŋkuŋ.

¹³ ✧ Tāŋjirā Jesutā pis kenta kārāga u yāpmāŋkaŋ yāmān naŋkuŋ.

¹⁴ ✧ Jesu awaŋ gānaŋ naniktā akuŋpāŋ iwarāntākiye kadāni yarā uku ahāŋ yāmiŋkuk. Eruk ŋonitāwā kadāni yarākubā ude tāŋkuk.

Jesutā Pita āneŋi imagutkuk

¹⁵ ✧ Gwāgu tomkāt kārāga u naŋ moreŋpāŋ Jesutā Saimon iwetkuk; Saimon, Jon tāŋo nanaki, Notkaye ŋonitā nāka nadāk tākaŋ u irepmitpāŋ gāk nāka nadākinik tāk tāyan? Yāwānā iwetkuk; Ekāni, nāk gāka nadākinik tāŋ gamik tāyat u nadātan yāk. Yāŋjirān Jesutā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaŋ it yāmi!

¹⁶ ✧ Jesutā ude yāŋpāŋ āneŋi iwetgān tāŋkuk; Saimon, Jon tāŋo nanaki, gāk nāka nadāŋ namikinik tāk tāyan ba nāmo? Yāwānā iwetkuk; Ekāni, nāk gāka gāripi nadāŋ gamik tāyat u nadātan. Yāwānā Jesutā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaŋ it yāmi!

¹⁷ ✧ Tāŋpāŋ āneŋi pen ŋode iwetgān tāŋkuk; Saimon, Jon tāŋo nanaki, gāk nāka nadāŋ namikinik tāk tāyan ba nāmo? Jesutā kadāni yarākubā ude iwet yabāŋkuko unita Pitatā nadāŋ bārāp tāŋpāŋ iwetkuk; Ekānina, gāk imaka imaka kudup nadāwī tārek tākaŋ unita nāk gāka gāripi nadāŋ gamikinik tāk tāyat u kudup nadātan! Ude yāwānā iwetkuk; Eruk, yawaknaye watāni kaŋ it yāmi!

¹⁸ Nāk bureni gāwera nadā; Gāk gubaŋi-ken itkaŋ tek wādāwī ārowāpāŋ gākŋaken gārip terak kuŋat tāŋkunonik. Tāŋ, gāk tāgawani tāŋpayāŋ tāyan-ken gāk ketka yāpi-siwonŋaŋjiri āma kubātā ketka bok topmāŋpāŋ kome kukta bitnāk tāyan-ken api wādāŋ yāpmāŋ kwek yāk.

¹⁹ ✧ (Man Jesutā iwetkuko uwā Pitatā Anutu wāpi biŋam yāpmāŋ akukta kādet jide terak api kumbeko unita yāŋahāŋkuk). Iwetpāŋ Pita iwetkuk; Nāk kaŋ nāwat!

✧ 20:30: Jon 21:25 ✧ 20:31: Jon 3:15; Rom 1:17, 1Jo 5:13 * 21:1: Wāp Taibirias uwā Galili gwāgu tāŋo wāpi kubā
 ✧ 21:2-3: Jon 1:45-51; Jon 20:24 ✧ 21:5: Jon 20:14; Luk 24:41 ✧ 21:6: Luk 5:4-7 ✧ 21:7: Jon 13:23; Mat 14:29
 ✧ 21:11: Luk 5:6 ✧ 21:13: Jon 6:11 ✧ 21:14: Jon 20:19,26 ✧ 21:15: Mat 26:33; Jon 1:42 ✧ 21:16: Apos 20:28
 ✧ 21:17: Jon 13:38, 16:30 ✧ 21:19: Mat 16:24-25; Mak 1:17, 2Pi 1:14

²⁰ ✧ Ude iweränä Pitatä äyäjutpäñ iwaräntäki kubä Jesutä gäripi pähap nadäk täñkuko u mäden yäwarirän kañkuk. (Iwaräntäki uwä Pasova ketem penta nanñkuñ-ken ugän Jesu tuben kuñpänñ ñode iwet yabäñkuko u; Ekäni, netätä gäk iwan kerit terak api gepmañpek yäk?)

²¹ Eruk Pitatä noripaki u mäden yäwarirän kañpänñ Jesu iwetkuk; Ekäni, äma ño imaka, jide iwerayänñ?

²² ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk nadäwätäk nämo täñpen. U kadäni käronji it yäpmänñ äronjirän näk äneñji abäñjira kañ kumbän yänñ nadänñ imero u täñpänä näkñaken gäripna iwaret, gäkño gärip nämo. Täñ, gähä näk kañ näwat!

²³ Jesutä man ude yänñkuko unita noriyetä ñode nadänñkuñ; Notninpak uwä nämo api kumbek yäk. Upänñkañ Jesutä äma u nämo api kumbek yänñ ude nämo yänñkuk. Nämo, u ñode yänñkuk; U kadäni käronji it yäpmänñ äronjirän näk äneñji abäñjira kañ kumbän yänñ nadänñ imero u täñpänä näkñaken gäripna iwaret yänñ yänñkuk.

²⁴ ✧ Täñpäkañ iwaräntäki manbiñam yänñahätak ño ba kudän täyak ño u näkña. U jop nämo yäwani, manbiñam bureniñän yäk täyak yänñ nadäkamänñ.

²⁵ ✧ Täñpäkañ Jesutä imaka imaka täñkuko unitäñjo manbiñam kudän täyat ñogän nämo täñkuk. Nämo, imaka imaka kuduptagän ño kudän täyat yäwänäku man kudän unitä ahänñpänñ kome terak ño jirañ ude tokñeñ moretek.

Aposoro

Jesu täño biñamtä komeni komeni weñ patkuko unitäño manbiñam

Jesutä Munapik iniñ kirekta yäjñuk

1-2 ✧ Eruk, äma ärowani Tiofilus, man ño gäwera nadä;

Manbiñam pengän täñpäj tamijnkuro uwä* ñode kudän täñkut; Imaka imaka Jesutä yäput peñpäj täñkuko u ba ämawebe yäwetpäj yäwoñärek täk täñkuko u kudup kudän täñkut. Imaka täñkuk ba yäj yäpmäj äbukken unitä päbä Nanitä yäjñikñat yäpmäj äronjuk-ken u kudup kudän täñkut. Jesu uwä kunum gänañ ärowayäj keräp täñjirän äma mani biñam yäpmäj kuñjatta yäpmäj daniñkuko u ahäj yämiñkuk. Ahäj yämiñpäj Munapik täño kehäromi terak epän man yäwetkuk.

3 ✧ Eruk komi nadäñpäj kumbuko u punin terak kadäni mäyap ahäj yämiñpäj paot täñjirän kepma 40 ude täreñkuk. Ahäj yämiñpäj kudän mebäri mebäri täñjirän bureni-inik kodak itak yäj nadäñkuñ. Kadäni kadäni ahäj yämiñpäj Anututä intäjukun it yämiñjirän gämoriken iritta man yäwet täñkuk.

4 ✧ Täñkañ kadäni kubä penta itkuñ-ken uken ñode yäwetkuk; In Jerusalem nämo peñpeñ kuney yäk. Ini ugän itkañ, iron Nantä tamikta yäjñehärom täwani täwetkuro ukenonita kañ itsämbut.

5 ✧ Jontä ämawebe ume-inikpäj ärut yämik täñkuko upäñkañ kadäni keräpigän itkañ Anututä Munapikpäj api uwäktäj tamek yäj yäwetkuk.

6 ✧ Eruk kadäni penta itkuñ-ken uken aposoro unitä ñode iwet yabäñkuñ; Ekäni, gäk kadäni ñoken Rom gapman yawat kireñjiri Isrel ämawebe nintä bian itkumäño ude ninin keran api itne ba nämo?

7 ✧ Ude iweräwä kowata ñode yäwetkuk; Intä nadäkta yäj tamani uyaku, kepma ba kadäni Nantä iniken nadäk ärowani uterak peñkuko u nadäneñ. Upäñkañ nämo. Kadäni ba kepma Nantä ini-tägän nadäta.

8 ✧ Täñpäkañ kämiwä Kudupi Munapiktä inken äpäñpäj kehäromi tamänkañ näkño manbiñam yäjahäk äma api täneñ. Täñpäj inä näkño manbiñam Jerusalem yotpärare-kentä yäjahäj yäpmäj Judia ba Samaria komeken api kuney. Yäjahäj yäpmäj kuñjirä komeni komeni kudup api kuñjat morewek yäk.

9 ✧ Jesutä man ude yäwet morewänkañ aposoro dapuri terak Anututä imagut yäpmäj kunum gänañ äronjuk. Äronjirän gubamtä uwäk täñjirän ijiwä wañkuñ.

10 ✧ Ijiwä wawäpäj doränpäj dapun pen täñ irirä äma yarä tek paki nitek unitä bäräñeñ ahäj yämiñkumän.

11 ✧ Ahäj yämiñpäj yäwetkumän; Galili nanik in imata kunum terak dapun käronj täñ itkañ? Jesu dapunjin terak kunum gänañ ärotak uwä ärotak udegän ittängän äneñi äpäñjirän api käneñ yäk.

Judas täño komenita äma kubä kañ-ahäjkuñ

12 ✧ Täñpäkañ iwaräntäkiyetä man ude nadäñpäj Olip Pom peñpäj äyäjñutpeñ äpämañ Jerusalem kuñkuñ. (Olip Pom uwä Jerusalem dubinken itak, ban nämo, 1 Kiromita ude).

13 ✧ Eruk, Jerusalem äronpäj yot ini irani-ken äro itkuñ. U wäpi ñode; Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batorom, Matiyus, Alfias täño nanaki wäpi Jems, Saimon Selot yäj iwerani, ba Jems täño nanaki wäpi Judas.

14 ✧ Äma udetä kadäni kadäni äbä kubä-kengän itpäj Anutu-ken yäjapik täk täñkuñonik. Jesu täño miñi wäpi Maria ukät webe ätu ba Jesutä iniken noriye penta itkañ yäjapik täñkuñonik.

15 Eruk kepma kubä nadäkinik täñpanitä käbeyä täñkuñ. Ämawebe 150 ude bumik unitä itkuñ. Irirä Pitatä bämpäpi-ken akuñpäj ñode yäwetkuk;

16 ✧ Notnaye, bian Munapiktä intäjukun äma Devit magärirän Anutu täño man kudän kubä täñkuko u Judas terak bureni ahäkta yäwani yäk. Man kudän täñkuko udegän Judas uwä iwan yäj-yäñjat päbä yepmanpän Jesu inñitkuñ.

17 Judas uwä ninkät nanik kubä ba epän nintä yäpumäño udegän yäpuk yäk.

✧ **1:1-2:** Luk 1:3; Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:1-2:** Manbiñam Luktä pengän kudän täñkuko uwä miti wäpi Luk ✧ **1:3:** Luk 24:36-49; Apos 10:41 ✧ **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Apos 2:33 ✧ **1:5:** Mat 3:11 ✧ **1:6:** Luk 24:21 ✧ **1:7:** Mak 13:32 ✧ **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48; Apos 2:32, 3:15; Apos 5:32 ✧ **1:9:** Jon 6:62 ✧ **1:10:** Luk 24:4 ✧ **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27 ✧ **1:12:** Luk 24:50-53 ✧ **1:13:** Mat 10:2-4 ✧ **1:14:** Jon 6:42, 7:5 ✧ **1:16:** Sam 41:9

18 ✧ Tänpäkaŋ äma unitä waki täŋkuko unita moneŋ yäpuk. Moneŋ upäŋ kome suwaŋkuk. Tänpäkaŋ kadäni kubä kome suwaŋkuk-ken maŋutpäŋ koki däpmäŋ weŋpäŋ koki kudup kwawak abuŋ yäk.

19 Ude täŋjirän Jerusalem yotpärare-ken nanik päke unitä manbiŋam u nadäŋpän kome u wäpi Nägät Kome yäŋ yäŋkuŋ. (Nägät Kome uwä iniken man terak Akeldama).

20 Tänpäkaŋ man Sam kubäken ŋode kudän täwani;

Tähani u jop parirän ämatä yäpneŋtäwä.

Sam 69:25

Tänpäkaŋ man kubä pen ŋode;

Äma kudupi kubätä komenita epän kaŋ yäpän yäk.

Sam 109:8

21-22 ✧ Pitatä ude yäŋpän pen ŋode yäkgän täŋkuk; Eruk, Judas täŋo kome yäpmäkta äma, nin ba Ekäni Jesu-kät kadäni käronj penta kuŋarani kubä kaŋ kaŋ-ahäna. Jontä ume ärut imänkaŋ epäni yäput peŋku kadäni uken nin niwarän tänpän kuŋat yäpmäŋ äbänjirän kunum gänaŋ äronkuko äma kubä u kudup kaŋpäŋ nadäwani kaŋ kaŋ-ahäna yäk. Kaŋ-ahänakaŋ täŋkentäŋ nimänpäŋ Jesu kumäŋpeŋ akuŋkuko unitäŋo manbiŋami u yänahäŋitna kome kaŋ tokŋewän.

23 Pitatä man ude yäwänkaŋ äma yarä yabäŋ ahäŋkuŋ. Kubä Josep-Basabas, wäpi kubä Jastus. Kubä wäpiwä Matias.

24-25 ✧ Yabäŋ ahäŋpänjä yäŋapik man ŋode yäŋkuŋ; Ekäni, gäk ämawebe kuduŋtagän täŋo bänep käwani. Unitä gäk äma yarä ŋoken nanik kubä netäpän yäpmäŋ danitan u niwoŋäreŋjiri iwetpena Judas täŋo kome yäpmäŋkaŋ aposoro epän kaŋ tänpän. Judas uwä epäni peŋpän kome waki ini päŋku irekta biŋam yäŋ imani-ken kuŋkuko unita.

26 Ude yäŋpän möbä pipiyäwani kubä yäpmäŋkaŋä kukŋi äma kubäta iwoyäŋkuŋ, kukŋi äma kubäta iwoyäŋkuŋ. Täŋkaŋ maŋpä ärowäkaŋ maŋpänjä Matiasta iwoyäŋkuŋo unitä kwawak ahäŋkuk. Ude tänpänkaŋ aposoro 11 ukät kuŋatta teŋkuŋ.

2

Munapiktä nadäkinik täŋpani terak äronkuk

1 ✧ Tänpän keŋma Jesutä kumbuko unitä päbä keŋma 50 ude täreŋjirän Juda täŋo orekirit kubä wäpi Pentikos ahäŋkuk. Ahäŋjirän Jesuta nadäkinik täŋpani ämawebe yot kubä-kengän irirä imaka kubä ahäŋ yämiŋjirän nadäŋkuŋ;

2 Pängänä mämä taŋi pähap kubä, mäniit mämä pähap ude kunum gänaŋ naniktä yot itkuŋ-ken u ahäŋkuk. Ahäŋjirän nadänpän dapun tänpän yabäŋkuŋ;

3 ✧ Imaka kubä kädäp mebet udewani unitä imätkaŋ äma kubäkubä terak ijin yäpmäŋ kuŋjirä.

4 ✧ Ijinjirä Ekäni täŋo Munapiktä ämawebe kubäkubä terak äronkuk. Munapiktä ämawebe terak äronkaŋ meni tänpidäm taŋjirän uterakgän man kotäk mebäri mebäri yäŋkuŋ.

5 Kadäni ukengän Juda ämawebe Anutu oraŋ imani mäyap kome uken-uken naniktä abä Jerusalem yotpärare-ken itkuŋ.

6 Itkaŋ mämä pähap u nadänpänjä Munapiktä äpä mämä täŋkuk-ken ugän abä tokŋeŋ moreŋkuŋ. Abä tokŋeŋ morenpän nadäŋkuŋ; Jesuta nadäkinik täŋpani ämawebetä ämawebe päke äbuŋo unitäŋo man kotäk iniken iniken terak yänjirä nadänpän-nadäwä inide kubä täŋkuk.

7 ✧ Nadänpän-nadäwätäk pähap tänpän jäkjäk yäŋkuŋ. Jäkjäk yänpän yäŋkuŋ; Ai! Äma ŋowä Galili komeken nanikgän.

8 Upäŋkaŋ jide tänpän nininken nininken man terak yänjirä nadäkamän? Ninä kome kubäken nanikgän nämo.

9-10 ✧ Nin ätu Patia nanik, ätu Midia nanik, ätu Elam nanik, ätu Mesopotemia nanik, ätu Judia nanik, ätu Kapadosia nanik, ätuwä Pontus nanik, ätu Esia nanik, ätu Frikia nanik, ätu Pamfilia nanik, ätu Isip nanik, ätu Libia kome Sairini yotpärare-ken nanik, ätu Rom nanik yäk.

11 Rom nanik uwä Juda äma bureni ba äma ätu Juda nanik täŋo kädet iwarani. Tänpän äma ätu Krit nanik, Arebia nanik yäk. Ninä kome uken-uken nanik upäŋkaŋ äma itkaŋ ŋo Anutu täŋo täktäki inipärik kubä unitäŋo manbiŋam nininken nininken man terak yänahäŋjirä nadäkamän! yäk.

12 Ude yänpän kikuŋutpäŋ-nadäwätäk bumta täŋkuŋ. Nadäwätäk tänpän ini-tägän man yänpän-nadäk ŋode täŋkuŋ; Wära! Ŋo jide ahätäk?

¹³ Ude yäjirä äma ätutä yäjärok man ñode yäjkuñ; Ude nämo! yäk. U wain ume tañi nañpäj nadäk-nadäki paoräkañ man ño yäkañ yäk.

Pitatä man mebäri yäjähäñpäj yäwetkuk

¹⁴ Ude yäjirä Pitakät noriye 11 ämawebe injamiken akuñpäj Pitatä gera terak ñode yäwetkuk; Juda nanik in ba ämawebe päke uken-uken nanik äbäño Jerusalem yotpärare-ken itkañ ño in juku penjirä imaka ahätak ñonitäño mebäri täwera nadäwut;

¹⁵ In äma itkamäj ño wain ume nañkañ täñguñguñ takamäj yäj nadäkañ, upäjkañ nämoinik yäk. 9'kirok tamimañ apiinik täyak ñopäjkañ jide täñpäj täñguñguñ takamäj?

¹⁶ Nadäkañ? Imaka ahäjirän kăkañ ñonita profet biani kubä wäpi Joeltä ñode yäjähäñkuk;

¹⁷ Anututä ñode yäyak; *Tärektäre kadäni-kenä Munapikna ämawebenaye kuduptagänta kireñ yämijira kudän mebäri mebäri api pewä ahäneñ yäk.*

Äpetjiye nanaktä näkño mena jinom yäpmäjñpäj api yäjähäk täneñ.

Ba gubanjitä kudän kudupi ayäbu ude api käneñ,

Ba ämawebe tägawanitä näkño kudän däpmonken api yabäk täneñ.

¹⁸ Burenï, kadäni uken näkñaken Munapik epän ämawebenaye terak imaka, api piñ yäbaret yäk.

Piñ yäbarira unitä mena jinom yäpmäjñpäj api yäjähäk täneñ yäk.

¹⁹⁻²⁰ Täñkañ Ekäni täño kadäni pähap, iniken mebäri säkgämän kwawak pewän ahäwayäj täyak u nämo ahäjirän näk kudän kudupi mebäri mebäri kunum gänañ ba kome terak api pewa ahäneñ yäk.

Nägät, kädäp mebet, ba gupe pähap api ahäneñ yäk. Edaptä bipmäj urani api täñpek. Ba komepaktä nägätgämän ude api penyäjewek.

²¹ *Kadäni uken äma kubätä Ekänitä täñkentäj namän yäjkañ gera yäjirän Ekäni uwä imagutpäj tewän inita biñam api irek yäk. *Jol 2:28-32*

²² * Ude yäjñpäj Pitatä yäwetkuk; Eruk Isrel ämawebe, näkä man ätu täwera nadäwut; Jesu Nasaret yotpärare-ken nanik unita täwerayäj. Anututä kehäromi iminjirän in bämoñjin-ken itpäj epän kehäromi nikek ba kudän kudupi Anutu-ken nanik täñjirän kañpäj nadäjkuñ. Kudän täñkuko unita mebärini yäjähäjirän u Anututä iniñ kireñpewän äpuk yäj kañpäj nadäjkuñ.

²³ * Uwä Anututä nadäjirän patkuko ude, ba yäjñtäreñ iminjkuco udegän, ketjin terak äronjirän intä iwan täñ iminjkuñ. Inä Anututa nämo nadäj imanita iniñ kireñjirä päya kwakäp terak utpewä kumbuk.

²⁴ * Upäjkañ Anututä äma uwä kumbani-ken nanik äneñi yäpmäj päñaku teñjuk. Anututä nadäwän patkuko ude kumäj-kumäjñtä äma u täga injitañi nämo unita kumäj-kumäj täño komi pähap u ketäreñ iminjkuñ.

²⁵ Täñkañ unitagän Devittä man ñode yäjkuñ;

Näk Ekäni kakinik täñpäj nämo kakätäk täyat.

U kadäni kadäni dubina-ken it täyak unita imaka kubätä näk täga nämo täñpewän umuntäwet yäk.

²⁶ Unita bänepnatä gäripi nadäjñpäj menatä oretoret pähap täyak yäk.

Ba gupna imaka, Anututä täñ namayäj täyak unitagän pidäm täyak yäk.

²⁷ * Täñpăkañ kudupi ämaka näk nabäj äwarăkuk täñjiri kumäj-kumäj komeken itpäj nämo api parawet yäk.

²⁸ Nämoinik, gäkä irit täño kădet näwoñjäreñkuno unita dubika-ken itkañ bänep oretoret terak api kuñaret yäk. *Sam 16:8-11*

²⁹ * Notnaye, Devittä man ude yäjkuco unita oranin Devit täño manbiñam kwawak ñode täwera nadäwut; U kumbäñpäj äneñkuñ. Unitäño awañ uwä ninken ño pen itak yäk.

³⁰ * Upäjkañ Devit ini uwä profet itkuco unita ñode nadäjkuñ; Anututä oranaye äbotken nanik kubä kañ-ahäwänkañ intäjukun äma näkä itat ude irekta api tewek yäj nadäjkuñ. Anututä ude täkta ini wäpi terak yäjkehärom tañkuko unita ude nadäjkuñ.

³¹ * Ude nadäjñpäj mebäri-ken umu Kristo täño akukakukita yäjkuñ. Mebäri unita ñode yäjkuñ; Anututä kañ-äwarăkuk täñjirän kumäj-kumäj komeken itpäj nämo api parawek yäk.

³² * Eruk, Jesu uwä Anututä kumbani-ken nanik yäpmäj päñaku teñjirän nin kudup dapunintä kañkumäj.

³³ * Täppäñ äronkuko Anutu täño keru bure käda wäpi biñam ikek itak. Itkañ Munapik ninta biñam yäñ nimani u Jesutä Nani-ken nanik yäpmäñpäñ piñ nibatak ño yäk. Piñ nibatak unitäño mebari kañpäñ nadäkañ ño.

³⁴⁻³⁵ Täppäkañ Devit ini uwä kunum gänañ nämo äronkuk. Mangän ñode yäñkuk;

Ekänitä näkño ekänina iwetkuk;

Abä ketna bure käda iriri iwankaye äbot gämotka-kengän kañ yepmañpa yäk. Sam 110:1

³⁶ * Unita Isrel ämawebe in kudup nadäkinik ñode täñput; Inä Jesu päya kwakäp terak utkuño u Anututä iwoyäppäñ Ekäni intäjukun-inik irekta teñkuk. Ba Jesu u Kristo, ämawebenaye yämagurekta iwoyäwani ubayän yäñpäñ yäñkwawa tañkuk yäk.

Ämawebe mäyaptä bänepi sukureñkuñ

³⁷ * Täppäkañ Pitatä man yäñkuko uwä ämawebe bänepi yäpurinik täñpäpäñ Pitakät aposoro ätu ñode yäwetkuñ; Eruk notniye, nin jide tänyäñ?

³⁸ * Yäñirä Pitatä yäwetkuk; In kuduptagän inñin bänepjin sukurewäkañ Jesu Kristo wäpi terak ume ärut tamiñirä momijin kañ paorän yäk. Ude täñirä Anututä Kudupi Munapik, bänep ironita api tamek yäk.

³⁹ * Imata, bian Ekäni Anutunintä injinta ba nanakjiyeta ba ämawebe komeni komeni it yäpmäñ kukañ u inita yämagurayän täyak u kuduptagän Kudupi Munapik tamikta yäñkehärom tañkuk yäk.

⁴⁰ * Pitatä man ätukät yäpurärätpäñ umun man ba jukuman ñode yäwetgän täñkuk; Inä äma waki täñpani äbot ño kowata yäpnayän täkañ uwä yabäñ umuntañ yepmañpeñ äbäñirä tämagutnayän yäk.

⁴¹ * Täppäkañ kepma ugän ämawebe 3000tä Pitatä Jesu täño manbiñam yäwerirän nadäñpäñ iyap täñirä ume ärut yämiñirä Jesu täño äbotken yäput peñkuñ.

⁴² * Ude täppäñ aposorotä Jesu täño kädet niwetpäñ niwonärewut yäñpäñ nadäkinik täñpani päke unitä ehutpäñ kepmani abä kubä-kengän it täñkuñonik. Täñpäñ bänep kubägän terak täñkentäk kowata kowata täñpeñ kuñatkañ kubä-kengän itpäñ käräga * nanjit Anutu-ken yäñapik epän täñit täk täñkuñonik.

Bänep kubägän täñpäñ säkgämän itkuñ

⁴³ * Kadäni uken aposorotä kudän kudupi ämatä tänañi nämo täñit, Anutu täño kehäromi kwawak pewä ahäñirä ämawebe mäyaptä Anututa nadäwä inide kubä täñkuñ.

⁴⁴ * Täppäkañ nadäkinik täñpani päke unitä änok kubägän itpäñ tuñum imaka kudup uwä nin kuduptagän täño yäñ nadäñpäñ täñkentäk kowata kowata täk täñkuñonik.

⁴⁵ U komeni ba tuñumi äma ätuta yäñin kireñpäñ monen yäpmäñpäñ noripaki kubä imaka kubäta wäyäkñewänä täñkentän imik täñkuñonik.

⁴⁶ * Täñpäñ kepma kepma kudupi yot gänañ äro kubä-kengän itpäñ Anutu iniñoret täñkuñonik. Täñkañ ketem ba käräga uwä, yot kubäkubäken penta itpäñ bänep kubägän peñpäñ oretoret terak nak täñkuñonik.

⁴⁷ * Täñkañ kadäni kadäni Anutu wäpi yäñpäñ iniñoret täñkuñonik. Säkgämän ude kuñarirä ämawebe kuduptä gäripi nadäñ yämik täñkuñonik. Täñpäkañ kepmani kepmani Ekänitä epän täñirän ämawebe ätu bänep sukureñpäñ Anututa biñam täppäñ nadäkinik täñpanitä äbotken yäpurärät täñkuñonik.

3

Pitatä äma kubä yäpän tägañkuk

¹ * Eruk kadäni kubäta Pita kenta Jon kudupi yot gänañ ärodayän kuñkumän. U Anutu-ken yäñapik man yäkyäk kadäni, 3'krok bipäda kuñkumän.

² * Kuñpäñä kañkumän; Äma kubä, miñitä inide kwäyähäneñ bäyañpäñ tewani u irirän. Äma uwä kepma kepma noriyetä yäñikñat yäpmäñ päñku kudupi yot täño yäma kubä, wäpi Yäma Säkgämän uken tek täñkuñonik. Tewäkañ äma unitä ämawebe kudupi yot gänañ äronjirä yabäñpäñ monenña ketkewat täñkukonik.

³ * Eruk Pita kenta Jon kudupi yot gänañ äronjirän äma kwäyähäneñ täñpani unitä yabäñpäñ monenña yäñapinñkuk.

⁴ * Yäñapinñirän Pita kenta Jontä kañ täpäneñpäñ Pitatä man ñode iwetkuk; Nibäl yäk.

* 2:33: Apos 1:4, 7:55-56 * 2:36: Apos 5:30-31 * 2:37: Luk 3:10,12; Apos 16:30 * 2:38: Luk 24:47; Apos 3:19
 * 2:39: Ais 57:19 * 2:40: Lo 32:5; Plp 2:15 * 2:41: Apos 2:47, 4:4; Apos 5:14 * 2:42: Apos 20:7 * 2:42: Kärägata yäyak uwä Ekäni täño däkum naknakta yäyak * 2:43: Apos 5:11 * 2:44: Apos 5:12, 6:8; Apos 4:32-35 * 2:46: Luk 24:53 * 2:47: Apos 2:41, 6:7; Apos 11:21,24 * 3:1: Apos 10:3,9,30 * 3:2: Jon 9:1; Apos 14:8 * 3:4: Apos 14:9

⁵ Yāwānā āma unitā imaka kubā kāwep namida yāŋ yākamān yāŋkaŋ dapun tāropigān yabāŋkuk.

⁶ ✧ Tāŋjirān Pitatā iwetkuk; Nāk moneŋ nāmo upāŋkaŋ imaka kubā nākken itak u tāga gamayāŋ. Uwā ŋode; Jesu Kristo Nasaret nanik unitāŋo wāpi terak ŋode gāwetat; Gāk pidām taŋpāŋ akunŋkaŋ ku! yāk.

⁷ Ude iwetpāŋ Pitatā āma kwāyāhāneŋ tāŋpani unitāŋo kerī bure kāda iŋitpāŋ tāŋkentāŋ imiŋpāŋ pāŋaku teŋkuk. Teŋjirān uterakgān āma unitāŋo gukuri kuroŋi kehārom taŋkuŋ.

⁸ ✧ Ude tāŋpāŋ pidām taŋpāŋ akunŋpāŋ kuŋat yabāk-yabāk tāŋkuk. Tāŋkaŋ Pita Jon-kāt kuŋkaŋ āma unitā tāŋoret terak kumaŋ Anutu wāpi iniŋ orettāŋ kudupi yot yewa gānaŋ āroŋkuŋ.

⁹⁻¹⁰ Āma u akumaŋ kuŋatkaŋ Anutu wāpi iniŋ orerirān āmawebetā kaŋpāŋ ŋode nadāŋkuŋ; Āma ŋo kwāyāhāneŋ tāŋpani Yāma Sākgāmān-ken moneŋta yāŋapiwani ukeŋo! yāk. Ude kaŋpāŋ nadāwā inide kubā tāŋpāpāŋ jākjāk yāŋkuŋ.

Pitatā kudupi yot gānaŋ manbiŋam yāŋahāŋkuk

¹¹ Tāŋpākaŋ āmawebe pāke u biŋam u nadāŋkaŋ kikuŋtupāŋ bārāŋeŋ kumaŋ kudupi yot tāŋo bāgup morāki wāpi Solomon tāŋo bāgup, Pita Jontā itkumān-ken u kuŋpāŋ kaŋkuŋ; Āma kwāyāhāneŋ tāŋpani unitā Pita kenta Jon kerigān yāpmāŋ wādāŋkaŋ irirān.

¹² Āmawebetā bārāŋeŋ ābāŋjirā yabāŋpāŋ Pitatā yāwetkuk; Isrel āmawebe, imaka dapunjin-ken ahātak ŋonita imata kikuŋtupāŋ-nadāwātāk tākaŋ? Ba dapun taŋi imata nibākaŋ? In neкта ŋode kāwep nadākaŋ; Iniken kehāromi terak, ba ini āma siwoŋi unita āma ŋo yāpān tāgawāpāŋ tewān kuŋatak ŋo. Ude nāmo!

¹³ ✧ Oranin Abraham, Aisak ba Jekop tāŋo Anututā epān āmani Jesu unita wāpi biŋam ārowani imiŋkuk. Imiŋkuko upāŋkaŋ inā āma u iwan kerī terak teŋkuŋ. Tāŋpākaŋ kadāni Pailattā jop tewa kwān yāŋ yāŋjirān intā nāmoink yāŋ yāŋpāŋ Jesuta māde ut imiŋkuŋ.

¹⁴ Jesu u kudupi, siwoŋi-inik upāŋkaŋ intā unita bitnāŋpāŋ Pailat iwerāpāŋ āma kumāŋ-kumāŋ urani kubā jop tewān kuŋkuk yāk.

¹⁵ ✧ Burenī! Inā irit tāŋo māhemi urā kumbukopāŋ Anututā kumbani-ken nanik yāpmāŋ pāŋaku kwawak penjirān kaŋkumāŋo u tāwet ahākamāk yāk.

¹⁶ Tāŋpākaŋ Jesu u, unita nadākinik tāŋpāŋ wāpi biŋam kehāromi terakgān āma intā kaŋpāŋ nadāwani ŋokeŋo tāgatak yāk. Burenī, nadākinik Jesutā pewān ahāk tākaŋ unitā āma dapunjin-ken itak ŋo yāpān tāgakaŋ.

¹⁷ ✧ Upāŋkaŋ notnaye, in ba watā āmajiyetā mebārini nāmo nadāwā tārewāpāŋ Jesuta kādet ude tāŋ imiŋkuŋ yāŋ nadātat.

¹⁸ ✧ Ude tāŋkuŋo upāŋkaŋ ŋode nadāwut; Anututā bian profet kudup meni terak iniken iwoyāwani Kristotā komi nadāŋpāŋ api kumbek yāŋ yāŋahāk tāŋkuk. Eruk, kudān intā tāŋ imiŋkuŋo uterak Anututā tāŋpewān iniken man biāni u bureni ahāŋkuk.

¹⁹ ✧ Unita in bānep nadāk-nadāk waki u māde ut imiŋpāŋ bānepjin sukureŋpāŋ Anutu-ken kut! Ude tāŋjirā Anututā momijin tāga api ārut tamek yāk.

²⁰ Ba Ekāni ini uwā bāmoŋjin-ken it tamiŋpāŋ api tāŋpidām taŋ tamik tāŋpek. Ba Jesu, Anututā āma in wakinen nanik tāmagutta bian iwoyāŋ tamiŋkuko u imaka, api tamek yāk.

²¹ Tāŋpākaŋ apiŋowā Jesu kunum gānaŋ itkaŋ kadāni Anututā imaka imaka kudup tāŋkodak takta penjuko, kadāni unita itsāmāŋtak. Kadāni unita bian Anututā iniken profet kudupiniye u meni terak yāŋahāŋkuk.

²² ✧ Tāŋpākaŋ bian profet udewani kubā wāpi Moses unitā ŋode yāŋkuk; Anutu Ekānijin unitā notjinpak kubā profet nāk ŋodewani ahākta api iwoyāwek yāk. Āma u ahāŋpāŋ man kādet tāwerirān nadāŋpāŋ inā unitāŋo meni jinom ugān kaŋ iwarut yāk.

²³ Tāŋ, āma kubātā profet unitāŋo mani nāmo buramiwayāŋ tāko uwā Anututā yāpmāŋ daniŋpāŋ inigān tewān pāŋku kumāŋpāŋ paotiniŋ api tāŋpek yāŋ yāŋkuk.

²⁴ Burenī, profet biāni Anutu tāŋo manbiŋam yāŋahāk tāŋkuŋo u, Samuel-ken yāput penkaŋ u mādeni-ken profet ātu ahāŋ yāpmāŋ ābuŋo u kuduŋtagāntā āma udewani kubā kome terak api ahāwek yāŋ yāŋkuŋ. Eruk bian ude yāŋkuŋo kadāni u ahātak ŋo yāk.

²⁵ ✧ Imaka tāgatāga Anututā tamikta profet meni terak yāŋkehārom taŋpāŋ oraniye-kāt topmāk-topmāk kubāgān tāŋkuko, in u yāpmākta biŋam tākaŋ yāk. Nadākaŋ? Anutu uwā orajin pāhap Abraham ŋode iwetkuk; Gākŋo oraŋka kubā terak āmawebe ābot komeni komenita iron pāhap api tāŋ yāmet yāk.

²⁶ ✧ Eruk, Anututā epān āmani u iwoyāŋpāŋ iniŋ kireŋpewān kome ŋo terak inken jukun ahāŋkuk. Epān āmani uwā Abraham ba profet ātutā ude api ahāwek yāŋ bian yāŋkuŋo ude.

✧ **3:6:** Apos 3:16, 4:10; Apos 16:18 ✧ **3:8:** Jon 5:14; Apos 14:10 ✧ **3:13:** Kis 3:6,15; Mat 22:32; Luk 23:13-25; Apos 2:23, 7:32 ✧ **3:15:** Apos 1:8, 2:36; Apos 4:10 ✧ **3:17:** Luk 23:34, 1Ti 1:13 ✧ **3:18:** Luk 24:27 ✧ **3:19:** Apos 2:38 ✧ **3:22:** Lo 18:15, 18-19; Apos 7:37 ✧ **3:25:** Stt 22:18; Gal 3:8 ✧ **3:26:** Apos 13:46

Tänpäkan iron pähap api täñ yämet yän Abraham iwetkuko u ñode; In kubäkubätä kädet wakiwaki u penpän bänepjin sukurewut yänpän täñkentän tamikta epän ämani u tewän äpuk yäk.

4

Pita kenta Jon komi yotken yepmankuñ

1 * Eruk Pita kenta Jon ämawebe manbinam yäwerirän bämop äma ätukät äma Satyusi äbotken nanikkät kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun äma unitä ahäj yämirkuñ.

2-3 ** Äma yarä uwä ämawebe manbinam ñode yäwet täñkumäno unita kokwawak nadäj yämirkuñ; Jesu uwä kumbani-ken nanikpäñ kodak tänpän akunükuko unita ämawebe kumbani udegän api kodak tänpän akunük moreneñ. Man ude yäwerirän nadänpän Pita kenta Jonta kokwawak nadänpänä manken yepmanayän nadäñkuñopän kome bipänpän kwep kan yänpän yepmäñitpäñ jop komi yotken päñku yepmanpä patkumän.

4 * Ude täñkuño upänkan ämawebe mäyaptä Jesu täño manbinam nadäj moreñpän Jesuta nadäkinik täñ iminükun. Tänpäkan kepma uken ämawebe mäyap-inik Jesuta nadäkinik täñpän Jesu täño äbotken yäput-penjä äbot u 5,000 ude täñkuk. Tänpäkan äbot 5,000 uwä äma ekäni-gänpän daniwani, webe ironikät nämo.

Pita kenta Jon manken itkumän

5 Eruk patkuño yäñewänä Juda äma ekäni ekäni, ba watä ämakät Parisi äma unitä Jerusalem yotpärare-ken käbeyä täñkuñ.

6 Käbeyä täñkuño uwä bämop äma intäjukun täñpani wäpi Anas, Kaifas, Jon, Aleksada ukät nägät moräkiye ätukät käbeyä bok täñkuñ.

7 * Käbeyä täñpän Pita kenta Jon u yän-yäkñat päbä yepmanpäñ yäwet yabänkuñ; Ek imataken kehäromi upän yäpmankan imaka u täñkumän? Ba netä wäpi terak täñkumän?

8 * Eruk, Kudupi Munapiktä Pita uwäk täñjirän ñode yäwetkuk; Isrel ämawebe täño äma ekäni ekäni ba watä äma,

9 in nektä äma kwäyähäneñ täñpani täñkentän iminükumäko unita yänpän ba niwet yabäkan? Ba jide täñpän äma unitä täganpeñ kuñkuko unita nadäna yänpän yäkan?

10 * Mebäri unita nadänayän yäwäwä in ba Isrel ämawebe kudup ñode täwera nadäwut; Jesu Kristo, Nasaret nanik u wäpi terak äma kwäyähäneñ täñpani u täganpeñ akumañ kuko apiño inamjin-ken itak ño yäk. Tänpäkan Jesu u intä bian inñitpäñ päya kwakap terak utkuñ. Täñkuño upänkan Anututä kumbani-ken nanikpäñ äneñi yäpman päñaku tenkuko kodak itak yäk.

11 * Jesuta man ñode kudän täwani pätak;

Bek yot täñpanitä kawä wawäpäñ manpä kuñkuño upänkan apiño bek bämopi kehäromi intäjukun ude itak. Sam 118:22

Eruk bek bämopi u Jesu.

12 * Nadäkan? Kome terak nanik äma kubätä waki keri-ken nanik täga nämo api nimagurek. Nämoink! Jesu u kubägänpän komen ämawebe nin nimagurekta inñi kirewani.

Äma täño man nämo buramine

13 Pitatä ude yänjirän äma ekäni ekäni unitä nadäwätäk pähap täñkuñ. Pita kenta Jon uwä nadäk-nadäk yot gänañ nämo ärowani. U äma jopigän upänkan umunkät nämo, man kehäromigän yänjahänjirän yabänpän-nadäwä inide kubä täñkuk. Tänpän bian yarä uwä Jesukät kuñjarirän yabänkuño upän nadänpewä kuñkuk.

14 Tänpäkan äma kwäyähäneñ täñpani u imaka, gupi täganükuko u bok wädänjirän yabänpän kowata man kubä yäwetta wäyäkñewä wawäpäñ penkuñ.

15 Kowata yäwetta wäyäkñewä wawäpäñ Pita kenta Jon yän-yawat-pewä käbeyä penpän yäman päñku irirän inigän itkan ñode yänpän-nadänkuñ;

16 * Nin äma yarä ñonita jide tänayän? Kudän kudupi iniparik kubä täñjirän Jerusalem naniktä binam kudup nadäj morekan yäk. Unitä nintä nämo täñkumän yän äwo täga nämo yäne.

17 Man unitä komeni komeni kuñat moreñjirän kudup nadäj moreneño udetä äma yarä u umun man yäwetpena äma unitäño wäpi terak ämawebe wari yänjahänpän yäwetpenawä yäk.

18 * Eruk, ude yänpän Pita kenta Jon yänpewä äbänpän ñode yäwetkuñ; Ek Jesu wäpi terak äma äneñi yäwetpäñ yäwoñärek nämoink täden yäk.

* 4:1: Luk 22:4,52 * 4:2-3: Apos 2:38 * 4:2-3: Apos 3:1 * 4:4: Apos 2:41 * 4:7: Mat 21:23 * 4:8: Mat 10:19-20 * 4:10: Apos 3:6,13-16 * 4:11: Mat 21:42 * 4:12: Mat 1:21 * 4:16: Jon 11:47 * 4:18: Apos 5:28,40

19 ✧ Ude yäjirä kowata ñode yäwetkumän; Injin kañpäj nadäwut yäk. In täño man buramiñkañ Anutu täño man pehta Anututä nadäwän tägawek ba nämo?

20 Imaka kañpäj nadäk täñ yäpmäj äbumäko u käbop täga penañi nämo yäk.

21-22 Ude yäwänä eruk Juda äma ekäni ekänitä äma yarä u bäräpi u ba u yämikta nadäk kubä nämo yäpuño unita äneñi jop yäjiwät-inik täñpäj peñ yäwet-pewä kuñkumän. U imata, äma kwäyähäneñ täñpani u tägawani bumik, obañ 40 ude irepmiranipäj yäpän tägañkuko unita ämawebe päke unitä kañpäj nadäñkuñ; Ñowä Anutu-ken nanik kudän kudupi kubä yäj nadäñpäj Anutu iniñoret täñkuñ.

Anutu täño äboriyetä Anutu-ken yäjapiñkuñ

23 Eruk, Pita kenta Jontä ekäni ekäni täño käbeyä-ken naniktä äpämañ äbot täñpani noriye-ken kuñkumän. Täñpäj bämpo äma intäjukun täñpani-kät Juda täño ekäni ekänitä man yäwetkuño u kumän yäwetkumän.

24 ✧ Yäwerän nadäñpäj bänep nadäk-nadäki kubä-kengän peñpäj Anutu-ken oretoret terak ñode yäjapiñkuñ; Ekäni pähap, gäk kunum, kome, gwägu pähap ba imaka mebäri mebäri uterak itkañ u kudup yäjiri ahäñkuñ.

25 Täñpakañ Kudupi Munapikka iniñ kireñpewi unitä oranin pähap Devit, watä ämaka meni täñpidäm tanjirän man ñode yäjnkuk;

Äma äbori äbori imata kokwawak taji nadäk täkañ?

Ba ima mebärita täñpawak täkta man topmäk täkañ? Upäjkañ täga nämo api täneñ.

26 Täñpäj komeni komeni täño intäjukun ämatä käbeyä täñpäj Ekäni ba iwoyäwani Kristota iwan täñ yämikta man yäjñpäj-nadäk täk täkañ. Sam 2:1,2

27 ✧ O Anutu, Devit täño man uwä bureni ahäñkuk. Jerusalem yotpärare ñoken Herot kenta Pailat-kät Isrel äma ätu, ba guñ äbotken nanik ätu unitä kudupi epän ämaka Jesu iwoyäñkuno u utta käbeyä täñpäj man topuñ.

28 ✧ Täñpakañ gäkñaken nadäk-nadäcka ba kehäromikatä ude kañ ahäwän yäj tawañ bian penkuno udegän iwatpäj täñkuñ.

29 ✧ Unitä Ekäni, umun man ämatä niwet täkañ u yabäñpäj-nadäñpäj watä ämakaye nin ño täñpidäm tañ nimiñiri manka bätakigän yäjähäk täkana!

30 Täñpakañ kehäromika kañ niwoñäre. Gäk ketkatä käyäm ikek yäpmäj päñaku kañ yepmañ. Ba kudupi epän ämaka Jesu u wäpi terak kudän kudupi mebäri mebäri kañ tä.

31 ✧ Eruk, yäjapik man ude yäjñpäj irirä yot käbeyä itkuño unitä kwainkuk. Täñpakañ Kudupi Munapiktä äbot täñpani u kudup uwäk täñjirän u punin terak Anutu täño man gwäk pimiñpäj bätakigän yäjähäk täñkuñ.

Äbot täñpanitä bänep kubägän terak kuñatkuñ

32 ✧ Täñpakañ nadäkinik täñpani kuduptagän bänep kubägän penkuñ. Täñpäj imaka pat yämiñkuño u näkño-gäkño yäj nämo yäjkuñ. Nämo, imaka kudup pat yämiñkuño u nin kudup täño yäj yäk täñkuñ.

33 ✧ Täñpakañ aposoronyetä Ekäni Jesu kumbani-ken naniktä akuñkuko unitäño man-biñam man ba kudän kehäromi terak yäjähäj yäpmäj kuñkuñ. Täñjirä Anutu täño orakorakitä bämopi-ken tañi tokñeñ patkuk.

34 ✧ U bämopi-ken kubätä jäwäri nämo kuñatkuñ. Epän tobät ba tuñum ikek itkuño u ämata yämiñpäj moner yäpuñ.

35 Moner yäpmäñpäj aposorota yämiñjirä yäpmäj daniñpäj noriye ätu ketem tuñumta wäyäkñek epän täk täñkuño uterakgän yämik täñkuñonik.

36 ✧ Täñpakañ äbot u gänañ nanik äma kubä wäpi Josep, Livai äbotken nanik kubä, kome täpuri kubä wäpi Saiprus u nanik. Täñkañ aposorotä wäpi kubä Banabas yäj iwetkuñ. U ninin man terak äma bänep täñpidäm täwani.

37 Täñpakañ äma unitä epäni tobät yäniñ kireñpäj moner yäpmäñpäj aposorotä yäpmäj danikta kudup penkuk.

5

Yanäpi yarätä täñyäkñarani täñkumän

1 Täñ, äbot täñpani u gänañ nanik yanäpi yarä wäpi Ananias Safaira u imaka, epän tobäri ämata yäniñ kireñpäj moner yäpumanä.

✧ 4:19: Apos 5:29 ✧ 4:24: Kis 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6 ✧ 4:27: Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Apos 3:13 ✧ 4:28: Apos 2:23 ✧ 4:29: Efe 6:19 ✧ 4:31: Apos 2:4 ✧ 4:32: Apos 2:44 ✧ 4:33: Apos 2:47 ✧ 4:34: Apos 2:45 ✧ 4:36: Apos 11:22-26; Apos 13:2-3

2 ✧ Ude täppäj Ananias yanäpi bänep kubägän peñpäj Ananiastä moneñ moräki inita käböp peñkañ moräki yäpmäj päñku aposoro kerik-ken peñku.

3 ✧ Eruk ude täñjirän Pitatä Ananias iwetkuk; Gäk imata bänepka-ken Satan yäjikñjat päbä tewi irirän epän tobätka terak moneñ yäpuno unitäño moräki gäkñjata käböp peñkun? U Kudupi Munapik täñjikñjarani täyan!

4 Nadätan? Nin nämo peñ gäwetkumäj. Gäkñaken gärip terak epän tobätka ämata yäniñ kireñpäj moneñ yäpun. Ba moneñ yäpuno u imaka, gäkñjata biñam unita moneñ upäj imaka u ba u täñpayäj nadäñpäj täga täñpen yäk. Upäjkañ imaka nämo tänañj täkta imata nadäñkun? Nadätan? U nin nämo täñ-nikñjatan, u Anutu täñjikñjatan yäk.

5-6 Pitatä man ude yäjirän nadäñpäj uterakgän Ananias Pita dubini-ken kumäñpäj mañ patkuk. Kumäñpäj parirän äma gubañj gubañjitä manbiñam u nadäñpäj bäräñeñ äbä Ananias tektä uwäk täñpäj yäpmäj päñku äneñkuñ. Ude täñjirä ämawebetä umuri ahäñkuko unitäño manbiñam nadäñpäj umun pähap täñkuñ.

7 Täñpäj 3 auas ude täreñjirän Ananias webeni, äpitä kumbuko u nämo nadäñkañ Pitaken kuñkuk.

8 Päñku kawän Pitatä iwetkuk; Ek moneñ, epän tobät terak yäpumäno u kudup nimimän ba nämo? Yäwänä Safairatä iwetkuk; Ei, u kumän tamimäk yäk.

9 Ude yäwänä Pitatä iwetkuk; Etäj, ek imata bänep kubägän täñpäj Ekäni täño Kudupi Munapik täñjikñjarani tämän? No yabä! Äma äpka yäpmäj päñku äneñpeñ äbä yäma-ken itkañ ño yäk. Gäk imaka, udegän yäpmäj päñku änenayäj yäk.

10 Pitatä man ude yäjirän uterakgän Safaira Pita dubini-ken kumäñpäj mañ patkuk. Kumäñpäj parirän äma gubañj gubañj ukeñonitä äneñj äbä kañpäj komegup yäpmäj päñku äpi dubini-ken äneñkuñ.

11 Ude täñjirä ämawebe äbot täñpani kuduptagän ba ämawebe gägäni ätu manbiñam u nadäñkuño unitä bumta umuntañkuñ.

Aposorotä kudän kudupi pewä ahäñkuñ

12 ✧ Täñpäkañ kadäni uken aposorotä kudän kudupi mebäri mebäri ämawebe bämopi-ken pewä ahäñkuñ. Täñpäj aposoro-kät nadäkinik täñpanitä kudupi yot yewa gänañ äroñpäj bägup kubä wäpi Solomon täño bägup uken änok kubägän itpäñ käbeyä täk täñkuñonik.

13 Täñjirä ämawebe gägänitä nadäkinik täñpanita bänep täga nadäj yämik täñkuñopäj umuntañpäj bok nämo it täñkuñonik.

14 ✧ Upäjkañ kepma kepma äma mäyaptä Ekänita nadäkinik täñpäj nadäkinik täñpani äbot ukät yäpurärätpäñ änok pähap kubägän täñkuñ.

15 Täñpäkañ biñam nadäñpäj ämatä noriye käyäm mebäri mebäri nikek yäj-yäkñjat yäpmäj kuñkuñ. Edaptä Pita terak yäpurirän wäranitä käyäm ikek uterak kuñjirän kañ tägawut yäñpäj kädet gägäni-ken bukä ba gärañ terak yepmak täñkuñonik.

16 ✧ Ba ämawebe änok pähap yotpärare täpuri Jerusalem dubini-ken naniktä noriye käyäm ikek ba mäjotä magäran yäj-yäkñjat yäpmäj äbuñ. Täñjirä aposorotä u kudup yäpä tägañkuñ.

Juda ämatä aposorota iwan täñ yämijkuñ

17 ✧ Aporotä ude täñjirä bämop äma intäjukun täñpani-kät noriye Satyusi äbotken nanik unitä yabäñpäj ninpäñ nirepmiñkañ yäj nadäñpäj kokwawak pähap nadäj yämijkuñ.

18 Ude täñpäj aposoro u yepmäñitpäñ yotpärare unitäño komi yotken yepmañkuñ.

19-20 ✧ Täñpäkañ bipani ugän Ekäni täño añero kubätä äbä yäma dätpäj aposoro u yäj-yäkñjat yäpmäj yäman äpmonpäñ ñode yäwetkuk; In kudupi yotken kuñpäj ämawebe irit kuñat-kuñat kodakita manbiñam kudup yäwetpäñ yäwoñäreñkä täñput yäk.

21 Yäweränä mani buramiñpäj kome yäñeñjirän kudupi yotken päñku añerotä yäwetkuko udegän Anutu täño manbiñam ämawebe yäwetpäñ yäwoñäreñkuñ.

Yäwetpäñ yäwoñäreñkä täñ irirä käbeyä yot kubäken bämop äma intäjukun täñpani-kät noriye ätu unitä yäñpewä Juda äma ekäni ekäni ba watä äma kudup äbäkañ käbeyä tañj täñkuñ. Käbeyä täñpäj aposoro yäj-yäkñjat yäpmäj äbäktä komi äma ätu yäwet-pewä komi yotken kuñkuñ.

22 Komi yotken kuñpäj aposorota wäyäkñewä wañkuñ. Wäyäkñewä wawäpäñ äneñj äyäjutpeñ päñku käbeyä täñkuñ-ken ahäñpäj yäwetkuñ;

23 Apororo komi yotken nämo itkañ! Nin kumäño u yäma kehäromi-inik täñ-täpänewani irirän watä ämatä watä irirä yabämän. Täñpäkañ yäma dätpäj gänañ unu kubä nämo kamäj yäk.

²⁴ Ude yäjirä kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun ämakät bä mop äma intäjukun tänpäni unitä nadänpäj-nadäwätäk pähap tänpäj yäjkuñ; Jide ahätäk?

²⁵ Nadäwätäk ude täj irirä äma kubätä äbänpäj yäwetkuk; Ai, nadäwut! Äma komi yotken yepmañkuño ukenowä kudupi yotken kuño ämawebe yäwetpäj yäwoñäreka epän täj itkañ yäk.

²⁶ * Ude yäwänä kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun ämatä noriye yämaguränkañ päñku aposoro yepmäñitpäj käbeyä-ken yäj-yäkñat yäpmäj äbuñ. Komi nämö yämiñkuñ. Jop yäj-yäkñat yäpmäj äbuñ, ämawebe tä mobätä nidäpnej yäj nadänpäj.

Aposoro umunkät nämö kuñatkuñ

²⁷ Yäj-yäkñat yäpmäj käbeyä täñken äbänpäj Juda äma ekäni ekäni inamiken yepmañkuñ. Yepmañirä bä mop äma intäjukun tänpänitä ñode yäwet yabäjkuñ;

²⁸ * Nadäwut! Nin äma u wäpi terak ämawebe yäwetpäj yäwoñäreka yäjiwät man kehärominik täwetkumäño u nämö nadäñkuñ ba? Upäñkañ täkañ ño kawut yäk. In nintäño man irepmätpäj manbiñam yäjahäñtäñ kuñirä Jerusalem komeken nanik ämawebe kudup nadäj morekañ yäk. Ba ugän nämö. Äma unitäño kumäk-kumäki nintä terakgän wohutta ehurani täk täkañ!

²⁹ * Ude yäweränä Pitakät aposoro ätutä yäjkuñ; Ude nämö! Äma täño man buramiñkañ Anutu täño man mäde utnañi nämö pätak yäk.

³⁰⁻³¹ ** In Jesu u päya kwakäp terak bureni utpewä kumbuk. Upäñkañ oranin täño Anututä kumbani-ken nanikpäj wädäj tädot päro ini keri bure käda wäpi biñam ikek tenkuko itak yäk. Äma u Anututä intäjukun äma ärowani ba waki keri-ken nanik nimagurani wäp ude imiñkuñ. Tänpäkañ äma unitä täñkentäj yämiñirän Isrel ämawebe tä kädet wakiwaki peñpäj bänep sukureñirä momini api peñ yämek yäk.

³² * Imaka imaka äma uken ahäj imiñkuño u dapunintä yabäjnitna ahäjkuñ. Tänpäj äma unitäño manbiñam uwä Kudupi Munapiktä täj-mehamtañ nimiñirän yäjahäk täkamäj. Nadäkañ, Kudupi Munapik u ämawebe Anutu täño mani buramik täkañ unita yäniñ kirewani.

³³ * Aposorotä man ude yäjirä nadänpäj Juda äma ekäni ekänitä kubiri pähap nadänpäj man topmänpäj kumäj-kumäj kañ dāpna yäj yäjkuñ.

³⁴⁻³⁵ * Man ude yäj irirä ukät nanik kubä wäpi Gamalieltä noriye inamiken akuñkuk. Gamaliel uwä Parisi äma täño Baga man yäwoñärewani äma kubä. Ämawebe kuduptä Gamaliel u orañ imik täñkuñonik. Eruk, Gamalieltä akuñpäj kudupi yot täño watä äma yäwerän aposoro yäma-ken yepmañpä irirä noriye ñode yäwetkuk; Isrel ämanaye, in äma äbot ño kädet kubä yäwoñäreka yäppäjä ket nadäwä tumbäkañ kañ täñput yäk.

³⁶ * Äma kubä wäpi Teudas unitä bian täñkuko ukeño nadäkañ? Uwä inita näk wäpna biñam ikek yäj yäjirän äma 400 udetä mani buramik täñkuñonik. Tänpäkañ gapmantä kumäj-kumäj urirä äma ukät irani umuntañpäj kuñtäñpä kuñkuñ. Ude täñirä unitäño wäpi biñam kwawak itkuko u paotkuk.

³⁷ * Ba ätu itkañ gapmantä äma danik-danik kadäni-ken äma Galili komeken nanik kubä wäpi Judas, unitä gapman yawat kirekta äma ätu yämaguränkañ ämik pewä ahäjkuñ. Tänpäkañ gapmantä Judas urirä noriyetä kuñtäñpä kuñkuñ.

³⁸ Unita ñode täwera nadäwut; Äma äbot ño imaka kubä nämoinik yäwoñärene. Yäniñ kireñpena jop kut yäk. Nadäkañ? Kädet jide iwat täkañ uwä äma täño nadäk-nadäk terak iwat täkañ u täñpäwä ini jop täga api paorek yäk.

³⁹ Upäñkañ Anutu täño nadäk-nadäk terak täk täkañ u täñpäwä täga nämö api yäniñ bitnänej yäk. Anutu iwan täñ imineño udetä! yäk.

⁴⁰ * Gamalieltä ude yäjirän Juda äma ekäni ekäni käbeyä täñkuño unitä man yäjkuko u buramiñpäj yäñpewä aposoro yäman kuñkuño u äneñi yot gänañ äronkuñ. Äronirä komi äma yäwerä pärip-päriptä däpmañpäj Jesu wäpi terak man nämö yäjahäka yäniñ bitnäñkuñ. Ude tänpäj yabä kätäñpewä äpämañ kuñkuñ.

⁴¹ * Tänpäj aposorotä Juda täño äma ekäni ekäni u yepmañpeñ oretoret terak kuñpäj ñode yäñtäñ kuñkuñ; Wisiknin, Anututä nibäwän tägawäpäj nadäj nimiñirän Jesu wäpita yäñpäj mäyäk yäpmäjkamäj!

⁴² * Tänpäkañ epän täk täñkuño u nämö peñkuñ. Nämoinik, kepma kepma kudupi yot gänañ ba ämawebe yotken äronpäj Jesu täño manbiñam yäwetpäj yäwoñäreka täñkuñ. Manbiñam Täga u ñode yäwet ahäjkuñ; Äma Anututä ämawebe inita yämagutta bian iwoyäjkuko wäpi Kristo u Jesu ubayäj!

* 5:26: Mat 14:5 * 5:28: Apos 4:18; Mat 27:25 * 5:29: Apos 4:19 * 5:30-31: Apos 3:15 * 5:30-31: Apos 2:33-34; Efe 1:20; Hib 2:10, 12:2 * 5:32: Apos 1:8 * 5:33: Apos 7:54 * 5:34-35: Apos 22:3 * 5:36: Apos 21:38
* 5:37: Luk 2:1-2 * 5:40: Apos 4:18 * 5:41: Mat 5:10-12, 1Pi 4:13 * 5:42: Apos 9:22, 17:3

6

Aposoro tãnkentãkta äma 7 yabãh ahãhkuh

1 * Eruk kadãni uken ämawebe Jesu iwarãntãkta nadãkinik tãh iminãpãh äbot tãhpani yãpurãrãtpãh yãpurãrãtpãh it-pewã äbot tãh tãhkuuk. Tãhira nadãkinik tãhpani ätu Grik man yãwani, ätuwã Juda man yãwani u bãmopi-ken yãhãwawak ahãh yãmihkuuk. Tãhãpãh Grik man yãwanitã Juda man yãwani ñode yãwetkuh; In kadãni kadãni ämawebe ketemta jop it tãkãh u tãnkentãh yãmik tãkãh yãk. Tãhãkãh nin nanik webe kajat u imata nãmo tãhãkentãh yãmik tãkãh?

2 Ude yãhira nadãhãpãh aposoro 12 unitã nadãkinik tãhpani ämawebe yãh-pãbã äbot kubãgãh yepmanãpãh ñode yãwetkuh; Nintã Anutu tãho man yãhãhãkta u mãde ut iminãkãh ketem yãpmãh danihãpãh yãmik-yãmikgãh tãna siwohã nãmo tãhpek yãk.

3 * Unita notniye, in bãmopjin-ken äma siwohã kuãarani 7 ude, nadãk-nadãk tãga yãpmãh kuãarani ba Munapiktã uwãk tãwani u yabãh ahãwãkãh epãh kãdet udewani yabãh yãwatpãh tãkta yepmana yãk.

4 Ude tãhãpãkãh nininã kadãni kadãni epãh tãk tãkamãh ude, yãhãpik man ba Anutu tãho mangãn api yãhãhãk tãne.

5 * Ude yãhira ämawebe pãke unitã aposoro tãho man kãdet unita gãripi nadãhãpãh äma ñodepãh iwoyãhãpãh yepmanãkuh; Stiven, u nadãkiniki kehãromi ba Munapiktã uwãk tãkinik tãhpani. Kubã Filip, kubã Prokorus, kubã Nikano, kubã Timon, kubã Pamenas, kubã Nikolas. Nikolas u Antiok komeken nanik, Juda äma nãmo upãhãkãh iniken äbekiye oraniye tãho kãdet penãpãh Juda tãho Anutu inih oretoret kãdet u iwarani kubã.

6 * Eruk äma 7 u yabãh ahãhãpãh aposoro inãjamken yepmanãhira aposorotã Anutu-ken yãhãpik man yãhãkãh kerã äma uterak penãpãh yãhãhãkãh kirehkuh.

7 * Tãhira Anutu tãho mantã wehã patkuuk. Wehã parirãn ämawebe mãyãptã manbãham u nadãhãkãh nadãkinik tãhãpãh Jerusalem komeken nadãkinik tãhpani äbot u äbã yãpurãrãtpãh yãpurãrãtpãh it-pewã bãrãhãhãh äbot tãhã tãhkuuk. Tãhira bãmop äma mãyãptã udegãh Jesu tãho manbãham u nadãhãpãh Jesuta nadãkinik tãh iminãpãh Jesu tãho kãdet ugãh iwatkuh.

Juda ämatã Stiven manken tenkuh

8 * Eruk Stivenken Anutu tãho orakoraki ba kehãromitã patinik tãhãhãrãn kudãn kudupi mebãri mebãri kehãromi nitek ämawebe bãmopi-ken tãhkuuk.

9 * Tãhãhãrãn kãhãkãh Juda äma ätutã kokwawak tãhãpãh Stiven-kãt yãh-awãtkuh. Äma uwã kãbeyã yot kubã wãpi Friman kãbeyã yot uken kãbeyã tãk tãhpani. Yãhãwãt irirã äma ätu Sairini, Aleksadria yotpãrãre-ken nanik ba kome tãhã yarã wãpi Silisia kenta Esia uken naniktã äbã penta itpãh yãh-awãtkuh.

10 * Eruk, Stiven-kãt yãhãwãtkuhã upãhãkãh Kudupi Munapiktã tãhãkentãh iminãpãh nadãk-nadãk tãga iminãhãrãn äma ekãni ekãni u Stiventã man yãhãkũko u tãga nãmo irepmihkuh.

11 * Ude tãhãkuhã unitã kãbopgãh äma ätu Stiven jopman ñode ikhãtã yãh-yãhãtãpãh yãmagutkuh; Nin Stiventã Moses kenta Anututa yãhãrok man yãhãhãrãn nadãk tãkamãh.

12 Eruk äma unitã jopman ude yãhira ämawebe jopi-jopi, ba Juda äma ekãni ekãni ba Baga man yãwohãrewani äma unitã nadãhãpãh kokwawak nadãhãkuh. Tãhãpãh pãhku Stiven inihãpãh imagut yãpmãh pãhku Juda äma ekãni ekãni tãho kãbeyã tãhãken tenkuh.

13 * Kãbeyã-ken Stiven jop ikhãtã äma ätu yepmanãkuh. Tãhãkãh Stiven imagut pãhku u tewãwã äma jopman ikhãtã yepmanãkuhã unitã ñode yãhãkuh; Kadãni kadãni äma ño Anutu tãho kudupi yot ba Moses tãho бага man unitã yãhãrok yãhãhãrãn nadãk tãkamãh yãk.

14 Ñode yãhãhãrãn nadãhãkũmãh yãk; Jesu Nasaret nanik unitã kudupi yot u wãrãmutpãh kãdet nintã iwãtã Mosestã niwetpãh niwohãhãhãkũko u kudup awãhãtãpãh kodakã api pewek. Ude yãhãhãrãn nadãhãkũmãh yãk.

15 Yãhira Juda äma ekãni ekãni itkuhã u kuduptãgãntã Stiven-gãhãpãh kãh-yãputkuh; Stiven inãmi dapun uwã aherã inãm dapun bumik äworehãhãrãn.

7

Stiventã manbãham yãhãhãhãkũk

1 Tãhãpãkãh bãmop äma intãhãkũk tãhãpani unitã Stiven ñode iwet yabãhãkũk; Man äma ñonitã yãkãh ño bureni ba jop?

2 * Yãwãnã Stiventã yãhãkũk; Nanaye notnaye, juku penãpãh man yãwãwãhãhã tãyãt u nadãkot; Kadãni orãnin pãhãp Abraham unitã Haran komeken nãmo kũhãkãh ini komeken Mesopotemia uken irirãn Anutunin kehãromi mãhemi unitã ahãh iminãkuh.

3 * Ahäj iminjpäň ɲode iwetkuk; Gäk komeka kujat ɲo ba ämawebekaye yepmanĵan kome näkä gäwoŋärewayäj täyat-ken u kaň ku yäk.

4 * Ude iweränĵan Abraham Kaldia nanik täňo kome u peňpäň Haran komeken päňku itkuk. Uken ittängän nanitä kumbänä Anututä äneňi peň iwet-pewän kome intä itĵan-ken ɲo äbuk yäk.

5 * Täňpäĵan Anututä Abraham inita kome moräki täpuri kubä waki nämo iminjĵuk. Upänĵan Anututä Abraham nanak kubä nämo bäyawanipäň yänĵehäromtak man ɲode iwetkuk; Gäk ba oranĵayeta kome ɲo api taniň kirewet yäk.

6 * Täňpäĵan intäjukun, oranĵayetä päňku äma ätutä komeken api itneň yäk. Ude itĵan kome mähem täňo watä epän äma jopi irirä komi epän yämiň yäpmäj kuňjirä obaň 400 ude api täreneň yäk.

7 * Upänĵan mäden, äma oranĵayeta komi yäminayäj täňo uwä kowata näkä api yämet yäk. Ude täňira oranĵayetä kome u peňpeň kome ɲoken äbä itĵan api naniň oret täneň yäk.

8 * Täňpäĵan Anututä Abraham man ude iwetpäň ukät topmäk-topmäk kubägän pewän ahänĵuk. Täňpäň topmäk-topmäk unitäňo wäranita nanak ämani täňo gupi moräk madäĵta Abraham iwetkuk. Täňpäĵan mäden, Abrahamtä Aisak bäyanĵuk. Bäyanpäň kepma 8 ude itĵan nanaki täňo gupi moräk madänĵuk. Täňpäĵan Aisaktä täganpäň Jekop bäyanĵuk. Bäyawanĵan Jekoptä täganpäňä nanakiye 12 bäyanĵuk. Nanaki 12 uwä Juda äma nintäňo oraniye pähap u yäk.

9 * Eruk, oraniye u noripaki Josepta kokwawak nadäj iminjpäň gwäki yäpmäĵta nadänpäň Isip komeken watä epän jop täĵta yäniň kirewäpäň yänĵiĵat yäpmäj kuňĵu. Ude täňĵuňo upänĵan Anututä Josepta watäni it iminjĵuk.

10 * Täňpäň Anututä täňkentäj iminjirän kome uken bäräpi mebäri mebäri ahäj iminjĵuňo u kumän yärepmit moreňĵuk. Täňĵan kadäni Joseptä Isip täňo intäjukun äma Fero ukät man yänpäň-nadäk täĵ täňkumän-ken ukenä Anututä nadäk-nadäk kädet tägagän imänĵan man yänjirän Fero unitä nadänĵan Josepta gäripi pähap nadänĵuk. Gäripi pähap nadänpäň unita Fero uwä Joseptä Isip ämawebe täňo ba iniken epän ämawebeniye täňo yabäj yawat äma ekäni kubä itta iwoyänpäň teňĵuk.

11 * Täňpäĵan kadäni uken edap pähap ijinjirän Isip kome ba Kenan kome Jekoptä itkuk-ken uken ketem kumän paot moreňĵu. Paot morenjirä äbekniye oraniyetä ketemta wäyäkĵek epän täňpäň komi bumta nadänĵu.

12 * Ude täňĵan Jekoptä Isip kome wit ketem itĵan yän biňam nadänpäň nanakiye ketem yäpmäĵta Isip kome mämäram peň yäwet-pewän kuňĵu.

13 * Kuňĵuňo äbä ittängän äneňi kuňĵu. Kuňjirä Joseptä yabänpäň noriye ɲode yäwetkuk; Näk notjinĵak Josep yän yäwetkuk. Ude yänjirän intäjukun ämani Fero u imaka, Josep täňo ahäk-ahäki täňo mebäri nadänĵuk.

14 * Ude yäwetĵan Joseptä nani Jekop-kät äboriye kuduĵtagän, ämawebe 75 udetä Isip kome äbäĵta man pewän kuňĵu.

15 * Ude täňpäĵan Isip kome äpmo ittängän Jekop kumbuk. Ba nintäňo oraniye imaka udegän uken päňku ittängän kubäpäň kome uken äneňĵu.

16 * Kome uken äneňĵuopäň mäden Jekop-kät nanakiye täňo kujari u äneňi yäpmäj päňku Sekem yotpärare, äma äneňpani-ken u äneňĵu. (Kome moräk, äma äneĵta u bian, Abrahamtä siliwa moneň Hamo täňo nanakiyeta yämiňpäň inita yäpuko u.)

Moses täňo manbiňam

17 * Täňpäĵan Anututä Abraham yänĵehäromtak man iwetkuko u bureni ahäĵta kadäni keräp täňĵuk. Kadäni uken Jekop täňo äbot Isip kome itĵuňo u bumta weň patĵuk.

18 * Eruk mäden Isip kome täňo intäjukun äma kodaki kubä, Josep täňo mebärita nämo nadäwani u ahänĵuk.

19 * Täňpäň intäjukun äma unitä Jekop täňo äbot, nintäňo oraniye u, jop yänĵatpäň komi epän waki taňi yämiňĵuk. Täňpäň nanak paki api ahäwani miňiye naniye peň yäwet-pewän yepmanpä kumäĵta biňam täňĵu.

20 * Kadäni uken Moses, miňitä bäyanĵuk. Moses u Anututä kaňjirän nanak tägagämän kubä täňĵuk. Täňpäň watäni it iminjirä nanitä yotken it yäpmäj äbänpäň komepak yaräkubä täňĵuk.

21 * Täňjirän mäden miňi nanitä yäman peňjirän Isip kome täňo intäjukun äma täňo äperitä yäpmäjpäň naň towiňĵuk.

* 7:3: Stt 12:1 * 7:4: Stt 11:31-12:5 * 7:5: Stt 12:7, 15:18; Stt 17:8; Lo 2:5 * 7:6: Stt 15:13-14; Kis 12:40 * 7:7: Kis 3:12 * 7:8: Stt 17:9-14; Stt 21:4 * 7:9: Stt 37:11,28; Stt 39:1-3; Stt 39:21-23 * 7:10: Stt 41:37-44; Sam 105:21 * 7:11: Stt 41:54 * 7:12: Stt 42:1-5 * 7:13: Stt 45:1-4,16 * 7:14: Stt 45:9-11; Stt 46:27 * 7:15: Stt 46:1-7; Stt 49:33 * 7:16: Stt 23:2-20; Stt 33:19; Jos 24:32 * 7:17: Kis 1:7 * 7:18: Kis 1:8 * 7:19: Kis 1:10-22 * 7:20: Kis 2:2; Hib 11:23 * 7:21: Kis 2:3-10

22 Tājirān Moses u Isip tāño nadāk-nadāk kādet kudup u iwetpāj iwonjārek tājirā nadājpāj āma yākyāki ba tāktāki kehāromi, gāripi nīkek ude ahājku.

23 Eruk, Mosestā tāganpāj obaņ 40 ude tārenjirān noriye Isrel āmawebe kuņpāj yabāwayāj nadāņkuk.

24 * Ude nadāņpej kuņpājā kaņkuk; Isip āma kubātā Isrel āma kubāta komi iminjirān kuņpāj noripāhap u tāņkentāņpāj kowata Isip āma u kumāņ-kumāņ utkuk.

25 Tāņpāj Mosestā nadāņkuk; Notnayetā kaņpāj ņode api nadāneņ yāk; Anututā Moses kerī terak api tāņkentāņ nīmek. Ude nadāņkuko upāņkaņ ude nāmo nadāņku.

26 Nāmo, kepma kubāta Mosestā kuņatpāj Isrel āma yarā āminjirān yabāņkuk. Yabāņpāj āmik tāņkumāno u dāpmāņ tākņewa yāņkaņ kuņpāj yāwetkuk; E! Ek injek-tāgān imata āminj itkamān?

27 Yāwānā āma āmik yāput peņpāj tāņkuko unitā Moses pimiņ maņpān kwāpāj yāņkuk; Gāk nintāño intājukun āma ba man yāpmāņ daniwani āma ude itta netātā iwoyāņpāj gepmak?

28 Gāk kwep Isip āma kubā utpewi kumbuko ude nāk nura yāņkaņ tāyan?

29 * Ude yānjirān Mosestā man u nadāņpājā āmetpeņ kuņkuk. Āmetpeņ kumaņ Midia naniktā komeken kuņkuk. Uken pāņku ābani ude itkaņ webe yāpmāņpāj nanak āmani yarā bāyāņkuk.

30 * Eruk, kome uken irirān obaņ 40 ude tārenjirān kepma kubāta Mosestā kome āmani nāmoken Sainai pom dubini-ken kuņatkuk. Kuņarirān Anutu tāño aņero kubātā ahāj imiņkuk. Ahāj imiņkuko uwā pāya tāpuri kubā kānani terak kādāp mebet ijinjirān aņero u gānaņ irirān kaņkuk.

31 Tāņpākaņ Mosestā u kaņpāj nadāwātāk pāhap tāņkuk. Tāņpāj ket tāņpāj kāwa yāņkaņ dubini-ken kuņpāj Ekānitā ņode iwerirān nadāņkuk;

32 Nāk oraņkaye Abraham Aisak Jekop, unitāño Anutu yāk. Ude yānjirān Mosestā bumta kwaiņpāj āneņi kakta umuntaņkuk.

33 Tājirān Ekānitā iwetkuk; Kome itan uwā kudupi-inik unita gāk kuroņka ārārani u yāņopmāņpāj pe yāk.

34 Nadātan? Nāk āmawebenaye Isip kome itkaņ komi epān waki taņj nadāņ yāpmāņ ābuņo u yabāņpāj-nadāt yāk. Ba konām gera tāņ yāpmāņ ābuņo u nadāņ yāmit yāk. Unita apiņo u yāmagura yāņpāj āpātāt yāk. Tāņpākaņ Moses, nāk āneņi peņ gāwetpewa Isip komeken kaņ ku yān, ude iwetkuk.

35 Eruk Stiventā manbiņam u yāņpāj āneņi ņode yāwetgān tāņkuk; Notnaye, jide? Moses u Moses kubā nāmo. U Moses, Isrel āmatā bitnāņpāj Gāk nintāño intājukun āma ba yāpmāņ daniwani āma ude itta netātā iwoyāņpāj gepmaņkuk yāņ iwetkuņo ubayāņ yāk. Ude iwetkuņo upāņkaņ Anututā Moses ugāņpāj intājukun āma ba Isrel āmawebe komi-ken nanik yāmagurekta aņeroni iwerān pāya tāpuri-ken ahāj imiņpāj epān man u imiņkuk.

36 * Tāņpāj iwerān pāņku Isrel āmawebe yāņ-yākņat yāpmāņ ābuk. Ude tāņpāj Isip komeken ba Gwāgu Gāmāniken ba kome kurāki-ken kudān kudupi mebāri mebāri ude tāņ yāpmāņ kuņjirān obaņ 40 ude tāreņkuk.

37 * Tāņpākaņ Moses unitāgān Isrel āmawebe ņode yāwetkuk; Anutu uwā notjiye tāño bāmopi-ken nanik profet kubā nāk udewani api iwoyāņ tamek yāņ yāwetkuk.

38 * Tāņpāj Moses ini uwā kome kawuki-ken ābekniye oraniye-kāt kubā-kengān itkuņ. Ba Sainai pom terak aņerotā Anutu tāño meni-ken man yāpmāņ pābā irit tāga tāño man iwerān nadāņkuk. Man u ābekniye oraniye yāņahāņpāj yāwetta yāpuk.

39 * Upāņkaņ ābekniye oraniyetā Moses tāño man nadākta bitnāņpāj Moses ini imaka, udegān māde ut imiņpāj āneņi Isip komeken kukta gāripi nadāņkuņ.

40 * Tāņpākaņ kadāni kubā Mosestā Sainai pom terak āroņpāj irirān oraniyetā Aron ņode iwetkuņ; Moses nin Isip nanikpāj yāņnikņat yāpmāņ ābuko unitā jide tāņpāj itak yāņ nāmo nadākamāņ yāk. Unita Aron, gākā anutunin ātu tāņ nimi. Tāņ nimikaņ unitā intājukun tāņ nimiņpāj yāņnikņat yāpmāņ kādet-ken kaņ kut yāk.

41 * Ude yāņpāj bulimakau nanaki wārani kubā tāņkuņ. Tāņpāj anutu jopi unita gupe kābāņi nīkek ijin imiņkuņ. Tāņpāj imaka keritā tāņkuņo unita oretoret tāņpāj āņnak-āņnak pāhap tāņkuņ.

42 * Ude tānjirā Anututā māde ut yāmiņkuk. Māde ut yāmiņpāj yāniņ kireņjirān guk kenta komepak, edap dapurita oraņ yāmik tāņkuņonik. Ude tāņkuņo unita profet tāño man kudān terak ņode kudān tāwani;

Anututā ņode yāyak;

* 7:24: Kis 2:11-15 * 7:29: Kis 2:21-22; Kis 18:3-4 * 7:30: Kis 3:1-10 * 7:36: Kis 7:3, 14:21; Nam 14:33 * 7:37: Apos 3:22 * 7:38: Kis 19:3; Lo 5:5, 9:10; Apos 7:53 * 7:39: Nam 14:3 * 7:40: Kis 32:1,23 * 7:41: Kis 32:2-6 * 7:42: Jer 19:13

Isrel amawebe, in kome kawuki-ken obaŋ 40 ude itkuŋ-ken u bulimakau ba sipsip dāpmāŋpāŋ gupe iŋiŋkuŋo u nāka nāmoinik iŋiŋkuŋ yāk.

43 *Tāŋpāŋ yottaba pāhap tekpāŋ tāŋpani yāpmāŋkaŋ kuŋat tāŋkuŋo uwā nākŋopāŋ nāmo yāpmāŋ kuŋatkuŋ.*

Nāmo, uwā anutu jopi wāpi Molek unitāŋo. Ba wābātjin Refan unitāŋo guk wārani yāpmāŋ kuŋatkuŋ.

Tāŋpāŋ u inīŋ oretna yāŋpāŋ yāwīk kuŋat kejima tāŋkuŋo unita nāk tāwat kireŋpewa Babilon kome kukŋi udude pāŋku api itnen yāk. Amo 5:25-27

Yottaba tekpāŋ tāŋpani tāŋo man

44 * Stiventā ude yāŋpāŋ pen ŋode yāwetgān tāŋkuŋ; Tāŋpākaŋ ābekniye oraniye bian, kome kawuki-ken kudupi yottaba tekpāŋ tāŋpani yāpmāŋ kuŋatkuŋo uwā Anututā unitāŋo wārani Moses iwōŋāreŋkuko udegān tāŋpani. Kudupi yottaba u gānaŋ Anututā mani bureni yāwet tāŋkukonik.

45 * Eruk māden oraniye unitāŋo nanakiyetā kudupi yottaba u yāpmāŋkaŋ Josuatā intājukun tāŋ yāmiŋirān guŋ āma ābori ābori unitā komeken kuŋkuŋ. Yāpmāŋ kumaŋ kome u ahāŋirā Anututā kome māhem yāwat kireŋirān ābekniye oraniye kome u koreŋpāŋ kudupi yottaba kome ugān tāŋpāŋ ukengān it yāpmāŋ āronirā Devit ahāŋkuŋ.

46 * Tāŋpākaŋ Anututā Devitta nadāwān tāgagāmān kubā tāŋkuŋ. Devit uwā Jekop tāŋo Anutu unita yot tāga kubā tāŋ imikta Anutu-ken yāŋapik man yāŋkuŋ.

47 * Tāŋpākaŋ Devittā ini nāmo tāŋkuŋ. Nanaki Solomontā yot u tāŋkuŋ.

48 Upāŋkaŋ Anutu Ārowani uwā yot āma keritā tāŋpani-ken nāmo it tāyak. Unita profet kubātā bian Anutu meni jinom yāpmāŋpāŋ man ŋode yāŋkuŋ;

49 *Ekānitā ŋode yāyak;*

Kunum u nākŋo maŋirani bāgup. Ba kome uwā kuroŋna tāŋo yeŋpāŋ irit bāgupna.

Unita yot jidewani kubā tāŋ namīŋirā api tāgawek? Nāmo!

50 *Imaka imaka pāke ŋo kudup nākŋa ketnatā tāŋkut.*

Ais 66:1,2

51 * Ude yāŋpāŋ Stiventā ŋode yāwetgān tāŋkuŋ; In gwākjin tāpāni-inik! Bānepjin ba nadāk-nadākjin uwā guŋ āma udewani yāk. Jukuŋin pik tāŋpāŋ Anutu tāŋo man nāmo nadāk tākaŋ. Tāŋkaŋ ābekjiye orajiyetā bian tāŋkuŋo udegān inā Munapik tāŋo man wari wari ut tākaŋ yāk.

52 * In tāŋo profet biani kubā netā irirān orajiyetā kudān waki nāmo tāŋ imiŋkuŋ? Nāmoinik! Profet biani māyaptā ŋode yāŋahāk tāŋkuŋ; Āma kādet siwoŋi tākta yāwani api ābek yāŋ yāŋkuŋ. Yāŋirā orajiyetā profet u kudup dāpmāk tāŋkuŋonik. Eruk, āma kādet siwoŋi tākta yāwani u bāmopjin-ken ahāŋirān intā āma u iwan kerī terak peŋirā kumāŋ-kumāŋ utkuŋ.

53 * Bure, inā Anutu tāŋo man kādet, aŋero menitā yāwani u yāpuŋo upāŋkaŋ nāmo iwatkuŋotā apiŋo udegān nāmo iwat tākaŋ.

Stiven kumāŋ-kumāŋ utkuŋ

54 * Stiventā man ude yāwerirān kokwawak pāhap nadāŋ imiŋpāŋ mām tāŋpāŋ utnayāŋ tāŋkuŋ.

55 * Upāŋkaŋ Munapiktā Stiven uwāk tāŋirān kunum terak doraŋpāŋ Anutu tāŋo penyāŋek kudān kaŋkuŋ. Ba Jesu imaka, Anutu tāŋo kerī bure kāda wāpi biŋam ikek wādāŋirān kaŋkuŋ.

56 * Ude kaŋpāŋ yāŋkuŋ; Eruk kawut! Nāk kaŋira kunum aŋeŋirān Āma Bureni-inik uwā Anutu tāŋo kerī bure kāda wādāŋirān kāyat yāk.

57 Stiventā ude yāwānā Juda āma ekāni ekānitā man yāŋuruk-uruk pāhap yāŋpāŋ jukuni yāputpāŋ akuŋ-kireŋpāŋ bārāŋeŋ pāŋku Stiven bāyaŋ iŋitkuŋ.

58 * Bāyaŋ iŋitpāŋ yāpmāŋ pāŋku yotpārare gāgāni-ken kumbān yāŋkaŋ mobātā utkuŋ. Tāŋpākaŋ āma pengān jop ikaŋatkuŋo unitā iniken teki punin nanik yāŋopmāŋpāŋ āma gubaŋi kubā wāpi Sol u dubini-ken peŋkuŋ.

59 * Tāŋkaŋ mobātā pen ut irirā Stiventā yāŋapik man ŋode yāŋkuŋ; Ekāni Jesu, gāk mājona yāpmāŋ yāk.

60 * Ude yāŋpāŋ gukut imāpmok tāŋpāŋ gera kehāromigān ŋode yāŋkuŋ; Ekāni, gāk āma nutkaŋ ŋonitāŋo momini peŋ yāmisi. Ude yāŋpāŋ kumbuk. Utpewā kumāŋirān Soltā bānep tāgagāmān nadāŋkuŋ.

* 7:44: Kis 25:40 * 7:45: Jos 3:14-17; Jos 23:9, 18:1 * 7:46: 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5 * 7:47: 1Kn 6:1 * 7:51: Kis 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10 * 7:52: 2Sto 36:16; Mat 23:31 * 7:53: Apos 7:38; Gal 3:19; Hib 2:2 * 7:54: Apos 5:33 * 7:55: Mat 22:44; Apos 2:33-34; Apos 5:31 * 7:56: Kol 3:1 * 7:58: Apos 22:20 * 7:59: Sam 31:5; Luk 23:46 * 7:60: Luk 23:34

8

Yäput peñpän äbot täñpanita iwan täñ yämiñkuñ

¹⁻² ✧ Täñkañ äma Anutu iniñ orerani ätutä konäm butewaki ärowani täppäj Stiven täño komegup äneñkuñ. Eruk kadäni ukengän Jerusalem yotpärare-ken nanik äbot täñpanita yäput peñpäj iwan täñ nimiñpäj komi yämiñkuñ. Ude täñ yämiñirä metäñpeñ kumañ Judia komeken ba Samaria komeken kuñtäppä kuñkuñ. Kuñ täppä kuñirä aposoro-tägän Jerusalem yotpärare ugän itkuñ.

³ ✧ Täñpäkañ Sol uwä ämawebe äbot täñpani däpmäñpäj yawat kireñpäj yori gänañgän yawatpäñ yepmäñit yäpmäj äpamañ päñku komi yot gänañ yepmak täñkukonik.

Jesu täño biñam Samaria kome weñ patkuk

⁴ ✧ Täñpäkañ ämawebe päke ämetpeñ uken-uken kuñtäppä kuñkuño unitä kome päñku ittäj kuñkuñ-ken Jesu täño manbiñam yäñahäñtäj kuñkuñ.

⁵ Täñirä äbot täñpani äma kubä wäpi Filip uwä yotpärare kubä Samaria kome uken päñku Anutu täño iwoyäwani Kristo unitäño manbiñam yäwet ahäñtäj kuñatkuñ.

⁶ Manbiñam yäwet ahäñit kudän kudupi täñit täñtäj kuñarirän ämawebe uken nanik mäyaptä kañpäj nadäkinik täñkuñ.

⁷ ✧ Täñpäkañ Filip uwä ämawebe mäjo wakitä magärani mäyap yawat kireñirän mäjo kähän yäñpeñ ämawebe yabä kätäñpeñ kuk täñkuñ. Ba ämawebe kwäyähäneñ täñpani ba guräj täwani mäyap yäpä tägañ yämik täñkuk.

⁸ Ude täñ yämiñirän Samaria naniktä bänep oretoret terak itkuñ.

⁹ Täñpäkañ uken nanik äma kubä wäpi Saimon. U täñpawak ba kon mebäri mebäri täñpani. Epän u täñpewän bureni ahäñirä Samaria ämawebetä kawä inipärik kubä täk täñkuñonik. Täñkañ Saimon uwä inita nadäwän ärowani täñpäpäj näk wäpna biñam nikek yäj yäk täñkuk.

¹⁰ Ude täk täñirän äma ekäni ekäni ba ämawebe jopi kuduptä unitäño man nadäkta gäripi nadäk täñkuñ. Gäripi nadäñpäj ñode yäk täñkuñonik; Äma ñonitä Anutu täño kehäromi tañi pähap yäj imani. U Anutu Kehäromi unitäño äpani yäj yäk täñkuñonik.

¹¹ Täñpäj kadäni käroni ämawebe bämpopi-ken kudän udewani täñ yäpmäj äronkuko unita ämawebetä kawä inide kubä täñpäpäj nadäkinik täñ imiñkuñ.

¹² Nadäkinik täñ imiñkuño upäñkañ Filiptä Anutu täño kañiwat epän ba Jesu Kristo täño kehäromi unitäño manbiñam täga yäwerirän äma ba webe bok nadäwä bureni täñpäpäj nadäkinik täñirä Filiptä ume ärut yämiñkuk.

¹³ Täñpäkañ Saimon imaka, manbiñam bureni nadäñpäj nadäkinik täñpäj ume yäpuk. Täñkañ Filip iwarän täñirän Filiptä kudän kudupi mebäri mebäri kehäromi nikek täñirän kak täñkuk. Kañpäj nadäwän ärowani täk täñkuk.

¹⁴ Täñpäkañ aposoro Jerusalem itkuño unitä Samaria ämawebetä Anutu täño manbiñam nadäñpäj injit-inik täñkuño unitäño manbiñam nadäñkuñ. Eruk nadäñpäj Pita kenta Jon yepmañpä yäpmäj uken kuñkumän.

¹⁵ Päñku ahäñpäjä Samaria ämawebe nadäkinik täñkuño unita Anututä Kudupi Munapik yäniñ kirewän yäñpäj Anutu-ken yäñapik man yäñkumän.

¹⁶ Imata, ämawebe u Kudupi Munapik nämo yäpuño unita. Jop, Ekäni Jesuta biñam itneñta ume ärut täñkuñ.

¹⁷ ✧ Eruk aposoro yarä unitä kerä ämawebe gwäki terak peñirän Anututä Kudupi Munapik kireñ yämiñkuk.

¹⁸ Aposoro yarä unitä kerä ämawebe terak peñirän Kudupi Munapiktä uwäk täñ yämiñirän Saimontä yabäñpäj näk udegän kañ täñpa yäñkañ monen yäpmäñkañ äbuk. Äbäñpäj yäwetkuk;

¹⁹ Ek yarä ño näka imaka, kehäromi u namun yäk. Kehäromi u namänkañ näkä ketna äma kubä terak peñira Kudupi Munapik kañ yäpän yäj yäwetkuk.

²⁰ Yäwänä Pitatä man kehäromi ñode iwetkuk; Wa! Imaka Anututä ironita jop nimanu upäj monenpäj suwayayäj yäyan? Nämoinik! Monen u gäkña-kät bok geñi kañ äriwun! yäk.

²¹ ✧ Bäneka Anutu inamiken siwoñi nämo pätak. Unita gäk Anutu täño epän nintä täk takamäj ño täkta u gänañ täga nämo äpmonpen. Nämoinik!

²² Gäk bäneka sukureñpäj nadäk-nadäk waki injitan ño peñpäj mäde ut imi yäk. Täñkañ Ekäneni gera yäñiri bäneka-ken nadäk waki pätak, momi u käwep peñ gamek yäk.

²³ ✧ Näk ñode gabäñpäj-nadätat; Wakiwakikatä bäneka täñpän wanjuñ. Waki unitä gäk wakita biñam iwoyäñpäj gepmäñpäj gepmäñitkañ itak.

✧ **8:1-2:** Apos 7:58, 8:4; Apos 11:19 ✧ **8:3:** Apos 9:1,13, 22:4; Apos 26:9-11 ✧ **8:4:** Apos 6:5 ✧ **8:7:** Mat 10:1; Mak 16:17 ✧ **8:17:** Apos 19:6 ✧ **8:21:** Sam 78:37 ✧ **8:23:** Hib 12:15

²⁴ Ude yāwānā Saimontā ḥode yāḥkuk; Wāra! Ek Ekāniken gera yāḥ namiḥirān nāka butewaki nadāwān. Tāḥirān imaka umuri nākken api ahāḥ namek yāḥ yākamān u ahāḥ namektawā yāḥ yāḥkuk.

²⁵ Tāḥpākaḥ aposoro yarā Pita kenta Jon unitā imaka Ekānitā jide tāḥ yāmiḥkuko unitāḥo manbiḥam yāwetḥtāḥ kuḥkumān. Tāḥkaḥ āneḥi Jerusalem āyāḥutpeḥ kuḥkaḥā Samarīa āmawebe kādet miḥin-miḥin ittāḥ kwani u Manbiḥam Tāga u yāḥahāḥpāḥ yāwet tāḥtāḥ kuḥkumān.

Itiopia āma kubā tāḥo manbiḥam

²⁶ Eruk, Ekāni tāḥo aḥero kubātā Filip ahāḥ imiḥpāḥ iwetkuk; Gāk tuḥum tāḥpeḥ iwoni kāda ku. Jerusalem kādet peḥpāḥ Gasa yotpārare kādet kaḥ iwat yāk. Kādet uwā āma nāmo irani-ken patak u nadātan?

²⁷ ✧ Iwerānā Filip akumaḥ kuḥkuk. Kuḥtāḥgān kādet yāḥkuk-ken u Itiopia nanik āma kubā kaḥ-ahāḥkuk. Āma uwā wāpi biḥam nīkek kubā, ini komeken nanik intājukun webe wāpi Kadasi unitāḥo epān āma ārowani kubā. U webe unitāḥo moneḥ yotta watāni irani.

²⁸ Āma u Jerusalem komeken Anutu iniḥoretta ābuko āneḥi karis terak kuḥirān. Karis terak maḥitkaḥ manbiḥam profet Aisaiatā kudān tāwani u daniḥtāḥ kuḥkuk.

²⁹ Kuḥirān Kudupi Munapiktā Filip ḥode iwetkuk; Gāk āma unitā kuyak-ken dubini-ken ku yāk.

³⁰ Ude iwerānā Filip bārāḥeḥ dubini-ken kuḥpāḥ nadāḥkuk; Āma uwā profet Aisaiā tāḥo manbiḥam u daniḥtāḥ kuḥirān. Nadāḥpāḥ yāḥkuk; Notnapak, gāk manbiḥam danitan unitāḥo mebāri nadātan ba nāmo?

³¹ ✧ Yāwānā āma unitā kowata ḥode iwetkuk; Āma kubātā manbiḥam ḥonitāḥo mebāri nāmo nāwerānā nākḥa jide tāḥpāḥ mebāri nadāwet? Ude yāḥpāḥ Filip iwetkuk; Gāk ābā nākā itatken ḥo maḥirikaḥ bok kuda yāk.

³² Manbiḥam daniḥtāḥ kuḥkuko u man muḥipi ḥodepāḥ daniḥtāḥ kuḥkuk;

U sipsip ude, utnayāḥ nadāḥpāḥ yāḥikḥat yāpmāḥ kuḥkuḥ.

Tāḥirā kwikinik itpāḥ man kubā nāmo yāḥkuk. Āmatā sipsip puḥiri madānayāḥ tāḥirā kwikinik it tākaḥ ude itkuk.

³³ Tāḥpākaḥ wāpi biḥam yāpmāḥ āpāḥpāḥ kudān waki mebāri mebāri ḥop nadāḥ tāḥ imiḥkuḥ.

U yeri kubā nāmo peḥkaḥ kumbuk. Unita unitāḥo biḥam netātā api nadāneḥ? Nāmoinik, irit kuḥat-kuḥari kome terak u kerāpigān dāpmāḥ tāḥeḥ imiḥkuḥ. Ais 53:7,8

³⁴ Tāḥpāḥ Afrika āma unitā man u daniḥ paotpāḥā eruk Filip iwetkuk; Nāweri nadāwa. Profettā netāta yāḥpāḥ man ḥo yāḥkuk? Inita yāḥkuk, ba āma kubāta yāḥkuk?

³⁵ Ude yāwānā Filiptā man daniḥkuko uterak ba man ātu terak Jesu tāḥo manbiḥam tāga yāḥahāḥpāḥ iwetkuk.

³⁶⁻³⁷ ✧ Yāḥpāḥ-nadāk tāḥtāḥ kumaḥ ume kubāken ahāḥkumān. Ahāḥpāḥ āma ekāni unitā yāḥkuk; Nabā! Jesu yāpurāratta ume ḥopāḥ tāga ārut naminaḥi nāmo?

³⁸ Ude yāḥpāḥ karis iniḥ bitnāḥpewān itkuk. Irirān Filip-kāt āma ekāni u āpāmaḥ ume gānaḥ āpmonkaḥ Filiptā āma ekāni u ārut imiḥkuḥ.

³⁹ ✧ Ārut imānkaḥ ume gānaḥ naniktā abāmaḥ ābā gāgāni-ken irirān Ekāni tāḥo Munapiktā Filip pit kubāgān imagut yāpmāḥ kuḥkuk. Ude tāḥirān āma ekāni u Filip āneḥi nāmo kaḥkaḥ bāneḥ oretoret pāhap terak ini kādet-ken kuḥkuk.

⁴⁰ ✧ Tāḥpākaḥ Filip uwā yotpārare kubā wāpi Asdot u ahāḥkaḥ, eruk Jesu tāḥo manbiḥam yotpārare kubākubāken yāḥahāḥtāḥ kumaḥ Sisaria komeken ahāḥkuk.

9

Ekānitā Sol ahāḥ imiḥkuḥ

Apos 22:4-16, 26:9-18

¹ ✧ Kadāni uken Soltā Ekāni tāḥo iwarāntākiye kumāḥ-kumāḥ api tadāpet yāḥ umun man bunta yāwetḥtāḥ kuḥatkuḥ. Tāḥpāḥ bāmoḥ āma intājukun tāḥpani-ken kuḥkuk.

² Kuḥpāḥ iwetkuk; Gāk Judā āma tāḥo kābeyā yot Damaskus kome itkaḥ unitāḥo watā āmata man kudān kaḥ tāḥ yāmi yāk. Ude tāḥiri nāk pāḥku āmawebe Jesu tāḥo kādet iwarani u tāga api yepmāḥiret. Yāwānā bāmoḥ āma unitā mani buramiḥpāḥ man kudān ḥode tāḥpāḥ imiḥkuḥ; Soltā āmawebe Jesu tāḥo kādet iwarani āmawebe ātu yabāḥpāḥā yepmāḥitpāḥ yāḥ-yāḥkḥat yāpmāḥ Jerusalem komeken api ābek yāk.

³ Man kudän ude täppäj imänkañ Sol Jerusalem peñpäj Damaskus kuñkuk. Kuñtängän Damaskus yotpärare keräp tañirän uterakgän kunum gänäñ nanik peñyäjek pähap kubätä Sol uwäk täñkuk.

⁴ Peñyäjek unitäño kehäromitä täñpewän Sol kome terak mañpatkuk. Ude täñpäj äma kubä täño man kotäktä ñode yäjirän nadäñkuk; Sol! Sol! Gäk imata näk täñpä wakta epäni täyan?

⁵ * Ude yäwänä Soltä yäjñkuk; Ekäni, gäk netä? Yäwänä unitä yäjñkuk; Näk Jesu, täñpi wawetta epäni täk täyan ubayäj yäk.

⁶ Eruk, akuñkañ kumañ yotpärare-ken ku yäk. Kuñiri äma kubätä gabäj ahäñpäj epän man api gäwerek. Gäweränä udegän kañ tä yäk.

⁷ Yäjirän äma Sol-kät bok kuñatkuño u bärom täñpäj man kum kwikinik itkuñ. Kwikinik itkañ äma bureni kubä nämo kañkañ man kotäk ugäñpäj nadäñkuk.

⁸ Täñpäj Soltä akuñpäj dapun ijiñkuko upäñkañ dapuri bipmäñ urani pen irirän kerigän inñit yäpmäj kumañ Damaskus yotpärare uken päñku teñkuñ.

⁹ Tewäkañ ume ketem nämo nañkañ dupik ikekgän pen irirän kepma yaräkubä ude tärenkuñ.

¹⁰ Täñpäkañ Damaskus kome uken Jesu täño iwaräntäki kubä itkuko u wäpi Ananias. Ananias uwä däpmonken Ekänitä gera terak wäpi yäjñkuk. Yäjirän Ananiastä yäjñkuk; Ekäni, näk itat ño yäk.

¹¹ * Yäwänä Ekänitä ñode iwetkuk; Gäk akuñkañ kädet kubä wäpi Kädet Siwoñi yäj yäwani u iwat yäpmäj ku yäk. Kuñtängän Judastä yotken ahäñpäj Tasus nanik äma kubä wäpi Sol unita kañ iwet yabä yäk. Äma u yot u gänäñ itkañ Anutu-ken yäjapik man yäj itak yäk.

¹² Sol u dapuri tumbani itak upäñkañ däpmonken ñode kak; Äma kubä wäpi Ananias unitä Sol dapuri yäpuri tägakta yot gänäñ äronpäj kerä gupi terak peñirän kak yäk.

¹³ * Yäwänä Ananiastä kowata ñode yäjñkuk; Ekäni, ude nämo! Äma mäyaptä äma unita man ñode yäjirä nadäk yäyat; Äma u imaka wakiwaki Jerusalem komeken ämawebekayeta täñ yämik täñpani yäk.

¹⁴ * U bärop äma intäjukun täñpanitä ämawebe ño nanik gäk wäpka terak yengämä pek täkañ u yepmäñitta yäñtären imiñkuñ yäk.

¹⁵ * Ude yäwänä Ekänitä ñode iwetkuk; Gäk ku. Sol uwä näkño epän watä ämana ude iwoyäjñkut yäk. Uwä ämawebe Juda äbotken nanik nämo, ba kome kubäkubä täño intäjukun äma, ba Isrel nanik näkño manbiñam u yäjahäñpäj yäwetta iwoyäjñkut yäk.

¹⁶ * Täñpäj näkño wäpnata yäñpäj komi bäräpi mäyap nadäwayäj täyak uwä näkña-tägän api iwönjärewet yäk.

¹⁷ Ekänitä Ananias ude iweränä kumañ Judas täño yot gänäñ äronpäj keriyat Sol terak peñpäj ñode iwetkuk; Notnapak Sol, Ekäni Jesu, kädet miñin ahäj gamiñkuko unitä apiño näk peñ näwet-pewän gäkken äbätat yäk. Gäk dapun äneñi ijiwi kuñirä Kudupi Munapiñtä gäk uwäk tawän yäñpäj näk peñ näwet-pewän äbätat yäk.

¹⁸ Ananiastä ude yäwän tärenjirän uterakgän imaka kubä äwon bumik dapuri täñpipiñkuko u tären mañkuk. Mañirän dapuri ijiwän kuñkuñ. Ijiwän kwäpäj karon akwänkañ päñku Ananiastä Jesu wäpi terak ume ärut imiñkuk.

¹⁹ Täñpänkañ Sol ketem nañpäj kehäromi äneñi yäpuk.

Solta iwan täñ imiñkuñ

Ude täñkañ Sol Jesu iwarän täwani Damaskus nanik ukät kepma yarägän itkuñ.

²⁰ Kadäni ugän yäpüt peñpäj Juda täño käbeyä yot kome uken itkuño u gänäñ äronpäj manbiñam ñode yäjahäk täñkukonik; Jesu u Anutu täño nanaki ubayäj yäj yäk täñkuk.

²¹ * Ude yäjirän nadäñpäj ämawebe päke unitä kikuñpäj yäjñkuñ; Wa! Äma ñonitä-gän Jerusalem komeken ämawebe Jesu terak yengämä pek täkañ u täñpän wañkuñopäj udegän täñpa yäjñkañ ño äbuk yäk. U ämawebe yepmäñitpäj yäj-yäkñat yäpmäj bärop äma intäjukun täñpani-ken kwa yäjñkañ äbuk. Ude täk täñkukopäj jide täñpäj Jesu täño manbiñam niwetak?

²² * Täñpäkañ Sol nadäk-nadäk Anutu-ken nanik yäpmäñkañ Juda äma Damaskus itkuño u ñode yäjahäñpäj yäwet täñkuk; Jesuwä ämawebeniye yämagutta Anututä iwoyäjñpäj teñkuko ubayäj. Täñpäj Soltä Jesu täño mebäri u kwawakinik yäjahäjirän Juda ämatä u nadäñpäj mani wärämütta täñbärpäñ täñpäj nadäwätäk pähap täñkuñ.

²³ * Soltä epän u kepma mäyap täñ yäpmäj kuñirän eruk, Juda ämatä Sol utta man yäñpäj-nadäk täñkuñ.

²⁴ Käbop käbop yäñpäj-nadäjirä utnayäj yäjñkuño u Soltä manbiñam nadäñkañ kuñjarirän utnayäj yotpärare yewa unitäño yäma tañi tañiken kepma bipani watäni itkuñ.

* 9:5: Apos 5:39, 1Ko 15:8 * 9:11: Apos 21:39, 16:9 * 9:13: Apos 8:3 * 9:14: Apos 9:1-2,21, 1Ko 1:2 * 9:15: Apos 25:13, 27:24; Rom 1:5 * 9:16: 2Ko 11:23-28 * 9:21: Apos 8:3 * 9:22: Apos 17:3; Apos 18:5,28 * 9:23: Apos 23:12

25 ✧ Ude tãnjirã bipani kubãken kãbop, Sol tãño iwarãn tãwanitã Sol yãnjikjat yãpmãñ yotpãrare tãño yewa kãronj uterak ãronjuk. ãronjpãñ Sol iwerã yãk tanj gãnanj mãnjirãnkãñ yãk ikek tewã komek umu ãpmonkãñ ukãdagãñ metãñpeñ kunjuk.

26 ✧ Tãñpãkãñ Sol kumanj pãñku Jerusalem yotpãrare-ken ahãñpãñ Jesu tãño äbot tãñpani-ken yãpurãrayãñ yãnjirãn u Jesu tãño iwarãntãki kubã yãñ nadãwã bureni nãmo tãñpãpãñ umuntãñkunj.

27 ✧ Upãñkãñ Banabastã Sol not tãñ imiñpãñ yãnjikjat yãpmãñ aposoro äbotken kunjãñ Sol tãño manbiñam ñode yãwetkuk; Soltã Ekãni kãdet miñjin kawãnpãñ man iwetkuko unitãño manbiñam, ba Soltã Damaskus yotpãrare-ken Jesu tãño manbiñam kehãromigãñ yãjahãñkuko unitãño manbiñam yãwetkuk. Tãnjirãn ãma kubãtã nãmo iniñ bitnãñjuk.

28 Ude tãñpãkãñ Sol uwã Jerusalem komeken penta itkunj. Tãñpãkãñ Ekãni tãño manbiñam umunkãt nãmo, gwãk pimiñpãñ yãñjahãñtãñ kunjãtkuk.

29 Tãñpãñ kadãni kadãni Soltã Juda ãma Grik mangãñ nadãwani-kãt Jesu tãño manbiñam yãñpãñ-nadãk tãk tãñkunjo upãñkãñ ãma u Sol utnayãñ kãdetta wãyãkñek tãñkunjonik.

30 ✧ Ude tãnjirã noriyetã nadãñpãñ Sol yãnjikjat yãpmãñ Sisaria komeken ãpmonkunj. Tãñpãñ Sisaria kome unitã tewã yãpmãñ kumanj pãñku Tasus kome ahãñjuk.

31 Tãñpãkãñ kome uken-uken, Judia, Galili ba Samaria nanik äbot tãñpani säkgãmãn, kwini terak itkunj. ãma kubãtã waki nãmo tãñ yãmiñjuk. Tãñpãkãñ kãdet siwonj terak Ekãni gãmori-ken kunjãrãrã Kudupi Munapiktã bãnepi tãñpidãm tãñpãñ tãñ-kehãromtanj yãmiñjirãn ãmawebe kodaki mãyãptã Jesu tãño äbot tãñpani yãpurãrãtkunj.

Pitatã käyãm ikek kubã yãpãn tãgañjuk

32 Pitatã komeni komeni kunjãtkã yotpãrare kubã wãpi Lida ahãñpãñ Anutu tãño kudupi ãmawebe uken irãni ahãñ yãmãnkãñ penta itkunj.

33 Tãñpãñ uken ãma kubã wãpi Enas ahãñ imiñjuk. ãma uwã tãñgurãñ takinik tãñpãñ it yãpmãñ äbãnjirãn obãñ 8 ude tãreñjuk.

34 ãma u parirãn Pitatã kanjãñ iwetkuk; Enas, Jesu Kristotã gepmanjãñ tãgatan unita akunjanj tek ãmetpãranika yãpi tãgawut yãk. Pitatã ude iwerirãn uterãkgãn akunjuk.

35 Ude tãñkãñ kunjãrãrãn Lida kome mãhem ba Saron komeken nanik kuduptã kanjãñ bãnepi sukurenjãñ Ekãnita biñam tãñjuk.

Kumbani kubã kodak tãñjuk

36 Kadãni uken Jopa yotpãrare-ken äbot tãñpani webe kubã wãpi Tabita. (Tabita u Grik man terak Dokas, ninin man terak ipmonj). Webe unitã kadãni kadãni kãdet tãgatãga tãñpãñ ãmawebe jãwãri tãñkentãñ yãmik tãñjukonik.

37 Tãñpãkãñ Pita Lida komeken irirãn Tabita uwã käyãm tãñpãñ kumbuk. Kumãnjirãn komegup ume ärut imiñpãñ yot gãnanj tãñkireki kubãken yãpmãñ pãro peñjuk.

38 Tãñpãkãñ Lida yotpãrare u Jopa yotpãrare dubini-ken itkuko unita Jopa nanik äbot tãñpanitã Pita Lida komeken itak yãñ nadãñpãñ ãma yarã yãwerã kumanj pãñku Pitaken ahãñpãñ butewaki terak ñode iwetkumãn; Nintã komeken bãrãñej kuna yãñpãñ gãmagutdayãñ äbãkamãk yãk.

39 Yãwãnã Pitatã nadãñ yãmiñpãñ tunum tãñpãkãñ penta kunjuk. Kumanj pãñku Lida yotpãrare ahãñpãñ kumbani patkuk-ken u yãnjikjat yãpmãñ ãronjuk. ãronjirã webe kajat-kajat kome uken nanik kuduptãgãn äbã Pita itgwãjĩñpãñ konãm butewaki tãñjit, Tabita kodak itkanj tek mebãri mebãri biñmãñ yãmik tãñjuk u iwonjãreñit tãñjuk.

40 ✧ Tãnjirã Pitatã peñ yãwet-pewãn yãman kunj morenjirã gukut imãñpmok tãñpãñ yãñapik man yãñjuk. Yãñapik man yãwãn tãrewãpãñ äyãñutpãñ Tabita kanjãñ yãñjuk; Tabita, gãk aku! Yãwãnã dapun ijiwãn kwãpãñ Pita kanjãñã akunj manjit itkuk.

41 Aku manjirãn Pitatã kerigãn injipãñ iwerãn aku kãronj itkuk. Tãñpãkãñ Anutu tãño ãmawebe-kãt webe kajat-kajat yãñpewãn ãrowãkãñ Tabita akutak ño kawut yãñ yãwetkuk.

42 Ude tãnjirãn unitãño manbiñam Jopa yotpãrare ahãñ parirãn ãmawebe mãyãptã Ekãnita nadãkinik tãñ imiñjuk.

43 ✧ Tãñpãkãñ Pita uwã ãma kubã tom gupipãñ imaka imaka tãk tãñpani wãpi Saimon unitã yotken kadãni kãronj bumik it tãñkumãnonik.

10

Anutu tãño añerotã Konilias man iwetkuk

✧ 9:25: 2Ko 11:32-33 ✧ 9:26: Gal 1:17-19 ✧ 9:27: Apos 9:4,20, 1Ko 9:1, 15:8 ✧ 9:30: Apos 11:25; Gal 1:21
✧ 9:40: Mak 5:40-41 ✧ 9:43: Apos 10:6

1 ✧ Äma kubä wäpi Konilias. Konilias uwä Sisaria yotpärare uken itkañ Rom täño komi äma äbot kubä 100 ude unitäño intäjukun äma it täñkukonik. Komi äma äbot u wäpi Itali Äbot yäj yäwerani.

2 Konilias uwä guj äbotken nanik upañkañ ini ba ämawebe ukät irani unitä Juda nanik täño Anututa nadäkinik täñ imiñpäj iniñoret täñkuñonik. Täñpäj Konilias uwä moneñi Juda äma jäwäri täñkentäj yämik täñkukonik. Täñkañ kadäni kadäni Anutu-ken yäñapik man yäk täñkukonik.

3 ✧ Eruk kepma kubä 3'kirok bipäda täñjirän yori gänañ itkañ jop dupiñkañ Anutu täño añero kubätä ahäj imiñjirän kwawakinik kañkuk. Täñpäj añero unitä iwetkuk; Konilias!

4 Yäwänä Koniliastä kañpäj bumta umuntañpäj iwetkuk; Ekäni, jide?

Yäwänä añerotä iwetkuk; Anututä gäkojo yäñapik manka nadäk täyak. Ba gäk moneñ tunjumka äma jäwärita yämiñjiri gabäk täyak. Ude täñjiri gabäñpäj kädet unita gäripi nadäj gamik täyak yäk.

5 Unita apiño ämakaye yepmañpi Jopa komeken kut. Kuñkañ äma kubä wäpi Saimon, wäpi kubä Pita u imagut yäpmäj äbut yäk.

6 ✧ Saimon uwä äma kubä wäpi Saimongän, imaka imaka tom gupipäj täñpani unitä yotken itak yäk. Tähani u gwägu pähap dubini-ken itak yäj iwetkuk.

7 Ude iwerän tärewäpäj añero Konilias teñpeñ kuñkuk. Kuñjirän Koniliastä watä ämani yaräkät komi ämani kubä yäñpewän äbuñ. (Komi äma u Anututa nadäkinik täñpäj Konilias-kät bok irani).

8 Eruk äma yaräkubä u äbäjirä Koniliastä imaka ahäj imiñkuko u kudup yäwerän nadäjkuñ. Nadäj morewäkañ peñ yäwet-pewän Jopa komeken kuñkuñ.

Pitatä däpmonken imaka kubä kañkuk

9 Kuñtängän kome bipänä kädet miñin patkuñ. Patkuño yäñewänä äneñi akumañ kuñkuñ. Kuñtängän kepma bä mop täñjirän Jopa kome keräp tarjuñ. Täñpäkañ Pitatä yot itkuko uwä itpäñ-nadäk bägup punin unu täñpani unita Anutu-ken yäñapiwa yäñkañ unu äronjuk.

10 Äro irirän nakta iwäkañ ketemta yäñkuk. Yäwänä ketem api iñjirä jop dupiñkañ däpmonken ñode kañkuk;

11 ✧ Kunum añejirän imaka kubä äpuk. Äpuko uwä tek tañi käwuri käwuri yentä topmäñpäj pewä yäpmäj kome terak äpäjirän kañkuk.

12 Täñpäj tek u gänañ tom mebäri mebäri ba gämok, damañ ba barak mebäri mebäritä irirä yabäñkuk.

13 Pitatä ude yabäj yäwat ittängän man kotäk kubä ñode nadäjkuñ; Pita, gäk aku tom uwä däpmäñpäj nañ!

14 ✧ Yäñjirän Pitatä yäñkuk; Ekäni, u nämoinik näñpayäj! Tom u nintäño бага mantä nämo nakta yäjiwärani yäk. Ämatä u nañpäj bänepi täñpä waney. Gäk mebärina nadätan, tom udewani kubä nämoinik nak täyat yäk.

15 ✧ Ude yäwänä man kotäk u äneñi kubäkät ñode yäñkuk; Ude nämo! Imaka Anututä u täga yäj yäwani u gäkä waki yäj täga nämo yäwen yäk.

16 Täñpäkañ imaka ahäj imiñkuko u kadäni yaräkubä ude äronkañ äpäc täñkuk. Kadäni yaräkubä ude kañpäj nadäwänkañ äneñi wädäj yäpmäj kunum gänañ äronjuk.

17-18 Kunum gänañ äronjirän Pitatä imaka kañkuko unitäño mebärita nadäwätäk pähap täñkuk. Nadäwätäk täñ irirän äma yaräkubä Koniliastä peñ yäwet-pewän äbuño u Saimontä yotken ahäñpäj yäman umu itkañ gera terak ñode yäñkuñ; Ai, Saimon wäpi kubä Pita, yot ño itak?

19 ✧ Täñpäkañ Pitawä yot medäp terak unu imaka kudupi kañkuko unita pen nadäwätäk täñ irirän Munapiktä iwetkuk; Nadätan? Yäman umu äma yaräkubä gäka wäyäkñejtäñ äbäkañ yäk.

20 Äma uwä näkña yäwetpewa äbäkañ unita nadäwätäk nämo täñpen. Äpmonjikañ bätakigän penta kut yäk.

21 Munapiktä ude iweränä Pita yäman umu äpmonpäj äma yaräkubä u yäwetkuk; Äma wäyäkñejtäñ äbäkañ uwä näk ño. E, ño ima mebärita äbäkañ?

22 ✧ Yäwänä iwetkuñ; Komi äma täño intäjukun äma wäpi Koniliastä yäñpewän äbäkamäj yäk. Konilias uwä äma siwoñi. U Anutu iniñ orerirän Juda ämawebe kuduptagantä äma unita orañ imik täkañ yäk. Täñpäj Anutu täño kudupi añero kubätä ahäj imiñpäj Konilias ñode iwetkuk; Gäk äma kubä wäpi Pita imagut yäpmäj kuñpäj gäkña yotken teñjiri man nadätak u yäñjirän kañ nadä yäj iwetkuk.

23 * Ude yänjirä Pitatä yämagut pärñku ini yotken yepmanpän patkuñ.

Eruk, patkuño yägewänä akuñpäñ Pita tuñum täñpänkañ äma yaräkubä ukät Jopa komeken nanik äbot täñpani äma ätu ukät penta kuñkuñ.

24 Kuñtäko bipänä kädet miñin patkuñ. Patkuño yägewänkañ äneñi yäput peñpäñ kuñkä Koniliastä yotpärare-ken Sisaria ahänkuñ. Uken Koniliastä iniken mähemieye ba noriye gägäni ätu yäñpewän päbä kubä-kengän itsämänjirä pärñku ahän yämiñkuñ.

25 Ahän yämiñpäñ yot gänañ ärowayäj täñjirän kanpäñjä Koniliastä Pita gämoni-ken gukut imäpmok täñpäñ iniñ orerayäj täñku.

26 * Ude täñjirän kanpäñ Pitatä iwetkuk; Ai! Ude imata täyan? Aku! Näk Anutu nämo, näk äma, gäk udewanigän yäk.

27 Man ude näwetgäwet täñtän yot gänañ äronpäñ Pitatä ämawebe yot gänañ tokñek irirä yabänku.

28 Yabänpäñ yäwetkuk; Juda äma nintäño mebarinin ñode käwep nadäk täkañ; Ninä, äma guñ äbotken nanik in udewani kubäkät itpäñ yäñpäñ-nadäk täga tänañi nämo. Kädet udeta yäjiwäranä yäj nadäk täkamäj. Täñ, Anututä däpmonken kudän ñode näwetpäñ näwoñärenku; Näk äma kubäta nadäwa jirañ täga nämo täñpek, ba äma kubäta ñode täga nämo nadäwet; U ninkät nanik nämo unita ukät itpäñ yäñpäñ-nadäk tänañi nämo.

29 Anututä ude näwoñärenkuko unita ño äbäktä nämo bitnäñkut. E, in ima mebarita yäñpewä äbätat?

30 * Yäwänä Koniliastä ñode iwetkuk; Kepma 4 gumonita bipäda 3'kirok itkamäj ñodegän täñjirän, näk yot gänañ itkañ Anutu-ken yäñpik man yäj itkut. Pengän, äma kubä tek paki-inik ägo wabiñirä inamma-ken ahänku.

31 Ahän namiñpäñ yänku; Konilias, Anututä gäkño yäñpik man nadäk täyak yäk. Ba gäk moneñ tuñumka äma jäwärita yämiñjiri gabäk täyak yäk. Ude täñjiri gabänpäñ kädet unita gäripi nadäj gamik täyak yäk.

32 Unita apiño ämakaye yepmanpi Jopa komeken kut yäk. Kuñkañ äma kubä wäpi Saimon, wäpi kubä Pita imagut yäpmäj äbut yäk. Saimon uwä äma kubä wäpi Saimongän, imaka imaka tom gupipäj täñpani unitä yotken itak yäk. Tähani u gwägu pähap dubini-ken itak yäk.

33 Äma unitä ude näwerirän eruk, bäräñej gäk gämagutta äma ätu peñ yäwetpewa kuñkuñ. Täñpäkañ gäk ño äbäktä nämo bitnäñkuno unita bänep täga nadäj gamitat yäk. Eruk, man kuduptagän Ekänitä nin niwetta gäwetkuko u niweri nadäktä, Ekäni inamiken kwawak itkamäj ño yäk.

Pitatä Jesu täño manbiñam yäñahänku

34-35 * Täñpäñ Pitatä man ñode yäput peñpäñ yänku; Eruk, apiñogän bureniñän ñode nadätat; Anututä ämawebe uken-uken nanikta nadänjirän uterakgän täñ täyak yäk. U gupninta nadänjirän ärowani äpani nämo täk täyak. Nämo inik, äma Anutu inañ oretpäj kädet siwoñi iwat täkañ uwä Anututä not täñ yämik täyak.

36 * E, Anututä Isrel äma äbotken man bureni pewän ahänku unitäño manbiñam in nadäk täkañ. Manbiñam Täga uwä ñode; Jesu Kristo tewän äpä man tägagämän, Anutu-kät bänep kubägän täktäk täño man u niwetpäñ niwoñäreñk täñku. Jesu Kristo u ämawebe kuduptagäntä Ekäni it yämik täyak.

37 * Täñpäkañ Galili ba Judia komeken imaka ahänku unitäño manbiñam in nadäkañ. Jontä ämawebe ume ärutäret man yäñahänpäñ yäwet täñkuko u mädeni-ken Jesu Nasaret komeken nanikta Galili komeken epäni yäput peñku.

38 * Anututä kehäromi ba Munapik kireñ imiñjirän äyänutpäñ äyänutpäñ ämawebe iron täñ yämiñtän kuñatku. Täñpäñ Anututä itkentän imiñjirän äma Satantä täñpawak täñ yämani u kuduptagän yäpäñ tägawäpäñ yepmak täñkukonik.

39 Täñjirän Jerusalem yotpärare-ken ba Juda kome pähap äyänutpäñ äyänutpäñ imaka imaka yäñpäñ-täk täñkuko u kanpäñ nadäk täñ moreñkumäj.

Täñtän kuñtäyon päya kwakap terak utpewä kumbuk.

40 * Utpewä kumbuko upänkañ kepma yarä täreñjirän kepma kubäta Anututä Jesu kumbani-ken nanik yäpmäj akuñku. Yäpmäj päñaku teñpäñ äneñi kwawak pewän ahänku yäk.

41 * Täñpäkañ ämawebe kudupken nämo ahän yämik täñku. Nämo, mani biñam yäñahäktä intäjukun iwoyänpäñ nipmanpani nin-kengän ahän nimik täñku yäk. Täñjirän kumbani-ken nanikta akwänkañ ninä ukät ketem bok narpäj yäñpäñ-nadäk täk täñkumäjonik.

* 10:23: Apos 10:45, 11:12 * 10:26: Apos 14:13-15; Rev 19:10 * 10:30: Apos 3:1, 1:10 * 10:34-35: 1Sml 16:7; Rom 2:11; Gal 2:6 * 10:34-35: Jon 9:31 * 10:36: Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:14 * 10:37: Mat 4:12-17 * 10:38: Mat 3:16; Luk 4:17-20 * 10:40: 1Ko 15:4-7 * 10:41: Jon 14:19,22-24; Jon 15:27; Apos 1:8; Luk 24:42-43

42 ✧ Tänpäkanj ämawebe wäpi biñam yäñahäñpänj yäwetta ñode niwetkuk; Anututä äma kubä, äma kumbani ba äma kodak irani manken yäpmänj danikta iwoyänjkuko u näk yäj niwetkuk.

43 ✧ In nadäkanj? Ämawebe netä unitä Jesuta nadäkinik täñpenj kuñatnayänj täkanj uwä momini täga api ärut yämek. Bureni, Anututä Jesu wäpi terak wakini api penj yämek, profet kuduptä yäñahäñkuñjo ude.

Guñ äbot ätutä Munapik yäpuñ

44 ✧ Pitatä man ude pen yäj irirän Kudupi Munapiktä ämawebe mani nadänj itkuñjo uterak äpuk.

45-46 ✧ Äpäñjirän ämawebe guñ äbotken nanik u man kotäk kudupi kudupi terak Anutu bumta iniñ oretkuñ. Ude täñjirä yabäñpänj äma Juda äbotken nanik Jesuta nadäkinik täñpani Pitakatä penta äbuñjo u nadäwätäk täñpänj keru inñpänj yänkuñ; U kawut! yäk. Anututä bäñep ironi terak Munapik guñ ämawebe ñonita kirenj yämitak yäk. Apiño kanpänj nadäkamänj, Munapik u Juda äma nintagän nämo yäk.

47 ✧ Ude yäñjirä Pitatä yänjkuk; Äbot ño, nintä yäpumañjo udegän, Munapik yäpmänkanj. Unita äbot ño ume ärut yämikta netätä täga ninin bitnäwek? Nämooinik!

48 ✧ Ude yäwänkanj ämawebe u Jesu Kristo wäpi terak ärut yämiñkuñ. Ärut yämäkanj ämawebe unitä Pita iwetkuñ; Ninkät ätu it niñmañkanj kan ku yäj iweräwä udegän täñkuk.

11

Pitatä iniken mebarini yäñahäñkuk

1 Täñpänj aposoro-kät äbot täñpani ämawebe-kät Judia komeken iranitä manbiñam ñode nadänkuñ; Ämawebe guñ äbotken naniktä Anutu täño man nadänpänj bäñepi-ken iyap täñkuñ yäj nadänkuñ.

2-3 ✧ Ude nadänkuñjo unita Pitatä Jerusalem yotpärare äyänutpenj äronjirän Juda nanik äbot täñpani äma ätutä nadäwä nämo tärewäpänj man täñj ñode iwetkuñ; Gäk imata Moses täño бага man irepmiñpänj äma gupi moräk nämo madäwani, guñ äbotken nanik unitäño yot gänañ äronkuñ? Ba imata äma udewani-kät ketem bok nañkuñ? U siwoñj nämo!

4 Yäwäwä Pitatä imaka ahänjkuko unitäño manbiñam mebari-ken umunitä yäj yäpmänj kuntäñgän ñode yäwetkuk;

5 ✧ Näk Jopa yotpärare-ken yäñapik man yäj yäpmänj kuñjira Ekänitä nadäk-nadäkna-ken pewän ahänjirä ñode kanjut yäk. Kunum añejirän imaka kubä äpuk yäk. Äpuko uwä tek täñj, käwuri käwuri yentä topmännpänj pewä yäpmänj kome terak dubina-ken äpäñjirän kanjut.

6 Äpäñjirän ket täñpänj yabänjkut; Tek u gänañ tom mebari mebari täñj täpuri, ba gämok ba barak mebari mebaritä irirä.

7 Ude yabänj yäwat itkanj man kotäk kubä ñode nadänjkut; Pita, gäk aku tom uwä däpmännpänj nanj!

8 Man ude nadänpänj ñode yänjkut; Ekäni, u nämooinik näñpayänj. Tom u waki, nakta yäjiwäran. Ämatä u nanpänj bäñepi täñpä waneñ. Tom udewani kubä nämooinik nak täyat yäj iwetkut.

9 Ude yäwawä man kotäk kunum gänañ nanik u äneñj kubäkät ñode yänjkuk; Ude nämo yäk. Imaka Anututä u täga yäj yäwani u gäkä waki yäj täga nämo yäwen yäk.

10 Täñpäkanj imaka ahänj namijnkuko u kadäni yaräkubä ude äronkanj äpäc täñkuk. Kadäni yaräkubä u kanpänj nadäwakanj äneñj wädänj yäpmänj kunum gänañ äronkuk.

11 Eruk, imaka u paorirän uteragän Sisaria komeken nanik äma yaräkubä näk nämagutta yot itkut-ken ugän ahänjkut.

12 ✧ Ahänjirä Munapiktä ñode näwetkuk; Gäk ukät kuñkanj nadäwätäk terak nämo kwen yäj näwetkuk. Ude näwerirän notniye 6 ño näkkät bok Koniliastä yotken kuñkumänj. Kuman pänku Koniliastä yot gänañ äronjitna ñode niwetkuk;

13 Näkä yot gänañ añero kubätä ahänj namijnpänj ñode näwetkuk; Gäk Jopa yotpärare-ken watä ämakaye ätu yäniñj kirenj pewi pänku Saimon wäpi kubä Pita yänjkut yäpmänj kan äbut.

14 ✧ Äma unitä man täwerirän ket nadänpänj Ekänita biñam kanj täñput, gäkña ba ämawebe gäkkät irani u kudup yäk. Añerotä man ude iwetkuk.

15 ✧ Eruk, näk Anutu täño manbiñam yäwet irira bian Munapiktä ninken äpuko udegän ämawebe uterak äronkuk.

16 ✧ Täñjirän näkä u kanpänj Ekänitä man ñode yänjkuko u juku piñkut; Jontä umegän ärut tamijnkuk. Upänkanj inä Munapikpänj api uwäktänj tamet yäj yänjkuk.

✧ 10:42: Apos 17:31, 2Ti 4:1, 1Pi 4:5 ✧ 10:43: Ais 33:24; Ais 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24 ✧ 10:44: Apos 11:15, 15:8

✧ 10:45-46: Apos 2:4, 19:6 ✧ 10:47: Apos 8:36 ✧ 10:48: Apos 2:38 ✧ 11:2-3: Apos 10:28; Gal 2:12 ✧ 11:5:

Apos 10:9-48 ✧ 11:12: Apos 10:23,45 ✧ 11:14: Apos 16:31 ✧ 11:15: Apos 2:4 ✧ 11:16: Apos 1:5

¹⁷ Tãñpãkañ ninä Ekäni Jesu Kristo nadäkinik tãñ iminjitna iron pähap tãñ niminjukode udegän Konilias-kät äborijeta tãñ yãmiñirän näk ñodewanitã imata Anutu iniñ bitnãwam?

¹⁸ * Pitatã manbiñam ude yãwerän nadãñpãñ bãnepi kwitawãpãñ Anutu iniñ oretpãñ ñode yãñkuñ; Wãra! yãk. Anutuwã guñ äbottã bãnepi sukurenpãñ irit kehãromita biñam tãkta yãñtãren yãmik tãyak yãñ yãñkuñ.

Jesu tãño manbiñam Antiok ahãñ patkuk

¹⁹ * Tãñpãkañ Stiven kumãñ-kumãñ utkuño uterak äma ätutã äbot tãñpani mãyap dãpmãñ yãwat kireñjirã Juda kome penpãñ Ponika ba Saiprus ba Antiok komeken kuñtãñpã kuñkuñ. Kuñ tãñpã kuñkuño uwã Ekäni tãño manbiñam Juda ämawebegãñ yãñahãñpãñ yãwetwãñ kuñkuñ. Äma ätu nãmo yãwet tãñkuñjonik.

²⁰ Upãñkañ nadäkinik tãñpani ätu Saiprus Sairini komeken naniktã Antiok yotpãrare-ken kuñkañ Grik man yãwani ämawebe, guñ äbotken nanik ukãt yãñpãñ-nadãk tãñpãñ Ekäni Jesu Kristo tãño manbiñam yãñahãñpãñ yãwetkuñ.

²¹ * Ude tãñjirã Ekãnitã kehãromi yãmiñirãñ yãwerã guñ äbotken nanik ämawebe u nadãñpãñ mãyaptã bãnepi sukurenpãñ Ekãnitã biñam tãñkuñ.

²² * Tãñpãkañ unitãño manbiñam nadãñpãñ äbot tãñpani Jerusalem itkuño unitã Banabas pen iwet-pewã Antiok kuñkuk.

²³ * Pãñku Antiok ahãñpãñ Anutu tãño iron u kañpãñ oretoret pähap tãñpãñ bãnepi tãñpidãñ tañ yãmiñpãñ ñode yãwetkuk; Bãneppjintã Ekãni kwasikotpãñ injit-inik tãñpãñ kañ irut yãñ yãwetkuk.

²⁴ * Banabas uwã äma tãgagãmãñ kubã. Bãnepi-ken Kudupi Munapik ba nadäkiniki kehãromi nitek. Tãñpãkañ yotpãrare uken äma mãyap-inik Ekãnitã biñam tãñkuñ.

²⁵ * Eruk ätu nanak itpãñã Banabastã Sol kañ-ahãwa yãñkañ Tasus yotpãrare-ken kuñkuk.

²⁶ * Pãñku kañ-ahãñpãñ imagurãkañ Antiok äbumãñ. Äbãñpãñ äbot tãñpani bãmopi-ken obañ kubã ude itkañ äma bumta Ekãni tãño manbiñam yãwetpãñ yãwoñãrek tãñkumãñ. Antiok uken ämatã Jesu tãño äbot tãñpanita wãpi Kristen* yãñ mãmãram yãwetkuñ.

Äbot tãñpanitã tãñkentãk monerj pewã kuñkuñ

²⁷ * Kadãni uken profet äma ätu Jerusalem naniktã Antiok kuñkuñ.

²⁸ * Profet kuñkuño uken nanik kubã wãpi Agabas, uwã Munapiktã pen iwerirãñ komeni komeni nak jopirit ahãwayãñ tãñkuko unita jukuman yãñkuk. (Nak jopirit uwã äma wãpi Klodiustã Rom tãño intãjukun äma irirãñ bureni ahãñkuk.)

²⁹ Naktã jop iritta yãñirãñ nadãñkañ äbot tãñpani kubãkubãtã monerj pat yãmiñkuko udegãñ yãpmãñ daniñpãñ Judia komeken norije ketemta jop itkuño unita pewã kukta yãñtãrenkuñ.

³⁰ * Yãñtãrenpãñ monerj penkuño u Banabas kenta Solta yãmãkañ yãpmãñ pãñku äbot tãñpani Judia komeken irani unitãño watã äma unita yãmiñkumãñ.

12

Herottã äbot tãñpanita iwan tãñ yãmiñkuk

¹ Kadãni uken Herot Judia kome tãño intãjukun äma ude itkañ äbot tãñpani ätu komi yãma yãñkañ yepmãñjit pãñku komi yot gãnañ yepmãñkuk.

² Uwã ñode; Ünitã yãwãnkañ Jems, Jon tãño noripak päiptã madãñpewã kumbuk.

³ * Ude tãñjirã Juda ämawebetã kãdet Herottã tãñkuko unita gãripi nadãwãpãñ Pita imaka, komi yotken tewa yãñkañ yãwãñpãñ injitkuñ. Uwã Juda tãño orekirit kadãni kubã wãpi Kãrãga yiskãt nãmo awãhurani orekirit kadãni bãmopi-ken tãñkuk.

⁴ Eruk, Pita injitpãñ komi yotken tenpãñ komi äma 16 ude yãwerãñ watã it tãñkuñjonik. Tãñpãkañ Herottã ñode nadãñkuk; Ittãyon Pasova orekirit kadãni tãrenjirãñ ämawebe injamiken manken api tewet yãñ nadãñkuk.

⁵ * Ude nadãñkuko unita Pita komi yot-kengãñ irirãñ komi ämatã watãni itkuñ. Tãñpãkañ äbot tãñpani ämawebetãwã Pita tãñkentãñ imikta Anutu-ken wari wari yãñapik man yãk tãñkuñjonik.

Añero kubãtã Pita tãñkentãñ imiñkuk

⁶ * Eruk, Herottã kadãni Pita manken tekta yãñkuko u kerãp tãñkuk. Kwep yãñ yãñkañ bipani Pita komi yot gãnañ yen kehãromitã kerã kuroñi topmãñpãñ tewã komi äma yarã bãmopi-ken dãpmon pat itkuk. Tãñpãkañ komi äma ätu komi yot tãño yãmabam unita watãni itkuñ.

* 11:18: Apos 13:48, 14:27 * 11:19: Apos 8:1-4 * 11:21: Apos 2:41 * 11:22: Apos 4:36 * 11:23: Apos 13:43 * 11:24: Apos 2:41, 6:5 * 11:25: Apos 9:30 * 11:26: 1Pi 4:16 * 11:26: Kristen tãño mebari uwã Kristo tãño tawanken nanik * 11:27: Apos 13:1, 15:32 * 11:28: Apos 21:10 * 11:30: Apos 12:25 * 12:3: Apos 4:3 * 12:5: Jem 5:16 * 12:6: Apos 5:23

⁷ Tājirān pit kubāgān Ekāni tāño aņero kubātā komi yot gānaņ ugān ahāņkuk. Ahāņirān penjāņekitā komi yot gānaņ u penjāņeņpāņ patkuk. Tāņpāņ aņero unitā Pita inġit tāņpewān akwāņpāņ iwetkuk; Gāk bārāņeņ aku! yāk. Ude yāņirān yen kehāromi yarā Pita kerī kuroņġi topoņo u pitpāņ maņkumān.

⁸ Tājirān aņerotā Pita iwetkuk; Pāņaku tek tāņpāņ kuroņka ārārani tā yāk. Ude yāwānā Pita udegān tāņkuk. Tāņpānā aņerotā yāņkuk; Mānit tekka u tāņpāņ nāk nāwat yāk.

⁹ Ude yāņpeņ kuņġirān Pita komi yot u peņpeņ iwetkuk. Aņerotā bureni ude tāņkentāņ namitak yāņ nāmo nadāņkuk, dāpmonken kāwep tāyat yāņ nadāņkukopoņ bureni ahāņ imiņġkuk.

¹⁰ ✧ Eruk kumaņ pāņku komi āma ābot yarā watā itkuņo u ābot kubā yārepmiņpāņ āneņġi ābot kubā yārepmiņpeņ kuņġirān komi yot tāño yāma taņġi dātpāņ āpāmaņ yotpārare-ken kwani u ini dātġkuk. Dārirān yarā u āpāmaņ yāma umu kuņkumān. Kuņtāņgān kādet miņġin aņerotā Pita pit kubāgān teņpeņ kuņkuk.

¹¹ Tājirān eruk Pita uken nadāwān tumbuņ. Tāņpāņ yāņkuk; Eruk, bureniġān nadātāt yāk. Ekānitā aņeroni kubā iwet-pewān ābā nāk Herot kerī-ken nanik ba Juda āmawebe tāño kokwawak kerī-ken nanikpāņ nāmagutak yāk.

¹² ✧ Ude nadāņkaņ kumaņ pāņku Jon wāpi kubā Mak unitāño miņġi wāpi Maria unitā yotken ahāņkuk. Āmawebe māyap webe unitā yotken kābeyā tāņpāņ Anutu-ken yāņapik man yāņ itkuņ.

¹³ Ude yāņ irirā Pitatā pāņku yāma-ken umu kwāpkwāp yāputkuk. Ude tāņpānā epān watā webe kubā wāpi Roda unitā yāma dārayāņ kuņkuk.

¹⁴ Kuņpāņ Pita tāño kotāk nadāņpāņ bānepi-ken oretoret pāhap nadāņpāņ yāma nāmo dātġkuk. Nāmo, āneņġi āyāņutpeņ yot gānaņ unu kuņpāņ āmawebe pāke u yāwetkuk; Pita ābāko yāma-ken itak yāk.

¹⁵ ✧ Ude yāwānā iwetkuņ; Tāņguņ taņpāņ ba yāyan yāk. Ude yāwākaņ ehuranigān yāņkuk; Nāmo! Bureni yāyat! Pita yāma umu itak yāk. Yāwānā yāņkuņ; Ude nāmo, Pita tāño aņeronitā kāwep itak yāk.

¹⁶ Ude yāņ irirā Pita yāma-ken kwāpkwāp pen yāpuritkuk. Tājirān eruk pāņku yāma dātpāņ Pita ini kaņpāņ kikuņutpāņ yāņpāņ-nadāk tāņ irirā Pitatā yāniņ bitnāņpāņ ketwāra tāņyāreņkuk.

¹⁷ ✧ Ude tāņkaņ Ekānitā komi yotken nanikpāņ imagut yāpmāņ ābāko unitāño manbiņam yāwetkuk. Tāņpāņ ŋode yāwetgān tāņkuk; In kuņkaņ Jems-kāt ābot tāņpani ātu manbiņam ŋo kaņ yāwerut. Ude yāwetkaņ Pita yepmaņpeņ kukuņġi kāda kuņkuk.

¹⁸ ✧ Tāņpākaņ kome yāņeņġirān komi āma Pitata watā itkuņo u Pitata ijiwā wawākaņ dekaņ paorak yāņ yāņkaņ nadāwātāk pāhap tāņpāņ manbiņam Herot iwetkuņ.

¹⁹ Iwerā nadāņpāņ Herottā āma ātu yāwetkuk; Pitata wāyākneņpāņ kawut! Yāwerākaņ pāņku wāyākneņtāņ kuņarā waņkuņ. Tāņpāwā komi āma Pitata watā itkuņo u manken yepmaņpāņ dāpmāņ-pewān kumāka yāņkuk. Ude tāņkaņ ittāņgān Herot Judia kome peņpeņ pāņku Sisaria yotpārare-ken itkuk.

Intāġjukun āma Herot u kumbuk

²⁰ ✧ Pāņku uken itkaņ Herot Tire kenta Sidon āmawebeta kokwawak nadāņ yāpmāņ kuņatpāņ ketem Herottā komeken nanik yāpmākta бага peņ nimek yāņ nadāņkuņ. Ude tāņpeko uwā ketem deken nanikpāņ api yāpne yāņ yāņpāņ Tire Sidon āmawebe ātutā kābeyā tāņpāņ yāņpāņ-yāpā-tāgawākaņ bānep kubāgān āneņġi tākta uken kuņkuņ. Pengān pāņku Herot tāño yot pāhap unitāño watā āmani wāpi Blastus u ahāņ imiņpāņ ukāt man yāņpāņ-nadāņġirā Blastustā Herot inamiken yāņkentāņ yāmekta yāņkehārom taņkuk. Ude tāņpāņ Herot-kāt man yākta kadāni peņkuņ.

²¹ Eruk kadāni peņkuņ-ken Herottā intāġjukun āma tāño tek tāņpāņ man yāwera yāņkaņā intāġjukun āmatā maņġitpāņ man yāwani-ken kuņkuk. Uken kuņkaņ man mebāri mebāri yāwetkuk.

²² Yāņirān nadāņpāņ āmawebe pāke unitā gera terak ŋode yāņkuņ; Anutu kubā tāño meni ġinom yāk. U āma tāño nāmo yāņ yāņkuņ.

²³ ✧ Ude yāņġirā Herottā man u nadāņpāņ Anutu ārowani bureni tāño wāpi biņam yāpmāņ akuki bitnāņkuk. Ude tāņirān uterakgān Ekāni tāño aņero kubātā pābā utkuk. Urirān kāyām waki kubā Herot terak ahāņ imiņirān yamuntā naņ āreyāņpewā kumbuk.

²⁴ ✧ Tāņpākaņ Ekāni tāño manbiņam kehārom taņpāņ komeņi komeņi ahāņ patkuk.

²⁵ ✧ Ahāņ parirān Banabas kenta Sol tāņkentāk moneņ Judia ābot tāņpanita Jerusalem yāpmāņ kuņkumāno u yāmān tārewāpāņ āyāņutpeņ Antiok kuda yāņkaņ Jon wāpi kubā Mak u imagurākaņ penta kuņkuņ.

✧ **12:10:** Apos 5:19 ✧ **12:12:** Apos 12:25, 15:37 ✧ **12:15:** Apos 26:24; Mat 18:10 ✧ **12:17:** Apos 13:16, 19:33; Apos 21:40 ✧ **12:18:** Apos 5:22-24 ✧ **12:20:** 1Kn 5:11; Ese 27:17 ✧ **12:23:** Dan 5:20 ✧ **12:24:** Ais 55:11; Apos 6:7, 19:20 ✧ **12:25:** Apos 11:29-30; Apos 12:12, 15:37

13

Banabas kenta Sol epän man yäwetkuŋ

1 ✧ Tänpän äbot tänpäni Antiok irani uken nanik profet äma ba äma ätu Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpän yäwoŋärek täkta itkuŋ. U wäpi tawaŋ ŋode; Kubä Banabas, kubä Simeon wäpi kubä Kubiri yän iwerani, kubä Lusias Sairini komeken nanik, kubä Sol, kubä Manain, Herot täŋo noripaki kubä. 2 ✧ Eruk, kepma kubä äbot tänpäni Ekäni ininoret itkaŋ inita nak nämo nakta yäjiwätpäŋ nakta jop itkuŋ. Ude täŋ irirä Kudupi Munapiktä ŋode yäwetkuk; In Banabas kenta Sol epän kubä näkä iwoyäŋ yämiŋkuro u täkta iwoyäŋpäŋ yepmaŋpä yäpmäŋ kaŋ kun yäk.

3 ✧ Ude yäwänä nakta jop itkaŋ Anutu-ken yänapik man yänpäŋ keru yärä uterak peŋpäŋ yepmaŋpä yäpmäŋ kuŋkumän.

Saiprus kome manbiŋam yänahänkumän

4 ✧ Eruk Kudupi Munapiktä Banabas kenta Sol peŋ yäwet-pewän Selusia komeken kuŋkumän. U naniktä gäpe terak äronpeŋ gwägu bämopi-ken kome täpuri kubä wäpi Saiprus uken kuŋkuŋ.

5 ✧ Kuŋtängän Saiprus täŋo yotpärare kubä wäpi Salamis u ahänpäŋ Juda täŋo käbeyä yot gänäŋ äronpäŋ Anutu täŋo manbiŋam yänahänpäŋ yäwetkumän. Jon-Mak imaka, bok täŋkentäŋpäŋ yäwetkuŋ.

6 Ude täŋkaŋ Saiprus kome u gänäŋ manbiŋam yänahänpäŋ yäwettän kuŋtängän yotpärare kubä wäpi Pafos u ahänkumän. Uken Juda äma kubä wäpi Bajesu uwä uken itkuk. Äma uwä profet jopi, kären käwani. Grik man terak wäpi Elimas yän yäwetkuŋ.

7 Elimas u kome unitäŋo intäjukun äma wäpi Segius-Paulus unitäŋo täŋkentäk kubä. Tänpäkaŋ Segius-Paulus uwä äma nadäk-nadäk ikek. U Anutu täŋo manbiŋam nadäwa yänpäŋ Banabas kenta Solta yänpewän äbumän.

8 ✧ Tänpäkaŋ äma kären käwani unitä Banabas kenta Sol täŋo epän u ura yänkaŋ täk täŋkuk. Tänpän intäjukun ämani Segius-Paulus unitä Jesuta nadäkinik täŋpek yänpäŋ Segius ude täŋpeno! yän iwet täŋkuk.

9 Ude täŋkuko upänkaŋ Kudupi Munapiktä Sol wäpi kubä Pol u uwäk tänpän irirän Elimas dapun taŋi kaŋpäŋ iwetkuŋ;

10 Gäk Satan täŋo nanaki! yäk. Gäk kädet siwoŋi täŋo iwan. Tänyäkŋarani kädet ba nadäk wakiwaki gäkken tokŋeŋ pätak yäk. Ekäni täŋo kädet siwoŋi u täŋpi wanayän täk täyan!

11 ✧ Eruk, nadätan? Apiŋo Ekäni gürirän dapunka wawayän yäk. Dapunka wawänkaŋ kadäni käroni bumik edap dapuri nämo kaŋkaŋ api it yäpmän kwen!

Poltä ude yänirän uterakgän gubamtä-yän dapuri-ken uwäk täŋpewän dapuri bipmäŋ utkuk. Täŋpänkaŋ Elimastä äma yepmäŋirapän kädet näwoŋärewwut yänkaŋ puŋ ijintän kuŋatkuŋ.

12 Täŋirän intäjukun äma unitä u kaŋpäŋ Ekäni täŋo manbiŋam nadänkuko u nadäwän inide kubä täŋpänpäŋ Ekänita nadäkinik täŋkuk.

Saiprus peŋpeŋ kome kubäken kuŋkumän

13 ✧ Eruk, Polkät äma ätu penta kuŋatkuŋo Pafos kome peŋpeŋ gäpe terak äronpeŋ Pamflia komeken yotpärare kubä wäpi Pega u kuŋkuŋ. Kuŋirä Jon-Mak yepmaŋpeŋ äneŋi Jerusalem kuŋkuk.

14 Täŋirän ätu u Pega yotpärare peŋpeŋ ini kuroŋ kuŋtängän Pisidia komeken yotpärare kubä wäpi Antiok u ahänkuŋ. Ahänpäŋ Sabat kadäni-ken Juda täŋo käbeyä yot gänäŋ äro maŋitkuŋ.

15 ✧ Äro maŋirirä Juda täŋo äma ekäni ekäni yot gänäŋ itkuŋo unitä Moses täŋo Baga man kudän täwani, ba profet biani täŋo man u daniŋ paotpäŋ Polkät Banabas u ŋode yäwet yabänkuŋ; Ektä ämawebe bänepi täŋkehärom takta man kubä yäkta nadänpäŋä täga yänahädäyän yäk.

16 ✧ Yäwäwä Poltä akuŋpäŋ yänuruk-uruk yäneŋo yänpäŋ ketwära tänyäreŋkuk. Tänpän manbiŋam ŋode yäput peŋpäŋ yänkuk; In Isrel ämawebe ba ämawebe gägäni ätu Anututa nadäkinik täŋ iminpäŋ gämori-ken kuŋarani in ket nadäwut!

17 ✧ Isrel äbot täŋo Anutu unitä äbekniye oraniye, ämawebe bämopi-ken nanikpäŋ inita biŋam yäpmän daniŋkuk. Yäpmän daniŋpäŋ yepmaŋpän iniken komeni peŋpeŋ päŋku Isip kome itkuŋ-ken uken täŋpewän äbot pähap ahän patkuk. Täŋpäkaŋ mäden, iniken kehäromi terak Isip komeken nanik yän-yäkŋat yäpmän äpämaŋ kuŋkuk.

18 ✧ Täŋkaŋ obaŋ 40 ude kome jopi-ken ittän kuŋatkuŋ-ken uken mani nämo iwatkuŋo

✧ 13:1: Apos 11:27 ✧ 13:2: Apos 9:15 ✧ 13:3: Apos 6:6 ✧ 13:4: Apos 15:39 ✧ 13:5: Apos 12:12, 13:13

✧ 13:8: 2Ti 3:8 ✧ 13:11: Apos 9:8 ✧ 13:13: Apos 13:5, 15:38 ✧ 13:15: Apos 15:21 ✧ 13:16: Apos 12:17

✧ 13:17: Kis 1:7, 6:6; Kis 12:51 ✧ 13:18: Kis 16:35; Nam 14:34; Lo 1:31

upänkanj yabäj korenjuk.

¹⁹ ✧ Eruk Kenan kome yäniñ kirewayäj täñjuk-ken nanik Anututä ämawebe äbot pähap 7 ude täñpän wanjuk. Täñpän wawäpäñ kome u Isrel ämawebeta yäniñ kirewänpäj unitä korenpäñ itkuñ.

²⁰ ✧ Imaka ahänjukko u kuduptagän obaň 450 u gänañ ahäj yäpmäj kuñjuk. Eruk u punin terak Isrel ämawebetä kome u yäpmänpäj irirä Anututä watä ämaniye ätu iwoyänpäj yepmak täñtäj kuñjirän Samuel, profet ude itta ahänjuk.

²¹ ✧ Täñpäkanj kadäni uken äma kubätä intäjukun it yämekta Anutu-ken gera yäjkuñ. Gera yäjirä Anututä Sol intäjukun ämani itta iwoyäjkuñ. Sol uwä Kis täño nanaki, Benjamintä äbotken nanik. Täñpäkanj Soltä Isrel ämawebeta yabäj yawat epän täñ yämiñ yäpmäj kuñtäyon obaň 40 ude tärenjuk.

²² ✧ Tärenjirän Anututä Sol u yäniwatpäñ komenita Devitpäñ intäjukun äma itta tenjuk. Tenpäñ Devitta yänpäj ämawebe ñode yäwetkuk; Näk Jesi täño nanaki Devit u kanpäñ gäripi nadänpäj bänepnatä u injit-inik täyat. Unitä uyaku näkño man kädet u kumän api iwat morewek yäk.

²³ ✧ Eruk, Anututä yäjkehäromtak man bian yäjkuco udegän Devit täño äbotken nanik Anututä ini äma kubä iwoyäjkuñ. Äma unitä Isrel ämawebe waki kerik-ken nanik api yämagurek yäj yäjkuñ. Uwä wäpi Jesu.

²⁴ ✧ Täñpäkanj Jesu epäni nämo yäput penpäñ täñtäj kuñjirän Jontä Isrel ämawebe-ken manbiñam yäjahänpäj ñode yäwettäj kuñjuk; In bänepjin sukurenpäñ irit kuñat-kuñatjin yäpä-siwonj täñjirä ume ärut tamayäj yäj yäwettäj kuñjuk.

²⁵ ✧ Eruk Jon epän täñjukko u tärewayäj keräp tarjirän ämawebe ñode yäwet yabäjkuñ; Intä näka netä yäj nadäk täkan? Näk äma intä itsämäk täkan, Kristo u nämo yäk. Upänkanj kawut! Äma kubä mäden näwatak yäk. Näk äpani-inik unita u dubini-ken itnarji nämo yäj yäwetkuk.

²⁶ ✧ Poltä ude yänpäj yäjkuñ; Notnaye Abraham täño äbotken nanik, in nadäwut! Ba in ätu Juda äbotken nanik nämpöpäj Anutu nadäj imiñpäñ gämoni-ken kuñat täkan, in imaka nadäwut! Anututä ämawebe wakiken nanik yämagutpäñ inita biñam yäpmäk-yäpmäk unitäño manbiñam u nin bämopin-ken ahätak ño!

²⁷ ✧ Jerusalem ämawebe jopi ukät watä ämaniyetä Jesu täño mebari nämo nadäwä tumbuj. Ba profet biani täño manbiñam Sabat kadäni-ken daniñpäñ nadäk täñ yäpmäj äbäk täñkuño unitäño mebari nämo nadäwä tärenjuk. Nämo nadäwä tärenjukno upänkanj Jesu utta man yäjirä manbiñam biani u bureni ahänjuk.

²⁸ ✧ Äma uken goret kubä nämo kanjan manken tenpäñ utpewä kumäkta Pailat-ken man kehäromigän yäjkuñ.

²⁹ ✧ Imaka bian profettä Jesu ude api täñ imineñ yäj yäwani u kudup täñ imiñkuñ. Täñpäj päya kwakäp terak nanik ketären yäpmäj päpä awaň gänañ penjuk.

³⁰ ✧ Awaň gänañ penjukno upänkanj Anututä äneñi awaň gänañ nanikpäñ yäpmäj päñaku tewän kodak täñjuk.

³¹ ✧ Täñpäkanj u punin terak kepma mäyapta ämawebe Jesu nämo kumäjirän ukät Galili kome penpen Jerusalem penta kuñkuño unitä kak täñkuñ. Äma unitä apiño Jesu täño manbiñam Juda äbotken yäjahäntäj kuñat täkan.

³² ✧ Täñ, nin uwä intä nadäkta Anututä äbekniye oraniyeta yäjkehäromtak man yäj yämiñkuko unitäño Manbiñam Täga yäjahäj itkamäj ño.

³³ Täñpäkanj yäjkehäromtak man u bureni ahänjuk. Anututä Jesu awaň gänañ nanikpäñ yäpmäj päñaku tewän kodak täñjukko unita äbekniye oraniye täño äbot ninken unitäño bureni ahäj nimitak. Täñpäj manbiñam udewanigän Sam 2-ken itak. Uwä ñode;

Gäk nanakna. Apiño bäyarpäñ gepmanjat.

Sam 2:7

³⁴ Anututä Jesu awaň gänañ nanik yäpmäj päñaku tenjukko u äneñi awaň gänañ täga nämo api äpmo parawek. Uwä Anututä ini yäjkuco ude;

Imaka täga Devitta biñam penj imiñkuro unitäño bureni uwä gamiñira kehäromigän api ahäj pärek yäk.

Ais 55:3

³⁵ ✧ Ba man kubä pen Anutu täño manbiñam terak pätak u ñode;

✧ **13:19:** Lo 7:1; Jos 14:1 ✧ **13:20:** Het 2:16, 1Sml 3:20 ✧ **13:21:** 1Sml 8:5,19, 1Sml 10:20-24 ✧ **13:22:** 1Sml 13:14, 1Sml 16:13; Sam 89:20 ✧ **13:23:** 2Sml 7:12-16; Ais 11:1 ✧ **13:24:** Mat 3:1-2 ✧ **13:25:** Jon 1:20,27 ✧ **13:26:** Apos 13:16 ✧ **13:27:** Jon 16:3; Apos 3:17 ✧ **13:28:** Mat 27:22-23 ✧ **13:29:** Mat 27:59-60 ✧ **13:30:** Apos 2:24 ✧ **13:31:** Apos 1:3,8 ✧ **13:32:** Apos 13:23 ✧ **13:35:** Apos 2:27

Gäk kaŋ-awaräkuk täjiri epän ämaka iwoyawani awaŋ gänaŋ nämo api parawek. Sam 16:10

³⁶ * Notnaye, man biani u bureni ahänjirän käkamän. Kadäni Devit kome terak itkuk-ken uken uwä Anutu täŋo nadäk-gärip ugän iwarän täŋkuk. Täŋkukopäj mäden Devit kumbänä äbekiye oraniye täŋo awaŋken äneŋpäkaŋ paraŋkuk.

³⁷ Täŋ, äma Anututä awaŋ gänaŋ nanik yäwän kükŋutkuko u komegup nämo paraŋkuk.

³⁸⁻³⁹ ** Ude yäppäj Poltä ŋode yäwetgän täŋkuk; Unita notnaye in ket nadäneŋ; Äma kumbuko uwä intäŋo momi täga peŋ tamek. Manbiŋam unitagän täwetkamän ŋo. Moses täŋo бага mantä momijin täŋo topmäk-topmäk u pit tamiŋpäj siwoŋi ämawebe täga nämo api täwerek. Nämo inik. Täŋ, ämawebe Jesuta nadäkinik täŋpeŋ kuŋatnayän täŋo u kuduŋtagän Jesuta momini bureni api peŋ yämek.

⁴⁰ Unita in juku peŋpäj ket nadäwut! Profettä man bian yäŋkuŋo unitä intä terak ärowekta. Man ŋode yäŋkuŋo u;

⁴¹ *In yänärok man yäwanitä nadäwätäk pähap täŋpäj kaŋ waŋ morewet!*

In irirä näkä imaka kudupi kubä täŋpayäŋ täyat unita nadäwä inide kubä api täneŋ. Täŋpäkaŋ ämatä unitäŋo manbiŋam täwerirä nadäŋkaŋ bureni yäŋ nämo api nadäneŋ. Hab 1:5

⁴² Eruk, Poltä manbiŋam u yäŋahän paotpäjä Banabas-kät käbeyä yot peŋpeŋ yäman äpamaŋ kudayän täŋjirän ämawebe päke unitä yäwetkuŋ; Man niwet ahäkamän unitäŋo moräki äneŋi Sabat kadäni kubäta äbänkaŋ kaŋ niwerun yäk.

⁴³ * Ude yäweräkaŋ äpamaŋ kuŋkumän. Täŋjirän Juda ämawebe-kät ämawebe Juda täŋo бага man iwarani guŋ äbotken nanik ätutä Pol kenta Banabas yäwarän täŋkuŋ. Yäwarän täŋjirä bänep nadäk-nadäki täŋkwawa tawänpäj Anutu täŋo nadäk-gärip u iwarän täŋpäj unitäŋo iron terak kaŋ kuŋarut yäŋ man kwini terak peŋ yäwetkumän.

⁴⁴ Eruk äneŋi Sabat kadäni kubäken ämawebe yotpärare uken mäyaptä Pol kenta Banabasta Anutu täŋo manbiŋam yäŋahänjirän nadänayän äbuŋ.

⁴⁵ * Täŋpäkaŋ Juda äma ekäni ekänitä ämawebe mäyap u yabänpäj kokwawak nadäŋpäj Pol yänärok iwetpäj jopman pähap yäyak! yäŋ yäwetkuŋ.

⁴⁶ * Ude yänjirä Pol kenta Banabas ehutpäj man ŋode yäŋkumän; Bureni! Nek Anutu täŋo man Juda äbotken nanik inta jukun täwet kirekta yäŋ niman. Upänkaŋ in man ŋonita mäde ut imikaŋ uwä injin-tägän ŋode bumik yäkaŋ; Nin irit täga tärek-täreki nämo unita biŋam nämo täkamän. In ude yäkaŋ unita nek inta mäde ut tamiŋpäj ämawebe guŋ äbotken päŋku Ekäni täŋo manbiŋam yäŋahänpäj api yäwetde yäk.

⁴⁷ Ekänitä ŋode peŋ niwetkuk;

Näkä täŋpewa in guŋ äbot täŋo peŋyänek ude itkaŋ ämawebe kome ni kome ni täŋkentäŋ yämiŋjirä näkŋata biŋam api yäpmän morewet yäk. Ais 49:6

⁴⁸ * Eruk, ämawebe guŋ äbotken nanik itkuŋo unitä man u nadäŋpäj bänep oretoret pähap nadäŋpäj Ekäni täŋo manbiŋamta gäripi-inik nadäŋkuŋ. Täŋpäj ämawebe mäyaptä manbiŋam unita nadäwä bureni täŋkuŋ. Ämawebe Anututä irit kehäromi yäpmäka biŋam iwoyawani unitägän nadäkinik täŋkuŋ.

⁴⁹ Täŋpäkaŋ Ekäni täŋo mantä kome u gänaŋ kumän kuŋat moreŋkuk.

⁵⁰ * Ude täŋjirän Juda täŋo ekäni ekänitä Anutu nadäŋ imani webe wäpi biŋam ikek ätukät yotpärare unitäŋo äma ekäni ätu man yäput-yäwerirä Pol kenta Banabasta kokwawak nadäŋpäj waki täŋ yämiŋpäj kome uken nanik yäwat kireŋpewä kuŋkumän.

⁵¹ * Ude täŋjirä yarä u kugun kuroŋi terak nanik däpmän äreyänpewän maŋpäkaŋ yotpärare u mäde ut imiŋpäj Aikoniam yotpärare-ken kuŋkumän.

⁵² Täŋpäkaŋ Kudupi Munapiktä ämawebe Jesuta nadäkinik täŋ imani u bänepi täŋpidäm taŋjirän bänep oretoret pähap nadäŋtän kuŋatkuŋ.

14

Aikoniam Manbiŋam Täga u yäŋahänkumän

¹ Pol kenta Banabas Antiok yotpärare-ken täk täŋkumäno udegän Aikoniam yotpärare-ken äroŋpäj Juda nanik täŋo käbeyä yot gänaŋ äroŋkumän. Äroŋpäj Ekäni täŋo manbiŋam säkgämän-inik yäŋahänpäj yäwerirän Juda äbotken nanik ba guŋ äbotken nanik mäyaptä Jesuta nadäkinik täŋkuŋ.

² * Täŋjirä Juda äma ätutäwä Ekäni täŋo man nadäka bitnäkinik täŋpäj ämawebe ätu guŋ

* **13:36:** Apos 2:29 * **13:38-39:** Apos 10:43 * **13:38-39:** Rom 10:4 * **13:43:** Apos 11:23, 14:22 * **13:45:** Apos 14:2 * **13:46:** Luk 7:30; Apos 3:26, 18:6 * **13:48:** Apos 11:18 * **13:50:** Apos 17:4,12 * **13:51:** Mat 10:14; Apos 18:6 * **14:2:** Apos 13:45

äbotken nanik yäpüt-yäwet-pewä nadäkinik tänpänita iwan täñ yämiñkuñ.

3 * Ude täñ yämiñkuño upänkañ Pol kenta Banabastä ehutpäñ ini ugän itkañ Ekäni täño man yäjahäk täñkumänonik. Ude täñkañ Ekänitä orakoraki täño manbiñam täñkehärom takta kehäromi yämiñirän kudän kudupi mebäri mebäri täñkumän.

4 Täñpakañ äma päke yotpärare u nanik duñ-weñpäñ ätutä Juda ämakät bänep kubägän täñkuñ. Täñirä ätutäwä aposoro yarä ukät bänep kubägän täñkuñ.

5 * Ude täñpäñ itkañ mädenä Juda äma ätu ba guñ äbotken nanik ätukät intäjukun ämaniyetä Pol kenta Banabas iwan täñ yämiñpäñ mobätä kumäñ-kumäñ däpmäkta yänpäñ-nadäñkuñ.

6 * Ude täñirä biñam nadäñpäñ Pol kenta Banabas kome u peñpeñ Likonia komeken kuñkumän.

7 Uken kuñpäñ Lистра Depe yotpärare ba yotpärare tuän tuän itkuño uken Manbiñam Täga u yäjahäñkumän.

Depe yotpärare-ken manbiñam yäjahäñkumän

8 * Lистра yotpärare uken äma kuroñi kwäyähäneñ täñpani kubä itkuk. Äma u miñitä inide bäyänkukopäñ kuñat-kuñat kubä nämo täñpani.

9 * Eruk Poltä ämawebe manbiñam yäwet irirän äma kwäyähäneñ täñpani uwä juku peñpäñ nadäñ itkuk. Nadäñ irirän Poltä äma uwä nadäkiniki kañpäñ Anututä u täga yäpän-täganañi yäñ nadäñpäñ dapun kehäromigän kañkuñ.

10 Kehäromigän kañpäñ gera terak ñode iwetkuk; Eruk, käroñ aku! Ude yäwänä Poltä man yäñkuko uterakgän äma uwä akuñpäñ käroñ kuñatkuk.

11 * Poltä kudän kudupi ude täñirän kañpäñ ämawebe päke itkuño unitä ini Likonia man terak ñode yäñkuñ; Wära! Nininken uraktä äma äworeñpäñ äbäkamän ñol yäk.

12 Ude yäñpäñ anutuniye wäpi yäwetkuñ. Banabas uwä wäpi Sus yäñ iwetkuñ. Täñpäñ Pol uwä man yäjahäk täñkuko unita wäpi Hemes yäñ iwetkuñ.

13 Täñpakañ yotpärare u dubini-ken urak Sus unitäño iniñoret yottä itkuk. Täñkañ yot unitäño watä ämakät ämawebe päke unitä Pol kenta Banabas yäniñ oretta ärawa tänayäñ nadäñkuño unita watä äma unitä bulimakau ba päya irotpäñ omäk meranta täñpani mäyap yäpmän äbuk.

14 Ude täñirän aposoro yarä unitä ude tänayäñ yäñ yabäñpäñ bärom täñpäñ iniken tek weñ täñpän kuñkuñ. Teki weñ täñpän kwäpäñ bäräñeñ täropigän ämawebe u bämopi-ken äpmonpäñ yäwetkumän;

15 * In imata ude tänayäñ yäñkañ täkañ? Nek ämagän, in udewanigän! In anutu jopi-jopi mäde ut yämiñpäñ Anutu Bureni irit ikek u iniñ oretneñta Manbiñam Täga täwetkamäk ño. Anutu u uwä kunum kenta kome gwägu ba imaka kudup pewän ahäñkuñ.

16 * It yäpmän äbuño kadäni uken äma äbori äbori yabäñ äwaräkuk täñirän kädet mebäri mebäri pewä ahäñkuñ.

17 * Upänkañ Anututä mebärini nadäneñta not täñ tamiñirän iwän ba edap iniken kadäni terakgän ahäñ tamiñirän ketemtä ahäñ-bumbum täñirä nañ oretoret pähap täñ it täkañ yäk.

18 Eruk manbiñam ude yäwetpäñ yäniñ bitnäñkumäno upänkañ ehutpäñ ärawa täñ yämikta nadäñkuñ.

Pol mobätä utkuñ

19 * Kadäni uken Juda äma ätu Antiok ba Aikoniam komeken naniktä äbäñpäñ Lистра ämawebe peñ yäwetkuñ. Peñ yäwettäko Poltä iwan tänpäñ mobätä utkañ kerigän iniñpäñ wädän yäpmän päñku kumäñtak yäñ yäñkañ yotpärare gägäni-ken teñkuñ.

20 Tewä parirän äbot täñpani ätutä äbä it gwäñjipäñ kañ irirä nadäwän tägawäpäñ akumañ yotpärare-ken äneñi äroñkuk. Eruk patkuko yäñewänä Banabas-kät kome u peñpeñ Depe yotpärare-ken kuñkumän.

21 * Depe kome uken Manbiñam Täga yäwerirän ämawebe mäyaptä Jesuta biñam täñkuñ. Ude täñpäñ äyägutpeñ kädet kuñkumäno udegän Lистра Aikoniam ba Antiok yotpärare-ken äneñi äbumän.

22 * Äbä yotpärare tañi ba täpuri uken Jesuta nadäkinik täñpani bänepi täñpidäm tañ yämiñpäñ nadäkiniki täñkehärom takta man yäwettäñ kuñkumän. Täñpäñ man ñode yäwetkumän; Nadäkañ? Nadäkinik täñpani nin komi bäräpi mebäri mebäri nadäñkañ kuñatnayäñ takamäñ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ api äpmone yäñ yäwetkumän.

23 * Pol kenta Banabastä ude yäwetkañ yotpärare u nanik ämawebe äbot täñpani watä it yämikta watä äma yabäñ ahäñpäñ iwoyäñpäñ yepmañkumän. Täñpäñ Ekäni nadäñ imikinik

* 14:3: Mak 16:20; Apos 19:11; Hib 2:4 * 14:5: Apos 14:19, 2Ti 3:11 * 14:6: Mat 10:23 * 14:8: Jon 9:1; Apos 3:2

* 14:9: Apos 3:4; Mat 9:28 * 14:11: Apos 28:6 * 14:15: Apos 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Apos 17:30 * 14:17:

Sam 147:8; Jer 5:24 * 14:19: Apos 17:13, 2Ko 11:25, 2Ti 3:11 * 14:21: Mat 28:19 * 14:22: Mat 7:14; Apos 11:23,

15:32; Apos 18:23, 1Te 3:3 * 14:23: Apos 13:3

tänjukujö uwä Ekänitä tänkentäj yämekta inita nak nämo nakta yäjiwätpäj nakta jop itkan yänapik man yäj itkumän.

²⁴ Ude tänkaj yepmanpej kuñkumän. Kumanj päjku Pisidia kome irepmitpej Pamfilia komeken ahänkumän.

²⁵ Eruk Pega yotpärare-ken äronpäj ämawebe u nanik Ekäni täjjo manbiñam yäwetkumän. Yäwetkaj äneji yotpärare u peñpej Atalia yotpärare-ken äpmonkumän.

²⁶ * Kome uken gäpe terak äronpej kumanj Antiok yotpärare-ken ahäppäj epäni u täj-tärenkumän. Kome ukenä äbot tänpänitä bian äma yarä unitä Ekäni täjjo manbiñam yänahäntäj kuñarirän Ekäni täjjo orakorakitä watä it yämekta Anutu kerä terak yepmankej epän man yäwet-pewä kuñkumän.

²⁷ * Eruk Antiok ahäppäj äbot tänpäni kubä-kengän yepmanpäj Anututä täjnkentäj yämiñirän epän täjnkumäno unitäjo manbiñam yäwetkumän. Ba Anututä guj ämawebeta kädet täwit yämiñirän nadäkinik täjnkujö unitäjo manbiñam yäwetkumän.

²⁸ Ude tänkaj ämawebe äbot tänpäni ukät kadäni käronji bumik itkuj.

15

Jerusalem käbeyä kubä täjnkuj

¹ * Kadäni uken äma ätu Judia komeken naniktä Antiok kuñpäj Antiok nanik äbot tänpäni ñode yäwetkuj; In Moses täjjo man buramiñpäj gupjin moräk nämo madäñpäj Ekänitä biñam täga nämo api täneñ yäj yänkuj.

² * Ude yäjirä Pol kenta Banabastä man u nadäwän siwonji nämo täñpöpäj Judia äma ukät man wärät-wärät täñpäj man kowat yäwän täjnkuj. Ude täjirä äbot tänpäni ämawebetä man ñode topuj; Eruk, Pol Banabas-kät nadäkinik tänpäni ätu yäwetpena päjku aposoro ba äma ekäni ekäni Jerusalem irani-kät man ño kaj yäppäj yäp-siwonj tawut yäk.

³ Man ude topmähpäj Antiok äbot tänpänitä ämawebe Jerusalem kukta iwoyänkujö u yepmanpä kuñkuj. Kumanj päjku Ponika ba Samaria kome irepmitpäj kome u nanik äbot tänpäni manbiñam ñode yäwettäj kuñkuj; Äma guj äbotken nanik mäyaptä Anutu täjjo man nadäñpäj Anututa biñam täjnkuj. Ude yäwerirä nadäñpäj bänepitä oretoret pähap nadäñkuj.

⁴ * Eruk manbiñam u yänahäntäj kumanj Jerusalem ahänkuj. Jerusalem ahäjirä aposoro, äbot tänpäni täjjo ekäni ekäni ba äbot tänpäni ämawebe ini imaka, penta yäniñ oretkuj. Yäniñ orerirä Pol kenta Banabastä Ekäni Anututä täjnkentäj yämiñirän guj äbot ämawebe-ken epän täjnkumäno unitäjo manbiñam yäwetkumän.

⁵ Ude yäwerirän äbot tänpäni ätu Parisi äma itkujö unitä ñode yänkuj; Äbot kubäken naniktä gupi moräk madänejo uyaku nadäna siwonji täjñpek. Äma uwä yäweräkaj Moses täjjo бага man bok kaj buramiwut yäk.

⁶ Parisi ämatä man ude yäjirä aposoro-kät äma ekäni ätukät käbeyä täñpäj man yäj-ket utnayäj täjnkuj.

⁷ * Man u ket utnayäj yänkaj man epän pähap täjnkuj. Yäwä täreñirän Pitatä akujpäj ñode yäwetkuk; Notnaye, bian Anututä in bämopjin-ken nanik näk iwoyäñpäj nepmankuko u nadäkaj. U nähä guj äbotken Manbiñam Täga yänahäñpäj yäwerira Ekänitä nadäkinik täneñta iwoyäñpäj nepmankuk.

⁸ * Anutu, ämawebe kuduaptagän bänepi-ken yabäñpäj-nadäk täyak unitä guj ämawebe äbot u Kudupi Munapik ninta ninin kireñkuko udegän yäniñ kireñkuk. Ude täjirän kanpäj ñode nadäñkumäj; Anututä ämawebe u inita biñam yäpmäj danitak yäk.

⁹ * U ninta kädet kubä niwonärenkaj guj ämawebeta kädet inigän kubä nämo yäwonärenkuk. Nämoink! U nadäkinik täj imiñirä bänepi ärut yäpän tägawäpäj yepmankuk.

¹⁰ * Unita in imata Anutu täjjo täktäki irepmitpäj tänayäj takaj? In бага man täjjo bäräpi u notniye guj äbotken nanikta nämo kotaj yäminen. Nämoink, bian äbekniye oraniye ba ninin imaka, bäräpi u täga nämo kotajkumäj yäk.

¹¹ * Upänkaj ñode nadäk täkamäj; Ekäni Jesu täjjo orakoraki uterakgän Anututä nin inita biñam iwoyänkuko udegän notniye guj äbotken nanik imaka, iwoyänkuk.

¹² * Pitatä man ude yäj irirän nadäñpäj äma käbeyä täj itkujö u kudup man bitnäppäj Pol kenta Banabas-tagän juku peñkuj. Juku peñirä yarä unitä Anututä kudän kudupi kudupi kerä terak guj äbotken täjnkuko unitäjo manbiñam ätu yänahäkän täjnkumän.

¹³ * Eruk, manbiñam u yäj paorirän Jemstä ñode yänkuk; Notnaye, juku peñpäj nadäkot!

¹⁴ * Man Saimon-Pitatä ñode niwerak; Anututä ironi kwawa pewän ahäwäpäj guj ämawebe bämopi-ken nanik ätu inita biñam iwoyäñpäj yäpmäj danikuj.

* 14:26: Apos 13:1-2; Apos 15:40 * 14:27: Apos 15:4,12; Apos 11:18 * 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Apos 11:30; Gal 2:1
 * 15:4: Apos 14:27 * 15:7: Apos 10:1-43 * 15:8: Apos 10:44, 11:15 * 15:9: Apos 10:34-35 * 15:10: Mat 11:30; Gal 3:10, 5:1 * 15:11: Gal 2:16; Efe 2:5-8 * 15:12: Apos 14:27 * 15:13: Gal 2:9 * 15:14: Apos 15:7-9

¹⁵ Ba profet biani tãjo man u inidewanigãn. U ñode kudãn tãjkuñ;

¹⁶ *Ekãnitã ñode yãñkuk;*

Devit tãjo äbot uwã yottaba tokãt mañpani ude bumik yãk.

Upãñkañ kãmiwã, nãkã äbãñpãñã äneñi yãpmãñ pãñaku peñpãñ api tãñkodak täwet.

¹⁷⁻¹⁸ *Ude api tãñpero unita ämawebe ätu Ekãni nãk nabãñ ahãkta epãni api täneñ.*

Burenì, ämawebe guñ äbotken nanik nãkñata biñam iwoyãñkuro u nãka api wã yãkñeñtãñ kunen.

Ekãnitã bian imaka ude api ahãneñ yãñ yãñkuko udegãn tãñkuk.

Amo 9:11,12

¹⁹ Unita notnaye, nãk ñode nadãtat. Nin notniye guñ äbotken nanik bãnepi sukurenpãñ Anutu-ken kuñ moreñkuño unita bãräpi nãmo kotãñ yãmìne.

²⁰ ✱ Nãmo, jukuman ñode ugãnpãñ kañ kudãn tãñpãñ yãmìna; In wãbãtta tom ketem ijiñ yãmìni u morãki nãmo nãneñ. Ketem ude wani u nañpãñ bãnepiñ tãñpã waneñ. Ba kubokãret kãdet u ba u nãmo täneñ. Ba tom kotãki topmãñpãñ dãpmãñ-pewã kumbani-kãt tom nãgãri nãmo piwã kwani u nãmo nãneñ. ²¹ ✱ Nin nadãkamãñ, bian umu-kentã pãbã apinjo itkamãñ-ken ñoken guñ äbot tãjo yotpãrare kubãkubãken Sabat kadãni-ken kãbeyã yot gãnañ Moses tãjo бага man u kudup daniñpãñ yãñahãk tãkañ. Unita Baga man yarãgãn ude kañ kudãn tãñpãñ yãmìna.

Jerusalem kãbeyãtã man ñode topuñ

²² Eruk, aposoro-kãt äbot tãñpani ämawebe ba watã ämaniyetã man topmãñpãñ äma yarã Banabas kenta Polkãt Antiok kukta yabãñ ahãñkuñ. Äma yarã u kubã wãpi Judas wãpi kubã Basabas, kubã wãpi Silas. Yarã unitã äbot tãñpani tãjo watã äma ude itkumãñ.

²³ Tãñpãñ manbiñam yãpmãñ kukta ñode kudãn tãñpãñ yãmìñkuñ;

Man kudãn ño guñ äbot Antiok, Siria, Silisia komeken nanik nadãkinik tãñpani, inta kudãn tãñ tamani. U notjiye aposoro-kãt Jerusalem äbot tãñpani tãjo watã ämaniyen nintã kudãn tãñ tamìñpãñ oretoret man tena äretak.

²⁴ ✱ Eruk man kubã ñode nadãmãñ; Nintã nãmo nadãñ yãmìñitna ninken nanik äma ätutã inken kuñkañ man mebãri mebãri täwerirã nadãwãtãk pãhap tãñkuñ.

²⁵ Nintã u nadãñpãñ man epãñ tãñpãñ äma yarã ño yabãñ ahãñpãñ yepmana yãpmãñ notniñpakuyat Pol kenta Banabas-kãt ärekañ.

²⁶ Nin Pol kenta Banabasta gãripi pãhap nadãk takamãñ. Uwã Jesu Kristo Ekãninin tãjo epãñ terak ini gupita nãmo iyap tãñpãñ bãräpi mebãri mebãri kotãñkumãñ.

²⁷ Tãñpãñ nin Judas kenta Silastã manbiñam ño tãñkehãrom takta, inken yepmana yãpmãñ ärekamãñ.

²⁸ ✱ Kudupi Munapik-kãt nintã man yãñpãñ-nadãk ñode tãñkumãñ; Intã bãräpi ätukãt kotakta bitnãkamãñ. Unita in kãdet ñode-gãnpãñ iwatneñ;

²⁹ ✱ In nañ morãk wãbãtta peñ yãmìni u nãmo yãpmãñpãñ nãneñ. Ba tom kotãki topmãñpãñ dãpmãñ-pewã kumbani ba tom nãgãri u nãmo nãneñ. Ba kubokãret kãdet nãmo täneñ. Injinta watãni itpãñ imaka ño mãde ut moreñjirã api tãgawek. Eruk, ugãn. Sãkgãmãñ kañ irut.

³⁰ Man ude kudãn tãñpãñ yãmìñkañ yepmanpã yãpmãñ Antiok komeken kuñkuñ. Eruk kumãñ pãñku Antiok ahãñpãñã äbot tãñpani yãñpãbã yepmanpãñ man kudãn u yãmìñkuñ.

³¹ Yãmãkañ ämawebetã irit kuñat-kuñari tãñ-kehãromtak man u daniñpãñ nadãñkañ bãnepi oretoret pãhap nadãñkuñ.

³² ✱ Tãñpãkañ Judas kenta Silas u Anutu tãjo meni jinom yãñahãwani unita äbot tãñpani ämawebe bãnepi tãñpidãñ takta ba tãñkehãrom takta man kãdet tãgatãga mãyap yãwetpãñ yãwoñãrek tãñkumãñ.

³³⁻³⁴ Tãñpãkañ yarã u Antiok kome uken kadãni kãronji bumik itkañ äbot tãñpani uken naniktã bãnep kwini terak äneñi yepmanpã yãpmãñ äbumãñ-ken kuñkumãñ.

³⁵ Tãñ, Pol kenta Banabas uwã ini Antiok kome ugãñ itkumãñ. Itkañ äma ätu mãyap ini u nanikkãt Ekãni tãjo man yãñahãñit, Ekãni tãjo kãdet tãga mebãri mebãri unita yãwetpãñ yãwoñãrek tãk tãñkumãñ.

Pol kenta Banabas duñ-weñkumãñ

³⁶ Eruk uken kadãni kãronji ittãngãñ Poltã Banabas ñode iwetkuk; Nek äneñi äyãñtupen pãñku notniyeta yabãda yãk. Bian Ekãni tãjo manbiñam yãñahãñpãñ yãwetpãñ kuñatkuñ-ken kuñpãñ tãga ba goret itkañ unita yabãda yãk.

³⁷ ✱ Ude yãñpãñ Banabastã Jon wãpi kubã Mak u bok kukta yãñkuk.

✱ 15:20: Stt 9:4; Kis 34:15-17; Wkp 17:10-16 ✱ 15:21: Apos 13:15 ✱ 15:24: Apos 15:1 ✱ 15:28: Mat 23:4
✱ 15:29: Apos 15:20 ✱ 15:32: Apos 11:27, 13:1; Apos 14:22 ✱ 15:37: Apos 12:12,25

38 * Yäwänä Poltä yäjuk; Äma uwä bian nekkät epän täkta bitnäppäj Pamfilia komeken nipmanpej kuñkuko ukeño. Unita ukät nämo kunayäj yäk.

39 Ude yäjpäj yäj-awätpäj duj-wenpäj inigän inigän itkumän. Ude täjpäj Banabastä Mak imaguränkañ gäpe kubä terak äronpej Saiprus kome kuñkumän.

40 * Täjirän Pol uwä Silas imaguränkañ kudayäj täjirän äbot täjpani ämawebe u nanik unitä Anutu kerik-ken yepmanpäj yäjuk; Ekäni täjo orakorakitä watäni it taminjirän kañ kuñarun.

41 Ude yäweräkañ yarä uwä eruk Siria ba Silisia komeken ittäj kuñatkumän. Kome u ittäj kuñatkumäno uwä, u käda nanik ämawebe äbot täjpani Poltä nadäkiniki täjkehärom täj yäminjirän ittäj kuñatkumän.

16

Timoti Pol kenta Silas-kät bok kuñatkuñ

1 * Eruk Pol kenta Silas kuñattängän Depe irepmitkañ Lистра komeken ahäjnkumän. Kome uken Jesuta nadäkinik täjpani kubä wäpi Timoti. Miñi uwä Juda äbotken nanik Jesuta nadäkinik täjpani. Täj, naniwä Grik äma, guñ äbotken nanik.

2 * Täjpäkañ Lистра Aikoniam äbot täjpani ämawebetä Timotita u äma tägagämän yäj yäk täjkuñ.

3 * Yäjirä nadäppäj Poltä Timoti-kät kuñatta gäripi nadäjkkuk. Ude nadäjkkuko upäjkañ Juda ämawebe kome uken iranitä Timoti nani u guñ äbotken nanik yäj nadäjkuño unita Poltä Juda noriyetä bänep täga nadäkta Timoti täjo gupi moräk madäjkkuk.

4 * Ude täjpankañ Polkät noriye ätuta komeni komeni kumän kuñat morenpäj man aposoro-kät Jerusalem äbot täjpani täjo watä ämaniyetä guñ äbot nadäkinik täjpanitä nadäppäj iwatta topuño, u yäwet täjkuñ.

5 * Ude täjtäj kuñirä äbot täjpani ämawebe täjo nadäkiniki kehärom täjkkuk. Täjpäj ämawebe mäyaptä Ekänita nadäkinik täjpäj päbä äbot täjpani u yäpurärät täjirä äbot täj täjkkuk.

Poltä däjmonken äma kubä kañkkuk

6 * Täjpäkañ Poltä Esia komeken Ekäni täjo manbiñam yäjahäkta nadäjkkuko upäjkañ Kudupi Munapiktä inij bitnäjkkuk. Inij bitnäjpewän Polkät noriye Frikia Galesia komeken kuñatkuñ.

7 * Kuñattängän Misia komeken ahäjnpäj unitä Bitinia komeken kunayäj täjkuño upäjkañ Jesu täjo Munapiktä yäniñ bitnäjkkuk.

8 Yäniñ bitnäjpewän Misia kome jop irepmitpej Troas yotpärare-ken kuñkuñ.

9 Päjku u patkañ bipani Poltä däjmonken kubä ñode täjkkuk; Masedonia komeken nanik äma kubätä Pol butewaki man terak ñode iwetkkuk; Gäk Masedonia kome ñoken äbä nin täjkenätäj nimi yäk.

10 Poltä däjmonken ude kawänkañ ñode nadäjkkumäj; Anututä Masedonia komeken päjku Ekäni täjo manbiñam yäwetta ninta gera yäyak yäj nadäjkkumäj. Ude nadäppäj tuñum täjkkumäj.

Lidiatä Ekänita biñam täjkkuk

11 Eruk tuñum täjpej gäpe terak äronpäjä Troas kome peñpej Samotres kome gwägu bämoni-ken kuñkumäj. Uken päjku pätna yäjewänä u peñpej äneji gäpe terak äronpej Neapolis kuñkumäj.

12 U nanik-tagänä Pilipai yotpärare ninin kuroñ kuñkkumäj. Pilipai uwä Masedonia kome u käda täjo yotpärare intäjukun, Rom gapmantä kañ-iwarani. Uken päjku kepma yarä ude itkumäj.

13 Eruk Sabat kadäni täjirän Juda ämatä yäjapik man yäkyäk bägup kubä uken itak yäj nadäppäj yotpärare-ken naniktä äpämäñ yewa gägäni umude ume terak äpmonkkumäj. Uken kuñpäj webe äbot ätu irirä yabäjkkumäj. Yabäjnpäj ukät mäñjiritpäj man yäjpäj-nadäk täjkkumäj.

14 Täj, webe nintäjo man nadäjkuño ukät nanik kubä wäpi Lidia. U Taiataira yotpärare-ken nanik. Moneñta tek säkgämän säkgämän gwäki ärowani u peñirän yäpmäk täjkkuonik. Uwä guñ äbotken nanik upäjkañ Anutu bureni kubägän inijoret täjkkukonik. Täjpäkañ Ekänitä bänepi täjpidäm täj iminjirän Poltä man yäjkkuko u nadäppäj iyap täjkkuk.

15 * Eruk webe u ini ba äboriye unita Jesu wäpi terak ume ärut yämiñkkumäj. Ude täj yäminakañ webe unitä äyäjutpäj niwetkkuk; Intä näka Ekänita nadäkinik täyak yäj

* 15:38: Apos 13:13; Kol 4:10 * 15:40: Apos 4:36, 13:4; Apos 14:26 * 16:1: Apos 14:6, 2Ti 1:5 * 16:2: Plp 2:19-22

* 16:3: Gal 2:3-5 * 16:4: Apos 15:23-29 * 16:5: Apos 2:47 * 16:6: Apos 18:23 * 16:7: 2Ti 1:15 * 16:15:

Apos 16:33, 18:8

nadānpānā nākā yotken tāga āmnayāñ? Man ehuranigān yāñtāyon mani buramiñpāñ iwatkumāñ.

Pol kenta Silas komi yotken yepmañkuñ

16 ✧ Kepma kubāta yāñapik man yākyāk bāgup-ken āpmonitna watā webe jopi kubātā nibāñ ahāñkuk. Tāñkañ webe u wābāt ikek. Unitā āma tāño mebāri yāñahāk tāñkukonik. Kādet u terak māhemiye tā moneñ taññi yāpmāk tāñkuñonik.

17 ✧ Tāñpākañ webe unitā nibāñ ahāñpāñ Polkāt nin niwarān tāñpāñ man gera terak ñode yāñkuk; Āma ñonitā Anutu ārowani pāhap unitāño epān āma itkamān yāk. U Anututa biñam tāktāk kādet tāwetpāñ tāwoñāredayāñ ābākamān yāk.

18 ✧ Kepma kepma man udegān yāñ yāpmāñ kuñtāyon Poltā gañā tañpāñ āyāñutpāñ iwetkuk; Nāk Jesu Kristo unitāño kehāromi terak peñ gāwetat; Wābāt, gāk webe ño tenpeñ ku! yāk. Ude yāwānā uterakgān tenpeñ kuñkuk.

19-20 ✧ Eruk ude tāñirān webe unitāño māhemiye moneñ tuñum wādāk-wādāk kādet kawā nāmo tāñpāpāñ Pol kenta Silas yepmāñitpāñ yāñ-yākñat pāñku yotpārare bāmopi-ken Rom gapman tāño āma ekāni ekāni kerik-ken yepmañpāñ yāwetkuk; Juda āma yarā ñonitā nintā yotpārare-ken ābāñpāñ āmawebe bānepi peñ awāhutkamān yāk.

21 Man kādet kudupi Rom āma nintā nāmo tāñāñipāñ yāñahāñpāñ niwetkamān yāk.

22 ✧ Ude yāwerāwā āma ābot pāhap itkuñño unitā kokwawak nadāñ yāmiñkuñ. Ude tāñirā man yāpmāñ daniwani āmatā komi āmata yāniñ kireñirā yepmāñitpāñ teki yāñopmāñ yāmiñpāñ iwānāptā bumta dāpuñ.

23 Dāpmāñpāñ komi yot gānañ yepmañirā komi yot tāño watā āma kubā yāma tāñkehārom tañpāñ watāni itta iwetkuñ.

24 Iwerirā eruk komi yot bāmopi-ken-inik yepmañpāñ kuroñiyat pāya kujattā uyiñ-yepmāñitpāñ tāñkehārom tañpāñ yepmañkuñ.

25 Yepmañpāñ itkañ bipani bāmopi-ken Pol kenta Silas Ekāniken yāñapik man yāñit, iniñoret kap ātu tenjirān āma komi yot gānañ bok itkuñño u nadāñkuñ.

26 U nadāñirā uterakgān kenāñ kwiñirān komi yot bumta kwiñkuñ. Kwaiñirān komi yot tāño yāma pāke u kudup ini jop tāgeñkuñ. Tāñpāñ yen kehāromi āma komi yot gānañ irāni kerik kuroñi topuño u imaka, ini jop āreyāñ mañkuñ.

27 ✧ Tāñpākañ watā āmatā kikiñutkuk. Kiriñutpāñā dapun tāñpāñ kañkuñ; Komi yot tāño yāma kudup tāgeñkuñ irirā. Yābāñpāñ-nadāñkuñ; Komi yot gānañ ño irāño ñokeno kāwet āpāmañ metākañ yāñ nadāñkuñ. Ude nadāñpāñ pāip yāpmāñpāñ iniken gupi urayāñ tāñkuñ.

28 Ude tāñirān Poltā gera terak ñode iwetkuk; Ude tāñpeno! Nin kuduñtagān itkamāñ ño yāk.

29 Ude yāñirān watā āma unitā topānta gera yāñtāñ komi yot gānañ āronkuk. U umuntañkañ bumta kwiñpāñ Pol Silas dubini-ken mañpāñ āpmonkuñ.

30 ✧ Tāñpāñ yarā u yāñ-yākñat yāpmāñ yāman āpmonpāñ yāwetkuk; Notnapakyat, nāk imapāñ tāñira Anututā api tāñkentāñ namek?

31 Yāwānā iwetkumāñ; Ekāni Jesu Kristo nadākinik tāñ imikañ uyaku gāk ba webeka nanak ba āmawebe gākkāt it tākañ u kudup Ekāni Jesu Kristota nadākinik tāñ imiñkañ uyaku Anututa biñam api tāneñ yāk.

32 Yāwān yarā unitā Ekāni tāño manbiñam āma u ba noriye unitā yotken itkuñño u yāwetpāñ yāwoñārek tāñkumāñ.

33 ✧ Yāwerān nadāñpāñ bipani ugān watā āma unitā yāñ-yākñat yāpmāñ pāñku dāpuño meni ārut yāmiñkuñ. Tāñpāñ yāwerān ini ba webeni nanak Jesu wāpi terak ume ārut yāmiñkumāñ.

34 Tāñkañ watā āma unitā yāñ-yākñat yāpmāñ pāñku ini yot gānañ yepmañpāñ ketem ijiñ yāmiñkuñ. Tāñpākañ āma u ini ba webeni nanakiye kudup Anututa biñam tāñpāñ bānepi oretoret pāhap tāñkuñ.

Pol kenta Silas yepmañpā āpāmañ kuñkumāñ

35 Eruk parā yāñenirān Rom gapman tāño man yāpmāñ daniwani āma ātutā komi āmaniye ñode yāwet-pewā kuñkuñ; Āma yarā u yabā kātāñpewā kun! yāk. Ude yāwet-pewā kuñkañ komi yot tāño watā āma udegān iwetkuñ.

36 Iwerā nadāñpāñ watā āmatā Pol iwetkuk; Nākā ek tabā kātāñpewa kukta āma ekāni ekānitā man pewā ābātāk. Unita ek āpāmañ kuñkañ sākgāmān itkon.

37 ✧ Yāwānā Poltā iwetkuk; Ude tāga nāmo! Nek Rom ābotken nanik upāñkañ goret ude nāmo tāñ nimirāñpāñ jop nadāñ tāñ nimirāñkuñ. Manken jukun nipmañpāñ mebārinek kañkañ uterak komi yotken nipmañkuñ uyaku tāgawān! Upāñkañ ude nāmo tāñ nimirāñkuñ.

✧ 16:16: Apos 19:24 ✧ 16:17: Mak 1:24,34 ✧ 16:18: Mak 16:17 ✧ 16:19-20: Mak 13:9; Apos 17:6; Mat 5:11

✧ 16:22: 2Ko 11:25; Plp 1:30, 1Te 2:2 ✧ 16:27: Apos 12:18-19 ✧ 16:30: Apos 2:37 ✧ 16:33: Apos 16:15 ✧ 16:37:

U jop nadäj nidäpmanpäñ komi yotken nipmankuñ. Ude täñkuño upäñkañ käbop äpamañ kun yäj niwetkan? Nämoinek! Äma ekäni u ini-tägän äbäñkañ keran kañ nimagut yäpman äpamañ kut.

³⁸ Poltä ude yäweränä komi ämatä äyäjutpeñ päñku man yäpman daniwani äma ñode yäwetkuñ; Pol kenta Silas u Rom äbotken nanik yäk. Yäweränkañ man u nadäñpän kwaiñkuñ.

³⁹ * Kwaiñpän äma yarä uken äbäñpän butewaki man yäwetkuñ. Täñpän yarä u yäj-yäkñat yäpman äpamañ kunkuñ. Täñkañ kome u penpeñ kome kukñi käda kukta man yäwetkuñ.

⁴⁰ Ude yäweräwä yarä u komi yotken naniktä äpamañ Lidiatä yotken kuñpänä Jesu täño äbot yabän ahäñpän bänep täñ-kehäromtak man yäwetpeñ kunikumän.

17

Tesalonaika kunikumän

¹ * Täñpakan Pol kenta Silas yotpärare yarä wäpi Amfipolis ba Apolonia u yärepmitpeñ Tesalonaika yotpärare-ken ahäñkumän. Uken Juda äma täño käbeyä yot kubä itkuk. ² Eruk, u ahäñpänä Pol uwä ini täk täñkuko udegän Sabat yaräkubä ude Juda naniktä käbeyä yot gänañ u äronpän Juda ämawebe ukät Ekäni täño man yäñpän-nadäk täñkuñ. Ude täñkañ Ekäni täño man kudän ätu yäwetpän yäwonärek täñpän ñode yäwetkuk;

³ * Kristo, Anutu täño iwoyāwani uwä kumäñpän äneñi akukta biñam yāwani yäk. Täñpakan Jesu täño wäpi biñam täwet täyat uwä Kristo ubayäj.

⁴ * Man ude yäweränä Juda ämawebe ätütä nadäwä bureni täñpäpän Pol kenta Silas yäwatkuñ. Täñkañ Grik nanik ätu Anutu iniñ orerani u mäyaptä penta yäwatkuñ. Ba uken nanik webe wäpi biñam ikek udegän, mäyap yäwatkuñ.

⁵ Täñpakan ämawebe päke unitä Pol kenta Silas u yäwarä yabäñpän Juda ämatä kokwawak nadäñkuñ. Ude täñpän äma wakiwaki käbeyä bägup-ken u ini-ini ittän kwani u mäyap yämagut päbä yepmanpä ämawebe yotpärare u nanik jop manman terak yäput-yäwettäko man yäj täñuruk-uruk pähap täñkuñ. Ude täñ irirä äma wakiwaki unitä Pol kenta Silas yepmäñit päbä ämawebe u kerä terak pena yäñkañ päñku äma kubä wäpi Jeson unitä yotken bäräñej kunpänä wäyäkñeñkuñ.

⁶ * Päñku wäyäkñewä wawäpän Jeson-kät äbot täñpani ätu ugäñpän yepmäñit yäpman kome unitäño intäjukun äma u inamiken yäj-yäkñat yäpman kunkuñ. Ude täñkañ gera terak ñode yäñkuñ; Äma komeñi komeñi kuñatkañ kädet wakiwaki täk täñkuño ukeño äbäño itkan ño yäk.

⁷ * Jesontä äma u yäj-yäkñat yäpman ini yotken kunjuk yäk. Nadäkinik täñpani äma päke u intäjukun ämanin wäpi Sisa unitäño man kädet urani. Unitä ñode yäk täkan; Intäjukun äma kudupi kubä itak, u wäpi Jesu yäj ude yäk täkan.

⁸ Ude yäjirä ämawebe päke ukät kome u nanik täño äma ekäni ekänitä man u nadäñkañ kikiñutpän-nadäwätäk pähap täñkuñ.

⁹ Eruk ude täñkañ Jeson-kät nadäkinik täñpani ätu yepmäñitkuño u yäwerä komi yotta gwäki pewäkan yäniñ kireñpewä kunkuñ.

Beria kome päñku epän täñkumän

¹⁰ Eruk, kome bipmäñirän, äbot täñpani noriyetä Pol kenta Silas yepmanpä yotpärare kubä wäpi Beria uken kunikumän. Kumañ Beria kome u ahäñpänä Juda nanik täño käbeyä yot kome u itkuko u gänañ äronikumän.

¹¹ * Ämawebe Juda äbotken nanik Beria kome u irani unitäño bänep nadäk-nadäki u tägagamän, Juda ämawebe Tesalonaika kome irani unitäño yärepmitkuk. Täñpakan Pol täño man nadäñpän gäripi-inik nadäñkuñ. Ude täñkañ kepma kepma Anutu täño man kudän täwani u daniñpän yäñpän-nadäk täk täñkuñ, Pol täño man ño bureni ba bureni nämo yäj nadäkta.

¹² Täñkañ Juda nanik ämawebe mäyap-iniktä nadäkinik täñkuñ. Ba Grik webe, guñ äbotken nanik wäpi biñam ikek ätu, ba Grik äma ätu imaka, udegän nadäkinik täñkuñ.

¹³ * Ude täñirä Juda äbotken nanik Tesalonaika kome irani unitä manbiñam ñode nadäñkuñ; Pol uwä Beria komeken Ekäni täño manbiñam yäñahäñpän yäwet itak yäj ude nadäñpänä päñku yotpärare uken ahäñpän ämawebe yäput-yäwettäko Pol Silasta kokwawak nadäñ yämiñkuñ.

¹⁴ Täñirä äbot täñpanitä Pol bäräñek-inik iniñ kireñpewä kome, gwägu pähap dubini-ken äpmonjuk. Täñ, Silas kenta Timoti uwä pen Beria kome-kengän itkumän.

¹⁵ Eruk äma Pol yäjnikjat yäpmanj kuñkuño uwä Pol yäjnikjat yäpmanj pen kumanj Atens yotpärare tanj uken kuñkuñ. Tänpäkanj äneñi kunayänj yäwäwä Poltä Silas kenta Timotita man njođe pewän kuñkuk; Ek bäräneñ nākä itat-ken njo kanj äbun yäk.

Pol Atens yotpärare-ken man yäjahäjnkuk

¹⁶ Poltä Silas kenta Timotita Atens komeken itsämänj yäpmanj kuñkuk. Täñkanj yotpärare u gänanj yäwik jopi, äma keritä täñpani mäyap-inik irirä yabäjnkuk. Ude yabäjnpäj Pol bänepitä jägämi-inik nadäjnkuk.

¹⁷ ✧ Jägämi nadäjnkuko unita Juda täño käbeyä yotken kuñkanj Juda nanikkät Grik äma Anutu bureni tä nadäj imani ukät man unita yäjnpäj-nadäk täñkuñ. Ba kepma kepma yotpärare unitäño käbeyä bägup-ken kuñkanj ämawebe jop itkuño ukät man kowata kowata yäk täñkuñonik.

¹⁸ Tänpäkanj kome uken äma äbot yarä nadäk-nadäki ärowani wäpi Epikurian ba Stoiktä itkuñ. Tänpäj kadäni kubä äma nadäwani äbot yarä uken nanik ätutä Ekäni täño manta yäjnpäj yäj-awätpäj Polkät man kowat yäwän täñkuñ. Poltä Jesu täño manbiñam ba kumbani-ken nanik akuñkuko unitäño man yäwetkuko unita ukät nanik ätutä njođe yäjkuñ; Äma jop manman yäwani uwä jide yäwäyän yäjnpäj yäyak? Yäjirä ätutä yäjkuñ; Kome ätu täño anutu unitäño manpäj käwep yäyak.

¹⁹ Ude yäjnpäj Pol yäjnikjat päñku äma ekäni ekäni täño käbeyä wäpi Areopagus uken teñpäj iwet yabäjkuñ; Gäk man kudupi yäyan u jideta yäyan? Niweri nadäna yäk.

²⁰ Gäkño man njo nadäjnitna inide kubä täyak unita man yäyan unitäño mebäri niweri nadäna! yäj iwetkuñ.

²¹ Tänpäkanj Atens ämawebe täño mebäri uwä njođe; Kome mähemkät äma äbani Atens kome irani-kät imaka kubä nämo täk täñkuñonik. Nämo, u kadäni kadäni käbeyä tänpäj man kudupi kudupita yäjnpäj-nadäk täk täñkuño unita Pol täño man u nadänayän yäjkanj yäjkuñ.

²² Ude yäjnpäj iwet yabäjirä Poltä äma ekäni ekäni bämopi-ken itpäj njođe yäwetkuk; Näkä in Atens nanik äma tabäk täyat wä anutujin yänij oretta gwäk pimijnpäj täk täkanj yäk.

²³ Pengän yotpärare njo gänanj kuñattängän mobä änok pewani kubä kanjut. Mobä uterak man kudän kubä njođe kudän täwanipäj daniñkut; Njowä anutu nintä nämo nadäwani kubä täñpani. Eruk, apiño Anutu intä nämo nadäjkanj inijoret täkanj unitäño mebäri njođe yäjahäjnpäj täwera nadäwut;

²⁴ ✧ Nämo nadäk täkanj uwä Anutu kunum kenta kome ba imaka imaka kome terak itkanj njo pewän ahäwäpäj kunum kenta kome täño Ekäni pähap itak. Anutu uwä yot ämatä tänpäj kudupi yot yäj iwerani gänanj nämo it täyak yäk.

²⁵ ✧ Ba imaka kubä nämo wäyäkñek täyak. Äma nintä imaka kubä täga nämo täñkentän imine. Nämo, ini-tägän ämata irit-kuñat-kuñat ba imaka päke u kudup nimik täyak.

²⁶ Tänpäkanj äma kubä tänpäj peñkuko uken naniktä äma äbori äbori ahäj yäpmanj kuñkumäj. Ahäjnpäj it yäpmanj kuneta ini-tägän kadäni ba kome bagani täñkireñpäj täñkireñpäj peñ nimijnkuk yäk.

²⁷ ✧ Tänpäkanj bänepnintä wäyäkñek epän täñtän kuñtängän Anutu nadäj imikinik tänpäj kanj-ahäneta käwep, ude täñ nimijnkuk. Upäjkanj nin kubäkubäta ban nämo it nimik täyak.

²⁸ Nämo, unita njođe yäwani; Nin unitäño nadäk kehäromi terak itkanj imaka imaka täk täkamäj. Täñkanj injinken nadäwani äma ätutä udegän njođe yäjkuñ; Nin urakken ahäwani yäk.

²⁹ ✧ Eruk, nin Anutu unitäño nanakiye unita nin njođe nämo nadäne; Anutu uwä äma iniken nadäk-nadäkpäj gol ba siliwa, ba mobäpäj wäbät kujat äma keritä täk täkanj udewani yäj nämo nadäne. Nämo inik!

³⁰ ✧ Bian ämawebe tä nämo nadäwä tumbäpäj nadäk udewani nadäjnpäj täñpeñ kuñarirä Anututä yabäj koreñkuk. Upäjkanj apiño ämawebe kome ni kome ni bänep sukurekta peñ yäwet täyak.

³¹ ✧ U kadäni pähap kubä ämawebe manken yepmakta iwoyäjnkuk. Uken äma kubä iwoyäjnkuko unitä kudän siwoñi terak api yäpmanj daniwek. Tänpäkanj u bureni-inik api täñpet yäj niwoñärekta äma uwä kumbani-ken nanikpäj yäpmanj päñaku teñkuk.

³² Tänpäj Poltä äma kubä kumbani-ken nanikpäj yäpmanj akukakuk täño man yäwerirän äma ätutä yäjärok iwetkuñ. Täñ, ätutä yäjkuñ; Man yäyan u kadäni kubä äneñi yäjiri kanj nadäna!

³³ Ude iwerirä Pol yepmanpeñ kuñkuk.

✧ 17:17: Apos 18:19 ✧ 17:24: 1Kn 8:27; Apos 7:48 ✧ 17:25: Sam 50:12; Ais 42:5 ✧ 17:27: Lo 32:8; Ais 55:6; Sam 145:18; Jer 23:23 ✧ 17:29: Ais 40:18-20; Ais 44:10-17; Apos 19:26 ✧ 17:30: Apos 14:16 ✧ 17:31: Sam 9:8, 96:13; Apos 10:42

³⁴ Tänpäkaŋ äma ätutäwä Pol iwatpäj Jesuta nadäkinik täŋkuŋo u kubäwä wäpi Dionisius, äma ekäni ekäni täŋo käbeyä wäpi Areopagus uken nanik kubä. Ba webe kubä wäpi Damaris ukät ämawebe ätutä nadäkinik täŋkuŋ.

18

Pol Korin komeken epän täŋkuk

¹ Tänpäj Pol Atens kome peŋpeŋ Korin yotpärare-ken kuŋkuk.

² ✧ Kuŋpäj Juda nanik äma kubä kaŋ-ahäŋkuk. Äma u wäpi Akwila, u komeni kujat wäpi Pontus. Tänpäkaŋ kadäni uken Akwila-kät webeni wäpi Prisila u Itali kome peŋpeŋ äbumän. U imata, Rom äma täŋo intäjukun äma wäpi Klodius unitä Juda nanik Itali kome itkuŋo u ŋode yäwetkuk; In kumän-tagän Rom kome ŋo peŋpeŋ kome kukŋj käda kaŋ kut yäk. Eruk, Pol Korin kome kuŋpäjä yanäpi yarä upäj yabäj ahäŋkuk.

³ ✧ Pol uwä äma ukät monej epän mebäri kubägän, sel yot täk täŋpani unita päŋku ukät penta itkuŋ.

⁴ Tänpäkaŋ Sabat kadäni-kenä Pol uwä Juda nanik täŋo käbeyä yotken äronkaŋ man yänpäj-nadäk täk täŋkuŋonik. Man yänpäj-nadäk ba yänpäj-yäwoŋärek täŋira Juda äbotken nanik ba Grik ämatä Jesuta nadäkinik kaŋ täŋput yäj yäŋkaŋ täk täŋkukonik.

⁵ ✧ Tänpäkaŋ Silas-kät Timotiwä Masedonia peŋpeŋ äpä irirän eruk Pol uwä kadäni kadäni, epän kubä täŋkaŋ nämo, Anutu täŋo manbiŋamgän yäŋahäk täŋkukonik. Tänpäj Juda nanik man kehäromi ŋode yäwet täŋkuk; Jesu u Kristo, Anututä bian ämawebeniye täŋkentäj yämikta iwoyäŋkuko u yäk.

⁶ ✧ Ude yäweränkaŋ Pol yäŋärok man iwetpäj mani ut täŋkuŋ. Ude tänpäwä mäde ut nimitak yäj kaŋpäj nadäkta teki terak täpun-täpun u däpmäj äreyäj tänpän kwäpäj ŋode yäwetkuk; Eruk, in paot-paotta biŋam täkaŋ u tänpäwä, injinken wakita api täneŋ yäk. Uken näkŋo waki kubä nämo itak. Unita apiŋo näk ŋo peŋpeŋ guŋ äbotken kwayäj yäk.

⁷ Eruk Pol käbeyä yot u peŋpeŋ kumaŋ äma kubä guŋ äbotken naniktä yot gänaŋ äronkuk. Äma u wäpi Titius, wäpi kubä Jastus. Äma uwä Anutu Burenita nadäkinik täŋpani. Tänpäkaŋ äma unitäŋo yori uwä Juda nanik täŋo käbeyä yot dubini-ken itkuk.

⁸ ✧ Täŋ, Juda nanik täŋo käbeyä yot unitäŋo intäjukun äma u wäpi Krispus. Ukät webeni äperiyä nanak-tägän Ekäni Jesuta nadäkinik täŋkuŋ. Tänpäkaŋ Korin ämawebe ini uwä mäyaptä Pol täŋo man u nadänpäj Ekänita nadäkinik täŋirä ume ärut yämiŋkuk.

⁹ ✧ Eruk biŋani kubäta Pol imaka kubä däpmonken bumik kaŋkuk. U Ekänitä ŋode iwetkuk; Gäk nämo inik umuntäwen. Gäk näkŋo man yäŋahäkta meka nämo täŋpipiwen.

¹⁰ ✧ Nadätan? Näk gäkkät itkamäk. Ba näkŋo ämawebe mäyaptä yotpärare ŋo gänaŋ itkaŋ unita äma kubäta gäk täga nämo api tänpän wawen yäk.

¹¹ Tänpäkaŋ Pol ini Korin komegän itkaŋ ämawebe Ekäni täŋo man yänpäj-yäwoŋärek täŋ yäpmäj kuŋirän obaŋ kubä itkaŋ äneŋj komepak 6 ude täreŋkuk.

¹² Tänpäkaŋ äma kubä wäpi Galiotä Akaiä komeken Rom gapman täŋo watä äma itkuk. Irirän kadäni uken Juda nanik ätu Polta iwan täŋ imiŋpäj manken yäŋikŋat yäpmäj kuŋpäj ŋode yäŋkuŋ;

¹³ Äma ŋowä ämawebetä Anutu iniŋoretta kädet mebäri kubä, nintäŋo бага mantä nämo yäyak upäj yäwoŋärek täyak yäk.

¹⁴ Ude iweräwä Poltä man kowata yäwayäj tänpänä, gapman Galiotä Juda nanik ŋode yäwetkuk; Äma ŋonitä gapman täŋo бага kubä irepmiränä, ba kudän waki kubä tänpänä, näk intäŋo man täga nadäj tamet yäk.

¹⁵ ✧ Upäŋkaŋ inä injinken man ba wäp ba бага ätuta äbä näk näwet yabäkaŋ. Unita uwä injin kaŋ yäpä tägawut yäk. Näk man udewani yäpmäj danikta nämo nepmaŋpani.

¹⁶ Ude yänpäj yäj-yäwat-pewän äpämaŋ kuŋkuŋ.

¹⁷ Ude tänpänä eruk pengän Juda nanik täŋo käbeyä yot unitäŋo intäjukun äma kubä wäpi Sostenes uwä gapman yori yäma-ken ugän injitpäj utkuŋ. Ude tänpäkaŋ gapman Galio uwä unita nadäwätäk nämo täŋkuk.

Pol äneŋj Antiok Siria kome kuŋkuk

¹⁸ ✧ Tänpäkaŋ Poltä ugän kadäni ätukät itkuk. Ittängän äbot täŋpani noriye yepmaŋpeŋ gäpe terak äronkuk. Ärowänkaŋ gäpetä kome u peŋpeŋ Siria kome kwayäj täŋkuk. Tänpäkaŋ Akwila yanäpi u Polkät bok kuŋkuŋ. Kumaŋ päŋku Senkria kome ahäŋpäj imaka kubä täkta Anutu-ken yäŋkehäromtak man yäŋkuko unita gwäki puŋin kudup äriŋpäj pakigän peŋkuk.

¹⁹ ✧ Eruk, u peŋpeŋ kumaŋ päŋku Efesus kome ahäŋkuŋ. U ahäŋpäjä, Poltä Akwila yanäpi

✧ **18:2:** Rom 16:3 ✧ **18:3:** Apos 20:34, 1Ko 4:12 ✧ **18:5:** Apos 17:14-15; Apos 9:22 ✧ **18:6:** Apos 13:46,51; Apos 20:26 ✧ **18:8:** 1Ko 1:14 ✧ **18:9:** 1Ko 2:3 ✧ **18:10:** Jos 1:9; Ais 41:10; Jer 1:8; Jon 10:16 ✧ **18:15:** Apos 23:29; Apos 25:18-19; Jon 18:31 ✧ **18:18:** Apos 21:24 ✧ **18:19:** Apos 17:17

u yepmanjuk. Tänpäkanj Pol iniwä kumanj päñku Juda naniktä käbeyä yot gänañ äronjuk. Äro u itpäñ Juda nanikkät Anutu täño man yänpäñ-nadäk täñkuñ.

²⁰ Ude täñjirän Juda naniktä iwetkuñ; Gäk ninkät kadäni käronji bumik kañ itna yäk.

²¹ * Ude yäwäwä Pol bitnänpäñ bänep täga mangän yäwetpäñ ñode yäñjuk; Anututä äneñi nepmanpäñ äbäñpänä, uwä äneñi api äbet yäk. Ude yäwetpäñ Efesus kome peñpeñ gäpe terak äronpeñ kuñjuk.

²² Eruk gäpe terak kumanj päñku Sisaria kome ahäñjuk. Ahäñpänä Pol gäpe terak naniktä äpämanj päñku äbot täñpani u yabäh ahäñpänj man yänpäñ-nadäk täñ itkuñ. Ude täñkanj yepmanpeñ Antiok yotpärare-ken kuñjuk.

Apolos Efesus komeken manbiñam yäñahäñjuk

²³ Pol Antiok kome kadäni käronji bumik itkanj kuñjuk. Kumanj päñku Galesia Frikia komeken ämawebe äbot täñpani u Anutu täño man yäwetpäñ bänepi täñ-kehäromtak täñtänj kuñjuk.

²⁴ Tänpäkanj Juda äma kubä Aleksadria nanik uwä Efesus kome itjuk. Äma u wäpi Apolos. Uwä man säkgämän, gäripi nikek yäñahäwani, ba Anutu täño man kudänta nadäwän tärekinik täñpani.

²⁵ * Tänpäkanj äma ätutä Apolos uwä Ekäni Jesu täño kädet iwetpäñ iwönjäreñ täñjirä nadäkinik täñjuk. Nadäkinik tänpäñ Apolos bänep pidäm terak ämawebe Anutu täño man yänpäñ-üwönjäreñ täk täñkukonik. Tänpäñ Jesutä imaka imaka täk täñkuko unitäño manbiñam bureniğän yäñahäk täñkukonik. Upänkanj Jontä ume ärut yämik täñkuko ugänpänj nadäñjuk.

²⁶ * Täñkanj Apolos bänepi pidäm tawäpäñ Juda täño käbeyä yotken päro bätakigän Ekäni täño manbiñam yäñahäk täñkukonik. Täñjirän Akwila-kät webeni Prisila unitä manbiñam yäñahäñkuko u nadäñkumän. Nadäñpänj yori-ken yänjikñat yäpmäj päñku Jesu Kristo täño kädet uwä siwoñi-inik iwetpäñ iwönjäreñkumän.

²⁷ * Ude täñkanj eruk Apolos uwä Akaia komeken-ken kukta nadäñjuk. Täñjirän Efesus ämawebe äbot täñpani unitä Apolos täño nadäk-nadäki täñkehärom takta ñode täñkuñ; Akaia nanik äbot täñpanitä daniñpänj nadäktä man kudän ñode täñkuñ; In äma u imagutpäñ not kañ täñ imut yäk. Ude kudän tänpäñ imäkanj yepmanpeñ kumanj päñku Akaia komeken ahäñjuk. Ahäñpänj Apolostä kome u nanik äbot täñpani ämawebe, Anutu täño orakoraki terak nadäkinik täñkuñ u säkgämän orañ yämiñpänj täñ-kehäromtanj yämiñjuk.

²⁸ * Eruk, ude täñkanj ämawebe päke u injamiken Juda nanik täño man ba nadäk goret nadäñkuño u yäpmäj äpäktä epän kehäromigän täñjuk. Tänpäkanj Anutu täño manbiñam terak kwawakinik ñode yäwetpäñ yäwönjäreñ täñjuk; Ekäni Jesu u Kristo ubayäj, äma Anututä bian ämawebeniye täñkentän yämikta iwoyäñkuko u.

19

Pol Efesus yotpärare-ken manbiñam yäñahäñjuk

¹ * Tänpäkanj Apolos ini Korin kome-kengän itjuk. Kadäni ugän Pol uwä yotpärare täpuri täpuri yärepmitänj kumanj päñku Efesus ahäñjuk. Uken äbot täñpani ätu yabäh ahäñpänj ñode yäwet yabähjuk;

² * In bian nadäkinik tänpäñ Kudupi Munapik yäpuñ ba nämo? Yäwänä kowata ñode iwetkuñ; Nämo yäk. Nin Kudupi Munapik kubä ude itak yän nämooinik nadäñkumäj. Apiñoğän nadäkamäj ño yäk.

³ Ude iweräwä Poltä yäwetkuñ; E, inä käderi jide terak äbot uwä täñkuñ? Ude yäwänä iwetkuñ; Jontä ume ärut yämik-yämik täk täñkuko ugänpänj ärutkumäj yäk.

⁴ * Yäwäwä Poltä yäñjuk; Bian Jontä ämawebe ume ärut yämiñkanj ñode yäwetkuñ; In bänep nadäk-nadäkinin wakiwaki u kudup peñ morewakanj ume kañ ärut tama yäk. Tänpäñ nadäkinikjin u kumän-tagän äma mäden abätak unitagän kañ pewut yän yäwetkuñ. Eruk, Jontä äma mäden näwatak yän yäñkuko uwä Jesu.

⁵ Eruk, man u nadäwäkanj Poltä Ekäni Jesu wäpi terak ume ärut yämiñjuk.

⁶ * Ume ärut yämiñpänj kerä ämawebe gwäki terak peñjirän Munapiktä ämawebe päke uterak kumän magät moreñjuk. Magät moreñjirän man kotäk kudupi kudupi terak yänit, manbiñam profettä-yän yäñahäñkuñ.

⁷ Äma päke u 12 ude bumik.

⁸ Tänpäñ u punin terak Poltä Juda nanik täño käbeyä yot gänañ bätakigän Manbiñam Täga kehäromigän yäñahäk täñjuk. Tänpäñ Juda äma man yäwerit nadäk-nadäki täñpidäm tanj

* **18:21:** Rom 1:10, 1Ko 4:19; Jem 4:15 * **18:25:** Rom 12:11; Apos 19:3 * **18:26:** Apos 19:8 * **18:27:** 2Ko 3:1; Kol 4:10 * **18:28:** Apos 9:22 * **19:1:** 1Ko 3:6 * **19:2:** Apos 2:38, 8:16 * **19:4:** Mat 3:11 * **19:6:** Apos 8:17; Apos 10:44,46

yämiñit Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken irit unita yäwetpäj yäwoñärek täñ yäpmäj kuñirän komepak yaräkubä ude täreñkuk.

9 ✧ Täñpăkañ Juda ämawebe ätutäwä Poltä Jesu täño manbiñam yäñahäk täñkuko unita nadäwä jopi ude täñpăkañ nadăkinik nämo täñkuñ. Täñkañ ämawebe injamiken Ekăni täño kădet siwoñi unita u kădet waki yăñ yăk täñkuñ. Ude täñpewä Poltä nadăkinik täñpani ämawebe yăñ-yăkñat yăpmäj kuñkuk. Ude täñkañ kadăni kadăni yăñpăñ-yăwoñärek täñpani yot kubăken Ekăni täño manbiñam yäñahäk täñkuk. Yot uwă Tiranus täño.

10 ✧ Eruk, yăñpăñ-yăwoñärek täñ yăpmäj kuñirän obañ yară ude täreñkuk. Ude täñkuko unita Juda ämawebe ba Grik ämawebe Esia kome itkuño u mäyap-inik Ekăni täño manbiñam nadăñkuñ.

Skeva täño nanakiye

11 ✧ Kadăni uken Anututä Polken kudăn kudupi inide ätu pewăn ahăñkuñ.

12 ✧ Ude täñirän kañkañ ämawebetă käyăm ikeкта tek morăk yăpmäj păñku Pol gupi terak penkañ yăpmäj käyăm ikekten kuk täñkuñ. Ude täñiră Ekăni täño kehăromită täñpewăn käyăm paorit, măjotă käyăm ikeke yabă kătăñpeñ kuk täñkuñ.

13 ✧ Täñpăkañ Juda nanik ätutäwă moner epăntawă komeni komeñi kuñatpăñ măjo yăwat kirek-kirek tăk täñkuñ. Täñkañ kadăni kubăkubă äma uwă Ekăni Jesu wăpi terak măjo yăwat kirenayăñ yăñkañ tăk täñkuñonik. Uwă măjo ñode yăwet täñkuñ; Jesu, wăpi Poltä yăñahäk täyak unităño wăpi terak peñpeñ kut yăñ tăwetkamăñ. Man ude yăk täñkuñ.

14 Täñpăkañ Juda nanik täño bəmp əma ekăni kubă wăpi Skeva, unităño nanakiye 7 ude unită kădet uwă tăk täñkuñ.

15 ✧ Eruk, kepma kubă Skeva nanakiye unită măjo yăwat kirek-kirek täñiră măjo kubătä äyăñutpăñ man kowata ñode yăwetkuk; Năk Jesu ba Polta nadătat. Tăñ, in netă?

16 Ude yăñpăñ äma măjotă magărani unită păreñ əronpăñ äma 7 man yăñ itkuño upăñ dăpmăñ păret täñpăñ kuñkuñ. Täñpăñ teki imaka weñ täñpăñ kuñ yămiñkuñ. Eruk ude täñpănă năgăt piñtăñ tek morăñ yot u peñpeñ kuñtăñpă kuñkuñ.

17 ✧ Ude täñiră Juda ba Grik nanik Efesus kome itkuño u kudup manbiñam u nadăñkuñ. Ude nadăñpăñ umun păhap bumta täñkuñ. Ude ahăñkuko unita ämawebe mäyaptă Ekăni Jesu wăpi oranpăñ yăpmäj kuñatkuñ.

18 Täñpăkañ ämawebe mäyaptă nadăkinik täñkañ äbă iniken iniken tăktăki waki u kumăntagăn yăñahăñkuñ.

19 Ba äbot täñpani ämawebe ätu kăren kăwani ba kon mebări mebări täñpani unităño buk kumăntagăn ämawebe injamiken kădăp pewă iññkuñ. Täñpăkañ buk unităño gwăki ərowani, siliwa moner 50,000 udepăñ pewă iññkuñ.

20 ✧ Eruk ude täñkuño unita Ekăni täño man u komeni komeni ahăñpăñ weñ patkuk. Ahăñpăñ weñ patkuko uwă ämawebe-ken kehăromi nikek ahăñpăñă irit-kuñat-kuñariken kehăromigăn patkuk.

Efesus naniktă Polta nadäwä wañkuñ

21 ✧ Eruk Pol uwă epăn täñ yăpmăñ kuñtăngăñ täñpăñ tărewăpăñ Masedonia ba Akaia kome kukta nadăk peñkuk. Täñkañ u kădată Jerusalem yotpărare-ken kukta imaka nadăñkuk. Täñpăñ ñode yăñkuk; Jerusalem kuñkañ unită Rom kome kañ kwa yăk.

22 ✧ Täñpăkañ Poltä iniken täñkentăki yară u kubă wăpi Timoti, kubă wăpi Erastus, äma yară u yepmanpăñ Masedonia kome kuñkumăñ. Täñpăkañ Pol ini uwă kadăni kăroni bumik Esia kăda ugăn itkuk.

23 ✧ Eruk kadăni uken äma ätută Ekăni täño kădet siwoñi unita iwan täñpăñ man bumta yăñkañ tăñuruk-uruk mäyap täñkuñ.

24 ✧ Äma u kubă wăpi Demitrius. Uwă moner epăntawă imaka imaka siliwa kapapăñ tăk täñkukonik. Täñpăkañ ämawebe u naniktă yăwik webe kubă wăpi Atemis nadăñ imik täñkuñonik. Täñpăñ yăwik webe u iniñ oretta kudupi yot kubă täñkuñ. Eruk Demitrius, siliwa kapa täñpani unită siriwapăñ yot unităño wărani tăpuri tăpuri täñpăñ peñirän ämawebe moner păhap imiñpăñ yăpmăk täñkuñonik.

25 Eruk ude täñpăñ năkño moner epăn mañpek yăñpăñ äma epăn u bok täñpani ba äma epăn udewanigăñ täñpani kudup yăñ-yăkñat yăpmăñ păbă yepmanpăñ ñode yăwetkuk; Notnaye, in ñode nadăwut. Epănin täño gwăki säkgămăñ yăpmăk tăkamăñ yăk.

26 ✧ Upăñkañ u kawut! Äma Pol uwă Efesus ämawebe mäyap täño nadăk-nadăki peñawăhut täyak yăk. Täñpăkañ u kome ñogăñ nămo täyak. Esia kome u kumăn udegăñ bumik täyak yăk.

✧ 19:9: 2Ko 6:14-18 ✧ 19:10: 2Ti 1:15 ✧ 19:11: Apos 14:3 ✧ 19:12: Apos 5:15 ✧ 19:13: Mak 9:38 ✧ 19:15: Mak 1:24,34 ✧ 19:17: Apos 5:5,11 ✧ 19:20: Apos 12:24 ✧ 19:21: Apos 23:11; Rom 1:13 ✧ 19:22: Rom 16:23, 2Ti 4:20 ✧ 19:23: 2Ko 1:8 ✧ 19:24: Apos 16:16 ✧ 19:26: Apos 17:29, 2Ti 1:15

Tänkan ñode yäk täyak; Anutu wārani wārani injin ketjintä tänpäni uwä Anutu bureni nämo yäk. Uwä yäwik jopi yäk.

²⁷ Tänpäkan in nadäkan; Poltä man yäk täyak unitäwä nintäño moner epän ñowä täga api tänpän waner. Tänpäkan ugän nämo. Jop man unitägän tänpewä ämawebetä yäwiknin Atemis unitäño kudupi yotta nadäwä imaka jopi kubä api tänpək yäk. Upänkan bianä Esia nanik ba komeni komeni päke ñowä anutu webe Atemis ugänpäj orañ imik täñkumäñonik. Tänpäkan Pol täño manbiñam unitä Atemis wäpi biñam u yäpän wanayäj täyak yäk.

²⁸ Eruk man ude nadänpäjä äma päke uwä bänepi bumta tänpä wanķuñ. Tänpäj gera kehäromigän yänpäj ñode yäjkuñ; Nin Efesus nanik täño anutu Atemis uwä intäjukun-inik itak yäk.

²⁹ ✧ Ude yäjirä ämawebe yotpärare u nanik tänruruk-uruk pähap kubä pewä ahäwäpäñ bäräñer kumañ käbeyä bägup-ken kuñkuñ. Täñkan äma yarä Masedonia nanik, Polkät bok kuñarani u yepmäñitpäj yäpmäj kuñkuñ. Yarä uwä wäpi Gaius kenta Aristakus.

³⁰ Eruk ude täñkan irirä Pol uwä man yäñahäwa yäjkan käbeyä täñkuñ-ken kwayäj nadäñkuko upänkan ämawebe äbot tänpänitä iniñ bitnäñkuñ.

³¹ ✧ Ba kome u nanik äma wäpi nikek ätuwä, Polta not säkgämän täñ imik täñkuño unitä Polta man kehäromi ñode pewä yäpmäj kuñkuñ; Gäk käbeyä pähap täñ itkan-ken kwentawä yäj iwetkuñ.

³² Eruk, käbeyä-ken tänruruk-uruk pähap täñ itkuñ. Äma päke uwä nadäk ñoba-ñoba täñkuñ. Täñirä ätuwä gera kotäk kubägän yäjkuñ. Ätuwä gera inigän kubäpäñ yäjkuñ. Tänpäkan ude täñkuño unitäño mebari udetä ämawebe äbot käbeyä ño itkamäj yäj nämoinik nadäwä tumbuk.

³³ Eruk ude tänpäj Juda nanik ätutä äma kubä wäpi Aleksada initpäj pimiñ iwet-pewä yäpmäj käbeyä bämopi gänañ umu kwänkan eruk, äma ätutä man mebari yäñahänpäj iwetkuñ. Iweräwä Aleksadatä man kowata yäwerayäj ketwära täñkuñ.

³⁴ Ude täñirän äma ätutä äma uwä Juda nanik, Anutu kubä iniñ orerani yäj kanpäñ nadäñkuñ. Ude nadänpäj unita pen gera mämä terak bumta ñode yäjkuñ; Efesus nanik nintäño yäwik Atemis uwä intäjukun-inik itak! Ude yäj yäpmäj kuñtako 2 auas ude täreñkuñ.

³⁵ Täñirä Efesus nanik täño gapman kubätä ämawebe päke u yäniñ bitnänpäj yäwetkuñ; Efesus äma, in juku penpäñ nadäwut yäk. Nin kudup ñode nadäkamäj. Efesus nanik nin uwä yäwik webe Atemis unitäño kudupi yot kanjwat täkamäj yäk. Ba unitäño wārani kunum gänañ nanik mañkuko unita imaka, watä it täkamäj.

³⁶ Äma kubätä man uwä utnañi nämo unita in kumän-tagän bitnänpäj imaka waki kubä täkta nämo tärop täner yäk.

³⁷ Tänpäkan äma yarä ñowä kudupi yot täño imaka ätu nämo kubo täñkumäno upänkan jop yäj-yäñjat yäpmäj äbakan yäk. Ba yäwik webenin unita yäjärok man kubä nämo yäjkumän.

³⁸ Täñ, Demitrius-kät epän ämaniyetä äma kubäken man kubä iränä, man yäpätägak-tägak kadäniwä itak yäk. Ba man yäpmäj daniwani äma itkan yäk. Unitägän man yäpätägak epän api täner.

³⁹ Ba äma kubätä man kubä nadänpäjä, uwä käbeyä kadäni-ken ugän yänpäj täga ket utner yäk.

⁴⁰ Täñ, apiño ämik pena ahatak u mebarini nämo unita nin bäräpi yäpnañi bumik yäk. Tänpäkan käbeyä waki ñonitäño mebarita niwet yabäwäwä kowata täga nämo api yäwetne.

⁴¹ Eruk ude yäwetpäñ ämawebe päke uwä yäwerän yäpmäj kuñtänpä kuñkuñ.

20

Pol Masedonia, Grik komeken kuñkuk

¹ Eruk kadäni Efesus ämawebetä kähän gera mämä päke yäjkuño u bitnäñirä Pol äbot tänpänita yänpewän äbuñ. Yänpewän äbakanä bänep nadäk-nadäki täñ-kehäromtañ yämikta jukuman ätu yäwetkan yepmanper Masedonia komeken kuñkuk. ² Masedonia komeken kuñkan ämawebe u nanik täño bänepi täñ-kehäromtañ yämikta jukuman mäyap yäwettäj kuñkuk. Ude täñtäj kumañ eruk, Grik komeken ahäjkuñ.

³ Ahänpäj komepak yaräkubä ude Grik komeken irän täreñirän gäpe terak äronper kome kubä wäpi Siria komeken kwayäj nadäñkuk. Tänpäj Juda naniktä utta man topuño u nadänpäjä äneri äyäjutper Masedonia komeken kuñkuk.

⁴ ✧ Tänpäkan äma ñodetä Polkät kuñkuñ; Beria komeken nanik kubä wäpi Sopate, Pirus täño nanaki, Tesalonaika nanik äma yarä wäpi Aristakus-kät Sekudus, Depe yotpärare-ken nanik Gaius, kubä Timoti. Tänpäkan kome tañi Esia uken nanik yarä wäpi Tikikus kenta Trofimus. Äma udetä Polkät bok kuñatkuñ.

5 Äma uwä intäjukun kuŋkuŋo Troas yotpärare-ken ninta itsämäj itkuŋ.

6 Täŋirä ninäwä Pilipai yotpärare-ken orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani orekirit kadäni, u itna täreŋirän gäpe terak äronpeŋ kuŋkumäj. Kuŋkä kepma 5 uken eruk Troas yotpärare-ken äma intäjukun kuŋkaŋ ninta itsämbuŋ-ken u ahäŋkumäj. Ahäŋpäŋ yabänakaŋ kepma 7 udewä Troas yotpärare-ken itkumäj.

Poltä Yutikus täŋpewän kodak täŋkuk

7 * Täŋkaŋ Sande kubäken äbot täŋpani-kät käräga näna yäŋpäŋ äbä äbot kubägän itkumäj. Iritna Poltä ämawebe päke u manbiŋam yäŋahäŋpäŋ yäwetkuk. Imata, kwep api yepmaŋpeŋ kwet yäŋ nadäŋpäŋ unita manbiŋam pen yäwet yäpmäj kuŋtäyon bipani bämopi-inik täŋkuk.

8 Yot u gänaŋ topän mäyaptä ijiŋ-yäŋeŋirä itkumäj. Yot uwä käreŋi boham unuken.

9 Täŋkireki yaräkubä punin unu käbeyä täŋ itkumäj. Täŋitna äma gubaŋi kubä wäpi Yutikus uwä mänit yäpami kädet kubäken maŋit itkuŋ. Irirän Pol manbiŋam käreŋi pähap yäŋiwat yäpmäj kuŋirän nadäŋ ittängän däpmona täŋkuk. Täŋtängän eruk patkuk. Pattängän punin ununitä kome terak umu maŋkuk. Täŋirän äma itkuŋo uwä injit yäpmäj akuna yäŋkaŋ äpmonpäŋ kaŋkuŋ; Kumäŋpäŋ bam täŋpäŋ parirän.

10 * Äpmonirä Pol imaka, yäwat yäpmäj äpmonpäŋ päŋku Yutikus dubini-ken gukut imäpmon täŋpäŋ bäyaŋ imiŋkuk. Bäyaŋ imiŋpäŋ ämawebe ŋode yäwetkuk; In nadäwätäk nämo täneŋ. Äma ŋo nämo kumak, kodak itak yäk.

11 Ude täŋkaŋ Pol äneŋi äroman yot gänaŋ äronpäŋä käräga tokätpäŋ ämawebe ukät bok naŋkuŋ. Naŋkaŋ manbiŋam äneŋi yäwet yäpmäj kuŋtäyon kome yäŋeŋkuk. Yäŋeŋirän eruk yepmaŋpeŋ kuŋkuk.

12 Kuŋirän äma gubaŋi äneŋi kodak täŋkuko u bänep oretoret terak yäŋikŋat yäpmäj yotken kuŋkuŋ.

Pol Troas yotpärare peŋpeŋ kuŋkuk

13 Ude täŋirä nin Pol ugän teŋkaŋ gäpe terak äronpeŋ Asos yotpärare-ken nintä jukun kuŋkumäj. Kuŋkumäŋo Polta itsämäj Iritna eruk Pol ini niwetkuko udegän ini kuroŋ äbäŋkä nibäŋ ahäŋkuk.

14 Äbä Asos yotpärare-ken nibäŋ ahäŋpäŋ gäpe terak ärowänkaŋ eruk Mitilini yotpärare-ken kuŋkumäj.

15 Pätna yäŋewänä kuŋkä gwägu bämopi-ken kome kubä wäpi Kios u dubini-ken ahäŋkumäj. Tami äneŋi kuŋkä Samos yotpärare-ken ahäŋkumäj. Yäŋewänä äneŋi u naniktä kuŋkä eruk Miletus yotpärare uken ahäŋkumäj.

16 * Orekirit kadäni pähap kubä wäpi Pentikos u keräp täŋirän unita Pol Efesus yotpärare irepmitpäŋ kukta nadäŋkuk. Bäraŋeŋ kumaŋ Jerusalem kuŋkaŋ Pentikos orekirit u kaŋ käwayäŋ nadäŋpäŋ unita Esia komeken kuŋatta bitnäŋkuk.

Poltä iniken mebarini yäwetkuk

17 * Miletus yotpärare-ken ahäŋpäŋä eruk Poltä Efesus äbot täŋpani täŋo intäjukun ämata man tewän kwäkaŋ äbä kaŋkuŋ.

18 * Äbä kawäkaŋ jukuman ŋode yäwetkuk; Näkä Esia komeken äbä inkät itkaŋ kädet jide jide täk täŋkuro u kudup injin nadäkaŋ u yäk. Pengän äbutken umunitä päbä äneŋi tepmaŋpeŋ kuŋkuro u kädet mebari kubä nämo täŋkut.

19 * Nämo, kadäni kadäni Juda nanik näk täŋpawakta man yäŋpäŋ-nadäk täŋirä nadäŋ bäräp täk täŋkut. Ba tänyäkŋarani ude täŋirä kadäni mäyap konäm kot täŋkut. Upäŋkaŋ näkä guŋna yäpmäj äpäŋpäŋ kuŋatkaŋ Ekäni täŋo epän ehutpäŋ täk täyat.

20 Ba in täŋkentäktä man tägatäga täwetta nämo umuntaŋkut. Käbeyä-ken ba injin yotken täŋpäŋ-täwoŋäreŋ täk täŋkuro, u nadäkaŋ u yäk.

21 Kadäni kadäni Juda nanik ba Grik nanik bok, bänepjin sukureŋpeŋ Anutu-ken kuŋpäŋ Ekäninin Jesuta nadäkinik täŋ imikta man kehäromigän täwet yäpmäj äbut.

22 * Eruk nadäkaŋ; Apiŋo Kudupi Munapiktä peŋ näwet-pewän näk Jerusalem kwayäŋ. Imaka näkä terak jide ahäŋ namayäŋ täko u nämo nadätat.

23 * Ŋode ugänpäŋ nadätat; Komeni komeni kuŋat täyat-ken Kudupi Munapiktä ŋode yäŋahäŋpäŋ näwet täyak; Bärapä mebari mebari gäka itsämäŋkaŋ yäk.

24 * Upäŋkaŋ näk irit kuŋat-kuŋatnata nämo iyaptak täyat. Nämo, näk kädet iwatat ugänpäŋ iwatpäŋ epän man Ekäni Jesuken yäpuro u täŋtäreŋta nadätat. Epän uwä Anutu täŋo iron unitäŋo manbiŋam yäŋahäk-yäŋahäk u.

* 20:7: Apos 2:42,46 * 20:10: 1Kn 17:21 * 20:16: 2Ti 1:15 * 20:17: Apos 18:21 * 20:18: Apos 18:19, 19:10
* 20:19: Apos 20:3 * 20:22: Apos 19:21 * 20:23: Apos 9:16; Apos 21:4,11 * 20:24: Apos 21:13, 2Ti 4:7

²⁵ Eruk notnaye, nadawut. Bian näk in bämopjin-ken itkañ Anututä intäjukun itkañ yabāñ yawat epāni tāk täyak unitāño manbiñam täwetpāñ täwoñärek tāk täñkuronik. Ude tāk täñkuropanj apiño ñode nadātat; Kāmi in kumān-tagān näk wari nämo api nabāneñ yāk.

²⁶ * Unita näk pengān ñode täwet ahāwayāñ nadātat; In bämopjin-ken nanik kubātā paot-paotta biñam täñpānā, näkā terak nämo yāneñ.

²⁷ Imata, näk Anutu täño nadāk-gārip kudup in täwet ahākta umun kubā nämo tāk täñkuronik.

²⁸ * Eruk, in injinta watā säkgāmān itpeñ kuñatneñ. Ba Anutu täño kudupi āmawebe äbot, iniken nanaki täño nägāripāñ suwañpāñ yepmañkuko unita watā udegān it yāmineñ yāk. Ināwā Kudupi Munapiktā Anutu täño yawak äbot unitāño watā āma ude iwoyāñpāñ tepmañkuk.

²⁹ * Näk nadātat. Kadāni näkā tepmañpeñ kuñirawā añ ägwāritā bämopjin-ken äbāñkañ yawak äbot u api täñpāwaney yāk.

³⁰ * Täñirā inken nanik ätutāwā jop manman yāñkañ Anutu täño kudupi āmawebe äbot yāñ-yāñjarani täñpewā api yāwatneñ.

³¹ * Ude täneño udetā kadāni kadāni watā säkgāmān kañ it täñput. Obañ yarākubā unita bipani ba kepma kudān näkā täñpāñ-täwoñäreñkuro unita nämo guñ täneñ. Nämo, näkā umun man ba jukuman in kubākubā täwet täñkuro u konām butewaki terak täwetkut.

³² * Eruk, apiño Anutu kerik-ken tepmañtat. Unita inā unitā bānep iron täñkuko unitāño mani biñam u nadāñpāñ injitpeñ kuñatneñ. Täñirā bānep iron unitā in täga api täñ-kehāromtañ tamek. Ba unitāgān imaka täga kudup Anututā āmawebeniye inita iwoyāwanita yāmik täyak u inta udegān api tamek.

³³ * Näk āma kubā täño money ba tek tuñumta yabāñgārip nämo täñkut.

³⁴ * Injin nabāñpāñ-nadāk tākañ u. Näñkaken ketna ñonitā-gān epān täñpāñ näñkata watā it täñkuronik. Ba āma ätu näkkāt bok it täñkumāño u täñkentāñ yāmik täñkuronik yāk.

³⁵ * Epān mebāri mebāri tāk täñkuro uwā ñode täñpāñ-täwoñäreñkut; Nin epān täktāk kädēt ugāñpāñ täñkehārom tañpāñ iwāt tākāna. Ude täñkañ uyaku āma ini gupi täga nämo täñkentānañi udewani uwā täga täñkentāñ yāmine. Ekāninin Jesutā man kubā ñode yāñkuko upāñ nadākot; Iron kädēt u kädēt tägagāmān kubā. āma iron täñpeko udewani täño bānep oretoret unitā āma tuñum yāpmāk-tagān nadāweko unitāño bānep oretoret u irepmitak yāk.

³⁶ * Eruk Poltā jukuman ude kumān yāwet moreñpāñā Efesus äbot täño intājukun āma ukāt gukut imāpmok täñpāñ Anutu-ken yāñapik man penta yāñkuñ.

³⁷ Ude täñpāñ intājukun āma päke unitā Pol bumta kot ibatkuñ. Täñkañ bāyañ injitpāñ iniñ oretkuñ.

³⁸ * Täñpāñ butewaki pähap bumta nadāñkuñ. Imata, Poltā ini ñode yāñkuko unita; In näk wari nämo api nabāneñ yāk. Ude täñkañ eruk, yāñjikñat yāpmāñ gāpetā itkuk-ken u kuñkuñ.

21

Pol gāpe terak äronpeñ Jerusalem kuñkuk

¹ Uken kuñpāñ äbot täñpani täño intājukun āma u yepmañpeñ kukta butewaki pähap nadāñkañ gāpe terak äronakañ gāpe kuñkuk. Gwāgu bāmopi-ken kome täpuri kubā wāpi Kos u nadāñ iwātkañ siwoñigān ude kuñkumāñ. Kuñitna bipmāñpāñ yāñejirān kome täpuri kubā pen wāpi Rodes uken ahāñkumāñ. Eruk Rodes peñpeñ kuñpāñā yotpārare kubā wāpi Patara u ahāñkumāñ.

² Patara kome u ahāñpāñ kañkumāñ. Gāpe kubā kome u peñpeñ Ponika komeken kwayāñ täñjirān. Ude kañpāñā uterak äronakañ kuñkuk. ³ Kuñtāngān gwāgu bāmopi-ken kome kubā wāpi Saiprus u kañpāñ Siria komeken kunayāñ nadāñkumāño unita käpmāk kādagān irepmitkañ kumañ pāñku Tire yotpārare-ken ahāñkumāñ. Ahāñpāñ gāpe terak nanik tuñum ätu u penayāñ täñkuñ.

⁴ * Peñirā ninā kome uken nanik äbot täñpani āmawebe u yabānayāñ äpāmañ kuñkumāñ. Pāñku kepma 7 ude ukāt penta itkumāñ. Itkañ Kudupi Munapiktā äbot täñpani manbiñam yāwerirān nadāñpāñ Pol iwetkuñ; Gāk Jerusalem kwentawā yāk.

⁵ Eruk gāpetā Tire kome peñpeñ kwayāñ täñjirān yotpārare peñpeñ kuñitna äbot täñpani āmawebe meñ nanak bok nimagut yāpmāñ äpāmañ kuñkuñ. Äpāmañ kumañ pāñku gwāgu pomi terak gukutnin imina äpmonpāpāñ Anutu-ken yāñapik man yāñkumāñ.

⁶ * Ude täñkañ butewaki man kowata kowata yāñkañ gāpe terak äronitna ini yotken kuñkuñ.

* 20:26: Apos 18:6 * 20:28: 1Ti 4:16, 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mat 7:15; Jon 10:12 * 20:30: 1Jo 2:19 * 20:31: Mak 13:37; Apos 19:8,10, 1Te 2:11 * 20:32: Apos 26:18 * 20:33: 1Sml 12:3, 1Ko 9:11-12 * 20:34: Apos 18:3, 1Te 2:9 * 20:35: Mat 10:8 * 20:36: Apos 21:5 * 20:38: Apos 20:25 * 21:4: Apos 20:23 * 21:6: Apos 20:36

7 Āronpəŋ eruk Tire kome penpəŋ kumaŋ Tolemes yotpārare-ken ahəŋkuməŋ. Ahəŋpəŋ əbot tənpani u naniktā ābā nimagut yəpməŋ kwākaŋ ukāt kepma kubā itpəŋ patkuməŋ.

8 * Patkuməŋo yəŋewānā Tolemes yotpārare penpəŋ ninin kuroŋ kumaŋ pəŋku Sisaria yotpārare-ken ahəŋkuməŋ. Ahəŋpəŋ kumaŋ Anutu tənjo manbiŋam yəŋahāwani āma kubā wāpi Filip unitā yotken kuŋkuməŋ. Āma uwā āma 7 aposoro tənŋkentəŋ yəmik tənkuŋo ukāt nanik kubā.

9 * Uwā əperiye 4 ude, āma nāmo yəpani unitā Anutu tənjo man profetā-yəŋ yəŋahək tənkuŋonik.

10 * Eruk, uken kepma ātu iritna profet kubā wāpi Agabas u Judia kome penpəŋ Sisaria komeken əpuk.

11 * Āpənpan pənken ahəŋ nimiŋpəŋ Pol tənjo pion yəpməŋpəŋ iniken keru kuroŋi pādāt tənpan pənjo yəŋkuk; Kudupi Munapiktā pənjo yəyak; Juda naniktā pion pənjo tənjo mähemi Jerusalem komeken kudān pənjo tənpan guŋ əbot ātu u keru terak api penpəŋ yək.

12 * Yəŋirān nin ba āmawebe əbot kome u naniktā man u nadəppəŋ Poltā Jerusalem kukta inin bitnək man kehəromi yəŋkuməŋ.

13 * Upəŋkaŋ Poltā kowata pənjo yəŋkuk; In imata konəm butewaki tənkaŋ nəkŋo bənep nadək-nadəkna tənpan wakaŋ? Nək Jerusalem naniktā kədət waki u ba u tən namikta nāmo bitnətāt. Ba ugān nāmo. Ekāni Jesuta yəŋpəŋ kuməkta pidəm təyat yək.

14 Ude yəŋirān Pol tənjo gəripi u inin bitnənəŋi bumik nāmo nadəŋkuməŋo unita pənjo iwetkuməŋ; Eruk, Ekānitā imaka kubā ahəŋ gamikta nadətək u inu kaŋ ahəŋ gamān.

Pol Jerusalem ahəŋkuk

15 Eruk u itna tənəŋirān Jerusalem ərokta tənŋtuŋum tuŋum tənŋkuməŋ.

16 Tənŋtuŋum tuŋum tənŋpəŋ kunayəŋ tənŋitna Sisaria nanik nadəkkinik tənpani ātu penta kuŋkuməŋ. Unitā nimagut yəpməŋ āma kubā wāpi Nason unitā yotken kuŋkuŋ. Āma uwā Saiprus nanik, əbot tənpani bian yəpurərətək. Unitā yotken pəŋku itkuməŋ.

17 Tənkaŋ eruk, Jerusalem əbot tənpani āmawebetā bənep oretoret terak nimagut pəŋku nipmanpəŋ patkuməŋ.

18 * Patkuməŋo yəŋewānā Pol uwā ninkāt Jems kakta bok kuŋkuməŋ. Tənpankaŋ kadāni ugān əbot tənpani āmawebe tənjo intəŋjukun āma kəbeyā tən itkuŋ.

19 * Tənirā Pol uwā pəŋku bok itkaŋ yəniŋ oretpəŋ guŋ əbotken epān tənirān Anututā keru terak kudān jide pewān ahəŋkuŋo u kudup yəwet ahəŋirān nadəŋkuŋ.

20 * Pol tənjo man u nadəppəŋ Anutu tənjo wāpi yəpməŋ akuŋpəŋ inin oretkuŋ. Tənkaŋ iwetkuŋ; Gək nadətən? Juda āmawebe məyaptā Jesuta nadəkkinik tən imin moreŋ yək. Tənkaŋ āmawebe uwā Moses tənjo бага man u pen iwarəntəkta kehərom təkəŋ yək.

21 * Upəŋkaŋ gəka manbiŋam pənjo nadək təkəŋ; Poltā Juda āmawebe, guŋ āmawebe bəmopi-ken itkaŋ u pənjo yəwet təkəŋ; In Moses tənjo бага man penpəŋ nanakjiye tənjo gupi morək madənəŋtawā, bian tənpani ude. Ba Juda tənjo təkətiki kudup kaŋ pen morewut yək. Gəkā ude yək təyan yəŋ nadək təkəŋ.

22 Gək āma udewanitā abān yəŋ biŋam uku nadəŋo unita nadəwətək tən itkaməŋ.

23 Unita kədət kubā pənjo gəweritna tənpankaŋ gəka āma təga yəŋ kaŋ nadəwut. Nin bəmopnin-ken āma 4 ude itkaŋ yək. Āma 4 uwā Anutu inamiken əneni pakigān itta бага man tənjo kədət kubā iwatta yəŋkehərom tənkuŋ yək.

24 * Eruk āma ukāt bok kudupi yotken kuŋkaŋ Moses tənjo бага man iwətpəŋ imaka tənayəŋ təkəŋ u gək udegān kaŋ tā yək. Ba monəŋ penayəŋ təkəŋ unita ba gəkŋata bok kaŋ pe. Ude təniri āma 4 u Anutu-ken yəŋkehəromtak man yəwani uwā tən-tərekaŋ yəŋ nadənəŋta gwāki pujiŋ təga əriŋ tənpan kunen. Eruk, gək ude tənŋkentəŋ yəmiŋiri āmawebetā pənjo api nadənəŋ; Pol tənjo biŋam nadəŋkuməŋo u bureni nāmo, jopi yək. Pol uwā Moses tənjo бага man iwə təkəŋ yəŋ api nadənəŋ.

25 * Tənpankaŋ āma guŋ əbotken nanik Jesuta nadəkkinik tənpani unitawā, manbiŋam pənwāku bian yəmiŋkuməŋo u nadəkəŋ yək. Imaka pənəwani nāmo təkta yəŋpəŋ-nadəŋkuməŋo uwā kudān tənpan yəmiŋkuməŋ; Tom anutu jopita nanimik tənpani u nāmo nənəŋ. Ba tom nəgāt ikek ba tom kotāki topməŋpəŋ dapani nāmo nənəŋ yək. Ba kubokəret nāmo tənəŋ. Man kudān ude tənpan yəmiŋkuməŋ yək.

26 * Eruk kəbeyā tənpan tərewānkaŋ patkuŋo yəŋewānā Pol āma Anutu-kāt yəŋkehəromtak man yəwani 4 ukāt pəŋku yəŋkehəromtak man yəŋkuŋo udegān yəŋkuk. Ude tənkaŋ kudupi yot gānəŋ əronpəŋ bəmop āma pənjo iwetkuk; Baga man terak kudān təwani udegān, kepma 7 itna tənəŋirān yəŋkehəromtak man yəŋkuməŋo unitənjo epāni u api tərewək yəŋ iwetkuk. Eruk,

* 21:8: Apos 6:5, 8:40 * 21:9: Apos 2:17 * 21:10: Apos 11:28 * 21:11: Jon 21:18; Apos 20:23, 21:33 * 21:12: Mat 16:22 * 21:13: Apos 20:24 * 21:18: Apos 15:2,13; Gal 1:19 * 21:19: Apos 15:12 * 21:20: Apos 15:1,5 * 21:21: Apos 16:3; Gal 2:3 * 21:24: Nam 6:1-20; Apos 18:18 * 21:25: Apos 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20

kepma 7 udeta ugän it yäpmäj kuñtängän yäjkehäromtak man u täñ-täreкта gupe kábäñi nıkeک ijınkuñ.

Juda naniktä Pol injitkuñ

27 * Eruk kepma 7 u tärewayäj täñjirän Juda nanik Esia komeken naniktä abäñpäj kuñkuñ; Pol kudupi yot täño yewa gänañ irirän. Abä ämawebe peñ yäwettäko Polta kokwawak täñ iminkuñ. Ude täñpäj Pol injitkuñ.

28 * Injipäj gera ñode yäjkuñ; Isrel ämawebe in täñkentäj nimut! Äma ñonitä ämawebe komeki komeki nintäño wäpnin biñam ukät Moses täño бага man ba kudupi yot ño täñpäwakta yäwetpäj yäwoñärek täñtäj kuk täyak yäk. Ba ugän nämo! U Grik nanik ätu yäj-yäkñat yäpmäj kudupi yot gänañ äronjuk. Kudupi yot Anututä inita biñam yäwani-ken äronjirä Anutu inamiken täñpäwak täñkuñ yäk.

29 * Täñpäkañ man u yäjkuño uwä imata, bian yabäñjirä Trofimus Efesus komeken nanikpäj Polkät yotpärare u gänañ irirän yabäñkuñ. Yabäñkañ nadäñkuñ; Poltä ini imagut yäpmäj kudupi yot täño yewa gänañ ärok yäj jop nadäñkuñ.

30 Täñpäkañ Jerusalem ämawebetä man u nadäñpäj kıkñutpäj täñ-urukuruk bumta täñkuñ. Ude täñkañ Pol injitpäj wädäj gärepmäñ yäpmäj yewa kemat umude kuñkuñ. Ude täñpäj bäräñej kudupi yot yewa täño yäma yäputkuñ.

31 Ude täñkañ Pol injit yäpmäj äpämañ päñku ut irirä Rom täño komi äma täño intäjukun ämatä biñam ñode nadäñkuk; Jerusalem ämawebe kuduhtagän kokwawak täñpäj kowat ämiwän täkañ yäk.

32 Ude nadäñpäj bäräñek-tagän intäjukun äma ätukät komi ämaniye ätukät yämagurän yäpmäj äma peñawäk täñ itkuñ-ken bäräñejkuñ. Bäräñej äbäñjirä Juda ämawebetä yabäñpäj Pol wari nämo utkuñ.

33 * Ude täñjirä komi äma täño intäjukun ämatä äbä Pol injitkañ komi ämaniye yäwerirän yen kehäromi yarä yäpmäj päñku pädat täñkuñ. Ude täñkañ Juda ämawebe yäwet yabäñkuk; Äma ño netä? Ba imapäj täk?

34 Yäjirän ämawebe äbot päke itkuñotä yäj-täjurän yäjpäj yäjkuräk tañkuñ. Yäjuruk-uruk pähap ude täñjirä komi äma täño intäjukun ämatä mebari ket nämo nadäñkuk. Täñpäj komi ämaniye yäwerän Pol injit yäpmäj komi ämatä ini yotken kuñkuñ.

35 Injit yäpmäj yot yäma-ken u kuñpäj komi ämatä yabäñkuñ; Ämawebe päke u Pol utta yäwat-yäjirä ude yabäñpäj Pol pudätpäj punin yäpmäj äronkuñ.

36 * Ämawebe äbot päke unitä yäwarän täñkañ kähän gera terak ñode yäñtäj kuñkuñ; Kumäj-kumäj utpewä kumbän! yäk.

Poltä nadäkiniki täño mebari yäwetkuk

37 Eruk komi ämatä Pol yäjikñat yäpmäj yot gänañ äronayäj täñjirä Poltä komi äma täño intäjukun äma u Grik man terak ñode iwetkuk; Näk man kubä gäk täga gäwerayäj? Ude yäwänä iwetkuk; Wära, gäk näkño man kotäk nadätän?

38 * Näkä gäka Isip nanik bian gapmanta kokwawak täñpäj ämik pewän ahäjnkuko u yäj nadätat yäk. Äma u noriye äma komi komi 4,000 yäj-butuwän yäpmäj kome kawuki-ken ämik täkta kuñkuñ.

39 Yäwänä Poltä yäjkuñ; Näk u nämo! Näk Juda äbotken nanik, Silisia komeken, yotpärare tañi kubä wäpi Tasus u nanik yäk. Unita nadäj naminjiri ämawebe man yäwerayäj yäk.

40 Ude iweränä komi äma täño intäjukun ämatä nadäj iminjuk. Nadäj iminjirän, eruk Poltä yot täño yeñpeñ ärowani terak itpäj ketwära täñyärenjirän ämawebetä u kañpäj kwikinik it yäpmäj kuñkuñ. Kwikinik irirä eruk Pol ämawebe päke u iniken man kotäk Hibru uterak ñode yäwetkuk;

22

1 Nanaye, notnaye, in juku peñpäj nadäkot! Näk imaka goret kubä nämo täñjira nepmäñitkañ unitäño mebari yäj ahäwayäj yäk.

2 Poltä iniken man kotäk Hibru uterak yäjirän unita u nadäñpäj kwikinik-inik it yäpmäj kuñkuñ. Kwikinik irirä Poltä äneji ñode yäjkuñ;

3 * Näk Juda äma kubä yäk. Meñnatä Silisia kome, Tasus yotpärare-ken bāyäjkuñkopäj äbä yotpärare ño itpäj tägañkut yäk. Äbekniye oraniye täño бага man kudupta yäjpäj-näwoñärek täk tänkuko uwä Gamaliel. Uwä näkño yäjpäj-näwoñärek äma ude yäk. Ude täñjirän näk intä Anutu täño nadäk-gärip u iwatpäj täkta pipiri intä täk täkañ udegän täñ yäpmäj äbut.

4 * Nāk āma Jesu tāŋo Kādet iwarani u tāŋpāwak tāŋ yāpmāŋ ābut. Āma ba webe bok ātu yentā pādāt tāŋpāŋ komi yotken yāmagut yāpmāŋ kuk tāŋkut. Tāŋkaŋ ātu kumāŋ-kumāŋ dāpmāk tāŋkut yāk.

5 Bāmop āma intājukun tāŋpani Ananias, ba Juda tāŋo āma ekāni ekāni u nākā ude tāŋkuro u kudup nadākaŋ. Unitā tāga tāwetnayāŋ yāk. Kadāni kubāta nāk Jesu tāŋo Kādet iwarani Damaskus yotpārare-ken itkaŋ u yepmāŋit yāpmāŋ pābā komi yotken Jerusalem ŋo yepmakta nadāŋkut. Ude nadāŋira ini ŋo nanik tāŋo āma ekāni ekānitā noriye Damaskus itkaŋ u Nāk ude api tāŋpet yāŋ yāwet yabākta manbiŋam kudān tāŋpāŋ namiŋkuŋ.

6 Kudān tāŋpāŋ namā yāpmāŋ Damaskus kādet kuŋtāŋgān kepma bāmopi taŋirān imaka kubā pit kubāgān ŋode ahāŋ namiŋkuk; Penyāŋek pāhap kubā kunum gānaŋ naniktā penyāŋeŋpāŋ nabāŋkuk.

7 Ude tāŋirān nāk kome terak maŋ patkaŋ gera kubā ŋode nadāŋkut; Sol! Sol! Gāk imata komi namik tāyan?

8 Yāwānā nākā yāŋkut; Ekāni, gāk netā? Ude yāŋira unitā yāŋkuk; Nāk Jesu Nasaret nanik upāŋ gākā nāk tāŋpiwak tākaŋ yāk.

9 Tāŋpākaŋ āma nākkāt bok itkumāŋo u penyāŋek ugān kaŋkuŋo upāŋkaŋ man kotāk ahāŋkuko u nāmo nadāŋkuŋ.

10 Ude tāŋkaŋ nākā yāŋkut; Ekāni, unita nāk jide tāŋpet? Yāŋira nāwetkuk; Gāk akuŋkaŋ Damaskus yotpārare-ken ku! U kuŋiri āma kubā uken itak. Unita epān man yāŋ gamiŋkuro u, uken kwikaŋ unitā api gāwerek yāk.

11 Tāŋpākaŋ penyāŋek unitāŋo āgonitā tāŋpewān dapuna bipmāŋ urirān imaka imaka tāga nāmo yabāŋkut. Ude tāŋira āmanaye dubina-ken itkuŋo unitā nepmāŋit yāpmāŋ Damaskus kuŋkuŋ.

12 Eruk, āma kubā Damaskus komeken itkuko u wāpi Ananias. Āma uwā Anutu gāmori-kengān itkaŋ Moses tāŋo бага man sākgāmān iwarān tāwani. Juda āma Damaskus itkaŋ unitā āma u oraŋ imik tāŋkuŋonik.

13 Tāŋpākaŋ āma unitā pābā dubina-ken itpāŋ ŋode nāwetkuk; Notnapak Sol, dapunka āneŋi ijiwi kut yāk. Ude yāŋirān uteragān dapun ijiwa kwāpāŋ kaŋkut.

14 Kāwawā yāŋkut; Ābekniye oraniye tāŋo Anutu unitā iniken nadāk tawaŋ u nadākta gāk iwoyāŋpāŋ gepmaŋkuk yāk. Ba Siwoŋi Āma u kakta ba mani kotāk nadākta iwoyāŋpāŋ gepmaŋkuk yāk.

15 Unita gāk imaka kaŋkuno ba nadāŋkuno unitāŋo biŋam āmawebe api yāwetpāŋ yāwoŋārewen yāk.

16 * Unita imata kadāni kāroŋi itsāmben? Akuŋpāŋ Ekāni wāpi yāŋpāŋ ume āruriri momika kumān ārut moreŋ gamayāŋ yāk.

17 Poltā ude yāwetpāŋ āmawebe āneŋi ŋode yāwetgān tāŋkuk; Eruk, kadāni kāroŋi kuŋattāŋgān Jerusalem ŋo āneŋi ābut yāk. Ābāŋpāŋ kepma kubāta kudupi yot gānaŋ āroŋkuro Anutu-ken yāŋapik man yāŋ itkaŋ dāpmonken ude bumik Ekāni kaŋkut.

18 * Kaŋira ŋode nāwetkuk; Gāk bārāŋeŋ akuŋkaŋ Jerusalem u peŋpeŋ ku! yāk. Nākŋo manbiŋam yotpārare ŋoken yāŋahāwayāŋ tāyan u nāmo nadāŋ gaminayāŋ yāk.

19 * Yāwānā nākā yāŋkut; Ekāni, ini-tāgān nākŋo biŋam ŋode u nadākaŋ; Nāk bian Juda tāŋo kābeyā yot komeŋi komeŋi itkaŋ-ken u āroŋpāŋ āmawebe Jesuta nadākinik tāŋpani u dāpmāŋpāŋ yepmāŋitpāŋ komi yotken yepmak tāŋkut.

20 * Ba kadāni Stiven gākŋo man yāŋahāŋtāŋ kuŋattāyon utpewā kumbuko u nāk imaka, it yāmiŋira tāŋkuŋ. Tāŋirā yabāŋkaŋ bānep tāga nadāŋkut. Ba āma utkuŋo unitāŋo tek kāroŋi unita watāni it yāmiŋira tāŋkuŋ.

21 * Ude yāwawā Ekānitā ŋode nāwetkuk; Ku! yāk. Guŋ ābot ban itkaŋ uken nākŋo manbiŋam yāwetpāŋ yāwoŋāreкта ganiŋ kirewayāŋ yāŋ nāwetkuk.

Poltā nāk Rom kome māhem yāŋ yāwetkuk

22 * Eruk, Poltā guŋ ābotta yāŋirān Juda naniktā nadāŋpāŋ man wari nadākta bitnāŋpāŋ kāhān gera yāŋpāŋ yāŋkuŋ; Utpewā kumbān! Āma ŋodewani kome terak itnaŋi nāmo!

23 Kāhān gera ude yāŋpāŋ kokwawak terak iniken tek punin nanik yāŋoŋmāŋ tāŋpā kwāpāŋ kuŋun porinpāŋ ureŋ tāŋpā punin āroŋkuŋ.

24 Ude tāŋirā komi āma tāŋo intājukun āma unitā komi āmanaye peŋ yāwet-pewān Pol yāpmāŋ yot gānaŋ āroŋkuŋ. Yāpmāŋ āroŋirā intājukun āma unitā yāwet-pewān Polta kokwawak tāŋ imiŋkuŋo u mebāri nadākta pāriŋmāŋpāŋ iwet yabānayāŋ tāŋkuŋ.

25 * Ude tāŋpāŋ eruk Pol tāŋo kerī kuroŋi pādāt tāŋpāŋ pāriŋnayāŋ tāŋirā Pol komi āma kubā iwet yabāŋkuk; Jide? Rom gapman tāŋo бага man terak kādet ŋode kubā patak ba

nämo pätak? yäk. In näk, Rom kome mäheppän, manken nämo nepmanjan imata intäjukun nutnayän täkan? Ude täkan u täga?

²⁶ Poltä ude yäwänä komi äma unitä päñku intäjukun ämani ñode iwetkuk; Ai, jide täñpayän? Äma ñowä Rom kome mähem kubä yäk.

²⁷ Ude iweränä komi äma täño intäjukun äma unitä Polken äbäñpän iwetkuk; Gäk näwet! Gäk Rom kome mähem bureni? Iweränä Poltä Ei, näk Rom kome mähem yän iwetkuk.

²⁸ Ude iweränä intäjukun ämatä yänjuk; Bureni? Näk Rom kome mähem ude itta nadäñpän moneñ tañi därat yäk. Yäwänä Poltä yänjuk; Näk nämo yäk. Näk Rom kome mähem ude ahäñkuro itat.

²⁹ * Ude yäñirän komi äma Pol utnayän täñkuño u man u nadäñkan umuntañpän kakätäñkuñ. Täñirä komi äma täño intäjukun äma unitä Pol u Rom nanik yän nadäñpän, ini imaka, umuntañjuk. U imata, komi ämaniye yäwerän päñku yentä pädat täñkuño unita.

Pol Juda äma ekäni ekäni injamiken itkuk

³⁰ Eruk komi äma täño intäjukun äma unitä Juda naniktä Pol waki jide täñkukta kokwawak nadän imikan yän ket nadäkta nadäñjuk. Ket nadäwa yänkan bämop äma intäjukun täñpani ba Juda nanik täño äma ekäni ekäni käbeyä täñput yäñpän yäwetkuk. Käbeyä täñirä komi äma täño intäjukun äma u Pol pit imiñpän yänkjat yäpmän päñku äma ekäni ekäni injamiken tewän wädäñjuk.

23

¹ * Täñirä Pol Juda täño äma ekäni ekäni-kät bämop äma intäjukun täñpani dapun tañi yabäñpän ñode yäwetkuk; Notnaye! Näk Anutu injamiken siwoñi kuñararo unita kädet u iwatpän it yäpmän abätat ñonita bänepnatä täga nadätat yäk. Näk imaka waki kubä nämo tät yän nadätat yäk.

² * Ude yäwänä bämop äma intäjukun täñpani wäpi Ananias unitä äma Pol dubini-ken itkuno u yäwetkuk; Meni däpmän gareput!

³ * Yäwänä Poltä kowata ñode iwetkuk; Anututä gäkña uyaku api gurek yäk. Nadäkinikka nämopän tek säkgämän säkgämän täk täyan! Moses täño бага man iwatpän manken nepmanjan äbäno manit itan? Ude täno upänkan бага man gäkña irepmiñpän yäniñ kireñpewi nutkan yäk.

⁴ Yäwänä äma tuän itkunoñitä nadäñpän Pol iwetkuñ; Jide? Gäk bämop äma intäjukun täñpani ño yänärok man iwerayän yäñpän yäyan?

⁵ * Yäwäwä Poltä yäwetkuk; Notnaye, näk äma ñonita bämop äma intäjukun täñpani yän nämo nadätat. Unita näk goret yät yäk. Anutu täño mantä ñode yäyak; In intäjukun ämajiye man waki nämo yäwetneñ.

⁶ * Eruk, Poltä äma päke itkuno u ñode yabäñpän-nadäñjuk; Ätu Satyusi äma, ätuwä Parisi äma. Ude nadäñpänä gera täñpän ñode yäwetkuk; Notnaye, näk Parisi äma kubä. Ba nana imaka, Parisi äma yäk. Näk nadäkinik ñode täyat; Äma kumbanitä äneñi api akuneñ. Mebäri unita yäñpän manken ño nepmanjan.

⁷ Poltä man ude yäwänä Parisi Satyusi bämopi-ken man yänkan bumta yän-awätkuñ. Täppän käbeyä u duñ-weñjuk.

⁸ * Imata, Satyusi äma ñode nadäk täkan; Äma kumbani-ken naniktä äneñi täga nämo api akuneñ. Ba anero ba mäjo nämo itkan yän nadäk täkan. Upänkan Parisi ämatä man unita nadäkinik täk täkan.

⁹ * Mebäri unita yänuruk-uruk pähap yäñtän kuñkan abäk täñkuñ. Täñpakan Baga man yäwoñärewni äma itkuno u ätu Parisi äbotken nanik. Äma unitä akuñpän Pol gäarak itpän man kehäromigän ñode yänkuñ; Ude nämo! Äma ñoken goret kubä nämo käkamän. Anero ba mäjo kubätä iwerirän käwep man ño yäyak!

¹⁰ Ude yäñtän kuñkan abäk täñtängän ämik bureni täñpän Pol gupi yäpmän däñkeneñ yän nadäñpän komi äma täño intäjukun äma u umuntañjuk. Ude nadäñpän komi ämatä Pol Juda äma kerik-ken nanik yomägat yäpmän komi ämatä ini yotken kukta yäwerän äpmonkuñ.

¹¹ * Imagut päñku tewä parirän bipani Ekänitä Pol ahän imiñpän iwetkuk; Gäk nämo umuntäwen! Kehärom tañpän bätakigän kuñaren yäk. Näkño manbiñam Jerusalem yotpärareken yänahätan udegän Rom komeken api täñpen yän nadän gamitat.

Juda äma ätutä Pol kumän-kumän utta man topuñ

* **22:29:** Apos 16:38 * **23:1:** Apos 24:16 * **23:2:** Jon 18:22-23 * **23:3:** Mat 23:27 * **23:5:** Kis 22:28 * **23:6:** Apos 4:2; Apos 24:15,21; Apos 26:5 * **23:8:** Mat 22:23 * **23:9:** Apos 25:25 * **23:11:** Apos 18:9, 19:21; Apos 27:24; Apos 28:16,23

12 Patkuṅo yāṅṅerirān Juda āma ātutā kābeyā tāṅpāṅ Pol utpewā kumākta man yāṅpāṅ-nadāṅpāṅ yāṅkehāromtak man ṅode yāṅkuṅ; Pol bureni-inik api utpena kumbek. Pol utpena kumākta itsāmāṅkaṅ ketem ume nāmoinik api nāne.

13 Āma yāṅkehāromtak man yāṅkuṅo u 40 ba 45 udetā yāṅkuṅ.

14 Āma unitā bāṅmop āma intājukun tāṅpani-kāt Juda tāṅo āma ekāni ekāniken ahāṅ yāmiṅpāṅ ṅode yāṅkuṅ; Nin yāṅkehāromtak man ṅode yākamāṅ yāk. Ketem tāpuri kubā nāmoinik naṅkaṅ it yāpmāṅ kuṅkā eruk, Pol api utpena kumbek.

15 * Unita inā Pol tewā yāpmāṅ āpākta manbiṅam pewā yāpmāṅ komi āma tāṅo intājukun āmaken kwān. Jop man ṅode kaṅ yāṅkiṅarut; Pol tewā ābā mebārini ket tāṅpāṅ niwerirān kaṅ nadāna. Eruk ude yāṅpewā ābāṅirān, ninā kādet-ken jāmjām patpāṅ api utne yāk.

16 Eruk, Pol wanori tāṅo nanak kubā itkaṅ nadāṅirān man u yāṅkuṅ. Yāṅirā nadāṅkaṅ komi āmatā yotken kuṅpāṅ āwāṅi Pol pāro iwetkuk;

17 Iwerānā Poltā komi āma tāṅo intājukun āma kubāta yāṅpewān ābānā iwetkuk; Āma ṅo man kubā yāpmāṅ ābātak unita yāṅkiṅat yāpmāṅ intājukun āmaken ku.

18 Ude iwerānā komi āma unitā yāṅkiṅat yāpmāṅ intājukun āmaniken u kuṅkuk. Kuṅpāṅ yāṅkuṅ; Āma ṅonitā man kubā gāwerayāṅ yāwānpāṅ Pol komi yotken irani unitā peṅ nāwetpewān yāṅkiṅat yāpmāṅ ābātak yāk.

19 Ude iwerānā intājukun āma unitā āma gubaṅi u imagut yāpmāṅ pāṅku inigān teṅpāṅ ṅode iwet yabāṅkuṅ; Ima man nāwerayāṅ ābātan?

20 Yāwānā āma gubaṅi unitā ṅode iwetkuk; Juda āmatā kwep gākā Pol inin kireṅpewi āpmokta ābā gāwet yabānayāṅ. Man topmāṅ itkaṅ yāk. Ābā jop manman ṅode api yāṅgāṅkatneṅ; Nin Pol tāṅo man mebāri unita ket nadānayāṅ.

21 Ude yānayāṅ tākaṅ upāṅkaṅ gāk unitāṅo man nāmo nadāṅ yāmen! Āma 40 ba 45 ude unitā Pol utta jāmjām itkaṅ yāk. Āma uwā yāṅkehāromtak man ṅode yāṅkuṅ; Nin Pol utpena kumākta itsāmāṅkaṅ ketem ba ume kubā nāmoinik api nāne yāṅ yāṅkuṅ. Ude yāṅkuṅo apiṅowā gākā kowata man jide yāwayāṅ tāyan unita itsāmāṅkaṅ yāk.

22 Eruk, komi āma tāṅo intājukun āma unitā jukuman kehāromi ṅode iwetkaṅ inin kireṅpewān kuṅkuk; Man nāwetan ṅo āneṅi āma kubā nāmoinik iweren yāk.

Pol Sisaria yotpārare imagut yāpmāṅ kuṅkuṅ

23 Eruk, komi āma tāṅo intājukun āma unitā komi āma tāṅo watā āmaniyē yarā yāṅpewān ābānpāṅ ṅode yāwetkuk; Ek tāṅo komi āma 200 udekāt komi āma ātu hos terak kuṅarani 70 ukāt komi āma boham ikek 200 ude yāmagurānkaṅ 9'kirok bipani Sisaria komeken kukta tāṅtuṅum tākot yāk.

24 Polta imaka, hos kubā tāṅket taṅpāṅ kaṅ peṅ imut yāk. Tāṅkaṅ eruk, watāni sākgāmān itpāṅ imagut yāpmāṅ pāṅku Sisaria kome tāṅo kaṅiwat epān tāṅpani āma wāpi Feliks uken kaṅ ahāwut yāk.

25 Ude yāwetkaṅ Feliksta manbiṅam ṅode kudān tāṅpāṅ yāmiṅkuṅ;

26 Nāk Klodius Lisiastā āma ekāni ārowani Feliks unita manbiṅam ṅode kudān tāṅ gamimat. Kepma tāga.

27 * Juda naniktā āma ṅo inṅitpāṅ utpewā kumbayāṅ tāṅirān nākā āma ṅo Rom kome māhem yāṅ nadāṅpāṅ komi āmanaye-kāt pāṅku tāṅkentāṅ imiṅpāṅ kerik-ken nanik yāyomāgat yāpmāṅ ābāmāṅ.

28 * Unita nākā mebāri ima terak tākaṅ yāṅ nadākta imagut yāpmāṅ Juda tāṅo intājukun āmaniyeken kut.

29 * Kuṅpāṅ yāwet yabāwawā iniken бага man ātu terak wohutpāṅ yāṅkuṅ. Upāṅkaṅ manken teṅpāṅ utpewā kumākta ba komi yotken tehta momi kubā nāmo kat.

30 * Tāro upāṅkaṅ utpewā kumākta man kābop kābop topmaṅo biṅam u nadāṅpāṅ unita gākken bārāṅeṅ tewa āretak. Tāṅkaṅ Juda nanik manken teṅo u yāwetpewa āreṅkaṅ u ima mebārita manken teṅo injamka-ken api yāṅahāneṅ. Eruk, nākṅo manbiṅam gākā kudān tāyat u ude. Nāk Klodius Lisiastā kudān tāyat.

31 Eruk komi āma, intājukun āmani tāṅo man buramiṅpāṅ bipani ugān Pol imagut yāpmāṅ Antipatris yotpārare-ken kuṅkuṅ.

32 Kuṅkuṅo yāṅewānā komi āma hos terak kuṅarani u Pol imagut yāpmāṅ Sisaria yotpārare-ken kuṅjirā komi āma ātuwā āneṅi āyāṅutpeṅ Jerusalem kuṅkuṅ.

33 Tāṅpākaṅ komi āma hos terak kuṅarani u kumaṅ pāṅku Sisaria yotpārare-ken ahāṅpāṅ Klodius Lisiastā manbiṅam kudān tāṅkuko u gapman tāṅo kaṅiwat āma Feliks unita imiṅkaṅ Pol imaka, injamiken yāṅkiṅat yāpmāṅ pāṅku tewā itkuk.

* 23:15: Apos 25:3

* 23:27: Apos 21:30-33; Apos 22:25-27

* 23:28: Apos 22:30

* 23:29: Apos 18:14-15

* 23:30: Apos 24:5-8

³⁴ Tewä irirän Felikstä manbiñam u daniñpäj nadäñkañ Pol iwet yabäñkuk; Gäk komeka tañi de? Yäwänä Poltä iwetkuk; Komena tañi Silisia yäk.

³⁵ Yäwänä Felikstä kowata ñode yäñkuk; Kwikinik iriri äma manken gepmaño unitä äbäkañ yäjiri kañ nadäwa yäk. Ude yäñkañ watä äma yäwerän Pol yäpmäñpäj gapman täño yot, Herottä täñpani, u tewä irirän watä it imiñkuñ.

24

Pol Feliks kerit terak teñkuñ

¹ Eruk, kepma 5 ude täreñirän bämop äma intäjukun täñpani Ananias ukät Juda äma ekäni ekäni ätu bok, ba gapman täño бага man mebäri nadäwani wäpi Tetulus ukät Sisaria yotpärare-ken äbuñ. Äbäñpäj Pol manken tenayäj täñkuño unita gapman täño kañiwat äma Feliks u ahäj imiñkuñ.

² Ahäj imäwä Felikstä Polta yäñpewän äbuk. Äbänä Tetulustä Pol kowata kañ yäpän yäñpäj Feliks injamiken ñode yäñkuk; Ekäninin Feliks, gäk watä säkgämän it nimiñiri bämopin-ken ämik kubä nämö ahäk yäk. Ba täñkentäj nimiñiri imaka mäyap goret-goret irani u täñpäj yäpna tägañ yäk.

³ Gäkkät imaka imaka yäpna tägaño u yabäñkañ bänep täga nadäñpäj ganiñ oretkamäj yäk.

⁴ Täñpäkañ man kəronji yäñira gañja täweno udetä näk pengän ñode gäwet yabätat; Gäk nadäñ nimiñiri man keräpi kubä gäwetnayän.

⁵ * Nintä äma ño kəkamäj uwä peñawäk mebäri mebäri pewän ahäwani yäk. U ñode tək täyak; Juda ämawebe komeni komeni ittäj kukañ-ken man yäwetpäj yäwəñarek täñpewän kokwawak ba ämik bämopi-ken ahäj yämik täkañ. Ba uwä äbot ätu nin niñmanpäj äbot inigän itpän wäpi Nasaret yän yäwani unitäño intäjukun ämani ude itak yäk.

⁶⁻⁸ * Ba ugän nämö. Kubä pen ñode; U kudupi yot täñpəwakta kudän mebäri mebäri tək täñkuk. Ude täñtäyən injikumäj. Unita gäkña-tägän iwet yabäjiri nintä manken teñkumäño unitäño mebäri ini-tägän gäwerirän api nadäwen yäk.

⁹ Ude yäñirän Juda äma ekäni ekänitä udegän Tetulus yän-kentäñpäj Polta yäñpäj ñode yäñkuñ; Man yäkamäj ñowä bureni-inik!

Pol man kukñini yäñahäñkuk

¹⁰ Ude yäñirä gapman täño kañiwat äma Feliks unitä Pol man täga yäwayäj yän yäñpäj ketwära täñireñkuk. Täñirän Poltä ñode yäñkuk; Näk nadätat yäk. Obañ mäyap ämawebe äbot ñonitäño man yäpmäj daniwani äma ude it yäpmäj äbun yäk. Unita man kowata gäwetta täga nadätat yäk.

¹¹ * Man ño bureni gäwera. Anutu iniñ oretta Jerusalem äbäñpäj it yäpmäj äbäñira kepma 12gän täretak yäk. Unita äma ätu yäwet yabäwikañ man yäyat ñonita u bureni yän gäwetnayän.

¹² Äma man käbeyä-ken nepmankañ ño kudupi yot gənañ ba yotpärare-ken goret kubä täñira nämö nabäñkuñ. Nämoinik! Man wärät-wärät ba ämawebe bänepi täñpəwak-wak kädət kubä nämö pewa ahäñkuñ yäk.

¹³ Ude tək-täyak tək-täyak yäñpäj manken nepmankañ ñonitäño bureni kubä täga nämö gəwəñärenayäj yäk.

¹⁴ * Täñpəkañ, man bureni u ñode; Näk Kädət äma ätutä U kädət waki yän yäk täkañ u iwətpäj Anutu, äbekniye oraniyetä iniñ orerani u iniñoret täyat. Täñ, man kudup Moses täño бага man terak itkan u ba profet bianitä kudän täwani unita nadäkinik täyat.

¹⁵ * Ude imaka kubä Juda ämawebe tä itsämäk täkañ unita näk imaka, itsämäk täyat yäk. Uwä ñode; Anututä äma siwəñi ba äma waki bok kumbani-ken nanik äneñi api yäwän kikiñutneñ yäk.

¹⁶ * Mebäri unitagän näk Anutu injamiken ba ämawebe injamiken siwəñi kañ ira yän nadäñpäj bänep nadäk-nadäknata watäni itpeñ kuñat täyat.

¹⁷ * Näk ñode täñkut yäk. Obañ ätuta kome ätuken kuñat moreñkañ näñjaken äbot gənañ äma jäwäri itkuño u täñkentäj yämikta moneñ yäpməñkañ Jerusalem äbut. Ba kudupi yot gənañ Anutu iniñoretta gupe kabäñi nitek ijin imikta äbut yäk.

¹⁸ * Täñpəkañ näk kudupi yot gənañ jop nämö äronkut. Nämö, Juda täño бага mantä Anutu injamiken kuräki itta yäk täyak u jukun iwətpäj eruk kudupi yot gənañ äronpäj irira Juda äma ñowä nabäñ ahäñkuñ yäk. Näk ämakät nämö itkumäj. Ba peñawäk kubä nämö täñira nabäñkuñ.

¹⁹ * Täñpəkañ Juda äma Esia komeken nanik, nabäwä goret täñpapäj nepmäñitkuño unitä injamka-ken ñogän äbäkañ man yənañi yäk.

* 24:5: Apos 17:6 * 24:6-8: Apos 21:28-30 * 24:11: Apos 21:17 * 24:14: Apos 24:5 * 24:15: Jon 5:28-29
* 24:16: Apos 23:1 * 24:17: Rom 15:25-26; Gal 2:10 * 24:18: Apos 21:26-27 * 24:19: 2Ti 1:15

²⁰ Nāmo tānpāwā, āma ŋo yāwet yabā. Bian Jerusalem komeken Juda tāŋo man kābeyā-ken itkuŋ-ken nākken goret kubā kaŋ-ahāŋkuŋ ba nāmo? Ude yāwet yabā yāk.

²¹ ✧ Etāŋ, kābeyā uken man kubā ŋode yāŋahāŋkuro unita kāwep nadāwā wawāpāŋ nāmagut yāpmāŋ gākken ŋo ābuŋ. U ŋode yāŋkut; Nāk nadākinik ŋode tāyat; Āma kumbanitā āneŋi api akuneŋ. Mebāri unita yāŋpāŋ manken ŋo nepmaŋkaŋ.

²² ✧ Eruk, Felikstā Jesu tāŋo Kādet unitāŋo mebāri bian nadāwān tāreŋkuko unita Poltā man yāwān tārewākaŋ Juda āma ŋode yāwetkuk; Komi āma tāŋo intājukun āma wāpi Lisias unitā āpānkaŋ uyaku man ŋo yāŋket utnayāŋ yāk. Ude yāŋpāŋ kābeyā u yāwerān peŋpeŋ kuŋkuŋ.

²³ ✧ Peŋpeŋ kuŋjirā komi āma tāŋo watā āma u iwerān Pol āneŋi komi yot gānaŋ tewānkaŋ iwetkuk; Noriyetā pābā kaŋpāŋ tāŋkentāŋ imikta бага nāmo peŋkirewen yāk. Ba yentā nāmo pādāt tāneŋ. Nāmo, komi yot tāŋo yewa gānaŋ jop tāga kuŋarek yāk.

Pol obaŋyarā komi yotken itkuk

²⁴ Eruk Pol komi yot gānaŋ kepma ātu irirān Feliks-kāt webeni Drusila u ābumān. Drusila uwā Juda ābotken nanik. Ābāŋpāŋ Felikstā Pol tāŋo man ātu nadāwayāŋ yāŋpāŋ yāŋpewān ābuk. Pol ābāŋpāŋ Jesu Kristota nadākinik tāktāk tāŋo kādet yāŋpāŋ-iwoŋāreŋkuk.

²⁵ Ba kādet siwoŋi kuŋatpāŋ irit kuŋat-kuŋarita watāni sākgāmān irekta ba Anututā komeŋ āmawebe yāpmāŋ daniwekta kadāni peŋkuko unita iwetkuk. Iwerirān Felikstā nadāŋkaŋ umuntaŋpāŋ yāŋkuk; Gāk ku! Kāmi, kadāni ātu irānā āneŋi yāŋpewa api āben yāŋ iwetkuk.

²⁶ Tāŋpākaŋ ugān nāmo. Felikstā imaka kubā yāpmākta nadākgān tāŋkuk. U ŋode; Poltā iniŋ kireŋpewa āpāmaŋ kukta monēŋ ātu kāwep namek yāŋ nadāŋkaŋ kadāni māyap Polta yāŋpewān ābānpāŋ man yāŋpāŋ-nadāk tāk tāŋkumānonik.

²⁷ ✧ Tāŋpākaŋ Felikstā Juda āmawebetā nāka bānep tāga nadāŋ namut yāŋpāŋ Pol komi yot gānaŋgān teŋkuk. Tewānkaŋ it yāpmāŋ kuŋtāyon obaŋ yarā tāreŋjirān āma kubā wāpi Posius Festus unitā Feliks tāŋo kome yāpmāŋpāŋ gapman tāŋo kaŋiwat āma ude itkuk.

25

Pol Sisatā mani nadākta yāŋkuk

¹ Festustā Feliks tāŋo kome yāpmāŋpāŋ Sisaria kome tāŋo kaŋiwat epān tāŋpani āma ude itkuk. Eruk kepma yarākubā ude irān tāreŋjirā Sisaria kome peŋpeŋ Jerusalem kuŋkuk.

² ✧ Pāŋku irirān bāmpo āma intājukun tāŋpani ba Juda tāŋo āma ekāni ekāni uken kuŋpāŋ Polta man iwetkuŋ. Ude tāŋpāŋ ŋode iwet yabāŋkuŋ;

³ ✧ Gāk nin nadāŋ nimiŋpāŋ āma u bārāneŋ iniŋ kireŋpewi Jerusalem kaŋ ābān. Pol kumāŋ-kumāŋ utta āma yepmaŋpā jāmjām parirā ābuŋo unita man ude yāŋkuŋ.

⁴ Yāwāwā kowata ŋode yāwetkuk; Nāmo! Pol Sisaria komeken komi yot gānaŋ itak yāk. Ba nāk imaka, Sisaria komeken āneŋi kwayāŋ.

⁵ Unita āma ekāniyiye ātukāt nākkāt bok kuŋkaŋ āma unitā goret bureni kubā tāŋjirān kāneŋo tāŋpāwā Sisaria kome uken manken kaŋ tewut yāk.

⁶ Tāŋpāŋ Festustā kepma 8 ba 10 ude Jerusalem itkaŋ Juda tāŋo āma ekāni ekāni-kāt man yāŋpāŋ-nadāk epān tāŋpān tārewāpāŋ āneŋi Sisaria kuŋkuk. Kuŋkuko tamiwā man yāpmāŋ daniwani āma yāŋpewā ābā irirā komi āma yāwerān Pol imagut yāpmāŋ ābuŋ.

⁷ ✧ Ābāwā Juda āma ekāni ekāni Jerusalem peŋpeŋ ābuŋo unitā dubini-ken pābā itpāŋ Pol terak man bārāpi bārāpi peŋpāŋ yāŋkuŋ. Upāŋkaŋ ude tāk-tāyak tāk-tāyak yāŋ yāŋkuŋo unitāŋo bureni kubā Festus tāga nāmo iwoŋāreŋkuŋ.

⁸ Ude yāŋtāko Poltā kowata ŋode yāwetkuk; Nāk imaka waki kubā nāmo tāŋkut yāk. Ba Juda tāŋo бага man kubā nāmo irepmitkut, ba kudupi yot gānaŋ tāŋpāwak kubā nāmo pewa ahāŋkuŋ. Ba Sisata man waki kubā nāmo yāŋkut yāk.

⁹ ✧ Upāŋkaŋ Festustā Juda āma ekāni ekāni unitā bānep tāga nadākta Pol ŋode iwetkuk; Jerusalem kuŋkaŋ Juda āma iŋamiken man ŋo āneŋi yākta tāga nadāwiwā, eruk nāk uken kuŋkaŋ api nadāŋ gamet yāk.

¹⁰ Yāwānā Poltā yāŋkuk; Ude nāmo yāk. Sisa tāŋo man nadāwani yot uku itat ŋobayāŋ yāk. Unita yot ŋokengān uyaku nāŋŋo man nadāwen yāk. Nadātan u, nāk Juda ābotken imaka waki kubā nāmo pewa ahāŋkuk yāk.

¹¹ Tāŋ, imaka waki kubā unita kaŋ kumba yāŋ yāŋpāŋ tāŋpero tāŋpāwā, tāga api nutpewā kumbet. Tāŋpākaŋ man yāk tākaŋ u bureni nāmo tāŋpāwā u kerit terak āma kubātā tāga naniŋ kirenaŋi nāmo. Unita āma ārowaninin Sisatā ini-tāgān nāŋŋo man u kaŋ nadāwān yāk.

¹² Poltā ude yāwānā, eruk Festus āyāŋputpāŋ tāŋkentākiye-kāt man yāŋpāŋ-nadāk tāŋpāŋ Pol āneŋi iwetkuk; Gāk Sisa kaŋ kāwa yāŋ yāyan unita eruk, Sisaken kaŋ ku! yāk.

✧ 24:21: Apos 23:6 ✧ 24:22: Apos 23:26 ✧ 24:23: Apos 27:3; Apos 28:16,30 ✧ 24:27: Apos 25:9 ✧ 25:2: Apos 24:1, 25:15 ✧ 25:3: Apos 23:15 ✧ 25:7: Apos 24:5-6,13 ✧ 25:9: Apos 24:27

Festustä Polta Agripa iwet yabänjuk

¹³ Kepma ätu tärenjirän Juda täño intäjukun äma wäpi Agripa, wanori Benike-kät Festus ininj oretdayäj Sisaria äbumän.

¹⁴ ✧ Sisaria päbä kepma mäyap u itta nadänkumäno unita kadäni kubä bok itkanj Festustä Agripa Pol täño binjam ñode iwetkuk; Äma kubä bian Felikstä komi yotken tenjukko pen itak yäk.

¹⁵ Kadäni Jerusalem itkuro ugän bä mop äma intäjukun tänpäni-kät Juda äma ekäni ekäni unitä näkä U waki tänpäni yäj nadänpäj komi äma yäwet-pewän kanj urä kumbän yäj nadänkanj äma uterak man mebäri mebäri peñpäj näwetkuñ yäk.

¹⁶ Upänkanj näkä kowata ñode yäwetkuk yäk. Rom äma nintä äma kubä jop nadänj utpewä kumäta kädet kubä nämo pätak yäj yäwetkut. Äma kubä manken ireko uwä äma manken tenenjo ukät itpäj mebäri jideta tenenjo unita kowat yäwän tänpäj kawän bureni tänpäkanj uyaku täga täne yäj yäwetkuk yäk.

¹⁷ Unita yänpäj näkä Sisaria äbänjira äma ño näwat yäpmäj äbuñ yäk. Äbäwä kadäni käronji nämo itkumäj. Nämo, äbä patkumänjo yäjewänä tami man nadäwani yotken kuñpäj Pol imagut yäpmäj äbäktä yänjukut.

¹⁸ Äma manken tenjukko u penta itkanj ñode nadänjukut; Kädet wakiinik kubä tänjukko unita käwet yäneñ yäj nadänkuropäñ nämo yäk.

¹⁹ ✧ Judatä iniken бага man irepmit-irepmit ba äma kubä wäpi Jesu uterak bok wohutpäñ manken tenjuk. Äma Jesu u kumbuk yäj yäwäkanj Poltä äma u kodak itak yäj yänjuk.

²⁰ ✧ Yäjirä näk kädet udewani täño mebäri nadäwa yäñjat tänpä wanjuk yäk. Unita Pol ñode iwet yabänjukut; Jerusalem kuñkanj man epän u kanj täna yäj nadätan? yäj iwetkuk.

²¹ Iwerira Poltä yänjuk; Nämo, Sisatä ini-tägän näkño man kanj nadäwän yäj yänjuk. Ude yäwänpäñ komi yotken ugän tewa irirän, eruk kädet kubä kanj-ahänkanj Sisaken kanj kwän yäj nadänjukut yäk.

²² Yäjirän Agripatä man u nadänpäj Festus iwetkuk; Näkña-tägän äma u meni jinomken nadäwayäj yäk. Yäjirän Festustä iwetkuk; Kwep kanj nadä yäk.

²³ ✧ Eruk, tamiwä Agripa-kät wanori Benike äma ärowani täño tek wädäwän ärowäkanj komi äma täño intäjukun ämakät Sisaria nanik äma ekäni ekäni-kät penta kumanj man nadäwani yot gänanj äronjuk. Äronpäñ Festustä komi ämaniye yäwerän Pol imagut yäpmäj äbuñ.

²⁴ ✧ Imagut yäpmäj abäkanj Festustä ñode yänjuk; Äma ärowani Agripa, ba äma ekäni ekäni in kuduptagän itkamäj ño, äma ñonita kawut! Juda ämawebe ño irani, ba Jerusalem naniktä äma ñopäj manken tenayäj ñode yänjuk; Äma u utpewi kanj kumbän! yäk. Itkanj ärowani kudän wari tänpäk yäj näwet tänpük.

²⁵ Ude yäk täñirä näkä äma ñonitä kumäta waki kubä nämo kanj-ahäk tänjukut yäk. Ini-tägän intäjukun ämanin Sisatä näkño man kanj nadäwän yäj yänpewän ude kanj tänpayäj nadänjukut.

²⁶ Upänkanj Äma ärowaninin Sisatä äma ñonitänjo mebäri nadäta manbinjam bureni jide kanj kudän tänpäj pewa kuneñ? Nadäwa nämo tumbuño unita äma ärowani Agripa gäk, ba äma ekäni ekäni ätu itkanj ño in injamjin-ken teyat yäk. Intä käwet täñkentäj namiñpäñ man täga kubä pewä ahäwäkanj upäj manbinjam terak kanj kudän täwa!

²⁷ Tänpäkanj näkä äma komi yotken irani kubä Sisaken tewä kukta mebäri unita manken ten yäj siwonj nämo kudän tänpäj bok pewa kuneñjo uwä siwonj nämo yäk.

26*Pol Agripa injamiken itkuk*

¹ Tänpäj Agripatä Pol iwetkuk; Eruk, man täga yäwayäj yäk. Yäwänä Poltä keru yäpmäj akuñpäñ man ñode yänjahänjuk;

² Intäjukun äma Agripa, näk Juda ämatä bäräpi näkä terak peño unita kowata ñode yäwayäj; Gäk injamka-ken man yänjahäktä itat ñonita tägagämän kubä nadätat yäk.

³ Gäk Juda äma nintänjo täktäknin u kudup nadätan. Ba imaka unita yäj-tänjkarakneñ yänjawät täkamäj unita imaka nadätan. Unita ude itkanj nadänj namiñjiri man ño yäwayäj.

⁴ Juda ämawebe kuduptagän näkño irit kuñat-kuñat unitänjo mebäri nadäkanj yäk. Näk Tasus ahänpäñ itpäj täganjanj eruk mäden Jerusalem kuñkuro u nadäkanj yäk.

⁵ ✧ Näka nadänj morekanj unita ini gäwetnayäj nadänpäñä ñode täga gäwerirä nadäwayäj; Näk guban-ken Parisi äma ude itkanj unitänjo täktäki kudup iwarän tänjukut yäk. Gäk nadätan, Juda äbot ätu täño бага man u pidämi bumik upänkanj Parisi äma täño бага man iwaräntäktä pipiri kubä tänpän yäk.

⁶ ✧ Tänpäkanj näk apino manken nepmanpä itat ño. Manken itat ñonitänjo mebäri ñode;

✧ 25:14: Apos 24:27 ✧ 25:19: Apos 18:15 ✧ 25:20: Apos 25:9 ✧ 25:23: Mat 10:18; Mak 13:9 ✧ 25:24: Apos 25:2,7; Apos 22:22 ✧ 26:5: Plp 3:5-6 ✧ 26:6: Apos 23:6, 28:20

Näk Anututä bian äbekniye oraniye imaka kubä täñ yämawayñ yäñkuko unita nadäkinik täñpäj itsämäk täyat.

⁷ Imaka Anututä yäñkehärom täwani unitäño bureni ahäñirän kakta Isrel äma äbot 12 ude yäpmäj daniwanitä ehutpäñ kepma bipani Anutu iniñ oretoret täk täkañ yäk. Äma ärowanina, imaka bureni unita näk imaka, nadäkinik täk täyat. Mebäri unitagän Juda ämatä manken ño nämagut yäpmäj kuñatkañ yäk.

⁸ Unita in ätu imata Anututä äma kumbani-ken nanik täga nämo yäwän kikuñutneñ yäñ nadäk täkañ?

⁹ ✱ Intä nadäk täkañ, näk bian udegän Jesu Nasaret nanik u wäpi biñam kädet mebäri mebäri terak kañ täñpa wawut yäñ yäñpäj-nadäk täñkuronik.

¹⁰ Kädet ude-ude u Jerusalem kome täk täñkut. Bämop äma intäjukun täñpanitä nadäñ namiñirä Anutu täño kudupi ämawebe mäyap komi yotken yepmak täñpira äma ekäni ekänitä kañ kumbut yäñ yäñirä näk imaka, täñkentäñpäj udegän yäk täñkut yäk.

¹¹ Ba kadäni mäyap käbeyä yot komeni komeni it yäpmäj kukañ-ken äronjtäñ kuñpäj ämawebe mäyap yepmäñitpäñ däpmäk täñkuronik. Ude täñpewa Jesuta mäde ut imiñpäj yäñärok man iwerut yäñpäj, ba bänepna wakiinik täñpöpäj yotpärare banban it yäpmäj kukañ-ken u kuñpäj ämawebe yabäj ahäñpäj däpmäk täñkuronik.

¹² Ude yäñpäj Poltä äneñi ñode yäkgän täñkuk; Unita kadäni kubäta bämop äma intäjukun täñpanitä nadäñ namiñpäj iniken wäpi terak nepmañpä yäpmäj Damaskus yotpärare-ken kuñkut.

¹³ Äma ärowanina, Damaskus kuñtäyiwa kädet miñin kepma bämopi-ken penyäjek pähap kubä kunum gänañ naniktä näk ba notnayetä itkumäj-ken u penyäjekñuk. Penyäjek unitäño penyäjekitä edap täño penyäjeki irepmitkuk.

¹⁴ Penyäjek täño kehärominitä nidäpmäj-pewän kumän-tagän kome terak mañ patkumäj. Mañ patkañ Hibru man terak äma kubäta ñode näwet yabäñkuk; Sol, Sol, gäk imata komi namitan? Gäk näk närepmita pipiri täk täyan yäk.

¹⁵ Ude nadäñpäj näkä yäñkut; Ekäni, gäk netä? Yäwawä Ekänitä yäñkuk; Näk Jesu, komi namik täyan ubayäj yäk.

¹⁶ Ude täk täyan upäñkañ aku! yäñ näwetkuk. Jop nämo ahäj gamitat. Epän ämana ude kuñarenta iwoyäñpäj ganiñ kirewayäj ahäj gamitat yäk. Unita kuñkañ imaka gäwoñäretat ño, ba kämi gäwoñärewayäj täyat unitäño biñam api yäwettäj kwen yäñ näwetkuk.

¹⁷ Näk jop gabäj äwaräkuk täñpira gäkña äbotken nanik ba äbot ätutä gäka waki kubä täga nämo api täñ gamineñ.

¹⁸ ✱ Ude näwetpäñ ñode näwetgän täñkuk; Näk epän ñode täñpenta ganiñ kiretat yäk. Kuñkañ ämawebe täño bänepi täñpidäm tañpäj yepmañpi bipmäj urani mäde ut imiñpäj bänepi sukurenpeñ penyäjek-kengän api ämneñ yäk. Ba äma waki Satan täño kehäromi penpäj Anutu näk-kengän api ämneñ. Ude täñirä näkä unitäño momini peñ yämiñira ämawebe ätu näka nadäkinik täñpäj kudupi äworewani u yäpurätpäj ukät penta api itneñ yäñ näwetkuk.

Pol epäni täño manbiñam yäwetkuk

¹⁹ Poltä ude yäñpäj ñode yäkgän täñkuk; Äma ärowani Agripa, gäk nadätan? Näk kunum gänañ nanik imaka kañkuro unitäño man nadäñ äwaräkuk nämo täñkut yäk. Nämo inik!

²⁰ ✱ Imaka u kañkuro unitäño biñam Damaskus nanik jukun yäwet ahäñkañ Jerusalem ämawebe ba Judia kome päke u yäwet ahäñkut yäk. Ba guñ äbotken imaka, yäwet ahäñkut. Man ñode upän yäwet ahäñtäj kuñatku; In bänepjin sukurenpäj Anututa nadäkinik täñ imineñ. Täñkañ bänepjin bureni sukurekamäj yäñ yäwoñäreka kädet tägatäga täñpeñ kuñat täkot.

²¹ ✱ Man ude-ude upäj yäñahäntäj kuñattäyiwa Juda naniktä kudupi yotken nabäj ahäñpäj nepmäñitpäñ nutnayäj täñkuñ.

²² Upäñkañ Anututä täñkentäj namiñirän säkgämän it yäpmäj äbätat. Unita apiño ño itpäñ äma jopi ba äma ekäni ekäni in bämopjin-ken itkañ imaka kañkuro u yäñahäñpäj täwetat yäk. Man iniñgän kubäpäj nämo yäñahätat. Man ño bian, profet ba Mosestä imaka ude api ahäwek yäñ yäñahäwani ugänpäj yäñahätat.

²³ ✱ Uwä ñode yäñkuñ; Äma Anututä ämawebeniye täñkentäktä bian iwoyäwani u komi nadäñpäj api kumbeko upäñkañ kumbani-ken naniktä intäjukun akwani ude api irek yäñ yäñkuñ. Täñkañ Isrel ämawebe-ken ba guñ äbotken unitä Anutu täño penyäjek täño biñami api yäñahäñpäj yäwerek. Moseskät profet bianitä ude yäñkuñ.

Poltä Agripa nadäkinik täkta man iwetkuk

²⁴ Pol man pen yāŋ irirān Festustā nadāwān waŋtāko man kehāromi ŋode yāŋkuk; Pol gāk tāŋgunj taŋkaŋ ba yāŋ itan? Gāk nadāk-nadāk epān māyap tāk tāyan unita nadāk-nadākka peŋ awāhurirān guŋ man yāŋ itan!

²⁵ Yāwānā Poltā iwetkuk; Āma ekāni Festus, nāk nāmo tāŋgunj tāyat yāk. Nāk nadāk-nadākna irirān man bureni yāyat.

²⁶ ✧ Eruk, intājukun āmana Agripa! Gāk man ŋo yāŋjira nadātan unita nāmo umuntaŋpāŋ man tāga gāwerayāŋ yāk. Gāk nadātan, imaka ŋo kābop nāmo ahāŋkuk.

²⁷ Unita Agripa, gāk profet tāŋo man unita nadākinik tāyan ba nāmo? Nāk nadātat, gāk nadākinik tāyan.

²⁸ Iwerānā Agripatā Pol iwetkuk; Jide? Kadāni kerāpi-tagān gākā nāk tāga tāŋpewi Jesuta nadākinik tāŋ imef?

²⁹ Yāwānā Poltā kowata ŋode iwetkuk; Kadāni kerāpi ba kadāni kāronji unita nāk nadāwātāk nāmo tāyat yāk. Nākā Anutu-ken yāŋpik man yāŋjira gāk ba ābotkaye man ŋo nadāŋ itkaŋ ŋowā nākgān tāga āworeneŋ. Tāŋkaŋ yentā kuroŋna pādāt tāŋpāŋ nepmaŋkuŋo ŋonita nāmo yāyat!

³⁰ Ude yāwānā eruk āma ārowani ukāt ba gapman tāŋo kaŋiwat epān āma u ba Benike ba āma itkuŋo u akuŋ-kireŋkuŋ.

³¹ ✧ Akuŋ-kireŋpāŋ āpāmaŋ yāman kuŋkuŋ. Āpāmaŋ kuŋkaŋ ini-tāgān nāwetgāwet ŋode tāŋkuŋ; Āma ŋoken imaka waki kubā nāmo yāk. Kumākta ba komi yotken kukta bumik kubā nāmo tāŋkuk yāŋ yāŋkuŋ.

³² ✧ Tāŋpākaŋ Agripatā Festus ŋode iwetkuk; Gāk āma ŋo iniŋ kireŋpewi tāga āpāmaŋ kunaŋipāŋ ini Nāk Sisatā nākŋo man api nadāwek yāŋ yāŋkuk yāk.

27

Pol Rom kukta gāpe terak āroŋkuk

¹ ✧ Eruk, nin gāpe terak nipmaŋpā yāpmāŋ Itali komeken kukta tawaŋ peŋkuŋ. Ude tāŋpāŋ Polkāt āma komi yotken irani ātu bok komi āma tāŋo intājukun āma kubā wāpi Julius u kerī terak yepmaŋkuŋ. Julius u Sisa Augustus tāŋo komi āma tawaŋken nanik.

² ✧ Ude tāŋpākaŋ eruk, Adramitium nanik tāŋo gāpe kubā unitā Esia komeken, yotpārare tāpuri tāpuri gwāgu pomi terak ittāŋ kukaŋ-ken u kukta yāwānā uterak āroŋkumāŋ. Tāŋpākaŋ Masedonia kome, Tesalonaika yotpārare-ken nanik āma kubā wāpi Aristakus u imaka, bok kuŋkumāŋ.

³ ✧ Kuŋtākāna kome bipuk. Bipuko eruk yāŋeŋirān Sidon yotpārare-ken ahāŋpāŋ Juliustā Polta kādet tāga kubā ŋode tāŋ imiŋkuk; Pol iniŋ kireŋpewān noriye kome uken nanikken pāŋku ketem ba imaka imaka yāpuk.

⁴ Ude tāŋpākaŋ eruk, Sidon peŋpeŋ kunayāŋ tāŋjitna mānit taŋi piāŋirān gāpetā kukta tāŋburut tāna waŋtāko Saiprus jārapi kāda, mānit taŋi nāmo piāŋkuk kāda u āyāŋutkumāŋ.

⁵ Ude tāŋkaŋ kumaŋ Silisia ba Pamfilia dubini-ken gwāgu weŋpeŋ Lisia kome Maira yotpārare-ken ahāŋkumāŋ.

⁶ Kome uken komi āma tāŋo intājukun āmatā Aleksadria nanik gāpe kubā Itali kwayāŋ tāŋirān kaŋpāŋ nadāŋpāŋā nin yāŋniŋat yāpmāŋ u gānaŋ āroŋkuk.

⁷ Tāŋpākaŋ kuŋkumāŋ. Mānit kehāromi kunayāŋ tāŋkumāŋ kāda piāŋkuko unita kwikinik kwikinik kuŋjitna kepma ātu tāreŋjuk. Gāpe tāŋo epān āma komi pāhap kubā tāŋ yāpmāŋ kuŋtāko eruk, Nidas yotpārare dubin ahāŋjitna, ātukāt kukta mānittā kādet u ukāt-pipiŋkuk. Unita āyāŋutpeŋ kumaŋ Krit kome uruŋi kāda Salmone yotpārare ukādagān āyāŋutpāŋ Krit mādeni kāda kuŋkumāŋ.

⁸ Gāpe tāŋo epān āmatā komi epān pāhap kubā udegān tāŋtāko eruk kumaŋ Krit mādeni kāda Lasea yotpārare dubini-ken kome kubā wāpi Kome Tāga uken ahāŋkumāŋ.

⁹ Pipiri tāŋtāŋ ābumāŋo unita kepma māyap jop tāreŋjirā gwāgu tokāt-tokāt kadāni kerāp taŋkuk unita gwāgu terak kuŋatnaŋi nāmo. Gwāgu wakiinik api tāŋpek yāŋ nadāŋpāŋ Poltā ŋode yāwetkuk;

¹⁰ ✧ Notnaye, in nadāwut! Nāk nadātat, kadāni ŋodeta kunayāŋ tākamāŋ uwā gwāgu terak bārāpi wakiinik api kaŋ-ahāne yāk. Tuŋum pena paorit ba āma ninin imaka, paotne yāk.

¹¹ Ude yāwānā komi āma tāŋo intājukun āmatā Pol tāŋo man nāmo nadāŋ imiŋkuk. Gāpe māhemi ukāt gāpe tāŋo watā āma unitāŋo nadāk ugān iwatkuk.

¹² Tāŋpākaŋ iwān mānit taŋi kadāni-ken gāpetā Lasea kome uken tāga itnaŋi nāmo bumik unita gāpe terak āma māyap itkuŋo unitā kome u peŋpāŋ ehutpeŋ Finiks yotpārare kukta

yānpān-nadānkuṅ. Finiks yotpārare uwā Krit kome tāṅo bure kāda, pom tāpuri tāpuritā mānit kādet itpipiwani unita u kukta nadānkuṅ.

Mānit pāhap kubā piāṅkuk

¹³ Eruk mānit bure kāda ābuk. Mānit uwā kehāromi-inik nāmo unita kome yānkuṅ-ken u tāga kune yāṅ nadānpān eruk gāpe yen topuṅo uwā pirāreṅpān Krit gāgāni kādagān kuṅkumāṅ.

¹⁴ Upānkaṅ kuṅtākāna mānit kehāromi kubā wāpi Kāpmāk Kāda Mānit unitā kāpmāk kāda ābuk.

¹⁵ Ābā piāṅ-iwat-pewān gāpe siwoṅgān kunayāṅ nadānkuṅmāṅo ude tāga nāmo kuṅkuk. Uruṅ kāda kuṅkuk. Siwoṅi kukta tāṅburut tawā waṅtāko gāpeta watā epān peṅpān jop irirā mānittā tāṅyākṅat yāpmāṅ kuṅkuk.

¹⁶⁻¹⁷ Tāṅyākṅat yāpmāṅ kumaṅ gwāgu bāmopi-ken kome tāpuri kubā wāpi Kauda u bure kādagān kuṅkumāṅ. Kome unitā mānit kādet itpipinirān eruk gāpe tāpuri gāpe taṅjitā bok wādāṅ yāpmāṅ kuṅarani u wādāṅ pewā ābākta pipiri pāhap kubā tāṅkā eruk wādāṅpena ābānā gāpe tāṅo epān āmatā wādāṅ pābā gāpe taṅi terak punin topuṅ. Ude tāṅkaṅ gāpe taṅjitā imārek yānpān yen ātu topmāṅ tāpāneṅkuṅ. Ba gāpetā Afrika kome dubin mobā jiraṅ ume gānaṅ kābop itkuṅo uterak dāpān yewāpāṅ irek yāṅ nadānpān umuntaṅkuṅ. Unitā gāpe tāṅo tek wādāṅpewā āpānirān mānit tāṅo gārip terak kuṅkumāṅ.

¹⁸ Kuṅtākāna kome bipuk. Bipuko yāṅeṅirān mānit pāhap piāṅpewān gwāgu wakiinik tokārirān eruk, gāpe tāṅo epān āmatā tuṅum ātu butuṅpāṅ gwāgu gānaṅ ureṅ tāṅpā āpmonkuṅ.

¹⁹ Āneṅi kuṅitna kome bipuko yāṅeṅirān epān āmatā gāpetā iniken tuṅum tuṅum butuṅpāṅ ureṅ tāṅpā gwāgu gānaṅ āpmonkuṅ.

²⁰ Kepma bipani māyap kome dapuri ba guk tāga nāmo yabāṅkumāṅ. Mānit pāhap unitā piāṅkaṅ nin yāpmāṅpāṅ ṅo peṅpeṅ tāṅkuk. Ude tāṅtāyon ṅode nadānkuṅmāṅ; Nin ṅode tākamāṅ ṅowā kuduptagān paotnayāṅ yāṅ nadānkuṅmāṅ.

²¹ Ude tāṅkaṅ kepma māyapta āmatā ketem nāmo naṅkuṅo unita māden, eruk Poltā āma pāke itkuṅo u bāmopi-ken aku itpāṅ ṅode yāwetkuk; Notnaye, in nākṅo man iwatpāṅ Krit kome nāmo peṅpeṅ ābumāṅ yāwānāku bārāpi ṅode nāmo kaṅ-ahākāne yāk. Ba imaka tuṅum tuṅum ṅode nāmo ureṅ tāna āpmokāneṅ yāk.

²² ✧ Upānkaṅ nāk ṅode tāwetat; In bānep pidām nadākot yāk. Imata, āma notninpak kubā nāmo api pena datneṅ yāk. Gāpe-tāgān api wawek yāk.

²³ Nāk Anutu bureni tāṅo ābotken nanik. U ininṅoret tāyat yāk. Anutu unitāṅo aṅeronitā bipani ahāṅ namiṅpāṅ ṅode nāwerak;

²⁴ ✧ Pol, gāk nāmo umuntāwen yāk. Gākā Sisa injamiken kukta imaka kubātā kādet tāga nāmo api tāṅppiwek yāk. Anututā nadāṅ gamiṅpāṅ āma gāpe terak itkaṅ ṅo kumān gāk ketka terak ganiṅ kiretak yāk. Unita kubā tāga nāmo api pewi darek yāk.

²⁵ Aṅerotā man ude nāwerako unita notnaye, bānep oretoret pāhap nadākot! Nāk Anututa nadākinik ṅode tāyat; Imaka nāwerako udegān api tāṅpek.

²⁶ ✧ Upānkaṅ jop iritna mānittā piāṅpewān gāpe kome tāpuri kubā gwāgu bāmopi-ken u gāgāni-ken pāṅku api waṅpāṅ irek yāk.

²⁷ Eruk kepma 14 ude tāreṅirān bipani uken mānit taṅjitā piāṅpewān gwāgu taṅi wāpi Mediterenian u bāmopi-ken oraṅtāṅ kuṅatkuṅmāṅ. Eruk, bipani bāmop kerāp taṅirān gāpe tāṅo epān āmatā gāpe gāgāni-ken kāwep ābātak yāṅ nadānkuṅ.

²⁸ Ude nadānpāṅ gwāgu kāroṅjini kaṅpāṅ nadākta yen pewā āpmonkuk. Ude tāṅpāṅ kaṅkuṅ; Gwāgu tāṅo kāroṅjini 40 mitas ude. Eruk ātukāt kuṅpāṅyā yen āneṅi pewā āpmonpānā gwāgu tāṅo kāroṅjini 30 mitas ude kaṅkuṅ.

²⁹ Ude kaṅpāṅ gāpetā pāṅku mobā terak yāput wekwek yānpāṅ umuntaṅkuṅ. Unita gāpe inṅit tāpānewani yarābok-yarābok tewā āpmonkuṅ. Ude tāṅkaṅ kome bārāneṅ yāṅewān yāṅ yāṅkaṅ yāṅapik epān tāṅkuṅ.

³⁰ Tāṅpākaṅ gāpe tāṅo epān āma ātu gāpe peṅpeṅ kuna yānpāṅ gāpe tāpuri ukeṅo pewā āpmonkuk. Tāṅkaṅ gāpe inṅit tāpānewani ātu pewā āpmokaṅ yāṅ nadāwut yāṅkaṅ jop ude tāṅ-nikṅatkuṅ.

³¹ ✧ Tāṅirā yabāṅpāṅ Poltā komi āmakāt intājukun āmani ṅode yāwetkuk; Āma ṅo gāpe terak bok nāmo itnero uwā in kumān-tagān tāga paotneṅ! yāk.

³² Ude yāwānā komi āmatā gāpe tāpuri tāṅo yen madāṅ tāṅkeṅpewā gwāgu terak maṅjirān oraṅ yāpmāṅ kuṅkuk.

³³ Eruk, kome nāmo yāṅeṅirān āma gāpe terak itkuṅo unitā ketem naṅput yānpāṅ Poltā man ṅode yāwetkuk; Kadāni kāroṅi sākgāmān nāmo it yāpmāṅ ābāṅkaṅ ketem nāmo naṅkuṅ yāk. Nakta jop kepma bipani 14 ude irān yāk.

³⁴ * Unita n̄ode peŋ t̄awetat; Ketem ätu nanp̄aŋ t̄ap̄anewut yäk. Nadäkaŋ? In kubätä jibi t̄äpuri kubä nämoink yäpayaŋ yäk. In kumän-tagän t̄äga itnayän.

³⁵ * Ude yänp̄aŋ k̄aräga kubä yäpm̄aŋp̄aŋ äma itkuŋo u injamiken Anutu b̄anep t̄äga man iwetkaŋ tokät̄p̄aŋ nanjuk.

³⁶ Ude täjirän äma päke u, unita nadäwä t̄ägawäp̄aŋ ketem ätu udegän yäpm̄aŋp̄aŋ nanjuk.

³⁷ Tänp̄akaŋ äma Gäpe terak itkumäŋo u 276 ude.

³⁸ Ketem nanp̄a t̄ägawäp̄aŋ eruk Gäpetä pidäm tawän yänp̄aŋ ketem yäk ätu itkuŋo u gwägu gänaŋ ureŋ tänp̄a kunjuk.

Gäpe wanjuk

³⁹ Eruk yäneŋirän Gäpe täŋo epän ämatä kome gwägu Gägäni-ken u kaŋkuŋo up̄aŋkaŋ kome udeken yäŋ nämo nadänkuŋ. Tänp̄akaŋ kome kubä Gäpetä t̄äga äronaŋi bumik kaŋp̄aŋ Gäpe u t̄äga käwep yäpm̄aŋ p̄aŋku pene yäŋ nadänkuŋ.

⁴⁰ Ude nadänp̄aŋ Gäpe in̄it t̄ap̄anewani täŋo yeni madänp̄aŋ gwägu gänaŋ ugän peŋkaŋ yen Gäpe in̄it iwarani täŋkehärom takta topuŋo u imaka, madän täkneŋkuŋ. Ude täŋkaŋ Gäpe täŋo tek äneŋi piräreŋkuŋ. Ude täŋpena mänittä piänpewän Gäpe gwägu Gägäni-ken kwän yäŋ nadänkaŋ täŋkuŋ.

⁴¹ Ude tänp̄akaŋ up̄aŋkaŋ Gäpe kuŋkä Gägäni-ken nämo ahänkaŋ mobä jiraŋ ume gänaŋ käbop itkuŋo uterak p̄aŋku däpän yewäp̄aŋ itkuk, t̄äga kunaŋi nämo. Täjirän gwägu tokät̄p̄aŋ Gäpe mädeni däpm̄aŋ äreyän tänp̄aŋ kuŋkuŋ.

⁴² Ude täjirän komi ämatä äma komi yotken irani unitä akumaŋ paotpeŋ kunaŋ yäŋ nadänp̄aŋ kumän-kumän däpmäktä nadänkuŋ.

⁴³ Up̄aŋkaŋ int̄ajukun ämani Julius unitä Poltā paotta bitnäp̄aŋ yäniŋ bitnäŋkuk. Yäniŋ bitnäp̄aŋ yäwetkuk; Äma gwägu oranp̄aŋ nadäwani uwä gwägu gänaŋ int̄ajukun tubäpeŋpeŋ kukŋi udude kaŋ kut yäk.

⁴⁴ * Täjirä ätuwä Gäpe täŋo päya kujat moräk-moräk itkaŋ ŋo yäpm̄aŋkaŋ gwägu gänaŋ tubäpeŋkaŋ uterak kukŋi udude kaŋ kut yäk. Ude yäwänkaŋ Juliustä yänkuko udegän täŋpeŋ kukŋi udude kuŋ moreŋkumän. Tänp̄akaŋ notninpak kubä nämo tena datkuk.

28

¹ Eruk Gägäni-ken udude kudup säkgämän ahän moreŋp̄aŋ ŋode kaŋp̄aŋ nadänkumän; ŋo gwägu b̄amopi-ken kome t̄äpuri wäpi Malta. ² * U iritna kome mähemtä säkgämän kubä täŋ nimin̄kuŋ. Iwän mänit bumta täjirän kome mähemtä kädäp ijinp̄aŋ yännikŋat p̄aŋku nipmanp̄a äŋäriŋp̄aŋ kom täŋkumän.

³ Täŋkaŋ Poltā kädäp ätukät yäpm̄aŋ päbä pewän ijinkuŋ. Kädäp yäpm̄aŋ äbuko u gänaŋ Gämok kubä parirän nämo kaŋkaŋ pewän jiwäkaŋ komi nadänp̄aŋä äbämaŋ päbä Pol keriken in̄gämän pewäp̄aŋ itkuk.

⁴ Täjirän ämawebe u naniktä Gämoktā Pol keriken in̄gämän pewäp̄aŋ irirän kaŋp̄aŋ in̄itägän näwetgäwet ŋode täŋkuŋ; U kawut! yäk. Äma ŋowä äma däpāni käwep! Gwägu gänaŋ nämo kumako unita anutunin Yäpm̄aŋ Daniwanitā nämo kaŋ-korewayän yäk.

⁵ * Up̄aŋkaŋ Poltā Gämok u kwarut manpän kädäp gänaŋ äpmonp̄ankaŋ käyäm ba bäräpi kubä nämo ahän imin̄kuŋ.

⁶ Ämawebe Pol gupi manpän akwän k̄ana yänkaŋ, ba kumänp̄aŋ man parän k̄ana yänkaŋ irä wanjuk. Pol gupi-ken imaka kubä nämo ahänirän kadäni k̄araŋi irä wawäp̄aŋ yänkuŋ; Wära! ŋowä anutu kubä! yäk.

⁷ Kome yotpärare itkuŋo u dubini-ken uwä kome t̄äpuri itkuk. Kome uwä Malta täŋo watä int̄ajukun äma wäpi Publius unitäŋo. Äma unitä nimagut yäpm̄aŋ ini yotken p̄aŋku nipmanp̄aŋ kepma yaräkuwä udeta watä säkgämän it nimin̄kuk.

⁸ Täŋkaŋ Publius nani uwä käyäm pähap ŋode täŋkuŋ; Gup kädäp kädäp ba terak täkgän täŋkuk. Täjirän Poltā dubini-ken kuŋp̄aŋä Anutu-ken yänp̄aŋ man yänp̄aŋ keru gupi terak peŋjirän uterakgän tägaŋkuŋ.

⁹ Ude täjirän käyäm ikek kome u nanik ätutä biŋam u nadänp̄aŋ Pol-kengän äbäŋirä u imaka, yäpän t̄ägawäp̄aŋ yepmak täŋkuŋ.

¹⁰ Tänp̄akaŋ kome u naniktä imaka imaka säkgämän täŋ nimik täŋkuŋ. Säkgämän täŋ nimin̄p̄aŋ kunayän täŋitna kädeta imaka, täŋkentän nimin̄kuŋ.

Pol kuŋatkä Rom kome ahänjuk

¹¹ Kome ugän komepak yaräkuwä ude itna tärewäp̄aŋ Aleksadria nanik Gäpe kubä terak äronkumän. Gäpe uwä kome ugän it yäpm̄aŋ kuŋjirän mänit kadäni täreŋkuk. Gäpe u injami terak anutu jopi kubä wäpi Sus, unitäŋo nanaki yarä täŋo wäranit itkumän.

¹² Uterak äronpej kumañ päñku Sirakus yotpärare-ken ahäñpäj kepma yaräkubä ude itkumäj.

¹³ Itna tärenjirän Sirakus peñpej kumañ yotpärare kubä wäpi Rekiu u ahäjkuumäj. Ahäñpäj patkumäño yäñewänä mänit bure käda naniktä piäñirän kome u peñpej kuñkumäj. Kuñtängän kepma yaräkubä uken kome kubä wäpi Puteoli ahäjkuumäj.

¹⁴ Yotpärare uken äbot täñpani ätu yabän ahäjkuumäj. Yabän ahänakañ ukät penta itta niwet yabäjkuñ. Täñkañ kepma 7 ude ukät itkumäj. Itna tärenjirän yepmañpeñ ninin kuroñ kuñkä eruk Rom yotpärare tañj pähap u dubin ahäjkuumäj.

¹⁵ Rom nanik äbot täñpani unitä ninta äbäkañ yäj biñam nadäñpäjä kädet miñin nibäñpäj nimagutnayäj äbuñ. Äbäñpäj kome kubä wäpi Apius täño käbeyä bägup, ba Äma ban nanik yepmañpani yot yaräkubä itkun-ken uken nibän ahäjkuñ. Nibän ahäwäkañ Poltä yabäñpäj bänep oretoret pähap nadäñpäj Anutu bänep täga man iwetkuk.

¹⁶ Eruk Rom yotpärare äronakañ Rom gapmantä Pol nadäj imiñpäj yot inigän kubä inij kireñkañ komi äma kubä watäni irekta teñkuk.

Rom kome Jesu täño manbiñam yäjahäjku

¹⁷ Eruk, Pol Rom kome ahäñpäj kepma yaräkubä ude itkañ Juda täño äma ekäni ekänita yäñpewän äbuñ. Äbä käbeyä täñ irirä man ñode yäwetkuk; Notnaye, näk imaka waki kubä äbotniye täño wäpi yäpmäj äpäkta nämo täk täyat, ba äbekniye oraniye täño täktäk kädet u iwatta nämo yäjiwät tak täyat. Ude nämo täk täyat upäñkañ Jerusalem komi yotken nepmañpä Rom gapman kerit terak itkut.

¹⁸ Täñpakaj Rom gapmantä näkjo man u yäpmäj daniñpäj kawänä näk imaka waki kubä kumäkta biñam nämo täñkut. Unita naniñ kireñpewän jop äpämañ kukta nadäjkuñ.

¹⁹ Upäñkañ Juda naniktä man u utkun. Unita jide täñpet yäj nadäñpäj ñode yäjkuñ; Sisatä ini näkjo man yäpmäj daniñpäj kañ kawän yäj yäjkuñ. Täñ, man uwä Juda notnaye manken yepmaktä yäñpäj nämo yäjkuñ.

²⁰ Eruk notnaye, mebäri imata ño äbätat yäj täwerayäj yäñpäj inta yäñpewa äbäkañ. Nadäkañ? Näk imaka u Isrel ämawebe nintä kakta itsämäñpäj kuñatkuumäj unita nadäkinik täyat yäk. Mebäri unitagän yäñpäj topmäk-topmäkken ño itat yäk.

²¹ Yäwänä ñode iwetkuñ; Judia nanik äma ätutä gäka manbiñam kubä nämo pewä yäpmäj äbuñ. Ba Juda notniye kubätä gäka man waki kubä nämo päbä niwetkuk yäk.

²² Upäñkañ gäkña u ba unita nadäk täyan u yäjahäjiri nadänayäj yäk. Imata, nin ñode nadäkamäj; Juda äbot bämopin-ken äbot kodaki ude ahäjkuñ unita ämawebe komeni komenitä yäñpäj-yabäj yäwat täk täkañ yäk.

²³ Ude yäñpäj eruk käbeyä äneñi täkta kepma kubä iwoyäjkuñ. Eruk kepma iwoyäjkuñ-ken uken ämawebe bumta yot Poltä itkuk-ken ugän äbä itkun. Äbä iräkañ tamimañtä päñku bipäda käron päke uwä Poltä Anututä intäjukun itkañ yabän yäwat epäni täk täyak unitäño manbiñam yäjahäjpäj yäwet yäpmäj kuñkuk. Jesuta nadäkinik täñ imut yäñpäj ehutpäñ manbiñam ätu Moses täño бага man ba man profettä kudän täwani nadäwä tumäkta uterak yäwetpäñ yäwoñärenkuñ.

²⁴ Yäjirän äma ätutä nadäñpäj Pol man siwonji yäyak yäj nadäjkuñ. Täñ, ätutäwä unita nadäkinik nämo täñ imiñkuñ.

²⁵ Ude täñpäj ini-tägän man wärät-wärät yäñtäñ kuñkä akumañ kunayäj täñkuñ. Akumañ kunayäj täñjirä Poltä pengän ñode yäwetkuk; Kudupi Munapiktä äbekjiye orajiyeta yäñpäj profet Aisaia u meni terak man bureni ñode yäjahäjkuñ;

²⁶ Gäk ämawebe äbot uken kuñkañ man ñode yäjahäjpäj yäwet;

Manbiñam kadäni kadäni nadänayäj täkañ upäñkañ unitäño mebäri nämo inik api nadäwä tumnej.

Ba dapun käron täñ yäpmäj kunayäj täkañ upäñkañ imaka bureni kubä nämo api kañpäj nadäñeñ.

²⁷ Nämo, ämawebe uwä bänepi ukät-piwiwani unita jukuni pik täñjirä man nämo nadäk täkañ, ba dapuri imaka, täñpipiñkuñ.

Ijiwä kwäpäj imaka u kañpäj mebäriñi kañpäj nadäwä tumbäpäj uyaku bänepi äyäjutpeñ näkken äbäjirä näkä äneñi yäpa tägakäñeñ. Upäñkañ nämo!

Ais 6:9,10

²⁸⁻²⁹ Poltä ude yäñpäj ñode yäkgän täñkuñ; Juda äma in, ket ñode nadäwut; Anututä yäpätagak epän täñkuko uwä guñ äbotta biñam täyak yäk. Unitä man u nadäñpäj nadäkinik api täneñ! yäk.

³⁰ ✧ Tänpäkan Rom kome uken Poltä yot kubäta gwäki penkan pat tänkuko ukengän it yäpman kuñirän obañ yarä tänkuk. Ude tänkan ämatä kånayän äbänirä yabänkan äbäkotgän yänpän yämagut tänkuk.

³¹ ✧ Yämagut päbä yepmanpän Anututä intäjukun itkan yabän yawat epäni täk täyak unita, ba Ekäni Jesu Kristo täño manbiñam u yäwetpän yäwoñärek täñit tänkuk. Man u yäñahäkta umun kubä nämo nadänkuk, ba äma kubätä nämo inin bitnänkuk. Ugän.

Rom Anututä nin inita biñam nimagutta nadäk tawan penjukuko unitäño manbiñam

¹ ✧ Pol näk, Anututä Jesu Kristo täño epän ämagän aposoro kubä ude iretta iwoyäppäj nepmanjuk. Iwoyäppäj nepmanjukko uwä Anutu täño Manbiñam Täga u yäjahäñira komeni komeni kwekta näk yäpmäj daniñjuk.

² ✧ Täppäkañ Manbiñam Täga u api ahäwek yäj Anututä bian profet yäwet-pewän kudän täñjira Anutu täño man kudän kudupi uken danik takamäj.

³ ✧ Kudän täñkuño u Nanaki-inik uterak bureni ahäwekta kudän täñkuñ. Nanaki komegup ikek ahäk-ahäk uwä Devit täño orani.

⁴ ✧ Upäjkañ kumbani-ken naniktä akuñjukko unita siwoñi kuñat-kuñat täño Munapiktä U Anutu täño Nanaki, kehäromi pähap ikek yäj kwawak niwoñäretak. Uwä Ekäninin Jesu Kristo.

⁵ ✧ Täppäkañ Kristotä epän täñjukko uterak, ba unitäño wäpi biñam ärowän yäppäj wäp aposoro yäput. Näk ñode takta oran naminpäñ iwoyäppäj nepmanjuk; Näk guñ ämawebe komeni komeni Kristo unitäño biñam yäwerira ätutä unita nadäkinik täppäj gämoni-ken kuñatneñta.

⁶ Täppäkañ Rom yotpärare-ken nanik in imaka, ämawebe ukät nanik, Jesu Kristota biñam itneñta tämagurani.

⁷ ✧ Eruk, man kudän ño, äbot Anututä gäripi-inik nadäj tamani, ba siwoñi kuñatneñta iwoyäwani Rom yotpärare-ken it takañ inta kudän täyat. Täppäkañ orakorak ba bänep pidäm Nanin Anutu-kät Ekäninin Jesu Kristo uken naniktä intä terak äroton.

Poltä Rom ämawebe yabäkta nadäñjuk

⁸ ✧ Eruk, pengän ñode yäwa; Nadäkinikjin täño manbiñam äma komeni kometitä nadäwä täga tak täyak unita Jesu Kristota yäppäj Anutuna bänep täga pähap iwet täyat.

⁹ ✧ Nadäkañ? Bänepna nadäk-nadäkna gupna kuduptä Anututa watä epän täñ iminpäñ Nanaki täño manbiñam yäjahäk täyat. Eruk, Anutu unitä nabäñjirän man ño täwera nadäwut;

¹⁰ ✧ Anutu-ken yäñapik man yäk täyat uwä inta nikek wari wari iwet täyat. Täppäkañ kubä iwet täyat uwä ñode; Anutuna nadäj naminjiri kädet kubä ahäwänä Rom äbot täñpani-ken kañ kwa yäj iwet täyat.

¹¹ Nadäkañ? Gäripta tañi uwä in tabäkta nadätat. Inken äreñpäñ iron ätu Kudupi Munapik-ken nanik täñkentäj tamapäj kehärom tañpäñ kañ irut yäj nadätat.

¹² Ba ñode yäwa, näk inken ärewero uwä nadäkiniknin täño bureni kowat iwönjärewän täñpäñ bänepnin täñpidäm tak täne.

¹³ ✧ Upäjkañ notnaye, mebarinata tänguj täneño udetä ñode täwetat; Guñ ämawebe ätuken epän täñjira Ekänita biñam tak takäj udegän inken äreñpäñ bämojjin-ken bureni pewa ahäkta wari yäk täyat. Upäjkañ ärewayäj täñjira imaka imaka ätutä kädet täñpipiñ namik takäj.

¹⁴ Näk Grik ämawebe ba ämawebe kome ätuken nanik imaka, äma nadäk-nadäk ikek ba äma guñguñi u kudup, watä epän täñ yämikta yäj namani.

¹⁵ Mebäri unita Rom äbot täñpani in Manbiñam Täga ño täwet ahäkta bänepna kädap ijik täyak.

¹⁶ ✧ Näk Manbiñam Täga unita nadäñjira imaka mäyäki nikek nämo tak täyak. Nämo, uwä Anutu täño kehäromi ämawebe wakiken nanik wädäj tädotpäñ yepmak täyak. Ämawebe manbiñam u nadäñpäñ iyap tänayäj täño uwä irit kehäromita biñam api täneñ. Manbiñam u Juda äbotken naniktä jukun nadäñkuñ. Täñpäkañ u punin terakä guñ äbotken naniktä nadäkta yäwani.

¹⁷ ✧ Manbiñam Täga unitä kädet Anututä iwatpäñ ämawebe tä siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ yämik täyak u kwawak niwoñäretak. Uwä ñode; Anutu inamiken siwoñigän itta kädet kubä nämo pätak. U nadäkiniktä nadäkinik terakgän. Nadäkinik täñpeñ kuñatnayäj täño uwä Anututä äma u siwoñi äma yäj api yäñtäreñ yämek. Unitawä ñode kudän täwani; Ämawebe nadäkiniki terak Anututä siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ yämik täyak uwä irit kehäromi yäpmäkta biñam.

Anutu imata kokwawak nadätak?

✧ **1:1:** Apos 9:15, 13:2; Gal 1:15 ✧ **1:2:** Rom 16:25-26; Tai 1:2 ✧ **1:3:** Mat 22:42; Rom 9:5, 2Ti 2:8 ✧ **1:4:** Apos 13:33 ✧ **1:5:** Apos 26:16-18; Rom 15:18; Gal 2:7-9 ✧ **1:7:** Nam 6:25-26, 1Ko 1:2, 2Ko 1:1; Efe 1:2 ✧ **1:8:** 1Te 1:8 ✧ **1:9:** Efe 1:16; Plp 1:8, 1Te 2:5,10 ✧ **1:10:** Apos 19:21; Rom 15:23,32 ✧ **1:13:** Apos 19:21; Jon 15:16 ✧ **1:16:** Sam 119:46; Mak 8:38, 1Ko 1:18-24; Apos 13:46 ✧ **1:17:** Rom 3:21-22; Hab 2:4

18 ✧ Ämawebetä Anutu mäde ut imin̄kanj kädet wakiwaki iwatpāj Anutu tājō man bureni yejämäk täkanj. Unita Anutu kunum gānañ kokwawaki kwawak pewän ahäk täkanj.

19 ✧ U mebäri ñodeta; Anututä iniken mebäri ämawebe kudupta kwawak peñ yämiñkuko unita mebärini ätu ämatä nadānañj u nadäk täkanj.

20 ✧ Anutu u ämatä kānañj nāmo upāñkanj kunum kenta kome pewän ahāñkumān-ken yāpūt peñpāj imaka mebäri mebäri gēwāñ ahāñkuñō unitä kehāromini paot-paori nāmo ba iniwā Anutu yāñ kwawak yāñahāñj yāpmāj äbätäk. Kwawak yāñahāñjirāñ äma kuduptagāntä kanpāj nadäk täñ yāpmāj äbuñōnitä apiñō nin udegāñ kanpāj nadäk täkamāj. Unita äma kubätä wohut-wohut man ñode täga nāmo yāwek; Nāk Anutu tājō mebäri nāmo nadātat unita kāderi irepmiit täyat yāñ täga nāmo yāwek. Nāmoinik!

21 ✧ Anutu itak yāñ nadāñkanj upāñkanj nadāwä Anutu nāmo itak bumik täñpāpāj, nāmo orañ imik täkanj, ba bānep täga nāmo nadāñ imik täkanj. Nāmo, nadäk-nadäki peñ awāhupāj jopi ude täñpāj guñ bureni täñkuñ. Ude irirä biñmāj uranitä nadäk-nadäki uwäk täñpāj yepmañkuk.

22 ✧ Äma udewani Nin nadäk-nadäknin nikek yāñ yäk täkanj upāñkanj nāmoinik! U guñ itkanj.

23 ✧ Anutu paot-paori nāmo unitājō wāpi pähap iniñ oretnañjipāj komenita äma ba imaka paotpaot ikek, barak, tom, gāmok, gwakgwak unitājō wārani orañ yämik täkanj.

24 ✧ Ude täk täkanj unita Anututä yabāj äwaräkuk täñjirāñ bānep nadäk-nadäki-ken nadāñ gārip waki pewä ahāwāpāj kubokāret kädet mebäri mebäri kowat täñpāñ täñpāj bānepi gupi täñpāwak täkanj.

25 ✧ Täñkanj Anutu tājō mebäri kwawak itkuko u peñpāj jop manmanta nadāwä bureni täñpāpāj kuñat täkanj. Ude täñkanj Anututä imaka pewän ahāwani u yāniñ oretpāj watä epāñ täñ yāmiñpāj Anutu pewä ahāwani ini u mäde ut imik täkanj. Yäke! Ämawebe kuduptagāñ Anutu u wāpi wari wari yāpmāj akuk tänañji! Bureni!

26 Täñpākañ ämawebe Anutu mäde ut imin̄kuñō uwä Anututä yabä kätāñjirāñ iniken gārip iwatpāj ämatä nāmo tänañji pewä ahäk täkanj. Wāra! Webetāwä nädapi täktäk kädet Anututä peñ yāmiñkuko u irepmiitpāj kudāñ nāmo tänañji webe noriye-kät kowat täñpāñ täk täkanj.

27 ✧ Täñpākañ äma ätutä udegāñ, nädapi täktäk kädetta bitnāñpāj kangārip tājō kädāpitä täñpewän ämatä ämakät waki pewä ahäk täkanj. Ude täñjirä peñawäk tājō kowata iniken gupi bānepi bok täñpāwak täkanj.

28 Ba ugāñ nāmo. Äma udewani uwä Anutu tājō mebäri nadāñkanj upāñkanj jop nadāñ ärowan täñ imik täkanj unita Anututä mäde ut yāmiñpewän nadäk-nadäki paorāpāj imaka nāmo tänañjipāj täk täkanj.

29 Ude täñpāj imaka waki mebäri mebäri kudup ñode täñ morek täkanj; Nadāñ-gārip waki, ämāñji täktäk, peñawäk, närepmirek-gärepmirek terak kokwawak, äma kumāj-kumāj urut, iwan kowata kowata, yāñ-yākñarani ba jopman yäkyäk unitä ahāñpāj tokñej pätak.

30-31 Ba yāñpāj-yabāj yāwat, man kowat-ibewän, Anutu iwan täñ imikimik, ärowani kudāñ täktäk, gup yāpmāj ärokārok, waki kädet pewä ahäk-ahäk, meñnan tājō man bitnäk, bānep nadäk-nadäki nāmo kuñat-kuñat, butewaki nāmo nadāñkanj komi jop yämik-yämik, ba bānep ironi nāmo.

32 Anututä äma kädet udewani täñpani uwä paot-paotta biñam täkanj yāñ yāwani u nadāñkanj upāñkanj gwäk pimiñpāj pen täk täkanj. Ba ugāñ nāmo, ätutä kädet udegāñ täñjirä oret yämik täkanj.

2

Anututä man epāñ siwoñji täk täyak

1-3 ✧ Eruk, Anututä äma kädet wakiwaki udewani täñpani unita kowata api yämek. Täñkanj kowata yāmāyñ täyak uwä siwoñji api yämek yāñ nadäk täkamāj. Upāñkanj äma gäk, jide täñpāj gākñaken mebärika käbop pewen? Ämatä waki udewani täñjirä yāpmāj danik täyan uwä gākñaken mebäri imaka, kwawak pek täyan ubayāj. Yāpmāj danik täyan udegāñ gākñä täk täyan. Äma udewani täñpani yāpmāj danik täyan upāñkanj kudāñ udewanigāñ täk täyan unita jide? Anututä nabāj koreñjirāñ kowata api irepmiret yāñ nadātan? Nāmoinik!

4 ✧ Täñpākañ Ekānitä iron pähap täñpāj bānepka äyāñut yāñpāj gäk gabāj koreñpāj kwikinik itsämäk täyak unita imata nadāwi äpani täk täyak? Gäk bānepka äyāñutta ude orañ gamik täyak u nāmo nadātan?

✧ 1:18: Efe 5:6; Kol 3:6, 2Te 2:12 ✧ 1:19: Apos 14:15-17; Apos 17:24-28 ✧ 1:20: Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hib 11:3

✧ 1:21: Efe 4:17-18 ✧ 1:22: Jer 10:14, 1Ko 1:20 ✧ 1:23: Lo 4:15-19; Sam 106:20 ✧ 1:24: Apos 14:16 ✧ 1:25: Jer 13:25; Jer 16:19; Rom 9:5 ✧ 1:27: Wkp 18:22; Wkp 20:13, 1Ko 6:9 ✧ 2:1-3: Mat 7:1-2; Jon 8:7 ✧ 2:4: Efe 1:7, 2:9, 2Pi 3:15

⁵ Upånkañ bänepka nämö äyänjutkañ kädet waki u ehuranigän täk täyan uwä Anutu täño kokwawak kädäp bukä ude täk täyan. Buñät yäpmän äronjiri Anutu täño kokwawak kadäni pähapken Anutu täño yäntäreke man siwonji kwawak ahänjirän kokwawak päke unitä ijinpäñ api gewän kumben.

⁶ * Node nämö nadätan? Kadäni uken Anututä ini ämawebe kuduptagän täktäki terak gwäki kowata api yämek.

⁷ * Äma kudän tägatäga pen täñ yäpmän kuñpäñ irit paot-paori nämö, wäpi biñam ba orakorak ikek u kañ-ahäka gwäk pimijnpäñ kuñatnayän täño uwä irit kehäromi api yämek.

⁸ Täñ, äma initagän nadänpäñ man bureni mäde ut imijnpäñ täñpawak täño man buraminayän täño uwä kokwawak ba kowata komigämän api kañ-ahänen.

⁹ * Anututä waki täñpani kuduptagänta bäräpi tanji ba komi epän pähap api yämek. U Juda äbotken nanikta jukun yämiñkañ guñ äbotken nanikta imaka, api yämek.

¹⁰ Upånkañ äma kudän tägatäga tänanän täño u kuduptagänta orakorak, wäp biñam ba kwini terak irit api yäpnen. U Juda äbotken nanikta jukun yämiñkañ guñ äbotken nanikta imaka, api yämek.

¹¹ * Imata, Anutu uwä äbot wäpi terak nämö api yäpmän daniwek. Nämö, u iniken nadäk-nadäk siwonji kubägän u terak Juda äbotken nanikkät guñ äbotken nanik bok api yäpmän daniwek.

Baga man u äma bänepi-ken kudän täwani

¹² Uwä node; Äma äbot Moses täño бага man nitek nämotä kuñatkañ waki täk täkañ u kudup, бага mani nämö upånkañ momini uterak api paotneñ. Täñpakañ äma äbot бага man nitektäwä waki täk täkañ u kudup Moses täño бага mantä mebärini kwawak yänjahjirän paot-paotta biñam api yäpmän danineñ.

¹³ * U imata, бага mantä ini täñpewän äma kubä Anutu injamiken siwonji täga nämö irek. Baga man u jukunitägän nadänayän täño uwä Anututä yabänjirän siwonji ämawebe nämö api täneñ. Nämö, nadänpäñ buraminayän täño uyaku, siwonji yän api yäntäreñ yämek.

¹⁴ * Täñpakañ äma ätu guñ äbotken nanik, Moses täño бага man nämö nadäwanitä iniken nadäk terak бага man täño käderi iwatpäñä, Moses täño бага mani nämö upånkañ бага man nadäwani bumik äworek täkañ.

¹⁵⁻¹⁶ * Ude täñjirä бага man bänepi-ken kudän täwani yän kwawak niwonjäreke täyak. Eruk, бага man bänepi-ken kudän täwanitä bänepi yäput täyak. Täñpakañ kadäni pähapken bänep nadäk-nadäkitä yäpmän äyänjutpäñ täga täyan yän ba waki täyan yän api yäwerek. Kadäni uken Anututä Jesu Kristo iwet-pewän ämawebe bänepi-ken imaka käbop pätak unitäño mebäri kwawak api pewek. Bureni, biñam man näkä yänjahäk täyat uterakgän api ahäwek.

Juda äma bureni u äma jidewani?

¹⁷ * Eruk, in wäppin Juda äma yän yäk täkañ unita jide täwerayän? Intä Moses täño бага man terak yengämä pek täkañ. Ude täñkañ nin Anutu dubini-ken irani yän biñam yäk täkañ.

¹⁸ Täñkañ kädet Anututä gäripi nadäk täyak u nadäk täkañ, ba unitäño бага man täwetpäñ täwonjäreke täñpani unita imaka siwonji täkta yäwani u kudup nadäwä tärek täkañ.

¹⁹⁻²⁰ * Ude täñkañ node nadäk täkañ; Baga man injit täkamän unitä nadäk-nadäk täga kudup ba man bureni kudup uwäk täyak unita nin äma dapuri tumbani täga yämagutne, ba bipmän urani-ken irani täño penyänek uwä nin yän nadäk täkañ. Täñkañ ämawebe guñguñi, ba ironjironji man bureni täño kädet siwonji u yäwetpäñ yäwonjäreke täga täne yän nadäk täkañ.

²¹ * Eruk jide? In ude nadänpäñ äma ätu Anutu täño man yäwetpäñ yäwonjäreke täñkañ injinken bänepjin nämö yäwet täkañ. Kubota nämö täneñ yän yäwetkañ injin kubota täk täkañ.

²² Ba yanäpi täñpanitä kubokäret nämö tädeñ yän yäwetkañ injin kubokäret kädet iwat täkañ. Ba anutu jopi nämoinik nadän yämineñ yän yäwet täkañ upånkañ in guñ äma täño kudupi yotta yabänjärip täñpäñ tuñumi kubota täk täkañ.

²³ Nin бага man nadäwani yän biñam yäk täkañ upånkañ Anutu täño kädet irepmit täkañ uwä wäpi inin iwet täkañ.

²⁴ * Ude täñjirä Anutu täño man kudän täwani kubä node unitä bureni täyak; Juda äma intäño mebärita yänpäñ guñ ämatä Anutu yänjärok iwet täkañ.

²⁵ * Nin gupnin moräk madäwani unita Anututa biñam täkamän yän biñam yäk täkañ upånkañ node täwera nadäwut; Moses täño Baga man iwatpäñ kuñatnayän täño uyaku gupjin moräk madäwani u Anututä kawän imaka bureni kubä api täñpek. Täñ, бага man kubä irepmitnayän täño uwä gupjin terak kudän itak u bureni nämö, nämö täñpani bumik api täñpek.

* 2:6: Mat 16:27; Jon 5:29, 2Ko 5:10 * 2:7: 2Te 1:8 * 2:9: Rom 1:16 * 2:11: Efe 6:9, 1Pi 1:17 * 2:13: Mat 7:21, 1Jo 3:7 * 2:14: Apos 10:35 * 2:15-16: 2Ti 2:8 * 2:17: Jem 2:19 * 2:19-20: 2Ti 3:5,15; Mat 15:14; Luk 18:9 * 2:21: Sam 50:16-21; Mat 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5; Ese 36:20 * 2:25: Jer 4:4, 9:25

26 * Täppäkan man unitäno kukñini ñode pätak; Guñ äma kubä gupi moräk nämo madāwanipāñ бага man täño kädet iwarayāñ täko uwä Anututä kawān gupi moräk madāwani ude api äworewek.

27 Nadäkan? In Juda äbot Moses täño бага man nitek ba gupjin moräk madāwani upāñkan inä бага man u irepmitnayāñ täño uwä, äma gupi moräk nämo madāwanitä бага man täño kädet u iwatnayāñ täño uwä mebarijin kwawak api pewä ahāneñ.

28 * Täppäkan Juda äma bureni u äma jidewani? Ba gup moräk madāwani bureni u jidewani? Äma injami dapun Juda täño injam dapun ikek u nämo, ba gupi-tägän Anutu täño kudān yāpmāñ kuñat täkan u nämo!

29 * Nämoinik! Juda äma bureni uwä äma Juda täño nadäk-nadäk bānepitā yāpmāñ kuñarani. Ba äma Anutu täño kudān bānepi-ken täñpani u. Kudān uwä Munapiktä täñpani, бага man terak gupi moräk madäk-madäk u nämo. Äma udewani uwä ämatä nämo käwep orañ yāmineñ. Upāñkan Anututä ini orañ yämik täyak.

3

Anutu nadäk siwoñgän iñit täyak

1 Unita, yāñyabäk kubä ñode; Jide? Juda äma uwä äma gägäni päke ukät uterakgän itkan? Ba gupi moräk madäk-madäk u imaka bureni nämo?

2 * Ude nämo! Juda äma u imaka mäyap yāniñ kirewani. Anututä Juda nanikta iniken manbiñam mebari mebari yāwetpāñ yāwoñärek täñpewān manbiñam unitäno mähemi dākñeñkuñ.

3 * Upāñkan Juda äbot ätu uwä man u mäde ut imiñpāñ Anututa nadāñ imikinik nämo täñkuño unita jide? Ude täñkuño unita Anututä udegän, iniken man bian yāñkuko u nämo iwatpāñ Juda äma u mäde api ut yämek?

4 U nämotä nämoinik! Äma kuduptagän jop manman yäkyäk täño mähemi itneño upāñkan Anutu u inipärik, yāwān bureni ahāwani mähemi itkukotä api it yāpmāñ ärowek. Unita man kudān kubä ñode pätak;

Gäk man yāñiri ämatä u man bureni-inik yāñ kan nadāwut!

Ba yāñtäreke mankatä bureniñgän api ahāwek.

Sam 51:4

5 Nin nadäkamāñ; Waki täktäknintä Anutu u siwoñi-inik yāñ kwawak pena ahäk täyak. Eruk, mebari ude pätak u bureni täñpawä Anututä wakinin täño kowata täga nimirani nämo yāñ täga yāne? (Man ñowä äma täño nadäk-nadäk terak yāyat.)

6 Ude nämoinik yāne! Momita kowata yämik-yämik kädet siwoñi nämo päreko uwä jide täñpāñ Anututä komen ämawebe täño täktäk täga yāpmāñ daniwek?

7 Täppäkan äma kubätä ñode käwep yāwek; Näkño jopman yäkyäknatä Anutu u man siwoñgän yāwani yāñ kwawak pewān ahāñjirān wāpi biñam tañi yāpmäk täyak. Unita Anututä jideta näka waki täñpani yāñ näwet täyak?

8 * Man udewani uwä man jopi-inik, äma kubätä ñode yāweko ude bumik; Eruk, waki täñjitna, kädet siwoñi kan ahāwān! Jop man u äma ätutä näkä terak wāhurirä yāñupit täyat. Man ude yäk täkan unita kowata waki yāpmäkinik täñjirä api tägawek!

Äma kuduptagän siwoñi kädet irepmirani

9 * Unita jide? Juda äbot nintä äma äbot gägäni ätu yārepmitpāñ ninin pärik kubä itkamāñ ba jide? Nämoinik! Yāmāño udegän, Juda äbotken nanik ba guñ äbotken nanik, nin kudup wakita watä epän täk täkamāñ.

10 * Unita Anutu täño man ñode kudān täwani;

Äma kubätä siwoñi nämoinik kuñat täyak.

11 *Ba äma kubätä nadäkinik ikek nämo kuñat täyak. Ba Anutu dubini-ken kukta epäni nämo täk täkan.*

12 *Ämawebe kuduptagän siwoñi kädet mäde ut imiñpāñ wakiniñ täñkuñ. Wära! Kubätä imaka siwoñi kubä nämo täk täyak. Nämoinik!*

Sam 14:1-3

13 **Meni kábāñ taräki, äma kumbani täño kábāñ ude. Menitä jop mangän yäk täkan. Man yäk täkan uwä komigämän, gämok meni ude.*

Sam 5:9

14 *Meni jinomtä man jägämi, täñpawak man pewä ahäk täkan.*

Sam 10:7

15 **Tāñkan ämik täkta pidämigän nadāñpeñ kuñat täkan.*

¹⁶ *Deken deken kuŋarirä täktäk wakini unitä ämawebe täŋo irit täga u pewän paot täkaŋ.*

¹⁷ *Äma udewanitä bätaki säkgämän itta kubä nämö nadäk täkaŋ.*

Ais 59:7,8

¹⁸ *Täŋpäkaŋ Anututa umun kubä nämö nadäk täkaŋ.*

Sam 36:1

¹⁹ Eruk, nin ŋode nadäkamäj; Moses täŋo бага man uwä Juda äbot ninta nimani unita nintä unitäŋo jukumani u nadäne. Baga man unitä ämawebe kudup mebärinin kwawak pen niniŋirän momininta äwo täga nämö yäne. Nämoinik, äma kuduŋtagän Anutu injamiken mominin nikek unita kowata yäpämäta biŋam täkamäj.

²⁰ * Mebäri unita бага man kädet iwat-iwat unitäwä Anutu injamiken täga nämö yäpän-siwonj tawäpäŋ nipmaŋpek. Nämö, бага man unitäwä mominin kwawakgän niwonjäreŋk täyak.

Anutu injamiken siwonji iritta man

²¹ * Upäŋkaŋ apiŋowä kädet Anututä iwatpäŋ ämawebe injamiken yäpän-siwonj tawäpäŋ yepmak täyak u kwawak ahätak. U бага man iwat-iwat kädet terak nämö. Täŋpäkaŋ manbiŋam Mosestä kudän täwani ukät man profet bianitä yäŋahäwani unitä Anutu täŋo täktäk kädet ŋonita yäŋahäwani.

²² * Täktäk kädet uwä ŋode; Ämawebe kuduŋtagän Jesu Kristota nadäŋ imikinik täk täkaŋ unita Anututä siwonji ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ yämik täyak. Uwä Juda nanikta kädet inigän kubä, ämawebe ätuta kädet kubä nämö.

²³ * Nämoinik, ämawebe nin kuduŋtagän momi täŋpani unita Anutu penyäreŋk mäheŋi ukät kunum gänaŋ bok itnaŋi nämö.

²⁴ * Upäŋkaŋ Anututä bänep iron pähap, kowatani nämö täŋ niniŋkuko uterak siwonji ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ nimik täyak. Iron uwä Jesu Kristo täŋo kumäk-kumäki terak mominin ärut niniŋkuk.

²⁵ * Täŋpäkaŋ Anututä iniken kokwawak täŋpän bam tawäkaŋ ämawebe Jesuta nadäŋ imikinik täk täkaŋ unitäŋo momini ärut yämikta Jesu iniŋ kirewän nägäri piwän kuŋkuŋ. Kädet u täŋkuko uwä Anututä nadäk siwonji iwatpäŋ momi täŋo kowata däpämäŋ tärek täyak yäŋ kwawak niwonjäreŋkuk. Täŋpäkaŋ bianä iniken nadäk terak Anututä ämawebe momi täŋirä kwikinik itkaŋ yabäŋ koreŋ it yäpämäŋ äbuk.

²⁶ * Yabäŋ koreŋ it yäpämäŋ äbätängän eruk apiŋode ämawebe täŋo momini unitäŋo kowata däpämäŋ tärekta kädet siwonji kubä pewän ahäŋkuŋ. Kädet u täŋkuko unitä ŋode niwonjäreŋk; Anutu ini uwä siwonji itkaŋ ämawebe Jesuta nadäkinik täk täkaŋ uwä siwonji ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ yämik täyak.

²⁷ * Unita äma netätä näŋŋaken täktäkna siwonji unita Anutu injamiken siwonji itat yäŋ biŋam täga yäwek? Äma kubätä täga nämö. U imata, Anututä бага man iwat-iwat kädet terak siwonji ämawebe yäŋ nämö niwet täyak. Nämö, u Jesuta nadäkinik täktäk kädet uterakgän.

²⁸ * Bureni-inik, Anutu injamiken siwonji irit u Jesuta nadäkinik täktäk u kubä-tägän pewän ahäk täkaŋ, бага man iwat-iwat kädet uterak nämö.

²⁹ * Unita Anututä äma jidewanita siwonji äma yäŋ täga yäwerek? Juda ämawebe ugän? Jide? Anutu uwä Juda ämawebe täŋogän? U guŋ äbotken nanik unitäŋo Anutu nämö? Ude nämö! Anutuwä u guŋ äbot täŋo bok.

³⁰ * Imata, Anutu bureni kubä unitägän itak. Unitä Juda ämawebe gupi moräk madäwani u ba guŋ äbotken nanik, gupi moräk nämö madäwani u, kädet kubä uterakgän siwonji ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ yämik täyak. Ämawebe äbot yarä uken nanik netätä Jesuta nadäkinik täk täkaŋ unita siwonji ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ yämik täyak.

³¹ * Unita Jesuta nadäkinik täktäk kädet unita nadäŋitna intäjukun täŋpänä jide? Baga manta nadäŋitna imaka jopi täŋpek? Nämö Moses täŋo бага man u mehamtäk täkamäj.

4

Anututä Abraham siwonji äma yäŋ iwetkuk

¹ Eruk Abraham, Juda äbot nintäŋo oranin pähap unita nadäna. Nadäkinikta man yäkamäj ŋo Abraham yäpämäŋtak ba nämö?

² Abraham unitä kädet täga täŋirän uterak Anututä gäk siwonji äma yäŋ iwetkuk yäwänäku Abraham ini wäpi biŋam u täga yäpämäŋ akwän. Upäŋkaŋ Anutu injamiken siwonji itkuko uwä kädet ude terak nämö.

³ * Unita Anutu täŋo mantä jide yäyak? U ŋode yäyak;

* 3:20: Sam 143:2; Rom 7:7; Gal 2:16 * 3:21: Apos 10:43 * 3:22: Rom 1:17; Gal 2:16 * 3:23: Rom 3:9, 5:2
* 3:24: Rom 5:1; Efe 2:8 * 3:25: Efe 1:7 * 3:27: 1Ko 1:31 * 3:28: Gal 2:16 * 3:29: Rom 10:12 * 3:30: Lo 6:4; Rom 4:11-12; Gal 3:20 * 3:31: Mat 5:17; Rom 8:4 * 4:3: Stt 15:6; Gal 3:6; Jem 2:23

Abraham uwä Anutu täño man unita nadäkinik täñkuko unita Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ imiñkuk. Stt 15:6

4 ✧ Nin ñode nadäkamäj; Äma epän täñpäj gwäki yäpmäk täkañ unita iron yäj nämo yäk täkamäj. Nämo, epän täyak unitäño gwäki yäpmäk täkañ.

5 ✧ Upäñkañ äma kubätä epän täga kubä täñjirän epän täño gwäki ude Anututä siwoñi äma yäj täga nämo iwerek. Unita äma u jide täñpek? U Anutu, momi ämata siwoñi äma yäj yäñtäreñ yämani unita nadäj imikinik täñpek. Ude täñpeko uwä Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ imek.

6 ✧ Man unita Devittä yäj-kentäñpäj udegän yäñkuk. Äma kubäkubä Anututä unitäño täktäki yabäñpäj-nadäñkañ nämo, siwoñi äma yäj yäñtäreñ yämiñjirän oretoret nadäk täkañ unita man ñode yäñkuk;

7 *Anututä äma kubä täño momi peñ imiñpäj yejämäñjirän äma udewani gäripi nadäwek.*

8 *Bureni, Anututä äma unitäño momita mäde ut imiñjirän äma udewani oretoret täñpek. Sam 32:1,2*

9 ✧ Jide, oretoret ude uwä gupi moräk madäwani unitägän täga täneñ? Ba gupi moräk nämo madäwani, guñ äbotken naniktä udegän täga täneñ? Eruk man intäjukun yäro unita ket nadäna. Uwä ñode; Anututä Abraham nadäkiniki-tagän yäñpäj siwoñi äma yäj yäñtäreñ imiñkuk.

10 ✧ Täñkañ Abraham jide irirän Anututä siwoñi äma yäj iwetkuk? Gupi moräk madäwanipäj ba nämo madäwanipäj irirän Anututä ude iwetkuk? U gupi moräk nämo madäñkañ itkuk-ken ugän Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ imiñkuk.

11 ✧ Ude iweränkañ eruk mäden Anututä iwerän gupi moräk madäñkuk. Gupi moräk madäñkuko uwä wäranu kubä, kwawak ñode iwoñärektä; Nadäkinik intäjukun täñkuko uterak Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ imiñkuk. Unita Abraham uwä ämawebe gupi moräk nämo madäñkañ Anututä nadäkinik täñjirä Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ yämik täyak u kuduhtagän täño orani pähap.

12 ✧ Ba Juda äma ätu gupi moräk madäwani imaka, unitäño orani pähap. Upäñkañ gupi moräk madäwani unitägän täñpewän orani pähap nämo täyak. Nämo, gupi moräk nämo madäñkañ nadäkinik Abrahamtä intäjukun täñkuko udegän täñpeñ kuñat täkañ unita yäñpäj orani yäj täga yäneñ.

Anutu täño yäñkehäromtak man u bureni

13 ✧ Bian-inik Anututä Abrahamkät oraniye yäñkehäromtak man ñode yäwetkuk; Kome pähap ño inta biñam api taniñ kirewet yäj yäwetkuk. Täñpäkañ yäñkehäromtak man yäwetkuko u Abraham бага man buramiñpäj iwarän täwani ude yäñpäj nämo yäñkuk. Nämo inik, u Anututä nadäkinik täñkukuo u terak siwoñi äma yäj yäñtäreñ imani unita yäñpäj yäñkehäromtak man u yäwetkuk.

14 ✧ Täñpäkañ бага man iwat-awat kädet uterakgän Anututä imaka iwoyäwani u täga yäpneño u bureni täñpänä eruk nadäkinik u imaka jopi ude täñpek. Täñjirän Anutu täño yäñkehäromtak man Abraham iwetkuko u imaka, mewuni ude täñpek.

15 ✧ U imata, бага man uwä Anutu täño kokwawak pewän ahäk täkañ, ämatä бага u kudup täga nämo buramik täkañ unita. Täñ, бага man nämo ireko uwä бага irepmit-irepmit u imaka, nämo irek.

16 ✧ Unita ñode yäna; Anututä imaka nimikta yäñkehärom täñkuko u, bänep iron terakgän api yäpneñ yäj niwoñärektä, ba Abraham täño oraniye bureni mäden ahänyäj täkañ u kuduhtagantä täga api yäpneñ yäj niwoñärektä nadäkinik täktäk kädet u pewän ahäñkuk. Ude nämo täñkuk yäwänäku, бага man täño nanakiye-tägän täga yäpmäñkäneñ. Upäñkañ nämo, imaka iwoyäwani u ämawebe kudup Anututä nadäkinik Abrahamtä täñkuko udegän täk täkañ u imaka, api yäpneñ. Unita Abraham u nadäkinik täñpani udewani kudup täño orani pähap.

17 ✧ Unita Anutu täño man ñode kudän täwani; Näk gäk täñpewa ämawebe komeñi komeñi mäden ahäj yäpmäj kunayäj täkañ unitäño orani pähap ude itan. Eruk, yäñkehäromtak man uwä Anutu Abrahamtä nadäj imikinik täñkuko u injamiken kehäromi itak. Anutu uwä kumbani-ken nanik täñkodak täwani, ba imaka nämo ahäwanipäj yäñpewän ahäwani.

18 ✧ Täñpäkañ imaka ahäkta Anututä yäñkehärom täñkuko u ahänañi nämo bumik upäñkañ Abrahamtä bureni api ahäwe yäj nadäñkañ nadäkiniki Anutu terakgän penjuk. Mebäri

✧ 4:4: Rom 11:6 ✧ 4:9: Rom 4:3 ✧ 4:11: Stt 17:10-11 ✧ 4:12: Mat 3:9 ✧ 4:13: Stt 17:4-6; Stt 22:17-18; Gal 3:29

✧ 4:14: Gal 3:18 ✧ 4:15: Rom 3:20, 5:13; Rom 7:8 ✧ 4:16: Gal 3:7 ✧ 4:17: Stt 17:5; Ais 48:13 ✧ 4:18: Hib 11:1; Stt 15:5

unita ämawebe komeni komeni mäyap täño orani pähap itkuk. Unita imaka u nämö ahäjrän Anututä ñode iwetkuko u bureni täñkuk; Gäkken nanik yeritäh ahäj-bumbum api täneñ.

¹⁹ * Eruk Abraham obañ 100 ude bumik täñjirän gupita nadäjrän kumbani täño bumik täñkuk. Ba webeni Saratäh äruñ it yäpmäj äbäjrän nanak bäyak-bäyak kadäni tärenjirän kanpäj nadäñkuk. Upänkañ nadäkiniki nämö pewän putärenjika.

²⁰ Nadäkiniki nämö pewän putärewäpäj Anututä imaka ude api täñ gamet yäj yänkehäromtak man iwetkuko unita bänep yaräh nämö nadäñkuk. Nämoinik, u nadäkiniki täñkehärom tänpäj Anutu inij oretkuk.

²¹ Täñpäj ñode nadäñkuk; Anutu yänkehäromtak man näwetkuko udegän täga api täñ namek yäj nadäkinik täñkuk.

²² * Ude nadäñkuko unita Anututä Abraham täño nadäkiniki kanpäj siwoñi äma yäj yäntären iminjuk.

²³ Täñpäkaj 'siwoñi äma yäj yäntären iminjuk', man ude kudän täwani uwä Abraham-tagän nämö yäjuk.

²⁴ * Nämö, ämawebe Anutu, Jesu Ekäninin kumbani-ken nanik yäpmäj päjaku teñkuko unita nadäkinik täk täkamäj unita niked bok yäjuk.

²⁵ * Täñpäkaj Jesu u momininta yänpäj kumäkta Anututä inij kireñkuk. Tänpäj täñkodak tänpewän akuñkuko uterak siwoñi ämawebe yäj yäntären nimani.

5

Oretoret inipärik kubä

¹ * Eruk, nadäkinikninta yänpäj Anututä siwoñi ämawebe yäj yäntären niminjuk unita apiño Ekäninin Jesu Kristo terak Anutu-kät bänep kubägän tänpäj nipmanjuko itkamäj.

² * Tänpäkaj Anutu täño orakoraki uterak apiño itkamäj uwä Jesutä nadäkiniknin unita yänpäj kädet täwit niminjäj uken nipmanjuko. Ude täñkuko unita Anutu-kät kunum gänañ bok itta oretoret terak itsämäjkamäj!

³ * Ba ugän nämö. Bäräpi ahäj nimik täkañ unita imaka, oretoret täk täkamäj. U imata, bäräpi udewanitäh ehutpäñ kuñat-kuñat kädet pewän ahäj nimik täkañ yäj nadäk täkamäj.

⁴ Tänpäkaj bäräpi gänañ ehutpäñ kuñat-kuñat unitä tänpewän äma bureni äworek täkamäj. Eruk, äma bureni äworenpäjä nadäkinik kehäromi ñode täk täkamäj; Imaka iwoyäj nimani u bureni api yäpne yäj nadäk täkamäj.

⁵ * Tänpäkaj nadäk udewaniwä jopi nämoinik täk täyak. Nämö, unita yänpäj bänepnin-ken tagagän nadäk täkamäj. U imata, Anututä nadäj nimikinik tänpäj Munapiki jop ninij kireñkuk. Täñjirän Munapik unitä Anutu täño bänep iron pähap bänepnin-ken tokñek-inik pewän ahäj niminjuk.

⁶ Tänpäkaj nin ninin täñkentäka kehärominin kubä nämö pat nimänpäj ämawebe wakiinik pen iritna Kristotä ninta yänpäj kadäni siwoñi-ken kumbuk.

⁷ Kristotä ude täñkuko uwä inde kubä täñ niminjuk, nintä tänero ude nämö. Ninken nanik kubätä äma siwoñi täñkentäka yänpäj iniken gupi kumäkta täga nämö inij kirewek. Ba äma tagagämän kubä täñkentäka äma kubätä bänepi täñkehärom tänpäj iniken gupi kumäkta käwep inij kirewek.

⁸ * Täñ, Kristowä nin momi äma wakiinik pen iritna nin täñkentäka kumbuk. Ude täñkuko unitä bureni-inik ñode niwoñaretak; Anutu nadäj nimikinik täk täyak.

⁹ * Tänpäkaj Kristo täño nägärita yänpäj Anututä siwoñi ämawebe yäj yäntären niminjuko unita bureni-inik ñode nadäkamäj; U täñkentäj nimikinik täñjirän Anutu täño kokwawaki pähap täga api irepmite.

¹⁰ * Tänpäkaj äneñi ñode yäkgän tänpa; Nin Anutu-kät iwan tänpäj iritna Nanaki täño kumäk-kumäki terak ninkät Anutu inikät bämpnin-ken bänep kubägän irit kädet pewän ahäjuk. Eruk, apiño Anutu-kät bänep kubägän kuñat täkamäj unita imata kokwawaki-ken nanik täga nämö api nimagurek? Nämö, u bureni-inik api nimagurek, Nanaki kodak täñkuko itak unita yänpäj.

¹¹ Ba ugän nämö, Anututä Ekäni Jesu Kristota yänpäj inikät nin bämpnin-ken bänep kubägän pewän ahäjuk unita Anututa oretoret pähap nadäk täkamäj.

Kumäj-kumäj ba Irit kädet täño manbijam

¹² * Tänpäkaj äma kubätä momi täktäk kädet pewän ahäwänkañ unitä kome terak wep patkuk. Täñkuko unitä kumäj-kumäj wädäj yäpmäj äbuk. Tänpäkaj kumäj-kumäjntä äma kudup koreñkuk, ämawebe kuduptagän momi täñpani unita.

* 4:19: Stt 17:17 * 4:22: Stt 15:6 * 4:24: Rom 15:4, 1Pi 1:21 * 4:25: Ais 53:4-5, 1Ko 15:17 * 5:1: Rom 3:24,28; Rom 4:24 * 5:2: Efe 2:18, 3:12 * 5:3: Jem 1:2-3, 1Pi 1:5-7 * 5:5: Sam 22:5, 25:20; Hib 6:18-19 * 5:8: Jon 3:16, 1Jo 4:10 * 5:9: Rom 1:18, 2:5,8 * 5:10: Rom 8:7-8 * 5:12: Stt 2:17; Stt 3:6,19; Rom 6:23

13 ✧ Tänpäkaŋ Moses täŋo бага man nämo itkuk-ken uken momi täktäk kädet uku itkuk. Momi itkukopäŋ бага man nämo itkuko unita kadäni uken Anututä momini kubäkubä täŋo wäpi nämo yäpmäŋ danij yämik täŋkukonik.

14 ✧ Nämo, u Adam täŋo noriye unita kumbuŋ. Yäput peŋpäŋ Adamtä itkuk-ken unitä it päbä Moses täŋo kadäni-ken kumäŋ-kumäŋtä ämawebe kudup koreŋkuk. Tänpäkaŋ Adam uwä Anutu täŋo jukuman irepmiŋpäŋ kumbuk. Täŋ, ämawebe momi Adamtä täŋkuko udegän nämo täŋpani u imaka, kumäŋ-kumäŋtä koreŋkuk. Unita ŋode nadäna; Adam uwä äma mäden ahäwayäŋ täŋkuko unitäŋo wärani.

15 ✧ Upäŋkaŋ Anutu täŋo iron pähap u ba Adam täŋo momi uwä kubägän nämo. Nämoinik, u inigän inigän. Äma kubä unitäŋo momitä ämawebe kuduŋtagän-ken kumäŋ-kumäŋ kädet pewän ahäŋkuk. Ude upäŋkaŋ iron pähap Anututä pewän ahäŋkuko uwä ärowani-inik. U kumäŋ-kumäŋ täŋo kehäromi irepmiŋpäŋ ämawebe mäyap-ken tokŋeŋ patkuk. Bureni-inik, äma kubä wäpi Jesu Kristo unitäŋo iron terak ämawebe mäyap-iniktä irit kehäromita biŋam täŋkuŋ.

16 ✧ Tänpäkaŋ Adamtä momi kubägän täŋirän manken iritta biŋam täŋkuk. Upäŋkaŋ Anutu täŋo iron pähap uwä inipärik kubä. Ämawebetä momi mäyap täŋ yäpmäŋ äbäŋirä iron pähap u ahäŋkuk. Iron pähap ahäŋkuko unitä momi ämawebe u Anutu injamiken siwoŋigän itta kädet pewän ahäŋkuk.

17 ✧ Eruk äneŋi ŋode yäkgän täŋpa; Äma kubätä momi täŋkuko uterak kumäŋ-kumäŋtä äma kuduŋtagäntä ärowani täŋ yämiŋkuk. Täŋ, äma kubä wäpi Jesu Kristo unitä epän täŋkuko unitäŋo bureni u ärowani inipärik kubä! Uwä ŋode; Ämawebe Anutu täŋo iron tokŋek yäpmäŋirä Anututä siwoŋi ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ yämik täyak, ämawebe unitä Jesu Kristo täŋo epän terak imaka kuduŋtagäntä intäjukun it yämiŋpäŋ kehäromi nikek kuŋat täkaŋ.

18 ✧ Unita Adam täŋo momi kubätä ämawebe kuduŋtagäntä täŋpän wawäpäŋ Anutu täŋo manken iritta biŋam täŋkuŋo udegän, äma kubä täŋo epän siwoŋitä momi täŋo topmäk-topmäk däpmäŋ däŋŋeŋpäŋ ämawebe kuduŋtagäntä Anutu injamiken siwoŋi itpäŋ irit kehäromita biŋam itta kädet täwitkuk.

19 ✧ Ba äma kubätä Anutu täŋo jukuman irepmiŋkuko unitä ämawebe kudup momi-ken yepmaŋkuk. U udegän äma kubätä Anutu täŋo jukuman buramiŋkuko uterak ämawebe mäyap siwoŋi ämawebe yäŋ yäŋtäreŋ yämani ude api itneŋ.

20 ✧ Unita Moses täŋo бага manta jide yänayäŋ? Ŋode; Momi bumta tokŋeŋ päteŋta бага man uwä ahäŋkuk. Upäŋkaŋ, ämawebe momi bumta täŋirä Anututä momi unitäŋo kehäromi yäpmäŋ äpäkta iniken bäneŋ iron bumta-inik pewän ahäŋkuk. Momi täktäktä Anutu täŋo iron u täga irepmiŋnaŋi nämo. Nämoinik.

21 ✧ Momi täktäktä kumäŋ-kumäŋ kädet pewän ahäŋkuko unitä intäjukun itkuk. Upäŋkaŋ Anutu täŋo iron pähaptä nin injamiken yäpän-siwoŋ tawäpäŋ nipmaŋpäŋ Ekäninin Jesu Kristo täŋo epäni uterakgän irit kehäromi u iwoyäŋ nimiŋkuk. Ude täŋkuko unita apiŋowä Anutu täŋo irontä irepmiŋpäŋ intäjukun ärowani-inik itak.

6

Nin Jesu-kät jide ude kumbumäŋ?

1 ✧ Unita man ŋode täga yänaŋi ba nämo? Nadäkinik täŋpani nin gwäk pimiŋpäŋ momi täŋ yäpmäŋ kuŋitna Anututä iron taŋpäŋ yäpätägak epäni pen täk täyon?

2 ✧ Ude yänaŋi nämo. Nämoinik! Nin momi kädawä kumbani ude itkamäŋ upäŋ imata gwäk pimiŋpäŋ momi kädet ugän wari täne?

3 ✧ Unita ŋode nämo käwep nadäk täkaŋ? Nin ume yäpumaŋ-ken uken Kristo yäpurärätkumäŋo udegän nin kudup kumäk-kumäki terak bok kumbumäŋ.

4 ✧ Unita ume ärut-ärutnin-ken Kristo-kät bok kumäŋpäŋ awaŋ gänaŋ äpmonkumäŋ. U jop nämo, mebäri ŋodeta; Anutu Nan iniken kehäromini inipärik kubä uterak Kristo kumbani-ken nanik yäpmäŋ akuŋpäŋ kodak teŋkuko itak udegän nin irit kodaki kudupi kubä kuŋatneta kumbani-ken nanik nimagutkuk.

Nin Jesu-kät jide ude api kodak täne?

5 ✧ Nin Kristo-kät kowat-kwasikorän täŋpäŋ bok kumbumäŋ bumik unita ninä ukät kentäŋpäŋ kumbani-ken nanik bureni-inik api akune, unitä kumbani-ken naniktä kodak taŋpäŋ akuŋkuko udegän.

✧ 5:13: Rom 4:15 ✧ 5:14: 1Ko 15:21-22, 1Ko 15:45 ✧ 5:18: 1Ko 15:22 ✧ 5:19: Ais 53:11 ✧ 5:20: Rom 4:15; Gal 3:19 ✧ 5:21: Rom 6:23 ✧ 6:1: Rom 3:5-8 ✧ 6:2: 1Pi 4:1 ✧ 6:3: Gal 3:27 ✧ 6:4: Kol 2:12 ✧ 6:5: P1p 3:10-11

6 * Unita nin nadäkamäj; Bänepnin biani täjo irit kuñat-kuñat u päya kwakäp terak Jesu-kät bok kumbuño u mebäri ñodeta kumbuñ; Nin momita watä epän änerji nämo tänetä irit kuñat-kuñat bänepnin biani unitäño kehäromi däpmäj tärenjuk.

7 * U imata, momi täjo kehäromitä äma kumbani täga nämo imagurek.

8 Eruk, nin Kristo-kät bok kumbumäño unita ukät bok api it yäpmäj kune yäj nadäkinik täkamäj.

9 U imata, Kristo kumbani-ken nanik änerji akuñkuko unita änerji täga nämo api kumbek yäj nadäkamäj. Burenä, kumäj-kumäntä Kristo täjo kehäromi yäpmäj äpäkta kehäromini nämo.

10 * U kadäni kubägän kumänpäj momi täjo kehäromi u tänpän wawäpäj penjukko itak. Täñkan kodak tänpäj akuñkuko Anutu orañ imiktagän it täyak.

11 * Unita in udegän, injinta ñode nadäner; Nin Jesu-kät bok kumbumäño unita apiño momitä ärowani nämo täñ nimitak. Nämo inik, nin Kristo Jesu-kät kubägän itpäñ Anutu orañ imiktagän itkamäj. Nadäk ude injitpäñ kan kuñarut.

12 * Unita kome terak itkan gupjin u momita iniñ kireñirä watä nämo it tamek. Ude täñirä momitä tämagut yäpmäj gup täjo nadäj gärip kädet wakiken kwekta.

13 * Ba in ketjin kuroñjin momita watä epän täñ imikta nämo iniñ kirener. Nämo, in äma kumäj-kumäj-ken nanik akuñpäj kodak irani udewani unita gupjin nadäk-nadäkjin kudup Anututa biñam iniñ kireñpäj siwoñita watä epän ugän täñpeñ kuñatneñ.

14 * In nadäkan? In бага man terak nämo itkan. In Anutu täjo bänep iron uterak itkan unita momitä inta ärowani nämo it tamek.

Kädet siwoñita watä epän täk täkamäj

15 * Eruk nin бага man gämori-ken nämo itkamäj. Nin Anutu täjo bänep iron terak itkamäj unita jide? Gwäk pimiñpäj momi täga täne? Nämo inik!

16 * Unita ñode nämo nadäkan? Äma kubätä äma kubä täjo mani buramiñpäj epän täñ imikta yänpäj iwareko uwä äma unitäño gämori-kengän kuñarek. Udegän momita watä epän täñ iminayäj täjo uwä unitäño gämori-kengän itkan kumäj-kumäntä biñam api täneñ. Täñ, Anututa watä epän tänpäj gämori-kengän kuñatnayäj täjo uwä Anututä mominin penpäj siwoñi ämawebe yäj api yäntären nimek.

17 Täñpäkan bian in momi täjo gämori-ken itpeñ kuñatkuño upäj tägagämän kubä, Anutu täjo man täwetpäñ täwoñärewni u buramikta gup nadäk-nadäkjin siwoñi kubägän penjuk. Unita Anutu iniñ oretna!

18 * Ude täñkuño unita Anututä momi täjo topmäk-topmäk däpmäj däktneñ tamiñpäj siwoñi kuñat-kuñat täjo watä epän ämawebe ude tepmañjuk.

19 (Täñkan man wärani terak yäyat ño mebäri ñodeta; Man bureniñän yäwawä unita yäyak yäj bäräñeñ täga nämo nadäwä tumneño unita.) Eruk, bianä inä gupjin kudup wakita watä epän täñ imikta iniñ kireñkan kädet wakitä wakiinik u täñ yäpmäj äbuñ. Eruk apiño udegän, in gupjin kudup kädet tägata watä epän täñ imikta iniñ kireñkan kudupigän kan kuñarut.

20 In nadäkan? Bian inä momi täjo watä epän täñpani ude itpäñ siwoñi täktäk täjo watä epän äma ude nämo itkuñ.

21 * Ude itkan kädet wakiwaki unita apiño mäyak nadäk täkan unitä täñkentäk kubä täñ tamiñjuk ba nämo? Nämo inik, kädet udewanitä mähemiyä kumäj-kumäj kädet-ken yepmak täyak.

22 Upäñkan apiño Anututä momi täjo topmäk-topmäkken nanik däpmäj däktneñpäj tämagut päbä iniken watä epän ämawebeniye ude tepmañkuko unitä täñkentäk tägagämän kubä tamik täyak. Uwä ñode; Ämawebe kudupi äworeñpäj irit kehäromi api yäpneñ.

23 * Eruk, unita änerji ñode nadäwut; Momitä epän ämaniyeta gwäki yämik täyak uwä kumäj-kumäj tärek-täreki nämo. Täñpäkan Anututä iron kowatani nämo täñ nimik täyak uwä Ekäninin Jesu Kristo terak irit kehäromi tärek-täreki nämo u.

7

Baga mantä ninta mäheми nämo täyak

1 Notnaye, man yäj yäpmäj äbätat unita yänpäj man wärani ñode täwera nadäwut. In бага man täjo mebäri nadäk täkan unita täwerira u nadäwä tärenayäj yäj nadätat. Eruk Moses täjo бага manta nadäwut. Äma kodak it täkan uwä бага man terak ittäj kuñtängän kumäñirä бага man gämori-ken irit u tärek täyak.

* 6:6: Gal 5:24 * 6:7: 1Pi 4:1 * 6:10: Hib 9:26-28, 1Pi 3:18 * 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19, 1Pi 2:24 * 6:12: Stt 4:7

* 6:13: Rom 12:1; Efe 2:5, 5:14 * 6:14: 1Jo 3:6 * 6:15: Rom 6:1 * 6:16: Jon 8:34, 2Pi 2:19 * 6:18: Jon 8:32

* 6:21: Rom 7:5, 8:6,13 * 6:23: Rom 5:12,15

2 Yanäpi täktäktä udegän kwawak niwonjäretak. Moses täño бага mantä ñode yäyak; Äpitä kodak irirän webeni uwä äma unitä inita biñam täñpek. Eruk äpitä kumbeko uwä бага man unitä wari nämo topmäñpäj injirek.

3 Upäjkañ äpitä kodak irirän webe unitä päñku äma kubä yäpeko uwä webe u kubokäret webe yäj iwetneñ. Täñ, äpitä kumbeko uwä бага mantä wari nämo topmäñpäj injirek. Nämo, u äma kubä yäpayäj nadäñpäñä täga yäpek. U kubokäret nämo täñpek.

4* Unita notnaye, man wärani u mebäri ñodeta yänahätat; In Kristo-kät kubägän kumbuño uwä apiño бага man gämori-ken kuñat-kuñat kädet nämo pat tamitak. Nämo, apiño in äma kubäta biñam itkañ. Äma uwä kumäj-kumäj-ken nanik Anututä yäpmäj päñaku teñkuko u. Täñpäkañ äma unita biñam itkañ uwä Anututa yäñpäj bureni pewä ahäktä itkañ.

5* In nadäkañ; Bäñep nadäk-nadäk biani ärowani it nimiñkuk-ken uken бага mantä gupnin täño nadäj gärip peñ iwerirän kumäj-kumäj tärek-täreki nämo unitäño watä epän täk täñkumäjönik.

6* Kadäni uken бага mantä topmäñpäj nipmañkuko upäjkañ kumbumäño unita бага man topmäñpäj nipmäñjitkuko u imaka, däkñeñkuk. Unita apiño kädet kodaki iwatpäñ Anutu orañ imiñpäj watä epän täñ imik täkamäj. U бага man kudän täwani uterak nämo, Kudupi Munapiktä bäñep nadäk-nadäknin täñpidäm tañirän iwatpäñ täk täkamäj.

Bagä man täño epän u jide?

7* Täñpäkañ бага mantä gupnin täño nadäk-gärip peñ iwerirän momi täñkumäño unita бага manta ñode täga yäne? Bagä man uwä waki, momi täktäk udewanigän. Ude nämo! Unita näkña terak ñode yäwa; Bagä uwä täga upäjkañ бага mantä täñkentäj naminjirän momi täktäk kädet u kwawak kañpäj nadäk täyat. Ñodeta yäyat; Bagä mantä Äma kubä täño tuñum kubä kañgärip nämo täñpen yäj yäyak unita kudän uwä momi yäj nadätat. Täñ, бага u nämo pareko uwä jide täñpäj kañgärip täktäk u kudän waki yäj nadäwet?

8* Täñkañ бага man u täga upäjkañ momitä бага man uterak yengämä pewäkañ kañgärip nadäk kädet mebäri mebäri bäñepna-ken pewän ahäñkuñ. Täñ, бага man ukät nämowä momi täktäk kädet uwä kehäromini nämo.

9* Unita ñode yäwa; Bagä manta nämo nadäwa tärenkuñ-ken, guñi, momi nämo täñpani bumik itkut. Upäjkañ бага manta nadäwa-tumäjirä momi täktäk kädettä näkken wen patkuk. Ude täñirän näk kumäj-kumäjta biñam täñkut.

10* Butewaki, бага man u irit täga pewä ahäktä yäwanipäj kumäj-kumäj tärek-täreki nämo u pewän ahäj naminjuk.

11* Täñkañ momitä бага man terak yengämän pewäkañ täñ-näkñatpäñ kumäj-kumäjta biñam nepmañkuk.

12* Eruk unita Moses täño бага manta jide yänayäj? Ñode; Ini uwä kudupi, ba бага man u gänaj jukuman kubäkubä u imaka, kudupi siwoñi-inik, Anutu-ken nanik.

13* Täñpäkañ jide? Bagä man täga unitä täñpewän näk kumäj-kumäjta biñam täñkut? Nämo inik, momi-tägän täñpewän kumäj-kumäjta biñam täñkut. Momitä imaka täga kubä uterak yengämän pewäpäj itkañ kumäj-kumäj kädet-ken nämagutkuk. Ude täñirän бага mantä momi täño mebäri u kwawakinik ñode pewän ahäj däkñeñkuk; Momi täktäk kädet u imaka wakitä wakiinik.

Bagä mantä nin täga nämo yäpän täganer?

14* Unita ñode nadäkamäj; Moses täño бага man uwä imaka täga kubä, Anutu-ken nanik. Upäjkañ bäñep nadäk-nadäk biani pen injitat uwä, Anutu-ken nanik nämo. Täñkañ momitä topmäñpäj watä epän ämanita nepmañkuko unita бага man u täga nämo buramik täyat.

15* Wära! Näkñaken mebärina nämo nadäwa tärekan! Täktäkna täga täñpayäj gäripi nadäk täyat u nämo täk täyat. Upäjkañ täktäk waki yäj nadäk täyat upäj täk täyat!

16 Täñpäkañ waki unita nämo täkta nadätat ugänpäj täk täyat unitä ñode näwonjäretak; Anutu täño бага man u waki nämo, täga.

17 Upäjkañ imaka waki täk täyat u näkñaken gärip terak nämo. Nämo, u momi täktäk kädet nadäk bäñepna-ken itak unitä täk täyak.

18* Unita bäñep nadäk-nadäkna bianken imaka täga kubä nämo inik itak yäj nadätat. Imata, kädet tägatäga u täkta gäripi nadäk täyat upäjkañ bureni pewä ahäktä täñpawak täkañ.

19 Unita imaka täga täkta nadäk täyat u nämo täk täyat. Täñ, imaka waki u täkta gäripi nämo nadäk täyat, ugänpäj wari täk täyat.

20 Eruk, imaka nämo täkta nadäk täyat upäj täk täyat unita ñode nadätat; Kädet ude u näkña nämo täk täyat. Nämo, u momi näk gänaj käbop it täyak unitä täk täyak.

* 7:4: Rom 6:2,11; Gal 2:19 * 7:5: Rom 6:21 * 7:6: Rom 8:2, 6:4 * 7:7: Kis 20:17; Lo 5:21 * 7:8: Rom 4:15

* 7:9: Jem 1:15 * 7:10: Wkp 18:5; Rom 10:5 * 7:11: Stt 3:13; Hib 3:13 * 7:12: 1Ti 1:8 * 7:13: Rom 5:20

* 7:14: Sam 51:5; Jon 3:6 * 7:15: Gal 5:17 * 7:18: Stt 6:5, 8:21

²¹ Unita näkŋa ŋode kaŋpāŋ nadātat; Kädet täga täŋpayāŋ nadāk täyat-ken uken waki kädet unitä kädet täŋpipiŋ namik täyak.

²² Täŋpākaŋ bānepnatä Anutu täŋo бага man iwatta gāripi nadāk täyat.

²³ * Upāŋkaŋ gupnatä бага mebāri kubā iwat täyak. Бага uwā bānepnatä бага u iwatta gārip nadāk täyak ukät ämik täk täkamän. Täŋkaŋ бага kubā uwā momi, gupna kudup topmāŋpāŋ nepmāŋit täyak u.

²⁴ Wāra, butewaki pāhap! Bārāpi unitä näk täŋpewān wakiniŋ täyat. Netätä waki täŋkentāŋ namānpāŋ bānep nadāk-nadāk biani kumāŋ-kumāŋ kädet-ken nāmagurayāŋ täyak u pewet?

²⁵ * Eruk nadātat! Anututä täŋkentāŋ namayāŋ. U Ekāniniŋ Jesu Kristo täŋo kumāk-kumākita yāŋpāŋ api täŋkentāŋ nameko unita Anutu bānep täga pāhap iwet täyiwa!

Täŋpākaŋ ŋode kaŋpāŋ nadāk täyat; Näkŋawā nadāk-nadāknaŋ Anutu täŋo man kädet iwatta nadāk täyat. Täŋkaŋ bānep nadāk-nadāk biani näkken itak unitawā momi täktāk kädetta watä epān täŋ imikta nāmagut täyak.

8

Munapik täŋo nadāk tawaŋ u jide?

¹ Eruk, man säkgāmān kubā ŋode täwetat; Ämawebe Jesu Kristo-kät kowat-kwasikorān täŋpāŋ it täkaŋ uwā Anututä momi täŋo kowata nämo api yāmek.

² * U imata, Kristo Jesu terak irit kodaki Munapiktä nin kubākubāta nimanī unitä momi ba kumāŋ-kumāŋ tärek-täreki nämo unitāŋo kehāromi-ken nanik ketäreŋpāŋ nipmaŋkuk.

³ * Bureni, imaka бага mantä täga tänaŋi nämo u Anututä ini täŋkuk. Bānep nadāk-nadākniŋ bianitä бага man täŋo kehāromi yāpmāŋ äpāŋirān бага man uwā nin yāpätägakta kehāromi nämo. Upāŋkaŋ Anututä inken nanaki-inik momita yāŋpāŋ momi äma nin täŋo gup iŋam-dapun terak tewān äpuk. Tewān äpāŋpāŋ momi täktāk kädet äma bānepi-ken pätak unitāŋo kehāromi utpewān maŋkuk.

⁴ * Anututä ude täŋkuko unita apiŋo nibāŋirān бага man täŋo jukuman siwoŋi u kudup iwat morewani täk täkaŋ. Imata, apiŋo nin bānep nadāk-nadāk biani u gāmori-ken nämo kuŋat täkamāŋ. Nämo, Kudupi Munapik täŋo nadāk tawaŋ terak kuŋat täkamāŋ.

⁵ Unita nadākaŋ? Äma bānep nadāk-nadāk biani iwarāntāk täkaŋ uwā bānep nadāk-gāripi uterakgān parirān iwarāntāk täkaŋ. Täŋ, äma Kudupi Munapik täŋo kädet iwarāntāk täkaŋ uwā bānep nadāk-gāripi uterakgān parirān iwarāntāk täkaŋ.

⁶ * Bureni, äma bānep nadāk-nadāk kädet bianitä peŋ yāwerānpāŋ iwarāntāk täkaŋ uwā kumāŋ-kumāŋta biŋam täkaŋ uba. Täŋ, äma Kudupi Munapik täŋo bānep nadāk-nadāk kädetta peŋ yāwerānpāŋ iwarāntāk täkaŋ uwā irit tägata biŋam täŋpāŋ bānep pidām terak itkaŋ.

⁷ * Mebāri ŋodeta yāyat; Bānep nadāk-nadāk biani uwā Anutu täŋo iwan uba. Nadāk nadāk u Anutu täŋo бага man iwarāntākta bitnāk-inik täk täyak. Bureni-inik, u täga iwatnaŋi nämo.

⁸ Nāmoiniŋ, ämawebe bānep nadāk-nadāk bianita juku pek täkaŋ uwā imaka kubā Anututä kaŋjirān tägawekta täga nämo täneŋ.

⁹ * Täŋpākaŋ Anutu täŋo Munapiktä in kubākubāken bureni itak u täŋpawā bānep nadāk-nadākniŋ bianitä peŋ täwerirān nämo iwat täkaŋ. Nämo, Munapiktä peŋ täwerirān udegān iwat täkaŋ. Täŋ, äma kubā Kristo täŋo Munapiktä bānepi-ken nämo itak u täŋpawā äma uwā Kristota biŋam nämo täyak.

¹⁰ * Täŋpākaŋ momitä täŋpewān gupniŋ kumākta biŋam täk täyak upāŋkaŋ Kristotä bānepniŋ-ken bureni irānā ninä ämawebe Anututä siwoŋi ämawebe yāŋ yāŋtäreŋ nimanī itkamāŋ unita mājoniŋtä irit kehāromita biŋam täkaŋ.

¹¹ In nadākaŋ; Anututä Jesu kumbukopāŋ äneŋi Munapiki täŋo kehāromi terak awaŋ gānaŋ nanik wādāŋ tädotkuk. Eruk udegān, Munapik unitä inken irānā Anutu, Kristo kumbaniŋ-ken nanik wādāŋ tädotkuko unitä gupjiŋ kumākta biŋam u Munapiki täŋo kehāromi terak api täŋkodak täwek.

Munapik terak Anutu täŋo nanakiye itkamāŋ

¹² Notnaye, mebāri unita nin kuŋat-kuŋat mebāri kubā pena ahākta yāŋ nimanī. Uwā bānep nadāk-nadāk biani u iwatta nämo yāyat. Nāmoiniŋ.

¹³ * Bānep biani täŋo nadāk-nadāk waki unitāŋo kädet iwatpāŋä kumāŋ-kumāŋ tärek-täreki nämo unita biŋam api täneŋ. Upāŋkaŋ Munapiktä kehāromi tamiŋirān gupjiŋ täŋo kuŋat-kuŋat waki u utpewā maŋpānā, eruk irit bureniŋta biŋam täŋpeŋ api kuŋatneŋ.

¹⁴ U imata, ämawebe Anutu täŋo Munapiktä irit kuŋat-kuŋat täga yāwoŋäreŋ täyak uwā Anutu täŋo nanak ämawebeniye bureni.

* 7:23: Gal 5:17; Jem 4:1, 1Pi 2:11 * 7:25: 1Ko 15:57 * 8:2: Rom 7:23-24 * 8:3: Apos 13:38, 15:10; Plp 2:7; Hib 4:15 * 8:4: Gal 5:16,25 * 8:6: Rom 6:21 * 8:7: Mat 12:34; Jon 8:43, 12:39; Jem 4:4 * 8:9: 1Ko 3:16, 12:3 * 8:10: Gal 2:20; Efe 3:17, 1Pi 4:6 * 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5

15 ✧ Tänpäj apiño Anutu inamiken kuñat takamäj. Upäjkañ Munapik, Anututä niminkuko unitä tänpewän in epän watä äma jopi, Anutu inamiken umun terak kuñat takaj ude nämo itkañ. Nämoinik! Munapiktä tänpewän Anututä nipmäj towiwani nanakiye bureni-inik itkañ Munapik täño kehäromi terak nin Anututa gäripi-inik nadänpäj Nan! Nan! yäj iwet takamäj.

16 ✧ Tänpäj Munapiktä ini-tägän mäjonin täñkentäjirän bureni-inik ñode nadäk takamäj; Nin Anutu täño nanakiye bureni itkamäj.

17 ✧ Eruk, Anutu täño nanakiye bureni ude itkamäj u tänpawä imaka tagatäga Anututä ninta biñam peñ niminkuko u api yäpne. Imaka tagatäga u notninpak Kristo-kät penta api yäpne. Upäjkañ intäjukun, Jesutä komi nadäñkuko u moräki nintä nadänayäj takamäj uwä, eruk kämiwä ukät wäpnin biñam ikek ba irit tagagämän u täga api yäpne.

Kämi wäpnin biñam ikek irit täño man

18 ✧ Wäpnin biñam ikek irit täga kämi kwawak ahäj nimayäj täyak u tagagämän-inik kubä. Unita komi apiño nadäk takamäj unita nadäjira jopi kubä täk täyak.

19 ✧ Bureni-inik! Anututä nanakiye bureni kwawak pewän ahäkta kadäni peñkuk. Tänpäkañ kadäni u bäräjnej ahäwänpäj kwawak käna yäjkañ imaka imaka kumän-tagän Anututä täñ-peñkuko u dapun käroj täñ itkañ.

20 ✧ U imata, imaka kuduptagän Anututä täñ-peñkuko u pengän-inik säkgämän itkujopäj Anututä tänpewän gapuntaj moreñkujo itkañ. U ini nadänpäj nämo; Anututä ini imaka säkgämän-inik kubäta kañ itsämbut yäjpäñ tänpewän ude täñkuñ.

21 ✧ Eruk nadäk tawaj Anututä peñ yämiñkuko uwä ñode; Apiño imaka pewän ahäwani kuduptagän käbäj tänpäj pärakta biñam takaj u täñkentäj yämiñjirän tägañpäñ Anutu täño nanak ämawebeniye ninkät säkgämän-inik, bänep pidäm terakgän api itne.

22 Bureni, imaka imaka kudup Anututä täñ-peñkuko u komi, webetä nanak bäyanayäj nadäk takaj ude nadäñkañ kähän yäj yäpmäj äbäj itkañ yäj nadäkamäj.

23 ✧ Tänpäkañ imaka tagagämän käbop itak u nämo, nin imaka udegän täk takamäj. Anututä Kudupi Munapikpäñ iron intäjukunta ude täñ niminkukopäj apiño moräki pat nimitak u yäpna yäjkañ bänepintä komi nadäñkañ yäj kähän-kähän yäj itkamäj. Nin Anututä Nanak ämawebenaye yäj kwawa yäjahänpäj komegup täño bäräpi-ken nanik ketäreñ nimikta itsämäjkañ dapun käroj täñ itkamäj.

24 ✧ Imaka tagagämän u kämi nimikta Anututä nin inita biñam nimagutkuk. Upäjkañ imaka kämi yäpmäkta yäwani u apiño käbop itak. Täñ, unitä käbop nämo ireko uwä u yäpmäkta imata itsämne? Nämo, imaka ketnintä inirani udewanita nämo itsämäk takamäj.

25 Upäjkañ imaka tagagämän käbop itak u bureni api yäpne yäj nadäkinik takamäj unita bänepnin täñkehärom tänpäj kwikinik itsämäj itkamäj.

26 Täñkañ ugän nämo. Nin kehäromi nikek nämo iritna Kudupi Munapiktä täñkentäj nimik täyak. Täñkañ Anutu-ken imaka unita yäjapine yäj nämo nadäñkañ jop bänepnin-kengän nadäj bäräp täjitna Munapiktä bänep nadäj bäräpnin u yäpmanjkañ Anutu-ken butewaki man, ämatä täga yäjahänañi nämo, uterak yäjahäj nimik täyak.

27 ✧ Ude täñjirän Anutu, äma täño bänep kañpäñ nadäwanitä Kudupi Munapik täño nadäk u kawän tagak täyak. U imata, Munapiktä Anutu täño nadäk ugän iwatpäñ Anutu täño kudupi ämawebeniye nin täñkentäj nimikta Anutu-ken yäjapik man yäk täyak.

Anutu täño bänep iron u täñpipinañi nämo

28 ✧ Unita nin nadäkamäj; Ämawebe Anututa gäripi nadäk takaj, ämawebe Anututä iniken gärip terak yämagut päbä yepmanñani u jop yabäj äwaräkuk nämo täk täyak. Nämoinik, Anututä ini tänpewän imaka kudup ahäj yämik takaj u täñkentäj yämikta ude täk täyak.

29 ✧ U imata, kunum kenta kome nämo pewän ahäj kumän-ken uken Anututä iniken ämawebeniye u nadäj yämiñkuk. Täñkañ ämawebe u Nanaki unitäño täktäk udegän täñpeñ kuñatta iwoyänpäj yepmanjuk. Ude täñkuko unita nanak ämawebe mäyap irirä Jesutä u bämopi-ken noripaki intäjukun ahäwani ude it yämiñkukotä it täyak.

30 Tänpäj ämawebe yäput peñpäñ inita iwoyäjnkuko u yämagut päbä yepmanpäñ siwonj ämawebenaye yäj yäjtäreñ yämiñkuk. Täñkañ ämawebe siwonj ämawebenaye yäj yäjtäreñ yämiñkuko unitä irit täga kañ-ahäneñta iniken wäpi biñam yäniñ kireñkuk.

31 ✧ Tänpäkañ Anututä ude täk täyak unita jide yäne? Anututä täñkentäj niminirän netätä iwan täñ niminpäñ täga tänpän waneñ? Kubätä täga nämo!

✧ 8:15: 2Ti 1:7; Mak 14:36 ✧ 8:16: 2Ko 1:22 ✧ 8:17: Gal 4:5-7; Rev 21:7 ✧ 8:18: Rom 5:2, 2Ko 4:17 ✧ 8:19: Kol 3:4 ✧ 8:20: Stt 3:17-19 ✧ 8:21: 2Pi 3:13, 1Jo 3:2 ✧ 8:23: 2Ko 5:2-4; Gal 5:5 ✧ 8:24: 2Ko 5:7 ✧ 8:27: Sam 139:1, 1Ko 4:5 ✧ 8:28: Efe 1:11 ✧ 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6 ✧ 8:31: Sam 118:6

³² ✧ Anututä kudän inide kubä täj niniñkuko u nämo nadäkanj? U nin kudup täj kentäta iniken nanaki-inik u nämo iyap tanpän inij kireñpewän äpuko unita ñode bureni täj nimek; U orañ niniñpäñ nanaki niniñkuko ukät imaka kudup bureni-inik api nimek!

³³ ✧ Unita Anututä ämawebe inita iwoyänjkuko u man käbeyä-ken mominita yänpän netätä äma uwä siwoñi nämo yäj täga yäntäreñ yämek? Ude nämo! Anututä ini ämawebe unita siwoñi ämawebe yäj yäntäreñ yämiñkuko unita täga nämo!

³⁴ ✧ Ba netätä Anutu täño kudupi ämawebe u geñita biñam täñput yäj yäntäreñ yämek? Kubätä täga nämo! Imata, Kristo Jesu ninta yänpän kumbuk. Täñkanj kumbani-ken nanik yäpmäj päñaku kodak tewani unitä apiñowä Anutu nan keru bure käda itkanj nin täj kentäj nimikta iwet yabäk täyak unita ude täga nämo.

³⁵ Eruk Kristotä nadäj nimikinik täk täyak upäj imatäken kubätä täga duñ-weñpäñ nipmanjirän Kristo u inigän nin niningän api itne? Nadäj-bäräp ba komi nadänero unitä täga duñ-weñpäñ nipmanjek? Ba Jesuta yänpän ämatä waki täj niniñeño ba nakta jop irit unitä täga? Ba jäwäri-inik itne ba umuri gänañ itnero unitä täga täñpek? Ba ämatä kumäj-kumäj nidäpnayäj täneño unita täga duñ-weñpäñ nipmanjek? Nämo inik!

³⁶ ✧ Bureni, Anutu täño man kudäntä imaka bäräpi udewani ahäj nimik täkanj unita ñode yänjahatak;

Nin gäñjo ämawebekaye itkamäj unita kadäni kadäni ninken nanik mäyap nidäpmäk täkanj.

Ba nibäñjirä tom nakta däpmäk täkanj ude täk täkamäj.

Sam 44:22

³⁷ ✧ Upänkanj Jesu iron pähap täj niniñkuko unitä täj kentäj niniñjirän bäräpi u ba u ahäj nimik täkanj unitä bänep nadäk-nadäknin täga nämo täñpän waneñ. Nämo inik! Nin iwan u kudup irepmit-inik täk täkamäj.

³⁸⁻³⁹ Unita nadäkinik ñode täyat; Imaka kubätä Anututä ninta nadäj nimikinik täk täyak u täga ukät-pipinanj nämo. Nämo inik! Anututä nadäj nimikinik täñpän Ekäninin Jesu Kristo niniñkuko unita kumäj-kumäj ba irit, anjero ba mäjo wära kehäromi nizek u, imaka apiñode ahäj nimik täkanj ba imaka kämi ahäkta yäwani u, ba imaka imaka kehäromi nizek u, ba imaka kunum terak nanik ba kome gänañ nanik ba imaka ätu kome pähap terak ittän kukanj, imaka udewani unitä Anututä ninta nadäj nimikinik täk täyak u täga teñpipinanj nämo.

9

Poltä iniken äbotta butewaki pähap nadäjnkuk

¹⁻² Notnaye, ñode täwera nadäwut; Juda ämawebenaye unita yänpän näk kadäni kadäni bänepnatä butewaki nadäwätäk pähap bumta täk täyat. U jop nämo yäyat. Nämo, näk Kristo täño äma unita manna u bureni-inik yäj nadäwut. Ba Kudupi Munapiktä bänep nadäk-nadäknä kanj-iwarirän unita bänepnatä näk man bureni täwetat yäj nadätat.

³ ✧ Butewaki! Näk jide täñpäj nägät moräknyae, Isrel ämawebe äbot u täj kentäj yämiñjira Kristota biñam kanj täneñ? Kristota biñam täñput yänpän bänepna kädäp ijik täyak u ñode; Anutu täño kokwawak näkä terak ärowänkanj Kristo täño iwan äworeñpäñ guñ ude irira Isrel ämawebenayetä näkjo kome kanj yäput! yäj nadäk täyat.

⁴ ✧ Isrel ämawebe uwä äbot jopi nämo, Anututä nanak ämawebenaye yänpän iwoyänpän yepmanjuk. Ude täñkanj Ekänitä iniken mebari yänjahänpän yäwetkuk. Täñpän ämawebe ukät topmäk-topmäk kubägän täñpän бага man yämiñpäñ Anutu inijoret kädät siwoñi u yäwetpäñ yäwoñäreñjuk. Täñkanj imaka säkgämän säkgämän täj yämikta yänkehäromtak man yäwetkuk.

⁵ ✧ Täñpakanj äbot uwä oranin wäpi biñam ikek bian itkuño unitäño äbekiye oraniye. Kristo uwä komegup ikek uken naniktä ahäñjuk. Uwä Anutu bureni-inik, imaka kuduptagän täño intäjukun irirän wäpi biñam tärek-täreki nämo inijoret täkäna! U Bureni!

⁶ ✧ Täñpakanj apiñjo Isrel äbot u äbot gägäni kubä ude itkanj unita ñode täga yäne ba nämo? Anututä yänkehäromtak man bian yäwetkuko uken bureni nämo pewän ahäñjuk? Nämo, udeta nämo yäyat! Imata, Isrel ämawebe, Jekop täño tawañken nanik päke u kuduptagän Anutu täño nanakiye bureni, inita biñam itta yäwani nämo.

⁷ ✧ Ba udegän, Abraham täño äbotken nanik u kudup u Abraham täño oraniye bureni ude nämo itkanj. Nämo, Abraham täño oraniye mäyap upänkanj Anututä Abraham ñode iwetkuk; Yänkehärom tanjkuro ude, orañkaye ahänayäj täkanj u yäpmäj daniñpäñ nanaka Aisak täño tawañ terak nanik u yabäwa orañkaye bureni api täneñ.

✧ 8:32: Jon 3:16 ✧ 8:33: Ais 50:8 ✧ 8:34: Sam 110:1; Apos 7:55-56, 1Jo 2:1 ✧ 8:36: 2Ko 4:11 ✧ 8:37: Jon 16:33

✧ 9:3: Kis 32:32 ✧ 9:4: Kis 4:22; Lo 7:6, 14:1-2 ✧ 9:5: Mat 1:1-16; Jon 1:1; Rom 1:25 ✧ 9:6: Nam 23:19; Rom 2:28

✧ 9:7: Stt 21:12

8 * Tänpäkanj man unitä mebäri ñode niwonjaretak; Ämawebe Abraham täño tawanjen nanik u kudup Anutu täño oraniye bureni-inik ude nämö itkanj. Nämö, oraniye bureni-inik uwä Anututä yäjkehäromtak man Abraham iwetkuko uterak ahäjkuñjo ugän.

9 * Eruk Anututä Abraham yäjkehäromtak man iwetkuko u ñode; Kadäni näkä nadätat-ken uken Sara nanak bāyapñäj injirirän äneñi api äbet yäj iwetkuk.

10 * Tänpäkanj ugän nämö. Rebeka imaka, nanak yarä bāyankuk. Tänpäj nanak yarä bāyankuko u nani Aisak, oranin pähap u kubägän.

11-12 * Tänpäkanj Anutu iniken gärip kadäni kadäni iwatpäj täk täyak udegän iwatpäj äma inita biñam yäpmäj daniñpäj yepmak täyak. Ämawebe epän täktäki terak nämö yäpmäj danik täyak. Nämö, ini-tägän äma yäpmäj daniñpäj iwoyäk täyak. Unita nanak yarä u kädet waki ba täga nämö täñkanj Rebeka koki-ken pen irirän Anututä Rebeka ñode iwetkuk;

Nanak intäjukun nanik uwä mäden nanik täño epän watä ämani ude api irek yäj iwetkuk. Stt 25:23

13 * Unita Anutu täño mantä ñode yäyak;

Näk monäni Jekopta nadäj imikinik täñkanj tuäni Isota mäde ut iminjut. Mal 1:2,3

14 Unita jide yäne? Anututä ude täk täyak uwä kädet siwonji nämö täk täyak? Ude nämö!

15 Unita Anututä Moses ñode iwetkuk;

Näkä äma kubäta bānep iron täñ imayäj nadänpäjä u bureni täñ imet.

Ba äma kubäta butewaki nadäj imayäj nadänpäjä u butewaki nadäj iminpäñ oraj imet. Kis 33:19

16 * Unita ñode nadäna; Anututä äma täño gärip ba unitäño täktäk terak nämö yäpmäj daniñpäj yepmak täyak. Nämö, Anututä iniken nadäk-gärip tawanj uterak iwatpäj kubä kanj-korekta nadänpäjä udegän täk täyak.

17 * Unitäño wäranik kubä Anutu täño man kudän täwani terak pätak u ñode; Anututä Isip kome täño intäjukun äma Fero ñode iwetkuk; Mebäri ñode unita nadäj gaminira intäjukun äma wäp biñam yäpmänpäj itan; Gäkä terak kehäromina kwawak pewa ahäjirän biñam nadänpäj ämawebe wäpna biñam komeni komeni api yäjahäj yäpmäj kuner yäk.

18 * Unita manbiñam unitä ñode niwonjaretak; Anututä äma kubä kanj-korekta nadänpäjä u udegän täñ imek. Täñkanj Anututä äma kubä bānep nadäk-nadäki täñpiñ imayäj nadänpäjä iniken nadäk-gärip ugän iwatpäj udegän täñpek.

19 Tänpäkanj in kubäta man u nadänpäj ñode käwep näwerek; Netätä täga kehärom tänpäj Anutu täño nadäk-gärip tawanj u täga irepmirek? Täga nämö upäj imata äma nin ätu nomininta kokwawak nadäj nimik täyak? Anutu ude uwä siwonji nämö täk täyak yäj näwerek.

20 * Tänpäkanj yänyabäk udewani ämatä täga yänäñi nämö. Gäk äma jidewani unita Anutu ude goret täyan yäj iweren? Ude yäweno u ñode bumik; Käbotinik kubäta äma u täñpeko u ñode täga iwerek? Gäk imata näk goret ude täñ?

21 * Ude nämö! Äma käbot täñpani kubäta iniken gärip iwatpäj gäj yäpmänpäj käbotinik yarä täñpek. Kubä säkgämän, äñnak-äñnak täkta. Täñkanj kubäwä jiranj pekta täñpek. Ude täñpeko unita goret täyak yäj täga yäwen? Nämoinik!

22 Tänpäkanj Anututä täñkuko u udewanigän. U iniken kokwawak kwawak pewa ahäjirän kehäromina kanpäj nadäwut yänpäj ñode täñkuk; Käbot kokwawaki yäpmäkta biñam täkanj uwä bäräñej tänpän wanañpäj kadäni käronj kehärom tänpäj kwikinik it yäpmäj äbuk.

23 * Tänpäkanj udegän, iniken bānep iron tägagämän-inik u kwawak pewän ahäkta käbot butewakini yäpmäkta biñam täkanj uterak ironi u piñ yäbatkuk. Tänpäj ämawebe uwä irit täga, wäp biñam ikek u yämikta bian yäpmäj daniñpäj yepmanjuk.

24 Tägagämän kubä! Ämawebe u uwä nin Anututä ini nimagutkuko u. Täñkanj ämawebe nin Juda äbotken nanik ugän nämö, guñ äbotken nanik imaka, bok nimagutkuk.

25 Unita guñ äbotta nadänpäj Anututä profet Hosea meni-ken ñode yäjahäjnkuk;

Näk ämawebe näkño äbotken nanik nämopäj Näkño ämawebenaye yäj api yäweret.

Ude täñkanj ämawebe nadäj yämikinik nämö täñkuro unita bānepna gämäni yäj api yäweret. Hos 2:23

* 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Stt 18:14 * 9:10: Stt 25:21 * 9:11-12: Stt 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3 * 9:16: Efe 2:8

* 9:17: Kis 9:16 * 9:18: Kis 4:21, 9:12; Kis 14:4 * 9:20: Ais 29:16, 45:9 * 9:21: Jer 18:6 * 9:23: Rom 8:29;

Efe 1:3-12

²⁶ *Täjpäkanj bian äma äbot u Näkño äbot nämo yäj yäwetkut. Eruk kome ude yäwetkut-ken ukengän ñode api yäweret; In Anutu irit mähe mi näkño nanaknaye yäj api yäweret. Hos 1:10*

²⁷ *Täjpäkanj Aisaiatä udegän Isrel ämawebeta nadänpäj man ñode yänjahäñkuk;*

Isrel ämawebe mäyap, mobä jirañ ume terak nanik ude ahäj uyinayäj täño upäjkanj uken nanik yarä-gänpäj api yämaguret.

²⁸ *U imata, Ekänitä kome ämawebe manken yepmanpäj bäräjnej api täjpän wañ morenej. Ais 10:22,23*

²⁹ *Täjpäkanj unitagän yänpäj Aisaiatä man kubä pen ñode yäkgän täñkuk;*

Ekäni kehäromi mähe mitä ämawebe yerita yänpäj yarägän nämo yepmanjuk yäwänä Sodom Gomora paot moreñkujö ude paot morenam. Ais 1:9

Isrel äbottä Anutu mäde ut imiñkuj

³⁰ * *Eruk man päke ñonitäjö mebäri jide? U ñode; Äma guñ äbotken nanik Anutu inamiken siwoñj itta epäni nämo täjpänpäj Anututä siwoñj ämawebe yäj yäñtärej yämiñkuk. Yäñtärej yämiñkuko uwä nadäkiniki unitagän yänpäj.*

³¹ * *Täj, Isrel ämawebe uwä Anutu inamiken siwoñj ämawebe itta komi epän terak Moses täño бага man iwatna yäñjat tänpä wañkuj.*

³² * *Mebäri ñodeta tänpä wañkuj; U Anututä yäpän-siwoñ tawäpäj yepmanpekta nadäkiniki Anutu terak nämo peñkuj. Nämo, iniken komi epäni uterak Anutu inamiken siwoñj ämawebe api itne yäj nadäñkuj. Butewaki, u mobä pähap uterak jänani yäputkanj mañkujö bumik.*

³³ * *Mobä unita Anutu täño man kudän täwani kubä ñode pätak;*

Nadäkanj? Näk mobä kubä ämatä jänani yäputta Jerusalem komeken peñkut. Uterak jänani yäputkanj api mañdäpnej yäk.

Täjpäkanj äma kubätä unita nadäkiniki täñpayäj täko uwä nadäkiniki täño bureni yäpmäkta pära nämo api täñpek. Ais 8:14, 28:16

10

¹ *Unita notnaye, näk bureni ñode täwera nadäwut; Juda ämawebe, näkñaken äbotnaye uwä Anututa biñam kanj irut yänpäj bänepna kädap iñjirän Anutu-ken yäñpik man yäk täyat.*

² *Unitäjö täktäki u nadäkinik täyat. U Anutu iwatta epäni tañj täk täkanj upäjkanj kädet Anututä gäripi bureni nadäk täyak u nämo nadäwä tärek täkanj.*

³ *Anututä kädet iwatpäj siwoñj ämawebe yäj yäñtärej nimik täyak u nämo nadäwä tärewäkaj iniken kehäromi terak Anutu inamiken siwoñj ämawebe itta epäni tänpäj kuñatkuñ. Täñkanj kädet Anututä iwatpäj ämawebeta siwoñj ämawebe yäj yäñtärej yämik täyak u mäde ut imiñkuj.*

⁴ * *Kädet uwä Kristo. Kristotä äbänpäj бага man terak Anutu inamiken siwoñj irit täño kädet u däpmej tärenpäj kädet kodaki kubä pewän ahäñkuk. Uwä ñode; Ämawebe nadäj imikinik täk täkanj u kudup Anututä siwoñj ämawebe yäj yäñtärej yämik täyak.*

Kuduptagän Anututa biñam täga tänañj

⁵ * *Täjpäkanj бага man iwatpäj Anutu inamiken siwoñj irit kädetta Mosestä ñode kudän täñkuk; Äma kubätä jukuman бага man terak pätak u iwarayäj täko uwä бага uterak irit kehäromita biñam api täñpek.*

⁶ * *Mosestä бага man iwat-iwatta ude yäñkukopäj nadäkinik kädet iwatpäj Anutu inamiken siwoñj itta man kubä ñode pätak; Injin-tägän ñode yänejta; Kunum gänañ netätä täga äroñpäj Kristo imagut yäpmäj äpek? Ude nämo yänej! U äpuko uba!*

⁷ *Ba ñode imaka yänejta; Netätä kumbani yotpärare-ken täga äpmonpäj Kristo kumbaniken nanik imagut yäpmäj abek? Ude imaka, nämo yänej. U akuñkuko uba!*

⁸ *Ude nämo, man unitäjö kukjini u ñode kudän täwani; Anutu täño man u dubinjin-ken itak. U mejin-ken ba bänepjin-ken itak u. Täjpäkanj man uwä nadäkinik pewä ahäk-ahäk man bureni nintä yänjahäk takamäj ubayäj.*

⁹ *Bureni, mejintä Jesu u Ekäninin yäj yänjahäjit, bänepjintä Anututä Jesu kumbaniken nanik yäpmäj akuñkuko unita nadäkinik täñ imiñjirä Anututä ini api tämagurek.*

¹⁰ *U imata, bänepnintä Jesuta nadäkinik täñjitna Anututä siwoñj ämawebe yäj yäñtärej nimik täyak, ba menintä nadäkinikin u yänjahäjitna inita biñam nimagut täyak.*

11 * Man unita Anutu tãño man mujipi kubã ñode kudãn tãwani; Äma kubätä unita nadäkinik täñpayãñ tãko uwã nadäkiniki tãño bureni yãpmãkta pära nãmo api täñpek.

12 * Täñpãkanj man unitã ämawebe äbot terak nãmo yãpmãñ danik täyak. Juda äbotken nanik ba guñ äbotken nanik u tãgagãn. Ekãni kubã unitãgãn ämawebe kuduptagãn tãño Ekãni. Unita ämawebe netätã Ekãni täñkentãñ nimi yãñ yãñpãñ yãñapik tãkanj unita iron säkgãmãn täñ yãmik täyak.

13 * Unitawã Anutu tãño mantã bureni ñode yãñahãtak; Netätã Ekãni täñkentãñ nam yãñpãñ gera yãk tãkanj uwã Ekãnitã inita biñam api yãmagurek.

14 Upãñkanj Ekãnita nadäkinik nãmo täneño uwã jide täñpãñ täñkentãkta gera yãneñ? Ba unitãño manbiñam nãmo nadãneño u jide täñpãñ Ekãnita nadäkinik täneñ? Ba äma kubätä manbiñam u nãmo yãñahãweco uwã jide täñpãñ manbiñam u nadãneñ?

15 * Ba manbiñam yãñahãkta äma kubã nãmo tewã kweko uwã netätã manbiñam yãñahãñjirãn nadãneñ? Täñpãkanj manbiñam yãñahãwani unita Anutu tãño man ñode kudãn tãwani; Äma manbiñam tãgagãmãn yãpmãñ äbãk tãkanj unitãño kuroñji säkgãmãn yãñ yãwut!

16 * Upãñkanj waki! Juda ämawebe kuduptã Manbiñam Tãga u nãmo iyap täñpãñ injtkuñ, kubãkubã-tãgãn. Unita Aisaiatã ñode yãñkuk; Ekãni, manbiñam yãñahãñjitna netätã nadãwãn bureni täñkuk?

17 * Unita nadäkinik burenita ñode yãna; Manbiñam yãñahãñjirã nadãk tãkanj unitã nadäkinik pewãn ahãk tãkanj. Täñkanj manbiñam jopi kubã nãmo, Kristo tãño manbiñam u.

18 Upãñkanj Juda äma u jide? Manbiñam uwã nãmo käwep nadãñkuñ? Nãmo, u nadãñkuñ! Anutu tãño mantã unita ñode yãyak;

Mani kotãktã komeni komeni kuñjarirãn ämawebe kuduptagãn nadãñkuñ.

Sam 19:4

19 Eruk, näkño yãñyãbãk kubã pen ñode; Isrel ämawebe uwã guñ ämawebetã komeni yãpmãñpãñ Anututa biñam api täneñ yãñ nãmo käwep nadãñkuñ? Nãmo, u nadãñkuñ! Unita bianã Anututã Moses meni-ken ñode yãñkuk;

Juda äbottã näkken äneñji äbut yãñ nadãñpãñ ämawebe äbot nãmo täñpani, guñ äbot kubãta iron api täñ yãmet yãk.

Ude täñjira Juda äbottã kanjkanj bãnepi wawãpãñ ninta täñ niminañji yãñ api nadãneñ. Lo 32:21

20 Täñpãkanj Moses tãño man u yãñ-kentãñpãñ Aisaiatã kwawakinik ñode yãñahãñkuk;

Äma näka nãmo yãñ-wãyãkñewani u ahãñ yãmijpãñ yãmagurira nabãñkuñ.

Ais 65:1

21 Täñpãkanj Isrel ämawebetã yãñpãñ Anututã ñode yãkgãn täñkuk;

Ämawebe gwãki täpãni ärowani täñ namik tãkanj u yãmagutta kepma kãroñ ket kewatkanj it täyat. Ais 65:2

11

Anututã Juda äbot kudup nãmo yepmanjkanj

1 * Unita jide nadãkanj? Anututã iniken ämawebeniye mäde ut yãmijñkuk? Nãmoinik! Näk imaka, Isrel äma ba Abraham tãño nägãt morãk kubã. Näk Benjamin tãño äbotken nanik unita Anututã Isrel ämawebe kuduptagãn mäde ut yãmijñkuk yãñ tãga nãmo yãne.

2 Unita ñode yãwa; Ämawebe äbot nãmo ahãñjirã Anututã inita biñam yãñpãñ iwoyãwani unita mäde nãmoinik ut yãmijñkuk. Jide? In Anutu tãño man kudãn terak Elaija tãño manbiñam unita nãmo nadãkanj? Elaija uwã Isrel ämawebe manken yepmakta yãñpãñ Anutu-ken ñode yãñapijñkuk;

3 * Ekãni, ämawebe ño gãkño profetkaye dãpmãñ-pewã kumbãpãñ alta ganij oretta täñpani u kudup wãrämut täñpã kuñkuñ. Täñkuño profet morek-morek näk imaka, kumãñ-kumãñ nutnayãñ epãni tãkanj.

4 * Ude yãñjirãn Anututã kowata jide iwetkuk? Ñode iwetkuk; Ude nãmo! Ämawebe 7,000 ude näkñata biñam iwoyãñjira uwã anutu jopi Bal unita gukut imãpmok nãmo täñ imik tãkanj yãk. Gãk kubãgãn nãmo yãñ iwetkuk.

5 * Eruk, u udegãn kadãni ñoken Juda äbot päke u gãnanj nanik äbot täpuri Anututã ironita yãñpãñ inita biñam iwoyãñkuko itkanj.

* 10:11: Rom 9:33 * 10:12: Apos 15:9 * 10:13: Jol 2:32 * 10:15: Ais 52:7 * 10:16: Ais 53:1; Jon 12:38

* 10:17: Jon 17:20 * 11:1: 1Sml 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5 * 11:3: 2Kn 19:10,14 * 11:4: 1Kn 19:18 * 11:5:

6 * Ämawebe iwoyänjkuko uwä, iniken iron terakgän iwoyänjkuk, ämawebe unitäño täktäkita yänpäñ nämo. Nämo, täktäkita yänpäñ iwoyänjkuko yäwänäku iron täñkuko uwä iron bureni nämo yän nadäktäkäne.

7 * Ünita ñode yäna; Isrel ämawebetä Anutu injamiken siwoñi itta pipiri pähap täñkuñopän täñpä wañkuñ. Upänkañ äbot uken nanik Anututä iwoyänjkuko u imaka bureni u kañ-ahänkuñ. Täñpäkañ ätu päke uwä Anututä iniken mani u nadäka bänep nadäk-nadäki täñpipiñkuk.

8 Ünita ñode kudän täwani;

Anututä bänep nadäk-nadäki täñpäñ guñ täñkuñ.

Ais 29:10

Täñkañ dapuri täñpipiñpäñ jukuni yäpurän guñ tawäpäñ yepmanjkuko it yäpmäj abäkañ. Lo 29:4

9 * Täñpäkañ unitagän Devittä ñode yäkgän täñkuk;

Ärawa äñnak-äñnakitä buñeptä-yän däpmäjirän komi kañ nadäwut.

Bureni, äñnak-äñnakitä momi-ken yepmanjpankañ kowata kañ yäpu yäk.

10 *Täñkañ dapuri täñpewän bipmäñ utpäñ bäräpitä kotañ yäwarirän mädeni kañ muget yäpmäj kut. Sam 69:22,23*

Anututä guñ äbot yämagutta man

11 * Man ude pätak unita jide? Isrel ämawebetä Jesu mäde ut imiñpäñ mañkuño u mañpäñ makinik täñkuñ ba nämo? Nämo, ini wakiwaki täñkuño unita Anutu täño yäpätägak epän bureni guñ äbotken ahänjkuk. U ahänjkuko uwä mebäri ñodeta; Isrel äbottä ninta täñ nimiranji täñkuk yän nadäñpäñ äneñi Anutu-ken äbäktä Anututä guñ äbot yämagutkuk.

12 U kawut! Isrel äbot täño wakiwaki unitä täñpewän imaka tägagämän kubä komen ämawebe kudupta ahän yämiñjkuk. Bureni, iron Isrel äbottä mäde ut imiñkuño unitä guñ äbotken naniktä täñkentäk pähap ahänjkuk. Eruk, Isrel täño wakini terak imaka tägagämän kubä ahänjkuppäñ Juda äma äneñi bänepi äyänutpäñ Anutu-ken kukta yäwani u kudup Anututa biñam tänayän täkañ-ken uken Anututä iron pähap jidewani upän api pewän ahäwek?

13 Eruk, guñ äbotken nanik nadäkinik täñpani, in man ño täwera nadäwut; Anututä guñ äbot täño aposoro ude itta yänpäñ naniñ kireñkuko unita nadäwa ärowani täñpöpän oretoret täyat.

14 Guñ äbot inken epän ude täñpapän nägät moräknaye ätutä kañkañ koki wawäpäñ bänepi äyänutpäñ Anututa biñam kañ täñput yän nadäta.

15 Täñ, Anututä ämawebe äbot u mäde ut yämiñjkuk-ken uken ämawebe gägäni Anutu täño iwan ude itkuñopän Anututä inikät bänep kubägän itta yämagutkuk. Täñpäkañ Anututä Juda äbot u äneñi not täñ yämayän täko unita jide yäwet? U tägagämän-inik kubä, kumbanitä kodak täñpäñ äneñi akuneño ude bumik.

16 * Ünita man wäranu kubä ñode täwera nadäwut; Ketem intäjukun nanik epän kodaki-ken yäpmäjpäñ Anututa biñam peñ imineñ. Ude täneño uwä epän uken nanik ketem u kudup Anututa biñam täneñ. Ba udegän, äma kubätä päya kubä täño jäwäri Anututa biñam iwoyäweko uwä kujari känani kudup u Anututa biñam täñpek.

17 * Täñpäkañ Isrel ämawebe uwä olip päya piwani kubä udewani upän Anututä känani ätu tokät täñpäñ kuñkuñ. Täñ, guñ äbotken nanik in uwä olip päya ägwäri täño känani udewani upän Anututä yäpmäjpäñ olip päya piwani täño känani tokät täñpäñ kuñkuño u komeñi-ken yäpurärätük. Yäpurärätükuko unita olip päya täga unitäño umenitä känani, iniken ba in yäpurärani uterakgän tepmäñ towiñirän säkgämän it täkañ.

18 * Upänkañ känani madän täñpä kwani unita nadäwä äpani täñpöpän injinta nadäwä ärowani nämo täneñ. Nämooinik, in känanitä jäwärita nämo towik täyak. Nämo, jäwäritä ume yäpmäjkañ känani in tepmäñ towik täyak.

19 Täñpäkañ inä ñode käwep yäneñ; Anututä olip päya känani madän täñpäñ kuñkuño u komeñita nin yäpurärätta nadäñpäñ madänjkuk.

20 * Bureni, Anututä ude täñkuko upänkañ Anututä kädet ude täñkuko unitäño mebäri ñode; U nadäkinik nämo täñkuño unita madän täñpäñ kuñkuñ. Täñpäkañ inä nadäkinikjinta yänpäñ tämagut päbä yäpurärätük. Ünita täga itkamän yänkañ biñam nämo yäneñ. Nämo, umuntäneñ!

21 Imata, Anututä Juda nanik, olip päya täño känani bureni ude nämo yabän koreñkuko unita in ärowani kudän ude täñpäwä in udegän nämo api tabän korewek.

22 * Ünita Anutu täño täktäkita ket nadäneñ; Anutu u bänep kwini kädet bok, komi kädet bok täk täyak. Unitäño mebäri ñode; Ämawebe mäde ut imik täkañ uwä komi epän kädet terak

yāmagut täyak. Täñpākanj in orakoraki terak pen kuñjarirā Anututā api orañ tamik täñpek. Täñ, inā ude pen nāmo kuñjatnayāñ täño uwā in imaka, api tokāt täñpān kuney.

²³ Täñpākanj Juda ābot madāñ täñpān kuñkuño uwā nadākinik pewā putārewani u āneñj täñkehārom tānayāñ täño uwā Anututā āneñj yāpmāñ pābā kujarini terak api yāpurārārek. U tānanj nāmo yāñ nāmo nadāneñ. Nāmo, Anututā āneñj tāga api yāpurārārek.

²⁴ Imata, guñ ābotken nanik inā olip pāya āgwāri täño kānanipāñ tokāt pābā olip pāya piwani terak nāmo yāpurārātñajpāñ yāpurārātkuk. Upāñkanj Juda nanik uwā olip pāya piwani unitāño kānani tokāt täñpān kwani unita Anututā āneñj tāga yāpmāñ pābā iniken kujari uterak pidāmigāñ yāpurārārek.

Anututā Juda ābot kudup api yāmagurek

²⁵ ✧ Eruk notnaye, man kubā kābop itkuko unitāño mebāri nāmo nadāñkanj injinta nadāwā ārowani tāneño ude ta tāwera ket nadāwut; Man uwā ŋode; Isrel āmawebe bānep nadāk-nadākitā Anutu täño man nadākta māde ut imiñkuño u pen inidegāñ nāmo api it yāpmāñ kuney. Nāmo, Anututā guñ āmawebe ude tā nāka biñam kanj täñput yāñ nadāk täyak u tāreñjirāñ Isrel āmawebe tāño bānep nadāk-nadāki u āneñj api pirārewek.

²⁶ ✧ Kādet uterak Anututā Isrel āmawebe kudup āneñj inita biñam api yāmagurek. Unita Anutu ini meni-ken nanik man kudāñ tāwani ŋode pātak;

Waki kerik-ken nanik yāmagurani āma kubā Saion komeken nanik api ābek.

Ābāñpāñ Jekop tāño ābottā nāka peñawāk täñpani u yāpāñ-siwōñ tawāpāñ api yepmañpek.

²⁷ *Tāñkanj momini peñ yāmayāñ tāyat-ken ugāñ āmawebe-kāt topmāk-topmāk kubāgāñ u api täñpet yāk.* Ais 59:20,21, 27:9

²⁸ Eruk, Isrel āmawebe u Manbiñam Tāga u nadākta bitnāñkuño unita Anutu täño iwan ude āworeñkuñ. Ude tāñkuño unitā guñ ābot āmawebe in tāñkentāñ tamiñkuk. Upāñkanj yāput peñpāñ Anututā āmawebe u inita biñam iwoyāñ yepmañkuko unita yāñkehāromtak mani oraniye yāwetkuko unita yāñpāñ pen nadāñ yāmik täyak.

²⁹ Imata, Anututā āma inita biñam yāpmāñ daniwewopāñ āneñj māde tāga nāmo ut yāmek. Ba imaka tāgatāga yāniñ kirewewopāñ āneñj tāga nāmo yāyomāgarek.

³⁰ Täñpākanj guñ ābot āmawebe inā bian Anututā peñawāk tāñ imik tāñkuñopāñ apiño Isrel ābottā tāñjirā in uwā Anutu täño butewakini yāpmāñpāñ itkanj.

³¹ Täñpākanj Isrel āmawebe imaka, Anutu täño man peñawāk tāñkuñopāñ Anutu täño butewakini intā yāpuño udegāñ yāpmākta yāwani.

³² ✧ Unitāño mebāri u ŋode; Anututā butewakini āmawebe kudup terak kwawak pewāñ ahāñ yāmikta nadāñkuko unita āmawebe kuduptā peñawāk tāño topmāk-topmāk terak itta yāniñ kireñkuk.

Anutu iniñoret tākāna!

³³ *Yāke! Anutu tāktāki ba nadāk-nadāki gwāgu ude tokjek pātak, āpmotoñpani pāhap! U inide kubā tāk täyak.*

Unitāño nadāk tawāñ mebāri nadāna tāreñaj nāmo ba unitāño tāktāki netātā kanpāñ nadāwāñ tāreñej?

³⁴ ✧ *Āma netātā Anutu täño nadāk u kanpāñ nadāwāñ tārewek? Ba āma netātā jukuman tāga iwerek?* Ais 40:13

³⁵ *Ba āma netātā Anututā imaka kubā intājukun iniñ kirewāñkanj unita yāñpāñ Anututā kowata imek?* Jop 41:11

³⁶ ✧ *Nāmo inik! Anututā ini-tāgāñ imaka imaka täñpewāñ ahāñkuño unita imaka imaka unitāño mebāri bureni-inik itak.*

Imaka imaka u kudup inita biñam itkanj.

Unita wāpi biñam peñyāñek ikek ārowani pen pat imiñ yāpmāñ kuyon! U Bureni.

12

Gupnin Anututā ārawa ude iniñ kirene

¹ ✧ Eruk notnaye, Anututā butewakini pāhap nadāñ nimiñkuko unita ŋode peñ tāwetat; Kome terak it yāpmāñ kunayāñ tāño udegāñ in gupjin irit kuñat-kuñatjin kudup Anututā biñamgāñ ārawa ude iniñ kirek tākot. Tāñkanj kudupigāñ itkanj kādet Anututā ini gāripi nadāk täyak ugāñ iwātpāñ tāneñ. Kudāñ udewanitā Anutu iniñ oretoret kādet bureni täyak.

✧ **11:25:** Rom 12:16; Luk 21:24; Jon 10:16 ✧ **11:26:** Mat 23:39; Sam 14:7 ✧ **11:32:** Gal 3:22, 1Ti 2:4 ✧ **11:34:** Ais 40:13, 1Ko 2:16 ✧ **11:36:** 1Ko 8:6 ✧ **12:1:** Rom 6:11,13, 1Pi 2:5; Jon 4:24

2 * Tånkañ komeñ äma tånjo irit kuñat-kuñat kädettä äneñi tämagureko udeña nadån tåpånepån kuñatneñ. Tånkañ bånep nadåk-nadåkin piråreñirå Anututå nadåk kädet kudupi kubå kañ tåwoñårewån. Ude tånjirån irit kuñat-kuñatjin udegån kodakigån kañ ahåwån. Ude tånkañ Anutu tånjo nadåk kädet, imaka täga, siwoñi-inik, Anututå ini gåripi nadåk täyak ude nadåwå tärewåpån täga api iwatneñ.

3 * Tånppåkañ Anututå orakorak namijnkoko uterak jukuman in kubåkubåtå nadåktå ñode täwera nadåwut; Injinta nadåwå årowani-inik nåmo täneñ. Nåmo, Anututå nadåkinik in kubåkubåtå tamani uterak nadåk ba kehåromi jide injitkañ u ket kañpån nadåwå tärewåpån uterakgån kuñat täkot.

4 * Imata, åma nin gupnin kubågån upånkañ gupnin tånjo moråki moråki måyap itkañ uwå epån mebåri inigån inigån tåk tåkañ.

5 * Udegån åbot tånpani nin imaka, åmawebe måyap itkamån upånkañ Kristo terak gupnin tånjo moråki moråki ude, yåpuråratpån kubågån itkañ tånkentåk kowata kowata tåkta yåwani.

6 * Unita Anututå nin kubåkubåtå orakoraki terak nadåk mebåri mebåri iron ude nimijnkuk. Iron unita nåmo iyap täne. Nåmo, åma kubå Anutu tånjo meni jinom yåpmånppån yånahåktå iron imani uwå nadåkiniki jide päreko uterakgån yånahåk tånpek.

7 * Ba åma kubå åbot tånpanita watå epån tån yåmikta iron imani uwå udegån tån yåmek. Ba åma kubå Anutu tånjo man kådet yåwetpån yåwoñårek tåkta iron imani uwå epån u tånpek.

8 * Ba åma kubåtå åma bånepi tånpidåm takta iron imani uwå udegån tånpek. Ba åma kubå åma jåwåri tånkentån yåmikta iron imani uwå iron tañi tån yåmek. Tånppåkañ åma kubåtå åmawebe tånjo intåjukun ude itta iron imani uwå gwåk pimijnpån yabån yåwat epån säkgåmån tånpek. Ba åma kubå åmawebeta butewaki nadån yåmikta iron imani uwå bånep oretoret terak tånkentån yåmiñtån kuñarek.

Åbot tånpani tånjo irit kuñat-kuñat

9 * Tånppåkañ iron tåktåk kädet u bånep nadåk-nadåk ikek täneñ. Jop gup-tågån nåmo täneñ. Tånkañ kådet wakita taråki nadånppån kådet täga u injit-inik tåk tåkot.

10 * Tånkañ åbot tånpani notjijeta någåt moråknin yån nadånppån gåripi kowata kowata nadåk tåkot. Ude tånkañ injin åpani itkañ notjiye orañ yåmik tåkot.

11 * Tånppån Munapik tånjo kådåp bånepjin-ken injinirån Ekånita yånppån epån kehåromigån tåk tåkot.

12 * Tånppåkañ Ekånitå bureni-inik api nimagurek yån nadåkinik tåk tåkañ unita oretoret terak kuñat tåkot. Tånkañ båråpi ahån tamåwå kwikinik it tåkot. Tånppån Anutu-ken yånapi man yåktå gañjani nåmo täneñ.

13 * Tånppåkañ Anutu tånjo kudupi åmawebe åtu ketem tuñumta wåyåknæk epån tåk tåkañ u tånkentån yåmik tåkot. Ba åma yåmagut yåpmån pånku yotjin-ken iron tån yåmikta pidåmtak tåkot.

14 * Tånppåkañ åma åtutå waki tån tamiñirå Anututå tånkentån yåmikta yånapi tåkot. Waki tån yåmikta nåmo yånapiñeñ. Nåmo, Anututå säkgåmån tån yåmikta yånapi tåkot.

15 * Tånkañ åma kubåtå imaka kubåtå oretoret tånppånå ukåt oretoret bok tåk tåkot. Tån, åma kubåtå konåm butewaki tånppånå ukåt bok udegån tåk tåkot.

16 * Ude tånkañ åmawebe-kåt bånep kubågån tånpeñ kuñat tåkot. Tånppån injinta nadåwå årowani nåmo tånppåpån epån åpani tåkta nåmo bitnåneñ. Ba injinta nadåk-nadåkinin årowani nitek yån nåmo nadåneñ.

17 * Tånppåkañ åma åtutå kädet waki tåwoñåreñirå kowata kädet waki terakgån nåmo dåpmån tåreñeñ. Nåmo, kådåni kådåni åmawebe kudup inamiken nadån dåmiñpån siwoñigån kuñat tåkot.

18 * Tånkañ injin yånwawak tånppån åmik tåkta nåmo nadåneñ. Nåmo, kådåni kådåni åmawebe-kåt bånep kubågån tånppån itta epåni tåk tåkot.

19 * Unita notnaye, waki tån tamiñirå kowata waki nåmoinik tån yåmineñ. Nåmo, båråpi u Anututa inin kireñirå iniken kokwawakitå kowata dåpmån tärewayån yånppån u ini api nadåwek. Unita Anutu tånjo man ñode kudån tåwani; Ekånitå ñode yåyak; Kowata yåmik-yåmik uwå nåkño epån. Kowata nåkña api dåpmån tärewet yåk.

20 * Waki nåmo tån yåmiñkañ Anutu tånjo mantå yåyak udegån ñode täneñ;

Iwankaye kubåtå nakta iwåwå ketem imen,

* 12:2: Efe 4:23; Efe 5:10,17 * 12:3: 1Ko 12:11; Efe 4:7 * 12:4: 1Ko 12:12 * 12:5: 1Ko 12:27; Efe 4:25 * 12:6: 1Ko 12:4-11, 1Pi 4:10-11 * 12:8: 2Ko 9:7 * 12:9: 1Ti 1:5, 1Pi 1:22; Amo 5:15 * 12:10: 2Pi 1:7; Plp 2:3 * 12:11: Apos 18:25; Rev 3:15 * 12:12: 1Te 5:17 * 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mat 5:44; Apos 7:60, 1Ko 4:12 * 12:15: Sam 35:13 * 12:16: Rom 15:5, 11:20; Snd 3:7; Ais 5:21 * 12:17: 1Te 5:15 * 12:18: Mak 9:50; Hib 12:14 * 12:19: Lo 32:35; Mat 5:39; Rom 13:4, 1Te 1:6-7; Hib 10:30 * 12:20: Snd 25:21-22; Mat 5:44

ba umeta iwäwä ume imi näjpek.

Ude täj imeno uwä iniken täktäki waki unita mäyäk nadäwek.

Snd 25:21,22

²¹ Täjpekaj irit kuñat-kuñatjinta watä nämo irirä kädet wakitä intäño kehäromjin yäpmäj äpeka. Ude nämo, kädet waki täño kehäromi yäpmäj äpakta kowata kudän täga upäj täk täkot.

13

Nin gapman gämori-ken it täkäna

¹ ✧ Äma kuduaptagän gapman täño mani buraminej. U imata, Anututä nämo iwoyäweko uwä gapman kubä täga nämo irek. Gapman täño kehäromi uwä Anutu-ken nanik unita gapman komeni komeni yabän yawat epän täjpäj it yäpmäj kukanj uwä Anututä iwoyäjpäj yepmanjani.

² Mëbäri unita äma kubätä gapman täño man utpäj imaka Anututä ini pewän ahäwani u urek. Äma ude täk täkanj uwä kowata ini yäpmäka biñam täkanj.

³ ✧ Täjpekaj äma irit kuñat-kuñari täga uwä äma intäjukun it yämik täkanj unita nämo umuntak täkanj. Täj, äma kudän waki täk täkanj unitä uyaku umuntänej. Unita in gapmanta täjmunun-umunkät nämo kanj kuñatnayän nadäjpäjä eruk imaka tägagänpäj täjpej kuñat täkot. Imaka tägagänpäj täjpej kuñarirä gapmantä in tabäjirän api tägawek.

⁴ ✧ U imata, gapman uwä Anutu täño epän watä äma, inta yäjpäj iwoyäj tamani. Täjpekaj in waki tänejo uwä gapmanta umuntänej. U imata, kowata yämikta kehäromi jop nämo yämani. Nämo, uwä Anutu täño watä epän äma itpäj Anutu täño kokwawak äma waki täjpani-ken pewä ahäka yäj yämani.

⁵ Mëbäri unita mani buramik-inik tänej. Täjpekaj komi nadäwet yäj nadäjkaj unitagän umuntäjpäj mani nämo buraminej. Nämo, bänepkatä gapman täño man buramik u kudän siwonj yäj nadäjpäj mani buraminej.

⁶ Mëbäri unita in takis monenj imaka, pek täkanj. Gapman uwä Anututä watä äma epän yäj yäminkuko u gwäk pimiñpäj täk täkanj unita epäni täjmeham takta takis monenj täga yäpnej.

⁷ ✧ Unita in imaka yäwani udegän täj yämik täkot. Takis monenj yämikta yäwani unitawä takis monenj yämik täkot. Ba äma wäpi yäpmäj akukta yäwani uwä udegän wäpi yäpmäj akunenj. Ba oraj yämikta yäwani uwä udegän oraj yäminen.

Not täjpäj bänep iron täk täkot

⁸ ✧ Eruk, imaka kubä yäpnejo uwä kowata pengän däpmäj tärenej, kämi kanj pena yäj nämo yänej. Täjpekaj bänep iron kowata kowata täjirä tärek-täreki nämo pärek. Kudän u uwä täga däpmäj tärenañi nämo. Nadäkanj? Äma kubätä bänep iron kädet bureni iwatpäj kuñareko uwä бага man kudup buramiwani yäj täga iwetnej.

⁹ Täjkanj бага man ñode kudän täwani; Kubokäret nämo täjpen. Gäk äma kumäj-kumäj nämo uren. Gäk kubota nämo täjpen. Gäk äma täño imaka kubä kangärip nämo täjpen. Baga man u ba бага man ätu itkanj u kuduaptagäntä ñode yäwani; Gäkñata nadäk täyan udegän notkapakta nadäwen.

¹⁰ ✧ Nadäkanj? Äma bänep iron ikek kuñat täkanj uwä noriyeta waki nämo täj yämik täkanj. Unita bänep iron täktäk kädet unitä бага man buramik-buramik kädet bureni täyak.

¹¹ ✧ Eruk, kudän ude täjput yäj täwetat uwä mëbäri ñodeta; In kadäni itkamäj-ken ñonita kanjpäj nadäjkaj kuñat täkot. U däpmon penpäj kodak irit kadäni. U imata, nadäkinik täjpäj yäput penpäj it yäpmäj äbäjnitna Anututä nin nimagutta kadäni keräp täyak.

¹² ✧ Bureni! Bipmäj urani paorayäj täjirän kome yäjwayäj keräp täyak. Unita bipmäj urani täño täktäk u kudup penj moreñpäj wakikät ämik takta täñtunum täjpäj penyäjek gänañ kuñat täkäna.

¹³ ✧ Nin kädet siwonj iwatpäj kuñat täkäna, kepma täño penyäjek gänañ kuñat täkanj ude. Äñnak-äñnak kap tektek täjpäj ume nañkanj täñgunj nämo täne. Täjkanj kubokäret ba kudän ätu ämatä nämo tänañi nämo täne. Ba ämik kokwawak man nämo yäne.

¹⁴ ✧ Nämo inik, in Ekäni Jesu Kristopäj tek ude wädäwä ärowäkanj gup täño nadäj gärip waki u däpmäj tärekta epäni nämo tänej.

14

Nadäkiniki kwini ba kehäromita man

✧ **13:1:** Tai 3:1; Snd 8:15; Jon 19:11 ✧ **13:3:** 1Pi 2:13-14, 1Pi 3:13 ✧ **13:4:** Rom 12:19 ✧ **13:7:** Mat 22:21 ✧ **13:8:** Mat 22:39-40; Jem 2:8 ✧ **13:10:** 1Ko 13:4-7 ✧ **13:11:** Efe 5:14, 1Te 5:6-7 ✧ **13:12:** 1Jo 2:8; Efe 5:11, 6:11 ✧ **13:13:** Luk 21:34; Efe 5:18 ✧ **13:14:** Gal 3:27

1 ✨ Äma kubä nadäkinik ikek upänkañ nadäkiniki uwä kwini, udewani mäde nämo ut yämineñ. Nämo, not täñ yämik täneñ. Upänkañ man ätu täño mebäri kwawak nämo kudän täwani unita äma udewani-kät yäñawät-awät nämo täneñ.

2 ✨ U ñodeta yäyat; Äma kubä nadäkiniki kehäromi u imaka kuduptagän nakta täga nadäwek. Täñpäkañ äma kubä nadäkiniki kwini uwä ketem tomkät nakta täga nämo nadäwek.

3 ✨ Täñjirän äma tom ketem kudup näñpani unitä noripaki ketem tomkät nämo näñpani unita nadäwän äpani täga nämo täneñ. Ba äma ketem tomkät nämo näñpani unitä äma tom ketem kudup näñpani unita wakiinik täyan yäñ nämo nadäñ imek. Nämo, Anututä äma u imaka, inita biñam imagurani.

4 ✨ Gäk äma jidewani unitä äma kubä täño epän watä ämani täño täktäki yäpmäj daniwen? U epän täga täyak ba goret täyak u epän mähemitä ini yäwek. Bureni, Ekänitä äma udewani täga täñkentäj yämiñjirän kehäromigän api itneñ.

5 ✨ Täñpäkañ äma kubätä kepma kubäta nadäñjirän kudupi-inik täñpek, kepma ätu yärepmitak yäñ nadäwek. Täñ, äma kubätä kepma päke u kudup uterakgän yäñ nadäwek. U täga upänkañ nadäk udewanita äma kubäkubätä ini bänepiken yäpmäj daniñkañ nadäk kubägän yäpmäj kuñatneñ.

6 Nadäkañ? Äma kepma kubäta nadäñjirä inipärik kubä täk täkañ uwä Anutu ininjoretta nadäñkañ ude täk täkañ. Ba udegän, äma tom ketem kudup näñpanitä Anutu orañ imikta nadäñkañ nak täkañ. Imata, ketem unita Anutu bänep täga man iwetkan nak täkañ unita. Täñ, äma ketem ätuta bitnäk täkañ uwä udegän, Anutu orañ imikta nadäñpäj Anutu bänep täga man iwet täkañ.

7 Unitäño mebäri ñode; Bämopnin-ken nanik kubätä irit kuñat-kuñarita u näkña-kengän yäñ nämo yäwek. Ba kubätä kumäk-kumäkita näkñata biñam yäñ nämo yäwek.

8 ✨ Nämo, kodak itnero uwä Ekäni wäpi biñam orañ imikta itne. Ba kumnero u imaka, Ekäni wäpi biñam orañ imikta kumne. Unita kodak itne ba kumnero uwä Ekäni orañ imiktagän täne.

9 Mebäri unita, Kristo uwä äma kumbani ba kodak irani täño Ekäni ude itta kumäñpäj äneñi kodak tañkuk.

10 ✨ Unita gäk, imata äbot täñpani notkapak kubä täño nadäkinikita nadäwi jopi täk täkañ? Ba gäk, imata notkapak kubä iniñ täwet täyan? Ñode nämo nadätan? Gäk ba nin kuduptagän Anutu täño man käbeyä-ken api itne.

11 Unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

*Näk Ekäni tärek-täreki nämo it täyat unitä bureni-inik ñode yäyat;
Komen ämawebe kudup näk-kengän äbäñpäj gukut imäpmok api täñ namineñ.
Täñkañ ini kubäkubätä ñode api näwetneñ; Gäk Anutu bureni-inik.*

Ais 45:23

12 ✨ Unita ñode nadäna; Anututä nin kuduptagän täño mebärininta api niwet yabäwek.

Notniye täñyäkñatpena momi nämo täneñ

13 Unita notniye täño nadäkiniki yäpmäj danik-danik kädet kañ pena! Penpäj nin kubäkubätä nadäk kädet kubä ñode iwaräntakta nadäk kehäromi kañ pena; Imaka täga upänkañ u täñjira notnapaktä nabäñkañ nadäkiniki täñpän waneño udetä imaka udewani täga nämo api täñpet.

14 ✨ Täñpäkañ Ekäni Jesutä nadäk-nadäkna täñkwawa tañjirän ñode nadäwa tumäñkañ; Imaka kubä ketem kejima udewani ini-tägän Anutu täño injamiken äma täño bänepi täga nämo täñpän waneñ. Ude nadätat upänkañ äma kubätä imaka kubäta yäjiwäran yäñ nadäweko uwä eruk imaka u bureni yäjiwäran täñpek.

15 ✨ Unita gäk imaka kubä jop nañjiri notkapak kubätä gabäñpäj bänep nadäk-nadäki täñpän waneño uwä eruk gäkñata ñode nadäwen; Ñode täyat uwä notnapak unita nadäñ imikinik nämo täyat yäñ nadäwen. Nadätan? Kristotä notkapak unita yäñpäj kumbukopäj imata jop nadäñ ketem naknak terak notkapak täño nadäkiniki u täñpi waneñ?

16 ✨ Nämo, unita ket ñode nadäkot; Täktäkka unitä täñpewän imaka u ba unita nadäwi täga täk täkañ unita äma ätutä waki yäñ yänerja.

17 Nadäkañ, imaka jopi, tom ketem udewaniitä Anutu gämori-ken kuñat-kuñat kädet u nämo täñ-mehamtäk täyak. Nämo, Anutu gämori-ken kuñat-kuñat kädet bureni uwä siwonji kuñat-kuñat, ba bänep kwini terak irit, ba oretoret Munapiktä pewän ahäk täkañ u.

18 Unita äma kubätä kädet u iwarän täñpäj Kristota watä epän täñ imayäj täyak uwä Anututä äma unita gäripi nadäñjirän ämawebetä imaka, kañkañ api orañ imineñ.

✨ 14:1: Rom 15:7 ✨ 14:2: Stt 1:29, 9:3 ✨ 14:3: Kol 2:16 ✨ 14:4: Mat 7:1; Jem 4:11-12 ✨ 14:5: Gal 4:10

✨ 14:8: Luk 20:38; Gal 2:20, 1Te 5:10 ✨ 14:10: Mat 25:31-32; Apos 17:31, 2Ko 5:10; Plp 2:10-11 ✨ 14:12: Gal 6:5

✨ 14:14: Apos 10:15; Tai 1:15 ✨ 14:15: 1Ko 8:11-13 ✨ 14:16: Tai 2:5

19 * Unita notnaye, nin täktäk jide unitä bänep kubägän irit täño kädet pewän ahäk täkan ba notniye täño nadäkiniki täñ-kehäromtak täkan, täktäk ugänpän iwatpän täk täkäna.

20 * Täñkan imaka jopi, ketem udewani terak Anutu täño epän nämo täna wanej. Bureni, imaka kuduptagän u täga nänanj upänkan nin ketem kubä nanjitna äma kubätä nibänkan bänepitä momi täñpeko uwä kädet waki täne.

21 Kädet siwoñj uwä ñode; Tom ketem ba wain ume nanjira ba imaka kubä täñjira notnapaktä nabäñpän momi täñpek yäj nadäñpänä eruk gäk kädet u wari nämo täñpen.

22 Täñpäkan imaka udewanita jide nadäk täyan u kwawak nämo yäñahäwen. Nämo, Anutu injamiken gäkña-tagän iyap tänpän nadäñpeñ kuñaren. Täñpän äma kubätä imaka kubäta täga yäj nadäñpän imaka u bänep nadäwätäk-kät nämo täñpeko uwä bänep oretoret terak täga irek.

23 * Täñ, äma unitä tom ketem bänep yarä nadänkan nänpeko uwä Anututä goret täyan yäj iwerek. Imata, u siwoñj täyat yäj nadäkinik kubägän nämo penpän täñpek. Unita imaka kubä u siwoñj yäj ket nämo nadänkan täk täkamäj uwä momi täk täkamäj.

15

Gäkña-tagän nämo nadäwen

1 Eruk, äneñj ñode yäkgän täñpa; Nin kubäkubä nadäkiniknin kehäromi nitek uwä nininken gäripän nämo iwatne. Nämo, notniye nadäkiniki kwini u täñkentäj yämiñpän bäräpini kotan yämine.

2 * Täñkan nin kubäkubätä notniye nadäk-nadäki ba kuñat-kuñaritä tägawekta täñkentäj yämiñjitna nadäkiniki kan kehärom tawut.

3 * U imata, Kristo, wäpi biñam täñ upänkan iniken gärip terak nämo kuñatkuk. Nämo, kädet Anutu täño mantä ñode yäyak udegän ahäj imiñkuk;

Ämatä yänärok gäwetkuño u näkä terak äroñkuk.

Sam 69:9

4 * Nadäkan? Man kudup Anutu täño manbiñam terak bian kudän täwani u nin niwetpän niwoñäreka kudän täwani. U Anututä bureni api tämagurek yäj niwetpän niwoñärek täyak. Täñkan Anutu täño man uwä bänepnin täñpidäm täñjirän gwäk pimiñpän kuñattängän imaka bureni u api kan-ahäne.

5 Täñpäkan in Jesu Kristo täño kädet kuroñ iwarirä Anutu bänep täñpidäm taktak mäheми ba gwäk pimiñpän kuñat-kuñat mähemitä in bämopjin-ken bänep kubägän irit pewän ahäj tamik täyon.

6 Ude täñ tamiñjirän in bänep nadäk-nadäkjin ba mejin kubägän penpän Anutu, Ekäninin Jesu Kristo täño nani u wäpi iniñoret täkot.

7 * Unita Kristotä not täñ tamiñkuko udegän äbot täñpani notjiye kudup not täñ yämiñpän bänep kubägän terak it täkot. Ude täñjirä Anutu täño wäpi biñam punin-inik ärok täyon.

8 * Unita bureni täwetat; Kristotä Juda äbot täño watä epän äma jopi äworeñkuko uwä Anututä yänkehäromtak man oraniye pähap yäwetkuko u bureni pewän ahäktä täñkuk.

9 * Ba guñ äbottä butewakinita yäñpän Anutu iniñoretta täñkuk. Unita yäñpän Anutu täño mantä ñode yäyak;

Unita guñ äbot bämopi-ken wäpka biñam api yäpmäj akwet.

Kap terak wäpka biñam api ganiñ oreret.

Sam 18:49

10 Ba unitagän Anutu täño man kubätä äneñj yäkgän ñode täyak;

Ämawebe kome kukñi käda nanik in Anutu täño kudupi ämawebeniye yäpurärätpäñ oretoret bok täkot.

Lo 32:43

11 Ba äneñj kubä pen ñode yäkgän täyak;

Guñ äbot ämawebe, komeni komeni-ken nanik, in kudup kap terak Ekäni wäpi iniñ oreret. Sam 117:1

12 * Täñpäkan Aisaiatä man unitagän äneñj yäkgän ñode täñkuk;

* 14:19: Rom 12:18; Rom 15:2 * 14:20: 1Ko 8:13 * 14:23: Tai 1:15 * 15:2: Rom 14:19, 1Ko 9:19, 1Ko 10:24,33
* 15:3: Sam 69:9 * 15:4: Rom 4:23-24, 1Ko 10:11 * 15:7: Rom 14:1 * 15:8: Mat 15:24 * 15:9: Apos 3:25;
Rom 11:30, 2Sml 22:50 * 15:12: Rev 5:5

Jesitá äbotken nanik intäjukun äma kodaki kubä ahäjkañ äma äbot komeni komeni api yabäj yäwarek.

Täjkañ guñ äbotä äma uterakgän api yenjämä penej.

Ais 11:10

¹³ Täjpäkañ in Anutu terakgän tubeñ kuñirä bänep pidäm ba oretoret pähap inken daiwän tokņeton. Anutu, imaka bureni pewä ahäk-ahäk mäheimi unitä ude täñjirän Kudupi Munapik täño kehärominitä täñkentäj tamiñirän ñode burenitä bureni-inik nadäk täkot; Anututä nimagutpäñ imaka tägatäga u bureni api nimek.

Poltä iniken mebäri yäjahäjkkuk

¹⁴ Notnaye, siwonj kädet inken tokņek pätak yäj nadäkinik täyat. Täjkañ nadäk-nadäk Anutu-ken nanik tokņek pat tamik täyak uterak injin-tägän yäwetpäñ yäwonjärekwowata täga täneñ yäj nadäkinik täyat.

¹⁵ Ude nadätat upäjkañ ehutpäñ man ätu äneñi täñ-kwawatañ tamikta manbiñam ño kudän täyat. Bätakigän yäjahätat ñowä mebäri ñodeta;

¹⁶ * Anututä nadäj namiñpäñ guñ äbotken Kristo Jesu täño watä epän täkta iwoyäjppäj nepmañkuko unita. Näk bämop äma ude itpäñ ämawebe guñ äbot u yämagut päbä yepmañpa Anututa ärawa täga täñ iminañi ude täñ imikta Anutu täño manbiñam yäjahäj yämik täyat. Ude täñjira Kudupi Munapiktä täñpewän ämawebe u kudupi, Anututa biñam täk täkañ.

¹⁷ Unita näk Jesu Kristo täño wäpi terak Anutu täño watä epän täk täyat unita nadäjira ärowani täk täyak.

¹⁸ * Täjkañ imaka ätuta yäjira nämo tägawek. Nämo, Jesu Kristotä ketna terak epän täñkuko unitagän ehutpäñ kwawakgän ñode yäjahäjppäj täwerayäj; Näk guñ äbot ämawebe yäj-yäkñat päbä yepmañpa Anutu täño man buramiwani ämawebe ude täñkuñ.

¹⁹ Ude täñkuro uwä Kristotä mena ba täktäkna täñmeham tañirän Kudupi Munapik täño kehäromi terak kudän kudupi kehäromi nikek mebäri mebäri pewa ahäjkuñ. Näk Jerusalemtä päñku Ilirikum kome u bämopi-ken Kristo täño manbiñam yäjahäjntäj päñku epän u käda täkta yäwani u täñ täreñkuñ.

²⁰ * Täjpäkañ nadäk kehäromi kubägän ñode nadäk täyat; Jesu täño manbiñam yäjahäk täyat uwä, guñ äbot bureni-inik, Kristo täño wäpi biñam nämo nadäk täkañ-ken ugän yäjahäkta nadäk täyat. Näk äma kubätä epän täñpani-ken u täkta nämo nadätat.

²¹ Nämooinik, Anutu täño mantä ñode yäyak udegän täkta nadätat;

Ämawebe mani biñam nämo yäwerani u api kañpäñ nadäwä tumneñ.

Bureni, ämawebe mani biñam nämo nadäwanitä api nadäwä tumneñ.

Ais 52:15

Pol Rom kome kukta nadäk tawaj penjkuk

²² * Täjpäkañ epän ñonitä kadäni käronj nepmäñit yäpmäj äbäjirän in täga nämo äre tabätat.

²³ Upäj kome ño käda epän täñ paotat unita, ba kadäni käronj-inik äre tabäkta nadäj yäpmäj äbätat unita kadäni ñoken täga käwep api äre tabäwet.

²⁴ * Näk Spen kome kwayäj täyat ugän äre inken jukun oretoret terak it tepmañpa täreñirän täñkentäj namiñirä Spen kome api kwet.

²⁵ * Upäjkañ pengänä Anutu täño kudupi ämawebe Jerusalem käda itkañ u päñku yabäjppäj täñkentäj yämikta kuyat.

²⁶ * Äbot täñpani Masedonia ba Grik komeken naniktä yäjppäj-nadäjppäj Anutu täño kudupi ämawebe ätu Jerusalem yotpärare-ken jäwäri itkañ u täñkentäj yämikta monej penkuñ u api yäpmäj kwet.

²⁷ * Täjpäkañ monej u iniken gärip terak penkuñ. Kädet ude täñkuñ u täga täñkuñ. Imata, Juda äbottä bänepi yepmäj towikta tuñum tägagämän Anutu-ken nanik yämijnkuñ. Unita kowata däpmäj tärehta Juda äbot täño gup käda täñkentäj yämikta yäwani.

²⁸ Eruk monej u yäpmäj päñku Jerusalem äbot täñpani jäwäri itkañ unita yäma tärewänkañ Spen kome kwa yäjppäj äre tabäjppäj it tepmañkañ api kwet.

²⁹ * Täjkañ ñode nadätat; Kadäni inken ärewayäj täyat-ken ukenä Kristo täño iron pähap näkken tokņej pätak u api duiñ tamet.

³⁰ * Unita notnaye, nin Jesu Kristota nadäj imikinik täk takamäj unita, ba iron kädet Munapiktä nin bämopnin-ken pewän ahäjkuñ unita yäjppäj ñode penj täwetat; Komi epän täyat ño täñmeham takta näka yäjppäj Anutu-ken yäjapik man yäk täkot.

* 15:16: Rom 1:5, 12:3; Rom 11:13; Plp 2:17 * 15:18: 2Ko 3:5 * 15:20: 2Ko 10:15-16 * 15:22: Rom 1:10-13

* 15:24: 1Ko 16:6 * 15:25: Apos 19:21 * 15:26: 1Ko 16:1, 2Ko 8:1, 2Ko 9:2,12; Apos 24:17 * 15:27: Rom 9:4,

1Ko 9:11 * 15:29: Rom 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3, 2Te 3:1

³¹ Ude tãnjirã Anututã äyuj tãnj namijpãnj äma Judia komeken nanik Anutu tãño man bitnãk tãk tãkan u kerik-ken nanik kan nãmagurãn. Ba in Anutu-ken yãnjãnjirã Jerusalem äbot tãnjpani ämawebetã tãnjkentãk yãpmãnj kwayãnj tãyat unita gãripi kan nadãwut.

³² Ude tãnjirã Anututã nadãnj namijrãn inken oretoret terak äre tabãnjpãnj itpãnj-nadãk sãkgãmãn tãnjpãnj kehãromi bok kan yãpna.

³³ Tãnjpãkanj Anutu bãnep pidãm mãhemi unitã inkãt tãrek-tãreki nãmo it tãyon. U Bureni.

16

Äbot tãnjpanita yãnjijoret man

¹ Eruk man kubã nadãtat uwã ñode; In wanotnin Fibi, Senkria kome ämawebe äbot tãnjpani tãnjkentãnj yãmik tãyak u sãkgãmãn imagutpãnj kan oranj imut yãnj nadãtat.

² Anutu tãño kudupi ämawebetã kãdet ude tãkta yãwani unita udegãn Ekãni tãño wãpi terak imagurirã imaka kubãta wãyãknejpãnj yãnjirãnã kan tãnjkentãnj imut. U imata, wanotnin uwã nãk ba äbot tãnjpani mãyap tãnjkentãnj nimik tãyak.

³ * Tãnjkanj Prisila-kãt äpi Akwila, u nãkkãt Kristota watã epãn bok tãnjpani u bãnep oretoret manna ño kan yãwut.

⁴ Yarã uwã nãk tãnjkentãnj namikta gupita nãmo iyap tãnjumãn. Unitã nãkãgãn nãmo yãnjijoretat. Nãmo, guñ äbotken nanik äbot tãnjpani uken-uken nanik u imaka, udegãn bãnep tãga nadãnj yãmik tãkanj.

⁵ * Tãnjkanj äbot tãnjpani ämawebe yanãpi unitã yotken kãbeyã tãk tãkanj u nãkño bãnep oretoret manna ño kan yãwerut.

Tãnjkanj notnapak tãgagãmãn Epainetus u nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut. U Esia komeken intãjukun-inik Jesuta nadãkinik tãnjukuk.

⁶ Tãnjkanj Maria, komi epãn tãnj tamik tãnjukuko unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut.

⁷ Tãnjkanj Adronikus kenta Julius unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan yãwerut. Yarã uwã nãgãtãnin morãk kubãgãn, komi yotken nãkkãt bok itkumãnj. U aposoro yarã tãgagãmãn yãnj yãwerani. Yarã uwã Jesuta nadãkinik tãnjirãn nãk mãden nadãkinik udegãn tãnjkut.

⁸ Tãnjkanj Ampliatius, Kristo wãpi terak notnapak gãripi-inik nadãnj imik tãyat unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut.

⁹ Tãnjkanj Abanus, nãkkãt Kristota watã epãn bok tãnjpani unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut. Ba notnapak tãgagãmãn kubã Stakis unitã imaka, nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut.

¹⁰ Tãnjkanj Apeles, Kristo tãño epãn tãnjpani bureni-inik kubã unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut. Ba Aristobulustã äbotken nanikta imaka, nãkño bãnep tãga manna ño kan iwerut.

¹¹ Tãnjkanj nãkñakãt nanik Herodian unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan iwerut. Ba Nasisus tãño äbotken nanik Ekãnita nadãkinik tãnjpani unitã imaka, nãkño bãnep oretoret manna ño kan yãwerut.

¹² Tãnjkanj webe yarã Ekãni tãño watã epãn tãnjpani wãpi Trifinia kenta Trifosa unitã nãkño bãnep oretoret manna ño kan yãwerut. Ba wanotna tãgagãmãn Pesis unitã imaka. U Ekãnita watã epãn kehãromi tãk tãyak.

¹³ * Tãnjkanj bãnep oretoret manna ño Rufus kan iwerut. Rufus uwã Ekãni tãño iwarãntãki tãgagãmãn kubã. Ba Rufus minji imaka, nãkño bãnep tãga manna ño kan iwerut. U nãkño meñna ude itkuk.

¹⁴ Tãnjkanj nãkño bãnep oretoret manna ño Asinkritis, Flegon, Hemes, Patrobas ba Hemes ukãt notniye ätu penta it tãkanj u kan yãwerut.

¹⁵ Tãnjkanj Filologus kenta Julia ba Nereus yanwanori, ba Olimpes-kãt Anutu tãño kudupi ämawebe penta it tãkanj unitã imaka kan yãwerut.

¹⁶ * Tãnjpãkanj äbot tãnjpanitã tãk tãkanj ude kowat ininj orerãn tãk tãkot. Tãnjkanj Kristo tãño äbot komeki komeki kuduptagãntã bãnep oretoret man tamikanj ño.

Jukuman tãrek-tãrek

¹⁷ * Eruk notnaye, äma ätu tãño mebãri tãwerayãnj tãyat unita ket nadãnj tãpãnejpãnj kunjatneñ; Äma man bureni tãwetpãnj tãwõnjãrewani u mãde ut iminjãnj äbot tãnjpani bãmopi-ken duñ-wewek kãdet mebãri mebãri pewã ahãk tãkanj unitã watãni it tãkot. Äma udewanitã äma tãño nadãkinik tãnjpewã putãrek tãkanj unitã yabãnj umuntãnj pãnjku injingãn itneñ.

¹⁸ * Nadãkanj, äma udewani Ekãninin Kristo tãño epãn nãmo tãk tãkanj. Nãmoinek, u iniken gup tãño nadãnj gãripi ugãnjãnj iwarãn tãnjpãnj tãk tãkanj. Ude tãnjkanj bãnep ärik-ärik man

* **16:3:** Apos 18:2,18,26 * **16:5:** 1Ko 16:15,19, 2Ti 1:15 * **16:13:** Mak 15:21 * **16:16:** 1Ko 16:20, 1Pi 5:14
* **16:17:** Mat 7:15; Tai 3:10 * **16:18:** Plp 3:19; Kol 2:4, 2Pi 2:3

me pidäm terak ämawebe kädet waki udewanita mebäri nämo nadäwä tumbani u täjyäkñat täkañ.

¹⁹ * Täñ, inä Anutu täño man iwarän täñjirä intäño biñam ämawebe kudup nadäñ moreñkuñ. Unita näk inta oretoret pähap nadäñ tamitat upäñkañ ñode kañ irut yäñ nadätat; Kudän siwoñi kädetta nadäwä tumbäpäñ waki täktäk kädetta nadäwä tumäkta guñ ude kañ irut.

²⁰ * Ude irirä bänep kwini terak irit täño mäheми Anutu unitä ätu nanak itkañ täñkentäñ tamiñirän Satan yenjiwat päpmo api yenjakñitneñ. Eruk Ekäninin Jesu täño orakorakitä inken it tamik täyon.

²¹ * E man kubä ñode; Näkkät epän bok täñpani Timoti unitä inta bänep oretoret man täwetak. Ba näñpakät nanik Lusias, Jeson, Sosipate u imaka udegän, täwetkañ.

²² Täñpäkañ äma Pol täño meni jinom yäpmäñpäñ man päke kudän täyat ño, Tetius näk imaka, Ekäni wäpi terak bänep oretoret man täwetat.

²³ * Täñkañ Gaius imaka, bänep oretoret man täwetak. Gaius uwä yori-ken yäñnäknjat päñku nepmañpäñ watä it namik täyak, ba ño nanik äbot täñpani kuduaptagänta imaka, watä säkgämän it yämik täyak. Täñpäkañ yotpärare ñonitäño monenñ watä irani wäpi Erastus ukät notninpak kubä Kwatus, yarä u imaka, inta bänep oretoret man täwetkamän.

²⁴ Eruk Ekäninin Jesu Kristo täño orakoraki unitä in kuduaptagän-ken it tamik täyon.

Anutu wäpi iniñoret täkäna!

²⁵⁻²⁶ * Anutu wäpi iniñoret täkäna! Anutu u nadäkinikjin täga täñ-kehäromtañ tamiñpäñ tepmañpäñ kehäromigän itneñ, Jesu Kristo täño Manbiñam Täga, näkä täwetpäñ täwoñäreñ täyat unitä yäyak ude. Manbiñam Täga u bian käbop it yäpmäñ äbukopäñ apiño unitäño bureni profettä man kudän täwani terak Anututä kwawakinik pewän ahäñkuk. Ude täñpäñ Anutu tärek-täreki nämo it täyak unitä ämawebe äbori äbori komeni komenitä manbiñam u nadäkinik täñpäñ buramineñta peñ niwerirän yäñahäk täkamäñ.

²⁷ * Täñpäkañ Anutu kubä unitägän ini nadäwä tärek mäheми. Unita kudän Jesu Kristotä täñkuko uterak epmäget kudän ba iniñ oretoret pähaptä Anututa tärek-täreki nämo ärok täyon. U Bureni!

1 Korin

Korin äbot täñpani täño nadäk ätu yäpä siwoñtakta Poltä manbiñam ño kudän täñjuk

¹ Näk Pol, Anutu täño nadäk tawañ terak Kristo Jesu täño aposoro itat. Täñpäkañ notniñpak Sostenes-kät nektä man ño kudän täñpäñ Anutu täño äbot täñpani ämawebe Korin yotpärare-ken itkañ inta peda äretak.

² *Inä Jesu Kristotä Anutu injamiken yäpäñ-siwoñ tawäpäñ tepmañpani. Jesu Kristo uwä in ba nintäño Ekäni, ba ämawebe komeñi komeñi Ekäninin Jesu Kristo iniñoret täkañ unitäño Ekäni kubä ugän. Nin kudup Anututä kudupi ämawebeniye ude itta yäñpäbä niñmañpani.

³ *Eruk Anutu Nanin-kät Ekäni Jesu Kristoken nanik orakorak ba bäñep pidämtä intä terak äroton.

Poltä Anutu bäñep täga man iwetkuk

⁴ Kristo Jesu terak Anututä bäñep iron tañi täñ tamiñjukko unita inta yäñpäñ kadäni kadäni Anutu bäñep täga man iwet täyat.

⁵ Bäñep täga man iwet täyat uwä ñodeta; Kristo terak iron tañi täñ tamani. Kristo uterak Anututä imaka säkgämän säkgämän inken pewän tokñeñ parirän u gänañ it täkañ. U täñkentäñ tamiñirän mani bureni nadäwä tärewäpäñ mejintä u yäñahäk täkañ.

⁶ Bureni! Kristo täño man in täwetkumäño u bäñepjin-ken jäwäri äpmonkuk.

⁷ *Unita apiño Ekäninin Jesu Kristotä äneñi äbäktä dapun käroñ täñ itkañ-ken Munapik-ken nanik iron kubäta nämo wäyäkñek täkañ.

⁸ *Täñpäkañ Kristo unitä täñ-kehäromtañ tamiñirän nämo kwitañpäñ it yäpmäñ äronjirä Ekäni Jesu Kristo täño kadäni pähap api ahäñ tamek. Ude täñ-kehäromtañ tamiñirän kadäni pähap uken momijin nämotä api itneñ.

⁹ *Täñpäkañ Anutu u man kubä-yäñ kubä-yäñ nämo täk täyak. Nämo, u nanaki Ekäninin Jesu Kristo ukät bäñep kubägän itta yäñpäbä niñmañjukko uwä imaka täñ tamikta yäñjukko u pära nämo, bureniñän api täñ tamek.

Äbot täñpani bämopi-ken duñ-wewek ahäñjuk

¹⁰ *Eruk notnaye, Ekäninin Jesu Kristo wäpi terak man kehäromi ñode täwetat; In yäñawät-awät nämo täneñ. Nämo, duñ-wewek man peñpäñ nadäk-gärip kubägän peñpäñ äbot kubägän ude kañ irut.

¹¹ Notnaye, äma ätu notjinpak Kloe unitä äbotken naniktä äbä ñode näwetkun; In bämopjin-ken yäñawät-awät terak man mebäri mebäri ñode yäk täkañ;

¹² *In ätutä Ninä Pol iwät täkamäñ yäñ yäk täkañ. Yäñjirä ätutä Nin Apolos iwät täkamäñ yäñ yäk täkañ. Täñ, ätutäwä ñode yäk täkañ; Ude nämo, nin uwä Kristo iwät täkamäñ yäñ yäk täkañ.

¹³ Wa! Ude täk täkañ uwä Kristo kwäk duk täkañ bumik! Jide? Pol näkä inta yäñpäñ päya kwakäp terak äronkut? Ba näk näwaräntäktä ume yäpün?

¹⁴ *Nämoinik, näk in mäyap nämo ärut tamiñkuro unita Anututa bäñep täga nadäñ imitat. Näk Krispus kenta Gaius ugäñpäñ ume ärut yämiñkut.

¹⁵ *Unita kubäta Näk Pol iwaräntäktä ume yäput yäñ yänañi nämo.

¹⁶ *E, Stefanäs äboriye imaka ume ärut yämiñkut. Täñkañ äma ätu ume ärut yämiñkut ba nämo ärut yämiñkuro u nämo nadätat.

¹⁷ *Bureni täwetat, Kristotä ume ärutärut piä täktä nämo nepmañpäñ äbut. U iniken Manbiñam Täga yäñahäktä naniñ kireñjuk. Täñpäkañ mani biñam yäñahäk täyat uwä kome täño nadäk-nadäk terak nämo yäñahäk täyat. Nämo, ude täñjira Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unitäño kehäromi imaka jopi kubä täñpekta.

Anutu täño kehäromi u Kristo

¹⁸ *Täñpäkañ ämawebe paot-paotta biñam täñpanitä päya kwakäp täño manbiñamta nadäñjirä guñ täño man ude täk täyak. Täñ, ämawebe waki kerik-ken nanik nimagurani ninä manbiñam u nadäñjitna Anutu täño kehäromi, ämawebe yäpätägakta, ude täk täyak.

¹⁹ *Unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

*Näk äma nadäk-nadäk ikek yäñ yäwerani unitäño nadäk-nadäki api pewa paotneñ.
Nadäk-nadäki pewa paorirä guñ ude api itneñ yäk.*

Ais 29:14

* 1:2: 1Ko 6:11; Apos 9:14 * 1:3: Rom 1:7 * 1:7: Luk 17:30, 2Te 1:7; Tai 2:13 * 1:8: Plp 1:6, 1Te 3:13, 5:23

* 1:9: 1Jo 1:3, 1Ko 10:13, 1Te 5:24 * 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Apos 18:24-28; Jon 1:42 * 1:14: Apos 18:8;

Rom 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15 * 1:17: Mat 28:19; Jon 4:2 * 1:18: 2Ko 4:3; Rom 1:16

²⁰ *Eruk u kawut! Äma nadäk-nadäki ärowani niked unita jide yänayän? Ba äma man kudän äpmonpani danijpän nadäk tänpanita jide? Ba äma kome ñonitänjo man yäkta meni pidämi unita jide yänayän? Ude nämö! Anututä kome ñonitänjo nadäk-nadäk ärowani tänpewän guj täño nadäk-nadäk ude äworenjuk.

²¹ *Uwä ñode; Anututä iniken nadäk iwatpän kädet itpipinjewän ämawebetä iniken nadäk-nadäk terak Anutu täño mebäri täga nämö nadäwä tumnenj. Unita Anututä kädet kubä pewän ahänjuk u ñode; Ämawebe, guj täño man nintä yänahäwani u nadänpän Jesuta nadäkinik täk täkanj uwä Anututä ämawebe u inita biñam yämagut täyak.

²² *Bureni, Juda ämatä kudän kudupi kakta warü yäk täkanj, ba Grik ämatä kome täño nadäk-nadäk ärowani unita nadäkinik täk täkanj.

²³ *Upänkanj ninä man ñode yänahäk täkamänj; Kristo u päya kwakäp terak kumbuk! Tänpakanj Juda ämatä man u nadänjirä nadänanji nämö ude täk täyak. Ba Grik ämatä man u nadänjirä guj täño man ude täk täyak.

²⁴ *Upänkanj ämawebe Anututä inita biñam iwoyäwani, Juda äbotken nanik ba Grik äbotken nanik imaka, Kristo täño biñam u nadänjitna Anutu täño kehäromi ba nadäk-nadäk kädet bureni ude täk täyak.

²⁵ *Bureni-inik, Anutu täño man ämatä u nadänjirä guj täño man täk täyak uwä kome täño nadäk-nadäk irepmät morek täyak. Tänpakanj Anutu täño täktäki, ämatä u kanpän nadänjirä kwini ba jopi ude täk täyak uwä äma täño kehäromi irepmät morek täyak.

²⁶ *Eruk notnaye, in jidewanitä irirä Anututä yänpabä tepmanpän inita biñam tänpkanj? Komen äma inamiken inken nanik mäyaptä äma nadäwani ude nämö itkuñ. Ba inken nanik mäyaptä äma ekäni ude nämö itkuñ. Ba inken nanik mäyaptä udegän, äma wäpi biñam ikek täño iroñiniye nämö itkuñ.

²⁷ Wäpjin biñam ikek nämö upänkanj komen ämatä mäyäk tawut yänpän Anututä ämawebe nadäk-nadäki guj täño bumik upän inita iwoyänjuk. Ba komen äma inita nadänjirä kehäromi niked tänpäni unitä mäyäk nadäka, ämawebe kwini yän yäwerani upän inita yäpuk.

²⁸ Uwä ämawebe wäpi biñam ikek nämö, upän yämagutkuk, ba ämawebe äma nadäkinik nämö tänpänitä unita nadäwä äpani-inik, jiranj ude täk täkanj upän yäpuk. Ude tänpkanj imaka komen ämatä nadäwä ärowani täk täkanj u awähutkuk.

²⁹ *Ude tänkuko uwä äma kubätä Anutu inamiken iniken wäpi yäpmän akukta käderi tänpipinjuk.

³⁰ *Unita ket ñode nadäwut! Anututä ini Jesu Kristo dubini-ken tepmanjuk. Tänpakanj Anututä yänpewän Kristo uwä nintänjo kome yäpmänjirän Anututä nibänpän Jesu Kristo unitänjo nadäk-nadäki tagagämän ba täktäki siwonji kak täyak. Tänpakanj, Kristotä momi täño kehäromi yäpmänj äpuko unita apinjo momitä nämö nimagurirän kudupi it täkamänj.

³¹ *Eruk, ude unita Anutu täño man ñode kudän täwani unitä kanj kehärom tawän;

Äma kubätä imaka kubäta biñam pähap yäwa yänpänjä Anutu-tagän biñam kanj yäwän. Jer 9:24

2

Kristo kumbuko unitänjo manbiñam

¹ *Eruk notnaye, Anutu täño man bureni, bian käbop itkuko u yänahänpän täwetta inken ärenkuro kadäni uken näknaken wäpna biñam nämö yäpmänj akuñkut. Man gäripi niked terak, bänepjin jop ärikta ba äma nadäwani täño man terak nämö täwetkut.

² *Nämö, näk ñode nadänpänj ärenjuk; Kuñkanj imaka kubä täño biñam nämö api yäwet. Jesu Kristo-tagän, ba u päya kwakäp terak kumbuko unitagän api yänahänpänj täweret yän nadäk kehäromi ude peñkut.

³ *Unita ärenpänj kehäromina niked nämö, umuntanjanj dädatna kwainjirä in bämpjin-ken itkut.

⁴ *Tänpakanj manbiñam yänahänpänj täwetkuro uwä äma nadäk-nadäki ärowani täño man terak, ba bänep ärik-ärik man nämö täwetkut. Nämö, man täwetkuro uterak Munapik täño kehäromini kwakwä ahänjirän kanpänj näknjo man unita nadäwä bureni tänpjuk.

⁵ Ude tänkuro uwä nadäkinikjintä äma täño nadäk-nadäk terak nämö yengämä penenja tänpkut. Nämö, nadäkinikjin Anutu täño kehäromi terak yen täpänenenja ude tänpkut.

Anutu täño nadäk-nadäk täga

* **1:20:** Ais 19:12; Ais 33:18; Ais 44:25; Jop 12:17 * **1:21:** Mat 11:25 * **1:22:** Mat 12:38; Apos 17:28,32 * **1:23:** Rom 9:32, 1Ko 2:14 * **1:24:** Kol 2:3 * **1:25:** 2Ko 13:4 * **1:26:** Mat 11:25; Jon 7:48; Jem 2:1-5 * **1:29:** Rom 3:27; Efe 2:9 * **1:30:** Jer 23:5-6; Jon 17:19, 2Ko 5:21 * **1:31:** Jer 9:24, 2Ko 10:17 * **2:1:** 1Ko 1:17 * **2:2:** Gal 6:14 * **2:3:** Apos 18:9, 2Ko 10:1 * **2:4:** 1Te 1:5

6 ✨ Täñ, ämawebe nadäkiniki äma bureni äworewanitã manbiñam yãñahãk täyat unita manbiñam nadãk-nadãk bureni Anutu-ken nanik pewãn ahãwani yãñ nadãk tãkañ. Täñpãkañ nadãk-nadãk u kome täño nadãk-nadãk nãmo, ba nadãk-nadãk kome ñonitãño äma ekãni ekãni, pewã paotta yãwani unitã nadãnpãñ yãpmãñ kuñat tãkañ u nãmo.

7 ✨ Nãmoinik, nadãk-nadãk nãkã yãñahãk täyat uwã Anutu täño nadãk-nadãk kãbop it yãpmãñ äbukou u. Täñpãkañ nin nadãk-nadãk uterak kunumta biñam tãneta bian-inik, kunum kenta kome nãmo ahãñjirãn iwoyãñkuk.

8 ✨ Täñ, nadãk-nadãk u kome ñonitãño äma ekãni ekãnitã nãmoinik nadãwã tumbuj. U nadãwã tumbuj yãwãnãku kunum täño Ekãni päya kwakãp terak nãmo utpewã kumbãn.

9 Täñpãkañ manbiñam nintã yãñahãk tãkamãñ unita man kubã Anutu täño man ñode kudãn täwani;

Anututã ämawebe gãripi nadãñ imik tãkañ unita imaka säkgãmãn-inik, inipãrik kubã täñtuñum tañpãñ peñ yãmiñkuk.

U äma dapuritã nãmo kãwani, ba jukunitã nãmo nadãwani, ba unita juku piñpãñ nadãwã tärenañi Ais 64:4

10 ✨ Imaka säkgãmãn uwã bian kãbop itkukopãñ Anututã Munapiki terak niwoñãreñkuk. Nadãkañ, Anutu täño Munapikitã imaka kuduptagãn nadãwãn tãrek täyak. Täñkañ Anutu täño nadãk-nadãk äpmonãpani imaka, nadãwãn tãrek täyak.

11 ✨ Uwã ñode; Äma kubãtã noripaki täño nadãk-nadãki täga nãmo nadãwãn täreneñ. Nãmo, äma u iniken mãjoni-tãgãn nadãk-nadãki täga nadãwek. Täñpãkañ Anutu udegãn, äma kubãtã Anutu täño nadãk-nadãki täga nãmo nadãwãn täreneñ. Nãmo, iniken Munapiki-tãgãn täga nadãwek.

12 ✨ Eruk, ninã kome ñonitãño mãjo nãmo yãpumãñ. Nãmo, Munapik Anutu-ken nanik yãpumãño u mebãri ñodeta yãpumãñ; Iron mebãri mebãri Anututã nimiñkuko u nadãna tumãkta.

13 ✨ Unita imaka unitãño manbiñam yãñahãk tãkamãñ uwã äma täño man terak nãmo täwetpãñ täwoñãrek tãkamãñ. Nãmo, man Munapiktã niwetpãñ niwoñãrewani uterak täwetpãñ täwoñãrek tãk tãkamãñ. Bureni, Munapik täño nadãk-nadãkã man äma Kudupi Munapik ikektã täga nadãnanji uterak täwetpãñ täwoñãrek tãk tãkamãñ.

14 ✨ Täñ, ämawebe Kudupi Munapik ikek nãmo uwã imaka Munapik-ken nanikpãñ täga nãmo yãpneñ. Nãmo, äma udewanitã imaka Munapik-ken nanik unita nadãwã jopi ude tãk tãkañ unita. Ba imaka udewani täño mebãri täga nãmo nadãwã täreneñ. Imata, äma Munapik ikek-tãgãn imaka Munapik-ken nanik täga kañpãñ nadãwã täreneñ.

15 ✨ Täñkañ äma Munapik ikektã imaka kuduptagãn kañpãñ nadãwã tärewãpãñ yãpmãñ danik tãkañ upãñkañ äma Munapik ikek nãmo uwã äma unitãño mebãri täga nãmo kañpãñ nadãwã tärewãpãñ yãpmãñ danineñ. Man unita Anutu täño man ñode kudãn täwani;

16 ✨ *Komen äma netãtã Ekãni täño nadãk-nadãki nadãwãn tärewãpãñ nadãk-nadãk ätu imiñkuk? Ais 40:13*

Tãga nãmo! Täñ, ninã Kristo täño nadãk-nadãk inñtkamãñ.

3

Äbot täñpanita watã irit täño man

1 ✨ Eruk notnaye, äma Kudupi Munapik ikekta man täga yãwetnañi, man udewani bian in täga nãmo täwetnañi. Nãmo, äma kome täño nadãk pen inñiranita täga yãwetnañi udegãn täwetpãñ täwoñãreñkut. Kadãni uken in Kristo täño nadãk kãdet terak nãmo tãgañkañ nanak paki ude pen itkuj.

2 ✨ Unita man täwetpãñ täwoñãrek täñkuro u ketem kehãromi ude nãmo, ketem nãbãni, nonoñ udewanipãñ tepmãñ towik täñkut. Imata, ketem bureni nakta kehãromi nïkek nãmo itkuj. Upãñkañ apiño inidegãn itkanj!

3 ✨ In nadãk kãdet biani u pen iwarãntãñ yãpmãñ äbãkañ. Notta kokwawak nadãk-nadãk ba yãñ-ãmikãmik kãdet u inken pen pãtak. Unita in bãnep nadãk-nadãk wakã kãdet-ken pen itkanj yãñ bureni täwetat. Komen äma täño kudãngãn tãk tãkañ.

4 ✨ In ätutãwã ñode yãk tãkañ; Nin Poltã äbotken nanik. Täñjirã ätutãwã Nin Apolostã äbotken nanik yãñ yãk tãkañ. Kãdet u iwat tãkañ uwã komen äma täño kãdetgãn iwat tãkañ.

✨ 2:6: Efe 4:13; Plj 3:15 ✨ 2:7: Rom 16:25 ✨ 2:8: Luk 23:34; Jem 2:1 ✨ 2:10: Mat 13:11 ✨ 2:11: Snd 20:27
 ✨ 2:12: Jon 16:13-14 ✨ 2:13: 1Ko 2:4 ✨ 2:14: Jon 8:47, 14:17, 1Ko 1:23 ✨ 2:15: 1Jo 2:20 ✨ 2:16: Rom 11:34
 ✨ 3:1: Jon 16:12 ✨ 3:2: Hib 5:12-13, 1Pi 2:2 ✨ 3:3: 1Ko 1:10-11, 1Ko 11:18 ✨ 3:4: 1Ko 1:12

⁵ Wa! Apolos u äma jidewani? Ba näk Pol imaka, äma jidewani unita nin unitä äbotken nanik yän yäk täkañ? Nek watä piä äma jopigän, Ekänitä piä man ini-ini niminjkuk. Nektä piä täk täkamäk unitä tänpewän in Kristota nadäkinik täñkuñ.

⁶ U man wärani ñode bumik; Näkä yänat tänpakañ Apolosta ume piñ yäbat täyak. Upänkañ Anututä ini ketem bureni pewän ahäk täkañ.

⁷ Unita äma yänat tänpäni u wäpi biñam ikek nämo. Ba äma ume piñ yäbarani u imaka, wäpi biñam ikek nämo. Nämooini, Anutu, ketem bureni täñ pewän ahäk täkañ u kubä-tägän wäpi biñam ikek.

⁸ Täñkañ äma yänat tänpäni u ba äma ume piñ yäbarani uwä mebäri kubätägän piä täk täkamän. Unita piä iniken iniken uterak gwäki kowata api yäpdeñ.

⁹ * Unita ñode täwetat; Nekä Anutu täño piäken piä kubägän täk täkamäk. Tänpäkañ inä Anutu täño piä ude.

Ba in enji kubä Anututä täñ itak ude.

¹⁰ * Tänpäkañ näkä Anututä nadäk naminjkuko uterak enji täkta mebäri nadäwani äma ude itkañ enji unitäño bek äneñkut. Eruk bek uterak äma ätutä enji päraki täñ itkañ. Tänpäkañ äma kubäkubä enji u täkta nadäñ dämiknik täñkañ täneñ.

¹¹ * Tänpäkañ bek äneñkuro uwä Jesu. Uwä enji unitäño mebärita itak. Äma kubätä enji unitäño mebärita kudupi kubä täga nämo pewek.

¹² Upänkañ äma ätutä bek uterak enji tänayäñ täkañ uwä gol siliwa ba mobä säkgämän säkgämänpäñ api täneñ. Täñirä ätutäwä ket nämo nadäwä tumbäkañ imaka pidämi ñodewanipäñ api täneñ; Päya kujat näbäni, gwängwäng kujat ba tepäranpäñ api täneñ.

¹³ * Ude tänayäñ tänopäñ piä tänayäñ täño unitäño bureni Kristo täño Kadäni Pähapken kwawak api ahäñ morewek. Kadäni pähap u kädäp ikek ahäñkañ kädäp unitä äma kubäkubä täño piäni uken api täñ-yabäwek.

¹⁴ Kädäptä täñ-yabäñjirän äma kubä enji, bek uterak täñpayäñ täyak uwä nämo ijiwänä äma uwä kowata täga api yäpek.

¹⁵ Tänpäkañ äma kubä bek uterak täñpayäñ täkopäñ kädäptä kudup ijin paoränä mäyäk pähap api nadäwek. Ini uwä nämo api paoreko upänkañ äma kädäp gänañ nanik wädäñ tarupmitnero ude.

Äma nämo yäniñ oretneñ

¹⁶ * Eruk, äbot tänpäni inta ñode täwerayäñ täyat u nämo nadäkañ? In uwä Anutu täño kudupi yot, Kudupi Munapikitä u it täyak.

¹⁷ Unita äma kubätä Anutu täño enji u tänpän wanayäñ täño uwä Anututä kowata udegän äma u api tänpän wanen. Imata, enji uwä Anututä inita iwoyäwani. Tänpäkañ enji uwä in ubayäñ.

¹⁸ Nadäkañ? In bämopjin-ken nanik kubätä kome ño terak nadäk-nadäk ikek itat yäñ nadäweko uwä iniken bänepi täñikñarek. Eruk äma uwä nadäk udewani mäde ut iminpäñ nadäk-nadäk komen ämatä U guñ täño bumik yäñ yäk täkañ u yäpayäñ täko uwä nadäk-nadäk bureni nikek api irek.

¹⁹ * U imata, kome ñonitäño nadäk-nadäk täga uwä Anutu injamikenä guñ täño nadäk-nadäk täyak. Man unita Anutu täño man kudän kubätä ñode yäyak;

Anututä tänpewän äma täño nadäk-nadäktä äyänutpäñ äma ini täñpawak täkañ.

Jop 5:13

²⁰ * Tänpäkañ Anutu täño man kudän kubätä ñode yäkgän täyak;

Komen ämawebe täño nadäk-nadäki u Ekäni dapuri-ken jopi ude täkañ.

Sam 94:11

²¹ Unita äma täño täktäkita nadäwä ärowani tänpäpäñ wäpi biñam yäpmän ärokärok kädet u kañ pewut. U imata, imaka imaka päke u in täñkentäñ tamikta biñamgän.

²² Pol, Apolos, Pita, ba kome ño, ba irit ba kumän-kumän, imaka apiño itkañ ba kämi api itneñ u kudup in täñkentäñ tamikta biñam.

²³ Tänpäkañ inä Kristota biñam täñirä Kristo uwä Anututa biñam täyak.

4

Kristo täño aposoroniyeta man

¹ * In ninta ñode nadäneñ; Kristo täño piä watä ämaniye, Anutu täño man käbop itkuko u yänahäkta piä man yäñ yämani yäñ nadäneñ.

² * Eruk, äma udewani piä kerik-ken pewani u ñode täkta yäwani; Piä tagagän täñirä piä

* **3:9:** Mat 13:3-9; Efe 2:20-22 * **3:10:** 1Ko 15:10, 2Pi 3:15 * **3:11:** Ais 28:16, 1Pi 2:4-6 * **3:13:** 1Ko 4:5, 2Te 1:7-10
* **3:16:** 1Ko 6:19, 2Ko 6:16 * **3:19:** Jop 5:13 * **3:20:** Sam 94:11 * **4:1:** Tai 1:7 * **4:2:** Luk 12:42

mähemitä man buramik äma bureni yäj nadäj yämekta yäwani.

3 Unita in ba kome ɲo terak man yäpmäj daniwani ämatä manken nepmanpäy piä täyat u yäpmäj danikta nadäwätäk kubä nämö täk täyat. Nämö, näkɲa imaka, piä täk täyat u nämö yäpmäj danik täyat.

4 * Täjpäkaɲ näkɲawä piä täktäk kädawä waki kubä nämö täk täyat yäj nadätat. Upäjkaɲ Anututä näkken momi kubä nämö kak täyak yäj nämö yäyat. Nämö, piä täk täyat u Ekäni kubä-tägän yäpmäj danik täyak.

5 * Unita Ekäni täjo kadäni nämö ahäjirän äma kubä täjo piä nämö yäpmäj danineɲ. Ekänitä ini äbäjkaɲ imaka biɲmäj urani-ken käbop itkaɲ u kudup kwawak api pewän ahäneɲ. Täjkaɲ äma täjo hänep nadäk-nadäki käbop itak u imaka, kwawak api pewän ahäneɲ. Kadäni ugän Ekänitä äma kubäkubätä piäni kome terak itkaɲ täjpani uterakgän api yäniɲ orerek.

Kristo täjo piä ämaniyeta man

6 * Notnaye, Apolos-kät ninekta man yäyat ɲowä intä nek-täjo kädet kuroɲ u kaɲpäy nadäjkaɲ man ɲode yäwani täjo mebäri nadäwä tumäkta; Anutu täjo man kudän täwani ugän iwatneɲ. Injinken nadäk nämö yäpurärätpäj iwatneɲ. Man u nadäkinik täjkaɲ äma kubä täjo wäpi biɲam yäpmäj akuɲkaɲ kubä täjo nämö yäpmäj äpneɲ.

7 * Unita imata injinta äma ätu yärepmiɲpäy ärowani itkamäj yäj nadäk täkaɲ? Ba imatäken upäj Anutu-ken nanik nämowä yäpmäk täkaɲ? Imaka imaka päke u kudup Anutu-ken nanik yäpmäk täkaɲ unita imata ninin pena ahäk täkaɲ yäjkaɲ wäpjin biɲam yäpmäj ärok täkaɲ?

8 * In ɲode käwep nadäk täkaɲ; Imaka imaka päke ɲo kudup yäpmäj moreɲpäj tägagän itkamäj yäj nadäk täkaɲ. Jide? Inäku nin nirepmiɲpäy intäjukun äma täjo wäp biɲam yäpmäjkamäj yäj nadäk täkaɲ? Ude nämö! Bureni ude itkaɲ yäwänäku nin imaka, inkät intäjukun äma ude bok itkaɲ Wisikinik yäj yäkkäne.

9 * Upäjkaɲ nämö! Intä ninta nadäwä äpani täk täkaɲ unita ɲode bumik kaɲpäy nadätat; Anututä aposoro nin, äma äpani-inik ude, mäden-inik ɲipmanɲuk. Ämawebe ba aɲero ba imaka päke u injamiken nidäpmäj-pewä kumäkta biɲam ude bumik ɲipmanɲuk.

10 * Bureni-inik! Kristota yäjpäy ninta nadäjirä äma nadäk-nadäki nämö, guɲ ude itkaɲ yäj nadäjkaɲ injintawä nin Kristo täjo kädetta nadäna tumäk-inik täjpani yäj nadäk täkaɲ. Ninä kehärominin nämö. Täj, inä Nin kehärominin nikel yäj nadäk täkaɲ. Ba ämatä intäjo wäpjin biɲam yäpmäj akuɲkaɲ ninta mäde ut nimik täkaɲ.

11 * Nadäkaɲ? Bian umu itkumäjotä it yäpmäj äbäkamäj ɲo ketem umeta niɲirä, ba tek däkneɲ jukut-jukut täjpani wädäna ärowäkaɲ kuɲat täjkuɲmäjotä pen kuɲatkamäj. Ba ämatä nidäpmäjpäy niwat kireɲirä patpat kometa wäyäkɲek täkamäj.

12 * Täjkaɲ ketem yabäj ahäjpäy nakta ketnintä komi piä täjpäj yabäj ahäk täkamäj. Täjnitna yäjärok man niwerirä upäjkaɲ Anututä täjkentäj yämän yäjpäy yäjapik täkamäj. U komi piä nimik täkaɲ unita täga yäj nadäjpäy buramik täkamäj.

13 * Ninta man wakiwaki yäk täkaɲ upäjkaɲ kowata man kwini yäwet täkamäj. Bureni-inik! Ninä ämatä jiraɲ ureɲ täjpäy kuk täkaɲ udewani. Ämawebe injamiken jopi jäwäri, garok ikek ude itkamäj. Ude itkumäjotä pen it yäpmäj äbäkamäj.

14 Man ɲo in mäyäk tamikta yäjpäy nämö yäyat. Nämoinik, nanaknaye bureni yäj yäjpäy umun man kudän täj tamitat.

15 * Kristo täjo kädet täwetpäy täwojärektä äma bumta, 10,000 ude it tamikaɲ upäjkaɲ nanjiye mäyap nämö. Näk pengän Manbiɲam Täga täwerira nadäkinik täjkuɲo unita Jesu Kristo täjo Manbiɲam Täga uterak nanjin kubägän ude itkut.

16 * Unita man kehäromi ɲode täwetat; In näkɲo kädet kuroɲ iwatneɲ.

17 * Mebäri unitagän yäpäj Timoti, Ekäni wäpi terak nanakna bureni-inik ba täjkentäkna tägagämän, gäripi nadäj imik täyat u iniɲ kireɲira äretak. U Jesu Kristo täjo kädet näkä iwatpäy äbot täjpani ämawebe komeɲi komeɲi yäwetpäy yäwojärektäk täyat unita guɲ täneɲ yäjpäy yäjkodak täjpäj kaɲ täwerän yäjpäy iniɲ kiretat.

18 Täjpäkaɲ in ätutä ɲode nadäkaɲ; Täga nämö päbä api nibäwek yäj nadäjkaɲ gup yäpmäj ärokärok kudän täj itkaɲ.

19 * Upäjkaɲ Ekänitä nadäj namänä näk inken bäräneɲ-inik api ärewet. Äreɲpäy äma gup yäpmäj ärokärok kudän täj itkaɲ unitäjo mebäri api kaɲpäy nadäwet. Äma uwä bureni pewä ahäk täkaɲ ba mangän jop yäk täkaɲ u api kaɲpäy nadäwet.

* 4:4: Sam 143:2 * 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Rom 12:3 * 4:7: Rom 12:6 * 4:8: Rev 3:17,21 * 4:9: Rom 8:36; Hib 10:33 * 4:10: 1Ko 3:18 * 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Apos 18:3, 1Ko 9:14-15, 2Te 3:8; Sam 109:28; Mat 5:44 * 4:13: Kra 3:45 * 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17, 1Te 1:6 * 4:17: Apos 19:22 * 4:19: Apos 18:21

²⁰ * Unita nadakan? Anutata intajukun iriran gamori-ken itkan kujat-kujat kadet u man terakgan namo, u keharonimi terak ahak tayak.

²¹ * Eruk, kadet jidewani u tajiira kanayaj nadakan? Komi terak yapan-siwon tawapaj kan nipmanpan yaj nadakan? Ba ninin kadetnin yapna siwon tawapaj iritna garipi nadajpan banep kwini terak kan aban yaj nadakan?

5

Kubokaret kadet iwarani iwat kirewut!

¹ * Eruk, amatä intäjo manbijam node yajira nadak tayat; Kubokaret kadet wakiinik kubä, guj amatä namo tak takan u in bamopjin-ken ahatak. Uwa node; Inkät nanik äma kubätä iniken miñi-kät pat takaman.

² * Wära! In bamopjin-ken kadet udewani itak upajkan imata nin täga itkamaj, Anutu täjo man nadawani bureni yaj yak takan? Ude namo, gup yapmaj ärokärok kadetjin penjaj injinta nadawä wakiinik tajppaj konam butewaki tanañi takan. Ude tajkan äma waki ude tajpani u bamopjin-ken nanik yajiwat-pewä inigan itnanji tayak.

³ * Inä näka ban itak yaj namo nadanej. Namu, gupna ban itak upajkan banep nadak-nadäka inkät itak uwa näk inkät bureni it tayat bumik. Tajkan inkät ude itkan äma kudän wakiinik tajpani uku yapmaj danitat.

⁴⁻⁵ * Unita man keharoni node yayat; In kabeyä tajpaj Ekäni Jesutä kabeyä inkät bok itnayaj takan unitäjo keharoni terak äma waki tajpani u Satan kerik-ken pewut. Ude tajira gupi tajpan wawayaj tako upajkan banepi sukurenjiran Ekäni täjo kadäni pahapken majoni Ekäni ita biñam aneñi kan tajpan. Tajpakan banep nadak-nadäknatä inkät bok itpaj kabeyä kan ahawän.

⁶ * Unita nadakan? Nin täga itkamaj yajpaj gupjin yapmaj ärok takan uwa täga namo. Node namo kawep nadak takan; Yis tapurigän upajkan kärega taji-kät awahutpewä piä taji tak tayak.

⁷ * Eruk äbot tajpani in uwa kärega ude. Unita in bamopjin-ken nanik yis biani u kudup tajureñ tajpaj kut. Ude tajkan kärega säkgämän, yiskät namo awahurani, Pasova kadäni-ken nak takan ude kan irut. U imata, inä yiskät namo awahurani äbot ude itta yawani. Tajpakan nin ärut-paktan nimanu tom bätaki kubä it nimitak, tom bätaki, Pasova orekirit kadäni-ken däpmej-pewä kumak takan ude. Uwa Kristo, ninta yajpaj ärawa ude kumbuko u.

⁸ * Unita ämawebe Pasova ketem näna yajpaj yis biani ureñ tajpaj kuk takan, in udegän momijin ba kadet wakiwaki u kudup kan penj morewut. Ude tajkan banep siwonji terak, kärega yiskät namo awahurani ude man bureni täjo kadet iwatpaj kujat takot.

⁹ * Eruk, manbijam kubä bian kudän taj tamiñkuro uterakä in ämawebe kubokaret kadet iwarani-kät bok kujatta yajiwatkut.

¹⁰ Tajpakan äma Anututa nämoinik nadajkan kubokaret kadet, äma täjo tunum yabängärip tajpani, kubo äma ba anutu jopi yajinj orerani ukät itpaj-nadäka ba man yajpaj-nadäka namo yajiwatä. Namu, äma udewani toknej itkan unita yabaj umuntaj pajku deken iren?

¹¹ * Namu, äma jodewanita yajkut; Äma näk äbot tajpani yajkan kubokaret kadet, dapungärip kadet, anutu jopi yajinjoret kadet, ba äma täjo wäpi yapmaj äpani, ba ume nanjan tajngunaj tajpani ba kubota tajpani, äma udewanita yajpaj kudän taj tamiñkut. Äma udewani mäde ut yajinjaj ukät itpaj-nadäka ba ketem bok naknak nämoinik täneñ.

¹²⁻¹³ * Unita nadakan? Ämawebe Anututa nämoinik nadawani u yapmaj danika namo itkamaj. Namu, Anututä ini ämawebe udewani api yapmaj daniwek. Tajpakan ninä äbot tajpani ämawebe yapmaj daninaji. Unita Anutu täjo man node kudän täwani; Äma waki tajpani bamopjin-ken nanik yawat kireñpewä kut! Lo 17:7

6

Notjiye gapman täjo manken namo yepmanej

¹ Notnaye, intäjo manbijam node nadak tayat; Inkät nanik kubätä noripakita banepi wawapaj ämawebe Anututa namo nadak takan u injamiken manken yepmak takan. Wa! Kadet u mäyaki! Äbot tajpani notjiye bamopi-ken täga yapä taganaji namo?

² * Ai! Anutu täjo kudupi ämawebe nintä ämawebe ba imaka imaka kome terak ba kunum ganaj it takan u intajukun it yajinjaj api yapmaj danine yaj namo ba nadakan? Eruk,

* **4:20:** 1Ko 2:4 * **5:1:** Wkp 18:7-8; Lo 22:30; Lo 27:20 * **5:3:** Kol 2:5 * **5:4-5:** Mat 16:19, 2Ko 13:10 * **5:4-5:** 1Ti 1:20, 1Pi 4:6 * **5:6:** Gal 5:9 * **5:7:** Kis 13:7, 12:21; Ais 53:7, 1Pi 1:19 * **5:8:** Lo 16:3 * **5:9:** Mat 18:17, 2Te 3:14 * **5:11:** 2Te 3:6; Tai 1:30, 2Jo 10 * **5:12-13:** Mak 4:11 * **5:12-13:** Lo 13:5, 17:7; Lo 22:24 * **6:2:** Dan 7:22; Mat 19:28; Rev 2:26, 3:21, 20:4

imaka tanji ude tänayäj tämäjno unita in injin-tägän bäräpi täpuri täpuri bämopjin-ken ahäk täkanj u täga yäpä tägananj nämo?

³ Ba nin anjero kunum gänañ it täkanj u imaka, api yäpmäj danine. Ude tänayäj tämäjno unita kome terak ñonitäjno bäräpi ahäjñ nimik täkanj u täga yäpmäj daninañ!

⁴ Unita man bämopjin-ken ahäjñrän imata Anututa nadäkinik nämo täppani-ken man u yäpmäj daniwut yäppäjñ kuk täkanj?

⁵ In mäyäk nadäwut yäppäjñ ude täwetat! Inken äma nadäk-nadäk ikektä man äbot täppani notjiye bämopi-ken ahäwayäjñ täko u yäpmäj danikta kubä nämo itak ba?

⁶ In ude tänañj upäjñkanj äbot täppani kubätä noripaki wädäjñ päñjku manken teñjirän äma Kristota nämo nadäwanitä man u yäpmäj danik täkanj. Umuri pähap!

⁷ ✱ Inä äbot täppani notjiye manken yepmak täkanj uwä kwawak ñode niwonjäreke täyak; In kädet wakiken uku mäñkanj uba. Inä ñode täga nämo tänen? Kubätä waki täñ gameko uwä jop kwiknik täga nämo iren? Ba kubätä tuñjuma kubo täweko uwä jop täga nämo käwen?

⁸ Upäjñkanj ude nämo täk täkanj. Nämo, in injin buap upäjñkanj kubota ba waki kowata kowata täk täkanj.

⁹⁻¹⁰ ✱ Upäjñkanj jide? Man ñode nämo nadäk täkanj? Ämawebe gwäk pimiñpäñjäñ kädet waki täk täkanj uwä Anutu täño kanjwat yewa gänañ täga nämo api itneñ. Unita bänepjin jop täñjäkñatneñta! Kubokäret kädet iwarani, Anutu jopi yäniñj orerani, webe äpiye nikek yäwarän täwani, ämanitä ämani noriye yäwarän täwani, kubota täppani, äma täño tuñjum yabängärip täppani, äma ume nañkanj täñguñguñ täppani, noriye wäpi yäpmäj äpäk-äpäk täppani ba äma piä mähemiyje täñjäkñatpäñj moneñj tuñjumi kubo täñ yämani, ämawebe ude-wani kubätä Anutu täño kanjwat yewa gänañ nämo inik api ärowek.

¹¹ ✱ Täppäkanj inken nanik ätu kädet ude täk täppani. Upäjñkanj Anututä momijin ärutpak täppäjñ tepmanjpäñ inita biñam täñkuñ. Täñkanj Ekäni Jesu Kristo wäpi terak ba Anutunin täño Munapik unitäjno kehäromini terak Anututä täñpewän inamiken ämawebe siwonj äbot ude itkanj.

Gupjinä Anutu inij oretta biñam

¹² ✱ Täppäkanj äma kubätä ñode yäwek; Kristotä nämagutkuko unita näk imaka u ba u tägagän täñpet yäk. Yäwänä kowata ñode iweret; Täga yäyan upäjñkanj imaka u ba u täkta nadäk täyan u kuduptagäntä kädet siwonj iwatä nämo täñkentäjñ gamek. Täppäkanj äma u ñode yäwek; Imaka u ba u kudup täga täkta naniñj kirewani yäk. Yäwänä ñode iweret; Ude upäjñkanj ñode nadäwen; Imaka u ba u jop kanjira närepmirirän näk unita watä äma ude täga nämo iret.

¹³ ✱ Täppäkanj äma uwä manna u utpäñj ñode yäwek; Ude nämo yäk. Kokna uwä ketem nakta biñam. Täppäkanj ketem uwä koknata biñam. Anututä yarä u bok api pewän paotdeñj unita nadäwätäk nämo täk täyat yäjñ yäwek. U bureni upäjñkanj ñode täwetat; Gupnin uwä kubokäret täkta biñam nämo. Nämo inik, u Ekänitä inita watä piä täñ imikta biñam. Ba Ekänitä ini gupnin kanjwatä biñam yäwani.

¹⁴ ✱ U imata, Anututä Jesu komegup ikek awañj gänañ nanik wädäjñ tädotkuk. Eruk, nin imaka udegän kehäromini terak komegup ikek api wädäjñ tädorek.

¹⁵ ✱ Jide? Gupjin uwä Kristo täño gupi moräk-moräktä itkanj yäjñ nämo nadäkanj? Ude itkanj unita jide? Kristo täño gupi moräk uwä kubokäret webekät bok kentäjñrän tägawek? Nämo inik!

¹⁶ ✱ Ba ñode nämo nadäk täkanj? Äma kubätä kubokäret webekät kentäweko uwä gup kubägän täkamän. Unitawä Anutu täño mantä kwawak ñode yäyak; Yarä uwä gup kubägän api tädeñ.

¹⁷ ✱ Täppäkanj äma Ekäni-kät kentäk täkanj uwä mäjoni Ekäni-kät kubägän ude täkamän.

¹⁸ Unita kubokäret kädet kanjuntañ metäñpeñ kut. Imata, momi ätu täk täkamäjñ uwä gupnin punin ñonitä-gän täk täkamäjñ. Täñ, kubokäret kädet täk täkanj uwä iniken gupi ba bänepi bok täppä waki inik täk täkanj.

¹⁹ ✱ Ba man ñode pätak u nämo käwep nadäk täkanj? Gupjin uwä Kudupi Munapik, Anututä tamijñkuko bänepjin-ken it täyak unitäjno kudupi yot ude itkanj. In injinta biñam nämo!

²⁰ ✱ Nämo inik, inä Anutu, gwäki ärowani peñpäñj tämagutkuko unita biñam itkanj. Unita gupjintä Anutu wäpi biñam yäpmäjñ ärok täkot.

7

Yanäpi täktäk täño man

✱ **6:7:** Mat 5:39, 1Te 5:15, 1Pi 3:9 ✱ **6:9-10:** Gal 5:19-21; Efe 5:5; Rev 22:15 ✱ **6:11:** Tai 3:3-7 ✱ **6:12:** 1Ko 10:23
 ✱ **6:13:** 1Te 4:3-5 ✱ **6:14:** Rom 8:11, 1Ko 15:20, 2Ko 4:14 ✱ **6:15:** Rom 12:5; Efe 5:30 ✱ **6:16:** Mat 19:5 ✱ **6:17:**
 Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 ✱ **6:19:** 1Ko 3:16 ✱ **6:20:** 1Ko 7:23, 1Pi 1:18-19; Plp 1:20

¹ Eruk, man kubäkubä kudän tänpän naminjuño unitäño kowata kudän täj tamitat ño. Inä ñode yänkuñ; Äma, webe nämo yäpneño uyaku täga.

² Ude täga yäk täkanj upänkanj kubokäret kädet täñi-inik pätak unita äma kubäkubä webeni niked, ba webe kubäkubä äpiye niked itneñ.

³ Täñkanj äma täño gupi uwä webenita biñam unita nämo iyap täwek. Tänpäkanj udegän, webe täño gupi uwä äpita biñam unita nämo iyap täwek.

⁴ Unita ñode nadäkot; Webeni ini-tägän iniken gupita mäheми nämo täyak, äpitä webeni täño gupita mäheми bok täkta yäwani. Täñ, udegän äpi ini-tägän iniken gupita mäheми nämo täyak, webenitä äpi täño gupita mäheми bok täkta yäwani.

⁵ Unita nädapi täñpani in, gupjinta nämo iyap täneñ. Täñ, yänpän-nadäk tänpän inigän inigän itpän Anutu-ken yänpik piä kanj tädayän nadänpänä inigän inigän täga itdeñ. Upänkanj inigän inigän kadäni käronji täga nämo itdeñ. U imata, nadäk-nadäkita watä nämo irirän Satantä täñyäkñat-pewän waki tädeño udetä äneñi kentädeñ.

⁶ Man yäñähätat ño in täñkentänj tamik-tagän. U бага ude nämo peyat.

⁷ ✧ Näkä gäripin nadäk täyat uwä näkä itat udegän kanj irut yän nadäk täyat. Upänkanj nadäkinik täñpani kubäkubäta iron Anutu-ken nanik inigän inigän yämani. Kubätä ude itta kehäromi imani. Täñ, kubäwä ude täkta kehäromi imani.

⁸ Unita gubanji gubanji ba ämawebe kajatta ñode yäyat; U gubanji näkä itat udegän itnayän täño uyaku täga.

⁹ ✧ Upänkanj nadäk-nadäkna ba gupnata watäni täga nämo iret yän nadänpänä webe ba äma kanj yäput. U imata, kanjgärip tänpänj kubokäret kädet iwatneñta.

¹⁰ ✧ Eruk, nädapi inta бага ñode peyat. Baga ñowä näñjaken nadäk-nadäk nämo, u Ekäniken nanik. Uwä ñode; Webenitä äpi nämoimik pewek.

¹¹ Täñ, peweko uwä gubanjiän irek, ba ittängän äpikät äneñi kentänpänj itdeñ. Tänpäkanj ämatä webeni udegän, nämoimik pewek.

¹² Eruk, in ätutawä näñjaken nadäk, Ekäni täñopänj nämo, ñode täwetat; Nadäkinik täñpani kubä täño webeni nadäkiniki nämotä äpikät pen itta nämo bitnäweko uwä äpitä nämo yän-iwarek.

¹³ Tänpäkanj udegän, nadäkinik täñpani webe kubä täño äpi nadäkiniki nämotä webeni-kät pen itta nämo bitnäweko uwä webenitä nämo yän-iwarek.

¹⁴ U imata, äma nadäkiniki nämo uwä webeni täño nadäkinikitä Anututa biñam itta kädet käwep api täwit imek. Ba webeni nadäkiniki nämo u äpi täño nadäkinikitä Anututa biñam itta kädet käwep api täwit imek. Ude bureni nämo tänpäwä ironjiniye Anututa biñam nämo itneñ. Upänkanj uwä kudupi itkanj.

¹⁵ ✧ Tänpäkanj nadäkinik nämo täñpani kubätä webeni ba äpi nadäkinik ikek u pekta nadäweko uwä nämo iniñ bitnäneñ. Nämo, teñpeñ kweko uwä nadäkinik täñpani äma ba webe u nädapi täño topmäk-topmäk terak pen täga nämo itneñ. Upänkanj ñode nadäwut; Anututä ämawebe ätukät bänep kubägän terak itta nimagutkuk.

¹⁶ ✧ Tänpäkanj bok itdeño uwä webe nadäkinik täñpani in äpjiye nadäkiniki nämo u täñkentänj yämiñirä bänepi käwep sukurenñänj Anututa biñam täneñ. Ba äma nadäkinik täñpani in webejiye nadäkiniki nämo u täñkentänj yämiñirä bänepi käwep sukurenñänj Anututa biñam täneñ.

Anututä ude tepmanñpani unita täga nadäneñ

¹⁷ ✧ Tänpäkanj Anutu täño äbot kubäkubäta бага ñode peñ yämik täyat; Ekäni Jesutä in kubäkubä inide iwoyänpänj tepmanjukko udegän pen kanj irut. Ba jide irirä Anututä in inita biñam tämagutkuko udegän kanj irut.

¹⁸ Uwä ñodeta yäyat; Inken nanik ätu gupi moräk madäwani itkanj nadäkinik täñjirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä jide tänpänj gupnin moräk äneñi yäpurärätne yän nadäwätäk nämo täneñ. Ba inkät nanik ätu gupi moräk nämo madäwani itkanj nadäkinik täñjirä Anututä tämagutkuk. Eruk, inä gupjin moräk madäkta nämo nadäneñ.

¹⁹ ✧ U imata, kudän uwä imaka jopi. Gup moräk madäwani ba nämo madäwani u Anutu inamiken tägäñ itkanj. Täñ, Anutu täño бага man iwat-iwat unitä bureni-inik täyak.

²⁰ Unita Anututä in inita biñam tämagutkuk-ken itkuño udegän kanj irut.

²¹ Gäk äma täño piä watä äma jopi itkanj nadäkinik tänpänj Anututa biñam täñkuno tänpäwä eruk, unita nadäwätäk nämo täñpen. Täñ, äma täño komi piä u peñpänj gäkñaken gärip terak itta kädet kubä tumbänä täga iwaren.

²² ✧ Nadäkanj? Äma kubä äma täño piä watä äma jopi irirän Anututä imagutkuko u tänpäwä eruk, äma uwä inidegän itkanj ñode nadäwek; Näk Anututä yen pit naminñänj iniken piä täkta

nepmanpani yäj nadäwek. Täñkañ udegän äma kubä äma gämoni-ken nämo, ini jop kuñarani ude irirän Anututä imagutkuko u täñpawä eruk äma uwä inidegän itkañ ñode nadäwek; Näk Kristo täño watä piä äma jopi ude itat yäj nadäwek.

²³ Bureni-inik, Anututä gwäki ärowani-inikpäñ in suwanjukuko unita äma täño topmäk-topmäk terak nämo itneñ.

²⁴ Unita notnaye äneñi ñode yäkgän täñpa; Anututä in kubäkubä inita biñam tämagutkuk-ken uken itkuño Anutu-kät kwasikotpäñ pen udegän kañ irut.

Gubañita man

²⁵ * Eruk, gubañi gubañita kudän täwayäj. Uwä näkñaken nadäk, Ekäni täño nämo upäñkañ Anutu butewaki nadäj namijnkuko unita man yäyat ño täga nadäwä bureni täneñ.

²⁶ Näk ñode nadäk täyat; Kadäni wakiken itkamäj unita in gubañi itkañ udegän kañ irut.

²⁷ Täñkañ gäk webe yäpuno u täñpawä webe u pehta kädetta nämo wäyäkñewen. Ba nämo yäpuno u täñpawä yäpmäkta piäni nämo täñpen.

²⁸ * Upäñkañ webe yäpayäj täno uwä momi nämo. Ba webe gubañitä äma yäpayäj täko u imaka, momi nämo. Upäñkañ ämawebe nädapi täñpanitä kome terak ño bäräpi mäyap api yabäj ahäneño unita kädet udewani inken ahäj tamek yäppäj täwetat.

²⁹ * Ñodeta yäppäj yäyat; Kadäni iwoyänjukuko uku keräpi-inik täyak, kome pähap ño itak ñodegän nämo api irek. Unita kome ño terak irit unita nadäwätäk tañi nämo täneñ. Mebäri unita webe nitek in nadäk-nadäkjin webejiye terakgän nämo penen. Nämo, webe nämo yäpani ude bumik kañ irut.

³⁰ Ba konäm butewaki terak it täkañ in konäm butewaki terak nämo irani ude kañ irut. Ba oretoret terak irani in oretoret nämo täñpani ude kañ irut. Ba monen piä täñpani intä monen u näkñaken nämo yäj nadäñpäñ kañ kuñarut.

³¹ * Ba äma kome täño tuñum yäpmäj kuñat täkañ in monen tuñumjin nämo ude bumik kañ kuñarut. U imata, kome pähap ño itak ñodegän nämo api irek. Nämo, uwä paorayäj keräp täyak.

³² Notnaye, näk intä nadäwätäk ikek kuñatta nämo nadätat unita man ño täwetat. Ñode nadäk takamäj; Yanäpi irit täño nadäwätäktä äma gubañi nämo yepmäñit täyak unita Ekäni täño piätägän nadäwätäk täk täkañ, ba Ekänitä yabäwän tägakta nadäk kädet kubägän iwat täkañ.

³³ Täñ, nadäkinik täñpani webe nikektä kome täño nadäwätäk terak bok kuñat täkañ. Ba webeni bänepi täñpidäm takta nadäwätäk täk täkañ.

³⁴ Unita nadäk yarä terak kuñat täkañ, webeni nanakta watä itta ba Ekäni täño piä takta nadäwätäk yarä u tak täkañ. Täñpäkañ webe gubañi, äma nämo yäpani u Ekäni täño piäta nadäwätäk täk täkañ. U gupi bänepi kuduptägän Anututa biñam kudupi ude iniñ kirekta piäni tak täkañ. Täñ, webe äpi nikektä kome täño nadäwätäk terak bok kuñat täkañ. Ba äpi bänepi täñpidäm takta nadäwätäk täk täkañ.

³⁵ Man yäyat ño in täñkentäj tamikta yäyat. U bäräpi tamikta ba taniñ bitnäkta nämo yäyat. Nämo, man ñonitä täñkentäj tamiñirän in kudän siwonji iwatpäñ bänep nadäk-nadäkjin kudup Ekäni terakgän peñpäñ kañ kuñarut yäj nadätat.

³⁶ Unita äma gubañi, webe jop iwoyäj tamanipäj yepmäkta nadäk täkañ inta ñode yäyat; In kubätä ñode nadäwek; Webe u nämo yäpayäj täro uwä goret täñ imet yäj nadäwek. Ba gup nadäj gäripnata watä täga nämo iret yäj nadäñpäñ, ba webe u yäpanji yäj nadäwek. Eruk ude nadäwayäj täko uwä iniken gärip iwatpäñ webe u täga api yäpek. Täñpäkañ yäpeko uwä momi nämo.

³⁷ Täñ, äma kubä gubañigän itta kubätä peñ iweränkañ nämo, ini nadäk kehäromigän peñpäñ gup nadäj gäripnata watä täga iret yäj nadäwek. Eruk, äma udewani uwä webe iwoyäj imani u nämo yäpeko u täga. Goret nämo täñpek.

³⁸ Unita ñode yäwa; Äma, webe iwoyäj imani yäpeko uwä täga täñpek. Täñ äma, webe u kehärom tañpäñ nämo yäpeko uwä tägagämän kubä täñpek.

³⁹ * Eruk unita man kubä ñode yäkgän täñpa; Äpi kodak irirän webeni äma unita biñamgän pen irek. Täñpäkañ äpi kumbeko uwä webe u äma kubä täga yäpeko upäñkañ Ekänitä nadäkinik täñpanipäj yäpek.

⁴⁰ Ude upäñkañ näkña ñode nadätat; Webe u äma kubä nämo yäpeko uwä säkgämän-inik irek. Täñpäkañ näk imaka, Kudupi Munapik ikek unita yäyat ño Munapik unitä nadäk-nadäkna täñmeham tañ tamiñirän yäyat yäj nadätat.

8

Tom anutu jopita iñi yämanita man

1 * Eruk, tom anutu jopita ijin yamani unita kudän täwayän. Äma ätutä ñode yäk täkañ; Nin kudup nadäk-nadäknin ikek yän yäk täkañ. U bureni yäk täkañ upañkañ äma mäyaptä nadäk-nadäki tañjita yäñpän gupi jop yäpmän ärok täkañ. Täñ, äbot täñpanitä nadän yämikinik kowata kowata täñpän kuñatnayän täño uyaku Kristo täño ämawebe kehäromini nikek api itneñ.

2 * Täñkañ äma kubätä inita näk imaka kudup nadäwa tärekañ yän nadäweko uwä ini bänepi jop yän-ikñarek. U nadänañj ude nämo nadätäk yän yäne!

3 * Täñ, äma kubätä Anututa gäripi nadän imiñpän nadän imikinik täk täyak, äma unita Anututä bureni-inik nadän imitak.

4 * Unita tom anutu jopita ijin yamanipän naknakta näwet yabäñkuño unita jide yänayän? Ñode; Anutu jopi uwä bureni nämo, wäranigän yän nadäk täkamäj. Ba Anutu yarä nikek nämo, Anutu bureni-inik kubä-tägän itak yän nadäk täkamäj.

5-6 * Imaka unita anutu yän yäwerani kunum terak ba kome terak itkañ, ba imaka mäyapta anutu yän yäk täkañ, ba imaka mäyapta ekäninin yän yäk täkañ upañkañ nintäño Anutu bureni-inik kubä-tägän itak. U Nanin pähap, imaka yäwän ahäwani nita biñjamän it täkamäj. Ba Ekäninin bureni kubä-tägän itak. U Jesu Kristo, imaka kuduptagän unitäño kehäromi terakgän it täkañ, ba nin imaka, unitäño kehäromi terakgän it täkamäj.

7 Täñpakañ nadäkinik täñpani notjiye ätu man unita nämo nadäwä tärek täkañ. U anutu jopi nadän yämik-yämik kädet bian iwat täñkuño unita pen juku piñ itkañ unita ketem anutu jopita ijin yamanipän nañkañä u imaka bureni-inikta ijin yamani yän nadäk täkañ. Anutu jopi täño mebäri ket nämo nadäwä tärek täkañ unita ketem u nañkañ bänepitä Anutu inamiken goret täkamäj yän nadäk täkañ.

8 * Nadäkañ? Ketemtä nämo nimagut päñku Anutu dubini-ken nipmak täyak. Nämo, ketem u ba u nänero ba nämo nänero unitä täñpewän Anutu inamiken täga ba wäki ude nämo itne.

9 * Ude upañkañ ket nadäk-wut. In nadäwä tärewäpän imaka u ba u tagägän täne yän nadäk täkañ upañkañ nadäk-nadäk u iwarirä notjiye nadäkiniki kwinitä tabänpän udegän täkañ nadäkiniki täñpä wanenja!

10 Ñodeta nadäwut; Nadäwä tärewani inkät nanik kubätä anutu jopi täño iniñoret eni gänañ itkañ tom anutu jopita ijin yamani nañ irirän notjinpak nadäkiniki kwini kubätä käweko uwä ñode nadäwek; Näkña udegän täga täñpet yän nadänpän nadäkiniki täñpän wanen.

11 * Wära! Kristotä notjinpak nadäkiniki kwini unita yäñpän kumbuk. Unita nadäk-nadäkinin nikektä notjinpak udewani kubä täño nadäkiniki täñpewä wanenjo uwä tagawek? Nämo!

12 Notjiye nadäkiniki kwini udewanita goret täñ yämiñpewä bänepi nadäk-nadäki kehäromi nämo u täñpawak täkañ uwä Kristota udegän goret täñ imik täkañ.

13 * Unita nin kubäkubätä ñode nadänañj; Ketem näkä nak täyat unitä täñpewän äbot täñpani notnapak kubätä momi-ken mañpanä eruk, tom wari nämoink api näñpet. Nämotä nämoink, näkä täñpewa notnapak momi täñpek yän nadäwet.

9

Pol uwä aposoro noriye ätu udewanigän

1 * Jide? Man yäyat unita näka nadäwä äpani täk täyak? Eruk näkñata ñode täwera nadäwut; Näk äma kubä täño topmäk-topmäk terak nämo it täyat. Nämo, näk aposoro bureni kubä. Näk Ekäninin Jesu u kañkut. Ba Ekäni täño piä täk täyat unitäño bureni uwä in ubayän.

2 * Äma ätutä näka nadäñjirä aposoro bureni nämo täk täkañ. Upañkañ intä uyaku näka aposoro bureni yän nadäk täkañ, ei yän? Täñkañ Ekäni täño manbiñam täwerira nadäkinik täñkuño unitä kwawak ñode yäñahatak; Näk Ekäni täño aposoro bureni kubä.

3 Eruk, äma näkño aposoro wäp ba piä yäpmän danik täkañ unitäño jop manman u yäpmän äpäkta ñode yäyat;

4 * Jide? Banabas-kät nektä piä täño gwäkita ketem ume täga nämo näde?

5 * Ba aposoro ätu ba Pitakät Ekäni täño noriyetä webeniye yämagurakan piäta bok kuñat täkañ u, nek udegän, äbot täñpani webe ninekta yäpmänkañ bok täga nämo kuñatne?

6 Ba jide nadäkañ? Aposoro ätutä piä gwäki yäpmänjirä Banabas-kät nek-tägän ninek gupnek täñkentäktä moneñ piä täga täde?

7 Ude nämo! Äma piä mebäri mebäri täk täkañ uterak gwäki yäpmäk täkañ. Ämatä ämaken piä täñpän unita gwäki yäpmäk täkañ. Ba gapman täño komi ämatä ini-tägän ini nämo täñkentäk täkañ. Ba äma kubätä ketem piä täñpän ketem u täga näñpek. Ba sipsip täño watä ämatä watäni itneño u gwäkita nononji täkätpän nak täkañ. Watä jop nämo it täkañ.

* 8:1: Apos 15:29 * 8:2: Gal 6:3 * 8:3: Gal 4:9 * 8:4: 1Ko 10:19; Gal 4:8; Lo 4:35,39; Lo 6:4 * 8:5-6: Mal 2:10, 1Ko 12:5,6; Efe 4:5,6; Jon 1:3 * 8:8: Rom 14:17 * 8:9: Rom 14:13-15; Gal 5:13 * 8:11: Rom 14:15,20 * 8:13: Rom 14:21 * 9:1: Apos 22:17-18; Apos 26:16, 1Ko 15:8 * 9:2: 2Ko 3:2-3 * 9:4: Luk 10:8, 1Ko 9:13-14 * 9:5: Jon 1:42

8 Tāj, yāyat ŋowā āma tāŋo nadāk terak yāŋahātak yāŋ kāwep nadākaŋ. Upāŋkaŋ nāmo, бага mantā udegān yāyak.

9 * Moses tāŋo бага man terak ŋode kudān tāwani pātak; Bulimākautā piā tāŋ gamiŋkaŋ ketem morāki nānpayāŋ tāŋirān nāmo yājiwāren. Man unita jide nadākaŋ? Anututā bulimakauta nadāwātāk tāŋpāŋ man u yāŋkuk?

10 * Nāmo, u Anutu tāŋo piā āma ninta juku piŋpāŋ man u yāŋkuk. Nadākaŋ, āma kome dukduk piā tāk tākaŋ ba āma ketem bureni puget-puget tāk tākaŋ uwā piā u jop nāmo tāk tākaŋ. Unitāŋo kowata bureni ātu api nāne yāŋ nadāŋpāŋ piāni tāk tākaŋ.

11 * Nek udegān. Munapik tāŋo yeri tāga bāmoŋŋin-ken pik tāŋkumāko unita kowata intāŋo tunum ātu gupnek tāŋkentākta yāpnaŋi nāmo?

12 * Āma ātutā inken piā tāŋirā tāga tāŋkentāŋ yāmik tākaŋ unita ketŋin-ken nanik aposoro-ŋin bureni nek imata taŋi tāga nāmo yāpde?

Tāŋpākaŋ intā ude tāga tāŋkentāŋ niminaŋi upāŋkaŋ in bāmoŋŋin-ken itkumākken uken nāmo peŋ tāwetkumāk. Nāmo, intā Kristo tāŋo Manbiŋam Tāga u korekta nekta kādet tāŋpipide yāŋ nadāŋpāŋ bārāpi u ba u kotak tākamāk.

13 * Ude upāŋkaŋ ŋode nadākot; Āma Anutu tāŋo eŋiken piā tāk tākaŋ uwā piā uterak ketem yāpmāk tākaŋ. Ba āma kudupi yot gānaŋ alta-ken Anututa tom iŋin imik tākaŋ uwā tom u ātu kowata nak tākaŋ.

14 * Tāŋpākaŋ āma Jesu tāŋo manbiŋam yāŋahāk tākaŋ uwā udegān, piā uterak tāga itnaŋi. Ekāninitā kādet u yāŋkehārom taŋkuk.

15 * Ekānitā kādet u peŋkuko u tāga iwarero upāŋkaŋ piā gwākita nāmo yāŋapik tāyat. Ba intā tāŋkentāŋ namikta man ŋo nāmo kudān tāyat. Nāmo, Ekāni tāŋo manbiŋam gwāki yāpmākta nikek nāmo, jop tāwet tāyat unita oretoret pāhap tāk tāyat. Āma kubātā kādet u tāŋpipiŋ nameko uwā kumbet yāŋ nadāwet.

16 * Tāŋpākaŋ nāk Manbiŋam Tāga yāŋahāk tāyat unita yāŋpāŋ wāpna tāga nāmo yāpmāŋ akwet. Nāmo, piā u tākta yāŋ namani unita imata ehutpāŋ nāmo tāŋpet? Nāk Manbiŋam Tāga u nāmo yāŋahāwayāŋ tāro uwā waki api kaŋ-ahāwet yāŋ nadātat.

17 * Tāŋpākaŋ Manbiŋam Tāga u yāŋahākta nākŋaken gārip terak yāŋahāwero uyaku gwākita tāga yāwet. Upāŋkaŋ ude nāmo, piā tāk tāyat uwā ude tākta yāŋ namani unita jop, Ekānitā kādet peŋ namani ude iwatpāŋ tāk tāyat.

18 Eruk, gwāki imatākenpāŋ api yāpet? Uwā ŋode; Epānta gwāki yāpmāk-yāpmāk kādet nākŋa tāga iwatnaŋi u peŋpāŋ Manbiŋam Tāga u gwāki yāpmākta nāmo, jop yāŋahāk tāyat unitā piāna tāŋo gwāki ude tāyak.

Pol āmawebe tāŋo piā watā āma āworeŋkuk

19 * Nadākaŋ? Anututā yen pit naminŋkuko unita nāk āma tāŋo yen terak nāmo it tāyat. Upāŋkaŋ nākŋaken gārip iwatpāŋ āmawebe kudup tāŋo watā piā āma jopi ude āworeŋpāŋ kuŋat tāyat. U imata, āma māyap yāmagutpāŋ Anututa biŋam yepmakta nadāk tāyat.

20 * Mebāri unita nāk ŋode tāk tāyat; Juda āmawebe yāmagutpāŋ Anututa biŋam yepmakta Juda āma ude āworeŋpāŋ bāmopi-ken piāni tāk tāyat. Uwā Moses tāŋo бага man terak it tākaŋ unita бага man terak irani ude āworeŋpāŋ tāŋkentāŋ yāmik tāyat. Nākŋawā бага man terak nāmo it tāyat upāŋkaŋ āma бага man terak it tākaŋ u Kristota biŋam yāmagutta ini bumikgān āworek tāyat.

21 * Tāŋkaŋ āma Moses tāŋo бага man nikek nāmo u yāmagutta āma бага man nikek nāmo ude āworek tāyat. Ude tāk tāyat uwā Anutu tāŋo бага nāmo irepmit tāyat. Nāmo, nāk Kristo tāŋo man kādet ugān iwatpāŋ ude uwā tāk tāyat.

22 * Tāŋkaŋ āma nadākiniki kwini ātu Kristota biŋam yāmagutta, āma nadākiniki kwini ude bumik āworeŋpāŋ bāmopi-ken piāni tāk tāyat. Bureni, āma mebāri mebāri udewani ātu Kristota biŋam yāmagutta nadāk tāyat unita āma mebāri mebāri u bumik āworeŋpāŋ bāmopi-ken piāni mebāri mebāri tāk tāyat.

23 Ude tāk tāyat uwā Manbiŋam Tāga u tāŋmeham tākta tāk tāyat. Ba imaka tāgatāga Manbiŋam Tāga u pewā ahāk tāyak u Ekāni tāŋo āmawebeniye-kāt bok kaŋ yāpna yāŋkaŋ tāk tāyat.

Gwāki bureni yāpmākta bārāŋek tākāna

24 Tāŋpākaŋ uwā ŋode bumik; Nārepmirek gārepmirek-ken āma māyaptā bārāŋeneŋo upāŋkaŋ āma kubā-tāgān бага pewani-ken intājukun ahāŋpāŋ gwāki yāpek. Eruk, in udegān gwāki bureni u yāpmākta juku piŋpāŋ kehāromigān kaŋ bārāŋewut.

* 9:9: Lo 25:4, 1Ti 5:18 * 9:10: 2Ti 2:6 * 9:11: Rom 15:27 * 9:12: Apos 20:34-35, 2Ko 11:9, 1Ko 13:7 * 9:13: Nam 18:8,31; Lo 18:1-3 * 9:14: Mat 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * 9:15: Apos 18:3 * 9:16: Jer 20:9 * 9:17: 1Ko 4:1 * 9:19: Mat 20:26-27 * 9:20: Apos 21:20-26 * 9:21: Gal 2:3 * 9:22: 2Ko 11:29; Rom 11:14

²⁵ ✧ Nadäkanj, äma närepmirek-gärepmirek-ken bäräjenayäj nadäk täkanj uwä gärıp mebäri mebäri mäde ut yämiñpäj gupi täñpidäm takta komi piä täk täkanj. Täñkanj äma uwä gwäki paotpaot ikek yäpmäkta ude täk täkanj. Täñ, ninäwä gwäki bureni-inik, paotpaot ikek nämo u yäpmäkta bäräñek täkamäj.

²⁶ ✧ Mebäri unita näk dapun jopjop nämo täñkanj bäräñek täyat. Nämo, siwonjigän bäräñek täyat. Ba äma ämik täñkanj kerı jopjop wepmät täkanj ude nämo täk täyat.

²⁷ ✧ Nämo, gupnatä gärıpna ba manna iwatta ut täyat. U gupnatä gärıp mebäri mebäri penjirän goret bäräñewet yäñpäj ude uwä täk täyat. Näk äma ätu Ekäni täño manbiñam yäwet yäpmäj äbäñtäyiwa gwäki nämo yäpayäj yäj näwerekta!

10

Isrel äbottä täñkuño udegän nämo täne

¹ ✧ Notnaye, äbekjiye orajiye Moses iwarän täñkuño uken bäräpi ahäj yämiñkuño u ket juku piwut yäj nadäñpäj man ño täwerayäj; U kudup gubam pähap Anututä watä it yämikta pewän äpuko u gänäñ kuñatkuñ. Ba u kudup Gwägu Gämäni u wenpeñ kukñi udude säkgämän ahäjkuñ.

² ✧ Gubam u gänäñ kuñatkuño ba ume wenkuño u ume ärutärut bumik ude täñkuñ. Kadäni uken kuñat-kuñat kodaki yäpüt penpäj Moses täño iwaräntäkiye ude ahäjkuñ.

³ ✧ Täñkanj ämawebe u kudup ketem Munapiktä yepmäj towiñkuko u nak täñkuñonik.

⁴ ✧ Ba u kudup tagäntä ume Munapiktä yämiñkuko u imaka, nak täñkuñonik. Ume uwä mobä Munapiktä pen yämani bok kuñat täñkuño uken naniktä äpäñjirän nanjuñ. Mobä uwä Kristo ubayäj.

⁵ ✧ Ude täk täñkuño upäjkanj ämawebe ukät nanik mäyaptä Anutu täño gärıp nämo iwatkuño unita yabäwän nämo tägañkuñ. Mebäri unita ämawebe mäyaptä kome jopi uken kumäj täñpä kuñkuñ.

⁶ ✧ Eruk, imaka ahäj yämiñkuño u nintä kanpäj nadäkta wärani ude ahäjkuñ. Unitä nin ñode niwonjaretak; Ninä bänep nadäk-nadäknin imaka wakiwaki terak nämo pene, ämawebe biani unitä täñkuño ude.

⁷ ✧ Ba anutu jopi nämo yäniñ oretne, äma biani ätutä täñkuño ude. Unita Anutu täño mantä ñode yäyak;

Ämawebe u ketem ume nanpäj täñguñguñ täñkanj guñ äma täño kap teñpäj kudän waki-wakiinik täñkuñ.
Kis 32:6

⁸ ✧ Eruk kubokäret kädet äma biani u ätutä täñkuño ude nämo täne. Äma uwä ude täñkuño unita kepma kubägän ämawebe 23,000 udetä paotkuñ.

⁹ ✧ Unita ninä Anututä täga nämo nin däpek yäj nadäñpäj imaka u ba u täga täne yäj nämo nadäne. Äma biani ätutä Anutu ude täñ-yabäñjirä gämoktä kumäj-kumäj däpuñ.

¹⁰ ✧ Ba Anutu täño kudänta gañani nadäñpäj yäjkuñit-kubit nämo yäne. Äma biani ätu ude täñkuño uwä Kumäj-kumäj täño Añjerotä äbä kumäj-kumäj däpuñ.

¹¹ ✧ Notnaye, imaka ahäj yämiñkuño u äma ätutä juku piñpäj kädet kuroñ udegän nämo täneñta ude ahäjkuñ. Täñpäj unitäño manbiñam uwä tärek-tärek kadäni-ken itkamäj nintä daniñpäj nadäñkanj umuntäneta kudän täñkuñ.

¹² ✧ Unita äma kubätä näk kehäromi itat, wakiken täga nämo mänpet yäj nadäñpäjä momiken mänpehta nadäj täpäneñpäj kuñarek.

¹³ ✧ Täñpäkaj notnaye ñode nadäkot; Täñyabäk kudupitä nämo ahäj tamik täkanj. Nämo, ahäj tamik täkanj uwä äma ätuken ahäk täkanj unitägän ahäj tamik täkanj. Upäjkanj Anututä yäjkehäromtak mani iwatpäj nämo api tepmañpek. Nämo, u tabäj äwaräkuk täñjirän täñyabäk kubä intä täga irepmiñnaji nämo, udewani kubätä nämo api ahäj tamek. Nämo inik! Täñyabäk kubätä ahäj tamijirän Anututä kädet täwit tamijpäj täñyabäk u gänäñ kehärom tanpäj itta kehäromi api tamek.

Anutu ba wäbät bok yäniñ oretnañi nämo

¹⁴ ✧ Unita notnaye tägagämän, wäbät yäniñ oretoret kädet kanjuntan ban päñku irut.

¹⁵ ✧ In guñ nämo, nadäwä tumbani unita man täwerayäj täyat ño injin ket yäpmäj daniñpäj nadäwut.

✧ 9:25: Plp 3:14, 2Ti 4:7-8, 2Ti 2:4-5; Jem 1:12, 1Pi 5:4 ✧ 9:27: Rom 8:13, 13:14 ✧ 10:1: Kis 13:21-22; Kis 14:22-29

✧ 10:3: Kis 16:35 ✧ 10:4: Kis 17:6; Nam 20:11 ✧ 10:5: Nam 14:26-30; Hib 3:17; Jud 5 ✧ 10:6: 1Ko 10:11; Nam

11:4,34 ✧ 10:7: Kis 32:6 ✧ 10:8: Nam 25:1-9 ✧ 10:9: Nam 21:5-6 ✧ 10:10: Nam 16:41-49; Hib 3:11,17

✧ 10:11: 1Ko 10:6, 1Pi 4:7 ✧ 10:13: 1Ko 1:9 ✧ 10:14: 1Jo 5:21

16 ✨ Ekäni tãjo wain ume nãna yãnpãnj Anutu bãnep tãga man iwetpãnj nak tãkamãnj uwã nanpãnjã Kristo tãjo kumãk-kumãki terak tuben kuñpãnj Kristo inikãt bãnep kubãgãnj tãnpãnj it tãkamãnj. Ba kãrãga tokãtpãnj nak tãkamãnj u udegãnj. U nanpãnjã Kristo tãjo gupikãt kentãppãnj Kristo-kãt bãnep kubãgãnj tãnpãnj it tãkamãnj.

17 ✨ Eruk, kãrãga bureni mebãri kubãgãnj itak u kubãgãnj nak tãkamãnj unita ãmawebe ini-ini itkamãnj upãñkanj gup kubãgãnj ude ahãk tãkamãnj.

18 ✨ Eruk, Juda ãmawebe tãjo tãktãkita juku piwut; ãmawebe tom ketem alta terak Anututa iijn imanipãnj u morãki nak tãkanj uwã nanpãnj Anutu-kãt kentãppãnj bãnep kubãgãnj tãnpãnj it tãkanj.

19 ✨ Tãñkanj man unita nadãnjit anutu jopi yãniñoret-oret man tãwerayãnj tãyat ñonita nadãwut; Imaka guñ ãmatã anutu jopita iijn yãmik tãkanj u ba anutu jopi ini, unita jide yãnayãnj? U imaka bureni? Nãmoinik! U imaka bureni nãmo yãnj tãwetãt.

20 ✨ Unita ñode yãyat; Guñ ãmatã imaka anutu jopita iijn yãmik tãkanj uwã Anututa nãmo, Satan tãjo watã ãmaniye tãjo yãmik tãkanj. Unita ketem anutu jopita iijn yãmani nãmo nãnej yãnj tãwet tãyat uwã ñodeta; In u nanpãnj Satan tãjo watã ãmaniye-kãt kentãppãnj bãnep kubãgãnj tãnpãnj itta nãmo nadãtat.

21 ✨ Inã Ekãni tãjo wain ume nanjt, Satan tãjo watã ãmaniye unitãjo bok tãga nãmo nãnej. Ba Ekãni tãjo kãrãga nanjt, Satan tãjo watã ãmaniye unitãjo bok tãga nãmo nãnej.

22 ✨ U imata, ude tãnayãnj tãmãjo uwã Ekãnitã kokwawak bureni api tãnj nimek. Ude tãnpãnjã nin kehãrom tãnpãnj Anutu tãjo kokwawak tãga api irepmítne? Nãmoinik!

Notniye tãñkentãnj yãmikta tãktãk ugãnpãnj tãne

23 ✨ Tãppãkanj ãma ãtutã ñode yãk tãkanj; Nin imaka u ba u tãgagãnj tãne yãk. Imaka yãjiwãrani kubã nãmo, kudup u nininj kirewani yãnj yãk tãkanj. Man udewanita ñode yãyat; Tãga yãkanj upãñkanj tãktãk kudup uwã tãgagãnj nãmo. Ba tãktãk kuduptãgãntã tãga nãmo tãñkentãnj nimek.

24 ✨ Unita ñode nadãkot; Ninã nininta nadãwãtãk nãmo tãne. Nãmo, ãma ãtu tãñkentãnj yãmikta piãni tãne.

25 ✨ Eruk, ketem tom kudup ãmatã gwãki penpãnj yãpmãkta maketken pek tãkanj u yãnyabãk kubãkãt nãmo, tãga suwanpãnj nãnej. Yãnyabãk ñode nãmo yãnej; U anutu jopita iijn yãmani ba nãmo iijn yãmani yãnj nãmo yãnej.

26 ✨ U imata, unitawã Anutu tãjo man ñode kudãnj tãwani;

Kome ini ba imaka imaka uterak itkanj u kudup Ekãni tãjogãnj.

Sam 24:1

27 ✨ Unita Jesuta nadãkinik nãmo tãñpani kubãtã ketem bok nãda yãnj gãwerãnj tãga yãnj nadãppãnjã ketem gwet gameko u kudup yãnyabãk kubãkãt nãmo, ba nadãwãtãk ikekkãt nãmo, jop tãga nãñpen. Ketem u bãnep nadãk-nadãkka tãga nãmo tãnpãnj wanerj.

28 ✨ Upãñkanj ketem kubã nãnpayãnj tãñiri ãma kubãtã ñode gãwerek; Ketem ñowã anutu jopita iijn yãmani yãnj gãwerãnjã eruk, notkapak unita yãnpãnj ketem u nãmo nãñpen. Nãmo, notkapak unitã gãka nadãwãtãk tãnpãnj goret tãk tãyan yãnj gãwerekta!

29 Gãkña momi tãñpen yãnj nãmo yãyat. Nãmo, notkapak unitã momi tãyan yãnj nadãweko unita ketem u nãmo nãñpen.

Eruk, man unita ãma kubãtã kikuñutpãnj ñode yãwek; Wãra! Nãk imaka u ba u tãgagãnj nãñpet ba tãñpet yãnj nadãtat unita imata ãma ãtu udegãnj nãmo nadãk tãkanj unita yãnpãnj kãdet u pewet?

30 ✨ Nãk ketem kubã Anutu bãnep tãga man iwetpãnj nãñpero uwã ãma kubãtã goret nãyan yãnj imata nãwerek?

31 ✨ Eruk unita ñode yãwa; In ketem ba ume nãnayãnj, ba imaka u ba u tãnayãnj nadãppãnjã u kudup Anutu wãpi biñam yãpmãnj akuktagãnj tãnej. 32 ✨ Unita ãma kubã, Juda ãbotken nanik, Grik ãbotken nanik, ba ãbot tãñpani kubã momi-ken tewet yãnj yãnpãnj imaka siwonj tãñpenj kuñat tãkot.

33 ✨ Nãkã tãk tãyat udegãnj tãk tãkot; Nãkña tãñkentãkta nadãppãnj nãmo, ãmawebe kudup tãñkentãnj yãmiñira Ekãnitã biñam tãñput yãnj nadãppãnj kuñat tãyat.

11

1 ✨ Unita nãkño kãdet kuroñj iwat tãkot, nãkã Kristo tãjo kãdet kuroñj iwat tãyat ude.

ãmawebe tãjo mebãri

✨ **10:16:** Mat 26:26-28 ✨ **10:17:** Rom 12:5; Efe 4:16 ✨ **10:18:** Wkp 7:6 ✨ **10:19:** 1Ko 8:4 ✨ **10:20:** Lo 32:17; Rev 9:20 ✨ **10:21:** 2Ko 6:15-16 ✨ **10:22:** Lo 32:21 ✨ **10:23:** 1Ko 6:12 ✨ **10:24:** Rom 15:2 ✨ **10:26:** Sam 24:1 ✨ **10:27:** Luk 10:8 ✨ **10:28:** 1Ko 8:7 ✨ **10:30:** 1Ti 4:4 ✨ **10:31:** Kol 3:17 ✨ **10:32:** Rom 14:13 ✨ **10:33:** 1Ko 9:20-22 ✨ **11:1:** 1Ko 4:16

² Kadäni kadäni näk man kudup täwetpäj täwojäreñkuro u pen juku piñ it täkañ. Täñkañ inñitpäj yäpmäj kuñat täkañ unita taniñ oretat.

³ ✧ Upäjkañ man kubä ñode täwerayäj täyat unita imaka, nadäkinik kañ täñput; Äma kuduptagän täño gwäki u Kristo. Täñpäj webe täño gwäki uwä äpi. Täñpäj Kristo täño gwäki uwä Anutu.

⁴ Unita äma kubätä tek ämetkañ Anutu-ken yäñapik man yäwayäj täko ba Ekäni täño meni jinom yäñahäwayäj täko u gwäki Kristota mäyäk api imek.

⁵ Täñ, webe kubätä tek nämo ämetkañ Anutu-ken yäñapik man yäwayäj täko, ba Anutu täño meni jinom yäñahäwayäj täko uwä udegän gwäki äpita mäyäk api imek. Webe ude täk täkañ uwä webe jopjop kuñarirä mäyäk yämikta gwäki pujiñ madäj yämik täkañ udegän api äworeneñ.

⁶ Ñodeta yäyat; Webe kubätä tek nämo ämetkañ kuñareko uwä kubätä webe unitäño gwäki pujiñ kudup kañ madäj imän. Upäjkañ u uwä imaka mäyäki unita webe uwä gwäk muyam nitek kuñatpäñä tek ämetkañ kuñarek.

⁷ ✧ Täñpäkañ ämawä tek nämo ämetkañ gwäki jopitä kuñatneñ. U imata, äma uwä Anutu täño inñam dapun ba Anutu täño epmäget moräki unita. Täñ, webe uwä äma täño epmäget moräkipäj täñpani.

⁸ ✧ Äma uwä webeken nanikpäñ nämo yäpuk. Webe uyaku ämaken nanik yäpuk.

⁹ ✧ Äma jukun täñpäj peñkañ webewä äma täño täñkentäki ude itta yäñpäj täñpäj pewani.

¹⁰ Mebäri unita webe uwä man buramik webe unitäño wärani uwä tek ämetpäj kuñatneñ. Ude kuñatnayäj täño uwä añero api orañ yämineñ.

¹¹ Täñpäkañ Ekäni-kät kowat kwasikorän täñpanitä webe inipärik, äma inipärik nämo kuñatneñ. Nämo, webetä äma täño täñkentäki ude itneñ, ba ämatä udegän, webe täño täñkentäki itneñ.

¹² U imata, webe uwä ämaken nanik yäpani. Udegän ämatä webeken ahäj-bumbum täk täkamäj. Täñkañ u kudup Anutu-ken nanikgän.

¹³ Eruk, inñin-tägän kañpäj nadäk täñput; Webe kubä tek nämo ämetkañ Anutu-ken yäñapik man yäñirän tägawek?

¹⁴ Ba äma gwäki pujiñ tanitä kuñarirän kawä siwoñi täñpek? Nämo! Anututä kädet kubä äbekjiye orajiye-ken ñode inide pewän ahäwani; Ämatä gwäk pujiñ tanj, webe täño ude bumik yäpmäj kuñat-kuñat u mäyäki.

¹⁵ Upäjkañ webetä gwäk pujiñ käronj yäpmäj kuñarirä kawä tägawek. Gwäk pujiñ käronj u webe täño epmäget moräk. Gwäki pujiñtä tek ude täñpek.

¹⁶ Täñpäkañ äma kubätä näkño man ño urayäj nadäñpäjä ket ñode nadäwek; Kädet ätu nämo iwat täkamäj, ba Anutu täño äbot ätu komeni komeni itkañ u kädet ugän iwat täkañ.

Ekäni täño äñnak-äñnakta man

¹⁷ Eruk, man ño täwerayäj täyat uwä bänep täga terak nämo täwerayäj. Anutu inñjoret käbeyä täk täkañ-ken kädet tägatäga nämo pewä ahäk täkañ. Nämo, äma bänep yäpä wakwak käbeyä ude täk täkañ.

¹⁸ ✧ In-täño biñam man ñode nadäk täyat; Käbeyäta änok kubägän irirä bämoñjin-ken duñ-wewek ahäj tamik täyak yäk. Ude näwerirä u bureni käwep yäj nadäk täyat.

¹⁹ ✧ Bureni, duñ-wewek in bämoñjin-ken ahäk täyak u täga nämo. Upäjkañ jop uken, ini kañ ahäwan. Ude uyaku inken nanik netätä kädet Anututä gäripi nadäk täyak u iwat täkañ u kwawak api ahäwek.

²⁰ Täñpäkañ käbeyäta änok kubägän itkañ äñnak-äñnak täk täkañ uwä Ekäni täño äñnak-äñnak bureni nämo täk täkañ. Nämo inik!

²¹ In kubäkubätä inñinken ketem yäpmäj päbä notjiye mäde ut yämiñpäj käronj nak täkañ. Täñjirä ätu nakta yeñjirä it täkañ. Täñpäj in ätutä wain ume bumta nañpäj täñgunj täk täkañ.

²² ✧ Jide? In enñjin nämo? Äñnak-äñnak inñin enjiken täga nämo tänen? Ude täk täkañ uwä Anutu täño äbot täñpanita nadäñjirä imaka jopi kubä täk täyak. Ba notjiye jäwärita mäyäk yämik täkañ. Unita jide täweret? Kudän täk täkañ unita oretoret man täweret ba? Nämotä nämo inik!

²³ Nadäkañ? Man täwetat ñowä Ekäniken nadäñkuro upäj täwetat. Man uwä ñode; Bipani Judas Kariottä Jesu iwan kerä terak teñkuko kadäni uken Jesutä ñode täñkuk;

²⁴ Uwä käräga yäpmäjpäñ Anutu-ken bänep täga man iwetkañ tokät jukutpäñ iwaräntäkiyeta yämiñpäj ñode yäjnkuk; Ñowä näkño gupna yäk. Uwä in täñkentäktä inñiñ kirewani. Unita näk nadäj namikta kañ nak täñput yäk.

✧ 11:3: Stt 3:16; Efe 5:23, 1Ko 3:23 ✧ 11:7: Stt 1:26-27; Jem 3:9 ✧ 11:8: Stt 2:21-23, 1Ti 2:13 ✧ 11:9: Stt 2:18

✧ 11:18: 1Ko 1:10-12, 1Ko 3:3 ✧ 11:19: Lo 13:3, 1Jo 2:19 ✧ 11:22: Jem 2:5-6

25 ✧ Ketem naŋ paotpāŋ irāwā udegān wain ume yāpmānpāŋ yāmiŋkaŋ yāŋkuk; Nōwā nākŋo nāgātŋa. Nāgātŋa ŋonitā topmāk-topmāk kodaki yāput peyak yāk. Unita kadāni kadāni ŋo naŋpāŋā nāka kaŋ nadāŋ namik tāŋput yāŋ yāwetkuk.

26 Unita kadāni kadāni kārāga ba wain ume u nak tākaŋ uwā Ekānitā komi nadāŋpāŋ kumbuko unitāŋo manbiŋam yāŋahāŋpāŋ tāk tākaŋ. Ude tāŋ yāpmāŋ kuŋirā Ekāni uwā kaŋ ābān.

27 ✧ Eruk, unita nadākot; Ekāni tāŋo dākum naknak u imaka jopi kubā nāmo. Unita āma kubātā kādet siwoŋi nāmo iwatkaŋ Ekāni tāŋo kārāga ba wain ume nāŋpeko uwā Ekāni tāŋo tohari ba nāgārita nadāŋirān imaka jopi kubā ude tāŋirān Ekānitā kawān momi tāŋpek.

28 ✧ Unita āma kubātā kārāga ba wain ume u nāŋpa yāŋpāŋ bānep nadāk-nadāki-ken jide pāreko u jukun yāpmāŋ daniŋkaŋ tāga nāŋpek.

29 Tāŋkaŋ āma kubātā Ekāni tāŋo gupi, ābot tāŋpani noriye unita siwoŋi nāmo nadāŋ yāmiŋpāŋ kārāga ba wain ume nāŋpeko uwā ini-tāgān ini gupi Anutu tāŋo manken tewek.

30 Mebāri unita inken nanik āmawebe ātuwā kehāromini nāmo itkaŋ ba ātu kāyām ikektā itkaŋ ba ātuwā kumbuŋ.

31 Upāŋkaŋ nin bānep nadāk-nadāknin sākgāmān yāpmāŋ daniŋkaŋ nānayāŋ tāmāŋo uwā Anututā manken nāmo api nipmaŋpek.

32 ✧ Tāŋ, Anututā nibāwān tāga nāmo tāŋpāwā kādet siwoŋi niwoŋāreкта bārāpi mebāri mebāri nimik tāyak. Imata, āma kōmen āmawebe-kāt paot-paotta biŋam tānero udetā yāŋpāŋ tāk tāyak.

33 Unita notnaye, inā kubā-kengān itkaŋ Ekāni tāŋo ketem bok nāna yāŋpāŋā āma kudup-tagān ābāŋ moreŋpāŋ irākaŋ yāput-peŋpāŋ uterakgān kaŋ nak tāŋput.

34 Tāŋpākaŋ āma kubātā nakta iwāwā intājukun ini eniken naŋ koreŋkaŋ kābeyā-ken tāga kwek. Ude tānayāŋ tāŋo uyaku kābeyā nāmo tāŋpā wawāpāŋ Anututā kowata waki nāmo tamek. Eruk ugān. Man morāki itak u āneŋi āreŋpāŋ tabāwayāŋ tāyat-ken uken api tāweret.

12

Munapiktā iron tāk tāyak unita man

1 Eruk notnaye, Kudupi Munapiktā iron tāk tāyak unitāŋo mebārita intā guŋ itneŋo udetā ŋode tāwera ket nadāwut;

2 ✧ In bian guŋ itkaŋ anutu jopi, man nāmo yāwani uken pāŋku gāmori-kengān itkaŋ unitāŋo nadāk kādet gwājiwani iwatpāŋ kuŋat tāŋkuŋonik.

3 ✧ Unita ŋode tāwera nadāwut; Kadāni uken man yāk tāŋkuŋo u man Anutu tāŋo Munapiktā pewān ahāk tākaŋ u nāmo. Nāmoinik! Anutu tāŋo Munapiktā āma kubāken itkaŋ man iwerirān ŋode tāga nāmo yāwek; Jesu kaŋ wawān! Ba āma kubā Ekāni tāŋo Munapiki nāmotā Jesu u Ekāni yāŋ tāga nāmo yāwek.

4 ✧ Tāŋpākaŋ ābot tāŋpani ninken Munapiktā iron mebāri mebāri pewān ahāk tākaŋ uwā Munapik kubā-tāgān pewān ahāk tākaŋ.

5 ✧ Ba Ekāni tāŋo watā piā mebāri mebāri tāk tākamāŋ upāŋkaŋ Ekāni kubāgān.

6 Ba piā u tākta piā tāktāk tāŋo kāderi mebāri mebāri upāŋkaŋ Anutu kubā unitāgān piā u kudup tākta ābot tāŋpani āmawebe kuduptagānta kehāromi nimik tāyak.

7 ✧ Burenī, Munapiktā ābot tāŋpani ātu tāŋkentāŋ yāmikta āmawebe kubākubāken kehāromini pewān ahāk tākaŋ.

8 Uwā ŋodeta yāyat; Munapiktā āma kubāta kehāromi imiŋirān nadāk sākgāmān kubā Anutu-ken nanik tāga yāŋahāwek. Tāŋpākaŋ āma kubātawā Munapik kubā unitāgān nadāk-nadāk ātu Anutu-ken nanik āmawebe yāŋahāŋpāŋ yāwetta kehāromi imik tāyak.

9 Tāŋkaŋ Munapik kubā uterakgān āma kubā nadākinik kehāromi tāk tāyak. Ba Munapik kubā unitāgān āma kubātawā āma kāyām ikek yāpān-tāgakta kehāromi imik tāyak.

10 ✧ Tāŋpākaŋ āma kubātawā Munapik unitāgān kudān kudupi ātu tākta kehāromi imik tāyak. Tāŋ, kubātawā Munapik unitāgān Anutu tāŋo meni jŋom yāpmānpāŋ yāŋahākta kehāromi imik tāyak. Ba āma kubātawā Munapik tāŋo man bureni ba mājo tāŋo man jopi u yāpmāŋ danikta kehāromi imik tāyak. Tāŋkaŋ āma kubātawā man kotāk kudupi mebāri mebāri terak yākta kehāromi imik tāyak. Tāŋpākaŋ āma kubātawā man kotāk u yāpmāŋ āyāŋputpewān āma ātutā nadākta kehāromi imik tāyak.

11 ✧ Kudān mebāri mebāri uwā, Munapik kubā unitāgān pewān ahāk tākaŋ. U iniken gārip terak āma kubākubāta kehāromi inigān inigān yāmik tāyak.

Gupnin kubāgān upāŋ morāki māyap

✧ 11:25: Kis 24:6-8; Sek 9:11; Hib 8:8-13 ✧ 11:27: Hib 10:29 ✧ 11:28: Mat 26:22, 2Ko 13:5 ✧ 11:32: Hib 12:5-6

✧ 12:2: Hab 2:18-19 ✧ 12:3: 1Jo 4:2-3 ✧ 12:4: Rom 12:6; Efe 4:4 ✧ 12:5: Efe 4:11 ✧ 12:7: 1Ko 14:26 ✧ 12:10:

Apos 2:4, 1Ko 14:5 ✧ 12:11: Rom 12:3, 1Ko 7:7

12 ✨ Eruk gupninta nadäwut. Äma ninäwä gupnintä kubägän täyak upañkaŋ gupnin täŋo moräki wäpi inigän inigän. Täŋkaŋ wäp inigän inigän unitäkaŋ gup kubägän täyak. Eruk Kristo täŋo äbot terak udegän pätak.

13 ✨ Nin kubäkubä mäyap upañkaŋ Kristo terak gup kubägän ude itkamäŋ. Nin kudup, Juda äbotken nanik, guŋ äbotken nanik, watä piä täŋpani jopi ba äma ekäni, nin Munapik kubägänpäŋ uwäktäŋ nimani. Munapik uwä ume bumik, naŋ täpäneŋpäŋ säkgämän itta nimani. Täŋkaŋ Munapik unitä täŋpewän gup kubägän ude täŋkumäŋo itkamäŋ.

14 Unita gupnin terak man wärani ŋode täwetat; Gupnin täŋo moräki mäyap, kubägän nämo. Uwä ŋode bumik; Munapiktä nin kubäkubäta kehäromi niniŋirän piä ba täktäk mebäri mebäri Kristo täŋo äbot täŋkehärom takta täk täkamäŋ.

15 Unita kuroŋnintä ŋode yäwek; Näk ketka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Upañkaŋ u gupnin moräk!

16 Ba jukunintä ŋode yäwek; Näk dapunka nämo unita gupka moräk nämo yäk. Ude nämo! U gupnin moräk!

17 Ba jide? Gupnin kudup u dapuningän täŋpeko uwä man jide ude nadäne? Ba gupnin kudup u jukuningän täŋpeko uwä imaka kubä täŋo käbäŋi jide ude yäna-kuneŋ?

18 Upañkaŋ ude nämo, Anututä iniken gärip iwätpäŋ gupnin täŋo moräki inigän inigän penjirän piä iniken iniken täk täkaŋ.

19 Täŋpäkaŋ gupnin moräkitä kubägän äworeŋpäŋ itneŋo uwä gup bureni nämo!

20 Nämo, gupnin täŋo moräki mäyap unitä gup kubägän ude täŋkaŋ piä iniken iniken täŋjirä säkgämän it täkamäŋ.

21 Unita dapunintä ketnin ŋode täga nämo iwerek; Gäkä nämo ireno uwä piä näkŋagän täga täŋpet! yäk. Ba gwäkintä kuroŋnin ŋode täga nämo iwerek; Gäkä nämo ireno uwä näkŋagän täga iret! yäk.

22 Nämo inik, gupnin moräki kubäta kehäromini nämo yäŋ yäk täkamäŋ upañkaŋ unitä nämo ireko uwä kehäromi jide ude yäpne?

23 Ba gupnin moräk-moräk nadäna äpani täk täkamäŋ upäŋ watä säkgämän it yämik täkamäŋ. Ba gupnin moräk kubä u mäyäk nin uwä säkgämän-inik uwäk täk täkamäŋ.

24 Täŋpäkaŋ gupnin moräki täga ätu kwawak pena it täkaŋ unita ŋode nadäkamäŋ; Anututä gupnin moräki kuduptagän penjkuko gup kubägän ude itkaŋ. Täŋkaŋ gupnin moräki ätuwä wäpi biŋam ikek nämo bumik unita intäjukun penjkuko itkaŋ.

25 Intäjukun penjkuko uwä gupnin täŋo moräki moräki duŋ-wewek nämo täŋkaŋ watä kowata kowata täneŋtä täŋpäŋ penjkuk.

26 Unita gupnin moräki kubätä komi nadäŋjirän moräki ätu kuduptagän komi nadäneŋ. Ba kubätä wäp biŋam yäpmäŋjirän noriye kuduptagän wäpi biŋam yäpneŋ.

27 ✨ Eruk, man unitäŋo mebäri ŋode; Äbot täŋpani in kuduptagän Kristo täŋo gup ude itkaŋ. Täŋpäkaŋ in kubäkubäta gup unitäŋo moräki moräki ude itkaŋ.

28 ✨ Täŋkaŋ äbot täŋpani bämopi-ken Anututä piä mebäri mebäri täkta äma inigän inigän ŋode iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk; Intäjukun, aposoro yäpmäŋ daniŋpäŋ yepmaŋkuk. Täŋpäŋ uterakä äma Anutu täŋo meni jinom yäpmäŋpäŋ yäŋahäwani. Uterakä äma Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpäŋ yäwoŋärewani. Ba äma ätuwä äma käyäm ikek yäpätägakta iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk. Ba ätuwä kudän kudupi täkta, ätuwä täŋkentäk piä mebäri mebäri täkta, ätuwä piäta watä itta. Täŋ, ätuwä man kotäk kudupi terak yäkta iwoyäŋpäŋ yepmaŋkuk.

29 Unita jide? Äbot täŋpani kudup uwä aposoro? Ba kuduptagän uwä Anutu meni jinom yäŋ ahäwani? Ba kuduptagän uwä yäwetpäŋ yäwoŋärek piä täk täkaŋ? Ba kuduptagän kudän kudupi täk täkaŋ?

30 Ba kuduptagän äma käyäm ikek täga yäpätäganeŋ? Ba kuduptagän man kotäk kudupi terak yäk täkaŋ? Ba kuduptagän man u yäpmäŋ äyäjut täkaŋ? Nämo inik! U piäni inigän inigän täk täkaŋ.

31 ✨ Upañkaŋ Munapik täŋo iron kubäkubä ukät nanik intäjukun-inik itkaŋ u yäpmäkta gwäk pimiŋpäŋ piäni täk täkot. Unita apiŋo kädet tägagämän kubä täŋo mebäri täwetpäŋ täwoŋärewayäŋ.

13

Bänep iron bureni täktäk kädet

1 Näk äma nadäk-nadäk ikek ude itpäŋ äma täŋo man kotäk mebäri mebäri terak, ba kunum gänaŋ aŋero unitäŋo man terak täga yäwero upañkaŋ bänep iron ikek nämo kuŋarayäŋ täro uwä manna säkgämän uwä yäŋuruk-uruk, wagäm mämä ude api täŋpek.

2 ✨ Täppäkan näk Anutu täño meni jinom yäpmänkan pidämigän täga yäñahäwet, ba imaka kwawak irani ba käbop irani unitäño mebäri täga nadäwa tärenejo upänkan bänep iron ikek nämo kuñarayäj täro uwä imaka jopi ude api ired. Ba nadäkinikna kehäromitä pom tänpewän ini irani-ken täga penpen äpäman kweko upänkan bänep iron ikek nämo kuñarayäj täro uwä nadäkinikna u jopigän api täñpek.

3 ✨ Täppäj näk tunuma kudup äma jäwärita täga yämet, ba Anututa yänpäj gupna paotta täga iniñ kirewero upänkan bänep iron ikek nämo kuñarayäj täro uwä täktäkna tägatäga unitä nämo api täñkentäj namek.

4 Eruk ämawebe bänep iron kädet bureni iwat täkan uwä ñode täk täkan; U kwiklinik itkan äma ätu oran yämik täkan. Äma u noriyetä yärepmiräwä kokwawak nämo nadäk täkan. Ba u inita näk äma ätu yärepmitat yäj nadänpäj-nadäwä ärowani nämo täk täkan.

5 ✨ Ämawebe bänep iron ikek uwä ärowani kudän nämo täk täkan ba initagän nadäwätäk nämo täk täkan. Täppäj kokwawak bäräñej nämo nadäk täkan. Ba ämatä waki täñ yämiñjirä momi u kadäni käronjita nämo yäpmän kuñat täkan.

6 ✨ Täñpäñ wakitä äma ätunen ahäj yämiñjirän wi yäwatpäñ oretoret nämo täk täkan. Nämo, u man bureni täño kudän kwawak ahäjirän uyuko oretoret pähap nadäk täkan.

7 ✨ Täppäkan äma bänep iron ikektä äma kehäromini nämo täñ-mehantañ yämik täkan. Ba nadäkiniki nämo pewä putärewäkan Anututä täñkentäj yämikta itsämänpäj nämo gañatak täkan. Nämo, bänep iron täktäk kädet gwäk pimiñpäñ täk täkan.

8 Bänep iron kädet bureni uwä nämo api paorek. Täñ, kädet täga ätu ñodewani u api paotnej; Kudupi Munapik terak Anutu täño meni jinom yäñahäk-ahäk uwä kadäni keräpitağan. Ba Kudupi Munapik täño iron yäpmänpäñ man kotäk kudupi kudupi terak yäkyäk u api paorek. Ba Anutu täño nadäk yäpmänpäñ yäñahäk-ahäk u imaka, api paorek.

9 Bureni, Anutu täño nadäk kuduptagän täga nämo nadäna tärewäpäñ yäñahäne, moräkigän nadänpäj yäñahäk täkamäj. Ba Kudupi Munapik terak Anutu meni jinom kuduptagän täga nämo yäñahäne, moräkigän nadäk täkamäj.

10 Upänkan imaka bureni-iniktä ahäjirän imaka ket nämo nadäwani ba ket nämo täñpani u api paotnej.

11 Uwä ñode bumik; Näk ironj itkan man yänkuro, nadäk-nadäk piä täñkuro ba yäpmän danik-danik piä täñkuro u ironjita-yäj täk täñkuronik. Ude itkuropäñ täganpäñ äma ekäni äworenpäj ägij kädet u penkut.

12 ✨ Täñ, apiño imaka imaka yabänpäj-nadäk täkamäj u wäranigän kanjuruk ikek, glas waki terak mäjonin säkgämän nämo kak täkamäj ude bumik yabänpäj-nadäk täkamäj. Upänkan kami iñam kowat-kawän api täne. Apiño Anututa nämo nadäwa tärek täkan. Upänkan kadäni uken api nadäwa tärenej, Anututä näkjo mebärina nadäwän tärekinik täk täkyä ude.

13 ✨ Täppäkan imaka u nämo ahäjirän imaka yaräkubätä bureni täkan uwä ñode. Nadäkinik, ba imaka Anututä kämi nimikta yäwani unita bänep penpäñ itsämäk, ba bänep iron täktäk kädet. Täñkan imaka yarä unitäño intäjukun-inik uwä bänep iron.

14

Munapiktä iron kubäkubä nimik täyak

1 ✨ Unita notnaye, iron kädet bureni u iwatta piäni kehäromigän täneñ. Täppäj iron Kudupi Munapiktä nimik täyak u yäpmäkta imaka, piäni täneñ. Täñkan iron tägagämän kubä ñode, Anutu täño meni jinom yäñahäktä kehäromi u yäpmäkta iyaptak täkot.

2 Nadäkan, man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yäkyäk täga upänkan äma man kotäk uterak yäk täkan uwä ämatä nadäktä nämo yäk täkan. U Anutu-kätgän iniken man käbop nanik yänpäj-nadäk täkan. Täñjirä man kotäk uwä äma ätutä nämo nadäwä tärek täkan.

3 Täppäkan äma Anutu täño meni jinom yäñahäk täkan uwä ämatä nadäktä yäk täkan. Man yäk täkan unitä ämawebe täñ-kehäromtañ yämiñpäñ nadäkiniki täñmeham tañit, bänepi täñpidäm tañit täk täyak.

4 Täñ, äma man kotäk kudupi terak yäk täkan uwä inigänpäj täñkentäj yämik täyak. Upänkan äma Anutu täño meni jinom yäñahäk täkan uwä äbot täñpani kudup täñ-kehäromtañ yämik täkan.

5 ✨ Unita näkjo gärip uwä ñode; In kuduptagän man kotäk kudupi, Munapik-ken nanik u yänayäj täño uwä gäripä nadäwet. Upänkan gäripna tañi-inik pätak uwä in kudup Anutu täño meni jinom yäñahäjirä ämawebe mebäri kwawak nadänerjta kehäromi tamani. U mebäri ñodeta yäyat; Äma Anutu täño meni jinom yäñahäk täkan uwä, äma man kotäk kudupi terak

yäk täkaŋ u yärepmit täkaŋ. Upänkaŋ äma man kotäk kudupi yänjirä äma kubätä man u yäpmäj äyänjurirän äbot täŋpani kudup täŋkentäj yämayaŋ täko uyaku täga.

⁶ Unita notnaye, ɲodeta ket nadäwut; Näk inken ärenpäŋ man kotäk kudupi terak yäwawä unitä jide ude täŋkentäj tamek? Nämo, bureni täŋkentäj tamayaŋ nadänpäŋä ɲode täŋpet; Man kubä Anututä näwerani u täweret, ba Anutu täŋo nadäk kubä yäpmäjpäŋ yänahäŋpäŋ täweret, ba Kudupi Munapik terak Anutu täŋo meni jinom yänahäŋpäŋ täweret, ba Anutu täŋo man ätu täwetpäŋ täwoŋärewet. Ude täŋpero uyaku täga täŋkentäj tamet.

⁷ Unita imaka irit ikek nämo, mämä-mämägän täŋpani unita nadäwut; Kap kubä tewayaŋ nadänpäŋ uhuwep säkgämän nämo piäweno, ba gita ɲitpäŋ säkgämän nämo ureno uwä jide täŋpäŋ ämatä kap upäŋ teyak yäj nadäwä täreneŋ? Täga nämo!

⁸ Ba womat säkgämän nämo piänjirä mebari unita piäkaŋ yäj nämo nadäwä täreneŋ.

⁹ Täŋpäŋ in udegän, manbiŋam man kotäk kudupi terak yänjirä jide täŋpäŋ ämawebetä man kotäk u nadäwä täreneŋ? Täga nämo. Manka uwä jop piän kuney.

¹⁰ Täŋpakaŋ kome terak ämatä man kotäk mebari mebari yäk täkaŋ. Man kotäk u mebari kudup kwawak pätkäŋ.

¹¹ Täŋ, äma kubätä man kotäk näkä nämo nadäwani u yänjirän nämo nadäwa täreneŋo uwä äma unita kubäken nanik yäj nadäwet, ba äma u näka kubäken nanik yäj udegän nadäwek.

¹² Unita Munapik täŋo iron kubäkubä yäpmäkta pidämktä täkaŋ u täga upänkaŋ iron äbot täŋpani täŋ-kehäromtaŋ yämik täkaŋ upäŋ yäpmäj kuŋatta ehuranigän täk täkot.

¹³ Mebari unita äma kubä man kotäk kudupi yäkta kehäromi imani uwä ämawebe ätutä nadäkta mani u yäpmäj äyänjurekta kehäromi yäpmäkta Anutu-ken yänapiwek.

¹⁴ Imata, näk man kotäk kudupi yänpäŋ Anutu-ken gera yäwero uwä bänepna-tägän täŋpet, nadäk-nadäkna guŋ parirän.

¹⁵ * Unita jide täŋpet? Eruk, ɲode kaŋ täŋpa yäj nadäta; Bänepnatä yänapijirän nadäk-nadäknatä nadäwän-tärewäpäŋ menatä yänahäk täyon. Ba kap tektek udegän. Bänepnatä kap teŋjirän nadäk-nadäknatä nadäwän-tärewäpäŋ menatä kap tek täyon.

¹⁶ U ɲodeta yäyat; Gäkä man kotäk kudupi yänpäŋ bänepka-tägän Anutu-ken yänapik man yänpäŋ inij oreŋo uwä jide täŋpäŋ äma man kotäk u nämo nadäwanitä manka u nadäwä tärewäpäŋ täŋkehärom takta 'U bureni' yäj yäneŋ? U täga nämo!

¹⁷ Inijoret man yäweno u täga upänkaŋ notkapak kubä gäkŋo man kotäk unitäŋo mebari nämo nadäweko u jide täŋpäŋ manka unitä täŋkentäj imek? Täga nämo!

¹⁸ Nadäkaŋ? Näkŋagän it täyat-ken uken Anutu inij oretta in kudup tärepmiŋpäŋ kadäni kadäni man kotäk kudupi terak yäk täyat unita Anutu bänep täga nadäŋ imik täyat.

¹⁹ Ude täk täyat upänkaŋ Anutu inijoret käbeyä-ken ämawebetä näkŋo man nadäwä tärewut yänpäŋ man kotäk kwawani terak täga yäwetpäŋ yäwoŋärewet. Upänkaŋ kotäk kudupipäŋ imata man käroŋi boham yäweret? Man käroŋi yänjira nadänpäŋ mebari nämo nadäwä täreneŋ.

²⁰ * Unita notnaye, ironironi ude itkaŋ ägiŋ täŋo nadäk nämo yäpmäj kuŋatneŋ. Nämo, nadäk-nadäkjin uwä Munapik täŋo nadäk, äma ekäni täŋo nadäk ude yäpmäj kuŋatneŋo upänkaŋ täktäkjin uwä nanak pakitä kudän wakiwaki täkta nämo nadäk täkaŋ ude kuŋat täkot.

²¹ Täŋpakaŋ Anutu täŋo man ɲode kudän täwani;

Ekänitä ɲode yäyak; Näk äma kudupi yänij kirewa äma äbot ɲo man kotäk kudupi terak manna biŋam yäwetnayaŋ täŋo upänkaŋ nämo inik api nadäŋ namineŋ. Ais 28:11-12

²² Man unitäŋo kuŋjini ɲode yäwa; Kotäk kudupi terak man yäkyäk uwä nadäkinik täŋpani täŋkehärom takta pewän ahäwani nämo. Nämo, u kudän ude Anututä äma nadäkinik nämo täŋpanita iniken kehäromi yäwoŋärek täyak. Täŋ, Anutu täŋo meni jinom yänahäk-ahäk uwä nadäkinik täŋpanitä nadäkta yäwani.

²³ * Unita ɲode nadäwut; Äbot täŋpanitä Anutu inijoretta käbeyä täŋpäŋ kuduptagän man kotäk kudupi terak yänjirä äma jopi ba nadäkinik nämo täŋpani kubätä bämoŋjin-ken itpäŋ-nadänpäŋ ɲode täwerek; Täŋguŋguŋ täŋkaŋ yäkaŋ yäk.

²⁴ * Täŋpakaŋ äbot täŋpani kuduptagän Anutu täŋo meni jinom yänahäŋjirä äma jopi ba nadäkinik nämo täŋpani unitä nadänpäŋ man nadäweko unitä bänepi yäpurirän eruk, iniken mebari ɲode kaŋpäŋ nadäwek; Näk momi täŋpani yäk.

²⁵ * Nadäk nadäk waki bänepi-ken käbop irani u kwawak pewän ahäj iminjirän gukut imäpmok täŋpäŋ Anutu inij oreŋek. Täŋpäŋ ɲode yänahäŋpäŋ täwerek; Anutu bämoŋjin-ken bureni-inik itak yäk.

* 14:15: Efe 5:19 * 14:20: Efe 4:14; Plp 3:15 * 14:23: Apos 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:25: Ais 45:14; Sek 8:23; Jon 4:19

Inijoret kábeyä-ken kudän jide täne?

26 ✨ Eruk notnaye, unita yänpänj kädet siwonj jide ude iwatne? Inä Anutu iniñ oretta kábeyä tänpänj ñode ták tákañ; Äma kubätä kap tewek. Tänpäkañ kubäwä Anutu täño man kubä täwetpänj täwoñärewek. Täñ, äma kubätäwä nadäk kubä Anutu-ken nanik yäñahäwek. Täñkañ kubätäwä kotäk kudupi terak yäwek. Yäñjirän kubätä man kotäk unitäño mebari yäñahäwek. Imaka u kudup Anutu täño äbot täñpani ämauwe täñkehärom takta täneñ.

27 ñodeta yäyat; Äma ätutä kotäk kudupi terak yäna yänpänj mäyaptä nämo yäneñ. Yarä ba yaräkubä-tägän yäneñ. Kubätä yäwanä kubätä yäwek. Täñkañ äma kubäkubä täñkentäki mebari yäpmäj äyäjurani nikek.

28 Täñ, äma kubätä man yäpmäj äyäjuranita wäyäkñewän waneño uwä kábeyä-ken kotäk kudupi terak nämo yäwek. Nämo, ini bänepi-ken, Anutu-tägän nadäkta yäwek.

29 ✨ Ba Anutu täño meni jinom yäñahäwanita udegän yäyat; Äma yarä ba yaräkubä bumik yäneñ. Yäñ irirä ätutä man unitäño mebari ket yäpmäj danijpänj yänpänj-nadäk täneñ.

30 Tänpäkañ äma kubä manjirän Munapiktä bänepi-ken man kädet jide pewän ahäjirän u yäñahäwayän tänpänä man yäñ ireko u bitnäppänj iränkañ äma uwä yäwek.

31 Anutu täño meni jinom yäñahäk-ahäk u imaka täga kubä. Unitä in u ták tákañ uwä injin kubäkubätä yäñahäk täkot. Yäñahäjirä ätu juku penpänj Anutu täño man mebari nadäppänj bänepi täñ-kehäromtak täkot.

32 Imata, Kudupi Munapiktä täñpewän äma kubä Anutu täño meni jinom yäñahäkta nadäweko uwä iniken menita watäni itpänj kubätä yäwan täreñjirän täga yäñahäwek.

33 Unitä nadäkañ? Anutu uwä yäjuruk-uruk ba täñjuruk-uruk Anutu nämo, u Anutu kwini pewän ahäwani.

34 ✨ Tänpäkañ äbot täñpani ätuken Anutu iniñoret kábeyä-ken webewä man kum it tákañ, inken udegän it täkot. Webetä ude tänpänj Moses täño бага man terak yäwani ude äpani kañ irut.

35 Man kubä nadäneño unitäño mebari nadänayän nadäppänjä ini enjiken kuñkañ äpiye yäweräkañ kañ yäwet täñput. Webetä Anutu iniñoret kábeyä-ken yäkyäk u kädet siwonj nämo.

36 Tänpäkañ inä kädet päke yäyat u nämo iwat tákañ unita jide? Anutu täño man inken naniktä ahäjukuk? Ba in-tägän nadäñkuñ?

37 ✨ Eruk, inken nanik kubätä inita nadäjirän Anutu täño meni jinom yäñahäwani, ba Munapik ikek täñpeko uwä man kudän täñ tamitat ñowä Ekäni täño jukuman ude nadäwan tärek täkot.

38 Tänpänj äma kubätä manna ño nadän äwaräkuk täñpayän täko uwä äma udewani mäde kañ ut yämut.

39 Unitä notnaye, ñode nadäwut; In Anutu täño meni jinom yäñahäwani ude itta gwäk pimik täkot. Ba man kotäk kudupi terak yäktä бага nämo penkireneñ.

40 ✨ Upänkañ Anutu iniñoret kábeyä tänpänjä kudän siwonj säkgämän täñjirä kábeyä säkgämän ahäk täyon.

15*Kristo awañken naniktä akuñkuk*

1 Eruk notnaye, Manbiñam Täga täwetpänj täwoñäreñkuro u äneñj yäñkodak tänpänj täwetat. Manbiñam u nadäppänj injitkuñ, ba uterak nadäkinikjin yengämä pek tákañ.

2 Näkä Manbiñam Täga yäñahäppänj täwetkuro u injit-inik tákañ u tänpäwä wakinen nanik täga wädänj tädotpänj api tepmanpek. Täñ, nadäk kubä yäpmäj kuñatnayänj täño uwä nadäkinikjin u jopigän api täñpek.

3 ✨ Manbiñam doni nikek näka namani ugänpänj inta tamijpänj ñode täwetkut; Kristo uwä wakininta kowata kumbuk, man kudän terak yäwani udegän.

4 ✨ Kumbänpänj äneñkuñ. Tänpäkañ man kudän terak yäñ imani udegän, kepma yaräkubä täreñjirän awañ gänañ naniktä kodak tänpänj akuñkuk.

5 ✨ Akuñpänj intäjukun Kefas wäpi kubä Pita u ahäj imiñkuk. Täñkañ äma 12 yäj yäwerani* u ahäj yämikgän täñkuk.

6 Täñkañ nadänj imikinik täñpani 500 ude bumik äbot kubä-kengän irirä kwawak ahäj yämiñjirän kañ moreñkuñ. Uken nanik ätu kumbunopänj mäyap pen kodak itkañ.

7 ✨ Nadänj imikinik täñpani u ahäj yämiñpänjä Jems ahäj imikgän täñkuk. Jems ahäj imiñpänjä aposoro kuduptagan ahäj yämiñkuk.

8 ✨ Eruk päke u ahäj yämiñtänj äbätängän mäden-inik kädet inigän kubä terak näk ahäj

✨ 14:26: 1Ko 12:8-10; Efe 4:12 ✨ 14:29: Apos 17:11, 1Te 5:21 ✨ 14:34: 1Ko 11:3, 1Ti 2:12; Tai 2:5 ✨ 14:37: 1Jo 4:6

✨ 14:40: Kol 2:5 ✨ 15:3: Ais 53:8-9 ✨ 15:4: Mat 12:40; Apos 2:24-32 ✨ 15:5: Luk 24:34; Mat 28:16-17 ✨ 15:5:

Äma 12 yäj yäwerani yäyak u Jesu täño iwaräntäkiye 12 unita yäyak ✨ 15:7: Luk 24:50 ✨ 15:8: Apos 9:3-6, 1Ko 9:1

naminꞑuk, aposoro ätu ahäj yäminꞑuko udegän nämö.

⁹ * Näk aposoro äpanitã äpani-inik. Näk Anutu täño äbot däpmanꞑ yäwat kirek täñkuro unita aposoro wäp nämö yäpnanꞑi.

¹⁰ * Upänkanꞑä apiño aposoro it täyat uwã Anutu täño orakorak näkä terak patkuko unitã nepmanꞑän ude itat. Ekãni täño orakorak näkken patkuko u bureni nämowã nämö täñkuk. Näkä piã täñkuro u täñ däminiknik täñkut, ätu täño yärepmitak. Upänkanꞑ imata näñña wäpna jop yäpmanꞑ ärowet? Nämö, Anutu täño orakorak näkken pätak unitã kehäromi naminꞑirän piã u täñkut.

¹¹ Unita näk ba aposoro ätu uwã piã mebãri kubägän täk täkamänꞑ. Nin kuduptagän manbinꞑam mebãri kubägän yäñahäk täkamänꞑ. Yäñahänjitna nadänꞑpän nadäkinik täñkuño u.

Kumbanitã äneñi akukakukta man

¹² Kristo uwã kumbani-ken naniktã akuñkuk, manbinꞑam ude yänꞑpän täweritna imata inken nanik ätutãwã kumbani-ken naniktã akukakuk täño käderi nämö pätak yän yäk täkanꞑ?

¹³ Kumbani-ken akukakuk nämö pätak u täñpawã, eruk Kristo imaka, kumbani-ken naniktã nämö akuñkuk yän nadänenꞑ.

¹⁴ Täñkanꞑ Kristo nämö akuñkuk yäwänã mani binꞑam yäk täkamänꞑ u bureni nämö täñpän, ba nadäkinikjin u udegän, jopi täñpän.

¹⁵ * Ba ugän nämö. Nin Anututa ñode yänꞑumänꞑ; U Kristo kumbani-ken nanikpän yäpmanꞑ akuñkuk. Täñpakanꞑ kumbani-ken naniktã akukakuk nämö parän yäwänãku Anututã jide täñpän Kristo yäpmanꞑ akwän? Unita man yänꞑumänꞑo u Anutu meni yäpurärätꞑpän jop manman yäwani ude tänam.

¹⁶ Unita äma kumbani-ken naniktã nämö api akuneñ yän yänꞑpänã Kristota udegän kumbani-ken naniktã nämö akuñkuk yän yäk täkot.

¹⁷ Täñ, Kristotã kumbani-ken naniktã nämö akuñkuk yäwänãku nadäkinikjin bureni nämö, jopigän täyek. Ba momijin pen pat tamitek.

¹⁸ Ba Kristo nadän iminꞑpän kumbuño u imaka, kumänꞑpän paot-inik täñpäm.

¹⁹ Täñkanꞑ udegän, Kristotã nin kome terak ñogän täñkentän nimän yäwänãku butewaki äbot bureni-inik yän niwet täkänenꞑ.

²⁰ * Upänkanꞑ ude nämö! Kristo u bureni-inik kumbani-ken naniktã äma kumbanita intäjukun täñpän akuñkuko itak! Ude unita äma kumänꞑpen kwani imaka, kumbani-ken naniktã bureni-inik api akuneñ. Jesu täño akukakukitã ude täñkehärom täñkuk.

²¹ * U ñode; Äma kubätã kumänꞑ-kumänꞑ pewän ahänꞑkuño udegän äma kubã-tägän kumbani-ken naniktã akukakuk pewän ahänꞑ niminꞑuk.

²² Adamtã äbotken nanik kuduptagän kumäk täkamänꞑ udegän Kristotã äbotken yäpurärãrani u kuduptagäntã kumbani-ken naniktã api akuneñ.

²³ * Täñpän kumbani-ken naniktã akukakuk tawanꞑ ñode täñpani; Intäjukun-inik Jesu. U mädeni-ken äbäkãbäk kadänini-ken unitãño äboriyetã api akuneñ.

²⁴ Äboriyetã akuñirã eruk tärek-tärek kadäni bureni api ahäwek. Kadäni uken Kristotã imaka imaka waki kehäromi nitek ba wäpi binꞑam ärowani nitek u kuduptagän täño kehäromi yäpmanꞑ äpäkinik api täñpek. Ude täñkanꞑ kome ba imaka päke yabän yäwatpän intäjukun it täyak u Anutu Nanta api ininꞑ kirewek.

²⁵ * U imata, Kristotã intäjukun-inik itpän kanꞑiwat piã täkta yän imani. Intäjukun-inik irirän Anututã iwan kuduptagän täño kehäromi yäpmanꞑ äpäñpän Kristo gãmori-ken yepmanꞑpankanꞑ eruk, piãni u api täñpän tärenenꞑ.

²⁶ * Täñpän iwan ätu däpmanꞑpän iwan pähap, kumänꞑ-kumänꞑ unitãño kehäromi utpewän paot-inik api täñpek.

²⁷ * Unita Anutu täño man kubã ñode kudän täwani; Anututã imaka kuduptagän Kristo gãmori-kengän api yepmanꞑ morewek. Täñkanꞑ man 'imaka kuduptagän' uwã Anutu inita bok nämö yäyak. Anututã Jesu gãmori-ken nämö api irek. Nämö, Anutu unitã imaka päke u Kristo gãmori-kengän yepmanꞑpani.

²⁸ Eruk, imaka kuduptagän u Kristo gãmori-ken yepmanꞑpän irirã, Kristo ini-tägän ini Anutu gãmori-ken api tewek. Ude täñirän Anutu, imaka imaka nanaki gãmori-ken pewani unitã imaka kuduptagäntã intäjukun-inik api irek.

²⁹ Eruk, kumbanitã kumbani-ken naniktã nämö api akuneño u täñpawã imata äma ätu noriye kumbanita kome yäpmanꞑpän ume yäpmanꞑ täkanꞑ? Anututã äma kumbani nämoinik api yäwän kikinꞑutneño u täñpawã imata noriye kumbani kome yäpmanꞑpän ume ärut täkanꞑ? Unitãño bureni jide api ahäwek?

³⁰ * Ba ninã jide? Äma mäyaptã Kristota yänꞑpän kokwawak nadän nimik täkanꞑ. Unita

* 15:9: Efe 3:8, 1Ti 1:15 * 15:10: Apos 8:3, 2Ko 6:1, 2Ko 11:5,23 * 15:15: Apos 1:22, 4:33; Apos 5:32 * 15:20: Kol 1:18 * 15:21: Rom 5:12,18 * 15:23: 1Te 4:16; Rev 20:5 * 15:25: Mat 22:44 * 15:26: Rev 20:14, 21:4 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Rom 8:36

kumbani-ken naniktä akukakuk nämo pätak u täjnpäwä imata komi u gänañ jop nadäñ wari kuñatne?

³¹ Unita notnaye, bureni-inik täwetat; Kumäñ-kumäñ kepmani kepmani kañ-ahäwayäñ täk täyat. Upänkañ komi piä u imaka bureni pewän ahäk täkañ. Injinta nadäwut; Ekäninin Kristo Jesuta binam tepmañkuro unita oretoret pähap nadäk täyat.

³² ✧ Näk näkñaken gärip iwatpän piä ño täk täyat u täjnpäwä imatäken yäpmäkta nadäñpän Efesus yotpärare-ken tom ägwäri, meni komi komi-kät ämik täñkumäñ? Ude jop nadäñ täjnpet? Nämo inik, kumbani-ken naniktä akukakuk nämo pätak u täjnpäwä nininken gärip terak kuñat täkana! Ba man ñode yäwani täga iwatne;

Äma kubä kwep kumbeko udetä ñodetä tom ketem täñ tunum täjnpäñ äñnañ isiwa yäñ nadäwek.
Ais 22:13

³³ Unita notnaye, in äma ätu yabäñ äwaräkuk täñirä jop manman nämo yäñ-täkñatneñ. In man ñode yäwani u nadäkañ? Äma wakikät not täjnpäñ itnayäñ tämäño uwä nintäño täktäknin täga u api yäpä wanen.

³⁴ ✧ Unita in nadäk-nadäkjin äneñi nadäwä tumbäpän momi täktäk kädet pewut. Inken nanik ätutä Anututa täñgunjat käkañ unita nadäñpän mäyäk tawut yäñ yäñpän täwetat.

Kumbanitä gup kodaki yäpneñ

³⁵ ✧ Eruk äma kubätä ñode käwet näwet yabäwek; Äma kumbani jide täjnpän äneñi api akuneñ? Ba akunayäñ täkañ uwä gupi jidewanitä api akuneñ?

³⁶ Wära! Man udewani guñ täño man! Unita ñode nadäwut; Yänat mujipi kome gänañ äpmonpän gupi nämo paraweko uwä jide täjnpän imätpäñ kodaki abek?

³⁷ Imaka mujipi pik täkañ uwä burenitä ahäkta gäripi nadäñpän pik täkañ udewani nämo. U mujipi-gänpäñ pik täkañ.

³⁸ ✧ Täjnpäkañ Anututä nadäwän tärewäpän gupi täño wäranu yäñ imiñkuko udegän ahäñirän yabäk täkamäñ. Mujipi uwä mebäri inigän inigän ahäk täkañ.

³⁹ Gup täño mebäri udegän, kubägän nämo. Äma nintäño gupnin u inigän. Tom täño inigän, barak täño inigän, gwägu tom täño inigän.

⁴⁰ Täjnpäkañ kunum ba kome udegän. Kunum gänañ ba kome terak imaka imaka itkañ. Täñkañ kunum gänañ itkañ unitäño epmäget inigän. Ba kome terak itkañ unitäño epmäget u inigän.

⁴¹ Täñkañ edap täño penyänjeki inigän. Komepak täño penyänjeki inigän. Guk täño penyänjeki inigän. Täjnpäkañ guk täño penyänjeki kubägän nämo, inigän inigän.

⁴² Eruk, kumbani-ken naniktä akukakuk unitäño mebäri udegän pätak. Komegup änek täkamäñ uwä parakta yäwani. Täñ, kumbani-ken nanik akunayäñ tämäño uwä gupnin kodaki u inigän, nämo api parawek.

⁴³ ✧ Äneñpani uwä kañoreri nämo. Täñ, akukta yäwani uwä kañoret ikek. Äneñpani uwä kwini, akukta yäwani uwä kehäromi nitek.

⁴⁴ Äneñpanitä komegup ikek, akukta yäwanitä kunum täño gup ikek. Kome täño gup itak udegän kunum täño gup itak.

⁴⁵ ✧ Unitawä ñode kudän täwani; Äma bian ahäwani Adam uwä iritgän yäpuk. Täñ, Adam mäden nanik uwä Munapik ikek irit kehäromi unitäño mähe mi täñkuk.

⁴⁶ Täjnpäkañ Munapik ikek irittä intäjukun nämo ahäñkuk. Nämo, u mäden ahäñkuk. Komegup ikek irittä intäjukun ahäñirän Munapik ikek mädegän iwatkuk.

⁴⁷ ✧ Täjnpän Adam biani komepäñ täñpani unita kome äma täñkuk. Täñ, Adam mäden nanik uwä kunum gänañ nanik.

⁴⁸ Kome äma täñkuko udegän kome terak nanik äboriye täkamäñ. Täñ, äma kunum terak nanik udegän kunum terak nanik äboriye ude api itne.

⁴⁹ Täjnpäkañ äma kome terak nanik täño gup wädäna äronkuño uwä, udegän äma kunum gänañ nanik täño gup api wädäna äronen.

⁵⁰ ✧ Notnaye, ñodeta yäyat; Komegup ikektä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämo api ärone. Ba imaka parakta yäwanitä irit kehäromi, nämo parak täyak u täga nämo api korewek.

Kumäñ-kumäñ täño kehäromi u paotkuk

⁵¹ ✧ Eruk, juku penjirä man käbop nanik kubä täwerayäñ; Nin kuduptagän nämo api kumnero upänkañ äyänjutpän gup kubä wädäna äronayäñ täkañ u kuduptagän api täne.

✧ 15:32: 2Ko 4:10-11; Luk 12:19-20 ✧ 15:34: Rom 13:11; Apos 26:8, 1Ko 6:5 ✧ 15:35: Jon 12:24 ✧ 15:38: Stt 1:11
✧ 15:43: Plp 3:20-21 ✧ 15:45: Stt 2:7; Jon 6:63, 2Ko 3:6,17 ✧ 15:47: Stt 2:7 ✧ 15:50: 1Ko 6:13 ✧ 15:51: 1Te 4:15-17

52 ✧ Womat mämä yänjirän u pit kubägan api täne. Womat mämä u yänjirän kumbanitä akuñpänj parak-paraki nämö api itne. Ba parawanitä itnayänj takan upänkanj äyänjupänj gup mebari kubä kehäromi nitek u api wädäna äronej.

53 ✧ Bureni-inik! Gup ño parakta yäwani unitakanj irit kehäromi täño tek ude mät wädäna äronej. Ba kumänj-kumänjta yäwani unitakanj irit kehäromi mät korewek.

54 ✧ Täñpakanj imaka parakta yäwanitä irit kehäromi täño tek wädäwä ärowakanj, ba kumänj-kumänjta yäwanitä irit kehäromi korewakanj eruk man ñode kudän täwanitä api kehärom täwek;

Anutu u iwan irepmit-inik täñjuk.

Täñpewän irit burenitä kumänj-kumänj daiñjuk!

Ais 25:8

55 *Unita kumänj-kumänj, gäk kehäromika de?*

Kumänj-kumänj gäkño käripka de?

Hos 13:14

56 ✧ Unita nadakanj? Momitä kumänj-kumänj täño kärip ude täyak. Ba бага manta yänjpäñ momitä kehäromi nitek täyak.

57 Upänkanj Anutu uwä Ekäninin Jesu Kristo iniñ kireñpewän iwaniye unitäño kehäromi yäpmänj äpuko unita Anututa bänep täga pähap nadäk takäna!

58 ✧ Eruk notnaye tagagämän, mebari unita nadäkinikjin nämö pewä putärenej. Nämö, kehärom tanjpäñ Ekäni täño piä kadäni kadäni gwäk pimiñpänj tak takot. Ekänita yänjpäñ piä täñjirä bureni nämowä nämö api ahäwek yänj nadänjpäñ tak takot.

16

Äbot täñpanita monej täñkentänj yämikta man

1 ✧ Eruk man kubä ñode; Anutu täño kudupi ämawebe bäräpi terak itkanj unita monej täñkentänj yämikta yänjpäñ Galesia komeken nanik äbot täñpani yäwetpäñ yäwoñärek täñkuro udegän tak takot.

2 Uwä ñode yäwetkut; In kubäkubätä monej kanj-ahänayänj takan u Sande Sande yäpmänj danijpäñ tanj täga penanj ude ini-ini käbop inigan kanj pek täñput. Jop ittänjgän näkä ärenjira monej kanj-ahäktä pipiri täneñta.

3 Ude täñjirä näk ärenjpäñ äma iwoyänayänj takan unitäño mebari uwä man kudän terak kudän täñpänj yämakanj monej bänep tagata pewani u yäpmänj Jerusalem api kunej.

4 Näkña bok kunanj täñpawä bok api kune.

5 ✧ Tawanj ñode peyat; Pengän Masedonia kome kunjanj äbot täñpani-kät ätu itkanj inken api ärewet.

6 ✧ Inken ärenjpäñ kadäni käronj bumik käwep api iret. Kadäni käronj bumik it yäpmänj äronjira iwän mänit kadäni käwep api tärewek. Irira intä kädetta täñkentänj namakanj kome uken-uken api kunjaret.

7 ✧ Kadäni ñodeken päre inkät kadäni keräpigän itkanj kome ätuken kukta nämö nadätat. Nämö, kämi ärenjpäñ inkät kadäni käronj bumik itta gäripa nadätat. Unita Anututä nadänj namänä ude api täñpet.

8 Täñpakanj apiñode Efesus komeken ño itta nadätat. Ño irira Pentikos orekirit ahänjirän uyaku inken api ärewet.

9 ✧ U imata, ñoken Ekänitä piä tanj kubä takta kädet täwit namitak. Piä täñjira bureni tanj pewän ahakanj. Upänkanj äma mäyaptä piä unita iwan takanj.

10 ✧ E man kubä ñode; Timotitä inken käwep api ärewek. Ärenjirän not täñ iminjirä umun terak nämö irek. Nadakanj, uwä näkä Ekäni täño piä tak täyat udegän tak täyak.

11 ✧ Unita äma kubätä Timotita nadäwän äpani nämö täñpek. Nämö, täñkentänj iminjpäñ tewä yäpmänj bänep pidäm terak täñtänj kunjängän äyänjupenj äneñj näkñaken kanj äbän. Ukät äbot täñpani ätukät äbäktä api itsämбет.

12 ✧ Täñkanj notninpak Apolos unita ñode täwetat; Uwä äbot täñpani ätukät inken ärekta penj iwerira nämö pidäm täyak. Kadäni ñoken nämö käwep, kadäni kubäta nadäwän tagawäwä api ärewek.

Ekäni täño piä äma nadänj yämik takot

13 ✧ Notnaye, nadänjit nadänjit kunjat takot. Täñkanj nadäkinikjin nämö pewä putärenej. Nämö, nadänj täpäneñpäñ nadäkinikjin täñkehärom tanjpäñ kehäromiganj kunjat takot.

14 Täñpänj imaka kuduptagän bänep iron terakgän tak takot.

15 ✧ Täñpakanj notnaye, man kubä, Stefanus ba äboriye unita yänjira nadäwut. Uwä Grik

✧ 15:52: Mat 24:31 ✧ 15:53: 2Ko 5:4 ✧ 15:54: Ais 25:8 ✧ 15:56: Rom 6:14, 7:13 ✧ 15:58: 2Sto 15:7; Rev 14:13

✧ 16:1: Rom 15:25-26, 2Ko 8:1-9; Gal 2:10 ✧ 16:5: Apos 19:21 ✧ 16:6: Rom 15:24; Tai 3:12 ✧ 16:7: Apos 18:21

✧ 16:9: Apos 19:8-10, 2Ko 2:12; Kol 4:3; Rev 3:8 ✧ 16:10: 1Ko 4:17 ✧ 16:11: 1Ti 4:12 ✧ 16:12: 1Ko 1:12, 3:6

✧ 16:13: Sam 31:24; Efe 6:10 ✧ 16:15: Rom 16:5, 1Ko 1:16

komeken unitä jukun bänep äyäjupäñ Ekänita biñam täñkuñ. Täñkuño Anutu täño kudupi ämawebeniye in bämopjin-ken watä piä täk täkañ. Unita ñode peñ täwetat;

¹⁶ ✧ In äma u ba noriye ätu Ekäni täño piä täñpäjñ komi nadäk täkañ, äma udewani täño man buramiñ yämik täkot.

¹⁷ Stefanus, Potanus, ba Akakus u näkken äbäjirä bänep täga nadäjñ yämiñkut. Inta nitek unitä päbä nabäjirä tägagämän nadäjñkut.

¹⁸ ✧ Äma unitä in ba näka bok bänep pidäm täñ nimiñkuño unita äma udewanita nadäjñirä säkgämän täk täkot.

¹⁹⁻²⁰ ✧✧ Täñpäkañ Esia kome ñonitäjño äbot täñpani kuduptä inta bänep oretoret man pewä ärekañ. Täñpäjñ Akwila Prisila yanäpi u imaka, Ekäni wäpi terak bänep oretoret man pewän ärekañ. Ba äbot täñpani Anutu iniñoretta yanäpi yarä unitä enjiken käbeyä täk täkañ u, ba nadäkinik täñpani notjiye Efesus kome ñoken nanik u kudup imaka, man udegän tewä ärekañ. Täñpäkañ iniñ-tägän Ekäni wäpi terak not täñpäjñ kowat iniñ orerän täk täkot.

²¹ ✧ Pol näkña-tägän oretoret man täwetpäjñ wäpna kudän täyat ño.

²² ✧ Täñpäkañ äma kubätä Ekänita gäripi-inik nämo nadäjñpäñjä kädäpta biñam täñpän! O Ekäni, äbi!

²³ Eruk, Ekäninin Jesu täño orakoraki inken iton.

²⁴ Irirän Jesu Kristo terakgän in ba näk kowat kwasikorän täkamäjñ unita nadäjñ tamikinik täyat. Ugän.

2 Korin

Äma ätutä Pol wäpi yäpämäñ äpäñirä Poltä iniken mebärini yähähäñkuk

1 ✧ Näk Pol Anutu täño nadäk terak Kristo Jesu täño aposoro itat. Täñpakañ notninpak Timoti-kät nektä man ño kudän täñpähñ Anutu täño äbot täñpani ämawebe Korin yotpärareken itkañ inta peda ärekañ. Ba intagän nämo, Anutu täño kudupi ämawebe Grik komeken ittähñ kukañ unitä danikta bok peda ärekañ.

2 ✧ Eruk Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristoken nanik orakorak ba bäneñ pidämätä intä terak äroton.

Anututa bäneñ täga man

3 ✧ Ekäninin Jesu Kristo unitäño Anutuni ba Nani iniñoret täkäna! U butewaki mäheminiñtä watä it nimiñirän bäneñ kwini terak it täkamähñ.

4 ✧ Unitä komi bäräpi mebäri mebäri ahähñ nimiñirän bäneñnin äneñi täñpidäm tañ nimik täyak. Anututä ude täñ nimik täyak unita notniye ätu komi butewaki terak kuñatneño uwä, Anututä bäneñ pidäm nimik täyak udegän notniye bäräpi terak itneño u bänepi täga täñpidäm täne.

5 ✧ Imata, Kristotä komi bäräpi mebäri mebäri nadäk täñkuko unitäño moräki nintä terak tañ ahäk täyak. U udegän, bäräpi gänañ iritna Kristotä bäneñ pidäm bumta pewän ahähñ nimik täkañ.

6 ✧ Täñpakañ näk ba notnaye ätu komi butewaki jop nämo nadäk täkamähñ. Nämo, komi butewakinin unitä in täñkentähñ tamiñirän bäneñjin äyähñutpäñ Anututa biñam täñkuño bäneñ pidäm terak it täkañ. Ba Ekäni täño bäneñ pidäm ahähñ nimik täyak u imaka, jop nämo nadäk täkamähñ. Nämo, unitä täñkentähñ tamiñirän bäneñjin täñpidäm tak täkañ. Täñpakañ bäneñ pidäm ahähñ tamik täyak unitä täñ-kehäromtañ tamiñirän komi butewaki nintä nadäk täkamähñ udegän ahähñ tamiñirän nämo kwitanpäñ gwäk pimiñpähñ kuñat täkañ.

7 ✧ Bureni notnaye, intä bäräpi u gänañ nämo api kwitanenñ yähñ nadäkinik täyat. U imata, nintä komi butewaki nadäk täkamähñ u inkät nin bok nadäk täkamähñ unita u udegän, Ekäni täño bäneñ pidäm ahähñ nimik täyak u inta bok ahähñ tamik täyak yähñ nadäkamähñ.

8 ✧ Notnaye, Esia komeken komi butewaki ahähñ nimiñkuko unitäño manbiñam nadäwut yähñ nadähñpähñ ñode täwetat; Kome uken bäräpi ahähñ nimiñkuko u tañi pähap, nintä täga kotanañi nämo. Unitä täñpewän api kumne yähñ nadähñkumähñ.

9 ✧ Bureni täwetat. Nin kumähñ-kumähñta biñam täkamähñ yähñ nadähñpähñ bäneñnin pena putäreñkuñ. Upähñkañ u ahähñ nimiñkuko uwä nininken kehäromita nadäna äpani-inik täñpähñpähñ Anutu kumbani-ken nanik yäpämäñ akwani u kubägän nadähñ imineta ude uwä ahähñ nimiñkuk.

10-11 ✧ Bureni-inik, Anutu unitä kumähñ-kumähñ-ken nanikpäñ ketäreñ nipañkuk. Ba äneñi api ketäreñ nipañpek. Man unita nadäkinik täñpähñ Anutu ugän tubeñ kuñpähñ kuñat täkamähñ. Ba inä Anutu-ken yähñapik man yähñ nimiñirä äneñi api täñkentähñ nimek yähñ nadäkamähñ. Bureni, Anututä äma mäyap täño yähñapik man nadähñpähñ täñkentähñ nimiñirän ämawebe mäyaptä api käneñ. Täñkentähñ nimayähñ täyak u kañpähñ Anutu bäneñ täga man api iwetneñ.

Poltä bäneñ nadäwätäki nämo itkuk

12 ✧ Eruk notnaye, nininta biñam ñode yähñähñpähñ täwetat; Bäneñnintä bureni-inik ñode nadäk täkamähñ; Ämawebe ätu ba in bämopjin-ken man bureni ba kudän siwonji terakgän kuñat täkamähñ. Kudän uwä Anutu-ken nanik. Uwä komek äma täño nadäk terak nämo täk täkamähñ. Nämo, Anutu orakoraki unitäño kehäromi terak ude täñ tamik täkamähñ.

13 ✧ Nadäkañ? Man kudän täñpähñ tamik täkamähñ uwä intä täga daniñpähñ nadäwä tärenañi. Man ätu käbop nämo pek täkamähñ.

14 ✧ Unita nintä nininta nadäkamähñ udegän in kämi api nadäwä täreñeñ yähñ nadätat. Apiño nintäño mebärinin moräkigän nadäkañ. Nadäwä tärewähñpähñ Ekäni Jesu täño kadäni pähapken nintä Anutu injamiken inta oretoret tänayähñ täkamähñ udegän intä ninta oretoret kañ täñput yähñ nadätat.

15-16 ✧ Näk man u bäneñna-ken penkañ pengän inken päre bäneñ täga man täwetta yähñkut. Täñpakañ päre tabähñkañ Masedonia komeken kukta yähñkut. Uken kuñatkañ äyähñutpen äneñi

✧ 1:1: 1Ko 1:1 ✧ 1:2: 1Ko 1:3 ✧ 1:3: Efe 1:3, 1Pi 1:3; Rom 15:5 ✧ 1:5: Sam 34:19; Sam 94:19 ✧ 1:6: 2Ko 4:15

✧ 1:8: Apos 19:23, 1Ko 15:32 ✧ 1:10-11: 2Ti 4:18 ✧ 1:12: Hib 13:18, 2Ko 2:17, 1Ko 1:17 ✧ 1:14: 2Ko 5:12; Plp

2:16 ✧ 1:15-16: 1Ko 16:5-6

ärenpäj ätu irira in täñkentäj namiñirä Judia komeken kukta nadäjkut. Eruk, in kadäni yarä ude tabäjira oretoret kadäni yarä kañ täñput yäj nadäjkut.

¹⁷ Tawañ ude peñkuro upäjkañ jide? Täñnikñarani täñkuk yäj nadäkan? Näk kome täño nadäk-nadäk yäpmäj kuñarani unita man yäjira kubä bureni, kubä jop yäjnikñat täyak yäj ba nadäkan?

¹⁸ Upäjkañ ude nämo, Anututä man bureniğän yäk täyak unita u injamiken imata man bureni ba jopi bok awähutpäj täweret? Nämo inik!

¹⁹ ✧ Täñpäkañ Anutu täño nanaki Jesu Kristo, Silas Timoti-kät nintä yäjahäjñpäj täwetkumäjño unita nadäwut; U man bureni ba jopi bok awähutpäj nämo yäk täyak. Nämo, u man bureniğän yäk täyak.

²⁰ ✧ Täñkañ man bureni yäk täyak uwä ñode; Imaka imaka Anututä täkta yäjkehärom tañkuko u kudup Jesu Kristo terak bureni ahäjkuñ ba kämi imaka, api ahäneñ. Mebäri unita Anutu täño manbiñam nadäjñpäj Jesu Kristo terak bureni-inik yäj yäjkañ Anutu iniñoret täkamäj.

²¹⁻²² ✧ Täñpäkañ Anutu unitä in ba nin bok täñ-mehamtañ nimiñirän Kristo terak yeñ täpäneñpäj it täkamäj. Ini-tägän nin inita biñam yäpmäj daniñpäj wären kehäromi-inik täñkuk. Ude täñpäj imaka tägatäga kämi yäpmäkta peñ nimani u bureni-inik api nimek yäj niwoñärehta Kudupi Munapik bänepnin-ken peñkuk.

Pol imata Korin kome bäräjññ nämo kuñkuk?

²³ ✧ Ñode täwerira Anututä näkño man täñkehärom täwayäj; Korin ämawebe inken nämo äreñkuro uwä äreñjira nabäjñpäj mäyäk nadäneñ yäjñpäj nämo äreñkut.

²⁴ ✧ Ninä intäño nadäkinikjin kañiwarani ude itta nämo nadäkamäj. Nämo, nadäkinikjin u kehäromi itak yäj nadäkamäj. Täñ, nintäño gärip bureni uwä intä bänep oretoret terak kañ kuñarut yäjñpäj unita täñkentäj tamik täkamäj.

2

¹ ✧ Mebäri unita nadäk ñode peñkut; Kuñjira nadäj bäräp äneñi api täneño unita nämo api kwet yäj nadäjkut.

² Inken äreñpäj täñpewa bäräpi butewaki nadäneño uwä netätä äyäjñpäj näkño bänepnawä täñpidäm täwek? Nämo, in kuduptagän bäräpi nadäneño uwä jide täñpäj bänepna täñpidäm täneñ yäj nadäjkut.

³ Ude nadäjñkuro unita inken nämo äreñkañ manbiñam komi nitek in yäpän tägawäpäj tepmaktä intäjukun u kudän täñpäj tamiñkut. Inken äreñpäj ämawebetä täñkentäj namiñirä bänep oretoret tänañipäj täñpewa butewaki nadäktä nämo nadäjkut. Nämo, bureni nadäk täyat uwä ñode; Näkä oretoret terak irira in udegän oretoret terak itneñ.

⁴ ✧ Notnaye, manbiñam u jop nadäj nämo kudän täñ tamiñkut. Nämo, bänepna-ken ägekot pähap ahäj namänpäj konäm terak kudän täñ tamiñkut. U bäräpi tamikta nämo, u ninta gäripi pähap nadäj nimik täyak yäj nadäktä kudän täñkut.

Momi pekpek täño man

⁵ ✧ Eruk, notjñpak bäräpi namiñkuko ukeñonita täwera nadäwut. Bureni, äma waki täñkuko u bäräpi näka bumik namiñkuko upäjkañ bäräpi bureni intä terak äronkuk. Upäjkañ unita man jäpi yäkta nämo nadätat.

⁶ Nämo, näk komi ätukät nämo yäpuräreret. Waki täñkuko unitäño kowata in mäyaptä täñ imiñkuño u täga.

⁷ Unita apiño momini peñ imiñpäj bänepi täñpidäm tañ imikot, butewaki pähap nadäjñpäj bänepi pewän putärek-inik täñpekta.

⁸ Bureni peñ täwetat; In kudän säkgämän täñ imiñirä näka bureni nadäj namikinik täkañ yäj kañ nadäwän.

⁹ ✧ Täñpäkañ manbiñam kudän täñ tamiñkuro uwä bänepjin täñ-yabäkta kudän täñkut. Näkño jukuman u kudup täga buramineñ ba nämo buramineñ u nadäwa yäjkañ kudän täñkut.

¹⁰ Nadäkan? Intä äma unitäño momi peñ imiñirä näk imaka, unitäño momi täga api peñ imet. Täñkañ äma unitä waki u ba u täñ namiñkuko inta yäjñpäj unitäño momi Kristo injamiken uku peñ imiñkut yäj nadäwut.

¹¹ ✧ Äma unita butewaki nämo nadäj imiñitna Satantä täñ-nikñatpäj äma uwä inita biñam yäpeko unita ude täwetat. Satan täño mebäri u nadäna tärekañ.

Topmäk-topmäk kodaki täño piä äma

✧ 1:19: Apos 18:5 ✧ 1:20: Rev 3:14 ✧ 1:21-22: 1Jo 2:27; Efe 1:13-14, 2Ko 5:5; Rom 8:16-17 ✧ 1:23: Rom 1:9, 2Ko 11:31 ✧ 1:24: 1Pi 5:3 ✧ 2:1: 1Ko 4:21, 2Ko 12:21 ✧ 2:4: Apos 20:31 ✧ 2:5: 1Ko 5:1 ✧ 2:9: 2Ko 7:15, 10:6 ✧ 2:11: Luk 22:31

12 * Täppäkanj Kristo täjo Manbiñam Täga yäñahäkta Troas komeken kuñpäj Ekänitä piäni uken täkta kädet uku täwit naminjirän kanpäj nadänkut.

13 * Ude kanpäj nadänkuro upänkanj Taitusta wäyäkñewa wawäpäj nadäwätäk pähap täñkut. Nadäwätäk täppäj Troas nanik äbot täñpani in itkot yäj yawetpeñ Masedonia komeken kuñkut.

14 * Upänkanj Anutu bänep täga pähap nadäj imik täyiwa! U imata, u intäjukun it niniñpäj Kristo täjo piäni täkta täñkentäj niniñjirän täga täk takamäj. Uwä ñode bumik; Komi ämatä päñku iwankät ämik täñkanj yärepmitpäñä intäjukun ämanikät äneñi oretoret bumta täñtäj enjken ämneñ. Udegän intäjukun ämanintä täñkentäj niniñjirän Kristo täjo manbiñam kábäñi säkgämän ude komeni komeni piäj wädäj yäpmäj kuñjirän unitäño mebäri nadäk täkanj.

15 * Bureni, manbiñam yäñahäwani ninä Anututä peñ niwerirän Kristo täjo kábäñi säkgämän yäpmäj kuñat takamäj. Täñjitna unitäño kábäñitä äma irit kehäromita biñam ba äma geñi wakita biñam u bämopi-ken piäj wädäk täyak.

16 * Geñita biñam täñpanitä nin piäj nadäñjirä kumbani kábäj bumik täñjirän tämapu täk täkanj. Täñ, irit kehäromita biñam täñpanitä nin piäj nadäñjirä irit säkgämän täjo kábäj ude piäjñirän wädäj nadäk täkanj. Täppäkanj piä u täkta kehäromi nizek netä? Kubä nämo itak!

17 * Äma mäyaptä moneñ yäpmäkta Anutu täjo man jop yäj äwaräkugän täk täkanj. Upänkanj ninä ude nämo täk takamäj. Nämo inik, Anututä niniñ kirewani unita inamiken, Kristo täjo piä watä ämaniye ude bänep siwoñi terak yäñahäk takamäj.

3

1 * Man udewani yäñjitna yäñbiñam-biñam äneñi yäkanj yäj nadäkanj? Ba ninta ñode käwep nadäk täkanj; Polkät noriye uwä ämajopi. Mebäri niwoñärektä man kudän äbot täñpani täjo intäjukun ämatä kudän täñ yamani u yäpmäj kuñatta bitnäk täkanj. Ude nadäk täkanj? Ba man kudän täwani udewani kudän täñ niniñayäj yäj nadäkanj? Ude nämo! Äma mäyaptä man kudän udewanita nadäwä ärowani täk täkanj upänkanj nin ude nämo.

2 * Imata, inä nintäño man kudän udewani, bänepnin-ken kudän täwani. Bänepjin sukureñpäj Anututa nadäkinik täñkuño unitä nin äma jidewani u siwoñi yäñahäjñirän ämawebe kuduptä kanpäj nadäk täkanj.

3 * Uwä ñode kanpäj nadäk täkanj; Inä man kudän Kristotä ini kudän täwani bumik, nintä piä täñkumäño unitäño bureni. Täñkanj uwä äma keritä mobä terak kudän täwani nämo, uwä Irit Mähemi täjo Munapikitä äma bänepi-ken kudän täwani.

4 * Piänin unita nadäkinik takamäj. Imata, Kristotä piäni u täkta täñ-kehäromtañ niniñjirän Anututä kawän tägak täyak.

5 * Bureni, nininen kehäromi ba nadäk-nadäk terak piä u täga täk takamäj yäj yänañi nämo. Nämo, kehärominin uwä Anutu-ken nanik.

6 * Anutu ini uwä topmäk-topmäk kodaki täjo watä piä täkta kehäromi nimik täyak. Topmäk-topmäk kodaki uterak ämawebe Anutu-kät bänep kubägän täga itneñ. Täppäkanj topmäk-topmäk uwä бага man kudän täwani uterak yengämä pewani nämo, u Munapik täjo kehäromi terak yengämä pewani. Baga man kudän täwani unitä kumäj-kumäj kädet irepmitta nämo täñkentäj nimik täyak. Täñ, Munapik uwä irit bureni pewän ahäk täyak.

7-8 * Baga man uwä mobä pipiyäwani terak kudän täwani u Ekäni täjo penyänek ba kehäromi nizek ahäñkuk. Unitä täñpewän Moses täjo injami-dapun ägo paki-inik wenkuko paorayäj täñkukopänkanj ämawebetä pen ugän kánañi nämo täñkuk. Eruk, бага man, mähemiyä kumäj-kumäñta biñam yepmañpani unitä penyänek ba kehäromi udewani nizek ahäñkuk. Täñ Kudupi Munapik täjo watä piä ämaniyetä penyänek ba kehäromi jidewani nizek upäj api käneñ? U penyänek säkgämän kehäromi-inik, kädet biani täjo irepmitt-inik täñpani u api käneñ!

9 * Ba Anututa watä piä täktäk kädet biani, ämawebe mankenta biñam yepmak täyak u penyänek ba kehäromi nizek ahäñkuk. Täñ piä unitä ämawebe Anutu inamiken momini nämo yepmak täyak unita jide yänayäj? Uwä ñode; Piä u säkgämän-inik, Ekäni täjo kehäromi ba penyänek ikek!

10 * Bureni, ämawebetä бага man unita nadäñjirä säkgämän täñkuko upänkanj imaka säkgämän-inik, kehäromi pähaptä ahäñjirän apiño imaka biani unita nadäñjitna äpani, penyäñeki nämo täk täyak.

* 2:12: Apos 14:27, 1Ko 16:9 * 2:13: Apos 20:1 * 2:15: 1Ko 1:18 * 2:16: Luk 2:34, 2Ko 3:5-6 * 2:17: 2Ko 1:12, 1Pi 4:11 * 3:1: 2Ko 5:12; Apos 18:27; Rom 16:1 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Kis 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27 * 3:4: 2Ko 2:16 * 3:6: Jer 31:31, 1Ko 11:25; Jon 6:63; Rom 7:6 * 3:7-8: Kis 34:30 * 3:7-8: Gal 3:2,5 * 3:9: Lo 27:26; Rom 1:17, 3:21 * 3:10: Kis 34:29

11 U imata, бага ман, имака кадәни керәпи итта яwани у пеняәжек ба kehäromi никеһ аһәңкук. Тәһ имака тәрек-тәреки нәмо итта яwанитә пеняәжек ба kehäromi jidewani никеһ? U инipәрик kudupi kubä!

12 Eruk nin penяәжек bureni u nämoinik api paoreko unita nadäkinik täkamäj unita unitäҗо manбиҗам тәһмун-umun terak nämo, бәтакигән яҗһәһәк täkamäj.

13 * Nin Mosestä тәһкuko ude nämo täk täkamäj. Äҗо иҗами dapun-ken wenkuko u nämo paorirän tektä иҗами-dapun тәһпиҗкук, Isrel әмәвебетә nadäk-nadäki imaka kadäni keräpi-tagän penяәжекта яwани uterakgän penen яҗһпәһ тәһпиҗкук.

14 * Тәһирән Isrel әмәвебе тәҗо nadäk-nadäki mobä ude әworenkuko unita penяәжек unitäҗо mebäri nämo канпәһ nadäwä tumbun. Тәһпәһ topmäk-topmäk биани unitäҗо man dаниҗпәһ nadäk täk täkan upәҗкан pen, mebäri kwawak nämo канпәһ nadäk täkan. Tek u pen иҗами-dapun ba nadäk-nadäki тәһпиҗ itak bumik. Bureni, u nämo wärämurani. Nämo, әма kubätä Kristota nadäkinik тәһпәһ kwasikorirän uyaku Anututä tek u täҗа wärämutek.

15 Тәһкан апиҗо imaka, Moses тәҗо бага ман u dаниҗпәһ nadäk täkan upәҗкан tek unitä бәнеп nadäk-nadäki-ken uwäk тәһирән mebäri nämo nadäwä tumäk täkan.

16 * Тәһпәкан әма kubäkubätä бәнеп nadäk-nadäki Ekänikengän peҗirä eruk tek u wärәmut yämik täyak.

17 * Тәһпәһ Ekänita yäyak uwä Munapik ubayәҗ. Ekäni тәҗо Munapiktä әма kubäken irirän eruk әма u бага ман тәҗо topmäk-topmäk terak nämo it täyak. Bureni, Anutu dubini-ken kukta imaka kubätä kәderi wari nämo itpipitak.

18 * Unita notnaye, nadäkinik тәһпани nininta һоде яwа; Tek unitä nintäҗо иҗам-dapunin nämo uwäk täyak. Nämo, Ekäni тәҗо penяәжек ба täktäki säkgämän u канпәһ nadäkinik täk täkamäj. Ude тәһпәһ nintä terak Ekäni ini penяәжек kudäni ба täktäki u yәpurärätпәһ yәpurärätпәһ peҗirän ini bumik әworen itkamäj. Тәһпәкан Ekänitä ude тәһ нимиҗ itak. Тәһ Ekäni uwä Munapik ubayәҗ.

4

Imaka säkgämän käbot jiburani gәnanҗ itak

1 * Anututä oraҗ нимиҗпәһ piä u нимиҗкuko unita бәнепнин нәмо pena putәрек täkan. Nämo, ehutпәһ täk täkamäj.

2 * Тәһпәһ kudän waki mäyak ikek, әmatä käbop täk täkan u мәде ut yämik täkamäj. Nin тәһпәкәҗарани нәмо täk täkamäj, ба Anutu тәҗо mankät jop mankät bok nämo awәhut täkamäj. Nämoinik, Anutu иҗамикен man bureni иҗит-иник тәһпәһ kwawak yәҗһәк täkamäj. Ude täk täkamäj uwä әмәвебетә nibәһпәһ nadәккан бәнепитә kәдет siwonҗ iwatкан yәҗ nadәwut yәһпәһ täk täkamäj.

3 Bureni, әма ätu dapuri itpipiwaniәnä Manбиҗам Тәҗа nintä yәҗһәк täkamäj unitäҗо mebäri nämo nadäwä tumäk täkan. Eruk, әма udewani uwä pewä paotta биҗам тәһпани yәҗ nadәwut.

4 * Komen әмәвебе тәҗо anutu waki unitä nadäk-nadäki uwäk тәһпиҗиҗирән Manбиҗам Тәҗа тәҗо penяәжеки аһәһ yämik täyak uwä täҗа нәмо канпәһ nadäk täkan. Manбиҗам Тәҗа unitä Kristo тәҗо penяәжек ба kehäromi u yәҗһәк täyak. Тәһкан Kristo ini uwä Anutu udegän-inik.

5 * Bureni-inik täwetkamäj; Manбиҗам yәҗһәк täkamäj uwä әмәвебетә wәпнин yәпмәһ akukta nämo täk täkamäj. Nämoinik! Nin һоде yәҗһәк täkamäj; Jesu Kristo u Ekäni-inik itak. Тәһпәкан Jesu unitä wәп биҗам yәпән yәһпәһ intäҗо watä piä әмаҗиye ude itкан тәһкентәһ tamik täkamäj.

6 * Anututä bian һоде yәҗкук; Bipmәҗ urani gәnanҗ penяәжек аһәwän! Eruk Anutu unitäҗән iniken penяәжек бәнепнин-ken pewän аһәк täkan. Penяәжек unitä nadäk-nadäknin kwawak piräreҗirän Anutu тәҗо täktäki ба kehäromi Kristo terak itak u kwawak канпәһ nadäk täkamäj.

7 * Upәҗкан piä täk täkamäj uwä ninin-tägän täҗа тәнаҗи нәмо. Unita imaka säkgämän-inik иҗит täkamäj uwä käbotinik jiburani gәnanҗ иҗит täkamäj bumik. Ude unitä kwawak һоде niwonҗәretak; Manбиҗам unitäҗо kehäromi пәһәп u ninken nanik нәмо, u Anutu-ken nanik.

8 * Komeni komeni бәрәпи mebäri mebäri yabәҗ аһәк täkamäj upәҗкан бәрәпи unitä nin нәмо uyиҗ-jakҗит täkan. Nadәwätäk täk täkamäj upәҗкан бәнепнин нәмо pena putәрек täkan.

9 Әmatä iwan тәһ нимик täkan upәҗкан Anutu нәмо niпmak täyak. Әmatä nidәпмәһ-pewä mak täkamäj upәҗкан gwäk pimiппәһ pen kurjat täkamäj.

* 3:13: Kis 34:33-35 * 3:14: Rom 11:25 * 3:16: Rom 11:23,26 * 3:17: Jon 8:32,36; Rom 8:2; Gal 5:1 * 3:18: Kis 16:7, 24:17 * 4:1: 2Ko 3:6 * 4:2: 2Ko 2:17, 1Te 2:5, 1Ko 1:18 * 4:4: Efe 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 * 4:5: 2Ko 1:24 * 4:6: Stt 1:3; Ais 9:2, 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1 * 4:8: 2Ko 1:8, 7:5

10 ✧ Kepma kepma gupnintä komi bäräpi Jesutä nadäppäj kumbuko udegän nadäppäj kotak täkamäj. Upänkañ jop nadäñ nämo kotak täkamäj. Nämo, ämawebetä gupnin terak Jesu, kodak tañpeñ akuñkuko unitäño kehäromi kwawak ahäjirän kakta komi bäräpi u nadäppäj kotak täkamäj.

11 ✧ Bureni, kodak itkamäj upänkañ kepma kepma Jesu täño piä terak kumäj-kumäj-ken it täkamäj. Ude irtina Jesu Kristotä gupnin kumäkta yäwani u täñ-kehäromtañ nimik täyak unitä Jesu uwä kehäromi nikek itak yäj kwawak yäjähäk täyak.

12 Unita ñode täwetat; Manbiñam yäjähäk täkamäj uniterak kumäj-kumäjtä ninken ahäk täyak upänkañ piäñin uterak inken irit säkgämän ahäk täyak.

13 ✧ Anutu täño man kudän täwani terak äma kubätä ñode yäjkkuk; Näk nadäkinik täñkuro unita man yäjähäjkkut. Eruk, nintä bäñep nadäk-nadäk udegän injit täkamäj. Nin nadäkinik täkamäj unita manbiñam yäjähäk täkamäj.

14 ✧ Imata, nin ñode nadäk täkamäj; Anutu, Ekäni Jesu Kristo kumbani-ken nanik yäpmäj päñaku teñkuko unitä nin imaka, Jesu-kät bok api yäpmäj päñaku nipmañpek. Täñjirän inkät ninkät bok injamiken api itne.

15 ✧ Unita ñode yäwa; Komi bäräpi nadäk täkamäj u in täñkentäj tamikta nadäk täkamäj. Ba uterak Anutu täño orakorakitä ämawebe mäyap-ken wenj parirän ämawebe u bäñep täga pähap iwetpäñ Anutu wäpi biñam iniñ oretinik api täñej.

Kunum gänañ iritta gup

16 ✧ Mebäri unita bäñepnin nämoink pena putärek täkañ. Komegupnin uwä putärek täkañ upänkañ Ekänitä bäñepnin uwä kepma kepma täñ-kodaktañ nimik täyak.

17 ✧ Komi bäräpi täpuri, apiño-tagän yäwani nadäk täkamäj unitä imaka säkgämän-inik, tärek-täreki nämo kubä api pewän ahäj nimek yäj nadäk täkamäj. Imaka säkgämän u komi apiño nadäk täkamäj u irepmit-inik api täñpek.

18 ✧ Unita imaka dapunitä kënañi uterak nämo, imaka dapunitä nämo kënañi uterak kakinik täk täkamäj. Imaka dapunitä täga kënañi u kadäni keräpi-tagän api itneñ. Upänkañ imaka nämo kënañi uwä tärek-täreki nämo, pen api it yäpmäj ärowek.

5

1 ✧ Bureni ñode nadäkämäj; Komegup, eñi waki kome terak ño it täkamäj u wawänä kunum gänañ Anutu-ken nanik eñi paot-paori nämo ba äma keritä täñpani nämopäj wädäna ärowäpäñ api itne.

2 ✧ Upänkañ kome terak ño itkañ eñi kodaki, kunum täño gup nikek u jide täñpäñ bäräñej wädäna äronen yäj nadäppäj yäjähän-kähän yäjtäñ kuñat täkamäj.

3 U imata, eñi kodaki u wädäna ärowäpäñ moräj, apiño kuñat täkamäj ude nämo api kuñatne. Nämo, u gup bureni nikek api kuñatne.

4 ✧ Täñpäkänj komegup, kome ñonitäño eñi waki nikek kuñatkañ bäräpi pähap nadäppäj yäjähän-kähän yäk täkamäj. U imata, komegup yäjöpmañpäñ jop mañpä-kukta nämo nadäk täkamäj. Nämo, nin kunum täño gup, komegup punin terak wädäna ärokta gäripi nadäkämäj. Ude täjitna imaka irit kehäromi nikek unitä imaka paotta yäwani api uwäktäj morewek.

5 ✧ Nadäkänj? Anututä ini irit kehäromi u yäpmäk-tagän iwoyäppäj nipmañkkuk. Täñpäñ irit u bureni-inik api tamet yäj niwoñäreka Kudupi Munapiki intäjukun ninin kireñkkuk.

6 ✧ Mebäri unita bäñep pidäm terak batakigän kuñat täkamäj. Upänkañ ñode imaka nadäk täkamäj; Komegup ño nikekä, Ekänitä ini komeken dubini-ken-inik nämo itkamäj.

7 ✧ Unita apiño, imaka bureni unita nadäkinik täñpäñ kuñat täkamäj. U kwawak irirän kanjiwattäj nämo kuñat täkamäj.

8 ✧ Upänkañ äñeñi ñode yäkgän täñpa; Kumäkta nämo umuntak täkamäj. Nämo, gäripnin tañi uwä komegup ño peñpäñ Ekäni-kät itta nadäk täkamäj.

9 ✧ Täñpäkänj komegup ikek itnayäj täkamäj ba komegup peñpäñ Ekäni-kät itnayäj täkamäj upänkañ nadäk kehäromi-inik ñode pek täkamäj; Ekäni täño gärip terakgän kuñaritna gäripi kañ nadäwän.

10 ✧ U imata, Kristotä nin yäpmäj danikta kuduptagän injamiken api ahäne. Ahäjitna komegup ikek itkañ kudän täk täkamäj, täga ba waki, uterak kowata nimikta yäwani u api nimek.

Anutu-kät not täñpäñ kuñat-kuñat

✧ 4:10: 1Ko 15:31 ✧ 4:11: Rom 8:36 ✧ 4:13: Sam 116:10 ✧ 4:14: 1Ko 6:14 ✧ 4:15: 2Ko 1:3-6 ✧ 4:16: Efe 3:16 ✧ 4:17: Rom 8:17-18 ✧ 4:18: Kol 1:16; Hib 11:1-3 ✧ 5:1: 2Ko 4:7, 2Pi 1:13-14 ✧ 5:2: Rom 8:23 ✧ 5:4: 1Ko 15:53-54 ✧ 5:5: Rom 8:16,23 ✧ 5:6: Hib 11:13-16 ✧ 5:7: 1Ko 13:12 ✧ 5:8: Plp 1:23 ✧ 5:9: Kol 1:10, 1Te 4:1 ✧ 5:10: Sav 12:14; Rom 2:16, 14:10

11 ✨ Ekänitâ ude api tänpêko uwâ umuri pâhap. Unita nadâna tärewâpâj âmawebetâ udegân nadâkot yânpâj gwâk pimînpâj yâwetgân yâwetgân tåk tâkamâj. Täñitna nin tâjo mebârinin uwâ Anututâ kwawakinik kanpâj nadâj moretak. Täj, inâ jide? Bânepjintâ ninta jide nadâk tâkan? Siwojî tâkan yâj kâwep nadâj nimik tâkan?

12 ✨ Notnaye, ude yâjira iniken gupi âneji jop nadâj yâpmâj ârokan yâj nadâneñta! Ude nâmo, mebâri ñodeta yâyat; Intâ ninta gâripi bureni nadâj nimut yânpâj man udeuwâ tâwetat. Ninta ude nadâjpâj âma tänyâkjarani tâjo jopman tâga api utnen. Âma uwâ âma bânepi-ken jide pâtak unita nadâwâtâk nâmo tåk tâkan. Âma gupitagân, dapuritâ kak tâkan unitagân nadâwâ ârowani tåk tâkan.

13 ✨ Âma uwâ ninta yângunjun man yâk tâkan yâj yâk tâkan. Tâga, ini yâk tâkot! Upâjkan man yâjahâk tâkamâj u Anutu wâpi yâpmâj âroka yâjahâk tâkamâj. Täj, nadâna tumbâpâj kuñat tâkamâj uwâ inta yânpâj kuñat tâkamâj.

14 ✨ Imata, Kristotâ bânep iron pâhap niwojâreñkuko unitâ peñ niwerirân piâni tåk tâkamâj. Iron pâhap tâjkuko u ñode kanpâj nadâkinik tâkamâj; Âma kubâtâ âmawebe kuduptagânta yânpâj kumbuk. Ude tâjkuko unita âmawebe kuduptagân u bok kumbumâj bumik.

15 ✨ Täjkan kuduptagânta yânpâj kumbuko unita âmawebe iritta biñam uwâ pen inita nadâwâtâk tânpâj nâmo kuñatneñ. Nâmo, u âma täñkentâj yâmikta kumâjnpâj kodak tâjkuko unitâjo wâpi biñam oraj imiktagân nadâjpeñ kuñatneñ.

16 ✨ Unita apiño nin âmawebe gupi-tagân, kome tâjo nadâk terak nâmo yâpmâj danik tâkamâj. Täj, bian ninâ âma tâjo nadâk terak Kristo kanpâj nadâk tåk tâjkumâjo upâjkan apiñode uwâ nâmo!

17 ✨ Apiño ñode kanjâkñek tâkamâj; Âma kubâ Kristo terak kwasikot täyak uwâ Anututâ âma u täñpewân mebâripi inipârik kubâ täyak. U imaka biani pewân paorâpâj imaka kodaki korewani.

18 ✨ U Anutu kubâ-tâgân tåk täyak. Nin unitâjo iwan itkumâjo upâjkan Kristo terak Anututâ täñpewân inikât bânep kubâgân it tâkamâj. Tänpâj âma âtutâ inikât bânep kubâgân udegân itta piâ ño nimînkuk.

19 ✨ Unita manbiñam ñode yâjahânpâj yâwet tâkamâj; Anututâ Jesu terak komen âmawebe inikât bânep kubâgân itta piâ tâjkuk. U momini peñ yâmiñpâj momi unita wari nâmo nadâk täyak. Tänpâkan Anutu-kât âmawebe bâmopi-ken bânep kubâgân pewâ ahâk-ahâk tâjo manbiñam u nintâ yâjahâkta ketnin terak peñkuk.

20 ✨ Unita Kristo tâjo meni jinom yâpmânpâj mani yâjahâk tâkamâj. Yâjahâk tâkamâj uwâ Anututâ ini âmawebeta gera yâyak ubayâj. Kristotâ iniken man kehâromigân ñode yâjahâk tâkamâj; Bânepjin âyâjutkan Anutu-kât bânep kubâgân itpâj kan kuñarut!

21 ✨ Nadâkan? Kristo u momi nâmo upâjkan Anututâ nin täñkentâj nimikta täñpewân momi âma bureni âworeñkuk. Ude tâjkuko u ñodeta; Nintâ Kristo-kât kwasikotpâj ini Anutu ude, siwojî kudupi âworekta tâjkuk.

6

1 ✨ Unita notnaye, Anutu-kât piâ bok täjpani nintâ man kehâromigân ñode tâwetkamâj; Watâ ket itpâj kan kuñarut! Anutu tâjo orakoraki yâpujo unitâjo bureni nâmo pewâ ahâneñta!

2 ✨ Anututâ unita yâjkuko u ñode nadâwut;

Oraj tamikta kadâni nâkja nadâjñut-ken uken nadâj tamîjñut.

Intâ imaka umuri kubâ irepmitta täñkentâj tamîjñut yâk.

Ais 49:8

Notnaye, man unita ñode tâwera nadâwut; Oraj tamikta kadâni iwoyâjkuko uwâ apiño. Unita apiñowâ uken tubeñ kuñirâ waki kerî-ken nanik kan ketâreñpâj tepmanpân!

Poltâ bârâpi mäyap kotanjkuk

3 ✨ Nin âmatâ nibâwâ waki tänpâpâj piâ tåk tâkamâj ñonitâ täñpewân Anututa bitnânejo ba momi-ken mânejo udetâ gwâk pimînpâj kudân siwojigân tåk tâkamâj.

4 ✨ Bureni, imaka kuduptagân ahâj nimik tâkan uterak nin Anutu tâjo piâ watâ âmaniye bureni yâj yâwojârek tâkamâj; Komî bârâpi ba umun mebâri mebâri terak itpâj nâmo kwitak tâkamâj.

✨ 5:11: 2Ko 4:2 ✨ 5:12: 2Ko 3:1, 1:14 ✨ 5:15: 1Ti 2:6; Rom 14:7-8 ✨ 5:17: Rom 8:1,10; Gal 6:15; Ais 43:18; Rev 21:5 ✨ 5:18: Rom 5:10 ✨ 5:19: Rom 3:23-25; Kol 1:19-20 ✨ 5:21: Jon 8:46; Hib 4:15; Gal 3:13, 1Ko 1:30; Plp 3:9 ✨ 6:1: 2Ko 5:20 ✨ 6:2: Luk 4:19-21 ✨ 6:4: 2Ko 4:2

5 ✨ Ekäni täño piäta yänpäj ämatä pärip-päriptä nidäpmanpäñ komi enjiken nipmak täkañ. Ba iwantä nin itgwäjinpäñ nidäpmahta täk täkañ. Ba piä, wonj imätpäñ täk täkamäj. Ba dämpon kodak, nakta jop it täkamäj.

6 ✨ Tänpäkañ täktäknin uwä, siwoñi kudupi kuñat täkamäj. Ba nadäk-nadäk täga injit täkamäj. Kokwawak bäräñej nämo tänpäj äma orañ yämik täkamäj. Kudän udewan terak nin Anutu täño piä watä äma bureni yäj yäwoñärek täkamäj. Ninä Kudupi Munapik täño kehäromi terak kuñat täkamäj. Ba bänep iron täktäk kädet bureni iwat täkamäj.

7 ✨ Täñkañ man bureni-gänpäj yäñahäk täkamäj. Ba Anutu täño kehäromi terak piä täk täkamäj. Täñ, iwan täño kehäromi yäpmanj äpähta ämik täño tuñum ketnin kukñi kukñi injit täkamäj uwä kudän siwoñi u.

8 Täñitna äma ätu orañ nimiñirä ätutä wäpnin yäpmanj äpäk täkañ. Ätu niniñ oret täkañ, ätu yäñärok niwet täkañ. Ätutä täñyäkñarani äma yäj nadäk täkañ upäj nämo, man bureniğän yäk täkamäj.

9 ✨ Äma mäyaptä piä ude täñpani yäj nadäj nimik täkañ upäjkañ nadäwä äpani täk täkañ. Ämatä ninta kumbani ude nadäk täkañ upäjkañ nämo, kodak itkamäj! Nidäpmanpäñ niwat kirek täkañ upäjkañ nämo kumäñkamäj.

10 ✨ Butewaki nadäk täkamäj upäjkañ bänep oretoret terak it täkamäj. Äma jäwäri it täkamäj upäjkañ äma mäyap täñkentäj yämik täkamäj. Tuñumta wäyäkñek täkamäj upäjkañ täñbumbum pähap ikek it täkamäj.

11 O Korin nanik notnaye, man ba nadäk kubä käbop nämo pek täkamäj. Nämo, inta gäripi-inik nadänpäj nintäño nadäk kudup kwawak yäñahäñpäñ täwet täkamäj.

12 Nin gäripi tañi nadäj tamik täkamäj upäjkañ ninta udegän nämo nadäj nimik täkañ.

13 ✨ Nadäkañ? Man täwetat ño, in äpetnaye nanaknaye bureni unita täwetat. Unita nintä gäripi nadäj tamik täkamäj udegän gäripi nadäj nimik täkot.

Siwoñi-kät wakikät not täga nämo tädeñ

14 ✨ Notnaye, ñode täwera nadäwut; Nadäkinik täñpani intä äma nadäkinik nämo täñpani-kät imaka kubä täkta bänep kubägän nämo täneñ. Ude täga tänañi nämo. In mebärijin inigän inigän. Jide nadäkañ? Siwoñi-kät wakikät not täga tädeñ? Ba penyäñek kenta bipmanj urani bänep kubägän täga tädeñ? Nämoinik!

15 Ba Kristo-kät Satan, yarä u jide tänpäj bänep kubägän tädeñ? Ba nadäkinik täñpani-kät nadäkinik nämo täñpani, yarä u jide tänpäj bänep kubägän tädeñ? U täga nämo!

16 ✨ Ba Anutu täño kudupi yotkät wäbät, yarä unitä jide ude tänpäj bänep kubägän tädeñ? Nadäkañ? Ninä Anutu irit mähemä täño kudupi yot. Unita Anututä ñode yäñkuk;

Näk in bämopjin-ken itkañ itpäñ-nadäk api täñ yäpmanj kwet.

Tänpäj Anutujin irira ämawebenaye api itneñ.

Wkp 26:12

17 ✨ Mebäri unita Ekänitä ñode yäkgän täñkuk;

Unita Anututa nadäkinik nämo täñpani u yabä kätäñpeñ injingän injingän itkot.

Tänpäkañ imaka taräki yepmäñitpäñ-pek nämo täneñ.

Ude täñjirä näk not api täñ tamet.

18 ✨ Täñkañ nanjin ude it tamijira äpetnaye nanaknaye ude täñpeñ api kuñatneñ.

Ekäni kehäromi mähemitä ini man ude yäyak.

7

1 Notnaye tägagämän, Anututä ude täñ nimikta man ude täñkehärom tañkuko unita imaka waki taräkitä gupnin bänepnin tänpäwäk täkañ u yabä kätänpäj kuräki-inik it täkäna. Täñkañ Anutu orañ imiñpäñ kudupi-inik itta gwäk pimiñpäñ piäni täk täkäna.

Pol oretoret täñkuk

2 ✨ Tänpäkañ inä ninta äneñ nadäj nimik täkot. Nin inken nanik äma kubäta waki nämo täñ imiñkumäj. Ba äma kubä täñ-ikñatpena nadäkiniki nämo pewän putärenkuñ. Ba äma kubä jop ikñatpäñ imakani nämo kubo täñkumäj.

3 ✨ Man ñowä tebenpäñ nämo yäyat. Nämo, man pengän täwetkumäño ugänpäj äneñi täwetat; Bänepnintä inta gäripi nadäk täkamäj. Nämo kumnyäj täkamäj ba kumnyäj täkamäj upäjkañ inta gäripi pen api nadäk täne.

✨ 6:5: 2Ko 11:23-27 ✨ 6:6: 1Ti 4:12 ✨ 6:7: 1Ko 2:4 ✨ 6:9: 2Ko 4:10; Sam 118:18 ✨ 6:10: 2Ko 7:4; Plp 2:17; Kol 1:24 ✨ 6:13: 1Ko 4:14 ✨ 6:14: Efe 5:7,11 ✨ 6:16: 1Ko 3:16; Wkp 26:12; Ese 37:27 ✨ 6:17: Rev 18:4 ✨ 6:18: 2Sml 7:14; Ais 43:6; Jer 31:9; Rev 1:8 ✨ 7:2: Apos 20:33, 2Ko 12:17 ✨ 7:3: 2Ko 6:11-12

⁴ In-täño nadäk-nadäkjinta bänep yarä nämo täyat. Nämo, inta oretoret täyat u inide kubä. Komi butewaki punin terak it yäpmäj äbumäño upänkañ bänepna nämo pewa putärek täyak. Nämo, oretoret pähap nadäk täyat.

⁵ ✧ Täñpäkañ Masedonia komeken ahäñpäñ jide täñpäñ itpäñ-nadäk tänam? Nämo inik. Noken ämatä ninkät bumta yäj-awätpäñ komi bäräpi mebäri mebäri täñ niminjirä bänepnin imaka, umuntanķuñ.

⁶ ✧ Täñjitna äma bänep bäräp ikek täñpidäm täwani Anututä bänepnin täñpidäm takta Taitus iniñ kireñpewän äbuk.

⁷ Ba iniñ kireñpewän äbuko unitagän nämo. Nämo, Taitus inkät irirä bänepi täñpidäm tañ imiñķuño unitäño manbiñam niwerirän bänepnin pidäm tanķuk. Nöde imaka niwerirän bänepnin tägañķuk; Intä bäräpi täñ namiñķuño unita butewaki nadäñ namiñpäñ äneñi bänep kubägän itta nadäk täkañ. Ba näka gäripi nadäñpäñ äneñi nabäkta nadäk täkañ yäj niwetkuko unita oretoret inide kubä nadäta.

⁸ ✧ Näk man kudän kubä bian kudän täñ tamiñkuro uterak nadäñ bäräp tamiñkut. Täñpäñ man u täñkentäj tamikta kudän täñkuro unita goret täñkut yäj nämo nadäta. Bureni, pengänä goret tät yäj nadäñkuro upänkañ bänep nadäñ bäräpjin u paotkuko unita apiño täga nadäta.

⁹ Täñpäkañ apiño oretoret täyat uwä bänep nadäñ bäräp nadäñķuño unita nämo. Nämo, bänep nadäñ bäräp nadäñķuño unitä täñpewän bänepjin äyäjnutķuñ. Mebäri unita oretoret täyat. Anututä ude kañ nadäwut yäj nadäñkuko udegän bänep nadäñ bäräp u nadäñķuñ. Unita nintäño mantä in nämo täñpäñ wañķuñ yäj nadäta.

¹⁰ ✧ Bänep nadäñ bäräp Anututä ini pewän ahäk täkañ unitä täñpewän äma nintä bänepnin sukurek takamäj. Täñpäñ kädet uterak Anututä irit kehäromita biñam nimagut täyak. Unita nadäñ bäräp udewanita nadäwätäk nämo täne. Täñpäkañ kome terak nanik bänep nadäñ bäräptä äma nämo täñkentäj yämik täyak. Nämo, u kumäj-kumäj imagut täyak.

¹¹ Upänkañ kawut! Bänep nadäñ bäräp Anutu-ken nanik nadäñķuño unitä inken bureni jide pewän ahäj tamiñkut? Momi täktäk kädet peñpäñ kädet siwonji iwontä bänepjin kädäp ijik täkañ. Täñpäñ waki bämopjin-ken itkuko u utpewä makta pidäm tanķuñ. Nadäwätäk pähap täñpäñ äneñi kudupi itta kädetta wäyäkneñķuñ, ba äma momi u täñkuko u yäp-siwonji takta piäni täñķuñ, ba ninta gäripi äneñi nadäñķuñ. Waki u nämo uwäk täñķuño unita mebärijin kwawak ahäta.

¹² Bian man kudän täñ tamiñkuro uwä äma waki täñkuko unita yäñpäñ nämo, ba äma bäräpi kotañkuko unita yäñpäñ nämo kudän täñ tamiñkut. Nämo, man täweritna Anutu injamiken bänepjintä näka jide nadäkañ u kwawak pewa ahäj tamikta täñkut; Bureni, in näka gäripi tañi nadäñ namiñpäñ äneñi nabäkta nadäkañ.

¹³ Ude täñķuño unita bänepnin täñpidäm tanķuñ.

Ba bänepnin täñpidäm tanķuño unitagän nämo. In Taitus bänepi täñpidäm tañ iminjirä oretoret täñkuko unitä manbiñam päbä niwerirän oretoret pähap, bumta täñķumäj.

¹⁴ Bian intäño biñam Taitus iwetkuro, man u jopi täñjirän mäyäk nämo yäput. Nämo, in man täwerira bureniñgän täñķuño udegän Taitus inta oretoret man iwetkuro uwä bureni nikekgän täñkut.

¹⁵ ✧ Taitus inken äreñjirän umuntanķuño upänkañ not täñ imiñpäñ mani buramiñķuño unita nadäñpäñ bänepitä inta gäripi-inik nadäta.

¹⁶ Unita oretoret täk täyat uwä ñodeta; In kudän siwonji terakgän api kuñatneñ yäj nadäkinik täyat.

8

Täñkentäk moner yämik-yämik täño man

¹ ✧ Notnaye, Masedonia komeken nanik äbot täñpani ätuken iron kädet Anututä pewän ahäñkuko unita täwetat;

² Komi butewaki terak jopi jäwäri-inik itkuko upänkañ jop waki Ekäni täño manta oretoret ärowani pat yämiñkuko unita äma ätu täñkentäj yämikta iron pähap täñ yämiñķuñ.

³ Näk dapunatä kanķuro u bureni ñode täwetat; Uwä iniken bänepitä pidäm tawäpäñ kehäromi pat yämiñkuko udegän, imaka tänañi u irepmitpäñ moner tuñum tañi-inik peñ yämiñķuñ.

⁴ ✧ Nin nämo peñ yäweritna ini-tägän man kehäromi ñode niwetķuñ; Baga nämo peñ niminjirä äbot täñpani ätu täñkentäñpäñ Anutu täño kudupi ämawebe Judia komeken nanik u kañ täñkentäj yäminal yäk. Ude täkta gäripi pähap nadäkamäj yäj niwetķuñ.

⁵ Täppäkan imaka täpuri käwep täneŋ yäj nadäŋitna ɲode täŋkuŋ; Pengän bänepi Ekänikengän peŋkaŋ Anutu täño nadäk iwatpäj nintäño man buramikta pidäm taŋkuŋ.

⁶ Masedonia naniktä kädet ude täŋkuŋo unita Taitus inken kädet udegän pewän ahäkta peŋ iwetkumäj. Bian Taitustä in täŋkentäŋirän bämoŋjin-ken bänep iron kädet u ahäŋpäj paotkuko äneŋi täŋkentäj taminiŋirän iron kädet u yäpurärätöpäj pen täjtäj kukta peŋ iwetkumäj.

⁷ ✧ Inken Anutu täño iron bumta ɲode pat tamik täkaŋ; Nadäkinik, manbiŋam yäjahäk-ahäk, nadäk-nadäk taŋi, ba Anutu täño kädet iwatta pidäm taktak u pat tamikaŋ. Ba ninta gäripi taŋi nadäk täkaŋ. Eruk u udegän, äma täŋkentäktä moneŋ tuŋum pekpek kädet iwatta pidäm täkot.

⁸ Peŋ täwetpäj nämo yäyat. Nämo, äbot täŋpani ätuken iron kädet iwatta täŋpidäm-pidäm ahäŋkuko u täweritna intäño bänep iron jide ude pätak unitäño mebäri niwoŋärewut yäŋpäj yäyat.

⁹ ✧ Unita Ekäninin Jesu Kristo täño ironita juku piwut. Uwä täŋbumbum ikektä inta yäŋpäj jopi jäwäri ude täŋkuk. Intä täŋbumbum u korekta jopi jäwäri ude äwoŋeŋkuk.

¹⁰ Unita in ɲode täŋirä tägawek yäj nadätat; Imaka obaŋ gumonita moräki täŋpäj peŋkuŋo u äneŋi yäpurärätöpäj kaŋ täj yäpmäj kut yäj nadäŋpäj täwetat. Kädet u bänepjin pidäm tawöpäj intäjukun täŋkuŋ.

¹¹ Unita imaka u tänayäj nadäŋpäj bänepjin pidäm tawöpäj yäput peŋkuŋo udegän imaka it tamikaŋ uterak pidämigän kaŋ täj yäpmäj kut.

¹² ✧ Nadäkaŋ? Äma kubätä iron täkta pidäm täweko uwä Anututä iron unita gäripi nadäŋpäj yäpek. Moneŋ tuŋum it tamikaŋ upäj iron täga tänaŋi u pidämigän täŋirä Anututä kawän tägak täyak. Täŋ, imaka nämo it tamikaŋ upäj iron täwut yäj nämo peŋ täwet täyak.

¹³⁻¹⁴ ✧ Man ɲo intä bäräpi taŋi-inik kotaŋirä ämawebe ätu säkgämän itta yäŋpäj nämo täwetat. Nämo. Täŋ, apiŋode in täŋbumbum terak itkaŋ unita ämawebe ätu jäwäri-inik itkaŋ u täŋkentäj yämiŋirä tägawek. Ude täneŋo uyaku mäden intä jäwäri iräwä unitä täŋbumbum terak itpäjä kowata api täŋkentäj tamineŋ. Kädet ude terak iritjin kuŋat-kuŋatjin bok uterakgän api päden.

¹⁵ ✧ Unita Anututä Isrel ämawebe kome jopi-ken kuŋarirä ketem kubä wäpi mana unita yäŋpäj Anutu ɲode iwetkuŋo udegän täkot;

Äma mana taŋi yäpuŋo uwä naŋ yäpmäj kuŋpäj naŋ paotnaŋi nadäŋkaŋ uterak yäpuŋ.

Täppäkan äma mana täpuri yäpuŋo uwä äneŋi ätuta nämo wäyäkneŋkuŋ. Nämo, naŋpä koki täŋkuŋ.
Kis 16:18

Taitus-kät noriye täño manbiŋam

¹⁶ Anututä Taitus bänepi täŋpidäm taŋ iminiŋirän in täŋkentäj tamikta nintä nadäk täkamäj udegän nadätak unita Anututa bänep täga nadäj imikamäj.

¹⁷ Äneŋi inken ärekta iwet yabäŋitna bänep täga nadäŋkuk. Täppäkan nintä iwet yabäŋkumäjno unitagän nämo, ini imaka, inken äreŋpäj täŋkentäk piä täj tamikta gäripi pähap nadäŋkuk.

¹⁸ Täŋ, Taitus-kät notninpak kubä bok pena ärekamän. Notninpak uwä äbot täŋpani ätuken Manbiŋam Täga yäjahäk-ahäk piä täk täyak unita wäpi biŋam oraŋ imik täkaŋ.

¹⁹ Ba piä u täktagän nämo. Nämo, äbot täŋpani ätutä äma u ninkät bok kuŋatta iwoyäŋkuŋ. U täŋkentäj nimiŋirän Judia komeken nanik äbot täŋpanita täŋkentäk moneŋ yämikta yäwani u watäni itpäj yäpmäj kuŋat täkamäj. Piänin uwä Ekäni ini wäpi biŋam iniŋ oretta täk täkamäj. Ba ämawebe ɲode yäwoŋärekta; Äbot täŋpani bäräpi terak itkaŋ u täŋkentäj yämikta pidäm täkamäj.

²⁰ Täppäkan ämatä yäŋpäj-nibäj niwat täneŋo udetä ämawebetä bänep ironita pewani moneŋ taŋi ɲo watäni ket itta nadäkamäj.

²¹ Nin kudän siwoŋi täktagän nadäk täkamäj. Kudän siwoŋi u Ekäni injami-kengän nämo. Nämo, ämawebetä imaka, nibäwä siwoŋi täkta yäŋpäj täktäknin u kwawak pena ahäk täkaŋ.

²² Täppäkan Taitus-kät notninpak ukät kuŋatta notninpak kubä bok yepmana ärenayäj. Notninpak unitäño kehäromi ba gäripi kakta piä mebäri iminiŋitna kudup täŋ morek täyak. Äma u Anutu täño piä gwäk pimiŋpäj täk täyak. Täŋ, in kudän siwoŋi terakgän api kuŋatneŋ yäj nadäkinik täyak unita täŋkentäj tamikta gäripi pähap nadätak.

²³ Täppäkan Taitus täño mebäri uwä kudup nadäkan. Uwä näkŋo notnapak bureni kubä, in täŋkentäj tamikta piä bok täŋpani. Täŋ, notninpak yarä unitawä ɲode nadäneŋ; Yarä uwä kome ɲo kädä äbot täŋpani täño inŋam dapun yäpmäŋpäj piä täk täkamän unitä Kristo täño wäpi biŋam yäpmäj akuk täkamän.

24* Unita in kudän siwonji ugän täj yäminirä äbot täjpani kome ätuken naniktä iron täktäk kädet inken tokjek pätak yäj nadäk täkot. Ba ñode imaka, nadäk täkot; In-täño biñam yäk täkamäj uwä jop nämo yäk täkañ yäj nadäk täkot.

9

Äbot täjpani notniye täjkentäj yämikta man

1* Akaia kome tañiken nanik inta man käronji nämo kudän täj tamayäj. Nämo, inä Anutu täño kudupi ämawebe ätu täjkentäj yämikta monerj pekpek täño käderi uwäku nadäkañ.

2 In äbot täjpani jopi jäwäri itkañ u täjkentäj yämikta bänepjin pidämtak täkañ yäj nadänpäj Masedonia äbot täjpani inamiken wäpjin biñam yäpmäj akunpäj ñode yäwet täyat; Akaia nanik äbot täjpani notjiye täjkentäk monerj udewani pekta bian, obaň kubä gumonita nadäk tawañ peñkuñ. Piä udewani täkta intäño nadäk-gärip u yäwerira nadänpäj udegän täkta mäyaptä pidäm tañkuñ.

3 Unita yänpäj notniye yaräkubä ño intäjukun yepmanpa ärekañ. Yaräkubä unitä täwerä täntuñum tañpäj irirä näkñawä api ärewet. Bian intäño wäpjin yäpmäj akunpäj monerj uku täntuñum tañpäj peñkuño itak yäj yäñkumäño biñam u jopigän täjpekta!

4 Nadäkañ? Näkkät Masedonia äbot täjpani ätukät intäjukun ärenpäj tuñum nämo täjirä tabänero uwä in ba näk mäyäk pähap nadäne, bureni täntuñum tañpäj peñkuñ yäj nadänpäj Masedonia ämawebe yäwetkuro unita.

5 Mäyäk ude nadäwet yäj yänpäj notnaye ño intäjukun yäniñ kireñpewa ärenkañ in täñkentäwäpäj täñkentäj yämikta täj pekta yäñkehärom tañkuño u täntuñum tañpäj peñirä näk mäden api ärewet. Ude tänayäj täño uyaku mebäri kwawak ñode api tabänpäj-nadäne; Monerj u injinken gärip terak täntuñum tañpäj peñkuñ, nintä peñ täweritna nämo yäj api tabänpäj-nadäne.

Iron, bäneptä pewä ahäk täkañ unita man

6* Nadäkañ? Iron täktäk u yeri pikpik ude bumik. Unita näkño man ñonita juku piñpäj kuñatneñ; Äma kubätä ketem yeri ähan piweko uwä bureni yarägan pugerek. Täjpäkañ äma kubä ketem yeri mäyap piweko uwä bureni udegän mäyap pugerek.

7 Unita in kubäkubätä ket nadäkinik täñkañ monerj irona penayäj yänpäj peneñ, ämatä peñ täwerirä nämo, ba bänep yarä nitek nadänpäj nämo. Nämo inik, Anututä äma bänep oretoret terak iron täk täkañ unita gärip-i inik nadäk täyak.

8 Unita nadäkañ? Anututä bänep ironi terak tänbumbum kudup täga taniñ kirewek. Ude täj tamiñirän irit kuñat-kuñatinken imaka kubätä nämo api wäyäkñeneñ. Ba täjkentäk-kentäk täkta kehäromi kubätä täga nämo api ijineñ.

9* Man unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

U äma jäwärita tänbumbum täj yämik täyak.

Unitäño orakoraki u paot-paori nämo, pen api irek.

Sam 112:9

10* Anutu, ketem yeri pewän ahäwani ba ketem bureni nak täkamäj u pewän ahäwanitä inken tänbumbum udegän api pewän ahäj tamek. Täjirän uken nanik iron tänayäj täkañ unitä täktäkjin täga u täjnewän ämawebe ätuken bureni bumta api ahäneñ.

11* Bureni, Anutu jop nämo täjkentäj tamik täyak. Nämo, tänbumbum täj tamik täyak uwä ämawebe ätu täjkentäj yämikta täj tamik täyak. Unita intäño iron yäpmäj kwayäj täyat u ämawebe mäyaptä yäpmänpäj Anutu bänep täga api iwetneñ.

12* Nadäkañ, ironjin unitä Anutu täño kudupi ämawebe jop gupi täjkentäj yämik-tagän nämo api täjpek. Nämo, iron u yäpmänpäj Anutu bänep täga man iwetpäj bänep oretoret pähap api täj imineñ.

13 Ba ugän nämo. Iron täj yäminayäj täkañ unitäwä nadäkinikjin täño mebäri kwawak pewän ahäjirä ämawebe mäyaptä kañpäj nadänpäj ñode api nadäneñ; Nadäkiniki jop meni-tägän nämo yäñahäk täkañ yäk. Nämo, Kristo täño Manbiñam Täga u injit-inik tänpäj buramik täkañ yäj nadänpäj Anutu api iniñ oretneñ. Täñkañ iron inita ba äma ätuta täj yäminayäj täkañ unita yänpäj Anutu wäpi api yäpmäj akuneñ.

14 Ude täñkañ Anutu täño orakoraki intä terak ärokinik täñkuko unita yänpäj yäñapik man yäkyäki-ken inta gäripä nadäj tamiñpäj inta nitek api yäk täneñ.

15 Eruk Anutu täño iron ärowani inipärik kubä täj nimiñkuko unita bänep täga pähap iwet täkana!

* 8:24: 2Ko 7:13-14 * 9:1: 2Ko 8:1-7 * 9:6: Snd 11:24, 22:9; Rom 12:8 * 9:9: Sam 112:9 * 9:10: Ais 55:10; Hos 10:12 * 9:11: 2Ko 1:11, 4:15 * 9:12: 2Ko 8:14

10

Poltä piäni täño mebäri yäñkehärom tañkuk

1 * Eruk notnaye, näñkaken mebäri yäñahäwayäñ. Inken nanik ätutä näka man ñode yäk täkan; Pol uwä, kadäni ninkät it täkamäñ-ken äma mäyäki ude äworenkañ täk täyak upäñkañ ban it täyak ukenä man kehäromi yäwani yäñkañ man kudän mebäri mebäri täñ nimik täyak. Upäñkañ ude nämo. Kristotä ini bänep kwini terak täwerekode ude butewaki man terak ñode täwetat;

2 * Inken ärenpäñ man komi nitek täga täwerero upäñkañ ude täkta gäripi nämo nadätat unita injin irit kuñat-kuñatjin yäpä-siwonj tawut. Täñ, inken nanik ätutä näka kome täño nadäk terak kuñat täyak yäñ yäk täkan u nadäñjit kañ kuñarut. Ärenpäñ bätakigän itkañ man kwini nämoinik api yäweret.

3 Bureni, komen äma bämopi-ken it täkamäñ upäñkañ unitäño nadäk ba kehäromi terak nämo ämik täkamäñ.

4 * Nämo, ämik täño tuñum nintä injit täkamäñ uwä kome ñonitäño nämo. Tuñum nintä injit täkamäñ uwä Anutu täño kehäromi nitek, iwan täño yewa kehäromi yeñjekta kehäromi nitek.

5 Kehäromi unitä äma inken nadäk-nadäkita nadäwä ärowani täppäpäñ jop manman ba täñyäkñarani man mebäri mebäri uterak Anutu täño nadäk bureni ut täkan u wärämüt täkamäñ. Täñpäñ äma täño nadäk jopi utpena paoräkañ Kristo täño nadäk ugän iwarän täwut yäñpäñ piäni täk täkamäñ.

6 * Ude täñkañ intagän itsämäñkamäñ. Bänep äyäjutpäñ Kristo täño man kudup buramiñirä, eruk u punin terak äma mannin nämo buramik täkan u komi yämikta api pidäm täne.

7 Nadäkañ? Inken nanik ätu inita Nin-tägän Kristo täño äma yäñ nadäk täkan. Eruk, äma udewani, kwawak ñode nibäppäñ nadäwut; Nin imaka, Kristo täño ämagän itkamäñ.

8 * Ekänitä ini in täppäwakta nadäppäñ nämo, intäño nadäkinikjin täñkehärom takta yäñpäñ wäp namiñkuk. Unita nininta biñam yäk täkamäñ unita mäyäk täga nämo nadäwet.

9 Täppäkañ in ñode nadäñeñta; Umuntäñpäñ kwaiwut yäñpäñ Pol uwä man kudän täñ nimik täyak. Upäñkañ notnaye, ude nämo!

10 Bureni, äma ätutä näka ñode yäk täkan; Poltä man kudän täk täyak uwä komi kehäromi mebäri mebäri nitek. Täñ, ini ahäñ nimiñirän kak täkamäñ uwä äma jopi gañani. Täñ, meniä yäk täyak u udegän, mebäri nitek nämo bumik yäñ nadäk täkamäñ.

11 * Täñpäkañ äma man ude yäk täkan uwä ket ñode nadäñeñ; Kadäni nintä ärenpäñ kädet iwatnayäñ tämäño uwä ban itkañ man kudän täkamäñ ño terakgän siwonji iwatpäñ api täne.

12 * Äma bämopjin-ken itkañ gup yäpmäñ ärokärok man yäk täkan u nin udegän täga nämo yäpurärätpäñ yäne. Nin täño täktäknin uwä unitäño udewani nämo. Äma uwä inken mebäriñi yäpmäñ danikta nadäk kubä ba imaka kubä terak kañpäñ nadäñkañ nämo yäpmäñ danik täkan. Nämo, u inita jop nadäñ kubä nadäwä ärowani täk täkan. Äma udewani uwä guñ bureni-inik!

13 * Täñ, yänañi ude uwä irepmiñpäñ nininta biñam täga nämo yäne. Nämo, piä täkta бага Anututä yäñ nimiñi uterakgän itkañ biñam yäk täkamäñ. Täñpäkañ piä бага yäñ nimiñi u päñku in bok yäpmäñtak.

14 Unita piä inken täñkumäño unita oretoret biñam yäk täkamäñ uwä yänañi u irepmiñpäñ nämo yäk täkamäñ. Inken piä nämo täñkañ, jop nadäñ yänero uyaku nadäñirä waki täñpek. Upäñkañ ude nämo, nintäjukun inken Kristo täño Manbiñam Täga u yäñahäñkumäño unita biñam täga yäne.

15 * Unita ñode yäwa; Piä ninin täk täkamäñ unitagän biñam yäk täkamäñ. Äma ätutä täñpani ukät nämo. Nämoinik. Nintäño gärip u ñode; In täño nadäkinikjintä tägañirän-tägañirän bämopjin-ken piä ätukät täñitna tañi kañ weñ parän.

16 * Nadäkinikjintä ude ahäñirän eruk Manbiñam Täga u kome ätu mädejin käda u käda u api yäñahäñtän kune. Nadäkañ? Nin kome ätu äma ätutä bian piä täñpani-ken täñkañ biñam jop nadäñ yäkta nämo nikañ.

17 * Unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

Imaka kubäta biñam yäwa yäñpäñ Ekänitä täñ gamik täyak unitagän yäwen.

Jer 9:24

* 10:1: 1Ko 2:3 * 10:2: 1Ko 4:21 * 10:4: Efe 6:13-17 * 10:6: 2Ko 2:9 * 10:8: 2Ko 13:10, 2Ko 12:6 * 10:11: 2Ko 13:2,10 * 10:12: 2Ko 3:1, 5:12 * 10:13: Rom 12:3 * 10:15: Rom 15:20 * 10:16: Apos 19:21 * 10:17: 1Ko 1:31

18* U imata, äma kubä Ekänitä wäpi yäpämäj ärok täyak, äma udewanita ñode nadäk täkamäj; Ekänitä äma unitäño piä kawän tägak täyak yäj nadäk täkamäj. Täñ, äma kubätä iniken gupi yäpämäj äronpäj oretoret täñpeko uwä oretoreri uwä jopigän täñpek.

11

Aposoro jopi täño täktäki

¹ Notnaye, in nadäj naminjirä guñ man täpuri ätu ñode täwerayäj;

²* Näkä inta iyap takinik täk täyat uwä Anututä nadäk täyak udegän. Inä webe guban kuräki siwoñi-inik äma kubäta biñamgän iwoyäñpäj tepmañkuro ude. Äma uwä Kristo ubayäj.

³* Täñpäkaj gämoktä Iv täñjkatkuko ude inken udegän ahäwek yäj yäjkañ umuntak täyat. Äma ätutä täñ-täñjarirä nadäk-nadäkin täñguñ tawpäñ Kristota nadäj imikinik täñpäj siwoñi kuñat-kuñat kädetjin unita mäde ut imineñta!

⁴* U imata, äma ätutä man mebari mebari täwerirä mebari nämo yäpämäj daniñpäj nadäñkañ bäräñen jop yämagut täkañ. Äma udewanitä Jesu täño biñam täwetpäñ täwoñärekamäj yäjkañ täk täkañ uwä Jesu bureni täño biñam nintä täwetpäñ täwoñärewani unitäñopäj nämo täk täkañ. Ude terak munapik intä yäpämäta täwet täkañ uwä Kudupi Munapik bian yäpuño u nämo. Ba manbiñam mebari kubä täwet täkañ uwä Manbiñam Täga nintä täweritna nadäñpäj nadäkinik täñkuño u nämo. Inä äma udewani yämagutta gäripi nadäñpäj yäniñ kireñjirä piäni waki u täk täkañ.

⁵* Intä aposoro unita nadäñjira aposoro ärowani täk täkañ. Upäñkañ nähä unitäño gämori-ken nämo itat yäj nadätat!

⁶* Man yäjähäktä mena nämo käwep pidämtak täyak upäñkañ nadäk-nadäktä nämo wäyäkñek täyat. Näk Anutu täño nadäk-nadäkpäj yäjähäk täyat yäj uku kädet mebari mebari terak kwawak täwoñäreñkumäño u.

⁷* Anutu täño Manbiñam Täga yäjähäñpäj täwetkuro unita gwäki nämo yäput. In orañ tamikta yäñpäj näñjata nadäñjira äpani täñkuko unita jide? U momi täñkut ba?

⁸* Täñpäkaj in bämopjin-ken piä täñkuro uwä kome ätuken nadäkinik täñpanitä moneñ täñkentäj naminjirä täñkut. In täñkentäktä ude täñkuro uwä äma uken kubota ude bumik täñkut.

⁹* Kadäni inkät itkut-ken uken moneñta inken nanik kubäken nämo yäjapiñkut. Nämo, moneñ paorirän notnaye Masedonia komeken peñpeñ Korin äbuño unitä täñkentäj naminjuk. Unita kadäni uken kädet ude iwatkuro udegän bämopjin-ken äneñ itpäj ugän api iwaret. Inta bäräpi kubä nämo api kotal tamet.

¹⁰* Bureni-inik! Kristo, mani bureni bänepna-ken pätak unitäño wäpi terak ñode yäjkehärom täyat; Akaia kome päke u gänañ kudän ude täk täñkuro u kubätä täga nämo naniñ bitnäwek. Nämo, täga täñkut yäj nadäñpäj unita biñam pen api yäk täñpet.

¹¹ Jide? Inta gäripi nämo nadäk täyat unita kudän u täñkut? Nämo inik, Anutu inamiken inta gäripi pähap nadätat yäj bureni täwetat!

¹² Upäñkañ intäño aposoro ärowani u ini wäpi biñam yäpämäj ärokärok kädet täñpipiñ yämikta kädet ude täñkuro udegän pen api täk täñpet. Moneñ ketjin terak nanik yäpero uwä aposorojiye unitä ñode yäneñta; U kawut! Nintä täk täkamäj Pol udegän täk täyak yäj yäneñta!

¹³* Täñpäkaj aposoro u aposoro bureni nämo, u aposoro jopi, piä tänyäkñarani kädet terak täk täkañ. Kristo täño aposoro bureni täño inam dapun wädäwä ärowäpäñ bämopjin-ken kuñat täkañ.

¹⁴ Ude yäjira kikiñutkañ? Nämo! Satantä ini, penyäñek täño añero unitäño inam dapun wädäwän ärowäpäñ kuñat täyak.

¹⁵ Unita piä ämaniye imaka, siwoñi äma täño inam dapun wädäwä ärowäpäñ kuñarirä yabäñkañ imata kikiñutne? Ude nämo! Kämiwä gwäki, piä täk täkañ uterak api yäpneñ!

Pol bäräpi mebari mebari kotalkuk

¹⁶* Eruk, äneñi ñode täwetgän täyat; In näka guñ yäj nämo nadäj namineñ. Täñ, guñ yäj nadäñpäj, eruk guñ yäj kañ nadäwut! Ude nadäñpäj unita nadäj naminjirä guñtä täk täkañ udegän näñjata biñam täpuri yäwa!

¹⁷ Man yäyat ñowä Ekäni täño nadäk iwatkaj nämo yäyat. Nämo, äma guñtä wäpi yäpämäj akuk täkañ ude yäyat.

* 10:18: 1Ko 4:4-5 * 11:2: Efe 5:26-27 * 11:3: Stt 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9 * 11:5: 1Ko 15:10, 2Ko 12:11; Gal 2:6 * 11:6: 1Ko 2:1,13; Efe 3:4 * 11:7: 1Ko 9:12,18 * 11:8: Plp 4:15-18 * 11:9: 2Ko 12:13 * 11:10: 1Ko 9:15 * 11:13: 2Ko 2:17; Plp 3:2 * 11:16: 2Ko 12:6

¹⁸ Upañkanj jop uken! Äma inkät it täkanj uwä kome täño nadäk terak wäpi yäpmäj akukta nadäk täkanj unita näk imaka, biñam yäwa!

¹⁹ Inä nadäk-nadäkin ärowani nikek käwep unita äma guñ äma nadäj yämiñirä man täwetpäj täwoñäre k täk täkanj!

²⁰ Ba ugän nämo, äma udewani yäniñ kireñirä watä piäni täñ yämikta tämagut täkanj. Ba jop manman terak täñ-täkjarirä imaka imakajin kudup yäniñ kirek täkanj. Ba ärowani täñpäj etä päpä tabañkanj injamjin dapun-ken tadäpmäk täkanj. Ude täñ tamik täkanj unita gäripi käwep nadäj yämik täkanj?

²¹ * Bureni, aposorojiye unitä nin nirepmit täkanj! Kudän täñ tamik täkanj ude nämo täñkumäño unita waki, ninä mäyäk tänañji käwep!

Yäke! Guñ man äneñji kubä ñode yäkgän täñpa; Äma kubätä iniken täktäk kwawak yäñahäktä kehärom tawänä, eruk näk imaka, udegän täñpawä!

²² Äma uwä Hibru nanik täñpawä, eruk näk imaka Hibru nanik. Ba Isrel äma täñpawä, näk imaka Isrel ämagän. Ba Abraham täño tawanjen nanik täñpawä, näk imaka Abraham täño tawanjen nanikgän.

²³ * Wära! Guñ man bureni yäñtän äbätat ñopäj jop uken waki äneñji yäkgän täñpa! Äma uwä Kristo täño piä watä äma täñpawä, näk imaka u yärepmitpäñ Kristo täño piä watä äma bureni-inik itat. Ba äma unitä komi piä täk täkanj u näkä yärepmitpäñ gwäk pimiñpäñ täk täyat. Kadäni mäyap iwantä komi enjken nepmanpäñ bumta nut täñkuñ. Kadäni mäyap kumnanjipäj it täñkut. Bäräpi ude-ude terak äma unitä bäräpi kotak täkanj uwä näkä yärepmitpäñ kotak täñkut.

²⁴ * Juda ämatä kadäni 5 ude nepmäñitpäñ 39-39 ude näk päripmäk täñkuñ.

²⁵ * Täñkanj Rom gapmantä nepmäñitpäñ kadätä nutkuño u kadäni yaräkubäta täñkuñ. Täñ, kadäni kubä äma ätutä utna kumbän yäñkanj mobätä nutkuñ. Täñkanj kadäni yaräkubä ude gäpe näkä kuk täñkuro u imärirän gwägu gänañ äpmok täñkut. E kadäni kubä-kenä gäpe wanjirän gwägu gänañ äpmonpäñ kepma kubä, bipani kubä gwägu terak jop oranjtän kuñatkut.

²⁶ * Täñpäj komeni komeni kuñat täñkut-ken uken ume tokätpäj pära nutpäñ yäpmäj kuk täñkuñ, ba kome kubo ämatä irani-ken kuñat täñkut. Täñpäj Juda notnaye ba guñ äbotken nanik imaka, näk täñpawakta piäni täk täñkuñ. Yotpärare-ken ba ämatä nämo irani-ken ba gwägu terak iwan terakgän äbä perok täñkut. Täñpäkanj nadäkinik täñpani notkapak yäj jop yäñnäñjarani kerä terak komi nadäk täñkut.

²⁷ * Näk komi piä mebari mebari kädäp ikek täñkanj bipani mäyap däpmon täga nämo patkut. Nakta ba umeta neñirä it täñkut. Ketem nakta, patpat bägupta ba tekta wäyäkñek piä täñji täñkut.

²⁸ * Ba ugän nämo, äbot täñpani komeni komeni ittänj kukanj u watäni itta kepma kepma nadäwätäk pähap täk täyat.

²⁹ * Nadäkinik täñpani kubä täño kehäromi paorirän näk kehäromina udegän paotak yäj nadäk täyat. Täñ, kubätä momi-ken manjirän nadäjkanj jägämi nadäk täyat.

³⁰ * Nadäkanj, näkñaken wäpna yäpmäj akutat bumik ñowä imaka imaka upäj kehäromina nikek nämo yäj kwawak täwoñärekanj unitagän biñam yäyat.

³¹ * Ekäninin Jesu unitäño Anutuni ba Nanitä nadäjirän jop nämo yäyat yäj täwetat! Täñ, Anutu uwä, imaka kuduaptagantä wäpi biñam ärowani ugän tärek-täreki nämo iniñoret täkot!

³² * Täñpäkanj Damaskus yotpärare itkut-ken uken intäjukun äma kubä wäpi Aretas unitäño kanjwat piä ämani unitä komi äma yäwerän yotpärare täño yämabam-ken näk nepmäñitta watä itkuñ.

³³ Watä ude irirä notnaye ätutä näk yäk gänañ daiñpäñ gänañ-kengän nepmanpä yäpmäj äpämañ ämetpeñ kuñkut.

12

Pol täñkentäk inipärik kubä yäpuk

¹ Bureni, wäp yäpmäj ärokärok kadet unitä bureni kubä nämo pewän ahäk täkanj upañkanj kädet kubä nämo pat namitak. Unitä manna ño yäpurärätpäñ däpmonken kak täñkuro ba Ekänitä kwawak näwoñäreñkuko unitä yäwa nadäwut;

² Kristo täño äma kubä näkä nadätat unitäño manbiñam yäwayäj. Bian, obañ 14 gumonita Anututä äma u pit kubägän pudät yäpmäj kunum yotpärare-keninik äronjuk. Äma uwä komegup ikek äronjuk ba komegup penkanj äronjukko u nämo nadätat. Anututä nadätak.

* **11:21:** Plp 3:5 * **11:23:** Apos 16:23, 1Ko 15:10 * **11:24:** Lo 25:3 * **11:25:** Apos 16:22, 14:19 * **11:26:** Apos 9:23, 14:5 * **11:27:** 1Ko 4:11, 2Ko 6:5 * **11:28:** Apos 20:18-21,31 * **11:29:** 1Ko 9:22 * **11:30:** 2Ko 12:5
* **11:31:** 2Ko 1:23 * **11:32:** Apos 9:23-25

³ Äneji ñode yäkgän täyat; Komegup ikek ba komegup peñpäj äronkuko u nämo nadätat. Anututä nadätak. Upäjkañ ñode nadätat; Anututä äma uwä Paradais komeken pudät yäpmäj äronkuk.

⁴ Uken äronpäj man kotäk ämatä nadänkañ äneji yäñahänañi nämo, ba nadänkañ yäñahäkta yäñiwärani upäj nadänkuk.

⁵ * Täñpäkañ äma yäyat uwä näk. Imaka u ahäj namiñkuko uterak wäpna täga yäpmäj äronañi upäjkañ wäpna nämo yäpmäj ärowayäj. Nämo, imaka unitä näk kehäromina nämo yäj kwawak täwoñaretak biñam unitagän api yäk täñpet.

⁶ * Täñ, wäpna yäpmäj ärowayäj nadänpäj manbiñam bureniñän yäñahäwero unita mäyäk man uterak täga nämo näwetneñ. Upäjkañ ämatä jop nadäj näka nadäwä ärowani tänejo udetä wäp yäpmäj ärokärok man nämo yäwayäj. Nämo, man yäkyäkna ba täktäkna terak nabänpäj-nadänkañ mebärina siwoñi nadäwä täreneñ.

⁷ * Täñpäkañ imaka yabänañi nämo päj Anututä näwoñärewänpäj yabäj kuro uterak näkñata jop nadäj nadäwä ärowani täñpeko udetä gupnata bäräpi kubä imiñkuk. Bäräpi u Satan täño watä piä äma kubä bumik. Unitä wari wari tenäñtä-yäj namäñpäj nut täyak.

⁸ Ude täñirän Ekänitä u yäpmäj kewen namikta yäñapik man kadäni yaräkubä ude yäjñkut.

⁹ * Ude yäñapinjuro upäjkañ Ekänitä kowata ñode näwetkuk; Ude nämo. Näkño orakorakna gäk terak pätak unita imata imaka kubäta wäyäkñewen? Nadätan? Gäk kehäromika nämotä iriri näkño kehärominatä gäk terak kwawak ahäj gamik täyak yäj näwetkuk. Ude näwetkuko unita apiño Kristo täño kehäromi unitä näkä terak ärowän yäñpäj kehäromina nitek nämotä itat unita oretoret täyat.

¹⁰ Mebäri unita Kristota yäñpäj kehäromina nämotä irira äma komi namiñit, man waki näwerit, mäyäk ba bäräpi mebäri mebäri ahäj namiñit täñirä unita täga nadänpäj bänep oretoret pähap terak it täyat. Imata, kehäromina nitek nämo it täyat-ken uken Kristotä iniken kehäromi namiñirän kehäromi bureni nitek it täyat.

Pol Korin ämawebeta nadäwätäk täñkuk

¹¹ * Wära! Man yäyat ño guñ täño man kubäpäj yäyat. Yänañi nämo upäjkañ injinken nadäk terak yäñahätat. Injin näkño täktäkna täga unita biñam yänañipäj nämo yäjkuño unita yäñpäj yäñahätat. Bureni, näk äma jopi upäjkañ aposoro ätu unita intä nadänjirä ärowani täk täkañ u yärepmit moreñkañ itat.

¹² * Kadäni in bämojjin-ken itkuro uken kehärom tañpäj aposoro bureni täño kudän mebäri mebäri mäyap pewa ahäjirä yabänpäj-nadänkuñ. Kudän kudupi, imaka ämatä nämo tänañi, ba imaka ätu Anutu täño kehäromi nitek u täñira unitä mebärina täñkwawa täñkuk.

¹³ * Täñpäkañ waki täñ tamiñkuro u de? Äbot täñpani kome ätuken nanikta täñ yämik täñkuro inta udegän täñ tamik täñkut. Täñpäkañ imaka kubägän inta nämo täñ tamiñkuro u ñode; Gupnata watä it namikta inta bäräpi nämo tamiñkut. Ude täñkuro uwä jide? Momi täñkut ba? Butewaki, unita goret täñ tamiñkuro täñpawä eruk momina u kañ peñ namut!

¹⁴ * Täñpäkañ inken äneji ärekta nadäj itat ño äreñjira kadäni yaräkubä ude api täñpek. Eruk äreñpäj udegän gupnata watä it namikta bäräpi nämo api tamet. Imata, yanaktä meñ-nanta imaka yabäj ahäjñpäj yämikta nämo yäwani. Nämo, meñ-nantä imaka yabäj ahäjñpäj nanakiyeta yämikta yäwani. Unita ñode yäwa; In-täño moneñ tuñumjin yäpmäkta nämo api ärewet. Nämo, inkät näkkät bänep kubägän täñpäj itta yäñpäj api ärewet.

¹⁵ * Unita in täñkentäj tamikta näkñakät tuñumna pajin tanin kirekta gäripi nadätat. Upäjkañ jide? Gäripi pähap nadäj tamiñjira kowatawä gäripi täpurigän nadäj namineñ?

¹⁶ Täñpäkañ äma ätutä täktäkna ñode yäk täkañ; Bureni, gupita watäni itta bäräpi nämo nimiñkuko upäjkañ jop manman yäjnikjatuk.

¹⁷ Näka ude yäk täkañ upäjkañ jide ude täñ-täkñatuk? Ämanaye yäñiñ kireñpewa äreñkuño uterak täñ-täkñatpäj moneñ tuñumjin kubo täñkut ba?

¹⁸ * Ude nämo! Taitus inken ärekta peñ iwetpäj nadäkinik ikek notninpak kubäkät bok yepmanpa äreñkumän. Eruk, Taitustä äreñpäj jop täñ-täkñatpäj moneñ tuñumjin yäpuk ba nämo yäpuk? Nämo! Nek täño nadäk-nadäk u kubägän unita bämojjin-ken käderi kubägän peda ahäjñkuk.

¹⁹ Ba jide nadäkañ? Man kudup yäyat ño u in inamjin-ken täktäkñin u täñkehärom takta yäñpäj yäyak yäj nadäkañ? Nämo, nin Anututä nibäjirän Kristo täño ämatä man yänañi ude yäkamäj. O notnaye, bureni täwetat; Imaka kudup täk takamäj u intäño nadäkinikjin täñkehärom taktagän.

²⁰ * Täñpäkañ näk umuntäyat. Äreñkañ irit kuñat-kuñat intä kuñatta gäripi nadäk täyat ude nämo irirä tabäwetta. Täñkañ ude tabäñpäjä kudän intä gäripi nämo api nadänejo ude

täwojärewetta! Ärenpän in bämojpin-ken kudän wakiwaki ñodewanitä parirä yabäwet yänkañ umuntäyat; Yäjawät-awät, närepimrek-gärepimrek terak kokwawak pewä ahäk-ahäk, man jäpi kowat-yäwän, iyapi täktäk, äma wäpi yäpmäj äpäk-äpäk, yänpän-yabän yäwat, gup yäpmäj ärokärok ba äbot tänpäni bämoji-ken tänjuruk-uruk pewä ahäk-ahäk.

²¹ * Ba ñodeta imaka, umuntäyat; Inken ärenpän siwoñi nämo kuñarirä tabäwayän täro uwä Anutunätä unita yänpän mäyäk api namek. In bämojpin-ken äma bian, imaka taräki taräki, kubokäret ba kañgärip kudän wakiwaki täk tänpänipän bänepi nämo sukurenkañ pen täñ irirä yabänkañ bänepna ägekoräpän konäm butewaki tänpet.

13

Jukuman ätu

¹ * Eruk kadäni yaräkubäta inken ärewayän täyat ño. Tänpäkañ Anutu täño mantä ñode niwetak;

Äma kubä manken tena yänpänjä äma yarä ba yaräkubätä äma u goret täñirän käneño uyaku manken täga irek. Lo 19:15

² Tabäktä inken ärenjira kadäni yarä tänkuk-ken uken in bämojpin-ken äma momi tänpäni bänepi sukurekta jukuman yäwetkut. Unita apiño ban itkañ äma unita ba ätuta bok jukuman äneñi ñode täwetat; Näkä ärewayän täyat-ken uken momi ämawebe u yabänpän nämo api yabän korewet.

³ In Kristotä mena-ken man yäjähäk täyak u kañpän nadäkta gäripi nadäkañ unita ude tänjira bureni yän api nadäneñ. Unita nadäkañ? Kristo in bämojpin-ken piä kehäromi nikek nämowä nämo täk täyak. Nämo, kehäromini intä kañpän nadäkta näkä terak kwawak täwojärek täyak. ⁴ * Bureni, päya kwakap terak utpewä kumbuk-ken uken ämawebetä kañirä kehäromi nikek nämo tänkuk. Upänkañ Anututä iniken kehäromi terak yäpmäj päñaku tenkuko apiño itak. Tänpäkañ nin imaka, Kristo ukät kwasikotpäñ unita kehärominin nikek nämo, äpani ude kuñat täkamäj. Täñkañ Anutu täño kehäromi terak itkañ Kristo täñkentänpän in täñkentäkta bämojpin-ken piä api täne.

⁵ * Unita kadäni kadäni irit kuñat-kuñatjin kañpän nadänpän bänepjin ñode yäpmäj danipän nadäk täkot; Nin nadäkinik ikek burenitä kuñatkamän ba nämo? Jide? Jesu Kristo u bänepjin-ken itak u nämo nadäkañ? Täñ, bänepjin yäpmäj danipän kawä nadäkinikjin nämo paranä Kristo bänepnin-ken nämo inik itak yän nadäneñ.

⁶ Tänpäkañ nininta nadäkinik ñode täkamäj; Intä nintäño irit kuñat-kuñatnin nibänpän nadänpänjä uwä Kristo täño aposoro bureni yän api nadäneñ.

⁷ Tänpäkañ intä waki kubä nämo tänpän siwoñigän kuñatneñta Anutu-ken yänpapi man yäk täkamäj. In siwoñi kuñarirä ämatä ninta piä äma bureni yän nadäneñta nämo yäyat. Nämo, ämatä ninta piä säkgämän nämo tänpäni yän nadänayän täño upänkañ gäripnin tañi uwä intä siwoñigän kuñatta nadäkamäj.

⁸ * Imata, nin man bureni u tänpäwakta piäni täga nämo täne, u täñkehärom takta uyaku täga täne.

⁹ Unita ämatä nibänjirä kehärominin nikek nämo tänpäwä u täga. Upänkañ intä kehäromigän itkañ kuñarirä tabänkañ oretoret tañi täk täkamäj. Mebäri unita inta yänpän yänpapi man ñode yäk täkamäj; Irit kuñat-kuñatjin ba nadäkinikjintä täganjirä-täganjirä nadäkinik bureni tänpäni, kehäromigän ude kañ irut yän yäk täkamäj.

¹⁰ * Tänpäkañ ban itkañ man kehäromi nikek ño intäjukun kudän täñ tamitat. Inken ärenpän man jäpi terak täweretta! Bureni, Ekänitä ini piä ño namiñkuko unita man komi täga täwetnañi upänkañ ude täkta nämo nekañ. Imata, Ekänitä in tänpäwakta nämo iwoyänpän nepmanjuk. Nämo, uwä intäño nadäkinikjin täñkehärom takta nepmanjuk.

Pol täño yänjärek man

¹¹ * Eruk notnaye, man tärek-tärek ñode täwerayän; Oretoret tänpüt! Tänpän nadäkinik tänpäni kehäromigän itta piäni ehutpäñ täk täkot. Täñkañ näkño man nadän namikinik tänpän nadäk bänep kubägän inipän bänep kwini terak it täkot. Ude täñirä Anutu nadän nimikinik tänpän bänep pidäm pewän ahän nimani unitä inkät itinik api tänpet.

¹² * Täñirän äbot tänpäni burenitä täk täkañ ude not tänpän yäwet inin orerän täk täkot.

¹³ Tänpäkañ Anutu täño kudupi ämawebe kome ñoken irani kuduaptagantä bänep oretoret man täwetkañ ño.

¹⁴ Eruk, Ekäni Jesu Kristo täño orakoraki, ba Anutu täño bänep iron, ba bänep kubägän irit Kudupi Munapiktä pewän ahäk täkañ unitä intä terak äroton. Ugän.

Galesia Anututä iniken bänep ironi terakgän nimagut täyak unitäno manbiñam

1 * Näk aposoro Pol, äma kubätä aposoro piä no täkta iwoyäñpän nämo nepmañpän yäpmän äbut. Nämo, näk piä man no Jesu Kristo-kät Anutu Nan, Kristo kumbani-ken nanik wädän tädotkuko u kerik-ken nanikpän yäput.

2 * Eruk näk ba notnaye näkkät itkamän noñitä bänep oretoret man kudän täñpän pena yäpmän äbot täñpani ämawebe äbori äbori Galesia komeken nanik inta äretak.

3 * Anutu Nankät Ekäninin Jesu Kristo täno orakoraki ba bänep pidämtä intä terak tokjek päton.

4 * Kristo uwä nintäno momita yäñpän kowata Anutu Nanin täno mani buramiñpän gupi inin kireñjuk. Ude täñkuko uwä nin kome noñitäno topmäk-topmäk waki uken nanikpän nimagutkuk.

5 * Unita Anutu wäpi tärek-täreki nämo, ininoret täkäna! U bureni.

Manbiñam bureni-inik u kubägän

6 * In täno manbiñam noðe nadäñkañ kikuñtupän-nadäwätäk pähap umuri kubä täñkut! In imata Anutu, Kristo täno orakoraki terak inita biñam tämaguranipän bäräñeñ-tagän mäde ut imikañ? Ba imata manbiñam kubä iwarän täkañ?

7 * Nadäkañ? Manbiñam bureni kudupi kubä nämo itak. Nämo inik. Upänkañ äma ätutä intäno nadäkinikjin täñkuräk takta Kristo täno manbiñam bureni u yäpmän äyänutpän goret këda yäñpän-täwoñärek täk täkañ.

8 * Unita noðe täwera ket nadäwut; Ninin-tägän ba añero kubä kunum gänañ naniktä manbiñam kudupi kubä, nintä bian nämo täwetpän täwoñärewani udewani kubä yäñahäweko uwä geñi wakita biñam kañ täñpän!

9 * Eruk, man ugänpän äneñi noðe täwetgän täñpa; Äma kubätä manbiñam kudupi kubä intä manbiñam bian nadäñpän iyap täwani u udewani-gänpän nämo yäñahäñpän täwereco uwä äma udewaniwä geñi wakita biñam täñpek.

10 * Täñpäkañ ude yäyat unita in jide nadäkañ? Man ude yäyat uwä ämatä näka nadäwä tägawäpän wäpna yäpmän akukta yäyat ba Anututä nadäwän tägakta yäyat? Bian täk täñkuro ude ämatä nabäñpän wäpna biñam orañ namut yäñpän täk täyat u täñpawä eruk näk Kristo täno piä äma bureni nämo!

Poltä aposoro wäp yäpuko unitäno manbiñam

11 * Täñpäkañ notnaye noðe täwera nadäwut; Manbiñam yäñahäk täyat uwä ämatä nämo pewä ahäwani.

12 * Manbiñam u äma kubä meni-ken nämo yäput, ba äma kubätä nämo näwetpän näwoñärenjuk. Nämo, Jesu Kristo ini-tägän manbiñam unitäno mehäri näwoñärenjuk.

13 * Täñpäkañ in bian näkno manbiñam uku nadäñkuñ. Nadäñkuño uwä noðe; Juda täno bagata nadäkinik täñpän iwarän täñkañ Anutu täno kudupi ämawebe äbot mäyap täñpa wañkuñ. U kudup paorut yäñpän butewaki-kät nämo, peñ awähuttän kuñat täñkuronik.

14 * Täñkañ gubañi-ken näk äbeknaye oranaye täno kädet biani kudup u nadäwa-tärewäpän Juda äma bureni itta bänepna këdäp ijiwäñpän näkä jukun-jukun kehärom täñpän iwarän täñkut. Täñpäkañ ude täñkuro unitäwä Juda nanik äma gubañi ätu näkjakät bok tägawani uwä näkä yärepmit moreñkut.

15 * Upänkañ menjä näk nämo bäyañirän Anututä näk bian iwoyänjuk. Täñkañ kadäni ini nadäñjuk-ken iniken orakoraki terak piä äma ude itta yäñpän nämagutkuk.

16 * Eruk kadäni ini nadäñjuk-ken uwä näkä guñ äbotken päñku Jesu täno Manbiñam Täga u yäñahäkta Nanaki kwawak näwoñärenjuk. Täñpäkañ näk jukuman näwerut yänkañ ämaken nämo yäñapiñtän kuñatkut.

17 * Ba aposoro intäjukun ahäwani unita yabäwayän Jerusalem nämo kuñkut. Nämo, Arebia komeken pengän kuñkuro uken kadäni käronji ittängän äneñi äyänutpeñ Damaskus komeken kuñkut.

18 * Eruk obañ yaräkubä täreñirän Pitakät man yäñpän-nadäkta Jerusalem kuñkut. Päñku kepma 15 ude u itkut.

* 1:1: Gal 1:11-12 * 1:3: Rom 1:7; Plp 1:2 * 1:4: Gal 2:20, 1Ti 2:6; Tai 2:14, 1Jo 5:19 * 1:7: Apos 15:1,24 * 1:8: 1Ko 16:22 * 1:10: 1Te 2:4 * 1:11: Mat 16:17 * 1:12: Gal 1:1 * 1:13: Apos 8:3 * 1:14: Apos 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Jer 1:5; Rom 1:1 * 1:16: Apos 9:3-6; Gal 2:7 * 1:18: Jon 1:42; Apos 9:26

¹⁹ ✧ Tānpākaŋ kadāni uken uwā aposoro ātuwā nāmo yabāŋkut. Jems, Ekāni tāŋo nāgāt morāk ugānpāŋ kaŋkut.

²⁰ Notnaye, manbiŋam kudān tāŋ tamitat ŋowā jopman nāmo yāyat. Anutu iŋamiken bureni-inik tāwetat.

²¹ ✧ Tānpākaŋ Jerusalem u ira tāreŋjirān mādenikenā Siria, Silisia kome, yotpārare kubākubā gānaŋ uken kuŋatku.

²² Upāŋkaŋ Judia komeken Kristo tāŋo āmawebe ābot itkuŋo u nāk iŋamna nāmo nabāŋkuŋ.

²³ Āma ātutā nāka ŋode yāk tāŋjirā nadāk tāŋkuŋ; Āma bian ninta iwan tānpāŋ nidāpmāk tāŋkuko, ba manbiŋam bureni unita nadākinik tāŋpanita bian tānpāwak tāŋ yāmiŋkuko upāŋkaŋ apiŋo manbiŋam upāŋ yāŋahāŋtāŋ kuŋatak yāk.

²⁴ Tāŋkaŋ Anututā kādet jide jide nāwoŋareŋkuko unitāŋo biŋam nadāŋkaŋ wāpi biŋam ininŋ oretkuŋ.

2

Aposoro ātutā Pol not tāŋ imiŋkuŋ

¹ ✧ Eruk, Siria Silisia kome kāda kuŋarira obaŋ 14 ude tāreŋkuk. Eruk mādeniken Banabas-kāt nektā Taitus imagutdakaŋ Jerusalem āneŋi kuŋkumāŋ.

² Anututā ini u kukta yānpāŋ peŋ nāwetkuko unita kuŋkut. Jerusalem kuŋpāŋā piā tāŋkuro ba tāŋpayāŋ tāyat unitā jopi tāŋpeko udetā nadāŋpāŋ ābot tāŋpani tāŋo āma ekāni ekāni ukātēgān kābeyā tāŋkumāŋ. Kābeyā tānpāŋ Manbiŋam Tāga guŋ ābotken yāŋahāŋtāŋ kuŋat tāŋkuro unita yāwetku.

³ ✧ Tānpākaŋ notnapak Taitus, nākkāt itkumāko u Griŋ, guŋ ābotken nanik upāŋkaŋ gupi morāk madākta aposoro uwā nāmo peŋ niwetkuŋ.

⁴ ✧ Nāmo, upāŋkaŋ āma ātu gupi-tāgān not tānpāŋ bāmopnin-ken ābā itkuŋ. Āma uwā nin Kristo terak бага man tāŋo komi piā māde ut imiŋkumāŋo unitāŋo mebāri nibāŋpāŋ nadākta bāmopnin-ken ābā itkuŋ. Āma unitāwā Taitus gupi morāk madānaŋi yāŋ yāk tāŋkuŋ. Ude yāk tāŋkuŋo uwā nin yāŋ-niŋŋat-pewā бага man tāŋo watā piā āma ude āneŋi irut yāŋkaŋ yāk tāŋkuŋ.

⁵ Upāŋkaŋ man udewanitā Manbiŋam Tāga tāŋo kādet bureni tānpāwak tākaŋ. Unita Galesia āmawebe notnaye inken ude ahāwek yānpāŋ nin Taitus tāŋo gupi morāk madākta yāŋkuŋo u nāmoinik nadāŋ yāmiŋkumāŋ.

⁶ ✧ Eruk, ābot tāŋpani tāŋo āma ekāni ekāni wāpi biŋam ikek kābeyā bok tāŋkumāŋo unitā manbiŋam nākā yāŋahāk tāyat uniterak man kodaki kubā nāmo yāpurārātkuŋ. Tānpākaŋ āma uwā wāp biŋam ikek yāŋ yāyat upāŋkaŋ wāp biŋam ikek ba wāp biŋam ikek nāmo, unita nadāŋjira inigān inigān nāmo tāk tāyak. Imata, Anututā wāp biŋamta yānpāŋ āma nāmo yāpmāŋ danik tāyak.

⁷⁻⁹ ✧✧✧ Tānpākaŋ āma ekāni ekāni Pita, Jems, Jon uwā man kodaki kubā nāmo nāwetkuŋ. Nāmo, u nektā piā tāŋkumāko u kaŋpāŋ nadāŋpāŋ notniye bureni-inik yāŋ nadāŋkuŋ. Ude nadāŋpāŋ Banabas-kāt nek ketnek wādāŋkaŋ piānin kubāgān yāŋ nadāŋkaŋ not tāŋ nimiŋkuŋ. Uwā ŋode nabāŋpāŋ-nadāŋkuŋ; Anututā iron tāŋ nabiŋpāŋ nākā Manbiŋam Tāga guŋ ābotken yāŋahākta piā man namiŋpāŋ peŋ iwetkuko udegān. Pitatā Anutu tāŋo kehāromi terak Juda ābotken aposoro piā tāk tāŋku. Tānpākaŋ nāk udegān, Anututā guŋ ābotken aposoro piā tākta kehāromi namiŋku. Eruk, ude nabāŋpāŋ-nadāŋkaŋ Pita, Jems, Jon, ābot tāŋpani tāŋo intājukun āma ude itta yāŋ yāmani unitā nadāŋ nimiŋpāŋ ŋode niwetkuŋ; Inā guŋ ābotken piā tāga tāŋjirā ninā Juda ābotken piā api tāk tāne yāŋ niwetkuŋ.

¹⁰ ✧ Tānpākaŋ man kubā ŋode niwetgān tāŋkuŋ; In kuŋkaŋ piā tānayaŋ tākaŋ-ken u itpāŋ āma jāwāri ninken itkaŋ unita nāmo guŋ taŋpāŋ tāŋkentāk ātu kaŋ pewā ābāk tāŋput yāŋ niwetkuŋ. Ude tākta niwetkuŋo nadāk tawaŋ uku bian nadāŋpāŋ pidām taŋkut.

Poltā Pita ibeŋkuk

¹¹ Eruk Pita tāŋo manbiŋam ŋode tāwerayāŋ; Nin Antiok iritna Pita ābuk. Ābānā kudān waki kubā tāŋkuko unita yānpāŋ iŋami-kengān iwet ahāŋpāŋ kaŋ-yāŋkut.

¹² ✧ Kudān waki u ŋode tāŋkuk; Pitatā Antiok pengān ābukken ugān guŋ ābot nadākinik tāŋpani-kāt itpāŋ ketem bok nak tāŋkuŋ. Ude tāk tāŋkukopāŋ kadāni Jemstā Juda ābotken nanik āma ātu yāniŋ kireŋpewān ābuŋo ugānā Pitatā guŋ ābotken nanikkāt ketem bok nak tāŋkuŋo u yabāŋ umuntaŋ pāŋku inigān itkuk. U imata, āma Jemstā yāniŋ kireŋpewān

äbunjo uwä ñode nadäwani; Guñ äbotken nanik Jesuta nadäkinik täñpani u kudup gupi moräk madänañi yäj nadäk täñkuño unita Pitatä umuntanpäj tänyäkñarani kudän ude täñkuk.

¹³ Ude täñjirän Juda noriye ätu bok itkunjo u imaka, tänyäkñarani kudän u udegän täñkuñ. Ude täñjirä nadäk kädet unitä Banabas imaka imagutkuk.

¹⁴ Eruk, ude täñkuño u Manbiñam Täga täño kudäni bureni u nämö iwarirä yabäñpäj näkä Pitapäj noriye inamiken ñode iwetkuj; Wa! Gäk Juda äbotken nanik kubä upäjkañ Juda täño бага mebäri mebäri nämö iwatpäj guñ äbot täño täktäki iwatpäj bok täga itkun. Eruk, ude täñ itkunopäj imata apiño guñ äbotken nanik notkaye unita Juda täño бага man u iwaräntäktä yäwoñärewen?

¹⁵ Bureni, nin uwä Juda äbotken ahäwani, guñ äbot momi täñpani yäj yäwerani uken ahäwani nämö.

¹⁶ * Upäjkañ ñode bureni nadäkamäj; Moses täño бага man iwarän täwani unita yäjpäñ Anututä äma kubäta siwoñi äma yäj nämö yäñtäreñ imek. Nämoinik. Äma Jesu Kristota nadäkinik täñpeko unita uyaku Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ imek. Unita äbot täñpani nin imaka, Juda äbotken nanik upäjkañ Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ nimikta Kristo Jesuta nadäkinik täñkumäj. Baga man iwat-iwat kädet uterak nämö. U imata, бага man iwarän täwani yäjpäñ Anututä äma kubä siwoñi äma yäj nämö iwerek.

¹⁷ Täñpäkañ nin Juda äma upäjkañ Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ nimikta Jesu Kristota nadäkinik täñkumäj unita kwawak ñode niwoñäretak; Nin imaka, momi äma, guñ äbotken nanik udewanigän. Ude unita ñode yäñitna tägawek? Kristotä momi kädet tanji ahäktä piäni täk täyak. Ude täga nämö yäne! Nämoinik!

¹⁸ Upäjkañ ñode täñpero uyaku momi äma bureni-inik täñpet; Baga man iwat-iwat kädet mäde ut imiñkuro u äyäjutpäj äneñi iwarän täwero uyaku.

¹⁹ * Näk ñode nadäj däknjekut; Baga mantä täñkentäj namiñjirän uterak Anututä siwoñi äma yäj täga nämö näwereco unita apiño näk бага man iwat-iwat kädet kädatawä äma kumbani ude itat. Uwä бага mantä ini nutkuk bumik. Bureni, näk Anututa biñam itpen kujatä бага man iwat-iwat kädet mäde ut imiñkuro u.

²⁰ * Näk Kristo-kät päya kwakäp terak bok kumbumäko unita irit mebäri kubä yäput. Unita apiño bian itkuro ude nämö itat. Näk näkñaken kehäromi terakgän itat yäj nämö yäwet. Nämö, Kristotä bänepna-ken itak unitä näkñjo mähemna ude it namitak. Gupna nikek kujat yäyat upäjkañ Kristo, näka nadäj namikinik täñpäj näk täñkentäktä gupi inin kireñkuko unitagän nadäkinik täñpäj kujat yäyat.

²¹ Baga man terak itat yäj nämö yäk täyat. Nämö, ude yäwero uwä Anutu täño orakoraki u täñpewa imaka jopi ude täñpek. Mebäri ñodeta yäyat; Baga man iwat-iwat kädettä täñpewän Anutu inamiken siwoñi äma irero u täñpäwä Kristo u jop nadäj kumbuk yäj nadäne.

3

Baga iwat-iwat ba nadäkinikta man

¹ Butewaki pähap! Galesia äbot täñpani, inä guñ bureni-inik! In Jesu Kristo u päya kwakäp terak kumbuko u kwawakinik täwetpäj täwoñärewani upäjkañ netätä jukuñin yäpurän guñ täñjirä man burenita mäde ut imiñkuñ?

² Unita näk imaka kubägän ñonita täwet yabäjira näwerut; Kudupi Munapik yäpuño uwä kädet jide terak yäpuñ? Baga man iwat-iwat kädet terak yäpuñ ba Manbiñam Täga u nadäñpäj nadäkinik täktäk kädet terak yäpuñ?

³ In guñ bureni täño nadäk-nadäk pewä ahäkañ ñonita nadäwa inide kubä täkañ! Jide? Munapik täño kehäromi terak yäput-peñpäj Jesu iwarän täñkuñopäj apiño imata kunum kañ-ahäktä kädet biani täño täktäk terak täkañ?

⁴ Jesuta yäjpäñ komi bäräpi ahäj tamiñkuño unita nadäñjirä imaka jopi täñkuk? Wa! Ude täkañ unita nadäwätäk pähap täyat.

⁵ Ba jide? Anutu Kudupi Munapik tamiñpäj kudän kudupi bämoñjin-ken pewän ahäk täkañ u mebäri imata ude täñ tamik täyak? U intä бага man iwaräntäk täkañ unita yäjpäñ, ba intä Manbiñam Täga nadäñpäj nadäkinik täk täkañ unita yäjpäñ täk täyak?

⁶ * Unita yäjpäñ Anutu täño man terak Abrahamta ñode kudän täwani; U Anutu täño man nadäñpäj nadäkinik täñjirän Anututä siwoñi äma yäj yäñtäreñ imiñkuk.

⁷ Eruk, man unitä ñode niwoñäretak; Äma nadäkinik täk täkañ uwä Abraham täño nanakiye bureni.

⁸ Imaka bureni u nämö ahäjirän Anutu täño mantä kwawa ñode yäjahäjñkuk; Jesuta nadäkinik täñjirä uterak Anututä guñ äbotta siwoñi ämawebe yäj api yäñtäreñ yämek. Unita

Anutu tãño mantä Abrahamken Manbiñam Täga ñode yãñkwawak tañ imiñkuk; Gãkã terak Anututã ämawebe kuduaptagãnta iron säkgãmãn api tãñ yãmek yãk.

⁹ Eruk Abrahamtä man unita nadãwãn bureni tãñirãn Anututã iron säkgãmãn tãñ imiñkuk. Ude tãñkuko unita ämawebe nadãkinik tãk tãkañ unita udegãn tãñ yãmik tãyak.

¹⁰ ✧ Tãñpãkañ äma бага man iwat-iwat kãdet terak yengãmã pek tãkañ uwã Anutu tãño kokwawak yãpmãkta biñam itkañ. Unitawã ñode kudãn tãwani; Äma бага man kudãn tãwani u kudup nãmo buramik tãkañ uwã Anutu tãño kokwawak yãpmãkta biñam itkañ.

¹¹ ✧ Man uwã kwawak ñode niwoñãretak; Baga mantã tãñkentãñ imiñirãn äma kubãtä Anutu iñamiken siwoñi tãga nãmo irek. Nãmoink! Uwã ñode kudãn tãwani; Äma nadãkinik tãñirã Anututã siwoñi äma yãñ yãntãreñ yãmik tãyak u irit kehãromi yãpmãkta biñam tãk tãkañ.

¹² ✧ Tãñ, бага man iwat-iwat ba nadãkinik tãktãk u mebãri kubãgãn nãmo. Nãmoink! Äma бага man terak it tãkañ uwã бага man kudup säkgãmãn buramineño uyaku irit kehãromi yãpmãkta biñam tãneñ.

¹³ ✧ Nadãkañ? Baga man iwat-iwat kãdetã bãrãpi pãhap ñode nimik tãyak; U kudup nãmo buraminero uwã Anutu tãño kokwawak yãpmãkta biñam tãne. Ude tãnero upãñkañ Kristotã бага man tãño bãrãpi u nintã terak nanik ketãreñkuk. U Anutu tãño kokwawak nintã yãpnañpãñ nintã yãñpãñ kottañkuk. Unitawã man kubã ñode kudãn tãwani; Anutu tãño kokwawakitã äma pãya terak dãpmãñ-pewã wãdãk tãkañ uterak ärok tãyak.

¹⁴ Kristotã ude tãñkuko uwã mebãri ñodeta tãñkuk; Bãnep iron Anututã Abrahamta imikta yãñkehãrom tañkuko uwã Kristo Jesu terak guñ äbottã tãga yãpneñ. Ba ninta Kudupi Munapik nimikta yãñkehãrom tañkuko u imaka, nadãkinik kãdet terak nin tãga yãpne.

Baga man ba Yãñ-kehãromtak man

¹⁵ Eruk notnaye man ño äma nininken tãktãknin terak wohutpãñ man wãrani ñode yãwayãñ; Äma ätutã imaka kubã tãkta yãñpãñ-nadãñkañ bãnep nadãk-nadãk kubãgãn peñpãñ yãñkehãrom tãneñ. Eruk ude tãneñopãñ äma kubãtä yãñkehãromtak man topneño uterak kodaki kubã tãga nãmo yãpurãrãrek ba bureni pewãn ahãkta kãdet tãga nãmo tãñpipiwek. Tãñpãkañ Anutu tãño yãñkehãromtak man uwã udegãn.

¹⁶ ✧ Anutu tãño man kudãn tãwani terak ñode danik tãkamãñ; Yãñ-kehãromtak man Anututã bian yãñkuko unitãño bureni uwã Abrahamkãt nanakita biñam yãwani. Uwã nanakiye oraniye pãke unita nãmo yãyak. Nãmo, u orani kubãtagãn yãyak. Tãñpãkañ orani kubãgãn uwã wãpi Kristo u.

¹⁷ ✧ Eruk, man u mebãri ñodeta yãyat; Intãjukun Anututã Abraham terak iron säkgãmãn nimikta yãñkehãromtak man yãñkuk. Eruk, obañ 430 ude tãreñirãn mãdeni kãda бага man uwã ahãñkuk. Unita ñode nadãwut; Baga man mãden-inik ahãñkuko unitã yãñkehãromtak man intãjukun ahãñkuko unitãño bureni pewã ahãkta kãdet tãga nãmo tãñpipiwek. Nãmoink!

¹⁸ ✧ Ironi u бага man iwat-iwat kãdet terak tãga yãpnero u tãñpãwã, eruk yãñkehãromtak man yãñkuko u imaka jopi kubã tãñpek. Upãñkañ Abrahamtä Anutu tãño ironi u yãñkehãromtak mani terak yãpuk, бага man terak nãmo yãpuk.

¹⁹ ✧ Eruk, бага man ima mebãrita ahãñkuk? Uwã ñode; Anututã yãñkehãromtak man Abrahamta yãñ imiñpãñã u mãdeni kãda waki tãktãk tãño mebãri kwawak pewãn ahãkta yãñpãñ бага man u pewãn ahãñkuñ. Tãñpãñ бага man iwat-iwat kãdet u kadãni kãroñi itta nãmo nadãñkuk. Nãmo, u it yãpmãñ kuñtãyon Nanak bian ahãkta Abrahamta yãñkehãromtak man yãñ imiñkuko unitã kwawak ahãñirãn kañ paorãn yãñ nadãñkuk. Ba ñodeta nadãwut; Baga man uwã imaka bureni-inik, kadãni kãroñi itta uyaku, Anututã Mosestã u ini keran imãn. Upãñkañ ude nãmo tãñkuk. Nãmo, u añeroniyeta yãmãnkañ unitã pãpã bãmop äma, Moses u kerã terak peñkuñ.

²⁰ Tãñpãkañ imaka bureni, Anutu tãño yãñkehãromtak man uwã añero terak ba bãmop äma kubã terak nãmo ahãñ yãmimñkuk. Nãmo, Anutu kubãgãn unitã ini pewãn ahãñkuk.

²¹ ✧ Eruk, ude unita ñode tãga yãne? Baga man uwã yãñkehãromtak man Anututã bian yãñkuko unitãño iwan? Nãmoink! Anututã ämawebe irit kehãromita biñam yepmakta бага man nãmo pewãn ahãñkuñ. Nãmo, бага man kubãtä irit kodaki tãga pewãn ahãwãn yãwãnãku ämawebe бага man iwarani uwã Anutu iñamiken siwoñi irãm.

²² ✧ Upãñkañ ude nãmo. Anutu tãño man ñode kudãn tãwani; Ämawebe kuduaptagãn momita watã piã tãñpani. Eruk, man u bureni unita iron Anututã bian, ämawebe kãmi Jesuta nadãkinik tãnayãñ tãkañ unita yãmikta yãñkehãrom tañkuko u бага man iwatpãñ tãga nãmo yãpneñ. Nãmo, iron uwã ämawebe nadãkinik tãk tãkañ unitãgãn tãga yãpneñ.

✧ 3:10: Lo 27:26 ✧ 3:11: Rom 1:17; Gal 2:16 ✧ 3:12: Rom 10:5 ✧ 3:13: Rom 8:3, 2Ko 5:21; Gal 4:5; Lo 21:23

✧ 3:16: Apos 7:5 ✧ 3:17: Kis 12:40 ✧ 3:18: Rom 4:14, 11:6 ✧ 3:19: Rom 5:20; Apos 7:38 ✧ 3:21: Rom 8:2-4

✧ 3:22: Rom 3:9-19; Rom 11:32

23 * Täppäkan Jesuta nadäkinik täktäk kädet nämo tumäñirän бага mantä nin topmäñpäj nipmäñ irirän it yäpmäj äbänitna Kristota nadäkinik täktäk kädet kwawak ahäjkkuk.

24 * Unita бага man uwä watä piä ñode täj nimikta yäwani; Nin Manbiñam Täga u nadäkinik täñitna Anututä siwoñi ämawebe yäñtäreñ nimekta бага man unitä nimagut yäpmäj äbätängän Kristoken nipmañkkuk.

25 Eruk apiñode nadäkinik täktäk kädet kwawak ahäj patkuko unita nin бага man täjo gämori-ken wari nämo itkamäj.

Anutu täjo nanakiye bureni

26 * Nämo, in kudup Kristo Jesuta nadäkinik täk täkan uterak Anutu täjo nanakiye ahäjkuño itkan.

27 * Ume yäpmäñpäj Kristo-kät kowat kwasikorän täjkuño uwä inä Kristo ini, tek ude wädäwä äronkuñ.

28 * Unita inigän inigän, närepmirek gärepmirek paotkkuk. Guñ äbotken nanik ba Juda äbotken nanik, piä watä äma ba ämata watä piä nämo täñpani, äma ba webe u inigän inigän nämo itkan. Nämo, in Kristo Jesu-kät kentäñpäj kubägän-inik itkan.

29 * Bureni-inik! In Kristo täjo tawañken itkan u täñpawä, eruk Abraham täjo nanakiye bureni-inik täkan unita Anututä bian imaka Abrahamta yäñkehäromtañ imiñkkuko u bureni-inik api kan-ahäñeñ.

4

1 Man yäyat u yäñkwawa takta man wärani kubä ñode yäwa; Äma kubä täjo nanaki, nanitä kumäñirän nani täjo tuñumi u korekta yäwani. U kuduptagän korewecta yäwani upäñkan nanak täpuri irirän nani kumbeko uwä nani täjo tuñum jop täga nämo yäpek. Nämo, nani täjo piä watä ämaniyetä itnejo udegän irek.

2 U nanak täpuri irirän nanitä nanaki u kañiwatta äma iniñ kirewani u gämori-kengän kuñarek. U gämori-kengän it yäpmäj kuñtängän kadäni nanitä bian peñ imani u ahäjirän täga yäpek.

3 * Eruk, nintä terak udegän pätak. Bian-inik bänepnintä nanak paki ude kuñatpäj kome täjo imaka jopi-jopi unita watä piä täk täjkkumäñonik.

4 Täppäkan kadäni Anututä ini iwoyäñkkuk-ken ukenä nanaki-inik u pewän äpuk. Pewän äpä komen webe kubätä bäyañkkuk. Bäyawänkan Juda äma, бага man iwarän täwani ude itkuk.

5 * Ude itkuko uwä ämawebe бага man iwarän täwani nin nimagutpäj nipmañpän Anutu täjo nanakiye bureni-inik itneta täjkkuk.

6 * Eruk, nin unitäjo nanakiye bureni-inik itkamäj yäj niwoñärekta Anututä Kudupi Munapiki bänepnin-ken peñ nimiñkkuk. Peñ nimiñkkuko itkan Munapik unitä täñpewän Anututa gäripi-inik nadäñpäj Nan! Nan! yäj iwet täkamäj.

7 * Kädet ude täk täkamäj unitä ñode niwoñärek täyak; Nin piä watä äma jopi ude wari nämo itkamäj. Nämo inik! Anututä täñpewän iniken nanakiye bureni-inik ude itkamäj. Ude itkamäj unita imaka tägatäga Anututä nanakiyeta biñam peñ yämani u bureni-inik api korene.

Pol Galesia ämawebeta nadäwätäk täjkkuk

8 * Bian in Anutu täjo mebarini nämo nadäñpäj unita imaka jopi u anutu yäj yäwerani unita watä piä täj yämik täjkuñ. Upäñkan imaka uwä Anutu bureni nämo.

9 Täñ, apiñ in Anututa nadäñpäj Anututa not täñ imik täkan. Etäj goret yäyat. Bureni ñode yäwa tägawek; Anutu in tabäñpäj nadäñkan not täñ tamik täyak. Eruk ude unita imata kome täjo imaka jopi-jopi, kehäromini nämo u äneñi not täñ yämiñpäj yämagutkan? Unita watä piä äneñi täj yämikta nadäñpäj ude täkan ba?

10 * In Anututä nibäwän tägawut yäñpäj kadäni ñodewanita бага peñpäj iwaräntäk täkan; Kepma wäpi biñam ikek, komepak kodaki ba obañ kodaki täjo orekirit unita nadäñirä ärowani inide kubä täk täkan.

11 Kädet ude täñirä näkño piäna bämopjin-ken täñkuro unitä jopi ude täjpek yäj yäjkan nadäwätäk täk täyat.

12 Notnaye, näk täñkentäj tamikta in bumik äworeñpäj bämopjin-ken itkuro unita butewaki terak inken ñode yäñapatat; Nadäk näkä inñitpeñ kuñat täyat udegän nadäñpäj kan kuñarut. Bok itkumäj-ken uken näka goret kubä nämo täj namiñkuñ. Nämo!

* 3:23: Gal 4:3 * 3:24: Rom 10:4 * 3:26: Jon 1:12 * 3:27: Rom 6:3, 13:14 * 3:28: Rom 10:12, 1Ko 12:13

* 3:29: Rom 4:13 * 4:3: Gal 3:23; Kol 2:20 * 4:5: Gal 3:13 * 4:6: Rom 8:15-16 * 4:7: Rom 8:17; Gal 3:29

* 4:8: 1Ko 8:4-6 * 4:10: Rom 14:5; Kol 2:16

¹³ * Nodeta juku piwut; Mämärem Manbiŋam Täga yäŋjahänpäŋ täwetkuro uwä näk käyam mebäri kubätä nepmäŋit-pewän inken itpäŋ manbiŋam u täwetkut.

¹⁴ Kadäni ugän gupna-ken wakiinik nadäŋkuro unitä inta bäräpi tamiŋkuk. Upäŋkaŋ in näka gaŋani nadänpäŋ mäde nämo ut namiŋkuŋ. Nämo, Anutu täŋo aŋero kubä imagutneŋo ude bumik nämagutkuŋ. Ba Kristo Jesu ini imagutneŋo ude täŋ namiŋkuŋ.

¹⁵ Unita jide? Kadäni uken oretoret pähap nadänpäŋ imaka imaka pidämigän täŋ namik täŋkuŋopäŋ oretoretjin u apiŋo de itak? Kadäni uken näk täŋkentäŋ namikta gäripi pähap nadänpäŋ inŋinken dapunjin dätpäŋ näka naminayäŋ bumik täŋkuŋ.

¹⁶ * Ude täŋkuŋopäŋ apiŋo jide? Näkä man bureni täwet ahätat unitä täŋpewän näka iwan täŋ namiŋkaŋ ba?

¹⁷ Notnaye, nadäkaŋ? Äma бага man kädet iwaräntäktä täwet täkaŋ uwä gup-tägän not taŋi täŋ tamik täkaŋ upäŋkaŋ bureni täŋkentäŋ tamikta nadäŋkaŋ nämo yäk täkaŋ. Nämo, ude täŋpena Pol kakätäŋpen ŋintagän gäripi nadänpäŋ niwarut yäŋkaŋ täk täkaŋ.

¹⁸ Eruk, imaka täga kubäta gäripi nadäneŋo uyaku täga. Näk inkät irira ba inkät nämo irira udegän täneŋ.

¹⁹ O nanaknaye bureni-inik, inta yäŋpäŋ komi pähap, webetä nanak bäyanayäŋ yäŋkaŋ nadäk täkaŋ ude äneŋi nadätat. Komi ude nadäŋ yäpmäŋ kuŋtäyiwa Kristo täŋo irit kuŋatkuŋari ba täktäki unitä inken kaŋ tokneŋ parän.

²⁰ Inkät bok itne yäŋ nadätat upäŋkaŋ butewaki, apiŋo inkät nämo itkamäŋ. Bok itpäŋ yäwänä man kwini terak yäpä-siwontak man täga täwetet. Wära! Kädet jide upäŋ iwatkaŋ api täŋkentäŋ tamet yäŋ nadäŋkaŋ inta nadäwätäk pähap täŋ itat!

Haga kenta Sara terak man wärani yäwani

²¹ Ai, in бага man täŋo gämori-ken kuŋatta gäripi nadäk täkaŋ u täwet yabäŋjira mebäri näwerut; Anutu täŋo бага man kudän täwanitä ŋode yäyak u nämo nadäkaŋ ba?

²² * U ŋode yäyak; Abraham täŋo nanaki yarä. Kubä uwä piä watä webe jopi wäpi Haga unitä bäyaŋkuk. Täŋpäkaŋ kubäwä webeni bureni Sara unitä bäyaŋkuk. Sara uwä webe komi piä terak nämo irani u wäp biŋam ikek.

²³ * Täŋpäŋ nanak watä piä webe unitä bäyaŋkuko u ämawebetä nanak bäyakta piäni täk täkaŋ kädet uterak bäyaŋkuk. Täŋpäkaŋ webe wäp biŋam ikektä bäyaŋkuko uwä Anutu täŋo yäŋkehäromtak man uterak ahäŋkuk.

²⁴ * Man unitäŋo kukjini ŋode pätak; Webe yarä uwä topmäk-topmäk man mebäri yarä täŋo wärani ude itkamän. Topmäk-topmäk kubä Sainai pom terak ahäŋkuko unitäŋo wärani uwä Hagatä itak. Topmäk-topmäk unitä nanak pewän ahäk täkaŋ uwä piä watä äma jopigän.

²⁵ Haga uwä Sainai pom Arebia komeken itak unitäŋo wärani kubä. Ba Jerusalem apiŋo itak unitäŋo wärani kubä. U imata, Jerusalem nanik ämawebe uwä man Sainai pom terak ahäŋkuko unita watä piä täŋpani, ba nanakiye imaka, udegän täk täkaŋ.

²⁶ * Täŋpäkaŋ Jerusalem mebäri kubä punin unu itak. Uwä Sara, webe wäpi biŋam ikek ude. Uwä nadäkinik täŋpani nin täŋo meŋnin pähap.

²⁷ Unita Anutu täŋo mantä ŋode yäyak;

Webe äruŋ itan u oretoret täyi!

Nanak bäyak-bäyak täŋo komi nämo nadätan unita kap teŋpäŋ oretoret gera yäyi!

Imata, webe äpitä iwat kirewanitä webe äpi nikek irepmitpäŋ nanak bumta api bäyawek yäk. Ais 54:1

²⁸ * Eruk notnaye, in uwä Aisak ude, nanak Anutu täŋo yäŋkehäromtak man terak ahäwani.

²⁹ Täŋpäkaŋ nanak nädapitä nanak pewä ahäk-ahäk kädet terak ahäŋkuko unitä nanak Munapik terak ahäwani unita komi imik täŋkukonik. Täŋpäkaŋ apiŋo kädet udewanigän bämoŋjin-ken itak.

³⁰ * Unita Anutu täŋo mantä jide yäyak? U ŋode yäyak; Watä piä webe u nanaki bok yäwat kirewut! Watä piä webe unitäŋo nanaktä webe wäp biŋam ikek unitäŋo nanak täŋo tuŋum, nanitä peŋ imani u täga nämo korewek.

³¹ * Unita notnaye, man unita ŋode nadäwut; Ninä watä piä webe unitäŋo nanakiye nämo. Nämo inik, ninä webe wäpi biŋam ikek unitäŋo nanakiye.

5

Baga man gämori-ken nämo itne

* 4:13: 1Ko 2:3 * 4:16: Amo 5:10 * 4:22: Stt 16:15, 21:2 * 4:23: Rom 9:7-9 * 4:24: Rom 8:15; Gal 5:1
* 4:26: Hib 12:22; Rev 3:12; Rev 21:2,10 * 4:28: Rom 9:7; Gal 3:29 * 4:30: Stt 21:10; Jon 8:35 * 4:31: Gal 3:29

1 ✧ Eruk apiño nin imaka kubä täño komi piä terak nämo it täkamäj. Nämoink, Kristotä komi piä u gänañ nanik nimagutpäñ nipmañkuk. Unita in kehärom tañpäñ itkot. Äma kubätä äneñi бага man täño komi piäken itta tämagurekta ket nadäj täpänek-inik täñkañ itkot.

2 ✧ Unita näk Poltä bureni-inik ñode täwera nadäwut; In äma gupjin moräk madäkta bäneppin ärik täkañ u nadäj yämiñirä gupjin moräk madäneño uwä Kristo täño piäni unitä in täpuri kubä täga nämo täñkentäj tamek. Nämoink!

3 ✧ Eruk äneñi kwawak ñode yäkgän täppa; Äma kubätä Anutu inamiken siwoñi irayäj nadäppäj gupi moräk madäwewo uwä, eruk kädet kubä nämo pat imitak, äma u бага man kudup kañ iwarän!

4 ✧ Bureni, Anutu inamiken siwoñi itnayäj nadäppäj бага man iwat-iwat kädet iwat täkañ uwä Kristo mäde ut imikañ ubayäj. Ba Anutu täño orakorakitä täga nämo api täñkentäj tamek.

5 ✧ Täñpäkañ Munapiktä bänepnin täñpidäm tañrän Anututä nadäkinikinta yäñpäñ siwoñi ämawebe yäj yäñtäreñ nimekta oretoret terak itsämänkamäj.

6 ✧ Nadäkañ? Äma Kristo Jesu-kät kowat kwasikorän täk täkañ uwä gup moräk madäk-madäk ba gup moräk nämo madäk-madäk unita nadäñirä imaka jopigän täk täkañ. Imaka bureni uwä ñode; Nadäk-nadäknin kudup Jesu terakgän penpäñ notniyeta gäripi kowat nadäj imän täktäk kädet unitäwä imaka bureni-inik täyak.

7 ✧ Bian in Kristo täño kädet gäripigän iwat täñkuñonik. Ude täk täñkuñopäj man bureni täño kädet u iwaräntäkta netätä taniñ bitnäñkuk?

8 ✧ Taniñ bitnäñkuko u Anutu tämagurani unitä nämo täñkuk.

9 ✧ Upäñkañ nadäk-nadäk waki täpuri-inik ireko unitäwä äma mäyap täñpän waneñ, yis täpuritä käräga täñpewän tañi tokñeweko ude.

10 ✧ Täñpäkañ in ba näk Ekänita nadäkinik täk täkamäj unita inta ñode nadätat; Nadäk inigän kubä nämo api inñitneñ. Näkño nadäk ñogänpäj api inñitpäñ iwarän täneñ yäj nadätat. Täñpäñ netä kubätä nadäk-nadäkjin u täñpän wakañ u nämo nadätat upäñkañ äma uwä waki kädet pewän ahäkañ unita kowata gwäki waki api yäpek.

11 ✧ Täñpäkañ notnaye, näka ñode nadäwut; Täñyäkñarani äma bämojjin-ken itkañ u näka ñode yäk täkañ; Pol uwä gup moräk madäkta nintä yäk täkamäj udegän yäk täyak yäj yäk täkañ. Upäñkañ man u bureni nämo, jopi! U bureni täñpäwä Juda äma u imata näka kokwawak pen täk täkañ? Ba u bureni täñpäwä äma uwä näka bänep täga nadäppäj päya kwakäpta yäñpäñ man yäñahäk täyat unita nadäwätäk täñpäñ bänepi täga nämo täñpä waneñ.

12 ✧ Eruk, äma nadäk-nadäkjin täñpäwak täkañ unita ñode yäwa; Ude täk täkañ uwä gupi moräk ugän nämo madäneñ. Nämo, gupi kudup madäj däkñeñ täñpä kwäpäñ komi nadäwut!

13 ✧ Täñpäkañ notnaye inä Anututä бага man täño komi piäken nämo itta yäñpäñ tämagutkuk. Ude unita ñode nadäneñ; Apiño бага man täño topmäk-topmäk terak nämo itkamäj unita bänep biani täño täktäk waki täga täne yäj nämo nadäneñ. Nämoink! Ñode täneñ; Gäripi kowata kowata nadäppäj watä piä kowata kowata täneñ.

14 ✧ Unita ñode nadäkañ? Man täpuri ñonitä бага man kudup uwäk täyak; Gäkñata nadäk täyan udegän notkapakta nadäppäj iron täñ imen yäk.

15 ✧ Unita jukuman ñode täwetat; In añ ägwäritä-yäj yäj-awätpäñ iwan kowata kowata täk täkañ u pen täñpäñ ket nadäñkañ; Injin-tägän kowat täñpä wawän täñpäñ kudup paotneñta nadäñkañ!

Munapik täño nadäk tawañgän iwatne

16 ✧ Unita ñode täwetat; In Kudupi Munapik täño nadäk tawañ terak pen kuñatnayäj täño uwä bänep biani täño nadäj gärip waki u nämo api iwat täneñ.

17 ✧ U imata, bänep biani täño gäripkät Munapik täño gärip u nin nimagutta närepmirek gärepmirek täk täkamän. Yarä uwä iwan ude täkamän unita imaka bureni täkta gäripi nadäk täkañ u nämo iwatpäñ täk täkañ.

18 ✧ Täñpäkañ Munapiktä irit kuñat-kuñatjinta watäni irayäj täko uwä бага mantä komi piäken täga nämo api tepmañpek.

19-21 ✧ Eruk kudän bänep bianitä pewän ahäk täkañ uwä kwawak ñode; Kubokäret, kudän taräki täktäk, mäjo wära orañ yämik-yämik, ämik gäram ba äma täñpäwak kädet, kokwawak täñpäñ duñ-wewek täktäk, äma täño tuñum yabängärip, täñ-pänapäna, wäpi biñam yäpmäkta närepmirek gärepmirek, äbot duñ-wepäj ini-ini itkañ yäñawät-awät täktäk, ba närepmitik yäñkañ yäj-kokwawak nadäk-nadäk, bipani kap tenpäñ ume nañkañ täñguñaj täktäk kädet. Bänep bianitä kudän u, ba kädet waki ätu udewaniğän pewän ahäk täkañ. Unita jukuman

✧ 5:1: Jon 8:32,36; Gal 2:4, 5:13; Apos 15:10 ✧ 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 ✧ 5:7: Gal 1:6 ✧ 5:9: 1Ko 5:6 ✧ 5:10: Gal 1:7, 2Ko 11:15 ✧ 5:11: 1Ko 1:23 ✧ 5:13: 1Pi 2:16 ✧ 5:14: Mat 5:43; Rom 13:9 ✧ 5:16: Rom 8:4; Gal 5:25 ✧ 5:17: Rom 7:15-23, 1Pi 2:11 ✧ 5:18: Rom 6:14, 8:14 ✧ 5:19-21: 1Ko 6:9-10

bian täwetkuro udegän äneñi ñode täwetat; Äma kudän udewani täk täkañ uwä Anutu täño kañiwat yewa gänañ täga nämö api äronen.

²²⁻²³ ✨ Täñpäkañ kudän bureni Kudupi Munapiktä pewän ahäk täkañ uwä ñode; Bänep iron täktäk, oretoret täñpäñ bänep kubägän irit kädet, bäräpi gänañ bänep kwini terak irit, orakorak täktäk kädet, kudän tägatäga täktäk kädet, nadäk kubägän peñpäñ kuñat-kuñat, ämawebe inamiken äpami kuñat-kuñat ba irit kuñat-kuñatkata watäni itpen kuñat-kuñat. Kudän udewani täkta бага man kubätä бага nämö peñkiretak.

²⁴ ✨ Unita nadäkañ; Kristo Jesuta biñam täñpani ämawebetä bänep biankät unitäño täktäki ba nadäñ gäripi u kudup päya kwakäp terak utpewä kumäppäñ paotkuk.

²⁵ ✨ Bureni, Kudupi Munapiktä irit bureni nimirukko unita Munapik unitäño nadäk tawañ ugän iwat täkäna!

²⁶ ✨ Unita notnaye, nininta nadäñitna ärowani-inik nämö täñpek, ba nadäk waki terak närepmirek gärepmirek täñpäñ notniye täño bänepi nämö täna wanen.

6

Täñkentäk kowata kowata täkta man

¹ ✨ Notnaye, notjinpak kubätä momi kubä täñjirän kañpäñä noriye Kudupi Munapik täño nadäk ikektä bänep kwini terak imagutpäñ yäpä-siwonñan iminen. Täñpäkañ injin imaka täñyabäk-ken mäneño udetä watäni ket itkañ.

² ✨ Täñkañ bäräpi injin kubäkubä täño u täñkentäk-kentäk terak buraminen. Ude tänayäñ täño unitäwä Kristo täño бага man u api buraminen.

³ Täñpäkañ äma kubä wäpi biñam ikek nämö upäñ wäpna biñam nikek yäñ nadäppäñ gupi yäpmäñ äroweko uwä inita täñjirani ude täñpek.

⁴ ✨ Täñkañ wäppin biñam yäpmäñ akukta äma ätu täño täktäki-kät gäkñaken ukät peñ kentäppäñ yabäppäñ-nadänkañ näkä yärepmiat yäñ nämö nadäwen. Nämö, äma kubäkubätä iniken täktäki waki ba täga u yäpmäñ daniñpäñ kañpäñ nadäk tänen. Täga täro yäñ nadäñpäñä eruk inita oretoret täga nadäwek.

⁵ ✨ Imata, äma kubäkubätä täktäki iniken iniken unitäño bäräpi kotanen.

⁶ ✨ Täñpäkañ Anutu täño man täwetpäñ täwonjäreк täñpanita ironjinta tuñum pat tamikan uken nanikpäñ täñkentäñ yäminen.

⁷ Notnaye, siwonji ñode täwera nadäwut; Gäk piäka-ken ketem yeri jidewanipäñ piweno uwä bureni inidegän ahäwek. U täktäkjin käda udegän ahäwek. Unita ñode nämö nadänen; Anutu täga api täñjikjatne. Nämö, ude nadänyäñ täkañ uwä injinken bänepin täñjikjarani api tänen.

⁸ U ñodeta yäyat; Äma kubätä bänep bianini täño nadäñ gärip u iwarän täwayäñ täko uwä täktäki waki unitä kudup api täñpänwan iminen. Täñ, äma Kudupi Munapik täño täktäki iwarän täwayäñ täko uwä Kudupi Munapiktä täñpewän irit kehäromi u api kañ-ahäwek.

⁹ ✨ Unita täñkentäk-kentäk piä täkta ganani nadänetawä! Gwäk pimiñpäñ ude tänayäñ tämäño uyaku ketem bureni puget-puget kadäni-kenä bureni säkgämän api yäpne.

¹⁰ Unita kädet tumäñ nimiränä äma kuduhtagänta kudän täga täñ yämik täkäna! Upäñkañ kudän täga u Ekäni täño äboriye-ken bureni-inik täk täkäna!

Jukuman tärek-tärek

¹¹ In ketna kwaiñjirän kudän goret täyat ño kakan? U näñjaken ketnatä kudän täñ tamitat.

¹² ✨ Nadäkañ? Äma in gupjin moräk madäkta peñ täwet täkañ u Juda noriye inamiken gup käda täño täktäktä wäp biñam ikek itta nadänkañ täk täkañ. Ude täk täkañ uwä mebäri kubäta nämö, u Kristotä päya kwakäp terak kumbuko unita nadäkinik täñpäñ kuñat täkañ yäñ yäñpäñ komi nimiräño udetä täk täkañ.

¹³ Upäñkañ äma gup moräk madäk-madäk kudän täk täkañ u бага man kudup säkgämän nämö iwat täkañ. Nämö, u in peñ täwerirä gupjin moräk madäwäpäñ uterak wäpniñ biñam kañ yäpna yäñ nadänkañ täk täkañ.

¹⁴ ✨ Upäñkañ nähäwä imaka unitäño biñam nämö, Ekäninin Jesu Kristo päya kwakäp terak kumbuko unitäño manbiñam u kubätägän nadäñpäñ oretoret täñpäñ nadäkinik täk täyat. U imata, unitäño kumäk-kumäkkitä täñpewän imaka komen ämawebetä nadäñjirä täñkentäki ude täk täkañ, näk unita nadäñjira jopi-inik täk täkañ. Näk kumbani ude irira kome täño imaka udewanitä täga nämö täñkentäñ namik täkañ.

¹⁵ ✨ Äma kubä gupi moräk madäwek ba nämö madäwek unitä jideka nämö täñpek. Nämö, imaka tañji uwä Anututä äma u täñpewän kodaki-inik äworewoko unitä bureni täyak.

✨ 5:22-23: Efe 5:9 ✨ 5:22-23: 1Ti 1:9 ✨ 5:24: Rom 6:6; Kol 3:5, 1Pi 2:11 ✨ 5:25: Rom 8:4 ✨ 5:26: Plp 2:3

✨ 6:1: Mat 18:15; Jem 5:19 ✨ 6:2: Rom 15:1 ✨ 6:4: 1Ko 11:28 ✨ 6:5: Rom 14:12 ✨ 6:6: 1Ko 9:11,14 ✨ 6:9:

1Te 3:13 ✨ 6:12: Gal 5:11; Plp 3:18 ✨ 6:14: 1Ko 1:31, 2:2 ✨ 6:15: Gal 5:6, 2Ko 5:17

¹⁶ Eruk, Anutu tãño bãnep pidãm ba butewakitã ämawebe man kãdet u iwat tãkañ uterak kañ pat yãmãn. Ämawebe uwã Anutu tãño äbot bureni.

¹⁷ ✧ Eruk yãñtãrek man ñode yãwa; Ñonita äma kubãtã nadãñ bãrãp äneñi kubã nãmo namek. Nãmoinik, man yãñahãñtãñ kuñatkut-ken äma keritã nut tãñkuño unitãño bãrãmi gupna-ken itkañ unitã nãk Jesu Kristo tãño piã äma bureni-inik yãñ yãñahãtak.

¹⁸ Tãñpãkañ notnaye, Ekãninin Jesu Kristo tãño orakorakitã in kudup terak tãrek-tãreki nãmo it tãyon. Ugãn.

Efesus Anututä iniken äbot pähap kubägan nipmak täyak unitäno manbiñam

1 ✧ Näk Pol, Anutu täno nadäk terak Jesu Kristo täno aposoro itat. Täñkañ manbiñam noäwä Anutu täno kudupi ämawebe Efesus yotpärare-ken itkañ Kristo-kät kowat-kwasikorän täñpäñ nadäkinik täñ imik täkañ inta kudän täñ tamitat.

2 ✧ Täñpäkañ Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristo unitäno orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Kristo terak iron inide kubä yäpümäj

3 ✧ Eruk nin Ekäninin Jesu Kristo täno Anutu ba Nani u wäpi yäñpäñ inin oretna! U Kristo terak, kunum gänañ nanik imaka täga mebäri mebäri, bänep kända täno bumta nimik täyak.

4 ✧ U kunum kenta kome nämo ahäñjirän nintä injamiken momi nämo, kudupi ude itneta Kristo terak inita biñam iwoyäñkuk.

5 ✧ Ba iniken ironita yäñpäñ kunum kenta kome nämo ahäñjirän Jesu Kristo täno piäni terak iniken nanak ämawebeniye ude itta nadäk tawañ peñkuk. U äma kubä täno nadäk terak nämo, iniken gärip ba nadäk terakgän täñkuk.

6 ✧ Ude täñkuko uwä nintä bänep ironi inipärik kubä unita yäñpäñ inin oretta täñkuk. Bänep iron u nanaki bänepi gämäni uterak gwäki nämo buñät niniñkuk.

7 ✧ Nadäkan? Kristo täno kumäk-kumäki terak nin momi täno topmäk-topmäkken nanikpäñ piräreñ nipmanpäñ mominin ärut niniñkuk. U uwä Anutu täno iron inide kubä!

8-9 ✧ Iron u bumta-inik buñät niniñkuk! Ude täñkañ nadäwän tärewäpäñ imaka Kristo terak ude api täñpet yäñ nadäk tawañ käbop peñkuko u kwawak pewän ahäñ niniñkuk. Ude täñkuko uwä iniken gärip terak täñ niniñkuk.

10 ✧ Nadäk tawañ bian-inik peñkuko u iniken kadäni siwoñi-ken bureni pewän ahäwayäñ täko uwä noäwe; Imaka imaka kome terak ba kunum gänañ täñ-pewani u kudup yäpmäj päbä kubä-kengän Kristo gämori-ken yepmanpäñ iräkañ Kristotä gwäki ude intäjukun api it yämek.

11 ✧ Täñpäkañ Juda ämawebe nin imaka, Kristo uterak Anututä inita biñam bian iwoyäñkuk. Kunum kenta kome nämo ahäñjirän iniken nadäk tawañ iwatpäñ nin iwoyäñkuk. Anutu u uwä iniken nadäk-gärip iwatpäñ imaka imaka kudup täñpewän ahäk täkañ.

12 Ude täñkuko uwä mebäri noäwä täñkuk; Juda ämawebe Kristota nadäkinik intäjukun täñkumäno nintä Anutu täno täktäki ba wäpi biñam ärowani-inik u inin oretta iwoyäñkuk.

13 ✧ Täñpäkañ guñ äbotken nanik, in imaka udegän, man bureni, Anutu täno Manbiñam Täga unitä tämagutkuko unita nadänpäñ Kristota nadäñ imikinik täñkuñ. Nadäkinik täñjirä Anututä in näkñata yäñpäñ Kudupi Munapik inin kirekta bian yäñkehärom täñkuko upäñ wären täñkuk.

14 ✧ Täñkañ Munapik niniñkuko uwä imaka tägatäga ämawebeniya kämi yämikta yäñkehäromtak man yäwani unitäno kädet täwit-täwit. Munapik ude niniñkuko unita Anututä nimagut päñku dubini-ken nipmanpäñ oretoret terak api itnero u bureni-inik nadäkamäj. Unita täktäki ba kudäni siwoñi unita wäpi biñam yäpmäj akuk täkana!

Pol Efesus äbot täñpanita yäñpañkuk

15-16 ✧ Mebäri unita nadäkinikjin ba Anutu täno kudupi ämawebeta iron täñ yämik täkañ unitäno manbiñam nadäñkañ inta Anutu-ken bänep täga man yäñkurotä pen yäñ yäpmäj äbäk täyat.

17 ✧ Kadäni kadäni inta yäñpäñ Anutu, Ekäninin Jesu Kristo inin kirewani, Nanin penyäñek mähem uken noäwe yäñapik täyat; O Anutu, Munapikka yäminjiri unitä nadäk-nadäk tägagämän yäminjirän gäñko mebäri kwawak pewän ahäñ yäminjirän bänepitä gäka nadäkinik kañ täñput.

18-19 ✧ Täñpäkañ inta yäñpäñ noäwe imaka, yäñapik täyat; Anututä bänep nadäk-nadäkjin täno yäma dät-pewän tumäñjirän imaka noäwä tägatäga tumneñ; Imaka bureni kämi yäpmäkta yäñpäbä tepmanjuko unitäno mebäri, ba imaka tägatäga Anututä ämawebeniya yämikta yäñkehärom täwani uwä imaka säkgämän-inik, epmäget kudän ikek. Ba noäwä imaka, nadäwä tumbut yäñ yäñpäñ yäñapik täyat; Kehäromini, nadäkinik täñpani ninken piä täk täyak uwä kehäromi pähap, inipärik kubä.

✧ **1:1:** Rom 1:1,7, 1Ko 1:1; Kol 1:1; Apos 18:19-21; Apos 19:1 ✧ **1:2:** 2Ko 1:2; Kol 1:2 ✧ **1:3:** Efe 2:6 ✧ **1:4:** Jon 15:16, 17:24, 2Te 2:13; Efe 5:27; Kol 1:22 ✧ **1:5:** Jon 1:12 ✧ **1:6:** Mat 3:17; Kol 1:13 ✧ **1:7:** Efe 2:7; Kol 1:14,20 ✧ **1:8-9:** Rom 16:25 ✧ **1:10:** Gal 4:4; Kol 1:16,20 ✧ **1:11:** Rom 8:28-29 ✧ **1:13:** Kol 1:4-6; Efe 4:30 ✧ **1:14:** 2Ko 1:22 ✧ **1:15-16:** Kol 1:4 ✧ **1:15-16:** Kol 1:3, 1Te 1:2 ✧ **1:17:** Kol 1:9 ✧ **1:18-19:** Efe 4:4; Kol 1:12 ✧ **1:18-19:** Kol 1:11

20* Kehäromi uwä kehäromi pähap Anututä injitkañ Jesu Kristo kumbani-ken nanik wädäj tädotpäj kunum gänañ yänjikjat päñku keru bure käda teñkuko u dewanigän.

21 Ude täñkuko unita imaka kunum gänañ itkañ, imaka kehäromi niked, ba wäpi biñam ärowani niked, apiño itkañ ba kämi itnayäj täkañ u kudup Kristo-tägän intäjukun itkañ yabäj yawat täyak.

22* Anututä imaka imaka päke u kudup Kristo gämoni-kengän yepmanpäñ iniken äbotta yäppäj imaka päke u kuduptagän täño gwäki ude irekta teñkuk.

23* Täñpakañ Anututä iniken äbot uwä Kristo täño gupi moräki moräki ude irirä Kristotä gwäki ude it yämitak. Äbot täñpani unitä päñku Kristo yäpurärirä Kristo-kät kubägän ude täyak. Täñjirä Kristotä imaka kudup unita yabäj yawat piä täk täyak.

2

Kristo terak äneji kodak täñkumäj

1* Bian in momijin ba peñawäkjintä täñpewän mäjojin kumbani ude itkuñ.

2* Ude itkañ kome ñonitäño nadäj gärip waki kädet u iwarän täñkuñ. In añero äbot waki, punin it täkañ unitäño intäjukun ämani täño mani buramik täñkuñonik. Äma waki unitä ämawebe Anutu mäde ut imik täkañ u yabäj yawatkañ kädet waki täkta peñyawet täyak.

3* Bureni, bian nin imaka, unitä tawañken itkañ gupnin täño nadäj gärip däpmäj tärekta nadäppäj unita watä piä täk täñkumäñonik. Ude täñjitna ämawebe päke u udegän, Anutu täño kokwawak yäpmäkta yäwani ämawebe ude itkumäj.

4-5 Täñpäj peñawäknin unitä nidäpmäj-pewän mäjonin kumbani ude itkumäño upäñkañ Anututä bänep iron pähap täñpäj, butewaki tañi nadäj nimiñkuko unita Kristo-kät bok täñkodak tañpäj nipmanjuk. Bureni-inik! Anutu täño bänep iron unitägän waki keru-ken nanikpäñ nimagutkuk.

6* Ude täñpäj Kristo-kät bok awañ gänañ nanik wädäj tädotpäj yabäj yawat piä bok täkta kunum gänañ Kristo dubini-ken nipmanjuk itkamäj.

7* Ude täñkuko uwä mebari ñodeta täñkuk; Kristo Jesu terak orakorak kädet täñ nimiñkuko u bänep ironi ärowani inipärik kubä unitäño mebari kadäni kadäni kwawak pewän ahäñtäj kuneña ude täñkuk.

8* Unita ñode yäwa; Nadäkinik terak Anutu täño bänep iron unitägän waki keru-ken nanikpäñ tämagutkuk. U intä imaka kubä täñjirä kañpäj unita nämo tämagutkuk. Nämo, iniken bänep irona yäppäj jop tämagutkuk.

9* Unita äma kubätä iniken wäpi biñam täga yäpmäj akunañi nämo. U imata, intä piä täñjirä unita yäppäj nämo tämagutkuk.

10* Nadäkañ? Nin Anutu täño ket kudän, Kristo Jesu terak ämawebe kodaki ude pewän ahäwani. Upäñkañ ude jop itta nämo nipmanjuk. Nämo, u kädet tägatäga nintä täkta uku bian iwoyäj nimiñkuko u täkta yäppäj nimagutkuk.

Kristo terak äbot kubägän irit

11-12** Eruk, guñ äbotken ahäwani in ñode nadäwut; Juda äbottä inita gupnin moräk madäwani yäj yäppäj intawä gupjin moräk nämo madäwani yäj täwerani. (Upäñkañ gup moräk madäk-madäkta yäk täkañ uwä äma täño gup kädatagän.) Täñpakañ inä Kristo-kät nämo kentäwani ude itkuñ. Ba Isrel kome mähem nämo unita topmäk-topmäk kubägän Anututä iniken Juda ämawebe-kät täñkuko u in unitäño moräki nämo. Ba imaka ämawebenyeta yämikta yänkehärom tañkuko u imaka, nämo yäpmäkta yäwani. In Anutujin nämo, ba imaka täga kubä kämi yäpmäkta biñam nämo itkuñ.

13* Bian, Anutu dubini-ken nämo, ban itkuñ upäñkañ apiño Kristo-kät kowat kwasikorän täñpäj itkañ unita Kristo täño kumäk-kumäkitä tämagut pabä Anutu dubini-ken tepmanjuk itkañ.

14* Täñkañ Kristotä ini Juda äbot nin, ba guñ äbotken nanik in, u hämopnin-ken bänep kwini terak irit kädet pewän ahäñ nimiñjirän äbot kubägän ude itkamäj. Bian ninin pärik-pärik it täñpani upäñkañ Kristotä hämopnin-ken бага parirän iwan kowata kowata täñpeñ kuñatcumäño u kwinit manpäñ kuñkuñ.

15* U äbot yarä u näkkät kowat kwasikorän täñpäj äbot kodaki kubägän ahäwän yäppäj kumäk-kumäkitä Moses täño бага man ba Juda täño бага täpuri täpuri kudup kwinit täñpän kuñkuñ. Ude täñjirän bänep kubägän irit kädet ahäñkuk.

* 1:20: 2Ko 13:4; Kol 2:12; Hib 1:3; Kol 1:16, 2:10 * 1:22: Sam 8:6; Mat 28:18 * 1:23: Efe 4:10,15; Rom 12:5; Kol 1:18

* 2:1: Kol 1:21, 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Tai 3:3; Jon 12:31; Efe 5:6, 6:12 * 2:3: Kol 3:6 * 2:6: Kol 2:12 * 2:7: Efe

1:7 * 2:8: Jon 4:10; Hib 6:4 * 2:9: 1Ko 1:29-31, 2Ti 1:9 * 2:10: Tai 2:14 * 2:11-12: Efe 5:8 * 2:11-12: Kol

1:21; Rom 9:4, 1Te 4:13 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: Ais 9:6, 1Ko 12:13; Kol 2:14 * 2:15: 2Ko 5:17; Kol 1:20,22

16 * Tänpäj Kristo u, päya kwakäp terak kumbuko uniterak iwan kädet bämopnin-ken itkuko u kwinit tänpän kujirän gup kubägän ude ahänkumäj. Ude tänkuko unita äbot yarä uwä Anututa iwan ude tänpänpäpän äneji nimagut päbä dubini-ken nipmanjuk.

17 * Tänpäkañ Kristo unitä päbä ämawebe kudup, Juda äbot Anutu dubini-ken irani nin, ba Anutu dubini-ken nämo irani in manbiñam täga ñode niwetkuk; Iwan kädet paotak. Anutu-kät bänep kubägän irit kädet pewa ahäkañ yäk.

18 * Unita Kristo uterakgän ämawebe kudup, Juda äbot nin, ba guñ äbotken nanik in, Munapik kubä unitägän täñkentäj niminjirän Anutu nanin-ken yänapik man täga yäk takamäj.

19 * Mebäri unita apiño guñ äbotken nanik inä kubäken nanik bumik nämo itkañ. Komejin inigän nämo, Anutu täño kudupi ämawebe-kät komejin kujat kubägän ude itkañ. Ba Anutu täño kudupi ämawebe ukät koñ kubägän ude tänpäj itkañ.

20 * Nadäkañ? Nadäkinik tänpäni in uwä eñi Anututä tänpäni ude bumik. Uwä ñode; Nin aposoro-kät profetpäñ eñi unitäño bek ude äneñtäj kujuk. Täñkañ bek bämopi udetawä Kristo Jesupäj äneñjuk.

21 * Unita Kristotä eñi unitäño kujari kudup kubägän pädat tänpäj yepmañ irirän säkgämän ahänpäj kudupi yot, Ekänita biñam ude täñ itak.

22 * Tänpäkañ in imaka, Kristo-kät kowat kwasikorän tänpäj irirä Anututä ämawebeniye ätukät kubägän tepmanpäñ iniken kudupi yot täñ itak ude irirä Kudupi Munapiki terak eñi u gänañ it täyak.

3

Poltä guñ äbotken piä täñjuk

1 * Mebäri unita Pol näkä guñ äbotken nanik inta yäñpäñ Jesu Kristo täño manbiñam yänahäñira komi eñiken nepmanjukño itat ño.

2 * In täñkentäj tamikta Anututä iron tänpäj piä naminjuko unita nämowä nämo nadäkañ! U nadäkañ yän nadätat.

3 * Täñkañ iron Anututä naminjuko uwä ñode; Nadäk tawañ käbop peñkuko u kwawak pewän ahäj naminjuk.

4 * Unitäño manbiñam kudän täñ tamitat ño daninjan uyaku imaka Anututä Kristo terak ude api täñpet yän nadäk tawañ käbop peñkuko unita nadäwa tumäk täkañ uwä in imaka, api kañpäñ nadäwä tumneñ.

5 * Nadäk tawañ u Anututä ämawebe bian itkuño u kwawak nämo pewän ahäj yäminjuk. Upänkañ apiño Kudupi Munapik terak Anututä iniken kudupi aposoroniye ba profet ninken kwawak pewän ahäj nimikan.

6 * Tänpäkañ nadäk tawañ käbop patkuko uwä ñode; Manbiñam Täga unitä guñ äbotken nanik in tämagut päbä tepmanpäñ nin Juda nanik-kät gup kubägän ude takamäj. Ude täñkañ nin kudup Anututä imaka Jesu Kristo terak nimikta yänkehärom täwani u kudup yäpmäk takamäj.

7 * Tänpäkañ näk Manbiñam Täga unitäño watä piä ämani kubä ude ahänkut. Piä u Anututä iniken bänep iron terak, gwäki nämo ude naminpäj täñ-kehäromtañ naminjuk.

8 * Näk Anutu täño kudupi ämawebeniye kudup täño äpani-inik ude itat upänkañ Anututä ironi terak nadäj namikinik tänpäj piä naminjuko uwä ñode; Näk guñ ämawebe uken Kristo täño imaka imaka tägagämän-inik daninañi nämo unitäño manbiñam yäwettäj kuk täyat.

9 * Ba Anutu täño nadäk tawañ käbop nanik unitäño bureni ude ahätak yän ämawebe kudup nadäwä tumäka yänahänpäj yäwet täyat. Nadäk tawañ u Anutu imaka kuduptagän tänpämorewani unitä bian umu-kentä käbop peñkañ it yäpmäj äbuk.

10 * Ude tänkuko uwä kadäni ñoken añero ärowani ba imaka wäpi biñam ikek punin it täkañ u Anutu täño kudupi äboriye yabänpäñ-nadänkañ ñode nadäneñta täñjuk; Anutu täño nadäk-nadäk mebäri mebäri u ärowani-inik!

11 * Anututä ude ahäka nadäk inide inijtkuko udegän apiño Ekäninin Kristo Jesu täño piäni terak bureni pewän ahäkañ.

12 * Tänpäkañ Kristo ukät kowat kwasikorän tänpäj nadäj imikinik täk takamäj unita Anutu dubini-ken kukta kädet tumäj niminjirän bätakigän täga kuk takamäj.

13 * Unita näk ñode peñ täwetat; Näkä inta komi nadäk täyat unita bänep yarä-yarä nadänpäj nadäkinikjin nämo pewä putäreneñ. Nämoink! Komi nadäk täyat unita nadänjirä intäño omäk meran ude täk täyon.

* 2:16: Sek 9:10 * 2:17: Ais 57:19 * 2:18: Efe 3:12 * 2:19: Efe 3:6; Hib 12:22-23 * 2:20: Mat 16:18, 1Ko 3:11 * 2:21: Efe 4:15-16; Kol 2:19, 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Efe 4:1; Plp 1:7,13; Plm 1,9 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Efe 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Efe 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:23,25 * 3:8: 1Ko 15:9-10; Gal 1:16; Efe 1:7 * 3:9: Rom 16:25 * 3:10: Rom 11:33, 1Pi 1:12 * 3:12: Jon 14:6; Rom 5:2; Hib 4:16 * 3:13: Kol 1:24

Kristotä nadäŋ nimikinik täk täyak

¹⁴ Eruk, Anutu Nantä imaka imaka ude täŋkuko unita gwäjiŋ äpmonŋ imik täyat.

¹⁵ Uwä äbot kubäkubä kunum gänäŋ itkaŋ ba kome terak itkaŋ unitäŋo nani ude täŋpäj wäpi ini-ini yämik täyak.

¹⁶ * U gwäjiŋ äpmonŋ imiŋpäj inta yäŋpäj yäŋapik man ŋode yäk täyat; Anututä ini käwut-ken imaka imaka paot-paori nämo itkaŋ-ken u nanikpäj intä kehäromigän itta Kudupi Munapik tewän äpäŋpäj bänepjin täŋkehärom täyon.

¹⁷ * Munapiktä ude täŋ-kehäromtaŋ tamiŋirän nadäkinikjintä Kristo imagut päŋku tewä bänepjin-ken iritünik täyon. Ba ŋode imaka yäŋapik täyat; Kristotä in bänepjin-ken itkaŋ täŋpewän iron kowata kowata täktäk kädet unitä bänepjin-ken kehäromigän parirän imaka u ba u tänayäj täkaŋ u kädet uterakgän täk täkot.

¹⁸⁻¹⁹ ** In ude täŋit Anutu täŋo kudupi ämawebe päke ukät Kristo täŋo iron ärowani-inik, inipärik kubä unitäŋo mebäri nadäwä tärekta kehäromi pat tamiton yäŋpäj yäŋapik täyat. Kristo täŋo iron u äpmonpani pähap, täga nämo nadäwä tärenaŋi upäŋkaŋ u kaŋ kaŋpäj nadäwä tumbut yäŋ yäŋpäj Anutu-ken yäŋapik täyat. Ude kaŋpäj nadäwä tumäŋjirä Anututä iniken mebäriŋi tokŋek pätak uwä inken udegän tokŋek päton.

²⁰⁻²¹ * Unita Anutu täŋo kudupi ämawebeniye, Kristo Jesu-kät kwasikorani nintä Anutu u wäpi biŋam yäŋpäj tärek-täreki nämo iniŋoret täk täkana! U imata, Anututä iniken kehäromi ninken piä täk täyak uterak imaka nintä nadäk täkamäj ba unita yäŋapik täkamäj u irepmitpäŋ bumta täga täŋpek.

4*Äbot täŋpani uwä Jesu täŋo gupi ude*

¹ * Näk Pol, Ekäniata watä piä täŋ imik täyat unita yäŋpäj komi eniken itkaŋ man täwerayäj täyat ŋonita nadäkinik täneŋ; Anututä inita biŋam yäŋpäbä tepmaŋpäj kädet ude kaŋ iwarut yäŋpäj täwetpäŋ täwoŋäreŋkuko udegän gwäk pimiŋpäj kaŋ kuŋarut.

² * Kädet uwä ŋode; In äbot täŋpani notjiye gämori-ken itkaŋ oraŋ yämiŋpäj bänep kwini ba bänep äpani terak irit täŋo kädet iwatpäŋ bänep ironjin kwawak peŋkaŋ täŋkentäk kowata kowata täŋpeŋ kaŋ kuŋarut.

³ * Imata, inä Kudupi Munapik täŋo bänep kwinitä topmäŋpäj äbot kubägän tepmaŋpani itkaŋ unita. Ude itkaŋ unita ehutpäŋ bänep kwini uterak bänep kubägän täŋpäj itta piäni pen täk täkot.

⁴ * Unita in ŋode nadäwut; Äbot bureni kubägän, Munapik bureni kubägän itak. Ba imaka nintä kämi yäpmäkta Anututä iwoyäj nimani u udegän, bureni kubägän itak.

⁵ * Ba Ekäni bureni kubägän itak, ba nadäkinik bureni kubägän itak, ba ume ärutärut mebäri kubägän, u Jesu yäpurärät-tagän.

⁶ * Täŋpäkaŋ ämawebe kuduptagän täŋo Anutu ba Nanin bureni kubägän itak. Ini kubä-tägän ämawebe päke unita intäjukun täŋ yämik täyak. Täŋkaŋ ini-tägän ämawebe kudup kehäromi yämik täyak. Ba ini-tägän ämawebe kudup bämopi-ken it täyak.

⁷ * Upäŋkaŋ äbot täŋpani nin kubäkubäta Kristotä ini nadätäk udegän iron yäpmäj daniŋpäj kubäkubä nimik täyak.

⁸ * Unita yäŋpäj Anutu täŋo man kudän terak ŋode pätak;

U iwanäye täŋo kehäromi yäpmäj äpäkinik täŋpäj punin-inik unu äroŋjuk.

Äroŋpäj ämawebe kubäkubäta iron yämiŋtäj kuŋjuk.

Sam 68:18

⁹ * Eruk, man biani uterak man 'äroŋjuk' unitä ŋode niwoŋäretak; Intäjukunä Kristo u kome terak ŋo äpuk.

¹⁰ Täŋpäkaŋ äma äpuko unitägän äneŋi äroŋjuk. U wäpi biŋamtä komeni komeni, punin terak ba kome terak päke ŋo it morekta nadäŋpäj punin-inik, kunum irepmitpäŋ unu äroŋjuk.

¹¹ * Eruk, äma unitägän äbot täŋpani ämawebeta iron ŋode yämiŋjuk; Äma ätu aposoro piä täkta iwoyäjjuk. Ätuwä Anutu täŋo meni jinom yäpmäŋpäj yäŋahäk piä täkta. Ätuwä Anutu täŋo manbiŋam komeni komeni yäpmäj kuŋatta. Ätuwä Anutu täŋo kudupi ämawebe watä it yämikta. Ätuwä ämawebe Anutu täŋo man kädet u yäwetpäŋ yäwoŋärekta iwoyäjjuk.

¹² * Eruk, ima mebäri äma äbot u iwoyäjjuk? U Anutu täŋo kudupi ämawebeniye täŋpidäm taŋ yämiŋjirä unitä täŋkentäk piä mebäri mebäri täneŋta iwoyäjjuk. Anutu täŋo kudupi

* 3:16: Kol 1:11 * 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23, 2:7 * 3:18-19: Kol 2:2 * 3:18-19: Kol 2:10 * 3:20-21: Kol 1:29

* 4:1: Efe 3:1; Kol 1:10 * 4:2: Kol 3:12-13 * 4:3: Kol 3:14-15 * 4:4: Rom 12:5; Efe 2:16, 18 * 4:5: Jon 10:16

* 4:6: 1Ko 12:6 * 4:7: Rom 12:3,6 * 4:8: Kol 2:15 * 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:12: 2Ti 3:17

ämawebetä ude täñkañ Kristo täño gupi, Anutu täño äbot kubägän u nadäkiniki säkgämän, kehäromi nitek api itneñ.

13 * Eruk ämawebe äboriye nin uwä nadäkinikin tägañirä-tägañirä nin kudup täño nadäkinikin mebari kubägän api täñpek! Ba nin kuduptä Anutu täño Nanaki Bureni-inik unita gäripi pähap nadäñ imiñpäñ nadäñ imikinik uterakgän api täne. Ude tänayäj tämäño uyaku äma bureni itpäñ Kristotä itkuko udegän api itne.

14 * Eruk, Kristotä itkuko udegän itkañ ninä nanak täpuri, nadäk-nadäki äreyäwani ude wari nämo api itne. Täñitna äma man bureni yäñkañ jop manman yäñpäñ-yäwoñärek piä täk täkañ unitä yäñ-nikñat-pewä nadäk-nadäknin täga nämo täñkuräk täneñ. Äma udewani uwä yäñ-yäkñarani kädetta mebari nadäkinik täñpani upäñkañ unitäño jop manman ba yäñ-yäkñarani ärowanitä nadäkinikin täga nämo wädäj täñpän kunenñ.

15 Nämoinek, man udewanita juku nämo pene. Täñ, ninä not kowata kowata täñpäñ kuñat-kuñat täño kädet ugänpän iwarän täñpäñ kuñatkañ Anutu täño man bureni ugän yäk täkäna. Ude täñpeñ kuñatkañ bänep nadäk-nadäknin, yäkyäknin, irit kuñat-kuñatnin u kudup tägañpäñ ämawebe kehäromi nitek ude it täkäna, äbot täñpani täño gwäknin Kristotä it täyak ude.

16 Täñpakañ Kristo uwä iniken gupi moräk, äbot täñpani kubäkubä unita intäjukun täñ nimiñirän gup kubägän ude täk täkamäj. Täñitna Kristotä gup kubägän u towik täyak. Towiñirän gup moräk-moräk kubäkubä uwä piä iniken iniken täñirä gup u iron kädet täñpeñ kuñat-kuñat ikek kehäromigän tägak täyak.

Irit kuñat-kuñat kädet kodaki iwatne

17-18 ** Eruk unita näk Ekäni wäpi terak ñode peñ täwetat; In guñ äbotken naniktä kuñat täkañ ude wari nämo kuñatneñ. Unitäño nadäk-nadäki u jopigän, bipmäñ urani udewani. U imaka kubäta nämoinek nadäkañ. Imata, man nadäkta bitnäñpäñ juku nämo pek täkañ. Unita irit täga Anututä iwoyäj nimanani u täga nämo api koreneñ.

19 * Nadäñ-gärip waki u täkta mäyäk kubä nämoinek nadäk täkañ. Irit kuñat-kuñariken waki kädet u iwattagän gäripi pähap nadäk täkañ. Ude täñirä gäripi inide kubä ahäñirän kädet waki-wakiinek mebari mebari täñtäj kuk täkañ.

20 Upäñkañ Kristo täño kädet täwetpäñ täwoñärewani u udewani nämo.

21 Nämoinek! Ba jide? Manbiñam bureni Jesuken nanik täwetpäñ täwoñärewani unita guñ täkañ?

22 * Man bureni täwetpäñ täwoñärewani uwä ñode; Apiño in ämawebe kodaki ude itkañ. Bian nadäkinik nämo täñpäñ ämawebe biani ude itkuñ. Ämawebe biani ude itpäñ unitäño bänep ba nadäñ gärip biani iwarän täñkuño u kakätäwut yäj täwerani. Nadäk biani uwä jopi, bänepjin täñ-täkñattagän. U iwarän täñpäñ wañpäñ wakiniñ tänayäj täñkuñ.

23 * Unita kädet biani u manpä kwäkañ mäjojin ba nadäk-nadäkjin kodaki inipärik, tek ude wädäwä ärokta täwetpäñ täwoñärewani.

24 * Inä ämawebe kodaki ahäwut yäj täwerani. Ämawebe kodaki uwä Anututä täñpäñ pewän nadäk-gärip kodaki nitek, ini bumik ude ahäwani. Unitäño täktäki uwä siwoñi kudupi-inik.

25 * Unita yäñpäñ in jopman yäkyäk kädet peñpäñ man siwoñi bureniñan notjiye-kät kowat yäwän täñpäñ kuñat täkot. Imata, nin gup kubä täño moräki moräki ude itkamäj unita.

26 * Unita kokwawak nadäñpäñä, ket nadäñkañ; Kokwawakka unitä momi täktäk kädetken tepmanpekta. Unita kokwawakjin u pen nämo nadäñ yäpmäj kuñatneñ. Nämo, kome nämo bipmäñirän kepma ugän penenñ.

27 Täñkañ Satanta yäma nämo däät imineñ.

28 * Täñpakañ inkät nanik äma ätu kubota täñpani itkuño u kubota wari nämo täneñ. Nämo, tuñum imaka imaka yäpmäkta piäni ini täñpäñ yabäj ahäneñ. Ude täñpäñ yäpmäñkañ inita peñjit, äma jäwärita yämiñjit täneñ.

29 * Täñpakañ man yäkyäkjin-ken man waki kubä nämo pewä ahäwek. Äma täñkentäj yämikta man ugänpäj yäk täneñ. Ude täñirä ämatä nadäñkañ säkgämän nadänpäj bänepi täñkehärom täneñ.

30 * Täñpakañ in Anutu täño Kudupi Munapikta nadäñ häräp nämo imineñ. Imata, Anututä näñjaken ämawebe ude it naminirä kadäni pähapken näñjata biñam bureni-inik kañ yämagura yäj nadänpäj Kudupi Munapik upäj inä wären täñkuk.

31 * Unita inä kädet wakiwaki ñodewani u kudup peñ moreneñ; Injam kumät, täñkubit-kubit, kokwawak, yäñawät-awät, äma yäñpäñ-yebek, ba täñpawak kädet mebari mebari u nämoinek täneñ.

* 4:13: Kol 1:28 * 4:14: 1Ko 14:20 * 4:17-18: 1Pi 1:14; Rom 1:21 * 4:17-18: Efe 2:12 * 4:19: Kol 3:5
 * 4:22: Rom 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Rom 12:2 * 4:24: Stt 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Kol 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:28: 1Te 4:11 * 4:29: Efe 5:4; Kol 3:8, 4:6 * 4:30: Ais 63:10, 1Te 5:19; Efe 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8

32* Nāmo, kādet ḡodepāḡ tāga tāneḡ; Ābot tāḡpani notjiye ātukāt not kowata kowata tāḡpāḡ bāneḡ kwini terak kubāḡān kuḡatneḡ. Ude tāḡkaḡ notjiye tāḡo momi peḡ yāmik tākot, Anututā Kristo wāpi terak momijin peḡ tamīḡkuko udegān.

5

Peḡyāḡek gānaḡ kuḡat-kuḡat

1* Inā Anutu tāḡo nanakiye, bāneḡpi gāmāni unita ini it tāyak udegān itpeḡ kuḡat tākot.

2* Tāḡpākaḡ irit kuḡat-kuḡatjinken iron kādetā intājukun irek. Iron kādet nintā tākta yāwani uwā Kristotā ḡode niwoḡāreḡkuk; Unitā nadāḡ nimikinik tāḡpāḡ iniken gupi nin tāḡkentāḡ nimikta inīḡ kireḡkuk. Ude tāḡkuko uwā Anututa ārawa kābāḡi sākgāmān-inik, Anututā ini gāripi nadāk tāyak ude tāḡ imīḡkuk.

3* Inā Anutu tāḡo kudupi āmawebe unita kubokāret kādet, yabāḡḡārip waki ba āma tāḡo tuḡumta yabāḡḡārip tāḡirā Anutu ināmiken tāga nāmo tāḡpeḡ. Kādet udewanita yāḡpāḡ-nadāk nāmoinik tāk tāneḡ.

4* Tāḡkaḡ man kābāḡi-kābāḡi, me yākyāk, ba imaka māyāk ikeḡta ārāpi tāktāk u inken nāmo ahāwek. Nāmo, ināwā Anutu bāneḡ tāga man iwet-iwet unitagān yāk tākot.

5* Tāḡkaḡ ḡode unita bureni-inik yāḡ nadāneḡ; Āma kubokāret kādet iwarani, kādet tarāki tāḡpani ba āma tāḡo tuḡumta yabāḡḡārip tāḡpanitā Kristo ba Anutu tāḡo yabāḡ yāwat yewa unitāḡo bureni nāmoinik api koreneḡ. Imata, kudān u uwā anutu jopi nadāḡ yāmik-yāmik kādet ubayāḡ.

6* Unita āma kubātā kādet waki udewani iwatta bāneḡ ārik-ārik man tāwerirān nāmo nadāḡ imineḡ. Kādet udewanita Anutu tāḡo kokwawaktā āma mani bitnāk tākaḡ-ken api ahāwek.

7* Unita in āma udewani-kāt not nāmoinik tāḡpeḡ kuḡatneḡ.

8* Nadākāḡ? In bian bipmāḡ urani ude itkuḡo upāḡkaḡ apīḡo Ekāni-kāt kowat kwasikorān tāk tākaḡ unita peḡyāḡek ude itkaḡ. Unita peḡyāḡek nanak āmawebe ude itneḡ.

9* U imata, peḡyāḡektā kādet tāga ba kādet siwoḡi mebāri mebāri, ba man bureni yākyāk kādet u pewān ahāk tākaḡ.

10* Unita irit-kuḡat-kuḡat Ekānitā gāripi nadāk tāyak u kaḡ-ahākta piāni tāk tākot.

11* Tāḡkaḡ bipmāḡ urani tāḡo kādetā bureni tāga kubā nāmo pewān ahāk tākaḡ unita māde ut imīḡpāḡ wakini u kwawak pewā ahāk tākot.

12* Wāra! Kādet wakiwaki āma peḡawāk tāḡpanitā kābop kābop tāk tākaḡ u māyāk ikeḡ unita nākā kwawak yāḡahānaḡi nāmo.

13* Upāḡkaḡ peḡyāḡektā imaka kudup kwawak pewān ahākta yāwani.

14* U imata, peḡyāḡektā imaka kābop nanik tāḡpewān kwawak ahāk tākaḡ uwā peḡyāḡek udegān it tākaḡ. Unita yāḡpāḡ man kubā ḡode kudān tāwani pātak;

*Ai! Kumbani komeken dāpmon pātkaḡ in apīḡo kodak tāḡpāḡ akukot!
Ude tāḡirā Kristo tāḡo peḡyāḡek intā terak iḡiḡ-yāḡeton.*

15* Unita irit kuḡat-kuḡatjinta watāni ket itpāḡ kuḡatneḡ. Guḡtā kuḡat tākaḡ ude nāmo kuḡatneḡ. Nāmo, āma nadāk-nadāk ikeḡtā kuḡat tākaḡ ude itpeḡ kuḡatneḡ.

16* Apīḡo intā Anutu tāḡo nadāk kādet u iwarāntākta gwāk pimīḡpāḡ kuḡat-kuḡat kadāni. Imata, apīḡo kadāni wakiken itkamāḡ unita kepma kubā jop nāmoinik tāreḡpirek.

17* Tāḡkaḡ nadāk-nadākjin nāmo tāḡkurāk tāneḡ. Nāmoinik, Ekānitā kādet siwoḡi intā iwatpāḡ tākta nadāk tāyak u kaḡ-ahākta piāni tāk tākot.

18* Tāḡkaḡ ume komi tāḡḡuḡḡuḡ tākta tāḡi nāmo nāneḡ. Ude tāḡpāḡāḡ irit kuḡat-kuḡatjin api tāḡpāwaneḡ. Ude unita ḡode tāneḡ; Ume nanpā tokḡek tākaḡ ude Kudupi Munapik imagurā tokḡek tāyon.

19* Tāḡkaḡ ābot tāḡpani notjiye-kāt man ḡodewaniḡpāḡ kowat yāwān tāk tākot; Anutu inīḡoret kap Sam gānaḡ nanik ba āmatā yāḡtewani, ba kap kodaki Munapiktā bāneḡpin-ken pewān ahāk tākaḡ, kap udewani-udewaniḡpāḡ teḡpāḡ bāneḡpintā Ekāni inīḡoret tākot.

20* Ude tāḡkaḡ Ekāninin Jesu Kristo wāpi terak imaka imaka ahāḡ nimik tākaḡ u kuduḡta yāḡpāḡ Anutu Naninta bāneḡ tāga man kadāni kadāni iwet tākot.

Nādāpi iritta man

✧ **4:32:** Mat 6:14; Mat 18:22-35; Kol 3:12-13 ✧ **5:1:** Mat 5:48 ✧ **5:2:** Rom 14:15; Gal 2:20; Hib 10:10; Kis 29:18
✧ **5:3:** Kol 3:5 ✧ **5:4:** Efe 4:29 ✧ **5:5:** 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 ✧ **5:6:** Kol 2:4,8; Rom 1:18 ✧ **5:8:** Efe 2:11,13; Kol 1:13, 1Pi 2:9; Jon 12:36 ✧ **5:10:** Rom 12:2 ✧ **5:13:** Jon 3:20-21 ✧ **5:14:** Ais 26:19, 60:1; Rom 13:11 ✧ **5:17:** Rom 12:2; Kol 1:9 ✧ **5:18:** Luk 21:34 ✧ **5:19:** Kol 3:16; Sam 33:2-3 ✧ **5:20:** Kol 3:17

21 ✨ Tänpäkañ in Kristo täño man buramiñpäñ orañ imik täkañ unita injin udegän, man buramik kowata kowata tänpəñ kuñat täkot.

22 ✨ Eruk webe, Kristota watä piä täñ imikta yäñpəñ inä äppiye täño man kañ buramiwut.

23 ✨ U imata, äpitä webeni täño intäjukun ude itak, Kristotä gupi, äbot täñpani waki keriken nanik yämagutkuko unitäño gwäki itak ude.

24 ✨ Unita webeniyetä äpiye täño man buramik-inik täneñ, Anutu täño äbottä Kristo täño man buramik-inik täk täkañ udegän.

25 ✨ Eruk äma, in uwä webejiyeta nadäñ yämikinik täneñ, Kristotä iniken äbot nadäñ yämikinik täñpəñ unita gupi iniñ kireñkuko udegän.

26 ✨ Kristotä ude täñkuko u mebäri ñodeta täñkuk; Äbot u Anututa biñam täñpəñ kudupi irut yäñpəñ iniken manpäñ umetä-yäñ ärupak täñpəñ yepmañkuk.

27 ✨ U äbot unitä ini inamiken säkgämän, kuräki-inik, bäräm bäräm nikek kubäkät nämo, dudumi-inik kañ irut yäñ nadäñpəñ ude uwä täñkuk.

28 ✨ Udeğän, ämatä iniken gupita gäripi nadäk täkañ udegän webeniyeta nadäñ yämineñ. Unita äma, webeniyeta gäripi nadäk täkañ, äma udewanita ñode täga nadäne; U iniken gupita gäripi nadäk täkañ yäñ nadäne.

29 ✨ Nadäkañ, äma kubätä iniken gupita iwan täga nämo täñpek. Nämo, u watäni itpəñ ketem towik täkañ, Kristotä äboriye watäni itpəñ yepmäñ towik täyak udegän.

30 ✨ U imata, nin uwä iniken gupi täño moräki moräki unita.

31 ✨ Bureni, Anutu täño man ñode kudän täwani unitä näñño man ño meham täyak; Ämatä miñjiye naniye yabä-kätəñ päñku webeni-kät kentəñpəñ gup kubägän ude täñpəñ api itdeñ.

32 ✨ Tänpäkañ man kudän ño täño mebäri uwä äpmonñpani. Eruk man unitäño bureni uwä Kristo-kät äboriye unita yäyat.

33 ✨ Upəñkañ äma kubäkubä inta imaka, ñode yäyak; Injinken gupjinta gäripi nadäk täkañ udegän webejiyeta nadäk täkot. Tänpäkañ webe intäwä äyänutpəñ äppiye orañ yämik täkot.

6

Nädamiñ-nani iritta man

1 ✨ Eruk ironñironi, in Ekänita biñam itkañ unita menjiye nanjiyeta man buramik täñ yämiñirä Anutu inamiken siwonji täk täyon.

2 ✨ U imata, Moses täño бага man kubä, jukuman ikek intäjukun täyak uwä ñode; In menjiye nanjiye orañ yämineñ.

3 ✨ Eruk, unitäño jukuman uwä ñode; Ude tänayəñ täño uyaku säkgämän itkañ kome terak kadäni käronji api it yäpməñ äronen. Lo 5:16

4 ✨ Tänpäkañ meñnan inä nanakjiyeta kokwawak joñ nadäñ nämo täñ yämineñ. Ude täñpäwä inta gäripi nämo nadäñpəñ kokwawak nadäñ tamineñ. Unita kädet siwonji iwatta, kädet Kristotä gäripi nadäk täyak ugəñpəñ yäwetpəñ yäwonjäreñpəñ irit kuñat-kuñari yäpə-siwonñtañ yämik täkot.

Piä äma jopi-kät intäjukun ämaniyeta man

5 ✨ Eruk, äbot täñpani in ätu äma täño piä watä äma jopi kuñat täkañ inta ñode yäyat; Piä täñ yämik täkañ unitäño mähemita umuntəñpəñ orañ yämiñkañ bənep yarä täñkañ nämo, mani buramik täkot. Kristo täño mani buramiñpäñ watä piä täñ imineño udegän täñ yämik täkot.

6 ✨ Näk äma täga yäñ nadäwän yäñpəñ kudän ude piä mähemu inamiken ugän nämo täñyäkñatneñ. Nämo, bənep nadäk-nadäkjin piä uterak penkañ Kristota watä piä täñ imikaməñ yäñ nadäñpəñ piä mähemu täño man buramik täneñ. Anututä kädet udetawä gäripi nadäk täyak.

7 ✨ Unita Kristota täkaməñ, äma kubäta nämo yäñ nadäñpəñ watä piäjin u oretoret terak täk täkot.

8 ✨ Imata, Ekänitä kowata piä wəp yəpani uterak nämo api tamek. U piä täga täk täkañ uterak api tamek.

9 ✨ Tänpäkañ piä mähemu inä udegän, piä ämajjiye jopi unita kudän säkgämän täñ yämik täkot. Täñjumon-umun kädet täñ yämikta nadäk täkañ u kudup kañ pen morewut. Imata, Ekäni kunum gənañ it täyak unitä in ba piä watä ämajjiye bok Ekäni ude itkañ nadäk-nadäk kädet kubä terakgän inä yäpməñ danik täyak.

Ämik täño tuñum Anututä nimani

✨ 5:21: 1Pi 5:5 ✨ 5:22: Kol 3:18, 1Pi 3:1 ✨ 5:23: 1Ko 11:3; Efe 1:22 ✨ 5:25: Kol 3:19, 1Pi 3:7; Gal 1:4 ✨ 5:26: Tai 3:5; Hib 10:10 ✨ 5:27: 2Ko 11:2; Kol 1:22 ✨ 5:30: 1Ko 6:15; Efe 1:22-23 ✨ 5:31: Mat 19:5 ✨ 5:32: Rev 19:7 ✨ 6:1: Kol 3:20 ✨ 6:2: Mat 15:4 ✨ 6:3: Lo 5:16 ✨ 6:4: Kol 3:21; Lo 6:7,20-25; Sam 78:4; Snd 22:6 ✨ 6:5: Kol 3:22-23; Tai 2:9-10, 1Pi 2:18 ✨ 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 ✨ 6:9: Kol 4:1; Rom 2:11

¹⁰ ✧ Eruk, man tärek-tärek ñode täwera nadäwut; In Ekäni-kät kowat kwasikorän täñpäj itkañ unita kehäromini wädäj yäpmäj päbä injitpäñ uterak yengämä pewäkañ kehäromigän itkot.

¹¹ ✧ Täñkañ ämik täño tuñum Anututä tamik täyak u kudup yäpmäñpäj wädäwä ärowäkañ itkot. Ude täñkañ uyaku äma waki Satan unitäño täñyäkñarani kudän waki mebäri mebäri unitä ahäj tamiñirä täga api kehärom tanpäj itneñ.

¹² ✧ Unita ket nadäwut; Ämik täk täkamäj u ämakät nämo täk täkamäj. Nämoinek! Uwä imaka ärowani ba wäpi biñam ikek, ba imaka imaka mebäri mebäri kehäromi nikek bipmäj urani kome ñonita watäni it täkañ, ba äma waki täño añero kehäromi nikek punin kuñat täkañ ukät ämik täk täkamäj.

¹³ ✧ Unita ämik täño tuñum Anututä tamik täyak u kudup wädäwä ärowäkañ itkot. Ude tänyäj täño uyaku ämik kadäni-ken iwankät ämik täñpäj nämo api ämetpeñ kuney. Nämoinek, ämik täñtän kuñtängän iwan täño kehäromi paorirän inä ugän kehärom tanpäj täga api itneñ.

¹⁴ ✧ Täñpäkañ kehärom tanpäj itnayäj nadäñpäjñä eruk ñode täneñ; Man bureni upäj pion ude täñ-täpänek täkot. Täñkañ kädet siwoñi täktäkjin upäjñä kupäñtek ude pewä wädäk täkot.

¹⁵ ✧ Täñkañ ämatä bäräñekta kuroñi ärärani peñpäj pidämtak täkañ udewä bänep kubägän pewä ahäk-ahäk täño Manbiñam Täga u ämawebe nämo nadäwani-ken päñku yäñahäka pidämtak täkot.

¹⁶ ✧ Ude täñkañ kadäni kadäni nadäkinik kehäromi täñpeñ kuñarirä unitäwä kurepä ude täñ tamik täyon. Ude uyaku äma waki Satan unitä kuwek kädäp ikek gwäjñ täñpän ämnyäj täño u täga api weñkireneñ.

¹⁷ ✧ Täñkañ Kristotä waki kerik-ken nanik tämagutkuko unita juku piñpäj kuñarirä unitä gwäpä kehäromi ude täñ tamik täyon. Täñpäkañ Anutu täño man Kudupi Munapiktä tamik täyak upäjñä kadä ude injit täkot.

¹⁸ ✧ Täñkañ Kudupi Munapik täño kehäromi terak Anututä täñkentäj tamikta yäñapik man kädet mebäri mebäri terak kadäni kadäni iwet yabäk täkot. Täñkañ nämo gaña täneñ. Nämo, gwäk pimiñpäj Anutu täño kudupi ämawebe kudupta yäñpäj yäñapik man yäk täkot.

¹⁹ ✧ Ba näk täñkentäj namikta imaka, yäñapik täkot. Ude yäñapiñirä man yäwayäj täyat-ken u Ekänitä näwerirän Manbiñam Täga täño mebäri käbop itkuko u umunkät nämo, bätakigän yäñahäk täyiwa.

²⁰ ✧ Näk unitäño biñam yäñahäwani äma. Täñkañ näk komi eñiken itat unita notnaye, Ekäniken yäñapiñirä yäj namani ude, manbiñam u bätakigän yäñahäk täyiwa.

Yäñtärek man

²¹ ✧ Eruk notnaye, näk jide itat ba täk täyat unitäño manbiñamä Tikikustä äreñkañ api täwerek. Tikikus täño mebäri nadäkañ; U notninpak tägagämän, Ekäninin täño watä piä äma bureni-inik kubä.

²² ✧ U iniñ kireñpewa äretak uwä ñodeta; Nin kome itkamäj-ken ñoken jide itkamäj u täwerirän nadäñpäj bäneñjin täñkehärom tanpäj itneña yäñpäj iniñ kireñpewa äretak.

²³ ✧ Täñpäkañ Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristotä äbot täñpani notnaye in kudupta bänep kubägän irit, ba bänep iron nadäkinik ikek tamiton.

²⁴ ✧ Täñpäkañ ämawebe Ekäninin Jesu Kristota gäripi tärek-täreki nämo nadäk täkañ uterak Anutu täño orakorakitä pat yämiton. Ugän.

✧ **6:10:** 1Ko 16:13 ✧ **6:11:** Rom 13:12, 2Ko 10:4; Efe 4:14 ✧ **6:12:** Jon 14:30, 1Pi 5:8-9 ✧ **6:14:** Ais 11:5, 59:17, 1Te 5:8 ✧ **6:15:** Ais 40:9; Rom 10:15 ✧ **6:17:** 1Te 5:8; Ais 49:2; Hib 4:12 ✧ **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2, 1Te 5:17 ✧ **6:19:** Apos 4:29; Kol 4:3-4, 2Te 3:1 ✧ **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9 ✧ **6:21:** Apos 20:4; Kol 4:7-8, 2Ti 4:12 ✧ **6:24:** 1Pi 1:8

Pilipai

Notniyeta oretoret terak watä piä täj yämikta manbiñam

1 ✧ Pol kenta Timoti, Jesu Kristo täño epän ämanigän, nektä man kudän ño kudän täkamäk. Täñpäj Anutu täño kudupi ämawebe, Pilipai yotpärare-ken nanik, Jesu Kristo-kät kowat kwasikorän täñpani, in ba intäjukun äma ba täñkentäkjiye-kät in kudupta man ño kudän täñ tamikamäk.

2 ✧ Täñpäkañ Anutu Nanin-kät Ekäninin Jesu Kristo unitäño bänep iron ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Pol Anutu bänep täga man iwetkuk

3 ✧ Intä nadäj namikinik täk täkañ u juku piñpäj inta Anutu bänep täga man iwet täyat.

4-5 Yäput penpäj in Jesuta nadäkinik täñkuñ-kentä päbä apiño nin täñkentäj nimiñirä Ekäni täño Manbiñam Täga yäñahäk täkamäj. Unita kadäni kadäni inta yäñpäj Anutu-ken yäñapik täyat u bänep oretoret terak yäñapik täyat.

6 ✧ Unita näk bureni-inik ñode nadätat; Anututä intä terak epän täga kubä yäput penpäj täñkuko u täj yäpmäj kuñirän Jesu Kristo täño äbäkäbäk kadäni ahäñirän api tärewek.

7 Unita näk inta yäñpäj bänep oretoret täk täyat u jop nämo täk täyat. Nämo, in nadäj namiñpäj täñkentäj namik täkañ unita. Nadäkañ? Anututä näka nadäj namiñpäj epän tägagamän kubä namiñkuko uwä intä täñkentäj namiñirä epän u bok täk täkamäj bumik. Täñkentäj namiñirä komi yotken itat ño, täga itat. Ba Anutu täño Manbiñam Täga u bureni-inik yäj yawetpäj täñmeham täk täyat uwä, intä täñkentäj namiñirä täk täyat. Ude täk täkañ uwä inkät nin epän tägagamän u bok täk täkamäj.

8 ✧ Unita notnaye, in tabäktä bänepnatä kädäp ijik täyak. Anututä nadätak, Jesu Kristotä nadäj tamikinik täyak näk udegän in kuduptagänta nadäj tamikinik täk täyat.

9 Täñpäkañ inta yäñpäj Anutu-ken ñode yäñapik täyat; Irit kuñat-kuñatjinken bänep iron kädet ahäj päton. Täñkañ Anututä nadäk-nadäk täga tamiñirän nadäk-nadäkjin kwawakinik nadäwä tumbut.

10 ✧ Nadäwä tumbäpäj kädet täga ba waki yäpmäj daniñpäj kädet tägagän api iwatneñ. Iwat yäpmäj kuñirä Jesutä äbayäj täyak-ken uwä injamiken momijin nämo, siwoñi pähap api itneñ.

11 ✧ Ba kubä ñode yäñapik täyat; Kristotä täñkentäj tamiñirän kädet siwoñi iwarirä irit kuñat-kuñatjinken bureni kañ ahäj parän. Ude täñirä Anutu täño wäpi biñam punin-inik api ärowek.

Komi bäräpitä Anutu täño epän täñkentäjñkuk

12 ✧ Näk ñode täwerira nadäwä inide kubä täñpän. Nepmäñitpäj komi yot gänañ ño nepmañkuño unitä Anutu täño epän nämo itpipitak. Nämoink! Uwä täñkentäjñirän Anutu täño mantä pen kuñatak!

13 ✧ Unita gapman täño komi äma u kudup, ba ämawebe päke unitä ñode nadäj morekañ; Pol uwä Kristota nadäkinik täyak unita komi yotken teñkuñ yäj nadäk täkañ.

14 Täñpäkañ näk komi yotken ño irira notniye mäyap nabäñpäj bänepi ñode täñkehärom täkañ; Pol u bätakigän itak, udegän itna yäñkañ Ekäni terak yeñgämä pewäpäj unitäño manbiñam yäñahäktä bätakigän nadäk täkañ.

15 Täñ, ätuwä näka kokwawak nadäñkañ näk närepmittayäj Jesu täño manbiñam yäñahäk täkañ. Upäñkañ ätutäwä näk täñkentäktä manbiñam yäñahäk täkañ.

16 Äma udewani uwä näka nadäj namikinik täñpäj ñode nadäñpäj manbiñam yäñahäk täkañ; Anututä nadäñirän Pol u Manbiñam Täga u täñkehärom takta komi yotken itak yäj nadäk täkañ.

17 Täñpäkañ äma näk närepmittayäj täkañ uwä nadäk siwoñi nämo inñitpäj ini gupi yäpmäj ärokta, Manbiñam Täga u yäñahäk täkañ. Uwä ñode nadäñkañ ude uwä täk täkañ; Manbiñam yäñahäñitna Poltä nadäj bäräp täyon yäñkañ yäk täkañ.

18 Ude täñ namikta Manbiñam Täga u yäñahäk täkañ upäñkañ nadäwätäk nämo täk täyat. Nämo, nadäk täga terak yäñahäneño ba nadäk waki terak yäñahäneño u tägagän yäj nadätat. Imata, äma uwä manbiñam mebäri kubä nämo yäñahäk täkañ. Nämo! U Kristo täño manbiñam ugäñpäj yäñahäk täkañ unita bänep oretoret täk täyat. Täñkañ oretoret pen api nadäj yäpmäj ärowet!

✧ 1:1: Apos 16:12-40 ✧ 1:2: Rom 1:7; Gal 1:3; Plm 3 ✧ 1:3: Rom 1:8, 1Ko 1:4 ✧ 1:6: 1Ko 1:8; Plp 2:13 ✧ 1:8: Rom 1:9, 2Ko 1:23 ✧ 1:10: Hib 5:14; Plp 1:6, 2:16, 1Te 5:23 ✧ 1:11: Jon 15:8 ✧ 1:12: 2Ti 2:9 ✧ 1:13: Apos 28:30; Efe 3:1

19 * U imata, nâk ñode nadâtat; Yânapik manjin terak ba Jesu Kristo tâño Munapik unitâño tâñkentâk terak bârâpi kotatat ñonitâ nâk nâmo api tâñpân waney. Nâmo, bârâpi unitâ tâñkentâñ naminjirân tâgagân api iret.

20 * Unita nâkjo gâripna bureni-inik uwâ ñode; Epân Kristotâ yâñ namani u sâkgâmân kañ tâñpa! Tâñpa wanentawâ! Nâmo! Bânepna kehâromi-inik irirân apinonitâ it yâpmâñ ârowayâñ tâyat-ken u, irit kuñat-kuñatnatâ Kristo tâño wâpi biñam yâpmâñ ârok tâyon! Kodak irero ba nutpewâ kumbero u tâgagân. U ba u tâñpayâñ târo unitâ Kristo tâño wâpi biñamgân kañ yâpmâñ ârowân yâñ nadâtat.

21 * Imaka kubâta nâmo nadâtat. Kristo-tagân nadâñpâñ kuñat tâyat. Unitâgân iritna tâño kehâromi. Tâñpâkañ kumbero uwâ, tâgagâmân!

22-23 ** E tâñ nâk kodak irero uwâ Ekâni tâño epân pen tâga tâñ yâpmâñ ârowet. Unita nadâk yarâ nîkek ñode peyat; Kodak itta nadâtat, ba kumâkta udegân nadâtat. Siwoji kubâtagân nâmo nadâtat. Gâripi nadâtat uwâ komegup ño kakâtâñpen Kristoken kuñpâñ uyaku sâkgâmân.

24 Upâñkañ nâkâ kumbakañ netâtâ in tâñkentâñ taminey?

25 Nâmo! Mebâri unitagân Anututâ nadâñ naminjirân kodakgân api iret yâñ nadâtat. Inkât itkañ tâñkentâñ taminpâñ nadâkinikjin tâñ-kehâromtañ taminjira bânep oretoret terak api itney.

26 Bureni-inik! Komi yot ño kakâtâñpen pâre inkât bok itnayâñ tâkamâñ uwâ Jesu Kristo nadâñ imikinik tâk tâkañ u tâñ-kehâromtañ taminjira oretoret pâhap api tâney.

27 * Tâñpâkañ, inâ kunum tâño kome mâhem ude âworeñkuño itkañ unita Kristo tâño Manbiñam Tâga unitâ kâdet ude kuñarut yâñ niwet tâyak in udegân kuñat tâkot! Manbiñam unita iwan kubâ nâmo tâney. Inken api ârewet ba nâmo api ârewet yâñ nâmo nadâtat upâñkañ in ude kuñarirâ nâk intâño Manbiñam Tâga ñode ahâñjirân api nadâwet; In iwanta mâde ut yâminpâñ bânepjin nâmo pewâ putârekañ. Nâmo, bânep kubâgân penpâñ Manbiñam Tâga u tâñmeham tâkañ.

28 Ude tâñkañ iwanjiyeta nâmo umuntak tâkañ yâñ kañ nadâwa. Nadâkañ? Bâtakigân ude tâñpen kuñat tâkañ unitâ iwanjiye kwawak ñode yâwojârek tâyak; Ninâ paot-paotta biñam iritna âma ñowâ Anututa biñam tâkañ!

29 * Ude nadâk tâkañ uwâ mebâri ñodeta; Anututâ nadâkinik tâñpani inta imaka tâgagâmân kubâ ñode tâñ taminjuk; Tâga nadâñ taminjirân Kristota nadâkinik-gân nâmo tâk tâkañ. Nâmo, inâ u komeni yâpmâñpâñ komi bok nadâk tâkañ.

30 * Tâñpâkañ Manbiñam Tâga tâñmeham tâkta komi epân tâñkuro u in apiño komi udegân nadâk tâkañ. Uwâ imaka kudupi kubâ nâmo. Inkât bok itkañ Anutu tâño manbiñamta yâñpâñ komi nadâñkuro u nadâkañ. Ba apiño komi nadâtat ñonitâño biñam imaka, nadâk tâkañ.

2

Kristotâ kuñatkuko udegân kuñat tâkot

1 Notnaye, injinta ñode nadâwut; Kristo-kât kowat-kwasikorân tâñjirâ unitâ bânepjin tâñ-kehâromtak tâyak, ba nadâñ tamikinik tâñpâñ bânep nadâwâtâkjin pewân paot tâyak. Tâñkañ Munapiktâ bânepjin-ken epân tâñjirân âbot tâñpani notjiye-kât bânep kubâgân tâñpâñ kuñat tâkañ. Ba Anutu tâño butewaki ba orakoraki uwâ in nadâk tâkañ.

2 Unita âbot tâñpani notjiye-kât bânep nadâk-nadâk kubâgân tâñpâñ kowata kowata nadâñ yâmiklinik tâñpen kuñat tâkot. Ude tâñpen kuñarirâ biñam nadâñpâñ bânep oretoret pâhap api tâñpet.

3 * Injinta nadâwâ ârowani tâñjirân injin-tagân nâmo nadâney. Nâmoinik! Injinta nadâwâ âpani tâñjirân notjiyeta nadâwâ ârowani tâk tâkot.

4 * Ba injinken epântagân nâmo nadâney. Nâmo, notjiye tâñkentâk-kentâk tâñpâñ kuñat tâkot.

5 Jesu Kristotâ kâdet ñode tâñpen kuñatkuko udegân-inik tâñpen kuñat tâkot;

6 * Jesu ini uwâ Anutu itkuko upâñkañ wâpi biñam ikek Anutu udegân itta nâmo nadâñkuk.

7 * Nâmoinik! U wâpi biñam kâbop penpâñ komen âma âworeñpâñ watâ âma jopigân ude itkuk.

8 * Komen âma injam dapun terak âbâñkañ inita nadâwân âpani tâñjirân Nani tâño mani buraminpâñ kâdet pen iminjukko ugân ehutpâñ iwat yâpmâñ kuñtângân kumâk-kumâki kañ-ahâñkuk. Tâñkañ jop nâmo kumbuk. U komi pâhap nadâñpâñ pâya kwakâp terak utpewa kumbuk.

* 1:19: 2Ko 1:11 * 1:20: 1Pi 4:16 * 1:21: Gal 2:20 * 1:22-23: Rom 1:13 * 1:22-23: 2Ko 5:8 * 1:27: Efe 4:1, 1Te 2:12; Plp 4:3 * 1:29: Apos 16:19-40 * 1:30: Plp 1:13 * 2:3: Gal 5:26; Rom 12:10 * 2:4: 1Ko 10:24,33 * 2:6: Jon 1:1-2, 17:5 * 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14 * 2:8: Rom 8:3; Jon 10:17; Hib 5:8, 12:2

9-10 ✨ Ude tãnjukuo unita Anututã imaka kunum gãnanj, kome terak ba kumbani mãjotã irani-ken u kuduptagãn gwãjinj apmoj imineŋta Jesu yãpmãnj pãro punin-inik unu teŋkuk. Teŋpãnj wãp ãtu yãrepmi moreŋpãnj wãp biŋam ãrowani-inik imiŋkuk.

11 ✨ Unita imaka meni nitek kuduptagãntã kwawak ŋode yãŋahãnenj; Jesu Kristo u Ekãni-inik itak! Ude yãŋahãŋirã Anutu Nan tãŋo wãpi biŋamtã punin-inik ãrok tãyon.

Komen ãma bãmopi-ken peŋyãŋek ude kuŋatne

12 ✨ Unita notnaye, inã Anutu tãŋo man buramik tãkot. Nãk inkãt bok itkaŋ mani biŋam tãwerira buramik tãŋkuŋ. Unita apiŋo inkãt nãmo itkamãnj upãŋkaŋ Jesu Kristo tãŋo kãdetta nadãŋkaŋ gwãk pimiŋpãnj man buramik bian tãk tãŋkuŋo udegãn tãk tãkot. Tãŋkaŋ Anututã in inita biŋam iwoyãŋkuko unita nadãŋpãnj iŋamiken umuntãŋpãnj nadãŋ dãmiŋpãnj irit kodaki tãŋo kãdet iwat tãkot.

13 ✨ Nadãkaŋ? Anututã kãdet ini gãripi nadãk tãyak intã u iwatta bãnepjin-ken gãripi kãt kehãromi bok pewãn ahãk tãkaŋ.

14 Unita imaka u ba u tãnayãnj tãkaŋ uwã bãnep tãga terak tãnenj. Mankãt-mankãt ba yãŋwawak terak nãmo tãnenj.

15 Ude tãnayãnj tãŋo uwã Anutu tãŋo nanakiye ude, momijin nãmo, siwoŋigãn api itnenj. Ude itkaŋ komen ãmawebe gwãjinj ãrowani, momi tãŋpani u bãmopi-ken peŋyãŋek, guk ude kaŋ irut.

16 Peŋyãŋek ude itkaŋã irit kehãromi tãŋo man iŋit dãmiŋpeŋ kaŋ kuŋarut. Ude tãnayãnj tãŋo uwã Kristo tãŋo ãbãkãbãk kadãni-ken intã bãnep oretoret pãhap tãga api tãŋpet. Imata, epãn pãhap inken tãŋkuro u tãŋira jopi nãmo tãŋkuk yãŋ api nadãwet.

17 ✨ Tãŋpãkaŋ nãgãtna kãwep api piwa kuneŋ. Upãŋkaŋ kumãkta nãmo bitnãtat. Nãmo, nutpewã kumbero uwã nãgãtnatã intãŋo nadãkinikjin-kãt awãhutpãnj Anututã ãrawa tãŋ-imikimik ude tãŋpek. Ude tãkta bãnep tãga nadãtat unita inkãt oretoret kaŋ tãna!

18 ✨ Tãŋpãkaŋ in udegãn oretoret tãŋpãnj nãkã nadãtat udegãn bãnep pidãm nadãnenj.

Timoti tãŋo manbiŋam

19 In jide itkaŋ yãŋ nadãwa yãŋpãnj unita Ekãni Jesutã ini nadãŋirãn Timoti inken iniŋ kireŋpewa api ãrewek. Tãŋkaŋ inken nanik manbiŋam kubã ãbã nãwerãn nadãŋpãnj bãnep pidãm kaŋ tãŋpa.

20 Nadãkaŋ? Ninken ãma Timoti udewani kubã nãmo itak. ãma uwã intã iyap takinik tãk tãyak.

21 ✨ Tãŋ, ãma mãyap-iniktã initagãn nadãwãtãk tãŋpãnj Jesu Kristo tãŋo epãntã nãmo nadãk tãkaŋ.

22 Tãŋpãkaŋ Timoti tãŋo mebãri u nadãkaŋ. Uwã nanakiyetã naniye tãŋkentãk tãŋ yãmik tãkaŋ udegãn Ekãni tãŋo Manbiŋam Tãga unitãŋo epãn tãŋkentãŋ namik tãyak.

23 Unita nãkken imaka u ba u ahãwayãnj tãyak unita itpãnj kaŋkaŋã kãmi, Timoti api iniŋ kireŋpewa ãrewek.

24 Tãŋpãkaŋ Ekãnitã nadãŋ namãnã kadãni kãroŋi nãmo itkaŋ api ãrewet yãŋ nadãtat.

Epafroditus tãŋo manbiŋam

25 ✨ Eruk, notniŋpak Epafroditus unita tãwerayãnj. Nãk tãŋkentãkta wãyãkŋeŋjira Epafroditus u iniŋ kireŋpewã wãpjin terak pãbã tãŋkentãŋ namiŋkuk. Tãŋkentãk ãmana unitã tãŋkentãŋ namiŋpãnj Anutu tãŋo man meham tãk tãyak. Tãŋpãkaŋ u inken ãnenj iniŋ kireŋpewa ãrekta nadãtat.

26 Notniŋpak u kãyãm tãŋirãn manbiŋam nadãŋkuŋo unita intã nadãwãtãk tãŋ itak. Tãŋkaŋ intã nadãwãtãk tãnenjo udetã in tabãkta bãnepi kãdãp iŋin itak.

27 Tãŋpãkaŋ kãyãm ahãn nãmo tãŋkuk. Tãŋi tãŋpãnj pãra kumbuk. Upãŋkaŋ Anututã butewaki nadãŋ nimiŋpãnj tãŋkentãŋ imiŋirãn nãmo kubuk. Kubuk yãwãnã butewaki ãrowani nadãwam unita nek bok tãŋkentãŋ nimiŋkuk yãŋ yãyat.

28 U kaŋpãnj bãnepjin tãgawekta ba nãk udegãn nadãwãtãk ikek nãmo kaŋ kuŋara yãŋpãnj ŋodetã api tewa ãrewek.

29 ✨ Unitã ãreŋirãn bãnep tãga nadãŋ imiŋpãnj Ekãnita yãŋpãnj not tãŋ iminenj. In ãma udewani oraŋ yãmik tãkot.

30 Uwã Kristo tãŋo epãntã yãŋpãnj gãdãp kumbuk. In tãŋo bãgup yãpmãŋpãnj watã epãn tãŋ namiŋpãnj gupita nãmo iyap tãŋkuk.

✨ 2:9-10: Apos 2:33; Efe 1:20-21; Hib 1:3-4 ✨ 2:9-10: Rom 14:11 ✨ 2:11: Rom 10:9 ✨ 2:12: Sam 2:11, 1Pi 1:17 ✨ 2:13: Jon 15:5, 1Ko 12:6, 15:10, 2Ko 3:5, 1Te 2:13 ✨ 2:17: Rom 15:16, 2Ti 4:6 ✨ 2:18: Plp 3:1, 4:4 ✨ 2:21: 2Ti 4:10 ✨ 2:25: Plp 4:18 ✨ 2:29: 1Ko 16:16,18, 1Ti 5:17

3

Gup kädata nadäjnina ärowani nämö tänej

1 ✧ Eruk notnaye, man kubä yäwa. Ekänita yänpäj bänep pidäm terak kuñat täkot.

Ba man bian täwerani ugänpäj täwetta nämö gaña täyat. Nämö, man unitä watä täga it tamek.

2 ✧ Täñkañ aña watäni itpeñ kuñat täkot! Uwä äma wakiinik, Anutu injamiken siwonji itta gupi moräk madäkta yäk täkañ. U Juda täño бага man u iwatpäj ude uwä yäk täkañ. Upäjkañ nämoinik nadäj yämineñ.

3 ✧ Nämö! Gup moräk madäwani bureni-inik uwä nin. Ninä Kudupi Munapik täño kehäromi terak Anutu inñ orerani, ba Kristo Jesu terakgän oretoret täk täkamäj unita gup moräk madäwani bureni-inik itkamäj. Täñkañ nin ñode nadäk täkamäj; Imaka u ba u gupnintä täk täkamäj unitä Anutu injamiken täga nämö täñkentäj nimek.

4 ✧ Imaka u ba u gup kädätä tänpewän Anutu injamiken siwonji täga itne tänpänä Pol näk Anutu injamiken siwonji-inik iram. Imata, näk gup këda täño täñkentäk udewani mäyap yäput, äma kudup yärepmitkuro uwä ñode;

5 ✧ Näk Isrel äma bureni, Benjamin täño äbotken nanik. Näk ahänpäj parira kepma 7 ude tärejirän gupna moräk madäwani. Bureni! Näk Juda äma pähap. Täñkañ бага man täño miñi, Parisi äma itkut.

6 ✧ Baga man unita nadäkinik tänpäj unita gwäk pimiñpäj äbot tänpäni täño iwan äma ude itkut. Ba näk Moses täño бага man kudup iwat moreñpäj siwonji-inik ude itkut. Äma kubätä Moses täño бага man iwatpäj Anutu injamiken siwonjigän täga irän yäwänäku näk imaka, siwonjigän itet. Imata, näk бага man u iwatta gwäk pimiñpäj iwat täñkuronik.

7 ✧ Upäjkañ ude nämö! Bian imaka u ba unitä Anutu injamiken tänpewän siwonji itat yäj nadäñkuro unita apiño Kristota yänpäj nadäjira jopi täk täyak.

8-9 ✧ Ba ugän nämö. Apiño näk Ekänina Kristo unitäño mebäri kakinik tänpäj nadäwa inide kubä täk täyak. U imaka tägagämän-inik kubä unita imaka bian yäñkut ba täñkuro unita nadäwa jirañ bureni-inik ude täk täyak. Näk Kristo yäpmäj wädäñpäj u kwasikorayäj yänpäj imaka kuduptagän jirañ yäj yänpäj bitnäñ moreñkut. Apiño бага man iwatpäj Anutu injamiken siwonji irit unita nadäwa bureni nämö täk täyak. Nämoinik! Anutu injamiken siwonji irit kädet kubägän itak, u Kristota nadäj imikinik täktäk kädet. Kädet uterakgän Anututä ini Ämawebe siwonji yäj yäñtärej nimani.

10 ✧ Tänpäkañ näk imaka kubäta nämö nadätat. Kristo-kät not tänpäj kuñattagän nadätat. Ba akukakuki täño kehäromi näkä terak ahäñirän komi nadäñkuko udegän näkä yäpurärätpäj kañ nadäwayäj nadätat.

11 ✧ Ude tänpäj nadäk unitä inñitpäj kumbuko udegän inñitpäj kuñattängän kumäj-kumäj-ken nanik akuñkuko udegän äneñi api akwet yäj nadätat.

Epmäget peñ nimani u yäpmäkta bäräñene

12 ✧ Ñode uwä näkñata nämö yäyat; Baga pewani-ken ahänpäj epmäget uku yäput yäj nämö yäyat, ba Kristo-kät kwasikot-inik tänpäj kuñat täyat yäj nämö yäyat. Nämö, jop Kristo Jesutä näk inita nämagutkuko unita epmäget u yäpmäkta ehutpäj kädet-ken bäräñek täyat.

13 Unita notnaye, näkñata epmäget u bian yäput yäj nämö nadätat. Upäjkañ ñode uwä täk täyat; Imaka bian nadäñkut ba täñkuro u mäde ut yämik täyat. Tänpäj imaka inamna-ken itak u yäpmäkta gwäk pimiñpäj bäräñek täyat.

14 ✧ Bureni! Anututä Jesu Kristota yänpäj kunumta biñam nämagutpäj бага pewani-ken epmäget peñ namiñkuko u kañ-ahäwetta dapunata kañit-kañit bäräñetat.

15 ✧ Tänpäkañ ämawebe nadäk-nadäk täga yäpmäj kuñat täkañ inä, nadäk-nadäk näkä yäñahätat ño udegän nadäñpeñ kuñatne. Täñ, in ätutäwä nadäk inigän kubä inñit täkañ uwä Anututä bänepjin-ken peñyäñerirän api nadäwä täreneñ.

16 ✧ Unita kädet iwat yäpmäj äbumäño ugän kañ iwat yäpmäj kuna!

17 ✧ Eruk notnaye, näk intäjukun kuñkañ kädet näkä tänpäj täwonjäreñ täyat ugän kañ täñput. Ba äma ätutä näkño kädet iwarirä yabänpäj-nadäk täkañ udegän kañ täñput.

18 ✧ Tänpäkañ äma ätuta täwetkuro u äneñi konäm butewaki terak täwetat; U Kristo kumbuko unitäño manbiñamta iwan tänpäj kuñat täkañ.

✧ 3:1: Plp 2:18 ✧ 3:2: Sam 22:16,20; Rev 22:15 ✧ 3:3: Rom 2:29 ✧ 3:4: 2Ko 11:18,21 ✧ 3:5: Luk 1:59; Rom 11:1, 2Ko 11:22; Apos 23:6 ✧ 3:6: Apos 8:3 ✧ 3:7: Mat 13:44,46 ✧ 3:8-9: Rom 3:21-22 ✧ 3:10: Rom 6:3-5; Rom 8:17; Gal 6:17 ✧ 3:11: Apos 4:2; Rev 20:5-6 ✧ 3:12: 1Ti 6:12,19; Apos 9:5-6 ✧ 3:14: 1Ko 9:24 ✧ 3:15: 1Ko 2:6 ✧ 3:16: Gal 6:16 ✧ 3:17: 1Ko 4:16, 1Te 1:7, 1Pi 5:3 ✧ 3:18: 1Ko 1:23; Gal 6:12

19 ✧ Äma udewani uwä paot-paotta biñam yäwani. Gupi täño gäriptä ärowani täñ yämik täyak. Ba imaka mäyäk ikeкта bänep täga pähap nadäk täkañ. Täñkañ bänep nadäk-nadäki imaka kome terak nanik unitagän pek täkañ.

20 ✧ Täñpäkañ ninäwä komenin kujat uwä kunum unita uken nanik Ekäni Jesu Kristotä äpäñpäñ nimagurekta oretoret terak itsämänkamäñ.

21 ✧ Täñkañ Kristo unitä äma ba imaka kuduptagän yäpmäñ äpäñpäñ ini gämoni-kengän äbot kubägän yepmañpeкта kehäromi pat imitak. Täñkañ kehäromi unitä gupnin parawani yäpmäñ äyänutpewän iniken gupi ude, penjänek wärani nikek api äworene.

4

1 ✧ Unita notnaye, näñjo man u nadäñkañ Ekäni terak kwasikotpäñ kehäromigän kuñat täkot. Bänepnatä inta nadäk täyat u inide kubä. Ba in uwä gwäki tagagämän kubä Anututä namitak ude bumik unita inta yäñpäñ bänep oretoret terak kuñat täyat.

2 Täñpäkañ wanotninyat Yuodia kenta Sintike, ek Ekänita yäñpäñ bänep kubägän penñpäñ kuñat täkon.

3 ✧ Täñpäkañ notnapak täñkentäk ämana, gähä webe yarä u yabäñ yäwariri siwonjgän kuñat täkon. Imata, webe yarä u ba Klemen-kät notnaye ätu ukät Ekäni täño Manbiñam Täga u yäñahäкта täñkentäñ naminjuñ. Unitäño wäpi kudän, irit kehäromi täño buk terak kudän täwani.

Yäñpidäm-pidäm man

4 ✧ Unita ämawebenaye, kadäni kadäni Ekänita yäñpäñ bänep oretoret nadäñpen kuñat täkot. Äneñi udegän yäkgän täñpa; Oretoret täk täkot!

5 ✧ Täñpäkañ Ekäni täño äbäkäbäk kadäni keräp täyak unita äma injamiken äma kwini täño kädet iwat täkot.

6 ✧ Täñkañ imaka u ba unita nadäwätäk nämo täneñ. Nämoinik, bänepjin-ken nadäk ba man jide pätak u Anutu-ken yäñahäñpäñ iwet täkot. Täñkañ yäñapik manjin uwä bänep täga terak yäñapik täkot.

7 ✧ Ude täñkañ Anututä bänepnin-ken bänep pidäm pewän ahäk täkañ unitä bänep nadäk-nadäkjinta watä irirän Kristo Jesu kwasikotpäñ bätakigän täga api kuñatneñ. Bänep pidäm Anututä bänepnin-ken pewän ahäk täkañ uwä säkgämän, inipärik kubä, komen ämatä nadäwä täreanañ nämo.

8 ✧ Täñpäkañ notnaye, man kubä ñode täwetat; Imaka tagätäga ñodetägän nadäñpen kuñat täkot; Imaka bureni-inik, imaka mäyäki nämo, imaka siwonjgän kudupi paki-inik, imaka säkgämän, ba kädet mebäri mebäri unita tagagämän yäñ yäk täkamäñ. Nadäk-nadäkjin imaka udewani terakgän penñpäñ kuñat täkot.

9 ✧ Ude täñkañ näk imaka täñpäñ-täwonjäreк ba täwetpäñ täwonjäreк täñjira kanpäñ nadäk täñkuño ugänpäñ täñ yäpmäñ kuñat täkot. Täñpäkañ Anutu bänep pidäm mähemitä inkät bok api itneñ.

Pol bänep täga nadäñjuk

10 Eruk notnaye Ekänita oretoret pähap täyat uwä ñode; In kadäni käronji nabäñ äwaräkuk bumik täñ yäpmäñ äbätängän apiño näka äneñi nadäñ naminpäñ täñkentäñ namik täkañ. Täñkañ in näka nadäñkuño upäñkañ imaka täñkentäñ namikta kädetta wäyäkneñkuñ käwep.

11 ✧ Näkñata butewaki nadäñpäñ nämo yäyat. Nämo, waki ba täga ahäñ namik täkañ uken nadäwätäk-kät nämo, bänep täga terakgän itta epäni täñpäñ nadäwa tärekañ.

12 Unita jäwäri ba tuñumna nikek irero upäñkañ unita nadäwätäk nämo täk täyat. Ketemna nikek ba nakta jop iret, ba tuñumna nikek ba tuñumta jop irero upäñkañ bänep tagagän nadäñpäñ iret. Kadäni tagaken ba kadäni wakiken kwikinik irit unitäño mebäri nadäñ moretat.

13 ✧ U imata? Kehäromi namani Kristo unitäño kehäromi terak imaka imaka täga täñpet.

14 Upäñkañ intä näk komi bäräpi terak irira täñkentäñ naminjuño unita inta säkgämän nadätat.

15 ✧ Täñkañ Pilipai äbot täñpani in ñode nadäk täkañ; Ekäni täño man yäput penkut-ken uken Masedonia kome pewayäñ täñjira äbot täñpani kome ätuken naniktä nabäñ äwaräkuk täñkuñ. Täñjira inkätgän namin-gaminj täñpen kuñatkumäñ.

16 Bureni, Tesalonaika yotpärare-ken irira in täñkentäñ namikta näka iron ätu pewä äbäk täñkuñ.

✧ 3:19: Rom 16:18; Rom 8:5-6 ✧ 3:20: Efe 2:6,19 ✧ 3:21: Rom 8:29, 1Ko 15:28, 1Ko 15:43-53 ✧ 4:1: 1Te 2:19-20

✧ 4:3: Sam 69:28; Luk 10:20; Rev 20:12 ✧ 4:4: Plp 3:1 ✧ 4:5: Hib 10:25,37; Jem 5:8-9 ✧ 4:6: Mat 6:25-34; Kol

4:2 ✧ 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 ✧ 4:8: Rom 12:17 ✧ 4:9: Rom 16:20, 1Ko 14:33, 1Te 5:23 ✧ 4:11: 1Ti

6:6 ✧ 4:13: 2Ko 12:10, 2Ti 4:17 ✧ 4:15: 2Ko 11:9

¹⁷ Moneŋ tuŋum ätukät kaŋ namut yäŋpäŋ nämo yäyat. Nämo, gwäki täga kunum täŋo käwut-ken nanikpäŋ taŋigän kaŋ ahäŋ tamän yäŋpäŋ yäyat. Mebäri unita täŋkentäk epän u pen kaŋ täŋput yäŋ nadätat.

¹⁸ ✧ Täŋpäkaŋ näk imaka kubäta nämo wäyäkŋetat. Nämo, notjinpak Epafroditustä iron inken nanik namiŋirän täŋbumbum äma ude bumik itat. Intä näka täŋ namiŋkuŋo unita nadäŋira Ekänita gupe kábäŋi nikek ijiŋ imani bumik täyak. Anututä unita nadäwän säkgämän-inik kubä täkaŋ.

¹⁹ Täŋpäkaŋ Anutunatä tuŋumi säkgämän-inik, iniken penjäŋek ikek, Jesu Kristoken buŋärani uken nanikpäŋ api tepmäŋ towik täŋpek.

²⁰ Unita Anutu nanin-ken oretorettä oretoret pat yäpmäŋ kuk täyon. Bureni!

Yäŋtärek man

²¹ Eruk, in mena jinom yäpmäŋpäŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe Kristo Jesuta biŋam täkaŋ u oretoret manna kaŋ yäwerut. Ba äbot täŋpani notjiye näkkät itkamäŋ ŋo udegän oretoret man täwetkaŋ.

²² ✧ Täŋkaŋ Anutu täŋo kudupi ämawebe kuduŋtagän ba äbot täŋpani Sisatä yotken epän täŋ imik täkaŋ u imaka, oretoret man tewä ärekaŋ.

²³ Täŋpäkaŋ Ekäni Jesu Kristo täŋo bänep irontä bänepjin täŋ-meham täyon.

Kolosi

Kristo ini kubä unitägan ämawebe wakiken nanik täga yämagurek

¹⁻² ✠ ✠ Näk Pol, Anutu täño nadäk terak Kristo Jesu täño aposoro itat. Tänpäkanj notninpak Timoti-kät nektä Kolosi komeken Kristo-kät kwasikorani, Ekäni täño ämawebe notniye inta man kudän ño tänpäj tamikamak. Täñkanj Anutu nanin-ken nanik orakorak ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Bänep täga man

³ Ninä Anutu, Ekäninin Jesu Kristo unitäño nani uken kadäni kadäni inta yänpäj yänpäpik täkamäj. In täño manbiñam nadänjkumäjno unita inta yänpäj bänep täga man wari wari iwet täkamäj.

⁴⁻⁵ In Kristo Jesu nadän imikinik täk täkanj ba äbot tänpäni ämawebe-ken bänep iron täñ yämik täkanj unitäño manbiñam nadänjkumäj. Ude täk täkanj uwä omäk tägagämän kunum gänañ inta biñam pewani unita yänpäj ude täk täkanj. Tänpäkanj Jesu täño manbiñam bureni u inken täwetpäñ täwoñärek täñirä imaka tägagämän unitäño manbiñam nadänjkun.

⁶ Ba in-tägan nämö nadänjkun. Nämö, Manbiñam Täga u komeni komeni ahäj yäpmäj kunjkan bureni pewä ahäj-bumbum täñ yäpmäj kuyak. Täñkanj bureni u inken udegän ahäk täkanj. Inä Anutu täño orakorak unitäño biñam bureni u nadäwä tärewäpäñ bänepjin-ken penpäñ yäpmäj kunjatkunotä pen yäpmäj kunjat täkanj.

⁷ Tänpäkanj Jesu täño manbiñam u notninpak bureni Epafra unitä täwetpäñ täwoñärenjuk. Notninpak uwä Kristo täño watä äma tägagämän kubä. U täñkentäj niminjpäñ inken epän täk täyak.

⁸ Tänpäkanj Munapiktä inken bänep iron kädet pewän ahänjkunjo unitäño manbiñam niwetkuk.

⁹ ✠ Nin manbiñam u nadänjpäj uterakgän yäput penpäñ kadäni kadäni Anututä täñkentäj tamikta yänpäpik man ñode yäk täkamäj; Kudupi Munapiktä bänep nadäk-nadäkinj tanji pewän ahäj tamijirän Anutu täño mebari kanpäñ nadäkinik kanj täñ yäpmäj kut. Ude täñkanj kädet unitä gäripi nadäk täyak u ketinik nadäwut yänpäj yänpäpik täkamäj.

¹⁰ ✠ Ba ñode imaka yänpäpik täkamäj; Intä irit kunjat-kunat Ekänitä ini gäripi nadäk täyak ugänpäj iwarirä gäripi nadäwän. Tänpäj epän täga mebari mebari täñtäñ kunjirä unitäño bureni kanj ahäwut. Ba Anutu täño mebari yänpäj-nadäk täñ yäpmäj kunjirä tanji kanj tägawän.

¹¹ ✠ Tänpäkanj Anutu kehäromini pähap inide kubätä täñ-kehäromtanj tamekta yänpäpik man yäk täkamäj. Ude täñ-kehäromtanj tamijirän ehutpäñ nadäkinikijn nämö pewä putärewäkanj bäräpi ahäj tamäwä u gänañ oretoret terak kwikinik itsämneñ.

¹² ✠ Ude täñkanj nanin uwä bänep täga man iwet täkot. U imata, Nanin uwä tuñun täga kämi yäpmäkta yäwani u kanj-ahänetta nin yäpän-tägawäpäñ nipmanjkuko unita. Täñ, imaka tägagämän u ekäni täño ämawebe penjäreki gänañ kunjarani ätu ukät api kanj-ahäne.

¹³ ✠ Anutu u bipmäj urani mähe mi täño kehäromi-ken nanik ketärenjpäj nanaki bänepi gämäni täño kanjwat yewani gänañ nipmanjkuk.

¹⁴ ✠ Nanaki unitä wakinin täño kowata yäpmänpäj mominin ärut moreñ niminjuk.

Kristo u intäjukun-inik itak

¹⁵ ✠ Tänpäkanj Anutu ämatä nämö kawani unitäño injam-dapun bureni uwä Jesu Kristo kwawak ahänjkuko u. U imaka kuduptagän täño intäjukun äma ude kunjatkukotä pen kunjatak.

¹⁶ ✠ Täñkanj u kerä terak imaka kuduptagän ahäj moreñkun. Imaka kunum gänañ ba kome terak, imaka känäñ; ba nämö känäñ, imaka ärowani, ba imaka wäpi biñam ba kehäromi nikel u kuduptagän tänpäj yepmanjkuk. Tänpäkanj imaka kuduptagän u kerä terakgän ahänjkun, ba u kuduptagän watä epän täñ imikta yäwani.

¹⁷ ✠ Täñkanj imaka kuduptagäntä intäjukun täñ yämik täyak ba unitäño meham terak itkunotä itkanj.

¹⁸ ✠ Tänpäkanj Kristo ini uwä nadäkinik tänpäni äbot pähap täño gwäki ude irirän äbot tänpäni uwä Kristo täño gupi ude. Täñkanj Kristo uwä äbot pähap unitäño doni-inik. Uwä äma intäjukun-inik kumbani-ken naniktä akwani. Ude tänpäj ini kubä-tägän imaka kuduptagän täño intäjukun ude itkukotä itak.

¹⁹ ✠ U imata, Anututä nadäj iminjirän iniken täktäk ba mebarini kudup u Nanakiken tokñen pätak.

✠ **1:1-2:** Efe 1:1 ✠ **1:1-2:** Rom 1:7 ✠ **1:9:** Efe 1:9,16,17; Plp 1:9 ✠ **1:10:** Plp 1:27; Efe 2:10 ✠ **1:11:** Efe 1:19, 3:16
 ✠ **1:12:** Efe 1:11,18 ✠ **1:13:** Luk 22:53; Efe 2:2 ✠ **1:14:** Efe 1:6,7 ✠ **1:15:** 2Ko 4:4; Jon 1:18 ✠ **1:16:** Jon 1:3,10
 ✠ **1:17:** Jon 1:1, 8:58 ✠ **1:18:** Efe 1:22-23; Apos 26:23; Rev 1:5 ✠ **1:19:** Jon 1:16; Kol 2:9

20 * Tänpäkañ Anututä nadäk tawañ ñode penjuk; Nanakna terak imaka kome terak ba kunum gānañ päke u kudup näñjata biñam āneñi kañ täñput yāñ nadāñkuk. Ude nadāñkuko unita topmāk-topmāk kubāgān pewān ahākta nanakitä päya kwakāp terak nägāri piwān kuñkuñ.

21 * Tänpäkañ inā bian Anutu mäde ut imiñpāñ injingān kuñat täñkuñonik. Nadäk-nadāñkin ba täktāñjin waki unitä Anututa iwan täñ imik täñkuñonik.

22 * Ude täñpen kuñat täñkuño upāñkañ Kristotä gup tohari nikek ahāñpāñ päya kwakāp terak kumbuko uterak inā Anutu inikät bānep kubāgān ude kuñatta tämagutkuk. Ude täñkuko uwā intä inamiken kudupi kurāki, momi nämotä kuñatneñta tepmanjuk.

23 * Ude unita in nadākinikjin kehāromigān inñipāñ kañ irut. Tänpāñ Manbiñam Täga nadāñkuño unitä imaka täga ninta nimikta yāwani u bureni-inik api yāpneñ yāñ täwoñāreñjirān bureni yāñ nadäk täkañ. Eruk nadäk kehāromi inñit täkañ u pewā paotneño udetā nadākinikjin täñkehārom tänpāñ itneñ. Tänpäkañ manbiñam uwā in-tāgān nämo nadāñkuñ. Nämo, āma ābori ābori komeni komeni yāwet yāpmāñ kwani. Pol näkä unita watä āma ude kuñat täyat.

Pol ābot täñpanita yāñpāñ epān pähap täñkuk

24 * Näk intä yāñpāñ komi bārāpi punin terak kuñat täyat unita nadāñjira säkgāmān täk täyak. Imata, Kristotä āboriye, iniken gupi u täñkentāñ yāmikta komi yāput penpāñ nadāñkuko u nämo täreñjuk bumik. Ude unita Pol näkä täñkentāñjira komi u näkä terak kañ tärewān yāñ nadäk täyat.

25 * Nadākañ? Näk Anutu täño man tawañ terak Kristo täño ābot pähap unitāño watä kuñatpāñ inken Ekāni täño manbiñam kudup täwetpāñ täwoñārek täkta yāñ namani.

26 * Man u yāput penpāñ kābop it yāpmāñ ābāñjirān āmawebe bian it yāpmāñ ābuño u nämo nadāñkuñ. Upāñkañ kadāni ñokengān nadäk bian kābop itkuko u Ekāni täño āmawebeniye yāñahāñpāñ niwerani.

27 * Bureni, iniken gāripi terak Anututä nadäk kābop itkuko u āmawebeniye kwawak yāñahāñpāñ niwetkuk. Tänpāñ nadäk bureni pähap, säkgāmān-inik, guñ āmawebe ābori ābori täñkentäktā yāñkwawak täñkuko uwā ñode; Kristo u bānepjin-ken itak. Tänpāñ bānepjin-ken itak unita imaka imaka tägagāmān kunum gānañ intä yāpmākta iwoyāñkuko u bureni-inik api yāpneñ.

28-29 * Mebāri unita āmawebe kuduhtagān Kristo täño mebāri yāñahāñpāñ yāwet täkamāñ. Täñkañ man kādet mebāri mebāri iwatpāñ jukuman yāwerit, bānep pidām man yāwetpāñ yāwoñārek täk täkamāñ. Tänpäkañ āmawebe u kudup Kristo terak āma bureni täñjirā Anututa inñj kirenayāñ nadāñpāñ unita kehāromi pähap Kristotä nimik täyak uterak ehutpāñ epān u täñ-dāmik täkamāñ.

2

1 Eruk ñode täwera nadāwut; In ba Laodisia komeken nanik ba āmawebe ātu inamna dapun nämo nabāwani, unita komi kwini nämo nadäk täyat.

2 * Komi epān täk täyat u bānepjin täñkehārom takta ba ābot täñpani notjiye-kāt bānep iron terak kowat-kwasikorān tänpāñ kuñatta u täk täyat. Ba intä nadäk säkgāmān yāpmāñjirā unitä nadākinikjin täñ-kehāromtak täyon yāñ nadäk täyat. Ba Anutu täño man bureni kābop nanik kwawak ahāñkuko unitāño mebāri ket nadāwä tärek täkot yāñ nadäk täyat. Tänpäkañ Kristo ini uwā man bureni kābop itkuko unitāño mebāri.

3 * Ukenā nadäk-nadäk siwoñi ba nadāwä tärek-tārek Anutu-ken nanik u kudup tokñek it moretak.

Āma täño man jopi nämo nadāneñ

4 * Tänpāñ āma kubātä in yāñ-tāñjarani tänpāñ bānepjin tänpā wanenñta man ñowā yāyat.

5 * Näk inkät nämo itkamāñ upāñkañ bānepnatä inta juku piñpāñ nadāñ tamik täyat. Täñkañ in täñkentäk säkgāmān kowata kowata tänpāñ Kristota nadāñ imikinik kehāromigān täñpen kuñat täkañ unita bānep oretoret nadātat.

6 * Tänpäkañ in Kristo Jesutä Ekāni täñ tamekta imagutkuño unita ukāt kowat-kwasikorān täñpen kuñat täkot.

7 * Ude tänpāñ Kristo uterak jāwāñjin pewā āpmonpāñpāñ yenkehārom täkot. Ude tänpāñ nadākinik täktäk kādet täwetpāñ täwoñārek täñpanitā bānepjin täñmeham täñjirān kuñat täkot. Täñkañ bānep oretoret pen täñ imiñ yāpmāñ ārok täkot.

* 1:20: Efe 1:10, 2:16; Rom 5:1; Efe 1:7, 2:13, 1Jo 2:2 * 1:21: Rom 5:10; Efe 2:12, 4:18 * 1:22: Efe 2:14-16; Efe 5:27
 * 1:23: Efe 3:17; Hib 3:14; Mak 16:15, 1Ti 3:16 * 1:24: Efe 3:13 * 1:25: Efe 3:2,7-8 * 1:26: Rom 16:25-26; Efe 3:3-5,9-10 * 1:27: Efe 1:18, 1Ti 1:1 * 1:28-29: Efe 4:13 * 1:28-29: Efe 3:7,20; Plp 4:13 * 2:2: Efe 3:4,18; Kol 1:26 * 2:3: Ais 45:3, 1Ko 1:24,30; Efe 3:19 * 2:4: Rom 16:18; Efe 5:6; Kol 2:8 * 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Efe 3:17; Efe 2:20-22

8* Tänpäkanj äma kubätä nadäk-nadäk jopi ba yäj-yäkñarani man terak täwetpäñ täwoñäre k täñirän kädet siwoñi kakätäneñta nadäj täpäneñpäñ kuñat täkot. Man udewani uwä ämaken nanik, äbek ora täño kobap man. Uwä kome terak imaka kehäromi nitek uterak wohutpäñ yäk täkanj, u Kristoken nanik nampo.

9* Nadäkanj, Kristo tohari gupi nitek ahäñkukotä itak. Kristo uterak Anutu täño täktäk ba mebäri-inik tokñek pat imitak.

10* Unitä imaka imaka kehäromi nitek unita intäjukun-inik täyak. Ukät kowat-kwasikorän täñirä Anututä irit bureni intä terak tokñek peñ tamijnkuko itak.

11* Tänpäkanj Kristo tubenj kuñpäñ itkuñ-ken uken Juda kädet iwatpäñ gupjin moräk bureni nämo madäñkuñ. Nämo, gup moräk madäk-madäk mebäri kubä yäpuñ. U ñodeta yäyat; Ämatä gupi moräk madäk täkanj ude, Kristotä bänep nadäk-nadäkinj biani u madäj däkñekjuk.

12* Tänpäkanj ume ärutkuñ-ken uken Kristo-kät kowat-kwasikorän täñkuñ. Täñkuño unita Anututä inä Jesu-kät bok awañ gänañ äneñkuk. Tänpäkanj inä Anututä Jesu awañ gänañ nanik yäpmäj akuñkuko unitäño kehäromi pähapta nadäkinik täñkuño unita kadäni ume yäpuñ-ken uken Jesu-kät bok awañ gänañ nanik wädäj tädotpäñ tepmañkuk.

13* Bian inä guñ, Juda täño бага man nämo iwarani, ba momi mäyap tänpäñ kumbani ude bumik kuñarirä Anututä momijn penpäñ Kristo-kät bok tänpän kodak tañkuñ.

14* Juda täño бага man kudän täwani unitä iwan täñ tamijnkuk. Uwä momijn kubäkubä kwawak ude pewän ahäwäpäñ mankenta biñam tepmañkuk. Upäñkanj Jesutä momijn бага mantä yäñahäñkuko u kuduaptagän päya kwakap terak urirän paotkuñ.

15* Tänpäñ ugän nämo; Jesutä päya kwakap terak kumbuko uterak mäjo wära kehäromi nitek ba imaka kuduaptagän kehäromini nitek u kehäromini kudup yäyomägakuk. Kehäromini yäyomägaktañ wi yäwatpäñ mebärini kwawak penjirän imaka jopi ude äworeñkuñ.

Äma täño бага man nämo iwatneñ

16* Unitä äma kubätä ume ketemta jop irit ba komepak kodakita orekirit ba orek nämo itta ba Sabatta yäjiwät man täwetpäñ täniñ wärät täkanj u nämo nadäj imineñ.

17* Baga udewani uwä imaka bureni kämi ahäka yäwani unitäño wärani bumikgän. Upäñkanj imaka bureniwä Jesuken ahäñkuko pätak.

18* Tänpäkanj äma udewani kubätä man ayäbu käda käwanipäñ yäñahäñirän ba in injinta äpani nadäñpäñ anjero yäniñ oretta täwerirän man udewanita bureni yäj nadäñpäñ nadäkinikijn pewä putärewäpäñ gwäki yäpmäkta tänpä waneñta. Butewaki, äma udewani uwä äma täño nadäk jopi iwatkañ ehäritä inita nadäñirä ärowani täk täkanj.

19* Äma udewani Kristo nämo tubenj kuñkanj meni-tägän jop yäj-täkñat täkanj. Nadäkanj? Kristo uwä äbot tänpäni täño gwäknin pähap. Täñkanj äbot tänpäni nin uwä Kristo täño gupi ude. Gupi u towiñirän kehärom tänpäñ Anutu täño nadäk uterakgän tanjgän tägak täyak. Täñ, äma udewani uwä Kristo penpäñ iniken nadäk terak kuñarani.

20* Eruk, inä Kristo täño kumäk-kumäki yäpurärätpäñ kome täño mäjo ba imaka mäde ut yämiñkuñopäñ mebäri imata kome ñonitäño mähe mi bumik tänpäñ unitäño бага man mebäri mebäri iwaräntäk täkanj?

21* Man u ñode yäk täkanj; U injirentawä! U nanpentawä! U yäpentawä!

22* Tänpäkanj imaka u ba u yäjiwät täkanj uwä bäräñen paotta yäwani. U ämatä iniken nadäkpäñ yäppäñ-täwoñäre wani.

23* Täñkanj kañpäñ ñode nadäneñ; Baga man udewani täga täñkentäj nimek yäj nadäneñ. Ba unita nadäñirä Anutu iniñ oretoret kädet bureni täneñ. U gup yäpmäj äpäk-äpäk kädet bureni niwoñäre k täkanj yäj nadäneñ. Ba u komi epän Anututä gäripi nadäk täyak unitäño kädet niwoñäre k täkanj yäj nadäneñ. Upäñkanj nämotä nämoink! Imaka udewani uwä bureni nämo. Uwä gup täño kañgärip ba nadäj gärip kädet wäki u däpmäkta kehäromini nitek nämo. Nämoink!

3

Kristo terak bänep kodaki iritta man

1* Tänpäkanj inä Anututä Kristo-kät bok yäpmäj akuñkuko unita kunum täño tuñum, Kristotä Anutu dubini-ken intäjukun itak-ken itkanj u yäpmäkta gwäk pimik täkot.

2* Täñkanj bänep nadäk-nadäkinj kunum gänañ imaka säkgämän itkanj unitagän pewä kuk täyon, kome terak imaka itkanj uterak nämo penenj.

* 2:8: Kol 2:3 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Efe 1:21-22 * 2:11: Rom 2:29 * 2:12: Rom 6:4; Efe 1:19-20; Kol 3:1
 * 2:13: Efe 2:1,4-5 * 2:14: Efe 2:14-16, 1Pi 2:24 * 2:15: Kol 1:13 * 2:16: Rom 14:1-12 * 2:17: Hib 8:5, 10:1
 * 2:19: Efe 2:21; Efe 4:15-16 * 2:22: Ais 29:13; Mat 15:9 * 3:1: Kol 2:12; Mak 12:36, 16:19; Efe 1:20 * 3:2: Mat 6:33

3 * Imata, in kumbujo unita. Kumäñirä iritjin bureni uwä Kristo-kät kwasikorirän Anututä käbop peñkuko ini watäni it täyak.

4 * Eruk, iritnin täjo mebäri bureni Kristo unitä äneñi ahäñirän in udegän kuduhtagän ukät bok, iniken peñjänek epmäget kudän ikek api ahäneñ.

5 Unita yäñpäj kome täjo irit kuñat-kuñat ba nadäk-nadäk waki u kudup utpäñ kan yejämbut! U ñodeta yäyat; Kubokäret, kanğärip nadäj gärip waki, ba imaka imakata ämäñi täktäk. Nadäkan? Ämäñi täktäk uwä anutu jopita gwäñjin äpmon imik-imik udewanigän.

6 Täñpäkan imaka udewanita yäñpäj Anututä kokwawak pähap api pewän ahäwek.

7 Nadäkan, inä bian kome ñonitänjo nadäk terak itkuñ-ken uken imaka u injit yäpmäj kuñat täñkuñonik.

8 * Unita apiño imaka päke u mäde ut yämut. Kokwawak, bänep kubit, nadäwäwak, yäñpäj-kanjiwat ba me yäkyäk u kudup peñ moreneñ.

9-10 * Täñkan äbot täñpani notjiye jop yäkuñat-yäkuñat nämo täneñ. Nämo inik, inä bänep bianjijn täjo kudän yejämäj moreñpäj bänep kodakipäj tek ude wädäwä äroñkuño unita. Täñpäkan bänep kodakijijn uwä Anututä ini pewän ahäwani unita Anututä bänep kodakijijn uwä ini bumigän ahäkta täñkodak täk täyak. U näkño mebärina kanpäñ nadäkinik täñput yäñpäj ude täk täyak.

11 * Ude unita inigän, närepmirek-gärepmirek paotkuk. Grik nanik ba juda nanik, gupi moräk madäwani ba gupi moräk nämo madäwani, iwoni nanik ba bipi nanik, watä epän äma jopi ba tunum äma, nin kuduhtagän Kristotä gwäknin ude itpäñ imaka kuduhtagän uwäk täk täyak.

12 * Eruk, in Anututa biñam täñpani, ini-tägän bänep iron täñ tamipäj yäpmäj daniñkuko unita kudän ñode täñpeñ kuñat täkot; In notjiyeta butewaki nadänpäj täñkentäj yämik täkot. Täñkan injinta nadäñirä äpani täñpöpäj notjiyeta kokwawak bäräneñ nämo nadäj yämineñ. Nämo, bänep kwini terak orañ yämik täkot.

13 * Täñkan bämopjin-ken yäñwawak ahäñirän momi pekpek täk täkot. Ekänitä momi peñ tamikuko udegän täk täkot.

14 * Täñkan bänep iron kädet bureni iwat täkot. Kädet unitä kädet päke u kuduhtagän yärepmit morek täyak. Bänep iron täktäk unitä kädet täga ätu täñ-meham täñirän in bämopjin-ken bänep kubägän terak säkgämän irit pewän ahäk täkan.

15 * Täñpäkan bäneppin täjo yäma däñirä bänep pidäm Kristoken naniktä intäjukun it tamipäj bänep nadäk-nadäkjin-ken kanjiwat epän täk täyon. Nadäkan? In bänep pidäm uterak itta Anututä yäñ-päbä äbot kubägän tepmañkuk. Täñpäkan imaka u ba unita yäñpäj Anututa bänep täga nadäj imik täkot.

16 * Täñkan Kristo täjo mantä bäneppin-ken tokñek pat täyon. Kristo täjo mantä bäneppin-ken tokñek ude parirän nadäk-nadäk täga terak notjiye täjo bänepi täñkehärom takta yäwetpäñ yäwoñärek täñit kap mebäri mebäri tek täkot. Kap Sam terak tewani, ba Ekäni inin oretoret kap ätu ba kap ätu Munapiktä bäneppin-ken pewän ahäwani u Anututa bänep täga nadäj imipäj tek täkot.

17 * Täñkan imaka u ba u yäk täkan ba täk täkan u kuduhtagän Ekäninin Jesu u nadäj imipäj täk täkot. Ude täñpäj Jesu wäpi terakgän Anutu Nan bänep täga nadäj imikinik täk täkot.

Näda miñi nani täño irit

18 * Eruk, webe, in äpiye gämori-kengän kuñat täkot. Ekänita biñam täñpanitä ude täñpawä api tagawek.

19 * Täñpäkan äma, inäwä webejiyeta nadäj yämikinik täñpäj komi mebäri mebäri nämo yämineñ.

20 * Täñpäkan ironironi, inä menjiye nanjiyetä man yäñirä mani buramik-inik täneñ. Ude täñirä Ekänitä tabäwän gäripi niked api täk täneñ.

21 * Täñpäkan nan, inä äpetjiye nanakjiye man jäpi ba yäñin wärät man yäwettäko bänepi täñpä wawöpäj nadäj bäräp terak nämo kuñatneñ.

Intäjukun äma ba watä ämaniye jopita man

22 * Äma täño epän watä ämaniye, inä intäjukun ämajiye täño man kudup buramik täkot. Täñkan intäjukun ämajiye inamiken epän täñpani yäñ niwerut yäñkan täñyäkñarani nämo täneñ. Nämo, inamiken itkan ba nämo itkan, epän kehäromigän täneñ. In Ekäni orañ imik täkan unita bänep täñkuñat-kät nämo, kadäni kadäni kudän siwoñi terak epän bureni täñ yämineñ.

* 3:3: Rom 6:2, 2Ko 5:14 * 3:4: Plp 1:21, 1Ko 15:43, 1Jo 3:2 * 3:8: Efe 4:25-31, 5:4 * 3:9-10: Efe 4:22,25
 * 3:9-10: Efe 4:24 * 3:11: Gal 3:28 * 3:12: 1Pi 2:9; Efe 4:2,32 * 3:13: Efe 4:32, 5:2 * 3:14: Rom 13:8-10, 1Ko 13:13; Efe 4:3 * 3:15: Plp 4:7, 1Ko 12:13,27; Efe 4:4 * 3:16: Efe 5:19 * 3:17: 1Ko 10:31; Efe 5:20 * 3:18: Efe 5:22 * 3:19: Efe 5:25 * 3:20: Efe 6:1 * 3:21: Efe 6:4 * 3:22: Efe 6:5-8

²³ Täñkañ epän u ba u täk täkañ u ämata yäñpäj nämo, Ekänita epän täyat yäj yäñpäj gwäk pimiñpäj täñ-dämik täkot.

²⁴ Ñode nadäñpäj täneñ; Epän täk täkamäj unitäño gwäkiwä kunum gänañ nininta yäj nimani itak uwä Ekäniken mät yäpne. Nadäkañ? Inä Ekäni Kristo täño watä äma irirä initägän intäjukun ämajin bureni ude it tamik täyak.

²⁵ * Täñpäkañ äma kudän wakiwaki täñpaniwä kudän waki unitäño kowata api yäpneñ. Imata, Ekänitä ämawebe kudup täño täktäki uwä nadäk kubä terakgän yäpmäj danik täyak.

4

¹ * Täñpäkañ epän watä äma täño intäjukun ämaniye, inä ñode nadäk täkot; Nin täño intäjukun ämanin kunum gänañ itak. Unita nadäñpäj watä ämajije kudän siwonji terakgän yabäj yäwatneñ.

Ekäniken yäñapik-apik täño man

² * Täñpäkañ Ekäniken yäñapik-apikta ket nadäwä tumbäpäj gwäk pimiñpäj kadäni kadäni yäk täkot. Ude täñpäj Anutu bänep täga nadäj imikinik täk täkot.

³ * Täñkañ ninta imaka, yäñapiñirä Anututä iniken mani täño käderi täwit nimiñirän Kristota man käbop itkuko u yäñahäk täkäna.

Man unitagän näk komi yotken itat.

⁴ * Täñkañ Ekäniken yäñapik mantä mehamtäñ namiñirä man pidämigän yäñkwawa tanjira ämawebe komeni komenitä mebäri kañ nadäwä tumbut. Näk ude täkta yäj namani.

⁵ * Täñpäkañ äma Anutu nämo nadäj imani bämopi-ken inä säkgämän kuñatpäj Kristo täño kädet yäwonjärektä pidämtak täkot.

⁶ * Ude täñkañ yäkyäkñintä gäripi gakuñi nitek kañ ahäwän. Täñpäkañ ämatä man u ba u täwet yabänayäj täkañ unita ketinik nadäñpäj kowata säkgämän kañ yäwerut.

Äma Polkät bok irani unitäño man

⁷ * Näkñaken manna biñam Tikikustä api täwerek. Uwä nintäño notninpak bänepnin gämäni, täñkentäk ämanin ba Ekäni täño watä piä äma bureni-inik, man buramik täñpani.

⁸ * Bänepjin täñpidäm tawut yäñpäj iritnin täño manbiñam täwetta notninpak u iniñ kireñpewa äretak.

⁹ * Täñpäkañ äma tägagämän Onesimus, man buramik täñpani notjinpak, iniñ äbotken nanik u bok yäwera äreñkañ näkä itat-ken ñonitäño manbiñam api täwetdeñ.

¹⁰ * Täñpäkañ komi yot ñoken bok irani notnapak Aristakus ukät Banabas nämeni Maktä nadäj tamikamän. (Mak unitäño mebäri täwetkuro unita inken äreñjirän not kañ täñ imut).

¹¹ Täñpäkañ notnapak kubä Josua, wäpi kubä Jastus u imaka, nadäj tamitak. Äma yaräkubä uwä Juda äbotken nanik. Juda äma ätutä Anutu intäjukun itkañ kañiwat epän täk täyak unitäño man yäñahäktä nämo täñkentäj namik täkañ, yaräkubä unitägän bänepna täñ-kehäromtañ namik täkañ.

¹² Täñpäkañ intä äbotken nanik kubä Epafra, Kristo täño watä piä äma unitä taniñ oretak. U intä kehärom tanpäj Anutu täño nadäk siwonji yäpmäñpäj nadäwä-tärewäpäj kudup buramiñpäj kuñatneñta kadäni kadäni Anutu-ken ehuranigalen yäñapik täyak.

¹³ Bureni-inik täwetat; Epafra unitä in ba Laodisia u inä Hierapolis yotpärareken nanik äbot täñpani ämawebe täñkentäj tamikta komi epän inide kubä täk täyak.

¹⁴ Täñpäkañ yäpätägak äma notninpak tägagämän wäpi Luk kenta Demastä taniñ oretkamän.

¹⁵ Täñpäkañ näkä Laodisia yotpärareken nanik äbot täñpani ba Nimfa ukät äboriye Anutu iniñ oretta Nimfatä ini yotken ärok täkañ u näkño bänep täga man ño yäñahäñpäj kañ yäwerut.

¹⁶ Täñpäkañ man kudän ño ämawebe daniñpäj yäwerä nadäj morewäkañ Laodisia äbot täñpani uken pewä kuñjirän unitä udegän kañ daniñpäj nadäwut. Täñpäj unita kubä kudän täñpäj yämiñkuro u imaka, tamäkañ kañ daniñpäj nadäwut.

¹⁷ * Daniñpäj nadäñkañ Akipus ñode kañ iwerut; Epän Ekänitä yäj gamani uwä säkgämän siwonjigän kañ täñ yäpmäj ku yäj kañ iwerut.

¹⁸ * Eruk, Pol näkña-tägän ketnatä bänep täga man ño kudän täñpäj tamitak. Komi yotken irani näka nadäj namik täkot. Eruk, Ekäni täño orakorakitä inken itinik täyon.

* 3:25: Rom 2:11 * 4:1: Wkp 25:43,53; Efe 6:9 * 4:2: Efe 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Rom 15:30; Efe 6:19, 1Ko 16:9

* 4:4: Efe 6:20 * 4:5: Efe 5:15-16, 1Te 4:11-12 * 4:6: Efe 4:29, 1Pi 3:15 * 4:7: Efe 6:21 * 4:8: Efe 6:22

* 4:9: Plm 10-12 * 4:10: Apos 19:29, 12:12; Apos 13:13; Plm 24 * 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21

1 Tesalonaika

Ämawebe bänepi api äyäjurani täñkehärom takta manbiñam

1 ✧ Eruk notnaye, Silas kenta Timotitä täñkentäj namiñirän näk Poltä man ño kudän täyat. Kudän täppäj äbot täñpani Tesalonaika kome itkañ, Anutu Nan ba Ekäni Jesu Kristo-kät kowat kwasikorän täk täkañ, inta pewa äretak. Anutu täño orakoraki ba bänep pidämtä intä terak äroton.

Tesalonaika äbot täñpani täño nadäkiniki

2 ✧ Nin kadäni kadäni yäjapik epän täñkañ inta nadäj tamiñpäñ Anutu bänep täga man iwet täkamäj.

3 ✧ Nadäkinikjin täño bureni kañ-ahäk täkañ ba täñkentäk epän bänep ironjintä pewän ahäk täkañ ba nadäkinikjin Ekäni Jesu Kristo terakgän peñpäñ bänepjin täñkehärom tañpeñ kuñat täkañ unita nin Anutu Nanin inamiken kadäni kadäni nadäj tamiñpäñ yäjahäñpäñ iwet täkamäj.

4 ✧ Notnaye, nin inta bureni-inik ñode nadäkamäj; Anututä nadäj tamikinik täñpäñ inita biñam iwoyäjkkuk.

5 ✧ Ude nadäk täkamäj uwä mebäri ñodeta; Mani biñam Täga täweritna man u jopi nämo täñkkuk. Nämo, nin mani biñam unita nadäna bureni-inik täñpöpäj Kudupi Munapik täño kehäromi terak täwetkumäj. Inkät itkumäj-ken uken inta yäñpäñ imaka u ba u yäñpäñ täk täkkumäjño u nadäkañ.

6 ✧ Täñitna nintäño kädet kuroñ ugän iwarän täñkuñ. Iwarän täñpäñ Ekäni imaka, udegän iwarän täñkuñ. Täñpakañ Ekäni täño Manbiñam Täga uwä komi ba bäräpi u punin terak Kudupi Munapiktä bänep pidäm täñ tamiñirän man u bänepjinta biñam täñkkuk.

7 ✧ In ude täñkuño uwä nadäkinik täñpani Masedonia ba Akaia komeken nanikta intäjukun täñ yämiñpäñ kädet täga yäwoñärenkuñ.

8 ✧ Täñpakañ inken, Ekäni täño mantä tokneñ moreñpäñ Masedonia ba Akaia komeken kuñ moreñkkuk. Täñkañ, ugän nämo. In Anutu nadäj imikinik täñkuño unitäño manbiñam uwä komeni komeni nadäj moreñkuño unita nintä yäwetnañi kubä nämo täñkkuk.

9 ✧ Ini-tägän, nintä inken epän täñitna not täñ nimiñkuño unitäño manbiñam niwet täkañ. Ba intäño manbiñam komeni komeni yäñpäñ-nadäk ñode täñ yäpmäj kukañ; In anutu jopi nadäj yämik täñkuño u mäde ut yämiñpäñ Anutu irit kehäromi mähe mi bureni unitäño watä epän ämaniye ude itkañ.

10 ✧ Ba apiño in anutu jopi nadäj yämik-yämik kädet u mäde ut imiñpäñ nanaki Jesu kunum gänañ naniktä äpäkta itsämäñpäñ itkañ. Nanaki u kumbani-ken nanikpäñ yäwän kikuñurani unitä täñkentäj nimiñirän Anutu täño kokwawak kadäni pähap ahäwayäj täyak uwä api irepmitne.

2

Poltä Tesalonaika kome epän täñkkuk

1 ✧ Notnaye, ninä inken ahäñpäñ epän nämo täna wañkuñ. Nämo inik, epän täñitna bureni ahäñkkuk. U injin nadäkañ.

2 ✧ Ba pengän Pilipai kome nidäpmäñpäñ niwat kireñkuño u imaka, nadäkañ. Ude täñ nimiñkuñopäj nämo kwitañkumäj. Nämo inik. Äma ätutä iwan pähap täñ nimiñirä Anutu yäpmäj wädäñpäñ bätakigän nadäñkañ inken ärenpäñ Anutu täño Manbiñam Täga u täwetkumäj.

3 ✧ Täñpakañ manbiñam täwetkumäjño uwä bänepjin täñpidäm takta täwetkumäj. U jop manman ba yäj-täkñarani man nämo täwetkumäj. Ba in täñpawakta man nämo täwetkumäj.

4 ✧ Nämo, Anututä nibäwän tagawäpäñ mani biñam yäjahänekta epän ño ketnin terak peñkkuk. Epän u täk täkamäj uwä ämatä ninta nadäwä ärowani takta nämo täk täkamäj. Nämo inik, Anutu bänepnin yäpmäj danik täyak unitä nibäwän gäripi täñpektä täk täkamäj.

5 ✧ Täñpakañ in nintäño mebäri nadäk täkañ, ba Anututä udegän nintäño mebäri nadätañ. In nintäño manta gäripi nadäwut yäñpäñ bänep ärik-ärik man nämo täwetkumäj ba intäño moneñ tuñumta yabängäripi täñpäñ Anutu täño man terak yäj-täkñatpäñ yäpmäkta nämo täñkumäj.

✧ **1:1:** Apos 17:1-10, 2Te 1:1 ✧ **1:2:** Plp 1:3-4; Kol 1:3, 2Te 1:11 ✧ **1:3:** 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 ✧ **1:5:** 1Ko 2:4-5, 1Ko 4:20 ✧ **1:6:** 1Ko 4:16, 2Te 3:9; Apos 17:5-9 ✧ **1:7:** 1Pi 5:3 ✧ **1:8:** Rom 1:8 ✧ **1:9:** Apos 14:15 ✧ **1:10:** Tai 2:13; Apos 17:31, 1Te 5:9 ✧ **2:1:** 1Te 1:5,9 ✧ **2:2:** Apos 16:19-24; Apos 17:1-9 ✧ **2:4:** 1Ti 1:11; Gal 1:10; Jer 11:20 ✧ **2:5:** Apos 20:33, 2Pi 2:3; Rom 1:9, 1Te 2:10

6 * Ba in bämopjin-ken ba kome kukŋi kăda wăpnin biŋam ikek kuŋatta nămo tăŋkumăŋ. Nămo, nin Kristo tăŋo aposoro bureni-inik itkamăŋ unita tăŋkentăŋ nimut yăŋ tăga penj tăwetnarŋipăŋ nămo penj tăwetkumăŋ.

7 Tăŋpăkaŋ webe kubătă nanakiye watăni săkgămăn itkaŋ nonoŋ yepmăŋ towik tăyak ude bumik in bämopjin-ken kwini terak it tăŋkumăŋonik.

8 Găripnin taŋi inken peŋkumăŋo unita Anutu tăŋo Manbiŋam Tăga tăwettaŋ nămo. Inta yăŋpăŋ gupnin ininŋ kirekta bok pidăm taŋkumăŋ. Imata, bănepnintă inta găripi păhap nadăŋkumăŋo unita.

9 * Notnaye, nintă bämopjin-ken itkaŋ epăn taŋi tăŋkumăŋo u nadăkaŋ. Bărăpi tamine yăŋpăŋ kepma bipani gupnin mehamtăkta epăn bok kădăp ikek tăk tăŋkumăŋonik. Ude tăŋkaŋ Anutu tăŋo Manbiŋam Tăga uwă tăwetkumăŋ.

10 Inken mominin nămo, kudupi-inik, bănep siwoŋi terak kuŋatpăŋ epăn tăŋ tamiŋkumăŋo u in nadăkaŋ. Uwă in ba Anutu imaka, penta nadăkaŋ.

11 Tăŋpăkaŋ kubă pen ŋode nadăkaŋ; Āma kubătă ăperiye nanakiyeta tăŋ yămik tăyak, in kubăkubăta udegăn tăŋ tamiŋkumăŋ.

12 Intă irit kuŋat-kuŋat Anutută nadăwăn siwoŋi tăk tăyak udegăn tăŋpeŋ kuŋarut yăŋ nadăŋpăŋ bănep tăŋ-kehăromtak man tăwerit, bănep tăŋpidăm tak man tăwet tăŋkumăŋ. Ba Anutută tabăŋirăn tăga tăŋpekta in kădet tăga terak kuŋarut yăŋpăŋ kadăni ătu man kehăromi tăwetkumăŋ. Imata, Anutu unită kaŋiwat yewani gănaŋ, iniken wăpi biŋam ikek itta yăŋpăbă tepmak tăyak unita.

Anutu tăŋo manta jibi yăpuŋ

13 * Tăŋpăkaŋ nin Anutu tăŋo man tăweritna nadăwă komeŋ Āma tăŋo man kubă bumik nămo tăŋkuŋ. Nămo inik! Anutu tăŋo man bureni-inik ude nadăŋkuŋo unită Anutu tăŋo ăbot tăŋpani inken epăn tăŋirăn irit kuŋat-kuŋatjinken bureni ahăk tăkaŋ. Unita nin inta yăŋpăŋ Anutu bănep tăga man kadăni kadăni iwet tăkamăŋ.

14 * Notnaye, ină Judia komeken nanik Anutu tăŋo ăbot tăŋpani Kristo Jesu-kăt kowat kwasikorăn tăŋpeŋ kuŋat tăkaŋ, apinjo udegăn tăkaŋ. Judia ăbot tăŋpani uwă Juda naniktă dăpmăŋpăŋ komi yămik tăŋkuŋo udegăn in notjiye ătută tadăpmăŋpăŋ komi tamik tăkaŋ.

15 * Kădet u kudupi nămo. Juda naniktă profet biani biani ătu dăpmăŋ yăpmăŋ ăbătăngăn Ekăni Jesu udegăn utpewă kumbuk. Tăŋpăkaŋ nin udegăn nidăpmăŋpăŋ komi nimiŋkuŋ. Ude tăŋkuŋo u Anututa not nămo tăŋ imik tăkaŋ ba ămawebe kuduŋtagănta iwan tăŋ yămik tăkaŋ.

16 * Ba ugăn nămo. Guŋ ăbotken Anutu tăŋo man yăweritna nadăŋpăŋ Anututa biŋam tăneŋ yăŋkaŋ бага peŋkirek tăkaŋ. Tăŋpăkaŋ Āma uwă kădet wakiwaki ude tăŋ yăpmăŋ ăbăŋtăko mominită ărowani păhap tăŋirăn eruk, Anutu tăŋo kokwawak ahăŋ yămitak.

Tesalonaika ămawebe ăneŋi yabăkta nadăŋkuk

17 * Notnaye, kadăni kerăpigăn in tepmaŋkumăŋo upăŋkaŋ tepmak-inik nămo tăŋkumăŋ. Nămo inik. Bănepnintă inta butewaki nadăŋ tamiŋpăŋ ăneŋi tabăkta găripi-inik nadăkamăŋ unita inken ăneŋi ărekta ehut itkamăŋ.

18 Inken ărekta găripi nadăkamăŋ upăŋ Pol năkă kadăni kadăni inken ărekta nadăŋjira Satantă kădet peŋpipiŋ namik tăyak.

19-20 * Tăŋ, inta găripi păhap nadăk tăkamăŋ u ŋodeta; Epănin tăŋo bureni-inik uwă in, ba nintăŋo oretoret ba epmăgetnin uwă in, unita Ekăninin Jesu unităŋo ăbăkăbăk kadăni-ken inŋamiken inkăt penta itkaŋ kehăromigăn bănep oretoret terak tăga api itne.

3

Pol Timoti ininŋ kireŋkuk

1-2 * Notnaye, inta nadăwătăk taŋi tăŋpăŋ nek Atens yotpărare-ken itkaŋ Timoti ininŋ kireŋpeda inken ărekta man yăŋpăŋ-nadăk tăŋkumăŋ. Timoti, notniŋpak bureni ba Anutu tăŋo epăn Āma ude itpăŋ Kristo tăŋo Manbiŋam Tăga yăŋahăk tăyak unită päre Anutu tăŋo man terak bănepjin ba nadăkinikjin tăŋkehărom takta iwoyăŋkumăk.

3 * Komi ba bărăpită tăŋpewăn kwaineŋ yăŋpăŋ Timoti teda ăreŋkuk. In nadăkaŋ, Anutu tăŋo man uwă kwini terak itpăŋ-nadănektă nămo yăŋ nimani.

4 * Nin inkăt itkaŋ pengăn man ŋode tăwetkumăŋ; Anututa yăŋpăŋ komi bărăpi in ba nintă terak api ărowek. Man yăŋkumăŋo u bureni ahătak ŋo yăŋ nadăkaŋ.

* 2:6: Jon 5:41,44 * 2:9: Apos 20:34, 1Ko 4:12 * 2:13: 1Te 1:2, 2Te 2:13; Gal 1:11-12 * 2:14: Apos 17:5 * 2:15: Apos 2:23, 7:52 * 2:16: Mat 23:32-33 * 2:17: 1Te 3:10 * 2:19-20: Plp 2:15-16, 4:1, 2Te 1:4 * 3:1-2: Apos 17:15 * 3:1-2: Apos 16:1-3 * 3:3: Efe 3:13, 2Ti 3:12 * 3:4: Apos 14:22

5 * Mebäri unitagän inta nadäwätäk pähap täñpän intäño nadäkinikjin kañpän nadäka Timoti iniñ kireñpewa äreñkuk. Täñyäkñarani äma waki Satantä täñ-täkñat-pewän nadäkinikjin pewa putäreñjirä epänin jop pewa paorektawä yän nadäñkut.

Timoti manbiñam täga yäpmäj äbuk

6 * Täñpakañ Timotitä inken nanik äyänut päbä nadäkinikjin ba bänep ironjin unitäño manbiñam ñode niwetkuk; Intä ninta gäripi pähap nadäk täkañ. Ba nintä in tabäktä gäripi nadäk täkamäj, udegän intä nin nibäktä yäk täkañ. Manbiñam ude niwetkuk.

7 * Täñpakañ notnaye, in nadäkinikjin ikek itkañ yän biñam niwerirän nadäñkumäño unitawä nin komi butewaki terak kuñat täkamäj unitäño bäräpi täñpidäm tañkuk.

8 Bureni, in Ekäni inñit-inik täpñer kuñarirä nadäñpän nintäño iritninken gäripi pähap ahäk täyak.

9 Täñpakañ inta yänpän Anutu inñamiken bänep täga pähap nadäk täkamäj unita Anutu bänep täga inide kubä iwet täkäna!

10 Täñkañ nadäj niniñjirän inken päre kowat kawän täñpän nadäkinikjin ätukät täñkehärom taktä kepma bipani Anutu-ken gwäk pimiñpän kehäromigän yänapik täkamäj.

11 * Eruk notnaye, Nanin Anutu ba Ekäninin Jesutä ini kädet täwit niniñjirän inken kañ ärena.

12 Täñpakañ Ekänitä bänepjin-ken epän täñjirän inken bänep iron kädet tañ ahäñjirän inñin-tägän bänep iron kowata takä takot. Ba äma gägänita udegän kañ täñ yämut, nintä inta täñ tamik täkamäj udegän.

13 * Ude täñjirä Anutu Nanintä bänepjin täñkehärom täñjirän inñamiken momijin nämo, bänep kudupi-inik kuñat takot. Pen udegän kuñarirä Ekäninin Jesutä ämawebe inita biñam iwoyäwani yämagut yäpmäj äneji kañ äbän.

4

Anutu inñamiken siwoñi kuñat-kuñatta man

1 * Notnaye, Ekäni Jesuta yänpän jukuman kubä ñode täwetnapän nadäwut; Irit kuñat-kuñatjintä Anutu not täñ imikta mebäri täwetpän täwoñäreke täñkumäño udegän kañ irut. Täñkañ Anutu täño man u täga iwet täkañ upän gwäk pimiñpän ehuranigän kañ iwarut yänpän täwetkamäj.

2 Ekäni Jesu täño meni terak man kehäromi täwetpän täwoñäreke täñkumäño nadäkañ u.

3 Anututä ñode täwet täyak; Kubokäret peñpän bänep siwoñi terak kuñat takot.

4 Täñpakañ in bänep nadäk-nadäkjinta watäni itpän webejiye-kät kädet siwoñi terak kañ kuñarut.

5 Kädet siwoñi terak kuñatkañ ämawebe guñ, Anututa nämo nadäwanitä yabängärip täñpän kubokäret takäkañ ude nämo täneñ. Nämoinik!

6 * Unita in notjiye täñyäkñatpän webeniye nämo kubotäneñ. Kädet waki udewanita bian man ñode täwetkumäj; Ekänitä äma kädet ude takäkañ uwä kowata waki api yämek.

7 * Bureni! Nadäk nadäk waki yäpmäj kuñatneta nämo, kudupi-inik itpän nadäk-nadäk siwoñigän yäpmäj kuñatneta Anututä nimagutkuk.

8 * Unita äma kubätä man u mäde ut imayän täko uwä äma kubäta nämo, Anutu, Kudupi Munapik bänepjin-ken pek täyak u mäde api ut imek.

9 * Eruk äbot täñpani ämawebenaye, Anututä ini bänep iron täktäk kädet mebäri täwetpän täwoñäreñjirän bureni iwet täkañ upän imata bänep iron kowat täñpän täneñta äneji jop kudän täñ tamine?

10 * Nämo, inä Masedonia kome äbot täñpani ämawebe komeni komeni it yäpmäj kukañ u bänep iron täñ yämik täkañ. Upänkañ pen kañ täñput yänpän täwetkamäj.

11 * Täñpakañ man kubä pen ñode täwetpän täwoñäreñkumäj; Kuñ äbän täñkañ täñjuruk-uruk nämo täneñ. Komejin-kengän it dämiñpän epän ketjin-ken pewani u kehärom täñpän kañ täñput.

12 * Ude täñpän nakta jop kubä nämo api itneñ. Ude täñjirä äma Anutu täño kädet nämo iwet täkañ u inta bänep täga api nadäneñ.

Jesutä äneji äbäktä man

13 * Notnaye, in bämoñjin-ken nanik ätu kumbuño u jide itkañ unitäño mebäri ket nadäwä tärewut yänpän man ño täwetat. Ket ude nadäwä tärewäkañ guñ ämatä noriye kumäjirä nadäk-nadäki paoräpän konäm butewaki pähap takäkañ in udegän nämo täneñ. Nämoinik!

* 3:5: Plp 2:16 * 3:6: Apos 18:5 * 3:7: 2Te 1:4 * 3:11: 2Te 2:16 * 3:13: Plp 1:10, 2Te 1:7,10 * 4:1: 2Te 3:6

* 4:3: 1Te 5:23; Hib 10:10, 1Pi 1:16 * 4:6: Sam 94:1 * 4:7: 2Te 2:13-14, 1Pi 1:15-16 * 4:8: Luk 10:16; Ese 36:27;

Ese 37:14, 2Ko 1:22 * 4:9: Jon 13:34 * 4:10: 2Te 3:4 * 4:11: Efe 4:28, 2Te 3:8,12 * 4:12: 1Ko 5:12-13; Kol 4:5

* 4:13: Efe 2:12

14 ✧ Nin nadäkinik ñode täk täkamäj; Jesu kumărkanj akunjuk. Ude tänkuko unita ñode imaka nadäkinik täk täkamäj; Anututä Jesu iniñ kireñpewän ämawebe nadäj imiñkanj kumbuño u ini-tägän yamaguränkanj inikät bok api ämneñ.

15 ✧ Ba Ekänitä iniken man kubawä ñode täwetna; Kome terak kodak iritna Ekänitä äbayäj täyak-ken uken kodak irani nintä kumbani nämo api yärepmitne. Nämoinek!

16 ✧ Ekäni kunum gənañ naniktä äpayäj täñjirän womat mämä api ahäwek. Täñpäj añero intäjukun täñpanitä gera yäñjirän Ekäni ini uwä gera pähap yäñkanj api äpek. Äpäñjirän ämawebe Kristo nadäj imiñpäj kumbuño unitä jukun api akuneñ.

17 Akunjirä kokoki yarägän kodak itnayäj täkamäj uwä kumbani yäput penakanj gubamtä pudät päro nipmanñan punin terak Ekäni-kät kowat kawän api täne. Täñpakanj Ekäni-kät-gän api it yäpmäj ärone.

18 Unita in man ñowä yäñpäj-nadäk täñpäj notjiye kumbanita nadäwätäk penpäj bänepjin täñpidäm täkot.

5

Ekäni äneñi pit kubägän api ahäwek

1-2 ✧✧ Notnaye, injin ñode bureni nadäk täkanj; Nämo nadäjirä kubo ämatä bipani äbäk täkanj udegän Ekäni täño äbäkäbäk kadäni täropigän api ahäj nimek. Ude nadäk täkanj unita Ekäni äneñi äbayäj täyak uwä kadäni ba kepma uken api ahäwek yäj imata kudän täñpäj tamine?

3 ✧ Täñpakanj kadäni uken ämawebetä nin säkgämän kwini terakgän itkamäj yäñjat irirä Ekänitä pit kubägän ahäj yämiñpäj api däpmäj paorek. Bäräñej ahäj yämayäj täyak uwä webe nanak koki ikektä ittängän komi bäräñej nadäk täkanj ude. Imaka umuri u bäräñej ahäj yämiñjirä jide täñpäj api metänpeñ kuneñ?

4 Upänkanj notnaye, inä bipmäj urani gənañ nämo itkanj unita Ekäni täño kadäni, kubo ämatä bäräñej ahäk täkanj ude ahäjirän nämo kikuñtneñ.

5 ✧ Nämoinek, ninä bipmäj urani ba bipanita biñam nämo, penyäjek ba kep mata biñam äbot täñpani.

Bänep kodaki it täkäna

6 Unita äma ätu bänepi nadäk-nadäkita watä nämo itkanj däpmon pat täkanj ude nämo täne. Nämoinek, nadäna tumbäpäj watäni itpäj kuñat täkäna!

7 Täñpakanj äma däpmon pärani uwä bipmäj urani gənañ pat täkanj. Ba äma ume jägämi nanñanj tängunñun kudän täk täkanj uwä bipani täk täkanj.

8 Upänkanj kepma täño äbot ninawä bänep nadäk-nadäkninta watä kehäromi itpäj kuñat täkäna. Täñpakanj nadäkiniknin ba notniyeta nadäj yämik-iniktä kurepä ude ukät-pipik täñ nimiñjirän äma wakitä nämo nidäpek. Ba Anututä bureni api nimagurek yäj bänepnin ukädagän penjitna unitä gwäpä kehäromi ude täñ nimik täyon.

9 ✧ U mebari ñode unita; Nin Anutu täño bänep wakwaki bureni kanj-ahäneta nämo iwoyäj nipmanjuk. Nämoinek! Ekäninin Jesu Kristo täño wäpi terak irit kehäromi koreneta iwoyäjpäñ nipmanjuk.

10 ✧ Jesutä ninta kowata kumbuko unita ukät bok täga api itne. Unita Jesu täño äbäkäbäk kadäni-ken nin kumnayäj tämäño u ba kodak itnayäj tämäño u tägagän, ukät penta api it yäpmäj ärone.

11 ✧ Eruk, inä man tägagämän u nadäppäj man kowat iwerän täppäj bänepjin pen täñ-kehäromtak täkot, täk täkanj ude.

Kädet Anututä gəripi nadäk täyak ugän iwatne

12 ✧ Notnaye, man kehäromi ñode täwetkamäj; Äma inta yäñpäj in täñkentäktä bämojjin-ken komi epän täk täkanj ba Ekänitä yäñpäj intäjukun täñ tamik täkanj, ba täwetpäj täwonjerek täk täkanj u nadäj yämik täkot.

13 Täñkanj epän ude täñ tamik täkanj unita inä nadäj yämikinik täñpäj bänep oretoret terak oran yämik täkot.

Täñpäj notjiye-kät not täñpäj bänep kwini terak it täkot.

14 ✧ Unita notnaye, in ñode täk täkot; Äma ganani, epän nämo täñpanita umun man yäwet täkot. Ba äma täñ mäyäk-mäyäk ba umun terak kuñarani ude wani täñkentän yämiñpäj bänepi täñ-kehäromtak täkot. Ba äma kehäromini nämo täñ-mehamtañ yämik täkot. Täñpäj äma

✧ 4:14: Rom 14:9, 1Ko 15:3-4,12 ✧ 4:15: 1Ko 15:51 ✧ 4:16: 1Te 1:10, 2Te 1:7, 1Ko 15:52 ✧ 5:1-2: Mat 24:36

✧ 5:1-2: Mat 24:42-44, 2Pi 3:10; Rev 3:3 ✧ 5:3: Ese 13:10; Mat 24:39; Luk 21:34-35; Jon 16:21-22 ✧ 5:5: Rom 13:12; Efe 5:9 ✧ 5:9: 1Te 1:10, 2Te 2:14 ✧ 5:10: Rom 14:8-9, 1Te 4:14 ✧ 5:11: Jud 20 ✧ 5:12: 1Ko 16:18, 1Ti 5:17

✧ 5:14: 2Te 3:6,11,15

udewani täñkentäñ yämikta nämo gañja täneñ. Nämo, pentagän täñkentäk-kentäk terak kuñat täkot.

15 ✧ Täñkañ waki kowata kowata täneñta watä kehäromi itpäñ kuñat täkot. Ude täñkañ injin-tägän ba äma gägäni kuduptagän täñkentäk-kentäk kowata kowata kañ täñ yäpmäñ ärowut.

16 ✧ Ude täñkañ kadäni kadäni bänep pidäm terak oretoret täñpeñ kañ kuñarut.

17 ✧ Täñkañ Anutu-ken yäñapik man yäkta nämo gañja täneñ. Nämo, pen yäk täkot.

18 ✧ Ba imaka u ba u unita Anutu bänep täga man iwet täkot. Inä Kristo Jesu-kät kwasikoranitä ude kañ täñput yäñpäñ Anututä peñ täwetak.

19 ✧ Täñpäkañ Munapik täño kädäp nämo döpä kumneñ.

20 ✧ Täñpäñ äma kubätä Anutu täño mani biñam yäñahäñpäñ täwerirän nadäñ äwaräkuk nämo täneñ.

21 Upäñkañ man nadäk täkañ u kuduptagän nadäñpäñ yäpmäñ danik kañ täñput. Ude täñkañ imaka täga täñpänä u kañ yäpmäñ kuñarut.

22 Ude täñkañ mebari mebari kudup mäde kañ urut.

23 ✧ Eruk notnaye, inta yäñpäñ Anutu-ken ñode yäñapik täkamäñ; Anutu, bänep kwini mähemitä ini ärutpak täñpäñ tepmañirän bänep kudupi kañ täñ morewut. Ude täñirän gupjin, bänepiñ ba mäjojin kudupi parirän Ekäninin Jesu Kristo äbayäñ täyak u inamiken momijin nämo, kañ irut.

24 Täñpäkañ näk nadätat, Anutu tämagut täyak, man bureniğän yäwani unitä imaka yäyat ño inken bureni api täñpek.

25 ✧ Täñpäkañ notnaye, in ninta nadäñpäñ Ekäniken yäñapik täkot.

26 ✧ Täñkañ äbot täñpani injin-tägän, Ekäni wäpi terak not täñpäñ keräntäk täk täkot.

27 Unita näk Ekäni inamiken man kehäromi ñode täwetat; In man kudän ño äbot täñpani kuduptagän daniñpäñ yäwerirä nadäwut.

28 Täñpäkañ Ekäninin Jesu Kristo täño orakoraktä inken itpäñ itinik täk täyon. Ude.

2 Tesalonaika

Bäräpi ätu bänepi api äyänuraniä yabän ahäk täkañ unitäño manbiñam

1 ✧ Eruk notnaye, Silas kenta Timotitä täñkentän namämpän näk Poltä man ño kudän täyat. Kudän täppän äbot täñpani Tesalonaika kome itkañ, Anutu Nan ba Ekäni Jesu Kristo-kät kowat kwasikorän täk täkañ, inta pewa äretak.

2 ✧ Anutu Nan ba Ekäni Jesu Kristo täño orakoraki ba bänep pidämtä intä terak äroton.

3 ✧ Notnaye, kadäni kadäni yänjapik epän täñkañ bänepnintä peñ niwerirän inta yänpän oretoret man iwet täkamän. Nadäkinikjin tañ pähap tokneñ ärok täyak, ba bämopjin-ken bänep iron kädet tañ ahän pat täyak, unita Anutu bänep täga man täga iwet täkamän.

4 ✧ Täppäkañ Anututa yänpän in komi komi tamiñirä gupjin komi butewaki terak itkañ nadäkinikjin nämö pewa putärewäpän gwäk pimiñpän kuñat täkañ. Unita intäño manbiñam u nintä komeni komeni Anutu täño äbot täñpani yänjahäñpän yäwet täkamän.

Ekänitä äma yäpmän danikta man

5 ✧ Komi butewaki ahän tamiñirä kehärom tañpän it täkañ uwä ñode niwonjäreñ täyak; Anututä iniken kädet siwonji iwatpän nadäñirän bäräpi u ahän tamik täkañ. Komi unitä inä Anutu täño kañiwat yewa gänañ kukta yäpän-siwonjañ tamik täyak. Täppäkañ Anutu täño kañiwat epän u täñkehärom takta epäni täk täkañ.

6 ✧ Unita kämiwä Anututä kädet siwonji iwatpän äma komi butewaki tamik täkañ u kowata komi butewaki udegän api yämek.

7 ✧ Upäjkañ ämawebe komi butewaki nadäk täkañ inäwä, ninkät penta komi butewaki u api ketäreñ nimek. Ketäreñ nimayän täyak u Ekäni Jesu-kät anjeroniye äbot pähap-kät kunum gänañ naniktä äpnayän täño kadäni ugän Anutu ini ude api täñ nimek.

8 ✧ Kadäni uken kädäp mebet ikek äpä äma Anututa täñgunjak täkañ ba Ekäninin Jesu täño Manbiñam Täga u nadän äwaräkuk täk täkañ uwä komi api yämek.

9 ✧ Kowata Anututä äma udewanita yämayän täyak u kumän-kumän tärek-täreki nämö. Ba ini dubini-ken nanik ba kehäromnini täño epmäget kudäniken yäwet kireñpewän päñku äneñi äbäktä nämö, ukädagän api kuneñ.

10 ✧ Kadäni uken Jesutä wäpi biñam yäpmäkta kwawak api ahäwek. Ahänjirän iniken äboriye, ämawebe mani nadäppän bänepi-ken peñpeñ kuñarani unitä epmäget kudäni u kañpän biñam api yän imineñ. Täppäkañ inä mani biñam täweritna nadäwä bureni täñkuño unita penta api käneñ.

11 ✧ Unita inta yänpän kadäni kadäni Ekäniken yänjapik man ñode yäk täkamän; Anutunintä kädet siwonji iwatta iwoyänkuko uterakgän itneñta täñpidäm tañ tamiton. Täñkañ iniken kehäromnintä mehamtän tamiñirän imaka tägatäga takta gäripi nadäk täkañ u täppän irit kuñat-kuñatjinken nadäkinikjin täño epäni bureni u kañ kañ-ahäwut.

12 ✧ Ude täppän irit kuñat-kuñatjintä Ekäninin Jesu täño wäpi biñam orañ yäpmän ärok täkot. Ude täppän Jesu täño wäpi biñam äronjirän in udegän Jesu injamiken wäpjin biñam ikek kañ irut. Wäpi biñam uwä Anutunin ba Ekäninin Jesu Kristo unitäño iron.

2

Anutu täño manta iwan api ahäwek

1 ✧ Notnaye, Ekäninin Jesu Kristo täño äbäkäbäk ba unitä nimagut yäpmän päbä dubini-ken api niñmanpeko unitäño manbiñam täwera nadäwut.

2 ✧ Äma ätutä ñode api yän-täkñatneñ; Munapiktä ñode niwetak; Ekäni täño kadäni uku ahänkuk yän api täwetneñ. Ba meni-tägän jop api yän-täkñatneñ. Ba man kudän terak Poltä kudän täk yän api yän-täkñatneñ. Ude yän-täkñarirä in täñgun tañpän kwiñkañ bänepjin nämö pewa putärewek.

3 ✧ Yän-täkñat man udewani täwerirä nämö nadän yämineñ. Ekäni täño kadäni keräp tañjirän pengänä Ekäni täño manta iwan pähap api ahäwek. Täñkañ Peñawäk Äma, geñita biñam täñpani unitä kwawak api ahäwek.

✧ **1:1:** 1Te 1:1 ✧ **1:2:** Rom 1:7 ✧ **1:3:** 1Te 1:2-3, 2Te 2:13 ✧ **1:4:** 2Ko 7:4, 1Te 2:19; Rev 1:9 ✧ **1:5:** Plp 1:28
 ✧ **1:6:** Rom 12:19; Rev 18:6-7 ✧ **1:7:** Mat 25:31, 1Te 3:13, 4:16 ✧ **1:8:** Sam 79:6; Ais 66:15; Rom 2:8, 1Pi 4:17 ✧ **1:9:**
 Ais 2:10,19,21 ✧ **1:10:** Kol 3:4, 1Te 3:13 ✧ **1:11:** Kol 1:9, 1Te 1:2-3 ✧ **1:12:** Ais 24:15; Mal 1:11 ✧ **2:1:** 1Te
 4:13-17 ✧ **2:3:** 1Ti 4:1, 1Jo 2:18, 4:3; Jon 17:12

4 * Täppäj äma uwä imaka imaka ämatä anutu yäj iwetpäj yäniñ oret täkañ u kudup yäpmäj päpä yepmanpäj ini wäpi api yäpmäj ärowek. Ude täñkañ Anutu täño kudupi yot gänañ äro itpäj inita Näk Anutu yäj api yäwek.

5 Täppäkañ näk inkät itkañ unita täwetkuro ukeño u nadäkañ ba nämo?

6 Kadäni ñokengän ukät-pipik pätak u nadäkañ? U kewenirän Pejawäk Ämatä kadäni yäj imani-ken api ahäwek.

7 Täppäkañ apiño Pejawäk Ämatä epän käböp käböp täk täyak. Ude täñtäñ kuñattäyon ukät-pipik u kewenirän Pejawäk Äma u kwawak api ahäwek.

8 * Kwawak ahäppäj irirän Jesutä äbäppäj meni woñ piäj-awat-pewän Pejawäk Äma u kumäjirän eruk Jesu täño peñyäjek ägonitä yäputpewän paot-inik api täñpek.

9 * Täppäkañ itäjukun, Pejawäk Äma u nämo kumäjirän Satantä kehäromi imänkañ Pejawäk Äma u Näk näwarut yäj nadäppäjä tänyäkñarani ba kudän kudupi mebäri mebäri api pewän ahänej.

10 Ude täñpäj ämawebe paot-paotta biñam yäwani kädet waki mebäri mebäri terak api tänyäkñarek. Ämawebe uwä Anutu täño man bureni u nadäppäj iyap takta bitnäk täkañ unita api paotnej. Man bureni u nadäppäj iyaptak täñkuñ yäwänä man unitä täñkentäj yämitek.

11 * Upäjkañ nämo! Man burenita nadäkinik nämo täk täkañ unita Anututä nadäk bureni nämo, iniñ kireñpewän nadäk-nadäki peñ awähurirän jop manmanta nadäwä bureni api tänej.

12 Man burenita bitnäppäj imaka wakita gäripi nadäk täkañ unita ämawebe uwä kowata ahäj yämekta Anututä kädet ude uwä api peñ yämek.

Nadäj dämiñpäj itkot

13 * Täppäkañ notnaye, Ekänitä inta nadäj tamikinik täk täyak! Pengän-inik Anututä intä irit kehäromi kañ-ahäktä iwoyäjñkuko unita inta yäppäj Anutu bänep täga man kadäni kadäni iwet täkana! Täppäkañ in irit kehäromi kañ-ahäktä iwoyäjñkuko uwä Munapiktä bäneppin täñkodaktañ tamijnirän Jesu täño manbiñam burenita nadäkinik täñpäj kuñattängän api kañ-ahänej.

14 Täppäkañ Anututä in u kañ-ahäktä Jesu täño Manbiñam Täga nintä täweritna nadäjkuño uterak iwoyäppäj tepmañkuk. Bureni-inik, Ekäninin Jesu Kristotä wäpi biñam ärowani yäpayäj täyak u in ukät penta itpäj kañ yäput yäppäj yäppäbä tepmañkuk.

15 Unitä notnaye, in kadäni kadäni kehärom tañpäj man, kudän terak ba menintä täwetpäj täwoñäreñk täñkumäño u kañ yäpmäj kuñarut.

16-17 * Täppäkañ Ekäninin Jesu Kristo ini, ba Nanin Anututä bäneppin täñpidäm tañpäj kehäromi tamijnirän man ba epän bureni inken peñkuko u pewä putärewektawä! Anututä nadäj nimikinik täñpäj bänep ironi pähap uterak bänep pidäm, paot-paori nämo, pewän ahäj nimik täkañ. Täñkañ nadäkinikin täñkehärom tañjirän imaka tagagämän kubä mät kañ-ahäne yäj bureni-inik nadäk täkamäj.

3

Ekäniken kehäromi nimikta yäjapik täkot

1 * Eruk notnaye, ninta yäjapik man yäk täkot. Ude täñjirä Ekäni täño mantä itpäj-nadäki nämo, inken ahäjirän nadäwä ärowani täñkuko udegän komeni komeni kañ kuñ morewän.

2 Täppäkañ äma wakiwaki ba äma pejawäk täñpani unita yäjpäj täñkentäj nimikta Anutu-ken yäjapik man yäj nimik täkot. Nadäkañ? Ämawebe ätutä Anututa nadäj imikinik nämo täk täkañ. Ämawebe udewanitä iwan täñ nimik täkañ.

3 * Upäjkañ Ekänitä imaka u ba u takta yäk täyak udegän täk täyak. Unitä waki täño mähemitä in täñpän waneño udetä bäneppin mehamtañ tamijnpäj watä it tamik täyak.

4 * Ude täñ tamik täyak unita inta nadäwätäk nämo täk täkamäj. Nämo, ñode nadäk täkamäj; Man täwet täkamäj u buramik täkañ. U pen api buramiñ yäpmäj kuneñ yäj nadäk täkamäj.

5 Ekänitä ini nadäk siwoñi täwetpäj täwoñäreñjirän Anutu täño bänep iron terak kañ kuñarut. Täñpäj Kristotä komi bäräpi gänañ nämo kwitañkuko udegän gwäk pimiñpäj kañ kuñarut.

Epän nämo täñpeno uwä ketem nämo näñpen

6 * Notniye, Ekäninin Jesu Kristo wäpi terak man kehäromi ñode täwetna nadäwut; Äbot täñpani ätutä epänta gañja tañpäj jop kuñat täkañ. Äma udewani man täwetpäj täwoñäreñjukmäño u nämo buramik täkañ. Unitä udewani-kät penta nämo kuñatnej.

* 2:4: Dan 11:36; Ese 28:2 * 2:8: Jop 4:9; Ais 11:4; Rev 19:15 * 2:9: Mat 24:13; Rev 13:11-13 * 2:11: 2Ti 4:4
 * 2:13: 2Te 1:3; Jon 15:16; Efe 1:4, 1Te 4:7, 5:9 * 2:16-17: 1Te 3:13 * 3:1: 1Te 5:25 * 3:3: 1Te 5:24 * 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10, 1Te 4:10 * 3:6: Mat 18:17; Rom 16:17

7 ✧ Nämoinik! Nintä kädet täjppäj-täwojärekk täjnkumäjo udegän kañ täjput. Ninä inken jop nämö itkumäj.

8 ✧ Nin inken ketem gwäki nämö, nämö nañkumäj. Nämoinik. Ketem tuñumta yäj-niwarani yäkañ, yäneñ yäjppäj tamimañ bipani ketnintä epän kädäp ikek täjnkä komi nadäñkumäj.

9 ✧ Täjppäkañ ude tänetä nämö yäj nimani. Ninä ketem inken nanik täga yäpnañpäj in kädet täga täjppäj-täwojäreñitna udegän kañ iwarut yäjppäj ude täjnkumäj.

10 ✧ Kädet täga unita inkät itkañ ñode täwetkumäj; Äma kubätä epän nämö täjpeko uwä, ketem nämö näjpek.

11 ✧ Täjppäkañ inken naniktä man ñode äbäjirän nadäñkumäj; Äma ätu uwä epän peñpäj käroñ-käroñ kuñatkañ yot äroñkañ-äpäkk täjntäj kuñat täkañ.

12 ✧ U täga nämö! Äma udewani Ekäni Jesu Kristo wäpi terak jukuman ñode yäwetnapäj nadäkinik täk täkot; Komejin-ken itdämiñpäj epänjin täjirä bureni ahäwäpäj injinken ugänpäj nak täkot.

13 ✧ Täjkañ notniye, inä kädet siwoñita gañani nämö täneñ.

14 ✧ Täjppäkañ man kudän ño terak täwetkamäj uwä äma kubätä bitnäñirän mebärini yäñahäñpäj kakätäwäpäj inigän itpäñ kañ mäyäk tawän.

15 ✧ Iwan kañ täñ imut yäjppäj nämö yäyat. U äbot täjpani notjinpak kubä unita yäjppäj-iwojärekk täjirä kädet siwoñi kañ iwarän.

16 ✧ Eruk, Ekäni kwini mäheми unitä kwini pewän ahäj tämiñirän kadäni kadäni, imaka u ba u tänayäj täkañ-ken u kwini terakgän kañ täñ yäpmäj kut. Täjirä Ekäni inkät kañ irän.

17 ✧ Yäñtärek man ñowä Pol näkña-tägän ketnatä wäpna kudän täyat. Man kudän kudup näkä pewa ärek täkañ uwä ini udegän täk täyat.

18 ✧ Täjppäkañ Ekäninin Jesu Kristo täjo orakoraktä inken patinik täk täyon. Ugän.

1 Timoti

Poltä äma gubanji kubä Anutu täño man yänjahäwani u jukuman iwetkuk

1-2 ✨ Nanakna Timoti, näk Pol, Kristo täño aposorotä man ño kudän täñ gamitat. Waki keri-ken nanik nimagurani ämanin Anutu ba Kristo Jesu, yarä unitä peñ näwet-pewän aposoro ahänkut. Kristo ini kubä-tägän kunum gänañ täga api nimagut yäpmän ärowek. Täñpäkañ Timoti, nadäkiniknek kubägän unita gäka nadänjira nanakna bureni ude täyan. Unita orakorak, butewaki ba bänep pidäm Anutu Nan ba Ekäninin Kristo Jesu uken nanik gäkä terak äroton.

Äma ätu Anutu täño man peñawähut täkañ

3 ✨ Timoti, näk Masedonia kome kwa yänkañ gäwetkuro ude kañ tä! Efesus komeken ätukät itkañ äma ätutä Anutu täño man yänpäñ peñawähut täkañ uwä yabän yänpewi kañ pewut!

4 ✨ Äma udewanitä imaka burenitä nämo yäk täkañ. Uwä äbekiye oraniye täño kobap man yänjit äma biani umunitä it yäpmän äbuño unitäño mebärita yänpäñ-nadäk täk täkañ. Man udewanitä äbot täñpani ämawebe täño nadäk-nadäki täñpä wawäpäñ Anututa nadäñ imikinik täñpäñ kuñatta nämo täñkentän yämik täyak. Ba imaka tägatäga Anututä ämawebe bänepi-ken täkta nadätäk u nämoink täñkentän yämik täyak. Unita man jopi yäk täkañ u kañ pewut!

5 Ima mebärita man kehäromi ño yäyat? U äbot täñpani ämawebe bämpopi-ken bänep iron kädet täñmeham täkta yäyat. Täñpäkañ bänep iron kädet u jop nämo ahäwek. Nämoink, Jesuta nadäkinik bureni täñpäñ Anutu injamiken bänep kuräki-inik itkañ bänep udewanitä kädet u siwoñi yänj täwet täkañ ugänpäñ iwatneñ. Ude täñjirä bänep iron kädet bureni u api ahäwek.

6 Upänkañ äma ätu kädet u peñpäñ man jopi, jirañ-ken nanik kañ-ahänkuño upän yäpmän kuñat täkañ.

7 ✨ Täñkañ inita ñode yäk täkañ; Nin Juda täño бага man unitäño yäwoñärewani äma yäk. Baga man unita nadäna tärek täkañ yän yäk täkañ. Ude yäk täkañ upänkañ бага man unitäño mebäri nämo nadäwä tärewäkañ jop man yäk täkañ.

8 ✨ Täñpäkañ ninä бага manta ñode nadäk täkamän; Uwä nadäk siwoñi terak yäpmän kuñatnero uyaku бага man u imaka täga yän nadäne.

9 Baga man u äma siwoñi kuñaranita yänpäñ nämo pewä ahäwani. Nämo uwä äma бага man utpäñ ärowani kädet pewä ahäk täkañ unita yänpäñ pewani. Äma udewani Anutu täño kädet mäde ut iminkañ momi täktäk kädet ba kome täño kädet ugänpäñ iwat täkañ. Täñpäñ minjiye naniye ba äma ätu kumän-kumän däpmäk täkañ.

10 ✨ Ba kubokäret täk täkañ, ba anj täño kudän täk täkañ, ba ämawebe jop yäkñatpäñ yäpmän päñku äma ätuta watä piä täñ yämikta yäniñ kirenjirä monen yämik täkañ. Täñkañ äma udewani jopman yäk täkañ, ba Ekäni täño wäpi yänpäñ jopman terak yänkehäromtak man yäk täkañ, ba kädet waki u ba u Anutu täño man mebäri burenitä yäjiwät täyak upän täk täkañ.

11 ✨ Täñpäkañ man bureni mäde ut imik täkañ uwä manbinjam Anututä näkä yänjahäkta namiñkuko u. U Anutu irit gäripi niked täño mäheми, unitäño manbinjam epmäget peñyänjek ikek u.

Ekänitä Pol orañ imikinik täñkuk

12 ✨ Ekäni Jesu Kristotä kehäromi namiñpäñ täñ-kehäromtañ namiñkuk. Täñkañ piäna täga api täñpek yän nadäñ namiñpäñ watä piä täñ imetta yän namiñkuk. Unita bänep täga man iwet täyat.

13 Bian it yäpmän äbutken uken näk Kristota yänärok man yänjit, komi iminjit ba piäni täñpäwaktä kädet mebäri mebäri pewa-ahänkuñ. Täñpäkañ guñ itkañ Ekäni täño mebäri nämo nadäwa tumbäpäñ waki täñ iminjkuro mebäri unita Anututä butewaki nadäñ namiñkuk.

14 Täñpäñ Ekäni täño irontä näkä terak tokñek parirän Kristo Jesuken nanik bänep ironkät nadäkinik niked ahänkut.

15 ✨ Ñode nadä; Jesu Kristotä momi täñpani wakiken nanik yämagutta kome terak äpuk. Man uwä bureni-inik. U kuduhtagän bänepnin-ken peñpäñ yäpmän kuñatnañ. Täñpäkañ waki täñpani täño intäjukun äma bureni u näk ño.

16 Kowata yäpnañi upänkañ butewaki pähap, unitäño mebäri näkä terak kuduhtagän äronjkuk. Täñpäñ äma momi wakiinik täñpani näka butewaki u mebäri ñodeta nadäñ

✨ 1:1-2: Kol 1:27 ✨ 1:1-2: Apos 16:1-3; Tai 1:4 ✨ 1:3: Plp 2:24 ✨ 1:4: 1Ti 4:7; Tai 1:14 ✨ 1:7: 1Ti 6:4,20; Tai 1:10 ✨ 1:8: Rom 7:12,16 ✨ 1:10: Tai 1:9 ✨ 1:11: 1Ti 6:15 ✨ 1:12: Apos 9:15; Gal 1:15-16, 1Ko 15:9-10; Gal 1:13 ✨ 1:15: Luk 15:2, 19:10

naminꞑuk. Amawebe nadäkinik tänpän irit kehäromita binam tänayän täkañ unitä kudän kudupi näkä terak äronꞑkuko unitäno mebäri kañpän nadäneñta Kristotä ude uwä täñ naminꞑuk. Ude kañpän nadänpän ñode täga nadäneñ; Polta täñ iminꞑkuko udegän ninta täga täñ nimek.

¹⁷ ✧ Unita ñode yäwa! Irit kehäromi täño Ekäni u ekäni pähap. Uwä kumäk-kumäki nämo ba ämatä kënañi nämo. U Anutu pähap kubägan. Unita unitäno wäpi binam ba epmäget penyänjeki pat yäpmän kuñpän pen it yäpmän kuñtäyon. Bureni-inik!

¹⁸ ✧ Eruk, nanakna Timoti, profet ätutä man yäñtären gamani udegän pen gäwetat. Gäk man u iyap tänpän Ekäni täño man unita yänpän ämik kañ tä.

¹⁹ ✧ Tänpäkan nadäkinikka kehäromigän parirän bänepkatä kudän u siwonji yän nadäk täyan ugänpän kañ iwat. Äma ätutä ude nämo täñkuño unita nadäkiniki pewä putärewäpän wanꞑku.

²⁰ ✧ Äma uken nanik kubä wäpi Himeneus. Kubäwä wäpi Aleksada. Yarä u Anututa yänärok man iwet täkamän unita Satan kerit terak yepmanꞑut. Ude täñkurowä Satantä komi yämin yäpmän kuñrän kudän waki u kañ pewun yänpän ude täñkut.

2

Ekäniken yäñapikta jukuman

¹ Eruk Timoti, intäjukunä nadäk kehäromi injit täyat uwä ñode gäwera; Nadäkinik tänpänitä amawebe kuduaptagänta yänpän Ekäniken yäñapik täkot. Tänpän imaka u ba unita äma ätutä wäyäknek täkañ unita yänpän Anutu-ken yäñapinꞑän bänep täga man iwet täkot.

² ✧ Täñkañ kome täño intäjukun äma ba gapman kuduapta Anutu-ken yäñapik manpän mehamtäñ yämik täkot. Yäñapik man ude yänjitna watä it niniñirä kwiniñgän itpäñ Anutu inij orerani ude kuñatpän kudupi siwonjigän kañ itna.

³ Ude tänayän täkamän unitä api tägawek. Ba waki kerit-ken nanik nimagurani ämanin Anutu unitä nibäwän udegän api tägawek.

⁴ ✧ Unitäwä äma kuduaptagän inita binam tänpän man bureni yäpmänpän bänepi-ken peкта nadäk täyak.

⁵ U imata, Anutu kubä-tägän it nimitak. Ba bämop äma bureni kubägan, Anutu ba äma nin bämopin-ken it täyak u äma äworewani Jesu Kristo.

⁶ ✧ Kristo unitä kadäni iwoyäwani-ken amawebe kuduaptagän mominin täño kowata däpmän täreka gupi inij kireñku. Ude täñkuko uwä kwawak ñode niwonjäretak; Anutu u amawebe kuduaptagän waki kerit-ken nanik yämagutta nadäk täyak.

⁷ ✧ Unita näk amawebe Manbinam Täga u yänahänpän yäwetta ba aposoro ude iretta yänpän iwoyänpän nepmanpani. Tänpäkan guñ äbotken man bureni-inik ba nadäkinik täño mebäri yäwetpän yäwonjärekta yäwonjärewani äma täño piä ude yän namani. Man uwä jop nämo, bureni yäyat!

Ämawebe täño man

⁸ Eruk, ämanita ñode yäyat; Äma komeni komeni, siwonji itkan Anutu-ken ket kewatpän kañ yäñapik tänpüt. Ude tänpän noriye-kät kokwawak ba iwan nämo täneñ. Nämo, irit kuñatkuñari pakigän kañ kuñarut.

⁹ ✧ Ba webeta udegän ñode yäwa; Webewä tek ähan nadäwani kañ tänpän yäpmän kuñarut. Inita nadäwä äpani tänpäpän ämatä gäripi nibäwut yänpän gupita epmäget täñi nämo täneñ. Tänpän gwäk pujiñ topmäk-topmäk tänpän nämo kuñatneñ. Ba omäk meran, gwäki ärowani nämo meran täñ yäpmän kuñatneñ.

¹⁰ ✧ Nämoinik. Webe, Ekäni täño gäripi terakgän kuñatnayän yäk täkañ unitäwä täñkentä-kentäk piä tänpän kuñarirä uyaku api tägawek.

¹¹ Tänpän Anutu täño käbeyä-ken webewä, kwikinik äpani itkan juku penpän nadäk-nadäk piä täk täkot.

¹² ✧ Tänpäkan webetä ämani Anutu täño manpän yäwetpän yäwonjärek piä ude täkta ba intäjukun täñ yämikta nämo nadän yämimat. Uwä käbeyä-ken man kum itneñ.

¹³ ✧ U mebäri ñodeta; Anututä Adam jukun täñkañ Iv mäden tewän ahänꞑkuko unita webetä intäjukun itta bitnätat.

¹⁴ ✧ Ba Adamtä tänyabäk täño mähe mi nämo nadän iminꞑuk. Webenitä nadän iminꞑän momi-ken manꞑuk.

✧ 1:17: Rom 16:27 ✧ 1:18: 1Ti 6:12; Jud 3 ✧ 1:19: 1Ti 3:9 ✧ 1:20: 2Ti 4:14-15, 1Ko 5:5 ✧ 2:2: Efe 6:18; Plp 4:6 ✧ 2:4: Ese 18:23, 1Ti 4:10, 2Pi 3:9; Rom 3:29-30; Hib 12:24 ✧ 2:6: Gal 1:4 ✧ 2:7: Apos 9:15; Gal 2:7-8, 2Ti 1:11 ✧ 2:9: 1Pi 3:3-5 ✧ 2:10: 1Ti 5:10 ✧ 2:12: 1Ko 14:34 ✧ 2:13: Stt 2:7,22, 1Ko 11:8-9 ✧ 2:14: 2Ko 11:3

¹⁵ Upånkañ webewä nanak bāyak-bāyak terak Anututā api yāpān tāganeñ. Bureni, webe u nadākinik, bānep iron ikek, bānep siwoñi ba nadāk-nadāk tāga terak kuñatnayāñ tāño uwā Anututā api tāñkentāñ yāmek.

3

Ābot tāñpanita watā āma tāño man

¹ * Node nadā; Āma kubātā ābot tāñpani tāño watā āma kubā ude itta nadāweko uwā piā tāga tāñpayāñ nadātak yāñ yāneñ. Man u bureni-inik.

² * Upånkañ āma kubātā watā āma piā u tākta nadāñpāñā uwā āmawebe inamiken kādet siwoñi terak kuñarek. Uwā webe kubāgān yāpani. U irit kuñat-kuñarita watāni itkañ nadāk-nadāk tāga Anutu-ken nanik yāpmāñ kuñarani. U iron terak kuñarani. U yāñpāñ-yāwoñārek piā sākgāmān tāñpani.

³ Tāñkañ ume komita āmāñi nāmo tāñpani. Tāñkañ āmik tāñpani nāmo, āma kwini, komi nāmo, sākgāmān-inik kuñarani. Ba monēñ tuñumta nadāñ gārīpi-inik nāmo tāñpani.

⁴ Āma uwā iniken webe nanakta watāni sākgāmān it yāmiñpāñ āperiye nanakiye yāñpāñ-yāwoñārek tāñjirān nani orañ imiñpāñ mani buramiñpāñ kuñarani.

⁵ Unita jide nadātan? Āma kubātā webeni nanakiye watā sākgāmān nāmo it yāmeko uwā jide tāñpāñ Anutu tāño ābot tāñpani āmawebeta watā sākgāmān it yāmek?

⁶ Tāñpākañ bānep apigān āyāñurani kubātā ābot tāñpanita watā nāmo irek. Āma udewanitā inita nadāwān ārowani tāñjirān Anututā Satanta tāñkuko ude, manken tewekta.

⁷ * Ba ugān nāmo. Āma kubātā watā āma piā yāpmākta nadāweko uwā āmawebe Jesuta nadākinik nāmo tāñpani inamiken siwoñi kuñarirān āma tāga yāñ iwerani. Tāñ, āma udewani nāmowā āmawebetā yāñpāñ-kañiwat tāñjirā Satantā bānepi tāñpān guñ tawāpāñ buñep-ken tewekta.

⁸ Ābot tāñpani tāño tāñkentāk āma imaka, āmawebe inamiken siwoñi kuñatkañ tāñyākñarani nāmo tāñpani. Tāñkañ ume komi nañkañ tāñguñguñ nāmo tāñpani. Ba monēñ āma tāñyākñarani tāñpāñ monēñ tuñum jop nāmo yāpani.

⁹ Tāñkañ āma u Anutu iwat-iwat kādet Anututā ini kwawak niwoñārenkuko u injit-inik tāñpāñ Anutu inamiken bānepi kurāki-inik irani.

¹⁰ Tāñpākañ pengānā tāktāki ba irit kuñat-kuñari yabāñpāñ-nadāk tāñpāñ kāderi tāga tāñpeko uwā, eruk piā yāmen.

¹¹ * Tāñpāñ webeniye udegān, āmawebeniye inamiken siwoñi kuñarani ba man āyāñutpāñ yākyāk nāmo tāñpani. Uwā kwikinik itkañ bānepita watāni itpāñ man bureni-gān yāñpāñ kuñarani.

¹² Tāñpākañ ābot tāñpani tāño tāñkentāk āma uwā webe kubāgān yāpmāñpāñ āperi nanak ba watāniyeta sākgāmān yabāñ yāwarani.

¹³ Eruk, tāñkentāk āma piāni tāñpewā tāgak tākañ uwā wāpi biñam sākgāmān ahāk tākañ. Ba nadākiniki kehāromigān injitpāñ unitāño mebāri yāñahākta bātākigān nadāk tākañ.

Anutu iwat-iwat kādet unitāño mebāri-inik

¹⁴ Timoti, nāk gākken bārāñeñ ārekta nadātat upånkañ ñodeta yāñpāñ man ño intājukun kudān tāñpāñ gamitat.

¹⁵ * Ude tāñpāñ imaka kubātā gākken ārekta kādet tāñpipiñ nameko uwā, eruk man ño danīñpāñ nadāñkañ Anutu tāño ābot nin kādet siwoñi u ba u tāga iwatne yāñ ket nadāwen. Tāñpākañ Anutu tāño āboriye nin uwā Anutu irit māhemi tāño ābot bureni. Nadātan? Anutu tāño ābot pāhap uwā man bureni tāño meham ba bek bāmopi ude itkañ.

¹⁶ * Bureni-inik, Anutu Bureni iwat-iwat kādet unitāño mebāri-inik u imaka tañi pāhap kubā! Anututā ini niwoñārenkuko uwā ñode;

Āma āworeñjirān āmawebetā kañkuñ.

Munapiktā unitāño tāktāki u siwoñi-inik yāñ niwoñārenkuk.

Tāñjirān añerotā kañkuñ.

Tāñpākañ āmatā wāpi biñam āma ābori āboriken yāpmāñ kuñatpāñ yāñahāñkuñ.

Tāñjirā komeñ āmatā nadākinik tāñ imiñkuñ.

Nadākinik tāñ imiñjirā Anututā kunum gānañ yāñjikñat yāpmāñ āro wāpi biñam ikek teñkuk.

4

Āma tāño nadāk jopi nāmo iwatneñ

¹ * Munapiktā kwawak ñode yāñahāk tāyak; Kāmiwā āma ātutā Anutu tāño man peñpāñ

* **3:1:** Apos 20:28 * **3:2:** Tai 1:6-9 * **3:7:** 2Ko 8:21 * **3:11:** Tai 2:3 * **3:15:** Efe 2:19-22 * **3:16:** Jon 1:14; Mak 16:19 * **4:1:** 2Ti 3:1, 2Pi 3:3, 1Jo 2:18; Jud 18

Satan tãño äboriye unitãño yãñ-yãkjarani man ba mãjo tãño jop manman api nadãñ yãminej.

² Tãñpãkañ äma man udewani yãñahãk tãkañ uwã jopman yãwani. U bãnepitã kudãn u siwonji yãñ nadãk tãkañ u nadãñ parit tãñpãñ äma jop yãñ-yãkñatpãñ yãñiwãt man mebãri mebãri ñode yãk tãkañ;

³ * Webe yãpmãkta yãñiwãrani yãk. Gubanñgãñ itkot yãk. Ba, ketem ätu nãmo nãneñ yãñ yãk tãkañ. Ude yãk tãkañ upãñkañ ketem uwã Anututã peñ moreñkuk. Ketem u ämawebe nadãkinik ikek itpãñ man bureni bãnepi-ken pewani unitã bãnep tãga man iwetpãñ nãneñta yãñkuk.

⁴ * Imaka kuduptagãñ Anutu-ken nanik ahãwani uwã tãgagãñ. Unita äma kubãtã u nakta yãñiwãtnãñi nãmo. Nãmoinik, bãnep tãga man iwetpãñ u kuduptagãñ tãga yãpmãñpãñ nãne.

⁵ Ude tãñitna Anutu tãño man ba bãnep tãga man unitã ketem terak äronñirãñ Anutu injamiken nintã nakta binjam tãk tãkañ.

Timotita jukuman ätu

⁶ Eruk Timoti, gãk äbot tãñpani notkaye man ño yãwetpãñ yãwoñãrek tãñpayãñ tãno uwã Jesu Kristo tãño piã ämani, man buramik ämani ude api iren. Tãñkañ nadãkinik tãño man ba Anutu tãño man mebãri bureni nadãñpãñ buraminñ yãpmãñ äbuno unitã bãnepka tãño ketem ude tãñirãñ api kuñaren.

⁷ * Tãñpãkañ äma jop manman yãwani tãño kobap man ba Anututa nãmo nadãwani tãño jop manman u nadãkta kañ bitnã. Man udewani mãde ut iminñpãñ Ekãni tãño kãderita yãñpãñ-nadãk tãñpãñ nadãkinikka tãñkehãrom täyi.

⁸ * Nadãtan? Gupnin tãñpidãñ takta tãñoret u tãga tãñkentãñ nimik täyak upãñkañ bãnep tãñpidãñ tãñpãñ Ekãni tãño kãderi siwonji iwat-iwat u imaka bureni-inik. Unitãwã kome terak ño, ba kãmi kunum gãnañ bok, tãñkentãk bureni pewani peñ ahãñ nimikta binjam yãwani.

⁹ * Man ñowã bureni-inik. U ämawebe kuduptagãñ yãpmãñpãñ bãnepnin-ken penañi.

¹⁰ * Tãñpãkañ unitãño bureni yãpmãkta nin nãmo gaña tãñkañ gwãk duñduñ piã pãhap tãk tãkamãñ. Tãñkañ Anutu irit wãhemi, unitãño kehãromi terak yengãmina pek tãkañ. Anutu uwã ämawebe kuduptagãñ waki kerik-ken nanik yãmaguti kehãromi pat imitak. Tãñpãkañ kehãromini uwã nadãkinik tãñpani nin waki kerik-ken nanik nimagutkuko ubayãñ!

¹¹ Timoti, man gãwetat ño kudup yãwetpãñ yãwoñãrek tãk täyi.

¹² * Tãñpãñ gãk äma gubanji unitã yãñpãñ ämawebetã gãka nadãwã äpani nãmo tãñpek. Gãk bãnep iron ba nadãkinikka nikek, ba bãnep siwonji terak itkañ man yãkahãñpãñ kerik gwãkka terak peñirã äbot tãñpani kãdet siwonji kañ yãwoñãre. Ude tãñjiri udegãñ tãk tãkot.

¹³ Ude tãñpãñ nãka itsãmãñkañ Anutu tãño man daninñpãñ yãwoñãrek tãñit, unitãño mebãri bureni yãwetpãñ yãwoñãrek tãñpãñ, kãdet siwonji iwatta peñ yãwet täyi.

¹⁴ * Tãñpãñ intãjukun ämatã Munapik-ken nanik man yãñahãñpãñ kerik gwãkka terak peñirã piã takta Anutu tãño iron yãpuno unitã nadãsi. Iron unitãño bureni pewi putãrewekta kehãrom tãñpãñ kañ yãpmãñ kuñat.

¹⁵ * Tãñpãñ piãka u tãñ-dãmiñjiri burenitã ahãñpãñ parirãñ kañ kawut.

¹⁶ Tãñkañ gãkñaken irit kuñat-kuñatkata ba man yãwetpãñ yãwoñãrek tãk täyan unitã siwonji itta watãni itpãñ kañ kuñat. Ude tãñkañ gwãk pimiñpãñ tãñpayãñ tãno uyaku ämawebe gãkñõ man nadãk tãkañ u, ba gãkñõ bok, irit tãga api kañ-ahãneñ.

5

Äbot tãñpani ämawebejiye tãgagãñ tãñ yãmineñ

¹ * Timoti, äma ekãni kubãtã goret kubã tãñirãñ man jãpi nãmo iweren. Nãmo, yãpã-siwonñtak man kwini terak iweren, gãkñaken nanka iwereno udegãñ. Ba äma gubanji gubanji udegãñ, gãkñaken notkayeta tãñ yãmeno udegãñ tãñ yãmen.

² Ba gãkñaken meñkata tãñ imeno udegãñ webe ekãni ekãnita tãñ yãmen. Ba webe gubanji gubanji udegãñ, gãkñaken wanotkayeta tãñ yãmeno udegãñ kãdet siwonji terak tãñ yãmen.

³ Tãñpãñ webe kajat u orañ yãmen. U webe tãñkentãkiye nãmo udewanita yãyat.

⁴ Tãñpãkañ webe kajat kubã äperiye nanak ba äbekiye oraniye nikek tãñpãwã, yãwetpãñ yãwoñãrek tãñjiri miñji ba äbeki pãhap u tãñkentãñ imineñ. Ude tãneño uwã Anutu ininñ oretoret kãdet bureni tãneñ. Ude tãñpãñ kowata komi nadãñpãñ watã it yãmeko uwã udegãñ tãñ imineñ. Ude tãñirã Anututã yabãwãñ tãgawek.

⁵ * Tãñpãkañ webe kajat bureni-inikã, inigãñ-inik itkañ Anutu kwasikotpãñ kepma bipani Anutu-ken tãñkentãkta yãñapik tãkañ.

⁶ Tãñ, webe kajat kubãtã iniken gãrip terak kuñareko uwã kodak itak upãñkañ kumbani yãñ iwetneñ.

* 4:3: Stt 9:3; Rom 14:6, 1Ko 10:30-31 * 4:4: Stt 1:31; Apos 10:15 * 4:7: 1Ti 1:4, 6:20, 2Ti 2:16 * 4:8: 1Ti 6:6
 * 4:9: 1Ti 1:15 * 4:10: 1Ti 2:3-4 * 4:12: Tai 2:15 * 4:14: 2Ti 1:6; Apos 6:6, 8:17 * 4:15: 1Ti 5:22 * 5:1:
 Wkp 19:32 * 5:5: Luk 2:37, 18:7

⁷ Unita Timoti, man uwä kehäromigän yäweri nadäppäj Anutu ba ämawebe injamiken momi nämo, siwonjigän kuṇat täkot.

⁸ Täppäkaṇ äbot täṇpani kubätä äboriye ba nägät moräkiye yabäppäj nämo täṇkentäj yämeko, ba bänep iron kädet nämo täṇ yämeko uwä äma udewanita u nadäkiniki penṇäj Anutu kakätäk-inik täyak ubayäj yäj nadäneṇ. Unitäṇo kudän wakit Anututa nämo nadäwani äma täṇo yärepmitak.

⁹ Täppäkaṇ webe kajat kubä webe pähap täppäj obaṇ 60 ude tärewani, äma kubägän yäpani udewani äbot täṇpani-ken täṇkentäk yäpmäkta wäpi webe kajat täṇo wäpi tawaṇ terak täga peneṇ.

¹⁰ ✧ Webe uwä täṇkentäk piä täṇpani ba nämo täṇpani unitäṇo mebäri kakta äma ätu ṇode yäwet yabäneṇ; Äperiye nanak jide ude yabäj yäwatkuṇ? Ba äma kudupitä ahäj iminjirä jide ude täṇkentäj yämiṇkuṇ? Ba äma Anutu täṇo man yäpmäj kuṇarani iron jide täṇ yämiṇkuṇ? Ba äma bäräpi nikekta täṇkentäk jide ude täṇ yämiṇkuṇ? Ba iron kädet ätu jide ude täṇkuṇ? Kädet udewanita yäwetpäj nadäk täṇjirä tägawäpäj eruk, webe u äbot täṇpani täṇo täṇkentäk täga yäpek.

¹¹⁻¹² Upäṇkaṇ webe kajat gupi kodakitä täṇkentäk yäpmäkta wäpnin tawaṇ terak kudän täwut yäj yäneṇo uwä yäjiwätneṇ. Imata, kajari udewani uwä kaṅgäriptä täṇpewän Jesu mäde ut iminjirä yäṅkehäromtak man webe kajat wäpi tawaṇ terak itta yäneṇo u irepmitpäj änerji äma kubä yäpmäkta nadäneṇ. Ude täppäj man bian yäneṇo u utpäj momi täneṇ.

¹³ ✧ Webe udewani uwä piäni nämo bumik, iniken gärip terak enji äro täpäteṇ täṇtāj kuṇat täkaṇ. Täppäkaṇ ugän nämo. U ämawebe yäppäj-yabäj yäwat täṇkaṇ man waki mebäri mebäri yäj-danik täkaṇ.

¹⁴ ✧ Unita näk ṇode yäyat; Webe kajat gupi kodaki udewani äma änerji yäpmäppäj nanak bäyaṇpäj enji ba ironjiniye nädananita watä piä täṇpeṇ kuṇatnaṇi. Ude täṇjirä iwantä yabäppäj man waki yäwetta manta wäyäkṇewä wawäpäj itneṇ.

¹⁵ Timoti, nadätan? Äbot täṇpani webe kajat ätu kädet siwonji irepmitpäj Satan täṇo kädet iwat täkaṇ.

¹⁶ Täppäkaṇ nadäkinik täṇpani webe kubä täṇo äbotken nanik kubätä webe kajat ude ireko uwä, webe unitä kajari unita watäni täga it imek. Ude täneṇo uyaku äbot täṇpani ätutä webe kajat udewani watäni itta nämo api täṇbäräp täneṇ. Upäṇkaṇ webe kajat inigän-inik irani uwä, äbot täṇpanitä watäni täga itneṇ.

Äbot täṇpanita watä irit täṇo man

¹⁷ ✧ Äbot täṇpani täṇo watä äma piä säkṅämän täṇpanita piä täṇo gwäki yämineṇ. Täppäkaṇ u bämopi-ken nanik Anutu täṇo man mebäri bureni yäwetpäj yäwoṇärek ba yäṅahäk-ahäk kadäni kadäni täk täkaṇ äma unita gwäki taṇi yämineṇ.

¹⁸ ✧ Unitawä Anutu täṇo man kudän täwani ṇode itak u nadäkaṇ;

Bulimäkautä piä täṇ gamiṇkaṇ ketem moräki näṇpayäj täṇjirän nämo yäjiwären. Ketem näṇpeko uwä piä täṇo gwäki.

Lo 25:4

Ba man kubä ṇode;

Piä ämatä piä täṇo gwäki täga yäpek.

Luk 10:7

¹⁹ ✧ Täppäkaṇ äma kubä-tägän äbot täṇpani täṇo watä äma kubä manken tewa yäj yäweko uwä nämo nadäj imen. Äma yarä ba yaräkubätä yäneṇo uyaku nadäj yämiṇpäj man piä täṇpen.

²⁰ ✧ Täppäkaṇ watä äma u momi täṇjirän kaṇ-ahäweno uwä ämawebe injamiken yäp-siwonṇtak man kehäromi iweriri äma ätu imaka, nadäppäj umuntäneṇ.

²¹ Täppäkaṇ Timoti, Anutu, ba Jesu Kristo ba siwonji aṇero äboriye u nabäṇjirä ṇode peṇ gäwetat; Jukuman gäwetat ṇo kudup kaṇ iwat. Ude täṇkaṇ äma ätuta gäripä nadäppäj täṇkentäj yämiṇkaṇ ätuta mäde nämo ut yämen. Nämo, kuduṇtagänta piä uterakṅän täṇ yämen.

²² Täṇkaṇ äma kubätä Anutu täṇo piä täṇpayäj yäṇjirän gäkä jukun tärop taṇpäj piä täkta ketka gwäki terak nämo pewen. Nämo, äma u momi pengän täṇpeko uwä momi bok tädeṇo udetä. Unita gäkṇaken bänepka gupkata watäni iriri pakigän kaṇ irän.

²³⁻²⁵ Nadätan? Äma ätu täṇo momi pengän kwawak ahäṇjirän ämawebe kuduṇtagän kaṇpäj nadäk täkaṇ. Täṇ, ätu täṇo uwä käbop pat yämik täkaṇ uwä kämi yäpmäj danik-danik kadäni-ken kwawak määt ahäneṇ. Täppäkaṇ ämawebe bämopi-ken täṇkentäk-kentäk piä udegän

kwawak ahäk täyak. Täñ, pengän kwawak nämo ahäk täyak uwä käbop it yäpmäj kuñkä kämi määt ahäwek.

Täñpäkañ Timoti, kokka-ken käyäm kadäni kadäni täk täyan unita umegän nämo näñpen. Wain ume täpuri ätu bok näñpen.

6

Watä piä äma jopita man

1 * Timoti, gäk watä piä äma jopi, Jesuta nadäj imani u ñode yäweren; In kuduptagän mähemjiye täñkentäj yämiñpäñ u gämori-kengän kuñat täkot. U imata, ärowani täñ yämiñjirä Anutu täño wäpi biñam ba unitäño man bureni iniñ wärätneño ujeta.

2 * Täñpäkañ watä piä äma ätu täño mähemije uwä nadäkinik täñpani upäñkañ ñode yäñpäñ ärowani nämo täñ yämineñ; U notnapak unita unitäño mani täga uret yäj nämo nadäneñ. Nämo inik! In ñode nadänañ; Mähemna ñowä Jesu täño äbotken nanik. Unita nadäj imikinik täñkañ gwäk pimiñpäñ piä säkgämän täñ imik täyiwa! Unita Timoti, gäk man u wari wari yäwetpäñ yäwonjäreñ täñpäñ kädet siwonji u iwatta bänepi täñpidäm tañ yämen.

Moneñ tuñumta nadäj gärip täño man

3 * Täñpäkañ man kubä ñode; Äma ätutä man bureni yäpmäj äyäjutpäñ man inigän kubä yäñpäñ Ekäninin Jesu Kristo täño meni jinom unita bitnäñ täkañ. Ude täñpäñ unitäño man kädet, yäwetpäñ yäwonjäreñ täñpani u mäde ut imik täkañ. Eruk äma udewani ñode nadäneñ;

4-5 * U inita nadäwän ärowani täñpäkañ guñinik täyak yäj nadäneñ. Äma udewaniwä man bureni peñpäñ manbiñam jopi-jopi terak yäjuruk-uruk bumta yäk täkañ. Ude täñpäñ noriye täño moneñ tuñumta nadäj gärip, yäñpäñ-yabäj yäk, yäñtäwen-täwen ba nadäk wakiwaki, kadäni kadäni pewä ahäk täkañ. Äma udewani uwä bänep nadäk-nadäki paoräkañ man bureni nämo inik nadäñkañ ñode nadäk täkañ; Anutu täño man yäpmäj kuñaritna moneñ tuñum kañ ahäj nimut yäj nadäk täkañ.

6 * Ude nämo, upäñkañ tuñum Anututä ähan peñ nimani unita nadäna tägawäkañ Ekäni täño kädet siwonji iwat-iwat unitä bureni-inik, imaka säkgämän säkgämän pewän ahäj nimek.

7 * Unita ñode nadäk täkäna; Meñnin koki gänañ naniktä ketäj äbumäño udegän kumäñpäñä ketäj api kune.

8 * Unita ketem kenta tek nadäwani yäpmäk täkamäj unitagän nadäk täkäna!

9 * Moneñ tuñum pähap ätukät yäpmäkta nadäk täkañ uwä täñyabäk täño buñep gänañ äpmok täkañ. Täñpäkañ imaka jopi mebäri mebärita nadäj gärip täk täkañ unitä yepmäñitpäñ irit kuñat-kuñari täñpäñwak täkañ.

10 * Bureni-inik! Moneñ tuñumta nadäj gärip unitäwä kädet waki mebäri mebäri täño mebäri-inik täyak. Nadäkañ? Äma ätutä kädet ude iwatpäñ Ekäni täño man kädet peñ awähutpäñ bäräpi pähap mäyap kotalkuñ.

Irit kehäromi yäpmäkta gwäk piminen

11 * Täñpäkañ Timoti, Anutu täño äma gähä imaka udewani kañ-umuntañ uruñ käda kuñaren. Ude täñkañ siwonjigän kuñatpäñ Anutu ini bumik itkañ, nadäkinik, bänep iron nikek kuñaren. Täñkañ kehäromigän itpäñ ämawebe bänep kwini terak yabäj yäwaren.

12 * Täñkañ gwäk pimiñpäñ nadäkinik bureni täño kädet tägagämän u iwat täyi, ämatä gwäk pimiñpäñ närepmiräk gärepmiräk täk täkañ ude. Ba irit kehäromi kañ-ahäkta kehärom tañpäñ kuñat täyi. Unita nadätan? Irit kehäromi unita biñam täkta Anututä gämagutkuk. Täñpäñ ämawebe inamiken Näk Jesuta nadäkinik täyat yäj yäjahäjkuñ-ken uken gämagutkuk.

13 * Anutu, imaka kuduptagän irit ikek yämik täyak u inamiken, ba Jesu Kristotä nämo umuntañpäñ Pailat inamiken man bureni yäjahäjkuko u inamiken, ñode peñ gäwetat;

14 Gäk Anutu ba ämawebe inamiken siwonjigän, momika nämo kuñatkañ piä man yäj gamani u iwatpäñ täñpeñ kuñariri Ekäninin Jesu Kristo kañ äbän.

15 * Uwä kadäni Anututä iwoyäjkuñ-ken uken api äbek. Täñpäkañ Anutu uwä irit gäripi nikek itkañ intäjukun irit piä täñpani bureni-inik ini kubä unitägän it täyak. Uwä intäjukun äma täño intäjukun-inik, ba äma ekäni täño Ekäni-inik.

16 * Anutu uwä inigän, kumäk-kumäki nämo. U peñyäjeki inigän kubä u gänañ it täyak. Peñyäjeki u äma kubätä u dubini-ken kunañi nämo. Täñkañ Anutu uwä äma kubätä bian nämo kañkuk ba apiñode imaka kubätä täga kánañi nämo. Täñpäkañ wäpi biñam, iniñoret-oret ba kehäromi pähap it imiñkuko unitä pen it yäpmäj ärok täyon. Bureni!

* 6:1: Efe 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: 2Ti 1:13; Gal 1:6-9 * 6:4-5: 2Ti 3:8, 4:4; Tai 1:14 * 6:6: 1Ti 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Jop 1:21; Sav 5:15 * 6:8: Snd 30:8 * 6:9: Snd 23:4, 28:22 * 6:10: Efe 5:5 * 6:11: 2Ti 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26, 1Ti 1:18, 2Ti 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37; Jon 19:11 * 6:15: Lo 10:17; Rev 17:14 * 6:16: Kis 33:20

Imaka jopi terak nämo yengämä penen

¹⁷ ✧ Eruk Timoti, äbot tänpäni ätu kome täño monen tujum tañi nikek uwä ñode yäweren; Gupi yäpmäj äronpäñ imaka äbutkwani uterak nämo yengämä penen. Nämo inik, Anutu, täñbumbum pewän ahäj niminjirä unita gäripi nadäk takamäj uteragän kañ yengämä pewut yäj kañ yäwet.

¹⁸ Täñpäñ ñode yäwetgän täñpen; Kädet tägatäga ude täñpäñ tujum bureni täño mähe mi ude kañ irut. Ba imaka päke it yämikañ uken nanik iron täñpäñ ämawebe täñkentäj yämineñ.

¹⁹ ✧ Ude täñjirä tujum bureni kunum gänañ api buñät yämek. Tujum bureni unitä täñkentäj yämiñpäñ Irit bureni-inik kämi kañ-ahäkta yäwani u mät kañ-ahäneñ.

²⁰ ✧ Täñpäkañ Timoti, piä yäj gamani u watäni itpäñ kañ yäpmäj kuñat. Äma ätutä Nin nadäna-tärewani yänkañ man jopi yäñpäñ-nadäk tak takañ, unita mäde kañ ut yämi. Man u Anutu-ken nanik nämo.

²¹ ✧ Äma ätu man uterak wohutpäñ nadäkiniki täño kädet kakätäñjirä putärenjuk. Eruk uba. Anutu täño orakoraktä in kudup terak äroton.

2 Timoti

Poltä Timoti täño bänepi tänpidäm takta manbiñam ŋo kudän täñkuk

1-2** Eruk nanakna Timoti bänepna gämäni, näk Pol, Kristo täño aposorotä man ŋo kudän täñ gamitat. Anututä iniken gärip terak aposoro piä u takta näk iwoyänpäj peñ näweränkañ ämawebe man ŋode yäwettäj kuñat täyat; Nin Kristo-kät kowat-kwasikorän tänayäj tämäño uwä Anututä irit bureni api nimek, yäñkehärom tañkuko ude. Eruk Anutu Nan, ba Ekäninin Jesu Kristoken nanik orakorak, butewaki ba bänep pidämtä gäkä terak äroton.

Poltä Timoti täño bänepi täñkehärom tañkuk

3 * Oranaye nanayetä bänep siwoñji terak Anututa watä piä täñ yäpmäj äbuño unitäño kodakini näkä udegän täk täyat. Täñkañ Timoti, gäka juku piñpäñ Anutu bänep täga nadän imiñpäñ uken yäñpik man terak kepma bipani nadän gamik täyat.

4 Täñpäñ gepmañpeñ kwayäj täñjira näka konäm butewaki täñkuno unita nadänpäj äneñji gabäñpäñ bänep täga pähap nadäka gäripi-inik nadätat.

5 * Täñpäkañ nadäkinikka bureni, äbekka Lois kenta meñka Yunis uken patkuko unitä gäkä terak päreñpäñ itkukotä itak u nadätat.

6 * Mebäri unita näk nadän gamiñpäñ ŋode gäwetat; Ketnatä gwäcka terak peñjira Anututä iron pähap täñ gamiñkuko u täñkehärom tañjiri kädäp ikek kañ ahäwän.

7 * U imata, Anutu uwä täñmun-unun terak kuñatneta Munapik nämo nimiñkuk. Nämoinek, Kudupi Munapiki nimiñkuko uwä kehäromi ba bänep iron daiwän tokneñ nimik täyak. Ba täñkentäj nimiñjirän irit kuñat-kuñatninta watä it takamäj.

8 * Unita Timoti gäk Ekäni täño manbiñam yäñahäktä täñmäyäk-mäyäk nämo täñpen. Ba komi enjiken irani näka man yäktä nämo mäyäk täwen. Nämo, Anututä kehäromi gamiñjirän uterakgän Ekäni täño manbiñamta yäñpäñ komi bäräpi näkä kotak täyat udegän kotakta nämo umuntäwen.

9 * Täñpäkañ Anutu uwä nin waki keriken nanik wädäj tädotpäñ kudupi äboriye ude itta nimagutkuk. Imaka täga kubä täñ imiñjitna unita yäñpäñ nämo nimagutkuk. Nämoinek! Bian-inik, Anututä imaka kubä nämo peñkuk-ken uken iniken iron täñ nimiñpäñ Jesu Kristo wäpi terak nimagutta iwoyäñkuk.

10 * Täñpäñ bian-inik nin iwoyäñkuko upäñkañ apiño ironi u kwawak ŋode niwoñäretak; Nimagurani Kristo Jesu uwä kwawak ahäñpäñ kumäj-kumäj täño kehäromi utpewän mañpänkañ, mani biñamtä irit kehäromi kumäk-kumäk ikek nämo unitäño kudän kwawak pewän ahätak.

11 * Täñpäkañ näk Anututä mani biñam täga u yäñahäktä iwoyäñkuk. Täñkañ Manbiñam Täga unitäño aposoro ba yäwetpäñ yäwoñärek äma ude itta imaka, iwoyäñpäñ nepmañkuk.

12 Täñpäñ mebäri unitagän komi enji ŋoken komi bäräpi nadän itat. Upäñkañ nämo mäyäk tañpäñ, nadän imikinik täk täyat unita bänep yarä nämo täk täyat. Nämoinek, näk nadäkinik kehäromi ŋode täyat; U kehäromi nikektä piäni ketna terak peñkuko unita watä it namiñjirän piä u säkgämän täñ yäpmäj kuñtäyiwa kadäni pähap api ahäwek.

13 * Unita Timoti, man bureni täño tawaj näkä gäwetpäñ gäwoñärenkuro ugänpäj iwarän täñpäñ ämawebe udegän yäwetpäñ yäwoñärek täyi. Ude täñkañ Kristo Jesuta nadän imiñpäñ ba gäripka uterakgän kañ pe.

14 * Täñpäñ Munapik bänepnin-ken it nimitak unitä täñkentäj gamiñjirän man bureni säkgämän yäñ gamani unita watäni it täyi.

15 Butewaki! Timoti, notnaye Esia komeken nanik kuduypagän nabäkätäj moreñkuno uku nadäñkuno u. Täñpäñ notnapakyat Figelus kenta Hemogenestä udegän nabä kätäñkumän.

16 * Täñpäkañ Onesiforustä ude nämo täñkuk. U näk komi enjiken irira näka nämo mäyäk tañpäñ kadäni kadäni bänep pidäm täñ namik täñkuk. Unita näk Ekänitä Onesiforus-kät äboriyeta butewaki nadän yämekta yäñpik man yäk täyat.

17 Äma unitä Rom komeken ahäñpäñ näka gwäk pimiñpäñ wäyäkneñkä nabäj ahäñkuk.

18 * Ba ugän nämo, Efesus komeken täñkentäk pähap täñ namik täñkuko u imaka, biñam nadäñkuno u. Unita Ekänitä kadäni pähapken butewaki kañ nadän imän yäñpäñ yäñpik man yäk täyat.

* 1:1-2: Efe 1:1 * 1:1-2: 1Ti 1:2 * 1:3: Plp 3:5; Apos 23:1 * 1:5: Apos 16:1 * 1:6: 1Ti 4:14 * 1:7: Rom 8:15 * 1:8: Rom 1:16 * 1:9: Efe 2:8-9; Tai 3:5 * 1:10: 1Ko 15:55-57; Hib 2:14 * 1:11: 1Ti 2:7 * 1:13: 1Ti 1:10, 1Ti 4:6, 6:3; Tai 1:9, 2:1 * 1:14: 1Ti 6:20 * 1:16: 2Ti 4:16 * 1:18: Jud 21

2

Timoti uwä Ekäni täŋo komi äma ude

1 Eruk ironjina Timoti, Kristo Jesutä iron pähap äboriyeta täŋ yämik täyak u yäpmäŋ wädänpäŋ kehärom tanpäŋ kuŋat täyi.

2 Ude täŋpäŋä gäk ba ämawebe mäyap nadäŋjirä man yäŋahäk täŋkuro u äma ätu Anutu täŋo man kehäromi injtpäŋ yäpmäŋ kuŋat täkaŋ u yäwetpäŋ yäwoŋäreŋäk täk täyi. Täŋjiri unitä äma ätu täga yäwetpäŋ yäwoŋäreŋgän api täneŋ.

3 * Täŋpäŋ gäk Kristo Jesu täŋo komi äma täga ude itkaŋ komi bäräpi yäpmäkta nämo ganja täwen.

4 Komi äma bureni täŋo mebäri nadätan? U intäjukun ämanatä näka täga nadäŋ namän yäŋpäŋ piä, äma jopitä täk täkaŋ u nämo täk täkaŋ. Nämo, u gwäk pimipäŋ piä yäŋ yämani kehäromigän täk täkaŋ.

5 * Ba äma närepmirek-gärepmirek-ken bäräŋek täkaŋ unita nadä. Äma udewaniwä noriye yärepmipäŋ intäjukun ahänpäŋ gwäki yäpayäŋ nadäŋpäŋä, närepmirek-gärepmirek unitäŋo baga man siwoŋi iwarek. Baga man nämo iwatpäŋ jopjop täŋpeko uwä gwäki nämo yäpek.

6 * Ba man wäranı kubä ŋode; Äma kubä ketem piä tanjigän täŋpeko uwä kowatawä noriye ätu yärepmipäŋ ketem tanjigän näŋpek.

7 Unita Timoti, man gäwetat ŋonita juku piŋpäŋ kuŋariri Ekänitä nadäk-nadäkka api täŋkwawa täwek. Täŋjirän unitäŋo mebäri api nadäwi-täreneŋ.

8 * Täŋpäkaŋ gäk Jesu Kristota nadäŋit nadäŋit kuŋaren. U Devit täŋo oranitä kumbani-ken naniktä akuŋjuk yäŋ mani biŋam ude täwet täŋkuro ukeŋo.

9 * Mani biŋam unitagän yäŋpäŋ komi pähap nadäk täyat. Täŋpäkaŋ waki täŋpani ude topmäŋpäŋ nepmaŋkuŋo itat. Upäŋkaŋ Anutu täŋo man uwä nämo topani!

10 * Unita ämawebe Anututä inita iwoyäwani u täŋkentäŋ yämikta nadäŋpäŋ näk bänepna täŋ-täpäneŋpäŋ komi bäräpi ŋo kotaŋ itat. Ämawebe uwä Jesu Kristo terak irit bureni itak u yäpmäŋpäŋ kämiwä Jesu-kät peŋyäreŋek gänaŋ tärek-täreki nämo itneŋta komi ŋo nadätat.

11 * Unita man ŋode pätak u bureni-inik;

Jesu-kät bureni kumbumäŋo täŋpäwä irit kehäromi-ken Jesu-kät penta api itne.

12 * Täŋpäŋ komi bäräpi kotaŋpäŋ nämo kwitanayäŋ tämäŋo uwä Jesu-kät yabäŋ yäwat piä bok api täne.

Upäŋkaŋ Jesuta äwo yänayäŋ tämäŋo uwä Jesutä kowata ninta äwo api yäwek.

13 * Täŋpäkaŋ nin Jesu iwatta yäŋkehärom tanjukumäŋo u irepmiŋterno upäŋkaŋ Jesutä ude täkta yäŋkehärom tanjukko u nämo api irepmirek. Nämo inik! U imata, iniken mebäri ba täktäki täga nämo irepmirek.

Piä äma Anututä gäripi nadäk imani

14 * Unita Timoti, gäk kadäni kadäni man ŋowä yäwetpäŋ yäwoŋäreŋäk täk täyi. Täŋpäkaŋ man jopita yäŋawät-awät täneŋta Anutu inamiken man kehäromi kaŋ yäwet. Man udewaniwä äma kubä täga nämo täŋkentäŋ imek. Nämo inik, äma man u nadäk täkaŋ unitäŋo bänepi täŋpänwak täkaŋ.

15 * Täŋpäkaŋ Anututä nadäŋ gamiŋjirän tägawekta gwäk pimipäŋ piäka täk täyi. Ude täŋkaŋ man bureni pähap siwoŋigän yäŋahäŋ yäpmäŋ kuŋjiri mäyäkta piä äma gäkä terak ärowektawä.

16 * Ba man jopi, kome täŋo nadäk unita yäŋuruk-uruk yäŋjirä nämo nadäwen. Ude täk täkaŋ uwä täŋ yäpmäŋ kuŋkä man jopi kehäromi-inik injtpäŋ Ekäni täŋo man pekinik api täneŋ.

17 * Man udewani uwä paräm tokneŋ äroŋpäŋ äma gupi täŋpäwak täkaŋ udewani. Äma udewani-ken nanik kubä wäpi Himeneus, kubä Filetus.

18 Äma yarä u man bureni peŋkaŋ ŋode yäk täkamän; Ämatä kumbani-ken nanik akukakuk u bian ahäŋjukko unita nin kumäŋpäŋ äneŋi nämo api akune yäk. Täŋpäŋ man udewani terak ämawebe täŋo nadäkiniki täŋpäŋ waŋjirä nadäkiniki pewä putäreŋäk täkaŋ.

19 * Upäŋkaŋ ämatä erji tänayäŋ nadäŋpäŋ bek kehäromi änek täkaŋ ude Anututä iniken äboriye kehäromi niked itneŋta bek kehäromi äneŋ-kireŋjukko pen itak. Bek uterak man kudän ŋode kudän täwani itak; Ekänitä äboriye bureni-inik unita nadätak. Täŋpäŋ man kudän täwani kubä pen ŋode bek uterak itak; Ämawebe Ekäni wäpi yäpmäŋ kuŋat täkaŋ uwä kädet wakita mäde ut imineŋ.

* 2:3: 2Ti 1:8, 4:5 * 2:5: 2Ti 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7,10 * 2:8: 1Ko 15:4,20; Rom 1:3 * 2:9: Efe 3:1,13; Plp 1:12-14
* 2:10: Kol 1:24 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mat 10:33 * 2:13: Rom 3:3-4; Nam 23:19; Tai 1:2 * 2:14: 1Ti 6:4;
Tai 3:9 * 2:15: 1Ti 4:6; Tai 2:7-8 * 2:16: 1Ti 4:7 * 2:17: 1Ti 1:20 * 2:19: Nam 16:5,26; Jon 10:14, 1Ko 8:3; Ais
52:11

20 ✧ Timoti, gäk nadätan? Äma wäpi biñam ikek täño enj gänañä pärek ba käbot ätuwä gol siriwapäj täñpani. Ba ätuwä päya kujat kenta komepäj täñpani. Imaka uwä ätuwä piä täga täkta biñam ba ätuwä piä jopi mebäri mebäri u täñkañ jop mañpä kukta yäwani.

21 ✧ Täñpakañ äma kubä iniken irit kuñat-kuñariken wakini penpäj kuräki irayäj täko uwä käbot siliwa ba gompäj täñpani, piä täga täkta biñam yäwani, kudupi ude api irek. Äma udewani uwä Mähemi täño piä tägatäga täkta biñam yäwani. Uwä Mähemi täño piä täkta pidämtak täyak unita Mähemitä piä man u ba u täga iwerän täñpek.

22 ✧ Unita gäk kadäni kadäni nadäk waki gubanitä yäpmäj kuñat täkañ u mäde ut iminpäj kädet tägatäga ñodewani u iwatta gwäk pimiwen; Täktäk siwoñi, Anututa nadäkinik bureni, bänep iron, bänep kwini. Imaka tägatäga u ämawebe bänep nadäk-nadäki siwoñitä Anutu yäpmäj wädäk täkañ u täñkentäñpäj penta kañ iwarut.

23 ✧ Täñpäj nadäk-nadäki gwäjiwanitä jopman yäk täkañ unita juku nämo peney. Nadätan, man udewanitä ämik man pewä ahäk täkañ.

24 ✧ Täñpäj Ekäni täño piä ämatä man wärät-wärät nämo täñpek. Nämo, u äma kuduaptagän not täñ yäminpäj Ekäni täño man meni täñpidäm-pidäm terak ba bänep kwini terak yäwetpäj yäwoñärewek.

25 ✧ Täñpäj äma nadäk-nadäk gwäjiwani yäpmäj kuñat täkañ u bänep täga terak yäwetpäj yäwoñärewek. Yäwetpäj yäwoñärek täñjirän Anututä nadäj yäminjirän bänep sukureñpäj man burenita nadäkinik äneñi käwep täneñ.

26 Ude täneño uwä nadäwä tumbäpäj Satantä iniken mani iwatneñta buñep pewän yepmäjireko u dat-kwinitpeñ kuney.

3

Kadäni bämopi-ken wakitä api ahäj pärek

1 ✧ Man ñonita juku penpäj nadä! Kadäni tärek-täreken bäräpi mebäri mebäri api ahäneñ.

2 ✧ Ämatä initagän nadäñkañ money wädäk-wädäkta gäripi api nadäneñ. Täñpakañ ini wäpi yäpmäj äronpäj ärowani pähap täñpäj yäñawät-awät ba noriye man wakiwaki api yäwetneñ. Ba miñiye naniye täño man api utneñ. Täñkañ iron kädetta bänep täga nämo api nadäneñ. Uwä Anutu ini ba, unitäño man mäde api ut imineñ.

3 ✧ Uwä ämawebe not nämo api täñ yämineñ, ba äma kubätä waki täñ yäminjirän momini nämo pen iminpäj yäñwawak man api yäneñ. Ba äma yäñpäj-yabäj yäwat api täneñ. Täñpäj iniken gupi täño gärip ugän api iwatneñ. Uwä komi täñpäj ämik bumta api täneñ. Ude täñkañ kädet tägata iwan api täneñ.

4 ✧ Ba iniken noriyeta waki täñ yäminpäj iniken nadäk waki täropigän api iwatneñ. Täñkañ inita nadäñjirä ärowani pähap api täneñ. Ude täñkañ Anututa gäripi nadäñajipäj kome täño gäripigän api iwarän täneñ.

5 ✧ Täñpakañ Anutu täño kädet bureni-inik, kehäromi nikek unita ket nämo nadäñkañ gupitägän api iwatneñ. Eruk Timoti, äma udewani yabäj umuntanpäj ukät itpäj-nadäk kubä nämo inik täñpen.

6-7 ✧ Täñpakañ äma udewani ätutä webe nadäk-nadäki kwini unitä eniken käbop ärok täkañ. Äronkañ man jopi-jopi yäj-yäkñat-pewä nadäkiniki äma uterak pek täkañ. Webe uwä nadäk-nadäki kehäromi nämo unita bänep nadäj gäripitä momi-ken yämagurirä nadäwätäk pähap täk täkañ. Täñkañ nadäk-nadäk yäpmäkta gäripi nadäk täkañ upänkañ Anutu täño man bureni u täga nämo nadäwä tärek täkañ.

8 ✧ Täñpakañ äma kädet udewani täk täkañ uwä man burenita iwan täk täkañ, bian äma yarä wäpi Janes kenta Jabrestä Moses täño manta iwan täñkumäno udegän. Äma udewani täño nadäk-nadäki wawäkañ Anututa nadäkinik nämo täñ imik täkañ.

9 ✧ Upänkañ täktäki waki u kadäni käroni täga nämo api täneñ. Nämo, ämatä unitäño kädet u kanpäj nadäwä guñ täño bumik api täñpek, bian äma Janes kenta Jabres täño täktäki kanpäj nadäñkuño ude. Ude kanpäj nadäñpäj nämo api iwarän täneñ.

Timoti, Anutu täño man injit-inik täyi

10 ✧ Upänkañ Timoti gähä bian näkkät itpäj Anututä kädet gäripi nadäk täyak u ämawebe yäwetpäj yäwoñärek täñjira nabäñpäj-nadäñkun. Ba täktäkna imaka, u nadätan. Ba imaka u ba u täk täyat u mebäri imata täk täyat u nadätan. Täñpäj mebärina ñode nadätan; Näk Anutu nadäj imikinik täk täyat, bäräpi gänañ nämo kwitak täyat, ämawebe iron täñ yämik täyat, ba piä ehuranigän täk täyat. U kudup nadätan.

✧ 2:20: 1Ko 3:12 ✧ 2:21: 2Ti 3:17 ✧ 2:22: 1Ti 6:11 ✧ 2:23: 1Ti 4:7 ✧ 2:24: 1Ti 3:3; Tai 1:7 ✧ 2:25: 1Ti 2:4
✧ 3:1: 1Ti 4:1 ✧ 3:2: Rom 1:29-31 ✧ 3:5: Mat 7:15,21; Rom 2:19-20; Tai 1:16 ✧ 3:6-7: Tai 1:11 ✧ 3:8: 2Ti 2:25;
Kis 7:11,22, 1Ti 6:5

11 ✨ Täñkañ komi bäräpi täñ naminjuño u imaka, nadätan. Antiok komeken, Aikoniam komeken, ba Listra yotpärare-ken komi naminjira komi pähap nadänkut. Ude upänkañ Ekänitä bäräpi u kudup ketären naminjuk.

12 ✨ Bureni-inik, äma kuduptagan Jesu Kristota yänpän Anutu täño man iwatnayän täño uwä komi bäräpi api ahän yämek.

13 Täñ, äma täktäki taräkiät jop yän-yäkñarani ämatä ini bänepken ba ätu täño bänepiken yän-yäkñat piä täñtäko täñ-inik ahänpän api weñ pärek.

14 ✨ Tänpäkañ Timoti, gähä man bureni gäwetpän gäwoñärenjira nadäkinik täñkuno u init-inik tänpän kañ kuñat. U imata, äma man u gäwetpän gäwoñärenjuño unitäño mebari u nadätan.

15 ✨ Ba gäk ironjikäntä yäput penpän Anutu täño man u nadän yäpmän äbätan u bureni-inik yän nadätan u. Anutu täño man u kehäromi ñodewani; U bänepka-ken penjyäkewewän ahän gaminjiran Kristo Jesu nadän iminpän irit kehäromita binjam täga api täñpen.

16 ✨ Tänpäkañ Anutu täño man kudän täwani u kudup Anutu täño Munapiktä täñmeham täñjiran ahän moreñkuñ. Man u daniñpän nadäk täñitna man bureni täño mebari niwetpän niwoñärek täk täyak. Ba unitä ämawebe nadäk-nadäki gwäjiñ ärowani yäpän-siwonjtakta yabän yäk täyak. Ba kädet gwäjiwani yänpän yäpän-siwonjtak täyak, ba kuñat-kuñat siwonji niwetpän niwoñärek täk täyak.

17 Tänpäkañ Anutu täño mantä ämawebeniye bänepi-ken piä ude täñtäyon piä täga mebari mebari säkgämän tänenja pidämtak täkañ.

4

Timoti, Anutu täño piä gwäk pimiñpän täyi

1 ✨ Timoti, näk Anutu inamiken ba Kristo Jesu äma kumbani ba kodak irani bok yäpmän daniwayän täyak u inamiken jukuman kubä gäwerayän. Kristo Jesu u äneñi kwawak ahänpän ämawebeta intäjukun it yämayañ täyak unita ñode pen gäwetat;

2 ✨ Unitäño manbinjam ehuranigän yänahänpän yäwet täyi. U kadäni kadäni, ämawebe man u nadäneñ ba nämo nadäneño u jop uken gwäk pimiñpän Kristo täño manbinjam yäwet täyi. Ude tänpän ämawebe täño nadäk-nadäki yäpi-siwonjtak täkot. Täñkañ kädet gwäjiwani iwarani u jukuman kehäromigän kañ yäwet. Ba äma nadän bäräp ikek bänepi täñpidäm täñ yämik täyi. Piä u täkta nämo ganja tänpän Kristo täño man kädet ket tänpän yäwetpän yäwoñärek kañ tä.

3 ✨ Nadätan, kämiwä ämawebetä Anutu täño man mebari bureni nintä yäwetpän yäwoñärek täk täkamän u nadäkta api bitnäneñ. Man burenita bitnäñkañ yäwetpän yäwoñärek äma bänep ärik-ärik man yäwani unita äbä niwetpän niwoñärewut yänpän gera api yäneñ. Man jopi ini bänepitä gäripi nadäk täkañ ugän api nadäneñ.

4 ✨ Man bureni penpän kobap man api nadäneñ.

5 Tänpäkañ Timoti gähä bänep nadäk-nadäkka ba irit kuñat-kuñatkata watäni kañ it. Tänpän Kristota yänpän komi ba bäräpi kotakta nämo bitnäwen. Täñkañ Anutu täño man yänahäk-ahäk piä säkgämän kañ tä. Ude täñkañ Anutu täño watä äma gähä piä yän-gamani u kudup kañ täñ more.

Pol täño kumäk-kumäk kadäni keräp täñjuk

6 ✨ Tänpäkañ nähä paorayän. Bian Anutu inin oretta wain ume piwä kuñkuñ ude nägätna api piwä kuneñ. Kumäñpen kukkukna kadäni keräp täyak.

7 ✨ Upänkañ nämo umuntäyat. Nämoinek, äma närepmirek gärepmirek täñkañ gwäk pimiñpän bäräneñ päñku бага pewani-ken ahäk täkañ näk udegän nämo kwitanjañ bäräneñ yäpmän äbätängän бага pewani-ken ahätat ño! Näk nadäkinikna nämo pewa putärenkuñ.

8 ✨ Unita nadätat, siwonji kuñat-kuñat täño gwäki tägagämän u näkä yäpmäta itak. U kadäni pähapken Ekäni, ämawebe täño täktäk yäpmän daniwani äma siwonji-inik unitä api namek. Tänpäkañ gwäki säkgämän u näkagän nämo api namek. Nämoinek, ämawebe Ekänitä äbäkta bänep penpän itsämäk täkañ unita imaka, api yämek.

Man paotpaot

9 ✨ Tänpäkañ Timoti, gwäk pimiñpän näkken bäräneñ äbi.

10 ✨ Butewaki pähap, notnapak Demas unitä kome täño gärip iwatpän nabä kätänpen Tesalonaika komeken kuñjuk. Tänpäkañ Kresens imaka nabä kätänpen Galesia komeken kuñjuk. Kuñjiran Taitus Dalmesia komeken kuñjuk. 11 ✨ Tänpäkañ Lukkät ninekgän itkamäk. Unita Timoti, Mak yäwikan bok kañ äbun. Unitä piä täga api täñkentän namek.

✨ **3:11:** Apos 13:50; Apos 14:5,19; Sam 34:19 ✨ **3:12:** Mat 16:24; Jon 15:20; Apos 14:22 ✨ **3:14:** 2Ti 2:2 ✨ **3:15:** Jon 5:39, 1Pi 1:20-21 ✨ **3:16:** Rom 15:4, 2Ti 2:21 ✨ **4:1:** Apos 10:42; Rom 14:9-10 ✨ **4:2:** Apos 20:20,31 ✨ **4:3:** 1Ti 4:1, 2Ti 1:13 ✨ **4:4:** 1Ti 4:7 ✨ **4:6:** Plp 2:17 ✨ **4:7:** 1Ti 6:12 ✨ **4:8:** 1Ko 9:24-25; Rev 2:10 ✨ **4:9:** 2Ti 1:4 ✨ **4:10:** Kol 4:14; Tai 1:4 ✨ **4:11:** Kol 4:14; Apos 15:37-39

12 ✧ Tānkaŋ notniŋpak Tikikus uwā iniŋ kirewa Efesus komeken u āreŋkuk.

13 ✧ Tānpākaŋ gāk ābayāŋ yānpāŋā nākŋo mānit tek Troas yotpārare-ken Kapustā enjiken yāŋopmāŋpāŋ peŋkuro u yāpmāŋkaŋ kaŋ ābi. Ba nākŋo buk kenta man kudān morāki tāŋpāŋ pewani u imaka, kaŋ yāpmāŋ ābi.

14 ✧ Eruk, Aleksada kapa-pāŋ imaka imaka tāŋpani unitā waki māyap tāŋ namiŋkuk. Unita Ekānitā kowata api imek.

15 Āma unitā man yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋkumāŋo u māyap utpāŋ yejāmāk tāŋkukonik. Unita udegān tāŋ gamekta watāni itpen kaŋ kuŋat.

16 ✧ Nadātan? Man piāken pengān itkut-ken uken notnapak kubātā nāk gārak nāmo itkuk. U kudup nabā kātāŋpeŋ kuŋkuŋ. Unitāŋo momini uwā Ekānitā peŋ yāmiton.

17 ✧ Bureni, notnayetā nabā kātāŋpeŋ kuŋkuŋo upāŋkaŋ Ekānitāwā nāmo nepmaŋkuk. Nāmo, u mani biŋam guŋ ābotken yāŋahāŋira unitā nadākta manna tāŋmeham tāŋpāŋ kehāromi namiŋkuk. Tāŋpāŋ tom komi, āma yewani meni-ken nanik ketāreŋpāŋ nepmaŋkuk.

18 Ude tāŋ namiŋkuko udegān, Ekāni uwā waki mebāri mebāri uken nanik ketāreŋpāŋ kunum gānaŋ irit bāgupi tāga u gānaŋ api nepmaŋpek. Tāŋpākaŋ Ekāni uterak epmāget peŋyāŋek pen māt it yāpmāŋ ārowek. U bureni!

19 ✧ Eruk, yanāpi yarā Prisila kenta Akwila ukāt Onesiforus ba unitāŋo āboriye nākŋo mena yāpmāŋpāŋ bānep tāga man yāwet.

20 ✧ Butewaki, notnapak Erastus u Korin yotpārare-ken itkukotā pen itak. Ba Trofimus kāyām tāŋpewān Miletus komeken teŋkut.

21 Unita Timoti, iwān mānit kadāni nāmo kerāp taŋirān gākā jukun kaŋ ābi. Tānpākaŋ notkapak Yubulustā bānep tāga gāwetak. Ba Prudens, Linus, Klodia ukāt āma ātu Kristo wāpi terak notkaye wanotkaye itkaŋ u kuduŋtagān udegān bānep tāga man gāwetkaŋ.

22 Eruk, Ekānitā bānep nadāk-nadākka-ken iton. Tānkaŋ unitāŋo orakorakitā gāk uwāktāŋ gamiton.

Taitus

Poltä Taitus jukuman iwetta manbiñam ño kudän täñjuk

¹ Näk Pol, Anutu täño piä ämagän ba Jesu Kristo täño aposoro kubä ude itat. Unita ämawebe Anututä bian inita iwoyñjukko u täñkentän yämiñira Kristota nadäj imikinik täkta naniñ kireñjuk. Ba täñkentän yämiñira ämawebe unitä man bureni nadäwä tärekta naniñ kireñjuk. Man bureni uwä irit kuñat-kuñat Anututä gäripi nadäk täyak upäj niwoñarek täyak.

² * Täñpäkañ man bureni unitäño mebari-inik uwä irit kehäromi pätak u bureni-inik api kañ-ahäne. Bian-inik, Anututä intäjukun imaka kubä nämo pewän ahäñjirä irit kehäromi u nimikta yänkehärom tañjuk. Täñpäkañ Anutu uwä jopman kubä nämo yäk täyak.

³ * Eruk it yäpmän äbatängän kadäni kubä Anututä ini nadäñjuk-ken uken äma ätu irit kehäromi täño manbiñam yähähäta yäpmän daniñpäñ yepmañjuk. Ude täñjukko uwä mani biñam kwawakinik pewä ahäñjuk. Täñpäkañ Anutu, waki ker-ken nanik nimagurani unitä piä u näk ketna terak peñjuk.

⁴ * Eruk nanakna Taitus, man ño gäka kudän täyat. Gäk äbot täñpani ninkät Anututa nadäkinik bok täk takamän unita nanakna bureni yäh gäwetpäñ ñode gäwetat; Anutu nanin ba äma nin nimagurani Jesu Kristo unitä orañ gamiñjirän unitäño bänep pidäm terak kañ kuñat.

Äbot täñpani täño intäjukun ämata jukuman

⁵ Taitus, gäk piä moräki täñ paotta ba äbot täñpani yotpärare kubäkubä täño watä äma yabäh ahäñpäñ yepmakta Krit komeken gepmañpeñ kuñkut. Täñkañ man bian gäwetkuro unita juku piñpäñ nadä;

⁶ * Äbot täñpanita intäjukun itta äma ñodewaniñpäñ yäpmän daniñpäñ kañ yepmañ yäh gäwetkut; Äma, ämawebe inamiken siwoñigän kuñarani, ba webe kubägän yäpani. Ba äma unitäño nanakiye uwä Jesuta nadäj imikinik täñpäñ peñawäk ba miñi nani täño man bitnä nämo täñpani. Äma udewaniñpäñ, äbot täñpanita intäjukun itta kañ yabäh ahäñpäñ yepmañ.

⁷ * Unita ñode nadä; Äbot täñpani täño intäjukun ämatä Anutu täño piäta watä it täkañ unita äma u siwoñi-inik kuñarirä ämawebetä yabähpäñ-nadäwä momini nitek nämo täneñ. Täñpäñ äma uwä näk wäpna biñam ikek itat yänkañ äboriye yäwetpäñ yäwoñarek kokwawak terak nämo täñpani. Ba ume nankañ tängunguñ täñpäñ äma komita nämo täñpani. Täñkañ moner tuñumta nadäwätäk nämo täñpani.

⁸ Ba äma u iron täga täñpäñ kädet siwoñigän kuñatpäñ kädet täga-tagän gäripi-inik nadäwani. Täñkañ äma uwä man yäkyäki ba täktäkita watä irani.

⁹ * Täñpäkañ watä äma uwä Anutu täño man mebari bureni nintä yäwetpäñ yäwoñarek täk takamän udegän injit-inik täneñ. Man bureni u injit-inik täñpäñ säkgämän yähähäñjirä ämawebe kädet siwoñita nadäkinik täñpäñ täga kuñatneñ, ba äma Anutu täño man bureni ut täkañ unitäño jopman uwä täga utpewä mäneñ.

Nadäkinik täñpä wawanita man

¹⁰ * Täñpäkañ Taitus, gäk watä äma täga-tägapäñ kañ yabäh ahäñpäñ yepmañ. Imata, Krit komeken äbot täñpani bämöpi-ken nanik mäyaptä man burenita bitnäñpäñ jop manman yäh-yäkñatpäñ ämawebe mäyap kädet goret käda yämagut täkañ. Äma yäyat uwä mäyaptä jopman ñode yäk täkañ; In guñ äbotken naniktä äbot täñpani-kät itta nadäñpäñä, eruk бага man iwatkañ guñin moräk kañ madäwut yäk.

¹¹ * Täñpäñ äma uwä mäyäk-kät nämo moner yäpmäkta jop manman ude yäh-yäkñat-pewä nädamiñi-nani ätu nadäkiniki pewä putärewäpäñ säkgämän nämo it täkañ. Unita Taitus, gäk äma jop manman yäk täkañ u yäniñ bitnä.

¹² Nadätan? Krit nanik iniken äma nadäwani kubätä ini Krit nanik ämawebeta ñode yänjuk; Krit nanik u waki, jop manmangän yäwani yäk. Uwä tom ägwäri udewani, orek patkañ ketem naktagän nadäk täkañ yäh yänjuk.

¹³⁻¹⁴ ** Täñpäkañ Taitus, äma nadäwani uwä man bureni-inik kubä yänjuk. Unita gäk äbot täñpani täño kuñat-kuñari yäpä tägakta man kehäromi kañ yäwet. Yäweriri nadäkiniki äneñi täñkehärom tañpäñ Juda nanik täño kobap man unita nadäkinik nämo täñ yämineñ. Ba äma Anutu täño man burenita bitnäñ täkañ unitäño бага man nämo nadäj yämineñ.

* **1:2:** Kol 1:27 * **1:3:** Efe 1:9-10; Tai 2:10, 3:4, 1Ti 1:1,11 * **1:4:** 2Ko 8:23; Gal 2:3, 2Ti 1:2, 4:10; Rom 1:7 * **1:6:** 1Ti 3:2-7, 2Ti 2:24-26 * **1:7:** 1Ko 4:1 * **1:9:** 2Ti 4:3; Tai 2:1 * **1:10:** 1Ti 4:7 * **1:11:** Jon 10:12, 1Pi 5:2, 2Ti 3:6
* **1:13-14:** 2Ti 4:2 * **1:13-14:** 1Ti 4:7

15 ✧ Taitus, gäk nadätan? Äma bänepi paki-iniktä kuñat täkañ uwä imaka kuduaptagänta nadäwä tägagän täk täkañ. Upañkañ äma bänepi-ken momitä tokñek itkañ nadäkinik nämo pewän ahäk täkañ uwä imaka kuduaptagänta nadäwä wakigän täk täkañ. U imata, bänep nadäk-nadäki-ken wakitä tokñek parirä kädet siwoñi u iwatta nämoinik nadäk täkañ.

16 ✧ Äma udewani uwä man ñode yäk täkañ; Näk Anututa nadäkinik täk täyat yäk. Ude yäk täkañ upañkañ täktäki waki unitä ñode niwoñarek täyak; Ekänita mäde ut imani. Uwä man bitnäk tänpäj kädet täga kubä nämoinik pewä ahäk täkañ. Tänpäkañ kädet waki ude täñjirä Anututä taräki-inik yabäk täyak.

2

Äbot täñpani ämawebeta jukuman

1 ✧ Eruk Taitus, gähä äbot täñpani ämawebe Anutu täño man mebäri bureni ugän iwatta yawetpäñ yawoñarek kañ tä.

2 Täñkañ äma ekäni ekäni ba tagawani u ñode kañ yawet; In man yäkyäñjin ba täktäkjinta watä itpäñ kañ kuñarut. Ba nadäwätäk ikek kuñatpäñ Ekäni täño manbiñam ño inñit-inik tänpäj iron kädet täga ugän kañ iwarut. Tänpäj in bäräpi gänañ kwikinik kañ irut.

3 ✧ Tänpäkañ Taitus, äma ekäni ude yawetkañ webe ekäni ekäni udegän ñode kañ yawet; In Anutu injamiken siwoñi kañ kuñarut. Ume komi tañi nañkañ ämawebe yäñpäñ-yabäj yawat nämo täneñ. Nämoinik! Kädet tagagän tänpäj-yawoñarek täneñ.

4 Ude tänpäj webe gubañi kädet tagatäga yawetpäñ yawoñareñjirä äpiyeta gäripi nadäñpäñ nanakiyeta udegän nadäneñ.

5 ✧ Täñkañ ämawebe gägäni ätutä Anutu täño manta man waki yäneño udetä yawetpäñ yawoñarek täñjirä webe gubañi gubañi uwä kädet siwoñi iwatpäñ kwikinik itneñ. Ini enñ-kengän itpäñ nanak ba imaka imkanita watä säkgämän itneñ. Täñkañ bänep iron kädet siwoñi ugänpäj iwatneñ. Tänpäj äpiye täño man buramimeñ.

6 Eruk Taitus, äma gubañi gubañi imaka, man kehäromi yaweriri nadäñpäñ iniken irit kuñat-kuñarita watäni itpäñ kañ kuñarut.

7 ✧ Täñ gäkñawä kädet tagagän täñpeñ kuñariri äma gubañi gubañi unitä gäkño täktäkka u kañkañ udegän api iwatneñ. Ba man yawetpäñ yawoñarek piä täk täyan unita nadäkinik tänpäj säkgämän kañ tä. Jop, yäñ-yäkñarani nämo yawen.

8 ✧ Nämo, man bureni siwoñigän yäñjiri ämatä man yawayäj täyan uken goret kubä nämo kañ-ahäñpäñ yänpäj gabäj gawat kubä täga nämo täneñ. Ude täñjiri iwanietä mäyak man niwetta kädetta wäyäkñewä wawäpäñ ini api mäyak täneñ.

9 ✧ Tänpäkañ Taitus, äbot täñpani ämawebe u gänañ nanik äma ätu äma täño piä äma jopi ude itkañ uwä ñode kañ yawet; In intäjukun ämajije täño man buramikgän kañ täk täñput. Mani nämo utkañ piä siwoñigän täñjirä intäjukun ämajiyetä tabäñpäñ gäripi pähap api nadäneñ.

10 ✧ Tänpäj intäjukun ämajije unitäño tuñum nämo kubotäneñ. Ba täñyäkñarani kubä nämo täneñ. Nämo, man buramikgän täñjirä intäjukun ämajiyetä piä siwoñigän täñpani yäñ api nadäñ tamimeñ. Eruk in kädet siwoñi ude iwatnayäj täkañ uwä Anutu, wakiken nanik nimagurani unitäño manbiñam unita ämawebetä nadäñjirä ärowani api täñpek.

11 Unita Taitus, kädet täga ude täñpeñ kuñat täkäna. U imata, Anututä orakoraki kwawak pewän ahäñkuñ. Orakoraki u ämawebe paot-paotta biñam täñpani kuduaptagän waki keriken nanik yämagurekta kehäromi nikek.

12 ✧ Tänpäkañ orakoraki, nin nimagutkuko uwä ñode niwetpäñ niwoñarek täyak; Kome täño nadäj gäripi ba Anutu täño man peñawäk u mäde ut imiñkañ gwäk pimiñpäñ Anututagän nadäj imiñpäñ siwoñigän kuñat täkäna.

13 ✧ Täñkañ Anutunin Jesu Kristo kehäromi nikek ahäwayäj täko unitagän itsämäñpäñ kuñat täkäna. Jesu uwä paot-paotta biñam täñpanipäj nimagurani.

14 ✧ Tänpäkañ Jesu uwä iniken gupi ninta kowata iniñ kireñpäñ kome täño kuñat-kuñat wakiken nanikpäñ nimagutta kumbuk. Uwä ämawebe äbot inipärik kubä inita biñamgän itta ärutpak tänpäj nipmanñuk. Ba nintä kädet siwoñita gäripi nadäñpäñ kuñatta udewä täñjuk.

15 ✧ Unita Taitus, gäk ämawebe kuduaptagän man u yawet. Gäk piä ño täkta wäpka biñam nikek unita ämawebe bänepi täñpidäm tañ yämiñjiri man u kañ iwarut. Ba äma kädet täga peñpäñ goret kuñarani u yänpäj yäpä-siwoñ takta man kehäromi kañ yawet. Tänpäkañ äma kubätä gäka nadäñjirän äma jopigän täñpayäj täko uwä, äma udewani nämo nadäj imen.

✧ 1:15: Mat 15:11; Rom 14:20 ✧ 1:16: 2Ti 3:5, 1Jo 1:6, 2:4 ✧ 2:1: Tai 1:9 ✧ 2:3: 1Ti 3:11 ✧ 2:5: Efe 5:22
 ✧ 2:7: 1Ti 4:12, 1Pi 5:3 ✧ 2:8: 1Pi 2:15 ✧ 2:9: 1Ti 6:1 ✧ 2:10: Tai 1:3 ✧ 2:12: 1Jo 2:16; Efe 1:4 ✧ 2:13: 1Ko 1:7; Plp 3:20 ✧ 2:14: Gal 1:4; Kis 19:5; Lo 7:6; Sam 130:8; Ese 37:23, 1Pi 2:9 ✧ 2:15: 1Ti 4:12

3

Kädet siwoŋi terak kuŋatne

1 ✧ Eruk Taitus, gäk ämawebe yäweriri ŋode kaŋ tāk tǎŋput; Kome tǎŋo intǎjukun äma ba gapman gämori-kengän itpǎŋ mani kaŋ buramik tǎŋput. Tǎŋpǎŋ kadäni kadäni kädet tǎgatäga tǎkta nämo bitnäneŋ.

2 ✧ Ba äma yǎŋpǎŋ-yabǎŋ yäwat ba yǎŋwawak nämo täneŋ. Bäneŋ kwini terakgän itpǎŋ ämawebe kuduptagänta kädet tǎgagän tǎŋ yämineŋ.

3 ✧ Nadätan? Äbot tǎŋpani ämawebe nin kudup imaka, guŋ kädet iwat tǎŋkumǎŋonik. Anutu tǎŋo man mäde ut imiŋpǎŋ man bitnäŋ ba kädet goret-goret-gän kuŋat tǎŋkumǎŋonik. Kome tǎŋo kaŋgärip ba nadǎŋ gärip unitä ärowani tǎŋ nimiŋirän watä piä ude tǎŋ imik tǎŋkumǎŋonik. Nadäwäwak ba kokwawak terakgän kuŋatpǎŋ iwan kowata kowata tǎŋpǎŋ kuŋat tǎŋkumǎŋonik.

4 ✧ Ude tāk tǎŋkumǎŋo upǎŋkaŋ mäden, eruk yǎpätägak ämanin Anututä iniken bäneŋ ironi niwoŋäreŋpǎŋ oraŋ nimiŋpǎŋ paotpaotken nanikpǎŋ wädǎŋ tǎdotpǎŋ niŋmaŋkuk.

5 ✧ Nintä kudän siwoŋi kubä tǎŋitna nämo, Anututä iniken bäneŋ iron terak imaka umuriken nanik wädǎŋ tǎdotpǎŋ niŋmaŋkuk. Tǎŋpǎŋ unitǎŋo Munapikitä bäneŋnin ärut nimiŋpǎŋ tǎŋkodak tǎŋpǎŋ niŋmaŋkuk.

6 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Anututä yǎpätägak ämanin Jesu Kristo iwet-pewän Munapiki tokŋjek-inik peŋ nimiŋkuk.

7 ✧ Nin inikät bäneŋ kubägän itta iron pähap ude tǎŋ nimiŋkuko unita ŋode nadäkamǎŋ; Irit kehäromita nadäkinik tāk tākamǎŋ u it yǎpmǎŋ kuŋtǎngän bureni api kaŋ-ahäne.

8 ✧ Taitus, man u bureni-inik. Unita man u kehäromigän yäweriri ämawebe Anututa nadäkinik tǎŋkuŋo unitä nadäwä tärewut. Nadäwä tärewǎpǎŋ piä tǎga mebäri mebäri u tǎktagän nadäk ba kehäromi unitagän penenŋ. Kädet tǎga unitä ämawebe kudup bureni-inik tǎŋkentǎŋ yämik täyak.

9 ✧ Tǎŋ, man jopi-jopi äma ätutä yǎŋahäk tǎkaŋ unita juku peŋpǎŋ nämo nadäneŋ; U man goret-goret yäk tǎkaŋ. Äbekjiye orajiye tǎŋo wäpi tawaŋ ugǎnpǎŋ yǎŋpǎŋ-nadäk tāk tǎkaŋ ba Moses tǎŋo бага tǎpuri tǎpuri unita nadäwä ärowani tǎŋpǎkaŋ ämik man pewä ahäk tǎkaŋ. Tǎŋpǎkaŋ man yäk tǎkaŋ uwä jopigän, tǎŋkentäk kubä nämo pewä ahäk tǎkaŋ.

10 ✧ Tǎŋpǎkaŋ inkät nanik äma kubätä duŋ-wewek kädet pewän ahäwayǎŋ tǎko uwä jukuman kehäromi kadäni kubä ba yarä ude kaŋ iwet. Eruk, ude iwerikaŋ kädet u nämo pewänä mäde kaŋ ut imi.

11 ✧ Gäk nadätan, äma uwä kädet siwoŋi peŋpǎŋ momi kädet iwarani. Tǎŋpǎkaŋ imaka wakiwaki tāk täyak unitä ŋode niwoŋäretak; U waŋ moretak.

Man ätu juku piŋpǎŋ kuŋatta

12 ✧ Taitus, gǎkŋo kome yǎpmäkta näk Atemas ba Tikikus yarä uken nanik kubǎpǎŋ gǎkken tewa yǎpmǎŋ api ärewek. Äreŋirän gäk näk nabäkta ehutpeŋ Nikopolis komeken ŋo äbä kaŋ nabä. Imata, mänit kadäni-näk Nikopolis kome ŋo itta nadätat unita.

13 ✧ Eruk, бага manta nadäwani äma wäpi Senas ukät Apolos kädet käronji kudayǎŋ tākamän unita ketem tuŋum tǎŋkentǎŋ yämiŋiri kädet miŋin uken imaka kubäta wäyäkŋedentawä.

14 ✧ Nadätan? Nintǎŋo ämawebeniyetä jopjop, iniken gärip terak nämo kuŋatneŋ. Nämo, u kudän tǎgagän ba piä tǎgagän kaŋ tāk tǎŋput. Ude tǎŋkaŋ äma ätutä imaka kubäta wäyäkŋenayǎŋ tǎŋo uwä kaŋ tǎŋkentǎŋ yämik tǎŋput.

15 ✧ Taitus, äma näkkät itkamǎŋ ŋonitä ganiŋ oret man pewä ärekaŋ. Tǎŋpǎkaŋ ämawebe Ekänita nadäkinik tǎŋpǎŋ ninta gäripä nadäk tǎkaŋ unita oretoret man kaŋ yäwet. Eruk, Anutu tǎŋo bäneŋ irontä intä terak äroton.

✧ 3:1: Rom 13:1-7, 1Pi 2:13-14 ✧ 3:2: Plp 4:5 ✧ 3:3: 1Ko 6:11; Efe 2:2, 5:8 ✧ 3:4: Tai 1:3 ✧ 3:5: 2Ti 1:9; Efe 5:26; Jon 3:5 ✧ 3:6: Apos 2:17-18 ✧ 3:7: Rom 3:24 ✧ 3:9: 2Ti 2:14,16,23 ✧ 3:10: Mat 18:15-17, 2Jo 10 ✧ 3:11: 1Ti 6:3-5 ✧ 3:12: Efe 6:21-22 ✧ 3:13: Apos 18:24, 1Ko 3:5-6, 1Ko 16:12 ✧ 3:14: Efe 4:28; Tai 2:14; Mat 7:19

Piremon Piä watä äma jopi kubä Anututa biñam täñkuko unitäño manbiñam

1-2 ✨ Näk Pol Kristota yäñpäj komi enjken nepmanpani näkä, ba notninpak Timoti-kät man kudän ño takamäk. Man ñowä ñodeta kudän takamäk; Notninpak Piremon, ninkät piä mebäri kubägän täñpani gäka, ba wanotnin Apia unita, ba notninpak Akipas, Anututa yäñpäj ämik bok täñpani unita. Ba äbot täñpani ämawebe Anutu iniñ oretta Piremontä enjken ärok takañ unita imaka man ño kudän takamäk. Täñpäkaj in kudupta ñode täwetkamäk;

3 ✨ Anutu Nanin-kät Ekäni Jesu Kristo unitä iron täñ tamiñirän iniken bänep kwini terak kañ kuñarut.

Pol Piremonta bänep täga nadäñjuk

4 ✨ Eruk Piremon, gäkño manbiñam ñode nadäk täyat unita näk kadäni kadäni Anutu-ken yäñpajik man yäñkan gäka bänep täga man iwet täyat.

5 ✨ Gäk Ekäni Jesu ba Anutu täño kudupi ämawebe unita gäripi nadäñpäj nadäj yämikinik täñiri manbiñamka nadäk täyat.

6 ✨ Täñpäkaj näk gäka Anutu-ken ñode imaka yäñpajik täyat; Gäk ba nin nadäkiniknin terak yäñpäj-nadäk säkgämän bok tak takamäj unitä nadäk-nadäka pirärej gamiñirän iron kädet täga mebäri mebäri Kristo-kät kentäñpäj yäpmäk takamäj ñonitän pen yäpmäj yäpmäj kunayäj takamäj unita kañ nadäwi tumbut.

7 ✨ Täñpäkaj notnapak, gäk Anutu täño kudupi ämawebeniya iron täñ yämiñiri oretoret tak takañ. Ude täñiri manka biñam nadäñpäj näk imaka, bänep oretoret pähap täñpäj bänepna pidämtak täyak.

Piremontä Onesimus äneñi imagutta man

8 ✨ Eruk Piremon, gäk Kristo wäpi terak notnapak ude itan unita imaka kubä gäkä täga tänañi u takta täga peñ gäweret.

9 ✨ Upäñkanj gäka nadäj gamikinik täyat unita piä u takta jop gäwet yabätat. Gäk näkño mebärina nadätan; Näk tagawani, ba apiño näk Kristo täño piä tak täyat unita yäñpäj komi enj gänañ itat.

10 ✨ Unita nanakna Onesimus ño täñkentäj imikta gäwet yabäñira käwep nadäj namen. Nadätan? Näk komi enj ño gänañ irira Onesimus uwä ahäj namänpäj näkä Anutu täño man iwetpäj iwonjäreñira Anututa nadäkinik täñkuko unita nani ude täyat.

11 ✨ Bian äma uwä piä säkgämän kubä nämo täñ gamiñjuk. Upäñkanj bänepi yäpmäj äyäjutkuko unita apiño gäkkät nehta piä säkgämän-inik täga api täñ nimek.

12 ✨ Unita apiño Onesimus tewa äretak. Äretak uwä bänepna gämäni.

13 ✨ Butewaki, Onesimus u näkkät bok itnañi. Näk Anutu täño manbiñamta yäñpäj komi enj gänañ irira u gäk wäpka terak täñkentäj namik täyek.

14 ✨ Upäñkanj näkñaken gärip nämo iwarayäj. Gäkä täga yäj yäwikanj uyaku bok täga itkäde. Unita apiño gäkken tewa äretak. Näk ñode nadätat; Iron kädet näkä peñ gäwerira täñpayäj täno uwä tagainik nämo. Täñ, gäkñaken gärip terak täñpayäj täno uyaku säkgämän.

15 ✨ Täñpäkaj duñ-weñpäj Onesimus-kät ek kadäni keräpita inigän inigän itkumäno u mebäri ñodeta käwep; U äneñi gäkken ärewänkanj bok pen api itdeño unita.

16 ✨ Uwä gäkño piä äma jopi ude äneñi ittagän nämo. Nämoinek. U irepmitpäj notkapak säkgämän ude itta api ärewek. Nadätan, näk äma unita notnapak bureni yäj nadäñpäj gäripi nadätat. Täñ, gähä udegän äma unita gäripi pähap api nadäj imen. U piä ämaka irirän gäripi nadäj imayäj täno ugän nämo. U Ekäni wäpi terak notkapak bureni-inik irirän gäripi nadäj imikinik api täñpen.

17 ✨ Unita gäk näka Ekäni wäpi terak nägät moräkna bureni yäj nadäñpäj, Onesimus ño not säkgämän kañ täñ imi, näka not täñ namayäj täno udegän.

18 ✨ Täñpäkaj Onesimustä goret kubä täñ gamiñjuk ba gäkño imaka kubä jop yäpuko täñpänä eruk näweriri näkä kowata api täñ gamet.

19 ✨ Näk bureni gäwetat. Man ño näkña ketnatä kudän täyat unita nadä; Goret täñkuko unitäño kowata näkä api däpmäj tärewet. Täñpäkaj ñode nämo nadätan? Gäk kumäkta biñam itkunopäj näkä gäwetpäj gäwonjarek täñira Ekänita biñam täyan unita gäk kowata täñ naminaj bumik.

✨ 1:1-2: Efe 3:1 ✨ 1:1-2: Kol 4:17, 2Ti 2:3 ✨ 1:3: Gal 1:3 ✨ 1:4: Rom 1:8-9 ✨ 1:6: Plp 1:9; Kol 1:9 ✨ 1:7: 2Ko 7:4 ✨ 1:9: Plm 1 ✨ 1:10: Kol 4:9, 1Ko 4:15 ✨ 1:13: Plp 2:30 ✨ 1:14: 2Ko 9:7, 1Pi 5:2 ✨ 1:16: 1Ti 6:2 ✨ 1:19: 1Ko 16:21; Gal 6:11

²⁰ Unita notnapak, Ekäni wäpi terak nek kubägän itkamäk unita täñkentäk kubä nam yäj nadätat. Ude täj namiñiri Kristo wäpi terak bänepna pidäm tawän!

²¹ Näk nadätat, gäk näkño man api buramiweno unita man ño kudän täyat. Ba imaka täj namikta yäjapitat ño irepmitpäñ säkgämän kubä api täjpen yäj nadätat.

²² ✧ Täñpäkañ gäripna ñode pätañ; Anututä gäkño yäjapik man nadäj gamiñpäñ täñkentäj namiñirän näk gäkken täga ärewet. Unita näkä itta, eñika-ken bægup täñkireki kubä kañ peñ nam.

²³ ✧ Eruk, tärek-tärek u ñode; Epafrastä ganiñ oret man pewän äretak. U Jesu Kristo täño piäta yäjpäñ näkkät komi eñi gänañ bok itkamäk.

²⁴ ✧ Ba täñkentäknaye Mak, Aristakus, Demas-kät Luk unitä udegän gäwetkañ.

²⁵ Täñpäkañ Ekäninin Jesu Kristo täño bänep irontä bänepka-ken itinik täyon.

Hibru

Kristo uwä nintäño bämop äma bureni-inik unitäño manbiñam

Jesutä Anutu täño mebäri yäñahäj niniñ moreñkuk

¹ Bian-inik Anututä Juda ämawebe nintäño äbekniye oraniye iniken manbiñam moräki moräki yäwet yäpmäj äbuk. Manbiñam uwä profettä meni jinom yäpmäjpäñ kädet mebäri mebäri terak yäwetkuñ.

² * Täñpäkañ tärek-tärek kadäni ñobayäj Nanaki-inik meni jinom terak mani biñam niwet moreñkuk. Nanaki u imaka imaka kuduypatgän unitäño mäheimi-inik täñpekta iwoyäjñkuk. Ba ukätgän kunum kenta kome pewän ahäjñkumän.

³ * Anututä iniken epmäget kudän peñyäjek ikek, nanaki unita wädäwän äronj imiñkuko unita kudän ba täktäki unitä Anutu bureni ubayäj yäj yäñahäk täyak. Täñpäkañ mani kehäromitä imaka imaka kuduypatgän täñ-mehamtañ itak. Täñpäñ momi ärutärut piä täñ moreñkañ eruk kunum gänañ äronjpäñ Anutu kehäromi mäheimi keru bure kada wäpi biñam ikek itkukonitä itak.

Nanakitä añero yärepmitpäñ ärowani-inik itak

⁴ * Ude täñkuko unita Nanaki u añero äbot päke uwä yärepmitpäñ intäjukun-inik itak. Täñkañ Anututä wäp imiñkuko uwä añero wäpi yärepmitpäñ wäp inipärik kubä imiñkuk.

⁵ * Jide? Anututä añero kubä man ñode iwetkuk?

Apiño gäkä näkño nanakna iriri näkä gäkño nanka itat.

Nämoinik! Ba añero kubäta ñode yäjñkuk?

Näkä unitäño nani irira uwä nanakna ude api irek.

⁶ * Nämoinik! Nanaki tuäni u tewän kome terak ño äpayäj täñirän iniken añero äbot päke u ñode yäwetkuk;

In kuduypatgän gukut imäpmok täñ imut! yäk.

⁷ Täñkañ añeroniye unita man kubä pen ñodewä yäkgän täñkuk;

Näkä täñpewa piä ämanaye añero u mänit bumik, ba kädäp mebet ude äworek täkañ.

⁸ Añerota ude yäjñkukopäj nanakitawä ñode yäjñkuk;

Anutu, gäk intäjukun-inik itkunoniktä api it yäpmäj ärowen. Kañiwat piäka u kudän siwoñi terakgän täk täyan.

⁹ *Gäk kudän siwoñita gäripi nadänkañ kudän wakita taräki nadäk täyan. Mebäri unita Anutukatä gäk kañiwat piä täkta iwoyäjñkuk.*

Ude täñkañ notkaye yärepmitpäñ wäpka biñam ärowani pähap gamiñirän oretoret pähap nadäk
Sam 45:6,7

¹⁰ Täñpäñ nanakita Anututä man kubä pen ñodewä yäkgän täñkuk;

Ekäni, gäk yäput-peñpäñ kome gatäjñkun. Täñpäñ ketkatä kunum u täñkun.

¹¹ *Upäjkañ uwä wañpäñ api paotdej. Tektä wek täkañ ude api weñpäñ paotdej.*

Täj, gähä paot-paotka nämo, pen api it yäpmäj ärowen.

¹² *Kunum kenta kome u gäkä tek biani ude yäñopmähpäñ pimiñ tokäpäj api pewen. Ude täñpayäj täno upäjkañ gähä kudupi kubä nämo api äworewen. Nämoinik, gäk paot-paotka nämo, pen api it yäpmäj ärowen.*
Sam 102:25

¹³ Täñpäkañ Anututä Jesu man ñode iwetkuko ude añero kubä nämo iwetkuk;

Gäk ketna bure kada wäpka biñam ikek iriri näkä gäkño iwankaye yepmañpa gämotka-ken jirañ
ude api itneñ. Sam 110:1

* 1:2: Sam 2:8; Mat 21:38; Jon 1:3 * 1:3: 2Ko 4:4; Apos 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * 1:4: Plp 2:9 * 1:5: Apos 13:33; Hib 5:5, 1Sto 17:13 * 1:6: Rom 8:29; Sam 97:7

14* Eruk, ude unita aŋerota jide yānayāŋ? Nōde; Aŋero u kudup mānit ude itkaŋ Anututa watā piā tāŋ imik tākaŋ. U Anututā peŋ yāwet-pewān pāŋku āmawebe kunumta biŋam yāwani u tāŋkentāŋ yāmik tākaŋ.

2

Jesuta nadāŋjitna āpani nāmo tāŋpek

1 Bureni, Anutu tāŋo nanakitā wāp ārowani-inik yāpuko unita man bureni niwerirā nadāŋkumāŋo uwā iyap takinik tāŋpāŋ yāpmāŋ kuŋat tākāna. Ude tānayāŋ tamāŋo uwā man u nāmo api pena paorek.

2* Nadākaŋ? Baga man biani Anututā ābekniye oraniyeta aŋero meni jinom terak yāwetkuko u bureniŋān. Unita āmatā man u irepmitpāŋ nāmo buramik tāŋkuŋo uwā kowata wakiinik iniken tāktāki waki uterakgān kaŋ-ahāk tāŋkuŋonik.

3* Eruk, бага man biani u imaka bureni kubā upāŋkaŋ imaka burenitā bureni-inik kubā itak u ŋode; Anututā nin waki kerī-ken nanik nīmagutta nanaki Jesu terak piā pāhap kubā tāŋkuk. Tāŋpākaŋ nin piā unita māde ut imiŋpāŋā jide tāŋpāŋ kowata api irepmitne? Nāmoinik, Ekāni ini-tāgān piā pāhap unita ŋode yāŋahāŋkuk; Āmawebe waki kerī-ken nanik api yāmaguret. Ude yāŋahāŋirān āma man u nadāŋkuŋo u niwetpāŋ niwonārek tāŋirā nadāŋjitna bureni tāŋkuk.

4* Tāŋpākaŋ manbiŋam u tāŋ-mehamtākta Anututā kudān kudupi ba wārani kehāromi nīkek mebāri mebāri pewān ahāŋkuŋ. Tāŋpāŋ iniken gārip terak Kudupi Munapik-ken nanik nadāk-nadāk iron ude āma kubākubāta yāmiŋkuk.

Jesu uwā komen āma āworeŋkuk

5 Tāŋpākaŋ kome punin kāda yāmāŋo u ahāwayāŋ tāŋirān Anututā u watāni itta aŋero nāmo yepmaŋkuk. Nāmo, u watāni itta āma kubā teŋkuk.

6 Unita Anutu tāŋo man mujipi kubāken ŋode pātak;

Anutu, nāk nadāwātāk ŋode tāk tāyāt;

Nin āmawā jidewani unita nadāŋ nimiŋpāŋ watā it nimik tāyan?

7 Gāk kadāni kerāpi-tagān aŋero gāmori-ken nīpmaŋkuno upāŋkaŋ epmāget kudān ba wāpnin biŋam ārowani nīmiŋkun.

8* Ude tāŋkaŋ imaka kudup ketkatā tāŋ yepmaŋkuno u watāni itneta gāmotnin-kengān peŋ moreŋkun. Sam 8:4-6

Man uterak ŋode danīpāŋ nadāk tākamāŋ; Anututā āma gāmori-ken imaka kudup yepmaŋkuk. Tāŋpāŋ imaka kudup yāŋ yāyak u imaka pāke u kuduŋtagān uwāk tāyak. Tāŋ, apiŋo imaka kuduŋtagān āma nin gāmotnin-ken nāmo irirā yabāk tākamāŋ.

9* Nāmo, upāŋkaŋ Jesutā intāŋjukun irirān kak tākamāŋ! U āpāŋpāŋ Anutu tāŋo iron terak āma kuduŋtagānta yāŋpāŋ kumākta kadāni kerāpi-tagān, āpani ude, aŋero gāmori-ken itkuk. Tāŋpākaŋ apiŋo komi nadāŋkuko unita Anututā epmāget kudān ba wāpi biŋam ārowani pāhap imiŋkuko u kaŋpāŋ nadāk tākamāŋ.

10* Tāŋpāŋ Anutu uwā imaka kuduŋtagān tāŋo māhemi. Ba imaka kuduŋtagāntā unitāŋo wāpi biŋam yāpmāŋ ārokta itkaŋ. Unita nadāk tāgagāmān kubā iwatpāŋ ŋode tāŋkuk; Nanakiye māyaptā nākkāt bok sākgāmān kaŋ itna yāŋ nadāŋkaŋ Jesu nadāŋ imiŋirān komi nadāŋkuk. Tāŋpāŋ komi nadāŋkuko uterak Jesu uwā āmawebe waki kerī-ken nanik yāmagurani āma bureni-inik āworeŋkuk.

11-12* Tāŋpāŋ āmawebe tāŋo bānepi ārut paktak tāwani Jesu ukāt āmawebe bānepi ārut paktak tāyak uwā nani kubāgān unita āmawebe u notnaye yāŋ yāwetta gāripi nadāk tāyak. Nōde yāŋkuko unita nadāwut;

Anutu, notnaye uwā gākŋo mebārika api yāŋahāŋpāŋ yāwet tāŋpet. Ba ānok kubāgān irirā u iŋamiken wāpka biŋam api ganiŋ oret tāŋpet yāk. Sam 22:22

13 Tāŋpāŋ kubā pen ŋode yākgān tāŋkuk;

Nāk imaka, Anutugān pen api yengāma penēŋ yāŋ yāŋkuk.

Ais 8:17

Ba noriyeta yāŋpāŋ āneŋi kubā pen ŋode yākgān tāŋkuk;

Nabā yāk. Nāk nanak Anututā namiŋkuko ukāt penta itkamāŋ ŋo!

Ais 8:18

* 1:14: Sam 34:7, 91:11 * 2:2: Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29, 12:25 * 2:4: Mak 16:20, 1Ko 12:4,11 * 2:8: 1Ko 15:27 * 2:9: Plp 2:8-9 * 2:10: Rom 11:36 * 2:11-12: Mat 25:40; Mak 3:35; Jon 20:17

14 ✧ Eruk, nanakiye uwä komen äma unita komen äma udegän äworenjuk. Ude tänjukko uwä mebäri ñodeta tänjuk; U ini kumäk-kumäki terak kumäj-kumäj täño mähe mi Satan yenjakñitta tänjuk.

15 Ude tänjukko uwä ämawebe kumäkta bumta umuntänpäj kuñat täñkuño u täñkentäj yämiñjuk. Umun unitä kehäromi yepmäñ irirän umun täño watä äma ude itkuñ. Upäjkañ Jesu täño kumäk-kumäkita umun u yäpmäj keweñ yämiñjuk.

16 ✧ Unita ket nadäwut! Jesutä piä u añero täñkentäj yämikta nämo tänjuk. Nämo, Anutu täño man ñode kudän täwani; U Abraham äboriye, komen ämawebe u täñkentäj yämik täyak.

17 ✧ Mebäri unita Jesutä noriye täñkentäj yämikta noriye udegän-inik äworenjuk. Ude nämo tänjuk yäwänaku jide täñpäñ Anutu-kät noriye täño bämop äma intäjukun ude irän? Nämo, noriye udegän äworenpäñ intäjukun äma bätaki-inik ba butewaki nadäj yämani ude itkañ Anututa piä säkgämän täñ imiñjuk. Piäni uwä ämawebe momi täñpani täño momi peñ yämikta komeni yäpmäjpäñ kumbuk.

18 Täñpäkañ ini uwä täñ-yabäkken äpmonkañ komi nadäk tänjukko unita apiño ämawebe täñ-yabäkken it täkañ u täga täñkentäj yämik täyak.

3

Jesu wäpi biñamtä Moses täño irepmitkuk

1 Unita kudupi notnaye, kununta biñam bok nimagurani in Jesuta nadäwut! Uwä Anututä tewän äpani, nintäño bämop äma intäjukun yäj nadäkinik täñpäñ yäjahäk takamäj.

2 U piä ude täkta Anututä iwoyäj imiñjukko uwä säkgämän tänjuk, bian Mosestä piä Anutu täño äbotken säkgämän tänjukko udegän.

3 Upäjkañ wäp tanji Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak. U imata, Moses uwä Anutu täño äbotken piä ämagän itkuk. Täñ, Jesu uwä äbot unitäño intäjukun äma. Uwä ñode bumik; Äbot kubä täño intäjukun äma uwä wäp biñam yäpek, äbot ini nämo. Udegän, wäp tanji Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak.

4 Nadäkañ? Äbot kudup u intäjukun äma nikek. Täñpäkañ Anutu uwä imaka kuduaptagän täño intäjukun-inik.

5 ✧ Eruk, Moses uwä Anutu täño äbot pähapken piä äma ude itkañ piä täga täñpäñ imaka imaka Anututä kwawak kämi yäjahäkta nadäjjukko u yäjahäk täñjukonik.

6 ✧ Täñ, Jesu Kristo uwä piä äma ude nämo itkuk. Nämo, u nanaki tuänitä nani Anutu täño äbotta intäjukun ude it yämiñpäñ piä säkgämän tänjuk. Täñpäkañ ninä Anutu täño äbot. Unita ämawebe inamiken kehärom täñpäñ imaka säkgämän kämi kañ-ahänayäj takamäj uterak yengämäna pewäpäñ kuñatpäñä, Anutu täño äbot bureni-inik itkamäj yäj nadäne.

Anutu täño manta ärowani nämo täne

7-8 ✧ Unita man Kudupi Munapiktä ñode yäk täyak unita nadäna;

Äbekjiye orajiyetä bian kome jopi-ken täñyabäk terak Anutu täño man bitnäñpäñ ärowani täk täñkuño u in udegän nämo täneñ. Apiño Anutu täño man nadäj parit ärowani nämo inik täneñ yäk.

9 *Äbekjiye orajiyetä peñawäki terak täñpäñ-nabäk täñkuñonik yäk. Uwä kadäni käronji, obañ 40 ude näkño täktäk täga yabäñpäñ-nadäk täñkuño upäjkañ ärowani täñ namiñkuñ.*

10 *Ude täñ namiñ yäpmäj äbäjirä kokwawak nadäñpäñ yäjkuñ; Nadäkiniki uruñ kada pewä kwäpäñ näkño kädet iwatta bitnäk täkañ.*

11 ✧ *Unita kokna wawäpäñ man kehäromi ñode yäjkuñ; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämo inik api itne. Sam 95:7-11*

12 Unita nadäkinik täñpani notnaye, injinta watä ket itpäñ kuñarut! In bämopjin-ken nanik kubätä bänepi täñpän wawäpäñ nadäkiniki pewän putärewäkañ Anutu paot-paori nämo, u mäde ut imekta!

13 Momi kädettä bämopjin-ken nanik äma kubä täñjikat-pewän Anutu mäde ut imek yäñpäñ injin-tägän täñkentäk kowata kowata täñkañ notjiye täño bänepi kañ täñkehärom tawut. Kadäni uken api paorek yäj nämo nadäkamäj unita apiñogän yäput peñpäñ kepma kepma kañ täñ yäpmäj kut.

14 ✧ Täñpäkañ nin nadäkinik kehäromi pengän täñkumäño apiño udegän injit-inik täñpeñ kuñaritna tärek-tärek kadäni kañ ahäwän. Ude täñpeñ kuñatpäñä Kristo-kät kowat kwasikorän takamäj yäj nadäne.

15 ✧ Anutu täño man punin kada yämäño ude;

✧ 2:14: Jon 12:31, 1Jo 3:8; Rev 12:10 ✧ 2:16: Ais 41:8-9 ✧ 2:17: Plp 2:7; Hib 2:14, 1Jo 2:2, 4:10 ✧ 3:5: Nam 12:7

✧ 3:6: Kol 1:23; Hib 3:14 ✧ 3:7-8: Kis 17:7; Nam 20:2-5 ✧ 3:11: Nam 14:21-23 ✧ 3:14: Hib 3:6 ✧ 3:15: Hib

Äbekjiye orajiyetä bian Anutu täjo man bitnäppäj ärowani täk täjkuwo u in udegän nämö tänej.
Apijo Anutu täjo man nadäj parit ärowani nämoinik tänej yäk. *Sam 95:7-8*

¹⁶ * Eruk jide nadäkañ? Netätä Anutu täjo kotäk nadäjkuwo päñ mäde ut iminjuñ? Ämawebe päke Mosestä Isip komeken nanik yämagutkuko ubayäj.

¹⁷ * Ba Anututä netäta kokwawak nadäj yäpmäj kuñirän obañ 40 ude tärenjuk? Uwä ämawebe momi täj päñ kome jopi-ken kumbuwo ubayäj.

¹⁸ * Ba Anututä man kehäromi yäppäj Anutu Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne yäj yäjkuwo u netäta yäjkuwo? Uwä ämawebe mani nämö buraminjuwo unita yäjkuwo.

¹⁹ Täj päñ orekirit kome uken imata täga nämö äronjuñ? U nadäkinik bureni nämö täjkuwo unita.

4

Anutu täjo kudupi ämawebeta orekirit kubä itak

¹ Eruk, Anututä nin äbä orekinikät itta yäjkehäromtañ nimirukko unita ñodeta umuntäkot; Inken nanik kubätä orekirit-ken u kukta Anututä kawän kunañi nämö täjpekta!

² Nadäkañ? Manbijam Täga intä nadäk täkañ u äbekjiye orajiyede udegän nadäjkuwo. Nadäjkuwo upäjkañ bänepi-ken daiñpäñ nadäkinik nämö täj päñ yäpmäj kuñat täjkuwo unita manbijam u nämö täj kentäj yäminjuk.

³ * Unita Anututä yäjkuwo;

Kokna wawäpäñ man kehäromi ñode yäjkuwo; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne. *Sam 95:11*

Upäjkañ ninäwä Manbijam Täga unita nadäkinik täk takamäj unita apijo päñku orek Anututä it takamäj. Täj päñ orekirit uwä imaka kodaki kubä nämö. Nämö, Anututä imaka imaka päke u täj päñ yepmañkañ orek itkuko kadäni ukengän iwoyäjkuwo.

⁴ * Unita man ño nadäwut; Anutu täjo man kubätä kepma 7 unita ñode yäyak; Piäni täjtäj kuñtängän kepma 7 uken Anututä piä peñpäñ orek itkuko.

⁵ * Ba man yämäño unitä orekirit unitagän ñode yäjkuwo; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne.

⁶ Bureni, Isrel ämawebe Manbijam Täga u intäjukun nadäjkuwo upäjkañ man u nämö buraminjuwo unita orekirit-ken nämö kuñkuwo. Upäjkañ kädet nämö itpipinjuk. Nämö, ämawebe ätutä päñku orek Anutu-kät täga api itnej.

⁷ Jide ude nadäkamäj? Ñode; Anututä orekirit uken kukta kepma kubä iwoyäjkuwo. Kepma u wäpi apijo. Kadäni käronji it yäpmäj kuñirän Anututä Devit meni jinom terak kepma wäpi 'apijo' unitawä yäjkuwo. Miti mujip yämäño ukeño;

Apijo in Anutu täjo man nadäj parit ärowani nämö tänej yäk. *Sam 95:7,8*

⁸ * Eruk, man unita ñode nadäwut; Orekirit bureni Anututä iwoyäjkuwo uwä Kenan kome Josuatä äbekjiye orajiyede yämagutkuko u nämö. Kome uwä orekirit bureni yäwänäku Anututä kämi, Devit meni jinom terak kadäni kubä wäpi 'apijo' u nämö yäwän.

⁹ Ude unita ñode nadäkamäj; Anutu täjo kudupi ämawebeniyetä orek itneña orekirit bureni kubä itak.

¹⁰ * Äma kubätä päñku orek Anutu-kät irayäj täko uwä iniken piä peñpäñ orek api irek, Anututä piä peñpäñ orek itkuko ude.

¹¹ Unita ninä gwäk pimiñpäñ Anututä orekirit iwoyäjkuwo-ken u kañ kuna! Äbekniye oraniye täjo man bitnäkä kädet iwatpäñ orekirit-ken u kukta täna wanenja!

¹² * Nadäkañ? Man Anututä yäk täyak uwä mäkumi nämö. Uwä irit ikek täjkañ piä kehäromi täk täyak. Uwä pärañi-inik. Pärañini uwä päip pärañi, meni kukñi kukñi wädäwani täjo pärañini yärepmetak. U pärañi-inik unita gupnin bajirok yäput-däkñek täyak. Ba nin madäj jukutkañ yäpmäj daniñpäñ bänepnin, mäjonin ba kujatnin kudup kwawakgän pek täyak. Ude täjkañ bänep nadäk-nadäknin ba nadäj gäripnin käbop it täkañ u yäpmäj daniñkañ kwawak niwoñäreke täyak.

¹³ Bureni-inik! Imaka kubätä Anutu injamiken käbop täga nämö irek. Imaka Anututä täj-yepmañkuwo u kuduptagän injamiken kwawakinik itkañ. Täjkañ Anututä nin kudup, irit kuñat-kuñatnin täjo mebärita api niwet yabäwek.

* 3:16: Nam 14:1-35 * 3:17: 1Ko 10:10 * 3:18: Hib 3:11 * 4:3: Hib 3:11 * 4:4: Stt 2:2 * 4:5: Sam 95:11
 * 4:8: Lo 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4 * 4:12: 1Pi 1:23; Efe 6:17; Rev 1:16, 19:15; Jon 12:48

Jesu uwä nintägo bämop äma intäjukun-inik

¹⁴ ✧ Ude unita nadäkiniknin nämo pena putärenej. Nämo, u injit-inik tänpäj kuñat täkana! U imata, bämop äma intäjukun tänpäni ärowani kubä it nimitak. U Jesu, Anutu täjo nanaki, kunum gänañ äronjukko Anutu dubini-ken it täyak u.

¹⁵ Bämop ämanin Jesu u käyäpnin tagagamän. Bänep nadäk-nadäknin u kehäromi nämo yäj nadänpäj butewaki bureni-inik nadäj nimik täyak. U imata, ini uwä kome terak kuñarirän tänyabäk mebäri mebäri ninken ahäj nimik täkañ udegän ahäj iminjuñ. Upäjkañ momi kubä nämo täjuk.

¹⁶ ✧ Eruk, mebäri unita Anututa nämo umuntäne. Nämo, bänepnin pidäm tawäpäj Anutu orakorak mähemi u dubini-ken kuk täkana! Kuñitna butewaki täga nadäj nimek. Ba uken orakorakitä bäräpinin täga tänpidäm tawek.

5

¹ Nadäkañ? Bämop äma kudup uwä noriye bämopi-ken nanik yäpmäj daniñpäj yepmañpani. Täjkañ piäni uwä noriyeta yänpäj Anutu inamiken päjku momini ärutta ketem tagatäga iron ude peñ iminjit tom däpmpäj ärawa ude ijin iminjit täk täkañ.

² ✧ Tänpäkañ bämop äma ini uwä bänep nadäk-nadäki kehäromi nämo unita noriye täjo mebäri nadäwä tärewäpäj noriye nadäk-nadäki paorani ba kädet goret tänpäni unita butewaki nadäj yämik täkañ.

³ ✧ Täjkañ ini uwä momi tänpäni unita ärawa täj imikimik piä noriye täjo momi äruttagän nämo täk täkañ. Nämo, iniken momi ärutta imaka, bok täk täkañ.

⁴ ✧ Tänpäkañ bämop äma irit piä u wäp biñam ikek unita äma kubätä iniken gärip terak wäp u täga nämo yäpek. Nämo inik, Anutu täjo gera terakgän piä u yäpmäk täkañ, Arontä yäpuko ude.

⁵ ✧ Tänpäkañ Kristo imaka, wäpi biñam ikek itta bämop äma irit piä u iniken gärip terak nämo yäpuk. Nämo, Anututä ñode iwet-pewän piä u yäpuk;

Apiño gäkä näkjo nanakna iriri näkä gäkjo nanka itat.

Sam 2:7

⁶ ✧ Ba kubä pen ñode iwetkuk;

Gäk bämop äma tärek-täreki nämo api iren, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.
Sam 110:4

⁷ ✧ Tänpäkañ Jesu kome terak kuñatkañ Anututä täjkañ namän yänpäj yänpäk man yäk täjukonik. Anutu-tägän kumäj-kumäj kerik-ken nanik täga nämagurek yäj nadänpäj gera konäm terak yänpäk man yäk täjukonik. Täjkañ iniken nadäk-nadäki mäde ut iminñpäj Anutu täjo gärip terakgän it täjukko unita yänpäñirän Anututä nadäj imik täjukonik.

⁸ Uwä Anutu täjo nanaki-inik itkuko upäjkañ komi butewaki terak man buramik kädet täjo mebäri nadäwän tärejkuñ.

⁹ Nadäwän tärewäpäj man buramik äma bureni-inik irirän Anututä Jesu u bämop äma intäjukun-inik itta terjuk. Bämop äma intäjukun itkañ ämawebe mani buramik täkañ u kuduñtagän täjkañ yämiñpäj waki kerik-ken nanik yämagutpäj irit kehäromi yämik täyak.

¹⁰ ✧ Tänpäkañ Anututä Jesu uwä bämop äma intäjukun-inik itta iwoyänpäj terjuk, bian bämop äma kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

Nanak bakä terak pärani ude itnetawä

¹¹ In nadäkañ? Man ñonitäj moräki tanji täwerayäj nadätat upäjkañ nadäk-nadäkin nämo nadäwä tumbäpäj mebäri täga nämo nadäwä tärenej.

¹² ✧ In Anutu täjo manbiñam kadäni käronji nadäj yäpmäj äbätängän manbiñam unitäjo mebäri uwä äma ätu täga yäwetpäj yäwoñärenañ upäjkañ täga nämo! In nämo nadäwä tumbäpäj nanak paki ude äneñ äwoñerirä äma ätutä in man pengän yäñahawani pidämipäj täwetpäj täwoñärenañ bumik. Butewaki! Ketem bureni nanañpäj in nonon pen nañ itkañ!

¹³ Nadäkañ? Nonon nänpani u nanak paki yäj yäwet täkañ. Äma udewanitä kädet siwonji täjo man mebäri täga nämo nadäwä tärenej.

¹⁴ ✧ Täj, ämawebe ekäniwä nonon peñpäj ketem kehäromi nak täkañ. Äma udewaniwä man bureni uterak nadäk-nadäki yäp-siwon tawäpäj täj-kehäromtañ yäpmäj kuñtängän waki ba täga unitäjo mebäri yäpmäj danik täkañ.

✧ 4:14: Hib 3:1, 10:23 ✧ 4:16: Hib 10:19 ✧ 5:2: Hib 4:15 ✧ 5:3: Wkp 9:7, 16:6 ✧ 5:4: Kis 28:1 ✧ 5:5: Hib 1:5 ✧ 5:6: Hib 6:20, 7:1, 17 ✧ 5:7: Mat 26:39-46; Plp 2:6-8 ✧ 5:10: Hib 5:6 ✧ 5:12: 1Ko 3:1-3 ✧ 5:14: Rom 16:19; Plp 1:10

6

¹ Unita Kristota man pidämi intäjukun nadänkumäno u wari wari nadänetawä! U penpäñ man mebäri bureni, äma ekänitä nadänañi upäj yänpäj-nadäk täkäna. Ude täñjitna bänep nadäk-nadäknin api tägawek. Yäput penpäñ man ñode nadänkumäno u imata äneñi yänpäj-nadäk täne? Bänep sukureppäj kumäj-kumäj täno täktäk penpäñ Anutu-tagän nadäkinik täktäk unitäno man imata pen yänpäj-nadäk täk täkamäj?

² * Ba man pidämi pidämi, ume ärutäret täno man, kon yäpmäkta keritä gwäki-ken pekpek täno man, äma kumbani-ken naniktä äneñi akukakuk täno man ba kadäni pähapken kowata waki tärek-täreki nämo unitäno man ba man udewanigän imata pen yänpäj-nadäk täk täkamäj?

³ Ude nämo, Anututä nadäj niniñirän man udewani yärepmitpäñ, man mebäri nikek, äma ekänitä nadänañi upäj yäk täkäna!

⁴ Täñpakañ ñode nadäwut; Äma kubätä nadäkiniki pewän putärek-inik täñpayäj täko uwä jide täñjitna äma udewani tä bänepi äneñi sukurewek? U täga nämo! Äma udewani uwä pengän penyänek gänañ kuñarani. U kumum gänañ nanik täno kon yäpami. Ba Kudupi Munapiktä bänepi-ken bureni äpmoñpani.

⁵ * Täñkañ pengänä bänepitä Anutu täno manta nadäwä täga täñpani. Ba Anutu täno kadäni ahäwayäj täyak unitäno kehäromi yäpmäppäj kuñarani.

⁶ * Imaka säkgämän säkgämän u yäpami upänkañ nadäkiniki pewän putäreñkuñ. Butewaki pähap! Äma udewani Anutu täno Nanaki päya kwakap terak äneñi utpäñ ämawebe injamiken mäyäk imik täkañ unita yämaguritna bänepi äneñi täga sukurenañi nämo. Nämoinik!

⁷ Äma uwä kome udewani bumik. Kome iwän pengän pengän tañirän ume yäpmäk täyak ba ketem bureni piä mähemitä pugetta pewän ahäk täkañ, kome udewani Anututä täñkentäk bumta täñ yämik täyak.

⁸ * Täñ, kome mup waki mebäri mebäri ugän pewän ahäk täkañ, kome udewani Anututä waki nadäj imiñirän kädäp gänañ api ijiñ paorek.

⁹ Eruk notnaye, umun man ude täwetat upänkañ inta nadäkinik ñode täyat; Inä kädät täga iwatpäñ Anututa biñam täñirä Anututä api tämagurek.

¹⁰ * Nadäkañ, Anututä kudän siwoñi iwatpäñ ämawebe yäpmäj danik täyak unita intä piä täga täñkuño unita nämo api guñ täwek. Ba in Anututa gäripi nadäñpäñ ämawebeniye täñkentäj yämiñkuñotä pen täñkentäj yämik täkañ u tabäñpäñ-nadätäk.

¹¹ * Unita piä täga u täk täkañ udegän gwäk pimiñpäñ pen kañ täñ yäpmäj ärowut yäj nadäk täyat. Ude täñpäñä imaka kämi kañ-ahäktä itsämäk täkañ uwä bureni api kañ-ahäneñ.

¹² Gañani nämo täneñ yäj täwetat! Nämoinik, äma biani gwäk pimiñpäñ nadäkinik ikektä kuñatkuño unitäno kädät kuroñ iwat täkot. Äma uwä imaka u ba u Anututä yämikta yäjkehäromtak man yäjkuo u bureni-inik yäpuñ.

Anutu täno yäjkehäromtak man u bureni

¹³ Yäj-kehäromtak man Anututä Abraham iwetkuko unita nadäwut. Äma kubä Anutu irepmiñpäñ inipärik kubä nämo itak unita Anututä iniken wäpi terak yäjkehäromtak man u iwetkuk.

¹⁴ * U ñode iwetkuk; Näk bureni-inik nadäj gamiñpäñ äbotkaye mäyap-inik api pewa ahäj gamineñ yäk.

¹⁵ Anututä ude iweränkañ Abrahamtä kwikinik itpäñ yäjkehäromtak man iwetkuko unitäno bureni kañ-ahäktä itsämbug. Itsämäj yäpmäj kuñtängän bureni u kañ-ahäjku.

¹⁶ * Täñpakañ äma kubätä yäjkehäromtak man yäwayäj nadäñpäñ iniken wäpi terak nämo yäwek. Nämo, u äma kubä wäpi biñam ärowani nikek u wäpi yäñpäñ yäwek. Ude täñpanä ämatä ñode nadäneñ; Man yäyak u bureni-inik ubayäj. U wärämütnañi nämo.

¹⁷ Eruk, Anututä yäjkehäromtak man yäjkuo u iniken wäpi terak yäjku. Täñkañ iniken wäpi terak yäjkuo uwä ämawebe man unitäno bureni yäpmäkta yäwanitä u bureni api ahäwek yäj nadäneña ude täñku.

¹⁸ * Unita ñode nadäkamäj; Anututä kudän udewani apiño pen udegän täk täyak. Anututä jopman kubä nämo yäk täyak unita iniken wäpi terak yäjkehäromtak man yäweko uwä bureni-gän ahäwek. Unita ämawebe nin Anututä watä it nimekta dubini-ken kuñkumäno uwä bänep pidäm terak imaka tägatäga u nimikta yäjkuo unita itsämäñpäñ nämo gapuntak täkamäj.

¹⁹ Bureni, imaka täga-tägata itsämäk täkamäj u Anututä bureni-inik api nimek yäj nadäk täkamäj. Ude nadäk täkamäj unitä nadäkiniknin täñ-kehäromtak täyak. Täñpakañ bänep

* 6:2: Hib 9:14 * 6:5: 1Pi 2:3 * 6:6: Mat 12:31; Hib 10:26-27, 1Jo 5:16 * 6:8: Stt 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34
* 6:11: Hib 3:14 * 6:14: Stt 22:16-17 * 6:16: Kis 22:10-11 * 6:18: Nam 23:19, 1Sml 15:29

nadäk-nadäknin u jopi nämo. Nämoinik, u kumaņ päņku kudupi yot kunum gānaņ itak unitāņo tek wādāwani pāhap mādeni-ken sākgāmān kābop it tāyak.

²⁰ ✧ Kudupi bāgup uken Jesutā ninta yāņpāņ intājukun āronkuko it nimitak. Āro itkaņ bāmop āma intājukun tārek-tāreki nämo it tāyak, bāmop āma biani kubā wāpi Melkisedektā itkuko ude.

7

Melkisedek u wāpi bījam ārowani nīkek

¹ ✧ Eruk Melkisedek uwā kome kubā wāpi Salem unitāņo intājukun āma. U Anutu Tāņpāmōrek unitāņo bāmop āma kubā itkuk. Tāņpākaņ kadāni Abrahamtā kome ātu tāņo intājukun āmakāt āmik tāņpāņ dāpmāņ yāwat kireņkuko kōmeni-ken āneņi kuņjirān Melkisedektā kādet miņin kaņ-ahāņpāņ kon man iwetkuk.

² Ude tāņjirān Abrahamtā tuņum āmik tāņpāņ yāpuko u ābot 10 ude yāpmāņ daniņpāņ ābot kubā Melkisedekta imiņkuk.

Wāpi Melkisedek unitāņo mebāriwā Intājukun āma kudān siwoņi-inik tāņpani. Tāņpāņ wāpi kubā, Salem tāņo intājukun āma yāņ iwet tāņkuņo uwā mebāri ņode; Intājukun āma irit sākgāmān imāgurani.

³ ✧ Tāņpākaņ Melkisedek uwā miņi nani nämo, orani ābeki nämo, ahäk-ahāki nämo ba kumäk-kumāki nämo. Ude itkuko unita Anutu tāņo nanaki bumik yāņ iwet tākaņ. U bāmop āma intājukun tārek-tāreki nämo itak.

⁴ Bureni, Melkisedek uwā āma āpani nämo! Āma āpani itkuk yāwānāku oranin pāhap Abrahamtā imaka tāgātāga āmik tāņpāņ yāpuko unitāņo morāki nämo imān. Imiņkuko unita āma ārowani-inik kubā itkuk yāwāņ u nadāwut!

⁵ ✧ Eruk, ņode nadāwut; Moses tāņo бага man terak ņode kudān tāwani; Juda noriyetā tuņumi yāpmāņ daniņpāņ Livai tāņo oraniye bāmop āma irit piā yāpmäk tākaņ unita morāki yāmineņ. Juda āma uwā noriye bureni, Abraham tāņo oraniye upāņkaņ tuņumi morāki u yāmikta yāwani.

⁶ Tāņ, Melkisedek uwā Abraham tāņo āboriye-ken nanik nämo upāņkaņ Abrahamtā tuņumi morāki imiņkuk. Imiņjirān Melkisedektā Anutu tāņo yāņkehāromtak man iwerani Abraham u kon man iwetkuk.

⁷ Unita jide? Netātā intājukun itak, Abraham ba Melkisedek? Āma kon man yāwanitā āma kon man yāpmäk tākaņ u yārepmīt tākaņ yāņ nadākamāņ.

⁸ Tāņpākaņ bāmop āma Livai ābotken nanik, āma tāņo tuņum morāki yāpmäk tākaņ uwā kumäk-kumāki nīkek. Upāņkaņ Melkisedek, Abraham tāņo tuņum morāki yāpani unitawā Anutu tāņo mantā ņode yāyak; U nämoinik api paorek.

⁹ Unita ņode tāga yānaņi bumik; Livai ba āboriye, bāmop āma irit piā tāņpāņ noriye tāņo tuņum morāki yāpmäk tāņkuņo unitā iniken tuņum tāņo morāki Melkisedekta imiņkuņ.

¹⁰ Ude imata yākamāņ? U ņode; Melkisedektā Abraham kaņ-ahāņkuko uken Livai nämo itkuk. U nämo ahāwani-ken. Upāņkaņ u orani Abraham tāņo nāgāt-ken itkuko unita Livaitā Melkisedekta tuņumi morāki imiņkuk yāņ tāga yāne.

Jesutā bāmop āma biani yārepmītak

¹¹ Bian Isrel āmawebetā Moses tāņo бага man yāpuņ. Tāņpāņ бага man uterak ņode kudān tāwani; Livai tāņo āboriyetā bāmop āma irit piā api tāk tāneņ. Upāņkaņ, ņo kawut! Bāmop āma unitāņo piātā āmawebe tāņo bāneņi u bureni tāga yāpān tāganeņ tāņpāwā, Anutu imata bāmop āma mebāri kubā, Melkisedek bumikgān, Arontā ābotken nanik nämo, u kubātā api ahāwek yāņ yāņkuk?

¹² Eruk bāmop āma mebāri kubātā ahāwānā, man kādet mebāri kubā imaka, ahānaņi.

¹³ Nadākaņ? Man yākamāņ ņo Kristota yākamāņ. U Livaitā ābotken nanik nämo, u ābot kubāken nanik. Tāņpāņ iniken ābot uken nanik āma kubātā kudupi yot gānaņ alta-ken bāmop āma irit piā kubā nämo tāņpani.

¹⁴ ✧ Ekāninin Kristo uwā orani Juda unitā ābotken nanik. Tāņpākaņ ābot uken nanik kubātā bāmop āma irit piā tākta Mōsestā nämo yāņahāņkuk.

¹⁵ Eruk, bāmop āma kodaki kubā, Melkisedek bumik ahātak unita ņode kaņpāņ nadākamāņ; Unitāņo piātā Livai tāņo āboriyetā piā tāk tāņkuņo u yārepmīt moretak.

¹⁶ Tāņpākaņ бага mantā ņode yāwani; Bāmop āma, āma kudupi kubātā tāga nämo api itneņ, āma Livaitā ābotken nanik-tāgān api it tāneņ. Upāņkaņ Jesu uwā bāmop āma irit piā, бага man uterak nämo yāpuk. Nämo, u iniken irit kehāromini nīkek, paot-paori nämo uterak yāpuk.

¹⁷ ✧ Anutu tāņo man mujipi kubātā yāyak ude;

Gäk bämop äma tärek-täreki nämö api iren, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude. Sam 110:4

¹⁸ Man unitä n̄ode niwoŋäretak; Man kädet biani u jopi, kehäromi n̄ikek nämotä täga nämö täŋkentäŋ n̄imeko unita Anututä u awähutkuk.

¹⁹ ✧ Moses täŋo бага man u äma täŋo bänepi bureni täga nämö yäpän täganeŋo unita Anututä kädet kodaki tägagämän-inik kubä pewän ahäŋ nimin̄jkuk. Kädet uterak nin Anutu dubini-ken kuk täkamäŋ.

²⁰ Täŋpäkäŋ Anututä Jesu bämop äma intäjukun itta iwoyänjkuko uwä jop nämö iwoyänjkuk. Nämö, u iniken wäpi terak yänkehärom taŋpän iwoyänjkuk. Juda täŋo bämop äma biani bämop äma irit piä täkta wäp yäpuŋo uwä yänkehäromtak man udewani terak nämö yäpani.

²¹ ✧ U jop yäpuŋo upänkäŋ Anututä ini yänkehärom taŋpän Jesu bämop äma irit piä täkta iwoyänjkuk. Unita Anututä n̄ode yänjkuk;

Ekänitä n̄ode yänkehärom taŋkuko u nämoinik api pewek; Gäk bämop äma pen api it yäpmäŋ ärowen. Sam 110:4

²² ✧ Täŋpäkäŋ Jesu u Anutu täŋo yänkehäromtak man terak bämop äma irit piä yäpuko unita n̄ode nadäkamäŋ; Jesu täŋo piä terak Anututä ämawebeŋiye-kät topmāk-topmāk kodaki täŋkuko uwä tägagämän, kehäromi-inik. U topmāk-topmāk biani u irepmit moretak.

²³ Ba kubä n̄ode; Bämop äma biani uwä paot-paori n̄ikek unita jide täŋpän piäni pen täŋ yäpmäŋ kunen? U täga nämö unita bämop äma biani paorirä kodaki ahäk täŋkuŋ.

²⁴ Upänkäŋ Jesu uwä paot-paori nämö, u bämop äma irit piä pen api täŋ yäpmäŋ ärowek. Äma kubätä komeni täga nämö api yäpek.

²⁵ ✧ Unita ämawebe Jesu u wäpi terak Anutu dubini-ken kuk täkaŋ uwä waki kerik-ken nanik yämagutta kehäromi n̄ikek itkukonitä pen api it yäpmäŋ kwek. U imata, paot-paori nämö itkaŋ ämawebe täŋkentäŋ yämikta Anutu-ken yäŋapik täyak.

²⁶ ✧ Unita bämop äma Jesu uwä momi äma nin täŋo käyänpin bureni-inik. Täŋkäŋ udewani kubä nämö itak. U kädet Anututä gäripi nadäk täyak ugän iwat täyak. Uken momi kubä nämö itak. U Anutu inamiken siwoŋi-inik itak. Ba momi ämakät awähutpän nämö, inipärik kubä it täyak. Uwä Anututä imagut päro kunum gänaŋ tewani. Mebäri unita Jesu uwä momi äma täŋo täŋkentäk bureni ude itak.

²⁷ ✧ U bämop äma ätu bumik nämö. Bämop äma biani uwä Anutu-ken ärawa kepma kepma täk täŋkuŋonik. Iniken momita intäjukun täŋpänä äneŋi ämawebe täŋo momita täk täŋkuŋ. Upänkäŋ Jesu uwä ude nämö täŋkuk. U kämita n̄ikek kadäni kubägän täŋkuko ubayän. Ärawa ude iniken gupi inin̄ kireŋjkuk.

²⁸ ✧ Täŋpäkäŋ Moses täŋo бага man terak kome äma kehäromini n̄ikek nämotä bämop äma irit piä täkta iwoyäk täkaŋ. Upänkäŋ, mäden Anututä iniken wäpi terak yänkehäromtak man yäppän Nanaki bureni tägagämän-inik tärek-täreki nämö itta tewani u bämop äma intäjukun bureni iwoyänjkuk.

8

Jesu uwä topmāk-topmāk kodaki täŋo bämop äma

¹ ✧ Eruk, man yäkamäŋ n̄onitän̄o mebariwä n̄ode; Bämop äma intäjukun täŋpani udewani bureni-inik it nimitak. U Anutu, intäjukun äma ärowani kunum gänaŋ itak u kerik bure käda kehäromi n̄ikek maŋirit täyak.

² U kudupi yot bureni, kunum gänaŋ itkaŋ uken bämop äma irit piä täk täyak. Kudupi yot bureni u Ekänitä ini täŋkuk, äma keritä täŋpani nämö.

³ Täŋpäkäŋ bämop äma kudup uwä Anututa ketem tägatäga iron ude peŋ imikta ba tom däpmäppän ärawa ude ijin̄ imikta iwoyäwani. Unita bämop ämanin̄ Jesutä udegän iron kubä Anututa imikta yäwani.

⁴ Täŋkäŋ bämop ämanin̄ bureni uwä kome terak irän yäwänä bämop äma ude täga nämö itek. Imata, kome terak bämop äma uku itkaŋ unitä Moses täŋo бага man iwatpän Anututa iron mebäri mebäri ijin̄ imik täkaŋ unita.

⁵ ✧ Täŋpän̄ bämop äma irit piä kome terak n̄o täk täkaŋ uwä imaka bureni kunum gänaŋ itak unitän̄o wäranigän täk täkaŋ. Mebäri unita Mosesit inin̄oret yottaba täŋpayän̄ yäŋirän Anututä jukuman n̄ode iwetkuk; Ket nadäwi tärewäkaŋ wäranin̄ pom terak gäwoŋärero udegän̄ kaŋ tä yän̄ iwetkuk.

⁶ ✧ Täŋpäkäŋ Jesutä bämop äma irit piä yäpuko unitä bämop äma irit piä äma ätutä kome

terak tāk tākaŋ u yārepmiṭ moretak. U udegān, Jesutā Anutu ba āmawebeŋiye bāmopi-ken topmāk-topmāk kodaki pewān ahāŋkuŋo u tāgagāmān-inik, topmāk-topmāk biani uwā irepmiṭ moretak. U imata, imaka tāgatāga topmāk-topmāk kodaki uterak ahākta yāŋkehārom tāwani u tāgagāmān-inik, biani tāŋo u yārepmiṭ moretak.

Topmāk-topmāk kodakitā biani irepmiṭak

⁷ Eruk ŋonita nadāwut; Topmāk-topmāk biani intājukun ahāŋkuko u kehāromi nikek yāwānaku imata topmāk-topmāk kodaki pewān ahāwān?

⁸ Upāŋkaŋ topmāk-topmāk biani terak kudān tāga nāmo ahāŋkuk. Unita Anututā āmawebeŋiyeta nadāwān tāga nāmo tāŋpāpāŋ ŋode yāŋjahāŋkuk;

Kadāni kubā iwoyāŋkut. Kadāni uken āmawebe Isrel ābotken nanik ba Juda ābotken nanik ukāt topmāk-topmāk kodaki api pewa ahāneŋ yāk.

⁹ Tāŋpākaŋ topmāk-topmāk pewa ahānayaŋ tākaŋ uwā biani ude nāmo. Biani uwā ābekiye oraniye Isip komeken nanik kerigān yepmāŋitpāŋ yāmaŋut yāpmāŋ āburo ugān tāŋkut yāk.

Ude tāŋkuro upāŋkaŋ topmāk-topmāk unitāŋo man kāderi u nāmo iwatkuŋ. Ude tāŋkuŋo unita māde ut yāmiŋkut yāk. Nāk Ekānitā ŋode yāyat!

¹⁰ *Eruk, kāmi Isrel āmawebe-kāt topmāk-topmāk ŋode api tāŋpet; Man kādetna siwoŋi u nadāk-nadāki-ken peŋ yāmiŋpāŋ bānepi-ken kehāromigān api kudān tāwet yāk.

Ude tāŋkaŋ nāk Anutuni ude irira u āmawebeŋiye api itneŋ.

¹¹ Tāŋpākaŋ āmawebe kuduptagān, āpani ārowanitā Ekāni nākŋo mebārina api nadāwā tāreneŋo unita āma kubāā noriye āwāŋiye ŋode nāmo api yāwetpāŋ yāwoŋjārewek; Ekāni tāŋo mebārinita nadāwut.

¹² *Tāŋpākaŋ āmawebe unitāŋo wakini peŋ moreŋpāŋ mominita guŋ takinik api tāŋpet yāk. Jer 31:31-34

¹³ Anututā man ŋode terak topmāk-topmāk kodakita yāŋkuko unita kwawak ŋode yāŋjahāŋkuk; Topmāk-topmāk intājukun ahāŋkuko u biani tāyak. Unita imaka biani, kehāromini paorani, u jiraŋta biŋam tākaŋ.

9

Anutu iniŋ oretoret kādet biani

¹ * Tāŋpākaŋ topmāk-topmāk biani intājukun ahāŋkuko u Anutu iniŋ oretta man kādet nikek. Ba āmawebe topmāk-topmāk biani uterak itkuŋo u Anutu iniŋ oretta yottaba āma keritā tāŋpani kubā gānaŋ ārok tāŋkuŋonik.

² * Yottaba u gānaŋ tāŋkireki yarā. Kubāwā wāpi Bāgup Kudupi yāŋ yāwani. Bāgup u gānaŋ topān kāroŋi u, ba bukā, kārāga Anututa biŋam yāwani nikek unitā itkuŋ.

³ * Eruk, u mādeni kāda tek taŋi kubā wādāŋkuk. Tāŋpākaŋ tek u mādeni kādawā bāgup kubā wāpi Bāgup Kudupitā Kudupi-inik yāŋ iwerani.

⁴ * Bāgup u gānaŋ alta golpāŋ tāŋpani kubā itkuk. Uterak gupe kābāŋi sākgāmān-inik upāŋ ijik tāŋkuŋonik. Tāŋkaŋ topmāk-topmāk tāŋo kudupi gāpe u imaka, itkuk. Gāpe u gol pidāmiŋpāŋ, gānaŋ umu ba punin u kudup gatāŋ āyāŋurani. Gāpe u gānaŋ kābot tāpuri golpāŋ tāŋpani, Juda āma tāŋo ketem biani wāpi mana u nikek itkuk. Ba Aron tāŋo āhottaba, kāruk tādotkoko u imaka, gāpe u gānaŋ itkuk. Tāŋkaŋ mobā pipiyāwani yarā, бага man 10 ude kudān tāwani u imaka, gāpe u gānaŋ itkumān.

⁵ * Tāŋpākaŋ gāpe unitāŋo gwāpāni wāpi momi pekpek tāŋo bāgup yāŋ yāwani. Tāŋkaŋ u punin terak imaka aŋero bumik wāpi Serubim unitāŋo wārani yarātā itkumān. Itkaŋ piritā gāpe unita āyup tāŋkumān. Serubim yarā uwā Anutu penyāŋeki pāhap unitāŋo wārani tāŋkumān. Tāŋkaŋ imaka u ba unita yāyat ŋo puningān yāyat. Unitāŋo mebārini-ik yāŋhānaŋipāŋ man ātu tāwerayāŋ nadāt.

⁶ * Eruk, eŋi unitāŋo tuŋum u tawaŋ ude irirā bāmop āmatā piāni tākta kepma kepma bāgup intājukun wāpi Bāgup Kudupi uken ārok tāŋkuŋonik.

⁷ * U tāŋkireki kubā yot bāmopi-ken itkoko wāpi Bāgup Kudupitā Kudupi-inik, u gānaŋ tāga āronaŋi nāmo. Nāmo inik, bāmop āma intājukun tāŋpani unitāgān Bāgup Kudupitā Kudupi-inik u gānaŋ ārok tāŋkukonik. Upāŋkaŋ kadāni kadāni nāmo ārok tāŋkukonik. Nāmo, u obaŋ kubā gānaŋ kadāni kubāgān ārok tāŋkukonik. Tāŋkaŋ ketāŋ nāmo ārok tāŋkukonik. Nāmo, bulimakau tāŋo nāgāt yāpmāŋkaŋ ārok tāŋkukonik. Nāgāt u iniken momi ba āmawebe tāŋo momi nāmo nadāŋkaŋ tāŋpani u dāpmāŋ tārekta Anututa piŋ imik tāŋkukonik.

8 ✧ Eruk, kädet unita jide yänayäj? Munapiktä imaka u ba u niwoñärenkañ ñode niwetpäj niwoñärek täyak; Topmäk-topmäk biani terak ämawebe jopitä Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ täga äronañi nämo. Yot biani u ba unitäño täktäki irirän Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ ärokta kädet kubä nämo tumbuk.

9 ✧ Uwä wärani ude apiño kwawak ñode niwoñärek täyak; Anututa iron peñ imik, ba tom ijin imikimiktä ämawebe Anutu iniñoret täkañ unitäño momi täño nadawätäk u täga nämo ärutpak täwek. Nämooinik.

10 ✧ Imaka udewani uwä puningän, gup kädagän täño бага. U ketem ume nakta бага man ba ume ärut-ärutta бага man. Imaka udewani it yäpmäj kuñirän kädet kodakitä ahäwänä pewa paotta yäwani.

Jesu täño nägäritä piä täñkuko unita man

11 ✧ Täñpäkañ imaka imaka kodaki tägagämän ahänkuño itkañ unitäño bämop äma intäjukun itta Kristo äbuk. Äbänpäj yot ini ämawebe täñkentäj yämikta äronkuko uwä Juda täño kudupi yot u irepmitak. U kudupi-inik, äma keritä nämo täñpani, kome ñonitäño nämo.

12 Ba Bägup Kudupitä Kudupi-inik u kadäni kubägän-inik, kämita nitek äronkuk. Täñkañ Juda täño bämop ämatä ärawa täkta bulimakau ba meme täño nägät yäpmäjkañ ärok täñkuño ude nämo äronkuk. Nämooinik, Anututa ärawa täñ imikta yäpmäj äronkuko uwä iniken nägät. U yäpmäj äro mominin kudup däpmäj täreñ nimin moreñpäj inita biñam tärek-täreki nämo itta nimagutkuk.

13 ✧ Täñpäkañ biani ämawebe tä бага täpuri täpuri irepmitpäñ, uwä Anutu injamiken gupnin tänawakañ yäj nadäk täñkuñonik. Ude täñirä bämop ämatä meme ba bulimakau täño nägäri gwetpäj ämawebe terak kwarut yäbat täñkuñonik. Ba bulimakau nanaki däpmäjpäñ ijinpewä kädäkut äworewäkañ yäpmäjpäñ ämawebe terak ureñ yäbat täñkuñonik. Ude täñirä ämawebe u Anutu injamiken äneñi gupi kuräki it täñkuñonik.

14 ✧ Eruk tom täño nägät u kehäromi udewani nitek täñpawä Kristo täño nägätta jide yäne? Nägät Kristotä piwän kuñkuño u bulimakau täño nägät irepmitpäñ täñkentäk pähap täga nämo täñ nimek? Bureni-inik, u täñkentäj nimikinik täñpek. Munapik tärek-täreki nämo uterak iniken gupi Anututa ärawa säkgämän-inik kubä ude inin kireñkuk. Ude täñkuko unita nägäritä nin punin gupningän nämo ärut nimik täyak. Nämooinik, u mominin ärutinik täñpänpäñ Anutu injamiken bänepnin kuräki-inik it täkamäj. Ude täñirän imaka jopi Anutu bänepi täñbätäk täkta täk täkamäño u penpäñ Anutu paot-paori nämo u bureniñ orañ imiñpäñ täga kuñatne.

15 ✧ Unita ñode yäna; Kristo uwä Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahänkuk. Ude täñkuko unita ämawebe Anututä yänpabä yepmanpani unitä iron tägagämän tärek-täreki nämo u täga api yäpneñ, imaka kämi yäpmäkta Anututä yänkehäromtak man yänkuko u. U mebari ñodeta täga api yäpneñ; Ämawebe topmäk-topmäk biani terak itkañ momi täñkuño unitäño kowata däpmäj tärekta Kristo kumbuk.

16 Eruk, yänkehäromtak man täño mebarita yäna. Äma kubätä näk kumäjira näkño tuñum määt yäpen yäj gäwerekopäj äma u nämo kumäjirän tuñumi täga nämo yäpen.

17 Äma uwä kodak irirän yänkehäromtak mani täño bureni nämo ahäwek. Kumbänkañ uyaku bureni ahäwek.

18 Eruk, mebari unita topmäk-topmäk biani uwä jop nämo pewän ahänkuk. Nämo, Mosestä tom kubä utpewän kumbänpäñ nägäri piwän kuñirän bureni ahänkuk.

19 ✧ Unitäño käderi uwä ñode; Pengän Mosestä ämawebe jukuman kuduptagän бага terak itkuño u yänahänpäj yäwet moreñkuk. Ude täñpäj bulimakau nanaki däpmäjpäñ nägäri yäpmäjkañ umekät awähutkuk. Ude täñkañ sipsip puñji gämäni ba tokän kubä wäpi hisop u yäpmäjpäñ nägät umekät awähutkuko u gänañ pewän äpmonpäpäñ nägät u бага man täño buk ba ämawebe terak kwarut yäbatkuk.

20 ✧ Ude täñpäj ñode yänkuk; Nägät ñowä topmäk-topmäk Anututä intä iwatta peñ täwetkuko u täñkehärom täyak yäk.

21 ✧ Ude yänpäj Mosestä nägät u kudupi yottaba, ba unitäño tuñum päke uterak imaka, kwarut yäbatkuk.

22 ✧ Bureni, Moses täño man kädet terak ñode pätak; Imaka kuduptagän bumik nägät terakgän kudupi ahäwani. Ba nägät nämo piwä kuneño uwä äma täño momi nämooinik paotneñ.

Kristo uwä kadäni kubägän kumbuko uba

✧ 9:8: Hib 10:19 ✧ 9:9: Hib 10:1-2 ✧ 9:10: Wkp 11:2,25; Wkp 15:18; Nam 19:11-13 ✧ 9:11: Hib 3:1, 10:1 ✧ 9:13: Wkp 16:3,14-16; Hib 10:4; Nam 19:9,17-19 ✧ 9:14: 1Pi 1:18-19, 1Jo 1:7; Hib 6:1 ✧ 9:15: 1Ti 2:5; Hib 8:6 ✧ 9:19: Kis 24:3,6-8; Wkp 14:4,6 ✧ 9:20: Kis 24:8 ✧ 9:21: Wkp 8:15,19 ✧ 9:22: Wkp 17:11; Efe 1:7

²³ * Unita ɲode kaɲpəɲ nadəkaməɲ; Imaka bureni kunum gənaɲ itkaɲ unitəɲo wərani kome terak ɲo itkuɲo uwə kudupi jop nāmo ahāwani. Nāmo, nəgət terakgən kudupi ahāwani. Upəɲkaɲ imaka bureni kunum gənaɲ itkaɲ uwə tom təɲo nəgət terak kudupi təga nāmo ahāneɲ. Nāmo inik, imaka kehəromi-inik kubə terak uyaku kudupi ahāneɲ.

²⁴ * Unita ɲode nadəwut; Kristo Bəgup Kudupitə Kudupi-inik, bureni təɲo wərani, əma keritə təɲpani uken nāmo əroɲkuk. Nāmo, uwə ini kunum gənaɲgən əroɲkuk. Əroɲkuko Anutu inamiken nin gərak itak.

²⁵ Təɲpəkəɲ bəmop əma kome terak naniktə tək təɲkuɲo u Kristotə udegən nāmo təɲkuk. Bəmop əma uwə obaɲi obaɲi ərawa təkta tom təɲo nəgəri yəpməɲkaɲ Bəgup Kudupitə Kudupi-inik-ken ərok təɲkukonik. Upəɲkaɲ Kristotəwə ude nāmo təɲkuk. U gupi ərawa ude kadāni kadāni nāmo inin kireɲkuk.

²⁶ Nāmo inik, ude təɲkuk yəwənaku kadāni kadāni kunum kenta kome pewən ahəɲkuɲ-kentə apiɲo komi nadəɲ yəpməɲ əbək təyek. Upəɲkaɲ nāmo inik! Kadāni tərek-tərek ɲoken kome terak ahəɲpəɲ momi peɲ morekta iniken gupi ərawa ude kadāni kubəgən, kāmita nitek inin kireɲkuk.

²⁷ * Təɲpəkəɲ əmawebe kuduptagən kadāni kubəgən kuməkta yəwani. Kuməɲpəɲə təkətəki yəpməɲ danik-danik kəbeyə-ken api əroneɲ.

²⁸ U udegən Kristotə əmawebe məyap təɲo momi dəpməɲ tərekta kadāni kubəgən ərawa ude gupi inin kireɲkuk. Təɲpəkəɲ əneɲi api əbek. Momu dəpməɲ tərekta nāmo, əmawebe unitə əbəkta dapun kəroɲ təɲ itkaɲ u yəmagutta api əbek.

10

Ərawa bianitə momi təga nāmo ərut morewek

¹ * Moses təɲo бага mantə imaka təgatəga Kristotə təɲo nimikta yəwani u kwawak nāmo, wəranigən niwoɲəreɲkuk. Baga man u iwətpəɲ momi dəpməɲ tərekta Anutu-ken ərawa pen obaɲi obaɲi tək təɲpani. Təɲpəɲ ərawa udewanitə əmawebe Anutu inin oretta dubini-ken kuk təkəɲ u inamiken momini nāmo, təga nāmo yepmaɲpek.

² Nāmo inik! Kədet udewani təga yəwənaku kadāni kubəgən təɲpani unita pewəm. Ba u təga yəwənaku əmawebe kədet biani iwətpəɲ Anutu inin orerani uwə bənepi kurəki-inik itpəɲ mominita nadəwətək pen nāmo tək təɲpəm.

³⁻⁴ * Upəɲkaɲ nāmo! Buliməkau ba meme təɲo nəgəritə momi təga dəpməɲ təreneɲi nāmo unita Anutu-ken ərawa obaɲi obaɲi tək təkəɲ uwə kadāni kadāni ɲode yəwoɲərek təyak; Nin momu təɲpani.

⁵ Məbəri unita Kristotə kome terak əpəɲpəɲ Anutu ɲode iwetkuk;

Gək momita iron peɲ gamik-gamik ba tom dəpməɲpəɲ iɲin gamik-gamik unita nāmo nadək təyan.

Nāmo, gək gupna naminpəɲ nanin kireɲkun.

⁶ *Bureni-inik, momini ərutta iron peɲ gaminirə, ba tom dəpməɲpəɲ iɲin gaminirə yabəwi gəripi nāmo tək təkəɲ yək.*

⁷ *Ude yəɲpəɲ ɲode yəkgən təɲkut; Nabə! Nəhə gəkɲo gəriпка iwatta əbətət ɲo. Man kudən təwani biani uterak nəka yəɲahəwani udegən təyat ɲo yək.* Sam 40:6-8

⁸ Eruk, man Kristotə yəɲkuko unita nadəwut. Pengənə ərawa təkətək kədet Moses təɲo бага man terak pərani unita ɲode yəɲkuk; Gək momita iron peɲ gamik-gamik ba tom dəpməɲpəɲ iɲin gamik-gamik unita nāmo nadək təyan ba kawi gəripi nāmo tək təkəɲ yəɲ yəɲkuk.

⁹ Təɲpəɲ u punin terak man ɲode yəkgən təɲkuk; Nabə! Nəkə gəkɲo gəriпка iwatta əbətət ɲo yəɲ yəɲkuk. Eruk, man ude yəɲkuko unitə ɲode niwoɲəretak; Momu ərutta Anututə ərawa təkətək kədet biani u awəhupəɲ komenita momu ərutərut kədet kodaki kubə pewən ahəɲkuk.

¹⁰ * Unita ɲode nadəwut; Jesu Kristotə Anutu təɲo gərip iwətpəɲ ərawa ude, kāmita nitek, kadāni kubəgən iniken gupi inin kireɲkuko uterak mominin paorirə Anutu inamiken kudupi-inik itkaməɲ.

¹¹ * Təɲpəkəɲ əneɲi ɲode təwera nadəwut; Juda təɲo bəmop əmatə kepma kepma momita yəɲpəɲ alta-ken kəroɲ wədəɲ itkaɲ ərawa təkətək piə bian təɲpani udegən wari wari tək təkəɲ. Upəɲkaɲ waki, ərawa unitə əmawebe təɲo momu təɲpewən nāmo inik paot təkəɲ.

¹² Təɲ, Kristowə kadāni kubəgən, kāmita nitek gupi inin kireɲpəɲ kumbuk. Təɲkaɲ piə u təɲpa tərekaɲ yəɲ nadəɲpəɲ Anutu keru bure kədə əro maɲitkuk.

¹³ * Maɲitkaɲ Anututə iwaniye gəmoru-ken yepmaɲpekta itsəməɲ itak.

14 Burenitā bureni-inik, ārawa kubāgān tāṅkuko unitā āmawebeniye Anutu inṅamiken momini nāmo, yepmanṅkuk. Tāṅkaṅ āmawebe u kudupi itneṅta irit kuṅat-kuṅariken yāpā-siwoṅtak piā tāṅ itak.

15 Kudupi Munapiktā mebari u kwawak yāṅahāṅpāṅ niwetkuk. Pengānā ṅode niwetkuk;
16 * Ekānitā ṅode yāyak; Eruk, kāmi Isrel āmawebe-kāt topmāk-topmāk ṅode api tāṅpet;
Man kādetna siwoṅji u nadāk-nadāki-ken peṅ yāmiṅpāṅ bānepi-ken kehāromigān api kudān tāwet.

17 * Ude yāṅpāṅ āneṅi kubā pen ṅode yākgān tāṅkuk;

Tāṅpākaṅ wakini peṅ moreṅpāṅ mominita guṅ takinik api tāṅpet yāk.

Jer 31:33,34

18 U kawut! Momi peṅ morewani unita momita yāṅpāṅ ārawa āneṅi kubā tānaṅi nāmo. Nāmoinik!

Anutu dubini-ken kuk tākāna!

19 * Notnaye, mebari unita nin bātakigān tāṅpāṅ Bāgup Kudupitā Kudupi-inik-ken tāga ārok tāne. U nāmo yājiwārani. Nāmoinik, Jesu tāṅo nāgāritā mominin ārut moreṅpāṅ kādet tāwit nimiṅkuk.

20 * Bianā kādet u itpipiṅkuk. Juda tāṅo bāmop āma intājukun unitāgān tek wādāwani pāhap yāpmāṅ kewēṅpāṅ Bāgup Kudupitā Kudupi-inik-ken tāga ārok tāṅkuṅ. Upāṅkaṅ Jesu ini gupitā бага, kādet tāṅpipiṅkuko u yāpmāṅ kewēṅ nimiṅirān kādet kodakī, irit ikek kubā tumbuk. Kādet uterak nin kudup Anutu-ken tāga ārok tāne.

21 Nadākaṅ? Apiṅo bāmop āma ārowani kubātā Anutu tāṅo āboriye ninta intājukun it nimitak.

22 * Unita bānep nadāk-nadāk siwoṅji nikek tāṅkaṅ nadākiniknin tāṅ-tāpānewani nikektā Anutu dubini-ken kuk tākāna! Ninā gupnin ume sākgāmānpāṅ ārut morewani ba mominin tāṅo māyāk ārut tāṅpā kwani unita tāga kune!

23 * Tāṅpākaṅ Jesutā api nimagurek yāṅ nadākinik tāṅpāṅ yāṅahāk tākamāṅ u inṅit-inik tāṅpeṅ kuṅat tākāna! U imata, Anututā ude api tāṅ tamet yāṅ yāṅkehārom taṅkuko u bureni-inik api tāṅpek.

24 Tāṅkaṅ ābot tāṅpani notniye kowat nadāṅ imān tāṅkaṅ iron kādet ba piā tāgatāga mebari mebari tāna yāṅpāṅ bānepnin kowata kowata tāṅpidām tak tākāna.

25 * Tāṅkaṅ notniye ātutā Anutu inṅoret kābeyāta gaṅa taṅpāṅ nāmo ārok tākaṅ u nin udegān tānetawā! Nāmo, Ekāni tāṅo kadāni pāhap kerāp tāyak u kaṅpāṅ nadāk tākamāṅ unita kābeyā tāṅpāṅ kādet siwoṅji iwatta bānepnin kowata kowata tāṅpidām tak tākāna!

26 * Unita ket ṅode nadāwut; Ninā Kristo tāṅo man bureni nadāna tumbākaṅ gwāk pimiṅpāṅ momi kādet iwatnero uwā jide tāṅpāṅ kowata api irepmitne? Nāmo, momi u ārutta ārawa tāktāk kādet kubā nāmo patak.

27 * In āma udewani uwā bumta umuntākot! Kowata wakikāt kādāp komi pāhap, āma Anutu māde ut imanita biṅam u inta itsāmāṅtak.

28 * Kādet bianita nadāwut; Āma kubātā Moses tāṅo бага man iwatta bitnāṅirān āma yarā ba yarākubātā momini yāṅahāneṅo uwā āma udewani nāmo yabāṅ koreneṅ, kumāṅ-kumāṅ dāpneṅ.

29 * Unita āma kubātā Anutu tāṅo nanaki nāmo oraṅ imiṅpāṅ jiraṅ ude yeṅ gatāwani udewanita jide yāne? Āma udewanitā nāgāt momini ārut-paktaṅ yāmiṅkuko unita nadāwā āpani tāṅpākaṅ iron tāṅ yāmani Munapik u yāṅārok ude iwet tākaṅ. Butewaki, jide tāṅpāṅ āma udewanitā kowata wakiinik kubā api irepmitneṅ? Nāmotā nāmoinik.

30 * Anututā ṅode yāṅkuko unitāṅo mebari nadākamāṅ; Kowata nākṅa api yāmet yāk. Ba āneṅi kubā pen ṅode yākgān tāṅkuk; Ekānitā ini āmawebeniye tāṅo tāktāki terak api yāpmāṅ daniwek.

31 Bureni-inik, kowata waki yāpmākta Anutu paot-paori nāmo unitāṅo kerik-ken āroweno uwā imaka umuri pāhap kubā.

Nadākinikjin tāṅkehārom taṅpāṅ itkot

32 Eruk notnaye, bian penyāṅektā pengān ahāṅ tamiṅkuko kadāni unita juku piwut. Kadāni uken bārāpi mebari mebari itnā terak āronṅuṅo upāṅkaṅ gwāk pimiṅpāṅ nadākinikjin nāmo pewā putāreṅkuṅ.

33 * Kadāni kubākubā in āmawebetā tabāṅ māgayāwut yāṅpāṅ inṅamiken tepmaṅpāṅ man waki tāwerit komi tamiṅit tāk tāṅkuṅonik. Ba notjiye ātu komi udegān yāmik tāṅkuṅo u bok kaṅ nimut yāṅpāṅ pidāmatak tāṅkuṅ.

* 10:16: Hib 8:10 * 10:17: Hib 8:12 * 10:19: Hib 4:16 * 10:20: Mat 27:51; Hib 9:8 * 10:22: Wkp 8:30; Ese 36:25; Efe 5:26 * 10:23: Hib 4:14 * 10:25: Hib 3:13 * 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Lo 17:6, 19:15 * 10:29: Kis 24:8; Hib 13:20 * 10:30: Rom 12:19; Lo 32:36; Sam 135:14 * 10:33: 1Ko 4:9

³⁴ ✧ Tāŋkaŋ notjiye ätu komi enjiken yepmaŋkuŋo u in butewaki nadāŋ yāmiŋpāŋ tāŋkentāŋ yāmiŋkuŋ. Tāŋpākaŋ āma ätutä inta nadāwä jiraŋ ude tāŋpāpāŋ tuŋumjin kudup tāyomāgarirä bārāpi u oretoret terak kotaŋkuŋ. U imata, imaka säkgāmān, paotpaot nitek nämotä it nimikaŋ yāŋ nadāŋkuŋo unita.

³⁵ Unita notnaye, kadāni uken nadākinik kehāromi tāŋpāŋ bātakigān it tāŋkuŋo ude, apiŋo udegān it tākot. Ude tānayāŋ tāŋo uwä gwāki pāhap api yāpneŋ.

³⁶ ✧ Tāŋkaŋ kehārom taŋpāŋ itneŋ. Ude tāŋpāŋä Anutu tāŋo gārip u tāga api iwatneŋ ba imaka u ba u tamikta yāŋkehārom taŋkuko u tāga api yāpneŋ.

³⁷ Unita Anututä ŋode yāyak;

Kadāni kerāpi itkaŋ āma āneŋi ābākta yāwanitā api ābek. U itkaŋ nämo api ābek.

³⁸ ✧ Tāŋpākaŋ näkŋo siwoŋi āmawebenayetä nadākinik tāŋpāŋ kodakgān api itneŋ.

Tāŋ, āmawebe u kubätä nadākiniki pewān putārewāwä unita nadāwa tāga nämo api tāneŋ yāk.

Hab 2:3-4

³⁹ Upāŋkaŋ ninä nadākinik kädet u mäde ut imiŋpāŋ paot-paotta biŋam tāŋpani nämo. Nämoiniŋ, ninä nadākinik ikek kuŋatpāŋ irit kehāromita biŋam tāŋpani.

11

Nadākinik ikek kuŋat-kuŋat tāŋo mebāri

¹ ✧ Nadākinik ikek kuŋat-kuŋat tāŋo mebāri ŋode; Imaka dapunintä nämo yabäk tākamāŋ unita U bureni-inik itkaŋ yāŋ nadäk tākamāŋ. Ba imaka imaka kämi yāpmākta Anututä peŋ nimiŋkuko u bureni-inik api yāpne yāŋ nadäk tākamāŋ.

² Āmawebe bianitā nadākinik udewani nitek kuŋarirä Anututä yabāŋpāŋ-nadāwān tāga tāŋkuŋ.

³ ✧ Ba nināwä nadākinik tāŋpāŋ ŋode uwä bureni yāŋ nadäk tākamāŋ; Anututä man yāŋjirān kunum kenta kome ahāŋkumān. Tāŋpāŋ imaka imaka yabäk tākamāŋ u Anututä imaka nämo yabāwani upāŋ tāŋpewān ahāŋkuŋ.

⁴ ✧ Tāŋpākaŋ āma biani kubä wāpi Abel unitä nadākinik tāŋpāŋ Anututa ārawa tāgagāmān kubä tāŋjirān Anututä kawān tāgaŋkuk. Noripaki Kentä tāŋkuko u irepmitpāŋ tāŋkuk. Tāŋpāŋ nadāŋ imikinik tāŋkuko unita Anututä Abel, Gäk āma siwoŋi yāŋ iwetkuk. Tāŋpākaŋ Abel kumbuko upāŋkaŋ nadākiniki terak man pen yāŋ itak.

⁵ ✧ E, āma biani kubä wāpi Enok unitä Anututa nadāŋ imikinik tāŋkuko unita kome ŋo terak nämo kumbuk. Nämo, Anututä komegup ikek wādāŋ yāpmāŋ āroŋkuko unita noriyetä Enokta wāyākŋewä waŋkuŋ. Tāŋkaŋ āma unita Anutu tāŋo mantä ŋode yāŋkuk; U kome terak kuŋatkuŋ-ken uken Anututä Enok kaŋpāŋ gāripi nadäk tāŋkukonik.

⁶ Bureni-inik, āma nadākiniki nämotä jide tāŋjirān Anututä u kawān tāgawek? Nämoiniŋ, āma kubätä Anutu dubini-ken kwayāŋ nadāŋpāŋä nadākinik ŋode tāŋpek; Anutu u bureni itak. Ba ŋode imaka nadākinik tāŋpek; Āma bānepitā Anutu tāŋo mebāri ket nadānayāŋ yāŋ nadäk tākaŋ u Anututä kowata tāga api yāmek.

⁷ ✧ Ba kubä ŋode; Āma biani kubä wāpi Noa unitä Anututa nadāŋ imikinik tāŋpāŋ imaka umiri kämi ahāwayāŋ tāŋkuko unita jukuman iwerirān nadāwān bureni tāŋkuk. Anututä imaka ude api ahāwek yāŋ iwetkuko u nämo ahāŋjirān upāŋkaŋ Anutu tāŋo mani buramiŋpāŋ gāpe pāhap kubä tāŋkuk. Tāŋpāŋ gāpe u gānaŋä Noa ini ba webeni nanakiye bok āroŋpāŋ säkgāmān itkuŋ. Tāŋpākaŋ nadākiniki bureni unitä āmawebe päke itkuŋo unitāŋo kädet waki kwawak pewān ahāŋ yāmiŋkuk. Tāŋjirān man Anututä āmawebe nadāŋ imikinik tāŋpani u yāwet tāyak udegān, Noata siwoŋi āma yāŋ yāŋtāreŋ imiŋkuk.

⁸ ✧ Ba Abraham tāŋo nadākinikita nadāna; Abrahamtä nadāŋ imikinik tāŋpāŋ Anututä man kubä ŋode iwerirān mani buramiŋkuk; Gäk komeka peŋpāŋ kome näkä gamikta iwoyāŋkut-ken u ku! Anututä man ude iwerirān mani buramiŋpāŋ u kuyat yāŋ nämo nadāŋkaŋ, komeŋi peŋpeŋ akumaŋ kuŋkuk.

⁹ ✧ Tāŋkaŋ nadākinik tāŋpāŋ kome iwoyāŋ imani-ken pāŋku yot bureni nämo, āma ābanitā-yāŋ yottaba tāŋpāŋ ittāŋ kuŋat tāŋkukonik. Tāŋjirān Aisak kenta Jekop Anututä biŋam bok yāŋ yāmani unitä udegān tāŋkumān.

¹⁰ Tāŋpākaŋ Abraham ābanitā-yāŋ itkuko unita nadāwätäk nämo tāŋkuk. Nämo, u yotpārare kehāromi-inik kubäta itsämäk tāŋkukonik, yotpārare Anututä ini tawaŋ peŋpāŋ udegān pewān ahāwani.

¹¹ ✧ Tāŋpākaŋ Abraham ini uwä tāgawani tāŋjirān webeni Sara imaka, āruŋ it yāpmāŋ ābātāŋgān webe pāhap tāŋkuko upāŋkaŋ nadākinik tāŋkumāno unita Anututä nadāŋ

✧ 10:34: Mat 6:20; Mat 19:21,29 ✧ 10:36: Luk 21:19; Hib 6:12 ✧ 10:38: Rom 1:17; Gal 3:11 ✧ 11:1: Rom 4:18, 2Ko 5:7 ✧ 11:3: Stt 1:1; Sam 33:6, 2Pi 3:5 ✧ 11:4: Stt 4:3-10 ✧ 11:5: Stt 5:24 ✧ 11:7: Stt 6:13-22; Stt 7:1, 1Pi 3:20; Rom 3:22, 4:13 ✧ 11:8: Stt 12:1-5; Apos 7:2-4 ✧ 11:9: Stt 26:3; Stt 35:12,17 ✧ 11:11: Stt 18:11-14; Stt 21:2

yämiñirän webeni nanak bäyanjuk. Sara uwä ñode nadänjuk; Anututä näk nanak bäyakta yänkehäromtañ namiñkuko unita nanak api bäyawet. Anutu u man bureniñän yäk täyak yän nadänjuk.

12 ✧ Täppäkañ mebari unita kumäk-kumäk kadäni keräp tañkuko upañkañ äma tågawani Abraham uterak äbekiye oraniye daninañi nämo, guk ba mobä jirañ ude ahänjuk.

13 ✧ Täppäkañ ämawebe mani biñam yänahätat ño kudup Anututa nadän imikinik täñpeñ kuñat-tägän kumbun. U imaka Anututä kämi yäpmäkta yänkehärom tañkuko u kome ño terak nämo yäpuñ. Nämo, u ban irirän kañpäñ nadänkañ oretoret täñpäñ ñode yänahäkta mäyäk nämo nadänjuk; Kome ñowä komenin bureni nämo, nin äbanigän yän yänjuk.

14 Täppäkañ ämawebe man ude yäwani uwä ñode niwonjärekañ; U komeni bureni wäyäkñekañ.

15 Täñpäñ komeni kujat peñpeñ äbuño unita yänpäñ yänjuk yäwänäku äneñi komeni-ken täga kwäm.

16 ✧ Upäñkañ komeni bianita nadänpäñ nämo yänjuk. Nämo, u kome säkgämän kubä, komeni biani u irepmitak upäñ kañ-ahäna yän nadänpäñ yänjuk. U kunumta yänkañ yänjuk. Unita äma udewanitä Anututa U nin täño Anutunin yän yänjirä Anututä nadäwätäk nämo täk täyak. U imata, yotpärare kubä täñkettan yämiñkuko itak unita.

17-18 Täppäkañ Anututä täñyabäk pewän ahän imiñirän Abrahamtä nadän imikinik täñpäñ nanaki Aisak Anututa ärawa ude kumäñ-kumäñ utta pidäm tañjuk. Täñkañ Anututä nanaka Aisak terak orañkaye mäyap api ahäneñ yän yänkehäromtañ imiñkuko upañkañ nanaki tepi kubägän u ärawa ude ijin imikta nämo bitnäjuk.

19 ✧ Nämoinik, u ñode nadänjuk; Aisaktä kumäñirän Anututä kumbani-ken nanik äneñi täga yäpmäñ akwek yän nadäkinik ude täñjuk. Täppäkañ bureni, Aisak kumbani-ken nanik bumik äneñi imagutjuk.

20 ✧ Eruk Aisak u ittän kuñtängän äma ekäni täñpäñ Anututa nadän imikinik täñpäñ nanakiyät Jekop kenta Iso unita imaka täga Anutu-ken nanik kämi ahän yämikta kon man yäwetjuk.

21 ✧ Täppäkañ Jekop imaka, Anututa nadän imikinik täñkuko unita tågawani täñpäñ kumbayän nadänpäñ ñode täñjuk; Josep täño nanakiyät kon man yäwetpäñ ähottaba inñtañ gwäññ äpmonñkañ Anutu inñ oretjuk.

22 ✧ E, Josep uwä ittän kuñtängän kumäk-kumäki keräp tañirän Anututa nadäkinik täñpäñ ñode yänahänjuk; Kämiwä, Isrel ämawebe Isip kome peñpeñ api kuneñ. Ude yänpäñ kujari äneka jukuman yäwetjuk.

23 ✧ Ba Moses täño manbiñam nadäna; Moses täño miñi nanitä Anututa nadän imikinik täñkumäno unita Moses ahäwänpäñ käbop peñirän komepak yaräkubä täreñjuk. Miñi nani uwä Moses nanak u kawän inide kubä täñpänpäñ Isip kome täño intäjukun äma wäpi Fero unitäño man mäde ut imikta nämo umuntañkumän.

24 ✧ Eruk Moses u tägañpäñ Anututa nadän imikinik täñpäñ Fero äperi unitäño nanaki ude, gäripi terak itta bitnäjuk.

25 Täñpäñ ñode nadänjuk; Imata kome ñonitäño gärip kadäni keräpi-tagän kañ iwaret? Nämo, näk bäräpi Anutu täño kudupi ämawebeniye-kät bok nadänayän tämäño uyaku täga yäk.

26 ✧ Ude yänjukko unitä ñode niwonjärekañ; U Anutu-ken gwäki täga yäpmäkta nadänjuk. Unita kämi ahäkta yäwani Kristota yänpäñ bäräpi ahän yäminayän täño unita nadäwän tågawäpäñ Isip täño tuñum gäripi nitek u yäpmäkta nadäwän jirañ ude täñjuk.

27 ✧ Täñkañ Moses u Anututa nadäkinik täñpäñ Anutu nämo kak takamän u dapuritä kañkañ bumik gwäk pimiñpäñ Fero täño kokwawakta nämo umuntañkañ Isrel ämawebe yämagurän Isip kome peñpeñ kuñjuk.

28 ✧ Täñkañ Moses u Anututa nadäkinik täñkuko unita Pasova äñnak-äñnak yäput peñpäñ Isrel ämawebe sipsip täño nägäri enj yäma terak ärutkot yän yäwetjuk. Ude täñkuko unita kumäk-kumäk täño añero, nanak ämani intäjukun nanik däpami unitä Isrel ämawebe yärepmitpäñ nanakiye intäjukun nanik nämo däpuk.

29 ✧ Täppäkañ Isrel ämawebe Anututa nadäkinik täñjukko unita gwägu wäpi Ume Gämäni u kome kawuki ude irirän bämpogän kuñjuk. Kuñjirä Isip naniktä udegän kuna yäkñat gwägu gänañ äpmonñpäñ ume narpäñ kumbun.

30 ✧ Täppäkañ äneñi kubä ñode; Isrel ämawebe unitä Anututa nadäkinik täñpäñ mani buramiñpäñ Jeriko täño yewa pähap gägäni-ken kepma 7 udetä kuñat äyänjirirä yewa u tokät mañjuk.

✧ **11:12:** Rom 4:19; Stt 15:5, 22:17; Lo 10:22 ✧ **11:13:** Stt 23:4, 1Sto 29:15; Sam 39:12, 1Pi 2:11 ✧ **11:16:** Kis 3:6,15; Mak 12:26 ✧ **11:19:** Rom 4:17 ✧ **11:20:** Stt 27:27-29; Stt 27:39-40 ✧ **11:21:** Stt 48:15-16 ✧ **11:22:** Stt 50:24-25; Kis 13:19 ✧ **11:23:** Kis 1:22, 2:2 ✧ **11:24:** Kis 2:10-12 ✧ **11:26:** Hib 10:34-35 ✧ **11:27:** Kis 12:51; Kis 14:13,14; Rom 1:20, 1Ti 1:17; Hib 11:1 ✧ **11:28:** Kis 12:21-30 ✧ **11:29:** Kis 14:21-31 ✧ **11:30:** Jos 6:12-21

³¹ ✧ Täppäkanj kubokäret webe wäpi Rahap u nadäkinikitä täjkenätän iminjirän Anututa mäde ut imani-kät penta nämo paotkuņ. U imata, äma kome kanjwatta käbop kuņkuņo u yämagutpänj ini enji gänaņ käbop yepmaņkuko unita.

³² Eruk imata man käronji yäniwat yäpmäņ kwet? Nämo, man kudän ŋoken bägup iränpänj uyaku Gidion, Balak, Samson, Jepta, Devit, Samuel ba profet biani ätu täņo manbiņam täga täweret.

³³ ✧ Äma unitä Anututa nadäkinik täppänj kudän mebäri mebäri täņkuņ. Äma nadäkinik täņkuņo u ätutä kome ätu täņo intäjukun ämakät ämik täppänj kehäromini yäpmäņ äpuņ. Täņkaņ u ämawebe kudän siwoņji terak yabäņ yäwatpänj imaka imaka Anututä yämikta biņam yäwani u yäpuņ. Täppäkanj ätutäwä aņ komi, äma däpani täņo meni täppipiņkuņ.

³⁴ ✧ Ätutäwä kädäp mebet pähap däpä kumbuņ, ba iwantä nadäkinik täņpani ätu kumäņ-kumäņ däpnayäņ täjirä Anututä täjkenätän yämiņirän nämo kumbuņ. Bureni, äma uwä iniken kehäromini nämo upäņkaņ Anututä kehäromi yämiņkuk. Kehäromi yämiņirän kome ätuken nanikkät ämik kehäromigän täppänj däpmäņ yäwat kireņkuņ.

³⁵ ✧ Täppäkanj webe ätutä Anututa nadäkinik täņkuņo unita nanakiye kumbani-ken nanik äneņi akuņirä yämagutkuņ. Täņ, nadäkinik täņpani ätuwä äma keru terak komi pähap nadäņtäņgän kumbuņ. Anututa äwo yäņkuņ yäwänäku komi u täga irepmiräm. Upäņkaņ ŋode nadäņpänj äwo nämo yäņkuņ; Kumäņ-kumäņ nidäpäkanj äneņi akuņpänj irit tägagämän kaņ yäpna yäņ nadäņkuņ.

³⁶ ✧ Täppäkanj ämatä nadäkinik täņpani äma ätu yäņärok yäwerit päripmäņjit täņkuņ. Ba ätu keru kuroņi topmäņpänj komi eniken yepmaņkuņ.

³⁷ ✧ Täņ, ätuwä mobätä kumäņ-kumäņ däpuņ. Ba ätu yepmiņitpänj sotä kwäk duk täņkuņ. Ba ätuwä päiptä kumäņ-kumäņ däpuņ. Täppäkanj ukät nanik ätutä jopi jäwäri itkaņ tekta tom gupipänj täņkaņ kuņarirä bäräpi mebäri mebäri yämiņkuņ.

³⁸ Ude täņ yämiņirä kome jopi-ken, pom terak, mobä kawut ba kome gänaņ ittäņ kuņatkuņ. Butewaki! Äma tägatäga udewani imata kome waki ŋo pen itneņ?

³⁹ Täppäkanj Anututä ämawebe u nadäkiniki yabäņpänj-nadäwän tägagämän täņkuņo upäņkaņ imaka ämawebenijeta kämi yämikta yäņkehärom taņkuko u kome terak irirä pengän nämo yämiņkuk.

⁴⁰ U imata, yäput peņpänj Anututä ninta yäņpänj-nadäk tawaņ tägagämän kubä ŋode peņ nimiņkuk; Ämawebe biņam ikeu u ninkät penta päke kubägän Kristo täņo piä terak Anutu dubini-ken kuņpänj säkgämän-inik api itne.

12

Jesu täņo kädet kuroņ iwat täkäna

¹ ✧ Eruk, u kawut! Ämawebe nadäkinik ikeu päke u nin it gwäijij nimiņpänj nadäkinik täktäk kädet bureni niwoņärekaņ. Unita imaka u ba unitä wädäņ nipmäņjit täkaņ ba momi ninken kwasikot täkaņ u datärenj täppä kwäpänj kädet Anututä peņ nimiņkuko uken ehutpänj bäräņjek täkäna.

² ✧ Ude täņkaņ intäjukun ämanin, nadäkinik kädet bureni niwetpänj niwoņärewani Jesu u kanjwatpänj kädet ugän iwat täkäna. Jesu uwä bänep oretoret pähap itsämäņ imiņkuko u juku piņkaņ päya kwakäp täņo mäyäk unita nadäwän mewuni täjirän ehutpänj kotaņkuk. Ude täņkaņ äronkuko apiņo Anutu intäjukun äma u keru bure käda wäpi biņam ikeu itak.

³ Unita Jesuta nadäwut. U ämatä waki täņ imiņkuņo upäņkaņ kehärom taņpänj kwikinik itkuk. Unita in udegän nadäkinik kädet täga u gwäk pimiņpänj iwatta gapun täneņtäwä.

Anutu uwä nanin bäyawani bumik

⁴ Bureni, in kubäkubätä momijin mäde ut yämikta piä täk täkaņ. U täga täk täkaņ upäņkaņ it yäpmäņ abäkaņken inken nanik kubätä äma keru terak nägäri nämo piwän kuņkuņ. Nämo, kämi käwep api ahäņ tameko unita man kubä täwera nadäwut.

⁵ Jide, Anututä in nanaknaye yäpänj bäneņjin täņpidäm takta man ŋode kudän täwani unita täņguņ taņkuņ?

Nanakna, Ekänitä yäpän-siwoņ takta komi gamiņirän unita nadäwi äpani nämo täņpek, ba nadäņ bäräp täppänj nämo kaņ-umuntaņ kwen.

⁶ ✧ U imata, Ekänitä äma kubäta nadäņ imikinik täppänj nanakna yäņ iwetpänj irit kuņat-kuņari yäpän-siwoņtaņ imikta komi imik täyäk. *Snd 3:11-12*

✧ 11:31: Jos 2:1-21; Jos 6:21-25; Jem 2:25 ✧ 11:33: Dan 6:22 ✧ 11:34: Dan 3:23-27 ✧ 11:35: 1Kn 17:17-24, 2Kn 4:18-37 ✧ 11:36: 1Kn 22:24-27; Jer 20:2, 37:15; Jer 38:6 ✧ 11:37: 2Sto 24:21 ✧ 12:1: Rom 7:21, 1Ko 9:24-25 ✧ 12:2: Hib 1:3 ✧ 12:6: Rev 3:19

7 ✧ Unita bäräpi kottaņpāņ kwikinik irut. U Anutu tāņo yāpā-siwonņtak piā. Yāpā-siwonņtak piā tāk tākay uwā nanjiye bāyawanitā-yāņ tāņ tamik tākay. Nadākaņ? Kome terak naniyetā ironjiye yāpā-siwonņtak tākaņ, Eruk, Anututā udegān tāk tākay.

8 Tāņ, Anututā ironjiye bureni kudup yāpān-siwonņtak tākay unita in yāpā-siwonņ takta komi nāmo tameko uwā ņode nadāņe; Nin kubokāret nanak, nanakiye bureni nāmo.

9 Tāņpākaņ ņode nadāk tākot; Nin ironjiken naniye bāyawanitā yāpā-siwonņtak piā tāņ niniņirā oraņ yāmik tāņkumāņonik. Eruk, ude tāk tāņkumāņo unita mājonin tāņo Nanin pāhaptā ninken yāpā-siwonņtak piā tāņjirān, imata nadāna bureni-inik nāmo tāņpek? Nāmo, komi bäräpi ahāņ niniņirā u kottaņpāņ kwikinik itnayāņ tāmāņo uwā irit burenita biņam api tāne.

10 Tāņpākaņ naniye bāyawanitā iniken nadāk terak apiņotagān yāpā-siwonņtaņ nimik tāņkuņonik. Tāņ, Anututāwā tāņkentāņ nimikta ba nin ini kudupi-inik it tākay udegān itta yāpā-siwonņtak piā tāņ nimik tākay.

11 ✧ Bureni, yāpā-siwonņtak tāņo komi unita pengān gāripi nāmo nadāk tākamāņ. Nāmo, u komi! Upāņkaņ kāmi, yāpān-siwonņtaņ niniņirān nadāna tārewāpāņ kādet siwonņi āneņi iwatpāņ bāneņnin pidāmtak tākay.

Jukuman ātu

12 ✧ Butewaki! In ātu gapun taņpāņ itkaņ. Eruk bāneņjin tāņkehārom taņpāņ āneņi kehāromi nikek kaņ irut!

13 ✧ Gapun taņpāņ kuņarirā nadākinikjin paot-inik tāneņta! Unita kādet siwonņi iwatpāņ kehāromi nikek kuņat tākot.

14 ✧ Ude tāņkaņ āmawebe-kāt not tāņpāņ bānep kubāgān terak itta piāni tāk tākot. Tāņkaņ udegān, ehutpāņ momi tāktāk kādet māde ut imiņpāņ kudupi kaņ irut. Nadākaņ? Āma kubātā kudupi nāmo irayāņ tāko uwā Ekāni nāmoinik api kaņ-ahāwek.

15 ✧ Tāņpākaņ in kubātā Anutu tāņo orakorak pāra yāpeko udetā nadāņ tāpāneņpāņ kaņ kuņarut. Ba inken nanik kubātā tokān jāgāmi ude āworeņpāņ in bāmoņjin-ken tāņpāwak pāhap pewān ahāneņo udetā watāni ket itpāņ kaņ kuņarut.

16 ✧ Ba in kubokāret tāneņo udetā irit kuņat-kuņatjinta nadāņ tāpāneņpāņ kaņ kuņarut. Tāņpākaņ in kubātā Iso ude āworeņpāņ Anututa nadāņ āwarākuk tāņpekta! Iso uwā nanak intājukun nanik unita imaka tāgagāmān nani keri-ken nanik tāga yāpāņipāņ kepma kubā nakta iwāpāņ monāni ņode iwetkuk; Gāk ketem ijin namikaņ imaka pāke nantā namayāņ tākay u kudup gāka biņam yāk.

17 ✧ Eruk ude yāņkukopāņ kāmiwā jide nadāņkuk? U nani-ken nanik kon man ba tuņumi āneņi nākņata biņam kaņ tāņpāņ yāņ nadāņkuko upāņkaņ nanitā Nāmo yāņ iwetkuk. Nāmo yāņ iwerirān konām butewaki tāņkuko upāņkaņ goret pengān tāņkuko u yāpā-siwonņtakta kādetta wāyākņewān wanķuņ.

Topmāk-topmāk kodaki terak it tākamāņ

18 ✧ Eruk, in uken it tākamāņ yāņ nadāk tākaņ? In imaka ketjintā tāga injirani ba dapunjintā kānaņi, Isrel āmawebe tā kuņkuņo udewani-ken nāmo itkaņ. Isrel āmawebe uwā Sainai pom mebāri-ken kuņkaņ kādāp mebet pāhappāņ kuņkuņ. Ba kome wārāmāņirān bipmāņ utpāņ mānit pāhap piāņjirān kuņkuņ.

19 ✧ Tāņkaņ womat māmā pāhap gānaņ gera kotāk kubā nadāņkuņo uwā nadāņkaņ umuntaņpāņ Moses butewaki man terak ņode iwetkuk; Man u āneņi nāmo ahāņjirān nadānyāņ yāk.

20 ✧ Tāņpākaņ Moses man ude iwetkuņo uwā mebāri ņodeta; U Anutu tāņo jukuman ņodeta nadāņjirā umuri pāhap tāņkuko unita; Āma ba tom kubātā pāņku pom u yeweko uwā mobātā kumāņ-kumāņ utneņ.

21 ✧ Bureni-inik, imaka kaņpāņ nadāņkuņo uwā umuri pāhap tāņjirān Mosestā yāņkuk; Umuntaņpāņ dādātna kwaikaņ! yāk.

22 ✧ Tāņ, intā pāņku itkaņ-ken uwā imaka umuri udewani nāmo. Nāmoinik, inā Saion pom, Anutu paot-paori nāmo unitāņo yotpārare wāpi Kunum Gānaņ Jerusalem uken kuņkuņo itkaņ. Uken āņero jiraņ, daninaņi nāmo oretoret pāhap tāņ itkaņ-ken u kuņkuņo itkaņ.

23 ✧ Ba in Anutu tāņo nanakiye intājukun nanik unitāņo kābeyā pāhapken ābā yāpūrārtkuņo itkaņ. Āmawebe ābot uwā wāpi kunum gānaņ kudān tāwani. Ba in Anutu, āmawebe kuduptagān yāpmāņ daniwani āma, uken ahāņkuņo itkaņ. Ba āmawebe siwonņi, Anututā momini ārut-paktaņ yāmiņkuko unitāņo mājotā irani-ken ahāņkuņo itkaņ.

✧ 12:7: Lo 8:5, 2Sm 7:14 ✧ 12:11: Jem 3:17-18 ✧ 12:12: Ais 35:3 ✧ 12:13: Snd 4:26 ✧ 12:14: Sam 34:14; Rom 12:18 ✧ 12:15: Apos 8:23 ✧ 12:16: Stt 25:33-34 ✧ 12:17: Stt 27:30-40 ✧ 12:18: Kis 19:16-20; Lo 4:11-12 ✧ 12:19: Kis 20:18-21; Lo 5:22-27 ✧ 12:20: Kis 19:12-13 ✧ 12:21: Lo 9:19 ✧ 12:22: Gal 4:26; Rev 5:11 ✧ 12:23: Luk 10:20

24 * Ba in Jesu, Anutu ba amawebeniye bamopi-ken topmāk-topmāk kodaki pewan ahānkuṅṅo uken ahānkuṅṅo itkan. Ba nāgāt, Jesutā momi pekpek kādet tāwitta piwān kuṅkuṅo uken ahānkuṅṅo itkan. Nāgāri uwā manbiṅam sākgāmān kubā yājahāk tāyak, manbiṅam Abel tāṅṅo nāgāttā yājahānkuṅṅo ude nāmo. Nāgāt Abeltā piwān kuṅkuṅo unitā kowat-urān pewān ahānkuṅṅo.

25 * Unita eruk, Anutu man niwet tāyak u man yānjirān mani buramikta bitnāneṅta nadānpāṅ bānep nadāk-nadākjinta watā ket itkot. Nadākan? Anututā bian Moses meni jinom terak komen amawebe jukuman yāwetkuko upānkan mani nāmo buramiṅkuṅ. Mani nāmo buramiṅkuṅṅo unita kowata waki bureni yāpuṅ. Tāṅ, apiṅṅo Anututā kunum gānaṅ nanik Jesu terak jukuman niwetak. Tānjirān nin man kunum gānaṅ nanik u buramikta bitnānero uwā jide tānpāṅ kowata waki u irepmitne? Nāmoink, u wakiinik yāpne.

26 * Tānpākan man bian yāwetkuko unitā kome inṅitpāṅ kwaiṅkuṅ. Ude tāṅkuko upānkan apiṅṅowā yāṅkehāromtak man ṅode yāyak; Nāk bian komegān inṅitpāṅ kwaiṅkut yāk. Tāṅ, kāmiwā kunum ba kome bok āneṅṅi api yepmāṅitpāṅ kwaiṅkut yāk.

27 Tānpākan man 'āneṅṅi ude api tāṅpet' yāṅ yāyak uwā ṅode yāṅkwawa tāyak; Imaka tāṅpewani u kuduṅtagān tāṅpewān paot-inik api tāneṅ. Upānkan imaka kumān-tagān-inik nāmo api paotneṅ. Nāmo, imaka wakta yāwani ugānpāṅ api tāṅpewān paotneṅ. U paorirā imaka kehāromi, nāmo wakta yāwani unitāṅṅan api itneṅ.

28 Tānpākan imatāken u api irek? U intājukun āmanin tāṅṅo kome ninta biṅam peṅ nimani unitāṅṅan api ireko unita oretoret tākāna! Kome u api korenero unita inṅoret-oret kādet Anututā ini gāripi nadāk tāyak udegān iwatpāṅ nadāwātāk terak oraṅ imiṅpāṅ inṅoret tākāna.

29 * U imata, Anutunin u kādāp mebet pāhap, imaka kudup iṅṅ paot tākan udewani.

13

Kādet ātu Anututā gāripi nadāk tāyak

1 * Tānpākan inā ninin buap yāṅ nadānpāṅ bānep iron kowata kowata tāṅpeṅ kuṅṅat tākot.

2 * Tāṅkan kādet tāga ṅodeta nāmo tāṅguṅ tāneṅ; Āma kudupitā komejin-ken ābānjirā yāmagutpāṅ enjijin-ken yepmaṅpā pātneṅ. Āma ātu kādet ude tāṅkuṅṅo uwā āmapāṅ yāmagutkamāṅ yāṅṅat aṅeropāṅ yāmagutkuṅ.

3 * Tānpākan āma komi eṅṅi gānaṅ itkan u tāṅkentāṅ yāmik tākot, in u bok itkan bumik. Ba āma kerī terak komi yāpmāk tākan u imaka, tāṅkentāṅ yāmik tākot, in komi u bok nadāk tākan bumik.

4 * Tānpākan yānāpi tāktāk u imaka tāgagāmān kubā unita āma kuduṅtagāntā tāṅmeham tāneṅ. Tāṅkan yānāpi yarātā amawebe ātukāt jopjop nāmo kuṅṅatneṅ. Nāmo, ini yānāpi siwoṅṅi itdeṅ. Nadākan? Anututā amawebe kubokāret kādet iwarani udewani manken api yepmaṅpek.

5 * Tānpākan moneṅ tuṅumta nadāṅ gārip nāmo tāneṅ. Nāmo, nadāk udewani māde ut imiṅpāṅ kukṅi kādagān kuṅṅatpāṅ ketjin-ken tuṅum āhan peṅ tamani unita nadāwā tāga tāṅpāṅ nadāwātāk terak nāmo kuṅṅatneṅ. Imata, Anututā ṅode yāṅkuṅ;

Nāk inta nāmo api guṅ tāwet, ba nāmoink api tabā kātāwet yāk.

Wkp 31:6

6 * Anututā ude niwetkuko unita kwawak ṅode yājahāna;

Anutu u nākṅo tāṅkentākna unita imaka kubāta nāmoink api umuntāwet.

Nāmo, āmatā nāk tāga nāmo tāṅpā waneṅ.

Sam 118:6

Jesu iwarāntākta nāmo umuntāne

7 * Tānpākan inṅinken watā āmajīye bianita juku piwut. Watā āmajīye uwā Anutu tāṅṅo manbiṅam tāwetpāṅ tāwoṅārek tāk tāṅkuṅ. Tāṅkan kādet jide kuṅṅatpāṅ kumbuṅṅo unita nadānpāṅ kādet kuroṅ unitā tāk tāṅkuṅṅo udegān tāk tāneṅ.

8 * Nadākan? Āma unitāṅṅo intājukun āma Jesu u tāktāki ba yākyāki ini udegān. Kwep itkuko udegān apiṅṅo itak, ba pen udegān api it yāpmāṅ ārowek.

9 * Eruk, watā ket itpāṅ kuṅṅarut. Anutu wāpi terak jop manman mebāri mebāri yāk tākan u bānepiṅ inṅipewān kādet siwoṅṅi penpāṅ kādet gwājiwani iwatneṅṅa! Āma tāṅṅo бага mantā

* 12:24: Hib 8:6, 10:22, 1Pi 1:2; Stt 4:10 * 12:25: Hib 2:1-3; Hib 10:26-29 * 12:26: Kis 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6

* 12:29: Lo 4:24, 9:3; Ais 33:14 * 13:1: Jon 13:34 * 13:2: Rom 12:13, 1Pi 4:9; Stt 18:1-8; Stt 19:1-3 * 13:3: Mat 25:36; Hib 10:34 * 13:4: Gal 5:19,21; Efe 5:5 * 13:5: 1Ti 6:8; Jos 1:5 * 13:6: Sam 27:3, 146:5 * 13:7: 1Ko 4:16; Hib 6:12 * 13:8: Efe 4:14 * 13:9: Rom 14:17

bäneppin täga nämö täjken täminen. Ketemta yäjiwät man ba äma täjjo man udewani mäde ut iminjirä Anutu täjjo orakorakitä bäneppin täj-kehäromtak täyon.

¹⁰ Täjpäkañ ärawa pähap kubä ninta biñam täjpani itak. Upañkañ unitäjo bureni uwä Juda täjjo bämpöp ämata biñam nämö täyak. Nämö, bämpöp äma uwä kudupi yotken ärawa täktäk piä biani pen täk täkañ unita.

¹¹ ✧ Juda täjjo бага man iwatpäñ bämpöp äma intäjukun täjpanitä momi ärutta tom däpmäñkañ unitäjo nägäripäñ yäpmäñpäñ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken ärok täkañ. Tom däpmäk täkañ unitäjo bureni nämö yäpmäñ ärok täkañ. Nämö, bureni uwä yäpmäñ päñku yotpärare gägäni-ken pewä ijik täkañ.

¹² ✧ Täjpäkañ mebari unita Jesutä udegän, mäyäk kotanpäñ yotpärare gägäni-ken komi pähap nadäñkuk. Ämawebeniye nägäri piwän kuñkuñjo uterak kudupi-inik itneñta kumbuk.

¹³ ✧ Unita ninä mäyäk Jesutä kotanpako udegän kotanpäñ yotpärare gägäni-ken kuñpäñ Jesu tateñ kuna!

¹⁴ ✧ U imata, kome ño terak yotpärare kehäromi paot-paori nämö, kubä nämö itak. Nämö, ninä yotpärare mebari kubä, kämi ahäj nimekta dapun käronj täñ itkamäj.

¹⁵ ✧ Unita ämawebenaye, Jesuta nadäñpäñ Anutu wäpi yähähäñpäñ inijoret täkana! Ude tänyäjñ täkamäj unitä Anututa ärawa ude api täñpek.

¹⁶ ✧ Täjkañ täjken täk ba iron kowata kowata täkta nämö guñ täneñ. Kudän udewani uwä ärawa Anututä gäripi nadäk täyak ude.

¹⁷ ✧ Täjkañ watä ämajije täjjo mani buramiñpäñ gämoni-kengän kuñat täkot. Watä piä täj tamik täkañ unita Anututä api yäwet yabäweko unita gwäk pimiñpäñ watä it tamik täkañ. Unita waki, mani buramik täkot. Ude täjirä uyaku watä piä uwä bänep oretoret terak api täneñ. Täj, in peñawäk täjirä watä piä butewaki terak tänyäjñ täkañ u täga api täjken täminen? Täga nämö!

¹⁸ ✧ Unita in ninta Anutu-ken yäñapik täkot. Nin kudän siwonji täkta gäripi nadäk täkamäj unita Anutu injamiken bänepnintä nadäwätäk nämö täk täkamäj.

¹⁹ Täjkañ gäripna täjji pätak u ñode; In Anutu-ken yäñapiñirä ini täjken täminen inken äneñji bäräñeñ kañ ärewa!

Yäñtäre man

²⁰⁻²¹ Täjpäkañ inta yäñpäñ ñode yäñapik täyat; Anutu bänep pidäm mäheми unitä in kudän ini gäripi nadäk täyak ude täjpeñ kuñatta tunjumi säkgämän u täjken täminen. Täjkañ Jesu Kristo terak nadäk-nadäk ba täktäk ini kawän tägak täkañ u irit kuñat-kuñatnin-ken pewän ahäj nimiton! Ude täj nimiñirän Jesu Kristo unitäjo wäpi biñam ärowani inide pen it täyon. Ekäninin Jesu, Sipsip watä äma pähap unitä kumäk-kumäki terak topmäk-topmäk paot-paori nämö u täjkehärom tañkuko unita Anututä kumbani-ken nanik yäpmäñ akuñkuk. U Bureni.

²² Eruk notnaye, man kudän täj tamitat ñowä käronji nämö unita man bäneppin täjpidäm takta kudän täyat ñonita nämö gaña täneñ.

²³ E man kubä ñode täwera nadäwut; Notninpak Timoti u komi eñji gänañ itkukopäj tewä äpamañ kuñkuk. Unita näkken bäräñeñ äbänä imagurakañ bok api ärede.

²⁴ Intäjukun ämajije ba Anutu täjjo kudupi ämawebeniye komejin-ken itkañ u mena jinom yäpmäñpäñ oretoret man kañ yäwerut. Täj, Itali komeken nanik äbot täjpani notniye imaka, oretoret man täwetkañ.

²⁵ Täjpäkañ Anutu täjjo orakorakitä inken itinik täyon. Eruk, ugän.

✧ 13:11: Wkp 16:27 ✧ 13:12: Mat 21:39; Jon 19:17 ✧ 13:13: Hib 11:26, 12:2 ✧ 13:14: Hib 11:10,16; Hib 12:22

✧ 13:15: 2Sto 29:31; Sam 50:14,23; Hos 14:2 ✧ 13:16: Plp 4:18 ✧ 13:17: Ese 3:17, 1Te 5:12 ✧ 13:18: Apos 24:16,

2Ko 1:12

Jems

Nadäkiniktä kudän jidewani pewän ahäk täkañ unitäño manbiñam

1 ✧ Näk Jems, Anutu ba Ekäni Jesu Kristo täño piä watä äma. Unita näkä Anutu täño kudupi ämawebeniye komeni komeni it yäpmäñ kukañ inta bänep täga nadäppäñ man kudän ño täñpäñ tamitat.

Tänyabäk-ken kehäromigän iritta man

2 ✧ Notnaye, inken bäräpi mebäri mebäri ahäj tamäwä oretoret inide kubä täk täkot.

3 ✧ Imata, in ñode nadäk täkañ; Imaka udewanitä nadäkinikjin täñ yabäñjirän bänepjintä kehärom tañpäñ bäräpi udewani gänañ gwäk pimiñpäñ api kuñatneñ.

4 Täñpäkañ bäräpi gänañ gwäk pimiñpäñ kuñat-kuñat unitäño bureni inken kañ ahäj parän. Eruk, ude täñpäñ kädet täga kubäta nämo api wäyäkñeneñ. Nämo, ämawebe bureni, siwonji kudupi api kuñatneñ.

5 ✧ Täñpäñ in bämojjin-ken nanik kubätä nadäk kädet siwonjita wäyäkñepäñä Anutu-ken yäñapiñjirän nadäk kädet täga u api imek. Imata, Anutu uwä iron mäheми unita imaka kubäta yäñapiñjirä äwo nämo yäk täyak.

6 ✧ Täñpäkañ äma uwä Anututä nadäj namek ba nämo käwep yäj nadäñpäñ, bänep yarä ude nadäñkañ Anutu-ken nämo yäñapiwek. Nämo inik. U nadäkinik täñkañ uyaku yäñapiwek. Täñ, äma bänep yarä nitek nadäweko uwä gwägutä tokät täyak ude, ba mäñittä piäñjirän gwägutä pom äworenpäñ äronkañ äpäk täyak udewani.

7-8 Äma udewaniwä nadäk-nadäki äreyäwäpäñ kädet kubägän nämo iwatkañ kädet mebäri mebäri iwat täkañ. Täñpäkañ äma udewaniwä Ekäniken yäñapiñjirä imaka kubä api nimek yäj nämo nadäneñ. Nämo inik.

9 ✧ Täñpäkañ äbot täñpani kubätä jopi jäwäri-inik itat yäj nadäñpäñ-nadäwätäk nämo täñpek. Nämo inik, Anututä wäpi biñam imayäj täko unita oretoret täk täyon.

10 ✧ Täñ, udegän äbot täñpani kubätä tuñum mäheми täñpäñ irirän Anututä tuñumi yomägaränä nadäwätäk nämo täñpek. Imata, Anututä ämo täño wäpi biñam yäpmäñ äpäñjirän äma u nämo api waweko unita oretoret täñpek. Nadäkamäj; Kome täño tuñumtä täñkentäj nimiñjirän irit kehäromi nämo api käne. Nämo inik. Kome täño tuñumtä wanpäñ wädan iroritä äreyäj kuk täkañ ude api täneñ.

11 Unita nin ñode kañpäñ nadäk täkamäj; Kome tañi ijiñpäñ kekeki pähap täñpäñ wädan kejima kudup yeñpewän kubit tak täkañ. Äma tuñum mäheми uwä ude bumik. Wädan irot gäripi nitek unitä äreyäj kuk täkañ udegän monen piäni nämo täñ paotkañ kumbek.

Anututä waki kädet-ken nämo nimagut täyak

12 ✧ Äma kubätä tänyabäk mebäri mebäri ahäj imiñjirä u gänañ kehärom tañpäñ irayäj täko uwä Anutu täño bänep iron gänañ pen api irek. Äma unita gwäki uwä Ekänitä omäk meran säkgämän ude irit kehäromi paot-paori nämo api imek. Bureni, ämawebe Anututa nadäj imikinik tak täkañ unita gwäki u yämikta Anututä ini yäjkehärom tañkuk.

13 Täñpäkañ äma kubätä waki kubä täñpayäj nadäñkañ ñode nämo yäwek; Anututä täñ-näkñat-pewän waki ño täñpayäj nadätat yäj nämo yäwek. Nämo inik! Imata, wakitä Anutu täga täñkñatnañi nämo. Ba udegän Anututä momi täkta tänyabäk-ken nämo nipmak täyak.

14 ✧ Upäjkañ nininken bänep nadäj gärip waki unitägän momi täkta bänepnin ärik täyak.

15 Täñpäñ nadäj gärip unitä momi täktäk täño kädet pewän ahäk täkañ. Ude täñjirän momi täktäk täño kädet unitä tañi täñpäñä kumäj-kumäj täño kädet-ken nipmak täyak.

16 Eruk, notnaye, man unita nadäwä jopi nämo täñpek.

17 ✧ Anututä waki kubä nämo nimik täyak. Nämo inik. Imaka imaka tägatäga ba bänep iron bureni u kudup kunum gänañ nanik-tägän ahäk täkañ. Täñpäñ Nanin, kunum gänañ penyäñek pewän ahäwani unitä iron u nimik täyak. Ude täñkañ Nanin uwä kubä-täj kubä-täj nämo täk täyak. Täktäki bian patkuko unitä api pat yäpmäñ ärowek.

18 ✧ Täñpäkañ Anututä ini nadäñkuko udegän imaka kudup pewän ahäjkuño unita intäjukun ude itta mani burenitä äboriye nin bäyañ nipmanjuk.

Anutu täño man nadäj äwaräkuk nämo täneñ

✧ 1:1: Gal 1:19; Apos 15:23, 1Pi 1:1 ✧ 1:2: Rom 5:3-5 ✧ 1:3: 1Pi 1:7 ✧ 1:5: Snd 2:3-6 ✧ 1:6: Mak 11:24
✧ 1:9: Jem 2:5 ✧ 1:10: Ais 40:6-7, 1Pi 1:24 ✧ 1:12: 2Ti 4:8 ✧ 1:14: Rom 7:7-10 ✧ 1:17: Mat 7:11 ✧ 1:18:
Jon 1:13

¹⁹ Eruk notnaye näk man kubä täwerayäj nadätat unita juku penpäñ nadäkot. In äma kubätä man yäwänä jop jukugän penpäñ kaj nadäwut. Ba man kowata bäräñej nämo iwetnej. Ba kokwawak bäräñej nämo nadänej.

²⁰ * Imata, äma täño bänep wakwaktä täñkentäj iminjirän Anutu täño kädet siwoñi u nämo iwarek.

²¹ * Unita in kädet wakiinik mebäri mebäri ba kädet taräki taräki täk täkanj u mäde kanj ut imut. Ude täñpäñ Anutu täño man mujipi bänepjin-ken piwani u bänep kwini terak yäpmäñpäñ iyap täñpäñ kanj yäpmäj kuñarut. Imata, man unitä waki kerik-ken nanik tämagutta kehäromini nikek.

²² * Täñpäkanj Anutu täño man uwä kanj iwarut. Jop nadäk-nadäkgän nämo tänej. Nämo inik! Jop nadäk-nadäkgän tänayäj täño uwä bänepjin jop api ikñatnej.

²³ * Äma Anutu täño man nadäj äwaräkuk tänayäj täño uwä ämatä glas terak mäjoni yabäk täkanj ude.

²⁴ Glas terak mäjoni kanjanj päñku inamin dapunta täñguñtak täkamäj ude täk täkanj.

²⁵ * Täñ, äma Anutu täño man siwoñi-inik u ket yänpäj-nadäk täk täkanj uwä Anutu täño bänep iron gänäj pen it täkanj. Imata, äma udewanitä Anutu täño man u jop nadäk-nadäkgän täñpäñ nämo guñtak täkanj. Nämo, u man buramiñpäñ kädet tägatäga täk täkanj. Täñpäkanj Anutu täño man unitä momi täño kehäromi utepwän manjirän kunumta biñam täk täkamäj.

²⁶ * Täñpäkanj äma ätu inita näk nadäkinik täñpani yäj yäk täkanj upäjkanj meni jinomta watäni nämo itnayäj täño uwä nadäkinik täñpani yäj nadäk täkanj u bänepi jop api ikñatnej. Täñpäñ Anutu inijoret-oret ba nadäkiniki u jopi ude täk täyak.

²⁷ Täñ, Anutu inijoret-oret kädet bureni Anututä kawän tägak täyak uwä ñode pätak; Ironj kodäjani ba webe kajat butewaki terak kuñat täkanj u yabäj yäwatpäñ täñkentäj yäminej. Ba kubä ñode; Irit kuñat-kuñatjinta watäni irirä kome täño nadäk-nadäktä nämo täñpän waney.

2

Ämawebeta iron uterakgän täñ yämen

¹ * Eruk notnaye, Ekäninin Jesu Kristo u tägagämän-inik. In u nadäj imik täkanj unita äma kubätä nadäwä äpani täñpänkanj kubätä nadäwä ärowani nämo tänej.

² * Näk u ñodeta yäyat; Injin käbeyä-ken äma kubä tek säkgämän epmäget porak ikektä äbänjirän äma jäwäri kubä teki wen-gäjähurani mädegän iwarek.

³ * Ude täñjirän intä äma tek säkgämän ikek u kanpäñ ñode iwetnej; Ekäni yäk. Gäk abäjkanj bägup tägaken ño it yäj iwetnej. Täñpäkanj äma jäwäri teki wewani u ñode iwetnej; Gäk däpi terak uken manjirisi yäj iwetnej.

⁴ * Eruk, intä kädet ude tänayäj täño uwä äma täño täktäki bänep nadäk-nadäkjin waki terak api yäpmäj daninenj.

⁵ * Unita notnaye, juku penpäñ man ño ket nadäwut! Anututä inita äma jidepäñ yäpmäj daniñkuk? U ämawebe kome terak jäwäri ude kuñat täkanj uwä Anutu inamiken säkgämän itpäñ nadäkiniki kehäromi injipänj kuñatta iwoyäjnkuk. Äma udewanitä kanj iwat yewani gänäj bok itneñta iwoyäjñpäñ yepmanjuk. Täñpäñ irit kehäromi uwä ämawebe Anututa gäripi nadäk täkanj unitä kanj-ahänenta bian yäjkehärom tanjuk.

⁶ * Bureni! Anututä äma udewani inita iwoyäjñpäñ yepmanjukko upäjkanj inä äma jäwäri u yabäj äwaräkuk täñkanj äma wäpi biñam ikektä nadäjirä ärowani täk täkanj. ñode nadäwut; Netätä komi tamik täkanj? Ba äma netätä manken tepmak täkanj? Äma tunum ikek unitä komi taminjit, manken tepmanjit täk täkanj.

⁷ * Ba äma unitägän Mähemjin Jesu täño wäpi biñam yäpmäj äpäc täkanj. Ude täk täkanj upäjkanj in imata äma udewanita nadäjirä ärowani täñpöpänj äma Anututä inita biñam iwoyäjnkuko unita mäde ut yämik täkanj?

⁸ * Unita бага man miñi ñode kudän täwani; Gäkñata nadäk täyan udegän notkapakta nadäwen. Kädet ude täñpenj kuñatnayäj täño uyaku täga api kuñatnej.

⁹ * Upäjkanj intä äma ätu not täñ yämijkanj ätuta mäde ut yämik täkanj uwä бага man miñi u irepmiñpäñ momi täk täkanj. Täñjirä бага man unitägän In бага man irepmirani yäj täwoñärek täyak.

¹⁰ * Täñpäkanj in бага man kudup iwatkanj kubägän nämo iwatnayäj täkanj uwä бага man u kudup yärepmitkuñ yäj api täwerek.

¹¹ * Unita nin nadäkamäj, Anututä bian man kubä ñode yäjnkuk; Kubokäret nämo tänej yäk. Ba kubä pen ñode yäkgän täñkuk; Äma kumäj-kumäj nämo däpnej yäk. Eruk, in

* 1:20: Sav 7:9 * 1:21: Kol 3:8, 1Pi 2:1 * 1:22: Mat 7:26; Rom 2:13 * 1:25: Rom 8:2; Jem 2:12; Jon 13:17

* 1:26: Sam 34:13; Sam 141:3 * 2:1: Apos 10:34; Jem 2:9 * 2:5: 1Ko 1:26-28 * 2:8: Mat 19:19; Gal 5:14 * 2:9:

Lo 1:17 * 2:10: Mat 5:19 * 2:11: Kis 20:13-14; Rom 13:9

kubokäret nämö tänayän tåkan upänkan äma kubä kumän-kumän utnayän tåkan uwä Anutu tåno бага man kudup yärepmirani api äworenej.

¹² ✧ Tännpäkan man kädet kehäromi kubä pätak u nadåkan. U бага man kuduhtagän yärepmitak. Man kädet uterak Anututä nin api yäpmän daniwek. Uwä ñode; Anututä ninta butewaki nadän nimmppän momi tåno kehäromi utpewän manjirän kunumta biñam tåk takamän. Unita Anutu tåno butewakita juku pinppän notjiye bämopi-ken man siwonjigän yänit täktåk siwonjigän tånpeñ kan kuñarut.

¹³ ✧ Tännpäkan inä ämata butewaki nadän yämik-yämik kädet iwatpän nämö tånkentän iminayän tåkan uwä Anututä udegän ämawebe yäpmän danik-danik kadäni-ken butewaki nämö api nadän tamek. Tån, in ämata butewaki nadän yämik-yämik kädet iwatpän tånkentän yäminayän tåkan uwä yäpmän danik-danik kadäni-ken umun kubä nämö api täneñ.

Nadåkinik bureni-inik ba jopita man

¹⁴ ✧ Notnaye, äma kubätä ñode yäwek; Näk Kristota nadän imikinik tåk täyat yän yäwek. Upänkan äma unitåno nadåkinikitä irit kuñat-kuñariken bureni kubä nämö pewän ahåwayän tåko uwä nadåkiniki u jopigän. Jide nadåkan? Nadåkiniki udewanitå wakiken nanik tåga wådän tådorek? Nämoinik!

¹⁵⁻¹⁶ ✧ Unita inken nanik webe ba äma kubätä tek ba ketemta wäyäkñek piä tånñän kuñarirän inken nanik kubätä ñode iwerek; Tåga yäk. Gäk kuñkan kwikinik isi! yäk. Pånku ketem nañ tokñek tånkan gupkata mänit täneñta tek wådäwi ärowåkan isi yän iwerek. Ude iwereko upänkan iron nämö tånkan meni-tågän man ude iwereko uwä jide tånppän tånkentän imek? Nämoinik!

¹⁷ ✧ Tännpäkan nadåkinikjin udegän. Nadåkinikjintä bureni kubä nämö pewän ahåwayän tåko uwä nadåkinikjin jopigän, kumbani bumik.

¹⁸ ✧ Eruk, äma ätutä ñode nadåk tåkan; Äma ätu nadåkinik ikek. Tån, äma ätu iron kädet tåk tåkan yäk. Kädet yarä uwä tågagän yän nadåk tåkan. Wa! U jop nadåk tåkan! Äma kubä tåno nadåkinikitä täktåk bureni kubä nämö pewän ahåweko uwä jide tånppän nintä äma unita nadåkiniki nikek yän nadåne? Nämoinik! Tännpäkan täktåknin ba man yäkyåknintä nadåkinikin tåno mebäri u kwawak pewän ahåk tåkan.

¹⁹ ✧ Tännpäkan äma ätutä nin Anutu kubägän itak yän nadåkinik tåk takamän yän yäk tåkan. Ude tåga nadåk tåkan upänkan nadåkiniki u jopi täneñta. Nadåkan? Måjo wära imaka, Anutu itak yän nadånkan bumta umuntak tåkan upänkan nadåkiniki unitä kädet tåga kubä nämoinik pewän ahåk tåkan.

²⁰ ✧ Äma udewaniwä guñ bureni tåno nadåk yäpmän kuñat tåkan! Ñode nämö käwep nadåk tåkan; Nadåkinikintä täktåk bureni nämö pewän ahåk tåkan uwä jirañ ude. Unita Oranin pähap Abrahamta nadåwut.

²¹ ✧ Anututä Abrahamta Gäk inamna-ken äma siwonji-inik itan yän iwetkuk. Eruk, imata ude iwetkuk? Anututä Abraham tåno täktåki u kanppän nadånppän unita ude iwetkuk. Abrahamtä Anututa nadåkinik tånppän nanaki Aisak Anututa gupe kåbåni nikek ijin imekta mobä bukä terak teñkuk.

²² ✧ Unita ñode kåkamän; Abrahamken nadåkiniki ba täktåki u siwonji kubägän patkuk. Tånppän täktåki tåga unitä tånnewän nadåkiniki uwä Anutu inamiken tågagämän-inik tånkuk.

²³ ✧ Ude tånjirän Anutu tåno man ñode kudän täwani kehårom tañkuk; Abraham uwä Anutu nadän imikinik tånkuko unita Anututä Inamna-ken gäk äma siwonji yän iwetpän gäk näñño notnapak yän iwetkuk.

²⁴ ✧ Unita ñode nadåna täretak; Anutu uwä äma kubä nadåkiniki-tagän yånppän äma siwonji yän tåga nämö iwerek. Nämö! Bureni uwä, täktåki tågata yånppän äma siwonji yän tåga iwerek.

²⁵ ✧ Tännpäkan kubokäret webe kubä wäpi Rahap uwä udegän kädet tåga kubä ñode tånkuko uterak Anututä webe siwonji yän iwetkuk. Uwä äma yarä kome kanppän nadåkta Josuatä yåwet-pewän kuñkumåno unita iwantä dånpeñ yånppän tånkentånppän yepmanppän yäpmän kuñkumän.

²⁶ ✧ Unita ñode täwetat; Gup, måjoni nämö uwä kumbani yän nadåk takamän. Udegän äma kubä nadåkinikitä täktåki-ken bureni nämö pewän ahåk tåkan uwä nadåkiniki kumbani yän nadåk tåkot.

3

Meninta watä it tåkåna

✧ 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25, 1Pi 2:16 ✧ 2:13: Mat 5:7; Mat 18:32-35 ✧ 2:14: Mat 7:21 ✧ 2:15-16: 1Jo 3:17 ✧ 2:17: Jem 2:20,26 ✧ 2:18: Gal 5:6 ✧ 2:19: Mat 8:29 ✧ 2:21: Stt 22:9-12 ✧ 2:22: Hib 11:17-18 ✧ 2:23: Rom 4:3,9,22, 2Sto 20:7; Ais 41:8 ✧ 2:25: Hib 11:31 ✧ 2:26: Jem 2:17

1 ✧ Unita notnaye, man kubä täwera nadäwut; In bämojin-ken nanik mäyaptä Anutu täno man yäwetpän yäwojärek piä nämo yäpneñ. Imata, nin ñode nadäkamäj; Man piä käbeyä pähapken Anututä ämawebe ätu täno täktäki yäpmäj danijpän äma yäwetpän yäwojärek piä tänpäni nintäno yäkyäk ba täktäknin u yäpmäj danikinik api tänppek.

2 Tänpäkan nin kuduhtagän imaka kubä täna yäkñat tänawak täkan. Äma kubätä man goret kubä nämoink yäk tänpän yäwänäku siwojigän, momini nämo itek. Äma udewanitä keru gupi kuduhtagän watäni täga it täyek.

3 Unita man wärani kubä ñode; Tom kubä wäpi hos u nintäno man buramiwän yänpänä jikon täpuri yen nitek u meni-ken peñkan, yen kukñi wädänpäna u käda kwek. Ba kukñi wädänpäna u käda kwek. Jikon u imaka täpuri-inik upänkan wädänpäna tom tañi unitä gäripnin iwat täkan.

4 Eruk, gäpe tañi gwägu pähap terak kuñat täkan uwä udegän. Gäpe tañi u imaka tañi-inik, ba mäniit pähaptä piäñirän gäpe tañi u kuk täkan upän jide tänpän gäpe u watä äma täno gärip iwerek? Täga tänanji nämo bumik upänkan gäpe täno watä ämatä gäpe tañi u käda kwän yänpän jikon täpuri, inñi iwaranu upän inñi iwat täkan. Ude täñirä gäpe, imaka tañi pähap unitä watä äma täno gärip ugän iwat täkan.

5 Tänpäkan man wärani unitäno mebäri ñode; Äma nin täno menin uwä jikon täpuri udewani. Menin uwä imaka täpuri kubä upänkan piä pähap täk täkan.

Menin uwä imaka komigämän-inik

Nadäkan? Kome kekek täñirän kädäp pärini täpuri-inik kubä manñi kunenjo upänkan bipi pähap u kudup iñj pärek.

6 ✧ Tänpäkan menin uwä kädäp mebet udewani. Unitä ketnin gupnin irepmitpän waki intäjukun täk täyak. Uwä Anutu injamiken gupnin kudup tänpän wak täkan. Ude tänpän irit kuñat-kuñatnin iñj däkñek täyak. Ba ini uwä genji täno kädäp.

7 Nadäkan? Ämatä tom mebäri mebäri, bipiken nanik ba gwägu gänañ nanik ba gämok kenta barak imaka, täga täñbätäk tänen.

8 ✧ Upänkan äma kubätä inken meni täñbätäk tänanji nämo. Uwä wareñ-wareñgän tänpän man wakigän pewä ahäk täkan. Menin uwä ume komi nitek, äma kumäj-kumäj däpani bumik.

9 ✧ Tänpäkan menin unitä Ekäni Nanin inñoret täkamäj. Täñkan ini unitägän ämawebe Anututä inken injam dapun tänpäni man jägämi yäwet täkamäj.

10 Menin kubägän unitägän man säkgämän bok man jägämi bok pewän ahäk täkan. Tänpäkan notnaye, kädet ude siwoñi nämo.

11 Ume dapuri kubä-tägän ume jägämi bok gäripi nitek bok äbäk täkan ba? Nämoink!

12 Ba gämam terak wäyän täga wädäwek? Ba kumip terak gämam täga wädäwek? Notnaye, nämoink yäj täwetat. Gwägu kubä-kengän ume nämo nänpäni ba nänpäni bok täga nämo näppen.

Nadäk nadäk mebäri yarätä itkamän

13 Inken nanik äma nadäk-nadäki tägagämän ätu itkan? Eruk, äma u kwini terak kuñatpän täktäki tägatä nadäk-nadäki täga unitäno mebäri kwawak kan pewä ahäwut. Äma u inita nadäwä ärowani nämo tänen. Tänpän kädet täga tänpän kuñatnen.

14 Upänkan inä äma ätutä tärepmirirä kokwawak nadän yämiñpän gupñin yäpmäj äronpän man bureni nadäkamäj yäj yänayäj täno uwä mejintä jopman api yänen.

15 ✧ Nadäk nadäk u kunum gänañ nanik nämo yäj nadänen. Nadäk nadäk u kome terak nanik, ämaken ba Satanken nanik.

16 Unita in ätutä inñin-tagän nadänpän gup yäpmäj ärokärok kädet tänanäj täno, ba in ätutä notjiye tärepmirirä tabänpän jägämi nadänayäj täno uwä, eruk duñwek ba kädet wakiinik ätu in bämojin-ken bäräñer api ahäwek.

17 Tänpäkan äma kunum täno nadäk-nadäk yäpmäj kuñat täkan uwä ñode kuñat täkan; Pengänä nadäk-nadäk siwojigän inñipän bänep kwini terak kuñat täkan. Uwä noriye-kät ämik yäpawät-awät nämo täk täkan. Ba jop manman nämo yänkan man buramik terak kuñat täkan. Uwä ämawebe ätuta säkgämän nadän yämiñpän iron kädet iwatpän täk täkan. Tänpän äma uwä nadäk mäyap ikek nämo. Unitä siwojigän kuñat täkan, bänep nadäk-nadäki ba täktäki inigän nämo.

18 ✧ Nadäkan? Äma bänep kwini terak noriye bämoji-ken bänep kubägän pewä ahäk täkan uwä kädet siwoñi pewä ahäk täkan.

4

Anutu gāmori-kengän kuñatneñ

1 ✧ Inken ämik ba iwan it täyak u mebäri jideta? U bänep ärokärok ba nadäñ gärip bäneppjintä pewän ahäk täkañ unitägän. U nämö nadäk täkañ?

2 ✧ Imaka u ba u yäpmäkta nadäñ gärip täk täkañ upañkañ nämö yäpmäk täkañ. Ude täñpä wawäwä äma kumäñ-kumäñ däpämäk täkañ. Ba imaka yäpmäkta yabängärip täk täkañ u nämö yäpmäñpänjä iwan täñpän ämik pewä ahäk täkañ. Täñpäkañ ñode nadäwut; In Anutu-ken nämö yäñapik täkañ unita u ba u nämö tamik täyak.

3 ✧ Ba imaka kubä yäpmäkta Anutu-ken yäñapiñirä nämö tamik täyak uwä mebäri ñodeta; In nadäk-nadäk siwoñi nämö inñitkañ yäñapik man yäk täkañ unita. Injinken gärip iwattagän nadäñpän Anutu-ken yäñapik man yäk täkañ unita Anutu iwet yabäk täkañ uwä nämö tamik täyak.

4 ✧ Unita ñode nadäwut; Inä webetä äpiye yabä kätäñpän äma ätukät kuñat täkañ ude Anututa udegän täk täkañ. In ñode nämö käwep nadäkañ; Kome terak imaka pätak unita not täñpeñ kuñatnayän täño uwä Anututa iwan api täñ imineñ. Bureni, kome täño tunjum unita not täñpeñ kuñatnayän nadäñpänjä Anutu täño iwan itkañ ubayän.

5 ✧ Anutu täño mantä ñode yäyak; Anututä iniken moräki ba bänep nadäk-nadäki peñ nimiñkuko unita iyap takinik täk täyak. In imata man unita nadäñirä jopi ude täk täyak?

6 ✧ Täñpäkañ Anututä iron pähap nimik täyak. Unita man kudän kubätä ñode yäyak;

Anututä äma inita nadäwä ärowani täk täkañ unita iwan täñ yämiñkañ äma inita nadäwä äpani täk täkañ unita orañ yämik täyak.
Snd 3:34

7 ✧ Unita in Anutu täño man buramiñpän gämori-kengän kuñat täkot. Täñpän Satantä yän-täñjarayän täñpänä kehärom tañpän yäñiwatneñ. Ude täñirä api tabän umuntañ kwek.

8 ✧ Ude täñkañ Anutu dubini-ken kuñirä Anututä udegän in dubinjin-ken kañ äbän. Momi täñpani in, ba bänep yarä nikek yäpmäñ kuñat täkañ in bäneppjin ärut paktawut, ämatä kerigärok ärut täkañ udegän.

9 ✧ In bänep nadäk-nadäkjinta nadäwä tumbäpän nadäwätäk pähap täñpän konäm butewaki terak kuñatkot. Ba täñoret-oret peñpän butewaki terakgän it täkot. Täñkañ wärämäñpän butewaki injam dapun ude ijinpän kuñat täkot.

10 ✧ Täñpäkañ Ekäni injamiken inñinta nadäwä äpani täñpän kuñarirä Anututä ini wäp biñjam api tamed.

11 ✧ Unita notnaye, in äbot täñpani notjiye yäñpän-yabän yawat nämö täneñ. Nämö, äma kubätä noripaki täño täktäki yäpmäñ daniñpän yäñpän-kañiwarayän täko uwä бага manta nadäwän jopi täñpän api inin wäräreke. Eruk, in бага man inin wärätnayän täño uwä in бага man buramiwani äma nämö api itneñ. Nämö, in man yäpmäñ daniwani äma ude api äworeneñ.

12 ✧ Täñpäkañ бага man unitäño mäheми, äma kubä-tägän itak. Ba yäpmäñ daniwani äma kubä-tägän itak. Ini-tägän ämawebe täñkentän yämiñit ba däpämjit täga täñpek. Unita in äma jidewanitä äma notjinpak manken tenen?

Ekänitä nadäñ nimänä imaka u ba u täga täne

13 ✧ Eruk, man kubä ño ket nadäwut; Inä mejin jinomtä tärop tañpän ñode bumik yäk täkañ; Apiño ba kwep kome uken kuñkañ moneñ tunjum piä täñjira obañ kubä täreñirän äneñi api äbet yän yäk täkañ.

14 ✧ Upañkañ, ude nämö. In kwep imaka u ba u api ahäwek yän nämoinik nadäk täkañ. Gubam, kubatken kuñat täkañ unita nadäwut. Uwä kadäni keräpigan ahäñpän itkañ äbutkuk täkañ. Kome terak kuñat-kuñatjin u udewanigän.

15 ✧ Unita ñode yäwäpän uyaku tägatek; Ekänitä nadäñ nimiñirän nämö kumäñpänjä u ba u täga api täne yän yänañi.

16 ✧ Upañkañ inä wäppin yäpmäñ akuñpän imaka u ba u täga api täne yän yäk täkañ. Täñpäkañ ärowani kudän udewani uwä wakiinik.

17 ✧ Unita in ket nadäwut. Äma kubätä täktäk siwoñi u nadäñkañ nämö iwareko u momi täñpek.

5

Jemstä tunjum äma wakita umun man yänkkuk

✧ 4:1: Rom 7:23 ✧ 4:4: Rom 8:7, 1Jo 2:15 ✧ 4:5: Kis 20:3,5 ✧ 4:6: 1Pi 5:5 ✧ 4:7: Efe 6:12 ✧ 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 ✧ 4:10: Jop 5:11, 1Pi 5:6 ✧ 4:12: Rom 2:1, 14:4 ✧ 4:13: Luk 12:18-20 ✧ 4:14: Snd 27:1; Sam 39:5,11 ✧ 4:15: Apos 18:21 ✧ 4:17: Luk 12:47

1 ✧ Eruk, apiño nākā tuñum ämawebe in man kubä ñode täwera nadäwut. Inken bäräpi jide api ahäwoko unita nadäñpäj konäm butewaki pähap täk täkot.

2 ✧ In-täño tuñum u kudup kábäj tanj, tek kejima imaka, gwakgwaktä kudup nanpä tumänjit täñpani.

3 Ba intäño siliwa moner ba gol moner imaka, kuduaptagän gämäner ärowani. Gämäner äronkuño unitä intäño irit kuñat-kuñatjin waki unitäño mebäri kwawak api pewän ahäner. Täñpäkaj unitägän gupjin kädäptä-yäj api ten täyiwek. Täñkaj tärek-tärek kadäni keräpi täyak upänkaj in moner tuñumjin pen butuñpäj pen bäyankaj itkaj.

4 ✧ Unita in ket nadäwut! Piä ämajiyetä piäken ketem puget tamiñkuñopäj inä täñyäkñatpäj piä täñ tamiñkuño unitäño gwäki moräki penkaj moräkigän yämik täñkuñ. Eruk, moner moräki nämo yämiñkuño unitä mebärijin kwawak yänahätak! Ba piä ämajije täño konäm butewakitä Ekäni kehäromi mähemu unitäño jukuni gänañ äpmonkuk.

5 ✧ Täñpäkaj inä kome terak ño itkaj imaka tägatäga gäripi nikek u yäpmäñpäj nanñkaj oretoret terak it täkaj. Ude täñkaj injin-tägän injin paotneñta kädet täwit täkaj.

6 Täñpäkaj inä äma siwoñi manken yepmanpäj kumäj-kumäj däpmäk täkaj. Ude täñjirä inken ämik kowata kubä nämo täk täkaj.

Bäräpi kotanpäj kwikinik itnej

7 ✧ Unita, notnaye, in bäneppin täñkehärom tanpäj kwikinik itpäj Ekänitä äneñi äbäktä itsämäjkot. E, Ekänitä äneñi äbäktä itsämäjkan uwä äma yänat piñkaj burenitä ahäwäpäj näna yänkaj itsämäk täkaj udegän. Äma uwä piä täñpäj yeri piwek. Piñkaj kwikinik irirän iwän tanpäj gakji yämiñit, edap ijinpäj kehäromi yämiñirän ärok täkaj. Äronpäj bureni ahäñpäj parirä mähemitä ketem bureni puget täkaj.

8 ✧ Eruk, in imaka udegän, bäneppin täñkehärom tanpäj bäräpi mebäri mebäri ahäj taminayäj täkaj uwä kotanpäj itkaj kwikinik-inik kaj irut. Ekäni täño äbäkäbäk kadäni keräp täyak unita bänep nadäk-nadäkjin nämo pewä putärekw. Kehäromigän injitpäj itkot.

9 ✧ Ude täñkaj in äbot täñpani notjiye ätu yänpäj-yabäj yawat nämo täneñ. Anututä kowata udegän manken tepmanpekta ket nadänkaj. In nadäkaj? Man yäpmäj daniwani äma uwä yäma-ken itak.

10 Unita notnaye, in profet biani bianitä Ekäni wäpi terak manbiñam yänahäk täñkuño u ket nadäk täkot. Iwantä wakiwaki täñ yämik täñkuño upänkaj bänepi täñkehärom tanpäj bäräpi kotanpäj kwikinik it täñkuñonik. Unita in kädet kuroñ unitä täñpäj iwatkuño udegän kaj iwarut.

11 ✧ Täñpäkaj man ñode yäk täkamäj uwä in nadäkaj; Äma bäräpi kotanpäj ehutpäj kuñat täñkuño uwä Anutu injamiken säkgämän-inik kuñatkuñ. Täñpäkaj inä äma biani kubä wäpi Jop, unitäño manbiñam nadäk täkaj. Äma unitä bänepi täñkehärom tanpäj bäräpi u ba u ahäj imiñkuño uwä kotanpäj itkaj nadäkiniki nämo pewän putärenkuk. Eruk mädenä Ekänitä äma unita kädet täga täñ imiñkuk. Täñkaj Ekänitä ude täñkuko unita nin ñode kanpäj nadäk täkamäj; Ekäni uwä butewaki ba bänep iron mähemu.

Jop man yänkaj bureni-inik yäj nämo yäner

12 ✧ Eruk notnaye, imaka bureni-inik ñode kaj täñput; In kunum gänañ ba kome terak ba imaka kubä wäpi terak bureni-inik yäj nämo yäner. 'Ei' yäj yänayäj yänpäjä man keräpi 'Ei'-gän yäner. Ba 'nämo' yäj yänayäj yänpäjä, 'Nämo'-gän kaj yäk täñput. Manjin yänmeham tanjirä Anututä kowata waki tamekta nadänkaj.

Äma siwoñi täño yänapik man uwä kehäromi nikek

13 ✧ Inken nanik kubätä konäm butewaki terak kuñarayäj täko uwä Anutu-ken yänapik man kaj yäwän. Ba äma kubä bänepitä oretoret täñpayäj täko uwä Anutu wäpi iniñoret kaj kaj tewän.

14 ✧ Ba injin-kät nanik kubätä käyäm täñpänä äbot täñpani täño intäjukun äma yämagut päbä yepmanpän ume kábäj säkgämän gupi terak ärut imiñkaj Anutu-ken yänapik man kaj yäj imik täñput.

15 ✧ Eruk, Ekänitä äma u täga yäpän täganer yäj nadäkinik ude täñpäjä yänapik man yänayäj täkaj uwä, Ekänitä äma käyäm ikek uwä täñpewän tägawäpäj säkgämän api tewek. Täñkaj momini imaka, api pen imek.

16 Unita säkgämän itnayäj nadäñpäjä momijin kowat yänahäwän kaj täk täñput. Täñkaj Anututä täñkentäj tamikta yänapik man kaj yäk täñput. Eruk ude täñjirä Anututä in api

✧ 5:1: Luk 6:24 ✧ 5:2: Mat 6:19 ✧ 5:4: Lo 24:14-15; Mal 3:5 ✧ 5:5: Luk 16:25; Jer 12:3, 25:34 ✧ 5:7: Luk 21:19; Lo 11:14; Jer 5:24; Jol 2:23 ✧ 5:8: Rom 13:11-12; Hib 10:25, 1Pi 4:7 ✧ 5:9: Mat 24:33 ✧ 5:11: Kis 34:6; Sam 103:8; Sam 111:4 ✧ 5:12: Mat 5:34-37 ✧ 5:13: Kol 3:16 ✧ 5:14: Mak 6:13 ✧ 5:15: Mak 16:18

tepmanpän täganen. Nadäkan? Äma siwonji täño yänjapik man uwä kehäromi nitek. Unitä yänjapik man yäweko uwä ämawebe ätu täga täñkentän yämek.

¹⁷ ✧ Unita Elaijata nadäwut; Elaija uwä äma nin ñodewanigän upänkan iwäntä tawektawä yänpäñ Anutu-ken ehutpäñ yänjapiñirän kadäni ukengän iwän nämo tanjan komegän ijin päñku obañ yaräkubä itkan komepak 6 ude tärenkuk.

¹⁸ ✧ Ude täñpänkan mäden äneñi yänjapik man yänpewän, iwäntä tawänkan ketem piäken nanik ba imaka imaka wanjuño u äneñi ahänkuñ.

Nadäkiniki pewä putärewani u täñkentän yäminen

¹⁹⁻²⁰ ✧ ✧ Notnaye, inken nanik kubätä Anutu täño man bureni-inik u peñkan jopjop kuñarirän noripak kubätä äneñi kädet siwonji-ken yänjikñat yäpmän äbayän täko uwä kädet tägagämän-inik api täñpek. Unita in man ño ket nadäwut; Äma kubätä noripaki kubä waki ba bipmän urani kädet-ken nanik imagut yäpmän päbä kädet siwonji-ken tewayän täko uwä täñkentän imiñirän äma waki täñpani unitäño mäjoni uwä kumäk-inik nämo api täñpek. Tänpakan kädet ude terak Anututä momi mäyap api peñ morewek.

1 Pita

Äbot täņpani komi piä gānaņ irani bānepi täņkehārom takta manbiņam

1* Man ņowā Pita nākā kudān tāyat. Nāk Jesu Kristo tāņo aposoro kubā. Täņpākaņ Anututā inita biņam yāpmāņ daniwani āmawebeniye komejin-ken nanik tāwat kireņpewā Pontus, Galesia, Kapadosia, Esia ba Bitinia komeken kuņtäppā kuņkuņo inta kudān täņpāņ tamitat.

2* Inā Jesu Kristo tāņo mani buramikta ba nāgāritā bānepjin ārutpak tāneņta Anutu Nantā iniken nadāk tawaņ terak iwoyāņpāņ tepmaņkuk. Ude tāņirān Kudupi Munapikitā täņpewān äbot siwoņi kudupi-inik it tākaņ. Eruk, Anutu-ken nanik orakorak ba bānep pidāmtā inken tokņek pāton.

Irit tägagāmān kunum gānaņ api kaņ-ahāne

3* Anutu, Ekāninin Jesu Kristo unitāņo nani ba Anutuni, unitāņo wāpi biņam iniņoret tākāna! U butewaki pāhap nadāņ nimiņpāņ Jesu kumbani-ken nanikpāņ wādāņ tādotkuko uterak irit kodaki nimiņkuk. Täņpāņ irit kodaki unitā kehāromi nimiņirān nin imaka tāgatāga api nimeko u yāpmākta bānep oretoret terak itsāmāņkamāņ.

4* Bureni-inik! U nin kunum gānaņ Irit tāga, paot-paori nāmo u yāpmākta biņam iwoyāņ nipmaņkuk. Irit u sākgāmān-inik, imaka kubātā tāga nāmo api täņpān waneņ. Imaka tāgatāga u nanakiye inta biņam peņkuk.

5* Unita Kristota nadāņ imikinik tāk tākaņ in Anututā kehāromini terak watā it tamiņirān sākgāmān it yāpmāņ āroņirā api tāmagurek. Anutu tāņo täņkentāk bureni unitā kadāni tārek-tārekken kwawak ahākta itsāmāņ nimitak.

6* Mebāri unita oretoret pāhap nadāk tākaņ. Upāņkaņ kome terak ņo kadāni kerāpi-tagān nadākinikjinta yāņpāņ bārāpi mebāri mebāri ahāņ tamiņirā komi nadāk tākaņ.

7* Täņpākaņ bārāpi u nadākinikjin täņkehārom taņpāņ imaka bureni āworewেকta ahāņ tamik tākaņ. Uwā gol ude. Gol, imaka tägagāmān unitāņo bureni kaņ-ahākta kādāp-ken ijik tākaņ. Täņpākaņ gol uwā paotpaot ikek. Tāņ, nadākinikjin u gol irepmiņpāņ imaka tägagāmān-inik kubā itak. Unita bārāpi mebāri mebāri ahāņ tamik tākaņ u kādāptā gol täņ-kehāromtak täyak ude nadākinikjin täņkehārom taņpāņ kehāromigān pen itta ahāņ tamik tākaņ. Nadākinik ikek it yāpmāņ āroņirā kadāni tārek-tārekken, Jesu kwawak ahāņ tamiņpāņ in taniņ oretpāņ wāpjin biņam tamiņpāņ epmāget kudān ikek api tepmaņpek.

8* Täņpākaņ in Kristo dapunjintā nāmo kaņkuņ ba apiņo nāmo kak tākaņ upāņkaņ unita gāripi pāhap nadāņpāņ nadāņ imikinik tāk tākaņ. Unita oretoret pāhap inide kubā, imaka paotpaot ikekta nadāk tākaņ u irepmiņpāņ-nadāk tākaņ.

9* Täņkaņ nadākinikjin u jopi nāmo. Nāmoinik, nadākinikjin tāņo bureniwā ņode nadāk tākaņ; Anututā api nimagurek.

Profet biani tāņo man u bureni ahāņkuk

10* Täņpākaņ Anututā inita biņam tāmagutta tawaņ peņkuko u profet bianitā yāņahāņkuņ. Iron pewān ahāņ tamikta tawaņ peņkuko unitāņo mebārita wāyākņek epān taņi täņkaņ siwoņigān täņkuņ.

11* Kristo tāņo Munapiktā nadāk-nadāki täņpidām taņirān Jesutā komi bārāpi u ba u kotaņpāņ kumāņkaņ āneņi akuņpāņ wāpi biņam ikek irayāņ täņkuko u yāņahāņkuņ. Profet unitā yāņyabāk epān ņode täņkuņ; Āma waki kerī-ken nanik nimagutta yāwani u jidegān api ahāwek, ba kadāni uken imatāken unitā api ahāwek?

12* Epān ude täņkuņo upāņkaņ profet iniken ahākta nāmo, inken ahākta yāwani u Anututā yāņahāņpāņ yāwetkuk. Täņpākaņ epān täņkuņo unitāņo bureni uwā Anututā Kudupi Munapiki iniņ kireņpewān kunum gānaņ naniktā āpāņpāņ Ekāni tāņo manbiņam yāņahāwani āma täņkentāņ yāmiņirān mani biņam u yāņahāņpāņ tāwerirā nadāņkuņ. Täņpākaņ Anututā imaka sākgāmān u inken pewān ahākta yāņkuko unitāņo mebāri nadāwā tārekta aņero imaka, gāripi nadāņ itkaņ.

Guņ kādet māde ut imikinik tāneņ

13 Unita bānep nadāk-nadākinin täņkehārom taņpāņ Ekāni tāņo epān tākta kaņ pidām tawut. Täņkaņ irit kuņat-kuņatjinta watā ket itpāņ imaka sākgāmān, Jesu Kristo kwawak ahāwayāņ täyak-ken uken yāpnayāņ tākaņ unita nadākinik täņpāņ kaņ kuņarut.

* 1:1: Jem 1:1, 2Ti 1:15 * 1:2: Rom 8:29, 2Te 2:13; Hib 12:24 * 1:3: 2Ko 1:3 * 1:4: Kol 1:12 * 1:5: Jon 10:28, 17:11 * 1:6: 1Pi 5:10; Jem 1:2 * 1:7: Jop 23:10; Snd 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 * 1:8: Jon 20:29, 2Ko 5:7 * 1:9: Rom 6:22 * 1:10: Mat 13:16-17 * 1:11: Sam 22; Ais 53; Luk 24:26-27 * 1:12: Efe 3:10

14* Ude tãŋkaŋ Anutu tãŋo nanakiye inã mani buraminpãŋ nadãŋ gãrip waki, guŋ kadãni-ken yãpmãŋ kuŋatkuŋo u wari nãmo yãpmãŋ kuŋatneŋ.

15 Nãmo, in siwoŋi kudupigãn kuŋat tãkot, tãmagurani Anututã siwoŋi kudupi-inik it tãyak udegãn.

16* Unita Anutu tãŋo man kubã ñode kudãn tãwani pãtak;

Nãk kudupi itat unita in udegãn kudupigãn it tãkot.

Wkp 11:44,45

17* Inã Nan yãŋpãŋ Anutu-ken yãŋapik tãkaŋ. Tãŋ, Nan uwã äma ärowani äpani inigãn inigãn nãmo yãpmãŋ danik tãyak. Nãmo, ämawebe kudup tãktãki terakgãn siwoŋi yãpmãŋ danik tãyak unita kome terak ño kadãni kerãpi-tagãn itnayãŋ tãkaŋ-ken uwã Anutu oraŋ imikinik tãŋpeŋ kuŋat tãkot.

18* In ñode nadãk tãkaŋ; In bianijiye tãŋo tãŋpãwak kãdet iwarirã in suwaŋpãŋ waki u gãnaŋ nanik wãdãŋ tãdotpãŋ tepmaŋkuko uwã, imaka paot-paori ikek, gol ba siliwa moner udewanipãŋ nãmo, inã suwaŋkuk.

19* Nãmo, uwã Kristo tãŋo nãgãri gwãki ärowani-inik upãŋ inã suwaŋkuk. Kristo uwã sipsip nanaki gupi terak parãm bãrãmi nãmo, kurãki-inik udewani.

20* Kadãni Anututã kunum kenta kome nãmo pewãn ahãŋjirãn uken Jesu Kristopãŋ in suwawekta iwoyãŋkuk. Tãŋpãkaŋ kadãni tãrek-tãrekken itkamãŋ-ken ñoken Anututã ninta yãŋpãŋ Kristo tewãn kwawak ahãŋkuk.

21* Tãŋkaŋ Kristo uterak inã Anutu, Kristo kumãŋ-kumãŋ-ken nanik yãpmãŋ akunpãŋ penyãkek epmãget kudãn tãŋ imiŋkuko unita nadãŋ imikinik tãk tãkaŋ. Tãŋkaŋ nadãkinikjin Anutu terakgãn penpãŋ imaka kãmi yãpmãkta yãwani u bureni api yãpne yãŋ nadãk tãkaŋ.

Anutu tãŋo mantã tãŋkodak tãŋpãŋ ñipmaŋkuk

22* In man bureni yãŋpãŋ buramik tãŋjirã bãnep nadãk-nadãkjin pak tãŋkuk. Bãnep nadãk-nadãkjin pak tãŋkuko unitã in äbot tãŋpani notjiye ätukãt not bureni-inik tãkta kãdet tãwit tamĩŋkuk. Unita bãnepjintã notjiye ukãt topmãk-topmãk kubãgãn tãŋpeŋ kuŋat tãkot.

23* Nadãkaŋ? Inã ahãk-ahãk kodaki bãyaŋpãŋ tepmaŋpani. Irit kuŋat-kuŋatjin kodaki uwã ketem kodaki epãnken ahãk tãkaŋ ude ahãŋkuŋ. Upãŋkaŋ inã yãnat epãnken piŋjirã gãmãneŋ äroŋpãŋ wak tãkaŋ udewani terak nãmo ahãŋkuŋ. In Anutu tãŋo man, irit paot-paori nãmo uken naniktã imãtpãŋ ahãŋkuŋ.

24* Unita Anutu tãŋo man kubã terak ñode pãtak;

Ämawã wãdan udewani. Ba kehãromini uwã wãdan irot udewani.

Wãdantã gãmãneŋ äroŋjirã irori paot tãkaŋ.

25 *Upãŋkaŋ Anutu tãŋo manã irit kehãromi nikek. Uwã paot-paori nãmo.*

Ais 40:6-8

Eruk, Manbiŋam Tãga tãweraŋi ukenowã ubayãŋ yãk.

2

Jesu uwã bek bãmopinin

1* Inã ahãk-ahãk kodaki bãyaŋpãŋ tepmaŋpani unita in kãdet wakiwaki, tãŋpãwak, jop manman, äma tãnyãkŋarani, äma tãŋo tuŋumta nadãŋ gãrip, ba äma yãŋpãŋ-yabãŋ yãwat, kudãn udewani u kudup kaŋ peŋ morewut.

2* Peŋ moreŋkaŋ nanak pakitã nonoŋta wakiinik yek tãkaŋ, in udegãn Munapik-ken nanik bãnepjin towiwani nonoŋ säkgãmãn unita nadãk tãkot. U naŋpãŋ Ekãni tãŋo man terak tãgaŋpãŋ Anututa biŋam tãkot.

3* Inã Ekãni tãŋo iron uku naŋpãŋ-nadãŋkuŋo unita u pen nakta gãripi pãhap nadãk tãkot.

4* Unita Ekãni Jesu, mobã bek pãhap irit ikek u tuben kuk tãkot. Bek uwã ämatã kawã wawãpãŋ yãpmãŋ kewenkuŋo upãŋkaŋ Anututã iwoyãwani unita kawãn tãgagãmãn tãŋkuk.

5* In udegãn, mobã irit ikek ude irirã Anututã inã inita kudupi äbot säkgãmãn Munapik tãŋo kehãromi terak itta tãŋ-kehãromtaŋ tamĩŋ itak. Ude tãŋjirãn inã bãmop äma, inita iwoyãwani ude itnayãŋ tãŋo uwã Jesu Kristo terak Anututa ärawa säkgãmãn, ini gãripi nadãk tãyak ude api tãŋ imineŋ.

6* Tãŋpãkaŋ unita Anutu tãŋo man ñode kudãn tãwani;

* **1:14:** Rom 12:2; Efe 2:3, 4:17-18 * **1:16:** Wkp 11:44-45; Mat 5:48 * **1:17:** Mat 6:9; Rom 2:11, 2Ti 4:14; Rev 2:23

* **1:18:** 1Ko 6:20 * **1:19:** Apos 20:28; Hib 9:12-14, 1Pi 1:2 * **1:20:** Apos 2:23; Efe 1:4 * **1:21:** Jon 14:6; Rom 4:24,

5:1-2; Rom 10:9 * **1:22:** Jon 13:34; Rom 12:10 * **1:23:** Jon 1:13; Hib 4:12 * **1:24:** Jem 1:10-11 * **2:1:** Efe 4:22;

Jem 1:21 * **2:2:** Mat 18:3, 1Ko 3:2 * **2:3:** Sam 34:8 * **2:4:** Mat 21:42; Ais 28:16 * **2:5:** Efe 2:21-22; Kis 19:6;

Ais 61:6; Rev 1:6; Rom 12:1 * **2:6:** Rom 9:33; Efe 2:20

Ŋo kawut yäk. Näkä Saion pom terak yot täŋo mobä bek päke unitäŋo intäjukunta kubä penkuro uwä näkŋa iwoyäwani, bänepna gämäni yäk. Täŋpakaŋ äma kubäta unita nadäkinik täŋpayaŋ täko uwä nadäkiniki täŋo bureni yäpmaŋta pära nämo api täŋpek. Ais 28:16

7* Unita ämawebe nadäkiniki uterak kwasikot täkaŋ unitä äma unita nadäwä bänepi gämäni täk täyak. Upäŋkaŋ ämawebe nadäkiniki nämotä ŋode yäwani;

Mobä bek, yot täŋpanitä kawä waki täŋpapaŋ yäpmaŋ kewenkuŋo u mobä bek bämopi pähap, intäjukun ude itak. Sam 118:22

8* Täŋkaŋ mobä uterak äma mäyaptä jänani api yäputneŋ ba yewä äreyäwäpāŋ api maŋdäpneŋ. Ais 8:14

Äma uwä ini ude täkta yäwani udegän Anutu täŋo man nämo buramik täkaŋ unita yewä äreyäwäpāŋ maŋdäpmaŋ täkaŋ.

9* Täŋpakaŋ inä ämawebe ude wani nämo. In Anututä inita iwoyäpāŋ tepmaŋpani äbot, Intäjukun Äma täŋo bämop ämaniye. In kudupi äboriye bureni-inik, Anututä iniken ämawebeniye. Ba in äma bipmäŋ urani gānaŋ nanik tämagutpāŋ penyāŋeki säkgāmān u gānaŋ tepmaŋkuko unitäŋo wāpi biŋam yāpāŋ yāwet täŋirä ahāŋ patta iwoyāŋ tepmaŋkuk.

10* Täŋkaŋ bian, ämawebe jopi kuŋatkuŋopāŋ apiŋo Anutu täŋo kudupi ämawebeniye ude itkaŋ. Ba bianä Anututä nämo nadāŋ tamiŋirān geŋita biŋam täŋkuŋo upāŋkaŋ apiŋowä nadāŋ tamikinik täŋirān irit kehāromita biŋam täkaŋ.

Anutu täŋo watä epän ämawebe ude kuŋatneŋ

11* Unita notnaye tägagāmān, ŋode täwera nadäwut; Inä kome ŋonitäŋo mähemi nämo itkaŋ, inä äbani itkaŋ unita kehārom täŋpāŋ bänepjin täŋo iwan, gup täŋo kaŋgärip ba nadāŋ gärip waki uterak nämo mäneŋ.

12* Täŋkaŋ Anututa nämo nadāŋ imani bämopi-ken siwoŋigān kuŋat täkot. Ude kuŋatnayāŋ täŋo uwä äma nadäkinik nämo täŋpani uwä mebarijin kawä tärewäpāŋ waki täŋpani yāŋ täwet täkaŋ, man u penpāŋ Kristo äbayāŋ täyak kadāni uken Anutu api iniŋ oretneŋ.

13-14* Täŋpakaŋ Ekānita yāpāŋ in kädēt siwoŋi ŋode kuŋat täkot; Äma kome terak ŋo intäjukun it tamik täkaŋ unitäŋo man buramik täkot. Täŋpāŋ gapman täŋo äma ärowani it täyak u ba unitäŋo epän ämaniye it täkaŋ u imaka, gāmori-kengān kuŋat täkot. Äma uwä waki täŋpani komi yämikta ba äma täga oraŋ yämikta epän yāŋ yāmani.

15* Nadākaŋ? Anutu täŋo nadäk uwä ŋode; Inä kädēt siwoŋi ude kuŋarirä äma nadäk-nadäki gwājīwanitä inta man waki yäk täkaŋ uwä mäyäk nadäpāŋ man waki u wari täwetneŋtäwä.

16* Täŋkaŋ inä бага man täŋo topmäk-topmäk terak nämo kuŋarani upāŋkaŋ бага man irepmitpāŋ kädēt wakiwaki täga täne yāŋ nämo nadāneŋ. Nämo inik, Anutu täŋo watä epän ämaniye ude kuŋatpāŋ mani buramik täkot.

17* Ude täŋkaŋ ämawebe kuduptagān oraŋ yāmiŋpāŋ äbot täŋpani notjijeta nadāŋ yämikinik täŋpeŋ kuŋat täkot. Täŋkaŋ Anututa umuntaŋpāŋ u gāmori-ken kuŋatpāŋ kome täŋo intäjukun äma u oraŋ imik täkot.

Kristo täŋo kädēt kuroŋ iwatneŋ

18* Äma täŋo epän äma, in intäjukun ämajije oraŋ yāmiŋpāŋ mani buramik täkot. Kome täŋo intäjukun äma bātaki unitagān nämo yāyat. Nämo, komita bok yāyat.

19* Täŋpakaŋ momijin nämopāŋ jop nadāŋ komi tamiŋirä upāŋkaŋ Anutu nadāŋ imiŋpāŋ bārāpi u kotaŋpāŋ kwikinik kuŋarirä Anututä tabāwān api tägawek.

20* Täŋ, goret täŋpakaŋ unita tadäpmaŋjirä bārāpi u kotaŋkaŋ kuŋatneŋo uwä netätä butewaki nadāŋ tamek? Nämo inik, upāŋkaŋ kädēt siwoŋi täŋpāpāŋ tadäpmaŋjirä bārāpi u kotaŋpāŋ kuŋatnayāŋ täŋo uwä Anututä tabāŋjirān siwoŋi api täŋpek.

21* Nadākaŋ? Inä kädēt udegän täkta yāŋ tamani. Imata, Kristo inta yāpāŋ komi nadāŋkuk. Ude täŋkuko uwä kädēt siwoŋi kubä intä iwatta yäwani u täwoŋäreŋkuk, Anutu täŋo mantä yäyak ude;

22* *U momi kubä nämo täŋkuk ba jop manman kubä nämo yāŋkuk.*

Ais 53:9

23* Täŋkaŋ ibenpāŋ man wakiwaki iweräkaŋ kowata udegän nämo täŋkuk. Täŋkaŋ komi

* 2:7: Mat 21:42 * 2:8: Rom 9:33 * 2:9: Ais 9:2; Ais 40:20-21, 1Pi 2:5; Tai 2:14; Apos 26:18; Efe 5:8 * 2:10: Rom 9:25 * 2:11: Sam 39:12; Gal 5:17,24; Jem 4:1 * 2:12: Mat 5:16; Luk 19:44 * 2:13-14: Tai 3:1 * 2:15: 1Pi 3:16 * 2:16: Gal 5:13 * 2:17: Rom 12:10; Snd 24:21; Mat 22:21 * 2:18: Efe 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17, 1Pi 4:14 * 2:21: Mat 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Jon 8:46 * 2:23: Ais 53:7, 1Pi 3:9

imiñirä kowata man nämö yawetkuk. Nämö, u man epän siwoñi täñpani unitä watä it namiton yäj nadäñpäj kwikini itkuk.

24 ✧ Täñkañ ninä wakita watä epän peñpäj kädet siwoñi iwatpäj täneкта nintäño momitä Jesu uterak äronjirän päya kwakäp terak yäpmäj äronkuk. Täñkañ unitäño jibitä nin yäpän tägañkuñ.

25 ✧ Bureni, inä yawak ägwän täñpäj kuñarani ude täñkuñopäj apiño mäjojin kañiwarani, watä ämajin pähap u iwatneñta äneñi tämagutkuk.

3

Yanäpi täño man

1-2 ✧ Webe äpiye nizek, inta udegän yäwa nadäwut. In äpiye gämori-ken kuñat täkot. Täñpakaan äpiye ätuwä Anutu täño manta nadäkinik nämö täk täkañ uwä bänep sukurek man kubä nämö yawetkañ orañ yämiñpäj bänep kudupi kuñarirä äpiyetä intäño täktäk siwoñi u kañpäj nadäñkañ bänepi äyäjut täkot.

3 ✧ Nadäkañ? Gupjin-ken ba gwäkjin-ken täñkurañ-kurañ, gwäk puñj topmäk-topmäk, omäk meran täktäk ba tek säkgämän, kañgärip ikek täktäk udewanita nadäñirä bureni-inik nämö täñpek.

4 Nämö, inä täñkurañ-kurañ uwä bänepjin-ken pewä ahäk täyon. Bänepjin täño epmäget bureni paot-paori nämö uwä bänep kwini, mämä wareñ-wareñi nämö. Epmäget udewanita Anututä nadäwän ärowani täk täyak.

5 Täñpakaan webe kudupi biani ätu, Anutu-tagän nadäj imikinik täñkuño unitä epmäget udewani yäpmäj kuñatkuñ. Yäpmäj kuñatpäj iniken äpiye orañ yämik täñkuñonik.

6 ✧ Sara u webe udewani. U Abraham täño man buramiñpäj ärowanina yäj iwet täñkukonik. Täñpakaan in udegän, täktäk täga täñkañ täñmun-unun ba nadäwätäk nämö täñpäj kuñatnayäj täño uwä Sara täño äperiye ude api itneñ.

7 ✧ Täñpakaan ämani, inta udegän yäwa nadäwut. Webejiye uwä kehäromini inigän äpani bumik unita nadäwä tärewäpäj nadäj yämikinik täñpeñ kuñat täkot. Täñkañ u inkät irit kehäromita biñam penta iwoyäj tamani unita orañ yämik täkot. Ude tänayäj täño uwä imaka kubätä yäñapik manjin täga nämö api itpipiwek.

Kudän täga kowata kowata täñpäj kuñatneñ

8 ✧ Eruk, kuduptagänta ñode yäwa; In bänep kubägän täñpäj bätakigän kuñat täkot. Täñkañ nägät moräkjiye ude äbot täñpani notjiyeta nadäj yämikinik täñpäj gämori-ken kuñatpäj butewaki ba bänep kwini kowata kowata täñpeñ kuñat täkot.

9 Täñpakaan ämatä waki täñ tamiñirä kowata waki nämö täñ yämineñ. Ba tebenjirä kowata nämö yebeneñ. Nämö, Anututä imaka säkgämän kubä täñ tamikta tämagutkuko unita inä äma udewanita yäñpäj Anutu-ken yäñapiñirä kañ täñkentäj yämän.

10 Unita Anutu täño man ñode kudän täwani;

Äma kubätä säkgämän itkañ oretoret terak kañ it yäpmäj ärowayäj nadäñpäjä ñode täñpek;

Jop manman ba man käbäji kubä nämö yäwek. Nämoinik!

11 Kädet waki mäde ut imiñpäj kädet täga ugän iwarek. Täñkañ kädet täga u kañ-ahäñpäj ämawebe ätukät bänep kubägän itta gwäk pimiñpäj epäni täñpek.

12 U imata, Ekänitä ämawebe siwoñi yabäj yäwatpäj yäñapik man yäk täkañ u nadäj yämik täyak. Täñ, äma kädet waki täk täkañ u mäde ut yämik täyak. Sam 34:12-16

Kädet täga täñirä waki täñ yämik-yämik

13 In kudän tägatäga täkta gwäk pimiñpäj täñirä netätä iwan täñ tamek?

14 ✧ Täñpakaan irit kuñat-kuñat siwoñi täñpeñ kuñarirä komi epän jop nadäj täñ taminayäj täkañ unita nadäwätäk nämö täneñ. Imata, inä Anutu täño oretoret terak kuñat täkañ. Unita ämata nämö umuntäneñ. Ba umun man täwetnayäj täño unita imaka, nämö umuntäneñ.

15 Nämö, bänepjintä Kristota nadäñirä Ekäni kudupi ude täñpöpäj orañ imik täkot. Ude täñkañ Irit täga api yäpne yäj nadäkinik täk täkañ unita täwet yabäk tänayäj täkañ u mebari kwawak yäwetta pidämtak täkot.

16 ✧ Täñkañ jäpi terak nämö, man kwini terak yäwet täkot. Täñkañ Anutu injamiken siwoñigän kuñarirä Kristo iwatpäj siwoñi kuñat täkañ unita yäñärok täwetnayäj täkañ uwä mani waki unita mäyak api nadäneñ.

✧ 2:24: Hib 9:28; Rom 6:2,11; Ais 53:5 ✧ 2:25: Ais 53:6; Ese 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14 ✧ 3:1-2: Tai 2:5 ✧ 3:3: 1Ti 2:9 ✧ 3:6: Stt 18:12 ✧ 3:7: Efe 5:25 ✧ 3:8: Mat 5:44, 1Te 5:15, 1Pi 2:23 ✧ 3:14: Ais 8:12-13; Mat 5:10, 1Pi 2:20, 4:14 ✧ 3:16: 1Pi 2:12

17 * Täppäkan Anututä nadäñ taminjirän in kädet täga täñpeñ kuñarirä iwan täñ taminayäñ täño uwä imaka täga kubä yän nadäneñ. Täñ, waki täñjirä kowata täñ tamineño unita täga yän nämo nadäneñ.

18 * Täppäkan Kristo komi udegän nadäñkuko unita nadäwut. U siwonjita wakijinta kowata kadäni kubägän, kämita nikek kumbuk. U siwonjita äma gwañiwani in Anutu-ken tepmanpekta ude uwä täñkuk. U komegup ikek itkuko unita utpewä kumbänpän äneñkuñ. Komegup utpewä kumbuko upäñkan Munapiktä täñpewän kodak täñkuk.

19 Täppän Munapik unitäño kehäromi terak äma kumbani täño mäjo, komi yotken irani uken äpmo Anutu täño man yänhäñpän yäwetkuk.

20 * Täppäkan kumbani täño mäjo uwä ämawebe Noa täño kadäni-ken Anutu täño mani nämo buraminjuño unitäño mäjo. Kadäni uken Noa gäpe pähap täñ irirän Anutu ämawebe bänepi sukurekta itsämbuk. Itsämän irirän äma yarägän, 8 udetägän, gäpe gänän äronjirä umetä orañ yäminjuk.

21 * Täppäkan unitäño kukjini ñode; Ume orañ yäminjukko uwä ume ärutärut apinöde waki kerik-ken nanik tämagut täyak ude bumik. Täñ, ume ärutärut uwä gupjin täño garok nämo ärut täyak. Nämo, ume ärutärut uwä Anutu inamiken siwonji api kuñaret yän yänkehäromtak man. Täppäkan waki kerik-ken nanik tämagut täyak uwä Jesu Kristo kumbani-ken nanik akunjukko, kehäromi uterak.

22 * Jesu Kristo u kumbani-ken nanik akumañ kunum gänän äronjukko uwä apiño Anutu kerik bure käda itkan aņero ba imaka kehäromi nikek, wäpi biñam ikek kunum terak it täkan u kuduptagän intäjukun it yäminpän yabän yäwat itak.

4

Anutu orañ imiktägän kuñat-kuñat

1 * Täppäkan Kristo uwä gupi-ken komi nadäñkuko unita nadäk-nadäk unitä injipän kuñatuko udegän injipän bäneppin täñ-kehäromtak täkot. U imata, äma gupi-ken komi täñ nadäwani uwä momi kädet pen iwatta bitnäk täkan. 2 * Unita bäneppin täñkehärom täñpän kome terak ño itnayän täkan uwä nadäñ gärip waki täño kädet nämo iwattpäñä, kädet Anututä gäripi nadäk täyak ugänpäñ kan iwarut.

3 * In bian, bäneppin nämo sukurenpäñ guñ ämatä täk täkan udegän ñode bumta täk täñkuñonik; Kubokäret, kañgärip nadän gärip waki, kap wakiwaki teñjit, ume komi nañkan täñgunguñ täñjit, ba anutu jopi nadäñ yämik-yämik kädet waki u täk täñkuñonik.

4 * Täppäkan apiño kädet udewani bok täkta bitnäñjirä Anututa nämo nadäwani ämatä kikkutpäñ-nadäwä nämo tägawäpäñ tabän mägayäñpäñ yänärok täwet täkan.

5 * Ude täwet täkan upäñkan kämiwä Anutu inamiken mebarini api yänhäneñ. U imata, Anutu uwä äma kumbani ba äma kodak irani täño täktäk yäpmän danikta pidämtak täyak.

6 * Täppäkan ämawebe bian kumän täppä kuñkuño u Anutu täño Manbiñam Täga yäwerirän nadäñkuñ. U momi täñpani kuduptagän ude, kumäkta biñam täñkuño upäñkan mäjonitä Anutu täño irit ikek täneñta manbiñam u yäwetkuk.

7 * Eruk, imaka päke unitäño paotpaot kadäni keräp täyak. Unita Anutu-ken yänapik man säkgämän yäna yänpäñ bänep nadäk-nadäkjinta, ba irit kuñat-kuñatjinta watäni ket itpäñ kuñat täkot.

8 * Täppäkan intäjukun-inik ñode täk täkot; Bänep iron kädet injit-inik täñpän kuñat täkot. Imata, iron kädet unitä momi mäyap-inik yejämäk täyak.

9 * Unita yänğaņa-gaņakät nämo, notjiye yotjinken yän-yäñat yäpmän äronpäñ iron täñ yämik täkot. Täñkentäk kowata kowata ude täk täkot.

10 * Nadäkan, Anututä iniken ironi terak inta iron inigän inigän taminjuk. Unita in kubäkubätä Anutu täño epän ämaniye ude itkan iron injinta-injinta tamani upäñ Anutu täño kudupi ämawebe täñkentän yämik-tagän yäpmän kuñat täkot.

11 * Ñodeta yäyat; Äma kubäta Anutu täño manbiñam yänhäkta iron imaniwä, eruk Anutu täño meni yäpmäñpäñ yänhäwäk. Ba äma kubäta täñkentäk epän täkta iron imaniwä, eruk, kehäromi Anututä imik täyak uterak epän u täñpek.

Täppäkan Jesu Kristo terak Anutu täño wäpi biñam täñ ahän parän yänpäñ imaka u ba u tänayän täño u kudup säkgämän kan täñput. U imata, epmäget penyäñek ba kehäromi pat iminjukko unitä tärek-täreki nämo api pat imin yäpmän ärowek. U Bureni.

Jesuta yänpäñ ämatä iwan api täñ tamineñ

12 * Notnaye tägagamän, nadäkinikjin täñkehärom takta komi kädap ikek ahän taminjirä

* 3:17: 1Pi 2:20 * 3:18: Rom 6:10; Efe 2:18 * 3:20: Stt 6:1-7:24 * 3:21: Hib 10:22 * 3:22: Mat 22:44; Efe 1:20-21 * 4:1: Rom 6:2,7 * 4:2: 1Jo 2:16 * 4:3: Efe 2:2-3 * 4:5: Apos 10:42 * 4:6: Rom 8:10, 1Ko 5:5 * 4:7: Rom 13:11-12, 1Ko 10:11, 1Jo 2:18 * 4:8: 1Pi 1:22; Jem 5:20 * 4:9: Hib 13:2 * 4:10: Rom 12:6-8 * 4:11: 1Ko 10:31 * 4:12: 1Pi 1:6-7

imaka kudupi yānkaŋ nāmo kirkjutneŋ.

¹³ ✧ Nāmo, ŋode nadānpāŋ oretoret kaŋ tānput; Kristotā komi nadāŋkuko u tāŋkentānpāŋ bok nadākamāŋ yāŋ kaŋ nadāwut. Ude tānayāŋ tāŋo uwā Jesu tāŋo kehāromi ba penjāŋjeki kwawak ahāwayāŋ tāyak-ken uken bānep oretoret inipārik kubā api nadāneŋ.

¹⁴ ✧ Nadākaŋ, Kristo wāpita yānpāŋ sāra tāwerirā tāgagāmān yāŋ nadānpāŋ ŋode kaŋ nadāwut; Anutu tāŋo Munapik, penjāŋjek ikek u nintā terak itak unita ude tāŋ nimik tākaŋ yāŋ nadāk tākot.

¹⁵ ✧ Upānkaŋ in kubātā kādet waki kubā ŋodewani tānpāŋ kowata komi nadāweko uwā nāmo tāgawek; Āma kumāŋ-kumāŋ urut, ba kubota tāktāk, ba tāŋyākŋatpāŋ āma tāŋo epān tānpāwāk tāktāk ba kudān waki ātu tāktāk.

¹⁶ ✧ Tāŋ, kubātā Kristo tāŋo āma ude irirān komi iminayāŋ tākaŋ unita māyāk nāmo nadāwek. Nāmo, āma uwā bānepitā orepāŋ Kristo wāpi injitat yāŋ nadānpāŋ Anututa bānep tāga nadāŋ imek.

¹⁷ ✧ Unita nadākaŋ? Anututā man epāni tākta kadāni ahātak. Iniken āboriye ninken jukun pewān ahātak ŋo. Tāŋ, iniken āboriyeinik-ken man epān u yāput peyak u tānpāwā āmawebe mani biŋam tāga nāmo buramik tākaŋ unita jide api pewān ahāŋ yāmek? U komi pāhap api yāmek!

¹⁸ ✧ Man unita man kubā ŋode kudān tāwani pātak;

Anututā āma siwoŋi inita biŋam yepmakta komi epān tāk tāyak u tānpāwā, āma Anutu māde ut imiŋpāŋ momi tāk tākaŋ unita kowata jide u api ahāŋ yāmek? Snd 11:31

¹⁹ ✧ Unita Anututā āma kubā nadāŋ imiŋirān āma kerī terak komi nadānpāŋjā Anututā watāni irekta gupi iniŋ kirenpāŋ kādet tāga pen iwarek. U imata, Anutu uwā āma u pewān ahāwani, ba āma unitāŋo watā āmani sākgāmān.

5

Ābot tānpanita tāŋo watā āmata man

¹ ✧ Eruk, ābot tānpani tāŋo watā āma inta man kubā tāwerayāŋ. Nāk imaka, watā āma in udewaniġān, ba Kristotā komi nadāŋkuko u dapunatā kaŋkut. Ba Kristotā penjāŋjek ba wāpi biŋam ikek ābāŋpāŋ āmawebeniye ta wāpi biŋam yāmayāŋ tāyak-ken uken nākkāt bok api yāpne. Unita in epānjin sākgāmān tākta man kādet ŋode tāwetat;

² ✧ Inā Anutu tāŋo yawakiye ketjin terak pewani unita watāni sākgāmān it tākot. Gaŋani terak, āmatā epān u tākta peŋ tāwerirā ude nāmo tāneŋ. Nāmo, bānep nadāk-gārip kubā terakgān tāneŋ. Ba epān uterak monen taŋi kaŋ yāpna yāŋ nāmo nadāneŋ. Nāmo, bānepjin kādāp ijiwāpāŋ tāna yāŋ gāripgān nadānpāŋ tāneŋ.

³ ✧ Tānkaŋ in wāpjin biŋam ikek ude itkaŋ āmawebe Anututā ketjin-ken pewani u, ārowani itkamāŋ yānpāŋ komi epān nāmo yāmineŋ. Nāmo, kādet kuroŋ sākgāmān kaŋ tānpāŋ-yāwoŋārewut.

⁴ ✧ Ude tānayāŋ tākaŋ uyaku eruk Watā Āma Intājukun-inik itak unitā kwawak ahāwayāŋ tāyak-ken uken gwāki sākgāmān, nāmo wawani ba nāmo paorani upāŋ api yāpneŋ.

⁵ ✧ Eruk āma gubaŋi, in ekāniijiye tāŋo man buramiŋpāŋ gāmori-ken kaŋ kuŋarut. Tānpākaŋ in kuduptagān āpani ude itkaŋ āpani tāŋo kudān ude kowata kowata tānpāŋ kaŋ kuŋarut. Man unita man kubā ŋode kudān tāwani pātak;

Anututā āma inita nadāwā ārowani tāk tākaŋ unita iwan tāŋ yāmiŋkaŋ āma inita nadāwā āpani tāk tākaŋ unita oraŋ yāmik tāyak. Snd 3:34

⁶ ✧ Unita injinken gārip peŋpāŋ Anutu Kehāromi u gāmori-kengān kaŋ kuŋarut. Ude tānpeŋ kuŋarirā inī kadāni pewani-ken api oraŋ tamek.

⁷ ✧ Nadākaŋ, Anututā inta nadāŋ tamikinik tāk tāyak unita bārāpi ahāŋ tamik tākaŋ u kerikengān pek tākot.

⁸ ✧ Ude tānkaŋ irit kuŋat-kuŋatjin ba bānep nadāk-nadākjinta watāni itpāŋ dapun tānpāŋ kuŋat tākot. U imata, Satan, intāŋo iwanjin u, aŋ āgwāri komigāmān kubā udewani unitā āma yeŋpāŋ nānpa yānkaŋ wāyākŋeŋtāŋ kuŋat tāyak.

✧ **4:13:** Apos 5:41; Rom 8:17, 2Ti 2:12; Jem 1:2 ✧ **4:14:** Sam 89:50-51, 1Pi 2:20 ✧ **4:16:** Apos 11:26; Plp 1:20 ✧ **4:17:** Jer 25:29, 2Te 1:8 ✧ **4:18:** Luk 23:31 ✧ **4:19:** Sam 31:5 ✧ **5:1:** Rom 8:17 ✧ **5:2:** Jon 21:15-17; Apos 20:28; Plm 14; Tai 1:11 ✧ **5:3:** 2Ko 1:24; Plp 3:17; Tai 2:7 ✧ **5:4:** Hib 13:20, 1Ko 9:25 ✧ **5:5:** Efe 5:21; Jem 4:6 ✧ **5:6:** Mat 23:12; Jem 4:10 ✧ **5:7:** Sam 55:22; Mat 6:25-30 ✧ **5:8:** 1Te 5:6

⁹ ✧ Unita nadäkinikjin täñ-täpäneñpäñ äma waki u yokut tärek-tärek täñpäñ kuñat täkot. Nadäkañ? Äbot täñpani notjiye komeni komeni ittäñ kukañ u komi intä nadäk täkañ udegän nadäk täkañ.

¹⁰ ✧ Komi nadäk täkañ upäñkañ kadäni keräpi-tagän api nadäneñ. U täreñirän Anututä ini tepmañpäñ tagawäpäñ bäneñjin api täñ-kehäromtañ tamek. Ude täñ tamirän kehäromigän api it yäpmäñ kuneñ. Nadäkañ? Anutu uwä orakorak mähem. Unitä in Kristo-kät kentäñpäñ wäpi biñam tärek-täreki nämo u yäpmäkta yäñpübä tepmañkuk.

¹¹ Unita Anutu uken kehäromi pen pat yäpmäñ kuk täyon! U Bureni.

Yäñtäreke man ätu

¹² Man kudän keräpi ño Silastä täñkentäñ namiñpäñ kudän täyak. Silas u notninpak bureni-inik yäñ nadätat. Täñpäkañ man kudän täñ tamitat ñowä bäneñjin täñpidäm takta, ba kädet Anututä orakoraki bureni inta tamik täyak u täwoñäreka täyat. Unita orakorak uterak yeñkehärom tañpäñ kañ irut!

¹³ ✧ E man kubä ñode; Babilon* nanik äbot täñpanitä oretoret man, man kudän ño terak täwetkañ. Ämawebe uwä Anututä inkät bok inita biñam iwoyäñpäñ tepmañpani. Täñpäkañ nanakna Mak u imaka, inta oretoret man täwetak.

¹⁴ ✧ Eruk, äbot täñpani notjiyekät not täñpäñ kowat iniñ orerän täk täkot. Täñpäkañ bäneñ pidäm, Kristo täño äboriye bureni intä terak ärok täyon. Ugän.

✧ 5:9: Efe 6:11-13; Jem 4:7 ✧ 5:10: 1Te 2:12, 1Pi 1:6 ✧ 5:13: 2Ti 4:11 ✧ 5:13: Babilonta yäyak uwä Rom yotpärareta yäyak käwep ✧ 5:14: 1Ko 16:20

2 Pita

Yän-yäkjarani äma täño man jopi yäpä-siwonj takta manbiñam

¹ Man ñowä Saimon-Pita näkä kudän täyat. Näk Jesu Kristo täño watä epän äma ba aposoro kubä. Täñkañ ämawebe nadäkinik nintä yäpmäj kuñat takamäj udegän yäpmäj kuñat takañ inta yänpäj man ño kudän täyat. Nadäkinik yäyat uwä nadäkinik Anutunin ba waki keriken nanik nimagurani Jesu Kristo unitäño täktäk siwonj terak yäpumäño u. Nadäkinikin u imaka jopi nämo, unita iyap takinik täk takamäj.

² * Tänpäkañ Anutu ba Ekäninin Jesu Kristo unitäño manbiñam danipñäj yänpäj-nadäk täñ irirä unitäño orakoraki ba bänep pidämtä inken tokñek-inik pat tamik täyon.

Ninä Anututä inita iwoyänpäj nipmanjuk

³ * Jesu Anutu ude itkañ kehäromini inipärik kubä unitä kehäromi nimin moreñirän irit kehäromita biñam itta, ba kudän Anututä ini gäripi nadäk täyak u tänpäj kuñatta nadäk kädet ätuta wäyäkpenañi nämo. Ude kuñatneta mebäri käbop nämo penkañ wäpi biñam penyäjek ikek kwawak niwonjäreñkuk. Uterak, ba ninta yänpäj epän säkgämän kubä täñkuko uterak inita biñam yänpäbä nipmanjuk.

⁴ Ude täñkuko uwä imaka säkgämän-inik, gwäki ärowani nimikta yänkehärom tañkuko u niminjuk ubayäj. Täñirän iron uterak kome täño nadäj gärip ba kangärip waki äma täño bänepi tänpänwak takañ u täga irepmitpäñ bänep nadäk-nadäkjin Anutu täño ude bumik äworek täyak.

⁵ Mebäri unitagän kudän siwonj mebäri mebäri yäpurärätpäñ yäpurärätpäñ tänpäj kuñat täkot. Nadäkinikjin nitek itkañ kudän siwonj pewä ahäwäpäñ kañ kuñarut. Täñkañ kudän siwonj terak kuñatpäñ kudän siwonj Anututä gäripi nadäk täyak unita yänpäj-nadäk täk täkot.

⁶ * Ude täñkañ irit kuñat-kuñatjinta watäni itkañ bäräpi gänañ gwäk pimiñpäñ kuñat täkot. Ude täñkañ Anututä iniken kudän siwonj u inippäñ ini bumikgän kuñat täkot.

⁷ Ude tänpäj notjiye kowat nadäj imän tänpäj iron kädet bureni pewä ahäk täyon.

⁸ Kudän udewani korenpäj yäpmäj kuñatneñ. Yäpmäj kuñarirä tañi tokñenayäj takañ uwä eruk nadäk Jesu Kristoken nanik yäpuño uwä jopi nämo api täñpek. Nämo, u irit kuñatkuñatjinken bureni ahäj-bumbum api täneñ.

⁹ Täñ, äma kubätä kudän siwonj udewani nämo yäpmäj kuñarayäj täko uwä Anututä kädet ude kañ iwarut yäj niwet täyak u nämo nadäwän tumbani yäj iwetne. U äma dapuri tumbani ba dapuri waki ude bumik. U momini biani ärutpak täwani unita guñ täyak.

¹⁰ Eruk notnaye, in äma udewani nämo äworeneñ. Nämo, Anututä inita biñam iwoyänpäj tämagutkuko unita gwäk pimiñpäñ iniken äbot itta epäni kehäromi täneñ. Ude tänayäj täño uyaku nadäkinikjin nämo pewä putärewäpäñ tänyabäk-ken nämo api mäneñ.

¹¹ Kädet ude terak Anututä Ekäninin ba waki keriken nanik nimagurani ämanin Jesu Kristo täño kanjwat yewani paot-paori nämo u gänañ ärokta api taniñ kirewek.

Anutu täño man u bureni

¹² * Notnaye, man u nadäkañ. Ba Anutu täño man buramiñpäñ yäpmäj kuñat takañ u bureni-inik yäj nadänpäj kehäromigän init takañ. Upänkañ näk intä man u tänguj takta gäripi nämo nadäta. Unita yänpäj kadäni kadäni pen api täwet tänpet.

¹³ * Ñode kañ tänpa yäj nadäta; Nämo kumänkañ irayäj täyat ude bänep nadäk-nadäkjin äneñi tänpidäm takta man u wari wari pen api täwet tänpet.

¹⁴ * U imata, näkä kumäkta kadäni keräp täyak yäj nadäta, Ekäninin Jesu Kristotä näwetkuko ude.

¹⁵ Unita näk inken täwetpäñ täwonjäreñ epän kehäromi tänpayäj. Ude tänpayäj täro uyaku kumänjirawä man täwetpäñ täwonjäreñ täk täyat u juku piñpäñ api yäpmäj kuñatneñ.

¹⁶ * In nadäkañ; Ekäninin Jesu Kristotä kehäromi nitek äbayäj täyak unitäño manbiñam uku täwetpäñ täwonjäreñ täñ yäpmäj äbumäño uwä äma täño kobap manpäñ nämo täwetkumäj. Nämoinin, dapunintä Anutu täño wäpi biñam penyäjek pähap ikek uterak ahäjirän bureni kanjukmäño unita yäk takamäj.

¹⁷ * Nin kañpäñ nadäñitna Anutu Nanintä orañ imiñpäñ wäpi biñam inin oretkuk. Täñkañ Anutu wäpi biñam säkgämän-inik, inipärik kubä iranitä Jesu ñode iwerirän nadäjkuñmäñ; Ñowä nanakna bureni, näkñaken bänepna gämäni-inik. Unita gäripi pähap nadäk täyat yäj yäñkuk.

¹⁸ Man kotäk uwä, pom kudupi uterak iritna kunum gänañ naniktä äpäñirän nadäjkuñmäñ.

¹⁹ Ude kanpəŋ nadəŋkuməŋo unita man profet bianitə yəŋahəwani unita nadəkinik bureni tək təkaməŋ. Unita in imaka, manbiŋam u juku penpəŋ nadənpəŋ yəpməŋ kuŋarirə api təgawek. Profet təŋo man u topən təŋo penyənəkətə bipməŋ urani gənaŋ penyənək təyak ude. Topəntə ijij yəpməŋ kuŋtəyon kome yəŋek təyak udegən man unitə bənepjin-ken penyənəŋ tamij yəpməŋ kuŋtəyon guk pəhap wəpi abəyənəkətə kan ahəŋ tamən.

²⁰ Təŋpəkan ɲodeta nadəkinik təŋput; Imaka kəmi ahəkta yəwani profet bianitə yəŋkuŋo u iniken nadək terak nəmo yəŋahəŋkuŋ. ²¹ ✧ Nəmo, profet man biani kubə əmatə iniken nadək terak kubə nəmoinik ahəŋkuk. Nəmo, Kudupi Munapiktə bənepi təŋpidəm taŋ yəmiŋirən Anututə man yəmani u yəŋahəŋkuŋ.

2

Yəŋ-yəkŋarani əmata man

¹ ✧ Bian profet jopi ətu Isrel əmawebe bəmpopi-ken itkunə udegən in bəmpojin-ken api ahənəŋ. Ahəŋkan Anutu wəpi terak jop manman, nadəkinik təŋpəwak man, u kəbop kəbop bəmpojin-ken api yəŋahəŋtəŋ kuneŋ. Ba ugən nəmo, Ekəni ərowani suwanpəŋ yəmagutkuko unita imaka, məde api ut iminəŋ. Ude tənanəŋ təŋo unita Anututə bərahək-inik api təŋpən wanəŋ.

² Təŋpəkan əma məyaptə unitəŋo kədet kuroŋ iwatpəŋ kudən əmatə nəmo tənanəŋ u api tənenəŋ. Təŋjirə əma nadəkinik nəmo təŋpanitə yabəŋpəŋ man bureni təŋo kədet unita yəŋpəŋ-yabəŋ yəwat api tənenəŋ.

³ ✧ Təŋpəkan əma jopman yəwani unitə monəŋta yabəŋgərip təŋkan Anutu wəpi terak kobap man mebəri mebəri yəŋ-təkŋarirə monəŋ api yəminəŋ. Ude tənanəŋ təkan upəŋkan yəpməŋ daniwani əmatə manken yepmakta kədəni bian pen yəmiŋkuko unita itsəməŋtak. Ba yəpməŋ daniwani əmatə təŋpəwak təŋpayəŋ təko u təga nəmo api irepmitneŋ.

⁴ ✧ Unita imaka bian ahəwani təŋo manbiŋam ɲode təwera nadəwut; Bian aŋero ətutə waki təjirə Anututə nəmo yabəŋ koreŋkuk. Nəmo, u geŋi waki, awaŋ bipməŋ urani gənaŋ uken ureŋ təŋpən əpmonpəpəŋ yen kehəromipəŋ pədət təŋpəŋ yepmankuko kədəni pəhapta itsəməŋkan.

⁵ ✧ Ba udegən əma biani biani Anututa məde ut imiŋirə nəmo yabəŋ koreŋkuk. Nəmo, yəŋjirən umetə tokətpəŋ kudup dəpuk. Təŋkan Noa, Anutu iŋamiken siwoŋi irit kədet təŋo manbiŋam yəŋahəwani ukət iniken tawaŋken nanik 7 ugənpəŋ təŋkentəŋ yəmiŋpəŋ yepmankuk.

⁶ ✧ Ba kubə pen ɲode; Anututə Sodom Gomora əmawebe yabəwən wawəpəŋ yotpərare yarə ukət əmawebe kudup kədəp pewən pəŋku pat ijiwəpəŋ kədəkut əworeŋpeŋ kuŋkuŋ. Ude təŋkuko uwə əmawebe Anutu məde ut imik təkan unitə kanpəŋ ɲode nadəkta; Nintə terak udegən api ahəŋ nimek.

⁷ ✧ Təŋ, əma kubə wəpi Lot, Sodom uken itkuko ugənpəŋ təŋkentəŋ imiŋkuk. Lot, əma təga uwə əmawebetə kədet kəbəŋi-inik u təjirə yabəŋkan nadəŋ bərahəp təŋkuk.

⁸ Ini uwə əma təga upəŋkan kepma kubəkubə əmawebe təŋo təktəki yəkyəki waki u yabəŋpəŋ-nadəŋkan bənepi siwoŋi-ken əgekot pəhap nadəŋkuk, ərowani kudən tək təŋkuŋo unita.

⁹ ✧ Eruk unita ɲode nadəwut; Ekənitə iniken kudupi əmawebeniye təŋyabək mebəri mebəri-ken nanik təga təŋkentəŋ yəmiŋpəŋ yəmagut təyak. Təŋ, əmawebe waki kədet iwatta gəripi nadək təkan u yabəŋ yəwat itak. Yabəŋ yəwat ittəŋgən kowata yəpmək-yəpmək kədəni-ken kowata api yəmek.

¹⁰ ✧ Bureni, əma kanpəŋba nadəŋ gərip waki təŋpəŋ kubəkəret kədet əmatə nəmo tənanəŋ tək təkan u, ba Anutu təŋo man iwatpəŋ gəmorik-ken kuŋjatta bitnək təkan uwə kowata yəpmək-yəpmək kədəni-ken təga nəmo api irepmitneŋ. Nəmoinik!

Əma uwə əma jop manman yəwani bəmpojin-ken itkan u. U iniken gupi yəpməŋ əroŋpəŋ iniken gərip ugən iwat təkan. Təŋkan imaka wəpi biŋam ikek kunum gənaŋ irani u yəŋərok yəwetta umun kubə nəmo tək təkan.

¹¹ ✧ Nadəkan, aŋero, əma udewani yərepmiŋ moreŋpəŋ kehəromi nimek it təkan upəŋkan Ekəni iŋamiken itkan jop manman terak nəmoinik yəniŋ wərahəp təkan.

¹² ✧ U kawut! Profet jopi uwə imaka nəmo nadəwə tərek təkan unita man waki bumta yək təkan. U tom əgwəri bumik, nadək-nadəki nəmo. Tom ude, iniken gup təŋo gərip ugən iwarəntək təkan. Tom əmatə yabəŋpəŋ dəpməkta yəwani udegən əma uwə paotta biŋam təkta yəwani.

¹³ ✧ Uwə əma ətuta komi yəmik təkan kowata komi udegən api yəpneŋ. Imaka unita gəripi nadək təkan uwə kəbop nəmo penkan kepma kəroŋ gəripini dəpməŋ tərekta kudən waki

✧ 1:21: 2Ti 3:16, 1Pi 1:11 ✧ 2:1: Mat 24:11; Jud 4 ✧ 2:3: Rom 16:18, 1Te 2:5 ✧ 2:4: Jud 6 ✧ 2:5: Stt 6:1-7:24, 8:18, 2Pi 3:6 ✧ 2:6: Stt 19:24; Jud 7 ✧ 2:7: Stt 19:1-16 ✧ 2:9: 1Ko 10:13; Jud 6 ✧ 2:10: Jud 7-8,16 ✧ 2:11: Jud 9 ✧ 2:12: Jud 10 ✧ 2:13: Jud 12

mebäri mebäri wari wari tāk tākaŋ. Ba inkät ketem bok tāŋnak tākaŋ unitā āŋnak-āŋnakjin uwā tāŋpewā imaka kābāŋ tāwani tarāki ude āworek tākaŋ. Ude tāŋpāŋ oretoret tāk tākaŋ.

14 Tāŋpāŋ ugān nāmo. U webe yabāŋgārip taŋpāŋ yāwarān tāktagān nadāk tākaŋ. Momi tākta gāripi nadāk tākaŋ, u dāpmāŋ tārenaŋi nāmo. Ude tāŋkaŋ āmawebe nadākiniki kehāromi nāmo udeuwani tāŋyākŋat-pewā momi tāk tākaŋ. Tāŋkaŋ āma ātuta nāmo nadāk tākaŋ. Nāmoinik, initagān nadākinik tāŋpāŋ iniken gārip dāpmāŋ tārehtagān nadāŋpeŋ kuŋat tākaŋ. Unita Anututā api dāpmāŋ morewek.

15 ✧ Kādet siwoŋjita māde ut imiŋpāŋ tāŋguŋguŋ tāŋtāŋ kuŋat tākaŋ. Uwā Beo tāŋo nanaki wāpi Balam unitāŋo kādet kuroŋ iwat tākaŋ. Balam uwā monenta yāŋpāŋ kādet waki tākta gāripi nadāŋkuk.

16 ✧ Ude tāŋtāŋ kuŋtāyon donki, man nāmo yāk tākaŋ upāŋkaŋ donki kubātā āmatā-yāŋ man iwetpāŋ Balam ŋode kaŋ-yāŋkuk; 'Tāŋguŋguŋ kādet tāk tāyan u kaŋ pe! yāk.'

17 ✧ Tāŋpākaŋ profet jopi uwā ume dapuri kawuk tāwani udeuwani. Ba gubam mānittä piāŋ āreyāŋ tāŋpān jopjop kuk tākaŋ udeuwani. U tāŋkentāk kubā tāga nāmo tāneŋ. Unita āma udewanita Anututā yotpārare bipmāŋ urani wakiinik kubā peŋ yāmiŋkuko uken api itneŋ.

18 ✧ U gup yāpmāŋ ārokārok man bumta yāŋtāŋ kuŋat tākaŋ. Tāŋkaŋ ābot tāŋpani guŋ ābot tāŋo tāktāk kādet waki apigān pewaniŋpāŋ tāŋyākŋat-pewā gup tāŋo kaŋgārip kādet mebäri mebäri āneŋi iwat tākaŋ.

19 ✧ U bānep ārik-ārik man ŋode yāwet tākaŋ; Nin niwarān tānayāŋ tāŋo uyaku sākgāmān-inik api itneŋ. Ude yāk tākaŋ upāŋkaŋ iniwā sākgāmān nāmo it tākaŋ. Nāmo, u imaka tāŋpāwak ikek unita watā epān tāŋ imik tākaŋ. Unita ŋode nadāwut; Imaka kubātā intājukun tāŋ gameko uwā, gāk unitāŋo watā epān āmani jopi ude iren.

20 ✧ Unita āma udewanita ŋode yāwa nadāwut; Bian āma uwā waki kerik-ken nanik nimagurani Ekāninin Jesu Kristo unita nadāŋ imikiniŋ tāŋjirā Jesutā tāŋkentāŋ yāmiŋpāŋ kome terak waki tāktāk kādet kudup yārepmiŋ moreŋkuŋ. Yārepmiŋ moreŋkuŋo upāŋkaŋ āneŋi āyāŋutpeŋ kādet wakiken irirā unitā topmāŋpāŋ yepmāŋitkuk. Eruk āma udeuwani uwā wakiken bian itkuŋo u irepmiŋpāŋ wakiinik-inik-ken itkaŋ.

21 ✧ Unita kowata wakiinik yāpmākta biŋam. Pengān Jesu tāŋo kādet siwoŋjita nāmo nadāwā tumbuŋ yāwānāku tāga bumik itkāneŋ. Upāŋkaŋ uwā kādet siwoŋjita nadāwā tumbuŋopāŋ āneŋi āyāŋutpeŋ man kudupi yāwetpāŋ yāwoŋārewani u māde ut imiŋkuŋo unita kowata wakitā wakiinik api yāpneŋ.

22 ✧ Kādet u tāŋkuŋo unita man kubā ŋode kudān tāwani u bureni tāyak; Aŋtā aŋek aŋeŋpāŋ peŋkaŋ āneŋi nak tākaŋ. Ba kubā pen ŋode; But kubā ume ārut imiŋpāŋ pewākaŋ āneŋi kumaŋ pāŋku okā nābā gānaŋ dumāk tākaŋ.

3

Jesu bureni-inik api ābek

1 ✧ Notnaye tāgagāmān, bānepjin-ken nadāk siwoŋi pewā ahākta man kudān intājukun kudān tāŋ tamiŋkuro ukāt kubā ŋo man bian nadāwani u āneŋi yāŋkodak taŋpāŋ tāwetat.

2 ✧ Imaka kāmi ahānayāŋ tākaŋ profet kudupi bianitā yāwani unita āneŋi juku piwut yāŋpāŋ tāwetat. Ba jukuman waki kerik-ken nimagurani Ekāninintā aposoro meni-ken yāŋahāŋ tamiŋkuko unita guŋ tāneŋ yāŋpāŋ man ŋo tāwetat.

3-4 ✧✧ Tāŋpākaŋ imaka taŋi intā nadānaŋi u ŋode; Tārektārek kadāni kerāp taŋjirān āmatā iniken gārip iwatpāŋ sāra man ŋode api yāneŋ; Ābākta yāŋkuko u bureni de? Ābek oratā irā wawāpāŋ kumbuŋ-ken unitā pābā apiŋo itkamāŋ-ken imaka imaka kunum kenta kome ahāŋpāŋ irirān itkuŋo udegān itkaŋ ŋo yāk. Nāmo api ābek! yāŋ api yāneŋ.

5 ✧ Ude yāk tākaŋ uwā imaka bian ahāŋkuŋo unita guŋ taŋpāŋ ukeŋode yāŋ yāk tākaŋ. Upāŋkaŋ bian imaka inidegān nāmo itkuŋ. Anutu tāŋo meni jinom terak kunum kenta kome ahāŋkumān. Tāŋkaŋ Anututā yāŋpewān kometā ume gānaŋ nanik kwawak abāŋpāŋ ume bāmopi-ken itkuk.

6 ✧ Tāŋkukopāŋ māden Anututā ini āneŋi yāŋjirān ume tokŋeŋpāŋ kome biani u kudup peŋ awāhutkuk.

7 Eruk apiŋo kunum kenta kome udegān Anututā yāŋjirān itkamān. U jop nāmo itkamān, u kādāptā ijin paotta biŋam itkamān. Yāpmāŋ danik-danik kadāni-ken kunum kenta kome-kāt āmawebe Anututa māde ut imik tākaŋ u kudup api paot moreneŋ.

✧ 2:15: Nam 22:7; Jud 11; Rev 2:14 ✧ 2:16: Nam 22:28-35 ✧ 2:17: Jud 12-13 ✧ 2:18: Jud 16 ✧ 2:19: Jon 8:34
 ✧ 2:20: Mat 12:45 ✧ 2:21: Luk 12:47-48 ✧ 2:22: Snd 26:11 ✧ 3:1: 2Pi 1:13 ✧ 3:2: Jud 17 ✧ 3:3-4: 1Ti 4:1;
 Jud 18 ✧ 3:3-4: Ais 5:19; Ese 12:22; Mat 24:48 ✧ 3:5: Stt 1:6-9 ✧ 3:6: Stt 7:11-21, 2Pi 2:5

8 ✧ Unita notnaye tågagämän, imaka ñodeta nämö guñ täneñ; Ekänitä kadäni nämö danik täyak. Unitäño nadäk-nadäkken kepma kubä uwä obañ 1,000 ude bumik. Täñpakaan obañ 1,000 uwä kepma kubä ude.

9 ✧ Kadäni nämö danik täyak unita ñode yänäñi nämö; Api äbek yäj yänkukopäj bäräñej nämö äbätäk. Eruk bäräñej nämö äbätäk uwä mebäri ñodeta; Ekänitä äma ba webe kubätä paot-paotta biñam täkta gäripi nämö nadätäk. Kuduptagän bänepi äyäjutpäj näkken äbut yäñpäj nadäj tamijkañ kwikinik itsämäjntak.

10 ✧ Upäjkañ Ekäni täño Kadäni u, iwantä äbäk täkañ ude, pit kubägän api ahäwek. Täñrän kunum mämä yäjawat pit kubägän api paorek. Ba imaka imakani u gänañ itkañ u kädäptä api ijij morewek. Täñkañ kome ini ba imaka imakani u terak itkañ u kudup udegän api paotneñ.

11 Kädet ude terak imaka päke u kudup api paotneño unita in irit kuñat-kuñat kädet jidewani upäj iwatneñ? Uwä ñode; Inäwä irit kuñat-kuñatjin kudup Anututa imiñ moreñpäj kädet siwoñi. Anututä iniken ugänpäj iwat täkot.

12 ✧ Kädet ude kuñatkañ Anutu täño kadäni pähaptä bäräñej ahäwän yäjkañ dapun käron täñpäj itsämäjntak. Nadäkañ, kadäni ugän kunum api ijij paorek ba imaka imaka kunum terak itkañ u kudup api mutneñ.

13 ✧ Upäjkañ ninäwä imaka Anututä nimikta yäjkehäromtak man yäjkuco unita itsämäjnkamäj. Uwä kunum kenta kome kodaki, irit kuñat-kuñat kädet siwoñitä tokneñ pärekta yäwani u.

Ket nadäñpäj Ekänitä itsämäjnkäna

14 Eruk notnaye, kadäni pähap unita itsämäjntak itsämäjntak Anutu inamiken momi nämö, siwoñi kuñatta gwäk pimijpäj kuñat täkot. Täñkañ Anutu-kät bänep kubägän itpäj kuñatta epäni täk täkot.

15 ✧ Unita ket nadäwut; Anututä ämawebe bänepi äyäjutpäj inita biñam täkta unita yäjpäj itsämäjntak. Man u kudupi nämö. Anututä notninpak Polta man kädet u imijirän yäjpäj kudän täñpäj tamijkuco u udegän.

16 Poltä manbiñam kubäkubä kudän täk täyak uwä man u nikekgän. Bureni, Pol täño manbiñam ätu mebäri nadäna tumäkta pipiri täk täkamäj. Unita äma ätu bänep nadäk-nadäk kubägän nämö injirani, ba Anutu täño man burenita nämö nadäwä tumbanitä Pol täño man ätu yäpmäj äyäjutpäj goret yäjahäk täkañ, ba Anutu täño man ätuta täk täkañ udegän. Ude täk täkañ uwä paotta biñam.

17 ✧ Upäjkañ notnaye, kudän udeyani kämi api ahäwek yäj uku nadäk täkañ unita injinta ket nadäñpäj kuñat täkot. Täñyäkñarani äma, Anutu täño man täñpawawani unitä täñ-täkñarani täñpäj man jopi täwerirä nadäkinikjin kehäromi u pewä putärewapäj säkgämän itkañ u irepmitpäj wakiken äpmonenja!

18 ✧ Täñpakaan Jesu Kristo u Ekäninin ba waki keriken nanik nimagurani. Unitä orakoraki tamik täyak unitäño mebäri, ba iniken täktäkita yäjpäj-nadäk täñpäj nadäwä tumbapäj kehäromigän kañ irut. Täñpakaan wäj biñam ärowani, penyäjek ikek ba iniñoret man kudup Jesu Kristoken tärek-täreki nämö it yäpmäj kuk täyon. U bureni!

1 Jon

Bänep iron kädet kowata kowata täñpeñ kuñatta manbiñam

Manbiñam Irit ikek u kwawak ahäjkkuk

¹ * Manbiñam, irit kehäromi niked unitäño mebarini yäñahäk täkamäj. Manbiñam u imaka u ba u nämo ahäjirä itkuk. Manbiñam unitä man yäjirän nadäñkumäj. U kuñarirän dapunintä kañkumäj. Ba ketnintä imaka, injitpäñ-nadäñkumäj.

² * Irit kehäromi täño mähemi u kwawak ahäjirän kañkumäño u yäñahäk täkamäj. U Anutu Nankät itkumänopäj ahäj nimiñkuko unitäño mani biñam täwet täkamäj.

³ Täñpakañ nin Anutu Nan ba iniken Nanaki Jesu Kristo ukät bänep kubägän terak it täkamäj unita in nin yäpurärätkañ bok udegän kañ itna yäñpäj mani biñam täwet täkamäj. Imaka dapunintä kañkumäj ba jukunintä nadäñkumäño upäj yäñahäñpäj täwet täkamäj.

⁴ * Bureni-inik, bänep oret-oretin tokñek-inik pat nimitak u inken udegän tokñek-inik pat tamiton yäñpäj mani biñam ño kudän täñpäj tamikamäj.

Penyäjek-kengän kuñat täkäna

⁵ * Jesutä manbiñam yäñahäjirän nadäñkumäño u täwet ahäkamäj. Uwä ñode; Anutu uwä penyäjek. Uken bipmäj urani kubä nämo inik itak.

⁶ * Unita nin Anutu-kät bänep kubägän täñpeñ kuñat täkamäj yäj yänkañ bipmäj urani gänañ pen kuñatnero uwä, mannin u bureni nämo, jopman yäne. Täñkañ kädet bureni nämo iwatne.

⁷ * Täñpakañ Anutu u penyäjek unita nin penyäjek-ken kuñatpäñä, äbot täñpani notniyekät nin bämopin-ken bänep kubägän irit ahäñpäj pat täyak. Ude kuñaritna Anutu nanaki Jesu, unitäño nägäritä mominin kudup ärut-paktañ nimik täyak.

⁸ * Täñpakañ äma kubätä momi nämo täk täyat yäj yäweko uwä man bureni äma uken nämo inik parirän bänepi jop yäj-ikñarek.

⁹ * Upäjkañ mominin Anutu inamiken yäñahänawä Anututä iniken yänkehäromtak mani u iwatpäj kädet siwoñi ñode täñ nimek; U mominin peñ nimiñpäj momi täño garok bänepnin-ken pätak u ärut-paktañ nimek.

¹⁰ Täñpakañ nin momi nämo täñpani yäj yäñpäjä Anutu u jopman yäwani yäj yäne. Ba Anutu täño man siwoñi nin bänepnin-ken nämo inik irek.

2

¹ * Äpetnaye nanaknaye, intä momi nämo täneñta manbiñam ño kudän täñ tamitat. Täñ, in momi täñpäjä ñode nadäneñ; Äma kubä Anutu inamiken nin gäarak it täyak. Uwä äma siwoñi-inik, Jesu Kristo.

² * Täñpäj Kristo ini kumbuko uterak Anututä mominin peñ nimik täyak. Täñpakañ nintäñogän nämo, Jesu u komen äma kuduñtagän täño momi täga ärutpak täwek.

Anututa nadäñpäjä jide kuñaren?

³ Nin Anutu täño бага man nadäñpäj buraminero uwä, eruk nininta ñode täga nadäne; Bureni, nin Anututa nadäkamäj yäj täga nadäne.

⁴ * Täñpakañ, äma kubätä Näk Anututa nadätat yäj yänkañ unitäño man kädet siwoñi nämo iwareko uwä man bureni bänepi-ken nämo parirän jopman yäwek.

⁵⁻⁶ Täñ, äma ehutpäj Anutu täño man kädet siwoñi iwat täkañ unita ñode täga yäne; Äma u Anututa gäripi bureni-inik nadäk täkañ. Täñpakañ äma kubätä näk Anutu-kät kuñat täkamäk yäj yäweko uwä Kristotä kädet täga u ba u täk täñkuko udegän täñpek. Unita nin udegän täñpäjä nin kubäkubätä ñode täga nadäne; Bureni, näk Anutu-kät kuñat täkamäk yäj nadäne.

⁷ * Nanaknaye, man kädet kodakipäj nämo täwetat. Nämo inik, uwä biñam bian nadäñkuño u ba бага man pengän nadäñkuño upäj täwetat.

⁸ * Bureni, man kädet u biani upänkañ kodaki. Unitäño bureni Jesu täño irit kuñat-kuñariken kwawak ahäjirän kañkuñ ba in täño irit kuñat-kuñatjinken udegän unitäño bureni kwawak ahätak. Bureni-inik, penyäjek burenitä äbäñpäj bipmäj urani iwat kirewayäj täyak.

⁹ * Täñpakañ äma kubätä Näk penyäjek gänañ kuñat täyat yäj yänkañ noripak kubätä kokwawak nadäñpäj kuñat täyak u bipmäj urani-ken pen itak.

* **1:1:** Jon 1:1-2,4, 1Jo 2:13-14 * **1:2:** Jon 1:14 * **1:4:** Jon 16:24 * **1:5:** 1Ti 6:16; Jem 1:17 * **1:6:** 1Jo 2:4
 * **1:7:** Jon 3:21; Ais 2:5; Hib 9:14; Rev 1:5, 7:14 * **1:8:** Sam 32:5; Snd 28:13 * **2:1:** Hib 7:25, 9:24 * **2:2:** Jon 1:29, 11:52; Kol 1:20, 1Jo 4:10,14 * **2:4:** 1Jo 1:6,8 * **2:7:** 2Jo 5-6, 1Jo 2:24, 3:11 * **2:8:** Jon 13:34; Rom 13:12; Jon 1:9
 * **2:9:** 1Jo 3:10,15, 1Jo 4:20

10 ✧ Täj, äma noriye nadäj yämikinik tänpäj bänep iron kädet iwat täkañ uwä Anutu täño peñyäjek gänañ kuñat täkañ. Ude kuñarirä imaka kubätä tänpewän goret kubä täga nämö täneñ.

11 ✧ Tänpäkañ äma noriyeta kokwawak nadäj yäpmäj kuñat täkañ uwä bipmäj urani gänañ itkañ. Äma udewani uwä bipmäj urani gänañ itkañ dapuri itpipinewän kädet upäj kuyat yäj nämö nadäwän tumäk täkañ.

12 ✧ Unita nanaknaye, Kristo täño kumäk-kumäki terak Anututä momijin peñ tamijnkuko unita man kudän ño täñ tamitat.

13 ✧ Tänpäj nanaye, in äma bian yäput peñpäj itkukotä itak u nadäj imikinik täk täkañ unita man ño kudän tänpäj tamitat.

Ba ämawebe gubañnaye, in Äma Wakikät ämik tänpäj kehäromini yäpmäj äpuño unita man ño kudän tänpäj tamitat.

Tänpäj nanaknaye, in Nanta nadäkañ unita man ño kudän tänpäj tamitat.

14 Ba nanaye, in äma bian yäput peñpäj itkukotä itak unita nadäkinik täk täkañ unita man ño kudän tänpäj tamitat.

E, ämawebe gubañnaye, in Anutu täño man bänepjin-ken itinik täyak unita kehäromijin nikek itkañ. Kehäromijin nikektä Satan täño kehäromini yäpmäj äpuño unita man ño kudän tänpäj tamitat.

Nin kome täño gärip nämö iwatne

15 ✧ In imaka imakata kome ämawebetä gäripi nadäk täkañ udegän nämö nadäneñ. Ba gäripjin kome täño tuñum mebäri mebäri uterakgän nämö peneñ. Täñkañ äma kubätä kome täño irit kuñat-kuñat ba tuñum unita gäripi nadäñpeñ kuñareko uwä äma unita ñode nadäne; U Anututa gäripi nämö nadäk täyak.

16 ✧ Tänpäkañ kome täño tuñum uwä ñode; Bänep biani täño nadäj gärip, yabängärip ba nininta nadäna ärowani täktäk. Imaka kuduptagän u kome täño biñam, Anutu Nanken nanik nämö.

17 ✧ In nadäkañ? Kome ini ba kome täño tuñum u kudup paot-inik api täneñ. Upäjkañ ämawebe Anutu täño gärip iwat täkañ uwä kadäni käronji, tärek-täreki nämö, pen api it yäpmäj äroneñ.

Kristo täño iwan mäde ut yämine

18 ✧ Nanaknaye, kadäni pähap keräp täyak! Kadäni u keräp tañirän Kristo täño Iwan pähap api ahäwek yäj nadäjkuñ. Eruk, mäyap ahäjkuño itkañ unita kadäni keräp täyak yäj nadäk täkamäj.

19 ✧ Tänpäkañ iwan uwä äbot täñpani nin bämopnin-ken itkuñopäj nibä kätäñpeñ kuñkuñ. Nibä kätäñpeñ kuñkuño unita ñode nadäkamäj; Uwä ninkät nanik nämö. Ninkät nanik bureni-inik tänpän yäwänäku, äma uwä ninkät pen itkäne. Upäjkañ kuñkuño unita ñode niwoñärek täkañ; U ninkät nanik nämö.

20 ✧ Tänpäkañ iron, Kudupi Ämatä tamijnkuko u inken itak unita in kudup man bureni nadäk täkañ.

21 Manbiñam ñowä man bureni täño mebäri täwetpäj täwoñäreka nämö kudän täñ tamitat. Nämö, in man bureni nadäwä tärewäpäj man burenitä jopman nämö pewän ahäk täkañ yäj nadäk täkañ.

22 ✧ Eruk, jop manman yäwani u netä? Jop manman yäwani uwä man ñode yäk täkañ; Jesu u äma Anututä bian iwoyäjkuño wäpi Kristo u nämö yäj yäk täkañ. Äma man ude yäwani uwä Anutu ba Jesu Kristota mäde ut yämik täkañ. U Kristo täño iwan ubayäj.

23 ✧ Bureni-inik! Äma Nanakita mäde ut imik täkañ uwä Nani Anututa udegän täk täkañ. Täj, äma Nanakita nadäkinik täk täkañ uwä Nani Anututa udegän nadäk täkañ.

24 Unita man bian nadäjkuño u pen iyap tañpäj inñit täkot. In man bian nadäjkuño ugän iwaräwä kadäni kadäni Anutu Nanak ba Nan inkät kentänpäj api kuñatneñ.

25 ✧ Tänpäkañ Kristotä imaka nimikta yäjkehäromtak man yäjkuño uwä ñode; Irit kehäromi api tamet yäj yäjkuñ.

26 Notnaye, äma ätutä in bänep nadäk-nadäkjin putäreka jopman täwet täkañ unita manbiñam ño kudän tänpäj tamitat.

✧ 2:10: Jon 11:9; Rom 14:13 ✧ 2:11: Jon 11:10, 12:35 ✧ 2:12: 1Ko 6:11 ✧ 2:13: 1Jo 1:1 ✧ 2:15: Rom 8:7

✧ 2:16: Rom 13:14; Jem 4:16, 1Pi 2:11 ✧ 2:17: Mat 7:21, 1Ko 7:31 ✧ 2:18: 1Pi 4:7; Mat 24:5,24, 2Jo 7 ✧ 2:19:

Apos 20:30, 1Ko 11:19 ✧ 2:20: 1Ko 2:15, 1Jo 2:27 ✧ 2:22: 1Jo 4:3, 2Jo 7 ✧ 2:23: Jon 5:23, 15:23, 1Jo 4:15, 5:1, 2Jo 9

✧ 2:25: Jon 3:15, 6:40

27 ✧ Ude tãj tamik tãkaŋ upãŋkaŋ Kristotã in Munapikpãj piŋ tabatkuk. Piŋ tabatkuko uwã inken pen irirãn in nadãk-nadãk tãgata nãmo wãyãkŋek tãkaŋ. Nãmo, Munapiktã ini imaka kudup tãwetpãj tãwoŋãrek tãyak. Tãppãj man tãwetpãj tãwoŋãrek tãyak uwã jopi kubã nãmo, bureniŋãn. Unita Munapiktã tãwetpãj tãwoŋãrek tãyak udegãn in Kristo-kãt kentãppãj kuŋat tãkot.

Anutu tãjo nanakiye bureni

28 ✧ Unita nanaknaye, ãneŋi tãwera nadãwut; In Kristo-kãt kentãppãj kuŋat tãkot. Udegãn tãj yãpmãj kuŋtãngãn Kristo kwawak ahãwayãj tãyak-ken uken nin umun nãmo api tãne. Nãmoink, nin inãmiken mãyãk ba nadãwãtãk kubã nãmo api tãne.

29 ✧ Tãppãkaŋ in ñode nadãk tãkaŋ; Kristo u siwoŋi-inik. Ude nadãk tãkaŋ unita ñode imaka nadãk tãkaŋ; ãmawebe mani buramiŋpãj siwoŋi kuŋat tãkaŋ uwã Anututã bãyan yepmaŋpani.

3

1 ✧ Wisiknin! Nantã ninta nadãj nimiŋkuko u inide kubã! U nadãj nimikinin tãppãj wãpnin Nanaknaye yãj niwerani. Bureni-inik, nin unitãjo nanakiye-inik itkamãj. Upãŋkaŋ komen ãmatã Anututa nãmo nadãk tãkaŋ unita ninta udegãn nãmo nadãwã tãrek tãkaŋ.

2 ✧ Notnaye, nin apiŋo Anutu tãjo ironjiniye bureni itkamãj upãŋkaŋ kãmiwã jide api ãworeŋpãj itne yãj ket nãmo nadãk tãkamãj. Upãŋkaŋ ñode nadãk tãkamãj; Kristotã kwawak ahãwayãj tãko uken nin ini bumik api ãworene. Bureni-inik, kadãni uken Jesu u jidewanipãj kwawakinik api kaŋpãj nadãne.

3 Tãppãj ãmawebe Kristota itsãmãk tãkaŋ uwã, kãdet wakiwaki tãjo garok mãde ut imiŋpãj pakigãn kuŋat tãkaŋ, Kristotã paki, kurãki-inik it tãyak ude.

4 ãmawebe momi tãk tãkaŋ uwã, Anututa ãrowani tãj imik tãkaŋ. Bureni, momi tãktãktã Anutu tãjo бага man irepmiŋ tãyak. Ba ñode imaka nadãk tãkaŋ; Kristo u mominin ãrut tãppã kukta ãpuk.

5 ✧ Tãppãkaŋ Kristo ini, momi kubã nãmo.

6 ✧ Unita ãmawebe Kristo-kãt kentãppãj kuŋat tãkaŋ uwã momi tãjo kãdet gwãk pimiŋpãj nãmo iwat tãkaŋ. ãma kubãtã gwãk pimiŋpãj momi tãkgãn tãkgãn tãjpayãj tãko unita ñode yãne; U Kristo nãmo kak tãyak ba unita nãmo nadãk tãyak yãj nadãne.

7 ✧ Unita nanaknaye, ãma kubãtã yãj-tãkŋatpãj kãdet goret kubã terak tãmagureko unita watã ket itneŋ. Kristo u siwoŋi-inik, unita Kristo ude kaŋ itnayãj nadãppãjã kãdet siwoŋigãn iwatneŋ.

8 ✧ Tãppãkaŋ yãput peŋpãj ãma waki Satantã momi tãjŋkukotã pen tãj yãpmãj ãbãtak. Unita ãma gwãk pimiŋpãj momi tãk tãkaŋ uwã Satan tãjo nãgãt morãk. Upãŋkaŋ Anutu tãjo nanaki u mebãri ñodeta ãpuk; Satantã epãn waki tãk tãyak u peŋ awãhutta ãpuk.

9 ✧ Tãppãkaŋ Anutu tãjo nanakiye bureni uwã momi tãkgãn tãkgãn nãmo tãk tãkaŋ. Nãmoink, Anututã iniken mebãri ãma udeyani bãnepi-ken pewãn ahãŋirãn Anutu tãjo nanakiye bureni ahãŋkuŋo unita momi kãdet tãga nãmo iwatneŋ.

10 Unita ãma netãtã Anutu tãjo nanakiye bureni ude itkaŋ ba netãtã Satan tãjo nanakiye ude itkaŋ yãj nadãna yãppãj ñode yabãŋpãj-nadãneŋ; ãma kãdet siwoŋi nãmo iwat tãkaŋ uwã Anututa biŋam nãmo. Ba ãma ãbot tãjpani ãtuta iron kãdet nãmo tãj yãmik tãkaŋ uwã Anutu tãjo nanakiye nãmo.

Iron kãdet bureni tãjo man

11 ✧ Manbiŋam bian-inik nadãjkuŋo uwã ñode; Nin iron kowata kowata tãne.

12 ✧ Ude tãjkaŋ Ken tãjo kãdet nãmo iwatne. Ken uwã ãma wakita biŋam itpãj iniken noripaki-inik kumãj-kumãj utkuk. Kentã noripaki mebãri imata utkuk? Uwã ñode; Ken u tãktãki waki. Tãppãkaŋ noripaki tãjo tãktãki uwã siwoŋi.

13 ✧ Unita notnaye, komen ãmatã iwan tãj tamiŋirã nadãwãtãk tãppãj nãmo kikŋutneŋ. Imata, u iron kãdet nãmo iwat tãkaŋ unita.

14 ✧ Upãŋkaŋ nin ãbot tãjpani notniye nadãj yãmikinin tãk tãkamãj unita bureni ñode nadãk tãkamãj; Nin kumãj-kumãj kãdet irepmiŋpãj iritta biŋam tãkamãj. Tãppãkaŋ ãma iron kãdet nãmo iwat tãkaŋ uwã kumãkta biŋam pen itkaŋ.

✧ 2:27: Jon 16:13 ✧ 2:28: 1Jo 3:2, 4:17 ✧ 2:29: 1Jo 3:7,10 ✧ 3:1: Jon 1:12-13; Jon 16:3 ✧ 3:2: 2Ko 3:18; Plp 3:21 ✧ 3:5: 2Ko 5:21, 1Pi 2:22-24, 1Jo 2:2 ✧ 3:6: Rom 6:1-2,14, 1Jo 3:9 ✧ 3:7: 1Jo 2:29 ✧ 3:8: Jon 8:44 ✧ 3:9: 1Jo 5:18 ✧ 3:11: Jon 13:34 ✧ 3:12: Stt 4:8 ✧ 3:13: Mat 5:11-12; Jon 5:18-19 ✧ 3:14: Jon 5:24, 1Jo 2:11; Mat 5:21-22

15 ✧ Bureni-inik! Äma noripakta kokwawak täjpej kuŋat täkaŋ uwä Anutu injamiken äma kumäŋ-kumäŋ däpani ude it täkaŋ. Täjpej äma udewanita ɲode nadäkamäŋ; Äma kumäŋ-kumäŋ däpmäk täkaŋ uwä irit kehäromita biŋam nämo.

16 ✧ Iron kädet bureni uwä ɲode kaŋpäŋ nadäk täkamäŋ; Kristotä ninta yäŋpäŋ komi nadäkta nadäwätäk nämo täjpej iniken gupi inij kireŋkuk. Ude täj nimijukuko unita nin udegän äbot täjpani notniyeta yäŋpäŋ gupnin inij kirekta nämo bitnäne.

17 ✧ Unita äma tuŋum ikektä äbot täjpani noripaki kubä imaka u ba unita wäyäkpejirän kaŋkaŋ butewaki nadänpäŋ nämo täjkentäŋ imeko uwä jide täjpej bänep iron Anutu-ken nanik bänepna-ken itak yäŋ nadäwek?

18 ✧ Unita nanaknaye, nin notniyeta nadäkinik täkamäŋ yäŋ menin-tägän jop nämo yäne. Nämoinek, nin bureni-inik nadäŋ yämiŋpäŋ iron bureni u kwawak pena ahäneŋ.

19 Ude täjkaŋ nininta ɲode täga nadäne; Nin man bureni-iniktä bäyaŋ nipmaŋpani yäŋ nadäne. Ude nadäŋkaŋ Anutu injamiken täjumun-umun terak nämo kuŋatne. Nämoinek, bänepnintä bätakigän itpäŋ Anutu injamiken säkgämän kuŋatne.

20 ✧ Unita bänepnin kubäkubätä Anutu injamiken goret täyan yäŋ niweräwä ɲode nadäne; Anutu imaka kudup nadäwän tärewani unitä bänepnin täjo nadäk-nadäk nadäwän tärek täkaŋ.

21 ✧ Täjpekaŋ bänepnin kubäkubätä goret täyan yäŋ nämo niweräwä Anutu injamiken nadäwätäk ikek nämo, täga kuŋatne.

22 ✧ Ude täjkaŋ mani buramiŋpäŋ gäripini iwat täkamäŋ unita imaka kubäta yäŋapiŋitna nadäŋ nimik täyak.

23 ✧ Täjpej man miŋi niwet täyak uwä ɲode; Nanaki Jesu Kristo unita nadäŋ imikinik täjpej iron kowata kowata täneŋ, pej niwetkuko udegän.

24 ✧ Täjpekaŋ ämawebe mani buramik täkaŋ uwä Anutu-kät kowat kwasikorän täjpej kuŋat täkaŋ. Täjkaŋ nin udegän täjnitna Munapik Anututä pej nimijukuko unitä ɲode niwoŋärek täyak; Anutu ninkät kentäjpäŋ itkamäŋ.

4

Profet jopi-jopita watä ket itneŋ

1 ✧ Notnaye, äma ätutä Anutu wäpi terak man u ba u yäŋahänpäŋ täwet täkaŋ u bäräneŋ bureni yäŋ nämo nadäneŋ. Nämoinek, man u Anutu-ken nanik ba kubäken nanik yäŋ nadäkta ket yäŋpäŋ-nadäneŋ. Nadäkaŋ? Apiŋo, profet jopi-jopi komeni komeni kudup it morekaŋ. Unita man bureni ba man jopi niwetkaŋ yäŋ ket nadäna yäŋpäŋä ɲode nadäneŋ;

2 ✧ Äma ätutä man bureni ɲode yäk täkaŋ; Jesu Kristo, Anututä ämawebeniye täjkentäŋ yämitka bian iwoyäŋkuko u äma äworeŋpäŋ kome terak kuŋatkuk. Eruk, äma man ude yäŋahäk täkaŋ uwä Anutu-ken nanik, Anutu täjo Munapik ikek yäŋ nadäneŋ.

3 ✧ Täj, äma Jesuta ude nämo yäk täkaŋ uwä Anutu-ken nanik nämo, Munapik bureni ikek nämo. Nämoinek, äma udewanitä man yäŋahäk täkaŋ uwä Kristo täjo Iwan unitäjo nadäk-nadäki ugänpäŋ yäŋahäk täkaŋ. Täjpekaŋ Kristo täjo Iwan u api ahäneŋ yäŋ mani biŋam bian nadäŋkuŋo uwä kome terak ɲo uku ahäŋkuŋo itkaŋ.

4 ✧ Nanaknaye, in Anututa biŋam täjpej bänepjin täjkehärom täjpej profet jopi-jopi u nämo nadäŋ yämiŋpäŋ yärepmitpäŋ itkaŋ. Imata, Munapik inken itak unitäjo kehärominitä kome äma täjo mäheŋi, äma wäki unitäjo kehäromini irepmitak.

5 ✧ Täjpekaŋ profet jopi-jopi uwä kometa biŋam unita mani uwä kome terakta biŋamgän. Mebäri unita kome ämatä juku pejpej mani nadäk täkaŋ.

6 ✧ Upäŋkaŋ ninäwä Anutu-ken nanik unita ämawebe Anututa nadäkinik täk täkaŋ uwä mannin nadäŋ nimik täkaŋ. Täj, äma Anututa biŋam nämo itkaŋ uwä mannin nämo nadäŋ nimik täkaŋ. Mebäri uterak äma man niwetta äbäk täkaŋ unitäjo bänep nadäk-nadäki täga yäpmäŋ danine. Äma udewanitä nintäjo man nadäŋ niminejo uwä man bureni yäŋahäwani yäŋ nadäne. Täj, nintäjo man nämo nadäŋ niminejo uwä man jop manman yäwani yäŋ nadäne.

Iron kädet bureni u Anutu-ken nanik

7 ✧ Notnaye, bänep iron kädet bureni-inik u Anutu-ken nanik unita äbot täjpani ämawebe in bänep iron kowata kowata täjpej kuŋatneŋ. Ämawebe bänep iron kädet bureni iwat täkaŋ uwä Anututä bäyaŋ yepmaŋpani ba Anutu täjo mebäri nadäkaŋ.

✧ 3:15: Rev 21:8 ✧ 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4, 1Te 2:8 ✧ 3:17: Lo 15:7 ✧ 3:18: Jem 2:15-16 ✧ 3:21: Hib 4:16

✧ 3:22: Mat 21:22 ✧ 3:23: Jon 6:29, 13:34 ✧ 3:24: Rom 8:9, 1Jo 4:13 ✧ 4:1: Mat 7:15, 1Jo 2:18, 2Jo 7, 1Te 5:21

✧ 4:2: 1Ko 12:3 ✧ 4:3: 1Jo 2:18, 2Jo 7 ✧ 4:4: Mat 12:29, 1Jo 5:4-5 ✧ 4:5: Jon 15:19 ✧ 4:6: Jon 8:47 ✧ 4:7:

1Jo 2:29

8 ✧ Anutu ini bänep iron mäheми unita ɲode nadäne; Äma bänep ironi nämo uwä Anututa bureni nämo nadäkaɲ.

9 ✧ Täɲpäkaɲ Anututä bänep ironi kwawak niwoɲärenkuko uwä ɲode; Nanaki Jesu uterak irit kehäromita biɲam täɲput yäɲ nadäɲpäh Nanaki tepi kubägän kome terak ɲo tewän äpuk.

10 ✧ Bureni-inik, bänep iron täɲo mebäri-inik uwä ɲode; Nintäjukun Anututa nadäɲ imikinik nämo täɲkumäɲ. Nämo! Anututä jukun ninta nadäɲ nimikinik täɲpäh mominin ärut täɲpän kukta nadäɲpäh Nanaki iniɲ kireɲkuk.

11 ✧ Notnaye, bureni, Anututä iron pähap ude täɲ nimiɲkuko unita äbot täɲpani notniyeta udegän nadäɲ yämikinik täne.

12 ✧ Nadäkaɲ? Äma kubätä Anutu nämoinek kaɲkuko upähkaɲ nin notniye kowat nadäɲ imän täk täkamäɲ unitä kwawak ɲode niwoɲäretak; Anutu u ninkät itkamäɲ, ba Anutu-ken nanik bänep iron kädet bureni-inik u ninken itinik täyak.

13 ✧ Anututä iniken Munapiki nimiɲkuko uterak bureni ɲode nadäkamäɲ; Anutu ninkät irirän nin udegän Anutu-kät it täkamäɲ.

14 ✧ Täɲpäkaɲ Nanintä kome ämawebe yäpätägakta Nanaki iniɲ kireɲkuko u kaɲkumäɲ. Kaɲkumäɲo unita mani biɲam u yäɲahäk täkamäɲ.

15 ✧ Unita ämawebe nadäkinikitä Jesu u Anutu täɲo Nanaki yäɲ nadäɲpäh yäɲahäk täkaɲ unita ɲode nadäk täkamäɲ; Anututä ämawebe ukät irirän ämawebe u udegän Anutu-kät it täkaɲ.

16 ✧ Täɲpäkaɲ Anututä ninta nadäɲ nimikinik täk täyak u bureni-inik yäɲ nadäɲpäh bänepnin täɲ-kehäromtak täkamäɲ.

Bureni-inik, Anutu u bänep iron kädet täɲo mäheми. Unita ämawebe bänep iron kädet bureni u iwat täkaɲ uwä Anutu-kät it täkamäɲ yäɲ nadäneɲ. Ba Anututä ninkät itinik täk täyak yäɲ nadäneɲ.

17 ✧ Nadäkaɲ? Anututä bänep iron käderi bänepnin-ken pewän ahäk täyak u inɲit-inik täɲpähä kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni pähap uken Anutu inamiken nadäwätäk ikek nämo täga api itne. U mebäri ɲodeta; Kome terak ɲoken Jesu täɲo kädet kuroɲ iwat täkamäɲ unita.

18 Täɲpäkaɲ Anutu täɲo bänep iron kädet tokɲeɲpäh pat täyak-ken umun kubä nämo itak. Imata, bänep iron kädet säkgämän unitä umun iwat kirek täyak. Upähkaɲ umun täɲo mebäri uwä ɲode; Kowata waki käwep api kaɲ-ahäwet yäɲ nadäk täkaɲ unitä täɲpewän umun pähap nadäk täkaɲ. Unita ɲode nadäkamäɲ; Äma umun ude täk täkaɲ uwä Anutu täɲo bänep iron kädet bänepi-ken pat imikinik nämo täyak. Nämoinek!

19 Täɲpäkaɲ iron kädet iwat täkamäɲ u mebäri ɲodeta iwat täkamäɲ; Anututä jukun nadäɲ nimikinik täɲkuko unita.

20 Unita äma kubätä Näk Anututa gäripi-inik nadätat yäɲ nadäɲkaɲ noriyeta kokwawak nadäɲpäh kuɲat täyak uwä jopman yäwani. Noripak dapuritä käwani unita gäripi nämo nadäɲkaɲ jide täɲpäh Anutu dapuritä nämo käwani unita gäripi nadäwek? Nämoinek!

21 ✧ Täɲpäkaɲ Jesutä jukuman ɲode nimiɲkuk; Äma kubätä Anututa gäripi nadäɲpähä äbot täɲpani noriyeta udegän nadäɲ yämek.

5

Anutu täɲo nanakita nadäɲ imikinik man

1 ✧ Ämawebe Jesu u äma Anututä ämawebeniye täɲkentäktä bian iwoyäwani wäpi Kristo ubayäh nadäkinik ude täk täkaɲ uwä Anutu täɲo nanakiye bureni, Anututä ini bäyawani. Unita ämawebe Anutu Nanta gäripi nadäk täkaɲ uwä Nan täɲo nanakiyeta udegän gäripi nadäɲ yämik täkaɲ.

2 Täɲkaɲ nin Anutu täɲo nanakiyeta gäripi nadäk täkamäɲ yäɲ jop täga nämo yäne. Nämo, Anututa gäripi nadäɲpäh mani buramino uyaku ude täga yäne.

3 ✧ Bureni, Anututa gäripi nadäɲpähä, mani buramine. Täɲkaɲ nintä Anutu täɲo jukumani u täga iwatnaɲi. U bäräpi nämo.

4 ✧ Unitäɲo mebäri ɲode; Ämawebe Anutu täɲo nanakiye bureni-inik itkaɲ u kudup-tagän kome täɲo kehäromi yäpmäh äpäktä kehäromi nikek itkaɲ. Täɲkaɲ kehäromi uwä nadäkinikinin. Unitä kome täɲo kehäromi yäpmäh äpäk täkamäɲ.

5 ✧ Eruk, netätä kome täɲo kehäromi täga yäpmäh äpneɲ? Ämawebe Jesu u Anutu täɲo Nanaki yäɲ nadäkinik ude täk täkaɲ u.

✧ 4:8: 1Jo 4:16 ✧ 4:9: Jon 3:16 ✧ 4:10: Rom 5:8-10, 1Jo 2:2 ✧ 4:11: Mat 18:33 ✧ 4:12: Jon 1:18, 1Jo 2:5-6
 ✧ 4:13: 2Ko 1:22, 1Jo 3:24 ✧ 4:14: Jon 3:17 ✧ 4:15: 1Jo 5:5 ✧ 4:16: 1Jo 4:8 ✧ 4:17: 1Jo 2:28 ✧ 4:21: Mat 5:44-45; Mak 12:29-31 ✧ 5:1: 1Jo 4:15 ✧ 5:3: Jon 14:15,23-24, 2Jo 6; Mat 11:30 ✧ 5:4: Jon 16:33 ✧ 5:5: Rom 8:37, 1Jo 4:4

6 ✧ Jesu Kristo uwä äma, ume ba nägät ikek äbuko u. Ume nikekgän nämö äbuk. Ume ba nägät ikek unitä äbuk. Ude täñjirän Munapik, man bureni yäñahäwani unitä Man u bureni yäj yäñpäj yäñahäk täyak.

7 Ude unita imaka yaräkubätä Jesu täño mebäri yäñahäk täkañ.

8 ✧ Yaräkubä uwä ñode; Munapik ini, ume, ba nägät. Täñpakañ yaräkubä uwä yäjmeham-meham täñpäj Jesu täño mebäri kubägän yäñahäk täkañ.

9 ✧ Täñpakañ ämatä man yäñirä nadäj yämik täkañ. Upäñkañ Anutu u Anutu unita man bureni yäñahäk täyak. Täñkañ man bureni uwä äma täño man irepmit morek täyak. Man bureni u Nanakita yäñahäk täyak.

10 ✧ Unita äma Anutu täño Nanakita nadäkinik täk täkañ uwä man bureni, Anututä yäñahäk täyak u bänepi-ken itinik täk täyak. Täñ, äma, Anutu täño man unita nadäkinik nämö täk täkañ uwä Anutu uwä jopman yäwani yäj nadäk täkañ.

11 Täñkañ man bureni uwä ñode; Anututä irit kehäromita biñam nipmanpäñ itkamäj. Täñpakañ irit kehäromi unitäño mäheми u Nanaki ubayäj.

12 ✧ Ämawebe Nanaki-kät kwasikotpäj kuñat täkañ uwä irit kehäromita biñam täk täkañ. Täñ, ämawebe Nanaki-kät nämö kwasikotpäj kuñat täkañ uwä irit kehäromita biñam nämö täk täkañ. Nämoinik!

Jukuman ätu

13 ✧ Ämawebe Anutu täño Nanakita nadäkinik täk täkañ, inta man kudän ño mebäri ñodeta kudän täñpäj tamitat; Inä irit kehäromita biñam täkamäj yäj nadäwut yäñpäj manbiñam ño kudän täñpäj tamitat.

14 ✧ Täñpakañ nin ñode nadäkamäj; Nin imaka Anututä gäripi nadäk täyak unita yäñapinawä, u bureni api nadäj nimek. Ude nadäk täkamäj unita Anutu dubiniken kuñkañ imaka kubä yäñapikta nämö umuntäne.

15 Nämö! Kadäni kadäni yäñapiñitna nadäj nimik täyak. Unita ñode bureni nadäkamäj; Imaka u ba unita yäñapik täkamäj uwä bureni nimik täyak.

16 ✧ Täñpakañ gäk äbot täñpani notkapak kubätä momi kumäkta biñam ikek nämö udewani täñjirän kañpäjä täñkentäj imikta Anutu-ken yäñapiwen. Yäñapiñiri Anututä momini peñ imiñpäj irit säkgämän imek. Äma momi geñita biñam nikek udewani täk täkañ unita nämö yäyat. Nadäkañ? Momi kumäkta biñam ikek kubägän itak unita äma momi u täñpani täñkentäj imikta Anutu-ken nämö yäñapiwen.

17 Kädet wakiwaki u kudup momi ubayäj. Täñ, momi ätu kumäkta biñam nikek nämö.

18 ✧ Nin ñode nadäkamäj; Anutu täño nanakiye burenitä gwäk pimiñpäj momi nämö täk täkañ. Nämoinik, Anutu täño Nanaki Jesutä watäni it yämiñjirän Täñpawak Mähemitä äma u täga nämö däpek.

19 ✧ Täñpawak Mähemitä kome pähap ño kañiwat täyak upäñkañ ninä Anututa biñam bureni itkamäj yäj nadäk täkamäj.

20 ✧ Täñkañ ñode nadäk täkamäj; Anutu täño Nanakitä äbä nadäk-nadäknin täño yäma dät nimiñkuko unita Anutu Bureni-inik it nimitak yäj nadäk täkamäj. Täñpäj Anutu Bureni ba Nanaki Jesu Kristo-kät kwasikotpäj kuñat täkamäj. Uwä Anutu Bureni-inik, Irit Tärek-täreki nämö unitäño mäheми.

21 ✧ Unita nanaknaye, in anutu jopita mäde ut yämiñpäj yabäj umuntañ päñku injingän it täkot. Ugän.

✧ 5:6: Jon 1:29-34 ✧ 5:8: Jon 15:26 ✧ 5:9: Jon 5:32-37; Jon 8:18 ✧ 5:10: Gal 4:6 ✧ 5:12: Jon 3:36 ✧ 5:13: Jon 20:31 ✧ 5:14: Jon 14:13, 16:23, 1Jo 3:21-22 ✧ 5:16: Mat 12:31 ✧ 5:18: 1Jo 3:9; Jon 17:5 ✧ 5:19: 1Jo 4:6 ✧ 5:20: Jon 17:3 ✧ 5:21: 1Ko 10:14

2 Jon

Yäj-yäkjarani äma nämö täj kentä j yämine

¹ ✧ Watä ämajin näkä webe pähap yäpmäj daniwani gäk ba äpetkaye nanakaye inta man ɲo kudän täj päj tamitat. Näk nadäj tamikinik täk täyat. Täj päkäj näkjagän nämö. Ämawebe man bureni-inik nadäjpäj bänepi-ken pek täkäj u bok nadäj tamikinik täk täkamäj.

² ✧ Man bureni unitä täj päwän not ude täj päj itkamäj. Man bureni uwä bänepnin-ken pätak ba pen api pat yäpmäj kwek.

³ ✧ Eruk, Anutu Nan ba nanaki Jesu Kristo unitä ɲo orakoraki ba butewaki ba bänep pidämtä bämopin-ken pen kaɲ it yäpmäj ärowän. It yäpmäj äronjirän man bureni gän nadäjpäj Anutu täj bänep iron terakgän it täkäna.

⁴ ✧ Tägämän kubä nadätat! Man bureni-inik Nantä kaɲ iwarut yäjpäj peɲ niwetkuko u äpetjiye nanakjiye ätutä buramiñpä j yäpmäj kuɲat täkäj. Manbiñam ude nadäjpäj bänepnatä oretoret pähap nadäk täyat.

⁵ ✧ Unita webe pähap, man kudupi nämö gäwerayäj. Nämö, bian mebäri-ken umunitä nadäj yäpmäj äbäk täjkumäno ugänpäj gäwerayäj. Uwä ɲode; Äbot täj pani ämawebe nin bänep iron täktäk kowata kowata täj päj kuɲat täkäna.

⁶ ✧ Täj päkäj bänep iron kädet täj mebäri u ɲode; Nin Anututa gäripi-inik nadäjpäj unitä ɲo mani buramine. Unita äneɲ j yäkgän täj pä; Man yäput peɲpä j ɲode nadäjkurjo udegän iwät täkot; Bänep iron täktäk kädet iwätpäj kuɲat täkot.

⁷ ✧ Nadäkaɲ? Yäj-yäkjarani äma mäyap it yäpmäj kukaɲ. Äma udewani Jesu Kristo äma äworeñpä j ahäj kuko unitä ɲo manbiñam ut täkäj. Äma udewaniwä yäj-yäkjarani äma ba Kristo täj ɲo iwan ubayäj.

⁸ ✧ Unita äma udewani tä j täj-tä j pä-tä j pä-pewä Ekäni täj kädet iwätpäj gwäki yäpmäktapiäni täk täj kuɲo u paot tamekta nadäj it nadäj it kuɲat täkot. Pen ude tä j yäpmäj kuɲarirä Anututä kowata gwäki ärowani pähap api tamek.

⁹ ✧ Täj päkä j äma Jesu Kristo täj ɲo manbiñam säkgämän nämö injitaɲ iniken nadäk yäpürätpäj yäjähäk täkä j, äma udewani ɲode nadäneɲ; Anututa biñam nämö itkaɲ. Tä j, äma Jesu täj ɲo manbiñam ugänpäj pen injitaɲ yäpmäj kuɲat täkä j uwä Nan ba Nanakitä äma ukät bok it täkä j yäj nadäk täkot.

¹⁰ ✧ Täj päkä j äma kubätä inken kuɲpä j Jesu u äma äworeñpä j kome terak kuɲatkuk yäj man siwoɲi ude nämö täwetpä j täwoj ärewayäj täko uwä not tä j imiñpä j yotjin-ken nämö yäjikaɲat yäpmäj äroneɲ.

¹¹ ✧ Tä j, in kubätä äma udewani not täj pä j ä jop manman yäwani täj ɲo noripaki yäj nadäkot.

¹² ✧ Nanaknaye, man mäyap täwerayäj nadätat upä j kaɲ mäyap nämö kudän tä j tamayäj. Ärewayäj nadätat unita kadäni ärewayäj täyat uken man yäjpäj-nadäk kaɲ täna. Ude täj pä j bänep oretoret bureni api nadäne.

¹³ ✧ Eruk, yäpmäj daniwani notkapak unitä ɲo äperiye nanaktä bänep täga man täwetkaɲ ɲo. Ugän.

3 Jon

Äbot täņpani man bureni yāņahäk täkaņ ugāņpāņ täņkentāņ yāmine

1 ✧ Äbot täņpani täņo watä äma näkä notnapak Gaius gäka man ņo kudān täņpāņ gamitat. Man bureni bok nadäk täkamäk unita gäka gäripi-inik nadätat.

2 Notnapak, bānep nadäk-nadäkka täga itak udegān gup kāda käyām täņpentawä. Säkgāmān kaņ kuņat yāņ nadāņpāņ Anutu-ken yāņapik täyat.

3 ✧ Notniye ätutä äbä gäka manbiņam ņode näwetkuņ; Man bureni nadäkinik täņpāņ buramiņpāņ yāpmāņ kuņat täyak yāņ näwetkuņ. Ude näwerä nadāņpāņ bānepnatä säkgāmān kubä nadāņkut.

4 Nadätan? Äpetnaye nanaknaye man bureni täņo kädet iwat täkaņ, manbiņam u nadāņpāņ bānep täga ärowani-inik nadäk täyat.

5 Notnapak, gäk äbot täņpani notkaye gäkņa-kät it täkaņ ugāņpāņ nämo täņkentāņ yämik täyan, äbot täņpani kudupi ätu imaka, bok täņkentāņ yämik täyan. Kädet uwä tägagāmān!

6 ✧ Äma kudupi täņkentāņ yāmiņkuno unitä äbot täņpani ņo iņamiken gäkņo iron kädet u yāņahāņkuņ. Unita äma uwä inken äneņi äbä itkaņ eruk äneņi kunayāņ täņirä bian täņkentāņ yämik täņkuno udegān täņkentāņ yāmi yāpmāņkaņ kuneņ, Anututä ini gäripi nadäk täyak ude.

7 ✧ Äma uwä Ekāni täņo wāpi yāpmāņ kuņatnayāņ nadāņpāņä Anututa nadäkinik nämo täņpani-ken moneņ tuņumta nämo yāņapik täkaņ.

8 Unita äma udewaniwä täņkentāņ yāmiņpāņä man bureni täņo epān bok täņpani ude äworeneņ.

9 Näk äbot täņpani ämawebeta man ätu kudān täņpāņ yāmiņkuro upāņkaņ Diotrepestä intäjukun äma ude ira yāņpāņ nin täņo man nämo nadäk täyak.

10 Unita näkä inken äreņpāņä unitäņo mebäri kwawak api yāņahäwet. Uwä ninta jopman yāņpāņ nibek täyak. Täņkaņ ugān nämo. Äbot täņpani notniye kome ätuken nanik äreņirä ini nämo täņkentāņ yāmiņkaņ ätutä täņkentāņ yämikta udegān yājiwät tak täyak. Ba täņkentāņ yāmiņirä in äbot täņpani nämo yāņ yäwetpāņ yäwat kirek täyak.

11 ✧ Unita notnapak tägagāmān, gähä kädet waki udewani nämo iwaren. Nämoinik! Kädet tägagān iwat täyi. Äma kädet tägagān täk täkaņ uwä Anutu-ken nanik. Täņ, äma kudān waki täk täkaņ uwä Anututa nämoinik nadäk täkaņ.

12 ✧ Täņpākaņ ämawebe kudup Demitriusta nadäwä säkgāmān täņpāpāņ unitäņo manbiņam yāņahäk täkaņ. Ba Anutu täņo man burenitä Demitriusta täņo täktäki imaka, yāņahäk täyak. Ba nin udegān, imaka säkgāmān täk täyak unitäņo manbiņam yāņahäk täkamāņ. Täņkaņ nin jopman nämo yäk täkamāņ. Nämo, intä nintawä u man bureniņgān yāņahāwani yāņ nadäk täkaņ.

13 ✧ Man mäyap gäwerayāņ nadätat upāņkaņ mäyap nämo kudān täņpāņ gamayāņ.

14 Imata, näk kadāni käroni nämo itkaņ gäkken ärehta nadätat unita kadāni uken ärewakan man yāņpāņ-nadäk kaņ täda.

15 Eruk, bānepka kwikinik iton. Täņkaņ notkaye näkkät ņo itkamāņ nintä oretoret man gäwetkamāņ. Täņ, gäkä notnaye gäkkät itkaņ unita udegān oretoret man kaņ yäwet.

Jut Yäñ-yäkjarani äma täño jop manmanta jukuman

1* Näk wäpna Jut, Jesu Kristo täño epän watä ämani, ba Jems täño noripaki u. Näkä ämawebe Anututä tämagurani inta yäppäj manbiñam ño kudän täj tamitat. Anutu Nan inta nadäj tamikinik täk täyak. Ba Jesu Kristo ini-tägän inta watä it tamik täyak.

2* Unita Anutu täño butewaki, bänep pidäm ba bänep iron intä terak toknej päton.

Anututa iwan täñpani täño man

3* Eruk notnaye bureni-inik, näk pengän Anututä nin ba in bok waki kerik-ken nanik nimagutkuko unitäño man ätu kudän täñpäj tamikta gäripi nadäjkut. Upäjkañ apiño man kubäjpäñ kudän täj tamikta bänepnatä peñ näwetak. Man u ñode; Nadäkinik kädet Anututä niwoñärenkuko u iwantä täñpä waneño u deta weñkirek-kirekta pidäm täñpäj kañ irut. Nadäkinik kädet u iniken ämawebenijeta yämiñkuko uwä äma kubätä uterak man kodaki kubä yäpurärätñañi nämo ba man moräki kubä yäpmäj täkñenañi nämo.

4* Nadäkañ? Äbot täñpani nin gänañ äma ätu mebarini käbop peñkañ nin yäpurärätpäñ itkañ. Anututä iniken man terak äma udewanitä kowata waki yäpmäkta bian yäñtärenkuk. Äma udewani uwä Anututa mäde ut imiñpäñ kädet wakiwaki täk täkañ. Ude täñkañ ñode yäk täkañ; Anutu u iron mähe mi unita kädet waki täga täk täne yäk. Kowata waki nämo api nimek yäj yäk täkañ. Kädet ude täk täkañ uwä Anutu täño iron unitäño mebari yäpmäj äyäjutpäñ täñpäwak täkañ. U Jesu Kristo, nintäño Intäjukun Ämanin ba Ekäninin kubägän unita mäde ut imik täkañ.

5* In Ekäni täño mebari nadäkañ u. Bian Isrel ämawebe Isip komeken nanik yämagutkukopäj äma mäde ut imiñkuño u täñpän wañkuñ. Inä manbiñam uwä nadäkañ upäjkañ inken udegän ahäj tamekta man ño intä nadäñpäj inñitpeñ kuñata äneñi täwetat.

6* Ba kubä pen ñode; Añero Ekänitä epän wäp biñam yäj yämani u irepmitkañ täñpäj iniken komeni kujat peñpeñ kuñkuño unita Anututä yäwat kireñkuk. Yäwat kireñpäj añero uwä yentä pädat täñpäj tärek-täreki nämo yepmañkuko bipmäj urani-inik gänañ itkañ. U itkañ Ekänitä manken yepmañpäj yäpmäj danikta kadäni pähap unita itsämänkañ.

7* Ba bian yotpärare yärä wäpi Sodom Gomora, ba yotpärare u dubini-ken dubini-ken nanik unitä kädet añero unitä täñkuño udegän täñkuñ. U kädet waki-wakiinik täñpäj kubokäret kädet mebari mebari ämatä nämo tänañi wakiinik upäj täñkuñ. Ude täñkuño unita Anututä kädäp mebet tärek-täreki nämo u gänañ yepmañkuk. Anututä ude täñkuko uwä ämawebe kuduypatägäntä kañpäj nadäñkañ umuntäneñta ude uwä täñkuk.

8* Upäjkañ äma käbop käbop äbot täñpani nin gänañ äpmonkuño uwä kädet udegän iwat täkañ. Däpmonken mebari mebari täñkañ uterak iwatpäñ irit kuñat-kuñariken kädet wakiinik ämatä nämo tänañi u pewä ahäk täkañ. U Ekäninin unita ärowani täj imiñpäj añero Anutu täño epmäget kudän ikek kunum gänañ itkañ u yäniñ wärät täkañ.

9* Ude täk täkañ uwä goret-inik täk täkañ. Unita añero täño intäjukun äma wäpi Maikelta nadäwut. Unitä Moses täño komegupta Satan-kät man yäñpäj wädäj ehätikumäno uwä inita nadäwän äpanti täñpöpäj äma waki u yäjärok man nämo iwetkuk. Nämo inik, jop ñode iwetkuk; Kowata Ekänitä ini-tägän api gamek yäj iwetkuk.

10* Täñpäkañ äma waki nin yäpurärätkuño uwä ude nämo nadäk täkañ. Nämo, imaka u ba unitäño mebari nämo nadäwä tumäk täkañ u iniñ wärät täkañ. Uwä tom bumik, nadäk-nadäki nämo. Gupi täño nadäk-nadäk ugän iwatta nadäk täkañ. Kädet ude täk täkañ unitä irit kuñat-kuñari täñpänwak täkañ.

11* Wära! Äma udewani komi api nadäneñ! U äma biani wäpi Ken unitäño kädet ugän iwat täkañ. Ba äma kubä wäpi Balamtä kädet goret täñkuko ude, gwäki yäpmäk-tagän nadänkañ kudän waki ba täga, tägagän täneñ. U goret täk täkañ. Ba Anututa ärowani, Koratä täñpäj paotkuko udegän täñpäj api paotneñ.

12* Täñpäkañ kadäni kadäni in äbot täñpani ämawebetä bänep kubägän äñnak-äñnak käbeyä täk täkañ-ken äma uwä bämojin-ken penta it täkañ. Upäjkañ initagän nadäñkañ äñnak-äñnak jopi kubä yäñpäj mäyäk-kät nämo, kädet mebari mebari terak täñ-urukuruk täk täkañ. Ude täk täkañ unita Anutu injamiken bänep kubägän äñnak-äñnak käbeyä uwä täñpäwak täkañ. Uwä gubam iwän bureni nämo tak täyak udewani, mänittä jop piñ äreyäj täñpän kuk täkañ ude

* 1:1: Mat 13:55 * 1:2: 2Pi 1:2 * 1:3: 1Ti 1:18 * 1:4: Gal 2:4, 2Pi 2:1 * 1:5: 2Pi 1:12, 1Ko 10:5 * 1:6: 2Pi 2:4,9 * 1:7: Stt 19:1-25, 2Pi 2:6,10 * 1:8: 2Pi 2:10 * 1:9: Dan 10:13,21; Dan 12:1, 2Pi 2:11; Rev 12:7; Sek 3:2
 * 1:10: 2Pi 2:12 * 1:11: 1Jo 3:12, 2Pi 2:15; Nam 16:1-35 * 1:12: 2Pi 2:13,17; Ese 34:8

bumik. Ba uwā päya, bureni wädäk-wädäk kadäni-ken bureni nämo wädäñjirä mähemitä dät mañpā kuk tākañ udewani bumik. Uwā gupi bok mäjoni bok kumbani.

13 ✧ Äma udewani mäyāki nämo. Kädet wakini u ume tokätpāñ porärak gägäni-ken täñpāñ pek tākañ udewani. Ba guk käderi siwoñi nämo iwatkañ jopjop kuñat tākañ udewani. Äma udewani unitawā Anututä kome bipmäñ urani-inik, tärek-täreki nämoken päñku itneñta yäntäreñ yämäni.

14-15 ✧ Täñpākañ Adam täño tawañken nanik äma ekäni kubā wäpi Enok unitä äma udewanita bian-inik profet man ñode yäñkuk; Ket nadäwut! Ekäni añeroniye jirañ-kät ämawebe kuduptagän manken yepmakta api ämneñ. Äbäñpāñ Ekäni unitä ämawebe mani nämo iwatkañ kädet ini gäripi nämo nadäk täyak u täñpani unita, ba momi ämatä Anututa yäñärok man iwet tākañ unita kowata komi api yämek.

16 ✧ Äma udewani uwā kadäni kadäni imaka mebäri mebäri ahäñ yämiñjirä kokwawak täñpāñ yäñburu-buru terak yäñpāñ-yebek man yäñ ittāñ kuk tākañ. Ba iniken nadäk kädet waki ugän iwarän täñpāñ gup yäpmāñ ärokärok tāk tākañ. Täñpāñ yäñgärip-gärip yäñ-yäñkñat-pewä ämatä täñkentāñ yämāpāñ gäripini tärek tākañ.

Bäneñjin täñkehärom täñpāñ itneñ

17 ✧ Täñpākañ notnaye bureni-inik, in imaka ahäwayāñ täyak unita Ekäninin Jesu Kristo täño aposoroniyetä yäñahāwani unita juku pinenñ.

18 ✧ U ñode täwetkuñ; Tärektärek kadäni bämopi-ken yäñärok man yäwani ämatä ahäñpāñ itpāñ Anutu mäde ut imiñkañ iniken gärip terak api kuñatneñ.

19 ✧ Äma udewanitā äbot täñpani täñpewä duñwek tākañ. U Kudupi Munapik ikek nämotä kome täño gärip ugän iwatpāñ tāk tākañ.

20 ✧ Upäñkañ notnaye bureni-inik, in kadäni kadäni nadäkinik täga Anututä tamiñkuko uterak yengämä pewäpāñ nadäkinikjin u kehäromitā kehäromi-inik kañ ahäñ tamän. Täñkañ Munapik täño kehäromi terak yäñapik man yäneñ.

21 Anutu inta nadāñ tamikinik tāk täyak unita in dubini-kengän itpāñ irit kuñat-kuñatjin kudup Anututa iniñ kirewut. Ude täñkañ kadäni kadäni Ekäni Jesu Kristotä butewakini kwawak pewän ahäwäpāñ irit kehäromi tamayāñ täyak unita itsämneñ.

22 In äma nadäkiniki kehäromi nämo unita butewaki nadāñ yämiñpāñ täñkentāñ yämineñ.

23 ✧ Äma udewani ätuwä kädäpta biñam tākañ unita bäräñeñ äneñi yämagutneñ. Ba äma ätutawä kädet wakini udegän täñpet yäñ nadäñpāñ umunkät umunkät butewaki kudän terak yämagutneñ. Upäñkañ nadāñ gärip täñpāñ momi kädet wakiwaki tāk tākañ unita nadäwä taräki-inik kañ täñput.

Anutu iniñ oretna

24 ✧ Anututä inta watä säkgämän it tamiñjirän in täñyabäk terak nämo mäneñta kehäromi pat imitak. Unitä täñtākñat päñku tepmañpän momi kubäkät nämo, siwoñi-inik, bänep oretoret terak, peñyäreñk mähemi ini dubini-ken api itneñ.

25 ✧ U kubä-tägän Anutu bureni-inik itak. Unitägän Jesu Kristo täño epäni terak waki keriken nanik nimagurani. Unita Ekäninin wäpi ugäñpāñ orañ imik tākäna! Uwä nintāño intäjukun äma ärowani-inik, ba imaka imaka päke ñonitāño intäjukun-inik. Wäp biñam, ba kehäromi ba peñyäreñk tärek-täreki nämo it imitak. Bian ude itkuko unitä apiño udegän itak. Ba kämi udegän api it yäpmāñ ärowek. U Bureni.

✧ 1:13: 2Pi 2:17; Ais 57:20 ✧ 1:14-15: Stt 5:21-24; Lo 33:2; Mat 25:31 ✧ 1:16: 2Pi 2:10,18 ✧ 1:17: 2Pi 3:2 ✧ 1:18: 2Pi 3:3 ✧ 1:19: 1Ko 2:14 ✧ 1:20: Kol 2:7, 1Te 5:11 ✧ 1:23: Amo 4:11; Sek 3:2; Rev 3:4 ✧ 1:24: Plp 1:10, 2Pi 3:14 ✧ 1:25: Rom 16:27, 2Pi 3:18

(Revelesen)
Kwawak Iwoŋǎrewani
Kristo uwǎ intǎjukun ǎma bureni kehǎromi nitek it tǎyak

Yǎŋkwawatak man

1 ✧ Man ŋowǎ bian kǎbop itkukopǎŋ Jesutǎ yǎŋkwawa taŋkuk. Tǎŋpǎkaŋ imaka kadǎni kerǎpigǎn itkaŋ ahǎkta yǎwani u epǎn ǎmaniye yǎŋpǎŋ-yǎwoŋǎrehta Anututǎ Jesu kwawak iwoŋǎreŋkuk. Iwoŋǎrewǎnkaŋ Jesutǎ imaka u aŋeroni iwet-pewǎn ǎpǎ epǎn ǎmani Jon nǎk nǎwetpǎŋ nǎwoŋǎrek tǎŋkuk.

2 Ude tǎŋjirǎn Anutu tǎŋo man ba Jesu Kristo tǎŋo yǎŋkwawatak man kaŋpǎŋ nadǎŋkuro u nǎkǎ nadǎkinik tǎŋpǎŋ mani biŋam yǎŋahǎŋkut.

3 ✧ Tǎŋpǎkaŋ imaka manbiŋam ŋo terak kudǎn tǎwani ahǎkta Anututǎ yǎŋkuko u kerǎp tǎyak unita ǎmawebetǎ nadǎkta ǎma man ŋo daniŋpǎŋ yǎwet tǎyak uwǎ sǎkgǎmǎn it tǎyak. Ba ǎmawebe man kudǎn tǎwani ŋo nadǎŋpǎŋ bǎnepitǎ iyaptak tǎkaŋ u imaka, sǎkgǎmǎn it tǎkaŋ.

4 ✧ Eruk, nǎk Jon, Esia komeken ǎbot tǎŋpani 7 inta man kudǎn ŋo tǎyak. Anutu itkukotǎ itak ba pen api it yǎpmǎŋ ǎrowek u, ba munapik 7* Anutu iŋamiken itkaŋ u, ba Jesu Kristo unitǎ oraŋ tamiŋjirǎ bǎnep pidǎm terak kaŋ kuŋarut.

5 ✧ Tǎŋpǎkaŋ Jesu Kristo uwǎ Anutu tǎŋo manbiŋam bureni siwoŋigǎn yǎŋahǎwani. Unitǎgǎn kumbani-ken nanik akukakuk tǎŋo ǎma intǎjukun-inik itak. Ba komeni komeni ǎma ǎrowani itkaŋ unitǎŋo ǎma ǎrowani-inik pǎhap kubǎ ugǎn. Tǎŋkaŋ ninta nadǎŋ nimikinik tǎŋpǎŋ nǎgǎritǎ momi tǎŋo topmǎk-topmǎkken nanikpǎŋ pit nimiŋkuk.

6 ✧ Pit nimiŋpǎŋ irit kehǎromi tǎŋo ǎbot ude itkaŋ nani Anutu tǎŋo bǎmop ǎma ude kuŋatpǎŋ watǎ epǎn tǎŋ imineta nipmaŋkuk. Unita Jesuken epmǎget kudǎn ba kehǎromi u pen it yǎpmǎŋ ǎroton! U bureni.

7 ✧ Dapun tǎkot! Jesu gubam terak ǎbayǎŋ tǎyak!

ǎBǎŋjirǎn ǎmawebe kuduptagǎn dapuritǎ api kǎneŋ. Tǎŋkaŋ butewaki! ǎMa Jesu iŋitpǎŋ pǎip bohamtǎ yǎputkuŋo, ǎma u imaka bok api kǎneŋ. Kaŋkaŋ komeni komeni ǎma mebǎri mebǎritǎ konǎm butewaki api tǎneŋ. Man u bureni-inik api ahǎwek!

8 ✧ Ekǎni Anututǎ ŋode yǎyak; Nǎkǎgǎn intǎjukun-inik ba mǎden-inik itat. Tǎŋpǎmorek nǎkǎ itkurotǎ itat ba api it yǎpmǎŋ ǎrowet yǎk.

Kudupi Munapiktǎ Jon magǎtkuk

9 ✧ Eruk, nǎk notjinpak Jon, Jesu Kristo wǎpi terak ninin buap ude itkamǎŋ yǎŋ tǎwetat. Nǎk tǎŋkentǎŋpǎŋ komi bok nadǎk tǎkamǎŋ. Ba tǎŋkentǎŋpǎŋ Anutu tǎŋo ǎbot ude itpǎŋ kome ŋonitǎŋo bǎrǎpita nǎmo umuntaŋkaŋ Jesuta itsǎmǎk tǎkamǎŋ. Tǎŋpǎkaŋ nǎk Anutu tǎŋo man yǎŋahǎk tǎŋkuro unita ba, Jesu tǎŋo mebǎrini yǎŋkwawa taŋkuro unita nepmǎŋitpǎŋ Patmos kome gwǎgu bǎmopi-ken ŋo nepmaŋpǎŋ komi epǎn namiŋkuŋ.

10 Eruk ittǎngǎn Ekǎni kadǎni pǎhapken Kudupi Munapiktǎ nǎk magǎrirǎn nadǎŋkut. Mǎdenaken man mǎmǎ taŋi, womat ude bumik ahǎŋjirǎn ŋode nadǎŋkut;

11 Imaka kaŋpǎŋ nadǎwayǎŋ tǎyan u kudǎn tǎŋpǎŋ ǎbot tǎŋpani yotpǎrare 7 uken itkaŋ unita pewi kut yǎk. Yotpǎrare 7 uwǎ wǎpi ŋode; Efesus, Smena, Pegamum, Taiataira, Sadis, Firdelfia, Laodisia.

Jontǎ Jesu kaŋkuk

12 Tǎŋpǎkaŋ nǎk ǎma man nǎwetkuko u kǎwa yǎŋkaŋ ǎyǎŋutkut. ǎYǎŋutpǎŋ topǎn sǎkgǎmǎn golpǎŋ tǎŋpani 7 udepǎŋ yabǎŋkut. 13 ✧ Tǎŋpǎkaŋ topǎn 7 u bǎmopi-ken ǎma kubǎ kǎroŋ wǎdǎŋjirǎn kaŋkuro uwǎ ǎMa Bureni-inik tǎŋo iŋam dapun bumik kaŋkut. ǎMa uwǎ tek kǎroŋi tewǎn wǎdǎwǎpǎŋ meran golpǎŋ tǎŋpanipǎŋ kupǎŋi-ken meran tǎŋkuk.

14 ✧ Tǎŋkaŋ gwǎki pujiŋ kudup uwǎ paki-inik, gubam paki, ba notek pujiŋi ude. Tǎŋpǎŋ dapuriwǎ kǎdǎp mebet udewani.

✧ **1:1:** Dan 2:28-29; Rev 1:19, 22:6 ✧ **1:3:** Rev 22:7,10 ✧ **1:4:** Kis 3:14-15; Rev 1:8, 3:1; Rev 4:5,8, 5:6; Rev 11:17, 16:5; Ais 11:2 ✧ **1:4:** Munapik 7ta yǎyak uwǎ man wǎrani. Juda ǎmatǎ imaka sǎkgǎmǎn kudupi kurǎki kumǎnik ek unita namba 7 yǎŋ yǎk tǎŋpani. Unita Munapik 7 itkaŋ ŋo u Munapik inigǎn inigǎn nǎmo. U Kudupi Munapik kubǎgǎn unitǎŋo kehǎromi ba tǎktǎk siwoŋi u uwǎk tǎyak. ✧ **1:5:** Jon 18:37; Kol 1:18; Sam 89:27; Rev 3:14, 17:14, 1Jo 1:7, 4:10 ✧ **1:6:** 1Pi 2:5,9; Rev 5:10, 20:6 ✧ **1:7:** Mat 24:30; Jon 19:34-37 ✧ **1:8:** Rev 1:4, 15:3; Rev 21:6, 22:13 ✧ **1:9:** Rev 6:9 ✧ **1:13:** Dan 7:13, 10:5 ✧ **1:14:** Dan 7:9, 10:6; Rev 2:18, 19:12; Rev 14:2

¹⁵ E, kuroŋjiwä kuräki-inik, ägo wabiwani. Ba mani kotäk uwä ume maŋtapmak mämä ude bumik.

¹⁶ ✧ Täŋpäkaj keru bure kädatä guk 7 ude yepmäŋitkuk. E, meni-ken nanik päip, meni kukŋi kukŋi päraŋi-inik kubä äbä itkuk. Täŋkaŋ iŋami dapun edap bämop täŋkaŋ ijik täyak udewani bumik ijiŋ-yäŋerirän kaŋkut.

¹⁷ Näk ude kaŋpänä kuroŋi-ken maŋpäŋ yäpa äpmonpöpän kumbanitä-yäŋ patkut. Ude täŋira keru bure kädatä näkä terak peŋpän ŋode näwetkuk; Gäk umuntäweno. Näkägän intäjukun-inik ba mäden-inik itat. Ba irit mäheŋi näk yäk.

¹⁸ ✧ Unita nadätan? Näk kumäŋpän akuŋkuro unitä api it yäpmäŋ ärowet. Täŋkaŋ kumäk-kumäk ba geŋi waki unitäŋo yäma dätdät ba yäma ukät-ukät täŋo mäheŋi näk.

¹⁹ ✧ Täŋpäkaj gäk imaka apiŋo ahäŋirä yabätan u, ba kämi ahäkta yäwani yabäwayäŋ täyan u kudup kaŋ kudän tä yäk.

²⁰ ✧ Täŋ, gäk ketna bure kädatä guk 7 yepmäŋ irira yabäno u, ba topän golpän täŋpani 7 yabäno unitäŋo mebäri gäwera nadä; Topän 7 u äbot täŋpani 7 u. Täŋpän udegän guk 7 u äbot täŋpani unitäŋo aŋeroniye 7 u yäk.

2

Efesus komeken äbot täŋpanita man

¹ ✧ Eruk äma unitä ŋode näwetgän täŋkuk; Efesus nanik äbot täŋpani täŋo aŋeronita man ŋode kudän tä;

Äma guk 7 u keru bure kädatä yepmäŋitkaŋ topän golpän täŋpani 7 u gänaŋ kuŋarani unitä inta ŋode yäyak;

² ✧ Näk täktäkjin ba komi epänjin yabäŋpän-nadäk täyat. Ba bäräpi gänaŋ gwäk pimiŋpän kuŋatpän äma wakiwaki täŋpanita gaŋani nadäk täkaŋ u imaka, tabäŋpän-nadäk täyat. Ba ŋode imaka tabäŋpän-nadäk täyat; Äma ätutä nin aposoro yäŋ jop yäŋirä in jop manman unitäŋo mebäri kawä täreŋkuk.

³ Ba in näka yäŋpän kehärom taŋpän komi kadäni käroŋi nadäk täkaŋ upänkaŋ nämo kwitak täkaŋ.

⁴ In kädet tägatäga ude täŋkuŋo upänkaŋ ŋode unita nadäŋira täga nämo täyak; Yäput peŋpän nadäkinik täŋkuŋo kadäni uken näka gäripi pähap nadäŋkaŋ iron kädet iwatkunjo apiŋo udegän nämo täk täkaŋ.

⁵ ✧ Unita bian siwoŋi kuŋatkuŋo unita juku piŋpän bänepin äyänjutkaŋ kädet pengän iwatkunjo u äneŋi kaŋ iwarut. Täŋ, bänepin nämo sukurenayäŋ täŋo uwä näkä äreŋpän intäŋo topän uwä api täyomägaret.

⁶ ✧ Täŋpäkaj imaka kubä täŋirä nadäwa täga täyak uwä ŋode; Näk Nikolas ämaniye täŋo kädetä taräki nadäk täyat intä unita udegän taräki nadäk täkaŋ.

⁷ ✧ Unita äma jukuni nikektä man Munapiktä äbot täŋpani yäwetak ŋo juku peŋpän ket nadäwut. Äma kubä nadäkiniki nämo pewän putärewänkaŋ iwan täŋo kehäromi yäpmäŋ äpayäŋ täko uwä irit päya täŋo mujiŋi, Anututä epänken nanik u nakta api nadäŋ imet yäk.

Smena komeken äbot täŋpanita man

⁸ ✧ Eruk äma unitä ŋode näwetgän täŋkuk; Smena nanik äbot täŋpani täŋo aŋeronita man ŋode kudän tä;

Äma intäjukun-inik ba mäden-inik it täyak, ba kumäŋpän kodak taŋkuko unitä inta ŋode yäyak;

⁹ ✧ In komi bäräpi nadäŋkaŋ ämawebe iŋamiken äma äpani-inik, jopi jäwäri ude it täkaŋ u tabäŋpän-nadäk täyat. (Upänkaŋ in jäwäri nämo, tuŋum pähapjin nitek.) Täŋpäkaj näk nadätat, Juda äma ätutä wäpjin yäpmäŋ äpäkta sära man täwet täkaŋ. Täŋ, Juda äma uwä Juda äma bureni nämo, u Satan täŋo äbot.

¹⁰ ✧ Täŋpäkaj mäden, imaka ahäŋ taminayäŋ täkaŋ unita nämo umuntäneŋ. Nadäkaŋ? Satantä nadäŋirän inken nanik ätu yämagut päŋku komi yotken yepmanayäŋ täkaŋ. Ude tänayäŋ täkaŋ uwä intäŋo nadäkinikjin täŋyabäkta kepma 10 ude api ahäŋ tamek. Upänkaŋ kumäŋ-kumäŋ tadäpnaŋäŋ täkaŋ unita nämo umuntäneŋ. Nämo, Anutu täŋo man iyap taŋpän ehutpän pen yäpmäŋ kuŋarirä irit kehäromi täŋo epmäget kudän api tamet.

¹¹ ✧ Unita äma jukuni nikektä man Munapiktä äbot täŋpani yäwetak ŋo juku peŋpän ket nadäwut. Äma kubä nadäkiniki nämo pewän putärewänkaŋ iwan täŋo kehäromi yäpmäŋ äpayäŋ täko uwä kumäk-kumäk namba 2 uwä api irepmirek yäk.

✧ **1:16:** Hib 4:12; Rev 1:20; Rev 2:12,16; Rev 19:15,21 ✧ **1:18:** Ais 44:6, 48:12; Rev 2:8, 22:13 ✧ **1:19:** Rev 1:1 ✧ **1:20:** Rev 1:16, 2:1; Rev 3:1 ✧ **2:1:** Rev 1:16,20 ✧ **2:2:** Rev 2:19; Rev 3:1,8,15, 1Jo 4:1 ✧ **2:5:** Rev 2:16,22; Rev 3:3,19 ✧ **2:6:** Sam 139:21 ✧ **2:7:** Stt 2:9; Rev 22:2,14,19 ✧ **2:8:** Rev 1:17 ✧ **2:9:** 2Ko 11:14-15; Jem 2:5; Rev 3:9 ✧ **2:10:** Mat 10:28, 2Ti 4:8; Jem 1:12; Rev 3:11 ✧ **2:11:** Rev 20:14, 21:8

Pegamum komeken äbot täŋpanita man

12 * Man ude yäŋpāŋ äma unitā ñode näwetgān täŋkuk; Pegamum nanik äbot täŋpani täŋo aŋeronita man ñode kudān tā;

Äma päip meni kukŋi kukŋi päraŋi-inik yäpmāŋ kuŋat täyak unitā inta ñode yäyak;

13 * Intā kome it täkaŋ unitāŋo mebari nadātat. Kome uken Satantā intājukun-inik it täyak upāŋkaŋ in wāpna biŋam iŋit-inik täŋpāŋ kuŋat täkaŋ. Satan täŋo kome uken man buramik āmana wāpi Antipas uwā kumāŋ-kumāŋ utkuŋo upāŋkaŋ nadākinikintā nāka äwo nāmo yāŋkuŋ.

14 * Täŋpākaŋ täktākjin ätuta nadāwa täga nāmo täk täyak uwā ñode; In bāmojin-ken Balam täŋo kädet iwarani ätu itkaŋ. Balam u nadākaŋ. U Balaktā Isrel nanik peŋ yāwet-pewān waki kädet iwatneŋta iwetpāŋ iwoŋäreŋ täŋkuk. Waki kädet uwā anutu jopi nadāŋ yāmiŋpāŋ anutu jopita ärawa täŋpani täŋo ketem naŋkuŋ, ba kubokāret kädet iwatkuŋ.

15 Täŋpākaŋ udegān, in bāmojin-ken Nikolas täŋo kädet iwarān täwanitā itkaŋ.

16 Unita in bānepjin äyāŋurut. Bānepjin nāmo äyāŋutnayāŋ täŋo uwā näk bārāŋek ahāŋ tamīŋpāŋ mena päraŋi unitā äma udewani iwan api täŋ yāmet.

17 * Unita äma jukuni nikektā man Munapiktā äbot täŋpani yāwetak ŋo juku peŋpāŋ ket nadāwut. Äma kubā nadākiniki nāmo pewān putārewānkaŋ iwan täŋo kehāromi yäpmāŋ äpayāŋ täko uwā ketem käbop nanik wāpi mana upāŋ api ima nāŋpek. Ude täŋpāŋ mobā paki kubā terak wāpi kodaki kudān täŋpāŋ api imet. Täŋpākaŋ wāpi kodaki uwā mähemi-tägān kaŋpāŋ nadāk api täŋpek yāk.

Taiataira komeken äbot täŋpanita man

18 * Eruk man ude yäŋpāŋ äma unitā ñode näwetgān täŋkuk; Taiataira äbot täŋpani täŋo aŋeronita man ñode kudān tā;

Anutu täŋo nanaki, dapuri kädāp mebet udewani nikel ba kuroŋi kurāki-inik, ägo wabiwani nikektā inta ñode yäyak;

19 Täktākjin kudup yabāŋpāŋ-nadāk täyat. Ba bānep iron täŋit, nadākinik ikek kuŋarit, ba bārāpi gānaŋ gwāk pimīŋpāŋ kuŋat täkaŋ u kudup tabāŋpāŋ-nadāk täyat. Ba ämawebe-ken täŋkentāk mebari mebari täŋ yämik täkaŋ u imaka, yabāŋpāŋ-nadāk täyat. Burenī, kädet tägatāga bian täk täŋkuŋo u yārepmitpāŋ apiŋo säkgāmān-inik täk täkaŋ.

20 * Upāŋkaŋ näk ñode unita nadāŋira täga nāmo täyak; In webe ärowani wāpi Jesebel u nadāŋ imīŋpāŋ jop kaŋkaŋ irirā näk profet yāŋ jop yāk täyak. Jop man ude yāwetpāŋ āmanaye yāŋ-yākŋat-pewān kubokāret täŋit anutu jopi nadāŋ yāmiŋpāŋ anutu jopita ärawa täŋpani täŋo ketem nak täkaŋ.

21 Ude täŋirā webe unitā bānepi äyāŋutta itsāmāŋ yäpmāŋ äbut. Ude itsāmburopāŋ bānepi nāmo äyāŋutpāŋ kubokāret kädet mäde ut imikta nāmo yäyak.

22 Unita näk webe u täŋpewa komi api nadāwek. Ba äma, webe ukāt epān waki täk täkaŋ unitā webe u mäde nāmo ut iminayāŋ täŋo uwā komi wakiinik api ahāŋ yāmek.

23 * Täŋpāŋ äperiye nanak kumāŋ-kumāŋ api dāpet. Ude täŋira äbot täŋpanitā nāka ñode api nadāneŋ; U bānep nadāk-nadāknin kudup nibāŋpāŋ nadāwān tärewani yāk. Ba nin äma kuduŋtagān täktākjin täŋo kowata api dāpmāŋ tärewek yāŋ api nadāneŋ.

24 Täŋpākaŋ Taiataira nanik äbot täŋpani in ätutā webe unitāŋo jopman u mäde ut imīŋkuŋ. Ba äma ätu Nin Satan täŋo nadāk käbop nanik u iwat täkamāŋ yāŋ yāk täkaŋ äma udewanita mäde ut yämik täkaŋ. Eruk inta äneŋi bārāpi kubā nāmo api tamet.

25 * Täŋpāŋ ñode kaŋ täŋput; Kädet täga yäpmāŋ kuŋat täkaŋ ugānpāŋ iŋit-inik täŋpāŋ yäpmāŋ kuŋarirā äneŋi api äbet.

26-27 * Täŋ, äma kubā nadākiniki nāmo pewān putārewānkaŋ iwan täŋo kehāromi yäpmāŋ äpayāŋ täko uwā guŋ ämata intājukun it yämikta nāka kehāromi api imet.

Ude täŋira mana buramiwut yāŋpāŋ käbotinik dāpmāŋ kārāpmit täkaŋ ude pärip-päriptā api dāpmāŋ kārāpimireyāk.
Sam 2:9

Kehāromi, äma udewanita yāmayāŋ täyat uwā kehāromi Nanatā namīŋkuko udegān.

28 * Kehāromi u yāmiŋpāŋ guk pähap wāpi äbāyāŋek u imaka, api yāniŋ kirowet.

29 Unita äma jukuni nikektā man Munapiktā äbot täŋpani yāwetak ŋo ket nadāwut yāk.

3*Sadis komeken äbot täŋpanita man*

* 2:12: Ais 49:2; Rev 1:16 * 2:13: Rev 3:8 * 2:14: Nam 22:1-24:25; Nam 25:1-2; Nam 31:16, 2Pi 2:15 * 2:17: Kis 16:4,14-15; Jon 6:48-50; Ais 62:2; Rev 3:12, 19:12 * 2:18: Rev 1:14-15 * 2:20: 1Kn 16:31, 2Kn 9:22; Rev 2:14 * 2:23: Sam 7:9; Jer 11:20; Jer 17:10, 2Ti 4:14; Rev 20:12-13 * 2:25: Rev 3:11 * 2:26-27: Rev 12:5 * 2:28: Rev 22:16

1 ✨ Eruk man ude yānpān āma unitā n̄ode nāwetgān tāŋkuk; Sadis nanik ābot tāŋpani tāŋo aŋeronita man n̄ode kudān tā;

Āma Anutu tāŋo Munapik 7 u ba guk 7 u yāpmāŋ kuŋat tāyak unitā inta n̄ode yāyak; Nāk tāktākjin kudup yabāŋpāŋ-nadāk tāyat. Āmatā tabāŋjirā kodaki bumik kuŋat tākaŋ upāŋkaŋ bānepin kumbani.

2 Unita in dāpurenpāŋ nadākinikin tāpuri itkaŋ kumbayāŋ tāyak u āneŋi tāŋpewā kodak taŋpāŋ kehāromi n̄ikek kaŋ irut. Nadākaŋ? Tāktākjin Anutuna in̄amiken kāwa nāmo tāgak tāyak.

3 ✨ Unita imaka tamiŋpāŋ taniŋ kirewani ba tāwetpāŋ tāwoŋärewani unita āneŋi juku piŋpāŋ yāpmāŋ kuŋatpāŋ bānepin āyāŋurut. Tāŋpākaŋ nāmo kikhurawā nākŋa iwantā-yāŋ api tādot tamet. Nākŋo kadānina nāmo nadāŋjirā api tādot tamet.

4 ✨ Tāŋpākaŋ Sadis ābot tāŋpani in ātu itkaŋ uwā tekjin kome tāŋo garok nāmo yāpurā ijijkuŋ. Āma udewani unita nadāwa tāga tāk tāyak unita āma udewani tek paki tāŋkaŋ nākkāt bok api kuŋatne.

5 ✨ Nadākaŋ? Āma kubātā nadākiniki nāmo pewān putārewākaŋ iwan tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpayāŋ tāko uwā tek paki udewani iniŋ kirewa tāŋpāŋ kuŋarirān irit kehāromi tāŋo wāpi tawaŋ terak wāpi nāmo api awāhuret. Nāmo inik, wāpi u Nana-kāt aŋeroniye in̄amiken api yāŋahāwet.

6 Unita āma jukuni n̄ikektā man Munapiktā ābot tāŋpani yāwetak n̄o ket nadāwut yāk.

Filadelfia komeken ābot tāŋpanita man

7 ✨ Eruk man ude yānpāŋ āma unitā n̄ode nāwetgān tāŋkuk; Filadelfia nanik ābot tāŋpani tāŋo aŋeronita man n̄ode kudān tā;

Imaka bureni tāŋo māhemi, āma kudupi unitā Devit tāŋo ki yāpmāŋ kuŋatpāŋ yāma dārirān āma kubātā āneŋi yāput-pipinaŋi nāmo. Ba yāma yāput pipiŋirān āma kubātā āneŋi dātnaŋi nāmo. Unitā inta n̄ode yāyak;

8 ✨ Nāk tāktākjin yabāŋpāŋ-nadāk tāyat. Tāŋpākaŋ nāk yāma dāt tamiŋkuro n̄o āma kubātā āneŋi yāput-pipinaŋi nāmo. Ba intāŋo kehāromijin tāpuri-inik pat tamitak u nadātat. Kehāromijin tāpuri upāŋkaŋ ehutpāŋ manna biŋam yāpmāŋ kuŋatpāŋ nāka āwo nāmo yāŋkuŋ.

9 ✨ Unita n̄ode nadāwut; Satantā ābotken nanik āma ātutā Niŋ Juda āma yāŋ yāk tākaŋ upāŋkaŋ Juda āma bureni nāmo, udewani peŋ yāwetpewa inken ābāŋkaŋ gukut imāpmok api tāŋ tamineŋ. Ude tāŋpāŋ inta nadāŋ tamikinik tāk tāyat u api nadāwā tāreŋeŋ.

10 ✨ Tāŋpākaŋ komi bārāpi gānaŋ nadākinikin nāmo pewā putārewāpāŋ nāka kwikinik itsāmbut yāŋ man tāwetkuro u bureni iwat tākaŋ. Unita āmawebe komeni komeni uken kadāni waki ahāwayāŋ tāko uwā inken nāmo ahāwekta api peŋpipiwet. Tāŋkaŋ kadāni waki uwā āmawebe kuduptagān api tāŋyabāwek.

11 ✨ Tāŋpākaŋ kadāni kārōŋi nāmo itkaŋ pengān api ārewero unita imaka in̄itkaŋ u nāmo pewā putārewek. Ude tāŋayāŋ tāŋo uyaku epmāget kudān inta biŋam iwoyāwani u āma kubātā tāga nāmo api tāyomāgarek.

12 ✨ Nadākaŋ? Āma kubā nadākiniki nāmo pewān putārewānkaŋ iwan tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpayāŋ tāko uwā Anutuna tāŋo kudupi yot kuŋat kehāromi kubā ude api tewet. Tewakaŋ āma u kudupi yot uken api it yāpmāŋ ārowek. Tāŋpākaŋ āma uterak Anutuna tāŋo wāpi api kudān tāwet. Ba Anutuna tāŋo yotpārare, wāpi Jerusalem Kodaki kunum gānaŋ Anutuna-ken nanik āpāk tāyak unitāŋo wāpi, ba nākŋaken wāpna kodaki āma uterakgān api kudān tāwet.

13 Unita āma jukuni n̄ikektā man Munapiktā ābot tāŋpani yāwetak n̄o ket nadāwut yāk.

Laodisia komeken ābot tāŋpanita man

14 ✨ Man ude yānpāŋ āma unitā n̄ode nāwetgān tāŋkuk; Laodisia nanik ābot tāŋpani tāŋo aŋeronita man n̄ode kudān tā;

Man bureni māhemi-inik, kubā-yāŋ kubā-yāŋ nāmo tāŋpani unitā imaka kuduptagān Anututā pewān ahāŋkuŋo unitāŋo māhemi-inik it tāyak. Unitā inta n̄ode yāyak;

15-16 ✨ Nāk tāktākjin kudup yabāŋpāŋ-nadāk tāyat. Irit kuŋat-kuŋatjin uwā ume udewani. In ume kekeki ude kuŋarirā nāŋpa gārīpi nāmo tāŋpākaŋ mena-ken nanik aŋeŋ māba-kunayāŋ tāyat n̄o! In ume sākgāmān, māniri-inik ude nāmo kuŋat tākaŋ, ba ume komi inik ude nāmo kuŋat tākaŋ. Māniri-inik ude kuŋatneŋ, ba komi inik ude kuŋatneŋo uyaku tāga nadāwet. Upāŋkaŋ in ude nāmo kuŋat tākaŋ!

✨ **3:1:** Rev 1:4,16, 2:2 ✨ **3:3:** Rev 2:5, 1Te 5:2 ✨ **3:4:** Jud 23 ✨ **3:5:** Mat 10:32; Luk 10:20 ✨ **3:7:** Ais 22:22
 ✨ **3:8:** 1Ko 16:9; Rev 2:2 ✨ **3:9:** Rev 2:9; Ais 45:14; Ais 49:23; Ais 60:14 ✨ **3:10:** Luk 21:19, 2Ti 2:12 ✨ **3:11:** Rev 2:10,16 ✨ **3:12:** Ais 62:2, 65:15; Ese 48:35; Rev 14:1, 21:2 ✨ **3:14:** Rev 1:5, 19:11; Kol 1:15 ✨ **3:15-16:** Rom 12:11; Rev 2:2

17 * Täñkañ in ñode yäk täkañ; Nin tuñum äma yäj yäk täkañ. Imaka imaka mäyap yäpumaño unita säkgämän itkañ imaka kubäta nämo wäyäkñek täkamäj yäj nadäk täkañ. Upäñkañ ude nämo! In mebarjin nämo nadäwä tumäk täkañ. Näkä tabanjira äpani-inik, jopi jäwäri ude kuñat täkañ, ba dapunjin tumbani, moränjinik kuñat täkañ.

18 * Unita jukuman kubä ñode täwera nadäwut; In näkken gol moneñ säkgämän u yäpmañpäj tuñumjin nikek itäkot. Ba näkken tek paki suwanpäj yäpmañkañ mäyäkjin kañ täñpipiwut. Ude täñkañ dapunjin yäpätägakta marasin näkken suwanpäj dapunjin-ken ärutkañ dapun säkgämän kañ ijiwä tumbut.

19 * Nadäkañ? Ämawebe nadäj yämikinik täk täyat unitäño irit kuñat-kuñari yäpasiwonakta komi yämiñit, yabäj yäñpäj yäwetpäj yäwonjäre k täk täyat. Unita inä ehutpäj kehärom tanpäj bäneñjin äyäjurut.

20 * Täñpakañ näk yäma terak kwäpkwäp yäpuritat ño nämo nadäkañ? Eruk, äma kubäta manna nadäñpäj yäma dät namayäj täko uwä, unitä yot gänañ äronpäj itpäj ukät ketem bok api näde.

21 * Ba äma kubä nadäkiniki nämo pewän putärewänkañ iwan täño kehäromi yäpmañ äpayañ täko uwä näkkät wäpnek biñam ikek bok itta api nadäj imet. U nanatä nadäj namijukuo udegän api nadäj imet. Näk komi epän täñtängän iwan täño kehäromi yomägatkuro unita Nankät wäpnek biñam ikek bok itta nadäj namijukuo.

22 Unita äma jukuni nikektä man Munapiktä äbot täñpani yäwetak ño ket nadäwut yäk.

4

Kunum gänañ Anutu iniñ oretkuñ

1 * Imaka kudup u yabäñpäj-nadäñkuro u punin terak dapun täñpäj kañkut; Kunum gänañ yäma kubä tumäjirän. Kañ irira man kotäk, womat mämä bumik pengän nadäñkuro unitägän äneñi ahäñkañ ñode näwetgän täñkuk; Gäk päbä imaka ahäktä yäwani ño gäwonjärewa ka yäk.

2 * Ude yäjirän uterakgän Munapiktä magärirän kañkut; Kunum gänañ äma ärowani täño mäñirani bägup kubä itkuko uterak äma kubä mañjirän.

3 * Mañjirän kañkuro uwä gwenji gämäni bok bumik ägo wabiñ irirän. Täñpakañ mañit irani u gwäki terakä gämok wära kudän säkgämän-inik unitä yewa täñkuk. Gämok wära uwä mobä gwenji ägo wabiwani bumik.

4 * Täñpakañ mañit irani u it gwäjñkuño uwä mañirani bägup äneñi 24tä itkun. Täñpäj mañirani bägup 24 uterak äma ekäni 24tä mañit äyäjnutkuñ. Äma 24 uwä tek paki-inik yamäñpäj gwäki-ken äma ärowani täño gwäpä säkgämän, golpäj täñpani nikek unitä itkun.

5 * Eruk mañirani bägup bämopi-ken itkuko u gänañ yäpä ba iromäj mämä pähap ahäj irirän injam dädan-ken topän mebet 7 ude ijinñkuñ. Topän mebet 7 u Anutu täño munapik 7 u.

6 * Ude kañpäj äneñi, mañirani bägup u injam dädan-ken gwägu säkgämän, kwawanigän, ijiwä tumäj-kuk.

Ude täñkañ mañirani bägup dubini-ken kukñi kukñi imaka kuñat-kuñat ikek yaräbok-yaräboktä itkun. U uwä injami käda ba mädeni käda dapuri nikekgän.

7 Kubä uwä laion udewani. Kubäwä bulimakau ämani bumik. Kubäwä äma injam dapun bumik. Kubäwä siäj piäj kuñat täkañ udewani.

8 * Imaka kuñat-kuñat ikek 4 u piri 6 nikekgän. Ba gupi kudup, ba jiroki-ken imaka, dapuri nikekgän. Unitä kepma bipani, tärek-täreki nämo ñode yäk täkañ;

Ekäni Anutu täñpamörek, u kudupitä kudupitä kudupi-inik. Itkukotä itak. Unitägän api irek.

9 * Täñpakañ imaka kuñat-kuñat ikek 4 unitä irit mähem i mañirani bägup säkgämän terak it täyak u orañ imiñpäj iniñ orerit, bänep täga man iwerit täk täkañ.

10 * Ude täk täkañ-ken uken äma ekäni 24 unitä irit kehäromi mähem i mañirani bägup terak it täyak u injamiken gwäjñ äpmon imiñpäj gwäpäni säkgämän gämori-ken penkañ ñode yäk täkañ;

11 Ekäninin Anutu epmäget kudän ba wäpi biñam ba kehäromi, gäkä mähem i täñjiri säkgämän täk täyak.

Imata, gäkägän imaka kuduptagän u pewi ahäñkuñ. Ba gäkñaken nadäk terak imaka kuduptagän ahäj moreñkuño itkañ.

* 3:17: Hos 12:8, 1Ko 4:8; Luk 12:21 * 3:18: Ais 55:1; Jem 2:5; Rev 3:5, 4:4; Rev 16:15 * 3:19: 1Ko 11:32; Rev 2:5

* 3:20: Jon 14:23, 1Jo 2:24 * 3:21: Mat 19:28 * 4:1: Rev 1:1,10 * 4:2: Sam 47:8; Ais 6:1; Rev 4:9 * 4:3: Ese 1:28 * 4:4: Ais 24:23; Rev 3:18, 6:11 * 4:5: Ese 1:13; Rev 1:4, 8:5; Rev 11:19, 16:18 * 4:6: Ese 1:5-10,22; Ese 10:14

* 4:8: Ais 6:2,3; Ese 1:18, 10:12; Rev 1:4,8 * 4:9: Dan 4:34, 6:26; Dan 12:7; Rev 4:2,10 * 4:10: Rev 4:9; Rev 5:1,7,13; Rev 6:16; Rev 7:10,15, 19:4, 21:5

5

Netätä buk nāmo pirärewani tāga pirärewek?

1 * U kaŋpāŋ uterakgān ŋode kaŋkut; Āma maŋirani bāgup sākgāmān terak it tāyak u keru bure kādātā buk wagupani kubā inŋit irirān kaŋkut. Buk uwā mādeni kāda ba gāmori kāda kudān ikekgān. Tāŋpākaŋ buk u āmatā jop pipiyāneŋo udetā nāmāk 7pāŋ kehāromigān yāpmāŋ gatāwani. 2 Tāŋpāŋ āneŋi aŋero kehāromi kubā kaŋkut. Unitā gera terak ŋode yāŋkuk; Āma siwoŋi netā unitā buk ŋonitāŋo nāmāk ketāreŋpāŋ tāga pipiyāwek?

3 Ude yāŋirān kunum gānaŋ ba kome terak ba kumbani mājotā irani-ken kubātā buk u tāga pipiyāŋpāŋ daninaŋi nāmo tāŋkuk.

4 Āma kubātā tāga itpāŋ buk u daninaŋi nāmo kaŋkuro unita butewaki nadāŋpāŋ konām bumta kotkut.

5 * Konām korira āma ekāni 24 ukāt nanik kubātā ŋode nāwetkuk; Koreno yāk. Nadātan? Judda tāŋo ābotken nanik Laion kubā ahāŋkuk. U Devit tāŋo orani wāpi biŋam ikek unitā āmik tāŋpāŋ iwan tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpuko unita buk unitāŋo nāmāk 7 u ketāreŋpāŋ tāga pipiyānaŋi yāk.

Tom Bātaki-tāgān buk u tāga pirärewek

6 * Ude yāŋirān kaŋkut; Tom Bātaki kubā, kumāŋ-kumāŋ urani bumik unitā imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukāt āma ekāni 24, maŋirani bāgup sākgāmān it āyāŋutkuŋo u bāmopi-ken kāroŋ wādāŋirān kaŋkut. Joŋani 7, dapuri udegān 7. Joŋani ba dapuri 7 uwā Anutu tāŋo munapik 7 komeni komeni yāniŋ kireŋpewān kwani it yāpmāŋ kukaŋ u.

7 * Ude kawakaŋ Tom Bātakitā pāŋku āma maŋirani bāgup sākgāmān it tāyak unitāŋo keru bure kāda buk u irirān yāpuk.

8 * Buk nāmo pipiyāwani u yāpmāŋkaŋ irirān imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukāt āma ekāni 24 unitā Tom Bātaki gāmori-ken gwājīŋ āpmon imiŋkuŋ. U kubākubātā wagām-kāt gāpe golpāŋ tāŋpanipāŋ inŋitkuŋ. Tāŋpākaŋ gāpe u gānaŋ naniktā gupe kābāŋi gāripi nikek abuk. Gupe uwā Anutu tāŋo kudupi āmawebe unitāŋo yāŋapik man.

9 * Tāŋpākaŋ āma ekāni 24 ukāt imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 unitā kap kodaki kubā ŋode teŋkuŋ;

Gutkuŋo unita buk unitāŋo nāmāk ketāreka wāpka biŋam ikek itan. Gākŋo nāgātkaŋ komeni komeni, ābori ābori uken nanik āma gupi inam dapun inigān inigān, ba man kotāk mebāri mebāri yāwani suwaŋpāŋ yepmaŋpi Anututa biŋam tāŋkuŋ.

10 * Āmawebe uwā irit kehāromi tāŋo ābot ude itkaŋ Anutunin tāŋo bāmop āmaniye ude kuŋatŋenta yepmaŋkun.

Ude yepmaŋkuno unita kome terak intājukun itkaŋ kaŋiwat epān api tāneŋ yāk.

11 * Tāŋpākaŋ āneŋi kaŋpāŋ nadāŋkuro uwā ŋode; Āma ārowani tāŋo maŋirani bāgup sākgāmān ba imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukāt āma ekāni 24 u irirā aŋero māyap-inik, 1,000 ini ābot-ābot ba 10,000 ini ābot-ābot unitā ābā it gwājīŋpāŋ māmā pāhap tāŋirā nadāŋkut.

12 * Tāŋkaŋ gera terak man ŋode yāŋkuŋ;

Tom Bātaki kumāŋ-kumāŋ urani u siwoŋi-inik unita kehāromi, tāŋbumbum ba nadāwā tārek ba wāpi biŋam, epmāget kudān, iniŋoret-oret, ba bānep tāga man iwet-iwet u kumāntagān inita biŋam tāyak!

13 * Tāŋpākaŋ imaka kuŋat-kuŋat ikek kunum gānaŋ, kome terak, kumbani mājotā irani-ken ba gwāgu pāhap gānaŋ itkuŋo u kuduptagāntā ŋode yāŋirā nadāŋkut;

Āma maŋirani bāgup sākgāmān uterak it tāyak ukāt Tom Bātaki bok, iniŋoret-oret, wāpi biŋam, epmāget kudān ba kehāromi pat yāmitak udegān pen pat yāmik tāyon!

14 Ude yāŋirā eruk, imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 unitā ŋode yāŋkuŋ; U bureni-inik! Tāŋpākaŋ āma ekāni 24 unitā gwājīŋ āpmon yāmiŋpāŋ āma bāgup sākgāmān terak it tāyak ukāt Tom Bātaki u yāniŋ oretkuŋ.

6

Hos 4 unitāŋo manbiŋam

1 * Tāŋpākaŋ āneŋi ijiwa kwāpāŋ kaŋkut; Tom Bātaki unitā buk nāmāk 7pāŋ kehāromi yāpmāŋ gatāwani u inŋitkaŋ nāmāk kubā ketāreŋkuk. Ketāreŋirān imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukāt nanik kubātā iromāŋ kotāk terak gera ŋode yāŋkuk; Abi! yāk.

* **5:1**: Rev 4:2,10; Ais 29:11; Ese 2:9-10 * **5:5**: Stt 49:9; Ais 11:1,10; Rev 22:16 * **5:6**: Sek 4:10; Jon 1:36; Rev 1:4, 5:12; Rev 13:8 * **5:7**: Rev 4:2,10 * **5:8**: Rev 8:3-4, 14:2; Rev 15:2; Sam 141:2 * **5:9**: Sam 33:3, 40:3; Sam 96:1, 98:1; Sam 144:9; Rev 14:3 * **5:10**: Kis 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6, 20:6; Rev 22:5 * **5:11**: Dan 7:10; Hib 12:22 * **5:12**: 1Sto 29:11; Rev 5:6 * **5:13**: Rev 4:2,10 * **6:1**: Rev 4:6, 5:1

2 ✧ Ude yäwänkaŋ hos paki kubätä uterakgän äbänjirän kaŋkut. Hos paki uterak äma kubä itkuko uwä äpa kuek ikek. Tänpänj äma ärowani täŋo gwäpä imäkaŋ komi äma täŋo kehäromi yäpmänj äpani ude tänpänj komi äma mäyap komeni komeni däpmänj paotta äneŋi kuŋkuk.

3 Tänpäkaŋ Tom Bätakitä nämäk buk uterak yäpmänj gatäwani namba 2 u ketärenjirän imaka kuŋat-kuŋat ikek namba 2tä yänjuk; Abi! yäk.

4 Yäjirän hos gämäni kubätä äbä ahänjuk. Hos gämäni uterak äma itkuko u kome terak bätaki säkgämän irit wärämurirän ämatä kowata kowata ämiŋ kumäkta kehäromi imani. Ba kadä taŋi kubä kerik-ken pewani injirirän kaŋkut.

5 Tänpäkaŋ Tom Bätakitä äneŋi nämäk namba 3 u ketärenjirän imaka kuŋat-kuŋat ikek namba 3tä yänjuk; Abi! yäk. Ude yäwänä uterakgän dapun tänpänj kaŋkut; Hos kubiri kubätä äbä ahänjuk. Äma hos kubiri uterak itkuko uwä ketem täŋo bäräpi wohurani kubä injitkuk.

6 Injirirän imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 u bämopi-ken äma täŋo man kotäk bumik kubätä ahänpänj äma hos terak itkuko u ŋode iwerirän nadänjuk; Gäk pänjuk kome terak epän tänjiri ketem täpuri kubä suwakta gwäki ärowani-inik api peney yäk. Saguom kubäkubä gwäki taŋi, 5 kina ude yäk. Täŋkaŋ oliŋ gakaŋi ba wain ume nämö tänpewi waney yäk.

7 Tänpäkaŋ Tom Bätakitä äneŋi nämäk namba 4 u ketärenjirän imaka kuŋat-kuŋat ikek namba 4tä yänjuk; Abi! yäk.

8 ✧ Yäwänä dapun tänpänj hos puŋinj jänwam bumik kubätä äbä irirän kaŋkut. Äma hos uterak itkuko u wäpi Kumänj-kumänj. Äbänjirän kubä wäpi Geŋi Wakitä tuängän iwatkuk. Tänpäkaŋ kome terak ämawebe yäpmänj daniwä äbot pähap 3 ude jop irirä äbot namba 4 uken kumänj-kumänj pewän ahäktä kehäromi yämani. U ämawebe äbot u kumänj-kumänj däpmäkta ämik, nakta jop irit ba käyäm pewän ahänjuk. Ba ämawebe u däpmäkta tom komi komi yäninj kireŋkumän.

9 Tänpäkaŋ Tom Bätakitä äneŋi nämäk namba 5 u ketärenjirän kaŋkut. Ämawebe Anutu täŋo manta nadäkinik tänpänj manbiŋam yänahänjirä däpani ätu unitäŋo mäjoni, alta gämori-ken irirä yabänjuk.

10 ✧ Ämawebe uwä gera terak Anutu ŋode iwet yabänjuk; O Ekäni intäjukun-inik, yänkehäromtak mäheŋi kudupi, kome ämatä nidäpmänj-pewä kumbumäŋo u kowata bäräŋej api däpmänj tärewen ba nämö?

11 ✧ Ude yäjirä tek paki ini-ini yämiŋ morenpänj ŋode yäwetkuk; Kämi. Kristo täŋo watä epän tänpäni notjiye ätu, in tadäpuŋo udegän ätu däpmäkta yäwani u däpmäkgän tänjirä kowata api däpmänj tärewet yäk.

12 ✧ Tänpäkaŋ Tom Bätakitä äneŋi nämäk namba 6 u ketärenjirän kenänj pähap kwainjuk. Kwainjirän edap bipmänj utpäŋ käbot jiburani ude äworeŋjuk. Ba komepaktä nägät äworeŋjuk.

13 ✧ Ba guktä kunum terak nanik tärenpänj kome terak maŋkuŋ, wama mujip mäniŋ taŋi piänpewän täreŋ mak täkaŋ ude.

14 ✧ Ba kunumtä udegän, tek gwäjik takamänj ude ini gwäjinpänj paotpeŋ kuŋkuk. Tänjirän pomkät, kome gwägu bämopi-ken irani u kuduŋtagän ini iranitä akumaŋ paotpeŋ kuŋkuŋ.

15 ✧ Ude ahänjirän komeŋi komeŋi uken nanik äma ärowani ba epän watä äma jopi, ba komi äma täŋo intäjukun äma, ba tuŋum äma kehäromi nitek, ba ärowani äpani kuduŋtagän päŋku mobä gänäŋ ba mobä käwut-ken käbop itkan ŋode yänjuk;

16 ✧ Pom ba mobä intä äpänpänj nidäpmänj-pewä paoritna äma maŋjirani bäguŋ säkgämän terak it täyak u dapuri-ken ahänetawä! Ba Tom Bätaki täŋo kokwawak kaŋ-ahänetawä yän yänjuk.

17 ✧ Eruk yarä unitäŋo kokwawak kadäni pähap ahätak unita äma netä unitä täga api irek?

7

Äma damani-ken wären tänpäni

1 ✧ Imaka u käwa tärenjirän eruk aŋero 4 ude yabänjuk. Unitä kome gägäni 4 uken kuŋatkaŋ kome täŋo mäniŋ 4 ude yepmäŋitpäŋ yäninj bitnäŋkuŋ. Kome terak, gwägu terak ba päya terak mäniŋ äneŋi nämö piäwekta ude täŋkuŋ.

2 Tänjirä edap abani käda aŋero kubä äbänjirän kaŋkut. U Anutu irit kehäromi mäheŋi täŋo wären yäpmänj kuŋatkuŋ. Yäpmänj kuŋatkaŋ aŋero 4 u kome terak ba gwägu terak tänpäwak täkta kehäromi yämani uwä gera terak ŋode yäwetkuk;

✧ 6:2: Sek 1:8, 6:1-6 ✧ 6:8: Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; Ese 14:21; Ese 33:27 ✧ 6:10: Rev 16:7; Lo 32:43; Sam 79:10

✧ 6:11: Rev 3:18, 7:9,13; Rev 19:14 ✧ 6:12: Mat 24:29; Apos 2:20; Rev 8:12 ✧ 6:13: Ais 34:4 ✧ 6:14: Ais 34:4;

Rev 16:20 ✧ 6:15: Ais 2:10,19,21 ✧ 6:16: Luk 23:30; Rev 4:2,10 ✧ 6:17: Jol 2:11; Neh 1:6; Mal 3:2 ✧ 7:1: Jer

49:36; Dan 7:2

3 ✧ In kome, gwägu ba päya bäränej nāmo täppä wanej. Intäjukunä nintä Anutu täjo watä epän ämawebeniye damani terak Anutunin täjo wären tänayän yäk.

4 ✧ Ude yänkanj Isrel ämawebe u bämopi-ken nanik ämawebe Anutu täjo wären ikek u kudup 144,000 yän yänjirän nadänkut.

5 Täppäkanj Isrel ämawebe kuduptagän äbot 12. Äbot kubäkubä u gänañ nanik ämawebe 12,000-12,000 ude Anutu täjo wären nikek ñode yäpmän daniñ yepmanñkun;

Juda täjo äbotken nanik äma 12,000.

Ruben täjo äbotken nanik äma 12,000

Gat täjo 12,000

6 Ase täjo 12,000

Naptali täjo 12,000

Manase täjo 12,000

7 Simeon täjo 12,000

Livai täjo 12,000

Isasa täjo 12,000

8 Sebulun täjo 12,000

Josep täjo 12,000

Benjamin täjo 12,000

Äma mäyap Anutu inamiken itkanj ininj oretkun

9 ✧ Täppäkanj imaka u kanpäñ nadäwa täreñjirän äneñi kubä ñode kalgän täñkut; Äbot pähap-inik, äma kubätä täga daninañi nāmo, ämawebe äbori äbori, komeni komeni, gupi injam dapun inigän inigän, ba man kotäk mebäri mebäri yäwani, äbot pähap u äma manjirani bägup säkgämän uterak itkuko ukät Tom Bätaki u dubini-ken karonj wädänjirä yabänkut. Äbot pähap u tek paki nikekgän, keritä imuk pähäñ injitkanj man gera terak ñode yänkun;

10 ✧ Anutunin, manjirani bägup säkgämän terak it täyak ukät Tom Bätaki, yäpätägak täjo mähemi-inik itkamän.

11 Täppäkanj manjirani bägup säkgämän dubini-ken äma ekäni 24 ukät imaka kunjat-kunjat ikek 4 u irirä anero kuduptagän itgwäñjñkun. Itgwäñjñpäñ bägup säkgämän u dubini-ken kome terak injami yäpä-ärmonjpäpäñ patkun. Ude patkanj Anutu ininj oretpäñ ñode yänkun;

12 ✧ Bureni!

Ininj oretoret, epmäget kudän, nadäwä tärek, bänep täga man iwet-iwet, wäpi biñam ärowani pähap, ba kehäromi u Anutunintä mähemi täñpäñ tärek-täreki nāmo it yäpmän äroton! U bureni-inik!

13 ✧ Näk ude käwa täreñjirän äneñi äma ekäni 24 ukät nanik kubätä näwetkuk; Ämawebe tek paki nikek u netä? De naniktä äbuñ?

14 ✧ Ude näwet yabänjirän kowata ñode iwetkut; Äma ärowanina, uwä gäkä nadätan. Ude iwerawä näwetkuk; Ätu ñowä iwan kerit terak butewaki ba komi pähap gänañ naniktä äbuñ yäk. Unitäño teki uwä Tom Bätaki täjo nägäripäñ ärutpak tanñkun yäk.

15 ✧ Ude täñkuño unita Anutu täjo manjirani bägup säkgämän u dubini-ken itkanj bipani kepma unitä yotken watä epän täñ imik täkanj.

Tänjirä äma manjirani bägup säkgämän terak it täyak unitä yabänj yäwatpäñ watäni it yämik täyak.

16 ✧ Täppäkanj nakta ba umeta äneñi kubä nāmo api yeneñ.

Ba edaptä komi nāmo api yewek. Ba komi kädäp ikektä nāmo api yewek.

17 ✧ Imata, Tom Bätaki manjirani bägup säkgämän bämopi-ken it täyak unitä watäni säkgämän api it yämeko unita.

Itkanj irit kehäromi täjo ume dapuri-ken api yämagut yäpmän kuk täñpek. Täñkanj Anutunitä ini dapuri-ken konämi pito uwä api ärut yämek.

8

Nämäk namba 7 u ketäreñjuk

1 ✧ Täppäkanj Tom Bätakitä nämäk buk terak yäpmän gatäwani namba 7 u ketäreñjirän kunum gänañ mämäni nāmo irirän kadäni karonj bumik täñkuk.

2 Kum itkunjo u täreñjirän yabänkut; Anero 7 Anutu dubini-ken karonj wädänj it täkanj unita ätutä womat 7 ude yämññkun.

✧ 7:3: Ese 9:4,6; Rev 9:4 ✧ 7:4: Rev 14:1,3 ✧ 7:9: Rev 3:18 ✧ 7:10: Rev 4:2,10 ✧ 7:12: Rev 5:12, 11:17

✧ 7:13: Rev 3:18 ✧ 7:14: Mat 24:21 ✧ 7:15: Rev 4:2,10 ✧ 7:16: Ais 49:10 ✧ 7:17: Sam 23:2; Ais 25:8; Jon

10:11; Rev 5:6, 21:4 ✧ 8:1: Hab 2:20

3 * Tänpäkan aņero kubätä alta dubini-ken äbä itkuk. U gäpe golpän täņpani inġit irirän kubätä äbä päya umumi käbäni täga nıkek gäpe u gänaņ bumta piņkuk. Piņkuko uwä kudupi ämawebe täņo yäņapik mankät awähutkaņ Anututa ärawa ude ijıkta. Ude piwänkaņ aņero uwä gäpe u alta golpän täņpani, maņirani bägup säkgämän inġam dädan itak uterak peņkaņ pewän iġiņkuņ.

4 * Pewän iġiņirä gupe käbäni nıkek ukät kudupi ämawebe täņo yäņapik mantä aņero unitäņo kerı-ken nanıktä Anutu-ken äroņkuk.

5 * Äroņirän aņero uwä kädäp gäyek alta terak nanik yäpmänkaņ gäpe u gänaņ pewän tokņewäpän kome terak umu äreņ täņpän maņkuņ. Äreņ täņpän maņirä yäpä kwınitpäņ, iromän mämaņ taņi yäņirän kenäņ pähap bumta kwaiņkuk.

Kome terak imaka imaka ahäņkuk

6 Eruk, u punin terak aņero 7 unitä womat inġit itkuņo u piäkta kadäni keräp taņkuk.

7 * Täņkaņ aņero namba 1 unitä womat piäņirän iwän mim ikek, ba kädäp mebet nägät-kät awähurani unitä kome terak maņkuņ. Maņkaņ kome ätuken kädäp pähap iġiņ patkuk. Täņkaņ kome ätukenä päya iġiņ paotkuņ. Täņkaņ kome terak mup kuduptagan, udegän iġiņ paotkuņ.

8 * Iġiņ paorirä aņero namba 2tä womat piäņkuk. Piäņirän imaka kubä pom taņi bumik, kädäp mebet ikek unitä gwägu pähap gänaņ maņpä äpmoņkuk.

9 Äpmoņirän gwägu pähap u moräki nägät äworeņkuk. Nägät äworeņirän gwägu tom mäyap kumbuņ. Täņirä gäpe, gwägu uterak kuņarani imaka, mäyap imät täņpä kuņkuņ.

10 Tänpäkan äneņi aņero 3tä womat piäkgän täņkuk. Womat piäņirän guk pähap kubä kunum gänaņ nanıktä täreņkaņ topäntä-yäņ iġiņ-yäņeņkaņ kome ätuken ume gänaņ ba ume dapuri-ken maņkuk.

11 * Guk u wäpi Jarip. U ume gänaņ maņirän ume uwä jägämi pähap, ämatä nänaņi nämo täņkuk. Nänaņi nämo täņkuko u naņirä jägämi täņpöpän äma mäyaptä kumän täņpä kuņkuņ.

12 * Tänpäkan aņero namba 4tä womat piäkgän täņkuk. Womat piäņirän edap moräki, komepak moräki ba guk ätu kehäromini yäyomägat-pewä peņyäneki moräki paotkuņ. Peņyäneki moräki paorirä kome kuņi käda bipmäņ utkuk. Ba bipani udegän, kome ätuken guk ba komepak kumkum iġiņkuņ.

13 * Ude kaņkaņ uterakgän siäņ pähap kubä kaņkut. Uwä punin-inik unuken piäņ kuņkaņ gera ñode yäņkuk; Wära! wära! Aņero yarakubä womat nämo piäwanitä womat piäņirä kome ämatä jide api täneņ?

9

Käpukbam awaņ käroņi-ken nanıktä abuņ

1 * Eruk aņero namba 5tä womat piäkgän täņkuk. Womat piäņirän dapun täņpän guk kubä kunum gänaņ nanıktä täreņpeņ kome terak maņ päranipän kaņkut. Guk unita awaņ käroņi boham, unitäņo yäma däta ki imani.

2 * Unitä awaņ käroņi boham unitäņo yäma därirän gupe pähap abuk. Gupe u epänken kogä pähap iġiņirä ärok täkaņ ude. Gupe unitä äro edapkät kunum itpiņiņpewän gwägätkuk.

3 * Täņirän gupe gänaņ nanik käpukbamtä abämaņ kome terak äpmoņkuņ. Täņkaņ kehäromi yämani uwä bam bumik, meni komigämän.

4 * Tänpäkan kome terak tepäraņ, päya pähäma ba moyeņ, nak yeņ udewani täņpä wanentawä yäņ yäwerani. Täņkaņ ämawebe damani-ken Anutu täņo wäreni nämo, u iwan täņ yämikta yäņtäreņ yämani.

5 Täņkaņ kumän-kumän däpneņta nämo. Jop, komi pähap yämikta kehäromi yämani. Komi pähap uwä bamtä äma yek täkaņ ude komepak 5ta nadäneņta yäwani.

6 * Eruk kadäni uken ämatä komi pähap nadäņpän kumäkta gäripi-inik nadäneņo upänkaņ kumäk-kumäk kädetta wäyäkņewä wawäkaņ komi pen nadäneņ.

7 * Tänpäkan käpukbam uwä hos ämik täkta tuängän tuängän itkaņ tawaņ kuk täkaņ ude irirä yabäņkut. Gwäki terak äma ärowani täņo gwäpä golpän täņpani bumik. Tänpäkan inġami dapun äma täņo bumik.

8 * Täņkaņ gwäki puġiņ käroņi, Juda webe täņo gwäki puġiņ udewani bumik. Täņkaņ meni uwä, laion meni udewani.

9 * Täņ, kupäņteki uwä kapapän täņpani bumik. Ba piri mämani u hos mäyaptä ämikta bäreņeņkaņ täk täkaņ ude bumik.

* 8:3: Rev 5:8; Kis 30:1-3; Rev 9:13 * 8:4: Rev 5:8 * 8:5: Wkp 16:12; Kis 19:16-19; Rev 4:5, 11:19; Rev 16:18 * 8:7: Kis 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30 * 8:8: Kis 7:20-21 * 8:11: Jer 9:15 * 8:12: Rev 6:12-13 * 8:13: Rev 9:12, 11:14 * 9:1: Rev 20:1 * 9:2: Stt 19:28; Kis 19:18; Jol 2:2,10 * 9:3: Kis 10:12,15 * 9:4: Rev 7:3 * 9:6: Jop 3:21; Jer 8:3; Rev 6:16 * 9:7: Jol 2:4 * 9:8: Jol 1:6 * 9:9: Jol 2:5

¹⁰ Tãŋkaŋ uyaŋi uwä tuk uyaŋi bumik. Ba meni komi uwä uyaŋi-ken itak. Meni unitä ämata komi pähap yämiŋtãŋ kuŋirä komepak 5 ude tärekta kehäromi yämani.

¹¹ Tãŋpãkaŋ kãpukbam komi unitãŋo äma ärowani kubä itak. U awaŋ kãronŋi boham unitãŋo aŋero wãpi Tãŋpãwak. Tãŋpãwak u Juda tãŋo man terak wãpi Abadon, ba Grik man terak Apolion.

¹² * Eruk imaka umuri kubä täretak uba. Imaka umuri yarä ahãkta yãwani unitä itkamän.

Komi äma äbot pähap ahãŋkuŋ

¹³⁻¹⁴ * Eruk, aŋero namba 6tä womat piãŋkuk. Piãŋjirän alta golpãŋ tãŋpani Anutu iŋamiken it täyak, unitãŋo joŋani 4 u bãmopi-ken nanik man kotãk kubä ahãŋjirän nadãŋkut. Man ahãŋkuko uwä aŋero namba 6 womat iŋitkuko u man ñode iwetkuk; Yufretis umeken aŋero 4 topmãk terak itkaŋ u pit yãmi yãk.

¹⁵ * Aŋero 4 u ämawebe kome kukŋi kãda irani dãpmãŋ paotneŋta kadãni yãŋ yãmanita itsãmãŋ itkaŋ yãk. Ude yãŋjirän aŋero 4 kadãni yãŋ yãmani uwä siwoŋi ahãŋjirän aŋero nabä 6 unitä pãŋku pit yãmiŋkuk.

¹⁶ Tãŋkaŋ komi ämaniye hos terak maŋjirani 200 milion ude itkaŋ yãŋ yãŋjirän nadãŋkut.

¹⁷ Tãŋpãkaŋ dãpmonken hoskãt, mãhemiye bok yabãŋkuro u ñode yabãŋkut; Hos mãhemiye tãŋo kupãŋtek ätu gãmãni-inik, ätu gwagãri, ätu jãŋwam bumik. Tãŋ, hos gwãkiwã laion gwãki bumik. U meni gãnaŋ nanik kãdãp mebet, gupe ba mobã kãdãp mebet ikek unitä abuŋ.

¹⁸ Imaka waki umuri yarãkubãtä äma ätu dãpmãŋ paotkuŋ. Hos meni gãnaŋ nanik kãdãp mebet, gupe ba mobã kãdãp mebet ikek komigãmãn unitãŋãn kumãŋ-kumãŋ dãpuŋ.

¹⁹ Tãŋpãkaŋ hos unitãŋo kehãromini uwä meni ba uyaŋi-ken nitek itkaŋ. Tãŋkaŋ hos uyaŋi uwä gãmok bumik, gwãki nitek. Unitä komi yãmik tãkaŋ.

²⁰ * Tãŋpãkaŋ äma ätu imaka waki umuri uterak kumãŋjirä ätu oraŋ yãmiŋkuŋo upãŋkaŋ ini bãnepi nãmo sukurenkuŋ. Ba irit kuŋat-kuŋarita nadãŋjirä waki kubä nãmo tãŋkuk. Nãmoinik! Ätu uwä mãjo wãrata nadãkinik pen tãŋkuŋ. Ba yãwuk gol ba siriwapãŋ tãŋpani ba ain, mobã ba pãya kuŋatpãŋ tãŋpani, yabãŋpãŋ-nadãk nãmo tãŋpani ba jukunitä nãmo nadãwani ba ini kuroŋ nãmo kuŋarani u mãde nãmo ut yãmiŋkuŋ.

²¹ Ude tãŋkaŋ äma kumãŋ-kumãŋ dãpmãk-dãpmãk, äma yãrat-yãrat, kubokãret, ba kubota u nãmo peŋkuŋ. Nãmoinik!

10

Aŋerotã buk tãpuri Jonta imãn naŋkuk

¹ Eruk ude kãwa tãrejirän äneŋi kubä ñode kãkgãn tãŋkut; Aŋero kehãromi nitek kubä kunum gãnaŋ naniktã äpãŋjirän kaŋkut. U tektawã gubampãŋ uwãk tãŋkaŋ gwãki terak gãmok wãra gubam terak it täyak udewanitã yewa tãŋkuk. Tãŋkaŋ iŋami dapun edap dapuri ude, ba kuroŋi uwä kãdãp mebet bumik ude tãŋkuŋ.

² Tãŋpãkaŋ kerik-ken buk tãpuri kubä pipiyãŋpãŋ iŋitkuk. Tãŋkaŋ abã kuroŋi bure kãdatã gwãgu pähap terak yeŋkuk. Tãŋ, kuroŋi kãpmãk kãdawã kome terak yeŋjirän kaŋkut.

³ Ude tãŋkaŋ laiontã gãwo yãk tãkaŋ ude gera pähap yãŋkuk. Ude yãŋjirän iromãŋ 7tä iniŋ yãŋkuŋ.

⁴ * Iromãŋ 7tä iniŋ yãŋjirä uterãkgãn nãk kudãn tãwayãŋ tãŋkut. Ude tãŋjira kunum gãnaŋ man kotãk kubä ñode yãŋjirän nadãŋkut; Kudãn täweno! Man iromãŋ 7 unitä yãŋo u nadãk-nadãkka-ken kãbop iŋit yãk.

⁵ * Ude nadãŋpãŋ kaŋkut; Aŋero gwãgu pähap ba kome terak yeŋjirän kaŋkuro u kerik bure kãda kunum iwoŋãreŋkuk.

⁶ * Ude tãppãŋ Anutu, irit tãrek-tãreki nãmo, ba kunum kome, gwãgu pähap ba imaka kudup uterak itkaŋ u yãwãn ahãwani, u wãpi terak ñode yãŋkehãrom taŋkuk; Kadãni kãronŋi nãmo itnayãŋ. Kadãni ahãtak!

⁷ * Unita aŋero namba 7tä womat piãŋjirän Anututã kãmi tãkta nadãk kãbop peŋkuko u apinjo tãŋ-tãrewayãŋ. Watã ämaniye profet bian yãwetkuko udegãn ahãŋjirän tãrewayãŋ yãk.

⁸ Aŋero nabã 7tä ude yãŋjirän kunum gãnaŋ nanik man kotãk nadãŋkuro u äneŋi yãkgãn tãŋjirän nadãŋkut. U ñode nãwetkuk; Gãk pãŋku buk tãpuri aŋero gwãgu pähap ba kome terak yeyak u kerik-ken pipiyãŋpãŋ iŋitak u yãpmãŋ!

⁹ * Ude yãwãnã nãkã pãŋku aŋero, buk u tãga namayãŋ? yãŋ iwetkut. Iwerawã ñode nãwetkuk; Buk tãpuri ño yãpmãŋkaŋ naŋ yãk. Naŋkaŋ mekãken gãripi sãkgãmãn nadãwayãŋ, kuron doki bumik. Upãŋkaŋ kokka gãnaŋ äpmonjirän wakiiŋik nadãwayãŋ yãk.

* 9:12: Rev 8:13 * 9:13-14: Rev 8:3 * 9:13-14: Rev 16:12 * 9:15: Rev 8:7-12 * 9:20: Rev 16:9,11; Ais 2:8,20, 1Ko 10:19-20; Sam 115:4-7; Sam 135:15-17; Dan 5:23 * 10:4: Dan 8:26; Dan 12:4,9 * 10:5: Lo 32:40; Dan 12:7 * 10:6: Neh 9:6; Sam 146:6 * 10:7: Dan 9:6,10; Amo 3:7 * 10:9: Ese 2:8, 3:1-3

¹⁰ Ude näwerirän buk täpuri u kerik-ken nanik yäpmaŋpāŋ nanjut. Nanjan mena-ken gāripi nikek, kuron dok bumik nadāŋkut. Upāŋkan kāma āpmonjāpākan kokna-ken wakiinik kubā nadāŋkut.

¹¹ Nāŋpakan nāwetkuk; Eruk, āma ābot komeni komeni ba man kotāk mebāri mebāri yāwani ba intājukun āmaniye, imaka kāmi ahāŋ yāmikta yāwani u āneji kan yāŋahāŋpāŋ yāwet yāk.

11

Āma yarātā Anutu tāŋo meni jinom yāŋahāŋkumān

¹ *Eruk, aŋero unitā jikon, āhottaba udewani, imaka imaka tāŋo kārōŋini peŋpāŋ kāwani nikek kubā namiŋkan ŋode nāwetkuk; Gāk jikon ŋo yāpmaŋ pāŋku Anutu tāŋo kudupi yot u, ba unitāŋo alta terak peŋpāŋ kārōŋini kanpāŋ nadā yāk. Tāŋkan āmawebe yot u gānaŋ ininjoret epān tāŋ itkan u kan dani yāk.

² *Tāŋ, kudupi yot yāma-ken yewa tāŋ-āyāŋurani unitāŋo kārōŋini nāmo peŋpāŋ kāwen. Bāgup uwā guŋ āmawebe ābotta yāniŋ kirewani yāk. Guŋ āmawebe uwā kudupi yotpārare bāmopi-ken yeŋ gatāŋtāŋ kuŋarirā komepak 42 ude api tārewek yāk.

³ Tāŋkan nākŋo man yāŋahāwani āma yarā unita kehāromi yāmiŋjira nākŋo man yāŋahāŋ yāpmaŋ kuŋirān kadāni udegān, kepma 1,260 ude api tārewek. Tāŋkan āma yarā uwā butewakini kwawak pewān ahākta tek upuri nikekpāŋ api tāŋpeŋ kuŋatdeŋ.

⁴ *Āma yarā uwā olip pāya yarā u, ba peŋyāŋek yarā, kome pāhap tāŋo Ekāni injamiken it tākamān u.

⁵ *Eruk, āma kubātā āma yarā u komi yāmeko uwā kādāp mebet āma yarā unitāŋo menik-ken naniktā abāmaŋ pāŋku āma iwan tāŋ yāmeko u kumāŋ-kumāŋ ijiwek. Āma udewani kādet uterak kumākta biŋam yāk.

⁶ *Tāŋpakan man yāŋahāwani āma yarā uwā kadāni man yāŋahādāyāŋ tākamān-ken u bāmopi-ken iwān inin bitnākta kehāromi yāmani. Ba ume dapuri tāŋpewān nāgāt āworekta kehāromi yāmani. Ba imaka waki umuri-inik mebāri mebāri kome terak iniken gārip terak tāga pewān ahāneŋ.

⁷ *Tāŋpakan āma yarā uwā man yāŋahāk epān tāŋtāŋ kuŋattākon tāreŋirān, tom pāhap kubā, awaŋ kārōŋi boham u gānaŋ nanik abāŋkan yarā ukāt āmiŋpāŋ kehāromini yāpmaŋ āpāŋpāŋ kumāŋ-kumāŋ api dāpek yāk.

⁸ *Kumāŋ-kumāŋ dāpānkan man yāŋahāwani āma yarā unitāŋo komegup yotpārare pāhap, Ekānini pāya kwakāp terak kumbuk-ken u bāmopi-ken api pātdeŋ yāk. Yotpārare u wāpi Sodom, ba wāpi Isip yāŋ yāwani. Wāp uwā man wārani ude bumik.

⁹ Āma yarā u yotpārare bāmopi-ken parirān āmawebe ābori ābori, komeni komeni ba man kotāk mebāri mebāri yāwanitā ābā āma ātutā yarā u āneka yāniŋ bitnāŋpāŋ jop yabāŋ irirā kepma yarākubā tāŋkan āneji kepma kubā morāki tārewek yāk.

¹⁰ Tāŋkan komen āmawebe unitā ŋode api yāneŋ; Āma yarā u āmawebe komeni komeni komi pāhap nimiŋkumān. Unitā wisikinik kumāŋkamān yāŋ api yāneŋ. Ude yāŋkan āŋnak-āŋnak tāŋit kap teŋit ba iron kowata kowata api tāneŋ yāŋ nāwetkuk.

¹¹ *Eruk, kepma yarākubā tāŋkan āneji kepma kubā morāki irān tāreŋirān ŋode kanjut; Anututā woŋ irit nikek piāŋpewān āma yarā uken āpmonjirān kodak tanpāŋ akuŋkumān. Kodak tanpāŋ akuŋjirān yabāŋkan āmawebe bumta umuntanjuŋ.

¹² *Umuntan irirā āma yarā uwā kunum gānaŋ man kotāk gera terak ŋode yāŋirān nadāŋkumān; ŋo abun! Yāŋirān iwaniye itkan yabāŋ yāwat irirā gubamtā āma yarā u oraŋ yāpmaŋ kunum gānaŋ āroŋjuk.

¹³ *Eruk, uterakgān koŋ pāhap kwaiŋpewān yotpārare unitāŋo morāki awāhurirān āmawebe 7,000tā kumbun. Tāŋpakan āmawebe nāmo kumbunjo uwā umun pāhap nadāŋpāŋ Anutu kunum māhemi u inin orerirā yabāŋkut.

¹⁴ *Tāŋpakan imaka umuri kanjukuro u umuri pāhap namba 2. Tāŋkan āneji umuri pāhap namba 3 unitā ahāwayāŋ kerāp tāyak.

Aŋero namba 7tā womat piāŋkuk

¹⁵ *Aŋero namba 7 unitā womat piāŋjirān āmawebe kunum gānaŋ itkan u gera ŋode yāŋirā nadāŋkut;

Eruk, kome pāhap ŋo kanjiwatta Ekāninin-kāt unitāŋo iwoyāwani Kristo uken kehāromi ba wāpi biŋam apiŋo pat yāmitak. Ekāninin uwā kanjiwat epāni tārek-tārek nāmo api tāŋ yāpmaŋ ārowek yāk.

* **11:1**: Ese 40:3; Sek 2:1-2 * **11:2**: Luk 21:24; Rev 12:6, 13:5 * **11:4**: Sek 4:3,11-14 * **11:5**: 2Sml 22:9, 2Kn 1:10; Sam 97:3; Jer 5:14 * **11:6**: 1Kn 17:1; Kis 7:17-20, 1Sml 4:8 * **11:7**: Dan 7:21; Rev 12:17; Rev 13:1,7, 17:8 * **11:8**: Luk 13:34 * **11:11**: Ese 37:5,10 * **11:12**: 2Kn 2:11 * **11:13**: Rev 8:5, 16:18 * **11:14**: Rev 9:12 * **11:15**: Kis 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; Oba 2:1

16 *Ude yäjrän äma ekäni 24, maŋirani bägup terak Anutu injamiken it täkaŋ unitä Anutu iniŋoretta kuroŋi-ken injami yäpä äpmonpöpäŋ yänkuŋ;

17 *Ekäni, kehäromi mäheŋi, itkunonitā api it yäpmäŋ ärowen.

Gäk kehäromika pähap terak kaŋjiwat epänka yäput peyan unita bänep täga pähap gäwetkamäŋ.

18 *Komen ämawebetä kokwawak wakiinik kubä nadäŋ yäpmäŋ äbuŋo upänkaŋ gäkŋa kokwawakka kwawak pewi ahäta kadäni ahätak.

Ba äma kumbani yäpmäŋ danikta kadäni ahätak. Täppäkaŋ epän watä ämakaye profet u, ba kudupi ämawebe äpani ärowani, ganiŋoret täkaŋ unita kowata säkgämän yämikta kadäni ahätak. Ba äma kome täppäwak täkaŋ u däpmäŋ paotta kadäni ahätak yäk.

19 *Ude yäwä täreŋirän Anutu täŋo kudupi yot kunum gänaŋ itak u yäma därirän Anutu täŋo topmäk-topmäk kubägän unitäŋo gäpe kwawak irirän kaŋkut. Eruk uterakgän yäpä kwiniŋirit, iromäŋ mämä ba äma kotäk ahäŋjit, koŋ kwaiŋjit, iwän mim nikek maŋirän kaŋkut.

12

Webe kubäkät gämok pähap kubä

1 Eruk, ude kaŋkaŋ äneŋi kubä ŋode kaŋkut. Kunum terak kudän inidewani kubä ahäŋirän kaŋkut; Webe kubä, edap dapuritā tek ude uwäk täwani. Täŋkaŋ gämori-ken komepaktā iränkaŋ gwäki-ken gwäpä ude guk 12 udetā iŋŋ-yäŋeŋkuŋ.

2 * Täŋkaŋ webe uwe uwe nanak kok itkaŋ nanaktā komi inirän kähän yän itkuk.

3 * Kähän yän irirän kunum terak kudän inidewani kubä äneŋi ahäkgän täŋkuk. U gämok gämäni pähap, gwäki 7. Eruk, gwäki 7 uterak joŋani 10 ude itkuŋ. Ba gwäki kubäkubä terak gwäpä äma ärowani täŋo udeuwani 7tä itkuŋ.

4 Täppäkaŋ gämok unitä kunum terak guk kukŋi käda nanik kudup uyaŋitā päripmäŋ-pewän kome terak maŋkuŋ. Maŋirä gämok u päbä webe unitä nanak u bäyawän näŋpa yänkaŋ webe u injamiken kaŋ-gwäŋŋ itkuk.

5 * Täppäkaŋ nanak u ain pärip-pärip inŋitkaŋ guŋ ämawebe komeni komeni kehäromigän yabähän yäwarekta yäwani upän bäyaŋkuk. Bäyawänä aŋerotä bäräŋeŋ pudät yäpmäŋ Anutu-ken ba Anutu täŋo maŋirani bägup säkgämän uken kuŋkuŋ.

6 * Yäpmäŋ kuŋirä webe u metäŋpeŋ kumaŋ kome jopi-ken, Anututā iwoyän imiŋkuk-ken kuŋkuk. Uken Anututā watäni it yäpmäŋ kuŋirän kepma 1,260 tärekta yäwani.

7 * Eruk näk pen kaŋjiwat irira kunum gänaŋ ämik pähap kubä ahäŋkuk. Ämik täŋkuŋo u aŋero täŋo intäjukun äma wäpi Maikel ukät äboriye ätukät gämok pähap ukät ämiŋkuŋ.

8-9 * Ämiŋpän Maikelkät äboriyetä gämok-kät äboriye täŋo kehäromini yäpmäŋ äpuŋ. Kehäromini yäpmäŋ äpänpän kunum gänaŋ wari itta nämo, yäwat kireŋpewä kome terak ukädagän äpuŋ. Täŋ, gämok pähap uwä gämok bian-inik itkuko ukeŋo wäpi kubä äma waki, wäpi kubä Satan, kome ämawebe päke ŋo tänyäkŋarani u.

10 * Ude kaŋkaŋ irira kunum gänaŋ gera taŋi kubä ŋode yänkuŋ;

Eruk apiŋo Anutu täŋo yäpätägak epän täkta yäwani ukeŋo ahätak. Burenī, Anutu intäjukun-inik itak unitä kehäromini kwawak pewän ahätak.

Ba unitäŋo iwoyāwani Kristo u apiŋo wäpi biŋam kwawak pewän ahätak.

Wisiknin! Äma waki kepma bipani Anutu injamiken notniyeta yäŋpän-yabähän yäwat man yäwani ukeŋo kunum gänaŋ nanik yentäreŋ maŋpän äpomotak.

11 Burenī-inik! Notniyetä äma waki täŋo kehäromi yäpmäŋ äpuŋo uwä, Tom Bätaki täŋo nägäri unitäŋo kehäromi terak, ba Anutu täŋo man burenī, gwäk pimiŋpän yänahäŋtän kuŋkuŋo uterak kehäromini yäpmäŋ äpuŋ.

Täŋkaŋ Anututa nadänpän gupi inin kirekta nämo iyap taŋkuŋ.

12 * Unita kunum gäk, ba imaka gäkä terak itkaŋ u kuduŋtagän oretoret pähap nadäkot!

Upänkaŋ kome gwägu, ek butewaki pähap nadäkon! Imata, äma waki, ekken äreŋkuko itak. U kadäni keräpigän irayän täyat yän nadänpän kokwawak pähap nadätak!

13 Täppäkaŋ gämoktä kunum gänaŋ nanik näwat kireŋpewä kome terak äpätat yän nadänpän koki wawäpän webe, nanak ämani bäyaŋkuko u urayän iwatkuŋ.

14 * Ude täŋirän webe nanak bäyaŋkuko unita siän pähap täŋo piri imä penkaŋ gämok waki u kaŋmuntan piän kome jopi-ken kuŋkuk. Kome uken säkgämän irirän watäni it yäpmäŋ kuŋirä obaŋ yaräkubä täŋkaŋ äneŋi obaŋ kubä moräki tärekta yäwani.

15 Täppäkaŋ gämok unitä webe u utta ume dapuri meni-ken ume tokät täkaŋ ude abäŋkaŋ webe u urayän täŋkuk.

* 11:16: Rev 4:4,10 * 11:17: Rev 1:4,8, 15:3 * 11:18: Sam 2:1, 46:6; Rom 2:5; Rev 10:7, 19:5; Sam 115:13 * 11:19: Hib 9:4; Rev 8:5, 15:5; Rev 16:21 * 12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:5: Sam 2:9; Rev 19:15 * 12:6: Rev 11:2-3 * 12:7: Jud 9 * 12:8-9: Stt 3:1,14; Luk 10:18, 22:31; Rev 20:2 * 12:10: Jop 1:11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23; Ais 49:13 * 12:14: Dan 7:25, 12:7

¹⁶ Täñjirän webe u täñkentäktä kometä aŋeñpäj ume pähap, gämok meni gänañ nanik äbuk u kudup kämän äpmonkuñ.

¹⁷* Kometä ude täñjirän gämok u koki wawäpäj webe unitäño nanakiye ätuken ämik pewän ahäktä kuñkuk. Webe unitäño nanakiye u Anutu täño man buramiwani ba Jesutä man bureni yäñahäk täñkuko unita nadäkinik täñpani.

¹⁸ Ude täñkañ gämok pähap u gwägu pomi-ken itkuk.

13

Tom umuri pähap yarä ahäñkumän

¹* Eruk u yabäñkañ äneñi kubä ñode kagän täñkut. Tom pähap kubä gwägu pähap gänañ ahäñirän kañkut. U gwäki 7, joñani 10. Täñkañ joñani kubäkubä terak äma ärowani täño gwäpätä itkun. Täñkañ damani kubäkubä terak Anututa yäñärok man kudän täwani.

²* Täñpäkañ tom uwä tom komigämän kubä wäpi lepat udewani. Täñkañ kuroñi uwä tom tañi kubä wäpi bea unitäño kuroñi udewani. Täñ, meni uwä laion meni bumik. Unitä ahäñirän gämok bea gwägu gägäni-ken itkuko unitä iniken kehäromi, wäpi biñam ba komeni, tom pähap unita imiñkuk.

³* Täñpäkañ tom pähap unitäño gwäki kubä utpewä kumbuko upäñkañ paräm gwäki-ken tokneñpäj tägañkuko u bärämi pen itkuk. Täñkañ tom pähap u kañpäjä komen ämawebe kuduptagän kikuñpäj jäkjak yamäñpäj iwarän täñkuñ.

⁴ Iwarän täñpäj inij oretpäj yäñkuñ; Wära, tom inidewani kubä käkamäj yäk. Netätä ukät täga ämideñ? Ude yäñkañ gämok pähap u imaka, udegän inij oretkuñ, tom pähapta kehäromini imiñkuko unita.

⁵* Eruk, tom pähap u iniken wäpi yäpmäj äronpäj Anutu yäñärok iwet yäpmäj kukta, ba komen ämawebeniye yabäj yäwatta komepak 42 ude inij kirewani.

⁶ U Anutu wäpi, Anutu täño komeni, ba Anutu täño kudupi ämawebeniye kunum gänañ itkañ u yäñärok pähap yäwet täñkukonik.

⁷* Täñkañ kudupi ämawebe ukät ämik täñpäj kehäromi yäpmäj äpäktä kehäromi imani. Täñpäkañ ugän nämo. Ämawebe äbori äbori, komeni komeni, man kotäk mebari mebari yäwani ba gupi mebari mebari u yabäj yäwatta kehäromi yäpuk.

⁸* Täñpäkañ komen ämawebe kuduptagän bumiktä wäpi api inij oretneñ. Ämawebe tom pähap u inij oretnayäj täkañ uwä kunum kenta kome nämo pewän ahäñirän wäpi irit kehäromi täño wäpi tawaj terak nämo kudän täwani u. Täñkañ irit kehäromi täño wäpi tawaj u Tom Bätakitä ini kudän täwani.

⁹ Eruk, in jukujin nikektä man ño ket nadäkot;

¹⁰* Äma kubä komi yot gänañ itta biñam yäwani täñpänä, komi yot gänañ bureni api irek. Ba äma kubä äma keru terak kumäktä biñam yäwani täñpänä, äma keru terak bureni api kumbek.

Mebäri unita kudupi ämawebetä kehärom tañpäj nadäkiniki nämo pewä putäreneñ.

¹¹ Eruk u kañpäjä tom pähap kubä äneñi kagän täñkut. U kome gänañ naniktä abuk. Joñani yarä, api äbani, sipsip nanaki täño udewani upäñkañ man kotäki uwä äriñ täño kotäk ude.

¹² Täñpäkañ tom u tom intäjukun ahäñirän kañkuro u inamiken itkuk. Täñkañ tom yarä unitäño kehäromini uwä mebari kubägän. Kehäromini uterak peñ yäwet-pewän komen ämawebe kuduptagän tom intäjukun ahäwani, paräm bäräm nitek u inijoret täñkuñonik.

¹³⁻¹⁴* Täñkañ tom intäjukun ahäñkuko u dubini-ken itkañ kudän mebari mebari u täkta kehäromi imani udegän täk täñkukonik. Kudän kubäwä, ämawebe kañjirä kädäp mebet kunum gänañ nanik täñpewän äpäc täñkukonik. Kudän udewani terak täñyäkñat-pewän ämawebetä tom pähap intäjukun ahäñirän uräkñ nämo kumbuko u inijoret täñkuñonik. Täñpäkañ kudän kudupi udewani täñkañ ämawebe ñode peñyäwet täñkukonik; In tom u oran imikta yäwik kubä täñ imut yäk.

¹⁵* Ude yäwet-pewän täñjirä tom mäden ahäñkuko u kehäromi ñode täkta imani nitek; Meni woñ piäñpewän äpmonjirä yäwik u wareñ täñpäj man ñode yäñkuk; Äma näk nämo naniñ oretnayäj täño uwä kumäj-kumäj api däpet yäk.

¹⁶ Täñpäkañ ugän nämo. Tom pähap mäden ahäñkuko u komi ämaniye yäwet-pewän ämawebe ärowani ba äpani, jäwäri ba tuñum ikek, watä epän täñpani ba wäpi biñam ikek u kudup yepmäñitpäj keru bure kada terak ba damani terak kudän kubä däpmäj gatäñkuñ.

* **12:17:** Rev 11:7, 14:12 * **13:1:** Rev 12:3; Rev 17:3,7-12 * **13:2:** Dan 7:4-6 * **13:3:** Rev 17:8 * **13:5:** Dan 7:8,25; Dan 11:36; Rev 11:2 * **13:7:** Rev 11:7 * **13:8:** Sam 69:28; Rev 3:5, 5:6; Rev 17:8; Rev 20:12,15, 21:27 * **13:10:** Jer 15:2, 43:11; Mat 26:52; Rev 14:12 * **13:13-14:** Mat 24:24, 1Kn 18:24-39 * **13:13-14:** Lo 13:1,4; Rev 19:20 * **13:15:** Dan 3:4-6

17* Ude täjirä äma kudän udewani nikek nämowä ketem tunjum kubä täga suwananji nämö, ba äma kubätä äma uken tunjum täga suwananji nämö. Täjnpäkaŋ kudän uwä tom pähap unitäŋo wäpi ba wäpi täjŋo namba.

18 Täjnpäkaŋ äma nadäk-nadäk ikektä kudän ŋonitänjo mebari täga nadäwän täreneŋ. Namba damani-ken däpmänj gatäwani u äma kubä täjŋo wäpi. Namba uwä 666.

14

Tom Bätaki-kät ämawebeniye täjŋo man

1* U kaŋpänä äneŋi dapun täjnpän Tom Bätaki Saion pom terak irirän kaŋkut. Saion pom terak irirän ämawebe 144,000 Tom Bätaki-kät Nani täjŋo wäpi kudän, damani terak kudän täwani unitä itgwäjinj irirä yabänkut.

2* U yabänpänj gera kubä kunum gänaŋ ume tokätkaŋ mämä yäk täkaŋ ude, ba iromänjtä mämä kunayäk täyak ude yänjirän nadänkut. Ba man kotäk u ämatä wagäm säkgämän utpäŋ kap tek täkaŋ ude nadänkut.

3* Täjnpäkaŋ ämawebe 144,000 uwä Ekäni-kät imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukät äma ekäni 24 u injamiken itkaŋ kap kodaki kubä tenkuŋ. Ämawebe 144,000 Anututä komen ämawebe u bämopi-ken nanik yämaŋkutkuko unitägän kap u tekta mebari nadänkuŋ, päke ukät nämö.

4* Uwä äma kubokäret nämö täjnpäni, kudupi siwoŋjigän kuŋarani u, ba Tom Bätakitä deken kwänä ugän iwarani u. Ämawebe u Tom Bätakitä komen ämawebe bämopi-ken nanik suwanpäŋ inita biŋam yämagurani. Uwä äbot intäjukun Anutu ba Tom Bätakitä ini yäninj oretta biŋam iwoyänj yepmaŋpani u.

5* U kuräki-inik, meni-ken jop manman kubä nämö ahäwani.

Aŋero yaräkubätä man yänjahänkuŋ

6 Eruk äneŋi aŋero kubä kunum terak piän kuŋjirän kaŋkut. Aŋero u Manbiŋam Täga tärek-täreki nämö u yäpmänj kuŋatkaŋ ämawebe äbori äbori, komeni komeni, mani kotäk mebari mebari yäwani ba gupi mebari mebari gera terak ŋode yänjahänpänj yäwetkuk;

7* In Anututa umuntaŋpänj wäpi biŋam yäpmänj akuwut! Anututä ämawebe yäpmänj danik-danik kadäni keräp täyak yäk. Unita Anutu kunum kenta kome, gwägu pähap ba ume dapuri yäwän ahänkuŋo u ininj orerut!

8* Täjirän äneŋi aŋero kubätä noripaki u iwatpänj ŋode yänkuk; Wisikinik! Babilon yotpärare paot-inik täyak. Yotpärare u mähe mi komeni komeni kubokäret wain ume komi nikek yepmänj towinjänj kuŋatkuo ubayänj yäk.

9-10* Ude yänjirän äneŋi aŋero kubätä noripak yarä yäwatpänjä gera terak ŋode yänkuk; Äma kubätä tom pähap u ba yäwiki u yäninj oretpäŋj wäpi kudän damani ba kerik-ken yäpayänj täko uwä Anutu täjŋo kokwawaki umuri pähap unitä, ume komigämäntä-yänj injtäyinjirän api nadäwek. Ähan nämö api nadäwek yäk. Nämoinik, Tom Bätaki-kät kudupi aŋeroniye injamiken kadäp komigämän ba mobä kadäp ikektä-yänj injtäyinj yäpmänj api ärowek yäk.

11* Täjnpänj kädäptä äma udewani komi yewayänj täyak unitäŋo gupeni paot-paori nämö api ärowek. Bureni-inik, äma tom pähap u ba yäwiki yäninj oretpäŋj wäpi kudän damani ba kerik-ken yäpnayänj täjŋo uwä mänit kubä yäpmäkkät nämö, komigän pen api nadänj yäpmänj äronen yäk.

12* Eruk mebari unita kudupi ämawebetä kehärom taŋpänj Anutu täjŋo man buramiŋpänj nadäkiniki Jesuken pek täkaŋ uwä nämö pewä putäreneŋ.

13* Täjnpäkaŋ äneŋi kunum gänaŋ gera kubä ŋode yänjirän nadäkgän täjŋkut; Man ŋo kudän tä yäk. Yäput penpäŋj apiŋonitä ämawebe Jesuta nadäkinik täjnpänj kumnyänj täkaŋ uwä oretoret terak it täkaŋ. Ude yänjirän Munapiktä ŋode yänkuk; Man u bureni yäyak yäk. Äma Jesuta nadäkinik täjnpänj kumnyänj täkaŋ u komi epän kome terak itkaŋ täjŋkuŋo u penpäŋj säkgämän kwikinik api itneŋ yäk. Imata, täktäki säkgämän u nikek bok api kuŋenj yäk.

Kome terak ketem puget-puget kadäni

14* Täjnpäkaŋ näk äneŋi dapun täjira uterakgän gubam paki ahänkuk. Gubam uterak äma kubä Äma Bureni-inik unitäŋo injam dapun bumik unitä maŋjit itkuk. Äma unitäŋo gwäki terak äma ärowani täjŋo gwäpä, golpäŋj täjnpäni. Keriken päip komigämän kubäpäŋj injt itkuk.

* **13:17:** Rev 14:9,11; Rev 16:2, 19:20; Rev 20:4 * **14:1:** Rev 3:12, 7:3,4 * **14:2:** Ese 1:24, 43:2; Rev 1:15, 19:6 * **14:3:** Sam 149:1; Ais 42:10; Rev 5:9, 7:4 * **14:4:** Efe 5:27 * **14:5:** Sam 32:2; Sef 3:13 * **14:7:** Rev 10:6 * **14:8:** Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rev 17:2, 18:2,3 * **14:9-10:** Rev 13:12-17 * **14:9-10:** Stt 19:24; Sam 11:6, 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15; Ese 38:22; Rev 15:7, 16:19; Rev 19:20, 20:10; Rev 21:8 * **14:11:** Ais 34:10; Rev 13:12-17; Rev 19:3 * **14:12:** Rev 12:17, 13:10 * **14:13:** 1Ko 15:58; Hib 4:10 * **14:14:** Dan 7:13

15 ✧ Ude inɪtkaŋ irirän kunum täŋo kudupi yot gänaŋ nanik aŋero kubätä äpäŋpän aŋero gubam terakitkuko u gera terak ɲode iwetkuk; Kome terak epänka-ken ketem bureni puget-puget kadäni ahätak ubayän. Unita gäk päipka yäpmän päpmo kome terak ketem bureni däpmänpän yäpmän yäk.

16 ✧ Ude yäwänä, eruk äma gubam terak itkuko unitä päipi wepmätpäŋ ketem bureni kome terak itkuŋo u kudup madäŋpän yäpuk.

17 ✧ Ude täŋpänkaŋ kunum täŋo kudupi yot gänaŋ nanik aŋero kubätä päip, meni komigämän inɪtkaŋ äpuk.

18 ✧ Äpäŋirän aŋero noripaki kubätä alta terak naniktä äpuk. Aŋero u uwä kädäpta watäni irani. Unitä noripaki päip komigämän inɪtkaŋo unita gera ɲode yäŋkuk; Kome terak wain mujipi gämäneŋ morekaŋ. Unita gäk päipka unitä kome terak wain bureni madäŋpän yäpmän yäk.

19-20 ✧ Ude yäwänä aŋero noripaki unitä kome terak wain bureni kudup madäŋpän yäpmän päŋku Anutu kokwawaki täŋo gäpe pähap yotpärare mädeni kada itkuko u gänaŋ pewän äpmonkuŋ. Pewän äpmonpän yeŋ käkärirän nägät pähap kubä äpuk. Äpäŋpän gwägu pähap äworeŋkuk, kukŋitä kukŋi udu 300 kilomitas bumik. Ba käroŋi, hos täŋo kuroŋi-ken umunitä päŋaba geŋi terak bumik tokŋeŋkuk.

15

Komi bäräpi paotpaot täŋo manbiŋam

1 ✧ Täŋpänkaŋ kunum terak kudän kudupi pähap, inipärik kubä äneŋi ɲode ahäŋirän kaŋkut; Aŋero 7tä imaka umuri 7 tärek-tärek kerik-ken inɪt itkuŋ. Tärektärek yäyat uwä imaka umuri u ahäwä täreŋirä Anutu täŋo kokwawak imaka, kadäni ugän ahäwän tärekta yäwani.

2-3 ✧ Täŋpänkaŋ gwägu kubä kaŋkuro uwä kwawanigän, ijiwä tumän-kuk, kädäp mebet-kät awähurani bumik kaŋkut. Täŋpän ämawebe mäyap gwägu unitäŋo pomi-ken itkuŋ. Uwä ämawebe tom pähap ba yäwiki ba unitäŋo wäpi täŋo namba kehärom taŋpän mäde ut yämiŋkuŋo u kuduŋtagän. Itkaŋ wagäm, Anutuä yämiŋkuko u inɪtjäŋ Anutu täŋo watä epän äma Moses ba Tom Bätaki, yarä unitäŋo kap ɲode teŋkuŋ;

O Ekäni Anutu täŋpämerek, gäk epän ärowani pähap, tägagämän-inik kubä täk täyan. Äma komeni komeni unitäŋo Ärowani Pähap, gäkŋo kädet u siwoŋi bureni-inik.

4 ✧ Ämawebe kuduŋtagän api oraŋ gamineŋ. Ba äma kubätä wäpka biŋam nämowä nämo api ganiŋ oretneŋ.

Gäk kubä-tägän siwoŋi ubayän. Unita ämawebe komeni komeni gäkken äbänpän gukut imäpmok täŋ gamut! Täŋpänkaŋ gäk yäpmän danik-danik epän bureni täŋiri mebari kwawak ahäk täyak.

Kap ude teŋirä nadäŋkut.

5 ✧ Täŋpänkaŋ näk dapun täŋpän kunum gänaŋ Anutu täŋo yottaba, kudupi yot unitäŋo yäma tumäŋirän kaŋkut.

6 ✧ Tumäŋirän aŋero 7, imaka waki umuri-inik 7 u yot gänaŋ nanikpäŋ yäpmän äpuŋ. Aŋero u teki paki, ägo wabiwani. Täŋkaŋ meran golpäŋ täŋpanipän kupäŋi-ken meran täŋkuŋ.

7 ✧ Äpäŋirä imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 ukät nanik kubätä aŋero 7 gäpe golpäŋ täŋpani 7 ude yämiŋtäŋ kuŋkuk. Gäpe u gänaŋ Anutu irit paot-paori nämo unitäŋo kokwawakitä tokŋeŋ patkuk.

8 ✧ Täŋpänkaŋ kudupi yot gänaŋ Anutu peŋyäheki ba kehäromini, gupe bumik unitä tokŋeŋpän patkuk. Täŋkaŋ aŋero 7tä imaka waki umuri-inik 7 u täŋpewä nämo ahäŋ moreŋirän yot gänaŋ ärokärok täŋo kädet täŋpipiŋkuk.

16

Anutu täŋo kokwawakita man

1 ✧ Ude ahäwänkaŋ kudupi yot gänaŋ naniktä gera kubä ɲode ahäŋirän nadäŋkut. U aŋero 7 ɲode yäwetkuk; In gäpe 7 u yäpä äreyäŋirä Anutu täŋo kokwawak kome terak umu piwä äpmonput yäk.

2 ✧ Ude yänirän aŋero namba 1 unitä ini gäpe gänaŋ nanik kome terak piwän kuŋkuŋ. Piwän kuŋirä tom pähap täŋo wäpi kudän ikek ba yäwikita gukut imäpmok täŋ imani ämawebe u gupi terak umetumet paräm taräki komigämän u ahäŋ yämiŋkuk.

✧ 14:15: Jol 3:13 ✧ 14:18: Jol 3:13 ✧ 14:19-20: Ais 63:3; Kra 1:15; Rev 19:15 ✧ 15:1: Wkp 26:21; Rev 15:6-7 ✧ 15:2-3: Rev 4:6, 5:8 ✧ 15:2-3: Kis 15:1; Rev 11:17, 16:7; Sam 92:5; Sam 139:14; Sam 145:17 ✧ 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9 ✧ 15:5: Kis 38:21 ✧ 15:6: Rev 15:1 ✧ 15:7: Rev 14:10 ✧ 15:8: 1Kn 8:10-11; Ais 6:4; Ese 44:4 ✧ 16:1: Ais 66:6; Rev 16:17; Sam 69:24; Jer 10:25; Sef 3:8 ✧ 16:2: Kis 9:10; Lo 28:35; Rev 13:12-17

3 * Tänpäkaŋ aŋero namba 2 unitä iniken gäpe yäpän äreyäŋirä gwägu pähap gänaŋ äpmonjuk. Äpmonjirän gwägu pähap u tabä nägät bumik äworenjuk. Ude äworenjirän gwägu pähap gänaŋ tom kudup kumbuj.

4 * Tänpäkaŋ aŋero namba 3 unitä gäpeni gänaŋ nanik piwän kuŋjirän ume taŋi täpuri kudup nägät äworenjuk.

5 * Ude täjirän aŋero kubä ume watä irani unitä Anutu ŋode iwerirän nadänjuk;

Siwoŋi kuräki itkunonitä itan, Äma waki täŋpani ŋonita kowata yämitan u siwoŋi täyan.

6 * Äma ŋonitä kudupi ämawebe ba profet ämakaye däpmän-pewä nägät piŋkuŋo unita kowata nägät yepmäŋ towiŋjiri näkaŋ u tägatak.

7 * Ude yäŋjirän altatä man ŋode yänjuk;

Bureni-inik! Ekäni tänpämerek mähe mi, momita kowata däpmänj tärek täyan u siwoŋi-inik, täga täyan.

8 Ude tänpäkaŋ aŋero namba 4 unitä gäpeni gänaŋ nanik piŋpewän edap terak äpmonjuk. Edap terak äpmonjirän edaptä kädäp bumik äma ijikta kehäromi yäpuk.

9 * Edap kädäp ikek yeŋjirän äma uwä komi bumta nadäppän imaka umuri unitäŋo mähe mi Anutu, man wakiwaki yänpän ibenjuk. Ude täŋkuŋo upänkaŋ bänepi sukurenjän Anutu inij oretta bitnä-k-inik täŋjuk.

10 * Tänpäkaŋ aŋero namba 5 unitä gäpeni gänaŋ nanik piŋpewän tom pähap täŋo maŋjirani bägup uterak äpmonjirän komeni kudup pit kubägän bipmäŋ utkuk. Bipmäŋ urirän äma ätu komigämän nadäŋtängän meberi naŋ däknjuk.

11 * Tänpäkaŋ äma u komi nadänjuk unita, ba paräm gupi-ken tokŋenjuk unita Anutu man wakiwaki yänpän ibenjuk. Ude täŋkuŋo upänkaŋ bänepi sukurenjän irit kuŋat-kuŋari waki u nämo penjuk.

12 * Tänpäkaŋ aŋero namba 6 unitä ini gäpe-ken nanik piwän äpmonjirän Yufretis umetä kawuk taŋjuk. Umetä ude kawuk täŋjirän äma ärowani ärowani ba komi ämaniye bok, edap abani käda naniktä äbäktä kädet tumän yämiŋjuk.

13 Tänpäkaŋ näk kaŋjira gämok pähap u meni gänaŋ nanik, ba tom pähap u meni gänaŋ, ba profet jopi u meni gänaŋ nanik mäjo yaräkubä wirit bumik unitä abuj.

14 * Mäjo uwä Satan täŋo watä epän täŋpani unitäŋo mäjo wära. Uwä kudän kudupi täkta kehäromi pat yämani. U komeni komeni unitäŋo äma ärowani penj yäwet-pewä Anutu Tänpämerek Mähe mi unitäŋo kadäni pähapken äbänkaŋ ämik api täneŋ.

15 * Unita ket ŋode nadäwut! Näk iwantä-yän bäräŋek-inik api ahänj tamet yäk. Unita äma kubä moränj kuŋarira nabäneŋ yän nadänpän kodak itpäŋ tekita watäni irek. Ude täŋpayän täko unita nadänjira gäripi niked täyak yäk.

16 * Tänpäkaŋ mäjo wära yaräkubä unitä komeni komeni täŋo intäjukun äma yänpäbä kubä-kengän yepmaŋpänj kome kubä wäpi Amagedon yän iwerani uken käbeyä täŋjuk.

17 * Käbeyä täŋjirä aŋero namba 7 unitä gäpeni gänaŋ nanik kwarut yäbatkuk. Kwarut yäbattän kuŋjirän Ekäni täŋo maŋjirani bägup kudupi yot gänaŋ itkuko u gänaŋ nanik gera kubä ŋode ahänjirän nadänjuk; U täretak!

18 * Ude yäwänkaŋ yäp, iromänj mämä pähap ba yän urum-urum ahänjuk. Ahänjirän kenänj pähap kwaiŋjuk. Kenänj u bian ämatä kome terak irirä kwaiwani u kudup yärepmit morenkaŋ umuri pähap kubä kwaiŋjuk.

19 * Kwaiŋpewän Babilon yotpärare imätpän yaräkubä ahänjuk. Tänpäkaŋ guŋ ämawebe komeni komeni unitäŋo yotpärare uwä paot morenjuk. Bureni, Anututä Babilon yotpärare täŋo täktäki wakita nadäwän wawäpänj kokwawaki täŋo ume komi niked yämän naŋ paotkuj.

20 * Ude tänpänkaŋ gwägu pähap bämopi-ken kome täpuri, ba pom käroŋi käroŋi uken-uken udegän paot morenjuk.

21 * Ba kunum gänaŋ nanik iwän mim mobä pähap bumik unitä maŋpänj äma däpmänj täyon Anutu man wakiwaki yänpänj ibenjuk. U imata, iwän mim ikek taŋkuko uwä umuri pähap, äma kumän-kumänj däpmäktä.

17

Kubokäret webe tom gämäni terak maŋitkuk

* **16:3:** Kis 7:17-21 * **16:4:** Sam 78:44 * **16:5:** Sam 119:137; Rev 1:4 * **16:6:** Sam 79:3; Ais 49:26 * **16:7:** Sam 19:9; Rev 15:3, 16:14; Rev 19:2 * **16:9:** Rev 9:20-21; Rev 16:21 * **16:10:** Kis 10:22; Ais 8:22 * **16:11:** Rev 9:20-21; Rev 16:21 * **16:12:** Ais 11:15; Jer 50:38 * **16:14:** Rev 16:7; Rev 19:6,15,19 * **16:15:** Rev 3:3,18 * **16:16:** Het 5:19; Sek 12:11 * **16:17:** Rev 16:1 * **16:18:** Rev 4:5 * **16:19:** Rev 14:10 * **16:20:** Rev 6:14 * **16:21:** Kis 9:24; Rev 11:19; Rev 16:9,11

¹ * Eruk, anjero gäpe 7 u yäpmäj kuŋatkuŋo u kubätä näkken äbänpän man ŋode näwetkuk; Äbänkan ka! yäk. Kubokäret webe pähap ume mäyap terak manjit täyak uwä kowata ahän imayän täyak u gäwoŋärewa ka!

² * Webe unitä intäjukun äma ärowani komeni komeni uken-uken nanikkät gäripini däpmanjärewe tärek täjkuŋ. Ba äma komeni komeni naniktä webe ukät kubokäret tänpän ämatä ume nanjan tängunŋun täk täkan ude täjkuŋ.

³ * Ude näwerirän Munapiktä näk magätpäŋ kome jopi kubäken nämagut yäpmäj kuŋjuk. Tänpäkan uken webe kubä kanjut. U tom pähap gämäni kubä terak manjit itkuk. Tom pähap uwä gupi terak Anutu wäpi yäpmäj äpakta man waki mebäri mebäri kudän täwani. Täjkanj tom unitäŋo gwäki 7, joŋani 10.

⁴ * Täŋ, webe tom uterak manjtkuko uwä tek gämäni gwagäri udewanipänj gupi säkgämän uwäk täjkuŋ. Täjkanj epmäget mebäri mebäri upän meran täjkuŋ. E, kerikenä gäpe kubä golpän täjpani upän injit itkuk. U gänaŋ kanjgärip ba nadän gärip ba imaka wakiwaki unitä tokŋenpän patkuk.

⁵ * Dämani terak wäpi kudän mebäri niked, käbop nanik ŋode kudän täwani;

BABILON PÄhap

KUBOKÄret Täjpani TÄŋo MIŋi,

BA KOMENI KOMENITÄ KUDÄN TARÄki TARÄki Täjpani

UNITÄŋo MIŋi NÄk UBAYÄŋ.

⁶ * Tänpän ŋode kanjut; Webe u kudupi ämawebe, Jesu täŋo manbiŋam yänhähjirä däpmanjärewe kumbani täŋo nägät wain ume ude gäripini niked näjtängän tängunŋun tanjirän kanjut. Ude kanpän nadäwätäk tanj tänpän jäkjak yänjuk.

Tom gwäki 7 unitäŋo man

⁷ * Jäkjak yänjira anjero unitä ŋode näwet yabänjuk; Imata nadäwätäk tänpän jäkjak yäyan? Näk webe ŋonitäŋo mebäri, ba tom pähap gwäki 7, joŋani 10 kotan imitak ŋonitäŋo mebäri gäwera nadä yäk.

⁸ * Tom pähap käyan u bian-inik itkuk. Upän apiŋo nämo itak, kumbuk yäk. Kämiwä awanj käronj boham-ken naniktä äyänutpeŋ äneŋi äbänkanj paotpäŋ paot-inik täkta api kwek. Tänpäkanj bian itkukopänj apiŋo nämo itak, ba äneŋi kodak tanpeŋ api äbeko unita komeni ämawebetä kanpän nadäwätäk bumta api täneŋ. Ämawebe nadäwätäk tänanjärewe täŋo uwä wäpi kudän kome ahänjuk-kentä it päbä apiŋo irit kehäromi täŋo wäpi tawanj terak nämo kudän täwani.

⁹ Ude yänpän näwetkuk; Man ŋowä äma nadäwä tärewanitä nadänaŋi. Gwäki 7 uwä, pom 7 webe unitä uterak manjit täyak.

¹⁰ Ba gwäki 7 u intäjukun äma ärowani 7. Ukät nanik äma ärowani 5 u paotkuŋ. Täŋ, kubä itak ŋo yäk. Ittängän äneŋi kubä api ahäwek. Ahänpänj kadäni keräpi-inik kuŋarekta yäwani.

¹¹ Tänpäkanj tom pähap bian itkuko u apiŋo nämo itak unitä äma ärowani 7 unitäŋo tawanj terak yäpurärätpäŋ namba 8 ude api täjpek. Ahänpänj paotpaot täŋo yotpärare-ken api äpmonpek.

¹² * Tänpäkanj joŋani 10 yabätan uwä, intäjukun äma ärowani 10gän yäk. Unitä kanjiwat epän täkta kehäromi nämo yäpani yäk. Kämi uyaku, epäni yäput penpän tom pähap ukät kadäni keräpi-inik, aua kubägän ude, kanjiwat epän täkta kehäromi api yäpneŋ yäk.

¹³ Täjkanj u kudup bänep nadäk-nadäki kubägän penpän tom pähap unitäŋo epän täjkehärom takta wäpi biŋam ba kehäromini iniken iniken kudup unitagän api imineŋ.

¹⁴ * Täjirä Tom Bätaki-kät ämik api pewä ahäneŋ yäk. Ämik pewä ahänjirä Tom Bätakitä kehärom tanpän däpmanpänj kehäromini api yäpmäj äpek. U imata, Tom Bätaki unitäŋän äma ärowani täŋo ärowani intäjukun ba ekäni täŋo ekäni intäjukun yäk. Täjkanj inigän nämo api täjpek. Nämo, ini iwaräntäktä iwoyäwani, ämawebe yäpmäj daniŋpänj yepmanpän nadän imikinik täk täkanj u Tom Bätaki-kät itkanj ämik tänpänj iwan unitäŋo kehäromi api yäpmäj äpneŋ yäk. Anjerotä man ude näwetkuk.

Webe ukenonitäŋo manbiŋam

¹⁵ * Ude näwetpänj äneŋi ŋode näwetkuk; Kubokäret webe ume mäyap terak manjirirän käyan? Ume mäyap uwä äma äbori äbori, komeni komeni uken nanik, äma gupi injam dapun inigän inigän, ba man kotäk mebäri mebäri yäwani.

¹⁶ * Täjkanj joŋani 10 yabätan ukät tom pähap unitä kubokäret webe u kokwawak nadän iminpänj tek yänopmäŋ iminjanj tohari gupi nanpänj kädap pewä päŋku api ijiwek.

* 17:1: Jer 51:12-13; Rev 17:15 * 17:2: Ais 23:17; Rev 14:8 * 17:3: Rev 13:1 * 17:4: Jer 51:7; Rev 18:16

* 17:5: Rev 14:8 * 17:6: Rev 18:24, 19:2 * 17:7: Rev 13:1 * 17:8: Dan 12:1; Rev 11:7, 13:8 * 17:12: Dan 7:24

* 17:14: 1Ti 6:15 * 17:15: Ais 8:7; Jer 47:2 * 17:16: Rev 18:8

¹⁷ Uwä jop nämo api ahäwek. Nämo, Anututä ini nadäk tawaŋ peŋkuko u bureni ahäkta bänepi peŋ yäwet-pewän bänep kubägän täppäŋ tom pähapta watä epän api täŋ imineŋ. Watä epän täŋ imiŋ yäpmäŋ kuŋtäko man Anututä yäŋkuko u bureni ahäŋirän api peneyäŋ.

¹⁸ Täŋpākaŋ webe käyan uwä yotpārare pähap, komeŋi komeŋi täŋo intäjukun äma ärowanitä intäjukun täŋ yämik täyak u yäk.

18

Webe pähap Babilon u waŋkuk

¹ Eruk ude käwa tärewäpāŋ äneŋi aŋero kubä kunum gānaŋ naniktä äpäŋirän kaŋkut. U ämawebe yabāŋ yāwatta wāpi biŋam ärowani nīkek. Täŋkaŋ peŋyāŋeki pähaptä peŋyāŋeŋirän kome terak kepma pähap ude täŋkuk.

² ✧ Täŋpāŋ gera pähap terak ŋode yāŋkuk;

Wisikinik! Babilon yotpārare pähap ukeŋo paot-inik täyak! Kome u apiŋo mājo wāra täŋo kome ude äworetak. Mājo wakiwaki ba barak tom käbāŋ täwani nāŋpanitā apiŋo kome ŋo korekaŋ.

³ ✧ Imata, komeŋ ämawebe kuduŋtagān webe unitāŋo kubokāret kādetta gāripi pähap nadāŋkaŋ unitāŋo kādet ugān-inik iwat täŋkuŋ, ämatā wain umeta gāripi nadāŋpāŋ naŋkaŋ täŋguŋguŋ wakiinik tāk tākaŋ ude.

Komeŋi komeŋi täŋo intäjukun ämatā webe ukāt gāripi dāpmāŋ tārek tāk täŋkuŋ. Täŋirā webe u māyāk-kāt nämo kādet wakiwaki tāk täŋkuko uterak moneŋ ämatā moneŋ bumta wādāk täŋkuŋ.

⁴ ✧ Nāk man ude nadāŋpāŋ äneŋi kunum gānaŋ nanik gera kubä ŋode yāŋirän nadāŋkut; Ämawebenaye, in yotpārare u peŋpeŋ äpāmaŋ kut! In u täŋkentāŋpāŋ momi unitā tāk täyak udegān tāneŋta. In unitāŋo kādet ugān iwatpāŋä imaka umuri-inik ahāŋ imayāŋ täyak udegān ahāŋ tamekta.

⁵ ✧ Nadākaŋ? Yotpārare unitāŋo momi buŋät yāpmāŋ kunum gānaŋ ŋo abātak. Täŋpākaŋ kādet wakini unita Anutu nämo guŋtak täyak u nadātak! yäk.

⁶ ✧ Unita inta kādet waki täŋ tamīŋkuko kowata ahān yāpektawā. Nämo, ätukāt uterak wakiinik kaŋ täŋ imut.

Ba täŋguŋguŋ kādet äma ätu yāwoŋäreŋkuko unita kowata täŋpewā webe u täŋguŋguŋ-inik kaŋ täŋpān.

⁷ ✧ Bian wāpi biŋam, gāripi nīkek itkuk. Unita kowata waki imiŋirā komi pähap, gāripi terak itkuko udegān kaŋ nadāwän.

Imata, webe u inita ŋode yäk täyak; Nāk intäjukun webe ude itat yäk. Nāk webe kajat nämo, butewaki kubä nämo api nadāwet yāŋ yäk täyak.

⁸ ✧ Ude yäk täyak unita imaka waki umuri-inik ŋode api ahāŋ imineŋ; Kumāŋ-kumāŋ, konām butewaki ba nakta jop irit uken kepma kubägān api ahāŋ imineŋ.

Ude ahāŋ imiŋirā kādāptä iŋiŋpāŋ api iŋiŋ paorek. Imata, Ekāni Anutu, webe unitāŋo tāktāki yāpmāŋ danik täyak u kehāromi-inik.

⁹ ✧ Iŋiŋ parirän kādāp gupe ärowän kaŋpāŋ komeŋi komeŋi täŋo intäjukun äma, webe ukāt gāripi dāpmāŋ tārek täŋkuŋo unitā konām butewaki pähap api tāneŋ.

¹⁰ ✧ Webeni pähap uwä komi pähap nadāŋ irirän kaŋumuntaŋ pāŋku ban itkaŋ api kāneŋ. Kaŋkaŋ butewaki man ŋode api yāneŋ;

Wāra! Wāra! Yotpārare pähapnin ŋokeŋo wāyak yäk. Kadāni kāroŋi säkgāmān gāripi terak it yāpmāŋ äbātāŋgān komi pit kubägān yāpmāŋtak ŋo yäk.

¹¹ ✧ Ude yāŋirā moneŋ epän täŋpani komeŋi komeŋi naniktä yotpārare unita yāŋpāŋ konām butewaki täŋpāŋ butewaki terak api itneŋ. Butewaki nadāŋpāŋ ŋode api yāneŋ; Wāra! Tuŋumnin netätä suwanpāŋ moneŋ api nimek?

¹² ✧ Täŋpākaŋ tuŋum tuŋumi wāpi wāpi ŋodepāŋ ämatā suwakta pewā ahāŋkuŋ; Imaka imaka gol ba siriwapāŋ täŋpani, omāk meran säkgāmān, tek säkgāmān mebāri mebāri, tābori ba pidāmi. Ba päya käbāŋi nīkek ätu, ba imaka imaka tom taŋi wāpi elefant unitāŋo meniŋpāŋ täŋpani. Ba imaka imaka gwāki taŋi, päya kujat ba kapa mebāri mebāri ba mobā säkgāmān upāŋ täŋpani ämatā suwakta pewā ahāk täŋkuŋonik.

¹³ Ba päya pähām käbāŋi nīkek, ketem-kāt awāhutpāŋ nāŋpani mebāri mebāri, ba imaka imaka käbāŋi nīkek gupī terak ārurani ba imaka kodaki nāŋpani ba iŋiŋpāŋ nāŋpani ämatā suwakta pewā ahāk täŋkuŋonik. Ba tom sipsip, hos ba bulimakau, ba imaka ämatā uterak maŋirākaŋ hostā wādāwani u imaka, ämatā suwakta pewā ahāk täŋkuŋonik. Ba ugān

✧ **18:2:** Rev 14:8; Ais 13:21; Ais 34:11; Jer 50:39 ✧ **18:3:** Rev 14:8 ✧ **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8; Jer 51:6,45, 2Ko 6:17

✧ **18:5:** Stt 18:20-21; Jer 51:9 ✧ **18:6:** Sam 137:8; Jer 50:15,29, 2Te 1:6 ✧ **18:7:** Ais 47:7-9 ✧ **18:8:** Jer 50:34; Rev 17:16 ✧ **18:9:** Rev 17:2; Ese 27:30-35 ✧ **18:10:** Ese 26:17; Dan 4:30 ✧ **18:11:** Ese 27:36 ✧ **18:12:** Ese 27:12,13,22

nämo, ämapäj, tuŋum bumik ämatä monëj penpäj pen yäpneŋta yäpmäj kuŋat täŋkuŋonik. Tänpäkaŋ webe pähap unitä paoränkaŋ netätä tuŋumi u api suwanëj?

¹⁴ Tänpäj monëj epän tänpäni unitä ñode api yäneŋ; Babilon, imaka säkgämän säkgämän yabängärip täk täŋkuno u kudup gabäj umuntaŋ kuŋ morekaŋ! Äneŋi täga nämo api yämaguren! yäj api yäneŋ.

¹⁵ * Ude yänpäj monëj äma tuŋumi yotpärare uken penjä rä monëj yämik täŋkuŋo unitä Nin komi udegän nadäne yänpäj kaŋ-umuntaŋ päŋku ban api itneŋ. Itkaŋ konäm butewaki tänpäj api itneŋ.

¹⁶ * Tänpäj ñode api yäneŋ;
Wära! Wära! Webenin pähap ñokeŋo waŋ pätak ño yäk. Uwä tek gämäni gwagäri udewanipäj gupi säkgämän uwäk täŋkuk. Täŋkaŋ epmäget mebäri mebäri upäj meran täŋkaŋ it täyakonik.

¹⁷ * Upäjkaŋ butewaki pähap! Tuŋumi säkgämän terak itkuko u pit kubägän waŋ moretak ño yäk.

Tänpäkaŋ gäpe taŋi taŋi yäpmäj kuŋarani, gäpe unitäŋo mähemikät epän ämaniye, ba äma gwägu terak kuŋatpäj monëj epän täk täkaŋ u kuduptagän ban itkaŋ Babilon api kaŋiwat itneŋ.

¹⁸ * Ban itkaŋ kaŋiwarä Babilon kädäp ijin patkaŋ gupe äroŋirän kaŋpäj gera ñode api yäneŋ; Yotpärare udewani bian kubä nämo itkuk yäk.

¹⁹ * Ude yänpäj butewaki nadäŋkaŋ keŋkeŋ porinjpäŋ gwäki terak ureŋ tänpä ärowäpäj konäm api kotneŋ. Konäm kotpäj api yäneŋ;

Wära! Wära! Yotpärarenin pähap ñokeŋo waŋ pätak ño yäk. Gwägu terak gäpe kuŋat täkaŋ unitäŋo mähemitä webe ño terak tuŋum mäheŋi täŋkuŋ. Upäjkaŋ ño kawut! Imaka imaka kudup pit kubägän paot morekaŋ yäk.

²⁰ * Unitä kunum gänaŋ it täkaŋ, in oretoret täkot! Ba Anutu täŋo kudupi ämawebeniye, ba profet äbot, epän ämaniye in kudup bänep tägagämän nadäkot!

Webe unitä waki täŋ tamik täŋkuko unitä Anututä kowata imitak yäk.

²¹ * Eruk u punin terak ñode kaŋkut; Aŋero kehäromi kubätä möbä bäräpi kubä yäpmäj aku maŋpän gwägu gänaŋ äpmonkuk. Maŋpän äpmonpänkaŋ man ñode yäŋkuk; Babilon wawän yänpäj udegän api maŋpä äpmonëj yäk. Maŋpä äpmo paot-inik täŋirän äneŋi nämo inik api käneŋ.

²² * Wisikinik! Babilon bämopka-ken wagäm, uhuwep, ba womat terak kap teŋjä rä mämä äneŋi nämo inik api ahäwek.

Ba bämopka-ken ämatä epän kubä wari nämo api täneŋ. Ba ketem äŋnaŋ täŋuruk-uruk kubä nämo inik täŋjä rä api nadäneŋ.

²³ * Täŋkaŋ bämopka-ken topän mebet kubä äneŋi nämo api ijin-yäŋewek.

Ba ämatä webe yäpmäk-yäpmäk wari nämo api ahäwek yäk. Kome jopi äneŋi api äworewen. Monëj epän ämakaye täŋo wäpi biŋam komeni komeni kuŋat moreŋkuk. Kuŋat moreŋirän gäkä kon tänpäj ämawebe komeni komeni tänyäŋkätewi gäka nadäkinik täŋkuŋ.

²⁴ * Babilon, gäkä profet ba kudupi ämawebe ätu kumäj-kumäj däpmäj-pewi nägäri kädet-ken piwä kuŋkuŋo unitä Anutu inamiken momi pähap täyan.

Bureni-inik, kome terak äma päke ämatä däpmäj-pewä kumäk täkaŋ, eruk momi u kuduptagän Babilon gäkä terak ärotak yäk.

19

Anutu inij oretna!

¹ Ude nadäŋpäj ñode nadäkgän täŋkut; Kunum gänaŋ ämawebe äbot pähap täŋo mämätä bumik ñode ahäŋirän nadäŋkut;

Anutu inij oretna! Yäpätägak, kehäromi ba penjäŋek u kudup Anutunintä mäheŋi täyak.

² * Man epän täk täyak uwä bureni siwoŋi-inik täk täyak. Unitä Anututä kubokäret webe, komen ämawebe kuduptagän kädet waki mebäri mebäri yäwoŋäreŋkuko ukeŋo komi imiŋkuk.

Ba epän ämaniye kumäj-kumäj däpuko unitä Anututä webe u kowata waki inik imitak.

³ * Ude yänpäj äneŋi gera terak ñode yäŋkuŋ;

Ekäni inij oretna! Webe ukeŋo ijin parirän gupeni paot-paori nämo pen api äroŋ irek.

* **18:15:** Ese 27:31,36 * **18:16:** Rev 17:4 * **18:17:** Ese 27:27-29 * **18:18:** Ese 27:32 * **18:19:** Ese 27:30-34
* **18:20:** Ais 44:23; Lo 32:43; Jer 51:48 * **18:21:** Jer 51:63-64; Ese 26:21 * **18:22:** Ais 24:8; Ese 26:13 * **18:23:** Jer 7:34, 16:9; Jer 25:10; Ais 47:9 * **18:24:** Jer 51:49; Mat 23:35; Rev 17:6 * **19:2:** Rev 6:10, 16:7 * **19:3:** Rev 14:11

4 * Ude yäñirä äma ekäni 24 ukät imaka kuŋat-kuŋat ikek 4 unitä gukut imäpmok täñpāj Anutu, äma ärowani täño mañirani bägup säkgämän-ken it täyak u inij oretpāj ñode yänkuŋ; U Bureni-inik! Anutu wäpi yäpmāj akuna!

5 * Ude yäñirä äma ärowani täño mañirani bägup-ken nanik man kotäk kubä ñode ahänkuŋ; Ämawebe Anutunin täño mani buramik täkaŋ in kuduŋtagän inij orerut! Ba äma ärowani äpani Anutu oraŋ imik täkaŋ in kudup inij orerut!

6 * Eruk ude nadäñpājä ämawebe mäyap täño mämä nadänkut. Mämä u ume tokätkaŋ mämä yäk täkaŋ ude bumik, ba iromāj mämä ude bumik. U ñode yäñirä nadänkut; Inij oretna! Täñpämerek, Ekäni Anutunin intäjukun-inik itpāj kañiwat epäni täyak.

7 Unita nin wäpi biŋam ärowani inij oretpāj bänep pidäm terak oretoret täk täkana!

Tom Bätaki webeni-kät keräntäk täkta kadäni ahätak unita Anutu inij oretna!

Tom Bätaki täño webenitä äpi kakta pidäm täyak.

8 * Tek säkgämän paki-inik iminjuko u täñpāj äpiken kuyak.

(Tek paki-inik unitäño mebäri u ñode; Kudän siwoŋi, Anutu täño kudupi ämawebetä täk täkaŋ u.)

9 * Täñirä aŋero unitä ñode näwetkuk; Ñode kudän tä yäk. Ämawebe Tom Bätaki täño ärawa-ken kukta iwoyäwani u säkgämän, oretoret terak it täkaŋ! Täñpāj äneŋi ñode yäkgän täñkuŋ; Man yäyat ñowä Anutu täño meni jinom bureni-inik! yäk.

10 Aŋerotä äde näweränä näk gämori-ken gukut imäpmok täñpāj inij orerayāj täñkuŋ. Täñira näwetkuk; Ude täñpeno! Näk nämo naniŋ oreren! yäk. Näk epän ämagän, gäk bumikgän, ba notkaye Jesu täño man bureni tä nadäkinik täñpani u bumikgän. Unita Anutupāj inijoret! Imata, Jesuta man bureni yäñahäk täkaŋ uwä Munapiktä täñkentäñirän yäñahäk täkaŋ. Täñkaŋ Munapik unitägän täñpewän profettä man bureni yäñahäk täñkuŋonik yäj näwetkuk.

Jontä Jesu-kät komi ämaniye yabänkuŋ

11 * Täñpākaŋ näk kunum aŋeñirän hos paki kubä irirän kañkuŋ. Äma u punin terak itkuko u wäpiwä Nadāj Nimikinik Täñpani ba Man Burenigän Yäwani. Uwä man epän täk täyak u kädet siwoŋi terakgän täk täyak ba ämik imaka, kädet siwoŋi terakgän täk täyak.

12 * Täñkaŋ dapuri uwä kädäp mebet udewani. Gwäki terak äma ärowani täño gwäpä säkgämän mäyap itkuŋ. Ba gupi terak wäpi kudän täwani ini kubä-tägän täga danijpāj nadäwek. Äma ätutä wäpi u nämo nadäk täkaŋ.

13 * Täñkaŋ teki uwä nägät däpä ijiwani. Ba wäpi Anutu täño Manbiŋam yäj iwet täkaŋ.

14 Unitä kuñirän kunum gānaŋ nanik komi äma äbori äboritä hos paki terakgän mañitkaŋ iwatkuŋ. Teki kudup pakigän.

15 * Täñpākaŋ meni gānaŋ päip päraŋi-inik kubätä abuk. Päip unitä guŋ äma äbori äbori api däpek. Ude täñkaŋ ain pärip-pärip injtkan ämawebe uwä kehāromigän api yabāj yāwarek. Ude täñkaŋä äma wain mujipi yeŋ kākāt täkaŋ ude ämawebe u Anutu Täñpāmerek täño kokwawak umuri pähap uterak api yeŋ kākārek.

16 * Täñpākaŋ teki terak ba bakäni terak man kudän ñode pätak;

Äma EKÄni TÄño EKÄni INTÄjukun,

BA Äma Ärowani TÄño Ärowani INTÄjukun.

17 * Täñpākaŋ dapun täñpāj aŋero kubä kome dapuri-ken irirän kañkuŋ. Itkaŋ barak punin kuŋ äbāj täñkuŋo u gera täñpāj yäwetkuk; Anututä äñnak-äñnak pähap täyak unita äbä kubä-kengän irut!

18 Äbāñkaŋ komeni komeni komeni täño intäjukun äma, ba komi äma täño intäjukun äma, ba äma wäpi biŋam ikek täño gupi tohari kaŋ nañput. Hoskät komi ämaniye täño gupi tohari ba äma äpani ärowani, watä epän täñpani, ba äma intäjukun täñpani kuduŋtagän täño gupi tohari imaka, kaŋ naŋ morewut!

19 * Täñpākaŋ näk tom pähap u ba komeni komeni täño intäjukun ämaniye-kät komi ämaniye äbot pähaptä äbä kubä-kengän irirä yabänkuŋ. Uwä äma hos paki terak itkuko ukät komi ämaniye-kät ämik täkta äbuŋ.

20 * Upāñkaŋ tom pähap u ba profet jopi, yarä uwä kwitañirän yepmäñitkuŋ. Profet jopi uwä tom pähap täño injamiken kudän kudupi mebäri mebäri täk täñkuko u. Unitä kudän kudupi täk täñkuko uterak ämawebe tänyäkñat-pewän tom pähap täño wäpi kudän

* 19:4: Rev 4:2,10 * 19:5: Sam 22:23; Sam 134:1; Sam 135:1; Rev 11:18 * 19:6: Rev 11:15, 14:2; Rev 15:3, 21:2

* 19:8: Ais 61:10 * 19:9: Mat 22:2-3; Apos 10:25-26; Rev 22:8-9 * 19:11: Rev 1:5, 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 * 19:12:

Rev 1:14, 2:17 * 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * 19:15: Rev 1:16, 12:5; Rev 14:20, 4:8; Rev 21:22 * 19:16: Rev

17:14 * 19:17: Ese 39:17-20 * 19:19: Sam 2:2 * 19:20: Rev 13:12-17; Rev 20:10,15; Ais 30:33

yäpmäj kuŋatpäj yäwiki nadäj imiŋkuŋ. Täŋpakaŋ profet jopi ukät tom pähap u kodak irirän yepmäŋitpäj gwägu pähap kädäp mebet umuri-inik äbäk täyak u gänaŋ pudät maŋpä äpmonkumän.

²¹ * Ude täŋirä äma hos paki terak itkuko unitä yarä unitäŋo äboriye päke u däpuk. U päip meni-ken äbuko unitä däpmäj moreŋkuk. Däpmäj moreŋirän baraktä päbä äma däpuko unitäŋo gupi tohari kudup yäpmäj däkŋepäj näkko koki täŋkuŋ.

20

Satantä kowata yäpmäkta man

¹ * Täŋpakaŋ näk aŋero kubä kunum gänaŋ naniktä äpäŋirän kaŋkut. Aŋero uwä awaŋ kəronji boham täŋo yäma dätta ki kubäkät yen kehəromi kubä injitaŋ irirän kaŋkut.

²⁻³ ** Unitä gəmok pähap, gəmok biani ukeŋo, mäjo wəra täŋo intəjukun əma wəpi Satan u injitaŋ yen kehəromi unitä topmäŋpəŋ obaŋ 1,000 ude kaŋ irän yəŋpəŋ awaŋ kəronji boham u gənaŋ pewən əpmonkuk. Pewən əpmonpəpəŋ yəma ŋikŋiyəŋ täŋpipiŋpəŋ päya umumitə gənaŋ gənaŋ kudup gatəŋ pipiŋkuk. Ude täŋkuko uwə əma əbori əbori bənepi täŋpəwak nəmo täŋpekta obaŋ 1,000 ude irekta yəŋ imiŋkuk. Täŋpakaŋ kadəni təreŋirən pit iməkaŋ əbä kadəni kerəpigən jop api irek.

⁴ * Täŋpəŋ maŋirani bəgup səkəgəmən ətu uterak əma maŋitkaŋ irirə yabəŋkut. Maŋitkaŋ itkuŋo uwə man yəpməŋ danik epən təkta yəŋ yəmani. E, əmawebe Anutu təŋo man ba Jesu təŋo manbiŋam bureni iwan gənaŋ umunkət nəmo yəpməŋ kuŋarirə kotəki madəŋ təkŋepəŋ kuməŋ-kuməŋ dəpuŋo unitəŋo məjoni imaka, penta yabəŋkut. Əmawebe uwə tom pähap u ba unitəŋo yəwiki nəmo iniŋoret täŋpani, ba tom pähap təŋo wəpi kudən damani-ken ba kerikən nəmo yəpməŋ kuŋarani. Täŋpakaŋ əmawebe kumbuŋo uwə gupitə kodak taŋpəŋ Kristo-kət intəjukun əma təŋo kaŋiwat epən təŋ yəpməŋ kuŋirə obaŋ 1,000 ude təreŋkuk.

⁵ Uwə kumbani-ken naniktä intəjukun akukakuk. Təŋ, əma kumbani päke uwə nəmo kodak taŋkaŋ obaŋ 1,000 u təreŋirən akukta itsəməŋpəŋ patkuŋ.

⁶ * Täŋpakaŋ əmawebe intəjukun akukakuk u gənaŋ yəpurəratkaŋ uwə oretoret, bənep təga terak kudupi-inik itkaŋ. Kuməŋ-kuməŋ namba 2tə əmawebe udewani təga nəmo dəpek. Nəmo inik! Əma uwə Anutu ba Kristo təŋo bəmop əmawebe ude itpəŋ Kristo-kət intəjukun əma təŋo kaŋiwat epən təŋ yəpməŋ kuŋirə obaŋ 1,000 u api tərewek.

⁷ Eruk, obaŋ 1,000 u təreŋirən Satan pit iməkaŋ komi yotken naniktä əneŋi api əpəman kwek.

⁸ * Əpəmaŋ pəŋku əma əbori əbori kome kukŋi ba kukŋi, unude kəda ba umude kəda itkaŋ wəpi Gok kenta Magok, u jopman terak bənepi api täŋpən guŋ təneŋ. Bənepi täŋpən guŋ tawəpəŋ əmik pähap təkta yəŋ-bəyaŋ päbä kubə-kengən yepmaŋpayəŋ təko uwə mobə jiraŋ ude, təga daninaŋi nəmo.

⁹ * Əmawebe komeni komeni uwə akuŋ kireŋkaŋ əbä Anutu təŋo kudupi əmawebe ini yotpərare täŋpəŋ itkuŋken u it gwəjiŋkuŋ. It gwəjiŋkuŋo uwə yotpərare Anututə gəripi nadək täyak u. Ude täŋkuŋo upəŋkaŋ kunum gənaŋ nanik kədəp kubətə maŋpəŋ kudup ijinpəŋ paot-inik täŋkuŋ.

¹⁰ * Ba əma bənepi täŋpən guŋtak täŋkuko Satan uwə gwəgu, kədəp mebet umuri-inik əbək täyak, tom pähap-kət profet jopi u maŋpə əpmonkumən-ken ugən maŋpə əpmonkuk. Uken kepma bipani komi tərek-təreki nəmo mət nadəŋ yəpməŋ kunen.

Əma kumbani yəpməŋ danikta man

¹¹ Ude kaŋpəŋə maŋirani bəgup pähap səkəgəmən kubə, paki-inikpəŋ kaŋkut. Əma u punin terak itkuko u inamiken kunum kenta kome kaŋumuntaŋ paotpeŋ kuŋkumən.

¹² * Paotpeŋ kuŋirən əmawebe kumbani ərowani əpani kudup, əma maŋirani bəgup uterak itkuko u inamiken irirə yabəŋkut. Eruk ude irirə aŋerotə buk mebəri mebəri pipiyəŋkuŋ. Kubə pipiyəŋkuŋo uwə irit kehəromita biŋam təkta yəwani unitəŋo wəpi kudən tawaŋ. Ude täŋirə əmawebe kumbani, kodak itkaŋ kudən tək täŋkuŋo unitəŋo manbiŋam buk terak kudən təwani uterakgən yəpməŋ daniŋkuk.

¹³ * Täŋpakaŋ kadəni uken gwəgu pähaptə kumbani patkuŋo u yabə kətəŋpewən yəpməŋ əronkuŋ. Ba Kuməŋ-kuməŋtə əma kumbani yəniŋ kireŋpewən kuŋkuŋ. Ba Geŋi Wakitə əma kumbani yabə kətəŋpewən kuŋkuŋ. Ude täŋirə əmawebe kumbani kuduptagən uwə təkətəki terak yəpməŋ daniŋkuk.

* **19:21:** Rev 19:17-18 * **20:1:** Rev 9:1 * **20:2-3:** Rev 12:9 * **20:2-3:** Jud 6 * **20:4:** Dan 7:9,22,27, 1Ko 6:2; Rev 13:17 * **20:6:** Rev 1:6 * **20:8:** Ese 38:2,9; Ese 38:15-16 * **20:9:** 2Kn 1:10; Ese 39:6 * **20:10:** Stt 19:24; Sam 11:6; Rev 19:20, 21:8 * **20:12:** Dan 7:9-10; Mat 25:31-46; Apos 17:31, 2Ko 5:10; Rev 13:8 * **20:13:** Rom 2:6, 1Pi 1:17; Rev 2:23, 22:12

14 ✧ Ude tänpāŋ wāpi Kumāŋ-kumāŋ ba Geŋi Waki u, gwāgu pāhap kādāp mebet ikek u gānaŋ maŋpā āpmonkumān. Gwāgu pāhap kādāp mebet ikek u wāpi kumāŋ-kumāŋ namba 2.

15 ✧ Tänpākaŋ āma, irit kehāromita biŋam tākta yāwani unitāŋo wāpi tawaŋ terak wāpi nāmo itkaŋ uwā gwāgu pāhap kādāp mebet ikek u gānaŋ yepmaŋpā yāpmāŋ āpmonkuŋ.

21

Kunum kenta kome kodaki api ahādeŋ

1 ✧ Tänpākaŋ nāk kunum kenta kome kodaki ahāŋirān yabāŋkut. Kunum ba kome biani u paotkumān. Ba gwāgu pāhap udegān paotkuk.

2 ✧ Paorirān kudupi yotpārare, Jerusalem kodaki u, kunum gānaŋ, Anutu-ken naniktā āpāŋirān kaŋkut. Kaŋkuro uwā webe gubaŋi kubā āma biŋam yāŋ imanipāŋ āpiken tenayāŋ epmāget tāŋ yāmik tākaŋ ude bumik tāŋpanipāŋ kaŋkut.

3 ✧ Tänpākaŋ maŋirani bāgup sākgāmān uken nanik gera kubā ŋode yāŋirān nadāŋkut; Käyan? Apiŋo Anutu ini āmawebe-kāt it tāyak. Bāmpogān irirān āmawebeniye ude api itneŋ.

4 ✧ Anutu ini-tāgān bāmopi-ken itkaŋā konāmi pito api ārut yāmek. Täŋirān kumāŋ-kumāŋ, konām butewaki ba komi nadāk-nadāk, nāmo api ahāŋ yāmineŋ. Nāmoinik, kādet biani u kudup paot morekaŋ yāk.

5 ✧ Ude nāwetpāŋ āma maŋirani bāgup sākgāmān uterak itkuko unitā ŋode nāwetgān tāŋkuk; U yabā! Nāk imaka kudup tänpewa kodakigān ahāŋ morekaŋ yāk. Ude nāwetpāŋ yāŋkuk; Man ŋowā bureni-inik, nadāpāŋ iyap tānaŋi unita kudān tāyi!

6 ✧ Ude nāwetpāŋ āneŋi ŋode nāwetgān tāŋkuk; Eruk, u tāretak! Nākāgān intājukun-inik ba māden-inik itat. Ba imaka yāput-pekkep ba tārek-tārek u nākgān. Āma kubātā umeta iwāwā nākŋa Irit tāŋo ume dapuri-ken ume gwetpāŋ kowatani nāmo māt imet.

7 ✧ Unita āma kubātā nadākiniki nāmo pewān putārewākaŋ iwan tāŋo kehāromi yāpmāŋ āpayāŋ tāko uwā imaka u api korewek. Täŋirān nākā Anutuni it imiŋira unitā nākŋo nanakna ude api irek.

8 ✧ Täŋ, āmawebe nāk nāwatta umuntaŋpāŋ nākŋo man peŋkaŋ kudān tarāki tarāki tāk tākaŋ, āma kumāŋ-kumāŋ dāpmāk-dāpmāk, kon tāktāk ba ewat waki, kubokāret, anutu jopi nadāŋ yāmik-yāmik ba jop manman yākyāk ba kādet waki ātu mebāri mebāri yāpmāŋ kuŋat tākaŋ, āma udewani gwāgu pāhap kādāp mebet umuri-inik abāk tāyak, ukenta yāwani. Uwā kumāŋ-kumāŋ namba 2.

Jerusalem yotpārare kodaki

9 ✧ Ude yāwān tārewākaŋ eruk kaŋkut; Aŋero 7 gāpeni kudup, imaka waki umuri-inik tārek-tārek unitā tokŋewākaŋ iŋitkaŋ itkuŋo uken nanik kubātā ābā nāk ŋode nāwetkuk; Ābikaŋ pāŋku Tom Bātaki tāŋo webeni biŋam yāŋ imani gāwoŋārewa yāk.

10 ✧ Ude nāwerānkaŋ Munapiktā nāk magārirān pom taŋi kāroŋi kubā itkuko uken yāŋnākŋat pāro kudupi yotpārare Jerusalem u kunum gānaŋ, Anutu-ken naniktā āpāŋirān wārani ŋode nāwoŋāreŋkuk;

11 ✧ Yotpārare u Anutu tāŋo penyāŋek pāhaptā penyāŋeŋpāŋ patkuk. Unitāŋo penyāŋeki uwā inide kubā, sākgāmān-inik. Mobā gwagāri, kawā tumāŋ-kuk kubā, edaptā yāpurirān āgo wek tākaŋ ude bumik penyāŋeŋkuk.

12 ✧ Täŋkaŋ mobā yewa pāhap, kāroŋi boham, yotpārare u it āyāŋutkuk. Yewa u yāma 12. Yāma unita watāni aŋero 12 udetā watāni it yāpmāŋ kuŋkuŋ. Tänpākaŋ yāma 12 u kubākubā terak Isrel āma ābot 12 unitāŋo wāpi kudān kubākubā it yāpmāŋ kuŋkuŋ.

13 Ude tāŋkaŋ yotpārare yāma kāda, mādeni kāda, jārapi kukŋi ba kukŋi yāma yarākubā-yarākubā udetā itkuŋ.

14 Tänpākaŋ yotpārare unitāŋo yewa uwā mobā pāhap 12 uterak tāŋpani. Täŋkaŋ mobā pāhap 12 u kubākubā terak Tom Bātaki tāŋo aposoro 12 unitāŋo wāpi kudān kubākubā it yāpmāŋ kuŋkuŋ.

15 ✧ Aŋero wārani u nāwoŋāreŋkuko uwā jikon kubā, golpāŋ tāŋpani, namba nīkek iŋitkaŋ irirān kaŋkut. Jikon upāŋ yotpārare yāmani ba yewani u kudup tāŋo kāroŋini peŋpāŋ yabāŋkuk.

16 Tänpākaŋ yotpārare tāŋo yewa unitāŋo kāwuri yarābok-yarābok. Täŋkaŋ gāgāni kukŋi yarābok-yarābok kāroŋini uterakgān. Tänpākaŋ aŋero unitā jikoni peŋpāŋ kawān 2,200

✧ 20:14: 1Ko 15:26,55 ✧ 20:15: Rev 13:8, 19:20 ✧ 21:1: 2Pi 3:13 ✧ 21:2: Ais 52:1, 61:10; Hib 11:16, 12:22; Rev 3:12 ✧ 21:3: 2Sto 6:18; Sek 2:10, 2Ko 6:16; Rev 7:17 ✧ 21:4: Ais 35:10; Ais 65:19 ✧ 21:5: 2Ko 5:17; Rev 4:2,10 ✧ 21:6: Sam 36:9; Jer 2:13; Jon 7:37; Rev 1:8,17; Rev 22:17 ✧ 21:7: 2Sml 7:14 ✧ 21:8: Mat 25:41; Hib 10:38-39; Rev 19:20, 21:27; Rev 22:15 ✧ 21:9: Rev 15:1 ✧ 21:10: Ese 40:2; Rev 21:2 ✧ 21:11: Ais 60:1-2,19 ✧ 21:12: Ese 48:30-35 ✧ 21:15: Rev 11:1

kilomitas ude tǎŋkuk. Tǎŋkaŋ gǎgǎni kukŋi yarǎbok-yarǎbok unitǎŋo kǎronjini ba mebǎri ununitǎ mingupi unu uterakgǎn itkuk.

¹⁷ Tǎŋkaŋ yewa uwǎ tǎbori-inik. Aŋerotǎ jikoni uterak penpǎŋ kawǎn 70 mitas ude tǎŋkuk. Tǎŋpǎkaŋ man mitas uwǎ kudupi nǎmo. U nin ǎmatǎ imaka kubǎ penpǎŋ kǎronjini kaŋpǎŋ mitas yǎk tǎkamǎŋ udewanigǎn.

¹⁸ Tǎŋpǎkaŋ yotpǎrare tǎŋo yewa uwǎ mobǎ sǎkgǎmǎn kubǎ wǎpi jaspǎ upǎŋ tǎŋpani. Tǎŋkaŋ yotpǎrare ini uwǎ golpǎŋ tǎŋpani sǎkgǎmǎn, kurǎki-inik.

¹⁹ * Tǎŋkaŋ yewani tǎŋkehǎrom takta mobǎ pǎhap 12 uwǎ mobǎ sǎkgǎmǎn sǎkgǎmǎn mebǎri mebǎri, ǎgo wabiwani, uwǎ wǎpi ŋode; Mobǎ pǎhap kubǎwǎ jaspǎ, uwǎ mobǎ gǎmǎni. Kubǎwǎ sepaia, uwǎ mobǎ kubiri. Kubǎwǎ aget, uwǎ mobǎ paki. Kubǎwǎ emeral, uwǎ mobǎ gwenji.

²⁰ Kubǎwǎ onik, uwǎ mobǎ kubiri-inik. Kubǎwǎ kanelian, uwǎ mobǎ gǎmǎni. Kubǎwǎ krisorit, uwǎ mobǎ jǎŋwam. Kubǎwǎ beril, uwǎ mobǎ jǎŋwam bumik. Kubǎwǎ topas, uwǎ mobǎ jǎŋwam-inik. Kubǎwǎ krisopes, uwǎ mobǎ paki. Kubǎwǎ jesinit, uwǎ mobǎ gwagǎri. Kubǎwǎ ametis, uwǎ mobǎ gwagǎri.

²¹ Tǎŋkaŋ yewa unitǎŋo yǎma 12 uwǎ omǎk kubǎ wǎpi konep, gwǎki taŋi-inik, upǎŋ tǎŋpani. Yǎma pǎke u udegǎn udegǎn tǎŋ yǎpmǎŋ kwani. Tǎŋpǎkaŋ yotpǎrare unitǎŋo kǎdet uwǎ gol sǎkgǎmǎn-inik, kwawani, ijiwǎ tumǎŋ-kuk, upǎŋ tǎŋpani.

²² * Tǎŋpǎkaŋ yotpǎrare u gǎnaŋ kudupi yot kubǎ nǎmo kaŋkut. Nǎmoinik. Ekǎni Anutu tǎŋpǎ-morewani ukǎt Tom Bǎtaki unitǎ kudupi yot ude it yǎmik tǎkamǎn.

²³ * Uken komepak kenta edapta nǎmo yǎk tǎkaŋ. Nǎmo, Anutu tǎŋo epmǎget kudǎntǎ yotpǎrare unitǎŋo penyǎŋek ude it tǎyak. Ba Tom Bǎtaki uwǎ yotpǎrare unitǎŋo topǎn mebet ude it tǎyak.

²⁴ * Tǎŋpǎkaŋ ǎmawebe ǎbot komeni komenitǎ yarǎ unitǎŋo penyǎŋek gǎnaŋ api kuŋatneŋ. Ba komeni komeni tǎŋo intǎjukun ǎmatǎ tuŋumi sǎkgǎmǎn sǎkgǎmǎn yǎpmǎŋ pǎbǎ yotpǎrare u gǎnaŋ api penenŋ.

²⁵ * Yotpǎrare u gǎnaŋ kome nǎmo api bipek. Kepmagǎn irayǎŋ tǎyak unita yotpǎrare unitǎŋo yǎma inide pen api tumǎŋ itneŋ.

²⁶ * Tumǎŋ irirǎ ǎmawebe komeni komeni naniktǎ tuŋumi sǎkgǎmǎn sǎkgǎmǎn yotpǎrare u gǎnaŋgǎn mǎt yǎpmǎŋ ǎrok tǎneŋ.

²⁷ * Upǎŋkaŋ imaka tarǎki tarǎki yotpǎrare u gǎnaŋ nǎmoinik api yǎpmǎŋ ǎroneŋ. Ba ǎma imaka mǎyǎk ikek tǎŋpani ba jop yǎŋ-yǎkŋarani kǎdet wakiwaki iwarani udewanitǎ yotpǎrare u gǎnaŋ nǎmoinik api ǎroneŋ. Yotpǎrare u gǎnaŋ ǎmawebe Tom Bǎtaki tǎŋo buk terak irit kehǎromi yǎpmǎkta yǎwani wǎpi tawanŋ itkaŋ unitǎgǎn api ǎroneŋ.

22

Irit kehǎromi tǎŋo ume ba pǎya

¹ * Tǎŋpǎkaŋ aŋerotǎ irit tǎŋo ume taŋi nǎwoŋǎrewǎn kaŋkut. Ume uwǎ paki-inik, kwawani. U Anutu ba Tom Bǎtaki unitǎŋo maŋirani bǎgup mebǎri-ken naniktǎ ǎpǎtak.

² * Unitǎ ǎpǎmaŋ yotpǎrare bǎmopi-kengǎn kuyak. Tǎŋkaŋ ume gǎgǎni kukŋi kukŋi irit kehǎromi tǎŋo pǎya it yǎpmǎŋ kukaŋ. Pǎya unitǎŋo mujipi mebǎri kubǎgǎn nǎmo. Uwǎ mujipi mebǎri mebǎri 12 ude wǎdǎwanitǎ komepak komepak ahǎŋkaŋ gǎmǎnek tǎkaŋ. Tǎŋkaŋ ǎma komeni komenitǎ pǎya unitǎŋo pǎhǎmi naŋpǎŋ api tǎganeŋ.

³ Tǎŋpǎkaŋ yotpǎrare uken imaka tarǎki, Anutu iwan taŋ iminaŋitǎ nǎmoinik api irek. Nǎmo, Anutu ba Tom Bǎtaki unitǎŋo maŋirani bǎgup-tǎgǎn irirǎn ǎmawebeniye tǎ Tom Bǎtakita watǎ piǎ api tǎŋ imineŋ.

⁴ * Tǎŋirǎ Ekǎnitǎ iniken wǎpi kudǎn damani-ken api tǎŋ yǎmek. Tǎŋirǎn Anutu tǎŋo inŋam dapun kaŋtǎŋ api kuŋatneŋ.

⁵ * Tǎŋpǎkaŋ yotpǎrare uken bipmǎŋpǎŋ yǎŋek nǎmo, topǎn ǎgo ba edap tǎŋo penyǎŋekta nǎmo api yǎneŋ. Ekǎni Anututǎ ini penyǎŋeŋ yǎmiŋirǎn ǎmawebeniye intǎjukun ǎma ude itkaŋ wǎpi biŋam ikek tǎrek-tǎreki nǎmo api itneŋ.

⁶ * Aŋero unitǎ ude nǎwoŋǎreŋkaŋ man ŋode nǎwetgǎn tǎŋkuk; Man u bureni-inik! Ba unita nadǎkinik tǎneŋ. Ekǎni Anutu, profet biani tǎŋo mǎhemi unitǎ aŋeroni nǎk peŋ nǎwet-pewǎn epǎn ǎmaniye in imaka kǎmi ahǎkta yǎwani u tǎwetpǎŋ tǎwoŋǎretat ŋo.

Jesu uwǎ api ǎbek

* 21:19: Ais 54:11-12 * 21:22: Rev 15:3 * 21:23: Ais 60:19-20; Rev 22:5 * 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11 * 21:26: Sek 14:7; Rev 22:5 * 21:27: Ais 52:1, 1Ko 6:9-10; Rev 13:8, 21:8 * 22:1: Ese 47:1 * 22:2: Jol 3:18; Sek 14:8; Stt 2:9; Ese 47:12; Rev 22:14,19 * 22:4: Sam 42:2; Mat 5:8; Rev 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rev 5:10, 20:6; Rev 21:23,25 * 22:6: Rev 1:1

7 ✧ Jesutä ñode yäyak; Näk kadäni käronji nämo itkaŋ bäräñeñ api ahäñ tamet yäñ yäyak. Unita ämawebe buk ño terak man yäñahäwani u iyap tañpän yäpmäñ kuñat täkañ uwä oretoret terak it täkañ yäk.

8 ✧ Täñpäkañ Jon näkä imaka ño kudup yabäñpän-nadäk täñkut. Täñkañ añero imaka kudup u näwoñäreñkuko u iniñ orerayäñ gukut imäpmok täñ imayäñ täñkut.

9 Täñjira añero u yäjiwätpän ñode näwetkuk; Ude täñpeno! Näk nämo naniñ oreren! Näk piä watä äma, gäk bumikgän, ba poropet notkaye u bumikgän. Ba ämawebe man buk ño terak nadänpän buramik täkañ udewanigän yäk. Unita Anutupän iniñoret!

10 ✧ Ude näwetpän yäñkuk; Kadäni keräp täyak unita gäk buk ñonitäño man bureni, kämi ahäktä yäwani u käbop nämo pewen.

11 ✧ Unita yabä kätäwä waki täñpani ini pen ude täñpen kuñatkot. Ba äma bänepi-ken imaka taräki yäpmäñ kuñat täkañ unitä ini ude kuñat täkot. Täñ, äma siwoñji kuñat täkañ unitä siwoñigän kuñat täkot. Ba bänepi kuräki kuñat täkañ unitä bänepi kuräkigän säkgämän kuñat täkot.

12 ✧ Täñpäkañ Jesutä ñode yäyak; Näk pengän ärewayäñ yäk. Näk gwäki nikek äreñkañ ämawebe täño täktäki täga unitäño kowata uterakgän api yämet.

13 ✧ Näkägän intäjukun, näkägän mäden. Yäput pekpek ba tärek-tärek u näkägän.

14 ✧ Täñpäkañ näk ämawebe teki ärut-paktak täkañ unita nadäñjira gäripi nikek täk täyak. Udewani u peñ yäwetpewa irit kehäromi täño päya mujiipi u api näneñ. Täñkañ yotpärare uken päro api itneñ.

15 ✧ Täñpäkañ yewa mädeni käda itnayäñ täkañ uwä añ. Uwä äma gäram ba kon mebäri mebäri täñpani, kubokäret täñpani, äma kumän-kumän däpani, mäjo wära nadäñ yämani, ba jopman yäpmäñ kuñatpän unita gäripi nadäwani. Ämawebe udewani kudup yewa mäde kädata biñam.

16 ✧ Täñpäkañ Jesu näkä añerona iwetpewa äbot täñpani ämawebenaye inta man ño yäñkwawa tañkuk. Nadäkañ? Näk Devit täño gukñi ba näk guk pähap, iräyängek u yäk.

17 ✧ Eruk, Munapik ba Jesuta webe biñam yäñ imanitä ñode yäk täkañ; Gäk äbäsi! Ude yäñjirän ämawebe nadäk täkañ unitä udegän yäk täkot; Gäk äbäsi! Äma ba webe kubätä umeta iwäwä ño äbäk täyon. Ba ume nakta nadäñkañ äbäñpän irit kehäromi täño ume, gwäki nämo näyon.

Jontä jukuman yäñkuk

18 ✧ Eruk, buk ño gänañ kudän täwani daniñpän nadäk tänyäñ täkañ u in ñode täwera ket nadäwut! Äma kubätä iniken man kotäk kubä yäpurärätpän yäwayäñ täko uwä Anututä yäñjirän imaka waki umuri-inik buk ño gänañ kudän täwani u äma uterak api ahäñ imineñ.

19 ✧ Ba äma kubätä man kämi ahäktä yäwani ño kubä peñ awähurayäñ täyak uwä Anututä irit päyata man ba siwoñji yotpäreta man buk ño terak kudän täwani u äma unita biñam iwoyäñ imani u api awähut imek yäk.

20 ✧ Äma, man yäñahätat ño täñ-mehamtäk täyak unitä ñode yäyak; Eruk! Näk pengän ärewayäñ yäk.

Bureni! Ekäni Jesu, äbäsi!

21 Eruk, Ekäni Jesu täño orakoraki inken paton. Bureni-inik!

✧ 22:7: Rev 1:3, 2:16 ✧ 22:8: Rev 19:10 ✧ 22:10: Rev 1:3, 10:4 ✧ 22:11: Dan 12:10 ✧ 22:12: Ais 40:10, 2Ko 11:15; Rev 2:16,23 ✧ 22:13: Rev 1:8,17, 21:6 ✧ 22:14: Rev 22:2 ✧ 22:15: Rev 21:17 ✧ 22:16: Nam 24:17; Rom 1:3; Rev 2:8, 5:5 ✧ 22:17: Sol 8:14; Rev 21:6 ✧ 22:18: Lo 4:2, 12:32; Rev 15:1,6 ✧ 22:19: Rev 22:2 ✧ 22:20: Rev 2:16